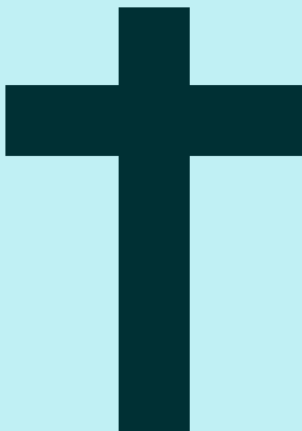

Bibeli Luayãtaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and
Nigeria

Bibeli Luayátaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayátaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
ffb0f4b3-18b7-564f-bd5d-307e9e532fb9

Contents

Daalea	1
Baa	57
Levii buib	102
Naokea	133
Ikoya	176
Yozuee	216
Daaanao	242
Lutu	268
1 Samuēli	272
2 Samuēli	305
1 Kíao	335
2 Kíao	368
1 Lada	400
2 Lada	435
Ezala	472
Nεemii	483
Esitεε	499
Yobu	507
Sou	558
Yáasio	696
Láasooode	739
Salomoo le	751
Isaia	760
Zelemii	859
Wēnalε	946
Ezekieli	956
Danieli	1016
Ozee	1033
Yoeli	1048
Amosi	1055
Abadia	1067
Yonasi	1069
Mise	1072
Nauū	1082
Abaku	1086
Sofoni	1091
Age	1096
Zakali	1098
Malaki	1109
Matiee	1113
Maaku	1154
Luku	1180
Zaa	1224

Zinaᵛ yákeᵛ	1255
Lomadeᵛ	1294
1 Kolenideᵛ	1312
2 Kolenideᵛ	1329
Galatiᵛ	1340
Efesedeᵛ	1347
Filipideᵛ	1353
Kolᵛsideᵛ	1358
1 Tesalonideᵛ	1363
2 Tesalonideᵛ	1367
1 Timᵛtee	1370
2 Timᵛtee	1375
Titu	1379
Filemᵛ	1382
Ebeluᵛ	1384
Zaaki	1398
1 Piεε	1403
2 Piεε	1409
1 Zaa	1413
2 Zaa	1418
3 Zaa	1419
Yuda	1420
Zia yá	1422

DAALEA Mɔizi lá sɛ́ia Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Bibeli lá sɛ́ia tɔ́n Daalea. A luabe ní dúniao kea yá'òwɛɛ, í to wà dɔ́ lá Lua gbɛ́nazínaɔ kè, lá duuna ní taasio gè dúnia guu, lá Lua í yáse ní gbɛ́nazínaɔ. Bee gbɛa lápi bui pɔ́ wí me Isailio bɔ́kí òbɔwɛɛ.

Lɛɛ 1-11. Kpelewa wá fɔ́ dúnia pɔ́ wá kú a guue bee gbá dɔ́i? Kpelewa gbɛ́nazína dei? Dé a de a ù dúnia guui? Bóyáí gbɛ́nazínaɔ Ì Ì ní kɔ́i? Váipi ɛse kúa? Yāgbɛaa beɔ́á wá gbádeɔ yáɛ ɔ́ Daalea lá lɛɛ 1-11 lé a bɔ́lekewɛɛ: Gɔ́ɛ ní nɔ́ɔ kea (1-2), an kēakɔ́wa ní Luao (3), Abeli ní Káinio (4), Nɔ́ee yá ní idaa dúniala yáɔ (6-9), Babeli kpɛdidiakɔ́a (11).

Lɛɛ 12-50 lé lá Lua gbɛ́nazína suabaayá zekàle yá'òwɛɛ, lá à Isaili dezi káauɔ sɛ́si à ní sé a zòbɛnɔ ù. Ablahaù tɔ́bò a luanaaika ní a misiilekɛ Luao yáɛ, ɔ́ aà yákeapi lé gbɛ́ɔ da zéwa e ní a gbāo (12.1-25.18). Bee gbɛa aà né Izaaki ní aà tɔ́una Yakɔbu pɔ́ wí me Ì Isailio ní a negɔ́e gbɛ́ɔn kuepla pɔ́ de Isaili bui kueplaɔ dezi káauɔ ùo yá (25.19-35.29). Yosefuá Yakɔbu néɔ doe. Yakɔbu ní a néɔ ní a daɔ taa Egipi búsuu yá musu, Yosefupi mé ní mide ù (37.1-50.26).

Daalea lá yá pɔ́ gbɛ́ káauɔ kèɔ bɔ́lekewɛɛ, azaiasa yá pɔ́ Lua kèɔ. Gla sɛ́ia lápi Lua dúniakea bɔ́lekewɛɛ. Bee lé Lua zɔ́ke ɔ́bɔwɛɛ. Aàpi mé kè. Lápi láakti Lua legbè à mè á gi à laaidɔ a gbɛ́ɔwae. Za lápi daalea e a midɛawa Lua mé mide ù. Í to wà a dɔ́, í yákpalekɛrɛnɔ à ní swágaga, í a gbɛ́ɔ da zéwa à dɔ́rɛ, í to an yá à wɛbɔa lá á yeiwa.

Wá ke kpelewa ní? Lua ye wà a náaike, wí lé pɔ́ a gbɛ́ɔ yási, wíɔ zíkɛ a yádílɛa ní a ikoyáɔwa. Lápi Isailio felekaayá zio dáu a siuwɛɛ, ké wà e dɔ́ lá an dezi káauɔ Lua náaike, wí Lua náaike màa gbá sɔ́.

Lua dúnia kea

¹ Asnizí Lua musu ní zílɛo kè.

² Gu da pãe, a kekeao, gusia mé da isiaa, ɔ́ Lua Nisína lé yàakpa ípia.

³ ɔ́ Lua mè: Gu pu! * ɔ́ gu pù.

⁴ A è gupuapi maa, ɔ́ a gupua kèaa ní gusiao.

⁵ A tɔ́kpá gupuae fáane, gusia sɔ́ gwáasína. Gu sí, gu dɔ́, a gɔ́ɔ séian we.

⁶ ɔ́ Lua mè: Báluma àɔ ku Ì zānguo, ké à ípio kékɔ́wa.

⁷ ɔ́ à báluma kè màa, à í pɔ́ kú báluma zíe kékɔ́wa ní í pɔ́ kú a musuo. †

⁸ ɔ́ à tɔ́kpá bálumapie luabe. Gu sí, gu dɔ́, a gɔ́ɔ plaaden we.

⁹ ɔ́ Lua mè: Í pɔ́ kú zílɛ káaa gudou, gugii bɔ́. ɔ́ à kè màa.

¹⁰ A tɔ́kpá gugiipie tɔ́le, ɔ́ à tɔ́kpá í pɔ́ káaae ísia. ɔ́ a è à kè maa.

¹¹ ɔ́ Lua mè: Láo bɔ́le tɔ́le ní sè wɛdeɔ ní lí nedeɔ, baade ní a buio. ɔ́ à kè màa,

¹² láo bɔ́le tɔ́le ní sè wɛdeɔ ní lí nedeɔ, baade ní a buio. ɔ́ Lua è à kè maa.

¹³ Gu sí, gu dɔ́, a gɔ́ɔ áaɔden we.

¹⁴ ɔ́ Lua mè: Pɔ́gupunao aao ku musu, aao fáane kékɔ́wa ní gwáɔ, aao dikpɛɔ í gɔ́ɔɔ ní wɛɔ ɔ́ɔnɛ.

* 1:3 2Kln 4.6 † 1:7 2Pie 3.5

15 Aaɔ de pɔgupunaa ũ musu, ké aaɔ dúnia pu. ɔ à kè màa.

16 A pɔgupuna zɔɔɔ kè mèn pla, a pɔ pɔ gbãa ɔ kible fáane, a pɔ pɔ buse ɔ kible gwá. A saanaɔ kè ɔ.

17 A ní pepe musu aaɔ dúnia pu,

18 aaɔ kible fáane ní gwáasnao, aaɔ gupua kékɔwa ní gusiao. ɔ a è à kè maa.

19 Gu sí, gu ðò, a gɔɔ síiɔden we.

20 ɔ Lua mè: Pɔ wēnideɔ í pa yɔeyɔe, bãɔ ligua musu, aaɔ vua bálumau.

21 ɔ à pɔ wēnide pɔ kú íu yɔeyɔe kè ní kpò gbènɛɔ píi baade ní a buio. A bãɔ kè píi ɔ baade ní a buio. ɔ a è à kè maa.

22 A báaadāngu à mè, aaɔ ne'i, aaɔ kɔ́, kpɔɔ í ísia pa, bãɔ í kɔ́ tɔɔle.

23 Gu sí, gu ðò, a gɔɔ sɔoden we.

24 ɔ Lua mè: Pɔ wēnideɔ aaɔ ku tɔɔle, pɔtuɔɔ ní pɔtaa'onkuawaɔ ní sèanɔɔɔ baade ní a buio. ɔ à kè màa.

25 Lua sèanɔɔɔ kè baade ní a buio. A pɔtuɔɔ kè baade ní a buio. A pɔtaa'onkuawaɔ kè baade ní a buio. ɔ a è à kè maa.

26 ɔ Lua mè: Wá gbēnazinaɔ ke wá taa ũ, aaɔ dɛwáwa,† aaɔ iko ví kpɔɔwa ní bãɔ ní pɔtuɔɔ ní sèanɔɔɔ ní pɔtaa'onkuawaɔ píi.

27 ɔ Lua gbēnazinaɔ kè azía taa ũ. Aà zía taa ɔ à ní ké a ũ. A ní ké gɔe ní nɔeɔe.‡

28 A báaadāngu a ònɛ: Aɔ ne'i, ɔ kɔ́, í dúnia pa, ɔ gbãablewá. Aɔ iko ví kpɔɔwa ní bãɔ ní pɔ wēnide pɔ í táa'o tɔɔlewaɔ píi.

29 ɔ Lua mè: Ma pɔ wénade pɔ kú tɔɔlewaɔ kpáwá á pɔblea ũ píie ní lí nedeɔ píi.

30 Ma ble pɔ í bɔle tɔɔlewa kpá pɔ wēnideɔwa píi an ble ũe, nòbɔɔ ní bãɔ ní pɔtaa'onkuawaɔ píi. ɔ à kè màa.

31 Lua pɔ pɔ á kèò è píi, à kè maa wásawasa. Gu sí, gu ðò, a gɔɔ sooloden we.

2

1 Maa Lua musu ní zílɛo kè ní ní pɔɔ píi.

2 E a gɔɔ soplade zí à ká, zí pɔ àle kepi làa. A gɔɔ sopladepi zí ɔ à kámabò ní zí pɔ á kèò.*

3 ɔ à báaadá gɔɔ sopladepiu a ðile a pɔ ũ, ké zibeezi à kámabò ní zí pɔ á kèò píi yáí.†

Edeni lu

4 Musu ní zílɛo kea yán ke: Gɔɔ pɔ Dii Lua zílɛ ní musuo kè,

5 bua pɔe í bɔle tɔɔlewa yáao, baa sɛ, asa Dii Lua í to lou màò, mé gbɛe ku à tɔɔle zílɛo.

6 Sua mé í kpa dúniau, ɔ í mòsepisi tɔɔlewa píi.

7 Dii Lua gɔe ikása ní búsutio. Ké à ían wēnide pè aa níu, ɔ gɔepi gò gbé béé ũ.‡

8 Dii Lua lu kèke gukpe oi gu pɔ wí me Edeni, ɔ à gɔe pɔ á kèpi dàu we.

9 Dii Lua tò lí bui píi bɔle tɔɔle. Lípiɔ kefeũ, mé an be blea na. Lí wēnide§ ku lupi guo, mé lí pɔ í dɔa maa ní a váio iné kú we ɔ.

10 Swa ku Edeni, ɔ mòsepisi lupiwa. Bɔa we à gɔnaké síiɔ.

11 A séia tón Pisɔ, ɔme liaa Avila búsuí píi. Vua ku búsupiu,

12 mé vuapi kefeũ. Zɔgɔ'ɔ kú we ɔ ní gbè beɛede pɔ wí me onisio.

13 Swapi gɔna plaade tón Giɔ, a liaa Kusi búsuí píi.

‡ 1:26 1Kln 11.7 § 1:27 Mat 19.4 * 2:2 Ebe 4.4 † 2:3 Bɔa 20.11 ‡ 2:7 1Kln 15.45 § 2:9 Zia 2.7, 22.2, 14

14 A gōna aaōde tón Tigilisi, a dōo tà Asili bùsu gukpe oi. Swapi gōna síōde tón Uflata.

15 Dii Lua gōepi dile Edeni lupi guu, aào a zлке, io gwa.

16 Ǿ à yādileè à mè: Nyō fō n lupi lí pii be ble,

17 ama rísu lí pō í dōa maa rí a vāio iné be bleo, asa tó rí blè, n gae.

18 Dii Lua mè: Gōe kua ado maa. Má dōnlede kēè àà gbēdo ũe.

19 Ǿ à bùsu sè à nòbōo kèò pii rí bāo pii, Ǿ à mōrínō gōe kíi, ké à e lá a tōkpané.

Tó pō gōepi kpà pō wēnidepiōne pii gō rí tó ũ.

20 Gōepi tōkpà pōtuoōne pii rí bāo rí sēanōbōo pii, āma i dōnlede e rí guu a gbēdo ũo.

21 Ǿ Dii Lua tò gōepi gē rí io. Ké àle i'ō, Ǿ à àà gbàtēewa mēndo bō, Ǿ à àà me tàta a gbēu.

22 Ǿ à gōepi gbàtēewa pō á bōpi lile nōe ũ, Ǿ à gēaànō àà kíi.

23 Ǿ gōepi mè:

Gbēe bee sa,

aà wá bō ma wá guue,

mé aà me bō ma me guue.

Wáli oè nōe,

ké wá aà bō gōe guu yái.

24 Ayāmeto gōe í go a de rí a daowa, í na a nawa, Ǿ aai gō lán sàwakula rí gbalaowa.*

25 Gōe rí a nao ku puizi an pla nípii, kási wí lí rí kuo.

3

Gbēnazina kēakōwa rí Luao

1 Mlē* mé kōni ví de sēanōbō pō Dii Lua kēola pii, Ǿ à nōe là à mè: Lua mè ásu lupi líe be bleoea?

2 Ǿ nōe wè mlēpiwa: Wá fō wá lupi libe ble,

3 ama lí pō kú lupi guo, Lua mè wásu wá a be bleo, wásu Ǿkāvā seo, ké wásu gao yái.

4 Ǿ mlē òè: A ga seo!†

5 Lua dō tó á blè, á wé a ké, í gō láawa, ío maa rí vāio dō.

6 Ké nōe è lípi be kefeũ mé a blea aō na, a to gbé wé ké, Ǿ à a be bō a blè.‡ A kpà a zāwa, Ǿ a blè sō.§

7 An pla nípii an wé kē, Ǿ aa dō sa ké wa ku puizi. Ǿ aa goola lá nāmi aa nāzi.

8 Ké gōe rí a nao Dii Lua kíi mà, àle bebe luu oosiele, Ǿ aa ulèè lupi láu.

9 Ǿ Dii Lua lezù gōezi à mè: N kú má ní?

10 A wèwà à mè: Ké ma n kíi mà, Ǿ vía ma kú, ké má kú puizi yái, Ǿ ma ule.

11 Ǿ Dii Lua aà là à mè: Déme òne rí kú puiziei? Lí pō ma gine n a be ble, rí nò yà?

12 A wèwà à mè: Nōe pō rí kpàa ào kumanō mé lípi be kpàa, Ǿ má blè.

13 Ǿ Dii Lua nōe là à mè: Bóyái rí kèi màai? A wèwà à mè: Mlē mé ma sāsā, Ǿ má blè.*

14 Ǿ Dii Lua ò mlē:

Lá rí kè màa, ríyōo de láaiipō ũ

* 2:24 Mat 19.5, 1Kln 6.16, Efe 5.31 * 3:1 Zia 12.9, 20.2 † 3:4 Zaa 8.44 ‡ 3:6 2Kln 11.3 § 3:6

de potuoɔ n s̄anɔbɔɔla pii,
nyɔɔ taa'o n gbɛɛwae,
luutɛ iɔ gɛ n lɛu e n wɛni lɛu.

15 Mpi n nɔɛo, má fida á zānguo,
n bui n aà buio zānguo.
Aà bui a n mi wí,†
mé nyɔ aà gbatoe ke'ia.

16 ɔ a ò nɔɛɛ:
Má n nɔsia taasi káffine,
níɔ ne'i n wāwāo.‡
N zá ni aliɔ kumaɛ,
mé aɔ iko vɪmaɛ.

17 ɔ a ò gɔɛɛ:
Lá n n na yámá,
n lí pɔ ma ginɛ n a be ble blè,
tɔɔɛ a gɔ láaipɔ ũ n yáí,§
taasi guu ɔ nyɔli ble eu e n wɛni lɛu.

18 Bua pɔɔ ɔ nyɔli ble,
ali leɔ n lá úadeɔ bɔɔɛɛ.

19 Isimagakpaa guu ɔ nyɔli blebleu,*
e n ea n gɛò tíu,
asa wekí ma n bɔu.
Bùsutin n ũ,
mé nyɔ ea gɔ bùsutipi ũ.†

20 Adamu‡ tɔkpá a nae Eva,§ asa gbépii dazie.

21 Dii Lua báa ula kè Adamu n a ñao a dāné.

22 ɔ a mɛ: Gbɛnázina maa n vāio d̄s̄a, à gɔ lāwáwa. Wà giè aà lí wɛnide be bo
ble, ké asu àɔ ku gɔɔpiio yáí.*

23 ɔ Dii Lua aà yà à aà b̄ Edeni lupi guu. ɔ Adamu gè tɔɔɛ pɔ Lua aà kèò zlkè.

24 Ké Dii Lua aà yà, ɔ à malaika gàsɫadeɔ kàɛ Edeni lupi gukpe oi, aà lí wɛnide
zé d̄s̄a n fɛnda pɔ lí liasáizɔ, a wétɛ lé tekeo.

4

Kainu n Abelio

1 Adamu a na Eva d̄ò nɔɛ ũ, ɔ à nɔsɪ à Kainu* 1. ɔ a mɛ: Ma gɔɛ i n Dii gbāao.

2 ɔ a aà dāuna Abeli i bɔ. Abeli kè sādāna ũ mé Kainu kè sèwana ũ.

3 Gɔɔɛwa Kainu mò n a buapɔɔ à Dii gbà.

4 Abeli s̄ɔ à mò n a s̄ane séia mekpaaɔ. Abeli yá kà Diigu, ɔ à aà gba sí.†

5 Kainu s̄ɔ, aà yá i ka Diigu, ɔ i aà gba sio. ɔ Kainu pɔ pà maamaa, aà oa
òɔkpá.

6 ɔ Dii ò Kainuɛ: Bóyáí n pɔ fèii? Akea n oa òɔkpáí?

7 Tó n ze n yāmaao, n oa aɔ weeao lé? Tó ni ze n yāmaao s̄o, duuna naalɛnɛ
n kpɛɛɛ. N n̄i lé aà de, sema n̄ zɪblewà.

8 ɔ Kainu ò a dāuna Abelie: Wà gé s̄ɛu. Ké aa kà we, ɔ à fɛɛ n a dāunao à aà
dè.‡

† 3:15 Lom 16.20, Zia 12.17 ‡ 3:16 1Tim 2.15 § 3:17 Lom 8.20 * 3:19 2Tes 3.12 † 3:19 Sou
90.3 ‡ 3:20 Bee mɛ gbɛnázina. § 3:20 Bee mɛ wɛni. * 3:22 Zia 22.14 * 4:1 Bee mɛ ma ne'í.
† 4:4 Ebe 11.4 ‡ 4:8 Mat 23.35, 1Zaa 3.12, Yud 11

⁹ Dii Kainu là à m̀è: Má n dāuna Abeli kuui? A wèwà à m̀è: Má d̄so. Ma dāuna d̄šanan ma ūa?

¹⁰ Ǿ Dii m̀è: B́s ní k̀èi? N dāuna au lé lezumazi za t̄oole mà zeano. §

¹¹ Tiasa n̄ȳs ḡs láaipo ūe, ní z̄akū ní t̄oole p̄s n dāuna au m̀i n ɔzlo.

¹² Tó n s̄ewà, t̄oole a káflakeneo. Nȳs s̄klikpakpa n̄ȳs liaaliaa d̄unia guue.

¹³ Ǿ Kainu ó Diie: Iadamae bee gb̄aa demala, má f̄so.

¹⁴ N̄le ma ya t̄ooleu la gb̄ae sa. Má ɔ k̄eamae sa. Má s̄klikpakpae, m̀i liaaliaa d̄unia guu, gb̄é p̄s kp̄aaũman ɔ i ma de.

¹⁵ Ǿ Dii òè: M̄a no! Tó gb̄é n de, wa n p̄s t̄sine ḡen sopleae. Ǿ Dii w̄es̄ae k̄e Kainuwa, k̄e gb̄é p̄s kp̄aaũaano su aà deo yáí.

¹⁶ Ǿ Kainu d̄azeu à k̄e Diiwa. A ḡe z̄l̄e N̄odi b̄usuu Edeni gukpe oi.

¹⁷ Kainu w̄ule ní a n̄oo, ɔ à n̄osí à En̄oki í. A gbea Kainu w̄éle k̄ale, ɔ à a népi t̄o kp̄àè.

¹⁸ En̄oki Iladi í, Iladi Meuyae í, Meuyae Metusae í, Metusae Lemeki í.

¹⁹ Lemeki n̄os̄e m̄en pla, ado t̄n Ada, ado Zila.

²⁰ Ada Yabali í. Ǿme p̄od̄ana p̄s aai ɔ ku zw̄aakp̄euo dezi k̄áau ū.

²¹ Aà d̄auna t̄n Yubali. Ǿme m̄oɔnl̄enaɔ ní kulepenaɔ dezi k̄áau ū.

²² Zila s̄s, ɔme Tubali Kainu í. Sian aà ū. I p̄op̄ii p̄ ní m̄osio ní m̄ogot̄eo. Aà d̄ae t̄n Naama.

²³ Lemeki ò a naone:

Ada ní Zilao, à ma ȳama,

ma naɔ, à sw̄ákpa ma yáí.

Gb̄ee ma ke'la, ɔ ma aà d̄e,

èwaasopi ma lee, ɔ ma aà k̄aale.

²⁴ Wa Kainu p̄s t̄osiè ḡen sopleae,

ma Lemeki ma p̄s s̄,

ḡen bàaɔkwi ní sopleao.*

²⁵ Adamu w̄ule ní a n̄oo lo, ɔ à neḡe í. A t̄okp̄àè Seti,† asa à m̀è Lua a gba né p̄ale Abeli p̄s Kainu aà d̄e ḡee ūe.

²⁶ Seti s̄s à neḡe í, ɔ à t̄okp̄àè En̄osi. Za z̄l̄beezí ɔ wà nà Dii sísiawa.

5

Adamu bui

(1Lad 1.1-4)

¹ Adamu buiɔ yán ke: Goo p̄s Lua gb̄enazinaɔ k̄e, à ní k̄e láawae.

² A ḡe k̄e ní n̄oo, ɔ à báaad̄an̄gu. A t̄okp̄ané Gb̄enazina.

³ Adamu w̄e basoolokwide (130) guu ɔ à ne'í láawa a taa ū, ɔ à t̄okp̄àè Seti.

⁴ Seti ia gbea à k̄e w̄e àa síiɔ (800), à né p̄aleɔ í lo ḡeɔ ní n̄oo.

⁵ K̄e à k̄a w̄e àa síiɔ ní basoolokwio (930), ɔ à ḡa.

⁶ Seti w̄e basooɔode (105) guu ɔ à En̄osi í.

⁷ A gbea à k̄e w̄e àa síiɔ ní sopleao (807), à né p̄aleɔ í lo ḡeɔ ní n̄oo.

⁸ K̄e à k̄a w̄e àa síiɔ ní basoɔkwi ní plao (912), ɔ à ḡa.

⁹ En̄osi w̄e basiiɔkwide (90) guu ɔ à Kena í.

¹⁰ A gbea à k̄e w̄e àa síiɔ ní ḡeoo (815), à né p̄aleɔ í lo ḡeɔ ní n̄oo.

¹¹ K̄e à k̄a w̄e àa síiɔ ní basooɔoo (905), ɔ à ḡa.

¹² Kena w̄e bàaɔkwide (70) guu ɔ à Maalalee í.

- 13 A gbɛa à kɛ wɛ̀ òaa sɪiɔ́ ń blaɔ (840), à né pǎleɔ́ i lɔ́ gɔ́eɔ́ ń nɔ́eɔ́.
- 14 Ké à kà wɛ̀ òaa sɪiɔ́ ń basɔ́okwio (910), ɔ́ à gà.
- 15 Maalalee wɛ̀ bàaɔ́sɔ́ode (65) guu ɔ́ à Yelɛdi Ì.
- 16 A gbɛa à kɛ wɛ̀ òaa sɪiɔ́ ń baakwio (830), à né pǎleɔ́ i lɔ́ gɔ́eɔ́ ń nɔ́eɔ́.
- 17 Ké à kà wɛ̀ òaa sɪiɔ́ ń basɔ́ sɔ́osaio (895), ɔ́ à gà.
- 18 Yelɛdi wɛ̀ baswaaɔ́ ń plaode (162) guu ɔ́ à Enɔ́ki Ì.
- 19 A gbɛa à kɛ wɛ̀ òaa sɪiɔ́ (800), à né pǎleɔ́ i lɔ́ gɔ́eɔ́ ń nɔ́eɔ́.
- 20 Ké à kà wɛ̀ òaa sɪiɔ́ ń baswaaɔ́ ń plaɔ (962), ɔ́ à gà.
- 21 Enɔ́ki wɛ̀ bàaɔ́sɔ́ode (65) guu ɔ́ à Metusela Ì.
- 22 A gbɛa à tɛ̀ Luazi e wɛ̀ òaa do ń basɔ́oo (300), à né pǎleɔ́ i lɔ́ gɔ́eɔ́ ń nɔ́eɔ́.
- 23 Ké à kà wɛ̀ òaa do ń baswaaɔ́sɔ́oo (365),
- 24 à tɛ̀ Luazi, ɔ́ wà kùawà, ké Lua aà sɛ̀* b̀ò dúniau yáí.
- 25 Metusela wɛ̀ òaa do ku'e'aaɔ́saide (187) guu ɔ́ à Lemeki Ì.
- 26 A gbɛa à kɛ wɛ̀ òaa sɪiɔ́, bao plasai mé kuo (782), à né pǎleɔ́ i lɔ́ gɔ́eɔ́ ń nɔ́eɔ́.
- 27 Ké à kà wɛ̀ òaa sɪiɔ́ ń baswaaɔ́kwi dosaio (969), ɔ́ à gà.
- 28 Lemeki kɛ̀ wɛ̀ òaa doɛ, bao plasai mé kuo (182), ɔ́ à negɔ́ɛ Ì.
- 29 A tɔ́kpàè Nɔ́ee† à mè: Gbɛ́ɛ bee mé a wá ǹsɛ níniwɛ́ɛ zɪ gbãa pɔ́ wáɛ ke Dii
lekea tɔ́ɛɛ yáí yá musu.
- 30 Nɔ́ee ia gbɛa Lemeki kɛ̀ wɛ̀ òaa àaɔ́ sɔ́osai (595), à né pǎleɔ́ i lɔ́ gɔ́eɔ́ ń nɔ́eɔ́.
- 31 Ké à kà wɛ̀ òaa àaɔ́ ń baswaaɔ́kwi ń sɔ́plao (777), ɔ́ à gà.
- 32 Nɔ́ee wɛ̀ òaa pla ń basɔ́oode (500) guu ɔ́ à Sɛ̀ú ń Haũo ń Yafetio Ì.

6

Gbɛ́nazɪnaɔ́ ɔ́ɔ́kpaa

- 1 Ké gbɛ́nazɪnaɔ́ nà dasikùawa mé aalɛ ligua, aalɛ nɛnɔ́ɛnaɔ́ i,
- 2 ɔ́ Lua néɔ́* è gbɛ́nazɪn nɛnɔ́ɛpiɔ́ kefɛ̀ú, ɔ́ aa ń sé ń pɔ́ɛ̀awa.
- 3 ɔ́ Dii mè: Ma Nisɪna aɔ́ ku gbɛ́nazɪnaɔ́ guu gɔ́ɔ́piio, asa aa sàsà ń dàa yáíɛ.
Wɛ̀ basoolo mé g̀ɔ́nɛ́.
- 4 Gbɛ́ gbãaɔ́ ku dúnia guu gɔ́ɔ́ bee ń gɔ́ɔ́ bee gbɛaɔ́ lɔ́, gɔ́ɔ́ pɔ́ Lua népiɔ́
gbɛ́nazɪn nɛnɔ́eɔ́ d̀ɔ́ nɔ́eɔ́ ú, mé aa néɔ́ Ìrɪnɔ́. An népiɔ́ mé negɔ́na pɔ́ aa tɔ́b̀ za
káauɔ́ ú.
- 5 Ké Dii è gbɛ́nazɪnaɔ́ yáiváikè zɔ́o dúniau, gɔ́ɔ́pii yábɛ́ɛ láasoo ɔ́ aalɔ́ ke ado,†
- 6 ɔ́ aa pɔ́ yá gbɛ́nazɪna pɔ́ á kè tɔ́ɛ yá musu. Aà ǹsɛ ɔ́ɔ́kpà,
- 7 ɔ́ à mè: Má gbɛ́nazɪna pɔ́ má kè waa tɔ́ɛwae, gbɛ́nazɪnaɔ́ ń ǹb̀ɔ́ɔ́ ń
pɔ́taa'onkuawa ń báɔ, asa ma pɔ́ yá an kea yá musuɛ.
- 8 ɔ́ Dii Nɔ́ee wegwà.

Nɔ́eyá

- 9 Nɔ́ee buiɔ́ yán ke: Nɔ́eeá gbɛ́maae. Aà gɔ́ɔ́ aàpi mé tàae vɪo, à tɛ̀ Luazi.
- 10 Nɔ́ee negɔ́eɔ́ Ì gbɛ́ɛn àaɔ́, Sɛ̀ú ń Haũo ń Yafetio.
- 11 Gbɛ́pii ɔ́ɔ́kpaa Luaɛ, váikɛa ń gbãaɔ́ dúnia pà.
- 12 Ké Lua dúnia gwà, a è a ɔ́ɔ́kpà, asa gbɛ́pii zé kolea sɛ̀ɛ.

---

* 5:24 Ebc 11.5, Yud 14 † 5:29 Bee mè ǹseninia. * 6:2 Seti buiɔ́ (Daa 4.26). † 6:5 Mat 24.37-39, 1Pc 3.20

13 Ǿ Lua ò Nɔeeɛ: Má è gbépii kà kaalea, asa an yáí wáikea ní gbáao lí dúniaa. Má ní kaale sánu ní dúniaoɛ.

14 Gó'ílèna ke ní lipereeo, ní ke ní a kpeao, ní kɔtaa lèwà a guu ní a kpeo.

15 Lá nýɔ gópi ken ke: A gbàa àò gàsísuu àaa do ní basoooe, a yàasa gàsísuu blakwi, a lesí sɔ gàsísuu baakwi.

16 Póku gópiá, ní gupua to a lé zànguo ní góo gàsísuu do. Ní a lé bɔ a gbàtèeu, ní gópi kpaale lèe ààɔ didiakɔa.

17 Mapi sɔ má tó í da dúniaa, ké mà pɔ pɔ ílan wèníde kú ní guuɔ kaale pii. Pɔ pɔ kú dúnia guuɔ gaga pii.

18 N beeo ma bàa aɔ kunnɔ, ní gè gópi guu ní n negɔeo ní n nao ní n néo nao.

19 Ní pɔ wèníde pii se gèrínɔ mèn plapla, ké aa e wàɔ ku.

20 Bā buiɔ ní nɔbɔ buiɔ ní pɔtaa'onkuawa buiɔ pii aa mɔ n kfi mèn plapla, ké aa e wàɔ ku.

21 Ble pɔ wí ble pii séle káaa á kùsúa ũ, ápiɔ ní pɔpiɔ.

22 Ǿ Nɔee kè màa, à yá pɔ Lua òe kè pii.‡

7

I daa dúniaa

1 Ǿ Dii ò Nɔeeɛ: Gè gó guu ní n bedeo, asa má è níme ní maamee tiadeɔ guu.

2 Nɔɔ pɔ wí sa'òòɔ se gèò da ní sao soplapla, ní nɔɔ pɔ wíli sa'òòò se mèn plapla da ní sao.

3 Bā se gèò b da ní sao soplapla, ké an bui e aao ku dúniau gupiiu.

4 Asa gɔɔ soplá gbèa má tó lou ma tɔale e gɔɔ bla fáane ní gwáasínao, ké mà pɔ wèníde pɔ má kèɔ waa tɔalewa pii.

5 Nɔee yá pɔ Dii òe kè pii.

6 Gɔɔ pɔ í dà dúniaa, Nɔee wè àaa àaɔe.

7 A gè gó'ílèna guu ní a néo ní a nao ní a néo nao, ké aa e bɔ ípi yáú.

8 Ǿ nɔɔ pɔ wí sa'òòò ní nɔɔ pɔ wíli sa'òòòò ní bāo ní pɔtaa'onkuawa

9 mɔ Nɔee kfi gó guu mèn plapla da ní sao lá Lua òèwa.

10 Gɔɔ soplá gbèa í zɔɔpi dúnia lè.

11 Nɔee wè àaa àaɔde, a mɔ plaade gɔɔ gèo ní plaode zí, ɔ ísi pɔ kú tɔale zíc níbɔnao púna pii, mé loupɔɔ fí.

12 Lou mà e gɔɔ bla fáane ní gwáasínao.

13 Zlbeezi Nɔee gè gó guu ní a néo Sèu ní Haũ ní Yafetio ní a nao ní a néo nao gbèɔn àaɔ,*

14 ní sèànbɔɔ pii ní buiwa ní pɔtuoo pii ní buiwa ní pɔtaa'onkuawaɔ pii ní buiwa ní pɔ vuaaɔ pii ní buiwa, bāo ní pɔ gàsítadeɔ pii.

15 Pɔ pɔ í weo mɔ Nɔee kfi gó guu bui ní buio mèn plapla.

16 Pɔ wènídeɔ bui pii gè da ní sao lá Lua díleèwa. Ǿ Dii gbatàñle.

17 Lou mà e gɔɔ bla. Ké í lé káfi, ɔ à gó sè fèlèò tɔalea.

18 I fèlè à káfi maamaa, à dà tɔalea, ɔ gópi da ía.

19 I káfi à dà tɔalea nàai, à kù gbèsísi lesí pɔ kú dúniauola mío.

20 I fèlè kù gbèsísiplola e gàsísuu gèo.

21 Pɔ wèníde pɔ í táa'o tɔalewaɔ gága pii, bāo ní pɔtuoo ní sèànbɔɔ ní pɔtaa'onkuawaɔ ní gbènazínao pii.

22 Pó p'í we mé a ku s'isla'ò g'aga pii.

23 Pó w'ēnide p'ó kú s'isla'ò m'ide pii. Gb'ēnaz'ina'ò n' n'òb'ò'ò n' p'ótaa'onkuawa'ò n' b'ā'ò m'ide d'ú'nia guu. N'òee mé b'ò ado n' p'ó p'ó kua'ā'ò g'ó guu.†

24 Ǿ í daa d'ú'niaa m'aa e g'ò'ò basoplakwi.

8

I goa d'ú'niaa

1 N'òee n' s'ē'ā'ò'ò'ò n' p'òtuo p'ó kua'ā'ò g'ó guu pii yá d'ò Luagu. Ké à í'ānap'è t'ò'lewa, Ǿ í nà baawa.

2 Isi p'ó kú t'ò'le z'ie nib'ò'na'ò n' lou'p'ò'ò'f'iao t'ata, Ǿ lou k'è.

3 Ipi lé ba busebuse, àle lao e g'ò'ò basoplakwi.

4 M'ò soplade g'ò'ò g'ē'ò n' plaode z'í, g'ópi d'í gb'ēs'is'í p'ó w'í me Alalatawa.

5 Ipi lé lao e m'ò kwideu. M'ò kwidepi g'ò'ò s'ē'ia z'í gb'ēs'is'is'ò misona'ò b'ò.

6 G'ò'ò bla gb'ea N'òee g'ó fen'enti p'ó á b'ò w'è,

7 Ǿ à gb'agbaa gb'ae. Ale vua, Ǿ g'é le, Ǿ su la, e í g'è bà t'ò'lewa.

8 A felena gb'ae Ǿ, ké à e d'Ǿ t'ó í là'ò t'ò'lewa.

9 Ké felenapi í p'ék'li eo, Ǿ à è'a s'ùwà g'ó guu, asa í daa d'ú'niaa pii. N'òee Ǿ'ò'ò a k'ù à g'è'ò g'ó guu.

10 A kámab'ò e g'ò'ò soplá, Ǿ à è'a felena gb'ae Ǿ.

11 Felenapi è'a s'ùwà oosi, à k'ùla k'ās'o k'paa a l'éz'í. Ǿ N'òee d'Ǿ ké í là'ò t'ò'lewa.

12 A kámab'ò g'ò'ò soplá Ǿ, Ǿ à è'a felenapi gb'ae, í ea s'ùwà Ǿ.

13 N'òee w'è Ǿ'aa à'ā'ò n' m'ē'ndoo'de, a m'ò s'ē'ia g'ò'ò s'ē'ia z'í, í bà t'ò'lewa, Ǿ à g'ópi musu g'ò. Ké à gugwà, a è í là'ò t'ò'lewa.

14 A m'ò plaade g'ò'ò baas'ò n' plaode z'í t'ò'le giig'aga.

15 Ǿ Lua yá'ò N'òee à mè:

16 B'ò g'ó guu n' n' nao n' n' n'eg'Ǿ'eo n' n' n'eo nao.

17 Pó w'ēnide p'ó kunn'ò'ò'ò b'ò'le pii, b'ā'ò n' n'ò'ò'ò n' p'ótaa'onkuawa'ò pii, aa f'ā'aa t'ò'le, aaib' n'e'í, aaib' ká'f'í d'ú'nia guu.

18 Ǿ N'òee b'ò n' a n'eo n' a nao n' a n'eo nao.

19 N'ò'ò'ò'ò pii n' p'ótaa'onkuawa'ò pii n' b'ā'ò pii n' p'ó p'ó í t'ā'a'ò t'ò'lewa'ò pii, aa b'ò'le g'ó guu bui n' buio.

20 Ǿ N'òee Dii gb'agbak'li b'ò. A n'ò'ò'ò n' b'ā'ò p'ó w'í sa'ò'ò'ò k'ù, Ǿ à sa p'ó w'í a p'ó ká'teu à t'ék'ú'ò'òwà.

21 Ké Dii a g'í'mà, à k'è'è na, Ǿ à là'asook'è à mè: Má ea lá'ái'z'í t'ò'lewa gb'ē'naz'ina yá'í Ǿ, asa gb'ē'naz'ina lá'asoo Ǿ v'ái za à è'waas'og'Ǿ'e. Má ea p'ó w'ē'nide'ò kaale lá má k'è'wa Ǿ.

22 E d'ú'nia g'e à'ò ku'ò p'ót's'a n' p'ò'k'ek'ek'eo, í'ana n' guw'ā'ao, buzie n' saeo, f'ā'ane n' gw'ā'as'inao, a kee a m'ideo.

9

Lua bà'a kua n' N'òee

1 Ǿ Lua b'ā'aa'dà N'òee'gu n' aà n'eo, a ò'ne: A'ò n'e'í à'ò ká'f'í, í d'ú'nia pa.*

2 N'ò'ò'ò'ò n' b'ā'ò n' p'ótaa'onkuawa'ò n' k'p'ò'ò pii a'ao á v'ia v'í. Ma n' na'é á'ò z'le.†

3 P'ó p'ó í t'ā'a'ò'ò pii a'ao de á p'ò'blea ú.‡ Ma n' k'p'á'wá pii'e, lá ma ble p'ó í b'ò'le t'ò'lewa'ò k'p'á'wá yá'awa.§

† 7:23 2Pic 3.6 * 9:1 Daa 1.28 † 9:2 Zaa 3.7 ‡ 9:3 1Tim 4.3-4 § 9:3 Daa 1.29

4 Ama ásuli nɔɔ pɔ wi a kòlokpao soo, asa a au mé a wēni ũ.*

5 Má á au pɔ de á wēni ũ tɔsiée. Tó nɔɔ gbédè, ge tó gbé a gbédee dè, má á au tɔsiè. Má tɔsi gbé pɔ a gbédee dèwa.†

6 Tó gbé gbédè, wáli ade de, asa ma gbēnazina kè ma taa ũε.‡

7 Aɔ ne'í àɔ káflí, í lí dúníaa, í kɔ́.

8 Lua yá'ò Nɔeeé ní aà néɔ lɔ à mè:

9 Ma bàa aɔ kúánɔ ní á buiɔε,

10 ní pɔ wēnide pɔ kúánɔ aa bò gó guuɔ pii, bāɔ ní pɔtuos ní sèánɔbɔɔ ní pɔ pɔ kú tɔlewaɔ pii.

11 Ma bàa aɔ kúánɔε. Má pɔ wēnideɔ midε pii ní í daa dúníaaɔ lɔ. I a da dúníala à kaale lɔ.§

12 ¶ Lua èa mè: Ma bàa aɔ kúánɔ ní pɔ wēnide pɔ kúánɔɔ e gɔɔpiiε. A seelan ke:

13 Má a nàali bɔ louwa ma bàa kua ní dúníaa seela ũ.

14 Tó má tò lou sísí mé nàali bòwà,

15 lá ma bàa kúánɔ ní pɔ wēnide bui píio, a yá ali dɔmageε. Má tó í zɔɔkú à pɔ wēnide kaale pii lɔ.

16 Tó ma nàali è louwa, ma bàa kua ní pɔ wēnide bui píio e gɔɔpii yá ali dɔmageε.

17 ¶ Lua ò Nɔeeé: Ma bàa kua ní pɔ wēnide pɔ kú dúníaa guu píio seelan we.

Nɔee néɔ

18 Nɔee né pɔ aa bòle gó guuɔ tón ke: Sɛũ, Haũ, Yafeti. Haũ mé Kanaa de'ia ũ.

19 Nɔee néɔn we gbēɔn àaɔ. An bui mé kpále dúníaa guu pii.

20 Nɔeeá sèwanaε, ɔ à vèεbu kè.

21 Ké à vèémí à kà, ɔ aà pɔɔ píliwà a kpéu.

22 Ké Kanaa de'ia Haũ ní mae puizi è, à bò ge ò Sɛũε ní Yafetio.

23 ¶ Sɛũ ní Yafetio ulada sè wa kà ní gáu ní pla, aa taa'ò ní kpεo, an aε dɔa gupále oi ké aasu ní mae puizi eo yáí, aa gè ní mae puizi ũlèð.

24 Ké Nɔee vèε wèewà à vù, a mà lá a né gbεzà kèε,

25 ɔ à mè:

Kanaa* a gɔ́ láaipo ũε,

ɔme aɔ a gbéɔ zɔnkésana ũ.

26 ¶ à mè:

Wà Dii Sɛũ† Lua sáaukpa,

Kanaa buiɔ aɔ de Sɛũ buiɔ zɔɔ ũε.

27 Lua káflake Yafetiε,‡

Yafeti buiɔ bekpa ní Sɛũ buiɔ,

Kanaa buiɔ aɔ de Yafeti buiɔ zɔɔ ũε.

28 I daa dúníaa gbεa Nɔee kè wè ðaa do ní basoplakwio (350).

29 A kè wè ðaa síiɔ ní basoplakwioε (950), ɔ à gá.

10

Nɔee buiɔ

(1Lad 1.5-23)

1 Nɔee negɔε Sɛũ ní Haũo ní Yafetio ní ní negɔε pɔ aa í í daa dúníaa gbεaɔ yán ke:

* 9:4 Zln 15.20 † 9:5 Bɔa 20.13 ‡ 9:6 Daa 1.26 § 9:11 Isa 54.9 * 9:25 Bee mè msiilena.

† 9:26 Bee mè tɔ. ‡ 9:27 Bee mè káfla.

² Yafeti neg̃ɔɔ tón ke: Gomeɛ, Magɔgu, Mede, Gelesi, Tubali, Meseeki ní Tilasio.

³ Gomeɛ neg̃ɔɔ tón ke: Ase Nazi, Lifa, Tɔgaama.

⁴ Gelesi neg̃ɔɔ tón ke: Elisa, Taasisi, Sipi, Lodani.

⁵ Buipio mé ligua isiagɛɛwa, aa kɔkpaalè bùsu ní bùsuo, bui ní buio daɛdaɛ, baade ní a buiyão.

⁶ Haũ neg̃ɔɔ tón ke: Etiopi, Egipi, Libii, Kanaa.

⁷ Etiopi neg̃ɔɔ tón ke: Saba, Avila, Sabata, Laama ní Sabatekao. Laama neg̃ɔɔn Seba ní Dedão ũ.

⁸ Niũlodiá Etiopi buie lo. Ɔme dúnia neg̃ɔn tɔde séia ũ.

⁹ A de Diie toensa ũ. A yáí tò wí me: Lán Niũlodi de toensa ũ Diiewa.

¹⁰ Babiloni bùsu pɔ à kiblèwà káau meewiaɔn Babeli ní Elekio ní Akadio ní Kalenɔ.

¹¹ Bɔa we à gè Asili bùsuo, ɔ à Niniva kále ní Leobotiio ní Kalaa

¹² ní Lesɛ pɔ kú Niniva zãnguo ní Kala pɔ de meewia zɔɔ ũo.

¹³ Egipi buiɔn ke: Ludi buiɔ, Anaũ buiɔ, Leaba buiɔ, Nafetu buiɔ,

¹⁴ Patusi buiɔ, Kasulu buiɔ, Keleti bui pɔ Filitɛɔ bɔ ní guuo.

¹⁵ Kanaa neg̃ɔɛ séia Sidɔ buiɔn ke: Iti buiɔ,

¹⁶ Yebusi buiɔ, Amole buiɔ, Giigasi buiɔ,

¹⁷ Ivi buiɔ, Aaka buiɔ, Sini buiɔ,

¹⁸ Aavadi buiɔ, Zemali buiɔ, Amata buiɔ. Kanaa buipio ligua gbezãɛ,

¹⁹ an bùsu zelen ke: Bɔa za Sidɔ gea Gelaa pɔ kú Gaza sae e ɔɔɔũ ní Gɔmɔɔo ní Ademaɔ ní Zeboiũ pɔ kú Lasa saeo.

²⁰ Haũ neg̃ɔɔn we bui ní buio, bùsu ní bùsuo daɛdaɛ, baade ní a buiyão.

²¹ Yafeti dáuna Seũ buikè lo. Ɔme Ebelu buiɔ dezi káau ũ.

²² Seũ neg̃ɔɔ tón ke: Elaũ, Asili, Aapasa, Ludi, Alaũ.

²³ Alaũ neg̃ɔɔ tón ke: Uzu, Hulu, Getɛɛ, Meseeki.

²⁴ Aapasa mé Sela ɪ, ɔ Sela Ebelu ɪ.

²⁵ Ebelu neg̃ɔɔ ɪ pla. Ado tón Pelegi,* asa aà gɔɔ ɔ wà kèkɔwa dúnia guu. Aa dáuna tón Yotã.

²⁶ Yotã neg̃ɔɔ tón ke: Alemɔda, Selefɪ, Azemave, Yela,

²⁷ Adolaũ, Uzali, Dikala,

²⁸ Obali, Abimaɛ, Seba,

²⁹ Ofii, Avila, Yobaba. Yotã neg̃ɔɔn we pii.

³⁰ Bɔa Mesa gea Sefaa ní gbèslɪ pɔ kú gukpe oio mé ní a bùsu ũ.

³¹ Seũ neg̃ɔɔn we pii bui ní buio, bùsu ní bùsuo daɛdaɛ, baade ní a buiyão.

³² Nɔee neg̃ɔɔ buiɔn we daɛdaɛ bùsu ní bùsuo. An kíi dúnia bui pii bùu, aa ligua í daa dúniaa gbɛa.

11

Babeli kpɛdidiakɔa

¹ Dúnia guu yãa pii bui mɛndoɛ, yá doũ wí o.

² Lá gbéɛ lé sɔkɪkɪkɪkpa gukpe oi, ké aa ká Babiloni bùsu gusalalau, ɔ aa zɔ̀le we.

³ Aa òkɔɛ: Wà ge wà bilikibɔ, wí kɪpasa maamaa. Biliki mé ní gbɛ ũ, kɔtaa mé ní slmaa ũ.

⁴ Ɔ aa mè: Wà meewia kále wà kpɛdidiakɔa bo, a misona zɔ luabɛwa. Wà wázɪa tɔbɔ, ké wásu gɔ gbándodo dúnia guuo yáí.

⁵ Ɔ Dii píla à meewiapi gwà ní kpé lesɪ pɔ gbɛnazɪnaɔ bòo.

* 10:25 Bee mè kɛaa.

⁶ Ǿ à mè: Ampii an bui douε, yá dou aai o, ǿ yá pǿ aa bǿn laa? Yá pǿ aa a láasookè, tiasa aa keε, pǿe a kpáné a guu bo.

⁷ Wà pila gé we wà ní yá yaalené, ké aasu kǿ yama bo.

⁸ Ǿ Dii ní fáaa we gbándodo dúnia guu pii, ǿ aa ní mæwia kálea tò.

⁹ Ayámεto wà tǿkpá wélepíe Babeli,* asa wekii ǿ Dii tò dúnia bui pii yá bǿu. Za wekii à ní fáaa dúnia guu pii.

Seu ní Telao bui

(1Lad 1.24-27)

¹⁰ Seu buio yán ke: Seu wè basǿode guu ǿ à Aapasa í í daa dúniaa gbea wè pla.

¹¹ A gbea à kè wè òaa pla ní basǿoo, à né páleǿ í lo gǿεo ní nǿεo.

¹² Aapasa wè bla sǿosaide guu ǿ à Sela í.

¹³ A gbea à kè wè òaa pla ní áaǿo, à né páleǿ í lo gǿεo ní nǿεo.

¹⁴ Sela wè baakwide guu ǿ à Ebelu í.

¹⁵ A gbea à kè wè òaa pla ní áaǿo, à né páleǿ í lo gǿεo ní nǿεo.

¹⁶ Ebelu wè baakwi ní síiǿode guu ǿ à Pεlegi í.

¹⁷ A gbea à kè wè òaa pla ní baakwio, à né páleǿ í lo gǿεo ní nǿεo.

¹⁸ Pεlegi wè baakwide guu ǿ à Leu í.

¹⁹ A gbea à kè wè òaa do ní kǿokwio, à né páleǿ í lo gǿεo ní nǿεo.

²⁰ Leu wè baakwi ní plaode guu ǿ à Selugi í.

²¹ A gbea à kè wè òaa do ní soplao, à né páleǿ í lo gǿεo ní nǿεo.

²² Selugi wè baakwide guu ǿ à Nakǿǿ í.

²³ A gbea à kè wè òaa do, à né páleǿ í lo gǿεo ní nǿεo.

²⁴ Nakǿǿ wè baakwi dosaide guu ǿ à Tela í.

²⁵ A gbea à kè wè basoolo mǿndosai, à né páleǿ í lo gǿεo ní nǿεo.

²⁶ Tela wè bàaǿkwide guu ǿ à Ablau ní Nakǿǿo ní Halanao í.

²⁷ Tela buio yán ke: Tela Ablau ní Nakǿǿo ní Halanao í, ǿ Halana Lotu í.

²⁸ Halana gá a mae Tela wáa Uluε, Babiloni búsuu, gu pǿ wà aá íu.

²⁹ Ablau ní Nakǿǿo nǿsè. Ablau na tǿn Salai, Nakǿǿ na sǿ ǿn Halana né Milika ũ. Halanapi mé Isika í lo.

³⁰ Salaiá flie, i ne'io.

³¹ Ǿ Tela a né Ablau ní a tǿuna Lotuo ní Ablau na Salaiο sè bǿlerínǿ Ulu, Babiloni búsuu, aale gé Kanaa búsuu. Ké aa ká Halana, aa zǿle we.

³² Tela wè òaa do ní sǿoode guu ǿ à gá Halana.

12

Dii oa Ablauε ad bǿ a búsuu

¹ Dii ò Ablauε: Bǿ n búsuu n buio guu n mae be, ní gé búsu pǿ má ǿlǿneu.*

² Má tó n bui dasikū.

Má báaadangu, mí n tǿbǿ,

n kǿi ǿ wáli éfáai eu.

³ Má báaada gbé pǿ aa samaa'oneǿgu,

mí gbé pǿ aa savai'oneǿ ká.

Dúnia bui pii a éfáai e n sabai.†

* 11:9 Bee mè yaale. Zia 16.19, 17.5, 18.2

* 12:1 Zln 7.2-3, Ebe 11.8

† 12:3 Zln 3.25, Gal 3.8

4 ɔ Ablau dazeu la Dii oewa. Lotu geaano. Aa we basiiɔ soosaideu ɔ a bo Halana
5 ri a na Salaio ri a vii ne Lotuo ri ri aizee po aa vɔ ri gbe po aa e Halanao. Maa
aa bo Halana aa da Kanaa zeu.

Ke aa ka we,

6 aa pa busupia e aa ka Mole gbeneli kii Sikeu. Kanaa ku busupiu go bee.

7 ɔ Dii bo mo Ablauwa a me: Ma busue bee kpa n buiowa.‡ ɔ a Diipi
gbagbaki ke we.

8 Ke a fele we, a mipè gbèsiɔ po ku Beteli gukpeowa, ɔ a bookpa we, Beteli ku
be'ae oi, Ai ku gukpe oi. A Dii gbagbaki bo we lo, ɔ a a sisi.

9 ɔ a dazeu lo, a mipè Negevewa.

10 Ke imina ka busupiu, ɔ Ablau ge gooplakei Egipi, asa iminapi ke zai.

11 Ke a ka kai ri Egipio, a o a nae: Ma do nonan n u.

12 To Egipio n e, aa me ma nan n u, aa ma dee, aai n to.

13 Onè ma daen§ n u, ke wa e ma ku oplapla n yai. La riyɔ ma misin we.

14 Ke aa ka Egipi, Egipio e nepi maa ke zai.

15 Ke Egipio ki Falaɔ Iowa a e, aa aa maabòe, ɔ wa aa se geò Falaɔe a be.

16 ɔ a Ablau yaakee maamaa aa yai, a sa kpawa ri zuo ri zaa'inao ri zogeɔ ri
zonoɔ ri yiongo.

17 ɔ Dii gyã pasɔ ka Falaɔgu ri a bedeo Ablau napi yai.

18 ɔ Falaɔ Ablau sisi a oè: Bo ya ri kemee mai? Boyai ni oimee n nae ni?

19 Akea n me n daee, ɔ ma aa se no ui? N no ke! N n po se taò.

20 Falaɔ ya'ò a gbène Ablau ya musu, ɔ aa ge zèè ri a nao ri a aizee pii.

13

Ablau keakwa ri Lotuo

1 ɔ Ablau bo Egipi a su Negeve ri a nao ri a aizee pii ri Lotuo.

2 Ablau a dee, a potuo vi dasi ri anusuo ri vuao.

3 Bɔa Negeve a sɔkiikpaka e a ge kaò Beteli, gu po a bookpau kaau Beteli
zanguo ri Aio,

4 gu po a sa'okii bou yaa. ɔ a Dii sisi we.

5 Lotu bo be ri Ablauo sanu. A sa ri zuo ri zwaakpeo vi so.

6 An potuo dasi, gupi se i moma npiio. A yai aa fo wa ku sanu lo.

7 ɔ lekpa ge Ablau podanao ri Lotu podanao guu. Zibeezi so Kanaa ri Pelizio
ku busupiu.

8 ɔ Ablau o Lotue: A maa lekpa a ku wa zanguoo, ge ma podanao ri n
podanao zanguoo, asa wa dae doue.

9 Busu gwa da n ae pii. Wa keaa. To n ge zeei, mi ge oplai. To n ge oplai
so, mi ge zeei.

10 Ke Lotu gugwa, a e Yuude guzule pii mo se vi maamae. E Dii a ge Sodou ri
Gomoo kaalei, guzulepi de lan Dii luwa, * lan Egipi busuwa, e a ge pe Zoaawa.

11 ɔ Lotu Yuude guzule se pii. Aa kekwa, ɔ Lotu dazeu gukpe oi.

12 Ablau go Kanaa busuu, me Lotu ku Yuude guzule wele zanguo. A bookpa
Sodu sae.

13 Sodudeo so aa vai, duunken saon ri u Diie.

14 Lotu taa gbea Dii o Ablau: Gu po ri zeu, wese n gubantoo ri geomidokio
ri gukpeo ri be'aeo gwa.

15 Tɔɔle pɔ́ n̄ èe pii, má n̄ gbae, ɔ̄ de mpi n̄ n̄ buiɔ́ pɔ́ ũ e gɔɔpii.

16 Má tó n̄ buiɔ́ dasikú lán búsu'úfáawa. Tó gb̄ee a f̄s búsu'úfáa nao, a f̄s n̄ buiɔ́ nao s̄ɛ.

17 F̄ele bebebebe búsupi guu, ní a gb̄aa n̄ a yáasao gwa, asa má n̄ gbae.

18 Ablaū f̄ele ḡe bókpa Mamale gb̄éneli pɔ́ kú Hebl̄ɔ́ k̄i, ɔ̄ à Dii gb̄agbakii bò we.

14

Ablaū Lɔtu suabaa

1 Ziewa Babiloni búsu k̄i Amafeli n̄ Elasaá búsu k̄i Aliokio n̄ Elaũ búsu k̄i Ked̄ɔlaomeɛo n̄ Goiũ búsu k̄i Tidalio

2 aale z̄ika n̄ Sɔɔɔ k̄i Belao n̄ Gɔmɔɔ k̄i Biisao n̄ Adema k̄i Sinabio n̄ Zeboiũ k̄i Sem̄eɛeɛo n̄ Bela pɔ́ w̄i me tia Zoaa k̄iao.

3 K̄ia gb̄eɔn̄ soopi k̄ɔ̄ k̄aa pii Sidiũ guzul̄eu. Ɔ̄me Isida Wiside ũ tia.

4 Aaɔ̄ falub̄ɔ̄ Ked̄ɔlaomeɛe à k̄a w̄è kuepla. A w̄è kue'aaɔ̄de ɔ̄ aa ḡi b̄iè.

5 A w̄è ḡeɔ m̄endosaide ɔ̄ Ked̄ɔlaomeɛe n̄ k̄ia pɔ́ kuaaɔ̄ɔ̄ m̄ò. Ɔ̄ aa z̄ibl̄e Lefaiɔ̄wa Asalo Kaanaiũ. Aa z̄ibl̄e Zuziɔ̄wa Haũ. Aa z̄ibl̄e Emiɔ̄wa Save Kiliataiũ.

6 Aa z̄ibl̄e Oliɔ̄wa an gb̄es̄is̄i pɔ́ w̄i me Seiwa e à ḡe p̄e Elipalana guwaiwaiwa.

7 Ɔ̄ aa èa s̄u Misipa nib̄ɔ̄nai, ɔ̄ w̄i me tia Kad̄esi. Aa z̄ibl̄e Amaleki búsuwa pii n̄ Am̄ole bui pɔ́ kú Asas̄ Tamaaɔ̄wa ɔ̄.

8 Ɔ̄ Sɔɔɔ k̄ia n̄ Gɔmɔɔ k̄iao n̄ Adema k̄iao n̄ Zeboiũ k̄iao n̄ Bela pɔ́ w̄i me tia Zoaa k̄iao f̄ele ḡe z̄ikair̄n̄ɔ̄ Sidiũ guzul̄eu.

9 Aale z̄ika n̄ Elaũ búsu k̄iao n̄ Goiũ búsu k̄iao n̄ Babiloni búsu k̄iao n̄ Elasaá búsu k̄iao. K̄ia gb̄eɔn̄ siĩpi l̄e z̄ika n̄ k̄ia gb̄eɔn̄ sooɔ̄.

10 Sidiũ guzul̄e k̄ɔ̄taa e v̄i dasi. K̄e Sɔɔɔ k̄ia n̄ Gɔmɔɔ k̄iao l̄e baale, ɔ̄ aa kw̄e a guu, ɔ̄ an gb̄é k̄iniɔ̄ baal̄e ḡe gus̄is̄ideu.

11 Z̄iblen̄ɔ̄ Sɔɔɔ n̄ Gɔmɔɔ àizeɛo n̄ n̄ p̄bleaɔ̄ s̄ele pii aa tàò.

12 A m̄ò l̄e Ablaū v̄i n̄e Lɔtu ku Sɔɔɔ, ɔ̄ aa aà k̄u w̄à tàò n̄ aà àizeɛo ɔ̄.

13 Ɔ̄ gb̄é pɔ́ pilimá ḡe ò Ebelu bui Ablaūe Mamale gb̄éneli k̄i. Mamale n̄ a dàunaɔ̄ Esik̄oli n̄ An̄eɔá Am̄ole buiɔ̄ne, an l̄e doū n̄ Ablaūo.

14 K̄e Ablaū mà w̄à a dae k̄u w̄à tàò, ɔ̄ a be z̄iḡɔ̄ s̄ele gb̄eɔn̄ òaa do n̄ basoolo plasaio (318), à p̄ele k̄iap̄iɔ̄zi, ɔ̄ à n̄ l̄e D̄á.

15 Ɔ̄ à a gb̄é k̄paal̄e, ɔ̄ aa sīngu gw̄aas̄ina. Aa z̄ibl̄emá aa p̄emá e Hoba, Damasi gub̄antoo oi.

16 A èa s̄u n̄ àizeɛpiɔ̄ pii n̄ a v̄i n̄e Lɔtu n̄ aà àizeɛo. A s̄u n̄ n̄ɔ̄ɔ̄ n̄ gb̄p̄aleɔ̄ ɔ̄.

17 K̄e Ablaū z̄ibl̄e Ked̄ɔlaomeɛwa n̄ k̄ia pɔ́ kuaaɔ̄ɔ̄, àle su, ɔ̄ Sɔɔɔ k̄i b̄ò dàaaale Save guzul̄e pɔ́ w̄i me tia K̄ia Guzul̄eu.

18 Ɔ̄ Salema k̄i Mekizeɛde* m̄ò n̄ p̄eɔo n̄ v̄eɛo. Aāpiá Lua Musude gb̄agbanae.

19 Ɔ̄ à samaa'ò Ablaūe à m̄e:

Lua Musude musu n̄ z̄ileo Kena báaada Ablaūgu.

20 W̄à Lua Musude s̄aaupka!

A n̄ ib̄eɛo n̄ane n̄ ɔ̄z̄i.

Ɔ̄ Ablaū pɔ́ pɔ́ a èò kwide kp̄aw̄a pii.

21 Sɔɔɔ k̄ia ò Ablaūe: Ma gb̄é k̄paa, n̄iɔ̄ àizeɛe k̄ua n̄ pɔ́ ũ.

22 Ɔ̄ Ablaū è: Má sī n̄ Dii Lua Musude musu n̄ z̄ileo Kenao,

23 má n̄ p̄e seɔ, baa kyale niba, k̄e r̄isu o n̄ime n̄ tò ma ke ɔ̄de ũo yáí.

* 14:18 Sou 110.4, Ebe 7.1-10

24 Má pɔe seo, sema pɔ pɔ ma gbéɔ blè bàasio. Ama Anɛɛ ní Esikolío ní Mamale pɔ aa gèmanɔ, to aa ní baa sé.

15

Lua bàa kua ní Ablau

1 Bee gbɛa Dii yá'ò Ablauɛ wépfungu'ea guu à mè: Ablau! Nsu to vía n kũo.

Mámɛ má n sèngbao ù, n asea aɔ zɔɔ maamaaɛ.

2 ɔ Ablau mè: Dii Lua, bɔ níyɔ ma gbai? Má né vío. Damasi gbé Eliezeɛ mé aɔ de ma be túbiblena ù.

3 Lá ní ma gba néo, ma be zikɛnapi mé aɔ de ma túbiblena ù.

4 ɔ Dii òè: Aàpi mé aɔ de n túbiblena ùo. Né pɔ a bɔ n plɛu mé aɔ de n túbiblena ù.

5 ɔ à bàànɔ bàasi à mè: Musu gwa ò saanaɔ nao, tó níyɔ f̄. Beewa ɔ n buio aao dasi.*

6 A Dii náaikè, ɔ Dii tò yá bàànɔ na a náai pɔ a kè yái.†

7 A òè lo: Mámɛmaa Dii, mámɛ ma n bɔ Ulu, Babiloni bùsuu, ké mà bùsuɛ bee kpama yái.

8 ɔ Ablau mè: Dii Lua, kpelewa máɔ d̄s ké aɔ de ma pɔ ùi?

9 A wèwà à mè: Zununu wè àaɔ sé ní blea wè àaɔ ní sása wè àaɔ ní felentēnao ní felenguuluo.

10 ɔ à pɔpiɔ sè pii à ní paapaa à ní goaa, ɔ à ní kále à ní aɛd̄d̄ɔk̄ɔwa, āma i bāo paapaa.

11 Ké yāamusuɔ mò pèpɛ nòɔpiɔwa, ɔ Ablau ní yá.

12 Ké íatē lé gē kpéu, izɔɔ dà Ablaua, ɔ gusia zɔɔ pɔ tò vía aà kù kuaála.

13 ɔ Dii òè: Nyɔ d̄s ké n buio aao de nibɔ ù bùsu pɔ de ní pɔ ùo guu, aaiɔ zɔble we, wiɔ íadamá e wè òaa pla.‡

14 Ama má yákpaleke ní bui pɔ aale zɔblenɛɔ, n buio aai bɔle ní àizeɛ zɔɔo.§

15 Mpi s̄s níyɔ aafiaɛ e n gɛ n zikũò, ní gbasaa ta n deziɔ k̄íi, wi n ví.

16 N s̄skpaɛ mé aa ea su la, asa Amɔleɔ duuna i pa yáao.

17 Ké íatē gē kpéu, gu sí, ɔ Ablau è kina pɔ lé súeleɔ ní tévuaɔ* lé gē nòɔ pɔ á pàapaapiɔ zānguo.

18 Zibeez̄l Dii mè a bàa aɔ kú ní Ablau à mè: Má bùsuɛ bee kpa n buiɔwae za Egipi zé swai e swa zɔɔ pɔ wí mɛ Uflatai,

19 bùsu pɔ Keniɔ kuu ní Kenaziɔ ní Kamɔniɔ

20 ní Itiɔ ní Peliziɔ ní Lefaiɔ

21 ní Amɔleɔ ní Kanaaɔ ní Giigasiɔ ní Yebusiɔ.

16

Hagaa ní a né Isimaɛlao

1 Ablau na Salai i ne'io. A zɔnɔɛ ví Egipi gbé ù, wí mɛ Hagaa.

2 ɔ Salai ò Ablauɛ: Lá Dii ma ke fii ùe, wúle ní ma zɔnɔɛo. Má gí néo ei aà sabaia? ɔ Ablau Salai yāmà.

3 Ablau wè kwi kea Kanaa bùsuu gbɛa ɔ Salai a zɔ Hagaa kpàwà nò ù.

4 Ablau wúleàànɔ, ɔ à nɔsí. Ké a è á nɔsia, à d̄bɛ a diiwa.

* 15:5 Lom 4.18, Ebe 11.12 † 15:6 Lom 4.3, Gal 3.6, Zaa 2.23 ‡ 15:13 Bɔa 1.1-14, Zln 7.6 § 15:14 Bɔa 12.40-41, Zln 7.7 * 15:17 Bɔa 3.2, 13.21, 19.18

5 ɔ Salai ò Ablauē: Taae pɔ wa kɛmɛɛ gɔ̃ n yá ũe. Ma a zɔ kpàma. Ké a è á nɔsia, ɔ ɔ dɛa. Mpi ní mapio, Dii mé a yágɔ̃gɔ̃wɛɛ.

6 ɔ Ablau wèwà à mè: N zɔ ku n pɔ ũe. Kèè lá ní yeiwa. Ké Salai ɔadàwà, ɔ à bàalèè.

7 Dii Malaika aà è nibɔna kí gbáau, nibɔnapi ku Sulu zé saɛɛ.

8 ɔ à à là à mè: Salai zɔnɔɛ Hagaa, n bɔ má ní? Nlɛ gé má ní? ɔ a wèwà à mè: Mále bàale ma dii Salaiɛɛ.

9 ɔ Dii Malaika òè: Ɛa ta n diipiwa, níɔ misiilèè.

10 Má n bui káfi
aaɔ dasi, wa fɔ̃ ní lé dɔo.

11 N nɔsia, níyɔ̃ nɛ'í gɔ̃ɛ ũ,
ní tɔkpaè Isimaela,*
asa Dii n yámà n taasikɛa guu.

12 Aɔ dɛ lán sɛ̀a zàa'lnawa,
a íbelesɛ ní gbépiio,
gbépii i íbelesɛaànɔ sɔ̃.
Aɔ ku kɔ yáí ní a gbépiɔ gbèeoo.

13 ɔ Hagaa mè: Lakí ma wɛsɔ̃ Lua pɔ í ma ele. ɔ à tɔkpa Dii pɔ yá'òɛɛ Luapɔima'e.

14 Ayámɛto wà tɔkpa lɔɔpiɛ Luabɛɛɔpɔima'elɔɔ. A ku Kadési ní Beledio zānguɔɛ.

15 Hagaa nɛgɔ̃ɛ í ní Ablauo, ɔ Ablau tɔkpaè Isimaela.†

16 Gɔɔ pɔ Hagaa Isimaela í, Ablau wè basiiɔsɔɔ ní m̀ndooɛ.

17

Lua tɔzɔya dilea Ablauē

1 Ké Ablau kà wè basɔ m̀ndosai, Dii bɔ m̀wà à mè: Mámɛmaa Lua Gbáapiide. Temazi, níɔ ku taaesai.

2 Ma bàakuannɔ aɔ gɛɛ, mí n bui káfiɛ maamaa.

3 Ablau wùle a gbɛɛɔ Lua aɛ, ɔ Lua òè:

4 Lá ma bàa kunnɔ, níyɔ̃ gɔ̃ bui dasiɔ dezi ũ.

5 Wáli onɛ Ablau ɔo, sema Ablahaũ,* asa má n ke buiɔ dezi ũ.†

6 Má tó n bui dasikũ, buiɔ ní kíaɔ bɔ n kíe.

7 Ma bàa aɔ kunnɔ ní n buiɔ e gɔɔpiie.‡ Má dɛ n Lua ũ ní n buiɔ n kpe.

8 Má Kanaa bùsu pɔ ní kú a guu nibɔ ũ kpama pii ní n buiɔ n kpe, ké aaɔ vɔ̃ gɔɔpii, míɔ dɛ ní Lua ũ.

9 Lua è à Ablahaũ: Mpi ní n buiɔ, àɔ ma bàakuaánɔ yá kúa e á buiwa.

10 Mpi ní n buiɔ, yá pɔ mále dileé àɔ kúan ke: Sema á gɛɛ pii lí tɔzɔ̃.

11 A tɔzɔ̃ ma bàakuaánɔ seela ũ.§

12 Sema n bui nɛgɔ̃ɛ lí tɔzɔ̃ an gɔɔ swaaɔde zɔ̃ e an buiwa, né pɔ wà ní í n bɛɔ ní zɔ pɔ wa lù buipáleɔwaaɔ pii.

13 Wà aà í n ben nò, wa lù zɔ ũn nò, sema aà tɔzɔ̃. Bee iɔ dɛ ma bàakuaánɔ gɔɔpii seela ũ á mɛwa.

14 Sema ali gyafɔ̃de bɔ á guu, asa gbé pɔ í tɔzɔ̃ i ma bàakuaánɔ yadaoɛ.

15 ɔ Lua è à Ablahaũ: Nsuli o n naɛ Salai ɔo, níli oè sa Sala.*

16 Má báaadaaágu, mí tó aà nɛ'í gɔ̃ɛ ũ, i gɔ̃ buiɔ dazi ũ. Bùsu kíaɔ bɔ aà kíe.

* 16:11 Bee mè Lua íyama. † 16:15 Gal 4.22 * 17:5 Bee mè buidaside. † 17:5 Lom 4.17 ‡ 17:7 Luk 1.55 § 17:11 Zln 7.8, Lom 4.11 * 17:15 Bee mè kía nɛnɔɛ.

17 ɔ Ablahaũ wùle a gbɛɛu Lua aɛ, à yáalɔ a ò a nòse guu: Gbé pɔ kà wè basɔ a ne'ie? Lá Sala kà wè basiiɔkwi, a ne'ie?

18 ɔ à èa ò Luaɛ: Sue! Nyɔ Isimaɛla gwa.

19 Lua mè: Siana guu n na Sala a ne'i gɛɛ ù, ní tɔkpaɛ Izaaki.† Ma bàa aɔ kuaànɔ ní aà bui e gɔɔpiiɛ.

20 Isimaɛla yá musu, ma n yámà. Má báadaaàgu, a ne'i, i káfi maamaa. A negɔɛɔ i gbɛɛn kuepla, mé aa gɔ kíaɔ ù, aà bui i dasikù.

21 N beeo ma bàakuannɔ a gɔ Izaakiɛɛ. Zii maa'i ɔ Sala a aà i.

22 Ké Lua yá'ò Ablahaũe a làa, ɔ à gòàala à tà musu.

23 ɔ Ablahaũ a né Isimaɛla sè ní a be gɛɛ pɔ wà ní i a beo ní zɔ pɔ wà ní lúɔ pii, ɔ à tɔzɔné zIbeezi gɔɔ lá Lua òɛwa.

24 Ablahaũ kà wè basɔ mɛndosai, ɔ à gbàsa tɔzɔ,

25 aà né Isimaɛla sɔ wè kue'aaɔ.

26 Zi dou zi ɔ Ablahaũ tɔzɔ ní a né Isimaɛlao

27 ní a be gɛɛ pɔ wà ní i aà beo ní zɔ pɔ wà ní lú buipáleɔwaɔ pii. Aa tɔzɔ gɔɔ dou zIɛ.

18

Malaikaɔ bɔ mɔa Ablahaũwa

1 Dii bɔ mè Ablahaũwa Mamale gbɛneliɔ kfi. Ablahaũ zɔleɔ a zwàakpe kpeɛle fáane.

2 Ké à wɛzù, à gbɛɛn àaɔɔ è zea. * Ké à ní é màa, ɔ à fɛle a kpeɛle ní bao, à gè dàrile à wùle a gbɛɛu

3 à mè: Dii, ma wegwa, rɛsu gɛ mapi n zòblenaao.

4 Má mɔé ní ío à gbá pípi, í kámabo lí gbáu la.

5 Lá a bɔle ní ma beo, má gɛ mɔé ní bleo yɔɔ à gbāa e, í gbasa dazeu. ɔ aa mè: Too, ke lá ní òwa.

6 ɔ à gè Sala kfi kpeú à mè: Pɛeti dá zaa le àaɔ, pɛɛke kpakpa.

7 ɔ à bàalè gè a zuo guu, à zunɛbɔɔ maa kù a kpà a zikenawa, ɔ zikenapi gɛ kèke kpakpa.

8 ɔ Ablahaũ vífai ní ví'ipuo ní zu pɔ wa kèkepio sè gèò, a dilené. Gɔɔ pɔ aale pɔble, a kú ní sae azla lí gbáu we.

9 ɔ aa aà là aa mè: N na Sala kú má ní? A mè: A ku kpeú we.

10 ɔ Dii mè: Má ɛa mɔ n kfi zii maa'i, n na Sala i ne'i gɛɛ ù.† Sala kú kpeɛle aà kpe, àle ma.

11 Ablahaũ ní Salao aa zikù, Sala lé nɔɔ pɔ ke bo. ɔ Sala yáalɔ a ò a sɔ guu:

12 Ma zikù, mé Baa‡ zikù b. Má pɔna yápi dɔ bɛ?

13 ɔ Dii Ablahaũ là à mè: Akea Sala yáalɔ? A mè a gbé pɔ a zikù á fɔ ne'i bɛ?

14 Yáe líɔ zI'umɛɛo.§ Zii maa'i tó a gɔɔ kà, má mɔ n kfi, Sala i gbasa ne'i gɛɛ ù.

15 ɔ Sala lelekpa à mè i yáalɔ, asa vía aà kùɛ. ɔ Dii mè: E'e, n yáalɔ se.

Ablahaũ awakpaɔ Diiɛ Sɔɔɔ yá musu

16 Ké gbɛpio fɛle, Ablahaũ gè zéiné, ɔ aa Sɔɔɔ kfi oi gwà.

17 ɔ Dii mè: Má yá pɔ má ye ke ule Ablahaũeo.

18 Aà bui aɔ zɔ mé aɔ gbāa ví. Bui pɔ kú tɔɔɔ pii aa éfai e aà sabaie.

† 17:19 Bee mè yaalɔ.

* 18:2 Ebe 13.2

† 18:10 Lom 9.9

‡ 18:12 1Pie 3.6

§ 18:14 Luk 1.37

19 Asa ma aà sè, ké aà o a néone ní a buio a kpe aao ma yá kúá, aai yámaa zede ke, mí yá pò ma a legbèè keè.

20 Ǿ Dii èa mè: Yá pò wàle o Sòdòù ní Gómoo musu dasikù, an duuna zòkù maamaa.

21 Má gé we sa mà gwa, tó yá pò aale ke vâi kà lá mále mawa. Tó aa de màa sò, míò dõ.

22 Ké an gbèon plao dàzeu, aale gé Sòdòùpi, Ǿ Dii gò ní Ablahaùo we.

23 Ǿ Ablahaù sàaazi à mè: Nyò gbèmaaò waa sànu ní gbèvâio yà?

24 Tó gbèmaaò ku wélepi guu gbèon blakwi, nýyó ní waa yà? Nyò sùuuke ní wélepio gbèmaa gbèon blakwipiò yáio lé?

25 Sùuuke! Nsu ke màao, nísu gbèmaaò dede sànu ní gbèvâio lá aa douwaeo. Sùuuke! Nsu ke màao. N gbé pò ní de dúnia búu yákpalekena ù, nýyó yáke a zéwao lé?

26 Ǿ Dii mè: Tó ma gbèmaaò è Sòdòù gbèon blakwi, má sùuuke ní wélepio an yáí.

27 Ǿ Ablahaù èa ò lo: Ma gbé pò má de bùsuti ní túfuo ù, gáafaakemeè mà èa yá'onè, Dii.

28 Tó gbèon sòo kèsá gbèon blakwipi guu, gbèon soopio yáí Ǿ nýyó wélepi kaaleia? Ǿ Dii mè: Tó ma gbèmaaò è gbèon blasò, má wélepi kaaleo.

29 Ǿ Ablahaù gí lé yá'òè à mè: Tó gbèmaaò kà bla sò be? Ǿ Dii mè: Má yáe keo gbèon blapio yáí.

30 Ǿ à mè: Dii, n yá na! Nsu to n pò pao, má ye yá'ò lo. Tó gbèmaaò kà baakwi sò be? A wèwà à mè: Tó ma gbèmaaò è gbèon baakwi, má yáe keo.

31 Ǿ à mè: Gáafaakemeè lo Dii, má yá'onè. Tó gbèmaaò kà gbèon bao sò be? A wèwà à mè: Má wélepi kaaleo gbèon baopio yáí.

32 Ǿ à mè: Dii, nísu to n pò pao, yáe bee bàasio má yá'ò lo. Tó gbèmaaò kà kwi sò be? A wèwà à mè: Má wélepi kaaleo gbèon kwipio yáí.

33 Ké Dii yá'ò Ablahaùe a làa, à gèzeà, Ǿ Ablahaù èa tà be.

19

Sòdòù ní Gómoo kaalea

1 Ké malaika gbèon plapio kà Sòdòù oosi, Lotu zòleà Sòdòù bíi bòleu. Ké à ní é, à fèle gè dàrúle à kùlené, à wúle a gbèu

2 à mè: Ma diò, á yá na! A mo ge pilai mapi á zòblena be, í zu'ò, í i la, zia koo káaukaau í dazeu. Aa mè: Aawo, wá í gáae.

3 Lotu nàemá maamaa, Ǿ aa gbàsa gè àa be ua aa pila. A ní yàaekè maamaa, à kàa kèné, Ǿ aa sò.

4 E aao wúle, Sòdòùdeò lía Lotu kpéí. Wélepi gòeò kàaa we míomioe, èwaasoò ní gbèzòò píi.

5 Aa lezù Lotuzi aa mè: Gbé pò pila n be oosia ku má ní? Bolewèéríno wà ní dàakpa.*

6 Lotu bò ní kíi kpele, à gbatà ní kpeo

7 à mè: Gbéò, ásu yāvâikeo.

8 Má nenonaoó v1 gbèon pla aa gòe dõ, má bòlééríno. Lá á yei à keríno,† àma ásu yáe ke gbéè beeo, asa aa pila ma bee.

* 19:5 Yud 7 † 19:8 Dsa 19.22-24

9 Aa òè: Gowēe we! Ɔ aa mè lɔ: Gbɛ́piá bòmɔɔ, ɔ a ye ke wá yákpalekena ũa? Wá yáwáikene deŕla. Ɔ aale nɔnɔaaaazi ní gbáao, aale mɔ gba gbooi.

10 Ɔ gbɛɔn plapiɔ ɔbò Lotu kù aa gèò kpéu, ɔ aa zetà.

11 Aa tò gbɛ́ pɔ́ kú kpɛɛɛlɔ vɔ̀akù nɛ́fɛ́nɛn gbɛ́zɔ́ píi, † ɔ aale zɛwɛɛle e aa kpása.

12 Gbɛɔn plapiɔ ò Lotue: Dé ní ní vɔ́ la lɔ? Nɛgɔ́ɛɔ, nɛnɔɔ, an gɔ́kpamaɔ ní gbɛ́ pɔ́ de n gbɛ́ ũ wɛ́le guuɔ píi. Boleŕnɔ,

13 asa wa mɔ guɛ bee kaaleiɛ. Yá sa pɔ́ wále o wɛ́lepideɔ musu yá gè Dii swáú, ɔ à wá zɔ́ wɛ́lepi kaalei.

14 Lotu bɔ́ ge ò a nɛ́ɔ gɔ́kpamaɔne à mè: A fele wá bɔ́le, asa Dii a wɛ́leɛ beepi kaale tiaɛ. Ɔ aale e àle faaiɔe.

15 Ké gu ò malaikapiɔ náe Lotuwa aa mè: Fele n n na ní n nɛnɔɔna gbɛɔn plaɛɔ sɛ́le boleŕnɔ la, ké n̄su ga wɛ́lepi kaalea guuo yáí.

16 Ké Lotu lé bésebesenake, Dii aà wɛ́nagwá, § ɔ gbɛɔn plapiɔ aà kù a ɔwa ní aà nao ní aà nɛnɔɔ plaɔɔ, aa b̀leŕnɔ wɛ́nkpe.

17 Ké aa b̀leŕnɔ màa, ɔ malaikapiɔ do ò Lotue: Bàale n̄ nzla misi. Nsu n̄ n kpe gwao, n̄su ze guzulɛpiuo. Bàale mipe gbɛ̀sɛsɔ̀wa, ké n̄su gao yáí.

18 Ɔ a ònɛ́: Aawo ma dii! N yá na!

19 N mapi n z̀bblena wegwá, n gbɛ́kekɛ̀mɛɛ maamaa, n ma m̄si. Ama má f̄ bàale mà gbɛ̀sɛsɔ́pɔ́ kíi leo. E màò gé kái we, kaalepi a ma le mà gac.

20 Wɛ́leɛ gwa kee. Lá a kái, má f̄ bàale mà le, mé wɛ́le nénaɛ. To mà bàasi mà ta we, m̄ɔ aafia. A nénaũ nolo?

21 Ɔ a òè: Ma n gba zé lɔ, má wɛ́le pɔ́ n̄le opi kaaleo.

22 Bàale ta we kpakpa, asa má yáe ke ḡlao, e n̄ ge n̄ kaò we. Ayámto wá tɔkpá wɛ́lepie Zoaa.*

23 Ké Lotu Zoaa lè, †atɛ́ lé fele,

24 ɔ Dii tò té ní †atɛ́gb̄ɔ̀ b̀ò musu à kà Sɔ̀ɔ̀ɔ̀ ní Gɔ̀mɔ̀ɔ̀ogu.

25 A wɛ́lepio kàale ní ní gbɛ́ɔ́ ní guzulɛpio ní líɔ ní sɛ̀ɔ́ píi.†

26 Ké Lotu na a kpe gwá, ɔ à ḡ zɛa wisi gbe ù.‡

27 Ké gu ò, Ablahaũ f̄le kɔ̀kɔ̀, à gè gu pɔ́ á kúu yáa ní Diiopiu.

28 Ké à Sɔ̀ɔ̀ɔ̀ ní Gɔ̀mɔ̀ɔ̀ kíi oi gwá ní guzulɛpio píi, a è telu lé fele tɔ̀le lán mua teluwa.

29 Beewa ké Lua guzule pɔ́ Lotu kuu wɛ́leɔ kàale, Ablahaũ yá òbaàgu, ɔ à Lotu b̀ò wɛ́le pɔ́ á kàalepiɔ guu.

Lotu bui

30 Ké Lotu b̀ò Zoaa, à gè z̀le gusɛ́sɛ́ideu ní a nɛnɔɔna plaɔɔ, ké a kua Zoaa vía ví yáí. Ɔ à gè ku gbè'eu ní a nɛnɔɔnapiɔ.

31 Ɔ Ȳ ò Bàaɛ: Wá mae zikù, mé ḡɛɛ ku bùsuu la à wùlewano lá wí kɛwao.

32 Mɔ wá v̄ɛ kàkaè, wí wùleaaño ké wá e wàò wá bui kúa aà sabai.

33 Gwáasina bee aa v̄ɛ kàkaè, ɔ Ȳ gè wùleaaño. Lotu i d̄s̄ gɔ̀ɔ̀ pɔ́ à wùleano ge gɔ̀ pɔ́ à f̄leɔ.

34 Ké gu ò Ȳ ò Bàaɛ: Ma wule ní ma maeo ḡla. Wá v̄ɛ kàkaè oosia lɔ, ní gé wùleiaño s̄, ké wá e wàò wá bui kúa aà sabai.

35 Gwáasina bee lɔ aa v̄ɛ kàkaè, ɔ Bàa gè wùleaaño. Lotu i d̄s̄ gɔ̀ɔ̀ pɔ́ à wùleano ge gɔ̀ pɔ́ à f̄leɔ.

‡ 19:11 2Kia 6.18 § 19:16 2Pic 2.7 * 19:22 Bee mè nénaũ. † 19:25 Mat 10.15, Luk 17.28-29, 2Pic 2.6 ‡ 19:26 Luk 17.32

³⁶ Maa Lɔtu nɛnɔɛ plaapiɔ kɛ aa nɔsɪaɔnɔ.

³⁷ Yɔ nɛ'ɪ gɔɛ ũ, ɔ à tokpàè Mɔabu. § Aapi mé Mɔabu bui pɔ kú e gbãɔ dezi séia ũ.

³⁸ Bãa nɛ'ɪ gɔɛ ũ sɔ, ɔ à tokpàè Bɛnami. * Aapi mé Amɔni bui pɔ kú e gbãɔ dezi séia ũ.

20

Ablahaũ ní Abimeleki

¹ ɔ Ablahaũ fɛlɛ we, à gɛ Negɛvɛ bɔsuu Kadɛsi ní Suluo zãnguo. Ké à gɛ zɔlɛ Gelaa,

² à mè a na Salaá a dǎɛɛ, ɔ Gelaa kí Abimeleki gbé zɪ à aà sè suò.

³ ɔ Lua bò mò Abimelekiwa nana guu gwáasina a òè: Nyɔ ga nɔ pɔ ní sèpi yáí, asa nɔzǎɛɛ.

⁴ A mɔ lè Abimeleki i wúleaaɔnɔ yãao, ɔ à mè: Dii, nýɔ bui pɔ aai yǎe keoɔ dede yá?

⁵ Aapi mé òmɛɛ a dǎɛɛo lé? Nɔɛpi sɔ à mè a dǎɔɛ. Ma yǎkè a zéwǎɛ, má tǎae vío.

⁶ ɔ Lua òè nanapi guu: Ao, má dɔ kɛ n yǎkè a zéwǎɛ. Ayãmeto ma kpane n duunakemɛɛ, mi we n ɔkǎ nɔɛpiwao.

⁷ Tiasa, gɔɛpi dee nɔ kpawá, asa ánabiɛ, i wabikɛnɛ, kɛ n è n gɔ ní aafiao. Tó ni aà nɔpi kpawá sɔo, nýɔ dɔ kɛ n gaɛ, mpi ní n gbéɔ ápií.

⁸ ɔ Abimeleki fɛlɛ kɔɔkɔɔ, à a gbéɔ sisi à yápi òu a síuné pii, ɔ vía ní kú maamaa.

⁹ ɔ Abimeleki Ablahaũ sisi a òè: Bó yá ní kèwɛɛ màai? Bó yá ma zǎwàɛ, ɔ n gbasa ní tò ma gɔ duunde ũ ní ma búsuoi? N yá pɔ de wá keo kèmɛɛ.

¹⁰ Bó láasoo ní kè n gbasa n yápi kèi?

¹¹ Ablahaũ wèwá à mè: Mále e yãa gbèe Lua vía ví búsuɛ bee guuo, mé wasu ma de ma nɔ yáí.

¹² Bee gbɛa nɔɛpiá ma dǎɛɛ síana. Wá de douɛ, baade ní a dao, ɔ à gò ma nɔ ũ.

¹³ Ké Lua ma bɔ ma mae be yãa, mále bebebebe, ɔ má ò ma nɔpie gu pɔ wa su geu pii, aà gbèkɛkɛmɛɛ, aali o a dǎɔn ma ũ.

¹⁴ ɔ Abimeleki mò ní sǎo ní zuo ní zɔgɔɛɔ ní zɔnɔɛɔ, a kpá Ablahaũwa, ɔ à aà na sàaà.

¹⁵ ɔ Abimeleki mè: Ma búsun kɛ, zɔlɛ gu pɔ ní yei.

¹⁶ ɔ a ò Salaɛ: Ma ánuusu ɔwatè ɔaa sɔo kpá n dǎɔwa awakpabɔ ũ, kɛ gbé pɔ kunnɔɔ pii, aai dɔ kɛ ni tǎakeo.

¹⁷ ɔ Ablahaũ wabikè Luawa, ɔ Lua Abimeleki gbàgbá ní aà nao ní aà nɔ pɔ i méseɔdilenéɔ, kɛ aa e nɛ'ɪ,

¹⁸ asa Dii tò Abimeleki be nɔɔo fikùè Ablahaũ napi yá musu.

21

Izaaki ia

¹ Dii éfǎaikè Salaɛ lá a òwa, a kèè lá à a legbèwa.

² ɔ à nɔsí à nɛ'ɪ ní Ablahaũo gɔɛ ũ a zikú guu gɔɔ pɔ Lua díleɛwa.*

³ Ablahaũ tokpá nɛ́pie Izaaki.

⁴ A tɔzɔè a gɔɔ swaaɔde zɪ lá Lua díleɛwa.†

5 A kà wè basoo a népi igoo.

6 ɔ Sala mè: Lua yaaloyā kèmeɛ, mé gbé pɔ mà pii a yaalomanɔ.

7 A ò lɔ: Wa we o Ablahaũe yāa má gɔ neade ue? Kási ma negɔe iaànɔ aà zikú guu.

8 Népi gbāakù à kè yówa, ɔ Ablahaũ aà kēa yówa dikpekè.

9 Sala è né pɔ Egipi nɔe Haggaa í n Ablahaũo Ìo Izaaki yáalɔe,

10 ɔ a ò Ablahaũe: Zoopi ya ní a néo, asa zo né a e túbible ní ma né Izaakioo.†

11 Yápi Ablahaũ pɔ yà maamaa, asa aà néɛ,

12 ɔ Lua òè: Nsu to n pɔ ya n né ní n zɔnɔepio yá musuo. Yá pɔ Sala lé onɛ pii ma, asa Izaaki buio ɔ wali oné n buio.‡

13 Má tó zo népi buike sɔ, asa n néɛ.

14 ɔ Ablahaũ fèle kɔɔkɔɔ, à ble sè ní ituuo, a kpà Haggawa. A diè, ɔ à aà né kpàwà lɔ. A aà gbàɛ, ɔ à gè lé liaaliaa Beeseba guwaiwaiu.

15 Ké í láamá, à èwaasonapi tò lí gbáu,

16 ɔ à gè zòle aɛ kazu lélea zà léu, asa à mè á ye à a né gaa eo. Ké à gè zòle káaa màa, ɔ à ná ɔɔlɔwa.

17 Lua èwaasonapi ɔɔlɔ mà, ɔ Lua Malaika lezù Haggaazi za musu à mè: Bóme n lei Haggaa? Nsu víakeo, asa Lua népi ɔɔlɔ mà gu pɔ a kuu.

18 Fèle n n népi se n aà kú a ɔwa, asa má tó aà gɔ bui zɔɔ úɛ.

19 Lua nɔɛpi wé kèè, ɔ à lɔ è. A gè itò tùu pai, ɔ à mɔ kpà a népiwa, a mí.

20 Lua kú ní népio e à gè zɔɔkù. Ìo ku guwaiwaiu, ɔ à gɔ toena ù.

21 Goo pɔ a ku Palana guwaiwaiu ɔ aà da Egipi bùsu nɔ sèè.

Ablahaũ ní Abimelekiò ledoukɛa

22 Goo bee Abimeleki ní a zígɔɔ gbèzɔɔ Pikolio gè Ablahaũ kíi aa òè: Lua kunno yá pɔ níle ke guu pii.

23 Legbèmeɛ la gɔɔ n me ní sí ní Luao, ké níyɔ bɔ ma kpeo ge ma néo ge ma buio. Lá ma gbèkèkène, kemɛɛ màa ní bùsu pɔ ní kú a guu gbéɔ.

24 ɔ Ablahaũ òè: Má legbène.

25 ɔ Ablahaũ lɔ pɔ Abimeleki zíkɛnaɔ síwa yá sèle síuè.

26 Abimeleki mè: Má gbé pɔ aa yá bee kèɔ dɔo, ní omɛe yāao, ma maàn gbā.

27 ɔ Ablahaũ sáɔ ní zuɔ kú a kpà Abimelekiwa, ɔ aa ledoukè ní kɔo.

28 ɔ Ablahaũ sánunu mèn soplao bɔ kále nídoa.

29 Abimeleki aà là à mè: Sā mèn soplapi pɔ n ní kále nídoapiɔ yá de kpelewa ní?

30 ɔ a wèwà à mè: Sā mèn soplapiɔ si seela ù ké máme ma lɔɔpi yò.

31 Ayámɛto wà tɔkpà gupie Beeseba,* asa wekú ɔ aa legbèukɔɛ.

32 Màa ɔ aa ledoukè Beeseba, ɔ Abimeleki ní a zígɔɔ gbèzɔɔ Pikolio èa tà Filitèɔ bùsuu.

33 Ablahaũ baali bà Beeseba, ɔ à Dii Lua Gooɔpiide sísi we.

34 ɔ à gɔɔplakè Filitè bùsupiu.

22

Ablahaũ Izaaki kpaá sa'obɔ ù

1 Bee gbɛa Lua Ablahaũ lè a gwá. A òè: Ablahaũ! ɔ a wèwà à mè: Má ké!

2 ɔ Lua òè: N n né mènɔona yenzide* Izaaki se n geò Mòlia† bùsuu, ní sa pɔ wí a pɔ káteu à téku oò gbèsíslí pɔ má onɛwa.

‡ 21:10 Gal 4.29-30 § 21:12 Lom 9.7, Ebe 11.18 * 21:31 Bee mè legbèlɔɔ. * 22:2 Mat 3.17 † 22:2 2Lad 3.1

³ Ké à fêlê kooƙoo, à káoyè a zàa'lnae, ɔ̄ à a zíkèna gbèɔn plao sè ní a né Izaakipio. A sa'oyaa paa, ɔ̄ à dàzɛu, àlɛ gé gu pɔ́ Lua òɛu.

⁴ A gɔɔ àaɔde zíkè à wɛzù, à gupì è káaa.

⁵ ɔ̄ a ò a zíkènapìɔ̀ne: A gɔ̄ ní zàa'lnao la. Mapi ní èwaasonae beeo wá gé ae kùlèi Luaɛ, wí ea su wá á lè la.

⁶ Ablahaũ sa'oyaa se dī a népiɛ,‡ ɔ̄ a tékūa ní fēnao, aale gé sānu.

⁷ ɔ̄ Izaaki ò a maeɛ à mè: Baa! ɔ̄ a wèwà à mè: Bó ni né? ɔ̄ népi òè: Wá té kūa ní yāao, sá pɔ́ wá sa'òò ku má ní?

⁸ ɔ̄ Ablahaũ mè: Ma né, Lua mé a sa'osá kpá. § ɔ̄ aa tekōi, aale gé.

⁹ Ké aa kà gu pɔ́ Lua òɛu, à sa'okli bò we, à yàakàa. ɔ̄ à a népi yè a dà yàapila sa'okli musu.*

¹⁰ Ké à fêɛ sè, à ɔ̀bò à a népi kòlokpa,

¹¹ ɔ̄ Dii Malaika lezuaazi za musu à mè: Ablahaũ! Ablahaũ! A wèwà à mè: Má ké!

¹² ɔ̄ à mè: Nsu ɔ̀kà népiwao, rísu yāe kèèo. Má d̀ò sa ké ní ma vīa vī, ni gimɛɛ ní n né m̀ndonao.†

¹³ Ablahaũ wɛzù, ɔ̄ à sāsakao è dɔa a kɔ̀bawa kána guu. ɔ̄ à ge kù, à sa pɔ́ wí a pɔ́ káɛu à tékū òò a né gbɛu.

¹⁴ ɔ̄ à tɔ̀kpá gupìe Diiakpa, ɔ̄ wí ɔ̄ e ní a gbāo wí mɛ: Dii a kpa a gbèsìsì musu.‡

¹⁵ Dii Malaika èa lezù Ablahaũzi za muɔ̀lu ɔ̄

¹⁶ à mè: Ma Dii ma legbè ní ma kuaos § ma mè, lá n yápi kè, ni gí ní n né m̀ndonaoo,

¹⁷ má báaadangu, mí n bui káffine lán saanaɔ̀wa, aao dasi lán ísiale úfāawa.* N buiɔ̄ aao iko vī ní ibɛɛɔ̀wa.

¹⁸ Má báaada dúnia bui piigu n bui sabai,† ké n ma yāma yái.

¹⁹ Ké Ablahaũ èa sù a zíkènaɔ̀wa, aa fêlê tà Bɛɛɛɛba, ɔ̄ à gɔɔplakè we.

²⁰ Bee gbɛa wa ò Ablahaũe wá mè: N vīi Nakɔ̀ na Milika negɔ̀ɛ ɪ.

²¹ Aa negɔ̀ɛ sèia tón Uzu. Aa dāunaɔ̀ tón ke: Buzu, Alaũ de'ia Kemue,

²² Kesedi, Azo, Pidasi, Yidafi, Betue.

²³ Betuepi mé Lebeka ɪ. Negɔ̀ɛ gbèɔn swaaɔ́ pɔ́ Milika ɪ ní Ablahaũ vīi Nakɔ̀ɔ̀ɔ̀n we.

²⁴ Aa nɔ̀ Leuma pɔ́ i m̀sɛdileèò néɔ̀ tón ke: Teba, Gaaũ, Taasu ní Maakao.

23

Sala gaa

¹ Sala kè wè basoolosɔ̀o ní plaoɛ,

² ɔ̄ à gbāsa gá Kiliataaba pɔ́ wí mɛ tia Heblɔ̀, Kanaa būsuu. ɔ̄ Ablahaũ aà bɛɛkè, à ɔ̀lò aà gaa yá musu.

³ Ké à gò aà gea, à gè a ò Iti buiɔ̀ne:

⁴ Nibo b̀mɔ̀n ma ũ á guu.* A tɔ̀lɛ yíaa gevíkli ũ, mà gevíu.

⁵ Aa òè:

⁶ Mae, wá yāma. Lua gbé báaadn n ũ wá guu. N n ge vī gè'e pɔ́ kène maa guu. Wá gbèe a gine ní gè'eo ké ñ ge víuo.

⁷ ɔ̄ Ablahaũ fêlê kùlɛ b̀supideɔ̀ne,

⁸ a ònè: A ma yāma, tó a we mà ge vī la. A wabikɛmɛɛ Zohaa né Èfɔ̀nɔ̀wa,

⁹ aà Mapela gbè'e pɔ́ kú aà bú lé yíaa a ɔ̀awa, i gɔ́ ma gevíkli ũ á b̀susu la.

‡ 22:6 Zaa 19.17 § 22:8 Zaa 1.29 * 22:9 Èbe 11.17-19, Zaa 2.21 † 22:12 Lom 8.32 ‡ 22:14 Zaa 3.16 § 22:16 Èbe 6.13-14 * 22:17 Èbe 11.12 † 22:18 Zln 3.25 * 23:4 Èbe 11.13

- 10 Εἰς τὸν οὐρανὸν ἰδοὺ τὴν σφοδρὰν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἡ ἀβλαστὰ ἐστὶν ἡ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ·
- 11 Aawo mae, ma yāma. Ma n gba buapi ní gbè'è pò kú weoε. Ma n gba ma gbéwó wáaε. Ma n gbaε n̄ ge víu.
- 12 Ablahaū kùle bùsupideone,
- 13 Ὡς ἡ ἀβλαστὰ ἐστὶν ἡ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ· Swákpa n̄ ma yāma. Má buapi fiaboε. Ma ὡς sí, mí ge víu.
- 14 Ⲛ Εἰς τὸν οὐρανὸν ὁδὲ:
- 15 Mae, ma yāma. Tòole pò a ὡς ἄνυσυ ὄwatē ὄa plaε, bón bee ũ wá zānguoí? N n ge ví.
- 16 Ablahaū aà yāmà, ὥς ἡ ἄνυσυ pò a ὄ yòè gbéwó wáa laatanao zaau.†
- 17 Beewa ὡς Εἰς τὸν οὐρανὸν bú pò kú Mapela, Mamale saε, ḡ Ablahaū pò ũ ní gbè'è pò kúuo ní lí pò kú we e búpi léwao píi.
- 18 A ḡ Ablahaū pò ũ Iti pò mò wéle bíiboleu weo wáa píi.
- 19 Bee gbεa Ablahaū a na ví Mapela bua gbè'epi guu Mamale pò wí me tia Hebls saε, Kanaa búsuu.
- 20 Maa bú ní gbè'è pò de yāa Itio pò ũo ḡ Ablahaūe geviki ũ.

24

Nwεεlea Izaakiε

- 1 Ablahaū zikù à kà zà, mé Dii εἰφαϊκῆε ḡpíi guu.
- 2 Ⲛ a ὄ a zòblenaḡ gbēzōo pò de a pòpíi yāḡḡḡna ũε: Osolo ma gbala taau,
- 3 mí tó n̄ legbē ní Dii musu ní zléo Lua tóo, ké rýḡ Kanaa búsu pò má kúu no se ma néoo.
- 4 Gé ma be búsuu ma daεḡ guu, ní nose ma née we.
- 5 Ⲛ aà zòblenapi aà là à mè: Tó noepi i we bò temazi à sùmanḡ bùsuε beeu sōo be? Má gé ní n̄ néoo búsu pò n̄ bou yà?
- 6 Ablahaū òè: Laaika! Nsu gé ní ma néoo weo.
- 7 Dii Lua Musude ma bou ma mae be ma daεḡ búsuu, ὡς ἡ yā'òmeε, à legbè à mè á bùsuε bee kpa ma buiḡwaε. Aàpi mé a a Malaika zì aà d̄aanε. Wekí ὡ rýḡ noseu ma née.
- 8 Tó noepi i we bò tenzio, rýḡ bou lé pò má tò ní gbè guue. Nsu gé we ní ma néoo fá!
- 9 Ⲛ aà zòblenapi a ḡ sòlo a dii gbala taau, à legbèε ḡpíi musu.
- 10 Zòblenapi a dii yionḡḡ sè mèn kwi ní a dii àizeε bui píio, ὡς ἡ fεle gè Nakḡḡ be wéleu Sili Mesḡḡtami búsuu.
- 11 Ké à kà we, a tò yionḡḡ kámabò lōo saε wénkpe. Ké oosi kè, ḡḡḡ pò noεḡ i boule ítoi,
- 12 Ὡς ἡ wabikè Luawa à mè: Dii, ma dii Ablahaū Lua, gbēkeke ma diie. To ma tá ke na oosia.
- 13 Gwa, má zεa lōo saε ke. Tó wéle wéndiaḡ boule ítoi,
- 14 wéndia pò má òè aà a lo pila à idāmeε mà mi, tó a òmeε mà mi, í kpá ma yionḡḡwa lō, má d̄s kè n̄ gbēkeke ma diie, noε pò ní díle n̄ zòblena Izaaki pò ũn we.
- 15 I ḡpíi o a làao, ὡς Betue né Lebeka bò ní loo dia a ḡàu. Betueá Ablahaū vìi Nakḡḡ né pò a í ní a na Milikaoε.
- 16 No kefenaε, mé a léso, ḡḡε i wúleaanḡ yāao. A mò lōoi, à itò lo pai, ὡς ἡ èa lé tá.
- 17 Ⲛ zòblenapi baalè gè guzèε à mè: Ma gba í mà mi, baa yōo.

† 23:16 Zln 7.16

- 18 Nɔɛpi mɛ: Mi Baa! ɔ̃ à a lo pila gɔ̃, à í kpàwà, a mì.
- 19 Ké à í kpàwà a mì a làa, à mɛ: Má tó ní yiongoɔne lɔ, aa mi e aa ká.
- 20 ɔ̃ à a lo í kà pɔɔ imibɔu gɔ̃, à èa bàalè gè ítɔi lɔi, ɔ̃ à itò yiongoɔne píi.
- 21 ɔ̃ gɔɛpi zè, àlɛ aà gwa soee, ké à e dɔ́ tó Dii a to a tá ke na, ge a ke nao.
- 22 Ké yiongoɔ imí aa làa, ɔ̃ gɔɛpi vua tàana maa dà nɔɛpi a níu, à vua zà'ana dàè mèn pla. Tàanapi gbia ká galaù sɔo, zà'anapio sɔ́ galaù basɔobasɔo.
- 23 ɔ̃ à aà là à mɛ: Omɛɛ, dé nén n úi? Wá ikli e n mae bea?
- 24 ɔ̃ a wèwà à mɛ: Betue nén ma ù, Milika ní Nakɔɔo tɔ̀na.
- 25 Sɛ́ ní tàaao di wá beɛ, mé ikli kú lɔ.
- 26 ɔ̃ gɔɛpi mipèlɛ à kùlɛ Diie à mɛ:
- 27 Wà Dii ma dii Ablahaù Lua sáaukpa, ké í gí gbèke ní náaio yàkèièo yáí. Mapi sɔ́, Dii d̀aamɛɛ ma dii daɛɔ be.
- 28 ɔ̃ wéndiapi bàalè gè yápi dàu a síu a bedɛɔne.
- 29 Lebɛkapi dàɔ vɛ, wí mɛɛ Labá. A b̀ wénkpe ní bao, à gè gɔɛpi lè l̀'ea,
- 30 asa a è a dàe tàana ní záo daa, mé à yá pɔ́ gɔɛpi òè mà. Ké à gè aà lè ní yiongoɔ l̀'ea,
- 31 à mɛ: Mɔ́, n gbé pɔ́ Dii báaadàngu! Akeɛ ní zea wénkpei? Ma kpekèkene ní yiongoɔ dɔ̀d̀klio.
- 32 Gɔɛpi gè ua, ɔ̃ Labá yiongoɔ aso pòlo à sèla niɛ ní tàaao kpámá, à í kpá gɔɛpiwa, ɔ̃ à gbá pìpiò ní a gbéɔ nípii.
- 33 Wà ble dílè, ɔ̃ à mɛ: Má pòble gláo e mà yá pɔ́ ma m̀ò o. ɔ̃ Labá mɛ: O.
- 34 ɔ̃ à mɛ: Ablahaù z̀bblenan ma ù.
- 35 Dii èfáaikè ma diie maamaa, ɔ̃ à g̀ ɔ̀de ù. A aà gbá sãó ní zuó ní ánusuo ní vuoó ní zɔgɔɛó ní zɔnɔɛó ní yiongoɔ ní zàa'nao.
- 36 Ma diipi na Sala ne'í gɔɛ ù a zikú guu, ɔ̃ ma dii pɔ́ pɔ́ á vɛ kpá népiwa píi.
- 37 Ma dii tò ma legbè, asa à mɛ másu Kanaa búsu pɔ́ á kúu nɔ́ se a néɛo.
- 38 A mɛ mà gé a de be a bui guu, mí nɔ́se a néɛ we.
- 39 ɔ̃ ma a dii là ma mɛ, tó nɔɛpi í we b̀ temazio sɔ́ be?
- 40 A wèa à mɛ, Dii pɔ́ á teaàzi, ɔ̃ mɛ a a Malaika zí aà gé zeimɛɛ, ké ma tá e ke na, mí nɔ́se a néɛ a de be daɛɔ guu.
- 41 A mɛ tó ma ge a buio kíi, tó wi weio, ma b̀ lé pɔ́ má gbèè guun we.
- 42 Ké ma ka l̀'oi gbá ma mɛ: Dii, ma dii Ablahaù Lua, tó n wei, to ma tá ke na.
- 43 Má kú l̀'ea. Wéndia pɔ́ mò ítɔi, mé má òè aà ma gba í yɔɔ mà mi,
- 44 tó a ò mà mi, ítɔ ma yiongoɔne lɔ, má dɔ́ ké wéndia pɔ́ ní dílɛ à ke ma dii né pɔ́ ùn we.
- 45 E màò yápi o ma ǹse guu màò láa, ɔ̃ Lebɛka b̀ ní loo dia a g̀au, à mò l̀'ea à itò. ɔ̃ má òè aà ma gba í mà mi.
- 46 A a lo pila gɔ̃, à mɛ mà mi, í kpá ma yiongoɔwa lɔ. Má mí ɔ̃ a kpá ma yiongoɔwa.
- 47 ɔ̃ ma aà là, dé nén aà úi? A mɛ Betue nén a ù, Milika ní Nakɔɔo tɔ̀na. ɔ̃ ma tàanadàè a níu, ma zà dàè a ɔ̀wa.
- 48 ɔ̃ ma mipèlɛ ma kulɛ Dii ma dii Ablahaù Luaɛ, ma aà sáaukpa, asa à d̀aamɛɛ zé súsu guu, ké mà a dii v̀i tɔ̀na sé aà néɛ.
- 49 Tiasa tó á we gbèke ní náaio yáke ma diie, à omɛɛ. Tó í wei sɔ́o, à omɛɛ, mí gè gupálei.
- 50 Labá ní Betueo wèwà aa mɛ: Yápi b̀ Dii kíie, wá yáe oa v̀lo, a maa ge a v̀ai.
- 51 Lebɛka ke, n aà se taò, í gɔ́ n dii né na ù lá Dii ówa.

52 Ké Ablahaü zòblenapi ní yāmà, à wùle tɔɔle Diie.

53 ɔ à nɔamblebɔ pɔ wa kè ní ánusuo ní vuaoɔ ní pɔkasaɔ bɔle kpà Lebekawa. A aà dāɔ ní aà dao gbà pɔ ɔdeɔ ɔ.

54 ɔ aapi ní gbé pɔ kuaanɔɔ pɔblè aa imi, ɔ aa í we.

Ké aa fèle kɔɔ à mè: A ma gbae mà ta ma diiwa.

55 Nɔ dāɔ ní aà dao mè: To népi gɔwanɔ baa gɔɔ kwi, í gbasa tá.

56 ɔ gɔɛpi òné: Lá Dii ma tá kèna kéwa, ásu ma dɔdɔ. A ma gbae mà ta ma diiwa.

57 ɔ aa mè: Wà népi sísi wà aà la.

58 ɔ aa Lebaka sísi aa aà là aa mè: Nyɔ tá ní gbépioa? ɔ Lebaka mè: Má tá.

59 ɔ aa Lebaka gbae ní zɔ pɔ à aà gwà za aà nézlo, aale tá ní Ablahaü zòblenao ní aà gbéɔ.

60 Aa samaa'ò Lebekae aa òè:

Né, níyɔ gɔ gbé dasidasɔ dazi ú, n buiɔ ɔ iko ví ní zangudeɔwa.

61 ɔ Lebaka fèle ní a zɔnɔɔ, aa kà yiongoɔ kpe, aa bɔ te gɔɛpizi, ɔ à tárɔnɔ.

62 A mɔ lè Izaaki sù ní bɔ pɔ wí me Luabɛɛpɔima'eo, à zòle Negeve bùsuu.

63 A bɔ gè láasookèi sɛu oosi, ɔ ké à wezù, a è yiongoɔ lé mɔ.

64 Lebaka wezù à Izaaki è sɔ, ɔ à pɔla a yiongo kpe kpakpa,

65 à zòblenapi là à mè: Dén gɔe pɔ be sɛu àle mɔ daiwále kee úi? ɔ zòblenapi wèwà à mè: Má diie. ɔ Lebaka a pɔɔgáu se kù a wéa.

66 Ké aa kà Izaaki kíi, zòblenapi yá pɔ á kè sèle síuè pɔi.

67 Izaaki gè ní Lebekao a da Sala zwàakpeu, ɔ à aà sè, à gɔ aà nɔ ú. A yeaazi, ɔ aà nòse níni a da gaa gbea.

25

Ablahaü né paleɔ

1 Ablahaü nɔ pale sè ɔ, aà tón Ketula.

2 Né pɔ à Iaànɔ tón ke: Zimana, Yosā, Medā, Madiā, Isebaki, Sua.

3 Yosā mé Seba ní Dedāo í. Dedā buiɔn Asuliɔ ní Letusiɔ ní Leumiɔ ú.

4 Madiā negɔɔ tón ke: Efa, Efeɛ, Anɔki, Abida, Elɛdaa. Ampii Ketula buiɔne.

5 Ablahaü a àizee kpà Izaakiwa pɔi,

6 ɔ à gbadà a nɔ pɔ í mɛsɛdilenéo néɔne, à ní gbáe gukpe oi e àò gé gai, ké aasu wàɔ kù ní Izaakioo.

Ablahaü gaa

7 Ablahaü kè wè baswaaɔkwi ní sɔoo,

8 ɔ à gà. A zikù táotao, ɔ à gbàsa zù a gbéɔ guu.

9 Aà néɔ Izaaki ní Isimaɛlao aà ví Mapela gbè'e guu, Mamale gukpe, bua pɔ de Iti bui Zohaa né Efinɔ pɔ ú yāa,

10 ɔ Ablahaüpi lù Itiɔwa.* Wekí ɔ wà aà víu ní a na Salao.

11 Ablahaü gaa gbea Lua báaadà aà né Izaakigu. A zòleɛ Luabɛɛpɔima'e bɔ sae.

Isimaɛla buiɔ

12 Ablahaü né Isimaɛla buiɔ yán ke: Sala zɔnɔe Hagaa, Egipi nɔe ɔ à népi íaànɔ.

13 Aà negɔɔ tón ke an iawa. Aà negɔe séia tón Nebaio. Aà dāunaɔ tón ke: Kedaa, Adibɛeli, Mibisā,

* 25:10 Daa 23.17

14 Misima, Duma, Masa,
15 Adada, Tema, Yetuu, Nafisi, Kedema.

16 Isimaela neḡḡeo tɔn we. An baade a tɔkpà a wélee ge a bòoe. Aame bui kuεplaɔ dezi káau ũ.

17 Isimaela kè wè basopla àaḡsai, ɔ à gà à zù a gbéɔ guu.

18 Aà buio zɔle za Avila e à gè pèò Suluwa Egipi bùsu léi taa Asili bùsu oi. Aali kɔtesi n Ablahaū bui kɔnɔɔ.

Esau n Yakɔbu ia

19 Ablahaū né Izaaki buio yán ke: Ablahaū Izaaki í.

20 Ké Izaaki kà wè bla ɔ à Labā dāe Lebaka sè. ɔme Sili bùsu gbé Betue pɔ bò Mεsɔpɔtami bùsuu né ũ.

21 Izaaki wabikè Diiwa a nae, asa flie, ɔ Dii síaànɔ, aà napi nɔsɩ.

22 Síaɔ lé dēeka aà gbεeu, ɔ à mè: Bóyáí yá bee taa ma lei? ɔ à gè Dii lai.

23 Dii òè:

Bui mèn pla ku n neasakpeu,
gbēɔn pla pɔ kú n gbεeuɔ aa kékɔwa.

Bui mēndo gbāa aɔ de adola,

a pɔ bò káau a gɔ né ũ gbé zāe.†

24 Ké aà ne'igɔ kà, à síaɔ í gɔeo ũ.

25 Ké gbé káau lé bɔ, à bò tēndɔdɔ. Aà mekà kà ula ũ, ɔ wà tɔkpàè Esau.‡

26 Bee gbēa ké né plaade lé bɔ, à dɔ Esau gbatoewa, ɔ wà tɔkpàè Yakɔbu. § Izaaki wè bàaɔdeu ɔ à népio í.

27 Népio zɔkù. Esau kè toensa pɔ lí ké sèawao ũ. Yakɔbu sɔ begwanae.

28 Izaaki ye Esauzi, ké a lé'u ví yáí. Lebaka sɔ a ye Yakɔbuzi.

29 Zlewa Yakɔbu lé dokuu, ɔ Esau sù n sèao, nɔana lé aà de.

30 ɔ a ò Yakɔbue: N yá na! To mà ble tēa bee e ble, asa nɔana lé ma deε.

Ayāmeto wà tɔkpà Esauε Eɔɔũ.*

31 Yakɔbu mè: N n yoakeze† kpaa gía.

32 ɔ Esau mè: Ma ka gaaε, bó ma yoakeze a kemεei?

33 ɔ Yakɔbu òè: Mε n sɩ n Luao gía. ɔ à mè à sɩ n Luao, a a yoakeze kpàwàε.‡

34 ɔ Yakɔbu pēε n bláa dopio kpàwà. A blè à imí, ɔ à flε bò. Beewa Esau a yoakeze dile pà.

26

Izaaki n Abimeleki

1 Imina kà bùsupiu, a séia pɔ kà Ablahaū gɔɔ bàasi, ɔ Izaaki flε gè Filitēɔ kí Abimeleki kíí Gelaa.

2 ɔ Dii bò mòwà à mè:

Nsu ta Egipio.

Zɔle gu pɔ má onεu.

3 Nyɔ ku bùsue beeu gía.

Máɔ kunnɔ, mí éfāaikεne.

Má bùsue bee kpamaε píí n n buio,

mí lé pɔ má gbé n maεε kεne.

† 25:23 Lom 9.12 Buiɔ kɩ sía ia guu, né pɔ bò káau ɔme ɔ gbé zɔũ ũ. ‡ 25:25 Bee mè káde. § 25:26

Bee mè gbatoekúna ge kɔnikεnde. * 25:30 Bee mè tēa. † 25:31 Neḡḡe séia mé gbé zɔũ ũ, ɔme í túbí sé deríla. ‡ 25:33 Ebe 12.16

4 Má n bui káfi lán saanaowa,
mí búsuē bee kpámá pii.

Bui pɔ́ kú tɔɔleɔ pii
aa ɛ́faai e n bui sabai,

5 ké Ablahaũ ma yámà yáí.

A ma ɔ́tonɔ́kɔ́i gwà,
mé a yá pɔ́ má díleɔ kũa
ní ma yádilenɔ́ ní ma ikoyáɔ.

6 ɔ́ Izaaki gò Gelaa.

7 Ké beleɔ lé aà la aà na yáí, à mè a dàeɛ. Asa àle víake, àle e tó à mè a nae, wa
a de nɔ́pi yáíe, asa nɔ́piá nɔ́anae.

8 Ké àle gɔɔplake we, Filitɛɔ kí Abimeleki lé z̄íle gwa fenentiu, ɔ́ à su è Izaaki
lé b̄ɔ́nɔ́ble ní a nao.

9 ɔ́ à Izaaki s̄jsi à mè: Asi n nae fá! Akɛa n mè n dàeɛi? A wèwà à mè: Mále e
wa ma de aà yáíe.

10 Abimeleki mè: Bó yá ní kèwɛɛ màai? Yɔɔnno mé gò ké wá gbɛe wúle ní n
napio, d̄ɔ́ yaa n wá dá tàaeu.

11 ɔ́ Abimeleki lezà gbépiiwa à mè: Gbé pɔ́ ɔ̀kà ḡɛpiwa ní aà nao, wa ade de.

12 Izaaki pɔ́tò búsupiu, ɔ́ à pɔ́ è wɛ bee leɛ basɔɔ, ké Dii ɛ́faaidauè yáí.

13 A z̄ɔɔkú, mé aà àizeɛ ɔ́ káfi e à kè ɔ́de sà bílibili ú.

14 A s̄aɔ́ ní zuɔ́ ví dasi ní z̄ɔɔ, ɔ́ Filitɛɔ z̄aaágu.

15 ɔ́ aa lɔ́ pɔ́ aà mae Ablahaũ z̄ikenaɔ yò a gɔɔɔ kàka ní búsuɔ pii.

16 ɔ́ Abimeleki ò Izaakiɛ: Gowála, asa n gbáa dewála maamaae.

17 ɔ́ Izaaki b̄ò we, à bòokpà Gelaa guzuleu, ɔ́ à gɔɔplakè we.

18 L̄ò pɔ́ wa yò aà mae Ablahaũ gɔɔ mé Filitɛɔ kàka aà gaa gbɛaɔ ɔ́ à èa b̄òbò,
à t̄ɔ́ dou pɔ́ a mae kpáné yaaɔ kpáné lɔ.

19 Izaaki z̄ikenaɔ l̄ò p̄ale yò guzulepiu, ɔ́ aa b̄ò í maawa.

20 ɔ́ Gelaa pɔ́dánaɔ lekpaakè ní Izaaki p̄ɔ́ aa mè: Wá íe. ɔ́ à t̄ɔ́kpà l̄òpiɛ Sòle,
ké aa s̄òlekèaàno yáí.

21 Aa l̄ò p̄ale yò, ɔ́ wá lekpaakè l̄òpi yá musu lɔ, ɔ́ à t̄ɔ́kpàè Ibele.

22 A gò we, ɔ́ à l̄ò p̄ale yò lɔ, aai lekpaake a yá musu lɔo. ɔ́ à t̄ɔ́kpàè Dèɛpoo,
asa à mè: Dii wá gbá deɛpookí, wá ɔ́ta sa.

23 Bee gbɛa à gè Beɛɛɛba.

24 Dii b̄ò m̄òwà gwáasina bee à mè:

Mámɛ má n mae Ablahaũ Lua ú,
ńsu víakeɔ, asa má kunnɔ.

Má ɛ́faaikɛne, mí n bui káfi
ma z̄òblena Ablahaũ yáí.

25 We à sa'okí b̄òu à Dii s̄isiu. ɔ́ à b̄òokpà we, aà z̄ikenaɔ lé l̄ò yò.

26 ɔ́ Abimeleki b̄ò Gelaa à mè Izaaki k̄í ní a kwàasi Ahuzao ní a z̄lḡɔ́ gbɛz̄ɔ́
Pik̄lio.*

27 Izaaki ní lá à mè: Lá a zamagu a ma ya á be, àkɛa a m̄ɔ ma k̄ii?

28 Aa wèwà aa mè: Wá è Dii kunnɔɛ, ɔ́ wa mè a maa wá leɔduke, wí legb̄ɛk̄ɛ
a yá musu,

29 ké ńsu yáwáie k̄ew̄ɛɛo, asa wi íadamao. Yámaa ɔ́ wá kène, wa n gbɛe aafiaɛ,
ɔ́ Dii ɛ́faaikène.

* 26:26 Daa 21.22

30 ɔ Izaaki ní yàaekè, aa pɔblè aa imí.

31 Ké aa fèlè kɔɔ, aa legbèkɔɔ, ɔ Izaaki zèné, aa bò aà kíi aafia.

32 Zibeezi Izaaki zíkènaɔ m̀ò l̀ò p̀ó aa ỳò ỳá'òè aa m̀è: Wa í è.

33 ɔ à t̀òkpàè Seba. Ayámeto wí me wélepíe Beeseba† e ní a gbáò.

34 Ké Esau ká wè bla, à Iti nɔ sè gbèɔn pla, Beeli né Yudi ní Eloni né Basemao.

35 Izaaki ní Lebekao ǹòse l̀ò ò̀kpaa an yáíe.

27

Izaaki sa'olekea Yakɔbu

1 Izaaki zikù, aà wé gbáa l̀ò, àlè gu'e maa. ɔ à a yoa sisi à m̀è: Né! ɔ a wèwà à m̀è: Ma m̀ò.

2 Izaaki m̀è: Ma zikù, má a gagɔɔ d̀ò.

3 N n sá sé ní n gbàlao, ge s̀èanɔɔ wélemé.

4 Ma p̀eá do kuu ǹ m̀omé má ble, mí sa'olekene e màò ga.

5 Lebeká yá p̀ó Izaaki lé o Esauépi mà. Ké Esau fèlè gè toekai,

6 ɔ à gè a ò Yakɔbu e à m̀è: Má mà n mae lé yá'ò n v̀íe à m̀è,

7 aà ge ǹò de, i a p̀eá do kuuo e à ble, í sa'olekèè ní Dii t̀ó e àò gé gai.

8 ɔ Lebeká èa òè: Ma yáma, ní yá p̀ó má dàne ke.

9 Gé bleɔ guu, blene maa kù mèn pla ǹ de, ní keke ǹ m̀ò, mí n mae p̀eá do kuuè,

10 ní geòè aà ble, i sa'olekene e àò ga.

11 ɔ Yakɔbu ò a dae: Ma v̀íi ká v̀í mé má ỳò.

12 Tó ma mae ɔkàa mé à ma d̀ò, a dile mále a ke p̀óɔɔ, i lekemé sa'ole gbeu.

13 ɔ aà da òè: Lua to lekèane bee g̀omé. Ma yáma lé! Ge ǹ de ǹ m̀omé.

14 ɔ Yakɔbu gè blepiɔ dè à m̀ò a dae, ɔ à aà mae p̀eá do kuuòè.

15 ɔ à a yoa p̀okasa maa p̀ó kú a kpéu se dà a né Sedee.

16 A blene báa fí aà ɔɔ ní aà waa p̀ó ká v̀íowa.

17 ɔ à do ní p̀èe p̀ó á kèò kpàwà.

18 Yakɔbu gè a mae kíi à m̀è: Baa! A m̀è: Má ké! Ma né kpele ní?

19 Yakɔbu wèwà à m̀è: Mámèmaa Esau n yoa. Lá ní òmè, má kè. Fèlè z̀òlè ǹ ma ɔ'í ble, ní sa'olekemé.

20 ɔ Izaaki ò a né: O'ò! N è k̀ò? A wèwà à m̀è: Dii n Lua mé saakpàa.

21 ɔ Izaaki òè: S̀omazi mà ɔkàma, ké mà e d̀ò t̀ó ma né Esaué síana.

22 Yakɔbu s̀ò a maezi, ɔ à ɔkàwà à m̀è: L̀òɔe beeá Yakɔbu l̀òɔe, kási ɔe beeá Esau ɔe.

23 ɔ i aà d̀ò, ké aà ɔ ká v̀í lán Esau p̀ówa yáí. A ye sa'olekèè,

24 ɔ à aà là gí: Ma né Esaun n ù síanaa? A m̀è: Ao, máme!

25 ɔ à m̀è: P̀ó kpaa mà n ɔ'í ble, mí sa'olekene. Ké a dileè, ɔ a blè. A m̀òè ní v̀èeò, a mí l̀ò.

26 ɔ aà maepi òè: S̀omazi, ní lépea.

27 ɔ à s̀òaazi à lepèwà. Ké Izaaki aà p̀okasaɔ gíma, ɔ à sa'olekèè à m̀è: Ma né gí de lán bua p̀ó Dii èfàidàuwa.

28 Lua n gba m̀òse b̀òa za musu, i n gba t̀òle táaede, p̀ówèna ní v̀èeò iò dinzi.

29 Gbèɔ z̀òblene, buiò kùlene,

† 26:33 Bee mè legbèl̀ò.

níᵛ de n gbéᵛ dii ũ,
n da néᵛ i kúlène.
Lua leke gbéᵛ pᵛ lekènéᵛne,
aà báaada gbéᵛ pᵛ samaa'ònéᵛgu.*

³⁰ Ké Izaaki sa'olekè Yakᵛbuē a làa, ᵛ Yakᵛbu go aà kfi. Ké aà vli sù ní toekao gᵛᵛ,

³¹ ᵛ à blekè a maeē sᵛ, à gèòè, ᵛ a òè: Baa! Fèlè n ma ᵛ'i ble, ní sa'olekemēē.

³² ᵛ aà mae aà là à mè: Mmēnn déi? A wèwà à mè: Mámēmaa n yoa Esau.

³³ Yápi dī Izaakiwa, àlè lualua à mè: Démē nᵛᵛ dè à mᵛᵛomēē yāa e ñyᵛ gé mᵛi, má sᵛi? Ma sa'olekè adeē kᵛ, mé a èfāaipi eē.

³⁴ Ké Esau a mae yápi mà, à búbuapāle à ᵛᵛᵛ à kè wēna, ᵛ à mè: Baa! Sa'olekemēē sᵛ.†

³⁵ ᵛ à mè: N dáuna mò ní kᵛnio à n sa'ole sᵛ kᵛ.

³⁶ ᵛ Esau mè: Aà tᵛn Yakᵛbuᵛᵛ lᵛ? A ᵛnᵛkēmēē à kè gēn plan we sa. A ma yoakeze sia yāa, § ᵛ à ma sa'ole sia ke lᵛ. Má sa'ole e lo lé?

³⁷ Izaaki wèwà à mè: Ma aà díle n dii ũ, ma aà daēᵛ kè aà zikenāᵛ ũ, ma pᵛwēna ní vēēᵛ kpāwà. Bᵛ má fᵛ kēne lᵛi?

³⁸ Esau ò a maeē: Baa, sa'ole bee ᵛ ní vᵛ adoa? Sa'ole pāle kemēē sᵛ Baa. ᵛ Esau ná ᵛᵛᵛwa.

³⁹ ᵛ aà mae wèwà à mè:
Tᵛᵛle pᵛ ñyᵛᵛ kuu aᵛ táae vᵛᵛ,
mᵛᵛe a bᵛne za musuo.

⁴⁰ Nyᵛᵛ fēnda kᵛa gᵛᵛpiie,
ñyᵛᵛ zᵛble n dáunaē.

Lá n sᵛ a dadoᵛᵛ,
ñyᵛᵛ aà zuu bᵛnla.

⁴¹ Esau íbèlesè ní Yakᵛbuo sa'ole pᵛ a mae kèè yáí, ᵛ a ò a sᵛu: Ma mae gaa zāᵛ, mí gbasā mà a dáuna de.

⁴² Wà yá pᵛ Esau ò kᵛmalekè Lebekaē, ᵛ à Yakᵛbu sᵛsi à mè: Esau ye a pᵛ tsᵛma à n deē.

⁴³ Ma yāma sa. Fèlè bàale gé ma dāᵛ Labā bē Halana,

⁴⁴ níᵛ kuaānᵛ we gᵛa e n vᵛipi pᵛkᵛma kpále.

⁴⁵ Tó aà pᵛ wèe, mé yá pᵛ ní kèè sàaāgu, má gbéᵛ zᵛ n gbesii. Má ye mà kua ma né gbēᵛn plaᵛwa pii zídouᵛzᵛᵛ.

⁴⁶ ᵛ Lebeka ò Izaakie: Iti nᵛᵛ ni bᵛmala. Tó Yakᵛbu Iti nᵛ sè bᵛsuu la lán Esau nᵛᵛ beeᵛwa, ma kua aᵛ namēē lo.

28

Yakᵛbu báasi taa Labā kfi

¹ ᵛ Izaaki Yakᵛbu sᵛsi, à samaa'òè à yādílèè à mè: Nsu nᵛᵛe Kanaa nᵛᵛe guuo.

² Fèlè gé Mesᵛpᵛtami bᵛsuu n da mae Bētue bē, ní nᵛᵛe we n desē Labā néᵛ guu.

³ Lua Gbāapiide báaadangu,
aà to ñ nē'i maamaa, aaiᵛ káfi,
ní gᵛ buiᵛ dezi ũ.

⁴ Lua báaa pᵛ a dà Ablahaᵛgu dangu ní n buiᵛ pii,
ké bᵛsu pᵛ ñlè nibᵛbleu gᵛne,
bᵛsu pᵛ a kpà Ablahaᵛwae bee.

* 27:29 Èbe 11.20 † 27:34 Èbe 12.17 ‡ 27:36 Bee mè kᵛnikenede. § 27:36 Daa 25.31

5 Ǿ Izaaki Yakɔbu gbàe àà gé Labá kǐi Mesɔpɔtami bùsuu. Labáá Sili bùsu gbé Betue néé, Yakɔbu ní Esauo deséé.

6 Esauo má Izaaki samaa'ò Yakɔbué, à àà gbàe Mesɔpɔtami, ké àà nɔse we. Ké à sa maapi òè à mè, asu nɔse Kanaa nɔeɔ guuo.

7 A è Yakɔbu a mae ní a dao yàmà, à dà Mesɔpɔtami zéú.

8 Ǿ a dɔ̀ sa ké Kanaa bùsu nɔeɔ lí ká a maeguo.

9 Ǿ à gè Ablahaũ né Isimaela kǐi, à àà né Maalata se dà a nɔ séíao guu. Maalataá Nebaio dáee.

Yakɔbu nana'oa Beteli

10 Yakɔbu bɔ̀ Beseba, à dà Halana zéú.

11 Ké à kà guei, àle i we ké íatē gè̀ kpéú yáí. Ǿ à gbè se gupiu midibɔ̀ ũ, à wùle we.

12 Ǿ à nana'ò, a è dɔ̀gēgaa pélea tɔ̀le e à gè zò luawa, Lua malaikaɔ̀ lé dedewà, aale pila.*

13 A è Dii zεaala à mè:

Mámema Dii n dezi Ablahaũ
ní n mae Izaakio Lua.

Má tɔ̀le pɔ̀ ní wùlewàe bee kpamae,
mpi ní n buiɔ̀.

14 N buiɔ̀ aaɔ̀ dasi lán bùsu'úfāawa,
aa ligua gukpε ní be'aeo
ní gugbántoo ní gεomidoklio.

Dúnia bui pǐi a éfāai e
mpi ní n buio sabai.

15 Máɔ̀ kunnɔe,

máɔ̀ n d́sa gu pɔ̀ níle géú pǐi,

mí ea sunnɔ̀ bùsue beeu,

asa má n to weo,

má yá pɔ̀ má òne kee.

16 Ké Yakɔbu vù ní io à mè: Dii ku guεue, ɔ̀ mi d́so fá!

17 Vía aà kù à mè: Gue beea v́ague. Luakukie, luabe zée.

18 Yakɔbu f́ele kɔ̀, à gbè pɔ̀ a kè midibɔ̀ ũpi sè a péle dɔ̀ngubɔ̀ ũ, ɔ̀ à nísikawà.

19 Ǿ à tɔ̀kpá gupie Beteli,† ama wéle pɔ̀ wa kàle we tɔ̀ séían Luzu.

20 Yakɔbu lekè Diiwa à mè: Tó ní kumanɔ̀, mé níle ma d́sa ma wéleε bee gea guu, mé níle ma gba pɔ̀blea ní pɔ̀kasaɔ̀,

21 e ma ge suò ma mae be aafia, níyɔ̀ de ma Lua ũe.

22 Gbe pɔ̀ má péle dɔ̀ngubɔ̀ ũpi a gɔ̀ n gbagbakí ũe, mé pɔ̀ pɔ̀ n ma gba pǐi, má a kwide kpamae.

29

Yakɔbu kaa Laba be

1 Yakɔbu éa dāzeu, à gè gukpεdeɔ̀ bùsuu.

2 Ké à kà we, à bɔ̀ è séu, sá kpása lee áaɔ̀ kálea a sae, asa bɔ̀pi í ɔ̀ wí kpámá.

Gbè gbène ta bɔ̀pile.

3 Tó kpása pɔ̀ɔ̀ káaa we pǐi, ɔ̀ wí gbepi go bɔ̀pile wà í kpámá, ɔ̀ wí ea gbepi tae a gbéu.

4 Ǿ Yakɔbu sādánaɔ̀ lá à mè: Gbésɔ̀, a bɔ̀ má ni? Aa wèwà aa mè: Wa bɔ̀ Halanae.

* 28:12 Zaa 1.51 † 28:19 Bee mè Lua ua.

5 ɔ à ní lá à m̀è: A Nakɔɔ tɔ̀una Labā d̄ɔa? Aa ẁèwà aa m̀è: Wá aà d̄ɔ.

6 ɔ à ní lá à m̀è: A aafiaó? Aa m̀è: A aafia. Aà né Laseli gwa, àlè mó ní s̄aɔ kee.

7 ɔ Yakɔbu m̀è: F̄aane lé ke, s̄aɔ tagɔɔ i ka ȳaao. A í kpámá, í gé ní dádái.

8 ɔ aa m̀è: Wá f̄ɔo. Mé i ke s̄a kp̄as̄aɔ k̄aaa píi báasio, w̄ili gb̄e go l̄òle wà í kpá p̄ɔɔwaɔ.

9 Lá àlè yá'one màa, Laseli mò ní a mae s̄aɔ, asa s̄ad̄anan aà ù.

10 Ké Yakɔbu a des̄e Labā nenɔe Laseli è ní aà mae s̄aɔ, à s̄ò l̄òi à gb̄e gò l̄òle, 5 à í kpá a des̄e s̄aɔwa.

11 ɔ à lep̄è Laseliwa, à p̄ona ɔ̀l̄ò.

12 ɔ a òè aà mae daen a ù, Lebeke n̄e. ɔ Laseli bàalè ḡe ò a mae.

13 Ké Labā a d̄ae né Yakɔbu bao mà, à bàalè ḡe daiaale. Ké à kà, 5 à kùsiwà à lep̄èwà à t̄aaano a be. ɔ Yakɔbu yá p̄ó k̄e òè píi.

14 ɔ Labā òè: Ma aun n ù s̄lana.

Yakɔbu Lea ní Laselio se

Yakɔbu k̄e Labā be m̄o do,

15 5 Labā òè: Ké ní de ma dae ù yáí 5 níȳɔ z̄ikemeɛ p̄aa? Lá má flabone om̄e.

16 Labā s̄o a nenɔeɔ v̄i gb̄eɔn pla. Ȳɔ t̄ón Lea, B̄aa s̄o Laseli.

17 Lea w̄e gb̄āao, Laseli s̄o n̄anae, mé aà k̄akaa maa.

18 Yakɔbu ye Laselizi, 5 a ò Labāe: Má z̄ikene w̄e sopla n né b̄aade Laseli yáí.

19 Labā m̀è: Ma aà kpaama sí de mà kp̄a gb̄ep̄alewala. Nȳɔ ku ma be.

20 ɔ Yakɔbu z̄ikèè w̄e sopla Laseli yáí, k̄ási à k̄èè l̄án ḡoɔplawaɛ, k̄e a yeaazi yáí.

21 ɔ a ò Labāe: Lá ma z̄iḡɔɔ p̄a, ma n̄o kpaama mà sé.

22 ɔ Labā weklideɔ k̄aaa píi, à n̄oseble k̄en̄e.

23 Ké oosi k̄e, 5 à a né Lea se kp̄awà, 5 Yakɔbu w̄uleaano.

24 Labā a z̄onɔe Zilipa kpá Leawa aà z̄ikèè.

25 Ké gu ò Yakɔbu su è Leae, 5 a ò Labāe: Bó yá ní k̄emeɛ màai? Laseli yáí 5 ma z̄ik̄eneo lò? Bóyáí n ma kp̄anguak̄èi?

26 Labā m̀è: Lak̄i w̄ili B̄aa kpa ḡowa Ȳɔ āao.

27 As̄a do ke ní gb̄é beeo ḡla, mí aà gb̄eɔo kpama, ní z̄ikemeɛ w̄e sopla l̄o.

28 Yakɔbu w̄e, à as̄a dopi k̄e ní Leao, 5 Labā a né Laseli kp̄awà n̄o ù.

29 Labā a z̄onɔe Bila kpá Laseliwa aà z̄ikèè.

30 Yakɔbu w̄ule ní Laselio s̄o, mé a yeaazi de Leala. ɔ à èa z̄ikè Labāe e w̄e sopla l̄o.

Yakɔbu né

31 Dii è Yakɔbu ye Leazio, 5 à aà k̄e n̄eade ù, Laseli s̄o f̄ii ù.

32 Lea n̄os̄i à n̄e'í ḡɛ ù, 5 à t̄okp̄àè Lubeni,* asa à m̀è: Dii ma taasik̄ea gw̄ae. Ma z̄á aɔ yemazi sa.

33 Ké à n̄os̄i l̄o, à n̄e'í ḡɛ ù, 5 à m̀è: Dii mà ma z̄á yemazio, 5 à èa n̄eɛ bee kp̄aa l̄o. ɔ à t̄okp̄àè Sim̄e.†

34 Ké à èa n̄os̄i l̄o, à n̄e'í ḡɛ ù à m̀è: Ké bee sa ma z̄á a ma dilekli eo, asa ma n̄eḡɛe iaano aāɔ. ɔ à t̄okp̄àè Levii.‡

35 A èa n̄os̄i l̄o à n̄e'í ḡɛ ù à m̀è: Ké bee sa ma Dii s̄aauk̄è, 5 à t̄okp̄àè Yuda.§ ɔ aà n̄e'í z̄è.

* 29:32 Bee m̀è n̄eḡɛe gwa. † 29:33 Bee m̀è a mà. ‡ 29:34 Bee m̀è nak̄ɔwa. § 29:35 Bee m̀è s̄aaau.

30

1 Ké Laseli è ále ne'i ní Yakobuuo, à g̃sa kpà ní a w̃lio. Ǿ a ò Yakobue: Nòdɔmagu. Tó mi e s̃so, má gaε.

2 Yakobu pɔ p̃aaazi à mè: Mámε má Lua úa? Aàpi mé g̃ine n̄ ne'i.

3 Ǿ Laseli mè: Ma zɔnɔε Bila ke, ge iaànɔ, i néɔ imeε, mí bui e s̃so aà sabai.

4 Ǿ à a zɔnɔε Bila kpàwà nɔ ù. Yakobu w̃leaaànɔ,

5 5 à nɔsí à ne'í g̃sε ù.

6 Ǿ Laseli mè: Lua tò yá b̃manɔ na, à ma yāmà à ma gba neg̃sε. Ǿ à tɔkpàè Dā.*

7 Laseli zɔnɔεpi èa nɔsí à ne'í g̃sε ù lɔ,

8 5 Laseli mè: Ma d̃εε z̃so kà ní ma w̃lio, ma d̃εenè, 5 à tɔkpàè Nefatali.†

9 Ké Lea è a ne'í zè, 5 à a zɔnɔε Zilipa kpà Yakobuwa nɔ ù s̃so.

10 Ǿ Lea zɔnɔεpi ne'í g̃sε ù ní Yakobuuo.

11 Ǿ Lea mè: Minaε. Ǿ à tɔkpàè Gada.‡

12 Ǿ Lea zɔnɔεpi ne'í g̃sε ù lɔ ní Yakobuuo.

13 Ǿ Lea mè: Ma pɔ k̃ena, asa nɔεɔ o pɔnaden ma ù. Ǿ à tɔkpàè Aseε.§

14 Lubeni b̃ò ésekekegɔɔ, à yenzi ese è s̃εu, 5 a b̃òbo suò a da Leaε. Ǿ Laseli òè: N n né yenzi es̃εpi dāmεε.

15 Lea òè: Ké n ma g̃s̃s̃ia, bee i mɔmao, 5 ní ye n̄ ma né yenzi ese e lɔa? Laseli mè: Tó ní kpàa, níme n̄ỹs̃ iaànɔ gb̃a.

16 Ké Yakobu lé su ní buao oosi, Lea b̃ò g̃ε d̃aaàle à mè: Mámε má innɔ gb̃a, asa ma né yenzi ese asean n ù. Ǿ à iaànɔ gw̃aasina bee.

17 Lua Lea wabikea sí, 5 à nɔsí à S̃ái í ní Yakobuuo.

18 Ǿ Lea mè: Lua asea kpàa, ké ma a zɔnɔε kpà ma z̃áwa yái. Ǿ à tɔkpàè Isakaa.*

19 Lea èa nɔsí lɔ, à Wotui Ì,

20 5 à mè: Lua gba maa dāmεε. Ké bee sa ma z̃á a ma kpela, asa ma neg̃s̃ε iaànɔ soolo. Ǿ à tɔkpàè Zabulni.†

21 Gbez̃á 5 à nenɔε Ì, à tɔkpàè Dina.

22 Ǿ Laseli yá d̃ò Luagu, à aà wabikea sí, 5 à k̃ε neade ù.

23 A nɔsí à neg̃s̃ε Ì, 5 à mè: Lua wib̃mεε.

24 Ǿ à tɔkpàè Yosefu‡ à mè: Dii ea neg̃s̃ε p̃ale káfimεε lɔ.

Yakobu Laba p̃so d̃aa

25 Ké Laseli Yosefu Ì, Yakobu ò Labāε: Ma gbaε mà ta ma be b̃usuu.

26 Ma zik̃enε ma naɔ ní ma néɔ yái. N ní kpaa mà tá, asa ní d̃s̃ lá ma zik̃enε.

27 Ǿ Labā òè: Tó ma yá k̃angue, g̃s̃ la. Ma m̃asokè má è Dii éf̃aaik̃emεε n yái.

28 N n asean omεε, mí kpama.

29 Yakobu òè: N d̃s̃ lá ma zik̃enε, mé ní d̃s̃ lá n p̃otuoɔ k̃ε ma ɔz̃i,

30 asa a yɔɔna p̃ó ní ṽi zad̃s̃ mi m̃ɔɔ k̃áfi maamaa. Dii éf̃aaidaune za z̃í p̃ó ma k̃es̃ep̃ele n be la. B̃ε má az̃la be zik̃e s̃s̃i?

31 Labā aà là à mè: B̃ó má fiaboonei? Yakobu w̃ewà à mè: Nsu p̃ɔε kpaaɔ, sema n̄ yáε bee kemεε, míɔ n p̃ó d̃ane.

32 G̃ε n p̃óɔ guu gb̃a, ní s̃á b̃aεbaeɔ ní a bilio p̃le ma asea ù ní s̃ane siaɔ ní ble b̃aεbaeɔ ní a bilio.

* 30:6 Bee mè yá b̃r̃ñɔ na. † 30:8 Bee mè ma d̃εε. ‡ 30:11 Bee mè mina. § 30:13 Bee mè p̃na.

* 30:18 Bee mè asean. † 30:20 Bee mè kpela. ‡ 30:24 Bee mè aà káfí.

33 Tó nle ma asea gwa zia bàasi, n̄yɔ̄ d̄s̄ ké ma yā̀kè a zéwae. Ble p̄s̄ bàebaeo mé bili no, ge s̄ane p̄s̄ siao ma kp̄ái'òe.

34 Labā mè: T̄òò! Āo de lá n̄ òwa.

35 Zibeezi Labā a blesan bàebaeo n̄ a k̄ayāaleo n̄ blea bili n̄ a bàebaeo s̄e, an p̄s̄ p̄s̄ pua v̄io p̄ii n̄ s̄ane siao p̄ii, à n̄ ná a néone n̄ ɔ̄z̄l.

36 ɔ̄ a gudà n̄ z̄anguo n̄ Yakɔ̄buo lán taḡɔ̄ àās̄ oa taawa, ɔ̄ Yakɔ̄bu lé Labā p̄s̄ k̄in̄io dá.

37 Yakɔ̄bu lí bui àās̄ ḡɔ̄n b̄usuo z̄òz̄ò, à n̄ t̄s̄ b̄òb̄o à n̄ w̄es̄á k̄è p̄úuu.

38 ɔ̄ à lí p̄s̄ à n̄ t̄s̄ b̄òb̄op̄io p̄èlèpèlè p̄ɔ̄o imikli, p̄s̄ p̄s̄ lé m̄ó imiio w̄éu, asa we ɔ̄ aāi kp̄áwa'ou.

39 Lá aāio kp̄áwa'o líp̄io sae, ɔ̄ aāio né k̄ayāaleo i n̄ a bili n̄ a bàebaeo.

40 Yakɔ̄bu i p̄s̄ népio ple adoa azia p̄s̄ ũ, i a k̄ayāaleo n̄ a siao ka Labā p̄s̄ guu. Beewa à azia kp̄ása b̄s̄, i ka Labā p̄s̄ guuo.

41 Tó p̄s̄ bui maāo f̄èlè n̄ kp̄áwa'oao, Yakɔ̄bu i líp̄io p̄èlèpèlè p̄ɔ̄o imikli an w̄éu, k̄é aa kp̄áwa'o n̄ sae.

42 Tó p̄s̄ gianane s̄s̄, ili lípèlèpèlènéo. Beewa p̄s̄ gianao ḡò Labā p̄s̄ ũ, mé p̄s̄ bui maāo ḡò Yakɔ̄bu p̄s̄ ũ.

43 ɔ̄ Yakɔ̄bu àizee Ìò káfi maamaa, àa p̄s̄ dasikù n̄ z̄on̄eɔ̄ n̄ z̄oḡs̄eɔ̄ n̄ yiongōo n̄ z̄àa'inao.

31

1 Yakɔ̄bu yá p̄s̄ Labā néo lé o mà aa mè: Yakɔ̄bu wá mae p̄s̄ s̄iwà p̄ii. Wá mae àizee mé aā k̄à ɔ̄dawa.

2 Yakɔ̄bu d̄ò Labā w̄éwa, k̄é a yá kuwà lán yāawa lo.

3 ɔ̄ Dii òè: Èa ta n̄ dezi b̄usuu n̄ daeɔ̄ be, m̄io kunn̄o.

4 ɔ̄ Yakɔ̄bu Laseli n̄ Leao s̄isi aa m̄o a p̄s̄o k̄i s̄eu.

5 A òné: Má d̄ò á mae w̄éwa k̄é ma yá kuwà lán yāawa lo. N beeo ma mae Lua kuman̄o.

6 Á d̄ò áz̄lawa k̄é ma z̄ikè á mae ma gb̄aa pua léue.

7 A mae ònokèmeè à ma asea líle ḡɔ̄n kwí, ɔ̄ Lua i to à yāe k̄emeeo.

8 Tó à mè s̄a bàebaeo mé ma baa ũ, ɔ̄ s̄ápio Ìò né bàebaeo i. Tó à mè a k̄ayāaleo mé ma baa ũ, s̄ápio Ìò né k̄ayāaleo i.

9 Lua á mae s̄ao s̄iwà a kp̄aa.

10 Ḡɔ̄o p̄s̄ bleo lé kp̄áwa'o, ma nana'ò, ɔ̄ nana guu má è blesana p̄s̄ lé kp̄áwa'òá ble k̄ayāaleone n̄ a bàebaeo n̄ a bili.

11 ɔ̄ Lua Malaika òmeè nanapi guu: Yakɔ̄bu! ɔ̄ ma mè: Má k̄é!

12 A mè: Wezu n̄ gwa. Blesana p̄s̄ aale kp̄áwa'òo p̄ii blè k̄ayāaleone n̄ a bàebaeo n̄ a bili. Ma yá p̄s̄ Labā k̄ène è p̄ii.

13 Mámema Lua. Ma b̄o m̄oma Beteli, gu p̄s̄ n̄ gbep̄èleu n̄ n̄isikawà n̄ lek̄èa.* Tiasa f̄ele b̄o b̄usue beeu, ní tá n̄ be b̄usuu.

14 ɔ̄ Laseli n̄ Leao òè: Wá túbi ví wá mae be ɔ̄e?

15 I wá díle nib̄o ũ nolo? A wá yiaama, ɔ̄ à a s̄a blè p̄ii.

16 Aizee p̄s̄ Lua sí wá maewa ḡò wá p̄s̄ ũ p̄iie n̄ wá néo. Yá p̄s̄ Lua òne ke p̄ii sa.

17 ɔ̄ Yakɔ̄bu f̄èlè, à a néo n̄ a nao d̄i yiongōo kpe.

18 A a p̄s̄tuoo n̄ àizee p̄s̄ á è Mesopotamio s̄èlè p̄ii, ɔ̄ à dàò z̄éu, àlè tá a mae be Kanaa b̄usuu.

19 Ké Labā ḡè a s̄ao k̄ak̄èlei, ɔ̄ Laseli aā t̄áa† s̄è kp̄ái aā kpe.

* 31:13 Daa 28.18-22 † 31:19 Táapibá lí p̄s̄ wa à lán gb̄enaznawaone.

20 Yakɔbu sɔ à ɔnɔkè Sili bui Labāe, i lezawào.

21 A fêle bàalè ní a pɔɔ píi, à bùa Uflatawa, ɔ à mipè Galada gbèsíſɔwa.

Labā pélea Yakɔbuzi

22 A gɔɔ àaɔde zí wa ò Labāe Yakɔbu bàalè.

23 A a gbéɔ náaa, ɔ à péleaazi. A táa'ò gɔɔ sopla, ɔ à aà lè Galada bùsu gusíſɔdeu.

24 ɔ Lua bò mɔwà gwá nana guu a òè: Laaika yá pɔ rýɔ o Yakɔbuezi.

25 Labā Yakɔbu bòò lè kpaá Galada bùsu gusíſɔdeu, ɔ à bòokpà we ní a gbéɔ sɔ.

26 ɔ Labā ge ò Yakɔbue: Bóyáí n ɔnɔkèmee, n ma néɔ sèle n taò lán zìzɔɔwai?

27 Bóyáí n ɔnɔkèmee n wole kpáí, ni lezaao ni? Dɔ ma zene ní pɔnakeao ní lesiao ní gáao ní mɔɔnao.

28 Ni to ma lezà ma néɔ ní ma tɔ̀unaɔwao. N mísaíyá kè.

29 Ma gbāa kà mà yákeé, ɔ n mae Lua yá'òmee gwá à mà mà laaika yá pɔ má onèi.

30 Nlè tá sa, ké níle n mae be beke yáí. Akea n ma táaɔ sè kpáii?

31 Yakɔbu wèwà à mè: Málè vɔake, málè e rýɔ ní néɔ siae.

32 Gbé pɔ n n táaɔ è aà kíi, wà ade de. Ma pɔɔ gwagwa wá gbéɔ wáa. Tó n n pɔ é, sé. Yakɔbu sɔ a dɔ ké Laseli Labā pɔ sè kpáio.

33 Labā gè Yakɔbu zwaakpeu, à gè Lea kpéu, à gè zɔɔne gbéɔn plapiɔ kpéu, i pɔe eo. Ké à bò Lea kpéu, à gè Laseli kpéu.

34 Laseli táapiɔ se ùle yiongo gaalɔɔue, ɔ à zòlewà. Labā aà kpé yèe píi, i pɔe eo.

35 Laseli ò a mae: Baa, nísu to n pɔ pamazio, asa mi e fêleo, ké má ɔkua yáíe. Beewa Labā a táaɔ wèele, i eo.

36 ɔ Yakɔbu pɔ pà à zɔadò Labāwa à mè: Bó dàa má kèi? Bó duuna má kè ɔ n pelemazi wáawáa kéwai?

37 N ma pɔɔ yèe píi, n n beɔɔ è wea? Bòò gupuaa ma gbéɔ ní n gbéɔ wáa, aai yánakpa gbé pɔ a yá nawa.

38 Gwa, ma ke n be wèe baoe. N sáɔ ní n bleɔ aai nɔɔleo, mé mi n sáe soo.

39 Mili suma ní pɔ pɔ wai kùoo, mi a fiabone mazɔawae. Ni pɔ pɔ wà a kpáí'ò gwá ge fáane fia laae.

40 Íatè í ma le fáane, íana í ma de gwá, mi itêke.

41 Maa ma ke n be e wèe bao. Wèe gèo mèndosai ma zíkène n nenɔe gbéɔn plapiɔ yáí. Ma wèe soolo kè n kpása yá musu. N ma asea líle gèn kwi.

42 Mé i ke ma dezi Ablahaũ Lua pɔ ma mae Izaaki aà vía ví zèmanɔ baaasio, dɔ n ma gbae ɔgii. Lua zí pɔ má kè ní taasio è, ɔ à zèmanɔ gla gwá.

43 ɔ Labā wè Yakɔbuwa à mè: Nɔee beeɔá ma néɔne. Néee beeɔá ma tɔ̀unaɔne. Pɔtuoe beeɔá ma pɔtuɔɔne. Pɔ pɔ ní è la píi ma pɔe. Bó má ke ma nenɔe ní né pɔ aà Ìone gbáí?

44 To wá ledouke, iɔ de seela ũ wá zānguo.

45 ɔ Yakɔbu gbe se péle yápi dɔngubo ũ.

46 A ò a gbéɔne aa gbéɔ séle, ɔ aa séle aa a zèdɔ, ɔ aa pɔblè a sae.

47 ɔ Labā tɔkpà gbèzèpie Yegaa Saaduta.† Yakɔbu tɔkpàe Galèdi.‡

48 Labā mè: Gbèzèe bee mé seela ũ wá zānguo gbā. Bee yáí wá tɔkpàe Galèdi.

49 Wí me lo Mizipa,* asa Labā mè: Dii wá dśa wá kēakōwa gbεa, ké wásu zakōuo.

50 Tó n íadà ma nenōowa ge tó n nō páleo sè lo, baa tó wá kú kō kfiio, ñyō dś sáasá ké Lua mé wá yápi seelade ú.

51 Ō Labā òè lo: Zεε bee gwa rí gbε pō má pèle wá zānguoo.

52 Aō dε seela ú ké másu a baa ví mà mōma rí nòse páleoo, mé mpi rísu ñ a baa ví ñ mōa rí nòse páleoo.

53 Ablahaū rí Nakōōo rí n maeo Lua mé a yágōgōwēε. Ō Yakōbu legbè rí Lua pō a mae Izaaki aà vía ví tōo.

54 A sa'ò gusisideu we, ō a gbéō sisi aa poble. Ké aa poble, ō aa í we.

32

Yakōbu gbéō zla Esauwa

1 Labā fēle kōkōō, à lezà a tōūnaōwa rí a néō, à samaa'òné, ō à èa tà a be.

2 Yakōbu dāzeu, ō Lua malaikaō dāaàle.

3 Ké à rí é, à mè: Lua bōon ke. Ō à tōkpà gupie Maanaiū.*

4 A gbéō zī aε a vñi Esauwa Sei búsu pō wí me lo Edoū búsuu.

5 A ò a zīnaōne: A ge o ma dii Esauε aà zōblena Yakōbu gōōplakè Labā be, àle su sa.

6 A òè má zuo ví rí zàa'lnaō rí sāō rí bleō rí zōgōōō rí zōnōōō. Mámε ma á zī oìè, ké ma yá e kaaāgu.

7 Ké zīnapio èa sù Yakōbuwa, aa mè: Wa ge n vñi kfi, àle mō dairile rí gbēōn àaa plaō.

8 Vía Yakōbu kù, àle bílike maamaa, ō à gbé pō kuanōō kpaalè leε pla rí sāō rí bleō rí zuo rí yiongoō à mè:

9 Tó Esau mō lèle a leε dowa, a leε do pō gō a bō.

10 Ō à wabikè Luawa à mè: Dii, ma dezi Ablahaū rí ma mae Izaakio Lua, rí òmεε mà su ma be búsuu ma daεō kfi, ní èfāaikεmεε.

11 N gbēke rí náaiyāo kēmεε maamaε, ma bεεε i kao. Gōō pō ma bua Yuudēwa yāa, lípana mé na ma ozi ado. Tiasa ma su rí àizεε leε plaε beeō.

12 Ma wabikèma, ma si ma vñiwa, asa mále víake ké à lélewá à nōōō rí néō dεdε yái.

13 Mpi sō n mè ríyō èfāaikεmεε, ríyō ma bui káfi lán ísiale úfāawa, wa fō naoo an dasi yái.†

14 Wekfi ō Yakōbu íu. Pō pō a plè à a vñi gbaōn ke:

15 Bleda àaa do, a sa bao, sāda àaa do, a sa bao,

16 yiongoda baakwi rí rí né yōminaō, zuda bla, a swana kwi, zàa'ln da bao, a sa kwi.

17 A rí ná a zīkenaōne rí ozi bui rí buio, ō a òné: Aō be ma aε, í gupua da á zānguō gā rí gāo.

18 A ò gbé séiaε: Tó ma vñi dànle mé à n la à mè: Déme dε n dii úi? Nle gé má ni? Déme pō pō ríle dáε beeō vñi?

19 Ní oè aà zōblena Yakōbu pōε, pō pō à a dii gbà a kpàsāēōn we, aàpi lé mó a kpé zéu.

20 A yá doupi ò gbēōn plaadeε rí gbēōn àaōdeo rí pōdānaō pii à mè: Tó a da Esaulε, à oè maa.

* 31:49 Bee mè gudǎkfi. * 32:3 Bee mè bōo mèn pla. † 32:13 Daa 28.14-15

21 A oè aà zòblena Yakɔbu lé mɔ́ a kpé zéu. Asa aà làasoo guu à mè: Sema mà awakpaè ní pɔ́ pɔ́ d̀baameɛɔ, wí gbasá wesikɔ́le. A gí gbáakpaimazi saa?

22 Gba d̀baaè, ɔ́ à gò̀ b̀ou gwá bee, à ì we.

Yakɔbu d̀ɛkaa ní Luao

23 A f̀ɛle gwáasina, à a nɔ́ gb̀ɛn plao s̀ɛle ní a nɔ́ pɔ́ i m̀ɛsɛdilenéɔ gb̀ɛn plao ní a nɛg̀ɛ gb̀ɛn kuɛdoɔ, ɔ́ à bùarínɔ́ Yaboko isaaa.

24 Ké à bùarínɔ́, ɔ́ à pɔ́ pɔ́ a v̀ɔ̀ s̀ɛle bùaò píi.

25 Yakɔbu gò̀ ado, ɔ́ g̀ɛe m̀ò lé d̀ɛkaaà̀nɔ́ e gu ye doi.

26 Ké g̀ɛpi è á f̀ɔ́ aà nɛɔ, à aà lè a gelewa, ɔ́ aà gele b̀ò̀u d̀ɛkaapi guu.

27 G̀ɛpi mè: Ma gbae, asa gu lé d̀ɛ. Ǿ Yakɔbu oè: Sema ǹ b̀aaadamagu b̀asio, má n gbaeɔ.

28 G̀ɛpi aà là à mè: N tón kpelewai? A wèwà à mè a tón Yakɔbu.

29 Ǿ à mè: Wáli mɛnɛ Yakɔbu bo, sema Isaili,‡ asa ǹ d̀ɛkà ní Luao ní gb̀ɛnazinaɔ, ɔ́ n d̀ɛɛnè.

30 Yakɔbu oè: N ǹ tó omɛɛ s̀ɔ́. A wèwà à mè: B̀yáí níle ma tó lai?§ Ǿ à b̀aaad̀aàgu we.

31 Yakɔbu tokpá gupie Penueli,* asa à mè: Wa wesikɔ́le ní Luao, mé ma gí má kú.

32 A b̀ò̀ Penueli íatè bilea, àle t̀ɔ̀le a gele ía yáí.

33 Ayámɛto e gbá Isailio lí ǹò̀ tikusiwa s̀oo, ké Lua Yakɔbu lè a tikusiwa yáí.

33

Yakɔbu wesia Esau

1 Ké Yakɔbu wɛzù, a è Esau lé mɔ́ ní gb̀ɛn ̀baa plao. A a ǹéɔ kpaalè a naɔnɛ ní a nɔ́ m̀ɛn pla pɔ́ i m̀ɛsɛdilenéɔɔ.

2 Ǿ à a nɔ́ pɔ́ i m̀ɛsɛdilenéɔpio gb̀aè aa d̀baa ní ní ǹéɔ. Bee gbea Lea ní a ǹéɔ, ɔ́ Laseli ní Yosefuo t́é ní kpe.

3 A d̀baanè, à kùle t̀ɔ̀le g̀ɛn soplá e à gè kàò a v̀iipi kíi.

4 Ǿ Esau b̀aalè m̀ò d̀aaalè, à kùsiwa à ɔ̀dà aà g̀au à lepèwà, ɔ́ aa ɔ̀l̀ò̀.

5 Ké Esau wɛzù, à nɛɔ ní ǹéɔ è, ɔ́ à mè: Deɔ mé kunnɔ wei? Yakɔbu wèwà à mè: Né pɔ́ Lua ma gbaɛnɛ.

6 Ǿ nɔ́ pɔ́ i m̀ɛsɛdilenéɔpio s̀ò̀nzi ní ní ǹéɔ, aa kùle.

7 Ǿ Lea ní a ǹéɔ s̀ò̀nzi s̀ɔ́, aa kùle. Bee gbea Yosefu ní Laselio s̀ò̀nzi aa kùle.

8 Esau mè: B̀ó níle ke ní pɔ́ pɔ́ ma danlèɔi? Yakɔbu wèwà à mè: Ké ma yá e kangu yáíe.

9 Esau mè: Ma gbé, ma pɔ́ m̀ò, ǹyɔ́ n pɔ́ k̀ua.

10 Ǿ Yakɔbu mè: Aawo! N yá na! Tó ma yá kàngue, ma gba sí, asa wá wesia k̀lè k̀mɛɛ lán wesia k̀lè ní Luaowae, ɔ́ n gbáakpàmazi.

11 Gba pɔ́ má d̀anɛ si sa, asa Lua èf̀aakè mɛɛ, pɔ́ e k̀ésáao. Lá à nàewà màa, ɔ́ a sí.

12 Ǿ Esau mè: Wà dazeu wà tá. Má d̀aaanɛ.

13 Ǿ a wèwà à mè: Baa, ní d̀ɔ́ ké ǹéɔ yá zì'ù, mé má sá ní zù ỳm̀inaɔ v̀í. Tó wa tá gbáa ò̀ g̀ɔ̀ do, pɔ́ gaga pííe.

14 D̀baamɛɛ Baa, mapí n zòblena, míɔ̀ tɛ pɔ́ kpe ní ǹéɔ busebuse e mà m̀ɔ́ n le Sei.

15 Esau mè: Má a gbé k̀nɔ́ tonno. Yakɔbu mè: B̀yáí ní? N yá na Baa.

16 Zibeezì Esau dà Sei zéu.

‡ 32:29 Bee mè d̀ɛkaa ní Luao. § 32:30 D̀ba 13.17-18 * 32:31 Bee mè Lua wé.

17 ɔ Yakɔbu gɛ Suko. A bekpà we mé à lákpeɔ ðb pɔɔne. Ayámɛto wà tɔkpà gupie Suko.*

18 Ké Yakɔbu sù ní Mɛsɔpɔtamio, à kà wéle pɔ wí me Sikeù, Kanaa bùsuu aafia, ɔ à bòokpà wélepi saɛ.

19 A a bòokpakli lù Sikeù mae Amɔɔ néɔwa ánsusu ɔwatɛ basɔ.†

20 Wekti à sa'okli bòu, à tɔkpàè Lua Isaili Lua.

34

Sikeù kusia Dinawa

1 Lea nenɔɛ Dina pɔ a í ní Yakɔbuo bɔ bùsupi nɔɔɔ gwai.

2 Ké bùsupi kí Amɔɔ né Sikeù, Ivi bui aà è, à kùsiwá, ɔ à wùleaàno.

3 Aà pɔ ðo wéndiapiwa, a yeaàzi, ɔ à yá nana òè.

4 ɔ Sikeù ò a maeɛ: Nenɔɛna bee wélelemɛɛ mà sé.

5 Ké Yakɔbu mà wà a nenɔɛ kpebɔ, aà néɔ ku sɛu ní aà pɔɔ, ɔ à nile e aa sù.

6 ɔ Sikeù mae Amɔɔ gɛ Yakɔbu lè à yápi oè.

7 Ké Yakɔbu néɔ sù ní sɛo gɔɔ, aa yápi mà, ɔ an nɔɛ ɔɔkpà, an pɔ pà maamaa, ké Sikeù yáɔɔsai kè Isailiɔne yáí, à wùle ní Yakɔbu nenɔɛo, à yá pɔ de wà keo kè.

8 ɔ Amɔɔ òné à mè: Ma né Sikeù pɔ ðo á nenɔɛwa. A yá na. A aà kpawá nɔ ù.

9 Wà ledouke, wíliɔ wá nenɔɛo kpásákɔwa.

10 Aɔ kúwanɔ, wá bùsu kú á pɔ ùɛ. A zɔleu, íɔ laatau, íɔ tɔɔle ví.

11 ɔ Sikeù ò Dina mae ní aà dáɔɔne: A yá na. Pɔ pɔ á ò mà kpáwá, má kpaɛ.

12 A ánsuebleɔ lé damɛɛ zɔɔ ní gbaɔ dasidasi. Lá pɔ á ò, má kpaɛ. A nenɔɛpi kpaɛ.

13 ɔ Yakɔbu néɔ wè Sikeù ní aà mae Amɔɔowa ní mɔafilio, ké Sikeù ní ðae kpebɔ yáí.

14 Aa òné: Wá fɔ bee keo, wá fɔ wá ðae kpa gyafɔɔdewao, asa beeá wíyáɛ wá kíí.

15 Wá we á yáio, mé i ke a gɔ lán wápiɔwa, á gɛo tɔzɔ píi bàasio.

16 Tó a tɔzɔ, wá wá néɔ kpásáwá, wí á pɔɔ se nɔ ù, wíɔ kúánɔ, wí gɔ bui doùo ù.

17 Ama tó i we wá yáio, mé i tɔzɔ, wá wá ðae se taðe.

18 Yápi kè Amɔɔ ní a né Sikeùoɛ na.

19 Ewaasopi yápi gɔgɔ kpakpa, ké Yakɔbu nenɔɛ yá kaaágu yáí, mé a beɛɛ ví ðeńla a mae beðeɔ guu.

20 Amɔɔ ní a né Sikeùo gè ní wéle bílibɔleu, ɔ aa yà'ò ní wéleðeɔ aa mè:

21 Gbépiɔ yáe víwanɔ. Wà to aao kú wá bùsuu, aao laatau, asa bùsupi zɔɔ, a mɔwá. Wá ní nenɔɛo sé, wí wá pɔɔ kpámá.

22 Gbépiɔ sɔ aa we wàɔ kúwanɔ ké wá gɔ bui doùo, mé i ke wá gɛo wa tɔzɔ lá ampíwa wápii bàasio.

23 An pɔtuoo ní ní àizɛɔ ní ní zuɔ píi a gɔ wá pɔ ùo lé? Wá weiné, ké aao kúwanɔ.

24 Wélepideɔ Amɔɔ ní a né Sikeùo yámá, ɔ gɛo tɔzɔ nípii.

25 A gɔɔ áaɔde zí, ké aa kú ní wáwáɔ mé aa kú ní yáe láasoooo, Yakɔbu né gbɛɔn plaɔ Simɔɔ ní Leviio, Dina víiɔ, an baade a fɛnda sè aa sí wéleu, aa gɛo ðèðe píi.

* 33:17 Bee mè lákpeɔ. † 33:19 Yoz 24.32, Zaa 4.5

26 Aa Amoo ní a né Sikeũo dède, 5 aa Dina se bòò Sikeũ kpéu aa tàò.

27 Wéledeò dèdea gbea Yakobu néò mò wéle pɔɔ náaa, ké wà widà ní dàewa yáí.

28 Aa ní sãò ní ní bleò sèle ní ní zuò ní ní zàa'lnaò, pɔ pɔ kú wéle guuò ní pɔ pɔ kú ní buaò píí.

29 Aa ní àizeeò sèle pii ní ní néò ní ní nɔeò ní pɔ pɔ kú ní beò pii.

30 ɔ Yakobu ò Simeeò ní Leviio: A gu òkpámee. Kanaaò ní Pelizio ní bùsu la buipálee aao ye ma glyáio. Lá wá dasio, tó aa liawázi mé aa síwágu, aa ma de ní ma buio pii.

31 ɔ aa wèwà aa mè: Ké à wá dāe díle káalua ũ, bee maa yà?

35

Lua báaadaa Yakobugu Beteli

1 Lua yá'ò Yakobue à mè: Fèle ta Beteli, ní zòle we. Ma gbagbakli ke we, asa we ma buò ma mɔma gɔɔ pɔ níle bàale n v̄iie.*

2 ɔ Yakobu ò a bedeeò ní gbé pɔ kuanɔɔ pii à mè: A dii zìlo pɔ á v̄io kóle, í zu'o, í á pɔkasao lile,

3 wí fèle ta Beteli. Má Lua gbagbakli bo we, asa à dòmale ma taasikegɔɔ, ò kumanɔ gu pɔ ma geu pii.

4 ɔ aa dii zìlo pɔ aa v̄io kpawà ní swáli pɔ aa daaò, 5 a v̄ile gbéneli pɔ kú Sikeũ sae gbáu.

5 Ké Yakobu ní a néò dàzeu, Lua tò v̄ia wéle káinadeò kù maamaa, 5 gbēe i p̄elēzio.

6 ɔ Yakobu ní gbé pɔ kuaanɔɔ pii kà Luzu pɔ wí me tia Beteli, Kanaa bùsuu.

7 A sa'okli bò we, 5 à tɔkpà gupie Beteli Lua, asa wekli Lua bò à m̄duwà gɔɔ pɔ àle bàale a v̄iie.

8 Debolaa pɔ de Lebeka gwana ũ yāa gā wee, 5 wà aà v̄i gbéneli gbáu Beteli sae. ɔ wà tɔkpàè ɔɔblizí.

9 Lua bò mò Yakobuwa lo aà sua ní Mesopotamio gbea, à báaadaaagu

10 à mè: N tón Yakobu, ama wáli one Yakobu lo, wáli one sa Isailie. Maa à tɔkpàè Isaili.

11 Lua òè lo: Lua Gbāapiiden ma ũ. Aò ne'i àò káfi. Bui z̄o a bo n kíí, baa bui dasio, mé n buieò aao de kíao ũ.

12 Má bùsu pɔ má kpà Ablahaũ ní Izaakiowa kpama ní n buio n kpe.

13 ɔ Lua fèle bò gu pɔ á yá'òèu.

14 Yakobu gbepèle gu pɔ Lua yá'òeu òngubo ũ. A it̄lèwà à n̄isikawà.

15 ɔ Yakobu tɔkpà gu pɔ Lua yá'òuepie Beteli.

Laseli ní Izaakio gaa

16 ɔ aa fèle Beteli aa dàzeu. Ké aa kà kái ní Eflatao, Laseli ne'igoo kà, 5 ne'i zì'ùkù.

17 Ne'iwāwā z̄oòkù, 5 nɔe ne'ina òè: Nsu to v̄ia n k̄uo, n neḡe ì lo.

18 Laseli yèe v̄i lo, àle ga, 5 à tɔkpà a népie Bēn̄oni,† 5 aà mae tɔkpàè Bēyāmee.‡

19 Ké Laseli gā, wà aà v̄i Eflata pɔ wí me tia Betelēũ zéu.

20 Yakobu yāòngugbe p̄ele aà miawa. Laseli miaghēpi ku we e ní a gbāo.

21 Isaili èa dàzeu, 5 à bòokpà sādānaò gugwakli kpele.

* 35:1 Daa 28.10-22 † 35:18 Bee mè ma taasi né. ‡ 35:18 Bee mè ɔplaa né.

22 Ɔɔɔ pɔ a ku bɔsupiu ɔ Lubeni gɛ ɪ nɪ Bila, Yakɔbu nɔ pɔ i mɛsɛdileɛɔo. Yakɔbu yɔpi mɔ.

Yakɔbu nɛgɔɛɔ kueplɛ.

23 Lea nɛgɔɛɔ tɔn ke: Yakɔbu yoa Lubeni, Simeɔ, Levii, Yuda, Isakaa, Zabulni.

24 Laseli nɛɔn Yosefu nɪ Bɛyɔmɛɛo ɔ.

25 Laseli zɔnɔɛ Bila nɛɔn Dɔ nɪ Nefatalio ɔ.

26 Lea zɔnɔɛ Zilipa nɛɔn Gada nɪ Aseɛo ɔ. Nɛgɔɛ pɔ wɔ nɪ ɪ nɪ Yakɔbuo Mesɔptamion we.

27 Ɔ Yakɔbu kɔ a mae Izaaki kɪi Mamale. A ku Kiliataaba pɔ wɪ mɛ tia Hebɔlɔ saɛ, gu pɔ Ablahaɔ nɪ Izaakio zɔɔɛu.

28 Izaaki kɔ wɛ ɔaa do baosai,

29 ɔ zikɔ tɔotao, ɔ ɔ gɔ ɔ zɔ a gbɛɔ guu, ɔ aɔ nɛɔ Esau nɪ Yakɔbuo aɔ vɔ.

36

Esau bui

(1Lad 1.34-37)

1 Esau pɔ wɪ mɛ ɔ Eɔɔ bui yɔn ke:

2 Esau Kanaa nɔɛɔ sɛ, Iti bui Eloni nɛ Ada nɪ Ivi bui Ana nɛ Ɔhɔlibama, Zibeɔ tɔɔnao.

3 A Isimaela nɛ Basema, Nɛbaio dɛɛ sɛ ɔ.

4 Ada Elifaza ɪaɔnɔ, mɛ Basema Leueli ɪ.

5 Ɔhɔlibama Yeusi nɪ Yalaɔ nɪ Kolao ɪ. Esau nɛgɔɛ pɔ wɔ nɪ ɪ Kanaa bɔsuuɔn we.

6 Esau a naɔ sɛɔ nɪ a nɛgɔɛɔ nɪ a nɛnɔɛɔ nɪ a bɛɔɔ pii nɪ a pɔtuɔɔ nɪ a ɔizɛɛ pɔ a ɛ Kanaa bɔsuuɔ pii, ɔ ɔ gɛ Sei bɔsuu, ɔ zɔkɔ nɪ a dɔuna Yakɔbuo,

7 asa an ɔizɛɛ zɔɔ yɔ mɛ tɔ aa fɔ wɔɔ kɔ nɪ kɔoo. Bɔsu pɔ aa kuu i mɔmɔo, kɛ an pɔɔ dasi yɔi.

8 Esau zɔɔ Sei bɔsu gbɛsɪsɪɔɔ pɔ wɪ mɛ tia Eɔɔ guu.

9 Esau pɔ dɛ Eɔɔɔ dezi sɛɪa ɔ buion ke:

10 Esau nɛgɔɛɔ tɔn ke: Ada nɛ Elifaza nɪ Basema nɛ Leuelio.

11 Elifaza nɛgɔɛɔ tɔn ke: Temani, Omaa, Zefo, Gataɔ, Kenazi.

12 Elifaza nɔ pɔ i mɛsɛdileɛɔ tɔn Timina. Ɔmɛ Amaleki ɪaɔnɔ. Esau na Ada tɔɔnaɔn we.

13 Leueli nɛgɔɛɔ tɔn ke: Naata, Zela, Sɔma, Miza. Esau na Basema tɔɔnaɔn we.

14 Esau na Ɔhɔlibama nɛgɔɛɔ tɔn ke: Yeusi, Yalaɔ, Kola.

15 Esau bui dezi kɔaɔ tɔn ke: Esau nɛgɔɛ sɛɪa Elifaza bui dezi kɔaɔ tɔn ke: Temani, Omaa, Zefo, Kenazi,

16 Kola, Gataɔ, Amaleki. Elifaza bui dezi kɔaɔ, Ada tɔɔnaɔn we. Aa ku Eɔɔ bɔsuuɛ.

17 Esau nɛ Leueli bui dezi kɔaɔ Naata, Zela, Sɔma nɪ Mizao. Leueli bui dezi kɔaɔ, Basema tɔɔnaɔn we. Aa ku Eɔɔ bɔsuuɛ.

18 Esau na Ɔhɔlibama bui dezi kɔaɔ tɔn ke: Yeusi, Yalaɔ, Kola. Ana nɛ Ɔhɔlibama tɔɔnaɔn we.

19 Esau pɔ wɪ mɛ ɔ Eɔɔ bɔsuuɛn we, aɔ bui dezi kɔaɔnɛ.

Sei bui

(1Lad 1.38-42)

20 Sei, Oli bui pɔ kɔ Eɔɔ bɔsuu za kɔaɔ nɛgɔɛɔ tɔn ke: Lotani, Sobala, Zibeɔ, Ana,

21 Disō, Ezee, Disā.

22 Lotani neg̃eɔn Oli ní Emauo ũ. Lotani dāe tón Timina.

23 Sobala neg̃eɔ tón ke: Alavā, Manaata, Ebali, Sefo, Onaũ.

24 Zibeō neg̃eɔ tón Aya ní Anao. Anapi mé bò nibona wāawa gbāau gɔɔ pò àle a mae zāa'lnaɔ dá.

25 Ana neg̃e tón Disō, aà nenɔe tón Ɔholibama.

26 Disō neg̃eɔ tón ke: Emadā, Esebā, Ilana, Kelana.

27 Ezee neg̃eɔ tón ke: Bilana, Zaavā, Akana.

28 Disā neg̃eɔn Uzu ní Alanao ũ.

29 Oli bui dezi káauɔ tón ke: Lotani, Sobala, Zibeō, Ana,

30 Disō, Ezee, Disā. Oli bui dezi káauɔ ní ní bui pò kú Sei búsuuɔn we.

31 Kía pò kpalablè Eɔũ búsuu Isaili kíaɔ āaɔ tón ke:

32 Beɔɔ né Bela, Dinaba gbé mé kpalablè Eɔũ káau.

33 Ké à gà, ɔ Zela né Yobaba, Bɔzela gbé kpalablè aà gbɛu.

34 Ké à gà, ɔ Temani búsu gbé Usaũ kpalablè aà gbɛu.

35 Ké à gà, ɔ Bedada né Adada, Aviti gbé kpalablè aà gbɛu. Ɔme ziblè Madiaɔwa Mɔabu búsuu.

36 Ké à gà, ɔ Maseleka gbé Samala kpalablè aà gbɛu.

37 Ké à gà, ɔ Leobo pò kú Uflata sae gbé Saulu kpalablè aà gbɛu.

38 Ké à gà, ɔ Akaboo né Baalanana kpalablè aà gbɛu.

39 Ké à gà, ɔ Pau gbé Adada kpalablè aà gbɛu. Aà na tón Metabeli, Maledi née, Mezaaba tɔnae.

40 Esau bui dezi káauɔ tón ke an buiwa an búsu wa: Timina, Alava, Yeteti,

41 Ɔholibama, Ela, Pinɔ,

42 Kenazi, Temani, Mibizaa,

43 Magadiɛ, Ilaũ. Eɔũɔ dezi káauɔ tón we wéle ní wéleo búsu pò aa zòleu.

Esau pò Eɔũɔ dezi séia ũ buiɔn we.

37

Yosefu nana'oa

1 Yakɔbu ku Kanaa búsuu, gu pò a mae zòleu.

2 Yakɔbu buiɔ yán ke: Yosefuá èwaasonae. Aà wè gēo ní plaode guu ké àle são dá ní a vliɔ, aà mae naɔ Bila ní Zilipao néɔ, ɔ à yāvāi pò aa kè kɔmalekè a maeɛ.

3 Isaili ye Yosefuzi de a né kɔniɔla, ké à aà i a zikũ guu yáí, ɔ à ulatao zòè.

4 Ké aà vliɔ è ní mae yeaazi deŋla, ɔ aa zaaàgu, aali we yána òaànoɔ.

5 Yosefu nana'ò, ɔ a sèle síu a vliɔne, ɔ aa èa zaaàgu de a zia.

6 A òné: A nana pò má ò ma.

7 Má è wále sēyeye bua, ɔ ma sè báaa fēle zè. A pòɔ liai, ɔ aa kùlèè.

8 Ɔ aà vliɔ òè: Nle e níyɔ gō wá kía ũ nee? Nyō ikokewá nee? Ɔ aa èa zaaàgu de a zia nana pò a òpi yáí.

9 Yosefu èa nana'ò lɔ, ɔ a sèle síu a vliɔne à mè: Ma ea nana'ò lɔ. Má è íatē ní mɔvuao ní saana mèn kuedoɔ lé kùlekulemɛɛ.

10 A nanapi sèle síu a mae lɔ, ɔ aà mae pàlawà à mè: Bɔtaa nana ní ò màai? Mapi ní n dao ní n vliɔ, níle e wá mɔ wúle n ae nee?

11 Aà vliɔ íisèaàno. Aà mae sɔ a nanapi yá kúa a sũu.

12 Aà vliɔ gè ní mae são dáí Sikeũ.

13 Ǿ Isailipi ò Yosefue: N vliò lé sādā Sikeū nolo? Mò mà n zì ní kīie! A wèwà à mè: Má làa.

14 Ǿ a òè: Gé n vliò gwai ní ní sāo, tó aa aafia, ní ea sumee ní a baoo. Ǿ à aà gbàe, à bò Hebl̄s guzuleu à gè Sikeū.

15 Ale liaaliaa sēu, 5 gōee kpàaŋaànò à aà là à mè: Bó rīle wēelei?

16 A wèwà à mè: Māle a vliò wēele. Tó n ní sādādāki dō, omee.

17 Gbēpi mè: Ké aa bò lakli, má mà aa mè wāle gé Dotanie. Ǿ Yosefu pèlérzi à ní lé Dotani.

18 Ké aa aà è kāaa, e àò gé kái ní kīi, aa lekpaāŋaazi aa mè wà aà de.

19 Aa òkōe: A gwa, nana'onki lé mó kee.

20 A to wà aà de sa, wí aà zu ee beeo do guu, wí o wài mé aà sò. Wá e lá aà nanao mide.

21 Ké Lubeni yápi mà, a ye à aà misi, 5 à mè: Wásu aà deo.

22 Asu to au bōwào. A aà zu ee beeu guwaiwaiu la, asu à aà deo. Lubeni ònè màa, ké a ye à aà misi, í ea à aà kpa a maewa yáie.

23 Ké Yosefu kà a vliò kīi, aa aà ula bōaala, aà ulataopi.

24 Ǿ aa aà sè wa zù epiu. Epi da giie, a í vío.

25 Ǿ aa zōle lé poble. Ké aa wezù, aa Isimaela bui kyaamao è, aa bò Galada búsuu, aale gé Egipi. An yiongoo lí'ò ní gāmaleo ní tulaletio sea.

26 Ǿ Yuda ò a gbēōne: Tó wa wá dāuna dè, mé wa aà dea ùle, bó ài wá ei?

27 A to wà aà yía Isimaela buipiowa. Wásu aà deo, wá dāuna nolo? Wá au doŋe. Ǿ aà gbēō aà yāmà.

28 Ké Madiā laatanapio lé gē, aa Yosefu gá wà bò eu, wà aà yía Isimaela buipiowa ánsu o watē bao, 5 aa gèaànò Egipi.*

29 Ké Lubeni sù epi kīi, i Yosefu e we loo, 5 à a pōkasaò ga kèkē.

30 Ǿ à gè a dāunaò kīi à mè: Népi ku we loo. Má gé má ní beeo ní?

31 Aa blesana kù wa dè, 5 aa Yosefu ulapi se màle a au guu.

32 Ǿ aa aà ulataopi sè tàò ní mae aa mè: Pó pó wá èn ke. N né ula yà, ge aà pó no?

33 A dō, 5 à mè: Ma né ulataoe, wài mé aà sò. Waiyoo, à ma né Yosefu tàitaie.

34 Ǿ à a ulada ga kè, à zwānkasa se dō a pi, 5 à a népi ólò e'e'e.

35 Aà negōeo ní aa nenōeo mò aà nōse níniie nípii, āma à gí wá a nōse níniè à mè: Máo a népi gaa ólbe e mà ge taò aà kīi bedau. Ǿ àle búbuape a népi yá musu.

36 Madiāpio sō aa Yosefu yía Pōtifaawa Egipi. Falaō iwao doe, 5 me aà dōaio gbēzō ū.

38

Yuda ní Tamao

1 Zibeezi Yuda bò a gbēō kīi, à gè zōle Adulaū gbé pó wí me Hila be.

2 Wekii 5 à kpāaūu ní Kanaa búsu gbé pó wí me Sua nenōeo, 5 à aà sè nò ū.

3 A nōsí à ne'í gōe ū, 5 à tōkpàè Ee.

4 A èa nōsí l, à negōe í, 5 à tōkpàè Onani.

5 A èa negōe í l, 5 à tōkpàè Sela. Goo pó à népi í, a ku Kezibue.

6 Ǿ Yuda nōe pó wí me Tamaa sè a negōe séia Eee.

7 Ee kè Diie gbēvái ū, 5 à aà dè.

8 Ǿ Yuda ò Onanie: N n vli gyaa sé, ní buike n vliè lá wí kewa.

* 37:28 Zln 7.9

⁹ Ké Onani dō né pó á i ní a v̄i gyaao aɔ de a bui ũo, tó à wùleaàno, ì azla e bàasié, ké asu buike a v̄iieo yáí.

¹⁰ Yá p̄s̄ àlè kepi kè Diie íi, ̄s̄ à aà dè l̄.

¹¹ Ǿ Yuda ò a né gyaa Tamaae: Ge ñȳs̄ gyaable n mae be e ma né Sela z̄ōkū. Asa àlè e Sela a ga lá a v̄īowae. Ǿ Tamaa gè z̄ōlè a mae be.

¹² Ké a ḡoo gègè, ̄s̄ Yuda na gā. Ké aà s̄s̄ nini, à dāzeu, àlè gé a sákákēelenaɔ k̄i Timena ní a gbēna Adulaū gbé Hilao.

¹³ Ǿ wà a baokpà Tamaae wà mē: N zāde lé gé Timena a s̄āo kākēelei.

¹⁴ Ǿ à a gyaablep̄oo wòlo, à p̄oɔgāu se kù a wéa, ̄s̄ à gè z̄ōlè Enaiū b̄oleu Timena z̄eu. Asa a è Sela gbāakū mé wi a kpawà n̄o ũo.

¹⁵ Ké Yuda aà è, ̄s̄ à aà d̄ilè káalua ũ, ké à p̄okù a wéa yáí.

¹⁶ Ǿ à s̄s̄aazi zé sae à mē: To mà wùlenn̄o. I aà d̄s̄ a né gyaa ũo. Ǿ n̄oepi mē: Tó n wulemano, b̄s̄ ñȳs̄ kpaai?

¹⁷ A wèwà à mē: Má a blen̄eɔ do kpásāne. Ǿ à mē: T̄ōomadilem̄e e ñȳs̄ gé kpásāi.

¹⁸ Ǿ à aà là à mē: B̄s̄ t̄ōoma mà dilenci? A mē: N n seelakeb̄o ní a bao ní gopana p̄s̄ ní k̄ūao kpaai. Ǿ a kpawà à wùleaàno, ̄s̄ à kè n̄o ũ.

¹⁹ Ǿ n̄oepi f̄lè tà be, à a p̄oɔgāu gò à a gyaablep̄oo dà.

²⁰ Yuda a gbēna Adulaū gbé z̄i ní blen̄eɔ a t̄ōomaboi n̄oepi k̄i. Ké à kà, i aà eo.

²¹ Ǿ à weklideɔ l̄ala à mē: Káalua p̄s̄ kù Enaiū zé sae la yāa ku má ni? Aa wèwà aa mē: Káalua ku lao fá!

²² Ǿ à èa tà, a ò Yuda: Mi aà eo. Weklideɔ mē wa káalua d̄s̄ we yāa seo.

²³ Ǿ Yuda mē: Aà p̄p̄io k̄ūa. Wásu to gbéɔ wá yáalo. Ma n z̄i ní blepio, ni aà eo.

²⁴ M̄o aas̄ gbea wà mò wa ò Yuda: wà mē: N né na Tamaa káaluakà, ̄s̄ à n̄os̄i a káaluakaa guu. Yuda mē: A b̄oàano, wi tes̄wà.

²⁵ Ké wàlè b̄oàano bàasi, à lékpásakè a zādee à mē: Gb̄é p̄s̄ p̄s̄e beeo v̄i mé n̄od̄magu. Seelakeb̄o ní a bao ní gopanae beeo gwa, tó ní a de d̄s̄.

²⁶ Yuda p̄p̄io d̄s̄, ̄s̄ à mē: N̄oepi yá na demala, asa mi aà kpa ma né Selawao. Yuda i wùleaàno l̄o.

²⁷ Ké à kà ne'ia, à m̄o lè s̄īaɔ mé kù aà gb̄e guu.

²⁸ Ḡoo p̄s̄ àlè ne'ia, a gb̄edo b̄b̄, ̄s̄ n̄e ne'ina w̄ōt̄ēna d̄òwà à mē: Néé bee mé b̄ káau.

²⁹ Ké népi a ɔ s̄baa, ̄s̄ né plaade b̄b̄, ̄s̄ n̄oepi mē: N b̄o bùie fá! Ǿ wà t̄okpàè P̄elezi.*

³⁰ Bee gbea ké aà gb̄edo p̄s̄ wà w̄ōt̄ēna d̄ò aà ɔwapi b̄b̄, ̄s̄ wà t̄okpàè Zela.†

39

Yosefu ní P̄otifaa nao

¹ Ké Isimaela buiò kà ní Yosefuo Egipi, ̄s̄ Egipi gbé P̄otifaa aà lùmá. Falās̄o ìwao doe, ̄s̄m̄e aà d̄oaiò gb̄ez̄ō ũ.

² Dii kù ní Yosefuo, ìo aà dae ní gòmio. A ku a dii Egipi gb̄épi be.

³ Aà diipi è Dii kuaano, ìo aà dae ní gòmio yá p̄s̄ àlè ke pii guu,

⁴ ̄s̄ à aà wegwà, à aà d̄ilè a be z̄iia ũ, à p̄s̄ p̄s̄ a v̄i pii nàè a ɔz̄i.

⁵ Za ḡoo p̄s̄ à aà d̄ilè a be z̄iia ũ, Dii èf̄aaidà aà beu Yosefu yáí. Dii èf̄aaidà p̄s̄ p̄s̄ de aà p̄s̄ ũngu pii, bep̄oɔn nò, buap̄oɔn nò.

* 38:29 Bee mē à b̄ò bùi. † 38:30 Bee mē t̄énzoizoi.

6 ɔ Ɔ pɔtɔfaa a pɔpii nà Yosefue a ɔzɪ. A yāe kàa vɪo, mé i ke bleblea bàasio. Yosefu sɔ̄ ḡs̄ kefenae, mé aà zea maa.

7 Ziewa ɔ̄ Yosefu bli ḡè a dii nagu, ɔ̄ a òè: Wùlemanɔ̄.

8 ɔ̄ à gɪ à mè: Gwa, ma dii yāe kàa vɪ be la bo, à pɔ̄ pɔ̄ á vɪo nàmee ma ɔzɪ piie.

9 Aà iko demala ua lao, tó n baa ḡè, i gimee ní p̄eoo, ké ní de aà nɔ̄ ũ yáí. Má f̄s̄ yāvai bee taa ke mà duunake Luae?

10 Baa ké nɔ̄epi ɪ̄o òè gɔ̄ɔ̄pii, i we wùleaànɔ̄, a ye à̄o kuaànɔ̄ seo.

11 Ziewa ké Yosefu ḡè kpéu zik̄ei, à mɔ̄ lè uazik̄enae ku beo.

12 ɔ̄ nɔ̄epi aà kù a ulawa à mè: Wùlemanɔ̄. ɔ̄ Yosefu a ula tòè we, à bàalè b̄ò bàasi.

13 Ké nɔ̄epi è à a ula tòè à bàalè b̄ò bàasi,

14 ɔ̄ à uazik̄enae s̄isi a ònè: A gwa, wà m̀w̄w̄e ní Ebeluo, ɔ̄ àle d̄sewanɔ̄. A ḡè mazi wùlemanɔ̄, ɔ̄ ma wiid̀wà.

15 Ké a è ma wiid̀wà, ɔ̄ à a ula tò kálea ma sae, à bàalè b̄ò bàasi.

16 ɔ̄ nɔ̄epi ulapi kàle a sae. Ké Yosefu dii sù,

17 ɔ̄ aà nɔ̄pi òè à mè: Ebelu zɔ̄ pɔ̄ n suow̄e d̄semanɔ̄, à ḡè mazi.

18 Ké ma wiid̀wà, ɔ̄ à a ula tò kálea ma sae, à bàalè b̄ò bàasi.

19 Ké nɔ̄epi yápi s̄iu a z̄áe à mè lá n zɔ̄ kè m̄e n we, aà pɔ̄ pà maamaa.

20 ɔ̄ à mè wà Yosefu kù wà dakpeu, gu pɔ̄ kía dakpeunaɔ̄ káleu, ɔ̄ à gɔ̄ɔ̄plakè we.

21 N beeo Dii kuaànɔ̄ à gb̄ek̄ek̄è, a tò aà yá kà dakpeunaɔ̄ d̄sanagu.

22 ɔ̄ gud̄sanapi dakpeunaɔ̄ nà Yosefue a ɔzɪ pií, wílí yāe ke aà saio.

23 Dakpeunaɔ̄ d̄sanapi lío yāe kàa vɪ Yosefu musuo, ké Dii kuaànɔ̄, mé ɪ̄o aà dae ní gòmio yá pɔ̄ àle ke pii guu.

40

Yosefu dakpeunaɔ̄ nana b̄òleke

1 Bee gb̄ea Egipiɔ̄ kí Falaɔ̄ v̄e b̄olena ní a p̄e kenao k̄eaànɔ̄ íi.

2 Aà pɔ̄ pà a iwa gb̄e n plapiɔ̄zɪ, aà v̄e b̄olenaɔ̄ kía ní aà p̄e kenao k̄iao.

3 ɔ̄ à ní kákpeu a d̄baiɔ̄ gb̄e z̄o be, kpé pɔ̄ wà Yosefu dau.

4 D̄bai gb̄e z̄o pi Yosefu d̄ile aà laaid̄má.

Aa gɔ̄ɔ̄plakè kpéu we.

5 Gw̄aas̄n dou Egipiɔ̄ kía v̄e b̄olena ní p̄e kenapio nana'ò nípla nípii, baade ní a p̄o ní a àsió.

6 Ké Yosefu mò ní gwai kɔ̄, a è an ká gá.

7 ɔ̄ à ní lá à mè: Bó yá mé tò á oosisia gb̄ai?

8 Aa wèwà aa mè: Nana ɔ̄ wá ò, gb̄e ku la ké à a àsi'ow̄e. ɔ̄ a ònè: Lua mé nana àsi b̄òle d̄so lò? A á nanapiɔ̄ dau à siume.

9 ɔ̄ v̄e b̄olenaɔ̄ kía a pɔ̄ òè à mè: Ma nana guu ma v̄eli è ma sae.

10 V̄elipi ḡn̄ aāe. A lab̀ò à vukè, à ne'í à mà.

11 Má Falaɔ̄ imib̄o k̄ua, ɔ̄ ma v̄e b̄epiɔ̄ s̄è má f̄è aà imib̄opiu, má kpàwà.

12 Yosefu òè: Nanapi àsin ke: Liḡn̄ aāpiɔ̄ a gɔ̄ aāe.

13 Gɔ̄ aā gb̄ea Falaɔ̄ a n misi. A ea n da n zɪ guu, ní ea n̄ȳ v̄e b̄olè, lá nio ke yāawa.

14 Tó yá b̄n̄n̄ na, to ma yá à̄o d̄ngu. Gb̄ek̄ek̄e m̄e, ní ma yá'o Falaɔ̄, ké ñ è n̄ ma b̄o kp̄e bee guu.

15 Asa wà ma kù kpáí za Ebelu b̄usuue, mé baa Egipi la mi yāe ke à kà wà ma da e bee guuo.

16 Ké p̄ēkenao kía è Yosefu nanapi àsi'oa b̀ò ní v̄ēbolenao na, ̄a a d̀è: Ma nana guu s̄ó má è má p̄ē sea gbí àās̄ diak̄ōa.

17 Gb́i p̀ó kú musu, k̄aa bui dasi p̀ó má k̀è Falāōe ka a guu, ̄a b̄āo lé ble ma musu.

18 Yosefu d̀è: A àsin ke: Gb́i àās̄pic̄á ḡōo àāōe.

19 Ḡōo àās̄ gbea Falāō a n mi z̄ó a n loo líwa, b̄āo i n ble.

20 A ḡōo àās̄deá Falāō izí dikp̄ee, ̄a à blek̀è a íwāone. A v̄ēbolenao kía ní p̄ēkenao k̄iao b̀le kp̄éu a íwāo w̄áa.

21 ̄o à èa v̄ēbolenao kía dà a z̄íu, aà ea āo v̄ēbolee.

22 ̄o à p̄ēkenao kía lòo líwa, lá Yosefu ní nanao àsi'onéwa.

23 Kásile Yosefu yá i d̀o v̄ēbolenao k̄iagu loo, aà yá s̄āāguu.

41

Yosefu Falāō nana b̄ōlekea

1 W̄è búu pla gbea Falāō nana'ò a è á zea Niilile.

2 A è zuda maa mekp̄aa b̀le swapi eu m̀en s̄opla, aale s̄ē ble dàna guu.

3 ̄o à zuda f̄ēf̄ea w̄ōuwōu è s̄opla lo. Aa b̀ò swa'eu, aa be a s̄éiāo kpe, aa z̀è ní sae swale.

4 ̄o zù f̄ēf̄ea w̄ōuwōupio zù maa mekp̄aapio m̀òm̄o, ̄a Falāō vù.

5 A èa g̀è ní io, ̄a à nana'ò lo. A è ése s̄áo maa wede p̄ia éseli douwa s̄áo s̄opla.

6 ̄o à ése s̄áo wén ála'alana p̀ó lou'i k̀èsámáò è, à p̄ia ní gbea lo s̄áo s̄opla.

7 ̄o ése s̄áo wén ála'alanapio ése s̄áo maa wedepio m̀òm̄o. Ké Falāō vù, a è nana á ò.

8 Ké gu d̀ò, láasoo g̀èāguu, ̄a à Egipi m̄asokenao ní wez̄ēnao s̄isi p̄ii. A a nanao s̀èle siuné, k̄ási an gb̄ēe i f̄ō a à àsi'òè.

9 ̄o v̄ēbolenao kía f̄ēle yá'ò Falāōe à mè: T̄aae p̀ó má k̀è ȳaa d̀òm̄agu gb̄ā.

10 Kí, n p̀o p̄a n z̀òb̄lenāozi ȳaa, ̄a n ma dakp̄eu n d̄oaīo gb̄ēz̄ō be s̄anu ní p̄ēkenao k̄iao.

11 Gw̄āas̄in dou wa nana'ò, wá baade ní a p̀óo ní a àsio.

12 Eb̄elu èwaasoe kúwan̄o we, n d̄oaīo gb̄ēz̄ō z̄ōe. Ké wa wá nanao s̀èle wá siuè, ̄a à wá baade p̀ó àsi'òè.

13 Yápio k̀è lá a òw̄ēewa. N ea n ma da ma z̄íu, ̄a n p̄ēkenao k̄iapi lòo líwa.

14 ̄o Falāō gb̄é z̀ì Yosefu s̄isi, ̄a wá g̀è aà b̀ò kp̄éu kpakpa. A mib̀ò à a p̀okasao líle, ̄a à g̀è Falāō k̄ii.

15 ̄o Falāō d̀è: Ma nana'ò, k̄ási gb̄ēe i f̄ō a àsi'òm̄ēeo. Má mà wá mè, tó wa òne, ni f̄ō n̄ a àsi'oné.

16 Yosefu d̀è: I ke m̄ám̄ēo, Lua mé a a àsi'oné k̄i.

17 ̄o Falāō d̀è: Ma nana guu má è má zea Niilile.

18 Má è zuda maa mekp̄aa m̀en s̄opla b̀le swa'eu, aale s̄ē ble dàna guu.

19 ̄o ma zuda p̄aleo è lo m̀en s̄opla, aa f̄ēf̄ea w̄ōuwōu, mi zù f̄ēf̄ea bee taāo e Egipi la ȳaao.

20 ̄o zuda f̄ēf̄ea w̄ōuwōupio zù mekp̄aa s̄éiā m̀en s̄oplapio m̀òm̄o.

21 Baa ké aa ní m̀òm̄o, aa g̀i f̄ēf̄ea lá aa dewae, gb̄ēe a d̀ò ké aa ní m̀òm̄o seo. ̄o ma vu.

22 Nana guu lo má è, ése s̄áo maa wede s̄áo s̄opla b̀ò éseli douwa.

23 ̄o má è, ése s̄áo teena wén ála'alana p̀ó lou'i k̀èsámáò b̀ò an gbea lo s̄áo s̄opla.

24 Ǿ ése sáo wén ála'alanapio ése sáo wēdepio mòmɔ. Ké má ò màsokenaɔne, an gbēe i f̄s à a àsi'òmεεo.

25 Ǿ Yosefu òè: Kí, nana pó rí òpio àsi douε. Lua yá pó á ye ke òlɔneε, kí.

26 Zù maa mèn soplapiá wē soplac, mé ése sáo wēde sáo soplapiá wē soplac. Nanapio àsi douε.

27 Zù fēfēa wòuwòu mèn soplá pó b̀le aa be a séiáɔ kpepiá wē soplac. Màa ése sáo wén ála'alana pó lou'i kēsámá sáo soplapiɔ de ɔ. Beeɔ mé wē soplá pó imina a kau ɔ.

28 Lá má òne tiawa kí, ma mē Lua lé yá pó á ye ke ɔlɔneε.

29 Blēwena aɔ di Egipi gupiiu maamaae e wē soplá.

30 Bee gbēa imina i ka e wē soplá, k̄aa gb̄aapi yá i s̄a Egipiɔgu. Iminapi a to b̀usu blē midε.

31 Imina pó a m̄opi aɔ pásɔ maamaae, k̄aa gb̄aapi yá a d̄ɔ gb̄εegu ɔo.

32 Kí, lá gēn pla n nanapi ò, bee mē Lua mé dile màa. A ke tiaε, a sea vío.

33 Tiasa kí, ɔnɔde wezēna wεεε n̄ dile aàɔ de gb̄aade ɔ Egipi.

34 Kí, gb̄éɔ dile ziaa ɔ Egipi, aàɔ pówena s̄ode k̄aaa wē soplá pó pówenaɔ diupi guu.

35 Aa blē k̄aaa wē maa pó lé m̄óɔ guu, aai pówena ká d̄ɔɔ guu wéle rí wéleɔ rí n t̄o, aai d̄s̄a.

36 Tó imina pó a ke wē soplapi ká Egipi, blēpi ɔ de k̀s̀s̀a ɔ, ké iminapi su Egipi dεdεo yáí.

Yosefu kpalablea Egipi

37 Yápi ká Falaɔɔgu rí a íwaɔ pii,

38 ɔ a òné: Gb̄éε beeá Lua Nis̄nadeε. Wá gb̄eε e laaáwa ɔe?

39 Ǿ a ò Yosefue: Lá Lua tò n yá beeɔ d̄ɔ pii, ɔnɔde wezēnae ku lanwao.

40 Mmε ríyɔɔ de ma ua gb̄ēz̄ɔɔ ɔ, ma gb̄éɔ ɔ mis̄ilene m̄pii. Báa mé a to màò denla ado.

41 Ǿ à èa òè: Nyɔɔ iko ví Egipi b̀usu gupiiwae.

42 Ǿ à táana seelakeɔ b̀ò a ɔwa, a dà Yosefue a ɔwa, à bàabaa ula dàè, à vua yàbaa dàè a n̄cε.*

43 A a s̄go plaade kpàwá bebeɔ ɔ, ɔ gb̄é pó d̄ɔaaεɔ ɔ pala: A k̀lé! A k̀lé! Beewa Falaɔɔ tò Yosefu iko ví Egipi b̀usuwa.

44 A òè ɔ: Mámεmaa Falaɔɔ, gb̄eε a f̄s̄ yáε ke Egipi la n lé saio.

45 Ǿ à t̄kpàè Zafena Panea, ɔ à Eliɔp̄oli wéle sa'ona Potifela nenɔena Asena kpàwá n̄ ɔ.

46 Ḡoɔ pó Yosefu z̄í s̄è Egipiɔ kí Falaɔɔ be, a wē baakwi ví. Ǿ à b̀ò Falaɔɔ k̀í, à ḡè bebei Egipi gupiiu.

47 K̄aa gb̄aa ku e wē soplá, blēwena di maamaae.

48 Ǿ Yosefu blē pó di Egipi wē soplapiɔ k̄aaak̄aaa wéle rí wéleɔ k̀s̀s̀a ɔ, wéle pii rí az̄la p̄o.

49 A pówena k̄aaa z̄ɔɔz̄ɔɔ lán ís̄iale úf̄aawa, ɔ wá z̄è a ȳȳɔae, asa wa f̄s̄ a lé d̄s̄o.

50 E imina àɔ ḡé kái Yosefu na Potifela né Asena nεḡε í pla.

51 Yosefu t̄kpá a yoae Manase† à mè: Lua tò ma mae bedεɔ rí ma taasikeao yá s̄amagu pii.

* 41:42 Dan 5.29 † 41:51 Bee mè s̄angu.

52 ɔ à tɔkpà a plaadee Eflaiũ* à mè: Lua tò ma gɔ nede ũ b̀susu pɔ wà ma wetàu.

53 Ké kãa gbãa pɔ kú Egipi wè soplapi lé kà,

54 ɔ wè sopla pɔ imina kàu dàale lá Yosefu òwa. Imina kà b̀susu ní b̀suso píi, āma blɛ di Egipi gupiiue. §

55 Ké nɔana gè Egipiɔgu píi, aa wiilè Falaɔwa aà blɛ kpámá. ɔ a òné píi: A gé Yosefu kíi, lá a oé í ke.

56 Imina lí b̀supila píi, ɔ Yosefu dɔ wèwè, à p̀wena yíã Egipiɔwa, ké imina gbãakù ní b̀susu yáí.

57 ɔ gbéɔ̀ b̀ dúnia guu píi aa mò Egipi p̀wena lúí Yosefuwa, asa imina gbãakù dúnia guu píi.

42

Yosefu v̀lɔ mɔa blɛ lúí Egipi

1 Ké Yakɔbu mà p̀wena kú Egipi, a ò a néɔne: Aɔ kále la pã yã?

2 Má mà p̀wena kú Egipi. A gè lúwèe we, ké wásu gagao, wíɔ ku aafia.*

3 ɔ Yosefu v̀lɔ gbɛɔn kwíɔ gè Egipi p̀wena lúí.

4 Yakɔbu í Yosefu dàuna Bèyámee zírɔɔ, asa à mè: Wíliɔ dɔo tó yāvái sù aà lé sɔ̀ be.

5 ɔ Isaili népiɔ gè p̀wena lúí ní gbɛpaleɔ, asa iminapi kà Kanaa b̀susu sɛe.

6 Yosefu mé b̀supi gbɛzɔ̀ ũ. ɔme í p̀wena yíã gbépiiwa. ɔ aà v̀lɔ̀ mò kùlèè, aa ní mí p̀le.

7 Ké à a v̀lɔ̀ è, à ní dɔ̀, ɔ à azía kènè nibɔ̀ ũ. ɔ à yã'òné pãspãsi à ní lá à mè: A bɔ̀ má ní? Aa wèwà aa mè: Wa bɔ̀ Kanaa b̀susu, wa mɔ̀ blɛ lúíe.

8 Yosefu a v̀lɔ̀ dɔ̀, kási aai aà dɔo.

9 Nana pɔ a ò yã an yá musu† dàaagu, ɔ a òné: Zámadeɔn á ũ, a mɔ̀ wá b̀susu asiigwaie.

10 Aa wèwà aa mè: Aawo Baa! N zòblenaɔn wá ũ, wa mɔ̀ blɛ lúíe.

11 Dedoudeɔn wá ũ wápii. Náaideɔn wá ũ. Wápiɔ n zòblenaɔ, zámadeɔn wá ũo.

12 ɔ a òné: Egee! A mɔ̀ wá b̀susu asiigwaie.

13 Aa mè: Wápiɔ n zòblenaɔ, dedoudeɔn wá ũ, wá gbɛɔn kueplae. Kanaa b̀susu gbɛɔn wá ũ. Wá dàuna gɔ̀ be ní wá maeo, wá gbèdo kuo.

14 ɔ Yosefu òné: Lá má òéwa, zámadeɔn á ũ.

15 Pɔ̀ pɔ̀ a to mà á yá slana dɔn ke: N Falaɔ báaa a bɔ̀le lao, sema á dàunapi mò la báasio.

16 A á gbèdo zí á dàunapi séi, á gbé kíniɔ gɔ̀ dakpeunaɔ ũ lae, mí dɔ̀ tó á yáá slanae. Tó màa no, ní Falaɔ báaa zámadeɔn á ũ.

17 ɔ à ní ká kpéu e gɔ̀ aàɔ.

18 A gɔ̀ aàɔde zí a òné: Má Lua v́ã v́. A yá pɔ̀ má òé ke, í bɔ̀ aafia.

19 Tó náaideɔn á ũ, à á gbèdo to da kpéu la, á gbé kíniɔ í tá ní p̀wenaɔ á bede nɔandenaɔne,

20 í ea mɔ̀me ní á dàunapio, mí dɔ̀ ké á yáá slanae, mé wa á dede lɔo. ɔ aa wèi màa.

21 Aa òkɔe: Slanae tàadeɔn wá ũ yá pɔ̀ wá kè wá dàunae yãa yáí. Wá è gɔ̀ pɔ̀ àle awakpawèe, à kè wènaũ, ɔ wi aà yãmao. Bee yáí yáe bee wá léi.

‡ 41:52 Bee mè nede. § 41:54 Zln 7.11 * 42:2 Zln 7.12 † 42:9 Daa 37.5-10

22 Ǿ Lubeni òné: Ké má òè ásu yāe ke nēpio, i ma yāmao, aà au to Ǿ Lua lé síwá ke.

23 Aa dǾ Yosefu lé mao, asa ké à yā'òné, wa sèle síunée.

24 Ǿ à gò ní kǐi, à ge ǾǾ. Ké à sù, à yā'òné, Ǿ à Simeo bǾ ní guu, à mǾkàwà ní wáa.

25 Yosefupi mē wá pǾwena káné ní sakiliǾ pai, wi ní baade Ǿa dauè, wi zé kùsúa kené. Ké wá kéné maa,

26 aa ní pǾwenaǾ ðí ní zàa'inaone, Ǿ aa dàzeu.

27 Ké aa kà gu pǾ aale iu, ké an gbēdo a sakili pòlo à pǾ kpá a zàa'inawa, Ǿ à a Ǿa è a sakiliu.

28 Ǿ a ò a gbēone: A ma sakili guu gwa, wá ma Ǿa sǾaamee! Ǿ sǾ kèngu, aa òkǾe ní lualuao: BǾ yá Lua kèwēe maaí?

29 Ké aa kà ní mae kǐi Kanaa bǾsuu, aa yá pǾ ní lé sèle síuè pii aa mē:

30 BǾsu gbēzǾpi yá'òwēe pǾsǾpǾsǾ, à wá ðíle zámadeǾ u.

31 Wá òè náaideǾn wá ũ, zámadeǾn wá ũ.

32 DedoudeǾn wá ũ, wá gbēǾn kueplae, wá gbēdo kuo, wá dǾuna gǾ Kanaa bǾsuu ní wá maeo.

33 Ǿ bǾsu gbēzǾpi òwēe à mē, pǾ pǾ a to à wá dǾ náaideǾn ũn ke: A mē wá wá gbēdo toano, wí blēwena se taò wá bēde nǾandenaone,

34 wí ea mǾe ní wá dǾunao, í dǾ sa ké zámadeǾn wá ũo, náaideǾn wá ũ, í wá gbēdo kpáwá, wíwí laata bǾsupiu.

35 Ké aale pǾwena bǾle ní sakiliǾ guu, an baade a ǾsǾ è a pǾ guu. Ké aa ní Ǿa è maa, wá ní kú mpíi ní ní maeo.

36 Ǿ an mae òné: A ye má gǾ nésai yá? Yosefu kuo, Simeo kuo, Ǿ á ye Bēyāme e sia ba? Yápii lé bǾme e vāie.

37 Ǿ Lubeni ò a mae: Tó mi suneaǾnǾo, ma negǾe plaao dede. N aà kpa, má suneaǾnǾo.

38 Ǿ YakǾbu mē: Ma né a géǾnǾo, asa aà vǐi dadoude gǾ, Ǿme gǾ ado. Ma zikù. Tó yāe sù aà lè tá pǾ ále o guu, a to má ta miau ní pǾsiao.

43

Yosefu vǐi ea gea Egipi ní Bēyāmeo

1 Imina pǾsǾ kú Kanaa bǾsuu.

2 Ké aa pǾwena pǾ aa bǾò Egipi blè à làa, an mae òné: A ea gé pǾwena lúii yǾo b.

3 Ǿ Yuda òè: Gbēpi òwēe sáasāe à mē, tó wá dǾuna kúwanǾo, wásu to wá wesikǾleo.

4 Tó níyǾ wei wá dǾuna géwanǾo lé, wá gé ble lúine.

5 Tó ní wei sǾo, wá geo, asa gbēpi òwēe, tó wá dǾuna kúwanǾo, wásu tó wá wesikǾleo.

6 Ǿ Isaili mē: BǾyāi a ladāa á ò gbēpie á dǾuna vǐi?

7 Aa wèwá aa mē: AǾpi mé yálalawá ní wá bēdeǾ yáó. A mē: A mae ku e tiaa? A dǾuna vǐa? Yá bēeǾ musu Ǿ wá wèwá. Wá dǾ yāa a me wá mǾ ní wá dǾunao yá?

8 Ǿ Yuda ò a mae: To nēpi gemanǾo. Wá fele gé gǾǾe ké wápiǾ ní mpio ní wá néǾo wásu gagao yáí, wíwí ku aafia.

9 A gǾ ma yá ũe. Ma azla wēni ðíle aà pǾ gbeu. Tó mi suneaǾnǾo aafiao, má gǾ n taaede ũe.

10 Tó wi seake yāao, dǾ wa ge a gēn plaadei, wa ea su.

11 Ǿ an mae òné: Lá màae, à yáe bee ke. A wá búsu pɔmaaɔ se ká á sakiliɔ guu, í ge gbépi gba. A gámale sé yɔɔ ní z'íio yɔɔ ní lí'òo ní tulaletio ní gɔɔɔo ní sío.

12 A gé ní ɔao lee pla, í ɔa pɔ wa dàe á sakiliɔ guu ɔaané. Tó wá zàwàn nò, á dɔo.

13 A á dàuna sé, í ea gé gbépi kíi.

14 Lua Gbàapiide to gbépi wénadɔé, í á gbèdo ní Bēyāmeeo gbae aa suánɔ. Mapi sɔ, tó Lua ma néo síae, a sian we.

15 Aa pɔ pɔ wa ge wá aà gbapi sèle ní ɔao lee pla ní Bēyāmeeo, aa fèle gè Egipi, ɔ aa gè Yosefu kíi.

16 Ké Yosefu Bēyāmee è ní guu, a ò a be ziaae: Gé ní gbéé beeɔ ma be. Nɔo de ní keke, asa gbépiɔ poblemano fáanaeae.

17 Ziiapi yá pɔ Yosefu dàe kè, àle géríno aà be.

18 Ké wàle géríno Yosefu be màa, vía ní kú aa mè: Ǿa pɔ wa dà wá sakiliɔ guu yáa yámé tò wá mɔwanɔ la. Aa ye kusiwá aa wá né, aai wá kúku zɔɔ ũ, aa wá zà'lnaɔ sélee.

19 Ké aa kà Yosefu be kpèele, aa sɔ aà ziiapizi aa mè:

20 Mae, n yá na! Wa mɔ la káau ble líúe.

21 Ké wa ka gu pɔ wále iu, wa wá sakiliɔ pòlo, ɔ wá baade a ɔa è a sakiliu kyáukyau. Ǿ wa suò ke.

22 Wa mɔ ní ɔ páleo ké wá ble luò. Wá dɔ déme ɔapi dà wá sakiliɔ guuo.

23 Ziiapi mè: Asu bílikéo, ásu to vía á kúo. A Lua, á mae Lua mé ɔapi dàe á sakiliɔ guu. A ɔa ma kíi lè. Ǿ á Simɔɔ bòné.

24 Ziiapi géríno Yosefu ua, á í kpámá aa zu'òò, ɔ á sè kpá ní zàa'lnaɔwa.

25 Ǿ aa pɔ pɔ wa Yosefu gbapi yákèke e aàò gé sui fáane, asa aa mà wá mè wa poble wee.

26 Ké Yosefu sù be, aa aà gbà pɔ pɔ wá mɔopi, aa wùle tɔle aà ae.

27 A ní aafia gbèa, ɔ á mè: A maezi pɔ a aà yá'òpi gbàaó? A ku e gbàa?

28 Aa wèwà aa mè: Wá mae n zòblena gbàa, a ku e tia. Ǿ aa kùlèè aa wùle ní gbèeu.

29 Yosefu wesè à a dàuna dadoude Bēyāmee gwá à mè: A dàuna pɔ a aà yá'òmèepin laa? Ǿ a ò Bēyāmeeè à mè: Lua báaadangu.

30 Ké à a dàuna gwá, aà pɔ kèna zɔɔ, a ye ɔɔb, ɔ á gè kpèa ní wáao, à ɔɔb we.

31 Ké à oopi, ɔ á bɔ à azía kúkúa, à mè wá mó ní bleo.

32 Wá ble dílèè ado, ampíò nífèe, Egipi pɔ aa kuaánɔ nífèe lɔ, asa Egipiɔ lí poble ní Èbeluɔo, aali yáaleríno.

33 Wá ní zólèzòle aà ae lá wá ní í aa tètèkòíwa, za negɔé séíawa e an gɔzánawa, ɔ aa le'èle, aa kɔ gwágwa.

34 Ǿ wá ble pɔ kú Yosefu ae kpaalèné. Bēyāmee pɔ zɔɔ de gbé kíniɔ pólá lee sɔo. Ǿ aa poble wá imíààn e wá ká.

44

Anusu imibɔ daa sakiliu

1 Yosefu ò a be ziaae: Pówena káka gbépiɔne ní sakiliɔ pai, lá aa fɔ sé léú. Baade ɔa dae a pówena sakiliu,

2 ní ma ánuusu imibɔ se ní da an dàuna sakiliu ní aà pówena ɔao. Ǿ a kè lá Yosefu òewa.

3 Ké gu dɔ gɔɔ, wá ní gbáe ní ní zàa'lnaɔ.

4 E aao gé kái zà, ɔ Yosefu ò a ziiac: Fele pélerzi. Tó ní ní lé, n̄ ní la b́oyai aa maa fiabò ní váioi?

5 B́oyai aa ma ta ṕo mi imiò, mi màsokεò sè kpáii? Oné aa tàaekè.

6 Ké à ní lé, à yápi òné,

7 ɔ wa wèwà aa m̀: Mae, àkea ní ò màai? Kúku! Wápiɔ n zòblenao, wá f̄ yá bee taa kee?

8 ɔa ṕo wá è yaa wá sakiliɔ guu, wi ea suone boa za Kanaao lé? Wá f̄ ánuusu ge vua se kpái n dii bea?

9 Mae, wá gbé ṕo ní è aà k̄i, ade gae, wápii wí ḡo n zɔɔ ũ.

10 A m̀: Tɔɔ, aà ke lá á òwa. Gbé ṕo wa è aà k̄i, a ḡo ma zɔ ũe, á gbé k̄iniɔ í ḡo tàaesai.

11 ɔ an baade a sakili p̄ila a p̄olo ḡo.

12 ɔ ziiapi ní sakiliɔ ỳe. A dàale an v̄i p̄owa e à gè kàò an dàuna p̄owa, ɔ à imibopi è B́eyamεε p̄o guu.

13 Aa ní ulaɔ ga k̄k̄è, ɔ an baade a aso yè a zaa'inae, aa èa gè wéleu.

14 Ké Yuda ní a gbéɔ kà Yosefu be, aa aà lè we, ɔ aa wùle tɔɔle aa è.

15 A òné: B́oyai á kè màai? A d̄o ké ma taa lí màsokεo lé?

16 Yuda wèwà à m̀: Baa, wá one kpelewa ni? Wá yae oa v̄io. Kpelewa wá f̄o wázla b́oyai? Lua wá d̄o tàaedeɔ ũe. Baa, wa ḡo ní zɔɔ ũ sa wápiiε, i ke gbé ṕo wá imibopi è aà k̄i ado no.

17 ɔ Yosefu m̀: Kai! Má f̄o bee keo. Gbé ṕo wá imibopi èwà mé a ḡo ma zɔ ũ, á gbé k̄iniɔ í ea ta á maewa aafia.

Yuda wabikεa Yosefuwa B́eyamεεε

18 ɔ Yuda s̄aazi à m̀: N yá na Baa! To mapi n zòblena mà yá'one. Nsu to n p̄o pamazio Baa, asa ní sáa ní Falaɔɔe.

19 Baa, n wá lá yaa tó wá mae ge dàuna v̄i.

20 ɔ wa m̀ wá mae zikù, mé wá dàuna kú l, wá mae aà í a zikù guue. Népi v̄i dadoũde ḡa, ɔme ḡo ado, mé wá maepi yeaazi maamae.

21 N ò wápiɔ n zòblenao ne wá aà se m̄one, ké n̄ è n̄ wesiaale.

22 Baa, wá òne népi a e go a maewao. Tó à gòwà, maepi a gae.

23 ɔ ní òw̄εε, tó wá dàunapi i m̄wanɔ, wásu tó wá wé ke síiɔ.

24 Ké wa ta wá maewa, wa n yá'òè.

25 ɔ wá maepi m̀ wá ea gé ble lúí yɔɔ l.

26 Wa m̀, mé i ke wá dàuna kúwanɔ bàasio, wá f̄o ḡe, asa tó a kúwanɔ, wá wé a ke síiɔ.

27 ɔ wá maepi òw̄εε, wá d̄o ké a napi ne'í mèn plaε.

28 Ké ado b̀ a be, i aà e lɔo e gb̄a. A m̀ wai mé aà sò.

29 A m̀ tó wá n̄ m̀endoε bee síwa, mé yāvái gè aà lè sa, lá a zikù, wá tó à ta miau ní p̄siaoε.

30 Tiasa, tó ma ta ma maewa, mé aà népi kúwanɔ, maepi a gae, asa aà p̄o d̄o népiwaε.

31 Tó i népi e wá guuo, wá maepi a ta miau a zikù guu ní p̄siaoε.

32 Ma azla kpà ma maewa népi ḡεε ũe, ma m̀ tó mi suèaànɔ, má ḡo aà tàaede ũe.

33 Baa, n yá na! To mà ḡo ní zɔ ũ népi ḡεε ũ, i tá ní a v̄iɔ,

34 asa tó népi kumanɔ, má f̄o ta ma maewao. Má f̄o w̄ena p̄o a ke aà yá musu gwao.

45

Yosefu azla òba a vliɔne

1 Yosefu i fɔ a nɔse suumpà gbé pɔ kú weɔne bo, ɔ à pùna à mè: Gbé pɔ kú la, à bɔle pii! Ké gbée ku we bo, ɔ à azla òba a vliɔɔne sa.*

2 Ale ɔɔb gbáugbáu e Egipi mà, mé Falaɔɔ bedeo a baomà.

3 ɔ a ò a gbéɔɔne: Mámema Yosefu. Ma mae ku e tiaa? ɔ gili gèngu, aai fɔ wèwào.

4 ɔ Yosefu òné: A sɔmazi. Ké aa sɔaazi, ɔ à mè: Mámé má á dáuna Yosefu pɔ á yla, wà suààno Egipi la ù.

5 Tiasa ásu tó á pɔ yao. Asu tó á nɔse òkpa ma yíaa yá musuo, asa gbéɔ misia yáí ɔ Lua ma dɔaaié la.

6 Imina kaa bùsuu la wè plaaden ke. Wa e sapao, wa e pɔkekɔ e wè sɔo.

7 Lua tò ma dɔaáé ké wá bui e bɔ aafia bùsuu lae, mí á misi maamaa mà á suaba.

8 I ké áme a ma zɔ lao, Luae. A ma dile Falaɔɔ ledamade ù, aà be ziia ù, Egipi gupii gbèzɔ ù.

9 A ke kpakpa à gé wá mae kfi, í oè aà né Yosefu mè Lua a dile Egipi bùsu gbáade ù. Aà su ma kfi la gɔɔ,

10 ɔ kumanɔ kái, i zɔle Gosè bùsuu ní a néo ní a tɔ̀una ní a sáw ní a bleo ní a zuo ní pɔ pɔ a vɔ pii.

11 Máo aà gwa la, asa imina aɔ ku e wè sɔo be. Tó màa no, aapi ní a bedeo ní pɔ pɔ a vɔ mɔde pii.

12 Apiɔ ní Bèyámeeo, a wesie ké mapi ma Yosefu mámé mále yá'óé.

13 A gawi pɔ má vɔ Egipi la yá'o ma mae ní yá pɔ á èo pii, í ge à aà se suòmee la kpakpa.

14 A vɔ lɔo a dáuna Bèyámee nɔe, à ɔɔb, ɔ Bèyámee ɔɔb aà kùe sɔ.

15 ɔ à lepèpe a vliɔwa pii ní ɔɔbo. Bee gbɛa aà vliɔ lé faaiboàno.

16 Ké Yosefu vliɔ mɔa bao li Falaɔɔ bea, à kèè na ní a íwaɔ.

17 ɔ a ò Yosefu: O n vliɔne aa ní aso ye ní zàa'inaɔne, aa fele gé Kanaa,

18 aa ní mae sé ní ní bedeo, aa suɔno ma kfi la. Má Egipi bùsu gumaa kpámá, aaiɔ namableu.

19 Oné ɔ aa Egipi zugoɔ se an néfɛnɛnao ní ní nɔe yáí, aai ní mae se suaano.

20 Aasu láasooke pɔ pɔ aa to weɔwao, asa Egipi gumaa a gɔ ní pɔ ù.

21 ɔ Isaili népiɔ kè màa. Yosefu zugoɔ kpámá lá Falaɔɔ òwa. A zé kùsua kèné ɔ.

22 A ní gbá uladao mpii, mé à Bèyámee gbá ánuɔ ɔwatè òaa do ní basoo ní uladao mèn sɔo.

23 A Egipi pɔmaao kpásá a mae zàa'ín aso kwi ní pówenaɔ ní bleo zàa'ín aso kwi a mae zé kùsua ù.

24 Ké à ní gbáe à mè: Asu lekpaake zéuo! ɔ aa tà.

25 Aa bɔ Egipi, ɔ aa kà Kanaa bùsuu ní mae Yakɔbu kfi.

26 Aa òè: Yosefu béé e tia, ɔme Egipi bùsu gbèzɔ ù. ɔ maepi kè sáii, i sio.

27 ɔ aa yá pɔ Yosefu òné òé pii. Ké Isaili zugo pɔ Yosefu gbàe a séio è, ɔ aa láasoo dádoú sa,

28 ɔ à mè: Ké bee mò! Ma né Yosefu béé e tia. Má gé mà wesiaále e mào gaé.

* 45:1 Zln 7.13

46

Yakɔbu taa Egipi ní a néɔ

1 Isaili dāzeu ní pɔ́ pɔ́ a vɔ́o pii. Ké à kà Beseeba, à sa'ò a mae Izaaki Luawa.

2 ɔ́ Lua bò mɔ̀wà wépfungu'ea guu gwá à mè: Yakɔbu! Yakɔbu! A wèwà à mè: Má ké!

3 ɔ́ à mè: Mámema Lua n mae Lua. Nsu bíliké Egipi gea yá musuo, asa we má n bui káflu maamaa.

4 Má genno Egipi, mí su ní n buiɔ. Asa Yosefu gbá nýɔ́ gaa.

5 ɔ́ Yakɔbu fêle Beseeba. Aà néɔ aà dà zugo pɔ́ Falaɔɔ gbàe aà séi guu ní ní néɔ ní ní nɔeɔ.

6 Aa ní pɔ́tuɔɔ ní àizee pɔ́ aa è Kanaa bùsuuɔ sèle tàò Egipi.

7 Yakɔbu tà we ní a negɔeɔ ní a nenɔeɔ ní a tɔ̀nnaɔ nípii.*

8 Isaili pɔ́ tà Egipiɔ tón ke: Yakɔbu ní a negɔeɔ.

Yakɔbu negɔe séia Lubeni.

9 Lubeni negɔeɔ tón ke: Anɔki, Palu, Ezɔnɔ, Kaami.

10 Simeni negɔeɔ tón ke: Yemué, Yamini, Oada, Yaké, Zohaa ní Saulu pɔ́ a í ní Kanaa nɔeɔo.

11 Levii negɔeɔ Geesɔ, Keata ní Melalio.

12 Yuda negɔeɔ tón ke: Ée, Onani, Sela, Pelezi ní Zelao, áma Ée ní Onanio gà Kanaae. Pelezi néɔn Ezɔnɔ ní Amuluo ũ.

13 Isakaa negɔeɔ tón ke: Tola, Puva, Yasubu, Simelɔni.

14 Zabalɔni negɔeɔ tón ke: Seledi, Eloni, Yalee.

15 Negɔe pɔ́ Lea ní í ní Yakɔbuo Mesɔpɔtamion we. ɔ́me nenɔe pɔ́ wí me Dina í b. An buipio pii gbèɔn baakwi ní àaɔe.

16 Gada negɔeɔ tón ke: Zefɔ́, Agi, Suni, Ezebɔ́, Eli, Alodi, Aleli.

17 Asee negɔeɔ tón ke: Imena, Iseva, Isevi, Belia ní ní dāe Selao. Belia negɔeɔn Èbeé ní Malakieo ũ.

18 Labá mé Zilipa kpà Leawa. Bui pɔ́ a kè ní Yakɔbuon we. Aa gbèɔn gèo ní m̀ndooe.

19 Yakɔbu na Laseli néɔn Yosefu ní Bèyámeeo ũ.

20 Yosefu Manase ní Èflaiùo í Egipi ní a na Asena, Eliɔpɔli wéle sa'ona Potifela néoɔ.

21 Bèyámee buiɔ tón ke: Bela, Bekéé, Asebe, Gela, Naamani, Ehi, Losi, Mupitù, Hupitù, Aada.

22 Bui pɔ́ Laseli kè ní Yakɔbuon we. Aa gbèɔn gèo m̀ndosaié.

23 Dá negɔen Husiù ũ.

24 Nefatali negɔeɔ tón ke: Yazielì, Guni, Yezéé, Sileù.

25 Labá mé Bila kpà Laseliwa. Bui pɔ́ a kè ní Yakɔbuon we. Aa gbèɔn soplae.

26 Yakɔbu bui pɔ́ à tàrnɔ Egipiɔn we. Aa gbèɔn bàaɔɔo ní m̀ndooe, aà né naò bàasi.

27 Ké Yosefu ne'í Egipi gbèɔn pla, ɔ́ Yakɔbu bui pɔ́ tà weɔ kè gbèɔn bàaɔkwi.†

28 Yakɔbu Yuda zì aà dɔaae Yosefu kfi, aà Gosé bùsu zé ɔ̀bè. Ké aa kà we,

29 ɔ́ Yosefu gè a s̀sgou, à gè dai a maele we. Ké à aà lè, à vɔ́ kùsiwà, à ɔ̀bè aà gàu e'e'e.

30 ɔ́ Isaili ò Yosefue: Lá ma wesinle má è ní kú e tia, tó má fɔ́ má ga sa.

31 Yosefu ò a vɔ́ɔne ní a de bedeo: Má ge o Falaɔɔe ma vɔ́ɔ ní ma de bede pɔ́ kú Kanaa bùsuuɔ sù ma kfi.

* 46:7 Zln 7.15 † 46:27 Zln 7.14

³² Má oè sādānaɔn á ũ, pɔdeɔn á ũ, mé a mɔ ní á sǎɔ ní á bleɔ ní á zuɔ ní pɔ́ pɔ́ á vɛɔ piie.

³³ Tó Falaɔɔ á sisi, mé á á lá bó zɛ i kei,

³⁴ á oè pɔdeɔn á ũ za á ɛwaasogɔɔ e ní a gbǎo lá á deziɔwa. Tó á òè màa, ɔ á e zɛle Gosɛ̀ búsuu, asa Egipiɔ lí kɔ̀tesí ní sādānaɔ.

47

Isailiɔ zɛleɔ Egipi

¹ Yosefu gè yá'ò Falaɔɔe à mè: Ma vɛɔ bɔ̀ Kanaa búsuu ní ní sǎɔ ní ní bleɔ ní ní zuɔ ní pɔ́ pɔ́ aa vɛɔ pii, aa mò Gosɛ̀ búsuu.

² ɔ á a vɛɔ sè gbɛɔn sɔɔ, à ní ɔɔ Falaɔɔe.

³ Falaɔɔ ní lá à mè: Bó zɛ i kei? Aa wèwà aa mè: Wápiɔ n zòbɛnaɔ, sādānaɔn wá ũ lán wá deziɔwa.

⁴ ɔ aa òè: Wa mɔ zɛleɔ búsu la gɔɔplae, asa imina tò Kanaa búsuwae, sɛ ku ké wá sǎɔ bleo. Wápiɔ n zòbɛnaɔ, wá gba zé wá zɛle Gosɛ̀ búsuu.

⁵ ɔ Falaɔɔ ò Yosefue: Lá n mae ní n vɛɔ sùn n kíe,

⁶ ñ ní kále Egipi gumaau. Aa zɛle Gosɛ̀ búsuu. Tó laaideɔ kú ní guu, ní ma pɔ́ɔ nané ní ɔzi.

⁷ ɔ Yosefu a mae Yakɔbu sè ge òlo Falaɔɔe. ɔ Yakɔbu samaa'òè.

⁸ Falaɔɔ aà là à mè: N ka wɛ ɔ́mai?

⁹ A wèwà à mè: Ma kua dúniaw lán nibɔwa wè basoolokwin la. Ma wɛ i ka ma deziɔ pɔ́wao, mé a taasi vɛɔ.

¹⁰ A samaa'ò Falaɔɔe lo, ɔ á gò aà kíi.

¹¹ Yosefu a mae ní a vɛɔ kále Egipi búsu gumaau, à ní gbá búsu pɔ́ Lamese de a mɛwía ũ, lá Falaɔɔ òwa.

¹² Yosefu ble kpá a maewa ní a vɛɔ ní a mae bedeo pii ua ní uao an dasileu.

Imina pásikua

¹³ Imina pásí kù, ble ku gueio. Egipiɔ ní Kanaaɔ yèeè làa.

¹⁴ Lá wale pɔ́wena lú, Yosefu ɔa pɔ́ kú Egipi ní Kanaaɔ sí pii, à tàò Falaɔɔ be.

¹⁵ Ké Egipiɔ ní Kanaaɔ ɔa làa, Egipiɔ mò Yosefu kíi nípii aa mè: ɔa kú lo, wá gba pòblea. Nsu to wá gaga n wáao.

¹⁶ Yosefu mè: Lá á ɔa vɛɔ, à mɔ ní á pɔtuɔɔ, mí ble kpáwá a musu.

¹⁷ ɔ aa mò Yosefue ní pɔtuɔɔ, ɔ á pɔ́wena kpámá sɔ́ ní sǎɔ ní bleɔ ní zuɔ ní zaa'inaɔ musu. Wè bee á pɔ́wena kpámá ní pɔtuɔɔ musue.

¹⁸ Ké wè bee gè, ɔ aa mò aà kíi a wè sía aa òè: Baa, wá fɔ́ yáe uleneo. ɔa làa mé wá pɔtuɔɔ gɔ́ n pɔ́ ũ. Pɔe i gɔ́ wá kpamao, wápiɔ ní wá buaɔ bàasio.

¹⁹ Nsu to wá gaga n wáa ní wá buaɔɔ. Wá lú ní wá buaɔ, ní fiabo ní bleo, wí gɔ́ Falaɔɔ zɔɔ ũ, wápiɔ ní wá buaɔ. Wá gba pɔ́bui ké wásu gagao, wíɔ ku, mé wá buaɔ su gɔ́ táaa ũo.

²⁰ ɔ Yosefu Egipi buaɔ lù Falaɔɔe pii, asa Egipiɔ baade a bua yía, ké nɔana ní kú gbáa yáie, ɔ búsu gɔ́ Falaɔɔ pɔ́ ũ.

²¹ Yosefu Egipiɔ sí zɔɔ ũ pii za ní búsu léla ní a léleo.

²² Ama i sa'onaɔ buaɔ luo, asa Falaɔɔ díle aàò ble kpámá gɔɔpiiie. Lá aa kú ní ble pɔ́ Falaɔɔ í kpámáò, aai ní buaɔ yíao.

²³ ɔ Yosefu ò gbéone: Ma á lú ní á buaɔ sa, a gɔ́ Falaɔɔ pɔ́ ũe. Pɔ́bui ké, à ge tɛ́.

²⁴ Pɔ́kekegɔɔ alio a lee sɔode kpa Falaɔɔwa, a lee síiɔ́ kíni i gɔ́e pɔ́bui ní bleo ũ. Alio bee ble ní á néɔ ní á bedeo pii.

²⁵ ɔ aa mè: N wá mísie. To wàò nannɔ Baa, wí gɔ́ Falaɔɔ zɔɔ ũ.

26 Ǿ Yosefu yádìle Egipi à mè, buapó lèe sode alio de Falaᵔó pó ùe. Yápi ku e ní a gbáo. Sa'onao níᵔe, an buao mé i gᵔo Falaᵔó pó ùo.

Yakobu ledilea a néone

27 Isailio ku Gosē būsuu Egipi. Aa níza tᵔole ví we, 5 aa ne'í aa káfi maamaa.

28 Yakobu kè wè gᵔo ní plao Egipi, aà wè pii basoplasᵔo ní plaoe.

29 Ké à kà gaa, 5 à a né Yosefu sisi a òè: N yá na! Ma wēnagwa! N n ᵔoda ma gbala taau, ní gbēke ní náaio yá kemee. Nsu ma ví Egipio.

30 Tó ma zu ma deziᵔo guu, ma ge se bᵔo Egipi la, ní ma ví ma dezipio mia'eu. Ǿ a òè: Má yá pó ní ò kene.

31 Ǿ Yakobu mè: Legbēmee. Ké à legbèè, 5 Yakobupi kùle Luae a lii mizí.

48

Yakobu báaadaa Eflaiū ní Manaseogu

1 Gᵔopla gbea wa ò Yosefue aà mae lé gyáke, 5 à a né gbēon plao Manase ní Eflaiūo sèle gᵔrno.

2 Ké wa ò Yakobue aà né Yosefu mᵔo aà gwai, à kᵔaikè à fèle zᵔle a lii musu.

3 A ò Yosefue: Lua Gbāapiide bᵔa Luzu, * Kanaa būsuu, à báaadamagu,

4 a òmee á tó mà ne'í maamaa, í ma káfi mà gᵔo buio dezi ṽ, í būsupi kpa ma buiwa ma kpe an pᵔo ù e gᵔopii.

5 Tiasa né gbēon pla pᵔo n ní í Egipi zadᵔo mi mᵔo n kíioᵔa ma pᵔone. Eflaiū ní Manaseo gᵔo ma néo ṽ lán Lubeni ní Simeᵔowaae.

6 Né pᵔo níyᵔo ní i an gbeao mé aao de n pᵔo ù, aai ní túbi e ní vᵔio kíi.

7 Asa ké mále su ní Mesᵔotamio, n da Laseli gà zéu Eflata pᵔo wí me tia Beteleṽ léi Kanaa būsuu, 5 ma aà ví zéu we.†

8 Ǿ Isaili Yosefu néo gwà à mè: Deon wei?

9 A ò a mae: Né pᵔo Lua ma gba laon we. Ǿ Isaili mè: Mᵔrno ma kíi mà sa'olekené.

10 Zikú Isaili wé liaa, àle gu'e maa, 5 Yosefu sᵔaàziṽno. Isaili lepèpemá à ní kpá a kùe,

11 5 a ò Yosefue: Mále e yáa má wesinle loo, 5 Lua tò ma n e ní n néo lo.

12 Yosefu ní gó a mae gbáa, 5 à kùlèè à a mipèle.

13 Ǿ Yosefu a néo kù nípla nípii. A Eflaiū kù ní ᵔplao Yakobu ᵔzee oi, 5 à Manase kù ní ᵔzeeo Yakobu ᵔplaa oi, 5 à sᵔaàziṽno.

14 Ǿ Yakobu a ᵔpàkᵔa à ᵔplaa ná Eflaiū pᵔo de dāuna ṽ miwa, à ᵔkèe ná Manase pᵔo de yoa ṽ miwa.

15 Ǿ à sa'olekè Yosefue à mè:

Lua pᵔo ma deziᵔo Ablahaṽ ní Izaakio tᵔaazi,

Lua pᵔo dᵔaamee ma kua guu e ní a gbáo,

16 aà Malaika pᵔo ma bᵔo vāi pii guu,

aà báaada née beeᵔgu,

aà to wᵔo ní sisi ma tᵔwa,

ní ma deziᵔo Ablahaṽ ní Izaakio tᵔo,

aà to aao kᵔo maamaa dṽnia guu.

17 Ké Yosefu è a mae a ᵔplaa ná Eflaiū miwa, i kèe nao. A a mae ᵔ kù ké à go Eflaiū miwa à na Manase pᵔowa,

18 à mè: Maa no Baa, gbᵔee bee mé yoa ṽ. N n ᵔplaa na aà miwa.

* 48:3 Daa 28.13-14 † 48:7 Daa 35.16-19

19 Ǿ aà mae gí à mè: Má dǿ, má dǿ. Aàpi sǿ a gǿ bui ũ, aǿ zǿǿ, āma aà dāuna zǿǿ aǿ deaàlae, aà bui aǿ dasi.

20 Zibeezi ǿ à sa'olekèné† à mè:

Isailiǿ samaa'okǿe ní á tǿo
aa me Lua to ñ gǿ lán Eflaiū ní Manaseowa.

Maa à Eflaiū dǿaa Manasee.

21 Ǿ Isaili ò Yosefue: Ma ka gaa, āma Lua aǿ kúánǿ, i ea táánǿ á deziǿ bǿsuu.

22 Sikeū pǿ má sí Amǿleǿwa ní ma fēndao ní ma sáo, ma n gba n vǿiǿ gbuee. §

49

Yakubu sa'olekea a néne

1 Yakubu a néǿ sisi, ǿ à mè: A kǿamazi, mí yá pǿ a á le gbēzǿ oé.

2 A kǿ kǿaa ma néǿ, à swákpa,
í á mae Isaili yāma.

3 Lubeni ma yoa, ma gbāa,
ma gǿsake né sǿia,

n gawi ní n ikoo de ní gbéǿla.

4 N pásí lán isǿwa,
kási níyǿ deńlao,
asa n dede n da n mae wúlekǿia,
n gbadà ma nǿǿ dowae.*

5 Simǿ ní Leviio mé kǿgbǿǿ ũ,
aa pásí ní fēndao.

6 Ma lé kú an lekpaal guuo,
ma baa kúrínǿǿ.
Asa aa gbéǿ dède ní pǿkúmao,†
aa zuǿ kǿzǿ zǿzǿ lán kǿǿ yáwa.

7 Lua láaikemá ní pǿkúma zǿǿ yái,
aà lekéné ní pǿfē pásí yái.
Má ní kēkǿwa Yakubu buiǿ guue,
mí ní buiǿ fáaa Isailiǿ guu.

8 Yuda, n gbéǿ n sáaukpa.

Nyǿ n ibeǿǿ kú ní nǿe,
n mae néǿ kúlene.

9 Yuda de lán nǿǿmusuwa.‡
Ma népi í su ní toekao,
í gaǿ í wúle a tòou.

Déme a fǿ aà vui?§

10 Kpala a go Yudalao,
aà buiǿ mé aǿǿ lípana kǿa
e kpalade aǿ mǿ,
bui pǿi i misiilè.

11 A a zǿa'ina dǿ vēeliwa,
a a zǿa'ín né ye vēeli maawa.
Vēe aǿ diaǿziǿ, iǿ pǿ píǿ,
iǿ a ula pí ní vēebe'io.

12 Vēe a aà wé tēakǿ,
vǿ i aà swaa puakǿ.

13 Zabuḷoni aɔ ku ísia sae,
aà bùsu aɔ de gó'ilenadɔdɔkɪ ũ.
Aà buiɔ bùsu lén Sidɔ léu.

14 Isakaa de lán zàa'ln gbāawa,
ɪ wúlea asoɔ zānguo.

15 Tó aà buiɔ è an kámabokli maa,
mé an bùsu na,
aa koo ní aso zíeε, aai zɔzíkεné.

16 Dā a a gbéɔ yágɔgɔ a zéwa,
aɔ de Isaili buiɔ do ũ.

17 Dā buiɔ aɔ de lán mlē pɔ kú zé léwa,
lán sògbalawa zéwεwεna sae.

Aa ś só a koewa,
sɔde i bɔlele kpaanla.

18 Dii, ma wé dɔnzi n̄ ma suaba.

19 Gada buiɔ sɔ, zlgɔɔ anamá,
kási aali pélerízie.

20 Aseε buiɔ bléá blé nísideε,
blé pɔ de kía blé maa ũ ɔ aali ke ní bùsuu.

21 Nefatali buiɔ de lán banawa s̄u,
aa né kefenɔ i.

22 Yosefu buiɔ de lán lí ne'ina pɔ kú nibɔna saewa,
aà gɔnaɔ fele da gla fɔɔ.

23 Kázunaɔ íbeleserínɔ,
aa ní yá ní kao.

24 Aa ní sá k̄ua deesai
Yakɔbu Lua Gbāade sabai,
an ɔ gbāa mé a ḡsi v̄i

Isailiɔ Gbe pɔ i dɔaané yáí.

25 N mae Luapi mé a dɔnle,
Gbāapiidepi mé a báaadangu
ní lou'í pɔ i bɔ musuo,

ní éfāai pɔ kálea tɔɔle zíeɔ.
N nɔɔ ní n pɔɔ aɔ de neadeɔ ũe.

26 Sa'ole pɔ n mae n gba
zɔɔ de ma deziɔ pɔa,
a zɔɔ de gbèst̄i ziola.

Lua to pɔmaaɔ su Yosefu miwa,
asa ɔme beεε v̄i a gbéɔ guu.

27 B̄eyámεε buiɔ aɔ de
lán áwalεwan pás̄iwa,

aa léle gbéɔwa kɔɔ,
aai ní pɔɔ naaa oosi.

28 Isaili bui mèn kuεplaɔn we píi. Sa'ole pɔ an mae ní gbán we, baade ní a pɔɔ.

Yakɔbu gaa ní aà v̄iao

29 ɔ a óné: Tó ma ánuatò, à ma v̄i ma deziɔ gbè'ε pɔ kú Iti bui Éf̄nɔɔ bua guu.

30 Gbè'εpi ku Mapelaε, Mamale gukpε oi Kanaa bùsuu, bua pɔ Ablahaŭ lù

Iti bui Éf̄nɔɔwa gev̄lki ũ.*

* 49:30 Daa 23.16-17

³¹ We wà Ablahaù vùu ní a na Salao.† We wà Izaaki vùu ní a na Leɛkəo.‡ We ma Lea vùu.

³² Wà búpi ní a gbè'eo lù Itiɔwae.

³³ Ké Yakɔbu lépi díle a néone a làa, à ɛa wùle, ɔ à gá.

50

¹ Yosefu kùsi a maewa, àle aà gaa ɔɔɔ, àle lépepəwà.

² ɔ a ò a zíkəna ɛsedeɔne aa ɛse ní nísio dɔɔ a mae gəwa. ɔ aa kè Isaili gɛɛ màa

³ e gɔɔ bla, ké asu yaikəo yáí, asa màa Egipiɔ í kɛ, ɔ aa aà gɛ'lanabò gɔɔ bààɔkwi.

⁴ Ké gɛ'ɔɔɔ làa, Yosefu ò Falaɔɔ bədeɔne: A gáafaakemɛe! A yáe bee omɛe Falaɔɔe:

⁵ Ké ma mae è ále ga, a tò ma legbèè a mè mà a vɔ mia'e pɔ á lù azla pɔ ù Kanaa bùsuu.* Má ye mà gé mà a mae vɔ we sa, mí ɛa su.

⁶ ɔ Falaɔɔ òè: Gɛ n n mae vɔ lá n a legbèèwa.

⁷ Ké Yosefu lé gé a mae vɔ, Falaɔɔ íwaɔ ní a bɛ gbɛzɔɔ ní Egipi bùsu gbāadeɔ gɛààɔ píi.

⁸ Yosefu bədeɔ ní a vɔɔ ní a de bədeɔ gè pii lɔe. An néfɛnenəɔ ní ní sáɔ ní ní bleɔ ní ní zuɔ mé gɔ́ Gosɛ bùsuu níɛɛ.

⁹ Sɔ́gɔɔ ní sɔdeɔ ku lɔ. Wa dasi maamaae.

¹⁰ Ké aa kà Atada pɔwɛngbɛzɛa Yuudɛ baale, ɔ aa na gɛwiiwa e'e'e, ɔ Yosefu a mae gɛ'lanabò we gɔɔ sɔpla.

¹¹ Ké Kanaa bùsudeɔ è lá wà gɛ'lanabò Atada pɔwɛngbɛzɛa, ɔ aa mè: Egipiɔ í gɛ'lanabò zɔɔ, ɔ wà tɔkpà Yuudɛ baale gupie Abeli Egipi.†

¹² Beewa Yakɔbu néɔ kè, lá a ònéwa.

¹³ Aa aà gɛ sè wà tàò Kanaa bùsuu, ɔ aa aà vɔ Mapela bua gbè'e pɔ Ablahaù lù Iti bui ɛfɔnɔwa mia'e ù guu Mamale gukpe oi.‡

¹⁴ Ké Yosefu a mae vɔ a làa, à ɛa tà Egipi ní a vɔɔ ní gbé pɔ gɛààɔ aà mae vɔɔ píi.

Yosefu a vɔɔ gbaa sɔ

¹⁵ Ké Yosefu vɔɔ è ní mae gá, aa òkɔe: Tó Yosefu fɛlewanɔ, mé a ye vāi pɔ wá kɛɛ píi flabowɛe sɔ bɛ?

¹⁶ ɔ aa lékpásákèè aa mè: E n mae àò gé gai, à mè

¹⁷ wà onɛ n sùuukewanɔ ní wá táaeo ní wá duunao, asa wa vāikèneɛ. N yá na! Sùuukewanɔ ní wá táaeo. N mae Lua zòblenəɔn wá ù. Ké Yosefu yápi mà, à ɔɔɔ.

¹⁸ ɔ aa vɔɔ mè aà kúí, aa kùlèè aa mè: N zɔɔn wá ù.

¹⁹ ɔ Yosefu òné: Asu to vɔa á kúo. Luan ma ùa?

²⁰ A ye yāvāikemɛe yāae, ɔ Lua tò à lile yāmaa ù, ké à e gbéɔ misi dasi, lá àle kɛ tiəwa.

²¹ Asu to vɔa á kúo. Má á gwa ní a néɔ. Màa à yāna òné à ní gbáò sɔ.

Yosefu gaa

²² Yosefu ku Egipi ní a de bədeɔ e à kà wè basɔokwi.

²³ A wɛsɔ flaiù síwənaɔle, mé à wɛsɔ Manase né Makii néɔle lɔ.

²⁴ ɔ Yosefu ò a gbéɔne: Ma gaa záo. Lua mé a mɔ dɔále, i bóáɔ bùsuu la, i géáɔnò bùsuu pɔ á a legbè Ablahaù ní Izaakio ní Yakɔbuoɔne guu.

† 49:31 Daa 25.10 ‡ 49:31 Daa 35.29 * 50:5 Daa 47.30-31 † 50:11 Bee mè Egipi gɛ'lanabò.

‡ 50:13 Zln 7.16

²⁵ Ɔ à lɛdɪlɛ Isailiɔnɛ à mɛ̀: Tó Lua mò á gwai, à tá rí ma gɛwao we. §

²⁶ Yosɛfu wɛ̀ basɔkwidɛu ɔ̀ à gá. Ɔ wà ɛɛ rí nísio dɔ̀ aà gɛwa, wa dà kpagolo guu Egipi.

---

§ 50:25 Bɔa 13.19, Yoz 24.32, Ebe 11.22

BɔA Mɔizi lá plaade Yá pɔ́ kú láe bee guu

Mámɛmaa Dii á Lua, ma á bɔ́ zɔbleu Egipi (20.2). Dɔɔ bee mé lápi tɔbɔkɔi ũ, ále yá pɔ́ kú a guu owɛɛ. Lua mé a gbéɔ bona ũ. Dɔɔ doupi mé de Lua ikoyá mèn kwib mide ũ. Lua Isailiɔ bɔ́ ké a yenzi, ɔ́ a dilené aao yeazi sɔ́, aaiɔ misilɛɛ, aaiɔ a ikoyá kúa.

Imina mé mɔ́ n Isailiɔ taa Egipio. Ké a wɛ gègè, aa dasi kù, ɔ́ Egipi kía Falaɔɔ n dá zɔzlu (Daa 45.17-20, 47.11). An taasi pɔ́ aale ke yá i sá Luaguo, ɔ́ à gbé sè n guu, wí me Mɔizi, aao de n dɔaana ũ. Lua azia òlɔ Mɔizie à mè a tón Dii. A dabudabuɔ kè à a gbáa òlɔ Egipiɔne, ɔ́ aa Isailiɔ gbàɛ (1.1-15.21). A dɔaané à ɔ́lɔarizi Sinai gbáau (15.22-18.17). Lua Isailiɔ sè a gbéɔ ũ, ɔ́ à a baakuarino yádané Sinai gbepɔleu, à a ikoyá dilené (19.1-24).

Gɔɔ pɔ́ Lua lé kpaaũkpɛɔba òlɔ Mɔizie (25-31), Isailiɔ zugaaena pí n vuo aa dilɛ n dii pɔ́ n bɔ́le Egipi ũ. Yá bee Lua pɔ́ fɛ ɔ́ à yayíamá (32-34). Bɔa lápi láakɔi wá Dii kpaaũkpɛpi dɔa yá'ò, we Lua ɔ́ kpaaũũno (35-40).

Gbé, nɛle zɔble kpelewan lò, lápi lé ɔ́wɛɛ lá Lua i gbéɔ bo slana aa gɔ́ wéɛ ũ, ké aao naano, aaiɔ na n kɔɔ.

Iadaa Isailiɔwa Egipi

1 Isaili pɔ́ aa tà Egipi n n mae Yakɔbuoɔ, * baade n a be gbéɔ tón ke:

2 Lubeni, Simeɔ, Levii, Yuda,

3 Isakaa, Zabulɔni, Bēyāmeɛ,

4 Dá, Nɛfatali, Gada, Aseɛ.

5 Yakɔbu buipio píi gbéɔn bàaɔkwie. Yosefu gbé bee sɔ́ a ku Egipi yáa kòɛ.

6 ɔ́ Yosefu gà n a vɔ̀io n a gɔɔ gbéɔ píi.

7 Isailiɔ nɛ'í aa kò aa káflí aa dasikù maamaa, aa li bùsupia.

8 Kí dafu pɔ́ Yosefu dɔɔ kpalablè Egipi,†

9 ɔ́ a ò a gbéɔne: A Isailiɔ gwa, aa dasikù aa liwála.

10 Wá gé ɔ́nɔkeiné ké aasu káflí yáí. Tó zɔ sù fɛle, aa na wá ibeɛɔwa, aa zɔkawanɔɛ, aai bɔ́le wá bùsuu.

11 ɔ́ wá gbéɔ dilené n dii ũ, aa n wetá n zɔ gbáao. Beewa ɔ́ aa Pitou n Lameseo kále Falaɔɔe aà blɛwɛkakɔi ũ.

12 Kási lá wále íadamá léu, màa aaiɔ káflí, aaiɔ ligua, ɔ́ gili gè Egipiɔgu n yáí.

13 ɔ́ wá n dá zɔzɔ pásfu,

14 wá n pɔ́ yá, wá gɔ́bɔzɔ gbáa dané n bilikibɔao n buazɔ píio. Wá zɔpɔ dané píi pásipásíɛ.

15 ɔ́ Egipiɔ kía Ebelu nɔɛ nɛ'inao sisi, ado tón Sifila, ado Pua.

16 A òné: Tó a nɛ'í Ebelu nɔɛne sa, tó gɔ́ɛɛ, à aà de. Tó nɔɛɛ sɔ́, à aà tó.

17 Ama nɔɛpɔ Lua vía ví, ɔ́ aai yá pɔ́ a òné keo, aale nɛgɔɔ tó.

18 ɔ́ kíapi n sisi à n lá à mè: Akea á kè màa a nɛgɔɔ tòi?

19 Aa wèwà aa mè: Ebelu nɔɛ de lán Egipi nɔɛɔwao, aa wáa, aai nɛ'í e wàò gé mɔ́íɛ.

20 Màa Isailiɔ lé káflí, aale dasikù. ɔ́ Lua maakè nɔɛ nɛ'inaɔpɔne,

21 à n gbá néɔ, ké aa a vía ví yáí.

* 1:1 Daa 46.3-7 † 1:8 Zln 7.17-18

22 ɔ Falaɔɔ yádile a gbéɔne pii à mè: A Ebelu nétēna pɔ de negɔe ɔɔ ka Niili fu pii, ama à nenɔe tó.‡

2

Mɔizi ia

1 Levii bui gɔe Levii bui nɔe sè.

2 Nɔpi nɔsɪ à neɪ gɔe ũ. Ké a è népi maa, à aà ũle mɔ àaɔ.*

3 Ké i fɔ à aà ũle lɔo, à kefu gbí sè à kɔtaa lèwà, ké í su gɛuo yáí. ɔ à népi dau à gè a díle Niili dánau v́ guu.

4 Népi dæ ze káaa, àle gwa yá pɔ a su à aà le.

5 Falaɔɔ nenɔe gè zu'oi swai, ɔ aà gbéɔ lé bebe swa gɔsɔle. A gbí è dilea v́ɔu, ɔ à a zíkɛna zì, à gè a sè.

6 Ké a wè, a è né mé dau, àle ɔɔɔ. A kèè wēnaū à mè: Ebelu negɔenaɛ.

7 ɔ népi dæ mò a ò Falaɔɔ népiɛ: N ye mà ge Ebelu nɔe sí sine aà yókpane népiwa yà?

8 A wèwà à mè: Ao, gé! ɔ nenɔenapi gè népi da sísi.

9 Falaɔɔ nenɔepi òè: Népi se taò, ní aà gwamæe, mí a fiabonɛ. ɔ à népi sè taò, àle aà gwa.

10 Ké népi zɔɔkù, à aà sè gèò Falaɔɔ nenɔepie, ɔ à aà sí a né ũ.† A tɔkpàè Mɔizi,‡ asa à mè a aà b́ ũe.

Mɔizi bàale taa Madiá

11 Gɔɔewa ké Mɔizi zɔɔkù, à gè a bui Ebeluɔ gwai, ɔ à zì gbāa pɔ aale ke è. § A è Egipi gbé lé a bui gbē.

12 Ké à a sae gwágwa, i gbēe eo, ɔ à Egipi gbépi dè a v́le bùsu'úfāau.

13 Gu sía dɔa, ké à b̀ò, à Ebeluɔ è gbēɔn pla, aale sòleke. ɔ à gbé pɔ a yá nao là à mè: B́yáí ríle n gbèdo gbēi?

14 A wèwà à mè: Démɛ n dile wá kía ũ ké n gbasa ríle yákpalekewanɔi? N ye n ma de lá n Egipi gbépi dèwa yà? ɔ v́ia Mɔizi kù à mè: Wà yáe d̀e fá!

15 Ké Falaɔɔ yápi mà, àle wɛele Mɔizi de, ɔ à bàalèè à tà Madiá bùsuu,* à z̀òle l̀ò sae we.

16 Madiá sa'onæe ku, a nenɔe v́l gbēɔn sɔpla, ɔ aa mò it̀ò aa kà pɔtuɔɔ imibɔu n mæ p̀ɔɔne.

17 Ké sádánaeɔ mò lé rí yá, ɔ Mɔizi fɛle yási n nɛpio, ɔ à í kpáné rí p̀ɔɔwa.

18 Ké aa tà rí mæ Leueliwa, à rí lá à mè: Akea a su káau gbái?

19 Aa wèwà wà mè: Egipi gɔe mé wá sí sádánaɔwa. Baa se ɔme it̀ò a kpawēe wá p̀ɔɔwa.

20 ɔ à rí lá à mè: A ku má ni? B́yáí a gɔepi tò wei? A aà sísi aà mɔ p̀ɔblewanɔ.

21 Mɔizi mò, ɔ à wè z̀òle rí gɔepio, ɔ gɔepi a nenɔe Sefola kpàwà.

22 A neɪ gɔe ũ, ɔ Mɔizi tɔkpàè Geesou,† à mè b̀òmɔn a ũ dāɔ bùsuu la.

23 Ké à gègè, ɔ Egipi kía gá. Isailio lé aauke zɔzɪ pɔ aale ke yáí, aale wiile, ɔ an wiipi Lua lè.

24 A rí aaukea mà, mé aà bàa pɔ kú rí Ablahaũ rí Izaakio rí Yakɔbuo i sáaáguo.‡

25 Lua Isailio gwá, ɔ à wēnad̀ɔné.

‡ 1:22 Zln 7.19 * 2:2 Zln 7.20, Ebe 11.23 † 2:10 Zln 7.21 ‡ 2:10 Bee mè bɔa. § 2:11 Ebe 11.24-26 * 2:15 Zln 7.23-29, Ebe 11.27 † 2:22 Bee mè b̀òmɔ. ‡ 2:24 Daa 15.13-14, 18

3

Lua Mɔizi sisia

1 Mɔizi lé a ànsue Madiā bɔsu sa'onā pɔɔ dá, à guwaiwai baa vɛ e à kà gbɛ pɔ wɛ mɛ Olebu kí.

2 ɔ Dii Malaika bɔ mɔwà tévua guu kàelɛu. Mɔizi lɛpi gwà, a è té dɔwà, kási sɔ àlɛ tɛkúo.

3 ɔ à mè: Má gé dabudabupi gwaie, mí pɔ pɔ tò kàelɛpi lé tɛkúo dɔ.

4 Ké Dii è à mɔ gwai, ɔ à lɛzùaaži za kàelɛpi guu à mè: Mɔizi! Mɔizi! ɔ a wèwà à mè: Má ké!

5 Lua òè: Nsu sɔio. N n kyale bɔbɔ, asa gu pɔ n zɛu adoae ma kua la yáí.

6 ɔ à mè: Mámɛ má n deziɔ Ablahaù n Izaakio n Yakɔbuo Lua ú. ɔ Mɔizi ɔkù a wèwà, ké a wesia Luale vía ví yáí.

7 ɔ Dii mè: Ma taasi pɔ ma gbɛɔ lé ke Egipi è, mé ma wii pɔ an wetānɔ tò aale lé má. Má n wáwákɛa dɔ.

8 Ayámɛto ma pila mà n sí Egipiɔwa, mí n bɔlɛ bɔsupiu, mí gérínɔ bɔsu táae de yáasau, gu pɔ vɛ n zɔ'io diu, bɔsu pɔ Kanaaɔ kuu n Itio n Amɔlɛ n Pelizio n Iviɔ n Yebusio.

9 Isailio wiilɛa ma le sa, mé ma ía pɔ Egipiɔ lé damá è.

10 Gé sa, ma n zɛ Falaɔɔwa, ké n ma gbɛ Isailio bɔlɛ Egipi.*

11 ɔ Mɔizi ò Luac: Dén ma ú ké má gé Falaɔɔwa mà Isailio bɔlɛ Egipii?

12 Lua òè: Máɔ kunnɔɛ. Zia pɔ ma n zɛ seelan ke: Tó n n bɔlɛ Egipi, á ma sisi gbɛɛ bee pɔlɛu.

13 ɔ Mɔizi ò Luac: Tó ma ge má ò Isailiɔne ma mè an deziɔ Lua mé ma zɛmá, tò aa ma la n tɔí, kpelewa má onéí?

14 Lua wèwà à mè: Mámɛmaa gbɛ pɔ má de a ú.† Oné mámɛ ma n zɛmá.

15 Lua òè lɔ: O Isailiɔne n mɛ ma Dii an deziɔ Ablahaù n Izaakio n Yakɔbuo Lua mé n zɛmá. Ma tɔn we gɔɔpii. Aɔ ma sisi màa e á buiwa.

16 Ge n Isaili gbɛzɔɔ káaa, nɛ oné ma Dii an deziɔ Ablahaù n Izaakio n Yakɔbuo Lua mé bɔ mɔma. Oné mále n e, ma yá pɔ wàlɛ kené Egipi è.

17 Má n bɔlɛ Egipi, gu pɔ aale taasikeupi, mí gérínɔ bɔsu pɔ Kanaaɔ kuu n Itio n Amɔlɛ n Pelizio n Iviɔ n Yebusio, gu pɔ vɛ n zɔ'io diu.

18 Aa n yámaɛ. Mpi n Isaili gbɛzɔɔ à ge Egipiɔ kía le, í oè ma Dii Ebeluɔ Lua mámɛ ma bɔ mɔwá, ma mè aá á gba zé á gé gɔɔ áaɔ kei guwaiwai, ké à e sa'ò mapi ma Dii á Luawa.

19 Má dɔ ké Egipiɔ kía a we à geo, mé i ke ma gánàwà báasio.

20 Má ɔtɔ Egipiɔwa, mí dabudabuɔ ke mà kpaorízi, í gbasá á gbaɛ.

21 Má tó Egipiɔ á wegwa, ké tó àlɛ tá, á tá ɔgiio.

22 A nɔɛ pii ánsu ge vua nɔamblebɔɔ n pɔkasaa gbɛa a Egipi nɔɛ deewa n n nɔɛ pɔ kú aá beɔ, í da á negɔɛɔ n á nenɔɛne. Maa á Egipiɔ pɔɔ símá dúuduu.

4

Lua Mɔizi gbaa dabudabukea zé

1 Mɔizi wèwà à mè: Tó aai ma náaikɛo, mé aai ma yámao, tò aa mè nɛmɛ ni bɔ n mɔaɔ sɔ be?

2 ɔ Dii aá là à mè: Bó n kúa wei? A wèwà à mè: Goɛ.

3 Dii òè: Pàlɛ zɛlɛ. Ké a pàlɛ, ɔ à lí mlɛ ú, ɔ Mɔizi bɔza.

4 ɔ Dii òè: ɔbɔ n kú a vláwa. Ké a kù, ɔ à èa gò go ú aá ɔzɛ.

* 3:10 Zln 7.30-34 † 3:14 Zaa 8.24, Zia 1.4, 8

⁵ Dii òè: Maa ríyɔ̄ ke, aa e si ké ma Dii an deziɔ Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua mé bɔ̀ m̀ma.

⁶ Dii ɛa òè lɔ: Ɔsɔlɔ n ulau. Ɔ a sɔlɔ. Ké a bɔ̀, a è kusu lía, à kè púuu lán buawa.

⁷ Dii òè: Ɛa n Ɔsɔlɔ n ulau. A ɛa sɔlɔ. Ké a bɔ̀, a è à sù a gbɛu.

⁸ Dii òè: Tó aai n náaíke aa seela séia sío, aa seela gbɛzã sí.

⁹ Tó aai seela plaapiɔ si aa n yámá s̄so, Niili í t̄s̄ n kóle t̄ɔle, a li au ũe.

¹⁰ Ɔ Mɔizi òè: O'o Dii! Za zi yá'o àamanɔ. Baa za gɔɔ p̄s̄ n yá'òmɛɛ, ma lé gbíae.

¹¹ Ɔ Dii òè: Déme ledò gbɛnazínaci? Déme í aà léna naale ge í aà swádokúí? Déme í to aà gu'e ge í aà vlakúí? Ma Dii, mámeo lò?

¹² Gé sa! Má d̄nle ní yá'oaó, má yá p̄s̄ ríyɔ̄ o dane.

¹³ Ɔ à mè: O'o Dii! N yá na! Gbɛpale zì.

¹⁴ Ɔ Dii p̄s̄ pà Mɔizizi à mè: N v̄li Aalona Levii bui kuo lé? Má d̄s̄ ké yá'o zì'úaànɔ. Alɛ m̄s̄ dainle. Tó à wɛs̄inle, aà p̄s̄ a ke na.

¹⁵ Yá'oaànɔ, ní yá p̄s̄ a su o daè. Mapi, máo d̄bále ní yá'oaó, m̄s̄ yá p̄s̄ ásu ke daé.

¹⁶ A yá'o gbɛ́ɔne n ḡɛe ũ, aɔ de n ledɔekena ũ, mé ríyɔ̄ deè Lua ũ.

¹⁷ Goɛ sé ñyɔ̄ kúa, ní seelaɔ keò.

Mɔizi ɛaa Egipi

¹⁸ Mɔizi tà a ànsue Yetolowa, a òè: Ma gba zé mà ta ma gbɛ́ɔ k̄íi Egipi, mà e tó aa ku w̄ni guu e tia. Yetolo òè: Ka aafia.

¹⁹ A m̄s̄ lè Dii ò Mɔizie Madiã búsuu à mè: Fɛle n ta Egipi, asa gbé p̄s̄ aale n wɛ yáaɔ ḡaga píi.

²⁰ Ɔ Mɔizi a na sè ní a neḡɔenapiɔ, à ní dí zaa'lnaɔ kpe, à ɛa lé tá Egipi, a Lua gopi kúa.

²¹ Ɔ Dii òè: Tó n ka Egipi, dabudabu p̄s̄ ma a iko kp̄amaɔ ke Falaɔ̄ aɛ píi. Kási má aà swáfɛè, í ḡí gbɛ́ɔ gbaci.

²² Ní oè ma Dii ma mè Isaili mé ma neḡɔe séia ũ,

²³ ɔ má òè aà ma neḡɔe séiapi gbac aà ge ma sísi. Lá à ḡí aà gbaci, má aà neḡɔe séia de sa s̄ɛe.

²⁴ Zé guu Mɔizi lé í guei, ɔ Dii aà lè we, a ye à aà de.

²⁵ Ɔ Sefola gbè f̄ena sè à a né t̄ɔzòò,* à a gyafɔɔ nà Mɔizi gbáwa à mè: Síanaɛ, níme ní ma au ḡɔ ũ.

²⁶ T̄ɔz̄sa bee yáí à mè, au ḡɔ. Ɔ Dii Mɔizi tò.

²⁷ Dii ò Aalonac: Gé dai Mɔizile guwaiwaiu. Ɔ à gè aà lè Lua gbe k̄íi, à lepèwà.

²⁸ Mɔizi yá p̄s̄ Dii a zì oi dàu a síu Aalonac ní seela p̄s̄ a òe à keɔ.

²⁹ Ɔ Mɔizi ní Aalonao tà Egipi aa Isaili gbɛz̄ɔɔ kàaa.

³⁰ Aalonao yá p̄s̄ Dii ò Mɔizie dàu a síuné píi, ɔ Mɔizi dabudabup̄iɔ kè Isailio wáa.

³¹ Aa yápi sí. Ké aa mà Dii mé m̄ò ní gwai à ní taasikea è, ɔ aa k̄uleè aa mipèle.

5

Mɔizi ní Aalonao gɛa Falaɔ̄ gwai

¹ Bee gbɛa Mɔizi ní Aalonao gè Falaɔ̄ lè aa òè: Yá p̄s̄ Dii Isailio Lua òn ke: A mè n a gbɛ́ɔ gbac aa ge dikpekeɛ guwaiwaiu.

* 4:25 Daa 17.10

² Falaṣṣo wemá à mè: Dén Dii ù ké mà misiilèè, mí Isailiḡ gbaei? Má Dii dṣo. Má Isailiḡ gbaeo.

³ Ǿ aa òè: Ebeluo Lua mé bò mòwá. Wá gba zé wà gé gṛṛṛ àaṣ kei guwaiwau, wí sa'o Dii wá Luapiwa, ké asu gagyákawáguo ge zí.

⁴ Ǿ Egipiḡ kíapi ò Mòizie ní Aalonao: Akea á tò gbéḡ laai lé go ní zíwai? A ea á zíwa.

⁵ Ǿ à èa mè: Ké gbéḡ dasikù sa, ṣ á ye aa kámabo ní ní zíoa?

⁶ Zibeezi Falaṣṣo yádile Isaili wetánaṇe ní ní dṣaanaḡ à mè:

⁷ Asuli musá kpámá aa bilikibḡ ò lá i ke yáawa bo. Aali gé ní pò kéí ní zíae.

⁸ Kási aali bilikibḡ a lé gbɛu lá aai bḡ zíwae. Asu laonéḡ, asa màadeṇe. A yáí tò an wii dḡ, aale me wa ye gé sa'oi ní Luawae.

⁹ A zí káfiné, ké aasu íampakli e aa laaidḡ ege yáḡwa bo.

¹⁰ Ǿ an wetánapiḡ ní ní dṣaanaḡ mò wa òné: Falaṣṣo mè á musá kpáwá bo.

¹¹ A ge séle ázía gu pò á eu. Kási wá zí laoéḡ, baa yḡḡ.

¹² Ǿ aa fáaa aa gè Egipiḡ gupiiu sè kéí musá ù.

¹³ An wetánapiḡ bo naemá lá gu lé dḡ, ké aali ní zí né, lá aai ne gṛṛṛ pò wí musá kpámáwae.

¹⁴ Wá gbèa kè Isaili dṣaana pò an wetánaḡ ní díleṇe, wa òné: Akea i bilikibḡ gbá ge gía, à ká lá wá a lé dàé yáawao ní?

¹⁵ Ǿ Isaili dṣaanaḡ gè wiilè Falaṣṣowa aa mè: Akea níle ke wápiḡ n zòblenaṇe màai?

¹⁶ Wàle musá kpáwá bo, mé wàle me wá bilikibḡ. Wàle wá gbè, kási n gbéḡ mè tàae vl.

¹⁷ Ǿ à mè: Màadeṇ á ù. Màa á beḡ! A yáí iḡ me á gé sa'oi Diiwae.

¹⁸ A gé zíkèi. Wa musá kpáwá bo, kási áli bilikibḡ lá wa dàé léue.

¹⁹ Ké wa ò Isaili dṣaanaṇe aasu gṛṛṛ do bilikibḡa laoo, aa dḡ ké wá yá èe sa.

²⁰ Ké aa bḡ Falaṣṣo kíi, aa kpáau ní Mòizio ní Aalonao, aale ní dá,

²¹ ṣ aa òné: Dii á yá gwa, i yákpalekéánḡ, asa á tò Falaṣṣo ní a gbéḡ ye wá gtyáio. A wá dea zé kpámáe.

²² Ǿ Mòizi èa ge ò Diie: Dii, bóyáí n íadà gbépiḡwai? Bee yáí n ma zíia?

²³ Za gṛṛṛ pò ma ge yá'ò Falaṣṣe ní n tṣo, ṣ àle íada n gbéḡwa, mé ní ní bḡo!

6

Dii Isailiḡ suabaa legbèa Mòizie

¹ Ǿ Dii òè: Nyṣ yá pò má ke Falaṣṣe e tia. A ní gbae ma gbāa zṣḡ yáí. A ní yá a bḡsuu ma gbāa zṣḡ yáí.

² Ǿ Lua èa yá'ò Mòizie à mè: Mámema Dii,

³ ma bḡ mḡ Ablahaú ní Izaakio ní Yakḡbuowa Lua Gbāapiide ù,* kási aai ma dṣ ké ma tṣn Diio.

⁴ Ma bàa kúrínḡ ma mè má Kanaa bḡsu pò aa ku a guu nibḡḡ ù kpámá.

⁵ Ma Isailiḡ aaukea mà an zḡblea Egipiḡṇe yáí, mé ma bàa pò kúrínḡpi i sāmáguo.

⁶ Ayámeto o Isailiḡṇe ò me: Mámema Dii, má á bḡ zí gbāa pò Egipiḡ dàe guu, mí á bo. Má yákpalekéánḡ, mí á bo ní ma gāsa gbāao.

⁷ Má á sé ma gbéḡ ù, míḡ de á Lua ù, íḡ dṣ ké mámema Dii á Lua pò á bḡ Egipi zí gbāau.

* 6:3 Daa 17.1, 28.3, 35.11

8 Má gɛ́áno bɔsu pɔ ma a legbè Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuoɔne guu. Má á gba àò vɛ́. Mámɛmaa Dii.

9 Mɔizi yápi ò Isailioɔne, kási aai aà yámao, ké zɔzɔ pásí ní kadè yáí.

10 Ǿ Dii ò Mɔizie à mè:

11 Gɛ̀ n ò Egipio kí Falaɔɔe aà Isailio gbae aa bɔle a bɔsuu.

12 Ǿ Mɔizi wè Diiwa à mè: Lá Isailio lí ma yámao, ma gbé pɔ ma lé gbia, kpelewa Falaɔɔ a ma yámai?

Mɔizi ní Aalonao buibɔkti

13 Dii yá'ò Mɔizie ní Aalonao Isailio ní Egipio kíao yá musu, a òné aa bɔle ní Isailio Egipi.

14 An bui uabeleɔ tɔn ke: Isaili negɔe sɛ́ia Lubeni negɔeɔn ke: Anɔki, Palu, Ezɔno, Kaami. Lubeni buion we.

15 Simeɔ negɔeɔn ke: Yemue, Yamini, Oada, Yaké, Zohaa ní Kanaa noe né Sauluo. Simeɔ buion we.

16 Levii negɔeɔn tɔn ke an buiwa: Geesɔ, Keata, Melali. Levii kè wè basoolokwi ní soplae (137).

17 Geesɔ negɔeɔn ke an buiwa: Libeni ní Simeio.

18 Keata negɔeɔn tɔn ke: Amlaũ, Isaa, Heblɔ, Uzieli. Keata kè wè basoolokwi ní àaɔe (133).

19 Melali negɔeɔn Mali ní Musio ũ. Levii buion we daeɔe.

20 Amlaũ a dasé Yokébede sè no ũ, ɔ à Aalona ní Mɔizio ò. Amlaũ kè wè basoolokwi ní soplae (137).

21 Isaa negɔeɔn Kole ní Nefegio ní Zikelio ũ.

22 Uzieli negɔeɔn Misaeli ní Elezafao ní Sitelio ũ.

23 Aalona Aminadabu né Eliseba, Naasɔ dæe sè no ũ, ɔ à Nadabu ní Abiuo ní Elezaao ní Itamao ò.

24 Kole negɔeɔn Asii ní Elikanao ní Abiasafao ũ. Kole buion we.

25 Aalona né Elezaa Putieli nenɔeɔ do sè no ũ, ɔ à Fineasi ò. Levii bui uabeleɔn we daeɔe.

26 Aalona ní Mɔizi pɔ Dii òné aa Isailio bɔle Egipi gágán we.

27 Ampio mé yá'ò Egipio kí Falaɔɔe, ké aa e Isailio bɔle Egipi.

28 Ké Dii yá'ò Mɔizie Egipi,

29 à mè ámeaa Dii, yá pɔ ále oè aà o Falaɔɔe pii.

30 Ǿ Mɔizi òè a lé gbiae, kpelewa Falaɔɔ a a yámai?

7

Yá mèn kwi ytaa Egipiwa

1 Ǿ Dii ò Mɔizie: Gwa! Ma n ke Falaɔɔe lamawa, ɔ n vɛ́i Aalona de n yá'ona ũ.

2 Yá pɔ má òne pii o n vɛ́i Aalonae, i o Falaɔɔe aà Isailio gbae aa bɔle a bɔsuu.

3 N beeo má aà swáfèè. Má seelaɔ ní dabudabuɔ ke Egipi dasi,*

4 kási Falaɔɔ a á yámao. Má ɔtɔ Egipiowa, mí yákpalekerino, mí bo ní ma zígɔ ma gbé Isailio.

5 Tó ma bo ní ma gbáao Egipi, má Isailio bɔleu, Egipio i dɔ sa ké mámɛmaa Dii.

6 Ǿ Mɔizi ní Aalonao kè lá Dii ònéwa.

7 Goo pɔ aa yá'ò Falaɔɔe, Mɔizi wè basiiɔe, Aalona sɔ wè basiiɔ ní àaɔo.

8 Ǿ Dii ò Mɔizie ní Aalonao:

9 Tó Falaɔɔ dabudabu gbèama, o Aalonae aà a go se pále aà ae, i li mlè ũ.

* 7:3 Zln 7.36

10 Ké Mɔizi ní Aalonao gè Falaᵔ kíi, aa kè lá Dii ònéwa. Aalona a go se pàle Falaᵔ ní a íwaᵔ ae, ̄ à lí ml̄é ũ.

11 Ǿ Falaᵔ Egipi wezēnaᵔ ní esedeᵔ s̄isi, ̄ aa dabudabupi kè màa s̄s̄ ní esedeke guu.

12 Ké an baade a go pàle,† ̄ an gopiᵔ lí ml̄é ũ s̄s̄, ̄ Aalona go ní p̄ᵔ m̄m̄o.

13 Falaᵔ swá ȳaae, i ní ȳamao lá Dii òwa.

Iᵔ lia au ũ

14 Dii ò Mɔizie: Falaᵔ swá gb̄aa, à ḡi gb̄éᵔ gbaei.

15 Ge ò aà le zia k̄ᵔᵔ, ḡᵔᵔ p̄ᵔ àle gé swai, níᵔ aà dá Niili sae we. Nyᵔ n go p̄ᵔ lí ml̄é ũpi k̄ua,

16 ní oè ò n me, ma Dii Ebeluᵔ Lua máme ma n z̄íwá ò oè aà ma gb̄éᵔ gbae aa gé ma s̄isii guwaiwau, k̄ási e tia i mao.

17 Ma Dii ma mè, yá p̄ᵔ a to aà d̄s̄ ké m̄ámema Diin ke: Tó n Niili í lè ní go p̄ᵔ ní k̄ua, a lí au ũe.‡

18 Kp̄ᵔ p̄ᵔ kú ípi guuᵔ i gaga, Niili í i ḡid̄, Egipiᵔ i fua mii.

19 Ǿ Dii èa ò Mɔizie: O Aalonae aà a go se d̄ᵔ Egipiᵔ ía, an swaᵔ ní ní swa'onaᵔ ní ní biaᵔ ní ní íkalek̄iᵔ p̄ii, i ḡs̄ au ũ. Au íᵔ daa gua Egipi, baa ní p̄ēnaᵔ ní olaᵔ guu íᵔ p̄ii.

20 Ǿ Mɔizi ní Aalonao kè lá Dii ònéwa. Aalona a gopi s̄è à Niili í lèᵔ Falaᵔ ní a íwaᵔ wáa, ̄ ípi ḡᵔ au ũ p̄ii.§

21 Kp̄ᵔ p̄ᵔ kú a guuᵔ ḡaga, ̄ Niili ípi ḡid̄, Egipiᵔ fua mii. Au daa gua Egipi.

22 Egipi esedeᵔ kè màa s̄s̄ ní esedeke guu, ̄ Falaᵔ swá gb̄aak̄ù, i ní ȳamao lá Dii òwa.

23 Falaᵔ èa tà a be, i yápi da seo.

24 Egipiᵔ bia ȳȳᵔ Niili ḡs̄s̄wa, ké wà e imi, asa aai f̄s̄ swada í m̄io.

25 A ku màa e ḡᵔᵔ s̄opla Dii Niili lea gbea.

Bl̄ᵔᵔ kaa

26 Ǿ Dii ò Mɔizie: Ge ò o Falaᵔe, ma Dii ma mè aà ma gb̄éᵔ gbae aa gé ma s̄isii.

27 Tó à ḡi ní gbaei s̄s̄, má tó bl̄ᵔᵔ ka aà bùsu gupiiue.

28 Bl̄ᵔᵔ Niili pa e aa bua s̄is̄ia, aai ḡē aà ua e aà kp̄éu kpea, aai dede aà w̄uléᵔwa. Aa ḡē aà íwaᵔ uaᵔ ní aà gb̄éᵔ uaᵔ. Aa ka aà k̄inaᵔ guu ní aà bl̄edab̄ᵔᵔ.

29 Bl̄ᵔᵔ dedewa ní aà gb̄éᵔ ní aà íwaᵔ p̄ii.

8

1 Dii èa ò Mɔizie: O Aalonae aà a go se d̄ᵔ swaᵔla ní swa'onaᵔ ní biaᵔ, bl̄ᵔᵔ i ka Egipi bùsuu.

2 Ké Aalona a go d̄ᵔ Egipi íla, ̄ bl̄ᵔᵔ b̄l̄e lí bùsupia.

3 Ǿ esedeᵔ kè màa s̄s̄ ní esedeke guu, aa tó bl̄ᵔᵔ lí Egipia.

4 Ǿ Falaᵔ Mɔizi ní Aalonao s̄isi à mè: A awakpa Diie aà bl̄ᵔᵔ k̄ēa ní ma gb̄éᵔ, mí á gb̄éᵔ gbae aa gé sa'oiwá.

5 Ǿ Mɔizi ò Falaᵔe: Ḡᵔᵔ dilem̄e ma awakpane Diie ní n íwaᵔ ní n gb̄éᵔ, ké aà bl̄ᵔᵔ k̄ēma ní n uaᵔ, aai ḡs̄ swai ado.

6 Falaᵔ mè: Zia. Ǿ Mɔizi mè: A ke lá ní òwa ké ò e n d̄s̄ gb̄ē muaa ní Dii wá Luao.

7 Bl̄ᵔᵔ k̄ēma ní n uaᵔ ní n íwaᵔ ní n gb̄éᵔ, aai ḡs̄ swai ado.

8 Ké Mɔizi ní Aalonao gò Falaᵔ k̄íi, Mɔizi wabik̄è Diiwa bl̄ᵔᵔ p̄ᵔ a kà Falaᵔᵔguu yá musu.

9 Dii Mɔizi wabikɛa mà, ɔ blɔɔpiɔ gàga kpɛɔ guu ní uao ní wɛ́nkɛɔ.

10 Wa kàaakáaa, ɔ bùsu gíɔ̀ p̄ii.

11 Ké Falaɔ̀ è dáama kè, aà swá èa gbãakù, ɔ i Mɔizi ní Aalonao yámao lá Dii òwa.

Gái kaa

12 Dii ò Mɔizie: O Aalonae aà a go sé, i tɔɔle léò, bùsuti i li gáíɔ̀ ù Egipi gupiiu.

13 ɔ aa kè màa. Aalona a go sè à tɔɔle léò, ɔ bùsuti li gáíɔ̀ ù, aa kà gbɛnazínaɔgu ní nòbɔɔ. Egipi bùsuti li gáíɔ̀ ù p̄ii.

14 Eɛsedeɔ yɔ̀wà màa ní eɛsedeke guu s̄ɔ, ɔ aa fùa. Gáíɔ̀ kà gbɛnazínaɔgu ní nòbɔɔ.

15 ɔ eɛsedeɔ ò Falaɔ̀ɛ: Lua ɔgbɛɛ. Kási Falaɔ̀ swá gí yíaaɛ, i ní yámao lá Dii òwa.

Úsɛnaɔ kaa

16 Dii ò Mɔizie: Fele kɔɔkɔɔ ge Falaɔ̀ le gɔɔ p̄ɔ àle gé swai, ní oè ma Dii ma mè aà ma gbɛ́ɔ gbac aa gé ma sísi.

17 Tó à gí ní gbacɛi, má úsɛnaɔ kaaagu ní aà íwaɔ ní aà gbɛ́ɔ ní aà be kpɛɔɛ. Egipi kpɛ́ɔ i pa ní úsɛnaɔ, aa da tɔɔle se.

18 Gɔɔ bee Gosɛ̀ bùsu gu p̄ɔ ma gbɛ́ɔ kuu ɔ má bɔ adɔ. We úsɛnaɔ kauo, ké aà e d̄ɔ ké mámeaa Dii aà bùsuu.

19 Má a gbɛ́ɔ d̄ɔk̄ɛ ní aà gbɛ́ɔ. Zia ɔ seelapi a ke.

20 ɔ Dii kè màa. Úsɛnaɔ kà Falaɔ̀ ua ní aà íwaɔ uao. Egipi òkpà p̄ii úsɛnaɔ yáí.

21 ɔ Falaɔ̀ Mɔizi ní Aalonao sísi à mè: A ge sa'o á Luawa bùsuu la.

22 ɔ Mɔizi òè: A zeví wà ke màao, asa p̄ɔ wá sa'òò Dii wá Luawa de Egipiɔne t̄ɛ ùɛ. Tó wa sa'ò ní p̄ɔ p̄ɔ denɛ t̄ɛ ùo ní wáa, aa wá pápa ní gbɛo aa wá dedeɔ lé?

23 Wá táa'o guwaiwaiu gɔɔ áaɛɛ, wí gbasa sa'o Dii wá Luawa lá a òwɛɛwa.

24 ɔ Falaɔ̀ mè: Má á gbac à ge sa'o Dii á Luawa guwaiwaiu, áma ásu gé z̄aɔ. A awakpaɛmɛɛ sa.

25 Mɔizi òè: Tó ma ta, má awakpaè, i úsɛnaɔ kɛma zia ní n íwaɔ ní n gbɛ́ɔ. Ama nísu mɔafilike n̄ gí gbɛ́ɔne aa gé sa'oi Diiwa loo.

26 Ké Mɔizi b̄ò Falaɔ̀ k̄íi, à awakpaè Diiɛ.

27 Dii aà wabikɛa mà, ɔ úsɛnaɔ kè Falaɔ̀wa ní a íwaɔ ní a gbɛ́ɔ. I ḡɔ gueio, baa mendo.

28 Kási Falaɔ̀ swá gí gbãa e tiaɛ, i ní gbáɛo.

9

Pɔtuɔɔ gagaa

1 Dii ò Mɔizie: Ge n̄ Falaɔ̀ le, ní oè Dii á Ebeluɔ Lua mè, aà ma gbɛ́ɔ gbac aa gé ma sísi.

2 Tó à gí ní gbacɛi mé a ní k̄ua e tia,

3 má ɔt̄ɔ aà pɔtuɔɔwa bua. Má gagyã p̄ási ká aà s̄ɔɔgu ní aà z̄aa'ɛnaɔ ní aà yiongo ní aà zuo ní aà s̄aɔ ní aà bleɔ.

4 Má Isaili p̄ɔɔ d̄ɔk̄ɛ ní Egipi p̄ɔɔ. Isaili p̄ɔɔ kee a gao.

5 Ma Dii ma a gɔɔd̄ile. Zia má bee ke bùsuu la.

6 Ké gu d̄ɔ, ɔ Dii kè màa. Egipi pɔtuɔɔ gàga p̄ii, kási Isaili p̄ɔɔ kee i gao.

7 Falaɔ̀ yá p̄ɔ k̄ɛpi gbèa a mà Isaili p̄ɔɔ kee i gao, kási aà swá gí gbãac, i gbɛ́piɔ gbacɛo.

Sáne kaa Egipiɔgu

- 8 Dii ò Mɔizie ní Aalonao: A mua túfu ɔ̀kpá, Mɔizi i fá musu Falaɔ̀ aɛ,
 9 i da Egipi búsuá p̄íi lán luutɛ́wa, i ka gbɛ́nazlɔ̀ ní ǹb̀ɔ̀ɔgu sáne ũ gupiiu.
 10 ɔ̀ aa mua túfu sɛ̀le aa gè̀ò Falaɔ̀ k̄íi. Ké Mɔizi túfupi fá musu, ɔ̀ à kà
 gbɛ́nazlɔ̀ ní ǹb̀ɔ̀ɔgu sáne ũ.*
 11 Ɛsedeɔ i f̄ɔ̀ gè̀ Mɔizi k̄íio sánepiɔ yáí, asa à ní lé ní Egipiɔ piie.
 12 ɔ̀ Dii Falaɔ̀ swáfɛ̀ lá a ò Mɔiziewa, ɔ̀ i ní yámao.

Lougbe kwea

- 13 Dii ò Mɔizie: Fɛ̀le kɔ̀kɔ̀ ge Falaɔ̀ le, ní oè ma Dii á Ɛbeluɔ Lua ma m̀è, àa
 ma gbé́ɔ gbae aa gé ma sísi.
 14 Ké bee sa má ía p̄íi kpáaazi ní aà íwaɔ ní aà gbé́ɔ, ké aà e d̄ɔ̀ dúnia guu p̄íi
 gbɛ́e muaamanɔ̀.
 15 Asa tó ma ɔ̀t̄má ma gagyákàngu yáa, d̄ɔ̀ aapi ní a gbé́ɔ aa làa dúnia guu.
 16 Má tó aà ku ké aà ma gbáa e, ma t̄ɔ̀ i li dúniaa piie.†
 17 Lá àle azía se lesí de ma gbé́ɔla e tia, àle ní gbaeɔ,
 18 zia maa'í má tó lougbe pásí kwé maamaa, lougbe p̄ɔ̀ a taa i ke Egipi yáao
 zaa wa kále e ní a gbáɔ.
 19 Oè aà gbé́ɔ zí aa aà ɔ̀tuuɔ̀ ní p̄ɔ̀ p̄ɔ̀ a ví buaɔ sɛ̀le káka kpéu p̄íi. Gbɛ́nazlɔ̀
 ní p̄ɔ̀ p̄ɔ̀ kú bàasiɔ, tó wí ḡérinɔ̀ kpéu, lougbe a kwémá aa gagae.
 20 Falaɔ̀ íwaɔ̀ víakè Dii yáe, aa ní zíkɛnaɔ̀ ní ní ɔ̀tuuɔ̀ káka kpéu.
 21 Ama gbé́ p̄ɔ̀ aai Dii yádao, aa ní zíkɛnaɔ̀ ní ní ɔ̀tuuɔ̀ tò bàasi.
 22 ɔ̀ Dii ò Mɔizie: ɔ̀se musu, lougbe i kwe gbɛ́nazlɔ̀ ní ɔ̀tuuɔ̀ ní buap̄ɔ̀wa
 Egipi búsu gupiiu.
 23 Ké Mɔizi a go d̄ɔ̀ musu, Dii tò lou lé p̄una, àle ma ní gbeo, àle píle, mé lua lé
 su t̄ɔ̀lewa. Dii lougbe kà Egipiɔgu.‡
 24 Lougbe lé kwé, lou lé pílepíle. Lougbe pi pásí. Zaa Egipi búsu ku, lou bee
 taa i mau yáao.
 25 Lougbe pi p̄ɔ̀ p̄ɔ̀ kú bàasi Egipi búsuuɔ̀ ásookè p̄íi, gbɛ́nazlɔ̀ ní ɔ̀tuuɔ̀ ní
 buap̄ɔ̀ p̄íi. A s̄eá líɔ̀ è'è p̄íi.
 26 Gosɛ́ búsu gu p̄ɔ̀ Isailiɔ̀ kuu ɔ̀ lougbe pi i kauo ado.
 27 Falaɔ̀ Mɔizi ní Aalonao sísi a òné: Ké bee sa ma duunakè. Dii dee yá nae,
 mapi ní ma gbé́ɔ t̄aaedeɔn wá ũ.
 28 A awakpaè. Loup̄naa ní lougbeɛ beeo kà. Má á gbae sae, wa gíé bo.
 29 Mɔizi òè: Tó ma b̄ɔ̀ wénkpɛ, mé ma a ɔ̀ d̄ɔ̀ Dii k̄íi oi, loup̄naa a ze, lougbe
 i láa, ké ñ e ñ d̄ɔ̀ t̄ɔ̀léá Dii p̄ɔ̀e.
 30 Ama má d̄ɔ̀ ké mpi ní n íwaɔ, àle víake Dii Luaeɔ e tia.
 31 Naa ní maseo ɔ̀kpa, ké naa p̄ia mé mase m̄ɔ̀e b̄ɔ̀ yáí.
 32 Ese ní weao i ɔ̀kpaɔ, ké aal ma gbɛzā yáí.
 33 Mɔizi b̄ɔ̀ Falaɔ̀ k̄íi à gè̀ wénkpɛ, à a ɔ̀ d̄ɔ̀ Dii k̄íi oi, ɔ̀ loup̄naa ní lougbeo
 zè, lou i ma bo.
 34 Ké Falaɔ̀ è lou ní lougbeo ní loup̄naao zè, à ḡí lé duunake, aà swá gbáakù,
 aapi ní a íwaɔ.
 35 Aà swá yíaa, à ḡí Isailiɔ̀ gbaeí lá Lua dà Mɔizie a òèwa.

* 9:10 Zia 16.2 † 9:16 Lom 9.17 ‡ 9:23 Zia 8.7, 16.21

10

Kwaɔ kaa

1 Dii ò Mɔizie: Gé Falaɔ kɛ́i, asa ma aà swáfɛ́ ní aà íwaɔ, ké mà a dabudabue beɔ ke ní guu,

2 ke ñ e ñ o n néɔne ní n tɔ́naɔ lá ma Egipiɔ wetà ní dabudabu pɔ má kè ní guuo, í dɔ́ ké mámema Dii.

3 Ǿ Mɔizi ní Aalonaɔ ge ò Falaɔe aa mè: Dii Ebeluɔ Lua mè, níyɔɔ ku misiiɛae sai e bɔe ni? N a gbéɔ gbae aa gé a sisii.

4 Tó n gi ní gbáeí, zia a kwaɔ ka n búsuu,

5 aa da tɔ́ɔɛa, wa gu'eo, aai léle pɔ pɔ gɔ́ne loughɛ gbeaowa ní líɔ pii.

6 Aa ka n kpéɔ pai ní n íwaɔ pɔɔ ní Egipiɔ pɔɔ píie. N maeɔ ní n deziɔ aai a taa e yáaɔ, za gɔɔ pɔ aa zɔ́ɛ búsuu la e ní a gbáa. Ǿ Mɔizi éa bɔ́ Falaɔ kɛ́i.

7 Falaɔ íwaɔ òè: Gbépiɔ aàɔ músikpawázi màa e bɔe ni? Gbépiɔ gbae aa gé Dii ní Lua sisii. N dɔ́ ké Egipi ɔ́ɔkpàò lé?

8 Ǿ wà èa sù ní Mɔizio ní Aalonaɔ Falaɔ kɛ́i, a òné: A gé Dii á Lua sisii. A deo mé a géí?

9 Mɔizi wèwà à mè: Néfénen gbèzɔɔ. Wá gé wápiié ní wá negeɔ ní wá nenɔɔ ní wá sáa ní wá bleɔ ní wá zuɔ, asa Dii dikpe ɔ́ wáɛ gé kei.

10 Ǿ a òné: Tó ma á gbáe ní á nɔe ní á néɔ ápii, Dii á bɔ! A laaika! A ye fēmanɔe.

11 Aawo! A gɔ́e mé aa gé Dii sisii, asa bee á gbèa. Ǿ wà ní yá Falaɔ kɛ́i.

12 Dii ò Mɔizie: N ɔɔɔ Egipi búsuu, kwaɔ i ká, aai sè ní lá pɔ bɔ́ loughɛ gbeaɔ blɛ pii.

13 Ké Mɔizi a go ò Egipia, Dii bɔ́ ní íanaɔ gukpe oi, àɛ pé búsupiwa fáane ní gwáasnaɔ zesai. Ké gu òɔ, gukpe íanapi sù ní kwaɔ.*

14 Ǿ kwapiɔ mò kù Egipi búsuu pii. An dasi de a yáa pɔɔla, mé a taa a ke bau bo.

15 Aa kpàɛ tɔ́ɔɛa gupiiu, ɔ́ tɔ́ɛ sísi. Aa sè ní láa ní libe pɔ bɔ́ loughɛ gbeaɔ blɛ pii. Sè ge láe ku Egipi búsuu bo.

16 Wegɔɔ Falaɔ Mɔizi ní Aalonaɔ sísi à mè: Ma duunakè Dii á Luae ní ápiɔ.

17 A sùuu gèndonae bee kemaɔ ní ma duunao, í awakpameɛ Dii á Luae aà kaalɛ bee kéa.

18 Ké à bɔ́ Falaɔ kɛ́i, à awakpà Diie.

19 Ǿ Dii bɔ́ ní ían gbáaɔ be'ae oi, à mò kwaɔ sèkè kà Isia Tēau. Baa kwa mendo i gɔ́ Egipi bo.

20 Dii Falaɔ swáfɛ́, ɔ́ i Isailiɔ gbaeɔ.

Gusia daa Egipia

21 Dii ò Mɔizie: Ǿse musu, gusia pɔ wa e ɔ́kàwà i da Egipia.

22 Ké Mɔizi ɔɔɔ musu, ɔ́ gusia géele dà Egipia gupiiu e gɔɔ áa.†

23 Wíli kɔ́'eo, mé gbèe i e gò a tíao e gɔɔ áaɔpi. Kási gupua ku gu pɔ Isailiɔ kuu píie.

24 Ǿ Falaɔ Mɔizi sísi à mè: A gé Dii sisii ní á nɔe ní á néɔ píi, í á sáa ní á bleɔ ní á zuɔ tó.

25 Mɔizi mè: To wà wá sa'obɔɔ ní sa pɔ wí a pɔ kátɛu à tékú obɔɔ kúu, ké wá e wá Dii wá Lua gbagbað.

26 Sema wá gé ní wá pɔtuɔɔ, baa mendo a gɔ́o, asa an guu ɔ́ wá sa'obɔɔ seu wá Dii wá Lua gbagbað. E wà wá gé kái we, wá dɔ́ pɔ pɔ wá sé wá sa'owà glao.

27 Dii Falaɔ swáfɛ́, ɔ́ i we ní gbáeɔ.

* 10:13 Zia 9.3 † 10:22 Sou 105.28, Zia 16.10

²⁸ Falaɔɔ ò Mɔizie: Gomεε we! Nsu tó wá wé ke sɔiɔ ɓo. Zí pɔ wa wesikɔle, n gaε.

²⁹ ɔ Mɔizi mè: Lá ní ò, má wesinle ɓo.

11

Egipi negɔε séiaɔ gaga

¹ A mɔ lè Dii ò Mɔizie yāa à mè: Má ɔada Falaɔɔwa ní Egipi bùsuo gēn do ɓo, i gbasaa á gbaε. Tó àle á gbaε, a á yáε fá!

² O gbéɔne an baade gɔε ní nɔεo ánsusu pɔɔ ní vua pɔɔ gbea gbé pɔ á vɔ Egipi gbé úwa.

³ Má tó Egipiɔ Isailiɔ wegwa. Mɔizi sɔ a beεε vɔ Egipi Falaɔɔ ɔwaɔ ní a gbéɔne.

⁴ ɔ Mɔizi ò Falaɔɔ: Dii mè, gwáasɔn wεεdo á pá Egipi bùsua,

⁵ Egipi negɔε séiaɔ i gaga pɔi sea za Falaɔɔ pɔ zɔleaa báawa néwa e á ge pe nɔε zɔkɔna pɔ aai wísilɔɔ pɔwa ní pɔtuo nesana séiaɔ pɔi.

⁶ Búbua gbāa a da Egipia gupiiu, a taa i ke yāao, mé a ke bau ɓo.

⁷ Kási Isailiɔ guu baa gbē a gbodɔ gbēnazina ge pɔtuowao, ké n̄ e n̄ d̄s Dii Egipiɔ d̄sk̄e ní Isailiɔ yáí.

⁸ N ɔwaε beeɔ mɔ ma kɔi pɔi, aai kúlemεε, aai mε mà gé ní ma gbéɔ pɔi. Bee gbēa sa mí gé. ɔ Mɔizi b̄ Falaɔɔ kɔi ní pɔfē zɔɔo.

⁹ Dii ò Mɔizie yāa à mè: Falaɔɔ a n yāmao, ké ma dabudabukεao e dasiku Egipi yáí.

¹⁰ Mɔizi ní Aalonao dabudabupio kè Falaɔɔ aε pɔi, ɔ Dii aà swáfē. A gi Isailiɔ gbaei aa ɓo a bùsuo.

12

Gεamusu dikpe

¹ Dii yá'ò Mɔizie ní Aalonao Egipi à mè:

² Mɔε bee líɔ deé mɔ séia ũ wē ní wēo.

³ A o Isailiɔne pɔi, mɔε bee gɔɔ kwide zí uale ní ualeo pɔi aali sá se mēndodo.

⁴ Tó ua gbéɔ dasi i ka aa sá mēndo neo, aa sé ní ua pɔ aa ku k̄o saeo a gbéɔ dasileu, ké a kɔni su ḡo yáí.

⁵ A sāsa ge blesan ɓolɔna pɔ sāa vɔo sé.*

⁶ Isailiɔ pɔi, baade a pɔ gwa e mɔε bee gɔɔ gēo mēndosaide zí. Oosi i de,

⁷ í a au lé kpé pɔ wa a n̄ɔ sou kpεεle gɔwa, ɔplaaí ní zεeio ní musuo.

⁸ Gwáasɔn doupi à n̄ɔɔpi kpátea, í só ní káao ní lá k̄isáo.

⁹ Asu so búsu ge fùukeao. A kpátea ní a mio ní a gbáɔ ní a guupɔɔ.

¹⁰ Asu to gu dɔ a kɔniwao. Tó a kɔni ḡɔ, à káteu à tékú.

¹¹ Tó àle só, á asanadɔ, í kyalekpa, á gopana iɔ naa á ɔz̄í, í só kpakpa, asa Dii Gεamusu sa'ob̄e.

¹² Gwáasɔnapi má pá Egipia mà negɔε séiaɔ dede bùsupi gupiiu ní pɔtuo nesana séiaɔ pɔi, mí yáda Egipi táaɔla. Mámεmaa Dii.

¹³ Aupi iɔ de seela ũ kpé pɔ á kú a guuwa. Tó mále ɔt̄s Egipiɔwa, mé ma aupi è, má géálaε, gagapi a á leo.

¹⁴ Ali gɔɔpi dile ma dikpe ũ a yá d̄nguu yáí, íɔ dikpepi ke felekaa ũ e á buiwa.

Káaso dikpe

* 12:5 Zaa 1.29, Ebe 9.14, 1Pie 1.19

15 Ali kàa so e ɔɔɔ sɔpla. A ɔɔɔ sɛ́ia zí àli pɔ́sɛ'ɛsɛ pɔ́ kú á kpéuo kɔ́le,† asa gbé pɔ́ pɔ́sɛ sò ɔɔɔ sɔplapí guu, wa aà bɔ Isailiɔ guu wà dɛɛ.

16 A ɔɔɔ sɛ́ia zí ní a ɔɔɔ sɔpladeo àli kɔ́kàaa à ma sísi. Asu zɛ ke ɔɔɔ beeo zílo, sema blekea gbépiie bàasio, a lén we.

17 Ali Kàaso dikpeke, asa zɛbeezí ɔ ma á bóle Egipi lán zɛɔɔwa. A buio lío dikpepi ke kètókɔɛ ũ.

18 Mò sɛ́ia ɔɔɔ gɛo m̀ndosaide zí oosi, àò kàa so e a ɔɔɔ bao ní m̀ndoodo zí oosi.

19 Pɔ́sɛ'ɛsɛ su àò kú á bɛo e ɔɔɔ sɔpla, asa gbé pɔ́ pɔ́sɛ sò, b̀m̀m̀n nò, belen nò, wa aà bɔ Isailiɔ guu wà dɛɛ.

20 Asuli pɔ́sɛ sò ɔɔɔ beeo. Gu pɔ́ á kúu píi, àliɔ kàa sò.

Gɛamusu dikpe sɛ́ia

21 Mɔizi Isaili gbɛzɔɔ sísi píi, a òné: A gé á ua sá sɛ́i, í dɛ Gɛamusu dikpeke bɔ ũ.

22 A ése sáo sɛ à zɔ au pɔ́ kú ta guuwa, í lé kpɛɛle ɛ́ɔwa, ɔplai ní zɛɛio ní musuo. A gbɛe su bɔ a kpéuo e gu dɔ.

23 Tó Dii lé pà bùsua àle Egipiɔ dede, mé à au è kpɛɛle ɛ́ɔwa, a gɛae. A to gbɛdedena gɛázi à á dedeo.‡

24 Apiɔ ní á buio àò yápi kúa kètókɔɛ ũ e á buiwa.

25 Tó a gɛ bùsu pɔ́ Dii á gbáu lá à a legbèwa, àò lousisiyápi kúa.

26 Tó á néo lousisiyápi mi gbèawá,

27 à oné a dɛ Gɛamusu sa pɔ́ wí o Diiwa ũe, asa ké à Egipiɔ dèdɛ, à gè wá Isailiɔ kpɛae, í wá dedeo. ɔ gbéɔ kùle Diie aa mipèle.

28 Ké aa tà, aa kè lá Dii ò Mɔizie ní Aalonaowa.

Egipi nɛgɔɛ sɛ́iaɔ gagaa

29 Gwáasin weedo Dii Egipi nɛgɔɛ sɛ́iaɔ dèdɛ pii sea za Falaɔɔ pɔ́ zɔ́lea báawa néwa, e à gè pè dakpɛunaɔ pɔ́wa ní pɔtuo nɛsana sɛ́iaɔ píi.

30 Falaɔɔ fɛle gwá ní a íwa ní Egipiɔ píi, ɔ búbua dà Egipia, asa uae ku gɛsaio.

31 Gwáasina ɔ Falaɔɔ Mɔizi ní Aalonaɔ sísi a òné: A fɛle bóle ní Isailiɔ ma gbéɔ guu. A gé Dii sísii lá á òwa.

32 A á bleɔ ní á sáo ní á zuo séle lá á òwa. A géi, í samaa'omɛɛ.

33 Egipiɔ lé nae gbépiɔwa aa bólené ní bùsuo kpakpa, asa aa mè: Wá gaga píie.

34 Isailiɔ ní káatidɛaɔ kà taɔ guu a se'esesai, aa ní ulaɔ fífiwá aa dàda ní gáu.

35 Aa kè lá Mɔizi ònéwa, aa ánuusu pɔ́ɔ ní vua pɔ́ɔ ní pɔkasao gbèa Egipiɔwa.

36 Dii tò Egipiɔ ní wegwá, ɔ aa kpámá. Maa aa Egipiɔ pɔ́ɔ símá.

Isailiɔ daa zéu

37 Isailiɔ dàzɛu kɛsɛ, aa bóle ní Lameseo aa tà Suko. Gɔɛo òaasɔsɔo lɛɛ òaa àaɔɛ (600.000), néo ní nɔɔo bàasi.

38 Bui zilo dodoo tãrĩno dasi lo. Bleɔ ní sáo ní zuo dasi kè zài.

39 Aa kàa kè ní káatidɛa pɔ́ aa b̀òò Egipiɔ. A se'ɛsɛ vɛlo, asa wà ní yá Egipi zɛzɛsaie. Aai ble mài e sè ké wà ble zéuo.

40 Isailiɔ kua Egipi kè wè òaa pla ní baakwiɔɛ. §

41 Wè òaa pla ní baakwiopi gbɛa, dikpepi zí ɔ Dii zɛɔpiɔ bóle Egipi píi.

42 Gwáasinpiá Dii pɔ́ɛ. Isailiɔ lío itɛkewá e an buiwa, asa gwápi ɔ Dii Isailiɔ bólea Egipi itɛkè.

Gɛamusu dikpe

- 43 Dii ò Mɔizie ní Aalonao: Gɛamusu yá pɔ́ má dilen ke: Buipálee su a nɔ̀o soo,
 44 ama zɔ́ pɔ́ á lù mé à tɔ̀zɔ̀ á só.
 45 Nibɔ́ ge gbèwina su soo.
 46 A so kpéu, ásu bɔ́ ní a nɔ̀pio bàasio. Asu sápi wáe eo.*
 47 Isaili píi lí dikpɛpi ke.
 48 Tó bòmɔ́ kú á guu, mé a ye Gɛamusu dikpɛke Diie, aà tɔ̀zɔ̀zɔ̀ a be gɛɛɔne píi,
 i gɔ́ bele ũ, i gbasa ke. Gyafɔ̀deɛ suli bleo.
 49 Bele ní bòmɔ́ pɔ́ kúánɔ̀, ikoyá doupiɛ.
 50 ɔ̀ Isailiò kè lá Dii ò Mɔizie ní Aalonaowa pii.
 51 Zibeezɪ Dii Isailiò b̀le Egipi gágá.

13*Kàaso dikpe ní negɛɛ séiáɔ kpaa Luawao*

- 1 Dii yá'ò Mɔizie à mè:
 2 Isaili negɛɛ séiáɔ ní pɔ̀tuo nesana séiáɔ kpaa, asa ma pɔ̀ɔne píi.*
 3 Mɔizi ò gbéɔne: A bɔ́a Egipi zɔ̀bleau gɔ̀ɔe bee yá àɔ dɔ̀águ, asa Dii mé á b́ Egipi ní a ɔ̀ gbáao. Asuli pɔ̀sɛa so gɔ̀ɔpiwao.
 4 Ale bɔ́ Egipi mɔ́ séiá pɔ́ wí me Abibu guu gbáe.
 5 Dii legbè á deziɔne à mè á b̀su pɔ́ vɪ́ ní zɔ̀'io diu mé Kanaaó ní Itio ní Amleó ní Ivió ní Yebusió kuu kpáwá. Tó a tó a kau, àli dikpɛpi ke mɔ́e beeu.
 6 Alió káa so e gɔ̀ɔ soplá. A gɔ̀ɔ sopladepi zɪ́ ió deé Dii dikpe ũ.
 7 Alió káa so e gɔ̀ɔ soplapi ge paò. Pɔ̀sɛa ge pɛ́sɛ'e'sɛ sulió ku uae á b̀suu gɔ̀ɔ beewao.
 8 Gɔ̀ɔ bee àli ó á negɛɛne ále bee ke yá pɔ́ Dii kèé ké á á bóle Egipi yáie.
 9 Dikpɛpi ió deé seela ũ lán pɔ́ daa ɔ̀wa ge dɔ̀ngubɔ́ yea mi'áewawa, ké Dii ikoyá su bɔ́ á léuo, asa ɔ̀me á bóle Egipi ní a ɔ̀ gbáao.
 10 Alió ikoyápi ke a gɔ̀ɔwa wé ní wé.
 11 Tó Dii tò a ka Kanaa b̀suu, mé a kpáwá lá à a legbèè ní á deziɔwa,
 12 à á negɛɛ séiáɔ kpawà píi. A pɔ̀tuo nesana séiáɔ ió de aà pɔ́ ũ píi.
 13 Ili á zàa'ln nesana séiá bo ní sãneo. Tó i boo, à a waa fl. A á negɛɛ séiáɔ bo píi.
 14 Tó á negɛɛ á lá yápi mii zia aa mè, bó yán wei, à oné, ké Dii wá bó zɔ̀bleu Egipi ní a ɔ̀ gbáao yáe.
 15 Ké Falaɔ́ gikè à gí wá gbaei, ɔ̀ Dii Egipi negɛɛ séiáɔ dède píi ní pɔ̀tuo nesana séiáɔ píi. A yáí ɔ̀ wi sa'oiwá ní pɔ̀tuo nesana séiáɔ, mé wi wá negɛɛ séiáɔ bo.
 16 Bee aɔ de seela ũ lán pɔ̀daa wá ɔ̀wa ge pɔ̀yea wá mi'áewawa, asa Dii mé wá bó Egipi ní a ɔ̀ gbáao.

Isailiò bɔ́a Egipi

- 17 Ké Falaɔ́ Isailiò gbàe, Lua i bɔ̀rɔ̀nɔ̀ Filitè b̀su zé guuo, baa ní a káikeo, asa à mè: Tó wá fèlemá ní zlo, aa láasooke ea taa Egipiwae.
 18 Lua d̀i, à guwaiwai zé sèrɔ̀nɔ̀ Isia Tèa oi. Isailiò b̀ Egipi ní ní gɔ̀kebɔ̀ kúa.
 19 Mɔizi Yosefu ge sè, àle taò, asa Yosefu tò Isailiò legbè yáa à mè, tó Lua mò ní bɔ́, aa a gɛwa séle b̀òd we.†
 20 Ké aa b̀ Suko, aa gè b̀òokpá guwaiwai lé Etaù.

* 12:46 Zaa 19.36 * 13:2 Luk 2.23 † 13:19 Daa 50.25, Yoz 24.32

21 Dii ɔ dɔaané telu guu fáane, ké à z'e'ɔlɔné. Gwáasína sɔ, ɔ dɔaané té guu ké à gupuné, aaiɔ taa'o fáane n gwáasínao.

22 Telupi lí go n ae fáaneo, mé tépi lí go n ae gwáo.

14

Egipio pélea Isailiozi

1 Dii ɔ Moizie:

2 O Isailioɔe aa lile ge bɔokpa Pi'ailo sae Midoli n ísiao zānguo, bɔaa n Baalizefɔ. A bɔokpa ísia sae we.

3 Falaɔ aɔ e a sāsá, guwaiwai á kúkúe.

4 Má aà swáfɛ, i péleázi, mí tɔbɔ Falaɔ n a zígɔ yá musu, Egipio ɔ dɔ ké mámema Dii. ɔ Isailio ké màa.

5 Ké wa ɔ Egipio kí Falaɔɔe gbépio bàalɛ, ɔ aapi n a Iwaɔ nɔse pále sè an yá musu aa mè: Kpelewa wá ké wá tɔ Isailio bɔ zɔbleawɛ guui?

6 ɔ Falaɔ godɔ a sɛ, à a zígɔ náaa.

7 A sɔgo maɔ sè mèn àaa áaɔ n Egipi sɔgoɔ pii, zígɔ kíaɔ ká n guu.

8 Dii Egipio kí Falaɔ swáfɛ, ɔ à péle Isailiozi, aale bɔle an mi daa ía.

9 ɔ Egipio pèlɛnzi n Falaɔ sɔɔ n a sɔgoɔ n a sɔdeɔ n a zígɔ pii, ɔ aale mɔ n lei n bɔɔ ísia sae Pi'ailo sae bɔaa n Baalizefɔ.

10 Ké Falaɔ káikú, Isailio wezú, ɔ aa Egipio è té n kpe. Vía n kú maamaa, ɔ aa wiilè Diiwa.

11 Aa ɔ Moizie: Miaɔ ku Egipi noa? Bóyá n mɔwanɔ guwaiwaiu la wà gagai? Akea n wá bɔle Egipii?

12 Wi onɛ Egipio lé? Wi me wá tó tɛɛ wá zɔble Egipioɔe lé? Zɔbleané maawɛɛ de gagaa guwaiwaiu.

13 Moizi onɛ: Asu to vía á kú. A ze tɛɛ, í e lá Dii á a suaba gbá, asa Egipi pɔ ále n e gbáɛ, á n e bau ɔ.

14 Dii mé a zikaé. Aɔ ku kíkiliɛ.

Paa Isia Tɛaa

15 Dii Moizi lá à mè: Bó wii nle léai? O gbéɔne aa bɔ n táo.

16 N n gopana dɔ ísiao, ní zɛɔ, Isailio i gɛ a zānguo gugiiu.

17 Mapi, má Egipio swáfɛ, aai gɛ n gbɛa, mí tɔbɔ Falaɔ n a zígɔ n a sɔgoɔ n a sɔdeɔ yá musu.

18 Tó ma tɔbɔ Falaɔ n a sɔgoɔ n a sɔdeɔ yá musu, Egipio i dɔ sa ké mámema Dii.

19 Lua Malaika pɔ dɔaaa Isailioɔe èa gè kú n kpe, mé telu pɔ kú n ae èa gè n kpe ɔ

20 ampio n Egipio zānguo. Telupi gupù Isailioɔe mé à gusiakpà Egipioɔe, ɔ an gbɛe i e sɔ à deei gwáasína beo.

21 Ké Moizi ɔdɔ ísiao, ɔ Dii bɔ n ían gbáao gukpe oi. A kàka e gu gè dɔ, à ísia sèle kpà e gugii bɔ. Ké í zɛ,

22 ɔ Isailio taa'o gugiiu aa bùa. I bíboaa an ɔplaaí n n ɔɛɛio.*

23 ɔ Egipio pèlɛnzi. Falaɔ sɔɔ n a sɔgoɔ n a sɔdeɔ pii té n kpe ísia guu.

24 Gufɛne Dii Egipi zígɔ gwà za telu tede guu, ɔ a tɔ gili gɛnɔgu.

25 A tɔ an sɔgoɔ vɛle, a tɔ an taa'oa zɛ'ukú, ɔ aa mè: Wá bàale Isailioɔe, asa Dii lé zikanéwanɔe.

26 Dii ɔ Moizie: ɔdɔ ísiao, í i da Egipioɔa n n sɔgoɔ n n sɔdeɔ.

* 14:22 1Kln 10.1-2, Ebe 11.29

27 ɔ Mɔzi ɔdò ísɔa, ɔ í lé pa a gbɛu gudɔleia. Lá í lé su màa, ɔ Egipio bàalè aa kpàaùò. We Dii tò ísɔa kùaaumá.

28 I sù à dà s'gɔɔla ní sɔdeɔ ní Falaɔɔ zɔgɔ pɔ gè ísɔa guu Isailio gbɛaɔ pii. An kee í bɔɔ, baa mendo.

29 Isailio sɔ aa táa'ò í zānguo guguiɛ. I bílɔa an ɔplaaí ní n' ɔzɛio.

30 Zibeezi Dii Isailio sí Egipiowa, ɔ Isailio Egipipio gɛɔ è ísɔa gɔsɔle.

31 Ké Isailio Dii gbāa zɔɔ pɔ a mò Egipioɔnɛ è, aa víakèè, ɔ aa aà náaikè ní aà zòblena Mɔzio.

15

Mɔzi le

1 ɔ Mɔzi ní Isailio pii lee bee sí Diie* aa mè:

Má lesi Diie, asa à tɔbò,
à sɔdeɔ ní ní s'ɔ kà ísɔa.

2 Dii mé ma gbāa ũ,
má lé mawà, aàpi mé ma suabà.

ɔmɛ ma Lua ũ,
má aà táasile.
ɔmɛ ma mae Lua ũ,
má aà tɔbɔ.

3 Diiá zɔgɔɛ, aà tón Dii.

4 A Falaɔɔ s'gɔɔ ní aà zɔgɔɔ kà ísɔa,
à zɔgɔ kíaɔ s'ɔɔle Isia Tɛau.

5 Ipi dàńla,
aa kpàle zɔle lán gbɛwa.

6 Dii, n ɔplaa n gbāa tɔbò,
Dii, n n íbɛɔ ulò ní n ɔplaaɔ.

7 N n wɛleɔ nè n gawi zɔɔ guu,
n pɔ pà, n ní kwé lán sɛwa.

8 N pɔbò n níu, ɔ í fɛle,
a zea lán bílwa,
ísɔa í í a guoguo.

9 Wá íbɛpɔ mɛ,
wa pélewázi wá wá lee,
wi wá p'ɔ s'íwá lá wa yeiwa,
wi ní fɛndaɔ wo wá wá dedeò.

10 N n lé'iana gbāe, ɔ ísɔa dàńla,
aa kpàle lán bɛɔmawa í zɔɔpiu.

11 Dii, táa kpele mé muaannoi?
Déme muaannoi?

Yábɔnsaekena, n zɔɔke adoa,
n gawi í to vía wá kú.

12 N n ɔplaa dò, ɔ tɔɔle ní mɔmɔ.

13 Nyɔ dɔaa wá gbé pɔ n wá bóɔnɛ n gbɛke guu,
ńyɔ géwanɔ n búsuu ní n gbāaɔ.

14 Tó buipáleɔ mà, aa lualua,
iwáa a ka Filite búsuɔdeɔ pɔa.

15 ɛdɔù kíaɔ bílike,
gili a gɛ Mɔabu dɔaanaɔgu,

* 15:1 Zia 15.3

Kanaa bɔsudeɔ kɔsu a kwɛ nɔpii.

16 Vɔa zɔɔ a n kɔ, sɔ i kɛnɔgu,
aa gɔ kilikili lɔn gbɛwa n gbɔa zɔɔ yɔi Dii,
e wɔ gbɛ pɔ n wɔ ɛ n pɔ uɔ gɛ.

17 Dii, nɔyɔ gɛwanɔ gbɛsɔsɔ pɔ n sɛ n pɔ u kɔi,
nɔ wɔ zɛdɔ gu pɔ n dile n zɔlɛkɔi u,
n kukɔi pɔ n kɛkɛ nzɔɛ guu.

18 Dii aɔ kible gɔɔpiɛ.

19 Kɛ Falaɔɔ sɔɔ n a sɔgɔɔ n a sɔdɛɔ gɛ isia guu, ɔ Dii sɔ n iɔ a dɔnɔla, kɔsi Isailio tɔa'ɔ gugiu isiapuɛ.

20 ɔ anabi Miliu, Aalona dɛ, sɛsɛna sɛ, ɔ nɔɔɔ bɔ tɛaazi pii, aale sɛsɛnapa, aale ɔwɔ.

21 Miliu lesinɛ a mɛ:
A lesi Diiɛ, asa a tɔbɔ,
a sɔdɛɔ n n sɔɔ kɔ isiau.

I fii

22 Mɔizi dɔzɛu n Isailio, aa kɛ Isia Tɛawa aa gɛ Sulu guwawaiu. Aa tɔa'ɔ gɔɔ aɔ guwawaiu, aai i ɛo.

23 Kɛ aa kɔ gu pɔ wɔ mɛ Mala, aai fɔ a imɔ, kɛ a fii yɔi. A yɔi tɔ wɔ tɔkpɔ gupie Mala.†

24 ɔ gbɛɔ zɔadɔ Mɔiziwa aa mɛ: Bɔ wɔ mii?

25 Mɔizi wiillɛ Diiwa, ɔ Dii lɔ ɔbɔ. Kɛ a zɔ iu, ɔ ipi nakɔ. Wekɔi ɔ Dii ikoyɔ dilɛnɛ a n yɔ

26 a mɛ: Tɔ a laaidɔ ma Dii a Lua ma yɔwa mɛ ɔle yɔ pɔ mɔ yei kɛ, tɔ a yɔ pɔ mɔ dileɔ mɔ mɛ a ma ikoyɔ kɔa pii, mɔ gyɔ pɔ mɔ kɔ Egipiɔgu kee kɔaguo, asa mɔmɛmaa Dii a gbɔgbɔna u.

27 Bee gbɛa aa kɔ Eliu, gu pɔ nibɔna mɛn kuɛplaɔ kuu n daminali mɛn baaɔkwɔ. ɔ aa bɔokpɔ i saɛ wɛ.

16

Mana n bɔu

1 Isailio fɛle Eliu nɔpii, ɔ aa kɔ Sini guwawai pɔ kɔ Eliu n Sinaio zɔnguo an bɔa Egipi mɔ plaade gɔɔ gɛode zɔ.

2 ɔ aa zɔadɔ Mɔizi n Aalonaowa guwawaiu wɛ nɔpii,

3 aa ɔnɛ: Bɔyɔi Dii i wɔ dede Egipiɔ ni? Wekɔi wi zɔle wɔ pɔble n nɔɔ e wɔ kɛ, ɔ a mɔ wɔ dede guwawaiu la n nɔnao.

4 Dii ɔ Mɔizie: Kua za musu mɔ ble fɛɛɛ,* gbɛɔ lɔ bɔle gɔɔ do pɔ sɛlei lɔ gu lɛ dɔ n lɛ lɛu, kɛ mɔ n lɛ mɔ gwa tɔ aa ma ikoyɔ kɔa.

5 Gɔɔ soolode zɔ gɔɔ pla pɔ ɔ aali sɛle, aali a blekɛ.

6 ɔ Mɔizi n Aalonaɔ ɔnɛ pii: Oosia a dɔ kɛ Dii mɛ a bɔle Egipi,

7 zia kɔɔ i Dii gawi e. A zɔa pɔ a kɔazi mɔ, asa pɔen wɔ u kɛ a gbasa zɔakawazio.

8 Mɔizi ɛa mɛ: Dii a a gba nɔɔ a so oosia, zia kɔɔ i ble kpawɔ a lɛ lɛu, kɛ a zɔa pɔ a kɔazi mɔ yɔi. Pɔen wɔ u. I kɛ wɔmɛ a zɔakawazio, Diiɛ.

9 ɔ Mɔizi ɔ Aalonaɛ: O Isailionɛ pii aa sɔ Diizi, asa a n zɔakaa mɛ.

† 15:23 Bee mɛ fii. * 16:4 Zaa 6.31

10 Ké Aalona lé yá'oné, aa aedò guwaiwai oi, ɔ aa è Dii gawi bòmá telu guu.

11 Ǿ Dii yá'ò Mɔizié à mè:

12 Ma Isailiɔ zɔakaa mà. Oné oosia aa nòɔ só, zia kɔɔ aa bleble aa ká, aai dɔ́ kɛ mámɛmaa Dii ní Lua.

13 Oosi bùuɔ mò lí ní bóa. Ké gu dò fii kpá à liai.

14 Ké fii kwè, ɔ pò gò kále tɔle puanno kelekele lán kpòtɛɛwa.

15 Ké Isailiɔ è, aa òkɛ: Bón wei? Asa aai dɔ́ bó no. Mɔizi òné: Blɛ pò Dii kpáwá à blen we.

16 Yá pò Dii dilɛn ke: A baade lí sɛle a lé léu. A sɛle á baade miwa zaa le dodo á uadeɔ léu.

17 Isailiɔ kè màa. Aa sɛle, gbɛɛɔ pò zɔɔ, gbɛɛɔ pò bílao.

18 Wà zaadàu, ké gbɛ́ pò sɛle zɔɔ pò su fɛo, mé gbɛ́ pò í sɛle bílao pò su késáwáo.†

19 Mɔizi òné: Gbɛɛ su a kɔni tó e kɔɔ.

20 Gbɛɛɔ í Mɔizi yámao, aa a kɔni tò e kɔɔ, ɔ à kòkà à yaikè, ɔ Mɔizi pɔ́ pà gbɛ́ beeɔzi.

21 Lá gu lé dɔ baade í sɛle a lé léu. Tó 1atɛ gbáakù, pò pò gò tɔle í yɔɛ.

22 Gɔɔ soolode zí aa blɛ sɛle leɛ pla, baade miwa zaa le plapla. Ǿ an gbɛzɔɔ gɛ ò Mɔizié nípii.

23 A òné: Maa Dii dile. Ziaá kámabozlé, Dii gɔɔɛ. A pò pò á ye kpsa kpsa. A pò pò á ye disa disa, í a kɔni pò gò dile e kɔɔ.

24 Aa dile e kɔɔ lá Mɔizi òwa. Bee í yaikɛo, í kòkáo.

25 Ǿ Mɔizi òné: A ble gbá, asa kámabozlé, á e guei gbáo.

26 Aliɔ sɛle e gɔɔ soolo. A gɔɔ sopladeá kámabozlé, aɔ ku gɔɔ beeo.

27 Gɔɔ soplade zí gbɛɛɔ bò sɛleí, ɔ aai eo.

28 Ǿ Dii ò Mɔizié: Aɔ kú ní ikoyá pò má dileɔ masaio e bɔɛ ní?

29 Aɔ dɔ́ ké ma Dii máme ma kámabogɔɔ dileé. A yáí tò gɔɔ soolode zí mi gɔɔ pla blɛ kpáwá. Baade líɔ ku a gbɛu, gbɛɛ suli bɔ gu pò á kúu gɔɔ sopladepi zíu.

30 Ǿ aa kámabò gɔɔ soplade zí.‡

31 Isailiɔ tɔkpá blɛpiɛ Mana. § A de lán pówɛn pua kelenawáɛ. A í na lán kaa zɔdewa.*

32 Mɔizi mè: Yá pò Dii dilɛn ke: Wà mana zaa le do dile wá buionɛ, ké aa blɛ pò á kpáwá wá blɛ guwaiwaiu wá bɔa Egipi gbɛa e sɔ.

33 Ǿ Mɔizi ò Aalonaɛ: Lo se mana zaa le do kau, ní dile Dii aɛ, ké àò dilea wá buionɛ.†

34 Ǿ Aalona dile gbɛ̀ pɛpɛɔ saɛ, ké àò dilea lá Dii ò Mɔiziéwa.

35 Isailiɔ mana blè wè blɛ‡ e aa gè kàò bùsu pò gbɛ́ɔ kuu. Aa manapi blè e aa gè kàò Kanaa bùsu zɔlɛɛ.

36 Zaa le do litili plaɛ.

17

I bɔa gbɛu

(Nao 20.2-13)

1 Isailiɔ fɛle Sini guwaiwaiu nípii, aale bòokpakpa lá Dii ònéwa, ɔ aa gè bòokpá Lefidiü. Aai í e we wa mío,

2 ɔ aa zɔadò Mɔiziwa aa mè: Wá gba í wà mi. A òné: Bóyáí ále zɔadɔai? Akeá ále Dii léwei?

† 16:18 2Kln 8.15 ‡ 16:30 Bɔa 20.8-11 § 16:31 Bee mè bón wei. * 16:31 Nao 11.7-8 † 16:33 Ebe 9.4 ‡ 16:35 Yoz 5.12, 1Kln 10.3

3 Ké imi lé ní de, 5 aa zɔadɔ Mɔiziwa aa m̀: B́yáí n wá bóle Egipii? N ye n wá de de ní imio ní wá néo ní wá ɔtuɔɔ yà?

4 ɔ Mɔizi wiilè Diiwa à m̀: Kpelewa má ke ní gbépiɔi? A g̀ yɔɔ aa ma pápa ní gbɛo wà ma de.

5 Dii òè: Isaili gbɛzɔɔ séle, í dɔaa gbépiɔne. N n go pɔ n Niili lèò se ɔ.

6 Máo zea n ae Olebu gbewa we. Gbepi lé, í i bɔ, aai mi. ɔ Mɔizikè màa Isaili gbɛzɔɔ wáa.

7 ɔ wà tɔkpà gupie Masa, * asa we aa Dii léwèu aa m̀: Dii kúwanɔe wee? Wà tɔkpàè Meliba† ɔ, ké Isailiɔ zɔakà we yáí.

Zlkaa ní Amalekiɔ

8 Amalekiɔ m̀ zíkai ní Isailiɔ Lefidiu.

9 ɔ Mɔizi ò Yozuee: Gbɛɔ plewɛe, í ge zíkai ní Amalekiɔ. Zia máo zea sístɛ bee misonawa ní Lua goo kú.

10 Yozuee kè lá Mɔizi òewa, à gè zíkai ní Amalekiɔ. ɔ Mɔizi ní Aalonao ní Huluo dède sístipi misonawa.

11 Tó Mɔizi a ɔɔ sè, Isailiɔ ɔ Amalekiɔ fue, áma tó à a ɔɔ síile sɔ, Amalekiɔ ɔ Isailiɔ fue.

12 Ké Mɔizi ɔ wà, 5 wà gbɛ se díle aà zíe, à z̀léwà, 5 Aalona ní Huluo aa aà ɔ kúkú, gbɛdo ɔplai, gbɛdo ɔzeɛi, 5 aà ɔ g̀ zea e íatè gè g̀ kpéu.

13 ɔ Yozuee zíblè Amalekiɔwa, à ní de de ní fèndao.

14 Dii ò Mɔizie: Bee ké lá guu à de dɔngubo ũ, ní o Yozuee, asa má Amalekiɔ midè dúniá guu píe.‡

15 Mɔizi gbagbaki b̀, 5 à tɔkpàè Diimadalapoo

16 à m̀: A Dii d̀alapoo dɔ musu, Dii ɔ zíkai ní Amalekiɔ gɔɔpiie.

18

Yetolo gea Mɔizi gwai

1 Mɔizi ànsue Yetolo, Madiá sa'ona, yá pɔ Lua kè Mɔizie ní a gbé Isailiɔ mà, lá Dii ní bóle Egipi.

2 A m̀ lè Mɔizi a na Sefola gbàe be yáa

3 ní a negɔe mèn plaɔ. * Ado t́n Geesou,† asa Mɔizi m̀ búsu páleu la b̀mɔn a ũ.

4 Ado t́n Eliezee,‡ asa Mɔizi m̀ a mae Lua d̀balɛe, à a bɔ Falaɔɔ fènda lézɔ.

5 ɔ Yetolo f̀le lé m̀ Mɔizi ḱi ní aà néo ní aà nao gu pɔ à b̀okpàu Lua gbɛ sae guwaiwau.

6 A lékpásakè Mɔizie à m̀: Mále m̀ n ḱi ní n nao ní n né mèn plaɔ.

7 Mɔizi b̀ dà a ànsuele, à kùle à lepèwà. Aa kɔ aafia gbèa, 5 aa g̀ kpéu.

8 Mɔizi yá pɔ Dii kè Falaɔɔe ní Egipiɔ Isailiɔ yáí dau a síuè píi ní taasi pɔ ní lé zéu píi ní lá Dii ní búo.

9 Yetolo pɔ kèna yámaa pɔ Dii kè Isailiɔnewa píi ní lá à ní bɔ Egipiɔ ɔzlo.

10 ɔ à m̀: Wà Dii sáaukpa, lá à á bɔ Falaɔɔ ní Egipiɔ ɔzɔ.

11 Má d̀ sa ké Dii zɔ de dii ḱniɔla píi. Ké Egipiɔ b̀nkùwá, a òlɔné.

12 ɔ Yetolo sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ò Luawa ní sa páleu ɔ. ɔ Aalonao ní Isaili gbɛzɔɔ píi aa m̀ p̀blèaàno Lua ae.

* 17:7 Bee mè lèwɛa. † 17:7 Bee mè zɔakaa. ‡ 17:14 1Sam 15.2-9 * 18:3 Zln 7.29 † 18:3 Bee mè b̀mɔ. ‡ 18:4 Bee mè Lua ma d̀nlede.

Yagɔgɔnaɔ dilɛa
(Iko 1.9-18)

- 13 Kɛ gu dɔ Mɔizi zɔlɛ lɛ yáɔgɔgɔné, aa kálɛaaazi za kɔɔ e oosi.
- 14 Kɛ Mɔizi ànsue yá pɔ àlɛ kɛné è pii, ɔ à aà là à mè: Bɔ rɛlɛ kɛ rɛ gbɛɛ beeo màai? Bɔyāi rɛlɛ yákpalekené ndo, gbɛpii kálɛanzi za kɔɔ e oosii?
- 15 Mɔizi wɛwà à mè: Gbɛ́ɔ i mɔ ma kɛi Lua ledama maie.
- 16 Tó aa yákele vɛ, aai mɔ ma kɛi mà yápi gɔgɔné, mí Lua ikoyá pɔ a dilɛɔ oné.
- 17 Mɔizi ànsue òè: Yá pɔ rɛlɛ kɛ maao.
- 18 Nyɔ kpasa, gbɛ́ pɔ kunnɔɔ i kpasa lɔ, asa zɛpi denlaɛ, rɛyɔ fɔ kɛ ndoo.
- 19 Ma yāma sa, má ledama, Lua iɔ kunnɔ. Nyɔ dené kɔɔ ũ, nɔɔ gé rɛ rɛ yáɔ Lua kɛi,
- 20 nɔɔ ikoyá pɔ Lua dilɛɔ dané, nɔɔ zé pɔ de aa sɛ ɔɔnɛ rɛ yá pɔ aali kɛɔ.
- 21 Gbɛ́ laaide náaide pɔ Lua vɛa vɛ mé aali gbagusaɛsioɔ plɛ rɛ guu, nɛ rɛ dilɛ gbɛɛn ɔaa sɔɔɔ ɔbaanaɔ ũ rɛ gbɛɛn basɔɔɔ pɔo rɛ gbɛɛn blakwɛ pɔo rɛ gbɛɛn kwɛ pɔo
- 22 aao yáɔgɔgɔ gbɛ́piɔnɛ gɔɔpii. Aali mɔma rɛ yá zɛ'ũɔ pii, āma aali yá yɔɔnaɔ gɔgɔ rɛzɛla. Beewa ɔ aa n aso laone.
- 23 Tó Dii wɛine mé rɛ kè màa, rɛyɔ fuo, gbɛ́piɔ i ta be aafia.
- 24 Mɔizi a ànsue yāmà, a kè lá a òɛwa pii.
- 25 A gbɛ́ laaideɔ plɛ Isaili buiɔ guu pii, à rɛ dilɛ gbɛɛn ɔaa sɔɔɔ ɔbaanaɔ ũ rɛ gbɛɛn basɔɔɔ pɔo rɛ gbɛɛn blakwɛ pɔo rɛ gbɛɛn kwɛ pɔo.
- 26 ɔ aai yá gɔgɔné gɔɔpii. Yá zɛ'ũ ɔ aai mɔ Mɔiziwa, ɔ aai yá yɔɔnaɔ gɔgɔ rɛzɛla.
- 27 Mɔizi gè zè a ànsueɛ, ɔ à tà a bùsuu.

19

Sinai gbɛ saɛ

- 1 Isailiɔ bɔa Egipi mɔ àaɔde gɔɔ sɛ́ia zɛ́
- 2 aa fɛlɛ Lefidiũ. Kɛ aa kà Sinai guwawaiu, ɔ aa bòokpà we Sinai gbɛ saɛ.
- 3 Mɔizi dèdɛ gè Lua kɛi gbɛpi musu, ɔ Dii lɛzuaazi à mè: Yáɛ bee o Yakobu bui Isailiɔnɛ:
- 4 A è lá má kè Egipiɔnɛ, lá ma á sé ma suánɔ ma kɛi, lán kúu a né sea a gáslawawa.
- 5 Tó a ma yāmà mé á ma bàakuaánɔ yá kúu sa, áɔ de ma gbɛ́ yenzideɔ ũ* bui pii guuɛ. Baa kè dúnia de ma pɔ ũ pii,
- 6 áɔ demɛɛ kɛaɔ rɛ sa'onaɔ ũɛ, ma gbɛ́ pɔ an kua adoɔɔ ũ.† Yá pɔ rɛyɔ o Isailiɔnɛn we.
- 7 Mɔizi pɛla à gbɛzɔɔ sɛsi, ɔ à yá pɔ Dii òɛ dàu a sɛluné pii.
- 8 Aa wɛwà pii aa mè: Yá pɔ Dii òwɛɛ pii, wá kɛɛ. ɔ Mɔizi yá pɔ wa ò sɛlɛ à gè sɛlɛ Diiɛ.
- 9 Dii òè: Má mɔ n kɛi súlɛlɛ gɛɛlɛ guu, kɛ gɔɔ pɔ mále yá'one, aa e wà ma, aaiɔ n náai vɛ gɔɔpii. ɔ Mɔizi yá pɔ gbɛ́ ò sɛlɛ sɛlɛ Diiɛ.
- 10 ɔ Dii òè: Gé rɛ kɛi, nɛ oné aa gbábɔ rɛzɛlaɛ gbā rɛ ziao, aai rɛ pɔkasaa pí,
- 11 aaiɔ ku sɔu guu zia bàasi, asa a gɔɔ àaɔde zɛ́ má pɛla mà zɛ Sinai gbɛ musu gbɛ́pii wáaɛ.

* 19:5 Tit 2.14 † 19:6 1Pic 2.9, Zia 1.6, 5.10

12 Kɔɔ dané gbepi pɔleu e à liai pii, ní oné aa laaika, aasu dɛdɛ gbepiwao, an gbēe su ɔkãwà seo. Gbé pɔ ɔkãwà, wà ade dɛ.

13 Wasu ɔkã adewao, wà aà pápa ní gbɛo ge wà aà zɔzɔ ní kao wà dɛ. Pɔtuon nò, gbēnazinan nò, à gâc. Tó aa mà wà kuupè wà a ba gà, aa sɔ gbepizi.†

14 Mɔizi pila gbepiwa à mò gbépiò lè, à oné aa gbābɔ níziɛe aa ní pɔkasao pí.

15 A èa oné: Aɔ ku sɔu guu gɔɔ àaɔde zí yá musu. Asu wúle ní nɔoɔ.

16 Ké gu dɔ a gɔɔ àaɔdɛpi zí, ɔ lou lé pūna àlɛ pílepilɛ, mé lou sisi gbɛ musu. Ké aa kuu ɔ gbāa mà, ɔ vía gbé pɔ kú bòouɔ kù pii, aalɛ kpakpanaga.‡

17 Mɔizi b̀lɛr̀nɔ b̀ou, à g̀r̀nɔ Lua kíi, ɔ aa zè zíle gbepi saɛ.

18 Súlele kùle Sinai gbɛwa ké Dii pílawà ní téo yáí. Súlepi f̀lɛ lán mua súlewa, mé gbepi lé lualua pii.

19 Kuu ɔ gbāa lé káfi. Ké Mɔizi yá'ò, ɔ Lua wèwà loupūnaa guu.

20 Dii píla à zè Sinai gbɛ misonawa, à Mɔizi sisi, ɔ à dɛdɛ gè we.

21 Dii òè: Pila ǹ gbépiò gba laai, aasu gu baa ví aa mɔ ma gwaio, ké an daside su gagao yáí.

22 Baa sa'ona pɔ aai sɔmazio, aa gbābɔ níziɛe, ké másu ní dɛdɛo yáí.

23 Mɔizi ò Diiɛ: Aa dɛdɛo, asa n wá gbá laai n mè wà kɔɔ da gbepi pɔleu, i gɔ n pɔ úɛ.

24 ɔ Dii òè: Pila ǹ Aalona se mɔò, áma sa'onaɔ ní gbé kíniɔ su gu baa ví wà mɔ ma kíio, ké másu ní dɛdɛo yáí.

25 ɔ Mɔizi píla gbépiɔwa, à yápi oné.

20

Dii yádilɛa m̀n kwí (Iko 5.1-33)

1 Lua yáɛ bee ò pii à mè:

2 Mámɛmaa Dii á Lua, ma á b̀lɛ zɔbleu Egipi.

3 Asu àò diie vío, ma bàasio.

4-5 Asuli pɔe taa ke à kùle à zɔblèò, pɔ pɔ kú musu ge tɔɔle ge í guun nò, asa ma Dii á Lua, mili sí sàao. Mi mae pɔ yemazio yāvai wi an buioɔe ní musu e à gɛ pé ní síwɛnaɔ ní ní sɔkpaɔwaɛ.

6 Gbé pɔ yemazi aa ma yádilɛaɔ kúaa sɔ, miɔ gbēkɛ vír̀nɔe e ní bui léwa.*

7 Ma Dii á Lua ásuli ma tɔ sí páo, asa gbé pɔ ma tɔ sí pá, má tɔ aà bɔ páo.

8 Ali kámabogɔɔzɪ dɔ ma pɔ ú.

9 Ali á buazí ní á zɪ píio ke gɔɔ soolo,

10 a soplade iɔ dɛé kámabozɪ ú, asa ma Dii á Lua ma pɔɛ. Asuli zɪle ke gɔɔpi zío, ápiɔ ge á nɛgɔɛ ge á nɛnɔɛ ge á zíkɛna gɔɛ ge nɔɛ ge á pɔtuo ge nibɔ pɔ kú á bɛ.

11 Asa gɔɔ soolo ɔ ma musu ní dúniao kè ní ísiao ní pɔ pɔ kú ní guuɔ pii, ɔ ma kámabò a gɔɔ sopladepi zí. Ayámɛto ma báaadà kámabogɔɔpiu, má díle ma pɔ ú.†

12 Ali á de ní á dao kpɛla, ké à e g̀g̀g̀ b̀su pɔ ma Dii á Lua mále kpáwáu.‡

13 Asuli gbēdɛo.§

14 Asuli wúle ní gbēpále nɔoɔ.*

† 19:13 Ebe 12.18-20 § 19:16 Zia 4.5 * 20:6 Nao 14.18 † 20:11 Daa 2.1-3 ‡ 20:12 Mat 15.4, Efe 6.2-3 § 20:13 Daa 9.6 * 20:14 Mat 5.27

15 Asuli kpáí'oo.†

16 Asuli yádo á gbédeewao.‡

17 Asuli á gbédee ua blíkεo. Asuli aà nɔ blíkεo ge aà zíkεna gōε ge nɔε ge aà zu ge aà zaa'ina ge pɔ pɔ a vɔ pɔ. §

18 Gbépii loupūnaa mà ní kuu'ɔo, aa loupilea è ní súεεo dɔ gbε musu, ɔ vɔa ní kú, aale lualua, aa ze káaa.

19 Aa ò Mɔiziε: Yá'owēε nzia, wí ma. Nsu to Lua yá'owēεo, ké wásu gagao yáí.*

20 Mɔizi òné: Asu to vɔa á kũo, asa á laai gwaa yáí ɔ Lua m̀i, ké à e àɔ a vɔa vɔ, mé ké ásu duunakεo yáí.

21 Aa ze káaa, ɔ Mɔizi s̀ telui, gu pɔ Lua kupiu.

Dii gbagbakti yá

22 ɔ Dii ò Mɔiziε: Yáε bee o Isailiɔne: Azɔlawa á mà lá ma yá'òé za musu.

23 Asu táa ke à naao. Asu ánuusu ge vua pi táaɔ ũo.

24 A ma gbagbakti bo ní b̀εεo, ili sa'owà ní sãɔ ní zuo, sa pɔ wí a pɔ káteu à tékũ ní sãaukpasao. Gu pɔ má díléé àɔ ma sisuu, má m̀s á k̀i, mí báaadaágu.

25 Tó ále ma gbagbaktipi bo ní gbεo, ásu ke ní gbε áaoo, asa tó a gápèlewà, à sãakèn we.†

26 Asu ma gbagbakti bo à a dedekli keo, ké á puizi su bɔwàoo yáí.

21

Zɔɔ gwaa yá (Iko 15.12-18)

1 Ikoyá pɔ n̄yɔ danéɔn ke:

2 Tó gbé Ebεlu lù zɔ ũ, ali zíkεè wè sooloε, a wè soplade i bɔ wéε ũ flabosai.

3 Tó à m̀ adoe, a bɔ adoe. Tó a nɔ vɔε, aà bɔ ní a nɔo.

4 Tó aà dii mé nɔ kpáwà mé à néɔ iaànɔ, nɔεpi ní a néɔ gō aà diie, i bɔ ado.

5 Tó zɔpi mè, á ye a diizi ní a nao ní a néɔε, á ye bɔ wéε ũo,

6 aà dii i geaànɔ yãgōgōnao k̀i, i sãaànɔ kpεεlei, i aà swá f̄s ní kao gãmɔ ge gãmɔ líwa, iɔ ku aà zɔ ũ e gɔɔpii.

7 Tó gbé a nenɔε yá zɔ ũ, a e bɔ lá zɔgōε i bɔwao.

8 Tó aà dii díle á aà se nɔ ũε, mé nɔpi i su k̀èèo, aà to wà aà bo. A zεvɔ à aà yía buipálewao, ké à b̀ aà yáú yáí.

9 Tó a kpá a néwae s̄o, aà aà díle a nenɔε ũ.

10 Tó à nɔ pále sè, asu a káau baa bɔ ble ge pɔkasao ge kpé yáuo.

11 Tó i yá mèn áaɔpiɔ keèo, zɔpi zεvɔ à ta pã flabosaie.

Gbé kea'ia yá

12 Tó gbé gbé lè a dè, wà ade de s̄o.

13 Tó ále wεεε à aà deoe s̄o, tó kai mé m̀, má ulékli díléé, ili bàale ta we.

14 Tó gbé ǹsèpãsi k̀ è a gbédee dè, baa tó à bàalè gè ná ma gbagbaktizi, wà gi wà aà de.

15 Tó gbé a de ge a da gbè, wà ade de.

16 Tó gbé gbé sè kpáí, a yía ge a kũan nò, wà ade de.

17 Tó gbé a de ge a da kpɛ̀bò, wà ade de.*

18 Tó wàle sòleke, mé gbé a gbèdo lè ní gbɛo ge ɔ̀kù, mé i gao, tó a ku dèadèa,

19 à fì fèlè lé bɔ̀ bàasi ní lío, gbé pò à aà lè a bɔ̀ gosaiɛ, i aà zì pò i e kèò flaboè ní ɛsɛ pò wa kèèò.

20 Tó gbé a zɔ̀gɔ̀e ge nɔ̀e lè ní goo, mé à gà gòò, wa ade wɛ̀tā.

21 Tó zɔ̀pi gɔ̀ɔ̀ do ge gɔ̀ɔ̀ pla lè sɔ̀, wasu aà diipi wɛ̀tāo, asa aà ɔ̀aɛ.

22 Tó gɔ̀e lé dɛ̀ɛka mé aa kpà nɔ̀sindeea, tó à nɔ̀b̀lè mé aà gue i ke'íao, lá nɔ̀epi zà dānè, aa a flabo màaɛ, tó yá gɔ̀gɔ̀naɔ̀ wèi.

23 Tó ía pàle su ku a guue sɔ̀, wa ga flabo ní gao,

24 wé ní wéo, swaa ní swaao,† ɔ̀ ní ɔ̀o, gbá ní gbáo,

25 tɛ̀bɔ̀ ní tɛ̀bɔ̀o, ía ní íao, bɔ̀ ní bɔ̀o.

26 Tó gbé a zɔ̀gɔ̀e ge nɔ̀e lè, aà wé wí, aà aà gbaɛ aà wé flaboa ù.

27 Tó aà swaaɛ sɔ̀, aà aà gbaɛ aà swaa flaboa ù.

Pɔ̀tuɔ̀ yá

28 Tó zu gɔ̀e ge nɔ̀e z̀ò a dè, wà zupi pápa ní gbɛo wà de, aà dii i bɔ̀yāu. Wasu zupi ǹò soo.

29 Tó zupi pásì za káauɛ sɔ̀, mé wa ò a diie, tó i d̀o, ɔ̀ à gbé z̀ò a dè, wà zupi pápa ní gbɛo wà de, wí a dii de l̀o.

30 Tó wà ɔ̀a dà a diie aà wēni flaboa yáí, lá wa òè píi a boɛ.

31 Tó zupi né dè, yá douɛ.

32 Tó zupi zɔ̀gɔ̀e ge nɔ̀e dè, zu dii a ánuɔ̀ ɔ̀watɛ̀ baakwi kpa zɔ̀ diiwaɛ, wí zupi pápa ní gbɛo wà de.

33 Tó gbé pò wè a l̀òle, ge tó à l̀ò ỳò, i pò taɛo, ɔ̀ zu ge zàa'ína zù a guu,

34 l̀òde flabo pò diie ní ɔ̀ao, pɔ̀gepi i gɔ̀è.

35 Tó gbé zu gbèpàle pò z̀ò a dè, aà a b́éɛ yía, aai a ɔ̀a kpaale, aai a ge kpaale màa l̀o.

36 Tó zù dii d̀ò za káau ké a pásì mé i d̀o, a zu flabo ní zuoɛ, a ge i gɔ̀è.

Aizɛɛ yá

37 Tó gbé zu ge sã kpáí'ò, mé a dè ge a yía, a zu flabo ní zuo mèn sɔ̀oɛ, i sã flabo ní são mèn sííɔ̀.

22

1 Tó kpáí kpé gb̀o, mé gbèe aà kù à aà lè a dè, tó gwáɛ ade tàae vío,

2 tó ní íatɛ̀wɛoɛ sɔ̀, bee mé tàae ví.

Kpáí a flaboɛ. Tó a pɔ̀e ví sɔ̀o, wà aà yía zɔ̀ ù pò pò à a kpáí'ò yáí.

3 Tó wà zu ge zàa'ína ge sã pò à a kpáí'ò è aà ɔ̀zì b́éɛ, a a flabo mèn plaɛ.

4 Tó gbé lé p̀ò dá bua ge wéebu guu, mé a tò a p̀ò gbèpàle bua p̀òblè, ade a flabo ní a bua ge a wéebu p̀o maɔ̀ɛ.

5 Tó wà tɛ̀sɔ̀ sɛ̀wa, mé à gè dà gbèpàle bugbeu ge p̀ogba, mé aà p̀ò tɛ̀kù, tekpana a flaboɛ.

6 Tó gbé ɔ̀a ge àizɛɛ kpà a gbédeewa ulɛi, mé wa sè aà kpéu kpáí, tó wà kpáipi kù, a pò pò à a kpáí'ò flabo lɛɛ plaɛ.

7 Tó wí e aà kùo, kpɛde ge yákpalekɛnaɔ̀ le, aai gwa tó ɔ̀mɛ pò pò wa kpáwa ulɛipi sè.

* 21:17 Mat 15.4 † 21:24 Mat 5.38

8 Tó lɛkpaa gè gbéɔ zānguo zu ge zàa'ina ge sã ge pɔkasa yá musu ge pɔe mé vùaa ɔ gbēe è à mè a pɔe, gbɛɔn plapiɔ gé yákpalekenao kɛi. Gbé pɔ yákpalekenao mè aà yá nao a flabo a gbédeee lɛe plaɛ.

9 Tó gbé zàa'ina ge zu ge sã ge pɔpãle kpà a gbédeewa gwai, tó à gà ge a gue kè'la ge wa kù gbēe i eo,

10 an gbɛɔn pla mp̄ii aa ka Diiwa, gbé pɔ wà pɔ kpàwàpi i me i ɔkãwàò. Pɔ dii ze ní a kaao, gbé pɔ à pɔ kpàwàpi sɔ a flaboo.

11 Tó wa kùwà kpáie sɔ, a flabo pɔ diieɛ.

12 Tó wai mé dè, a a seela ɔbè, a pɔ pɔ wai kùpi flaboo.

13 Tó gbé pɔtuo sè a gbédeewa mé a gue kè'la a dii kpɛ ge pɔpi gàn nò, a a flaboɛ.

14 Tó pɔ dii wáaɛ sɔ, a a flaboo. Tó wa sèwà wà flabòèe sɔ, ɔa pɔ wa sèowà bee a m̄s.

Kua n̄ k̄so yá

15 Tó gbé pɔyè wéndia pɔ wi kpásã yaaɔe, a nɔpi wɛɛlɛ'ɔa kpaɛ, i à se nɔ ù.

16 Tó né mae gi flafia aà zãkɛaãɔ, gɔpi a gi nɔwɛɛlɛ'ɔa kpá lá wí kpawac.

17 Asu to nɔe pɔdamade àɔ kuo.

18 Tó gbé pɔtuo dàakpà, wà ade dɛ.

19 Sa'oa Diiwa ado bàasio, gbé pɔ sa'ò dii pãlewa, wà ade tɔlɔzɔ.

20 Asu bòmɔ wetão, ásu gbãamɔèò, asa bòmɔɔn á ù yãa Egipi.

21 Asu gyaa ge tone wetão.

22 Tó a aà wetã mé à wiilà, má yásiaãɔe.

23 Ma pɔ i fɛle, mí á dɛdɛ zɪ guu, á naɔ i gɔ gyaa ù, á néɔ i gɔ desai sɔ.

24 Tó a ɔa sèa ma gbé taaside pɔ kúánɔe, ásu ɔ'idiaè lán ɔ'idianɛdewao.

25 Tó n n gbédee zwãa tɔɔmasi, kpawà e latè àɔ gɛ kpéu,

26 asa aà wúlebɔ mɛndona pɔ i flifwan we. Bó a wúleòì? Tó à wiilà, má yásiaãɔe, asa sósobiden ma ù.

27 Asu Lua tɔbɛsio. Asu á bùsu gbãade kao.*

28 Asu à á bua ge á lu pɔ káau pɔ i ma gba gɔɔ gágao. Ali á negɔe séiaɔ kpaá.

29 Ali á zu ge á sã nesana séiaɔ kpaá. Ali kɛ a dawa gɔɔ soplac, a swaaɔde ùli kpáa.

30 Aɔ dɛ ma gbé pɔ an kua nídoɔ ù. Asuli nòɔ pɔ wai dè soo. Ali kpá gbɛɔwa.

23

Yákea a zéwa

1 Asuli wàpe baokpao. Asuli ze ní gbɛvãio ege seelade ùo.

2 Asuli té bilazi yãvãikea musuo. Asuli ze ní bilao yákpale guu à bɔ yázede kpeo.

3 Tó taaside yá nao, ásuli zeaãɔo.

4 Tó n ibɛe zu ge aà zàa'ina sãsã, mé n kpaaùò, kù n suoè bɛ.

5 Tó n n zangude zàa'ina è, àlɛ fu asowa, dɔaálɛ, r̄isu to weo.

6 Tó taaside yá na, ásuli bɔ aà kpeo.

7 A kɛ mɔafiliwa zã. Asuli tãaesaiɛ ge gbɛmaa dɛo, asa má tó tãaeɛ bɔ pão.

* 22:27 Zln 23.5

8 Asuli gbagusaesio, asa gbagusae i to wedeo vlakue, me i gbemaao ya fuangba.

9 Asuli bomo wetao. A bomoke do, asa bomoon a u ya Egipi.

10 Alio pota a bua, ilio keke e we soolo,

11 a we soplade i to tole kamabo a lampa, a taasideo i a za po bole we konwe, seanoobo i a kini so. A ya doupi ke ri a vebuon ri a ku kpeo.

12 Alio zike e go soolo, a soplade zi ili kamabo, ke a zuo ri a zainao e kamabo, me a zo ri bomo e lampa.

13 Ao ya po ma deo kua pii. Asuli dii paleo sisio. Wasuli ri to ma a leu seo.

Lousisidikpe men aaso

(Bɔa 34.18-26, Iko 16.1-7)

14 We ri weo ali mo lousisidikpe lee aaso keimee.

15 Alio Kaaso dikpeke la ma daewa, ilio kaa so e go soplamo po wi me Abibu guu a goowa, asa mopi guu o a bole Egipi. Gbe suli mo ma kii ogio.

16 Alio Pakeke dikpeke go po a na pakekewa, ilio a buapo kaauo kpa. Alio Pokaaa dikpeke we laaawa go po a a buapo kaaa pii.

17 We ri weo gen aao a ge pii li mo dikpekei mapi ma Dii a Luae.

18 Asuli posea kpa sanu ri a sa'obo auoo. Asuli dikpe sa'obo nisi dile gu dowo.

19 Ali ge Dii a Lua kpeu ri a buapo kaauo. Asuli blene noo kuu ri a da yo'ioo.

Dii legbea Kanaa busu ya musu

20 Ma Malaika zi aa doaae, io a da zeu, i geano gu po ma kekeu.

21 A laaido aa yawa, io aa yama. Asu bo aa kpeo, asa a suuukeano a taee ya musuo, ke ma to kuwa yai.

22 To a aa yama me a ya po ma de ke pii, ma de a ibeo ibee ue, a weleo wele u.

23 Ma malaikapi a doaae, i ge zee busu po Amoleo kuu ri Ito ri Pelizo ri Kanao ri Ivio ri Yebuso, mi ri midee.

24 Asu kule ri diiono, asu zobenoe, asu ri kea keo. A ri gboo, i ri gbepelo wiwi.

25 A zoble Dii a Luae, i baadae a bleu ri a imiao, i gyao kewa.

26 Noo nobole a busuo, me fli ao kuuo. Ma a weni doe ri mogalaoe.

27 Ma vladada gbe po ku a aezi, mi to gili ge bui po a ka ri kiogu, mi to a ibeo kpekpa.

28 Ma beo gbae a ae, aa ka Ivio ri Kanao ri Itoigu, aai ri yae.

29 I ke ma ri yae we do guu go no, ke busupi su go lakpe u, seanoobo lialao yai.

30 Ma ri yae busebusee e a ge dasiku a ka busu kua.

31 Ma a busu le dae za Isia Tea leu e Filito Isia leu, za guwaiwai leu e Uflata leu. Ma busupideo nae a zle, i ri ya.

32 A le su ao ku ri yau ge ri dii yauo.

33 Asu to aao ku a busuo, ke aasu to a duunakemeo yai, asa to a zoble ri diioe, a mokpa azlae.

1 Dii ò Mɔizie: Mpi ní Aalonao ní Nadabuo ní Abiuo ní Isaili gbèzɔɔ gbèɔn baaɔkwio, à dède gbewa à mɔ ma kfi, í kùlemɛɛ za kaaáa.

2 Ní sɔmazi ndo, aasu sɔmazio, mé bíla su dedennɔ gbepiwao.

3 Mɔizi gè yá pɔ Dii ò dàu a siuné pii ní ikoyá pii. Aa wè sánusánu nípii aa mè: Yá pɔ Dii ò pii, wá keɛ.

4 ɔ Mɔizi yá pɔ Dii òpio kè lá guu pii.

A fɛle kɔkɔɔ, à aà gbagbaki bò gbepoleu, ɔ à gbepèlepele mèn kuepla Isaili bui kueplaɔ pɔ ũ.

5 A Isaili èwaasɔ zì ní zuswanaɔ, ɔ aa sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū òò Diiwa ní sáaukpasaaɔ.

6 ɔ Mɔizi zupio au sí a kpaalè leɛ pla. A a leɛ do díle ní tao, à a leɛ do èle sa'okliwa.

7 ɔ à Dii bàakuaáɔ lá sè à a kyokèné. Aa mè: Yá pɔ Dii ò pii, wá keɛ, wá misiileɛɛ.

8 ɔ à aupi sè a fámá à mè: Dii bàakuaáɔ aun we yádileáéɛ beɔ musu pii.*

9 Mɔizi ní Aalonao ní Nadabuo ní Abiuo ní Isaili gbèzɔɔ gbèɔn baaɔkwio dède gè Lua kfi.

10 Aa ní Isailio Lua è. Safii gbè gusalala kále aà gbá zíe, a í de búunno wásawasa lán luabebuunawa.†

11 Lua í yáe ke Isaili gbàadepioɔ. Aa wesiáale, ɔ aa pɔblè aa imí.

Mɔizi kua Sinai gbɛ musu

12 Dii ò Mɔizie: Dède gbewa n mɔ ma kfi, níɔ ku we. Má gbè pèpɛɛ pɔ ma ikoyá pɔ má díle kè máɔ kpama, ké n e dané.

13 ɔ à fɛle ní a zɔbána Yozueeo, aale gé dèdei Lua gbewa.

14 ɔ Mɔizi ò gbèzɔɔɔne: Aɔ wá dá lá, wá ɛa suwá. Aalona ní Hululo aao kúanɔɔ. Tó gbèe yáe ví, aà gèò ní kfi.

15 ɔ Mɔizi dède gbepiwa. Súleɛ daa a misonaa,

16 ɔ Dii gawi pila Sinai gbepiwa. Súlepi daa màa e gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade ɔ Dii lezù Mɔizizi za súlepi guu.

17 Isailio Dii gawi è lán té pásíwa gbepi misonaa.

18 ɔ Mɔizi gè súlepi guu, à èa dède gbepiwa. A ku we e gɔɔ bla fáane ní gwáasíno.

25

Gbadaa zwáakpɛɔa yá musu

(Bɔa 35.4-9)

1 Dii yá'ò Mɔizie à mè:

2 O Isailioɔne aa gbadamɛɛ, ní sí gbé pɔ wèi à damɛɛ ní nòsemendoowa.

3 Pɔ pɔ níyɔ símá gba ũɔn ke: Vua, ánuɔ, mɔgotɛ,

4 babuuna, bà gáalulade, wɔɔtɛna, zwáa, bleká,

5 sása báa pɔ wa kèke téɛɛɔ, ayo báaɔ, lepusiali,

6 filia nísi, pɔ gínana pɔ wí nísi pɔ wí pɔ díleò à gɔ ma pɔ ũ ní tulaletio keòɔ,

7 onisi ní gbè beɛede pále pɔ wa zíkèò sa'o'ula ní aà bɔɔloonnɛowaaɔ.

8 Aa kpɛdɔmɛɛ, mío kúrínɔ.

9 A zwáakpɛpi ní a pɔkeleɔ ke pii, lá má a taa ɔlɔnɛwa.

* 24:8 Mat 26.28, 1Kln 11.25, Ebc 9.19-20, 10.29 † 24:10 Eze 1.26, Zia 4.2-3

Kpagolo yá
(Bɔa 37.1-9)

10 Kpagolo ke ní lepusialio. A gbàa iɔ gàsísuu pla ní kńnio, a yàasa iɔ gàsísuu do ní kńnio, a lesí sɔ́ gàsísuu do ní kńnio.

11 Vua tēetēe kúlewà a guu ní a kpɛo pii, ní zàble a léwa ní vuo n̄ liai.

12 Vua zā pi mèn síiɔ kpagolo pɔ́ ũ, ní pépe a gbá mèn síiɔwa, kpela ní kpeleo.

13 N a sélío ke ní lepusialio, ní vua kúle lípiɔwa.

14 Ní lipɔɔɔpiɔ solɔsɔlɔ zā pɔ́ pépe kpagolo saaloɔwau, aaib de kpagolopi sélío ũ.

15 Lipɔɔɔpiɔ iɔ solɔsɔlɔba kpagolopi zāɔu, wasuli lípiɔ bole zāpiɔuo.

16 Ikoyá gbè pèpɛɛ pɔ́ má kpamaɔ ka kpagolopi guu.

17 N a netae ke ní vua tēetēeo duunkēmakli* ũ, a gbàa iɔ gàsísuu pla ní kńnio, a yàasa iɔ gàsísuu do ní kńnio.

18 Malaika gàsɩadeɔ pi mèn pla ní vua pɔ́ wa gbègbè maannɔ a netaepi pɔ́ ũ

19 ado léla, ado léle. N a netaepi pí ní malaikapiɔ aao zɛawà gɔ́ɔ kpela ní kpeleo.

20 An gàsɩa iɔ pɔoa musu a netaepia. Malaikapiɔ ae iɔ doakɔwa, an wé iɔ pɛa netaepiwa.

21 Ikoyá gbè pèpɛɛ pɔ́ má kpamaɔ ka kpagolopiu, ní a népi taɛ.

22 A netaepi musu ɔ́ máli kpaaúnno malaika mèn pla pɔ́ aa zɛa ikoyá kpagolopiwaɔ zāngu. We ɔ́ máli yá pɔ́ má dile Isailiɔne kpauma.

Táabunu yá
(Bɔa 37.10-16)

23 Táabunu ke ní lepusialio, a gbàa iɔ gàsísuu pla, a yàasa iɔ gàsísuu do, a lesí sɔ́ gàsísuu do ní kńnio.

24 Vua tēetēe kúlewà, ní zàble a léwa ní vuo n̄ liai.

25 Lipepɛɛ dai n̄ liai, a lesí iɔ ɔ́tá do, ní zàble a léwa ní vuo n̄ liai.

26 Vua zā pi mèn síiɔ táabúnupi pɔ́ ũ, ní pépe a gola mèn síiɔwa a gbápekli.

27 Zāpiɔ iɔ pepɛ lipɛpɛɛpi zílɛ lipɔɔɔ pɔ́ wáli táabúnupi sɛɔɔ ũ.

28 Lepusiali ɔ́ n̄yɔ́ á lipɔɔɔpiɔ ũ, ní vua kúle lípiɔwa búlubulu, iɔ de táabúnupi sélío ũ.

29 Tapelentiɔ ní toonaɔ pí ní vua tēetēeo táabúnupi pɔ́ɔ ũ ní loɔ ní imibɔ pɔ́ wáli v̄ɛɛ kauɔ.

30 Níli p̄ɛɛ† pɔ́ wáli kpáaɔ kálɛ táabúnupiwa, iɔ kálɛa ma ae we gɔɔpii.

Dau yá
(Bɔa 37.17-24)

31 Dau pí ní vua tēetēeo, ní a gbá ní a lidao ní a vú piaaɔ ní a beɔ gbègbè maanno vua doúpi ũ.

32 Ní daupi gɔ́na ke soolo, kpela áaɔ, kpele áaɔ.

33 A gɔ́napi iɔ vúɔ v̄l mèn áaɔ'aaɔ zoolozoolonno lán kánavuwa ní a beɔ. Màa dau gɔ́na mèn soolopiɔ aao de pii.

34 Daupi lida iɔ vúpiɔ v̄l lɔ mèn síiɔ baade ní a beɔ.

35 Kɔ́pekli m̀endo iɔ ku dau lidawa gɔ́na mèn plaɔ pékli. A plaade iɔ ku gɔ́na mèn pla páleɔ pékli, a áaɔde iɔ ku gɔ́na mèn pla páleɔ pékli lɔ. Màa daupi lida gɔ́na mèn soolopiɔ aao de.

36 Wa daupi lida pí ní vua tēetēeoɛ ní a kɔ́pɛpekliɔ ní a gɔ́napiɔ gɔ́ɔ.

37 N a filiaɔ ke mèn sɔpla n̄ didi a musu, ké aao gupu ae.

* 25:17 Ebe 9.5 † 25:30 Lev 24.5-8

³⁸ Filiadeɔɔ ní a tésibɔɔ iɔ de vua tētētē ũ.

³⁹ Ní daupi ní a pɔkelepɔ ke píi ní vua kiloo baakwi ní síi500.

⁴⁰ Ke ní laaio lá mále a taa keɛe gbe musu lawa.‡

26

Zwàakpeɔɔa yá (Bɔa 36.8-38)

¹ Zwàakpe zwāa ke ní pólé pɔ wa tà ní bataeao, wà gōinakèwà ní malaika gāsɩadeɔ ní babuunao ní bà gāaluladeo ní wɔɔtēnao le kwi.

² Pólépiɔ gbāa iɔ gāsɩsuu baakwi plasai, a yàasa sɔ gāsɩsuu síi5. Pólépiɔ zɔɔ aɔ sáa màa píie,

³ wi pólépiɔ nami le sósɔo.

⁴ Babuuna letánke n̄ dɔdɔ zwāapiɔ lé gbezāɔwa

⁵ mèn blakwikwi, bapiɔ iɔ bɔaa ní kɔo píi.

⁶ Mɔkoolonaɔ pí ní vuao mèn blakwi, ní bapi kákau lá a bɔaabɔaa ní kōowa, ní zwàakpe zwāapi daokɔi.

⁷ Blekā pólé tá le kuedo, wili kú zwàakpepia.

⁸ Pólé mendo gbāa iɔ gāsɩsuu baakwi, a yàasa sɔ gāsɩsuu síi5. Pólé le kuedopii zɔɔ aɔ sáa màa píi.

⁹ N a le sɔɔɔ nami adoa, ní a le soolo pɔ gò nami adoa b. Pólé le soolode kpaatɔ pólé le pla léu kpépi lé pɔ ũ.

¹⁰ Bà letánke n̄ dɔdɔ zwāapiɔ lé gbezāɔwa blakwikwi.

¹¹ Mɔkoolonaɔ pí ní mɔgotēo mèn blakwi, ní bapi kákau, zwàakpe zwāapi i dakɔi.

¹² Zwāapi gbāa pɔ a de kpépia i ka zwāapi mendo guo, iɔ bāea kpé kpé.

¹³ Zwāapi yàasa pɔ a de kpépi zwāa káaua kpela ní kpeleo gāsɩsuo dodo, iɔ bāea màa.

¹⁴ Sāsa bāa pɔ wa kèke tēeɛo dadakɔi, wili kú zwàakpepia, ní ayo bāao dadakɔi, wili kua b.

¹⁵ Lepusiali á pèpepepeɛ zwàakpe lipeleɔ ũ.

¹⁶ Lípiɔ gbāa iɔ gāsɩsuo kwikwi, a yàasa sɔ gāsɩsuo dodo ní kinio.

¹⁷ Lipepepepiɔ swá bɔ n̄ kpaaf mèn plapla. Zwàakpe lípiɔ ke màa píi.

¹⁸ Lipepeɛɔ ke màa mèn bao zwàakpe geɔmidɔkɩ oi pɔ ũ,

¹⁹ ní a zebɔɔ pí ní ánusuo mèn bla, wili lí mèn baopiɔ pépeu, lí mendo iɔ zebɔɔ ví pla a swá gēkɩ ũ.

²⁰ Lipepeɛɔ ke màa b mèn bao zwàakpe gugbāntoo oi pɔ ũ,

²¹ ní a zebɔɔ pí ní ánusuo mèn bla, wili dile mèn plapla wà lí mendo swá pépeu.

²² Lí pèpeɛ ke màa mèn soolo zwàakpe be'ae oi pɔ ũ.

²³ Lí pèpeɛ ke màa b mèn pla zwàakpe be'ae oi pɔ golaɔ pɔ ũ.

²⁴ Gola lí mèn plapiɔ paa n̄ nakɔwa za zílle e musu, zā mendo aɔ ví.

²⁵ Zwàakpepi aɔ lipepeɛɔ ví màa mèn swaaɔe ní ánusuo zebɔɔ mèn gēo ní mendo, lí píi ní a zebɔɔ mèn plapla.

²⁶ Lepusiali á pɔɔpɔɔ mèn sɔo zwàakpe kpe do lipepeɛɔ yebɔ ũ,

²⁷ ní á b mèn sɔo kpe do lipepeɛɔ pɔ ũ. Lipɔɔɔ pále á b mèn sɔo zwàakpe be'ae oi lipepeɛɔ yebɔ ũ.

28 Lipɔɔɔ pɔ aɔ ku guo a pã lipɛɛɛɔla guoguoɛ, bɔa a léla e a léle.

29 Vua kúle lipɛɛɛɛpiɔwa, ní ní zãɔ pí ní vuao a lipɔɔɔpiɔ sɔɔɔkɔi ũ. Vua kúle lipɔɔɔpiɔwa ɔ.

30 Zwãakɛpi dɔ lá ma a taa òɔne gbɛ musuwa.

31 Zwãatã ñ pɛle suuna ũ, ní gɔɔnakɛwã lán malaika gãsladeɔwa ní babuunao ní bà gaaluladeo ní wɔɔtɛnao ní bataɛao.

32 Lɛpusiali á a lipɛleɔ ũ, ní vua kúlewã pii, ní lipiɔ pɛpɛ a zɛbɔ pɔ wa pí ní ánusuo mèn siis̄ guu. Zwãapi dɔ lipɛle mèn siis̄piɔ kúɔ pɔ wa pí ní vuaoɔwa.

33 Zwãapi mɔkoolonaɔ ka lipɛle kálopiɔ. Ikoyã kpagolo dile suunapi kɛ. Suunapi i zwãakɛpi biile lɛɛ pla, kɛɛle ní luakukɔi.*

34 Ikoyã kpagolo pɔ kú luakukɔi né tae,

35 ní táabũnu dile suunapi sae kɛɛle oi zwãakɛ gubãntoo oi, ní dau dile ñ a aɛ dɔ táabũnupiwa zwãakɛ gɛɔmidɔkɔi oi.

36 Zwãatã kpɛpi lé pɔ ũ, ní gɔɔnakɛwã ní babuunao ní bà gaaluladeo ní wɔɔtɛnao ní bataɛao.

37 Lɛpusiali á zwãapi lipɛleɔ ũ mèn sɔo, ní vua lewã pii, ní a káloɔ pí ní vuao, ní a zɛbɔɔ pí ní mɔgotɛo mèn sɔo.

27

Sa'okti yá

(Bɔa 38.1-7)

1 Sa'okti kɛ ní lɛpusialio, a gbãa iɔ gãɔsusu sɔo, a yãasa iɔ gãɔsusu sɔo ɔ. A gbãa ní a yãasao iɔ sãa, a lesi sɔ gãɔsusu áaɔ.

2 Sa'oktipi kɛ ní a kɔbaɔ gɔɔ mèn siis̄ gola ní golao, ní mɔgotɛ kúle sa'oktipiwa.

3 Sa'oktipi pɔkɛle kɛ ní mɔgotɛo, a oo túfukabɔɔ ní a pɛleɔ ní a au'elebɔɔ ní a saao ní a tɛsibɔɔ pii.

4 Mɔyãayãana pí sa'oktipi pɔ ũ ní mɔgotɛo. Mɔgotɛ zã pi mèn siis̄, ní dɔdɔ mɔyãayãanapi golaɔwa.

5 Mɔyãayãanapi sɔɔ sa'okti zɛɛ, ní feleɔ musu e a ka sa'oktipi guo.

6 Lɛpusiali á pɔɔpɔɔ sa'oktipi pɔ ũ, ní kpá ní mɔgotɛo.

7 Lipɔɔɔpiɔ sɔɔsɔɔ zãpiɔ sa'okti kpɛla ní kɛleɔ a sɛbɔ ũ.

8 Sa'oktipi kɛ ní lipɛɛɛ, iɔ e vɛ, lá má òɔne gbɛ musuwa.

Zwãakɛ kaa yá

(Bɔa 38.9-20)

9 Kaa da zwãakɛi, a gɛɔmidɔkɔi oi iɔ gãɔsusu basɔo, iɔ zwãa pɔ wa tã ní bataɛao vɛ

10 ní lipɛleɔ mèn bao. Ní a zɛbɔɔ pí ní mɔgotɛo mèn bao, ní lipɛle káloɔ ní mɔpɔɔɔ pí ní ánusuo.

11 A gubãntoo oi zwãa gbãa iɔ gãɔsusu basɔo màa ɔ ní lipɛleɔ mèn bao ní a zɛbɔ pɔ wa pí ní mɔgotɛoo mèn bao, ní lipɛle káloɔ ní mɔpɔɔɔ pí ní ánusuo.

12 Naa be'ae oi kaa yãasa iɔ gãɔsusu blakwi ní zwãao ní a lipɛleɔ mèn kwi ní a zɛbɔo mèn kwi.

13 Naa gukɛ oi kaa yãasa iɔ gãɔsusu blakwi.

14 Zwãa gãɔsusu gɛo iɔ ku kaa lé ɔplaaí ní a lipɛleɔ mèn áaɔ ní a zɛbɔo mèn áaɔ.

15 Zwãa gãɔsusu gɛo iɔ ku ɔzɛi ɔ ní a lipɛleɔ mèn áaɔ ní a zɛbɔo mèn áaɔ.

* 26:33 Ebe 6.19, 9.3-5

16 Kaapi lé zwáa iɔ gàsísuu bao ní a lipelɛo mèn síiɔ ní a zebɔo mèn síiɔ. A zwáapi iɔ de pólɛ pɔ wa tà ní bataɛao wà gɔ́inakèwà ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔ́ɔtɛnao ũ.

17 Kaa lipelɛ pɔ liaiɔ iɔ m̀pɔ́ɔɔ ní kálo pɔ wa pí ní ánuusoɔ vɛ ní a zebɔ pɔ wa pí ní m̀ogotɛɔ.

18 Kaapi gbàa iɔ gàsísuu basɔo, a yàasa gàsísuu blakwi, a lesɛ sɔ́ gàsísuu sɔo. A zwáa iɔ de pólɛ pɔ wa tà ní bataɛao ũ, iɔ zebɔ pɔ wa pí ní m̀ogotɛo vɛ.

19 Zwáakpe pɔkele pɔ wàli a zíkɛo píi, baa a kùbɔɔ ní a kaa kùbɔɔ, wa pí ní m̀ogotɛo píiɛ.

Filianaayá

(Lev 24.1-4)

20 O Isailiɔnɛ aali m̀nɛ ní nísí íwao dau pɔ ũ, ké a filiaɔ lí e aao gupu.

21 Aalona ní a negɔ́ɛo líɔ filiapiɔ kéke kpaaukpɛpiu zwáa pɔ kpaá ikoyá kpagoloi kpɛɛle oi, ilio naa ma aɛ we za oosi e gu gɛ lí dɔɔ. Yápi iɔ de Isailiɔnɛ yádílɛa láasai ũ e an buiwa.

28

Sa'on pɔkasao

(Bɔa 39.1-31)

1 Isailiɔ guu n̄ n v̄li Aalona ní a negɔ́ɛo Nadabu ní Abiuo ní Elezaao ní Itamaao sísi, aaliɔ ma gbagba.

2 Pɔkasa pɔ n̄ v̄li Aalona ali s̄omazíkèè, iɔ gawi vɛ ní bɛɛɛo.

3 O ḡside pɔ ma ní gbá ñɔɔnɛ píi, aa pɔkasapiɔ ké Aalonaɛ, wi aà dilɛ adoa aàɔ ma gbagba.

4 Pɔkasa pɔ aa kè̀pion ké: B̀̀loonnɔɛ, sa'o'ula, ulatao, ulatao pɔ wà ba kè̀wà, tulu, asana. Aa pɔkasapiɔ ké n̄ v̄li Aalonaɛ ní a negɔ́ɛo, ké aali e s̄omazi ma gbagbai.

5 Aa pɔkasapiɔ ké ní vuao ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔ́ɔtɛnao ní bàabaaɔ.

6 Aa sa'o'ulapi z̄s̄ ní pólɛ pɔ wa tà ní bataɛao, wà gɔ́inakèwà ní vuao ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔ́ɔtɛnao.

7 Danziipi iɔ de bakangáu ũ.

8 Aai asana tá ní sa'o'ula pólɛ doupio, ké aali dɔ sa'o'ulapia.

9 Onisi gbe se mèn pla, ní Isaili buiɔ t̄ kè̀ gbepiwa

10 Lá an ia t̄t̄e k̄ɔ kpɛwa. T̄ɔ mèn soolo iɔ ku gbè m̀ndowa, a soolo pɔ ḡɔ́ iɔ ku a plaadewa.

11 Isaili buiɔ t̄ kè̀ gbepiwa, lá p̄nk̄ena i w̄s̄ákè p̄nawawa. Gbepiɔ kùbɔɔ ké ní vuao, ní gbepiɔ dadau.

12 Gbè mèn plapiɔ pépe sa'o'ula bakangáuwa, aaiɔ de Isaili buiɔ yádɔngugbɛo ũ. An t̄ iɔ ku Aalona ḡau kpe pla píi yádɔngugbɛo ũ ma aɛ.

13 Gbekùbɔpiɔ ké ní vuao.

14 Vua t̄ɛt̄ɛ tá mèn pla, a t̄aa iɔ de lán balɛnawa, ní d̄ɔɔ gbekùbɔpiɔwa.

15 B̀̀loonnɔɛ ké yáḡḡɔ́ɔ ũ ní pólɛ pɔ wa tà ní bataɛao lán sa'o'ula pɔwa, wi gɔ́inakèwà ní vuao ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔ́ɔtɛnao.

16 B̀̀loonnɔɛpi gbàa ní a yàasao iɔ s̄aa t̄á dodo.

17 Z̄ablewà ní gbè bɛɛɛdeɔ d̄ɔ́ síiɔ. A d̄ɔ́ s̄éia saadani ní topazao ní emelodio.

18 A d̄ɔ́ plaade tiik̄azi ní safiio ní diamaaɔ.

19 A dɔɔ ɔaɔde belili n̄ agatao n̄ ametisio.

20 A dɔɔ siɔde kisoliti n̄ onisio n̄ yasepeo. Gbepiɔ kɔbɔɔ ke n̄ vuaɔ, n̄ dadau.

21 Gbepiɔ iɔ m̄n̄ kuepla Isaili buiɔ tɔ l̄eu. Wa n̄ tɔpiɔ k̄e gbepiɔwa dodo, l̄a w̄i w̄es̄ak̄e p̄enawawa.

22 Vua t̄et̄et̄e t̄a m̄n̄ pla, a t̄aa iɔ de l̄an bal̄enawa.

23 Vua t̄ana pi b̄ɔɔloonn̄e p̄ɔ ũ m̄n̄ pla, n̄ t̄anapiɔ dɔɔɔ b̄ɔɔpi sw̄aɔwa musu.

24 Bal̄ena m̄n̄ plapiɔ dɔɔɔ b̄ɔɔpi t̄ana m̄n̄ plapiɔwa,

25 n̄ bal̄enapiɔ le dɔɔ dɔɔɔ gbek̄ub̄ɔ p̄ɔ k̄u bakanḡauwaɔwa.

26 Vua t̄ana m̄n̄ pla p̄aleɔ pi, n̄ n̄ dɔɔɔ b̄ɔɔpi sw̄aɔwa z̄ile, a gu p̄ɔ ali na sa'o'ulawa.

27 Vua t̄ana p̄aleɔ pi m̄n̄ pla lɔ, n̄ dɔɔɔ sa'o'ulapi ae a p̄ek̄di sae z̄ile oi asana musu.

28 Wi b̄ɔɔloonn̄e t̄anaɔ n̄ sa'o'ula t̄anapiɔ d̄ɔk̄ɔwa n̄ babuuna t̄aaɔ, b̄ɔɔpi iɔ d̄a sa'o'ula asanawa, k̄e asu go sa'o'ulapiwao ȳai.

29 Gɔɔ p̄ɔ Aalona l̄e ḡe zw̄aakp̄eu, aɔ Isaili buiɔ tɔ p̄ɔ wa k̄e ȳaḡɔḡɔ b̄ɔɔloonn̄ewa naa a s̄wae, iɔ dem̄e a ȳad̄ngubo ũ ḡɔɔpi.

30 N̄i Uliu n̄ Tumiɔ* ka b̄ɔɔpi, aaiɔ naa Aalona s̄wa ḡɔɔ p̄ɔ ɔle m̄ɔ ma k̄i. M̄a Aalona aliɔ Isaili buiɔ ȳaḡɔḡɔɔ naa a s̄wa ḡɔɔ p̄ɔ ɔle m̄ɔ ma k̄i pii.

31 Ulatao p̄ɔ Aalona ali da n̄ sa'o'ulao ke n̄ zw̄a buunao.

32 Danziipi f̄ɔ guoguo a miḡek̄ti ũ, n̄ n̄ n̄ɔpi miba, l̄a ponamina i kewa, k̄e asu k̄eɔ ȳai.

33 Ḡɔinake sa'o'ulapi l̄ewa l̄an gb̄eafu b̄ewa n̄ liai n̄ babuunao n̄ b̄a ḡaaluladeo n̄ w̄ɔt̄ɛnao, n̄ vua ɔnanao looloo gb̄eafu bep̄iɔ z̄anguo.

34 Vua ɔnanan ke, gb̄eafu ben ke, vua ɔnanan ke, gb̄eafu ben ke. Wa ke ulataopi l̄ewa m̄a e a liai a ge p̄e.

35 Aalona li ulataopi da a z̄ik̄eɔ, t̄o ɔle m̄ɔ ma k̄i zw̄aakp̄eu ge ɔle b̄ɔ, w̄liiɔ āa k̄fi ma, k̄e asu gao ȳai.

36 Vua t̄et̄et̄e ke pep̄eenn̄ɔ, n̄ k̄ew̄a Dii p̄ɔe, l̄a w̄i w̄es̄ak̄e p̄enawawa.

37 Vua pep̄eenapi d̄ɔ tulu ae n̄ bal̄ena buunao.

38 Iɔ naa Aalona mi'aewa, iɔ de Isailiɔ t̄aae p̄ɔ aale ma gba p̄ɔ a ȳai seela ũ a miwa, p̄ɔ p̄ɔ aale ma gba piin n̄ɔ. Vua pep̄eenapi aɔ naa āa mi'aewa ḡɔɔpii, k̄e aa e w̄aɔ namanɔ.

39 Ulatao ke n̄ b̄aabaao, n̄ tulu ke n̄ b̄aabaao lɔ. Ḡɔideɔ i asana ke.

40 Ulatao ke Aalona neḡɔeɔne n̄ asanaɔ n̄ f̄ua gb̄aɔ, aaiɔ b̄ee e v̄i n̄ gawio.

41 P̄ɔkasapiɔ da n̄ v̄li Aalonae n̄ āa neḡɔeɔ, n̄ n̄isikam̄a n̄ n̄ dazlu. N̄ n̄ dile n̄do, aaliɔ ma gbagba.

42 B̄aaba a s̄olo gese z̄ɔn̄e, aali ye n̄ k̄anawe k̄pe e a n̄ gbala ul̄e.

43 T̄o Aalona n̄ a neḡɔeɔ l̄e ḡe k̄paaũk̄p̄eu, ge t̄o aale ḡe sa'ok̄i ma gbagbai, an baade li a s̄olopi ye, k̄e aasu t̄aaeke aa gagao ȳai. Bee iɔ de ikoȳa ũ Aalonae n̄ āa buiɔ āa k̄pe.

29

Sa'onaɔ dilea ȳa
(Lev 8.1-36)

* 28:30 Nao 27.21, Iko 33.8, Eza 2.63, Nee 7.65

1 Lá nýṣ ke tó ríle ní dile aa ma gbagban ke: Zugaaena se m̀endo ní s̀asakao s̀asaio m̀en pla.

2 P̀eti sé, ní k̀aa keò ní k̀aa p̀ó wa tòto ní ǹisio ní k̀aawana p̀ó wà ǹisikàwàò.

3 K̀á gbíu, ní se m̀òò ní zugaaenapio ní s̀asakao m̀en plapio.

4 Aalona ní a ǹéò se m̀órinò k̀paaùkpe kpele, ní ní zu'ò we.

5 Aalona p̀okasao dàè, ulatao ní ulatao p̀ó wà ba k̀èwàò ní sa'o'ulao ní b̀òòloonnò. Ní b̀òòpi ba ò sa'o'ula asanawa.

6 Tulu diè, ní vua p̀epeena p̀ó aliò aà dile ma p̀ó ù na tulupiwa.

7 Ǹisi p̀ó wí ma p̀ó dilèò se ka aà miwa ǹ aà dazíu.

8 M̀ó ní aà ǹéò, ní ulatao dané,

9 ní asanadòònè ní pi, ní ní f̀ùà gbàà k̀pàkpané. Má dile aame aao ma gbagba g̀òpii. Lá nýṣ Aalona ní a ǹéò dazíun we.

10 M̀ó ní zugaaenaò k̀paaùkpe kpele, Aalona ní a ǹéò aai ònana a miwa,

11 ní zugaaenapi k̀òlòkpa ma aè k̀paaùkpe kpele we.

12 Zupi au sí, ní máma ma gbagbaki k̀òbaòwa ní ǹ òtonao, ní au p̀ó g̀è éle ma gbagbakípi gbázi.

13 Zupi s̀alana ní a guu ǹisio sé pii ní a g̀òlèò ní g̀òlèpi ǹisio, ní k̀pasa sa'òkíiwa,

14 ní zupi ǹòò ní a báao ní a guupòò kátèu à t̀ékù bòò kpe. Bee ìò de sa p̀ó wa o an duuna yá musu ù.

15 S̀asakao se m̀endo, Aalona ní a ǹéò ònana a miwa,

16 ní s̀api k̀òlòkpa, ní a au sí ǹ le sa'òkíiwa ǹ liai.

17 S̀api paa, ní goaagoaa, ní a guupòò ní a koè pípi, ní kálè ní a mio ní a gukíni.

18 S̀a búupi k̀pasa sa'òkíiwa sa p̀ó wí a p̀ó kátèu à t̀ékù ù a gí ì kemee na ù.*

19 S̀asakao plaade sé, Aalona ní a ǹéò ònana a miwa,

20 ní a k̀òlòkpa, ní a au sí, ní máma Aalona ní a ǹéò òplaa swálebawa ní ní òplaa ònemio ní ní òplaa gbánemio, ní aupi k̀ini lé sa'òkíiwa ǹ liai.

21 Ní au p̀ó g̀è ka sa'òkíi musu dà yoo ní ǹisi p̀ó wí ma p̀ó dilèòò, ní fáfá Aalonawa ní a p̀okasao, ní fáfá aà ǹéowa lò ní ní p̀okasao, Aalona i g̀ò ma p̀ó ù ní a p̀okasao ní a ǹéò ní ní p̀okasao lò.

22 S̀asakao plaadepi nísi sé, a vlá nísi ní a s̀alanao ní a guu ǹisio ní a g̀òlèò ní g̀òlèpi ǹisio ní a òplaa gbáo. S̀asakaopi ìò de ní daazíu sa'òbò ù.

23 K̀aa boolo se m̀endo k̀aa gbí p̀ó aò ku ma aè guu ní k̀aa ǹisideo m̀endo ní k̀aawanaò m̀endo.

24 Ní apii na Aalona ní a ǹéòne ní òzì, aai m̀omèe sa p̀ó wí a p̀ó m̀omèe ù,

25 ní p̀ópíò sí ní òzì, ní k̀pasa sa'òkíiwa ní sa p̀ó wí a p̀ó kátèu à t̀ékù a gí ì kemee na ùò.

26 Aalona daazíu s̀asakao k̀ula sé, ní m̀omèe, ìò de ní baa ù.

27 Sa'ona daazíu s̀asakao k̀ula p̀ó wà m̀omèe ní a gbá p̀ó wa b̀ò adoao dile Aalona ní aà ǹeg̀èò p̀ó ù.

28 Bee ìò de Aalona ní a ǹéò blekti ù g̀òpii. Gba p̀ó Isailio líò dané an s̀aaukpa Diiwa sa'oa guun we.

29 Aalona p̀okasa p̀ó ali s̀òmaziò g̀ò aà buiòne. Aali da, wíli ǹisikaomá wà ní dazíu.

30 Aà né p̀ó a g̀ò sa'onkia ù aà g̀èe ù lí p̀okasapíò da gíla g̀òò soplá, i gbasá m̀ò zíkèi k̀paaùkpe.

31 Sa'ona daazíu s̀asakao ǹòò se ní a f̀ùuke k̀paaùkpe ua,

32 Aalona ní a ǹéò aai só ní k̀aa p̀ó kù gbíu k̀paaùkpe kpeleò.

* 29:18 Èfè 5.2, Flp 4.18

33 Sã pɔ wà sa'òò ní duunkɛama yáí i to aa gɔ́ ndoa an daazlu yáipi, aame aa só rítɛ. Gbɛɛ su sórinɔ, asa ma pɔɛ.

34 Tó gu dɔ̀ nɔ̀ ge kãapi kɔniwa, kɔasa. Gbɛɛ su soo, asa ma pɔɛ.

35 Yá pɔ́ má dílenɛ Aalona ní a néo musupi ke pii, ní ní daazlu yákeke e gɔɔ sopla.

36 Lá gu lé dɔ̀ níli sa'o ní zugaaenaɔ duunkɛama yáí, ní gbãbɔ̀d sa'okliɛ, ní nísikawà, i gɔ́ ma pɔ́ ù.

37 Gbãbɔ̀ sa'okliɛ màa e gɔɔ sopla, ní dile ma pɔ́ ù, sa'oklipi iɔ de ma pɔ́ ù ní a mĩbao. Pɔ́ pɔ́ kàwà pii a gɔ́ ma pɔ́ ùɛ.

Sa'oa lá gu lé dɔ̀ yá
(Nao 28.1-8)

38 Pɔ́ pɔ́ ríyɔ̀liɔ sa'òò sa'oklipiwa lá gu lé dɔ̀n ke: Sã bɔ̀bɔ̀ wɛ̀donao mèn plapla.

39 Níli sa'o ní a m̀endoo kɔɔ, m̀endo oosiele.

40 Níli sa kɔɔ o ní pɛ̀etio kiloo do yáalea ní nísi íwao litili do, níli vɛɛ kawà litili do.

41 Níli sa oosiele o ní pɛ̀etio ní vɛɛo màa lɔ, iɔ de sa pɔ́ a pɔ́ tékua gí i kemɛɛ na ù.

42 A buiɔ líɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékupi oa kpaaukpe kpeɛle gɔɔpii. Wekí máli kpaauáno, míli yá'òé.

43 We ɔ́ máli kpaatu ní Isailiɔ, ma gawí i pisi gupiwa.

44 Mí tó kpaaukpe ní sa'oklipio àɔ de ma pɔ́ ù, mí Aalona ní a néo dile aao ma gbagba.

45 Máo ku Isailiɔ guu, mío de ní Lua ù,

46 aaiɔ dɔ́ ké mámɛmaa Dii ní Lua pɔ́ ní bóle Egipi ké màɔ kú ní guu. Mámɛmaa Dii ní Lua.

30

Tulaletikateakti yá
(Ba 37.25-28)

1 Lepusiali á n̄ tulaletikateakti keɔ.

2 A gbãa iɔ gãsísuu do, a yáasa gãsísuu do lɔ, a gbãa ní a yáasao iɔ sáa, a lesí iɔ gãsísuu pla. Ní ke ní kóbaɔ.

3 Vua tɛ̀tɛ̀ kúle a kpeɔwa n̄ liai ní a musuo ní a kóbaɔ, ní zãble a bèewa ní vuao n̄ liai.

4 Vua zã pi kpela ní kpeleo mèn plapla, ní pépe zã pɔ́ wa blèwà zíle oi, ké wà e lipɔɔɔ sɔ̀sɔ̀sɔ̀ tulaletikateaktipi seɔ ù.

5 Lepusiali á lipɔɔɔpi ù, ní kpá ní vuao.

6 Tulaletikateaktipi dile suuna pɔ́ kpaa ikoyã kpagoloi aɛ, bɔaa ní duunkɛmakí pɔ́ wí ta kpagolopileo, gu pɔ́ máli kpaauɔnɔ.

7 Aalona líɔ tulaleti gínana ka a téu lá gu lé dɔ̀, gɔɔ pɔ́ àle filiaɔ keke.

8 Ali tulaletikaɛ téu lɔ oosiele filianagɔ. Màa tulaleti súle alio dɔ ma aɛ gɔɔpii e á buiwa.

9 Wasuli tulaleti pále ka a téuo, ge sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú ge pówenti, mé wasuli imia kawào.

10 Wɛ́ ní wɛ̀o gɛ̀n dodo Aalona líɔ sa pɔ́ wí o duuna yá musu au máma a kóbaɔwa duunkɛama yáí. A buiɔ líɔ ke màa lɔ wɛ́ ní wɛ̀o gɛ̀n dodo duunkɛama yáí. Tulaletikateaktipiá ma pɔɛ ní a mĩbao.

Duunkɛama 5a

11 Dii yá'ò Mɔ̀ziɛ à mè:

12 Tó n Isailiɔ̀ nàò, an baade líɔ̀ fiabomεε azia boa yáí, ké gagyáe su ní le naopi ké gɔɔ yáí.

13 Gbé pɔ́ lé gé gbé pɔ́ wà ní naoɔ̀ kǎí, aali ánuɔ̀ kpá galaũ soolo, lá wà a gbia díle luakukiwa, gela bao. Anusu galaũ soolopi mé aɔ̀ asea pɔ́ wáli símεε ũ.*

14 Gbé pɔ́ wàle da gbé pɔ́ wà ní naoɔ̀ guu, tó à kà wè bao ge a dea, a aseapi kpaε.

15 Tó ále aseapi kpaá ázia boa yáí, ɔ̀de su kpa de a léao, mé taaside su kpa à ké sáio.

16 Duunakéa Isailiɔ̀wa ɔ̀api símá, ní kpá wà kpaaukpe zikεð. ɔ̀api a tó á Isailiɔ̀ duuna kéwá, a yá líɔ̀ dɔ̀magu.

Dàa ikabɔ

17 Dii yá'ò Mɔ̀izie à mè:

18 Dàa pí ní mɔ̀gotεo† gbābɔ̀'ikabɔ̀ ũ, ní a dibɔ̀ pí ní mɔ̀gotεo lɔ̀, ní dile kpaaukpe zānguo ní sa'okliɔ̀, ní íkau.

19 Aalona ní a néɔ̀ líɔ̀ ní ɔ̀ ní ní gbáɔ̀ pípiò.

20 Gɔ̀ pɔ́ aale gē kpaaukpeu, aali ke màa ké aasu gao yáí. Tó aale mɔ́ pɔ́ káimεε téu à tékú sa'okliwa lɔ̀,

21 aali ní ɔ̀ ní ní gbáɔ̀ pípi, ké aasu gagao yáí. Bee iɔ̀ de ikoyá ũ Aalonaε ní a bui e gɔ̀pii.

Nisi pɔ́ wí pɔ́ dileð à gɔ́ Lua pɔ́ ũ

22 Dii yá'ò Mɔ̀izie à mè:

23 Pɔ́ gínana maaε beeɔ̀ sé: Lí'ɔ̀ íwa kiloo soolo ní sinamɔ̀ litεε gínanao kiloo áaɔ̀ ní kanéli fee bui gínanao kiloo áaɔ̀

24 ní kasiao kiloo soolo, lá wà a gbia díle luakukiwa. Nisi sé litili soolo,

25 ní nisi pɔ́ wí pɔ́ dileð à gɔ́ ma pɔ́ ũ keð lá tulaletizɔ̀na í kéwa, nísipi iɔ̀ de ma pɔ́ ũ.

26 Nísipi máma kpaaukpewa ní ikoyá kpagoloo

27 ní táabūnuo ní a pɔ̀keleɔ̀ ní dauo ní a pɔ̀keleɔ̀ ní tulaletikateakliɔ̀

28 ní sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú okliɔ̀ ní a pɔ̀keleɔ̀ píi ní dáao ní a dibɔ̀,

29 ní pɔ̀piɔ̀ dile ma pɔ́ ũ, aai gɔ́ ma pɔ́ ũ ní a míbao. Pɔ́ pɔ́ ká pɔ̀piɔ̀ keewa píi, à gɔ́ ma pɔ́ ũε.

30 Nísipi ka Aalona ní a néɔ̀wa, ní ní dile ma pɔ́ ũ, ké aa e ma gbagba.

31 O Isailiɔ̀ne aao dɔ́ gɔ̀pii ké nísipiá ma pɔ́ε.

32 Wasuli ká gbēnazina mēwao. A gbēε su nísipi taa kéo, ké ma pɔ́ε yáí, iɔ̀ dɔ́ ké ma pɔ́ε.

33 Gbé pɔ́ nísipi taa kè, ge a kà gbé pɔ́ de sa'ona ũowa, wà ade bɔ̀ a gbéɔ̀ guu wà de.

Tulaleti pɔ́ wí kátεa

34 Dii yá'ò Mɔ̀izie à mè: Pɔ́ gínanaε beeɔ̀ sé: Sitakili'ɔ̀ ní onikalitεeo ní galibanuli'ɔ̀ ní zɔ̀go lí'ɔ̀ sáasa.

35 Pɔ̀piɔ̀ yáale ní zɔ̀ tulaleti pɔ́ wí kátεa ũ lá tulaletizɔ̀na í kéwa, ní wisikau, iɔ̀ de ma pɔ́ ũ a zéí.

36 N a kǎni lɔ̀ n à tibo, ní dile ikoyá kpagolo aε kpaaukpeu, gu pɔ́ máli kpaauɔ̀nɔ̀.

37 Asu tulaletipi taa ke áziaεo. Ali dile ma pɔ́ ũ.

38 Gbé pɔ́ a taa kè, ále a gkpa, wà ade bɔ̀ a gbéɔ̀ guu wà de.

* 30:13 Bɔa 38.25-26, Mat 17.24 † 30:18 Bɔa 38.8

31

*Zwàakpɛdɔnaɔ**(Bɔa 35.30-36.1)*

¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

² Ma! Ma Uli né Bezaleli, Hulu tɔ̀una, Yuda bui sè.

³ Má tò ma Nisina diè, ɔ̀ à ɔ̀no ní gɔ̀io ní dɔ̀ao è ɔ̀zɪ pii yá musu.

⁴ A vua zɪ dɔ̀ ní ánuɔu zɪo ní mɔgotɛ zɪo ní gɔ̀inakea pɔ̀wao.

⁵ A gbè bɛɛɛde áa ní a daa pɔ̀uo dɔ̀ ní lí'áao ní ɔ̀zɪ píio.

⁶ Bee gbɛa ma Aisama né ɔ̀oliabu, Dá bui díle aà dɔ̀nlede ũ. Ma ɔ̀zɪkɛnaɔ gbà ɔ̀no pii, ké aa e zɪ pɔ̀ má dānɛ́o kɛ:

⁷ Kpaaukpe, ikoyá kpagolo ní a netaeo ní kpépi pɔ̀keleɔ pii,

⁸ táabunu ní a pɔ̀keleɔ, vua tɛɛtɛɛ dau ní a pɔ̀keleɔ pii, tulaletikateakli,

⁹ sa pɔ̀ wɪ a pɔ̀ káteu à tékú okli ní a pɔ̀keleɔ pii, dāa ní a dibɔo,

¹⁰ pɔ̀kasa pɔ̀ wa táɔ, sa'ona Aalona pɔ̀kasa pɔ̀ ali sɔ̀omazɔo ní aà néo sa'on pɔ̀kasaɔ pii,

¹¹ nísi pɔ̀ wɪ pɔ̀ díleɔ̀ à gɔ̀ ma pɔ̀ ũ, zwàakpɛ tulaleti gɪnana. Aa pɔ̀pio kɛ, lá má dílenɛwa pii.

Kámabogɔ̀yá

¹² Dii yá'ò Mɔizie à mè:

¹³ O Isailiɔne aa kámabogɔ̀ pɔ̀ má díle yáda, asa a de seela ũ mapi ní ápio zānguo e á buiwa, ké à e dɔ̀ ma Dii ma á sé ma gbéɔ̀ ũe.

¹⁴ Ali kámabogɔ̀pi yáda, asa gɔ̀ɔpi adoae. Gbé pɔ̀ i gɔ̀ɔpi yádao, à gāe. Gbé pɔ̀ zɪkè gɔ̀ɔpi zɪ, wà ade bɔ a gbéɔ̀ guu wà de.

¹⁵ Ali zɪkè gɔ̀ɔ soolo, a gɔ̀ɔ soplade líi kámabo, asa ma Dii ma pɔ̀e. Gbé pɔ̀ zɪkè kámabogɔ̀zɪ, à gāe.

¹⁶ Isaili lí kámabogɔ̀pi yáda, aa díle gbɪa e ní buiwa ma bàakuarɪno yá ũ.

¹⁷ Iɔ de seela ũ mapi ní Isaili zānguo gɔ̀ɔpii, asa ma Dii ma musu ní dúniao kè gɔ̀ɔ sooloɛ, ɔ̀ má làa, ɔ̀ ma kámabò a gɔ̀ɔ soplade zɪ.

¹⁸ Ké Dii yá'ò Mɔizie Sinai gbɛ musu a làa, ɔ̀ à ikoyá kè gbè pèpɛɛɛwa mèn pla ní azla ɔ̀tonao, a kpàwà.

32

*Vua gáaena**(Iko 9.6-29)*

¹ Ké gbéɔ̀ è Mɔizi lé pila gbɛwa kpaao, aa káaa Aalonazi aa òè: Wà gɛ wà diie kɛ aà dɔ̀aawɛɛ, asa Mɔizi pɔ̀ wá bɔ́le Egipipi, wá dɔ̀ bɔ́ à bɔ́le a ũo.

² ɔ̀ Aalona òné: A á nɔɔɔ swáli pɔ̀ wa pí ní vuaɔ bɔ́le ní á nɛgɔ̀ɛnaɔ ní á nɛnɔɛnaɔ, í mɔomɛɛ.

³ ɔ̀ gbépii a swáli pɔ̀ wa pí ní vuaɔ bɔ́le aa kpà Aalonawa.

⁴ A sí a kása lán gáaenawa, ɔ̀ a yɔ̀. ɔ̀ wà mè: Isaili, á diin kɛ! ɔ̀mɛ á bɔ́le Egipi.*

⁵ Ké Aalona è màa, à sa'okli bò zupi aɛ, ɔ̀ à kpàwakè à mè: Dii dikpɛ ku zia.

⁶ Ké gu dɔ̀, gbéɔ̀ fɛle aa sa pɔ̀ wɪ a pɔ̀ káteu à tékú òwà ní sáaukpasao. Gbéɔ̀ zòle, aale pɔ̀ble aale imi, ɔ̀ aa fɛle lé kɔ̀ wáí o.†

⁷ ɔ̀ Dii ò Mɔizie: Pila n gɛí! N gbé pɔ̀ n bɔ̀rɪno Egipio ò̀okpà.

* 32:4 1Kia 12.28, Zln 7.40-41 † 32:6 1Kln 10.7

8 Aa kɛ zɛ pɔ má ðlɔnɛwa àannɔ, aa vua kàsa tãa ù lán gáaenawa, aa kulɛɛ aa sa'òwà aa mè, Isailiɔ dɩi pɔ ní bɔlɛ Egipin we.

9 Má è gbépiɔ swá gbáaɛ.

10 Gomala mà a kpɛnɛmuu bɔbɔmá mà ní kaale, mpi sɔ, mí n kɛ bui zɔɔ ù.

11 Ǿ Mɔizi awakpá Dii a Luɛɛ à mè: Dii, bɔyáí nýɔ n kpɛnɛmuu bɔbɔ n gbé pɔ n ní bɔlɛ Egipi ní n iko zɔɔo ní n gàsa gbáaɔɔwáí?

12 Egipiɔ mɛ an míɔnzɔsa yáí ɔ n ní bɔlɛi, kɛ n è n ní dɛdɛ gbɛsɩsɩɔwa n ní midɛ dúniaw. N n pɔkúma kpálɛ, ní yá pɔ ní ye yía n gbépiɔwapi bɔ n nɔsɛu.

13 To n zòblɛnaɔ Ablahaù ní Izaakio ní Isailio yá dɔngu, asa n lɛgbɛnɛ ní nzɩao n mè nýɔ ní bui káfi lán saanaɔwa, ní bùsu pɔ n a yá'òné kpá ní buiɔwa aao ví gɔɔpii.‡

14 Ǿ Dii yá pɔ à mè á yía a gbéɔwapi bɔ a nɔsɛu. §

15 Mɔizi èa pilla gbɛwa, a ikoyá gbɛ pèpɛɛ mèn plapiɔ kúa. Yá kɛa gbɛpiɔwa kpɛ plapla píi.

16 Lua mé gbɛ pèpɛɛpiɔ à, ɔmɛ yákɛmá.

17 Yozuee gbéɔ wii mà, ɔ a ò Mɔizie: Zikawii ma dɔ bòou.

18 Mɔizi mè: Kúkua mé dɔ weo, kási bubuapɛan we sɔo, gbéɔ lesia ɔ mále ma.

19 Ké à kà kái ní bòoo, a è wálɛ ɔwá zugaaenɛ, ɔ à pɔ pà. A gbɛ pèpɛɛ pɔ á kúapɔ pàlɛ gbɛpɔlɛu we, aa wíwi.

20 Ǿ à zugaaena pɔ wa pípi sè a dà téu. A a tibò, ɔ a zù ía a kpá Isailiɔwa aa mí.

21 Ǿ Mɔizi Aalona là à mè: Bɔ gbépiɔ kɛnɛ, n gbasa ní tò aa duun zɔɔɛ taa kèi?

22 Ǿ a wèwà à mè: Nsu to n pɔ pao, Baa. N gbépiɔ dɔ, kɛ aa vái.

23 Aame aa òmɛ mà diie kɛ aà dɔaané. Aa mè Mɔizi pɔ bɔrínɔ Egipipi, wa dɔ bɔ á bɔlɛ a úo.

24 Ǿ má òné an gbé pɔ vua vío aa bɔlɛ mɔò. Ké aa mòò, ɔ má kàtɛu, ɔ à bɔ gáaenapi ú.

25 Mɔizi è Aalona tò gbéɔ lé níza pɔɛá kɛɛ, ɔ aa gò láanipɔ ù ní ibɛɛɔnɛ.

26 Ǿ à zè bòo bɔlɛu à mè: Gbé pɔ zè ní Diio, aa mɔ ma kíi. Ǿ Levii bui kàaaaazi.

27 A òné: Dii Isailio Lua mè, á baade a fɛnda loo à pàpá bòoa bɔlɛ ní bɔlɛo, á baade í a gbéɔ ní a gbɛnaɔ ní a gbédeeɔ dɛdɛ.

28 Levii bui kè lá Mɔizi dánɛwa. Gbé pɔ wà ní dɛdɛ zɩbeezɩɔ kà gbɛɔn àa gɛo taawa.

29 Ǿ Mɔizi ò Levii buipɔnɛ: Lá a bɔ á néo ní á gbéɔ kpɛ,* a gɔ Dii gbéɔ ù gbá. Dii báaadaágu gbán we.

Mɔizi awakpaa Diie Isailiɔnɛ

30 Ké gu dɔ Mɔizi ò gbéɔnɛ: A duun zɔɔ kè, ní beeo má ɛa mà dɛdɛ gbɛwa mà gé Dii kíi bɔ, wíliɔ dɔo tó má e awakpáɛ á duuna yá musu.

31 Ǿ à ɛa gé Dii kíi à mè: N yá na! Gbépiɔ duun zɔɔ kè, aa diie kè nízaɛ ní vuao.

32 Sɩuukɛ! N ní duuna kɛmá. Tó màa no, ma tɔ waa lá pɔ ní kè guu.†

33 Dii òè: Gbé pɔ duunakɛmɛɛ tɔ ɔ má waa ma lá guu.

34 Gé ní gbéɔ gu pɔ má ònɛu sa. Ma Malaika a dɔaanɛ. N beeo ma íadamagɔɔ, má íadamá ní duuna yáíɛ.

‡ 32:13 Daa 17.8, 22.16-17 § 32:14 Nao 14.13-19 * 32:29 Mat 10.37 † 32:32 Sou 69.29, Zia 3.5

35 Ǿ Dii gagyākà gbéǒgu gáaena pò aa tò Aalona pìpi yáí.

33

1 Dii mè: Fele go la, mpi ní gbé pò n ní bóle Egipiò, ní gérínò bùsu pò ma a legbè Ablahaù ní Izaakíò ní Yakòbuoǒne ma mè má kpá ní buiowau.

2 Má a Malaika zì aà dɔaaé, mí Kanaaò ní Amoleò ní Itiò ní Peliziò ní Iviò ní Yebusiò yáé.

3 A gé bùsu pò ví ní z'íò diupiu. Ama má géánò, ké másu á kaale zéuo yáí, asa swágbáadeǒn á ù.

4 Ké gbéǒ yápásipi mà, aa ɔ̀lò, ɔ̀ gbēe i a nɔamblebɔɔ da bo.

5 Asa Dii yá'ò Mɔizié, ɔ̀ a ò Isailiǒne à mè: Swágbáadeǒn á ù, baa tó Dii gbaséánò kése do, a á kaale. A á nɔamblebɔɔ wolo, míò dɔ́ lá má kéé.

6 Ǿ Isailiò ní nɔamblebɔɔ wòlo Olebu gbē sae, aai da bo.

7 Mɔizi í zwáakpe se à ge dɔ̀ bòò kpe kēa bòopiwa yɔɔ. A tɔkpàè kpaaukpe. Gbè pò ye Dii yáí ɔ̀ ade í bɔ̀ gé kpaaukpepi kí bòò kpe we.

8 Tó Mɔizi bò lé gé kpépi kí, baade í bɔ̀ ze a kpele àò aà gwa e à ge gēu.

9 Tó Mɔizi gē kpépiu, telu í pila ku kpelea, ɔ̀ Dii í yá'oaànò.

10 Tó gbéǒ è telupi ku kpelea, baade í kúle a kpele.

11 Dii í yábò kɔ̀ léu ní Mɔizio, lá gbé í yá'ò ní a gbēnaowa. Mɔizi í ea su bòou, ama Nuni né Yozuee aà zɔ̀bána lí bɔ̀ kpépiuo.

Dii bɔ̀ mɔa Mɔiziwa

12 Mɔizi ò Dii: N òmɛe mà gé ní gbépiò, ama ni gbé pò níle damee omɛeo. Kási a ke sɔ̀, n mè ní ma dɔ̀ n gbēna ù, mé n ma wegwà.

13 Lá n ma wegwà, to mà n làasooò dɔ̀ sa, ké mà e màò n dɔ̀, míò nannò síana. Nyɔ̀ dɔ̀ ké buie beeá n gbéǒne.

14 Ǿ Dii wèwà à mè: Má géánò mazla, mí tó à kámabo.*

15 Mɔizi mè: Tó níyɔ̀ géwanò, rísu gowanò lao.

16 Tó ni géwanò, kpelewa wa e dɔ̀ ké mapi ní n gbépiò wá nannò? Wa wá dɔ̀kɔ̀e ní buipáleo dúniau kpelewa ni?

17 Dii òè: Yá pò ní gbèaapi má ke, asa ma n wegwàe, má n dɔ̀ ma gbēna ù.

18 Mɔizi mè: N n gawi ɔ̀lɛe.

19 Ǿ Dii wèwà à mè: Má n ae baa ví ní ma gawipio píi, mí a tɔ̀ onɛ. Ma Dii, gbé pò má ye sùuukeaànò ɔ̀ má ke, mé gbé pò má ye wēnadɔ̀e ɔ̀ má dɔ̀e.†

20 Ǿ à mè: Nyɔ̀ fɔ̀ ma oa gwao, asa gbēnazina a fɔ̀ wesimale àò kuo.‡

21 Dii èa mè: Gugwa da ma sae ke. Ze gbē musu we.

22 Tó ma gawipi lé gē, má n ɔ̀lɔ̀ gbèsɔ̀u, mí ɔ̀kunla e mà gē.

23 Tó ma ɔ̀gónla, ní ma kpe oi e sa, ama níyɔ̀ ma oa eo.

34

Gbè pèpèe dafuò (Iko 10.1-5)

1 Dii òè: Gbè pèpèe ke mèn pla lá a káauwa, mí yá pò kú a káau pò ní wíwiwaò ké má.

2 Nyɔ̀ ku sɔ̀u guu kɔ̀kɔ̀. Dede Sinai gbewa, ní ze ma ae a misonawa.

* 33:14 Ebe 4.1 † 33:19 Lom 9.15 ‡ 33:20 Zaa 1.14, 18

³ Gbēe su mɔnnɔ. Wasu gbēe e guei gbepiwa seo. Baa sã ge zu su mɔ pɔblei a pɔleuo.

⁴ Moizi gbè pèpèe à mèn pla lá a káauwa. A fèle kɔkɔ, ɔ à dède Sinai gbewa, a gbè pèpèe mèn plapiɔ kúa lá Dii òewa.

⁵ Dii pila telu guu, à zè aà sae, àle azia tó o.

⁶ Ké Diipi lé gē aà ae, à a tó ò à mè: Dii, Dii Lua Sósobide Sùuuden ma ù. Ma pɔ lí pa kpaao, má gbēke ní náaio ví zɔɔ.

⁷ Má gbēke ví ní gbēɔ e an bui léwae, mí ní yāvāio kémá ní ní tàaeɔ ní ní duunao. Ama mili tó tàaeɔ bɔ pāo. Mí maeɔ yāvāi wí ní néɔ musu ní ní tɔunaɔ ní ní síwenaɔ ní ní sɔkpaɔ.*

⁸ Moizi kùlèè à wùle a gbèeu gɔɔ

⁹ à mè: Dii, lá n ma wegwà, géwana. Baa ké gbépiɔ swá gbāa, sùuukewano wá yāvāio ní wá duunao yá musu, ní wá sé ní gbēɔ ù.

Lua bàa kua ní Isaili

(Baa 23.14-19, Iko 7.1-5, 16.1-17)

¹⁰ Dii mè: Ma bàa aɔ kúanɔe. Má yāvɔnsae pɔ gbēe i ke buie guu dúniau yāao ke á baade píi wáa. Bui pɔ liaaázio i ma yáke e, asa má yá pɔ a to vía ní kú ke á yá musu.

¹¹ Aɔ yá pɔ má òé gbā kúa, mí Amɔleɔ yáé ní Kanaaɔ ní Itio ní Pelizio ní Ivio ní Yebisio.

¹² A laaika! A lé su àɔ ku bùsu pɔ ále ge gēui deɔ yáuo, ké asu mɔkpa áziaeɔ yái.

¹³ A ní sa'okliɔ gboo, í ní gbè pɔ aa pèleɔ wíwi, í Asetaati lí pɔ aa pèleɔ zɔzɔ.

¹⁴ Asu kùle dii pàleɔ, asa ma Dii ma tón Sisaaɔ, mili sí sàao.

¹⁵ A laaika! A lé su àɔ ku bùsupideɔ yáuo, asa tó aale gbásike ní táao yá musu, aale sa'omá, aa á sísi à ní sa'onɔɔ sórinɔe.

¹⁶ Asu nɔse á néɔne ní guuo, asa tó an nenɔe lé gbásike ní táao yá musu, aa tó á néɔ gbásikéíno sɔe.

¹⁷ Asuli mɔkasa táa ũo.

¹⁸ Ali Káaso dikpeke. Ali kàa so e gɔɔ soplá mɔ pɔ wí me Abibu guu, lá má díléwá, asa mɔpi guu ɔ a bɔle Egipi.

¹⁹ A negɔe séiaɔ á ma pɔɔne píi ní á pɔtuo nesana séiaɔ píi, zu ge pɔkelenao.

²⁰ Ali zaa'in né séia bo ní sáo. Tó i boo, à a waa fi à de. Ali á negɔe séiaɔ bo. Gbēe su mɔ ma kíi ɔgiio.

²¹ Ali zike gɔɔ soolo, íli kámabo a gɔɔ soplade zí, baa kpasekégɔɔ ge pɔkèkègɔɔn nò.

²² Ali Páteko dikpeke gɔɔ pɔ a na buapɔ káauo kekewá. Ali Pókāaa dikpeke wè láaawa.

²³ Gɔe píi lí mɔ ma Dii Isailiɔ Lua kíi wè do guu gēn aaɔ'aaɔ.

²⁴ Má buipáleɔ yáé, mí á bùsu lé káfié. Gbēe a wèele à á bùsu síwáɔ gɔɔ pɔ ále mɔ ma Dii á Lua kíi wè do guu gēn aaɔ'aaɔo.

²⁵ Asu pɔseá kpaá sánu ní sa'obɔ auoo. Asu Gēamusu sa'onɔɔ díle gu dɔwàò.

²⁶ Ali mɔ ma Dii á Lua kpéu ní á bua pɔ káauo. Asu blene nɔɔ kuu ní a da yɔ'ioo.

²⁷ ɔ Dii ò Moizié: Yápi kē láu, asa ma bàakuanno ní Isailiɔ yáon we.

²⁸ Moizi kú ní Diio we e gɔɔ bla fáane ní gwāasinao pɔblesai imisai. ɔ Dii a bàakuarino yá mèn kwio kè gbè pèpèeɔwa.

* 34:7 Baa 20.5-6, Nao 14.18

Mɔizi oa teke

²⁹ Mɔizi p̄la Sinai gbewa, a gbè p̄p̄e mèn pla p̄ ikoyà k̄wàɔ kūa. A d̄ó k̄é a oa lé teke a yá'oa ní Dii yáio.

³⁰ Ké Aalona ní Isailio àà è nípii àà oa lé teke, aale víake s̄aaaziè.

³¹ ɔ Mɔizi ní sisi. Aalona ní gb̄ez̄ɔɔ èa mò àà k̄íi, ɔ à yá'òné.

³² Bee gb̄ea Isailio s̄aaazi nípii, ɔ à yá p̄ Dii díle Sinai gb̄e musu òné pii.

³³ Ké à yá'òné a láa, à sálana kù a oawa.

³⁴ Tó à ḡé yá'oi Diie, í sálana go e àɔ b̄ɔ. Tó à b̄ò, í yá p̄ Dii díle o Isailionè pii,

³⁵ ɔ aal e aà oa lé teke. Mɔizi í ea sálana kù a oawa e à ea àɔ ḡé yá'oi Diie.†

35*Gbadaa zwàakpeɔa yá musu**(Bɔa 25.1-9, 39.32-43)*

¹ Mɔizi Isailio kàaa pii, a òné: Yá p̄ Dii díle àɔ ken ke:

² Ali z̄ike ḡɔɔ soolo, a ḡɔɔ soplade z̄í ío deé Dii p̄ ó a z̄éi. Kámaboḡɔ z̄íe. Gb̄é p̄ z̄ikè z̄ibeez̄í à ḡàe.

³ Baa té ásu ká á be kámaboḡɔz̄io.

⁴ Mɔizi ò Isailionè pii à mè: Yá p̄ Dii dílen ke:

⁵ A gbada Diie ní p̄ p̄ á vío. Lá à gb̄é p̄ gbà, aà da Diie maa, vua ge ánsusu ge m̄ogot̄e

⁶ ge babuuna ge bà ḡaalulade ge w̄ɔt̄ena ge zw̄aa ge blek̄a

⁷ ge s̄asa báa p̄ wa k̄èke t̄ééé ge ayo báa totoa ge l̄epusiali

⁸ ge filia n̄isi ge p̄ ḡnana p̄ w̄i n̄isi p̄ w̄i p̄ dileò à ḡɔ Dii p̄ ó ní tulaletio keòɔ

⁹ ge onisi ge gb̄é beéede p̄ wa z̄ikèò sa'o'ula ní aà b̄òloonn̄eowaɔ.

¹⁰ A gb̄é p̄ ḡóí v̄í pii aà m̄o z̄í p̄ Dii díle ke.

¹¹ Zwàakpe ní a báao ní a zw̄aa p̄ wa kuaɔ, a m̄okoolonaɔ, a lip̄epeeɔ, a lip̄ɔɔ, a lip̄eleɔ, lip̄elep̄i z̄eb̄ɔɔ,

¹² k̄pagolo ní a lip̄ɔɔ ní a netaeɔ ní a zw̄aa p̄ wa k̄paio,

¹³ táabunu ní a lip̄ɔɔ ní a tao ní a p̄é p̄ wa k̄pa Diiwaɔ,

¹⁴ dau ní a p̄keleɔ ní a filia ní a n̄isio,

¹⁵ tulaletikateaki ní a lip̄ɔɔ, n̄isi p̄ w̄i p̄ dileò à ḡɔ Dii p̄ ó, tulaleti, zwàakpe k̄p̄eele zw̄aa,

¹⁶ sa p̄ w̄i a p̄ k̄áteu à t̄ékú okli ní a m̄oyáayāana p̄ wa pí ní m̄ogot̄e ní a lip̄ɔɔ ní a p̄keleɔ, m̄ogot̄e daa ní a dib̄ɔɔ,

¹⁷ kaa zw̄aa ní a lip̄eleɔ ní lip̄elep̄i z̄eb̄ɔɔ, kaa lé zw̄aa,

¹⁸ zwàakpe k̄ub̄ɔɔ, kaa k̄ub̄ɔɔ ní a baɔ,

¹⁹ p̄kasa p̄ wa tá w̄ali da w̄a zwàakp̄e z̄ikèò, p̄kasa p̄ sa'ona Aalona ali s̄ò Diiz̄i ní p̄ p̄ aà néɔ lí da w̄àɔ Dii gbagaòɔ.

²⁰ Isailio ḡò Mɔizi k̄íi nípii,

²¹ ɔ gb̄é p̄ an p̄ gbà aa yápi s̄è ní n̄semendoɔ gbadà Diie ní kpaaũkpe p̄ɔ ní a z̄ik̄eb̄ɔɔ ní sa'ona p̄kasaɔ.

²² Gb̄é p̄ aa yeio, ḡéɔ ní n̄eɔ pii, aa mò ní yábaa ní sw̄álio ní tāanaɔ ní z̄áɔ ní n̄ambleb̄ɔ p̄ wa pí ní vuaɔ píi. An píi aa ní vua k̄p̄a Diiwaɔ.

²³ Gb̄é p̄ aa babuuna ní bà ḡaaluladeo ní w̄ɔt̄enáno v̄í ge báabaa ge blek̄a ge s̄asa báa p̄ wa k̄èke t̄ééé ge ayo báaɔ pii, aa mòð.

† 34:35 2Kln 3.7-17

²⁴ Gb̃é p̃ó aale gbada Diie ní ánusuo ní m̃ogot̃ẽõ m̃òò l̃o. Gb̃é p̃ó aa lepusiali w̃í wà z̃ík̃ẽb̃õ k̃ẽõ m̃òò l̃o.

²⁵ Ñẽ p̃ó aa p̃ót̃aa g̃s̃i ṽl̃o m̃ò ní babuunao ní bà g̃aaluladeo ní w̃s̃ot̃ēnao ní bàabaao.

²⁶ Ñẽ p̃ó an p̃o gbà mé aa g̃s̃i ṽl̃o blek̃ā t̃ā.

²⁷ Gb̃ēz̃õ m̃ò ní òsoo ní gb̃è b̃ẽẽedeo, k̃é wà z̃ík̃ẽ ò sa'o'ula ní aà b̃òòloonñẽowa.

²⁸ Aa m̃ò l̃o ní filia ñisio ní ñisi p̃ó w̃í p̃ó dil̃ẽ ò à g̃s̃ Dii p̃ó ù p̃ó g̃inaño ní tulaleti p̃ó.

²⁹ Isaili p̃ó aa ỹápi s̃è ní ñðsem̃endõo m̃ò ní z̃l̃ p̃ó Dii dà M̃oiz̃iepi p̃ó wà Dii gbà.

Bezaleli ní Ɔliabuo

(B̃a 31.1-11)

³⁰ Ɔ M̃oiz̃i ò Isailĩñe: Dii Uli né Bezaleli, Hulu t̃õūna Yuda bui s̃è,

³¹ a tò a Nis̃ina dĩe, ò à òño ní g̃s̃io ní d̃s̃ao è Ɔz̃l̃ p̃ii ỹá musu.

³² A vua z̃l̃ d̃s̃ ní ánusuo z̃l̃o ní m̃ogot̃ē z̃l̃o ní g̃s̃inakea p̃ówao

³³ ní gb̃è b̃ẽẽede òaa ní a daa p̃óuo ní lí'òaa ní Ɔz̃l̃ p̃ii.

³⁴ Dii aà gbà z̃é l̃o aà Ɔz̃l̃p̃i dané. A Aisama né Ɔliabuo, Dà bui gbà z̃é màa l̃o.

³⁵ A tò òño p̃añé aa Ɔz̃l̃ p̃ii k̃e ní g̃s̃inakeawao ní zw̃àat̃áo ní k̃òòk̃ēa zw̃àawao ní babuunao ní bà g̃aaluladeo ní w̃s̃ot̃ēnao. Aa Ɔz̃l̃ bee taão k̃ea d̃s̃ p̃ĩe ní a g̃s̃inakeão.

36

¹ Bezaleli ní Ɔliabuo ní g̃s̃ide p̃ó Dii ní gbà g̃s̃i ní òño aao z̃l̃pi k̃ea d̃s̃o p̃ii, aai luakuk̃i d̃o ní a p̃óo p̃ii lá Dii dil̃ewa.

² Ɔ M̃oiz̃i Bezaleli ní Ɔliabuo sisi ní g̃s̃ide p̃ó Dii g̃s̃ik̃e d̃s̃a kp̃am̃á mé an ñs̃e ye z̃l̃pi k̃eaĩo, k̃é aa m̃õk̃pa z̃l̃piwa.

³ Aa gbà p̃ó Isailĩo m̃òò M̃oiz̃ie wà luakuk̃i k̃ẽ ò s̃è. Lá gu lé d̃o Isailĩo l̃o m̃òò ní gbaapĩe.

⁴ Ɔ g̃s̃ide p̃ó aale luakuk̃i z̃ík̃ep̃ĩo, an baade g̃ò a z̃la, aa ge ò M̃oiz̃ie:

⁵ P̃ó p̃ó gb̃é̃o lé m̃òò z̃s̃o de lá Dii dil̃e wà z̃ík̃ẽò.

⁶ Ɔ M̃oiz̃i mè wà kp̃àwake b̃òou wà m̃e: G̃s̃e, ñe, gb̃ēe su m̃ó ní luakuk̃i gbapio l̃o. Ɔ wà z̃è màa,

⁷ asa p̃ó p̃ó wà m̃òò kp̃épi z̃ík̃e f̃ē.

Zw̃àakp̃ẽda

(B̃a 26.1-37)

⁸ G̃s̃ide p̃ó kú z̃ík̃ẽnao guuo mé zw̃àakp̃ẽpi k̃è ní p̃óle p̃ó aa t̃à ní bataeao, aa g̃s̃inak̃èwà lán malaika g̃às̃ladẽowa ní babuunao ní bà g̃aaluladeo ní w̃s̃ot̃ēnao lé kwi.

⁹ P̃ólepĩo gb̃àa g̃às̃isuu baakwi plaplasaĩe, a yàasa s̃s̃ g̃às̃isuu síĩs̃iĩs̃. P̃ólepĩo z̃s̃o s̃áa màa p̃ĩe.

¹⁰ Aa p̃ólepĩo ñaminami lé s̃s̃s̃õe,

¹¹ ò aa babuuna let̃ánk̃è wa d̃òd̃o zw̃àapĩo lé̃owa

¹² m̃èn blakwikwi, bapio b̃õaa ní k̃s̃o p̃ĩe.

¹³ Aa m̃òkoolonão p̃ĩ ní vuaò m̃èn blakwi, ò aa bapio k̃àkau aa zw̃àakp̃e zw̃àapĩo dàok̃i.

¹⁴ Aa blek̃ā p̃óle t̃à lé kũedo, k̃é w̃ali kú zw̃àakp̃ẽpia.

¹⁵ P̃ólepĩo lé do gb̃àa g̃às̃isuu baakwĩe, a yàasa s̃s̃ g̃às̃isuu síĩs̃. P̃óle lé kũedopio z̃s̃o s̃áa màa p̃ĩe.

¹⁶ Aa a lé s̃õõo ñami adoa, ò aa a lé sool̃õo ñami adoa l̃o.

- 17 Aa bà letánkè aa dòdò zwáapi léɔwa mèn blakwikwi,
 18 ̄ aa məkoolonaɔ pí ní mɔgotɛo mèn blakwi, ké wà e bapi kákau, kpé zwáapi i dak̄i.
- 19 Aa sása báa pó wa kèkè téeso dádak̄i, ké wáli kú zwáakpepia, ̄ aa ayo báa dádak̄i, ké wáli kua lɔ.
- 20 Aa lepusiali à pèpèpèpèpè zwáakpepi lipelɔ ũ.
- 21 Lípiɔ gbàa gàsísuu kwikwie, a yàasa s̄ gàsísuu dodo ní k̄nio.
- 22 Aa lipèpèpèpèpè swá b̄b̄o aa kpáaí mèn plapla. Maa aa zwáakpe lípiɔ kè píi.
- 23 Aa lipèpèpèpè kè màa mèn bao zwáakpepi geomid̄k̄li oi pó ũ,
- 24 ̄ aa a zeb̄ɔɔ pí ní ánusuo mèn bla, ké wáli lí mèn baopiɔ pépeu, lí mèn̄do iɔ zeb̄ɔ v̄i pla a swá gèk̄li ũ.
- 25 Aa lipèpèpèpè kè màa zwáakpe gugbántoo oi pó ũ,
- 26 ̄ aa ní zeb̄ɔɔ pí ní ánusuo mèn bla, ké wáli dile mèn pla wà lí mèn̄do swá pépeu.
- 27 Aa lipèpèpè kè màa mèn soolo zwáakpe be'ae oi pó ũ,
- 28 ̄ aa lipèpèpè kè mèn pla zwáakpe be'ae oi golaɔ pó ũ.
- 29 Aa a gola lí mèn plapiɔ paa aa nàk̄ɔwa za z̄l̄e e musu. Zā mèn̄dodo ̄ aa v̄i.
- 30 Zwáakpepi kpé lipèpèpèpè mèn swaaɔe ní ánusuo zeb̄ɔɔ mèn ḡeo ní mèn̄doo, lípiɔ píi ní a zeb̄ɔɔ màa mèn plapla.
- 31 Aa lepusiali à p̄ɔɔp̄ɔɔ mèn s̄oo zwáakpe kpe do lipèpèpèpèpè yeb̄ɔ ũ,
- 32 ̄ aa à lɔ mèn s̄oo a kpe do lipèpèpèpèpè yeb̄ɔ ũ. Aa lip̄ɔɔ p̄aleɔ à lɔ mèn s̄oo zwáakpepi be'ae oi lipèpèpèpèpè yeb̄ɔ ũ.
- 33 Aa lip̄ɔɔ pó aɔ ku guo, à p̄a lipèpèpèpèpèla guoguo b̄oa a léla e a léle kè.
- 34 Aa vua kùle lipèpèpèpèpèwa, ̄ aa zā pí ní vuaɔ lip̄ɔɔp̄iɔ s̄l̄ok̄li ũ. Aa vua kùle lip̄ɔɔp̄iɔwa lɔ.
- 35 Aa zwāa kè ní p̄óle pó wa t̄à ní bataeao, aa ḡoinakèwà lán malaika ḡas̄ladeɔwa ní babuunao ní bà ḡaaluladeo ní w̄ɔt̄ɛnao.
- 36 Aa lepusiali à mèn síīs̄ zwáapi lipelɔ ũ, ̄ aa vua kùlewà píi. Aa lipelèpèpèpèpè kálo pí ní vuaɔ, ̄ aa a zeb̄ɔɔ pí ní ánusuo mèn síīs̄.
- 37 Aa zwāa kè kpépi lé pó ũ ní p̄óle pó wa t̄à ní bataeao, aa ḡoinakèwà ní babuunao ní bà ḡaaluladeo ní w̄ɔt̄ɛnao.
- 38 Aa lepusiali à mèn s̄oo a lipelɔ ũ, ̄ aa a kùb̄ɔɔ pí. Aa fùa kù lípiɔwa ní vuaɔ, aa a m̄p̄ɔɔ kpá ní vuaɔ, ̄ aa a zeb̄ɔɔ pí ní mɔgotɛo mèn s̄oo.

37

Kpagolo kea (Bɔa 25.10-22)

- 1 Bezaleli kpagolo kè ní lepusialio. A gbàa gàsísuu pla ní k̄nio, a yàasa gàsísuu do ní k̄nio, a les̄i lɔ gàsísuu do ní k̄nio.
- 2 A vua t̄ɛt̄ɛ lèwà a guu ní a kpeo píi, ̄ à zablè a léwa ní vuaɔ à líai.
- 3 A vua zā pí mèn síīs̄ kpagolopi pó ũ, ̄ a pèpe a gbá mèn síīs̄wa kpela ní kpeleo.
- 4 A lepusiali à p̄ɔɔp̄ɔɔ, à vua kùle lípiɔwa.
- 5 A lip̄ɔɔp̄iɔ s̄l̄o zā pó pépe kpagolo saaloɔwau kpagolopi séliɔ ũ.

⁶ A a netae pí ní vua t̄ēt̄ēo duunkēmakli ũ, a gb̄aa ḡàsísuu pla ní k̄inio, a yàasa ḡàsísuu do ní k̄inio.

⁷ A malaika ḡàsladeɔ pí mèn pla ní vua p̄ó á gb̄ègb̄è maannɔ netaepi p̄ó ũ,

⁸ ado léla, ado léle. A malaikapiɔ pí zεawá ḡòɔε kpela ní kpeleo.

⁹ An ḡàsláɔ p̄ooa musu a netaepia. An aε d̄oak̄ɔwa, an w̄é p̄ea a netaepiwa.

Táabũnu k̄ea

(Bɔa 25.23-30)

¹⁰ Aa táabũnu k̄è ní lepusialio, a gb̄aa ḡàsísuu pla, a yàasa ḡàsísuu do, a lesí lɔ ḡàsísuu do ní k̄inio.

¹¹ Aa vua t̄ēt̄ēe k̄ulewa, ̄5 aa z̄abl̄è a léwa ní vuao aa liai.

¹² Aa lip̄eɔe dá aa liai, a lesí k̄à ɔt̄á do, ̄5 aa z̄abl̄è a léwa ní vuao.

¹³ Aa vua z̄á pí mèn síī5 táabũnupi p̄ó ũ, aa p̄èp̄e a gola mèn síīɔwa a gb̄ápeki.

¹⁴ Aa z̄ápiɔ p̄èp̄e lip̄eɔepi z̄íle táabũnupi s̄élio p̄ó ũ.

¹⁵ Lepusiali ̄5 aa à lip̄ɔɔpiɔ ũ, aa vua k̄ule lip̄iɔwa, k̄é w̄ali táabũnupi s̄eð.

¹⁶ Aa tapelenti ní toonaɔ pí ní vua t̄ēt̄ēo táabũnupi p̄ɔɔ ũ ní imibɔɔ ní lo p̄ó wa v̄éε kauɔ.

Dau pia

(Bɔa 25.31-40)

¹⁷ Aa dau pí ní vua t̄ēt̄ēo, aa a gb̄á ní a lidao ní a vú piaaɔ ní a beɔ gb̄ègb̄è maannɔ ní vua doũ.

¹⁸ Aa daupi ḡɔna k̄è mèn soolo, kpela áā5, kpele áā5.

¹⁹ Ḡɔnap̄iɔ píi vú v̄1 mèn áā5'aā5 zoolozoolonno lán kánavuwa ní a beɔ. Maa dau ḡɔna mèn soolopiɔ de píi.

²⁰ Daupi lida vúpiɔ v̄1 lɔ mèn síī5, apii ní a beɔ.

²¹ A bepi m̄endo ku dau lidawa, ḡɔna mèn plaɔ p̄éki. A plaade ku ḡɔna mèn pla páleɔ p̄éki, a áā5de ku ḡɔna mèn pla páleɔ p̄éki lɔ. Maa daupi lida ḡɔna mèn soolo de.

²² Aa daupi lida pí ní vua t̄ēt̄ēoε ní a k̄ɔp̄epek̄iɔ ní a ḡɔnap̄iɔ ḡòɔ.

²³ Aa a filiaɔ pí mèn s̄opla ní vua t̄ēt̄ēo ní a k̄ekebeɔ ní a t̄ésibɔɔ.

²⁴ Vua p̄ó aa daupi píɔ ní a p̄okeleɔ píi kiloo baakwi ní síī5oε.

Tulaletikateakti k̄ea

(Bɔa 30.1-5)

²⁵ Aa tulaletikateakti k̄è ní lepusialio. A gb̄aa ḡàsísuu do, a yàasa ḡàsísuu do lɔ. A gb̄aa ní a yàasao s̄aaε, a lesí s̄ɔ ḡàsísuu pla. Aa pí ní a k̄ɔbaɔ ḡòɔε.

²⁶ Aa vua t̄ēt̄ēe k̄ule a kpeɔwa aa liai ní a musuo ní a k̄ɔbaɔ, ̄5 aa z̄abl̄èw̄á ní vuao aa liai.

²⁷ Aa vua z̄á pí kpela ní kpeleo mèn plapla, aa p̄èp̄e z̄á p̄ó aa blew̄á z̄íle oi, k̄é w̄a e lip̄ɔɔ s̄ɔbu tulaletikateaktipi s̄élio ũ.

²⁸ Lepusiali ̄5 aa à lip̄ɔɔpiɔ ũ, aa kp̄à ní vuao.

²⁹ Aa nísi p̄ó w̄1 p̄ó dileð à ḡɔ Dii p̄ó ũ k̄è lɔ ní tulaleti ḡinana gb̄àsisaio, lá tulaletiz̄ɔna í k̄ewa.

38

Sa'okli k̄ea

(Bɔa 27.1-8)

¹ Aa lepusiali à sa p̄ó w̄1 a p̄ó k̄áteu à t̄ékũ okli keɔ ũ. A gb̄aa ḡàsísuu s̄o, a yàasa lɔ ḡàsísuu s̄o. A gb̄aa ní a yàasao s̄aaε, a lesí s̄ɔ ḡàsísuu áā5.

2 Aa pɪ n kɔba mɛn siisɔ ɡɔɔe gola n golao, ɔ aa mɔgotɛ kɔle sa'oklipiwa.

3 Aa a pɔkeleo pɪ n mɔgotɛɔe, a ooo n a pɛeluɔ n a au'elebɔɔ n a saao n a tɛsibɔɔ pii.

4 Aa mɔyāayāana pɪ n mɔgotɛo aa sɔbɔ sa'oklipi zɛ, aa fɛlɛɔ musu e sa'oklipi guo.

5 Aa mɔgotɛ zā pɪ mɛn siisɔ, aa dɔdɔ mɔyāayāanapi golaɔwa a sɛliɔ pɔ u.

6 Lɛpusiali ɔ aa ā a sɛlipiɔ ũ, aa kpā n mɔgotɛo.

7 Aa a sɛlipiɔ sɔbɔsɔbɔ zāpɪɔu sa'oklipi kpela n a kpɛleo a sebɔ ũ. Aa sa'oklipi kɛ n lipɛpɛɔɔ, mɛ a ε vɪ zɔɔloo.

8 Aa dāa n a dibɔɔ pɪ n mɔgotɛo. Aa pɪ n nɔe pɔ aai zɪke kpaaũkpɛ kpɛleɔ dɪiɔe.

Zwāakpɛ kaa daa
(Bɔa 27.9-19)

9 ɔ aa kaa dā. Gɛɔmidɔkli oi a gbāa ɡāsɪsuu basɔɔ. A zwāa pɔ wa tā n bataɛao vɪ

10 n lipɛleɔ mɛn bao n mɔgotɛ zebɔɔ mɛn bao. Aa lipɛle káloo n a mɔpɔɔɔ pɪ n ánusuoɛ.

11 Gɔgbāntoo oi a gbāa ɡāsɪsuu basɔɔ maa lɔ. A lipɛleɔ vɪ mɛn bao n mɔgotɛ zebɔɔ mɛn bao. Aa lipɛle káloo n a mɔpɔɔɔ pɪ n ánusuoɛ.

12 Naa bɛ'ae oi a yāasa ɡāsɪsuu blakwi, mɛ a lipɛleɔ vɪ mɛn kwi n zebɔɔ mɛn kwi. Aa lipɛle káloo n a mɔpɔɔɔ pɪ n ánusuoɛ.

13 Naa gukpɛ oi a yāasa ɡāsɪsuu blakwie.

14 Zwāa ɡāsɪsuu ɡɛo ku kaa lé ɔplaaɪ n a lipɛleɔ mɛn āaɔ n a zebɔɔ mɛn āaɔ.

15 Zwāa ɡāsɪsuu ɡɛo ku kaa lé ɔzei lɔ n a lipɛleɔ mɛn āaɔ n a zebɔɔ mɛn āaɔ.

16 Kaapi zwāaá pɔle pɔ wa tā n bataɛaoɛ.

17 Lipɛle zebɔɔá mɔgotɛɛ, mɛ lipɛle káloo n a mɔpɔɔɔá ánusue. Aa fua kù lipiɔwa n ánusuo piiɛ. Kaapi lipɛleɔ mɔpɔɔɔá ánusue pii.

18 Kaapi lé zwāa gbāa ɡāsɪsuu baoo, a lesɪ ɡāsɪsuu sɔo lán kaa zwāawa. Aa kɛ n pɔle pɔ wa tā n bataɛaoɛ, aa ɡɔɪnakɛwā n babuunao n bā ɡaaluladeo n wɔɔtɛnao.

19 Kaa lépi lipɛleɔ vɪ mɛn siisɔ n mɔgotɛ zebɔɔ mɛn siisɔ. Lipɛlepi káloo n a mɔpɔɔɔá ánusue, mɛ wā fua kù lipiɔwa n ánusuo.

20 Zwāakpɛ kɔbɔɔ n kaa pɔ liai kɔbɔɔá mɔgotɛɛ pii.

Mɔ pɔ wā zwāakpɛ zɪkɛɔ

21 Mɔ pɔ wā ikoyā zwāakpɛ kɛɔ gbɪa lɛn ke: Mɔizi ɔ sa'onkia Aalona né Itamaae aá o Levii buiɔne, ɔ aa mɔpɪɔ yɔ kiloowa.

22 Yuda bui Uli né Bezaleli, Hulu tɔuna yá pɔ Dii dile Mɔizie kɛ pii.

23 Dā bui Aisama né ɔɔliabu kuaānɔ. Aāpi sɔ ɔzɪkenae, mɛ ɪ ea ɡɔɪnakɛ pɔɔwa, mɛ ɪ kɔkɛ bāabaawa n babuunao n bā ɡaaluladeo n wɔɔtɛnao.

24 Vua pɔ wā mɔɔ Diie wā luakukɪ zɪkɛɔ gbɪa ká tɔnu do, lá wā a gbɪa lé dile luakukɪwa.

25 Anusu pɔ wā kpā gbɛɔ naogɔɔ gbɪa ká tɔnu āaɔ n kɪnio, lá wā a gbɪa lé dile luakukɪwa.

26 Wā ánusuo sɪ baade miwa beka dodo. Beka do mɛ galau soolo ũ, lá wā a gbɪa lé dile luakukɪwa. Wā ɔapi sɪ gbɛ pɔ ká wɛ bao ge aa deaɔwa, ɡɔɔ pɔ wale n da gbɛ pɔ wā n naoo guu. Aa gbɛɔn baaɔɔɔo lɛe baa āaɔ n baa ɡɛo n plao n basoplakwioɛ (603.550).

²⁷ Anusu pɔ wà luakukli ní a suunao zebɔɔ pɔ̀o gbía kà tɔnu àaɓ. Zebɔpi mèn basɔɔ gbía tɔnu àaɓ. A mènɔo gbía kà kiloo baakwi.

²⁸ Anusu tɔnu kɔni pɔ̀ gɔ̀ ɔ̀ wà lipele kùbɔɔ kèò ní mɔ̀pɔɔ, ɔ̀ wà fùla kùò lípiɔwa lɔ.

²⁹ Mɔ̀gotē pɔ̀ wà mòò Diie gbía kà tɔnu pla ní kɔniɔ.

³⁰ Mɔ̀gotēpi ɔ̀ wà kpaat̩kpe kpele zebɔɔ pɔ̀o ní sa'okliò ní a mɔ̀yāyānao ní sa'okl̩pi pɔ̀keleɔ p̩i

³¹ ní kaa pɔ̀ liai lipele zebɔɔ ní kaa lé lipele zebɔɔ ní zwàakpe kùbɔɔ p̩i ní kaa pɔ̀ liai kùbɔɔ p̩i.

39

Sa'on pɔ̀kasaɔ

(Bɔa 28.1-43)

¹ Aa pɔ̀kasa pɔ̀ wí zíkèò zwàakpeu tà ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔ̀t̩t̩nao. Aa pɔ̀kasa pɔ̀ Aalona ali s̩s̩ò Diizkèè lɔ, lá Dii díle Mɔ̀ziɛwa.

² Aa sa'o'ula kè ní pɔ̀le pɔ̀ wa tà ní bataeao ní vuao ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔ̀t̩t̩nao.

³ Aa vua gbègbè à g̩s̩ f̩f̩ef̩elennɔ, ɔ̀ aa pàapaa ba ũ aa g̩s̩inakèò bàabaawa ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔ̀t̩t̩nao.

⁴ Aa sa'o'ulapi kè bakangáu ũe.

⁵ Aa asana tà, ké wàli dɔ sa'o'ulapia ní sa'o'ula pɔ̀le dɔ̀p̩pio ní bataeao ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔ̀t̩t̩nao, lá Dii díle Mɔ̀ziɛwa.

⁶ Aa Isaili bui t̩s̩ kè onisi gbɛɔwa lá p̩nk̩na i wèsákè p̩nawawa, ɔ̀ aa dàda a kùbɔ pɔ̀ wa kè ní vuao guu.

⁷ Aa p̩pe sa'o'ulapi ba pɔ̀ wa kà a g̩aɔwa Isaili buiɔ yãdɔngugbɛɔ ũ, lá Dii díle Mɔ̀ziɛwa.

⁸ Aa b̩̀̀̀loonnɔ kè ní g̩s̩io. Aa tà lá aa sa'o'ula tàwa ní pɔ̀le dɔ̀u pɔ̀ wà sa'o'ulapi kèòp̩io ní bataeao ní vuao ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔ̀t̩t̩nao.

⁹ B̩̀̀̀pi gb̩̀̀̀a ní a yàasao ś̩́́́e ɔ̀t̩̀̀̀ dodo.

¹⁰ Aa z̩̀̀̀lèwà ní gbè b̩́́́́eɛɛɛ d̩̀̀̀ ś̩́́́. A d̩̀̀̀ ś̩́́́́ saad̩ani ní topazao ní emelodio.

¹¹ A d̩̀̀̀ plaade tiik̩azi ní safiio ní diamaaɔ.

¹² A d̩̀̀̀ àaɓde belili ní agatao ní ametisio.

¹³ A d̩̀̀̀ ś̩́́́de kisiliti ní onisio ní yasepeo. Aa ní dada a kùbɔ pɔ̀ aa kè ní vuaopiɔ guu.

¹⁴ Gb̩̀̀̀pi kueplae Isaili buiɔ t̩̀̀̀ léu. Wà t̩̀̀̀pi kè gb̩̀̀̀piɔwa dodo, lá wí wèsákè p̩nawawa.

¹⁵ Aa vua t̩́́́́e tà b̩̀̀̀pi pɔ̀ ũ, a t̩́́́́ de lán balɛnawa.

¹⁶ Aa gb̩̀̀̀kùbɔ t̩́́́́nao p̩̀̀̀ ní vuao b̩̀̀̀loonnɔepi p̩̀̀̀ ũ lɔ mèn plapla, ɔ̀ aa t̩́́́́nap̩iò d̩̀̀̀ b̩̀̀̀pi swáɔwa musu.

¹⁷ Aa balɛna mèn plapiɔ d̩̀̀̀ b̩̀̀̀ t̩́́́́na mèn plapiɔwa,

¹⁸ ɔ̀ aa balɛnap̩iò le d̩̀̀̀ d̩̀̀̀ gb̩̀̀̀kùbɔ pɔ̀ kú bakangáuwaɔwa.

¹⁹ Aa vua t̩́́́́na mèn pla ṕ̩́́́e p̩̀̀̀ aa ní d̩̀̀̀ b̩̀̀̀pi swáɔwa ź̩́́́e oi, aa ná sa'o'ulapiwa.

²⁰ Aa vua t̩́́́́na ṕ̩́́́e p̩̀̀̀ mèn pla lɔ, aa ní d̩̀̀̀ sa'o'ulapi ae oi a p̩̀̀̀k̩i sae ź̩́́́e oi asana musu.

²¹ Aa b̩̀̀̀ t̩́́́́nao ní sa'o'ula t̩́́́́nap̩iò d̩̀̀̀k̩wa ní babuuna t̩́́́́ao, b̩̀̀̀pi líɔ d̩̀̀̀ sa'o'ulapi asanawa, ké asu go sa'o'ulawao yáí, lá Dii díle Mɔ̀ziɛwa.

²² Aa ulatao pɔ̀ wàli sa'o'ulapi daò ź̩́́́ ní zwàa búunao.

23 Aa sa'o'ulapi fɔ̄ guoguo a migɛ̄kɪ ũ, aa a nɔ̄ɛpi lé mibà, ké asu kɛ̄o yáí.

24 Aa gɔ̄inakè ulataopi léwa aa liai lán gbɛafu bɛwa ní babuunao ní bà gaaluladeo ní wɔ̄ɔtɛnao ní bataeao.

25 Aa ánanao pi ní vua tɛ̄ɛtɛ̄o, aa lòoloo ulataopi léwa gbɛafu bɛpio zānguo,

26 ánanan ke, gbɛafu ben ke, ánanan ke, gbɛafu ben ke. Maa aa ulataopi lé kèke e à gè liai à pɛ̄e, wáli da wilib sa'ozikèò, lá Dii ðile Mɔ̄iziewa.

27 Aa ulatao kè ní bàabaa Aalona ní a né̄o.

28 Aa tulu ní fua gbáaò kè ní bàabaaò b, ɔ̄ aa sòloo geseò zò ní pòle pò wa tà ní bataeao.

29 Aa asana kè ní pòle pò wa tà ní bataeao, aa gɔ̄inakèwà ní babuunao ní bà gaaluladeo ní wɔ̄ɔtɛnao, lá Dii ðile Mɔ̄iziewa.

30 Aa mò pɛ̄pɛ̄na pò í Aalona ðile Dii pò ũ kè ní vua tɛ̄ɛtɛ̄o, ɔ̄ aa lakèwà, lá wí wɛ̄sàkè pɛ̄nawawa, wà mè: Dii pòe.

31 Aa vua pɛ̄pɛ̄napi nà tulupiwa ní babuuna táao, lá Dii ðile Mɔ̄iziewa.

Zwàakpɛ̄ zɪ mĩdɛ̄a

(Bɔa 35.10-19)

32 Maa wà zwàakpɛ̄pi zikè pii, wà a mĩdɛ̄. Isailio kpaaukpɛ̄pi kè, lá Dii ðile Mɔ̄iziewa.

33 Aa mò Mɔ̄izie ní zwàakpɛ̄pio ní a pòkeleò pii, ɔ̄n ke: A kũbɔ̄, a lipɛ̄pɛ̄o, a lipɔ̄ɔ̄, a lipɛ̄leò, a zebɔ̄,

34 sasa baa pò wa kèke tɛ̄ɛ̄o, ayo baa pò wa kuaò, zwāa pò de suuna ũ,

35 ikoyá kpagolo ní a sɛ̄lio ní a netao,

36 táabũnu ní a pòkeleò pii ní pɛ̄e pò wí kále Luaeo,

37 dau pò wa pí ní vua tɛ̄ɛtɛ̄o ní a filia pò pɛ̄pɛ̄wàò, filia nìsi,

38 tulaletikateakii, nìsi pò wí pò ðileò à gɔ̄ Dii pò ũ, tulaleti gĩnana, kpépi lé zwāa,

39 mɔ̄gotɛ̄ sa'okli ní a mɔ̄gotɛ̄ mɔ̄yāyāanao ní a sɛ̄lio ní a pòkeleò pii, daa ní a dibɔ̄,

40 kaa zwāaò ní a lipɛ̄leò ní a zebɔ̄, kaa lé zwāa ní a baò ní a kũbɔ̄, zwàakpɛ̄ pò de kpaaukpɛ̄ ũ zikɛ̄pòkeleò pii,

41 zwàakpɛ̄ zikɛ̄pòkasa pò wa tàò, sa'ona Aalona pòkasa pò àli sòò Diizio ní a né̄o sa'on pòkasaò.

42 Isailio zɪ pò Dii dà Mɔ̄izie kè pii.

43 ɔ̄ Mɔ̄izi zɪpi gwāgwa, a è aa kè lá Dii òɛwa, ɔ̄ à samaa'òné.

40

Zwàakpɛ̄ sakɛ̄a

1 Dii yá'ò Mɔ̄izie à mè:

2 Zwàakpɛ̄ pò de kpaaukpɛ̄ ũ dɔ̄ mɔ̄ sɛ̄ia gɔ̄ sɛ̄ia zɪ,

3 ní kpagolo pò ikoyá gbè pɛ̄pɛ̄o ku a guu ðileu, ní zwāa kpái.

4 Gɛ̄ ní táabũnuo, ní a taò kálèwà dòòɔ̄. Gɛ̄ ní dauo, ní a filiaò keke.

5 Tulaletikateakii ðile ikoyá kpagolo aɛ, ní zwàakpɛ̄ kpɛ̄le zwāa taɛ.

6 Sa pò wí a pò kátɛu à tékũ okli ðile kpaaukpɛ̄ kpɛ̄le,

7 ní daa ðile kpaaukpɛ̄ zānguo ní sa'oklio, ní íkau.

8 Kaa da n̄ liai, ní zwāa ta kaapile.

9 Nisi pò wí pò ðileò à gɔ̄ ma pò ũ se ka kpépiwa ní pò pò kú a guuò pii, ní ðile ma pò ũ ní a zikɛ̄ɔ̄, aai gɔ̄ ma pò ũ.

¹⁰ Nísipi ka sa'okli ní a zíkɛbɔɔwa pii. Sa'oklɛpi dile ma pɔ́ ũ, ɪɔ de ma pɔ́ ũ ní a mɪbaɔ.

¹¹ Nísika dàa ní a dibɔɔwa, aai gɔ́ ma pɔ́ ũ.

¹² Mɔ́ ní Aalonao ní aà néɔ kpaaũkpɛ kpɛɛɛ, ní ní zu'o we.

¹³ Sa'on pɔkasaa da Aalonae, ní nísikawà ñ aà dile ma pɔ́ ũ, i gɔ́ ma gbàgbana ũ.

¹⁴ Mɔ́ ní aà néɔ ɪɔ, ní ulatao dadané,

¹⁵ ní nísikakamá lá ní kè an maeɛwa, aali ma gbagba. Nísikaamapi mé a to aao de ma gbàgbana ũ e an buiwa.

¹⁶ Mɔizikè lá Dii òɛwa pii.

¹⁷ An bɔa Egipi wè plaade mo sɛ́ia gɔɔ sɛ́ia zɪ́ ɔ́ wà zwàakpɛpi dɔ́.

¹⁸ Ké Mɔizi lé kpépi dɔ́, à a zɛbɔɔ díɛdile gɪae, ɔ́ à a lipɛpɛɔ pèpɛu, à a lipɔɔ sɔ̀sɔ̀sɔ̀u, ɔ́ à lipɛɛ pèlɛpɛɛ.

¹⁹ A zwāa kua, ɔ́ à bāa kpāa lá Dii òɛwa.

²⁰ A ikoyā gbè pèpɛɔ sè a kà kpagolopi guu, à kpagolopi sɛ́liɔ dà a zāɔ guu, ɔ́ à a né tãɛ.

²¹ A gèò zwàakpɛu, ɔ́ à zwāa kpà ikoyā kpagolopizi suuna ũ lá Dii òɛwa.

²² A táabūnu díɛ kpaaũkpɛu suunapi ɔplaaɪ kpɛɛɛ oi.

²³ A pɛɛ kàlewà Diie dɔ̀dɔ̀ɔ lá a òɛwa.

²⁴ A dau díɛ kpaaũkpɛu bɔaa ní táabūnuo ɔzɛɛ oi,

²⁵ à filiaɔ nana Dii ae lá a òɛwa.

²⁶ ɔ́ à tulaletikateakli díɛ kpaaũkpɛu suuna sae,

²⁷ ɔ́ à tulaleti gínana kpāsawà lá Dii òɛwa.

²⁸ ɔ́ à zwāa tà zwàakpɛpile.

²⁹ A sa pɔ́ wɪ a pɔ́ kátɛu à tékū okli díɛ kpaaũkpɛ kpɛɛɛ, ɔ́ à sa pɔ́ wɪ a pɔ́ kátɛu à tékū òwà ní pówentio lá Dii òɛwa.

³⁰ A dàa díɛ kpaaũkpɛ zānguo ní sa'okliɔ, ɔ́ à ikàu.

³¹ Mɔizi ní Aalonao ní aà néɔ ní ɔ̀ ní ní gbáɔ pípiò.

³² Tó aale gē kpaaũkpɛu ge tó aale sɔ́ sa'oklizi, aai ní ɔ̀ ní ní gbáɔ pípi lá Dii ò Mɔiziewae.

³³ ɔ́ à kaa dà a lía zwàakpɛpizi ní sa'okliɔ, ɔ́ à zwāa tà kaapile. Màa Mɔizi zípi kè a làa.

Dii pilaa kpaaũkpɛwa (Nao 9.15-23)

³⁴ ɔ́ telu kùɛ kpaaũkpɛwa, Dii gawi zwàakpɛpi pà.*

³⁵ Mɔizi i fɔ́ gē kpaaũkpɛpiuo, ké telu kua mé ké Dii gawi kpépi pà yái.

³⁶ Isailio táa'oa guu, tó telupi gò zwàakpɛpia, ɔ́ aai fɛɛ bòou.

³⁷ Tó telupi i fɛɛo, aali fɛɛ bòouo, sema tó à fɛɛ.

³⁸ Fāane Dii telu ɪɔ ku zwàakpɛa, gwá sɔ́ té ɪɔ ku telupi guue. Màa Isailio ɪɔ e gɔɔpii ní táa'oa guu.

* 40:34 1Kia 8.10-11, Isa 6.4, Eze 43.4-5, Zia 15.8

LEVII BUIO

Moizi lá àãde

Yá pò kú láe bee guu

Lápi d̀̀o s̃́ia guu Lua lezù Moizizi za kpaaũkpeu ̃̀ à yá'òè. Lápi guu Lua a ikoyá̃o ní yá pò á díledile Isailiõne ò Moizie pii ní lé pò á gb̃enéo à mè: Gb̃é pò yápiõ kúa mé ão ku a sabai. (18.5) Lomadeõ 10.5 gwa b.

Apii guu Lua lé dada Isailiõne lá aali ke wà̃o de a gb̃éõ ù, lá aali ke wà kúlee stana. Sema aali sa'o Luapiwa lá a dílenéwa (1-7), sa'onao líõ níziã kúa d̃s (8-10), Isailiõ baade lí ẽ pò gb̃áleaõne (11-16) ní pò pò de t̃ẽ ùõ ní gb̃áslk̃eao (17-27).

Lua kua adoaẽ, a yewázi, mé w̃enikpamadeẽ, ̃̀ a ye wá kua líõ adoa (19.2), ké wapiõ s̃s wà w̃eni kpámá, w̃io yek̃si. Bee yáí à ikoyáe bee dílené. Ikoyápi ̃̀ Yesu èa a yá d̀̀o à Iwaõgu à mè: Aliõ ye a gb̃édeezí lá áziã w̃eniwa. (19.18) Mat 22.39 gwa b.

Tó tiadeõ lé ikoyápiõ kyoke, i b̃o ní saeẽ, ama ikoyápiõ Ìõ nae luanaaik̃enaõwa g̃oõpii aao te Luazi a zéwa ní ñõsemendoo.

Sa pò wí a pò káteu à tékú

¹ Dii lezù Moizizi, ̃̀ à yá'òè kpaaũkpeu à mè,

² aà yáe bee o Isailiõne. O Moizi ònè: Tó á gb̃eẽ lé mó pò kpáí Diiwa, aali mó ní zu ge p̃otuo kelenao, aà aà gba.

³ Tó sa pò wí a pò káteu à tékú àle o ní zuo, aali mó ní swana s̃asaio kpaaũkpe kpele, ké Dii e aà wegwa yáí.

⁴ Aali òna sa'ob̃opi miwa, ké Dii e si aà g̃eẽ ù, i aà duuna k̃éwà.

⁵ Aali a kòlokpa Dii aẽ, sa'ona Aalona ñéõ i a au lé sa'okliwa aa liai kpaaũkpe kpele we.

⁶ Aali a báa bo, i goaagoaa.

⁷ Sa'ona Aalona ñéõ i téka sa'okli, aai yàakau,

⁸ aai ñòõpi ka yàaa sa'okli téu ní a mio ní a sálanao.

⁹ Aali a guup̃oõ ní a koeõ pípi, sa'ona i apii kpasa sa'okliwa sa pò wí a pò káteu à tékú, a g̃í i ke Diiẽ na ù.

¹⁰ Tó sa pò wí a pò káteu à tékú àle o ní s̃ao ge ble, aali mó ní a sà s̃asaio,

¹¹ i a kòlokpa Dii aẽ sa'okli gugb̃ántoo oi, sa'ona Aalona ñéõ i a au lé aa lia sa'oklipizi.

¹² Aali goaagoaa, sa'ona i ka yàaa sa'okli téu ní a mio ní a guup̃oõ nísiõ.

¹³ Aali a guup̃oõ ní a koeõ pípi, sa'ona i sa'o ní a píio, i kpasa sa'okliwa sa pò wí a pò káteu à tékú, a g̃í i ke Diiẽ na ù.

¹⁴ Tó sa pò wí a pò káteu à tékú àle o Diiwa ní b̃ao, aali mó ní felenk̃opunao ge felenguulu a sa'ob̃o ù,

¹⁵ sa'ona i geõ sa'okli, i a mi wo à kpasa sa'okliwa, i a au yo sa'okli saalowa.

¹⁶ I a s̃es̃e b̃o, i a ká wolo k̃óle tufua sa'okli gukpe oi.

¹⁷ I a g̃ás̃lao kú, i goaa, asu paa plao. Sa'ona i ka yàaa sa'okli téu à kpasa sa pò wí káteu à tékú, a g̃í i ke Diiẽ na ù.

2

Pów̃en gba

¹ Tó gb̃eẽ lé Dii gba pów̃ena, aali m̃oõ tí ù, i ñisi éwà, i tulaletikau,

² i geò sa'ona Aalona néo kfi. Sa'ona i da òkù do ní a tulaletipio pii, i a yãɔa Diigu gbapi kpasaa sa'okliiwa pò pò wí káteu a gí í kèè na ù.

³ Pówen gba pò gò lío de Aalona ní a néo pò ù. Iò ku adoa pò pò wa kà Diie téu à tèkù kñi ù.

⁴ Tó àle aà gba kàa, alio de a sesai pò wà a tí yàale ní nísio ù ge kàagbaala pò wà nísi èwà.

⁵ Tó kàa asaae, alio de kàa sesai pò wà a tí yàale ní nísio ù.

⁶ Ali é'è, í nísikawà pówen gba ù.

⁷ Tó gàsada'ianaè, àli ke ní pówentio ní nísio.

⁸ Ali mós Diie ní pò pò á kèpio pówen gba ù, í kpá sa'onawa. Sa'onapi i geò sa'okii,

⁹ i aà yãɔa Diigu gba bò à kpasaa sa'okliiwa pò pò wí káteu a gí í kèè na ù.

¹⁰ Pówen gba pò gò lío de Aalona ní a néo pò ù. Iò ku adoa pò pò wa káteu Diie à tèkù kñi ù.

¹¹ Pówen gba pò àli mòò Diie sulio se'ese vío. Asuli póse'ese ge zó kpasaa pò pò wí ka Diie téu ùo.

¹² Tó buapó káauè sò, àli mòò Diie, àma ásuli a pò káteu à tèkù sa'okliiwa pò pò a gí í na ùo.

¹³ Ali pówen gbada ní wisio. Asuli da wisi pò de á Lua bàakuaánò seela ù saio. Ali wisika gba pò àle da píiu.

¹⁴ Tó àle mós Dii gbai pówen káau, àli mòè ní mase dafu kpasaa pò wà a aampò.

¹⁵ Ali nísikawà ní tulaletio, iò de pówen gba ù,

¹⁶ sa'ona i aà yãɔa Diigu pówen gba bò à kpasaa ní a nísio ní a tulaletio pii pò pò wí ka Diie téu ù.

3

Sáaukpasaa'oa

¹ Tó á gbèè lé sáaukpa sa'o, mé àle o ní zuo, aàli mós Dii ae ní a sa ge a da sáasaio.

² Aàli òna a sa'òbòpi miwa, i a kòlokpa kpaaukpe kpèele, sa'ona Aalona néo i a au lé sa'okliiwa aa liai.

³ Tó àle sapi o, aàli a sálana ní a guupo nísio sèle pii wà ka Diie téu à tèkù

⁴ ní a gòleo ní gòlepi nísio ní a pòa nísi pò wí gole ní gòlepio gòò.

⁵ Aalona néo lí kpasaa sa pò wàle a pò káteu à tèkù musu sa'okliiwa pò pò wí ka Diie téu a gí í kèè na ù.

⁶ Tó sà ge ble àle oò sáaukpa ù, aàli mós ní a sa ge a da sáasaio.

⁷ Tó sàneboòe, aàli mòò Dii ae,

⁸ i òna a sa'òbòpi miwa, i a kòlokpa kpaaukpe kpèele, Aalona néo i a au lé sa'okliiwa, aa liai.

⁹ Tó àle sapi o, aàli a pòe beeo se wà ka Diie téu à tèkù. Aàli a vlá zò ní a nísio, i a ple kau yòò, i mós ní sápi sálanao ní a guupo nísio pii

¹⁰ ní a gòleo ní gòlepi nísio ní a pòa nísi pò wí gole ní gòlepio gòò.

¹¹ Sa'ona i pòpio kpasaa sa'okliiwa ble ù pò pò wí a pò nísika Diie téu ù.

¹² Tó ble àle oò sò, aàli mòò Dii ae,

¹³ i òna a miwa, i a kòlokpa kpaaukpe kpèele, Aalona néo i a au lé sa'okliiwa aa liai.

¹⁴ Tó àle sapi o, aàli a sálana ní a guupo nísio pii ká Diie téu à tèkù

¹⁵ ní a gòleo ní a gòlepi nísio ní a pòa nísi pò wí gole ní a gòleo gòò.

¹⁶ Sa'ona i pòpio kpasaa sa'okliiwa ble ù pò pò wí a pò nísika Diie téu a gí í kèè na ù. A nísi iò de Dii pò ù pii.

17 Alio ikoyapi kua gwopii e a buiwa gu po ao kuu pii. Asuli po nisi ge a au bleo.

4

Duun awakpabo

1 Dii o Mɔiziɛ

2 aa yaɛ bee o Isailiɔnɛ, ɔ Mɔizi onɛ: To zama gbɛɛ lɛ, a za Dii yadilaewa, a duunakɛ a ya po wili keo kɛ, a yan ke:

3 To sa'onkia po wa dile me kɛ, a gbɛpii dayau. Aali mo Diiɛ ni gaɛe saasaio duuna po a kɛpi awakpabo u.

4 Aali mo ni zupio Dii aɛ kpaaɔkpe kpeɛɛ, i onana miwa, i a kolokpa we.

5 I zupi au se geɔ kpaaɔkpeɛ,

6 i onana zo aupiwa, i fafa Dii kɛɛ gen soplala aa kukli zwa po daapi saɛ.

7 Sa'onapi i aupi mama tulaletikateaki kobawa Dii kɛɛ kpaaɔkpeɛ we, i a klini ɛɛ sa po wi a po kateu a tekɔ okli gbaziwa kpaaɔkpeɛ kpeɛɛ.

8 Aali awakpazupi nisi gole pii, a salana ni a guupo nisi pii

9 ni a goleo ni golepi nisi ni a poa nisi po wi gole ni goleo goɔo,

10 la wi saaukpazu nisi golewa, i kpasa sa po wi a po kateu a tekɔ okliwa.

11 Zupi baa ni a noo pii ni a mio ni a koe ni a guupo ni a gbɔo,

12 aali bo ni zu buupio bo kpe gu po wa dile a po u a zeu, gu po wi sa'otufu kolɛu, i kateu a tekɔ tufupia we.

13 To Isaili za Dii yadilaewa npii, aa ya po wili keo kɛ, baa to aai gke no me aa doo, aa go taade uɛ.

14 Gbezɔ to aa do ke wa duunakɛ, aali mo ni gaɛe awakpabo u kpaaɔkpe kpeɛɛ.

15 Gbezɔo i onana zupi miwa, wi a kolokpa Dii aɛ we.

16 Sa'onkia i zupi au se geɔ kpaaɔkpeɛ,

17 i onana zwa a fafa Dii aɛ gen soplala zwa po daapi saɛ.

18 Aali mama tulaletikateaki kobawa Dii kɛɛ kpaaɔkpeɛ we, i a klini ɛɛ sa po wi a po kateu a tekɔ okli gbaziwa kpaaɔkpeɛ kpeɛɛ.

19 Aali zupi nisi gole pii, i kpasa sa'okliwa,

20 i ke ni zupio la a ke ni awakpazu kaauowa. Ma sa'ona ali ni duuna kema, Dii i suukerino.

21 Aali bo ni zupio bo kpe, i kateu a tekɔ, la zu kaau tekɔwa. Gbɛpii duun awakpabon we.

22 To daana duunakɛ, a za Dii a Lua yadilaewa a ya po wili keo kɛ, baa to i gke no, a go taade uɛ.

23 To wa de a duunakɛ, aali mo ni blesan saasaio,

24 i onana blepi miwa, i a kolokpa Dii aɛ gu po wi sa po wi a po kateu a tekɔ po kolokpau duun awakpabo u.

25 Sa'ona i onana zo a auwa, i mama sa'okli kobawa, i au po go ɛɛ sa'oklipi gbaziwa.

26 Aali a nisi kpasa sa'okliwa pii lan saaukpa sa'obowa. Ma sa'ona ali aa duuna kewa, Dii i suukeano.

27 To meta duunakɛ, a za Dii yadilaewa* a ya po wili keo kɛ, baa to i gke no, a go taade uɛ.

28 To wa de a duunakɛ, aali mo ni blede saasaio duuna po a ke sa'obo u,

* 4:27 Nao 15.27-28

29 i ɔna awakpabɔpi miwa, i a kòlokpa sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékú okli.

30 Sa'ona i ɔtona zɔ a auwa, i máma sa'oklipi kɔbaɔwa, i au pɔ gò éle sa'oklipi gbáziwa.

31 Aali a nɔsi gole pii lá í sáaukpapɔ nɔsi golewa, i kpasá sa'okliwa pɔ pɔ a gí kɛ Diie na ú. Maa sa'ona ali aà duuna kɛwá, Dii í sùuukeaàɔ.

32 Tó sá ále mɔɔ awakpabɔ ú sɔ, aali mɔ ní a da sáasaio,

33 i ɔna a miwa, i a kòlokpa awakpabɔ ú sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékú okli.

34 Sa'ona i ɔtona zɔ a auwa, i máma sa'okli kɔbaɔwa, i a au pɔ gò éle sa'oklipi gbáziwa.

35 Aali a nɔsi gole pii, lá í sáaukpasá nɔsi golewa, i kpasá sa'okliwa pɔ pɔ wa ká Diie téu ále tékú musu. Maa sa'ona ali duuna pɔ a kɛpi kɛwá, Dii í sùuukeaàɔ.

5

1 Tó gbé mà wále seeladeɔ wɛɛɛ, mé aapi sɔ à yáe è ge a yáe dɔ yápi guu, tó a nile, à duunakɛn we, yápi a wi aà musue.

2 Tó gbé ɔká pɔ gbáleawa, nɔbɔ ge pɔtuo ge pɔtaa'onkuawa pɔ de té ú gen nò, baa tó a a yá dɔɔ, à gò gbáleae, tàae.

3 Tó gbé ɔká gbɛnazɔn bɔbɔwa ge pɔ pɔ í to gbé gɔ gbálea piin nò, baa tó a a yá dɔɔ, gbɛzá tó a dɔ, tàae.

4 Tó gbé lekè Luawa láasoosai, à mè á yáke, yáwá ge yámaan nò, yá pɔ gbé a lekè láasoosai pii lé, baa tó a dɔɔ, tó a dɔ gbɛzá, tàae.

5 Tó gbé gò tàae ú yápi do musu, aali yá pɔ à zàwá o gupauu,

6 i mɔ Diie ní sádao ge blea duuna pɔ á kè flabobɔ ú, i deɛ duun awakpabɔ ú, sa'ona i aà duuna kɛwá.

7 Tó aà gbáa i ka aà mɔ ní sáoo, aali mɔ Diie ní felenkɔpunao mèn pla ge felenguulu bɔbɔna mèn pla duuna pɔ á kè flabobɔ ú, ado í de duun awakpabɔ ú, ado sɔ sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékú obɔ ú.

8 Aali mɔɔ sa'onae, sa'onapi i a séia kpá duun awakpabɔ ú. Aali a kòlokpa ní ɔkɔɔ mizɔsai,

9 i awakpabɔpi au fá sa'okli saalowa, i ɔtɔwá, au pɔ gò i bɔle sa'oklipi gbázi. Duun awakpabɔe.

10 Sa'ona i ado kpa sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékú ú lá wɔ kɛwa, i duuna pɔ a kɛpi kɛwá, Dii í sùuukeaàɔ.

11 Tó aà gbáa i ka aà felena kpá mèn plao, aali mɔ ní pɔwɛntio kiloo pla duuna pɔ á kè awakpabɔ ú. Asuli nɔsi ge tulaleti káuo, asa duun awakpabɔe.

12 Aali mɔɔ sa'onae, sa'onapi i dá ɔkú do yáɔa Diigu gba ú, i kpasá sa'okliwa pɔ pɔ wa ká Diie téu ále tékú musu. Duun awakpabɔe.

13 Maa sa'ona ali aà duuna kɛwá yápi do pɔ a kè musu, Dii í sùuukeaàɔ. Pɔwɛnti pɔ gò lí de sa'ona pɔ ú lán pɔwɛn gbawa.

Tàae flabobɔ

14 Dii yá'ò Mɔziɛ, 5 Mɔzi mè:

15 Tó gbé náaisaiyákè, à zà yáwa Dii gbáa pɔ yá musu, duunae. Aali mɔ Diie ní sásakao sáasaio a flabobɔ ú. Tàae flabobɔpi ɔa lí ká, lá wá a lé díle Dii kpéuwa.

16 Aali pɔ pɔ í Dii gbáo flabòe, i ea à a ɔa sɔode nawá, i kpa sa'onawa, sa'onapi i aà tàae kɛwá, Dii í sùuukeaàɔ.

17 Tó gbé duunakè, à yá pɔ Dii gí a keai kè, baa tó a dɔɔ, tàae, a wi aà musue.

18 Aali m3 sa'onae n3 sasakao saasaio taee flabob3 5a leu, sa'onapi i ya p3 a zaawa a d3opi kewa, Dii i suuukeaan3.

19 Taee p3 a ke Dii flabob3e.

20 Dii ya'3 M3izie, 5 M3izi me:

21 To gb3 5n3k3 a gb3deee p3 p3 gb3pi kpawa ge a nae a z3l ya musu ge a aa kpai'3 ge a aa ble, duunae, a naaisaiyak3 Dii3e.

22 Maae l3 to gb3 p3 k3mpa, me a gi kpai ge a 3et3 a me n3 Diio ge duuna p3 wi ke lan bee taawa3 pii.

23 To gb3 duunak3 a g3 taede u ma, aali p3 p3 a a kpai'3opi soaa adee ge p3 p3 a aa ble3 ge p3 p3 wa kpawa ge p3 p3 a a k3mpa

24 ge p3 p3 a 3et3 a me n3 Diio a ya musu. Aali flabo p3de3 a be3e leu, i 3a a a 5a soode nawa, i kpawa g33 p3 ale m3 n3 a taee flabob33.

25 Aali m3 Dii3e n3 sasakao saasai p3 ka3 a taee flabob3 u, i kpa sa'onawa,

26 sa'ona i ya p3 a ke a to a g3 taede 3pi kewa, Dii i suuukeaan3.*

6

Sa p3 wi a p3 kateu a tek3

1 Dii ya'3 M3izie a me,

2 aa ya3 bee dile Aalona3e n3 a ne3. Sa p3 wi a p3 kateu a tek3 ya3dile3n ke: Sa p3 wa a p3 kateu a tek3 li g3 sa'okli k3nau gw3 e gu ge d33, a te su 33 gaa v3o.

3 Sa'ona i a baabaa soolo gese ye, i a ulatao da, i sa p3 wa a p3 kateu a tek3 sa'okliwa t3fu b33e, i ka3e sa'ok3pi sae.

4 I a p3kasapi b3, i a pa3e3 da, i t3fupi se b333 b33 kpe, i k33e gu p3 wa dile a k33ek3i u a ze3u.

5 Sa'okli te li3 ku, asuli gao. La gu le d3 sa'ona li3 yaakau, i sa p3 wi a p3 kateu a tek3 kaa, i saaukpa sa'ob3 n3si kpasawa.

6 Sa'okli te3pi li3 ku g33pii, asuli gao.

P3wen gba

7 P3wen gba ya3dile3n ke: Aalona nee me ali m33 Dii3e sa'okli 3e,

8 i da 3ku do n3 a n3sio n3 a tulaletio pii, i a ya3ba Diigu gbapi kpa3a sa'okliwa, p3 p3 a gi i ke Dii3e na u.

9 Aalona n3 a ne3 li p3 p3 g3 ble a 3e3e ka3u sai gu p3 a kua adoau kpaaukpe ua we.

10 Wasuli 3e3e p3 a p3wentipi se a ke p3e u kauo. A3 de Dii p3 u a ze3i lan duun awakpab3 ge taee flabob3 p3wae. Dii kpama3e. P3 p3 wi da wa kateu a tek3, a k3ni li3 de n3 baa u.

11 Aalona bui g3e3 me aali ble. P3 p3 wi ka Dii3e te3u a tek3 k3nipi i3 de n3 baa u g33pii. P3 p3 kawa ya'3 az3ae3e.

12 Dii ya'3 M3izie, 5 M3izi me:

13 To wa Aalona ge aa bui dile sa'onkia u, aali3 m3 Dii3e n3 p3etio kiloo plapla la gu le d3 p3wenti gba u, ili a k3ni kp3 k33, a k3ni oosi.

14 Aali yaale n3 n3sio m3p3e3e guu, i asa, i e'e, i ka Dii3e te3u, p3 p3 a gi i ke3 na u.

15 Aa bui p3 wa dile aa g3e u li3 ke ma, i3 de Dii baa p3 wali3 b33e la gu le d3, wi kateu a tek3 m3m3i3 u.

16 Wali p3wen gba p3 sa'ona da kateu a tek3 m3m3i3, wasuli bleo.

Duun awakpab3

17 Dii ya'3 M3izie a me,

* 5:26 Nao 5.5-8

18 à yáe bee dile Aalonae ní a néo. Duun awakpabɔ yádileaɔn ke: Wáli a kòlokpá Dii ae gu pɔ wí sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú pɔ kòlokpau, iɔ de Dii pɔ ũ a zéi.

19 Sa'ona pɔ lé sapi o mé ali só gu pɔ a kua adoau kpaaukpe ua we.

20 Pɔ pɔ ká sa'onɔɔpiwa yá'í azlaee. Tó a au fà pɔkasawa, wáli pípi gu pɔ wa díle a zéiu.

21 Wáli oo pɔ wà nòɔpi fùukèu wíwi. Tó mɔgotē ooe sɔ, wáli sao kásaa keè, wi idawà.

22 Sa'ona bui gɔeɔ mé aali nòɔpi só. Iɔ de Dii pɔ ũ a zéi.

23 Duun awakpabɔ pɔ wà gè ní a auo kpaaukpeu wà duunakèomá Dii kúkiu, wasuli soo, wáli káteu à tékú pii.

7

Tàae flabobɔ

1 Tàae flabobɔ yádileaɔn ke: Aɔ de Dii pɔ ũ a zéi.

2 Wáli a kòlokpá gu pɔ wí sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú pɔ kòlokpau, wi a au lé sa'okliwa wá liai.

3 Wáli mɔ ní a nísio píi, a vlá nísi ní a sálanao

4 ní a gòleɔ ní gòle nísio ní pɔa nísi pɔ wí gole ní gòlepiɔ gɔɔo.

5 Sa'ona i kpaasa sa'okliwa sa pɔ wí a pɔ nísika Diie téu à tékú ũ. Tàae flabobɔe.

6 Sa'ona bui gɔeɔ mé aali só gu pɔ a kua adoau. Dii pɔe.

7 Tàae flabobɔ yádileapi dou ní duun awakpabɔ yáoe, sa'ona pɔ duunakèomá pɔe.

8 Tó sa'ona sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ò gbèee, sa'obɔpi báa líɔ de sa'onapi pɔ ũ.

9 Pɔwɛn gba pɔ wà kàa kèò ge wà blekèò ouu ge m̀pɛpɛewa líɔ de sa'ona pɔ sa'òò pɔ ũ.

10 Pɔwɛn gba páleɔ líɔ de Aalona bui pɔ ũ, aai se sáasaa, tó wa yàale ní nísio ge wa kpá nísisain nò.

Dii sáaukpa sa'obɔ

11 Dii sáaukpa pɔ wáli mɔoè yádileaɔn ke:

12 Tó gbèe lé mɔ Dii sáaukpaí ní pɔtuoo, aali mɔ ní kàa sesai pɔ wa tòto ní nísio lɔ ní kàagbaala pɔ wà nísi èwàò ní kàa pɔ wa kè ní pèeti yáalea ní nísioo.

13 Aali mɔ lɔ ní pówenti pɔ wà ese kàu à kè pèe ũo,

14 i pɔpiɔ bɔ Diie m̀ndodo, i gɔ sa'ona pɔ sáaukpa sa'obɔ au lè sa'okliwae.

15 Wáli sáaukpa sa'onɔɔ so sapi ogɔɔ, wasuli a kɔni tó gu dɔwàò.

16 Tó légbàɔa ge gba yáí à sapi òi, aali a nòɔ so sapi ogɔɔ. Tó gu dɔ a kɔniwa, wa fí lí só.

17 Tó sa'onɔɔ gɔ e a gɔɔ àaɔde zí, wáli káteu à tékú.

18 Tó wà sáaukpa sa'onɔɔ sò a gɔɔ àaɔde zí, Dii a sio. Aɔ de sa'oa ũ lɔo. Bɔlɔ ɔ a kè, a yá a wi gbé pɔ sò musue.

19 Wasuli sa'onɔɔ pɔ ká pɔ gbáleawa soo. Wáli káteu à tékú. Sa'onɔɔ sɔ, gbé pɔ aa gbáleaoɔ mé aali só.

20 Tó gbé gbálea sáaukpa sa'onɔɔ sò, wáli ade bɔ a gbéɔ guu. Nòɔpiá Dii pɔe.

21 Tó gbé ká pɔ gbáleawa, gbènazɔn gbálea ge nòɔ ge pɔpále pɔ de tē ũn nò, ɔ à sáaukpa sa'onɔɔ sò, wáli ade bɔ a gbéɔ guu.

Nísi ní auo díle tē ũ

22 Dii ò Mɔzié à mè,

23 àà yáe bee o Isailiɔne. Asuli zu ge sã ge ble nísí sóo.

24 Ali pɔge ge pɔ pɔ wài tàitai nísí mɔaokɛ, àma ásuli sóo.

25 Tó gbé pɔtuu pɔ wí sa'òò Diiwa, wí a kɔni káteu à tékú nísí sò, wáli ade bɔ a gbéɔ guu.

26 Gu pɔ áo kuu píi, ásuli bá ge nɔò kòlokpasai sóo.*

27 Tó gbé kpàa ge pɔ kòlokpasai sò, wáli ade bɔ a gbéɔ guu.

Sa'ona baa

28 Dii ò Mɔizie à mè,

29 àà yáe bee o Isailiɔne. Tó gbé m̀ Diié ní sáaukpa sa'obɔo, aali a sa'obɔpi pɛe beɔ kpa Diiwa.

30 Aali m̀o ní a nísí pɔ wí ka Diié téu à tékúo ní azla ɔo ní a kùlao, i a kulapi m̀o Diié.

31 Sa'ona i a nísí kpa sa'okliwa, kulapi iɔ de Aalona ní a néo pɔ ù.

32 Ali sáaukpa sa'obɔ ɔplaa gbá go ado sa'ona pɔ ù.

33 Aalona bui pɔ s̀ Diizi ní sa'obɔpi auo ní a nísio mé alio a gbápi v́i a baa ù.

34 Isailiɔ sáaukpa sa'obɔo guu, kùla pɔ wí m̀o Diié ní a gbá pɔ wí bɔ adoao ɔ Dii díle wáli kpá Aalona ní a néowa an asea ù. Isailiɔ lío kpámá gɔɔpii.

35 Baa pɔ Aalona ní a néo í e sa pɔ wí a pɔ nísika Diié téu à tékú guun we. Bee ɔ Dii kpámá gɔɔ pɔ à ní díle a gbàgbanao ù.

36 Gɔɔ pɔ wá nísikámá, Dii díle Isailiɔne aaliɔ bee kpámá gɔɔpii e an buiwa.

37 Sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obo yádileɔon we ní pówen gbao ní duun awakpabɔo ní táae flabobɔo ní daazlu sa'obɔo ní sáaukpa sa'obɔo.

38 Dii yápi dà Mɔizie Sinai gbe musue gɔɔ pɔ a díle Isailiɔne aa m̀o sa'oiwa Sinai guwaiwai.

8

Aalona ní a néo díle sa'ona ɔ ù

(Bɔa 29.1-37)

1 Dii ò Mɔizie à mè:

2 Aalona sé ní a néo ní sa'on pɔkasao ní nísí pɔ wí pɔ díleò à gɔ ma pɔ ùo ní duun awakpazuo ní sásakao mèn plao ní gbí pɔ káa kauo,

3 ní Isailiɔ káaa píi kpaaukpe kpeele.

4 Mɔizikè lá Dii òewa, à ní káaa kpaaukpe kpeele.

5 ɔ Mɔizi ò bílae: Yá pɔ Dii díle wá ken ke.

6 A m̀o ní Aalona ní a néo, ɔ à ní zu'ò.

7 A ulatao dà Aalonaé, à asana léle d̀a, ɔ à ulatao dàè ní sa'o'ulao, ɔ à sa'o'ulapi asana d̀è a pi.

8 A b̀oɔloonnɔe l̀oè, ɔ à Uliú ní Tumiúo ká b̀oɔpiu.

9 A tuludiè, ɔ à vua pɛpɛena pɔ í aà díle Dii pɔ ù ná tulupi aewa, lá Dii díleèwa.

10 ɔ Mɔizi nísí pɔ wí pɔ díleò à gɔ Dii pɔ ù sè a mà zwàakpewa ní pɔ pɔ kúuo píi, aa g̀o Dii pɔ ù.

11 ɔ à nísí fáfá sa'okliwa gèn soplá, a màma sa'oklapiwa ní a pɔo píi ní dàao ní a dibɔo, aa g̀o Dii pɔ ù.

12 ɔ à nísipi ká Aalona miwa, à g̀o Dii pɔ ù.

13 ɔ à m̀o ní Aalona néo, à ulatao dàdané, à asanad̀ɔnɛ ní pi, à f̀ua gbàa kpàkpané, lá Dii díleèwa.

* 7:26 Daa 9.4, Iko 12.16, 23

14 ɔ̀ à m̀ò ní duun awakpazupio, Aalona ní a n̄éɔ̀ ɔ̀nàna a miwa.

15 ɔ̀ M̄ɔ̀zi zupi kòlòkpa, à a au s̄e m̄ama sa'okli k̄óbaɔ̀wa ní a ɔ̀tonao à liai, à gbábòè. ɔ̀ à au p̄ó ḡò èl̄e sa'oklipi gbáziwa. M̄aa à gbábòè, à ḡò Dii p̄ó ù.

16 ɔ̀ à zupi guup̄o n̄isio s̄ele pii ní a p̄oa n̄isio ní a ḡoleɔ̀ ní ḡolepi n̄isio, a kp̄asa sa'okliwa.

17 ɔ̀ à zuswanapi k̄ateu à tek̄ù b̄oo kp̄e lá Dii dil̄èwa, a b̄aa ní a n̄ɔ̀ɔ̀ ní a gb̄oo pii.

18 ɔ̀ à m̀ò ní s̄asakaopiɔ̀ doo sa p̄ó w̄i a p̄ó k̄ateu à tékū ob̄o ù. Aalona ní a n̄éɔ̀ ɔ̀nàna a miwa,

19 ɔ̀ M̄ɔ̀zi a kòlòkpa, à a au f̄ãf̄ã sa'okliwa à liai.

20 ɔ̀ à s̄ãpi ḡoagooa, à a mi ní a guɔ̀ ní a n̄isio kp̄asa.

21 A a guup̄o ní a koeɔ̀ p̄ipi, ɔ̀ à s̄ãpi kp̄asa sa'okliwa pii sa p̄ó w̄i a p̄ó k̄ateu à tékū, a ḡl̄ ɔ̀ na Diie ù, lá Dii dil̄e M̄ɔ̀zipl̄ewa.

22 ɔ̀ à m̀ò ní s̄asakao páleo an daazlu sa'ob̄o ù. Aalona ní a n̄éɔ̀ ɔ̀nàna a miwa,

23 ɔ̀ M̄ɔ̀zi a kòlòkpa, à a au s̄e a m̄a Aalona ɔ̀plaa sw̄álebawa ní a ɔ̀plaa ɔ̀nemio ní a ɔ̀plaa gb̄ánemio.

24 ɔ̀ à m̀ò ní Aalona n̄éɔ̀, à aupi m̄ama ní ɔ̀plaa sw̄álebawa ní a ɔ̀plaa ɔ̀nemio ní a ɔ̀plaa gb̄ánemio. ɔ̀ à aupi lé sa'okliwa à liai.

25 ɔ̀ à s̄ãpi n̄isi n̄aaa, a vl̄á n̄isi ní a s̄alanao ní a p̄oa n̄isio ní a ḡoleɔ̀ ní ḡolepi n̄isio ní a ɔ̀plaa gb̄áo.

26 ɔ̀ à k̄aa boolo s̄e m̄endo k̄aa gb̄i p̄ó ɔ̀ ku Dii aɛ guu ní k̄aa n̄isideo m̄endo ní k̄aawanao m̄endo, a k̄a n̄isipio ní ɔ̀plaa gb̄ápiola.

27 A apii ná Aalona ní a n̄éɔ̀ne ní ɔ̀z̄l̄, ɔ̀ aa m̀ò Diie sa p̄ó w̄i a p̄ó m̄òè ù.

28 ɔ̀ M̄ɔ̀zi p̄op̄io sí ní ɔ̀z̄l̄, a kp̄asa sa'oklipiwa sa p̄ó w̄i a p̄ó k̄ateu à tékū musu an daazlu sa'oa ù. P̄ó p̄ó w̄i ka Diie téu à tékū, a tékūa ḡl̄ ɔ̀ naen we.

29 M̄ɔ̀zi s̄asakaopi kula s̄e ɔ̀, a m̀ò Diie sa p̄ó w̄i a p̄ó m̄òè ù, lá Dii dil̄èwa. Kulapi mé M̄ɔ̀zi baa ù.

30 ɔ̀ M̄ɔ̀zi n̄isi p̄ó w̄i p̄ó dileò à ḡò Dii p̄ó ù dà ní au p̄ó k̄al̄e sa'oklio, a f̄ãf̄ã Aalona ní a n̄éɔ̀wa ní a p̄okasao. M̄aa a tò Aalona ní a n̄éɔ̀ ní a p̄okasao ḡò Dii p̄ó ù.

31 ɔ̀ M̄ɔ̀zi ò Aalonaé ní a n̄éɔ̀: A n̄òɛ bee f̄ùuke kp̄aaukp̄e kp̄eɛle, í só we ní a daazlu k̄aa gba p̄ó kú gb̄i guu, lá Dii dil̄ewa à mè áme á só.

32 I n̄òɔ̀ ní k̄aa p̄ó ḡò k̄ateu à tékū.

33 Asu go kp̄aaukp̄e kp̄eɛle o ḡoo sopla e á daazlu ḡoo lé ḡe kaò, asa waɔ̀ á daazlu z̄ipi k̄e e ḡoo soplae.

34 Dii mé yá p̄ó k̄e gb̄ãpi dil̄e k̄é à á duuna k̄éwá yáí.

35 Aɔ̀ ku kp̄aaukp̄e kp̄eɛle fáane ní gw̄aasinao e ḡoo sopla, ɔ̀ z̄l̄ p̄ó Diipi dàé k̄e, k̄é asu gagao yáí, asa m̄aa a dilem̄eɛ.

36 ɔ̀ Aalona ní a n̄éɔ̀ yá p̄ó Dii dà M̄ɔ̀zié a òné k̄e pii.

9

Sa'ona naa z̄twa

1 A ḡoo swaaòde z̄l̄ M̄ɔ̀zi Aalona ní a n̄éɔ̀ sísi ní Isailio gb̄èz̄ɔ̀ɔ̀.

2 ɔ̀ à ò Aalona: Zugaaena s̄asai sé n duun awakpab̄o ù ní s̄asakao s̄asasio sa p̄ó w̄i a p̄ó k̄ateu à tékū ob̄o ù, ní sa'òò Diiwa.

3 Ní o Isailione aa blesana s̄e duun awakpab̄o ù ní zugaae w̄edona s̄asasio ní s̄a w̄edona s̄asasio sa p̄ó w̄i a p̄ó k̄ateu à tékū ob̄o ù,

4 ní zuo ní s̄asakao s̄aukpa sa'ob̄o ù, aa sa'òò Diiwa ní p̄ówen gba p̄ó ȳáalea ní n̄isioo, asa Dii a b̄o m̄ómá gb̄aɛ.

5 Wà pò pò Mɔizi òpɔ sè m̀dò kpaaũkpɛ kpɛɛɛ, ɔ gbépii m̀ s̀ Dii aɛ.

6 ɔ Mɔizi m̀: Yá pò Dii ðile ké à aà gawi en kɛ.

7 ɔ a ò Aalonaɛ: S̄s̄ sa'oklii, ní sa'o ní duun awakpabɔ, ní sa pò wí a pò káteu à tékũ o, ñ n duuna ní n néo p̄o kéwá, ní sa'o ní bíla p̄o, ñ ní duuna ké má lá Dii òwa.*

8 ɔ Aalona s̀ sa'oklii, à zugaaena kòlokpa a duun awakpabɔ ũ.

9 Aà néo m̀è ní a auo, à ɔtona z̀wà, a màma sa'okli kòbaowa, ɔ à au k̄ni èlɛ sa'ok̄ipi gbáziwa.

10 A zupí n̄s̄i ní a gòlɔ ní a p̄a n̄s̄io kp̄asa sa'ok̄ipiwa, lá Dii ðile M̄oziɛwa.

11 A a n̄ɔ ní a báao kp̄asa b̄o kpe à tékũ.

12 A sa pò wí a pò káteu à tékũ ò, ɔ aà néo a au kp̄awà, a lè sa'ok̄ipiwa à liai.

13 Aa s̄api guɔ kp̄awà dodo ní a mio, ɔ a kp̄asa sa'ok̄iwa.

14 A a guup̄o p̄ipi ní a koeɔ, a kp̄asa sa'ok̄iwa a k̄ni pò káɛa musu.

15 ɔ Aalona m̀ ní bíla sa'obɔɔ. A ní duun awakpable sè à a kòlokpa, ɔ a kèò lá a kè ní duun awakpabɔ s̄iáowa.

16 A m̀ ní ní sa pò wí a pò káteu à tékũ obɔɔ, ɔ à sa'òò lá Dii ðilewa.

17 A m̀ ní p̄wɛn gbaɔ, a dà ɔkũ do, ɔ a kp̄asa sa'ok̄iwa, sa k̄ɔɔ oa pò bàasi.

18 A bíla s̄aukpazu ní s̄asakaoo kòlokpa. Aà néo a au kp̄awà, ɔ a lè sa'ok̄iwa à liai.

19 Zu ní s̄apio n̄s̄io, an vlá n̄s̄i ní a s̄alanaɔ ní a gòlɔ ní a p̄a n̄s̄io

20 ɔ aa káɛ n̄ɔp̄io kulaɔwa, ɔ Aalona kp̄asa ní a n̄s̄ip̄io sa'ok̄iwa.

21 A a kulap̄io ní ɔplaa gbáɔ m̀ Diie sa pò wí a pò m̀è ũ lá Dii ðile M̄oziɛwa.

22 ɔ Aalona ɔb̄n̄la musu, à samaa'òné.† Ké à sa'ò ní duun awakpabɔ màa ní sa pò wí a pò káteu à tékũ obɔɔ ní s̄aukpap̄o, ɔ à p̄ila sa'ok̄ipiwa.

23 ɔ M̄ozi ní Aalonaɔ gè kpaaũkpɛu. Ké aa b̀, aa samaa'ò bílaɛ, ɔ Dii gawi b̀ gup̄uau gbépii wáa.

24 Té b̀ Dii k̄i à kũ sa pò wáɛ a pò káteu à tékũ ní n̄s̄ip̄iowa sa'ok̄i. Ké gbépii è màa, aa gulakè, ɔ aa mipèlɛ.

10

Nadabu ní Abiuo gaa

1 Aalona néo Nadabu ní Abiuo ní tésibɔɔ sè, aa tekàu aa tulaletikàa, ɔ aa m̀ Dii aɛ ní té z̄llo pò i dilenéo.

2 ɔ té b̀ Dii k̄i à ní dede, aa gàga Dii aɛ we.

3 ɔ M̄ozi ò Aalonaɛ: Yá pò Dii òn we à m̀,

á tó gbé pò s̄az̄io d̄s̄ ké a kua adoa,*

i t̄oɔ gbépii wáa.

ɔ Aalona n̄lɛ.

4 M̄ozi Aalona des̄ Uzieli néo Misaeli ní Elezafão s̄isi, ɔ a òné: A s̄ k̄ai. A á gbéɔ ge s̄ɛɛ z̄wáakpe kpɛɛɛ, í b̄oò b̄oò kpe.

5 ɔ aa m̀ gɛp̄io s̄ɛɛ ní ní ulatao, aa b̄n̄n̄o b̄oò kpe lá M̄ozi òwa.

6 ɔ M̄ozi ò Aalonaɛ ní aà néo Elezaa ní Itamaao: Asu to íana á miká páo. Asu à á ula ga kék̄eo. Tó á kè màa, á gagae, Dii p̄o i pa gbépiizi. A gbé Isailio mé aa gbé pò Dii tò tekũmápio ɔɔb.

* 9:7 Ebe 7.27 † 9:22 Nao 6.22-27 * 10:3 B̄oa 19.22

⁷ Asu go kpaaukpe kpeeɛleao, ké ásu gagao yáí, asa Dii nísi pɔ̀ tò a gɔ̀ aà pɔ̀ ú kú á mewaɛ. ɔ̀ aa kè lá Mɔ̀izi òwa.

⁸ ɔ̀ Dii ò Aalonaɛ:

⁹ Mpi ní n nɛɔ̀, tó ále gē kpaaukpe, ásuli vɛɛ ge í gbāa mio, ké ásu gagao yáí. Yádileapi aɔ̀ ku gɔ̀ɔ̀pii e á buiwaɛ.

¹⁰ Ali pɔ̀ pɔ̀ de ma pɔ̀ ú dɔ̀kɔ̀e ní pɔ̀ pɔ̀ de ma pɔ̀ úoo. Ali pɔ̀ gbāleá dɔ̀kɔ̀e ní pɔ̀ gbāleáíao.

¹¹ Ali yádileá pɔ̀ má dà Mɔ̀izi e a ò dada Isailiɔ̀ne pii.

¹² Mɔ̀izi ò Aalonaɛ ní aà né pɔ̀ gɔ̀ɔ̀ Eleazaa ní Itamaao à mè: Ali pówen gba pɔ̀ wí ka Diie téu kɔ̀ni ble sa'okli saɛ. Asuli eɛe káu à ke pɛɛ úo, asa blepi adoaɛ.

¹³ Ali ble gu pɔ̀ wa díle a zéíu, asa á baan we sa pɔ̀ wí a pɔ̀ nísika Diie téu à tékú guu. Maa Dii dílemeɛ.

¹⁴ Mpi ní n nɛgɔ̀ɔ̀ ní n nɛnɔ̀ɔ̀ àli a kùla pɔ̀ wí mɔ̀ Diie ní a gbá pɔ̀ wí bɔ̀ adoaɔ̀ so gu pɔ̀ wa díle a zéíu, asa á baan we Isailiɔ̀ sáaukpa sa'oa guu.

¹⁵ Aali mɔ̀ ní a gbápio ní a kùla ní a nísi pɔ̀ wí ka Diie téuo, í mɔ̀ Diie. Mpi ní n nɛɔ̀ á baan we gɔ̀ɔ̀pii lá Dii dílewa.

¹⁶ Mɔ̀izi duun awakpable yāgbèamá. A mɔ̀ lè à tekú kò, ɔ̀ Mɔ̀izi pɔ̀ pà Eleazaa ní Itamaaozi à mè:

¹⁷ Bóyáí i duun awakpabɔ̀ nɔ̀ɔ̀pi so zwáakpe uao ni?† Dii bleɛ. A kpáwáɛ ké a gbépii duuna kéomáɛ, í sírnɔ̀.

¹⁸ Lá wi gé ní a auo Dii kúklíio, à kù à a nɔ̀ɔ̀ so uae, lá má òwa.

¹⁹ ɔ̀ Aalona ò Mɔ̀izi: Gwa, aa mò Diie gbá ní ní duun awakpabɔ̀ ní ní sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékúo, ɔ̀ yá ma le gbá. Tó má sò yāa, a ke Diie nae?

²⁰ Ké Mɔ̀izi yápi má, ɔ̀ a sí.

11

Pɔ̀ pɔ̀ Dii díle tē úo

(Iko 14.3-21)

¹ Dii ò Mɔ̀izi e ní Aalonaɔ̀ à mè,

² aa yáɛ bee o Isailiɔ̀ne: Sèa nòbɔ̀ pɔ̀ áli sóon ke:

³ Ali nòbɔ̀ pɔ̀ a swe paaa pla mé í pɔ̀bɔ̀ a kòlou à ea só só.

⁴ Nòbɔ̀ɔ̀ ku, aáí pɔ̀bɔ̀ ní kòlou aa ea só, kási an swe paaa plao, ásuli sóo.

Yiongo í pɔ̀bɔ̀ a kòlou à ea só, a swe ví sɔ̀o. A tɛ́.

⁵ En'ui'uina í pɔ̀bɔ̀ a kòlou à ea só, a swe vío. A tɛ́.

⁶ Kífɛnɛna í pɔ̀bɔ̀ a kòlou à ea só, a swe vío. A tɛ́.

⁷ Sàwa swe ví paaa pla, kási ili pɔ̀bɔ̀ a kòlou à ea sòo. A tɛ́.

⁸ A nòɔ̀piɔ̀ tɛ́, ásuli sóo, ásu ɔ̀ká a gɛwa seo.

⁹ Ilepɔ̀ pɔ̀ kú ísiau ge swaiɔ̀, a pɔ̀ pɔ̀ áli sóon ke: Tó a ka ní tɛɛo ví, áli só.

¹⁰ Ilepɔ̀ pɔ̀ ka ní tɛɛo vío, pɔ̀ pɔ̀ kú yɔ̀eyɔ̀e ge pɔ̀ pɔ̀ kú dodoɔ̀n nò, aao déɛ pɔ̀ giaɔ̀ ú.

¹¹ Lá pɔ̀ giaɔ̀ne, ásuli sóo. Ali saka a geu.

¹² Ilepɔ̀ pɔ̀ ka ní tɛɛo vío lío déɛ pɔ̀ giaɔ̀ ú.

¹³ Bá pɔ̀ áli sakauɔ̀n ke: Asuli sóo, pɔ̀ gianaɔ̀ne. Yāamusu, kúu, bāso,

¹⁴ baɛ, zabā, bleaaɔ̀,

¹⁵ gbagbaaɔ̀,

¹⁶ koohūhūna, taataa, yaabɛɛɔ̀,

¹⁷ kooɔ̀, kpɔ̀bɔ̀'ílɛna, báyakpa,

18 fana, gáu, tɛɛpili,

19 wàaliana, yaapunaɔ, wɛlɛmbá ní sasio.

20 Kɔɔ gâsladeɔ líɔ deé pɔ gianaɔ ũ,

21 ama àli a gbalade pɔ í vɪvɪɔ só.

22 A pɔ pɔ àli sòɔn ke: Kwaaɔ, vɪikeenaɔ, plɛkasonaɔ ní kwa keleɔ.

23 Kɔɔ gâslade páleɔ líɔ deé pɔ gianaɔ ũ.

24 Pɔpɔ to à gbāleɛ. Gbé pɔ ɔkà a gɛwa aɔ gbāleɛ e oosi.

25 Gbé pɔ a ge sè lí a pɔɔ pí, kási a gi àɔ gbāleɛ e oosi.

26 A nɔɔ pɔ a swe paaao, ge ìli pɔɔɔ a kòlou à ɛa sòɔɔ tɛ pii. Gbé pɔ ɔkàwà gbalèn we.

27 A pɔ ɔmideɔ tɛ. Gbé pɔ ɔkà a gɛwa alio gbāleɛ e oosi.

28 Gbé pɔ a ge sè lí a pɔɔ pípi, kási a gi àɔ gbāleɛ e oosi. Pɔpɔ líɔ deé tɛ ũ.

29 Pɔkelena pɔ í taa'o tɔɔlewaɛ beɔ líɔ deé tɛ ũ: ɛna, zɔ,

30 kaso, zɔgalatɛ, nɛwoona, Ìlɔ ní kíkpaoo.

31 Pɔkelenapɔ líɔ deé pɔ gbāleɔ ũ. Tó pɔpɔ gà, mé gbé ɔkàwà, aɔ gbāleɛ e oosi.

32 Tó pɔpɔ gà, mé à lèlɛ dà pɔa, pɔpɔ aɔ gbāleɛ, lí pɔ ge zwāa ge báa ge sakili ge zikɛbɔɛn nò. Wàli da íu, kási aɔ gbāleɛ e oosi. Bee gbea i gɔ gbālesai.

33 Tó pɔ kelenapɔ do ge lèlɛ dà gɪ ouu, pɔ pɔ kú a guuɔ gbālè, wàli oopi wí.

34 Tó oopi í kòlɛ kà pɔblea ge imiau, à gbalèn we.

35 Pɔ pɔ pɔgepiɔ do lèlɛ dàa gbālɛ. Tó blɛkɛbɔ ge kɪnaɛ, àli gboo, asa à gbālɛ, mé aɔ gbāleɛɛ.

36 Tó nibɔna ge Ìɔɛ sɔ, a gbāleɔ, sema gbé pɔ ɔkà pɔgepiwa.

37 Tó a ge lèlɛ dà pɔbuia, a gbāleɔ.

38 Tó pɔwɛna pɔ wa kà ìlɛ sɔ, aɔ gbāleɛɛ.

39 Tó nɔɔ pɔ wí sòɔ do gà, gbé pɔ ɔkàwà aɔ gbāleɛ e oosi.

40 Gbé pɔ pɔgepi sò ge à pɔgepi sè lí a pɔɔ pí, kási aɔ gbāleɛ e oosi.

41 Pɔtaa'onkuawa á pɔ gianaɛ, ásuli sòɔ,

42 pɔ pɔ í taa'o a gbɛɛ ge gbá sííɔwa ge pɔ pɔ gbá vɪ dasin nò. Asuli sòɔ, pɔ gianaɔɛ.

43 Asu to à gɔ pɔ gianaɔ ũ pɔpɔ yá musuo. Asu to à gbālɛ ní yáíɔ. Asu to aa á gbāleɔ,

44 asa Dii á Luan ma ũ. Aɔ ázla kúa ma gbéɔ ũ, á kua íɔ adoa, asa ma kua adoaɛ. Asu to àli gbālɛ pɔtaa'onkuawapɔ yá musuo.

45 Ma Dii ma á bɔlɛ Ègipi, ké màɔ de á Lua ũ. A kua líɔ adoa, asa ma kua adoaɛ.*

46 Yá pɔ má ðilɛ nɔɔɔ ní bāɔ ní ðlɛpɔ bɛɛɔ ní pɔtaa'onkuawaɔ musun we.

47 Alio pɔ gbāleɔ dɔkɛɛ ní pɔ gbālesaiɔ. Alio pɔ pɔ wí sòɔ dɔkɛɛ ní pɔ pɔ wili sòɔ.

12

Nɛ'í gbabɔa

1 Dii ò Mɔizie à mè,

2 aa yáɛ bee o Isailiɔne: Tó nɔɛ nɛ'í gɔɛ ũ, aɔ gbāleɛ e gɔɔ soplɛ, lá Ìɔ ku a ɔkúgɔɔwawa.

3 A gɔɔ swaaɔde zɪ wili tɔzɔ nɛpie,*

* 11:45 1Pic 1.16 * 12:3 Daa 17.12, Luk 2.21

⁴ nɔɛpi i ɛa zɔlɛ lɔ e gɔɔ baakwi ní ǎaɔo a au gbábɔa yáí. Asuli ɔká Dii pɔewao, mé asuli gé zwàakpɛ uao e a gbábɔgɔɔpi ge paò.

⁵ Tó nɔɛ a í sɔ, aɔ gbálea e ǎsɔa plaɛ, lá lɔ ku a ɔkúgɔɔwawa, i ɛa zɔlɛ lɔ e gɔɔ baaɔ ní sooloo e a au gbáɔl wolo.

⁶ Tó aà nɛgɔɛ ge nɔɛ ia gbábɔgɔɔ pà, aàli gé sa'ona lei kpaaúkɛ kɛɛle ní sǎ wɛdonao sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔ ú ní felenaɔ ge felenguulu né bɔlɔ duun awakpabɔ ú.

⁷ Sa'onapi lí sa'ooɛ Diiwa, i aà duuna kɛwà, nɔɛpi aubɔawà gbáɔl i wolowà. Yá pɔ wa díle ne'ina musun we.

⁸ Tó aà gbáa i ka aà sǎ luo, aàli mɔ ní felenaɔ mèn pla ge felenguulu né bɔlɔ mèn pla,[†] ado ɔɔ de sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔ ú, ado sɔ duun awakpabɔ. Sa'ona lí aà duuna kɛwà, nɔɛpi i gɔ gbálesai.

13

Mɛbaagya

¹ Dii yá'ò Mɔizie ní Aalonao à mè:

² Tó gbé gue lé ká ge àle bɔkɛ ge àle puakú, mé a de gyá pɔ í lírzi ú, wáli geaàno sa'ona Aalona ge aà néɔ do kíí.

³ Sa'onapi i wéte gyá pɔ kú ade mɛwai. Tó gupi ká puakú, mé a ɛ zuuua, gyá pɔ í lírzin we, sa'ona lí ade díle gbálea.

⁴ Tó mɛbaa puakú, mé a ɛ zuuuao, mé a ká i puakúo, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ sɔpla,

⁵ a gɔɔ sɔpladepi zí i wéteí. Tó a è gyápi ku a gbɛu, i zɔɔkúo, sa'ona lí ɛa zékaka adele e gɔɔ sɔpla lɔ,

⁶ a gɔɔ sɔpladepi zí i ɛa wéteí lɔ. Tó gyápi lào, i káflo, aàli ade díle gbálesai. Gyá bɛɛ no. Ade lí a pɔkasao pí, i gɔ gbálesai.

⁷ Tó gyápi sù kàfi ade azia ɔba sa'onae gbɛae, aàli ɛa gé azia ɔbiè lɔ,

⁸ sa'ona i wéteí. Tó gyápi kàfiɛ, aàli aà díle gbálea. Gyá pɔ í lírzie.

⁹ Tó gbé gyá pɔ í lírzi ví, wáli geaàno sa'ona kíí,

¹⁰ i wéteí. Tó gu kaapi puakú, mé a ká pù, mé à pǎ ténsumi,

¹¹ gyá pɔ í lírzi mé zína díle we kò, sa'ona lí ade díle gbálea. Asuli zékaka adeleɔ, asa á ade dɔ gbálea kò.

¹² Tó gyá lí gbé mɛa, mé sa'ona è à lí aà mɛa pii sea za aà minanguo e à gè pè aà kɛɛkpɛawa,

¹³ aàli wéteí. Tó gyápi lí ade mɛa piiɛ, aàli ade díle gbálesai. Lá aà mɛ dákɔí pii, a gbáɔl vío.

¹⁴ Zí pɔ wà sù è a pia ténsumi, a gbálean we.

¹⁵ Tó sa'ona bɔ tɛapi è, aàli ade díle gbálea. Bɔ tɛapi aɔ gbáleaɛ, gyá pɔ í lírzie.

¹⁶ Tó bɔ tɛapi sù líle, à puakú, ade lí gé sa'ona kíí,

¹⁷ sa'onapi i wéteí. Tó bɔpi puakú, aàli ade díle gbálesai, ɔ gbálesai.

¹⁸ Tó gbé bɔ ví, mé à làa,

¹⁹ ɔ a gbɛa à kè púuu ge àle teke gèngèngɛ, ade lí gé à azia ɔb sa'onae,

²⁰ i wéteí. Tó a è a ɛ zuuua, mé a ká puakú, sa'ona lí ade díle gbálea. Gyá pɔ í lírzi mé bɔwà bɔ gbɛu we.

²¹ Tó sa'ona wɛtèi a è a dáamaví, ká pua ku weo, mé a ɛ zuuuao, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ sɔpla.

[†] 12:8 Luk 2.24

22 Tó a è àle káfle s̄, aàli ade dile gbālea. Gyā p̄ í lírzié.

23 Tó gu tekeapi ku a gbeu, i káflo, b̄opi gbeé, sa'ona lí ade dile gbālesai.

24 Tó gbé tekù, 5 a b̄ puakù guei ge à kè gèngègè,

25 sa'ona lí wétei. Tó a è a ká puakù, ge a ε zuuua, gyā p̄ í lírzi mé dàale teb̄opiu we, sa'ona lí ade dile gbālea, asa gyā p̄ í lírzié.

26 Tó sa'ona wetèi a è a dáamaví, mé a ká pua v̄lo, mé a ε zuuua, sa'onapi lí zékaka adele e ḡo sopla,

27 a ḡo sopladepi z̄í i wétei. Tó à káfli, sa'ona lí ade dile gbālea, asa gyā p̄ í lírzié.

28 Tó b̄ puapi ku a gbeu, mé i káflo, a dáamaví, teb̄e, sa'ona lí ade dile gbālesai, asa teb̄e gbeé.

29 Tó ḡe ge n̄e b̄ v̄l a mikāu ge a letāwa,

30 sa'ona lí wétei. Tó a è b̄opi zuuua, mé a ká kè tén'ua'ũann̄o, sa'onapi lí ade dile gbālea. Uae, mi ge letā gyā p̄ í lírzié.

31 Tó sa'ona wetèi mé a è úapi zuuua, mé ká sia ku weo, sa'onapi lí zékaka adele e ḡo sopla,

32 i ea wéte b̄opizi a ḡo sopladepizí. Tó a è úapi i káflo, mé ká tēa úa'ũana ku weo, mé a zuuua,

33 w̄ali miboè, āma wasuli gu p̄ úapi kuu boo, sa'ona lí zékaka adele e ḡo sopla,

34 a ḡo sopladepi z̄í i wéte úapizi. Tó a è úapi i káflo, mé a zuuua, sa'onapi lí ade dile gbālesai. Ade lí a p̄kasa p̄í, īo ku gbālesai.

35 Tó úapi s̄ káfli aà dilea gbālesai gbeae s̄,

36 sa'ona lí wétei. Tó úapi káfli, sa'ona sulí ká tēa taasika lo, asa ade gbālea.

37 Tó úapi kèè dou, mé à ká sia b̄le, úapi làa, ade gbāleao, sa'ona i aà dile gbālesai.

38 Tó p̄ pua b̄b̄o ḡe ge n̄e mewa b̄aebae,

39 sa'ona lí wétei. Tó p̄ pua f̄auluué, debu mé b̄ aà mewa we, ade gbāleao.

40 Tó ḡe mikā w̄lo, migbaadeé, a gbāleao.

41 Tó aà mi'ae ká mé w̄lo, mi'ae gbaadeé, a gbāleao.

42 Tó b̄ pua b̄ aà migbaa ge aà mi'ae gbaawa, gyā p̄ í lírzi mé b̄ we,

43 sa'ona lí wétei. Tó b̄opi kaa de p̄uu lán gyā p̄ í lírziwa,

44 ḡepi gyā p̄ í lírzi v̄le. A gbālè, sa'ona lí ade dile gbālea b̄ p̄ kú aà miwa yái.

45 Tó gbé gyā p̄ í lírzi v̄l maa, aali p̄kasa kékēa daa, i a mikā tó da p̄a, aali oku a lēwa, i me: Gbālea! Gbālea!

46 Ḡo p̄ àle gyāpi ke píi, a ḡbāleae. Gbé gbāleae, a ku b̄o kpe adoe.

P̄ fukpa

47 Tó p̄kasa p̄ wa tà ní sákāo ge ní buao f̄u kpà,

48 ge p̄le ge báa ge báa p̄,

49 tó a fukpaapi kè búunn̄o ge t̄éé, w̄ali lo sa'onaé,

50 i wétei, i zékaka p̄pile e ḡo sopla,

51 i ea wétei a ḡo sopladez̄l. Tó a fukpaapi káfle, f̄u pásle. P̄opi gbālè, z̄l p̄ w̄l kèò piin lo.

52 Aali p̄ p̄ f̄u kp̄api káteu à tékū, asa f̄u pásle.

53 Tó sa'ona wetèi a è p̄opi fukpaapi i káflo,

54 aali o wà p̄ p̄ f̄u kp̄api pípi, i ea zékakaè lo e ḡo sopla,

55 i ea wéte pɔ́ pɔ́ wa p̄ipipizi ɓ. Tó a è fukpaapi i lileo, baa tó i káfio, p̄opi gbalèe. Ali káteu à tékū, tó p̄opi ae ge a kpe mé fukpaan lò.

56 Tó sa'ona wetèi a è fukpaapi lào p̄opi p̄ipia gbèa, aali gu pɔ́ fù kp̄api gole.

57 Tó p̄opi èa lé fù kpa ɓ àle lia, aali p̄opi káteu à tékū.

58 Pɔ́ pɔ́ wa p̄ipi a fukpaa làa s̄, wáli p̄ipi a ḡen plaade, i ḡs gbàlesai.

59 Pɔ́ pɔ́ wa t̄á n̄ s̄ak̄ao ge n̄ buao yádilean we, p̄okasa n̄ p̄óleo ge báa p̄oɔ́ p̄ii, ké wà e dile gbàlesai ge gbàlea.

14

Gbabɔa mebaagyade

1 Dii ò M̄oizie à mè:

2 M̄ebaagyáde pɔ́ wà mòò sa'onae gbábɔa yádilean ke:*

3 Sa'ona lí ɓò b̄oo kpe à gé wétei gbé̄pizi. Tó a è à gbàgbá n̄ a gyāpio,

4 aali o wà m̄òè n̄ b̄á pɔ́ de t̄é ũo b̄éè m̄èn pla n̄ s̄ede lío n̄ w̄òt̄ènao n̄ ése úao.

5 Sa'ona lí o wà b̄āp̄io do ɔ́ oo pɔ́ wà í bàalea k̄au musu, wí a k̄olokpa,

6 í b̄á pɔ́ b̄éè s̄é n̄ s̄ede lío n̄ w̄òt̄ènao n̄ ése úao, í apii mále b̄á pɔ́ wà a k̄olokpa ipi musu au guu,

7 í fá gbé̄ pɔ́ àle aà mebaagyá gbábòèwà ḡen s̄opla, í gbábòè, í b̄á b̄é̄epi gbæ s̄èu.

8 Gb̄é̄ pɔ́ wàle gbábòè lí a p̄okasaɔ́ p̄í, í a k̄á wà p̄ii, í zu'o, í ḡs gbàlesai. Bee gbèa í ḡè b̄òou, í ḡoɔ́ s̄opla ke gla, í ḡbasa ḡè a kp̄éu.

9 A ḡoɔ́ s̄oplade z̄í aali a k̄á wà p̄ii, aà mikā, aà lekāna, aà w̄ékpammizi, k̄á pɔ́ kú aà m̄ewa p̄ii lé. Aali a p̄okasaɔ́ p̄í, í zu'o, í ḡs gbàlesai.

10 A ḡoɔ́ swaaɔ́de z̄í aali m̄ó n̄ s̄āsa né ɓoɓo s̄āsaɔ́ m̄èn pla n̄ s̄āda s̄āsaɔ́ w̄èdonao m̄èndo n̄ p̄ówentio kiloo soolo yāalea n̄ n̄isi litili k̄niio.

11 Sa'ona pɔ́ lé gbábò gbé̄pie lí m̄ó n̄ gbé̄pio Diie kpaaúkpe kpele n̄ aà gbapio.

12 Sa'ona lí s̄āsa se m̄èndo, í sa pɔ́ wí a pɔ́ m̄o Diie oò t̄āae flabobɔ́ ũ n̄ n̄isi litili k̄nipio.

13 Aali s̄āpi k̄olokpa gu pɔ́ a kua adoa, wí duun awakpabɔ́ n̄ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékū obɔo k̄olokpau. T̄āae flabobɔ́piá sa'ona p̄óe lán duun awakpabɔ́wa. Dii p̄óe.

14 Sa'ona lí t̄āae flabobɔ́pi au sé à máma gbé̄ pɔ́ àle gbábòè ɔ́plaa swálebawa n̄ aà ɔ́plaa ɔ́nemio n̄ aà ɔ́plaa gbánemio,

15 í n̄isi litili k̄nipi dá à ka a ɔ́z̄eɛu,

16 í a ɔ́plaa ɔ́nezɔ́blena z̄s̄ n̄isi pɔ́ kú a ɔ́z̄eɛupiwa, í n̄isipi fáfá Dii ae ḡen s̄opla n̄ a ɔ́tonapio.

17 Aali n̄isi k̄ni pɔ́ ḡò a ɔ́z̄eɛu máma aà ɔ́plaa swálebawa n̄ aà ɔ́plaa ɔ́nemio n̄ aà ɔ́plaa gbánemio t̄āae flabobɔ́ au pɔ́ á m̄àwà musu.

18 Sa'ona lí n̄isi k̄ni pɔ́ ḡò a ɔ́u máma aà miwa, í aà t̄āae k̄éowà Dii ae.

19 Sa'ona lí sa'o n̄ duun awakpabɔ́o, í gbé̄ pɔ́ àle gbábòè duuna k̄éowà. Bee gbèa í sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékū obɔo k̄olokpa,

20 í sa'òò sa'ok̄iwa n̄ p̄ówen gbao, í aà duuna k̄éowà, í ḡs gbàlesai.

21 Tó taasidee mé í ka à p̄opio kpao, aali s̄āsa se m̄èndo t̄āae flabobɔ́ ũ, wí p̄opi m̄o Diie n̄ p̄ówentio kiloo pla yāalea n̄ n̄isio aà duunak̄éawà yáí. Aali n̄isi litili k̄ni sé ɓ

22 n̄ felenaò m̄èn pla ge felenguulu né ɓoɓo m̄èn pla aà gbāa léu, ado ɔ́ de duun awakpabɔ́ ũ, ado s̄s̄ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékū obɔo ũ.

* 14:2 Luk 5.14, 17.14

23 Aali mɔɔ sa'onae Dii ae kpaaukpe kpele a gɔɔ swaaɔde zɪ a gbabɔae yáí.
 24 Sa'ona lí taae fiabosá sé n̄ n̄sipio, i p̄p̄pio mɔ Diie,
 25 i s̄pi kòlokpa taae fiabobɔ ũ, i a au dā máma gbé p̄ àle gbábɔè ɔplaa swálebawa n̄ aà ɔplaa ɔnemio n̄ aà ɔplaa gbánemio,
 26 i n̄sipi dā ka a ɔzeu,
 27 i fáfá Dii ae ḡen soplá n̄ a ɔplaa ɔnezɔblenao,
 28 i n̄si p̄ kú a ɔu máma aà ɔplaa swálebawa n̄ aà ɔplaa ɔnemio n̄ aà ɔplaa gbánemio gu p̄ à taae fiabobɔ au māmawàu.
 29 Aali n̄si k̄ni p̄ ḡò a ɔu máma aà miwa aà taae k̄awà Dii ae yáí.
 30 Aali sa'o n̄ felenapiɔ doo
 31 duun awakpabɔ ũ, i sa p̄ wí a p̄ káteu à tékú o n̄ adoo n̄ p̄wentio, i aà duuná k̄owà Dii ae.
 32 Yá p̄ wa ðile gbé p̄ mebaagyá v̄í, mé aà gbáa i ka à p̄ p̄ wí gbábɔɔ kpá piion we.

Kpé fukpa

33 Dii yá'ò Mɔziie n̄ Aalonao à mè:
 34 Tó a ḡ Kanaa bùsu p̄ mále kpáwá á p̄ ũ guu, mé má tò kpé fù kpá á bùsuu we,
 35 kpeɔe lí gé o sa'onae p̄ p̄ de lán fuwa ku a kpéu.
 36 E sa'ona àɔ gé ḡeí kpépiu wéteí fupizi, aali o wà b̄le n̄ p̄ p̄ kúuɔ, ké p̄p̄pio su gbáleo yáí, ili gbasá ḡe à wéte kpépizi,
 37 ili a fukpaapi gwagwa. Tó a è fupi kpé ḡí s̄ò à zùu, à kè búunn̄o ge téee,
 38 aali b̄o kpépiu, i a gbata e gɔɔ soplá.
 39 A gɔɔ soplade zɪ aali ea su, i wéteí. Tó fupi lí kpépi ḡíae,
 40 aali o wà ḡipi gbé p̄ fù kpàò b̄le wà ge kóle be'ae.
 41 Aali tò wà kpé guu ḡí wà wà liai, wi ge bùsu p̄ wa wàpi kóle be'ae.
 42 Wi gbè p̄aleɔ séle, wi káka gbepiɔ gbéu, wi kpépi ḡiyɔ n̄ bùsu p̄aleo.
 43 Gbepiɔ b̄leá n̄ kpépi waaa n̄ a yɔɔao gbéa, tó kpépi èa fù kpá à lía,
 44 sa'ona lí ea ḡe wéteí. Tó fupi k̄afi kpépiue, fù pásle, kpépi gbálèn we.
 45 Wáli kpépi gboo, wi b̄le n̄ a gbé n̄ a lío n̄ bùsu p̄ wa yɔɔoɔ, wi kóle be'ae.
 46 Gɔɔ p̄ kpépi gbataa, tó gbēe sù ḡèu, ade aɔ gbálee e oosi.
 47 Tó gbēe i kpépiu ge à p̄blèu, aali a p̄kasao pí.
 48 Kpépi yɔɔa gbéa tó sa'ona m̄o wetèi, mé a è i fù kpa l̄o, aali gbábɔ kpépie, asa fukpaapi làae.
 49 Aali b̄a se m̄en pla n̄ seɔe lío n̄ w̄ɔtēnao n̄ ése úao, ké aà gbábɔɔ kpépie,
 50 i b̄apiɔ do d̄o ḡí oo p̄ wà í b̄aalea k̄aula, i a kòlokpa,
 51 i seɔe lí n̄ ése úao n̄ w̄ɔtēnao n̄ b̄a b̄épio sé mále b̄a p̄ à a kòlokpa au guu n̄ ípio, i fáfá kpépiwa ḡen soplá.
 52 Aali gbábɔ kpépie n̄ b̄api auo n̄ ípio n̄ b̄a b̄éio n̄ seɔe lío n̄ ése úao n̄ w̄ɔtēnao,
 53 i b̄a b̄épi gbéa w̄énkpe s̄esao. Maa a gbábɔ kpépie, i ḡo gbálesai.
 54 Mebaagyá ge úa yádileáon we
 55 n̄ fu p̄ í kpa p̄kasawao n̄ kpé guupɔɔ
 56 n̄ gukaao n̄ b̄oo n̄ mebaa puakúao,
 57 ké wà e p̄ kua gbálesai ge gbálea gɔɔ d̄s. A yádileáon we.

15

Kēnu yá

1 Dii yá'ò Mɔizie ní Aalonao à mè:

2 A yá'ò Isailibne à me, tó gbé g̃ekebo lé ibole, ípi Ìb gbáleae.

3 Aà g̃ekebo lé ibole ge à kàn lò, ade gbàlèn we. Lá aà gbálea aò den ke:

4 Wùlebo pò kēnude wùlewà gbàlèè. Pò pò à z̃lèwà pìi gbàlèè.

5 Gbé pò òkà aà wùlebo wa lí a pòkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.

6 Gbé pò z̃lè pò pò kēnude z̃lèwàwa lí a pòkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.

7 Gbé pò òkà kēnude mewa lí a pòkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.

8 Tó kēnude lé'ikà gbé pò gbáleaowa, ade lí a pòkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.

9 Tó kēnude dī pò kpe, pò pò à z̃lèwà gbàlèè.

10 Gbé pò òkà pò pò kú aà z̃lewa, aò gbáleae e oosi. Tó gbé pòpìo sè, aali a pòkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.

11 Tó kēnude i ɔpio, mé à òkà gbéwa, gbé pò òkàwàpì lí a pòkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.

12 Wàli g̃ì oo pò kēnude òkàwà wíwi. Tó pò pò wa kè ní líoe, wàli pìpi.

13 Tó kēnude kēnu làa, aali g̃ɔɔ soplà ke gla a gbābo a yáí, i a pòkasao pí, i zu'o ní í bàaleao, i g̃ɔ gbàlesai.

14 A g̃ɔɔ swaaɔde z̃í aali felena sé mèn pla ge felenguulu né boɔɔ mèn pla, i geò Dii k̃í kpaaukpe kpele, i kpa sa'onawa.

15 Sa'onapi lí sa'ò ní bāpìo doo duun awakpabo ũ, ado s̃s sa pò w̃í a pò káteu à tékū obo ũ, i aà duuna k̃eowà Dii ae aà kēnu pò tò à gbàlè yá musu.

16 Tó gbé azia è, aali zu'o wásawasa, kási aò gbálea e oosie.

17 Pòkasa ge báa pò ípi kàwà, aali pí, kási pòpì aò gbálea e oosie.

18 Tó g̃e wùle ní ñeò mé à azia è, aali zu'o, kási aò gbálea e oosie.

Okūa yá

19 Tó ñeò k̃ù, au pò Ìb boɔwà mé l to aà gbálea e g̃ɔɔ soplà. Gbé pò òkà ñeopiwa, aò gbáleae e oosi.

20 Aà gbàleg̃ɔɔ pò pò à wùlewà ge pò pò à z̃lèwà pìi gbàlèè.

21 Tó gbé òkà aà wùlebo wa, aali a pòkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.

22 Tó gbé òkà pò pò à z̃lèwàwa, ade lí a pòkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.

23 Tó gbé òkà aà wùlebo wa ge pò pò à z̃lèwàn lò, ade aò gbálea e oosie.

24 Tó g̃e wùleaàño, à gbàlèn we, Ìb gbálea màa e g̃ɔɔ soplà. Wùlebo pò g̃e pì wùlewà pìi gbàlèè.

25 Tó au lé bo ñeowa à g̃ɔɔplakè, mé aà òkūg̃ɔɔn s̃s̃o ge a g̃e g̃e a de aà òkūg̃ɔɔ léa, aò gbálea aub̃awàpì g̃ɔɔ, lá Ìb gbálea a òkūg̃ɔɔwawae.

26 Wùlebo pò à wùlewà g̃ɔɔ pò au lé boɔwà aò gbáleae, lán wùlebo pò à wùlewà a òkūg̃ɔɔwawa, mé pò pò à z̃lèwà aò gbáleae, lá a de aà òkūg̃ɔɔwawa.

27 Gbé pò òkà pòpìowà gbàlèn we. Aali a pòkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.

28 Tó aub̃awà làa, a ke g̃ɔɔ soplà gla, i g̃ɔ gbàlesai.

29 A g̃ɔɔ swaaɔde z̃í aali felena sé mèn pla ge felenguulu né boɔɔ mèn pla, i geò sa'onae kpaaukpe kpele.

³⁰ Sa'ona lí sa'o ní bāpiɔ doo duun awakpabɔ ũ, ado s̄s sa p̄ wí a p̄ káteu à tékú obɔ ũ, i aà duuna k̄eowà Dii aε au p̄ b̄wà a tò à gbālè yá musu.

³¹ Maa á da Isailiɔnε aa k̄ε gbāsiwa, k̄ε aasu ma kúkli p̄ kú ní guu gbāle, aa gaga ní gbāleapi yá musuo yáí.

³² Yádilea k̄enude ní gb̄é p̄ gbālè azía ea yá musuɔnεn we

³³ ní n̄ε p̄ ɔkúao ní ḡε ge n̄ε k̄enudeo ní ḡε p̄ wùle ní n̄ε gbāleao.

16

Duunk̄ama dikpe

¹ Aalona neḡε gb̄eɔn pla p̄ aa ḡé Diizi aa ḡagaɔ, an gagaa gb̄ea Dii ò Moizie:

² O ní v̄i Aalonaε asuliɔ zwāa p̄ daa ma kúkli baa v̄i ḡɔɔpiio. * Asuliɔ m̄m̄m̄ duunk̄amakli p̄ kú kpagoloa aεo, k̄ε asu gao yáí, asa mi b̄o m̄m̄á telu guu duunk̄amaklipi musue.

³ Lá Aalona ali ke à gbas̄a ḡε ma kúkliin ke: Aali m̄s ní ḡaaeo duun awakpabɔ ũ ní s̄asakaoo sa p̄ wí a p̄ káteu à tékú obɔ ũ.

⁴ Aali b̄aabaa s̄oɔlo gese ye, i a sa'onke ulatao da, i b̄aabaa asana l̄eɛɛ d̄o, i b̄aabaa tulu di. Ali zu'oe, ili gbas̄a sa'onke p̄piɔ da.

⁵ Aali blesan m̄n pla si Isaili p̄ k̄aaɔwa duuna awakpabɔ ũ ní s̄asakaoo m̄endo sa p̄ wí a p̄ káteu à tékú obɔ ũ.

⁶ Aalona lí sa'o ní ḡaaepio, i api ní a b̄edeɔ duuna k̄eomá ḡla,†

⁷ i bl̄e m̄n plapiɔ se kpak̄i ma aε kpaaukp̄e kpeɛɛ,

⁸ i p̄ p̄ aɔ de ma p̄ ũ ní p̄ p̄ a ḡzēa ní gb̄é duunao d̄s̄ak̄e gb̄ea ní gb̄eo.

⁹ Aalona lí m̄s ní ble p̄ gb̄e s̄e ma p̄ ũo, i sa'oð duun awakpabɔ ũ.

¹⁰ Ble p̄ gb̄e s̄e à ḡzēa ní duunaoε, Aalona lí sé zēa ma aε b̄éε, i gb̄ae s̄eu, k̄ε aà ḡzēa ní gb̄éɔ duunao duunak̄ama yáí.

¹¹ Tó Aalona m̄s ní azía duun awakpazupio, aali a k̄olokpa, i api ní a b̄edeɔ duuna k̄eomá.

¹² Aali teȳs̄ dá sa'okli ma aε t̄ésibɔ pai, i tulaleti dá ɔkú pla pai, i zwāa p̄ daa baa við,

¹³ i tulaletipi ka t̄epiu ma aε we, a s̄úɛɛ i k̄úle duunk̄amakli p̄ kú ikoyá kpagoloawa, k̄ε ásu gao yáí.

¹⁴ Aali b̄o ḡé zupi au dá, i m̄o fá duunk̄amakli aεwa ní ɔnezɔblenao, i fáfá duunk̄amaklipi aε ḡen s̄opla.

¹⁵ Aali gb̄éɔ duun awakpable k̄olokpa, i zwāa p̄ daa baa v̄i ní a auo, i keð lá a k̄e ní zù auowa. Aali aupi fáfá duunk̄amakliwa ní a aεo.‡

¹⁶ Maa ali gb̄ab̄o ma kúkliε Isailiɔ gb̄as̄í ní ní t̄aaε ní ní duunao yáí pii, i ke maa b̄o kpaaukp̄e p̄ kú ní b̄o gb̄aleaε.

¹⁷ Tó à ḡé ma kúkli api ní a b̄edeɔ ní Isailiɔ pii duuna k̄éimá e aà ge b̄oð, gb̄eε su áo ku kpaaukp̄ep̄iuo,

¹⁸ i ea b̄o kpeɛɛ sa'okli, i gb̄ab̄oε, i zù au ní bl̄e auo dá, i máma sa'oklipi k̄oɔwa à liai,

¹⁹ i aupi fáfawà ní ɔnezɔblenao ḡen s̄opla, i gb̄ab̄oε Isailiɔ gb̄as̄í yáí, i sa'oklipi kekemεε.

²⁰ Tó Aalona gb̄ab̄o ma kúkliε ní kpaaukp̄eɔ ní sa'oklio a làa, aali m̄s ní bl̄e b̄éεo,

²¹ i a ɔ na blepi miwa, i Isailiɔ d̄aa v̄aiɔ ní ní t̄aaε ní ní duunao o pii, i di blepie, i na ḡε p̄ wa d̄ile aà ge gb̄ae s̄eu a ɔz̄í,

* 16:2 Ebe 6.19 † 16:6 Ebe 9.7 ‡ 16:15 Ebe 9.12

²² g̃ɔ̃ɛpi i gɛ gbaɛ s̃ɛu, blepi iɔ́ n̄ d̃aa ṽaĩpiɔ́ s̃ea l̃ákp̃ɛu we.

²³ Aalona lí ɛa g̃ɛ kpaaũkp̃ɛpiu, ili b̃ãabaa p̃ɔ́kasa p̃ɔ́ á d̃à à g̃ɛ̀ò ma kúkipiɔ́ b̃ɔ́lɛ k̃áɛ we,§

²⁴ i zu'o gu p̃ɔ́ a kua adoau, i azla p̃ɔ́kasaɔ́ da, i b̃ɔ́ g̃ɛ sa p̃ɔ́ w̃í a p̃ɔ́ k̃áɛu à t̃ékũ o n̄ azla p̃ɔ́o n̄ gb̃é̃ɔ́ p̃ɔ́o, i api n̄ gb̃é̃ɔ́ duuna k̃ɛomá,

²⁵ i duun awakpab̃ɔ́ n̄isi kpasa sa'ok̃liwa.

²⁶ Gb̃é̃ p̃ɔ́ ble p̃ɔ́ g̃ɛ̀z̃ea n̄ gb̃é̃ɔ́ duunao gb̃àɛ lí a p̃ɔ́kasaɔ́ pí, i zu'o, ili gbasa su b̃òou.

²⁷ Zu n̄ bl̃ɛ duun awakpab̃ɔ́ p̃ɔ́ w̃à g̃ɛ̀ n̄ n̄ auo ma kúkli duunak̃ɛama ỹáíɔ́ s̃ɔ́, w̃ali b̃ɔ́ò b̃òou kp̃ɛ n̄ n̄ báaɔ́ n̄ n̄ n̄ɔ́ɔ́ n̄ n̄ guup̃ɔ́ɔ́, wi k̃áɛu à t̃ékũ.*

²⁸ Gb̃é̃ p̃ɔ́ p̃ɔ́piɔ́ k̃áɛu lí a p̃ɔ́kasaɔ́ pí, i zu'o, ili gbasa su b̃òou.

²⁹ Ỹadilɛaɛ beeá g̃ɔ́ɔ́pii ỹáɛ. M̃ɔ́ soplade g̃ɔ́ɔ́ kwide z̃í àli l̃eyɛ. Asuli zle k̃ɛo,† bele ge b̃òm̃ɔ́ p̃ɔ́ kú á guun l̃ò,

³⁰ asa zibeez̃í ɔ́ wali á duuna k̃éwá píi, wi gb̃áb̃ɔ́é, í g̃ɔ́m̃ɛɛ gb̃áɛsai.

³¹ G̃ɔ́ɔ́pi i g̃ɔ́ɛ k̃ámabog̃ɔ́ ɔ́, ili l̃eyewà. Ỹadilɛapiá g̃ɔ́ɔ́pii ỹáɛ.

³² Sa'on̄a p̃ɔ́ wa d̃ilɛ sa'on̄kia ɔ́ w̃à z̃l̃pi d̃àè aà mae gb̃ɛu mé ali b̃ãabaa sa'on̄ p̃ɔ́kasaɔ́ da,

³³ i gb̃áb̃ɔ́ ma kúkliɛ n̄ kpaaũkp̃ɛo n̄ sa'ok̃dio, i sa'on̄aɔ́ n̄ gb̃é̃piio duuna k̃émá.

³⁴ Ỹadilɛapiá g̃ɔ́ɔ́pii ỹáɛ. W̃ɛ̀ do guu aáli Isailiɔ́ duuna k̃émá píi g̃ɛ̀n do.

ɔ́ wa k̃è lá Dii ò M̃ɔ́iz̃iɛwa.

17

P̃ɔ́kolokpakti

¹ Dii ỹá'ò M̃ɔ́iz̃iɛ à mè:

² O Aalonaɛ n̄ a n̄ɛɔ́ n̄ Isailiɔ́ píi n̄ m̃ɛ, ỹá p̃ɔ́ má d̃ilɛn k̃ɛ:

³ Tó Isaili zu ge s̃á ge ble d̃è b̃òou ge w̃ɛ̀nk̃ɛ,

⁴ i m̃ɔ́ò kpaaũkp̃ɛ kp̃ɛɛɛ sa'oĩoao, wali ade d̃ilɛ auk̃lɛna ɔ́. Auk̃lɛnaɛ, wali ade b̃ɔ́ a gb̃é̃ɔ́ guu.

⁵ Isailiɔ́ su sa'o guei l̃ɔ́o, sema aa m̃ɔ́m̃ɛɛ n̄ n̄ sa'ob̃ɔ́ɔ́ kpaaũkp̃ɛ kp̃ɛɛɛ, aai kpa sa'on̄awa, i s̃áaukpa sa'oa,

⁶ i a au l̃ɛ ma gb̃agbak̃liwa kpaaũkp̃ɛ kp̃ɛɛɛ, i a n̄isi kpasa, a g̃l̃ i k̃ɛm̃ɛɛ na.

⁷ Aasu sa'o t̃áaɔ́wa aa gb̃ásik̃ɛr̃n̄ɔ́ l̃ɔ́o. Bee aɔ́ den̄é ỹadilɛa ɔ́ ɛ n̄ buiwaɛ.

⁸ On̄é, tó gb̃é̃ sa p̃ɔ́ w̃í a p̃ɔ́ k̃áɛu à t̃ékũ ge sa p̃áɛ ò, bele ge b̃òm̃ɔ́ p̃ɔ́ kú á guun n̄ò,

⁹ mé i m̃ɔ́ò kpaaũkp̃ɛ kp̃ɛɛɛ sa'oĩoao, wali ade b̃ɔ́ a gb̃é̃ɔ́ guu.

N̄ɔ́ k̃òlokpasai

¹⁰ Tó gb̃é̃ n̄ɔ́ k̃òlokpasai s̃ò, bele ge b̃òm̃ɔ́ p̃ɔ́ kú á guun n̄ò, má f̃ɛɛaàn̄ɔ́ɛ, mí ade b̃ɔ́ a gb̃é̃ɔ́ guu mà d̃ɛ,

¹¹ asa p̃ɔ́ w̃ɛ̀ni ku a au guuɛ, ɔ́ má kp̃àwá àli á duuna k̃éowá sa'ok̃diwa. Au mé ì duunak̃ɛmá w̃ɛ̀ni p̃ɔ́ kú á guu ỹáí.*

¹² Aỹámeto máɛ o Isailiɔ́n̄ɛ, á gb̃ɛɛ su n̄ɔ́ k̃òlokpasai s̃óo, baa b̃òm̃ɔ́ p̃ɔ́ kú á guu.

¹³ Tó Isaili ge b̃òm̃ɔ́ p̃ɔ́ kú á guu toekà, tó à n̄ɔ́ ge b̃á p̃ɔ́ w̃í so d̃è, aáli a k̃òlokpa à a au k̃óɛ, i b̃ùsukawá,

14 ké au mé pɔ wēni ũ yáí. Má ò Isailiɔne aasu nɔɔ kòlòkpasai sóo, ké au de pɔ wēni ũ yáí. Gbé pɔ sò, wali ade bɔ a gbéɔ guu.

15 Pɔ pɔ gà ní azlao ge pɔ pɔ wai de, tó bele ge bɔmɔ dɔo, mé a sò, aà a pɔkasao pí, i zu'ò, kási aɔ gbálae e oosie.

16 Tó i a pɔɔpio, mé i zu'oo, a yá a wi aà musue.

18

Gbasíkɛa

1 Dii yá'ò Mɔizie à mè:

2 O Isailiɔne n̄ me, mámɛmaa Dii á Lua.

3 Asuli yá pɔ wí ke Egipi bùsu pɔ á kúu yaa ge Kanaa bùsu pɔ mále géuáno kéo. Asuli ní kea kéo.

4 Aliɔ yá pɔ má díleɔ ke, aliɔ ma ikoyáɔ kúu, ío tɛi. Mámɛmaa Dii á Lua.

5 Aliɔ ma yá pɔ má díleɔ kúu. Gbé pɔ kúu mé aɔ ku a sabai.*

6 Gɔɛ su sɔ a dae fɛɛzi à aà dàakpao. Mámɛmaa Dii.

7 Nsu n̄ n da dàakpa n̄ n mae kpeɔo. N dae, n̄su n̄ aà dàakpao.

8 Nsu n̄ n mae na dàakpa n̄ n mae kpeɔo.†

9 Nsu n̄ n dae dàakpao, n mae né ge n da n̄n nò, wà aà í n be ge ua pālen nò.‡

10 Nsu n̄ n tɔ́una dàakpa n̄ nzla kpeɔo.

11 Nsu n̄ n mae na nenɔe pɔ a í dàakpao. N dae.

12 Nsu n̄ n mae dae dàakpao. N mae dae fɛɛɛ.

13 Nsu n̄ n da v̄i ge aà dāuna dàakpao. N da dae fɛɛɛ.

14 Nsu n̄ n mae v̄i ge aà dāuna nɔ dàakpa n̄ n mae v̄i ge dāunapi kpeɔo. N mae nae.

15 Nsu n̄ n né na dàakpao. N né nae. Nsu n̄ aà dàakpao.

16 Nsu n̄ n v̄i ge ní dāuna na dàakpa n̄ n v̄i ge dāuna kpeɔo.

17 Nsu nɔe dàakpa ní a néo an pla nípiio. Nsu n̄ aà tɔ́una dàakpao. Aà dae fɛɛɛ. Daa vāie.

18 Nsu n̄ n nɔ v̄i ge aà dāuna sé nɔ ũ, aà gɔ aà gɔa ũ gɔɔ pɔ a béeo.

19 Tó nɔe ɔkúu, n̄su n̄ aà dàakpao.

20 Nsu to pe á kaaa ní n gbédee nɔ n̄ gbásíkɛaanɔ.

21 Nsu sa'o ní n néo Mɔlɔkuwa n̄ gbae téu ní ma tɔ́ɔkpao. Mámɛmaa Dii.

22 Nsu wúle ní n gɔe deo lá wí wúle ní nɔeowao. Daa vāie.

23 Nsu ku nòwa n̄ gbáleo. Nɔe su azla kpa nòwa a kpáwa'owao. Yá fuangbaae.§

24 Asa gbásíkɛ yá beeo musuo, asa maa bui pɔ mále ní yáéɔ gbásíkɛ.

25 An bùsu gbālè b se, ɔ mále yákpalekérnɔ. An bùsupi lé a gbéɔ yá ní dāa vāipi yáí.

26 Aɔ yá pɔ má díleɔ kúu. Asu dāa vāipio kee kéo, bele ge bɔmɔ pɔ kú á guun nò.

27 Gbé pɔ kú bùsupi guu á āaɔ dāa vāi beeo kè píie, ɔ bùsupi gbālè.

28 Apiɔ sɔ, tó á tò bùsupi gbālè, a á yá, lá à bui pɔ kú á āaɔ yáwao lé?

29 Tó gbé dāa vāipio doe kè, wa ade bɔ a gbéɔ guu.

* 18:5 Nee 9.29, Eze 18.9, Luk 10.28, Lom 10.5, Gal 3.12 † 18:8 Iko 23.1, 27.20 ‡ 18:9 Iko 27.22

§ 18:23 Bɔa 22.18, Iko 27.21

30 Alio ma yápi kua. Asuli sini ze vai pò wa bò á ãae seo. Asuli tó à gbàle a yá musuo. Mámema Dii á Lua.

19

Ikoyae

1 Dii ò Mɔizie

2 aà o Isailiɔne pii aà me: A kua líb adoa, asa ma Dii á Lua ma kua adoa.*

3 A baade lí misiile a da ní a deoe.† Ali kámabogoo pò má dile yáda.‡ Mámema Dii á Lua.

4 Asu ea su táawao. Asuli mokasa á dii úo.§ Mámema Dii á Lua.

5 Tó ále sáaukpa sa'oa, àli o a zéwa, mí sí.

6 Ali sa'onoo so a ogoo ge a gu sía doa, í a pò pò gò a goo àaòde zí kátèu à tékú.

7 Tó gbèe su sò a goo àaòde zí sò, pòpi gbàlèn we, má sí bo.

8 Gbè pò sò, a yá ali wí ade musue, asa a tò ma pò gbàlèe. Wàli ade bo a gbèo guu.

9 Tó a á pòo kèkè á bùsuu, ásuli kèkè e á bú léwao, mé ásuli a kònwao.

10 Asuli á wèe kèkè gèn plao, mé ásuli a be pò kwè zíle séleo. Ali tó taasideɔne ní bòmoo. Mámema Dii á Lua.*

11 Asuli kpáí'oo.† Asuli eetoo. Asuli mɔafilike á gbèdeeeo.

12 Mámema Dii á Lua. Asuli eetoo à me á simano à ma tó òokpao.‡

13 Asuli á gbèdee ble ge à aà pò síwàò. Asuli á zíkèna aseaa kua e gu doo.§

14 Asuli swàdona kao. Asuli pò dile víae zéu aà kpaaoo.* Alio ma vía ví. Mámema Dii.

15 Asuli yággògò koleao.† Asuli ze ní wènadeo a wènadeke yáio, ge tɔde a tɔdeke yáio. Ali yággògò gbèoɔne a zéwa.

16 Asuli be ní gbèpeo á gbèo guuo. Asuli á gbèdee ga wèe à yádowàò. Mámema Dii.

17 Asuli za á Isaili deeguo. Ali á gbèdee gba laai,‡ ké aà duuna su wí á musuo yáí.

18 Asuli tɔsi á Isaili deewao, ásuli yákúaaànò. Alio ye á gbèdeezi lá ázla wèniwa.§ Mámema Dii.

19 Alio ma ikoyáò kua. Asuli pɔtuo bui dodoa kpakɔa aa kpáwa'okòwao. Asuli pɔbui dodoa tɔ bú dou guuo. Asuli pòkasa pò wà a pòle tà ní bà bui dodoao dao.*

20 Tó gòe wùle ní zò wéndiana pò de gbèpàle nòkpama úo, mé í aà bo à gò wèe ú gíao, wàli ní swágaga. Wasuli ní dedeo, ké nɔepi í gò wèe ú yáao yáí.

21 Gòepi lí mómee kpaukpè kpele ní sàsakaoo a táae fiabobo ú.

22 Sa'ona lí duuna pò a kè kèwà ma ae, mí sùuukeaànò.

23 Tó a gè á bùsuu, mé a lí bedee bà, àli a be dile tē ú gí. Lípi be líb deé tē ú e wè àaò, ásuli bleo.

24 A wè sùúde a be líb de ma pò ú pii, í ma sáaukpaò.

25 A wè sɔode líi a be ble sa. Beewa lípi ne'iaé aò káfi. Mámema Dii á Lua.

---

* 19:2 1Pie 1.16 † 19:3 Iko 5.16 ‡ 19:3 Bɔa 20.8, Iko 5.12 § 19:4 Bɔa 20.23, 34.17 * 19:10 Iko 24.19-21 † 19:11 Bɔa 20.15, Iko 5.19 ‡ 19:12 Bɔa 20.7, Iko 5.11, Mat 5.33 § 19:13 Iko 24.14-15 * 19:14 Iko 27.18 † 19:15 Iko 16.19 ‡ 19:17 Mat 18.15 § 19:18 Mat 5.43, 19.19, 22.39, Lom 13.9, Gal 5.14, Zaa 2.8 * 19:19 Iko 22.9-11

26 Asuli n̄̀ò kòlokpasai sóo.† Asuli màsokεo. Asuli p̄̀damáo.‡

27 Asuli miz̄̀sio. Asuli á lekāna ká kpaálo.

28 Asuli á me líli ge yá musuo.§ Asuli w̄̀s̄̀á li ge à s̄̀oti z̄̀o. Mámεmaa Dii.

29 Asuli á nen̄̀ε̄ ò̄̀kpa aà ḡ̀o káalua ūo, * ké b̄̀sudē̄o su ze ní káaluakaa, dàa v̄̀ai i k̄̀s̄̀ á b̄̀suo yáí.

30 Ali kámaboḡ̀o p̄̀s̄̀ má dílē̄o yāda. Alio ma kúki v̄̀ia v̄̀i. Mámεmaa Dii.

31 Asuli yāma ḡ̀esisinā̄wao, mé ásuli táadē̄o kí wεεε,† an gb̄̀ási í liázio. Mámεmaa Dii á Lua.

32 Ali fele ze mikāpuadeε, ali z̄̀ṑke d̄̀s̄̀ gb̄̀ēz̄̀ṑne, ío ma v̄̀ia v̄̀i. Mámεmaa Dii á Lua.

33 Tó b̄̀m̄̀o kúán̄̀o á b̄̀suo, ásuli gb̄̀āam̄̀o.

34 Ali b̄̀m̄̀o p̄̀s̄̀ kú á guu díle lán belewa.‡ Alio yeaazi lá ázla w̄̀niwa, asa b̄̀m̄̀ṑn̄̀o á ū Egipi b̄̀suo yāa. Mámεmaa Dii á Lua.

35 Ā̀o kú ní yākea a zéwao p̄̀ȳ̀sa guu,§ p̄̀s̄̀ gb̄̀aa ge a gb̄̀ia ge a z̄̀ṑn̄̀o.

36 A tó á p̄̀gbiaȳ̀b̄̀ṑ ní á zaa ā̀o kú wásawasa. Mámεmaa Dii á Lua p̄̀s̄̀ á b̄̀le Egipi.

37 Alio ma ikoyā̄̀o ní ma yādilē̄o k̄̀a pii, ío z̄̀ikewà. Mámεmaa Dii.

20

Ia p̄̀s̄̀ wali da duunkεnā̄w

1 Dii ò M̄̀ozie

2 aà o Isailī̀n̄̀e: Tó Isailie ge b̄̀m̄̀o p̄̀s̄̀ kú á guue a né kpà M̄̀obkuwa, wali ade de. B̄̀sudē̄o lí aà pápa ní gb̄̀eo aa de.

3 Máli fele ní gb̄̀ēpioε, mí aà b̄̀o a gb̄̀é̄̄o guu, asa à a né kpà M̄̀obkuwa, à ma kúki gb̄̀ā̄̀ è ma t̄̀s̄̀ p̄̀s̄̀ a kua adoa ò̄̀kpaε.

4 Tó gb̄̀ēpi a né kpà t̄̀aa M̄̀obkuwa, tó á Isailī̀o a wekpà á v̄̀ia, i aà deo,

5 má fele ní gb̄̀ēpio ní aà bed̄̀ē̄o ní gb̄̀é̄̄o p̄̀s̄̀ aa gb̄̀āsik̄̀ē̄ā̀n̄̀o M̄̀obku yá musuo piiε, mí ní b̄̀le ní gb̄̀é̄̄o guu mà ní dede.

6 Gb̄̀é̄̄o p̄̀s̄̀ yāma ḡ̀esisinā̄o ge táadē̄o wa à gb̄̀āsik̄̀ē̄n̄̀o s̄̀o, má fele ní adeoε, mí aà b̄̀o aà gb̄̀é̄̄o guu mà de.

7 A tó á kua à̄̀o adoa gb̄̀āsisi, asa Dii á Luan ma ū.

8 Alio ma ikoyā̄̀o k̄̀a, ío z̄̀ikewà. Ma Dii ma á díle adoaε.

9 Tó gb̄̀é̄̄o a de ge a da k̄̀a, wà ade de. * Lá à a de ge a da k̄̀a, à azla d̄̀ē̄e.

10 Tó gb̄̀é̄̄o w̄̀le ní gb̄̀ēp̄̀ale n̄̀o, wali ní de nípla nípii.

11 Tó gb̄̀é̄̄o w̄̀le ní a mae n̄̀o à a mae kp̄̀eb̄̀ē̄o, wali ní de nípla nípii. Aa nízia d̄̀ē̄e.

12 Tó gb̄̀é̄̄o w̄̀le ní a né nao, wali ní de nípii. Aa yād̄̀ṑsai k̄̀ē̄e, aa nízia d̄̀ē̄e.

13 Tó ḡ̀ē̄o w̄̀le ní a ḡ̀ē̄o deo lán n̄̀ṑwa, an pla nípii aa dàa b̄̀ē̄̄e k̄̀ē̄e, wali ní dede. Aa nízia d̄̀ē̄e.

14 Tó gb̄̀é̄̄o n̄̀s̄̀è mé à èa à aà da n̄̀awà lo, dàa v̄̀aie.† Wali ní k̄̀pasa nípii aa ték̄̀u, ké dàa v̄̀aie su à̄̀o kú á guuo yáí.

15 Tó ḡ̀ē̄o k̄̀u p̄̀tuowa, wali ade de,‡ wi n̄̀ṑpi de lo.

16 Tó n̄̀ṑ t̄̀o p̄̀tuwo k̄̀p̄̀awa'òwa, wali ní dede, ké aa nízia d̄̀ē̄e n̄̀ṑ.

† 19:26 Daa 9.4, Iko 12.16, 23 ‡ 19:26 Iko 18.10 § 19:28 Iko 14.1 * 19:29 Iko 23.18 † 19:31 Iko 18.10-11, 1Sam 28.3, Isa 8.19 ‡ 19:34 B̄̀sa 22.20, Iko 24.17, 27.19 § 19:35 Iko 25.13-15, Yaa 20.10, Eze 45.10 * 20:9 B̄̀sa 21.17, Mat 15.4 † 20:14 Iko 27.23 ‡ 20:15 B̄̀sa 22.18, Iko 27.21

17 Tó gɔe a dae sè, aà de né ge aà da nén lò, mé aa kɔ̀ d̀, ásooε. § Wàli ní bɔ̀ ní gbéɔ̀ guu wà ní dεdε. Lá à a dae dàakpà, à azia dεε.

18 Tó gbé wùle ní nɔe pɔ̀ ɔ̀kúao, à kà aà aubɔ̀kliwa. Wàli ní bɔ̀ ní gbéɔ̀ guu, wà ní dεdε mípla mípi.

19 Asuli á da v̄i ge aà dāuna dàakpao ge á dasē, asa dae f̄εεε kpeɔ̀an we. An taae a wi ní musue.

20 Tó gbé wùle ní a mae v̄i ge aà dāuna nɔo, à a mae v̄i ge aà dāuna kpeɔ̀n we. An taae a wi ní musue, aai ga fii.

21 Tó gbé a v̄i ge a dāuna nɔ̀ sè, wíyāε. A a v̄i ge a dāuna kpeɔ̀n. Aa gɔ̀ fiiε.

22 Aliɔ̀ ma ikoyāɔ̀ ní ma yādileεɔ̀ kūa, íɔ̀ zikεwà, ké b̄usu pɔ̀ mále géuánɔ̀ à z̄leu su á yáo yái.

23 Asu bui pɔ̀ mále ní yáéɔ̀ ɔ̀leεo. Aa yápiɔ̀ kè píie, ɔ̀ má ye ní ḡyáio.

24 Má òé, áme á gɔ̀ ní b̄usu pɔ̀ v̄i ní z̄'io diupi v̄i. Má kpáwá á pɔ̀ úε. Mámε má Dii á Lua, ma á díle adoa ní buipáleɔ̀ε.

25 Aliɔ̀ n̄ɔ̀ ní b̄a pɔ̀ áli sóɔ̀ ní pɔ̀ pɔ̀ áli sóoɔ̀ d̄k̄ε. A suli tó à gbále n̄ɔ̀ ge b̄a ge pɔ̀taa'onkuawa pɔ̀ má díleε t̄ε úɔ̀ yá musuo.

26 Ali tó á kua àɔ̀ adoa mεε, asa ma Dii ma kua adoaε. Ma á díle adoa ní buipáleɔ̀, ké àɔ̀ de ma gbéɔ̀ úε.

27 Tó gɔ̀ε ge nɔe kú á guu ḡesisina ge táade ú, wàli ade pápa ní gbεo wà de. A azia dεε.

21

Yadilea sa'onae

1 Dii ò Mɔ̀izie aà yá'o Aalona né sa'onae aà mε: Sa'onae suli tó à gbále a gbé pɔ̀ gá yá musuo,

2 mé i ke aà dae f̄εεε bàasio, aà da, aà de, aà né, aà v̄i, aà dāuna

3 ge aà dae néna pɔ̀ kú a gbáa, i z̄ake yāao.

4 Baa tó uabeleε, asu to à gbále a bedε yá musuo.

5 Aasuli tó gē táa'o ní miwao. Aasuli ní lekāna kpaaf̄o. Aasuli ní mε lílio.*

6 An kua líɔ̀ adoa mapi ní Luaε. Aasuli ma t̄' ɔ̀kpao. An kua líɔ̀ adoa, asa mámεmaa Dii ní Lua. Aali sa pɔ̀ w̄i a pɔ̀ n̄isikateu à t̄ékū oa ma ble ú.

7 Ké an kua líɔ̀ adoa mapi ní Luaε yái, aasuli nɔe pɔ̀ káaluakà a ɔ̀kpà seo ge nɔe pɔ̀ wa yà.

8 Isailiɔ̀, áli ní díleá n̄doake d̄n̄é, asa aame aaf̄ m̄ɔ̀ ble kpái mapi á Luawa. Ali ní díleá n̄doakepi d̄ɔ̀, asa ma Dii ma gbé pɔ̀ ma á díle ádoe, ma kua adoaε.

9 Tó sa'on nenɔe azia ɔ̀kpà ní káaluakaao à a mae kpeɔ̀n, wàli aà kpsa aà t̄ékū.

10 Gbé pɔ̀ wà n̄isikà aà miwa à ḡɔ̀ sa'onkia ú, wà aà d̄azlu aà ke ní z̄ipi pɔ̀kasao daa, asuli tó íana a mikā páo. Asuli a ula ga k̄εo.

11 Asuli s̄ɔ̀ geio. Asuli tó à gbále baa a de ge a da ge yá musuo.

12 Asuli b̄ɔ̀ ma kúkli ge yáio, ké asu ma kúkli ɔ̀kpao yái, asa ma nísi pɔ̀ wa kàwà tó à ḡɔ̀ ma pɔ̀ úε. Mámεmaa Dii.

13 N̄ɔe léso ɔ̀ áli sé nɔ̀ ú.

14 Asuli gyaa ge nɔe pɔ̀ wa yà seo ge nɔe pɔ̀ káaluakà a ɔ̀kpà, sema aà bui n̄ɔe léso,

15 ké asu a bui ɔ̀kpao yái. Mámε má Dii pɔ̀ ma aà díle adoa ú.

16 Dii ò Mɔizie

17 aà o Aalonae: E n buiwa n bui pɔ su sãa vɪ suli sɔmazi blɛ kpáiao.

18 Gbé pɔ sãae vɪ suli sɔmazio, vɪa ge ɛɛ ge gbé pɔ aà oa dɔvɔ vɪo ge a gue kɛ́sãakɔi

19 ge gbé pɔ a gbá ge a ɔ kũdɔa,

20 ge kɔ́ode ge gbé pɔ a gue imia ge gbé pɔ a wé diua ge kásande ge séede ge gbé pɔ a lɛ wia.

21 Sa'ona Aalona bui pɔ sãae vɪ suli sɔmazi à sa pɔ wɪ a pɔ nísikatɛu à tékũ oao. Sáadeɛ, asuli sɔmazi blɛ kpáiao.

22 Ali fɔ ma blɛ ble, sa'onɔɔ ní pɔ pɔ wa ma gbaɔ pii,

23 ama asuli sɔ zwãa pɔ wa kpãmaziio ge ma gbagbakli, asa sãadeɛ. Asuli ma kúki ðɔkpao. Mámɛ má Dii pɔ ní díle nídoa ũ.

24 ɔ Mɔizi yápi ò Aalonae ní aà néɔ ní Isailiɔ pii.

22

1 Dii ò Mɔizie à mè:

2 O Aalonae ní aà néɔ, aaliɔ nízia kũa dɔ pɔ pɔ Isailiɔ lé ma gbaɔ yá musu, ké aasu ma tɔ pɔ a kua adoa ðɔkpao yáí. Mámɛmaa Dii.

3 Oné, e an buiwa tó an gbɛɛ gbálɛ mé à sɔ́ pɔ pɔ Isailiɔ sa'òoi, wáli ade kɛa. Mámɛmaa Dii.

4 Tó Aalona buie mebaagyã ge kɛnu vɪ, asuli sa'oble bleo e aà gbãsi gè wòlowà. Tó gbé ɔkà pɔ pɔ gbãlea ge yá musuwa, ge à azɪa è, à gbálɛn we.

5 Maaɛ ɔ, tó à ɔkà pɔ kelena pɔ í táa'o ɔɔlewa ge gbé gbãlea ge gbãsi pii lé.

6 Gbé pɔ ɔkà pɔ bee taawa, aliɔ gbãlae e oosi. Asuli sa'oble bleo, mé i kɛ à zu'ò báasio.

7 Tó íatɛ gè kpéu, mé à zúpi ò, ɔ aà gbãsi a láa, i gbasa sa'oble ble sa, asa aà pɔbleaɛ.

8 Asuli pɔge ge pɔ pɔ wai de so à gbãleo. Mámɛmaa Dii.

9 Sa'onao líɔ ma yádilenepiɔ kũa, ké aasu dɔɛ ní ma bleo, an duuna wi ní musu aa gao yáí. Mámɛ má Dii pɔ ní díle nídoa ũ.

10 Gbé pɔ de sa'ona ua gbé ũo suli sa'oble bleo, baa gbé pɔ pila sa'ona bɛ ge aà zíkɛna.

11 Tó sa'ona ɔ lù ge tó wà ɔɔpi i aà bɛɛ, a zɛvɪ à blɛpi ble.

12 Tó sa'ona nɛnɔɛ zãkè ní gbé pɔ de sa'ona ũoo, nɔɛpi zɛvɪ à sa'onao ble ble bo.

13 Tó sa'ona nɛnɔɛ gɔ́ gyaa ũ ge wà aà yà zadɔ i nɛ'io, mé à èa sù a mae bɛ lá aà wéndiagɔɔwa, a a mae ble blea zé vɪ. Nibɔɛ suli bleo.

14 Tó gbé zãzã à sa'oble blè, aali a fiabo sa'onae, i a ɔa sɔode nawà.

15 Sa'onao suli tó sa'oble pɔ Isailiɔ kãaakãaa Diie gbãleo.

16 Tó aa tò gbé pɔ a blea zé vɪo blè, aa yá'ìɛɛ. Mámɛ má Dii pɔ ní díle nídoa ũ.

Pɔtuɔ pɔ wali sa'ò

17 Dii ò Mɔizie à mè:

18 O Aalonae ní aà néɔ ní Isailiɔ pii, Isaili bui ge bɔmɔ pɔ kú á guun lò, tó á gbɛɛ mòmɛɛ ní sa pɔ wɪ a pɔ káɛu à tékũ obɔo légbãɔa ge gban lò,

19 tó a ye mà sie, sema aali mɔ́ ní pɔ sà sãasaio, zu ge sã ge ble.

20 Asuli mɔmɛɛ ní pɔ sãadeoo, * asa má sio.

* 22:20 Iko 17.1

21 Tó gbé m̀ò sáaukpa sa'oa ní zuo ge sá ge ble légbádɔa ge gban lò, tó a sãa v̄lɔ, má sí.

22 Ayám̄eto ásuli sa'oa ní p̀ó v̄lao ge a k̀òkua ge a p̀ó p̀ó wà a kaikè ge a b̄ode ge a ȳade ge a séede. Asuli sa p̀ó w̄i a p̀ó n̄isikateu má gbagbakiwa à tékū odo.

23 A zev̄i à ma gba zu ge sá k̀ò ge a giana. Tó ále légbã d̄oae s̄s, má sío.

24 Asuli sa'oa ní p̀ó p̀ó wà a leba b̀l̄eoo ge p̀ó p̀ó wà a le w̄i ge a taia ge a paa. Asuli bee ke á búsuu,

25 mé ásuli p̀otuo bee taa sí bui z̄l̄oe k̄i à sa'òd mapi á Luawa ble ũo. A sãa v̄i, a òkpaae. Má sío.

26 Dii ò M̄oizie:

27 Tó zu ge sá ge ble ne'í, népi a ke a dawa ḡoo sopl̄ae. Sea za a ḡoo swaaòde z̄í àli f̄s sa p̀ó w̄i a p̀ó n̄isikateu à tékū ooa.

28 Asuli zu ge sá k̀olokpa ní a néo ḡoo dou z̄l̄o.

29 Tó ále sáaukpa sa'oa, àli o a z̄éwa, mí sí.

30 Ali a ǹò so z̄ibeez̄i, ásuli a kee to gu d̄wàò. Mám̄ema Dii.

31 Ali ma ȳadil̄eao k̄ua à z̄ikewà. Mám̄ema Dii.

32 Asuli ma t̄ó òkpaò, a adoa. A Isailiò lí d̄s ké ma kua adoa. Máme má Dii p̀ó á d̄l̄e adoa ũ.

33 Ma á b̄óle Egipi, ké màò de á Lua ũe. Mám̄ema Dii.

23

Dikpe

1 Dii ò M̄oizie

2 aà o Isailiòne: Dikpe p̀ó má d̄l̄eon ke: Ali ma dikpe p̀ó w̄ali gb̄é k̄aaamee bee kp̄awake.

3 Ali z̄ike ḡoo soolo, a ḡoo soplade í k̄amabo k̄aaaamee ȳáí. Asuli z̄le keo. K̄amaboḡoz̄i piá Dii p̀oe gu p̀ó á kúu pii.*

4 Dikpe p̀ó Dii d̄l̄eon ke: Ali a kp̄awake a ḡowa, í k̄o k̄aaamee.

Ḡeamusu dikpe ní K̄aaso dikpe

(Nao 28.16-25)

5 M̄o séia ḡoo ḡeo m̀endosaide z̄í oosiele àli Ḡeamusu dikpe kemee.†

6 M̄opi ḡoo ḡeode z̄í àli K̄aaso dikpeke, íò k̄a p̀ó w̄i a se'ese k̄aoo so e ḡoo sopl̄a.‡

7 Dikpepi ḡoo séia z̄í àli k̄o k̄aaamee. Asuli z̄i gb̄aae keo.

8 Alio sa p̀ó w̄i a p̀ó n̄isi k̄ateu à tékū oa e ḡoo sopl̄a, a ḡoo sopl̄adepi z̄í í k̄o k̄aaamee. Asuli z̄i gb̄aae ke z̄ibeez̄l̄o.

Bua p̀ó k̄aaau dikpe

(Nao 28.26-31)

9 Dii ò M̄oizie

10 aà o Isailiòne: Tó a ḡe búsu p̀ó mále kp̄awáú, mé a á buap̀ó k̄aaau k̄eke, àli a báaa ye m̄òd sa'onae.

11 Tó k̄amaboḡoz̄i gu d̄s, sa'onapi lí p̀ó báaapi m̄omee, mí síán̄o.

12 Ḡoo doupi z̄í aali sa p̀ó w̄i a p̀ó k̄ateu à tékū oa ní sã w̄edona sãasaio

13 ní a p̀owentio kiloo síis̄ ȳaalea ní n̄isio p̀ó p̀ó w̄i k̄ateu à tékū a gl̄ í kemee na ũ, í v̄e élewà litili do.

14 Asuli p̀owen dafu ble bleo, a p̄ee ge a kpasae e ḡoo p̀ó a m̄o mapi á Luae ní p̀ó k̄aaau báaapio. Ȳapiá ȳadil̄eae e á buiwa gu p̀ó á kúu pii.

* 23:3 B̄oa 20.8-10, 31.12-17, 35.2-3 † 23:5 B̄oa 12.1-14, Iko 16.1-2 ‡ 23:6 B̄oa 12.14-20, Iko 16.3-8

Pɔkɛkɛ dikpɛ
(*Nao 28.16-25*)

15 Kámabogɔɔ pɔ a mɔ ní pɔ baaapio gbɛa, àli àsãa dɔdɔ e sɔpla.

16 Ali gɔɔdɔdɔ blakwi e kámabogɔɔ sɔplade gu dɔ, í gbasa mɔmɛɛ ní pɔwɛn dafuo.

17 Ali pɛkɛkɛ mèn plapla ua ní uao ní pɛɛtio litili plapla ní a se'esɛo. A buapɔ káau ɔ àli pɔpɔ kɛɔ, í mɔmɛɛ. §

18 Ili mɔ ní pɛɛpio ní sã wɛdona sãasaiɔ mèn sɔpla ní gáaenao m̀endo ní sãsakaoɔ mèn pla, í sa pɔ wí a pɔ káteu à tékũ ooa ní a pɔwɛntio ní a v̄ɛɛo pɔ pɔ wí káteu a gí í kemɛɛ na ù.

19 Ili sa'o ní blesanao m̀endo duun awakpabɔ ù ní sã wɛdonaɔ mèn pla sãaukpasa ù.

20 Sa'ona lí sãpiɔ mɔmɛɛ ní buapɔ káauɔ pɛɛpio. Sa'oblepiá ma pɔɛ, sa'onapi mé ali ble.

21 Gɔɔ dɔupi zí àli kɔkãaa kpáwake. Asuli zí gbãae kɛo. Yápiá yádileaéɛ e á buiwa gu pɔ á kúu píi.

22 Tó àlɛ pɔkɛkɛ á búsuu, ásuli kɛkɛ e á bú léwao, mé ásuli a kɔnwɛo. Ali tó taasidɛɔnɛ ní b̀mɔɔ. * Mámɛmaa Dii á Lua.

Kàaɛɛa dikpɛ sa'oa ní Duunkɛama dikpɛ pɔo
(*Nao 29.1-11*)

23 Dii ò Mɔizie

24 aà o Isailiɔnɛ: Mɔ sɔplade gɔɔ s̄ɛia zí àli kámabo, í kàaɛɛ à kàaamɛɛ, ma yá í dɔágu.

25 Asuli zí gbãae kɛo, í sa pɔ wí a pɔ nísi káteu à tékũ oa.

26 Dii ò Mɔizie:

27 Mɔ sɔpladepi gɔɔ kwide zí líbɔ dɛ Duunkɛmagɔɔ ù. Ali kɔ kàaamɛɛ, í leye, í sa pɔ wí a pɔ nísi káteu à tékũ oa.

28 Asuli zle kɛ zibeezlo, asa Duunkɛmagɔɔɛ, zí pɔ wí á duuna k̄éwá ma Dii á Lua aɛɛ.

29 Wà gbé pɔ í leye zibeezlo bɔ a gb̄ɛɔ guu.

30 Má gbé pɔ zle k̄ɛ zibeezli bɔ a gb̄ɛɔ guu mà dɛɛ.

31 Asuli zle kɛ zibeezlo. Yápiá yádileaéɛ e á buiwa gu pɔ á kúu píi.

32 Aliɔ dɛɛ kámabogɔɔzli ù, í leyeu, íb kámabo sea za mɔpi gɔɔ k̄ɛokwide zí oosi e a gu sia dɔa oosi.

Lákpɛɔa dikpɛ
(*Nao 29.12-39, Iko 16.13-15*)

33 Dii ò Mɔizie

34 aà o Isailiɔnɛ: Mɔ sɔpladepi gɔɔ ḡɛode zí àli Lákpɛɔa dikpɛkɛmɛɛ gɔɔ sɔpla.

35 A gɔɔ s̄ɛia zí àli kɔ kàaamɛɛ. Asuli zí gbãae kɛo.

36 Aliɔ sa pɔ wí a pɔ nísi káteu à tékũ oa e gɔɔ sɔpla, a gɔɔ swaaɔde zí í kɔ kàaamɛɛ, í sa pɔ wí a pɔ nísi káteu à tékũ oa. Asuli zí gbãae kɛo, kɔkãaa midɛgɔɔɛ.

37 Dikpɛ pɔ má dílɛɔn we. Ali a kpáwake, í kɔ kàaamɛɛ, í sa'oa lá gu lé dɔ lá má dílewa, sa pɔ wí a pɔ káteu à tékũ ní pɔwɛntio ní sa'obɔ páleɔ ní v̄ɛɛo.

38 Ali sapiɔ oa kámabogɔɔ pɔ pɔ má díle bàasi, á gbao ní á légbãɔa pɔɔ ní á pɔɛá pɔɔ bàasi.

§ 23:17 Bɔa 23.16, 34.22, Iko 16.9-12 * 23:22 Iko 24.19-22

39 Sea za mo soplade gɔɔ gēode zɪ á búsu pɔ́o kekɛa gbɛa àli dikpɛpi kɛmɛɛ e gɔɔ soplɔ. A gɔɔ sɛ́ia zɪ ní a gɔɔ swaaɔde zɪo lío deé kámabogɔɔ ũ.

40 A gɔɔ sɛ́ia zɪ àli libe maaɔ sé ní daminalaɔ ní ligɔn ladeɔ ní swagbalagɔ́naɔ, íb pɔ́nakɛ mapi Dii á Lua aɛ e gɔɔ soplɔ.

41 Wɛ ní wɛo mo soplade guu àliɔ dikpɛpi kɛmɛɛ e gɔɔ soplɔ. Yápiá yádileaɛɛ e á buiwa.

42 A Isailiɔ lío ku lákpe pɔ́ á dɔɔ guu e gɔɔ soplɔ,

43 ké á buiɔ e dɔ́ má tò an deziɔ í lákpeɔ guu ma ní bɔ́lea Egipi búsuu gbɛa. Mámɛmaa Dii á Lua.

44 ɔ Mɔzi dikpe pɔ́ Dii dílepɔ yá'òné.

24

Kpaaúkpɛ filia

1 Dii ò Mɔziɛ:

2 O Isailiɔne aa mɔne ní nɪsi wásawasao filiaɔ nabɔ ũ, ké aao naa gɔɔpii.

3 Aalona mé ali filiapi kekɛ kpaaúkpɛu ma aɛ zwáa pɔ́ kpaa ikoyá kpagoloi saɛ za oosi e gu gɛ lí dɔɔ gɔɔpii. Yápiá yádileaɛɛ e á buiwa.

4 Aaliɔ filia pɔ́ kú vua dauwaɔ kekɛ ma aɛ gɔɔpii.

Pɛɛ pɔ́ wí kpa Diiwa

5 Níli pɛɛti sé n̄ pɛɛkɛð mèn kuepla, pɛɛ mènɔ tɪ kiloo síisiiɔ.

6 Níli pɛɛpiɔ kále ma aɛ vua táabunuwa mèn soolosoolo dɔɔ pla.*

7 Níli tulaleti zálala fáfáwà dɔɔdɔɔ, ní kámɛɛ téu pɛɛ gbɛu á yáɔamagu yáí.

8 Kámabogɔɔ ní kámabogɔɔo pii waliɔ kále dɔɔdɔɔ ma aɛ Isailiɔ pɔ́ ũ ma bákuarínɔ gɔɔpii yáí.

9 Pɛɛpi lío de Aalona ní a néo pɔ́ ũ, aali só gu pɔ́ wa díle a zéí, asa ma pɔ́e a zéí.† Alio de ní baa ũ sa pɔ́ wí a pɔ́ nɪsi káteu á tékú oaa guu.

Dii tɔ́bɛsina pápaá ní gbɛo

10 Gɛɛe ku, aà da á Isailiɛ, aà mae sɔ́ Egipiɛ. Ké à gɛ̀ Isailiɔ bòou, ɔ sóle ní daa ní Isailiɛo.

11 ɔ gɛ̀e pɔ́ aà da á Isailiɛpi Dii tɔ́bɛsɪ á dɔ́ɛaàno, ɔ wà gɛ̀aàno Mɔzi kíí. Aà dapi tɔ́n Selomi, Dibeli néɛ, Dá buiɛ.

12 ɔ wà aà dákpeu gɪa e wà ma Dii léu lá wa seaàno.

13 ɔ Dii ò Mɔziɛ:

14 Bɔ́ ní gbɛ́ pɔ́ dɔ́ɛmanɔpio bòo kpɛ, gbɛ́ pɔ́ aa yápi mà aà léuɔ iɔnana aà miwa gɪa, wí gbasa aà pápa ní gbɛo wà de.

15 Ní o Isailiɔne, tó gbɛ́ dɔ́ɛmanɔ, à yá'í azɪaɛɛ.

16 Wali gbɛ́ pɔ́ ma tɔ́bɛsɪ pápa ní gbɛo wà de. Bòmɔ ge belɛn lò, tó à ma tɔ́bɛsɪ, à gàn we.

17 Tó gbɛ́ gbɛ́dè, wáli ade de.‡

18 Tó gbɛ́ gbɛ́ pɔ́tuɔ dè, aáli a gɛ̀e kpá.

19 Tó gbɛ́ íakpà a gbɛ́dezi, wà ía dɔ́upi kpaaàzi sɔ́.

20 Tó gbɛ́ gbɛ́ wá è, wa ade wá é sɔ́. Tó wé a wí, wa aà pɔ́ wí sɔ́. Tó swaa a è, wa aà pɔ́ é sɔ́. Wáli kɛ̀è lá a kènɛwa.§

21 Tó gbɛ́ gbɛ́ pɔ́tuɔ dè, a a gɛ̀e kpae. Gbɛ́ pɔ́ gbɛ́dè sɔ́, wa aà deɛ.

22 Bòmɔ ge belɛn lò, yádilea dɔ́upiɛ. Mámɛmaa Dii á Lua.

* 24:6 Bɔa 25.30 † 24:9 1Sam 21.1-6, Mat 12.4 ‡ 24:17 Bɔa 21.12 § 24:20 Bɔa 21.23-25, Iko 19.21, Mat 5.38

23 Mɔizi yápi òné, ʒ aa b̀ò ní gbé p̀ó d̀èè ní Diiopio b̀òo kpɛ, aa aà p̀àpa ní gbɛo aa d̀è. M̀aa aa k̀è lá Dii ò M̀ozizɛwa.

25

Tɔ̀le gbaa ɔ́mpaa wɛ̀ *(Iko 15.1-11)*

1 Dii ò M̀ozizɛ Sinai gbɛ musu

2 aà o Isailiɔne aà me: Tó a gɛ̀ b̀usu p̀ó mále kpáwá guu, àli tó b̀usupi ɔ́mpameɛ.

3 Ali p̀ótʒ á bua e wè soolo, àli á wèelio midãe, í á p̀óo keke,

4 a wè soplade ɔ́li tó b̀usupi ɔ́mpameɛ. Asuli p̀ótʒ á bua wèpiuo, mé ásulí á wèelio midãeo.

5 Asuli á bua p̀ɔzão keke á a kákli keo. Asuli á wèeligõna p̀ó kè yàayaaó kó z̄z̄z̄o. Tɔ̀le gbaa ɔ́mpaa wɛ̀.

6 P̀ɔzã p̀ó b̀le tɔ̀le ɔ́mpaa guu líb deé á ble ũ, ápiɔ ní á z̀bblenaó ní á gbèwinao ní nibo p̀ó de b̀òmɔ ũ á guu

7 ní á p̀otuoó ní s̀èanɔɔɔ. * P̀ɔzãpió líb de á p̀oblea ũ.

Ḡsa wééó ũ wè

8 Alio ɔ́mpaa wèpiɔ dɔdɔ wè soplapla leɛ soplá, à kè píi wè blakwi m̀endosai.

9 Ali kuupe wèpi mɔ soplade gɔɔ kwidɛ z̄í á b̀usu gupiiu Duunkɛmagɔɔz̄ípi.

10 Ili wèpi dile ma p̀ó ũ, í ḡsa wééó ũ kpáwake á b̀usu gbé p̀ó kú weɔne píi. Io deé ḡsa wééó ũ wè ũ, á baade i su az̄la b̀usuu a bui kíi.

11 Wè blakwidɛ líb deé ḡsa wééó ũ wè ũ. Asuli p̀ótʒo. Asuli p̀ɔzã kekeo. Asuli wèe lígõna p̀ó kè yàayaaó kó z̄z̄z̄o,

12 asa ḡsa wééó ũ wèe. Io adoaé, í p̀ɔbɔlɛnziaeo ble.

13 Ḡsa wééó ũ wèpi guu á baade lí su a tɔ̀lewa.

14 Tó ále á bú yia ge ále lúkõwa, ásulí ònɔkekõeo.

15 Ali wè p̀ó ḡs̄ sea za ḡsa wééó ũ wèwa da wènaoa guu, í lú. Búde s̄o ili wè p̀ó ḡs̄ wá p̀okeke da wènaoa guu, í gbasá yía.

16 A ʒa lí káfi wè p̀ó ḡs̄ dasileu. Tó wè p̀ó ḡs̄ bílao, a ʒa lí lao, asa p̀okekea wènaoa ʒ wále yiawá.

17 Asuli ònɔkekõeo. Alio ma vía ví. Mámɛmaa Dii á Lua.

18 Ali z̄ike ma ikoyãɔwa, íb ma yádileao kúa, íb kú á b̀usuu dɔdɔa.

19 B̀usupi ali blekéé, á m̀ówáe, íb ku a guu dɔdɔa.

20 A me, tó wi p̀ótʒ wa p̀ó kèkeo, b́ wá ble wè sopladepi guui?

21 Mámɛ máli báaadaágu a wè soolodepi guu, tɔ̀le í blekéé wè áaʒ p̀ó ũ.

22 A wè swaaõde guu ɔ́li p̀ótʒ, mé áli p̀ówen zi ble e a ge p̀eò a wè kèokwi p̀okekɛawae.

Tɔ̀le t̀òmabo

23 Wasuli tɔ̀le yía, í ḡs̄ we e gɔɔpiio, asa b̀usupíá ma p̀óe, mé á demɛe a guu b̀òmɔó ní nibo ũe.

24 B̀usu p̀ó á kúa á p̀ó ũ guu píi àli tó wá a tɔ̀le t̀òmabo.

25 Tó á gbèe ḡs̄ taasidɛ ũ, mé á a tɔ̀le kíni yía, aà dae f̀èe lí m̀ó p̀ó p̀ó a ýlapi t̀òmabo.

26 Tó gbé dae f̀èe ví aà a t̀òmabo s̄o, mé á gbãa è á kà á a t̀òmabo,

* 25:7 Bɔa 23.10-11

²⁷ aà wē pò gè sea za gɔɔ pò á yíá nao, i wē pò gò flabo gbé pò á yíawàe, i a pò sí.

²⁸ Tó aà gbāa i ka aà flaboè s̄s̄o, tɔɔlɛpi lí ḡs̄ a lunaa e ɔz̄l e ḡs̄a wé̄eɔ ũ wēu. Wēpiu ɔ a lunapi a s̄oaaè, i a pò sí.

²⁹ Tó gbé kpé yíá wé̄le blideu, e wé do àò gé kúaaí, aɔ a boa zé v̄l. Gɔɔ bee ɔ a a boa zé v̄l.

³⁰ Tó i a t̄ɔmaboo e wé dopi gè kúaaò, kpépi a ḡs̄ a lunaee ní a buio e gɔɔpii. Wáli s̄oaaè baa ḡs̄a wé̄eɔ ũ wēu.

³¹ Wáli kpé pò kú kú z̄w̄wia blisaide guu dile lán bugb̄w̄wae. A t̄ɔmaboa zé kú, mé wáli s̄oaaé ḡs̄a wé̄eɔ ũ wēu.

³² Levii buio ní kpé pò kú ní wé̄le guuɔ t̄ɔmaboa zé v̄l gɔɔpii.

³³ Levii buio wé̄le kpé pò aa yíá t̄ɔmaboa zé kú, mé wáli s̄oaaé ḡs̄a wé̄eɔ ũ wēu, asa Levii buio wé̄le kpéɔ de kpaale pò aa sè Isailio guu ũe.

³⁴ Aasuli ní wé̄le dáðakek̄l̄io yíao, asa an baan we e gɔɔpii.

Pɔs̄ēaané

³⁵ Tó taasi á gb̄e kù, mé a f̄s̄ azla gwa bo, alio aà kúá lán b̄òmɔ ge nibɔwa, ké aà e àò kú á guu yáí.†

³⁶ Asuli ɔ'ídiàèò, ásuli a í gbaèò. Alio ma v̄l v̄l, ké á gbépi e àò kú á guu yáí.

³⁷ Asuli ɔa s̄ēàè à a igbao.‡ Asuli bl̄e yíawà à ài w̄ēle a guuo.

³⁸ Mám̄ema Dii á Lua. Ma á bóle Egipi, ké mà Kanaa bùsu kpáw̄ae, míɔ de á Lua ũ.

Zɔbo

³⁹ Tó taasi á gb̄e kù mé à azla yíawá, ásuli z̄z̄l̄daèò.§

⁴⁰ A ḡs̄ á guu lán gbèwina ge nibɔwae, io z̄l̄ké e ḡs̄a wé̄eɔ ũ wēu.

⁴¹ Aàpi ní a néɔ aai gbasa bɔ á be, aai tá ní buio kí t̄ɔle pò an dezio sè kpaale ũ guu.

⁴² Lá á gbé pò ma á bóle Egipi bùsuuɔ á de ma zòblenaɔ ũ, i kú wà á yía z̄ɔɔ ũ bo.

⁴³ Asuli gb̄aablemáɔ. Alio ma v̄l v̄l.

⁴⁴ Bui pò liaáziɔ ḡs̄eɔ ní ní n̄eɔ ɔ alio ní v̄l z̄ɔɔ ũ. Ampio ɔ alio ní lúlu z̄ɔɔ ũ.

⁴⁵ Ali f̄s̄ nibɔ pò kú á guu lu b̄ ní né pò aa i á bùsuuɔ, aai ḡs̄ á àiz̄eɔ ũ,

⁴⁶ aai ḡs̄ á néɔne t̄ubi ũ, aai z̄obleé e ní wēni léu, áma ásuli wé̄t̄eamɔ á gbé Isailio n̄eɔ.

⁴⁷ Tó b̄òmɔ ge nibɔ pò kú á guu ɔ lé a kpe le, mé taasi sù á gb̄e kù, mé à azla yíá b̄òm̄opiwa ge aà buie,

⁴⁸ aà boa zé kú. Aà dae a f̄s̄ à aà bo,

⁴⁹ aà mae ge aà mae né ge aà dae f̄ēēe. Tó aà ɔ ninie s̄s̄, aà azla bo.

⁵⁰ Aàpi ní a lunao lí wē nao sea za aázla yíagɔɔ e ḡs̄a wé̄eɔ ũ wēu, aà yíá ɔa io dou ní gɔɔ bee gb̄ewiz̄l̄ ɔao.

⁵¹ Tó wē pò ḡs̄ e ḡs̄a wé̄eɔ ũ wē àò gé kái dasi, aà boa ɔa aɔ z̄ɔɔe.

⁵² Tó wē pò ḡs̄ bíla s̄s̄o, aà nao, i flabo màa.

⁵³ I ḡs̄ a diie gbèwina ũ wē ní wēo. Asuli tó aà dii wé̄t̄eamɔèò.

⁵⁴ Baa tó aà boa i zek̄e màao, aàpi ní a néɔ ḡs̄ wé̄eɔ ũ ḡs̄a wé̄eɔ ũ wēu,

⁵⁵ asa Isailio mé ma zòblena pò ma ní bóle Egipi bùsuuɔ ũ. Mám̄ema Dii á Lua.

26

*Bdaadaarngu**(Iko 7.12-24, 28.1-14)*

1 Asuli pɔe ke taa ũo. * Asuli gbɛ'a ge à péle á búsuu à kúleèò, † asa mámɛmaa Dii á Lua.

2 Alio kámabogɔɔ pɔ má díleɔ yáda, íli ma kúkí díle gbia. Mámɛmaa Dii.

3 Tó á té ma ikoyáɔi mé á ma yádíleɔ kúa, ále zíkɛwà,

4 máli tó lou ma á búsuu a gɔɔwae, tɔle ali blekéé, lío í ne'íé. ‡

5 Aɔ pɔwɛmbɔzíkɛe e à ge pɛð v̄ɛkɔzɔzɔgɔɔwa, v̄ɛkɔzɔzɔsã sã, e à ge pɛð pɔtɔgɔɔwa. Ali pɔble à ká, ío kú á búsuu dɔɔɔa.

6 Má tó aɔ ku aafia á búsuu. A wúle mé yãe a to vía á kũo. Má wáio midɛ á búsuu mé zí a gẽ weo.

7 A péle á íbɛɔziɛ, í n̄ dɛdɛ n̄ f̄ɛndao.

8 A gb̄ɛɔn sɔɔɔ a n̄ gb̄ɛɔn basɔɔ yá, mé á gb̄ɛɔn basɔɔ a n̄ gb̄ɛɔn baasɔɔo leɛ kwio (10.000) yá, í n̄ dɛdɛ n̄ f̄ɛndao.

9 Má á wegwa, mí tó à ne'í à káfi, ma bàakuaáno ío gé.

10 Alio bleble e a zi bo, í a zipi kóle a dafu káua yáí.

11 Ma kúkíi aɔ kú á guu, mé ma nisina a gíazío.

12 Máɔ bɛbɛ á guu á Lua ũe, ío de ma gb̄éú ũ. §

13 Mámɛmaa Dii á Lua. Mámɛ ma á bóle Egipi, ké asu aɔ de n̄ zɔɔ ũ bo yáí. Ma zuu pɔ aa dàé kè kélekele, ɔ a gɔ bɛ n̄ mio daa ía.

*Láai yáɔ**(Iko 28.15-68)*

14 Tó i ma yádíleɔ ma, ále zíkɛwà píio,

15 tó a gi ma ikoyáɔi, mé á nisina ye ma yádíleɔniɔ, tó ále ma ɔtonɔkí gwao, mé a ma bàakuaáno yádíleɔé gb̄ò,

16 aɔ d̄s lá má kɛén ke: Má tó gili ḡéágu, mí tɔɔn vái káágu n̄ sionao, á wé ío wo, á ȳɛɛe í láa. A pɔtɔ p̄áe, asa á íbɛɔ mé aa ble.

17 Má feleáno, á íbɛɔ í á fu, á zangudepiɔ ío gb̄aablewá. Baa tó gb̄ɛe lé á yáɔ, áli tíleɛ.

18 Bee gbɛa tó i ma yámao, má ea mà á swágagae bo ḡɛn soplá á duuna yáí.

19 Má á wala gb̄aa k'ɛ. Luabe í ḡsɛ gii m̄sɛsai lán m̄siwa, á tɔle í gb̄aaku lán m̄gotɛwa.

20 A á gb̄aa kóle p̄áe, asa tɔle a blekéé, mé lío ne'íé.

21 Tó a gi lé swágbaakemano, mé i ma yámao, má á swágagaa káfi bo leɛ sopláe e á duuna léwa.

22 Má wáio gb̄awá, aai to à ḡs n̄sai, aai á pɔtuɔɔ dɛdɛ, í lao, á zéé a sea ke bo.

23 Tó á wé í k̄e yápiɔ musuo, mé a gi lé swágbaakemano,

24 máme má feleáno mazía sa, mí íadawá ḡɛn soplá á duuna yáí.

25 Má tó wá m̄o lélewá n̄ zío, ké a ma bàakuaáno yá gb̄ò yáí. Tó a si á wéleɔ guu, má gagyákaáguɛ, mí á na á íbɛɔne n̄ ɔzɔ.

26 Má tó á ble láa, nɔɛ gb̄ɛɔn kwio mé aali p̄ɛkɛé kina doúwa, aai kpáwá t̄amítami, a pɔe bɔwá s̄o.

27 Tó i ma yáma yápiɔ musuo, mé a gi lé swágbaakemano,

28 má ea feleáno n̄ pɔf̄ɛaoɛ, mí á swágagaa ḡɛn soplá á duuna yáí.

* 26:1 Bɔa 20.4 † 26:1 Iko 16.21-22, 27.15 ‡ 26:4 Iko 11.13-15 § 26:12 2Kln 6.16

29 Nɔanapi a to à á negɔ̄eó ní á nenɔ̄eó só.

30 Má guleŋí pɔ́ á bòɔ daaaí, mí á tulaletikateakɔ̄iɔ̄ gboo, mí á geó ká á diio geola. Ma nisína aɔ ye á yáio.

31 Má tó á wéleó gɔ́ beziaɔ̄ ũe, mí á sa'okɔ̄iɔ̄ dúuzɔ̄. A sa'oa pɔ́ tékua gí a kamagu bo.

32 Má á bùsu dee, a yá i di á ibee pɔ́ kú weɔ̄wa.

33 Má á fɛnda woε, mí á yáð mà á fáaa buio guu. A bùsu i gɔ́ gii, á wéleó i gɔ́ beziaɔ̄ ũ.

34 Goo pɔ́ á kú á ibeeo bùsuu mé á bùsu gɔ́ da gii, á bùsu a íampa sa. Bùsupi á íampa, a íampaa lé i ká.

35 Goo pɔ́ á kú we, íana pɔ́ a giè à pa íampaa wé guu, goo pɔ́ a gɔ́ da yáaa a íanapi pa sa.

36 A gbé kɔ̄naɔ̄ sɔ̄, má tó aa sòdeedeekε ní ibeeo bùsuu. Baa íana lásεa kɔ̄fi a to aa tíle, aai tíle lán fɛnda wále ní yáðwa. Aa kpagua, baa ké gbēe lé ní yáo.

37 Aa kwε kákɔ̄a lán fɛnda wà ní kwéðwa. Aa fɔ́ ze gí ní ibeeo aeó.

38 Maa á midε buio guu. A ibeeo bùsu a á mómo.

39 A gbé kɔ̄napiɔ̄ ní ibaba ní ibeeo bùsuu ampio ní ní deziɔ̄ yávaiɔ̄ yái.

40 Tó á buipio ní yávaiɔ̄ ní ní deziɔ̄ pɔ́ɔ dɔ̄, an náaisaiyá pɔ́ aa kèmeε ní swágbāa pɔ́ aa kèmanɔ̄pio,

41 ɔ́ ma felerínɔ̄, ma ní kpá ní ibeeo bùsuu, tó aa ní nòsevāipi tò mé aa ríziá bùsa, tò an yávai go ní gbēa lé ká,

42 ma bàa kua ní Yakɔ̄buo* ní Izaakio† ní Ablahaũ‡ yá a dɔ̄magu ní bùsu pɔ́ má kpámá yáo.

43 Bùsu pɔ́ aa tò we aɔ da gii ní kpe, i íampa a íampaa wēu. An yávai go a ní gbēe, asa aa gí ma yádileaeie, an nisína ye ma ikoyáio.

44 N beeo goo pɔ́ aa kú ní ibeeo bùsuu, má ní midεo. Má gínzi mà a bàakuarínɔ̄ yá gbooo, asa mámemaa Dii an Lua.

45 Ma bàa kua ní ní dezi pɔ́ ma ní bóle Egipi buio wáa ké màɔ de ní Lua ũ yá dɔ̄magu, mí ní bo. Mámemaa Dii.

46 Ikoyá ní yádilea pɔ́ Dii ò Mɔ̄zie Sinai gbε musu a dà Isailiɔ̄neon we.

27

Légbadɔ̄a Diiwa

1 Dii ò Mɔ̄zie,

2 ɔ́ a ò Isailiɔ̄ne à mè: Tó gbé lekè Diiwa à mè, á aà gba gbēnazína, aà bo'ɔan ke:

3 Sea za wè bao e à gè pè wè bàaɔ̄wa, tó gɔ̄ee, kpaaukpe ánuŋu ɔ̄watē blakwie,

4 nɔ̄e sɔ̄ baakwi.

5 Sea za wè sɔ̄o e à gè pè wè baowa, tó negɔ̄ee, ánuŋu ɔ̄watē baoe, nenɔ̄e sɔ̄ kwi.

6 Sea za mɔ̄ do e à gè pè wè sɔ̄owa, tó negɔ̄enaε, ánuŋu ɔ̄watē sɔ̄oe, nenɔ̄ena sɔ̄ aaɔ̄.

7 Tó gɔ̄e de wè bàaɔ̄la, ánuŋu ɔ̄watē gēoe, nɔ̄e sɔ̄ kwi.

8 Tó taasideε, mé aà gbāa i ka máao, aali gé sa'ona le, sa'ona lí a bo'ɔa dile lá legbēna a fwa.

9 Tó pɔ̄tuo pɔ́ wí sa'òð Diiwae sɔ̄, pɔ́ pɔ́ wà aà gbà ali gɔ́ aà pɔ́ ũe.

* 26:42 Daa 28.13-14 † 26:42 Daa 26.3-4 ‡ 26:42 Daa 17.7-8

¹⁰ Wasuli liléo. Wasuli a maa leũkpakε ní a váioo, ge a vái ní a maaoo. Tó wà pɔtuo leũkpakè, a pla pii a gɔ Dii pɔ ũe.

¹¹ Tó pɔtuo pɔ wili sa'òò Diiwaoε sɔ, wàli geò sa'ona kii,

¹² sa'ona i a taa gwa, tó a maa ge a váie. Lá sa'ona ðile, màa a ɔa aɔ de.

¹³ Tó pɔde ye bo, aàli a ɔa sɔode nawà.

¹⁴ Tó gbé Dii gbà a kpé, sa'ona lí a taa gwa, tó a maa ge a váie. Lá sa'ona ðile, màa a ɔa aɔ de.

¹⁵ Tó kpede ye à a kpé sí, aàli a ɔa sɔode nawà, kpépi i εa gɔ aà pɔ ũ.

¹⁶ Tó gbé Dii gbà tɔɔle pɔ á sè kpaale guu kɪni, a ɔa líɔ doũ ní pɔwena pɔ a mo búpiwa ɔao. Pɔwena koko do ɔa kà ánuusu ɔwaté sɔo.

¹⁷ Tó gɔa wéεɔ ũ wé ɔ à Dii gbàũ sɔ, a ɔa a gi àɔ ku a legbeue.

¹⁸ Tó gɔa wéεɔ ũ wé gè, sa'ona lí a ɔa ðile wé pɔ gè e gɔa wéεɔ ũ wé sɪa léu, i a ɔa lao màa.

¹⁹ Tó búde ye a bú sí, aàli a ɔa sɔode nawà, i gɔ aà pɔ ũ.

²⁰ Tó i búpi boo, ge tó a yɪa gbépalewae, a boa zé kú bo.

²¹ Tó wàle pɔ sɔaasɔaané gɔa wéεɔ ũ wéũ, buapi a gɔ Dii pɔ ũe, lán pɔ pɔ wà Dii gbà ní a mɪbaowae, tɔɔlepi i gɔ sa'onaɔne.

²² Tó gbé Dii gbà tɔɔle pɔ á lù, mé tɔɔle pɔ a sè kpaale guu no,

²³ sa'ona lí a ɔa ðile wé pɔ gè e gɔa wéεɔ ũ wé dasileu, gbépi i tɔɔlepi bo zɪbeezi gɔɔ, ɔapi i gɔ Dii pɔ ũ.

²⁴ Gɔa wéεɔ ũ wé ɔ wàli buapi sɔaa a yɪana pɔ tɔɔlepi vɪ yāaε.

²⁵ Lá wà ánuusu lé ðile kpaaukpεu, màa sa'onaɔ lí pɔ ɔa ðile. Anusu do galaũ baoε.

²⁶ Pɔtuo né séiaɔá Dii pɔε kò. Gbēε suli aà gbao zu ge sán lò, asa Dii pɔε.

²⁷ Tó pɔtuo pɔ wili sa'òòò né séiaε sɔ, aàli bo lá sa'ona ðile léu, i a ɔa sɔode nawà. Tó i boo, wàli yɪa ɔa pɔ sa'ona ðile léu.

²⁸ Pɔ pɔ gbé vɪ à Dii gbà ní a mɪbao, gbēnazɪna ge pɔtuo ge tɔɔle pɔ de a buio pɔ ũn lò, asuli yɪao, asu bo sɔo. Pɔ pɔ wà Dii gbà ní a mɪbao á pɔ pɔ wili booe.*

²⁹ Baa gbēnazɪna pɔ wà Dii gbà ní a mɪbao, wà fɔ boo, sema wà ade de.

³⁰ Bua pɔɔ kwide líɔ de Dii pɔ ũ, pɔwena ge libeɔn lò.† Alio de Dii pɔ ũe.

³¹ Tó gbé ye a pɔ kwidepiɔ bo, aàli a ɔa sɔode nawà.

³² Pɔtuo kwide á Dii pɔε. Tó wa nàò, a kwideɔ líɔ de aà pɔ ũ.

³³ Wasuli a maa ge a vái boo, mé wasuli a kee leũkpakεo. Tó wà a leũkpakè, a pla pii gè Dii pɔ ũe, mé wa fɔ a kee boo.

³⁴ Yá pɔ Dii dà Moizie Sinai gbε musu a ðile Isailiɔnen we.

* 27:28 Nao 18.14 † 27:30 Nao 18.21, lko 14.22-29

NAOKCA Mɔizi lá síiŋde Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Ké Isailiɔ ikoyá pɔ́ Lua kpà Mɔiziwa Sinai gbɛ musu yàmà, aa sɔukè wà da bùsu pɔ́ Lua a legbèné zéu (1.1-10.10). Aa táá'ò wà kà Kadesi Baanɛa, we aa gɛu bùsupiu, ɔ̄ aale vɛake bùsupi gɛaɛ, aa èa mipè gɛmidɔkliwa, ɔ̄ aa kè gbáau wè bla. Tá gbáa oa gbɛa aa Mɔabu bùsu lè Isia Wiside gukpe oi (10.11-21.35). Lápi yá gbɛzáo yá pɔ́ kè Mɔabu bùsuuɔ òwɛɛ. Bɔa we gbɛzà ɔ̄ Isailiɔ è gè Kanaa bùsuu (22.1-36.13).

Lápi tɛ Bɔa láie, mé à Lua gbéɔ gbɛnazínke òlwɛɛ. Zlɛɔ aai Lua náaike, zlɛɔ aai seake, zlɛɔ yáɛɔ í n kási, zlɛɔ yáɛɔ í n káde, zlɛɔ aai nízla se lesí, zlɛɔ aai léle zílɛ. Lápi òlwɛɛ lɔ kè Lua lɔ de a gbéɔne náaide ũ gɔɔpii, lɔ yáke a zéwa, áma zlɛɔ lɔ pásírɔ.

Yá zí'ù Mɔizi lè a dea kɔɔ ũ Dii n a gbéɔ zánguo yá musu. Ɔme Lua ledɔkɛna ũ, ɔ̄ lɔ sɔ Luazi. Ɔme í awakpa Luaɛ a gbéɔne, asa náaisaideɔne.

Isailiɔ naokca Sinai guwaiwau

¹ Isailiɔ bɔa Egipi wè plaade, a mɔ plaade gɔɔ séia zí, Dii yá'ò Mɔizie kpaaúkpeu Sinai guwaiwau à mè:

² A Isailiɔ naokɛ daɛdaɛ uale n ualeɔ, ní gɔɛɔ tɔ dalau pii.

³ Mpi n Aalonao à Isaili gɔɛ pɔ́ kà wè bao ge aa deaɔ káaa, í gbé pɔ́ kà zíkapii nao gá n gáo.

⁴ A gbé pɔ́ de uabele ũ se bui n buio guu dodo aa dɔále.

⁵ Gbé pɔ́ aao kúanɔpiɔ tɔn ke:

Lubeni buio guu Sedeu né Elizuu.

⁶ Simɛɔ buio guu Zulisadai né Selumie.

⁷ Yuda buio guu Aminadabu né Naasɔ.

⁸ Isakaa buio guu Zuua né Netaneli.

⁹ Zabalɔni buio guu Heloni né Eliabu.

¹⁰ Yosefu né Eflaiũ buio guu Amihudu né Elisama.

Yosefu né Manase buio guu Pedazuu né Gamalieli.

¹¹ Bɛyámɛɛ buio guu Gidoni né Abidá.

¹² Dá buio guu Amisadai né Ahiezɛɛ.

¹³ Aseɛ buio guu Ɔkelana né Pagieli.

¹⁴ Gada buio guu Deueli né Eliasafa.

¹⁵ Nɛfatali buio guu Enana né Ahila.

¹⁶ Gbé pɔ́ wà n sɛ gbéɔ guu n deziɔ buio kía ũɔn we. Aame Isaili bui dɔaanaɔ ũ.

¹⁷ Mɔizi n Aalonao gbé pɔ́ Dii n tɔ dɔdɔpiɔ sè,

¹⁸ ɔ̄ aa gbéɔ káaa pii mɔ plaade gɔɔ séiazí. Aa gbé pɔ́ kà wè bao ge aa deaɔ tɔ dalaui pii daɛdaɛ uale n ualeɔ.

¹⁹ Mɔizi n nao Sinai guwaiwau lá Dii díleɛwa.

²⁰ Wà gɔɛ pɔ́ kà wè bao ge aa deaɔ nàò, ɔ̄ wà gbé pɔ́ kà zíkapii tɔ dalaui dodo baade iawa daɛdaɛ uale n ualeɔ.

²¹ Isaili nɛgɔɛ séia Lubeni buio guu, gbé pɔ́ kà zíkaaɔ gbéɔn òaasɔɔɔ lɛɛ bla n sooloo n òaa pla n basɔoɛ (46.500).

22-23 Simeo buio guu gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ baaʔ mēndosai ní ðaa do ní basɔooe (59.300).

24-25 Gada buio guu gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ blasɔo ní ðaa aaʔ ní blakwioe (45.650).

26-27 Yuda buio guu gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ baaʔkwi ní síiʔo ní ðaa aaʔoe (74.600).

28-29 Isakaa buio guu gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ blakwi ní síiʔo ní ðaa plaoe (54.400).

30-31 Zabulni buio guu gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ blakwi ní soplao ní ðaa plaoe (57.400).

32-33 Yosefu né Eflaiū buio guu gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ bla ní ðaa pla ní basɔooe (40.500).

34-35 Yosefu né Manase buio guu gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ baakwi ní plao ní ðaa dooe (32.200).

36-37 Bēyámɛɛ buio guu gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ baakwi ní sɔoo ní ðaa plaoe (35.400).

38-39 Dá buio guu gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ baaʔ ní plao ní ðaa aaʔ ní basɔooe (62.700).

40-41 Aɛɛ buio guu gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ bla ní mēndoo ní ðaa pla ní basɔooe (41.500).

42-43 Nefatali buio guu gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ blakwi ní aaʔo ní ðaa plaoe (53.400).

44 Gbɛ́ pɔ Mɔizi ní Aalonao ní Isailio kía gbēon kuɛplao ní naoon wɛ. Wá kíapio sɛ bui ní buio guu mēndodoɛ.

45 Ké aa Isaili gɛ́ pɔ ká wɛ́ bao ge aa deaɔ nào uale ní ualeo, Isaili pɔ ká zíkapiɔ

46 gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ ðaa aaʔ ní aaʔo ní ðaa pla ní basoplakwioe (603.550).

47 Wí Levii bui uadeɔ da nao guuo,

48 asa Dii ò Mɔizie à mè:

49 Nsu Levii bui naoo. Nsu ní ní tó dalau ní Isaili bui kíniɔ.

50 Ikoyá zwàakpɛ zí na Levii buiɔne ní ɔzɪ ní a pòkeleɔ ní pɔ pɔ kú a guuo pii. Aame aali zwàakpɛ sea ní a pòkeleɔ pii, aaiɔ de zwàakpɛpi zíkɛnaɔ ũ, aali bòokpa aa liai.

51 Tó ále fɛle, aame aali zwàakpɛpi woɛwoɛ. Tó a ka bòokpakti, aali ea péɛpɛɛ. Tó gbɛ́pále sɔ́i, à gàɛ.

52 Isailio lí bòokpakpa gá ní gāo, baade ní a dālapooɔ.

53 Levii buio mé aali bòokpa aa lia ikoyá zwàakpɛi, ké másu pòkūmabòbò Isailiɔwao yáí. Ikoyá zwàakpɛ gwaa mé Levii buio zí ũ.

54 ǃ Isailio kè lá Dii ò Mɔizieɛwa.

2

Bòokpaa zékalea

1 Dii yá'ò Mɔizie ní Aalonao à mè:

2 Isailio baade lí bòokpa a dālapoo gbáú ní a ua seelao pélea. Aali bòokpa wá lia kpaaukpɛi kɛ́awá yɔɔ.

3 Yuda bui gálio mé aali bòokpa gukpɛ oi ní ní dālapooɔ. An dɔaanan Aminadabu né Naasɔ ũ.

4 Aá zígɔɔ gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ baaʔkwi ní síiʔo ní ðaa aaʔoe (74.600).

5 Isakaa bui gálio lí bòokpa ní saɛ. An dɔaanan Zuaa né Netaneli ũ.

6 Aá zígɔɔ gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ blakwi ní síiʔo ní ðaa plaoe (54.400).

7 An saɛ Zabulni buio. An dɔaanan Heloni né Eliabu ũ.

8 Aá zígɔɔ gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ blakwi ní soplao ní ðaa plaoe (57.400).

9 Ampii an bòo wí me Yuda buio bòo, aa gbēon ðaasɔsɔo lɛɛ ðaa do, gɛ́o mēndosai mé kuo, ní ðaa plaoe. (186.400) Aame aali dazeu káau.

10 Lubeni bui gálio mé aali bòokpa gɛ́omidɔkli oi ní ní dālapooɔ. An dɔaanan Sedeu né Elizuu ũ.

- 11 Aà zìgṵṵ gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ blakwi ní sooloo ní ḏaa pla ní basṵṵṵṵ (46.500).
 12 Simeṵ buiṵ lí bòokpa ní saɛ. An ḏaaanan Zulisadai né Selumie ũ.
 13 Aà zìgṵṵ gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ baaṵ m̀endosai ní ḏaa do ní basṵṵṵṵ (59.300).
 14 An saɛ Gada buiṵ. An ḏaaanan Deueli né Eliasafa ũ.
 15 Aà zìgṵṵ gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ blasṵṵ ní ḏaa aaṵ ní blakwioɛ (45.650).
 16 Ampii an b̀oo wí me Lubeni buiṵ b̀oo, aa gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ basoplakwi ní m̀endoo ní ḏaa pla ní blakwioɛ (151.450). Aame aali dazɛu plaade ũ.
 17 Levii buiṵ b̀odeṵ mé aali kpaauḵkpe sɛ aa daṵ zéu, aaiṵ bɛ guoguo. Lá an b̀oo kálea ḏe, m̀aa aaliṵ bɛ zéu. Baade ɔ ku a ɔi tea a d̀alapoozi.
 18 Eflaiṵ buiṵ gáliṵ lí b̀okpa be'ae oi ní ní d̀alapoo. An ḏaaanan Amihudu né Elisama ũ.
 19 Aà zìgṵṵ gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ bla ní ḏaa pla ní basṵṵṵṵ (40.500).
 20 Manase buiṵ líṵ kú ní saɛ. An ḏaaanan Pedazuu né Gamalieli ũ.
 21 Aà zìgṵṵ gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ baakwi ní plao ní ḏaa dooɛ (32.200).
 22 An saɛ B̄yāmeɛ buiṵ. An ḏaaanan Gidoni né Abidā ũ.
 23 Aà zìgṵṵ gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ baakwi ní sṵoo ní ḏaa plaoɛ (35.400).
 24 Ampii an b̀oo wí me Eflaiṵ buiṵ b̀oo, aa gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ basɔkwi plasai ní basṵṵṵṵ (108.100). Aame aali dazɛu aaṵde ũ Levii buiṵ gbɛa.
 25 Dā buiṵ gáliṵ mé aali b̀okpa gugbāntoo oi ní ní d̀alapoo. An ḏaaanan Amisadai né Ahiezɛɛ ũ.
 26 Aà zìgṵṵ gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ baaṵ ní plao ní ḏaa aaṵ ní basṵṵṵṵ (62.700).
 27 Aɛɛ buiṵ mé aali b̀okpa ní saɛ. An ḏaaanan Okelana né Pagieli ũ.
 28 Aà zìgṵṵ gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ bla ní m̀endoo ní ḏaa pla ní basṵṵṵṵ (41.500).
 29 An saɛ Nefatali buiṵ. An ḏaaanan Enana né Ahila ũ.
 30 Aà zìgṵṵ gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ blakwi ní aaṵo ní ḏaa plaoɛ (53.400).
 31 Ampii an b̀oo wí me Dā buiṵ b̀oo, aa gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ basoplakwi ní soplao ní ḏaa aaṵoɛ (157.600). Aali dazɛu gbɛzā ní ní d̀alapoo.
 32 Isaili p̀ó wà ní nao uale ní ualeṵṵṵ we. An zìgṵṵ p̀ii gbḗḗn ḏaasṵṵṵ lɛɛ ḏaa aaṵ ní aaṵo ní basoplakwioɛ (603.550).
 33 Kási wi Levii buiṵ da naopi guu ní ní Isaili deɛṵ, lá Dii ò M̀oizieɛwa.
 34 Isailiṵ k̀e lá Dii ò M̀oizieɛwa, aa b̀okpa ní ní d̀alapoo m̀aa, ṵ aa dazɛu daɛdaɛ uale ní ualeṵ.

3

Levii buiṵ

- 1 M̀oizi ní Aalonaṵ buiṵ yán ke gṵṵ p̀ó Dii yā'ò M̀oizie Sinai gbɛ musu.
 2 Aalona nɛgṵṵ t́n ke: Aà nɛgṵṵ s̄ieia Nadabu, Abiu, Elezaa, Itamaa.
 3 Aalona né p̀ó wà ní díle sa'onao ũ wà sa'ozí nánɛ ní ɔzṵ t́n we.
 4 Nadabu ní Abiuo gága Dii aɛ Sinai guwaiwaiue, k̀e aa m̀ò aa aɛ ní té z̀iloo yáí.* Aai nɛ'í yāao, ṵ Elezaa ní Itamaao ḡṵ sa'onao ũ ní mae Aalona gṵṵ.
 5 Dii yā'ò M̀oizie à mè:
 6 M̀ó ní Levii buiṵ, ní ní na Aalonaɛ a ɔzṵ, aali zíkɛaànṵ.
 7 Aali kpaauḵkpe kpɛɛle zṵ p̀ó má dà Aalonaɛ ní Isailiṵ p̀ii ke ní zwàakpɛpi zṵo lṵ.
 8 Aali laaidṵ kpaauḵkpe p̀okeleṵwa, aaiṵ zwàakpɛpi zṵ p̀ó má dà Isailiṵnɛ keṵ.
 9 Levii buiṵ na Aalona ní a n̄éne ní ɔzṵ. Isaili p̀ó wa kpàwà m̀iṵm̀iṵṵṵ we.
 10 Aalona ní a n̄éṵ díle ma gbàgbanaṵ ũ. Tó gb̄ɛ z̀iloe s̄smazi, à g̀aɛ.
 11 Dii yā'ò M̀oizie à mè:

* 3:4 Lev 10.1-2, Nao 26.61

12 Mámɛ ma Levii buiɔ sè Isailiɔ guu Isaili nɛgɔɛ séiáɔ gbɛu. Levii buipio iɔ dɛ ma pɔ ũ,

13 asa za gɔɔ pɔ ma Egipi nɛgɔɛ séiáɔ dèdɛ, ma Isaili nɛgɔɛ séiáɔ ń ń pɔtuo nɛsana séiáɔ dilɛ ma pɔ ũ.† Mámɛmaa Dii.

14 Dii yá'ò Mɔizie Sinai guwaiwau à mè:

15 Levii buiɔ nao daɛdaɛ uale ń ualeo. An gɔɛo nao pii sea za né mɔ doɔwa.

16 ɔ Mɔizi ń nao lá Dii ɔɛwa.

17 Levii néɔ tɔn kɛ: Geesɔ, Kɛata ń Melalio.

18 Geesɔ néɔ tɔn kɛ daɛdaɛ: Libeni ń Simɛio.

19 Kɛata néɔ tɔn kɛ daɛdaɛ: Amlaũ, Isaa, Hɛblɔ ń Uzielio.

20 Melali néɔ tɔn kɛ daɛdaɛ: Mali ń Musio. Levii buiɔn we daɛdaɛ uale ń ualeo.

21 Libeni buiɔ ń Simɛi buiɔ mé Geesɔ buiɔ ũ.

22 Gɔɛ pɔ wà ń nao sea za né mɔ doɔwaɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔo lɛɛ soplá ń ɔaa plá ń basɔoɛ (7.500).

23 Geesɔ buipio lí bòokpa zwàakpɛpi kɛ naa be'ae oi.

24 Laeli né Elisafa mé ń kía ũ.

25 Geesɔ buiɔ líɔ zwāa ń báa pɔ wàli kú kpaaũkɛɛɔ zɪ kɛ ń a kpɛɛɛ zwāao

26 ń kaa lé zwāao ń kaa pɔ lia zwàakpɛpi ń sa'okdiozi zwāao ń a baɔ pii.

27 Amlaũ buiɔ ń Isaa buiɔ ń Hɛblɔ buiɔ ń Uzieli buiɔ mé Kɛata buiɔ ũ.

28 Sea za né mɔ doɔwa, an gɔɛo gbɛɔn ɔaasɔɔɔo lɛɛ swaaɔ ń ɔaa áaɔoɛ (8.600). Aame aaliɔ zɪkɛ zwàakpɛu.

29 Kɛata buipio mé aali bòokpa zwàakpɛpi saɛ naa gɛɔmidɔkɪ oi.

30 Uzieli né Elizafá mé ń kía ũ.

31 Aaliɔ kpagolo ń táabũnuo ń dauo ń sa'okdio ń tulaletikateakio ń zwàakpɛ zɪkɛɔɔ ń suunao zɪ kɛ pii.

32 Sa'onkia Aalona né Eleazaa mé Levii bui kíaɔ ɔaaana ũ. Aãpi mé ì wéte zwàakpɛ zɪkɛnaɔzi.

33 Mali buiɔ ń Musi buiɔ mé Melali buiɔ ũ.

34 Ké wà ń nao sea za né mɔ doɔwa, an gɔɛo gbɛɔn ɔaasɔɔɔo lɛɛ soolo ń ɔaa dooɛ (6.200).

35 Abihaili né Zulieli mé ń kía ũ. Aali bòokpa zwàakpɛ saɛ naa gugbãntoo oi.

36 Wà Melali buiɔ dilɛ aaliɔ wéte zwàakpɛ lipɛɛɛɔzi ń a lipɔɔɔ ń a lipɛɛɔ ń lipɛɛpi zɛɔɔ ń a pɔkɛɔ pii.

37 Aaliɔ kaa pɔ liaa zwàakpɛi lipɛɛɔ ń a zɛɔɔ ń a kũɔɔ ń a baɔ zɪ kɛ lo.

38 Mɔizi ń Aalonao ń Aalonapi néɔ lí bòokpa kpaaũkɛɛ aɛ naa gukpɛ oi. Aame aaliɔ luakukɪ zɪ kɛ Isailiɔnɛ. Tó gbé zɪloɛ sɔi, à gàɛ.

39 Levii bui pɔ Mɔizi ń Aalonao ń nao daɛdaɛ lá Dii ɔwaɔn we. Sea za né mɔ doɔwa, aa gbɛɔn ɔaasɔɔɔo lɛɛ baɔ ń plaoɛ (22.000).

40 Dii ɔ Mɔizie à mè: Isaili nɛgɔɛ séiáɔ nao pii sea za né mɔ doɔwa, ní ń tɔ dalau.

41 Bee gbɛa ní Levii buiɔ dilɛ ma pɔ ũ Isaili nɛgɔɛ séiáɔ gbɛu nípii, ní Levii buiɔ pɔtuoɔ dilɛ ma pɔ ũ Isailiɔ pɔtuo nɛsana séiáɔ gbɛu pii. Mámɛmaa Dii.

42 ɔ Mɔizi Isaili nɛgɔɛ séiáɔ nàò lá Dii ɔɛwa,

43 sea za né mɔ doɔwa. Ké wà ń tɔ kà láu pii, an dasi kè gbɛɔn ɔaasɔɔɔo lɛɛ baɔ ń ɔaa do ń báaɔkwi ń áaɔoɛ (22.273).

44 ɔ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

† 3:13 Ba 13.2

45 Levii buiɔ dile ma pɔ ũ Isaili neɔɔe seiaɔ gbeu, ni Levii buiɔ pɔtuɔɔ dile ma pɔ ũ Isailiɔ pɔtuɔ nesana seiaɔ gbeu. Mámema Dii.

46 Isaili neɔɔe seiaɔ dasi de Levii buiɔla gbɛɔn ðaa do ní baaɔkwi ní ðaɔo. Gbé pɔ ðiapiɔ boa yá musu,

47-48 ánuɔu ɔwatɛ sɔsɔo símá an baade miwa, lá wà a gbia dile ma kúkiwa, ní kpá Aalona ní a néɔwa. Anusu do gela baɔe.

49 ɔ Mɔizi gbɛbo'ɔapi sí gbé pɔ an dasi dè Levii buiɔlapiɔwa.

50 A ɔasi Isaili neɔɔe seiaɔpiɔwa ánuɔu ɔwatɛ ðaa soolo ní baswaaɔsɔoo (1.365), lá wà a gbia dile luakukiwa.

51 ɔ a kpá Aalona ní a néɔwa lá Dii ðewa.

4

Keata buiɔ

1 Dii yá'ò Mɔizie ní Aalonao à mè:

2 Levii né Keata buiɔ nao daedaɛ uale ní ualeɔ,

3 gɔe pɔ kà wɛ baakwi e blakwi, aai mɔ zikei kpaaũkpɛuɔ.

4 Zí pɔ Keata buiɔ lí ke kpaaũkpɛu á ma pɔe ní a mɔbaɔ.

5 Tó wàle fele bòou, Aalona lí mɔ ní a néɔ, aali suuna zwáa polo aa ku ikoyá kpagoloa.

6 Aali ayo báa kua, aai gbasa zwáa pɔ wa kè ní pɔle búuna tɛtɛɛo kua. Bee gbɛa aali kpagolo lipɔɔɔ sɔɔu.

7 Aali zwáa búuna kú táabunu pɔ kú ma aɛa, aai tapeɛntiɔ kálewá ní toonaɔ ní imibɔɔ ní lo pɔ wí vɛɛ kauɔ, aai pɛɛ pɔ wíɔ kpaa gɔɔpii kále we ɔ.

8 Aali zwáa tɛa ku pɔpiɔla, aai ayo báa kua. Bee gbɛa aali táabúnupi lipɔɔɔ sɔɔu.

9 Aali zwáa búuna se ku daua ní a filiaɔ ní a deɔɔɔ ní a táfukabɔɔ ní a nísikabɔɔ, 10 aai daupi ye ayo báau ní a pɔkelepiɔ pii, aai ye a lipɔɔɔwa.

11 Aali zwáa búuna kú tulaletikateakfia, aai ayo báa kua. Bee gbɛa aali a lipɔɔɔ sɔɔu.

12 Aali zikeɔɔ pɔ wáli zikeɔ ma kúkiɔ sele pii, aai ka zwáa búunau, aai ye ayo báau, aai gbasa ye a lipɔɔɔpiɔwa.

13 Aali sa'okii túfu bɔle, aai zwáa gáalulade ku sa'oklipia,

14 aai pɔkele pɔ wí zikeɔɔ ka sa'oklipia, tésibɔɔ ní saaɔ ní pɛɛluɔ ní au'eleɔɔ ní sa'okli pɔkeleɔ pii, aai gbasa ye ayo báau, aai a lipɔɔɔ sɔɔu.

15 Tó Aalona ní a néɔ pɔkú ma kpé pɔɔ ní a pɔkeleɔla pii aa láa, tó wàle fele bòou, Keata buiɔ lí gbasa mɔ pɔpiɔ sele. Aasuli ɔká ma kpé pɔewao, ké aasu gagao yáí. Keata buiɔ mé aaliɔ kpaaũkpɛ pɔpiɔ sea.

16 Sa'onkia Aalona né Elezaa mé aliɔ wéte filia nísii ní tulaleti gɔnanao ní pɔwenti pɔ wíɔ mɔ ma gbai lá gu lé dɔɔ ní nísii pɔ wí pɔ dileɔ à gɔ ma pɔ ũo, ili wéte zwáakpei ɔ ní a pɔɔ ní a pɔkeleɔ pii.

17 Dii yá'ò Mɔizie ní Aalonao à mè:

18 Asu to Keata buiɔ mide Levii buiɔ guuo.

19 Tó aa sɔ ma kpé pɔpiɔzi, Aalona ní a néɔ mé aali dɔaa gɛ zwáakpɛu, aai ní baade zí pɔ a ke ní aso pɔ a seo ɔbè, ké aasu gagao yáí.

20 Keata buiɔ suli gɛ wékpalei ma kpé pɔpiɔzi gɔɔ pɔ wàle zwáa kuaɔ, ké aasu gagao yáí.

Geesɔ buiɔ

21 Dii yá'ò Mɔizie à mè:

22 Gees5 buio nao l3 daedaε uale r3 ualeo.

23 G5ε p3 ka wε baakwi e blakwi, aai3 m3 z3kei kpaaukpeu3 5 r3y5 r3 nao.

24 Z1 p3 Gees5 buio li ke r3 aso p3 aali seon ke:

25 Aali kpaaukpezwāao sé r3 zwāa p3 wī kua3 r3 ayo bāa p3 wī kua3 r3 a kpeεle zwāao

26 r3 kaa p3 liaa zwāakpe r3 sa'okdiozi zwāao r3 a le zwāao r3 a ba3 r3 a p3kele3 pii. Aali z1 p3 wī ke33 ke pii.

27 Aalona r3 a né3 mé aao de z1 p3 Gees5 buio li ke gbεz333 ū, asosean n3, z1 pāle kean n3. Ampio mé aali aso p3 aa se 33né.

28 Kpaaukpe z1 p3 Gees5 buio li3 ken we. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé alio wéte an z33i.

Melali buio

29 Melali buio nao daedaε uale r3 ualeo.

30 Gbε p3 ka wε baakwi e blakwi, aai3 m3 z3kei kpaaukpeu3 5 r3y5 r3 nao.

31 Kpaaukpe z1 p3 aali3 ken ke: Aame aali3 zwāakpe lipεpeε3 sea r3 a lip333 r3 a lipεle3 r3 lipεlepio zεb33

32 r3 kaa p3 liaai lipεle3 r3 a zεb33 r3 a kūb33 r3 a ba3 r3 a p3kele p3 wī z3ke33 pii. Ali baade aso p3 a se 33bε.

33 Kpaaukpe z1 p3 Melali buio li ken we. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé alio wéte an z33i.

Levii buio naoa

34 3 Moizi r3 Aalona r3 Isaili k3a3 Keata buio nāo daedaε uale r3 ualeo,

35 sea gbε p3 ka wε baakwi e blakwi, aai3 m3 z3kei kpaaukpeu3.

36 Aa gbε3n 3aa kue'aa3 r3 basoplakwioε (2.750).

37 Keata bui p3 aai z3ke kpaaukpeu3 dasilen we. Moizi r3 Aalona3 r3 nao lá Dii 3 Moiziεwa.

38 3 aa Gees5 buio nāo daedaε uale r3 ualeo,

39 sea gbε p3 ka wε baakwi e blakwi, aai3 m3 z3kei kpaaukpeu3.

40 Aa gbε3n 3aa kue'aa3 r3 baakwioε (2.630).

41 Gees5 bui p3 aai z3ke kpaaukpeu3 dasilen we. Moizi r3 Aalona3 r3 nao lá Dii 3wa.

42 3 aa Melali buio nāo daedaε uale r3 ualeo,

43 sea gbε p3 ka wε baakwi e blakwi, aai3 m3 z3kei kpaaukpeu3.

44 Aa gbε3n 3aa gε3 r3 mēndooε (3.200).

45 Melali buio dasilen we. Moizi r3 Aalona3 r3 nao lá Dii 3 Moiziεwa.

46 Māa Moizi r3 Aalona3 r3 Isaili k3a3 Levii buio nāo daedaε uale r3 ualeo,

47 sea gbε p3 ka wε baakwi e blakwi, aai3 m3 z3kei kpaaukpeu3 aai3 a aso sea3.

48 Ampii an dasi f3le 3aas3333 leε swaa3 r3 3aa 3a3 baosai3ε (8.580).

49 Kε Dii yādile Moiziε, a 3 gbε3ne, wā baade z1 3bε r3 aso p3 a se3. 3 wā r3 nao māa lá Dii 3 Moiziεwa.

5

B3o kua gbālesai

1 Dii yā'3 Moiziε à mè:

2 O Isailio3ε aa kusude3 r3 kēnude3 ya b3ou r3 gbε p3 ka gεwa aa gbāle3.

3 A r3 yā à r3 kpā b3o kpe g3ε r3 n3ε3, kε aasu Isailio3 b3o p3 má kú a guu gbāle33 yāi.*

4 3 Isailio3 kε māa, aa r3 yā r3 kpā b3o kpe, lá Dii 3 Moiziεwa.

* 5:3 Zia 21.27

5 Dii yá'ò Moizie à mè:

6 O Isailione, tó gōe ge nōe duunakè a gbéè à náaisaiyákè Diie, à tàaekèn we.

7 Sema ade duuna pò a kèpi o gupuau, i a flabo gbé pò à tàaekèèpie, i a 5a sode nawà.

8 Tó pòde gà mé a dae fèèe ví wà flapi boòo, pòpi a gō ma pò ùe, wi kpa sa'onawa sánu n̄ sásakao pò wa lákaò aà duunapiao.†

9 Sa pò Isailio lí oa alio de sa'ona pò wà mòòè pò ùe.

10 Pò pò gbé kpà Diiwa ali gō sa'ona pò wà nàè a ɔzì pò ùe.

Nò ndaisaide yá

11 Dii yá'ò Moizie à mè:

12 O Isailione n̄ me, tó gbēe n̄ pàzea à náaisaiyákèè,

13 gōe pàle wùleaàn̄, aà zá a yá d̄so, tó n̄epi gbásikè màa mé gbēe i aà eo, seelade kuo, ké wi aà kùòo yáí,

14 tó gōepi n̄se fèle, mé àle seake a n̄opi yáwa, àle e à gbásikè yà, ge i gbásikèoa,

15 gōepi i gé n̄ a napio sa'ona kíi n̄ pówenti kiloo plao gba pò n̄epi a m̄òò ù. Asu n̄isikawào, mé asu tulaleti fáwào, ké n̄sefelegbae yáí. A de d̄sákpaagba pò í to wà d̄s tó wà tàaekè síanae ùe.

16 Sa'ona i mó n̄ n̄epio, i aà ze ma ae.

17 Sa'ona i ma kpé í d̄a ka oo n̄enau, i zwàakpe búsu d̄a à zua.

18 I n̄epi falana go, i d̄sákpaagba pò wí da n̄sefelea yáí na n̄epie a ɔzì. Sa'onapi í ɔ p̄sì p̄sì l̄áaizímápi k̄ua.

19 Sa'onapi i to n̄epi d̄sákpa, i oè à me: Tó gōee i wúlenn̄oo, tó ni p̄a n̄ zá ikoyāa n̄ gbásikèo, i p̄sì p̄sì l̄áaizímápi a yāe in̄eo.

20 Ama tó n̄ p̄a n̄ zá ikoyāa, n̄ ge n̄ wule n̄ gōe p̄aleo n̄ gbásikèe s̄s,

21 Dii a to n̄ gbalao ibaba, n̄ gbēe i sé, n̄ gbé̄o i l̄áaizíma, aai n̄ ká.

22 I p̄sì l̄áaizímáe beepi a taale n̄ meue, i n̄ gbēe sé, n̄ gbalao i ibaba. N̄epi i gbasa me: Ami! Aà ke màa!

23 Sa'ona i láai yápio k̄e l̄áwa, i pípi n̄ í p̄sìpio,

24 i í p̄sì p̄sì l̄áaizímápi kpa n̄epiwa aà mi, i taale aà meú a yáp̄sì iè.

25 Ama sa'ona lí n̄sefelep̄owentipi si n̄epi ɔzì ḡia, i m̄o Diie, i gbasa geò sa'okli.

26 Sa'onapi i pówentipi d̄a okú do yád̄oa Diigu gba ù, i kpa sa'okliwa, i gbasa ípi kpa n̄epiwa aà mi sa.

27 Tó n̄epi gbásikè à náaisaiyákè a z̄áee, ḡoo p̄sì à í p̄sì l̄áaizímápi m̄i, a taale aà meue, i yá'ìè, aà gbēe i sé, aà gbalao i ibaba, n̄epi i gō l̄aaīp̄o ù a gbé̄o guu.

28 Ama tó n̄epi i gbásikèo mé a ku tàaesai, a b̄o aafiae, ío n̄e'í.

29 Ikoyā pò má díle n̄sefelea yá musun we. Tó n̄e p̄a a z̄á baa à náaisaiyákèè,

30 ge tó gōe n̄se mé fèle, àle seake a n̄o yáwa, a kekean we. Sa'ona lí mó n̄ n̄epio, i aà ze ma ae, i gbasa ikoyāpi keè píi.

31 Aà gōpi aò tàae ví a guuo, àma n̄epi duunapi a wi aázla musue.

6

Gbé pò azla kpà Luawa yá

1 Dii yá'ò Moizie à mè:

2 O Isailione, tó gōe ge n̄e lekèa à mè a azla kpàa ma gbé ùe zálala,

† 5:8 Lev 5.20-26

3 ade v̄ēē ní í gbāao t̄é.* Asu v̄ēēbe'i buie k̄a a léwao, mé asu v̄ēēbe ísi ge a gii bleo.

4 Gɔɔ pɔ a ku ma gbé ũ zálala, asuli v̄ēeli pɔe bleo, baa a wéna ge a t̄ēē.

5 E lé pɔ a k̄ēapi gɔɔ ge paò, ḡē su t̄aa'o aà miwao. Aɔ de ma pɔ ũ e gɔɔ pɔ à azla kp̄api lé ge paòe, i to a miká gb̄a a laaiwa.

6 E gɔɔ pɔ à azla kp̄aa ma gbé zálala ũpi lé ge paò, asu s̄o geio.

7 Baa tó aà mae ge aà da ge aà v̄i ge aà dáuna ḡa, asu s̄o aà gei à gb̄aleo, asa aázla kp̄aaa seela ku aà miwae.

8 Aɔ de ma pɔ ũ e gɔɔ pɔ à azla kp̄aa ma gbé zálala ũpi lé ge paò.

9 Tó gb̄ē ḡa aà w̄aa k̄ándo, mé aà kua ma pɔ ũ miká gb̄alè, aà a mipi bo gb̄aigbai a gb̄abɔgɔɔ, gɔɔ soplá gb̄ea.

10 A gɔɔ swaaɔde z̄l i mɔ sa'onae ní felenaɔ ge felenguulu bɔbɔnaɔ m̄èn pla kp̄aaũkp̄e kp̄eēle,

11 sa'ona i sa'o ní a m̄èndoo duun awakpabɔ ũ, i sa pɔ w̄i a pɔ k̄áteu à t̄ékũ o ní a m̄èndoo, i gb̄abɔè aà kua ge sae yáí. Zibeez̄l i a mi bo,

12 i ea à azla kp̄aa e a kua ma pɔ ũ gɔɔ léu, i m̄ó ní s̄asa w̄edonaɔ t̄aae fiabobɔ ũ. Wasu aà kua ma gbé zálala ũ s̄éia gɔɔ dauo, asa aà kua ma gbé zálala ũ k̄aaupi ɔ̀okp̄ae.

13 Ikoyá pɔ má dile gb̄é pɔ azla kp̄aaen ke b. Tó gɔɔ pɔ a dile à ku ma pɔ ũ p̄a, w̄a m̄oaānɔ kp̄aaũkp̄e kp̄eēle,

14 i sa'ona ní s̄asa w̄edona pɔ s̄aa v̄loo sa pɔ w̄i a pɔ k̄áteu à t̄ékũ obɔ ũ ní s̄ada w̄edona pɔ s̄aa v̄loo duun awakpabɔ ũ ní s̄asakao pɔ s̄aa v̄loo s̄aaukpa sa'obɔ ũ

15 apii ní a p̄ówentio ní a v̄ēeo ní k̄aaɔ gb̄i do, k̄aa pɔ wa t̄oto ní n̄ísioɔ ní k̄aaawana pɔ w̄a nísi f̄aw̄aɔ.

16 Sa'ona i m̄ó ní p̄ópiɔ ma ae pii, i sa pɔ w̄i o duuna awakpabɔ ũ o ní sa pɔ w̄i a pɔ k̄áteu à t̄ékũo,

17 i s̄aaukpa sa'oa ní s̄asakao ní a p̄ówentio ní a v̄ēeo ní k̄aaɔ gb̄i do.

18 Gb̄é pɔ azla kp̄aaapi i a mi bo† kp̄aaũkp̄e kp̄eēle we, i a kua ma pɔ ũ miká séle k̄áteu s̄aaukpasa nísi z̄l̄e.

19 Tó à a mi bò màa, sa'ona i s̄asakao ɔ do pɔ w̄a a f̄uukè sé ní k̄aa pɔ a b̄o gb̄iuo m̄èndo ní k̄aaawanao m̄èndo, i na gb̄é pɔ mibòpie a ɔz̄l.

20 Sa'onapi i ea sí, i m̄om̄e. Lá p̄ópiá ma p̄e, a ḡo sa'onapi pɔ ũe ní a k̄ula pɔ w̄i m̄om̄eɔ ní a gb̄á pɔ w̄i b̄o adoao. Bee gb̄ea gb̄é pɔ azla kp̄aaapi i gbasa ea na v̄ēemiawa.

21 Ikoyá pɔ má dile gb̄é pɔ azla kp̄aaen we ní sa pɔ a oa a lekea yáio, pɔ pɔ asu ye k̄áfi a gb̄aa léu bàasi. Lé pɔ a k̄e gɔɔ pɔ à azla kp̄aa, sema aà a fiabo.

Sa maa pɔ sa'onaɔ lí o gb̄éne

22 Dii ȳá'ò M̄ozie à mè:

23 O Aalonaɔ ní a néɔ, tó aale samaa'o Isailiɔne, aali me:

24 Dii báaadaágu, i ɔkuála,

25 Dii á gwa, i gb̄ēkekeé,

26 Dii w̄éteázi, i á n̄òse daé doũ.

27 Aali samaa'o Isailiɔne ní ma t̄oo màa, míli báaadaar̄gu.

* 6:3 Luk 1.15 † 6:18 Zln 18.18

7

Isaili kía gbadaa zwàakpe sakēgɔ

¹ Gɔɔ pɔ Moizi zwàakpe dɔ à làa, à nísikàwà rí a pòkeleɔ ppii, à a sakè, ɔ à nísikà sa'okliwa rí a pòkeleɔ ppii, à a sakè.

² ɔ Isaili kía mò rí gbao. Aame aa rí deziɔ buiɔ kía pɔ wà rí díle gbēnaon dɔaana ũ.

³ Aa mò rí rí gbao Diiɛ, zugo mèn soolo rí zuɔ mèn kuɛpla. Kía gbēɔn plapla zugo mēndodo, baade miwa zù mēndodo, ɔ aa gèd zwàakpe kpɛɛɛ.

⁴ Dii yā'ò Moiziɛ à mè:

⁵ Gba pɔ aa mòpɔ sɪ, iɔ dɛ kpaaũkpe zikɛbɔ ũ, ní kpà Levii buiɔwa, lá a mómá rí zɪ guuwa.

⁶ ɔ Moizi zugo rí zupɔ sɪ a kpà Levii buiɔwa.

⁷ A zugo mèn pla rí zù mèn síiɔ kpà Geesɔ buiɔwa rí zɪ léu.

⁸ A zugo mèn síiɔ rí zù mèn swaaɔ kpà Melali buiɔwa rí zɪ léu. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé rí dɔaana ũ.

⁹ I asosebɔe kpa Keata buiɔwao, asa aa Dii kpɛ pɔɔ sé rí gàuɛ.

¹⁰ Zɪ pɔ wà nísikà sa'okliwa, ɔ kíapɔ mò rí rí gbao sa'oklipi aɛ sa'oklipi sakēa yái.

¹¹ Dii ò Moiziɛ yāa à mè, lá gu lé dɔ kíapɔ líɔ mɔ dodo sa'okli sakēa yái.

¹²⁻⁸³ Gɔɔ séia zɪ Aminadabu né Naasɔ, Yuda bui mé mò rí a gbao.

Gɔɔ plaade zɪ Zuaa né Netaneli, Isakaa buiɔ kía mò rí a gbao.

Gɔɔ áaɔde zɪ Heloni né Eliabu, Zabaloni buiɔ kía mò rí a gbao.

Gɔɔ síiɔde zɪ Sedeu né Elizuu, Lubeni buiɔ kía mò rí a gbao.

Gɔɔ sɔode zɪ Zulisadai né Selumie, Simeɔ buiɔ kía mò rí a gbao.

Gɔɔ soolode zɪ Deueli né Eliasafa, Gada buiɔ kía mò rí a gbao.

Gɔɔ soplade zɪ Amihudu né Elisama, Eflaiũ buiɔ kía mò rí a gbao.

Gɔɔ swaaɔde zɪ Pedazuu né Gamalieli, Manase buiɔ kía mò rí a gbao.

Gɔɔ kēokwide zɪ Gidoni né Abidā, Bēyāmɛɛ buiɔ kía mò rí a gbao.

Gɔɔ kwide zɪ Amisadai né Ahiezɛɛ, Dā buiɔ kía mò rí a gbao.

Gɔɔ kuɛdode zɪ ɔkelana né Pagieli, Aseɛ buiɔ kía mò rí a gbao.

Gɔɔ kuɛplade zɪ Enana né Ahila, Nefatali buiɔ kía mò rí a gbao.

Gba pɔ an baade m̀on ke: Anusu tapelenti pɔ a gbia kiloo do rí kɪnio, au'elebɔ pɔ wa pɪ rí ánusuo a gbia galaũ áa síiɛ, lá wà a gbia lé díle luakukliwa. Wà p̀wenti yáalea rí nísio ká tapɔ pai p̀wɛn gba ũ. Vua toona pɔ a gbia galaũ basɔokwi, wà tulaletiká a pai. Sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékũ obɔɔn ke: Zugaena do, sásakao do, sása wēdona do. Duun awakpabon ke: Blesana do. Sáaukpasan ke: Zu pla, sásakao sɔo, blesana sɔo, sása wēdona sɔo.

⁸⁴ Gba pɔ Isaili kía dà sa'okli sakēa yái nísikaa sa'oklipiwa gbɛapiɔ dasilen ke: Anusu tapelenti mèn kuepla, au'elebɔ pɔ wa pɪ rí ánusuo mèn kuepla, vua toona mèn kuepla.

⁸⁵ Tapelentiɔ gbia kiloo dodo rí kɪnioɛ, au'elebɔ sɔ galaũ áa síiɔsíiɔ. Apii fɛɛ ánusuo kiloo baasɔo rí plao rí galaũ áa áaɔo, lá wà a gbia lé díle luakukliwa.

⁸⁶ Vua toona pɔ wà tulaletiká a pai mèn kuɛplao gbia galaũ basɔokwikwi, lá wà a gbia lé díle luakukliwa. A kɛ pii galaũ áa soolo rí basooloo (1.320).

⁸⁷ Sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékũ obɔɔ dasilen ke: Zugaena kuepla, sásakao kuepla, sása wēdona kuepla, apii rí a p̀wɛntio. Blesan mèn kueplá ɔ wà duuna awakpàd.

⁸⁸ Pó pó wà sáaukpa sa'òò dasilen ke: Zu baasɔ m̀endosai, sásakao bàáɔ, blesana bàáɔ, sása wēdona bàáɔ. Sa pó wa ò sa'okli sakēa yáí nísikaawà gbean we.

⁸⁹ Ké M̀oizi g̀è kpaaukpɛu yā'oi ní Diio, à aà ɔɔ mà duunkɛmakli pó kú ikoyá kpagoloa musu malaika g̀èslade m̀en plaɔ zānguo, Dii lé yā'òè.

8

Filianaa

¹ Dii yā'ò M̀oizie à m̀è:

² O Aalona, tó à filia m̀en soplaɔ nà, aà to aali gupu dau ae.*

³ ɔ Aalona k̀è màa, à filiaɔ nà, aa gupù dau ae lá Dii ò M̀oiziewa.

⁴ Wà daupi pí ní vua pó wa gb̀ègb̀è maannɔ za a z̀l̀e e à g̀è p̀èd a vúɔwae. Wà daupi pí lá Dii a taa ɔɔ M̀oiziewae.

Levii buiɔ díle a ndoa

⁵ Dii yā'ò M̀oizie à m̀è:

⁶ Levii buiɔ se Isaili k̀niɔ guu, ní gb̀ab̀oné.

⁷ Lá ǹyɔ ní gb̀ab̀onén ke: Duunwolo'i fáfamá, aai ní meká bo pii, aai gbasa ní p̀okasaɔ pí. Aa gb̀ab̀ò ǹzlaen we.

⁸ Aai zugaaena sé ní p̀èeti yáalea ní ǹisio a p̀ówenti gba ũ ní zugaaena plaade pó ǹyɔ si duun awakpabɔ ũo.

⁹ M̀ó ní Levii buiɔ kpaaukpɛ keɛɛɛ, ní Isaili k̀aa píi,

¹⁰ ní m̀ó ní Levii buiɔ ma ae, Isaili i ɔnamá.

¹¹ Aalona i Levii buiɔ m̀omɛe gba pó Isaili m̀omɛe ũ, ké aao de ma z̀l̀kenaɔ ũ.

¹² Levii buiɔ i ɔna gáaenapiɔ miwa. Sa'ò ní zupɔ m̀endoo duun awakpabɔ ũ, ní sa pó wí a pó káteu à t̀ékú oa ní adoo duunakēa Levii buiɔwa yáí.

¹³ Tó Levii buiɔ ze Aalona ní a ǹéɔ ae, ní ní m̀omɛe.

¹⁴ Màa ǹyɔ Levii buiɔ ɔ Isaili guu ndoa, aai de ma pó ũ.

¹⁵ Bee gbɛa tó n gb̀ab̀ò Levii buiɔne, mé n ní m̀omɛe, aali m̀o z̀l̀ke kpaaukpɛu.

¹⁶ Isaili pó wa kpáaɔn ní ũ. Ma ní díle ma pó ũ Isaili neg̀ɔe séiaɔ gbɛue.

¹⁷ Asa Isaili neg̀ɔe séiaɔ ní ní p̀otuo nesana séiaɔ má p̀óe. Ma ní díle ma pó ũ za g̀ɔɔ pó ma neg̀ɔe séiaɔ d̀èdè Egipie,

¹⁸ ɔ ma Levii buiɔ díle Isaili neg̀ɔe séiaɔ gbɛu.

¹⁹ Ma Levii buiɔ ɔ Isaili guu, ɔ ma ní kpá Aalona ní a ǹéɔwa, ké aao kpaaukpɛ z̀l̀ ke Isailiɔne. Aali láka Isaili duunaa, ké g̀ɔɔ pó aale s̀ó ma kúkdizi, gagyá su ní leo yáí.

²⁰ ɔ M̀oizi ní Aalona ní Isaili píi k̀è Levii buiɔne lá Dii ò M̀oizie ní yá musuwa.

²¹ Levii buiɔ gb̀ab̀ò ǹzlae aa ní p̀okasaɔ pí. ɔ Aalona ní m̀ó Dii, à ní duuna k̀emá à gb̀ab̀oné.

²² ɔ Levii buiɔ nà ní z̀l̀wa kpaaukpɛu ní Aalona ní a ǹéɔ d̀ɔao. Màa wa k̀è Levii buiɔne lá Dii ò M̀oizie ní yá musuwa.

²³ Dii yā'ò M̀oizie à m̀è:

²⁴ Levii buiɔ yán ke ɔ. Gb̀é pó kà ẁè baasɔ ge a dea lí m̀ó kpaaukpɛ z̀l̀ kei.

²⁵ Tó à kà ẁè blakwi, ili kámabo, asuli z̀l̀pi ke ɔo.

²⁶ Aaliɔ d̀o a gb̀éɔle, ili ẁéte kpaaukpɛ z̀l̀pi, ama asuli z̀l̀pi keo. Díle Levii buiɔne màa ní z̀l̀ yá musu.

* 8:2 Bɔa 25.37

9

Gēamusu dikpekca

¹ Dii yá'ò Mɔizie Sinai guwaiwau Isailio bɔa Egipi wè plaade mɔ sɛ́ia guu à mè:

² Isailio lí Gēamusu dikpekca a gɔɔwa.

³ A dikpepi ke mɔe bee gɔɔ gēo m̀ndosaide źi oosiele. A ke lá má dàewa píi ní a ikoyá pɔ́ má dílééɔ.*

⁴ Mɔizi ò Isailionɛ aa Gēamusu dikpekca,

⁵ ɔ aa dikpepi kè Sinai guwaiwau mɔ sɛ́ia gɔɔ gēo m̀ndosaide źi oosiele. Aa kè lá Dii ò Mɔiziewa píi.

⁶ Gbēɔ ku we aa gbálea, kè aa kà gɛwa yáí, ɔ aai e Gēamusu dikpekè źlbeezio. ɔ aa gè Mɔizi ní Aalonao lè źlbeezí g̀ɔɔ,

⁷ aa ò Mɔizie: Ge yá musu wa gbálè. Bóyáí wà g̀wɛɛ wà mɔ́ ní gbao Dii ní wá gbéɔ a gɔɔwai?

⁸ Mɔizi wè má à mè: A ze e mà ma lá Dii a o á yá musu.

⁹ ɔ Dii ò Mɔizie à mè:

¹⁰ O Isailionɛ, tó an gbēɔ ge an buio ní kpé gbálè ge yá musu, ge aa gè wéle zàzàeu, aa ze'e aa Gēamusu dikpekemee gbézà.

¹¹ Mɔ plaade gɔɔ gēo m̀ndosaide źi oosiele ɔ aali dikpepi ke. Aali sá só ní kàao ní lá k̀são.

¹² Aasuli a kee to gu dɔwàò, mé aasuli sápi wáe eo.† Aali Gēamusu dikpepi ke lá má díléewa píi.

¹³ Gbé pɔ́ i gbáleo mé i gé wéleu no, tó à gí Gēamusu dikpepi kei, wà ade bɔ a gbéɔ guu, asa i mɔmɛe ní gbao a gɔɔwao. Aà tàae a wi àa musue.

¹⁴ B̀mɔ pɔ́ kú á guu mé a ye Gēamusu dikpekemee, sema aà ke lá ma ikoyá díléewa. B̀mɔ ní beleo píi, yá doue.

Telu kua zwàakpea

(Bɔa 40.34-38)

¹⁵ Źi pɔ́ wà zwàakpe d̀ò, telu kùle ikoyá kpépiaɛ. Sea za oosi e gu gè d̀ò telupi ku zwàakpepi musu lán téwa.

¹⁶ ɔ ku màa gɔɔpiie, ɔ ku zwàakpepia, gwáasina ɔ de lán téwa.

¹⁷ Tó à gò zwàakpea, ɔ Isailio í fele b̀ou. Gua pɔ́ telupi zèu, we aai b̀ookpau.

¹⁸ Tó Dii òlné màa, aai ní pɔ́ naaa aa fele. Tó a òlné ɔ, aai ea b̀ookpa. Tó telupi zea zwàakpepia s̀ò, an b̀ò ɔ káleaɛ.

¹⁹ Tó telupi lé gɔɔplake zwàakpea, aai Dii yāma, aali fele b̀ouo.

²⁰ Zieɔ telupi lí gɔɔplake zwàakpeao. Tó Dii òlné, aai b̀ookpa, tó Dii ea òlné ɔ, ɔ aai ní pɔ́ naaa.

²¹ Zieɔ s̀ò telupi í ze gudou yɔɔ za oosi e kɔɔ. Tó à gò kɔɔ, ɔ aai fele b̀ouo. Fāane ge gwáasinan nò, tó telupi gò, aai ní pɔ́ naaaɛ.

²² Tó telupi g̀ò zea zwàakpea gɔɔ do ge mɔ do ge wè don nò, aai kálea b̀ouo, aali feleo. Tó à gò, ɔ aai fele.

²³ Aali b̀ookpa ge aa fele b̀ouo Dii lé saio. Aai Dii yāma lá a dà Mɔizie a ònéwaɛ.

* 9:3 Bɔa 12.1-13 † 9:12 Bɔa 12.46, Zaa 19.36

10

Anusu kàae mèn pla

¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

² Kàae pí mèn pla ní ánsu pɔ wa gbègbē maannɔ gbéɔ káaabɔ ũ, ké aali fele bɔou.

³ Tó wà kàaeɔ pè, gbépii i mɔ káanzi kpaaũkpɛ kpɛɛɛ.

⁴ Tó kàae mendo wa pè, Isaili bui dɔaana pɔ aa de kía ũ mé aali mɔ káanzi.

⁵ Tó wà kàaeɔ pè gbáugbāu, gbé pɔ an bɔo ku gukpe oio mé aali fele káau.

⁶ Tó wà a gēn plaade pè gbáugbāu, gbé pɔ an bɔo ku geomidɔkɔi oio mé aali fele. Kàaeɛa gbáugbāupi mé gbéɔ daa zéu seela ũ.

⁷ Tó wáɛ gbéɔ káaa, wáli pé gbáugbāu.

⁸ Aalona né sa'onao mé aali kàaeɔ pé. Aɔ deé ikoyá ũ gɔɔpiiɛ, ápiɔ ní á buio.

⁹ Gɔɔ pɔ a ka á búsuu, tó áɛ gé zíkai ní á wéɛ pɔ sù fɛɛánɔ, áli kàaeɔ pé gbáugbāu, ké á yá e dɔ ma Dii á Luagu, mí á bɔ á wèɛpiɔ ɔɔɔ.

¹⁰ Gɔɔ pɔ áɛ pɔnake sɔ, dikpen lò, mɔ dafu gɔɔ séia zín lò, áli kàaeɔ dɔ á sa pɔ wí a pɔ kátɛu à tékɔwa ní á sáaukpasa, á yá i dɔmagu. Mámɛmaa Dii á Lua.

Isailiɔ fɛɛa Sinai

¹¹ Wè plaade mɔ plaade gɔɔ baode zí, telu gò ikoyá zwáakpɛa,

¹² ɔ Isailiɔ ní pɔɔ náaa aa fɛɛe bɔou Sinai guwaiwau, aale bòokpakpa e telu gè zè Palana guwaiwau.

¹³ An fɛɛa bɔou séian we. Aa kè lá Dii dà Mɔizie a onéwa.

¹⁴ Yuda zígɔɔ mé fɛɛe ní bɔou gá ní gāo séia ní ní dɔlapoo. Aminadabu né Naasɔ mé ní dɔaana ũ.

¹⁵ Zuaa né Netaneli mé Isakaa zígɔɔ dɔaana ũ.

¹⁶ Heloni né Eliabu mé Zabalɔni zígɔɔ dɔaana ũ.

¹⁷ Geesɔ buio ní Melali buio zwáakpɛ wɔewoɛ, ɔ aa sè aa dàò zéu.

¹⁸ ɔ Lubeni zígɔɔ fɛɛe ní bɔou gá ní gāo ní ní dɔlapoo. Sedeu né Elizuu mé ní dɔaana ũ.

¹⁹ Zulisadai né Selumie mé Simeɔ zígɔɔ dɔaana ũ.

²⁰ Deuɛli né Eliasafa mé Gada zígɔɔ dɔaana ũ.

²¹ ɔ Keata buio Lua pɔɔ sè aa dàò zéu. Wà zwáakpɛpi pèɛpɛe e aɔ gé kái.

²² ɔ Eflaiũ zígɔɔ fɛɛe ní bɔou gá ní gāo ní ní dɔlapoo. Amihudu né Elisama mé ní dɔaana ũ.

²³ Pedazuu né Gamalieli mé Manase zígɔɔ dɔaana ũ.

²⁴ Gidoni né Abidá mé Bēyāmeɛ zígɔɔ dɔaana ũ.

²⁵ ɔ Dá zígɔɔ fɛɛe ní bɔou gá ní gāo ní ní dɔlapoo. Aame aa ku gbɛzā. Amisadai né Ahiezɛɛ mé ní dɔaana ũ.

²⁶ ɔkelana né Pagieli mé Aseɛ zígɔɔ dɔaana ũ.

²⁷ Enana né Ahila mé Nefatali zígɔɔ dɔaana ũ.

²⁸ Lá Isailiɔ i fɛɛe ní bɔon we gá ní gāo.

²⁹ Obaba mé Mɔizi ànsue Leuɛli né ũ, Madiá buie. Mɔizi òè: Wáɛ dazɛu, wáɛ gé búsu pɔ Dii mè á wá gbau. Mɔ ñ géwanɔ, wí maakɛɛ, asa Dii namablea we legbèwɛɛɛ.

³⁰ ɔ a òè: Má gɛo. Má tá ma búsuu ma bedɛɔ kíe.

³¹ Mɔizi mè: N yá na. Nsu wá tó weo, asa ní bòokpakli maa dɔ, mé rýɔ fɔ ke wá wé ũ.

32 Tó n gɛwanɔ, wá maa pɔ Dii a kɛwɛɛ kenɛ sɔɛ.*

33 Isailio fɛlɛ Dii gbɛ saɛ, aa táa'ò gɔɔ áaɔ. Wá dɔ́aa n̄ Dii bàakuarínɔ kpagoloo bókpakli wɛɛlɛínɛ.

34 Ké aa fɛlɛ aa dázɛu, Dii telupi kúrila fáanɛ.

35 Tó wá dázɛu n̄ kpagoloo, Mɔizi í mɛ:

Fɛlɛ Dii, n ibɛɔ í fáaa,
n zangudeɔ í bàalenɛ.†

36 Tó wa dílɛ, Mɔizi í mɛ:

Dii, ɛa su Isaili dasidasíowa.

11

Dii té gbæa

1 Isailio zɔaká Diizi n̄ taasikɛa yáí. Ké Dii mà, aa pɔ pà, ɔ à tesómá, an bòo saalo tɛkù.

2 ɔ gbɛ́ɔ wiilɛ Mɔiziwa. Ké à wabikè Diiwa, ɔ tɛpi zè.

3 ɔ wá tɔkpà gupie Tabela,* ké Dii tesómá we yáí.

Dii bùu gbæa

4 Buipáleɔ ku Isailio guu, aale blɛ maa bæke, ɔ Isailio lé ɔɔɔ sɔ aa mè: Má wá n̄ɔ eu wá soi?

5 Wáɛ kɔ pɔ wá sò Egipi wá pɔɛáwa bæke n̄ góláɔ n̄ blebusunáɔ n̄ fɔɔ n̄ emasa n̄ emasa gisoɔ.

6 Tiasa wá lé gà, asa wili pɔe eo, sema mana bàasio.

7 Manapi wé keɛú, a de lán lí'owaɛ.

8 Isailio í sɛlɛ wá ɔ gbɛu ge aai zɔ góu. Aai disa aa káa kɛò. A í na lán kàagbaalawa.

9 Tó fii kpá bòou gwá, ɔ manapi í bɔ.†

10 Mɔizi mà wáɛ ɔɔɔ uale n̄ ualɛo. Dii pɔ pà maamaa, ɔ à kè Mɔizie íi,

11 a òè: Bóyái n̄lɛ íadaai? Bóyái ma yá í kanguo, ɔ n gbépiɔ gwaa aso òmɛɛi?

12 Mámɛ ma gbépiɔ n̄sía? Mámɛ ma n̄ ía? Bóyái n̄ òmɛɛ mà n̄ kue lán n̄ɔe neadewa, mà gérinɔ bùsu pɔ n̄ a legbè an deziɔne guui?

13 Mákli má n̄ɔ eu mà kpa gbépiɔwa píii? Asa aale wiilɛa, aale mɛ mà n̄ gba n̄ɔ wá soɛ.

14 Má fɔ gbépiɔ kue pii madoo, asa an aso demalɛ.

15 Tó màa n̄yɔ kemɛɛ, ma wegwa, ní ma de gɔ́ɔ. Nsu to mà taasipi ke ɔo.

16 ɔ Dii òè: Isaili gbɛzɔɔ pɔ n̄ í dɔ dɔaana úo káaa gbɛn̄ bàaaɔkwi, ní mórínɔ kpaaúkpɛu, aai kunn̄ we.

17 Má pila mà yá'one we, mí Nisína pɔ kuma klni go mà diné, aai gbɛ́ɔ gwaa aso senn̄, ké n̄su n̄yɔ n̄ sea ndo ɔo yáí.

18 O gbéɔne aa gbáɔ n̄zlaɛ zia yáí, aai n̄ɔ e só. Asa aa wiilɛa aa mè, má wa n̄ɔ eu la wá soi? Aa mè wa dáamaví Egipi. A yáí tò má n̄ gba n̄ɔ aa só.

19 Aa só, i ke gɔɔ do no, gɔɔ pla no, gɔɔ sɔo no, gɔɔ kwi no, gɔɔ bao no.

20 Aa so mɔ gbáa dɔɛ e à bɔ n̄ níu, a ni í bɔn̄la. Asa ma Dii má kú n̄ guue, ɔ aa pákpámazi. Aa zɔadà aa mè, bóyái wa bɔi Egipii?

21 ɔ Mɔizi mè: Gɔ́ɔ kumanɔ tá guu gbɛn̄ baasɔɔo lɛɛ áaa áaɔɛ (600.000), ɔ n̄ mè n̄yɔ n̄ gba n̄ɔ aa so e mɔ gbáa doa?

* 10:32 Dɔa 1.16 † 10:35 Sou 68.1 * 11:3 Bee mè tɛkù. † 11:9 Bɔa 16.14

22 Baa tó wà sãw ní zuo dèdè dasidasi, a mómáe? Tó wa ísia kpɔɔ sèlɛ pii, a mómáe?

23 Dii wèwà à mè: Ma gbáa a ka noa? Nyɔ̄ e tia, tó yá pɔ́ má ònɛ a kɛ ge a kɛo.

24 Mɔizi bɔ̀ à Dii yápi ɔ̀nɛ. A Isaili gbɛzɔɔ káaa gbɛɔn baaɔkwi à ní lia zwaákpei.

25 ɔ̄ Dii pila telu guu à yá'òaaɔ. A Nisina pɔ́ kuwà kɔni go ði gbɛzɔɔ gbɛɔn baaɔkwipɔnɛ. Ké Nisɔnapi ðinɛ, aa ánbikɛkɛ, bee gbɛa aai ɛa kɛ ɔo.

26 Gbɛ́ pɔ́ Mɔizi ní sɛɔ, an gbɛɔn plaɔ gɔ̀ bɔou, gbɛdo tɔn Eledada, gbɛdo sɔ́ Medada. Aai gé zwaákpe kɔiio, kási Lua Nisɔnapi ðinɛ sɛɛ, ɔ́ aa ánbikɛkɛ bɔou.

27 ɛwaasoe báalè ge ò Mɔizie à mè: Eledada ní Medadao lé ánbikɛkɛ bɔou.

28 Nuni né Yozuee de Mɔizi zɔbána ũ za a ɛwaasogɔɔɛ, ɔ́ à mè: Ba Mɔizi, ginɛ.

29 ɔ̄ Mɔizi òè: N nɔsɛ fɛle ma yá musu yá? Tó Dii a Nisina ði a gbɛɔnɛ aa gɔ̀ ánbio ũ pii, a maaó lé?

30 ɔ̄ Mɔizi ɛa bɔou ní Isaili gbɛzɔɔpiɔ.

31 Dii tò íana bɔ̀ ísia oi à mò ní bùuɔ, aa lí bɔoa. Aa lía bɔoi gupiiu à kà tagɔɔ do ũ, mé an daa lesí kà gàsísuu pla.

32 Fãanɛ bee ní gwáasínoo ní a gu sía dɔao aa fɛle gè bùuɔ sèlɛ. Gbɛ́ pɔ́ í sɛlɛ bílao sèlɛ koto bao. ɔ̄ aa fãlɛ, aa a giiká.

33 Ké aa a nɔ̀ dà ní léu gɔ̀ aai e sò bílao, ɔ́ Dii pɔ́ pánzi à gagyákángu.‡

34 ɔ̄ wà tɔkpá gupie Lé'udeɔ Mia, asa wekɔi wà gbɛ́ pɔ́ lé'ú ní kúvũ.

35 ɔ̄ Isailio fɛle we, aa gè Azelo aa gɔɔplakè we.

12

Miliau ní Aalonao Mɔizi tàae'ea

1 Miliaũ ní Aalonao Mɔizi tàae è Etiopi nɔ́ pɔ́ a sè yá musu, asa à Etiopi nɔ́ sɛɛ.

2 Aa mè: Mɔizi ado ɔ́ Dii ðilɛ à a yá'òa? A tò wá ò sɔ́o lé? Dii yápi mà.

3 Mɔizi sɔ́ nɔ̀sɛdɔudeɛ, aà sáa kú dúnia guuo.

4 Wegɔɔ Dii ò Mɔizi ní Aalonao ní Miliaũoɛ: A bɔlɛ gé kpaaũkpɛu á gbɛɔn aaɔ. ɔ̄ aa gè ní gbɛɔn aaɔ nípii.

5 Dii pila telu guu à zè kpépi kpɛɛlɛ. A Aalona ní Miliaũo sísi, ɔ́ aa sàaazi nípla nípii.

6 A ònɛ: A ma yáma. Tó ma ánbie kú á guu, mi bɔ mɔwá wépfungu'ea guu, mi yá'òè nana guue.

7 Kási a de màa ní ma zɔ̀blɛna Mɔizioo. Zikɛn náaideɛ ma ua.*

8 Wi yáɔ kɔ́ léu. Mili yá'òè ma a bakúaanakèèo. I wesi ma taale. Akɛa i ma zɔ̀blɛna Mɔizi tàae'ea víakɛo ní?

9 ɔ̄ Dii pɔ́ pánzi à ɛa tà.

10 Ké telupi gò kpépia, kusu lí Miliaũla gɔ̀, à puakù lán buawa. Ké Aalona gwá, a è kusu líaála,

11 ɔ́ a ò Mɔizie: N yá na Baa! Nsu to wà mísaikɛ tàae pɔ́ wá kè gbɛ'eo.

12 Nsu to aáɔ de lán né pɔ́ wa í gè, aà megueɔ yaikèwao.

13 Mɔizi wiílè Diiwa à mè: Lua, n yá na! N aà gbágbá.

14 ɔ̄ Dii òè: Tó aà mae lé'iká aà oawa, aɔ deɛ wíyá ũ gɔɔ soplao lé? Wà aà ya bɔ̀ bɔo kpe gɔɔ soplá gíá, wi gbasa wá aà sí.

15 Miliaũ ku bɔo kpe e gɔɔ soplá. Isailio i dazɛuo e wá ɛa wá aà sí.

16 Bee gbɛa aa fɛlɛ Azelo aa gè bɔokpá Palana guwaiwau.

13

*Asiigwana gbɛ̃n kuɛplao zla
(Iko 1.19-33)*

¹ Dii ò Mɔizie à mè:

² Gbɛ̃ zì aa gé Kanaa bùsu pò mále kpá Isailiowa keɛlelɛ. N ní deziò bui gbɛ̃ pò de dɔaana ɔ̀ se m̀ndodo ò ní zì.

³ Ɔ à ní gbáe màa bɔa Palana guwaiwaiu lá Dii òwa. Gbɛ̃piɔ́ Isaili dɔaanaone mp̃ii.

⁴ An tɔ̀n ke:

Lubeni buiò guu Zakuu né Samua,

⁵ Simɛ̀ buiò guu Oli né Safata,

⁶ Yuda buiò guu Yefũne né Kalɛbu,

⁷ Isakaa buiò guu Yosefu né Igali,

⁸ Eflaiũ buiò guu Nuni né Ozee,

⁹ Bɛ̀yámɛɛ buiò guu Lafu né Paleti,

¹⁰ Zabalũni buiò guu Sodi né Gadieli,

¹¹ Yosefu né Manase buiò guu Susi né Gadi,

¹² Dá buiò guu Gemali né Amieli,

¹³ Aseɛ buiò guu Mikaila né Setuu,

¹⁴ Nefatali buiò guu Vofesi né Nabi,

¹⁵ Gada buiò guu Maki né Geueli.

¹⁶ Gbɛ̃ pò Mɔizi ní zì bùsu gwaiɔn we. Mɔizi tɔ̀kpà Nuni né Ozeɛe Yozuee.

¹⁷ Ké Mɔizi lé ní zì Kanaa bùsu gwai, a òné: A bɔ́ ní Nɛgeve guwaiwaiò, í s̃s̃l̃s̃ kú.

¹⁸ A gwa lá bùsupi de, tó a gbɛ̃ gbáa ge aa buse, tó aa dasi ge aa bílao,

¹⁹ tó an bùsu maa ge a ṽi, tó an wéleɔ bíi ṽi ge a ṽio,

²⁰ tó a tɔ̀le t̃aae ṽi ge a nao, tó a líò ṽi ge a ṽio. A kɔ̀aíke, í bùsupi libeɔ séle suò. Asa ṽɛɛ káauò m̃agɔɔe.

²¹ Ɔ aa gè bùsupi gwágwa za Zini guwaiwai léu e Leobe, Amata bɔ̀leu.

²² Ké aa p̃à Nɛgeve guwaiwai, aa kà Hebl̃s̃, gu pò Anaki buiò Aimana ní Sesaio ní Talemaio kuu. Hebl̃s̃ kálea dɔ́aaa Zoã pò kú Egipie wè soplaɛ.

²³ Ké aa kà Esikoli guzuleu, aa ṽɛɛ lig̃ɔn nede z̃ò we aa kà lía, ɔ́ gbɛ̃n plao sea. Aa gbɛafu ní kaadɛnao sè lo.

²⁴ Wà tɔ̀kpà gupie Esikoli* guzule, ṽɛɛ lig̃ɔn nede pò Isailiò z̃ò we yáí.

²⁵ Ké aa bùsupi gwá gɔ̀ɔ bla, ɔ́ aa èa sù.

Asiigwana ɔ́ ní bao kpa

²⁶ Ké aa sù Kadesi, Palana guwaiwaiu, aa gè Mɔizi ní Aalonao ní Isailiò píi kíi. Aa sù ní baoo Isailiɔne píi, ɔ́ aa bùsupi libeɔ òlɔ̀né.

²⁷ Aa ò Mɔizie: Wa ge bùsu pò ní wá z̃íu. Ṽi ní z̃ó'io di weɛ. A a libeɔ gwa ke.

²⁸ Ama bùsupideɔ gbáa. An wéleɔ bíi ṽi mé an wélepiò z̃ɔ̀ maamae. Wa Anaki buiò è we.

²⁹ Amalekiò ku Nɛgeve guwaiwaiu. Itiò ní Yebusiò ní Amɔleɔ ku gus̃s̃s̃deu, mé Kanaa ku ísia saɛ ní Yuud̃e saɛo.

³⁰ Kalɛbu tò gbɛ̃ pò lía Mɔizizìò ñl̃e, ɔ́ à mè: Wà ge bùsupi síi, asa wá z̃l̃blemáɛ.

³¹ Ɔ gbɛ̃ pò aa gèaànɔ̀ mè: Wá f̃s̃ g̃ɛ gbɛ̃piòzio, asa an gbáa dewálaɛ.

* 13:24 Bee mè ko.

32 Ǿ aa saká Isailiɔne b̄usu p̄o aa gwàgwapiu aa mè: B̄usu p̄o wa p̄aa wa ge a asiigwaipiá b̄usu p̄o ì a gb̄éé móm̄oe. Gb̄éé p̄o wa ní e weo piíá gb̄éé gb̄aaɔne.

33 Wa gb̄éé gb̄aagb̄aaɔ† è we Anaki buiɔ ù. Wále e kòt̄eɔn wá ù, màa wá de ní wéú s̄o.

14

Isailiɔ b̄oa Dii kpe

1 Isailiɔ lé wii gb̄aa le nípii, aale ɔɔɔ gwá bee.

2 Aa z̄oadò M̄oizi ní Aalonaowa nípii, aa òné: Tó wa gaga Egipi ge guwaiwaiu la, bee mé ma.

3 B̄yáí Dii lé táwanɔ b̄usupiui? Wa wá dede ní f̄endaɔe, wi wá n̄eɔ ní wá néo kúkū. Wá ea taa Egipi s̄aɔo lé?

4 Ǿ aa òk̄oe: Wá d̄oana dile, wí ea ta Egipi.

5 M̄oizi ní Aalonaɔ w̄ule t̄oɔle bíla wáa.

6 Ǿ asiigwana gb̄eɔn plaɔ Nuni né Yozuee ní Yef̄une né Kalebuo ní ulaɔ gà aa k̄èk̄è,

7 aa ò bílae: B̄usu p̄o wa p̄aa wa ge a asiigwaiipi maa maamaae.

8 Tó wá yá kà Diigue, a géwanɔ b̄usupiue, b̄usu p̄o v̄í ní z'íò diupi, i wá gba.

9 Asu b̄o Dii kpeo. * Asu v̄lake b̄usupideɔneɔ, asa wá muu doɔne, aa uléki v̄í bo. Dii kúwanɔe, ásu v̄lakeo.

10 Gb̄épii lé ní pápaa ní gb̄eo yá'o, ɔ Dii gawi b̄o Isailiɔwa kpaaúkp̄e.

11 Dii ò M̄oizie à mè: Gb̄épiɔ aao sakamagu ḡoɔpii yá? Baa ní dabudabu dasi p̄o má k̄è ní guuo, aao ku ma náaikesai ḡoɔpii yá?

12 Má gagyákaŋgu mà ní kaalee, mí n buiɔ káfi aao dasi, an gb̄aa iɔ de gb̄épiola.

13 Ǿ M̄oizi ò Diie: M̄me n gb̄épiɔ b̄òle Egipi ní n gb̄aaɔ. Tó Egipiɔ mà,

14 aa gí oi b̄usupideɔneɔ. Aa d̄s k̄é ní kúwanɔ, ni b̄o m̄ówá. Aa d̄s k̄é n telu ìo kú wá musu, niɔ d̄oaaaw̄ee a guu fáane, gwáasina s̄é té guu.

15 Tó n gb̄épiɔ d̄ede lán gb̄é m̄endo deawa, bui p̄o aa yápi mào me:

16 Dii gb̄aa i ka aà gé ní gb̄épiɔ b̄usu p̄o à a legb̄èné guuo, a yáí ɔ à ní dedei guwaiwaiu.

17 Dii, ò n gb̄aa z̄oɔ ɔɔné sa, lá ní òwa n mè,

18 n p̄o lí pa kpaaɔ, ní gb̄eke v̄í z̄oɔ, ni gb̄éé yāváiɔ ní ní tàaeɔ k̄émá, ama nili tó tàaeɔe b̄o páo. Ni maeɔ yāváiɔ wi ní buiɔ musu e à ge pé ní síwenaɔ ní ní s̄okpaeɔwa.†

19 Lá n s̄uuk̄è ní gb̄épiɔ za Egipi e aa ḡe k̄aò la, ò ní duuna k̄émá n gb̄eke z̄oɔ guu.

Zakanaɔ íadama (Iko 1.34-46)

20 Ǿ Dii mè: Lá n wabik̄èa, má s̄uuk̄eɔn̄o.

21 Ama lá miɔ ku mé ma gawi lí d̄úniaa píi,

22 gb̄éé p̄o ma gawi è ní dabudabu p̄o má k̄è Egipi ní guwaiwai guuo, aa ma le aa ma gwa ḡen kwi aa ḡí ma yámaɔ,

23 an gb̄ee a wesi b̄usu p̄o ma a legb̄è ní deziɔnepileo. Gb̄éé p̄o sakamaguɔ, an kee a wesiɔ.‡

24 Lá ma zòblena Kalebu laasoo maa kè, a temazi ní nòsemendoo, má tó aà gē b̀usu p̀s à g̀eupi guu, aà buiò iò v̄l. §

25 Amalekiò ní Kanaaò ku guzulèu we. A ea da guwaiwai zéu zia Isia Tēa oi.

26 Dii ò M̀oizie ní Aalonao à mè:

27 Gbēvāipiò aao zòakamazi g̀oòpii yà? Ma zòa p̀s aale kamazi mà.

28 Oné ma Dii ma mè má kú. Lá aa wabikèa, má kené.

29 An g̀eo g̀s kále guwaiwaiu lae, * an gbé p̀s kà wè bao ge a deao píi. An gbé p̀s wà ní nao mé aa zòakamaziò

30 aa gē b̀usu p̀s ma a lègb̀éné guuo, sema Yefūne né Kalebu ní Nuni né Yozueeo bàasio.

31 An né p̀s aa mè wa ní kúkũò ò má ní dau, aai b̀usu p̀s an maeò g̀l siipi d̄s.

32 An maepiò s̄s, an g̀eo g̀s kále guwaiwaiu lae.

33 An néò i p̀sò dádá guwaiwaiu la e wè bla, aai ní maeò náaisai gb'e. An maeò g̀eo g̀s guwaiwaiu la nípiie. †

34 Lá wà b̀usupi gwàgwa g̀oò bla, màa aao ní yāvāi gb'e e wè bla, wè dodo g̀oò dodo, aaiò d̄s lá ibelèseamanò de.

35 Ma Dii māmè ma yápi ò, mé má ke gbēvāi p̀s kàaamazipiòne. Aa gaga guwaiwaiu la nípiie.

36 Gbé p̀s M̀oizi ní z̄l aa b̀usu gwà aa sù aa sakà b̀usupiu, aa tò wà zòadòwàò,

37 Dii gagyákà gbépiògu, ò aa gaga.

38 Gbé p̀s aa gè b̀usu gwāpiò guu, Nuni né Yozuee ní Yefūne né Kalebuo mé g̀ò b̄é.

39 M̀oizi yápiò sèle siu Isailiòne píi, ò aa zòb̄ maamaa.

40 Aa f̄ele kòòkòò, aa mipè s̄s̄lòwa aa mè: Gwa, wále gé gu p̀s Dii òu. Wa wá duuna d̄s sa.

41 M̀oizi mè: B̀oyāi ále p̄a Dii yáai? Bee a keo.

42 Asu g̀eo, asa Dii kú á guuo. Á ibeò z̄iblewáe.

43 Amalekiò ní Kanaaò kú á ae we. Aa á dede ní f̄endao. Dii aò kúánò, ké a gi téiazi yái.

44 O aai aà yāmao, aa mipè s̄s̄lòwa, baa ké Dii bàakuarínò kpagolo ní M̀oizio g̀ò b̀ou.

45 O Amalekiò ní Kanaa p̀s kú gus̄s̄idepiuò p̄lamá, aa z̄iblémá aa ní yá e Ooma.

15

Sa'oya

1 Yá p̀s Dii ò M̀oizie

2 a ò Isailiònen ke: Tó a gē b̀usu p̀s mále kpáwá á be ù guu,

3 mé a zu ge s̄s̄ à sa p̀s w̄i a p̀s káteu à tékũ ge sa pále oò, sa p̀s a p̀s tékũa g̀l ì kemee na ù, légbád̄a p̀n nò, gban nò, dikpe p̀n nò,

4 àli ma gba ní p̀wentiò kiloo do yáalea ní n̄sio litili do,

5 ì v̄e kpa litili dodo s̄a ge ble b̄lona p̀s ále sapi oò miwa.

6 Tó s̄asae s̄s̄, p̀wentiò kiloo pla yáalea ní n̄sio litili do ní knio,

7 ì v̄e kpaóa litili do ní knio sa p̀s a p̀s tékũa g̀l ì kemee na ù.

8 Tó a zugaae yákèke sa p̀s w̄i a p̀s káteu à tékũ ge sa p̀s w̄i légbā d̄oaa ge s̄aaukpa sa'òbò ù,

- 9 àli ma gba ní pówentio kiloo àaṣ yāalea ní nísio litili pla,
 10 í v̄ēē kpaoa litili pla sa p̄ a p̄ t̄ékūa ḡl̄ í kem̄ēē na obo ũ.
 11 Ali ke màa zu ge s̄asa ge s̄āneḅḅḅ ge bleneḅḅḅ miwa.
 12 Ali ke màa p̄ p̄ a a yāk̄ēke dasil̄ēu.
 13 Tó á b̄usu gb̄ēē lé sa p̄ a p̄ t̄ékūa ḡl̄ í kem̄ēē na oa, aàli ke màa.
 14 É á buiwa tó b̄òm̄o ge gb̄ēp̄ale kúán̄o, mé a ye sa p̄ a p̄ t̄ékūa ḡl̄ í kem̄ēē na oa, sema aà ke lá í k̄ewa.
 15 A k̄ók̄āaa guu ikoȳapi doū ápīone ní b̄òm̄o p̄ kúán̄o. Ikoȳapi iḅ ku e á buiwa. Ápīo ní b̄òm̄o á doū m̄ēēē.
 16 Ikoȳá p̄ má ðile doū ápīone ní b̄òm̄o p̄ kúán̄o.
 17 Yá p̄ Dii ò M̄oiz̄ie
 18 a ò Isail̄ion̄en ke b̄. Tó a ḡē b̄usu p̄ mále táuán̄o guu,
 19 mé a b̄usupi ble bl̄è, àli ma gba.
 20 Ali k̄aa ke ní p̄w̄en k̄áau t̄ío, í ma gba p̄gb̄ēze p̄ ũ.
 21 Aliḅ ma gba á p̄w̄en k̄áau t̄ipi e á buiwa.

Zaa yáwa sa'oa

- 22 Tó a zám̄ēē yáwa, mé á yád̄ilea p̄ má ò M̄oiz̄iepi kee k̄ūao,
 23 yá p̄ má ðile M̄oizi òē za a ðilez̄l̄ e á buiwapi,
 24 tó a z̄á yápiwa, mé i ḡl̄ke no, àli sa p̄ w̄i a p̄ k̄áteu à t̄ékū a p̄ t̄ékūa ḡl̄ í kem̄ēē na o ní zugaaeo ní a pówentio ní a v̄ēēo, lá má òwa ní blesanao duun awakpab̄o ũ.
 25 Sa'ona lí m̄oa awau Isaili pii yá musu, mí ní duuna k̄ém̄á, asa aa z̄á yáwae, 5 aa m̄òm̄ēē ní sa p̄ w̄i a p̄ nísi k̄áteu à t̄ékūo ní duun awakpab̄o.
 26 Má s̄uuuke ní á Isaili pii ní b̄òm̄o p̄ kúán̄o, asa z̄āyāwapiá ápīi yáē.
 27 Tó gb̄ēē z̄á yáwa à duunak̄è, aàli bl̄è núnu w̄ēdona kpa duun awakpab̄o ũ,
 28 sa'ona lí awakp̄ēaa adeē. Tó à awagb̄ēaa, má aà k̄ē.*
 29 Gb̄é p̄ z̄á yáwa pii, ikoȳá doūpiē, Isaili b̄usu gb̄én̄o, b̄òm̄o p̄ kúr̄n̄on̄o.
 30 Ama gb̄é p̄ duunak̄è ní mio daa ía, b̄usu gb̄é ge b̄òm̄on̄o, à ð̄ēman̄o, wa ade b̄o a gb̄é̄ guu wà ðe.
 31 Asa a sakà ma yáú, à b̄ò ma yád̄ilea kp̄ēē. Wà ade ðe, aàpi ní a tàaeo.

Kámaboḡyá

- 32 Ḡo p̄ Isailiḅ ku guwaiwau, aa ní gb̄ēdee k̄ù ní yàaw̄eo kámaboḡz̄l̄.
 33 Gb̄é p̄ aa aà èḅ ḡèaán̄o M̄oizi ní Aalonaḅ k̄l̄i ní gb̄é k̄n̄iḅ.
 34 ̄o aa aà ðàkp̄eu, asa aa yá p̄ aa keē s̄ásá ð̄o.
 35 ̄o Dii ò M̄oiz̄ie: Sema wà aà ðe. Gb̄épii aà pápa ní gb̄eo b̄òo kp̄e.
 36 ̄o wà aà s̄è b̄òò b̄òo kp̄e, wà aà pápa ní gb̄eo wa ðe lá Dii ò M̄oiz̄iēwa.

Tufadaa p̄kasai yá

- 37 Yá p̄ Dii ò M̄oiz̄ie
 38 a ò Isail̄ion̄en ke b̄: Aliḅ tufada á p̄kasa léi e á buiwa. Ali tufap̄iḅ dai ní babuunao,
 39 iḅ ðeē t̄ufa p̄ áliḅ gwa ũ, k̄é ma yád̄ileaḅ àḅ ð̄águ, íḅ k̄ūa, k̄é ásu gb̄as̄l̄ke yá p̄ a á w̄é ge a á s̄ḅ ble musuo yáí.
 40 Ma yád̄ileaḅ iḅ ð̄águ, íḅ k̄ūa, íḅ ðe ma gb̄é p̄ an kua nídoḅ ũ.

* 15:28 Lev 4.27-31

41 Mámεmaa Dii á Lua. Ma á bóle Egipi búsuu ké màò de á Lua ú. Mámεmaa Dii á Lua.

16

Kole ní Datanio ní Abilaũo fεlea ní Mɔizio

1 Isaa né Kole, * Keata tũna, Levii bui, ní Eliabu néo Datani ní Abilaũo ní Peleti né Onio, Lubeni buio, bǎnkũ

2 aa fεle Mɔziwa. Isaili gbεzũo tũde pɔ wí ní sísi kǎkǎauu kúrũo gbεon ãaa do ní blakwio.

3 Aa kǎaa Mɔzi ní Aalonaazi aa òné: A yáò kè zài! Isailio piiá Dii gbéonε, a kúrũo. Bóyái i ázia dile de Dii gbépiolai?

4 Ké Mɔzi yápi mà, à wùle a gbεeu,

5 a ò Koleε ní a gbéò à mè: Zia koo Dii a gbé pɔ de a gbé ú ɔlɔé, a to gbé pɔ a se s̄s̄azi.

6 Mpi ní n gbéò, lá á ken la: A baade tésibo se

7 à tésio zia, í tulaletikaa Dii aε. Gbé pɔ Dii a se mé aɔ de aa gbé ú. A yáò kè zài Levii buio.

8 Ǿ Mɔzi éa ò Kole buipioε: Levii buio, à yama.

9 Lá Isailio Lua á sé a gbéò guu, a tò i ðaané a sísia guu, i s̄s̄azi a zwàakpe zì kei, bee i mɔwáoa?

10 A tò i s̄s̄azi, mpi ní n Levii deeo, ɔ ále sa'onke wεεle ba?

11 Mpi ní n gbéò a kǎaa Diizie. Dén Aalona ú ké ále zɔadɔwài?

12 Mɔzi gbé zì Eliabu néo Datani ní Abilaũo sísi, ɔ aa mè: Wá mɔo.

13 N bɔwanɔ búsu pɔ ví ní z'óio diu, ké wá gaga guwaiwaiue. Bee i mɔmao, ɔ ní ye n gbǎablewá lá?

14 I ke búsu pɔ ví ní z'óio diu ɔ n geuwanɔ. I ke bua ní wεebu ɔ n wá gbáo. N ye wezε kewεe yá? Wá mɔo.

15 Ǿ Mɔzi pɔ fε maamaa, a ò Diie: Nsu n ní gba sio. Baa zàa'ina mi símáo, mi yáwáike an gbεeo.

16 Ǿ Mɔzi ò Koleε: Mpi ní n gbéò pii, à gé Dii kí zia. Aalona a gé s̄s̄ε.

17 A baade a tésibo se à tési à tulaletikaa, í s̄s̄ò Diizi. Gbεon ãaa do ní blakwio, baade ní a tésibo. Mpi ní Aalona s̄s̄, baade ní a tésibo.

18 Ǿ an baade a tésibo sè, à tési à tulaletikaa. Aa gè zè kpaat̄kpe kpele ní Mɔzio ní Aalona.

19 Ké Kole gbépii kǎaa Mɔzi ní Aalonaazi kpaat̄kpe kpele, ɔ Dii gawi bò Isailiowa pii.

20 Ǿ Dii ò Mɔziε ní Aalona ò mè:

21 A ázia ké gbépiowa mà ní mide ḡo.

22 Ǿ Mɔzi ní Aalona wùle ní gbεeu aa mè: Lua! Lua pɔ í wēni kpa p̄piiwa! Gbé mendo mé duunakè, ɔ níyɔ p̄fεbɔbɔ gbé pɔ kǎaapiowa pii?

23 Ǿ Dii yá'ò Mɔziε à mè:

24 O bílaε aa go Kole ní Datanio ní Abilaũo fáani oi.

25 Ǿ Mɔzi fεle à gè Datani ní Abilaũo be. Isaili gbεzũo tεaàzi.

26 A ò bílaε à mè: A go gbéváipio fáani. Asu ɔká an p̄ewao, ké ásu gagarĩnɔ an duuna yáio.

27 Ǿ aa gò Kole ní Datanio ní Abilaũo fáani. Ké Datani ní Abilaũo bòle, aa zèze ní kpele ní ní nao ní ní néo ní ní néfēnenao.

- 28 Ǿ Mɔizi mè: Aɔ dɔ́ kɛ́ Dii mé ma zɪ̀ mà yáɛ beɛɔ ke pii, i ke mazɪa pɔɛã no.
- 29 Tó gbéɛ beɛɔ gaa kè lán gbépii gaawa, tó ga doupie, i ke Dii mé ma zlo.
- 30 Tó Dii yá pɔ́ wɪ kaa yáaɔ kè sɔ́, tó tɔɔle le'èle à ní mɔmɔ ní ní pɔɔ pii, mé aa tà miau béɛ, áɔ dɔ́ kɛ́ gbé beɛɔ saká Diiguɛ.
- 31 Ké à yá beɛɔ ò a làa, tɔɔle pɔ́ aa zɛwà wèaa.
- 32 Tɔɔle le'èle à ní mɔmɔ ní ní bɛdeɔ ní Kole zɪkɛnaɔ ní ní àizɛɛɔ pii.
- 33 Aa tà miau béɛ, tɔɔle kúaaamá ní ní pɔɔ pii, aa gèlɛ.
- 34 Ké aa wiilè, Isaili pɔ́ liantziɔ bàalè pii, asa aa mè: Tɔɔle lé wá mɔmɔɛ fá!
- 35 Ǿ tɛ̀ bɔ́ Dii kíí à gbɛɔn òaa do ní blakwi pɔ́ aale tulaletikateɔ kàale.

17

- 1 Dii ò Mɔziɛ à mè:
- 2 O sa'ona Aalona nɛ Eleazaɛ aà tésibɔɔ bɔle téu, aà ní té fáaa zà, asa ma pɔɔnɛ.
- 3 Aà gbé pɔ́ aa duunakè aa gágaa mɔgotɛ tésibɔpiɔ poopoo pɛpɛpɛpɛɛ, i kùlekùle ma gbagbakiwa. Lá wà sòmazi ní tésibɔpiɔ, aa gò ma pɔ́ ùɛ, iɔ de seela ù Isailiɔnɛ.
- 4 Ǿ sa'ona Eleazaa gbé pɔ́ tekùò tésibɔpiɔ sèle, wa pòopoo wa kùlekùle gbagbakiwa
- 5 lá Dii ò Mɔziɛwa. A de dɔngubɔ ù Isailiɔnɛ, kɛ́ gbé pɔ́ de Aalona bui ùo su sɔ́ Diizi tulaletikaiè téa, i ga lán Kole ní a gbéɔwao yáí.

Isailiɔ Mɔziɛ ní Aalonaɔ taa'e'ea

- 6 Ké gu dɔ́, Isailiɔ pii zɔadò Mɔziɛ ní Aalonaowa aa mè: A tò Dii gbéɔ gága.
- 7 Ké aa káaa Mɔziɛ ní Aalonaɔzi, aa aɛdò kpaaukpɛwa, ɔ aa è telu kùlɛwà, Dii gawi bɔ́.
- 8 Mɔziɛ ní Aalonaɔ gè kpaaukpɛ kpɛɛɛɛ,
- 9 ɔ́ Dii ò Mɔziɛ à mè:
- 10 A kɛ́ gbépiɔwa mà ní kaale gòɔ. Ǿ Mɔziɛ ní Aalonaɔ wùle ní gɛɛɛ.
- 11 Mɔziɛ ò Aalonaɛ: Tésibɔ sɛ́, gbagbakíi té káú, ní tulaletikaa n gɛò bíla kíi kpakpa. Awakpa Diiɛnɛ, asa àle pɔkúmabɔɔmáɛ, gagyá dàale kò.
- 12 Ǿ Aalona tésibɔ sè lá Mɔziɛ òɛwa, à bàalè gèò bíla guu. A è gagyá kárigu kò, ɔ Aalona tulaletikáɛa, à awakpaò Diiɛ gbépiɔnɛ.
- 13 A zè gɛɔ ní gbé bɛɛɔ zánguo, ɔ gagyápi zè.
- 14 Gbé pɔ́ gagyápi ní dɛdɛɔ gbɛɔn àaasɔɔo lɛɛ gɛo mɛndosai ní àaɔɛ ní basɔo (14.700), gbé pɔ́ aa gága Kole yáíi bàasi.
- 15 Ké gagyápi làa, Aalona èa gè Mɔziɛ kíi kpaaukpɛ kpɛɛɛɛ.

Aalona lípana kɔpapa

- 16 Dii ò Mɔziɛ à mè:
- 17 Yá'o Isailiɔnɛ, ní lípana símá mɛndodo an deziɔ buiɔwa, an kía gbɛɔn kuɛpla pɔ́ ù, ní baade tɔ́ kɛ́ a pɔ́wa.
- 18 Aalona tɔ́ kɛ́ Levii buiɔ lípanawa, bui pú kíaɔ lípana iɔ ku mɛndodo.
- 19 Ní lípanapiɔ kálɛ kpaaukpɛu ikoyá kpagolo aɛ, gu pɔ́ mi kpaauuáɔnɔ.
- 20 Gbé pɔ́ má sè lípana a kɔpapa, mí zɔa pɔ́ Isailiɔ lé dɔwá midɛ.
- 21 Mɔziɛ yá'ò Isailiɔnɛ, ɔ an dɔaanaɔ baade a lípana kpáwà an deziɔ buiɔwa, ɔ lípana kè mɛn kuɛpla. Aalona pɔ́ kú a guu.
- 22 Mɔziɛ lípanapiɔ kálɛ Dii aɛ ikoyá zwáakpɛu.

²³ Ké gu dè, Mɔizi gè kpéu, a è Aalona lípana pɔ de Levii buiɔ pɔ ù kɔpàpa. A kɔpàpa à vukè, à bekè lán gɔɔwa à mà.

²⁴ Ǿ Mɔizi lípanapiɔ sèle Dii aɛ pii, à ge òb Isailiɔne. Ké aa è, an baade a pɔ sè.

²⁵ Ǿ Dii ò Mɔiziɛ: Ea ge ñ Aalona lípana dile ikoyá kpagolo aɛ,* ìɔ de seela ù swágbáadeɓiɔne, aai zɔakaamazi tó, ké aasu gagao yáí.

²⁶ Ǿ Mɔizi kè màa lá Dii dàewa.

²⁷ Ǿ Isailiɔ ò Mɔiziɛ: Wa gagae, wa kaalen we. Wá kaale wápiiɛ.

²⁸ Gbé pɔ sè Dii zwàakpei ì gaɛ. Wá gaga wápii yá?

18

Sa'onao ní Levii buiɔ zí

¹ Dii ò Aalonae: Mpi ní n néɔ ní Levii buiɔ pii, ma kúkti kua gbálesai gò á yá ùɛ, mé sa'onkekea gbálesai de mpi ní n néɔ yá ù.

² Tó mpi ní n néɔ ále zíkɛ ikoyá zwàakpe kpele, ñili n gbé Levii buiɔ se nama aa kennɔ.

³ Aali zíkɛne aa laaidɔ kpépiwa, áma aasuli sɔ ma kúkti pɔɔzio ge gbagbakti, ké ampɔ ní ápiɔ ásu gagao yáí.

⁴ Aali nawá aa laaidɔ kpaaukpɛwa ní kpépi zio pii, áma gbɛpále suli sɔziao.

⁵ Laaidɔa ma kúkti ní gbagbaktiowa gò á yá ùɛ, ké másu pɔkúmabɔbɔ Isailiɔwa lo yáí.

⁶ Mámɛ ma á Levii deɔ sè Isailiɔ guu, ma ní díléɛ aao de ma zíkɛnao ù, aao kpaaukpɛ zí kɛ.

⁷ Mpi ní n néɔ áme á sa'ozí kɛ gbagbakti ní pɔ pɔ kú zwàakpeuo yá musu. Málɛ sa'ozí naé á zí gba ùɛ. Tó gbɛpále sɔi, à gáɛ.

Sa'onao ní Levii buiɔ baa

⁸ Dii ò Aalonae: Ma pɔ pɔ wí ma gba zí ñane n ozíɛ. Ma sa pɔ Isailiɔ ì oa kpámaɛ ní n néɔ á baa ù e gɔɔpii.

⁹ Ma pɔ pɔ ì tékúɔá n pɛ. Pɔ pɔ wa ma gbaɔ pii, pɔwentin nò, duun awakpabɔn nò, táae fiabobɔn nò, n pɛ ní n néɔ.

¹⁰ A gɔɛɔ pii ì ble gu pɔ a kua adoau, ìɔ dɔ ké ma pɛ.

¹¹ Ké beea n pɛ lo: Sa pɔ wí a pɔ mɔmɛɛ, Isailiɔ lí ma gba. Ma n gbaɛ, á baan we gɔɔpii, mpi ní n gbéɔ, gɔɛɔ ní nɔɔ. N be gbé pɔ ì gbáleo pii aàli ble.

¹² Nísi maa pii ní vɛɛ maa píio ní pɔwena káau pɔ aal kpaao, máli n gbaɛ.

¹³ An buapɔ káau pɔ aal mɔmɛɛ á n pɛ pii. N be gbé pɔ ì gbáleo pii a ble.

¹⁴ Pɔ pɔ Isailiɔ dile ma pɔ ù ní a mĩbaɔ á n pɛ pii.

¹⁵ Gbɛnazín negɔɛ séiaɔ ní pɔtuo nesana séia pɔ wá m̀ɔmɛɛɔá n pɛ. To aali negɔɛ séiaɔ ní pɔtuo pɔ de tɛ ù nesana séiaɔ bo.

¹⁶ Tó né kà m̀ɔ do, wali bo ánuusu ɔwatɛ sɔo, lá wà a gbia lé dile ma kúktiwa.

¹⁷ Nsu to wà zu ge sá ge blè nesana séia boo, asa beea ma pɛ. N a au ká gbagbaktiwa, ní a nísi kpasa pɔ pɔ wí káteu á tékú a gí ì kemɛɛ na ù.

¹⁸ A nò ìɔ de n pɔ ù, lá sáaukpa sa'obɔ kùla ní a ɔplaa gbáo de n pɔ úwa.

¹⁹ Pɔ pɔ Isailiɔ ì ma gba pii, máli kpamaɛ ní n gbéɔ, gɔɛɔ ní nɔɔ e gɔɔpii. Ma bàa aɔ kunnɔ ní n buiɔ e gɔɔpiiɛ, aɔ lé vɛɔ.

²⁰ Dii èa ò Aalonae: Nyɔɔ tɔɔle vɛ Isaili buusuuo, nýs baa e a guuo. Mámɛ má n baa ù, n aseu ù.

* 17:25 Ebc 9.4

21 Pó kwide pó Isailio ì bɔ, má díle Levii buio pó ũ piie. Kpaaukpe zɪ pó aai ke asean we.*

22 Isailio su sɔ kpaaukpei bo. Tó aa sɔi, aa ní duuna gbe'ee, aai ga.

23 Levii buio lí kpaaukpe zɪ ke, kpépi kua gbálesai gɔ ní yá ũe e an buiwa. Aa e kpaalese ní Isaili bui kɪniɔ,

24 asa pó kwide pó Isailio ì bɔmɛɛ, máli kpá Levii buioɔwa piie. Bee yáí ma mɛ aa e kpaalese ní Isaili bui kɪniɔ.

25 Yá pó Dii ò Mɔizie,

26 a ò Levii buioɔnen ke ɔ: Tó a Isailio pó kwide pó máli kpáwá á pó ũpi è, àli a kwide bɔmɛɛ sɔ.

27 Bee aɔ deé lán pɔgbɛze ní vɛɛfɛklio gbawae.

28 Maa ápiɔ sɔ àli ma gba pó kwide pó Isailio ì bɔé. Ali sa'ona Aalona gba ma pó ũ.

29 Pó pó wà á gbáɔ pii, àli ma gba a maa.

30 O Levii buioɔne: Tó a ma gba a maa, a kɪni ɔ deé lán pɔgbɛze ní vɛɛfɛklio pɔwa.

31 A a kɪnipi ble gu pó á yeiu, ápiɔ ní á bɛdeɔ, asa bee mé kpaaukpe zɪ pó i ke aseá ũ.

32 Tó a ma gba a maa, áɔ tàae ví a yá musuo, á pó pó Isailio kpàa gbále à gao.

19

Gbab'i

1 Dii yá'ò Mɔizie ní Aalonaò à mɛ:

2 Ikoyá pó má dílen ke: O Isailioɔne aa zununu tɛa sáasai pó aafia mé wí zuudaé yáao se mɔɔne.

3 Kpa sa'ona Eleazaawa, i bɔò bòo kpe, wi de aà wáa,

4 i ɔtona zɔ a auwa à fáe kpaaukpe kpele oi gɛn soplá.

5 Wí zupi kpasá à tékú aà wáa, a baa ní a nɔɔ ní a auo ní a guupɔɔ i tékú pii.

6 Sa'onapi i sede yàa ní ése úao ní sáká tɛao se zu té pó kú zupiwa guu.

7 Bee gbɛa i a pokasaɔ pí, i zu'o, i gbasa su bɔou. Kási aɔ gbáleae e oosi.

8 Gbé pó zupi kpása sɔ, aà a pokasaɔ pí, i zu'o. Kási aɔ gbáleae e oosi.

9 Gbé pó gbáleao i zununupi tífú sélé, i ka gubálesaiu bòo kpe. Isailio ɔ kúa gbáɔɔ pó wí íkaè wà duuna woloómá ũ.*

10 Gbé pó tífupi sélé aà a pokasaɔ pí. Kási aɔ gbáleae e oosi. Yápi i gɔ ikoyá ũ Isailioɔne ní bɔmɔ pó kú ní guuɔ pii.

11 Gbé pó ɔnà gɛwa aɔ gbáleae e gɔɔ soplá.

12 Ali gbáɔ azɪae ní ípio a gɔɔ àaɔde ní a gɔɔ soplade zɪo, i gɔ gbálesai. Tó i gbáɔ azɪae a gɔɔ àaɔde ní a gɔɔ soplade zɪoo, a gi à gbáleae.

13 Gbé pó ɔnà gɛwa mé i gbáɔ azɪaeo, a tò Dii kpé gbálɛ. Wà ade bɔ Isailio guu, ké wí gbáɔ'i káwàò yáí. A gbálɛ mé a kú ní a gbásioe.

14 Tó gbé gá kpéu, yá pó wa díle a musun ke: Gbé pó gè kpépiu ní gbé pó kú a guu, aɔ gbáleae e gɔɔ soplá.

15 Pó pó da lé'ɛ, wí a né taɛo gbálea bɛ.

16 Tó gbé ɔnà gbé pó wa dɛ ní fɛndaowa ge ge ge gɛwa ge mia, aɔ gbáleae e gɔɔ soplá.

17 Tó gbé gbálè maa, wà zù gbáɔɔ pó tekú tífú dā, wí í maa kaè ta guu.

* 18:21 Lev 27.30-33, Iko 14.22-29 * 19:9 Ebe 9.13

18 Gbé pɔ gbáleao ése úa se zɔ ípiwa, i fáe kpéwa ní pɔ pɔ kú a guuɔ pii ní gbé pɔ kú weɔ ge gbé pɔ ɔnà gewawa ge gbé pɔ wa dè ge ge ge mia.

19 Gbé pɔ gbáleao i ípi fá gbé pɔ gbálèwa a gɔɔ aaɔde ní a gɔɔ soplade zío. I gbábɔ adee a gɔɔ sopladepi zí, ade i a pɔkasao pí, i zu'o, i gɔ gbálesai oosi.

20 Tó gbé gbálè mé i gbábɔ azíaeo, wà ade bɔ a gbéɔ guu, asa à Dii kúki gbálèe.

21 Aaɔ ikoyápi kú a gɔɔpiiɛ. Gbé pɔ gbábɔ'ípi fá lí a pɔkasao pí. Gbé pɔ ɔkà gbábɔ'ípiwa aɔ gbáleae e oosi.

22 Pɔ pɔ gbé pɔ gbálea ɔkàwà ì gbálee, mé gbé pɔ ɔkà pɔpiwa Ì gbáleae e oosi.

20

I bɔa gbɛu (Bɔa 17.1-7)

1 Isailiɔ kà Zini guwaiwau m̀pii mɔ sɛ́ia guu, ɔ aa zɔ̀le Kadési. Wekí Miliaũ gàu, wà aà v̀l.

2 I kú aa mio, ɔ aa kàaa Mɔizi ní Aalonaozi.

3 Aa zɔadɔ Mɔiziwa aa mè: Tó wa gaga yáa ní gbé pɔ gàga Dii aeɔ, bee sàɔ.

4 Býyáí a mɔwanɔ guwaiwaiɛ beeu ké wà gaga ní wà pɔtuooi?

5 Býyáí a wà bóle Egipi a mɔwanɔ guváie beeu? Pówena ge kaadɔena ge v̄eɛbe ge gbɛafu ku lao, mé í kú la wà mio.

6 Mɔizi ní Aalonao kè bílawa, aa gè kpaaũkpe kpeɛɛ aa wùle ní gbɛɛu, ɔ Dii gawi b̀má.

7 Dii yá'ò Mɔizie à mè:

8 Lípana sé, mpi ní n v̄li Aalonao à gbépiɔ káaa, í yá'o gbɛsi keeɛ ní wáa, í i bɔu. Beewa n̄yɔ́ ìbɔné gbɛu aa mi ní n̄ pɔtuoo.

9 Mɔizi lípana sè Dii kpéu lá a òɛwa.

10 Mɔizi ní Aalonao ní káaa gbepi pɔɛu, ɔ a òné: A ma swágbáadeɔ! Gbɛɛ bee guu ɔ wá ìbɔuéa?

11 ɔ Mɔizi ɔsè musu à gbepi lè ní a lípanao gèn pla. I b̀ maamaa, ɔ aa mí ní n̄ pɔtuoo.*

12 ɔ Dii ò Mɔizie ní Aalonao: Lá i ma náaike a ma luake òb Isailiɔneɔ, á gèrínɔ b̀sɔ pɔ mále kpámá guuo.

13 Wà tɔkpà ípie Meliba í, ké Isailiɔ zɔakàu Diizi yáí, ɔ à a luake òbéné.

Edɔũ gia Isailiɔne aa gɛ́ n̄ n̄ b̀sɔu

14 Mɔizi gbéɔ zì, aa b̀ Kadési aa gè Edɔũ kía kíi aa mè: N dae Isailiɔ mè ní taasi pɔ wá léɔ d̄ɔ pii.

15 Wá dezio gè Egipi, ɔ wa gègè we. Egipiɔ ìadàwà ní wá dezio.

16 Wa wiilè Diiwa, ɔ a síwanɔ. A Malaika zì à wá bóle Egipi. Tiasa wá kú Kadési n̄ b̀sɔ zɔ̀leu.

17 Wá gba zé wá gè ní n̄ b̀sɔu. Wá pà buaɔ ge v̄ɛɛbuɔlao, wá á b̀ɔ'i mio. Wá be kía zékpaa guue. Wá lile ɔplaaí ge ɔzɛɛio e wá ge víò n̄ b̀sɔu.

18 ɔ Edɔũ òné: A e bóle ní wá b̀sɔu. Tó a gi, wá b̀ daále ní f̄ɛndaɔe.

19 Isailiɔ òné: Wá b̀ ní zékpaaɔe. Tó wa á í mí ge wá pɔtuoo, wá a flabo. Gèa wále weɛɛe ado.

20 Edɔũ mè: A e gèo. ɔ an zlgɔɔ b̀le dasidasi aa m̀ dairíle ní gbáao.

21 Lá Edɔũ gí Isailiɔne aa gè ní n̄ b̀sɔu, ɔ Isailipio p̀aaléne.

Aalona gaa

* 20:11 1Kln 10.4

22 Isailio bõle Kadesi n̄pii, aa gè Oo gbɛ sae

23 Edõu b̄usu léu. Wek̄i Dii yá'ou M̄oizie n̄ Aalonao à m̄è:

24 Aalona a ta a deziõ k̄i tia, a ḡe b̄usu p̄ó mále Isailio gba guuo, ké á gb̄eõn pla a gi ma yámai Meliba yáí.

25 Aalona n̄ a né Eleazaao se dedeínõ Oo gbɛwa,

26 ní Aalona p̄okasaõ wolowà, ní da àà né Eleazaae we. We Aalona a gau, i ta a deziõ k̄i.

27 M̄oizi k̄e lá Dii òewa. A d̄ede Oo gbɛwa gb̄epii wáa,

28 à Aalona p̄okasaõ wòlowà, a dà àà né Eleazaae,† 5 Aalona gà gb̄epi musu we. Ké M̄oizi n̄ Eleazaao p̄ila gb̄epiwa,

29 mé Isailio mà Aalona gà, 5 aa aà ḡe'lanabò ḡoõ baakwi.

21

Ziblea Kanaaõwa Negeve

1 Alade p̄ó kú Negeve b̄usuu kía á Kanaa gb̄éé. Ké a mà Isailio be Ataliũ zéu, aale m̄ó, 5 à b̄ò dàr̄ile n̄ zlo, à n̄ gb̄eõ kùkũ.

2 Ɔ Isailio lek̄e Diiwa aa m̄è: Tó n gb̄epio n̄aw̄ee wá ɔz̄l, wá n̄ w̄éleõ kaale m̄óm̄ioe.

3 Dii Isailio yámà, 5 à Kanaapio kpámá. Aa n̄ kaale n̄ n̄ w̄éleõ p̄ii, 5 wà t̄okpà gupie Ɔõma.*

M̄ogot̄e ml̄e

4 Ké aa f̄ele Oo gb̄epi sae, aa Isia T̄eã zé sè, ké aa d̄o Edõu b̄usuzi yáí. Ɔ aa f̄u menawa zéu,

5 aa Lua n̄ M̄oizio t̄aae è aa m̄è: B̄oyáí a wá b̄óle Egipi, ké wà gaga guwaiwaiui? P̄blea kuo, í kuo, wá ye ble giae bee gtyáí bo.

6 Ɔ Dii ml̄e p̄as̄inaõ z̄lmá, aa n̄ soso, 5 aa ḡaga dasidasi.†

7 B̄ila mò M̄oizi k̄i aa m̄è: Wa duunakè, asa wa Dii n̄ mpio t̄aae è. Awakpaèw̄ee aà ml̄eõ k̄éwá. Ɔ à awakpàèné.

8 Dii òè: Ml̄e pi n̄ na líwa n̄ p̄ele. Tó ml̄e gb̄é sò mé a gwá, a gao.

9 Ɔ à ml̄e p̄í n̄ m̄ogot̄eõ, a nà líwa a p̄ele. Tó ml̄e gb̄é sò, mé à m̄ogot̄e ml̄epi gwá, líi gao.‡

Isailio d̄oa Edõu n̄ M̄õabu b̄usuzi

10 Isailio d̄az̄eu, 5 aa b̄òokpà Obo.

11 B̄õa Obo aa gè b̄òokpà Iye'abaliũ bezia guwaiwaiu M̄õabu b̄usu gukpe oi.

12 B̄õa we aa gè b̄òokpà Zeledi guzul̄eu.

13 B̄õa we aa b̄òokpà Aano baale, guwaiwai p̄ó kú Am̄ole b̄usu z̄l̄eu. Aano pi mé M̄õabu n̄ Am̄ole b̄usuo k̄oõ ũ.

14 Ayám̄eto wa ò Dii z̄íkataala guu wà m̄è:

Wæbu p̄ó kú Sufa b̄usuu n̄ Aano swa'õnaõ,

15 n̄ a í báasize p̄ó ì gé e Aa n̄ M̄õabu b̄usu z̄l̄eõ.

16 B̄õa we lo aa gè L̄õõ, gu p̄ó Dii ò M̄oizie: B̄ila k̄aaa, mí í kpámá.

17 We 5 Isailio l̄ee bee siu:

L̄õõ, ibõ, wí lesi n̄ yá musu.

18 D̄õaanaõ l̄õõ ȳò n̄ n̄ ḡoõ, wá k̄iaõ l̄õõ b̄ò n̄ n̄ lípanaõ.

B̄õa guwaiwaiu aa gè Matana.

† 20:28 Bõa 29.29 * 21:3 Bee mè kaal̄ea. † 21:6 1Kln 10.9 ‡ 21:9 2Kia 18.4, Zaa 3.14

19 Matana gbea Naalieli, Naalieli gbea Bamoti.

20 Bamoti gbea guzule pɔ́ kú Mɔ́abu búsuu Pisiga gbepɔ́leu bɔ́aa ní guwaiwaiɔ.

Ziblea Siɔ́ ní Oguowa
(Iko 2.26-3.11)

21 Isailio gbéɔ́ zì Amɔ́leɔ́ kí Siɔ́wa aa mè:

22 Wá gba zé wá gē ní n búsuɔ. Wá pà buaɔ ge v̄eɛbuɔlao, wá á lɔ́'i mio. Wáɔ b̄e kía zékpaɔ guue e wá ge viɔ́ n búsuɔ.

23 Siɔ́ i ní gba zé aa bɔ́ ní a búsuɔ. A a zígɔ́ kàaa píi, aa b̄le lé gémá guwaiwaiu. Ké aa kà Yaaza, aa zikà ní Isailio,

24 ɔ́ Isailio ní d̄ede ní f̄endaɔ, aa ní búsu s̄imá za Aano e Yabokoi Am̄oni búsuu, asa Am̄oni búsu z̄l̄epi pás̄le.

25 Isailio Am̄ole w̄éleɔ́ s̄i píi ní Eseb̄o ní a z̄ewiaɔ́ píi, ɔ́ aa z̄leu.

26 Eseb̄o mé Am̄oleɔ́ kí Siɔ́ m̄ewia u. Siɔ́ zikà yáa ní Mɔ́abuɔ́ kía káauo, ɔ́ á aà búsu siwá e Aano swai.

27 Ayámeto keeɔ́ í m̄e:

A m̄o Eseb̄o,

wá Siɔ́ w̄élepi keke kále!

28 Té b̄ò Eseb̄o yáa,

zígɔ́ b̄ò Siɔ́ w̄élepiu,

aa Mɔ́abu búsu m̄ewia Aa káale

ní Aano mi s̄is̄i gbéɔ́.

29 Waiyoo Mɔ́abuɔ́!

Kem̄osi gbágbanaɔ, a kaale!

Kem̄osi tò á ḡeɔ́ f̄áaa,

á á n̄eɔ́ kpá Am̄oleɔ́ kí Siɔ́wa z̄iz̄ɔ́ u.

30 ɔ́ wa ní pále,

wa ní d̄ede za Eseb̄o e Dib̄o.

Wa ní d̄ede e Nɔ́fa ní M̄edebao.

31 M̄aa Isailio z̄le Am̄ole búsuu.

32 M̄ozie gbéɔ́ zì Yazee asiigwai, ɔ́ Isailio s̄i ní a z̄ewiaɔ́ píi, aa Am̄ole pɔ́ kú weɔ́ yá.

33 ɔ́ Isailio lile aa Basana zé s̄e. ɔ́ Basana kí Ogu ḡemá ní a zígɔ́ píi, aa zikár̄no Edeleí.

34 Dii ò M̄ozie: Nsu v̄lakeeɔ, asa ma aà kpámae ní aà gbéɔ́ ní aà búsuɔ píi. Keè lá ní k̄e Am̄oleɔ́ kí Siɔ́ pɔ́ kía bl̄e Eseb̄eɔwa.

35 ɔ́ aa Ogu d̄e ní aà néɔ́ ní aà gbéɔ́ píi, baa gb̄é m̄endo i b̄oɔ, ɔ́ aa aà búsupi s̄i. S̄

22

Mɔ́abuɔ́ kí Balaki Balaaū sisia

1 Isailio dázeu, ɔ́ aa b̄oɔkpá Mɔ́abu búsu s̄eu Yuud̄e baale b̄oaa ní Yelikoo.

2 Zipoo né Balaki, Mɔ́abuɔ́ kía è lá Isailio k̄e Am̄oleɔ́ne,

3 ɔ́ s̄o k̄e Mɔ́abuɔ́gu, v̄ia ní kú Isailio dasi yáí.

4 ɔ́ Mɔ́abuɔ́ ò Madiá gb̄ez̄ɔ́ɔ́ne: Bílae a pɔ́ pɔ́ liaawázio ble piie lán zù s̄esoawa.

5 ɔ́ Balaki gbéɔ́ zì Beɔ́ɔ́ né Balaaūwa Petoo, Uflata sae a b̄e búsuu. A mè aa aà s̄isi, aai oè: Buié b̄ò Egipi, aa ligua píi, aa z̄le ma sae.

6 N yá na! Mɔ láaizímámεε, asa an gbāa demalae. Wiliɔ d̄so tó beewa má e ziblemá mà ní yá búsuu la. Má d̄s k̄é gb̄é p̄o n samaa'òè, iɔ de èf̄aaide úe. Gb̄é p̄o n savai'òè s̄s, iɔ de láaip̄o úe.

7 Mɔabu ní Madiá gb̄éz̄ɔɔ d̄azeu, aa másokegba p̄o aa da Balaaúe k̄ua. Ké aa k̄a aà k̄íi, aa yá p̄o Balaki ní z̄ílo òè.

8 A òné: A i la, mí yá p̄o Dii a omεε oé. ɔ Mɔabu kíap̄iɔ i Balaaúe be.

9 ɔ Lua b̄ò m̄ò Balaaúwa à aà là à m̄è: Deɔn gb̄é p̄o aa kunn̄ɔe beɔ úi?

10 A wèwà à m̄è: Zipoo né Balaki, Mɔabuɔ k̄ia mé ní z̄íá. Aa m̄è

11 buie b̄ò Egipi, aa lígua píi. ɔ à m̄è mà m̄ò láaizímá, k̄é à e ziblemá à ní yá.

12 ɔ Lua òè: Nsu gérn̄ɔo. Nsu savai'onéɔ, asa ma báaad̄ar̄iḡue.

13 Ké Balaaú f̄ele k̄ɔɔ, a ò Balaki kíaɔne: A ta á búsuu, asa Dii ḡi mà géán̄ɔe.

14 ɔ Mɔabu kíap̄iɔ f̄ele tà Balakiwa aa m̄è: Balaaú ḡi m̄s̄iwan̄ɔe.

15 Balaki èa k̄ia páleɔ z̄i l̄o, an dasi ní ní gawio de gb̄é k̄aaɔula.

16 Ké aa k̄a Balaaú k̄íi aa m̄è: Zipoo né Balaki m̄è nísu to p̄ɔe kpane m̄ɔa a k̄íieɔ,

17 asa a n kpela maamaae. Lá ní òè píi, a ke. N yá na! Mɔ láaiz̄iè gb̄épiɔwa.

18 ɔ Balaaú ò Balaki z̄inap̄iɔne à m̄è: Baa tó Balakí ánuusu ní vua p̄o kú a beo kp̄aa píi, má f̄s̄ b̄o Dii ma Lua yá k̄p̄eɔ, baa ȳɔɔ.

19 A i la gwáa e mà ma l̄o yá p̄o Dii a k̄áfm̄εε.

20 Lua b̄ò m̄òwà gwá à m̄è: Lá gb̄éɔ m̄ò n s̄isiie, f̄ele gérn̄ɔ, áma yá p̄o má o ke ado.

Balaaú z̄aa'ina yá'oa

21 Balaaú f̄ele k̄ɔɔ, à k̄aoyè a z̄aa'inae, ɔ à ḡè ní Mɔabu kíap̄iɔ.

22 Lua p̄o p̄a k̄é à ḡè yáí, ɔ Dii Malaika z̄ez̄òè. Balaaú di z̄aa'ina k̄p̄e, aà z̄ik̄ena plaaɔ kuaàn̄ɔ.

23 Ké z̄aa'inapi è Dii Malaika z̄ea z̄é guu à f̄enda wò a k̄ua, ɔ à líle s̄eu. Balaaú aà l̄è, ɔ à èa d̄azeu.

24 Dii Malaika ḡè z̄è z̄éwewenau v̄éebu p̄o gb̄è kaa liaaɔ z̄ánḡuo.

25 Ké z̄aa'inapi Dii Malaika è, à nà gb̄ewa, à Balaaú gbá l̄òwà. ɔ Balaaú èa à aà l̄è l̄o.

26 Dii Malaika èa ḡè ae l̄o, à z̄è gukpaoloona p̄o liaak̄li víou.

27 Ké z̄aa'inapi Dii Malaikapi è, à k̄ule ní Balaaúo. ɔ Balaaú p̄o p̄a, à aà l̄è ní goo.

28 ɔ Dii z̄aa'inapi gbà lé, à yá'ò Balaaúe* à m̄è: Bó má k̄è n ma le ḡèn áaɔ k̄òì?

29 Balaaú wèwà à m̄è: Ké n k̄ò'òman̄ɔ yáíe. Tó má f̄ena k̄ua, d̄s ma n de ḡòɔ.

30 ɔ z̄aa'inapi òè: N z̄aa'ina p̄o níɔ dikpe ḡɔɔpii e gb̄an ma úo lò? Má k̄ène màa ȳaae? A m̄è: Aawo.

31 ɔ Dii Balaaú wé k̄èè, à aà Malaika è z̄ea z̄éu à f̄enda wò a k̄ua. ɔ à mip̄ele t̄ɔle à k̄uléè.

32 Dii Malaika aà là à m̄è: Bóyáí n n z̄aa'ina l̄è ḡèn áaɔi? Ma m̄ò z̄ez̄òineεε, asa ní w̄am̄εεε.

33 Ké z̄aa'inapi ma e ḡèn áaɔ, ɔ à lílem̄εε píi. Tó i lílem̄εε ȳaaɔ, d̄s ma n de, ma aà tò.

34 Balaaú ò Dii Malaikapie: Ma duunakè, asa mí d̄s k̄é n z̄ez̄òm̄εεo. Lá ma ḡea k̄ène líe, má ea tae sa.

* 22:28 2Pic 2.15-16, Yud 11

35 Ǿ Dii Malaika ò Balaauē: Gé ní gbépi, ní yá pò má danē o ado. Ǿ Balaauē gè ní Balaki kíapi.

36 Ké Balaki mà Balaau lé mós, 5 à gè daiaàle wéle pò kú Aanɔ baa, Mɔabu bùsu z5leu.

37 Ǿ a ò Balaauē: Ké ma gbéɔ zì n sísii yāa, bóyāi ni mɔo ni? Má f5 mà n kpela noa?

38 Balaau wèwà à mè: Ma mɔ sa, āma má yápii oa zé vío. Yá pò Lua a dameē 5 má o.

39 Ǿ Balaki gè ní Balaauo Kilia'uzo.

40 A sa'ò ní zuo ní são, à a nɔɔ kpà Balaauwa ní kía pò aa ku sãnuo.

41 Ké gu d5, à Balaau sè gèaãɔ Bamɔti Baali. Wekdi Balaau Isailiɔ bòo lé èu.

23

Balaau yá sèia pò a è oa

1 Balaau ò Balakiē: Gbagbaki homē la mèn soplá, ní mɔmē ní gáaē mèn soplá ní sãsa mèn soplá.

2 Balaki kè lá Balaau òewa, 5 aa sa'ò ní gáaē ní sãsaɔ gbagbaklipiɔwa pii.

3 Ǿ Balaau òè: Zē n sa'obɔi. Má gé mà gwa tó Dii a mɔ yá'omē, mí yá pò a omē onē. Ǿ à gè zè gbè misonawa.

4 Lua mò aà lè, 5 Balaau òè: Ma gbagbaki bò mèn soplá, 5 ma sa'òmá pii ní gáaē ní sãsaɔ.

5 Dii yádàè, 5 à mè: Èa gē n Balaki le, ní oè màa.

6 Ké à èa gè aà lè zēa a sa'obɔi ní Mɔabu kíaɔ pii,

7 5 à yá pò á è òné à mè:

Mɔabu kí Balaki ma sisi Sili bùsuu,

5 ma bɔ gukpē gbèsisɔ musu ma mɔ.

A mè mà bɔē Isailiɔ kpē,

mà mɔ savāi'oe Yakɔbu buipɔnē.

8 Kpelewa má gbé pò Lua i ní kao kai?

Kpelewa má bɔ gbé pò Dii i bɔ ní kpēo kpei?

9 Za gbè misonaa mále ní e,
za gbèsisɔ musu mále wesirfle.

Gbépiɔ kua nídoá,

aa dodoa k5ē ní buipáleɔē.

10 Yakɔbu buiɔ dasi lán úfáawa,

wa f5 Isailiɔ nao wà ní lé d5o.

Lua to mà ga a gbéɔ gaawa,

mà láa an láaawa.

11 Ǿ Balaki òè: N kēmē kpelewan wei? Ma mɔnnɔ n ma ibēo kameē, 5 samaa ní ònéa?

12 A wèwà à mè: Yá pò Dii dāmē ma léu 5 má oo lò?

Balaau yá plaade pò a è oa

13 Balaki òè: Mɔ wà gé gupalei, gu pò ríy5 ní eu, ní ní kámē we, asa an kpèdo ní è, ní ní e píio.

14 Ǿ à gèaãɔ gud5anaɔ bua Pisiga gbē musu. A gbagbaki bò mèn soplá, 5 à sa'òmá pii ní gáaē ní sãsaɔ.

15 Ǿ Balaau òè: Zē n sa'obɔi la, mí gē Dii le we mà gwa.

16 Ǿ Dii mò à yádàè, 5 a òè: Èa gē n Balaki le, ní oè màa.

17 Ǿ à èa gè à aà lè zēa a sa'obɔi ní Mɔabu kíaɔ. Balaki aà là à mè: Dii mè kpelewa ní?

18 ǃ à yá pǃ á è òné à mè:
Zipoo né Balaki,

swákpa n̄ ma yáma!

19 Luaá gbēnazinae ké aà gbasaa etoo,
ili lelile lán gbēnazinawao.

Ili yá pǃ á ò kéo lé?

Ili zike lé pǃ á gbēwao lé?

20 A òmēē mā samaa'oné.
A báaadànguē, má f̄s gio.

21 Mi yá'iae e Yakɔbu buiwao,
mi yá'ōmae e Isailiwao.

Dii an Lua kúrínɔ,
Kíia kúkua dɔ n̄ guu.

22 Lua n̄ b́ole Egipi,
aa gbāa ví lán zúsēlewa.

23 Wa f̄s pɔda Yakɔbu buiwao,
wa f̄s àsi b̄ēē kpaaf̄ n̄ Isailiɔ.

Za gbā wao o n̄ yá musu,
yá pǃ Lua kèn we.

24 Buiipi í fele lán n̄omusuwa,
í azía se lán gbēaanawa.

Ili wúleo e à ge pǃ kú soò,
e à ge pǃ pǃ a d̄ēo au miò.

25 Balakí òè: Nsu n̄ n̄ k̄ao. Nsu samaa'oné s̄s̄o.

26 Balaaū òè: Mi on̄e yá pǃ Dii d̄amēē ̄s̄ má oo lé?

Balaaū yá àāsde pǃ a è ōa

27 Balakí ò Balaaūe: M̄o, má gennɔ gup̄aleie sa. Wiliɔ d̄s̄o tó a maa Luae n̄
gb̄épiɔ kameē we sa.

28 ǃ Balakí ḡèānɔ Peoo gbe musu b̄oaa n̄ guwaiwaiwo.

29 Balaaū òè: Gbagbakli bomēē la mèn sopl̄a, ní m̄omēē n̄ ḡáaēo mèn sopl̄a n̄
s̄as̄aɔ mèn sopl̄a.

30 Balakí k̄e lá a òewa, à sa'òmá n̄ ḡáaepiɔ n̄ s̄as̄apiɔ.

24

1 Ké Balaaū è samaa'oa Isailiɔn̄e k̄a Diigu, i gé m̄àsok̄ei bo, ̄s̄ à aed̄ò
guwaiwaiwa.

2 Ké à w̄ezù, ̄s̄ à Isailiɔ è k̄álea n̄ buiwa. Lua Nisina d̄iè,

3 ̄s̄ à yá pǃ á è ò à mè:

Beɔɔ né Balaaū yán ke,

ma gb̄é pǃ ma wé z̄ēa, ma yán ke.

4 Ma gb̄é pǃ mi Lua yáma, ma yán ke:

Ma Gb̄aapiide w̄épungu è,
má kúleā, ma wé k̄ēa.

5 Yakɔbuɔ b̄òokpaa maa fá!

Isaili zw̄aakp̄eɔ kef̄eù!

6 Aa k̄álea lán swadɔɔwa,
lán swaluɔwa.

Aa de lán zà lí pǃ Dii bàɔwa,
lán sed̄e lí pǃ kú í saɔwa.

7 I ali ní olao pa yelee,
aali pótō tōle mōsedewae.
An kĩa gbāa aɔ de Agagala,
an kpala a tōbō.

8 Lua ní bōle Egipi,
aa gbāa vī lán zùsēlewa.
Aaí zible bui pō ibelesēfūnōwa,
aaí ní wáw wíwi, aaí ní pápa ní kaɔ.

9 Aaí gae, aaí wúle lán nòomusuwa,
dème a fō ní vui?*

Lua báaada gbé pō aa samaa'onéɔgu,
aà gbé pō aa savai'onéɔ ká.†

10 Balaki pō pà Balaauzi, à ɔtona dōwà à mè: Ma ibeɔ kaa yáí ma n sisii, ɔ n samaa'oné gēn áaɔa?

11 Ta n be gō. Ma mè yāa má n kpelaɛ, ɔ Dii gīne n aseaa e.

12 Balaau òè: Má ò gbé pō n ní zlaone fá!

13 Ma mè, baa tó n ánuu ní vua pō kú n beo kpàa pii, má bō Dii yá kpe mà yáke ní maziaoo, a maa ge a vāi. Yá pō Dii a omee ɔ má o.

14 Mále tá ma gbéɔ kīi sa. Mō mà one lá gbépiɔ ke n gbéone zia.

Balaau yá siide pō a è oa

15 ɔ Balaau yá pō á è ò à mè:

Beo né Balaau yán ke,
ma gbé pō ma wé zēa yán ke:

16 Ma gbé pō mi Lua yāma, ma yán ke:

Má Lua Musude pōeá dō.
Ma Gbaapiide wēpungu è,
má kúleá, ma wé kēá.

17 Mále Isailio e, i ke tia no,
mále ní gwa, a gō i ka gīao.
Saana a bō Yakobu buio guu,
kpalablēna a bō Isailio guu,
i Mōabu mi wíwi,
i zakanapio dō fōfō.

18 Edoú búsu a gō aà pō ú,
aà ibee Sei búsu a gō aà pō ú,
Isailio gbāa io káfie.

19 Yakobu buie a kiblemá,
a mēewiade pō bō kaale.

20 Balaau Amaleki buio è, ɔ à yá pō á è ò à mè:
Amaleki buio á buio mideɛ,
kási aa kaale zia.

21 Ké Balaau Kenio è, ɔ à yá pō á è ò à mè:
Á kúkli gbāa giugiú,
á sakpe kú gbɛ musu.

22 N beeo wa á kaaleɛ,
Asilio mé aá á kúku zizoo ú.

23 Balaau yá pō á è ò b à mè:
Wále kō káaa gugbantoo oi,

* 24:9 Daa 49.9 † 24:9 Daa 12.3

24 gó'ilenao lé bɔ Sipi búsuu,
 aa zɪble Asilio ní Ebeluɔwa,
 kási ampɔ kaale sɔe.
 25 Balaau fɛle tà a be, ɔ Balaki dazeu sɔ.

25

Isailio naakɔwa ní Peoo táao

1 Isailio ku Sitiü, ɔ aa ná gbásikeawa ní Mɔabu nɔeɔ.
 2 Aa Isailio sísi ní táa sa'o guu, ɔ aa pɔblè aa kùle ní táaɔne.*
 3 Maa Isailio nákɔwa ní Baali Peooo, ɔ Dii pɔ pàrízi.
 4 A ò Mɔizie: Isaili kíao káaa pii, ní ní loo ma ae latɛ gbāai, ké ma pɔ e wee Isailiɔwa.
 5 Mɔizi ò Isaili dɔaanaɔne: A baade a gbé pɔ aa nákɔwa ní Baali Peooo dede.
 6 Isailie Madiá nɔe sè m̀ò a be Mɔizi ní Isailio pii wáa, gɔɔ pɔ aale ɔ́lo kpaat̩kpe kpeele.
 7 Ké Eleazaa né Fineasi, Aalona tɔ́na è maa, à fɛle ní guu à sɔna sè,
 8 à gè gɔepizi a kpéu, ɔ à Isaili gɔepi z̀ò à ní naaa mípla mípii, gɔepi ní nɔepio, ɔ gagyá pɔ ká Isailiɔgu zè.
 9 Gbé pɔ gága ní gyápioɔ gbɛɔn òaasɔsɔo léɛ baasɔo m̀endosaie.† (24.000)
 10 Dii yá'ò Mɔizie à mè:
 11 Fineasi mé tò ma pɔ wèe Isailiɔwa. A zè gí ma yá musu, ɔ a tò ma pɔ wèemá. A yáí mi Isailio mide ma pɔfɛa guuo.
 12 A yáí tò oè ma báa aɔ kuaànɔ, aá kua iɔ na.
 13 Aápi ní a buio aao de sa'onao ü gɔɔpiiie, ké à zè gí ma yá musu yáí, ɔ bee tò ma Isailio kè.
 14 Isaili pɔ wa dè ní Madiá nɔeopi tón Zimli, Simeɔ buio uabele Salu née.
 15 Madiá nɔe pɔ wa dèpi tón Kɔzebi, Madiáɔ uabele Zuu née.
 16 Dii yá'ò Mɔizie à mè:
 17 A fɛle ní Madiáɔ, í ní dede,
 18 asa aa íbelesèánɔ ní kɔnikaeáoe. Aa kɔnikèé Peoo yá musu, Madiáɔ kíae nenɔe Kɔzebi pɔ wa dè gɔɔ pɔ gagyá káágu Peoo yá musue.

26

Isailio naoa gɛn plaade

1 Gagyápi gbea Dii yá'ò Mɔizie ní sa'onkia Aalona né Eleazaaɔ à mè:
 2 A Isailio nao uale ní ualeo pii, an gɔe pɔ ká wè bao ge aa dea aa ká zíkao.*
 3 ɔ Mɔizi ní sa'onkia Eleazaaɔ yá'ò Isailiɔne Mɔabu búsu sɛu, Yuudɛ baale bɔaa ní Yelikoo aa mè:
 4 Wà gɔe pɔ ká wè bao ge aa deaɔ nao, lá Dii ò Mɔiziewa.
 Isaili pɔ b̀ò Egipiɔn ke:
 5 Isaili negɔe séia Lubeni buiɔn ke: Anɔki buio ní Palu buio
 6 ní Ezɔnɔ buio ní Kaami buio.
 7 Lubeni buiɔn we. An dasi gbɛɔn òaasɔsɔo léɛ bla ní àaɔo ní àaa àaɔ ní basoolokwioe (43.730).
 8 Palupi mé Eliabu í,

* 25:2 Zia 2.14 † 25:9 1Kln 10.8 * 26:2 Nao 1.2

9 5 Eliabu Nemueli ní Datanio ní Abilaũo Ì. Datani ní Abilaũpio mé gbé pọ wí ní gbea káaaũo ũ, 5 aa zoadò Mɔizi ní Aalonaowa. Aa ku Kole gbé pọ aa zoadò Diiwaɔ guu lɛ.

10 Ɔ ɔwɛ wɛ̀aa à ní mòmò ní Kolepio sánu. Zibeezɩ 5 té kù àà gbéwá gbɛ̀on ìaa do ní blakwio, aa gága gbé kɩniɔ gbaa laai yáie.

11 N beeo Kole buiɔ i midɛo.

12 Simɛɔ buiɔn ke daɛdaɛ: Nemueli buiɔ, Yamini buiɔ, Yakɛ buiɔ,

13 Zela buiɔ ní Saulu buiɔ.

14 Simɛɔ buiɔn we. Aa gbɛ̀on ìaasɔsɔo lɛɛ bao ní plao ní ìaa dooɛ (22.200).

15 Gada buiɔn ke daɛdaɛ: Zefɔ buiɔ, Agi buiɔ, Suni buiɔ,

16 Ɔzeni buiɔ, Eli buiɔ,

17 Aloda buiɔ ní Aleli buiɔ.

18 Gada buiɔn we. An dasi gbɛ̀on ìaasɔsɔo lɛɛ bla ní ìaa pla ní basɔo (40.500).

19 Yuda néɔ Ɛɛ ní Onanio gága yáa Kanaa búsuue.

20 Yuda buiɔn ke daɛdaɛ: Sela buiɔ, Pɛlɛzi buiɔ ní Zela buiɔ.

21 Pɛlɛzi buiɔn Ɛzɔnɔ buiɔ ní Amulu buiɔ ũ.

22 Yuda buiɔn we. An dasi gbɛ̀on ìaasɔsɔo lɛɛ bàákwí ní sooloo ní ìaa pla ní basɔoɛ (76.500).

23 Isakaa buiɔn ke daɛdaɛ: Tola buiɔ ní Pua buiɔ

24 ní Yasubu buiɔ ní Simelɔni buiɔ.

25 Isakaa buiɔn we. An dasi gbɛ̀on ìaasɔsɔo lɛɛ bàáɩ ní síiɩo ní ìaa do ní basɔo (64.300).

26 Zabalɔni buiɔn ke daɛdaɛ: Seledi buiɔn Eloni buiɔ ní Yalee buiɔ.

27 Zabalɔni buiɔn we. An dasi gbɛ̀on ìaasɔsɔo lɛɛ bàáɩ ní ìaa pla ní basɔo (60.500).

28 Yosefu néɔ Manase ní Ɛflaiũ buiɔn ke daɛdaɛ:

29 Manase né Makii buiɔ ní Makii né Galada buiɔ.

30 Galada buiɔn ke: Yezɛɛ buiɔ ní Eleki buiɔ

31 ní Asieli buiɔ ní Sikɛũ buiɔ

32 ní Semida buiɔ ní Ɛfɛɛ buiɔ.

33 Ɛfɛɛ né Zelofada i negɔɛ io, sema nɛnɔɔ. An tón ke: Mala, Nɔa, Ɔgɛla, Milika, Tiiza.

34 Manase buiɔn we. An dasi gbɛ̀on ìaasɔsɔo lɛɛ blakwí ní plao ní ìaa àáɩ ní basɔo (52.700).

35 Ɛflaiũ buiɔn ke daɛdaɛ: Sutela buiɔ ní Bekɛɛ buiɔ ní Taani buiɔ

36 ní Sutela né Elani buiɔ.

37 Ɛflaiũ buiɔn we. An dasi gbɛ̀on ìaasɔsɔo lɛɛ baakwí ní plao ní ìaa pla ní basɔo (32.500). Yosefu buiɔn we daɛdaɛ.

38 Bɛyámɛɛ buiɔn ke daɛdaɛ: Bela buiɔ ní Asebe buiɔ ní Ailaũ buiɔ

39 ní Sufaũ buiɔ ní Ufaũ buiɔ.

40 Bela buiɔn Aada buiɔ ní Naamani buiɔ ũ.

41 Bɛyámɛɛ buiɔn we. An dasi gbɛ̀on ìaasɔsɔo lɛɛ blasɔo ní ìaa àáɩoɛ (45.600).

42 Dá buiɔn Suaũ buiɔ ũ. Dá buiɔ lén we.

43 Suaũ buiɔ dasi gbɛ̀on ìaasɔsɔo lɛɛ bàáɩ ní síiɩo ní ìaa plaoɛ (64.400).

44 Aseɛ buiɔn ke daɛdaɛ: Imɛna buiɔ ní Isevi buiɔ ní Belia buiɔ.

45 Belia buiɔn Ɛbɛɛ buiɔ ní Malakiɛ buiɔ ũ.

46 Aseɛ nɛnɔɛ ví lɔ, àà tón Sela.

47 Aseɛ buiɔn we. An dasi gbɛ̀on ìaasɔsɔo lɛɛ blakwí ní àáɩo ní ìaa plaoɛ (53.400).

48 Nɛfatali buiɔn ke daɛdaɛ: Yazee buiɔ ní Guni buiɔ

49 ní Yezɛɛ buiɔ ní Sileũ buiɔ.

50 Nɛfatali buiɔn we. An dasi gbɛ̀on ìaasɔsɔo lɛɛ blasɔo ní ìaa plaoɛ (45.400).

51 Isaili g5e p3 w3 r3 nao p3i gb3on 3aas33o lee 3aa 3a3 r3 m3ndoo r3 3aa 3a3 r3 basoolokwio (601.730).

52 Dii y3'ò M3izie à mè:

53 W3 bùsu kpaale buip3ne r3 p3 ù an dasileu.†

54 Bui p3 a gb33o dasi t3ole mè a3 z33, bui p3 a gb33o bílao t3ole a3 bílao. Bui p3i a t3ole e lá w3 r3 nao léue.

55 Sema w3 bùsu kpaalené r3 gb3laao, an baade i kpaalese a dezi bui t3wa.

56 N gb3laao 3 wa bùsu kpaalené, aa dasi ge aa bílaon n3.

57 Levii p3 w3 r3 nao daeda3on ke: Gees3 bui3 r3 Keata bui3 r3 Melali bui3.

58 Levii bui3n ke l3: Libeni bui3 r3 Hebl3 bui3 r3 Mali bui3 r3 Musi bui3 r3 Kole bui3.

Keata mè Amlaũ i.

59 Amlaũ na t3n Yokeb3de, Levii buie. Egipi w3 a3 iu. Yokeb3de mè Aalona r3 M3izio i r3 Amlaũ. An da3n Miliaũ ù.

60 Aalona mè Nadabu i r3 Abiuo r3 Elezaao r3 Itamaao.

61 Nadabu r3 Abiuo g3ga g33 p3 aa m3 r3 té z3loo Dii a3e.‡

62 Levii neg3e p3 k3 m3 do ge a dea, ké w3 r3 nao p3i, aa gb3on 3aas33o lee bao r3 3a33e (23.000). Wi r3 da Isaili bui k3n3 nao guuo, asa aai e kpaales3 lárt3wao.

63 Isaili p3 M3izi r3 sa'onkia Elezaao r3 nao M3abu bùsu s3u, Yuud3 baale b3aa r3 Yelikoo3n we.

64 An gb3e ku gb3e p3 M3izi r3 sa'onkia Aalona r3 nao Sinai guwaiwau y3a3 guuo.

65 Asa Dii 3n3e aa gaga guwaiwau we3. M3e i ke Yefũne né Kalebu r3 Nuni né Yozuee§ b3asio, an gb3e i g33, baa do.

27

Zelofada nen3e3 túbiblea

1 Manase bui Efe3 né Zelofada nen3e3 t3n ke: Mala, N3a, 3g3la, Milika, Tiiza. Galada t3ũna3ne, Makii s3w3na3ne, Manase s3kpa3e3ne, Yosefu s3s33ne. Aame aa m3

2 z3 M3izi r3 sa'onkia Elezaao r3 k3a3 r3 bílao a3 kpaatũkpe kpe3e aa mè:

3 W3 mae g3 guwaiwau3. A ku Kole gb3e p3 aa k3aa aa b3 Dii y3 kp33o guuo. A g3 az3la t3ae y3ie, a neg3e v3 s3o.

4 A maa w3 mae t3 ga a bui3 guu a neg3e'isai y3ie? T3ole kp3w3 r3 w3 mae b3de3 s3nu.

5 M3izi r3 y3 s3 g33o Dii k3i.

6 3 Dii y3'ò M3izie à mè:

7 Zelofada nen3e3 y3 na3. T3ole kp3m3 r3 p3 ù r3 r3 mae b3de3 s3nu an mae kpaale ù.

8 O Isaili3ne n3 me t3 g33e g3 neg3e'isai, a3 nen3e mè ali a3 túbible.

9 T3 a nen3e v3 s3o, a3 v3i3 r3 a3 d3una3 mè aali ble.

10 T3 a v3i r3 d3una3 v3 s3o, a3 mae v3i3 r3 a3 d3una3 mè aali ble.

11 T3 a3 mae v3i ge d3una v3io, a3 da3e f333 mè ali ble. Bee a3 de ikoy3 ù Isaili3ne, lá má 3n3wa.

M3izi Yozuee dilea a g33e ù

(Iko 31.1-8)

12 Dii 3 M3izie: De3e Abaliũ gb3e3 be3wa, ní bùsu p3 má kp3 Isaili3wa gwa.

13 T3 n we3ie, 3 n3y3 ta n dezi3 k3i lá n v3i Aalona t3wa.*

† 26:53 Yoz 14.1-2   ‡ 26:61 Lev 10.1-2   § 26:65 Nao 14.29-30   * 27:13 Iko 3.23-27, 32.48-52

14 Asa a gi ma yāmai Zini guwawaiue, gɔɔ pɔ Isailio lekpaakèmanɔ, i luake dɔmɛɛ ní aɛ Meliba í pɔ kú Kadesi, Zini guwawaiu yá musuo.

15 Moizi yá'ò Diiɛ à mè:

16 Dii Lua pɔ í wēni kpa pɔpiiwa gbé dile gbépioɛ,

17 aà ní yáǵǵɔné, aà dɔaané ɛɛa ní suao, ké ní gbéɔ su aà de lán sá pɔ dana viɔwao.†

18 ɔ Dii ò Moiziɛ: Nuni né Yozuee sé, asa a ma Nisina vɛɛ, ní ɔnawà.

19 N aà ze sa'onkia Eleazaa ní Isailio pii aɛ, ní yádilèè ní wáa.

20 N n iko kpawà, ké Isailio pii aà aà yāma,

21 Ili gé sa'onkia Eleazaa kɛi aà yágbɛaè ní Uliiɔ ní Tumiɔ.‡ Beewa Yozuee ní Isailio pii aali gé aali su, lá Eleazaa ɔnɛwa.

22 Moizi kè lá Dii dàɛwa. A Yozuee sɛ zè Eleazaa ní gbépiiɔ aɛ,

23 ɔ à ɔnawà à yádilèè lá Dii ɔɛwa.§

28

Lá gu lé dɔ sa'oa

(Bɔa 29.38-46)

1 Dii ò Moiziɛ à mè:

2 Yádilè Isailioɛ aali ma gba blɛ pɔ a tékūa gí í kemɛɛ na a gɔɔwa.

3 Oné sa pɔ wí a pɔ nísi káɛu à tékūn kɛ: Lá gu lé dɔ aaliɔ mɔmɛɛ ní sãɛɔbɔ wɛdona sãasaio mɛn pla sa pɔ wí a pɔ káɛu à tékū obɔɔ ù.

4 Aali sa'o ní a mɛndoo kɔɔ, mɛndo oosiele

5 ní pɔwɛntio kiloo do yáalea ní nísi íwa wásawasao litili do.

6 Lá gu lé dɔ sa pɔ wí a pɔ káɛu a pɔ tékūa gí í kemɛɛ na, má dile Sinai gbɛ musun we.

7 Aali vɛɛ ka sãpiwa litili do zwàakpɛu ma imia ù.

8 Aali a plaade o oosiele ní pɔwɛnti gbao ní vɛɛ gbao lán kɔɔ pɔwɛ. Sa pɔ wí a pɔ nísi káɛu a pɔ tékūa gí í kemɛɛ nan we.

Kámabogɔɔ sa'oa ní mɔ dafu gɔɔ séia pɔɔ

9 Kámabogɔɔzí àli sa'o ní sãsa wɛdona sãasaio mɛn plapla ní pɔwɛntio kiloo pla yáalea ní nísiɔ ní a vɛɛo.

10 Kámabogɔɔ sa pɔ wí a pɔ káɛu à tékū obɔɔn we, lá gu lé dɔ sa pɔ wí a pɔ káɛu à tékū ɔa ní a vɛɛo bàasi.

11 Mɔ gɔɔ séia zí pii àli mɔmɛɛ ní gáaenaɔ pla ní sásakao do ní sãsa wɛdonao sɔpla sa pɔ wí a pɔ káɛu à tékū obɔ sãasaio ù.

12 Ili pɔwɛnti kiloo aà yáalea ní nísiɔ kpa gáaena pii miwa, sásakao pɔwɛnti kiloo plapla,

13 sãɛɔbɔ sɔ kiloo dodo. Iɔ de sa pɔ a pɔ tékūa gí í kemɛɛ na ù.

14 Ili vɛɛ kpa gáaena pii miwa litili plapla, sásakao litili dodo ní kɛniɔ, sãɛɔbɔ sɔ litili dodo. Sa pɔ wáli a pɔ káɛu à tékū mɔ gɔɔ séia zín we mɔ ní mɔɔ pii.

15 Bee gbɛa àli sa'o ní blesanao mɛndodo duun awakpabɔ ù, lá gu lé dɔ sa pɔ wí o ní a vɛɛo bàasi.

Gɛamusu dikpɛ sa'oa

(Lev 23.5-14)

16 Mɔ séia gɔɔ gɛo mɛndosaide zí àli Gɛamusu sã dɛmɛɛ.*

† 27:17 1Kia 22.17, Eze 34.5, Mat 9.36 ‡ 27:21 Bɔa 28.30 § 27:23 Iko 31.7 * 28:16 Bɔa 12.1-20, Iko 16.1-8

17 Mɔpi ɔɔɔ ɔɔɔde zɪ lɪɔ de dikpe ũ. Aliɔ kàa so e ɔɔɔ sɔpla.

18 Dikpepi ɔɔɔ séia zɪ àli kàaa à ma sísi. Asuli zɪe ke zibeezɪɔ.

19 Ali sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū oa ní gáaenao pla ní sàsakaoo do ní sàsa wēdonao sɔpla, apii ɔ de pɔ sàasaɔ ũ.

20 Ili pɔwenti kiloo àaɔ yáalea ní nísio kpa gáaena pii miwa pɔwenti gba ũ, sàsakaoo pɔwenti kiloo plapla,

21 sà mèn sɔplapɔ sɔ pɔwenti kiloo dodo.

22 Ili sa'o ní blesanao mendo ɔ duun awakpabɔ ũ á duunakēawá yái.

23 Ili sɔpɔ o, sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū lá gu lé ɔɔ oa bàasi.

24 Iliɔ sa'o màa lá gu lé ɔɔ e ɔɔɔ sɔpla, ɔ de sa pɔ a pɔ tékūa ɔɪ í kemee na ũ. Aliɔ sɔpɔ o lá gu lé ɔɔ sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū oa ní a vēo bàasi.

25 ɔɔɔ sɔplade zɪ àli kɔ kàaa à ma sísi. Zɪ bee ásuli zɪe keo.

Pateko dikpe sa'oa

(Lev 23.15-22)

26 Bua pɔ káa ɔ dikpe ɔɔɔzɪ, tó ále mɔmee ní pɔwen dafuo Páteko dikpepi keɔ ũ, † àli kɔ kàaa à ma sísi. Zibeezɪ ásuli zɪe keo.

27 Ili sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū oa ní gáaenao pla ní sàsakaoo do ní sàsa wēdonao sɔpla. Apii ɔ de pɔ sàasaɔ ũ.

28 Ili ma gba pɔwenti kiloo àaɔ yáalea ní nísio gáaena pii miwa, sàsakaoo pɔ kiloo plapla,

29 sà mèn sɔplapɔ sɔ kiloo dodo.

30 Ili sa'o ní blesanao mendo ɔ á duunakēawá yái.

31 Aliɔ sɔpɔ o lá gu lé ɔɔ sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū oa ní a pɔwentiò bàasi, ili o ní pɔtuo sàasaɔ ní vēe pɔ wɪ kpaoo.

29

Kàapea dikpe sa'oa

(Lev 23.23-25)

1 Mɔ sɔplade ɔɔɔ séia zɪ àli kɔ kàaa à ma sísi. Zibeezɪ ásuli zɪe keo. ɔ deé kàapee ɔɔ ũ.

2 Ali sa pɔ a pɔ tékūa ɔɪ í kemee na o ní gáaenao do ní sàsakaoo do ní sàsa wēdonao sɔpla. Apii ɔ de pɔ sàasaɔ ũ.

3 Ili ma gba pɔwenti kiloo àaɔ yáalea ní nísio gáaenapi pɔ ũ, sàsakaoo pɔ kiloo pla,

4 sà mèn sɔplapɔ sɔ kiloo dodo.

5 Ili mɔ ní blesanao mendo ɔ duun awakpabɔ ũ á duunakēawá yái.

6 Aliɔ sɔpɔ o mɔ dafu sa'oa ní a pɔwentiò bàasi, lá gu lé ɔɔ sa'oa ní a pɔwentiò ní a vēe lá wa dílewa bàasi.

Duunkēma dikpe sa'oa

(Lev 23.26-32)

7 Mɔ sɔplade ɔɔɔ kwide zɪ àli kɔ kàaa à ma sísi, í leye.* Zibeezɪ ásuli zɪe keo.

8 Ali sa pɔ a pɔ tékūa ɔɪ í kemee na o ní gáaenao do ní sàsakaoo do ní sàsa wēdonao sɔpla. Apii ɔ de pɔ sàasaɔ ũ.

9 Aliɔ ma gba pɔwenti kiloo àaɔ yáalea ní nísio gáaenapi pɔ ũ, sàsakaoo pɔ kiloo pla,

10 sà mèn sɔplapɔ sɔ kiloo dodo.

† 28:26 Iko 16.9-12 * 29:7 Lev 16.29-34

11 Ili sa'o ní blesanao m̀endo ɓ duun awakpabɔ ũ, duun awakpabɔ pɔ́ ɪ á duuna ḱéwá bàasi, lá gu lé dɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ kátɛu à tékú oa ní a pówentio ní a véɛo bàasi.

Lákpɛɗa dikpɛ sa'oa
(Lev 23.33-44)

12 Mɔ soplade gɔɔ g̃ode źí àli k̃ káaa à ma sísi. Źí bee ásulɪ zle keo. Ali dikpɛkɛmɛɛ e gɔɔ sɔpla.

13 Ili sa pɔ́ a pɔ́ tékúa g̃ɪ ɪ kɛmɛɛ na o ní gáaenao kuɛ'aaɔ́ ní sásakao pla ní sása w̃donao g̃ɛo m̀endosai. Apii ɓ de pɔ́ sáasaiɔ ũ.

14 Ili ma gba pówenti kiloo áaɔ́'aaɔ́ yáalea ní nísio gáaena píi miwa, sásakao pɔ́ kiloo plapla,

15 sá m̀en g̃ɛo m̀endosaipiɔ s̃ kiloo dodo.

16 Ili sa'o ní blesanao m̀endo ɓ duun awakpabɔ ũ, lá gu lé dɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ kátɛu à tékú oa ní a pówentio ní a véɛo bàasi.

17-19 Dikpɛ gɔɔ plaade źí àli sa'o màa ní gáaenao kuɛpla ní sásakao pla ní sása w̃donao g̃ɛo m̀endosai.

20-22 Dikpɛ gɔɔ áaɔ́de źí àli sa'o màa ní gáaenao kuɛdo ní sásakao pla ní sása w̃donao g̃ɛo m̀endosai.

23-25 Dikpɛ gɔɔ síiɔ́de źí àli sa'o màa ní gáaenao kwi ní sásakao pla ní sása w̃donao g̃ɛo m̀endosai.

26-28 Dikpɛ gɔɔ sɔode źí àli sa'o màa ní gáaenao k̃ɛokwi ní sásakao pla ní sása w̃donao g̃ɛo m̀endosai.

29-31 Dikpɛ gɔɔ soolode źí àli sa'o màa ní gáaenao swaaɔ́ ní sásakao pla ní sása w̃donao g̃ɛo m̀endosai.

32-34 Dikpɛ gɔɔ soplade źí àli sa'o màa ní gáaenao sɔpla ní sásakao pla ní sása w̃donao g̃ɛo m̀endosai.

35 Dikpɛ gɔɔ swaaɔ́de źí àli k̃ káaa. Źí bee ásulɪ zle keo.

36-38 Ali sa pɔ́ a pɔ́ tékúa g̃ɪ ɪ kɛmɛɛ na o màa ní gáaenao do ní sásakao do ní sása w̃donao sɔpla.

39 Sa pɔ́ áliɔ oa á dikpɛɔ guun we, á légbáɗa pɔ́ ní á gbaɔ́ ní sa pɔ́ wí a pɔ́ kátɛu à tékú ní a pówentio ní a véɛo ní sáaukpasaɔ bàasi.

30

Lɛkɛa Diiwa ní légbáɗawàò

1 Mɔizi yá pɔ́ Dii òɛ sèlɛ siu Isailiɔnɛ píi.

2 A ò Isaili bui ɗaanaɔnɛ à mè: Yá pɔ́ Dii òn kɛ:

3 Tó g̃ɔɛɛ lekè Diiwa ge à légbá òwàn nò, asu ɓ a kpɛo. Lá à b̀ò aà léu, màa a ke píi.*

4 Tó nɔɛ mé lekè Diiwa a w̃ndiagɔɔ, gɔɔ pɔ́ a ku a mae bɛ, ge à légbá òwàn nò,

5 tó aà mae yápi mà, mé i yáe oèò, lé pɔ́ a kè ge légbá pɔ́ a òwàpi a a flaboɛ.

6 Ama źí pɔ́ aà mae yápi mà mé à g̃lè, nɔɛpi ɔ aɔ ku a yáú ɓo. Dii a aà k̃ɛɛ, asa aà mae g̃lè.

7 Tó w̃ndiaɛ lekè Diiwa ge à yá'ò làasoosai à légbá òwà, ɔ à gbàsa zàkè,

8 źí pɔ́ aà źá yápi mà mé i yáe oèò, nɔɛpi a a flaboɛ.

* 30:3 Iko 23.21-23, Mat 5.33

9 Ama tó aà zá gîè za zî pò à a yàmà gòò, a aà lekεa ge légbā pò a dò làasoosaipi mide, Dii i aà kĕ.

10 Tó gyaa ge nœ pò wa yà mé lekĕ Diiwa sò, ge à légbā dòwà, a a fiaboε.

11 Tó nɔzæ lekĕ Diiwa ge à légbā dòwà,

12 tó aà zá yápi mà mé a nîle, i giεo, lé pò a kĕ ge légbā pò a dòwàpi, a a fiaboε.

13 Tó aà zá yá pò a òpi bādĕ zî pò á mà gòò, nœpi ɔ aɔ ku a guu bo. Lá aà zá a bādĕ, Dii a aà kĕε.

14 Tó nœ lekĕ Diiwa ge à azia kĕ yāewa ní legbĕaon lò, aà zá a fò weiè ge a giè.

15 Tó aà zá lé yæ oè lá gu lé dɔo, à wèiè ní lé pò a kĕ Diiwaon we, ge légbā pò a dòwà. A zèaànœ, asa zî pò a mà i yæ oo.

16 Tó gōepi yápi mà, ɔ gbεzā à gbàsa giè, a yá a wi gōepi musuε.

17 Ikoyá pò Dii ò Mɔizie gōε ní a nao yá musu, ge mae ní a né wéndia pò kú a beo yá musun we.

31

Tɔsia Madiáwa

1 Dii yá'ò Mɔizie à mè:

2 Tɔ si Madiáwa Isailiœne, ní tá n deziɔ kĕi.

3 ɔ Mɔizi ò gbĕœne: A gbĕœ ní gōkεbo sĕle aa gé Madiáwa ní zío, aai tɔsimá Diiε.

4 A gbĕœ sé gbĕœn òaasɔɔo bui ní buio, í ní gbæ zikai.

5 ɔ Isaili bui pii gbĕœ kpà òaasɔɔo, ɔ zlgō kĕ gbĕœn òaasɔɔo leε kuepla (12.000).

6 Mɔizi ní gbæ zikai bui ní buio gbĕœn òaasɔɔo. Sa'ona Eleazaa né Fineasi gērino, a zwáakpe pò kua ní kuu pò wí yá'òò.

7 Aa zíkà ní Madiá lá Dii dà Mɔiziewa, aa ní gōεo dĕde pii.

8 Madiá kíaɔ ku gbĕ pò aa ní dĕdeɔ guu gbĕœn sɔo, Evi ní Lekεũo ní Zuuo ní Huluo ní Lebao. Aa Beɔo né Balaau dĕ bo.

9 Aa Madiá nœo ní ní néo kùkù, mé aa ní pòtuoo ní ní pò sĕle pii.

10 ɔ aa tešò an wĕleowa ní ní bualoũ ní ní kpàsaɔ pii.

11 Aa ní pò sĕle pii ní zìzɔo ní pòtuoo,

12 aa gèò Mɔizi ní sa'ona Eleazaao kĕi ní Isailiɔ pii an bòou Mɔabu bùsu sĕu Yuudĕ baale boaa ní Yelikoo.

13 Mɔizi ní sa'ona Eleazaao ní Isaili dɔaanaɔ pii gĕ dairle bòo kpe.

14 ɔ Mɔizi pò pà zlgō dɔaana pò lé su ní zlozì, gbĕœn òaasɔɔo dɔaanaɔ ní gbĕœn basobasɔɔo dɔaanaɔ.

15 A ní lá à mè: Býái a nœo tòi bĕei?

16 Ampio mé Balaau yàmà aa tò Isailiɔ bò Dii kpe Peoo yá musu,* ɔ Dii gagyákà gbĕœgu.

17 A nœgōεo dĕde pii ní nœ pò gōε dōo pii.

18 Nenœ pò i gōε dō yáao sō, à tó á pò ũ bĕε.

19 A gbĕ pò a gbĕdĕo ní á gbĕ pò a ɔkà gεwaɔ, à gō bòo kpe gɔɔ soplá. A gɔɔ àaōde ní a gɔɔ soplade zío, à gbábɔ ázlaε ní á zìzɔo.

20 A gbábɔ á pɔkasae pii ní pò pò wa kĕ ní báao ní blekão ní lío pii.

21 ɔ sa'ona Eleazaa ò zlgō pò gĕ zllauœne: Ikoyá pò Dii dà Mɔizien ke:

22 Vua ní ánusuo ní mɔgotĕo ní mɔsio ní mɔpuo ní beɔmao

* 31:16 Nao 25.2

23 ní pópó a té fíó píi, à dódó téa, í gṣ gbālesai. Pópó a té fíó sṣ, à mále íu.

24 A á pókasaṣpi a gṣṣ àaṣde ní a gṣṣ soplade zío, í gṣ gbālesai, í gbasá gē bōou.

Pópó Isailiṣ sí Madiáwa kpaalea

25 Dii ò Mṣizie à mè:

26 Mpi ní sa'onkia Eleazaao ní Isaili uabeleṣ, à gbé pópó aa kù zllauṣ nao ní pṣtuṣ,

27 í kpaale sáasaa leḗ pla, gbé pópó gè zllauṣ leḗ do, gbé kíni pópó kú beṣ leḗ do.

28 Falu bṣmḗe gbé pópó gè zllauṣ pópó guu. Pópó mēndo bṣ ma pópó ù pṣ mēn àaa pla ní basoo guu, gbēnazína ge zu ge zaa'ína ge sá ge blen nò.

29 Se an pópó guu màa, ní kpá sa'onkia Eleazaawa ma baa ù.

30 Isaili kíniṣ pópó sṣ, pópó mēn blakwi guu pópó mēndo, gbēnazína ge zu ge zaa'ína ge sá ge ble ge pṣtuo pálen nò, ní kpá Levii pópó aal laaidṣ ma zwāakpewaṣwa.

31 Ṣ Mṣizi ní sa'onkia Eleazaao kè lá Dii ònéwa.

32 Pópó zíkanaṣ símá aa sùṣn ke: Sá ní bleṣ àaasṣṣṣ leḗ àaa àaṣ ní baaṣkwi ní sṣoo (675.000).

33 Zuṣ àaasṣṣṣ leḗ baaṣkwi ní plao (72.000).

34 Zaa'ínaṣ àaasṣṣṣ leḗ baaṣ ní mēndoo (61.000).

35 Nḗe pópó aal gṣḗ dṣ yáaṣ àaasṣṣṣ leḗ baakwi ní plao (32.000).

36 A guo mé zíkanaṣ baa ù, sáṣ ní bleṣ àaasṣṣṣ leḗ àaa do ní basoolokwi ní soplao ní àaa pla ní basoo (337.500).

37 A guu wá falubù Diiḗ àaa àaṣ ní baaṣkwi ní sṣoo (675).

38 Zuṣ àaasṣṣṣ leḗ baakwi ní soolooḗ (36.000). A guu wá falubù Diiḗ baaṣkwi ní plao (72).

39 Zaa'ínaṣ àaasṣṣṣ leḗ baakwi ní àaa pla ní basooḗ (30.500). A guu wá falubù Diiḗ baaṣ ní mēndoo (61).

40 Gbēnazínaṣ àaasṣṣṣ leḗ gḗo ní mēndooḗ (16.000). An guu wá falubù Diiḗ baakwi ní plao.

41 Mṣizi falupi kpá sa'onkia Eleazaawa Dii baa ù lá Dii òḗwa.

42 Ṣ à a leḗ do díle adoa Isaili kíniṣ pópó ù.

43 Sáṣ ní bleṣ àaasṣṣṣ leḗ àaa do ní basoolo ní soplaoḗ ní àaa pla ní basoo (337.500).

44 Zuṣ àaasṣṣṣ leḗ baakwi ní sooloo (36.000).

45 Zaa'ínaṣ àaasṣṣṣ leḗ baakwi ní àaa pla ní basoo (30.500).

46 Gbēnazínaṣ àaasṣṣṣ leḗ gḗo ní mēndoo (16.000).

47 Isaili kíniṣ baa guu, Mṣizi kè lá Dii òḗwa. A gbé mēndo bṣ gbēṣn blakwiṣ guu, à pṣtuo mēndo bṣ pṣtuo blakwiṣ guu, ṣ a kpá Levii pópó aal laaidṣ Dii zwāakpewaṣwa.

48 Ṣ gbé pópó de zlgṣ gbēṣn àaasṣṣṣṣ dṣaanaṣ ge zlgṣ gbēṣn basobasṣṣṣ dṣaanaṣ ù sṣ Mṣizizi

49 aa òḗ: Wápiṣ n zṣblenaṣ, wa zlgṣ pópó wále wéte'íziṣ nàò, gbēḗ í késá ní guuo.

50 Bee yáí wa mṣ ní gbaṣ Diiḗ lákaa wá duunaa aà ae yáí. Baade mṣ ní vua zābleṣ pópó á sèleṣ ní gāslgbḗṣ ní zāṣ ní tāanaṣ ní swálio ní ṣneḗṣ.

51 Ṣ Mṣizi ní sa'onkia Eleazaao pópó wa pí ní vuaopiṣ sí.

52 Vua pópó zlgṣ dṣaanapiṣ mṣò Diiḗ ká kiloo àaa do kwisai (190).

53 Ké zlgṣpiṣ pópó sèle yáa, aa díle níziá pópó ùḗ.

54 Ké Mṣizi ní sa'onkia Eleazaao vua pópó sí zlgṣ dṣaanapiṣwa, aa gḗò kpaaṣkpeu, ké Isailiṣ yá líṣ dṣ Diigu yáí.

32

*Isaili buieɔ zɔ̄leɔ Yuudē baale**(Iko 3.12-22)*

¹ Lubeni buiɔ́ n̄ Gada buiɔ́ pɔtuɔɔ́ vɪ dasidasi. Ké aa è Yazeè b̀usu n̄ Galada buiɔ́ á dádákɛkli maaɛ,

² 5 aa gè Mɔizi n̄ sa'onkia Eleazaao n̄ Isaili dɔaanao lè aa ònè:

³ Atalo n̄ Dibɔ́o n̄ Yazeeo n̄ Nimelao n̄ Esebɔ́o n̄ Elealeo n̄ Sebaũo n̄ Neboo n̄ Beona

⁴ pɔ́ Dii ziblèwàwèɛɔ, wélepiɔ́ b̀usu á dádákɛkli maaɛ, mé wápiɔ́ n zòblenaɔ́, pɔ́deɔn wá ũ.

⁵ Aa èa ò lo: Tó n wá wegwà, to b̀usue beepi àɔ de wápiɔ́ n zòblenaɔ́ pɔ́ ũ. Nsu to wá bua Yuudēwao.

⁶ ɔ́ Mɔizi wè Gada buiɔ́ n̄ Lubeni buiɔ́wa à mè: A gbéɔ́ gé zíkai, ápiɔ́ i gɔ́ laa?

⁷ Bɔ́yáí ále á gbéɔ́ k̀usu kwè buaa Yuudēwa gēa b̀usu pɔ́ Dii kpámáú yá musu!

⁸ Maa á maeɔ́ kè Kadési Baanea gɔɔ́ pɔ́ ma n̄ zɪ b̀usu gwagwai.

⁹ Aa gè e Esikoli guzuleu aa b̀usupi gwàgwa, ɔ́ aa n̄ gbéɔ́ k̀usu kwè gēa b̀usu pɔ́ Dii kpámáúpi yá musu.*

¹⁰ Zibeezi Dii pɔ́ fènzí, à ɔ̀lèléné à mè:

¹¹ Gbé pɔ́ b̀ò Egipi aa kà wè bao ge aa deaɔ́, an gbèe a b̀usu pɔ́ ma a legbè Ablahaũe n̄ Izaakio n̄ Yakɔ́buo eo.† Aa temazi n̄ n̄semendoo,

¹² sema Yefũne né Kalebu, Kenazi bui n̄ Nuni né Yozueeo báasio, aame temazi n̄ n̄semendoo.

¹³ ɔ́ Dii pɔ́ fè Isailizi, a tò aa líaalíaa guwaiwaiu wè bla e gbé pɔ́ tàakèɛpiɔ́ gè mídeò píi.

¹⁴ Bui duunkenaɔ́, a ea ále á maeɔ́ táaaba, a ea ále Dii pɔ́fèlea Isailizi káflío lò?

¹⁵ Tó a b̀ò Dii kpeɛ, a ea Isaili to guwaiwaiu píie, aai kaale we á yáí.

¹⁶ ɔ́ aa s̄ Mɔizizi aa mè: Wá ye wá kaa da wá pɔtuɔɔ́ne la, wí wéleɔ́ keke kále wá néfènenaaɔ́ne n̄ n̄ daɔ́.

¹⁷ Wápiɔ́ s̄ wá wá gɔ́keɔ́ɔ́ séle, wí zéɛ n̄ wá gbé k̀niɔ́ e wá ge kárin̄o n̄ z̄ɔ́lekli. Wá néfènenaaɔ́n̄ n̄ n̄ daɔ́ iɔ́ ku wéle b̀lideɔ́ guu la b̀supideɔ́ yáí.

¹⁸ Mé i ke wá gbéɔ́ n̄ b̀usu è píi báasio, wá su beo.

¹⁹ Bee kpe wá baa aɔ kúrin̄o Yuudē baale lo, asa wá wá pɔ́ e Yuudē baa gukpe oi lae.

²⁰ ɔ́ Mɔizi ònè: Tó á yápi ke, á á gɔ́keɔ́ɔ́ se á ge zíkai Diie,

²¹ á z̄l̄ḡɔ́ bua Yuudēwa Dii ae píi, iɔ́ ku we e Dii gé a ibeɔ́ b̀usu siomá píi.

²² Tó Dii gbáamò b̀supie, í gbasa su, b̀usue bee i gɔ́ á pɔ́ ũ n̄ Dii d̄ɔ́ao, áɔ táae ví Diie ge á gbéɔ́ne lo.

²³ Tó i su kè màao, a duunakè Diieɛ. Aɔ d̄ɔ́ ké á duunapi a wi á musue.

²⁴ A wéleɔ́ keke kále á néfènenaaɔ́ne n̄ n̄ daɔ́, í kaa da á pɔtuɔɔ́ne, í ke lá á ò n̄ ázla léowa.

²⁵ ɔ́ Gada buiɔ́ n̄ Lubeni buiɔ́ ò Mɔizie: Baa, wápiɔ́ n zòblenaɔ́ wá ke lá n̄ ówa.

²⁶ Wá néfènenaaɔ́n̄ n̄ wá n̄ɔ́e n̄ wá s̄áɔ́ n̄ wá zuɔ́ ḡɔ́ Galada wéleɔ́ guu la píie.

²⁷ Baa, wápiɔ́ n zòblenaɔ́ wápii s̄ wí bua Yuudēwa wá gé zíkai Diie n̄ wá gɔ́keɔ́ɔ́ k̄ua lá n̄ ówa.

²⁸ ɔ́ Mɔizi yádile sa'onkia Eleazaaɛ n̄ Nuni né Yozueeo n̄ Isaili bui dɔaanao gbépiɔ́ yá musu,

* 32:9 Nao 13.32 † 32:11 Nao 14.29

29 a òné: Tó Gada buiɔ́ n Lubeni buiɔ́ bùaáńɔ́ Yuudēwa Dii aé ń ń g̃s̃kebɔɔ́ k̃uá, mé a gbáámò búsupiē, à Galada búsuē bee kpámá ń p̃ó ù.

30 Tó aai ń g̃s̃kebɔɔ́ se aa bùaáńɔ́ s̃s̃o, Kanaa búsu baa ̃ aa bleáńɔ́.

31 Ǿ Gada buiɔ́ n Lubeni buiɔ́ m̃è: Wápiɔ́ n z̃òblenɔ́, wá ke lá Dii òwaa.

32 Wá wá g̃s̃kebɔɔ́ se wá gé Kanaa búsuu Dii aé, wá baa iɔ́ ku Yuudē baalae.

33 Ǿ M̃ɔ̃zi Am̃leɔ́ k̃í S̃ĩs̃ búsu ń k̃í Ogu búsu p̃ó w̃í me Basanao kpá Gada buiɔ́ n Lubeni buiɔ́ n Yosefu né Manase bui k̃ñiɔ́wa, búsupi ń a w̃éleɔ́ ń a t̃õleɔ́.

34 Gada buiɔ́ k̃èke Dib̃ k̃àle w̃éle b̃íide ù ń Ataloo ń Aloeeo

35 ń Atalosofõo ń Yazeeo ń Yɔgbɔao

36 ń Benimelao ń Betalanao. Aa kaa dà ń kpásaɔ́.

37 Lubeni buiɔ́ k̃èke Eseb̃ k̃àle ń Elealeo ń Kiliataĩu

38 ń Neboo ń Baali Meonao ń Sibemao. Aa t̃ó dafu kpá w̃éle p̃ó aa k̃èke k̃àlep̃iɔ́ñe.

39 Manase né Makii buiɔ́ g̃è l̃èle Galada búsuwa, aa s̃í aa Am̃le p̃ó kú weɔ́ yà.

40 Ǿ M̃ɔ̃zi Galada búsupi kpá Manase né Makii buiɔ́wa, aa z̃òleu.

41 Manase bui Yaii g̃è l̃èle Am̃le kpásaɔ́wa a s̃í, ̃ aa kpásapi t̃ó l̃ile Avoyaii.

42 Ñba g̃è l̃èle Kenati ń a bualõɔ́wa a s̃í, ̃ à az̃ía t̃ó kpá w̃élepiē.

33

Isailiɔ́ b̃òokpakpaa b̃ɔ́a Egipi gbea

1 Gua p̃ó Isailiɔ́ b̃òokpakpau an b̃ɔ́a Egipi gbeaɔ́n ke: Aa t̃áa'ò g̃ágá, M̃ɔ̃zi ń Aalonao mé ń òaanao ù.

2 M̃ɔ̃zi ń b̃òokpak̃iɔ́ t̃ó k̃à láu lá Dii òewa. Ǿn ke:

3 M̃ɔ̃ s̃éia g̃ɔɔ́ g̃éode z̃í G̃eamusu dikpekea gbea Isailiɔ́ b̃ò Lamese ń mio daa ía Egipi wáa píi,

4 g̃ɔɔ́ p̃ó aale ń neg̃s̃e s̃éiaɔ́ w̃í, asa Dii yákpalek̃è ń Egipi t̃áaɔ́e, ̃ à Egipi népiɔ́ òèle.

5 B̃ɔ́a Lamese Isailiɔ́ g̃è b̃òokpá Suko.

6 B̃ɔ́a Suko aa g̃è b̃òokpá Etani guwaiwai léwa.

7 B̃ɔ́a Etani aa èa g̃è Pi'ailo, Baalizef̃s̃ gukpe oi, ̃ aa g̃è b̃òokpá Midoli sae.

8 B̃ɔ́a Pi'ailo aa bùa ísiawa gugĩu, ̃ aa s̃í guwaiwai. Ké aa t̃áa'ò Etani guwaiwaĩpiu g̃ɔɔ́ àãs̃, ̃ aa b̃òokpá Mala.

9 B̃ɔ́a Mala aa g̃è b̃òokpá Elĩu. Wek̃í ñib̃ɔ́nao kuu m̃èn kuepla ń daminaliɔ́ m̃èn b̃aãk̃wi.

10 B̃ɔ́a Elĩu aa g̃è b̃òokpá Isia T̃éa sae.

11 B̃ɔ́a Isia T̃éa sae, aa g̃è b̃òokpá Sini guwaiwaiu.

12 B̃ɔ́a Sini guwaiwaiu aa g̃è b̃òokpá D̃ofeka.

13 B̃ɔ́a D̃ofeka aa g̃è b̃òokpá Alusu.

14 B̃ɔ́a Alusu aa g̃è b̃òokpá Lefidĩu. Wek̃í aa k̃úau íwa aa mi.

15 B̃ɔ́a Lefidĩu aa g̃è b̃òokpá Sinai guwaiwaiu.

16 B̃ɔ́a Sinai guwaiwaiu aa g̃è b̃òokpá Kibelo Ataava.

17 B̃ɔ́a Kibelo Ataava aa g̃è b̃òokpá Azelo.

18 B̃ɔ́a Azelo aa g̃è b̃òokpá Litema.

19 B̃ɔ́a Litema aa g̃è b̃òokpá Lim̃ Pelezi.

20 B̃ɔ́a Lim̃ Pelezi aa g̃è b̃òokpá Libena.

21 B̃ɔ́a Libena aa g̃è b̃òokpá Lisa.

22 B̃ɔ́a Lisa aa g̃è b̃òokpá Keelata.

23 B̃ɔ́a Keelata aa g̃è b̃òokpá Sefee gbẽz̃í.

24 B̃ɔ́a Sefee gbẽ z̃í aa g̃è b̃òokpá Alada.

- 25 Bɔa Alada aa gɛ̀ b̀òokpà Makelo.
 26 Bɔa Makelo aa gɛ̀ b̀òokpà Taatu.
 27 Bɔa Taatu aa gɛ̀ b̀òokpà Tela.
 28 Bɔa Tela aa gɛ̀ b̀òokpà Miteka.
 29 Bɔa Miteka aa gɛ̀ b̀òokpà Asemɔna.
 30 Bɔa Asemɔna aa gɛ̀ b̀òokpà Mɔselo.
 31 Bɔa Mɔselo aa gɛ̀ b̀òokpà Benɛyaaká.
 32 Bɔa Benɛyaaká aa gɛ̀ b̀òokpà Oo Agigada.
 33 Bɔa Oo Agigada aa gɛ̀ b̀òokpà Yɔbata.
 34 Bɔa Yɔbata aa gɛ̀ b̀òokpà Ablona.
 35 Bɔa Ablona aa gɛ̀ b̀òokpà Eziṣgebeɛɛ.
 36 Bɔa Eziṣgebeɛɛ aa gɛ̀ b̀òokpà Kadɛsi, Zini guwaiwaiu.
 37 Bɔa Kadɛsi aa gɛ̀ b̀òokpà Oo gbɛ sae Eɔɔ̀ù b̀usu léwa.
 38 ɔ sa'onkia Aalona dɛ̀dɛ Oo gbɛwa lá Dii ɔɛwa. We à g̀au Isailiɔ bɔa Egipi
 wɛ̀ blade a mɔ sɔode gɔɔ sɛ́iazl.
 39 Aà wɛ̀ basoolo ní àaɔode guu ɔ̀ à g̀á.*
 40 Alade p̀ɔ kú Nɛgeve b̀usu kía p̀ɔ dɛ Kanaa bui ù mà Isailiɔ lé m̀ɔ.
 41 Bɔa Oo gbɛ zí aa gɛ̀ b̀òokpà Zalamɔna.
 42 Bɔa Zalamɔna aa gɛ̀ b̀òokpà Punɔ.
 43 Bɔa Punɔ aa gɛ̀ b̀òokpà Obo.
 44 Bɔa Obo aa gɛ̀ b̀òokpà Iye'abaliù, Mɔabu b̀usu léwa.
 45 Bɔa Iye'abaliù aa gɛ̀ b̀òokpà Dibɔ́ Gada.
 46 Bɔa Dibɔ́ Gada aa gɛ̀ b̀òokpà Alemɔ Diblataiù.
 47 Bɔa Alemɔ Diblataiù aa gɛ̀ b̀òokpà Abaliù b̀usu s̀isideu Nɛbo sae.
 48 Bɔa Abaliù b̀usu s̀isideu aa gɛ̀ b̀òokpà Mɔabu b̀usu sɛ̀u Yuudɛ sae bɔaa ní
 Yelikoo.
 49 Aa b̀òokpà sɛ̀piu za Bɛyɛsimɔ e Abeli Sitiù.

Dii Isailiɔ gbaa laai Yuudɛ baa

- 50 Dii yá'ò Mɔizie Mɔabu b̀usu sɛ̀piu à mè:
 51 O Isailiɔnɛ: Tó a bua Yuudɛwa a gɛ̀ Kanaa b̀usu,
 52 à b̀usupideɔ yá, í ní t́aa p̀ɔ aa à̀ ní t́aa p̀ɔ aa kásaɔ wíwi, í ní gbagbakiɔ dɛɛɛ.
 53 A b̀usupi símá, í z̀ɔ̀lɛu, asa má kpáwá á p̀ɔ ùɛ.
 54 A b̀usupi kpaalekɔɛ ní gbɛlaao daedae. A tɔ̀le z̀ɔ̀ kpá á bui p̀ɔ aa dasiɔwa,
 í tɔ̀le néna kpá á bui p̀ɔ aa dasiɔwa. Tɔ̀le p̀ɔ gbɛ̀ sɛ̀ ìɔ dɛ ní p̀ɔ ù. A kpaalekɔɛ
 daedae.
 55 Tó i b̀usupideɔ yao, gbɛ̀ p̀ɔ a ní tóɔ zu á wéu lán kòɔwae, aai gɔ́ lán léwa á
 saalou. Aa ladawá b̀usu p̀ɔ á z̀ɔ̀lɛupiuɛ,
 56 mí kɛ́é lá ma zɛ̀ò mà kɛ́néwa.

34

Kanaa b̀usu z̀ɔ̀lɛɔ

- 1 Dii yá'ò Mɔizie à mè:
 2 O Isailiɔnɛ n̄ me, tó a gɛ̀ Kanaa b̀usu mé áɛ kpaalekɔɛ, b̀usupi z̀ɔ̀lɛɔn kɛ:
 3 Gɛ̀m̀idɔkli oi, Zini guwaiwai p̀ɔ p̀á Eɔɔ̀ù b̀usu léi mé á b̀usu lé ù. Sɛa za
 gukpe oi á b̀usu lépi a daale Isida Wiside léwae,
 4 í p̀á Sóigbeɔlɛi ɔ̀zɛɛi, i ta Zini guwaiwaiwa, i p̀ái Kadɛsi Baanea ɔ̀zɛɛi, i gɛ̀
 ní Azaa'adaao, i gé Azemɔ.

* 33:39 Nao 20.22-28

5 Bɔa Azemɔ i pã Egipi zé swai e à ge pe ísiawa.

6 Isia zɔɔ pɔ kú be'ae oi mé á bùsu lé ũ. A bùsu lén we be'ae oi.

7 Lá á bùsu lé aɔ de gugbãntoo oin ke: Bɔa za ísia zɔɔi, à a iada e Oo gbɛ saɛ.

8 Bɔa Oo gbɛ saɛ, à a iada e Amata bɔlei, í gɛð Zedada.

9 Bùsupi lé a gē rí Ziflonaɔe, i ge pe Azaa'enanawa. Lá á bùsu lé aɔ de gubãntoo oin we.

10 Gukpe oi à á bùsu lé iada bɔa Azaa'enana e Sefaũ.

11 Bɔa Sefaũ i gē Libla, Aini gukpe oi, i ge pã Genzezaleti Isida gbɛpɔlei gukpe oi.

12 Bɔa we i pã Yuudēi, i ge pe Isida Wisidewa. Lá á bùsu lé aɔ den we.

13 Ǿ Mɔizi yápi díle Isailiɔne à mè: A bùsupi kpaalekɔe rí gbɛlaao. * Dii díle á bui léɛ kɛokwi rí kɛniɔɔ pɔ ũ,

14 asa Lubeni buiɔ rí Gada buiɔ rí Manase buiɔ léɛ doo rí baa è kɔ uale rí ualeo.

15 Bui léɛ pla rí kɛniopiɔ rí baa è Yuudē baa gukpe oi bɔaa rí Yelikoo.

16 Dii yá'ò Mɔizie à mè:

17 Gbɛ́ pɔ aa bùsu kpaalé rí gbɛlaaoɔ tɔn ke: Sa'onkia Eleazaa rí Nuni né Yozueeo.

18 Beɛ gbɛa í dɔaanaɔ se bui rí buio guu mɛndodo aa dɔrɛlɛ bùsu kpaaleapi guu.

19 Gbɛ́ pɔ á rí sépiɔ tɔn ke:

Yuda buiɔ guu Yefũne né Kalebu.

20 Simɛɔ buiɔ guu Amihudu né Semueli.

21 Bēyāmɛɛ buiɔ guu Kiseloni né Elidada.

22 Dá buiɔ guu Yɔgeli né Buki.

23 Yosefu né Manase buiɔ guu Efodu né Anieli.

24 Yosefu né Eflaiũ buiɔ guu Sifitã né Kemue.

25 Zabolɔni buiɔ guu Paanaki né Elizafã.

26 Isakaa buiɔ guu Azã né Paletie.

27 Aseɛ buiɔ guu Selomi né Aihudu.

28 Nefatali buiɔ guu Amihudu né Pedae.

29 Gbɛ́ pɔ Dii rí díle aa Kanaa bùsu kpaale Isailiɔneɔn we.

35

Levii buiɔ wéleɔ

1 Dii yá'ò Mɔizie Mɔabu bùsu sɛu Yuudē baale bɔaa rí Yelikoo à mè:

2 O Isailiɔne aa bùsu pɔ aa a kpaalese wéleɔ kpa Levii buiɔwa, ké aa e wàɔ kú rí guu, aai tɔle pɔ liaa wélepiɔi kpámá bɔ.*

3 Wélepiɔi iɔ de rí zɔlekɛi ũ, mé tɔle pɔ kú wélepiɔi saɔ iɔ de rí zuɔ rí rí sãɔ rí rí pɔtuo páleɔ kúkɛi ũ píi.

4 Tɔle pɔ liaa wélepiɔi yáasa i ka gãsɛsuu ðaa sɔo.

5 A ba yɔ wénkpe gukpe oi kiloo do, í yɔ geɔmidɛkɛi oi kiloo do, í yɔ be'ae oi kiloo do, í yɔ gugbãntoo oi kiloo do à pɛɛ píi, wéle iɔ ku guoguo, tɔle pɔ liaai sɔ iɔ de wéledeɔ dádákɛkɛi ũ.

6 Wéle pɔ á kpá Levii buiɔwapɔi guu, a mèn soolo iɔ de misiwéleɔ ũ. Tó gbɛ́ gbɛdè, ìli bàale ta wélepiɔi dou. An wéle kɛniɔ iɔ bla rí plao.

7 Wéle mèn blakwi plasai ò á kpámá, wéle píi rí a tɔleɔ liaai.

* 34:13 Yoz 14.2 * 35:2 Yoz 21.1-42

8 Lá á buiw tɔɔle e léu, a guu ɔ aa wélepɔ kpa Levii buiwɔwa. Bui pɔ wéle vɔ dasi aa kpa dasi, bui pɔ wéle vɔ bílao aa kpa bílao.

Misiwéleɔ

(Iko 19.1-13, Yoz 20.1-9)

9 Dii yá'ò Mɔizie à mè:

10 O Isailiɔne n̄ me, tó a bua Yuudéwa a gɛ Kanaa búsuu,

11 à wéleɔ dile á misiwéleɔ ũ. Tó kai mé m̀, ɔ gbé gbédè, ade lí bàale ta we.

12 Wélepi iɔ deé misiwéleɔ ũ, ké gbédèna e bàasi aà dae pɔ a tɔsiwàe à tau. Tó a kè màa, a gao, sema wà yákpalekèaàno bàasio.

13 Wéle mèn soolo pɔ á kpá Levii buiwɔwa á misiwéle ũ,

14 mèn aaɔ iɔ ku Yuudé baala, mèn aaɔ iɔ ku baale Kanaa búsuu.

15 Tó kai mé m̀, ɔ gbé gbédè, ade lí bàale tau. Wéle mèn soolopiɔ iɔ de misikti ũ á Isailiɔne n̄ b̀m̀o ge nibɔ pɔ kúanɔ.

16 Tó gbé gbé lè n̄ m̀o a dè, ade á gbédènae. Sema wà ade de s̄.

17 Tó gbé gbe kua mé à gbé lèò a dè, gbédènan aà ũ, sema wà aà de s̄.

18 Tó lí a kua mé à gbé lèò a dè, gbédènan aà ũ, sema wà aà de.

19 Dae pɔ a tɔsiwà mé ali gbé pɔ gbédèpi de, tó á kpáaúaano.

20 Tó gbé gbé kpákpa, ɔ à ɔz̄aàzi, ge à aà pà n̄ p̄o, ké a zaaágu yáí, a dè,

21 ge tó à aà lè n̄ okuo a dè lí pɔ a s̄aano yáí, gbédènan aà ũ, sema wà aà de. Dae pɔ a tɔsiwà mé a aà de, tó á kpáaúaano.

22 Tó i aà kpákpa s̄o, ɔ à ɔz̄aàzi, ge à aà pà n̄ p̄o kándo íiseaano sai,

23 ge i aà eo, ɔ gbe síwà à gà, lá i íbeles̄aano, mé ale wele à aà ké'iao,

24 wa yáḡɔgbé gbédènapí n̄ dae pɔ a tɔsiwàoe ikoyáe beeo musue.

25 Wí gbédènapí si dae pɔ a tɔsiwàwa, aai aà gbae misiwéle pɔ à bàalè tau yaa guu, iɔ ku wélepiu e sa'onkia pɔ wa díle gé gaò.

26 Tó gbédènapí kèse sù v̄ wélepi léa,

27 mé dae pɔ a tɔsiwàpi kpáaúaano, a ku misiwélepi guuo, aà aà de, aɔ táae v̄ aà dea guuo.

28 Sema gbédènapí aà ku misiwélepiu e sa'onkia ge gaò. Sa'onkiapi gaa gbea ɔ a gbas̄a ta a be.

29 Gu pɔ á kúu pii e á buiwa, aò ikoyápi kua.

30 Gbédèa yá guu, wa gbédèna de gbéɔ seeladeke yá musu, ama ásu gbédè gbé m̀endo seeladeke yáio.†

31 Asu to gbédèna pɔ kù wà de az̄ia boo, sema wà aà de.

32 Tó sa'onkia i ga glao, ásu ɔasi gbé pɔ bàasi tà misiwéleuwa à aà gba zé aà ta a beo.

33 Asu to búsu pɔ áo kuu gbáleo. Gbédèa mé í búsu gbále. Wa f̄s gbábɔ búsu pɔ wà gbédèueo, mé i ke wà gbé pɔ gbépi dè de bàasio.

34 Asu to búsu pɔ áo kuu, mé mapí s̄ máo kuu gbáleo, asa má Dii má kú á Isailiɔ guue.

36

Zelofada nenɔe tɔɔle

1 Galada buiw uabeleɔ m̀ Mɔizi kíi. Galadapiá Makii née, Manase t̄una, Yosefu buie. ɔ aa ò Mɔizie n̄ Isaili bui d̄aanao

† 35:30 Iko 17.6, 19.15

² aa mè: Baa, ké Dii òne ñ bùsu kpaale Isailiɔne ní gbɛlaao, a òne ñ wá gbědo Zelofada tɔɔle kpá aà nenɔɔɔwa.*

³ Tó nenɔɔɔpiɔ zākè ní Isaili buipáɔ, wa ní tɔɔle sí wá buiɔwa wá káfi bui pɔ aa zākèñnɔɔne, tɔɔle pɔ wa kpàwá ní gbɛlaao i lao.

⁴ Tó Kuu'ɔwɛ† kà sɔ, wa ní tɔɔle sí kpaale pɔ wá dezi sè guue, wi káfi bui pɔ aa zākèñnɔɔne.

⁵ Ǿ Mɔizi yá pɔ Dii òe ðile Isailiɔne à mè: Yosefu buipio yá nae.

⁶ Yá pɔ Dii ðile Zelofada nenɔɔɔ yá musun ke: A mè nenɔɔɔpiɔ zāke ní gɔ pɔ kèné maaɔ, áma gɔ pɔ aa zākeò, sema aaɔ ðe ní dezi káau Manase buiɔ ù.

⁷ Tɔɔle pɔ Isailiɔ vɛ ní buiwaɔ su gɛ kɔ pɔuo. Isaili pii ze ní a dezi káau tɔɔle pɔ á è túbi ùo.

⁸ Isaili buiɔ guu, sema nɔe pɔ tɔɔle vɛ túbi ù zāke ní gɔ pɔ ðe a dezi káau bui ùo. Beewa Isaili pii a gɔ tɔɔle pɔ wá kpaalè a deziɔne vɛ.

⁹ Isaili buiɔ tɔɔle su gɛkɔuo. Isaili bui pii ze ní tɔɔle pɔ á è kpaale guuo.

¹⁰ Ǿ Zelofada nenɔɔɔ kè lá Dii ò Mɔiziewa.

¹¹ Mala ní Tiizao ní Ǿgelao ní Milikao ní Nɔao zākè ní ní desɛ néɔ.

¹² Aa zākè ní Yosefu né Manase buiɔ, ɔ tɔɔle pɔ wá kpaalèné gi ðe ní dezi káau buiɔ pɔ ù.

¹³ Ǿkoyā ñ yádilea pɔ Dii dà Mɔizie a ðile Isailiɔneɔn we gɔɔ pɔ aa ku Mɔabu bùsu sɛu Yuudɛ baale bɔaa ní Yelikoo.

* 36:2 Nao 27.7 † 36:4 Lev 25.8-10

IKOYA
Mɔizi lá sɔode
Yá pɔ́ kú láe bee guu

Naokea lá láakli Isailio kaa búsu pɔ́ Lua à a legbènè zɔ́leu yá'òwɛɛ. Ikoyá lá té Naokea lápizi, 5 Mɔizi yá mèn aaɔ pɔ́ a ò Isailione kuu (1.1-4.43, 4.44-28.68, 28.69-30.20). Mɔizi yá pɔ́ Lua kè Isailione ní lá a yertzio ònngu, lá aà bàa kúrínɔ, à òbaané guwawaiu wè bla, à òliarizi, à ní bɔ́ ní ibeɛ ɔzi, 5 à a ikoyá ò dilené, à yá legbènè. I ke yázi pɔ́ kè lá káau guu 5 à èa lé ònngu bo, àle waasokené ní nòsemendoo, àle o a gbéɛne aa dɔ́ ké Luaá náaidee, aai gbékpaáaano zé sé, asa Lua slandee. A mè: Isailio, à swákpa. Dii wá Lua mé Dii mènɔna ù. Aɔ ye Dii á Luazi ní nòsemendoo teasisai á gbáa pua léu. (6.4-5) Mat 22.37 gwa b. Dòpɔ́ yá 5 Isailio í lousisia daalè lá gu lé dɔ́.

Lé pɔ́ Mɔizi Lua táasilèò ku lápi láakli (32). Bee gbèa Mɔizi sa'olekè Isaili buione (33). Lée 31 guu wà Yozuee òlè Mɔizi gèe ù ké aà òbaa Isailione búsu pɔ́ Lua a legbènè guu. Lée 34 ànabi Mɔizi gaa yá'ò.

Gbé pɔ́ aale lápi kyoke gbáɔ ní gbé pɔ́ aa kè yáa, ikoyá lápi lé ònngu ké Luapi mé ní Suabana ù, an bona ù. Tó gbéɛ Lua yá kúu mé aa aà náai vɔ́ gɔɔpii gupiiu yápii guu, bee a bɔ́a maa pɔ́ gbènazina ò wèele iné.

Mɔizi yá'oa Isailione Mɔabu búsuu

¹ Yá pɔ́ Mɔizi ò Isailione guwawaiu Yuudè baalen ke. A ku Alaba sèu bɔ́aa ní Sufaoe, Palana zānguo ní Tofelio ní Libenao ní Azeloo ní Dizaabuo.

² Bɔ́a Olebu gea Kadesi Baanea ní Sei gbè zéó á tá gɔɔ kuɛdoo.

³ Bɔ́a Egipi wè blade guu, a mɔ́ kuɛdooe gɔɔ séia zí Mɔizi yá pɔ́ Dii ò Isailio yá musu òné pii.

⁴ Bee kè aà ziblea Amole kí Siɔ́ pɔ́ kpalablè Esehɔ́ gbèa ní Basana kí Ogu pɔ́ kpalablè Asalo ní Edeleioe.*

⁵ Mɔizi fèle ikoyáe bee pílokè Mɔabu búsuu Yuudè baale à mè:

⁶ Dii wá Lua yá'òwɛɛ Olebu à mè, wa gègè gbepi sae.

⁷ Wà fèle dazeu wà mipe Amole búsu sísidewa ní gbé pɔ́ kú Alaba sèu ní gusísídeu ní gusalaladeɔ ní Ngevedeɔ ní ísialedeɔ. A mè wà gé Kanaa búsuu ní Libá búsuo e swa zɔ́ Uflatai.

⁸ A mè à búsupi kàle wá ae, wá ge sí, búsu pɔ́ a a legbè wá deziɔne Ablahaù ní Izaakio ní Yakɔ́buo a mè á kpámá, i gɔ́ ní buione ní kpe.

Mɔizi yá gɔ́ gɔ́na ò díle

(Bɔ́a 18.13-27)

⁹ Gɔɔ bee má òé má fɔ́ màò á sea lán asowa mado bo.

¹⁰ Dii á Lua tò a dasikù, á dasi kà saanaɔwa sa.

¹¹ Dii á deziɔ Lua ea to à dasikù lée òaa sɔo, i báaadaágu lá à a legbèéwa.

¹² Máme máò á sea lán asowa, màò á yá gɔ́ gɔ́é madoa?

¹³ A ònɔnao sé á guu bui ní buio, gbé pɔ́ wa ní dɔ́ laaide ù, mí ní díle á òbaanao ù.

¹⁴ ɔ́ á wèa a mè, yá pɔ́ má ò wà kepi maae.

* 1:4 Nao 21.21-35

15 Ǿ ma á bui dɔaanɔ sɛ, ɔnɔna pɔ wa n dɔ laaideɔ ɔ, ma n díléé á buiɔ yágɔgɔnɔ ɔ. Gbêeɔ ɔ gbêɔn ɔaasɔsɔɔɔ dɔaanɔ ɔ, gbêeɔ sɔ gbêɔn basɔbasɔɔ, gbêeɔ gbêɔn blakwikwi, gbêeɔ gbêɔn kwikwi.

16 Gɔɔbeezi ma yádíle yágɔgɔnapiɔne ma mè: Ali yá pɔ á gbêɔ m̀dowá ma, ɔli yágɔgɔnɛ á zéwa, gbé n á gbédeeo ge n b̀mɔɔn nò.

17 Asuli gbêe wɛgwa yákpaleuo. Ali yáma gbé yáfuna n gbé gbiaowa sáasaa. Asuli viake gbêe wéeo, asa yákpalekaá Lua yáe. Tó yáe kèé zí'ú, ɔli m̀ɔoa, mí wéteí.

18 Gɔɔ bee ma yá pɔ á keɔ díléé pii.

Asiigwanaɔ zía
(*Nao 13.1-33*)

19 Ba Olebu wa dazeu, wa guwaiwai zɔɔ pásí pɔ á dɔpi baa vl̄. Wa mipè Amole búsu s̀s̀sidewa, lá Dii wá Lua ɔwéewa, ɔ wa ka Kadési Baanea.

20 Ǿ má ɔé ma mè: A ka Amole búsu s̀s̀side pɔ Dii wá Lua lé kpáwáú.

21 A búsu pɔ Dii á Lua kpáwápi gwa á ae. A ge si lá Dii á deziɔ Luapi dílééwa. Asu to vía á kúo. Asu bílikɛo.

22 Ǿ ápii a m̀ɔ ma le, a mè wá gbéɔ zí, aai gé búsupi gwagwawéé. Tó aa s̀ú, aai zé pɔ wá sé n wéle pɔ wá káúo owéé.

23 Yápi kèmeé maa, ɔ ma gbêɔn kuɛplaɔ sè á guu bui n buio m̀endodo.

24 Ké aa gè, aa dède gus̀s̀sidewa, ɔ aa ká Esikoli guzulɛu aa gwágwa.

25 Ǿ aa s̀uwéé n búsupi libeɔ, aa búsupi yá s̀ele aa síuwéé aa mè búsu pɔ Dii wá Lua lé kpáwápiá búsu maae.

26 Kási á ye gea weio, ɔ a gi Dii á Lua yámai.

27 A yákùtèkàka á kpéɔ guu, a mè Dii zawáguɛ, ɔ á wá bóle Egipi ké á e wá na Amoleɔne n ɔzì aa wá dède.

28 A mè má á táu sai? A gbéɔ tò á kúsu kwè, aa mè búsupi gbéɔ gbáa deála, mé an gbáa ea deála ɔ. An wéleɔ zɔɔ, a bíú z̀ɔ Luawae. Aa mè wá Anaki buio é we ɔ.

29 Ǿ má ɔé, ásu to s̀ kèáguo, ásu víakenéo.

30 Dii á Lua dɔaaáé, ɔme a zikaé lá a káé Egipi n guwaiwaiuo á wé èwa.

31 A è we lá Dii á Lua á z̄sa a g̀au, lá mae ɔ a né z̄sa a g̀auwa. A zekèeleáno pii e a ge kaɔ guɛ beeu.

32 Gia n beeo i Dii á Lua náaikɛo.†

33 A d̀baaé zé guu, á b̀òokpakli kèkéé. A d̀baaé té guu gwá, ké á zé pɔ áli sé ɔɔé. Fáane s̀ɔ á d̀baaé telu guu.

Dii Isailiɔ swágagaa
(*Nao 14.20-45*)

34 Ké Dii yá pɔ á ɔ má, aa pɔ fè, ɔ á legbè á mè:

35 Bílae bee gbêe a wesi búsu maa pɔ má ɔ má kpá an deziɔwaleo,

36 mé i ke Yefune né Kalebu báasio. Ǿme a wesié. Má tɔle pɔ aa gbá pèleu kpawáe, aapi n a néɔ, ké a temazi n ǹsemendoo yáí.

37 Dii pɔ pámazi á yáí ɔ, ɔ á mè mapi s̀ má gè búsupiuo.

38 Ma d̀nlede Nuni né Yozuee mé a gèu. Dii mè má aa gba s̀ɔ, asa ɔme a búsupi na Isailiɔne n ɔzì.

39 Ǿ Dii èa ɔé á mè á néfèna pɔ a mè wá n kúku z̀zɔ ɔ, á né pɔ aa vái d̀kɔé n maao g̀iaopiɔ, aame aa gèu, í kpámá, aai g̀ó vl̄.

40 Apiɔ s̀ɔ, Dii ɔé á ea Isia Tèa zé sé guwaiwaiuo.

† 1:32 Ebe 3.19

41 Ǿ á wèa a mè a duunakè Diie, á gé zíkai sae lá Dii á Lua óéwa. Ǿ á baade a gōkēɔɔ d̀ a pi, ále e bùsu s̀s̀s̀de k̀aáfaaie.

42 Ǿ Dii òmēē mà oé ásu gé z̀pi káio, ké á wèl̄eɔ su ziblewáó yáí, asa à mè áo kúán̄o.

43 Ǿ má óé, a gi mai, a p̄a Dii yáa. A wala guu ̄ a ge dede bùsu s̀s̀s̀depiwa.

44 Ǿ Amole p̄ó kú weɔ b̀ò dàále aa á yá lán z̄ó gbēyaawa. Aa ziblewá za Sei e Ǿma.

45 Ké a su, a ɔ̀l̄b̄ Diie, ̄ a ḡí swáseíázi.

46 Ǿ a ḡoɔplakè Kadesi, wek̄i a ḡoɔ ḡagau.

2

Isaili liaaliaa guwaiwai

1 Wa ea wa Isia Tēa zé sè guwaiwai, * lá Dii òwēēwa, ̄ wa liaaliaa Sei bùsu s̀s̀s̀deu ḡoɔpla.

2 Ǿ Dii òmēē à mè,

3 wá liaaliaa gus̀s̀sidepiu m̀. Wá ea gé gugb̄antoo oi sa.

4 A mè mà oé ále b̄le ní á dae Esau buiɔ Sei bùsuoe.† Aa vlakéé, ní beeo à laaika maamaa,

5 ásu ní léw̄eɔ, asa Dii a ní bùsu saaloe kpáwáó, baa k̀ēse do, asa à Sei bùsu s̀s̀s̀de kpá Esau buiɔwae, ̄ aa ḡò v̄í.

6 Dii mè à ble lúmá, í ble. Baa íe, à lú, í mi.

7 Dii á Lua báaadà z̄í p̄ó á k̀eɔ píie, mé à wet̄ézi guwaiwai z̄oɔe bee baa v̄ia guu. Dii á Lua kúán̄o a wè blan ke, p̄o e k̀ésáwáó.

8 Ǿ wa d̀ wá dae Esau buiɔ Sei bùsuzi. Baa Elata ní Eziɔgebeɔ wa lile, wa Alaba s̄ē zé sè, ̄ wa M̄abu guwaiwai zé sè.

9 Dii òmēē wásu íbelese ní M̄abu wá ní léw̄e wá z̄ikań̄o, asa a ní bùsu saaloe kpáwá wá p̄ó uto. A bùsupi kpá Lotu buipiɔwa, à ḡò ní p̄ó ̄e.‡

10 Bùsupi guu ̄ Emi buiɔ ku yáa. Aa gb̄aa mé aa dasi. An gb̄aa kà Anaki buiɔwa.

11 Wí ní dile Lefai buiɔ ũ lán Anaki buiɔwae, áma M̄abu í oné Emiɔe.

12 Oliɔ ku Sei yáae, ̄ Esau buiɔ m̀ wa s̄imá aa ní dede, ̄ aa z̄òle ní gb̄eu, lá Isaili kè bùsu p̄ó Dii kpámá aa ḡò v̄léwa.

13 Dii òwēē wá bua Zelediwa, ̄ wa buawá.

14 Za ḡoɔ p̄ó wa b̀o Kadesi Baanea e wa ge bua Zelediwa, wè bla plasai ḡè. Gb̄é p̄ó aa kà z̄ikaa yáa ḡaga p̄íi, lá Dii ònéwa.§

15 Dii mé ɔ̀t̄òlemá e à ḡè ní kaale míom̄iɔ.

16 Ké á gb̄é p̄ó aa kà z̄ikaa yáapiɔ ḡaga p̄íi,

17 ̄ Dii yá'òmēē à mè,

18 wá bua M̄abu bùsu p̄ó w̄í m̄e Aa bùsu léwa sa.

19 Tó wa m̄o Am̄on̄i le, wásu íbeles̄eń̄o wá ní léw̄eɔ, asa á ní bùsu saaloe kpáwáó. A kpá Lotu buipiɔwa à ḡò ní p̄ó ̄e.*

20 Wá bùsupi dile Lefai p̄ó ũ l̄e, asa aa ku we yáae. Am̄on̄i í oné Zaũzum̄iɔ.

21 Buipiɔ gb̄aa mé aa dasi, an gb̄aa kà Anaki buiɔwa. Dii mé ní kaale Am̄on̄iɔe, ̄ aa ní bùsu s̄í, aa z̄òle ní gb̄eu.

22 M̄a Dii kè Esau buiɔe Sei b̄. A Oliɔ kaaalené, ̄ aa ní bùsu s̄í aa z̄òle ní gb̄eu e ní a gb̄áo.

* 2:1 Nao 21.4 † 2:4 Daa 36.8 ‡ 2:9 Daa 19.37 § 2:14 Nao 14.29 * 2:19 Daa 19.38

23 Avii pɔ aa wɛlɛ kɛkɛkɛ e za Gazaɔ sɔ, Keletio bɔ Keleti aa mɔ n kaale, ɔ aa zɔlɛ n gbɛu.

24 Dii mɛ wɔ dazɛu wɔ bua Aaɔwa. A mɛ a Esebɔ kɔ Siɔ, Amɔle bui nɔwɛɛ wɔ ɔzɛl n aɔ bɔsuo. A mɛ wɔ fele ze n aɔ bɔsuo siao, i felewɔ n zɛlo.

25 Sea za gbɔ́ á tó vía dúnia bui kú pii, sɔ́ i kɛ́ngu á yáí. Tó aa á bao mà, aa sɔ́deedeekɛ, gili i gɛ́ngu á yáí.

Ziblea Esebɔ́ kɔ́ Siɔ́wa (*Nao 21.21-30*)

26 Kua Kedemɔ guwaiwaiu ma gbɛ́ɔ zɛ́ Esebɔ́ kɔ́ Siɔ́wa n aafia yáɔ, ma mɛ 27 aá wá gba zé wá pá a bɔsua. Zɛ́kpaá wáɔ bɛu, wá lile ɔplaaí ge ɔzɛɛio.

28 Ma mɛ aá ble yíawá wá ble, aá í yíawá wá mi, wí flaboè n ánusuo. Aá to wá pá a bɔsua kɛsɛ lé.

29 Má òè Esau bui wá gbá zé Sei, mé Mɔabu wá gbá zé Aa, ɔ wále gé buai Yuudɛ́wa e bɔsuo pɔ́ Dii wá Lua lé kpáwáú.

30 ɔ Esebɔ́ kɔ́ Siɔ́ i wá gba zé wá pá a bɔsua, asa Dii á Lua aá swáfɛ̀è, ɔ á fèe, kɛ́ á e á aá naé á ɔzɛ́l, lá a de gbáɛwa.

31 ɔ Dii òmɛɛ má gwa lá ále Siɔ́ n a bɔsuo nɔwɛɛ wá ɔzɛ́l. A mɛ wá fele wá aá bɔsupi sí, i gɔ́ wá pɔ́ ú.

32 Siɔ́ n a gbɛ́ɔ bɔ́le dàwále n zɛ́lo Yaaza.

33 Dii wá Lua aá kpáwá, ɔ wá aá dɛ́ n a néɔ́ n a gbɛ́ɔ pii.

34 Gɔ́ bee ɔ wa aá wɛ́lɛɔ sí pii, wa wɛ́lepɔ́ gɔ́ɛɔ n nɔɛɔ́ n néɔ́ dède pii. Wi gbɛ́e to bɛ́ɛo.

35 ɔ wa n pɔtuɔɔ náaa, wa wɛ́le pɔ́ wá sípɔ́ pɔ́ɔ sɛ́le wá pɔ́ ú.

36 Sea za Aloe wɛ́leu Aaɔ baa n mɛɛwia pɔ́ kú guzulɛpiuo e Galada, wɛ́leɛ ku a gbáa dɛwáloo. Dii wá Lua n nɔwɛɛ wá ɔzɛ́l piiɛ.

37 Wi sɔ́ Amɔni bɔsuio, Yaboko baan nò, gusíside wɛ́lɛɔn nò, lá Dii wá Lua òwɛ́ɛwa.

3

Ziblea Basana kɔ́ Oguwa (*Nao 21.31-35*)

1 Bee gbɛa wa ea da Basana bɔsuo zɛu. ɔ Basana bɔsuo kɔ́ Ogu bɔ́ dàwále n zɛ́lo n a gbɛ́ɔ pii Edɛlei.

2 Dii òmɛɛ másu vɛakeèò, asa a aá nàmeɛ ma ɔzɛ́l n a gbɛ́ɔ pii n a bɔsuoɛ. A mɛ má kɛ́ lá má kɛ́ Amɔlɛɔ kɔ́ Siɔ́ pɔ́ kpalablɛ́ Esebɔ́ɛwa.

3 ɔ Dii wá Lua Basana bɔsuo kɔ́ Ogu nɔwɛɛ wá ɔzɛ́l n a gbɛ́ɔ pii. Wa n dɛde, wi n gbɛ́e to bɛ́ɛo.

4 Gɔ́ bee ɔ wa aá wɛ́lɛɔ sí pii. A kee ku wa gí síimáɔ. Wa zɛ́lɛ Aagobu bɔsuwa pii n a wɛ́le mèn báaɔ, bɔsuo pɔ́ Basana bɔsuo kɔ́ Ogu vípi.

5 Wɛ́lepɔ́ wɛ́le bíideɔne pii. Wɛ́lepɔ́ bíi lesɛ́l, wí a bɔlɛɔ tata wá gbáa daue. Wa zɛ́wíɔɔ sí dasidasí lɔ.

6 Wa n míde pii, lá wá kɛ́ Esebɔ́ kɔ́ Siɔ́ gbɛ́ɔnɛwa. Wa wɛ́lepɔ́ gɔ́ɛɔ dède n nɔɛɔ́ n néɔ́ pii.

7 ɔ wa pɔtuɔɔ n áizɛɛ pɔ́ wá è wɛ́lepɔ́ guu náaa wá pɔ́ ú pii.

8 Gɔ́ bee wa Amɔlɛɔ kɔ́a gbɛ́ɔn plapiɔ́ bɔsuo símá, bɔsuo pɔ́ kú Yuudɛ́ baala za Aaɔi e Eɛmɔ́ gbɛi.

9 Sidɔdeɔ́ i o gbɛpie Siliɔ́, Amɔlɛɔ sɔ́ Senii.

¹⁰ Wa Basana kí Ogu búsu sí píi, gusalala wéleɔ ní Galada búsuo píi ní Basana búsuo píi e Saleka ní Edéleio.

¹¹ Lefai kónaɔ guu Ogu mé gò yāa ado. Wà àà wúlebo kè ní mɔɔe. A gbàa gàsísuu kèokwíe, a yàasa sò gàsísuu síiɔ. A ku Amóni mɛwíá Labae.

*Yuudē baa gukpɛ oi búsu kpaalɛ
(Nao 32.1-42)*

¹² Ké wa búsupi sí, ma Galada búsu síside guo kpà Lubeni buiɔ ní Gada buiɔwa, sea za Aloe, Aaɔ baa.

¹³ Galada búsu pò gò ní Ogu búsu Basanao ɔ má kpà Manase bui kíniɔwa. Aagobu búsu pò kú Basana búsu yāa píi, ɔ wí mɛ Lefaiɔ búsu.

¹⁴ Manase bui Yaii mé Aagobu búsupi sè píi e Gesuu buiɔ ní Maaka buiɔ búsu léu. ɔ à azíá tó kpàè. A yáí wí mɛ Basanae Yaii zɔewíáɔ e ní a gbāo.

¹⁵ Ma Galada búsu kpà Manase né Makii buiɔwa.

¹⁶ Búsu pò kú Galada búsu zānguo ní Aaɔ dɔɔɔ ɔ má kpà Lubeni buiɔ ní Gada buiɔwa. Aaɔ dɔɔpi mé ní búsu lé ú, mé Yaboko dɔɔ mé ní búsu lé ú Amóni búsu oi.

¹⁷ Yuudē dɔɔ mé ní búsu lé ú be'ae oi za Genezaleti e Alaba Isida pò wí mɛ lo Isida Wiside, Pisiga gbɛpɔleu.

¹⁸ Ma yá'óné gɔɔ bee ma mè, Dii ní Lua búsupi kpámá à gò ní pò úe. An gbé pò kà zíkàá sò aa ní gòkèbɔɔ sɛ aa bua Yuudēwa aa dɔaa Isaili kíniɔne.

¹⁹ Ma mè má dɔ an nɔeɔ ní ní nɛɔ ní ní pɔtuɔɔ dasi, aame aa gò ní wéle pò má kpámáɔ guu.

²⁰ Ma mè tó Dii tò an gbéé íampakli è láríwa, mé aa búsu pò Dii ní Lua lé kpámá sí ní pò ú Yuudē baa be'ae oi, an baade i gbasa su búsu pò má kpámáɔ bee guu sa.

²¹ Gɔɔ bee má ò Yozuee àà wé è lá Dii á Lua kè kía gbèɔn plapiɔne. Maa Dii a kɛ kía pò ále gé ní lei weɔne píi.

²² Asu víakenéó, asa Dii á Lua mé a zíkáéríno.

²³ Gɔɔ bee ma awakpà Diie ma mè,

²⁴ Dii Lua, n na n zòke ní n gàsá gbāaɔ ɔba mapi n zòblenaewa. Dii kpele mé kú musu ge tɔle la, a fɔ yázòke lanwai?

²⁵ Ma gba zé mà bua Yuudēwa mà e wesi búsu maa síside pò kú wepile ní Libáo píi.

²⁶ ɔ Dii pò pámazi á yáí, i swáse ma yáío. A òmɛe à mè, bee m̀ màa le. Másu yāe oɛ yá bee musu lo.

²⁷ A mè mà dɛdɛ Pisiga gbɛwa e a misonaa, mí wezu mà gugwa be'ae ní gugbántoo ní gukpɛo ní gɛɔmidɔkli oio. A mè mà gwa ní wéɔe, asa má e bua Yuudēwa mà gé weo.

²⁸ A mè mà yádile Yozuee, mí àà gba sò, mí àà gba gbāa, asa aapi mé a dɔaaé à bua Yuudēwa, i búsu pò má wesié naé á ɔzì.

²⁹ ɔ wa gò guzulɛɛ beu Bɛpeoo sae la.

4

Laaidɔa Dii ikoyáwa

¹ Isailiɔ, à laaidɔ yádiléaɔ ní ikoyá pò mále daéɔwa. A zíkewà, ío ku, í gé búsu pò Dii á deziɔ Lua lé kpáwápi síi.

² Asu yāe káfi yá pò mále díléé guuo, mé ásu yāe bɔuo. * Aɔ Dii á Lua yá pò mále daé kúa.

* 4:2 Zia 22.18-19

³ A wé yá pò Dii kè Baali Peooe è. Dii á Lua á gbé pò bò te Peoo táaziò kàale pii,†

⁴ á gbé pò a na Dii á Luapizìò sò á kú e gbà.

⁵ A ma! Ma yádileao ní ikoyáò dàé lá Dii ma Lua òmεεwa. A zikεwà bùsu pò ále gé sù guu.

⁶ Ao yápiò kùà ní laaio, buipáleo i ma, aaiò dō ké á òno mé á wé kēa, aai me gbépiò òno fáe, bui zōopi wé kēae!

⁷ Lá Dii wá Lua ò kúwanò kái tó wále wabikεwà, bui zōoe ku ké an táao kúrino kái máae?

⁸ Bui zōoe ku ké aa yádileao ní ikoyá zedeò ví lán ikoyá pò mále dileé gbáwae?

⁹ A laaika, ò ázia kùà dō maamaa. Asu to yá pò á wé èpi sááguo, asu bò á nòseuo e á wēni léu. A da á néone ní á tōūnao.

¹⁰ Asu to gōo pò a sí Dii á Lua ae Olebu sááguo. A òmεε mà á káaae, ò á a yá dàé ké àò a vía ví tōole la e á wēni léu, í dada á néne.

¹¹ A sò kái, ò a sí gbepi sae. Té kú gbepi musu e á gè zò luawa. Gusia ní luabesiao ní guduuduuo láì.

¹² O Dii yá'òé za téu. A yá'opi mà, áma i wesi pōeleo, bō á mà.‡

¹³ A a bàakuaánò yá'òé, à mè àò yá mèn kwipio kùà, ò a kè gbè pèpεε mèn puwa.§

¹⁴ Zibeezì Dii òmεε mà a yádileao ní a ikoyáò dadaé,* ò kùà bùsu pò ále bua Yuudēwa ále gé síipi guu.

Isailio gbaa laai taa yá musu

¹⁵ Ké Dii yá'òé za téu Olebu, i wesi pōele weo. A yáì tò àò ázia kùà dō.

¹⁶ Asu ázia òkpa à pōe ke à me aàpin weo.† Asu pōe á lán gōe ge nōewao

¹⁷ ge nòbò ge bā

¹⁸ ge pòtaa'onkuawa ge kpò.‡

¹⁹ Asu wése musu à latē ní mōvuao ní saanao gwa, luabe pōpio i á wé ble, í kùle à zòblenéo. Buipále pò kú dúnia guuò pii ò Dii á Lua ní tó aao ke.

²⁰ Apio sò, Dii á sé á á bō Egipio témōaéu, ké àò de a kpaale ũ, lá á de tiaewa.

²¹ Dii á Lua pò pámazi á yáì, ò à mè má e bua Yuudēwa mà gē bùsu maa pò ále kpáwá á pò ũ guuo.§

²² Ma gbé bee má ga bùsue beeue, má e bua Yuudēwao. A gbé beeo á buawà, í bùsu maapi sí.

²³ A laaika! Asu to Dii á Lua bàakuaánò yáò sááguo. Asu pōe ke à me aàpin weo. Asa Dii á Lua glé yápizie.

²⁴ Dii á Luaá té pò í kúmáe,* ìli sí sàao.

²⁵ Tó a néo Ì, a tōūnao bò mé a zikù bùsupi guu, tó a pōe kè dii ũ a ázia òkpaò, mé a yá pò Dii á Lua yeio kè, a aà pò fēlè,

²⁶ á mide bùsu pò ále bua Yuudēwa ále gé síipi guue. Luabe ní tōleo mé ma seeladeò ũ gbà. A wēni ke weo, wa á kaalee.

²⁷ Dii á á yá, í fáaa ta buipáleo guue. A kōnao mé a gō bùsu pò Dii á á yáupi guu.

²⁸ Weki á zòble dii pò gbēnazina à ní lío ní gbēoone. Aali gu'eo, aali yāmao, aali pōbleo, aali pōgmao.

† 4:3 Nao 25.1-9 ‡ 4:12 Bōa 19.16-18, Èbe 12.18-19 § 4:13 Bōa 31.18 * 4:14 Bōa 21.1 † 4:16 Bōa 20.4 ‡ 4:18 Lom 1.23 § 4:21 Nao 20.12 * 4:24 Èbe 12.29

29 Tó a Dii á Lua kíi wèèè, mé a aà aeyà we ní nòsemendoo teasisai, á bɔwà.

30 Tó ále taasike, mé yápi á lé pii, á ea ze ní Dii á Luao ɔɔɔgbezazi, í aà yāma.

31 Asa Dii á Luaá Lua sósobidee, a pākpaázio, a á kaaleo. Aà bàa kua ní á dezi yá pó a ò ní legbēao a sāaɔguo.

Dii yāzɔkɛa

32 A yá pó kè zadɔ wi á io, za ɔɔ pó Lua gbēnazina kè tɔle gbēagbeamá dúnia gola síiɔ pii, à ma tó wà yákè a zɔɔ kà yáe beewa.

33 Buie Lua ɔɔ mà té guu lá á mà i gaowae?

34 Diie fɔ yò buie sia buiewa à ɔɔ a pó ũ, lá Dii á Lua kèé Egipi á wé éwae? Dii seela ní dabudabu kè à ní gbāa legwàò. A zíkà ní a gàsà gbāao, à a gàsì pòò à yāzɔ pó í to vīa ní kú kè.

35 Dii tò a yápi è, ké àò dɔ áme á Lua ũ, Lua plaade kuo, a bàasio.†

36 A tò a a ɔɔ mà za musu á totoa yái. A a té zɔɔ òbè tɔle, ɔ a aà yā'o mà tépiu.

37 Lá a ye á dezi káauzi á ní bui sè, ɔ á á bɔ Egipi ní a kuaó ní a gbāa zɔɔ.

38 A bui pó an zɔɔ ní ní dasio deálaɔ yáé, ɔ à gèáno ní búsuu, à ɔɔ á pó ũ lá a de tiaewa.

39 Aɔ kúa á sɔu gbā, íò dɔ ké Dii mé Lua ũ musu ní zílèo, a pálee kuo.

40 Aɔ aà ikoyáò ní aà yādilea pó mále daé gbāo kúa, íò aafia ní á buiò, á buiò i wēni ke búsu pó Dii á Lua lé kpáwáú ɔɔpii.

Misiwēleɔ

41 ɔ Mɔizi wēle mèn aaɔ pó kú Yuudē baa gukpe oio díle,

42 ké gbé pó kai mé mò à a gbédee dè, i ke a líkúaaano, ade e bàale ta we.

43 A Bezeé pó kú gusalala wáiwaiu díle Lubeni buiɔne. ɔ à Lamotu pó kú Galada búsuu díle Gada buiɔne. ɔ à Golana pó kú Basana búsuu díle Manase buiɔne.

44 Ikoyá pó Mɔizi dà Isailiɔnen ke.

45 Ikoyáò ní yá pó Mɔizi díle Isailiɔne an bɔa Egipi gbēaɔn ke.

46 Aa ku guzulɛu Bepeoo sae Yuudē baale Amoleo kí Siɔ pó kía blè Esebɔ búsuu. Mɔizi ní Isailiɔ zìblèwà an bɔa Egipi gbēa.

47 Aa aà búsu sí ní Basana kí Ogu búsuu. Amoleo kía gbēɔn plapiɔ ku Yuudē baa gukpe oi

48 sea za Aloeé pó kú Aano baa e Siliɔ gbé pó wí me ɔ Eemo

49 ní sè pó kú Yuudē gukpe baao e Isida Wisidei, Pisiga gbepoleu.

5

Yādilea mèn kwiɔ

(Bɔa 20.1-21)

1 Mɔizi Isailiɔ sisi pii, ɔ a òné: Isailiɔ, à laaidɔ Dii yá pó mále dileéowa ní ikoyá pó mále káé á swáwa gbāo. A yápiɔ dada, íò kúa á zíkewà.

2 Dii wá Lua a bàakuawanɔ yādilewēè Olebu.

3 I ke wá dezi káauɔ ɔ a dilenéo, wáme, wá gbé pó wá kú la gbāo pii.

4 Dii bò mòwá, à yá'òé té guu za gbé musu.

5 Zibeezi má kú kɔɔ ũ Dii ní ápiɔ zānguo, ma Dii yá'òé, asa vīa á kú tépi yáie, á fɔ dede gbepiwao. Dii mè:

6 Mámɛmaa Dii á Lua. Ma á bɔ zɔbleu Egipi.

7 Asu àò diie vīo, ma bàasio.

† 4:35 Maa 12.32

8-9 Asuli pɔe taa ke à kúle à zɔbleè, pɔ pɔ kú musu ge tɔle ge í guun nò, asa ma Dii á Lua, mili sí sàao. Mi mae pɔ yemazio yāvái wi an buione ní musu e à ge pé ní síwenaò ní ní sɔkpaewá.

10 Gbé pɔ yemazi aa ma yádileaò kúaa sɔ, miò gbêke vîrîne e ní bui léwa.*

11 Asuli ma Dii á Lua tɔ sí pāo, asa gbé pɔ ma tɔ sí pā a bɔ pāo.

12 Ali kámabogɔɔzɪ dɔ ma pɔ ũ, lá ma Dii á Lua má díleéwa.†

13 Ali á buazɪ ní á zɪ píio ke gɔɔ soolo,

14 a soplade ɔ deé kámabozɪ ũ, asa ma Dii á Lua ma pɔe. Asuli zɪe ke gɔɔpi zɪo, ápiò ge á negɔe ge á nenɔe ge á zíkèna gɔe ge nɔe, ge á zu ge á zàà'ina ge á pɔtuò pāle, ge nibò pɔ kú á be, ké á zíkèna gɔe ge nɔe lí kámabo lááwa.‡

15 Aɔ dɔ ké zɔɔn á ũ Egipi yāa, ɔ ma Dii á Lua ma a gāsɪ pòo, ma á bɔ ní ma gāsa gbāao. A yái tò ma Dii á Lua ma mè, à kámabogɔɔzɪ díle.

16 Ali á de ní á dao kpela,§ lá ma Dii á Lua má díleéwa, ké á e wēni ke bùsu pɔ mále kpáwá, ɔ aafia.

17 Asuli gbēdeò.*

18 Asuli wúle ní gbépāle nɔoo.†

19 Asuli kpáí'oo.‡

20 Asuli yādɔ á gbēdeewao.§

21 Asuli lua á gbēdee nɔzio. Asu à aà ua blikeò* ge aà bua ge aà zíkèna gɔe ge nɔe ge pɔ pɔ a víò píi.

22 Yá pɔ Dii ò bílae ní bɔ gbāao té ní luabesianoò ní guduuduuo guu za gbe musun we. I yāe káfɪ a guuo. A kè gbè pèpèewá mèn pla, ɔ a kpāa.

23 Ké a bɔpi mà dɔ gusiau gɔɔ pɔ té kulu kù gbepi musu, á bui dɔaanaò ní á gbēzɔɔ mɔ ma kíi

24 aa mè: Dii wá Lua a gawí ní a zɔɔkeò òbɔwē, wa aà bɔ mà dɔ téu. Wá mà Lua yá'ò ní wá gbēnazɪnaò gbā, ɔ wí gao.

25 N beeo wá kú ga lézɪe, asa tó wa ea Dii wá Lua bɔ mà, té zɔɔpi a kúwáe, wí gaga.

26 Déme Lua bēe yá'o mà, aà bɔ dɔ téu, mé i gao lánwáwái?

27 Ge n yá pɔ Dii wá Lua lé o ma ndo, ní mɔ yá pɔ á òne owēe, wí ma wá zíkewá.†

28 Dii yá pɔ á òmɛe mà, ɔ a òmɛe a yá pɔ á òmɛepi mà, a maa.

29 Tó á díle á sɔu màa mé á aà vía ví, á aà yádileaò kúaa gɔɔpii lé, áo ku aafiae gɔɔpii ní á bui.

30 A òmɛe mà ge oé á ea ta á zwàakpɛo guu,

31 mí ea mɔ màò kuanɔ we, i a yádileaò ní a ikoyáò omɛe, mí daé, ɔ zíkewá bùsu pɔ ále kpáwá à gɔ ví guu.

32 Tò, àò yá pɔ Dii á Lua díleéò kúaa, ɔ zíkewá. Asu pāale ɔplaaɪ ge zɛeio.

33 A zé pɔ Dii á Lua dàe sé, ɔ ku aafia, í gēgē bùsu pɔ ále gé síipi guu.

6

Yea Dii á Luazi

* 5:10 Bɔa 34.6-7, Nao 14.18 † 5:12 Bɔa 16.23-30 ‡ 5:14 Bɔa 23.12, 34.21 § 5:16 Mat 15.4, Efc 6.2-3 * 5:17 Daa 9.6, Mat 5.21 † 5:18 Mat 5.27, Zaa 2.11 ‡ 5:19 Maa 10.19, Luk 18.20 § 5:20 Bɔa 23.1, Mat 19.18-19 * 5:21 Lom 7.7, 13.9 † 5:27 Ebe 12.18-19

1 Yá pò Dii á Lua díleo n àà ikoyá pò a òmεε mà daé àò kúa bùsu pò ále gé s̄ipi guuon ke.

2 Apio n á néo n á t̄unaò àò Dii á Lua v̄ia v̄i, íò àà yádileao n àà ikoyá pò mále daéo kua ḡōpii, ké á e ḡēḡē yáí.

3 Isailio, à yápi ma, íò z̄ikewá, ké à e àò ku aafia, í dasikū maamaa* bùsu pò v̄i n z̄'io diupi guu, lá Dii á dezi káauo Lua a legb̄ewa.

4 A ma Isailio! Dii wá Lua mé Dii m̄endona ù.†

5 Aò ye Dii á Luazi n n̄sem̄endoo teasisai á gb̄aa pua léu.‡

6 Sema àò yá pò mále daé gb̄ao kua á n̄seu.

7 A ḡanaò á néowa, í oné ḡō pò á z̄leá be ge á be z̄eun nò, ge ḡō pò ále w̄ile ge ále felen nò.

8 A da á owa seela ù, í ye á mi'aewa a d̄oaágu yáí.

9 I ké á kp̄e kp̄eele ḡb̄owa n á b̄oleo.

10 Dii á Lua lé ḡéáno bùsu pò á ò á dezi káauone Ablahat̄i n Izaakio n Yak̄obuo, à mè á kp̄awá guu. § W̄éle z̄ō maaò ku we, i ke áme á k̄aleo.

11 Kp̄e pò p̄ōmaaò ká n paiò ku we, i ke áme á k̄auo. L̄òō ku we, i ke áme á ȳō. V̄ēebuò n kù kp̄éo ku we, i ke áme á bào. Tó a p̄oblè á k̄á,

12 à laaika Dii yá s̄aaágui. ¶ Me á b̄ò z̄obleu Egipi.

13 Alio Dii á Lua v̄ia v̄i, íli z̄obleè ado, * íli legb̄e n àà t̄o.

14 Asu te dii p̄aleozio, bui pò liaaázipio dii,

15 asa Dii á Lua pò kú á guu lí sí s̄aao. Tó á t̄érzi, Dii á Lua p̄o a paázie, í á mid̄e bùsupiu.

16 Asuli Dii á Lua le á gwa, † lá á k̄e Masawao.

17 Alio Dii á Lua yádileao kua n àà ikoyá pò a dàéo, íò àà ot̄ondok̄li gwa.

18 Alio yáze de pò Dii yei ke, í e àò aafia, í gé bùsu maa pò Dii a legb̄è á dezi káauonepi síi,

19 í á w̄éle ya à n b̄ole bùsupiu, lá Dii òwa.

20 Tó á néo á lá zia, b̄ome ikoyáò n yádileao n ot̄ondok̄li pò Dii wá Lua dàw̄eεo ùi,

21 à oné Falāo z̄ōn á ù Egipi yáa, § Dii á b̄ò n á gb̄aa z̄ōo.

22 A seela z̄ōo n dabudabu p̄as̄ò k̄e á w̄é è, á kp̄a Falāozi n á b̄edeo n Egipio pii.

23 A wá b̄ole we, ké á e ḡewano bùsu pò à a legb̄è wá dezi káauone guu, í kp̄awá.

24 ¶ á òw̄e w̄àò ikoyāpio kua, w̄io á v̄ia v̄i, w̄i e w̄àò aafia lá wá kú tiaewa.

25 Wáò maa Dii wá Luaε, tó wá ikoyāpi kua, mé wále z̄ikewá lá á òw̄eewa.

7

Dii gb̄é (Boa 34.11-16)

1 Tó Dii á Lua ḡéáno bùsu pò ále gé s̄ipi guu, a buio yáé dasi, Itio n Giigasio n Am̄leo n Kanaaò n Pelezio n Iviò n Yebusio, baa ké bui m̄en s̄oplapi* dasi n n gb̄ao deála.

2 Tó Dii á Lua n náé á oz̄í mé a z̄iblémá, à n kaale m̄iōmiō. Asu ledoūk̄er̄inō, ásu n w̄enagwao.

* 6:3 Daa 12.1 † 6:4 Maa 12.29 ‡ 6:5 Mat 22.37 § 6:10 Daa 12.7, 26.3, 28.13 * 6:13 Mat 4.10 † 6:16 Boa 17.1-7, Mat 4.7 * 7:1 Zln 13.19

³ Asu ní nɛnɔɔ se nɔ ũo. Asu á nɛnɔɛ kpásá ní neg̃ɔɛwao, mé ásu ní nɛnɔɔ sé á neg̃ɔɛnɔo,

⁴ asa aa tó á neg̃ɔɛ bɔ Dii kpe, aai zɔble dii pãleɔne, Dii pɔ i paázi à á kaale g̃ɔɔɛ.

⁵ Yá pɔ á kenén ke: A ní sa'okliɔ gboo, à ní gbèpeleɔ wíwi, à ní Asetaati lipelɔ zɔzɔ, í ní tááo káteu aa tékū.

⁶ Asa Dii á Lua gbé pɔ an kua nídoan á ũ. Ame à á sé dúnia buiɔ guu a gbé yenzideɔ ũ.†

⁷ Dii pɔ dɔwá à á sé, i ke á dasi mé de buipãleɔlao, asa yãa áme á késáanzi píi.

⁸ ɔ à á bɔ Egipiɔ kí Falaɔɔ ɔzi, à á bɔ zɔbleu, ké á yeázi yáie, ní lé pɔ á gbè á dezi káauɔne yáio.

⁹ Aɔ dɔ ké Dii á Lua mé Lua ũ. ɔme Lua náaide pɔ ɔ zea ní a bàakuaáno ũ. Iɔ gbèke ví ní gbé pɔ yeazi aa a yãdileɔ kúu à ní buiwae.

¹⁰ I flabo a zangudeɔne níziapiwa, í ní kaale. Aɔ kɔɔ ní flaboanɔo.

¹¹ A yáí tò à aá yãdileɔ ní aá ikoyá pɔ mále daé gbã kúa, ɔ aá ɔtonɔkii gwa.

Èfaai yá

(Iko 28.1-14)

¹² Tó ále laaíɔ ikoyápiwa, tó á kúa ále zikèwà, Dii á Lua bàa aɔ kúanɔ aá gbèke guu, lá à a legbè á dezi káauɔnewae.

¹³ Aɔ yeázi, i báaadaágu. A èfãaikéé, i báaada á néɔgu ní á buapɔɔ: Pɔwena, wē, nísi, á zuɔ ní á pɔtuɔɔ píi búsu pɔ à a legbè á dezi káauɔne à mè á kpáwáú.

¹⁴ Aɔ de èfãaídeɔ ũ de bui píia. Fliɔ kú á guuo, g̃ɔɛ ge nɔɛ ge pɔtuon nò.

¹⁵ Dii á gyá píi kéwáé. A gyávai pɔ á dɔ Egipi kááguo, sema á zangudeɔ.

¹⁶ A bui pɔ Dii lé naé á ɔzi kaale píi. Asu ní wɛnagwao. Asu zɔble ní diiɔnɔo, asa bee aɔ déé bai ũe.

¹⁷ A gí láasookéi à me, buipiɔ zɔɔ deála, kpelewa á fɔ à ní yáí,

¹⁸ kási ásu víakenéó. A to yá pɔ Dii á Lua kè Falaɔɔ ní Egipiɔ píi dɔágu.

¹⁹ A wé è lá Dii á Lua a gãsi pòo à á bɔ búsupiu ní a gbãa zɔɔo. A seelaɔ ní dabudabuɔ kè à ní gbãa legwàò. Dii á Lua a ke gbé pɔ aale víakenéɔne màa s̃.

²⁰ A beɔ kángu e an k̃na pɔ aa uleéɔ ge midéò.

²¹ Asu to s̃ kéágu an yáio, asa Dii á Lua kú á guu. A zɔɔ mé í tó ní me séenata.

²² Dii á Lua aɔ buipiɔ yáé busebusee. A e ní midé g̃ɔɔg̃ɔɔo, ké wáio su dasikū aa liálao yáí.

²³ Dii á Lua a buipiɔ naé á ɔzi, i to gili gēngu e aa ge kaaleò.

²⁴ A ní kíaɔ naé á ɔzi ɔɛ, í ní tɔ de dúniau. Gbēe a f̃ó gíéó e à ge ní kaaleò.

²⁵ A ní tááo káteu aa tékū. Asu ánuɔ ní vua pɔ wa kùlemáɔ nide à seo, ké mɔpi su á kú lán baiwao yáí, asa Dii á Lua ye a gíyáio.

²⁶ Asu pɔ pɔ Dii ye a gíyáio se g̃éò á uao, ké ásu g̃ɔ pɔ kaaleɔ ũ lánwao yáí. Aɔ zau, ásu à ye a gíyáio, asa pɔ kaaleae.

8

Asu to Dii yá sááguo

¹ Aɔ yá pɔ mále díleé gbã kúa píi, í zikèwà ké à ku, í dasikū, í gé búsu pɔ Dii a legbè á dezi káauɔne sii.

† 7:6 Bɔa 19.5, Tit 2.14, 1Píe 2.9

² Lá Dii á Lua d̄baae guwawaiu, à to a yá d̄oágu. A zemikùé e wè bla, ké à á wetà. A á ȳ à e yá p̄ kú á s̄u d̄s, tó á a yādileao k̄a ge áo k̄uao.

³ A á wetà, a tò n̄ana á dé, ò à mana p̄ ápiò ní á deziò d̄s yāao kp̄wá á blè, ké áo d̄s p̄blea ò gb̄enazina kuò adoo, sema yá p̄ Dii lé o píi.*

⁴ Wè blapi guu á zwāao i yaao, á gbá i s̄ēēo.

⁵ Aò d̄s á s̄u, ké Dii á Lua í á toto, lá mae í a né totowae.

⁶ Aò Dii á Lua yādileao k̄a, àò te aà yái, íò aà vía ví,

⁷ asa Dii á Lua lé géáno bùsu maaué, bùsu p̄ swao ní nib̄nao diu, aal b̄o t̄ole n̄nau guzuleo ní s̄is̄o guu.

⁸ Mase ní éseo ní v̄ēēo ní kaad̄enaò ní gb̄eafuo ní kuo ní z̄'io di bùsupiue.

⁹ A p̄ble ní taasio weo, p̄e a k̄es̄awáo. M̄si ku bùsupi gb̄eò guu, íò m̄goté ȳs a gus̄s̄ideu.

¹⁰ Tó a p̄blè a k̄a, à Dii á Lua s̄aaukpa bùsu maa p̄ a kp̄wápi yá musu.

¹¹ A laaika! Asu to Dii á Lua yá s̄ááguo. Aò aà yādileao ní aà ikoyá p̄ mále daé gb̄ao k̄uá, í aà òtond̄k̄i gwa.

¹² Tó a kp̄e maa d̄d̄o a z̄l̄ēu, mé a p̄blè a k̄a,

¹³ tó á zuò ní á p̄tuo k̄iniò dasikù, mé á ánuusu ní á vuao k̄ò ní á àiz̄ēēo píi,

¹⁴ ásu ázla se les̄o. Dii á Lua p̄ á b̄óle z̄obleu Egipi yá su s̄ááguo.†

¹⁵ A d̄baae guwawai z̄o p̄s̄l guu, gugii p̄ ml̄è s̄ewedeo ní sóio kuu. I kú weo, ò à ib̄é gb̄e gb̄aau.

¹⁶ A mana p̄ á deziò d̄so kp̄wá guwawaiu we á blè. A á wetàò, à á ȳò, ké à e b̄o maa gb̄ez̄ yái.

¹⁷ Asu o á s̄s̄ guu à me ázla gb̄aa ní z̄l̄ p̄ á k̄eò mé tò a àiz̄ēēpi èo.

¹⁸ A to Dii á Lua yá d̄oágu, asa òme í á gba z̄é à àiz̄ēē e, ké aà bàa gi kú ní á dezi káau e tia yái.

¹⁹ Tó Dii á Lua yá s̄áágu, mé á té dii p̄alezi, a kule a z̄obléné, mále oé gb̄a, a kaal̄ē.

²⁰ Lá Dii lé buip̄aleò kaal̄é, tó i Dii á Luapi yāmao, a á kaal̄e màa s̄ē.

9

Isailio Dii yamasai

¹ Isailio, à ma! A bua Yuud̄ewa tia, í ge bui p̄ an z̄o ní ní gb̄ao deálaò bùsu síma. An w̄ēlēo z̄o, a bl̄io z̄è Luawa.

² Gb̄épiò gb̄aa mé aa gb̄aa. Anaki buiòne! A ní d̄s, á mà w̄i me, déme a f̄s̄ kpa Anaki buiònei?

³ Aò d̄s gb̄a ké Dii á Lua mé d̄baaae lán té p̄ í kú máwa. Òme a gb̄aam̄né, í ní dede, í ní mide, í ní bùsu síma ḡo, lá a oéwa.

⁴ Tó Dii á Lua ní yáé, ásu làasooke à me á maa yái Dii m̄ián̄o a bùsupi s̄io. Buip̄io v̄ai yái ò Dii lé ní yáié.

⁵ I ke á n̄semaa ge á maakea mé tò ále gé ní bùsupi siimáo. Buip̄io v̄ai yái ò Dii á Lua lé ní yáié ní lé p̄ a gb̄è á dezi káau Ablahaùe ní Izaakio ní Yak̄obuo yáiio.

⁶ Aò d̄s ké Dii á Lua lé bùsu maapi kp̄wá à ḡs̄ ví á maa yái no, asa swágb̄aadeoñ á ù.

* 8:3 Mat 4.4, Luk 4.4 † 8:14 Ozeo 13.5-6

7 Lá a Dii á Lua pɔ fɛlɛ guwawaiu, à to a yá dɔ́águ. Asu to à sááguo. Za gɔɔ pɔ a bɔ Egipi e a ge ka gue beeu, iɔ bɔ Dii yá kpee.

8 A Dii pɔ fɛlɛ Olebu, ɔ à fɛ́ánɔ, a ye á kaale.

9 Ké ma dede gbewa, ma ge Dii bàakuaánɔ gbè pèpɛɔ sfi, má kú gbepi musu we gɔɔ bla fáane ní gwáasínao pɔblesai imisai.*

10 Dii gbè pèpɛɛ mèn pla pɔ à yákèwá ní ɔtonaɔ kpáa. Yá pɔ Dii óé té guu za gbɛ musu gɔɔ pɔ a káaɔ kú gbè pèpɛɛpiɔwa pii.

11 Gɔɔ blapi gbɛa Dii bàakuaánɔ gbè pèpɛɛ mèn plapiɔ kpáa.

12 A òmɛɛ mà fɛle pila gɔɔ, asa ma gbé pɔ ma ní bóle Egipiɔ ɔ́ɔkpáe, aa kè zé pɔ á danéwa kɔ, aa táa pí ní dui ù.

13 ɔ Dii òmɛɛ a gbépiɔ è, swágbáadeɔne fá!

14 A mè mà to à ge gbépiɔ kaale, an tó i midɛ dúniau, i ma buiɔ ke bui pɔ an gbáa ní rí dasiɔɔ deŋla ù.

15 ɔ ma ea pila gbɛ pɔ té kuwápiwa, má Dii bàakuaánɔ gbè pèpɛɛ mèn plapiɔ kúu.

16 Má è a duunakè Dii á Luae, a kè zé pɔ a dàéwa gɔɔ, a mɔkása zugaae ù.

17 ɔ ma gbè pèpɛɛ mèn pla pɔ má kúapiɔ pále, má wíwi á wáa.

18 ɔ ma ea ge wule Dii ae gɔɔ bla fáane ní gwáasínao lán káauwa.† Mi pɔbleo, mi imio duuna pɔ á kè yáí. A yá pɔ Dii yeio kè, a aà pɔ fɛlɛ.

19 Má Dii pɔkúma ní aà zafɛao vía ví,‡ asa aà pɔ páázi maamae, a ye á kaale. ɔ Dii éa ma yámá gɔɔ bee lɔ.

20 Dii pɔ pá Aalonazi maamaa, a ye aà de, ɔ ma awakpáé Diiɛ gɔɔbeezi lɔ.

21 Ma zugaae pɔ á pí duunkeɔ ɔpi sè, má kpása á tekú, ɔ má gbégbè kélekele e a tí bɔ, ɔ ma a típi zù í pɔ lé báale gbepi pɔleua.

22 A Dii pɔ fɛlɛ Tabela§ ní Masao* ní Lé'udeɔ Miao.†

23 Ké Dii á gbáe Kadési Baanea, a óé à gé búsu pɔ á kpáwá síi, ɔ a bɔ Dii á Luapi yá kpe, i aà náaikɛo, i aà yámao.‡

24 Iɔ bɔ Dii yá kpee sea za gɔɔ pɔ má á dɔ e gbá.

25 Ma wule Dii ae gɔɔ bla fáane ní gwáasínao, ké Dii òmɛɛ á á kaale yáí.

26 Ma wabikè Diiwa ma mè: Dii Lua, nísu nì ní gbéɔ midɛo, n gbé pɔ n ní bó ní n iko zɔɔo, n ní bóle Egipi ní n gása gbáaopiɔ.

27 To n zɔ́blenɔ Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo yá dɔngu. Nsu gbépiɔ swágbáa ní ní váikɛo ní ní duunao yádao.

28 Tó ni ke máao, búsu pɔ n ní bou gbéɔ me n fua géirínɔ búsu pɔ ní a legbèné guue. Aa me lɔ n gerínɔ guwawaiu, ké n zaŋgu yáíe.

29 Kási n gbéɔne sɔ, níme ní ní ví. N n gási pòo, n ní bóle ní n iko zɔɔo.

10

Gbè pèpɛɛ dafu
(Bɔa 34.1-9)

1 Zibeezi Dii òmɛɛ mà gbè pèpɛɛ mèn plaɔ á lá a káauɔwa, mí dede gbewa mà mɔɔ a kúí. A mè lɔ mà kpagolo ke ní lío.

2 A mè á ea yá pɔ á kè gbè pèpɛɛ káau pɔ má wíwiɔwa kè a dafupiɔwa lɔe, mí ge ka kpagolopi guu.

* 9:19 Bɔa 24.18 † 9:18 Bɔa 34.28 ‡ 9:19 Ebe 12.21 § 9:22 Nao 11.3 * 9:22 Bɔa 17.7 † 9:22 Nao 11.34 ‡ 9:23 Nao 13.31-14.9

³ Ma kpagolopi kè ní lèpusialio, ò ma gbè pèpèe à mèn pla lá a káauwa. Ma dèdè gbèpiwa, má gbè pèpèepio kúa,

⁴ ò à yádilea mèn kwi pò a òé té guu za gbè musu gòò pò a káaa weò kèwà ló, a kpáa.

⁵ Ó ma ea ma pila gbèpiwa, ma gbè pèpèepio kà kpagolo pò má kèpi guu lá Dii òmèewa. Aa ku we e ní a gbáo.

⁶ A bò Yaakáo lóò'ea, a táá'ò gè Mòsela, we ò Aalona gàu. Wà àà vù, ò àà né Elezaa gò sa'onkia ù àà gbèu.*

⁷ Bòa we a gè Gudegoda, ò a gè Yòbata bùsu swadeu.

⁸ Gòò bee Dii Levii buio díle aao a bàakuaáno kpagolo sea, aalio a gbagba, aalio samaa'ò gbéone ní a tóo lá aale kè e gbáwa.

⁹ A yáí tò Levii buio bùsu kpaalése ní gbéòo, asa Dii mé ní baa ù, lá Dii á Lua ònéwa.

¹⁰ Má kú gbè musu gòò bla fáane ní gwáasínoo lán káauwa.† Dii ma yámá gòò bee ló, ò í á kaale lóo.

¹¹ Dii òmèe má pila má gè dōaa gbéone, ké aa e gè bùsu pò a a lègbè ní dezi káauone à mè á kpámápi sí.

Ao Dii vù vù

¹² Isailio, yá kpele Dii á Lua lé gbèawá sai? Sema àò Dii á Luapi vù vù, íò te àà íai, íò yeaázi, íò zòbleè ní nòsemendoo teasisai,

¹³ íò àà yádileaò kúa ní àà ikoyá pò mále daé gbá á aafia yáio.

¹⁴ Luabéá Dii á Lua pòe e musumusú. Dúniáá àà pòe ló ní pò pò kú a guuo pii.

¹⁵ N beeo Dii pò dō á dezi káauwa, a yerzi, ò á á sé, á gbé pò á de ní bui ù, lá á de gbáwa.

¹⁶ Ayámèto à á sò gbási wolo, á kua su àò gbáa lóo.

¹⁷ Asa Dii á Lua mé luao Lua ù. Ómè diio Dii ù. Lua zòò gbáapiide pò í tó ní me séenatan àà ù. Ili gbé záboo,‡ ili gbagusaesio.

¹⁸ I yánakpa tone pò gwana vùoó ní gyaa gbèandoowaé. A ye bòmoozi, í pòblea ní zwáao kpámá.

¹⁹ Apio sò àò ye bòmoozi, asa bòmoozi á ù Egipi yáa sò.

²⁰ Alio Dii á Lua vù vù, íli zòbleè. Ali naaázi, íli lègbè ní àà tóo,

²¹ íliò àà táasile. Ómè á Lua ù, à yázòò pò í tò vù ní kúò kèé, a wesíe.

²² A dezi pò tà Egipio gbéon bàákwie,§ ò Dii á Lua tò aa dasikù lán saanaowa.*

11

Yea Diizi ní misíleáèò

¹ Ao ye Dii á Luazi, íò àà yádilene kúa gòòpii ní àà ikoyáò ní àà yádileaò, íò àà òtondòkíi gwa.

² Ao dō gbá, í kè á néò ò Dii á Lua ní wetào, aame aa wesílaaleo, áme. A wesí àà zòkèle ní àà gàsa gbáao ní àà gási pò a pòoo

³ ní seela pò a kèò ní yá pò a kè Egipio kí Falaòo ní a bùsuoe píi

⁴ ní yá pò a kè Egipi zlgòone ní ní sòò ní ní sògòo. A Isia Tèa kúaamá gòò pò aale péléazi, à ní míde mío.*

⁵ A yá pò a kèé guwawaiu e a gè kaò gue beeu dō

* 10:6 Nao 20.28 † 10:10 Bòa 34.28 ‡ 10:17 Zln 10.34, Lom 2.11 § 10:22 Daa 46.27 * 10:22

Daa 15.5, 22.17 * 11:4 Bòa 14.28

⁶ ní yá pò a kè Lubeni bui Eliabu néo Datani ní Abilaũoone. Tòole wèaa á guu á ní mòmò ní ní bedeo ní ní zwaakpeo ní ní gbéò pii.†

⁷ A wesi yázò pò Dii kèpiòle pii.

⁸ Aò yá pò mále daé gbāo kūa, ké àò gbāa, í bua Yuudēwa à gé būsū pò ále géupi síi,

⁹ í wēni ke būsū pò Dii a legbè á dezi káauone à mè á kpámá ní ní buiopi guu, būsū pò vī ní zó'io diupi.

¹⁰ Būsū pò ále gé síipi de lán Egipi būsū pò a bouwao. Egipipi a potò, a itò á kàwà lán kaa pówae.

¹¹ Būsū pò ále gé síipi síisí vī ní guzuloe, lou mé í ma we.

¹² Dii á Lua mé ío òlia būsūpizi gòopii. Ío wéteí za wè daaleawa e a midēawa.

¹³ Tó á yá pò mále daé gbāo mà, tó á nisina ye Dii á Luazi mé ále zòbleè ní nòsemendoo,

¹⁴ a to lou ma á būsū a gòowa. A daale káabuana, í bòleí, á pówena ní á vèeo ní á nísio í kéé maamaa,

¹⁵ í pòble à ká. A to sē bòle á zuone ò.

¹⁶ A laaika! Asu to wà á sásā, à ze ní dii páleo à kúle à zòblenéo.

¹⁷ Tó á kè màa, Dii pò a paázíe, í musu zé taé, ké lou su maéo yáí. Tòole a blekeo, í kaale kándo būsū maa pò Dii lé kpáwápiu.

¹⁸ Aò yápiò kūa á sōu ní á nòseo, í da á owa ní á mi'aeo seela ũ.

¹⁹ Aliò dada á néone, íli oné gòò pò á kú ua ge á be zéu, ge tó ále wúle ge ále felen nò,

²⁰ A ké á kpé kpele gíowa ní á bòleo,

²¹ ke ápiò ní á néo e gēgē būsū pò Dii a legbè á dezi káauone à mè á kpámá e dúnia gé láaopi guu.

²² Tó á yá pò mále dileé kūa, ále zíkewà pii, tó á ye Dii á Luazi, mé á té aà iai, a naaàzi,

²³ a buipiò yáé píie, í bui pò an zòo deálapiò būsū símá.

²⁴ Gu pò á gbá a péleu a gò á pò ũ píie, sea za guwaiwaiu e Libá būsū, sea za Uflata dōo í ísia pò kú be'ae oiwa. A būsū zòleoñ we.‡

²⁵ Gbēe a fō gíéo. Gu pò a kēse lé a zeu píi, Dii á Lua a to gili ní víao gē būsūpideogue, lá à a legbèéwa.

²⁶ A ma! Mále báaadangu yá ní láaizlama yáo dileé gbá.

²⁷ Tó á Dii yádilea pò mále daé gbāo mà, a báadaágue.

²⁸ Tó í Dii á Lua yádileapiò mao, mé á té dii pò á ní dōozi, a láaizlwáe.

²⁹ Tó Dii á Lua géáño būsū pò ále gé síipi guu, à báaadangu yápi kpáwake Galiziũ gbe musu, í láaizlama yápi kpáwake Ebali gbe musu.§

³⁰ Gbepiò ku Yuudē be'ae baa, gu pò Kanaa pò kú Yuudē sēu kuu. A zà ní Mòle lío, bōaa ní Giligalio.

³¹ A bua Yuudēwa tia, í gé būsū pò Dii á Lua lé kpáwápi síi. Tó á sí a zòleu,

³² ò ikoyáò ní yádilea pò mále daé gbāo kūa, àò zíkewà.

12

Louisikiti mēndona

¹ Ikoyáò ní yádilea pò áò kūa būsū pò Dii á dezi káauo Lua kpáwá guuon ke: Gòò pò á kú we pii àò zíkewà.

² A bui pɔ́ ále ní b̀usu símápiɔ́ gulesɪ pɔ́ aa b̀ò gboɔ pii, gu pɔ́ aaɪ zɔ́bleu ní tááɔne gbè lesɪ ní s̀isɪɔ́ musu ní lí ỳeleleɔ gbáuo pii.

³ A ní sa'oklipiɔ́ gboɔ, í ní gb̀epeleɔ wíwí, í ní Asetaati lipelɔ́ kpasá à tékũ, í ní pɔ́ pɔ́ aa díle ní dii ùò dúúzɔ́, í ní t́ de gupíɔ́.

⁴ Asuli ke Dii á Luae, lá aaɪ ke ní diiɔ́newao.

⁵ Dii á Lua a gu díle á buie t̀ɔ́leu, aa t́ ɪ kuwá, ɪ aa sisíu. We áli géu

⁶ ní sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékũ ní sáaukpasá ní á pɔ́ kwideɔ́ ní á gbáɔ ní pɔ́ pɔ́ a a legbè Diiɔ́ ní á p̀eá gbáɔ ní á p̀tuo né s̀éiaɔ́,

⁷ ɪli p̀ɔ́ble Dii á Lua ae we ní á b̀edeɔ́, í p̀ɔ́nake zɪ pɔ́ á k̀èò yá musu pii, ké Dii á Lua báaadáágu yáí.

⁸ Asu ke lá wále ke la gbáewao, asa lá à wá baade pɔ́ gbá ɔ́ ále ke,

⁹ ké í ka b̀usu pɔ́ Dii á Lua lé kpáwá à kámaboupi guu yáao yáí.

¹⁰ Tó a bua Yuudéwa, mé a z̀ɔ́le b̀usu pɔ́ Dii á Lua lé kpáwá á pɔ́ ùpi guu, a to á ɪampakli e á wèle pɔ́ liaázɔ́ yá musu, ɪ ku d̀ɔ́ɔa.

¹¹ Dii á Lua a gu pɔ́ a t́ aɔ kuwá díléé, ɪli gé we ní pɔ́ pɔ́ mále díleɔ́ pii, sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékũ ní sáaukpasá ní á pɔ́ kwideɔ́ ní á gbáɔ ní p̀maá pɔ́ a a legbèèɔ́.

¹² Wekii á p̀ aɔ na Dii á Luawa, ápiɔ́ ní á negɔ́eɔ́ ní á nenɔ́eɔ́ ní á z̀ikenaɔ́ g̀ɔ́eɔ́ ní ǹɔ́eɔ́ ní Levii bui pɔ́ kú á be wéleu aai b̀usu kpaaleseánɔ́ɔ́.

¹³ A laaika! Asu sa'o gu pɔ́ kèéu,

¹⁴ sema gu pɔ́ Dii a díle á buie t̀ɔ́le guu bàasio. Wekii áli sa'ou, í yá pɔ́ mále daéɔ́ keu pii.

¹⁵ N beeo áli pɔ́ pɔ́ ále só kòlokpa gu pɔ́ kèéu, lá Dii á Lua báaadáágu léu. Gbè pɔ́ aa gbáleɔ́ ní gbè pɔ́ aa gbáleɔ́ pii aali só ní be wéleu, lá i tue ge bana sowa.

¹⁶ Ali pɔ́ kòlokpa a au b̀le k̀le t̀ɔ́le lán íwa. Asu aupi bleo.

¹⁷ Asu á p̀wena kwide pɔ́ á kpáa ble á wéleu ge véé ge nísi ge á p̀tuo nesana s̀éiaɔ́ ge pɔ́ pɔ́ a a legbèmeɔ́ ge á p̀eá gbáɔ ge pɔ́ pɔ́ má díle áli ma gbáɔ.

¹⁸ Ali ble Dii á Lua ae gu pɔ́ a se, ápiɔ́ ní á negɔ́eɔ́ ní á nenɔ́eɔ́ ní á z̀ikenaɔ́ g̀ɔ́eɔ́ ní ǹɔ́eɔ́ ní Levii bui pɔ́ kú á wéleu. A tó á p̀ líɔ́ na Dii á Luawa zɪ pɔ́ á k̀èò yá musu pii.

¹⁹ A laaika! Asu niazikpa Levii buiɔ́zi g̀ɔ́ pɔ́ á kú b̀usupi guuɔ́.

²⁰ Tó Dii á Lua á b̀usu káflé lá a déwa, tó ǹò ní lé á de, mé á ye só, áli só á p̀eáwa.

²¹ Tó gu pɔ́ Dii á Lua a se a t́ aɔ kuwá z̀áánɔ́, áli pɔ́ pɔ́ Dii kpáwá kòlokpa lá má dílééwa, í só á be wéleu á p̀eáwa.

²² Lá i tue ge bana só, áli so màa, gbè pɔ́ aa gbáleɔ́ ní gbè pɔ́ aa gbáleɔ́ pii.

²³ Asuli pɔ́ kòlokpasai sóo fá! Asa a au mé a wēni ũ. Asuli ǹò só ní a wēnioo.*

²⁴ Ali pɔ́ kòlokpa a au b̀le k̀le t̀ɔ́le lán íwa. Asuli aupi bleo.

²⁵ Asuli bleo, ké à e àò yá pɔ́ Dii yei ke yáí, ɪ aaafia, ápiɔ́ ní á buiɔ́ á kpe.

²⁶ Ali pɔ́ pɔ́ á díle Dii pɔ́ ũ a a legbèèɔ́ sé g̀eɔ́ gu pɔ́ a se.

²⁷ Ali sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékũ o Dii á Luawa aa gbagbakti, a ǹò ní a auo pii. Ali sáaukpasá ǹò só, ɪli a au éle Dii á Lua gbagbaktipiwa.

²⁸ Aɔ yá pɔ́ mále daépiɔ́ kua, ɪ z̀ikewá. Aɔ yá pɔ́ maá mé a zeví Dii ke, ké à e à aafia, ápiɔ́ ní á bui e g̀ɔ́pii.

²⁹ Dii á Lua a bui pɔ́ ále gé ní b̀usu símápiɔ́ midéé, í ní b̀usu si á z̀leu.

* 12:23 Daa 9.4, Lev 17.10-14, Zin 15.20

³⁰ A laaika! An kaalea gbea ásu zu bai guuo. Asu ní diio yāghbea à me, kpelewa buipio ì zoble ní diione, wà ke màa s̄o bá!

³¹ Asu ke Dii á Luae màao, asa yābēe p̄ Dii zau p̄i ò aaf ke ní diione, aaf sa p̄ wī a p̄ káteu à tékū o ní ní neḡe ní ní nen̄e lo se.

13

Zoblea dii palēne

¹ Aó yá p̄ mále daé̄o k̄ua pii, ío zikewà. Asu yāe káfi a guuo, mé ásu yāe bōuo.*

² Tó ānabi ge nana'onā f̄le á guu à mè, á seela ge dabudabu keé,

³ tó seela ge dabudabu p̄ á òé kè, mé a òé à te dii p̄ á d̄s̄ yāaozi, ío zoblēnē,

⁴ ásu ānabipi ge nana'onāpi yāmao. Dii á Lua mé á lé, àle á gwa, tó á nis̄na yeazi ní n̄semendoo.

⁵ Aó te Dii á Luazi, ío aà v̄ia v̄i. Aó aà yādilēo k̄ua, ío aà yāma. Aó zobleè, ío naaāzi.

⁶ Sema wà ānabipi ge nana'onāpi de, asa àle oé à bō Dii á Lua p̄ á bóle zobleu Egipi à á bó kpēe. Ale á ké zé p̄ Dii á Lua òb̄é á beuwāe. Sema à vāipi mid̄e á guu.

⁷ Tó n v̄i ge n dāuna dadōude ge n neḡe ge n nen̄e ge n nō yenzide ge n kp̄asia n swāf̄e asii guu à mè, wà gé zoblei dii p̄ ápi ge á dezīo d̄sōne,

⁸ bui p̄ kúán̄o k̄ai ge z̄āo diin nò, d̄únia léla e a léle diin nò,

⁹ n̄su wēe ñ aà yāmao. N̄su ní aà wēnagwa ñ s̄uukeāān̄o. N̄su k̄aedaāzio.

¹⁰ N̄ aà de. D̄oaa ñ aà pa ní gbeo, gb̄é k̄nīo i gbasā aà pápa.

¹¹ A aà pápa ní gbeo à de, asa a wēlēe à á ké Dii á Lua p̄ á bóle zobleu Egipiwāe.

¹² Tó Isailīo mà, v̄ia a ní kú n̄pīe, aa we yāv̄i bee taa ke á guu bō.

¹³ Tó á mà w̄lēe p̄ Dii á Lua lé kp̄awá à̄o ku a guūo dou wà mè,

¹⁴ gb̄ep̄aō f̄le w̄lēdēo swāf̄e, aa mè wà gé zoblei dii p̄ á d̄sōne,

¹⁵ à yāpi gbeagbea, í gb̄é̄o lala maamaa à ma. Tó wà yābē̄epi kè á guu s̄lanae,

¹⁶ à w̄lēpidēo dede ní f̄endāo mí̄m̄io, í w̄lēpidēo ní ní p̄tōuōo kaale p̄i.

¹⁷ A ní p̄ōo naaa kále gāae, í tes̄o w̄lēpiwa ní p̄p̄īo pii sa p̄ wī a p̄ káteu à tékū Dii á Luae ū. W̄lēpi i ḡs̄ bezia ū e gōpii, wasu ea kále bauo.

¹⁸⁻¹⁹ Asuli p̄ p̄ Dii á Lua d̄ile kaalep̄o ū kee sēo, ké aà p̄k̄uma p̄s̄l e weewāi. Tó a Dii á Lua yāmà, mé á aà yādilēa p̄ mále daé̄o gb̄āo k̄ua, mé a yá p̄ a yei kè, a wēnad̄é̄, i s̄uukeān̄o, i to à dasikū, lá à a legb̄é á dezi k̄aaūn̄ewa.

14

P̄ p̄ Dii d̄ile t̄e ū (Lev 11.1-47)

¹ Dii á Lua n̄é̄n̄ á ū. Asu à á me lili ge à á mi bo ge yá musuo,

² asa Dii á Lua gb̄é p̄ an kua adōān̄ á ū. A á sé d̄únia buīo guu a gb̄é yenzidēo ūe.

³ Asu t̄ēe bleo.

⁴ N̄ōo p̄ áli só̄n̄ ke: Zu, s̄a, ble,

⁵ bana, tue, bua, sae, yaa, gb̄o, kpasaa.

⁶ N̄ōo p̄ a swe paā pla mé ì p̄ōo a kòl̄ou à ea à̄o só, àli beēo só.

* 13:1 Zia 22.18-19

7 Tó a swε paaα plao, ge ɪli pɔbɔ a kòlou à èa sòo, ásuli sòo. Asu yiongo ge kífɛnɛna ge ɛn'ui'uina soo. Aaɪ pɔbɔ ní kòlou aa εa só, áma an swε paaαo. A nòò beε tɛ́.

8 Sàwa swε paaα, kási ásu soo, asa ɪli pɔbɔ a kòlou à èa sòo. A nòò beε tɛ́. Asu ɔkǎ a gεwǎ seo.

9 Pó pó kú í guu, tó a ka ní tεεo vɪ, àli só.

10 Pó pó ka ní tεεo vɪ sòo, à tɛ́, ásuli sòo.

11 Ali bǎ pó wi dilε tɛ́ ũoɔ só pɪi.

12 Bǎ pó áli sòoɔ tón ke: Yǎamusu, kúu, bǎso,

13 baε, zabǎ, bleaα bui pɪi,

14 gbagbaα bui pɪi,

15 koohũhũna, taataα, yaabεε bui pɪi,

16 koo bui pɪi, bǎyakpa, fana,

17 gáu, tεεpili, kpɔbɔ'ɪlena,

18 wǎaliana, yaapuna bui pɪi, wεlembǎ, sasi.

19 A kòò gǎsɪadeɔ tɛ́ pɪi, ásu soo,

20 a gǎsɪade pó de tɛ́ ũoɔ bàasi.

21 Asu pó pó gǎ ní azɪao soo.* A kpa bòmɔ pó kú á uawa àà so ge à yía buipǎlewa. Apɪo, Dii á Lua gbé pó an kua adoαn á ũ. Asuli blene nòò kuu ní a da yó'ioo.†

Pó kwide yádilea

22 Alio á bua pówɛna kwide kpa wɛ ní wɛo.‡

23 Ali ble Dii á Lua εe gu pó a se áli a sísiu, á pówɛna ní á vɛεo ní á nísio ní á pɔtuο nesana sɛ́iaɔ, ké à e àò Dii á Lua vɪa vɪ gɔɔpii yáí.

24 Tó gu pó Dii a sepi asu àò zǎε, mé á fɔ se à gεð we pɪio báαα pó a dàágupi yáí,

25 à yía, í gé ní a ñao we.

26 Ali pó pó á yei lú ní ñapio, zu ge sǎ ge vɛεe ge wɛ ge pó pó á pɔ gbà pɪi, í ble Dii á Lua εe we à pɔnakεð, ápɪo ní á bεdeɔ pɪi.

27 Asu niazɪkpa Levii bui pó kú á wéleuɔzio, asa aa bùsu kpaalεεáñɔo.

28 Ali wè àaɔde pó kwide kále á wéleuɔ,

29 á wéle Levii bui pó aa bùsu kpaalεεáñɔoɔ ní bòmɔ ní netone pó gwana vɪoɔ ní gyaa taasideɔ aai mɔ ble aa kǎ, Dii á Lua i báαadaágu zɪ pó ále ke yá musu pɪi.

15

Flatoane

(Lev 25.1-7)

1 Wè soplá ní wè soplao àliɔ fladeɔ ké.

2 Lá áli ke a yá musun ke: Gbé pó pó sèa a gbédeεe, àà ade ké. Asu flala a gbédeεe ge a gbéwao, asa wà flatoane kpàwakè Dii yáíε.

3 Nibɔ ɔ áli flalawà, ɪli fla pó kú a gbédeewa toè.

4-5 Tó a Dii á Lua yámà, mé ále zɪke yádilea pó mále oé gbǎɔwa ní laaio lé, taaside alio kú á guuo, asa Dii á Lua a báαadaágu bùsu pó ále kpáwá à gɔ vɪpi guue.

* 14:21 Lev 17.12-15, Zln 15.20 † 14:21 Bɔa 23.19, 34.26 ‡ 14:22 Nao 18.21

⁶ Dii á Lua a báaadaágu lá à a legbèéwae. Ame á fiado buiowa, áo flasemá ni vlo. Ame á kiblemá, i ke aame aa kiblewáo.

⁷ Tó á gbèe su gò taaside ù á guu búsu pò Dii á Lua lé kpáwá wéle guu, ásu á nòse kúkpàè à gí pò sèaièò.

⁸ Ali o poòè, à pò pò kèsàwà sèaè.

⁹ A laaika! Asu láasoo vái ke à me wè soplade pò wí fiadeo kéú kà káièò. Tó a biikè ní á gbé pò de taaside ùò, mé i pòe kpawào, tó à wiilè Diiwa á yá musu, a gòé duuna ùe.

¹⁰ A kpawà sòùòù, i ke ní nòsememplao no. Tó á kè màa, Dii á Lua a báaada zì pò á keou ní yá pò á keo pii.

¹¹ Taasideo láa á búsuuo.* A yáí tò mále oé, ali o poo á búsu gbé pò aa de wènadeo ge taasideo ùone.

Zogbaea yá (Bɔa 21.1-11)

¹² Tó wá á Ebelu dee gōe ge nɔe yíawá, ali zobleé wè sooloe, a wè soplade guu á aà bɔ zokeu, i gō azíae.

¹³ Tó ále aà gbae sɔ, ásu à aà gbae ogiio.

¹⁴ A aà gba á kpása pɔɔ ní á dɔ pɔɔ ní á vɛe pò á fèò. Lá Dii á Lua báaadaágu, à kpawá màa sɔ.

¹⁵ Lá a zoblè Egipi, ò Dii á Lua á bó, à to a yá dɔágu. Bee yáí ma yáe bee diléí gbá.

¹⁶ Tó á zɔe òé á kéwáo, ké a yeázi ní á bɛdeɔ, àle namama á kí yáí,

¹⁷ à ka sé, í aà swá fɔò kpɛle gbawa, i gō á zɔ ù gɔɔpii. A yá doupi ke ní zɔnɔeɔ lo.

¹⁸ Asu to zogbaea yápi kéé zì'ùò, asa zì pò á kèé e wè soolo ài de gbèwina póa leɛ pla. A aà gbae, i gō azíae, Dii á Lua i báaada zì pò á keou pii.

Pɔtuo nesana séiao

¹⁹ A á pɔtuo nesana séiao dile Dii á Lua pò ù. Asuli zíkè ní a zù nesana séiaoo. Asuli á sá nesana séia kákéleɔ.

²⁰ Wè ní wèò ali só ní á bɛdeɔ Dii á Lua ae gu pò á seu.

²¹ Tó pɔtuo népiɔ kee sáa vɪ, eɛ ge vɪa ge sáa vái pále a vɪn lò, ásu sa'òò Dii á Luawao.

²² Ali só bɛ, gbé pò aa gbáleao ní gbé pò aa gbáleaoɔ pii, lá i tue ge bana sowa.

²³ Asu só ní a auoo. Ali a kòlokpa a au bɔle kóle tɔɔle lán íwa.

16

Dikpeo yá (Bɔa 12.1-20, Lev 23.15-21)

¹ Tó mɔ pò wí me Abibu bɔ, ali Gēamusu dikpeke Dii á Luae, asa mɔpi guu ò á bɔánɔ Egipi gwáasna.

² A sa'ò Dii á Luawa ní zuo ge sá Gēamusu sa'obɔ ù gu pò Dii a seu a tó ìo kuwàù.

³ Asu pèe soòò. Aliò kàa so e gɔɔ soplá wèna ble ù, asa a bɔle Egipi ní wáaoe, á bɔa Egipi yá ìo dɔágu gɔɔpii.

⁴ Pèese'ese su àò ku gueí á búsuuo e gɔɔ soplápi ge paò. Sa pò á o dikpegɔɔ séia oosi, ásu a nòò kɪni to gu dɔwàò.

⁵ A Gēamusu sa'oa zé vɪ búsu pò Dii á Lua lé kpáwá wéle guuo,

* 15:11 Zaa 12.8

⁶ sema gu pɔ́ a se a tɔ́ ɔ́ kuwà bàasio. Wekii áli Gẽamusu sa'ou oosiele á bɔ́lea Egipi dikpeɔ́.

⁷ Ali sa'onɔ́ɔ́ fùuke, í só gu pɔ́ Dii á Lua a seu. Tó gu dɔ́, í tá be.

⁸ Aliɔ́ kàa so e gɔ́ɔ́ soolo, a gɔ́ɔ́ soplade zí í kàaa Dii á Luae. Asuli zle ke zibeézlo.

⁹ Za gɔ́ɔ́ pɔ́ a na pɔ́kekeawa, áliɔ́ ášãa nao, a soplade

¹⁰ í gbasá Páteko dikpeke Dii á Luae. Lá á báadaágu léu, áli gbadaè màa.

¹¹ Ali pɔ́nake Dii á Luae gu pɔ́ a se a tɔ́ ɔ́ kuwà, ápiɔ́ ní á negɔ́e ní á nenɔ́e ní á zɔ́ɔ́e ní á zɔ́ɔ́e ní Levii bui pɔ́ kú á wéleu ní bòmɔ́ɔ́ ní tone pɔ́ gwana vío ní gyaa taaside pɔ́ kú á guu.

¹² A tó á zɔ́blea Egipi yá àɔ́ dɔ́águ, í zíkè ikoyápiɔ́wa ní laaio.

¹³ Pɔ́gbèa ní vèbe'ifèao gbèa áli Lákpèdɔ́a dikpeke e gɔ́ɔ́ sopla.

¹⁴ Ali pɔ́nake dikpepi guu, ápiɔ́ ní á negɔ́e ní á nenɔ́e ní á zɔ́ɔ́e ní á zɔ́ɔ́e ní Levii bui ní bòmɔ́ɔ́ ní netone ní gyaa pɔ́ kú á wéleu.

¹⁵ Aliɔ́ dikpepi ke Dii á Luae e gɔ́ɔ́ sopla, gu pɔ́ a seu, asa Dii á Lua a báadaágu ní á buapɔ́ɔ́ ní zí pɔ́ á keɔ́ pii, á pɔ́na í ke zài.

¹⁶ Wè ní wèo gèn áaɔ́ á gɔ́e lí gé níza ɔ́bɔ́ Dii á Luae gu pɔ́ a seu, Kàaso dikpe zí ní Páteko dikpe zí ní Lákpèdɔ́a dikpe zí. Gbèe su azía ɔ́bɔ́ Dii e ɔ́giio.

¹⁷ Baade lí gé ní gbao báaa pɔ́ Dii á Lua dáaágu léu.

Yágɔ́gɔ́a

¹⁸ A yákpalekena ní gbàadeɔ́ diledile á bui ní buio guu wéle pɔ́ Dii á Lua lé kpáwáɔ́ guu pii. Aali yákpaleke ní gbéɔ́ a zéwa.

¹⁹ Asuli yágɔ́gɔ́ koleao. Asuli gbagusaesio, asa gbagusae í ɔ́nɔ́nɔ́ vɔ́lakúe, mé í gbèmaaɔ́ yá fuangba.

²⁰ Aliɔ́ te yázedei, í e àɔ́ ku, í gɔ́ bɔ́su pɔ́ Dii á Lua lé kpáwápi ví.

²¹ Asuli Asetaati lí péle sa'okli pɔ́ á bo Dii á Lua pɔ́ ɔ́ saeɔ́.

²² Asuli gbepéle we tãa ɔ́o, asa Dii á Lua zaue.

17

¹ Asuli sa'ou Dii á Luawa ní zu ge sá vâi ge a sãadeoo, asa Dii á Lua ye yá bee taa glyáio.

² Tó gbèe ku wéle pɔ́ Dii á Lua lé kpáwáɔ́ guu, gɔ́e ge nɔ́e, mé àle yá pɔ́ Dii á Lua yeio ke, àle Dii báakuaáɔ́ yá gboo,

³ àle zɔ́ble dii páleɔ́ne, àle kúlené ge íatè ge mɔ́vua ge saanaen nò, lá má òé ásu keowa,

⁴ tó á mà màa, à yápi gbèagbèa maamaa. Tó wà yábèepi kè á guu slanae, mé a sea vío,

⁵ à gɔ́e ge nɔ́e pɔ́ yávâipi kè se bɔ́aàno bíibɔ́leu, í aà pápa ní gbèo á de.*

⁶ Tó seeladeɔ́ ku gbèɔ́n pla ge áaɔ́,† à gbépi de. Asuli gbède gbé mendo seeladeke yá musuo.

⁷ Seeladeɔ́ mé aa dɔ́aa aà pá, gbépii í gbasá aà pápa, ké vâi e láa á guu yáí.‡

⁸ Tó wà mò ní gbé káalao á be wéleu, mé yápi kèè zí'ù, í fɔ́ á kèkeo, gbèdea ge yágɔ́gɔ́a ge gbèke a lan nò, á géɔ́nɔ́ gu pɔ́ Dii á Lua a seu.

⁹ Í géɔ́nɔ́ sa'ona Levii bui kfi ní gbé pɔ́ de yákpalekena ɔ́ gɔ́ɔ́ beeo. A yápi gbèagbèamá, aai oé lá wa yápi gɔ́gɔ́.

* 17:5 Bɔ́a 22.19 † 17:6 Mat 18.16, 2Kln 13.1, 1Tim 5.19, Èbe 10.28 ‡ 17:7 1Kln 5.13

10 A ke lá aa oé gu pò Dii a seuwa. A laaika! A ke lá aa daéwa píi.

11 A zíkè ikoyá pò aa dàéwa ní lá aa yákpale mǐdeò. Asuli pǎale òplaaí ge zεεio.

12 Tó gbé káamai ví, mé i yákpalekèna ge sa'ona pò lé zíkè Dii á Luæ yámao, a gbépi de à vái bò á guu.

13 Tó Isailiò mà píi, vía a ní kú, aa dóérinò bò.

Kia yá

14 Tó a gē bùsu pò Dii á Lua lé kpáwá guu, á sí a zǒleu, á me wà gbé dile wá kía ù, lá bui pò liaawázio kèwa. §

15 A gbé pò Dii á Lua a se á guu dile á kía ù. Asuli buipále dile a ùo.

16 Kíapi suli sǒ káaaazi dasio. Asu to gbéò gé sǒ dasi wεεlei Egipto,* asa Dii oé à mè, ásu εa gé we boε.

17 Asu nǒse dasio,† ké an yá su aà sǒ bleo yáí. Asu ánuusu ní vuao káaaazi zǒzǒo.‡

18 Tó à kpalablè, aà ikoyá pò na sa'ona Levii buiò òzle bee ké láu azía pò ù,

19 ò kúa, ò a kyoke e a wēni léu, ké à e víakea Dii á Luæ dada, ò aà ikoyáε beeò kúa píi, i aà òtonðkíi gwa.

20 Asu azía se lesí de a gbéola à pǎale ikoyáε òplaaí ge zεεio, ké aàpi ní a buiò e gēgē Isaili kpalau yáí.

18

Sa'onaò ní Levii buiò baa

1 Sa'onaò ní Levii buiò píi su bùsu kpaalese lán Isaili kǐniòwao. Sa pò wí o Diiwa wà a pò nísi káteu à tékú pò kǐniò ní pò pò wí aà gbao ò de ní pòblea ù.

2 Aa bùsu kpaalese ní ní gbéò. Dii mé ní baa ù lá a ònéwa.*

3 Tó gbé lé sáaukpa sa'o ní zuo ge sá ge ble, aàli a ò do ní a gεε'uo ní a basaaò kpa sa'onaòwa ní pò ù.

4 A á pówen káau ní á vεε káauo ní á nísi káauo ní sáká pò á kèεle séíàò kpámá,

5 asa ampiò Dii á Lua ní sé á buiò guu, aao sa'ozí ke ní a tǒo gǒpii, ampiò ní ní buiò.

6 Tó Levii buiò Isaili wéle pò a kuu, ké àle gu pò Dii a seu nide yáí, mé à gè zǒle we,

7 ali sa'ozí ke ní Dii a Lua tǒo, lá a gbé Levii buiò pò lé zíkè Diiε weòwæ.

8 Ali a baa ble lánwæ, pò pò aà mae bedεò lí kpásàè bàasi.

Luayáðnsaiò yábèkεa

9 Tó a gē bùsu pò Dii á Lua lé kpáwá guu, ásu buiò pò kú weò yábèkεa dadao.

10 A gbèe su sa pò wí a pò káteu à tékú o ní a negðε ge nǒεoo. Màsokena ge gbèkòlekèna ge wεεlekèna ge pòdamade† su àò kú á guuo

11 ge εsebèede ge welende ge táade ge gèsisina.

12 Asa yábeetaakènaò bèε Diiε. Yábèε beeò kea yáí ò Dii á Lua lé buipio yáíé.

13 Aò ku tàaesai Dii á Luæ.‡

Anabi zǒε a mǒ

14 Buiò pò àle ní bùsu símápio, aàí táadeò ní màsokènaò yáma, áma ápio, Dii á Lua i wéíó.

15 Dii á Lua a á buiò gbèe se ánabi ù lamawa. Aà yá ò áli ma. §

§ 17:14 1Sam 8.5 * 17:16 1Kia 10.28 † 17:17 1Kia 11.1-8 ‡ 17:17 1Kia 10.14-22 * 18:2 Nao 18.20 † 18:10 Bǒa 22.17 ‡ 18:13 Mat 5.48 § 18:15 Zln 7.37

16 Yá pò á gbèa Dii á Luawa gɔɔ pò a kɔ kàaa Olebun we. A mè Dii á Lua su yá'oe lɔ, á ye té zɔɔpi gwaaio, ké ásu gao yáí.*

17 Dii òmɛɛ à mè á yá pò á òpi maa.

18 A mè á tó á gbèe gɔ ānabi ũ lamawa, i a yá sóso kaè aà léu, ānabipi i yá pò Dii dàepi oé píi.

19 Tó gbé i swáse Dii yá pò ānabipi a o ní aà tóio, Dii a yápi la adewae.†

20 Tó gbé kàamai vɪ, mé á yá pò Dii i daeo ò ní aà tó, ge à yá'ò ní dii pale tó, wáli ānabi bee taa de.

21 A gí láasookéi à mɛ: Kpelewa wá e yá pò i bɔ Dii kíio dsi?

22 Tó gbé yá'ò ní Dii tó, mé yápi i keo ge i gbesuo, yá pò Dii i oon we. Gbépi kàamai mé tó à yápi ò. Asu vɪakɛ̀o.

19

Misiwēleɔ

(Nao 35.9-28, Yoz 20.1-9)

1 Tó Dii á Lua bui pò ále ní bɔsu kpáwáɔ mǐdeé, mé a ní bɔsupi sɪ, a zɔle ní wéleɔ ní ní kpéɔ guu,

2-3 à bɔsu pò Dii á Lua lé kpáwápi kpaalè lee áaɔ, í wéle mèn áaɔ dile dodo bɔsupi guo, í zebɔ pépe wélepiɔwa, ké gbēdena lí e bàale ta we.

4 Tó kai mé mò, ɔ gbé a gbēdee dè, mé íie ku aàpi ní gbé pò a dèo zānguo za zio, lá ali ken ke. Aáli bàale ta wélepiɔ dou azia misia yáí.

5 Tó gbé su gè lizíi líkpeu ní a gbēdeeo, mé á mɔ sè, àle mɔ lí léi, tó a wétè wò gè aà gbēdopi pà à gà, gbé pò yá bee taa aà lè, aáli bàale ta wélepiɔ dou azia misia yáí.

6 Tó i wéle dile máao, dae pò a tɔsiwá a péle gbēdenapizi ní pɔfɛoe, i aà de, ké wéle pò wa dile kè zà yáí. I ka wà aà de sɔo, asa a líkua ní gbé pò á dèo no.

7 Bee yáí má òé à wéle mèn áaɔ dile.

8-9 Tó ále zɪke yá pò málé dileé gbāe beeɔwa, mé á kúa píi, tó á ye Dii á Luazi, mé á be aà zéu gɔɔpii, a tó á bɔsu zɔɔkū, lá à a legbè á dezi káauɔnewae. Tó á bɔsupi kpáwá píi, à ea wéle dile mèn áaɔ lɔ, á káfi áaɔ pò á dile káau guu,

10 ké wasu táaesaidé de, aà gaa yá i wí á musu bɔsu pò Dii á Lua lé kpáwá à vɪpi guo yáí.

11 Tó gbé íisè ní a gbēdeeo, mé àle aà kpakpa e à gè kúsiwá à aà dè, ɔ à gbàsa bàalè tà wélepiɔ dou,

12 aà wéle gbēzɔɔ gbéɔ zɪ aa aà kú suoné, wi aà kpa dae pò a tɔsiwáwa, i aà de.

13 Asu à aà wēnagwao, í gbēdea táae bɔ á bɔsuu, á kua iɔ na.

Seeladeɔ

14 Bɔsu pò Dii á Lua lé kpáwá à sipi guu, tó a tɔle kpaalesè, á gbèe su a gbēdee kɔɔ pò gbé káauɔ dà se sɔo.*

15 Asuli yáda gbé pò táae ge duunakèla gbé mendo seeladeke yá musuo. Tó seelade kà pla ge áaɔ, áli yápi sí.†

16 Tó seelade pásí lé bɔbɔ ní gbéɔ,

* 18:16 Bɔa 20.19 † 18:19 Zln 3.22-23 * 19:14 Iko 27.17 † 19:15 Nao 35.30, Iko 17.6

17 sema gb̄ɛn pla pɔ aa yávi ní k̄ɔpɔi gé sa'onao ní yákpalekena pɔ kú gɔɔ beɔ le Dii k̄i,

18 yákpalekenapi i wéte yápizi maamaa. Tó aa è ɛ ɔ seeladepi lé to, à yádò a gb̄deewae,

19 wa yá pɔ àle wɛle wà ke a gb̄deeeɛpi keè. Màa àli ke, vâi i lãa á guu.

20 Tó gb̄é kinɔ yápi mà, vía a ní kú, aa we yávai bee taa ke á guu bau lo.

21 Asuli gb̄ee wēnagwao. Ali ga fiabo ní gao, wé ní wéto, swaa ní swaao, ɔ ní ɔ, gbá ní gbáo.‡

20

Zlkaa yá

1 Tó a ge á w̄leowa zlu, mé a ní s̄ɔ ní ní s̄go ní ní zlḡɔ pɔ an dasi deálo è kpá, ásu víakenéto, asa Dii á Lua pɔ á bóle Egipi kúáno.

2 Tó àle z̄i s̄ouke, sa'ona lí mó yá'oi zlḡɔne

3 à me: Isaili zlḡɔ, à swákpa à ma! Ale gé á w̄leowa zlu gbá. Asu to s̄ó k̄éáguo. Asu to vía á k̄úo. Asu to gili ḡéáguo. Asu to iwãa ká á p̄ao.

4 Dii á Lua mé lé géáno lélei á w̄leowae, a to à z̄ible.

5 Gb̄ɛz̄ɔɔ i o gb̄éne aa me: A déme kpé dafu d̄ò, mé i iu yáao ni? Ade ɛa ta a be, ké asu ga z̄l̄au, gb̄ɛpále iuo yáí.

6 A déme v̄ɛbu v̄i, i a m̄oake yáao ni? Ade ɛa ta a be, ké asu ga z̄l̄au, gb̄ɛpále i a m̄oakeo yáí.

7 A déme n̄okpama v̄i, i se yáao ni? Ade ɛa ta a be, ké asu ga z̄l̄au, gb̄ɛpále seo yáí.

8 Gb̄ɛz̄ɔɔpi i ɛa yákañi gb̄éne aa me: A déme vía v̄i s̄ó k̄èaàgui? Ade ɛa ta a be, ké aà gb̄é kúsu su kwe laaàwao yáí.

9 Tó gb̄ɛz̄ɔɔ yá'ónè aa làa, aali zlḡɔ d̄oanao dile aa d̄oaa gb̄éne.

10 Tó a ge lélei w̄léewa, àli o w̄lépideone ḡla aa níza kpáwá z̄ikasai.

11 Tó aa w̄èi, mé aa ní w̄lé gba w̄éé, w̄lépideo i ḡɔ á zlḡbaakenao ù, aai z̄obleé.

12 Tó aai á yama s̄o, mé aa f̄lewá ní z̄loɛ, à ní káka ní w̄lépiu.

13 Tó Dii á Lua w̄lépi n̄àé á ɔz̄i, à a ḡɛo dede ní f̄endao pii.

14 N̄ɛo ní néo ní p̄ɔtuoo ní w̄lépi p̄ɔ s̄o, à séle áz̄la pɔ ù pii. Ali á w̄leɔ pɔ pɔ Dii á Lua kpáwá m̄oake.

15 Màa á ke ní w̄lé pɔ z̄ááno maamaa, i ke bui pɔ kú k̄aie bee w̄léno.

16 Bui pɔ Dii á Lua lé ní búsu kpáwápi w̄léno s̄o, ásu p̄ɛ to a guu b̄éto, baa gb̄enaz̄ina.

17 A Iti ní Am̄leɔ ní Kanao ní Pelizio ní Iviɔ ní Yebusi midè míom̄i, lá Dii á Lua díléwa,

18 ké aasu yáb̄ɛ pɔ aai z̄obleò ní diione daé, í duunake Dii á Luaɛo yáí.

19 Tó a koez̄ò w̄lélei ḡɔpla, àle z̄ikañi ké à w̄lépi si yáí, ásu m̄o t̄o lí pɔ w̄i a be bleowao. Alio lípi be ble, ásu z̄o. Líne, i ke gb̄enaz̄ina pɔ a m̄omá z̄luo no.

20 N̄ beeo á f̄s̄ lí pɔ á d̄s̄ w̄li a be bleo z̄z̄z̄, ké à e gbá les̄i daò e w̄léde pɔ aale z̄ikañi ge fuò.

‡ 19:21 B̄a 21.23-25, Lev 24.19-20, Mat 5.38

21

Gbēdeā gusaē yá

- 1 Tó wà b̀ò gēwa bùsu p̀ó Dii á Lua lé kpáwápiu, mé wa aà d̀èna d̀so,
 2 á gbēz̀ɔɔ ní á yákpalekenáɔ gé wéle p̀ó kú weɔ gwagwa, lá a zà de ní gēpio.
 3 Wéle p̀ó aa è a kái ní gēpio, wélepi gbēz̀ɔɔ zununu p̀ó wi zuudaè à zíkè yáao
 se
 4 gèò swa p̀ó a í lí bao mé wi gupi kàsakè wà p̀òt̀ò we yáao sae. Weki aa zupi
 waa flu aa de.
 5 Sa'ona Levii buiɔ i s̀ò kái sa, asa Dii á Lua ní sé a gbàgbanaɔ ùe, aa samaa'òé
 ní a t̀soe. Tó yákele f̀èle ge tó wà gbēe k̀è'la, aame aaliɔ yá bee kekēa zé v́.
 6 Wéle p̀ó kái ní gēo gbēz̀ɔɔpiɔ ní ɔ p̀ipi zu p̀ó wà a waa f̀i swa saepi musu,
 7 aai mē: Wáme wa gbépi d̀èo, wi wesieo.
 8 Dii, s̀uukué ní n gbé Isaili p̀ó n ní bóɔ. Nsu to táesaide dea yá wí n gbé Isailio
 musuo. Maa aa láka gbépi deaa,
 9 í bó táesaide dea yáú, asa a yá p̀ó maa Diie k̀è.

Zìz̀ɔ nɔe seā nɔ ù

- 10 Tó a gē á wèleɔwa z̀lu, mé Dii á Lua ní náé á ɔz̀i, a ní k̀ukú z̀z̀ɔ ù,
 11 tó á gbēe nɔ è ní guu, aà kákaa k̀èè maa, mé a yeaazi, ali aà se nɔ ù,
 12 i aà dile a be, nɔepi i a mi bo, i a ɔk̀ɔɔ z̀z̀z̀,
 13 i a z̀k̀ez̀wáa polo k̀óle. Nɔepi iɔ ku g̀pi be, i a de ní a dao gaa ɔɔb m̀o do. A
 gbea g̀pi i ɔnawà à aà se nɔ ù sa.
 14 Tó nɔepi i kaaàguo, aà aà gbae i g̀s az̀iae. Asu à aà yíao. Asu à aà dile z̀o
 ùo, asa à aà d̀s nɔe ù k̀ò.

Yoakeze

- 15 Tó g̀se nɔ v́ pla, mé a ye adozi de adoa, tó aa neg̀seɔ Ìaàno mípla mípii, tó
 nɔ p̀ó a yeio mé ne'Ìaàno káau,
 16 g̀pi su yoake di nɔ p̀ó a yei née nɔ p̀ó a yeio yoa gbēu túbi kpaalea yáio.
 17 Sema aà yoake d̀s a nɔ p̀ó a yeio née, i aà baa kpawà lee pla a p̀so kpaalea
 guu, asa népi mé aà g̀sakenē séia ù, ɔmē yoakeze v́.

Neg̀se swágbaa

- 18 Tó g̀se neg̀se swágbāa sòlede v́, mé Ìli a de ní a dao yámao, baa ké aai aà
 swágagae,
 19 aà de ní aà dao aai aà kú wà geaàno gbēz̀ɔɔ k̀ii wéle b̀leu,
 20 aai oné: Wá née beea swágbāadee, mé a sòle v́. Ìli swáse wá yáio. Lé'udee
 mé wēmin sae.
 21 Wéle g̀seɔ i aà pápa ní gbēo mípii wà aà de, ké v́i e láa á guu yáí. Isailio i
 yápi ma mípii, v́i a ní kú.
 22 Tó gbēe duunakè, à kà wà aà de, mé a aà d̀è, a aà gē lòo líwa,
 23 ásu to gusi à aà gē le líwao. A aà v́i z̀ibeez̀i, asa gbé p̀ó wa lòo líwa á gbé
 p̀ó Lua láaik̀èwàe.* Asu to bùsu p̀ó Dii á Lua lé kpáwá gbāle máao.

22

Gbēpale p̀so yá

- 1 Tó n bó n gbédee zu ge aà sáwa à v̀úaa, ínsu p̀ópi to weo. Kú suoè.

* 21:23 Gal 3.13

² Tó n gbédeepi be ku káio, ge tó ní aà d5oe, pópí dile n be e aà mò welei, ní gbasa ñ kpawà.

³ Maa ný5 ke ní aà zaa'Inao ge aà zwāa ge pópú sù vūaa ní gbédeewan nò, mé n bōwà. Nsuli tó weo.

⁴ Tó n n gbédee zaa'Ina ge aà zu è, à lèlèwà zéu, ísu d3aazío, ñ aà feleaàno.*

Ikoyá pále

⁵ N5ee suli g5e p3kasa dao, mé g5ee suli n5e p3kasa dao, asa Dii á Lua ye yápikena gtyáio.

⁶ Tó ní be zéu, mé n bā sakpe è lí musu ge zlé, a né ví kau ge gbe, mé an da kúrla, ísu bāpi kú ní a né5 pii sánuo.

⁷ To bāpi gēzea, ní aà né5 séle, ké n kua e à na, ní wēni ke.

⁸ Tó n kpé dafu d5, gíbo a musu y3onno ñ liai, ké gbēe su bāe a musu, aà gaa yá i wí n musuo yáí.

P3bui yáalea

⁹ Asuli p3pále bui ba á vēebuuo. Tó a gi, á vēeβe5 ní p3wenapio a g5é tē ũe.

¹⁰ Asuli zu nak5wa ní zaa'Inao à sapa'Ino.

¹¹ Asuli p3kasa p3 wa tã ní sākāo ní buao yáalea dao.†

¹² Ali tufada á p3kasa5 léi.‡

Wídaa n5ewa yá

¹³ Tó g5e n5sè mé à wùlè5, 5 à gbāsa yeio,

¹⁴ tó à yá dasi d5wà, à aà t5 53kpà à mè: Ma n5ee bee sè, ké ma wuleaàno, mi aà 5 eo,

¹⁵ n5epi de ní aà dao aa ge gbēz555 le wéle b3leu ní ní né 5'ea seelao.

¹⁶ N5 mae i o gbēz555ne a me: Ma a né kpà g5ee beewae. Ké a sè, 5 a yei lo.

¹⁷ 5 à yá dasi d5 ma népiwa à mè, i aà 5 eo. Ma né 5'ea seelan ke. N5 de ní aà dao i aà daa zwāau zwāa audepí poo wéle gbēz555 ae.

¹⁸ Wéle gbēz555 i g5pi kú, aai aà wetá,

¹⁹ aai ánu5u 5watē baso siwà, aai kpa n3pi maewa, ké à Isaili nen5e léso t5 53kpà yáí. G5pi i5 n3pi kúa a be. A n3pi yaa zé v1o e à ge ga5.

²⁰ Tó yápiá slanae, mé wi n3pi 5'ea seela eo,

²¹ wà n3pi se ge5 aà mae kpé kpele, wéle g5e5 i aà pápa ní gb5e5 wà aà de, asa à wíyá kè Isaili búsuu, à káaluakà a mae uae, vāi i láa á guu.

²² Tó wà g5e kú ní n3zāe5, wāli ní de mípla mípii, n3epi ní g5e p3 wùleaàn3pio, vāi i láa á Isaili5 guu.

²³ Tó wà g5 kè wéndia lésoe, mé g5ee kpāaūaàno wéle guu, à wùleaàno,

²⁴ ali gérn5 wéle b3leu an pla mípii, í ní pápa ní gb5e5 à ní de. Wa wéndiapi de, ké wéle guue, mé à gí wiid3iwà yáí. G5pi s5, ké à kùsi a gbédee n3wa yáí. Maa ali ke, vāi i láa á guu.

²⁵ Tó sēu 5 g5e kpāatí ní wéndia léso p3 wà g5 kè55, à kùsiwà à wùleaàno, g5epi a ga adoe.

²⁶ Asu yāe ke wéndiapi5e, asa i yá p3 kà wà aà de ke5. Yā doupi5e ní gbé p3 gbēdè5,

²⁷ asa à b5 wéndia g5depíwa sēue. Baa ké n3epi wiid3wà, gbēe ku we à aà suabao.

* 22:4 B5a 23.4-5 † 22:11 Lev 19.19 ‡ 22:12 Nao 15.37-41

28 Tó g5ε kpàaũ ní wéndia léso g5saideo, mé à kùsiwà à wùlèaàṅ, tó wà bòmá,

29 g5εpi a ánuసు డాతే blakwi kpa aà maewae, i aà se nɔ ũ, ké à kùsiwà yáí. § A nɔεpi yaa zé v1o e à ge gað.

23

1 Gbēe su a mae nɔ se à gē a mae gēk1io.*

Gbē pɔ zεv1 aà gē Isailio kōkāaa guuo

2 Gbē pɔ a lε wia ge a g5εkebo z5εa zεv1 à gē Dii gbēo kōkāaa guuo.

3 Naaene zεv1 aà gē Dii gbēo kōkāaa guuo, baa bui pɔ népi a ke e an buiwa.

4 Amɔn1o ní Mɔabuɔ zεv1 aa gē Dii gbēo kōkāaa guuo, baa an buio e an buiwa. †

5 Asa gɔɔ pɔ á be zéú á boa Egipi gbea, aai mɔ á yàaekei ní pēεoo, aai í kpáwá á m1o. Aa flabò Beɔɔ né Balaau, Petoo pɔ kú Mesɔptami bùsu gbēe aà láaiz1wáε, ‡

6 kási Dii á Lua i we Balaau yámào, § à saváipi lile samaa ũ, ké a yeázi yáí. §

7 E à ge àò kuo, ásu buipio aafia ge an boa maa wεεleo.

8 Asu Eɔɔũ bɔbɔboo, asa á daεone. Asu Egipio bɔbɔboo, asa á kú an bùsuu bɔmɔɔ ũ yāae.

9 Sea za ní s1wenaɔwa aame aali e gē Dii gbēo kōkāaa guu.

Kua z1lau gbālesai

10 Tó a ge á wēleoɔwa z1u, mé á kú bòou, à laaika gbāleai.

11 Tó á gbēe az1a è gwāas1na, à gbālèn we. Ade bɔ bòou, io ku we. Asu gē bòou.

12 Tó oosi kè, aà zu'o, i su bòou íatē gēa kpéu gbea.

13 A gu pɔ áli gē bíikpekeui dile bòo kpe.

14 Ali εyɔbɔ kúa á g5keboɔ guu. Tó a ge bíikpekei, ali εyɔ, tó a bíikpekè á làa, lílì búskaa.

15 Asa Dii á Lua 1o be á bòou, àò á d5ae, i á wēleo naé á ɔz1. Sema á bòoo ku gbālesai, ké Dii su gbāsi eu, i bɔ á kpeo yáí.

Ikoyae

16 Tó zɔε baalè a diie, à mò az1a kpáwá, ásu à aà kpa a diiwao.

17 A to aàò kúánɔ gu pɔ a yeiu, á wéle pɔ kèè maau. Asu à aà wetāo.

18 Isailio nɔεe ge g5εe su g5 táakpe káaluua ũo.*

19 Asu mɔ Dii á Lua kpéu ní káaluuka'5ao à légbá dɔowào, asa Dii á Lua ye káaluua glyáio.

20 Tó a pɔε sèa á gbédeee, 5a ge ble ge pɔpālen nò, ásu a idiaèo.

21 A a idia bui z1loε, ama ásu dia á gbédeeeo, Dii á Lua i báaadaé á z1 píiu bùsu pɔ ále gé s1ipi guu. †

22 Tó a lekè Dii á Luawa, ásu to a flaboa gɔɔ gágao, asa Dii a á lá a yáí, i g5 duundeɔ ũε. ‡

23 Tó i lekewào, á g5 duundeɔ ũo.

24 Yá pɔ bò á léu, ali zikewá ní laaio, asa a lekè Dii á Luawa ní pɔεāoε.

25 Tó a gē á gbédee vēεbuu, à vēεbe ble we lá á yeiwa à ká, ama ásu bobo ka gbíu à suòo.

§ 22:29 Bɔa 22.15-16 * 23:1 Lev 18.8, 20.11 † 23:4 Nεε 13.1-2 ‡ 23:5 Nao 22.1-6 § 23:6 Nao 23.7-24.9 * 23:18 Lev 19.29 † 23:21 Bɔa 22.24, Lev 25.36-37, Iko 15.7-11 ‡ 23:22 Nao 30.1-16, Mat 5.33

²⁶ Tó a gē á gbédee pówembuu, à a sáo we ní ɔ, áma ásu kɔma ká á gbédee pówenai à kēo.

24

Gia nɔzi yá

¹ Tó gōee nɔsè, mé nɔpi yá i kaaáguo, ké a è a dɔé'li ví yáí, mé à gínzila* kè kpàwà à aà yàò,

² tó nɔepi b̀ò aà be, à gè zā pāle kè,

³ mé gō plaadepi yeaázio, tó à gínzila kè a kpàwà à aà yàò s̄o, ge gō plaade p̄o aà s̄epi gán lò,

⁴ gō p̄o aà yà s̄éia zé ví à aà se nɔ ũ bo, asa à d̀baa à aà òkpàè. Dii ye yá bee ḡiyáio. Asu bùsu p̄o Dii á Lua lé kpàwá á p̄o ũ òkpao.

Ikoyaeɔ

⁵ Tó gbé nɔsè dafu, asu gé zllauo, mé wasu zldaè zào. Wa aà ké, iɔ ku be wè do, ké aà nɔ p̄o a s̄epi p̄o e ào na.

⁶ Wasu gbēe wísilɔgbɛ t̀ɔmasio, baa a né, asa aà wēni t̀ɔmasian we.

⁷ Tó gbé á Isaili dee sè kpáí, à aà kè zɔ ũ ge à aà yian nò, sema à kpáipi de, v̄ai i láa á guu.†

⁸ A láai ka kusui, í laaidɔ a yá p̄o sa'ona Levii buio óéwa maamaa. Lá má dilénéwa, àò k̄ua m̄aa.‡

⁹ A to yá p̄o Dii á Lua kè Miliaũe zéu á b̄oa Egipi gbɛa d̀oágu.§

¹⁰ Tó n p̄o s̄ea n gbédeee, n̄su gē aà kpéu n̄ aà zwāa sí t̀ɔoma ũo.

¹¹ Ze n̄ aà d̄a bàasi, i b̄one n̄ n zwāapio bàasi we.

¹² Tó taasidee, n̄su n̄ȳo k̄ua e n ge taò kpéuo.

¹³ Ge n̄ kpawá e latè àò gé ḡei kpéu, i e i n̄ a zwāapio. A f̄okpama, yá p̄o n̄ k̄epi i k̄e Dii á Luae na.*

¹⁴ Asu á gbèwina p̄o de taaside wēnade ũ wet̄ao, á gbé Isaili ge b̀om̄o p̄o kú á bùsu w̄éleun nò.

¹⁵ Aliɔ aà flaboè lá gu lé d̄o e latè àò gé ḡei kpéu, asa taasidee, mé aà wé d̄o a sai. Tó m̄aa no, a wiile Diiwae, í ḡo t̄aaedeɔ ũ.†

¹⁶ Maeɔ ga n̄ néo duuna yáio, mé néo ga n̄ maeɔ duuna yáio. Baade a ga azla duuna yáie.‡

¹⁷ Asuli yáḡoḡo b̀om̄o ge tone p̄o gwana víoɛ ɔkpeaio. Asuli gyaa gbēando p̄okasa t̀ɔmasio.

¹⁸ Ké a z̀oblè Egipi, § Dii á Lua á b̄ou, à to a yáɔ d̀oágu. Bee yáí m̄alɛ yáe bee dileié àò k̄ua.§

¹⁹ Tó ále p̄ok̄eke bua, mé á p̄o bàaae yá s̄aágu, ásu ea gé séio. A bee to b̀om̄oɔne n̄ netone p̄o gwana víoɔ n̄ gyaa taasideɔ, Dii á Lua i b̄aaadaágu n̄ z̄í p̄o ále k̄eo píi.

²⁰ Tó ále kuke, ásu a be k̄onw̄eo. A bee to b̀om̄oɔne n̄ netoneɔ n̄ gyaaɔ.

²¹ Tó ále v̄éɛ bobo, ásu a be k̄onw̄eo. A bee to b̀om̄oɔne n̄ netoneɔ n̄ gyaaɔ.*

²² A tó á z̀oblea Egipi yáɔ d̀oágu. Bee yáí m̄alɛ yáe bee dileié àò k̄ua.

* 24:1 Mat 5.31, Maa 10.4 † 24:7 B̄oa 21.16 ‡ 24:8 Lev 13.1-14.54 § 24:9 Nao 12.10 * 24:13 B̄oa 22.26-27 † 24:15 Lev 19.13 ‡ 24:16 2Kia 14.6, 2Lad 25.4, Eze 18.20 § 24:18 B̄oa 23.9, Lev 19.33-34, Iko 27.19 * 24:21 Lev 19.9-10

25

¹ Tó lekpaá gè g̃ɛɔ zānguo, aa gé yákpalekekli wá yápi g̃g̃ɔ́rínɔ, wáli yānakpa gbé p̃s a yá nawa, wi taaede yá'likpawá.

² Tó à kù wá taaede pi gbē s̃s, yákpalekena lí tó aà wúle, i aà gbē taae p̃s a kè léu.

³ Wasuli aà gbē de flà le blalao.* Tó wá sù wá aà gbē de beea, a widá a gbédeewae.

⁴ Asuli lesokpa zu p̃s lé p̃ogbēɛo.†

⁵ Tó ṽi ní dáuna ku gudoũ, mé an gbé m̃endo gà nésai, aà gyaa su gé zákei gupaleio. Aà zá ṽi ge dáuna mé a aà se nɔ ũ, i aà da'uake.

⁶ Wa neg̃ɛ p̃s a i s̃éia dile aà g̃ɔ́ p̃s gà g̃ɛ ũ, ké aà t̃s e àò ku Isailio guu.‡

⁷ Tó g̃ɛpi ye a ṽi ge a dáuna ñopi seaio, ñopi i gé gbēz̃ɔɔ le yákpalekekli, i oné a zá gbēdo g̃i a da'uakeie, ké a zá t̃s su àò ku Isailio guuo.

⁸ Wéle gbēz̃ɔɔpiɔ i aà sísi, aai aà la. Tó gia ñopi seaí ̃s à z̃èò,

⁹ ñopi i s̃s̃aazi gbēz̃ɔɔ ae, i aà kyale gbá do b̃ɔ, i lé'ika aà oawa, i me: Maa wáli ke gbé p̃s g̃i a gbēdo ua vuie.§

¹⁰ Za z̃ibeez̃i walio o aà uae kyalesai'ua.

¹¹ Tó gbēn plaɔ lé s̃oleke, mé an gbé m̃endo na m̃ò a zá suabai, mé à gbé p̃s lé s̃oleke ní a záopi kù aà g̃ɛkeɔwaa,

¹² à ñopi ɔz̃ɔ, ásu à aà w̃enagwao.

¹³ P̃ogbiaỹɔɔ z̃ɔɔ ní a ñénao su àò kaa á b̃ò guu pla píio.

¹⁴ Zaa z̃ɔɔ ní a ñénao su àò kú á be pla píio.

¹⁵ A to p̃ogbiaỹɔɔ ní a zaa lío maa wásawasa, ké à e g̃ɛg̃ɛ bùsu p̃s Dii á Lua lé kpáwápiu.

¹⁶ Asa Dii á Lua ye gbé p̃s aai yáfaasai bee taa keɔ glyáio.*

¹⁷ A to yá p̃s Amaleki buio k̃é z̃éu á b̃ɔa Egipi gb̃eao d̃águ.†

¹⁸ G̃ɔɔ p̃s a kpsaa, á ỹɛɛe láa, aai ṽlake Luaeɔ, aa l̃èl̃é á gbé buse p̃s té gbēz̃ɔwaa z̃éue.

¹⁹ Tó Dii á Lua á ibe p̃s liaaázio ñàé á ɔz̃i, á á gba íampakli bùsu p̃s àle kpáwá à sipi guu, à Amaleki buipio t̃s de d̃úniau. A yá su s̃ááguo.‡

26

P̃s k̃aaw̃ ní p̃s kwid̃ɔ kpaá Luawa

¹ Tó a g̃ɛ bùsu p̃s Dii á Lua lé kpáwá á p̃s ũpi guu, mé á sí a z̃l̃eu,

² àli a buap̃s k̃aaw̃ dá ká gbíu, í geò gu p̃s Dii á Lua a se a t̃s àò kuwàu.*

³ A ge sa'ona p̃s kú z̃ibeez̃i le, í oè à me: Mále o gbá Dii n Luae, ma ka bùsu p̃s Dii a legb̃è wá deziɔne à m̃è á kpáwápiu.

⁴ Sa'ona i gbí sí á ɔz̃i, i dile Dii á Lua gbagbakli ae,

⁵ í o Dii á Lua ae à me: Sili gbé bebēnan ma dezi ũ. A tà Egipi à z̃l̃eu ní a gbé p̃s aa dasioɔ, ̃s aa g̃ò bui z̃ɔɔ p̃s aa dasi mé aa gb̃aaɔ ũ.

⁶ Egipio íadawá aa w̃éṭ̃eám̃òw̃ɛe, aa wá dá z̃ɔbleu pásípásí,

⁷ ̃s wa wiilè Dii wá deziɔ Luawa. ɔ á wá wiileawapi mà, á w̃éṭ̃eá ní taasio ní gb̃aa p̃s wa m̃òw̃ɛeɔ e,

* 25:3 2Kln 11.24 † 25:4 1Kln 9.9, 1Tim 5.18 ‡ 25:6 Mat 22.24 § 25:9 Lut 4.7-8 * 25:16 Lev 19.35-36 † 25:17 B̃ɔa 17.8-14 ‡ 25:19 1Sam 15.2-9 * 26:2 B̃ɔa 23.19

8⁵ à wá b́óle Egipi ní a gàsá gbáao. A a gàsá pòo à yá pò í to vía ní kú kè maamaa ní seelaò ní dabudabuò.

9⁹ Ǿ à m̀wano guè beeu, à bùsue bee kpáwá, bùsu pò ví ní z'io diu.

10 Tia kéwa Dii, mále m̀s ní t̀wale pò ní kpáa pò káauò. Ali dile Dii á Lua ae, í kúléè.

11 Apio ní Levii buio ní b̀m̀ò pò kú á guuò, á pò lí ke na p̀maaa pò Dii á Lua kpáwáò ní á bedewa píi.

12 Tó a á buapòò kwidè b̀ò a wè àaòde guu, á láa píi, ali kpá Levii buiòwa ní b̀m̀òò ní netoneò ní gyaao, aai ble á wéleò guu aa ká.†

13 I o Dii á Luae à me: Ma n asea b̀ne ma be, má kpá Levii buiòwa ní b̀m̀òò ní netoneò ní gyaao, lá ní òwa píi. Mi pá n yádileaaò, a kee í sámagu s̀o.

14 Mi n asea ble ma taasikéa guuo. Mi n asea b̀ne ní gbásloo. Mi a kee kpa geví yá musuo. Dii ma Lua ma n yámá, má kè lá ní díleméewa.

15 Wékpaie za n kúkíu musu, ní báaada n gbé Isailiogu ní bùsu pò ní kpáwáò, bùsu pò ví ní z'io diu, lá n a legbè wá deziònewa.

16 Dii á Lua lé yádilé gbá, áliò aà òtonòkíi gwa, ío aà ikoyápiò kúa ní laaio ní ǹsemendoo ní p̀eáo.

17 A ò gbá Dii mé á Lua ù, a mè áliò táa'ò aà zéue, ío aà ikoyáò kúa ní aà yádileao, ío aà òtonòkíi gwa, ío aà yáma.

18 Dii óé gbá áò de a gbè yenzideò ù† lá à a legbèèwae. A mè àò a yádileao kúa,

19 í á sé lesí de bui pò a kèòla píi, wi á táasile, wi á t̀òò, wi á maabo, ío de Dii á Lua gbé pò an kua nídoao ù, lá à a legbèwa.

27

Yádilea Ebali s̀st̀p̀leu

1 M̀oizi ní Isaili gbèz̀òò yádilé ní gbéòne. M̀oizi mè: Aò yá pò mále dileé gbáò kúa.

2 Tó a bua Yuudèwa, a gè bùsu pò Dii á Lua lé kpáwáú, à gbè gbèneo pélepele à soolewà,

3 í ikoyáe beeo kéwà píi. Tó a gè bùsu pò ví ní z'io diupiu, lá Dii á Lua a legbè á dezi káauònewa,

4 à gbepio pélepele Ebali gbèsst̀wa Yuudè baale, lá mále daé gbáwa, í soolewà.

5 A Dii á Lua gbagbakli bo we ní gbèò. Asu gápele gbepiòwao,

6 à bo ní gbè àsaio,* í sa pò wí a pò káteu à tékú o Dii á Luawa we.

7 A sáaukpa sa'ò we lo, í p̀nake Dii á Lua ae.

8 A ikoyáe beeo ké gbepiòwa píi wásawasa.†

9 Ǿ M̀oizi ní sa'ona Levii buio ò Isaili buiòne píi aa mè: Isailio, à ke kílikili! A swákpa yáma! A g̀ Dii á Lua gbéò ùe sa.

10 A Dii á Lua yáma, ío aà òtonòkíi gwa, ío zíkè aà yádilea pò mále daé gbáòwa.

Láaiyáò

11 G̀òò dòupi z̀í ò M̀oizi yádilené à mè:

12 Tó a bua Yuudèwa, buie beeo mé aa ze Galiziù s̀st̀p̀leu, aai báaadaágu: Simeò, Levii, Yuda, Isakaa, Yosefu, Bèyámee.

† 26:12 Iko 14.28-29 ‡ 26:18 B̀a 19.5, Iko 4.20, 7.6, Tit 2.14, 1Píe 2.9

* 27:6 B̀a 20.25 † 27:8

13 Buiε beeε mé aa ze Ebalι s̄is̄t̄p̄ελευ, aai láai yá'ο: Lubeni, Gada, Asee, Zabul̄ni, Dā, Nefatali.

14 Levii buiε aai yáε beeε ο Isaili buiεne pii ní l̄oε gbāao,‡ aa me:

15 Láaip̄on gbé p̄ó t̄áa à ge a k̄asa, § a p̄εle asii guu ũ. Dii ye ε̄zi bee taa ḡiyáio. Gb̄épii i me, āmi!

16 Láaip̄on gbé p̄ó a de ge a da k̄peb̄o ũ.* Gb̄épii i me, āmi!

17 Láaip̄on gbé p̄ó a gbédee k̄oε se s̄òo ũ. Gb̄épii i me, āmi!

18 Láaip̄on gbé p̄ó tò v̄ia z̄à z̄éwa ũ. Gb̄épii i me, āmi!

19 Láaip̄on gbé p̄ó ȳák̄εke b̄om̄o ge netone ge gyaae ε̄k̄peai ũ.† Gb̄épii i me, āmi!

20 Láaip̄on gbé p̄ó ḡε a mae ḡēkli à w̄ule ní aà nao ũ.‡ Gb̄épii i me, āmi!

21 Láaip̄on gbé p̄ó p̄otuo dàakp̄a ũ.§ Gb̄épii i me, āmi!

22 Láaip̄on gbé p̄ó w̄ule ní a d̄aeo ũ.* Gb̄épii i me, āmi!

23 Láaip̄on gbé p̄ó w̄ule ní a ànsueo ũ.† Gb̄épii i me, āmi!

24 Láaip̄on gbé p̄ó a gbédee d̄ε asii guu ũ. Gb̄épii i me, āmi!

25 Láaip̄on gbé p̄ó t̄aaesaide d̄ε gbagusae ȳái ũ. Gb̄épii i me, āmi!

26 Láaip̄on gbé p̄ó i ze ní ikoȳae beeε àle z̄ik̄ewà ũ.‡ Gb̄épii i me, āmi!

28

Efaai yá

(Lev 26.3-13, Iko 7.12-24, 11.13-17)

1 Tó a Dii á Lua yāmà, tó á aà yādilea p̄ó m̄ale daé gb̄āo k̄ūa, àle z̄ik̄ewà, Dii á Lua a á k̄áfi de d̄únia bui pii.

2 Tó a Dii á Lua yāmà, a báaaε beeε daágu piiε.

3 A báaadaágu w̄éle guu, a báaadaágu bua.

4 A báaada á néo ní á buap̄o ní á p̄otuoεgu, á zuo ní á s̄āo ní á bleo pii.

5 A báaada á tao ní á ḡoεgu.

6 A báaadaágu á gea guu ní á suo.

7 Dii a to á z̄ible á ibeε p̄ó aa feleán̄owa. Aa d̄ok̄owa aa m̄o léleiwá, aai fáaa ní bao aa tá.

8 Dii a báaada á d̄ōεgu ní z̄l p̄ó á k̄eo pii. Dii á Lua a báaadaágu b̄usu p̄ó àle kp̄awá guu.

9 Tó á Dii á Lua yādileaε k̄ūa, mé á té aà iai, a á dea a gbé p̄ó an kua nídoε ũ zed̄o, lá a d̄éwa,

10 d̄únia bui pii i d̄ō ké Dii t̄ó k̄úwá, aai v̄iak̄é.

11 Dii a to p̄ó k̄é, á néo ní á p̄otuo néo ní á buaneε liála b̄usu p̄ó à a legb̄é á dezi k̄áuone à mè á kp̄awá guu.

12 Dii a a àizeε làasi w̄éε za musu, i to lou maé á b̄usu à b̄olei, i báaada z̄l p̄ó àle keu, i p̄ó s̄ēa bui dasideone. Aε p̄ε s̄ēamá ni v̄io.

13 Dii a to à de mideε ũε, i ke áo k̄peε no. Tó a Dii á Lua yādilea p̄ó m̄ale daé gb̄āo m̄á á k̄ūa, àle z̄ik̄ewà, áo ku musue, i ke z̄ile no.

14 Aε yá p̄ó m̄ale daé gb̄āo k̄ūa. Asu p̄āale ε̄plaii ge z̄εcio. Asu te dii p̄āleεzi à z̄oblené.

‡ 27:14 Yoz 8.33-35 § 27:15 B̄oa 20.4, 34.17 * 27:16 B̄oa 20.12 † 27:19 B̄oa 22.21, 23.9 ‡ 27:20 Lev 18.8 § 27:21 B̄oa 22.18, Lev 18.23 * 27:22 Lev 18.9 † 27:23 Lev 18.17 ‡ 27:26 Gal 3.10

*Láai yá**(Lev 26.14-46)*

15 Tó i Dii á Lua yámao, tó i aà ɔtonɔkɩ gwao, tó á aà yádilea pó mále daé gbáɔ kúao, yáe beeɔ mé á á le.

16 A wéleɔ ní á buaɔ i gɔ láaiɔpɔ ũ.

17 A tao ní á góɔ i gɔ láaiɔpɔ ũ.

18 A néɔ ní á bua pɔɔ ní á zuɔ ní á sãɔ ní a bleɔ i gɔ láaiɔpɔ ũ.

19 I gɔ láaiɔpɔ ũ á gea ní á suo.

20 Dii a láaizíwáe, a ɔtɔwá, i webiiwá zɩ pɔ ále ke pii guu e a ge kaale à mide kándo yávai pɔ á kè a pãkpãaazi yái.

21 Dii a gagyakaágu e à ge láa búsu pɔ ále gé sii guue.

22 Dii a to tɔɔn vái á le ní sionao ní kákagyáo ní mètãao ní nɔanao. Pó piaa gbɔsi ní pɔ fukpaao i á buapɔɔ le. Gyápiɔ péléázie e à ge midèɔ.

23 Luabe aɔ kú á musu gii lán mɔgotẽwae. Tɔɔle ɔ kú á zíe gbáugbau lán mɔsiwa.

24 Luutẽ ní búsutio ɔ Dii a to à e lou gẽe ũ. Aɔ bɔ za musue e à ge á dedeɔ.

25 Dii a tó á wèleɔ ziblewáe. A dɔdɔkɔwa à gé léleimá, í fáaa ní bao à tá. Sɔ i kè dúnia bui piigu yá pɔ á lé yái.

26 A geɔ i gɔ báɔ ní waiɔ pɔblea ũ, gbẽe a ní yáo.

27 Dii a to Egipi sánɔ á le ní gbɛnao ní yiao ní kásanao. Aɔ gbágbãa vɩo.

28 I to Íana káwá, i to à vɩakũ, i tó á mi liaa,

29 ɔ ɔmalemale fáane lán vɩa pɔ kú gusiauwa. A yáe ali bɔ maao. Wa gbãamɔé, wí á pɔɔ síwá, kási gbẽe a á suabao.

30 Aɔ nɔkpama vɩ, gbẽpãle i kusiwá. A kpɛɔ, á e iuo. A vèebu ke, á e à a be mɔaokɛo.

31 Wa á zuɔ kòlokpa á wáa, á e à a nɔɔ soo. Wa á zaa'inao síwá, mé á e ɔo. Wa á sãɔ kpá á wèleɔwa, kási gbẽe a á suabao.

32 Wa á negɔeɔ ní á nenɔeɔ kpa buipãleɔwa, á wé ɔ dɔrízi e á wé wo. A gbãa a pɔe keo.

33 Bui pɔ á dɔɔɔ á buazɩ pɔ á kè pɔble. Waɔ gbãamɔé, wio á wetã gɔɔpii.

34 Íana a káwá yá pɔ á wé a e yái.

35 Dii a to bèkɔɔ á le á koso ní á gbásaonaɔwa. Aa liála sea za á gbakpɛa e á minanguo.

36 Dii a táánɔ ní á kía pɔ á aà dileo bui pɔ ápiɔ ní á deziɔ dɔɔɔ kfi. Wekɩ á zɔbleu líɔne ní gbɛɔ á diiɔ ũ.

37 A gɔ sɔkẽngu pɔ ũ, láanipɔ ũ bui pɔ Dii a á yá ní kfiɔne pii, aai yáadaánɔ.

38 Ali pɔtɔ maamaae, kási ali keke yɔɔnnɔe. Kwaɔ mé aa so pii.

39 A vèebu ba, í a sɛwa, kási á e à a kɔ zɔzɔ à a imio. Kɔɔ mé aa á vèelipio zɔzɔ.

40 Kulio di á búsuue, kási á e a nísi mɔaokɛo, asa aa nɔbɔleke pii.

41 A negɔeɔ ní nɔeɔ í'i, kási aao kúánɔ. Wa tárinɔ zɩzɩ e.

42 Kwasutẽɔ í á búsu líɔ ní á buapɔɔ síwá.

43 Bòmɔ pɔ kú á guu kúkuála musumusue, á vlá ɔ naua.

44 Aa pɔ sãeé, kási á e pɔ sãanéɔ. Aaɔ de midèɔ ũ, ɔ kú ní guu kpɛe.

45 Yá beeɔ á le piiɛ, aaiɔ téazi. Aa kéwáo e à ge midèɔ, ké i Dii á Lua yámao, i aà ɔtonɔkɩ gwao, mé á aà yádilea pɔ á dàéɔ kúao yái.

46 Yá pɔ aa á lepiɔ aao de seela pɔ í dimá ue e á buiwa.

47 Tó i zɔble Dii á Luae ní pɔnao ní nɔsenao á namablegɔɔɔ,

48 á wêlɛ pɔ́ Dii a ní zɔ́wáɔ ɔ́ á zɔ́blenɛ́ búu ní nɔ́anao ní imio pɔ́kɛ́sáma guu. Dii i m̀ zuu daé á nɔɛ e á ge á kaalɛ̀ð.

49 Bui pɔ́ kú za tɔ́lɛ léwa zázá ili ní yámaoɔ ɔ́ Dii a to aa kúu'o aa m̀wá.

50 Buipio aao pásɩ, aa gbɛ́zɔɔ wegwao, aa wɛ́nadɔ́ nɛ́nɛo.

51 Aa á pɔ́tuoɔ sóso ní á buapɔ́ e á ge kaalɛ̀ðe. Aa á p̀wɛna ge á wɛ́e ge á nísí ge á zu ge á sá tóe e á ge midɛ̀ð.

52 Aa koezɔ́ á búsu pɔ́ Dii á Lua lé kpáwá wéleɔzi pii e á b́li gbáa lesɩ pɔ́ ále a náaikeɔ ge kweðe.

53 A á nɛgɔ́e ní á nɛnɔɛ pɔ́ Dii á Lua a kpáwáɔ so taasi pɔ́ á wéleɔ á dau koezɔ́aázi guu yáí.

54 Baa á g̀e buse wɛ́nadɔ́nede a b́like ní a gbédeeo ní a nɔ́ yenzideo ní a né pɔ́ g̀ɔ́

55 ní a né pɔ́ ále sópio. A li an gbɛ́eɛo, ké pɔe i g̀eɔ taasi pɔ́ á wéleɔ á dau koezɔ́aázi guu yáí.

56 Baa á nɔɛ buse wɛ́nadɔ́nede, nɔɛ pɔ́ lí we kɛ́se t̀ búsuwao ké a buse mé wɛ́nadɔ́nedeɛ yáí, a b́like ní a g̀ yenzideo ní a nɛg̀eɛo ní a nɛnɔɛo

57 a né pɔ́ a í ní a bio yá musu. A so asii guue* pɔ́kɛ́sáma ní taasi pɔ́ á wéleɔ á dau koezɔ́aázi guuo yáí.

58 Tó á ikoyá pɔ́ kú lác bee guuo kúa, ále zikɛwàò, tó á Dii á Lua tó gbía pɔ́ í ní me séenata bɛɛɛ d̀ɔ́,

59 Dii a gaga pɔ́ á a fán vɩo káágu ní á buiɛ, gaga pásɩ pɔ́ i gɔ́plakeɔ ní gyávái pɔ́ lí láaɔ.

60 A to Egipi gyá pɔ́ á a v́a v́o á le, a kéwáò.

61 Baa gaga ní gyá pɔ́ a yá kú ikoyá lác bee guuo, Dii a káágu pii e á ge kaalɛ̀ðe.

62 Tó i Dii á Lua yámao, baa ní á dasi lán saanaɔwa keo, á g̀ bílao.

63 Lá à kà Diigu á yámaakéé, a t̀ a dasikù, màa a kaaágu á á dede, i á kaale. A á wo búsu pɔ́ ále gé síi guu,

64 i á fáaa buiɔ guu za dúnia léla e a léle. We á zɔ́bleu líɔne ní gbɛɔ, dii pɔ́ ápio ní á deziɔ á d̀ɔɔ.

65 A íampakii e buipio guuo, á p̀pɛkii e gueio. Wekii Dii a to à s̀deedeekɛu, á wé iɔ wo, á ỳeɛ i láa.

66 A nísina iɔ naa líwa, v́a iɔ á kú gwáasina ní fáaneo, á a kua náai v́o.

67 V́a pɔ́ a á kú yá pɔ́ a wesíe yáí áli me kɔ́e á to oosi ke, ili me oosie á to gu d̀.

68 Dii a á ká gó'ilenao guu à táánɔ Egipiɛ, tá pɔ́ má òé ásu o lɔ́opi. We á wɛle à ázia yáiu á wéleɔwa zɔɔ ù, kási gbɛe a á lúo.

69 Dii bàa kua ní Isailio yá pɔ́ a díle Mɔ́zie Mɔ́abu búsuun we, yá pɔ́ a díle ò Olebu bàasi.

29

Dii bàa kua ní Isailio zedɔa Mɔ́abu búsuu

1 Mɔ́izi Isailio sísi pii à mè: A yá pɔ́ Dii ké Egipi Falaɔɔe ní aa íwaɔ ní aa búsuo è píi.

2 A wesíe lá à seelaɔ ní dabudabu zɔɔ kè, à aà gbáa legwàò.

3 Kási e gbá Dii i á ǹse wéé a ònòkùo. I á wé kéé a gu'èo. I á swá wéé a yámao.

4 Ké ma dɔ́aaé guwaiwau wè bla, á p̀kasaɔ ní á kyaleɔ i yaaò.

* 28:57 2Kia 6.28-29, Wɛn 4.10

⁵ I p̄ē soo, i v̄ēe ge í gb̄aa mio. Dii á gwá, ké à e d̄5 5me Dii á Lua ũ.

⁶ Ké wa ka gue beeu, Eseb̄5 kí Si5 ní Basana kí Oguo b̄òlèwá ní zío, 5 wa zib̄lèma.*

⁷ Wa ní bùsu sí wá kpà Lubeni buio ní Gada buio ní Manase bui k̄niowa ní p̄o ũ.

⁸ Ayāmeto ào Dii bàakuaáño yādilēae beeo kūa, ío zikewà, yá p̄o àlē ke pii i b̄o maa.

⁹ Apii á s̄la Dii á Lua ae gb̄a, á d̄oanao ní á k̄iao ní á gb̄ēz̄oó ní á zīḡ5 badeo ní á ḡ5eo pii

¹⁰ ní á n̄eo ní á n̄oēo ní b̄òm̄o p̄o kú á b̄oou yāawenaō ní it̄oñao ũo.

¹¹ A s̄la la ké á ze ní Dii á Lua bàakuaáño yáo. Dii á Lua lé a bàakuaáño legb̄ē ní a kuo gb̄a,

¹² ké á á dea a gb̄ēō ũ zed̄o gb̄a. Ao de á Lua ũ lá a oéwa, lá á a legb̄ē á deziōne Ablahaū ní Izaakio ní Yak̄obuowa.

¹³ I ke át̄ēē 5 mále yápi legb̄ēō.

¹⁴ I ke á gb̄é p̄o á kúwan̄o gb̄a Dii wá Lua aeō át̄ēē no, ní wá bui p̄o wi ní i yāaoōe.

¹⁵ A d̄5 áz̄lawa lá á kú yāa Egipi, mé lá a b̄ole ní buipáleo b̄usuo.

¹⁶ A ní p̄o p̄o aa k̄e ní lío ní gb̄eo ní ánusuo ní vuao táao ũ ē, p̄o p̄o Dii ye a ḡlyáio.

¹⁷ A gb̄ē su b̄o Dii wá Lua kpe á gé z̄oblei buipále diip̄ioñeo, á ḡ5ee ge á n̄oēen n̄o, á buie ge á ualen̄o n̄o. Yāv̄ai z̄l̄na su ào kú á guu kona ge ḡ5i ũo.†

¹⁸ Tó gb̄ēe láai yáe beeo mà, asu az̄la s̄aaukpa à me, baa tó a swá gb̄aa, áo ku aafiaeo. Bee a to wá iw̄aa t̄t̄o káé á í niēue.

¹⁹ Dii a we s̄uuk̄eaāño. Ao p̄okūma ní p̄of̄eo b̄ob̄owá ḡoōpiiē. Láai yá p̄o kú l̄ae bee guu a aà le piiē, Dii i aà t̄o de d̄ún̄iau.

²⁰ Dii a aà b̄o Isaili buio guue, i láaip̄o wá a yák̄ē ikoyá l̄ae bee guuo z̄l̄wá pii ladaawá yái.

²¹ A bui p̄o aa m̄o á kpeō ní buipále gb̄é p̄o b̄o bùsu z̄az̄āuo aa gaga p̄o k̄a b̄usue beeo e ní gyá p̄o Dii k̄ááguo.

²² Iat̄ēgb̄5 ní wisio a b̄usue bee tékū piiē. Wa p̄ót̄5 weo, p̄oe a b̄oleo, baa s̄ē. Ao de lán̄ S̄od̄ū ní Ḡom̄oóo ní Adamao ní Zeb̄oit̄ p̄o Dii ní suump̄a ní p̄okūma p̄ās̄iowaē.‡

²³ Bui pii a me: B̄oyái Dii yá bee taa k̄e b̄usue beeci? Aà p̄of̄ē z̄5o bee taa dea ni?

²⁴ Wi wemá wá me: Ké aa p̄ákp̄a Dii ní deziō Luapi bàakuaáño yázi an b̄oa Egipi gb̄ea yáiē.

²⁵ Aa ḡē z̄oble dii p̄aleōne, aa k̄ule dii p̄o aa d̄5 yāaoōne, i ke Dii mé d̄ilenéo.

²⁶ O Dii p̄okūmab̄b̄o b̄usupiwa, á láaip̄o kú l̄ae bee guuo z̄l̄wá pii.

²⁷ A ní wó ní b̄usu a z̄z̄ñ̄zi e b̄usu p̄aleu, lá aa ku tiaewa.

²⁸ Yá p̄o uleao de Dii wá Lua yá ũe. A p̄o p̄o á b̄òd̄o gupuau s̄5, wápio ní wá n̄eo yáe ḡoōpii, ké wá e wàò zikewà.

30

Dii sua ní Isaili ní p̄a ziu

¹ Tó èf̄aai ní láai yá p̄o mále daēē beeo k̄ēē pii, tó á wé k̄ēē bui p̄o Dii á Lua a á yá á á f̄aaa ní guuo guu,

* 29:6 Nao 21.21-35 † 29:17 Ebe 12.15 ‡ 29:22 Daa 19.24-25

² tó ápiᵛ ní á néᵛ á ea zè ní Dii á Luao, tó a aà yá pò mále dileé gbā mà píi ní nòsemendoo ní pòeáᵛ,

³ Dii á Lua a á wénagwa, i ea á káaa za bui pò a á fáaa ní guuᵛ guu, i suáᵛ á pá ziu.

⁴ Baa tó á yá à á fáaa búsuᵛ guu e dúnia léwa, a á buiᵛ káaa we, i surínᵛ.

⁵ A surínᵛ búsu pò an deziᵛ v́l za yáau. Tó aa éa búsupi sí, a éfáaikéné, i to aa dasikú de ní dezipiᵛla.

⁶ Dii á Lua a á sò gbási woloé ní á buiᵛ, á nisina iᵛ yeaázi ní nòsemendoo, íᵛ ku aafia.

⁷ Dii á Lua i láaiᵛ beeᵛ zí á wèléᵛwa ní á zangude pò aa ladàwáᵛ,

⁸ í ea Dii yáma, íᵛ zíké aà yádiléa pò mále oé gbáᵛwa.

⁹ Dii á Lua a éfáaidaé á zí píi guu, i tó á néᵛ kó ní á pòtuᵛ ní á buaneᵛ, aà pò i ea kewá na, i maakéé, lá aà pò kèna á deziᵛwawa.

¹⁰ Tó a Dii á Lua yáma, a aà ɔtondᵛkli gwá, mé á aà yádiléa pò kú ikoyá lác bee guuᵛ kúá, tó a ze ní Dii á Luao ní nòsemendoo ní pòeáᵛ, a bee kéé píe.

Wèni ge ga

¹¹ Yá pò mále dileé gbāpi zí'ù de á gbāa léao. A zàánᵛᵛ.

¹² A ku luabeᵛ. Asu me, déme a gé luabe á pila ní yápio, i oé á zíkewáio.

¹³ A ku ísia baaleᵛ. Asu me, déme a bua ísia baale í suò á oé á maio.

¹⁴ Yápi kúánᵛ káinnᵛ, a dᵛ á léu, a kú á nòseu,* ké á e zíkewá.

¹⁵ A ma! Mále wèni ní yámaao káléé gbā ní gao ní yáváio.

¹⁶ Mále dileé gbā, àᵛ ye Dii á Luazi, àᵛ te aà iai, á aà ɔtondᵛkli gwa, àᵛ aà yádiléaᵛ ní aà ikoyáᵛ kúá, íᵛ ku, í dasikú, Dii á Lua í báaadaágu búsu pò ále gé síi guu.

¹⁷ Ama tó a bᵛ aà kpe, mé i aà yámao, tó a kēwá, mé a zᵛblè dii páleᵛne a kuléné,

¹⁸ mále oé gbā, a kaalen we! A gēgē búsu pò ále bua Yuudēwa ále gé síi guuo.

¹⁹ Luabe ní tᵛᵛleᵛ mé ma seeladeᵛ ù gbā á yá musu. Ma wèni ní gao dᵛé á ae, báaa yá ní láai yáᵛ. A wèni sé, ké ápiᵛ ní á néᵛ á e àᵛ aafia.

²⁰ Aᵛ ye Dii á Luazi, íᵛ aà yáma, í nawá, asa ɔme á wèni ù, i to á gēgē búsu pò á a legbè á deziᵛne Ablahaú† ní Izaakio‡ ní Yakᵛbuo§ á mè á kpámá guu.

31

Yozuee dílea Mᵛizi gēe ù

¹ Mᵛizi gè yáé beeᵛ ò Isailiᵛne

² à mè: Tia kéwa ma ka wè basoolo, má fᵛ dᵛaaé bo. Dii òmēᵛ à mè má bua Yuudēwao.*

³ Dii á Lua mé a dᵛaaé á buawá, i bui pò kú weᵛ kaaléé, í ní búsu sí. Yozuee mé aᵛ dᵛaaé sa lá Dii òwa.

⁴ Dii á kené lá a kè Amᵛleᵛ kí Siᵛe ní kí Oguo ní ní búsuowa, á ní kaale.

⁵ Dii á ní naé á ɔzle, í kené lá má dílééwa píi.

⁶ A sᵛdíle, íᵛ wᵛᵛ v́l! Asu to vía á kúo, ásu to sᵛ kéágu ní yáio, asa Dii á Lua mé lé géánᵛ. A á tó weo, a pákpaázio.

⁷ ɔ Mᵛizi Yozuee sísi, a òè Isailiᵛ píi wáa à mè: Sᵛdíle, níᵛ wᵛᵛ v́l, asa níme níyᵛ gé ní gbéé beeᵛ búsu pò Dii á legbè ní deziᵛ káauᵛne á mè á kpámá guu. Mme níyᵛ búsupi kpaalené.

* 30:14 Lom 10.6-8 † 30:20 Daa 12.7 ‡ 30:20 Daa 26.3 § 30:20 Daa 28.13 * 31:2 Nao 20.12

⁸ Dii mé a d̄aaane. Ɔme aɔ kunnɔ, a n to weo, a p̄akpanzi bauo.† Nsu to v̄la n kũo, n̄su bilik̄eo.

⁹ M̄oizi ikoyāpi k̄è lá guu, a kp̄a sa'ona Levii bui p̄o aaɔ Dii b̄aakuar̄nɔ kpagolo seaɔwa n̄ Isaili gb̄ez̄ɔɔ pii.

¹⁰ M̄oizi yād̄il̄en̄é à mè: W̄è s̄opla gb̄ea, w̄ē p̄o w̄i fladeɔ k̄é, Lákp̄ed̄ɔa dikp̄eɔɔ,

¹¹ tó Isailiò mò n̄zla òl̄o Dii n̄ Luae m̄pii gu p̄o a seu, ali ikoyā l̄áe bee kyokené aa ma.

¹² Ali n̄ k̄aaa, ḡɛɔ n̄ n̄ɔɔ n̄ n̄f̄en̄enaɔ n̄ b̄òm̄o p̄o kú á w̄éleuɔ, aa ma, aai dada, k̄é aa e w̄àɔ Dii á Lua v̄la v̄l̄, aaiɔ ikoyāpiò k̄ua pii, aaiɔ zik̄ew̄a.

¹³ An né p̄o yāpi d̄ɔɔ i ma, aaiɔ v̄l̄akea Dii á Luae dada ḡɔɔ p̄o á kú b̄usu p̄o ále bua Yuud̄ewa ále gé s̄iipi guu.

Dii d̄aaaa Isailiò p̄òb̄òz̄akea oa

¹⁴ Dii ò M̄oiz̄ie: N ḡaḡɔ k̄aik̄ù. Yozuee s̄isi, í ge ze kp̄aaũkp̄eu, mí aa dile. Ɔ M̄oizi n̄ Yozueeo ḡè z̄è kp̄aaũkp̄eu.

¹⁵ Dii b̄ò m̄m̄á we telu p̄o zea kp̄épi kp̄eɛɛa guu.

¹⁶ Ɔ Dii ò M̄oiz̄ie: Tó n zu n deziɔ guu, gb̄épiò fele gb̄ásike n̄ b̄usu p̄o aale ḡēu dii z̄l̄oɔ. Aa p̄akp̄amazi, aai ma b̄aakuar̄nɔ ȳá ḡbooɔ.

¹⁷ Ḡɔɔ bee ma p̄o a pañzi, mí b̄ònk̄pe, wi n̄ m̄óm̄o. Yā'la a n̄ le dasi, aai taasike. Ḡɔɔ bee aa me: Yā'lap̄iò w̄á le, k̄é w̄á Lua kúwan̄o ȳá ȳá?

¹⁸ Ḡɔɔ bee má b̄ònk̄pe yāv̄ai p̄o aa k̄é aa z̄è n̄ dii p̄aleɔ ȳáí.

¹⁹ Lee bee k̄é láu sa, ní dada Isailiòne aa sí, k̄é àɔ dem̄ee an b̄oa ma kp̄e seela ù.

²⁰ Tó ma ḡeí̄n̄o b̄usu p̄o ma a legb̄è n̄ dezi k̄áauɔne guu, b̄usu p̄o v̄l̄ n̄ z̄'io diupi, tó aa k̄à aa m̄èkpa, aa ze n̄ dii p̄aleɔ, aai z̄òbl̄en̄é. Aa p̄akp̄amazi, aai ma b̄aakuar̄nɔ ȳá ḡbooɔ.

²¹ Tó yā'lap̄iò n̄ lé dasi, mé aale taasike, lepi mé a n̄ ȳá'likp̄amá, asa a ȳá a s̄á n̄ buiɔguo. Má l̄aasoo p̄o aale ke gb̄á d̄ɔ, e màò gé ḡeí̄n̄o b̄usu p̄o ma a legb̄è̄n̄é guu.

²² M̄oizi lepi k̄é láu ḡɔɔ bee, ɔ a dà Isailiòne.

²³ Dii yād̄il̄e Nuni né Yozuee à mè: S̄òdile, n̄l̄o w̄óɔ v̄l̄!‡ M̄me n̄ȳɔ gé n̄ Isailiò bui p̄o ma a legb̄è̄n̄é guu, mé map̄i máo kunn̄oɔ.

²⁴ K̄é M̄oizi ikoyāpiò k̄é láu pii m̄óm̄iò,

²⁵ à yād̄il̄e Levii bui p̄o aaɔ Dii b̄aakuar̄nɔ kpagolo seaɔne à mè:

²⁶ A ikoyā l̄áe bee si dile Dii á Lua b̄aakuar̄nɔ kpagolo sae, iò ku we á b̄oa Dii kp̄e seela ù.

²⁷ Asa má á sw̄ágb̄aa d̄ɔ, lá i gi ȳáí. Za ḡɔɔ p̄o má kúán̄o iò b̄o Dii ȳá kp̄ee e n̄ a tiao. Wa ma gaa gb̄ea p̄o o l̄a?

²⁸ A á bui gb̄ez̄ɔɔ n̄ á d̄aaanaò k̄aaamee, k̄é mà ȳáe beeo k̄án̄é n̄ sw̄áwa, luabe n̄ t̄ol̄eo iò de ma seeladeɔ ù á ȳá musu.

²⁹ Asa má d̄ɔ k̄é á ázla òkpa ma gaa gb̄eae, í k̄é z̄é p̄o má òb̄éwa. A gb̄ea yā'la a á le, asa á ȳá p̄o v̄ai Diie ke, aà p̄o i paázi t̄aa p̄o á k̄èò ȳáíe.

³⁰ Ɔ M̄oizi lepi ȳá d̄au a siu Isailiò p̄o k̄aaaaɔne m̄óm̄iò.

32

M̄oizi le

¹ Musudeɔ, à sw̄ákpa, mí yā'o,

† 31:8 Yoz 1.5, Ebe 13.5 ‡ 31:23 Yoz 1.6

á gbé pọ́ á kú zílẹ̀, à ma yāma.

² A to ma yādanε káflaké lán louwa,
à to ma yá'one èfāaiké lán fiiwa,
lá sē ní láo ì mọ̀se ewa.

³ Mǎ Dii tọ̀bọ̀.

A zọ̀kε dọ́ wá Luae!

⁴ Gbesin aà ù,
aà yáke aọ́ wásawasa,

ì yápii ke a zéwae.

Lua náaiden aà ù, váie kuwào,
a súsú mé a maa.

⁵ Aà gbé a yá dọ́ sai kèè,
aa de aà né a ù bo.

Bui vái kole a nε, aa gọ́ wí se a.

⁶ Mǎa á flabo Diiea?

A sọ̀tse, á ọ̀n a vío.

Á Mae pọ́ á sēn weo ló?

Aàpi mé á ké, à á zè dọ̀.

⁷ A làasooke yá pọ́ kú za káauwa,

à wē pọ́ gè za zio yáda.

A gbea á maeowa, aai dau wà siué,
maezọ̀ mé aa a galiké.

⁸ Ké Lua Musude gbēnazina a kpaalè,
mé à bui píi bùsu kpàwà,

à ní baade bùsu zōle iadàné.*

A bùsu kpà Isailiowa ní dasileu,

⁹ asa Dii gbé de aà baa ù,
Yakobu bui mé aà kpaale ù.

¹⁰ A ní lé bùsu giinau,
guwaiwai pọ́ da pá, wàio ì sọ̀bu.

À olianzi à ní gwá,
à laaidòmá lá a wēbesianawa.

¹¹ Lá kúu ì a sakpe vu,

ì yàada a néla,

màa Dii a gàsia pòo,

à ní kú ní a gàsia káo à ní sé.

¹² Dii mé dāaané ado,

dii zìloe a ku a guuo.

¹³ A tò aa be bùsu gulesowa,

ọ́ aa buapọ́ blè.

A ní gwá ní gbesi zó'io

ní ku pọ́ bọ́ gu gbēdeu nísio

¹⁴ ní zùkpasa vífāaio ní sá kpasa ví'ipuo

ní sānebo mēkpaa ní Basana bùsu sāsaka

ní pọ́wen maa ní wēbe'i pọ́ á mǐ wē ùo.

¹⁵ Bui maapi a mēkpa, ọ́ aale gbá de.

Aa kà, aa gbēnkù aa nísí kpà,

ọ́ aa pákpá Lua ní Kenazi,

aa sakà gbesi pọ́ de ní Suabana ù pigu.

* 32:8 Zln 17.26

16 Aa àà pɔ fɛ̀ɛ̀ dii zìllo yá musu,
aa tò àà pɔ pà ní t́áa pɔ à zàuɔ.

17 Aa t́áa gbàgbae, i ke Lua no,†
dii pɔ aa ní d̄s ýaaɔɔ,
aa b̀má dafue,
dii pɔ an deziɔ lí v́lakenéɔ.

18 Aa gbesi pɔ ní í tò we,
Lua deekàné, ɔ àà yá sàngu.

19 Ké Diipi è maa, ɔ à ní b̀ɔb̀b̀ò,
asa àà pɔ pà a neḡɔɔ ní a nenɔepiɔzie à mè:

20 Má b̀ɔríkpe, mí ní mide a e,
bui koleaɔn ní ù, né náaisaideɔne.

21 Aa ma pɔ f̄elem̄e ní pɔ pɔ de Lua ùoɔ,
aa tò ma pɔ pà ní t́áa yá musu.‡

Má tó bui pɔ aa de ma gbé ùoɔ ní pɔ f̄elené,
má tó an pɔ pa bui wésiaɔe yá musu.§

22 Asa ma p̀kúma té kà,
mé tépi aɔ k̄ue e bedau z̄íle.

Má temɔ dúniae ní a p̀ɔɔ,
a k̄u gb̄esí z̄ínaɔwa.

23 Má yá'la káaaz̄ie,
mí a kaɔ zur̄zi pii.

24 Imina a kár̄gu,
Lua i sumá, gagyá í ní dede.
Má wàɔ z̄imá aa ní taitai,
mí ml̄è pásinaɔ gbaemá aa ní sóso.

25 Wa ní néɔ dede ḡaae ní f̄endaɔe,
gili í ḡer̄gu ní kpeaɔ guu.
Ewaasoɔ ní w̄éndiaɔ gaga r̄pii
ní né ȳminaɔ ní maez̄ɔ mik̄apuadeɔ.

26 Ma mè má ní f̄aae,
mí tó an t́ ga dúniau,

27 ama ma v́lakè an ib̄eɔ íandáae.
Aa e wa mé wà bee kè,
aa me wa mé wà z̄íbl̄emá,
i ke Dii mé bee kè pii.

28 Isailiɔ yáe d̄so,
bui ɔ̀n̄k̄es̄amadeɔne!

29 Tó aa ɔ̀n̄ɔ v́le, aa bee d̄s,
aa d̄s gu pɔ ní yákeɔ mip̄eúr̄n̄ɔ.

30 Kpelewa gbé m̄endo tò gb̄eɔn òaa s̄o til̄ei?
Kpelewa gb̄eɔn pla gb̄eɔn òaa blakwi yài?
Mé i ke Dii pɔ de ní gbesi ù ní kpámá báasio.

31 Asa wá ib̄eɔ gbesi de lán wá gbesiwao,
baa amp̄iɔ aa d̄s ní z̄lawa.

32 Aa muaa ní S̄ɔd̄uɔdeɔ ní Ḡɔm̄ɔdeɔe.
Aa de lán v̄eli pɔ a né de kona ù
mé a k̄ɔ de ḡɔi úwae.

33 An v̄ēá ml̄̀ s̄ew̄e
l̄án kyá lé'í pás̄iwa.

34 Dii mè: Má ní yápi k̄ua ma d̄uo lé?

Má k̄uk̄ú ní kán'ò ma làasiu.

35 Mám̄e má t̄osimá,
mám̄e má flaboné.*

Ḡoewa aa t̄ii guwa,
asa an kaaleḡo k̄aik̄ùe,
p̄ó p̄ó lé ní dá w̄aa, àle mó.

36 Asa Dii a yákeke ní a gb̄é,†
i w̄enad̄o a z̄òblenaone.

Tó a è an gb̄aa làa,
gb̄ee kuo, z̄o ge w̄éé,

37 a m̄e: An dii ku máe?

An gb̄esi p̄ó aa n̄aaazi ku má ni?

38 Diipi ní sa'ob̄o nísi s̄ò,
aa v̄e p̄ó aa t̄l̄emá mí.

Aa fele d̄oále sa, aa ōkuála.

39 A d̄o t̄iasa ké m̄ám̄e má a ũ,
diie kuo, ma bàasio.

Mám̄e mi to wà ga,
mám̄e mi to wàò ku,

mám̄e mi gb̄é k̄'la,
mám̄e mi ní gb̄ágb̄a.

Gb̄ee a f̄o ní b̄o ma ōz̄lo.

40 Ma a ō s̄è musu,
má ò ní ma kua ḡōpiio,

41 tó ma a f̄enda p̄ó Ì teke lekè,

m̄é má k̄ua mà yákpalek̄eò,
má t̄osi ma ib̄eewa,

mà flabo gb̄é p̄ó zamaguone.

42 Ma ka ga ní auo,

gb̄é p̄ó ḡàò ní z̄l̄o p̄ó píi.

Ma f̄enda a ḡē m̄ebaasiu
s̄e a za ib̄e d̄oanaawa.

43 B̄uò, à gulake Dii gb̄é yá musu,‡

asa a a z̄òblenaò au t̄osi.§

A t̄osi a ib̄eewa,

i a b̄usu ní a gb̄é duuna k̄emá.

44 M̄oizi mò ní Nuni né Yozueeo, à l̄epi yá dàu a síu Isailione.

45 Ké M̄oizi l̄epi yá síuné nípii a làa,

46 a òné: A yá p̄ó má dílé gb̄a da á s̄ou píi, ké à e o á néone aa laaika, aao ikoyápiò k̄ua píi.

47 Asa a deé yápa ùo, á w̄enie. Tó á yápiò k̄ua, á ḡēḡē b̄usu p̄ó ále bua Yuud̄ewa ále gé síi guue.

48 Ḡo doupi z̄í Dii yá'ò M̄oizie à mè:

* 32:35 Lom 12.19, Ebe 10.30 † 32:36 Sou 135.14 ‡ 32:43 Lom 15.10 § 32:43 Zia 19.2

⁴⁹ Dede Abaliū gbèsislɛ beewa Mɔabu būsuu la e Nebo gbèsisl musu bɔaa ní Yelikoo, ní wesi Kanaa būsú pɔ mále kpá Isailiowa aa síle.

⁵⁰ Nyɔ ga gbèsisl pɔ n dedewapi musue, ní zu ní deziɔ guu, lá n vli Aalona ga Oo gbèsisl musu à zù a deziɔ guuwa.

⁵¹ Asa n bɔ ma kpe Isailiɔ wáa Meliba í pɔ kú Kadesi kíi Zini guwaiwaiue, ni ma kuaadoake dɔmɛe ní guuo.*

⁵² Ayámɛto nýɔ búsupi e káaae, nýɔ gɛuo.

33

Mɔizi Isaili buiɔ gbaa sa'ole (Daa 49.1-28)

¹ Sa maa pɔ Lua gbé Mɔizi ò Isailiɔne e àò gé gain ke,

² à mè:

Dii bɔ Sinai à mɔwá,
aà gawi bílɛwá za Sei,
à pípiwɛɛ za Palana gbɛ musu,
à bɔ a gbé dasidasio kíi,
lou lé pílepilé aà ɔplai.

³ Dii ye a gbéɔzi,

gbé pɔ an kua nídoapiɔ ku aà ɔl.
Aaí káaaaazi wá aà yáma.

⁴ Mɔizi ikoyá dílɛwɛɛ,
wá Yakɔbu buiɔ pɔ ũ.

⁵ Dii mé gɔ wá bui maa kía ũ,
ké wá Isaili bui dɔaanaɔ kɔ káaa.

⁶ Mɔizi mè:

Lubɛni buiɔ aao kue, aa gao,
kási aao dasio.

⁷ A yáe bee ò Yuda buiɔ yá musu:

Dii, Yuda buiɔ wii ma,

ní suúnɔ ní gbéɔ guu.

Aale gí ní nízlaɔ,

dónle an ibeɛɔ yá musu.

⁸ Levii buiɔ yá musu à mè:

N Tumiū ní Uliūo kpá n gbé náaideɔwa.*

N ní lé n ní gwá Masa,

n zɔakánzi Meliba í kíi.†

⁹ Aai ní de ní ní dao yádao,

aai ní vliɔ ní ní dáunaɔ dɔo ge an néɔ.

Aa n yá kúa,

aa zè ní n bàakuarínɔ yáo.‡

¹⁰ Aaí n yáɔ da Yakɔbu buiɔne,

aaí n ikoyá da Isailiɔne.

Aaí tulaletikatea n ae,

aaí sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū o ní gbagbakiwa.

¹¹ Dii, báaadańgu, ní ní gba gbáa,

ké zl pɔ aale kéɔ e kangu.

* 32:51 Nao 27.12-14

* 33:8 Bɔa 28.30

† 33:8 Bɔa 17.7, Nao 20.13

‡ 33:9 Bɔa 32.26-29

Gbé pò lé felerínᵛ lé ní wówa,
 ñ ní zangudeᵛ gbě, aasu feler lᵛo.

¹² Bēyāmēe buiᵛ yá musu à mē:

Dii gbě yenzideᵛ z̄leaaànᵛ dᵛdᵛa.

Dii aᵛ kàedar̄zi,

aᵛ kú ní guu gᵛᵛpiē.

¹³ Yosefu buiᵛ yá musu à mē:

Dii báaada ní b̄susu

ní fii maa pò í bᵛ musu à kpao

ní í pò kálea tᵛᵛle z̄leᵛ

¹⁴ ní pᵛmaa pò íatē í to aa bᵛleᵛ

ní pᵛmaa pò í bᵛle mᵛ ní mᵛᵛᵛ

¹⁵ ní gb̄s̄s̄s̄i zi musupᵛᵛ

ní s̄s̄s̄i pò kú za káauᵛ pᵛmaaᵛ

¹⁶ ní pᵛmaa pò kú tᵛᵛleᵛ pii.

Yosefu buiᵛ na ní Lua pò kú yā kàeleuo,

ēfāaiᵛᵛi i su ní miwa,

asa Yosefu á bēēēdeē a gb̄ᵛᵛ guu.

¹⁷ À buiᵛ aᵛ z̄ᵛᵛke v̄i

lán zuswana nesana s̄ēiawa,

aᵛ gb̄aa v̄i lán z̄s̄s̄ēle kóbaᵛwa,

aa mále buiᵛzi e d̄unia léwa.

Māa Eflaiᵛ bui aᵛ dasi,

māa Manase bui aᵛ dasi.

¹⁸ Zabol̄ni buiᵛ yá musu à mē:

Zabol̄ni buiᵛ,

à pᵛnake laa pò ále taᵛ guu.

Isakaa buiᵛ, à pᵛnake bē.

¹⁹ Aa gb̄ᵛᵛ s̄isi Dii gb̄s̄s̄s̄iwa,

aai samaa'owà we,

asa aa àizēē pò di ísiaᵛᵛ ble

ní pò pò ulea b̄susu'ufāa guuᵛ.

²⁰ Gada buiᵛ yá musu à mē:

Wà Gada buiᵛ b̄susu Kāfina s̄aaupka!

Aaᵛ w̄ulea we lán n̄ᵛᵛmusuwaē,

aa gb̄ᵛᵛ taitai ní ḡàs̄ᵛwa ní ní miᵛ.

²¹ Aa tᵛᵛle s̄ēia s̄è níz̄la pò ū, §

wa gb̄ēz̄ᵛᵛ baapi k̄uané we.

Ké Isailiᵛ d̄baanaᵛ k̄aa,

Gada buiᵛ z̄ikē Dii ikoyā z̄edewa

ní yá pò a d̄ile Isaili bui piiēᵛ.

²² Dā buiᵛ yá musu à mē:

Dā buiᵛá n̄ᵛᵛmusu né bᵛᵛᵛᵛᵛ,

aai bᵛ Basana b̄susu aa kusimá.

²³ Nefatali buiᵛ yá musu à mē:

Nefatali buiᵛ na ní Diio maamaa,

à báaad̄ar̄ngu à kē z̄ai.

Isida ní ḡēᵛmidᵛkli oi b̄susu

a ḡᵛ ní pò ū.

24 Asee buio yá musu à mè:
Pɔnadeɔ Asee buio de bui kɔniɔla,
aaɔ naaàɔ de ní gbéɔla,
aa ní gbá pípi ní nísio.

25 Aa ní bɔle gbáaɔ pi
ní mɔsio ní mɔgotéɔ,
aaɔ ku dɔdɔae e ní wēni léu.

26 Bui maaɔ, gbēe muaa ní á Luaoo,
í di luabepuana kpe musu,
í mɔ dɔiále a zɔɔke guu.

27 Lua pɔ kú za zipi mé á uleki ũ,
íɔ ɔliaázi zíle la gɔɔpiie.
I á ibeɔ yáé, í oé à ní kaale.

28 Isailio ɔ ku dɔdɔa rítēe,
Yakɔbu buipio ɔ ku
bùsu pɔ pɔwēna ní vēeɔ diu,
gu pɔ a mɔse ɔ bɔ musu.

29 Báaadeɔn á Isailio ũ,
asa Dii á suabá.
Déme kú lááwai?
Ɔme á sèngbao ní á dɔnleɔ
ní á fēnda gawideo ũ.
Á ibeɔ vlánaué á aee,
íɔ be ní bùsu gulesɔwa.

34

Mɔzi gaa

1 Mɔzi bɔ Mɔabu bùsu sēu, à dēde Nεbo gbewa e Pisiga misonaa bɔaa ní Yelikoo, ɔ Dii bùsupi ɔbè pii za Galada bùsu e Dá

2 ní Nefatali buio bùsuo pii ní Eflaiũ buio bùsuo ní Manase buio bùsuo ní Yuda buio bùsuo pii e ísia pɔ kú be'ae

3 ní Negeveɔ ní wéle daminalikpɛde Yeliko guzulɛo e Zoa.

4 Ɔ Dii òè: Bùsu pɔ ma a legbè Ablahaũe ní Izaakio ní Yakɔbuo, ma mè má kpá ní buiɔwapiɔn we. Má tò n wesié, áma níyɔ bua Yuudēwa ní gēu.

5 Ɔ Dii zɔblena Mɔzi gà Mɔabu bùsuu we lá Dii òwa.

6 Ɔ Dii aà vɔ sɔsɔpɔleu we bɔaa ní Bepeoo. Gbēe aà mia dɔo e ní a gbāo.

7 Mɔzi gà a wè basoolode guue. Aà wé na, mé aà gbāa i laoo.

8 Isailio aà ge'lanabɔ gɔɔ baakwi sēu Mɔabu bùsuu, ɔ ge'lanabɔa ní ɔɔɔo làa.

9 Ɔno pà Nuni né Yozuee, ké Mɔzi ɔnàwà yáí. Isailio misiilèe, aa kè lá Dii dà Mɔziéwa

10 Anabie i bɔ Isailio guu lán Mɔziwa ɔo. Aaí yābɔ kɔ léu ní Diioc,*

11 mé á seelaɔ ní dabudabu pɔ Dii a zɔo kè Egipi, Falaɔ ní a íwaɔ ní a gbéɔ ae pii.

12 Gbēe i yābɔnsae zɔo pɔ Mɔzi kè ní iko gbāao Isailio wesié ke ɔo.

* 34:10 Bɔa 33.11

YOZUEE

Yá pò kú láε bee guu

Yozuee lápi lé a bɔɔlekewɛe lá Moizi gɛe Yozuee dɔaa Isailiɔne, lá aa Kanaa bɔsu si ní lá wà bɔsupi kpaalené bui ní buio, aa z̄̀lez̄̀ɔleu. Lápi kpaalea lee àaɔe ɔn ke:

- Kanaa bɔsu sia (1-12)
- Bɔsupi kpaalea (13-21)
- Yozuee yá gbɛz̄̀ã (22-24)

Ké Lua bɔsu kpà a gbéɔwa, à lé pò a gbè ní deziɔne ní a pò pò a gbè Moizieɔ pàpae. Yaa Lua kua ní a gbéɔ guu, an Kanaa bɔsu sia yá gbiané, lá an bɔa Egipi bɔsuu yá gbianéwa. Lua mé ziká a gbéɔne, ɔme tò aa ziblé aa bò aafia.

Bɔsu pò aa zibléwàɔ ní bɔsu pò ḡ̀ɔ aa siɔ, a kpaaleané bui ní buio ua ní uao lé ɔɔwɛe lá Lua í laaidómá, asa a tò an baade azla tɔɔle víe.

Kanaa bɔsu sia ní a kpaaleaɔ dau siuawɛe guu wi d̄̀s ké Lua náai ví, í lé pò a gbènéɔ papa, mé à kù aa níza kpawáe, aali aà yá kù. Isailiɔ z̄̀leá buipale luad̄̀nsaiɔ guuá kai, asa í ní luanaaikɛa bádeε. Bee yáí Yozuee f̄̀le zè à Luabaakuarínɔ yá bɔɔlekèné ḡ̀ɔɔ pò aa káaaa Sikéú (24). A ní gbálaai maamaa, ɔ gbéɔ zèò wà zɔble Diiε. A gbea Isailiɔ ní ní bɔsuo yāziɔ dàale. Za ḡ̀ɔɔ bee an ibee pò liaarziɔ ɔ ye ní bɔsupi simáe ḡ̀ɔɔpii. Isailiɔ s̄̀, lá Lua mé ní gbá bɔsupi mé aà bàa kúrínɔ, bee ɔ anabiɔ ɔ d̄̀arngu m̄̀ɔm̄̀ɔ. Sema aao yá pò Luapi dilené kù.

Dii yad̄̀ile Yozuee

- 1 Dii z̄̀blena Moizi gaa gbea Dii yá'ò Moizi z̄̀bāna Yozuee, Nuni néε à mè:
- 2 Ma z̄̀blena Moizi gā. Fεle bua Yuud̄̀ewa la sa, mpi ní Isailiɔ pii, í gē bɔsu pò má kpawáú.
- 3 Gu pò á gbá p̄̀leu pii, má kpawá lá má ò Moiziewae.*
- 4 S̄̀ea za guwaiwaiu e gea Libā bɔsuu, s̄̀ea za swa z̄̀ɔɔ pò wí me Uflata e gea ísia pò kú be'ae oi, Itiɔ bɔsupi a ḡ̀ɔ á bɔsu ú piiε.
- 5 É n̄ ge n̄ gaò gb̄̀e a e n̄ gā flo. Lá má kú ní Moizio, màa máo kunnɔ. Má n to weo, má p̄̀kpanzi bauo.†
- 6 S̄̀d̄̀ile, ní w̄̀ɔ ví, asa níme r̄̀ȳ̀ɔ bɔsu pò ma a legb̄̀ á dezi káauɔne ma mè má kpámá‡ sí, ní kpá gb̄̀eε beeɔwa.
- 7 S̄̀d̄̀ile, ní w̄̀ɔ ví lé! Laaid̄̀ɔ ikoyá pò ma z̄̀blena Moizi d̄̀anéwa, ní kùá pii. Nsu k̄̀wà n̄ na ɔplai ge z̄̀e oio, n tá ali k̄̀e naε.
- 8 To Moizi ikoyá lápi yá à d̄̀o ní léu, níɔ láasookewà fáane ní gwáasinao. Laaid̄̀ɔ yá pò kú a guuwa pii, ní zikewà, n tá ɔ na, n yá ɔ b̄̀o maa.
- 9 Mám̄̀e ma yādileneo ló? S̄̀d̄̀ile, ní w̄̀ɔ ví. Nsu to vía n k̄̀u. Nsu to s̄̀ k̄̀nguo, asa ma Dii n Lua, máo kunnɔ gu pò níle géu piiε.
- 10 ɔ Yozuee ò Isaili d̄̀aanaɔne à mè:
- 11 A b̄̀o k̄̀eε, í o gb̄̀eɔne aa k̄̀s̄̀ua s̄̀uke, asa ḡ̀ɔɔ àaɔ gbea aa bua Yuud̄̀ewa la, aai gé bɔsu pò Dii ní Lua kpámá aao ví síi.
- 12 Yozuee ò Lubeni buiɔne ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ lee doo à mè:
- 13 A to yá pò Dii z̄̀blena Moizi d̄̀léεε bee d̄̀águ, à mè Dii á Lua a to à kámaboki e, à bɔsueε bee kpawáε.

* 1:3 Iko 11.24 † 1:5 Iko 31.6-8, Ebe 13.5 ‡ 1:6 Daa 15.7, 28.13

14 Ayāmeto á nɔɔo ní á nɛfɛnɛnao ní á ɔɔtuoo gɔ̀ búsu pɔ́ Mɔizi kpàwáú Yuudɛ̀ baala, á zɪgɔ̀o í dɔaa bua á gbɛ́ɔne nípii, aaiɔ ní gɔ́kɛbɔɔ kúa, aai dɔ́nɪ́lɛ̀

15 e Dii àò tó á gbɛ́ɔ kámabokli e lá a kɛ́ɛwa, ampiɔ sɔ́ aai gɔ́ búsu pɔ́ Dii á Lua lé kpámá vɪ. Bee gbɛa í su búsu pɔ́ gò á pɔ́ ũe beeu, í zòlɛ búsu pɔ́ Dii zòblena Mɔizi kpàwá Yuudɛ̀ baala gukpe oipiu. §

16 ɔ aa wèwà aa mè: Yá pɔ́ ní dílɛwɛɛ pii wá kɛɛ. Gu pɔ́ n wá zɪú pii wá gɛɛ.

17 Lá wa zɪkɛ Mɔizi yáwa pii, màa wá zɪkɛ n yáwa ɔ. Dii n Lua aàò kunnɔ, lá a kú ní Mɔiziowáɛ.

18 Gbɛ́ pɔ́ bò n yá kpe á gí yá pɔ́ ní dílɛɛ kei, à gáɛ. Sɔ́dile, níɔ wɔ́ɔ vɪ lé!

2

Asiigwanao zɪa Yeliko

1 Kua Sitiũ Nuni né Yozuee asiigwanao zɪ gbɛ́ɔn pla asii guu à mè: A gɛ wɛkpale búsupizi ní Yelikoo. ɔ aa gɛ we, aa gɛ pɪla káalua pɔ́ wɪ mèè Lahabu kpéú.*

2 ɔ wa ò Yeliko kíáɛ wà mè: Isailiɛ gɛ̀ la oosia wá búsu asiigwai.

3 ɔ kíapi gbɛ́ɔ zɪ Lahabu bɛ aa mè: Bò ní gɔɛ pɔ́ mò n kíiɔ, asa wá búsu asiigwagwaa yáí aa mòì.

4 A mɔ̀ lè nɔɔpi gbɛ́ɔn plapiɔ se ùlɛ kò, ɔ à mè: Gbɛ́piɔ mò ma kíi la slanaɛ. Má dɔ́ gu pɔ́ aa bòuo.

5 Ké gu sɪ bílɛtagɔ̀, aa bòlɛ. Má dɔ́ má aa tàuo. A ní gbɛsele kpakpa, á ní lɛɛ.

6 A mɔ̀ lè à ní sé gɛ́nɔ kpé musu, à ní ùlɛ gbòna pɔ́ kálea weu kò.

7 Zɪnao pɛlɛnzi Yuudɛ̀ zéu e a buakli, mé wá bílɛ zé tá ní kpe.

8 E asiigwanapiɔ aao gé wúlei, Lahabu dɛdɛ ní kíi kpé musu,

9 a ònɛ: Má dɔ́ ké Dii búsuɛ bee kpàwáɛ. Gili gɛ̀wágu á yá musu, ɔ búsuɛbeedɔ́ ká gá nípii.

10 Wá mà lá Dii Isia Tɛa í zòɛé gɔ̀ pɔ́ a bɔlɛ Egipi† ní yá pɔ́ á kè Siò ní Oguoɛ, a Amɔ̀lɛ kía gbɛ́ɔn plapiɔ kè kɛ́kɛkɛ Yuudɛ̀ baale.‡

11 Ké wá mà, sɔ́ kèwágu, wá nisɪna ná líwa á yáí, asa Dii á Lua mé musu ní zɪlɛo Lua ù.

12 Lá ma gbɛ́kɛkɛé, ápiɔ sɔ́ à legbɛmɛɛ sa ní Dii tóo à gbɛ́kɛkɛ ma de bedɛɔne. A seelakemɛɛ màò dɔ́ sáasá

13 ké á ma mae ní ma dao ní ma vɪiɔ ní ma dáunao ní wá gbɛ́ɔ bɔ́ pii, í wá bɔ́ ga lézɪ.

14 ɔ gɔ́piɔ wèwà aa mè: Mmɛ ní wá wɛni ù, wáme wá n wɛni ù sɔ́. Tó ni wá yáò gbɛ́ɛ màò, tó Dii búsuɛ bee kpàwá, wá gbɛ́kɛkɛne slana.

15 ɔ á ní bɔlɛ fenentiú, à ní píla bílɛ kpe ní bao, asa aà kpé pɔ́ a kuu ku wéle bílɛwáɛ.

16 A ònɛ: A mipe gusiɪdewa, ké á gbɛ̀selenaɔ su kpaaúánɔo yáí. Aɔ ulea we gɔ̀ áaɔ e á gbɛ̀selenaɔ su, í gbasa dazeu.

17-18 ɔ gɔ́piɔ òè: Tó wa ɛa gɛ́ á búsuu, ní bà tɛaɛ bee dɔ́ fenenti pɔ́ nílɛ wá bɔlɛuɛ beewa, ní n mae ní n dao ní n vɪiɔ ní n dáunao ní n de bedɛɔ káaanzi pii n kpéɛ beepiu. Tó ni kɛ màao, wá bàa àò ku lé pɔ́ ní tó wá gbɛ́ne guu ɔo.

19 Tó an gbɛ́ɛ bò n kpéú à gɛ́ gaaɛ, à azɪa dɛn we, wá yán ɔo. Tó an gbɛ́ɛ kunnɔ kpéú, mé wá aà dɛ, wáme aà gaa a wi wá musu.

²⁰ Tó n wá kɔmalekè gbé̃ne s̃s̃, wá bàa aɔ ku lé pɔ́ n̄ tò wá gbè̃nɛpi guu ɔo.

²¹ Ǿ Lahabu mè: Aɔ de màa lá á òwa. Ǿ á n̄ gbáe, aa tà. Ǿ á bà t̃eapi d̃ò a fenenti.

²² Ké aa p̃la bíiwa màa, aa mipè gus̃s̃idewa, ̃s̃ aa í we gɔɔ àãs̃ e an gbè̃s̃elenaɔ gè s̃uò. An gbè̃s̃elenaɔ n̄ weẽle zé sae p̃ii, aai n̄ eo.

²³ Ǿ gbè̃n plapi d̃azeu, aa p̃la s̃s̃s̃piɔwa aa bùa swawa. Ké aa kà Nuni né Yozuee kí, aa yá pɔ́ n̄ lé dàu a siuè p̃ii

²⁴ aa mè: Dii bùsupideɔ ká gà n̄pii wá yáí.

3

Isaili buaa Yuudēwa

¹ Yozuee f̃ele kɔɔ káaukaau n̄ Isaili p̃ii. Bɔa Sitiü aa gè Yuudēi, ̃s̃ aa b̃ookpà we e aao gè buaiwà.

² Gɔɔ àãs̃ gb̃ea Isaili gb̃ez̃ɔɔ b̃òo k̃ẽle,

³ aa yā̃d̃ile gb̃é̃ne aa mè: Tó á è Levii bui sa'onao Dii á Lua bàakuaánɔ kpagolo sea, à dazeu, í t̃é n̄ kpe,

⁴ ké á e d̃s̃ zé pɔ́ á sé, asa í zépi se yāao. Aɔ be z̃az̃á lán londo taawa yòoo! Asu s̃s̃ kpagolopiz̃io.

⁵ Ǿ Yozuee ò gb̃é̃ne: A gb̃ab̃o áz̃iae, asa Dii a yā̃b̃onsaek̃e á z̃anguo zia.

⁶ Ǿ á èa ò sa'onane: A Dii bàakuawanɔ kpagolo sé á d̃aa buaò gb̃é̃ne. Ǿ aa kpagolopi s̃è aa d̃baaò gb̃é̃ne.

⁷ Dii ò Yozuee à mè: Má na n káfiawa Isailiɔne gb̃a, aaiò d̃s̃ ké má kunn̄o, lá má kú n̄ M̃oziowa.

⁸ O sa'ona pɔ́ aa ma bàakuaánɔ kpagolo seaɔne, tó aa kà Yuudē g̃s̃s̃le, aa g̃e ze íu.

⁹ Ǿ Yozuee ò Isailiɔne à mè: A s̃ kái la, í Dii á Lua yāma.

¹⁰ Ǿ á èa mè: Beewa á̃ d̃s̃ ké Lua b̃é̃e kúán̄, mé a Kanaa yáé n̄ Itiò n̄ Iviò n̄ P̃eliziò n̄ Giigasiò n̄ Am̃leɔ n̄ Yebusiò.

¹¹ A ma! Wa g̃e Yuudē íu n̄ d̃únia búu Dii bàakuaánɔ kpagoloo á wáa.

¹² A gb̃é̃n kuẽplaɔ sé á guu, bui n̄ buio gb̃é̃ m̃endodo.

¹³ Tó sa'ona pɔ́ aa d̃únia búu Dii kpagolo seaɔ gbap̃èle Yuudē íu, ípi a z̃s̃e, í pɔ́ lé b̃o swa musu í g̃s̃ yea gudou.

¹⁴ Ké gb̃é̃ f̃ele b̃òou aa d̃azeu, aale ge buai Yuudēwa, sa'ona pɔ́ aa Dii bàakuaánɔ kpagolo seaɔ be n̄ ae màa.

¹⁵ P̃ok̃ek̃eg̃ɔɔ p̃ii swapi í pa e à s̃s̃l̃ sẽe. Gɔɔ pɔ́ kpagolos̃enapiò kà swapii, ké aa gbap̃èle íu,

¹⁶ ̃s̃ í pɔ́ lé b̃o swapi musu z̃s̃e, à g̃s̃ yea gudou za z̃az̃á w̃éle pɔ́ wí me Adamu sae Zalẽt̃a bùs̃uu. Í pɔ́ lé tá Isida Wisideu z̃s̃e m̃íò, ̃s̃ gb̃é̃ bùa b̃ɔaa n̄ Yelikoo.

¹⁷ Sa'ona pɔ́ aa Dii bàakuaánɔ kpagolo seaɔ g̃s̃ zea Yuudē eu t̃ool̃e giíwa giúgiú, ̃s̃ Isaili bui p̃ii be gugiipiu e aa g̃e bùawà aa làa n̄pii.

4

Gbè mèn kuẽplaɔ didiak̃sa seela u

¹ Ké Isaili bui p̃ii bùa Yuudēwa aa làa, ̃s̃ Dii yá'ò Yozuee à mè:

² A bui kuẽplaɔ guu à gb̃é̃ seu dodo,

³ n̄ oné aa gb̃e séle swa'eu m̃èn kuẽpla gu pɔ́ sa'onao z̃eu s̃usu, aai buaò aa kále gu pɔ́ á iu gwáa.

4 ǃ Yozuee gb̄eɔn kuɛplaɔ d̄ile Isaili buiɔ guu dodo, ̄ ʔ à ní sisi.

5 A òné: A gé Yuudē ɛu Dii á Lua kpagolo aɛ, á baade i gb̄e sɛ di a gàu á Isaili buiɔ dasileu.

6 Gb̄e beɛɔ i ḡs̄é seela ũ. Tó á néɔ á lá zia, gb̄e beɛɔ deé kpelewa ni,

7 à oné, ké wà bùa ní Dii bàakuaáɔnɔ kpagoloo, ̄ ʔ á í z̄s̄é, ̄ gb̄eɛɔ ḡò Isailiɔne a yádɔngubɔ ũ gɔɔpii.

8 ǃ Isailiɔ b̄e màa lá Yozuee ònéwa. Aa gb̄e s̄èle Yuudē ɛu mèn kuɛpla Isaili buiɔ dasileu, lá Dii ò Yozueeewa. Aa bùaò aa kàlɛ gu p̄ó aa íu.

9 Gb̄e mèn kuɛpla p̄ó wa s̄èle swa'eu sa'ona p̄ó aa Dii kpagolo seapiɔ zek̄i ̄ Yozuee d̄idik̄s̄a, aa ku we e ní a gb̄aɔ.

10 Sa'ona p̄ó aa kpagolopi seao ḡò z̄ea swa'eu e yá p̄ó Dii d̄ile Yozuee e a ò gb̄eɔne ḡè láaò pii, lá M̄oizi d̄ileewa. Gb̄éɔ k̄è kpakpa aa bùa.

11 Ké aa bùa m̄pii aa láa, ̄ sa'onaɔ gb̄asa bùa ní Dii kpagoloo gb̄éɔ wáa.

12 Lubeni buiɔ ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ lɛɛ doo mé d̄baa bùa Isaili buiɔ k̄niɔne, lá M̄oizi òné yáawa. Aa ní ḡk̄eb̄ɔɔ k̄ua.

13 An z̄lḡɔɔ kà gb̄eɔn òaas̄ɔɔ lɛɛ bla (40.000) taawa. Aa bùa ní Dii d̄s̄ao, aa ḡè Yeliko s̄eu ní z̄l̄ s̄uo.

14 Ḡɔɔbeez̄l̄ Dii Yozuee k̄àfl̄ Isailiɔne m̄pii, ̄ aa aà yāmà e à ḡè ḡàò, lá aa M̄oizi yāmawa.

15 ǃ Dii yá'ò Yozuee à mè:

16 O sa'ona p̄ó aa ikoyá kpagolo seaoɔne aa b̄o swa'eu.

17 ǃ Yozuee òné aa b̄o swa'eu,

18 ̄ aa b̄u. Ké aa gbap̄èle s̄l̄s̄la, ̄ swa'í ɛa s̄u à gb̄eu ḡòɔ. A pà à dàgua e à s̄l̄s̄l̄ s̄è lá a káauwa.

19 M̄o s̄éia ḡɔɔ kwid̄e z̄l̄ ̄ Isailiɔ b̄ò Yuudē swa'eu, aa ḡè b̄òokpà Giligali, Yeliko gukp̄e.

20 Yozuee gb̄e mèn kuɛpla p̄ó wa s̄èle Yuudē ɛup̄iɔ d̄idik̄s̄a Giligali we.

21 A ò gb̄eɔne: Tó á buiɔ s̄u ní maeɔ lá zia aa mè, gb̄e beɛɔ yáasi dea ni,

22 à oné á buaa Yuudēwa gugii ũ seelaɛ,

23 asa Dii á Lua a í bàé á táa'ozue, ̄ a bua lá a bua Isia T̄ɛa p̄ó à a í bàéwawa.

24 Dii k̄è màa, ké d̄únia buiɔ pii e d̄s̄ ké á gb̄aa v̄l̄, ápiɔ s̄s̄ íɔ Dii á Lua v̄la v̄l̄ gɔɔpii.

5

1 Ké Am̄ɔl̄eɔ k̄ia p̄ó kú Yuudē be'ae oio ní Kanaaɔ k̄ia p̄ó kú ísia saɛɔ mà lá Dii Yuudē í z̄s̄é Isailiɔne aa bùawà, ̄ s̄s̄ k̄èngu, an ká ḡà m̄pii Isailiɔ yáí.

T̄s̄z̄a Isailiɔne Giligali

2 Ḡɔɔ bee Dii ò Yozuee: Gb̄e f̄ɛnaɔ ke, ní t̄s̄z̄ Isailiɔne.

3 ǃ Yozuee ò wà gb̄e f̄ɛnaɔ ke, ̄ wà t̄s̄z̄ò Isailiɔne gu p̄ó w̄l̄ m̄e tia Gyaf̄ɔɔs̄l̄s̄l̄.

4 Yá p̄ó tò à t̄s̄z̄n̄én ke: Isailiɔ b̄òl̄ea Egipi gb̄ea, an tá guu ḡsḡb̄aaɔ ḡaga guwawaiu piie.

5 Gb̄é p̄ó b̄òl̄e Egipi t̄s̄z̄a m̄piiɛ. Gb̄é p̄ó wà ní í guwawaiu zé guu b̄oa Egipi gb̄eaɔ, aame aai t̄s̄z̄ gl̄ao.

6 Isailiɔ b̄e guwawaiu w̄è bla e gb̄é p̄ó de ḡsḡb̄aaɔ ũ ḡɔɔ p̄ó aa b̄òl̄e Egipiɔ ḡè ḡagaò pii, asa aai Dii yāmao. Dii òné aa wesi bùsu p̄ó a a l̄egb̄è ní deziɔne à kpámále bauo, bùsu p̄ó v̄l̄ ní z̄s̄'io diupi.*

* 5:6 Nao 14.28-35

7 An né pɔ Dii tò aa fɛlɛ ní gbɛaɔ ɔ Yozuee tɔzɔ́nɛ́, asa gyafɔɔdeɔnɛ, wi tɔzɔ́nɛ́ zéuo.

8 Ké Isailio tɔzɔ́ n̄pii aa làa, aa gɔ́ gu pɔ aa bɔokpau we e a bɔ gè làaò.

9 ɔ Dii ò Yozuee: Ma wí pɔ Egipio dáwá bɔ́ɛ gbān we. ɔ wí o gupie Giligali† e ní a gbāo.

10 Isailio bɔokpaa Giligali ɔ aa Gɛ́amusu dikpɛ‡ kɛ́ Yeliko sɛu we mɔpi gɔɔ gɛo mɛndosaide zí oosi.

11 Dikpɛpi kaa'isizí ɔ aa bɔsupi buapɔɔ blɛ, kaaɔ ní pɔwɛn kpasaa.

12 An bɔsupi buapɔɔ blea gbɛa, kɛ gu dɔ, manakwea§ zɛ, i kwɛ́nɛ́ loo, ɔ aa Kanaa bɔsu blɛ blɛ wɛ bee sa.

Dii zɔgɔɔ dɔaana

13 Ké Yozuee káikù ní Yelikoo, à wɛsɛ́ gugwá, ɔ à gɔ́ɛ è zɛa a aɛ, à a fɛnda wò kua. ɔ Yozuee sɔ́aazi à aà là à mɛ: N kú wá kpɛ yá, ge wá ibɛɔ kpɛɛ?

14 A wèwá à mɛ: Maa no. Dii zɔgɔɔ dɔaanan ma u, ma kaa lan kɛ. ɔ Yozuee kùlɛ̀ à wùlɛ a gbɛɛu, ɔ à aà là à mɛ: Yá kpele ma Dii a o mapi a zòblenaei?

15 Dii zɔgɔɔ dɔaanapi wèwá à mɛ: N n kyale bɔbɔ, asa gu pɔ ní zɛu kua adoaɛ.* ɔ Yozuee kɛ̀ maa.

6

Yeliko bíi kwɛa

1 Wá Yeliko bíibɔlɛ gbɔɔ tàta giúgiú Isailio yáí. Gbɛɛ è lé bɔo, mé gbɛɛ è lé gɛo.

2 ɔ Dii ò Yozuee à mɛ: Gwa, ma Yeliko nanɛ ní ɔzɛ ní a kiao ní a zɔgɔɔ.

3 Mpi ní n zɔgɔɔ, à gɛ lia wɛlɛpizi gɛn do ápii, í su. Aɔ liai gɛn dodo maa e gɔɔ soolo.

4 Sa'onaa gbɛɔn sɔplaa aao dɔaaa kpagolɛ, aaiɔ kuu kua. A gɔɔ sɔplade zí à lia wɛlɛpizi gɛn sɔpla gɔɔ pɔ sa'onapiɔ lé kuupe.

5 Tó aa kuupɛ, aalɛ a ba gá, mé a a ɔ má, gbɛ́pii i kúkuakɛ gbáugbāu, wɛlɛ bíi i kwé kákɔa, á baade i mipɛ lá a aɛ dɔawa á gɛu.

6 ɔ Nuni né Yozuee sa'onaa sisi, a ònɛ: A Dii bàakuawanaɔ kpagolo sé, á gbɛɔn sɔpla í dɔaaɛ, á baade iɔ kuu kua.

7 ɔ a ò gbɛ́nɛ: A fɛlɛ gɛ lia wɛlɛi gɛn do. Zɔgɔɔ mé aa dɔaa Dii kpagolɛ.

8 Ké Yozuee yá'ò gbɛ́nɛ, ɔ sa'onaa gbɛɔn sɔpla pɔ aa kuu kúapio fɛlɛ dɔaaa Dii bàakuarínɔ kpagolɛ, aalɛ kuupe.

9 Zɔgɔɔ bɛ sa'onapiɔ aɛ, dasi té kpagolo kpe, mé kuuɔ ɔ dɔ.

10 A mɔ lɛ Yozuee ò gbɛ́nɛ à mɛ: Asu kúkuakɛo. Asu to wá á kii mao. Asu to yáɛ bɔ á léuo e gɔɔ pɔ má oé à kúkuakɛ, í gbasa kɛ.

11 Aa gè lia wɛlɛpizi ní kpagoloo gɛn do maa, ɔ aa èa tà ní bɔou, aa í we.

12 Yozuee fɛlɛ kɔɔ káaukaau, ɔ sa'onaa Dii kpagolo sɛ.

13 Sa'onaa gbɛɔn sɔpla pɔ aa kuu kúapio dɔaaa Dii kpagolɛ, aalɛ pé. Zɔgɔɔ dɔaaanɛ, dasi té kpagolopi kpe, mé kuuɔ ɔ dɔ.

14 Aa lía wɛlɛpizi gɛn do a gɔɔ plaade zí, ɔ aa èa tà ní bɔou. Aa kɛ̀ maa e gɔɔ soolo.

15 A gɔɔ sɔplade zí aa fɛlɛ káaukaau gudɔlɛia, ɔ aa èa gè lia wɛlɛpizi lá aai kɛwa. Zíbeezi aa liai gɛn sɔplae.

16 A gɛn sɔpladepi gɔɔ pɔ sa'onaa lé gé kuupɛi gbáugbāu, ɔ Yozuee ò gbɛ́nɛ à mɛ: A kúkuakɛ, asa Dii wɛlɛpi kpáwáɛ.

† 5:9 Bee mè bɔ́nɛ. ‡ 5:10 Bɔa 12.1-13 § 5:12 Bɔa 16.35 * 5:15 Bɔa 3.5

17 Dii wélepi ní pò pò kúuò díle a pò ùe. Wà ní kaale mípii. Káaluá Lahabu ní gbé pò kuaàno a kpéuo mé aa bò rítèe, asa òme asiigwana pò wà ní zìò ùle.

18 A laaika! Asu pò pò Dii díle a pò ù kee seò, ké ásu kaaleo yáí. Tó á sè, a yá'í á bòe, i gò kaalepò ù.

19 Anusu ní vuao ní mógotè pòò ní mòsi pòò pííá Dii pòe. Sema wà ka Dii àizee guu.

20 Ké wà kuupè, mé Isailio kúkuakè gbáugbáu màa, wéle bíio kwè kákòá. * Ì an baade síu a aedòawa, ò aa wélepi sí.

21 Aa pò pò kúuò díle Dii pò ù, ò aa gbépii káale ní fèndao, gòeò ní nòeò, néfènenao gbèzòò píí ní zuò ní sàò ní zàa'lnao.

22 Yozuee ò gbèon pla pò gè bùsupi asiigwàone à mè: A gè káaluapi kpéu, í bòaano ní aà gbéò, lá a a legbèèwa.

23 Ì èwaasopiò gè bò ní Lahabuo ní aà maeo ní aà dao ní aà vùio ní aà dáunaò ní aà gbéò pii. Aa bòle ní aà daeò pii, ò aa ní kále Isailio bòò sae.

24 Ì aa tesò wélepiwa ní pò pò kúuò pii, mé i ke ánuusu ní vuao ní mógotè pòò ní mòsi pò pò aa sèle kále ní Dii zwàakpe àizeeò bàasio.

25 Yozuee tò káaluá Lahabu bò aafia† ní aà de bedeo ní aà gbéò pii, ké à asiigwana pò Yozuee ní zí Yeliko asiigwaiò ùle yáí, ò aa gò Isailio guu e ní a gbào.

26 Gò bee Yozuee lekè à mè: Dii láaíke gbé pò a fele Yeliko wéleè bee keke kálewa. Tó à a bíí è kpàle, aà negòe séia mé a ga. Gòò pò à a gbao pèle sò, aà nè gbèzàna mé a ga.‡

27 Dii kú ní Yozueeò, ò aa tó lí bùsupia pii.

7

Akaa duuna

1 Isailio bò yá pò Dii dílenépi kpe. Kaami né Akáa, Zabedi t-ùna, Zela síwena, Yuda bui mé pò pò Dii díle a pò ù sè, ò Dii pò fè Isailiozi.

2 Yozuee gbéò zì à mè aa bò Yeliko aa gé Ai pò kú Betavè sae Beteli gukpe oi, aa bùsupi asiigwa. Ì aa gè, aa Ai asiigwà.

3 Ké aa sù Yozueewa, aa òè: Aideò bílao, i ka wà gé we píio. Tó gbèon òaa kwi ge gèò gè, aa wélepi síe. Nsu gbéò da taasiu píio.

4 Ké gbèon òaa gèòò gè we, ò Aideò ní fú,

5 aa ní yá bóa za ní wéle bíibòleu e gbeyòkdi, aa ní dede sìsìpòleu gbèon blakwi ní sooloo. Ì sò ké Isailio, an nisína ná líwa.

6 Yozuee a ula ga kè, a wúlea a gbèeu Dii kpagolo ae e oosi. Aàpi ní Isaili gbèzòò bùsu zùzu ní mia.

7 Ì Yozuee mè: A'á Dii Lua! Akèa n wá bua Yuudèwa n wá ná Amòeone ní zìí aa wá midèí? Tó wá zìlea Yuudè baale yáa lé!

8 N yá na Dii! Lá Isailio kpekpa ní ibeone, má o kpelewa sa ní?

9 Kanaoò ní bùsuèbeedeò aa yápi ma mípii, aai liawázi, aai wá midè dúniau. N tí zòe sò be? Nyò keò kpelewa ní?

10 Ì Dii ò Yozuee: Fele ze! Bóyáí ní wúlea n gbèeuí?

11 Isailio duunakèe, aa ma bàakuaáno yá gbòò. Aa pò pò má díle ma pò ù sè, aa kpáí'ò, aa mofilikè, aa pòpi dà ní pòò guu.

* 6:20 Ebe 11.30 † 6:25 Ebe 11.31 ‡ 6:26 1Kia 16.34

12 A yáí tò aai f̄ n̄ íb̄ēō ḡā f̄lo. Aa k̄p̄ek̄p̄an̄é, k̄é aa ḡò kaalēp̄ō ū yáí. Má kúán̄ō bo, mé i ke a ma p̄ō p̄ō kú á guu k̄aal̄é baasio.

13 F̄el̄e ge gb̄ábō n̄ gb̄é̄n̄e. Oné aa gb̄ábō r̄ízlae e gu àò gé doi, asa ma Dii Isailio Lua ma m̄è ma p̄ō kú á guu. A f̄ō kaakaanake á íb̄ēō aeo e à ge p̄ópi b̄ōō á guu.

14 Tó gu d̄ò, à s̄m̄azi bui r̄í buio. Bui p̄ō má s̄è lí s̄m̄azi dae dae, dae p̄ō má s̄èò lí s̄m̄azi uale r̄í ualeo, uale p̄ō má s̄è s̄o, a ḡōō lí s̄m̄azi dodo.

15 Gb̄é̄p̄ō wá s̄ù ma p̄ópi èwà, wa ade k̄pasa r̄í a gb̄é̄ō píie, asa à ma bàakuaán̄ō yá gb̄òe, à widà Isailio wae.

16 Yozuee f̄el̄e k̄áaukaau, a tò Isailio s̄ò Diizi bui r̄í buio, ̄ō gb̄e Yuda bui s̄è.

17 ̄ō a tò Yuda buio s̄àaazi dae dae, ̄ō gb̄e Zela buio s̄è. A tò Zela buio s̄àaazi uale r̄í ualeo, ̄ō gb̄e Zabedi ua s̄è.

18 ̄ō a tò aà ua ḡōō s̄àaazi dodo, ̄ō gb̄e Kaami né Akáa, Zabedi t̄ōuna, Zela síwena, Yuda bui s̄è.

19 ̄ō Yozuee ò Akáa: Né, síana'o, b̄ee d̄ō Dii Isailio Luae. Yá p̄ō r̄í k̄è om̄e. Nsu ñ a kee ulem̄e.

20 ̄ō Akáa w̄èwà à m̄è: Síanae, ma duunak̄è Dii Isailio Luae. Yá p̄ō má k̄èn ke:

21 Ma Babiloni gomusu kefena è r̄í p̄ō guu r̄í ánusuo kiloo pla r̄í vua kiloo kíno, ̄ō a bli ḡèmagu, má s̄è. A ulea eu ma kp̄éu, ánusuo ku z̄íle.

22 ̄ō Yozuee gb̄é̄ō z̄í we. Aa k̄è kpakpa aa ḡè ḡè aà kp̄éu, ̄ō aa è ulea we, ánusuo ku z̄íle.

23 ̄ō aa s̄èle m̄òo Yozuee Isailio kíi, aa k̄al̄e Dii ae.

24 ̄ō Yozuee r̄í Isailio Zela síwena Akáa s̄è r̄í ánusupio r̄í gomusupio r̄í vuapio r̄í aà n̄eḡōō r̄í aà n̄en̄ōe r̄í aà zuo r̄í aà z̄àa'inao r̄í aà s̄ào r̄í aà zw̄àakp̄eo r̄í aà p̄ō píi, aa ḡèr̄nō Akoo guzul̄eu.

25 ̄ō Yozuee m̄è: N yá'íw̄ēe fá! Dii a ȳam̄one gb̄a s̄o. ̄ō Isailio aà p̄àpa r̄í gb̄eo nípii, aa aà d̄è r̄í aà gb̄é̄ō píi, ̄ō aa r̄í k̄pasa.

26 Aa gb̄e k̄àaawà, gb̄èze z̄ōpi ku we e r̄í a gb̄ao. ̄ō Dii p̄ōf̄e kp̄al̄e. A yáí tò w̄i o gupie Akoo* guzul̄e.

8

Ai kea k̄élekele

1 Dii ò Yozuee: Nsu to vía n̄ k̄ūo. Nsu bílikeo. Z̄iḡō s̄éle ḡér̄nō nípii, í léle Aiwa, asa ma Ai kía n̄an̄e r̄í ōzle r̄í aà gb̄é̄ō r̄í aà w̄éleo r̄í aà t̄ōleo.

2 Ke Aie r̄í a kíao lá r̄í k̄è Yelikoe r̄í a kíaoewa, í r̄í p̄ō r̄í r̄í p̄ōtuoo naaa á p̄ō ū sa. B̄onsae kené r̄í w̄éle kpe.

3 ̄ō Yozuee r̄í a z̄iḡō f̄el̄e ḡè lélei Aiwa nípii. A n̄eḡnō s̄è gb̄ēn̄ baas̄ōōō lee baakwi (30.000), ̄ō á r̄í gb̄áe gw̄aas̄ina,

4 a òné: A sw̄ákpa! A b̄onsaekené r̄í w̄éle kpe. Asu k̄è w̄élewa z̄àz̄ao. Āo ku sōo guu ápii.

5 Mapi r̄í gb̄é p̄ō kuman̄ō, wá s̄o w̄élei. Tó aa b̄òle daiwále, w̄io bàalené lán k̄áauwa.

6 Aai p̄éwá e aa k̄é r̄í w̄élewa z̄à, asa aao e wále bàalené lán k̄áauwa. Tó wále bàalené màa,

7 í fele á uleki à w̄élepi ble. Dii á Lua n̄àé á ōzle.

8 Tó a w̄élepi bl̄è, í tes̄wà lá Dii òwa. A laaika à ke lá má díléwa.

* 7:26 Bee m̄è yá'iané.

9 Ǿ Yozuee ní gbáε, aa gè gu pò aa e ní zámakεu. Aa nízla yè Beteli ní Aipio zánguo Ai be'ae oi. Gwá bee Yozuee í bòou weε ní a gbéǾ.

10 A fεle káaukaau à gbéǾ kàaa, ǿ aàpi ní Isaili gbéǾǾǾ dɔaaané e aa gè kàò Ai.

11 Zígǿ pò kuaànǾǾ sǿ wélepizi mípii. Ké aa káikù ní wélepíu, aa bòokpà a gugbántoo oi bɔaa ní a bɔleu. Guzulε da Ai ní mípiu zánguo.

12 Yozuee gbéǾ sè òaasɔɔo lεε sɔo (5.000). A mɔ lè à ní úle Beteli ní Aio zánguo kò Ai be'ae oi.

13 Isaili bòokpà wéle gugbántoo oi, mé gbé pò uleapio ku wéle be'ae oi. Gwá bee Yozuee í guzulεuε.

14 Ké Ai kía Isaili è màa, aàpi ní a wéledeɔ fεle kè kpakpa, aa gè mà ní zío gu pò bɔaa ní Alaba sεo. A dǿ gbéǾ uleε a wéle kpεo.

15 Yozuee ní Isaili lε kε lá AideǾ lε ní fuwa, aale bàalené, aa mipè gbáawa.

16 AideǾ kǿ sisi pii aa bɔle pε Yozueeɔwa, ǿ aa pè mà e aa gè kè ní wélewa zà.

17 Gǿεe í gǿ wéle guuo, aa bɔle pè Isailiɔwa mípiiε, ǿ aa ní wéle bíibɔle tò wéa, aale Isaili yá.

18 Dii ò Yozueeε: Sóna pò ní kúa dɔ Aiwa, asa má nàne n ɔzle. Ǿ Yozuee a sǿnapi dɔ Aiwa.

19 Ké à ɔ pòo màa, ǿ gbé pò uleεɔ fεle sí wéleu gǿǾ, aa blè, ǿ aa kè kpakpa aa tesǿwà.

20 Ké AideǾ lili aa ní kpε gwá, ǿ aa è telu gbá da ní wéleε, ǿ aai gékíi e lɔo, asa Isaili pò bàalε mipè gbáawaɔ líaa ní yanapiɔwaε.

21 Ké Yozuee ní Isaili è ní gbé pò uleεɔ wéle sí, mé telu gbá daa, ǿ aa èa lèle Aidepiɔwa.

22 Isaili kǿniɔ bɔle wéleu, aa gè Aideɔwa ní zío, ǿ aa koezǿnzi. Aa lèlemá, ǿ an gbèe í e bòo, an gbèe í e bàalèo.

23 Ǿ aa Ai kía kù bée, aa gèd Yozueeε.

24 Isailiɔ AideǾ dède míomíu buaǾ ní sésaoo an pεamapi guu. Ké aa AideǾ dède ní fǿndao màa, ǿ aa èa gè wélepiu, aa gbé pò gǿ weo dède lɔ.

25 Gbé pò gága gɔobeeziɔ gǿε ní nɔεo pii gbéɔn òaasɔɔo lεε kueplae (12.000). AideǾ sǿ, an lén we.

26 Yozuee ɔ pò a sǿna kúaopi gí dɔ e wà gè AideǾ míonznǿ.

27 Isaili wélepi ɔtuoo ní a pǿo náaa tàò lá Dii ò Yozueeεwa.

28 Màa Yozuee tesǿ Aiwa, a tò à gǿ bezia ú, ǿ à gǿ da gii màa e ní a gbāo.

29 Ǿ à Ai kía lòo líwa e oosi. Ké íatε lε gē kpéu, à mè wà aà gε bua líwa wà zu wéle bíibɔleu we. Ǿ wà gbε káawà dasidasi, gbèzeɔpi ku we e ní a gbāo.

Dii bàa kua ní Isaili Ebali gbèststl musu

30 Yozuee Dii Isaili Lua gbabakli bò Ebali gbèststl musu,

31 lá Dii zǿblena Mɔzi díle Isailiɔnεwa.* A bò lá Mɔzi kè a ikoyá guuwa, à mè wà bo ní gbε pò wí gápεlεwà wà àoo.† Ǿ wà sa pò wí a pò káteu à tékù ò Diiwa we ní sáaukpasao.

32 Ǿ Yozuee ikoyá pò Mɔzi kèpi kè gbepiɔwa we Isaili wáa.

33 Isaili pii, beleɔ ní bòmɔɔ ní ní gbéǾǾǾ ní ní dɔaanaɔ ní ní yákpalekenao zεa kpagolo saε ɔplaaí ní zεεio. An ae dɔa Levii bui sa'oná pò aalɔ Dii bàakuaríno kpagolo seaɔwa. Gbépi kǿni ae dɔa Galiziú gbèststlwa, an kǿni sǿ Ebali gbèststlwa, lá Dii zǿblena Mɔzi dɔaa díle‡ wà samaa'ò Isailiɔnεwa.

* 8:31 Iko 27.2-8 † 8:31 Bɔa 20.25 ‡ 8:33 Iko 11.29, 27.11-14

34 Bee gb̄ea Yozuee ikoyāpio kyokènέ pii, báaa pó Dii í dańguo ń láaipo í kemáo, lá a ku M̄oizi ikoyá guuwa.ᵐ

35 Yá pó M̄oizi díleo guu pii, a kee ku Yozuee gí a kyok̄ei bílaeo. Baa ńōo ń néf̄enenao ń b̄om̄o pó kú ń guuo pii kú wee.

9

Gabaᵔdeᵔ k̄nik̄ea Isailiᵔne

1 Bui pó kú Yuudē be'ae oio, gb̄es̄is̄ideᵔ ń gusalaladeᵔ ń ísialedeᵔ e à gè pè Libā búsuwa, Itio ń Amoleᵔ ń Kanaao ń Pelizio ń Ivio ń Yebusio, ké an k̄iao Ai yápi bao mà

2 5 aa k̄o k̄aaa mípii, ké aa ge z̄lka ń Yozueeo ń aà gb̄é Isailio.

3 Ama ké Gabaᵔdeᵔ yá pó Yozuee kè Yelikoe ń Aio bao mà,

4 aa k̄onikè. Aa k̄úsua k̄aka sakili yaaaᵔ guu, aa k̄aka z̄aa'Inaone ń v̄ee túu zi paaa naminamiaᵔ.

5 Aa kyale yaaa kek̄eao kpákpa, aa ulakasaᵔ dadaa. An p̄ee k̄úsua giigagaa, mé a fukpa.

6 Aa f̄ele gè Yozuee lè ń a gb̄é Giligali b̄ou, 5 aa òné aa mè: B̄usu pó wa b̄ou z̄a. Wá ye à ledoukewanᵔ.

7 Ǿ Isailio ò Ivipioᵔne: Tó á be ku la k̄aie, wá ledoukéano ȳoo!*

8 Ǿ aa ò Yozuee. N z̄òblenaᵔn wá ũ. Ǿ Yozuee ń lá à mè: Deᵔn á ũi? A b̄o má ni?

9 Aa wèwà aa mè: Wápio n z̄òblenaᵔ, wa b̄o búsu z̄az̄aue Dii n Lua tó pó lígua yáí. Wa aà bao mà ń yá pó a kè Egipio pii

10 ń yá pó a kè Amoleᵔ k̄ia gb̄eᵔn pla pó kú Yuudē baaleᵔne, Eseb̄o kí Siᵔ ń Basana kí Ogu pó kú Asaloo.†

11 Wá gb̄ez̄oᵔ ń wá búsideᵔ mè wá k̄úsua sé, wí m̄o wá à le wá oé á z̄òblenaᵔn wá ũ. Ayámeto à ledoukewanᵔ.

12 Wá k̄úsuan ke. Wa b̄oᵔ be p̄ee w̄aa ũe goᵔ pó wa daz̄eu, wále m̄o á k̄i. Gwa lá à giigàga à fù kp̄a.

13 Wá v̄ee túuᵔn ke. Wa v̄ee k̄au túu dafu ũe. Gwa lá aa p̄apaa. Wá ulaᵔ ń wá kyaleᵔ gwa. Aa ȳayaa tá gb̄aa pó wá ò yáí.

14 Ǿ Isailio ń k̄úsua blér̄no Dii lé sai.

15 Yozuee ledouk̄ér̄no à mè á ń dedeo, 5 Isaili d̄aanaᵔ legb̄è a yá musu.

16 An ledouk̄eaᵔno gb̄ea a goᵔ aaᵔde, 5 aa mà an be z̄ár̄no, wa ku k̄o saee.

17 Ǿ Isailio d̄az̄eu, a goᵔ aaᵔde z̄í aa k̄a ń wéleo k̄i, Gabaᵔo ń Kefilao ń Beeloo ń Kiliyaaliᵔo.

18 Aai lélemáo, asa an d̄aanaᵔ legb̄èné ń Dii ń Lua t̄oe, 5 gb̄épii lé yákut̄eka ń d̄aanaᵔzi.

19 Ǿ daanapio òné: Wáme wa legb̄èné ń Dii wá Lua t̄o. I k̄u wá ok̄amá lo.

20 Yá pó wá kenén ke: Wá ń tó we lé pó wá gb̄èné yáie, ké Dii su p̄ok̄umab̄ob̄wáo.

21 Ǿ aa èa mè: Wá ń tó, aaiᵔ de wá ȳaawenaᵔ ń wá it̄naᵔ ũ. Ǿ Isailio zè ń ń d̄aanaᵔ yápio.

22 Ǿ Yozuee Gabaᵔdeᵔo sisi a òné: B̄oyáí a eᵔt̄ow̄ee màai? Asi wá k̄ále k̄o gb̄aae, 5 a mè á kúki z̄awan̄eᵔa?

23 Ma Lua láaik̄ewáe sa. Aᵔ de aà kpé ȳaawenaᵔ ń aà it̄naᵔ ũe goᵔpii.

ᵐ 8:34 Iko 27-28 * 9:7 B̄oa 23.32-33, 34.12 † 9:10 Nao 21.21-35

24 ɔ aa òè: Wa ò wápiɔ n zòblenaɔne wásawasae lá Dii n Lua ò a zòblena Mɔiziewa. A mè á búsu búupi kpáwáe, í gbé pò kúuo midéé pii. A yáí vía wá kúí maamaa wá wēni yá musu, ɔ wa yápi kè.

25 Gwa! Wá kú n ɔzle sa. Yá pò kènne maa mé a zevl kewēe.

26 ɔ Yozuee ní bɔ Isailiɔ ɔzɪ, aai ní dɛdɛo.

27 Zibeezɪ à ní díle Isailiɔ yàawenaɔ ní ní itɔnaɔ ũ, aaiɔ yàawē, aaiɔ íto Dii gbagbakíe gu pò Dii su díleu. ɔ aa ðe a ũ e ní a gbáo.

10

Iatē zea gudoŭ

1 Yelusaleŭ kí Adonizɛdeki mà Yozuee Ai sí a kè kélekɛle, a kè Aie ní a kíao lá a kè Yelikoe ní a kíaowa. A mà ɔ Gabaɔɔdeɔ kɔ yámà ní Isailiɔ, mé aa ku kɔ sae.

2 ɔ vía Yelusaleŭdeɔ kù, asa Gabaɔɔá mɛɛwiae lán kíae wélewa. A zɔɔ ðe Aia, mé a gɔɛá nɛgɔnaɔne.

3 ɔ Yelusaleŭ kí Adonizɛdeki lékpásákè Heblɔ kí Oaŭe ní Yaamu kí Pilaŭo ní Lakisi kí Yafiao ní Egelɔni kí Debiiɔ à mè:

4 A mɔ dɔmale, wí gé léleí Gabaɔɔdeɔwa, asa aa kɔ yámà ní Yozueeɔe ní Isailiɔ.

5 ɔ Amɔleɔ kía gbɛɔn ɔɔopiɔ, Yelusaleŭ kía ní Heblɔ kía ní Yaamu kía ní Lakisi kía ní Egelɔni kía ní ní zígɔɔ kɔ káaa. Aa gè bòokpa Gabaɔɔ sae, aa síngu ní zío.

6 ɔ Gabaɔɔdeɔ gbéɔ zɪ Yozueewa Giligali bòou aa mè: Nsu pákpa wápiɔ n zòblenaɔzio. Kɛ kpakpa mɔ n wá suaba. Mɔ n dɔwáɛ, asa Amɔleɔ kía pò kú kú síɔdeuɔ káawázi nípiie.

7 ɔ Yozuee ní a nɛgɔnaɔ ní a zígɔɔ bòle Giligali, aale mɔ nípi.

8 ɔ Dii ò Yozuee: Nsu víakenéɔ. Ma ní nánɛ n ɔzle, an gbēe a fɔ n gá flo.

9 Bɔa Giligali Yozuee táa'ò gwá e gu gè dɔɔ, à sù má kándo zezesai.

10 ɔ Dii tò gili gèngu Isailiɔ yá musu, ɔ Isailipiɔ lèlemá aa ní dɛdɛ maamaa Gabaɔɔ we, ɔ aa pémá Betoloni zéu ɔ. Aa ní dɛdɛ e à gè pèð Azeka ní Makedaowa.

11 Ké aale bàale Isailiɔne zé pò bɔ Betoloni à gè Azeka, Dii loughbe gbène kàngu. Gbè pò loughbepi ní dɛdɛo dasi ðe gbé pò Isailiɔ ní dɛdɛ ní fɛndaɔɔa.

12 Gɔɔ pò Dii Amɔlepiɔ ná Isailiɔne ní ɔzɪ, ɔ Yozuee ò Diipie Isailiɔ wáa à mè: To íatē zé gudoŭ Gabaɔɔa!

To mɔvua zɛ tɛɛɛ Ayaloni guzulea!

13 ɔ íatē zè gudoŭ màa, mé mɔvua zea tɛɛɛ e Isailiɔ gè tɔsí ní íbɛɛowa. Yápi ku Gbē Maaɔ* taalau. Íatē gò zea minanguo, i sɔ a tíao e gɔɔ do búu taawa.

14 Wí gɔɔ bee taa e yáao, mé wí e a gbɛao. Dii gbɛnazína yámà, asa àle zíká Isailiɔne.

15 ɔ Yozuee tà Giligali bòou ní a gbéɔ pii.

Yozuee Amɔleɔ kía dɛdɛa

16 Ké kía gbɛɔn ɔɔopiɔ bàalè gè ùle gbè'eu Makeda,

17 ɔ wa ò Yozuee wá mè: Wá bɔ kía gbɛɔn ɔɔopiɔwa gbè'eu Makeda.

18 ɔ Yozuee mè: A gbè gbèneɔ gáɛ ta epile, í gbéɔ díle we aao d́a.

19 Asu kámaboo. A péle á íbɛɛzi, í lèlemá ní kpe oi, ásu to aa ní wéleɔ leo. Dii á Lua ní náé á ɔzle.

20 Yozuee ní a gbéɔ ní dɛdɛ e aa ye láai, an gbé pò bɔ mé tà ní wéle bíideɔ guu.

21 ɔ Isailiɔ sù Yozueewa bòou Makeda, aa aafia nípi. Gbēe i fɔ yáe ò ní yá musu ɔ.

* 10:13 2Sam 1.18

⁵ Ǿ kíapio kō kàaa aa mò bòokpà sánu Meloú í sae, ké aa zíkà ní Isailio.

⁶ Ǿ Dii ò Yozuee: Nsu v́lakenéo. Zia maa'í kéwa má ní na Isailioné ní ǒzǐ aa ní dede. N ní sǒo kízá zǒzǒ, ní ní sǒgo kpasá.

⁷ Ǿ Yozuee ní a zǐgǒ gèmá ní zlo nípii, aa lèlemá zezesai Meloú í sae we.

⁸ Dii ní náné ní ǒzǐ, ǒ aa ní dede aa pè ní gbèewá e Sidǒ meeuiawú ní Misefomaiúo ní Mizipa guzulé pǒ kú gukpe oio. Aa ní dede, an gbèe í bo.

⁹ Yozuee kènè lá Dii òewa, à ní sǒo kízá zǒzǒ à ní sǒgo kpasá.

¹⁰ Zibeezǐ Yozuee èa gè Azoo sí, ǒ à a kía dè ní fèndao. Azoo pí mé kíapio wéle míde ú yáa.

¹¹ Isailio gbé pǒ kúuo dede ní fèndao, aa ní míonzo, an gbèe í gǒo, ǒ aa tesǒwà.

¹² Yozuee wélepí sí pii ní ní kía, à ní dede ní fèndao, à ní míonzo lá Dii zòblena Moizi ówa.

¹³ Ama Isailio í tesǒ wéle pǒ wà èa kàlè ní bezia gbewawo, sema Azoo pǒ Yozuee tesǒwà pí bàasio.

¹⁴ Isailio wélepí pǒo náaa ní pǒ ú ní ní pǒtuoo, aa tàò. Aa ní gbéò dèdè ní fèndao pí e aa ní míonzo, aai gbèe to béeo.

¹⁵ Yá pǒ Dii ò a zòblena Moizie, Moizi yápi ò Yozuee, ǒ Yozuee kè màa píi, í yá pǒ Dii ò Moizie kee kpá swáao.

¹⁶ Maa Yozuee búsupi sí pii, a gusísíde ní Negeveo píi ní Gosé búsuo píi ní búsu pǒ kú gusalalao ní sègbáo píi. A Isaili búsu gusísíde ní gusalalao sí

¹⁷ sea za gbè wáiwai pǒ kú Sei búsuu e à gè pèò Baali Gada pǒ kú Libá búsu guzulé Eemo gbè sae. A ní kíaò kùkú píi, à ní dede.

¹⁸ A zíkà ní kíapio píi à gègè.

¹⁹ Ivi pǒ kú Gabaǒo bàasio wéle í e kǒ yámá ní Isailio, aa ní sí zǐ guu píe.

²⁰ Dii mé tò an swá gbaakú, ǒ aa zíkà ní Isailio, ké Isailio e ní míonzo ní wèngwasai, à ní míde mímió lá a ò Moiziewa.*

²¹ Zibeezǐ Yozuee gè Anaki bui[†] dèdè gusísíde ní Heblǒo ní Debiio ní Anabuo. A ní míonzo à ní wéleò kè kélekèlè Yuda búsu gusísíde ní Isaili búsu gusísídeo píi.

²² Anaki buie í gǒ Isaili búsuu bo, sema Gaza ní Gatao ní Asedodao.

²³ Yozuee búsupi sí pii lá Dii ò Moiziewa, ǒ a kpá Isailiowa, a kpaalèné dae dae. Ǿ búsupi gǒ kíkikili zíkasai.

12

Kía pǒ Isailio ziblémás

¹ Yuudé gukpe baa kía pǒ Isailio ní fú aa ní búsuó símáò tǒon ke: Ampii aa ku yáa sègbáue sea Aano dǒo e à gè pèò Eemo gbewa.

² Amole kǐ Sí^{*} pǒ kú Esebǒ. Ǿme búsu v́ síia za Aloe pǒ kú swa pǒ wǐ me Aano baa, za guzulépi guoguo e à gè pè Yaboko dǒowa Amóni búsu zǒleu. Galada búsu kíni kú we

³ ní Yuudé baa gukpeo za Genezaleti ísidawa e à gè pè Isida Wisidewa ní Beyesimǒ pǒ kú geomidǒkǐ oio e gbèstǐ pǒ wǐ me Pisiga pǒleu.

⁴ Basana búsu kí Ogu[†] pǒ de Lefai bui pǒ gǒo gbé ú mé Asalo ní Edelèio kía ú.

⁵ Ǿme Eemo gbè v́ ní Salekao ní Basana búsuo píi e à gè pè Gesuu bui[†] ní Maaka bui[†] búsu léwa. Galada búsu kpèdo ku we e à gè pè Esebǒ kǐ Sí[†] búsuwa.

* **11:20** Iko 7.16   † **11:21** Nao 13.33   * **12:2** Nao 21.21-25, Iko 2.26-37   † **12:4** Nao 21.33-35, Iko 3.1-11

⁶ Ké Dii zòblena Mɔizi ní Isailiò ní fú, ɔ Mɔizi ní bùsupiò kpaalè Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lɛɛ doone.‡

⁷ Yuudɛ baa bɛ'æe oi kía pɔ Yozuee ní a gbɛ̀ò ní fú wɛ̀lɛò tɔ̀ɔn kɛ, sea za Baali Gada, Libā guzulɛu e à gɛ̀ pɛ̀ gbɛ̀ wáiwai pɔ kú Sei bùsuwa. Bùsupi ɔ Yozuee kpaalè Isailiòne daedae,

⁸ a gusɛ̀sɛ̀de ní a gusalalao ní sɛ̀gbāo ní a gbɛ̀pɔlɛò ní a guwaiwaio ní Nɛgɛvɛo, bùsu pɔ Itiò ní Amɔlɛò ní Kanaaò ní Pɛliziò ní Iviò ní Yebusiò kuu yāa. Wɛ̀lɛ pɔ aa dɛ a kíaò ɔ̀ tɔ̀ɔn kɛ:

⁹ Yeliko, Ai pɔ kú Beteli sae,

¹⁰ Yelusaleũ, Heblɔ,

¹¹ Yaamu, Lakisi,

¹² Egeɔni, Gezɛɛ,

¹³ Dɛbii, Gɛdɛɛ,

¹⁴ ɔ̀ma, Alade,

¹⁵ Libena, Adulaũ,

¹⁶ Makeda, Beteli,

¹⁷ Tapua, Efeɛ,

¹⁸ Afɛki, Lasaloni,

¹⁹ Madɔ, Azoo,

²⁰ Simɛɔni Mɛɔni, Akɛsafa,

²¹ Taanaki, Mɛgido,

²² Kɛdɛsi, Yɔkɛnaũ pɔ kú Kaameli bùsuu,

²³ Doo pɔ kú Doo gusɛ̀sɛ̀deu, Goiũ pɔ kú Giligali

²⁴ ní Tiizao. Kíapiò píi gbɛ̀ɔn baakwi ní mɛ̀ndooɛ.

13

Bùsu pɔ Isailiò i e ziblèwàò

¹ Yozuee zikù à kà zà, ɔ Dii òè: N zikù n ka zà, mé bùsu pɔ gò ni sioò zɔ̀ maamaae.

² Bùsu pɔ gòpiò n kɛ: Filitɛò bùsu ní Gesuuò bùsuò píi

³ sea za Sikoo òò pɔ kú Egipi gukpɛ oi e à gɛ̀ pɛ̀ò Ekeloni bùsu zɔ̀lɛu gubāntoo oiwa. Bùsupi wí mɛ Kanaa bùsu. Filitɛò kía gbɛ̀ɔn sɔ̀ɔ ku Gaza ní Asedodao ní Asekeloniò ní Gatao ní Ekeloniò. Aviò bùsu

⁴ ku gɛ̀midɔkɛi oi lɔ. Kanaa bùsu ku lɔ sea za Sidɔ gbɛ̀'ɛò e à gɛ̀ pɛ̀ò Afɛkiwa ní Amɔlɛò bùsuò píi.

⁵ Gebaliò bùsu ní Libā bùsu gukpɛ oiò sea za Baali Gada, Eɛmò gbɛ̀pɔlɛu e à gɛ̀ pɛ̀ Amata bɔlɛu.

⁶ Sidɔde pɔ kú gusɛ̀sɛ̀deu sea za Libā bùsuu e Misefomaiũ, máme má ní yá Isailiòne. N ní bùsu kpaalené ní gbɛlao lá má ònɛwa.*

⁷ Bùsue bee kpaale Isaili bui mɛ̀n kɛ̀okwiòne sa ní Manase buiò lɛɛ doo.

Yuudɛ baa gukpɛ bùsu kpaalɛa

⁸ Manase buiò lɛɛ do ní Lubeni buiò ní Gada buiò ní bùsu vɛ̀ kò. Dii zòblena Mɔizi mé kpaalɛné Yuudɛ gukpɛ oi.†

⁹ Sea Aloe pɔ kú Aaò òò sae ní wɛ̀lɛ pɔ kú guzulɛpi guoguoo ní Mɛdeba gusalalao e Dibɔ

¹⁰ ní Amɔlɛò kí Siò pɔ dɛ Esebɔ kía ù wɛ̀lɛò píi e Amɔniò bùsu zɔ̀lɛu.

¹¹ Galada bùsu ku wɛ̀ lɔ ní Gesuuò bùsuò ní Maakaò bùsuò ní gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ pɔ wí mɛ Eɛmò píi ní Basana bùsuò píi e Saleka.

‡ 12:6 Nao 32.33, Iko 3.12-13 * 13:6 Nao 33.54 † 13:8 Nao 32.33, Iko 3.12

12 Lefai bui kɔnao gbé Ogu pɔ de Asalo ní Ededeio kía ũ bɔsun we. Mɔizi mé ní fú, ɔ à ní bɔsu sɔmá.

13 Isailiɔ i Gesuuɔ ní Maakaɔ bɔsu sɔmá, ɔ buipio ku Isailiɔ guu e ní a gbáo.

14 Mɔizi i bɔsu kpaale Levii buiɔneɔ. Sa pɔ wí o Dii Isailiɔ Luawa wí a pɔ nísi káteu à tékú nɔɔ mé ní pɔ ũ lá a ònéwa.‡

15 Kpaale pɔ Mɔizi kè Lubeni buiɔne daedaɛn ke:

16 Sea za Aloee pɔ kú Aano dɔɔ sae ní wéle pɔ kú guzulepi guoguoó ní Medeba gusalalao pii

17 e Esebɔ ní wéle pɔ kú gusalalauɛ beeɔ pii: Dibɔ, Bamoti Baali, Bebaali Mɛona,

18 Yaaza, Kedemo, Mefaa,

19 Kiliataiũ, Sibema, Zéleti Sahaa pɔ kú guzule sɔsiwa,

20 Bepeoo, Pisiga gbepoleɔ ní Beyesimɔo.

21 Gusalalapi wéleɔ pii ní Amoleɔ kí Siɔ pɔ de Esebɔ kía ũ bɔsu piion we. Mɔizi mé aà fù ní Madiãɔ kía pɔ Siɔpi iko vɔmá aa ku bɔsupiuɔ: Evi, Lékéũ, Zuu, Hulu ní Lebao.

22 Isailiɔ Beɔɔ né Balaaũ pɔ de mäsokena ũ dè we lo.

23 Yuudé dɔɔ mé Lubeni buiɔ bɔsu zɔle ũ. Kpaale pɔ aa sè daedae ní a wéleɔ ní a bualouɔn we.

24 Kpaale pɔ Mɔizi kè Gada buiɔne daedaɛn ke:

25 Yazee bɔsu, Galada bɔsu wéleɔ, Amɔniɔ bɔsu kpɛdo e Aloee pɔ kú Laba oi

26 sea Esebɔ e Lama Mizipa ní Betoniũo, sea Maanaĩũ e Debii bɔsuu.

27 Betalaũ, Benimela, Suko ní Zafɔo ku guzuleu we ní Esebɔ kí Siɔ bɔsu kɔniɔ Yuudé baa gukpe e Genezaleti ísida sae.

28 Kpaale pɔ Gada buiɔ sè daedae wéleɔ ní a bualouɔn we.

29 Kpaale pɔ Mɔizi kè Manase buiɔ lee doɔne daedaɛn ke:

30 Sea Maanaĩũ aa Basana kí Ogu bɔsu è pii ní Yaii zšewia mèn bàã pɔ kú weɔ

31 ní Galada bɔsu kpɛdoɔ ní kí Ogu wéleɔ Asalo ní Ededeio. Kpaale pɔ Manase né Makii buiɔ lee do sè daedaɛn we.

32 Bɔsu pɔ Mɔizi kpaaléné gɔɔ pɔ a ku Mɔabuɔ bɔsu sɛgbãu Yuudé gukpe baa bɔaa ní Yelikoon we.

33 I bɔsue kpa Levii buiɔwao. Dii Isailiɔ Lua mé ní baa ũ lá a ònéwa.‡

14

Yuudé baa be'ae bɔsu kpaalea

1 Kpaale pɔ Isailiɔ sè Kanaa bɔsu guuɔn ke. Sa'ona Eleazaa ní Nuni né Yozueeo ní Isaili bui uabeleɔ mé kpaaléné.

2 Isaili bui mèn kɛokwi ní kɔniɔɔ ɔ wà kpaaléné ní gbelaao* lá Dii dà Mɔizie a òwa.

3 Yuudé baa gukpe ɔ Mɔizi kpaalè bui mèn pla ní kɔniɔne.† I kpa Levii buiɔwaĩnɔo,

4 Yosefu néo Manase ní Eflaiũo buiɔ mé gɔɔ bui mèn pla ũ. Levii buiɔ i bɔsu kpaaleɛo, sema wéle pɔ aao kuuɔ ní ní dáádákekiɔ.

5 Maa Isailiɔ bɔsu kpaalékɛe lá Dii dà Mɔiziewa.

Hebl̄ kpa Kalɛbuwa

⁶ Yuda buiɔ mɔ Yozuee kɔi Giligali, ɔ Yefũne nɛ Kalebu, Kenazi bui òè: N yá pɔ Dii ò a gbɛ Moizie Kadesi Baanea mapi nɛ mpio yá musu dɔ.†

⁷ Ké ma ka wɛ bla, Dii zɔblena Moizi ma gbae Kadesi Baanea, ɔ ma mɔ bɔsue bee asiigwà. Ma ea ta aà kɔi, má òè lá a ku ma sɔ guuwa,§

⁸ ɔ gbɛ pɔ gɛmanɔɔ tò sɔ kɛ nɛ gbɛɔgu. Mapi lé, má té Dii ma Luazi nɛ nɔsemendooe.

⁹ Gɔɔ bee ɔ Moizi legbɛmɛɛ à mè, lá má té Dii ma Luazi nɛ nɔsemendoo, tɔle pɔ ma gbapɛlɛwà a gɔ mapi nɛ ma buiɔ pɔ ũe e gɔɔpii.*

¹⁰ Dii tò má kú e tia lá à a legbɛwà. Za gɔɔ pɔ à yápi ò Moizie gɔɔ pɔ Isailio be guwaiwau, a wɛ blasɔn ke. Tia kéwa ma ke wɛ basiiɔsɔ,

¹¹ mé má gbãa vɛ e nɛ a tiao, lá má vɛ gɔɔ pɔ Moizi ma zɔwa. Má yɛɛɛ vɛ e nɛ a tiao má gɛ zɔkai lán yãawa.

¹² Ma gba gusɔside pɔ Dii a yã'ò gɔɔbeeziɔpi sa. Nzɔlawa n swá má gɔɔ bee Anaki buiɔ ku we, mé aa wɛle zɔɔ blideɔ vɛ. Dii aɔ kumanɔ, mí nɛ bɔsu sɔmá lá Dii òwa.

¹³ ɔ Yozuee samaa'ò Yefũne nɛ Kalebuɛ, ɔ à Hebɔlɔ kpàwà kpaale ũ.

¹⁴ Ayãmeto Hebɔlɔ gɔ Yefũne nɛ Kalebu buiɔne e nɛ a gbão, asa à tè Dii Isailio Luazi nɛ nɔsemendooe.

¹⁵ Wɔ o Hebɔlɔe yãa Kiliataabae, Anaki buiɔ tɔde pɔ wɛ mèe Aaba yáí.

Bee gbɛa bɔsu gɔ da kilikili, wàle zɔkauo.

15

Yuda buiɔ kpaaleɛa

¹ Kpaale pɔ Yuda buiɔ sɛ daɛdaɔ gɛ pɛ Eɔbɔɔ bɔsuwae e guwaiwai pɔ wɛ me Ziniwa, Isailio bɔsu zɔleu gɛɔmidɔkɔi oi.

² Sea za Isida Wiside léu gɛɔmidɔkɔi oi an bɔsu lépi tà gɛɔmidɔkɔi oie,

³ à pà Sɔigbeɔle ɔzeɛi, à tà Zini oi, à pà Kadesi Baanea ɔzeɛi, à tà e Eɔzɔnɔ nɛ Adaaɔ, à gɛ lía Kaakai.

⁴ Bɔa Azemɔ à pà Egipi zé swaa e à gɛ pɛ ísiawa. An bɔsu lén we gɛɔmidɔkɔi oi.

⁵ Gukpe oi an bɔsu lé mé Isida Wiside ũ e Yuudɛ léi. Gugbãntoo oi sɔ, sea za gu pɔ Yuudɛ kàu ísidapiwa,

⁶ à tà Dɔnkpɛa, à tà Betalaba ɔplaaɛ e Lubeni nɛ Bohana gbeɛi.

⁷ Za Akoo guzuleu à tà Debi, ɔ à líaa gugbãntoo oi e Giligali pɔ bɔaa nɛ Adumiɔ gbɛɔleɔ, swadɔɔ gɛɔmidɔkɔi oi. Za we à pà Semɛsi nibɔna ía e à tàɔ Logeli nibɔnai.

⁸ A pà Inɔɔ guzulea sɔsɔ pɔ Yebusiɔ wɛle Yelusaleɔ kuwà gɛɔmidɔkɔi oi pɔleu. Za we à sɔsɔ pɔ kú Inɔɔ guzule be'ae oi kú Lefai gusalala léu gugbãntoo oi.

⁹ Za sɔsɔpɛ misonaa à mipɛ Nefetɔa nibɔnawa, à mipɛ Eɔfɔnɔ gbe wɛleɔwa e Baala pɔ wɛ me b Kiliayaaliɔ.

¹⁰ Bɔa Baala à líai be'ae oi e gbɛsɔsɔ pɔ wɛ me Seiwa, à tà gbɛsɔsɔ pɔ wɛ me Yaaliɔ pɔleu gugbãntoo oi, ɔ wɛ me b Kesaloni, e Besɛmɛsi nɛ Timinao.

¹¹ A tà Ekeloni gbɛpɔleu gugbãntoo oi, à tà Sikelona, à pà Baala gbɛa e Yabene, ɔ à míde ísiai.

¹² Be'ae oi Isia Zɔɔ mé Yuda buiɔ bɔsu zɔle ũ. An bɔsu zɔleɔn we daɛdaɛ.

*Kalebu ziblea Hebḷ n̄ Debiowa**(Dɔa 1.11-15)*

13 Yozuee tɔle pɔ́ kú Yuda buio búsuu kpá Yefúne né Kalebuwa lá Dii díléewa. Ɔme Anaki buio dezi Aaba wéle pɔ́ wí me Hebḷ ũ.

14 Kalebu Anaki bui pɔ́ kú weɔ́ yá gbēn̄ aaḡ, Sesai, Aimani n̄ Talemaio.

15 Bɔa we á gè lèle Debiideɔwa. Debií tón yáa Kiliasefée.

16 Ɔ Kalebu mè: Gbé pɔ́ lèle Kiliasefēēpiwa a sí ũ má a nenɔe Akesa kpawá nɔ ũ.

17 Kalebu dáuna Kenazi né Onieli mé sí, ũ Kalebu a nenɔepi kpawá.

18 Ké á aá sè, á nàewá aá ge tɔle wabike a maewa. Ké nɔpi píla a zaa'nawa, ũ aá mae Kalebu aá lá á mè: Bó n̄ yeii?

19 Ɔ a wèwá á mè: Gbēkēkēmēē. Lá tɔle pɔ́ n ma gba ku gbáaue, ma gba a nibɔnade sa. Ɔ Kalebu aá gbá tɔle pɔ́ a nibɔna ku sístɔna musu n̄ pɔ́ pɔ́ a nibɔna ku guzuleuo.

20 Kpaale pɔ́ Yuda buio sè daedaen̄ ke:

21 Wéle beɔ́ ku Yuda búsu lé pɔ́ kú gbáau Edɔũ búsu oie: Kabazee, Edee, Yaguu,

22 Kina, Dimɔna, Adada,

23 Kedesi, Azoo, Itena,

24 Zifi, Teleũ, Bealo,

25 Azoo Adata, Kelio Ezɔnɔ́ pɔ́ wí me lɔ Azoo,

26 Amaũ, Sema, Mɔlada,

27 Azaagada, Esemɔ, Bepele,

28 Azaasuali, Beeseba, Biziotia,

29 Baala, Iiũ, Eseũ,

30 Elolada, Kesili, Ɔma,

31 Zikilaga, Mademana, Sansana,

32 Lebao, Siliũ, Aini n̄ Limɔ. Wéle kè pii baakwi mēndosai, an baade n̄ a bualoū.

33 Wéle pɔ́ kú Yuda búsu gusalalaū tón ke: Esetao, Zɔla, Asena,

34 Zana, Enganiũ, Tapua, Enaũ,

35 Yaamu, Adulaũ, Soko, Azeka,

36 Saalaiũ, Aditaiũ n̄ Gedela ge Gedelotaiũ. Wéle kè gēo mēndosai, an baade n̄ a bualoū.

37 A gbea Zena, Adasa, Midala Gada,

38 Dilana, Mizipa, Yokeeli,

39 Lakisi, Bɔzeka, Egelɔni,

40 Kabɔ, Lamasa, Kitelisi,

41 Gedelo, Bedagɔ, Naama n̄ Makedao. Wéle kè gēo n̄ mēndoo, an baade n̄ a bualoū.

42 A gbea Libena, Etee, Asá,

43 Ifeta, Asena, Nezibu,

44 Keila, Akazibu n̄ Malesao. Wéle kè kēokwi, an baade n̄ a bualoū.

45 Ekeloní n̄ a zšewiaɔ́ n̄ a bualoū.

46 Wéle pɔ́ aa ku Ekeloní be'ae Asedoda oio, an baade n̄ a bualoūe.

47 Asedoda n̄ a zšewiaɔ́ n̄ a bualoū. Gaza n̄ a zšewiaɔ́ n̄ a bualoū e á gè pè Egipi zé swawa n̄ isialeo.

48 Wéle pɔ́ kú Yuda búsu gusisideuo tón ke: Samii, Yatii, Soko,

49 Dana, Kiliasana, Debií,

50 Anabu, Esemɔ, Aniũ,

- 51 Gosē, Olona rí Giloo. Wéle kè kuedo, an baade rí a bualouo.
 52 A gbɛa Alabu, Duma, Esā,
 53 Yaniū, Betapua, Afeka,
 54 Humeta, Kiliataaba pó wí me ɓ Hɛblí rí Ziooo. Wéle kè kēokwi, an baade rí a bualouo.
 55 A gbɛa Maoni, Kaameli, Zifi, Yuta,
 56 Yezelee, Yokedaū, Zanoa,
 57 Kainu, Gibɛa rí Timinao. Wéle kè kwi, an baade rí a bualouo.
 58 A gbɛa Halula, Bezuu, Gedoo,
 59 Maalata, Betano rí Elekonio. Wéle kè soolo, an baade rí a bualouo.
 60 Kiliabaali pó wí me ɓ Kiliyaaliū rí Labao. Wéle kè pla, an baade rí a bualouo.
 61 Yuda būsú wéle pó kú gbáau tón ke sa. Betalaba, Midini, Sekaka,
 62 Nibesā, Wisiwéle rí Engedio. Wéle kè soolo, an baade rí a bualouo.
 63 Yuda bui i fɔ Yebusi pó kú Yelusaleu yáo, ɔ aa ku Yelusaleu rí Yuda bui sánu e rí a gbáo.

16

Eflaiū bui kpaaleɛa

- 1 Yosefu bui rí kpaale sè sea za Yuudɛi bɔaa rí Yelikoo, Yeliko nibɔna gukpe oi. Za we à pà gbáaa e Beteli būsú gusísiɛu.
 2 Bɔa Beteli à tà Luzu, ɔ à tà e Aaki bui būsuu e Atalo.
 3 A gbɛa an būsú zɔle pila be'ae oi e Yafleti bui būsuu e Betoloni zɔle rí Gezeo, ɔ à gè pè ísialewa.
 4 Būsú pó Yosefu néo Manase rí Eflaiū bui sèn we.
 5 Būsú pó Eflaiū bui sè daɛɛon ke: Sea za Atalo Adaa gukpe oi à tà e Betoloni musupɔwa,
 6 ɔ à gè pè ísiawa. Za Mikemeta gughántoo oi an būsú zɔle pài gukpe oi e Taanaki Silo, ɔ à pài e Yanɔa gukpe oi.
 7 Bɔa we à tà Atalo rí Naalatio, ɔ à nà Yelikowa e à gè pè Yuudɛwa.
 8 Sea za Tapuawa an būsú zɔle tà be'ae oi Kana dɔɔi e à gè kà ísiawa. Kpaale pó Eflaiū bui sè daɛɛon we.
 9 Eflaiū bui wéle pó kú Manase bui būsuu vɔ ɓ, an baade rí a bualouo.
 10 Aai fɔ Kanaa pó kú Gezeo būsú símáo, ɔ aa gɔ we sánu rí Eflaiū bui e rí a gbáo, áma an zɔɔne.

17

Manase bui kpaaleɛa

- 1 Kpaale pó Manase bui sèn ke. Manaseá Yosefu yoaɛ. Galada būsú rí Basana būsúo gɔ Manase yoa Makii pó ũ, asa zígɛ. ɔme Galada mae ũ.
 2 Yosefu né Manase né kɔnɔn ke: Abiezeɛ, Eleki, Asieli, Sikeū, Efeɛ rí Semídao. An bui mé kpaaleɛ bee sè daɛɛɛ.
 3 Manase né Makii Galada í, Galada Efeɛ í, ɔ Efeɛ Zelofada í. Zelofadapi i nɛgɔɛ io, sema nenɔɛ. An tón ke: Mala, Nɔa, ɔgela, Milika rí Tiizao.
 4 Aa gè sa'oná Eleazaa rí Nuni né Yozueeo rí dɔaanaɔ lè aa mè: Dii díle Mɔizie aà būsú kpaalɛwɛ sánu rí wá dáɔɔ. ɔ Yozuee kpaalɛn é rí rí desɛɔ sánu, lá Dii ówa.*

* 17:4 Nao 27.1-7

⁵ ǃ wà tɔɔlɛ kpaalɛ Manase buiɔnɛ lɛɛ kwi, Galada bùsu ní Basana bùsu pɔ́ kú Yuudɛ̃ baa gukpɛo bàasi,

⁶ asa Manase bui Zelofada nɛnɔɔ kpaalesɛ̀ sãnu ní Manase nɛgɔ̃ɛɔɛ. Galada bùsu mé gɔ́ Manase buiɔ lɛɛ do pɔ́ ũ.

⁷ Sea za Aseɛ Manase buiɔ bùsu gɛ̀ Mikɛmeta pɔ́ kú Sikeũ gukpɛ oi. Sea za we an bùsu zɔ̃lɛ tà gɛɔmidɔ̀kɩ oi e Tapua niɔ̀nɔ̀nai.

⁸ Tapua bùsuá Manase buiɔ pɔ́ɛ, ǎma wɛ̀lɛpi kú ní bùsu zɔ̃lɛwɛ, ɛflaiũ buiɔ mé vɩ.

⁹ Manase buiɔ bùsu zɔ̃lɛ tà swa pɔ́ wɩ me Kana baa gɛɔmidɔ̀kɩ oi. ɛflaiũ bui wɛ̀lɛɔ kú ní Manase bui wɛ̀lɛɔ we. Manase buiɔ bùsu zɔ̃lɛ bùa Kana baa gugbãntoo oi e à gɛ̀ pɛ̀ ísiawa.

¹⁰ ɛflaiũ buiɔ bùsu ku swapi gɛɔmidɔ̀kɩ oi, Manase buiɔ pɔ́ sɔ́ gugbãntoo oi e ísiale. Gugbãntoo oi an bùsu zɔ̃lɛ gɛ̀ pɛ̀ Aseɛ buiɔ bùsuwa, gukpɛ oi sɔ́ Isakaa buiɔ bùsuɛ.

¹¹ Wà wɛ̀lɛ pɔ́ kú Isakaa buiɔ bùsuuɛ beɔ̀ ní wɛ̀lɛ pɔ́ kú Aseɛ buiɔ bùsuuɛ beɔ̀ kpá Manase buiɔwa: Betesã, Ibleaũ, Doo, Endoo, Taanaki ní Megidoo, ampíi ní a zɔ̃ɛwɩaɔ.

¹² Kási aai fɔ́ wɛ̀lɛpiɔ sɩo, asa Kanaaɔ gɩ zɔ̃lɛa bùsupiue.

¹³ Ké Isailiɔ gbãa è, ɔ́ aa Kanaapiɔ dà zɔ̀zɩu, aai e ní bùsupi sɩmá wásawasao.

¹⁴ Yosefu buiɔ ò Yozuee: Dii báaadawágu, wa dasikũ maamaa kéwa, ɔ́ bùsu lɛɛ do ní kpawáa?

¹⁵ ǃ Yozuee wɛ̀má à mè: Tó á dasi, mé á bùsu gusɩsɩde kèé fɛ̀nɛũ, à gé líkpɛu, gu pɔ́ Peliziɔ ní Lefai buiɔ kuu, í a gbáala ke.

¹⁶ ǃ Yosefu buiɔpɔ́ mè: Gusɩsɩdepi a mɔ́wáɔ, à mɔ́ lè sɔ́ Kanaa pɔ́ kú gusalalau zɩkasɔ́go mɔ́pɔ́ɔ vɩ, an gbé pɔ́ kú Betesã ní a zɔ̃ɛwɩaɔ ní gbé pɔ́ kú Yezeleɛ guzuleuɔ píi.

¹⁷ ǃ Yozuee ò Yosefu né ɛflaiũ ní Manase buiɔpɔ́nɛ à mè: A dasi mé á gbãa maamaa. A kpaalɛɛ lɛɛ doo,

¹⁸ asa gusɩsɩdeɔ de á pɔ́ ũe. A a gbáala ke, i gɔ́ á pɔ́ ũ e a léwa. Baa ké Kanaaɔ sɔ́go mɔ́pɔ́ɔ vɩ mé aa gbãa, á ní bùsu sɩmáɛ.

18

Bùsu ktni kpaalea

¹ Isailiɔ kàaa Silo nípii, ɔ́ aa kpaatɩkpɛ dɔ́ we. Aa zɩblè bùsupiwa,

² ǎma Isaili buiɔ soplaɔ mé gɔ́ kpaalesesai.

³ ǃ Yozuee ònɛ: A ɔ́ aɔ dɔ́ázi e hɔ́ɛ ni? A gɛ̀ bùsu pɔ́ Dii á deziɔ Lua kpawá sí á pɔ́ ũ.

⁴ A á gbéɔ̀ dile ǎaɔ'aaɔ bui ní buiɔ, mí ní gbaɛ. Aa fele ní bùsu kɛɛle, aai a yá dalau a kpaalea yá musu, aai suomeɛ.

⁵ A kpaalɛ lɛɛ soplaɛ. Yuda buiɔ gɔ́ ní bùsuu gɛɔmidɔ̀kɩ oi, mé Yosefu buiɔ gɔ́ ní bùsuu gugbãntoo oi.

⁶ Tó a á bùsu kpaalea lɛɛ sopla yá dalau, à suomeɛ la, mí kpaalɛ́ ní gbɛlaao Dii wá Lua aɛ.

⁷ Levii buiɔ kpaalɛsɛáɔɔ, asa Dii gbagbaa mé ní baa ũ. Gada buiɔ ní Lubeni buiɔ ní Manase buiɔ lɛɛ doo sɔ́ aa ní kpaalɛ sɛ̀ kɔ́ Yuudɛ̃ baa gukpɛ. Dii zɔ̀blɛna Mɔ́izi mé kpámá.

⁸ Ké gbéɔ̀ fɛ̀lɛ lé dazeu bùsu yá dai láu, ɔ́ Yozuee yádlɛnɛ̀ à mè: A gɛ̀ bùsu kɛɛle, í a yá dalau, à suomeɛ, mí kpaalɛ́ ní gbɛlaao Dii aɛ Silo la.

⁹ Ǿ gbépiò pà bùsupia, aa a yá dálau wéle ní wéleò lee sopla, 5 aa tàò Yozuee kíi bòou Silo.

¹⁰ Ǿ Yozuee bùsupi kpaalè Isaili buipionε Dii aε ní gbelaaò.

Bëyámεε buiò kpaalεsεa

¹¹ Bëyámεε buiò kpaalεsè Yuda buiò bùsu ní Yosefu buiò bùsuo zānguo daεdaε.

¹² Sεa za Yuudēi an bùsu zōle dò Yelikozi γεοmidòkli oi, à mipè gusisidewa be'ae oi, 5 à tà Betavē gbáau.

¹³ Sεa za we à tà Luzu pò wí me lò Beteli γεοmidòkli oi, 5 à tà Atalo Adaa pò kú sísí musu Betoloni zílepò γεοmidòkli oi.

¹⁴ Sεa za sísípi be'ae oi à lía γεοmidòkli oi e Kiliabaali pò wí me lò Kiliyaaliù. Wélepiá Yuda buiò pòε. An bùsu zōle pò kú be'aen we.

¹⁵ Sεa za Kiliyaaliù wénkpe γεοmidòkli a zōle tà gukpe oi e Nefetoa nibónai.

¹⁶ A pìla sísí pò bóaa ní Beninòù guzulεò Lefai guzulε gugbántoo oi. A dò Inòù guzulei Yebusiò wéle saε γεοmidòkli oi e Logeli nibónai.

¹⁷ Sεa za we à pài à tà gugbántoo oi e Sεmesi nibónai ní Gelilo pò bóaa ní Adumiù gbeòleoo ní Lubeni né Bohana gbεo.

¹⁸ A tà sísí pò kú Alaba sē saε gugbántoo oi, 5 à pìla sēpiu.

¹⁹ A dò Dónkpea sísíi gugbántoo oi, à gè pè Isida Wisidewa a gugbántoo oi, gu pò Yuudē káúwa. An bùsu zōle pò kú γεοmidòkli oin we.

²⁰ Yuudē mé Bëyámεε buiò bùsu zōle ù gukpe oi. An bùsu zōleon we.

²¹ Wéle pò Bëyámεε buiò ví daεdaεon ke: Yeliko, Dónkpea, Emεkεzizi,

²² Betalaba, Zemalaiù, Beteli,

²³ Aviù, Pala, Ǿfela,

²⁴ Kefaa, Amóni, Ǿfini ní Gebao. Wéle kè kuεpla, an baade ní a bualoù.

²⁵ A gbεa Gabaò, Lama, Beelo,

²⁶ Mizipa, Kefila, Mòza,

²⁷ Lεkεù, Iipeeli, Talala,

²⁸ Zela, Elεfi, Yebusiò wéle pò wí me Yelusaleù, Gibea ní Kiliao. Wéle kè gēo mēndosai, an baade ní a bualoù. Kpaale pò Bëyámεε buiò sè daεdaεon we.

19

Simεò buiò kpaalεsεa

¹ Gbelaa gēn plaade Simεò buiò sè daεdaε. An bùsu mé kú Yuda buiò bùsu guo.

² An wéleò tón ke: Bεεsεba pò wí me lò Sεba, Mólada,

³ Azaasuali, Bala, Eσεù,

⁴ Elolada, Betue, Ǿma,

⁵ Zikilaga, Bemaakabo, Azaasusa,

⁶ Belebao ní Saluεò. Wéle kè kuε'aaò, ampíi ní a bualoù.

⁷ A gbεa Aini, Limò, Eτεε ní Asáo. Wéle kè síiò, ampíi ní a bualoù

⁸ ní bualoù pò líaiò e Baalabεε ní Lama Nεγεveo. Kpaale pò Simεò buiò sè daεdaεon we.

⁹ Wà Simεò buiò bùsupi sí Yuda buiò kpaalε guue, asa Yuda buiò pò zōε. Màa Simεò buiò ní kpaalε è Yuda buiò pò guu.

Zabulni buiò kpaalεsεa

¹⁰ Gbelaa gēn àaòde Zabulni buiò sè daεdaε. An bùsu zōle tà e Salidi.

11 Sea za we à tà bè'ae oi e Malala, ɔ à pè Dabesewa ní swadɔɔ pɔ kú Yɔkenau saeɔ.

12 Sea za Salidi à tà gukpe oi e Kiselo Taboo búsuu, ɔ à tà Dabela ní Yafiao.

13 Sea za we à tà gukpe oi e Gatefee ní Etakazinio. ɔ à gè ní Limɔɔ ní Neao.

14 Sea za we à dɔ Anatsi gugbântoo oi e à gè pè Ifataeli guzulewa.

15 Kata, Naalala, Simeloni, Idala ní Beteleuo ku a guu lo. Wéle kè kuepla, ampíi ní búalou.

16 Wélepɔ ní búalou mé kpaale pɔ Zabulni buiɔ sè daedaɔ u.

Isakaa buiɔ kpaalesɛa

17 Gbelaa gɛn sɛiɔde Isakaa buiɔ sè daedaɛ.

18 An búsu wéleɔn ke: Yezelee, Kesulo, Sunɛu,

19 Afalaiu, Sioni, Anaala,

20 Labiti, Kisioni, Ebezi,

21 Lemeti, Enganiu, Enada ní Bepazezio.

22 An búsu zɔle lɔ Taboowa ní Saazumao ní Besemesio e à gè pè Yuudɛwa. Wéle kè gɛo ní mɛndoo, ampíi ní búalou.

23 Wélepɔ ní búalou mé kpaale pɔ Isakaa buiɔ sè daedaɔ u.

Aseɛ buiɔ kpaalesɛa

24 Gbelaa gɛn sɔode Aseɛ buiɔ sè daedaɛ.

25 An búsu wéleɔn ke: Eleka, Hali, Betɛ, Akesafa,

26 Alameleki, Amada ní Misalao. Bè'ae oi an búsu zɔle lɔ Kaameliwa ní Sikoo Libenao.

27 Sea za we à ɛa gukpe oi e Bedagɔ, à pè Zabulni buiɔ búsuwa ní Ifataeli guzuleo, à tà Betemeki ní Neielio, ɔ à dɔ Kabului ɔzeɛ oi

28 e Abadɔ ní Leobeo ní Hamɔɔ ní Kanao ní Sidɔ pɔ de mɛɛwia uo.

29 Sea za we à tà Lama ní Tii wéle bíideo, ɔ à pàì, à tà Osa oi e à gè pè ísiawa Akazibu sae.

30 ɔ à gè ní Umao ní Afekio ní Leobeo. Wéle kè mèn bao ní plao, ampíi ní búalou.

31 Wélepɔ ní búalou mé kpaale pɔ Aseɛ buiɔ sè daedaɔ u.

Nefatali buiɔ kpaalesɛa

32 Gbelaa gɛn soolode Nefatali buiɔ sè daedaɛ.

33 Sea za Helefi ní Zaananiu gbɛne kpéo an búsu tà Adami Nekebu ní Yabenɛo e Lakuu, a zɔlen Yuudɛi.

34 ɔ à ɛa bè'ae oi e Azenɔ Taboo, ɔ à gè ní Hukokoo. Gɛɔmidɔkɛi oi à pè Zabulni buiɔ búsuwa, bè'ae oi sɔ Aseɛ buiɔ búsuwa, gukpe oi sɔ Yuudɛwa.

35 An wéle bíideo tɔn ke: Zidiu, Zee, Amata, Laka, Genɛzaleti,

36 Adama, Lama, Azoo,

37 Kedesi, Edelɛi, Enazoo,

38 Iloni, Midala'eli, ɔlɛu, Betana ní Besemesio. Wéle kè kɛokwi, ampíi ní búalou.

39 Wélepɔ ní búalou mé kpaale pɔ Nefatali buiɔ sè daedaɔ u.

Da buiɔ kpaalesɛa

40 Gbelaa gɛn soplade Dá buiɔ sè daedaɛ.

41 An búsu wéleɔ tɔn ke: Zola, Esetao, Iisemesi,

42 Saalebiu, Ayaloni, Itela,

43 Eloni, Timena, Ekeloni,

44 Eleke, Gibetɔ, Baalata,

⁴⁵ Yehuda, Bēnēbela, Gata Limɔ,

⁴⁶ Mēyaakɔ́ ń Lakɔ́o ń b̀usu p̀ɔ́ b̀aa ń Zopeco.

⁴⁷ Dā buiɔ i f̄ɔ́ ń b̀supi s̄imáo, ɔ́ aa ḡe l̄e L̄eɛɛuɔɔwa. Aa s̄i aa a gb̄eɔ́ d̄eɔ́ de ń f̄endaɔ aa z̄ɔ́leu, ɔ́ aa ń dezi Dā t̄ɔ́ kp̄aè.*

⁴⁸ W̄élepiɔ́ ń ń bualouɔ́ mé kpaale p̀ɔ́ Dā buiɔ s̄e daedaɔ́ ũ.

Yozuee kpaaleɛa

⁴⁹ Ké Isailiɔ́ ń b̀usu kpaalek̄e aa làa, ɔ́ aa gb̄asa Nuni né Yozuee p̀ɔ́ kp̄awà

⁵⁰ lá Dii ówa. Timena Sela p̀ɔ́ kú Eflaiũ b̀usu gus̄is̄ideu ɔ́ a gb̄eà, ɔ́ aa kp̄awà.

A k̄eɛe k̄ale, ɔ́ à z̄ɔ́leu.

⁵¹ Kpaale p̀ɔ́ sa'ona Eleazaa ń Nuni né Yozueeɔ́ ń Isaili bui uabeleɔ́ k̄en̄é ń gbelaao Silo Dii aɛ a kp̄e kpeelen we. M̄aa ɔ́ aa b̀supi kpaale.

20

Misiw̄eɔ́

(Nao 35.9-34, Iko 19.1-13)

¹ ɔ́ Dii ò Yozuee à mè:

² O Isailiɔ́ne aa ń w̄eɔ́ dile ń misiw̄eɔ́ ũ, lá má dà Moizie a ówa,

³ k̄é gb̄é p̀ɔ́ kai mé mò à gb̄èdè lí e bàasi tau az̄la misikli ũ ade dae p̀ɔ́ asu t̄siwà yáí.

⁴ Tó gb̄é bàasi tà w̄élepiɔ́ doe guu, aáli ze w̄élepi b̄oleu, i a ȳa'ò w̄élepi gb̄ez̄ɔ́ɔne. Aali aà s̄i ń w̄éle guu, aai kp̄e kp̄awà aàò kúr̄no.

⁵ Tó t̄sina p̄eɛaàzi, aasu gb̄edenapi naè a ɔ́z̄lo, asa kai mé mò ɔ́ à a gb̄èdee d̄e, fie kú ń z̄anguo za zio.

⁶ Iɔ́ ku w̄élepiu e wà yákpalekaànɔ́, e sa'onkia p̀ɔ́ kú ḡɔ́ bee ge gaò, i gbasa ta a be w̄éle p̀ɔ́ à b̀u.

⁷ ɔ́ Isailiɔ́ K̄edesi ðile ado ũ Galile b̀usu Nefatali buiɔ́ b̀usu s̄is̄ideu ń Sikeũto lo Eflaiũ buiɔ́ b̀usu s̄is̄ideu ń Kiliataaba p̀ɔ́ w̄i me lo Heb̄l̄so Yuda buiɔ́ b̀usu s̄is̄ideu.

⁸ Yuud̄e baa gukpe aa Bezee p̀ɔ́ kú gusalala wáiwaiu ðile Lubeni buiɔ́ b̀usu ń Gada buiɔ́ w̄éle Lamɔtuo Galada b̀usu ń Manase buiɔ́ w̄éle Golanao Basana b̀usu.

⁹ Gb̄é p̀ɔ́ kai mé mò à gb̄èdè, Isailie ge b̀m̄ɔ́ p̀ɔ́ kú ń guun nò, aáli bàasi ta w̄éle p̀ɔ́ wa ðilepiɔ́ dou. Beewa gb̄é p̀ɔ́ ḡà dae p̀ɔ́ de aà t̄siwà a e gb̄épi deo e wà yákpalekaànɔ́ gla.

21

Levii buiɔ́ w̄eɔ́

(1Lad 6.39-66)

¹⁻² Levii bui uabeleɔ́ ḡe sa'ona Eleazaa ń Nuni né Yozuee ń Isaili bui k̄ni uabeleɔ́ l̄e Silo, aa òn̄é: Dii dà Moizie, ɔ́ a óé à w̄eɔ́ kp̄awà wàò kuu ń wá p̀ɔ́ dád̄akek̄liɔ́.*

³ ɔ́ Isailiɔ́ w̄éleɛ beeo ń a dád̄akek̄liɔ́ kp̄a Levii buipiɔ́wa ń p̀ɔ́ ũ.

⁴ Keata buiɔ́ ɔ́ gbela s̄eía ń sé k̄aaú, ɔ́ wà Yuda buiɔ́ ń Simeɔ́ buiɔ́ ń B̄eyāmeɛ buiɔ́ w̄éle m̄en̄ kue'aaɔ́ kp̄a Levii bui p̀ɔ́ aa de sa'ona Aalona bui ũɔ́wa daedae ń kpaale ũ.

* **19:47** D̄aa 18.27-29 * **21:1-2** Nao 35.1-8

5 Ɔ wà Èflaiũ buiò ní Dá buiò ní Manase buiò léé do wéle mèn kwio kpá Keata bui kñiowa ní kpaale ù.

6 Ɔ wà Isakaa buiò ní Asee buiò ní Nefatali buiò ní Manase buiò léé do pò kú Basana bùsuu wéle mèn kue'aaõ kpá Geesõ buiowa ní kpaale ù.

7 Ɔ wà Lubeni buiò ní Gada buiò ní Zabulni buiò wéle mèn kueplao kpá Melali buiowa daedae ní kpaale ù.

8 Maa Isailiò wélepiò kpá Levii buiowa ní a dádàkekliò, lá Dii dà Mòizie a òwa.

9 Yuda buiò ní Simeò buiò wéle pò wa kpámá tòn ke:

10 Levii né Keata bui Aalona buiò mé vī, asa ampiò ò gbelaa séia ní sé.

11 Wà Kiliataaba pò wī me ló Heblõ ní dádàkekliò pò liaio kpámá. A ku Yuda buiò bùsu gusl̄s̄ideuè. Aaba mé Anaki buiò dezi ù.

12 A mò lè wà Heblõ buaò ní a bualoũ kpá Yefunè né Kalebuwa kò.

13 Maa wà Heblõ pò de gbèdena misiwéle ù kpá sa'ona Aalona buiowa ní Libenao

14 ní Yatiio ní Èsemòao

15 ní Olonao ní Debiio

16 ní Ainio ní Yutao ní Besemesio, wélepiò pii ní a dádàkeklioe. Bui léé plapiò wéleò kè kèokwi.

17 Wà Bèyámee buiò wéleè beeo kpámá: Gabaõ, Geba,

18 Anato ní Alemò. Wéle kè síiõ, ampìi ní ní dádàkekliò.

19 Aalona bui sa'onao wéle kè pii kue'aaõ, ampìi ní ní dádàkekliò.

20 Wà Èflaiũ buiò wéleè beeo kpá Levii né Keata bui kñiowà ní kpaale ù.

21 Gbèdena misiwéle Sikeũ pò kú gusl̄s̄ideu ní Gezedeo

22 ní Kibezaiũ ní Betolonio. Wéle kè síiõ, ampìi ní ní dádàkekliò.

23 Aa Dá bui wéleò è mèn síiõ ló, Eleke, Gibetõ,

24 Ayaloni ní Gata Limò. Wéle kè síiõ, ampìi ní ní dádàkekliò.

25 Aa Manase buiò léé do wéleò è pla, Taanaki ní Bileaũ, ampìi ní ní dádàkekliò.

26 Wà wéle mèn kwipio kpá Keata bui kñiowae, ampìi ní ní dádàkekliò.

27 Manase buiò léé do wéle mèn plaò kpá Levii né Geesõ buiowa ní kpaale ù, Golana pò de gbèdena misiwéle ù Basana bùsuu ní Besetelao, ampìi ní ní dádàkekliò.

28 Aa Isakaa buiò wéleò è mèn síiõ, Kisioni, Dabela,

29 Yaamu ní Enganiũ, ampìi ní ní dádàkekliò.

30 Aa Asee buiò wéleò è ló mèn síiõ, Misala, Abedõ,

31 Eleka ní Leobeo, ampìi ní ní dádàkekliò.

32 Aa Nefatali buiò wéleò è ló mèn aaõ, gbèdena misiwéle Kedesi pò kú Galile bùsuu ní Amòdooo ní Kaatào, ampìi ní ní dádàkekliò.

33 Geesõ buiò wélepiò kè kue'aaõ, ampìi ní ní dádàkekliò.

34 Levii né Melali buiò mé gò. Wà Zabulni buiò wéleò kpámá ní kpaale ù, Yòkenaũ, Kaata,

35 Dimena ní Naalalao. Wéle kè síiõ, ampìi ní ní dádàkekliò.

36 Aa Lubeni buiò wéleò è ló, Bèzee, Yaaza,

37 Kedemu ní Mefaaò. Wéle kè síiõ, ampìi ní ní dádàkekliò.

38 Aa Gada buiò wéleò è ló, gbèdena misiwéle Lamotu pò kú Galada bùsuu, Maanaiũ,

39 Èsebõ ní Yazeeo. Wéle kè síiõ, ampìi ní ní dádàkekliò.

40 Levii né Melali buio wélepio kè kuepla.

41 Levii buio wélepio ku Isaili bui kɛnio bɛsuue. Aa kè pii blakwi plasai, ampɛi n̄ n̄ dádákekliɔ.

42 Wélepɛ de n̄ p̄ ũe n̄ dádákekli p̄ lialian̄ziɔ. Maa wélepɛ de pii.

43 Dii búsu p̄ á a legb̄e Isailio deziɔne kpámá, ɔ á ḡò n̄ p̄ ũ, aa z̄lɛu.

44 Dii n̄ gbá zé aale kámabo gupiiu, lá á a legb̄e n̄ deziɔnewa.† An ibeɛe i f̄s n̄ gá flo, Dii n̄ ibeɛo nané n̄ ɔzɪ piiɛ.

45 Yamaa p̄ Dii ò Isailiɔne kè pii, a kee i lɛle p̄ao, baa do.

22

Isaili buieɔ taa Yuud̄e baale

1 Yozuee Lubeni buio s̄isi n̄ Gada buio n̄ Manase buio lɛɛ doo,

2 a òné: A yá p̄ Dii z̄ɔblena Moizi diléé k̄ua, mé a zikè yá p̄ má òéwa * pii.

3 A ḡeḡe e n̄ a gb̄ao i p̄akpa á gb̄éɔziɔ. A zikè yá p̄ Dii á Lua dilééwa.

4 Lá Dii á Lua á gb̄épiɔ gbá zé aa kámabò sa lá á a legb̄en̄éwa, à ea ta á b̄e sa, búsu p̄ Dii z̄ɔblena Moizi kpáwá Yuud̄e baaleu.

5 A laaika maamaa à ɔ yádilenɛɔ n̄ ikoyá p̄ Dii z̄ɔblena Moizi dàéɔ k̄ua, í ye Dii á Luazi. A aa zé sé súsu, í yá p̄ á diléɔ k̄ua. A naaazi, í z̄ɔblé n̄ n̄semendoo teasisai.

6 Yozuee samaa'òné à n̄ gbáɛ, ɔ aa tà n̄ b̄e.

7 Moizi Basana búsu saalo kpá Manase buio lɛɛ dowá yāa kò, ɔ Yozuee búsu kpá an gb̄é p̄ ḡɔwa Yuud̄e be'ae oi n̄ n̄ gb̄e Isaili bui kɛnio. Ké Yozuee samaa'òné,

8 à mè: A ea ta á b̄e n̄ á àizeɛ z̄ɔɔ, p̄tuɔɔ dasidasi n̄ ánusuo n̄ vuao n̄ moɔgot̄o n̄ moɔi p̄ɔ n̄ p̄kasaɔ dasidasi. A ge á á ibeɛo p̄piɔ kpaalek̄e n̄ á gb̄éɔ we.

9 ɔ Lubeni buio n̄ Gada buio n̄ Manase buio lɛɛ ɔ Isaili bui kɛnio tò Silo Kanaa búsuu, aa èa tà Galada búsuu, búsu p̄ aa ḡò v̄i yá p̄ Dii dà Moizie a ò yáí.

10 Ké aa kà Yuud̄e kòolou Kanaa búsuu, aa sa'okli b̄o Yuud̄e sae we. Sa'oklipi z̄ɔɔ.

11 Ké Isaili bui kɛnio mà aa mè: A gwa! Lubeni buio n̄ Gada buio n̄ Manase buio lɛɛ doo sa'okli b̄o Kanaa búsu z̄lɛu, Yuud̄e kòolou.

12 ɔ Isaili bui kɛnɛpiɔ k̄aaa m̄pii aa gé má n̄ zlo.

13 ɔ aa sa'ona Eleazaa né Fineasi z̄l Lubeni buio n̄ Gada buio n̄ Manase buio lɛɛ dopiwa Galada búsuu.

14 Isaili gb̄ez̄ɔɔ ḡeàano gb̄eɔn kwi, bui n̄ buio dodo, Isaili bui uabeleɔne m̄pii.

15 Ké aa kà Lubeni buio n̄ Gada buio n̄ Manase buio lɛɛ dopi k̄li Galada búsuu, aa òné:

16 Yá p̄ Dii gb̄éɔ ò m̄piin ke, aa mè: Náaisaiyá kpeletaan wei? A b̄o Isailio Lua kpe. A gi Dii yáí gbá, a ázla sa'okli b̄o.†

17 Duuna p̄ wá kè Peoo‡ i mówáo lé? Baa ké gaga ḡéwágu, duunapi s̄ama gi lé wá lé e n̄ a tiaɔe.

18 Ale b̄o Dii yá kpe gbáɛ. Tó a gi Dii yāmai gbá, aa p̄ a f̄e Isaili bui piizi ziaɛ.

19 Tó búsu p̄ a ḡò v̄i gbálè, à bua su Dii búsuu, gu p̄ aa zwáakpe kuu, í búsu kpaalesewanɔ la. Asu b̄o Dii ge wá yá kpe á ázla sa'okli boo, Dii wá Lua gbagbaklipi bàasio.

† 21:44 B̄oa 33.14, Ebe 4.1 * 22:2 Nao 32.20-32, Yoz 1.12-15 † 22:16 Iko 12.13-14 ‡ 22:17 Nao 25.1-9

²⁰ Ké Zela síwɛna Akāa náaisaiyákè láaipɔ yá musu, Dii pɔ i fɛ Isaili bui piizio lé? Akāa i ga a duuna yáí ado sɔo.

²¹ Ǿ Lubeni buiɔ ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ lɛɛ doo ò Isaili bui uabelepɔne:

²² Dii mé Lua Zɔɔde ũ! Dii mé Lua Zɔɔde ũ! A wá yápi dɔ, mé wá ye ápiɔ à ò dɔ sɔ. Tó wa bɔ Dii kpɛ, wa gi aá yámai, ásu wá wɛnagwa gbāo.

²³ Tó wa wá sa'oklɔpi bò bɔa Dii kpɛ yáie, mé wa sa pɔ wá a pɔ kátɛu à tékú òwá ní sáaukpasao ní pɔwenti gbāo, Dii to à wi wá musu.

²⁴ I ké maa no. Bíli mé wá kú, ɔ wá bò. Wa mɛ, yá pɔ á buiɔ o wá buiɔne zian ke: Bó á ví ní Dii Isailiɔ Luaoi?

²⁵ Dii mé Yuudɛ dà wápiɔ ní ápiɔ zānguo wá búsu zɔle ũ. A baa kú ní Diioo. Lá á buiɔ gi wá buiɔne aa misiile Diien we.

²⁶ Ǿ wa mɛ wá wázla sa'okli boɛ. I ké wá sa'owà no,

²⁷ a de wá zɔblea Diie seela ũ wápiɔ ní ápiɔ zānguoɛ ní wá bui pɔ té wá kpɛɔ, wá sa pɔ wá a pɔ kátɛu à tékú ní sáaukpasao o aá ua. Beewa á buiɔ e o wá buiɔne zia, an baa kú ní Diioo boo.

²⁸ Ǿ wa mɛ: Tó a bee òwɛɛ ge wá buiɔne zia, wá oé à Dii gbagbaki taa pɔ wá dezi bò gwa. I ké sa'oa yáí no, seelaɛ ápiɔ ní wápiɔ zānguo.

²⁹ Kai! Wá fɔ gi Dii yámai wa bɔ aá yá kpɛ gbá wá sa'okli pɔ wá sa'owà ní pɔwenti boo. Dii wá Lua gbagbaki ku guelo, pɔ pɔ kú aá kpɛ kpɛɛɛ báasio.

³⁰ Ké sa'ona Eleazaa né Fineasi ní Isaili gbɛzɔɔ pɔ kuaànɔ bui uabele ũ yá pɔ Lubeni buiɔ ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ lɛɛ doo ò mà, à kènɛ na.

³¹ Ǿ Fineasi ònɛ: Wá dɔ ké Dii kú wá guu gbá. Lá i bɔ aá kpɛo, a Isailiɔ bò Dii wɛtɛamɔanɛun we.

³² Ǿ Fineasi ní gbɛzɔɔpiɔ Lubeni buiɔ ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ lɛɛ doo tò Galada búsuu we, aa èa tà Isaili pɔ kú Kanaa búsuuɔne ní a baoo.

³³ Yápi kè Isailiɔne na, ɔ aa Lua sáaukpá, aai gea zíkai ní Lubeni buiɔ ní Gada buiɔ ní búsu ɔ̀kpáao yá'o bo.

³⁴ Ǿ Lubeni buiɔ ní Gada buiɔ tɔkpá sa'oklɔpiɛ Seela. Aa mɛ: A de seela ũ wá zānguoɛ ké Dii mé Lua ũ.

23

Yozuee lezaa Isailiɔwa

¹ Ké Dii tò Isailiɔ kámabò ní ibɛɛ pɔ liaánziɔ yá musu, a gɔɔ gɛ̀gɛ. A gbea Yozuee zikú táotao.

² Ǿ à Isailiɔ sísi, an gbɛzɔɔ ní ní dɔaanaɔ ní ní yákpalekenɔ ní ní lakɛnaɔ pii, a ònɛ: Mɔ zikú táotao.

³ A yá pɔ Dii á Lua kè buie beɔne á yáí è. Dii á Lua mé zíkàé.

⁴ Ma bui pɔ gɔ̀ Yuudɛ ní be'ae ísia zɔɔo zānguoɔ búsu kpaalé á buiɔne ní bui pɔ ma ní dedɛɔ pɔo.

⁵ Dii á Lua a ɔ̀zɛ́rízi a ní yáé, i ní búsuɔ símáé, íb ví lá à a lɛgbɛ́ɛwa.

⁶ A sɔ̀dile maamaa. Aɔ laai ví, íb zíkɛ yá pɔ kú Mɔzizi ikoyá lá guuwa. Asu páale ɔ̀plaaɛ ge zɛ́ciɔ.

⁷ A baa su àò kú ní bui pɔ gɔ̀ á guupiɔo. Asuli ní táaɔ gbagbao. Asuli mɛ á sírínɔo. Asuli zɔ̀blenɛ à kulɛ́nɛo.

⁸ Aɔ naa Dii á Luazi ado, lá á kè e ní a gbāowa.

⁹ Dii ɔ̀zɛ́ɛ bui zɔɔ gbāaɔzi, gbɛ́e i e á gá fílo e ní a gbāo.

¹⁰ A gbé m̀ndò i gbɛ́ɔn àaa sɔɔo fu, ké Dii á Lua lé zíkàé, lá à a lɛgbɛ́ɛwa yáí.*

11 Aɔ laai vɪ maamaa, ɪɔ ye Dii á Luazi.

12 Tó a pɔ̀ɔ̀bɔ̀zã̀kè, mé a na bui pɔ̀ gò á guupiɔ̀wa, mé a ní nɔ̀ɔ̀ sè, mé a á baa d̄aaar̄n̄,

13 ɔ̀ d̄s̄ s̄aas̄á k̄é Dii á Lua a ɛa buipio yáé ɪɔ. Aa ḡs̄é bai ge mɔ̀ ũ ge fl̄aalao ũ á kp̄ɛas̄e ge k̄ɔ̀ɔ̀ ũ á w̄éu e a ge mid̄e búsu maa pɔ̀ Dii á Lua kp̄aw̄áe beepi guu.

14 A gwa! Mále gé ḡék̄i sa. A d̄s̄ á n̄ɔ̀s̄u ní á láasooɔ̀ pii ke àsi maa pɔ̀ Dii á Lua óés̄ guu, baa m̄endo i ke famaο. Aa k̄é píie, an kee i l̄éle p̄ao.

15-16 Lá àsi maa pɔ̀ Dii á Lua óé k̄éé pii, tó a Dii á Lua bàakuaaño yá pɔ̀ a d̄il̄éé gb̄ò, a ge z̄obl̄è t̄aaone a kulen̄é, Dii a to àsi bèè pɔ̀ á ò á lee e à ge á mid̄e búsu maa pɔ̀ a kp̄aw̄áe beepi guu. Dii a p̄ok̄umabɔ̀ɔ̀w̄á, í láa ḡò búsu maa pɔ̀ a kp̄aw̄áe beepi guu.

24

Yozuee gb̄é gbaa laai Sik̄e

1 Yozuee Isaili bui k̄aaa Sik̄e. A Isaili gb̄ɛz̄ɔ̀ ní ní d̄baanao ní ní yákpalekenao ní ní lak̄enaɔ̀ s̄isi, ɔ̀ aa mò s̄i Lua ae.

2 ɔ̀ Yozuee ò bílae: Dii Isailio Lua m̄e, wá deziɔ̀ ku ȳaa Uflata baalee, aa z̄obl̄è t̄aaone. Ablahaũ ní Nak̄ɔ̀ mae Tela kú ní guu.*

3 ɔ̀ á wá dezi k̄aaau Ablahaũ s̄e Uflata baale, à Kanaa búsu k̄èl̄eaaño,† ɔ̀ á t̄ò aà bui k̄ò. A aà gb̄à Izaaki,‡

4 ɔ̀ á Izaaki gb̄à Yak̄ɔ̀bu ní Esauo.§ A Esau gb̄à Sei búsu s̄is̄ide.* Yak̄ɔ̀bu ní a n̄e s̄s̄ aa t̄à Egipi.†

5 Dii M̄ozi ní Aalonao z̄i,‡ ɔ̀ á ɪad̄à Egipiɔ̀wa ní yá pɔ̀ a k̄é ní guu, ɔ̀ á wá bóleu.

6 K̄é á wá deziɔ̀ b̄òle Egipi, k̄é wa ka isiai, ɔ̀ Egipiɔ̀ p̄èlew̄azi ní z̄ikas̄ɔ̀go ní s̄s̄de o Isia T̄ɛai.

7 K̄é wa wiil̄eaazi, ɔ̀ á gusia dà wá z̄anguo ní Egipipio, ɔ̀ a t̄ò isia k̄uaama mío.§ Wá w̄é yá pɔ̀ a k̄é Egipione è. Bee gb̄ea wa goɔ̀plak̄e guwaiwau.

8 Dii m̄ɔ̀wanɔ̀ Am̄ole pɔ̀ kú Yuud̄e gukp̄e oio búsuu. K̄é aa f̄el̄ew̄á ní z̄io, ɔ̀ Dii ní n̄aw̄ɛ wá ɔ̀z̄i. A ní mid̄e, ɔ̀ an búsu ḡò wá pɔ̀ ũ.*

9 K̄é Z̄ipoo né Balaki, M̄abuo k̄ia f̄el̄ew̄á ní z̄io, à B̄eɔ̀ né Balaau s̄isi aà láaik̄ew̄á.

10 ɔ̀ Dii ḡi Balaau ȳamai, a t̄ò à samaa'òw̄ɛ, à wá bó Balaki ɔ̀z̄i.†

11 Bee gb̄ea wa bua Yuud̄ewa‡ wa ka Yeliko. ɔ̀ Yelikodepio z̄ik̄awano. Am̄ole ní Pelizio ní Kanaa ní Itio ní Giigasio ní Ivio ní Yebusio z̄ik̄awano ɪ, ɔ̀ Dii ní n̄aw̄ɛ wá ɔ̀z̄i.

12 A B̄eɔ̀ gb̄àe wá ae,§ aa Am̄ole k̄ia gb̄eɔ̀n plaɔ̀ ȳaw̄ɛ. I ke wá f̄enda ge wá ka mé ní yáo.

13 A t̄ole pɔ̀ wáme wa a z̄ik̄èo kp̄aw̄á ní w̄éle pɔ̀ wáme wá k̄aleo, ɔ̀ wá kú w̄élep̄io guu. Wále v̄ɛebu ní kú kp̄é pɔ̀ wáme wá bào be ble.

14 ɔ̀ Yozuee m̄e: Aɔ̀ Dii vía ví, ɪɔ z̄obl̄è s̄iana ní n̄semendoo. A t̄aa pɔ̀ á dezi z̄obl̄èn̄ Uflata baale ní Egipio b̄o á guu, í z̄oble Diie.

15 Tó z̄oblea Diie k̄éé ɪi, à ze ní t̄aa pɔ̀ á ye z̄obleèo gb̄á, t̄aa pɔ̀ á dezi z̄obl̄èn̄ Uflata baale n̄ò, Am̄ole pɔ̀ á kú ní búsuu p̄n̄ n̄ò. Mapi ní ma bed̄e s̄s̄, Dii wá z̄obl̄è.

* 24:2 Daa 11.27 † 24:3 Daa 12.1-6 ‡ 24:3 Daa 21.1-3 § 24:4 Daa 25.24-26 * 24:4 Daa 36.8
† 24:4 Daa 46.1-7 ‡ 24:5 B̄oa 3.7-10 § 24:7 B̄oa 14.1-31 * 24:8 Nao 21.21-35 † 24:10 Nao 24.10 ‡ 24:11 Yoz 3.14-17 § 24:12 B̄oa 23.28

16 ɔ gbɛ́ɔ wɛ̀wà aa mè: Kai! Wá f̄s p̄akpa Diizi wá zɔble táaɔneɔ.

17 Dii wá Lua mé wá b̄s zɔbleu Egipi búsuu ní wá maɛɔ. ɔme dabudabu z̄sɔpiɔ kè wá wáa, à wá d̄sa wá táa'oa guu pii, à wá b̄s bui p̄s wa ḡɛ́nlaɔ z̄l̄ pii.

18 Dii mé Amɔleɔ ní bui p̄s kú búsuɛ beeuɔ yáwɛɛ. Dii wáɔ zɔbleɛ s̄s, ɔme wá Lua ũ.

19 ɔ Yozuee ò gbɛ́ɔne: A e zɔble Diieɔ. Asa aà kua adoae, ìli sí s̄aao. A á táaeɔ ní á duuna kéwáɔ.

20 Baa ké à yámaakèé yáa, tó a p̄akpaaazi, ále zɔble dii z̄l̄ɔne, a ea yáyiawáɛ, í á midɛ.

21 ɔ gbɛ́ɔ ò Yozueeɛ: Maa no! Dii wáɔ zɔbleè.

22 ɔ Yozuee òné: Ame á ázla seeladeɔ ũ, a zεð àɔ zɔble Diie. ɔ aa mè: A seeladeɔn wá ũ.

23 ɔ Yozuee mè: Tó máae, à dii z̄l̄ɔ p̄s kúánɔɔ b̄s á guu, í á s̄s kpa Dii Isailiɔ Luawa.

24 ɔ gbɛ́ɔ òè: Dii wá Lua ɔ wáɔ zɔbleè, wíɔ aà yáma.

25 Zibeez̄l̄ Yozuee idàda Dii baakuanɔ yáwa gbɛ́ɔne Sikɛũ we. A èa à aà ikoyá ní yá p̄s a dilɛɔ òné,

26 ɔ à yápiɔ kè Lua ikoyá láu. ɔ à gbè gbène se p̄le gbèneli gbáu Dii sísikii* we.

27 ɔ a ò gbɛ́ɔne: A gwa! Gbɛɛ bee mé aɔ dɛwɛɛ seelade ũ. Gbɛpi yá p̄s Dii òwɛɛ mà pii. Aɔ dɛé seelade ũ, ké ásu mɔafilikɛ á Luaeɔ.

28 Yozuee gbɛ́ɔ gbàɛ, ɔ baade tà a wéleu.

29 Yá beɛɔ gbɛa Dii zòblena Yozuee, Nuni né gà a wè basɔokwide guu.

30 Wá aà v̄l̄ búsu p̄s dɛ aà kpaale ũ guu Timena Sela, Eflaiũ buiɔ búsu s̄s̄s̄deu Gaasi gb̄s̄s̄l̄ gugb̄ántoo oi.

31 Isailiɔ zɔblè Diie ní n̄ðsemendoo Yozuee gɔɔ ní gɔɔ p̄s gb̄ɛz̄ɔɔ p̄s ḡèḡè dɛaálaɔ kuo. Gb̄ɛz̄ɔɔpiɔ wɛs̄l̄ yá p̄s Dii kè Isailiɔnele piiɛ.

32 Yosefu gɛwa p̄s Isailiɔ b̄òð Egipi s̄s,† aa v̄l̄ Sikɛũ tɔɔle p̄s Yakɔbu lù guue. A lù Sikɛũ mae Amɔɔ néɔwa ánuusu ɔwat̄ basɔœ.‡ Tɔɔl̄epi ku Yosefu buiɔ kpaale guue.

33 Ké Aalona né Eleazaa gà, ɔ wá aà v̄l̄ s̄s̄l̄ p̄s dɛ aà né Fineasi kpaale ũ p̄leu Eflaiũ buiɔ búsu gus̄s̄l̄deu.

* 24:26 Daa 12.6-7, 33.18-20, 35.4 † 24:32 Daa 50.24-25, Baa 13.19 ‡ 24:32 Daa 33.19, Zln 7.16

DɔAANAɔ

Yá pɔ́ kú láε bee guuo

Dɔaanao lá yábuubuu pɔ́ Isailio kè za guo pɔ́ aa zɔ́le Kanaa búsuu e à gè pè guo pɔ́ Isailio kía kpá òlwéεε. Láε bee Isaili dɔaanao yákeao ní ní kuao òwéε b. Isailio kía vɛ guo beeo, an dɔaanao mé gbé pɔ́ Lua iko kpámáa ũ. Aame Isaili gbé zɔ́ pɔ́ aai yá gɔ́gɔ́ Isailionε mé aai dɔaané an zíkaa ní buipáleo guuo ũ.

Dɔaanao lá kpaalea léε áaε:

Yá pɔ́ kè Isailio zɔ́leá Kanaa búsuu guo e à gè pèò guo pɔ́ Yozuee gàwa (1.1-2.10).

Lá Lua í dɔaanao se à ní zɛ aa a gbéε bo ní ibeεo zɛ (2.11-16.31).

Yábuubuu léε pla pɔ́ Isailio kè e à gè pè an kía kpaawa. (17-21).

Dɔaanao lá guu yá pɔ́ Isailio lè pii bò an luayamasai kíε. Tó aa bò Lua kpe aa pá kpáaazi, ɔ́ buipáleo í ɔ́tómá. Ama tó aa èa zè ní Luao aa wiilèwá, í ní wénagwa à ní sí ní ibeεpiowaε. N beeo aai gi wàò zòble Kanaa búsu táaonεε, aai wεεle wàò kòni ke Luaε (17-18), aa yádilenεo í sárgue (19-21).

An kua beewa tò aa gè nízlazi ní yáo. Lápi láakii lé ólwéε, tó Dii ní tó nízlac mé í mó ní misii yáao, lá an bui aao den we. Sema Lua gbéε aao dɔ́ gbé pɔ́ wa misiilè. Wá baade ali misiile Luaε yà, ge yá pɔ́ ali káwágu ɔ́ wálio ke?

Isailio zíkaa ní Kanaa bui pɔ́ gɔ́

1 Yozuee gaa gbεa Isailio Dii là à mè: Déme a gé zíkaiwéε ní Kanaao káauí?

2 ɔ́ Dii mè: Yuda bui mé aa gé. A ma! Ma búsupi náné ní zɛle.

3 ɔ́ Yuda bui ò ní gbé Simeo buionε: A mo ge zεwéε búsu pɔ́ wa kpáwáu, wá zíkai ní Kanaao, wí gbasa gé zεié búsu pɔ́ wa kpáwáu. ɔ́ Simeo bui gèrínó.

4 Ké Yuda bui gè màa, Dii Kanaao ní Pelizio náné ní zɛ, ɔ́ aa ní dεde Bezeki baasoo léε kwí (10.000).

5 Wekii aa Adonibezeki lè, aa zíkáaano, ɔ́ aa Kanaao ní Pelizipio dède.

6 Ké kiapi lé bàale, ɔ́ aa pèwá. Aa aà kù, ɔ́ aa aà onemiao ní aa gbánemiao zɔ́zɔ́.

7 ɔ́ Adonibezeki mè: Ma kía gbéon báaɔkwio onemiao ní ní gbánemiao zɔ́zɔ́, ɔ́ aa ma táabunu ble kasonao pèεle aa blè. Lá má kè gbépioε fla ɔ́ Lua bómεε. ɔ́ aa táaano Yelusaleu, we à gáu.

8 Ké Yuda bui lèle Yelusaleuwa aa sí, ɔ́ aa a gbéε dède ní fèndao, aa tesòwá.

9 Bee gbεa Yuda bui gè zíkai ní Kanaa pɔ́ kú búsu gusísídeuo ní Nεγενεo ní gusalalao.

10 Aa gè lèle Kanaa pɔ́ kú Heblɔwa. Yáa Heblɔ tón Kiliataaba. We aa ziblèu Sesai ní Aimanio ní Talemaiowa.*

11 Bɔa we aa gè lèle Debiideɔwa. Yáa Debii tón Kiliasefεε.

12 ɔ́ Kalebu mè: Gbé pɔ́ lèle Kiliasefεepiwa a sí ɔ́ má a nenε Akesa kpawá no ũ.

13 Kalebu dáuna Kenazi né Onieli mé sí, ɔ́ Kalebu a nenεpi kpawá.

14 Ké à aà sè, à nàεwá aà ge tɔ́le wabike a maewa. Ké nεpi pila a zàa'Inawa, ɔ́ aà mae Kalebupi aà là à mè: Bó ní yeii?

* 1:10 Nao 13.22

15 ɔ a wèwà à mè: Gbèkèkemεε. Lá tɔle pɔ n ma gba ku Nεgeve guwaiwaiue, ma gba a nibɔnade sa. ɔ Kalebu aà gbà tɔle pɔ a nibɔna ku sɔsɔna musu n a nibɔna pɔ kú guzuleuo.†

16 Mɔizi ànsue bui pɔ wí me Keniɔ bɔ wéle daminalikpeɔdeu‡ n Yuda buiɔ, aa gè zɔ̀lérinɔ n búsuu Alade sae Nεgeve guwaiwaiu.

17 ɔ Yuda buiɔ n n gbé Simεɔ buiɔ gè lèle Kanaa pɔ kú Zefataɔwa. Aa wélepi kè kèkèkεε, § aa tɔkpàè ɔɔma.¶

18 Yuda buiɔ Gaza n Asekelonio n Ekelonio n n tɔleɔ sɔ.

19 Dii kúrɔnɔ, § aa n búsuu gusɔsɔde sɔ, ama aai fɔ a gusalaladeɔ yao, kè gbépiɔ zikasɔgoɔ vɔ mɔɔ u yáí.

20 Wà Heblɔ kpá Kalebuwa lá Mɔizi a legbèwa, § a sɔ Anaki bui gbéɔn aaɔɔwa.

21 Bèyámεε buiɔ sɔ aai Yebusi pɔ kú Yelusaleuɔ yao, § Yebusiɔ kúrɔnɔ Yelusaleu e n a gbão.*

22 Yosefu buiɔ sɔ aa lèle Beteliwa, mé Dii kúrɔnɔ.

23 Yaa Beteli tɔn Luzu. Ké aa gbéɔ zɔ̀ Beteli asiigwai,

24 asiigwanapiɔ gɔεe è, àle bɔ wélepiu, § aa òè: Lá wá ke wá gè wéle guu owèε, wí gbèkèkεne.

25 Ké à gèkɔi òlóné, § aa wélepideɔ dèdε n fèndao, § aa gɔεpi tò n aà daεɔ pii.

26 Gɔεpi gè Iti búsuu, à wéle kàle we, § à tɔkpàè Luzu. Tɔ bee mé gɔ̀è e n a gbão.

27 Manase buiɔ i fɔ Betesã n Taanakio n Dooɔ n Ibleaũ n Mεgidoo n n bualoũ sɔ Kanaaɔwao, aa gɔ̀ wa zɔ̀leɔ búsupiue.

28 Ké Isailiɔ gbãa è, § aa Kanaaɔ dà zɔ̀zɔ̀, aai n yá piiɔ.†

29 Maa Eflaiũ buiɔ i Kanaa pɔ kú Gezεεɔ yao, § aa ku we sãnu.‡

30 Zabalɔni buiɔ sɔ aai Kanaa pɔ kú Keloni n Naalolioɔ yao, § aa n dá zɔ̀zɔ̀.

31 Aseε buiɔ i gbé pɔ kú Ako n Sidɔo n Alabeo n Akazibuo n Elebao n Afekio n Leobeo yao,

32 § aa ku sãnu n Kanaa búsudepiɔ.

33 Nefatali buiɔ i BeSemεsideɔ n Betanadeɔ yao, § aa ku sãnu n Kanaa búsudepiɔ, aa n dá zɔ̀zɔ̀.

34 ɔ Amoleɔ zɔ̀ Dã buiɔzi, aa n kpá gusɔsɔdeu, aai weiné aa mò zɔ̀le gusalalauo.

35 Amolepiɔ gi zɔ̀leɔ Elesi gbεzɔ̀ n Ayalonio n Saalebiũo. Ké Yosefu buiɔ gbãa è, § aa n dá zɔ̀zɔ̀.

36 Amole búsuu zɔ̀le dàale za Sóigbeɔbleie e à gè pèò Selawa e à gèò aε.

2

Dii Malaika bɔ mɔa Isailiɔwa Bokiũ

1 Dii Malaika bɔ Giligali,* à gè Bokiũ à mè: Ma á bóle Egipi, ma gèánɔ búsuu pɔ ma a legbè à deziɔnεε bee guu. Ma mè ma bàa aɔ kúánɔ gɔ̀ɔpiiε, a gbooa vɔo.

2 Má òé, ásu makɔε n búsuebeedeɔo. Má òé à n sa'okɔiɔ gboo,† § i ma yãmao. Býyáí á kèi màai?

3 Too! Mále óé, má n yáé lɔo. Aaɔ deé le u á gbàtèεue, mé an tááɔ aao deé bai uε.

4 Ké Dii Malaika yápi ò Isailiɔnε, aa ɔ̀ɔb maamaaε.

† 1:15 Yoz 15.13-19   ‡ 1:16 Yelikon we.   § 1:17 Bee mè wíwía.   * 1:21 Yoz 15.63, 2Sam 5.6

† 1:28 Yoz 17.11-13   ‡ 1:29 Yoz 16.10   * 2:1 Yoz 5.13   † 2:2 Bɔa 34.12-13, Iko 7.2-5

5 ɔ aa tɔkpà gupie Bokiù,‡ 5 aa sa'ò Diiwa we.

Isailio pɔɔɔzakɛa

6 Yozuee gbɛ́ɔ gbaɛa gbea baade gɛ̀ bùsu pɔ́ a kpaalɛ́nɛ̀ sɪ.

7 Aa zɔblɛ̀ Diiɛ̀ ní nɔ̀semendoo Yozuee gɔɔ́ ní gɔɔ́ pɔ́ gbɛ́zɔ́ pɔ́ gɛ̀gɛ̀ deaálaɔ kuo. Gbɛ́zɔ́pɪɔ wesi yáZɔ́ pɔ́ Dii kɛ̀ Isailionɛ̀lɛ̀ píi.

8 Dii zɔ̀blɛna Nuni né Yozuee kɛ̀ wɛ̀ basɔokwie, 5 à gbàsa gá.

9 Wá aà vɪ̀ bùsu pɔ́ de aà baa ũ guu Timɛna Sela, Eflaiũ buio bùsu sɪ̀sɪdeue, Gaasi gbɛ̀sɪsɪ gugbãntoo oi.§

10 Ké Yozuee gɔɔ́deɔ gága píi, an né pɔ́ fɛ̀lɛ̀ ní kpɛɔ Dii dɔ́o, mé aa yá pɔ́ a kɛ̀ ní deziɔne dɔ́o.

11 ɔ aa yá pɔ́ vái Diiɛ̀ kɛ̀, aa zɔblɛ̀ táaɔne.

12 Aa pãkpá ní deziɔ Dii pɔ́ ní bóle Egiɔpizi, aa tɛ̀ bui pɔ́ liaańziɔ táaɔzi aa kùlɛ́nɛ̀, 5 aa Dii pɔ́ fɛ̀lɛ̀.

13 Aa pãkpãaazi, aa zɔblɛ̀ Baaliɛ̀ ní Asetaatio.

14 ɔ Dii pɔ́ fɛ̀ńzi à ní ná ní wetãnaɔne ní ɔzɪ, aa ní wáa. A ní kpá ní ibɛɛ pɔ́ liaańziɔwa, 5 aai fɔ́ gɪ̀ ní níZlao ní ibɛɛpɪɔ ɔzɪo.

15 Lá aa gɛ̀ zɪkai píi, Dii i bɔ́ ní kpɛɛ, ké asu bɔ́ńno nao, lá a ònéwa, 5 aa gɔ̀ yooyea.

16 ɔ Dii i bɔ́ dɔaanaɔ dilɛ́nɛ̀ sa, ké aa ní bɔ́ ní wetãnaɔ ɔzɪ.

17 Kási aali ní dɔaanapiɔ yãmao, aa gbãskɛ̀ ní táaɔ aa kùlɛ́nɛ̀. Aa kɛ̀ zé pɔ́ ní deziɔ sɛ̀wa àannɔ, aaliɔ yá pɔ́ Dii dilɛ́nɛ̀ kũa lá ní deziɔwao.

18 Tó Dii dɔaana dilɛ́nɛ̀, i kú ní dɔaanapio, 5 i bɔ́ ní sɪ̀ ní ibɛɛɔwa e dɔaanapi wɛ̀ni léu, asa tó aa aaukɛ̀ gbɛ́ pɛ̀ lé ní wetã aale ɔ́smáɔ yáí, Dii i ní wɛ̀nagwaɛ.

19 Tó dɔaana gá sɔ́, aai ɛa ɔ̀kpa de ní maɛɔlaɛ. Aai tɛ̀ táaɔzi, aai zɔblɛ́nɛ̀, aai kùlɛ́nɛ̀. Aali ní yãkɛpɪɔ ní ní swãgbãao too.

20 ɔ Dii pɔ́ fɛ̀ńzi à mè: Lá buipi ma bàakuarɪno ní ní deziɔ yá gbòo, aai ma yãmao,

21 má bui pɔ́ Yozuee gá à ní tó ní bùsuuo kee yánɛ̀ bo.

22 Má ní tó we, buipiɔ 5 má Isailio yɔ̀ò, tó aa ma zé sé aao ma yá kũa lá ní deziɔ kɛ̀wa, ge tó aa kɛo.

23 A yáí Dii buipiɔ tòi we. I ní na Yozuee a ɔzɪ à ní yáɛ̀ gɔ̀ɔo.

3

1 Dii buipiɔ tò we, ké à Isaili pɔ́ aa Kanaa bùsu zɪkaa dɔ́o yɔ̀òɛ,

2 i zɪ dada ní gbɛ́ pɔ́ aa Kanaa zɪ dɔ́ yãapiɔne. Buipiɔn ke:

3 Filitɛ̀ kía gbɛ́n sɔɔɔ. Kanaaɔ ní Sidɔ́deɔ ní Ivi pɔ́ kú Libã bùsu sɪ̀sɪdeu za Baali ɛɛmɔ gbɛ́zɪ e à gɛ̀ pɛ̀ Amata bolɛwao.

4 A ní tó we, ké à Isailio yɔ̀ò à gwa tó aao a yá pɔ́ á dà Moizie, a dilɛ̀ ní deziɔne kũa.

5 A yáí tò Isailio ku sãnu ní Kanaaɔ ní Itio ní Amɔleɔ ní Pelizio ní Iviɔ ní Yebusiɔ.

6 Aa ní nenɔɔ sɛ̀ no ũ, mé aa ní nenɔɔ kpãsa buipiɔ negɔ́ɔwa, 5 aa zɔblɛ̀ ní táaɔne.

Onieli

7 Isailio yá pɔ́ Dii yeio kɛ̀. Dii ní Lua yá sãngu, 5 aa zɔblɛ̀ Baaliɛ̀ ní Asetaatio.

‡ 2:5 Bee mè ɔɔbnaɔ. § 2:9 Yoz 19.49-50

8 ɔ Dii pɔ fɛ́nzi à ní ná Mesɔpɔtami bùsu kí Kusá Lisataiùe a ɔzɪ, ɔ aa zɔblèè wè swaaɔ.

9 Ké aa wiilè Diiwa, ɔ à suabana dilené, ɔn Kalebu dàuna Kenazi né ɔnieli u. ɔme ní bɔ.

10 Dii Nisína diè, ɔ à dɔaa Isailiɔne zɪ guu. Dii Mesɔpɔtami bùsu kí Kusá Lisataiù nàè a ɔzɪ, ɔ à gbàam̀dè.

11 ɔ an bùsu gò dɔdɔa wè bla e Kenazi né ɔnieli gè gàð.

Ehudu

12 Isailiɔ èa yá pɔ Dii yeio kè lo, ɔ Dii tò Mɔabuɔ kí Egelɔni gbàam̀oné vâi pɔ aa kèpi yâi.

13 Egelɔni Amɔniɔ ní Amaleki buiɔ nàwa, ɔ aa mò lèlè Isailiɔwa aa wéle daminalikpede* sí.

14 Isailiɔ zɔblè Mɔabuɔ kí Egelɔnie e wè bao plasai.

15 ɔ aa wiilè Diiwa, ɔ à suabana dilené, ɔn Gela né Ehudu, Bēyāmeɛ bui u. ɔzeedeɛ. Isailiɔ aà zɪ falubɔi Mɔabuɔ kí Egelɔnie.

16 Ehudu fɛna lekpepla pɪ, a gbàa kà gàsɪsuu do. A nà a gbalaa ɔplaawa a ula zɪe.

17 ɔ à gè falubdè. Egelɔni sɔ à mèkpa maamaaɛ.

18 Ké Ehudu ní gbé pɔ falu sè mòdɔ falu kpàwà aa làa, aale tá, ɔ Ehudu a gbépiɔ gbàe.

19 ɔ à èa táa pɔ kú Giligali sae, à sù kíapiwa à mè: Má asiiyá vɪ mà onɛ. ɔ kipi mè: A to mà yáma, ɔ aà ɪwa pɔ kuaànɔɔ b̀lè.

20 Egelɔni zɔlɛa ado kpé musu kpea niɛu, ɔ Ehudu s̀aàzi à mè: Má yá pɔ b̀ò Lua kí vɪ mà onɛ. Ké kipi fɛlɛ a kilau,

21 ɔ Ehudu a fɛna ga wò a ɔplaa gbalawa ní ɔzeɛo, à aà z̀ò a gbɛɛu.

22 ɔ fɛna gè aà gbɛɛu ní a páo pii e à gè b̀ò kpɛ. Ehudu i fɛnapi woo, ɔ nísi k̀aawà.

23 Ehudu b̀ò kpɛlɛ, à kpea musupi zé tà, à kilidàu.

24 Aà b̀ɔa gbɛa Egelɔni ɪwaɔ mò, aa è kpɛapi zé taa, wà kilidàu, ɔ aa mè: Alɛ bíikpɛkɛ kpea niɛ guu yà m̀ɔɔɔ?

25 Aale aà dá, aale aà dá e aa bílikè. Ké aa è i zɛwɛnɛó, ɔ aa kili sè aa wè, aa sù ní dii è wúlɛa z̀lɛ gè.

26 Gɔɔ pɔ aale gēgē màa, Ehudu baalè à d̀ò táapiɔzi à tà Seila.

27 Ké à kà we, a tò wà kuupè Eflaiù bùsu s̀s̀s̀deu, ɔ Isailiɔ p̀l̀l̀aaànɔ gbèstɪsɪɔwa, Ehudu mé d̀ɔaaa.

28 A oné: A temazi, asa Dii á ibɛɛ Mɔabuɔ nàè á ɔzɪ. Aa teaàzi, ɔ aa Yuudè buakɪ pɔ ɪ gé Mɔabu bùsuu sí, aai wei gbèe bùa lo.

29 Zibeezi aa Mɔabuɔ dèdè gbèɔn ̀aasɔsɔɔ lɛɛ kwi (10.000) taawa, an gbèe i b̀ɔ.

30 Gɔɔ bee Isailiɔ gbàam̀ Mɔabuɔne, ɔ an bùsu gò dɔdɔa e wè basiiɔ.

Samɛgaa

31 Aà gbɛa Anata né Samɛgaa Filitɛɔ dèdè gbèɔn ̀aa àaɔ ní z̀ù z̀ikɛna totobɔ, à Isailiɔ suabà lo.

4

Debolaa ní Balakuo

* 3:13 Yeliko.

1 Ké Ehudu gá, Isailiṇ èa yá pṵ Dii yeio kè lṵ.

2 Ɖ Dii ní ná Kanaaṇ kí Yabē pṵ zṵlɛa Azooe a ɔzɪ. Aà zɪgṵṵ gbēzṵṵ tón Sisela. Aà ben Alose Goiū.

3 A zikasṵgo mṵṵṵṵ vɪ mèn òaa síiṵ ní basṵṵṵ (900). A gbāamò Isailiṇe pāsipāsí e wè bao, ɔ Isailiṇ wiilè Diiwa.

4 Gṵṵ bee nṵe ànabi Debolaa, Lapido na de Isailiṇ ɔaaṇa ũ.

5 I yágṵṵṵné a daminali gbáú Lama ní Betelio zānguo, Eflaiū buio bṵsu sṵsṵdeu. Isailiṇ lṵ gé aà kíi we.

6 Ɖ à Abinṵaū né Balaku pṵ kú Kedesi, Nefatali buio bṵsusu sísi, a òè: Dii Isailiṇ Lua mè, fɛlɛ gé Nefatali buio ní Zabulṇni buio se gbēṇ òaaṵṵṵṵ lɛe kwi (10.000), ní gérinṵ Taboo gbɛzɪ.

7 Dii a Yabē zɪgṵṵ gbēzṵṵ Sisela gáɛ mṵaàṇṵ Kisṵ swai ní aà sṵṵgoṵ ní aà zɪgṵṵ dasidasi, i aà nane n ɔzɪ we.

8 Ɖ Balaku òè: Tó níyṵ gemanṵ lé, má gé. Tó níyṵ gemanṵ sṵo, má geo.

9 Ɖ Debolaa mè: Má gennṵ, àma lá ní ò màa, i ke ní tṵ mé a bṵo. Nṵe ɔ Dii a Sisela naè a ɔzɪ sa. Ɖ Debolaa fɛlɛ gèaàṇṵ Kedesi.

10 Ɖ Balaku Zabulṇni buio ní Nefatali buio káaa Kedesi, ɔ à dàzɛu kèse ní gbēṇ òaaṵṵṵṵ lɛe kwipiṵ. Debolaa kú ní guu.

11 Keni bui Ebɛe bṵ Keniṇ bṵsusu yāa, à mṵ bṵòkpà gbéneli pṵ kú Zaananiū gbáú Kedesi sae. Keniṵá Mṵizi ànsue Obaba buio doe.

12 Wa ò Siselaɛ Abinṵaū né Balaku gè Taboo gbɛzɪ,

13 ɔ à a sṵṵgo mṵṵṵṵ káaa mèn òaa síiṵ ní basṵṵṵ ní zɪgṵṵ pṵ kuanṵṵ. Bṵaínṵ Alose Goiū aa gè Kisṵ swai.

14 Ɖ Debolaa ò Balakuɛ: Gé, asa gbā Dii a Sisela nane n ɔzɪ. Dii ɔaaane noa? Ɖ Balaku pɪla Taboo gbɛwa ní zɪgṵṵ gbēṇ òaaṵṵṵṵ lɛe kwipiṵ.

15 Dii tò Sisela ní aà sṵṵgodeṵ ní aà zɪgṵṵ kpɛkpà Balaku fɛndaɛ, ɔ Sisela bṵ à sṵṵgoṵ à bàalè.

16 Balaku pɛlɛ Sisela zɪgṵṵ ní ní sṵṵgozɪ e Alose Goiū. We à ní dedɛu ní fɛndaṵ pii, baa gbé mènṵo i bṵo.

17 Ɖ Sisela tilè à gè sí Keni bui Ebɛe na Yaeli kpéu, asa Azoo kí Yabē ní Ebɛe bedɛe kṵ yámà yāaɛ.

18 Yaeli bṵ dàaaɛlɛ à mè: Mṵ gè kpéu Baa. Gè! Nsu to vɪa n kṵo. Ké à gè, ɔ nṵɛpi kṵntu kṵaaɛla,

19 ɔ Sisela òè: Imi lé ma de, ma gba í mà mi. Ɖ à vɪ tṵu sè a dàè a mí, ɔ à èa kṵntu kṵaaɛla.

20 Sisela òè: Ze kpɛɛɛ. Tó gbēe mò n la, gbēe ku laoa, oè aawo.

21 A gè ní kpas'io, ké aà yèèè láa yáí. Ɖ Ebɛe na Yaeli zwaakpe kálo sè ní masanao, à sṵṵ Siselazi tɛɛɛ, ɔ à kálopi pè aà swágèzɪwa, a pà e à gè gè tṵɛle kṵ, ɔ à gá.

22 A mṵ lè Balaku lé pɛlɛ Siselazi, ɔ Yaeli bṵ gè dàaaɛlɛ à mè: Mṵ mà gbé pṵ níɛ wɛɛɛ ɔbṇɛ. Ké à gè kpéu, ɔ à Sisela è wúɛa, à gá ní káloo pɛa aà swágèzɪ.

23 Zibeezɪ Lua Kanaaṇ kí Yabē bṵsa Isailiṇe.

24 Ɖ Isailiṇ pásɪ lé dedɛ e aa gè Kanaaṇ kí Yabē dèò.

5

Lɛ pṵ Debolaa dà

1 Zibeezɪ Debolaa ní Abinṵaū né Balakuo lɛe bee sí:

² Ké Isaili dɔ́aanaɔ b̀ò d̀òaa,
gbé k̀niɔ t́érizi teasisai.
A Dii sáaukpa!

³ Kíaa, à yáe bee ma!
Gbáadeɔ, à swákpa!

Má lesi Dii yá musu,
má Dii Isailiɔ Lua táasile.

⁴ Ké Dii b̀ò Sei gbɛ musu,
tɔɔlɛ l̀lualua,
ké ále pá Eɔ̀ɔ̀ɔ̀ b̀usupia,
loupɔɔ f̀í, lou mà maamaa.

⁵ Gb̀ésisíɔ̀ d̀eedee Dii aɛ,
Isailiɔ̀ Lua p̀ó b̀ò m̀òmá Sinaipi.*

⁶ Anata né Sameɔ́aa ɔ̀ɔ̀, Yaeli ɔ̀ɔ̀,
gb̀e lí zeda se ɔ̀ɔ̀,
zéwɛwɛna ɔ̀ wéleɔ́na í sé.

⁷ Kíaa lé midɛ Isaili b̀usuu,
ɔ̀ ma Debolaa ma ɔ̀ Isailiɔ̀ da ũ.

⁸ Ké aa zè ní dii dafuɔ,
ɔ̀ zí k̀ k̀ wéle bíibɔ́leu.
Baa gb̀eɔ̀n ̀̀aasɔ̀ɔ̀ɔ̀ lɛɛ bla (40.000) guu
gb̀e s̀engbao ge s̀na v́lo.

⁹ Ma p̀ɔ̀ d̀ɔ̀ Isailiɔ̀ dɔ́aanaɔwa
ní gbé p̀ó t́érizi teasisaiɔ̀.
A Dii sáaukpa!

¹⁰ A gbé p̀ó á di zaa'ín pua kpeɔ
á gbé p̀ó á zóle tefeniwapíɔ̀
ní á gbé p̀ó á be k̀eɔ, à a yá'o.

¹¹ Gbé p̀ó káaaa ítɔ́kiɔ̀ zɔ́a d̀ɔ̀,
aa Dii maakɛaɔ̀ d̀au lé siuné,
Isailiɔ̀ kíaa źlble,
ɔ̀ Dii gbéɔ̀ s̀ù ní wéleɔ̀ guu.

¹² Fele Debolaa! Fele!
Fele lesi! Fele!
Abinɔ́aũ né Balaku,

fele d̀aa n źzɔ́ne.
¹³ ɔ̀ gbé p̀ó ɔ̀ b̀ò m̀ò kíaa k̀íi,
Dii gbéɔ̀ m̀ò ma k̀íi ní nɛɔ́naɔ.

¹⁴ Eflaiũ bui p̀ó aa Amaleki buiɔ̀ f̀ù
ní B̀yámɛɛ buieɔ̀ tenzi.
Makíi buieɔ̀ de dɔ́aanaɔ ũ,
Zabulɔ̀ni buieɔ̀ gopana k̀ú.

¹⁵ Isakaa bui kíaa k̀ú ní Debolaaɔ̀,
Isakaa buiɔ̀ k̀ú ní Balakuɔ̀,
aa síaánɔ̀ gusalalau.
Lubeni bui gáliɔ̀ seakè.

¹⁶ Akɛa a ɔ̀ k̀naɔ̀ saɛ,
ále kulepɛa sáɔ́ne mai?

---

* 5:5 Bɔ́a 19.18

Lubeni bui gāliɔ seakè maamaae.

¹⁷ Galada bùsudeɔ gò Yuudē baale.

Akea Dā buiɔ zè ní n̄ gó'ilenaoi?

Aseɛ buiɔ zòle isiale,

aa gò ní godokliɔ.

¹⁸ Zabolni buiɔ fēna wò,

aa a kpé vūaa,

Nefatali buiɔ kè gulefɔu màa lo.

¹⁹ Kanaa bùsu kíao mò,

aa zíkà Taanaki Megido swa sae,

kási aai àizee séle tào.

²⁰ Za musu saanaɔ zíkà,

aa bò ní zéu, aa zíkà ní Siselao.

²¹ Kisɔ swa zipi tārɔ.

Má gé ae, mí gé ní gbāao.

²² Sɔ gbāao lé bàale,

an kèse kɔfi dɔ.

²³ Dii Malaika mè: A Melozu ká,

à leke Melozudeɔne maamaa,

asa aai mɔ dɔ Diileo,

aai dɔ Dii negɔnaoelo.

²⁴ Nɔe báaden Ebeɛ na Yaeli ũ,

Keni bui nɔepi báaa ví zwàakpedeɔ guu.

²⁵ Sisela í gbèawà,

ɔ à ví kpàwà,

à vífai kpàwà ta ɔde guu.

²⁶ A ɔbò zwàakpe kálo sè,

à masana kù ní a ɔplaaɔ,

ɔ à Sisela lèò à aà mi wí,

à aà swágɛzɪ fɔ à aà tɔlɔzɔ.

²⁷ Sisela gofanle à lèle aà gbá sae,

ɔ à gò wúlea we.

A gofanle à lèle aà gbá sae,

gu pɔ à gofanle à lèleu, we à gàu.

²⁸ Sisela da wekpàle fenentiu,

à wiilè fenenti mɔɔ fòou à mè:

Bóyái aà sɔgo kpé e tiai?

Akea aà gbèɔ sɔgoɔ kɔfi dɔo ni?

²⁹ Aà nɔe zíkena ɔnɔnaɔ lé oè,

ɔ a té ní legbei láasai à mè:

³⁰ Aale pɔɔ naaae,

aale kpaalekɔeɛ,

baade ní a wéndiao mèndodo ge plapla.

Aale zwàa wedeɔ naaa Siselaeeɛ,

zwàa wede wésadeɔneɛ,

pɔɔgàu pɔ wà ba kèwàɔe.

³¹ Dii, to n ibeɔɔ ga màa nípii,

gbé pɔ aa yenziɔ gbàa iɔ dede

lán fatè dedeewa.

Ɔ an b̄usu ḡɔ̄ dɔdɔa e w̄ɛ bla.

6

Madiã ɔt̄ɔ Isailiwa

1 Isailiɔ ɛa yá p̄ Dii yeio k̄ɛ lɔ, ɔ Dii ní ná Madiãɔne ní ɔz̄l e w̄ɛ sɔpla.

2 Ké Madiãɔ lé ɔt̄má, ɔ Isailiɔ ulekiɔ k̄ɛke b̄usu s̄is̄ideɔu ní gb̄ɛ'ɛɔ ní s̄ɛgb̄ão.

3 Tó aa p̄ɔt̄ɔ, Madiãɔ ní Amaleki buiɔ ní gukpe oi buipáleo ì m̄ó lélemáe.

4 Aaí m̄ɔ b̄ookpa ní b̄usuu, ɔ aaí ní buap̄ɔɔ ɔ̄ɔkpané e à ge p̄eð Gazawa. Aali bl̄e to Isailiɔne ge s̄á ge zu ge z̄áa'lna.

5 Aaí m̄ó ní ní p̄ɔtuɔɔ ní ní zw̄ãakpeɔ dasidasi lán kwaɔwa. Gb̄ɛ líɔ ní lé d̄ɔo, baa ní yiongoɔ lé. Aaí m̄ɔ b̄usu ɔ̄ɔkpaie.

6 Madiãɔ Isailiɔ b̄usa dúuduu, ɔ aa wiilè Diiwa.

7 Ké aa wiilè Diiwa Madiãɔ yá musu màa,

8 ɔ Dii anabi dil̄ené à mè: Ma Dii Isailiɔ Lua ma mè, ma á b̄ɔ z̄ɔbleu, ma á b̄óle Egipi.

9 Ma á b̄ɔ Egipiɔ ɔz̄l ní gb̄ɛ p̄ɔ ɔt̄ɔw̄áɔ p̄ii, ma ní yáé, ɔ ma ní b̄usu kp̄awá.

10 Ké má òé m̄ámema Dii á Lua, ásu Am̄le p̄ɔ á kú ní b̄usuuɔ t̄áaɔ gbagbao, ɔ a gi ma ȳamai.

Dii Malaika b̄ɔ m̄ɔa Gedeɔwa

11 Dii Malaika * m̄ò z̄l̄e gb̄ɛneli gbáú Ɔfela, Abiez̄ee bui Yoasi b̄e w̄éleu. Aà né Gedeɔ lé p̄ówenagb̄ɛ v̄ɛef̄ekli ké Madiãɔ su a eo yáí.

12 Ké Dii Malaika b̄ò m̄òwà, a òè: N̄eḡɔna, Dii kunnɔ.

13 Ɔ Gedeɔ òè: Baa, tó Dii kúwanɔe, b̄óyáí yáé beeɔ wá léi p̄iii? Dabudabu p̄ɔ wá maeɔ a yá ðàu a s̄luw̄ɛɛ ku máe? Aa mè Dii wá b̄óle Egipi, áma tia kéwa à p̄ákp̄awázie, ɔ à wá ná Madiãɔne ní ɔz̄l.

14 Ɔ Dii aed̄wà à mè: Gé ní gb̄ãa p̄ɔ ní v̄io, ní Isailiɔ b̄ɔ Madiãɔ ɔz̄l. Máme ma n z̄l.

15 Ɔ Gedeɔ aà là à mè: Baa, kpelewa má Isailiɔ b̄ɔi? Ma bui mé k̄ésáa Manase buiɔz̄i, mé máme má f̄ɛneũ deñla ma de bed̄eɔ guu.

16 Dii w̄èwà à mè: Máɔ kunnɔe, ní Madiãɔ kwe lán gb̄ɛ m̄endowa.

17 Ɔ Gedeɔ òè: Tó n ma w̄ɛnagw̄áe, seelakem̄eɛ má d̄ɔ ké níme níle yá'om̄eɛ.

18 Nsu go lak̄io e mà su. Má m̄ɔne ní gbao, mí dil̄ene. A w̄èwà à mè: Má ḡɔ la e ñ su.

19 Gedeɔ ḡɛ bl̄ene d̄e à k̄ɛke, à k̄aa k̄ɛ ní p̄ówenti kiloo kwio. A n̄ò kà gb̄íu, à do kà tau, à m̄òè gb̄ɛneli gbáú we, ɔ a dil̄eè.

20 Lua Malaika òè: N̄ò ní k̄aapio se k̄ále gb̄ee beewa, ní do élewà. Ɔ a k̄è màa.

21 Ké Dii Malaika lípana p̄ɔ á k̄úa z̄ɔ̄ n̄ò ní k̄aapiowa, ɔ té b̄ò gb̄epi guu, a k̄ú n̄ò ní k̄aapiowa, ɔ Dii Malaikapi gusik̄è.

22 Ké Gedeɔ d̄ɔ̄ Dii Malaikae, à mè: A'á Dii Lua, asa ma w̄esi Dii Malaikal̄eɛ.

23 Ɔ Dii òè: N n laai kp̄á! Nsu to v̄la n k̄úo. Nȳɔ gao.

24 Gedeɔ Dii gbagbak̄ii b̄ò we, ɔ à t̄ɔkp̄àè Dii Aafiakpamade. A ku Ɔfela Abiez̄ee we e ní a gb̄ão.

Gedeɔ Baali gbagbakti gbooa

25 Zibeez̄l gw̄ãasina Dii òè: N n mae zuswana p̄ɔ kà w̄ɛ sɔpla sé, Baali gbagbak̄ii p̄ɔ n mae v̄l̄ gbooa, ní Asetaati lí p̄ɔ pélea a sae z̄ɔ.

26 Ma Dii n Lua gbagbak̄ii bo a z̄éwa† s̄is̄le bee musu. Asetaati lí p̄ɔ ní z̄ɔ̄ séle

* 6:11 Dii lia malaika un we. † 6:26 B̄ɔa 20.25

yàa ũ, ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū oa ní zupio.

²⁷ ɔ Gedeɔɔ a zíkɛnaɔ sè gbɛɔn kwi, a kè lá Dii òɛwa. Ké àlɛ víakɛ a de bedɛɔnɛ ní wéledeɔ yáí, i we kè fáanɛɔ, gwāasína ɔ a kè.

²⁸ Ké wéledeɔ fɛle kɔɔ, aa è wà Baali gbagbaki gbòò, wà Asetaati lí pɔ ze a sae zɔ̀, wà sa'ò ní zuo sa'okli dafu pɔ wa bòwa.

²⁹ ɔ aale kɔ lala aa mè: Déme kè m̀aai? ɔ wà mè: Yoasi né Gedeɔɔ mé kè.

³⁰ ɔ wéledeɔ gɛ ò Yoasiɛ: Bó ní n nɛo wà aà de, asa à Baali gbagbaki gbòòɛ, mé à Asetaati lí pɔ ze a sae zɔ̀.

³¹ ɔ Yoasi ò gbɛ́ pɔ liaaaziɔnɛ: Ame á yási ní Baalioa? Ame á aà bɔa? Wa gbɛ́ pɔ yásiàn de e gu àò gé dɔi. Tó diin aà ũ, aà gí ní azlao. Aà gbagbaki wa gbòò ló?

³² Zibeezi wà tɔkpá Gedeɔɔɛ Yelubaali,‡ wà mè: Wà ní tókɔɛ ní Baalio, asa aà gbagbaki ɔ a gbòò.

Gedeɔɔ seelagɛaa Diiwa

³³ Madiã ní Amaleki buiɔ ní gukpɛdeɔ kɔ káaa pii, aa bùa Yuudɛwa, ɔ aa bòokpá Yezɛlɛ guzuleu.

³⁴ Dii Nisína dɛde Gedeɔɔwa, ɔ à Abiezɛɛ buiɔ sisi ní kuuo aa mɔ teazi.

³⁵ A gbɛ́ zì aa Manase buiɔ bùsu kèele, ɔ aa ní sisi aa mɔ teazi lɔ. ɔ à gbɛ́ zì Aseɛ buiɔ bùsuu ní Zabulɔni buiɔ bùsuo ní Nefatali buiɔ bùsuo. ɔ aa m̀ nàwà.

³⁶ Gedeɔɔ ò Luaɛ: Tó rýɔ Isailio bɔ ma sabai lá n a legbɛmɛɛwa síanaɛ,

³⁷ gwa, mále sáká kálɛ pówengbɛzeu. Tó fii kpá sákápiwa ado, mé tɔlɛ g̀ gii, má dɔ sa kè rýɔ Isailio bɔ ma sabai lá ní òwa.

³⁸ ɔ à kè màa. Ké gu d̀, ɔ à fɛle káaukaau, à sákápi fè, a í ta pà.

³⁹ ɔ Gedeɔɔ ò Luaɛ: Nsu to n pɔ pamazio. Má ye mà yágbɛama gɛn do lɔ. To mà gwa sákáwa gɛn do lɔ mà gwa. Ké bee sa, to fii kpá tɔlewa ado, sáká í g̀ gii.

⁴⁰ Gwāasína bee Lua kè màa. Fii kpá tɔlewa gupiiu, sáká mé g̀ gii ado.

7

Gedeɔɔ ní a gbɛ́ ziblea Madiãwa

¹ Gedeɔɔ ní gbɛ́ pɔ kuaànɔ fɛle kɔɔkɔɔ, aa gè bòokpá Alodi nibɔnai. Madiã bòò ku guzuleu gugbántoo oi Mɔle sístipɔleu.

² Dii ò Gedeɔɔɛ: Gbɛ́ pɔ lé gɛnnɔɔ kè dasi, má Madiã nanɛ ní ɔzìo. Tó má nanɛ ní ɔzì, aa ínadáɛ, aai me nízìla gbáa mé ní bɔ.

³ Kpáwake gla, ní oné, gbɛ́ pɔ vía lé aà kú àlɛ lualua, aà ɛa tá.* ɔ gbɛ́ɔn òaasɔɔo lɛɛ bao ní plaoɔ (22.000) èa tà, gbɛ́ɔn òaasɔɔo lɛɛ kwi (10.000) mé g̀.

⁴ ɔ Dii ò Gedeɔɔɛ: E tia aa kè dasi. Gɛrɔn í k̀i, mí ní plɛnɛ we. Gbɛ́ pɔ má onɛ aa gɛnnɔɔ mé aa gé, gbɛ́ pɔ má onɛ aa gɛnnɔɔ sɔ aa g̀.

⁵ Ké à gɛrɔn í k̀i, Dii òè: Gbɛ́ pɔ ní è aa lé pɛle íu lán gbɛ́waɔ kɛaa ní gbɛ́ pɔ aa kùle ní kosowa aa idà, aale miɔ.

⁶ Gbɛ́ pɔ idà ní ɔo aa lé pɛleuɔ gbɛ́ɔn òaa do ní basɔooɛ (300). Gbɛ́ kɔniɔ kùle ní kosowa, aa imí.

⁷ ɔ Dii ò Gedeɔɔɛ: Má Madiã na gbɛ́ɔn òaa do ní basɔo pɔ lé pɛle íuɔnɛ ní ɔzì sa, mí á bɔ. Gbɛ́ kɔniɔ gbɛ́, an baade tá a bɛ.

‡ 6:32 Bee mè tokɔɛ ní Baalio. * 7:3 Iko 20.8

8 Gedeɔɔ gbɛɔn ɔ̃aa do nɔ̃ basɔɔpio sɛ, ɔ̃ aa gbɛ́ pɔ̃ aale tɔ́o kùsɔ̃aɔ nɔ̃ nɔ̃ kuuɔ sɔ̃má, ɔ̃ à nɔ̃ gbáe be.

Gedeɔɔ ku sɔ̃sɔ̃ musu, Madiáɔ bɔ̀o ku aà zɔ̃le guzulɛu.

9 Dii yá'òè gwáasɔ̃na à mè: Fɛle ge lélemá nɔ̃ bɔ̀ou, asa ma nɔ̃ náne n ɔ̃zɛ.

10 Tó léleama vía lé n kúe, pila nɔ̃ n zíkɛna Pulaɔ,

11 nɔ̃ swáɔɔ yá pɔ̃ wále oi. Yápi a n gba sɔ̃ ké n lélemá nɔ̃ bɔ̀ou. ɔ̃ à pɔ̃la nɔ̃ a zíkɛna Pulaɔ, aa lɔ́le zígɔ̃ pɔ̃ kú bɔ̀o léɔzi.

12 Madiáɔ nɔ̃ Amaleki buiɔ nɔ̃ gukpɛdeɔ pɔ̃i kálea guzulɛu, aa dasi lán kwaɔwa. Wi fɔ̃ nɔ̃ yiongoɔ nàoo, aa dasi lán isiale úfáawaɛ.

13 Ké Gedeɔɔ ká we, à gbɛe lè, à a nana dàu lé siu a gbɛdoe à mè: Nana pɔ̃ má ò ma. Má è pɛe boolo zɔ̃zɔ̃na lé gbeembo, ɔ̃ à sɔ̃ wá bɔ̀ou à pà zwáakpɛwa, ɔ̃ kpépi lèlè à fuangba.

14 ɔ̃ aà gbɛdopi òè: Yoasi né Gedeɔɔ, Isaili bui fɛnda nɔ̃ è we, i ke pɔ̃pále no. Lua Madiáɔ nɔ̃ wá bɔ̀oo nàè aà ɔ̃zɔ̃ piie.

15 Ké Gedeɔɔ nanapi yámá nɔ̃ a bɔ̀oleo, à kùle Diiɛ. ɔ̃ à èa Isailio bɔ̀ou à mè: A fɛle! Dii Madiáɔ nàwɛe wá ɔ̃zɛ.

16 A gbɛɔn ɔ̃aa do nɔ̃ basɔɔpio kpaalè gáli áaɔ, ɔ̃ à kuu nɔ̃ lo giio kpà nɔ̃ baadewa. ɔ̃ wá sɛteɔ sɔ̀lɔ̀lɔ̀ lopio guu.

17 A ònè: Mále gé e nɔ̃ bɔ̀o léie. Aɔ ma gwa. Lá á e mále ke, ío ke màa.

18 A lia nɔ̃ bɔ̀oi pii. Tó mapi nɔ̃ gbɛ́ pɔ̃ kumanɔ̃ wa kuupè, ápio sɔ̃ í a pɔ̃ pé, í wiile à me: Dii nɔ̃ Gedeɔɔ pɔ̃e.

19 Gedeɔɔ nɔ̃ gbɛɔn basɔ̃ pɔ̃ kuaànɔ̃ ká bɔ̀o léi wɛedo taawa gudɔ̃anaɔ kɔ̀leúkpakea gbɛa gɔ̀o. ɔ̃ aa nɔ̃ kuu pè mípii, aa lo pɔ̃ aa kúaa wíwi.

20 ɔ̃ gáli áaɔpio baade a kuu pè, aa nɔ̃ loɔ wíwi. Aa sɛteɔ kúa ɔ̃zɛeu, aa kuu pɔ̃ aale pɛɔ kúa ɔ̃plaa. ɔ̃ aa wiile aa mè: Dii nɔ̃ Gedeɔɔ fɛndaɛ.

21 Baade zɛa a gbɛu liaa bɔ̀oi, ɔ̃ bɔ̀ode fɛle lèkɔ̃wa nɔ̃ wiio, aa tilè.

22 Ké gbɛɔn ɔ̃aa do nɔ̃ basɔɔpio baade ɔ̃tɔ̃ a kuuwa màa, Dii tò bɔ̀opideɔ kɔ̀ dɛde kɔ̀tɛe nɔ̃ fɛndaɔ. Zígɔ̃pio bàalè tà Besita nɔ̃ Zelelao e Abeli Mɛɔla léi Taba oi.

23 Wá Nɛfatali buiɔ nɔ̃ Asee buiɔ sɔ̃si nɔ̃ Manase buiɔ pii, ɔ̃ aa pèle Madiáɔzi.

24 ɔ̃ Gedeɔɔ gbɛ́ zɔ̃ aa Èflaiú buiɔ búsu sɔ̃sɔ̃de keeɛ aa me: A pila gé Madiáɔwa nɔ̃ zɔ̃o. A zɛzɔ̃né swabɔ̀leɔu nɔ̃ ae e à ge pɛ Bebala nɔ̃ Yuudɛowa. ɔ̃ wá Èflaiú buiɔ sɔ̃si pii, aa gè zɛzɔ̃né nɔ̃ ae swabɔ̀leɔu e à gè pè Bebala nɔ̃ Yuudɛowa.

25 ɔ̃ Èflaiú buiɔ Madiá kɔ̃a kùkù gbɛɔn pla, ɔ̃lebu nɔ̃ Zeebuo. Aa ɔ̃lebu dɛ gbɛ sae, ɔ̃ wí me tia ɔ̃lebu gbɛ. Aa Zeebu dɛ lɔ, gupi wí me tia Zeebu vɛɛfɛkíi. ɔ̃ aa èa pè Madiáwa. ɔ̃ wá kíapio mi z̃z̃z̃ wá gèò Gedeɔɔe Yuudɛ baale.

8

1 Èflaiú buiɔ Gedeɔɔ là aa mè: Bɔ̀yáí nɔ̃ kèwɛe màai? Ké nɔ̃le gé zikáí nɔ̃ Madiáɔ, mé ni wá sɔ̃i sɔ̃o be? Màa aa zɔ̃adɔ̃wá pásipásí,

2 ɔ̃ a ònè: Bɔ̀ má kè à ká á pɔ̃wai? A Èflaiú buiɔ vɛe kɔ̃nwea z̃ɔ̃ dè wá Abiezɛe buiɔ vɛɛkɔ̃z̃z̃ɔ̃ala.

3 Lua Madiá kɔ̃a ɔ̃lebu nɔ̃ Zeebuo nàè á ɔ̃zɛ. Bɔ̀ má kè à ká á pɔ̃wai? Ké a ònè màa, ɔ̃ an pɔ̃ gbàsa wée sa.

Gedeɔɔ Zɛba nɔ̃ Zalemunao dɛdɛa

4 Gedeɔɔ nɔ̃ a gbɛ́ gbɛɔn ɔ̃aa do nɔ̃ basɔ̃o lé pɛle Madiáɔzi. Ké aa ká Yuudɛi, ɔ̃ aa bùa, nɔ̃ana lé nɔ̃ dɛ.

5 ɔ̃ a ò Sukodeɔne: A ma gbɛ́o gba pɛe. Nɔ̃ana lé nɔ̃ dɛe, mé mále pɛle Madiá kɔ̃a Zɛba nɔ̃ Zalemunaozie.*

* 8:5 Sou 83.11

6 Ǿ Suko gbēzɔɔ m̀è: Zeba ní Zalemunao ku n ɔ̀zɪ k̀è, ɔ̀ wà gbasa wà n zɪgɔ̀ gba p̀èa?

7 Gedeɔ̀ wemá à m̀è: Lá á ò màa, tó Dii Zeba ní Zalemunao nàmɛɛ ma ɔ̀zɪ, má á taitai ní gbáa loe.

8 Bɔa we à gè Penueli, ɔ̀ à wabikè má màa lo. Penuelideɔ̀ òè lá Sukodeɔ̀ òè wae lo,

9 ɔ̀ a ònɛ sɔ̀ à m̀è: Tó ma su aafia, má kalangae bee kwɛɛ.

10 Zeba ní Zalemunao ku Kaakoo ní ní zɪgɔ̀ gbēɔn òaasɔɔo leɛ gēo (15.000). Gukpe oi zɪgɔ̀ pɔ̀ g̀ɔ̀n we, an f̀ɛndadeɔ̀ g̀aga gbēɔn òaasɔɔo leɛ basoolo (120.000).

11 Gedeɔ̀ dá dá kɛnaɔ̀ zé sè Nɔba ní Yɔgbɔao gukpe oi, ɔ̀ à lèlɛ zɪgɔ̀ piɔwa gɔɔ pɔ̀ an gbēe kú ní ỳae láasoooo.

12 Madiá kíapiɔ Zeba ní Zalemunao tilè, ɔ̀ à p̀elɛnzi, à ní k̀k̀k̀, ɔ̀ à ní zɪgɔ̀ f̀ù pii.

13 Ké Yoasi né Gedeɔ̀ lé su ní zɪlao, à b̀òlɛ ní Elesi gbɛb̀òlɛo,

14 ɔ̀ à Suko èwaasoe kù à ỳalálawà, ɔ̀ èwaasopi Suko gbēzɔɔ tɔ̀ k̀èè láu gbēɔn báaɔkwi ní soplao.

15 Gedeɔ̀ gè Sukodeɔ̀ lè à m̀è: Zeba ní Zalemunao n kɛ. A ma láanikè ỳaa a m̀è, Zeba ní Zalemunao ku ma ɔ̀zɪ k̀è, à gbasa ma gbé pɔ̀ nɔana lé ní deɔ̀ gba p̀èa?

16 Ǿ à wélepi gbēzɔɔ piɔ k̀k̀k̀, à ní taitai ní gbáa leo, aa d̀.

17 Ǿ à gè Penueli kalanga kwè à wélepi g̀ɛɔ̀ d̀d̀ɛ.

18 Ǿ à Zeba ní Zalemunao là à m̀è: Gbè pɔ̀ a ní dede Tabooɔ̀ dɛ kpelewa ni? Aa wèwà aa m̀è: Aa dɛ lanwae, an kákaa dɛ lán kíaneɔwa.

19 Ǿ Gedeɔ̀ ònɛ: Ma v̀li dadoudeɔn we. Tó a ní tó ỳaa, ní Diio má á dedeɔ.

20 Ǿ a ò a negɔ̀e séia Yeteɛɛ à m̀è: Fɛle ǹ ní dede. Népi i a f̀ɛnda woo, asa èwaasonae, mé v̀la lé aà k̀.

21 Ǿ Zeba ní Zalemunao m̀è: Fɛle ǹ wá dede ǹzɪa. Baade ní a gbáaoɛ. Ǿ Gedeɔ̀ f̀èlɛ ní dede, à m̀okampɛɛ pɔ̀ kú ní yiongoɔ waawao b̀òlɛ.

Gedeɔ̀ díleá gbēzɔ̀ u

22 Isailio ò Gedeɔ̀ɛ: Gɔ̀ wá kía ũ ní n buio. Mmɛ n wá b́ Madiáɔ ɔ̀zɪ.

23 Ǿ Gedeɔ̀ ònɛ: Má gɔ̀ á kía ũo, baa ma buio. Dii mé aɔ̀ dɛ á kía ũ.

24 Ǿ à èa ònɛ: Mále wabikewá. Á baade a swáli pɔ̀ á símá kpaá m̀ɛndodo. Madiáɔ lo swáli pɔ̀ wa pí ní vuao daae, asa Isimaelaɔnɛ.

25 Aa òè: Wá kpama. Aa zwáa kpàlɛ, ɔ̀ baade swáli pɔ̀ á símáɔ zùzu a guu m̀ɛndodo.

26 Swáli pɔ̀ á a wabikè má piɔ vua gbía ká kiloo bao, m̀okampɛɛɔ ní swáliɔ ní gomusu t̄ea pɔ̀ Madiá kíaɔ daaɔ ní m̀oyabaa pɔ̀ kú ní yiongoɔ waawao báasi.

27 Ǿ a pí dii ũ, a p̀elɛ a bɛ wélu Ǿfela. Ǿ Isailio gbásikèò nípii, ɔ̀ à g̀ɔ̀ bai ũ Gedeɔ̀ɛ ní aà b̀edeɔ.

28 Maa Isailio Madiáɔ búsa. Madiáɔ i e mifúrila lo. Ǿ Isailio búsu g̀ɔ̀ d̀ɔ̀ɔa Gedeɔ̀ gɔɔ e wè bla.

Gedeɔ̀ gaa

29 Yoasi né Gedeɔ̀ gè z̀òlɛ a bɛ.

30 Aa negɔ̀e pɔ̀ á ní lo báaɔkwíe, asa aà nɔɔ dasie.

31 A nɔ̀ pɔ̀se v̀l lo Sikɛũ, à negɔ̀e íaànɔ, ɔ̀ wá t̀ɔ̀kpáè Abimeleki.

32 Yoasi né Gedeɔ̀ gá a zikú guue, ɔ̀ wá aà mia kpàk̀si ní a mae Yoasio Ǿfela Abieɛɛ.

³³ Ké Gedeɔ̃ gá, ɔ̃ Isailio òa gbáskè ní Baalio. ɔ̃ aa táa pò wí me Baalibaakuwanò pèlè ní dii ù,

³⁴ ɔ̃ Dii ní Lua pò ní bò ní ibeɛ pò liaarizò ɔ̃zì yá sàrigu.

³⁵ Aai gbèkeke Yelubaali Gedeɔ̃ bedene yámaa pò a kèné musuo.

9

Abimeleki

¹ Gedeɔ̃ né Abimeleki gè a desɔ̃ kíi Sikeù, ɔ̃ a òné ní a dezi bedewò pìi à mè:

² A gɛ Sikeùdeɔ̃ lala pìi, Gedeɔ̃ negɔ̃e gbèɔ̃n bàaɔ̃kwio kpalablea ní gbé mendo kpalablea, a kepele mé maanèí? Aaɔ̃ d̃s̃ ké an aun ma ù.

³ Ké aà desɔ̃ yápi kà Sikeùdene ní swáwa, ɔ̃ aa zè ní Abimelekio aa mè, ní gbén aà ù.

⁴ Aa ánsu ɔ̃watè bàaɔ̃kwi sè Baalibaakuwanò kpéu, aa aà gbà, ɔ̃ a flabòò gbèpá faasaione, aa g̃ò aà íwaò ù.

⁵ A gèrno a de be ɔ̃fela, ɔ̃ a ṽliò ní a dáunaò, Gedeɔ̃ negɔ̃e gbèɔ̃n bàaɔ̃kwipio dède gbè douwa. Gedeɔ̃ negɔ̃e gbèzàna Yotaù mé b̃ò ado, asa à ùlèè.

⁶ ɔ̃ Sikeùdeɔ̃ ní Bemilodeɔ̃ pìi aa gè Abimeleki díle kía ù gbèneli pò kú Sikeù sae.

⁷ Ké Yotaù yápi mà, à gè zè Galiziù gbèsisí musu. ɔ̃ a òné gbáughbáú à mè: A ma yáma Sikeùdeɔ̃, Lua í á yáma s̃s̃.

⁸ Líò ku yáa, aa gè k̃s̃ díle kía ù, ɔ̃ aa ò kue aà kpalable.

⁹ ɔ̃ ku mè: Mà a né pò wí táaò ní gbènazinaò kpela ní a nísio ia tó, mí gé màò deedeé líò musua?

¹⁰ ɔ̃ líò ò kaadene aà m̃o kpalable.

¹¹ ɔ̃ kaadene òné: Mà a ne pò líò maa mé a blea líò na ia tó, mí gé màò deedeé líò musua?

¹² ɔ̃ líò ò ṽèèè aà m̃o kpalable.

¹³ ɔ̃ ṽèè òné: Mà a ṽèè pò í táaò ní gbènazinaò pò ke na ne'ia tó, mí gé màò deedeé líò musua?

¹⁴ ɔ̃ líò ò leaae aà m̃o kpalable.

¹⁵ ɔ̃ leaa òné: Tó àle ma kpa kpalau síanae, à m̃o mikpa ma uenai. Tó màan s̃s̃o, té a b̃o mà láú à kú Libá búsu s̃ede líòwae.

¹⁶ A Sikeùdeɔ̃, ké a Abimeleki kpà kpalau, a yàkè a zéwa ní ñsemendoon wea? A yámaakè Gedeɔ̃e ní a bedewa? Á kèè aà yàkewaa?

¹⁷ Ma mae zíkàé à gí a w̃ni, à á b̃o Madiá ɔ̃zì,

¹⁸ ɔ̃ a fela ní aà bedewò gbá sa. A aà negɔ̃e gbèɔ̃n bàaɔ̃kwio dède gbè douwa, ɔ̃ a aà zò né Abimeleki kpà Sikeù kía ù, ké a de á gbé ù yáí.

¹⁹ Tó a yàkè a zéwa ní ñsemendoon Gedeɔ̃ ní a bedene gbá, à tó á pò ke Abimelekiwa na, aápi s̃s̃ aà pò í kewá na.

²⁰ Tó màan s̃s̃o, té a b̃o Abimeleki kíi à kú á Sikeùdeɔ̃ ní a Bemilodeɔ̃wae, té í b̃o á kíi s̃s̃, í kú Abimelekiwa.

²¹ ɔ̃ Yotaù bàalè à a taa kè, à gè z̃òlè w̃lè pò wí me L̃òu, ké àle víake a ṽli Abimelekie yáí.

²² Abimeleki kè Isailio kía ù w̃è áaɔ̃e,

²³ ɔ̃ Lua tò Abimeleki ní Sikeùdeɔ̃ líisè ní k̃s̃o, ɔ̃ aa b̃ò aà kpe.

²⁴ Lua kè màa ké Gedeɔ̃ negɔ̃e gbèɔ̃n bàaɔ̃kwio dèdea yá e wi Abimeleki musu ní aà gbé Sikeùde pò an ɔ̃ ku a guu yáíe.

25 Sikeũdeɔ ibelesɛ̀aàno. An gb̃eɔ ùle s̃s̃lɔ musu, ké aa gb̃é pɔ aale dɔ̀nzi zéu dádá, aai ñ pɔ́o símá, ɔ̀ wà gè wa ò Abimelekié.

26 Ebede né Gaala ñ a gb̃éɔ̀ m̀ò z̃òle Sikeũ, ɔ̀ Sikeũdeɔ̀ aà náaikè.

27 Aa gè ṽē z̃òz̃ɔ̀ bua aa ɔ̀z̃òwà, ɔ̀ aa dikpekè. Aa gè ñ táakpɛu, aa pòblè aa imí, ɔ̀ aa Abimeleki kà.

28 Ebede né Gaala m̀è: Dén Abimeleki ùi? Dén wá Sikeũdeɔ̀ ù wà zòbleèi? Gedeɔ̀ néo ló? Zebulu mé aà kwáasi ùo ló? A zòble Sikeũ mae Amɔ̀ buione. Bóyáì wà zòble Abimelekiéi?

29 Tó wà gb̃é bee nàmeɛ ma ɔ̀z̃ì yāa lé, má aà yae. Má oè aà a z̃ig̃ɔ̀ káaa, aà bɔ̀leɛ̀nɔ̀.

30 Ké w̃éle kía Zebulu Ebede né Gaala yápi mà, aà za f̃è.

31 ɔ̀ à gb̃éɔ̀ z̃ì Abimelekiwa asii guu à m̀è: Ebede né Gaala ñ a gb̃éɔ̀ m̀ò Sikeũ la, ɔ̀ aale w̃éledeɔ̀ swáfene.

32 Fele gwáas̃naa g̃ɔ̀, mpi ñ gb̃é pɔ́ kunnɔ̀, ní m̀o ulé s̃ɛu.

33 Tó gu lé d̀, í fele m̀o léle w̃élewa. Tó aapi ñ aà gb̃éɔ̀ b̀ò z̃ikaiáno, í keè lá ñ yeiwa.

34 ɔ̀ Abimeleki ñ gb̃é pɔ́ kuaano d̀azeu, aa ùle'ule Sikeũ b̃íi kpe gáli síiɔ̀.

35 Ebede né Gaala b̀ò zè w̃éle b̃íibɔ̀leu, ɔ̀ Abimeleki ñ a gb̃éɔ̀ f̃ele ñ uléki.

36 Ké Gaala gb̃épi è, a ò Zebulu: Gb̃éɔ̀ gwa za s̃s̃lɔ musu, aale pila. Zebulu wèwà à m̀è: S̃s̃l̃ ñis̃naɔ̀ ɔ̀ ñle e lán gb̃ēnaz̃inaɔ̀wa we.

37 ɔ̀ Gaala èa ò lɔ: Gwa, wàle pila s̃s̃l̃iwa we, mé gáli do lé m̀o za m̀asokenaɔ̀ gb̃ēneli k̃íi.

38 ɔ̀ Zebulu òè: N ò kpelewa yāaa? Ké ñ m̀è déme Abimeleki ù wà zòbleèi? Gb̃é pɔ́ n sakar̃guon weo lé? Ge ñ z̃ikaaano sa.

39 ɔ̀ Gaala d̀baa Sikeũdeɔ̀ne, aa b̀ò wà z̃iká ñ Abimelekió.

40 Abimeleki ñ yá, ɔ̀ aa baalèè. Gb̃é pɔ́ kè'la aa lèleɔ̀ dasi maamae e w̃éle b̃íibɔ̀leu.

41 Abimeleki g̃ò Aluma, ɔ̀ Zebulu Gaala ñ a gb̃éɔ̀ yá ñ b̀òle Sikeũ.

42 Ké gu d̀, Sikeũdeɔ̀ gè bua, ɔ̀ wà gè wa ò Abimelekié.

43 ɔ̀ à a gb̃éɔ̀ kpaalè gáli aaɔ̀, aa gè ñ dádái s̃ɛu. Ké à ñ é, aale b̀òle w̃éleu, ɔ̀ à f̃ele gè léleimá.

44 Abimeleki ñ z̃ig̃ɔ̀ gáli pɔ́ kuanɔ̀ kè kpakpa, aa b̀òle gè s̃ì w̃éle b̀òleu, ɔ̀ gáli lee plaɔ̀ gè lèle gb̃é pɔ́ kú buaɔ̀wa, aa ñ dede píi.

45 Maa à z̃iká ñ w̃élepideɔ̀ za kɔ̀ e oosi, ɔ̀ a sí à gb̃é pɔ́ kú a guu d̀ède. A w̃élepi kè kèlekele, ɔ̀ à wisi f̃awà.

46 Ké gb̃é pɔ́ kú Midala Sikeũ m̀à, aa gè ùle Baalibaakuwanɔ̀ kpéu.

47 Ké wa ò Abimelekié Midala Sikeũdeɔ̀ káaa we,

48 aapi ñ a gb̃éɔ̀ aa d̀ède Zalamɔ̀ gb̃ewa. ɔ̀ à m̀o sè à lig̃ɔ̀na z̃ò a dà a gàu, ɔ̀ a ò a gb̃éɔ̀ne: Lá á è má kè, à ke maa kpakpa.

49 ɔ̀ aa lig̃ɔ̀na z̃òz̃ɔ̀ mípii, aa teoaazi. Aa ge káaa kpépiwa, aa tes̃òwà, ɔ̀ Midala Sikeũde pɔ́ kú a guu kpása. Gb̃é pɔ́ g̃agaɔ̀, g̃ɛo ñ ñɛo píi kà gb̃ēñ òaa s̃o.

50 Abimeleki gè koez̃ò Tebezizi, ɔ̀ a sí.

51 Kalanga gb̃aa ku w̃élepi guo, ɔ̀ w̃éledeɔ̀ g̃ɛo ñ ñɛo bàalè tàu píi. Aa zet̃ánle g̃úg̃ú, ɔ̀ aa d̀ède e kalangapi musu.

52 Abimeleki gè kalangapi k̃íi, àle z̃ikar̃no. Ké à s̃ò kalangapi b̀òle, àle m̀o tes̃òiwà,

53 ʒ nɔɛ ɔzò wísilɔgbɛi, à síwà* à àà mi pàa.

54 ʒ à lɛzù a zíkabɔkùnazi kpakpa à mè: N n fɛnda wo ò ma deò, ké wasu me nɔɛ mé ma deo yáí. ʒ àà Ìwapi àà zòò, à gà.

55 Ké Isailiò è Abimeleki gà, ʒ an baade tà a bɛ.

56 Beewa Lua vâi pò Abimeleki kè a mae yá wí àà musu, ké à a vîiò ní a dáuna gbɛɔn baaɔkwio dèdɛ yáí.

57 Lua vâi pò Sikɛúdeɔ kè wíné ní musu sɔ. Láaipɔ Gedeɔ né Yotaú kè má mé ní lé we.

10

Tola ní Yaiio

1 Abimeleki gaa gbɛa Pua né Tola, Isakaa bui Dodo tɔúna fɛle Isailiò suabà. A ku Samii, Èflaiú buiò bùsu s̀s̀s̀deue.

2 A d̀baa Isailiòne wè̀ bao ní àaɔoɛ, ʒ à gbàsa gà, ʒ wà àà vî Samii.

3 Aà gaa gbɛa Galada bùsu gbé Yaii d̀baa Isailiòne wè̀ bao ní plao.

4 A negɔɛ vî baakwi, an baade ní a zàa'inao ní a wéleo Galada bùsuu, ʒ wí me wélepiòne Yaii zɛwíaw e ní a gbào.

5 Ké Yaii gà, ʒ wà àà vî Kamɔ.

Amɔniò fɛle ní Isailiò

6 Isailiò èa yá pò Dii yeio kè lɔ, aale zòble Baaliè ní Asetaatio ní Silio diiò ní Sidɔdeɔ diiò ní Mɔabuò diiò ní Amɔniò diiò ní Filitɛò diiò. Aa pàkpà Diizi, aale zòbleè lɔ,

7 ʒ Dii pò pàrízi à ní nà Filitɛò ní Amɔniòne ní ɔzì.

8 ʒ Amɔniò Ìadà Isaili pò aa ku Yuudɛ baale, Amɔleɔ bùsu pò wí me Galada guuɔwa. Aa wéteamòné e wè̀ bao plasai.

9 Amɔniò bùa Yuudɛwa aa gè zíkai ní Yuda buiò ní Bèyãmɛ buiò ní Èflaiú buiò, ʒ Isailipiò gò yooyea.

10 ʒ aa wiilè Diiwa aa mè: Wa duunakène, wa pàkpànzi wá Lua, wa zòble Baaliè.

11 ʒ Dii òné: Ké Egipio ní Amɔleɔ ní Amɔniò ní Filitɛò

12 ní Sidɔdeɔ ní Amaleki buiò ní Madiáɔ gbàamòé, a wiilè, ʒ ma á bó ní ɔzì.

13 ʒ a pàkpàmazi, a zòble táaɔne. A yáí tò má ea mà á suaba lɔ.

14 A ge wiile táa pò a zɛrɔɔwa aa á suaba ní á taasio me!

15 ʒ aa ò Diie: Wa duunakè. Kewèe lá à kène maawa, àma wá bɔ gbā. Wále wabikɛmae.

16 ʒ aa dii zìlò bò ní guu aa zòble Diie, ʒ an taasipi tò Dii i fɔ wɛv̀ǹl̀a lɔ.

17 Amɔni zìgɔò kɔ kàaa aa bòokpà Galada, ʒ Isailiò kàaa aa bòokpà Mizipa.

18 ʒ Isaili pò kú Galadaɔ d̀aanaɔ òkɔɛ aa mè: Gbé pò d̀baa gè zíkai ní Amɔniò ʒ me a gò wá Isaili pò kú Galadaɔ pii swana ú.

11

Zefete

1 Galada bùsu gbé Zefeteá negɔnae. Aà da'iaá káaluae, àà mae tón Galada.

2 Galadapi na negɔɛò ì lɔ. Ké aa zòkù, aa Zefete yà aa mè: Nyɔ e wá mae túbibleo, asa n da adoe.

* 9:53 2Sam 11.21

3 ɔ Zefete baalè a gbépiɔne, à gè zòle Tobu bùsuu. Gbèpāɔ kàaaaazi, ɔ aa nàwà.

4 Bee gbèa Amɔniɔ fèle Isailiɔwa ní zlo.

5 Ké Amɔniɔ fèlemá ní zlo màa, Galada bùsu gbèzɔɔ gè Tobu bùsuu Zefete gbesii.

6 Aa òè: Mɔ ke wá dɔaana ù, ké wà e zika ní Amɔniɔ.

7 ɔ a wèmə à mè: A zamagu, a ma ya ma mae be. Ké a wétèa è sa, bóyái a mɔi ma kíii?

8 Aa òè: N beeo lé, míme níyɔ wá gwa sa. Mɔ zikawèe ní Amɔniɔ, ní gɔ wá Isaili pɔ wá kú Galada bùsuu píi swana ù.

9 A òné: Tó a ma gbèsi a tamanɔ zikai ní Amɔniɔ, mé Dii ní námèe ma ɔzì, máme máɔ de á swana ùa?

10 Aa òè: Dii mé wá seelade ù. Lá ní òwa, màa wá kene.

11 ɔ Zefete gèrɔnɔ. Gbèɔ aà díle ní swana ù, ní dɔaana ù, ɔ à èa yápi ò Dii ae Mizipa b.

12 Zefete gbéɔ zì Amɔniɔ kíawa à mè: Bóme wá daaa, ɔ n mɔ zikai wá bùsuui?

13 ɔ Amɔniɔ kía wèwà à mè: Ké Isailiɔ bòle Egipi, aa ma bùsu sia sea za Aano dɔɔi e Yaboko dɔɔi ní Yuudèo. A bùsupi ɔaamee yákelesai sa.

14 ɔ Zefete èa gbéɔ zì Amɔniɔ kíawa,

15 a òè: Zefete mè Isailiɔ i Mɔabu ge Amɔniɔ bùsu símáɔ.

16 Ké aa bò Egipi, aa be guwaiwaiue e Isia Tèai, ɔ aa gè Kadési.

17 ɔ aa lékpásakè Eɔbùɔ kíae aa mè: Wá gba zé wá gè ní n bùsuo, ɔ i swáse ní yáio.* Aa lékpásakè Mɔabu kíae, ɔ i weinéo, ɔ aa gò Kadési.

18 Aa be guwaiwaiu, aa dɔ Eɔbùɔ bùsu ní Mɔabu bùsuozì, ɔ aa gè Mɔabu bùsu gukpe oi, aa bòokpà Aano baale. Aai gè Mɔabu bùsu guuo, asa Aano mé Mɔabu bùsu zòle ù.

19 ɔ aa lékpásakè Amɔleɔ kí Siɔ pɔ zòlea Eɔebɔe aa mè: Wá gba zé wá gè ní n bùsuo e wá bùsuu.

20 ɔ Siɔ i ní náikee aa gè ní a bùsuoo. A a zígɔɔ kàaa, aa bòokpà Yaaza, ɔ aa ziká ní Isailiɔ.

21 Dii Isailiɔ Lua Siɔ ní a gbéɔ nà Isailiɔne ní ɔzì, ɔ aa zìblémá. Aa bùsu pɔ Amɔleɔ ku a guu sí píi,

22 sea za Aano dɔɔi e Yaboko dɔɔi, sea za guwaiwaiu e Yuudèi.†

23 Ké Dii wá Isailiɔ Lua mé Amɔleɔ yáwèe, míme níyɔ síwá saa?

24 Ni ɔdidi bùsu pɔ n dii Kemɔsi kpámawao lé? Màa wá ɔdidi bùsu pɔ Dii wá Lua kpàwáwa sɔ.

25 N de Zipoo né Balaki, Mɔabu kíalae? A wè lékpaakèwanɔa? A wè zikáwanɔa?‡

26 Wá Isailiɔ wá zòlea Eɔebɔ ní Aloeeo ní a zòewiaɔ ní wéle pɔ kú Aano saeɔ wè ɔaa do ní basoo (300). Bóyái i ea á síwá gɔɔ beeo ní?

27 Mi tàaekeneo, ɔ níle yáwáikeme, níle fèlemanɔ ní zlo. Dii wá yágɔgɔna mé a yágɔgɔwèe gbá.

28 ɔ Amɔniɔ kía gí Zefete lékpásá mai.

29 Dii Nisina dí Zefete, ɔ à pà Galada buiɔ bùsua ní Manase buiɔ bùsuo e Mizipa Galada. Bɔa we à gè Amɔniɔwa ní zlo.

30 ɔ à lekè Diiwa à mè: Tó n Amɔniɔ námèe ma ɔzì,

31 tó ma ta be zìblea Amɔniɔwa gbèa, gbè pɔ bɔ ma kpéu à mò daimale a gɔ n pɔ ùe. Má sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú oma ní adeo.

* 11:17 Nao 20.14-21 † 11:22 Nao 21.21-24 ‡ 11:25 Nao 22.1-6

³² A gè zíkai ní Amɔniɔ, ɔ Dii ní náè aà ɔzì.

³³ A zìblè ní wéle mèn baɔɔwa, sea za Aloe e à gè pè Miniti ní Abeli véebuowa. A zìblémá maamae, Isailiɔ ní busa.

³⁴ Ké Zefete tà a be Mizipa, aà nenɔe mé bò daiaale, àle ɔwā, àle sésēnapa. A mɔ lè aà nèn we mènɔ, i negɔe ge nenɔe pàle io.

³⁵ Ké à aà è, à a pɔkasaɔ ga kè à mè: A'a ma né, n ma pɔ yà, n ìakpāmazi. Ma lekè Diiwae, mé a gbooa vɔo. §

³⁶ ɔ a oè: Baa, tó n lekè Diiwae, lá a tò n tɔsí ní ibee Amɔniɔwa, kɛmanɔ lá ní oèwa.

³⁷ ɔ à èa ò a mae: Ma gba zé mɔ pla gla mà ge bebe gusísídeu, mí ɔɔb ní ma gbēnaɔ ma lésoké yá musu.

³⁸ A mè: Gé! ɔ à aà gbàe mɔ pla. A gè ní a gbēnaɔ gusísídeu, à ɔɔb a lésoké yá musu.

³⁹ Ké mɔ plapi pà, ɔ à èa sù a maewa, ɔ aà mae yá pɔ à a lekè Diiwapi kèaàno. Nɔepi gɔe dɔo, ɔ yápi gò felekaa ũ Isailiɔ guu.

⁴⁰ Wē ní wēo Isaili nenɔenaɔ ì ge Galada bùsu gbé Zefete nenɔe gaa yá bɔɔlekekɔe e gɔɔ síiɔe.

12

Zefete ní Eflaiū buiɔ

¹ Eflaiū buiɔ kɔ káaa, aa bùa swawa aa gè Zafɔ, ɔ aa ò Zefete: Bóyái n ge n zíkà ní Amɔniɔ, mé ni wá sísi wá gennɔo ní? Wá tesɔma ní n kpéo sanue.

² Zefete wémá à mè: Mapi ní ma gbéɔ wá sòle vɔ ní Amɔniɔ maamae. Ma lezúázi, i ma bɔ ní ɔzìo.

³ Ké má è i ma suabao, ɔ ma gi ma wēnii, ma bua swawa ma zíkà ní Amɔniɔ, ɔ Dii ní námee ma ɔzì. Bóyái a mɔ zíkaimanɔ gbái?

⁴ Zefete Galada bùsudeɔ káaa npii, ɔ aa zíkà ní Eflaiū buiɔ aa ní dede, asa Eflaiū buiɔ òné: A Galada bùsudeɔ, Eflaiū bui pɔ bàalè gè Manase buiɔ bùsuuɔn á ũ.

⁵ Galada bùsudepiɔ Yuudē buakliɔ sí ké Eflaiū buiɔ su bua wá tá ní bùsuuo yái. Tó Eflaiū bui bò mè à mè á ye bua, Galada bùsudepiɔ ì aà la: Eflaiū buin n ũa? Tó à mè, aawo,

⁶ aaf oè: Tò, o shibole! Tó i fɔ ò máao, mé à mè sibole, ɔ aaf aà kú aa de Yuudē buakli we. Zìbeezì ɔ Eflaiū buiɔ gága gbēɔn ɔaasɔɔo lee bla ní plao (42.000).

⁷ Galada bùsu gbé Zefete dɔaa Isailiɔne wè sooloe. Ké à gà, ɔ wá aà vɔ Galada bùsu wéleu.

Ibezà ní Elonio ní Abedɔo

⁸ Bee gbea Beteleŭ gbé Ibezà dɔaa Isailiɔne.

⁹ A negɔe vɔ gbēɔn baakwi ní nenɔeɔ baakwi. A a nenɔeɔ kpàsá Isaili buieɔwa, ɔ à nɔsèe we a negɔepiɔne. A dɔaa Isailiɔne wè soplæ.

¹⁰ Ké à gà, ɔ wá aà vɔ Beteleŭ.

¹¹ Bee gbea Zabulɔni bui Elonio dɔaa Isailiɔne wè kwie.

¹² Ké à gà, ɔ wá aà vɔ Ayaloni, Zabulɔni buiɔ bùsuu.

¹³ Bee gbea Ileli né Abedɔ, Pilatɔ gbé dɔaa Isailiɔne.

¹⁴ A negɔe vɔ gbēɔn bla ní tɔ̀nnaɔ baakwi, an baade ní a zàa'lnao. A dɔaa Isailiɔne wè swaaɔe.

15 Ké à gà, ɔ wà aà vɛ́ Pilatɔ, Eflaiũ buiɔ̀ bɔ̀su pɔ̀ kú Amaleki buiɔ̀ bɔ̀su sɛ̀sɛ̀de guu.

13

Sausɔ̀ ia

1 Isailiɔ̀ ɛ̀a yá pɔ̀ Dii yeio kɛ̀ lɔ̀, ɔ Dii ní ná Filitɛ̀ɔ̀ne ní ɔ̀zɛ̀ e wɛ̀ bla.

2 Gɔ̀ɛe ku Zɔ̀la, Dá buie, aà tɔ̀n Manɔ̀a. Aà naá flie, a né vɛ̀io.

3 Dii Malaika b̀ò m̀ò nɔ̀ɛpiwa à m̀è: Ma! Flin n ũ, ní né vɛ̀io, kási nýɔ̀ nɔ̀si, ní ne'í gɔ̀ɛe ũ.

4 Laaika! Nsu vɛ̀ɛe ge í gbáae mio. Nsu tɛ̀ pɔ̀ Lua dɛ̀le bleo.

5 Nyɔ̀ nɔ̀si, ní ne'í gɔ̀ɛe ũ. Gɛ̀ suli t́aa'o nɛ̀pi miwao, asa aɔ̀ de Lua gbé̃ ũ za a igɔ̀ɛe. * ɔme a na Isailiɔ̀ bɔ̀a Filitɛ̀ɔ̀ ɔ̀zɛ̀lwa.

6 ɔ nɛ̀pi ge ò a źáe à m̀è: Lua gbɛ̀e m̀ò ma kíi. Aà oa de lán Lua Malaika oawa, a tò ma me séenatá. Mí aà la gu pɔ̀ à b̀òuo, mé í a t́o omɛe s̄ɔ̀o.

7 A òmɛe má nɔ̀si, mí ne'í gɔ̀ɛe ũ. A òmɛe másu vɛ̀ɛe ge í gbáae mio, mé másu tɛ̀e bleo, asa nɛ̀pi aɔ̀ de Lua gbé̃ ũ za a igɔ̀ɛe e aà wɛ̀ni léu.

8 ɔ Manɔ̀a wabikɛ̀ Diiwa à m̀è: N yá na Dii! To gbé̃ pɔ̀ ní zɛ̀ ɛa m̀ò lɔ̀, i yá pɔ̀ wá ke ní nɛ̀pio aà ia gbea dawɛe.

9 Lua Manɔ̀a yámá, ɔ malaikapi ɛ̀a b̀ò m̀ò nɔ̀ɛpiwa gɔ̀ɔ pɔ̀ a ku bua. Aà źa Manɔ̀a kuaánɔ̀o,

10 ɔ à kɛ̀ kpakpa, à bàalɛ ge òè à m̀è: Gɔ̀ɛe pɔ̀ m̀ò ma kíi źla ɛ̀a m̀òna gbá lɔ̀ laɔ̀!

11 Manɔ̀a fɛ̀le tɛ̀ a nazi. Ké à ká gɔ̀ɛpi kíi, à aà là à m̀è: Mme n yá'ò ma naeá? A wèwà à m̀è: Máme!

12 ɔ Manɔ̀a aà là à m̀è: Tó n yápi gbesù, nɛ̀pi aɔ̀ de kpelewa ní? Bó zɛ̀ a kei?

13 Dii Malaikapi wèwà à m̀è: Yá pɔ̀ má ò n nae, aà ke pii.

14 Asu vɛ̀ɛɛe bleo. Asu vɛ̀ɛe ge í gbáae mio. Asu tɛ̀e bleo. Yá pɔ̀ má dɛ̀leɛe, aà ke pii.

15 ɔ Manɔ̀a òè: Gɔ̀wanɔ̀ la wá blenebɔ̀lɔ̀ kekɛne.

16 Dii Malaika wèwà à m̀è: Baa tó ma ḡs̄ la, má n ble bleo. Tó n sa pɔ̀ wí a pɔ̀ kátɛu à tɛ̀kũ sɔ̀ukè, o Diiwa. Manɔ̀a i d̄s̄ ké Dii Malaikaeɔ̀,

17 ɔ à aà là à m̀è: N tɔ̀n kpelewai? Tó yá pɔ̀ ní òpi kè, wá n kpela.

18 Dii Malaika wèwà à m̀è: Bóyáí níle ma t́o gbeai?† Tó b̀onsaeɛe.

19 ɔ Manɔ̀a blenebɔ̀lɔ̀ sè ní p̀wɛntio, à Dii gbàgbaò gbewa. Ké Manɔ̀a ní a nao lé gwa màa, ɔ Dii yáb̀onsaekèe.

20 A tò tɛ̀ b̀ò sa'oklɛpiu à fɛ̀le musu, ɔ Dii Malaika fɛ̀le tà t́évuapi guu, gɔ̀ɔ pɔ̀ Manɔ̀a ní a nao lé gwa. ɔ aa wùle ní gbɛɛu.

21 Dii Malaika i ɛa m̀ò Manɔ̀a ní a naowa bo, ɔ Manɔ̀a d̀ò sa ké Dii Malaikae.

22 Manɔ̀a ò a nae: Wá gae, asa wa wɛ̀sɛ̀ Lualeɛ.

23 ɔ aà na òè: Tó Dii ye wá de ýaae, a sa pɔ̀ wá òwa ní p̀wɛntio sio, mé a yápi owɛ̀ɛo, a to wá yápi e màao.

24 Nɔ̀ɛpi ne'í gɔ̀ɛe ũ, ɔ à tɔ̀kpàè Sausɔ̀. Nɛ̀pi z̀ɔ̀kù mé Dii báaadáaàgu.

25 Dii Nisína ná tɛ̀kpaaàguwa gɔ̀ɔ pɔ̀ a ku Dábuiɔ̀boou, Zɔ̀la ní Esetao z̀anguo.

14

Sausɔ̀ yea Filitɛ̀ nɔ̀ɛzi

1 Sausɔ̀ gɛ̀ Timɛna, ɔ à Filitɛ̀ nɔ̀ɛe è we.

* 13:5 Nao 6.1-5 † 13:18 Daa 32.30

² Ké à sù, a ò a maeé ní a dao à mè: Ma Filitē nɔɔe è Timena. A wɛelemɛɛ mà sé.

³ ɔ aà mae ní aà dao òè: Nɔ ku n daeɔ ge n buiɔ guu noa, ɔ níyɔ gé nɔsei Filitē gyafɔɔdeɔ guua? ɔ Sausɔɔ ò a mae: N aà wɛelemɛɛ, asa nɔɔpi kamaɔue.

⁴ Aà mae ní aà dao i dɔ ké yápi bɔ Dii kíeɔ, asa àle Filitēɔ léwɛɛ. Gɔɔ bee Filitēɔ lé kible Isailiɔwae.

⁵ ɔ Sausɔɔ lé gé Timena ní a maeo ní a dao. Ké aa kà Timena vɛɛbua, nɔɔmusu né bɔɔ guzɔ Sausɔɔe, àle pūna.

⁶ Dii Nisina dɛdɛwà, ɔ à nɔɔmusupi gyawí, lá wí blenɛbɔɔ goaawa. Kási a pɔe kúa sɔo. I yá pɔ á kèpi o a mae ge a daeɔ.

⁷ ɔ à gè faaibò ní nɔɔɔpi, nɔpi kaaágu.

⁸ Ké à gɔɔplakè, à fɛle lé gé nɔpi séi sa, ɔ à lile gé nɔɔmusu gepi gwai. A è zɔɔ í dɔ a geu.

⁹ ɔ à ɔsiu à a sa gà a bɔ, àle ble, ɔ àle geɔ. Ké à a mae ní a dao lè, a liné aa blè, ama i oné á bɔ nɔɔmusu geueɔ.

Sausɔɔ ydasikɛa Filitēɔne

¹⁰ Aà mae gè nɔpi be, ɔ Sausɔɔ blesakèné we, lá wí ke nɔseuwa.

¹¹ Ké ànsueɔ aà è, aa èwaasoɔ sisi gbɛɔn baakwi aà kuaàɔ.

¹² ɔ Sausɔɔ òné: Má yáe ví mà oé. E bleblea gɔɔ sopláe bee à láa, tó a a yáasi pòlomɛɛ, má zwáa kwáwá pi baakwi ní ulao baakwi.

¹³ Tó i fɔ á pòlomɛɛ sɔo, áme á zwáa pi baakwi ní ula mèn baakwiɔ kpa. ɔ aa òè: Su ní yáo wà ma.

¹⁴ A òné:

Pblea bɔ pɔsona guu,

pɔ na bɔ pɔ pásí guu.

ɔ aai fɔ yáasipi pòloo e gɔɔ áaɔ.

¹⁵ A gɔɔ siiɔde zí aa ò Sausɔɔ nae: Kɔnikɛ n záe aà yápi yáasi polowɛɛ. Tó ní kèè, wá n kpaɔ ní n de bɛdeɔe. Asi a wá sisi à wá pɔɔ síwá yɔo?

¹⁶ ɔ Sausɔɔ na lé ɔɔlɔ è à mè: N zamague fá! N yemazio. N yáe ò ma gbɛɔne, mé ní a yáasi omɛɛ sɔo be. ɔ a òè: Mí o ma mae ge ma daeɔ, ɔ níme má onɛa?

¹⁷ Ale ɔɔlɔ è gɔɔ soplapi gè lé paɔ. A gɔɔ sopladepi zí ɔ Sausɔɔ yápi òè, ké à giyyèwà yáí, ɔ à gè a ò a gbɛɔne.

¹⁸ A gɔɔ sopladepi zí e latè à gé gɛi kpéu wélepi èwaasoɔ òè:

Bɔ na mé de zɔai?

Bɔ pásí mé de nɔɔmusuai?

ɔ Sausɔɔ òné: Tó i sapa ní ma zununuo yáao, á fɔ à ma yápi yáasi poloe?

¹⁹ Dii Nisina dɛdɛwà, ɔ à gè Asekɛloni à gɛɔ dɛde gbɛɔn baakwi, à ní pɔkasao wòlomá, ɔ à gɛ kpá gbé pɔ aa a yápi yáasi pòloɔɔwa. Aà pɔ pà, ɔ à tà a mae be.

²⁰ ɔ wà Sausɔɔ nɔpi kù wa kpá aà gbɛna pɔ zè aà sae nɔpi sézɛwa aà pɔ ú.

15

Sausɔɔ tesɔa Filitēɔ buawa

¹ Ké à kè gɔɔpla, pɔkɛkɛgɔɔ kà, ɔ Sausɔɔ blenɛbɔɔ kù, à gè a nɔpi gwaiò à mè: Má ye gé ma na kú kpa. ɔ aà nɔpi mae i aà gba zéo

² à mè: Mále e ní zaaáguɛ, ɔ ma aà kpá n gbɛnawa. Aà dáuna kɛfɛú deaála. N aà se aà gɛɛ ú.

³ Sausɔɔ òné: Tó ma yáwáikè á Filitēɔne sa, máo táae ví ɔo.

⁴ Sausɔɔ gɛ gbɛgbonaɔ kùkù òaa do ní basɔoo (300), ɔ à sɛyɛye sɔɔsɔɔɔɔɔɔɔ. A gbɛgbonapiɔ vlá yèyekɔwa plapla, ɔ à sɛpi yèye ní vlápiɔwa.

⁵ A tesò sɛpiɔwa, ɔ à gbɛgbonapiɔ gbàe Filitɛɔ bua. An pɔwɛna tekù pii ní n pɔgbaɔ ní ní vɛebuɔ ní ní kù kpɛɔ pii.

⁶ ɔ Filitɛɔ mè: Démɛ yáe taa kɛwɛɛi? ɔ wà mè: Timɛna gbɛ né zá Sausɔɔe. Aà ànsue aà nɔ sɔwàe, ɔ a kpà àa gbɛnawa. ɔ Filitɛɔ gɛ nɔpi ní a maɛo kpàsa.

⁷ Sausɔɔ ònɛ: Lá màa á kɛmɛe, má kámaboo e ma ge tɔsiwá.

⁸ A síngu à ní kɛ dúduuu, an dedɛapi gɛagɛ, ɔ à gɛ zòlɛ Etaũ gbɛ'eu.

Sausɔɔ Filitɛɔ dedɛa ní zaa'in gyaɔwao

⁹ Filitɛɔ gɛ bɔokpá Yuda búsuu, aa lí gu pɔ wí mɛ Gyaɔwaa.

¹⁰ ɔ Yuda buiɔ ní lá aa mè: Býyáí a mɔwá ní zloi? ɔ aa mè: Wa mɔ Sausɔɔ kúí wá kɛɛ lá a kɛwɛɛwae.

¹¹ ɔ Yuda buiɔ gbɛɔn òaa gɛoo (3.000) gɛ Etaũ gbɛ'e kúí, aa ò Sausɔɔe: N dɔ kɛ Filitɛɔ mé lé kiblewáoo lé? Bó yá ní kɛwɛɛ wei? A wɛmá à mè: Lá aa kɛmɛe ɔ má kɛnɛ.

¹² ɔ aa mè: Wa mɔ n yei wà n kpámáe. ɔ Sausɔɔ mè: A lɛgbɛmɛɛ à mɛ á ma dɛo.

¹³ ɔ aa òɛ: Wá n dɛo. Wá n ye ní baɔe, wí n nané ní ɔzɛ. ɔ aa aà yè ní bà dafuo mèn pla, aa bɔaànɔ gbɛ'epiu.

¹⁴ Kɛ aale ká Gyaɔwa, Filitɛɔ mò daiaále, aale kúkuake. Dii Nisína dɛde Sausɔɔwa, ɔ ba pɔ wa yè aà gáslɔwa gò lán bà mùaawa, ɔ bapio wòlo aà ɔwa.

¹⁵ A zaa'in gaa dafu gyaɔwa è, ɔ à nàale a sè à gbɛɔn òaa sɔoo (1.000) dɛdɛo.

¹⁶ Sausɔɔ mè:

Zaa'in gyaɔwa ɔ ma gbɛɔn òaa sɔoo dɛdɛo,

zaa'in gyaɔwa ɔ ma ní kaokɔa.

¹⁷ Kɛ à yápi ò a làa, ɔ à gyaɔwapi vùaa. ɔ wà tɔkpá gupie Gyaɔwasísl.

¹⁸ Imi aà kù gbáa, ɔ à lezù Diizi à mè: N tò mapi n zòblena ma zìblɛ maamaa, ɔ máo ga ní imio mà léle da Filitɛ gyaɔɔdɛo ɔu saa?

¹⁹ Lua Gyaɔwa tɔɔle pàa, ɔ í bùu. Sausɔɔ mí, ɔ aà mɛ sù à gbáa è. A yáí tò e gbá wí mɛ Gyaɔwa nibɔnapie Lezuna Nibɔna.

²⁰ Sausɔɔ dɔaa Isailiɔne wɛ baɔe Filitɛɔ kibleamagɔɔ.

16

Sausɔɔ Gaza bɔle gba gbooa

¹ Sausɔɔ gɛ Gaza, à káaluɛ e we, ɔ à gɛ wúleiaànɔ.

² Wa ò Gazadeɔne wà mè: Sausɔɔ mò la. ɔ aa lía gupizi, wàle aà dádá wéle bɔleu gwáasína aa mè: Tó gu dɔ, wá aà dɛe.

³ Sausɔɔ wúle we e wɛɛdo, ɔ à fɛle. A gɛ wéle bíibɔle gba kù ní a lipɛle mèn plaɔ, a bíle ní a kákabɔo sánu. A dà a gáũ, à gɛ vùaa sísl pɔ bɔaa ní Heblɔo musu.

Sausɔɔ ní Dalilao

⁴ Bee gbɛa Sausɔɔ yè nɔɛzi Vɛɛbu guzulɛu. Aà tón Dalila.

⁵ ɔ Filitɛ kíaɔ gɛ nɔpi lè, aa òɛ: Kɔnikɛè, kɛ n è n aà gbáa zɔɔpi asii dɔ ní lá wá kɛ wá aà nɛo. Tó wa ba dɔwá wa aà fù, wá baade a n gba ánuu ɔwatɛ òaa sɔo ní basɔoo (1.100).

⁶ ɔ Dalila ò Sausɔɔe: Pɔ pɔ tò ní gbáa kɛwa omɛe. Ba kpele wa dɔma, níyɔ fɔ kɛo ní?

7 A wèwà à mè: Tó wà ma ye ní saba niεo mèn soplá, bee mé a ma busa, mí g̃s lán gbépiiwa.

8 Filitē kíaɔ mò Dalilae ní saba niε pó i giigaga yãao mèn soplá, ̃s à aà yèò.

9 Aà kpàkpanaɔ ulea kpea, ̃s Dalila ò Saus̃ɔ: Saus̃ɔ! Filitēò lé mɔma fá! ɔ à sabapiɔ kè lán bà mùaawa, wi aà gbãa bɔkii d̃sɔ.

10 ɔ Dalila òè: Nlε ma kpánguakεε, n εεtòmεεε. Omεε sa. Ba kpele wa n yeòì?

11 A òè: Tó wà ma ye ní balεena dafu gèele pó wi zíkεò yãao, a ma busa, mí g̃s lán gbépiiwa.

12 ɔ Dalila bapio sè à aà yèò. Aà kpàkpanaɔ ulea kpea, ̃s à mè: Saus̃ɔ! Filitēò lé mɔma fá! ɔ Saus̃ɔ ba pó d̃ɔd̃ɔ a g̃sɔwapiɔ kèkè lán bapunawa.

13 Dalila òè: Nlε ma kpánguakε e tiaε. N εεtòmεεε. Omεε sa. Ba kpele wa n yeòì? ɔ a òè: Tó n ma mikā tãa lán balεenawa mèn sopláɔ kà dáau ní tã,

14 mé n kálo pàwà, má busae, má g̃s lán gbépiiwaε. Dalila tò i dáaála, ̃s à aà mikā tãa mèn soplapiɔ kà dáau a tã, ̃s a ñ àsaliwa. ɔ à mè: Saus̃ɔ! Filitēò lé mɔma fá! ɔ à vù, à a mikā gà a wòlo dáapi ní àsalio guu.

15 Dalila èa òè ɔ: Níɔ omεε ní yemazi, mé ní ma náai vfo s̃s be? N ma kpánguakè à kà g̃en àãs. Ni n gbãa z̃sɔ bɔkii omεεo.

16 Maa ɔ naewà ní yá bee taao láasai. A aà nòse yàè e à gè fù mēnawa, a ye ga.

17 ɔ à yá pó kú a s̃sɔ òè pii sa à mè: Gē i tãa'o ma miwao, asa wà ma kpa Luawaε. Tó wà ma mi bò lé, ma gbãa làon we. Má busa mà g̃s lán gbépiiwaε.

18 Ké Dalila è à yá pó kú a s̃sɔ òè pii, ̃s à lékpāsákè Filitē kíaɔne à mè: A εa m̃ g̃en do ɔ, asa à apii òmεε sa. ɔ aa èa mò aà kíi, aa ánusupi k̃ua.

19 Dalila tò i Saus̃ɔ lè a gbãa, ̃s à g̃s̃εε s̃isi. A aà mikā gbãa tãa mèn soplapiɔ bò, ̃s à ná busaawa, aà gbãapi g̃z̃εa.

20 Dalila mè: Saus̃ɔ! Filitēò lé mɔma fá! ɔ à vù, à láasookè à mè: Má ke lán yãawa mà azia b̃cε. A d̃s kè Dii g̃owao.

21 ɔ Filitēò aà kù aa aà wé b̃b̃ɔ, ̃s aa g̃èaànɔ Gaza. Aa m̃gotē gala kpàè, ̃s àlε wisilb̃ kpé pó wà aà d̃au we.

22 Aà mipi ná kákpaleawa sa.

Saus̃ɔ gaa

23 Filitē kíaɔ k̃s k̃aaa aa gè ní dii Dag̃ɔ gbagbai, aale p̃ɔnake, aale mε: Wá dii wá ibεε Saus̃ɔ ñaw̃εε wá ɔz̃lε.

24 Ké Filitēò aà è, aa ní dii sáaukpá aa mè: Wá ibεε wá b̃sɔu d̃ε,

à wá gbé̃ɔ d̃ede dúudu, ̃s wá dii aà ñaw̃εε wá ɔz̃lε.

25 Lá an p̃ɔ k̃ena maa aa mè: A Saus̃ɔ s̃isi aà k̃ò'ow̃εε. ɔ wà aà bò kpé pó wá aà dáupiu, à yaal̃ kp̃añzi. ɔ wà aà z̃ε kpé gbapeleɔ z̃ánguo.

26 Saus̃ɔ ò èwaasona pó a ɔ k̃uaε: Gεmañɔ kpé gbapele pó kpé s̃εaɔ saε mà ɔnanawá, mí gbãa'ewá.

27 Táakp̃epi p̃a. G̃ε̃o ní ñc̃eɔ ku we ní Filitē kíaɔ píi. Gb̃é pó kú kpépi musuɔ kà gb̃ε̃n òaa g̃ε̃o (3.000), aa mò Saus̃ɔ k̃ò g̃wai.

28 Saus̃ɔ wiilè Diiwa à mè: Dii Lua, to ma yá d̃ɔngu. Lua, ma gba gbãa g̃en doε bee mà t̃s̃iò Filitēɔwa ma wé mèn pla yá musu.

29 A ɔñana kpé gbapele mèn pla pó kpépi s̃εa guoguoɔwa, aà ɔplaa ku adowa, z̃εε ku adowa.

³⁰ A mè: To mà ga ní Filité! A kulu kù, ɔ à ɔpèwà ní gbāao, ɔ kpépi kwè kà Filité kíaɔla ní gbé pɔ́ kú a guu. Gbé pɔ́ Sāusɔ́ ní dede a gagɔɔɔ dasi de gbé pɔ́ à ní dede a béezɔla.

³¹ Àà dáunaɔ ní àa de be de ɔpii mò àa ge sè wà tàò, ɔ aa àa mia kpákɔ́ ní a mae Manɔao, Zɔla ní Esetaoo zāngu. A d̄aa Isailiɔne wè baoc.

17

Mika táa

¹ Eflaiū buiɔ̀ b̄usu s̄is̄ide ḡɔee ku, àa t̄ɔn Mika.

² A ò a dae: Anusu òaa s̄oo ní bas̄oo (1.100) pɔ́ wa s̄ema kpáí, ké n ade kà, má mà. Anusupi ku ma kíie. Mámé má s̄e. ɔ àa da òè: Dii báaadangu, né.

³ Ké à ánusupi s̄òaa a dae, ɔ àa dapi mè: Ma ánusue bee díle Dii pɔ́ ũe, wi táa piò, wi ado kásaone. Má ea kpamae.

⁴ Ké Mika ánusupi s̄òaa a dae màa, àa da ánusuo ɔwaté òaa do se kpà siawa, ɔ à táa piòe, à ado kásaoè. ɔ wà ge kàle Mika kpéu.

⁵ Mikapi s̄ɔ a táakpe ví. A sa'o'ula ní táaa kè yāa, ɔ à a neḡɔee díle a sa'ona ũ.

⁶ Goo bee Isailiɔ kía vío, yá pɔ́ kè gbéé, ɔ í a pɔ́ ke.

⁷ A m̄ò lè Levii bui èwaasoe ku Yuda buiɔ̀ guu Betelèŭ, Yuda buiɔ̀ b̄usu.

⁸ ɔ à f̄èle we, àle gu pɔ́ á z̄ɔleu weele. Goo pɔ́ a be z̄éu, à kà Eflaiū buiɔ̀ b̄usu s̄is̄ideu e Mika be.

⁹ ɔ Mika àà là à mè: N b̄o má ní? A wèwà à mè: Levii buin ma ũ, ma b̄o Betelèŭ, Yuda buiɔ̀ b̄usuue. Gu pɔ́ má z̄ɔleu ɔ mále weele.

¹⁰ Mika òè: Z̄ɔlemanɔ, ní ḡɔ ma mae ũ, ma sa'ona ũ. Málìo fiabone wē ní wēo ánusuo ɔwaté kwikwi ní p̄okasaɔ ní p̄obleao. ɔ Levii buipi wèi.

¹¹ Levii bui èwaasopi z̄ɔle ní ḡɔepio, a ḡɔè lá a neḡɔewa.

¹² Mika àà díle sa'ona ũ, ɔ a ku Mika be màa.

¹³ Mika mè: Má d̄ɔ́ ké Dii a èf̄aaike mee sa, asa má sa'ona ví Levii bui ũ.

18

Da buiɔ̀ Mika táa naaa

¹ Goo bee Isailiɔ kía vío, mé Dá buiɔ̀ lé b̄usu weele wà z̄ɔleu, asa e tia kpaale pɔ́ aa s̄e Isaili bui k̄iniɔ guu i ḡɔ ní pɔ́ ũo.

² ɔ aa ní neḡɔnaɔ z̄ì gb̄eɔn s̄oo, aa òné: A ge b̄usu keele. ɔ aa b̄ò Zɔla ní Esetaoo, aa ḡè b̄usu keelei, aale a asiigwa. ɔ aa mò Eflaiū b̄usu s̄is̄ideu e Mika be wéleu, aa í we.

³ Goo pɔ́ aa ku kái ní àa beo, aa Levii bui èwaasopi l̄oo d̄ò, ɔ aa líle we, aa àà là aa mè: Déme m̄ònn̄o lai? B̄ó níle ke gue beei? Akéa ní kú lai?

⁴ ɔ à yá pɔ́ Mika k̄ee òné à mè: Ale fiabomee. Àa sa'onan ma ũ.

⁵ ɔ aa òè: Gbeawēe Luawa wà d̄ɔ́ tó wá tá a ke na.

⁶ ɔ sa'onapi wè má à mè: A gé aafia. Dii d̄oaaa é tápi guu.

⁷ Gb̄eɔn s̄ooɔpi d̄àzeu, ɔ aa kà Laisi. Aa è gbé pɔ́ kú a guu d̄oɔa lá Sid̄odeɔ̀ ɔ kuwa. Aa ku d̄oɔa we yákeesai. P̄oe lé k̄ésámáa, an b̄usu p̄ópii víe. Aa kái ní Sid̄odeɔ̀, mé an baa kú ní gb̄eoo.

⁸ Ké aa èa s̄ù ní gb̄éɔ k̄íi Zɔla ní Esetaoo, an gb̄éɔ ní lá aa mè: B̄ó á è wei?

⁹ Aa wè má aa mè: A f̄èle wà ge lélemá. Asa wa b̄usupi è, a maa kè zài, mé àle p̄oe wo lao. Asu z̄igbiak̄eo. Wà ge b̄usupi sí má!

10 Tó wa ka we, wá gbé̃ le dɔ̃dɔ̃ae. Bùsu pɔ́ Lua kpàwápi zɔ̃ɔ, mé pɔ̃e lé kɛ́sáwàò.

11 Ǿ Dá bui pɔ́ kú Zɔ̃la ní Esetaooɔ dàzeu gbɛ̃ɔn òaa àaɔ, aa ní gɔ̃keɔɔ kúkúa.

12 Ké aale gé, aa bòokpà Kiliyaaliũ sae Yuda buiɔ̀ bùsuu. Ayámɛto wí me gupie Dábuioɔ̃oo e ní a gbàò. A ku Kiliyaaliũ be'ae oie.

13 Bɔ̃a we aa gè Eflaiũ buiɔ̀ bùsu sɔ̃sɔ̃deu e Mika be wéleu.

14 Ǿ gbɛ̃ɔn sɔɔ pɔ́ aa gè Laisi bùsu asiigwàò ò ní gbɛ̃ɔne: A dɔ́ ké sa'o'ula ní ua táaɔ ní táa pɔ́ wa pío ní táa pɔ́ wa kásao ku kpé̃e beɔ̃ do guua? Aɔ dɔ́ sa lá á ke.

15 Aa líle we, aa gè Levii bui òwaasopi lè Mika be, ɔ̃ aa aà aafia gbèa.

16 Dá bui gbɛ̃ɔn òaa àaɔ pɔ́ aa ní gɔ̃keɔɔ kúkúapio zea ua léu,

17 ɔ̃ gbɛ̃ɔn sɔopio gè kpéu, aa sa'o'ulapi ní ua táapio ní táa pɔ́ wa pípio ní táa pɔ́ wa kásapio sèle. Sa'onapi zea ua léu ní gbɛ̃ɔn òaa àaɔ pɔ́ aa ní gɔ̃keɔɔ kúkúapio.

18 Ké gbépio gè Mika be aa pɔ́pio sèle, ɔ̃ sa'onapi ní lá à mè: Bó ále ke wei?

19 Ǿ aa wèwà aa mè: Níle! N ní lé kpaau! Mɔ́ géwanɔ, ní gɔ́ wá mae ũ, wá sa'ona ũ. Dea gbé mènɔdo be sa'ona ũ ge Isaili bui leɛ do sa'ona ũ, a kpele mé maanei?

20 Sa'onapi pɔ́ kèna. A sa'o'ulapi sè ní táapio, à nà gbépiowa.

21 Aa dàzeu, an nɛ́ɔ mé dɔ̃aaa ní ní pɔtuoo ní ní àizeeɔ píi.

22 Ké aa kà zà ní Mika beo, ɔ̃ gbé pɔ́ an be kái ní Mika beoo kɔ́ kàaa, aa pèle Dá buipiozi.

23 Aale zɔ̃adómá, ɔ̃ Dá buiɔ̀ líaa aedómá, aa ò Mikae: Kpelewa ní kè n gbé̃ kàaaí?

24 A wèmá à mè: A táa pɔ́ má pio sèle, ɔ̃ a ta ní ma sa'onao. Bóme gèmeɛe loi? Bóyái ále ma la yá pɔ́ ma leií?

25 Ǿ Dá bui wèwà aa mè: Nsu lekpaakewanɔ, ké pɔ́kúmadeɔ su kusima ní n bedeɔ aa á dedeo yáí.

26 Ǿ Dá buipio dàzeu. Ké Mika è gbépio gbàa deale, ɔ̃ à èa tà be.

Dá bui zɔ̃lea Laisi

27 Dá buipio sɔ́ aa gè Laisi ní táa pɔ́ Mika pípio ní aà sa'onao. Aa gè lèle gbé pɔ́ kú dɔ̃dɔ̃a yákelesaipiowa. Aa ní dede ní fɛ̃ndao, ɔ̃ aa tesɔ́ ní wélewa.

28 Gbèe i e ní suabào, asa aa kái ní Sidɔ̃oo, mé an baa kú ní gbèeoo. Wélepi ku gusalalau kái ní Beleobee. Ǿ aa wélepi kèke kàle aa zòleu.

29 Aa ní dezi Dá, Isaili né tɔkpàè, àma wélepi tón Laisi káau.

30 Dá buipio táapio pèle we, ɔ̃ aa Mɔ̃zi né Geesoũ bui Yonatápi ní aà nɛ́ɔ díle ní sa'onao ũ e gɔɔ pɔ́ wà bùsupi símá.

31 Gɔɔ pɔ́ Lua kpé kú Silo, gɔɔ bee ɔ̃ táa pɔ́ Mika pípio pèlea Laisi.

19

Levii bui ní a nɔ́ pɔ́ i méseɔdiléèoo

1 Gɔɔ bee Isailio kía vío. Levii buie mé kú Eflaiũ buiɔ̀ bùsu sɔ̃sɔ̃de léwa, ɔ̃ à nɔ̃sè Beteleũ, Yuda buiɔ̀ bùsuu, i méseɔdiléèoo.

2 Ǿ nɔ̃epi dɛ́'e'li kè, ɔ̃ à bò a zá be à tà a mae be Beteleũ, Yuda buiɔ̀ bùsuu, a ku we e mɔ́ sɔ̃jɔ́.

3 Ǿ aà zá fèle gè aà gbesii. A gè we ní a zikenao ní zaa'ln mèn plao. Ké à kà nɔ̃pi kíi, nɔ̃pi gèaàno a mae kpéu. Ké nɔ̃pi mae aà è, à gbàakpàaazi ní pɔ̃nao.

4 Aà ànsuepi aà díle, ɔ̃ à i we gɔɔ àaɔ, aale pɔ̃ble, aale igbè.

5 A gɔɔ siɔɔde zɪ ʃ aa fɛle káaukaau, gɔpi lé taa sɔuke à dazeu, ʃ aa ànsuepi òè: Ze n poble, ní gbasá dazeu.

6 ɔ à zɔ̀le poble ní a ànsuepio, aa igbè sánu. ɔ nɔpi mae òè: N yá na! I la gbá, ní pɔnake.

7 Ké gu dɔ̀, à fɛle lé dazeu ɔ, ʃ aa ànsuepi gɛ ɔ, ʃ à gɔ̀.

8 Ké gu dɔ̀ a gɔɔ sɔode, à fɛle lé dazeu, ʃ aa ànsuepi mè: N yá na! Ze n poble, ní gɔ̀ e latɛ busa. ɔ aa poble nípla sánu.

9 Ké gɔ̀epi fɛle lé dazeu ní a nɔpio ní a zɪkenao, aa ànsue òè: Gwa, oosi kè, mé ɪatɛ i gɔ̀ búlao. I la gbá ɔ! Gwa, gu lé gɛkɔ̀u. I la, ní pɔnake, zia kɔ̀ káaukaau ní da n bɛ zéu.

10 Gɔ̀epi ye ia we yáí ɔ, ʃ à fɛle dazeu, à mipè Yebusi pɔ wɪ mɛ ɔ Yelusaleúwa ní a nɔpio ní a zàa'ɪn mèn plaɔ.

11 Ké aa ká kái ní Yebusi, ɪatɛ gɛa kpéu, ʃ zɪkenapi ò a diie: Wà lile gɛ Yebusi buiɔ wéleɛ beu wà i we laɔ!

12 ɔ aa dii òè: Wá gɛ bui zɪloɔ wéleuo. Isaili buiɔ ku weo. Wá gé e Gibea.

13 ɔ à èa mè: Wá gé ii Gibea ge Lama, wá gupiɔ do le.

14 ɔ aale gé. Ké aa ká Gibea, Bɛyámɛɛ buiɔ búsuu, ɪatɛ gɛ kpéu.

15 Aa lile gɛ ii we, ʃ aa kàle gáaɛ, gbɛe i ní dileo.

16 Mae zie sù ní buao oosi. Eflaiú buiɔ búsu sɪsɪde gbéɛ, ʃ à zɔ̀le Gibea. Wélepidɛɔá Bɛyámɛɛ buiɔne.

17 Ké à wezù, à nibɔ̀ è kále gáaɛ, ʃ à nɔpi zá là à mè: Nlɛ gé má ni? N ɔ má ni?

18 A wèwà à mè: Wa ɔ Betelú, Yuda buiɔ búsuue, ʃ wále tá Eflaiú buiɔ búsu sɪsɪde léwa. Ma ben we. Ma ge Betelúe, ʃ mále tá be sa, ʃ gbɛe i ma dileo.

19 Wá zàa'ɪnaɔ sɛ ní táaao ví, mé mapi ní ma nɔɛo ní ma zɪkenao wá pɛɛ ní wɛɛo ví. Wápiɔ n zòblenaɔ, pɔe késáawáo.

20 ɔ maezipi mè: Má á dile, mí pɔ pɔ á yei kpáwá. Asu i gáaɛo fá!

21 ɔ à tárɪno a be, à sɛ kpà ní zàa'ɪnaɔwa. Aa gbá pípi, ʃ aa poble aa imi.

22 Aale pɔnake, ʃ wéle gbɛváiɔ mò ɪa kpépii, aale a gba gbɛgbɛ, aale wiido maezi pɔ kpépi víwa, aale mɛ: ɔwɛɛ ní gɔ̀e pɔ pɪla n beo wá wúleaano!*

23 ɔ uabelepi bɔmá à mè: Ma gbéɔ, ásu yáváikeo. Lá gɔ̀epi pílaaɛ, ásu wíyápi keo.

24 Gɔ̀epi na ku la ní ma nenɔɛ lésoo. Má ɔérɪno, í kerɪno lá á yeiwa. Ama ásu yákpaaɪnapi ke gɔ̀epiɛo.†

25 Gbɛpiɔ i we aa yáio, ʃ Levii buipi bònɛ ní a nɔo. ɔ aale aa dàakpakpa ní gbáao e ko gè lé sɛia zùò, ʃ aa gbása wá aa gbáe.

26 Ké ko lé plaade zù, nɔepi fɛle gè lèle kpé pɔ a zá kúu kpɛɛle, ʃ a wúlea we e gu dɔ̀.

27 Ké aa zápi fɛle zɛwè kɔ̀ à dazeu, ʃ à su è a nɔpi wúlea kpɛɛle, aa ɔ mé didia kpɛɛle bèewá.

28 ɔ a òè: Fɛle wá tá! Ké i aa wea mao, ʃ à aa sɛ dà zàa'ɪna kpe, à dazeu.

29 Ké à ká be, ʃ à fɛna sè, à a nɔ gɛpi zɛzɛ kɔ̀ kɔ̀e kɔ̀e, à kpásákpásá Isaili búsuu guu píi.‡

30 Gbɛ pɔ è ɔ píi mè: Za gɔ̀ pɔ wá Isailiɔ wa ɔle Egipi e gbá, wi yáɛ bee taa eo. A láasooke yápiwa, à gwa lá wá sé.

* 19:22 Daa 19.5 † 19:24 Daa 19.7-8 ‡ 19:29 1Sam 11.7

20

Isailiɔ zɪkaa rɪ Bɛyámɛɛ buiɔ

¹ ɔ Isaili pɔ̃ aa ku za Dá e Bɛɛsɛba rɪ Galada bùsuɔɔ mɔ̃ káaa Dii aɛ Mizipa rɪ lɛdoũo m̃pii.

² Isaili bui pii dɔ̃aanaɔ zɛzɛ balu guu we rɪ zɪg̃ɔɔ gbɛɔn òaasɔɔɔo lɛɛ òaa pla (400.000), baade a fɛnda k̃ua.

³ A mɔ̃ lɛ Bɛyámɛɛ buiɔ mà Isaili bui k̃niɔ gɛ Mizipa. ɔ Isailiɔ Levii buipi lá à mɛ: Yápi dau siuwɛɛ lá a dɛ.

⁴ ɔ nɔ pɔ̃ wa dɛpi zá mɛ: Mapi rɪ ma nɔo wa gɛ ii Gibɛa, Bɛyámɛɛ buiɔ bùsuuɛ.

⁵ ɔ Gibɛadeɔ fɛlɛmanɔ, aa mɔ̃ lia kpɛ pɔ̃ má kúu gwá beezi, aa ye ma dɛ. ɔ aa wùlɛwulɛ rɪ ma nao, à gá.

⁶ ɔ ma a nɔ gɛpi sɛ má zɛzɛzɛ, má kpàsákpàsá Isaili bùsuɔ guu pii, asa aa wiyá vai kɛ wá Isaili bùsuuɛ.

⁷ A Isailiɔ, lá á sɛ à sɛ.

⁸ ɔ gbɛpii fɛlɛ rɪ lɛdoũo aa mɛ: Wá gbɛɛ a ta bɛo. Wá gbɛɛ a ta a bɛ wɛlɛuo.

⁹ Lá wá kɛ Gibɛadeɔnɛn kɛ: Wá gbɛla wá lɛlɛama yá musu.

¹⁰ Wá gbɛɔ plɛplɛ Isaili buiɔ guu pii, gbɛɔn basɔo guu gbɛɔn kwikwi, gbɛɔn òaa sɔo guu gbɛɔn basɔobasɔo, gbɛɔn òaasɔɔɔo lɛɛ kwi guu, gbɛɔn òaasɔɔɔo. Gbɛpiɔ i gɛ kùs̃ua wɛlɛ zɪg̃ɔɔnɛ, kɛ aa e gɛ Gibɛa, Bɛyámɛɛ buiɔ bùsuu, aai wiyá pɔ̃ aa kɛ wá bùsuu flaboné.

¹¹ Maa Isailiɔ káaa pii rɪ lɛdoũo, kɛ wa gɛ lélei wɛlɛpiwa.

¹² Isailiɔ gbɛɔ zɪzɪ Bɛyámɛɛ buiɔ wɛlɛɔ guu pii aa mɛ: Daa vai pɔ̃ wa kɛ á bùsuu s̃ɔ bɛ?

¹³ A Gibɛa gbɛvãipiɔ kpáwá wà rɪ dɛdɛ, wí tãaepi bɔ wá guu. ɔ Bɛyámɛɛ buipiɔ i we rɪ gbɛ Isailiɔ yãmào.

¹⁴ Aa b̃lɛ rɪ wɛlɛɔ guu aa káaa Gibɛa, kɛ aa zɪka rɪ Isaili bui k̃niɔ.

¹⁵ Gɔ̃ bee Bɛyámɛɛ bui fɛndadeɔ káaa gbɛɔn òaasɔɔɔo lɛɛ baasɔo rɪ mɛndooɛ (26.000) rɪ Gibɛadeɔ zɪg̃ɔɔ gbɛɔn òaa àaɔ rɪ basɔoo (700).

¹⁶ Gbɛpiɔ guu zɪg̃ɔɔ ɔzɛɛdɛɔ ku gbɛɔn òaa àaɔ rɪ basɔoo. Baa miká mɛndo an gbɛɛ lí gbá rɪ gbɛmao à zàwào.

¹⁷ Isaili bui k̃niɔ s̃ɔ aa zɪg̃ɔ̃ fɛndadeɔ káaa gbɛɔn òaasɔɔɔo lɛɛ òaa pla (400.000).

¹⁸ Isailipiɔ fɛlɛ gɛ Beteli, ɔ aa gbɛa Luawa aa mɛ: Wá bui kpele mé a gɛ zɪkai rɪ Bɛyámɛɛ buiɔ káaui? Dii mɛ: Yuda buiɔ mé aa gɛ s̃ɛia.

¹⁹ Kɛ a gu d̃o, Isailiɔ fɛlɛ gɛ b̃oòkpá Gibɛa saɛ.

²⁰ ɔ aa b̃lɛ gɛ zɪkai rɪ Bɛyámɛɛ buiɔ, aa zɪ'ɔp̃oòr̃zi Gibɛa we.

²¹ Bɛyámɛɛ buiɔ b̃lɛ Gibɛa, ɔ aa Isailipiɔ dɛdɛ gbɛɔn òaasɔɔɔo lɛɛ bao rɪ plao (22.000).

²² Isailiɔ k̃ɔ gbà s̃ɔ, ɔ aa àa zɪ'ɔp̃oò gu pɔ̃ aa p̃oou yãa lɔ.

²³ Isailiɔ gɛ lé s̃ɔlɔ Dii aɛ e oosi, ɔ aa gbɛawá aa mɛ: Wá ɛa gɛ zɪkai rɪ wá gbɛ Bɛyámɛɛ buiɔ yá? ɔ Dii mɛ: A gɛ!

²⁴ ɔ Isailiɔ s̃ɔ Bɛyámɛɛ buiɔzɪ zɪg̃ɔ̃ɔ plaadepizɪ.

²⁵ Kɛ Bɛyámɛɛ buiɔ b̃lɛ Gibɛa aa m̃ d̃añlɛ, aa Isailiɔ dɛdɛ lɔ gbɛɔn òaasɔɔɔo lɛɛ bao plasai (18.000), amp̃ii fɛndadeɔnɛ s̃ɔ.

²⁶ ɔ Isailiɔ fɛlɛ gɛ Beteli m̃pii, aa z̃lɛ lé s̃ɔlɔ Dii aɛ. Aa lɛyè we e oosi, ɔ aa sa pɔ̃ wí a pɔ̃ kátau à tɛkú rɪ sáaukpas̃aɔ ò'o Diiwa.

27-28 Gɔɔ bee Luabaakuarínɔ kpagolo kú we. Eleazaa né Fineasi, Aalona tɔ́una mé sa'ona ũ. ɔ aa yágbèa Diiwa aa mè: Wà ɛa gé zíkai ní wá gbé Bēyāmɛɛ buiɔ yà ge wà kámaboɛ? ɔ Dii mè: A gé! Má ní naé á ɔzɪ zia.

29 ɔ Isailiɔ gè gbéɔ ùlɛ'ule aa lía Gibɛai.

30 Zígɔɔ áaɔde zɪ́ aa gè zɪ'ɔpòo Bēyāmɛɛ buiɔzi lá aa kè yáawa.

31 ɔ Bēyāmɛɛ buiɔ bɔ̀le gè dairiɛ e aa gè kè ní wélewa. Aa ná Isailiɔ dedeawa lán yáa wà lɔ, ɔ aa gbɛɔn baakwi taa dède Beteli zéu ní Gibɛa zéuo sɛu we.

32 Bēyāmɛɛ buiɔ lé me: Wále ní fu lán yáawa. Isailiɔ sɔ aale me: Wà bàalené, ké aa e kè ní wélewa e zékpaawɔ.

33 Isailiɔ gò ní tía nípii, aa gè zɪ'ɔpòo Baali Tamaa, ɔ Isaili pɔ uleawɔ bɔ̀le ní ulekli Gibɛa be'ae oi.

34 ɔ Isaili zígɔ maa gbɛɔn baasɔɔoo lɛɛ kwíɔ (10.000) gè léleí Gibɛawa a bɔ̀leu. ɔ zɪ́ pásikù, mé Bēyāmɛɛ buiɔ dɔ́ yá a ní leo.

35 Dii tò Isailiɔ Bēyāmɛɛ buiɔ fù. Zibeezɪ́ Isailiɔ ní dede gbɛɔn baasɔɔoo lɛɛ baasɔɔo ní basɔɔo (25.100), fɛ̀ndadeɔne nípii.

36 ɔ Bēyāmɛɛ buiɔ è wà ní fù.

Isailiɔ gubɔ̀ Bēyāmɛɛ buiɔne yáa, ké aa daa gbé pɔ aa ní ùlɛ'ule Gibɛa saɛɔ gáu yáí.

37 ɔ gbé pɔ ule'uleapiɔ bɔ̀le ní wáao, aa gè wéleu aa fáaau, ɔ aa wéledeɔ dède ní fɛ̀ndao mímiɔ.

38 A mɔ̀ lè Isailiɔ lekpaal ní gbé pɔ uleapiɔ yáae aa mè: Tó a súdele dà wéleá,

39 wápiɔ wá liaa ní wá yanaw zɪ́laue.

Bēyāmɛɛ buiɔ ná Isailiɔ dedeawa, aa ní dede gbɛɔn baakwi taawa, ɔ aa mè: Wále ní fu lán káauwae.

40 ɔ telu fɛ̀le wéleu. Ké Bēyāmɛɛ buiɔ sù ní kpe gwà, aa è telu gbá dau.

41 Isailiɔ líaamá, ɔ gili gè Bēyāmɛɛ buiɔu, ké aa è yá ní lé yáí.

42 ɔ aa èa lé bàale Isailiɔne, aa sèle gbáa oi, ɔ wà pè má ní zɪ́o. ɔ Isailiɔ bɔ̀le ní wéleɔ guu, aa ní dede we.

43 Aa koezɔ́rízi, ɔ aa pè má, aai zené o aa gè ní lé Gibɛa gukpe oi.

44 Bēyāmɛɛ buiɔ gága we gbɛɔn baasɔɔoo lɛɛ bao plasai (18.000), zígɔɔne nípii.

45 An gbɛɔ èa bàalè sèle gbáau e aa gè tàò Limɔ gbe oi, ɔ Isailiɔ ní kɔ́naɔ dède zéɔ guu gbɛɔn baasɔɔoo lɛɛ sɔo (5.000). Aa ní gbesèle e Gidou, aa ní dede we lɔ gbɛɔn baasɔɔoo lɛɛ pla (2.000).

46 Zibeezɪ́ Bēyāmɛɛ bui fɛ̀ndade pɔ gágaɔ pii kà gbɛɔn baasɔɔoo lɛɛ baasɔɔo (25.000), zígɔɔne nípii.

47 An gbé pɔ aa èa bàalè sèle gbáau aa tà Limɔ gbe kíiɔ bɔ̀ gbɛɔn ba a a a. Aa kè we mɔ̀ sííɛ.

48 ɔ Isailiɔ gè Bēyāmɛɛ bui pɔ gò wéle ní wéleɔ dède ní fɛ̀ndao. Aa pɔ pɔ aa è weɔ dède píie, gbɛ̀nazinaɔ ní pɔtuɔɔ, ɔ aa tesɔ́ ní wélepiɔwa píi.

21

Nɔ́wɛɛleá Bēyāmɛɛ bui kɔ́naɔne

1 A mɔ̀ lè Isailiɔ ladá Mizipa aa mè: Wá gbɛɛ a a né kpásá Bēyāmɛɛ buiewao.

2 Aa gè Beteli aa zɔ̀le Lua ae we e oosi, ɔ aa wii gbáa lè, aale ɔ̀bɔ maamaa

3 aa mè: Dii Isailiɔ Lua, b́yáí yápi wá lé, ɔ wá bui lɛɛ do ku gbá bo ní?

4 Ké a gu dɔ̀, aa fɛ̀le sa'okí bɔ̀, ɔ aa sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ní sáaukpasawò'owá.

5 Ɔ aa mɛ̀: Wá Isaili bui kpele mé i mɔ́ káaawanɔ́ Dii aɛo ni? Asa aa sí ní Luao yáa aa mɛ̀: Gbɛ́ pɔ́ gí mɔ́i Dii kíi Mizipa, wa ade dɛɛ.

6 An gbɛ́ Bɛ́yámɛɛ buiɔ́ kɛ́nɛ́ wɛ́na, ɔ́ aa mɛ̀: Wá Isailiɔ́ bui lɛɛ do mídɛ fá.

7 Lá wá sí ní Diio wa mɛ̀, wá wá nɛ́o kpásámáó, kpelewa wá kɛ an gbɛ́ pɔ́ g̃ɔ́ nɔ́ ei?

8 Ɔ aa mɛ̀: Wá Isaili bui kpele mé i mɔ́ Dii aɛ Mizipao ni? Gwa, gbɛɛ i bɔ́ Yabesi Galada à m̀ò baluuo.

9 Aa gbɛ́o d̀òd̀ò, ɔ́ aa è Yabesi Galada gbɛɛ kú ní guuo.

10 Ɔ gbɛ́ pɔ́ káaaa wɛɔ́ zíg̃ɔ́o gbàɛ we gbɛ́ɔn òaasɔ́o lɛɛ kuɛpla (12.000), aa onɛ̀: A gɛ́ Yabesi Galadadeɔ́ dɛdɛ ní f̀ɛndao ní ní nɔ́ɛo ní ní nɛ́o.

11 Tó a ka, à g̃ɛɔ dɛdɛ pii ní nɔ́ɛ pɔ́ g̃ɛɔ d̀ò.

12 Aa wɛ́ndia lésɔ́o è Yabesi Galadadeɔ́ guu gbɛ́ɔn òaa pla, ɔ́ aa t̀arínɔ́ ní b̀ou Silo, Kanaa búsuu.

13 Ɔ gbɛ́ pɔ́ káaaa wɛɔ́ gbɛ́o zì, aa gɛ́ awakpà Bɛ́yámɛɛ bui pɔ́ kú Limɔ́ gbɛzìɔ́nɛ.

14 Zibeezì Bɛ́yámɛɛ buipio s̀ù, ɔ́ Isailiɔ́ Yabesi Galada nɔ́ɛ pɔ́ aai ní dɛdɛoɔ́ kpámá, kási nɔ́ɛpio i pɛɛmáó.

15 Bɛ́yámɛɛ buiɔ́ kɛ́nɛ́ wɛ́na, asa Dii tò gupua b̀ò Isaili buiɔ́ guuɛ.

16 Ɔ balu gbɛ́z̃ɔ́o mɛ̀: Lá Bɛ́yámɛɛ bui nɔ́ɛe ku lɔ́o, kpelewa wá kɛ an g̃ɛɔ pɔ́ g̃ɔ́ nɔ́ ei?

17 Sema Bɛ́yámɛɛ buiɔ́ búsu g̃ɔ́ an gbɛ́ pɔ́ b̀ò pɔ́ ù, kɛ́ Isaili bui lɛɛ doe su b̀adɛo yáí.

18 Wá e wá wá nɛ́o kpásámáó, asa wá sí ní Luao wa mɛ̀ Lua láaizì gbɛ́ pɔ́ a né kpàsá Bɛ́yámɛɛ buiewawɛɛ.

19 A gwa! Dii dikpe pɔ́ wí kɛ Silo wɛ́ ní w̃ɛo kà kái. Silo ku Beteli gugbántoo oie, zé pɔ́ í b̀ò Beteli í gɛ́ Sikɛ̀ù gukpe oi, Lebona gɛ́midokli oi.

20 Ɔ aa ledà Bɛ́yámɛɛ buiɔ́wa aa mɛ̀: A gɛ́ ulɛ'ule w̃ɛɛbuɔ́ guu,

21 Ìb̀o gugwagwa. Tó Silo nɛnɔ́ɛo b̀òlɛ òwáí, à b̀òlɛ w̃ɛɛbupiu kpakpa, á baade i a pɔ́ kú nɔ́ ù à taò a búsuu.

22 Tó an maɛɔ́ gɛ an d̀áɔ m̀òwá ní zɔ́ao, wí onɛ́ aa gbɛ́kɛkɛé, asa wi nɔ́ eé zì pɔ́ wá kà guuo. Lá aame aa népio kpàsáwáó, aa táae ví lɔ́o.

23 Ɔ Bɛ́yámɛɛ buipio kè màa. Kɛ́ nɛnɔ́ɛo b̀òlɛ lé òwá, ɔ́ an baade a pɔ́ kú, aa t̀arínɔ́ ní búsuu. Aa ní w̃ɛlɛo kèkè kàlɛ, ɔ́ aa z̀lɛu.

24 Bee gbɛa kɛ́ Isailiɔ́ fáaa Silo, an baade tà a búsuu a gbɛ́o kíiɛ.

25 Gɔ́o bee s̃s̃ Isailiɔ́ kía vío, yá pɔ́ kè gbɛ́ɛ ɔ́ í a pɔ́ kɛ.

LUTU

Yá pò kú láε bee guu

Lutuá Mɔabu nɔε pò kú dɔaanaɔ ɔɔε. Yá gbɔa pò kú a guu mé de buipále nɔε gɛa Lua gbéɔ guu ũ. Beewa lápi lé Lutu yákea a zéwa yá bɔɔleke. Nɔepiá Mɔabu buie, aà zàkea ní Isaili ɔ̄εo mé tò a ɔ̄s Isailiɔ Lua gbé ũ. Lutu zè ní a zá da Naomio, ɔ̄ Lua flabòè náai yá pò a kèpi yáí. Lutu ní a zá da Naomio lé taasike káau, ɔ̄ aa gè nama guu gbεzà. Lápi òbɔwɛε lá gbéɔ í Lua náaike mé aabò k̄s náai vɪ lɔ.

Lutu né pò a í yá mé lápi yáziɔnda ũ. Né pò a ípi mé kí Davidi dezi ũ. Mɔabu bui Lutupiá Davidi daziε, mé aà tó kú bui pò Yesu Kilisi bò ní guuɔ tó guu. (Mat 1.5).

Naomi ní Lutuo

¹ ɔ̄ɔ pò dɔaanaɔ lé kible Isaili búsuu, imina kà, ɔ̄ ɔ̄εε bò Beteleũ Yuda búsuu, à gè ɔ̄ɔplakei Mɔabu búsuu ní a nao ní a neḡɔε gbéɔn plaɔ.

² ɔ̄εepi tón Elimeleki. Aà na tón Naomi. Aà néɔ tón Maloni ní Kilionio. Eflata búsuðeɔne. Aa gè Mɔabu búsuu, ɔ̄ aa ku we.

³ We Naomi zá Elimeleki gàu, aàpi mé ɔ̄s ní a né gbéɔn plapiɔ.

⁴ Aa Mɔabu nɔεo sè nɔ ũ, ado tón ɔ̄ɔfa, ado s̄s Lutu. An kua we wè kwi taa gbea

⁵ ɔ̄ Maloni ní Kilionio gà nípla nípii, ɔ̄ Naomi ɔ̄s zásai nésai.

⁶ Aa kua Mɔabu búsuu we a mà Dii a gbéɔ wɛnagwà à ní gbá ble, ɔ̄ à sɔukè à tá ní a né napiɔ.

⁷ ɔ̄ à fɛle gu pò á kuu, à dàzeu ní a né gyaapiɔ, aale tá Yuda búsuu.

⁸ ɔ̄ a ò a népiɔne: A ea tá á dɔɔwa, Dii í gbèkekeé lá á kè á ɔ̄s pò gàne ní mapiowa.

⁹ Dii tó á baade ea zàke à zòlekli e. Ké à lezámá, ɔ̄ aa ɔ̄bò gbáugbáu.

¹⁰ Aa òè: Wá tannò n gbéɔ kíie.

¹¹ ɔ̄ a ò a népiɔne: A ea! Bóyáí á táimanɔi? Má ea neḡɔεo í à e zákerúnɔ lɔ yá?*

¹² A ea tá! Ma zikù, má e záke lɔ. Baa tó ma mè má wɛdò zákeai, mé má è oosia ma neḡɔεo laànɔ,

¹³ á f̄s ní dá e aa zòkùe? A f̄s àò ku pɔεε ní yáie? Aawo, ma néɔ! Dii bò ma kpeε. Yá pò á lépi í kemεε nao fá!

¹⁴ Aa èa ná ɔ̄bɔwa, ɔ̄ ɔ̄ɔfa lezà a zádapiwa, àma Lutu gí nàwà.

¹⁵ ɔ̄ Naomi òè: Gwa, n gbédo lé tá a gbéɔ ní a táɔwa. Ea taaànɔ.

¹⁶ ɔ̄ Lutu òè: Nsu naεnae mà n to we mà tao. Gu pò n kèsepèleu, wáɔ sánue. Gu pò n pilau, we má pilau. N gbéɔ ɔ̄s ma gbéɔ ũε, mé n Lua a ɔ̄s ma Lua ũε.

¹⁷ Gu pò n gau, we má gau, wi ma vɪ we. Ga bàasio pɔε a wá kékɔwao. Tó ma kēma, Dii yápasikεmεε bèεbēε.

¹⁸ Ké Naomi è à zèò à taanɔε, í yáe oè lɔo.

¹⁹ ɔ̄ an pla nípii aa gè aε e aa kà Beteleũ. Ké aa kà we, wéle lòo ní yá musu. Gbéɔ mè: Naomin wee?

²⁰ ɔ̄ a ònè: Asulí omεε Naomi† lɔo, sema Mala,‡ asa Gbáapiide yá'íkèmmεεε.

* 1:11 lko 25.5, Mat 22.24 † 1:20 Bee mè pɔna. ‡ 1:20 Bee mè pɔli.

²¹ Ma ge wéleu ní pòo, ò Dii sùmanò ogii. Bóyáí áò omee Naomií? Dii bò ma kpee, Gbáapiidepi yá'òma kpámazie.

²² Lá Naomi sù ní Mòabu búsuò ní a né gyaa Lutu, Mòabu buion we. Aa kà Beteleü gòò pò wà òkpà naakekewaae.

2

Lutu kpaaua ní Bòazu

¹ Naomi zá Elimeleki be gòee ku, gbèzòò òdee, aà tón Bòazu.

² Mòabu nòe Lutu ò Naomié: To mà gé bua naa kònwei, míò te gbé pò ma wegwà kpe. Ó a ò a né gyaapie: Gé!

³ Ó à fèle gé naa kònwei bua, ò te pòkekènaò kpe. Bua pò à gèupi sò Elimeleki dae Bòazu buae.

⁴ Ó Bòazu bò Beteleü. Ké à kà we, à fòkpà pòkekènaòwa à mè: Dii áò kúánò! Ó aa òè: Dii báaadangu!

⁵ Bòazu ò a zíkèna pò de a pòkekènaò ziiá ùe: Déme wéndia bee vli?

⁶ Ó a wèwà à mè: Wéndiapiá Mòabu nòe pò Naomi bòò Mòabu búsuò à sùòe.

⁷ A mè mà to áò naa kònwei pòkekènaò kpe, ò àle zíkè za kòò. Tia ò à mè kámabò yòònnò kpéu la.

⁸ Ó Bòazu gé ò Lutue: Ma yāma. Nsu gé naa kònwei bú páleuo. Nsu gēwálaò. Gó la ní ma nòe zíkènaò.

⁹ Wéte bú pò aale kekèi, níò té ní kpe. Má ò ma èwaasòone aasu ìadamao. Tó imi lé n de, ní ge í pò aa kà olaòu mi.

¹⁰ Ó Lutu kùlèè à mipèle à mè: Akea ma gbé pò buipále nòen ma ù, n laaidò a yāmaakèmeeí?

¹¹ Ó Bòazu wèwà à mè: Wà yá pò ní kè n zādae n zá gaa gbèa òmee píi, lá n n mae ní n dao tò we ní n búsuò, ò n mò n zòle gbé pò ní ní dō yāaoò guu.

¹² Dii n pò kekene yá pò ní kèpi musu. Lá n mò n sòò Dii Isailiò Lua kùlukulunau, aà n pò kekene maamaa.

¹³ Lutu mè: Baa, n yāmaakèmeeí fá! N ma nòse nīnimèe, n yāna ò mapi n zíkènae, baa ké n zíkènaò don ma ùo.

¹⁴ Pòblegòò Bòazu òè: Mò ò pòble la, níò pò zò dowa. Ó à zòle pòkekènaò sae. Bòazu naa kpasaa kpàwà, ò à pòblè à kà e a kñi gò.

¹⁵ Ké à fèle lé gé pò kònwei, Bòazu ò èwaasòone à mè: Baa tò àle pò kònwei naa pò kálea guu, ásu aà sòsòo.

¹⁶ A a sáoò woè naa guu, í tó aà a kònwei. Asu zòadòwàò.

¹⁷ Ó à pò kònwè e oosi. Ké à a úa bò, à kà koko le pla taawa.

¹⁸ Ké a sè à tàò be, ò à pò pò à a kònwèpi òò a zādae. A ble pò a fùpi kpàwà ò.

¹⁹ Ó aà zāda aà lá à mè: Mákti n pò kònwèu gbáí? N zíkè má ní? Lua báaada gbé pò laaidòmau. Ó à gbé pò à zíkè aà bua yá'òè à mè: Gbé pò ma zíkè aà bua gbá tón Bòazu.

²⁰ Ó Naomi mè: Ma Dii sáaukè! A gí lé gbèkeke wá gbé pò wá bēeone ní wá gbé pò gòò. Ó à èa mè: Gbépiá wá dae fèee gbèbonaò doe.*

²¹ Ó Mòabu nòe Lutupi mè: A òmee, sema mà na a zíkènaòwa e aa ge pòkeke aa láaòe.

²² Ó Naomi ò a né gyaapie: A maa ò gé ní aà nòe zíkènaò, ké wasu ìadama bua páleuo yáí.

* 2:20 Lev 25.25

23 Ǿ à nà Bɔazu nɔɛ zikenapiɔwa, iɔ pɔ kɔnwɛ ní kpɛ e wà gè naa ní maseo kèke wa láaò. A ku a zāda bɛɛ.

3

Lutu ní Bɔazuo kua pɔwɛngbɛzɛa

1 Naomi ò a né gyaapie: A maa mà bɛ wɛɛlɛnɛ, gu pɔ ríyɔ e ríyɔ kuu aafia.

2 Bɔazu pɔ ní kú ní á zíkɛnaɔá wá dae nolo? Ǿmɛ lé pɔwɛnagbɛ oosia.

3 Zu'o. Nísidɔɔ. N n pɔmaao da, ní gé pɔwɛngbɛzɛa. Nsu to aà n yá dɔo e à ge pɔble à imi láaò.

4 Tó à wùlɛ, gu pɔ à wùleu gwa, ní ge ñ aà dábi lé se ñ wùlɛ aà gbázi. A yá pɔ ríyɔ ke onɛ.

5 Ǿ a òè: Yá pɔ ní ò pii, má kɛɛ.

6 Ǿ à gè pɔwɛngbɛzɛa à yá pɔ a zāda òɛpi kè pii.

7 Bɔazu pɔblɛ à imí, aà pɔ kɛna. A gè wùlɛ pɔwɛnzɛ kpɛ, ɔ Lutu lɔlɛaazi tɛɛɛ, à aà dábi gò aà gbáa à wùlɛ we.

8 Wɛɛdo ké Bɔazu gbáɛ, à vù ní io à lile, ɔ a è nɔɛ mé wùlɛa a gbázi.

9 A mɛ: Dé ní? Ǿ Lutu wèwà à mɛ: Mámɛmaa Lutu n zíkɛna. N n dábi lé kumala, asa ma dae fɛɛɛ pɔ a ma bon n ù.

10 A òè: Dii báaadangu! Gbɛkɛ pɔ ní kè gbɛzɛɛ bee dɛ a káaua. Ni gé èwaasoɔ wɛɛlɛio, taasidɛɔ ge ɔdɛɔ.

11 Nsu to vía n kúo. Yá pɔ ní gbɛa pii, má kɛnɛ, asa wéɛdɛɔ dɔ pii ké nɔ maan n ù.

12 Sianaɛ! N daen ma ù, áma n dae fɛɛɛ pãle ku, a daefɛɛkɛ dɛmala.

13 I la gwáa, zia kɔɔ tó a ye n boɛ, a maaɛ, aà n bo. Ama tó i weio, má sí ní Diió má n bo. I la e gu dɔ.

14 A wùlɛa aà gbázi we e gufɛnɛ, ɔ à fɛlɛ e guwɛ àɔ gé kɛí, asa Bɔazu òè asu to gbɛɛ dɔ ké a mɔ pɔwɛngbɛzɛaɔɛ.

15 A òè lɔ: N n pɔlɔgáu poo ríyɔ kúa. Ké a kúa, ɔ Bɔazu naa kàuè koko lɛ do taawa a díè, ɔ à tãò bɛ.

16 Ké à kà bɛ, aà zāda aà là à mɛ: Yá kèai? Ǿ à yá pɔ gɔɛpi kèè òè pii.

17 A mɛ: A ma gba naa zaa lɛ soolɔɛ beɛɛ. A mɛ a maa mà ta ma zādawa ɔgiio.

18 Ǿ Naomi mɛ: Zɔlɛ tɛɛɛ e ñ yápi midɛa dɔ, asa gɔɛpi a kámabo gbã yápi midɛsaio.

4

Bɔazu Lutu sɛa

1 Bɔazu gè zɔlɛ wéɛ blíibɔlɛu, ɔ a è dae fɛɛɛ gbɛbona pɔ a a yá'òpi lé mɔ. Ǿ à mɛ: Ma gbɛ, mɔ ñ zɔlɛ.

2 Ǿ à wéɛ gbɛzɔɔ sisi gbɛɔn kwi à mɛ aa zɔlɛ.

3 Ǿ a ò dae fɛɛɛ pɔ a aà bopie: Naomi pɔ sù ní Mɔabu bùsuo lé wá vîi Elimeleki tɔlɛ saalo yia.

4 Ǿ má è a maa mà a yá'onɛ, ní lú wá gbɛzɔɔ pɔ zɔlɛa laɔ wáa. Tó ní ye ñ boɛ, bo. Tó ní ye ñ bo sɔo, omɛɛ mà ma, asa níme ní a boa zé vî. Tó n baa gè, mapi. Ǿ gɔɛpi mɛ: Má bo.

5 Ǿ Bɔazu mɛ: Tó n tɔlɛpi lù Naomi ní Mɔabu nɔɛ Lutuwowa, ríyɔ gbɛ pɔ gá gya a lɔ, ké aà tɔ e gɔ a túbiwa.

6 Ǿ dae fɛɛɛ gbɛbonapi mɛ: Tó máaɛ, má boo, ké másu mà azla túbi òkpaio yáí. N n pɔ bo, asa má fɔ boo.

⁷ Isaili būsuu yāa tó gbé lé tóale bo ge àle a lèukpake, tó àle yá mide, í a kyale gba do bɔ̀ à dɔ̀ gbéwae yápi midæa seela ũ Isailiɔ̀nɛ.

⁸ Ké dae gbèbonapi ò Bɔazuɛ aà lú, ɔ̀ à a kyale bɔ̀ a kpà Bɔazuwa.*

⁹ Ǿ Bɔazu ò gbèzɔ̀piɔ̀nɛ ní gbé kɔ̀niɔ̀ pii: Amɛ á seeladeɔ̀ ũ gbã, ma Elimeleki ní Malonio ní Kilionio pɔ̀ɔ̀ lù Naomiwa pii.

¹⁰ Ǿ ma Maloni gyaa Lutu, Mɔabu nɔ̀e èu nɔ̀ ũ bɔ̀, ké gbé pɔ̀ gapi tó e àò ku a túbiwa, ké aà tó su ga aà gbéɔ̀ guu ge aà wéleɛ bee guuo.† Amɛ á yápi seeladeɔ̀ ũ gbã.

¹¹ Ǿ gbèzɔ̀piɔ̀ ní gbé pɔ̀ kú bɔ̀le guuɔ̀ pii mè: Wámɛ wá a seeladeɔ̀ ũ. Dii to nɔ̀e pɔ̀ lé gē n uapi gɔ̀ lán Laseli ní Leaowa.‡ An pla m̀pii aamɛ aa Isailiɔ̀ kále. Aà to n gbãa àò káfi Eflata būsuu, ní tɔ̀bɔ̀ Beteleũ.

¹² Dii to bui pɔ̀ á kpama ní nɔ̀epiɔ̀ aa gɔ̀ lán Pelezi pɔ̀ Tamaa í ní Yudaos̄ buiɔ̀wa.

Davidi buibɔ̀kti

¹³ Ǿ Bɔazu Lutu sè a nɔ̀ ũ. A wùleaànɔ̀, ɔ̀ Dii aà gbà nɔ̀, ɔ̀ à nɛ̄í gɔ̀e ũ.

¹⁴ Ǿ nɔ̀e ò Naomiɛ: Wa Dii sáaukè, í n to bonasai gbão. Népi tɔ̀bɔ̀ Isailiɔ̀ guu.

¹⁵ A n nòse nínine, í n gwa n zikú guu, asa n né gyaa pɔ̀ yenzi mé a maane de negɔ̀e gbèɔ̀n soplala mé nɛ̄í.

¹⁶ Ǿ Naomi népi sè a kpà a kùe, à gɔ̀ aà gwana ũ.

¹⁷ Ǿ nɔ̀e pɔ̀ kú weɔ̀ mè: Wá negɔ̀e í Naomiɛ. Ǿ aa tɔ̀kpàè Ǿbedi. Ǿmɛ Yese mae, Davidi dezi ũ.

¹⁸ Pelezi buiɔ̀ tón ke:

Pelezi mé Ezɔ̀nɔ̀ í,

¹⁹ Ezɔ̀nɔ̀ Laũ í, Laũ Aminadabu í,

²⁰ Aminadabu Naas̄ í, Naas̄ Salamɔ̀ í,

²¹ Salamɔ̀ Bɔazu í, Bɔazu Ǿbedi í,

²² Ǿbedi Yese í, Yese Davidi í.*

SAMUELI LA SEIA

Yá pò kú láε bee guuo

Anabi Samueli pò wà aà tó kpá láε beεε ní a lá pò téio mé dɔaana gbεzána ũ. Dɔaanapio mé gbéε misina pò Lua ní dile Isailione, tó yá ní léε ũ. Aa zíkè lee plaplae: Aa de búsu gbáadeε ũ, mé aa εa de lousisikpe gbε zɔɔ ũ b e wàε gé kía kpái Isailione. (1-7). Isailio ye dɔaana bee taaci bo, aa ye wàε kía vɛ sa. Samueli dɔ ké Lua mé Isailio kía ũ, ama Isailio gá nàwà, ɔ à kía kpané, aà tón Saulu (8-10). I gēgēo, Saulu pàkpá Luazi, ɔ Lua gí aà kíakei. (11-15). Bee gbεa Lua èwaasona Davidi sè aà zɔle Saulupi gbεu. Davidi nà zíkεa kí Sauluεwa, ɔ à dɔekè ní kíakeyáε, e à gè bàalè Saulupie, asa Saulu ye à aà deε. (16-30) lé Lua Saulu gbáalaoa ní Luapi gbáakáfla Davidiεo yá bɔɔlekewēε. Lápi láakli Saulu ní a néo gága sɔsɔpɔleu gɔɔ pò aale zíkε ní Filitēε (31).

Lápi lé dadawēε ké Lua mé a gbéε kía ũ ado. Lua mé iko vímá, mé í yágɔgɔné. Sema Lua gbépio ní ní kíaó lí misiileε, aalio zíkε aà yáwa.

Elikana ní a gbéε

¹ Gōεε ku Lama, Eflaiū búsu gusɔsɔideu. Zufi buie, aà tón Elikana, Yeloaū néε. Eflaiū bui pò wí me Zufipi mé Tou í, ɔ Tou Elihu í, ɔ Elihu Yeloaūpi í.

² Elikana nɔ ví mèn plaε, a séia tón Ana, a plaade Penina. Penina mé neade ũ, Ana sɔ flie.

³ Wē ní wēo gēpi i bɔ a wéleu à gé Silo Dii Zigɔde sisii, ɔ í sa'owà. Eli negɔε mèn plaε ofini ní Fineasio ku we Dii gbágbanao ũ.

⁴ Gɔɔ pò Elikana sa'ò, í a nɔɔ kpa a na Peninawa ní a negɔεo ní a nenɔεo píi,

⁵ ɔ í a lee pla kpa Anawa, asa a yeaázie, baa ké Dii aà kè flí ũ.

⁶ Aà gɔapi sɔ b aà ke pɔɔpɔɔ aà flike yáí, ké aà nɔse e fele.

⁷ Maa b kèε wē ní wēo. Tó Ana gè Dii kpéu, aà gɔapi í aà ke pɔɔpɔɔ, ɔ í ɔɔb à fu a pɔble.

⁸ ɔ aà zá í aà lá: Bómε n le, níle ɔɔb, ni pɔbleo ni? Akea n nɔse ɔɔkpài? Má deε negɔε mèn kwiao lé?

⁹ Ziewa ké aa ku Silo, aa pɔblè aa làa, sa'ona Eli zɔlea kílau Dii kpé kpele, ɔ Ana fèle

¹⁰ ní nɔseyaa zɔɔo, à wabikè Diiwa ní ɔɔbɔ maamaa.

¹¹ ɔ à lekè Diiwa à mè: Dii Zigɔde, to mapi n zɔblena yá dɔngu! Ma wēnagwa! Tó ma yá í sángu, mé n ma gba negɔε, má aà kpama n pò ũε e aà wēni léu, gè a taa'ò aà miwa bauo.*

¹² Ké aà wabikea Diiwapi lé láao, ɔ Eli lé aà gwa soee.

¹³ Ana lé yápi o a sɔue, aà lé mé lé ke ú'ui, i yá'ò à bɔ a léwa gbēε mào. Eli lé e vēε lé aà deε,

¹⁴ ɔ a òè: Nyɔɔ vēεde ke e bɔε ni? Mikē vēεwa.

¹⁵ ɔ Ana wèwà à mè: I ke maa no Baa! Nɔε pɔsiaden ma ũ, mi vēε ge í gbāε mio. Mále a yá'ɔmao siu Diiεε.

¹⁶ Nsu mapi n zɔblena dile nɔε pā ũo. Ma nɔse ɔɔkpaa ní ma kua bili guuo mé tò mále wabike la e tia.

¹⁷ ɔ Eli òè: Ta niε musu. Isailio Lua n gba pò pò n a wabikéwa.

¹⁸ ɔ Ana mè: To mapi n zɔblena yá kángu. ɔ à tà à pɔblè, aà oosisi làa.

* 1:11 Nao 6.5

Samueli ia

¹⁹ Ké gu dò, aa fêle káaukaau aa gè kùle Diiε. Ǿ aa èa tà ní be wéleu Lama. Ké Elikana wùle ní a na Anapio, aa yá dò Diigu.

²⁰ Wē bee 5 à nɔsi à ne'í g5ε ũ, 5 à tɔkpàè Samueli,† asa à mè: Ma aà wabikè Diiwae.

²¹ Ǿ Elikana fêle ní a bεdeɔ píi, aa èa gè sa pɔ wí o wē ní wεo oi Diiwa, aai lé pɔ wa kèwà flabo.

²² Ama Ana í gεo. A ò a zác: Tó népi kè, 5 má gέ aà ɔbi Diiε, í g5 àɔ ku we gɔɔpii.

²³ Ǿ aà zác òè: Lá à kène maa ke. Káma bo e aà ké. Dii to yápi kεne. Ǿ nɔepi a ne gwà e à gè kè.

²⁴ Ké à kè, 5 à aà sè gèò Lua kpéu Silo ní zugaaε wè àa5o ní pēetio koko do ní vεεo tùu do. Népi kè g5gbāana ũ.

²⁵ Aa gáaepi kòlokpa, 5 aa gè ní népio Eli kfi.

²⁶ Ǿ Ana òè: Baa, gáafaakεmεε! N n kuaò, máme má nɔε pɔ ze lé wabike Diiwa ní wáa la ũ.

²⁷ Néε bee wabi má kè Diiwa, 5 à ma gba pɔ pɔ má gbèawapi.

²⁸ A yáí ma mɔ aà kpái Diiwa, aàɔ ku aà pɔ ũ e a wēni léu. Ǿ aa kùle Diiε we.

2*Ana Dii sɔaukpa*
(Luk 1.46-55)

¹ Ǿ Ana Dii sɔsi à mè:

Ma nòse lé yáalɔ Diiwa,

ma mi daa ía Dii yáí.

Mále pɔnake ma íbεεɔwa,

ma pɔ kèna ké à ma suabà.

² Gbēε kua adoa lán Diiwao,

gbēε ku laaàwao,

gbεsie ku lán wá Luawao.

³ Asu yábɔle ní y5ɔo,

ásu to walayá bɔ á léuo,

asa Dii Lua mé yápiid5na ũ,

5me í wá yákeɔ y5.

⁴ Ne g5naɔ sá è'ε,

funaɔ gbāa dɔ ní pi.

⁵ Gbé pɔ kà yāaɔ lé gbεwi ble yáí,

nɔa lé gbé pɔ àle ní de yāaɔ de bo.

Fliɔ ne'í soplapla,

mé neg5εdasi'inaɔ lé íbaba.

⁶ Dii mé í to gbé ga,

mé í to gbé àɔ ku.

Ǿme í to gbé gē tíu,

mé í gε vu.

⁷ Dii mé í mɔ ní taasio ní namao,

í ɔɔɔle gbēεɔwa, í gbēεɔ káfí.

⁸ I wēnadeɔ bɔ luutεu,

í taasideɔ bɔ tùu'εu.

† 1:20 Bee mè Dii má.

I ní z̄l̄e gudoū ní kíabuio,
 Í to aa kpalable ní gawio.

Asa t̄ole z̄l̄mpeleá Dii p̄e,
 ̄s̄ à d̄únia k̄al̄ew̄a.

⁹I a ȳamanao dedekli d̄sané,
 Í vaik̄enaō d̄ēnz̄o gusiau.

Gb̄ēe a f̄ō d̄ēne ní az̄la gb̄āaoo,

¹⁰Dii a a ib̄eew̄o úl̄o.

A pala a ib̄eew̄a za musu,
 a ȳákpaleker̄ino d̄únia lé léú.

A gb̄āa p̄isi k̄ia p̄ó á kp̄ae,

a gb̄é p̄ó á s̄ēpi mi daè ía.

¹¹Ɔ Elikana tà a be w̄éleu Lama, ̄s̄ neḡōepi ḡò, àle z̄l̄ke Diie ní sa'ona Eliio.

Eli neḡōe

¹²Eli neḡōeá né p̄āone, aa Dii d̄ōo.

¹³Yá p̄ó sa'onapiō í kenén ke: Tó gb̄é sa'ò, ḡoo p̄ó àle n̄ò f̄uuke, sa'ona Íwae í m̄ó ní saa ḡēn̄ àās̄o k̄ūa.

¹⁴Ɔ Í si ta ge oo ge m̄ò oo guu, ̄s̄ sa'ona í p̄ó p̄ó saapi b̄òo se a p̄ó ū pii. Maa aai ke Isaili p̄ó m̄ò Siloone pii.

¹⁵Baa e w̄àō gé n̄ò kpasai a n̄isi láa, sa'ona Íwae í m̄o o gb̄é p̄ó sa'òpie: N̄òo kpa sa'onawa aà kpasaa, asa a we n̄ò f̄uukea simao, sema a b̄usu.

¹⁶Tó gb̄épi òè: Má n̄ò kpasaa gl̄a a n̄isi láae, p̄ó p̄ó ní yei ní sé sa, ̄s̄ Íwapi í m̄e: Aawo! Kpaa ḡòò! Tó n̄ gi, má sí ní gb̄āaoe.

¹⁷Ɔwaasopiō duuna z̄ō Diie maamaae, asa aale saka aà sa'onooe.

¹⁸Neḡōena Samueli s̄ō l̄o z̄l̄ke Diie ní sa'oulaoo daa.

¹⁹Aà da í gomusu néna z̄ē. Lá àle m̄ó sa'oi ní a z̄áō w̄ē ní w̄ēo, ̄s̄ í m̄oòe.

²⁰Eli í samaa'oo Elikanae ní a napiō í m̄e: Dii n̄ gba né l̄o ní n̄ n̄pio, né p̄ó á aà wabik̄e a kp̄a Diiwapi ḡēe ū. Ɔ aai tá ní be.

²¹Ɔ Dii ̄faaik̄e Anaē, à èa ne'í m̄ēn̄ s̄oo, ḡōe àās̄, n̄oe pla. Neḡōena Samueli s̄ō àle z̄ōokū Dii z̄l̄.

²²Eli z̄ikū maamaa, à yá p̄ó a néo lé ke Isailione mà pii ní lá aai w̄ule ní n̄oe p̄ó aai z̄l̄ke kp̄aaukpe kp̄eleeo.

²³Ɔ à ní lá à mè: B̄óme tò àle yáke màai? Má mà gb̄épii lé á ȳav̄aiپی o.

²⁴Asu ke màao ma néo! Bao p̄ó má mà, àle fáaa Dii gb̄éō guupi maoo.

²⁵Tó gb̄é duunak̄e a gb̄édeee, Lua a aà misi, āma tó gb̄é duunak̄e Diie, déme a aà misii? Ɔ aa ḡí ní mae ȳamai, asa Dii z̄è ní ní dedea ȳaoe.

²⁶Neḡōe Samueli s̄ō àle z̄ōokū, àle k̄áfi. Īo na ní Diio ní gb̄épiio.*

Asi b̄ēe oa Eli néo yá musu

²⁷Ɔ Lua gb̄ēe m̄o ò Eliē: Dii mè, ḡoo p̄ó ní dezi Aalona b̄edeo lé z̄oble Falaōe Egiپی, a b̄o m̄om̄á w̄asawasa,

²⁸Isaili buiō guu pii ̄s̄ a n̄ dezi Aalonapi s̄e a gb̄āgbana ū. Ɔ à a gb̄agba a tulaetik̄e téa ní sa'oulaoo daa. A mè a sa p̄ó Isailiō í a p̄ó n̄isi k̄at̄eu à t̄ékū kp̄a aà buiwa piiē.†

²⁹A mè b̄óme tò i a sa'onoo z̄ō ní gb̄áo ní gba p̄ó á dil̄e w̄ali m̄ooe a kp̄eui? A mè b̄oȳai ni n̄ néo dile deala, ̄s̄ àle mekpa ní a gb̄é Isailiō sa'onoo maaoi?

* 2:26 Luk 2.52 † 2:28 Nao 18.1-10

³⁰ Bee yáí Dii Isailiɔ Lua mè, á díle yāa n buiɔ n n dezi buiɔ mé aaliɔ a gbagba gɔɔpii, áma tia i we beei ɔo. A mè gbé pɔ́ a kpelà ɔ́ á aà kpela, mé gbé pɔ́ sakàagu a ke pɔ́ ũ.

³¹ Ma! A mè gɔɔe a mɔ́, á ke n be gɔ́gbāaɔne sàabu n n de bēdeɔ. Mae zie aɔ ku n ua ɔo.

³² Nyɔ́ taasi e n be. Baa tó a èfāai písi Isailiɔne pii, maezie aɔ ku n uao e gɔɔpii.

³³ N uadeɔ eε gaga piiε. N gbé pɔ́ i aà ɔo a gbagbazluo, a to n wé wo n ɔɔɔo, n pɔ́ i siakū.

³⁴ N né gbēɔn pla ɔ́fini n Finesasio aa gaga gɔɔ dou zí an pla nípiiε. Bee aɔ denε seela ũ ké yá pɔ́ má ò a ke piiε.

³⁵ Dii mè á gbé sé sa'on náaide ũ, i a pɔ́eá ke lá á yeiwa. A aà buiɔ zedɔ giúgiú, aɔ zike gbé pɔ́ á kpá kía ũe gɔɔpii.

³⁶ N bui pɔ́ gɔ́ɔ mɔ́ kulekeε ɔ́a ge pēε yáí, aai mε: Sa'onzie dawēε wá ke, wí e wáɔ ble yɔɔna ble.

3

Dii lezua Samuelizi

¹ Negɔε Samueli lé zike Diiε n Elio. Gɔɔ bee Dii yá lí dede gbéwa mɔ́mɔ́ɔo, mé wépfungu'ea i liguao.

² Gɔɔewa Eli wúlea a kpεa. Aà wé bùsa, àle gu'e maamaa ɔo.

³ Samueli wúlea Dii kpéu, gu pɔ́ Lua kpagolo kúu. Lua kpé filia i gao.

⁴ ɔ́ Dii lezú Samuelizi. A wèwà à mè: Má ké!

⁵ ɔ́ à bàalè gè Eli kíi à mè: N lezùmazi nolo? Ma mɔ́. ɔ́ a òè: Mi lezunzio. Ge n wúle. ɔ́ à èa gè wúle.

⁶ Dii èa lezuaazi ɔ, ɔ́ à èa gè Eli kíi à mè: N lezùmazi nolo? Ma mɔ́. ɔ́ à mè: Ma né, mi lezunzio. Ge n wúle.

⁷ Samueli Dii dɔ́ glao, Dii yá i dedewà yāao.

⁸ Dii èa lezuaazi a gēn àaɔde, ɔ́ à fεle gè Eli kíi ɔ́ à mè: N lezùmazi nolo? Ma mɔ́. ɔ́ Eli dɔ́ sa ké Dii mé lé lezu èwaasonapizi.

⁹ ɔ́ a òè: Ge n wúle. Tó à lezunzi sa, ní mε: Yá'o Dii, n zòblena swá dɔ. ɔ́ Samueli gè wúle a wúlekíi.

¹⁰ Dii mɔ́ zè we, à lezuaazi lá a kè yāawa à mè: Samueli! Samueli! ɔ́ Samueli mè: Yá'o Dii, mapi n zòblena ma swá dɔ.

¹¹ ɔ́ Dii òè: Ma! Má yáke Isailiɔ guu, gbé pɔ́ a baomà a keke swāwēε.

¹² Gɔɔ bee má àsi pɔ́ má ò Eli bēdeɔ yá musu ke pii za a daaleawa e a mideawa.

¹³ Má òè má tó yá líɔ wi aà bēdeɔ musue e gɔɔpii vāi pɔ́ a a yá dɔ́ yáí, ké aà néɔ nízia kpebò, mé i n zùukεo yáí.

¹⁴ Bee yáí ma legbè Eli bēdeɔ yá musu ma mè: Sa'oa ge gbadaa a Eli bēdeɔ taaε kémá bauo.

¹⁵ Samueli wúle e gu dɔ, ɔ́ à Dii kpé gbaɔ wèwē. A wépfungu pɔ́ á è oa Eliε vía ví.

¹⁶ ɔ́ Eli aà sísi à mè: Samueli ma né! A wèwà à mè: Má ké!

¹⁷ ɔ́ à aà là à mè: A òne kpelewa ní? Nsu yápi ulemεεo. Tó n yá pɔ́ a òne kee ulemεε, Lua yāpāsikene bèebēε!

¹⁸ ɔ́ Samueli yápi síuè pii, i a kee ulεεo. ɔ́ Eli mè: Diin aà ũ. Lá à kèè maa, aà ke.

¹⁹ Samueli lé zɔ́kū mé Dii kuaànɔ, i to yá pɔ́ a ò lèle pāo.

²⁰ ɔ́ Isaili pɔ́ kú za Dā e Bεεεbaɔ dɔ́ pii sa ké Samueliá Dii anabie síana.

21 Dii Ìbò bọ̀ àò mọ́ Samueliwa Silo, gu pọ́ à azía ò̀bòuè káau. I yá'òè, 5 Isailiò lé aà yáma píi.

4

Filitēo Dii kpagolo sia

1 Isailiò bòle gè Filitēowa zíu. Aa bòokpà Èbenezeze, Filitēo sọ Afeki.

2 Filitēo zì'òpòo aa gèò Isailiowa. Ké zì gbàakù, 5 Filitēo Isailiò blè, aa ní dede zílau we gbēon òaa bao (4.000) taawa.

3 Ké Isailiò sù ní bòou, an gbēzōō mè: Bóyáí Dii tò Filitēo wá blé gbáí? Wá gè Dii bàakuawanọ kpagolo sé Silo wá suò àò kúwanọ, ké aali wá bọ́ wá ibeēo ọ́zì.

4 Ọ́ aa gbé'è zì Silo aa gè Dii bàakuarínọ kpagolo sè suò. Ọme Dii Zìg'òde kiblekí ù malaika gàsladeọ zānguo.* Eli né gbēon plao Ọfini ní Fineasio kú ní kpagolopio we.

5 Ké wá kàò Isailiò bòou, aa kàa wiiwa nípii e tọ́le dèe.

6 Ké Filitēo wiipi mà, aa mè: Bó wii gbāa mé dọ̀ Èbeluo bòouí? Ké aa d'ò Dii kpagolo mé pìla ní bòou,

7 vía ní kú aa mè: Diie pìla ní bòouè. Yá gíwáe sa! Yá bee taa i ke yāao.

8 Yá gíwáe! Déme a wá bọ́ dii gbáapi ọ́zì? Diipi mé yámò Egiptiọne guwawaiu.

9 Wá Filitēo wá sòdile wá g'èkèkè. Tó wi ke maaò, wá zòble Èbeluone lá aale blew'èwae. Wá g'èkèkè, wí zìkarínọ.

10 Ọ́ Filitēo f'èle Isailiowa ní zìo aa ní fú, 5 an baade bàalè tà a be, an dedeà kè zài. Filitēo ní kèsedeọ dède gbēon òaas'òso l'èe baakwi (30.000).

11 Aa Lua kpagolo sí mé Eli né gbēon plao Ọfini ní Fineasio gága.

12 Bēyám'èe bui gb'èe bọ́ zílau, à bàalè gè Silo zìbeezi. A a p'kasao ga k'èk'è, à búská a miu.

13 Ké à kà, à Eli lè z'èl'èa kílau zé sae, àle gudá, asa aà s'ò daa do'uo Lua kpagolo yáí. Ké gbépi gè w'èl'eu, à baokpà w'èl'edeone, 5 aale ọ́lọ̀ nípii.

14 Ké Eli wiipi mà à mè: Búbua bee bọ́ máe? Ọ́ gbépi kè kpakpa à g'è oè.

15 Eli zì kà w'è bas'ò plasai, aà wé g'ò sùii, àle gu'e ọ́o.

16 Ọ́ gbépi oè: Tia ma bọ́ zílau, ma bọ́ za we ní bao gbáe. Ọ́ Eli aà là à mè: Bóme kè wei ma gbé?

17 Baokpanapi w'èwà à mè: Isailiò bàalè Filitēone, 5 Filitēo ní dede dasidasi. N né gbēon plao Ọfini ní Fineasio gága ọ́. Filitēpiọ Lua kpagolo símá ọ́.

18 Ké à Lua kpagolo yá'ò, Eli bọ́ a kílau à l'èle kpaanla w'èl'è f'íib'òle sae, 5 aà waa gbòò à gá, asa à zìkù mé gb'è káae. A d'òaa Isailione e w'è blae.

19 Eli né Fineasi na n'òsia, à kà ne'ia. Ké à Lua kpagolo sia bao mà ní a zàde gao ní a zà gao, 5 à kùlè à ne'í, asa n'òwáwá m'òwàe.

20 Ké àle kàsánke, gb'è pọ́ aa aà kúk'uaò oè: Nsu to vía n k'uo, n ne'í g'èe ù. Ama i wemáo, i ní yádao.

21 Ọ́ à t'okpà népie Ikabodu† à mè: Isailiò gawi k'ò'è, asa wá Lua kpagolo símáe, mé aà zàde ní aà záo gága ọ́.

22 A mè: Isailiò gawi k'ò'è, asa wá Lua kpagolo símáe.

5

Lua kpagolo kua Filitēo k'í

* 4:4 B'aa 25.22 † 4:21 Bee mè gawi k'ò'è.

1 Ké Filitēɔ Lua kpagolo sɪ, aa b̀̀ò Ebenezeɛ aa tàò Asedoda.

2 ɔ aa g̀̀èò ní dii Dagɔ́ kpéu, aa dilɛ aà saɛ.

3 Ké gu d̀̀ò, Asedodadeɔ̀ f̀̀lɛ káaukaau, ɔ̀ aa è Dagɔ́ l̀̀lɛ z̀̀lɛ a gbɛɛu Dii kpagolo aɛ. ɔ̀ aa Dagɔ́ se p̀̀lɛ a gbɛu.

4 Ké gu d̀̀ò ɔ̀, aa f̀̀lɛ káaukaau, ɔ̀ aa è Dagɔ́ l̀̀lɛ z̀̀lɛ a gbɛɛu ɔ̀ Dii kpagolo aɛ. Aà mi ní aà ɔ̀ wòɛ kálea kpɛɛlɛ bèewa. Aà gbɔ̀u g̀̀ò dilɛ ado.

5 Bee yáí Dagɔ́ gbàgbanaɔ̀ ní gbɛ́ p̀̀ó lɛ gɛ́ aà kpéu Asedoda lí k̀̀sɛpɛlɛ aà kpé kpɛɛlɛ bèewao e ní a gbáò.

6 Dii ɔ̀t̀̀ Asedodadeɔ̀wa, à ní ásookè à gbena kàngu, Asedodadeɔ̀ ní a z̀̀sɛwiadeɔ̀ píi.

7 Ké Asedodadeɔ̀ è màa, aa mè: Isailiɔ̀ dii kpagolo a e àò kúwanɔ̀ la ɔ̀, asa àlɛ ɔ̀t̀̀wá ní wá dii Dagɔ̀o pásɪpásɪ.

8 ɔ̀ aa gbɛ́ z̀̀lɛ aa ní kíaɔ̀ kàaa píi, ɔ̀ aa ní lá à mè: Kpelewa wá ke ní Isailiɔ̀ dii kpagolooi? ɔ̀ aa mè: Wá g̀̀èò Gata. ɔ̀ aa g̀̀èò.

9 Ké aa kàò we, Dii ɔ̀t̀̀ wɛ́lɛwedeɔ̀wa ɔ̀, ɔ̀ wɛ́lɛpi lòò. Dii gagyákàngu, gbena lílɪlɪ píi nɛ́fɛnɛn gbɛ́z̀̀ɔ̀.

10 ɔ̀ aa g̀̀ è ní Lua kpagolopio Ekɛloni. Ké aalɛ g̀̀èò, wɛ́lɛpideɔ̀ wiilè aa mè: Wá g̀̀wázi ní Isailiɔ̀ dii kpagoloo, ké aa wá dede wá buiwac.

11 ɔ̀ aa gbɛ́ z̀̀lɛ aa ní kíaɔ̀ kàaa píi, aa ònɛ: A Isailiɔ̀ dii kpagolo se à taò a gbɛu, ké asu wá dede wá buiwao yáí. Asa gaga tò wɛ́lɛpi lòòɛ, Lua ɔ̀t̀̀má we maamaaɛ.

12 Gbena kà gbɛ́ p̀̀ó aai gaooɔ̀u, ɔ̀ wɛ́lɛpideɔ̀ wii ná luawa.

6

Ea taa ní kpagoloo Isaili búsuu

1 Dii kpagolo kú Filitēɔ̀ búsuu e mɔ̀ sɔpla,

2 ɔ̀ aa sa'onaò ní m̀̀sokɛnaɔ̀ kàaa, aa ní lá aa mè: Kpelewa wá ke ní Dii kpagolooi? A owɛ́ lá wá ke wá taò a gbɛu.

3 ɔ̀ aa wɛ̀má aa mè: Tó álɛ tá ní Isailiɔ̀ dii kpagoloo, ásu taò giio. A aà gba p̀̀ó á taaɛ yáí, í gbágbá, í yá p̀̀ó tò ò ɔ̀ gowáo d̀̀.

4 ɔ̀ aa ní lá aa mè: B́ wá aà gba wá taò wá taaɛ yáíi? Aa wɛ̀má aa mè: A vua pi lán gbɛnawa m̀̀n sɔo ní énao ɔ̀ m̀̀n sɔo á kíaɔ̀ dasilɛu, asa gyá doupi á lé ní á kíaɔ̀ píie.

5 A á gbenaɔ̀ taa pí ní éna p̀̀ó lɛ á búsu ɔ̀kpaɔ̀, í Isailiɔ̀ dii kpelaò. A gɪ ɔ̀ goiwá ní wá dilɔ̀ ní wá búsuoa?

6 B́yáí á ye swágbáake lá Egipio ní Falaɔ̀ɔ̀ k̀̀wai? Lá à ní wetà e aa Isailiɔ̀ gbàɛ aa tà, í d̀̀águo lɛ?

7 Tiasa à gɛ zugo dafu ke, í mó ní zù neade m̀̀n pla p̀̀ó wi zuudanɛ́ yáaoo. A gópi ònɛ, í ní né p̀̀ó tɛ́nzio kɛ́má, à tárnɔ̀ ní kaau.

8 A Dii kpagolo sé da gópi guu, í vua p̀̀ó p̀̀ó álɛ kpásá á taaɛ yáíi ka balɔ̀, í dilɛ kpagolopi saɛ, í zuo ká z̀̀ɛu aa g̀̀èò,

9 ɔ̀ gwa. Tó kpagolo a búsu zé sè, àlɛ gé Besɛmesi oi, ɔ̀mɛ vái z̀̀ɔ̀pi z̀̀wá. Tó í sélɛ we s̀̀o, wíó d̀̀s kɛ́ ɔ̀mɛ ɔ̀t̀̀wáó, mi'lie.

10 ɔ̀ aa k̀̀ màa, aa god̀̀ zù neade m̀̀n plaɔ̀nɛ, aa ní néó kà kaau,

11 ɔ̀ aa Dii kpagolo dà gópiu ní balɔ̀ p̀̀ó vua énaɔ̀ ní gbena taaɔ̀ ku a guuo.

12 ɔ̀ zupio zɛsè tululu, aa Besɛmesi zé sè, aalɛ gé, aalɛ ɔ̀ɔ̀, aai lilɛ ɔ̀plaaɪ gɛ zɛɛio. Filitē kíaɔ̀ té ní kpɛ e Besɛmesi z̀̀lɛu.

¹³ Besemesideo lé pówena keke guzuleu. Ké aa wesè musu, aa kpagolopi è, 5 an pò kèna a eawa.

¹⁴⁻¹⁵ Ké gópi kà Besemesi gbé Yozuee bugbea, 5 à zè gbè gbènè sae we. O Levii buio Dii kpagolopi bò ní balo pò vua pòo ku a guuo, aa kàle gbè gbènpíwa. O Besemesideo gópi lí zžezže yàa ũ, aa sa pò wí a pò káteu à tékũ ò Diiwa ní zupio. Goobeezi aa sa pò wí a pò káteu à tékũ ò Diiwa ní sa páleo.

¹⁶ Filitè kía gbèon sooo yápi è, 5 aa èa tà Ekeloni zibeezi.

¹⁷ Vua gbena pò Filitè kpásá Diiè ní taae yáin ke: Asedoda pò do, Gaza pò do, Asekiloni pò do, Gata pò do, Ekeloni pò do.

¹⁸ Vua énao ku lo Filitè mee wiapio dasileu, an kía gbèon sooo pò ũ. An mee wia blidepio baade ní a zžewiao. Gbè gbènè pò wà Dii kpagolo dílewà Besemesi gbé Yozuee bugbeapi mé a seela ũ e ní a gbáo.

¹⁹ O Dii Besemesideo dèdè, ké aa a kpagolo guu gwà yáí. A ní dede gbèon baákwie, 5 wà búbuapè, ké Dii kaale zžoo kpázi yáí.

²⁰ O Besemesidepio mè: Dème a fž ze Dii Lua Kuaadoadepi aei? Wá kpagolopi kpásá deo kii sa ni?

²¹ O aa gbéè zž Kiliyaaliüdeowa aa mè: Filitè sù ní Dii kpagoloo. A mo ge se a suò á kii.

7

¹ O Kiliyaaliüdeo mò Dii kpagolopi sè aa tàò Abinadabu be sšsš musu. O aa aà né Elezaa díle a dšana ũ.

Samueli doaaa Isailione

² Kpagolopi ku Kiliyaaliü à gègè, à kè we wè baoc.*

Isailio lé wiile Diiwa mpíi, aale aa kii weele.

³ O Samueli ò Isailione pii à mè: Tó a ze ní Diiò ní nšemendoo, à dii žlloo ní Asetaatio bšle á guu, í ázia kpa Diiwa, lo zžoble ado, í á bo Filitè ozi.

⁴ O Isailio Baalio ní Asetaatio bšle ní guu, aale zžoble Diiè ado.

⁵ O Samueli mè: A Isailio pii, à káaa Mizipa, mí awakpaé Diiè.

⁶ Ké aa káaa we, 5 aa itò aa kšle Dii ae. Goobeezi aa leyè aa mè: Wa duunakè Diiè. O Samueli yágžž Isailione Mizipa we.

⁷ Ké Filitè mò Isailio káaa Mizipa, 5 an kiao gè léleimá. Ké Isailio mà, vía ní kú,

⁸ 5 aa ò Samueli: Nsu nyš níleo! Wii le Dii wá Luawa aà wá sí Filitèowa.

⁹ O Samueli sšne yšmina sè, à sa pò wí a pò káteu búu à tékũ oò Diiwa, 5 à wiilèwà Isailione. O Dii slaano.

¹⁰ Ké Samueli lé sapi o, Filitè lé mó Isailiowa ní zlo. Zibeezi Dii tò loupúnaa gbáa kè Filitèowa. Gili gèngu, 5 Isailio ní ásookè.

¹¹ Ké Isailio bšle Mizipa, aa pè Filitèowa aa ní dede, aa ní kpá e Betekaa.

¹² O Samueli gbepèle Mizipa ní Senio zžanguo, à tokpàé Ebenezee,† asa à mè: Dii mè dšwále e wa kaò la.

¹³ Beewa aa Filitè fù, 5 aai fž èa mòmá žlu ní búsuu lo. Dii onáale Filitèowa e Samueli wèni léu.

¹⁴ Wéle pò Filitè sí Isailiowa yáao èa gž ní pò ũ za Ekeloni e à gè pèò Gatawa. Isailio wélepío ní ní toleo sí Filitèowa pii. Isailio ní Amoleo sš aa kú ní kšoo yákelesai.

* 7:2 2Sam 6.2-4 † 7:12 Bee mè donle gbe.

¹⁵ Samueliá Isailiò d̄aanae e a wēni léu.

¹⁶ Wē ní wēo l̄o gé Beteli ní Giligalio ní Mizipao, í yágōgō Isailiòne wēlep̄io guu.

¹⁷ Ǿ í ea ta Lama, asa aà b̄en we. I yágōgō Isailiòne we l̄e. We ̄ à Dii gbagbaki b̄ou.

8

Isailiò k̄ia gb̄eaa

¹ Ké Samueli zikù, à a n̄éò díle Isailiòne d̄aanao ū.

² Aà neḡōe s̄éia t̄on Yoeli, a plaade Abia. Aame aai yágōgōné B̄eeseba.

³ Ama aà n̄épio i te aà tufaio. Ǿa yá bak̄ané ní níu, aai gbagusaesi, aali yágōgō a z̄éwao.

⁴ Ǿ Isailiò gb̄ēz̄oo k̄ō k̄āaa aa ḡe Samueli l̄e Lama

⁵ aa mè: Gwa, n zikù, mé ní n̄éò te n tufaio. Kía dil̄ew̄e sa aàò de wá d̄aana ū, lá bui píi a p̄ó víwa.

⁶ Ké aa mè aà k̄ia kp̄ané aàò de ní d̄aana ū, yápi i ka Samueliguu, ̄ à wabik̄è Diiwa.

⁷ Ǿ Dii ò Samuelic: Gb̄épio yāma, asa n̄íme aa ḡinzio. Mám̄e aa ḡimazi, ké másu kiblemáo yáí.

⁸ Lá aale k̄e za ḡoo p̄ó ma ní bóle Egipi e gb̄a, aa pákp̄amazi, aa z̄obl̄è dii páleone píi, màa aale k̄ene l̄o.

⁹ N ní yāma sa, ní lezamá maamaa. Oné lá gb̄é p̄ó a kiblemá ikoyā aò de.

¹⁰ Ǿ Samueli Dii yápi s̄èle síu gb̄é p̄ó aale k̄ia gb̄eawaoñe k̄élekele

¹¹ à mè: Lá gb̄é p̄ó a kiblewá ikoyā aò den k̄e: A á neḡōe si à ní díle a zikas̄ogodeo ní a s̄òdeò ū. Aaò b̄e aà s̄go ae ní bao.

¹² A ní díle gb̄ēon òaas̄oo ge gb̄ēon blakwikwio gb̄ēz̄oo ū. Aaò aà sa paè, aao aà p̄ó k̄e k̄e, aao aà z̄ikab̄oo piè ní aà s̄go p̄ó.

¹³ A á nen̄eò si à ní díle nísiḡnakenao ní blekenao ní p̄eekenao ūe.

¹⁴ A á buao ní á v̄ēebuò ní á kù kp̄é maaò síwá à kpa a íwao wae.

¹⁵ A á p̄ó wena ní á v̄ēebuò kwid̄e síwá à kpa a z̄iiaò ní a íwao wa.

¹⁶ A á z̄oḡōeò ní n̄eò sí ní á z̄ù maaò ní á z̄aa'inao aao z̄ik̄e.

¹⁷ A á p̄ó tuoò kwid̄e síwá, ápio í ḡō aà z̄oo ū.

¹⁸ Ḡoo bee sa á wiile Diiwa gb̄é p̄ó a s̄è á k̄ia ūpi yáí, asi s̄ó a wewá ḡoo bee l̄o.

¹⁹ Ǿ aa ḡí Samueli yāmai aa mè: Aawo! Wá ye wàò k̄ia víe,

²⁰ wíò de lán bui k̄niowa s̄ó. Wá k̄ia líò yágōgō w̄ē, ili d̄aaw̄ē z̄í guu.

²¹ Ké Samueli ní yāmà píi, a k̄à Dii e swáwa.

²² Ǿ Dii òè: N ní yāma, k̄ia dil̄ené. Ǿ Samueli ò Isailipiòne: A baade tá a w̄éleu.

9

Samueli k̄s'ea ní Sauluo

¹ B̄ēyāme e buie ku, aà t̄on Kisi. Neḡōnae mé à tob̄ò. B̄ēyāme e bui mé Afia í, ̄ Afia Bekola í, ̄ Bekola Zeloo í, ̄ Zeloo Abieli í. Abieli mé Kisipi í.

² A neḡōe v̄í, aà t̄on Saulu. Ewaaso k̄efena e. Aà s̄aa kú Isailiò guuo. An gb̄ēe gb̄aa i v̄í aà ḡauao.

³ Ké Kisipi z̄aa'inao v̄úaa, ̄ a ò a n̄épio: Fele z̄ikenaò do se à gé z̄aa'inao w̄e lei.

⁴ Ǿ aa p̄á Eflaiù bùsu gus̄s̄idea ní Salisa bùsuo, ama aa ku weo, ̄ aa p̄á B̄ēyāme e bùsua, aai ní eo. Ǿ aa p̄á Saalima bùsua, aai z̄aa'inao eo.

5 Ké aa kà Zufi bùsuu, Saulu ò zíkɛna pɔ́ aa sánupie: Mɔ̀ wà ɛa. Tó wi tao, ma mae a bìlike wá yá musue, a zàa'lnaɔ̀ yáda lɔ̀o.

6 ɔ̀ Zíkɛnapi òè: Ma! Lua gbé kú wélee bee guu. A beee ví, yá pɔ́ à mè a ke, i kee. Wà gé we. A gí zé pɔ́ wá se wà wá zàa'lnapio e oiwéa?

7 ɔ̀ Saulu a zásiwà: Tó wálee gé, bó wá geòèi? Ble i gɔ̀ wá bòu lɔ̀o. Wá pɔ̀e ví wà Lua gbépi gbao. Ge bó wá víi?

8 ɔ̀ Zíkɛnapi ɛ̀a ò Saulue: Gwa! Má ɔ̀ yɔ̀ɔ̀nae kú la. Má aà gba, i wá da zé pɔ́ wá séwa.

9-11 ɔ̀ Saulu ò a zíkɛnae: N yāmaa ò. Wà gé. ɔ̀ aale gé wéle pɔ́ Lua gbépi kuu.

Ké aale wélepi sìsì kú, aa kpàaũ ní wéndiaɔ̀, aale gé íto. ɔ̀ aa ní lá aa mè: Gu'ena ku bea? (Isaili bùsuu yāa, tó gbé lé gé yāgbɛai Luawa í mɛ: Mɔ̀ wà gé gu'ena kú. Asa gbé pɔ́ wí o gbá ɛ̀nabi ɔ̀ wí o yāa gu'ena.)

12 Aa wémá aa mè: Ao, a ku aɛ we. A ke kpakpa. Gbá à sù, asa wa ye sa'o gulestu.

13 Tó a gē wéleu, á aà e e aàó gé géi pɔ̀blei gulestpiu, asa wa pɔ̀bleo e aà mɔ̀. Aàpi mé a báaada sa'obleu gɛ̀a, gbé pɔ́ wà ní sisio i gbaso ble. Aɔ̀ wāa, asa aà egɔ̀ɔ̀ zaan la.

14 Ké aa gè wélepiu, ɔ̀ aa kpàaũ ní Samuelio gòò, à bò lé gé gulestpiu.

15 E Saulu àó gé mói, Dii dɔ̀aa à yápi kà Samuelie a swáwa à mè:

16 Zia maa'í má Bēyāmeɛ̀ bùsu gbé zɛ̀ma. Ní nísikawá n̄ aà dile ma gbé Isailio dɔ̀aana ũ, i ma gbépio bɔ̀ Filitɛ̀ɔ̀ ɔ̀zɛ̀. Ma a gbépio wii má, ɔ̀ ma ní wegwá.

17 Ké Samueli Saulu è, Dii òè: Gbé pɔ́ ma aà yá'ònepin we. ɔ̀me a kible ma gbéowa.

18 ɔ̀ Saulu sɔ̀ Samuelizi wéle bɔ̀leu, à aà lá à mè: Gu'ena be ku má ní? ɔ̀bmeɛ̀.

19 ɔ̀ Samueli wèwà à mè: Máme má aà ũ. Dɔ̀aa wá gé gulestu, níyɔ̀ pɔ̀blemano gbāɛ. Zia kɔ̀ɔ̀ má n nòse yá'one píi, mí n gbae.

20 Nsu bìlike n zàa'lna pɔ́ kòle a gɔ̀ ɔ̀aɔ̀den gbāɔ̀ yáwao, asa wà ní é. Isaili bùsu pɔ̀maaɔ̀ píi a gɔ̀ dé pɔ́ ũe, mé i ke mpi ní n de bedɛɔ̀ píi bàasio?

21 ɔ̀ Saulu mè: Bēyāmeɛ̀ buin ma ũo ló? Ma bui mé fɛ̀neũ de Isaili buio la píi, mé ma daɛɔ̀ mé késaañzi Bēyāmeɛ̀ buio guu. Bóyáí níle yá bee taa oimeéi?

22 ɔ̀ Samueli Saulu ní a zíkɛnao sè à gèrínɔ̀ pɔ̀blekpeu, à zòlekli maa kpámá gbé pɔ́ wà ní sisio guu. Gbépio kà gbèɔ̀n baakwi taa.

23 ɔ̀ Samueli ò blekenae: Nɔ̀ pɔ́ má kpáma ma mè n̄ a dilekti kepi se mɔ̀ò.

24 ɔ̀ blekenapi mò ní nò gbadoimplewapio, a dile Saulu aɛ. ɔ̀ Samueli mè: Pɔ́ pɔ́ wa dilenen ke. Só, asa wa dilene n̄ so maa'ie ní gbé pɔ́ ma ní sisio. ɔ̀ Saulu pɔ̀blè ní Samuelio zibeezi.

25 Ké aa píla gulestpiwa aa gè wéle eu, ɔ̀ Samueli gè yá'ò ní Sauluo a kpé musu.

26 ɔ̀ aa í we. Ké gu ye dɔ̀i, ɔ̀ Samueli lezù Sauluzi kpé musu we à mè: Fele má gé zɛine. Ké Saulu fele, aàpi ní Samuelio aa bò bàasi mpla.

27 Ké aa kà wénkpe, ɔ̀ Samueli ò Saulue: O n zíkɛnae aàó gé, mpi n̄ ze gɛ̀a má yá pɔ́ Dii ò onɛ.

1 Ǿ Samueli nísí tùu sè à nísikà Saulu miwa, 5 à lepèwà à mè: Dii mé n dile dɔaana ũ a gbé Isailiɔne. Nyɔ kible Dii gbéɔwa, ní ní bɔ ní ibee pɔ liaarziɔ ɔzɩ. Seela pɔ a to ñ dɔ ké Dii mé n dile a gbéɔ dɔaana ũn ke.

2 Tó wa kékɔwa la tia, nýɔ da gbéɔn plaɔle Zeleza, Laseli mia sae, Bëyámee buiɔ búsú zɔleu. Aa onɛ: Wà zàa'ina pɔ n ge welele è. An yá n mae kúa gbáa bo, n yá àle a káake sa, àle me, kpelewa á ke a né yá musui?

3 Bɔa we, tó n ge ae mé n ka gbéneli kíi Taboo, gbéɔn ááɔ danle we bo, aale gé Lua gbagbai Beteli. An gbédo bleneɔ kúa mèn ááɔ, an gbédo pèe kúa mèn ááɔ, mé an gbédo vée kúa tùu do.

4 Aa n aafia gbɛa, aai pèe mèn pla kpama, ní sí.

5 Bee gbɛa tó n ka Lua sílɔ pɔ kú Gibɛa, gu pɔ Filitɔ gudɔakli kúu, tó n káikú ní wélépio, nýɔ kpaaú ní ánabiɔ dɔdɔakɔwa, aale pila gulelɔpiwa. Wa dɔaaanɛ ní mɔɔnaɔ ní gáaɔ ní domaɔ ní kuleɔ, aale ánabikeke.

6 Dii Nisina a dine, ní ánabikekerinɔ, ní li gbé dafu ú.

7 Tó seela beeɔ kèma, yá pɔ n a kea zé è ke, asa Lua kunnɔe.

8 Dɔaamee Giligali, má n le we, mí sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú o ní sáaukpasao. Nyɔ ma dá we e gɔɔ soplá, mí mɔ má n le we, mí yá pɔ nýɔ ke onɛ.

9 Ké Saulu kpélɩ Samueliɛ, àle tá, Lua aà nòse lílè, mé seelapɔ kè zibeezɩ píi.

10 Ké aa kà Gibɛa, ánabiɔ dáaàle dɔdɔakɔwa, 5 Lua Nisina diè, àle ánabikekerinɔ.

11 Ké gbé pɔ aa aà dɔɔ aà è, àle ánabikeke ní ánabiɔ, aa kɔ lála aa mè: Bóme Kisi né léi? Saulu ku ánabiɔ guu sɔ nee?

12 Ǿ Gibɛa gbèe yázásímá à mè: Gbé kɩniɔ maeɔn deɔ ũ sɔi? Ǿ à gɔ yáa ũ wí me: Saulu ku ánabiɔ guu sɔ nee?

13 Ké Saulu ánabikekè a làa, 5 à gè gulelɩ.

14 Ké Saulu tà be ní a zikenao, Saulupi desè ní lá à mè: A ge má ni? Saulu wèwà à mè: Wa ge zàa'inaɔ welele. Ké wi ní eo, 5 wa ge Samueli kíi.

15 Ǿ Saulu desèpi òè: Yá pɔ Samueli òè siumee.

16 Ǿ Saulu mè: A òwèe wà zàa'inaɔ è. Ama i kpala yá pɔ Samueli òe galikèe.

Samueli bɔa ní Saulu kpalablea yáɔ gupuaú

17 Ǿ Samueli Isailiɔ káaa Dii ae Mizipa.

18 A òné: Dii á Lua mè a á bóle Egipi, a á símá ní bui pɔ ɔtɔwáɔ píi.

19 Lua á bó á yá'ɔmaɔ ní á taasikeaɔ guu píi, 5 a giaazi gbá, á òè aà kía kpáé. Tɔɔ, à mɔ ze Dii ae sa bui ní buiɔ, uale ní ualeɔ.

20 Ké Samueli mò ní Isaili buiɔ píi, 5 Bëyámee buiɔ téleblè.

21 Ǿ à mò ní Bëyámee buiɔ uale ní ualeɔ. Ǿ Matili ua téleblè. Uadepiɔ guu Kisi né Saulu mé blè. Ké wà aà wèle, wi aà eo.

22 Ǿ wà èa Dii lá bo wà mè: Gɔepi mò la kòa? Ǿ Dii mè: A ulea asoɔ sɔɔu.

23 Ǿ wà bàalè gè aà bò wà sùò ní guu. Ké à zè ní guu, ampíi an gbáa zè aà gáue.

24 Ǿ Samueli òné píi: A gbé pɔ Dii sè èa? Gbé ku laaáwa á guuo. Ǿ gbépii wiilè aa mè: Lua wá kía dɔ ní aafiaɔ!

25 Ǿ Samueli kpalablea zé bɔɔlekèné, 5 a kè láu a dile Dii kpéu. Ǿ à ní gbáe, baade tà a be.

26 Saulu sɔ à tà a be Gibɛa. Gɔ gbáa pɔ Lua zikè ní sɔuɔ taaànɔ.

27 Ǿ gbèpáeɔ mè: Gbé bee taa mé a wá suabaa? Ǿ aa sakáaagu, aai mɔè ní pɔeo, 5 Saulu a níleake.

11

Saulu Amɔniɔ fua

1 Amɔni bui Naasa mò ní a zlgɔɔ, aa bòokpá Yabesi Galada sae, ɔ Yabesideɔ ò Naasaɛ: Ledou kewano, wí misiilene.

2 ɔ Naasa òné: Tó ma á ɔplaa wé bɔbɔ ápii mé wí Isailio kù nípii, ɔ má gbasaa má ledoukéáno.

3 ɔ Yabesi gbɛzɔɔ òè: Wá gba gɔɔ soplá wá gbéɔ zí Isaili bùsu guu pii. Tó gbɛe kú à wá suabao, wá mikpama.

4 Ké zinapiò ká Saulu be Gibea, aa yápi òné, ɔ wá búbuapàle.

5 Gɔɔ bee Saulu lé su ní buaoe, a te a zuo, ɔ à mè: Bó yá mé mò ɔ wàle ɔɔbi? ɔ wá Yabesidepiò yá dàu wa siue.

6 Ké Saulu yápi má, Lua Nisina dèdewa, ɔ aà pɔ pà maamaa.

7 A zu sè mèn pla a dè a zɛzɛ, ɔ à gbéɔ zìò Isaili bùsu guu pii aa mè: Maa wa ke gbé pɔ aai te Saulu ní Samueliozio zuone. ɔ via ní kú Dii yá musu, aa bò térizi sánu nípii.

8 Saulu ní nao Bezeki. Isailio kè gbɛɔn ɔaasɔɔ leɛ ɔaa do ní basɔoɛ (300.000), mé Yudaɔ kú ní guu gbɛɔn ɔaasɔɔ leɛ baakwi (30.000).

9 ɔ wa ò zina pɔ m̀pionɛ: A ge o á gbéɔne, zia e'latɛ àò ge gbáakúì, wá ní suaba. Ké zinaò tà, aa yápi baokpá Yabesideone, ɔ an pɔ kèna.

10 Aa ò Amɔniɔne: Wá wázia kpáwá zia, í á pɔeá kewá.

11 Saulu a gbéɔ kpaalè gáli àaɔ. Gufɛne ɔ aa sí Amɔniɔgu ní bòou, aa ní dede e latɛ gè gbáakúò. ɔ gbé pɔ gɔɔ fáaa gbándodo mindodo.

12 ɔ wa ò Samuelie: Deɔ mé mè Saulu a kiblewáo ní? A bɔleɔno wá ní dede.

13 ɔ Saulu mè: Wa gbɛe de gbáo, asa Dii Isailio suabá gbáe.

14 ɔ Samueli ò bílae: A mɔ wá gé Giligali wá ea Saulu kpa kpalau we lo.

15 ɔ aa gè Giligali nípii, aa ɛa Saulu kpá kpalau Dii ae we, aa sáaukpa sa'ò Diiwa, ɔ Saulu ní Isailio pɔnakè we nípii maamaa.

12

Samueli migoa kpalai

1 Samueli ò Isailioɛe pii: Ma yá pɔ á òmɛɛ mà pii, ma kía kpàé.

2 Aàpi mé a dɔaaé sa. Mapi sɔ ma zikù, ma miká puakù mé ma néo kúanɔ. Ma dɔaaé za ma ɛwaasogɔɔ e ní a gbáo.

3 Má ké! A ke ma seeladeɔ ú Dii ní kía pɔ a kpào ae. Ma zu ge zaa'ina sí á gbɛewae? Ma á gbɛe blèe? Ma á gbɛe wetàe? Gbagusae ma wé blè ma bɔ á gbɛe kpɛe? Tó má kè maa, má a fiaboe.

4 ɔ aa wèwà aa mè: Ni wá bleo, ni wá wetáo, ni pɔe sí wá gbɛewao.

5 Samueli òné lo: Dii ní kía pɔ a kpào mé á seeladeɔ ú gbá, ké í taae'ea. Aa mè: Dii mé wá seelade ú.

6 ɔ Samueli òné: Dii mé Mɔizi ní Aalonao díle, ɔ aa bò ní á deziɔ Egipi.*

7 A ke kilikili Dii ae, mí yámaa pɔ a kèè ní á deziɔ siué.

8 Yakɔbuɔ gea Egipi gbɛa á deziɔ wiilè Diiwa,† ɔ à Mɔizi ní Aalonao díle, aa ní bóle Egipi, ɔ aa ní kále bùsue beeu.

9 Ké Dii an Lua yá sàngu yáí, ɔ à ní kpá Azoo zlgɔɔ gbɛzɔɔ Siselawa‡ ní Filitɛɔ§ ní Mɔabuɔ kíao,* aale zikaɔno.

* 12:6 Bɔa 6.26 † 12:8 Bɔa 2.23 ‡ 12:9 Dɔa 4.2 § 12:9 Dɔa 13.1 * 12:9 Dɔa 3.12

10 ɔ aa wiilè Diiwa aa mè: Wa duunakè, wa pàkpànzi, wa zòblè Baalione n Asetaati.† Wá bɔ wá ibeɛɔ ɔzɪ sa, wɔ zòblene.

11 ɔ Dii Gedeɔ‡ dilè n Balakuo§ n Zefeteo* n Sausɔɔ† aa á bɔ á ibeɛpiɔ ɔzɪ gupiiu, ɔ a gɔ kálea dɔɔa.

12 Ké á è Amɔnió kɪ Naasa lé mó léleiwá, baa ké Dii á Luá mé á kía ũ, á òmɛ: Aawo! Kía mé á ikokewá fá!‡

13 Tia kéwa kía pɔ á gbèa á sè ɔ Dii diléen ke.

14 Tó á Dii vía ví mé ále zòbleè, tó ále aà yāma mé i bɔ aà yá kpeɔ, tó ápiɔ n gbé pɔ lé kiblewáɔ te Dii á Luazi, áɔ aafiae.

15 Tó i Dii yāma sɔɔ, mé á bɔ aà yá kpe, a ɔtɔwáe lá a kè á deziɔɛwa.

16 A menafɔ, i yāzɔ pɔ Dii a kéé e.

17 Saɛ wá kuwá lao lò? Má Dii sisi, i to lou ví à ma, íɔ dɔ ké á kíagbèaa kè Diie íi maamae.

18 ɔ Samueli Dii sisi, ɔ Dii tò lou ví à mà zɪbeezi. ɔ gbépii víakè Diie n Samuelio maamaa.

19 ɔ aa òè: Wabikewè Dii n Luawa, ké wápiɔ n zòblenaɔ wásu gagao yáí. Wa yāvái káfi wá duunaae, asa wa kía gbèae.

20 Samueli òné: Asu to vía á kúo. A vāipi kè piie, āma ásu kē Diiwao. Aɔ zòbleè n òsemendoo.

21 Asu kēwá à te táaɔzio. Aa ài vío, aa fɔ gbé bɔɔ, asa pɔpɔɛne.

22 Dii a a gbéɔ vūaao a tɔ zɔɔ yáí, asa aà á kea a gbéɔ ũ kaaáguɛ.

23 Mapi sɔ, Dii su to mà duunakèè mà wabikeaé tóo. Aawo, má zé maa pɔ de á se ɔlé.

24 A víake Diie, áɔ zòbleè n náaio n òsemendoo. A láasooke yāzɔ pɔ a kééɔwa.

25 Tó a gi te vāiwa, ápiɔ n á kíaɔ, wa á kaale ápiie.

13

Samueli Saulu lelea

1 Saulu kè Isailio kía ũ wè pla,

2 à n ɪgɔ sè gbɛɔn òaasɔɔ leɛ ááɔ (3.000). Gbɛɔn òaa kwi aao kuaàno Mimasa n Beteli gusísideo. Gbɛɔn òaa sɔɔ aao kú n á aà né Yonatáao Gibea, Bèyámɛɛ búsuu. ɔ à gbé klinio gbàe, baade tà a be.

3 Yonatáa lèlè Filitè gudɔana pɔ kú Gɛbaɔwa, ɔ Filitɛɔ a baomà. ɔ Saulu zīgáalè Isaili búsuu gupiiu à mè: Ebeluɔ, à yāe ma!

4 ɔ Isailio mà pii wa mè, Saulu lèlè Filitè gudɔanaɔwa, ɔ Filitɛɔ ye Isailio gíyáio. ɔ wá Isailio sisi, aa mò ná Sauluwa Giligali.

5 ɔ Filitɛɔ kàaa aa zɪka n Isailio. An sɔgɔɔ kà òaasɔɔ leɛ ááɔ (3.000), an sɔgodeɔ kà òaasɔɔ leɛ sooloe (6.000), mé an kèsedeɔ dasi lán ísiale úfáawa. ɔ aa fèlè gè bòokpà Mimasa, Betavè gulkpe.

6 Ké Isailio è wá gɔ yeelea, wàlè naaárino, ɔ aa ùlè gbè'ɛɔ n dàoɔ n gbèsɔɔnaɔ n gbáɔɔ n ɛɔ guu.

7 An gbèɛɔ gulè aa bùa Yuudèwa e Gada buio búsuu n Galada búsuo. E tia Saulu ku Giligali, vía lé gbé pɔ kuaàno kú maamaa.

8 A Samueli dà gɔɔ soplá lá a dilɛɛwa.* Ké i mɔɔ, ɔ aà gbéɔ lé fáaa, aalɛ aà to we.

† 12:10 Dɔa 10.10 ‡ 12:11 Dɔa 6-8 § 12:11 Dɔa 4.6 * 12:11 Dɔa 11.29 † 12:11 Dɔa 15 ‡ 12:12 1Sam 8.19 * 13:8 1Sam 10.8

9 ɔ Saulu m̀̀: A m̀̀m̀e n̄ sa p̀ w̄ a p̀ káteu à tékū obɔo n̄ sáaukpa sa'obɔɔ. ɔ à sa p̀ w̄ a p̀ káteu à tékūp̄i ò.

10 Ké a làa, Samueli lé ká, ɔ Saulupi gè d̀̀aàle à gb̀̀aakp̀̀aàzi.

11 ɔ Samueli ò̀̀: B̀̀ yá n̄ kè m̀̀ai? Saulu ẁ̀wà à m̀̀: Ké má è ma gb̀̀é lé fáaa aale ma to we, mé ni m̀̀ ɔɔ p̀ n̄ d̀̀lewaɔ yáie. Filité lé k̄ k̄aa Mimasa,

12 ɔ ma m̀̀, aasu léleá Giligali la Dii s̄is̄is̄aio. ɔ ma sapi ò teasi.

13 ɔ Samueli ò̀̀: N faasaiyá kè! N yá p̀ Dii n̄ Lua d̄ilene k̄uao. Tó n̄ k̄uá yáae, Dii a to n̄ buiɔ aao kpalable ɔɔpiie.

14 Tia kéwa n̄ȳ ɔ ḡḡe kpalauo. Lá n̄ yá p̀ Dii d̄ilene k̄uao, a gb̀́ p̀ aà ǹ̀se muaaan̄ w̄ēle à aà d̄ile a gb̀́ d̄aana ũe.†

15 ɔ Samueli f̄le Giligali à gè Gibea, B̄yám̄e buiɔ búsuu. ɔ Saulu a z̄iḡ p̀ kuan̄ n̄ào, aa ká gb̄eɔn̄ baá aās̄ taa.

16 Saulu n̄ a né Yonatáao n̄ a z̄iḡ p̀ kúr̄n̄ ɔ ku Gibea, mé Filité b̀̀okp̀̀a Mimasa.

17 Z̄iḡ ḡali aāɔ b̀̀le Filité b̀̀ou, aa gè léleí Isailiɔwa. Ḡali do gè ɔfela oi Suali búsuu.

18 Ḡali do gè Betoloni oi, mé a aāɔde gè Isaili búsu z̄leu, s̄is̄ p̀ b̄aa n̄ Semaiɔ Guzulé n̄ gb̀́ao.

19 Sia ku Isaili búsuuo, asa Filité m̀̀ Ebeluɔ su f̄nda ge s̄napioe.

20 Filité k̄i ɔ Isaili ɔ gè soonaɔ n̄ zusoonaɔ n̄ m̀̀oɔ n̄ k̄maɔ led̄ed̄eui.

21 Soona n̄ zusoonaɔ ká ánuɔ ɔwat̄e plapla, saaɔ n̄ m̀̀oɔ s̄ ánuɔ ɔwat̄e dodo.

22 Ayám̄eto z̄ipi kaḡɔ Saulu n̄ Yonatáao z̄iḡɔ f̄nda ge s̄na k̄uao, sema Saulu n̄ Yonatápio báasio.

23 Filité gud̄anaɔ gè Mimasa gb̄eɔleu.

14

Yonataa z̄blea Filitéwa

1 Ḡɔɔwa Saulu né Yonatáa ò èwaaso p̀ a a z̄ikab̄ɔ k̄uae: M̀̀ wà ge Filité gud̄anaɔ k̄i le. I o a m̄ae s̄o.

2 Saulu ku gb̄eafuli gb̀́u Miḡn̄, Gibea sae n̄ z̄iḡɔ gb̄eɔn̄ baá aās̄.

3 Sa'ona Ahia kú n̄ guu, a a sa'o'ula daa. Ikabodu v̄li Aitubu n̄e. Aitubup̄iá Fineasi n̄e, Eli p̀ de Lua gb̀̀gbana ũ Silo t̄uɔnae. An gb̄e d̄s̄ Yonatáa gè guéio.

4 Gb̄eɔle p̀ Yonatáa ye ḡe à Filité gud̄anaɔ le, gb̄e pélepeleu lán swaawa ɔplai n̄ z̄eio. Ado t̄n̄ Bozezu, ado s̄ Sene.

5 Ado ku gugh̄antou Mimasa oi, ado s̄ geɔmid̄k̄i Ḡeba oi.

6 ɔ Yonatáa ò èwaasopie: M̀̀ wà gé gyaf̄ɔde gud̄anapio k̄i. Dii a ḡi d̄oiwálea? Asa yáe a f̄ kpa Diie à to wà ḡi z̄bleio, wá dasi ge wá dasion l̄o.

7 ɔ aà z̄ikab̄k̄unapi ò̀̀: Lá à n̄ p̄ gb̀́ p̄i lé, ke. Lá n̄ s̄, má làae.

8 ɔ Yonatáa m̀̀: T̄ɔ, wà ḡémá wà wáz̄la m̄n̄é.

9 Tó aa òw̄e wà z̄é wà n̄ d̄ae, wí ze wá gb̄eu, wá ḡémá lo.

10 Tó aa m̀̀ wà m̀̀e s̄, wí ḡémá, asa bee mé aɔ de Dii n̄ kpaawá seela ũ.

11 ɔ aa r̄z̄la m̀̀ Filité gud̄anapioe. ɔ Filitépio m̀̀: Gwa! Ebeluɔ lé b̄e p̀ aa ul̄eɔ guu kee.

12 ɔ gud̄anapio lez̄u Yonatáa n̄ a z̄ikab̄k̄unaozi aa m̀̀: A m̀̀ wà yáe oé ke. ɔ Yonatáa ò a z̄ikab̄k̄unae: Nȳ te ma kpe, asa Dii n̄ kpa Isailiɔwae.

13 ɔ Yonatáa lé dede ále looga, mé aà z̄ikab̄k̄una te aà kpe. Ké Yonatáa n̄ kwé, ɔ aà z̄ikab̄k̄unapi n̄ dede aà kpe.

† 13:14 Zln 13.21-22

14 Léleama sɛ́iapi guu Yonatáa ní a zíkabɔkúnao ní dɛdɛ gbɛ̀ɔn bao taawa. Gupi báluma kà gu bà do taawa.

15 Ǿ gili gè Filitɛ̀ɔgu ní bòou ní sɛ̀ou pii. Vía ní zígɔ̀ɔ kù, gudɔ́anao ní gbé pɔ́ aai gé lélel Isailiɔwao pii. Ǿ tɔ̀le lualua. Lua mé gili gèngu màa.

16 Ké Saulu gudɔ́ana pɔ́ kuaàn Gibɛ̀aɔ è Filitɛ̀ zígɔ̀ɔ bàalè lé fáaa gupiiu,

17 ɔ́ Saulu ò gbé pɔ́ kuanɔ̀ɔnɛ: A wéte wá gbézi à gwa, wí dɔ́ gbé pɔ́ bɔ́ wá guu. Ké aa gwá, aa è Yonatáa ní a zíkabɔkúnao mé kú ní guuo.

18 Ǿ Saulu ò Ahiaɛ: Mɔ́ ní n sa'o'ulao wà Dii laò. Asa zìbeezi à sa'o'ulapi daa Isailiɔ guu weɛ.

19 Gɔ̀ɔ pɔ́ Saulu lé yá'o sa'onapie, zɔ́a pɔ́ dɔ́ Filitɛ̀ɔ bòou lé káfi, àlɛ dɛdɛ, ɔ́ Saulu òè àà to we.

20 Saulu a zígɔ̀ɔ kàaa pii aa gè zlu, ɔ́ aa è gili gè Filitɛ̀ɔgu maamaa, aale fɛ̀na kakɔ̀ɛ.

21 Èbelu pɔ́ z̀lè Filitɛ̀ɔ guu yáa aa m̀ɔ̀nno zlu ní bòouo èa nà ní gbé pɔ́ kú ní Sauluo ní Yonatáaowa.

22 Ké Isaili pɔ́ ulɛa Èflaiũ bùsu gusɛ̀sɛ̀deu weɔ mà Filitɛ̀ɔ lé bàale, aa nà ní gbéɔwa zlu lɔ, aa nàaárnɔ.

23 Màa Dii zè ní Isailiɔ gɔ̀ɔ bee, ɔ́ aa zìblè e za Betavɛ̀.

Yonatáa zɔ̀blea

24 Isailiɔ taasikè gɔ̀ɔ bee, asa Saulu yádile ní Lua tɔ́o a zígɔ̀ɔnɛ à mè: E oosi ge keò, gbé pɔ́ pɔ̀blè e màò gé tɔ̀sii ma ibɛ̀ɔwa, ade g̀ò láaiɔ uɛ. Ǿ an gbɛ̀e i pɔ̀bleo.

25 Zígɔ̀ɔ sɛ̀ lákpeu m̀pii, we zó li lé léle z̀lɛ.

26 Ké aa sɛ̀ lákpeu màa, aa è zó'i lé bàale, àma an gbɛ̀e i zɔ̀wà a dà a léuo, ké aale víake yádileɛ yáí.

27 Yonatáa sɔ́ i yá pɔ́ a mae díle a zígɔ̀ɔnɛ mao, ɔ́ à a lípana pɔ́ á kúa z̀ò zɔ̀sapiwa. A ɔ̀mà i dà a léu, ɔ́ aà wé kè.

28 Ǿ zígɔ̀ɔ è: N mae yádile a zígɔ̀ɔnɛ à mè gbé pɔ́ pɔ̀blè gbã, ade g̀ò láaiɔ uɛ. A yáí tò gbépii yèɛɛ làa.

29 Ǿ Yonatáa mè: Ma mae lé íadamáɛ. Gwa lá ma wé kè, ké ma zópi m̀ɔ̀sɔ yɔ̀ yáí mè.

30 Tò gbé pɔ́ pɔ́ aa sɛ̀ ní ibɛ̀ɔwa blè gbã yáa lé, dɔ́ aa Filitɛ̀ɔ dèdɛ dɛ beea.

31 Zìbeezi Isailiɔ Filitɛ̀ɔ dèdɛ sɛa za Mimasa e Ayaloni. Aa kpàsa dúuduue,

32 ɔ́ aa sɛ̀ ní pɔ̀tuoo guu, aa sáò ní zuo ní zunɛbɔlɔ̀ kùkù aa dèdɛ wegɔ̀ɔ, aale só ní a auo.

33 Ǿ wà a baokpà Sauluɛ wà mè: Gwa! Wàlɛ duunake Diiɛ, wàlɛ nòò só ní a auo.* Ǿ Saulu mè: A bɔ́ Dii yá kpe. A gbè gbène gále m̀òò ma aɛ la kpakpa.

34 Ǿ à mè: A fáaa ní guu, í oné an baade m̀ó ma kíí ní a zuo ge a sá, aai a kòlokpakpa la, aai só. Ásu duunake Diiɛ à nòò só ní a auoo. Ǿ baade m̀ò ní a zuo gwá bee, à a kòlokpá we.

35 Saulu Dii gbagbakli bɔ́ we. Sa'okli pɔ́ a bɔ́ sɛ́ian we.

36 Ǿ Saulupi mè: Wà péle Filitɛ̀ɔzi gwáa wàò ní dɛdɛ e gu ge dɔ̀ò. Wásu ní kee too. Ǿ wa òè: Ké lá à kène maawa. Ǿ sa'ona mè: Wà sɔ́ Luazi la gla.

37 Ǿ Saulu gbèa Luawa: Wà péle Filitɛ̀ɔzi, nýɔ́ ní kpáwáa? Ǿ i wewá zìbeezi.

38 Ǿ Saulu mè: A zígɔ̀ɔ gbɛ̀zɔ̀ɔo pii, à sɔ́mazi la, ké wà e dɔ́ duuna pɔ́ wa kè gbã.

* 14:33 Daa 9.4, Lev 17.10-14

39 N Dii Isailiɔ Suabana tɔo, baa tɔ ma nɛ Yonatāa mɛ duunakɛ, sema aà ga. ɔ gbɛe i lɛsio.

40 ɔ a ònɛ: A ze saalo le, mapi nɛ ma nɛo wɔɔ ku saalo la. ɔ wa òè: Kɛ lá à kɛne maawa.

41 Saulu ò Dii Isailiɔ Luaɛ: To wà sɛana dɔ. ɔ yá Yonatāa nɛ Sauluo blɛ, ɔ bíla mi bɔ bau.

42 Saulu mɛ: A gbela† mapi nɛ ma nɛo musu. Kɛ yá Yonatāa blɛ,

43 ɔ Saulu òè: Yá pɔ nɛ kɛ omɛɛ. ɔ Yonatāa òè: Ma lípana lɛbana ɔ má zɔ zɔwa, yɔɔɔnɔ má mɔɔɔ. Má kɛ! Tó a ma deɛ, à ma de.

44 ɔ Saulu mɛ: Yonatāa, tó ni gao, Lua yá pásikemɛɛ bɛɛbɛɛ.

45 ɔ wa ò Saulue: Yonatāa ga lo! Aà gbɛ pɔ ɔme tò wa zɔblɛa? Aawo! N Luao wi wei kɛ baa aà miká mɛndo lɛle zɔlɛo, asa Lua dɔnɛ ɔ à bee kɛò gbá. Beewa ɔ wà Yonatāa mɛsi, i gao.

46 ɔ Saulu kámabò nɛ péleá Filitɛɔzio, ɔ Filitɛɔ tà nɛ búsuu.

47 Kɛ Saulu zɔlɛ Isaili kpalau a làa, à zɔkà nɛ a ibɛɛɔ gupiiue: Mɔabuɔ nɛ Amɔniɔ nɛ Edɔɔ nɛ Zoba kíaɔ nɛ Filitɛɔ. Kpe pɔ à liliu pii, i zɔblemáɛ.

48 Aà wɔɔke tɔbò, à zɔblɛ Amalekiɔwa, à Isailiɔ sí nɛ wɛtánaɔwa.

49 Yonatāa nɛ Isibɛɛɔ nɛ Malakisuaɔ mé Saulu nɛgɔɛɔ ũ. A nɛnɔɛ vɛ gbɛɔn pla. A sɛia tón Melabu, a plaade Mikali.

50 Aà na tón Ainɔaũ, Aimaaza nɛɛ. Aà zɔgɔɔ gbɛzɔɔ tón Abinɛɛ. Saulupi dáunaɛ, aà desɛ Nɛɛ nɛɛ.

51 Saulu mae Kisi nɛ Abinɛɛ mae Nɛɛɔ mé Abieli nɛɔ ũ.

52 Saulu gɔɔ ɔ pási nɛ Filitɛɔ gɔɔpiiɛ. Tó Saulu nɛgɔna ge wɔɔde è, i aà si à nawa a zɔgɔ ũɛ.

15

Dii gia Sauluzi

1 Samueli ò Saulue: Máme Dii ma zɔ, ɔ ma nɛsikáma nɛ kpalablea aà gbɛ Isailiɔwa seela ũ. Too! Swákpa Dii yáí sa.

2 Dii Zígɔde mɛ á flabo Amalekiɔne yá pɔ aa kɛ Isailiɔne aa zɛzɔnɛ an bɔa Egipi gbea yáí.*

3 Gé lɛlɛimá sa, nɛ nɛ midɛ nípii. Nsu nɛ nɛ gbɛe too. N nɛ dede pii, gɔɛɔ nɛ nɔɛɔ nɛ né gbáaɔ nɛ né yɔmináɔ nɛ zuɔ nɛ sáɔ nɛ yiongoɔ nɛ zàa'lnaɔ.

4 ɔ Saulu a gbɛɔ sɛsi à nɛ káaa Telaiũ. Aà zɔgɔ kɛsɛdeɔ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛɛ òaa doɛ (200.000). Yudaɔ ku ɔ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛɛ kwi (10.000).

5 ɔ Saulu gɛ Amalekiɔ wɛlɛu, àlɛ nɛ dáda swa'ɛu.

6 Saulu lɛkpásákɛ Keniɔne à mɛ: A bɔlɛ Amalekiɔ guu, kɛ másu mà á dedɛnɔɔ yáí, asa áme a yámaakɛ Isailiɔne an bɔa Egipi gbea. Kɛ Keniɔ bɔlɛ Amalekiɔ guu,

7 ɔ Saulu gɛ lɛlɛ Amalekipiɔwa za Avila e à gɛ pɛ Suluwa Egipi gukpe.

8 A Amalekiɔ kí Agaga kũ bɛɛ, ɔ à aà gbɛɔ dede nɛ fɛndao nípii.

9 Saulu nɛ a zɔgɔɔ i Agaga deo, mé aa sá maɔ sɛlɛ nɛ zuɔ nɛ zunɛ mekpaɔ nɛ sáneɔɔɔ nɛ pɔmaɔ pii, aai we nɛ dedeɔ. Pɔ gianá nɛ pɔ fɛfɛaɔ ɔ aa dede pii.

10 ɔ Dii yá'ò Samuɛlɛ à mɛ:

11 Ma Saulu kpaɔ kpalau tò ma pɔ yà, asa à bɔ ma kpeɛ. Lá má dàè, lli keo. Yápi dí Samuɛliwa, ɔ à willɛ Diiwa e gu gɛ dɔò.

12 Ké Samueli fêle kooƙoo, à gè dai Saulule, ɔ wa òè: Saulu gè Kaameli. A seelapèle we a yãɔbangu yáí, ɔ à èa gè Giligali.

13 Ké Samueli Saulu lè, ɔ Saulupi òè: Dii báaadangu! Má kè lá Dii òmɛɛwa.

14 ɔ Samueli aà là à mè: Pɔ wii pɔ ma swálèwà lán sá wiiwa de kpelewa ni? Zu pɔ mále ní ɔɔ ma bɔ má ní?

15 ɔ Saulu wèwà à mè: Amalekiɔ pɔɔne, asa wà ní sãɔ ní ní zù maaɔ sèle wà sùò wà sa'òò Dii n Luawaɛ. Wa ní kɔniɔ dèdè.

16 ɔ Samueli òè: Níle màa, mí yá pɔ Dii òmɛɛ gwáasínaa onɛ. ɔ Saulu mè: O.

17 ɔ Samueli mè: Ké n nzla fɛnembo yãa, ni gɔ Isaili buiɔ ɔbaana ũo lé? Dii n kpa Isailiɔ kía ũ,

18 ɔ à n zɪ n à bɔɔlekeɛ à mè: Ge n Amalekiɔ dɛdɛ, asa duunkɛnaɔne. Zikaɔniɔ e n ge n ní midɛ.

19 Akea n gi Dii yãmai, n lele ní pɔɔwa, ní yá pɔ Dii yeio kèi?

20 ɔ Saulu òè: Ma Dii yãma, ma bɔɔle pɔ à ma zɪ kei kè. Ma Amalekiɔ dèdè píi, ɔ ma su ní ní kí Agagao.

21 ɔ wà sã maaɔ ní zù maaɔ sè pɔ pɔ wa dèdɛpɔ guu wà sa'òò Dii n Luawa Giligali la.

22 ɔ Samueli mè:

Dii yá kúa maaè de sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú oaa.

Misiileàè de sa'ooa.

Aà yãmaa de sa'oa ní sãsa mekpaaola.

23 Gia aà yãmai duuna sáa ní màsokeaoɛ.

Dɔɛaaàniɔ vãí sáa ní táagbagbaaoɛ.

Lá n gi Dii yãmai,

aãpi sɔ à gí ní kíakeie.

24 ɔ Saulu òè: Ma duunakè. Ma pã Dii yá pɔ ní òmɛɛa, asa ma vɪakè gbéɔneɛ, ɔ ma ní yãma.

25 Sùuukemanɔ ní ma duunapio sa. Ea gemanɔ, ké mà e kúle Diie.

26 ɔ Samueli òè: Má gennɔ, asa n gi Dii yáie, mé à gine nyɔ de Isailiɔ kía ũɛ.

27 Ké Samueli kpeli, àle ta, ɔ Saulu aà kù a ula léwa, à kè.

28 ɔ Samueli òè: Dii n bɔ Isaili kpalau gbãɛ, ɔ à gbé pɔ a maa denla kpau.†

29 Isailiɔ Lua gawide lí ɛetoo, ili à láasoo lilɛo, asa a de gbɛnazina ũ ké à a láasoo lilɛo.

30 ɔ Saulu èa òè: Ma duunakè. N beeo n yá na, ma kpela Isaili gbɛzɔɔ ní gbépiio aɛ. Gé zɛimɛɛ ké mà e kúle Dii n Luac.

31 ɔ Samueli èa gè zèè, ɔ Saulupi kùle Diie.

32 ɔ Samueli mè: A mɔ ní Amalekiɔ kí Agagao. Ké kíapi lé mɔ, a dɔ yãe kuo, asa àle e a bɔ ga lézle.

33 ɔ Samueli mè: Lá n fɛnda tò nɔɛ daside kúa a néwa, màa n da a kua a néwa sɔ. ɔ à Agaga zɛɛzɛ Diie aɛ Giligali we.

34 ɔ à tà Lama. Saulu tà sɔ a bɛ Gibea.

35 Baa ké Saulu kè Samuelie wɛnaũ, Samuelipi i gé aà gwai ɔo e à gè gào, asa Dii pɔ yà a Saulu kpa Isailiɔ kpalau yá musuɛ.

16

Samueli nisikaa Davidi miwa

1 Dii ò Samuелиe: Nyɔɔ ɔɔɔ Saulu yá musu e bɔɔ ni? Ma gi aà kible Isailiɔwae. Nísika kɔba pai, ní dazeu. Ma n zɪ Betelɛũ gbé Yese kíe, asa aà né do ɔ má sè aà gɔ kía ũ.

2 ɔ Samuели mè: Kpelewa má ke mà gé wei? Tó Saulu mà, a ma deɛ. ɔ Dii òè: Zununu se n̄ geò, ní me n mɔ ma gbagbaie.

3 Yese sísì sapi oa guu, mí yá pɔ ríyɔ ke one, ní nísikameɛ gbé pɔ má ɔlɔne miwa.

4 Samuели yá pɔ Dii òe kè. Ké àle ká Betelɛũ, wélepi gbèzɔɔ gè daiaale. Via ní kú, ɔ aa aà là à mè: Aafia n mɔ laa?

5 A mè: Aafiaɛ. Ma mɔ Dii gbagbaie. A gbábɔ ázɪae, í gemanɔ sa'oi. ɔ à gbábɔ Yese ní a negɔɛɔne, à n̄ sísì sa'o guu.

6 Ké aa ká, Samuели Eliabu è, ɔ à làasookè à mè: Gbé pɔ Dii sè mé ze aà ae we.

7 ɔ Dii òè: Nsu n̄ aà zea ge aà gbàa gwao, ma giaázie. Mili gbé gwa lá gbènazína í gwawao. Gbènazína í gbé gwa a mekaawae, mapi sɔ, sɔ ɔ mi gwa.

8 ɔ Yese Abinadabu sísì, à mɔ Samuели ae, ɔ à mè: Dii í gbé bee seɔ.

9 ɔ Yese Sâma sísì, à mɔ Samuели ae lɔ, ɔ à mè: Dii í gbé bee seɔ.

10 ɔ Yese a negɔɛ gbèɔn soplaɔ sísì, aa mɔ Samuели ae, ɔ à mè: Dii í n̄ gbèe seɔ.

11 ɔ à Yese là à mè: N èwaasɔ lén laa? A wèwà à mè: An gɔzâna mé kú lao, àle sâdâe. ɔ Samuели òè: Gbé zɪ aà sísii. Wá sa'oo e aà ka la.

12 ɔ à gbé zɪwà, à mɔ. Népiá gbé tēae, aà wé maa mé aà oa kefeũ. ɔ Dii mè: Fele n̄ nísika aà miwa, asa aapin we.

13 ɔ Samuели kɔbapi sè à nísikà aà miwa aà v̄iɔ wáa. Za zɪbeezi ɔ Dii Nisína dī Davidie. Bee gbɛá Samuели èa tà Lama.

Davidi zɪka Saulu

14 Dii Nisína gò Sauluwa, ɔ Dii tò tãa pásɪ dīè.

15 Aà íwaɔ òè: Lua tò tãa pásɪ dīne.

16 Lá màae Baa, tó wápiɔ n̄ íwaɔ gbé pɔ mɔɔna dɔ wele. Tó Lua tò tãa pásɪpi dèdema, ili mɔɔnalene, n̄li e n̄ ke sãɔ.

17 ɔ a ò a íwaɔne. A gbé pɔ mɔɔna dɔ maamaa wele mɔomeɛ.

18 ɔ aà íwae òè: Ma Betelɛũ gbé Yese née è, a mɔɔna dɔ. Negɔn zɪkanae, mé a yá'o dɔ. Gɔ kefenaɛ, mé Dii kuaànɔ.

19 ɔ Saulu gbé zɪ Yesewa, aa òè: Saulu mè n̄ n né Davidi pɔ í sãɔ dá gbaewa.

20 ɔ Yese p̄e dī zãa'inae ní v̄eɔ tũu do ní blesan bɔbɔ, à a né Davidi gbáeɔ Sauluwa.

21 Ké à ká Saulu kíi, à gɔ aà zɪkena ũ. Saulu yeaazi maamae, ɔ à aà dīle a zɪkabókũna ũ.

22 ɔ Saulu gbé zɪ Yesewa à mè: To Davidi gɔ ma zɪkena ũ, asa aà yá í kamague.

23 Tó Lua tò táapi dède Sauluwa, ɔ Davidi í a mɔɔna se àò leè. Tó táapi tà, ɔ í ke sãɔ, í su a laaiwa.

17

Davidi n̄ Goliatiɔ

1 Filitɛɔ ní zɪgɔ kãaa, aale zɪ sɔuke Soko, Yuda búsuu, ɔ aa bòokpá Efedamiũ, Soko ní Azekao zãnguɔ.

2 Saulu ní Isailiɔ sɔ aa kɔ kãaa aa bòokpá Ela gusalalau, aale sɔuke aa gé Filitɛɔwa zɪu.

3 Filitɛɔ ku s̄s̄iwa le, Isailiɔ ku s̄s̄iwa la, guzule kú n̄ zãnguɔ.

4 ɔ Gata negɔna pɔ w̄l me Goliati b̄ Filitɛɔ b̄ou. Aà gbãa ká ḡs̄isuu soolo.

⁵ A mɔgotē fùla kpaa, mé a mɔgotē ula pɔ de lán kpɔtɛewa daa, a gbia kiloo baaɔɛ.

⁶ A mɔgotē sòolo yea lɔ, mé a mɔgotē sɔmpɛpɛɛ looa a kpɛ.

⁷ A sɔn sɔnɛ kùá, a pá de lán zwàatána àsaliwa. A wɛtɛ gbia kiloo soplaɛ. Aa sɛngbaokùna bɛ aa aɛ.

⁸ Goliati zea, ɔ à lezù Isaili zìgɔzɔi à mè: Bóyáí a bɔle ní zìoi? A dɔ Filitɛn ma ùoa? Apio sɔ, Saulu zɔɔ. A gbɛɛ wɛɛle á guu aa pila mɔ ma kíi.

⁹ Tó a fɔ zìkamanɔ, tó à ma de, ma gbɛ́ɔ gɔ á zɔɔ ùɛ. Tó máme ma aa dè sɔ, á gɔ wá zɔɔ ùɛ, lɔ zɔblewɛɛ.

¹⁰ Ǿ Filitɛpi èa mè: Mále kuabii Isaili zìgɔzɔwa gbá. A gbɛ́ wɛɛlemɛɛ wà zìka ní kɔo.

¹¹ Ké Saulu ní Isailiɔ pii aa aa yápi mà, aa bílikè, sɔ kèngu.

¹² Davidiá Eflata gbɛ́ Yese néɛ. Yesepiá Beteleú pɔ kú Yuda búsuu gbɛ́ɛ. A negɔɔ Ì gbɛ́n swaaɔɛ, mé Saulu gɔɔ à maezɔkù, à zìkù táotao.

¹³ Aa né gbáa gbɛ́n aaɔɔ ku zìlau ní Sauluo. Aa negɔɛ sɛ́ia tón Eliabu, a plaade tón Abinadabu, a aaɔde tón Sàma.

¹⁴ Davidi mé Yese né gɔzàna ù. Aa vɛ́ipio tɛ Sauluzi,

¹⁵ ɔ aapi Ì ge Saulu kíi, Ì ea su Beteleú a mae sáɔ dái.

¹⁶ Filitɛpi Ì lɔ à azia ɔlɔné kɔɔ ní oosio e gɔɔ bla.

¹⁷ Ziewa Yese ò a né Davidie: Ese kpasaa pɛn doé ní pɛɛ mèn kwíɛɔ se ò gɛð kpakpa n vɛ́iɔne ní bòou.

¹⁸ Gàsɛ mèn kwíɛɔ se ò kpá ní gáli gbɛ́zɔzɔwa. Ge ò ní gwa tó aa aafia, ní su ní aafia seelao.

¹⁹ Aa kú ní Sauluo ní Isailiɔ pii Ela gusalalau, aale zìka ní Filitɛɔ.

²⁰ Davidi fɛle kɔɔ káaukaau, à a sáɔ tò ní sādán páleo. A a aso sɛ, ɔ à dàzeu lá Yese díɛɛwa. Ké à kà zìgɔzɔ bòou, à mɔ lè aale gé zìlau, aale wii gbáa lé.

²¹ Isailiɔ ní Filitɛɔ lé sɔuke, aa aedɔkɔwa.

²² Ǿ Davidi a aso ná pɔɔ dɔ́anaɛ aa ɔzì, ɔ à bàalè gɛ zìlau. A a vɛ́io lè we, ɔ à fɔkpámá.

²³ Ké àle yá'orɔnɔ, Filitɛɔ negɔna Goliati, Gata gbɛ́ bɔ Filitɛ zìgɔzɔ guu, à èa fɛle ní a yápio. Davidi yápi mà.

²⁴ Ké Isailiɔ aa è, sɔ kèngu lɔ, aa lèkɔwa mɛpii.

²⁵ Aale okɔɛ aa mè: I gɔɛpi e à bɔo lé? Tó à bò, Ì kuabiiwáɛ. Gbɛ́ pɔ aa dè, kía a ade gba àizɛɛ zɔɔ, i aa gba a nenɔɛ lɔ nɔ ù, mé aa bedɛɔ wɛ́'ɔa kpá lɔo.

²⁶ Ǿ Davidi gbɛ́ pɔ zea a saɛɔ là à mè: Bɔ wa ke gbɛ́ pɔ Filitɛpi dè à Isailiɔ bɔ wíuɛi? Dén Filitɛ gyafɔɔdepi ù, à gbàsa lé kuabiibii Lua bɛ́ɛ zìgɔzɔwai?

²⁷ Ǿ wa òè lá gbɛ́ɔ lé okɔɛwa wà mè: Maa wa ke gbɛ́ pɔ aa dèɛ.

²⁸ Ké aa vɛ́i zɔɔde Eliabu mà Davidi lé yá'ò ní gbɛ́ɔ, aa pɔ pàaazi à mè: Akɛa n mɔ lai? Dé n sá yɔɔnaɔ gɔ́ɛ zì gbáaui? Má ní kàamai ní n nòseváiò dɔ. N mɔ zì gwaie.

²⁹ Davidi mè: Bɔ má kèi? Baa yá má ooa?

³⁰ Ǿ à kpɛlìè à gɛ́ yá doupi là gbɛ́pálewa. Lá gbɛ́ káau òè, màa wa òè lɔ.

³¹ Wá yá pɔ Davidi òpi sɛle síu Sauluɛ, ɔ à aa sísi.

³² Ké Davidi mò, a ò Sauluɛ: Gbɛ́ɛ su to sɔ kɛagu Filitɛpi yá musuo. Mapi n zɔblena, má gé zìkaiaànɔɛ.

³³ Ǿ Saulu òè: Nyɔ fɔ gé zìkai ní Filitɛpioo. Nebɔlɔnan n ù. Gɔɛpi sɔ, zìgɔɛ za a èwaasogɔɔ.

34 ɔ Davidi òè: Mapi n zòblena, mámɛ miɔ ma mae sãɔ dá. Tó nòɔmusu ge mai mò sã kù kpásau,

35 mi a gbesele mà gbē mà sãpi bɔ a lézle. Tó à liaamanɔ, ɔ mi kũ a letāwa mà gbē mà dɛ.

36 Mapi n zòblena, ma nòɔmusu ní maio dè píi, mé Filitē gyafɔɔdepi a gɔ lán pɔpɔwae, asa àle kuabiibii Lua bée zīgɔwae.

37 ɔ Davidi òa mè: Lá Dii ma bɔ nòɔmusu ní maio lézɪ, màa a ma bɔ Filitēpi ɔzɪ. ɔ Saulu òè: Gé! Dii kunno.

38 Saulu a zík'a'ula dàè, à a mɔgotē fùla kpàè, ɔ à a mò ula dàè.

39 Davidi Saulu fēnda lòo zík'a'ulapiwa. Ké à yò táwa, ɔ à fùla, asa a a dɔe dɔo. ɔ a ò Saulu: Má fɔ gé ní pɔpɔo, asa má a dɔe dɔo. ɔ à pɔpɔo bòle píi a kàle.

40 A a gopana sè, ɔ à gè gbè boolona sèle swa'eu mèn sɔo, a kà a dáðakebɔɔ. ɔ àle sɔ Filitēpizi, a a gbema kũa.

41 ɔ Filitēpi lé sɔ Davidizi, aà sèngbaokũna be aà ae.

42 Ké à Davidi gwà, a è né bɔb tēa kefenaɛ, ɔ à dɔewà.

43 A òè: Gbēn ma ũ, ɔ n gbasa ríle mɔa ní gooa? ɔ à aà kà ní a tãa tɔo.

44 ɔ à òa mè: Sɔmazi, bãɔ n ble, wãɔ i n só.

45 Davidi òè: Fēnda ní sɔmpɛpɛo ní sɔn sɔneɔ ɔ ríle mɔoa. Mapi sɔ, Dii Zīgɔde Isailiɔ Lua pɔ ríle kuabiibiiwà tɔ s mále mɔoma.

46 Dii a n nameɛ ma ɔzɪ gbãe. Má n neɛ, mí n mi zɔ, mí Filitē zīgɔ gɛɔ kpa bãɔ ní wãɔwa gbã aa só, dúnia i dɔ ké Lua kú ní Isailiɔ.

47 Gbé pɔ kãaaa laɔ i dɔ ké Dii lí zible ní fēnda ge ní sɔnaoo. Dii mé zì gbãa vɪ, a á nawēé wá ɔzɪ.

48 Gɔɔ pɔ Filitēpi lé sɔ Davidizi, àle mɔ aà wíwii, ɔ Davidi bàalè lé suwà gu pɔ wa zík'au.

49 ɔ à ɔgè a bɔɔ, à gbe bɔ dà a gbemau. Ké à Filitēpi gbàò, ɔ à aà pà a mi'aewa. Gbepi vɪle aà mi'aeɓiu, ɔ à lèle a gbɛeu.

50 Gbema ɔ Davidi zìblèò Filitēpiwa. A aà pà a nè, baa fēnda a kũao.

51 ɔ à bàalè gè lòoaála, à aà fēnda wò aà kpe, à aà dè à aà mi zòò. Ké Filitē ɛ ní negɔnapi gá, aa lèkɔwa.

52 ɔ Isailiɔ ní Yudaɔ pè má ní wiio, aa ní yá e Gata bɔleu ní Ekeloni bíibɔleo. Gbé pɔ aa ní dedeɔ gɛɔ gò kálea sea za Saalaiũ zéu e Gata ní Ekelonio.

53 Ké aa sù ní Filitē yaaɔ, ɔ aa ní bòò pɔɔ náaa.

54 Davidi Filitēpi mi sè à gèò Yelusaleũ, à aà gɔkeɔɔ kàle a kpéu.

55 Gɔɔ pɔ Davidi lé sɔ Filitēpizi, Saulu lé aà gwa, ɔ à a zīgɔ gbēzɔ Abinɛe là à mè: Dé nén negɔnapi úi? A wèwà à mè: Kí, ní n kuaɔ, má dɔo.

56 ɔ kía mè: Gbea n ma gbé pɔ a nén èwaasopi ũ.

57 Ké Davidi sù ní Filitēpi deao, Abinɛe aà sè gèò Saulu kíi, a Filitēpi mi kũa.

58 ɔ Saulu aà là à mè: Né, dé nén n úi? A wèwà à mè: N zòblena Yese, Betelèũ gbé nén ma ũ.

18

Saulu ibelesa ní Davido

1 Ké Davidi yá'ò ní Sauluo a làa, ɔ Yonatãa gbèkpàaànɔ, a yeaazi lá azla wēniwa.

2 Za zìbeezɪ ɔ Saulu aà díle a be, i wei aà ta a mae be bo.

3 Yonatãa yáyèaànɔ, ké a yeaazi lá azla wēniwa yáí.

4 ɔ à a ulada pɔ á daa bò à aà gbà ní a zík'a'ulao ní a fēndao ní a sáo ní a asanao.

⁵ Gua pɔ Saulu Davidi gbàeu zikai pii, i saasee, ɔ à aà dīle zīgɔɔ gbēzɔɔ ũ. Aà yá i ke gbépiiie nae ní Saulu íwaɔ pii.

⁶ Ké zīgɔɔ lé su Davidi Filitēpi dea gbea, nɔeɔ bɔ Isaili wéleɔ guu pii, aa gè dai ní kí Saulule, aale lesi, aale ɔwá, aale gáale, aale pɔnake, aale sésēnana.

⁷ Aale lesi, aale dɔkɔe, aale ɔwá, aale me:

Saulu gbéɔ dède ɔaa sɔe (1.000),
Davidi sɔ ɔaasɔsɔ leɛ kwi (10.000).

⁸ Yápi kè Saulue íi maamaae, ɔ aà pɔ pà à mè: Wà ɔaasɔsɔ leɛ kwi kpà Davidiwa, mapi sɔ ɔaa sɔnanae. Kpala mé gɔ aà si sa.

⁹ Za zibeezi ɔ à wɛdɔ̀.

¹⁰ Ké a gu dɔ̀, ɔ Lua tò Saulu taa pásipi dède, àle yáyaaa'o a kpéu, ɔ Davidi a mɔɔna sè, àle lé lá ɔ ke gɔɔpiiwa. Saulu a sɔna kúa,

¹¹ ɔ à aà gbàò à mè: Má Davidi paò mà naaa ní gloe. ɔ Davidi azia èè gēn pla.

¹² Saulu í vɔake Davidie, ké Dii kuaànɔ mé à pàkpàazi yáí.

¹³ ɔ à Davidi yà à aà dīle zīgɔɔ gbēɔn ɔaa sɔoɔ gbēzɔɔ ũ. ɔme ɔ dɔaaané zɔlau.

¹⁴ Gu pɔ à gèu pii i saasee, ké Dii kuaànɔ yáí.

¹⁵ Ké Saulu è ɔ saase, ɔ à vɔakèè de yála.

¹⁶ Isaili ní Yudaɔ sɔ aa ye Davidizi mpiie, ké ɔ dɔaaané zɔlau yáí.

¹⁷ ɔ Saulu òè: Má a nenɔe séia Melabu kpama nɔ ũ. Nɛgɔnkea ke, ní zikamee Dii. Asa Saulu láasookè à mè: Má ɔkàwáò, Filitéɔ mé aa aà de.

¹⁸ ɔ Davidi òè: Dén ma úi? Deɔn ma bedɔ ní ma mae buiɔ ũ ké mà gbasá mà gɔ n né zá úi?

¹⁹ Ké Melabu kà wà kpa Davidiwa, ɔ Saulu aà kpà Meɔla gbé Adielíwa.

²⁰ Saulu nenɔe Mikali ye Davidizi. Ké wà yápi ò Saulue, à kèè na

²¹ à mè: Má aà kpawàe, i gɔè bai ũ, Filitéɔ i aà de. ɔ a ò Davidie: Nyɔ ma né pàle e n se sa.

²² ɔ a ò a íwaɔne: A yá'o Davidie asii guu, à oè aà yá kàmagu, mé ma íwaɔ yeaazi pii. Aà ma nenɔe sé.

²³ Aà íwaɔ yápi kà Davidie a swáwa, ɔ a òné: Gɔa kiane zá ũ á yá aa nee? Táaa taasiden ma ũ.

²⁴ Ké Saulu íwaɔ sù, aa Davidi yápi sèle síuè.

²⁵ ɔ Saulu mè: A oè má ye ànsue pɔeio, sema aà tɔsimée ma ibee Filitéɔwa, i sume ní ní gyafɔɔ mèn basɔo. Ale e Filitéɔ aà dee.

²⁶ Ké íwapio yápi dàu a síu Davidie, gɔa kiane zá ũ kèè na sa. E nɔpi seɔɔ àò gé kái,

²⁷ Davidi ní a zīgɔɔ fèle gè Filitéɔ dède gbēɔn ɔaa do, ɔ à sù ní ní gyafɔɔ, a kpà kíawa pii, ké à e gɔ aà né zá ũ yáí. ɔ Saulu a né Mikali kpawà nɔ ũ.

²⁸ Ké Saulu è màa, a dɔ̀ ké Dii kú ní Davidioe, mé a né Mikali yeaazi,

²⁹ ɔ aà vɔakeaè káfi, à gɔ̀ aà ibee ũ e à gè gàò.

³⁰ Gɔɔ pɔ Filité kíaɔ bɔle gè zikai, Davidi í saase de Saulu íwa kɔniɔlae, ɔ à tɔbò maamaa.

19

Saulu Davidi wea

¹ Saulu ò a né Yonatáae ní a íwaɔ pii aa Davidi de. Ama Yonatáa yeaazi à kè zài.

² ɔ à aà gbà laai à mè: Ma mae lé n wee. Nyɔ nzla kúa dɔ zia kɔɔ. Ulekli weele nyɔ kuu.

³ Má bɔ wénkpe ní ma maeo, wí ze gu pɔ n ulɛu. Má n yá'òè. Lá a òmɛɛ, mí onɛ.

⁴ ɔ Yonatáa gɛ Davidi maabò a maeɛ à mè: Baa, rísu váike n zòblena Davidiɛo, asa i váie kɛnɛo. Aà yákeɔ ài vɛne maamaaɛ.

⁵ Ké à Filitɛpi dɛ, à gí a wɛniɛ, ɔ Dii tò wa zɪ zɔɔ blè wápii. N è, ɔ n pɔ kèna. Bóyáí ní ye váike yáesaidepie n àà dɛ pái?

⁶ Saulu aà yámà, ɔ à legbè à mè: N Diio wa aà dɛo.

⁷ A gbɛa Yonatáa Davidi sísí à yápi siuɛ píi, ɔ à gɛ n Davidio Saulu kíi, ɔ àlɛ zíkɛɛ lán yáawa.

⁸ Zí èa fɛlɛ, ɔ Davidi gɛ zíkai ní Filitɛɔ. A síngu à zìblémá dúuduu, ɔ aa bàalèè.

⁹ Dii tò Saulu táa pásípi èa dèdɛ gɔɔ pɔ a zòlɛa a kpéu. A a sɔna kúa, ɔ Davidi lɛ a mɔɔnalèè.

¹⁰ Saulu wɛɛlɛ à Davidi paò à naaa ní gɪo. Ké à èè, ɔ sɔnapi gɛ gí pà.

Gwáasína bee ɔ Davidi bàalè tà.

¹¹ ɔ Saulu gbɛɔ zɪ Davidi bɛ aa aà dádá, aai aà dɛ kɔɔ, * ɔ à na Mikali aà gbà laai à mè: Tó ni bàasi gwááo, wa ní dɛ ziaɛ.

¹² ɔ Davidi bò fenentiú, Mikali aà gbàɛ ní bao zíle, ɔ à bàalè gèzɛa.

¹³ ɔ Mikali táa† sɛ wùlɛ líiwa, à blè báa sɛ kà táapi mia, ɔ à zwáa kúa.

¹⁴ Ké Saulu gbɛɔ zɪ Davidi kúí, Mikali mè àlɛ gyákeɛ.

¹⁵ ɔ Saulu èa gbɛɔ zɪ Davidi gwai, a òné: A aà sé ní a líio sánu, à suomɛɛ mà dɛ.

¹⁶ Ké aa gɛ kpéu, táapi ɔ aa è líiwa, blè báa kuwà a mia.

¹⁷ ɔ Saulu Mikali là à mè: Bóyáí n bɔ ma kpe n ma ibɛɛ gbàɛ à píliá màai? Mikali wèwà à mè: A òmɛɛ mà to à gèzɛaɛ. Tó ma gí, á ma dɛɛ.

¹⁸ Ké Davidi bàalè gèzɛa, à gɛ Samuéli gwai Lama. A yá pɔ Saulu kèɛ dàu a siuɛ píi, ɔ aa gɛ zòlɛ Naio sánu.

¹⁹ Ké wa ò Sauluɛ, Davidi ku Naio Lama,

²⁰ ɔ Saulu gbɛɔ zɪ aà kúí. Ké aa kà we, aa lè ànabi gáli lé ànabikekɛ, Samuéli kú ní guu an dɔaana ũ. ɔ Lua Nisína dí zínapiɔnɛ, aalɛ ànabikekɛ sò.

²¹ Ké wa ò Sauluɛ, ɔ à gbɛpáleɔ zɪ, ɔ aa ànabikekè màa lɔ. Saulu èa gbɛɔ zɪ a gɛn àaɔdeí, ɔ aa ànabikekè màa lɔ.

²² ɔ Saulupi fɛlɛ lé gé Lama azíla sa. Ké à kà lɔɔ zɔɔ pɔ kú Seku saɛ, à gbɛɔ là à mè: Samuéli ní Davidio ku má ní? ɔ wa òè: Aa ku Naio Lama.

²³ Ké àlɛ gé we, ɔ Lua Nisína dí aàpie sò, àlɛ gé, àlɛ ànabikekɛ e à gɛ kàò Naio Lama.

²⁴ A a pɔkasaò bòala, à ànabikekè Samuéli wáa. Gɔɔ bee fáanɛ ní gwáasínao píi lɔ wùlɛa puizie. A yáí tò wí mɛ: Saulu ku ànabiɔ guu sò nɛɛ?‡

20

Davidi ní Yonatáao

¹ Davidi bò Naio Lama à bàalè gɛ Yonatáa lè, ɔ à aà là à mè: Bó má kèi? Dàa kpele má kèi? Váí kpele má kè ní maeɛ ɔ àlɛ ma wéi?

² A wèwà à mè: Gyaú! Nyɔ gao. Gwa, ma mae líɔ yáɛ kɛ à gí káimɛɛ ma swáwao, yázɔɔ ge a yɔɔnan nò. Ma mae aɔ yá bee taa kɛ à gí oimɛɛ? Màa no bá!

³ ɔ Davidi ò lɔ: N mae dɔ sáasá kɛ n ma wɛgwàɛ. A yáí i to n yápi màò, kɛ n pɔ su yao yáí. N Dii kuao ní n kuao má kú ga lézɛ.

* 19:11 Sou 59 † 19:13 Táapiá lí pɔ wa à lán gbɛnazínawaa. ‡ 19:24 1Sam 10.10-12

4 ɔ Yonatāa òè: Yá pò ní gbèaa pii má kene.

5 ɔ Davidi òè: Gwa, moɔ dafu dikpe ku zia. A kù mà zòle mà poble ní kíaoe. To mà ge ulɛ sɛu e zia bàasi oosi.

6 Tó n mae ma gbae, oè ma zé gbèama ma ge ma be wéleu Beteleu zeazeae, ké ma bedeo pii lé sa pò wí o wé ní wéo o we yáí.

7 Tó à mè à maae, máo aafia, áma tó aà pò pà maamaae, ñyɔ dɔ ké yāvái à zèò à kemee we.

8 Gbèkeke mapi n zòblenae, asa n yāyèmanɔ ní Dii dɔaoe. Tó má tàae vɪ, ma de nzia. Nsu ma kpa n maewao.

9 ɔ Yonatāa mè: Gyaú! Tó má dɔ ké ma mae zèò à vāikenee, má oneo lé?

10 ɔ Davidi aà là à mè: Tó n mae sù yāpāsí òne, déme a omeei?

11 ɔ Yonatāa òè: Mò wà gé sɛu. ɔ aa bòle gè sɛu mípla.

12 ɔ Yonatāa mè: N Dii Isailio Luao, e zia bàasi maa'i má a mae lé mà gwa. Tó n yá kaaàgu, má lékpāsakene.

13 Tó ma mae ye vāikenee, mé mi lékpāsakene ma n gbae n ta aafiao, Dii yāpāsikemee bèebèe. Dii kunnɔ lá a kú ní ma maeo yāawa.

14 Tó ma su má kue, gbèkekeemee lá Dii í kewa. Tó ma su ma gae sɔ,

15 n gbèke su láa ní ma bedeo bauo, baa tó Dii tò n ibeeo láa dúniau.*

16 Maa Yonatāa yāyè ní Davidio, ɔ à mè: Dii fiabo n ibeene.

17 ɔ Yonatāa tò Davidi à a legbèe lo ké a yeaazi yáí, asa a yeaazi lá azia wēniwae.

18 ɔ Yonatāa òè: Mò dafu dikpe ku zia. Tó wi gbèe e n kilauo, wa n gbae.

19 Zia bàasi gé ulɛi gu pò n ulɛu yápi daalegɔɔ, níɔ ku gbe pò de kɔɔ ũ sae we.

20 Má kazu gbepi sae wén áaɔ, lándɔ mále pò gbáwa,

21 mí negɔenaee zí aà ge kapi weele. Tó má òè, kaɔ ku aà kpe, aà séle moɔ, ní mɔ, asa ní Dii ñyɔ aafiae, kai kuo.

22 Tó má òè kaɔ ku aà ae sɔ, géí, asa Dii mé n gbae.

23 Yá pò wá yè ní kɔo sɔ, Dii mé aɔ de yápi seelade ũ gɔɔpii.

24 ɔ Davidi gè ùle sɛu. Ké moɔ dafu bò, kí zòle pobleai.

25 A zòle a zòlekli gí sae. Yonatāa zòle aà ae, mé Abinee ku aà sae. Davidi zòlekli sɔ, gbèe ku weo.

26 Saulu i yāe o zibeezío, asa àle e yāe mé aà lè, à gbālè, bee mé gíè.

27 Ké a gu dò moɔ gɔɔ plaade zí, Davidi zòlekli gi da giie, ɔ Saulu a né là à mè: Bóyái Yese ne'i moɔ pobleio za gíai?

28 ɔ a òè: A zé gbèaa, à gè Beteleue.

29 A mè mà tò à gé, asa a bedeo lé sa'o wélepiue, ɔ a vñi òe à mɔ. A mè tó à kèmee, mà a gbae à gé a vñio gwai. A yáí tò i moɔ pobleinnɔ.

30 ɔ Saulu pò pà Yonatāazi à mè: Né faasai swágbāade! Má dɔ ké n ze ní Yese néo. N widá nzia ní n daowa.

31 Tó Yese népi ku wēni guu, ñyɔ e n kpalableo. Gbèc zí aa aà kú suomee tia. A gae we.

32 ɔ Yonatāa aà là à mè: Bóyái a gaii? Bó a kèi?

33 ɔ Saulu Yonatāa gbá ní sɔnao à e de, ɔ Yonatāa dɔ sa ké a mae zè ní Davidi deaoe.

34 Yonatāa fɛle gò pobleaa ní pɔfɛo, i poble moɔ gɔɔ plaade zípio, asa aà nòse yá Davidi yá musue, ké aà mae aà díle yáfúu yáí.

35 Ké a gu dò, Yonatāa bò gè Davidi lei gupiu. Negɔenaee teaazi.

* 20:15 2Sam 9.1

36 ɔ a ò népiɛ. Bàale n̄ gé le. Má kazu, ní wɛɛɛ. Ké népi bàalè lé gé, ɔ Yonatāa ka mà aà mía.

37 Ké népi kà gu pò Yonatāa ka gbàɛpiu, ɔ à lezù népizi à mè: Kapiɔ ku n aɛ le.

38 ɔ Yonatāa ɛa lezùààzi lɔ à mè: Gé kpakpa, r̄isu zeo. ɔ népi kapiɔ s̄ɛle à sùò a diiɛ.

39 Népi yápi d̄so, sema Yonatāa r̄ Davidio.

40 ɔ Yonatāa a ḡs̄keɔɔ kpà népiwa à mè: Si n̄ taò be.

41 Ké népi tà, Davidi f̄ɛle ḡɛm̄id̄ok̄i oi, à mè kùle Yonatāaɛ ḡɛn àaɔ, à wùle a gbɛɛu. ɔ aa lep̄ek̄ɔwa, aa ɔɔl̄b̄ m̄pla m̄pii, Davidi pò mé k̄è zài.

42 ɔ Yonatāa òè: Gé aafia, asa wa legb̄è n̄ Dii t̄so wa mè, Dii mé wá seelade ũ ma buiɔ n̄ n buiɔ z̄anguo e ḡɔɔpii.

21

Davidi kua Nɔbu

1 Davidi b̄ò we, ɔ Yonatāa ɛa tà be.

2 Ké Davidi lé gé sa'onkia Aimeleki k̄i Nɔbu, Aimelekipi b̄ò ḡè daiaàle. Via aà kù, ɔ à aà là à mè: B̄óme tò n̄ be ndo gb̄ɛe kunn̄o ni?

3 Davidi w̄èwà à mè: Kí mé z̄id̄ám̄ɛ, à mè másu to gb̄ɛe yá pò a d̄ilem̄ɛɛ à ma z̄i kei d̄so. ɔ wa gud̄òk̄ɛ n̄ ma íwaɔ aa d̄oam̄ɛɛ.

4 Ble kpele n̄ ví la tiaí? Ma gba p̄ɛe m̄èn s̄oo ge pò pò n̄ ví pii lé.

5 ɔ sa'onkiapi mè: P̄ɛe p̄a kuo, sema pò pò wa k̄ale Luaɛ bàasio. Tó n gb̄éɔ gb̄áɛa n̄ɛ yá musuo,* má kpama.

6 ɔ Davidi òè: M̄aaɛ, wá wáz̄la k̄ua n̄ɛɔ yá musu, lá wi ke wà gbas̄a da z̄ikaz̄eɔwa. Ma gb̄éɔ p̄ò gb̄áɛao. Baa ḡɔɔ pò wáɛe p̄ɛa t̄aa'o, aalio gb̄áɛao, belenke tá pò wáɛe o gb̄a.

7 ɔ sa'onkiapi Lua p̄ɛe s̄è a kp̄awá, asa p̄ɛɛe ku weo, sema pò pò wa k̄ale Luaɛpi.† Wí p̄ɛpi se Dii aɛɛ, ɔ wí a leúk̄p̄ake n̄ p̄ɛɛ dafuo.‡

8 Saulu íwae ku we ḡɔɔpi, aà t̄ón Doegu. Eɔb̄u buie, aàpi mé Saulu s̄ad̄anki ũ.

9 ɔ Davidi Aimeleki là à mè: N s̄óna ge f̄ɛnda ví laa? Mi e ma a f̄ɛnda ge ḡs̄keɔɔɛ s̄eo, asa kí z̄ipi d̄ám̄ɛɛ zeazeaɛ.

10 Sa'onkiapi w̄èwà à mè: Filit̄é pò n̄ d̄è Ela guzul̄eu Goliati f̄ɛnda gwa ke. A ku sa'o'ula kpe, zw̄aa f̄ifiwa. Tó n̄ yei, sé, asa a p̄ale ku la l̄oo, sema bee. ɔ Davidi mè: Kpaa, a s̄aa kuo.

Davidi f̄andek̄ɛka

11 Davidi bàalè Sauluɛ z̄ibeez̄i, à tà Gata kí Akisi k̄i.

12 ɔ Akisipi íwaɔ òè: Isaili b̄usu kí Davidin weo lò? Aàpi ɔ wí ɔw̄a wí lesi aà yá musuo lò? Wí me:

Saulu gb̄éɔ d̄èd̄e àa s̄ooɛ (1.000),

Davidi s̄s̄ àaas̄oɔo leɛ kwi (10.000).

13 Yápi Davidi kù gb̄aa, àɛ víake Akisiɛ maamaa.§

14 ɔ à az̄la lile, àɛ f̄andek̄e ke n̄ wáa. A ɔgb̄e ḡal̄egale b̄iib̄ole gbaɔwa, a tò lé'í dà a lekpea.

15 ɔ Akisi ò a íwaɔn̄ɛ: A gwa! Gb̄épiá f̄andek̄e. B̄óyáí a aà s̄è a m̄oai?

16 f̄andek̄e k̄ès̄aaɛ, ɔ a gb̄épi s̄è a m̄ooa aà f̄andek̄e kem̄ɛɛa? A e ḡe ma uao.*

* 21:5 Lev 15.18 † 21:7 Mat 12.3-4 ‡ 21:7 B̄oa 40.22-23 § 21:13 Sou 56 * 21:16 Sou 34

22

Saulu Nɔbu sa'onao dede

1 Davidi bɔ we, a baalɛ a gɛ gɛ Adulaɯ gbɛ'eu.* Kɛ aà vliɔ n aà de bedɛɔ aà bao mà, aa gɛ aà lè we.

2 Yá'ɔmadeɔ n fladeɔ n gbɛ pɔ yá lé kánguɔɔ kàaaaazi pii, ɔ a gɔ n dɔaana ũ. Aa kà gbɛɔn ɔaa pla ta.

3 Bɔa za we Davidi gɛ Mizipa, Mɔabu bɩsuu, a ò Mɔabuɔ kíaɛ: Ma mae n ma dao gba zé aao kunnɔ e mà dɔ lá Lua a kemɛɛ.

4 ɔ a n tó n Mɔabuɔ kiao we. Aa kuaanɔ gɔɔ pɔ Davidi ku sɛgbɔu.

5 Bee gbɛa anabi Gada mò yá'ò Davidie a mɛ: Nsu n̄yɔ ku sɛgbɔu ɔo. Ea ta Yuda bɩsuu. ɔ a fɛle gɛ Eletu likpɛu.

6 Ziewa Saulu zɔlea baali gbáu Gibea sɩsɩ musu. A a sɔna kúa, aà iwao liaaaaazi pii. ɔ a mà wà Davidi n gbɛ pɔ kuaanɔ kúkí dɔ.

7 ɔ a ò a iwapiɔnɛ: A Bɛyámɛɛ buiɔ, a ma yáma ápii. Yese né a buaɔ n vɛɛbuɔ kpáwáɛ? A á dile zlgɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ ge gbɛɔn basɔbasɔɔɔ dɔaanaɔ uɛ?

8 Ápii a lekpaalmaziɛ. Kɛ ma né yáyè n Yese néo, á gbɛɛ i omɛɛo. A gbɛɛ i wɛnadɔmɛɛo. I kámɛɛ ma swáwa kɛ ma né ma iwapi nɔsɛ fɛle aà ma we, lá àlɛ ke tiaɛwao.

9 Eɔɔɔ bui Doegu kú n Saulu iwao we, ɔ a mɛ: Ma Yese né è, a mò Aitubu né Aimeleki kɩi Nɔbu.

10 A yáe wɛɛle kɛɛ Diiwa, ɔ a kùsua kpáwà n Filitɛ bui Goliati fɛndao.†

11 ɔ kía gbɛɔ zɩ aa sa'onkia Aimeleki sɩsi n a de bedɛ pɔ de sa'onao ũ Nɔbuɔ pii. ɔ aa mò kía kɩi n̄pii.

12 ɔ Saulupi òɛ: Swákpa n ma, Aitubu né. A wèwà a mɛ: Ma swá wè, Baa.

13 ɔ Saulu aà là a mɛ: Býyai mpi n Yese néo a lekpaalmazii? Býyai n ble kpáwà n fɛndao, n yáe wɛɛle kɛɛ Luawa, kɛ aà felemanɔ aà ma we, lá àlɛ ke tiaɛwai?

14 Aimeleki wèwà a mɛ: N iwao guu pii, dé náai mé kà Davidiwai? N né záɛ, nzia dɔanaɔ kíaɛ. A tɔbɔ n be.

15 Mi wɛɛle kɛɛ Luawa yáao lé? Kai! Baa, n̄su yáɔɔ mapɩ n zòblenawao ge ma de bedɛɔ, asa má yáe dɔ yápi musuo, baa yɔɔ.

16 ɔ kipi òɛ: N gae, mpi n n de bedɛɔ pii.

17 ɔ a ò dɔai pɔ kú wɛɔnɛ a mɛ: A fɛle a Dii gbàgbanaɔ dede, asa an ɔ ku Davidi yáue. Aa aà baalea yá dɔ, ɔ aai omɛɛo. Ama aà iwapiɔ i we ɔsɛ aa Dii gbàgbanaɔ dɛdɛo.

18 ɔ kipi ò Doegu: Fele n sa'onapiɔ dede. ɔ a fɛle a n dede gɔɔ. A baabaa sa'o'uladanapiɔ dɛdɛ gbɛɔn basiiɔsɔo.

19 ɔ Saulu èa sa'onapiɔ wɛle Nɔbudeɔ dɛdɛ ɔ, gɛɔɛ n nɔɔɛ n né gbáaɔ n nɛtɛnaɔ n zuɔ n zàa'lnaɔ n são. Wà n dɛdɛ n fɛndao n̄pii.

20 ɔ Aimeleki né do pillimá, aà tɔn Abiataa. A baalɛ a gɛ tɛ Davidizi.

21 A ò Davidie, Saulu Dii gbàgbanaɔ dɛdɛ piiɛ.

22 ɔ Davidi òɛ: Kɛ ma Eɔɔɔ bui Doegu è we gɔɔ bee, má dɔ sáasá kɛ a o Saulue. Taaeden ma ũ n de bedɛɔ gagaa pii yá musu.

23 Nyɔ kumanɔ. Nsu to vía n kúo. Gbɛ pɔ lé n we lé ma we sɩɛ. Yáe a n le ma zɔlo.

* 22:1 Sou 57, 142 † 22:10 Sou 52

23

Davidi Keiladeɔ misia

1 Wa ò Davidiɛ wà mè: Gwa, Filitɛɔ lé zɪka ní Keiladeɔ, aale ní pówenaɔ naaa.

2 ɔ Davidi gbèa Diiwa à mè: Mà gé lélei Filitɛpiɔwa yà? ɔ Dii òè: Gé léleimá, ní Keiladeɔ misí.

3 ɔ Davidi gbéɔ òè: Lá vía lé wá kú Yuda búsuu la, wá fɔ gé zɪkai ní Filitɛɔ Keilae?

4 Davidi èa gbèa Diiwa lɔ, ɔ Dii òè: Fele gé Keila, asa má Filitɛɔ nane n ɔzɪ.

5 ɔ Davidi gè Keila ní a gbéɔ, à zɪkà ní Filitɛɔ, ɔ à ní pɔtuɔɔ símá. A Filitɛɔ dède dasidasi, à Keiladeɔ misí.

Saulu pélea Davidizi

6 Ké Aimeleki né Abiataa baalè, àle gé Davidi kí yáa, a a sa'o'ula kúae, ɔ à gè ò Keila.

7 Ké Saulu mà Davidi gè Keila, à mè: Lua gíààzie, ɔ à àà nàmee ma ɔzɪ, asa à azɪa kàka wéle bídeue.

8 Saulu a zlgɔɔ káaa píi aa ge koezɔ Davidi ní a gbéɔzi Keila.

9 Ké Davidi mà Saulu lé wáikpaafano, ɔ a ò sa'ona Abiataae aà mó ní sa'o'ulao.

10 ɔ Davidi mè: Dii Isailiɔ Lua, mapi n zòblena, má mà Saulu lé zeweele à mɔ Keila à wélee beepi dúuzɔ ma yáí.

11 Keiladeɔ ma kpawà yà? Saulu a mɔ la lá má màwa yà? Dii Isailiɔ Lua, o mapi n zòblenae. ɔ Dii òè: A mó.

12 ɔ Davidi aà là lɔ: Keiladeɔ ma kpawà ní ma gbéɔ yà? ɔ Dii mè: Aa á kpawàe.

13 ɔ Davidi ní a gbéɔ fele, aa kà gbéɔn òaa àaɔ taawa. Ké aa bò Keila, ɔ aa gè gu pɔ aa yei. Ké Saulu mà Davidi bɔ Keila, i gé we lɔo.

14 Davidi ku zegiklɔɔ gbáau Zifi búsu gbèstɪsɪdeu. Lá gu lé ò Saulu íb aà wee, àma Lua i Davidi nae aà ɔzɪo.

15 Gɔɔ pɔ Davidi ku Zifi búsu líkpeu, a mà Saulu ní aà gbéɔ lé mó a dei.

16 ɔ Saulu né Yonataa fele gé Davidi lè za líkpepiu, à aà gbà sɔ ní Lua tɔo.

17 A òè: Nsu to vía n kúo, asa ma mae a e okámao. Mmɛ ríyɔ kible Isailiɔwa, mapi sɔ míb de n plaade ũ. Ma maepi bee dɔ se.

18 ɔ aa yáyè ní kɔo nípla Dii ae. Davidi ku líkpeu we, ɔ Yonataa tà be.

19 Bee gbèa Zifideɔ gè Saulu lè Gibèa aa mè: Davidi ulea wá búsu sègbāu. A ku líkpeu Hakila sɪstɔɔleu Yesimɔ gɛɔmidɔkɪ oi.*

20 Kí, gɔɔ pɔ ní yei píi, mɔ we, wí aà kpama.

21 ɔ Saulu mè: Dii báaadaágu, ké a ma wénagwà yáí.

22 A tá, í ea sɔuke. A gu pɔ í gèu gbèagbèa ní gbé pɔ aa aà èɔ, asa má mà wá mè aà ɔnɔá ɔnɔ no.

23 A gbèagbèa ké à e à aà ulekɪɔ dɔ píi, í ea mɔ ma le mà a sáasá ma, mí géáno. Tó a kú á búsuu wee, má kpálekèaàzi Yuda buiɔ guu píie.

24 ɔ aa dázɛu aa dɔaa Saulue Zifi. Gɔɔ bee sɔ Davidi ní a gbéɔ ku Maɔni gbáau sè pɔ kú Yesimɔ gɛɔmidɔkɪ oi.

25 Ké Saulu ní a gbéɔ lé mó kpálekèiaàzi, à a baomá, ɔ à píla gbèpiwa, a ku Maɔni gbáau. Ké Saulu mà, ɔ à pèleaàzi Maɔni gbáau we.

26 Saulu be gbèstɪsɪ kpele, Davidi be a kpela, aale olo'olobo aale bàale Saulue. Gɔɔ pɔ Saulu ní a gbéɔ lé lia Davidiɔzi aa ní kú,

27 ɔ gbèe mò baokpá Saulue à mè: Ke kpakpa, Filitɛɔ mò lélei wá búsuwa.

28 ɔ Saulu zè pélea Davidizie, à gè Filitɛɔ lei. A yáí tò wí me gupie Kɔkpaalegbè.

* 23:19 Sou 54

24

Davidi gia Saulu deai gbè'eu

1 Bee gbea Davidi bò we à gè zòle sēgbāu, gu pò wí me Engedi.

2 Ké Saulu sù ní Filitēo yaaò, wa òè Davidi ku Engedi gbáau.

3 Ǿ à Isaili zīgō sèle gbēon òaa gēo, à dàrínō zéu kpálekēi Davidiozi gu pò wí me Tueo gbèslí.

4 Ké à kà são kaa pò kú zé sae kíi, à gbè'è è we, 5 à gèu bílikpekēi. Davidi ní a gbéō sō aa ku gbè'epiui za a léwa.*

5 Ǿ Davidi gbéō òè: Gwa, gōo pò Dii mè á n ibeε nane n ɔzɪ n̄ yákeè lá ní yeiwan gbá. Ǿ Davidi fēle tēεε, à Saulu ulada lé zò aà sae.

6 A gbea Davidi làasoo lé íadawà Saulu ula lé pò a zòpi yáí,

7 a ò a gbéone: Kai! Dii su to mà yá bee taa ke ma dii pò á kpáεo. Má ɔkãwàò, asa Dii mé aà kpá kía ú.

8 Davidi a gbéō lèlè ní yápi yáí, i to aa Saulu dèo. Ké Saulu bò gbè'eu, àle gēzεa,

9 5 Davidi bò gbè'epiui à lezuaazi à mè: Ma dii kí! Ké Saulu líli à a kpe gwà, 5 Davidi kùle à a mipèlèè.

10 Ǿ a ò Sauluε: Tó wà mè ma vāi ò ní musu, bóyāi ni síi?

11 Gwa! N wé è gbá lá Dii n nameε ma zɪ gbè'eu. Wa òmεε mà n de, 5 ma n wēnagwà, ma mè má ɔkã ma diiwao, asa Dii mé aà kpá kía ú.

12 Gwae Baa! Gwa, má n ulada lé kúa ke! Ma n ula lé zò, āma mi n deo. N dō sa ké má vāi ge íi kũannōo. Mi tãaekεnεo, 5 níle ma we.

13 Dii mé a yágōgōwēε, i tōsimameε, āma mapi, má ɔkãmao.

14 Lá wà yáasiké za ziwa wà mè: Yāvāi í bō vāikεnao kíie. Má ɔkãmao.

15 N Isailio kía, dé yáí n bōii? Dé níle péleaazii? Gbē ge yá? Kōtē yá?

16 Dii mé a ma yá gwa, i yágōgōwēε, i yānakpaa, i zεmano, i ma bō n ɔzɪ.

17 Ké Davidi yá bee ò Sauluε a làa, Saulu mè: Ma né Davidi, n bōon wee? Ǿ Saulu wii pàle à ɔɔlò.

18 A ò Davidie: N yá na demala, asa vāi má kēne, 5 n fiabòmεε ní maaò.

19 N maa pò ní kēmεε ò tia. Ké Dii ma nane n ɔzɪ, ni ma deo.

20 Tó gbé bò a ibeεwa, í to aà ta aafiae? Dii maa pò ní kēmεε gbā fiabone.

21 Má dō sa ké n̄yō gō kía ú, n̄o kible Isailiowa.

22 Legbēmεε ní Dii tōo, ké n̄yō ma bui kaaleo, n̄yō ma de bεdeo tō midεo.

23 Ǿ Davidi legbè Sauluε. Ké Saulu tà be, 5 Davidi ní a gbéō èa aa tà sēgbāu.

25

Nabali gia ònlekei Davidie

1 Samueli gā, 5 Isailio kãaa pii, aale ɔɔlò aà gaa yá musu, 5 wà aà v̄i a bε Lama. Bee gbea Davidi gè Palana sēu.

2 Maoni gbēε ku, a bōole v̄i Kaameli we. Ǿde sae, a são v̄i mèn òaa gēo ní bleo mèn òaa ɔɔo. Ǿ à n̄p̄o Kaameli a são kākēlele.

3 Aà tón Nabali,* aà na tón Abigaili. Nōepi laai v̄i mé aà kákaa maa, āma aà gōpi pásí mé aà yákeao d̄b̄o v̄io. Kalebu buie.

4 Gōo pò Davidi ku sēu, a mà Nabali mò a são kākēlele.

5 Ǿ à a íwao zì gbēon kwi, a ònè: A fele gé Nabali kíi Kaameli, í fōkpawámεε,

6 í oè à me: Lua n dō ní aafiao ní n uao ní n gbéō pii.

* 24:4 Sou 142 * 25:3 Bee mè mísaide.

7 Má mà n mɔ́ ní sákákèelenaɔ. Ké n sādánaɔ kúwanaɔ, wi ladamáó, mé an kua Kaameli guu, pɔe i késámáó.

8 N n zíkɛnapiɔ la, aa onɛ. Ma íwaɔ wɛgwa, asa dikpe zíɛ. N zòblɛnapiɔ ní mapi n néo wá gba pɔ́ pɔ́ ní è.

9 Ké Davidi íwapiɔ ká, aa yápi sèlɛ síu Nabaliɛ ní Davidi tso, ɔ́ aa sòaaázi.

10 ɔ Nabali ònɛ: Dén Davidi úi? Bón Yese népi úi? Zo pɔ́ aa kè ní diiwa gbáɔ dasi.

11 A ye mà a pɛɛ ní ma ío ní nɔɔ pɔ́ má dɛ ma sákákèelenaɔ nɛo sɛlɛ mà kpa gbé pɔ́ má ní bókli dsoɔwa yà?

12 ɔ Davidi gbéɔ èa dàzɛu aa tà. Ké aa ká, aa yápiɔ sèlɛ síuè píi.

13 ɔ Davidi ò a gbépiɔnɛ: A baade a fɛnda loo. ɔ an baade a fɛnda lòo ní Davidipio sɔ. Gbé pɔ́ gè ní Davidioɔ ká àaa pla taa, ɔ gbɛɔn àaa do gò ní asoɔ.

Abigaili awakpaa Davidiɛ a zà Nabali yá musu

14 A mɔ́ lè zíkɛnapiɔ do ge ò Nabali na Abigailiɛ à mè: Davidi gbéɔ zì aa bò sɛu, aa mɔ́ fɔkpà wá diiwa, ɔ à pàlamá.

15 Gbépiɔ sɔ́ aa maakèwɛɛ maamaaɛ, aai ladawáó. Wá kuarínɔ sɛu guu, pɔe lí késáwáó.

16 Gɔɔ pɔ́ wálɛ sádá ní sae fáane ní gwáasíno píi aaɔ liaawázi lán bíiwaɛ.

17 Láasooke yá pɔ́ níyɔ kɛwa, asa aa zèò wá wáikɛ wá diiɛ ní aa uadeɔ píiɛ. Aapi maao, líi gbé yá'onɛ mao.

18 ɔ Abigaili pɛɛ náaa kpakpa mèn àaa do ní wɛɛo tùu pla ní sá pɔ́ wa kèkɛɔ mèn sɔo ní pówɛna kpasaaɔ pɛn sɔo ní wɛɛbɛ káaɔ mèn basɔo ní kaadɛmbɛ gií káaɔ mèn àaa do, aa yè zàa'lnaɔnɛ.

19 ɔ a ò a zíkɛnaɔnɛ: Aɔ dɔaa, máó té á kpɛɛ. I yáe o a zà Nabaliɛo.

20 ɔ a di a zàa'lna kpe, àlɛ pila sístíwa. Ké à bò sístí kpe, à kpáaú ní Davidio, àlɛ pila sístíwa sɔ́ ní a gbéɔ, aalɛ mɔ́.

21 Davidi lé o a gbéɔnɛ: Ma gbépi pɔ́ dɔ̀àè sɛu pàɛ. Wi aà pɔe sɛo, ɔ à maa fiabòmɛɛ ní wáio.

22 Tó ma aà gɛɛe tò bɛɛ e gu àò gé dɔi, Lua yápásíkɛmɛɛ bɛɛbɛɛ.

23 Ké Abigaili aà è, ɔ à pila a zàa'lnawa kpakpa, à kùlɛ Davidiɛ à wùlɛ a gbɛɛu.

24 ɔ à kùlɛ aà gbází à mè: Baa, máme má tàae ví mado. Mapi n zòblɛna gba zé mà yá'onɛ. Swáɔ mapi n zòblɛna yáí.

25 Baa, Nabali maao. Nsu n àa yádao. A dɛ lá a tówáɛ. Aà tón Mísaide, mé mísaiaý ɔ́ ɔ́ kɛ. Mapi n zòblɛna sɔ́ mí gbé pɔ́ n ní zɔ́ eo.

26 Baa, lá Dii ku mé ní ku, Dii gínɛ n gbɛdɛ n tɔsi nzlaɛɛ. Dii to n íbɛɛɔ ní gbé pɔ́ aalɛ n wáí wɛɛlɛɔ gɔ́ lán Nabaliwa.

27 Tiasa Baa, gba pɔ́ mapi n zòblɛna ma mɔonɛɛ bee sí n kpa n íwaɔwa.

28 Súuukɛ ní mapi n zòblɛnao ní ma tàaeo. Dii a to n buib aà kible gɔɔpíiɛ, asa ní zíká Diiɛɛ, mé wa wáie ema bauo.

29 Baa tó gbɛɛ fɛlɛ lé pélenzi n dɛi, Dii n Lua a n wɛni dɔnɛ ní mɔgalaɔɛ, i n íbɛɛɔ wɛni dá a gbɛmau, i zu.

30 Baa, tó Dii yámaakènɛ lá à a legbèwá píi, mé à n dilɛ Isailiɔ dɔaana ú,

31 n láasoo su ladama, i n dayáu gbɛdɛa pá ge tɔsia nzlaɛ yá musuo. Baa, tó Dii maakènɛ, to mapi n zòblɛna ma yá àò dɔngu.

32 ɔ Davidi ò Abigailiɛ: Wá Dii Isailiɔ Lua sáaukpa. ɔmɛ n zí daimalɛ gbá.

33 Ma n sáaukè sɔ́ ní laai pɔ́ n ma gbao, asa míme n ma zùukè gbá, ɔ mí gbɛdɛ ma tɔsí mazlaɛo.

³⁴ Tó bee no, ní Dii Isailiɔ Lua pɔ ɡĩmɛɛ mà vǎikɛnɛo, tó ni wǎ n mɔ daimale yáao, dɔ yáa gu a dɔ Nabali ɡɔɛɛwao.

³⁵ ɔ Davidi pɔ pɔ Abigaili m̀boɛ sǐ à mè: Ka be aafia. Ma n yámà, ma yɔlaakènɛ.

Nabali gaa ní Davidi Abigalio ɛao

³⁶ Ké Abigaili kà Nabali kíi, a è àlɛ pɔnablɛblɛ lán kíawa. Aà pɔ k̀nɛna, à v̄ɛɛ gb̄ɛ̀ à kǎ. ɔ aà napi i lɛbɔ à yǎe dè baa yɔɔo e gu g̀ɛ̀ d̀ò.

³⁷ Ké gu d̀ò, v̄ɛɛ w̄ɛɛ Nabaliwa, ɔ aà na yá pɔ k̀pɛi s̄ɛlɛ siuè. ɔ s̄ɔ k̀ɛ̀aagu, à g̀ò lán gbɛwa.

³⁸ ɔɔɔ kwi taa gbɛa Dii gotɔ̀wà, ɔ à g̀à.

³⁹ Ké Davidi Nabali gaa bao mà à mè: Wà Dii pɔ z̀ɛmanɔ sáaukpa, à wí pɔ Nabali d̀aa b̀mɛɛ. A ɡĩmɛɛ mà vǎikɛ, ɔ a tò Nabali vǎikɛa wí aázla musu. Bee gbɛa Davidi gb̄ɛ̀ɔ z̀i Abigailiwa aa oè á ye aà ɛ nɔ ù.

⁴⁰ Ké Davidi iwapiɔ kà Abigaili kíi Kaameli, aa d̀è: Davidi mé wá z̀iɔma, a ye n da'uakɛ.

⁴¹ ɔ à f̄ɛlɛ k̀lɛ à a mip̀ɛlɛ à mè: Aà z̀òblɛnan ma ù, ma s̄ou mà mà a dii iwao gbá pípiné.

⁴² ɔ à f̄ɛlɛ d̄i z̀aa'ina kpe g̀òɔ. Aà nɔɛ z̀ikɛnaɔ ɡ̀ɛ̀aàno gb̄ɛ̀on s̄oo. Aa d̀àzɛu ní Davidi z̀inaɔ, ɔ à g̀ò aà nɔ ù.

⁴³ Davidi Yezɛɛ gb̄ɛ̀ Ainau k̀ua nɔ ù b. An pla nípii aà naɔnɛ.

⁴⁴ ɔ Saulu a né Mikali pɔ dɛ Davidi nɔ ù yáa kpà Laisi né Paletie, Galiu gb̄ɛ̀wa.

26

Davidi gia Saulu dɛai ɡɛn plaade

¹ Zifide g̀ɛ̀ Saulu lè Gibɛa, aa d̀è: Davidi ulɛa Hakila s̄is̄ipɔlɛu b̄ooa ní Yesimɔo.*

² ɔ Saulu g̀ɛ̀ Zifi s̄ɛu ní Isaili z̀iɡ̀ɔ gb̄ɛ̀on ɔaa ɡ̀ɛ̀o, aale Davidi wɛ s̄ɛpiu.

³ Saulu b̀ookpà zɛ saɛ Hakila s̄is̄ipɔlɛ pɔ b̄ooa ní Yesimɔo, mé Davidi ku s̄ɛu. Ké a mà Saulu l̄ɛ̀ p̄ɛɛazi,

⁴ ɔ à asiigwanaɔ z̀i, ɔ a d̀ɔ sa ké Saulu kà.

⁵ ɔ Davidi f̄ɛlɛ g̀ɛ̀ gu pɔ Saulu b̀ookpà. A Saulu ní a z̀iɡ̀ɔ d̄baana Nɛɛ ní Abinɛɛo wúlekɛi è. Saulu wúɛa b̀oo guoguo, aà gb̄ɛ̀ɔ káɛa liaaaazi.

⁶ ɔ Davidi Iti bui Aimeleki ní Zeluia né Abisaio là à mè: Déme a ɡɛmanɔ b̀ooɔpiu Saulu kíi? ɔ Abisai d̀è: Máme má ɡɛnɔ.

⁷ Ké Davidi ní Abisaio l̀bɔlɛ z̀iɡ̀ɔpiɔzi ɡwá, ɔ aa Saulu è wúɛa, àlɛ i'o b̀oo guoguo, aà s̄ona p̄ɛɛa aà mizl̄. Abinɛɛ ní a gb̄ɛ̀ɔ wúɛa liaaaazi nípii.

⁸ ɔ Abisai ò Davidie: Lua n ibɛɛ nàne n ɔz̀l̄ gb̄ɛ̀. To mà aà z̀ɔ ní s̄nao mà naaa ní tɔlɛo. Má aà z̀ɔ ɡɛn dɔɛ, i kɛ ɡɛn pla no.

⁹ ɔ Davidi d̀è: Nsu n̄ aà dɛo. Déme a ɔkǎ kía pɔ Dii kpáwa ade b̀ɔ p̄ai?

¹⁰ ɔ Davidi èa mè: Dii ku! Dii mé a gotɔ̀wà, aà ɡ̀ɔɔ pà à ɡ̀an nò, à ɡ̀à z̀ilaun nò.

¹¹ Kai! Dii su to mà ɔkǎ kía pɔ á kpáwao. Wà ɡɛ wà s̄na pɔ kú aà mizl̄ sé ní aà ituuo, wí ɡ̀ɛ̀ò z̄ɛa.

¹² Davidi s̄na ní ituu pɔ kú Saulu mizl̄o s̄ɛ, ɔ aa ɡ̀ɛ̀ò z̄ɛa. An gb̄ɛ̀e i ní eo, aa ní yá d̄ɔo, aale i'o nípii. An gb̄ɛ̀e i vuo, asa Dii mé tò í z̀ɔɔ d̄arila.

¹³ Ké Davidi b̀ua swa baale, ɔ à z̀ɛ s̄is̄l̄ musu za z̀ázá, gu yáasa daa ní z̄anguo.

* 26:1 Sot̄ 54

14 Ǿ à lezù Abineε ní a gbéǒzi à mè: Abineε yòoo! N nìle yà? Abineε wèwà à mè: Démε lé lezu kíazii?

15 Davidi òè: Negōnan n ūo lò? Gbēε kànwa Isaili bùsuue? Gbēε m̀n n dii kí dei. B́yáí nìle aà d́sao ní?

16 Ní yá d́s ní k̀eo. N Diio a ka gaaε, asa i á dii kí p̀ó Dii kpáε d́sao. Gwae! Kí s̀na ní aà ituu p̀ó kú aà mizlo ku máε?

17 Saulu Davidi ɔ̀ d̀, ̄ à mè: Davidi ma né, n ɔ̀on wee? A wèwà à mè: Ma dii kí, ma ɔ̀oε.

18 Davidi εa mè: B́yáí ma dii lé péle mapi a z̀bɔlenazii? B́ má k̀ei? B́ má ẃiwii?

19 Ma dii kí, swákpa mapi n z̀bɔlena yáí sa. Tó Dii mé n sóik̀ea, aà ma sa'oa ǵma. Tó gbēnazinaone s̀, Dii láaikemá, asa aa ma ya ma ɔ̀ Dii gbéǒ guu, aa mè má gé z̀blei dii z̀ɔonεε.

20 Nsu to wà ma de zà ní Diioo. Isaili kía b̀ k̀oɔt̄ wei lá wɔ̀ d̀na ya gb̀s̄s̄s̄ musuwa.

21 Ǿ Saulu mè: Ma duunakè. Ma né Davidi, εa su. Má íadama ɔ̀o, asa n ma wēni dà gbia gbā. S̄anaε, ma mísaiyá k̀e, ma zā yáwa maamaaε.

22 Ǿ Davidi òè: N s̀nan ke. To n íwae bua m̀ síi.

23 Dii í flabo baadeε a maake ní a náaiο musu. Dii n nameε ma ɔ̀z̄l gbāε, áma mi we ɔ̀k̀amao, ké Diipi mé n kpa kía ū yáí.

24 Lá ma n wēni bεεε d̀ gbā, Dii ma wēni bεεε d̀ máa, i ma si v́i píiwa.

25 Ǿ Saulu òè: Lua báaadangu ma né Davidi. Nȳ yāz̄o k̀e, n mi aɔ̀ daa íae fá. Ké Davidi g̀z̄ea, ̄ Saulu tà bε.

27

Davidi kua Filit̄s̀ bùsuu

1 Davidi láasookè à mè: Saulu a ma de g̀oewa. Tó mi bàalε ma ta Filit̄s̀ bùsuuo, a ɔ̀manɔ̀ nao. Tó ma bàalε, Saulu a ma wεa tó, mí ɔ̀ aà ɔ̀z̄l.

2 Ǿ Davidi fεle g̀ε Gata kí Akisi, Maɔ̀ki né k̀íi. Gbēn òaa áaɔ̀ g̀eaano.

3 Ǿ Davidi ní a gbéǒ z̀le Gata ní Akisio, baade ní a bedeo. Davidi ku we ní a na gbēon plaɔ̀, Yezeleε gbé Ainɔ̀aũ ní Kaameli gbé Abigaili p̀ó de Nabali nɔ̀ ū yáoo.

4 Ké wa ò Sauluε Davidi bàalε tà Gata, i péleaázi ɔ̀o.

5 Davidi ò Akisie: Tó n ma wegwaε, ma gba zé má z̀le guei n z̄εwiaɔ̀ do guu. Mapi n z̀bɔlena má ye m̀o kunnɔ̀ n mεεwiauo.

6 Z̄ibeez̄l ̄ Akisi Z̄ikilaga kpáwà, ̄ à g̀ Yuda kía p̀ó ū ε ní a gbáo.

7 Davidi kua Filit̄s̀ bùsuu kà wè do ní m̀o síīo.

8 Ǿ Davidi ní a gbéǒ g̀ε l̀le Gesuuɔ̀wa ní Giiziɔ̀ ní Amalekiɔ̀. Gb́piɔ̀ ku bùsupiu za z̄iε ɔ̀a za Sulu e à g̀ε p̀ε Egipiwa.

9 Tó Davidi z̄iblè bùsupi w̄leɔ̀wa, lli ḡs̄εε ge n̄oεε to b́εεo, s̄aɔ̀ ní zuɔ̀ ní z̄aa'inao ní yiongoɔ̀ ní p̀okasaɔ̀ ̄ í naaa. Tó à tà, í gé Akisi k̀íi,

10 ̄ Akisi í aà la gu p̀ó à l̀leu gbéɔ̀wa z̄ibeez̄l. Davidi í oè a gε Negεvε bùsuu, Yudaɔ̀ ge Yelameli buiɔ̀ ge Keniɔ̀ k̀íiε.

11 Davidi lí ḡs̄εε ge n̄oεε to b́εε wà suò Gatao, asa à mè: Gbēε asu wá k̀omalekε à mε má k̀ε kéwa ge kéwao. Maa ɔ̀ ke g̀o p̀ó a ku Filit̄s̀ bùsuu.

12 Akisi Davidi náaikè à mè: Isaili ye aà ǵyáio. Aɔ̀ de ma z̀bɔlena t̄ε g̀oɔ̀pii.

28

Saulu ní n̄ε welende g̀esisinao

¹ Zibeezi Filitēo ní zlgōo kàaa, aa ye gé zikai ní Isailio. O Akisi o Davidie: Asa ní dō ké mpi ní n gbéō á gemanō zikaió?

² O Davidi oè: Too, nýō e sa lá mapi n zòblena má ke. O Akisi oè: Tó màae, má n ke ma dšana ũe e gōōpii.

³ A mō lè Samueli gà kò, Isailio kàaa pii, aa sòb àa gaa yá musu, o aa aà vī a be wéleu Lama. Saulu welendeo ní gèsisinao yá Isaili búsuu.*

⁴ Ké Filitēo kàaa, aa mò bōokpà Sunēu. O Saulu Isailio kàaa pii, aa bōokpà Giliboa.

⁵ Ké Saulu Filitē zlgōo è, vīa aà kù, sō kèaagu maamaa.

⁶ A gbèa Diiwa, o Dii i wewà nana guu ge ní gbelaaof ge ní anabioo.

⁷ O Saulu o à iwaone: A noe welende gèsisina weelemee mà gé yāgbēaiwà. O aa oè: Nōe welende gèsisinae ku Endoo.

⁸ O Saulu azia lile à pōkasa pàleo dà, o à gè nōepi lè gwāasina ní a gbēon plaō sànu. A oè: To n taa mō, ní ge pō ma aà tō òne sísimee.

⁹ O nōepi oè: N dō sāsā yá pō Saulu kè. A a búsu zōi welendeo ní gèsisinaone. Bóyāi níle baikpamee wà ma dei?

¹⁰ O Saulu legbèè ní Dii tōo à mè: Má sí ní Diio wa iadama yáe bee musuo.

¹¹ O nōepi mè: Ge kpele mà sísinei? A mè: Samuelie.

¹² Ké nōepi Samueli è, à wii pàle a o Saulue: Mmenn Saulu. Bóyāi n ònkèimee?

¹³ O kipi oè: Nsu to vīa n kōo. Bó ní èi? A oè: Gyaade mà è, àle bō tōleu.

¹⁴ Saulu aà là à mè: Kpelewa a dei? A oè: Mae zie mé lé mō, a ulada daa.

O Saulu dō ké Samuelie, o à kùle à wùle a gbēu.

¹⁵ O Samueli aà là à mè: Bóyāi n iadàa, níle ma sísii? A wèwà à mè: Ma wétēa zōo èe. Filitēo mé mò zikaimano, mé Lua bō ma kpēe. Ili wea ní anabio ge nana guu bo. A yāi ma n sisi. Omee lá má ke.

¹⁶ Samueli oè: Dii bō n kpe à gō n ibee ũe, mé níle yāgbēaa sō be?

¹⁷ Dii kènè lá a dàmeē má òwae. A n bō kpalau à n gbédee Davidi kpāu.‡

¹⁸ Dii bee kènè gbā, ké ni aà yāmao yāie. Ni pōkūma pásī bōbōè Amalekiowao.§

¹⁹ Dii a Isailio ní mpio kpa Filitēowae. Mpi ní n negōeo áo kumano la zia. Dii a Isaili zlgōo kpa Filitēowa.

²⁰ Samueli yápi tò vīa Saulu kù maamaa, o à lèle a gbēu sòlòlò gōo. Aà yèēē lāa, asa i pōe ble gōo bee ge gwá beeo.

²¹ Ké nōepi mò Saulu kīi, a è gili gèaagu maamaa, o a oè: Mapi n zòblena ma n yāmà, ma azia kaikè, ma yá pō ní òmeē kè.

²² N n zòblena yāma sa. To mà ble dilene, ní ble, ké n gbāakū, ní gēze.

²³ O Saulu gī à mè: Má pòbleo. Ké aà iwaō nàewà sànu ní nōepio, o à ní yāmà. O à fēle búsuu à zōle liiwa.

²⁴ Nōepi zunēbòlò mekpaa vī dōa a be. A gè a dè gōo, o à pēeti sè a dè à kàa kèò.

²⁵ A dilē Saulu ní a iwaone. Aa blè, o aa fēle tà gwá bee gōo.

29

Filitē ktao Davidi gbaea Zikilaga

¹ Filitēo ní zlgōo kàaa Afeki, mé Isailio bōo ku Yezelee nibōnai.

* 28:3 Lev 20.27, Iko 18.10-11 † 28:6 Nao 27.21 ‡ 28:17 1Sam 15.28 § 28:18 1Sam 15.3-9

2 Filitē kíaᵛ lé gē ní n̄ zīgō gāliᵛ, an keeᵛ gbēᵛn basoᵛbasoᵛ, an keeᵛ baasᵛsoᵛ. Davidi ní a gbéᵛ tē ní kpe ní Akisiᵛ.

3 Ǿ Filitē kíapiᵛ Akisi lá à mè: Ebelue beeᵛ sᵛ be? A wemá à mè: Davidin ke. Isailiᵛ kí Saulu iwaeᵛ yáa. A gᵛᵛplakēmanᵛ. A wē kēmanᵛ se. Sea za gᵛᵛ pᵛ à mᵛ ma kīi e gbā, mi yāe ewāo.

4 Ǿ kípíᵛ kpēnekēaaᵛnᵛ aa mè: Gōepi gbae aà ta gu pᵛ ní kpàwāu. A e géwanᵛ zílauo, ké asu liaawanᵛ weo yái. Kpelewa a e ke na ní a diioi, mé i ke aà tá ní wá gbēᵛ mio bàasioa?

5 Davidi pᵛ wá lesí wá ᵛwà aà yá musun weo lò? Wá mè:

Saulu gbéᵛ dède baᵛ sᵛo (1.000), Davidi sᵛ baasᵛsoᵛ leᵛ kwi (10.000).

6 Ǿ Akisi Davidi sisi a òè: Má sī ní Diio n kemee gbēmaa ũe, mé n geamanᵛ zílau kēmee na, asa sea za gᵛᵛ pᵛ n mᵛ ma kīi e gbā, mi yāe emao. Ama ní maa kíaᵛneᵛ.

7 Ea tá ní n aafianao, ké nísu yāe ke à ke íio.

8 Ǿ Davidi Akisi lá à mè: Bó má kèi? Sea za gᵛᵛ pᵛ ma mᵛ n kīi e gbā, bó ní èai? Bóyái má e gé zikai ní ma dii kí íbeᵛᵛo ní?

9 Ǿ Akisi òè: Má dᵛ ké ní maameᵛ lán Lua malaikaewa, āma wá kíaᵛ mè nísu géwanᵛ zílauoᵛ.

10 Tó gu dᵛ, fēle kᵛᵛkᵛᵛ ní n dii Saulu zᵛblena pᵛ mᵛnᵛᵛ, í tá.

11 Ǿ Davidi fēle kᵛᵛkᵛᵛ ní a gbéᵛ, aale tá Filitēᵛ būsuu. Filitēᵛ sᵛ aa gē Yezeleᵛ.

30

Davidi Amalekiᵛ midēa

1 Davidi ní a gbéᵛ kà Zikilaga a gᵛᵛ aaᵛdezi. A mᵛ lè Amalekiᵛ mᵛ lélei Negeve búsuwa ní Zikilagao ní kpe. Aa léle Zikilagawa, aa tesᵛwà.

2 Aa nᵛe pᵛ kú weᵛ kùkù, nenᵛenaᵛ ní nᵛeᵛzᵛᵛ pīi. Aai ní gbēᵛ deo, aa ní séle aa zeᵛᵛnᵛe.

3 Ké Davidi ní a gbéᵛ kà ní be wéleu, aa è wá tesᵛwà, wá ní nᵛeᵛ ní ní negᵛᵛo ní ní nenᵛeᵛ kùkù.

4 Ǿ Davidi ní gbéᵛ pᵛ kuanᵛᵛ wiilè aa ᵛᵛᵛ e an yēᵛe làa, e aa fᵛ lé ᵛᵛᵛ lo.

5 Wá Davidi nᵛ mèn plaᵛ Ainᵛaᵛ ní Abigailio kù wá tárinᵛ.

6 Davidi wétēa è maamaae, asa wāle me wá aà pápa ní gbēᵛ wá deᵛ. Gbépii nᵛᵛe ᵛᵛkpá an negᵛᵛo ní ní nenᵛeᵛ yá musu. Davidi gbāa'è Dii a Luawa,

7 5 a ò sa'ona Abiataae: Mᵛ ní n sa'o'ulao. Ké à mᵛᵛᵛ,

8 5 Davidi yágbēaᵛ Diiwa à aà lá à mè: Mā péle gbāamᵛnedepiᵛzi má ní lea? A òè: Péleńzi, n̄yᵛ ní lee, ní n gbéᵛ suaba.

9 Ǿ Davidi dāzeu ní gbēᵛn baᵛ aaᵛ. Ké aa kà Besoo swai, gbēᵛᵛ gᵛ we.

10 Gbēᵛn baᵛ doᵛ yēᵛe làa, aai fᵛ búa swapiwao, 5 Davidi búa à pèle ní gbēwa ní gbēᵛn baᵛ plaᵛ.

11 Aa Egipi gbēᵛ è sēu, 5 aa gēaaᵛn Davidi kīi. Aa blē kpàwá a blē. Aa í kpàwá a m̄.

12 Ǿ aa kaadᵛembe gii kpàwá ní vēᵛᵛe káao mèn pla a sᵛ. Ǿ aa me sù, asa à kè fāane aaᵛ gwāasín aaᵛ pᵛblesai imisaie.

13 Ǿ Davidi aa lá à mè: Dé gbēᵛn n ũi? N bᵛ máe? Ǿ Egipi gbépi mè: Amaleki zᵛn ma ũ. A gᵛᵛ aaᵛn ke, ma dii pākpāmazie, ké mále gyáke yái.

14 Wa léle Negeve búsuwae, gu pᵛ Keletio kuu ní Yudaᵛ ní Kalebu buio, 5 wá tesᵛ Zikilagawa.

15 ɔ Davidi aà là à mè: Nyɔ̄ fɔ̄ gɛmanɔ̄ gbépiɔ̄ kɪ́ia? A wèwà à mè: Tó n lɛgbɛ̀mɛɛ ní Lua tɔ́o kɛ́ ríyɔ̄ ma deo, mé ríyɔ̄ ma kpa ma diiwao, má gennɔ̄ ní kɪ́i.

16 ɔ à gèaàno. Ké aa kà, aa ní lé aa fáaaa gupiiu, aale pɔ̀ble aale imi, aale pɔ̀nake ní pɔ̀zɔ̀ pɔ̀ aa sèlɛ Filitɛ̀o búsuu ní Yuda búsuoɔ̄ yáí.

17 ɔ Davidi síngu à ní dɛdɛ sea za oosiele e gu sía doo oosi. An gbɛ̀e i bɔ̀kɪi eo, sema èwaaso gbɛ̀on àa pla pɔ̀ di yiongo kpɛ̀ aa bàalɛ̀o bàasio.

18 Davidi gbɛ̀ pɔ̀ Amalekiɔ̄ ní kùkùɔ̄ suabà pii ní a nɔ̀ mèn plaɔ̄.

19 An gbɛ̀e i késào, néfɛ̀nen gbɛ̀zɔ̀, nɛgɔ̀e ní nɛnoɔ̄ pii. Baa pɔ̀ pɔ̀ aa sèlɛ̀o, Davidi èa pɔ̀piɔ̄ sí piíe.

20 A sàò ní zuo náaa, ɔ̀ aà gbɛ̀o pɔ̀tuopiɔ̄ kpán'aekè àa mè: Davidi pɔ̀on ke.

21 Ké Davidi kà gbɛ̀on àa do pɔ̀ an yè̀eè làa, aai fɔ̄ gèanɔ̄, aa gò Besoo swaiɔ̄ kɪ́i, aa bɔ̀lɛ̀ dáaàlɛ̀ ní gbɛ̀ pɔ̀ kuaàno. Ké Davidi sò̀nzi, à fɔ̀kpámá,

22 ɔ̀ gbɛ̀pá nòsevàiɛ̀ pɔ̀ té Davidiziɔ̄ mè: Lá aai géwanɔ̄, wá pɔ̀ pɔ̀ wá sío kee kpámá, mé i ke an baade na ní a nɛ̀o bàasio. Aa ní se tárnɔ̄.

23 ɔ Davidi mè: Ma gbɛ̀o, ásu ke màa ní pɔ̀ pɔ̀ Dii kpàwáɔ̄, asa à wá d́á, à gbáamɔ̀nɛde pɔ̀ lèlɛ̀wáɔ̄ nàwɛ̀e wá ɔ̀zɛ̀.

24 Gbɛ̀e a yá pɔ̀ á òe bee sio fá. Gbɛ̀ pɔ̀ gò aale pɔ̀o d́áa asea aɔ̀ dou ní gbɛ̀ pɔ̀ gè zɪ́lao pɔ̀e. Wá kpaalekɔ̀e sáasaa.

25 Ké Davidi yápi díle, ɔ̀ à gò ikoyá ú Isailiɔ̀ne za goɔ̀ bee e ní a gbáo.

26 Ké Davidi kà Zikilaga, à pɔ̀ pɔ̀ a sí keeɔ̄ kpàsá Yudaɔ̄ gbɛ̀zɔ̀ pɔ̀ de a gbèna úne à mè: Gba pɔ̀ á è pɔ̀ pɔ̀ wá sí Dii ibeɔ̀wa guuon we.

27 A kpàsáné Beteli ní Lamɔ̀tu Nɛgɛ̀vɛo ní Yatii

28 ní Aloeeo ní Sifemɔ̀o ní Esemɔ̀o

29 ní Lakalao ní Yelameli bui wé̀lɛ̀o ní Keni wé̀lɛ̀o

30 ní ɔ̀ɔ̀mao ní Boo'asáo ní Atakao

31 ní Hebɔ̀so ní gu pɔ̀ Davidi beu ní a gbɛ̀o pii.

31

Saulu ní a nɛgɔ̀e gagaa (1Lad 10.1-12)

1 Filitɛ̀o zikà ní Isailiɔ̀, ɔ̀ Isailiɔ̀ bàalɛ̀né, an daside gága Giliboa gbepɔ̀leu.

2 Filitɛ̀o pèlɛ Saulu ní a nɛgɔ̀ezi, ɔ̀ aa aà népiɔ̀ Yonatáa ní Abinadabuo ní Malakisuaɔ̀ dèdɛ.

3 Zí pɔ̀ wàlɛ ká Saulu sae pásikù, ɔ̀ kázunaɔ̀ aà pà, à kè'la maamaae.

4 A ò a zikabɔ̀kúnac: N n fènda wo, ní ma zɔ̀ ní ma deò. Tó màa no, gyafɔ̀dɛe beeɔ̄ ma zɔ̀, aai kò'o'omanɔ̄. ɔ̀ vía aà zikabɔ̀kúna kù, i weio, ɔ̀ Saulu a fènda sè à azía ò'oa.

5 Ké aà zikabɔ̀kúna è à gá, ɔ̀ à azía ò'o a fèndaa sɔ̀, à gèaàno.

6 Maa Saulu ní a nɛgɔ̀e gbɛ̀on àaɔ̀o ní a zikabɔ̀kúnao ní a gbɛ̀o gága sánu goɔ̀ doupi zí pii.

7 Ké Isaili pɔ̀ kú guzulɛu weɔ̀ ní ní gbɛ̀ pɔ̀ kú Yuudɛ baaleɔ̀ è ní zɪ́gɔ̀o bàalɛ̀, mé Saulu ní a nɛ̀o gága, aa bàalɛ̀ aa ní wé̀lɛ̀o tò we, ɔ̀ Filitɛ̀o mò zòlɛu.

8 Ké a gu d̀, ɔ̀ Filitɛ̀o mò, aale pɔ̀o wolo gbɛ̀ pɔ̀ gágaɔ̀wa, ɔ̀ aa Saulu ní a né mèn àaɔ̀piɔ̀ gɛ̀ è kálea Giliboa gbepɔ̀leu.

9 ɔ̀ aa Saulu mi zɔ̀ aa aà gòkeɔ̀o wòlowà, ɔ̀ aa gbɛ̀o zɪ́ aa a baokpákpa Filitɛ̀o búsuu gupiiu ní ní táakpɛ̀o.

10 Wá aà gòkeɔ̀o kálɛ táa pɔ̀ wí mɛ Asetaati kpéu, ɔ̀ wá aà gɛ̀ lòo Betesá bíiwa.

¹¹ Ké Yabesi Galadade yá p' Filitè kè Saulu epi mà,

¹² ̄ an n'eg'nao f'èlè pii, aa t'á'ò gw'áasin búu bee, aa Saulu ní a n'è g'èo bùa B'et'esá bíiwa, ̄ aa t'ò Yabesi, aa k'áteu we.

¹³ Aa ní w'á s'èlè aa v'í baali gb'áu Yabesi, ̄ aa l'eyè g'oo s'opla.

SAMUELI LA PLAADI

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee Isailio kíaɔ mide Davidi kpalablea yá bɔɔlekè.

A daaleki kí Davidi kí Saulu ní a né Yonatáao gaa wēnakè, bee gbɛa Davidi gò Yudaɔ kía ũ (1-4). Saulu néɔ do Isibose kigɔɔsoplana blè Yuda búsu gugbāntoo oi, āma ké à gā, aà gbéɔ ledoukè ní Davidio, à gò ní kía ũ 5 aa misiilè. Davidi gò Isaili bui kueplao píi kía ũ (5-20).

Wà Kí Davidi yá'ò bakúaanakesai. A zíkà ní a ibeɛɔ, buipaleɔ ní azía buiɔ píi. Wà aà gbāake ní aà busaao ɔɔwɛɛ. A Lua náai ví mé a ye Luapizi maamaa, mé aà gbéɔ yeaazi. N beeo wi aà busaa ní duuna pò a kèò ní aà uadeɔ pāpākōwao ulɛo. Ké ānabi Natāa Davidi duuna bɔ̀è gupuuu, Davidipi awakpā Luacɛ, i gi Lua a swágagaiao.

Gbezā tó yá lé lada Isailiɔwa, aā Davidi bekeke. Suabana pò Lua a legbènè bee taa 5 an wé dɔi. Iɔ dɔngu ké Dii legbènè ānabi Natāa sabai à mè: Aà buiɔ do aɔ kpalable gɔɔpiie. Aà kpalapi aɔ láaa vío (7.16). Bee yá mé tò wí o Lua zina Yesu Kilisic Davidi bui. (Mat 20.29-34, 21.9).

Davidi Saulu gaa baomaa

¹ Saulu gaa gbɛa Davidi sù ní Amalekiɔ kaaleao, 5 à gò Zikilaga gɔɔ pla.

² A gɔɔ āaɔde zí gɛɛɛ bò Saulu bōou à m̀. Aà pɔkasao kékēa, mé búsu ka aà miu. Ké à kà Davidi kíi, à kùlè à wùle a gbɛɛu.

³ Davidi aà là à mè: N bɔ má ni? A wèwà à mè: Ma bɔ Isailio bōoue.

⁴ ɔ Davidi aà là lɔ: A kè kpelewa wei? Omɛɛ. ɔ a wèwà à mè: Isailio bò zílau aa bāalè. An daside kwè aa gāga. Saulu ní a né Yonatāao gā lɔ.*

⁵ ɔ Davidi èwaaso pò lé baopi kpacɛ là à mè: Kpelewa 5 ní dɔ Saulu ní a né Yonatāao gāi?

⁶ A wèwà à mè: A m̀ lè má kú Giliboa gbɛpɔleu weɛ, 5 ma Saulu è, àle gbāa'e a sɔnawa. Sógodeɔ ní sɔdeɔ lé káikūaano.

⁷ A líle ma kíi oi, à ma e, 5 à ma sisi. Ma mè: Má ké!

⁸ ɔ à ma la, mámeɛa déi? ɔ má wèwà Amaleki buin ma ũ.

⁹ ɔ a omɛɛ má sɔazi, mí a de, asa gu lé liwacɛ, baa ké a wé gi kēa yɔɔ.

¹⁰ ɔ ma sɔaazi ma aà dè, asa má dɔ a fɔ ble a zɔapi gbɛa lɔo. ɔ ma aà kíafua pò a kpaɔ sè ní zā pò a daao, 5 ma mɔone ke ma dii.

¹¹ ɔ Davidi a pɔkasao gā a kè, 5 gbé pò kuaano ní pò kèkè sɔ.

¹² Aa Saulu ní a né Yonatāao gaa ɔɔl ní Dii gbé Isailio, asa zɔ ní blée. Wé'i bò má, 5 aa leyè e oosi.

¹³ Davidi èwaaso pò baopi kpacɛ là à mè: N be ku má ni? ɔ a òè: Bòmɔ nén ma ũ, Amaleki bui.

¹⁴ ɔ Davidi aà là à mè: Akea kía pò Dii kpà dea vía i n kúo ni?

¹⁵ ɔ Davidi èwaasoe sisi à mè: N aà le ní aà de sɔ. ɔ à aà là a dè.

¹⁶ ɔ Davidi mè: N nzía dɛɛ, asa nzía lé mé n dayāu, n mè n kía pò Dii kpà dè.

Wēnale pò Davidi sí Saulu ní Yonatāao gaa yá musu

¹⁷ Davidi wēnaleɛ bee sí Saulu ní a né Yonatāao gaa yá musu.

¹⁸ A mè wà lepi dada Yudaone. A ku Gbē Maaɔ taalau.†

* 1:4 1Sam 31.1-6 † 1:18 Yoz 10.13

19 Isaili gawideɔ gāga s̄s̄ipɔleu,
nɛgɔnaɔ i'òe fá!

20 Asu a baokpa Gata zeauo,
ké Filitē nɔeɔ su a pɔnakɛo yái.
Asu a kpàwake Asekelonio,
ké gyafɔɔde nenɔeɔ su kúkuakeo.

21 Fii su kpa Giliboa gbɛwa lo,
lou su mā bua pɔ kú weɔ lo.
We wà ɔz̄ɔu nɛgɔnaɔ s̄ngbaɔɔi,
n̄isidɔɔa Saulu s̄ngbaowa lé kà!

22 Tó wàle nɛgɔnaɔ au fá gua,
wàle n̄ gbɛɛ pui,
kàzun pás̄l̄ Yonatāa lí kpekpaɔ,
f̄ɛndade pás̄l̄ Saulu lí su giio.

23 Saulu n̄ Yonatāao,
gb̄ɛpii yerizie, w̄iɔ kené kèkɛ.
Aaí k̄k̄ɔwa w̄ɛni ge gaa guuo.
An wāa de kúula,
an gbāa de n̄ɔmusuɔla.

24 Isaili nɔeɔ,
à w̄'ikau Saulu gaa yá musu.
A á ká zwāa t̄ɛa yeawa n̄ namableɔɔ,
aà sabai a pɔkasa maaɔ dà n̄ vua nɔambleɔɔ.

25 Nɛgɔnaɔ i'ò z̄l̄lauɛ fá!
Wà Yonatāa dè n̄ f̄ɛndao s̄s̄ipɔleu.

26 Ma gb̄ɛ Yonatāa,
ma gɔ yeelɛa n̄ yái,
n̄ maamɛɛ wásawasae.
N̄ yeamazi sáa v̄lo,
a de nɔe yea ḡɛz̄ia.

27 Nɛgɔnaɔ i'òe fá!
An ḡɔkɛɔɔ kàale.

2

Davidi kpaɔ Yudaɔ kpalau

1 Bee gbɛa Davidi Dii gb̄ɛa à mè: Mà gé Yuda w̄'elɛe guua? Dii òè aà gé, ɔ Davidi èa aà là à mè: Mák̄i mà géui? Dii w̄ɛwà à mè: Hɛbl̄ɔɛ.

2 ɔ Davidi ḡɛ we n̄ a na gb̄ɛɔn plaɔ, Yezelɛɛ gb̄ɛ Ainɔaɔ n̄ Nabali gyaa Abigaili, Kaameli gb̄ɛo.*

3 Davidi ḡɛ n̄ gb̄ɛ pɔ kuanɔɔ lo, baade n̄ a bɛdeɔ, ɔ aa z̄l̄ɛ Hɛbl̄ɔ n̄ a z̄ɔɛwiaɔ.

4 ɔ Yudaɔ gb̄ɛz̄ɔɔɔ m̄n̄ n̄isikà Davidi miwa we, aa aà kpà Yudaɔ k̄ia ũ.

Ké Davidi mà Yabesi Galadadeɔ mé Saulu v̄l̄,†

5 à gb̄ɛɔ z̄l̄má, aa òné: Dii báaadaágu! A gb̄ɛkɛkè Saulu á diie, a aà v̄l̄.

6 Dii gb̄ɛkɛ n̄ náaiyáɔ keé, ké a yápi kè yái.

7 A s̄d̄ilɛ à ze gb̄aa. A dii Saulu gà, ɔ Yudaɔ ma kpa n̄ k̄ia ũ.

8 Nɛɛ né Abinɛɛ, Saulu z̄l̄ḡɔɔ d̄saana gè n̄ Saulu né Isiboseo Maanaiti.

* 2:2 1Sam 25.43 † 2:4 1Sam 31.11-13

⁹ Ɔ à àà kpà kía ũ Galada bùsuo ní Asee buiò bùsuo ní Yezeleeo ní Eflaiũ buiò bùsuo ní Bëyámee buiò bùsuo ní Isaili bùsu klniò pii.

¹⁰ Saulu né Isibose wè blade guu à gò Isailio kía ũ. A kpalablè wè plaè. Yudaò s5, Davidi 5 aa zèò.

¹¹ Davidi mé Yudaò kía ũ Hebl5 e wè sopla ní mò sooloo.

Isailio zĩkaa ní Yudaò

¹² Nee né Abinee ní Saulu né Isibose zĩg5ò bò Maanaiũ aa gè Gaba5ò.

¹³ Zeluia né Yoabu ní Davidi zĩg5ò fèle gè daiñle Gaba5ò ikalekti sae. An gáli do ku í baala, an gáli do ku í baale.

¹⁴ Ɔ Abinee ò Yoabu: To èwaasoò fèle aa k5ò'owèe. Ɔ Yoabu mè: Aa gé.

¹⁵ Ɔ Bëyámee zĩg5ò fèle gbèon kuepla Isibose pò ũ, 5 Davidi zĩg5ò fèle gbèon kuepla s5.

¹⁶ Baade ɔkà a dèekan dee mikpei, 5 aa k5 z5z5 k5 saalowa ní fènao, aa kwè sánusanu. Ɔ wà tɔkpà Gaba5ò gupie Fènlènaɔbua.

¹⁷ Zi pò wa kà g5ò bee pásĩ maamaae, 5 Davidi zĩg5ò ziblè Abinee ní Isailiowa.

¹⁸ Zeluia neg5e gbèon àa5ò ku we, Yoabu ní Abisaio ní Asaelio. Asaeli s5, àà ba na lán tuewae.

¹⁹ Ɔ à pèle Abineezi, í lile ɔplaii ge zeeio.

²⁰ Ké Abinee a kpe gwà, à àà è, 5 à mè: Asaeli, ní menn wee? A wèwà à mè: Máme.

²¹ Ɔ Abinee òè: Lile ɔplaii ge zeei, ní èwaasoe kũ ñ àà p5ò siwà. Ama Asaeli í zèèò.

²² Abinee èa òè l5 à mè: Nsu s5mazio. N ye mà n de yà? Tó ma n de, má we wá wé ke siis ní n vli Yoabuo lbe?

²³ Ama Asaeli gĩ, í zèèò, 5 Abinee àà z5 a gbèu ní a s5mpao e à b5 kpe. We à lèlè à gàu, í go a tíao. Ké gbèpii kà gu p5 à lèlè à gàupiu, aa zè wàle gwa.

²⁴ Ɔ Yoabu ní Abisaio pè Abineewa e íatè gè gè kpéu. Aa kà Ama sísi p5 b5aa ní Giao musu Gaba5ò gbáa zé sae.

²⁵ Bëyámee buiò kàaa Abineezi gáli do, 5 aa gè lé gí ní níziáo sísi misonaa.

²⁶ Ɔ Abinee lezù Yoabuzi à mè: Wá ze k5 dedeaeo lé? N d5 ké yápi a midè ní p5siao lé? Ny5 ò n gbè5ne aa zewèe aa ea taoa?

²⁷ Ɔ Yoabu wèwà à mè: Lua ku! Tó ní lési yáao, ma gbé5 zeeo e gu gè d5ò.

²⁸ Ké Yoabu kuupè, 5 àà gbé5 kámabò, aai gé Isailiowa ní zlo lo.

²⁹ Gwáasina bee Abinee ní a gbé5 be sèu, aa bùa Yuudèwa, 5 aa pà swad5oi e aa gè kà Maanaiũ.

³⁰ Ké Yoabu sù ní pea Abineewao, 5 à a zĩg5ò kàaa pii. Davidi gbé5 guu gbèon bao bèndosai mé kuo, Asaeli bàasi.

³¹ Aa Bëyámee p5 kú ní Abineeoò dède gbèon òaa do ní baswaa5oe (360).

³² Aa Asaeli ge sè aa ví aà mae miao Betelèũ. Ɔ Yoabu ní a gbé5 táa'ò gwáasina, guddèia 5 aa kà Hebl5.

3

¹ Zi p5 Saulu bedèò kà ní Davidi bedèò gègè. Davidi gbáa lé dedee, Saulu bedèò s5, an gbáa lé busae.

Davidi neg5eò (1Lad 3.1-4)

² Neg5e p5 Davidi í Hebl5ò tón ke: A séia tón Aminò, àà da tón Ainòũ, Yezelee gbéè.

³ A plaade tón Kilabu, aà da tón Abigaili, Nabali gyaa, Kaameli gbé. A àaòde tón Abisaloù, aà da tón Maaka, Gesuu kía Talemai née.

⁴ A síiòde tón Adonia, aà da tón Agita. A sòode tón Sefatia, aà da tón Abitali.

⁵ A soolode tón Iteaù, aà da tón Egela. Davidi naò népio ì Hebl̄.

Abineε naa Davidiwa

⁶ Goo pò Saulu bedeò lé zika ní Davidi bedeò, Abineε lé gbāakū Saulu bedeò guu.

⁷ Saulu nò pò i mésedilèò vī yāa, aà tón Lizipa, Aya née. Isibose ò Abineε: Bóyāi n wule ní ma mae n̄oɔi?

⁸ Abineε pò pà maamaa Isibose yápi yáí à m̀è: Yudaò gb̄ min ma ūa? Mále gb̄k̄e n mae Saulu bedeòne ní aà dàunaò ní aà gb̄naò e ní a gb̄aò. Mi n na Davidie a ɔzlo, ɔ n̄le ma taae e n̄epi yá musu saa?

⁹ Tó mi lé pò Dii gb̄ Davidie* keò, Lua yápas̄ikemeε bèèb̄e.

¹⁰ A Saulu bedeò, má kpala síwáe, mí tó Davidi ḡ Isailio ní Yudaò kía ū za Dà e à ge p̄eò Beesebawa.

¹¹ Isibose i we yázāsī Abineεwa lo, ké àle v̄lakè yáí.

¹² Abineε gb̄ z̄l Davidiwa ní a t̄so a òè: Déme búsu v̄í? Wà ledoūke, mí ònle, ké Isailio e nama n̄pii.

¹³ ɔ Davidi m̀è: A maa, má ledoūkennò, āma yá m̀endo mále gbeama. Tó n̄le m̄o ma gwai, tó ni m̄omeε ní Saulu nen̄e Mikalioo, n̄su tó wá wé ke síiò.

¹⁴ Davidi lékpásàkè Saulu né Isibose à m̀è: Ma na Mikali s̄aameε. Ma ànsueblè ní Filit̄eò gyaf̄oò m̀en bas̄oε.†

¹⁵ ɔ Isibose gb̄ z̄l, aa n̄epi sí a zà Paletie, Laisi néwa.

¹⁶ ɔ aà zápi lé geaànò, a teaàzi e Bauliù, àle ɔbo. ɔ Abineε òè aà ea tá, ɔ à tà.

¹⁷ Abineε yá'ò ní Isaili gb̄z̄ɔɔ à m̀è: Za zi àle w̄ele Davidi àò de á kía ūe.

¹⁸ A aà kpa sa, asa Dii legb̄è à m̀è á a gb̄ Isailio b̄o Filit̄eò ní n̄ ibeεò pii ɔz̄l a z̄bl̄ena Davidipi sabaie.

¹⁹ Abineε yápi kà B̄yāmeε buiòne ní swáwa lo. ɔ à gè Hebl̄ yá pò kà B̄yāmeε buiò ní Isailiōgupi oi Davidie.

²⁰ Ké à kà Davidi k̄i Hebl̄ ní gb̄on bao pò kuanò, ɔ Davidi blesak̄éné.

²¹ ɔ Abineε ò Davidie: Ma dii k̄i, to mà fele mà ge Isailio k̄aaane pii, aa ledoūkennò, n̄ó de búsu pò n̄ pò gb̄api pii kía ū. ɔ Davidi Abineε gb̄aε, àle tá aafia.

Yoabu Abineε dea

²² Goo beezi Yoabu ní Davidi gb̄ s̄u ní lélamáo. Aa p̄o sí gb̄eowa maamaa aa s̄uò. Abineε kú ní Davidio we lo, asa à aà gb̄aε, àle tá aafiaε.

²³ Ké Yoabu ní z̄lḡ pò kuaànò kà, wa òè Néε né Abineε mò kía gwai, ɔ à aà gb̄aε à tà aafia.

²⁴ ɔ Yoabu gè kía lè à m̀è: Bó yá ní kè màai? Ké Abineε mò n̄ k̄i, bóyāi ní tò à tàí?

²⁵ N̄ Néε né Abineε d̄so lé? A mò òn̄okeine, ké à e àò n̄ gugeḡoò ní n̄ suḡoò d̄se ní n̄ yákeò pii.

²⁶ Ké Yoabu b̄o Davidi k̄i, ɔ à gb̄ z̄l aa p̄le Abineεpizi. Aa aà lè Sila b̄o k̄i, ɔ aale suaànò, āma Davidi a yá d̄so.

²⁷ Ké wà kà ní Abineεo Hebl̄ w̄le b̄leu, ɔ Yoabu aà sísi lánd̄s a ye b̄unuboaàn̄wa, ɔ à aà z̄ò a gb̄eεu a d̄e. Aà dàuna dea t̄o ɔ a síwá.

* 3:9 1Sam 15.28 † 3:14 1Sam 18.25, 27

28 Bee gb̄ea ké Davidi mà, à mè: Mapi ní ma kíakeo, máo tàae ví Diie Nee né Abinee dea yá musuo.

29 Yápi a wi Yoabu musue ní aà de bēdeɔ pii. Yoabu bēdeɔ aao ku kēnude ge kusude ge ee ge gb̄é pɔ zí aà blè ge nɔandena saio.

30 Yoabu ní Abisaio mé Abinee dè, ké aapi mé ní dāuna Asaeli dè zɔlau Gabaɔ yáí.

31 ɔ Davidi ò Yoabue ní gb̄é pɔ kuaánɔɔ pii: A á pokasaɔ ga à ké, í zwānkasaɔ kákaála, ío te Abinee gei ní ɔɔbo. Kí Davidi mé gepi kpán'aekè.

32 ɔ wà aà ví Hebl̄s. Kí ɔɔb, à búbuapè Abinee miaa, ɔ gb̄épii ɔɔb sɔ.

33 ɔ kí wēnalee bee sí Abinee yá musu à mè: Abinee gaa lán m̄saidewae maan wea?

34 Wi aà gá liè a kp̄eo, wi galakpaèò,

ɔ à gá lán gb̄é pɔ zù vāikenaɔ ouwa.

ɔ gb̄épii èa ɔɔb lo.

35 Gb̄épii mɔ ò Davidie aà pɔble e gu àɔ gé síi, āma à lakpa azɔlala à mè: Tó ma p̄e ge blee kà ma léwa lat̄eḡekp̄eu sai, Lua yāpāsíkeme e b̄ēb̄ēe.

36 Gb̄épii wet̄e yápii, ɔ à k̄éné maa. Yá pɔ kipi lé ke pii i ke gb̄éne maae.

37 Gɔɔ bee ɔ Davidi gb̄éɔ ní Isailiɔ pii d̄s sa ké kí lé kú Nee né Abinee dea yáuo.

38 ɔ a ò a gb̄épiɔne: A d̄s ké Isaili d̄saana z̄ɔɔ gá gb̄ao lé?

39 Mapi s̄s, baa ké Lua ma kpa kía ũ, ma busa gb̄ā. Zelua népiɔ yákea p̄así de ma p̄oa. Dii mé a fiabo vāikenae.

4

Isibose gaa

1 Ké Saulu né Isibose mà Abinee gá Hebl̄s, aà ká gá, mé Isailiɔ ḡs bíli guu nípii.

2 Saulu népi zlḡs d̄saanaɔ ví gb̄eɔn pla, ado tón Baana, ado s̄s Lekabu. Beelo gb̄é Limɔ, B̄eyámee bui néɔne. Wà Beelo díle B̄eyámee pɔ ũ yāae,

3 asa Beelodeɔ baalè tà Gitaiúe, aa ku we e ní a gb̄ao.

4 Saulu né Yonataa s̄s a né ví ee ũ. Gɔɔ pɔ népi kà w̄è sɔo, ɔ Saulu ní Yonataao gaa Yezelee bao s̄s. Ké aà gwana aà s̄e, àle baaleaanaɔ, aà wāa guu ɔ népi p̄liwá à l̄le. Bee mé tò à ee k̄ú. Aà tón Mefibose.

5 Beelo gb̄é Limɔ népiɔ Lekabu ní Baanao f̄le, lat̄e gb̄ā zá ɔ aa kà Isibose be, gɔɔ pɔ àle i faane o.

6 ɔ Lekabu ní a dāuna Baanao ḡè kp̄eu, aa k̄è lánd̄s wāle gé p̄wena dáíwa.

7 Ké aa ḡè kp̄eu, Isibose wúlea a liiwa, ɔ aa ḡeaazi kpea, aa aà z̄s wa d̄e. ɔ aa aà mi z̄s aa s̄e wà tàò. Aa t̄s̄u Yuud̄e s̄eu, ɔ aa b̄eu e gu ḡè d̄ò.

8 Aa m̄ò Davidi kí Hebl̄s ní Isibose mio aa ò: Gwa, n ibee Saulu pɔ w̄eèle à n de né Isibose min ke. Wá dii kí, Dii t̄s̄sine Saulu ní a buiɔwa gb̄ā.

9 Davidi w̄emá à mè: Dii ku! A ma b̄o ma taasikea guu pii.

10 Ké gb̄ee m̄ò ma kí Zikilaga yāa à mè Saulu gá, àle e baona àle kpá, ɔ ma aà k̄ú má d̄e. Aà bao àin we.*

11 Azaiasa lá á gb̄eváio a t̄aesaide d̄e a liiwa a kp̄eu, má aà dea t̄osiwá mà á w̄eni b̄e.

12 ɔ Davidi yá'ò a èwaaso z̄lkanaɔne, ɔ aa ní dede. Aa ní ɔla ní ní gb̄alao z̄s̄z̄s̄, ɔ aa ní geɔ lòo Hebl̄s ítōk̄i sae. ɔ wà Isibose mi s̄e wa ví Abinee miau Hebl̄s.

* 4:10 2Sam 1.1-16

5

Davidi kpaá Isailiɔ kpalau (1Lad 11.1-9, 3.5-9, 14.1-17)

1 Isailiɔ m̀ò ní buiwa pii Davidi kí Hèbl̩s aa mè: Wá au doue.

2 Za zi gɔɔ p̀ó Saulu de wá kía ù, míme ni d̩aaw̩e zllau, gea ní suao. ɔ Dii òne míme níy̩ɔ de a gb̩é Isailiɔ d̩aana ù, an kía ù.

3 Ké Isaili gb̩ɛz̩ɔɔ m̀ò kí Davidi kí Hèbl̩s mípii, we à l̩douk̩eur̩n̩ɔ Dii ae, ɔ aa n̩síka àà míwa, aa àà kpà Isailiɔ kpalau.

4 Davidi w̩è baakwide guu ɔ à kpalabl̩, à kè kpalapiu w̩è blaε.

5 A de Yudaɔ kía ù Hèbl̩s w̩è sopl̩a ní m̩ɔ soolooε, ɔ a de Yudaɔ ní Isailiɔ pii kía ù Yelusaleù w̩è baakwi ní àaɔo.

6 Kí ní a gb̩é t̩s̩u Yelusaleù z̩ikai ní Yebusi p̀ó kú weo.* ɔ aa ò Davidiε: Ny̩ɔ g̩é lao, baa v̩l̩aɔ ní εεɔ aa n̩ yae. Aale e Davidi a e g̩é weo.

7 N beeo Davidi w̩éle bíide p̀ó w̩í me l̩ S̩ɔnapi sí, ɔ à g̩ó àà w̩éle ù.

8 Goo bee Davidi mè: Tó gb̩é ye Yebusiɔ d̩ede, sema àà g̩é íze p̀ó wa s̀ò gb̩eu guu, i εεɔ ní v̩l̩ap̩i le. Davidi íb̩εɔne. A yáí w̩í me v̩l̩aɔ ní εεɔ g̩é k̩ibeo.

9 ɔ Davidi bekpà w̩éle bíidepiu, à az̩ia t̩ɔ kpàè Davidi W̩éle. A kp̩éɔ d̩òd̩o a líai za gu p̀ó w̩é kákau w̩í me M̩ilo e a εdau.

10 Davidi gb̩áa lé d̩edeε, asa Dii Lua Z̩g̩ɔde kuaàn̩ε.

11 Tii kí Hilaù gb̩éɔ z̩l̩ Davidiwa ní s̩ede líb̩ ní lí'ánaɔ ní gb̩é'ánaɔ, ɔ aa kp̩eðè.

12 ɔ Davidi d̩̀s̩a ké Dii a kpa Isailiɔ kía ùε, mé à a kpala k̩àfle, ké Isailiɔ de Diipi gb̩éɔ ù yáí.

13 Davidi b̩ɔa Hèbl̩s gb̩ea à èa n̩ɔɔ s̩è Yelusaleù l̩b̩ ní n̩ɔε p̀ó i m̩és̩ed̩il̩en̩éoo, ɔ à n̩εg̩̩oo ní n̩en̩oo ír̩n̩ɔ.

14 N̩εg̩̩oo p̀ó à ní í Yelusaleùpiɔ t̩n̩ ke: Samua, Sobabu, Natā, Salomoo,

15 Ibaa, Elisua, Nefegi, Yafia,

16 Elisama, Eliada, Elifele.

17 Ké Filit̩éɔ mà wà Davidi kpà Isailiɔ kía ù, ɔ aa g̩é lé àà we mípii. Ké à ní bao mà, ɔ à g̩è s̩égb̩au.

18 Filit̩éɔ z̩l̩'ɔp̩oo Lefai guzuleu,

19 ɔ Davidi gb̩èa Diiwa à mè: Mà g̩é léleí Filit̩éɔwa, níy̩ɔ ní nameε ma ɔz̩la? ɔ Dii w̩èwà à mè: Gé, má ní nan̩e ní ɔz̩l̩.

20 ɔ Davidi g̩é Baali Pelaziù, à z̩íbl̩emá we. ɔ à mè: Dii d̩àameε, à b̀ò mò ma íb̩εεwa ní gb̩áoo, lá í í guf̩ɔ bùiwa. ɔ à t̩ɔkpà gup̩ie Baali Pelaziù.†

21 Filit̩éɔ ní t̩áaɔ tò we, ɔ Davidi ní a gb̩éɔ s̩èle aa tàò.

22 Filit̩éɔ èa mò l̩b̩ aa z̩l̩'ɔp̩oo Lefai guzuleu.

23 ɔ Davidi èa gb̩èa Diiwa l̩b̩. ɔ Dii w̩èwà à mè: Nsu g̩émá s̩úsuo. S̩éle ní kpe oi, ní lélemá b̩ɔaa ní kp̩è kp̩éo.

24 Tó a t̩áa'ok̩í mà lípiɔ mia, à ke kpakpa, asa máme ma b̀ò ma d̩aaé we, ké mà z̩íbl̩éé Filit̩é z̩g̩ɔɔwa yáí.

25 Davidi kè màa lá Dii òewa, ɔ à z̩íbl̩é Filit̩éɔwa za Gabaɔɔ e à g̩è p̩è Gezeewa.

6

Sua ní Dii kpagoloo Yelusaleù (1Lad 13.1-14, 15.25-16.3)

1 Davidi èa Isaili p̀ó à ní s̩éɔ k̩áaa gb̩éɔn̩ d̩aas̩ɔɔo leε baakwi (30.000).

* 5:6 D̩ɔa 1.21 † 5:20 Bee mè Dii b̀ò bùi.

2 ɔ à fɛlɛ dàrnɔ zéu, aa gè Baala pɔ kú Yuda bùsuu, ké aa Lua kpagolo sé wà suò. Dii Zìgɔde ɔ zɔlɛa kible kpagolopi musu malaika gàsɩadeɔ zānguo,* ɔ wí me aà tɔ kuwà.

3 Aa kpagolopi dà zugo dafu guu† Abinadabu be sɩsɩ musu, ɔ aa dàò zéu. Abinadabu néɔ Uza ní Ahioo mé lé gé ní zugopio,

4 Lua kpagolo kú a guu. Ahio mé dɔaaa,

5 ɔ Davidi ní Isailio lé ɔwá nípii Dii ae ní gbáa pua léu ní lesiao. Wàlɛ mɔɔnale, wàlɛ kúulɛ, wàlɛ gàalɛ, wàlɛ faapa, wàlɛ sésɛnapa.

6 Ké aa kà Nakɔ ésegbɛkú, zuɔ gɛnalɛ, ɔ Uza ɔɔɔ pè Lua kpagolopiwa.

7 ɔ Dii pɔ pàaazi, à aà lè a dè kpagolo sae we dàa pɔ a kèpi yáí.‡

8 Davidi pɔ pà ké Dii pɔ fɛ Uzazi yáí, ɔ wí me gupie Pɔfɛa'uzazi e ní a gbáo.

9 Gɔɔ bee ɔ vɩa Davidi kú Dii yá musu à mè: Kpelewa má ke mà Dii kpagolo se mà taòì?

10 ɔ i we suò a wélu ɔo, à lile tàò Gata gbé ɔbededɔu beɛ.

11 Dii kpagolo kú aà be e mɔ aaɔ, ɔ Dii ɛfáaikè ní aà bedɛɔ píi.

12 Wa ò kí Davidie wà mè: Dii ɛfáaikè ɔbededɔu bedɛɔne ní pɔ pɔ a vɩo píi a kpagolo yáí. ɔ Davidi gè we, à Lua kpagolo sè lé suò a wélu guu ní pɔnao.

13 Ké gbé pɔ Dii kpagolo seɔ gbasè gɛn soolo, ɔ Davidi sa'ò ní gáaéo ní zunɛɔlo mekpaaò.

14 Davidi bàabaa sa'o'ula daa, àlɛ ɔwá Dii ae a gbáa pua léu.

15 Aapi ní Isailio píi aalɛ su ní Dii kpagoloo, aalɛ kúkuake, aalɛ kuupe.

16 Ké Dii kpagolo lé gɛ Davidi wélu, ɔ Saulu né Mikali lé zɩlɛ gwa fenentiu. Ké a è kí Davidi lé vɩvɩ, àlɛ ɔwá Dii ae, à sakáaagu a sɔ guu.

17 Ké wà su ní Dii kpagoloo, wa dílɛ a gbɛu zwáakpe pɔ Davidi dɔè guu. ɔ à sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ò Dii ae ní sáaukpasao.

18 Ké à sa'ò a làa, à samaa'ò gbéɔne ní Dii Zìgɔde tɔo.

19 ɔ à pɛɛ bìilɛ Isaili pɔ káaaa weɔne mɛndodo gɔɔ ní nɔɔ píi ní damina káao mɛndodo ní vɛɛbe káao mɛndodo.

20 Ké Davidi lé tá samaa'oi a bedɛɔne, ɔ Saulu né Mikali bɔ gè daiaalɛ à mè: N Isailio kía, n ke gbian we gbáa? N nzɩa me mɔ n íwaɔ nɔɛ zɩkenaɔne, lá wisaide í azɩa me mɔnéwa.

21 ɔ Davidi ò Mikalie: Dii ma ɔwàè. Dii mé ma se n mae ní a bedɛɔ gbɛu, à ma kpa a gbé Isailio dɔaana ú.

22 Má yáfukú dɛ beea, mí azɩa sɔaane n ea guu, áma nɔɛ zɩkena pɔ n ní yá'òpio mé aa ma kpɛla.§

23 ɔ Saulu né Mikali i ne'io e à gè gàò.

7

Lua lɛgbɛa Davidie (1Lad 17.1-15)

1 Ké kí zɔlɛ a be, Dii aà bɔ ibɛɛ pɔ líaaaazɩo ɔzɩ, à aà gbá íampakti,

2 ɔ kí ò ánabi Natáe: Ee! Kpé pɔ wa dɔ ní sɛde lío ɔ máɔ zɔléu, Lua kpagolo ío dílɛa zwáakpeua?

3 Natá wéwà à mè: Lá à n pɔ gbá n ke, asa Dii kunnɔɛ.

4 Gwáasna bee Dii yá'ò Natáe à mè:

5 Gɛ n ò ma zɔblɛna Davidie ma mè, ɔme a kpé pɔ máɔ kuu dɔmɛɛo.

* 6:2 1Sam 4.4, Sot 99.1 † 6:3 1Sam 7.1-2 ‡ 6:7 Nao 4.15 § 6:22 Mat 23.12

6 Za gɔɔ pɔ ma Isailio bɔle Egipi e gb̃a mi bekpao. Miɔ sɔkɔlikpakpae, zw̃aakpe m̃e ma kɔkɔi ũ.

7 Gu pɔ ma sɔkɔlikpau r̃i ma gb̃e Isailio pii mi dɔaanaɔ dile aa dɔaañe, kasi mi o r̃i gb̃ee, b̃oyai i kpedɔmee r̃i sede l̃ioo nio.

8 Ge ñ o ma zɔblena Davidiɛ, ma Dii Zlgɔde ma m̃e, ma aà s̃e s̃ad̃ad̃akɔi, k̃e aàɔ de ma gb̃e Isailio dɔaana ũe.

9 Má kuaàɔ gu pɔ à g̃eu pii, ɔ ma aà ibeeɔ d̃edẽe. Má tó aà tɔbɔ maamaa sae, io de d̃únia t̃odeɔ do ũ.

10 Má búsu kpa ma gb̃e Isailioɔwa, mí r̃i káleu, aai z̃ɔleu r̃i pɔ ũ. Aa s̃odeedeke lo. Gb̃eṽaio e r̃i wet̃a lá aa r̃i wet̃a káau

11 gɔɔ pɔ ma dɔaanaɔ dileñewa lo. Má aà bɔ a ibeɛpio ɔz̃i piiɛ.

Ma Dii mále õe, máme má bekpae aà buio gb̃aa'ek̃i ũ.

12 Tó aà gɔɔ p̃a, à g̃a, má aà bui pɔ b̃o aà pleue se les̃i, mí aà kpa kpalau.*

13 Aàpi mé a kpedɔ, ma t̃o io kuw̃a, mí tó aà z̃ɔlea kpalau e gɔɔpii.

14 Máme máɔ de aà mae ũ, aàpi io de ma né ũ.† Tó à t̃aaek̃e, má tadawa r̃i gooe, lá gb̃enaz̃ina i gb̃e gb̃ewa.‡

15 Kasi má gb̃eke b̃oaaààɔ lá má b̃aa r̃i Saulu pɔ má wò kpalau Davidi aeɔwao.

16 Aà buio aà kpalable gɔɔpii. Aà kpalapi aɔ láaa ṽio.§

17 ɔ Nat̃a yápi dau a s̃iu Davidiɛ lá Dii òewa pii.

Davidi wabik̃e Diiwa

(1Lad 17.16-27)

18 ɔ kí Davidi g̃e z̃ɔle Dii ae à m̃e: Dii Lua, b̃ón ma ũi? Deɔn ma beɔeɔ ũ ɔ n ma ka gweae taawai?

19 Dii Lua, bee k̃ene f̃éne ũ e tia, ɔ n mapi n zɔblena bui pɔ aà ku ziaɔ yá'ò ba? Maa r̃ile kem̃eaa, Dii Lua?

20 Dii Lua, má m̃ene kpelewa b̃e? Mapi n zɔblena r̃i ma d̃o.

21 N yāz̃ɔpi k̃e lá r̃i yeiwa lé pɔ r̃i gb̃e yáí, ɔ r̃i t̃o mapi n zɔblena má d̃o.

22 Dii Lua, r̃i z̃ɔ fá! Gb̃e muaanño. N b̃asio diie kuo, lá wá mà r̃i sw̃áowa.

23 Déme muaa r̃i n gb̃e Isailioi? D̃únia buio guu bui m̃endopi ɔ r̃i b̃ò n gb̃e ũ. N nz̃ia t̃b̃ò, n yāz̃ɔ b̃onsaeɔ k̃e n gb̃ep̃ione, n buieɔ r̃i n t̃aaɔ yà n gb̃e pɔ n r̃i bó Egip̃ione.

24 N Isailio dile aàɔ de n gb̃e ũ e gɔɔpii. Dii, n g̃ɔ r̃i Lua ũ.

25 Dii Lua, lé pɔ r̃i gb̃e mapi n zɔblenae r̃i ma buio yá musu, nỹɔ z̃ik̃ewa gɔɔpii. K̃e lá r̃i òwa,

26 ní t̃b̃o maamaa e gɔɔpii. Gb̃e i me Dii Zlgɔde mé Isailio Lua ũ, mé mapi n zɔblena Davidi, r̃iỹɔ ma buio z̃inapele,

27 asa Dii Zlgɔde Isailio Lua, r̃i òmee n m̃e r̃iỹɔ ma be kpam̃e ma buio gb̃aa'ek̃i ũ. A yáí t̃o mapi n zɔblena ma s̃d̃ile, ma wabiɛ bee k̃ema.

28 Dii Lua, mímenñ Lua, n yá náai ṽi, ɔ n yāmaapi ò mapi n zɔblenae.

29 Báaada mapi n zɔblena buioɔgu sa, ño w̃ete r̃izi gɔɔpii. Dii Lua, n yá'ò, n báaada mapi n zɔblena buioɔgu, aà b̃aa ṽi e gɔɔpii.

8

Davidi z̃ib̃lea buipaleɔwa

(1Lad 18.1-17)

* 7:12 Sou 89.3-4, 132.11, Zaa 7.42, Zln 2.30 † 7:14 Sou 2.7, 89.26-27, 2Kln 6.18, Ebe 1.5 ‡ 7:14 Sou 89.30-33 § 7:16 Sou 89.36-37

1 Bee gbea Davidi zìblè Filitēwa à ní busa à ní mēewia Gata sīmá.

2 A zìblè M̄abuwa, ̄a tò aa wùlè k̄s sae t̄ɔlè, à ba ȳmá. Tó à bà pla zānguo d̄d̄e, ì bà do zānguo to b̄é. ɔ M̄abu ḡs Davidi zòblenao ù, ̄a aaīo falubòè.

3 Davidi zìblè Leobe né Adadezēē, Zoba kíawa, ḡɔ p̄ó k̄ípi èa lé gé t̄ɔl̄ei Uflata swasadewa.

4 ɔ à aà s̄ḡo k̄k̄k̄ m̄en òaa s̄o (1.000) ní s̄ḡode ḡb̄ēn òaas̄o l̄e bàak̄wi (70.000) ní k̄s̄ede ḡb̄ēn òaas̄o l̄e bao (20.000). ɔ à ní s̄ó k̄iz̄a z̄z̄z̄ píi, m̄en bas̄o mé è b̄ò.

5 Sili p̄ó k̄ú Damasio mò d̄oi Adadezēē, ̄a Davidi ní gb̄é d̄d̄e òaas̄o l̄e bao ní plao (22.000).

6 A gud̄ānao d̄il̄edile Sili b̄usuu, ̄a aa ḡs̄ aà zòblenao ù, aaīo falubòè. Dii tò Davidi zìblè gu p̄ó à ḡeu píi.

7 Davidi Adadezēē íwao vua s̄engbao s̄èl̄e à t̄ào Yelusaleù.

8 A m̄ogot̄e s̄èl̄e z̄z̄z̄ Adadezēē w̄éle p̄ó w̄i m̄e Teba ní Belotaio guu.

9 Ké Amata kí Tou mà Davidi zìblè Adadezēē zìḡowa píi,

10 ̄a à né Adolaù z̄ì f̄kpaiwà. A aà s̄aaukpà z̄ì p̄ó a bl̄e Adadezēēwa yáí, asa Tou z̄ik̄aaàn̄o yāa. Adolaù mò ní vua p̄ó ní ánuusu p̄ó ní m̄ogot̄e p̄ó,

11 ̄a kí Davidi k̄al̄e Dii p̄ó ù, lá a k̄è ní bui p̄ó à gb̄abl̄em̄áo ánuusu ní vuaowa píi,

12 Ed̄o ù ní M̄abu ní Am̄onió ní Filit̄eó ní Amalekio. M̄aa a k̄è ní p̄ó p̄ó a s̄í Zoba kí Adadezēē, Leobe néwao.

13 Beewa ̄a Davidi t̄ob̄. Ké à zìblè Siliowa à s̄ù, à Ed̄o ù d̄d̄e Guzule Wisideu* gb̄ēn òaas̄o l̄e bao plasai (18.000).

14 ɔ à gud̄ānao d̄il̄edile Ed̄o ù b̄usuu l̄o, ̄a Ed̄o ù p̄io ḡs̄ aà zòblenao ù. Gu p̄ó Davidi ḡeu píi Dii tò à zìbl̄e.

15 Davidi mé Isaili bui píi k̄ía ù, à yāmaak̄e a gb̄ōne a z̄éwa.

16 Zeluia né Yoabu mé aà zìḡo d̄aana ù. Ailudi né Yosafa mé aà kp̄awak̄ena ù.

17 Aitubu né Zadoki ní Abiataa né Aimelekio mé sa'onkia ù. Selaia mé aà lak̄ēna ù.

18 Yoiaada né Benaia mé aà d̄oi gb̄ēz̄o ù. Davidipi z̄ia neḡōe mé aà kw̄aasio ù.

9

Davidi gb̄ēkeke Mefibosee

1 Davidi gb̄é l̄à à mè: Saulu buie i ḡs̄o lé? Má ye gb̄ēkeke Yonat̄aa yáí.*

2 Saulu be z̄ikenae ku, aà t̄n̄ Ziba, ̄a wà aà sisi kí Davidie. A aà l̄à à mè: M̄m̄enn̄ Zibaa? A w̄èwà à mè: Ao, n zòblenan ma ù.

3 ɔ k̄ípi aà l̄à à mè: Saulu buie ku e tiaa? Má ye gb̄ēke p̄ó Lua v̄i k̄èè. ɔ Ziba w̄èwà à mè: Yonat̄aa née ku e tia. Èè.

4 ɔ kí aà l̄à à mè: A ku má ní? Ziba w̄èwà à mè: A ku Amieli né Makii be Lodebaa.

5 Kí Davidi gb̄é z̄ì, ̄a wà m̄òaan̄o.

6 Ké Yonat̄aa né Mefibose, Saulu t̄òna k̄a Davidi k̄í, à k̄ul̄è à w̄ul̄e a gb̄e. ɔ Davidi mè: Mefibose! A w̄èwà à mè: N zòblenan ma ù.

7 ɔ Davidi òè: Nsu to v̄ia n k̄iò, asa má gb̄ēk̄ene n mae Yonat̄aa yáíe. Má n dezi Saulu buo s̄aane píi, n̄il̄o m̄o p̄obleiman̄o ḡo p̄ii.

* 8:13 Sou 60 * 9:1 1Sam 20.14-16

⁸ Mefibose kùlèè à mè: Bón mapi n zòblena ù ké n ma wegwàì? Má ðe lán gbè gewae.

⁹ Ǿ kí Saulu zikena Ziba sísi, a òè: Pó pó ðe Saulu pó ù rí a bedeo pío píi, má kpà n dii tounawae.

¹⁰ Mpi rí n néo rí n zikena, àli aà tɔɔle zì keè, í a pɔɔ keke, ké aà e àò kùsúa ví. N dii touna Mefibosepi alio poblemano ɔɔɔpiie. Ziba sɔ a negɔeo ví gbèon gèo rí zikena gbèon bao.

¹¹ Ǿ Ziba ò kípìe: Yá pó ma dii kí ò mapi n zòblenae, má ke píie. Ǿ Mefibose ío poble rí kípìo, à gò lán kíanewo dowae.

¹² Mefibose negɔena ví, aà tón Mika, mé Ziba bedeo mé aà zikenaò ù nípii.

¹³ A ku Yelusaleù, asa ío poble rí kíó ɔɔɔpiie. Aapíá eee.

10

Davidi ziblea Amóniwa (1Lad 19.1-19)

¹ Bee gbèa Amóni kía gà, ɔ aà né Anuni zòle aà gbèu.

² Davidi mè: Má gbèkeke Naasa né Anunie lá aà mae gbèkekekèmee yāawae. Ǿ Davidi a íwaeo zìwà, aa ge Amóni búsuu aa aà nòse níniè aà mae gaa yá musu. Ké Davidi íwapiò kà we,

³ Amóni kíaò ò rí dii Anunie: Nle e Davidi gbéò zì n mae gè kpelaa yáí aà rí nòse níniè nne? A rí zì aa mɔ wá wéle asiigwaie, aai ea mɔ a músikei.

⁴ Ǿ Anuni Davidi íwapiò kùkù à rí lekāna saaloò wàwa, à rí pɔkasao zèezɔe a guo rí pòowa súsu, ɔ à rí gbáe.

⁵ Ké wa ò Davidie, ɔ à gbéò zì aa gé dairíle, asa wí rí kú maamae. Aa òné: Kí mè, à zòle Yeliko e á lekāna ká bole, í gbasa su.

⁶ Ké Amóni è Davidi ye rí gíyái bo, ɔ aa flabò gbéone aa zikané: Sili pó kú Leobe rí Zobaoò kèsedeo gbèon òaasɔsɔo lee bao (20.000) rí kí Maaka zígɔo gbèon òaa sɔo (1.000) rí Tobudeo gbèon òaasɔsɔo lee kuepla (12.000).

⁷ Ké Davidi a baomà, ɔ à Yoabu gbàemá rí zígɔo píi.

⁸ Amóniò bò zì'pòò rí wéle bíiboleu, ɔ Zoba rí Leobe Siliò rí Tobudeo rí Maaka gbéò ku sèu rítèe.

⁹ Ké Yoabu è wà zì'pòò a ae rí a kpeo, ɔ à Isaili zígɔo maao plè à rí gbáe aa gé léleí Siliòwa.

¹⁰ Ǿ à zígɔo klniò nà a dàuna Abisaiè a ɔzì, ɔ à rí gbáe aa gé léleí Amóniòwa.

¹¹ A mè: Tó Siliò gbāa su lé ma fu, mɔ ðomale. Tó Amóniò gbāa su lé n fue sɔ, má mú ðinle.

¹² Sòdile, wà gɔeke ke wá gbéò rí wá Dii wéleò yá musu. Dii a yá pó kèe maa ke.

¹³ Ǿ Yoabu rí zígɔo pɔ kuanoo gè Siliòwa rí zío, ɔ Silipio bàalèné.

¹⁴ Ké Amóniò è Siliò bàalè, ɔ aa bàalè Abisaiè sɔ, aa sí wéle guu, ɔ Yoabu rí tó we, à tà Yelusaleù.

¹⁵ Ké Siliò è Isailiò ziblèamá, ɔ aa èa kɔ kàaa.

¹⁶ Ǿ Adadezeè gbéò zì, aa sù rí Sili pó kú Uflata baaleo, ɔ aa gè Helaù. Sobaki mé Adadezeè zígɔo píi ðaana ù.

¹⁷ Ké Davidi a baomà, ɔ à Isailiò kàaa píi, à bùarínɔ Yuudèwa à gè Helaù. Ǿ Siliò zì'pòòaaži, ɔ aa síkɔu.

¹⁸ Ké aale bàale Isailiõne, 5 Davidi ní dede s̄sgodeõ gb̄eõn ãaa ãa5 ní basõõõ (700) ní k̄esedeõ gb̄eõn ãaasõõõõ l̄ee bla (40.000). We wá ní z̄lḡõõ d̄baana Sobaki d̄eu.

¹⁹ Ké k̄ia p̄õ aa de Adadezeẽ z̄õblenaõ ùõ è Isailiõ z̄ibl̄emá mãa, 5 aa ledoukè ní Isailiõ, aa ḡõ n z̄õblenaõ ù. Via Siliõ k̄ũ, aai gé d̄õi Amõniõle lo.

11

Davidi yea Basebazi

¹ Ké í b̄õ eu, ḡõõ p̄õ k̄iaõ í gé z̄ikai, 5 Davidi Yoabu z̄ì ní a ìwaõ ní Isailiõ pii. Aa Amõniõ ásookè, 5 aa koez̄õ Labazi. Davidi s̄õ a ku Yelusaleũ.

² Ké oosi k̄è, 5 Davidi f̄ele a liiwa, àle bebe a kp̄e musu. Za kp̄e musu we 5 à n̄õe è, àle zu'o. N̄õepiá n̄õ k̄efenaẽ maamaa,

³ 5 à gb̄é z̄ì n̄õepi yágbeai. Ɔ wa òè: Eliaũ né Baseban we, Iti bui Uli nae.

⁴ Ɔ Davidi gb̄éõ z̄ì aà s̄isi. Ké à mò, 5 Davidi w̄uleaãõ, 5 n̄õepi tà be. Aãpi s̄õ à ãk̄ũ gb̄àb̄õ dafue.

⁵ Ké à n̄õs̄i, 5 à lékp̄asákè Davidie à m̄è a n̄õs̄i.

⁶ Ɔ Davidi gb̄é z̄ì Yoabuwa à m̄è: Iti bui Uli gbaemee. Ɔ Yoabu aà gb̄àeè.

⁷ Ké Ulipi mò, 5 Davidi Yoabu aafia gb̄èa ní z̄lḡõõ ní z̄ì p̄õ aale kao.

⁸ Ɔ Davidi òè: Ta be zu'oi. Ké Uli b̄õ kib̄e, 5 kí gb̄é z̄ì ní bleõ.

⁹ Ama Uli í ta a beõ, kib̄e ḡõõ 5 à ìu ní a z̄ikenk̄niõ.

¹⁰ Ɔ wa ò Davidipie wà m̄è: Uli í ta a beõ. Ɔ à Uli là à m̄è: Mad̄õ n su ní w̄éleõ dafu ní? Akea ní ta beõ ni?

¹¹ Uli w̄ewà à m̄è: Kpagolo ní Isailiõ ní Yudaõ ku zwàakp̄eõ guu. Ma dii Yoabu ní a gb̄éõ ku s̄eu. Má f̄õ ta be mà p̄õble mà imi, mà w̄ule ní ma naoo. N n̄õ kuaõ má yápi keõ.

¹² Ɔ Davidi òè: Ḡõ la gb̄à lo, zia mí n gbae. Ɔ Uli ḡõ Yelusaleũ z̄ìbeezi ní a ḡõõ s̄iao lo.

¹³ Davidi aà s̄isi, à p̄õblè à im̄iaãõ, 5 Davidi ikàkàè. Kási ké à b̄õ oosi, à gé ì ní a dii k̄ia z̄iken̄õe, í ta a beõ.

¹⁴ Ké gu d̄õ, Davidi lak̄e Yoabue, 5 à Uli gb̄àeò.

¹⁵ Lápi guu à m̄è: A Uli d̄õaa gu p̄õ z̄ì p̄ás̄i, í p̄õõõz̄àk̄e aà kp̄e, ké wà e wà aà de.

¹⁶ Ḡõõ p̄õ Yoabu lé koez̄õ w̄élepizi, 5 à Uli dà gu p̄õ a d̄õ neḡõnaõ kuu.

¹⁷ Ké w̄éledeõ b̄õle lé z̄ika ní Yoabuo, aa Davidi z̄lḡõõ d̄ede. Iti bui Uli kú ní guu.

¹⁸ Ɔ Yoabu gb̄é z̄ì Davidiwa aà z̄ì yá dau siuè pii.

¹⁹ A ò z̄inapie: Tó n z̄ì yá dau ní s̄iu k̄ie pii ní làa,

²⁰ tó aà n̄õse f̄ele à ní lá à m̄è: B̄õme tò a s̄õ w̄élezi k̄aik̄ai ní z̄ioi? A d̄õ ké b̄iĩmusudeõ lí ka gbaemá z̄ileõ lé?

²¹ Déme Gedeõ né Abimeleki d̄ei? N̄õe mé z̄õ z̄ì w̄isilõgb̄ei za b̄iĩ musu, 5 à aà d̄e Tebeziõ lò? Akea a s̄õ b̄iĩzi k̄aik̄ai mãai? Tó a òne mãa, ní òè aà z̄õblena Uli, Iti bui ḡà lo.

²² Ɔ z̄inapi dàzeu. Ké à k̄a Davidi k̄i, à yá p̄õ Yoabu dàe òè pii.

²³ A m̄è: Gb̄éõ b̄õle w̄éleu, aale gb̄aam̄õw̄eẽ w̄enkp̄eẽ, 5 wa ní yá e ní w̄éle b̄iĩõleu.

²⁴ An k̄azunaõ ku za b̄iĩ musue, 5 aa ka f̄à n gb̄éõgu z̄ile, aa ní gb̄eõ d̄ede. N z̄õblena Uli, Iti bui ḡà lo.

* 11:21 D̄õa 9.53

25 ɔ Davidi ò zɪnapiɛ: O Yoabue asu to yápi kee ɲio. Wilio gbé pɔ zɪ a ní bleo dɔo. Aa zɪka ní wélepideɔ ní gbáao, i kwé. N aa gba sɔ máa.

26 Ké Uli na mà a zá gà, à ɔɔlò.

27 Ké geɔɔɔɔɔɔ lãa, Davidi gbéɔ zɪ, aa suaano Davidipi be, ɔ à gò aa na u. A ne ɲaano gɔe u, ɔ yá pɔ Davidi kèpi kè Diie ɲi.

12

Anabi Nata Davidi gbaa laai

1 Dii Natã zɪ Davidiwa.* Ké à kà, a òè: Gɔe gbéon plaeɔ mé kú wéle dou, gbédoá ɔdec, gbédo sɔ taasidee.

2 ɔdepi são ní zuɔ ví dasidasi,

3 taasidepi sɔ a pɔe vío, sãnununa mendoe a lù. ɔ à ɔɲiai, à zɔɔkù ní aa néo sãnu aa be. Aaɔ ble dou ble, aaɔ imi ta dou, i wúle aa pɔleu, ɔ àle gwa lán azia nenɛnawa.

4 Ké nibɔ pɪla ɔdepiwa, ɔ i we sã ge zu kù a kpása guu à nibɔpi yaaekèdo, taaside sãnununapi ɔ a siwã, à a nibɔpi yaaekèdo.

5 ɔ Davidi pɔ pã ɔdepi yá musu maamaa, a ò Natãe: Dii ku! A kù wã gbé pɔ yápi kè dee.

6 Lá màa a kè, i aa wɛnagwao, aa sãpi flabo lee sií.

7 ɔ Natã ò Davidipie: Mmɛ ní gbépi u. Dii Isailio Lua mé yáe bee ò à mè: Ma n kpa Isailio kía ue, ma n bo Saulu ɔzɪ,

8 ɔ ma n diipi be kpãma, ma aa naɔ nãne n ɔzɪ. Ma Isailio ní Yudaɔ kpãma n gbéɔ u. Tó bee kène fɛne u, má a pãleɔ kãfɪne.

9 Býai n sakã ma yáui? N yá pɔ má yeio kè, n Iti bui Uli dè ní fɛndao, n aa nɔsi ní sè. N tò Amɔnio aa dè zɪ guu.

10 Za gbã yãpãsi a kè n bewa bau bo, asa n sakãmague, n Iti bui Uli nɔ sí ní sè.

11 ɔ Dii èa yáe bee ò à mè: Ma! Má tó nzia bedeo yã'ine. Má n naɔ sima, mí ní kpã n gbédeewa n wáa, i wúleɲio gupuau.

12 N yákè asii guue. Mapi sɔ má yápi kene gupuau Isaili pii wãae.†

13 ɔ Davidi ò Natãe: Ma duunakè Diiɛ. ɔ Natã òè: Dii n duuna kèma, ɲyɔ gao.

14 Ama lá n dɔe Diiwa maamaa yápi kea musu, ne gɔe pɔ nɔepi ɲno a gae.

15 Ké Natã tà be, ɔ Dii tò né pɔ Uli na ɲ ní Davidiopi gyã kù.

16 ɔ Davidi lé Lua sisi népi yá musu ní leyee, gwá ɲ wúle bùsuue.

17 Aa be gbé zɔɔɔɔ bo zeaála aa fele bùsuu, ama ɲi weio, mé ɲi pɔbleɲio.

18 A gɔɔ soplade zɪ ɔ népi gà. Via Davidi ɲwaɔ kù, aai fɔ òè népi gào. Aa mè: Gɔɔ pɔ népi ku, wa ya'òè, i wã yãmao. Kpelewa wã oè sa népi gài? A yãvãike.

19 Davidi è a ɲwaɔ lé yákpãina'okɔe, ɔ a dɔ kè népi gà. A ní lá à mè: Népi gà yã? ɔ aa wèwã aa mè: Ao! A gae.

20 Davidi fɛle bùsuu, à zu'ò à nisidɔ à a pɔkasao ɲile, ɔ à gè kùle Diie a kpéu. Ké à èa tà be, à pɔblea gbèa, ɔ wa kpãwã, a blè.

21 Aa ɲwaɔ aa là à mè: Akea ɲile yáke màai? Gɔɔ pɔ népi ku, n leyè n ɔɔlò. Ké à gà sa, n fele n pɔblè.

22 A wemã à mè: Gɔɔ pɔ népi ku, ma leyè ma ɔɔlò, asa ma mè, tó Dii a ma wegwa à to népi ào kun no, déme dɔi?

* 12:1 Sou 51 † 12:12 2Sam 16.22

23 Lá à gà sa, b'oyáí máo leyea bi? Má f'í mà aà vu yà? Má gé aà kí, áma aàpi a e e a m'á ma kíio.

24 Davidi a na Baseba n'òse n'niè, 5 à gè wùleaaño. A ne'í g'òe u, 5 à t'òkpàè Salom'ò. Dii yeaàzi,

25 5 à ànabi Natá z'íwà à t'òkpà n'èpie Yedidia‡ Dii yeaàzipi yáí.

Laba sia Am'oniwa (1Lad 20.1-3)

26 Yoabu z'íkà ní Am'oni'ò Laba, 5 à kibe sí.

27 5 à gb'è'ò z'í Davidiwa à mè: Ma z'íkà ní Labade'ò, 5 ma ní í'òtkli sí.

28 Z'íg'ò k'ni'ò k'áa sa, ní m'ò koez'ò w'èlepizi, ní sí. Tó màa no, má sí, wi ma t'òkpàè.

29 5 Davidi z'íg'ò k'áa píi, à gè l'èle Labawa a sí.

30 Wà ní t'áa M'ò'òku vua f'ùà g'ò aà miwa, wa kpà Davidiè. A gb'ia kà kiloo baakwi, mé gb'è be'ede kuwà. A w'èlepi p'ò'ò náaa dúuduú,

31 5 à gb'è p'ò kú we'ò k'ùk'ù b'òl'è'ín'ò, à ní da síi z'íu ní dúuduusu z'í'ò ní m'ò'ò z'í'ò, mé a t'ò aa bilikib'ò. Màa a k'è Am'oni w'èle'òne píi, 5 à èa tà Yelusal'èu ní a z'íg'ò píi.

13

Amin'ò yea Tamaazi

1 Bee gb'ea Davidi né Abisalo'ù d'áe k'efena v'í, aà t'ón Tamaa, 5 Davidi né Amin'ò yeaàzi.

2 Yápi lé'íada Amin'òpiwa, à kà gyá'kea a d'áe Tamaapi yáí, asa n'òe l'ésòe, a f'í y'áe k'è'ò.

3 Amin'òpi gb'èna v'í, aà t'ón Yonadabu, Davidi v'íi Sime'a n'ée. Yonadabu 5'n'ò gb'áa,

4 5 à Amin'ò là à mè: Ak'ea n k'ian'è'ia n k'úsu 'ò k'wea lá gu lé'ò'oi? Ny'ò om'ee'ò lé? 5 Amin'ò w'èwà à mè: Má ye ma d'áuna Abisalo'ù d'áe Tamaazie.

5 5 Yonadabu òè: G'è n' w'ùle n liiwa lán gyá'ewa. Tó n mae mò n gwai, ní o'è ní ye n d'áe Tamaa m'ò ble kpamae. Aà m'ò k'è'ke n w'áa k'è n'yo'è e, i gb'asa nan'è n'òz'í.

6 5 Amin'ò w'ùle lán gyá'ewa. K'è k'í mò aà gwai, 5 a òè: To ma d'áe Tamaa m'ò k'áa kem'ee ma w'áa, i nam'ee ma'òz'í.

7 5 Davidi gb'è z'í Tamaawa a be à mè: G'è n v'íi Amin'ò kp'èu, ní blek'èè.

8 K'è Tamaa g'è aà kp'èu, à aà l'è w'ùlea, 5 à p'ówenti d'è à k'áa k'è'ò aà w'áa, 5 a d'ísa.

9 5 à ta s'è à k'áapi k'áuè. Amin'ò g'í sói à mè: Gb'è'ò ya aa b'òle n'p'ii. K'è gb'è p'ò k'ua'án'ò'ò b'òle píi,

10 5 a ò Tamaae: M'ó ní b'lep'io k'pea la, ní nam'ee ma'òz'í. 5 Tamaa k'áa p'ò á k'è s'è à g'è'ò a v'íi Amin'òpi k'íi k'pea.

11 K'è à s'á'ázi, àle kpawà à s'ò, 5 à a d'áepi k'ù à mè: To mà w'ùl'enn'ò.

12 5 a ò a v'í'ip'ie: Aawo! Nsu gb'áam'ò'ee'ò. Asa w'á Isaili'ò w'íli y'á bee taa k'eo. Nsu y'á'ò'ò'sai bee taa kem'ee'ò.

13 Mapi, má má g'èu ní w'í beeo'i? Mpi s'ò, Isaili'ò n dil'è gb'èp'á u. Sue! N a y'á'ò k'íe, a g'í ma kp'áimao.

14 I we aà y'am'ò. A gb'áam'òè, 5 à k'ùsiwà à w'ùleaaño.

15 5 Amin'òpi z'áa'águ p'ás'í'p'ás'í. Aà z'aaa'águ d'e aà yeaàzi y'áala. 5 a òè: Fele b'ò.

‡ 12:25 Bee mè Dii gb'è yenzide.

16 Ǿ nɔɛpi ò a v̄lipie: Aawo! Tó n ma ya n ma bɔ, a taae aɔ zɔ de pɔ pɔ n kɛmɛa. N beeo i we à aà yãmao.

17 Ǿ Aminɔpi a zikenɛwaasona s̄isi à mè: Nɔɛɛ bee ya bɔomɛɛ, ní gbata n kilidau.

18 Ǿ aà zikenapi aà sè b̀òò bàasi, à gbata à kilidau. Nɔɛpi ula gbàa daa, asa ula bee taa kía nenɔɛ lésoɔ ɔ daa.

19 Ǿ Tamaa túfu gbè a miwa, à a ula gbàa pɔ á daapi gá a kè, ɔ àlɛ ɔɔb àlɛ tá, à ɔɔi a musu.

20 Aà dāɔ dadoude Abisalou òè: N dāɔ Aminɔ laane yà? Nsu o gbèe mao, asa n dāɔɛ. Nsu n̄yɔ yápi k̄ua n s̄ɔ guuo. Ǿ Tamaa z̀òlɛ a dāɔ Abisalou be yákpaa.

21 Ké kí Davidi yápi mà, aà pɔ pà maamaa.

22 Abisalou i yāe o Aminɔɔo, yāvai ge a maa, asa aà za fèè, ké à kùsi a dāe Tamaawa yái.

Abisalou Aminɔ dea

23 Wè pla gbɛa Abisalou ku Baali Azoo, Eflaiū b̄usu z̄ɔlɛu ní a s̄akákɛɛlɛnaɔ, ɔ à kianeɔ s̄isi blesawa n̄pii.

24 Ǿ à gè kí lè à mè: Kí, wàlɛ mapi n z̀òblɛna s̄aɔ kákɛɛlɛ. Mpi ní n ɔwaɔ á gɛmanɔ weo lé?

25 Ǿ kí wè a népiwa à mè: Aawo! Wá f̄ɔ gé wápiio. Wá kɛnɛ aso ɔɛ. A nàewá, áma i gɛo, ɔ à samaa'òè.

26 Ǿ Abisalou mè: Tó r̄lɛ gɛo, to ma v̄li Aminɔ géwanɔ. Kí aà là à mè: Bóyái ní ye aà gennɔi?

27 Abisalou nàewá, ɔ kí tò Aminɔ gèaànɔ ní a né k̄niɔ pii.

28 Abisalou yád̄ilɛ a gbéɔnɛ à mè: A swákpa! Tó Aminɔ pɔ kè v̄ɛɛwa na, tó má òé à aà z̄ɔ, à aà de. Asu to vía á k̄úo. Máme ma á dáu! A s̄ɔd̄ilɛ, i ḡɔkɛ kɛ.

29 Abisalou gbéɔ kè lá a d̄ilɛnɛwa, ɔ kiane k̄niɔ f̄ɛlɛ d̄i ní s̄ɔbaonɔ kpe, aa baalè.

30 Gɔɔ pɔ aa ku zéu, Davidi a baomà wà mè: Abisalou kianeɔ dèdɛ pii, an kee i ḡɔo.

31 Davidi f̄ɛlɛ à a pɔkasɔ gá a kè, ɔ à w̄lɛ b̄usuu. Aà ɔwaɔ s̄laaàzi ní ní pɔkasɔ kék̄ɛa.

32 Ǿ Davidi v̄li Simɛa né Yonadabu mè: Baa, r̄isu n̄yɔ e wà n né èwaasɔɔ dèdɛ pii no, Aminɔ mé gá ado. Wà yápi d̄ɔ Abisalou wéwa za gɔɔ pɔ Aminɔ kùsi a dāe Tamaawaɛ.

33 Ma dii kí, r̄isu n̄yɔ yápi k̄ua n s̄ɔuo. N neḡɔɛo i gaga pii, sema Aminɔ ado.

34 Abisalou s̄ɔ à baalè.

Ké èwaaso gud̄ɔana wɛz̄u, a è wa be Olonaiū zéu s̄is̄ip̄ɔlɛu dasidasi. A gè a ò k̄iɛ: Ma gbéɔ è be s̄is̄ip̄ɔlɛu Olonaiū oi.

35 Ǿ Yonadabu ò k̄iɛ: N èa? N néo mé lé su we lá má ònɛwa.

36 Ké à yápi ò a làa, ɔ kianeɔp̄iɔ kà ḡɔɔ, aalɛ búbuape. Kí ní a ɔwaɔ ɔɔb n̄pii maamaɛ ɔ.

37 Abisalou baalè à tà Amihudu né Talemai, Gesuu kía k̄i, * ɔ kí Davidi s̄ɔ ɔb a né gaa ɔɔb gɔɔpii.

38 Ké Abisalou baalè à tà Gesuu, a ku we e wè aaɔ.

39 Ké kí Davidi n̄ɔsɛ n̄ini Aminɔ gaa yá musu, ɔ àlɛ Abisalou beɛke sa.

14

Abisalou sua Yelusaleu

* 13:37 2Sam 3.3

1 Zeluia né Yoabu dɔ́ kɛ́ kɪ́ pɔ́ dɔ́ Abisaloũwa,

2 ɔ́ à gbɛ́o zì Tekoa, aa nɔɛ ɔ̀nɔna sè aa suò. ɔ́ a òè: Kɛ́ lá ríle gɛwiiɛwa. Gyaa pɔ́kasaɔ́ da. Nsu nísidɔ̀o. Kɛ́ lán nɔɛ pɔ́ a gbɛ́ gá àlɛ a ɔ̀lɔ́ à gɛ̀gɛ̀wa.

3 Gɛ́ kɪ́ kɪ́ màa, ní yáɛ bee oè. ɔ́ Yoabu yá sòso ká nɔɛɛɛ a léu.

4 Kɛ́ Tekoa nɔɛɛɛ gɛ́ kɪ́ lè, à kùlèè à wùlɛ a gbɛɛu à mè: Kí, ma suaba!

5 ɔ́ kɪ́pɪ aà là à mè: Bó ní yeii? A wèwà à mè: Gyaan ma ù, ma zá gáɛ.

6 Mapi n zòblena, má nɛgɔ́ɛo ví gbɛ̀n pla. Kɛ́ aalɛ sòlɛkɛ kɔ̀tɛɛ bua, gbɛɛ ku à ní yoaa. ɔ́ an gbɛ̀do a gbɛ̀do lɛ dè.

7 ɔ́ ma bɛdɛo fɛ̀lɛ nípi, aa ò mapi n zòblenɛ aa mè mà a né pɔ́ a gbɛ̀do ò̀pi kpámá wá dɛ, kɛ́ à a gbɛ̀do dè yáí. Aa ye yàa miɔ̀n tɛdɛ pɔ́ gò̀mɛɛ túbiblena ùpi tɛdɛɛ, kɛ́ ma zá su àò tó ge bui ví dúnia guu ɔ̀o.

8 ɔ́ kɪ́ ò nɔɛɛɛ: Ta bɛ, má yádilɛ n yápi musu.

9 ɔ́ Tekoa nɔɛɛɛ mè: Ma dii kɪ́, taaɛpi wi ma musu ní ma de bɛdɛo, mpi níò ku taaɛsai ní n kíakɛo.

10 ɔ́ kɪ́ mè: Tó gbɛɛ lɛkà yápiwa, mɔ̀aàno ma kíi la, a e íadama ɔ̀o.

11 ɔ́ nɔɛɛɛ mè: Kí, lɛgbɛ ní Dii n Lua tɔo, kɛ́ tɔ̀sina su ma né dɛ kɛmapla ma leo yáí. ɔ́ kɪ́pɪ mè: N Diio n népi mikáɛ a lɛlɛ zílɛ.

12 ɔ́ nɔɛɛɛ mè: Ma dii kɪ́, mapi n zòblena ma gba zé mà ea yá'onɛ. A wèwà à mè: O!

13 ɔ́ a òè: Bóyáí n yá bee taa kpáaí ní Lua gbɛ̀o? Yá pɔ́ ní ò̀mɛɛ mé n dayáu, asa ni gbɛ́ pɔ́ ní yà gbɛsi n suòo.

14 Wápii wá ga, wíò dɛ lán í pɔ́ kòlɛ tɔ̀lɛ gbɛɛ i e sɛlɛ ɔ̀owa. Lua lí gbɛ́ pɔ́ wá yà wɛní ɔ̀o, í zɛwɛlɛ adɛ ea suwáɛ.

15 Ma mɔ́ yápi oi ma dii kíɛɛ, asa gbɛ́o tò vía ma kùɛ. ɔ́ mapi n zòblena ma mè má yá'onɛ. Wíliò dɔ̀o tó níyɔ́ ma wabikɛama sí,

16 ní ma ɔ̀ gbɛ́ pɔ́ ye mapi ní ma néo tɔ̀lɛ pɔ́ Lua tòwɛɛ síwá ɔ̀zɪ.

17 Ma dii kɪ́, mapi n zòblena ma mè n yá a to ma sɔ́ dadou, asa ní dɛ lán Lua malaikaewáɛ, ní swáɛ yámaa ní a váiozi píiɛ. Dii n Lua aɔ kunnɔ.

18 ɔ́ kɪ́ òè: Nsu gí yá pɔ́ málɛ n lai zá síiao. ɔ́ nɔɛɛɛ mè: O ma dii kɪ́!

19 ɔ́ kɪ́ aà là à mè: Yoabu lɛ kú yápi guu yá? Nɔɛɛɛ wèwà à mè: Ma dii kɪ́, ní n kuao yá pɔ́ ní ò̀pi gɛa aɛ ní kpɛo vío. Ao, n zòblena Yoabu mé yápi sòso kámɛɛ ma léu píi.

20 N zòblena Yoabu kè màa, kɛ́ à e yá pɔ́ daa líwa tiaɛ bee kɛkɛ yáíɛ. Ma dii, ní ɔ̀nɔ lán Lua malaikaewáɛ, ní yá pɔ́ kè dúniau dɔ́ píi.

21 ɔ́ kɪ́ gɛ ò Yoabue: Too, má yápi kɛ sa. Gɛ n èwaaso Abisaloũ gbɛsi n suò.

22 ɔ́ Yoabu kùlɛ kípiɛ, à wùlɛ a gbɛɛu à aà sáaukpò à mè: Ma dii kɪ́, mapi n zòblena, má dò gbá sa kɛ ma yá kàngu, asa n ma yáma.

23 ɔ́ Yoabu fɛ̀lɛ gɛ Abisaloũ gbɛ̀si Gesuu, à suò Yelusalɛũ.

24 ɔ́ kɪ́ mè: Oè aà gɛ zòlɛ azía bɛ, wá wé a kɛ síiɔ. ɔ́ Abisaloũ gɛ zòlɛ a bɛ, aai wɛsí kòlɛ ní kíoo.

25 Gɔ́ kɛfɛnaɛ ku Isailiò guu lán Abisaloũwao. Wíò aà maabo maamaaɛ. Sɛa za aà gbá zílɛ e à gɛ pè aà minanguo sáaɛ kuo.

26 ɔ̀ a mi bo wɛ ní wɛòɛ. I a gbía ma. Tó a bò, í yɔ́ kiloowa, ɔ̀ dɛ kiloo plaa.

27 A nɛgɔ́ɛo í gbɛ̀n aàɔ́ ní nɛnɔɛo do. Nɛnɔɛpi tɔ̀n Tamaa. Nɔ́ kɛfɛnaɛ.

28 Abisaloũ ku Yelusalɛũ e wè pla wɛsia kílɛ sai.

29 ɔ́ à Yoabu sísi aà gɛɛ kɪ́ kíi, áma Yoabu i we mò aà kíio. ɔ́ à èa à aà sísi ɔ̀, i we mòo.

30 ɔ a ò a íwaoɓe: A Yoabu bua pɔ kú ma pɔ sae gwa, aà naa mà. A ge tesɔwà.
 ɔ Abisaloù íwao gè tesɔ Yoabu buapiwa.

31 ɔ Yoabu fɛle gè Abisaloù be, à aà là à mè: Bóyáí n íwao tesɔi ma buawai?

32 ɔ Abisaloù wèwà à mè: Gwa, ma gbé zɔma, ma mè mɔ mà n zɔ kíwae, ké n àa là bóme tò à ma gbèsi Gesuu à sùmanɔi? Kua we sàomɛe de laa! Má ye mà kɔ'e n kíó tia. Tó má taae víe, aà ma de.

33 ɔ Yoabu gè yápi ò kíe. ɔ kipi Abisaloù sisi. Ké à mò, à kùlèè à wùle a gbèeu. ɔ kí lepèwà.

15

Abisaloù bɔa Davidi kpe

1 Bee gbèa Abisaloù sɔgo è ní sɔɔ ní gɔe gbèon blakwi pɔ aao bàale a aeo.

2 I fɛle kɔɔkɔɔ à zea bíibɔleze sae. Tó gbé yáví ní a gbédeeo, àle geò kí kfi aà kɛke, Abisaloù í ade sisi í oè: Wéle kpele n bɔui? Tó a wèwà à mè: Mapi n zòblena ma bɔ Isaili buie beeue,

3 ɔ Abisaloù í oè: N yá nae, a zéví, áma kí gbèe ku à swáse n yáio.

4 Abisaloù í ea me: Tó wà ma ke yákpalekena ù wá búsuu, gbé pɔ yáví ge gbé pɔ lé gbé gbèa yákpaleu pii ali mɔ ma kfi, máli aà yákekeè a zéwae.

5 Tó gbé mò kùle aà ae, í ɔɔ ade kú à lépewà.

6 Maa ío ke Isaili pɔ lé mɔ yákpalekei kí kfiɔne pii, ɔ an sɔ tàwà.

7 Wè siiɔ gbèa a ò kíe: Ma gba zé mà gé lé pɔ má kè Diiwa sa'oi Heblɔ.

8 Mapi n zòblena ma légbà dɔwà gɔɔ pɔ má kú Gesuu, Sili búsuu ma mè: Tó Dii tò ma su Yelusaleù, má sa'owà Heblɔe.

9 Kí oè: Ge n su aafia! ɔ à fɛle gè Heblɔ.

10 A gbé zɔ Isaili buiɔwa pii à mè: Tó a kuu'ɔ mà dɔ, à o Abisaloù mé kpalablè Heblɔ.

11 Gɔɔ pɔ àle fɛle Yelusaleù, à gbéɔ sisi gbèon àaa do aa géánɔ, ɔ aa gè ní nòsemendoo, aa yá asii dɔo.

12 Gɔɔ pɔ àle sa'o, à Gilo gbé Aitofeli, Davidi ledamade sisi za aà be wéleu, ɔ lekpaala Davidizi lé dede. Gbé pɔ aa kú ní Abisaloùɔɔ dasi lé káfle.

Davidi bàalea

13 Baokpana mɔ ò Davidie à mè: Isaili ní sɔ kpà Abisaloùwa.

14 ɔ Davidi ò a íwa pɔ kuanɔ Yelusaleùɔne: A fɛle wà bàasi. Tó wi ke máao, wá pili Abisaloùwao. Wà ke kpakpa. Tó wi ke kpakpao, a wá le la à wá ásooke, i wéledeɔ dede ní fèndao.

15 Kí íwao oè: Wá dii kí, yá pɔ n zèò pii, wápiɔ n zòblenaɔ wá làae.

16 ɔ kí dàzeu. Aà beɔe bɔ teaazi nípii, áma aà nɔ mèn kwi pɔ i mésedilénéo ɔ à ní tó we aao begwa.

17 Kí dàzeu ní a gbéɔ màa. Ké aa kà wénkpe, à líle zè

18 a íwaoɓe pii ní aà dɔaio ní Gatade gbèon àaa àaɔ pɔ teaazi za Gataɔ, aa gè pii.

19 ɔ kí ò Gata gbé Itaie: Bóyáí níle géwanɔi? Ea tá, níó kú ní kí dafuo, asa bòmɔn n ù, n bɔ n búsuue.

20 N kaa í gɔɔplakeo, ɔ ní ye nyɔ liaaliaawanɔa? Má dɔ gu pɔ mále géuo. N n gbéɔ kaaa n tárinɔ. Dii gbèke ní náaiyáo kene.

21 ɔ Itai wèwà à mè: Ma dii kí, ní Dii kuao ní n kuao, gu pɔ ní kúu pii, mapi n zòblena máo ku wee, má gan nò máo kun nò.

22 ɔ Davidi òè: Dɔaa wà gé! ɔ Gata gbé Itai èa dàzeu ní a gbéó ní a dae pò kuanɔ píi.

23 Ké aale gèzea mpíi, ɔ bùsudeɔ wii pàle. Ké kí bùa Sedɔwa, ɔ ampíi aa gbáa zé sè.

24 Zadoki ku we lɔ ní Revii buiɔ píi. Aa Luabaakuarínɔ kpagolo sea. Aa kpagolopi díle Abiataa sae e gbéó bɔle wéleu aa làa píi.

25 ɔ Kí ò Zadokie: Lua kpagolo sé nì gèò wéleu. Tó Dii ma wegwà, a to mà su, mí wesié ní a kúkdio.

26 Tó asu me ma yá i kaaguoe sɔ, má làa. Aà kemee lá à kèè maawa.

27 ɔ Kí èa ò sa'ona Zadokie: Gu'enan n úo lò? Èa ta wéle guu aafia ní n né Aimaazao ní Abiataa né Yonatáao. A tá ní á né gbèɔn plapio.

28 Máo zea swabɔleu sèu e mà baomawáe.

29 ɔ Zadoki ní Abiataao Lua kpagolo sè aa tàò Yelusaleú, ɔ aa gò we.

30 Davidi lé Kùkpe sísi kú, àle ɔɔɔ. A pòkú a mia, a kyalekpaa. Gbé pò kuaánɔ pòkú ní mia pii, aale ɔɔɔ aale gèò.

31 Ké wa ò Davidie Aitofeli ku gbé pò zè ní Abisaloúo guue, ɔ Davidi wabikè Diiwa à mè: To aà ledama àò de yáfaasai ú.

32 Ké Davidi kà sísi misonaa, gu pò lousisiki kúu, Aaki gbé Usai mò dàaale, aà ula kèa, mé bùsu kaa aà miu.

33 Davidi òè: Tó n gemanɔ, nýɔ demee aso úe.

34 Tó n ea n ta wéleu, mé ní ò Abisaloúe aà zòblenan n ú sɔ, nýɔ Aitofeli ledama bádemeee. Oè aà mae zòblenan n ú yáa, áma tia n gɔ aà zòblena úe sa.

35 Sa'onaɔ Zadoki ní Abiataao aaɔ kunnɔ we. Yá pò ní mà kibe séle siuné píi.

36 An né gbèɔn plaɔ kunnɔ we, Zadoki né Aimaaza ní Abiataa né Yonatáao. Tó n yáe mà, népíò zí aa mɔ omee.

37 ɔ Davidi gbèna Usaipi tà, à kà Yelusaleú gɔɔ pò Abisaloú lé gèu.

16

Davidi ní Zibao ní Siméio

1 Ké Davidi ví sísi misonaa yɔɔ, a è Mefibose ziiia Ziba káoyè zàa'lnaɔne mèn pla, àle mɔ daiale. Aa pèe sea mèn òaa do ní wèbe káao mèn basɔ ní kaadɔen káao mèn basɔ ní wèeò tùu do.

2 ɔ Davidi Ziba là à mè: Bóme tò n mɔ ní beei? Ziba wèwà à mè: Kí, zàa'lnaá n bedeɔ pɔe aa dikpe. Pèe ní kàaá n gbéó pòbleae. Wèe sɔ, gbé pò kpàsa guwawaiuo imiae.

3 Kí aà là à mè: N dii pò í kesai tɔna ku má ní? Ziba wèwà à mè: A gò Yelusaleú, asa àle e Isailio a kpa a dezi kpalau gbáe.

4 ɔ Kí òè: Pó pò Mefibose ví pii gò n pò úe. ɔ Ziba mè: Ma kule ke! Ma dii kí, nýɔ ma wegwa màa.

5 Ké kí Davidi sò Bauliúzi, a è gɔee bɔu. Aà tón Siméi, Gela née. Aame aa bui dou ní Saulu bedeɔ. A bò wéleu, àle Davidi ká.

6 Ale kí Davidi ní aà gbéó kèkè ní gbèo, baa ké aà zígɔ ní aà dɔai ku aà ɔplaii ní ɔzeio mpíi.

7 Ale aà sɔsɔ àle me: Géi! Géi! Gbèdena! Pó pàe!

8 Dii flabòne Saulu pò n kpalablè aà gbèu bedeɔ dedea yá musu. Dii n bɔ kpalau, à n né Abisaloú kpàu. Asoo kèmae sa, asa gbèdenan n ú.

9 ɔ Zeluia né Abisai ò kíe: Ma dii kí, a maa gbè bee àò n sɔsɔ. To mà gé aà mí zɔi.

10 ǃ kí mè: Zeluia néɔ, bóme wá daaai? Tó Dii mé òè àà ma s̄s̄s̄, ̄ àle ma s̄s̄s̄, déme a f̄s̄ àà la, b̄yái àle kei màaii?

11 ǃ Davidi ò Abisaie ní a iwaɔ pii à mè: A gwa, mazla ne'ia mé lé wēele ma de. Wa Bēyāmēe buie bee p̄o l̄e? A àà to we. Tó Dii mé òè àà ma s̄s̄s̄, a maae.

12 Wliɔ d̄s̄o tó Dii asu ma taasi e, i fiabomēe ní maaɔ s̄s̄s̄a p̄o wàle kemēe gb̄a yái.

13 Ké Davidi be zéu ní a gb̄éɔ, Simeí be s̄s̄p̄leu àà sae. Ale àà s̄s̄s̄, àle àà kēkē ní gb̄eɔ, àle bùsu f̄aaágu.

14 Ké kí ní a gb̄é p̄o kuanɔ kà swai, aa kp̄asa, ̄ aa kámabò we.

Abisaloú kaa Yelusaleú

15 Abisaloú kà Yelusaleú ní Isailiɔ pii. Aitofeli kuaáno.

16 ǃ Davidi gb̄ena Usai, Aaki gb̄é gè Abisaloú lè a òè: Lua n d̄s̄ ní aafiao Záai! Lua n d̄s̄ ní aafiao Záai!

17 Abisaloú àà là à mè: Gb̄eke p̄o ní v̄í ní n gb̄enaon wea? B̄yái ní gé ní n gb̄enaon ní?

18 Usai wèwà à mè: Maa no! Má de gb̄é p̄o Dii ní gb̄éee beeo s̄è p̄o úe. Ma ze ní kía p̄o Isailiɔ kp̄apioe.

19 Bee gb̄ea l̄, déme maa mà z̄oblei, n bàasio? Lá ma z̄oblè n mae yāa, a maa mà blene s̄s̄e.

20 Abisaloú ò Aitofeliɔne: A ledaa. B̄o wá kei?

21 ǃ Aitofeli wèwà à mè: Gé wúlei ní n mae n̄o p̄o à ní tó la aale begwaɔ. Isaili pii a ma ní tò n mae ye n glyáio, gb̄é p̄o kunnɔ gb̄aa i káfi.

22 ǃ wá zw̄aakpe d̄ò Abisaloúe kp̄é musu, ̄ à gé wúle ní a mae n̄o p̄o we Isailiɔ pii wáa.*

23 Gɔɔ beeo lé p̄o Aitofeli ì damá de lán gb̄é p̄o yágbèa Luawawaē. Maa Aitofeli ledama de Davidiē ní Abisaloúo pii.

17

Usai ̄n̄kea Abisaloúe

1 Aitofeli ò Abisaloúe: To mà z̄iḡɔ se gb̄en̄ òaas̄ɔɔo leē kuepla (12.000), mí gé p̄el̄eírn̄o Davidizi gw̄áa.

2 Má l̄l̄ewá gɔɔ p̄o à kp̄asa, àà ɔ bùsae, mí àà fu, àà gb̄éɔ i bàale pii, mí àà de ado,

3 mí sunē ní gb̄éɔ pii. Ampii sua yá de gb̄é p̄o níle we yá úe. Tó à gá, ̄ gb̄éɔ ḡo yákelesai nípii.

4 Yápi kà Abisaloúgu ní Isaili gb̄ēz̄ɔɔo pii.

5 ǃ Abisaloú mè: Aaki gb̄é Usai sísi l̄, wá ma lá a o s̄s̄.

6 Ké Usai kà, Abisaloú òè: Lá Aitofeli òn ke. Wà ke lá a òwa yà, ge wásu ke màao? N è kpelewai?

7 Usai wèwà à mè: Lé p̄o Aitofeli dàwá gb̄a maaɔ.

8 N n mae d̄s̄ ní a gb̄éɔ. Z̄ikan maaɔn ní ú, aa p̄ásl lán wài neade p̄o wá a néo síwàwae. N maeá z̄iḡɔe, a we i gudou ní a gb̄éɔ.

9 Ké a ku tia, à ɔ ulea gb̄è'e guu ge gupáleie. Tó à sù d̄òaa a l̄l̄e wá gb̄éɔwae, gb̄é p̄o a baomà a me, wá z̄iblè Abisaloú z̄iḡɔwae.

10 Baa neɔ̄na p̄o w̄ɔ v̄í lán n̄òomusuwaɔ s̄s̄ a k̄éngue, asa Isailiɔ d̄s̄ pii ké n maeá z̄ikan maae, mé neɔ̄nao kuaáno.

* 16:22 2Sam 12.11-12

11 Ayāmeto ledama pɔ́ má vɪn ke: Isailio káaanzi píi za Dā e za Beeseba, aai dasi lán ísiale úfaawa, ní dɔaané zɪlau.

12 Wá aà le gu pɔ́ a kuu píi, wí lélèwà lán fii kwea tɔɔlewawa. Aapi ní gbé pɔ́ kuaànɔɔ píi, an gbēe a bɔɔ.

13 Tó à sù gè wéleue sɔ́, Isaili baade píi ba se geò we, aai pɔ́ pɔ́ wà wélepi kàlewàò gále taò guzulèu. Baa a gbé kasonae, wasu e we lɔɔ.

14 ɔ Abisaloú ní Isailio píi mè: Usai ledama maa de Aitofeli pɔ́a. Dii mé zèò à Aitofeli ledama maapi bàde, ké à e Abisaloú ásooke yáí.

15 ɔ Usai ò sa'ona Zadokie ní sa'ona Abiataao à mè: Aitofeli ledà Abisaloúwa ní Isaili gbèzɔɔ lá aa ke kéwa, ɔ mapi sɔ́ ma ledámá ma mè lá á ken la.

16 A gbéò zɪ kpakpa aa ge o Davidie asu i swabɔleuo, aà bua kpakpa, ké wasu aapi ní gbé pɔ́ kuaànɔɔ mɔ́nɔzɔ yáí.

17 Yonataa ní Aimaazao ku Logeli nibɔnai, asa aa fɔ bɔ gupuaú Yelusaleúo. ɔ nɔe zíkèna ge òné aa ge baopi kpa kí Davidie.

18 A mɔ̀ lè èwaasoe ní é, ɔ à gè a ò Abisaloúe. Gbèɔn plapiò dàzeu gɔ̀ò, aa gè gbēe be Bauliú. Lɔ̀ò ku ua we, ɔ aa gèu.

19 ɔ nɔe lɔ̀opi né tàe à pówena fàlewà, gbēe a yá dɔo.

20 Ké Abisaloú gbéò mò nɔepi be aa mè: Aimaaza ní Yonataao ku má ni? A wémá à mè: Aa búa swa'ɔnawa. Aa ní weele, aai ní eo, ɔ aa èa tà Yelusaleú.

21 Ké aa tà, ɔ gbèɔn plapiò bòle lɔ̀opiu, aa gè wa ò kí Davidie aa mè: Bua swawa kpakpa, asa Aitofeli lekpaafnzie.

22 Davidi dàzeu ní gbé pɔ́ kuaànɔɔ píi, aa búa Yuudèwa. Ké gu dɔ̀, an gbēe i gɔ̀o, aa búa mɔ̀piie.

23 Ké Aitofeli è wi zíkè a ledamawao, à fèle káoyè a zaa'inae, à tà a be wéleu. A a be yággòs, ɔ à azɪa lòò à gà, ɔ wà aà vɪ a mae mia'e.

24 Davidi gè Maanaiú, ɔ Abisaloú búa Yuudèwa ní Isailio píi.

25 Abisaloú Amasa díle zɪgɔɔ dɔaana ú Yoabu gbèu. Amasaá Isimaela bui Yeteé néé. Aà dan Yese né Abigaili ú, Yoabu da Zeluia dáuna.

26 Isailio ní Abisaloúo bòokpa Galada búsuu.

27 Ké Davidi kà Maanaiú, Naasa né Sobi, Laba wéle pɔ́ kú Amɔni búsuu gbé mò ní Lodebaa gbé Amieli né Makiio ní Logeliú pɔ́ kú Galada búsuu gbé Baazilaio.

28 Aa mò ní wúleɔɔ ní tao ní oɔ̀o ní éseo ní naao ní pèetio ní pówena kpasaaò ní bláao ní dopɔɔ

29 ní zóo ní vífáaio ní sá nòɔo ní gáseo, aa kpà Davidiwa ní gbé pɔ́ kuaànɔɔ aa ble, asa aa mè: Nɔana ní imio gbépiò dè gbáau, aa kpásae.

18

Abisaloú gaa

1 Davidi gbé pɔ́ kuaànɔɔ káaa, ɔ à dɔaanaò díledile gbèɔn àasɔɔoɔne ní gbèɔn basɔbasɔɔ.

2 ɔ à a zɪgɔ̀piò kpaalè gáli áaá. A gáli do ná Zeluia né Yoabue a ɔzɪ, ado sɔ́ Yoabupi dáuna Abisaie a ɔzɪ, ado sɔ́ Gata gbé Itaiie a ɔzɪ. ɔ kí ò a zɪgɔ̀ne à mè: Máme má dɔaaé.

3 ɔ gbéò mè: Nsu geo. Tó wa su wa bàalè, aa wá yádao. Baa tó wá gbé kɪniò gága, aa wá yádao. Mpi aale n gwa de gbèɔn àasɔɔo leé kwia (10.000). N dɔawále wéle guu mé maa.

4 Ǿ kí ònè: Lá à kèé maa 5 má ke. Kí gè zè bíibòle sae, 5 zígòò bòle gā ní gāo gbèon basoobasooó ní gbèon òaasooó.

5 Ǿ kí yádìle Yoabue ní Abisaió ní Itaio à mè: Ke èwaaso Abisaloùe busebuse ma yáí. Zígòò yá pó kí díle òaanaone Abisaloù yá musu mà nípii.

6 Zígòò bòle gè sèu zíkai ní Isailio, 5 aa síkòu Èflaiù lákpeu.

7 Davidi zígòò zìblè Isailiowa. Gbèé pó gága gòò beeo dasi, gbèon òaasooó lee baoe (20.000).

8 Zìpi lí bùsupia píie, 5 gòò bee sè gbéó blè dasi de fènda.

9 Ké Abisaloù kpàaù ní Davidi gbéó, a di sòbaona kpe. Ǿ sòbaonapi gè gbèneli gbène gòn kelede gbáu, 5 aa waa pá ligòn taau gúgiù, 5 aa sòpi gèèea, 5 à gò looa gugbòu we.

10 Ké gbèe aa è, à gè a ò Yoabue à mè: Ma Abisaloù è paa ligòn taau.

11 Ǿ Yoabu ò gbéé pó baopi kpàèè: Bóó? N aa èa? Bóyáí ni aa lé ní nèo ni? Dò ma n gba yaa ánuu owatè kwi ní negòn asanao.

12 Ǿ gbépi wè Yoabuwa: Baa tó wá ánuu kà ma ɔu mèn òaa sòo, má fí òkà kíanepiwao, asa kí yádìlene ní Abisaió ní Itaio wá swá mà, à mè wá ɔlia èwaaso Abisaloùpizi.

13 Tó ma aa dè, ma ásookè mazíae. A kee ulea kíeo, mpi sò níyò zemanoo.

14 Yoabu mè: Má fí màò n dá màao. Ǿ à lí sòne sè mèn aaò, à gè Abisaloù zòò a sòu gòò pó a paa ligòn taau béè.

15 Ǿ Yoabu zíkabòkùna gbèon kwio líaaazi aa aa dè.

16 Ǿ Yoabu kuupè à a zígòò zùukè, 5 aa zè pélea Isailiozie.

17 Aa Abisaloù ge sè wa zù è zòò guu lákpeu we, 5 aa gbe kàaawa, à gò gbèze zòò ú. Ǿ Isailio bàalè, baade tà a be.

18 Gòò pó Abisaloù ku, à gbepèle azíae Kíá guzuleu, asa à mè á negòe vío, mé á ye a tó gao. A azía tó kpà gbe pó a pélepie, 5 wio sisi Abisaloù Dongubo e ní a gbáo.

Davidi Abisaloù gaa baomaa

19 Zadoki né Aimaaza mè: To mà bàale mà gé baokpai kíe, lá Dii yānakpāwā à aa bò a íbèe ɔzì.

20 Ǿ Yoabu òè: Nyo e n baokpa gbáo, sema gòò pále zíe. Gbá pòe bee níyò kpao, ké kíane gá yáí.

21 Ǿ Yoabu ò Etiopi buie: Ge n yá pó ní è o kíe. Ǿ Etiopi buipi kùle Yoabue, à fèle ní bao.

22 Zadoki né Aimaaza èa ò Yoabue: Baa tó à kè kpelewa, to mà bàale màò te Etiopi buipi kpe. Ǿ Yoabu òè: Né, bóyáí ní ye bàale? Baopi aò ài víneo.

23 Ǿ Aimaaza mè: Baa tó à kè kpelewa, má ye mà bàale. Ǿ Yoabu òè: Bàale! Ǿ à bàalè, à bò ní swa sae zéó, à Etiopi buipi kè.

24 Davidi zòlea wéle bíibòle gbà mèn plaò zānguo. Gudšana dède bíiwa e bòlepi musu. Ké à wezù, à gbèe è be ado ní bao.

25 A lezù kızı, a òè. Ǿ kí mè: Lá a be ado, àle mó ní baonaoe. Ǿ àle mó, à káikù.

26 Ǿ gudšanapi gbèpále è lo, àle bàale. A lezù bíibòledšanazi à mè: Gbèpále be aa kpe ní bao, àle mó kee lo. Ǿ kí mè: Ale mó ní baonao sèe.

27 Ǿ gudšanapi mè: Má è gbé séia bàalea de lán Zadoki né Aimaaza bàaleawae. Ǿ kí mè: Gbèmaae, baona 5 àle suò.

28 Aimaaza lezù kızı à mè: Aafia ku! Ǿ à kùle kíe, à mipèle tóòle à mè: Wá Dii n Lua sáaukpa, à gbéé pó kuabiimaò kpàma, ma dii kí.

²⁹ Ǿ kí aà là à mè: Ewaaso Abisaloũ ku aafiaa? Aimaaza wèwà à mè: Ké Yoabu lé n zòblena zì ní mapi n zòblena, má mà zòa fêlè maamaa, áma má d̄s b̄sme k̄èo.

³⁰ Kí mè: Zè la ḡla. Ǿ à zè we.

³¹ Ké Etiopi buipi kà à mè: Ma dii kí, ma m̄one ní baonaœ. Dii yánakpàma gbà, à n b̄o gbé p̄o b̄o n kpeo z̄l.

³² Ǿ kí aà là à mè: Ewaaso Abisaloũ ku aafiaa? Etiopi buipi wèwà à mè: Ma dii kí, Lua to n ibeœ ní gbé p̄o aa fêlè aale íadamao ḡs lán èwaasopiwa.

19

Yoabu zòakaa Davidizi

¹ S̄s k̄è k̄igu, à d̄ede ḡè kpé p̄o kú b̄olepi musuu, ̄s à ̄òl̄b we. Goo p̄o àlè d̄ede we à mè: Ma né Abisaloũ! Ma né Abisaloũ! Ma gaa n ḡœ ù s̄á yāa! Abisaloũ ma né! Ma né!

² Wa ò Yoabue: Kí lé ̄òl̄b àlè w̄enake Abisaloũ yá musu.

³ Goo bee z̄lḡo z̄iblepnakea lí w̄enakea ù, asa aa mà wà mè, kí n̄sè òokpà a né yá musu.

⁴ Goo bee z̄lḡo ḡè w̄él̄eu soosoo lán gbé p̄o bàalè z̄llau, wí ní kúowae.

⁵ Kí p̄okù a oaa, àlè búbuape, àlè m̄e: Ma né Abisaloũ! Abisaloũ ma né! Ma né!

⁶ Ǿ Yoabu ḡè kí lè kpéu à mè: N widà n gbéowa gbà. Aa n b̄o gbà ní n neḡoœ ní n nen̄oœ ní n nao ní n ño p̄o ní m̄esedilenéœ.

⁷ N zangudeo ̄s ní yer̄zi, ̄s ní za n yenzideōgu. N òl̄ow̄e gbà, wápio n z̄lḡo d̄baanao ní wá gbéwá wá den̄e p̄œ ùo. Má è sa, tó Abisaloũ ku gbà, mé wápio wa gaga pii, bee mé a kene na.

⁸ Fêlè b̄o sa. Ge ñ n gbéwá gba s̄s. Má síne ní Diio, tó ni geo, an gb̄e a inno la gwáao. Bee a kene v̄ai, ao d̄e v̄ai p̄o n le za n èwaasogoo e gbáa.

⁹ Ǿ kí fêlè ḡè z̄lè bíib̄leu. Ké wa ò gbéone kí z̄l̄ea b̄leu, ̄s aa mò s̄l̄ aà œ nípii.

Davidi gbesia

Isailio bàalè, baade tà a b̄e.

¹⁰ Isaili buio guu pii gbéwá lé lekpaake k̄st̄e aa mè: Kí wá sí wá ibeœowa, à wá b̄o Filit̄eo z̄l, ̄s à bàalè b̄o wá búsuu Abisaloũ yáí.

¹¹ Wa Abisaloũ kpà kpalau, ̄s à ḡà z̄llau. B̄o àlè dá ní kía gbesiaoi?

¹² Kí Davidi gbéwá z̄l sa'ona Zadoki ní sa'ona Abiataaowa à mè: Yá p̄o Isailio lé o pii ḡè ma swáú za ma kúki la. Yáe bee gb̄ea Yuda gb̄ez̄ooowa ñ m̄e: B̄oyái a gb̄ez̄akpà ní ma gbesia yáoi?

¹³ Ma gbéwá, ma daœn à ù, wá au doūe. B̄oyái a gb̄ez̄akpà ní ma gbesiaoi?

¹⁴ O Amasaœ ma daen aà ù, wá au doūe. Tó mi to à ḡò ma z̄lḡo d̄baana ù Yoabu gb̄eu za gb̄ao, Lua yáp̄ásikem̄e b̄èeb̄e.

¹⁵ Aà yá Yudaœ s̄s bl̄e, an lé k̄è doū, ̄s aa lékp̄asákèè aa mè: Su ní n gbéwá pii.

¹⁶ Kí lé su, à ká Yuud̄ei, ̄s Yudaœ ḡè daiaàlè Giligali aa buaaano swapiwa.

¹⁷ Gela né Simeí, * B̄eyám̄e bui p̄o kú Bauliũ wá à ḡè dai kí Davidile ní Yudaœ.

¹⁸ B̄eyám̄e buio kuaano gb̄eœn ̄aa soo. Saulu b̄e z̄iia Ziba ḡè lo ní a neḡoœ gb̄eœn ḡeo ní a z̄l̄kena gb̄eœn baoo. Aa sí Yuud̄eu kí aa,

¹⁹ ké wa e wá bua ní kipi b̄edeœ, wi e yá p̄o a ka k̄igu ke yáí. Ǿ Gela né Simeí w̄l̄e kí œ e ào ḡè buai Yuud̄ewa.

* 19:17 2Sam 16.5-13

20 A òè: Ma dii, rísu ò ma tàae yádao. Nsu to yáwái pọ́ mapi n zòblena má kènne gɔɔ pọ́ n bọ́ Yelusaleũ ðonguo. Ma dii kía, rísu ònyò yápi kúa n sọ́ guuo.

21 Mapi n zòblena, má ðs ké ma duunakè. Yosefu buiɔ guu píi, máme ma ðbaa ma mọ́ dainle gbá ma dii kí.

22 ɔ Zeluia né Abisai mè: Simeí kía pọ́ Dii kpà kàe. I ka wà aà ðeo lé?

23 ɔ Davidi mè: Zeluia néɔ, bóme wá daaai? A ye zezómee gbá yá? Wá gbèe ðe Isaili búsuu gbáo, asa má ðs gbá ké má ðe Isaili kía ũ.

24 ɔ kí ò Simeí: Nyò gao. ɔ kí legbèè.

25 Saulu tóũna Mefibose† gè dai kile. Za gɔɔ pọ́ kí bọ́ wéleu e gɔɔ pọ́ à sù aafia, Mefibose i a gbá pípio, i a lekána kekeo, i a pọ́pio.

26 Ké à bọ́ Yelusaleũ à mò dà kile màa, ɔ kí aà là à mè: Mefibose, bóyái ni gemanɔ ní?

27 A wèwà à mè: Ma dii kí, ma zikena mé ònokèmee. Má òè aà káoyemee ma zaa'inae mà dikpe mà gennɔ, asa eɛn ma ũ.

28 Ma dii kí, ɔ à gè mapi n zòblena òkpà n kíi.‡ Ma dii kí ðe lán Lua malaikaewae. Ké lá à kènne maawa.

29 Ma dii kí, a ðe yáa ò ma ðe beðeðe ðe ðe nípii, ɔ n mapi n zòblena baa ðaa rí n bleblenaɔ. Má zéví mà wiilenzi bọ́.

30 ɔ kí òè: Yá kpele ríyò o bi? Má ðile mpi rí Zibao, à tóle kpaalekòe.

31 ɔ Mefibose ò kíe: Ma dii kí, lá n su be aafia, aà se píi.

32 Galada búsu gbé Baazilai§ bọ́ Logeliũ à gè zeí kíe e Yuudé baale.

33 Baazilai zikù maamaae, à kà wè basiiɔ. A kí yàakè gɔɔ pọ́ a ku Maanaiũ, asa ðe aà gbángboe.

34 ɔ kí òè: Buamanɔ, mí n gwa ma be Yelusaleũ.

35 Baazilai wèwà à mè: Ma wèni i gọ́ bíla ké má tannɔ Yelusaleũto.

36 Ma ka wè basiiɔ kò. Má pọ́maa rí pọ́váo ðkòe be? Mapi n zòblena mi ble pọ́ má ble ge í pọ́ má mi na mae? Má gòe ge nòe lèsinao bọ́ ma be? Ma dii kí, má aso káfiñe.

37 Mapi n zòblena má buannɔ Yuudéwa, mí zene káinnɔ we. Akéa rí ye ò flabomee máai?

38 Mapi n zòblena, to mà ea ta ma be wéleu, ké másu ga ma ðe rí ma da miao zào yáí. Ma ne n zòblena Kimaũ gwa ke. Ma dii kí, to aà buannɔ. Keè lá à kènne maawa.

39 ɔ kí mè: Kimaũ a buamanɔe. Má yá pọ́ kènne maa keè, mé yá pọ́ rí gbèaa píi má kene.

40 Gbèpii bùa Yuudéwa, ɔ kí bùa. Kí lepè Baazilaiwa à samaa'òè, ɔ Baazilai èa tà be.

41 Ké kí bùa à gè Giligali, Kimaũ bùaaano.

Yuda zígɔɔ píi rí Isaili zígɔ kńiɔ bùa rí kípío.

42 ɔ Isaili bui píi mò kí lè, aa òè: Akéa wá gbé Yudaɔ bùaaano kpái, mpi rí n beðeðe rí n gbéé pii?

43 ɔ Yudaɔ a zāsímá aa mè: Ké kí ðe wá ðae ũ yáíe. Bóyái yá bee kèé íii? Wi kí kùsa bleo, wi aà pọ́e si wá pọ́ ũo.

44 ɔ Isaili ò Yudaɔne: Lá wá bui lee kwie, wá ɔ kú rí kí Davidio ðe á pọ́a. Bóyái a wá ðile yáfiñnɔ? Wáme wa kí gbesia yá'ò káauo lò? Ama Yudaɔ yázasia Isailiowa ðe rí pọ́a.

20

Seba bɔa Davidi kpe

¹ A mɔ̀ lè gbɛ̀pɛ̀e ku we, aà tɔ̀n Seba, Bikili néé, Bēyāmeε buiε. ɔ̀ à kuupè à mè:

Wá baa daaa ní Davidioo,
wá bàa kú ní Yese néoo,
á Isailio, á baade tá a be.*

² ɔ̀ Isailio kè Davidiwa pii, aa gè nà Bikili né Sebawa, āma Yudaɔ̀ zè ní ní kío bɔa za Yuudēi e Yelusaleū.

³ Ké Davidi sù a be Yelusaleū, à a nɔ̀ pɔ̀ i mēsɛdilenéoo gbɛ̀ɔ̀n kwi pɔ̀ á tò aale begwaɔ̀ sè à ní kále gudɔ̀ana be. Davidi ní gwá, āma i wúlérnɔ̀ ɔ̀o. Wà ní kaka kpéu gyaao ũe e aa gè gàgàò.

⁴ ɔ̀ kí ò Amasae: Yuda zīgɔ̀ sisi n̄ ní kaaameε e gɔ̀o àaɔ̀ àɔ̀ pa, n̄o ku la.

⁵ Amasa gè Yudaɔ̀ sisi, āma à gègè de gɔ̀o pɔ̀ kí dilɛla.

⁶ ɔ̀ Davidi ò Abisaie: Bikili né Seba a íadawá tia de yá pɔ̀ Abisaloū kèla. Ma gbé sèle à péleaazi, ké asu si wéle bílideu à bēbeetē kεwεeo yáí.

⁷ ɔ̀ Yoabu gbé ní kí dɔaio ní zīgɔ̀ pii bɔ̀le Yelusaleū, aa pèle Bikili né Sebazi.

⁸ Gɔ̀o pɔ̀ aa ku gbè gbène pɔ̀ kú Gabaɔ̀o sae, ɔ̀ Amasa m̀ dàiríle. Yoabu zík'a'ula daa, mé aà fēna dɔa aà pi. Ké à s̄ Amasazi, à fēnapí wò,

⁹ a òè: Ma gbé, ní aafiaa? ɔ̀ à Amasa k̀ a lekánawa ní a ɔ̀plaa, lá a ye lépewàwa.

¹⁰ Amasa fēna pɔ̀ kú Yoabu ɔ̀u fān v̄io, ɔ̀ Yoabu aà z̄ò a gbεeu, aà nɔ̀naɔ̀ b̀le kále z̄íle. Yoabu i a gēn plaade ke ɔ̀o, asa à gá k̄e. ɔ̀ Yoabu ní a dáuna Abisaio pèle Bikili né Sebazi.

¹¹ Yoabu íwaɔ̀ do ḡò zea Amasala à mè: Gbé pò zè ní Yoabuo ní Davidio, aà te Yoabuzi.

¹² Au daa Amasa gea zedau, ɔ̀ zīgɔ̀ pɔ̀ lé m̄oo zè lé gwa pii. Ké Yoabu íwapi è gbé pɔ̀ lé m̄o weɔ̀ pii zè lé gwa, ɔ̀ à Amasa ge gále gòò zéu a díle s̄eu, ɔ̀ à ula kuaála.

¹³ Ké a gále gòò zéu, gbépii b̀ te Yoabuzi, ɔ̀ aa pèle Bikili né Sebazi.

¹⁴ Seba Isaili búsu baa v̄i e Abeli Bemaaka, ɔ̀ Beli buio m̀ kàaaaazi we.

¹⁵ Yoabuɔ̀ m̀ koez̄aaazi Abeli Bemaaka. Wà búsu kálekale wéle bíi sae, ɔ̀ aale weεle wá bípi gbou.

¹⁶ ɔ̀ n̄e ɔ̀n̄odee lezù za wéle guu à mè: A swákpa! A swákpa! O Yoabue aà m̄o la mà yá'òè.

¹⁷ Ké Yoabu s̄ò n̄epizi, ɔ̀ à aà là à mè: M̄me ní Yoabua? A wèwà à mè: Mámé! ɔ̀ a òè: Swákpa mapi n̄ z̄òblena yáí. A mè: Ma swá wè.

¹⁸ ɔ̀ n̄epi mè: Wí me yáa, yāgbεa Abelideɔ̀wa, yá i midε.

¹⁹ Wá kú yákelesai Isaili gbé náaideɔ̀ ũ, ɔ̀ níle weεle n̄ Isaili wéledadeε beeo dea? B̄yáí ní ye n̄ Dii wéle dei?

²⁰ Yoabu wèwà à mè: Gyaú! Aawo! Má ye mà á dedeo. Má ye mà á wéle deo.

²¹ Maa no! Gbé pɔ̀ wí me Bikili né Seba, Eflaiū buio búsu síside gbé mé f̄ele ní kí Davidio. A gbé m̀endopi kpaa, mí go á wéle. ɔ̀ n̄epi òè: Ma! Wa aà mi zune bíia.

* 20:1 1Kia 12.16

22 Nɔɛpi gè a gbéɔ̀ lè ní a ònɔ, ɔ̀ wà Bikili né Seba mi zò wa zù Yoabuɛ b́ia. Yoabu kuupè, ɔ̀ wà fáaa wà wélepi tò we. Baade tà a be, ɔ̀ Yoabupi tà kí kíí Yelusaleù.

Davidi ìwaa

23 Yoabu mé Isaili zlgɔ̀ pii dɔaana ù. Yoiada né Benaia mé dɔaib gbèzɔ̀ ù.

24 Adonilaù mé zɔ̀ gbèzɔ̀ ù. Ailudi né Yosafa mé kpàwakena ù.

25 Seva mé lakèna ù. Zadoki ní Abiataao mé sa'onkia ù.

26 Yaii gbé Ila mé Davidi kwàasi ù.

21

Tɔsia Gabaɔ̀deɔ̀ne

1 Imina ku Davidi gɔ̀, à gègè e wè aaɔ. Davidi Dii aeyà, ɔ̀ Dii mè: Saulu yáie. Gbèdeyá wí aà beɔeɔ musu ké à Gabaɔ̀deɔ̀ deɔ̀ deɔ̀ yáí.

2 ɔ̀ kí Gabaɔ̀deɔ̀ sísí à yá'òné. Gabaɔ̀deɔ̀ de Isailiɔ̀ ù, Amɔle bui kónaɔne. Isailiɔ̀ legbèné yáa aa mè wa ní deɔeɔ,* ɔ̀ Saulu wèele à ní báde a áiakea Isailiɔ̀ne ní Yudaɔ̀ guu.

3 ɔ̀ Davidi Gabaɔ̀deɔ̀ là à mè: Bó á ye mà kéí? Kpelewa má awakpaé, ké à e Dii gbéɔ̀ sáaukpai?

4 Aa wèwà aa mè: Wá zéví wà ánuɔ ge vua gbèa Saulu ge a beɔeɔwao, mé wá zéví wà Isaili gbèe deɔ. ɔ̀ Davidi ní lá à mè: Ále o kpelewa ni? Bó má kéí?

5 Aa wèwà aa mè: Gbé pó wá deɔe, à lekpaatwázi à wá midèe, ké à e wá buibo Isailiɔ̀ guu yáí,

6 to wá aà bui gɔ̀e soplao kpáwá, wí ní loo líwa Dii ae Gibèa, kí Saulu pó Dii kpápi be wéleu. ɔ̀ kí mè: Má ní kpáwáe.

7 Kí i Yonataa né Mefibose, Saulu tɔ̀na kpámáa, lé pó aa kè Diiwa sánu ní Yonataao yáí.†

8 A negɔ̀e gbèɔ̀n pla pó Aya nenɔe Lizipa í ní Sauluò sè. An tón ke: Aamóni ní Mefibose. A negɔ̀e gbèɔ̀n sɔo pó Saulu nenɔe Melabu í ní Mɔla gbé Baazilai né Adielioɔ̀ sè lɔ.

9 A ní ná Gabaɔ̀deɔ̀ne ní ɔ̀zì, ɔ̀ aa ní loo líwa sísí musu Dii ae. Gbèɔ̀n soplapiò gá sánuɛ, wá ní deɔe pòkeke daalegɔ̀e.

10 Aya né Lizipa zwànkasaɔ se kpàle azlae gbèwa we. Za pòkeke daalegɔ̀e e lou gè gepiò gbè, Ì gi báɔne aa péma fáane, Ì gi sèànoɔɔne aa sònízi gwá.

11 Wá yá pó Saulu nɔ̀ pó i méseɔdileòpi kè ò Davidie,

12 ɔ̀ à gè Saulu ní aà né Yonataao wáò bíle Yabesi Galadaɔ̀ kíí. A mɔ̀ lè wá ní ge sè yáa kpáí Betesá gáae, gu pó Filitèɔ̀ ní loo bíliwa Saulu dea Giliboa gbèae.‡

13 Davidi tò wá ní gewapiò sèle wá tàò, wa káaa ní gbé pó wá ní loopiò gewaɔ,

14 ɔ̀ wa v́ Saulu mae Kisi miau Zela, Bèyámee buiò búsuu. Wá yá pó kía díle kè pii, ɔ̀ Lua wabi pó wa kè búsupi yá musu sírínɔ.

Gbé gbàqbaaɔ deɔe

(1Lad 20.4-8)

15 Filitèɔ̀ èa zíkà ní Isailiò lɔ. Davidi ní a gbéɔ̀ gè zíkárínɔ. Ké Davidi yèeè làa,

16 ɔ̀ gbé gbáaɔ bui Isibenɔbi mè á Davidi deɔ. Aà mɔ̀gotè sɔna gbia de kiloo áaɔa, mé a fènda dafu looa.

* 21:2 Yoz 9.3-15 † 21:7 1Sam 20.14-17, 2Sam 9.1-7 ‡ 21:8 1Sam 18.19 § 21:12 1Sam 31.8-13

17 ɔ Zeluia né Abisai d̀̀aàale, à Filitēpi d̀̀. ɔ Davidi gb̀̀é legb̀̀èè aa mè: Nyɔ géwanɔ z̀̀lau ɔ, ké wá Isailiɔ filia su gao yáí.

18 Bee gb̀̀ea aale z̀̀lka ní Filitēɔ Gobu, ɔ Usa gb̀̀é Sibekai gb̀̀é gb̀̀aa bui p̀̀ wí me Safa d̀̀.

19 Zi éa f̀̀le ní Filitēɔ Gobu ɔ, ɔ Betelēu gb̀̀é Yaii né Elana Gata gb̀̀é Goliati d̀̀auna Lami d̀̀. Lami s̀̀mpa de lán zẁ̀atāna àsaliwae.

20 Ké aale z̀̀lkaɔ Gata ɔ, gb̀̀é tiisie ku we, aa ɔnɔ ní aa gb̀̀anɔ soolosoole, à k̀̀e píi baasɔ m̀̀ndosai. Gb̀̀é gb̀̀aaɔ buie ɔ.

21 A kuabli Isailiɔwa, ɔ Davidi v̀̀li Siméa né Yonatāa aa d̀̀.

22 Gb̀̀en siɔpiá Gata gb̀̀é gb̀̀aaɔ buiɔne. Davidi ní a gb̀̀é mé ní dede.

22

Davidi Dii s̀̀aukpa a z̀̀blea yá musu (Sou 18)

1 Ké Dii kí Davidi b̀̀ Saulu ní a ibeε k̀̀niɔ ɔz̀̀l, à ledà ní Diio

2 à mè:

Dii mé ma gbesi ũ ní ma zegiklio,
í ma misi.

3 Ma Lua mé ma gbesi ũ,
mi naaazi.

ɔme ma s̀̀ngbao ũ
ma Suaban gb̀̀aa ní ma guleɔ ũ,
ma uléki ní ma b̀̀klio ũ,

í ma si gb̀̀é pásɔwa.

4 Dii kà wá aa s̀̀aukpa.

Mi lezuaazi,
í ma b̀̀ ma ibeε ɔz̀̀l.

5 Gó kpálemanɔ,
kaale swa lé ma ble.

6 Mia baɔ galakpameε,
ga baikpa ma ae.

7 Ma yelea guu ma Dii sisi,
ma lezù ma Luazi,
ɔ à ma yámà za a be,
ma wii k̀̀wà, à g̀̀è aa swáú.

8 Tɔɔle l̀̀alua à z̀̀azía,
gb̀̀esɔ d̀̀edee ní z̀̀nau.

Aa l̀̀alua ké aa p̀̀ pa yáí.

9 Súle b̀̀ aa níu,
té p̀̀kaalena b̀̀ aa léu,
a ỳ̀ lé pipi aa ae.

10 A gu k̀̀aa musu à píla,
lou sisi aa gb̀̀a z̀̀e.

11 Ale vua dia malaika g̀̀slade kpe,
àle ỳ̀akpa ní íanao.

12 A gusia k̀̀ azlala,
à luabesiana k̀̀ a k̀̀k̀li ũ.

13 Za aa gawi píleau
lou lé píle pásipasi.

- 14 Dii pàla za musu,
 Lua Musude ɓɔ ɗɔ louvía ũ.
 15 A ka fà ma ibeɛɔgu à ní fáaa,
 Lua sù má à ní yá.
 16 Ké Dii pàlamá,
 ísia tɔɔle bɔ̀ gupuaɯ,
 ké à pɔ̀bɔ̀ a níu,
 dúnia zína bɔ̀ puizi.
 17 A ɔ̀bɔ̀ za musu à ma kũ,
 à ma ɓɔ̀ ísiu.
 18 A ma si ma ibeɛ gbāawa
 ní ma wèle pɔ̀ an gbāa demalaɔ.
 19 Aa ànaa ma wɛ̀nakeɔɔ,
 ɔ̀ Dii zèmanɔ.
 20 A ma ɓɔ̀ à ma gba dèepookli,
 à ma m̀si ké a yemazi yáí.
 21 Dii yakèmeɛ ma nɔ̀semaa léuɛ,
 à flabòmɛɛ ma gbàsɩsai léu.
 22 Asa má Dii yá kũa,
 mi váikɛ ma a Lua tò weo.
 23 Aà ikoyá ɓɔ̀ ɗɔ̀aaameɛ pii,
 mi ɓɔ̀ yá pɔ̀ a d̄ileɔ kpeo.
 24 Ma kua tàae v̄l̄ Dīeɔ,
 má azla kũa duunasai.
 25 Dii flabòmɛɛ ma maake léuɛ,
 asa a è má kũ gbàsɩsai.
 26 N náai v̄l̄ náaideɔne,
 tàaesaiden n ũ tàaesaideɔne.
 27 N wásawasa gbé wásawasaɔne,
 āma ni k̄ɔ̀nikɛ gbé d̄ɔ̀saiɔne.
 28 Ni zlabusanaɔ suaba,
 ni gbé pɔ̀ aaɩ nízla se lesɓɔ busa.
 29 Mpi Dii, níme ní ma filia ũ,
 Dii, ni ma gusia lile gupua ũ.
 30 N n gbāao má f̄ɔ̀ kuadi kaawa,
 ní ma Lua ɗɔ̀nleɔ má f̄ɔ̀ v̄l̄ gla.
 31 Luapi s̄ɔ̀, aà yākeɔɔ b̀l̄ei,
 Dii yá s̄aa v̄l̄o.
 A de sèngbao ũ gbé pɔ̀ nàaziɔne.
 32 Dii bàasio, déme Lua ũi?
 Wá Lua bàasio, déme ulek̄li ũi?
 33 Lua mé í ma gba gbāa,
 ɔ̀me í zepoomɛɛ súsu.
 34 I to ma wá nakũ lán tuewa,
 í to máɔ be bùsu gules̄l̄ɔ musu.
 35 I zíkaa dadameɛ,
 e ma ḡàs̄l̄ a f̄ɔ̀ m̄ɔ̀goté sá gá.
 36 Ni n zɩblesèngbao kpaá,
 ni naale n̄ ma tɔ̀ɔ.
 37 Ni ma zé yàasa kũmeɛ,

5 ma gbá lí gbáleo.

38 Ma pele ma wɛleɔzi ma ní bádè,
mi kpɛkpao e ma ge ma ní dɛdɛð.

39 Mā ní wiwi míomiɔe, aai e fɛleo,
aa kwè gɔ́ kálea ma gbá zíe.

40 N ma gba gbáa ma zíkàð,
ní tò ma ibeɔ mikpaa.

41 N tò ma wɛleɔ kpɛkpà,
5 ma a zangudepiò káale.

42 Aa wiilè, gbɛe i ní suabao,
aa lɛzù Diizl, i yámamáo.

43 Ma ní ké búebuɛ lán bùsutiwa,
ma táa'ómá lán zé guu pɛleawa.

44 N ma bɔ ma gbɛ pɔ fɛlemanɔɔ zl,
n ma ke buiɔ mide ú.

Gbɛ pɔ má ní dɔɔ ì zɔblemɛɛ,

45 bui zllɔ ì vlánaumɛɛ.

Tó aa ma yá'o mà, aai misiilemɛɛ.

46 Buipáleɔ kúsu ì kwé,
aai bɔ ní zegikíɔu ní lualuao.

47 Dii ku! Báaaden ma gbesi ú!
Wà Lua ma gbesi ma Suabana tɔbɔ!

48 Lua mé ì tɔsimɛɛ,

ì buiɔ totomɛɛ,

49 ì to mà pili ma ibeɔwa.

N ma gba gbáa de ma wɛleɔla,

n ma bɔ gbɛ pásɔɔ zl.

50 A yáí tò má ní sáaukpa buiɔne,

má ñ táasile Dii.*

51 I zl zɔɔ ble kí pɔ á sèe,
ì gbɛkeke kía pɔ a kpàpie,
ma Davidi ní ma buiɔ e gɔɔpii.

23

Yá gbezã pɔ Davidi ò

1 Yá gbezã pɔ Davidi òn ke:

Yese né Davidi yán ke,

gbɛ pɔ Lua aà gbà gbáa yá'oaɛ.

Yakɔbu Lua aà kpá kía ú,

5me Isailiò ledan maa ú.

2 Dii Nisína yádámɛɛ,

aà yá dɔ ma léu.

3 Isailiò Lua yá'ò,

Isailiò gbesi òmɛɛ:

Tó kí yá gɔ́ gɔ́ gbɛɔne a zéwa,

mé à kía blé vlakea Luæ guu,

4 ì de lán latɛ bilea gupuawæ,

lán gudɔa guduuduusaiwa,

* 22:50 Lom 15.9

lán lou pɔ́ ǐ to sɛ̀ bɔ̀lɛwa.

⁵ Ma bɛdɛɔ na ní Luaoo lé?

Aà bàa aɔ kumanɔ e gɔɔpiie.

A a yá d̀b̀d̀ p̀í, a sea v̄lo.

A bɔ́ ní ma suabaaoo lé?

A pɔ́ pɔ́ má a ni v̄l̄ kpaa píio lé?

⁶ Gbɛ̀p̄aɔ dɛ lán lɛwae,

wí ní v̄uaae, w̄l̄i kú kyàuo.

⁷ Gbɛ́ pɔ́ ye kámá,

sema aàɔ ḡkɛbɔ ge go k̄ua,

ì tes̄má ní kúkl̄i.

Davidi nɛḡɔnaɔ

(1Lad 11.10-41)

⁸ Davidi nɛḡɔnaɔ tɔ́n kɛ: Akemɔ gbɛ́ Yasɔbauá nɛḡɔn tɔdɛ gbɛɔn àaɔ d̄baanae. Ɔme s̄na sɛ̀ gbɛɔn àa s̄iɔzi, à ní z̄z̄z̄ò píi gɔɔd̄oúz̄l̄.

⁹ Gbɛ́ bee gbɛa Dodai né Eleazaa, Ahoa gbɛ́ kú nɛḡɔn gbɛɔn àaɔp̄io guu lo. A kú ní Davidio gɔɔ pɔ́ Isailio k̄aa aa z̄l̄kà ní Filit̄ɔ Pasadamiũ. Isailio p̀ɔ̀b̀ɔ̀z̄àkè,

¹⁰ ɔ̀ aàp̄i f̄l̄ɛ à Filit̄ɔ d̄ɛdɛ e aà ɔ̀ w̄á, à ḡò f̄ɛnda pá k̄ua. Dii tò à z̄l̄bl̄ɛ maamaa gɔɔ bee. Z̄l̄ḡ k̄niɔ èa sù aa aà l̄è, àma p̄ɔ̀ woloa geɔwa yáie.

¹¹ Gbɛ́ bee gbɛa Age né S̄ama gus̄is̄idɛ gbɛ́ kú. Ké Filit̄ɔ ḡali k̄aa gu pɔ́ bl̄aa bú kúu, Isailio bàal̄ɛnɛ,

¹² aàp̄i mé z̄è ḡi búp̄i guoguo. A búp̄i simá, à Filit̄ɔ d̄ɛdɛ. Dii tò à z̄l̄bl̄ɛ maamaa.

¹³ P̄ɔ̀kɛkɛgɔɔ nɛḡɔn gbɛɔn baakwio guu, gbɛɔn àaɔ b̀ò ḡè Davidi k̄i Adulaũ gbɛ̀'eu. Filit̄ɔ ḡali b̀ò k̄alɛ Lefai guzuleu.

¹⁴ Gɔɔ bee Davidi ku s̄ɛgb̄au, Filit̄ɔ gud̄anaɔ ku Beteleũ.

¹⁵ Davidi lé a be ì nide à mè: Dème a gé Beteleũ b̄olɛ l̀ò'ì t̄óimɛɛi?

¹⁶ Nɛḡɔn gbɛɔn àaɔp̄io mé ḡè ḡè Filit̄ɔ b̀òou, aa Beteleũ b̄olɛ l̀ò'ì tò aa s̀ùò Davidie. Ɔ ì we m̄lo, a t̄l̄ɛ Diie sa'ò'ì uɛ.

¹⁷ A mè: Kai Dii, má f̄i f̄ɛ bee mio. Gbɛ́ pɔ́ aa ḡi ní w̄ɛniio auɛ. I we m̄lo. Nɛḡɔn gbɛɔn àaɔp̄io yákean we.

¹⁸ Zeluaia né Abisai, Yoabu d̄auna mé nɛḡɔn gbɛɔn baakwio d̄baana ù. Ɔme s̄na sɛ̀ gbɛɔn àa do ní bas̄ooɔzi à ní d̄ɛdɛ, ɔ̀ à t̀b̀b̀ gbɛɔn baakwipio guu.

¹⁹ A t̀b̀b̀ dɛ nɛḡɔn gbɛɔn àaɔp̄iɔla, ɔ̀ à ḡò ní d̄baana ù, k̄ási a ku nɛḡɔn tɔdɛ gbɛɔn àaɔp̄io guuo.

²⁰ Yoiada né Benaia, Kabazee gbɛ́á z̄l̄kan w̄ɔ̀dɛɛ. Aà yákeao dasi. A M̄abu nɛḡɔn tɔdɛ d̄ɛ gbɛɔn pla. A ḡè e guu gɔɔ pɔ́ lougbe kwè, à ǹòomusu d̄eu.

²¹ A Egipi ḡsa t̄iisi pɔ́ s̄na k̄ua d̄è. A s̄àaazi ní goo, à aà s̄na s̄iwà à aà d̄èò.

²² Yoiada né Benaia mé yápio kè, ɔ̀ à t̀b̀b̀ nɛḡɔn gbɛɔn baakwipio guu.

²³ A t̀b̀b̀ dɛ nɛḡɔn gbɛɔn baakwipio, k̄ási a ku nɛḡɔn tɔdɛ gbɛɔn àaɔp̄io guuo. Ɔ Davidi aà d̄ilɛ a d̄aio gbɛz̄z̄ò ù.

²⁴ Gbɛ́ baakwipio tɔ́n kɛ:

Yoabu d̄auna Asaeli,

Dodo né Elana Beteleũ gbɛ́,

²⁵ Alodi gbɛ́ S̄ama ní Elikao,

²⁶ Paleti gbɛ́ Elɛzi,

Tekoa gbɛ́ Ikesi né Ila,

27 Anato gbé Abiezeε,
 Usa gbé Mɛbuni,
 28 Ahoa gbé Salamɔ,
 Netofa gbé Malai,
 29 Netofa gbé Baana né Elebu,
 Gibɛa pɔ kú Bēyāmeε bùsuu gbé Libai né Itai,
 30 Pilatɔ gbé Benaia,
 Gaasi guzule gbé Idai,
 31 Alaba gbé Abialebɔ,
 Bauliū gbé Azemave,
 32 Saaleboni gbé Eliaba,
 Yasē né,
 33 gusiside gbé Sāma né Yonatāa,
 gusiside gbé Salaa né Ahiaū,
 34 Maaka gbé Aasebai né Elifele,
 Gilo gbé Aitofeli né Eliaū,
 35 Kaameli gbé Ezele,
 Laalubu bui Paalai,
 36 Zoba gbé Natā né Igali,
 Gada bui Bani,
 37 Amɔni bui Zeleki,
 Beelo gbé Naalai, Zeluia né Yoabu zikabɔkūna,
 38 Yetεε buiɔ Ila ní Galebuo
 39 ní Iti bui Ulio.
 Ampii aa gbēɔn bla àaɔsaie.

24

Davidi a zlgɔ naoa (1Lad 21.1-26)

- 1 Dii pɔ èa pà Isailiɔzi, ɔ à Davidi swáfɛné à mè: Gé Isailiɔ ní Yudaɔ naoi.
 2 ɔ kí ò Yoabuε ní zlgɔ dɔaana pɔ kuaànɔ à mè: A Isaili buiɔ bùsu kɛεle pii za Dā è à gε pεò Bεεsebawa, í ní nao, ké mà è mà ní dasile dɔ.
 3 ɔ Yoabu ò kíε: Ma dii kí, Dii n Lua n gbéɔ kɔne lεε basɔ, ní wesie, āma ma dii kí, àkea ní ye ò ke màai?
 4 N beeo kí yá Yoabu ní zlgɔ dɔaanaɔ blè, ɔ aa bòle kí kú, aa gè Isailiɔ naoi.
 5 Aa bùa Yuudéwa, aa bòokpá Aloeε saε. Wélepi ku guzuleε. ɔ aa Gada bùsu kèεle e Yazεε.
 6 Aa Galada bùsu kèεle aa gè Kadési, Iti bùsuu e Dāyaani, ɔ aa gè Sidɔ oi.
 7 Aa gè Tii wéle blíideu ní Iviɔ ní Kanaaɔ wéleɔ guu pii, ɔ aa gè Yuda bùsu gεɔmidɔkí oi e Bεεseba.
 8 Aa bùsupi kèεle pii. Mɔ kēokwi ní gɔɔ baoo gbɛa aa èa sù Yelusaleū.
 9 ɔ Yoabu gbé pɔ à ní nao lé ò kíε. Isaili gɔε pɔ aa fɛnda dɔɔ gbēɔn àasɔɔo lεε àa siɔε (800.000). Yudaɔ sɔ gbēɔn àasɔɔo lεε àa pla ní basɔoo (500.000).
 10 Gbépiɔ naoa gbɛa Davidi ku déndɔmεε guu, ɔ a ò Diie: Ma duunakè yápi kea guu maamaε. Dii, mapi n zòblena, ma táae kēa sa, asa ma sɔyá kēε.
 11 Ké Davidi fɛle kɔɔ, Dii yá'ò ànabi Gada, Davidi gu'enae à mè:

12 Ge n̄ o Davidie ma m̄, má yá m̄n̄ aās̄ kpále aà ḡz̄l̄, aà yápī do gwa à sé, mí k̄è.

13 Ǿ Gada ḡè Davidi l̄è, a òè à m̄: Imina kaa n̄ bùsuu w̄è sopl̄a ge n̄ ibēēo p̄léanzi n̄ b̄aal̄eané m̄o aās̄ ge gagyákaa n̄ bùsuu ḡoō aās̄, a kpele n̄ s̄èi? Làasookewà n̄ gwa, mí ge o Lua p̄s̄ ma z̄le.

14 Ǿ Davidi ò Gadae: Má kú yeel̄ea z̄s̄o guue. Má s̄i wà l̄éle wà da Dii ɔz̄l̄, asa a s̄osobi v̄i maamae. Asu to mà l̄éle da gb̄enaz̄ina ɔz̄l̄o.

15 Ǿ Dii gagyákà Isailīo gu za k̄oo bee e ḡoo p̄s̄ à z̄èò. Sea za Dã e à ḡè p̄èò Bees̄ebawa Isailīo ḡaga gb̄ēn̄ òaas̄ōo l̄e b̄aākw̄i (70.000).

16 Ké Dii Malaika ɔb̄ò àl̄e yávia Yelusalēudēwa, Dii a n̄s̄e suump̄a yápī musu, ɔ a ò malaikapie: Ze máa! N n̄ ɔ soaa sa. Yebusi bui Alauna p̄w̄engb̄eze ɔ Dii malaikapi kuu.

17 Ḡoo p̄s̄ Davidi malaikapi è, àl̄e n̄ d̄ede, a ò Diie: Máme ma duunapi k̄è ma tàakè. Gb̄épīá ma kp̄asa s̄āne, aai ȳae keo. To n̄ ɔ su mapi n̄ ma de bed̄ēwa.

18 Ḡoo bee z̄l̄ Gada ḡè Davidi l̄è a òè: Gé Dii gbagbak̄ti boi Yebusi bui Alauna p̄w̄engb̄eze u.

19 Ǿ Davidi ḡè lá Dii a yá'ò Gadaewa.

20 Ké Alauna wez̄u, a è kí n̄ a gb̄é̄o l̄é m̄s̄ a k̄í, ɔ à ḡè k̄ulē è à w̄ule a gb̄eeu

21 à m̄: Ma dii kí, àkea n̄le m̄s̄ mapi n̄ z̄òbl̄ena k̄íi? Davidi w̄èwà à m̄: Ma m̄o n̄ p̄w̄engb̄eze lúima, mà Dii gbagbak̄ti boue, k̄é gagyápi e go gb̄é̄wa yáí.

22 Ǿ Alauna ò Davidie: Ma dii kí, p̄s̄ p̄s̄ k̄ène maa se n̄ sa'òò. Zuɔ gwa sa'òò u. P̄w̄engb̄ēgōo n̄ zuu s̄éle yàa ũ.

23 Kí, ma n̄ gba píie. Alauna èa ò lo: Dii n̄ Lua sinn̄o.

24 Ǿ kí òè: Aawo! Má lúmae, mí a flabone. Má sa'o Dii ma Luawa p̄a flabosaio. Ǿ à p̄w̄engb̄ezēpi n̄ zuo l̄uwà ánuu ɔwat̄ē blakwi.

25 Ǿ à Dii gbagbak̄ti b̄ò we, à sa p̄s̄ w̄i a p̄s̄ kát̄eu à ték̄u òwà n̄ s̄áaukpasāo. Dii s̄lān̄o aà bùsu yá musu, ɔ gagyápi z̄è.

KIAO LA SEIA

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee kí Salomoo kpalablea yá bɔɔlekè ní gbé pò aa kpalablè aà gbɛao. Goo pò Davidi zikù táotao, a fɛ lé kpala yáa gɔgɔ bo, ɔ aà né gbɛɔn plaɔ wɛɛɛ wà e wà aà gɛɛ ble (1.1-2.12), ɔ aà né Salomoo zòlè báawa. Aà kíake guu à gbáakpà Lua kpé dɔawa ní azía beo. Ama aà yá pò kè vâi mé de à a dúniablea míde ní luanaaikɛsaiɔe ní zɔblea táaɔneɔ (2.13-11.43). ɔ Lua tò kpalapi kèaa pla. Isaili bui pò aa ku gugbántoo oio gɔ misiilei kí Salomoo néɛ, ɔ aa nízia kía kpá (12.1-14.20). Bee tò Isailio kpalapi kèaa léɛ pla e wè òaa pla taawa, Isailio kpala ní Yudaɔ kpalao. Aa kálea kɔ saɛɛ, ama aaliɔ na gbá wá na ziao (14.21-22.53).

Lápi lé dadawɛɛ à kù kíao aao de náaideɔ ù Luaɛɛ. An náai bee í to búsu kua à na, ama kúlea táaɔne ní luayámasaio í mipɛrínɔ kaalewae. Lua ánabiɔ zímá dasi, aaliɔ Lua yádileneɔ dɔrɔgu. Anabi Elia mé ní mide ù (17-19, 21).

Adonia azía dílea kía ù

1 Kí Davidi zikù táotao. Baa tó wà zwáa kùààla, íana í gi àa aà deɛ.

2 ɔ aà íwaɔ òè: Wá dii kí, to wà wéndia wɛeleneɛ, aà zíkeneɛ, io n gwa, io wúle n saɛ, kè íana su n de bo yáí.

3 ɔ wà gè kpálekè wéndia kefenai Isaili búsuu pii, ɔ wà bò Sunɛù nɔɛ Abisagawa, wà sè sùò kíe.

4 Wéndiapiá nɔanaɛ. Io kí gwa à zíkèè, ama kí í aà dɔ nɔɛ ùo.

5 Agita né Adonia* azía díle a ka, à mè áme á kpalable tia. ɔ à sɔgoɔ sè ní sòdeɔ ní gɛɛ gbɛɔn blakwi pò aao báale aao dɔaaɛɔ.

6 Zaa a ku, aà mae í aà lele à me bóyáí níle ke màaio. Aapi sɔ gɔ kefenae. Abisaloù mé yó mí a kpàwà.

7 ɔ à lekpaál ní Zeluia né Yoabuo ní sa'ona Abiataao, ɔ aa zèaàno.

8 Kási sa'ona Zadoki ní Yoiaada né Benaiao ní ánabi Natáɔo ní Simɛio ní Davidi gbɛnaɔo ní aà dɔai nɛgɔnaɔ aai zèaàno.

9 Adonia sa'ò ní sáɔo ní zuɔo ní zune mekpaaɔ Gbèmlɛ pò kú Logɛli nibɔna saɛwa. A a dáuna kíaneɔ sísí pii ní Yuda pò de kía íwa ùo pii.

10 I ánabi Natá sísio ge Benaia ge Davidi dɔai nɛgɔnaɔ ge azía dáuna Salomoo.

11 ɔ Natá gè Salomoo da Baseba† là à mè: Ni ma Agita né Adonia kpalablè wá dii kí Davidi dɔa saio lé?

12 To mà ledama, lá níyɔ ke, n nziá misi ní n né Salomoo pɔo.

13 Fɛle gé kí Davidi kíi, ní oè, kè à legbène yáa sɔ à mè n né Salomoo mé a kpalable a gbɛu a gɛɛ ù sɔ be? Akɛa Adonia mé kpalablèi?

14 Goo pò níle yápi oè ɔ má mó sɔ, mí yá'idia.

15 ɔ Baseba gè kí là aà kpɛa, asa kí zikùɛ. Sunɛù nɔɛ Abisaga kuaàno we.

16 Baseba kùle mipèlèè, ɔ kí aà là à mè: Bó ní yeii?

17 A wèwà à mè: Baa, míme n legbè mapi n zòblenae ní Dii n Lua tóo n mè ma né Salomoo mé a kpalable, io de kía ù n gɛɛ ùo lò?

18 Gwa ma dii kí, Adonia mé kpalablè tia, mé ní a yá dɔo.

* 1:5 2Sam 3.4 † 1:11 2Sam 12.24

19 A sa'ò ní zuo ní zune mekpaaó ní são dasidasi, à n n̄eó sísi pii ní sa'ona Abiataao ní zlḡõo d̄aana Yoabuo, ̄i n zòblena Salom̄õo sísisio.

20 Ma dii kí, míme Isailio s̄anzi m̄pii, wà e ma gb̄é p̄ó a ḡõ kía ù n gb̄eu.

21 Ma dii kí, tó n ta n deziõ guu, mapi ní ma né Salom̄õo, waõ wá gwa t̄aaedeo ùe.

22 Ké àl̄e yá'o ní kíó màa, ̄i ànabi Natá kà.

23 Wa ò kíe wà m̄è, ànabi Natá ké. ̄i Natápi mò kùl̄e kíe, à wùl̄e a gb̄eue

24 à m̄è: Ma dii kí, míme n m̄è Adonia kpalable, io de kía ù n ḡēe ūa?

25 Asa à ḡè sa'ò gb̄á ní zuo ní zune mekpaaó ní são dasidasi. A n n̄eó sísi pii ní n zlḡõo d̄aanao ní sa'ona Abiataao. Aale p̄oble, aale imiaànõ t̄ia, aale m̄e: Lua kí Adonia d̄õ ní aafiao!

26 Ama í mapi n zòblena sísisio ge sa'ona Zadoki ge Yoiada né Benaia ge n zòblena Salom̄õo.

27 Ma dii kí, asi míme n yápi k̄è, ̄i n gi gb̄é p̄ó a z̄l̄e kpalau n ḡēe ù oi wápiõ n zòblenaõn̄ea?

Salom̄õo kpaá kpalau

28 ̄i kí Davidi m̄è: A Baseba sísim̄e. Ké Baseba mò ḡè, à mò z̄è kí āe.

29 ̄i kí legb̄èè à m̄è: Dii ku! A ma b̄o taasi píi guu.

30 Lé p̄ó má gb̄èn̄e ní Dii Isailio Lua t̄õ, ma m̄è n né Salom̄õo mé a kpalable ma gb̄eu, io de kía ù ma ḡēe ù, má k̄e gb̄á káukáú.

31 ̄i Baseba kùl̄e mip̄èl̄e t̄õl̄e kíe à m̄è: Ma dii kí Davidi, Lua n d̄õ ní aafiao ḡõpii!

32 ̄i kí Davidi m̄è: A sa'ona Zadoki sísim̄e ní ànabi Natão ní Yoiada né Benaiao. Ké aa kà kí k̄í,

33 a òn̄é: A ma íwaõ naaa à ḡé ma né Salom̄õo dii ma s̄õbaona kpe, í ḡeaànõ Giõ.

34 Wekí sa'ona Zadoki ní ànabi Natão aa n̄isikauwà, aai aà dil̄e Isailio kía ù, í kuupe à wiil̄e à m̄e: Lua kí Salom̄õo d̄õ ní aafiao!

35 Bee kpe í suaànõ, í z̄l̄e kpalau, io de kía ù ma gb̄eu. Aàpi má dil̄e Isailio ní Yudaõ d̄aana ù.

36 ̄i Yoiada né Benaia ò kíe: A k̄e màa! Dii n Lua n l̄ési, ma dii kí!

37 Lá Dii kunnõ ma dii kí, aàõ kú ní Salom̄õo màa s̄õ, í aà kíake káfi de n p̄óa.

38 ̄i sa'ona Zadoki ní ànabi Natão ní Yoiada né Benaiao ní d̄aioi ḡè Salom̄õo ò kí Davidi s̄õbaona kpe, aa ḡeaànõ Giõ.

39 ̄i sa'ona Zadoki nísi t̄u s̄è Dii zw̄aakpeu, à n̄isipi kà Salom̄õowa. Ké wà kuup̄è, ̄i gb̄épii wiil̄è aa m̄è: Lua kí Salom̄õo d̄õ ní aafiao!

40 ̄i gb̄épii b̄ò t̄eaazi, aale su, aale kulepe, aale p̄onake maamaa, ̄i t̄õl̄e l̄ua k̄õfi p̄ó aale k̄epi yáí.

41 Ké Adonia ní gb̄é p̄ó à ní sisio p̄obl̄è aa làa, aale fele, aa k̄õffi pi mà. Ké Yoabu kuu'õpi mà, ̄i à m̄è: Bó z̄oa mé d̄o w̄éle guu màai?

42 Í yápi o a làao, ̄i sa'ona Abiataa né Yonatãa kàò ḡõõ. ̄i Adonia m̄è: M̄õ n̄ ḡē. B̄eēeden n ù, baona n m̄õõ.

43 ̄i Yonatãa ò Adoniae: Aawo! Wá dii kí Davidi mé Salom̄õo kpà kpalau.

44 A sa'ona Zadoki ní ànabi Natão ní Yoiada né Benaiao ní a d̄aioi gb̄àe aa ḡeaànõ, ̄i aa ḡè aà ò kí s̄õbaona kpe.

45 ̄i sa'ona Zadoki ní ànabi Natão n̄isikawà, aa aà kpà kía ù Giõ. B̄oa we aa s̄ù ní p̄onakeao, ̄i w̄éle l̄òo. K̄õfi p̄ó á màn we.

46 Salom̄õo z̄l̄e kpalau kò.

47 ǃ wá dīi kǐ Davidi ǐwaǒ mò fǒkpàwà sǒ, aa mè Lua Salomǒ tǒbǒ de aà pǒa! Lua aà kíake gba gbáa de aà pǒa! ǃ Davidi misǐile Dīie a liiwa,

48 à mè: Wà gbáakpa Dii Isailiǒ Luazi! Asa a tò ma wesi ma gēe kpa a ma kpalaule gbá.

49 Ké vía gbé pǒ Adonia ní sisǐ kǔ, ǒ aa tilè, baade a taa kè.

50 Ké Adonia lé víake Salomǒ, à fèle gè ná Dii gbagbakiǒ, à a kǒba kǔ.

51 ǃ wa ò Salomǒ wà mè: Gwa, Adonia lé víakene, à gè ná Dii gbagbakiǒ a a kǒba kǔa, àle me n legbè n zòblena gbá, ké rǐyǒ a deo.

52 ǃ Salomǒ mè: Tó a azia kǔa dǒ gbé beede ũ, baa aà mikáe a léle zǐleo. Tó wà sù váie èwà sǒ, à gáe.

53 ǃ kǐ Salomǒ gbé zǐ aa Adonia gò Dii gbagbakiwa. Ké Adoniapi mò kùlèè, ǒ Salomǒ òè: Ta n be.

2

Davidi ledilea Salomǒ

1 Ké Davidi gagǒ kǐkǐ, à ledile a né Salomǒ a mè:

2 Mále gé gékǐ. Sǒdile, níǒ de gbé kǐsaa ũ!

3 Nǐliǒ Dii ní Lua yǎdilenǒ kǔa, níǒ tǎa'ò lá a yeiwa, níǒ aà tǒndǒkǐ gwa, níǒ aà yǎdileǒ kǔa ní aà ikoyǒ ní aà yǎ'onǒ, lá a ku Mǒzi ikoyá láuwa, yǎ pǒ rǐle ké pǐi ǐ bǒ maa, n tá pǐi ǐ na.

4 Maa Dii a yǎ pǒ a òme papa a mè, tó ma néǒ rǐzia kǔa dǒ, mé aale tǎa'ò lá a yeiwa síana, mé an sǒ kuwa, ma buǐ aǒ kpa Isailiǒ kpalaú gǒpǐe.

5 N yǎ pǒ Zeluia né Yoabu keme dǒ, lá à Isaili zǐgǒ dǒaana gbèǒn plaǒ dède, Né né Abine* ní Yeté né Amasao.† A gbéǐǐ dède, an au fá aà asana ní aà kyalewa. I ké sǒ zǐ guu no.

6 Yǎ kéè n ǒn léu. Nsu to aà miká dadau, i gbasa ta bedau nie guu.

7 Gbèkéke Galada gbé Baazilai negǒǒne. N ní dile gbé pǒ aǒ pǒble sǎnuǒ guu, asa aame aa zèmanǒ gǒ pǒ mále bàale n víi Abisaluǒ.‡

8 Bèyámee bui Gela né Simeǐ, Bauliǒ gbé kunǒ ǐ. A ma ka pásǐpǐ gǒ pǒ mále gé Maanaiǒ.§ Ké à mò dǎmale Yuudǐ, ma legbèè ma mè ní Dii má aà deo.*

9 N beeo rǐsu n aà to we swágagasaio. N ǒn, lá rǐyǒ ké n tǒsiwá aà ta bedau, ní dǒ.

10 ǃ Davidi gá. Yelusaleǒ fáani pǒ wà aà vǐ ǒ wǐ me Davidi wéle.†

11 A de Isailiǒ kǐa ũ wè blaé, Héblǒ wè sopla,‡ Yelusaleǒ wè baakwi ní aaǒ.

12 Salomǒ mé gǒ kǐa ũ a mae gbèu, a ku kpalaú giǒgiǒ.

Adonia gaa

13 Agita né Adonia gè Salomǒ da Baseba lè, ǒ Baseba aà là à mè: Aafia n mǒa? A wèwà à mè: Aafiae!

14 Adonia èa mè: Má yǎví mà oné. Baseba mè: O!

15 ǃ Adonia mè: N dǒ ké kpala de ma pǒ ũ yǎe. Isailiǒ wé dǒmazi nípiǐ má gǒ kǐa ũ, ǒ yǎ líle, ma dáuna mé kpala blè, asa Dii mé aà kpàu.

16 Tiasa yǎ mendo mále gbèama, rǐsu gǐ keimeo. Baseba mè: O!

17 ǃ à mè: Gbèame kǐ Salomǒwa aà Suné nǒ Abisaga§ kpa nǒ ũ, asa a ginéo.

* 2:5 2Sam 3.27 † 2:5 2Sam 20.10 ‡ 2:7 2Sam 17.27-29 § 2:8 2Sam 16.5-13 * 2:8 2Sam 19.16-23 † 2:10 Zln 2.29 ‡ 2:11 2Sam 5.4-5 § 2:17 1Kia 1.3-4

18 Baseba oè: Tò, má oène.

19 Ké Baseba gè kí Salomò lei Adonia yápi musu, 5 kípí fìle gè dāaàle à kùlèè, 5 à èa mò zòle a gínaa. Ɔ wà mò Basebae ní kílao, 5 à zòle kí ɔplaaí.

20 Basebapi mè: Yá yɔɔnae má vɪ mà gbεama, nísu gí keimeεo. Ɔ kí mè: Gbεa Naa, má gio.

21 Ɔ Baseba mè: To wà Sunεũ nɔε Abisaga kpa n v̄i Adoniawa nɔ ũ.

22 Ɔ kí Salomò a da là à mè: Bóyái níle Sunεũ nɔε Abisaga gbεa Adoniaei? Kpala níle gbεaè we mè, asa ma v̄iε. Nle kpala gbεaè ní sa'ona Abiataao ní Zeluia né Yoabuε.

23 Ɔ kí Salomòpi legbè à mè: Má sí ní Diio, tó Adonia i ga yá pɔ a gbèapi yáio, Lua yápasikεmεε b̄εb̄εε.

24 Lá Dii ma kpa kpalau, à ma dile ma mae Davidi ḡε ũ, à ma bui zèdɔ lá à a legbèwa, má sí ní Diipio Adonia gà gbāε.

25 Ɔ kí Salomòpi Yoiada né Benaia z̄l, à gè ɔt̄ Adoniawa, 5 à gà.

Salomò Abiataa yaa ní Yoabu gaao

26 Kí ò sa'ona Abiataae: E a ta n bualou Anato. A kù n̄ gaε, āma má n de gbāo, asa n̄mε n Dii Lua kpagolo sè n dɔaa ma mae Davidiε, * mé n ze aànɔ aà wεtāa píi guu.†

27 Maa Salomò Abiataa ya b̄ Dii gbagbazlu, ké yá pɔ Dii ò Eli bedεɔ musu‡ Silo e pa yái.

28 Ké Yoabu a feena mà, 5 à bàalè gè Dii zwàakpe ua, à nà Dii gbagbaktizi à a kɔba kù. Yoabupi zè ní Adoniao yāae, āma i ze ní Abisaloũo.

29 Ké wa ò kí Salomòεε, Yoabu bàalè gè Dii zwàakpe ua, a ku sa'oklɔpi sae, 5 Salomò ò Yoiada né Benaiaε aà gε ɔt̄wà we.

30 Ké Benaia gè Dii zwàakpe ua, a oè: Kí mè, mɔ n̄ bɔ! Ɔ Yoabu mè: Aawo! Lakli má gau. Ɔ Benaia gbéɔ z̄l kíwa à mè: Lá Yoabu yázāsian ke.

31 Ɔ kí oè: Kεè lá a òwa. N aà de, ní aà v̄i, ké aà gbēde a p̄ yá su wi mapi ní ma de bedεɔ musuo yái.

32 Dii a to aà gbēde a yá wí aà musuε, asa à ɔt̄ yāesaide gbēɔn pla pɔ an maa de alaɔwae. A Nεε né Abinεε, Isaili z̄lḡɔ dɔaana ní Yεtεε né Amasa, Yuda z̄lḡɔ dɔaanao dè ma mae lé saie.

33 An dea yá aɔ wi Yoabu ní a buiɔ musu gɔɔpiie, kási Dii aɔ Davidi ní a buiɔ ní a uao ní a kpalao gba aafia gɔɔpiie.

34 Ɔ Yoiada né Benaia gè ɔt̄ Yoabuwa, 5 wà aà v̄i a bε gbáau.

35 Ɔ kí Yoiada né Benaia dile z̄lḡɔ dɔaana ũ aà gbεu, sa'ona Zadoki s̄ Abiataa gbεu.

Simeí gaa

36 Kí gbéɔ z̄l aa Simeí sísi, 5 a oè: Bekpa Yelusaleũ la, níɔ ku a guu. Nsu bɔ wéleu la n̄ gé gueio.

37 Nyɔ d̄s sáasá ké gɔɔ pɔ n bua Sedɔwa, n gan we. Kási n nzla dèε.

38 Ɔ Simeí ò kíε: Yāmaae, ma dii kí. Mapi n zòblena má ke lá ní òwae. Ɔ à ḡ Yelusaleũ màa ḡla gɔɔpla.

39 Wè àaɔ gbεa Simeí zò gbēɔn plaɔ bàalè aa tà Maaka né Akisi, Gata kía kii, 5 wa ò Simeíε: N zɔɔ ku Gata.

* 2:26 2Sam 15.24 † 2:26 1Sam 22.20-23 ‡ 2:27 1Sam 2.27-36

40 Ǿ Simeí fêlê káoyè a zàa'lnae, à gè Akisi kí Gata a zɔpi wɛɛlɛi. Ké à ní é, ɔ à ní sélê Gata à sùrínɔ.

41 Ǿ wa ò Salomɔɔ, Simeí bò Yelusaleù, à gè Gata à èa sù.

42 Ǿ kí gbéɔ zì aa Simeí sísié, ɔ a òè: Má tò ní legbè n mè ní sí ní Diio, ɔ ma lezàma ma mè, zì pò n bɔ la n gɛ guei, ñyɔ dɔ ké n gan we. Ǿ ní òmɛɛ, yámaae, ní mà.

43 Býyáí n bɔ lé pò ní gbè n mè ní sí ní Diio n yá pò má dilɛnɛɔ kpɛi?

44 Ǿ kí èa òè lɔ: Váí pò ní kè ma mae Davidie dɔngu píí. Dii mé a to váipi wi n musu sa,

45 kási a báaadamague, i Davidi kpala zínapele giúgiú, aɔ láaa vío.

46 Kí yá'ò Yoiada né Benaiaé, ɔ à gè tɔ́ Simeíwa. Maa Salomɔɔ kpala zínapèlê.

3

Salomɔɔ ɔnɔ gbɛaa (2Lad 1.1-13)

1 Salomɔɔ ledoukè ní Egipiɔ kí Falaɔɔ, à aa nɛnɛ sè nɔ ù, à sùò Davidi wélɛu e àò gé a kpé ní Dii kpéó ní Yelusaleù bíio midei.

2 Gɔɔ bee wi kpɛdɔ Diie glao, ɔ wɔ sa'o gulesí pò wa bòɔwa.

3 Salomɔɔ ye Diizi, a a mae Davidi yádilɛnɛɔ kúa, kási sɔ í sa'o gulesípɔwae, ɔ ò tulaletikate a we.

4 Ǿ à gè Gabaɔ sa'oi, asa gulesí bee mé deñla. A sa pò wí a pò kátɛu à tékú ò we ní sa'obɔɔ mèn òaa sɔɔ.

5 Ǿ Dii bò mòwà nana guu we gwáasína à mè: Pò pò ní yei gbɛaa.

6 Ǿ Salomɔɔ mè: N gbèkèkè n zòblena ma mae Davidie maamaae, ké a dɛnɛ gbɛmaa náaide nòsepuade ù yáí. N gbèkè zɔɔ kèè, ní tò mapi aa né lé kible aa gèè ù e ní a gbàò.

7 Tia kéwa Dii ma Lua, n mapi n zòblena kpà kía ù ma mae Davidi gbɛu. Èwaasonan ma ù, má òaanakè dɔɔ.

8 Mapi n zòblena, má kú ní n gbé pò ní sèɔ, gbé dasi pò wa fɔ ní nao wà ní lé dɔɔɔ.

9 To mapi n zòblena màò laai ví, to máli yágɔgɔ n gbéɔnɛ mà maa dɔkɔɛ ní váio. Tó màa no, kpelewa má kɛ mà yágɔgɔ n gbé dasipɔnɛi?

10 Yá pò Salomɔɔ gbèapi kà Diigu,

11 ɔ a òè: Lá yá pò ní gbèaan we, ní wèni gbàa gbɛao ge àizɛɛ ge n ibɛɛɔ gaa, sema yágɔgɔa a zéwa dɔa ɔ ní gbèa,

12 má kɛ lá ní gbèawa, má n gba ɔnɔ ní laaio. Gbé pò kú n áae ge gbé pò aɔ ku n gbɛae ɔnɔ a kanwao.

13 Má pò pò ní gbɛao kpama lɔ, má n gba àizɛɛ ní gawio píi, kíae a kanwao e ní gè n gaò.

14 Tó níle táa'ò lá má yeiwa, mé ní ma yá'onɛɔ ní ma yádilɛɔ kúa, lá n mae Davidi kúa yáawa, má n wèni dɔnɛ ní mɔgalao.

15 Ǿ Salomɔɔ vù, asa nana àlɛ o. Ǿ à tà Yelusaleù à gè zè Dii bàa kua ní Isailiɔ kpagolo ae, à sa pò wí a pò kátɛu à tékú ní sáaukpasao ò we, ɔ à blɛsakè a ìwaɔnɛ.

Salomɔɔ yágɔgɔa káaluane

16 Zléwa káalu a gbèɔn plaɔ mò Salomɔɔ kíi, aa sɔ àa ae.

17 An gbèdo mè: Gáafaakɛmɛɛ Baa. Mapi ní nɔɛɛ beeo wá kú kpé douɛ. Ǿ ma nɛ'í, wámɛwawa pla kpépiu.

18 A gɔɔ áaɔde zì ɔ nɔɛpi nɛ'í sɔ. Wámɛwawa pla kpépi guu, gbèe kúwanɔ weo.

19 Ké nɔɛpi wùlɛ a nɛgɔɛpiwa gwáasína, à gá.

20 ǃ à f̄le gw̄aas̄n w̄eedo, à ma neḡōe s̄è ma sae ḡoǃ p̄o mapi n z̄òblena m̄ale i'ò, a w̄ule a k̄ue, 5 à né p̄o ḡapi s̄è, a w̄ulem̄ee ma k̄ue.

21 Ké ma vu k̄oǃ mà ȳǃ kp̄a ma néwa, 5 má è ḡè. Ké má gw̄àgw̄a, mi e ma ne'ia ũo.

22 ǃ n̄oepi gb̄èdo m̄è: Egee! Ma né mé b̄éé, n né mé ḡà. ǃ n̄oé séia m̄è: Egee! N né mé ḡà, ma né mé b̄éé. ǃ aale lekpaake kí ae.

23 ǃ kí m̄è: Gb̄éé bee m̄è a né mé b̄éé, n né mé ḡà, mé gb̄é kee m̄è, egee, n né mé ḡà, a né mé b̄éé.

24 ǃ à èa m̄è: A m̄oǃm̄ee ní f̄endao. ǃ w̄à m̄òòè.

25 Kí m̄è: A né p̄o b̄éé z̄ōe pla, í a kp̄edo kpa gb̄èdowa, í a kp̄edo kpa gb̄èdowa.

26 ǃ n̄oé p̄o a né mé b̄éé, népi k̄èè w̄ènaũ, a ò kíe: Baa, né p̄o b̄éépi kpawà, nísu ñ aà deo. ǃ aà gb̄èdo m̄è: Aǃ de ma p̄o ũo, aǃ de n p̄o ũ s̄ō, w̄à aà z̄ōe pla.

27 ǃ kí ȳǃḡōǃ à m̄è: W̄à né p̄o b̄éépi kpa n̄oé séiawa. Asu à aà deo, aà dan we.

28 Ké Isailiǃ ȳǃkp̄ale p̄o kí k̄èpi mà, aa aà ȳadà gb̄ia, asa aa è Lua aà gb̄à òno aà ȳǃḡōǃné a z̄éwa.

4

Salom̄oǃ iwaǃ

1 Kí Salom̄oǃ mé Isaili bui p̄ii k̄ia ũ.

2 Aà bùsu d̄oanaǃ t̄ón ke: Zadoki né Azalia mé sa'ona ũ.

3 Sisa néǃ Eliolefu ní Ahiao mé aà lak̄ènaǃ ũ. Ailudi né Yosafa mé aà kp̄awakena ũ.

4 Yoiada né Benaia mé aà z̄iḡō d̄oana ũ. Zadoki ní Abiataao mé sa'onaǃ ũ.

5 Natá né Azalia mé aà bùsu d̄oanaǃ gb̄èz̄ō ũ. Sa'ona Zabudu, Natá né mé aà kw̄aasi ũ.

6 Ahisaa mé aà be ziia ũ. Abeda né Adonilaũ mé z̄oǃ gb̄èz̄ō ũ.

7 Kí Salom̄oǃ Isaili bùsu gb̄èz̄ōǃ d̄il̄edile gb̄èon kuεpla. W̄è ní w̄èo an baade í k̄ipi ní a uadeǃ gwa ní bleo m̄o dodo.

8 An t̄ón ke: Hulu né mé Eflaiũ buiǃ bùsu s̄is̄ide v̄í.

9 Dekeé né mé Makaza ní Saalebiũo ní Bes̄em̄sio ní Elonio ní Bekanao v̄í.

10 Hese né mé Alubo v̄í. Soko ní Efeé bùsu búuoá aà p̄óe lo.

11 Abinadabu né mé Doo gus̄is̄ide v̄í. Salom̄oǃ nen̄oé Tafa mé aà n̄o ũ.

12 Ailudi né Baana mé Taanaki ní M̄egidoo ní Betes̄a bùsu p̄o kú Zalet̄a sae ní Yezeleé z̄íleo v̄í p̄ii sea za Betes̄a e Abeli M̄eola e Ȳokemaũ kpele.

13 Gebeé né mé Lam̄otu Galada v̄í. Manase né Yaii mé z̄èw̄ia p̄o kú Galada bùsuuǃ v̄í ní Aagobu bùsu p̄o kú Basanao ní a m̄eew̄ia b̄iideǃ m̄èn b̄aaǃ. W̄à ní bole gb̄áaǃ k̄è ní m̄ogot̄eoé.

14 Ido né Ainadabu mé Maanaiũ v̄í.

15 Aimaaza mé Nefatali bùsu v̄í. ǃm̄e Salom̄oǃ nen̄oé Bas̄ema s̄è n̄o ũ.

16 Usai né Baana mé Aseé buiǃ bùsu v̄í ní Alotio.

17 Palua né Yosafa mé Isakaa buiǃ bùsu v̄í.

18 Ela né Simeí mé B̄eȳám̄ee buiǃ bùsu v̄í.

19 Uli né Gebeé mé Galada bùsu v̄í. Am̄leoǃ kí Siǃ ní Basana kí Oguo mé kú we ȳaa. Gebeépi mé bùsupi d̄oana ũ ado.

20 Yudaǃ ní Isailiǃ dasi lán ísiale úf̄aawae. Aaĩo p̄oble, aaĩo imi, aaĩo p̄onake.

5

Salom̄oǃ namablea ní aà òno

1 Sea za Uflatai e Filitē būsuu ní Egipi būsuo léo, * Salomōō mé būsupio kía ũ pfiē. Būsupio gbéō Ìo falubòè e aà wēni léue.

2 Salomōō ua gōō do blen ke: Pēeti koko àaa do ní basōo, pówenti koko àaa aàō.

3 Zu pó wa gwà be à mèkpa mèn kwi, kpàsa zu bao, sã basōo ní banao ní tueo ní buao ní ko maao Ìo.

4 Asa òme būsuo pó kú Uflata be'aeo pii kía ũ za Tifasa e Gaza, mé yákele ku gueio.

5 Salomōō gōō Yudaō ní Isaili pó kú za Dã e Beesebaō káleá ní būsuu dōdōae, baade ní a vēliō ní a kaadōenliō.

6 Salomōō sō pó aai gó gáleō kēē àaasōōo lēē síiōe (4.000), a pó pó wí dikpeo sō àaasōōo lēē kuepla (12.000).

7 Būsuo gbēzōō pó à ní diledilepio sō, an baade Ìo mōè ní bleo mō pó wa dilēewa, kí Salomōō ní gbé pó aai mós pōbleiaànōō pó ũ. Pōe lí kēsāmáo.

8 Aaiō mō sōpioñe ní éseo ní taaao Ìo gu pó aa kuu, lá wa dilē ní baadeewa.

9 Lua Salomōō gbà ònō ní wēzēo maamaa à kè zài. Wa fō aà dōa lé dōo, lá wa fō ísiale úfāa lé dōowa.

10 Salomōō ònō de gukpedeō ní Egipio póa pii.

11 Aà ònō de gbépii. A de Ezala bui Etanila† ní Maoli néō Emami ní Kalolio ní Daadao. A tōbō būsuo pó liaaaázio guu pii.

12 A yáasikè àaasōōo lēē àaēe (3.000),‡ mé lē pó a dàō kà àaa sōo ní sōo (1.005).

13 A lío ní láo yá bōlekè, sea za sedē lí pó kú Libā būsuo e à gè pè lá pó í bōle bíiwaawa. A nōbōo yādánē Ìo ní bāō ní pótāa'onkuawaō ní kpōō.

14 Kía pó kú dúnia guu aà ònō bao mà nípii. Būsuo ní būsuo pii aa ní gbéō zì, aa gè aà ònō mà.

Salomōō Dii kpé sūkēa (2Lad 2.1-17)

15 Ké Tii kí Hilaū mà wà Salomōō kpà kía ũ a mae gbēu, à a íwaēo zìwà, asa Davidi gbēnae yāa.

16 Ō Salomōō gbéō zì Hilaūpiwa à mè:

17 N dō ké ma mae Davidi í e kpēdō Dii a Luaēo, ké bui pó liaaaázio lé zíkāaāno yái, e Dii gè ní kēè gbadibō ũ.

18 Tia kéwa sō Dii ma Lua tò ma íampakli è. Ibele kú gueio, músi kuo.

19 A yái tò má ye kpēdō Dii ma Luaē, lá Dii ò ma mae Davidiēwa à mè, aà né pó à kpá kpalau aà gēē ũ mé a kpēdōe. §

20 Yādile gbēōne aa Libā sedē lío zōzōmēē. Ma zíkēnaō zípi ke ní n zíkēnaō sánue, mí n zíkēnapio fiabone lá ní òwa pii. N dō ké wá gbēē ví à lizō dō lá á Sidōdēwao.

21 Ké Hilaū Salomōō yápi mà, aà pō kēna maamaa à mè: Wà gbāakpa Diizi gbā, asa à Davidi gbā né ònōna, àle dōaa a gbé dasipioñe.

22 Ō Hilaū gbéō zì Salomōōwa à mè: Ma lékpāsā pó ní kēmēē mà. Má ke lá ní yeiwa sedē lío ní pēliō yá musu.

23 Ma zíkēnaō lípio se za Libā sístō musu, aa pilaò ísiale, mí yeye mà gbéō zìone ísiale. Gu pó ní òmēē, we má tó wá kálēune, ní taò. Mpi sō, yá pó má ye ñ kēmēé mé blekpaa ma uadeōwa ũ.

24 Maa Hilaū Ìo sedē lío ní pēliō kpa Salomōōwa lá a yeiwa.

* 5:1 Daa 15.18 † 5:11 Sou 89 ‡ 5:12 Yaa 1.1, 10.1, 25.1 § 5:19 2Sam 7.12-13

25 Salomɔɔ sɔ ɔ pɔwɛna kpawà wɛ́ n wɛo koko òaasɔɔɔ lɛɛ òaa do (200.000) n nísio koko òaasɔɔɔ lɛɛ bao (20.000).

26 Dii Salomɔɔ gbà ɔnɔ lá à a lɛgbɛ̀ɛ̀wa. Hilaú n Salomɔɔ na n kɔo, ɔ aa ledoukè.

27 Kí Salomɔɔ gbɛ́o sɛsɛ Isaili buio guu pii, à n dá zɔpiu gbɛ́on òaasɔɔɔ lɛɛ baakwi (30.000).

28 ɔ n zɔ Libā mɔ n mɔo gbɛ́on òaasɔɔɔ lɛɛ kwi (10.000). Gbɛ́pio i kɛ Libā mɔ do, ɔ aaɔ su aa kɛ bɛ mɔ plapla. Adonilaú mé zɔzɔpi gbɛ́zɔo ũ.

29 Salomɔɔ gbɛ́'anao ví gusísídeu gbɛ́on òaasɔɔɔ lɛɛ basiiɔ (80.000), a sɛsɛnao sɔ gbɛ́on òaasɔɔɔ lɛɛ bàákwí (70.000).

30 Gbɛ́pio bàasi, Salomɔɔ gbɛ́o dilɛdile gbɛ́on òaasɔɔɔ lɛɛ aaɔ n òaa àaɔo (3.600), aaɔ wɛ́tɛ zɔpizi.

31 Kí yādile, ɔ wà gbɛ́ gbɛ́nɛ maaɔ pàapaa, wa à wa sɛlɛ suò kpɛ́pi ɛ̀daalɛɔo ũ.

32 Maa Salomɔɔ zíkɛnao n Hilau zíkɛnao n Gebalidɛo lizɔzɔ aa kèkɛ, aa gbɛ́ kèkɛ kpɛ́pi doo ũ.

6

Salomɔɔ Dii kpɛ́ dɔa (2Lad 3.1-14)

1 Isailio bɔa Egipi wɛ́ òaa pla n basiiɔ (480) gbɛa, Salomɔɔ kpalablea wɛ́ siiɔde, a mɔ plaade pɔ wí mɛ Zivi guu, ɔ à nà Dii kpɛ́ boawa.

2 Kpɛ́ pɔ a bò Diiepi gbàa gàsísuu bàáɛ, a yàasa bao, a lesɔ baakwi.

3 Kpɛ́pi bilandaa ví, a yàasa sáaò gàsísuu bao, a gbàa kwi.

4 A a fenentio bòbò, a léo de yaasanno, a guu oi tuuu.

5 A kpɛ́nɛo bòbo a lía kpɛ́pi n a luakukúiozi gbàtɛɛ n gbàtɛɛo n a kpɛo.

6 A didikɔa àaɔ, kpɛ́nɛ pɔ kú zílɛo yàasa gàsísuu sɔsɔo, pɔ pɔ kú guoɔ soolosoolo, pɔ pɔ kú musuo soplapla. Dii kpɛ́ gbɛ́ pɔ kú musuo yàasa kɛ́sà zílɛo, kɛ́ wà e kpɛapi zaɔ didiwa kpɛ́pi gífɔsai yáí.

7 Ké wálɛ kpɛ́pi bo, wa bò n gbɛ́ pɔ wa à za a paakúioɛ. Wi masana ge gá ge zíkɛbɛ kɔ́fi ma kpɛ́pi bokúio.

8 Kpɛ́nɛ pɔ kú zílɛo pii lé ɛlea mɛndooɛ gɛomidokúioi. Dedɛkúio gè kpɛ́nɛ pɔ kú guoɔ n kpɛ́nɛ pɔ di a musuo kíi.

9 Ké à kpɛ́pi bò a láa, a dò n zaɔ n sɛde lipɛpɛɛɔɛ.

10 A kpɛ́nɛpio dò kpɛ́pi gbàa léuɛ. Apíi lesɔ gàsísuu sɔsɔoɛ, mé wa pèkɔwa n sɛde lío Lua kpɛ́piwae.

11 ɔ Dii yá'ò Salomɔɔpio ɛ̀ mɛ:

12 Kpɛ́ pɔ nɛ boɛ bee yá musu, tó nɛ ma ɔtondokúio gwa, mé n ma ikoyáɔ kúa, mé n ma yádilɛnɛo kè, nɛ zíkɛwà, má lé pɔ má gbɛ́ n mae Davidiɛ kɛnɛ.

13 Máo kú n ma gbɛ́ Isailio, má n tó weo.

14 Ké Salomɔɔ kpɛ́pi dò à a mídɛ,

15 à sɛde lipɛpɛɛɔ kpà a gíwa a guu kpɛ́kpɛ́ za zílɛ e a balazaɔwa, ɔ à pɛ́ lipɛpɛɛɔ kpàlɛ a zílɛ píi.

16 A kpɛa kè kpɛ́pi guu luakukúio ũ, a gbàa gàsísuu bao, ɔ à sɛde lipɛpɛɛɔ kpà a gíwa kpɛ́kpɛ́ za zílɛ e a zaɔwa.

17 Kpɛ́pi kpɛ́lɛ pɔ gɔ́ gbàa gàsísuu blaɛ.

18 Sede lí pò wa kpà kpépi guu, wà gōinakèwà lán tùu ní lávu piaaowa. Apii sede líe, a gbée i gō guei wa èo.

19 A kpépi kpea kèkè Dii bàa kua ní Isailio kpagolo dilekii ù.

20 Kpeapi gbàa gāsissuu baœ, a yàasa lɔ bao, a lesí bao. A vua tētētē kpà kpeapi gíwa pii. A tulaletikateakii pò wa kè ní sede lío kpà ní vuao lɔ.

21 A vua tētētē kpà kpele gíwa lɔ, ɔ à mɔdaona pò wa pí ní vuao pàpà kpea gí pò à vua kpàwàpiwa kpele oi.

22 A vua kpà kpépi guu kpékpe ní tulaletikateakii pò kú kpeapi suuna saeo.

23 A kùli à malaika gàsładeɔ ù mèn pla, a díle kpea. Malaikapiɔ lesí gàsissuu kwíe.

24 An gàsł gbàa gàsissuu sósœ. Za gàsł do léwa la e ado léwa le a gbàa gàsissuu kwíe.

25 Malaika mèn plapiɔ bókɔwaœ, aa doue zálala.

26 An pla mípii lesí gàsissuu kwikwíe.

27 ɔ à ní kále kpépi kpeau. An gàsł poopooa, ado gàsł gè pè gíwa le, ado pò pè gíwa la, ɔ an gàsł pò gòò pèkɔwa kpeapi guoguo.

28 A malaikapiɔ kpà ní vuaoe lɔ.

29 A gōinakè kpépi gíwa kpea ní kpeleɔ pii lán malaika gàsładeɔ ní daminalio ní lávu piaaowa.

30 A vua kpàle kpépi zílewa lɔ, kpea ní kpeleɔ pii.

31 A kpeapi lé gbao ní a lipelœ kè ní kulioe.

32 A gōinakè kùli gbà mèn plapiɔwa lán malaika gàsładeɔ ní daminalio ní lávu piaaowa, ɔ a kpà ní vuao, gōinapiɔ bòè wásawasa.

33 Maa à kpele lipelœ kè ní kulio lɔ.

34 ɔ à a gba kè mèn pla ní pèlio. Gbapiɔ i kpaatɔ a guo plapla.

35 ɔ à gōinakè gbapiɔwa lán malaika gàsładeɔ ní daminalio ní lávu piaaowa, ɔ a kpà ní vuao, gōinapiɔ bò wásawasa.

36 A kaa da liai. Kaapi gbè pò wa àó ví didiakɔa dɔò àaɔ, ɔ sede lí pò wa zòò kálea a musu.

37 Wà Dii kpépi è kpàle Salomɔɔ kpalablea wè sfiɔde mɔ pò wí me Zivi guue,

38 ɔ wà a míde a wè kuedode mɔ swaaɔde pò wí me Bulu guu lá à kpépi zí dílewa. A boa ní a kekeao kà wè sɔpla.

7

Salomɔɔ uakpaa

1 Salomɔɔ uakpaa zí kè pii wè ku'e'aaɔe.

2 A Libá líkpe kpé bò, a gbàa gàsissuu basɔo, a yàasa blakwi, a lesí baakwi. A sede líɔ pèlepele dɔò síiɔ, ɔ à sede lí pò wa àò dàdaa

3 mèn blasɔo, dɔò ní dɔòo mèn gēogēo, ɔ à sede líɔ kpàkpa sede lí pò wa dàdapiɔla.

4 A a fēnentio bòbò dɔò àaɔ didiakɔa bɔaabɔaa ní kɔo.

5 Kpépi léɔ lesí ní a yàasao pii sáasaae. A léɔ àaɔ'aaɔ kpele ní kpelaɔ bɔaabɔaa ní kɔo.

6 A lí pèlepele kpépi kpele, kpelepi gbàa gàsissuu blakwíe, a yàasa baakwi. A gōu bò lipelēpi aœ, ɔ à líɔ pèlepele à bilandaa kè gōupi kpele.

7 A gína bò gōupi. Wékii i yágōgōu, ɔ wí me Yákpalekēgōu. A sede lipelēpi kpà a gíwa za zíle e a balawa.

⁸ Aà kpé pò ì iu ku ae. A bókōwa ní g̃supioe. Maa kpé pò a dò Falaō nenōe pò a sè nò ũe de ló.

⁹ Kpépio boa, gbè maaō ō wa dàaleò e à gè pèd a saawa. Wà gbepio pàapaae, ō wà gbàsa zèzèe ní siio kpé plapla pii. Maae ua ní bàasio pii.

¹⁰ Wà kpépio ē kpàle ní gbè gbènè maaō, a keeō gbàa gàs̃s̃s̃uu kwi, a keeō swaaō.

¹¹ Ō wà gbàsa bò ní gbè maa pò wa pàapaa wa àò ní s̃ede lío.

¹² A kaa da lía ua zōpizi, a gbè pò wa àò ṽl̃ didiakōa dōō àaō, ō s̃ede lí pò wa àò kálea a musu, lán Dii kpé ní a kpelelo ua kaawa.

Dii kpé p̃s̃

(2Lad 2.12-13, 3.15-17, 4.1-5.1)

¹³ Kí Salomōō gbēō z̃l̃ Hulaū s̃is̃i Tii, ō wà s̃uaānō.

¹⁴ Hulaūpi daá Nefatali buie, mé gyaae. Aà maeá Tii gb̃é, mé m̃ogotē z̃l̃kenae. Hulaūpi ōnō ní wezēo ní d̃s̃ao ṽl̃ m̃ogotē z̃l̃ pii guu. Kē à mò kí Salomōō k̃l̃i, ō à z̃l̃ p̃ó k̃ipi d̃ae k̃e pii.

¹⁵ A m̃p̃ele pí m̃en pla ní m̃ogotēo. Apii les̃l̃ g̃às̃s̃s̃uu bao plasaie, a z̃ō kuēpla.

¹⁶ A f̃ua pí ní m̃ogotēo m̃en pla, a k̃ule m̃p̃elep̃io musu. F̃uap̃io les̃l̃ g̃às̃s̃s̃uu s̃s̃s̃oē.

¹⁷ A m̃odaonōō pí, ō a f̃i f̃uap̃iowa yābaa ũ, aa loolooa m̃en s̃opla.

¹⁸ A g̃ōinak̃e a lía f̃uap̃iozi lán gb̃eafu b̃eowa d̃ōō pla, m̃odaonap̃io z̃l̃e ní musuo. F̃uap̃io doũ piie.

¹⁹ A f̃uap̃io pí ní g̃ōio lán k̃òlw̃eēvuwa, lán Dii kpé kpeele p̃owa. K̃òlw̃eē g̃ōinap̃i les̃l̃ g̃às̃s̃s̃uu s̃ĩiē.

²⁰ A g̃ōinak̃e lán gb̃eafu b̃ewa m̃p̃ele f̃uap̃io k̃ud̃ok̃l̃i musu m̃en òaa dodo liaa m̃odaonap̃io d̃òd̃ō.

²¹ Ō à m̃op̃io p̃elep̃ele Dii kpé kpeele òplaaí ní z̃eēio. A t̃okp̃a òplaa p̃óe Yak̃,* òz̃eē p̃ó s̃ō B̃az̃u.†

²² M̃p̃elep̃i f̃ua bò lán k̃òlw̃eēvuwae. Maa à m̃p̃elep̃io pí pii.

²³ A m̃òk̃asa ík̃ak̃l̃i ũ b̃ooloo. A l̃ela e a l̃ele g̃às̃s̃s̃uu kw̃ie, a les̃l̃ s̃oō, a z̃ō s̃ō baakwi.

²⁴ A g̃ōinak̃e ík̃ak̃tipiwa lán t̃uōwa, a lía a l̃ei z̃l̃e d̃ōō pla, g̃às̃s̃s̃uu dodo t̃uō m̃en kw̃ikwi. A ík̃ak̃l̃ipi pí s̃anu ní t̃uō g̃ōinap̃ioe.

²⁵ Ík̃ak̃l̃ipi dí zuswana m̃en kuēplawa. Z̃u m̃en àaō mi d̃o g̃ugb̃ant̃oo oi, m̃en àaō b̃e'ae oi, m̃en àaō g̃eom̃id̃ok̃l̃i oi, m̃en àaō l̃o gukpe oi. Ík̃ak̃l̃ipi dí ní musue, mé an p̃òō d̃òd̃o guo.

²⁶ Ík̃ak̃l̃ipi g̃eēle òt̃a doe. A swá de lán ta swáwa, lán t̃ōngbelez̃iwa. Galuba z̃ō l̃e òaa do í ō tapi í sí.

²⁷ A tadib̃ōō pí ní m̃ogotēo m̃en kwi, apii gb̃aa g̃às̃s̃s̃uu s̃ĩōs̃ĩiōe, a yāasa s̃ĩōs̃ĩiōe, a les̃l̃ àaō'aaō.

²⁸ Ké wà tadib̃ōō pí, wà a gbapele z̃anguoō t̃ata ní m̃p̃ep̃eēe.

²⁹ Ō wà g̃ōinak̃e m̃p̃ep̃eēpiowa lán ñòmusu ní zuswanao ní malaika g̃às̃ladeowa piie. Wà g̃ōinak̃e ñòmusup̃io ní zuswanap̃io musu ní a z̃l̃e lán l̃ávut̃aawa.

³⁰ Tadib̃ōō m̃ogotē wuluu ní goo ṽl̃ m̃en s̃ĩōs̃ĩiō. Aa gbá ṽl̃ s̃ĩōs̃ĩiō l̃o. Gb̃ap̃io musu ō w̃l̃ ta diu. Wà tap̃io k̃asa wà g̃ōinak̃e wà lán l̃ávut̃aawa gb̃at̃ēe ní gb̃at̃ēo.

³¹ Tadib̃ōō p̃ó b̃ooloo ṽl̃, à b̃ò musu g̃às̃s̃s̃uu do mé à g̃eū z̃l̃e òt̃a do. Wà g̃ōinak̃e a p̃ó p̃ó b̃ò musuwa l̃o. Tadib̃ōō m̃p̃ep̃eēo gola ṽl̃, aa de b̃ooloo.

* 7:21 Bee mè ì ní z̃ed̃o. † 7:21 Bee mè gb̃aa kuwà.

32 Wuluupio ku m̀pɛpɛpio zɛ. A goɔ pɛpɛa tadibɔpio gbáɔwa. Wuluupio lɛsí g̀áslsuu do ní k̀nioe.

33 Wà wuluupio pí lán s̀go p̀wae. Wà a goɔ ní a gukũbɔɔ ní a àliyɔɔ ní a ooo k̀asa píie.

34 Tadibɔpio k̀kiki vɛ m̀n s̀iisiiɔ a golaɔwa.

35 Tadibɔpio musu de b̀oloo, a lɛsí ɔt̃a doe. A gbapeleo ní a m̀pɛpɛo nana tadibɔpio musu.

36 A g̀inakè a gbapelepɛo ní a m̀pɛpɛpioɔwa lán malaika g̀sladeɔ ní ǹɔmusuɔ ní daminaliɔwa, gu p̀ɔ à ze'eu píi. ɔ à g̀inakè a liai lán l̀vut̃awa l̀.

37 M̀aa à tadibɔpio pí. A k̀asa p̀ɔ dou guue, an z̃ɔ ní ní b̀ao doue wásawasa.

38 ɔ à daa pí ní m̀got̃eo m̀n kwi. Apii í í sí galuba le s̀iisiiɛ. Tapio ỳaasa s̀ g̀áslsuu s̀iisiiɛ. Ké à tapio didi tadibɔ m̀n kwipioɔwa,

39 ɔ a k̀ale Dii kpé kpele, m̀n s̃o ɔplai, m̀n s̃o ɔzei. A ikakipi dile ɔzei oi l̀ Dii kpé gola p̀ɔ kú gukpe ní g̃e mid̀k̃io z̃anguo sae.

40 Hulaũpi oo t̃ufukabɔɔ ní p̀eluo ní ta au'elebɔɔ pí l̀. M̀aa à Dii kpé zɛ p̀ɔ kí Salomɔɔ d̃ae kè, à a lekpaai píi.

41 Zi p̀ɔ a k̀epion ke: M̀pɛleo pla, f̀ua p̀ɔ b̀ lán lowa a ku m̀pɛlepɛo musu pla, m̀daona p̀ɔ à z̀blèò f̀uapioɔwa pla,

42 g̀ina p̀ɔ a d̀bɔ m̀daonapioɔwa lán gbɛafu bewaɔ àa pla. A kè d̀bɔ plaplae à z̀blèò f̀uapioɔwa.

43 Tadibɔ kwi ní a taɔ kwi.

44 Ikakii do ní zuswana p̀ɔ kú a z̃ieo kuepla.

45 T̃ufukabɔɔ ní p̀eluo ní ta au'elebɔɔ. P̀ɔ p̀ɔ Hulaũ pí kí Salomɔɔe Dii kpé p̀ɔ ɔo píi, a pí ní m̀got̃eo, ɔ wa ỳbɔ.

46 Kí mè wà k̀asa ní Yuud̃e d̀ana gl p̀ɔ kú Suko ní Zalet̃ao z̃anguooe.

47 Salomɔɔ i p̀ɔ p̀ɔ wa pí ní m̀got̃eopio ỳ kiloowa à a gbia d̀ɔ, ké a dasi kè zài ỳai.

48 Salomɔɔ p̀ɔ p̀ɔ kú Dii kpé guuo pí l̀, tulaletikateakii p̀ɔ wa kè ní vuao ní vua taábunu p̀ɔ wí Dii p̃e k̀aléw̃ao,

49 ní dau p̀ɔ wa k̀ale kpele kpea léu ɔplai ní z̃eio s̀s̃oɔ. Wa pí ní vua t̃et̃eoe ní a filiao ní a kp̃aoɔ píi, wà g̀inakèwà lán l̀vu piaaɔwa.

50 Vua imibɔɔ ní filiadebɔɔ ní tao ní g̀ɔnaɔ ní taasoɔ ní kpea p̀ɔ wí me luakukii gbà lipelɛ s̃o ní kpele p̀ɔ.

51 Ké kí Salomɔɔ Dii kpé zɛpi kè a l̀aa píi, ɔ à m̀ ní vuao ní ánusuo ní p̀ɔ p̀ɔ a mae Davidi dile Dii p̀ɔ ɔo,‡ ɔ a kà Dii kpé láasiiu.

8

Taa ní Dii kpagoloo a kpéu (2Lad 5.2-6.11)

1 ɔ kí Salomɔɔ Isaili gb̃z̃ɔɔ s̃isi Yelusaleũ, an bui d̃aanaɔ ní ní uabeleɔ píi, aa m̀ Dii bàakuañño kpagolo* sé Davidi w̃ele p̀ɔ wí me Siɔna wa suò.

2 ɔ Isaili k̃aaaazi nípii m̀ soplade Etaniũ dikp̃egɔz̃i.

3 Ké Isaili gb̃z̃ɔɔ kà píi, ɔ sa'onao Dii kpagolopi sè

4 ní kpaaukpeo ní Dii p̀ɔ p̀ɔ kú a guuo. Sa'onao ní Levii buio mé p̀pio sè,

5 ɔ kí Salomɔɔ ní Isaili p̀ɔ k̃aaaazi sa'ò ní s̃aɔ ní zuo kpagolopi ae. P̀ɔ p̀ɔ aa sa'òpio dasi kè zài, wí f̃s̃ ñao.

‡ 7:51 2Sam 8.11 * 8:1 2Sam 6.12-16

6 ɔ sa'onao gè ní Dii bàakuarínɔ kpagoloo a kpéu e kpea pɔ wí me luakukliu. Aa díle a dílekli we malaika gàsɩadeɔ zíe.

7 Malaikapiɔ gàsɩaɔ poopooa kpagolopi ní a séliola.

8 A sélipiɔ gbàa, wí ní lé e Dii kpépi kpeele, áma wíli e uao. Lípiɔ ku we e ní a gbáo.

9 Pɔe ku kpagolopi guuo, mé i ke gbè pèpèe mèn pla pɔ Mɔizi dàu Olebu, gu pɔ Dii mè a bàa aɔ kú ní Isailiɔ an bɔa Egipi gbèa báasio.

10 Ké sa'onao bɔle Dii kpéu, telu kpépi pà,

11 aai fɔ gè zíkai weo telupi yáí, asa Dii gawi a kpépi pàe.†

12 ɔ Salomɔɔ mè: Dii mè áɔ ku telu sia guue.‡

13 ɔ a ò Diie: Ma kpé lesle bee dɔne. Nyɔ ku a guu gɔɔpii.

14 ɔ à líli aedò bílawa à samaa'óné.

15 ɔ à mè: Wà gbàakpa Dii Isailiɔ Luazi! A legbè ma mae Davidie, ɔ à kèè. Asa à mè,

16 za gɔɔ pɔ a a gbé Isailiɔ bɔle Egipi, i Isaili wélee díle wà kpedɔueo. Davidi ɔ a sè a gbé Isailiɔ dɔaana ũ.§

17 Ké ma mae Davidi ye kpedɔ Dii Isailiɔ Luae,

18 ɔ Dii òè, kpedɔae ké a tɔ áɔ kuwà láasoo pɔ a kèpi maae,

19 áma i ke aápi mé a dɔe, aázla née mé a dɔe.*

20 ɔ Dii kè lá à a legbèwa. Ma gɔ ma mae Davidi gèe ũ, ma zɔle kpalau Isailiɔ guu, lá Dii Isailiɔ Lua a legbèwa, ɔ ma kpépi dɔè, ké aà tɔ áɔ kuwà yáí.

21 We ma Dii kpagolo dílekli kèkeu. Dii bàa kua ní wá deziɔ an bɔa Egipi gbèa yá kú a guu.

Salomɔɔ wabikɛa a gbéɔne

(2Lad 6.12-40)

22 Salomɔɔ gè zè Dii gbagbakli ae Isaili pɔ káaaa weo wáa pii, ɔ à ɔsè musu plapla

23 à mè: Dii Isailiɔ Lua, gbèe muaannɔ musu ge zíleo. N gbèke guu n bàa kú ní n zɔblena pɔ aai taa'o lá ní yeiwa ní nɔsemendoo.

24 N yá pɔ n a legbè n zɔblena ma mae Davidie kè. N ò ní léo yáae, gbá sa ɔ ní kè.

25 Tia kéwa Dii Isailiɔ Lua, n legbè n zɔblena ma mae Davidie n mè, tó aà buio nízia kúa dɔ mé aale taa'o lá ní yeiwa, aao zɔle kpalau Isaili búsuu gɔɔpii.

26 Isailiɔ Lua, to yá pɔ ní ò n zɔblena ma mae Davidie ke síana ũ sa.

27 Lua, níyɔɔ ku zíle la yáma yà? Musu ní a lesikeo a fɔ n sio, belenke kpé pɔ má dɔne bee sa.†

28 Dii ma Lua, mapi n zɔblena wegwa, ní ma wabikɛa ní ma súuugbeamao sí. Swáse wii pɔ mapi n zɔblena mále léma ní wabi pɔ mále kemaɔzi gbá.

29 To n wé áɔ pea kpéee beewa gwáasina ní fáaneo, gu pɔ n mè n tɔ aɔ kuwàe beepi. Wabi pɔ mapi n zɔblena mále ke ní aeo dɔa gupiwa ma.

30 Tó mapi n zɔblena ge n gbé Isailiɔ aedò guɛ beewa mé wa wabikɛma, níli wá wabikɛa sí za n kúkli musu, ní súuukewanɔ.

31 Tó gbé taaekè a gbédeee, mé wa òè aà sí ní n tɔo, tó à mɔ sí ní n tɔo n gbagbakli ae kpéee bee ua,

32 níli sínnɔ kua za musu, ní ɔloné. Níli yágɔgɔ n zɔblenaɔne, ní yáda taaedela, aà yákea i wí aà musu, ní yánakpa yáesaidewa, wí e dɔ i yáe keo.

† 8:11 Bɔa 40.34-35 ‡ 8:12 Sou 18.11, 97.2 § 8:16 2Sam 7.4-11 * 8:19 2Sam 7.12-13 † 8:27 Zln 7.48-50

33 Tó n gbé Isailio ibeewo zibləmá mé wà tàrínɔ duuna pɔ aa kènɛ yáí, tó aa èa aedòma aa ní sisi, tó aa wabikèma aa sùuugbèama kpée bee ua,

34 kua za musu nili sírínɔ, ní sùuukerínɔ ní duuna yá musu, ní surínɔ bùsu pɔ ní kpà ní deziɔwae beepiu.

35 Tó luabe gò da wáiwai, lou lé mao, ké aa duunakènɛ yáí, tó aa aedò gue beewa aa wabikèma aa n sisi, mé aa mikè ní duunaɔne ké n ní wetà yáí,

36 kua za musu nili sírínɔ, ní sùuukerínɔ ní duuna yá musu. Nili ní da zé maawa, ní tó lou ma ní bùsu pɔ ní kpà n gbèɔwa an pɔ ùe beepiu.

37 Tó nɔana ge gagyá kà bùsue beepiu, ge pówen gbósi ge pɔ fukpaa ge kwasutɔ ge sèsewekwao ge tó ibeewo koezò ní wélɛzei ge tó músi ge gyá gèngu,

38 tó an gbèe yá pɔ a le dò mé à ɔdò kpée bee kíi oi, mé à wabikèma à sùuugbèama,

39 kua za musu nili siaànɔ. Nili sùuukeaànɔ, ní aà yá keke. Nili flaboè a yákeawa, asa ní aà nòse dɔ. Mmɛ ní gbépii nòse dɔ.

40 Maa aaliɔ víakene e ní wēni léu bùsu pɔ ní kpà ní deziɔwae beeu.

41-42 Tó wà sù wà n tɔ zɔɔ ní n gàsa gbáao ní n ɔ pɔ pɔooao bao mà, tó bòmɔ pɔ de n gbé Isaili bui ùo bò bùsu zàzāu à mò n tɔ yáí, tó à aedò kpée beewa à wabikèma,

43 kua za musu nili siaànɔ, ní yá pɔ a gbèama keè, ké dúnia bui pii e n tɔ dɔ, aai víakene, lá n gbé Isailio í kenewa, aai dɔ ké n tɔ kú kpé pɔ má dèe beewa.

44 Tó n gbé bòle gè zikai ní ní wèlɛɔ gu pɔ ní ní zúu pii, tó aa aedò wéle pɔ ní díleɛ bee ní kpé pɔ má dònɛɛ beeowa, mé aa wabikèma,

45 kua za musu nili sírínɔ sùuu pɔ aa gbèama yá musu, ní yānakpámá.

46 Lá gbèe ku à gí duunakeio, tó aa duunakènɛ mé n pɔ pàrzi, n ní ná ní wèlɛne ní ɔzi mé aa tàrínɔ ní bùsuu zìzɔ ù bùsu zàzā ge a káina guun nò,

47 tó aa nòsellile bùsu pɔ aale zòbleupi guu, mé aa èa sùuugbèama we aa mè, wa duunakè, wa tàakè, wa yāvāikè,

48 tó aa èa sùma ní nòsemendoo ní pɔeño pii za bùsu pɔ aale zòbleu ní wèlɛnɛpi guu, tó aa aedò bùsu pɔ ní kpà ní deziɔwa ní wéle pɔ ní díleɔ ní kpé pɔ má dònɛɛ beeowa, mé aa wabikèma,

49 kua za musu nili sírínɔ sùuu pɔ aa gbèama yáí, ní yānakpámá.

50 Nili sùuuke ní n gbé pɔ aa duunakènɛɔ ní táae pɔ aa kèò, ní tó gbé pɔ aale zòblenɛ ní wegwa,

51 asa gbépiá n gbé pɔ n ní bóle Egipiɔ mua téuɔne, n àizeɔne.

52 To n wé à pɛa mapi n zòblenawa, ní swáse sùuu pɔ má gbèamai ní sùuu pɔ n gbé Isailio gbèamao, ní swáserízi gɔɔ pɔ aa lezúnzi pii.

53 Dii Lua, asa dúnia bui pii guu ampiɔ ò n ní sé n gbé ù, lá ní dà n zòblena Mɔizie a ò gɔɔ pɔ n wá deziɔ bòle Egipiwa.

54 Gɔɔ pɔ Salomɔ lé wabike Diiwa màa, a kúlea a kosowae, ò aà ɔ pɔooa musu. Ké à sùuugbèawà màa a làa, ò à fèle zè Dii gbagbakii we,

55 ò à samaa'ò Isaili pɔ káaaa weɔne a ò gbáugbáu à mè:

56 Wá gbáakpa Diizi, asa wápiɔ aà gbé Isailio, à wá gbá íampakii lá á òwa. Yámaa pɔ a dà a zòblena Mɔizie a òò ké pii, a kee í léle páo.‡

57 Dii wá Lua aɔ kúwanɔ, lá a kú ní wá deziɔwa. A wá tó weo, a pākpawázio.

58 A to wá wá sɔ kpawa, wíɔ taa'ò lá á yeiwa, wíɔ aà yádileɔ kúa ní yá pɔ a dà wá deziɔneɔ, wíɔ aà ɔtonɔkii gwa.

‡ 8:56 Iko 12.10, Yoz 21.45

59 Sùuu pò má gbèa Dii wá Luawa, aò dɔ̀àgɔ̀ fãane ní gwãasɪnaoɛ, ɪo yãnakpa mapi a zòbɛnawa ní a gbé Isailiò lá gu lé dɔ̀,

60 dúniã bui p̄i i d̄s k̄é Dii á Luaɛ, a pãle kuo.

61 Sema á à s̄s̄ kpa Dii wá Luawa míom̄iò, ɪo aà ɔ̀tondɔ̀k̄i gwa, ɪo aà yãdileão k̄ua lá wá k̄ua gbãɛwa.

Dii kpé sak̄ea

(2Lad 7.4-10)

62 Ǿ kí ní Isailiò pii sa'ò Diiwa.

63 Salomɔ̀ɔ̀ sáaukpa sa'ò Diiwa ní zuɔ̀ ɔ̀aasɔ̀sɔ̀o lɛɛ bao ní plao (22.000) ní são ɔ̀aasɔ̀sɔ̀o lɛɛ ɔ̀aã soolo (120.000). Maa kí ní Isailiò p̄i aa Dii kpé sak̄è.

64 Zibeez̄i kí gbã̀b̀ò ua pò kú Dii kpé kpɛɛɛɛ, ɔ̀ á sa pò w̄i a pò káteu à tékū ò we ní p̄owen gbao ní sáaukpasa n̄isio, asa sa'ok̄i pò a k̄è ní m̄ogot̄eo a ku Dii kpé kpɛɛɛ bílao, i f̄s̄ s̄i piio.

65 Zibeez̄i Salomɔ̀ɔ̀ ní Isailiò p̄i aa dikpekè Dii ní Luaɛ e gɔ̀ɔ̀ sopla, ɔ̀ aa Lákpɛ̀ɔ̀a dikpekè gɔ̀ɔ̀ sopla ɪo. Ap̄i k̄è gɔ̀ɔ̀ ḡeo m̄endosai. Wa dasi maamaaɛ, wá b̄ò za Amata b̄ōlei e à ḡè p̄è Egipi zé swawa.

66 A gɔ̀ɔ̀ swaaɔ̀de z̄i ɔ̀ á ní k̄é, ɔ̀ aa lɛzàwà, aa tà ní b̄e ní p̄onaò. An p̄o k̄èna yãmaa pò Dii k̄è a zòbɛna Davidi ní a gbé Isailiòne pii yá musu.

9

Dii b̄o m̄oa Salomɔ̀ɔ̀wa

(2Lad 7.11-22)

1 Ké Salomɔ̀ɔ̀ Dii kpé d̄ò ní a b̄eo ní z̄i pò a p̄o d̄owà a làa pii,

2 ɔ̀ Dii èa b̄ò m̄òwà Gabaɔ̀ɔ̀ a ḡen plaade,

3 a òè: Ma wabi pò ní k̄è ní sùuu pò ní gbèaao mà. Ma kpé pò ní d̄òpi d̄ile ma pò ù, ma t̄o aò kuwá láasaie. Ma wé aò p̄ewáe, ma p̄o ɪo d̄owà gɔ̀ɔ̀pii.

4 Mpi s̄s̄, tó ní kúmeɛ s̄usu ní n̄òsepuaò lá n mae Davidiwa, mé ní ma yãdilenɔ̀ k̄ua ní ma yá'onɛ, mé n̄ile ma ɔ̀tondɔ̀k̄i gwa,

5 má n z̄òlea kpalau Isailiò guu zed̄o, aò láaa v̄io, lá ma lɛgb̄è n mae Davidiɛwa ma mè, aà buiò aao z̄òlea kpalau Isailiò guu gɔ̀ɔ̀piiɛ.

6 Tó mpi ge n n̄éò b̄ò ma kpé s̄s̄, tó á ma ikoyãò ní yá pò má d̄ilɛéò k̄uaò, mé a ḡe lé zòble d̄ii p̄aleɔ̀ne, ále ní sisi,

7 má Isailip̄iò b̄òle b̄usu pò má kp̄amáue, mí ḡi kpé pò má d̄ile ma pò ùp̄izi, aai ḡs̄ láanip̄o ù, bui p̄i i yãadañɔ̀.

8 Baa ní kpépi lɛs̄ikɛo, a yá a di gbé pò lé ḡe weɔ̀wae. Aa fionada aa me: B̄oyãi Dii k̄è b̄usue beɛ ní kpéɛ beeoɛ màai?*

9 Wi oné: Ké aa p̄ãkpà Dii ní Lua pò ní dez̄iò b̄òle Egip̄izi yáie. Aa zè ní d̄ii p̄aleɔ̀, aa ní sisi, aa zòbléné. A yáí Dii músi bee z̄imá pii.

Salomɔ̀ɔ̀ yá k̄niò

(2Lad 8.1-18)

10 Salomɔ̀ɔ̀ kpé m̄en plapiò d̄ò w̄è baoo, Dii kpé ní az̄ia kpéò. A gbɛa

11 à Galile b̄usu w̄éle kpà Tii kí Hilaũwa m̄en bao, asa Hilaũ sed̄e lí ní p̄elio ní vuao kpàwà lá a yeiwaɛ.

12 Ké Hilaũ b̄ò Tii à ḡè w̄éle pò Salomɔ̀ɔ̀ kpàwao gwà, i keòo,

13 ɔ̀ á mè: Ma gbé, w̄éle kpeletaao ní kpaa wei? Ǿ wá t̄okpà b̄usupie Kabulu† e ní a gbão.

* 9:8 2Kia 25.9 † 9:13 Bee mè p̄op̄a.

14 Hilau vua kpàsá Salomɔɔe yāa tɔnu siiɔe.

15 Gbé pɔ Salomɔɔ n dá zɔzɔlu yán ke. Gbépiɔ Dii kpé n Salomɔɔ kpéo zɔ kè. Aa Milo e kàka n bùsuo aa Yelusaleũ bíi bò, aa èa Azoo n Mɛgidoo n Gezɛɛo kèke kàle.

16 Egipi kí Falaɔɔ mé lèle Gezɛɛwa yāa, ɔ a sí à tesòwà, à Kanaa pɔ kú a guuo dɛɛ, ɔ a kpá a nɛnɔɛwa zàkɛgba ũ, gɔɔ pɔ à aà kpàsá Salomɔɔwa.

17 ɔ Salomɔɔ èa Gezɛɛpi kèke a kàle n Betoloni Zíleoo

18 n Baalatao n Tamɔɔ pɔ kú a bùsu gbáauro,

19 n wéle pɔ a kùsua kàleuo n wéle pɔ a sɔgo kuuo n wéle pɔ a sɔo kuuo n kpé pɔ a ye dɔ Yelusaleũ n Libáo n bùsu pɔ àle kiblewáo pii.

20 Bui pɔ de Isaili ũo: Amoleo, Itio, Pelizio, Ivió n Yebusi kónaoo pii,

21 gbé pɔ Isaili i fɔ n dɛɛoo, an bui pɔ gɔ n bùsupiuo ɔ Salomɔɔ n dá zɔzɔlu, ɔ aaũ zɔpi ke màa e n a gbáo.

22 I Isailio da zɔzɔpiuo. Ampio ɔ à n díle a zígɔo ũ n a íwao n a kía deo n a gbéɔ dɔaanao n a zikasɔgodeo n a sɔdeo.

23 Aame zɔ pɔ wàle kepi gbɛzɔo ũ lo, aa gbɛon òaa pla n basoplakwioe (550).

24 Ké Falaɔɔ nɛnɔe bò Davidi wéleuo à tà a kpé pɔ Salomɔɔ dɛuo, ɔ Salomɔɔ Milo e kàka.

25 Wɛ n wɛo Salomɔɔ lo sa'o Diiwa gɛn aaɔ'aaɔe.‡ I sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú n sáaukpasao o sa'okli pɔ a bò Diiwa, í tulaletikatea Dii ae we lo. Màa à Dii kpé zɔ kè lá a maawa.

26 Kí Salomɔɔ gó'ilena kè Eziɔgebeɛ, Elata sae Edoũ bùsuuo Isia Tɛa léi.

27 Hilau a gode pɔ isia dɔo zɔ we, ɔ aa dà isiaa sãnu n Salomɔɔ gbéɔ.

28 Aa gè Ofii aa vua náaa we tɔnu gɛo, aa sùò kí Salomɔɔe.

10

Seba bùsu nɔe kía mɔa Salomɔɔ gwai (2Lad 9.1-12)

1 Ké Seba bùsu nɔe kía* Salomɔɔ bao mà Dii tɔbɔa yá musu, ɔ à mò aà léi à gwa n yá zɔ'ũ laawào.

2 Ké à kà Yelusaleũ n a íwao dasidasi n pɔ gɛnanao n vua sà zɔo n gbè beɛede pɔ yiongo seao, ɔ à gè Salomɔɔ kíi, à yá pɔ kú a nɔse guu faai bòaano pii.

3 ɔ Salomɔɔ yá pɔ a làwao bɔɔlekèè pii. A kee bɔɔle i aà fuo.

4 Ké nɔepi Salomɔɔ ònɔyá mà pii, mé à kpé pɔ a dɔ è

5 n ble pɔ í bleo n aà íwao gweao n aà be zɔkena kuaoo n n pɔkasao n aà wɛbɔlena n sa pɔ a ò Dii kpéuo, yápi díwà, ɔ aà lé gɔ éla.

6 ɔ a ò kía: N yákeao n n ònɔ bao pɔ má mà za ma bùsuuoá sɔanae.

7 Mí yápi sio e ma ge kaò la, ɔ ma wesíe sa. Wí omɛe píio fá! N ònɔ n n àizɛɛo dɛ lá ma à baomáa,

8 Minadeon n gbéɔ ũ n n íwa pɔ aaiɔ kunno gɔɔpii, aai swádo n ònɔyáio!

9 Wà Dii n Lua sáaukpa, asa n yá káaague, ɔ à n kpa Isailio kpalau. Dii yea Isailiozi gɔɔpii yá mé tò à n kpa kía ũ, ké nyɔ yágɔgɔné a zéwa yáí.

10 ɔ nɔepi kí gbà vua tɔnu siiɔ n pɔ gɛnanao dasidasi maamaa n gbè beɛedeo. Pɔ gɛnana pɔ à kí Salomɔɔ gbápi zɔo, gbɛe i mɔoè à kà màa lo.

11 Hilau gó'ilena pɔ sù n Ofio n vuaoo sù n lí beɛedeo maamae n gbè beɛedeo lo.

‡ 9:25 Bɔa 23.17 * 10:1 Mat 12.42

12 Ɔ kí Dii kpé ní azia kpéoo pɔɔ kèdò, à mɔɔnaɔ ní kúuo kèdò lèsinaɔne ɔ. Wi mɔ ní lípi buio à kà màa ɔo, wi wesie màa ɔo e ní a gbào.

13 Pɔ pɔ Seba búsu nɔe kia yei pii, a gbèa kí Salomɔɔwae, ɔ à aà gbà, gba pɔ a dàè sɔ̀sɔ̀uɔ̀ bàasi. Ɔ à èa tà a búsuu ní a íwao.

Salomɔɔ àizεε
(2Lad 1.13-17, 9.13-28)

14 Vua pɔ Salomɔɔ í e wēo ní ka tɔnu bao ní àaɔo,

15 falu pɔ tagenaɔ ní laatanaɔ ní Laalubu kíaɔ ní búsu gbèzɔɔo í ɔɔè bàasi.

16 A sèngbao zɔɔo kè ní vua pɔ wa gbègbèo mèn àa do, an baade gbia kà kiloo àaɔ'aaɔ ní kɔnio.

17 A sèngbao nénaɔ kèdò ɔ, an baade gbia ye kai kiloo plapla. A sèngbaopio kàle kpé pɔ wí me Libá Líkpeue.

18 Kí kiblekila zɔɔ kè ní wesa swaao, ɔ à vua tētētēe kùlewà.

19 Kílapi dedekí ví, a gbápepekí soolo. A kpenakí musu de mɔɔo golasai. A gàsɔdikí ví, nɔɔmusu pɔ wa kèdò zεε gàsɔdikípiɔ sae.

20 Nɔɔmusu keapio zεε gbápepekípiɔwa plapla ɔplai ní zεεio, apii kè kuepla. Wi kílapi taa ke búsuue yáa.

21 Kí Salomɔɔ imibɔɔá vuae pii. Kpé pɔ wí me Libá Líkpe pɔɔ píiá vua tētētēe. Anusu pɔe ku weo, asa wíli ánsu dile pɔe ũ Salomɔɔ gɔɔo.

22 Kí ísia gó'ílenaɔ ɔ daa ísiaa ní Hilau góɔ. Wè àaɔ ní wè àaɔo ɔ aaɔ su ní vuao ní ánsuoo ní wesa swaao ní gbaɔ ní bá bui maaɔ.

23 Kí Salomɔɔ àizεε ní aà ɔnɔo zɔɔ de dúnia kíaɔ pɔla pii.

24 Gbèpií lé zεwεele à wesi Salomɔɔle, aai swáse aà ɔnɔyá pɔ Lua dàè aà sɔuzi.

25 Wē ní wēo wí mɔè, baade ní a gbao: Anusu pɔɔ, vua pɔɔ, ulaɔ, gɔkɛbɔɔ, pɔ gínanaɔ, sɔɔ ní a baonaɔ.

26 Salomɔɔ zikasɔgo ní sɔɔ káaa, aà sɔgopio àa soplae (1.400), aà sɔɔ sɔ àasɔɔo leε kuepla (12.000). Wí aà sɔpio gwa aà sɔgo wéleɔ guue ní aà be Yelusaleuɔ.

27 Kí tò ánsu di Yelusaleu lán gbewa, mé sede lí pɔ wà kpedòdò dasi lán bèle líwa sēu.

28 Salomɔɔ sɔpio bɔ Egipi* ní Silisi búsuoe. Kí laatanaɔ mé í gé lúluí we.

29 Aaí sɔgo lúlu Egipi ánsu kiloo soplaplae, sɔɔ sɔ kiloo plapla taa, ɔ í ea sɔpio yía Iti kíaɔ ní Silio kíaɔwa ɔ.

11

Salomɔɔ naɔ

1 Kí Salomɔɔ ye buipále nɔeɔzi dasi.* Falaɔo nenɔe bàasi, ɔ à Mɔabu ní Amɔniɔ ní Edɔuɔ ní Sidɔdeɔ ní Itiɔ náaa nɔ ũ.

2 Dii ó Isailiɔne aasu buipio seɔ, asa aa ní sásáe, aaiɔ sa'o ní táaɔwa.† N beeo Salomɔɔ námá ké a yezi yáí.

3 A kíabuio sè nɔ ũ gbèɔn àa àaɔ ní basɔoo, mé a nɔ pɔ í méseɔdilenéoo ví ɔ àa do ní basɔoo. Ɔ aà nɔpio aà sàsà.

4 Ké à zikú, aà naɔ tò à tè táaɔzi, i a sɔ kpa Dii a Luawa míɔmiɔ lá a mae Davidiwao.

5 A tè Sidɔdeɔ dii Asetaatizi ní Amɔniɔ dii Mɔɔku pɔ Lua ye a glyáioo.

6 A yá pɔ Dii yeio kè, i teaàzi ní nɔsemendoo lá a mae Davidiwao.

† 10:28 Iko 17.16 * 11:1 Iko 17.17 † 11:2 Bɔa 34.16

7 ɔ à gè guleŋì bò s̄s̄l̄í pò kú Yelusaleũ gukpɛ oi musu Mɔabuɔ dii vái Kemɔsi pò Lua ye a ḡiyáioɛ ní Amɔniɔ dii vái Mɔɔkuo.

8 Maa a kè a buipale nɔɔɛ píi, ɔ aa tulaletikátɛa ní diiɔɛ aa sa'òmá.

9 ɔ Dii Isailiɔ Lua pò pà Salomɔɔzi, kè à bò a kpɛ, àà s̄s̄ kuwa ɔo yáí, asa Dii bò mòwà yāa ḡɛn̄ plae.

10 Baa kè Dii òè asu tɛ dii p̄alɛɔziɔ, i yá pò Dii dilɛɛpi mao.

11 ɔ Dii òè: Lá màa ní s̄ɛ, ni zɛ ní ma bàakuanno yá pò má dilɛɛoo, má n bò kíakɛuɛ, mí n zòblɛnaɛ dilɛ n gbɛu.

12 Ama n mae Davidi yáí má kɛ n gɔɔo, n né ɔ má kèè.

13 N beeo má àà bò kíakɛu m̄im̄iɔo. Bui lɛɛ do ɔ má tó n n̄ɛpiɛ ma zòblɛna Davidi ní Yelusaleũ pò má s̄ɛ ma pò ũo yáí.

Salomɔɔ ibɛɛɔ

14 ɔ Dii tò Eɔbũ gbé Adada pò dɛ kíabui ũ íbɛlɛs̄ɛ ní Salomɔɔo.

15 Gɔɔ pò Davidi lé zika ní Eɔbũ yāa, àà zlḡɔɔɔ d̄baana Yoabu mé gè Isailiɔ gɛɔ v̄í, ɔ àlɛ Eɔbũ bùsu ḡɛɔ dɛdɛ we píi.

16 Aàpi ní a gbéɔ ku we e mɔ soolo e aa gè Eɔbũ bùsu ḡɛɛpiɔ d̄ɛd̄ɛò píi.

17 ɔ Adada bàalè lé tá Egipi ní a mae íwaeɔ. Gɔɔ bee s̄s̄ Adadaá èwaasonaɛ.

18 Aa bò Madiā aa gè Palana, ɔ aa Palana gbéɔ s̄ɛ ḡɛr̄n̄o Egipi kí Falaɔ k̄íi. Falaɔ kpé kpàwà ní blɛo ní tɔɔlɛo.

19 Adada yá kà Falaɔgu maamaaɛ, ɔ à a na Tapɛnɛsi d̄auna kpàwà nɔ ũ.

20 ɔ Tapɛnɛsi d̄aunapi n̄ɛŋ̄ ḡɛ ũ, w̄í mɛ Genuba, ɔ Tapɛnɛsi n̄ɛpi gwà Falaɔ ũa ní Falaɔ n̄ɛɔ s̄anu.

21 Gɔɔ pò Adada ku Egipi, a mà Davidi gà mé àà zlḡɔɔɔ d̄baana Yoabu gà ɔ. ɔ a ò Falaɔɛ à mè: Ma gba zé mà ta ma bùsuu.

22 ɔ Falaɔ àà là à mè: Bómɛ lé k̄és̄ama ma k̄íi, ɔ n gbasa ní ye ta n bùsuui? A w̄èwà à mè: Pɔɛ lé k̄és̄aao, ma gba zé lé!

23 Lua tò Eliada né Lɛz̄ɔ f̄ɛlɛ ní Salomɔɔo ɔ. A bàalè a dii Zoba kí Adadɛzɛɛɛ yāaɛ.

24 Ké Davidi Adadɛzɛɛɛ d̄ɛdɛ, Lɛz̄ɔ gbéɔ k̄àaaazi gb̄aam̄n̄ɛdɛɔ ḡáli ũ, à ḡò ní d̄baana ũ. Aa gè z̄òlɛ Damasi, ɔ à ḡò a k̄ía ũ.

25 Aàpi s̄s̄ Isailiɔ ibɛɛɛ e Salomɔɔ w̄ɛni léu, yákele pò Adada f̄ɛlɛò bàasi. A k̄palablè Sili bùsuu, a ye Isailiɔ ḡiyáio.

Yeloboau b̄a Salomɔɔ kpɛ

26 Neba né Yeloboau, Eflaiũ bui pò bò Zeledáá Salomɔɔ íwaeɔ doɛ, ɔ à bò Salomɔɔpi kpɛ. Aa daá ḡyaaɛ, àà t̄n̄ Zelua.

27 Lá à bò kí kpɛ taan kɛ: Salomɔɔ bùsu k̄aka ɛ pò w̄í mɛ Milou, ɔ à a mae Davidi w̄éle bíi bò a p̄ɛ.

28 Yeloboauá ḡɔsa laaideɛ. Ké Salomɔɔ è èwaasopi áiaiv̄í, ɔ à àà dilɛ z̄l̄ gb̄aa pò Yosefu buiɔ lé kɛpi gb̄ɛz̄ɔ ũ.

29 Zibeez̄l̄ Yeloboaūpi bò Yelusaleũ, ɔ à kp̄aaũ ní ànabi Ahia, Silo gbéɔ z̄éu, a ula dafu daa. Aa ku s̄ɛu we r̄ítɛɛ.

30 ɔ Ahia a ula dafupi ga kè, a p̄apaa kuɛpla.

31 ɔ a ò Yeloboauɛ àà a p̄aaapi s̄éle m̄ɛn̄ kwí. ɔ Dii ya'òè à mè: Ma Dii Isailiɔ Lua má Salomɔɔ bò kíakɛuɛ, mí Isaili bui lɛɛ kwíɔ kpama.

32 Mí bui lɛɛ do toè ma zòblɛna Davidi ní Yelusaleũto yáí, asa w̄élepi má s̄ɛ Isaili buiɔ w̄éleɔ guu.

³³ Má kɛ̀è màa, kɛ̀ à ma vūaa à gè lé Sid̄deɔ̄ dii Asetaati ní Mɔ̀abuō dii Kemosio ní Amɔ̀niɔ̄ dii Mɔ̀lɔ̀kuō sisi yáíe. I temazio, i yá pɔ́ maamee kɛo, i ma ɔ̀tondɔ̀kɪ gwao, a ma ikoyáɔ̄ kúa lá a mae Davidiwao.

³⁴ N beeo má aà bɔ́ kpalau flaffao, asa má tò à gò kía ũ e a wēni léu ma zòblena Davidi yáíe, asa kɛ̀ ma Davidi sè, a yá pɔ́ má ðileɔ̄ kūae, mé à ma ɔ̀tondɔ̀kɪ gwà.

³⁵ Má Salomɔ̄ né bɔ́ kpalau sae, mí Isaili bui lɛɛ kwɔ̄ kpama.

³⁶ Isaili bui lɛɛ do ɔ́ má tó aà népie, kɛ̀ ma zòblena Davidi filia àɔ̄ do ma ae gɔ̀ɔ̀pii Yelusaleŭ, wéle pɔ́ má ðile ma tɔ́ àɔ̄ kuwàu.

³⁷ Mpi sɔ́, ma n se Isailiɔ̄ kía ũe. Nyɔ́ kible lá à n pɔ́ gbàwa.

³⁸ Tó níle yá pɔ́ má ðilene ke pii, tó ní temazi, níle yá pɔ́ maamee ke, tó níle ma ɔ̀tondɔ̀kɪ gwa mé ní ma yáðileɔ̄ kúa lán ma zòblena Davidiwa, máo kunnɔe, mí n buiɔ̄ kpa Isailiɔ̄ kpalau gɔ̀ɔ̀pii, lá ma Davidi buiɔ̄ kpáuwa.

³⁹ Má ɔ̀tɔ̀le Davidi buiɔ̄wa yá pɔ́ kèpi yáíe, àma i ke gɔ̀ɔ̀pii no.

⁴⁰ Salomɔ̄ zewèeɛle à Yeloboau de, ɔ́ à fɛ̀le tilè à tà Egipi kí Sisaki kíi, ɔ́ a ku we e Salomɔ̄ gè gào.

⁴¹ Salomɔ̄ yá kɪniɔ̄ ní ɔ̀no pɔ́ a vɔ́ pii ku aàzɪapi yákeɔ̄ láu.

⁴² Salomɔ̄pi de Isaili bui pii kía ũ Yelusaleŭ wè blaɛ.

⁴³ Kɛ̀ à gá, wà aà vɔ́ aà mae Davidi wéleu, ɔ́ aà né Lɔ̀boau zòle aà gbɛu.

12

Isaili bɔ̀a Lɔ̀boau kpe (2Lad 10.1-11.4)

¹ Lɔ̀boau gè Sikeŭ, asa wekɪ Isaili bui pii gèu aà kpáí kpalau.

² Kɛ̀ Neba né Yeloboau a baomà, ɔ́ à bɔ́ Egipi à sù, asa wekɪ a kuu za gɔ̀ɔ́ pɔ́ à tilè Salomɔ̄e.

³ ɔ́ Isaili pɔ́ káaaapiɔ̄ aà sisi, ɔ́ aa gè yá'ò Lɔ̀boauɛ sánu aa mè:

⁴ N mae zɪ gbáa dàwɛe pásɪpásɛ. Mpi sɔ́, zɪ gbáa ní aso gbia pɔ́ a ðiwɛɛpio lao, wí misiilene.

⁵ ɔ́ a wèma à mè: A tá gɪa e gɔ̀ɔ́ àaɔ́, í ea mó. ɔ́ aa tà.

⁶ Kí Lɔ̀boau yápi kpàle gbɛ̀zɔ̀ pɔ́ aa de a mae Salomɔ̄ íwa ũ gɛ̀zɪ à mè: Yá kpele á è a maa mà a zá sí gbépiɔ̄wai?

⁷ ɔ́ aa wèwà aa mè: Tó n misíilené gbá, mé n yámaa zásímá, aao de n zòblenaɔ̄ ũ gɔ̀ɔ̀piiɛ.

⁸ ɔ́ Lɔ̀boau gɪ gbɛ̀zɔ̀piɔ̄ ledama mai, à gè yápi kpàle a íwa èwaaso pɔ́ aa neblè sánu gɛ̀zɪ.

⁹ A ní lá à mè: Gbé pɔ́ aa òmɛe mà zɪ gbáa pɔ́ ma mae dànɛ laonépiɔ̄, yá kpele á è a maa wà a zá símáí?

¹⁰ ɔ́ èwaasopiɔ̄ wèwà aa mè: Gbé pɔ́ aa òne n mae aso gbia ðínɛ, laonépiɔ̄, oné n ɔ̀nenzána gèele de n mae gbɔ́ua.

¹¹ N mae aso gbia ðínɛ, mpi sɔ́ níyɔ́ asopi káflínɛ. N mae ní wetà ní fláoe, kási flála lede níyɔ́ ní wetàò.

¹² A gɔ̀ɔ́ àaɔ̀de zɪ Yeloboau ní Isailiɔ̄ èa mò Lɔ̀boau lè mípii, lá a òné à mè aa ea mo gɔ̀ɔ́ àaɔ́ gbɛapiwa.

¹³ ɔ́ kí gɪ gbɛ̀zɔ̀ɔ̀ ledama mai, à yápasɪ óné.

¹⁴ A òné lá èwaaso ledawawa à mè: Aso gbia ma mae ðíe, mapi sɔ́ má asopi káflíe. Flá ɔ́ ma mae á wetàò, mapi sɔ́, flála lede ɔ́ má á wetàò.

15 Beewa kí i Isailiò yámao, asa yápi b̀ Dii ḱiie, ké yá p̀ a dà ānabi Ahia, Silo gb́e a ò N̄eba né Yeloboaūe e ke yáí.

16 Ké Isailiò è kí g̀í n̄ yámai, aa òè:

Wá bàa kú n̄ Davidioo,

wá lé kú Yese né yáuo.

Isailiò, á baade tá a be!*

Davidi bui, laaidò nzla bewa!

Ɔ Isailipiò tà n̄ be.

17 Isaili p̀ kú Yuda ẃe guuò Ɔ Lɔboaū g̀ò n̄ ḱia ũ n̄t̄e.

18 Kí Lɔboaū a zɔɔ gb̄z̄z̄ Adonilaū z̄l̄ Isailiowa, Ɔ aa aà p̀apa n̄ gb̄eo wá aà d̄e.

Ɔ kí Lɔboaū f̄e n̄ ẃao, à sí a s̄go guu, à bàal̄e Yelusaleū.

19 Beewa Isailiò g̀í Davidi buiozi e n̄ a gb̄ao.

20 Ké Isailiò mà p̄í Yeloboaū sù, Ɔ aa aà s̄si k̄k̄aa guu, Ɔ aa aà kp̄a Isailiò ḱia ũ. Isaili buie i ze n̄ Davidi buio, sema Yuda buio bàasio.

21 Ké Lɔboaū kà Yelusaleū, à Yudaò k̄aa p̄í n̄ B̄yám̄e buieò. Zlḡpiò gb̄eòn òaasòsoo l̄e òa do baosai (180.000). Ɔ aale gé z̄ikai n̄ Isailiò, ké aa e Salomòò né Lɔboaū kp̄a kpalapiu b̄.

22 Ɔ Lua yá'ò Lua gb́e p̀ w̄í m̄e Semaiāe à mè:

23 O Yudaò kí Salomòò né Lɔboaūe n̄ Yudaò p̄í n̄ B̄yám̄e buieò n̄ gb́e k̄iniò,

24 ma Dii ma mè, ásu gé z̄ikai n̄ á gb́e Isailiò. A baade tá a be, asa yá p̀ k̀epi b̀ ma ḱiie. Ɔ aa yá p̀ Dii òné mà aa tà.

25 Yeloboaū Sikeū p̀ kú Eflaiū bùsu s̄s̄deu bíi b̀ò, Ɔ à z̄òleu. Za we Ɔ à g̀e Penueli k̀e a k̄ale.

26 Ɔ à láasookè à mè: Wa ea Davidi be gb́e kp̄a kpalaūe.

27 Tó Isailiò lé gé sa'oi Dii kp̄e Yelusaleū, aa ea ze n̄ n̄ dii Yudaò kí Lɔboaūo, aai ma de, aai z̄eànò.

28 Ké kí yápi gwà, Ɔ à vua ḡaena p̄í m̄en pla, Ɔ a ò gb̄eòne: Isailiò, á gea Yelusaleū k̀e z̄ai. A Lua p̀ á b̀le Egipt̄in ke!†

29 Ɔ à ado òle Beteli, ado s̄ D̄a.

30 Ɔ yápi duuna ín̄e, aai gé k̄ulei adoe Beteli, ado s̄ za D̄a.

31 Yeloboaū kp̄ed̀ò zupiōne gulest̄owa, Ɔ à gb́e p̀ aa de Levii bui ũò òle sa'onao ũ.

32 Ɔ à m̄ò swaaòde ḡò ḡeode òle dikpe ũ lán Yudaò p̀wa s̄, Ɔ à sa'ò sa'okli p̀ kú Beteliwiwa. A sa'ò ḡaae p̀ a pipiowa, Ɔ à sa'onao òle we aao gulest̄ipiò gb̄gba.

33 Ɔ à sa'ò sa'okli p̀ á k̀e Beteliwiwa m̄ò swaaòde ḡò ḡeodez̄l̄. A ḡòpi òle azia p̄eáwa dikpe ũ Isailiòne.

13

Anabi p̀ i Dii yámao

1 Lua gb̄e b̀ò Yuda bùsuu à m̀ò Beteli lá Dii dàewa, ḡò p̀ Yeloboaū z̄e sa'ok̄ipi sae, a s̄ule lé f̄e.

2 Ɔ à àsi'ò sa'ok̄ipi musu à mè: Sa'ok̄i, sa'ok̄i, Dii mè wa ne'i Davidi be, wi t̄kpaè Yosia. Aàpi mé a sa'oma n̄ gulest̄ sa'ona p̀ lé z̄ike laò, i sa'onapio wáò kpasama.*

3 Weḡò Lua gb̄epi yápi kea seela òné à mè: Seela p̀ Dii òn ke: Sa'ok̄ipi a paae, a t̄ufu i k̀ole.

* 12:16 2Sam 20.1 † 12:28 B̄a 32.4 * 13:2 2Kia 23.15-16

4 Ké kí Yeloboau àsi pò Lua gbépi ò Beteli sa'oklipi musu mà, 5 à ɔ̀dòwà za sa'okli we à mè: A aà kú! ɔ̀ ɔ̀ pò a d̀òwàpi imi, i f̄ kòo lo.

5 ɔ̀ sa'oklipi pàa a t́fufu kòlè lá Dii dà Lua gbépi e òwa.

6 ɔ̀ kí ò Lua gbépi: Awakpamēē Dii n Luāē. Wabikewāmēē ma ɔ̀ e su a gbēu. ɔ̀ Lua gbépi awakpàè Diie, 5 aà ɔ̀ sù a gbēu lán yāawa.

7 ɔ̀ kí ò Lua gbépi: Mò wà gé ma bē wà pòble, mí gbadanē.

8 ɔ̀ a ò kípíe: Baa tó n n àizēē guo kpàa, má gennoo. Má pòble mà imi gue beuo,

9 asa Dii òmēē à mè másu pòble lao, másu imi lao, mé másu tá rí zé pò ma mɔ̀ooo.

10 ɔ̀ à zé pàle sè, i zé pò à mòò Beteli se lo.

11 Anabi zie ku Beteli we. Ké aà néo sù, aa yá pò Lua gbépi kè we zibeezi dàu aa síu rí mae rí yá pò a ò kíeo pii.

12 ɔ̀ an mae rí lá à mè: Zé kpele a sèi? ɔ̀ aà néo zé pò Lua gbé pò b̀ Yuda búsuupi sè òè.

13 ɔ̀ a ònè: A káoyemēē zàa'lnaē. ɔ̀ aa yèè aa aà dikpe.

14 Ké à pèlè Lua gbépi, 5 à aà lè zòlèa gbéneli gbáu. ɔ̀ à aà là à mè: Lua gbé pò b̀ Yuda búsuun n ũa? A wèwà à mè: Máme!

15 ɔ̀ anabi zipi òè: Mò wà gé ma bē, ní pòble.

16 A wèwà à mè: Má f̄ ēa tannoo. Má f̄ pòble mà iminnoo gue beuo,

17 asa Dii òmēē à mè, másu pòble ge mà imi lao, mé másu tá rí zé pò ma mɔ̀ooo.

18 ɔ̀ anabi zipi òè: Anabin ma ũ lanwa. Malaikae mé Dii yá'òmēē à mè mà pèlénzi mà sunno ma bē, ké n pòble, ní imi. A m̀ lè ēē ānabipi lé tó.

19 ɔ̀ Lua gbépi ēa gèaàn, à pòblè aà bē, à imi.

20 Goo pò aa zòlè pòbleai, Dii yá'ò anabi zi pò s̀aànpiē,

21 5 à wiidò Lua gbé pò b̀ Yuda búsuupiwa à mè: Dii n Lua mè, lá n gi a yāmai, ni yá pò á ònē mao,

22 n ēa n m̀ n pòblè, n imi gu pò á ònē r̄su bleuo, r̄su miuopi, wa n v̄l n dezio mia'euo.

23 Aà pòblea rí aà imiao gbēa, ānabi pò s̀aànpi káoyèè zàa'lnaē.

24 Ké à dàzeu, 5 à kpàau rí ǹòomusuo, ǹòomusupi aà dè. Aà ge g̀ò dilea zéu, 5 zàa'lna rí ǹòomusuo g̀ò s̄l aà gepizi.

25 Ké gbé pò lé gēo aà ge è wúlea zéu we rí ǹòomusuo pò zéio, 5 aa ge a baokpà wéle pò ānabi zipi kuu.

26 Ké ānabi pò s̀aànpi a baomà, à mè: Lua gbé pò ḡl Dii yāmain we. ɔ̀ Dii aà kpà ǹòomusuwa, à aà é'ē a dè lá Dii òèwa.

27 ɔ̀ a ò a néone: A káoyemēē zàa'lnaē. ɔ̀ aa yèè.

28 A dàzeu, 5 à gè à aà ge lè wúlea zéu. Zàa'lna rí ǹòomusuo aa s̀aàzi. Ǹòomusupi i gepi soo, mé i zàa'lnapi é'ē s̄o.

29 ɔ̀ anabipi Lua gbépi ge se d̄i zàa'lnaē à s̀uò a bē wéleu, ké à aà gaa ɔ̀ob, i aà v̄l.

30 ɔ̀ à aà v̄l azia mia'euo, à ɔ̀ob à mè: Waiyoo ma gbé!

31 Ké à aà v̄l màa, a ò a néone: Tó ma ga, à ma v̄l mia'ē pò ma Lua gbépi v̄lupiu, í wá ge kpak̄i.

32 Asa àsi pò Dii dàè a ò Beteli sa'okli musu rí táakpe pò kú Samali búsu wéle gulestu a kē slanaē.

³³ Yápi gbea Yeloboau i a yāvaikea too, baa se à èa Isaili bui pii dile gulesi sa'onao ũ lo. Gbé pɔ aa ye gɔ gulesi sa'onao ũ ɔ à ní kpá a ũ.

³⁴ Duuna pɔ tò wà Yeloboau bui tɔlɔzò aa mĩde dúniaun we.

14

Anabi Ahia yá pɔ a Yeloboau le oa

¹ Gɔɔ bee gyá Yeloboau negɔe Abia lè.

² ɔ Yeloboau pi ò a nae: Fele ñ nzia lile, ké wasu n dɔ ma nɔ ũo, ní gé Silo. Anabi Ahia ku we. ɔme òmɛɛ máo de Isailio kía ũ.

³ Pɛɛ se mèn kwi ní kàaó ní zó tũuo, ní geòè. A yá pɔ a népi le onɛɛ.

⁴ ɔ Yeloboau nɔ kè màa, à fele gè Silo à gè Ahia be. Ahia wé lé gu'e lo, asa à zikùe, aà wé gɔ sùii.

⁵ A mɔ lè Dii ò Ahiaɛ: Yeloboau nɔ né lé gyáke, ɔ àle mɔ a yāgbɛaima. Lá nýɔ wewàn ke, asa tó à mɔ, a azia lilenɛ gbèpále ũe.

⁶ Ké Ahia aà kèse kɔfi mà, àle gè kpéu, à mè: Gè Yeloboau na! Bóyái n nzia lile màai? Yápási Lua mè mà onɛɛ.

⁷ Ge ñ o Yeloboauɛ, Dii Isailio Lua mè áme a n se n gbéɔ guu, a n dile a gbé Isailio dɔaana ũ.

⁸ A Davidi bui bò kpalau, ɔ a n kpau, kási ní de lá a zòblena Davidiwao. Aapi a yádileao kua, a teazi ní nòsemendoo, à yá pɔ á yei kè.

⁹ N vaikè de gbé pɔ dɔaanɛɔla, n ge n dii paleo kè nziaɛ, mɔ pɔ ní kasa táa ũo, ɔ n bo aà kpe, n a pɔ fèlɛɛ.

¹⁰ Ayámeto á yáya n buiwa, á n gɔɛo kaale Isailio guu zɔo ní wéɛo pii, í tesɔ n bewa, lá wí tesɔ zùgbɔwa e à téku láa píwa.

¹¹ Gbɛɔ n bui pɔ aa gaga wéleu sɔ, bāo i n gbé pɔ aa gaga sɛuɔ ble. Dii mé ò.

¹² Mpi sa sɔ nɛ, fele ta be. Tó n kèsepèle wéle guu gɔɔ, népi a gae.

¹³ Isailio i aà ge ɔlo, aai aà vl. Yeloboau bui guu pii, aapi wa vl ado, asa aapi ado ɔ Dii Isailio Lua yamaa èwà Yeloboau ua.

¹⁴ Dii a kía pale dile a gbé Isailionɛ. ɔme a Yeloboau bui dede. Gbāe! Bo ke ló? Ee, tiatiaɛ!

¹⁵ Dii a gotɔ Isailiowa, aai gɔ lán fee pɔ lé deedeé í guuwa. A Isailio bɔle búsu maa pɔ a kpá ní deziowaɛ beeu, i ní fáaa Uflata baale, ké aa Asetaati lí pèlɛpɛle, aa Dii pɔ fèlɛòè yái.

¹⁶ A Isailio kpámá duuna pɔ Yeloboau kè à Isailio dà a keau yái.

¹⁷ ɔ Yeloboau na fèle lé tá. Ké à kà Tiiza, àle gè kpéu, ɔ negɔɛnapi gá.

¹⁸ Wà aà vl, ɔ Isailio ɔlo nípii, lá Dii dà a zòblena anabi Ahiaɛ a òwa.

¹⁹ Yeloboau yá kinio ku Isaili kía ladau, zí pɔ a kàó ní aà kiakɛyāo pii.

²⁰ Yeloboau zɔle kpalau pii wè bao ní plaoɛ. Ké à gá, ɔ aà né Nadabu zɔle aà gbɛu.

Yuda ki Lɔboau (2Lad 12.1-16)

²¹ Salomɔo né Lɔboau mé Yuda kía ũ. A kpalablè a wè bla ní mendoode guue, ɔ à kè kpalau Yelusau wè geò ní plao, wéle pɔ Dii dile Isaili bui pii wéleu ũ guu, ké a tó à kuwa. Aà da tón Naama, Amóni bui.

²² Yuda yá pɔ Dii yeio kè, aa aà zafèè de ní deziola pii ní duuna pɔ aa kèo.

²³ Aa gulesɔ bò sa'oklio ũ sɔsɔ lesɔ musu pii ní lí yèlɛlɛo gbáuo pii, aa gbɛo ní lí pèlɛpɛleu.

²⁴ Baa se táakpe káaluao* ku Isaili búsuu gɔeó ní nɔeó ũ. Isailio bui pɔ Dii ní yánéó yábɛ́kɛáo sè píie.

²⁵ Kí Lɔbɔaũ kpalablea wè sɔode guu ɔ Egipi kí Sisaki mò lèlè Yelusaleũwa.

²⁶ A Dii kpé àizɛeó ní kibe pɔɔ náaa, à vua sèngbaoo pɔ Salomɔɔpio sèlè píi.

²⁷ ɔ kí Lɔbɔaũ sèngbaooɔpɔ gɛe pí ní mɔgotɛo, a ná dɔai pɔ aaɔ a be zé dɛáo dɔaanaone ní ɔzɪ.

²⁸ Tó kí lé gé Dii kpéu, dɔaipoɔ ɔ sèngbaooɔpɔ kũa. Tó dɔaipoɔ sù, ɔ aai ɛa kále ní kpéu.

²⁹ Lɔbɔaũ yá kɪniɔ ku Yuda kiao ladau.

³⁰ Lɔbɔaũ ní Yeloboauo aaiɔ zika ní kɔo gɔɔpiie.

³¹ Ké Lɔbɔaũ gá, wá aà mia kpákɔi ní aà dezi Davidi wéleu. Aà da tón Naama, Amɔni buie. ɔ aà né Abia zòlè aà gbɛu.

15

Yudaɔ kí Abia

(2Lad 13.1-3, 22-23)

¹ Neba né Yeloboauũ kpalablea wè bao plasaide guu ɔ Abia gò Yudaɔ kía ũ,

² à zòlè kpalau Yelusaleũ wè àaɔe. Aà da tón Maaka, Abisalouũ buie.

³ A duuna pɔ a mae kèò kè píie, i azɪa kpa Dii a Luawa lá a dezi Davidiwaoo.

⁴ Ama Davidi yáí ɔ Dii aà Lua tò aà bui zòlè kpalau Yelusaleũ, à aà buipi díle aà gɛe ũ, a tò Yelusaleũ zedɔa.

⁵ Asa Davidi yá pɔ Dii yei kè, i gí yá pɔ Dii díle maio e a wèni léu, mé i ke Iti bui Uli yá* bàasio.

⁶ Abia ní Yeloboauo aaiɔ zika ní kɔoe e Abia wèni léu.

⁷ Abia yá kɪniɔ ku Yuda kiao ladau.

⁸ Ké à gá, wá aà vɪ Davidi wéleu, ɔ aà né Asa zòlè aà gbɛu.

Yudaɔ kí Asa

(2Lad 14.1-2, 15.16-19, 16.1-6, 11-14)

⁹ Isailio kí Yeloboauũ kpalablea wè baode guu ɔ Asa gò Yudaɔ kía ũ,

¹⁰ ɔ à zòlè kpalau Yelusaleũ wè bla ní mèndoo. Aà dazi tón Maaka, Abisalouũ buie.

¹¹ Kí Asa yá pɔ Dii yei kè lá a dezi Davidiwa.

¹² A táakpe káaluao yá a búsuu, ɔ à dii pɔ a deziɔpio kòlè píi.

¹³ Baa se à a dazi Maaka bɔ kía kɛu, ké à Asetaati lí pɔ Lua ye a gɪyáio pèlè yáí. Kí Asa lípi zò à tɛsòwá Sedɔ guzulɛu.

¹⁴ A azɪa kpà Diiwa e a wèni léue, áma i gulɛsɪ pɔ wa bɔɔ daaílo.

¹⁵ A vua ní ánusuo ní pɔpále pɔ api ní a maeo díle Dii pɔ ũ sèlè kále Dii kpéu.

¹⁶ Asapi ní Isailio kí Baasao aaiɔ zika ní kɔoe e ní kpalablea léwa.

¹⁷ Baasapi mé gè lèlè Yuda búsuwa, ɔ àlè bíibo Lamai, ké gbɛe suli bɔ ge àli gɛ Yudaɔ kí Asa búsuuo yáí.

¹⁸ ɔ Asa ánusuo ní vua pɔ gò Dii kpé láasiuo sèlè ní pɔ pɔ kú a be láasiuo, a ná a íwaone ní ɔzɪ, ɔ à ní zɪ́ Damasi, Sili búsu kí Benadada, Tablemɔ né, Eziɔ tɔuna kí à mè:

¹⁹ Wá ledoukɛ, lá ma mae ní n maeo kè yáawa. A ánusuo ní vuaon ke. Ledou pɔ ní vɪ ní Isailio kí Baasao gboo, i gomala ní a zɪgɔɔ.

* 14:24 Iko 23.18 * 15:5 2Sam 11.1-27

20 ɔ Benadada ledoukè ní Asao, à a zīgɔɔ gbàe aa gé léleí Isaili wéleɔwa. Aa Iyoni sí ní Dáo ní Abeli Bemaakao ní Genezaleti búsuo ní Nefatali buiɔ búsuo píi.

21 Ké Baasa a baomà, ɔ à bíiboá Lamai tò à tà Tiiza.

22 ɔ kí Asa kpàwakè Yudaɔne píi, i gbèe tēboo à mè, aa Lama gbɛɔ ní lí pɔ Baasa lé bíiboòò sélé. ɔ à bíiboòò Geba pɔ kú Bēyāmee buiɔ búsuo ní Mizipao.

23 Kí Asa yá kɔniɔ ku Yuda kíaɔ ladau, àa negɔnkeyāó ní yá pɔ a kèɔ píi ní wéle bíi pɔ a bòɔ. Ké à zikù, gyā àà kù a gbálaɔwa.

24 Ké à gà, wà àà mia kpàkɔi ní àà deziɔ Davidi wéleu, ɔ àà né Yosafa zòle àà gbɛu.

Isaili kɔ Nadabu

25 Yudaɔ kí Asa kpalablea wè plaade guu ɔ Yeloboau né Nadabu gò Isaili kía ũ, à zòle kpalau wè plaɛ.

26 A yá pɔ Dii yeio kè, à zè ní yá pɔ a mae kè à Isaili dà duunauo.

27 Ahia né Baasa, Isakaa bui lekpaáaazi gɔɔ pɔ aapi ní Isaili lé koezɔ Filitè wéle Gibetɔi, ɔ Baasapi àà dè we.

28 A àà dè Yudaɔ kí Asa kpalablea wè àaɔde guue, ɔ à zòle àà gbɛu.

29 Ké à nà kpalableawa, ɔ à Yeloboau buipio dède píi, i ní gbèe too, à ní míde lá Dii dà a zòblena Ahia, Silo gbèe a òwae.

30 Yápi kè màa duuna pɔ Yeloboau kè à Isaili dà a keau, à Dii Isaili Lua pɔ fèleòè yáie.

31 Nadabu yá kɔniɔ ku Isaili kíaɔ ladau.

32 Kí Asa ní Isaili kí Baasao aaiɔ zika ní kɔo e an kpalablea léwae.

Isaili kɔ Baasa

33 Yudaɔ kí Asa kpalablea wè àaɔde guu ɔ Ahia né Baasa gò Isaili kía ũ. A zòle kpalau Tiiza wè baasɔo mēndosaie.

34 A yá pɔ Dii yeio kè, à zè ní Yeloboau yákeao ní duuna pɔ à Isaili dà a keauo.

16

1 Dii yá'ò Anani né Yehue, ɔ à àsi'ò Baasae à mè:

2 Ma n se luutēu, ma n dile ma gbé Isaili dɔaana ũ, ɔ n ze ní Yeloboau yákeao, n ma gbé Isaili dà duunau, ɔ an duunapiɔ ma pɔ fèle.

3 Mpi ní n buiɔ, má á dēɔnzɔ saɛ. Má ke n uae lá má kè Nɛba né Yeloboau uaɛwae.

4 Gbèɔ n gbé pɔ aa gaga wéleuɔ só, bāó i n gbé pɔ aa gaga sēuɔ ble.

5 Baasa yá kɔniɔ ní àà negɔnkeyāó ku Isaili kíaɔ ladau.

6 Ké Baasa gà, wà àà vɛ Tiiza, ɔ àà né Ela zòle àà gbɛu.

7 Dii yápi dà anabi Yehu, Anani néé, ɔ a ò Baasae ní a buiɔ vāi pɔ a kè à Dii pɔ fèleòè lá Yeloboau buiɔ kēwa yáí ní Yeloboau bui pɔ à ní mídeɔ yáó lɔ.

Isaili kɔ Ela

8 Yudaɔ kí Asa kpalablea wè baasɔo ní mēndoodo guu ɔ Baasa né Ela gò Isaili kía ũ, à zòle Tiiza wè plaɛ.

9 Aà íwaɔ do Zimli mé àà zikasgɔɔ lee do gbēzɔɔ ũ, ɔ à gbéɔ lè aa lekpaáaazi. Ké vèe lé Ela de a be ziia Aaza kpéu Tiiza,

10 ɔ Zimli gè à àà dè Asa kpalablea wè baasɔo ní plaode guu, ɔ à zòle àà gbɛu.

¹¹ Ké à zòlè kpalau a làa, 5 à Baasa buiò dèdè píi, i g5e to aà daeο ge aà gbēnaο guuo.

¹² A Baasa buipio mīde píie, lá Dii dà ānabi Yehue a òwa.

¹³ Baasa ní a né Elao Dii Isailio Lua pò fèlèè duuna pò aa kè táaο yá musu, mé ké aa èa Isailio dà a keau yáí.

¹⁴ Ela yá kīnio ku Isaili kíaο ladau.

Isailio kí Zimli

¹⁵ Yudaο kí Asa kpalablea wè baasοο ní plaode guu 5 Zimli zòlè kpalau Tiiza gοο sopia. Gοο bee Isaili zīg5οò bòo ku Filitē wéle Gibet5 sae.

¹⁶ Ké zīg5οio mà Zimli lekpaāí ní gbé5 kizi à aà dè, 5 aa ní d5aana Ɔmeli dile Isailio kía ũ ní b5ou weg5ο.

¹⁷ Ɔ Ɔmeli ní Isaili zīg5οò kè Gibet5wa, aa gè koez5ò Tiizai.

¹⁸ Ké Zimli è aa a wéle síwa, 5 à dèdè sí a be kpèdiak5au musu, à tes5òwà, 5 tépi kùwà. A gà

¹⁹ duuna pò a kè yáíe. A yá pò Dii yeio kè, à zè ní Yeloboau yákeaoe. A duunakè mé à èa Isailio dà a keau.

²⁰ Zimli yá kīnio ní lé pò a kpāāírnio Elazio ku Isaili kíaο ladau.

Isailio kí Ɔmeli

²¹ Isailio k5kpaalè lee pla. An gbé kīnio ye Gina né Tibeni kpá kía ũ, gbé kīnio s5 Ɔmeli.

²² Ké gbé pò aa zè ní Ɔmelioο gbāa de gbé pò aa zè ní Gina né Tibenio5la, 5 wà Tibenipi dè, Ɔmeli mé kpalablè.

²³ Yudaο kí Asa kpalablea wè baakwi ní mēndooode guu 5 Ɔmeli g5 Isailio kía ũ, à zòlè kpalau wè kueplae. A ku Tiiza wè sooloe,

²⁴ 5 à Samali sísi lù Semeewa ní ānusuo kiloo bāa5kwi, 5 à wéle kàlewa, à t5kpàè Samali, ké Semee mé sísiipi ví yāa yáí.

²⁵ Ɔmeli yá pò Dii yeio kè, à duunakè de gbé pò d5aae5la píi.

²⁶ A zè ní Nēba né Yeloboau yákeao píe. A Dii Isailio Lua pò fèlèè ní duuna pò a kè táaο yá musu, à èa Isailio dà a keauo.

²⁷ Ɔmeli yá kīnio ní a neg5nkeyāo ku Isaili kíaο ladau.

²⁸ Ké à gà, wà aà vī Samali, 5 aà né Ahabu zòlè aà gbēu.

Isailio kí Ahabu

²⁹ Yudaο kí Asa kpalablea wè bla plasaide guu 5 Ɔmeli né Ahabu g5 Isailio kía ũ, à zòlè kpalau Samali wè bao ní plaoe.

³⁰ A yá pò Dii yeio kè de gbé pò d5aae5la píi.

³¹ Zēa ní Nēba né Yeloboau duunakēao i kēe yāe ũo, 5 à Sid5deo kí Ebaali nen5e Zezabeli sè nò ũ, 5 à nà z5blea Baaliēwa, 5 aà sisi.

³² A kpèd5 Baalipie Samali, 5 à aà gbagbakīi pèle kpèpiu.

³³ A Asetaatiili pèleu 5, à èa Dii Isailio Lua pò fèlèè de Isaili kía pò d5aae5la píi.

³⁴ Ahabupi g5 5 Beteli gbé Hieli Yeliko kèke kàle. Ké à a bíi ē kpàle, 5 aà neg5e séia Abilaū gà. Ké à a b5le gbaο pèle, 5 aà né gbezāna Segubu gà, lá Dii dà Nuni né Yozuee a òwa.*

17

Gbagbaa5 anabi Elia gwaa

* 16:34 Yoz 6.26

1 Tisebe gbé Elia bò a be Galada búsuu, à gè Ahabu lè à mè: N Dii Isailio Lua pò mále zòbleè kuao, sea za wēa fii a kpao, lou a mao. Sema gɔɔ pò má ò bàasio.*

2 ɔ Dii yá'ò Eliapie à mè:

3 Fele gé gukpe oi, ní ulé Keliti swa'eu Yuudē baale,

4 nío swapi í mi. Má díle gbagbaaɔne aáo n gwa we.

5 ɔ à ge kè lá Dii òewa, a ku Keliti swa'eu Yuudē baale.

6 Gbagbaaɔ Ìò mòè ní pēeo ní nòoo kɔɔ ní osoio, ɔ Ìò swapi í mi.

Salepa gyaa Elia gwaa

7 Gɔɔpla gbɛa swapi í bà, ké lou lé ma búsupiuo yáí.

8 ɔ Dii yá'òè à mè:

9 Fele gé Salepa, Sidɔ sae, nío ku we. Má díle gyaa taasidee aáo n gwa we.†

10 ɔ à fele lé gé Salepa. Ké à kà wélepi léi, à gyaae lè, àle yáawe we. ɔ Elia lezú gyaapizi à mè: Ge n mómee ní ío, baa yɔɔ, má mí.

11 Ké àle gé dáí, Elia èa lezúaaži à mè: Ní mómee ní pēe miɔnao Ìò.

12 ɔ nɔepi òè: N Dii n Lua kuao, baa kàa má vío, sema pówenti ɔkú do pēna guu ní nísí yɔɔnao tūu guu bàasio. A yáa mále we ke, mí tá be má blekeò wà ble ní ma néo, wío ga dáí.

13 ɔ Elia òè: Nsu to vía n kúo. Ge n ke lá ní òwa, áma kàa keò yɔɔnno n mómee gla, ní gbasa n n pò ke, á ní n néo.

14 Asa Dii Isailio Lua mè pówenti a láa pēna guuo, mé nísí a láa tūupiuo e gɔɔ pò a to lou ma búsú la ge kaò.

15 Gyaapi ge kè lá Elia òewa, ɔ aale pòble màa e gɔɔ ũma, aapi ní a bedeo ní Eliao.

16 Pówenti i láa pēnapiuo, mé nísí i láa tūupiuo, lá Dii dà Eliae a òwa.

17 Bee gbɛa nɔe uabelepi népi lé gyáke. Ké gyápi gbáakú maamaa, ɔ népi gá.

18 ɔ nɔepi ò Eliae: Lua gbé, bómé wá daaa, ɔ n mɔ ma bei? N mɔ ma duuna ðbi Luagu, ké aà ma né de yáí yá?

19 ɔ Elia òè: N n népi kpaá. ɔ à népi sí nɔepi ɔzì, à ðèðèò kpèdiakɔa kpea pò à pílaa. A aà wùle a líiwa we,

20 ɔ à wiilè Diiwa à mè: Dii ma Lua, nímé ní tò gyaa pò ma píla aà be né gá, n posia kpáaázia?

21 ɔ à kùà ká màma negɔenapiwa gēn áaɔ,‡ à wiilè Diiwa à mè: Dii ma Lua, to aà wēni ea su aà meu.

22 Dii Elia wiilèa mà, ɔ wēni èa sù népi meú, à vù.

23 Ké Elia negɔenapi sè à pílaò, à gèò kpéu, ɔ à aà kpà aà dawa à mè: Gwa, n né b'ée!

24 ɔ nɔepi ò Eliae: Má ðɔ sa ké Lua gbén n ũ. Dii yá pò bò n léuá síanae.

18

Elia ní Obadiao

1 Elia gɔɔplakè we. A wè áaɔde guu ɔ Dii yá'òè à mè: Ge n nzíla òb Ahabué, mí tó lou ma aà búsuu.

2 ɔ Elia fele lé gé azía òbi Ahabué.

Nɔana sɔ à pásíkú Samali,

3 ɔ Ahabu a be ziiá Obadia sísi. Obadiapi sɔ í misiile Diié maamae.

4 Gɔɔ pò Zezabeli lé Dii ánabio ðèðè, Obadia ní séle gbèon basoo, à ní ulé gbè'eo guu gbèon blakwikwi, ɔ à ní gwá ní bleo ní ío.

* 17:1 Zaa 5.17 † 17:9 Luk 4.25-26 ‡ 17:21 2Kia 4.34-35

5 ɔ Ahabu ò Obadiapie: Wà bùsu kẹẹle wà gé nibónaɔ ní swa'ẹou píi. Wílio d̄so tó wá s̄e e wá wá s̄óó ní wá s̄baonaɔ gwað.

6 ɔ aa bùsu kpaalèk̄s̄e, an baade a zé s̄e.

7 Ké Obadia kpàaũ ní Eliao zéu, à aà d̄s̄, ɔ à wùle a gb̄eɛu à m̄e: Ma dii Elia, mím̄enn wea?

8 Elia w̄wà à m̄e: Mám̄e! Ḡe ñ o n diie ma su.

9 ɔ Obadia m̄e: Tàae kpele má k̄e, ɔ níle mapi n zòblena na Ahabue a ɔz̄i aà ma d̄ei?

10 N Dii n Lua kua buie ge bùsue ku ké ma dii ḡi gb̄éɔ z̄iimá n w̄eɛleio. Tó wá wà m̄e ní kú weo, í to aa m̄e wa sí ní p̄oɛe.

11 ɔ níle om̄e sa mà ḡe o ma dii Ahabue n sua?

12 Tó ma ḡez̄ea, má d̄s̄ gu p̄s̄ Dii Nis̄na a n s̄e taunn̄o. Tó ma ḡe má ò Ahabue, m̄e í n eo, a ma d̄eɛ. Mapi n zòblena s̄s̄ ma mis̄iile Diie za ma èwaasoḡɔɔe.

13 Ma dii Elia, ké Zezabeli lé Dii ànabiɔ d̄ede, ni yá p̄s̄ má k̄e mao lé? Mám̄e ma ní gb̄eɛɔ s̄e gb̄eɛn bas̄o, ma ní úle gb̄eɛɔ guu gb̄eɛn blakwikwi, ma ní gwá ní bleo ní ío.

14 ɔ níle om̄e sa mà ḡe o ma dii Ahabue n sua? A ma d̄eɛ.

15 ɔ Elia m̄e: N Dii Z̄iḡs̄de p̄s̄ mále z̄obleè kua má gé aà ma e gb̄ae.

Elia ní táadeɔ kua Kaameli gb̄e musu

16 ɔ Obadia ḡe dà Ahabule, à yápi òè, ɔ Ahabu ḡe dai Eliale.

17 Ké Ahabu Elia è, a òè: Isaili bùsud̄ena, mím̄enn wea?

18 ɔ Elia m̄e: I ke m̄ám̄e ma Isaili bùsu d̄eò, mpi ní n mae bed̄eɔ àm̄e á d̄e, asa a pákpà Dii yád̄ileaoi, á té Baalizie.

19 Isaili s̄isi píi sa aa k̄aaamazi Kaameli gb̄e musu s̄anu ní Baali táade gb̄eɛn òaa pla ní blakwiɔ ní Asetaati táade gb̄eɛn òaa pla p̄s̄ aal̄ p̄oble ní Zezabeliɔ.

20 Ahabu Isaili s̄isi píi, ɔ à táadepiɔ k̄aa Kaameli gb̄e musu.

21 ɔ Elia s̄s̄ Isailiɔzi à ní lá à m̄e: Aɔ yá k̄ua ɔkp̄eai e b̄ɔe ni? Tó Dii mé Lua ũ, à teaàzi. Tó Baalie s̄s̄, à teaàzi. Aai ȳae zá síwàò,

22 ɔ Elia òn̄e: Dii ànabiɔ guu m̄ám̄e ma ḡs̄ mado. Baali táadeɔ s̄s̄ aa gb̄eɛn òaa pla ní blakwiɔe.

23 A zuswana kp̄awá m̄enn pla, táadepiɔ i a m̄endo s̄e aa z̄s̄ez̄s̄e aa ka yàaa, aasu té dauo. Mapi s̄s̄ má ad̄o k̄eke, mí ká yàaa, má té dau s̄o.

24 Amp̄i aa Baali s̄isi, mapi s̄s̄ má Dii s̄isi. An gb̄é p̄s̄ yámà à tes̄s̄wà òm̄e Lua ũ. ɔ gb̄épii m̄e: A maae!

25 ɔ Elia ò táadepiɔne: A zuswana m̄endo s̄e k̄eke káau, asa àm̄e á dasi. A á dii s̄isi, k̄asi ásu té dauo.

26 ɔ aa zuswana p̄s̄ wa kp̄amá sí aa k̄eke, ɔ aale Baali sisi za k̄oɔ e íat̄e ḡe k̄àò minanguo. Aale òwá, aale lia sa'òk̄i p̄s̄ aa bòi, aale m̄e: Baali, yámawáe! N beo aai ȳae mao, i yámamáo.

27 Ké íat̄e k̄a minanguo, ɔ Elia lé ní láanike à m̄e: A wiile gb̄aa, òm̄e diie ũo lò? Aà láasoo tà saalon nò, á d̄s̄a? A ḡe bíik̄pekei yà? A ḡe w̄léu yà? Ale í'oe, ɔ ále aà vua?

28 ɔ aale wiile ní l̄o gb̄at̄eò, aale nízla lili ní f̄endao ní s̄onaò lá aal̄ k̄ewa, e au lé bàale ní m̄ewa.

29 Ké íat̄e ḡe aua pilai, ɔ aale yáyaab̄ole e sa oosi oḡo ḡe k̄àò. N beo i ȳae zá símáo, i yámamáo, i sw̄ás̄eńziò.

30 ɔ Elia ò bílae: A s̄m̄azi! Ké aa s̄s̄aàzi mípii, ɔ à Dii gb̄agb̄akli p̄s̄ wa gb̄ò k̄eke lé bo.

³¹ A gbe sèse mèn kuεpla Yakɔbu buiɔ dasileu. Yakɔbupi Dii yá'òè yāa à mè, wàli oè sa Isaili.*

³² Ké à Dii gbagbaktipi bò, ɔ à eyɔ liai. Epi kà à í sí litili gēo.

³³ A yàakà sa'oklipia, à zupi zḗezḗe à kà yàapia

³⁴ à mè: A íto lo síiḥ, í ka sa'obɔpiwa ní yàapio. Ké aa tò, ɔ à mè: A εa to b. Ké aa tò, ɔ à mè: A εa to à ke gēn aaḥ. ɔ aa tò e gēn aaḥ.

³⁵ Ipi bàalè lia sa'oklipizi e epi pà.

³⁶ Sa oosi ogɔɔ ɔ ànabi Elia sḥi à mè: Dii, Ablahaú ní Izaakio ní Isailio Lua, to wà dḥ gbà ké nímenn Isailio Lua, mé n zòbblenan ma ú, mále yáε bee ke, ké nímé ní òmεε yáí.

³⁷ Yāmaa Dii! Yāmaa, ké gbēε beeɔ e dḥ ké n Dii nímenn Lua, mé níle ní nḥse lilené, ké aa εa sumae.

³⁸ ɔ Dii té sù sa'obɔ ní yàao ní gbεɔ ní bùsuopiwa, aa tεkú, ɔ í pɔ kú eupi bà.

³⁹ Ké gbēɔ è, aa wùle ní gbεεu aa mè: Dii mé Lua ú! Dii mé Lua ú!

⁴⁰ ɔ Elia òné: A Baali táadeɔ kúkú, an gbēε su piliwáɔ. Ké aa ní kúkú, ɔ Elia gērnɔ Kisḥ guzuleu, à ní dede we.

⁴¹ Elia ò Ahabuε: Ge ñ poble, ní imi, asa ma lou kḥfi mà dḥ.

⁴² ɔ Ahabu gē lé poble, àle imi. ɔ Elia dède gē Kaameli misonaa, à sionkpa à wepèle a gbáu.

⁴³ A ò à zikenae: Ge ñ gugwa ísia oi. ɔ à gε gwà. Ké à sù, à mè: Pḥe ku weo. ɔ Elia òè aà εa gé gwai b, ɔ à gē màa e gēn soolo.

⁴⁴ A gēn soplade guu ɔ zikenapi mè: Ma lou è na sεsεennɔ lán ɔlawá, àle fele ísiaa. ɔ Elia òè: Ge ñ o Ahabuε aà à sḥgo dḥ sḥḥne, i gēu à pila gbεwa e lou àɔ gé gíiè.

⁴⁵ Lou lé sisi busebuse, zàa'iana fèle, ɔ lou kwè.† Ahabu ku sḥgou, àle tá Yezεεε.

⁴⁶ Dii gbāa dède Eliawa, ɔ à a ulada kàaa a kù, à bàalè dḥaa Ahabuε e à gē kàò Yezεεε.

19

Dii bɔ mɔa Eliawa Olebu

¹ Ké Ahabu yá pɔ Elia kè dau a siu Zezabelie píi, lá à táadepiɔ dède ní fēndao nípi,

² ɔ Zezabeli lékpāsakè Eliae à mè: E zia maa'í, tó mi kene lá ní kè táadeɔnewao, adeɔ yāpāsíkemεε bḥebḥe!

³ ɔ vía Elia kù, ɔ à fèle bàalè à azia mibɔkdi wèεle. Ké à kà Beεεεba, Yuda bùsuu, we à a zikenapi tòu,

⁴ ɔ à taa'ò gbāau gɔɔ do. A gē zḥle séli gbáu, ɔ à wabikè à e ga à mè: Dii, ké bee mḥa. Ma se gḥḥ, asa má de ma deziɔlao.*

⁵ ɔ à wùle lé i'ò sélipi gbáu.

Malaika mò we, à ɔnàwà à mè: Fεle poble.

⁶ Ké Elia gugwà, ɔ à kàa asaa ní ituuo è kálea a mizí. ɔ à poble à imí à εa wùle.

⁷ Dii Malaika εa mò a gēn plaadei, à ɔnàwà à mè: Fεle poble, asa tá gbāa níle mó oi.

⁸ ɔ à fεle poble à imí. Bεpi tò à gbāa'è, ɔ à taa'ò gɔɔ bla fāane ní gwāasinao e à gē kà Lua gbε pɔ wí mε Olebui.†

* 18:31 Daa 32.28 † 18:45 Zaa 5.18 * 19:4 Yon 4.3 † 19:8 Bɔa 3.1

⁹ Ké à gè lé i gbepi eu, we 5 Dii ya'ouè à mè: Elia, bô ríle ke lai?

¹⁰ A wèwà à mè: Dii Lua Zigōde, ma ze ma gi flafia n yá musu, asa Isailio pákpá ní baakuarínò yáí, 5 aa ní gbagbakliò gbòò aa ní ànabiò dèdè ní fèndao. Mámè ma gō mado, 5 aale ma we sa. ‡

¹¹ Ǿ Dii mè: Bò ge ze ma ae gbè musu le, mí gē n ae.

Zàa'lan gbāa fèlè, àlè gbèsisipiò paa, àlè gbèsio wíwi Dii ae, kási Dii ku íanapi guuo. Íanapi gbèa tóle lùalua, kási Dii ku tóle lualuaapi guuo.

¹² Tóle lualuaapi gbèa sa téé, kási Dii ku tépi guuo. Tépi gbèa yákpáina mé dò busennò.

¹³ Ké Elia yápi mà, à a ulada kù a wéa, 5 à bô gè zè gbè'epi lé, a mà wa òè: Elia, bô ríle ke lai?

¹⁴ A wèwà à mè: Dii Lua Zigōde, ma ze ma gi flafia n yá musu, asa Isailio pákpá ní baakuarínò yáí, 5 aa n gbagbakliò gbòò aa n ànabiò dèdè ní fèndao. Mámè ma gō mado, 5 aale ma we sa.

¹⁵ Ǿ Dii òè: Eà ta Damasi guwaiwaiu. Tó n ka we, ní Azaeli dile Siliò kía ũ, §

¹⁶ ní Nimisi tóuna Yehu dile Isailio kía ũ, * ní Abeli Mèola gbé Safata né Elizi dile n gbèu ànabi ũ.

¹⁷ Gbé pò bô Azaeli fènda léziò, Yehu mé a ní dedè. Tó aa bô Yehu fènda lézi sò, Elizi mé a ní dedè.

¹⁸ N beo má Isailio vī gbèon baasòsoo lèe sopla (7.000). An gbèe i kúle Baalie à lepèwàò. †

Elizi stsia

¹⁹ Ǿ Elia fèlè bô we, à gè Safata né Elizi lè, àlè sapa ní zuo ní a gbéò soon kuèpla. Aàpi mé té zá. Ǿ Elia sààzi, à a ulada kàaàla.

²⁰ Ǿ Elizi a zuo tò we, à bàalè bô te Eliazi, 5 a òè: To mà gé lezai ma de ní ma daowa gla, mí gbasa mò tenzi sa. Elia mè: Gé, ní ea su. N yá pò má kènè dō.

²¹ Ǿ Elizi èa à a zupio kòlokpa, à tekà ní zù zíkèbòò, 5 à zupio nòò fùukè a kpá gbéowa aa sò. Ǿ à bô te Eliazi, à gò aà zòbàna ũ.

20

Benadada ní a zlgō koezōa Samalizi

¹ Siliò kí Benadada a zlgō kàaa pii. Kía gbèon baakwi ní plaoò kuaànò ní ní sòò ní ní zikasōgoò. Ǿ aa gè koezò Samalizi aale lélewà.

² Ǿ à gbéò zì Ahabuwa wéle guu

³ à mè: Ma Benadada ma mè, n ánsuò ní n vuao gò ma pò ũe. N nò maaò ní n né maaò gò ma pò ũe b.

⁴ Ǿ Isailio kía mè: Ma dii kí, mapi ní pò pò má vīò gò n pò ũe pii lá ní òwa.

⁵ Ǿ Benadada èa gbéò zìwà b à mè: Ma Benadada ma mè, ma gbéò zì n ánsuò ní n vuao ní n nòò ní n néò gbèaimae.

⁶ Zia maa'i má a gbéò zíma, aa n be yòe ní n gbéò beò, aai á pò beedeò séle suomee pii.

⁷ Ǿ Isailio kía a bùsu gbèzòò sísi pii à mè: A è lá àlè ma léwèó? Ké à gbéò zìla, à ma naò ní ma néò ní ma ánsuò ní ma vuao gbèa, mi gioèò.

⁸ Ǿ gbèzòòpiò ní gbé klniò òè: Nsu n àa yāmao, n̄su weièò.

9 ɔ a ò Benadada zɪnaɔne: A ge o ma dii kɪe, yá pɔ a gbèa mapi a zòblena wa káau 5 má ke. Yá pɔ a gbèa gbèzæe bee má keo. ɔ zɪnapiɔ èa tà Benadadawa ní yápio.

10 ɔ à èa gbéɔ zì Ahabuwa lɔ à mè: Tó Samali bùsuti gò à kà ké ma zɪgɔ e séle ní miwa ɔkù dodo, adeɔ yá pásikemeɛ bèebèe!

11 ɔ Isailio kía mè: A ge oè, gbé pɔ lé a zɪka'ula da su íanadá lá à ulapi bò lé kálèwao.

12 Ké Benadada yápi mà, àle véemi ní a kía deeo lákpeɔ guu, 5 a ò a gbéɔne aa sɔuke. ɔ aa gè sɔukei.

Ahabu ziblea Benadadawa

13 Anabie mò Isailio kí Ahabu lè à mè: Dii mè, n zɪgɔ dasio è wea? A ní nane n ɔzì gbæe, níɔ dɔ ké áme á a Dii.

14 ɔ Ahabu aà là à mè: Déme a bee kei? A wèwà à mè: Dii mè n bùsu kíaɔ íwaɔ mé aa ke. ɔ Ahabu aà là lɔ: Déme a lélemáí? A wèwà à mè: Mme!

15 ɔ Ahabu a bùsu kíaɔ íwaɔ káaa, aa gbèɔn àaa do ní baakwi ní plaoe (232). ɔ à a zɪgɔ káaa píi, aa kè gbèɔn àaasɔɔo lèe soplá (7.000).

16 Aa bò wéleu íatè minanguo, gɔɔ pɔ véè lé Benadada ní a kía deepio de lákpepiɔ guu.

17 Ahabu bùsu kíaɔ íwapiɔ mé bòle káau. ɔ Benadada zɪnaɔ ge oè, gbéɔ lé bòle Samali.

18 ɔ Benadada mè: Tó aafia aale mó ge ní zɪon nò, à ní kúkù bée.

19 Ké bùsu kíaɔ íwapiɔ bòle wéleu, 5 zɪgɔ té ní kpe,

20 an baade gbèdè. Ké Silio lèkɔwa, 5 Isailio pèmá, 5 Silio kí Benadada ní a sɔdeeo ní ké dia ní sɔɔ kpe.

21 ɔ Isailio kía bò gè sɔdeeo ní sɔgodeo dède, à Silio ásookè maamae.

22 Anabipi èa mò Isailio kía lè à mè: Sòdile, ní làasooke yá pɔ níyɔ kewa, asa tó í bò eu, Silio kía a ea mó léleima be.

23 ɔ Silio kía íwaɔ oè: Isaili táaá sɪsɪ táaɔne. A yáí tò an gbāa dewála. Tó wále zɪkaɪnɔ gusalalau, wá gbāa aɔ deɪlæe.

24 N n kía deeo leùkpaɔe, ní dɔaana páleo diledele ní gbèu.

25 Sema n zɪgɔ ní n sɔɔ ní n sɔgɔo aao dasi lán yāawa, wí zɪkaɪnɔ gusalalau, wá gbāa i deɪlæe. Kí ní yāmá, 5 a kè màa.

26 Ké í bò eu, Benadada Silio káaa, 5 à gè zɪkai ní Isailio Afeki.

27 Wà Isailio káaa wà kùsùakèné, 5 aa gèmá. Silio lígua, 5 Isailio bòokpa bɔaarinɔ lán blè kpàsa néna lèe plawá.

28 ɔ Lua gbépi mó ò Isailio kíae à mè: Dii mè lá Silio lé e sɪsɪɔ diin a ù, guzule diin a ùo, á aá zɪgɔ wíilæe beeo nane ní ɔzìe, níɔ dɔ ké ámeaa Dii.

29 An bòoo bɔaa ní kɔo màa e gɔɔ soplá, a gɔɔ sopladepi zí 5 aa ná zíwa. ɔ Isailio Sili kèsedeo dède gbèɔn àaasɔɔo lèe basɔo (100.000) gɔɔ doupiɔzì.

30 Ké an gbé pɔ gò lèkɔwa Afeki wéleu, 5 a bíi kwèrɪla. Gbépio gbèɔn àaasɔɔo lèe baasoo ní plao (27.000). Benadada bàalè sí wéleu sɔ, à ùle kpéu kpea.

31 Aa íwaɔ oè: Wá mà Isaili kíaɔ gbèke ví. Wá zwànkasao dɔ wá pi, wá ba dɔ wá nɔe, wí bɔ ge aà le. Wíliɔ dɔo tó a n tó.

32 ɔ aa zwànkasao dɔ ní pi, aa ba dɔ ní nɔe, aa gè Isailio kía lè aa mè: N zòblena Benadada mè ò a tó. ɔ Isailio kía mè: Asi a ku fá! Ma gbéé.

33 Yápi kè gbépiɔne àsi na ù, 5 aa yápi gbá wá kù aa mè: Ao, Benadadaá n gbéé. ɔ kí mè: A ge à aà se móo. Ké Benadada mò, 5 Ahabu oè aà géano a sɔgou.

34 ɔ Benadada òè: Wéle pɔ ma mae sí n maewaa, má ea soaane, nɔ laata Damasi lá ma mae kè Samaliwa. ɔ Ahabu mè: Wà ledoukɛ bee musu, mí n gbac. ɔ à ledoukɛaàno à aà gbac.

Anabi kí Ahabu daa yáú

35 Dii ò anabi gáli gbèe à o a gbédee aà a lé. Ké anabipi òè, ɔ à gí.

36 ɔ a òè: Lá ni Dii yámao, tó n kèa, nòomusu a n deɛ. Ké à gèzɛa, ɔ nòomusu aà è a dè.*

37 Anabipi gbèe è lo, ɔ a òè aà a lé. ɔ à aà lè, à kè'ia.

38 ɔ anabipi zwáa kù a wéa à azía líle, ɔ à gè lé kí dá zé le.

39 Ké kí lé gè, ɔ anabipi lezuàazi à mè: Mapi n zòblena, ké ma ge zllau, ɔ gbèe mò ma kí ní gɛɛeo, à mè màò aà d'áa. Tó má tò à píliá, ma wèni gè yáúe, ge má flabo ánuusu kiloo bla soosaie.

40 Ké ma laai tà gupálei, ɔ g'ɛpi gèzɛa. ɔ Isailio kía òè: Lá wa íadama ɔ ní ò we.

41 A zwáapi gò a wéa kpakpa, ɔ Isailio kía aà d'ò anabi ù.

42 ɔ anabipi òè: Dii mè lá n g'ɛ pɔ á díle aà ga gbac, n wèni gè yáúe, n zlg'ɔ i gaga aà zlg'ɔ g'ɛ ù.

43 ɔ Isailio kía dàzɛu, ále tá a be Samali. Aà nòse yà, à oosísi.

21

Naboti vèebu

1 Bee gbɛa Yezelee gbèe ku, aà tón Naboti. A vèebu ví Yezelee, Samali kí Ahabu be saɛ.

2 ɔ Ahabu òè: N n vèebu kpaa mà ke dò kaa ù, asa a ku ma be saɛɛ, mí vèebu pɔ a maa de beea kpama a gèe ù. Tó ní yei, má flabone ní ánuuso a beɛɛ léu.

3 ɔ Naboti ò Ahabue: Kai, a keo! Má f'ɔ túbi pɔ ma deziò tòme kpamao.

4 ɔ Ahabu nòse yà, à tà be ní oosisio, ké Yezelee gbé Nabotipi òè á túbi pɔ a deziò tòe kpawàò yáí. ɔ à wùle a liiwa, à aedò g'íwa, à g'í pòblei.

5 Aà na Zezabeli mò aà lá à mè: Bóme n le n oosísi, níle pòbleo ni?

6 ɔ a wèwà à mè: Má ò Yezelee gbé Nabotie ma mè aà a vèebu kpaa, mí flaboè ní ánuuoɛ. Tó vèebu pále a yei s'ò, mí kpawà a gèe ù. ɔ à mè á kpao.

7 ɔ Zezabeli òè: N Isailio kíake yákean wea? Fele pòble ní p'nao, má Yezelee gbé Naboti vèebu ene.

8 ɔ à l'áo kèkè ní Ahabu t'oo, à aà táana seela kèwà, a kpàsákpàsá gbèz'oo ní kíabui pɔ kú Naboti wéle guuɛ.

9 Lápiò guu à mè: A leyeg'oo díle, í a kpàwake. A z'òlek'í maa kpa Nabotiwa gbé'oo guu,

10 í gbé giaò wéle gbè'oon pla à ní k'ále aà aɛ. Aai y'áðwà aa me à Lua ní kíao t'òb'èsiɛ, í aà k'ú b'aaàno wénkpe à aà pápa ní gb'eo à de.

11 ɔ Naboti wéle gbèz'oo ní kíabuiò kè lá Zezabeli ò taala pɔ á kpàsán'è'oo guuwa.

12 Aa leyeg'oo díle, ɔ aa z'òlek'í maa kpa Nabotiwa gbé'oo guu.

13 ɔ gbé gia gbè'oon plapiò mò z'òle aà aɛ, aa y'áðwà gbé'oo wáa aa mè à Lua ní kíao t'òb'èsiɛ. ɔ wà aà k'ú wà b'aaàno wénkpe, wà aà pápa ní gb'eo wa dè.

14 ɔ wà lékpàsákè Zezabelie wà mè wà Naboti pápa ní gb'eo wa dè.

* 20:36 1Kia 13.24

15 Ké Zezabeli mà wà Naboti pápa ní gbèo wa dè, 5 à gè a ò Ahabuè à mè: Fèlè Naboti vèebu pò à gionépi se n pò ù, asa a ku bo, à gà.

16 Ké Ahabu mà Naboti gà, 5 à fèlè lé gé aà vèebu séi a pò ù.

17 Ǿ Dii yá'ò Tisebe gbé Eliae à mè:

18 Fèlè gé Samali kí Ahabu lei. A gè Naboti vèebu séi, a ku we.

19 Oè ma Dii ma mè, gbé 5 a dè à mò a túbi séio lò? Ní oè lo, gu pò gbèo Naboti au sàsáu, we aa aàpi pò sàsáu sò.

20 Ké Ahabu Elia è à mè: Ma ibèè, n boa fá! Ǿ Elia òè: Ee, ma boa kài! Asa n nzia kpà yá pò kè Diie vāiwaè.

21 Ǿ Dii mè á vāikene, á ke n buikene sàabu. N gōe a gō Isaili būsuo, wēen nò, zón nò.

22 A ke n uae lá á kè Neba né Yeloboatū uae wae, lá á kè Ahia né Baasa uae wa, asa n Isailio daa duunkèau aà pò fèlèè.

23 Zezabeli sò, Dii mè gbèo aà so Yezelee bíi sae.*

24 Gbèo n gbé pò aa gaga wélèuo só, bāo i n gbé pò aa gaga sèuo ble.

25 Gbèe ku yāa lán Ahabuwa, à azia kpà yá pò Dii yeiowaè, mé aà na Zezabeli í tékpaaágu.

26 A yá pò wa ye a gyaio kè maamae, à tè táaazi lán Amole pò Dii ní yá Isailionèowaè.

27 Ké Ahabu yápi mà, à a ula ga kè à zwankasao dà, 5 à leyè. A í ní zwankasapi daa, à táa'ò busebuse.

28 Ǿ Dii ò Eliae:

29 N è lá Ahabu azia būsamèe? Lá à azia būsamèe, má vāipi ke aà uae aà gōo. Aà negōe 5 má vāipi ke aà uae.

22

Anabi Mise yá pò a su oa Ahabuè (2Lad 18.1-27)

1 A kà wè àaò ké Silio ní Isailio i zika ní kōo.

2 A wè àaòdepi guu 5 Yudaò kí Yosafa gè Isailio kía lè.

3 A mò lè Isailio kía ò a gbéone yāa à mè: A dō ké Lamotu Galada á wá pòe yāao lò? Kási wi a sia Silio kía wa yākekeo.

4 Ǿ à Yosafa lá à mè: Nyō gemano zlu Lamotu Galadao lé? Ǿ Yosafa wèwà à mè: Wá doùe, ma gbéó a n gbéone. Ma sōó a n sōone.

5 Ǿ à èa mè: Dii la gla.

6 Isailio kíapi ànabi egenao kàaa gbèon òaa pla taawa, 5 à ní lá à mè: Mà gé zlu Lamotu Galadadeowa yà, ge mà kámaboe? Ǿ aa wèwà aa mè: Gé! Dii a ní nane n zle.

7 Ǿ Yosafa mè: Dii ànabi ku la, wà e wà aà laoa?

8 Ǿ Isailio kía wèwà à mè: Gōe ku lo, aà tón Mise, Imela née. A fō yāgbèawèe Diiwa, àma má yeaazi no, asa líi àsi maa omèe ziio, sema a bèe. Ǿ Yosafa mè: Nsu o máao kí!

9 Ǿ Isailio kía a iwae sísi, a òè: Ge n Imela né Mise sísi aà mō kpakpa.

10 Isailio kía ní Yudaò kí Yosafao baade a kible'ula daa, aa zōlea ní báaowa pówengbèze pò kú Samali bíibòle sae, 5 ànabi egenapio lé yāyaa'a'ò ní ae.

11 Kenaana né Zedekia mōsi pí lán kōbaowa à mè: Dii mè kōbae beeo 5 nyo Silio zōzō ò ní dèdèò pii.

* 21:23 2Kia 9.36

12 Ǿ anabipio lé yá dou̯ o nípii aale me: Gé lélei Lamᵛtu Galadawa, níyᵛ fuao. Dii ní nánε n ɔzle.

13 Gbḗ pᵛ gè Mise sísií òè: Anabi dāᵛ lé kè dou̯ε laᵛ! Asi maa aale o kíε. Yá dou̯pi o sᵛ, ási maa oè.

14 Ǿ Mise mè: N Dii kuao, yá pᵛ Dii òmεε, bee má o kípíε.

15 Ké à kà, ɔ kí aà là à mè: Mise, wà gé zlu Lamᵛtu Galadawa yá, ge wà kámaboe? Ǿ a wèwà à mè: Gé léleiwà mè! Nyᵛ fuao. Dii ní nánε n ɔzle.

16 Ǿ kí òè: Gēn ūma ní ye mà onε nísu εεtomεεo ni? Siana o ní Diio.

17 Ǿ Mise mè: Ma Isailio è fáaaa sístio pᵛleu lán sá pᵛ dāna vᵛioᵛwa. * Ǿ Dii òmεε, gbḗpio dᵛaana vᵛio, an baade tá a be ní a aafia.

18 Ǿ Isailio kía ò Yosafae: Ni ma we ya? Mi onε ìli ási maa omεεo, sema a bḗεo lò?

19 Ǿ Mise èa mè: Dii yáma! Ma Dii è zᵛlea a gᵛnaa,† luabe gbḗᵛ zεa aà saε píi ɔplaaí ní zεεio.‡

20 Ǿ Dii mè: Déme a e kᵛnikεmεε Ahabue aà gé lélei Lamᵛtu Galadawa, i ga wei? Ǿ wáane ò kéwa, lootḗ ò kéwa.

21 Ǿ nisᵛnae bᵛ mò zè Dii aε à mè: Máme má gé kᵛnikεè. Ǿ Dii aà là à mè: Nyᵛ ke kpelewa ní?

22 Ǿ a wèwà à mè: Má ge sóso ká aà anabioᵛne ní léu nisᵛn εede tᵛε. § Ǿ Dii mè: Nyᵛ kᵛnikεè, níyᵛ fuao. Ge ñ ke màa.

23 Maa nisᵛn εεdepi sóso kà n anabie beeᵛne ní léu nípii, kási sᵛ ási bḗε ɔ Dii ò n yá musu.

24 Ǿ Kenaana né Zedekia gè Mise sánke à mè: Zé kpele Dii Nisᵛna sè à gòà à gè yá'ònei?

25 Ǿ Mise wèwà à mè: Gᵛᵛ pᵛ n ge ulei kpéu kpea, gᵛᵛ bee níyᵛ dᵛ.

26 Ǿ Isailio kía mè: A Mise kᵛ taᵛ wḗle kía Amᵛ ní ma né Yoasio kíi.

27 I oné ma mè aa aà dakpᵛεu, aaio pḗε ní ío kpawà yᵛᵛyᵛᵛ e mà ge suò aafia.

28 Ǿ Mise mè: Tó n su aafia, Dii mé i dameε má òneo. Ǿ Mise èa mè: A baade píi ma yápi mào lò?

Ahabu gaa Lamᵛtu Galada

(2Lad 18.28-34)

29 Isailio kía ní Yudaᵛ kí Yosafao gè Lamᵛtu Galada.

30 Ǿ Isailio kía ò Yosafae: Má azla lilεε, mí si zlu. Mpi sᵛ níyᵛ ku la ní n kible'ulao daa. Ǿ Isailio kía azla líle à sí zlu.

31 A mo lé Siliᵛ kía ò a sḗgo dᵛaana gbḗᵛn baakwi ní plaoᵛne à mè: Asu gbḗε we zᵛpᵛio, néfḗnenan nò, gbḗzᵛᵛn nò, sema Isailio kía ado.

32 Ké sḗgo dᵛaanapio Yosafa è, aale e Isailio kíaε. Ké aa sùwà, ɔ Yosafa wiilè.

33 Ké aa è Isailio kía no, ɔ aa aà tò we.

34 Ké gbḗε ka tᵛ Isailioᵛgu pā yáí, ɔ à gè Isailio kíapi pà à gḗ aà mò ula pεεkᵛio zānguo. Ǿ a ò a sḗgodeε: Leliaa wà bᵛ zlu, wà ma wiwiε we.

35 Zᵛpi gbāakᵛ gᵛᵛ bee, mé wa kípí kúkᵛa zεa a sḗgo guu, aà aε dᵛa Siliᵛwa. Gu pᵛ wà aà wíwiupi lé aubᵛ, àle ká sḗgo guu. Oosi ɔ à gà.

36 Ké íatḗ lé gḗ kpéu, zᵛgᵛᵛ wiilèkᵛi aa mè baade tá a bᵛsuu e a be wḗleu.

37 Maa kípí gá, ɔ wà aà ge sè suò Samali wa vᵛ.

38 Wà aà sḗgo pípi Samali íkalekᵛi, gu pᵛ káaluaᵛ: í zu'ou, ɔ gbḗᵛ mò aà au sàsá lá Dii òwa.

* 22:17 Nao 27.17 † 22:19 Isa 6.1 ‡ 22:19 Yob 1.6 § 22:22 2Tes 2.11-12

³⁹ Ahabu yá kɩniɔ ku Isaili kíaɔ ladau, yá pɔ a kèɔ pii ní kpé pɔ a dɔ ní wesa swaao ní wéle pɔ a kèke káleɔ.

⁴⁰ Ké Ahabu gà, ɔ àà né Aazia zɔ̀le àà gbɛu.

*Yudaɔ kɩ Yosafa
(2Lad 20.31-21.1)*

⁴¹ Isailiɔ kɩ Ahabu kpalablea wè sɩ̀ɩɔde guu ɔ Asa né Yosafa gɔ̀ Yudaɔ kía ũ.

⁴² Àà wè bla sɔɔsaide guu ɔ à kpalablèu, à zɔ̀le báawa Yelusaleu wè baasɔɔe. Àà da tɔn Azuba, Seli nɛɛ.

⁴³ A zè ní a mae Asa yákeɔ yápii musue, i pāaleɔ, à yá pɔ Dii yei kè.

⁴⁴ N beeo i guleɩ́ pɔ wa bɔɔ daafo. E tia wɩɔ sa'owàe, wɩɔ tulaletikatɛa we.

⁴⁵ Yosafa na ní Isailiɔ kíaɔ.

⁴⁶ Àà yá kɩniɔ ku Yuda kíaɔ ladau, àà nɛgɔnkeyāɔ ní zɩ pɔ a kàɔ pii.

⁴⁷ Táakpe káalua kɩni pɔ gɔ̀ àà bùsuu za a mae Asa gɔɔɔ, à ní mɩde piiɛ.

⁴⁸ Eɔɔũ bùsu kía vɩo, ɔ Yosafa dɔaana dilɛné.

⁴⁹ A ísia gó'ilenɔ kè aa gé vua séi Ofii, kási aai e bɔ ní táo ísiaaɔ, ɔ aa wɩwi Eziɔgebeɛɛɛ.

⁵⁰ Gɔɔ bee ɔ Ahabu né Aazia ò Yosafae àà to a gbéɔ da ísiaa ní àà gbéɔ sãnu, ɔ Yosafa i weio.

⁵¹ Ké Yosafa gà, wà àà mia kpákɔi ní àà deziɔ Davidi wéleu, ɔ àà né Yolaũ zɔ̀le àà gbɛu.

Isailiɔ kɩ Aazia

⁵² Yudaɔ kɩ Yosafa kpalablea wè gɛo ní plaode guu ɔ Ahabu né Aazia gɔ̀ Isailiɔ kía ũ Samali, à zɔ̀le báawa wè plaɛ.

⁵³ A yá pɔ Dii yeio kè à zè ní a de ní a dao yáo ní Nɛba né Yelobaũ pɔ Isailiɔ dà duunau yákeɔ.

⁵⁴ A zɔ̀blè Baaliɛ à àà sɩsi, ɔ à Dii Isailiɔ Lua pɔ fɛleɛ lá a mae kèwa.

KIAɔ LA PLAADE Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Láε bee Isailiɔ́ ń Yudaɔ́ kpala yá gbεzãɔ́ bɔɔlekèwɛε.

Lεε 1 e 17 lé gbé pɔ́ aa kpalablè e Isailiɔ́ kpala àɔ gé midεi owɛε. Isaili kíapiɔ́ swá gbãa, aa pákpá Luazi, ɔ́ Lua tò Asiliɔ́ kí Samanasaa Isailiɔ́ mεεwia Samali sí, à tà ń Isaili gbεεɔ́ a bùsuu. Yápi kè e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 720 taawa. Gɔɔ́ bee anabi Elia gɛε Elizi mé lé zíkε (2-13).

Lεε 18 e 25 Yudaɔ́ kpala pɔ́ gò ado e wè basoplakwi yá'ò, e Babiloni kí Nεbukaneza gè Yelusaleũ síò e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 587. Kí Nεbukaneza Lua kpé wíwí, ɔ́ à tà ń Yuda bui gbēmaaɔ́ a bùsuu nípii (25).

Elia ń kí Aaziao

1 Ahabu gaa gbεa Mɔabuɔ́ ńzla sí Isailiɔ́wa.

2 Gɔɔ́ pɔ́ Aazia bàε za a kpediakɔ́a fεnentiu Samali, àlε gyáke. ɔ́ à gbéɔ́ zì à mè: A gé Ekeloni dii Baalizebu laimεε, tó má gbágbá ń gyáε beeo.

3 ɔ́ Dii Malaika ò Tisebe gbé Eliaε: Fele gé dai Samali kía zínaɔle, ní ń la, Lua ku Isaili bùsuuoε, ɔ́ aale gé yágbεai Ekeloni dii Baalizebuwaa?

4 A yáí ma mè Aazia a fele lii pɔ́ a wúlewáwao, a gae. ɔ́ Elia gε ò màa.

5 Ké zínapiɔ́ èa tà kí kúí, ɔ́ à ń lá à mè: Akeá a εa sui?

6 ɔ́ aa wèwá aa mè: G5εε mé mò dàwále, a òwɛε wá εa su, wí onε, Dii mè á kú Isaili bùsuuoε, ɔ́ n gbéɔ́ zì yáíai Ekeloni dii Baalizebuwaa? A yáí ńyɔ́ fele lii pɔ́ ń wúlewáwao, ńyɔ́ gae.

7 ɔ́ kí ń lá à mè: G5εε pɔ́ mò dàále à yá'òépi de kpelewa ni?

8 Aa wèwá aa mè: Póká ula g5εpi daa, mé a báa asana dɔa.* ɔ́ kí mè: Tisebe gbé Elian we.

9 Kí a zíg5 gbéɔ́n blakwi ń ń dɔaanao zì Elia kúí, ɔ́ aa gè aa lè z5εa sísl musu. Dɔaanapi òè: Lua gbé, kí mè pila!

10 Elia wèwá à mè: Tó Lua gbén ma ũ, té bɔ luabe, i kúma† ń n zíg5 gbéɔ́n blakwiɔ. ɔ́ té bɔ luabe, à kù má nípii.

11 ɔ́ kí èa zíg5 gbéɔ́n blakwi páleɔ́ ń ń dɔaanao zì bɔ. Dɔaanapi mè: Lua gbé, kí mè pila kpakpa!

12 Elia òè: Tó Lua gbén ma ũ, té bɔ luabe, i kúma ń n zíg5 gbéɔ́n blakwiɔ. ɔ́ Lua té gbàε, à kù má nípii.

13 ɔ́ kí èa zíg5 gbéɔ́n blakwi páleɔ́ ń ń dɔaanao zì a gēn áaɔdeí. Dɔaanapi gè kùlε Eliaε à awakpàè à mè: Lua gbé, mapi ń n zòblena gbéɔ́n blakwiε beeo, wá wēni da gbía.

14 Tε bɔ luabe à kù dɔaana gbéɔ́n pla káauɔwa ń n zíg5ɔ́ pii. Tiasa s5 ma wēni da gbía.

15 ɔ́ Dii Malaika ò Eliaε: Pila geaãɔ, ńsu víakeεo. ɔ́ à pila, aa gè kípi kúí sãnu.

16 ɔ́ Elia ò kípie: Dii mè á kú Isaili bùsuuoε, ɔ́ n gbéɔ́ zì yáíai Ekeloni dii Baalizebuwaa? A yáí tò ńyɔ́ fele lii pɔ́ ń wúlewáwao, ńyɔ́ gae.

17 ɔ́ kí Aaziapi gá lá Dii dà Eliaε a òwa.

* 1:8 Mat 3.4, Maa 1.6 † 1:10 Luk 9.54

Yudaɔ kɪ Yeholaũ, Yosafa né kpalablea wɛ̀ plaade guu ɔ Yolaũ z̄lɛ Aazia gbɛu, ké Aaziapi neḡɔe v̄lo yáí.

¹⁸ Aazia yá k̄niɔ ku Isaili k̄iaɔ ladau.

2

Dii Elia se suaɔ a k̄íi

¹ Lá Dii Elia sè ní z̄aaɔ à sùò a k̄iín ke: Ké Elia ní Elizio b̄ò Giligali, aa be zéu.

² Ǿ Elia ò Elizie: Zɛ laaɔ! Dii ma z̄í Beteliɛ. Ǿ Elizie mè: N Dii kuao ní n kuao má k̄ɛmao. Ké aale gé Beteli,

³ ɔ̄ anabiɔ ḡalide p̄ó kú Beteliɔ b̄ò mè Elizie là aa mè: Asa ní d̄ó ké Dii lé n dii sima gb̄aɔ lò? A wɛ̀má à mè: Má d̄ó. A nílé!

⁴ Ǿ Elia ò Elizie: Zɛ laaɔ! Dii ma z̄í Yelikoɛ. A wɛ̀wà à mè: N Dii kuao ní n kuao má k̄ɛmao. Ǿ aa gè Yeliko.

⁵ Anabiɔ ḡalide p̄ó kú Yelikoɔ b̄ò mè Elizie là aa mè: Asa ní d̄ó ké Dii lé n dii sima gb̄aɔ lò? A wɛ̀má à mè: Má d̄ɔe be! A nílé!

⁶ Ǿ Elia òè: Zɛ laaɔ! Dii ma z̄í Yuudɛíɛ. A wɛ̀wà à mè: N Dii kuao ní n kuao má k̄ɛmao.

Ǿ aa tek̄ɔí,

⁷ anabi gb̄ɛɔn blakw̄iɔ t̄érzi. Ké gb̄ɛɔn plapiɔ z̄ɛ Yuudɛ baa, ɔ̄ anabip̄iɔ z̄ɛ k̄áaa.

⁸ Ǿ Elia a ulada b̄o kp̄aaũ à í lèò, ɔ̄ ípi z̄ɛ za baala e baale, à ḡò gugii ũ, ɔ̄ gb̄ɛɔn plapiɔ bùawà.

⁹ Ké aa bùa, Elia Elizie là à mè: Bó ní ye mà kenɛ e Lua àò gé ma siimai? Elizie wɛ̀wà à mè: To n anabikegb̄aa p̄ó ní v̄l̄ ḡm̄ɛɛ e lɛɛ pla.*

¹⁰ Ǿ Elia òè: Yá p̄ó ní gb̄ɛapi z̄í'ũ. Ḡɔɔ p̄ó Lua lé ma sima, tó n ma e, a ḡɔnɛɛ. Tó ní ma e s̄o, níȳ eo.

¹¹ Ké aale yápi o, aale gé màa, ɔ̄ s̄ógo tede ní s̄ó tedeɔ ní k̄ék̄ɔwa, ɔ̄ Elia tà musu ní z̄aaɔ.

¹² Ké Elizie è, à wiillè à mè: Baa! Baa! N ka Isailiɔ z̄ikas̄ḡoɔ ní a s̄ɔdeɔwa.† I aa e bo, ɔ̄ à a p̄okasaɔ ga p̄aa.

¹³ A Elia ulada p̄ó w̄olowà à kwè s̄èlɛ, ɔ̄ à èa gè z̄ɛ Yuudɛ baa.

¹⁴ A í lè ní Elia ulada p̄ó á k̄ũapio à mè: Dii Elia Lua ku máe? Ké à í lèò màa, ɔ̄ à z̄ɛ za baala e baale, ɔ̄ à bùa.

¹⁵ Anabiɔ ḡalide p̄ó b̄ò Yelikoɔ lé gwa, ɔ̄ aa mè: Elia anabikegb̄aa ḡò Elizie. Ǿ aa mò d̄aaalɛ aa k̄ulɛɛ

¹⁶ aa mè: Wápiɔ n z̄òblenaɔ, wá ḡɔsa gb̄aa gb̄ɛɔn blakw̄iɔ v̄l̄. Aa gé n dii wɛ̀lɛlɛ. W̄il̄iɔ d̄ɔo tó Dii Nisina aà se z̄u gb̄ɛs̄lɛ musu ge guzulɛue. Ǿ Elizie mè: Asu ní z̄l̄o.

¹⁷ Aa n̄awà e à k̄èè ḡeekpanweia yá ũ, ɔ̄ à mè: A ní z̄í. Ǿ aa gb̄ɛɔn blakw̄ip̄iɔ gb̄aɛ, aa kp̄alɛk̄è Eliazie ḡɔɔ aas, aai b̄owào.

¹⁸ Ké aa èa sù, aa Elizie lè Yeliko, ɔ̄ a ònɛ: Mi oé asu ḡeoo lé?

Elizie dabudabu s̄éiɔ

¹⁹ W̄ɛ̀lɛp̄ideɔ ò Elizie: Gwa dii! Wá w̄ɛ̀lɛ k̄alɛa maa lá ní èwa. A í mé nao, a t̄ɔlɛ lí p̄ɔɛ k̄eɔ.

²⁰ Ǿ à mè: A wisika ta dafuu à m̄ɔomɛɛ. Ǿ wá m̄òòè.

²¹ A gè nib̄ɔnai, ɔ̄ à wisipi k̄au à mè: Dii mè a ípi ȳòk̄è. Ipi a mó ní gaga ge t̄ɔlɛ p̄ɔk̄esaio bo.‡

²² Ǿ ípi maak̄u e ní a gb̄aɔ lá Elizie òwa.

* 2:9 lko 21.17 † 2:12 2Kia 13.14 ‡ 2:21 Baa 15.22-26

23 Ké Elizi b̀̀ we, àlè gé Beteli. Gɔɔ p̀̀s a b̀̀e zéu, ɔ̀̀ èwaasonaew b̀̀le wéle guu, aa aà kè p̀̀ɔɔɔ aa ò̀̀: Migbaa, nȳɔ̀̀ gé! Migbaa, nȳɔ̀̀ gé!

24 A lili webliamá, à ń ká ń Dii t̄̀so. ɔ̀̀ wàib̀̀ b̀̀le líkpeu mèn pla, aa né gb̄̀ɔ̀n bla ń plaopiɔ̀ z̄̀z̄̀ɔ̀.

25 Ké Elizi b̀̀ we, à gè Kaameli, ɔ̀̀ à èa tà Samali.

3

Mɔabuɔ̀ r̄̀zla sia Isailiɔ̀wa

1 Yudaɔ̀ kí Yosafa kpalablea wè̀ bao plasaide guu ɔ̀̀ Ahabu né Yolaũ g̀̀ Isailiɔ̀ kía ũ Samali, à z̄̀le kpalau wè̀ kueplae.

2 A yá p̀̀s Dii yeio kè, ama i ka a de ń a dao p̀̀wao. A Baali gb̄̀e p̀̀s a mae pèle bìle,

3 àma à zè ń duuna p̀̀s Nɛba né Yelobaũ Isailiɔ̀ dà a keauo, i p̀̀alèèo.

4 Mɔabuɔ̀ kí Mesa sá kpásaɔ̀ v̄̀l, Ìb̄̀ s̄̀n̄eb̄̀ɔ̀n̄aɔ̀ falub̄̀ Isailiɔ̀ kíaɛ mèn ò̀̀as̄̀ɔ̀s̄̀ɔ̀o l̄̀e bas̄̀ɔ̀ (100.000) ń s̄̀sa mèn ò̀̀as̄̀ɔ̀s̄̀ɔ̀o l̄̀e bas̄̀ɔ̀ (100.000) káo.

5 Ké Ahabu g̀̀, ɔ̀̀ Mɔabuɔ̀ kía azla s̄̀ Isailiɔ̀ kiawa.

6 Weḡ̀ɔ̀ kí Yolaũ b̀̀ Samali à Isailiɔ̀ káaa pii.

7 A gb̄̀ɔ̀ z̄̀l Yudaɔ̀ kí Yosafawa à mè: Mɔabuɔ̀ kía azla sia. Nȳɔ̀̀ gemanɔ̀ z̄̀kai ń Mɔabuɔ̀ lé? A wèwà à mè: Má gé, asa wá doue. Ma z̄̀ḡ̀ɔ̀á n z̄̀ḡ̀ɔ̀ne, ma s̄̀ɔ̀á n s̄̀ɔ̀ne.

8 Ké Yosafa m̀̀, ɔ̀̀ à Yolaũ là à mè: Má oi wá s̄̀leu wá ge lélemáí? Yolaũ wèwà à mè: Wá s̄̀le Ed̄̀ũ guwaiwaiue.

9 ɔ̀̀ Isailiɔ̀ kía dàzeu ń Yudaɔ̀ kiao ń Ed̄̀ũ kiao. Ké aa p̀̀s gui ḡ̀ɔ̀ s̄̀pla, ɔ̀̀ í làa z̄̀ḡ̀ɔ̀wa ń ń p̄̀tuɔ̀.

10 ɔ̀̀ Isailiɔ̀ kía mè: Yá g̀̀! Dii wá kía gb̄̀ɔ̀n̄ àaɔ̀ káaa, ɔ̀̀ à wá ná Mɔabuɔ̀ne ń ɔ̀̀zla?

11 ɔ̀̀ Yosafa mè: Dii àn̄abie ku la aà Dii law̄̀eɔ̀ lé? ɔ̀̀ Isailiɔ̀ kía Ìwae mè: Safata né Elizi ku la. ɔ̀̀me Ì íka Eliaɛ a ɔ̀̀wa yáa.

12 ɔ̀̀ Yosafa mè: Dii yá kuwà. ɔ̀̀ Isailiɔ̀ kía ń Yosafao ń Ed̄̀ũ kiao g̀̀ Elizi k̄̀í.

13 ɔ̀̀ Elizi ò̀̀ Isailiɔ̀ kíaɛ: Wá yá k̄̀'è má ni? Gé n de ń n dao táadeɔ̀ k̄̀í. ɔ̀̀ Isailiɔ̀ kía wèwà à mè: Aawo! Wá kía gb̄̀ɔ̀n̄ àaɔ̀, Dii mé wá káaa, àlè wá ná Mɔabuɔ̀ne ń ɔ̀̀zla.

14 ɔ̀̀ Elizi ò̀̀: N Dii Z̄̀ḡ̀ɔ̀de p̀̀s mi z̄̀kèè kuao, mé Ì ke Yudaɔ̀ kí Yosafa wé yáí no, má wese má n gwa seo.

15 A m̄̀meɛ ń m̄̀ɔ̀n̄l̄̀nao. Ké m̄̀ɔ̀n̄l̄̀napi ná a leawa, ɔ̀̀ Dii gb̄̀am̀̀ Eliziwa

16 à mè: Dii mè à eȳ̀ȳ̀ swa'ee beeu.

17 Dii mè á z̄̀a'fana ń louo eo, kási í a swa'ee bee pae, í mi ń á zuo ń á z̄̀a'fnaɔ̀.

18 Dii k̄̀í yápiá faaie. A Mɔabuɔ̀ naé á ɔ̀̀zla b̄̀e.

19 A léle an wéle maa bídeɔ̀wa pii, í lí p̀̀s w̄̀i a b̄̀e bleɔ̀ z̄̀z̄̀ɔ̀ pii, í nib̄̀naɔ̀ wena pii, í bugb̄̀e kefenaɔ̀ ò̀̀kpa ń gb̄̀eo pii.

20 Ké gu d̀̀ sa k̄̀ɔ̀ oḡ̀ɔ̀, ɔ̀̀ í b̀̀ Ed̄̀ũ búsu oi à dà t̄̀ɔ̀le pii.

21 Ké Mɔabuɔ̀ mà kíp̄̀iɔ̀ m̀̀ z̄̀kair̄̀n̄, aa gb̄̀e p̀̀s ká p̀̀s naańziɔ̀ sisi pii néf̄̀nen gb̄̀z̄̀ɔ̀, ɔ̀̀ aa ń káaa ń búsu z̄̀leu.

22 Ké aa f̄̀le k̄̀ɔ̀, lat̄̀ d̄̀a ípiwa ń ae, a dené t̄̀éé lán auwa.

23 ɔ̀̀ aa mè: Aun we! Kíp̄̀iɔ̀ líaa ń k̄̀ɔ̀ aa k̄̀ dèd̄̀e fá! Mɔabuɔ̀, wá gé ń p̀̀s s̄̀lé!

24 Ké aa ká Isailiɔ̀ b̀̀ou, ɔ̀̀ Isailiɔ̀ f̄̀le lélemá, ɔ̀̀ Mɔabup̄̀iɔ̀ lèk̄̀wa. ɔ̀̀ Isailiɔ̀ s̄̀í ń búsuu aa ń d̄̀e.

25 Aa ní wéleᵛ wíwi, baade gb̄e sèl̄e zùzu bugb̄e kefenaᵛ aa dà bugb̄epiᵛla píi. Aa nibᵛnaᵛ wenaᵛ píi, aa lí pᵛ wí a be bleᵛ zᵛzᵛ píi. An meeᵛwia Kilal̄ese mé gᵛ ᵛdo lésoleᵛ, ᵛ gb̄ezunaᵛ líai, aale wélepi bíi papa ní gb̄è gb̄en̄eᵛ.

26 Ké Mᵛabuᵛ kía è wa ye ziblewa, ᵛ à f̄endadeᵛ s̄e gb̄eᵛn ᵛaa aaᵛ ní basᵛᵛᵛ (700), aa gb̄épiᵛ kéaae Eᵛᵛᵛ kía tufawa, ᵛ aa f̄ua.

27 Ǿ à a negᵛe s̄eía pᵛ a kpalable a gb̄eᵛ s̄e sa'òᵛ bíiwa. Ǿ gili ḡè Isailiᵛgu, aa gᵛ Mᵛabuᵛla aa tà ní bùsuu.

4

Gyaa n̄isi t̄u yá

1 Anab̄iᵛ ḡali gb̄e na wiil̄e Eliziwa à mè: Ma zá pᵛ de n gb̄é ù ḡa. N d̄ᵛ ké n gb̄épi Dii vía ví. Aa fiade lé mᵛ ma negᵛe gb̄eᵛn plaᵛ s̄eiei a zᵛᵛ ùe.

2 Ǿ Elizi òè: Bó ní ye mà kenei? Bó ní ví n kp̄eui? A mè: Mapi n zòblena, n̄isi pᵛ kú t̄u guu we bàasio má pᵛe vío.

3 Ǿ Elizi mè: Bᵛ ḡaae, ní ta gīo gb̄eagb̄ea n gb̄édeewa píi, i ke yᵛᵛᵛᵛᵛ no,

4 ní ḡe kp̄eᵛ ñ zetaále ní n n̄eᵛ, níᵛ n̄isika tapiᵛ guu, ta pᵛ p̄a níᵛ dil̄e saalo.

5 Ǿ nᵛepi f̄ele b̄ò aa kíi, à ḡe lé ke màa. A ḡe kp̄eᵛ ní a n̄eᵛ à zeta, aale ta d̄òè, ᵛ àle n̄isikakau.

6 Ké tapiᵛ p̄a píi, a ò a né doe aa ta dᵛ, ᵛ a òè ta ku loᵛ, ᵛ n̄isipi z̄e kyᵛ.

7 A ḡe à ò Lua gb̄épie, ᵛ Lua gb̄épi mè: Ge ñ n̄isipi yía, ní fiaboᵛ, mpi ní n n̄eᵛ íᵛ poble ní a kíni pᵛ ḡᵛ.

Elizi Sun̄eᵛ n̄e né v̄ua

8 Gᵛᵛewa Elizi ḡe Sun̄eᵛ. Nᵛe t̄odee ku we, à n̄awà aa poble a be, ᵛ a bl̄e. Za gᵛᵛ bee tó àle ḡe we, í b̄ole poble wee.

9 Ǿ n̄e t̄odepi ò a záe: Má d̄ᵛ ké gb̄é pᵛ lo ḡe la m̄òᵛᵛᵛᵛᵛ piá Lua gb̄é zálalae.

10 Wà kp̄e n̄ena di wá kp̄e musu, wí lii dil̄e we ní táab̄unuo ní kilao ní filiao. Tó à m̄ò wá gwai, líi pila we.

11 Gᵛᵛewa ke Elizi m̄ò we, à p̄ila a kp̄epiu, a w̄ileau.

12 Ǿ a ò a zík̄ena Geazīe. Sun̄eᵛ nᵛepi sísi. Ké à aa sísi, ᵛ à m̄ò z̄e Elizi ae.

13 Ǿ Elizi ò Geazīe: Oè à d̄ēk̄à à p̄e beeᵛ k̄ew̄e píi. Bó a ye wà kee s̄si? A ye wà a yá'o kí ge zlḡᵛᵛ d̄aanaea? Ǿ nᵛepi mè: Kua ma ua pᵛe lé k̄es̄āao.

14 Ké nᵛepi b̄ò, ᵛ Elizi mè: Bó wà keèi? Ǿ Geazi w̄ewà à mè: A negᵛee vío, mé aa zá zik̄ù.

15 Ǿ Elizi mè: N aa sísi. Ké à aa sísi, ᵛ à m̄ò z̄e kp̄eele.

16 Ǿ Elizi òè: Zii maa'i r̄yᵛᵛ negᵛe kp̄aa n k̄e.* Ǿ nᵛepi mè: Aawo Lua gb̄é ma dii, n̄su eeto mapi n zòblenaᵛ.

17 Ǿ nᵛepi nos̄í. Ké w̄e s̄ù, à ne'í ḡe ù lá Elizi òewa.

18 Népi gb̄aak̄ù. Gᵛᵛewa à ḡe a mae l̄e bua p̄ok̄ek̄enaᵛ kíi.

19 Ǿ a ò a maepie: Ma mie! Ma mie! Ǿ aa maepi ò a zík̄enaᵛ: Népi se taò a dae.

20 Ké à aa s̄e taò a dae, ᵛ aa dapi aa se kp̄a a gb̄aa. Ké íat̄e k̄a minanguo, ᵛ à ḡa.

21 A d̄eᵛaaᵛᵛ Lua gb̄épi kp̄eᵛ, à aa w̄ile aa liiwa, ᵛ à b̄ò à zetaaale.

22 A a zá sísi, ᵛ a òè: Zík̄enaᵛ do gbaemeᵛ ní zaa'inao. Má ye ḡe Lua gb̄épi kíi kp̄ak̄paᵛ. Má su tia.

23 Ǿ à aa là à mè: Bóyái n̄le ḡe aa kíi gb̄ai? Mᵛ dafu ge k̄amaboḡᵛᵛzln gb̄ao. Ǿ nᵛepi mè: Ȳae kuᵛ.

* 4:16 Daa 18.14

24 A káoyè zàa'inae à dīkpe, 5 a ò a zīkena: N a lé kú wà gé. Nsu zεo, sema má ònε bàasio.

25 Aa dàzεu aa gè Lua gbépi kí Kaameli gbèsisī musu. Ké Lua gbépi aà è káaa, a ò a zīkena Geazi: Sunεū nεε gwa, àlε mó kee!

26 Bàale gé daiaàle, ní aà la, tó a aafia ní a záo ní a néo. Ǿ nεεpi wèwà à mè: Aafia!

27 Ké à kà Lua gbépi kí gbèsisīpi musu, 5 à aà kù a gbáwa. Ké Geazi mò Ǿzīaàzi, 5 Lua gbépi mè: N aà to we. Aà nòse Ǿokpàe, 5 Dii ùlεmεε, i a yā'omεεo.

28 Ǿ nεεpi mè: Ma dii, ma nεgōε gbèama yā? Mi mε n̄su ma wεtotonkeo lé?

29 Ǿ Elizi ò Geazi: N n̄ ula káaa n̄ kú. Ma lípana se bàale. Tó n̄ kpaau ní gbèeo, n̄su f̄okpawào. Tó gbèe f̄okpama s̄5, n̄su weo. Ge n̄ ma lípanapi di népi oaa.

30 Ǿ népi da mè: N Dii kuao ní n̄ kuao má tá n̄ saio. Ǿ à b̄5 t̄εaàzi.

31 Geazi d̄baané à gè lípanapi di népi oaa, ama i kíikeo, i yāe keo. Ǿ Geazi èa gè dà Elizile, a òè: Népi i vuο.

32 Ké Elizi kà kpépi kí, à népi è wúlea a liiwa gè.

33 Ǿ à gè à zetà, à wabikè Diiwa.

34 Ǿ à wúle népiwa. A lepè aà léwa, à wεpè aà wéu, à Ǿdàda aà Ǿu, à kua ká māmawà e aà mε gè wāa kù.

35 Elizi f̄elēwà, àlε táa'o kpépiu, à gé le à su la, 5 à èa gbeseđi népiwa l̄.† Ǿ népi nisà ḡen s̄opla à a wé wè.

36 Ǿ Elizi Geazi s̄isi a òè: Sunεū nεεpi s̄isi. Ké à mò, 5 Elizi òè: N n̄ né sé.

37 A gè kùle aà gbázl̄ à wúleè, 5 à a népi sè b̄òð.

Anabi Ǿ gali ble yá

38 Elizi tà Giligali. Ḡoɔ bee imina kà b̄usupiu. Anabi Ǿ káaaa aà aε, 5 a ò a zīkenapi: Daa dite. Do kuu ānabipi n̄e.

39 Ké an gbèe gè dop̄o wεlei bua, 5 à b̄ò b̄òbo sè pówa. A a be b̄òbo kà a ula pai. Ké à s̄uð, 5 wa p̄aapaa wa kà dou, gbèe d̄5 lá a deo.

40 Ké wà dopi dà gbépi n̄e aa p̄obleò, ké aa lé, aa wiilè aa mè: Lua gbé, ga ku dàapiuε. Ǿ aai f̄5 blèo.

41 Ǿ Elizi mè: A p̄ēti sé m̄oð. Ǿ a dà kà dàapiu à mè: Dāné aa ble. Ǿ p̄oáipi làa dàapiu.

42 Gbèe b̄ò Baali Salisa à mò Lua gbépie ní p̄ēe p̄ó wa kè ní p̄ówen séiao m̄en bao ní mase dafuo. Ǿ Elizi mè: Kpa gbépiwa aa s̄ò.

43 Ǿ aà zīkena aà là à mè: Gbépi gb̄ēon bas̄oε, kpelewa má bee dilenéi? A wèwà à mè: Kpámá aa s̄ó, asa Dii mè aa soε, a kíni i εa ḡ5.

44 Ǿ a dilené aa s̄ò a kíni ḡò lá Dii ówa.

5

Naama gbágbaa ní a kusuo

1 Naama m̄é Sili Ǿ kía zīḡ5 d̄baana ū. A beεε ví a diie mé t̄oδεε, asa aà sabai Dii t̄ò Sili z̄iblè. Neḡ5nae z̄i guu, 5 kusuo aà lé.

2 Ḡoɔ p̄ó Sili zīḡ5 gb̄aam̄nedeo gè Isaili b̄usuu yāa, aa nen̄εnae kù, 5 à ḡò Naama na zīkena ū.

3 Ǿ nen̄εnapi ò a diipie: Tó n̄ z̄á gè ānabi p̄ó kú Samali kí lé, ānabipi a aà gbágbā ní a kusuoε.

4 Ǿ Naama gè kí kí à mè: Wéndia p̄ó b̄ò Isaili b̄usuu ò kéwa kéwa.

† 4:35 1Kia 17.21

5 Ǿ Sili Ǿ kía m̀̀: Fele g̀̀. Má lákē Isaili Ǿ kía. Ǿ Naama ánu su náaa kiloo áa do ní basoplao ní vuao kiloo báaǾkwi ní ulada Ǿ m̀̀n kwi.

6 A g̀̀ ní taala p̀́ kí k̀̀ Isaili Ǿ kíaepio Ǿ. Lápi guu kí m̀̀: Ma láe bee kp̀̀sáne ní ma íwa Naamao, k̀̀ ní è ní aà gb̀̀gb̀̀m̀̀e ní a kusuoe.

7 K̀̀ Isaili Ǿ kía lápi kyok̀̀, à a ulada ga k̀̀ à m̀̀: Luan ma ũ k̀̀ mà to gb̀̀ ge mà to gb̀̀ á Ǿ aafiaa? Bóyáí à gb̀̀pi gb̀̀e ma àa gb̀̀gb̀̀ ní a kusui? A gwa à gwa, àle ma léẁ̀e fá!

8 K̀̀ Lua gb̀̀ Elizi mà Isaili Ǿ kía a ulada ga k̀̀, à lékp̀̀sák̀̀ è à m̀̀: Bóyáí n n ulada g̀̀ ní k̀̀i? To gb̀̀pi m̀̀ ma k̀̀i, i Ǿ d̀́ k̀̀ á nabi ku Isaili búsuu.

9 Ǿ Naama g̀̀ è s̀́gou, à g̀̀ z̀̀ Elizi kp̀̀e kpele.

10 Ǿ Elizi gb̀̀ z̀̀wà à m̀̀: Ge ní nzi kp̀̀le Yuud̀̀ íu g̀̀n soplá, n me í ea su a gb̀̀e wásawasa.

11 Ǿ Naama p̀́ pà, àle tá à m̀̀: Mále e a b̀́ a kp̀̀e à m̀̀ ze ma ae, i Dii a Lua sísi, i Ǿd̀́d̀́mala, ma kusupi i láaa?

12 Damasi swa Ǿ Abana ní Faapaa í maa de Isaili swa Ǿ íao lé? Má f̀́ mà azla kp̀̀lekp̀̀leu we mà g̀́ wásawasa lé? Ǿ à èa ní p̀́f̀̀e, àle tá.

13 Ǿ aà íwa Ǿ s̀́aazi aa m̀̀: Baa, tó á nabipi yá z̀́' ũ d̀̀ne yáa, níy Ǿ keo lé? Lá a òne ní nzi kp̀̀le íu, ní g̀́ wásawasa, bee mé a n fua?

14 Ǿ à g̀̀ azla kp̀̀lekp̀̀le Yuud̀̀ íu e g̀̀n soplá lá Lua gb̀̀pi òèwa. Ǿ à me èa s̀̀ a gb̀̀e wásawasa lán èwaasonawa.*

15 Ǿ Naama ní a íwa Ǿ èa g̀̀ Lua gb̀̀pi k̀̀i nípii, à z̀̀ aà ae à m̀̀: Má d̀́ sa k̀̀ diie ku guei d̀́nia guuo, sema Isaili búsuu báasio. Gba p̀́ mapi n z̀̀blena ma m̀̀de bee sí.

16 Ǿ Elizi m̀̀: N Dii p̀́ mi z̀̀k̀̀e kuaó má sí. Naama náewà aà sí, ní beeo à g̀́ síi.

17 Ǿ Naama m̀̀: Tó ní sio, mapi n z̀̀blena ma gba z̀̀ mà búsu se s̀́baon aso pla, asa má sa'ò dii pálewa Ǿ, sema Dii.

18 Dii súuukemano ní yáe beeo. Tó ma kía g̀̀ k̀̀leí Lim̀̀e a kp̀̀e mé ma ge aà kp̀̀i, tó ma kuleaano Lim̀̀ kp̀̀piu, Dii lí súuukemano ní yápio.

19 Ǿ Elizi òè: Ka be aafia!

K̀̀ à d̀̀zeu, à táa'ò y Ǿ,

20 Ǿ Lua gb̀̀ Elizipi z̀̀kena Geazi láasook̀̀ è à m̀̀: Ma dii tó Sili gb̀̀ Naamapi lé tá pá, i p̀́ p̀́ à m̀̀de sio. N Dii kuaó má péleaazi mà p̀́e siwáe.

21 Ǿ Geazi p̀̀le Naamazi. K̀̀ Naama è a t̀̀ ní kpe ní bao, Ǿ à b̀́ a s̀́gou, àle aà dá. K̀̀ à kà, Ǿ Naama aà là à m̀̀: Aafiaa?

22 A wèwà à m̀̀: Aafiae. Ma dii mé ma z̀̀ma, à m̀̀ á nabi Ǿ gáli èwaaso gb̀̀on pla Ǿ mé b̀́ Eflaiũ bui Ǿ búsu gusúsideu aa mò a k̀̀i tia. N ní gba ánu su kiloo bla ní uladao m̀̀n pla.

23 Ǿ Naama m̀̀: Anusu kiloo basii sí. A náewà a k̀̀e b̀̀niu m̀̀n pla ní uladao m̀̀n pla. A kp̀̀ a íwa gb̀̀on plaowa, Ǿ aa s̀̀ aa d̀́aaa Geazie.

24 K̀̀ aa kà Elizi be sísi musu, Ǿ Geazi p̀́pio símá a k̀̀le a kp̀̀e, Ǿ à gb̀̀pi gb̀̀e aa tá.

25 K̀̀ à g̀̀ z̀̀ a dii Elizi k̀̀i, Ǿ Elizipi aà là à m̀̀: Geazi, má n geui? A wèwà à m̀̀: Mapi n z̀̀blena, mi gé gueio.

26 Ǿ Elizi òè: K̀̀ g̀̀pi b̀́ a s̀́gou, àle n dá, ní d̀́ ma nisina kunn Ǿ weo lé? Anusu ge uladao síama g̀̀on lao, ge k̀̀ kp̀̀e ge véebu Ǿ ge sá Ǿ ge zu Ǿ ge g̀́e ní n Ǿ z̀̀kenao.

* 5:14 Luk 4:27

27 Naama kusu a g5neε n n buio e g55pii. Kε à b5 Elizi k4i, 5 kusupi liaala p4uu l4n buawa.

6

M5o fua ia

1 Anabi5 g4li gb5e 5 Elizie: Gu p5 w4 k5k4aaakεunn5 gwa, à k5w5ε f5εn5.

2 W4 gε Yuud5i, w4 baade i za paa, w4 w4 k5k4aaakεkpe d5 we. 5 Elizi m5: A gε.

3 5 an gb5e m5: Ny5 gεwan5 lε? A w5w4 à m5: M4 gε.

4 5 aa gε s4nu. Kε aa k4 Yuud5i, aale liz5z5.

5 Kε an gb5e lε za z5, 5 a4 m5o w5 z5 fu potou, 5 à wiilε Elizizi à m5: O'o dii, ma m5opi s5m4ε f4!

6 5 Lua gb5pi m5: M4k4i à z5u s5sui? Kε a 55, 5 Elizi liz55 a z5 fu we, 5 m5opi f5.

7 Elizi m5: S4! 5 gb5pi 5b5 a k5.

Sili z4g5 gb4am5nede5 v4kua

8 Silio k4a f5ε Isailiowa n z4o. A lekpaal n a iwa5, 5 a 5nε gu p5 4 b5okpau.

9 5 Lua gb5pi lekpa5akε Isailio k4aε à m5 a45 gupi d5a, asu gεao, asa Silio lε m5 weε.

10 5 Isailio k4a gb55 z4 gu p5 Lua gb5pi a ya'5epiu. M4a Elizi 4 ledaw4 m55m55, 5 i to w45 gupi5 d5a.

11 5 Silio k4a p5 pa y4pi musu. A a iwa5 k4aa, 5 à n l4 à m5: W4 gbε kpele mε de Isailio k4a gbε 5i? A omεε.

12 A4 iwapi5 do w5w4 à m5: Ma dii k4, i kε w4 gb5ε4 a4 gbε no. Isaili b5su 4nabi Elizi mε i y4 p5 ni o za n kpea dau siu Isailio k4aε.

13 5 k4api m5: A gε a4 weεε gu p5 a kuu, m4 gb55 z4 a4 k4i. 5 wa 5: A ku Dotanie.

14 5 k4a z4g55 gb4ε we dasidasi n s5de5 n z4kas5g5o. Aa gε we gw4as4na, aa lia w5lepizi.

15 Kε Lua gb5pi z4kena f5ε k4aukaau, à gε bli kpe, 5 à z4g5pi5 ε liaa w5lei n s5de5 n z4kas5g5o. 5 a 5 Elizipie: O'o dii, w4 kε kpelewa ni?

16 A w5w4 à m5: Nsu to v4a n k5o. Gbε p5 k5wan55 dasi de gbε p5 k4r4n55la.

17 5 Elizi wabikε à m5: Dii, n a4 wε k5ε. 5 Dii z4kenapi wε k5ε. Kε à gugw4 4, 5 à s5de5 n s5go tede5 ε liaa Elizizi, aa li s4s4pia.

18 Kε Silio lε m5 Elizi k4i, 5 à wabikε Diiwa à m5: To gb5pi5 v4k5. 5 Dii t5 aa v4k5 l4 Elizi a wabikεwawa.

19 5 Elizi 5 Sili z4g5pi5nε: Zεε bee no! W5lεε bee no! A tεmazi, m4 gε4no gbε p5 4lε weεε k4i. 5 à gεr4n5 Samali.

20 Kε aa gε w5lepiau, 5 Elizi m5: Dii, n n wε w5nε sa. Kε Dii n wε w5nε, aa gugw4 aa ε Samali wa kuu.

21 Kε Isailio k4a n ε, à Elizi l4 à m5: M4 n dεdε ya? Baa, m4 n dεdεa?

22 5 Elizi w5w4 à m5: Nsu n n dεdεo. Ni gbε p5 n n k4k5 z4lau5 dεdε ya? P5ε kp4m4 aa s5, i kp4m4 aa m4, aai gbasa t4 n diiwa.

23 5 k4 blesak4nε, aa p5gbε aa im4, 5 aa n gb4ε, aa t4 n diiwa. A gbεa Sili z4g5 gb4am5nede5 i εa m5 s4i Isaili b5suu 4o.

Silio koez5a Samalizi

24 G55p4a gbεa Silio k4 Benadada a z4g55 k4aa pii, 5 aa m5 koez5 Samalizi.

25 ɔ ɔnana gbāakù Samali wéleu. Wà koezɛ́nzi e wàle zaa'In mi yia ánuసు kiloo do, felenguulu gbò zaa néna le do sɔ́ ánuసు ɔwatɛ sɔo.

26 Ké Isailio kía be bíi musu, ɔ nɔee wiilèwà à mè: Ma dii kí, ma suaba.

27 ɔ kípí òè: Tó Dii i n suabao, má e mà n suaba má ni? Pówengbèkí ge vɛ́ɛfèkí pɔe víe?

28 ɔ à èa aà là à mè: Bóme n lei? ɔ nɔepi wèwà à mè: Nɔee mé òmɛe mà mó rí ma nɛgɛo wà so gbá, zia sɔ́ wí a pɔ́ sò.

29 ɔ wa ma né fùukè wá sò. Ké gu dò, ɔ má òè aà mó rí a pɔ́o sɔ́ wá sò,* asi za goɔ bee à a pɔ́ ùle kɛe.

30 Ké kí nɔepi yámà, à a ulada ga kè. Lá a be bíi musu màa, ké wá wesè wá aà gwà, wa è a ulakasaɔ daa a uladapi zíe.

31 ɔ kí mè: Tó mi Safata né Elizi mi zɔ́ gbáo, Lua yāpāsíkemɛe bèebèe.

32 Elizi zɔ́lea a kpéu rí gbɛ́zɔ́ɔ. ɔ kí gbé zì aà dɔaa gé Elizi kúie e àò ká. E zínapi àò gé kái we, ɔ Elizi ò gbɛ́zɔ́pionɛ à mè: Gbɛ́denàò gbé zì, àle mó ma mi zɔ́i. A laaika! Tó zínapi kà, à zetaè, ásu to aà gɛo. I aà dii kèse kɔ́fi ma dɔ aà kpeo lé?

33 Goɔ pɔ́ àle yá'oné, zínapi kà. ɔ kípí kà à mè: Dii mé yáe bee yíawá, bóyáí ma wé dɔaazi lóí?

7

1 ɔ Elizi mè: A Dii yáma! A mè zia maa'i wa pɛeti yía Samali bíibɔ́leu zaa le do ánuసు ɔwatɛ do, pówena zaa le pla sɔ́ ánuసు ɔwatɛ do.

2 ɔ kí kwáasi a zásí Lua gbépiwa à mè: Baa tó Dii loupɔ́ fì, yápi a kɛe? ɔ Elizipi mè: Nyɔ́ wesie, kási riyɔ́ e n bleo.

Kusudeɔ baonakpaa

3 Kusude gbɛ́ɔn siliɔ́ ku bíibɔ́leu. Aa òkɔe: Bóyáí wáò zɔ́lea la e wá ge gagai?

4 Tó wa mè wá gɛ́ wéle eu, nɔana ku we, wá gagaɛ. Tó wa gɔ́ la sɔ́, ga doupie. Wá fele wá ge na Siliɔ́ bòowa. Tó aa wá tó béɛ, wáò ku. Tó aa wá dɛdɛɛ sɔ́, wa gagan we.

5 ɔ aa fɛle oosiele, aale gé Siliɔ́ bòou. Ké aa kà bòo léi, aa è gbɛe ku weo.

6 Dii tò Sili bòodeɔ sɔ́goɔ rí sɔ́ rí zígɔ́ dasiɔ́ kía màe, ɔ aa òkɔe, Isailio kía flabò Iti kias rí Egipi kiasɔne aa mɔ́ léléwáe.

7 ɔ aa tilè oosielepi gɔ́ɔ, aa rí zwáakpɛɔ tò we rí rí sɔ́ rí rí zaa'Inaɔ. Aa rí bòo tò we lá a dewa, aa lèkɔ́wa aa rízia mibɔ́kí wéle.

8 Ké kusudepiɔ́ kà bòopiu we, aa gè zwáakpɛpiɔ́ do guu, aa pɔ́blè aa imí, ɔ aa ánuసు rí vuao rí pokasaɔ sèle aa ge ùle. Ké aa èa sù, aa gè zwáakpɛ pàleu lɔ, aa pɔ́ náaa aa ge ùle.

9 ɔ aa òkɔe: Yá pɔ́ wále kepí maaɔ. Gbá mé de wá baonakpa, ɔ wá nílea? Tó wa níle màa e gu gè dòò, a go a wá gbɛe. Wá fɛle gɔ́ wá ge o kibedeɔne.

10 Ké aa kà we, aa lezù wéle bíibɔ́ledɔanaɔzi aa mè: Wa ge Siliɔ́ bòou, wi gbɛe e weo, wi gbɛe kía maa. An sɔ́ rí rí zaa'Inaɔ mé dɔdɔa we, mé an zwáakpɛɔ kú rí gbɛu gboosai.

11 Ké bíibɔ́ledɔanapio lezù aa òné wéleu, ɔ wá a baokpá kibe ua.

12 ɔ kí fɛle gwáasina, a ò a Iwaɔne. Má yá pɔ́ Siliɔ́ kèwɛe oé. Ké aa dɔ́ nɔana wá kú gbáa, a yáí ɔ aa bòle rí bòou, aa gè ùle sɛu. Aale e wá bɔ́le wéleue, wi wá kúku béɛ, wi si wéleu.

* 6:29 Iko 28.53-57

13 ɔ aà ɪwaɔ do òè: Lá wá Isaili pɔ wa gɔɔ wa gɔ leɛ wà gagae, to wà sɔ́ pɔ gɔ̀ɔ se mèn sɔo, wí ń zɪ yá pɔ kèpi gwai.

14 ɔ aa sɔ́go sè mèn pla ń sɔ́ɔ, ɔ́ kí ń gbáe à mè: A ge Sili zɪgɔɔ gbesele à gwa!

15 ɔ aa ń gbesele e Yuudei. Aa è ké Sili tilè, aa ń pɔkasaɔ ń ń gɔ́keɔɔ fàaa zé guu we. ɔ zɪnapio èa sù aa yápi siu kɛ.

16 ɔ wà bɔ̀le gè Sili bòou wà pɔɔ náaa, ɔ wàle pɛeti yia zaa le do ánuusu ɔwatè do, pɔ́wena zaa le pla ánuusu ɔwatè do, lá Dii òwa.

17 Kí a kwáasipi díle bíibɔledɔana úe, ɔ wà ɔzɔ̀wà bɔlepiu à gà, lá Lua gbépi òbaa ò gɔɔ pɔ́ kí m̀ò aà bɛwa.

18 A kè lá Lua gbépi ò kíewa à mè: Wa pɔ́wena yía zia maa'i Samali bíibɔleu zaa le pla ánuusu ɔwatè do, pɛeti zaa le do ánuusu ɔwatè do.

19 Kí kwáasipi mé a zási Lua gbépiwa à mè: Baa tó Dii loupɔɔ fɛ́, yápi a kee? ɔ Lua gbépi òè: Nyɔ wesie, kási nýɔ e bleo.

20 ɔ à kè máa, wà ɔzɔ̀wà bíibɔleu, à gà.

8

Ki Sunɛu nɔe bua sɔaaaè

1 Elizi ò nɔe pɔ́ à aà né vùpie aà fele ta bùsu páleu ń a bedeo, i gɔɔplake we, asa Dii díle nɔana à ku Isaili bùsuu e wè soplae.

2 ɔ nɔepi kè lá Lua gbépi òewa. Aàpi ń a bedeo aa gè zɔ̀le Filitɔ̀ bùsuu e wè sopl.

3 Wè soplapi gbɛa ɔ à b̀ò Filitɔ̀ bùsupiu à sù, ɔ à gè wiilei kíwa a be ń a buao yá musu.

4 Gɔɔ bee kí lé faaibo ń Lua gbépi zikena Geazio à mè: Yázɔɔ pɔ́ Elizi kèɔ dau siumeɛ.

5 Gɔɔ pɔ́ àle aà gevua yá'ò kɛ, ɔ nɔe pɔ́ à aà nɛgɔe vùepi m̀ò wiilei kípíwa a be ń a buao yá musu. ɔ Geazi mè: Ma dii kí, nɔe pɔ́ Elizi aà né vùèpin ke.

6 Ké kí yápi lálawa, ɔ nɔepi yápi siuè. ɔ kí ò a zíkɛnaɔ doe: Nɔepi pɔɔ sɔaaè ń ble pɔ́ kè aà buapiu za gɔɔ pɔ́ à fèle la e à gè pèò gbáwao.

Azaeli kí Benadada dea

7 Elizi gè Damasi. Gɔɔ bee Sili kí Benadada lé gyákeɛ. Ké wa òè Lua gbé m̀ò la,

8 ɔ kipi ò Azaelie: Pɔ́ se gé daiò Lua gbéle ǹ aà gba, ní oè aà Dii lameɛ, tó má fele ń gyáe beeo.

9 ɔ Azaeli Damasi pɔ́maa náaa yiongo aso bla, ɔ à gè daiò Elizile. Ké à kà aà kíi à mè: N zòblena Sili kí Benadada mé ma zima mà n lae, tó a fele ń a gyáo.

10 ɔ Elizi wèwà à mè: Ge ǹ oè a fele ń beeo, áma Dii òlomɛe a gaɛ.

11 ɔ Lua gbépi webii Azaeliwa e wí gè aà kù, ɔ Lua gbépi ná ɔɔɔbwa.

12 ɔ Azaeli aà là à mè: Ma dii, b́yáí ńle ɔ̀ɔɔi? A wèwà à mè: Ké má vái pɔ́ nýɔ ke Isailiɔne dɔ́ yáie. Nyɔ tesɔ́ ń zegiklɔwa, nýɔ́ ń èwaasɔɔ dede ń fèndao, nýɔ́ ń néɔ wíwi, nýɔ́ ń nɔsindeeɔ puipui.

13 ɔ Azaeli mè: Mapi n zòblena, b́n ma ũ má gbasá yázɔɔ bee taa kei? ɔ Elizi òè: Dii òlomɛe, nýɔ́ gɔ́ Sili kía úe.*

14 Ké à b̀ò Elizi kíi, à èa tà a diiwa. Ké kí yá pɔ́ Elizi ò gbèawà, à mè: A òmɛe nýɔ́ fele aafia.

* 8:13 1Kia 19.15

15 Ké gu dè, Azaeli zwàa gèele se kpàle íu, a kù kí oaa, i weki eo, à gà. ☉ Azaelipi zòle aà gbèu.

Yuda ki Yeholau
(2Lad 21.2-20)

16 Isailio kí Ahabu né Yolaū kpalablea wè sode guu, Yuda ki Yosafa né Yeholaū ná kpalableawa.

17 Aà wè baakwi ní plaode guu 5 à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleū wè swaa^{5c}.

18 A zè ní Isaili kía yàkeao lán Ahabu bedewae, asa à Ahabu nenoe sè no ùe, 5 à yá pò Dii yeio kè.

19 N beeo Dii i we Yuda tóbzòo a zòblena Davidi yáí, asa à legbèè à mè aà bui filia aò dò gwo^{piie}.†

20 Yeholaūpi kpalablegwo 5 Edobú nízla sí Yuda^{wa}‡ aa nízla kía kpà.

21 Ké Yeholaū gè Saii ní a zikas^{5goc} pii, 5 Edobú líaaàzi ní a sógodeo. A fèle ní kèaa gwáasina à tà, 5 aà zíg^{5o} bàalè tà be.

22 Edobú nízla sí Yuda^{wa} e ní a gbáo. Gwo bee Libenadeo nízla sí Yuda^{wa} s⁵.

23 Yeholaū yá kñio ní yá pò a kèò pii kú Yuda kía ladau.

24 Yeholaū gà, wà aà mia kpàkòí ní a dezi Davidi wéleu, 5 aà né Aazia zòle aà gbèu.

Yuda ki Aazia
(2Lad 22.1-6)

25 Isailio kí Ahabu né Yolaū kpalablea wè ku^eplade guu 5 Yuda ki Yeholaūpi né Aazia ná kpalableawa.

26 Aà wè bao ní plaode guu 5 à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleū wè doe. Aà da tón Atalia, Isailio kí Omeli tounae.

27 Aazia zè ní Ahabu bedeo yàkeaoe, à yá pò Dii yeio kè lán Ahabu bedewa, asa aà ànsueoe.

28 A gè ná Ahabu né Yolaūwa, 5 aale zika ní Silió kí Azaelio sánu Lamotu Galada. Ké Silió Yolaū kè'la,

29 5 à èa tà Yezelee e a bopi ào laa. ☉ Aazia gè wékpaleiaàzi we.

9

Yehu kpa Isailio kía u

1 Anabi Elizi anabi gáli gbèe sisi, 5 a òè: N n ula káaa ò kú, nísí tùue bee si geò Lamotu Galada.

2 Tó n ka we, kpáleke Yosafa né Yehu, Nimisi tounazi, ní aà bo a gbé⁵ guu, ní gèaàno kpéu e kpea.

3 Ní tùupi nísika aà miwa, ní oè Dii mè a aà kpà Isailio kía ùe. Bee gbèa ní zewè ò bàale ò su. Nsu gègè weo.

4 ☉ anabi èwaasopi gè Lamotu Galada.

5 Ké à kà we, à zíg⁵ dōaanao è kálea, 5 à mè: Dōaana, má yáwí mà one. ☉ Yehu aà là à mè: Wá dé ñle oi? A wèwà à mè: Mmè dōaana.

6 Ké Yehu fèle gè kpéu, 5 èwaasopi nísiká aà miwa à mè: Dii Isailio Lua mè a n kpa a gbé Isailio kía ùe.*

7 Ní Ahabu bedeo dede, Dii i a zòblena anabio tōsiné ní a zòblena pò Zezabeli ní déo pii.

† 8:19 1Kia 11.36 ‡ 8:20 Daa 27.40 * 9:6 1Kia 19.16

8 Ní Ahabu bēdepio dēde zɔɔ ní wééɔ pii. An gōee su gō Isaili būsuuo,

9 Ahabu ua i gō lán Neba né Yeloboaū uawa, lán Ahia né Baasa uawa.

10 Gbēɔ Zezabeli ge so Yezelee bíi kpée,† gbēe a aà vɔo. ɔ anabipi zewē, à tilè.

11 Ké Yehu bò gè a dɔaana deeo kíi, ɔ aa aà là aà mè: Bóyáí íandepi mòni n kíii? A wèwá à mè: A gbépi dō, yáboɓenae.

12 ɔ aa mè: Egee! Owée. ɔ à mè: Yá pò a òmēen ke: A mè Dii mè a ma kpa Isailio kía ũe.

13 ɔ an baade kè kpakpa à a ulada se kàle aà zíe dēdekíiwa, ɔ aa kuupè aa mè: Yehu mé kí ũ.

14 ɔ Yehu lekpaáí ní gbéɔ Yolaūzi. A mɔ lè kí Yolaūpi ní Isailio pii lé gí ní Lamɔtu Galadaoɛ, ɔ aale zíká ní Silio kí Azaelio.

15 Ké Silio aà kè'la, ɔ à èa tà Yezelee e à gbágbá. ɔ Yehu ò a gbépioɓe: Tó a zemanɔe, ásu to gbēe bɔ wéleu à ge yápi baokpa Yezeleeo.

16 ɔ Yehu gè a sǔgou à gè Yezelee. Yolaū wúlea we, Yudaɔ kí Aazia ku we ɓ, à gè wékpaleiaázie.

17 Ké gudɔana pò kú Yezelee kalanga musu Yehu è ní a gbéɔ, aale mɔ, ɔ à wiillè à mè: Ma gbéɔ è, aale mɔ. ɔ Yolaū mè: Sòde gbæe aà ge daríle, aà ní la tó aafia aale mɔ.

18 ɔ sòde bò gè Yehu lè à mè: Kí mè aafia ríle mɔa? Yehu wèwá à mè: N bàa ũma ní aafiaoi? Mɔ ñyɔ temazi. ɔ gudɔanapi mè: Zinapi ní lé, kási i ea sùo.

19 ɔ kí sòde plaade gbæe ɓ. Ké à ní lé, à mè: Kí mè aafia ríle mɔa? ɔ Yehu wèwá à mè: N bàa ũma ní aafiaoi? Mɔ ñyɔ temazi.

20 ɔ gudɔanapi mè: A ní lé, kási i ea sù sòo. Gbépi gofia de lán Nimisi tɔŭna Yehuwaɛ, í gó baa lán íandewae.

21 ɔ kí Yolaūpi mè: Gó dɔmēe sǔone! Ké wa dè, ɔ aa bò wéleu ní Yudaɔ kí Aaziao, baade ní a sǔgou, aale gé dai Yehule. ɔ aa kpáaū Yezelee gbé Naboti pò wa dè yáa bua.

22 Ké Yolaū wesí Yehule, ɔ à aà là à mè: Yehu, aafia ríle mɔa? A wèwá à mè: Lá n da Zezabeli gbásíkēa táaɔ yá musu ní aà pɔdaa gbéɔwao lígua, aafia ku máe?

23 Ké Yolaū líaa àle bàale, ɔ à lezù Aaziazi à mè: Bɔnkpeyæ Aazia!

24 ɔ Yehu a sá kà à Yolaū pà a káafala zānguo. Kapi gè aà sɔ kù, ɔ à kè a sǔgou yògee.

25 ɔ Yehu ò a zígɔ bade Bidekaae: N aà ge se zu Yezelee gbé Naboti bua we, asa yá dɔmagu. Ké wá kú sǔgo guu sánu yáa wá pla, wá té aà mae Ahabuzi, ɔ Dii así'ò aà yá musu à mè

26 a Naboti ní a néo dea è. Bua la ɔ á Naboti pò tɔsiuè. A yáí tò n aà ge se vŭaa bua we lá Dii òwa.‡

27 Ké Yudaɔ kí Aazia è màa, ɔ à pèle Betagá zéu ní bao. ɔ Yehu pèleaazi à mè: A aà de sōe. ɔ wá aà pà a sǔgo guu gɔɔ pò àle Guu sísí kú Ibleaū sae. ɔ à ní ké à tà Mēgido, we à gàu.

28 Aà íwaɔ aà ge se dà sǔgo guu aa tàò Yelusaleū, ɔ aa aà mia kpàkòí ní a deziɔ Davidi wéleu.

29 Za Ahabu né Yolaū kpalablea wè kuedode guu, ɔ Aaziapi gō Yudaɔ kía ũ.

Zezabeli gaa

† 9:10 1Kia 21.23 ‡ 9:26 1Kia 21.19

³⁰ Ké Yehu mò Yezelée, Zezabeli a baomà, 5 à kio kà à a mikā kèkè. Za bí kpediakōa fenentiu 5 àlè zílè gwa.

³¹ Ké Yehu gè bíibòleu, 5 Zezabeli mè: N ke dou ní Zimlio, n n dii dè. Aafia n mō laa?

³² Ké Yehu wesè musu, à fenenti gwà, 5 à mè: Dème zèmanoi? Dème kú wei? Ké kibe zíkèna gbèon pla ge àaō mō zílè gwà fenentiu,

³³ 5 Yehu òné: A ozaazi. Ké aa ozaazi, à lèlè, 5 Yehu lé aà tòsoompa ní a sógoo e aà au fà gíwa ní sōo.

³⁴ Ké Yehu gè kibe, à pòblè à imí, 5 à mè: Baa ké noepiá láaipòe, wà aà ví, asa kíabuie.

³⁵ Ké wà gè aà séi wà ví, wi pòe eo, sema aà miwa ní aà gbálo ní aà olo bāsio.

³⁶ O wà èa ge ò Yehue, 5 à mè: Yá pò Dii à a zòblena Tisebe gbé Eliae a òn we, à mè: Gbè Zezabeli me so Yezelée bí kpee. §

³⁷ Zezabeli ge a gō fáaaa tòle lán potuo gbōwa Yezelée bí kpee. Gbèe a e me Zezabelin keo.

10

Yehu Ahabu buio dede

¹ Ahabu buio ku Samali gōeo ù gbèon bàaōkwi. O Yehu lakè a kpàsà Samali kíaone ní gbèzōō ní gbé pò lé yáda Ahabu néone à mè:

² Tó lāe bee á lé, lá á dii Ahabu buio kúán, mé á sógoo ví ní sōo ní wéle bíideo ní gōkebōo,

³ à á dii né pò kèé maa wásawasa kpá aà mae kpalau, í zika á diipi bedeo.

⁴ O iwáa pásí kà ní pòaa mè: Lá kía gbèon plao í fō gèò, wá fō giè kpelewa ní?

⁵ O kibe ziia ní wéle doanao ní gbèzōō ní yādanedepio gbé zì Yehuwa aa mè: N zòblenaon wá ù. Yá pò ní òwèe píi, wá kee. Wá gbèe kpa kpalauo. Ke lá à kène maawa.

⁶ O Yehu lá pāle kèné à mè: Tó a zèmano, ále ma yāmae, à á dii Ahabu buipio mí zōzō, í mōomee Yezelée zia maa'i.

Kía népio sō aa gbèon bàaōkwie, aa kú ní wéle gbèzōo pò lé ní tòlokeo.

⁷ Ké lápi kà, 5 aa kíabuio gbèon bàaōkwipio kùkù aa ní dede pii, 5 aa ní miō kàka gbíu aa kpàsàè Yezelée.

⁸ Ké zínapi kà, 5 a ò Yehue: Wà mò ní kíabuipio miō ke. O Yehu mè wá kále bíibòleu lèe pla e kōo.

⁹ Ké gu dō, 5 Yehu bō gè zè gbéō ae à mè: Apiō á yāe vío, máme ma bō ma dii kpe ma aà dè, àma mí gbépio dedeo.

¹⁰ Aō dō sa ké àsi pò Dii ò Ahabu bedeo yá musu, a kee a lèle pāo. Dii yá pò á dà a zòblena Eliae a ò kè.

¹¹ O Yehu Ahabu bedeo pò gō Yezeléeo dède pii ní aà Iwa gbèzōō ní aà gbènao ní aà sa'onao. I aà gbèe too.*

¹² O à fèle dà Samali zéu. Ké à kà sādānao bōokpaki,

¹³ 5 à kpāau ní Yudaō kí Aazia daeo à ní lá à mè: Deon á ùi? Aa wèwà aa mè: Aazia daeon wá ù, wa mō fōkpai kí Yolaū bedeo wae ní aà da Zezabeli bedeo.

¹⁴ O Yehu ò a gbéone: A ní kùkù bée! O aa ní kùkù aa ní dede bōopiu bō sae. Aa gbèon bla ní plaoe, an gbèe í bōo.

¹⁵ Ké à b̀ò we, à kpàaũ ní Lekabu né Yonadabuo, àlè m̀ó daiale. Ǿ Yehu àà là à mè: N s̀ó kua lá ma s̀ó kumawaa? Yonadabu wèwà à mè: Ao! Ǿ Yehu mè: Lá màaε, ɔ̀ɔ̀mazi. Ké à ɔ̀ɔ̀b̀ Yehuzi, ǿ Yehu àà k̀ù g̀èàà̀n ɔ̀ s̀ógo guu.

¹⁶ Yehu mè: Wà gé s̀anu, ní àia p̀ó má v̀í ní Dii yáó e.

¹⁷ Ké Yehu kà Samali, à Ahabu bui p̀ó g̀ò wèɔ̀ dèdè míɔ. A ní t̀òlòz̀ò lá Dii dà Eliaε à òwa.

Yehu Baali z̀òblenaɔ̀ dèdεa

¹⁸ Yehu gb̀éɔ̀ kàaa p̀ii, ǿ a òné: Ahabu z̀òblè Baaliε ỳɔ̀nnɔε, ma Yehu má z̀òblè maamaaε.

¹⁹ Baalidεɔ̀ sísimεε p̀ii ní àà z̀òblenaɔ̀ ní àà gb̀agbanaɔ̀ p̀ii. An gb̀εε su g̀í m̀óio, má ye sa z̀ɔ̀ o Baaliwaε. Gb̀é p̀ó g̀í m̀óí à g̀àε. Yehu lé ɔ̀nɔkené, ké à e Baali z̀òblenap̀iɔ̀ midεε.

²⁰ Ǿ à mè: A dikpε dile Baali p̀ó ũ. Ǿ wà a kp̀awakè.

²¹ A lékp̀asàkè Isaili búsuu p̀ii, ǿ Baali z̀òblenaɔ̀ mò p̀ii, an gb̀εε i g̀ɔ. Ké aa g̀è Baali kp̀éu, aa kp̀épi pà páup̀au, gb̀apelek̀ti kuo.

²² Ǿ Yehu ò kp̀épi ula'ulenaε: B̀ole ní ulaɔ̀ Baali z̀òblenaɔ̀ne nípii. Ǿ à b̀òléné ní ulap̀iɔ̀.

²³ Yehu ní Lekabu né Yonadabuo g̀è Baali kp̀éu, ǿ Yehupi ò Baali z̀òblenap̀iɔ̀ne: A wεp̀á gb̀éɔ̀la à ní gwa maamaa, ké Dii z̀òblenaɔ̀ su aaɔ̀ kúánɔ̀ lao, sema á Baali z̀òblenaɔ̀ átεε.

²⁴ Ǿ Yehu ní Yonadabuo g̀è sa'oi. A m̀ò lé Yehu gb̀éɔ̀ kálea bàasi gb̀éɔ̀n basiis. A òné yáa, t̀ó an gb̀εε t̀ò gb̀é p̀ó àlè ní nané ní ɔ̀z̀i do piliwa, àà ẁéni g̀è yáúε.

²⁵ Ké Yehu sa p̀ó ẁí a p̀ó káteu à tékũ ò a làa, ǿ a ò d̀ɔaiɔ̀ ní z̀l̀g̀ɔ̀ badεp̀iɔ̀ne: A g̀è à ní dèdε! Asu to an gb̀εε piliwáó. Ké aa ní dèdε ní f̀endao, aa ní g̀εɔ̀ k̀òlε bàasi, ǿ aa g̀è Baalizi kpεa.

²⁶ Aa Baali kp̀é lipεlεɔ̀ s̀èlε b̀òò aa tes̀òwà,

²⁷ ǿ aa Baali gbε bilé, aa àà kp̀é gb̀òo, ǿ wà gupi dile bl̀íkpekek̀ti ũ e ní a gb̀áo.

²⁸ M̀aa Yehu Baali gbagbaa midε Isaili búsuu.

²⁹ N beeo i ɔ̀b̀ole duuna p̀ó Nεba né Yeloboaũ Isailiɔ̀ dà a kεau guuo, a te vua g̀aaena p̀ó kú Beteli ní D̀áoziε.†

³⁰ Dii òè: Lá n yá k̀è maa, n yá p̀ó má yei k̀è, ní k̀è Ahabu bεdεɔ̀ne lá ma zεòwa, n bui aɔ̀ kpaa Isaili kpalau e ní s̀òkpεεwae.

³¹ Kásile Yehu i zε ní Dii Isailiɔ̀ Lua ikoyáoo, i laaid̀wà ní ǹèsemendoo. I ɔ̀b̀ole duuna p̀ó Yeloboaũ Isailiɔ̀ dà a kεau guuo.

³² G̀ɔɔ beε Dii t̀ò Isaili búsu ná laowa. Azaeli gb̀aab̀lè Isaili búsu

³³ p̀ó kú Yuudε gukpε oiwa p̀ii za Aloee p̀ó kú Aaɔ̀ swad̀ɔi e Galada ní Basana búsuo. Gada buiɔ̀ ní Lub̀eni buiɔ̀ ní Manase buiɔ̀ ku we.

³⁴ Yehu yá k̀ini p̀ó a k̀èɔ̀ ku Isaili kíaɔ̀ ladau ní àà nεg̀ɔ̀nkeyáɔ̀ p̀ii.

³⁵ Yehu g̀à, wà àà v̀í Samali, ǿ àà né Yoaaza z̀òlè àà gbεu.

³⁶ Yehu z̀òlè Samali Isailiɔ̀ kía ũ ẁè baakwi plasaie.

11

Yoasi ní a dazi Ataliao

(2Lad 22.10-23.21)

¹ Ké Aazia da Atalia è a né Aaziapi g̀à, ǿ à f̀èlε lé kíabuiɔ̀ dèdε p̀ii.

† 10:29 1Kia 12.28-30

² Ǿ kí Yeholaũ nɛnɔe Yoseba, Aazia dāe, Aazia né Yoasi sè ní sae kíane pɔ wàle ní dedeɔ guu. A aà ùle Ataliae kpea pɔ liio káleau ní nɔe pɔ lé yɔ́ kpawào sãnu, ɔ wí e aà dèò.

³ Népi gɔ́ ɔ́lela Dii kpéu ní a gwanapio e wè soolo. Gɔɔ bee Atalia mé Yuda búsu kía ù.

⁴ A wè soplade guu ɔ sa'onkia Yoiada kibe dɔai badeɔ ní zlgɔ́ badeɔ sɔsi, ɔ wà m̀r̀nɔ aà kí Dii ua. Ǿ à yāyèr̀nɔ a tò aa legbè Dii ua we, ɔ à kía negɔ́epi òlɔné.

⁵ Ǿ à yādilené à mè: Yá pɔ áli ken ke: Tó a m̀o gudɔai kámabogɔɔzɪ, á gālì séia aɔ kibe d́a,

⁶ á gālì plaade sɔ́ Suu Bɔle, á gālì aaɔde io bɔle pɔ kú dɔai kpe d́a.

⁷ A gālì pla pɔ lé kámabo kámabogɔɔzɪ io né kíapi d́a Dii ua.

⁸ A liaaazi á baade ní a gɔ́keɔo kúa. Gbè pɔ sù śázi, à aà de. Aɔ te kípizi gu pɔ àle géu pii.

⁹ Zlgɔ́ badeɔ kè lá sa'onkia Yoiada ònéwa. An baade a gbéɔ sè gèr̀nɔ Yoiada kí, gbè pɔ lé kámabo ní gbè pɔ lé m̀o ní leũkpaɛio pii.

¹⁰ Ǿ Yoiada kí Davidi s̀nɔa ní aà sèngbao pɔ kú Dii kpéu kpà zlgɔ́ badeɔiwa.

¹¹ Ǿ dɔaiɔio m̀ò aa kàle Dii kpé ní sa'oktio kpele, sea za Dii kpépi ɔplaa oi e a zee oi, baade ní a gɔ́keɔo kúa, ké aao né kíapi d́aɔ.

¹² Ǿ Yoiada b̀ò ní kía negɔ́epio à kíafua kpàè, à ikoyá lá kpàwà. Ké wà nísika aà miwa wà aà kpà kía ù, ɔ wà ɔtaalè wà wiilè wà mè: Lua kí d̀ò ní aafiao!

¹³ Ké Atalia dɔai ní gbé kíniɔ kíapi mà, ɔ à fèle gè ní kí Dii ua.

¹⁴ Ké à wezù, à kipi è zea m̀pèle sae lá wí kewa. Zlgɔ́ badeɔ ní kàaɛpenaɔ zea aà sae, mé gbèpii lé p̀nake, aale kàaɛɛ. Ǿ Atalia a p̀kasaɔ ga kè à wii pàle à mè: Wà b̀ò ma kpeɛ! Wà b̀ò ma kpeɛ!

¹⁵ Ǿ sa'onkia Yoiada ò zlgɔ́ badeɔiɔne: A nɔepi se boaàno bàasi, í gbé pɔ b̀ò teaazi dede ní f̀ndao. Asa à mè wasu aà de Dii uaɔe.

¹⁶ Gɔɔ pɔ nɔepi kà kibe bɔle pɔ s̀ò í gèu zéu, ɔ wà ɔpèlewà, we wà aà dèu.

¹⁷ Yoiada tò kí ní gbéɔ ledoukè ní Diio mípii, ké aa e wàò de Diipi gbéɔ ù yáí. A tò kí ní gbéɔ ledoukè ní k̀o lo.

¹⁸ Ǿ wà gè Baali kpé gbòò, aa a gbagbakio ní a táaɔ wíwi kélekele, ɔ aa Baali gbagbana Matá dè gbagbakipio sae.

Yoiadapi Dii kpé ná gudɔanaɔne ní ɔzɪ,

¹⁹ ɔ à zlgɔ́ badeɔ sè ní dɔai ní gbé kíniɔ pii, aa b̀ò Dii kpéu ní kíapio, aa kibe bɔle pɔ dɔai ì gèu zé sè. Ké aa kà kibe, ɔ kipi z̀lè ǵnaa,

²⁰ ɔ búsupi gbèpii p̀ò kèna, mé wéle g̀ò yákelesai. Lá wà Atalia dè ní f̀ndao kibèn we.

12

Yoasi Dii kpé kekeɛ (2Lad 24.1-14, 23-27)

¹ Yoasi kpalablè a wè soplade guue.

² A g̀ò kía ù Yehu kpalablea wè soplade guu, ɔ à z̀lè kpalau Yelusaleũ wè bla. Aa da t̀n Zibia, Bèeseba nɔe.

³ Gɔɔ pɔ sa'onkia Yoiada ledà Yoasiwa, Yoasipi yá pɔ maa Dii kè.

⁴ Kási í gulɛsɪ pɔ wa b̀ò daaio, wí gi wàò sa'o we, wàò tulaetikatea weɛ.

⁵ Yoasi ò sa'onaɔne: A ɔa pɔ wà m̀ò Dii kpéu káaa, naoke'ɔa ní t̀ò mabo'ɔao ní ɔa pɔ wí m̀ò Dii kpéu ní p̀eəwaɔ pii.

⁶ Sa'onao lí ɔapi si ɔsinaɔwa, wi Dii kpé guyaaa kekeɔ.

⁷ Kási e Yoasi kpalablea wè bao ní àaɔode guu, sa'onao i Dii kpé guyaaa kekeɔ.

⁸ 5 kí Yoasi sa'onkia Yoiada sísi ní sa'onao píi, à ní lá à mè: Bóyái ále Dii kpé guyaaa kekeo ní? Asu ɔa si ɔsinaɔwa bo. Ali tó wà Dii kpé guyaaa kekeɔ.

⁹ ɔ sa'onao wèi, aai ɔasi gbéɔwa bo. Aame wa Dii kpé guyaaa kekeo.

¹⁰ ɔ sa'onkia Yoiada kpagolo sè à a né fɔ, ɔ a díle sa'oklí sae Dii kpé kpele ɔplaa oi. ɔ sa'ona pɔ lé kpé zé dɔa í ɔa pɔ wà m̀ò Dii ua kau we pii.

¹¹ Tó aa è kpagolopi ɔa zɔ̀kù, ɔ kí lakēna ní sa'onkia í nao, aai káka bāniu.

¹² Aaí ɔa pɔ wa ỳpi na gbé pɔ wà Dii kpé zí dānēne ní ɔzɪ, ɔ aai flabò lí'anaɔne ní kpedɔnao

¹³ ní g̀bonao ní gbè'anao. ɔ aa lí ní gbè aao lùluò b, ké wà Dii kpé guyaaa kekeo yáí ní kpékekea zɪ páleo píi.

¹⁴ Wi Dii kpé ánuɔ taɔ pí ní ɔa pɔ wà m̀ò Dii uapioo, ge filia tedebɔ ge au'elɔbɔ ge káaɔ ge vua pɔ ge ánuɔ pɔ.

¹⁵ Dii kpékekenaɔ ɔ wà flabòoné.

¹⁶ Gbé pɔ aa ɔapi kpámá aa flabo zíkēnaɔneɔ, aali ní lala ɔapi yá musuo, asa gbépiá náaideɔne.

¹⁷ ɔa pɔ wa kpá táae flabobɔ ge duun awakpabɔ uɔ, wíli gēò Dii kpéuo. Sa'onao pɔe.

¹⁸ Goo bee Silió kí Azaeli gè lèle Gatawa, ɔ à èa lé mó léleí Yelusaleuwa b.

¹⁹ ɔ Yudaɔ kí Yoasi pɔ pɔ api ní a dezi Yuda kíaɔ Yosafa ní Yolaũo ní Aaziao kpá Diiwaɔ sèle ní vua pɔ kú Dii kpé láasuo ní a be láasuo píi, a kpàsá Azaelié, ɔ Azaeli gò Yelusaleuá.

²⁰ Yoasi yá k̀niɔ ní yá pɔ a kèɔ píi kú Yuda kíaɔ ladau.

²¹ Aa íwaɔ lekpaáfaazi, ɔ aa aà dè Bemilo Sila zéu.

²² Aa dɛnapio tɔn ke: Simeata né Yozaba ní Somee né Yozabao. Ké Yoasi gà, wà aà mia kpákɔi ní a deziɔ Davidi wéleu, ɔ aà né Amazia zòle aà gbɛu.

13

Isailio kí Yoaza

¹ Yudaɔ kí Aazia né Yoasi kpalablea wè bao ní àaɔode guu ɔ Yehu né Yoaza gò Isailio kía u, à zòle kpalau Samali wè gēo ní plaoe.

² A yá pɔ Dii yeio kè à zè ní duuna pɔ Nɛba né Yeloboau Isailio dà a keauo, i páaleo.

³ ɔ Dii pɔ pá Isailiozi, à ní ná Silió kí Azaelié a ɔzɪ ní a né Benadadao e Yoaza kpalablea léwa.

⁴ Yoaza awakpá Diie, ɔ Dii síaɔnɔ, asa a è lá Silió kíapi lé Isailio wetá.

⁵ Dii tò aa suabana è, ɔ aa bɔ Silió ɔzɪ, ɔ baade ku a ua lá a ziwa.

⁶ Kási aai ɔbɔle duuna pɔ Nɛba né Yeloboau ní dá a keau guuo, aa zèðe. Asetaati lí gí péleá Samali.

⁷ Yoaza zígɔ ye láai, mé i ke sɔde gbɛɔn blakwiɔ ní zíkasɔgo mèn kwio ní zígɔ kèsede gbɛɔn ɔaasɔso leé kwio (10.000) bàasio, asa Silió kía ní ké kélekeleé, ɔ aa gò lán bústi pɔ wà ɔzòwáwa.

⁸ Yoaza yá k̀niɔ, yá pɔ a kèɔ ní a negɔnkeyaɔ ku Isaili kíaɔ ladau.

⁹ Ké Yoaza gà, ɔ wà aà vɪ Samali, ɔ aa né Yehoasi zòle aà gbɛu.

Isailio kí Yehoasi

¹⁰ Yuda ƙí Yoasi kpalablea wè bla àaṣsaide guu ƙí Yoaza né Yehoasi gò Isailio ƙía ũ, à zòlè kpalau wè gēo ní m̀̀ndooe.

¹¹ A yá pò Dii yeio kè, i ɔ̀ɔlè duuna pò Nɛba né Yeloboau Isailio dà a ƙeau guuo, à zèðe.

¹² Yehoasi yá ƙni pò a kè ƙí a nɛgɔ̀nkeyā ƙí zì pò a ƙà ní Yuda ƙí Amaziao ku Isaili ƙiao ladau.

¹³ Ké à gà, wà aà mia ƙpàkɔ̀i ní Isaili ƙiao Samali, ƙí Yeloboau zòlè aà gbɛu.

Elizi gaa

¹⁴ Elizi lé gyàke, a bleo, ƙí Isailio ƙí Yehoasi gè aà lè, àlè ɔ̀ɔlè à m̀̀: Baa! Baa! Isaili zikasɔ̀go ƙí a sòdeɔ̀n n ũ.*

¹⁵ ɔ̀ Elizi òè: Sá sé ní ƙa. Ké a sè,

¹⁶ ƙí Elizi òè: Ka ƙpa sáa. Ké a ƙpà sáa, ƙí Elizi ɔ̀nana ƙipi ɔ̀wa

¹⁷ à m̀̀: Gukpe fɛnenti wè. Ké a wè, ƙí Elizi m̀̀: Kapi zu. Ké a zù, ƙí Elizi m̀̀: Dii ziblekan we. Ziblea Siliɔ̀wa ƙae. Nyɔ̀ Siliɔ̀ fu Afeki míɔ̀míɔ̀.

¹⁸ ɔ̀ Elizi m̀̀: Kapi sèlè. Ké a sèlè, ƙí Elizi òè: Tɔ̀lè léð. A lèð gēn àaɔ̀, ƙí à zè.

¹⁹ ɔ̀ Lua gbépi pò pàaazi à m̀̀: A maa n tɔ̀lè léð yāa gēn sɔ̀o ge sooloe, ní zible Siliɔ̀wa míɔ̀míɔ̀. Tiasa nyɔ̀ ziblemá gēn àaɔ̀.

²⁰ Elizi gà, ƙí wà aà v̄.

Ké a wè sù, ƙí Mɔ̀abu gbāamɔ̀nedo s̄i Isaili b̄usuu.

²¹ Gɔ̀ bee gbéɔ̀ lé ge v̄lè. Ké aa gbāamɔ̀nedepi è, ƙí aa gepi sè ɔ̀z̄i Elizi miau. Ké gepi lèlè Elizi wáɔ̀wa, ƙí à v̄ à fèlè zè.

²² Siliɔ̀ ƙí Azaeli Isailio wɛt̄à e Yoaza kpalablea léwae.

²³ ɔ̀ Dii s̄uukèr̄n̄ ƙí wēnad̄n̄, à ní wɛgwà a bàa pò kú ní Ablahaũo ní Izaakio ní Yakobuo yáí. I we ní t̄lɔ̀z̄o, i ní v̄uaa e ní a gbāo.

²⁴ Ké Siliɔ̀ ƙí Azaeli gà, ƙí aà né Benadada zòlè aà gbɛu.

²⁵ Ké Yoaza né Yehoasi ziká ní Azaeli né Benadadapio, à èa wéle pò Azaeli s̄i a mae Yoazawa s̄iwà. Yehoasi ziblèwà gēn àaɔ̀e, ƙí Isaili wélep̄io s̄iwà.

14

Yuda ƙí Amazia

(2Lad 25.1-28)

¹ Isailio ƙí Yoaza né Yehoasi kpalablea wè plaade guu ƙí Yoasi né Amazia gò Yuda ƙí ũ.

² Aà wè baasode guu ƙí a kpalablè, à zòlè báawa Yelusaleũ wè baakwi m̀̀ndosaie. Aà da t̄n̄ Yoadá, Yelusaleũ n̄oe.

³ A yá pò Dii yei kè, àma i ƙa a mae Davidi p̄wao. A a mae Yoasi ɔ̀sèè wásawasa.

⁴ Ama i gulef̄i pò wa b̄o daafo, w̄o sa'o w̄o tulaletikate a we e tiae.

⁵ Ké à zèðo kpalau, ƙí à a iwa pò aa a mae d̄e d̄e s̄.

⁶ Lá a ku M̄izi ikoyá láuwa, i gb̄ɛdenap̄io néo d̄e d̄e. Lápi guu Dii m̀̀ wasu mae d̄e ní néo duuna yáio, mé wasu néo d̄e d̄e ní mae duuna yáio. Baade a ga azia duuna yáie.

⁷ Amazia mé ziblè Edb̄uwa Guzulè Wisideu gb̄eɔ̀n àasɔ̀sɔ̀o l̄e kwi (10.000). Zipi guu à Sela s̄iu, ƙí à t̄kp̄àè Yokeeli e ní a gbāo.

⁸ Bee gb̄e Amazia gb̄eɔ̀ z̄i Isailio ƙí Yoaza né Yehoasi, Yehu t̄ũnawa, a òè: M̄o wà k̄o le z̄lau.

* 13:14 2Kia 2.12

9 Isailiò kí Yoasi wèwà à mè: Libā bùsu leaa lékpāsākè Libā bùsu sèdè líe à mè, àa a nenɔe kpāsà a nēwa, 5 Libā bùsu wài mò 5zò leaapiwa.

10 N zìblè Edbūwa, 5 n nzià sè lesì. N tɔbò, āma n nzià to tee. Tó n sòle dà, ríyò fua, mpi ní Yudaò píi.

11 Kási Amazia i swáseio, 5 Yehoasi mò léleiwà. Aa k5 lè Yuda bùsu wéleu Besemesi.

12 Ké Isailiò Yudaò fù, 5 Yudaò bàalè, baade tà a be.

13 Besemesi we 5 Yehoasi Amazia kùu à tàò Yelusaleù. A a bíi gbòo gàsísuu òaa pla za Eflaiù Bòle e Gola Bòle.

14 A vua ní ánusuo ní pò pò kú Dii kpéuò ní pò pò kú kibè láasiuò sèle píi, 5 à gbéò kùkù à tàrínò Samali zìɔɔ ù.

15 Yehoasi yá kñi pò a kèò ní a negɔnkeyāò ku Isaili kíaò ladau ní lá à zìkà ní Yudaò kí Amaziào.

16 Ké Yehoasi gà, wà àa mia kpàkòì ní Isaili kíaò Samali, 5 àa né Yeloboau zòle àa gbèu.

17 Yudaò kí Amazia ku Yehoasi gaa gbèa e wè gèòe.

18 Amazia yá kñiò ku Yuda kíaò ladau.

19 Wà lékpàaiaazi Yelusaleùe, 5 à bàalè tà Lakisi. ɔ wà gbéò gbàe, aa pèleaazi aa àa dè wè.

20 ɔ wà àa gè sè ní sòò wà sùò Yelusaleù, wà àa mia kpàkòì ní a deziò Davidi wéleu.

21 ɔ Yudaò Uzia kpà kía ù àa mae Amazia gbèu. Uzia wè gèò ní mènɔoòe.

22 ɔme Elata kèkè kàle Yudaòne a mae gaa gbèa.

Isailiò kí Yeloboau

23 Yudaò kí Yoasi né Amazia kpalablea wè gèode guu 5 Yoasi né Yeloboau gò Isailiò kía ù Samali, à zòle kpalau wè bla ní mènɔoòe.

24 A yá pò Dii yeio kè, i ɔbòle duuna pò Nèba né Yeloboau Isailiò dà a keau guu.

25 ɔme èa Isailiò bùsu sí za Amata bòlei e Isia Wisidei, lá Dii Isailiò Lua dà a zòblena Amitai né Yonasi,* Gatefèe gbèe a òwa.

26 Asa Dii è Isailiò lé taasike maamaae, zɔɔ ní wéèò píi, mé aa gbèe ví à dɔníleo.

27 Dii i me á Isailiò tó de dúniauo, 5 à ní suabà Yehoasi né Yeloboau sabai.

28 Yeloboau yá kñi pò a kèò ní zì pò a kàò ku Isailiò kíaò ladau ní lá à èa Damasi ní Amatao sí Isailiòneò.

29 Ké à gà, wà àa mia kpàkòì ní a dezi Isaili kíaò, 5 àa né Zakali zòle àa gbèu.

15

Yudaò kí Uzia

(2Lad 26.1-4, 21-23)

1 Isailiò kí Yeloboau kpalablea wè baasòò ní plaode guu Amazia né Uzia gò Yudaò kía ù.

2 Aà wè gèò ní mènɔoode guu 5 à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleù wè blakwi ní plaoe. Aà da tón Yekolia, Yelusaleù nɔe.

3 A yá pò Dii yei kè lá a mae Amazia kèwae.

4 Ama i gulesì pò wa bòò daaño, gbéò Ìò sa'ò wàò tulaletikate a we e tiae.

5 ɔ Dii tò kusu àa lè, a víe e à gè gàò. Aà kpé kú adoae, àa né Yotaù mé kú kibè. ɔme Yudaò òaana ù.

* 14:25 Yon 1.1

6 Uzia yá kɛniɔ ku Yuda kɛniɔ ladau ní yá pɔ a kɛɔ pii.

7 Ké à gà, * wà àà vɛ kái ní kíapiɔ Davidi wéleu, ɔ àà né Yotaũ zòle àà gbɛu.

Isailiɔ kí Zakali

8 Yudaɔ kí Uzia kpalablea wè bla plasaide guu ɔ Yeloboau né Zakali gò Isailiɔ kía ũ Samali, à zòle kpalau mɔ soolɔe.

9 A yá pɔ Dii yeio kè lá a deziɔ kèwae. I ɔbɔle duuna pɔ Nɛba né Yeloboau Isailiɔ dà a kɛau guuo.

10 ɔ Yabesi né Saluũ lekpaafaazi ní gbéɔ, à àà dè Ibleau, ɔ à zòle àà gbɛu.

11 Zakali yá kɛniɔ ku Isaili kíaɔ ladau.

12 Maa yá pɔ Dii ò Yehuɛ kè, à mè àà buiɔ mé aa Isaili kpalable e à gɛ pɛ àà sɔkpaɛɔwa.†

Isailiɔ kí Saluũ

13 Yabesi né Saluũ gò kía ũ Yudaɔ kí Uzia kpalablea wè bla mɛndosaide guue, à zòle kpalau Samali mɔ doe.

14 Ké Gadi né Menaèu bò Tiiza à gè Samali, ɔ à Yabesi né Saluũpi lè we a dè, ɔ à zòle àà gbɛu.

15 Saluũ yá kɛniɔ ní lé pɔ a kpaaí ní gbéɔ Zakalizio ku Isaili kíaɔ ladau.

16 Menaèupi bò Tiiza à gè lèlɛ Tifasawa ní gbé pɔ kú a guuɔ ní gbé pɔ kú a búsuuɔ pii, asa aa gí zewéiɛɛ. Ké à lèlemá, ɔ à nɔsindeɔ pùipui pii.

Isailiɔ kí Menaèu

17 Yudaɔ kí Uzia kpalablea wè bla mɛndosaide guu ɔ Gadi né Menaèupi gò Isailiɔ kía ũ, à zòle kpalau Samali wè kwie.

18 A yá pɔ Dii yeio kè e a wèni léue. I ɔbɔle duuna pɔ Nɛba né Yeloboau Isailiɔ dà a kɛau guuo.

19 Ké Asiliɔ kí Pulu sí Isaili búsuu, ɔ Menaèu àà gbà ánuɔ tɔnu baakwi ní síiɔ, ké Pulupi e ɔdawa, i zedɔ kpalau yáí.

20 Menaèu tò Isailiɔ ánuɔsupi fiabò, ɔ ɔdeɔ ánuɔ kpà ní miwa ɔwatɛ blakwikwi Asiliɔ kía pɔ ũ. ɔ Asiliɔ kíapi èa tà, i zɛ ní búsu weo.

21 Menaèu yá kɛniɔ ku Isaili kíaɔ ladau ní yá pɔ a kɛɔ pii.

22 Ké à gà, ɔ àà né Pekaia zòle àà gbɛu.

Isailiɔ kí Pekaia

23 Yudaɔ kí Uzia kpalablea wè blakwide guu ɔ Menaèu né Pekaia gò Isailiɔ kía ũ, à zòle kpalau Samali wè plaɛ.

24 A yá pɔ Dii yeio kè, i ɔbɔle duuna pɔ Nɛba né Yeloboau Isailiɔ dà a kɛau guuo.

25 À zígɔ bade Lemalia né Peka lekpaafaazi ní gbéɔ. ɔ à Galada búsuɔdeɔ sè gbèɔn blakwi à sírɔnɔ kípizi àà zegikí Samali, à àà dè ní Aagobuo ní Alieo, ɔ à zòle àà gbɛu.

26 Pekaia yá kɛniɔ ku Isaili kíaɔ ladau ní yá pɔ a kɛɔ pii.

Isailiɔ kí Peka

27 Yudaɔ kí Uzia kpalablea wè blakwi ní plaode guu ɔ Lemalia né Peka gò Isailiɔ kía ũ, à zòle kpalau Samali wè baɔe.

28 A yá pɔ Dii yeio kè, i ɔbɔle duuna pɔ Nɛba né Yeloboau Isailiɔ dà a kɛau guuo.

* 15:7 Isa 6.1 † 15:12 2Kia 10.30

²⁹ Peka gᵛᵛ ᵛ Asilio kí Pulu mò Iyoni sí ní Abeli Bemaakao ní Yanᵛao ní Kedesio ní Azooo. A Nefatali bùsu sí lᵛ, Galada ní Galileo pii, ᵛ à bùsupideᵛ kùkù tàrᵛno Asili.

³⁰ Ela né Ozee lekpaal ní gbéᵛ Pekazi, ᵛ à aà dè à zᵛlè aà gbᵛu Uzia né Yotaᵛ kpalablea wè baode guu.

³¹ Peka yá kᵛniᵛ ku Isaili kíaᵛ ladau ní yá pᵛ a kèᵛ pii.

Yudaᵛ kí Yotaᵛ

(2Lad 27.1-9)

³² Isailio kí Lemalia né Peka kpalablea wè plaade guu ᵛ Uzia né Yotaᵛ gᵛᵛ Yudaᵛ kía ᵛ.

³³ Aà wè baasode guu ᵛ à nà kpalableawa, à zᵛlè kpalau Yelusaleᵛ wè gᵛᵛo ní mēndooe. Aà da tᵛn Yelusa, Zadoki née.

³⁴ A yá pᵛ Dii yei kè lá a mae Uzia kèwae.

³⁵ Ama i guleᵛᵛ pᵛ wa bᵛᵛ daaᵛ, wᵛᵛ sa'o wᵛᵛ tulaletikatea we e tiae. Ōme Dii ua bᵛle pᵛ kú musu kèkè.

³⁶ Yotaᵛ yá kᵛniᵛ ku Yuda kíaᵛ ladau ní yá pᵛ a kèᵛ pii.

³⁷ Gᵛᵛ bee Dii tò Silio kí Lezini ní Lemalia né Pekaᵛ nà léleᵛ Yudaᵛwawa.

³⁸ Ké Yotaᵛ gá, wà aà mia kpàkᵛᵛ ní a deziᵛ Davidi wéleᵛ, ᵛ aà né Aaza zᵛlè aà gbᵛu.

16

Yudaᵛ kí Aaza

(2Lad 28.1-27)

¹ Lemalia né Peka kpalablea wè gᵛᵛo ní plaode guu ᵛ Yotaᵛ né Aaza gᵛᵛ Yudaᵛ kía ᵛ.

² Aà wè baode guu ᵛ à kpalablè, à zᵛlè báawa Yelusaleᵛ wè gᵛᵛo ní mēndooe. I yá pᵛ Dii a Lua yei ke lá a dezi Davidiwao.

³ A zè ní Isaili kíaᵛ yákeaoe. A sa pᵛ wᵛ a pᵛ káteᵛ à tékᵛ ᵛ ní a negᵛᵛeo se.* A yáᵛᵛekè, lá bui pᵛ Dii ní yá Isailioᵛᵛᵛ i ke yáawa.

⁴ A sa'ò à tulaletikatea guleᵛᵛ pᵛ wa bᵛᵛwa ní sᵛsᵛᵛ musuᵛ ní lí yèleleᵛ gbáuo pii.

⁵ Bee gbᵛea Silio kí Lezini ní Isailio kí Lemalia né Pekaᵛ mò zᵛkai Yelusaleᵛ.† We aa koezᵛᵛ Aazazi, kási aai fᵛ zᵛlèwàᵛ.

⁶ Zibeezᵛ Lezini Yudaᵛ yà ní bᵛle Elata, à èa simá, ᵛ Edbᵛᵛ mò zᵛlè we e ní a gbᵛᵛ.

⁷ Ō Aaza gbéᵛ zᵛ Asilio kí Puluwa à mè: N zᵛᵛblenan ma ᵛ, mé n nén ma ᵛ. Mò n ma bᵛ Silio kía ní Isailio kía pᵛ fᵛlemanᵛᵛᵛ zᵛzᵛ.

⁸ Aaza ánuᵛᵛ ní vua pᵛ kú Dii kpéuo ní a bᵛ láasiuo sèle à Asilio kía gbà a kpàsáè.

⁹ Ō Asilio kíapi aà yámá, à gè lèle Damasiwa a sí. A Lezini dè, ᵛ à tà ní Damasideᵛ Kii.

¹⁰ Kí Aaza gè dà Asilio kí Pulupile Damasi. A sa'okᵛᵛ è we, ᵛ à a taa kè lá guu, a kpàsá sa'ona Uliæ ní a kea taao pii.

¹¹ Sa'ona Uliæ sa'okᵛᵛᵛ kè lá kí Aaza kpàsáewa wásawasa, à a mīde e kí Aazapi àᵛ gé sui ní Damasio.

¹² Ké à sù, à táagbagbakᵛᵛᵛᵛᵛ è, ᵛ à sᵛᵛᵛ à dèdèwá.

* 16:3 lko 12.31 † 16:5 Isa 7.1

13 A sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékú òwà, à pówenti kàwà, à itòlewà, à sáaukpasa au èlewà.

14 Dii gbagbakli pɔ wa pí ní mɔgotɛo ku sa'okli dafupi ní Dii kpéo zānguo, ɔ Aazapi se díle sa'okli dafupi sa ɛplaa oi.

15 ɔ kí Aazapi yádíle sa'ona Uliaɛ à mè: Nili sa kɔɔ pɔ wɔ a pɔ káteu à tékú o sa'okli zɔɔpiwa ní pówenti oosio ní kí sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékúo ní aà pówenti gbao ní gbéɔ sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékúo ní ní pówenti gbao ní í pɔ aai tóleo. Nili sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékú ní sáaukpasao au èlewà. Sa'okli pɔ wa pí ní mɔgotɛo sɔ aɔ demɛɛ māsokɛkɛli úe.

16 ɔ sa'ona Ulia kè lá kí Aaza òewa.

17 Kí Aaza m̀pɛpɛɛo gogo tadibɔɔwa à ní tao bùa. A íkakli gò mɔgotɛ zuswana pɔ kú a zíɛwa,‡ à díle gbɛɔwa.

18 A kí gɛna pɔ wa bò Dii ua ní aà bɔle pɔ kú weo gbòo misiile Asilio kíaɛ yái.

19 Aaza yá kɛnɔ ku Yuda kíaɔ ladau ní yá pɔ a kèɔ pii.

20 Aaza gá,§ ɔ wà aà mia kpákɔi ní a deziɔ Davidi wéleu, ɔ aà né Ezekia zòle aà gbɛu.

17

Isailio kí gbɛzana Ozee

1 Yudaɔ kí Aaza kpalablea wè kɛɛplade guu ɔ Ela né Ozee gò Isailio kía ú Samali, à zòle kpalau wè kèokwie.

2 A yá pɔ Dii yeio kè, ama i kɛ lá Isailio kía pɔ òaaɛo kèwao.

3 Asilio kí Samanasaa m̀ lèlewà, ɔ Ozee gò aà zòblena ú, àle falubè.

4 Ozee gbéɔ zì Egipio kí Sowa, ɔ i falu pɔ í bɔ Samanasaaɛ wɛ ní wéo bɔɛ bo. Ké Samanasaa è Ozee b̀ a kpe, ɔ à aà kù à m̀kàwà à aà dàkpeu.

5 ɔ Samanasaa lèle Isaili bùsuwa pii. Aà gbéɔ m̀ koezò Samalizi, aa ku we wè àaɔ.

6 Ozee kpalablea wè kèokwide guu ɔ Samanasaaapi Samali sí à tà ní Isailio a bùsuu, à ní kálɛkálɛ Ala ní Gozá pɔ kú Aboo baao ní Mede bùsu wéleɔ guuo.

Isailio gɛa zòzɔ ú ní duuna yái

7 Yápi kè màa ké Isailio duunakè Dii ní Lua pɔ ní b̀ Egipio kí Falaɔɔ ɔzle yáie. Aa misiile dii páleɔne,

8 aa bui pɔ Dii ní yánéɔ ɔlesè, aa zè ní yá pɔ Isailio kíaɔ dànɛɔɛ.

9 Aa yáɔɔsai díle Dii ní Lua yá gbɛu, aa gulesɔ b̀ òzlaɛ ní wéleɔ guu pii sea za bualoúo ní wéle bíideɔ.

10 Aa gbɛɔ ní lío pèlɛpɛle sísí lesɔwa pii ní lí yèleleɔ gbáuo pii.*

11 Aa tulaletikátea gulesí pɔ aa b̀òpiɔwa pii, lá bui pɔ Dii ní yánéɔ kèwa. Yávai pɔ aa kèpiɔ mé Dii pɔ fèlɛɛ.

12 Aa zòblè táaɔne. Dii òné yáa sɔ aasu keo.

13 Dii dà ànabio ní gu'enaɔne pii, ɔ aa lenàwà Isailio ní Yudaɔne, aa mè aa mikè ní yávaiɔwa, aaiɔ Dii yádíleɔ ní aà yádanɛo kúa, lá a ku ikoyá pɔ a díle ní deziɔne guu, à èa dà a zòblena ànabioɔne aa òwa.

14 N beeo Isailio i swáɛio, an swá gbáa lá ní dezi pɔ aai Dii ní Lua náaikeoɔ pówáɛ.

‡ 16:17 1Kia 7.23-29 § 16:20 Isa 14.28 * 17:10 1Kia 14.23

15 Aa gĩ aà ɔtonɔkɩ gwai, aa aà bàakuarĩno yá gbòo, aai lé pɔ a nàwàné yádao. Aa tɛ pɔpāɔzi, ɔ aa gò pā. Aa bui pɔ liaarĩzi ɔlesè, bui pɔ Dii mè aasu ní kea keopio.

16 Aa pàkpà Dii ní Lua yádileaɔzi, aa mɔkàsa mèn pla lán gáaenaɔwa ní diio ũ, † aa Asetaati lí pèle, aa kùle luabe pɔɔne, aa zòblè Baalie.

17 Aa sa pɔ wĩ a pɔ káteu à tékũ ò ní ní néo, ‡ gɔe ní nɔe, aa māsokè, aa welena gá, aa nízia kpà yá pɔ Dii yeiowa, aa aà pɔ fèlè.

18 ɔ Dii pɔ pàrízi maamaa à ní yá. Yuda bui mé gò ado.

19 Baa se Yuda i Dii ní Lua yádileaɔ mao, aa Isailio ɔlesèe.

20 ɔ Dii gĩ Isaili buipiozi píi. A ní wetà à ní ná gbé pɔ aale gbāamɔnéne ní ɔzi e à gè ní yáo.

21 Ké Dii Isailio kè Davidi buiɔwa, ɔ aa Neba né Yeloboau díle ní kía ũ. Yeloboaupi mé Isailio swáfè Diie, a tò aa duun sà zɔo kè.

22 Isailio gĩ lé duuna pɔ Yeloboau kèo ke, aai mikèwào,

23 ɔ Dii ní yá, lá a dà a zòblena anabione aa ówa. Asilio Isailio náaa ní búsuu aa tárĩno zĩzɔo ũ, ɔ aa ku we e ní a gbāo.

Samali yá

24 Asilio kía tò gbé bèle Babeli ní Kutao ní Avaio ní Amatao ní Sefavaiuo, ɔ à ní kálèkale Samali wéleɔ guu Isailio gbɛu. Maa aa Samali búsu sí aa zòle a wéleɔ guu.

25 Ké aa kà we káau, aali Dii sísisio, ɔ à nòomusuo gbàemá, aale ní dede.

26 ɔ wa ò Asilio kíae wà mè: Gbé pɔ n ní sé n ní kálèkale Samali wéleɔ guuo, aa búsupi táakekea dɔo, ɔ à nòomusuo gbàemá, aale ní dede.

27 ɔ Asilio kía mè: Wà Samali sa'ona pɔ wa surĩno do gbae aà ta we, i búsupi taa yáadané.

28 ɔ Samali sa'onae èa tà we à zòle Beteli. A dàda gbéne lá aa ke aali Dii sísi.

29 Goo bee gbé pɔ mò zòle wélepio guuo, bui píi ní a táaoe, ɔ aa ní táapio taa kè aa pèlepele gulesí pɔ Isailio bòo kpéɔ guu.

30 Babelideɔ Sukobeno pí, Kutadeɔ Nɛɛgali pí, Amatadeɔ Asima pí,

31 Abadeɔ Nibaza ní Taatakio pí, Sefavaiudeɔ sa pɔ wĩ a pɔ káteu à tékũ ò ní ní néo ní taa Adameleki ní Anamelekiowa.

32 ɔ aa èa Dii sísi lo. Aa ní gbé dílea gulespio gbàgbanao ũ tē vío, ɔ aai sa'oné gulespio kpéɔ guu.

33 Aa Dii sísi, ɔ aale zòble ní táaoe lá búsu pɔ aa bɔu felekaayá dɛwa.

34 Maa aa ní felekaayá kúa e ní a gbāo. Aale Dii sísisio, asa aali aà ɔtonɔkɩ gwao, aai aà yádané kúao ge aà ikoyá ge yá pɔ a díle Yakobu pɔ à èa tɔkpàè Isaili buioneo. §

35 Ké Dii mè a bàa aò kú ní Isailipio yāa, à mè aasu dii pāleo sísisio, aasu kúlenéo, * aasu zòblenéo, aasu sa'omáo,

36 sema a gbé pɔ a ní bóle Egipi ní a iko zɔo ní a gása gbāao. Api áme aao a sísi, aao kúle, † aai sa'owa.

37 A mè aao a ɔtonɔkɩ gwa, aai a yádaneco kúa ní a ikoyāo ní yádilea pɔ a kènè lá guuo e gɔpii. Aasu dii pāleo sísisio.

38 Aasu to a bàakuarĩno yá lí sárĩguo. Aasu dii pāleo sísisio.

† 17:16 1Kia 12.28 ‡ 17:17 Iko 18.10 § 17:34 Daa 32.28, 35.10 * 17:35 Baa 20.5, Iko 5.9 † 17:36 Iko 6.13

³⁹ Aali a Dii ní Lua sísi ado. Amé á ní bọ́ ní wèlẹ̀ ọ̀zì mípii.

⁴⁰ N beeo aai swáseio, ẹ́ aa zè ní ní fẹ́lẹ́kaayāo.

⁴¹ Buipio Dii sísi, kási aa gí lé zòble ní táaone lẹ, ẹ́ an néo ní ní tóūnao lé ke lá ní maepio kẹwa e ní a gbáo.

18

Yuda ọ́ ki Ezekia

¹ Isailio kí Ela né Ozee kpalablea wè àaṣde guu ẹ́ Aaza né Ezekia gò Yuda ọ́ kía ũ.

² Aà wè baasode guu ẹ́ à kpalablè, à zòlẹ́ báawa Yelusaleū wè baakwi m̀ndosaiẹ. Aà da tón Abi, Zakali néẹ.

³ A yá pọ́ Dii yei kè lá a dezi Davidi kẹwa piie.

⁴ A gulesi pọ́ wa bọ́ gbòo, à táagbẹ́ wíwi, à Asetaati lipelẹ́ zòzò. A m̀gotẹ́ mlẹ́ pọ́ M̀oizi pi* gbègbè, asa e gọ́ bee Isailio lé tulaletikateawáe, aa tókpaè Neusetá.

⁵ Ezekia Dii Isailio Lua náaikè, Yuda ọ́ kíae muuaaàno, an gbé pọ́ d̀aae ge an gbé pọ́ té aà gbẹ́.

⁶ A ná Diiwa, i bọ́ aà kpẹo. A yá pọ́ Dii dà M̀oizieo kúae.

⁷ Dii kuaano, ẹ́ yá pọ́ a kè bọ́ maa pií. A bọ́ Asilio kía yá kpe, i zòblè bọ.

⁸ A zìblè Filitəwa e Gaza ní b̀usu pọ́ liaio sea za bualoú ní wéle bíideo pií.

⁹ Kí Ezekia kpalablea wè àaṣde guu, Isailio kí Ela né Ozee kpalablea wè soplade guu, ẹ́ Asilio kí Samanasaa m̀ koezò Samalizi. Aa kálea we

¹⁰ e wè àaṣ, aa wélepi sí Ezekia kpalablea wè soolode guue. Isailio kí Ozee kpalablea wè kèokwidan we.

¹¹ Asilio kía tà ní Isailio a b̀usu, à ní kálekale Ala ní Gozā pọ́ kú Aboo baa ní Mede b̀usu wéle guuo.

¹² Yápi kè màa, ké aai Dii ní Lua yámao yáie. Aa aà bàakuańo yá kúao, aai yá pọ́ Dii zòblena M̀oizi díle ma aa zíkèwào.

Asilio kía wádadaa Yelusaleudezi

(2Lad 32.1-16, Isa 36.1-22)

¹³ Kí Ezekia kpalablea wè gèo m̀ndosaide guu ẹ́ Asilio kí Senakelibu m̀ lèlẹ́ Yuda wéle bíidewa, a sí pií.

¹⁴ Ọ́ Yuda ọ́ ki Ezekia gbé zì Asilio kía wa Lakisi à mè: Ma tàaekè. Nsu m̀ao, mío falubone lá níy ẹ́ z̄mewa. Ọ́ Asilio kía ánuusu zò Ezekiae t̄nu kwi ní vuao t̄nu do.

¹⁵ Ọ́ Ezekia ánuusu pọ́ a è Dii kpéu ní a be láasiuo kpàwà pií.

¹⁶ Gọ́ bee à vua gò Dii kpé gbaowa ní pọ́ pọ́ a kùle gbapio lipelẹ́wao, a kpà Asilio kíapiwa.

¹⁷ Ọ́ Asilio kía a kwàasi ní a íwao gbèz̄o ní a z̄ḡo gbèz̄o zì, aa bọ́ Lakisi aa m̀ Yelusaleū kí Ezekia kí ní z̄ḡo dasidasi. Ké aa kà Yelusaleū, aa m̀ zè íkalekí pọ́ kú musu sae, p̄pinao bua zéu.

¹⁸ Aa lezú kípizi, ẹ́ kibe z̄ia Ilikia né Eliakiū ní aà lakēna Sebenao ní aà kpàwakena Asafa né Yoao bọ́ gè ní kíí.

¹⁹ Ọ́ z̄ḡo gbèz̄o pi onè: A ge o Ezekiae, Asilio kía z̄o mé lé aà la, bó àle a náaike m̀ai?

* 18:4 Nao 21.9

20 A mè á zlgbaselea dō mé á gbāa, kási yāpā giie. Dé àle a náaike, ̄ àle bō a yá kpei?

21 Egipiō kía pō àle a náaikepi gwa. A de lán fee lípan wíwiawae. Gbé pō gbāa'èwà, í aà zō a ɔue.

22 Ezekia Dii gulesō n̄ aà gbagbakliō gbòoo lò? A ò Yelusaleūdeō n̄ Yudaone pii aa mō kúle gbagbakli aē Yelusaleū la, ̄ àle omee Dii a Luapi náai ̄ àle kea?

23 Aà ledouke n̄ ma dii Asiliō kía, mí aà gba s̄ ̄aa kwi, tó a gbé v̄í aa diè kpe.

24 Lá àle Egipi zlkasōgoō n̄ s̄deō náaike, kpelewa a f̄ zezō baa ma dii zlgō gāli pō kēsānzio doeí?

25 Ale e ma dii mò lélei gue beewa à wíwi Dii lé sai yà? Dii mé òè aà léle būsue beepiwa, i wíwi.

26 ɔ Eliakiū n̄ Sebenao n̄ Yoao ò zlgō gbēzōpiē: Yá'o wápiō n zòblenaone n̄ Sili yáo, asa wi maē. Nsu yá'owēē n̄ Ebelu yáo, ké gbé pō kú bliwaō su mao yái.

27 ɔ gbēzōpi wemá à mè: Ma dii i ma zl mà yápi òé n̄ á diio átēeo, n̄ gbé pō zōlea bliwaōe l, asa aa n̄zla b̄likpe pō aa kè bleē, aai n̄zla osoo mi lááwa.

28 ɔ gbēzōpi f̄le p̄na n̄ Ebelu yáo à mè: A Asiliō kía zō yāma!

29 Kípi mè, ásu to Ezekia á s̄sāo, asa a f̄ á bō a ɔzlo.

30 Ezekia mè Dii a á bō, a á wélee bee kpa Asiliō kiawao. Asu Ezekiapi yāma à Dii náaike yá bee musuo.

31 Asu Ezekia yāmao. Asiliō kía mè à ledoukeano, à mikpawa, á baade i azla vēēbe n̄ azla kaad̄emb̄eo ble, i azla bia'i mi,

32 e àò m̄ó á s̄lei à táán̄o būsuo pō de lá á p̄wau. P̄wena n̄ vēē nao p̄lawà, p̄ē n̄ vēēbuo n̄ kulio n̄ z'io diue. A ze n̄ wēnio. Asu ze n̄ gaoo. Ezekia mè Dii a á b̄e, kási ásu weio, ásu to aà á s̄sāo.

33 Buip̄aleō táae f̄ ḡi Asiliō kiae aà n̄ būsuo s̄imáe?

34 Amata n̄ Aapadao táao gè máe? Sefavaiū ge Ena ge Iva táao gè má ni? Samali táao è ḡiē n̄ n̄ wéleoe?

35 Būsupiō kpele táa mé f̄ ḡiē n̄ a būsuoí? Kpelewa Dii a f̄ giē n̄ Yelusaleūoi?

36 Gbéō n̄lea k̄ilikili, aai yāwewào, asa an kía òné aasu yázasiwàoē.

37 ɔ kibē ziia Ilikia n̄ Eliakiū n̄ aà lakēna Sebenao n̄ Asafa n̄ Yoa aà kp̄awakenao n̄ p̄kasaō k̄k̄ē, aa è s̄u Ezekiapiwa aa zlgō gbēzō yápi àu a siuē.

19

Ezekia wabik̄ea Diiwa (Isa 37.1-20)

1 Ké kí Ezekia yápi mà, à a ula ga k̄ē, ̄ à zwànkasa k̄akaala, à gè Dii kp̄eu.

2 A a b̄e ziia Eliakiū n̄ a lakēna Sebenao n̄ sa'onkiaō z̄l ānabi Isaia, Amozu néwa, zwànkasaō k̄akaar̄la.

3 Aa òè: Ezekia mè yá ḡi gb̄ae, wà wá da taasiu wà wá lele wà widádawá. Wa ḡo lán n̄e pō a né k̄a b̄oa, mé ȳēē ku a f̄ iowae.

4 Asiliō kía a zlgō gbēzō z̄l, à mò Lua b̄ēē láanik̄ē. Dii n̄ Lua yápi mà, a aà lele yápi oa yáia, wá d̄o. Wabik̄ewá wá gbé k̄ōna pō wa ḡōne.

5 Ké kí Ezekia z̄inapiō gè Isaia lè mà,

⁶ a ònè: A ge o á diie, Dii mè asu to vĩa a kũ Asilio kĩa İwao dőeaano yá pó a màpi yáio.

⁷ A ma! Tó Asilio kĩa baoc mà, Dii a to làasoo gēaagu, i ta a būsuu, Dii i to wà aà de ní fēndao we.

⁸ Ké zīgōo gbēzōo mà Asilio kĩa fēle Lakisi, ̄ à èa tà à aà lè, àle zĩka ní Libenadēo.

⁹ Ké Asilio kĩa mà Etiopio kí Tilaka lé mós zĩkaiano, ̄ à èa zĩnao gbàe Ezekiawa à mè:

¹⁰ A o Yudaō kí Ezekiaē, dii pó àle a náaike à gbàsa mè á Yelusaleũ namee ma ɔzĩo, asu to diipi a sásāo.

¹¹ I ma lá Asilio kĩa kè būsuoñe à ní ké kélekele piio lé? Ɔme a bō ado saa?

¹² Wéle pó ma deziō kàaleo, Gozã ní Halanao ní Lezeffio ní Edeñi pó kũ Telasaa, an táao f̄s ní b́e?

¹³ Amata kĩa kũ máí? Aapadae kĩa kũ máe? Sefavaiũ ge Ena ge Iva kĩa ku máí?

¹⁴ Zinapio Asilio lá kpà Ezekiawa. Ké à a kyokè, ̄ à gè Dii kpéu a pòo aà ae,

¹⁵ à wabikèwà à mè: Dii Isailio Lua, ní kũ malaika gāstadeo zānguo,* níme ní Lua ũ būsuo pó kũ dúnia guu piie. Mmē ní musu kè ní t̄oole.

¹⁶ Swákpa ñ yāma, Dii. Wése ñ gugwa, Dii. Dőea ní Lua béeo lékpāsā pó Senakelibu kè ma fá!

¹⁷ Sianaē Dii, Asili kĩa buipio kàale piie, an būsuo ḡs bezia ũ.

¹⁸ Aa ní diio kàteu aa ní kpasa, asa pópia Lua no, pó pó gbēnazĩna kè ní lío ní gbēoñe.

¹⁹ Dii wá Lua, wá bō aà ɔzĩ, būsuo pó kũ dúnia guu pii io dō ké n Dii, níme ní Lua ũ ndo.

Senakelibu gaa (Isa 37.21-38)

²⁰ Ɔ Amozo né Isaia lékpāsákè Ezekiaē à mè: Dii Isailio Lua mè a wabi pó ní kè Asilio kí Senakelibu yá musu mà,

²¹ ̄ à àsiē bee ò aà musu:

Siona nenē léso lé sakangu,
àle n láanike n kpe.

Gbēe i zĩble Yelusaleũwa yāao

̄ àle a mi dada a ḡau.

²² Dé n dōewá ní s̄s̄s̄i?

Dé n kaaē, n n mi dàè íai?

Isailio Lua pó a kua adoa n bee kēe.

²³ N dà n zĩnañe aa Dii s̄s̄s̄,

n mè n dede s̄s̄s̄o musu

n ní n zĩkas̄goo dasidasi

e Libā būsuo gbēs̄s̄s̄ misonau.

N sedē lí gbāo z̄z̄z̄,

n pēli z̄z̄o kwè,

n ka a léwa musu e a líkpe sisiu.

²⁴ N l̄o ȳs̄ buipāleo būsuo,

n a imi,

n kēsē Egipi swao í bà.

²⁵ Ké ma Dii má ðile màa za zi,

* 19:15 1Sam 4.4

ni mao lé?

Ma zeò à gègè, ɔ má tò à kè.

Má tò n ní wéle bíide ɔ kwè wiliù,
aa gò daafa.

²⁶ Wélepide ɔ gbãa kèsã,

aa gò suuu, wí ní kú,

aa de lán sésaowa,

lán sèla bɔɔwa,

lán sè pò bèle kpéwa à gaga gòɔwa.

²⁷ Má n kukú dɔ,

má n gea ní n suo dɔ,

má n káamazi dɔ.

²⁸ N káamazi,

n káamai pò ní vɛ yá gè ma swáú.

Má bakanɛ n níue,

má àasina kanɛ n léue,

mí tó n ɛa tá ní zé pò n mɔ̀do.

²⁹ Ezekia, yáe bee aɔ denɛ seela ũ:

A pɔ̀zã ble ble wéa, zii lɔ í ble we.

Zii kee sa à pótɔ́ í pòkeke,

à vèli pépè í a be ble.

³⁰ Yuda kóna pò bɔ̀ zína a ɛa gè tíu,

an né iɔ kpa musu.

³¹ Asa gbé kóna bɔ̀ Yelusaleù,

Siona gbèsisidepiɔ̀ gɔ̀.

Ma Dii Zígɔ̀de ma áia mé a bee ke.

³² Ayámeto ma yáe bee ò Asiliɔ̀ kía musu:

A gè wéleɛ beeuo,

a kazuuo,

a a sèngbao dɔ̀ò,

a koezɔ́ à gbà lesí daio.

³³ A ɛa tá ní zé pò à mɔ̀do,

a gè wéleɛ beeuo.

Ma Dii mámɛ má ò.

³⁴ Má gí ní wélepíe,

mí a suaba mazía yáí

ní ma zòblena Davidi yáío.

³⁵ Gwá bee Dii Malaika bò gè Asiliɔ̀ bòou, à gbéò dède òaasɔ̀ɔ̀o lee òaa do gèosai

(185.000). Ké aa fèle kɔ̀ɔ̀, aa geò è kálea gupíiu.

³⁶ ɔ̀ Asiliɔ̀ kí Senakelibu fèle a bòopíu à ɛa tà Niniva, a ku we.

³⁷ Gɔ̀ pò a kúlea a táa Nisoki kpéu, ɔ̀ aà néó Adameleki ní Salezeɛo aà dè ní fèndao.

Aa bàasi tà Alalata bùsúu, ɔ̀ aà né Esaadɔ̀ zòle aà gbèu.

20

Ezekia gyákɛa

(Isa 38.1-8)

¹ A gbɛa Ezekia gyákè à kà gaa, ɔ̀ ànabi Isaia, Amɔ̀zu né gè aà lè a òè: Dii mè, ledile n gbéɔ̀nɛ, asa níle mɔ̀ gaiɛ, níyɔ̀ fèle lɔ̀.

² ɔ̀ Ezekia aedò gíwa à wabikè Diiwa

³ à mè: Dii, n yá na! Lá ma táa'ònnò ní náaio, mé ma yá pò ní yei kè ní nòsemendoo, to à dnggu. Ǿ à wèna ɔ̀ɔ̀b̀.

⁴ E Isaia àò gé b̀oi ua, ɔ̀ Dii yá'òè à mè:

⁵ Ge ñ o ma gbé̄̄ d̄saana Ezekiāe, ma Dii aà dezi Davidi Lua ma mè, ma aà wabik̄ea mà, ma aà wé'í è. Má aà gbágb̄ā, a ḡɔɔ̄ àāɔ̄de z̄í i gé ma kp̄éu.

⁶ Ma aà ḡɔɔ̄ k̄àf̄l̄è wè ḡēo. Má aà si Asilīo k̄iawa ní wé̄l̄ēe beeo. Má ḡí ní wé̄l̄ēpio maz̄la yá̄ie ní ma z̄òbl̄ena Davidi yá̄io.

⁷ Isaia mè wà kaad̄ɔ̄mbe l̄o. Ké wa l̄ò, wa d̄òo aà s̄án̄epiwa, ɔ̀ à gb̄àgb̄ā.

⁸ Ǿ Ezekiā Isaia là à mè: Lá Dii mè á ma gbágb̄ā, mí gé a kp̄éu a ḡɔɔ̄ àāɔ̄de z̄í, b̄óme aò de a seela t̄i?

⁹ Ǿ Isaia wèwà à mè: Seela pò Dii a k̄ene lé pò a gbè̄̄ne yá musun k̄e: Uena pò íat̄é lé suò Aaza d̄edēk̄īōwa, ní ye à gé e a gbápēk̄ī mèn kw̄īōwa yá, ge à ea k̄pē oi mèn kw̄īōwae?

¹⁰ Ǿ Ezekiā wèwà à mè: Uena pilaa gbápēk̄ī mèn kw̄īōwa z̄í'úo. Aà to à ea d̄edē k̄pē oi mèn kwi.

¹¹ Ké ànabi Isaia lezù Diizi, ɔ̀ uena pò íat̄é lé suò èa d̄edē gbápēk̄ī mèn kwi pò à pilawà yáāwa.

Babeli b̄usu z̄inā m̄ōa Yelusalēu

(Isa 39.1-8)

¹² Ḡɔɔ̄ bee Baladā né Melodaki Baladā, Babeli k̄ia lá kp̄àsā Ezekiāe ní gbao, ké à aà gyákēa bao mà yá̄i.

¹³ Ezekiā gb̄aak̄p̄a z̄inapīzi, à ḡèr̄īno a làasiu, à a ánūsuò òl̄oné ní vuāo ní pò ḡinanāo ní n̄isi maao. A ḡèr̄īno a ḡòk̄ēb̄ok̄alekp̄eu l̄o, à a àiz̄ēe òl̄oné m̄īom̄īo. P̄ēe ku aà be ge aà b̄usuu k̄e à ḡī ɔ̀b̄in̄é̄o.

¹⁴ Ǿ ànabi Isaia gè aà là à aà là à mè: Kpelewa gbé̄̄pio ònei? Za má aa b̄ou aa m̄ò n̄ k̄īi? Ǿ Ezekiā wèwà à mè: An b̄ok̄ī z̄ā, Babeli aa b̄ou.

¹⁵ Ǿ Isaia aà là à mè: B̄ó aa è n̄ bei? A wèwà à mè: Aa ma bep̄ó p̄ii èe. Ma àiz̄ēe ku ké ma ḡī ɔ̀b̄in̄é̄o.

¹⁶ Ǿ Isaia òè: Yá pò Dii ò ma:

¹⁷ Ḡɔɔ̄ lé m̄ó wa ní bep̄ó p̄ii ní àiz̄ēe pò n̄ deziò t̄òne ní k̄īa e gb̄āo séle taò Babelie. Dii mè a kee a ḡɔ̄o.

¹⁸ Wa né pò n̄ȳò ní ieo séle tárn̄o, aai ḡɔ̄ Babeli k̄ibe z̄ik̄enāo ũ.*

¹⁹ Ǿ Ezekiā ò Isaiāe: Dii yá pò ní òm̄ēpi maae. Asa àle e áo ku aafia nīe guu e a w̄eni léue.

²⁰ Ezekiā yá k̄nīo ní a neḡon̄keyā̄o ku Yuda k̄iāo ladau ní lá à ík̄alek̄ī ní íze pò a s̄ò gb̄eu í m̄ó ní ío wé̄lē guuo k̄ēo.

²¹ Ké à ḡà, ɔ̀ aà né Manase z̄òle aà gb̄eu.

21

Yudāo k̄i Manase

(2Lad 33.1-10, 18-20)

¹ Manase wè̄̄ kūeplade guu ɔ̀ à k̄palablè, à z̄òle báawa Yelusalēu wè̄̄ b̄aāɔ̄ s̄osāe. Aà da t̄ón̄ Efeziba.

² A yá pò Dii yeio k̄e, à z̄ē ní bui pò Dii ní yá Isailīōn̄ēo yáb̄ēēo.*

³ A èa gul̄ēs̄l̄ pò a mae Ezekiā d̄aāl̄ò b̄ò ní Baali gb̄agb̄ak̄īō. A Asetaati lí p̄èle lá Isailīō k̄ī Ahabu k̄ē yáawa. A k̄ul̄ē luabe p̄òne à z̄òbl̄en̄é̄.

⁴ A sa'ok̄īō b̄ò Dii kp̄éu Yelusalēu, gu pò Dii mè a t̄ó āo kuwàp̄i.†

* 20:18 2Kia 24.13-15, Dan 1.1-7

* 21:2 Zel 15.4

† 21:4 2Sam 7.13

5 A luabe pɔɔ gbagbakliɔ bɔ Dii ua nɔ a kaa guuo pii.

6 A sa pɔ wi a pɔ kateu a tekɔ ò nɔ a negɔɔ, a pɔdà gbɛɔwa, a maseɔ kɛ, a yagbɛa gɛsisinaɔwa nɔ welendeɔ, a yá pɔ Dii yeio kɛ maamaae, ɔ a aà pɔ fɛlɛ.

7 A Asetaati taa pɔ á kɛpi dile Dii ua, gu pɔ Dii ò Davidie nɔ aà né Salomɔɔ a tɔ aɔ kuwà gɔɔpiipi, asa Isaili wɛlɛɔ guu pii Yelusaleu ɔ a sɛ.

8 A mè tó Isailiɔ yá pɔ á dilenɛɔ kɔa pii, mè aa zè nɔ ikoyá pɔ a zɔblena Moizi kpamáɔ pii, á ea nɔ bɔlɛ bɔsu pɔ á kpà nɔ deziɔwauo, á tó aa liaaliaa bɔ.‡

9 N beeo aai swáseio. Manase nɔ sásá, ɔ aa váikè de bui pɔ Dii nɔ midɛ nɔ deziɔɔla.

10 ɔ Dii yádà a zɔblena anabiɔne aa mè:

11 Lá Yudaɔ kí Manase yá pɔ má ye a gɔyáio kɛ, a váikè de Amɔle pɔ kú a áaɔla, a Yudaɔ dà duunkɛau taa pɔ a kɛɔ yá musu,

12 a yáí tò ma Dii Isailiɔ Lua ma mè, má yáyia Yelusaleuwa nɔ Yuda bɔsuo pii. Gbɛ pɔ a baomà a kɛkɛ swáwɛɛ.

13 Má gɔyɔbɔ pɔo Yelusaleuwa mà wíwi, lá má pɔo Samaliwawa. Má kɛè lá mà kɛ Ahabu bɛɛwae. Má plɛ mále Yelusaleu lá wí mále tau wà kúlewa.

14 Má pákpa ma gbɛ kɔnapɔzi mà nɔ na nɔ wɛlɛɔne nɔ zɛ. Aa nɔ naaa, aai nɔ pɔɔ sɛlɛ,

15 asa aa yá pɔ má yeio kɛɛ, aai ma pɔ fɛlemɛɛ za gɔɔ pɔ an deziɔ bɔ Egipiɛ e nɔ a gbáɔ.

16 Manase yáesaideɔ dɛdɛ dasidasi e an gɛɔ Yelusaleu pà za a léla e a léle, duuna pɔ a kɛ à Yudaɔ dà yá pɔ Dii yeio kɛau bàasi.

17 Manasepi yá kɔniɔ nɔ duuna pɔ a kɛɔ pii kú Yuda kíaɔ ladau.

18 Ké à gá, wà aà vɔ a bɛ, Uza kaa pɔ à li'babau, ɔ aà né Amɔ zɔlɛ aà gbɛu.

*Yudaɔ kí Amɔ
(2Lad 33.21-25)*

19 Amɔ wɛɛ bao nɔ plaode guu ɔ à kpalablè, a zɔlɛ báawa Yelusaleu wɛɛ plaɛ. Aà da tón Mesulemɛ, Aluzu né, Yɔteba gbɛɛ.

20 A yá pɔ Dii yeio kɛ lá a mae Manase kɛwae.

21 A a maepi ɔlɛsɛ piie. A zɔblè taa pɔ a mae zɔblɛnɛɔne à kùlɛnɛ.

22 A Dii a deziɔ Lua tò we, i aà zɛ sɛo.

23 ɔ aà iwáɔ lɛkpáalaazi aa aà dɛ a bɛ.

24 Ké Yudaɔ gbɛ pɔ lɛkpáalaazipiɔ dɛdɛ pii, ɔ aa aà né Yosia kpà kía u aà gbɛu.

25 Amɔ yá kɔniɔ ku Yuda kíaɔ ladau nɔ yá pɔ a kɛɔ pii.

26 Ké wà aà vɔ Uza kaa, ɔ aà né Yosia zɔlɛ aà gbɛu.

22

*Yudaɔ kí Yosia
(2Lad 34.1-2, 8-28)*

1 Yosia wɛɛ swaaɔde guu ɔ à kpalablè, a zɔlɛ báawa* Yelusaleu wɛɛ baakwi nɔ mɛndooɛ. Aà da tón Yedida, Adaia né, Bɔzeka gbɛɛ.

2 A yá pɔ Dii yei kɛ, a a dezi Davidi ɔlɛsɛ piie, i páale ɔplai ge zɛɛio.

3 Aà kpalablea wɛɛ bao plasaide guu ɔ a lakɛna Safana, Asalia né, Mesulau tɔuna zɔ Dii kpéu à mè:

‡ 21:8 1Kia 9.3-5 * 22:1 Zel 3.6

4 Gé sa'onkia Ilikia le, ní oè aà 5a pò wa kpà Dii kpé bíibòledōanaowa nao,
5 wi na gbé pò wà ní díle Dii kpé zí gbēzō ūōne ní ɔzɪ, aai fiabo gbé pò aale Dii
kpé guyaaaò kekeōne,

6 li'anaò ní kpebonaò ní kpedonaò. Aa lí lúò lɔ ní gbè àaò, aai kpépi kekeò.

7 Asu 5a pò wa nàné ní ɔzɪ kàakeo, asa gbépiá náaideone.

8 Sa'onkia Ilikia ò lakēna Safanae a bɔ Mɔizi ikoyá láwa Dii kpéu, 5 a kpàwà.
Ké à a kyokè,

9 5 à gèò kí kfi, à a yá dàu a síuè à mè: N íwaò 5a pò kú Dii kpéu bòle aa ná Dii
kpé gbēzōōne ní ɔzɪ.

10 A èa òè sa'ona Ilikia lá kpàwa, 5 à a kyokè kfi.

11 Ké kí Mɔizi ikoyá lápi yámà, à a ulada ga kè.

12 ɔ a ò sa'ona Ilikiae ní Safana né Aikaũ ní Mise né Akabooò ní lakēna
Safanaò ní a íwa Asaiao à mè:

13 A ge Dii lamee ní Yudaò píi lá pò wa bɔwàe bee yá musu. Dii pɔpaawázi à
kè zài, asa wá dezi i wá yá pò kú láe bee guu ma aa zikèwàò.

14 ɔ sa'ona Ilikia ní Aikaũ ní Akabooò ní Safanaò ní Asaiao gè yápi ò nɔe ānabi
Uledae. Nɔepi ku Yelusaleũ fáani plaade guue, aà zá tón Saluũ, Tikeva né,
Halasa tɔūnæ. Halasapi mé Dii kpé ula'ulena ũ.

15 Dii Isailiɔ Lua yá'ò nɔepie à mè: A ge o gbé pò á zíæ,

16 ma Dii ma mè má yáyia gue beewa ní gbé pò kúuɔ, lá a ku lá pò Yudaò kía
a kyokèpi guuwa.

17 Má pɔkúmabɔɔ gue beewæ, ma pɔkúmapi a kpáleo, asa aa ma to we, aa
tulaletikàtea dii páleoñe, aa ma pɔ felemæ táa pò aa kèpi yáí.

18 A o Yudaò kía pò á zí ma laie, yá pò a màpi musu, ma Dii Isailiɔ Lua ma
mè,

19 yá pò má ò gue bee musu ní gbé pò kúuɔ, ma mè a gɔ yàaa láaipɔ ũe, lá à
swàsèi à azla búsamæ, à a ulada ga kè à ɔɔlɔ, ma aà yámà má síaànɔ. Ma Dii
mámé má ò.

20 A yáí tò má tó aà ga, wi aà ví nie guu. Aà wé a si yá pò má yía gue
beewapileo. ɔ zɪnapio èa tà kí kfi ní yápio.

23

Yosia e a zea ní Dii bàa kua ní Isailiɔ yáò (2Lad 34.3-7, 29-32, 35.1-27)

1 Kí Yelusaleũ gbēzōō ní Yudaò sísi, 5 aa kàaaaazi nípii.

2 A gèrɪnɔ Dii ua ní sa'onao ní ānabiɔ ní Yelusaleũdeɔ ní Yudaò píi, néfēnen
gbēzō, 5 a tò wà Dii bàakuarɪnɔ lá pò wa è aà kpéupi kyokè ní wáa píi.

3 Kí zea m̀pɛle sae, 5 à èa zè ní Dii bàakuarɪnɔ yáò. A mè á té Diizi, íɔ aà
yádílɛaò ní aà yádanɛò kũa, íɔ aà ɔtondɔkfi gwa ní ǹsemendoo teasisai, lá a
ku lápi guuwa. ɔ gbépii zè ní Dii bàakuarɪnɔ yáò lɔ.

4 Kí ò sa'onkia Ilikiae ní aà kwàasio ní Dii kpé bíibòledōanaò, aa pò pò wa kè
Baalié ní Asetaatio ní luabe pòw sɛle bɔò Dii kpéu. ɔ à gè tesòwà Yelusaleũ bli kpe
Sedɔ guzule bugbeu, 5 wà a túfu sɛle tàò Beteli.

5 ɔ kí táagbagbana pò Yuda kíaò díle aa sa'ò Yuda wéle guleɔɔwao ní pò pò lia
Yelusaleũziɔ yá nípii ní táagbagbana pò aa sa'ò Baali ní latɛò ní mɔvuao ní saan
tɔdeɔ ní luabe pòwao píi.

⁶ A Asetaati lipelɛ sɛ Dii ua à b̀ò ò à gè tɛs̀wà Yelusaleũ bíi kpɛ Sed̃s guzulɛu, ɔ à a tib̀ò a f̀ã t́aaɔ miaɔwa.

⁷ A g̀ɛ káaluɔ kpé p̀ó kú Dii uaɔ gb̀òo l̀. Kpépiɔ guu nɔɔ Asetaati zẁakpɛɔ t̀au.

⁸ A tò sa'ona p̀ó kú Yuda wéleu sù Yelusaleũ, ɔ à guleŋ p̀ó wa b̀ò sa'onapiɔ tulaletikátɛaẁò gb̀alè za Gɛba e Bɛɛɛba. A táagbagbaki p̀ó kú wéle d̀aana Yozuee b̀leu wéle b̀le ɔzɛɛ oio gb̀òo.

⁹ I we guleŋ gb̀agbanapiɔ sa'ò Diiwa Yelusaleũo, áma aa k̀aa só ní ní gb̀é.

¹⁰ A tò sa'okli p̀ó kú Tofeti, Beninũ guzulɛu gb̀alè, kè gb̀ɛɛ su sa p̀ó wí a p̀ó kátɛu à t́kũ o M̀òlkuwa ní a nɛg̀ɛ ge ní a nɛnɔɔo l̀o.*

¹¹ A g̀ò ní s̀p̀ó Yuda kíaɔ díle íatɛ p̀ó ɔ̀o Dii kpé kpɛɛɛ, ɔ à s̀piɔ g̀ó kp̀asa. S̀piɔ ku ỳaa Dii ua Natámɛɛkí kpé saɛɛ.

¹² A sa'okli p̀ó Yuda kíaɔ b̀ò Aaza kpɛdiak̀sa musuɔ gb̀òo ní p̀ó p̀ó Manase b̀ò Dii ua séia ní a plaadeoɔ. ɔ a wíwi kélékɛɛ, à a buuna s̀ɛɛ k̀ɛɛ Sed̃s guzulɛu.

¹³ ɔ à guleŋ p̀ó wa b̀ò Yelusaleũ gukpɛ oi Kùkpɛ s̀s̀p̀oɔɔ gɛomid̀k̀i oio gb̀alè. Isaili kí Salom̀ò mé sa'oklipiɔ b̀ò Sid̃ɔɔɔ dii Asetaatíe ní M̀abub̀ dii Kem̀sio ní Am̀onio dii M̀òlkuo.†

¹⁴ A a gb̀ɛɛɛ wíwi, à a lipelɛɔ z̀z̀z̀, ɔ à gb̀ɛnazin gɛwɔ k̀ɛɛkɛɛ gupioɔ à p̀a.

¹⁵ Baa guleŋ p̀ó Neba né Yeloboau b̀ò sa'okli ɔ̀ Beteli à Isailiɔ dàò du-unkeapi,‡ Yosia guleŋpi ní a sa'oklio gb̀òo. A guleŋpi gb̀ɛɛ wíwi à a tib̀ò, à tɛs̀ Asetaati lipelɛwa l̀.

¹⁶ Kè à wɛz̀ù, à miaɔ è s̀s̀iwa we, ɔ à gɛwɔ b̀leu a kp̀asa sa'oklipiwa à a gb̀alè, lá Dii dà Lua gb̀ɛɛ à d̀aa òwa.§

¹⁷ ɔ kí mè: Dé mia wà seelak̀wà keei? ɔ wélepideɔ mè: Lua gb̀é p̀ó b̀ò Yuda bùsuɛ. ɔmɛ d̀aa ỳá p̀ó ní kè Beteli sa'okliɛ beɛ ò.*

¹⁸ ɔ kí mè: A to we. Gb̀ɛɛ su aà wá sé s̀òo. ɔ wà aà wáɔ tò we ní ànabi p̀ó b̀ò Samali wáɔ.

¹⁹ Guleŋ kpé p̀ó Isaili kíaɔ d̀ò Samali bùsu wéleɔ guu aa Dii p̀ò f̀ɛɛoɔ ɔ̀ Yosia wíwi píi, a kè sa'oklipiɔɛ lá a kè Beteli p̀ɔɛwɛɛ.

²⁰ ɔ à guleŋpi gb̀agbanɔ k̀òlòkpakpa sa'okli p̀ó aai sa'oẁawa píi, à gb̀ɛnazin gɛwɔ kp̀asaẁa, ɔ à ɛa tà Yelusaleũ.

²¹ Kí ò gb̀épiiɛ à mè: A Gɛamusu dikpɛkɛ Dii á Luac, lá a ku Dii bàakuawano taalɛ bee guuwa.

²² Za g̀oɔ p̀ó d̀aanaɔ d̀aa Isailiɔɛ ní g̀oɔ p̀ó Isaili kíaɔ ní Yuda kíaɔ lé kpalableo píi, wi Gɛamusu dikpɛpi kɛ à k̀a máaɔ.

²³ Kí Yosia kpalablea wé bao plasaide guu ɔ̀ wà Gɛamusu dikpɛpi kè Yelusaleũ.

²⁴ Bee gb̀ɛa à g̀ɛsinaɔ ní welendɔ míɛ, à kpé guu t́aa ní ua t́aa ní t́aa p̀ó p̀ó wa è Yelusaleũ ní Yuda bùsuɔɔ dúuz̀ píi míomio, kè à z̀kɛ ikoyá p̀ó kú taala p̀ó sa'onkia Ilikia b̀òwà Dii kpéupiɔwa.

²⁵ Kí p̀ó d̀aaɛ ní kí p̀ó kú aà gb̀ɛɛ guu, an gb̀ɛɛ i zɛ ní Diio ní ǹɛm̀endoo ní a p̀ɔɛò píi laaaẁao. A M̀oizi ikoyá k̀ua píi a gb̀aa léuɛ.

²⁶ Gia ní beeo Dii p̀ɔf̀ɛa Yudaɔzi ní p̀okúma p̀asio vái p̀ó Manase kè yá i kpáɛo.

²⁷ Dii mè: Má Yudaɔ ỳá mà ní gomala, lá ma Isailiɔ ỳá ma ní gomalawɛ. Má gí Yelusaleũ p̀ó má s̀èi ní kpé p̀ó ma mè ma t́o aɔ kuẁaoɛ.

* 23:10 Lev 18.21, Zel 7.31, 19.1-6 † 23:13 1Kia 11.7 ‡ 23:15 1Kia 12.33 § 23:16 1Kia 13.2

* 23:17 1Kia 13.30-32

²⁸ Yosia yá kɛniɔ ku Yuda kíaɔ ladau ní yá pɔ a kèɔ pii.

²⁹ Kí Yosia ɔɔ ké Egipiɔ kí Falaɔɔ Neko lé gé Asiliɔ kía lei Uflatai, ɔ Yosia gè zɛkaiáàn Mɛgido. Ké aa kò lè, ɔ Neko aà dè.

³⁰ Aà iwaɔ aà gɛ sɛ dà sɔ́go guu, aa suò Yelusaleũ wa vɛ. ɔ Yudaɔ aà né Yoaza kpá kía ũ aà gbɛu.

Yudaɔ ki Yoaza

(2Lad 36.1-4)

³¹ Yoaza wè bao ní àaɔode guu à kpalablè, à zòlɛ báawa Yelusaleũ mɔ àaɔɛ. Aà da tón Amutali, Zelemii né, Libena gbɛɛ.

³² A yá pɔ Dii yeio kè lá a deziɔ kèwac.

³³ ɔ Falaɔɔ Neko mɔkàwà Libla, Amata bùsuu, ké asu àɔ de kía ũ Yelusaleũo yáí, ɔ à mè Yuda bùsudeɔ falubɔɛ ánsusu tɔnu àaɔ ní kɛniɔ ní vuao kiloo bla sɔsai.

³⁴ ɔ à Yosia né Eliakiũ díle kía ũ a mae Yosia gɛɛ ũ, ɔ à aà tó lílè Yoakiũ. ɔ à Yoaza sè tàò Egipi, we à gàu.

³⁵ Yoakiũ ánsusu ní vua pɔ Falaɔɔ Neko gbèawa sí a bùsudeɔwa baade gbāa léu, ɔ a kpàwà.

Yudaɔ ki Yoakiũ

(2Lad 36.5-8)

³⁶ Yoakiũ wè baasɔode guu ɔ à kpalablè, à zòlɛ báawa† Yelusaleũ wè kuɛdoɛ. Aà da tón Zebuda, Pedaia né, Luma gbɛɛ.

³⁷ A yá pɔ Dii yeio kè lá a deziɔ kèwac.

24

¹ Yoakiũ kibleɔɔ ɔ Babeli kí Nɛbukaneza mò lèlɛ Yuda bùsuwa, ɔ Yoakiũ gò aà zòblena ũ e wè àaɔ. * A gbɛa à nòsɛ pàlɛ sè, ɔ à bò aà yáu.

² Dii Babiloni gbāamɔnɛdeɔ gbàɛwà ní Silio ní Mɔabuɔ ní Amɔniɔ. A ní gbáɛ Yudaɔ bùsuu aa kaale, lá a dà a zòblena ánabɔnɛ aa òwa.

³ Yápi Yudaɔ lè, ké Dii mé ò yáí, ké à ní yá ní goala duuna pɔ Manase kè yáí

⁴ ní yāesaide pɔ à ní dɛdeɔ yáío. Manasepi tò Yelusaleũ pà ní yāesaide pɔ à ní dɛdeɔ auo. Bee yáí Dii i we sùuukèò.

⁵ Yoakiũ yá kɛniɔ ku Yuda kíaɔ ladau ní yá pɔ a kèɔ pii.

⁶ Ké à gà, ɔ aà né Yekɔnia zòlɛ aà gbɛu.

⁷ Egipiɔ kía i ɛa bò a bùsuu bo, asa Babeli kía bùsu pɔ de Egipi pɔ ũ yāa síwà piiɛ za Egipi zé swai e Uflatai.

Yudaɔ ki Yekɔnia

(2Lad 36.9-10)

⁸ Yekɔnia wè bao plasaide guu ɔ à kpalablè, à zòlɛ báawa Yelusaleũ mɔ àaɔɛ. Aà da tón Nɛuseta, Elenatā né, Yelusaleũ gbɛɛ.

⁹ A yá pɔ Dii yeio kè lá a mae kèwac.

¹⁰ Zibeezɛ Babeli kí Nɛbukaneza zígɔɔ mò Yelusaleũ aa koezòí, aa ku we.

¹¹ ɔ Nɛbukaneza mò we ɔɔ pɔ aà íwapiɔ liaai.

¹² ɔ Yudaɔ kí Yekɔnia bò gè azɛla kpàwà, aàpi ní a dao ní a iwaɔ ní a kía deɔ ní a kwāasiɔ. Babeli kíapi Yekɔnia kù a kpalablea wè swaaɔde guu.†

13 ɔ̀ à Dii kpé àizεεɔ̀ nàaa à b̀d̀ò we ní kibe àizεεɔ̀. A vua p̀p̀ Isailiò kí Salomɔ̀ k̀è Dii kpé p̀p̀ ̀̀ò z̀èz̀ὲe lá Dii d̀baa ̀̀wa.

14 A Yelusaleù gbèz̀ɔ̀ɔ̀ ní z̀ig̀ɔ̀ k̀ùk̀ù tàr̀ǹɔ̀ z̀ìz̀ɔ̀ ̀̀ píi, aa kà gbèɔ̀n ̀̀aas̀ɔ̀s̀ɔ̀ lεε kwi (10.000). A tà ní li'ánaò ní siaò l̀. Gbèe i g̀ɔ̀, sema taasideò bàasio.

15 M̀aa à Yek̀onia k̀ù Yelusaleù ní aà dao ní aà naò ní aà kwàasib̀ ní b̀s̀u gbèz̀ɔ̀ɔ̀, à tàr̀ǹɔ̀ Babeli z̀ìz̀ɔ̀ ̀̀.

16 A tà Babeli ní g̀ɔ̀gb̀aaò gbèɔ̀n ̀̀aas̀ɔ̀s̀ɔ̀ lεε soplá (7.000) ní li'ánaò ní siaò gbèɔ̀n ̀̀baa s̀ɔ̀. Ampii g̀ɔ̀sa giòne.

17 A Yek̀onia desè Matania díle kía ̀̀ aà gbɛu, ̀̀ à aà t̀ó lílèè Zedekia.‡

*Yudaò kí Zedekia
(2Lad 36.11-12, Zel 52.1-3)*

18 Zedekia wè bao ní m̀endooode guu ̀̀ à kpalablè, à z̀òlε báawa Yelusaleù wè kuεdoε. Aà da t̀ón Amutali, Zelemii né, Libena gbéε.

19 A yá p̀p̀ Dii yeio k̀è lá Yoakiù k̀èwae.

20 Dii p̀k̀ùma mé t̀ò yápi Yelusaleù ní Yuda b̀s̀uo lè pii e à g̀è ní yá ní goala. ɔ̀ Zedekia b̀ò Babeli kía yáú.

25

*Yelusaleù dutuz̀a
(2Lad 36.15-21, Zel 39.1-10, 52.1-30)*

1 Zedekia kpalablea wè k̀εokwide guu, a m̀o kwide g̀ɔ̀ kwide z̀í ̀̀ Babeli kí Nεbukaneza m̀ò lélei Yelusaleùwa, aàpi ní a z̀ig̀ɔ̀ píi. * Aa b̀òokpà a b̀lí saε, ̀̀ aa gbà les̀ò dà aa liai.

2 Aa liaa wélepizi m̀aa e kí Zedekia kpalablea wè kuεdode guu.

3 A m̀o síiòde g̀ɔ̀ k̀εokwide z̀í ǹɔ̀ana gb̀ak̀ù wéleu, gbèe p̀oblea ví l̀o.

4 Ké wà b̀lí f̀í, ̀̀ Yuda z̀ig̀ɔ̀ lèk̀ɔ̀wa píi, aa b̀òlε ní kibe kaaò, aa b̀òlε wéle b̀òleu gwá, ̀̀ aa p̀èlε Yuudè s̀εu.

5 ɔ̀ Babiloni z̀ig̀ɔ̀ p̀èlε kí gbewa, aa aà lè s̀ēpiu Yeliko oi. Ké Zedekia z̀ig̀ɔ̀ f̀àaa, aa aà t̀ò we,

6 ̀̀ wà aà k̀ù tàò Babeli kíaε Libla. We wà yáduaaala,

7 wà aà néò d̀èdε aà wáa, ̀̀ wà aà wé wíwi, wà m̀ogotè gala kpàè, wà t̀aaano Babeli.

8 Babeli kía kpalablea wè bao m̀endosaide guu, a m̀o s̀ɔ̀ode g̀ɔ̀ soplade z̀í ̀̀ aà iwa Nεbuzaladà m̀ò Yelusaleù. Aàpi mé Nεbukaneza d̀baio gbèz̀ɔ̀ ̀̀.

9 A tes̀ò Dii kpéwa ní kibeò ní Yelusaleù kpéò pii. Kpé p̀p̀ dε kpé z̀ɔ̀ ̀̀ píi lé, à tes̀òwàε.

10 ɔ̀ a t̀ò Babiloni z̀ig̀ɔ̀ Yelusaleù b̀lí gb̀ò m̀pii.†

11 A gbé p̀p̀ g̀ò wélepiuò nàaa tàr̀ǹɔ̀ Babeli ní gbé p̀p̀ g̀è nà Babeli kíawaò ní gbé k̀niò.

12 Taasideò ̀̀ à ní t̀ó we aao v̀éebuò ní bugbεò s̀εwa.

13 Babiloniò Dii kpé m̀ogotè p̀éleò ní tadib̀ɔ̀ ní íkakki z̀ɔ̀ɔ̀ wíwi‡ aa tàò Babeli.

14 Aa t̀ufukab̀ɔ̀ ní p̀éluò ní filiadeb̀ɔ̀ ní g̀ò̀nnaò ní m̀ogotè p̀p̀pále p̀p̀ wí Dii kpé z̀í kεòò nàaa tàò l̀.§

15 ɔ̀ d̀baio gbèz̀ɔ̀pi t̀aasòò ní au'eleb̀ɔ̀ ní p̀p̀ p̀p̀ wa pí ní vuao ge ní ánuusuò s̀èlε pié.

‡ 24:17 Zel 37.1 * 25:1 Zel 34.1-5 † 25:10 Eze 33.21 ‡ 25:13 1Kia 7.15-26 § 25:14 1Kia 7.45

16 M̀̀pele m̀̀n pla r̀̀ íkakkipio r̀̀ tadib̀̀ p̀̀ Salom̀̀w p̀̀ Dii kp̀̀e p̀̀ ̀̀w, wi f̀̀ wà a m̀̀gotē ỳ̀ kiloowao, a gbia k̀̀ zài.

17 M̀̀pelepio l̀̀sɪ g̀̀sɪsuu bao plaplasaie, mé a f̀̀a p̀̀ kú musù̀w l̀̀sɪ g̀̀sɪsuu s̀̀sɔe. M̀̀daona t̀̀a r̀̀ g̀̀ina p̀̀ wa k̀̀ lán gb̀̀afu b̀̀waw liaa f̀̀upiozi piiē. M̀̀pele m̀̀n plapio douē.

18 D̀̀aio gb̀̀z̀̀wpi sa'onkia Selaia k̀̀ r̀̀ aà plaade Zefaniao r̀̀ bílib̀̀led̀̀sana gb̀̀ẁ̀n àà̀w.

19 A z̀̀g̀̀w gb̀̀z̀̀w k̀̀ ẁ̀le guu r̀̀ kí Iwa gb̀̀ẁ̀n s̀̀w p̀̀ à b̀̀má ẁ̀le guu ̀̀w r̀̀ z̀̀g̀̀w gb̀̀z̀̀w lak̀̀na p̀̀ í gb̀̀́w t̀̀ dalauo r̀̀ g̀̀e gb̀̀ẁ̀n b̀̀àw p̀̀ wà b̀̀má ẁ̀le guu.

20 Nebuzaladapi r̀̀ naaa t̀̀r̀ǹw Babeli k̀̀iaē Libla,

21 ̀̀w Babeli kíapi r̀̀ dede Libla we Amata b̀̀suu. M̀̀a wà Yudà̀w náaa r̀̀ b̀̀suu wà t̀̀r̀ǹw.

Gedalia dilea Yuda b̀̀su gb̀̀z̀̀w u
(Zel 40.7-41.18)

22 Babeli kí Nebukaneza Aikaũ né Gedalia, Safana t̀̀ũna dile gb̀̀́w p̀̀ g̀̀ Yuda b̀̀suu ̀̀w gb̀̀z̀̀w ̀̀.

23 K̀̀ z̀̀g̀̀w d̀̀aanao r̀̀ r̀̀ gb̀̀́w m̀̀ Babeli k̀̀ia Gedalia dile gb̀̀z̀̀w ̀̀, ̀̀ aa m̀̀ aà k̀̀i Mizipa. Netania né Isimaela kú r̀̀ guu r̀̀ Kalea né Yohananio r̀̀ Tanumē né Selaia, Netofa gb̀̀́w r̀̀ Maaka gb̀̀́w né Yazaniao r̀̀ r̀̀ gb̀̀́w.

24 ̀̀ Gedalia legb̀̀ǹē r̀̀ r̀̀ gb̀̀́pio à m̀̀: Asu v̀̀lake Babiloni gb̀̀adè̀nēo. A z̀̀le wà b̀̀suu la à z̀̀ble Babeli k̀̀iaē, ̀̀w aafia.

25 Ama a m̀̀ soplade guu ̀̀ Netania né Isimaela, Elisama t̀̀ũna p̀̀ de kíabui ̀̀w m̀̀ r̀̀ gb̀̀ẁ̀n kẁ̀w, à Gedalia d̀̀ r̀̀ Yuda p̀̀ kuà̀ǹw Mizipaw r̀̀ Babiloni p̀̀ kuà̀ǹw wē.

26 ̀̀ Yudà̀w f̀̀le, néf̀̀ǹēn gb̀̀z̀̀w pii r̀̀ z̀̀g̀̀w d̀̀aanapio, aa bàalè t̀̀ Egipi, k̀̀ aale v̀̀lake Babiloniē ỳ̀i.

Yekonia gbaea
(Zel 52.31-34)

27 Yudà̀w kí Yekonia taa Babeli ẁ̀ bla ààsɔide, a m̀̀ kuēplade g̀̀w baas̀̀w r̀̀ plaode z̀̀ ̀̀w Babeli kí Evili Melodaki aà b̀̀ kp̀̀e a kpalablea ẁ̀ s̀̀ia guu, à aà s̀̀ l̀̀sɪ.

28 A ỳ̀maa d̀̀, ̀̀ à z̀̀lekli p̀̀ de a k̀̀ia dee p̀̀ kuaǹ̀w Babelio p̀̀a kp̀̀awà.

29 ̀̀ Yekonia z̀̀z̀̀ a dakp̀̀unake'ulai, ̀̀w p̀̀ble r̀̀ kíó s̀̀nu e a ẁ̀ni léu.

30 Lá gu lé d̀̀w kí ̀̀w p̀̀ p̀̀ a yei kpaẁ̀e e à g̀̀ g̀̀d̀.

LADA SEIA

Yá pò kú láε bee guu

Láε bee Isailiɔ kua káau yá'òwéε e wàɔ tǎrɔnɔ zɔɔ ũ Babiloni. Lua gbàgbanaɔ mé kè. Aa yá pò kú Samueli láɔ n̄ Kíáɔ láɔ guu sè, áma lousisiyá mé gbáané, ɔ aa gbáakpá Lua ua n̄ Lua yáowa. Lua mé kú àɔ de Isailiɔ kía ũ ado, kíaɔ de aa zíkènaɔ ũε, aame aai kíablea yágɔgɔ aa gēε ũ. Yá bee guu Davidiá kía náaideε, ɔme Yelusaleŭ si, ɔ wélepi gɔ́ Lua wéle ũ Lua kpé pò kú we yáí. ɔme kíablea yáɔ n̄ lousisiyáɔ dá Isailiɔne. Kíá maapi gaa gbéa lápi kēna gbáakpá aa bui pò aa gɔ́ Yudaɔ bùsu kpalablenáɔ ũɔ yáwa.

Lápi daaleki wà gbéɔ tɔdòɔ seá za Adamuwa e à gè pèò Davidiwa (1-9). Bee gbéa wà Davidi kpalablea yá bɔɔlekè (10-29), áma wi aa yákeaeɔ oo: Aá èwaasoblea, Saulu aa wεa, aa kpalablea wé sopla n̄ kínió Hebl̄, aa Baseba seá, Abisaloŭ fεlaaàno n̄ yápáleo. Lápi Davidi Lua kpéda Yelusaleŭ sɔukea yá bɔɔlekè ɔ: Sua n̄ Dii kpagoloo Yelusaleŭ, Davidi Isaili zígɔɔ naoa, Levii buiɔ n̄ sa'onáɔ n̄ lèsinaɔ n̄ bɔlédɔanaɔ zí zékalea.

Seá Adamu e Ablahaŭwa

(Daa 5.1-32, 10.1-32, 11.10-26)

¹ Adamu, Seti, Enɔsi,

² Kena, Maalalee, Yelɛdi,

³ Enɔki, Metusela, Lemeki,

⁴ Nɔee n̄ a negɔeɔ Sɛŭ n̄ Haŭo n̄ Yafetio.

⁵ Yafeti negɔeɔ tón ke: Gomeε, Magɔgu, Mɛde, Gelesi, Tubali, Mɛseki n̄ Tilasio.

⁶ Gomeε negɔeɔ tón ke: Asenazi, Lifa n̄ Tɔgaamao.

⁷ Gelesi negɔeɔ tón ke: Elisa, Taasisi, Sipi n̄ Lodanio.

⁸ Haŭ negɔeɔ tón ke: Etiopi, Egipi, Libii n̄ Kanaao.

⁹ Etiopi negɔeɔ tón ke: Saba, Avila, Sabata, Laama n̄ Sabatekao. Laama negɔeɔn Seba n̄ Dedáɔ ũ.

¹⁰ Niulodiá Etiopi buie ɔ. ɔme dúnia negɔn tɔde séia ũ.

¹¹ Egipi buiɔ tón ke: Ludiɔ, Anaŭɔ, Leabaɔ, Nafetuɔ,

¹² Patusiɔ, Kasuluɔ n̄ Keleti pò Filitɛɔ b̄ n̄ guuɔ.

¹³ Kanaa negɔε séian Sid̄ ũ. Aá bui kíniɔn ke: Iti buiɔ,

¹⁴ Yebusi buiɔ, Amɔle buiɔ, Giigasi buiɔ,

¹⁵ Ivi buiɔ, Aaka buiɔ, Sini buiɔ,

¹⁶ Aavadi buiɔ, Zemali buiɔ n̄ Amata buiɔ.

¹⁷ Sɛŭ negɔeɔ tón ke: Elaŭ, Asilí, Aapasa, Ludi n̄ Alaŭo. Alaŭ negɔeɔ tón ke: Uzu, Hulu, Getεε n̄ Mɛsekio.

¹⁸ Aapasa mé Sela í, ɔ Sela Ebelu í.

¹⁹ Ebelupi negɔε í plaε. Ado tón Pelegi, asa aa gɔɔ ɔ wà kèkɔwa dúniau. Aá dáuna tón Yotá.

²⁰ Yotápi buiɔ tón ke: Alemɔda, Selefi, Azemave, Yela,

²¹ Adolaŭ, Uzali, Dikala,

²² Obali, Abimaε, Seba,

²³ Ofii, Avila n̄ Yobabao. Yotá buiɔn we pii.

²⁴ Sɛŭ, Aapasa, Sela,

²⁵ Ebelu, Pelegi, Leu,

²⁶ Selugi, Nakoo, Tela

²⁷ ní Ablau pò wí me lo Ablahaüo.

Ablahaü bui

(Daa 25.12-16, 36.1-19)

²⁸ Ablahaü negõeo tón ke: Izaaki ní Isimaelao.

²⁹ An buio tón ke: Isimaela negõe séian Nebai ü. A gbea Kedaa, Adibeli, Mibisá,

³⁰ Misima, Duma, Masa, Adada, Tema,

³¹ Yetuu, Nafisi ní Kedemao. Isimaela negõeon we.

³² Ablahaü no Ketula pò i mésedileëo negõeo tón ke: Zimana, Yosá, Medá, Madiá, Isebaki ní Suao. Yosá negõeon Seba ní Dedáo ü.

³³ Madiá negõeo tón ke: Efa, Efee, Anoki, Abida ní Eladao. Ketulapi buion we mípii.

³⁴ Ablahaü né Izaaki negõeon Esau ní Yakobuo ü.

³⁵ Esau negõeo tón ke: Elifaza, Leueli, Yeusi, Yalaü ní Kolao.

³⁶ Elifaza negõeo tón ke: Temani, Omaa, Zefo, Gataü, Kenazi ní Amaleki pò a í ní Timinao.

³⁷ Leueli negõeo tón ke: Naata, Zela, Sâma ní Mizao.

Sei bui

(Daa 36.20-43)

³⁸ Sei negõeo tón ke: Lotani, Sobala, Zibeõ, Ana, Disõ, Ezee ní Disáo.

³⁹ Lotani negõeon Oli ní Omaüo ü. Lotani daen Timina ü.

⁴⁰ Sobala negõeo tón ke: Alavá, Manaata, Ebali, Sefo ní Onaüo. Zibeõ negõeon Aya ní Anaüo ü.

⁴¹ Ana nén Disõ ü. Disõ negõeo tón ke: Emadã, Esebã, Ilana ní Kelanao.

⁴² Ezee negõeo tón ke: Bilana, Zaavá ní Akanao. Disã negõeon Uzu ní Alanao ü.

⁴³ Kia pò aa kpalablè Edou búsuu Isaili kíao ãao tón ke: Beoo né Bela, Dinaba gbée.

⁴⁴ Ké Bela gà, õ Bozela gbé Zela né Yobaba zòle aa gbèu,

⁴⁵ Ké Yobaba gà, õ Temani búsu gbé Usaü zòle aa gbèu.

⁴⁶ Ké Usaü gà, õ Aviti gbé Bedada né Adada zòle aa gbèu. Òme zìblè Madiãwa Mõabu búsuu.

⁴⁷ Ké Adada gà, õ Maseleka gbé Samala zòle aa gbèu.

⁴⁸ Ké Samala gà, õ Leobo pò kú Uflata sae gbé Saulu zòle aa gbèu.

⁴⁹ Ké Saulu gà, õ Akaboo né Baalanana zòle aa gbèu.

⁵⁰ Ké Baalanana gà, õ Pau gbé Adada zòle aa gbèu. Aà na tón Metabeli, Maledi néë, Mezaaba tounaë.

⁵¹ Adadapi gà sõ.

Edou bui dezi káauon ke: Timina, Alava, Yeteti,

⁵² Oholibama, Ela, Píno,

⁵³ Kenazi, Temani, Mibizaa,

⁵⁴ Magadie ní Ilaüo. Edou bui dezi káauon we.

2

Isaili bui

¹ Isaili negõeo tón ke: Lubeni, Simeo, Levii, Yuda, Isakaa, Zabuloni,

² Dã, Yosefu, Bëyãmeë, Nefatali, Gada ní Aseëo.

Yuda bui

³ Yuda negḡeḡ tón ke: Ee, Onani ní Selao. A né mèn àaḡpiḡ í ní Kanaa bùsu nḡe Sua néoe. Yuda negḡe sḡia Ee yá i ka Diiguḡ, ḡ à àà dè.

⁴ Yuda mé Pelezi ní Zelao í ní a népi gyaao, ḡ àà negḡeḡ kè píi soo.

⁵ Pelezi negḡeḡ Eḡḡnḡ ní Amuluo ù.

⁶ Zela negḡeḡ tón ke: Zimli, Etani, Emani, Kaloli ní Daadao. Àà népiḡ kè píi soo.

⁷ Kaami negḡeḡ Akáa* ù. A yá í Isailiḡne, à bḡ Dii yá kpe à láaipḡ sè.

⁸ Etani negḡeḡ Azalia ù.

⁹ Eḡḡnḡ negḡeḡ tón ke: Yelameli, Laū ní Kalebuo.

¹⁰ Laū Aminadabu í, Aminadabu Yudao kía Naasḡ í,

¹¹ Naasḡ Salamḡ í, Salamḡ Bḡazu í,

¹² Bḡazu Ḳbedi í, Ḳbedi Yese í,

¹³ Yese negḡeḡ sḡian Eliabu ù, a plaade Abinadabu, a àaḡde Sāma,

¹⁴ a siiḡde Netaneli, a soode Ladai,

¹⁵ a soolode Ozee, a soplade Davidi.

¹⁶ An dāeḡn Zeluia ní Abigailio ù. Zeluia negḡeḡ àaḡe: Abisai, Yoabu ní Asaelio.

¹⁷ Abigaili mé Amasa í. Amasapi den Isimaela bui Yeteḡ ù.

¹⁸ Eḡḡnḡ né Kalebu néḡ í ní a na Azubao. Àà nenḡen Yelio ù. Àà negḡeḡ tón ke: Yesee, Sobabu ní Aadḡo.

¹⁹ Ké Azuba gā, ḡ Kalebu Eflata sè à Hulu íḡ.

²⁰ Hulu Uli í, ḡ Uli Bezaleli í.

²¹ Bee gbēa ké Eḡḡnḡ kà wè bāaḡ, ḡ à Makii né pḡ de Galada da ù sè à Segubu íḡ.

²² Segubupi mé Yaii í. Yaiipi wéle vī Galada bùsuu mèn bao rí àaḡo.

²³ Ḳ Gesuuḡ ní Alaḡḡ lèle Yaii wélepiḡwa ní Kenatio ní a bualoḡḡ. Wélepiḡ kè píi bāaḡ. Galada mae Makii buiḡn we píi.

²⁴ Ké Eḡḡnḡ gā Kalebu Eflata, ḡ àà na Abia Asuli í. Asulipi mé Tekoa kàle.

²⁵ Eḡḡnḡ yoa Yelameli negḡeḡ tón ke: A sḡian Laū ù, a gbēa Buna, Oleni, Ozee ní Ahiao.

²⁶ Yelameli nḡ pāle vī, àà tón Atala. Ḳme Onaū da ù.

²⁷ Yelameli yoa Laū negḡeḡ tón ke: A sḡian Maaza ù, a gbēa Yamini ní Ekeeo.

²⁸ Onaū negḡeḡḡn Samai ní Yadao ù. Samai negḡeḡḡn Nadabu ní Abisuuo ù.

²⁹ Abisuu na tón Abihaili, ḡ à Abani ní Mḡlidiḡ í.

³⁰ Nadabu negḡeḡḡn Seledi ní Apaiḡo ù. Seledi gā nésaie.

³¹ Apaiḡ mé Isi í, ḡ Isi Sesā í, ḡ Sesā Alai í.

³² Samai dāuna Yada negḡeḡḡn Yeteḡ ní Yonatāao ù. Yeteḡ gā nésaie.

³³ Yonatāa negḡeḡḡn Peleti ní Zazao ù. Yelameli buiḡn we.

³⁴ Sesā negḡeḡ vīo, sema nenḡe. Sesā Etiopi gbé vī zḡ ù, àà tón Yala.

³⁵ Ḳ Sesāpi a nenḡe kpà a zḡ Yalapiwa, ḡ à Atai íḡ.

³⁶ Atai Natā í, Natā Zabada í,

³⁷ Zabada Eflala í, Eflala Ḳbedi í,

³⁸ Ḳbedi Yehu í, Yehu Azalia í,

³⁹ Azalia Elezi í, Elezi Elasa í,

⁴⁰ Elasa Sisemai í, Sisemai Saluḡ í,

⁴¹ Saluḡ Yekamia í, Yekamia Elisama í.

Kalebu buiḡ

⁴² Yelameli dāuna Kalebu negḡeḡ tón ke: A sḡia Mesa mé Zifi í, a plaade Malesa mé Heblḡ í.

⁴³ Heblḡ negḡeḡ tón ke: Kola, Tapua, Lekeḡ ní Semaḡ.

* 2:7 Yoz 7.1

44 Sema Lahaü ĩ, Lahaü Yɔɔkaü ĩ, Lekaü Samai ĩ.

45 Samaipi mé Maɔni pɔ Bezuu kále ĩ.

46 Kalebu mé Halana ní Mɔzao ní Gazezio ĩ ní a nɔ Efa pɔ ĩ mése dilèòò, ɔ Halanapi Gazezi ĩ.

47 Yadaĭ negɔɛ tɔn ke: Legaü, Yotaü, Gesá, Peleti, Efa ní Saafao.

48 Kalebu mé Sebɛɛ ní Tilanao ĩ ní a nɔ Maaka pɔ ĩ mése dilèòò.

49 Ǿ à Mademana mae Saafa ìò ní Gibɛa mae Mabenaο. Kalebu nɛnɛn Akesa ü.

50 Kalebu buiɔn ke lɔ.

Aà na Eflata negɔɛ séia Hulu néɔ tɔn ke: Sobala pɔ Kiliyaaliü kále

51 ní Salema pɔ Betelèü káleo ní Alefa pɔ Begadee káleo.

52 Sobala pɔ Kiliyaaliü kále buiɔ tɔn ke: Aloedeɔ ní Manaata gbé kɔniɔ

53 ní Kiliyaaliü buie beɛɔ: Yetɛɛ buiɔ ní Pu buiɔ ní Suma buiɔ ní Misela buiɔ. Zɔladeɔ ní Esetaodeɔ bɔ buipiɔ guue.

54 Salema buiɔ tɔn ke: Betelèüdeɔ, Netofadeɔ, Atalobeyoabudeɔ ní Manaata gbé kɔniɔ ní Zɔladeɔ

55 ní lakèna pɔ kú Yabeziɔ. Aame Tila buiɔ ní Simɛa buiɔ ní Suka buiɔ ü. Keni buipiɔ bɔ Lekabu buiɔ guue. Amata mé ní dezi káau ü.

3

Davidi buis

1 Davidi né pɔ a ĩ Heblɔɔn ke: A a negɔɛ séia Aminɔ ĩ ní Yezelɛ gbé Ainɔaüøe. A a plaade ĩ ní Kaameli gbé Abigailioe, ɔn Danieli ü.

2 A a áaɔde ĩ ní Gesuu kí Talemai né Maakaøe, ɔn Abisalouü ü. A a síiɔde ĩ ní Agitaøe, ɔn Adonia ü.

3 A a sɔode ĩ ní Abitalioe, ɔn Sefatia ü. A a soolode ĩ ní a nɔ Egelaøe, ɔn Iteaü ü.

4 A negɔɛ gbèɔn soolopiɔ ĩ Heblɔɛ. A kpalablè we wè sɔpla ní mɔ soolooe, mé à kpalablè Yelusaleü wè baakwi ní áaɔo.*

5 Né pɔ a ĩ Yelusaleü tɔn ke: A negɔɛ gbèɔn síiɔe beɛɔ ĩ ní Amieli né Basebaøe: Simɛa, Sobabu, Natá ní Salomɔɔo.

6 Bee gbɛa Ibaa, Elisua, Elifele,

7 Nɔga, Nefegi, Yafia,

8 Elisama, Eliada ní Elifeleo. Aà negɔɛɔ kè kèokwin we.

9 Davidi negɔɛɔn we pii nɔ pɔ ĩ mése dile néɔ néɔ bàasi. An dáen Tamaa ü.

Yuda kia

10 Salomɔɔ Lɔbɔaü ĩ, Lɔbɔaü Abia ĩ, Abia Asa ĩ, Asa Yosafa ĩ,

11 Yosafa Yolaü ĩ, Yolaü Aazia ĩ, Aazia Yoasi ĩ,

12 Yoasi Amazia ĩ, Amazia Azalia ĩ, Azalia Yotaü ĩ,

13 Yotaü Aaza ĩ, Aaza Ezekia ĩ, Ezekia Manase ĩ,

14 Manase Amɔ ĩ, Amɔ Yosia ĩ.

15 Yosiapi negɔɛɔ tɔn ke: A séia Yohanani, a plaade Yoakiü, a áaɔde Zedekia, a síiɔde Saluü.

16 Yoakiü né Yekɔnia mé zòle aà gbɛu, ɔ Zedekia zòle Yekɔnia gbɛu.

Taa ní Yudaɔ Babiloni büsuu gbɛa kɔabuiɔ

17 Wá tá ní Yekɔniapiο zɔzo üe. Aà negɔɛɔ tɔn ke: Salatieli,

18 Malakilaü, Pedaia, Senazaa, Yekamia, Osama ní Nɛdabiao.

* 3:4 2Sam 5.4-5, 1Kia 2.11, 1Lad 29.27

¹⁹ Pedaia negḡeɔn Zolobabeli ní Simeio ũ. Zolobabelipi mé Mesulau ní Ananiao í ní ní dāe Selomio.

²⁰ A negḡeɔ í lo gb̄eɔn sɔo: Asuba, Oeli, Belekia, Asadia ní Yusabesedio.

²¹ Anania negḡeɔn Pelatia ní Yesaiao ũ. Aà buiɔn Lefaia buiɔ ũ lo ní Aanana buiɔ ní Obadia buiɔ ní Sekania buiɔ.

²² Sekania negḡeɔ tón ke: Semaia, Atusu, Igali, Balia, Nealia ní Safatao, aa kè soolo.

²³ Nealia negḡeɔ tón ke: Elioenai, Izikia ní Azikaũo, aa kè aaõ.

²⁴ Elioenai negḡeɔ tón ke: Odavia, Eliasibu, Pelaia, Akubu, Yohanani, Delaia ní Ananio, aa kè sopla.

4

Yuda bui kɔniɔ

¹ Yuda negḡeɔ tón ke: Pelezi, Ezɔnɔ, Kaami, Hulu ní Sobalao.

² Sobalapi né Leaia mé Yaata í, ɔ Yaata Ahumai ní Laadio í. Zola buiɔn we.

³ Etaũ negḡeɔn Yezeleɛ, Isema ní Ibasio ũ. An dāe tón Azeleponi.

⁴ Ǿ á Penueli pɔ Gedoo kàle í ní Ezee pɔ Usa kàleo. Eflata yoa Hulu pɔ Beteleũ kàle buiɔn we.

⁵ Asuli pɔ Tekoa kàle nɔ vɔ plaɛ, aan Ela ní Naalao ũ.

⁶ Naala mé Ahuzaũ ní Efeɛo ní Temenio ní Aasetalio í.

⁷ Ela mé Zeleti ní Zohaao ní Enanio í.

⁸ Kozu Anubi ní Zobebao í. An guu ɔ Aluũ né Ahaleli buiɔ bɔu.

⁹ Yabesi beɛɛ vɔ de a gb̄eɔla. Aà da mé tɔkpàè Yabesi,* ke à aà í ní wāwā sɔo yái.

¹⁰ Yabesi wiilè Isailiɔ Luawa à mè: Báadamagu, ní ma bùsu káfimeɛ. Ǿdaa, ní ma bɔ vāiu, ké másu wāwāmao yái. Ǿ Lua s̄laànɔ.

¹¹ Suha dāuna Kelubu mé Mehii í, ɔ Mehii Esitoni í.

¹² Esitoni mé Belafa ní Paseao ní Tehinao í. Tehinapi mé Naasa kàle. Lekadeɔn we.

¹³ Kenazi negḡeɔn Ǿnieli ní Selaiao ũ. Ǿnieli negḡeɔn Hata ní Meɔnɔtaio ũ.

¹⁴ Meɔnɔtaipi mé Ǿfela í. Selaia mé Yoabu í. Ǿme sia pɔ kú Siaɔ Guzuleuɔ dezi ũ.

¹⁵ Yefũne né Kalebu negḡeɔ tón ke: Ilu, Ela ní Naauo. Elapi mé Kenazi í.

¹⁶ Yalɛleli negḡeɔ tón ke: Zifi, Zifa, Tilia ní Asaleo.

¹⁷⁻¹⁸ Ezala negḡeɔ tón ke: Yeteɛ, Meledi, Efeɛ ní Yalonio. Meledi mé Falaõ né Bitia s̄ɛ, ɔ à Miliãũ ní Samaio ið ní Esemɔa mae Isebao. Aà Yuda nɔ ɔ à Gedoo mae Yeledi ní Soko mae Ebeɛ ní Zanaɔ mae Yekutieo ið.

¹⁹ Odia na Nahaũ dāe buiɔ tón ke: Gaami bui pɔ kú Keilaɔ ní Maaka bui pɔ kú Esemɔaɔ.

²⁰ Simɔɔ negḡeɔ tón ke: Aminɔ, Lina, Benana ní Tilonio. Isi buiɔn Zoeti ní aà negḡeɔ ũ.

²¹ Yuda né Sela buiɔ tón ke: Eɛ pɔ Leka kàle, Laada pɔ Malesa kàle ní zwāatānaɔ bui pɔ kú Betasebeaɔ

²² ní Yokiũo ní Kozebadeɔ ní Yoasio ní Salafa pɔ aa de Mɔabu bùsu kíaa ũo ní Yasubilemao. Yápiɔ kegɔɔ zi.

²³ Gb̄épiá oobonaɔne, aa ku Netaiũ ní Gedelao. We aã z̄ikeu kíaa.

Simɛɔ buiɔ

²⁴ Simɛɔ negḡeɔ tón ke: Nemueli, Yamini, Yalibu, Zela ní Sauluo.

²⁵ Saulu Saluũ í, Saluũ Mibisá í, Mibisá Misima í.

* 4:9 Bee mè wāwā.

²⁶ Misima Amueli Ì, Amueli Zakuu Ì, Zakuu Simeì Ì.

²⁷ Simeìpi negõe Ì gẽo ní m̀endoõe, nenõe soolo. Aà gbépiõ sõ aai ne'i dasio. Bee yáì Simeõ buiõ dasi lán Yudaõwao.

²⁸ Wéle pó aa zòleuõn ke: Beeseba, Mólada, Azaasuali,

²⁹ Bila, Esee, Tolada,

³⁰ Betue, Ɔõma, Zikilaga,

³¹ Bemaakabo, Azaasusiõ, Bébili ní Saalaiõ. An wéleõn we† e à gè pèò Davidi kpalableawa.

³² Aa wéleõ ví m̀en sõo lo: Etaõ, Aini, Limõ, Tokẽ ní Asão

³³ ní ní bualou pó liaa wélepiõziõ e à gè pèò Baalawa. An wéleõn we. Aa ní buiõ tó dalaõ, õn ke:

³⁴ Mesoba, Yameleki, Amazia né Yosa,

³⁵ Yoeli, Yosibia né, Selaia tõõna, Asiẽ síwena Yehu,

³⁶ Elioenai, Yaakoba, Yesohaia, Asaia, Adieli, Yesimie, Benaia

³⁷ ní Zizao. Zizapi mé Sifi né, Aloni tõõna, Yedaia síwena, Simeli sõkpaẽ, Semaia sísi õ.

³⁸ Gbé pó wà ní tó dàda láupio mé ní buiõ ðaanaõ õ. An bedeo dasikù maamaa,

³⁹ õ aa fẽle gè dáðakẽkii welei Gedoo be'ae oi guzule gukpe oi.

⁴⁰ Ɔ aa bò dáðakẽkii maa táaedewa we. Bùsupi yàasa mé a yákele vío. Haõ buieõ mé kú we yãa.

⁴¹ Gbépiõ gè we Yudaõ kí Ezekia gõõe. Aa sí Haõ buipiõzi ní kpéõ guu ní Meu bui pó kú weõ. Aa ní dede míõ, õ aa zòle we aa kè ní dáðakẽkii õ e ní a gbão.

⁴² Ɔ Simeõ buiõ gbẽõn ðaa pla ní basõõ lèle Sei bùsu sísidewa. Isi negõõ Pelatia ní Nealiaõ ní Lefaiãõ ní Uzielio mé ðaanẽ.

⁴³ Aa Amaleki buiõ kõna pó bò yãõ dede, õ aa ku we e ní a gbão.

5

Lubeni buiõ

¹ Isaili negõe sèia Lubeni buiõ tón ke: Ɔme yoa õ, ãma ké à gbadà a mae nawa yáì,* õ aà maepi aà yoakeze kpà Yosefu negõõwa, wi aà tó dalau yoa õ bo.

² Baa ké Yuda gbãa a gbéõ guu, mé ðaana bò aà buiõ guu, Yosefu mé yoakeze ví.

³ Isaili yoa Lubeni negõõ tón ke: Anõki, Palu, Ezõõõ ní Kaamio.

⁴ Yoeli Semaia Ì, Semaia Gõgu Ì, Gõgu Simeì Ì,

⁵ Simeì Mika Ì, Mika Leaia Ì, Leaia Baali Ì,

⁶ Baali Beela Ì. Ɔme Lubeni buiõ ðaana õ, õ Asilio kí Pulu aà kù tàò zìzõ õ.†

⁷ Beela gbé pó wà ní tó dàda láu daedaõn ke: Kí Yeieli, Zakali

⁸ ní Azaza né, Sema tõõna, Yoeli síwena Belao. Aa zòle Aloeõ ní Neboo ní Baali Meõnaõ.

⁹ Aa zòle gukpe oi e aa gè ná guwaiwai pó pè Uflatawa, ké an pòtuõõ dasikù Galada bùsuu yáì.

¹⁰ Saulu gõõ aa zìkà ní Ageli buiõ, õ aa zìblémá aa zòle ní wéleõ guu bùsu pó kú Galada gukpe oi píiu.

Gada buiõ

¹¹ Gada buiõ kú ní sae Basana bùsuu e à gè pè Salekawa.

12 Yoeli mé n̄ d̄oana ū Basana we, Safaũ mé aà plaade ū, a gb̄ea Yanai n̄ Safatao.

13 An gb̄eɔn ke daedaε gb̄eɔn sopl̄a: Mikaila, M̄εsulaũ, Seba, Yolai, Yakā, Zia n̄ Eb̄eluo.

14 Buzu Yado ĩ, Yado Yesisai ĩ, Yesisai Mikaila ĩ, Mikaila Galada ĩ, Galada Yalao ĩ, Yalao Huli ĩ, Huli Abihaili ĩ, Abihaili mé gb̄épio ĩ.

15 Abidieli né, Guni t̄oũna Ahi mé gb̄épio uabele séia ū.

16 Gada buio ku Galada n̄ Basana b̄usu w̄éleɔ guu n̄ Sal̄na dád̄akek̄io e a z̄lewa.

17 Wà gb̄épio t̄s d̄alau Yudaɔ kí Yotaũ n̄ Isailio kí Yeloboaũo ḡoε.

18 Lubeni buio n̄ Gada buio n̄ Manase buio leε doo gb̄é gb̄āa p̄ó kú z̄l̄ s̄ou guuɔ gb̄eɔn baas̄o leε bla n̄ síšo n̄ bāa aās̄ n̄ baswaāoε (44.760). Wà z̄l̄kaa d̄ané, aa s̄engbao n̄ f̄endao v̄l̄, mé aa ka d̄s̄.

19 Aa z̄l̄k̄a n̄ Ageli buio n̄ Yetuuo n̄ Nafisio n̄ N̄odabao.

20 Lua d̄nr̄le à Ageli buio n̄n̄é n̄ z̄l̄ n̄ gb̄é p̄ó kúr̄n̄o p̄ii, ké aa wiil̄wa z̄l̄au yái. A s̄r̄n̄o, ké aa a náaik̄e yái.

21 ɔ aa Ageli buio p̄oɔtuoɔ náaa, yiongoɔ baas̄o leε blakwi (50.000), s̄āo n̄ bleɔ baas̄o leε bāa do n̄ blakwio (250.000), z̄āāinaɔ baas̄o leε pla (2.000). Aa gb̄é k̄ùk̄u b̄éε l̄o baas̄o leε bas̄o (100.000),

22 mé gb̄é p̄ó ḡaga z̄ipi guuɔ dasi, asa z̄ipi b̄ò Dii kíε. Aa z̄le n̄ gb̄eu e wà ḡe Isailio k̄ùk̄u t̄ar̄n̄o.‡

Manase bui p̄ó kú guk̄pe ois

23 Manase buio leε do z̄le b̄usupiu za Basana e Baali Eεm̄o n̄ Seniio n̄ Eεm̄o gb̄eo. Aa dasi.

24 An uabele k̄aaɔn̄ ke: Ef̄ε, Isi, Elieli, Azelie, Zelemii, Odavia n̄ Yadielio. Ḡs̄a gb̄āa t̄oɔe, mé uabeleɔn̄ l̄o.

25 Kási aa náai v̄l̄ n̄ deziɔ Luaεo, aa gb̄ās̄ik̄e n̄ b̄usupi gb̄é p̄ó Lua n̄ m̄iden̄é t̄āaε.

26 ɔ Isailio Lua t̄ekp̄a Asilio kí Pulu p̄ó w̄i m̄e l̄o Tigela Pileseεgu, ̄s̄ Pulupi m̄ò Lubeni buio n̄ Gada buio n̄ Manase buio leε dopio k̄ùk̄u t̄ar̄n̄o Ala n̄ Abooo n̄ Halao n̄ swa p̄ó w̄i m̄e Goz̄ā saεo.

Levii buio

27 Levii neḡeɔ t̄n̄ ke: Gees̄o, Keata n̄ Melalio.

28 Keata neḡeɔ t̄n̄ ke: Amlaũ, Isaa, Hebl̄s̄ n̄ Uzielio.

29 Amlaũ néo t̄n̄ ke: Aalona, M̄oizi n̄ Miliaũo. Aalona neḡeɔ t̄n̄ ke: Nadabu, Abiu, Eleazaa n̄ Itamaao.

30 Eleazaa Fineasi ĩ, Fineasi Abisua ĩ,

31 Abisua Buki ĩ, Buki Uzi ĩ,

32 Uzi Zelaia ĩ, Zelaia Melaio ĩ,

33 Melaio Amalia ĩ, Amalia Aitubu ĩ,

34 Aitubu Zadoki ĩ, Zadoki Aimaaza ĩ,

35 Aimaaza Azalia ĩ, Azalia Yohanani ĩ,

36 Yohanani Azalia ĩ. ɔm̄e Lua gb̄āgba k̄p̄é p̄ó Salom̄o d̄ò Yelusaleũ ua.

37 Azalia Amalia ĩ, Amalia Aitubu ĩ,

38 Aitubu Zadoki ĩ, Zadoki Saluũ ĩ,

39 Saluũ Ilikia ĩ, Ilikia Azalia ĩ,

40 Azalia Selaia ĩ, Selaia Yozada ĩ.

41 Ké Dii tò Nεbukaneza mò Yelusaleüdeò ní Yudaò píi kùkù tàrínò zìzòò ü, Yozadapi kú ní guue.

6

1 Levii neg̃eò tón ke: Gees̃, Keata ní Melalio.

2 Gees̃ neg̃eò Libeni ní Simeio ü.

3 Keata neg̃eò tón ke: Amlaü, Isaa, Hebl̃s ní Uzielio.

4 Melali neg̃eò Mali ní Musio ü. * Levii buiò ke an dezi káauwa:

5 Gees̃ Libeni Ì, Libeni Yaata Ì, Yaata Zima Ì,

6 Zima Yoa Ì, Yoa Ido Ì, Ido Zela Ì, Zela Yealai Ì.

7 Keata Aminadabu Ì, Aminadabu Kole Ì, Kole Asii Ì,

8 Asii Elikana Ì, Elikana Abiasafa Ì, Abiasafa Asii Ì,

9 Asii Taatu Ì, Taatu Ulieli Ì, Ulieli Uzia Ì, Uzia Saulu Ì.

10 Elikana neg̃eò tón ke: Amasai ní Aimò.

11 Aimò Elikana Ì, Elikana Zofai Ì, Zofai Naata Ì,

12 Naata Eliabu Ì, Eliabu Yeloau Ì, Yeloau Elikana Ì, Elikana Samueli Ì.

13 Samueli neg̃e s̃éian Yoeli ü, a plaade Abia.

14 Melali Mali Ì, Mali Libeni Ì, Libeni Simeì Ì, Simeì Uza Ì,

15 Uza Simea Ì, Simea Agia Ì, Agia Asaia Ì.

Lua kpé

16 Gbé p̃ Davidi ní díle Dii kpé lèsin gb̃z̃z̃ò ü kpagolo sua we gb̃eò ke:

17 Aaü lesizì ke zwàakpe p̃ w̃ me Kpaaukpe kp̃eile e Salomòò gè kp̃edò Diie Yelusaleü. Aa zìkè a zéwa lá wa dílenéwa.

18-23 Gbé p̃ aa zipi k̃ò ní ní neg̃eò tón ke: Lèsin d̃aana Emani, Keata bui deziò tón ke maeò ní ní néò daalea Isailiwa: Isaili, Levii, Keata, Isaa, Kole, Abiasafa, Asii, Taatu, Zefania, Azalia, Yoeli, Elikana, Amasai, Maatu, Elikana, Zufi, Toa, Elieli, Yeloau, Elikana, Samueli ní Yoeli p̃ Emanipi Ìo.

24-28 Emani gb̃do Asafa mé Ì lesi aà òplaaì. Aà deziò tón ke maeò ní ní néò: Levii, Gees̃, Yaata, Simeì, Zima, Etani, Adaia, Zela, Eteni, Malakia, Baaseia, Mikaila, Simea ní Belekia p̃ Asafapi Ìo.

29-32 An gbé Melali buiò d̃aana Etani mé Ìò kú ní òzeì. Aà deziò tón ke: Levii, Melali, Musi, Mali, Sem̃e, Bani, Amezi, Ilikia, Amazia, Asabia, Maluku, Abadi ní Kisi p̃ Etanipi Ìo.

33 An Levii deò mé zwàakpe p̃ de Lua kpé ü zì k̃niò kè píi.

34 Aalona ní a buiò mé Ì p̃ò k̃pasa sa'ok̃iwa ní tulaletikateak̃io. Aame aalò luakuk̃i zì ke, aal̃ Isailiò duuna k̃émá lá Lua zòblena M̃ozi dílenéwa.

35 Aalona buiò tón ke: Eleazaa Fineasi Ì, Fineasi Abisua Ì,

36 Abisua Buki Ì, Buki Uzi Ì, Uzi Zelaia Ì,

37 Zelaia Melaio Ì, Melaio Amalia Ì, Amalia Aitubu Ì,

38 Aitubu Zadoki Ì, Zadoki Aimaaza Ì.

Levii buiò w̃éleò (Yoz 21.4-39)

39 W̃éle p̃ wa kp̃amá ní z̃lek̃i òn ke: Keata t̃òna Aalona buiò ò wà gbelànè káau.

40 ò aa Hebl̃s p̃ kú Yuda bùsuu blè ní a dádák̃ek̃i p̃ liaaìs.

41 Ama wà w̃élepi buaò ní a bualoüò kp̃a Yefüne né Kalebuwae.

42 Aalona buiò mé Hebl̃s p̃ de misiw̃éle ü blè ní Libenao ní Yatiio ní Esem̃oao

43 ní Ilenio ní Debiio

44 ní Asão ní Besemesio, amp̃ii ní a dádák̃ek̃ioe.

* 6:4 B̃a 6.16-19

45 Aa Bēyāmēē buiᵛ wéleᵛ blè lᵛ, Gēba n̄ Alemēo n̄ Anatoᵛ, amp̄ii n̄ a dádākekliᵛ. Wéle mèn kue'aaᵛpiᵛá Aalona buiᵛ p̄ᵛe.

46 Keata bui k̄niᵛ mé Manase bui p̄ᵛ kú be'ae oiᵛ wéleᵛ blè mèn kwi gbēlaa guu.

47 Geesᵛ buiᵛ mé Isakaa buiᵛ n̄ Aseē buiᵛ n̄ Nefatali buiᵛ n̄ Manase bui p̄ᵛ kú Basana b̄usuᵛ wéleᵛ blè daēdaē mèn kue'aaᵛ.

48 Melali buiᵛ mé Lubeni buiᵛ n̄ Gada buiᵛ n̄ Zabulᵛni buiᵛ wéleᵛ blè daēdaē mèn kwi gbēlaa guu.

49 Ǿ Isaili buipiᵛ wélepiᵛ n̄ n̄ dádākekliᵛ kp̄a Levii buiᵛwa.

50 Yudaᵛ n̄ Simeᵛ buiᵛ n̄ Bēyāmēē buiᵛ wéle p̄ᵛ w̄a n̄ tᵛ s̄ipiᵛ kp̄amá lᵛ.

51 Keata buieᵛ mé Eflaiū buiᵛ wéleᵛ blè lᵛ.

52 W̄a Eflaiū b̄usu s̄is̄ide misiwéle p̄ᵛ w̄i me Sikēū kp̄amá n̄ Gezeēo

53 n̄ Yᵛkemaūᵛ n̄ Betolonio

54 n̄ Ayalonio n̄ Galimᵛᵛ, amp̄ii n̄ a dádākekliᵛ.

55 Manase bui p̄ᵛ kú be'ae oiᵛ mé Anēē n̄ Bileaūᵛ n̄ n̄ dádākekliᵛ kp̄a Keata bui k̄niᵛwa.

56 Wéle p̄ᵛ Geesᵛ buiᵛ èn ke: Manase bui p̄ᵛ kú gukpe oi wéleᵛ Golana p̄ᵛ kú Basana b̄usu n̄ Asaloo n̄ n̄ dádākekliᵛ.

57 Isakaa bui wéleᵛ Kedesi, Dabela,

58 Lamᵛtu n̄ Anēūᵛ n̄ n̄ dádākekliᵛ.

59 Aseē bui wéleᵛ Masala, Abedᵛ,

60 Hukoko n̄ Leobeᵛo n̄ n̄ dádākekliᵛ.

61 Nefatali bui wéleᵛ Kedesi p̄ᵛ kú Galile, Hamᵛ, Kiliataiᵛ n̄ n̄ dádākekliᵛ.

62 Levii né Melali buiᵛ mé ḡᵛ. Ǿ aa Zabulᵛni bui wéleē beēᵛ è: Yᵛkenaū, Kaata, Limᵛᵛ n̄ Tabooᵛ, amp̄ii n̄ a dádākekliᵛ.

63 Aa Lubeni bui p̄ᵛ kú Yuudē baa bᵛaa n̄ Yelikooᵛ wéleē beēᵛ è lᵛ: Bezēē p̄ᵛ kú guwaiwaiu, Yaza,

64 Kedemᵛ n̄ Mefaaᵛ, amp̄ii n̄ a dádākekliᵛ.

65 Aa Gada bui wéleē beēᵛ è lᵛ: Lamᵛtu p̄ᵛ kú Galada b̄usu, Maanaiᵛ,

66 Esebᵛ n̄ Yazēo, amp̄ii n̄ a dádākekliᵛ.

7

Isakaa bui

1 Isakaa negᵛᵛeᵛ s̄iiᵛe: Tola, Pua, Yasubu n̄ Simelᵛnio.

2 Tola negᵛᵛeᵛ tᵛn ke: Uzi, Lefaia, Yeliē, Yamai, Ibisaiᵛ n̄ Samuelio. Uabeleᵛne m̄pii. Davidi gᵛᵛ Tola bui ḡsa p̄ᵛ w̄a n̄ tᵛ d̄alauᵛ gbēᵛn ᵛaasᵛᵛo lēe bao n̄ plao n̄ ᵛaa ᵛaᵛᵛe (22.600).

3 Uzi mé Izilahia i. Izilahia negᵛᵛeᵛn Mikaila, Obadia, Yoeli n̄ Isiao u. An gbēᵛn ᵛo piiá uabeleᵛne.

4 An bui z̄igᵛ p̄ᵛ w̄a n̄ tᵛ d̄alau daēdaēᵛ gbēᵛn ᵛaasᵛᵛo lēe baakwi n̄ soolooe (36.000), ké an nᵛᵛ n̄ n̄ néᵛ dasi yáí.

5 Isakaa bui ḡsa p̄ᵛ w̄a n̄ tᵛ d̄alauᵛ gbēᵛn ᵛaasᵛᵛo lēe basiiᵛ n̄ soplaoe (87.000).

Bēyāmēē bui

6 Bēyāmēē negᵛᵛeᵛ ᵛaᵛᵛe: Bela, Bekēē n̄ Yediaēo.

7 Bela negᵛᵛeᵛ ᵛoᵛe: Ezebᵛ, Uzi, Uzieli, Yelimoᵛ n̄ Ilio. Uabeleᵛne m̄pii. An bui ḡsa p̄ᵛ w̄a n̄ tᵛ d̄alauᵛ gbēᵛn ᵛaasᵛᵛo lēe bao n̄ plao n̄ baakwi n̄ s̄iiᵛe (22.034).

⁸ Bekεε negḡεo tón ke: Zemila, Yoasi, Eliezeε, Elioenai, Omeli, Yelemo, Abia, Anato ní Alemεo. Bekεε negḡεon we pii.

⁹ Wà ní uabeleo t́ d̀alau, mé an gḡsao gb̄εon ðaasɔɔo lee bao ní ðaa dooe (20.200).

¹⁰ Yediaε mé Bilana í. Bilana néo tón ke: Yeusi, B̄yámεε, Ehudu, Kenaana, Zetá, Taasisi ní Aisahaao.

¹¹ Yediaε buipioá uabeleone n̄pii. An bui gḡsa ṕ aá b̄o gé zikao gb̄εon ðaasɔɔo lee ḡeo ní plao ní ðaa dooe (17.200).

¹² Supiũ ní Hupiũoá Ili buione, mé Husiũá Ahee buione.

Nefatali bui

¹³ Bila né Nefatali negḡεo tón ke: Yazieli, Guni, Yezεε ní Sileũo.

Manase bui

¹⁴ Manase negḡεo tón ke: A Asieli ní Makii í ní Sili bui no ṕ i mése dilēεooε. Makii mé Galada í.

¹⁵ Makii nōsè Hupiũε ní Supiũo. Aà d̄ae tón Maaka. Makii buie tón Zelofada. Nen̄oε a í at̄εε.

¹⁶ Makii negḡεε í ní a na Maakao, ̄o à tokpàè P̄lesi. Aà d̄auna tón Selesi, aà negḡεon Ulaũ ní Lakeũo ũ.

¹⁷ Ulaũ mé Bedá í. Makii né Galada, Manase t̄ũna negḡεon we.

¹⁸ Aà d̄ae Am̄leke negḡεon Isodo, Abiezeε ní Malao ũ.

¹⁹ Semida negḡεon Ahiana, Sikεũ, Liki ní Aniaũo ũ.

Eflaiũ bui

²⁰ Eflaiũ Sutela í, Sutela Beledi í, Beledi Taatu í, Taatu Elada í, Elada Taatu í,

²¹ Taatu Zabada í, Zabada Sutela í. Ezeε ní Eladuo ḡè Gatadeo p̄tuoo k̄k̄k̄i, ̄o wà ní dede we.

²² An mae Eflaiũ p̄sia k̄è ní gaa yá musu à ḡo plak̄ε, ̄o aà daeo mò aà nōsε n̄inīε.

²³ Ké Eflaiũpi èa w̄lε ní a nao, ̄o à nōs̄í à negḡεε í bo. ̄o à tokpàè Belia, * ké yá'oma aà bedeo lè yáí.

²⁴ Aà nen̄oε tón Seela. Om̄e Betoloni Musu ní Betoloni Z̄ileo k̄ale ní Uzeni Seelao.

²⁵ Lefa Lεsefa í, Lεsefa Tela í, Tela Taani í,

²⁶ Taani Ladá í, Ladá Amihudu í, Amihudu Elisama í,

²⁷ Elisama Nuni í, Nuni Yozueε í.

²⁸ An b̄usu w̄léo tón ke: Beteli ní a bualoũ, Naalana ṕ kú gukp̄e oi, Gezeε ṕ kú be'ae oi ní a bualoũ, Sikεũ ní a bualoũ e à ḡè p̄è Aya ní a bualoũwa.

²⁹ Betεsá ní Taanakio ní Megidoo ní Doo, ampii ní a bualoũ ku Manase buio b̄usuue, ̄o Isaili né Yosefu buipio ku w̄lép̄io guu.

Aseε bui

³⁰ Aseε negḡεo tón ke: Imena, Iseva, Isevi ní Beliao. An d̄aen Sela ũ.

³¹ Belia negḡεo tón ke: Ebεε ní Biizai mae Malak̄ieo.

³² Ebεε negḡεo tón ke: Yafleti, Someε ní Otaũo. An d̄aen Sua ũ.

³³ Yafleti negḡεo tón ke: Pasaki, Bimali ní Asevaο.

³⁴ Someε negḡεo tón ke: Ahi, L̄oga, Uba ní Alaũo.

³⁵ Aà d̄auna Otaũ negḡεo tón ke: Zofa, Imena, Selesi ní Amaluo.

³⁶ Zofa negḡεo tón ke: Sua, Aanefεε, Suali, Beli, Imla,

³⁷ Bezeε, Odo, S̄ama, Silesa, Yetεε ní Beelao.

³⁸ Yetεε negḡεo tón ke: Yef̄unε, Pisipa ní Elao.

³⁹ Ula negḡεo tón ke: Ala, Anieli ní Liziao.

* 7:23 Bee mè yá'oma guu.

⁴⁰ Asee buiɔn we, mé uabeleɔne nípii. Gɔsa gbáa tɔdeɔne mé dɔaana maɔne. An zígɔ pɔ wá ní tɔ dálaui gbɛɔn baasɔɔo lee baasɔo ní mɛndoɔe (26.000).

8

Bɛyámee buiɔ

- ¹ Bɛyámee negɔe séian Bela ũ, a plaade Asebe, a áaɔde Ahala,
² a síiɔde Nɔha, a ɔode Lafa.
³ Bela negɔeɔ tɔn ke: Adaa, Ehudu mae Gela,
⁴ Abisua, Naamani, Ahoa,
⁵ Gela, Sefufá ní Hulaũ.
⁶⁻⁷ Ehudu negɔeɔ tɔn ke: Naamani, Ahia ní Gelao. Gelapi negɔeɔn Uza ní Aihudu ũ. Uabeleɔn ní ũ Geba, ɔ Gela tò aa fɛle tà Manaata.
⁸ Saalaiũ a naɔ Husiũ ní Baalao yá, ɔ á nɛe beɔe Ì Mɔabu bùsuu
⁹ ní a na Odesio: Yobaba, Zibia, Mɛsa, Malekaũ,
¹⁰ Yeuzi, Sakia ní Miimao. Aá népiɔn we, ampii uabeleɔne.
¹¹ A Abitubu ní Elipaa ũ ní a na Husiũpio zadɔ i aá yao.
¹² Elipaa negɔeɔ tɔn ke: Ebelu, Misaũ ní Semɛdi pɔ Onɔ ní Lodio kále ní a bualoũ.
¹³ A Belia ní Semao Ì ɔ. Uabeleɔn ní ũ Ayaloni. Aame Gatade yá.
¹⁴⁻¹⁶ Belia negɔeɔ tɔn ke: Ahio, Sasaki, Yelemɔ, Zebadia, Alade, Edeɛ, Mikaila, Isepa ní Yohao.
¹⁷⁻¹⁸ Elipaa negɔeɔ tɔn ke: Zebadia, Mɛsulaũ, Iziki, Ebeɛ, Isimelai, Izilia ní Yobabao.
¹⁹⁻²¹ Simi negɔeɔ tɔn ke: Yakiũ, Zikeli, Zabedi, Elienai, Ziletai, Elieli, Adaia, Belaia ní Simelao.
²²⁻²⁵ Sasaki negɔeɔ tɔn ke: Isepá, Ebelu, Elieli, Abedɔ, Zikeli, Anana, Anania, Elaũ, Anetotia, Ifeɛda ní Penuelio.
²⁶⁻²⁷ Yeloaũ negɔeɔ tɔn ke: Sameelai, Sealia, Atalia, Yaalesia, Elia ní Zikelio.
²⁸ Wá gbépiɔ tɔ dálaui. Uabeleɔne nípii. Aa kú ní gbéɔ sae Yelusaleũe.

Saulu buiɔ

- ²⁹ Ké Yeieli Gabaɔ kále, ɔ a ku we. Aá na tɔn Maaka.
³⁰ Aá negɔe séian Abedɔ ũ. A gbɛa Zuu, Kisi, Baali, Nɛɛ, Nadabu,
³¹ Gedoo, Ahio, Zekɛɛ
³² ní Simɛa mae Mikeloo. Aa kú ní gbéɔ sae Yelusaleũe.
³³ Nɛɛ Kisi Ì, Kisi Saulu Ì, Saulu Yonatáa Ì ní Malakisuaŋo ní Abinadabuo ní Isiboseo.
³⁴ Yonatáa mé Mika mae Mɛfibosɛ Ì.
³⁵ Mikapi negɔeɔ tɔn ke: Pitɔ, Mɛleki, Talea ní Aazao.
³⁶ Aaza Yoada Ì, Yoada Alemɛ Ì ní Azemavɛo ní Zimlio. Zimli Mɔza Ì,
³⁷ Mɔza Binea Ì, Binea Lafa Ì, Lafa Elasa Ì, Elasa Aseli Ì.
³⁸ Aseli negɔe Ì sooloe. An tɔn ke: Azikaũ, Bokelu, Isimaɛla, Sealia, Obadia ní Ananio. Aseli negɔeɔn we pii.
³⁹ Aá gbédo Eɛeki negɔeɔ tɔn ke: Aá negɔe séian Ulaũ ũ, a plaade Yeusi, a áaɔde Elifele.
⁴⁰ Ulaũ negɔeɔá gɔsa gbáa kádɔnaɔne. Aa negɔeɔo ní tɔunaɔ vɛlɛ dasi, aa ká basoplakwi.
 Gbépiá Bɛyámee buiɔne nípii.

9

Yuda pɔ aa sù ní Babelio

- ¹ Wá Isailio tɔ dá Isaili kíaŋo ladaui nípii.

Wà Yudaᵛ kùkù tàrínᵛ Babeli, ké aa bò Lua kpɛ yáí.

² Sa'onᵛ ní Levii buiᵛ ní Lua ua zíkɛnaᵛ ní Isaili kɔnᵛ mé ɛa sù ní bùsuu ní rí wéleᵛ guuo káau.

³ Yuda buiᵛ ní Bɛyámɛ buiᵛ ní Eflaiᵛ buiᵛ ní Manase buiᵛ pò sù Yelusaleᵛn* ké:

⁴ Amihudu né Utai, Omeli tᵛna, Imeli síwɛna, Bani sòkpaɛ mé Yuda né Pelezi buiᵛ dᵛana ᵛ.

⁵ Asaia ní a dᵛanaᵛ mé Yuda né Sela buiᵛ dᵛanaᵛ ᵛ.

⁶ Yeueli mé Yuda né Zela buiᵛ dᵛana ᵛ. Yuda buipio gbɛn ᵛaa áaᵛ ní basiikwioɛ (690).

⁷ Mɛsulaᵛ né Salu, Odavia tᵛna, Asenua síwɛna mé Bɛyámɛ buiᵛ dᵛana ᵛ

⁸ ní Yeloᵛ ní Ibineiao ní Uzi né Ela, Mikeli tᵛnao ní Sefatia né Mɛsulaᵛ, Leueli tᵛna, Ibinia síwɛnao.

⁹ Bɛyámɛ buiᵛ pò wà ní tó dalaᵛ gbɛn ᵛaa síᵛ ní basoplakwi ní soolooɛ (956). Uabeleᵛnɛ mpíi.

¹⁰ Yedaia ní Yoalibuo ní Yakɛo mé sa'onᵛ dᵛanaᵛ ᵛ

¹¹ ní Lua kpɛ gbɛzᵛo Azalia, Ilikia né, Mɛsulaᵛ tᵛna, Zadoki síwɛna, Mɛlaio sòkpaɛ, Aitubu sísíᵛ

¹² ní Yeloᵛ ní Adaia, Pasuu tᵛna, Malakia síwɛnao ní Adieli né Maasai, Yazela tᵛna, Mɛsulaᵛ síwɛna, Mɛsilemi sòkpaɛ, Imɛ sísíᵛ.

¹³ Sa'on uabeleᵛ gbɛn ᵛaa swaaᵛ ní baswaaᵛoɛ (1.760). Gᵛsa gbᵛaᵛnɛ, Lua ua zíkɛnaᵛnɛ.

¹⁴ Mɛlali buiᵛ Asubu né Semaia, Azikaᵛ tᵛna, Asabia síwɛna mé Levii buiᵛ gbɛzᵛo ᵛ

¹⁵ ní Bakebakaao ní Elɛsio ní Galalio ní Mika né Matania, Zikeli tᵛna, Belekia síwɛnao

¹⁶ ní Semaia né Obadia, Galali tᵛna, Yedutu síwɛnao ní Asa né Belekia, Elikana pò kú Netofa tᵛnao.

¹⁷ B́ibᵛledᵛanaᵛ tón ké: Saluᵛ, Akubu, Talemᵛ, Aimagi ní rí gbéᵛ. Saluᵛ mé rí gbɛzᵛo ᵛ.

¹⁸ Omɛ lo Kí B́ibᵛle pò kú gukpɛ oi dᵛa e ní a gbᵛo. Gb́píᵛ mé Levii buiᵛ fáani b́ibᵛledᵛanaᵛ ᵛ.

¹⁹ Kole né Saluᵛ, Abiasafa tᵛna, Kole síwɛna ní a gbé Kole buiᵛ mé Lua kpɛ kpɛle dᵛanaᵛ ᵛ lá ní deziᵛ de Dii bᵛo bᵛledᵛanaᵛ ᵛ yáawa.

²⁰ Eleazaá né Fineasi mé rí dᵛana ᵛ gᵛo bee, mé Dii kuaánᵛ.

²¹ Mɛsɛlɛmia né Zakali mé Kpaáukpɛ b́ibᵛledᵛana ᵛ.

²² Gb́ pò wà ní sé b́ibᵛledᵛanaᵛ ᵛo píi gbɛn ᵛaa do ní kuɛplaoɛ (212). An tᵛo ku taalau ní wéleᵛ guu. Davidi ní gu'ena Samuelio mé zí ghiapi dà ní deziᵛnɛ.

²³ Ampio ní rí buiᵛ mé Dii ua b́ibᵛledᵛanaᵛ ᵛ.

²⁴ Aaᵛ zɛzɛ kpépi gola síiᵛwa, gukpɛ, be'ae, gugbántoo ní gɛmidᵛkio.

²⁵ Zleᵛ an gb́ pò aa ku wéle ní wéleᵛo lo mo zíkɛrínᵛ gᵛo soplapla.

²⁶ Zípiá b́ibᵛledᵛanaᵛ gbɛzᵛo gbɛn síiᵛpíᵛ yáɛ. Levii buipio mé í Lua ua kpéneᵛ ní a láasiᵛ dᵛa.

²⁷ Aaᵛ zɛzɛ lia Lua uai gwá, aaᵛ dᵛa. Ampio mé aaᵛ a zé kili kúa, aaᵛ wé lá gu lé dᵛ.

²⁸ An gb́eᵛ lo laaidᵛ Lua ua zíkɛbᵛwa. Tó wà gèᵛ ge tó wà bᵛo, aame aaᵛ nao.

* 9:3 ɛza 2.1

29 Wà ní gbě̀eṛo dīlẹ aao laaido Lua kpé kpele pɔɔ ní a zíkẹbɔɔwa ní pówentio ní wéṛo ní nisio ní tulaletio ní pɔ gnanao.

30 Sa'onao mé aai pɔ gnanapio yaałekōu.

31 Pḗekεa† mé Levii né Kole bui Saluū negōe sḗia Matitia zī ũ.

32 Aa gbé Kole buieo mé aai pḗe pɔ wī kále dɔɔɔɔo kámabogɔɔzī ke.‡

33 Levii bui uabele lèsinao mé aai ku Lua ua kpéneo guu. Wili zī pāle danéo, asa aai ní zī ke faane ní gwāasinao.

34 Ampio mé Levii bui uabele pɔ kú Yelusaleūo ũ, gbēzɔo pɔ wà ní tó dalaūo ũ.

Saulu bui

35 Yeieli mé Gabaɔo kále, ɔ a ku we. Aa na tón Maaka.

36 Aa yoan Abedō ũ. A gbea Zuu, Kisi, Baali, Nee, Nadabu,

37 Gedoo, Ahio, Zakali

38 ní Simεa mae Mikeloo. Aa kú ní gbé̄o sae Yelusaleūe.

39 Nεε Kisi ī, Kisi Saulu ī, Saulu Yonatāa ī ní Malakisuaio ní Abinadabuo ní Isiboseo.

40 Yonatāa mé Mika mae Mefibose ī.

41 Mikapi negōe tón ke: Pitō, Meleki, Talea ní Aazao.

42 Aaza Yada ī, Yala Alemε ī ní Azemaveo ní Zimlio. Zimli Mɔza ī,

43 Mɔza Binea ī, Binea Lefaiā ī, Lefaiā Elasa ī, Elasa Aseli ī.

44 Aseli negōe ī sooloε. An tón ke: Azikaū, Bokelu, Isimaεla, Sealia, Obadia ní Ananio. Aseli negōe on we pii.

10

Ki Saulu gaa

(1Sam 31.1-13)

1 Filitēo zíká ní Isailio, ɔ Isailio baalèné, an daside gāga Giliboa gbepoleu.

2 Ké Filitēo pḗle Saulu ní a negōeozī, ɔ aa aà néo Yonatāa ní Abinadabuo ní Malakisuaio dēde.

3 Zī pɔ līaa Sauluzi pásikū, ɔ kázunao aà pà, à k'īa.

4 Ǿ a ò a zíkabókūnae: N ní fēnda wo, ní ma zō ñ ma deò. Tó ni ke mào, gyafɔdeε beeo mo kɔ'omanɔe. Ǿ vīa aà zíkabókūnapi kù, i weio, ɔ Saulu a fēnda sè à azla ò'oa.

5 Ké aà zíkabókūnapi è à gā, ɔ à azla ò'oa fēndaa sō, aa gā mípii.

6 Māa Saulu ní a negōe gbēon aaɔo ní a bedeo gāga mípii sānu.

7 Ké Isaili pɔ kú guzulεu weo è ní zīgōo baalè mé Saulu ní a negōe gāga, ɔ aa baalè sō, aa ní wéle to we, ɔ Filitēo mò zōleu.

8 Ké a gu dō, ɔ Filitēo mò pɔo woloi gbé pɔ gāgaowa, ɔ aa Saulu ní a negōe gbēon aaɔo ge è kále Giliboa gbepoleu.

9 Ǿ aa Saulu mi zō aa aà gōkeɔo wòlowà, ɔ aa gbé̄o zī aa a bao fāε Filitēo būsuu pii ní ní táakpεo.

10 Wà aà gōkeɔo kále ní táao kpéu, ɔ wà aà mi lòo Dagō kpéu.

11 Ké Yabesi Galadadeo yá pɔ Filitēo kè Sauluεpi mā maa,

12 ɔ an negōnao fēle pii, aa Saulu ní a negōe geo sēle taò Yabesi. Aa ní vī gbéneli gbáu we, ɔ aa leyε e goo soplá.

13 Saulu gā ké à bō Dii kpe yáie. I Dii yādao,* à gè yāgbèa gèsisinawa se.†

14 I yāgbèa Diiwao. A yáí Dii aà dèi, ɔ à Yεse né Davidi kpá kpalau aà gbεu.

11

Davidi kpa Isailiɔ kpalau
(2Sam 5.1-10)

1 Isailiɔ m̀ Davidi ḱi m̀pii Hebl̄ɔ aa m̀: Wá au doūe.

2 Za zi, baa ɔɔ p̀ Saulu de ḱia ũ, n̄m̄e ni d̄aaw̄e zllau gea n̄ suo. ɔ Dii n̄ Lua òne n̄m̄e n̄ȳɔ de a gb̄e Isailiɔ d̄aana ũ, an ḱia ũ.

3 Ké Isaili gb̄eɔ m̀ ḱi Davidi ḱi Hebl̄ɔ m̀pii, we à ledoūk̄eūn̄ɔ Dii ae, ɔ aa n̄isiká aà miwa aa aà kpà Isailiɔ kpalau, lá Dii dà Samuelie a òwa.

4 Davidi n̄ Isailiɔ t̄su Yelusaleũ p̀ w̄i m̄e l̄o Yebusi* m̀pii. ɔ Yebusideɔ

5 ò Davidie: Nȳɔ ḡe lao. N̄ beeo Davidi w̄e b̄ide p̀ w̄i m̄e l̄o Sionapi si, ɔ à ḡɔ aà w̄e ũ.

6 ɔɔ bee Davidi m̀: Gb̄e p̀ d̄baa l̄e Yebusideɔwa ḱau mé a ḡɔ zlḡɔ swana ũ, an gb̄eɔ ũ. Zeluia né Yoabu mé ḡe ḱau, ɔ à ḡɔ n̄ swana ũ.

7 Davidi bekpà w̄e b̄idepiu, ɔ wà t̄kpàe Davidi W̄e.

8 A kp̄e d̄d̄ɔ liai za gu p̀ wà Milo e ḱa n̄ b̄usuo e a b̄iwa, mé Yoabu w̄e pi gu p̀ ḡɔ k̄e.

9 Davidi gb̄aa lé dede, asa Dii Zlḡɔde kuaànɔ.

Davidi neḡnaɔ
(2Sam 23.8-39)

10 Davidi neḡnaɔ ḱia yán ke. Ampio n̄ Isailiɔ pii aa z̄aànɔ aà ḱi ke yá musu. Aa aà kpà Isailiɔ ḱia ũ lá Dii òwa.

11 Davidi neḡnapiɔ t̄n ke: Akem̄ gb̄e Yasobaũ mé neḡn̄ t̄de gb̄eɔn̄ aaɔ swana ũ. Aapi mé s̄na s̄e gb̄eɔn̄ ɔaa do n̄ bas̄ozi, à n̄ z̄z̄ɔ pii ɔɔd̄oūzi.

12 Aa gbea Dodai né Elezaa, Ahoa gb̄e kú neḡn̄ gb̄eɔn̄ aaɔpiɔ guu l̄o.

13 A kú n̄ Davidio ɔɔ p̀ Filit̄e k̄aa aa z̄kà Pasadamiũ. Isailiɔ p̄ɔɔzák̄e gu p̀ naa bú kú.

14 Aapi n̄ a gb̄e aame z̄e wà ḡi búpi guoguo. Aa Filit̄e d̄ede, ɔ Dii tò aa z̄l̄ z̄ɔ bl̄e ɔɔ bee.

15 Neḡn̄ gb̄eɔn̄ baakw̄iɔ guu, gb̄eɔn̄ aaɔ mé b̀ ḡe Davidi ḱi Adulaũ gb̄'e u. Filit̄e ḡali b̀o k̄alea Lefai guzuleu.

16 ɔɔ bee Davidi ku s̄gb̄au mé Filit̄e gud̄anaɔ ku Beteleũ.

17 Davidi lé a be í nide à m̀: Déme a gé Beteleũ b̄le l̄o'í t̄imeeí?

18 ɔ gb̄eɔn̄ aaɔpiɔ ḡe ḡe Filit̄e b̀ou, aa Beteleũ b̄le l̄o'pi í tò s̄ùò Davidie. ɔ i we m̄io, a t̄le Diie sa'o'í ũe.

19 A m̀: Kai ma Lua, má f̄i be bee mio. Gb̄e p̀ aa ḡi n̄ w̄eniio aue! I we m̄io. Neḡn̄ gb̄eɔn̄ aaɔpiɔ yákean we.

20 Yoabu dáuna Abisai mé neḡn̄ gb̄eɔn̄ baakw̄iɔ swana ũ. Aapi mé s̄na s̄e gb̄eɔn̄ ɔaa do n̄ bas̄ozi à n̄ dede, ɔ à t̄b̀ gb̄eɔn̄ baakw̄iɔ guu.

21 A t̄b̀ de neḡn̄ gb̄eɔn̄ aaɔpiɔla, ɔ à ḡɔ n̄ d̄aana ũ, ḱasi a ku neḡn̄ t̄de gb̄eɔn̄ aaɔpiɔ guu.

22 Yoiada né Benaia, Kabazee gb̄eá z̄ikan w̄ode. Aa yáke aɔ dasi. A M̄abu neḡn̄ t̄de d̄e gb̄eɔn̄ pla. A ḡe e guu ɔɔ p̀ lougbe kw̄e, à n̄o musu d̄e.

23 A Egipi gb̄e p̀ a gb̄aa kà ḡas̄isuu s̄o d̄e. Egipi gb̄e pi s̄mpa de lán zw̄atán asaliwa, ɔ Benaia s̄aaz̄i n̄ goo, à aà s̄napi siwà à aà d̄e.

24 Yoiada né Benaia mé yápi k̄e, ɔ à t̄b̀ neḡn̄ gb̄eɔn̄ baakw̄iɔ guu.

* 11:4 D̄a 1.21

²⁵ A tɔ̀b̀ɔ̀ de neɡɔ̀n gbɛ̀ɔ̀n baakwipiɔ̀la, kási a ku neɡɔ̀n tɔ̀de gbɛ̀ɔ̀n àaɔ̀piɔ̀ guuo.
 ɔ̀ Davidi àà díle a dɔ̀aiɔ̀ gbɛ̀zɔ̀ ɔ̀.

²⁶ Neɡɔ̀napio tɔ̀n ke:

Yoabu dāuna Asaeli,

Dodo né Elana Betelɛ̀u gbé,

²⁷ Alodi gbé Samɔ̀,

Peloni gbé Elɛ̀zi,

²⁸ Tekoa gbé Ikesi né Ila,

Anato gbé Abiezɛ̀ɛ̀,

²⁹ Usa gbé Sibekai,

Ahoa gbé Ilaɪ,

³⁰ Netofa gbé Malai,

Netofa gbé Baana né Elebu,

³¹ Gibɛ̀a pɔ̀ kú Bɛ̀yámɛ̀ɛ̀ búsuu gbé Libai né Itai,

Pilatɔ̀ gbé Benaia,

³² Gaasi guzule gbé Idai,

Alaba gbé Abieli,

³³ Bauliú gbé Azemave,

Saalebɔ̀ni gbé Eliaba,

³⁴ Gizoni gbé Asɛ̀u neɡɔ̀ɛ̀ɔ̀,

gusɪsɪde gbé Sage né Yonatāa,

³⁵ gusɪsɪde gbé Sakaa né Ahiaú,

Ulu né Elifala,

³⁶ Mɛ̀kɛ̀la gbé Efɛ̀ɛ̀,

Peloni gbé Ahia,

³⁷ Kaameli gbé Ezeɔ̀lo,

Ezebai né Naalai,

³⁸ Natá dāuna Yoeli,

Ageli né Mibaa,

³⁹ Amɔ̀ni bui Zɛ̀lɛ̀ki,

Beelo gbé Naalai, Zeluia né Yoabu zikabɔ̀kúna,

⁴⁰ Yetɛ̀ɛ̀ buiɔ̀ Ila ní Galebuo

⁴¹ Iti bui Uli,

Alai né Zabada,

⁴² Siza né Adina, Lubeni bui swana

ní a gbéɔ̀ gbɛ̀ɔ̀n baakwi.

⁴³ Maaka né Anana,

Miti gbé Yosafa,

⁴⁴ Asalo gbé Uzia,

Aloee gbé Otaú neɡɔ̀ɛ̀ɔ̀ Sāma ní Yeielio,

⁴⁵ Simeli né Yediaɛ̀

ní a dāuna Yoha Tizi gbéɔ̀,

⁴⁶ Maava gbé Elieli,

Elinaaú neɡɔ̀ɛ̀ɔ̀ Yelibai ní Yosaviao,

Mɔ̀abu gbé Itamaa,

⁴⁷ Elieli ní ɔ̀bedio

ní Mezobi gbé Yaasieo.

12

Zígō pō nà Davidiwa Saulu gɔɔɔ

1 Ké Kisi né Saulu Davidi yà, gbé pō aa nà Davidiwa Zikilagaɔ tón kɛ. Aa ku nɛgōna pō d̄aaàlɛ z̄l̄lauɔ guuɛ.

2 Aa sáɔ ní gbɛmaɔ k̄ua, aal̄ ka ge gbɛ zu ní ɔplaaɔ ní ɔzɛɛɔ píiɛ. Saulu z̄la bui B̄yámɛɛ buiɔnɛ, aan kɛ:

3 An swana Ahiezɛɛ, Gibɛa gbé Semaane ní aà d̄auna Yoasio, Azemavɛ nɛgōɛɔ Yezieli ní Peletio, Belaka ní Anato gbé Yehuo,

4 Gabaɔɔ gbé Isimaia pō de nɛgōn gb̄ɛɔn baakwiɔ d̄ɔaanaɔ do ũ,

5 Selemia, Yaazie, Yohanani, Gedela gbé Yozaba,

6 Eluzai, Yelimɔ, Bealia, Semalia, Alufi bui Sefatia,

7 Elikana, Isia, Azaleli, Kole buiɔ Yoɛzɛɛ ní Yasɔbauiɔ

8 ní Gedoo gbé Yeloau nɛgōɛɔ Yoela ní Zebadio.

9 Gada buieɔ ní z̄la kpá Davidiwa s̄ɛgb̄au. Gōsa gb̄aaɔnɛ. Aaɔ ku z̄l̄ s̄ɔu guuɛ, mé aa s̄ɛngbao ní s̄ɔnao d̄s̄. An oa b̄ò n̄òɔmusuwa, mé aaɔ w̄aa gusl̄s̄ideu lán tuewa.

10 Ezɛɛ mé ní swana ũ, a plaade Obadia, a àaɔde Eliabu,

11 a s̄iíɔde Misimana, a s̄ɔode Zelemii,

12 a soolode Atai, a soplade Elieli,

13 a swaaɔde Yohanani, a k̄ɛokwide Elizaba,

14 a kwide Zelemii, a kuɛdode Mabanai.

15 Gada buipiɔá z̄ígō swanaɔnɛ. An gbé pō a gb̄aa k̄és̄aaɔnzi gb̄aa mé s̄aa ní gb̄ɛɔn bas̄ɔɔ gb̄aaɔ. An gbé pō deɔn̄l̄aɔ s̄s̄ gb̄ɛɔn àaa s̄ɔɔ pō.

16 ɔmɛ bua Yuud̄ɛwa m̄ɔ s̄éia guu ḡɔɔ pō á p̄à, aa tò guzulɛdeɔ tilè gukpe ní be'aeo píi.

17 B̄yámɛɛ buieɔ ní Yudaɔ m̄ò nà Davidiwa s̄ɛgb̄au l̄.

18 Davidi ḡɛ d̄aɔn̄l̄ɛ à mè: Tó aafia àlɛ m̄ɔa à d̄ɔmale, mí gb̄aakpaazi ní n̄òsemendoo. Tó àlɛ m̄s̄ ma kpái ma ibɛɔwa, baa k̄é mí ȳap̄ás̄ikɛéɔɛ s̄s̄, wá deziɔ Lua a e, i ȳáḡḡɔw̄ɛɛ.

19 ɔ Lua Nis̄ina d̄ɛde nɛgōn gb̄ɛɔn baakwipiɔ swana Amasaiwa à mè:

N gb̄ɛɔn wá ũ, Davidi,

wa zennɔɛ, Yese né.

Lua aafia k̄áfiɛ,

Lua n d̄ɔnɛdeɔ gba aafia l̄,

asa n Lua a d̄ɔnlɛɛ.

ɔ Davidi ní díle à ní k̄é a z̄ígō gb̄aaɔnɛdeɔ swanaɔ ũ.

20 Manase buieɔ nà Davidiwa ḡɔɔ pō aapi ní Filit̄ɛ l̄ɛ ḡé z̄lkai ní Sauluo. ɔ Davidi ní a gb̄ɛɔ i d̄ɔ Filit̄ɛɔlɛɔ, asa Filit̄ɛ k̄iaɔ mé lekpaal̄, ɔ aa aà gb̄àɛ aa mè: Tó à z̄ɛ ní a dii Sauluoɛ, aa wá mí z̄ɔz̄ɛɛ.

21 Manase bui pō nà Davidiwa ḡɔɔ pō à tà Zikilagaɔn kɛ: Adena, Yozaba, Yediaɛ, Mikaila, Yozaba, Elihu ní Zilɛtaio. Aame Manase bui z̄ígō gb̄ɛɔn àas̄ɔɔɔ d̄ɔaanaɔ ũ.

22 Aa d̄ɔ Davidilɛ gb̄aaɔnɛdeɔ yá musu, asa ḡɔsa gb̄aaɔnɛ nípii, Davidi z̄ígō gb̄ɛz̄ɔɔnɛ.

23 Lá gu l̄ɛ d̄ɔ w̄iɔ m̄ɔ Davidi k̄i d̄ɔiaàlɛ e aà z̄ígō ḡé dasikù lán Lua íwaɔwae.

Gbé pō nà Davidiwa Hebl̄s̄

24 Gbé pō aa ḡɔkɛb̄ɔɔ k̄ua aa m̄ò Hebl̄s̄ Davidi kpái kpalau Saulu gbɛu lá Dii òwaɔ dasilɛn kɛ:

- 25 Yuda pɔ sɛngbao rɪ sɔnaɔ kɔa gbɛɔn baasɔɔɔ lɛɛ soolo n ba sɪiɔɛ (6.800).
- 26 Simeɔ buiɔ gbɛɔn baasɔɔɔ lɛɛ sɔpla rɪ basɔɔɛ (7.100).
- 27 Levii buiɔ gbɛɔn baasɔɔɔ lɛɛ sɪiɔ rɪ ba a aɔɛ (4.600).
- 28 Aalona buiɔ dɔaana Yoiada rɪ a gbɛɔ gbɛɔn baasɔɔɔ lɛɛ a aɔ rɪ ba a a aɔ rɪ basɔɔɛ (3.700).
- 29 Ewaaso nɛgɔn Zadoki kɔ rɪ guu rɪ a bɛ'uabeɔ gbɛɔn bao rɪ plao.
- 30 Saulu zɪa bui Bɛyɔmɛ buiɔ gbɛɔn baasɔɔɔ lɛɛ a aɔɛ (3.000). Bɛyɔmɛ bui dasideɔ ku Saulu kpɛɛ tɪaɛ.
- 31 Eflaiɔ buiɔ gbɛɔn baasɔɔɔ lɛɛ bao rɪ ba sɪiɔɛ (20.800). Gɔsa gbɔa tɔdeɔnɛ rɪ gbɛɔ guu.
- 32 Manase bui pɔ kɔ bɛ'aɛ oɪɔ gbɛɔn baasɔɔɔ lɛɛ bao plasaiɛ (18.000). Gbɛpiɔ wɔ rɪ plɛ a a gɛ Davidi kpai kpalau.
- 33 Isakaa bui dɔaana gbɛɔn ba a dɔɛ. Aa gɔɔ bee yɔ dɔ mɛ a a laai vɪ a yɔ musu, a a dɔ lɔ a kɔ Isailiɔ kɛ. Aa kɔ rɪ rɪ iwaɔ pii.
- 34 Zabulɔni bui pɔ a a zɪ dɔ mɛ a a gɔkeɔ dɔɛ dɔɔ pii gbɛɔn baasɔɔɔ lɛɛ blakwie (50.000). Aa ku a a kpɛ rɪ nɔsemɛndooɛ
- 35 Nɛfatali bui dɔaana gbɛɔn ba a sɔɛ rɪ rɪ iwaɔ gbɛɔn baasɔɔɔ lɛɛ baakwi rɪ sɔplao (37.000), baade rɪ a sɛngbaoo rɪ a sɔnaɔ.
- 36 Dɔ bui pɔ a a ku zɪ sɔu guu gbɛɔn baasɔɔɔ lɛɛ baakwi plasaio rɪ ba a a aɔɛ (28.600).
- 37 Aɛɛ bui pɔ zɪ dɔ mɛ a a ku sɔu guu gbɛɔn baasɔɔɔ lɛɛ blaɛ (40.000).
- 38 Lubɛni buiɔ rɪ Gada buiɔ rɪ Manase bui pɔ kɔ Yuudɛ baaleɔ gbɛɔn sɔsɔ lɛɛ basoolɛ (120.000). An baade rɪ a gɔkeɔɔ.
- 39 Gbɛpiɔ zɪgɔɔnɛ npii, aalɔ ku sia zilau sɔu guuɛ. Aa mɔ Heblɔ rɪ nɔsemɛndoo Davidi kpai kpalau, i gɔ Isaili bui pii kɪa u. ɔ Isaili kɪni laasoo dɔupi kɛ lɔ, a a ye Davidi kpaa kpalau.
- 40 ɔ a a gɔɔ a aɔ kɛ rɪ Davidio we, a a pɔblɛ a a vɛɛmɪ, asa an bɛdeɔ kɔsɔakɛnɛɛ.
- 41 Bee gbɛa an saɛde pɔ kɔ Isakaa buiɔ bɔsuu rɪ Zabulɔni buiɔ bɔsuo e a gɛ pɛ Nɛfatali bui pɔ kɔ zɔ bɔsuwaɔ a a pɔblea dɪ zaa'inaɔnɛ rɪ yiongo rɪ sɔbaonaɔ rɪ zuɔ a a mɔnɛɛ. Pɔwenti die rɪ kaadɔɛmbɛ giɔ rɪ vɛɛbɛ giɔ rɪ vɛɛo rɪ nisio rɪ zuɔ rɪ sɔɔ, kɛ Isailiɔ lɛ pɔnake yai.

13

Sua rɪ Dii kpagoloo Yelusaleu (2Sam 6.1-11)

- 1 Davidi lekpaal rɪ a zɪgɔ gbɛɔn baasɔɔɔ dɔaana rɪ a gbɛɔn basɔbasɔɔ dɔaana pii.
- 2 ɔ a o Isailiɔnɛ pii: Tɔ a kɛɛ maa, mɛ a de Dii wɔ Lua pɔɛɔ uɛ, wɔ lekpaake wɔ gbɛ kɪni pɔ kɔ Isaili bɔsuuɔnɛ pii rɪ sa'onaa rɪ Levii bui pɔ kɔ rɪnɔ rɪ wɛleɔ guu, a a mɔ kaaawano,
- 3 wɪ gɛ wɔ Lua kpagolo sɛ suɔ wɔ kɪi, asa wi ya gbɛawɔ Saulu gɔɔɔ.
- 4 Gbɛ pɔ kaaapiɔ wɛi maa, asa a kɛ npiiɛ maaɛ.
- 5 ɔ Davidi Isailiɔ kaa za Egipi swa Sikooi e a gɛ pɛ Amata bɔlewa, kɛ a a Lua kpagolo sɛ Kiliyaaliu a a suɔ.
- 6 ɔ Davidi rɪ Isailiɔ gɛ Kiliyaaliu pɔ wɪ mɛ lɔ Baala, Yuda bɔsuu npii, kɛ a a gɛ wɔ Dii Lua kpagolo sɛ wɔ suɔ. Dii lɔ kible kpagolopi musu malaika gɔsladeɔ zanguo * ɔ a a tɔ kuwɔ.

* 13:6 1Sam 4.4, Sot 99.1

7 Ǿ aa kpagolopi sè Abinadabu be,† aa dà zugo dafu guu aa dàò zéu, Uza ní Ahio mé lé gèò.

8 Davidi ní Isailio lé 5wā Lua ae ní gbāa pua léu nípii ní lesiao. Wàle mɔɔnale ní kúuo ní gāao ní sésēnaɔ ní kāaeɔ.

9 Ké aa kà Kid5 ešegbēkli, zuɔ gēnalè, 5 Uza ɔbò kpagolopi kù.

10 Ǿ Dii pɔ pāaazi à aà lè we, ké à ɔnà kpagolopiwa yáí, 5 à gà* Lua ae we.

11 Davidi pɔ pà, ké Dii pɔ fè Uzazi yáí, 5 wí me gupie Pɔfēa'uzazi e ní a gbāo.

12 Gɔɔ bee 5 vía Davidi kù Lua yá musu à mè: Kpelewa má ke mà Lua kpagolo sé mà taòì?

13 Ǿ i se sùò a wéleu lo, à lile taò Gata gbé Ǿbededòu be.

14 Lua kpagolopi ku aà be e mɔ àa5, 5 Dii èfāaikè aà bedeeɔe ní pɔ pɔ a vío pii. §

14

Davidi ziblea Filitēɔwa (2Sam 5.11-25)

1 Tii kí Hilau gbéɔ zì Davidiwa ní seɔe lío ní gbè'ānaɔ ní li'ānaɔ kpèdòìè.

2 Ǿ Davidi dš sa ké Dii a kpa Isailio kía ũe, mé à a kpala kàfie maamaa, ké Isailio de Luapi gbéɔ ũ yáí.

3 Davidi èa nɔeɔ sè Yelusaleŭ lo, 5 à neg5eɔ ní nenɔeɔ l'irino.

4 Neg5e pɔ à ní í Yelusaleŭpio tón ke: Samua, Sobabu, Natá, Salomɔɔ,

5 Ibaa, Elisua, Elifele,

6 Nɔga, Nefegi, Yafia,

7 Elisama, Eliada ní Elifeleo.

8 Ké Filitēɔ mà wà Davidi kpà Isaili bui pii kía ũ, 5 ampíi aa gè lé aà we. Ké Davidi a baomà, 5 à gè dairíle.

9 Filitēɔ mò lèle Lefai guzulèdeɔwa,

10 5 Davidi gbèa Luawa à mè: Mà gé lélei Filitēɔwa, níyɔ ní namee ma ɔzla? Dii wèwà à mè: Gé, má ní nane n ɔzì.

11 Ǿ Davidi ní a gbéɔ gè Baali Pelaziŭ, 5 à zìblémá we. Davidi mè: Lua d̄baamee à bò mò ma ibeɔwa ní gbāao, lá í í gufɔ bùiwa. Ǿ à tɔkpà gupie Baali Pelaziŭ.*

12 Filitēɔ ní táaɔ tò we, 5 Davidi mè wà kpasa.

13 Ǿ Filitēɔ èa mò lèle Lefai guzulèdeɔwa lo.

14 Ǿ Davidi èa gbèa Luawa lo. Lua wèwà à mè: Nsu gémá súsuo. Liañzi, ní lélemá bɔaa ní kpè kpéo.

15 Tó a taa'okli mà lípio mia, à bɔmá ní zlo, asa ma bɔ d̄baaén we, ké mà zible Filitē zìgɔwa yáí.

16 Davidi kè màa lá Lua òewa, 5 aa zìblè Filitē zìgɔwa za Gaba5o e à gè pè Gezeewa.

17 Davidi tó lí bùsuola pii, 5 Dii tò bui pii víakèè.

15

Sua ní Dii kpagoloo Yelusaleŭ (2Sam 6.12-22)

1 Ké Davidi kpèdòɔ azlae a wéle guu, 5 à gukèke Lua kpagoloe, à zwàakpe d̄bè

† 13:7 1Sam 7.1-2 ‡ 13:10 Nao 4.15 § 13:14 1Lad 26.4-5 * 14:11 Bee mè Dii bò bùi.

² à mè: Gbēe Lua kpagolo sea zé vŋo, sema Levii buiò bàasio, asa Dii mé ní díle a senao ù, aaiò a zŋ ke gɔɔpii.

³ A Isaili bui pŋi kàaa Yelusaleŋ, ké aa ge Dii kpagolopi se suò gu pò a kèkèèu.

⁴ ɔ à Aalona buiò ní Levii buiò sisj:

⁵ Keata buiò dɔaana Ulieli ní a gbé gbēɔn basooloɔ.

⁶ Melali buiò dɔaana Asaia ní a gbé gbēɔn àa do ní baooɔ.

⁷ Geesɔ buiò dɔaana Yoeli ní a gbé gbēɔn basoolokwiɔ.

⁸ Elizafà buiò dɔaana Semaia ní a gbé gbēɔn àa doɔ.

⁹ Heblɔ buiò dɔaana Elieli ní a gbé gbēɔn basiioɔ.

¹⁰ Uzieli buiò dɔaana Aminadabu ní a gbé gbēɔn basookwi ní plaoo.

¹¹ ɔ Davidi sa'onkiaɔ Zadoki ní Abiataao sisi ní Levii buiò Ulieli, Asaia, Yoeli, Semaia, Elieli ní Aminadabuo.

¹² A òné: Levii bui dɔaanaon á ù. Apio ní á gbéɔ à gbábò ázŋae, í gé Dii Isailio Lua kpagolo sé à suò gu pò má kèkèèu.

¹³ Dii wá Lua pò fèwázi káau, ké á Levii buiò áme á seao yáí. Wi yāgbɛawà a zéwao.

¹⁴ ɔ Sa'onao ní Levii bui kŋiɔ gbábò nízŋae, ké aa Dii Isailio Lua kpagolo se suò yáí.

¹⁵ ɔ Levii buipio gè Lua kpagolo se dà ní gàu, aale suò ní a sélío lá Dii ò Mɔziɛwa.

¹⁶ ɔ Davidi ò Levii bui dɔaanaone aa ní gbēeɔ díle aao lesi ní p'ò'ɔbnao: Domaɔ ní mɔnao ní sésēnao, an pɔna sùu io dɔ.

¹⁷ ɔ Levii buipio Yoeli né Emani díle ní Belekia né Asafao ní Melali bui Kusaia né Etanio.

¹⁸ An kwáasiɔn ke: Zakali, Yaaziɛ, Semilamɔ, Yeieli, Uni, Eliabu, Benaia, Maasea, Matitia, Elifeleu, Mikineia, ɔbededɔŋ, Yeieli ní Azazio.

¹⁹ Lèsin dɔaanao Emani, Asafa ní Etanio lé mɔgoté sésēnao lé.

²⁰ Zakali, Azieli, Semilamɔ, Yeieli, Uni, Eliabu, Maasea ní Benaiao lé doma'ò gèele lé.

²¹ Matitia, Elifeleu, Mikineia, ɔbededɔŋ, Yeieli ní Azazio lé mɔnao'ò kelena lé.

²² Levii bui dɔaana Kenania mé kpagolosena dɔaana ù. I yādané, ké a dɔa vŋ a guu yáí.

²³ Belekia ní Elikanao mé kpagolopi dɔanao ù.

²⁴ Sa'onae beeɔ mé lé kàaepɛ Lua kpagolo ae: Sebania, Yosafa, Netaneli, Amasai, Zakali, Benaia ní Eliɛzɛeɔ. ɔbededɔŋ ní Yehiao de a dɔanao ùe lo.

²⁵ Maa Davidi ní Isailio gbēzɔɔ ní zŋɔ gbēɔn àaasɔɔɔ dɔaanao gè Dii bàakuarŋɔ kpagolo sè ɔbededɔŋ be, aale suò ní pɔnao.

²⁶ Lua dɔ Levii bui pò kpagolopi seaɔle, ɔ wà sa'ò ní zuswanao mèn soplá ní sāsakaɔ mèn soplá lo.

²⁷ Davidi bàabaa gomusu daa ní Levii bui pò kpagolo seaɔ ní ní dɔaana Kenaniao ní lèsinao pŋi. Davidi bàabaa sa'o'ula daa lo.

²⁸ Maa Isaili bui pŋi lé su ní Dii kpagoloo ní kúkuakeao ní kuu'ɔo ní kàae'ɔo ní sésēn ɔo ní domaleao ní mɔnleao.

²⁹ Ké Dii kpagolo lé gē Davidi wéleu, Saulu né Mikali lé zŋle gwa fenentiu. Ké a è kí Davidi lé ɔwà, àle pɔnake Dii ae, ɔ à sakàaagu a sɔ guu.

16

¹ Wà sù ní Lua kpagoloo wa díle zwáakpɛ pò Davidi dɔè guu. ɔ wà sa pò wŋ a pò káteu à tékū ò Lua ae ní sáaukpasaɔ.

2 Ké Davidi sa'ò a làa, à báaadà gbéṣṣu ní Dii tóo.

3 Ǿ à pēe ní damina káao ní wēebe káao bíile Isaili pó káaaa weone ní miwa mēndodo gṣeṣ ní nṣeṣ.

4 A Levii buieṣ díle aao zíkē Dii kpagolo ae, aaiṣ Dii Isailiṣ Lua tóbṣ, aaiṣ aà sáaukpa, aaiṣ aà táasile.

5 Asafa mé ní gbēzṣṣ ũ, Zakali mé aà plaade ũ, bee gbēa Yaazie, Semilamṣ, Yeieli, Matitia, Eliabu, Benaia, Ǿbedeṣṣ ũ ní Yeielio. Aaiṣ domaṣ lé ní mṣṣnaṣ. Asafa sṣ alio sésēnapa.

6 Sa'onao Benaia ní Yaazieo mé aaiṣ káape Luabaakuarṣno kpagolo ae gṣṣpii.

Lua a gbéṣṣ suabaa
(Sou 105.1-15)

7 Gṣṣ bee ṣ Davidi Dii sáaukpazí dàale, a nà Asafa ní a gbéṣṣe ní ǔzì.

8 A Dii sáaukpa, í aà sísi,
à to bui píi aà yákeao dṣ.

9 A lesi à aà táasile,
í aà yābṣnsaekeao galike píi,

10 Í íanadā ní aà tṣ pṣ a kua adoao.

A Dii kíi wèelenaṣ à pṣnake,

11 à ge Dii le à gbāa gbēawà,
íṣ aà aeṣya gṣṣpii.

12 A to yābṣnsae pṣ a kèṣ dṣágu,
aà dabudabukeao ní yá pṣ a díleṣ.

13 A Dii zṣblena Isaili buiṣ,
á Yakṣbu bui pṣ à á sépiṣ,

14 Dii mé wá Lua ũ,
ṣme í yádile gbépii.

15 Aà bàakuawanṣ yá lí sáaaguṣ,
yá pṣ a òpi aṣ ku e wá buiwaē.

16 Aà bàa kú ní Ablahaño,*
à èa yá doupi legbè Izaakie lo.†

17 Aà bàa èa kú ní Yakṣbuo iko ũ,
ṣ a kú ní Isailiṣ e gṣṣpii.

18 A mè á Kanaa bùsu kpámá,
aṣ de pṣ pṣ aa se kpaale guu ũ.‡

19 Gṣṣ bee aa dasio, wíli ní yádao,
aa ku Kanaa bùsuu hòmṣṣ ũe.

20 Aaiṣ liaaliaa bui ní buio guue,
aaiṣ bebe bùsu ní bùsuo.

21 I we gbēe ní wetāo,
à kíaṣ lèle an yá musu à mè:

22 Aasu oká gbé pṣ a ní sépiṣwao,
aasu íada a ānabipiṣwao.§

Dii mé kta zṣṣ ũ
(Sou 96.1-13, 106.1, 47-48)

23 Dúnia gbépii, à lesi Diie.

* 16:16 Daa 12.7, 17.8 † 16:16 Daa 26.3 ‡ 16:18 Daa 28.13 § 16:22 Daa 20.3-7

Ao àà ziblea baokpa lá gu lé do.

²⁴ A àà gawi yá'o buiɔne,

à àà yábɔnsaεɔ galikε gbépiiε.

²⁵ Dii zɔɔ, à kà wà àà táasile,

à kà wà víakeè de diiɔla pii.

²⁶ Buipáleɔ diiɔ́á pɔ́ gianaɔne,

Dii mé musu kè.

²⁷ A zɔɔke ní beεεo ví,

gbāa ní pɔnao ku àà ḱiε.

²⁸ A gawi ní gbāao dɔ́ Diie,

bùsu pii gbéɔ, à dɔ́ Diie.

²⁹ A Dii tɔ́ gawi dɔ́è,

à mɔ́ àà aε, í àà gba pɔ́,

à kúle Diie ní lousisi'ulaɔ daa.

³⁰ Zíledeɔ à tó á mε àò kuke àà aε.

A dúnia kàle giúgiú, a deea vío.

³¹ Musudeɔ, à pɔnake,

zíledeɔ, à ví àò kēaa,

í o buiɔ guu Dii mé lé kible.

³² Isia ní pɔ́ pɔ́ kúuɔ, à kɔ́fike,

sēa ní pɔ́ pɔ́ kúuɔ, à kúkuake pii,

³³ Íí pɔ́ kú lákpeuɔ i gulake,

aai pɔnake Dii aε,

asa àle mɔ́ yákpalekei ní dúniaoε.

³⁴ A Dii sáaukpa, asa a maa,

àà gbēke láaa vío.

³⁵ A mε: Lua wá Suabana, wá suaba!

Wá bɔle buiɔ guu, ní wá káaa,

wí ní tɔ́ káfi, asa a kua adoa,

wí íanadá ní n táasileao.

³⁶ Wá Dii Isailiɔ Lua sáaukpa

za aśnizi e gɔɔpii!

ɔ gbépii mè: Ami! Aleluya!

³⁷ Davidi Asafa ní a gbéɔ díle Dii bàakuarínɔ kpagoloi, ké aaliɔ zíkε a aε lá gu

lé do lá wa dílewa.

³⁸ A ɔbededɔ́ú ní a gbé gbéɔn bàaɔkwi plasaiɔ díle we ɔ. Yedutu né ɔbededɔ́úpi

ní Osao mé bɔledɔ́anaɔ ú.

³⁹ A sa'onkia Zadoki ní a gbē sa'onao díle Dii zwáakpe ḱi Gabaɔɔ guleɓí pɔ́ wa

bòu,

⁴⁰ ké aaliɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú o Dii gbagbakiwa kɔɔ ní oosio, lá a ku

Dii ikoyá pɔ́ a díle Isailiɔné lá guuwa.

⁴¹ Emani ní Yedutuo kúrnɔ we ní gbé ḱini pɔ́ wà ní tɔ́ sí wà ní séɔ, ké aao Dii

sáaukpa, asa àà gbēke láaa vío.

⁴² Káaeɔ ní sésēnaɔ ní pɔ́'ɔbɔn páleɔ de Emani ní Yedutupio yá úε, ké wáli lesiɔ

Luae. Yedutupi negɔ́e mé bɔledɔ́anaɔ ú.

⁴³ Ké baade tà a be, ɔ Davidi èa tà à samaa'ò a uadeɔne.

17

Lua legbēa Davidie
(2Sam 7.1-17)

¹ Ké kí zòlè a bɛ, a ò ànabi Natáɛ: Ee! Kpé pɔ wa dɔ́ n sɛdɛ lío ɔ́ máɔ zòlɛu, Dii bàakuawanɔ kpagolo iɔ dílɛa zwàakpɛua?

² Natá wèwá à mè: Lá à n pɔ gbàn kɛ, asa Lua kunnɔɛ.

³ Gwáasna bee Dii yá'ò Natáɛ à mè:

⁴ Gɛ ñ ò ma zòblena Davidiɛ ma mè ɔ́mɛ a bɛ pɔ máɔ ku a guu kpamɛɛo.

⁵ Za gɔɔ pɔ ma bɔ́ n Isailiɔ Egipi e gbá mi bɛkpao. Mio sòklikpakpae, zwàakpɛ mé ma zòlɛkii ù.

⁶ Gu pɔ ma sòklikpàù n ma gbé Isailiɔ pii mi dɔ́aanɔ dílɛ aa dɔ́aanéɛ, kási mi ò n gbèɛɛ, b́yáí í kpedɔmɛɛ n sɛdɛ líoo nio.

⁷ Gɛ ñ ò ma zòblena Davidipiɛ, ma Dii Zlgɔde ma mè ma aà sè sádádákli, ké aàɔ dɛ ma gbé Isailiɔ dɔ́aana ùɛ.

⁸ Gu pɔ à gèu pii mio kuaànɔɛ, ɔ́ ma aà ibɛɛɔ dèdèè. Má aà tɔbɔ maamaa saɛ, iɔ dɛ dúniá tɔdɛɔ dɔ ù.

⁹ Ma bùsu kpá ma gbé Isailiɔwa ma n káɛu, ɔ́ aa zòlɛu aa gò vɓ. Aa sòdeedeke lɔ. Gbèváio e n wɛtá lá aa n wɛtá káau

¹⁰ gɔɔ pɔ ma dɔ́aanɔ dílɛnɛwa lɔ. Má aà ibɛɛpiɔ busaɛ piie.

Ma Dii máɛ oè, máme má bɛkpaè aà buiɔ gbáa'ekii ù.

¹¹ Tó aà gɔɔ pà à gá, má aà nɛgɔɛ mɛndo sɛ lesɛ, mí aà kpa kpalau.*

¹² Aàpi mé a kpedɔmɛɛ, iɔ ku kpalau e gɔɔpii.

¹³ Máme máɔ dɛ aà mae ù, aàpi iɔ dɛ ma né ù.† Má gbèke bɔ́aaaànɔ lá má b́aa n gbé pɔ kú aà áawao.

¹⁴ Má aà buipi kpa kpalá pɔ b̀ ma ḱiu, iɔ ku we e gɔɔpii, iɔ dɛ ma gbéɔ kía ù, mé aà kpalapi aɔ láaa vío.‡

¹⁵ ɔ́ Natá yápi dàu a síu Davidiɛ lá Dii òɛwa píi.

Davidi wabikɛa Diiwa (2Sam 7.18-29)

¹⁶ ɔ́ kí Davidi gè zòlè Dii aɛ à mè: Dii Lua, b́n ma t́i? Dɛɔn ma bɛdɛɔ ù ɔ́ n ma ka gweaɛ taawai?

¹⁷ Lua, bee kènɛ fɛnɛ ù e tia, ɔ́ n mapi n zòblena bui pɔ aɔ ku zia yá'ò lɔ. Dii Lua, ɔ́ n ma dílɛ lándɔ́ má dɛ gbépiilawaa?

¹⁸ Dii Lua, kpelewa má ò sa mapi n zòblena káfɛa yá musu lɔi? N ma dɔ́.

¹⁹ Dii, n yázɔɔpi kè lá n yeiwa ma yáíɛ, ɔ́ n t̀ t̀ mapi n zòblena má yázɔɔpiɔ dɔ́ píi.

²⁰ Dii, gbèɛ muaannɔ. Diie kuo, n bàasio, lá wá màwa.

²¹ Démɛ muaa n n gbé Isailiɔi? Dúniá buiɔ guu bui mɛndopi ɔ́ n b̀ ò n gbéɔ ù. N nzla tɔb̀, n yázɔɔ bɔ́nsaɛɔ kè n gbépiɔnɛ, n buieɔ yà n gbé pɔ n n bó Egipiɔnɛ.

²² N Isailiɔ dílɛ aàɔ dɛ n gbéɔ ù e gɔɔpiie. Dii, n gɔ́ n Lua ù.

²³ Dii, to lé pɔ n gbé mapi n zòblena n ma buiɔ yá musu aɔ ku gɔɔpii. Kɛ lá n òwa,

²⁴ n t̀ t̀ maamaa e gɔɔpii, wi mɛ Dii Zlgɔdeá Isailiɔ Luaɛ, mé mapi n zòblena Davidi, n yɔ́ ma buiɔ źnapeɛ,

²⁵ asa mpi ma Lua, n òmɛɛ n mè n yɔ́ bɛkpamɛɛ ma buiɔ gbáa'ekii ùɛ. A yáí t̀ t̀ mapi n zòblena ma s̀d̀lɛ ma wabiɛ bee kèma.

²⁶ Dii, nímenn Lua, ɔ́ n yámaapi ò mapi n zòblenaɛ.

* **17:11** Sou 89.3-4, 132.11, Zaa 7.42, Zln 2.30 † **17:13** Sou 2.7, 89.26-27, 2Kln 6.18, Ebe 1.5 ‡ **17:14** Sou 89.36-37

²⁷ Baaada mapi n zòblena ma buiɔgu sa, nɔ wéteɔzi gɔɔpii. Dii, míme n báaadàngu, aaɔ báaa ví e gɔɔpiiɛ.

18

Davidi zɔblea buipaleɔwa (2Sam 8.1-18)

¹ Bee gbɛa Davidi zɔblɛ Filitɛɔwa, à ní busa à Gata ní a wéleɔ símá.

² A zɔblɛ Mɔabuɔwa, ɔ aa gò aà zòblenaɔ ù, aaiɔ falubòɛ.

³ Davidi zɔblɛ Zoba kí Adadezeɛewa Amata gɔɔ pɔ à èa lé gé ɔtɔi Uflata swasaɛdeɔwa.

⁴ A aà sògɔɔ kùkù mèn àaa sɔɔ (1.000) ní sògodeɔ gbɛɔn àaasɔsɔɔ leɛ sɔpla (7.000) ní kɛsedeɔ gbɛɔn àaasɔsɔɔ leɛ bao (20.000). A ní sòɔ kɔzà zòzò pii, mèn basɔ mé è bò.

⁵ Ké Sili pɔ kú Damasi bùsuuɔ mò doi Adadezeɛe, ɔ Davidi ní gbéɔ dède àaasɔsɔɔ leɛ bao ní plao (22.000).

⁶ A gudɔanaɔ díledile Sili bùsuu, ɔ aa gò aà zòblenaɔ ù, aaiɔ falubòɛ. Dii tò Davidi zɔblɛ gu pɔ à gèu piiɛ.

⁷ Davidi vua sɛngbao pɔ Adadezeɛe íwaɔ kúɔ sèle tàò Yelusaleù.

⁸ A mɔgotɛ sèle zɔzɔɔ Adadezeɛe wéle Teba ní Kunio guu. Salomɔɔ íkakti piò ní m̀pɛleɔ ní Lua kpé pɔɔ.

⁹ Ké Amata kí Tou mà Davidi zɔblɛ Zoba kí Adadezeɛe zɔgɔɔwa pii,

¹⁰ ɔ à a né Adolau zɔ fɔkpaiwà. A aà sáaukpà zɔ pɔ a blɛ Adadezeɛewa yáí, asa Tou zíkàaàn yáaɛ. ɔ Adolau pi mò ní vua pɔɔ ní ánuɔ pɔɔ ní mɔgotɛ pɔɔ,

¹¹ ɔ kí Davidi díle Dii pɔ ù, lá a kè ní buipale pɔ à gbàablémáɔ ánuɔ ní vuaɔwa pii, Eɔbùɔ ní Mɔabuɔ ní Amɔniɔ ní Filitɛɔ ní Amalɛki buiɔ.

¹² Zeluia né Abisai Eɔbùɔ dède Guzule Wisideu* gbɛɔn àaasɔsɔɔ leɛ bao plasai (18.000).

¹³ A gudɔanaɔ díledile Eɔbù bùsuu lɔ, ɔ Eɔbùɔ gò aà zòblenaɔ ù. Dii tò Davidi zɔblɛ gu pɔ à gèu piiɛ.

¹⁴ Davidi mé Isaili bui pii kía ù, à yámaa gògò a gbéɔne a zéwa.

¹⁵ Zeluia né Yoabu mé aà zɔgɔɔ dɔaana ù. Ailudi né Yosafa mé aà kpàwakɛna ù.

¹⁶ Aitubu né Zadoki ní Abiataa né Aimɛɛkio mé sa'onkiaɔ ù. Selaia mé aà lakɛna ù.

¹⁷ Yoiada né Benaia mé aà dɔaiɔ gbɛzɔɔ ù. Davidipi negɔɔ mé aà kwàasiɔ ù aà saɛ.

19

Davidi zɔblea Amɔniɔwa (2Sam 10.1-19)

¹ Bee gbɛa ké Amɔniɔ kí Naasa gà, ɔ aà né zòle aà gbɛu.

² Davidi mè: Má gbɛkɛke Naasa né Anuniɛɛ, ké aà mae gbɛkɛkɛmɛɛ yáa yáí.

ɔ Davidi a íwaɔɔ zɔ aa gé Amɔni bùsuu aa aà nòse níniè aà mae gaa yá musu. Ké Davidi íwapiɔ kà Anuni kíí we aa aà nòse níniè,

³ ɔ Amɔni kíaɔ ò Anuniɛ: Nle e Davidi gbɛɔ zɔ ní mae gè kpɛlaa yáí aà n nòse níniè nee? Aa mò wá bùsu aasiigwaie, aai ɛa mɔ lélewa.

⁴ ɔ Anuni Davidi íwapiɔ kùkù à ní lekàna wà, à ní pɔkasaɔ zòezɔɛ a guo an zɔ léu, ɔ à ní gbáɛ.

* 18:12 Sou 60

⁵ Ké wà mò wa ò Davidiɛ, ɔ à gbéɔ zì aa gé dairíle, asa wí ní kú maamaaɛ. Aa ònɛ: Kí mè à z̄s̄le Yeliko e á lekána ká b̄ole, í gbasa su.

⁶ Ké Anuni ní Am̄oniɔ p̄ii è Davidi ye ní ḡyái bo, ɔ aa gbéɔ zì Mesopotami b̄usuu ní Maaka b̄usuo ní Zoba b̄usuo ní ánusuo t̄onu bla soosai, aa flabò zikas̄go yái.

⁷ ɔ aa flabò s̄s̄go mèn baas̄o leɛ baakwi ní plao (32.000) ní ní dii yá musu. Aa flabò Maaka kíaɛ ní a z̄iḡɔ bo. Aa mò b̄òokpá M̄edeba saɛ, ɔ wà Am̄oni k̄aa wéle ní wéleɔ, aa gè z̄llau.

⁸ Ké Davidi a baomà, ɔ à Yoabu z̄l ní z̄iḡɔ p̄ii.

⁹ Am̄oni b̄ò z̄l'òpòò ní wéle b̄lib̄leu mé kía p̄ò m̄òp̄io ku s̄eu ní t̄ɛɛ.

¹⁰ Ké Yoabu è wà z̄l'òpòò a aɛ ní a kp̄eɔ, ɔ à Isaili z̄iḡɔ maao pl̄è à ní kále aa gé lélele Siliɔwa.

¹¹ A z̄iḡɔ k̄niɔ ná a dáuna Abisaie a z̄l, à ní kále aa gé lélele Am̄oniɔwa

¹² à mè: Tó Siliɔ gb̄aa sù lé ma fu, m̄o d̄omale. Tó Am̄oni buiɔ gb̄aa mé sù lé ní fu s̄ɔ, má m̄o d̄onle.

¹³ A s̄d̄ile! Wà ḡɛke ke wá gbéɔ ní wá Dii wéleɔ yá musu. Dii a yá p̄ò k̄e maa ke.

¹⁴ ɔ Yoabu ní z̄iḡɔ p̄ò kuan̄ɔ gè lé z̄ika ní Siliɔ, ɔ Siliɔ bàal̄n̄é.

¹⁵ Ké Am̄oni è Siliɔ bàal̄è, ɔ aa bàal̄è Abisaie s̄ɔ, aa sí wéle guu, ɔ Yoabu tà Yelusaleù.

¹⁶ Ké Siliɔ è Isailiɔ z̄ibl̄emá, ɔ aa gbéɔ z̄l Uflata baa, aa gè ní gbé k̄niɔ náaa s̄ur̄n̄o. Adadez̄e z̄iḡɔ d̄oana Sofaki mé d̄oaa.

¹⁷ Ké Davidi a baomà, à Isailiɔ k̄aa p̄ii, ɔ à bùar̄n̄o Yuud̄ewa. Davidi gè Siliɔ k̄i, à z̄l'òpòonzi, ɔ aa sik̄u.

¹⁸ Aale bàale Isailiɔne, ɔ Davidi ní dede s̄s̄godeɔ gb̄eɔn̄ baas̄o leɛ s̄opla (7.000) ní k̄esedeɔ gb̄eɔn̄ baas̄o leɛ bla (40.000). We wà ní z̄iḡɔ d̄oana Sofaki d̄eu.

¹⁹ Ké Adadez̄e z̄òbl̄enaɔ è Isailiɔ z̄ibl̄emá màa, ɔ aa led̄oũkè ní Davidiɔ, aa ḡò aà z̄òbl̄enaɔ ù. ɔ Siliɔ i we d̄ò Am̄oniɔle bo.

20

Labas̄ia Am̄oniɔwa (2Sam 12.26-31)

¹ Ké í b̄ò eu, ḡo p̄ò k̄iaɔ í gé z̄ikai, ɔ Yoabu d̄baa z̄iḡɔne z̄llau. A Am̄oni b̄usu ásookè, ɔ à gè koez̄ò Labazi. Ḡo bee Davidi ku Yelusaleù. ɔ Yoabu l̄èle Labawa a gb̄o.

² ɔ Davidi mò ní kía vua f̄ua gò aà miwa. A gb̄ia kà kiloo baakwi, mé gb̄e b̄eɛede kuwà. ɔ wa kp̄a Davidiɛ. A wélepi p̄ò náaa dúuduue,

³ ɔ à gbé p̄ò kú weɔ k̄ùkù b̄l̄eɔn̄, à ní dá sii z̄lu ní dúuduusu z̄io ní m̄o z̄io. Màa à kè Am̄oni wéleɔne p̄ii, ɔ à èa tà Yelusaleù ní a z̄iḡɔ p̄ii.

Zikaa ní Filit̄eɔ (2Sam 21.15-22)

⁴ Bee gb̄ea ké z̄l f̄ele ní Filit̄eɔ Gez̄eɛ, Usa gbé Sibekai mé gbé gb̄aa bui p̄ò wí m̄e Sipai d̄è, ɔ Isailiɔ gb̄aabl̄è Filit̄eɔwa.

⁵ Ké z̄l èa f̄ele ní Filit̄eɔ bo, Yaii né Elana mé Gata gbé Goliati dáuna Lami d̄è. Lami s̄mpa de lán zw̄aatana àsaliwae.

⁶ Aale zikarínɔ Gata ɔ. Gõsa tĩsie ku we, aà ɔneɔ soolosoole, mé aà gbáneɔ soolosoole, apii kè baasɔ m̀ndosai, mé gbé gbàa buie ɔ.

⁷ A kuabli Isailiɔwa, ɔ Davidi vli Simea né Yonataa aà dè.

⁸ Gbépiá Gata gbé gbàa buione. Davidi ní a gbéé mé ní dede.

21

Davidi a zlgɔ naoa (2Sam 24.1-25)

¹ Setu fɛle Isailiɔwa, ɔ à kɔnikè Davidie aà Isailiɔ nao.

² ɔ Davidi ɔ Yoabue ní zlgɔ d̄aanaɔ: A ge Isailiɔ nao za Beeseba e à ge peɔ Dawa, í ea su ma kí, ké mà e ní dasile d̄s.

³ ɔ Yoabu wèwà à mè: Dii a gbéé k̄ne lee basoo! Ma dii kí, má d̄s n gbéne pii. Akea ní ye ke màai? B̄yái ní ye yá'í Isailiɔnei?

⁴ N beeo kí yá Yoabu blè, ɔ à b̄ò gè Isaili b̄usu k̄ele, à èa sù Yelusaleù.

⁵ ɔ Yoabu gbé p̄ a ní naoo lé ɔ Davidie. Isaili b̄usu guu pii ḡe p̄ aa f̄enda d̄sɔ gb̄eɔn miliõ do ní òaasɔɔoo lee basooe (1.100.000). Yudaɔ s̄s gb̄eɔn òaasɔɔoo lee òaa pla ní bàaɔkwioe (470.000).

⁶ Yoabu i Levii buio ní B̄yámee buio da nao guuo, asa yá p̄ kí d̄epi i kaaɔguo.

⁷ Yá p̄ Davidi k̄epi k̄e Luae íi, ɔ à ɔt̄s Isailiɔwa.

⁸ ɔ Davidi ɔ Luac: Ma duunakè maamaa yápi kea guu. Mapi n z̄obl̄ena, ma t̄aae k̄ea sa, asa ma s̄uyá k̄e.

⁹ Dii yá'ò Davidi gu'ena Gadae à mè:

¹⁰ Ge ñ o Davidie ma mè má yá m̀n àaɔ kpaalè. Aà yá m̀ndo se a guu, mí k̄e.

¹¹ ɔ Gada gè Davidi lè a òè: Dii mè yáe beeo do gwa ñ sé.

¹² Imina wè àaɔ ge bàalea n ibeene á dedea ní f̄endaɔ m̄o àaɔ ge Dii Malaika gagyákaa Isaili b̄usu gupiiu ḡoo àaɔ Dii f̄enda ù. A kpele ní s̄ei? Gwa ñ sé, mí d̄s lá má gé o ma Zinae.

¹³ ɔ Davidi ɔ Gadae: Má kú yeel̄ea z̄oo guue. Má s̄i wà léle da Dii ɔz̄i, asa a s̄osobi v̄l̄ maamae. Asu to má léle da gb̄enaz̄ina ɔz̄i.

¹⁴ ɔ Dii gagyákà Isailiɔgu, ɔ Isailiɔ ḡaga gb̄eɔn òaasɔɔoo lee bàaɔkwi (70.000).

¹⁵ ɔ Lua malaikae z̄i àa gé yáyai Yelusaleùdeɔwa. Ḡoo p̄ àle ní dede, ɔ Dii a n̄òse suumpà an dedeapi yá musu, ɔ a ò malaika p̄ lé ní dedepie: Ze màa! N n ɔ soaa sa. Yebusi bui Alauna p̄wengb̄ezea ɔ Dii Malaikapi kuu.

¹⁶ Ké Davidi w̄ezù, ɔ à malaikapi è zea ḡugb̄u a musu yáio a z̄ile yáio, à a f̄enda ɔ p̄ooa Yelusaleù. ɔ Davidi ní gb̄ez̄oo w̄ule ní gb̄eeu zw̄ankasao k̄akaar̄ila.

¹⁷ ɔ Davidi ɔ Luac: Mám̄e má ò wà gbéé nao. Mám̄e ma duunapi k̄e ma t̄aaekè. Gbépiá ma kp̄asa s̄aone. Aai yáe keo. Dii ma Lua, to n ɔ sua ní ma de bed̄eɔ. Nsu ñ n gbéé dede ní gagyápioo.

¹⁸ ɔ Dii Malaikapi ɔ Gadae aà o Davidie aà gé Dii gbagbaki boi Yebusi bui Alauna p̄wengb̄ezeu.

¹⁹ ɔ Davidi gè lá Gada òe ní Dii t̄so kei.

²⁰ Alauna lé èse gb̄e. Ké à lili, à malaikapi è. Aà né gb̄eɔn s̄iis p̄ kuaànɔ b̄òz̄á.

²¹ Ké Alauna gugwà, a è Davidi lé m̄o a kí, ɔ à b̄ò p̄wengb̄ezea, à gè k̄ule Davidie à w̄ule a gb̄eeu.

22 ɔ Davidi òè: N n pówengbēze yáa mà Dii gbagbakti bou, ké gagyápi e go gbéola. Yáa a ɔawa.

23 ɔ Alauna ò Davidiɛ: Sé! Ma dii kí, lá à kènɛ maa, keò. Gwa, má zuò kpa sa'òbò ù ní pówengbēgoò yáa ù ní éseo pówen gba ù. Má n gba píiɛ.

24 ɔ kí Davidi òè: Aawo! Má lúmáɛ, mí a fiabone píi. Má pò pò de n pò ù se mà kpa Diiwao. Má sa'owá pá fiabosaio.

25 ɔ à pówengbēzēpi lùwà vua ɔwatē mèn ɔaa àaò.

26 A Dii gbagbakti bò we, ɔ à sa pò wí a pò káteu à tékū òwà ní sáaukpasao. Ké à lezù Diizi, ɔ Dii wèwà à té gbàɛ za musu, à sù gbagbaktipiwa.

27 Dii yá'ò malaikapie, ɔ à a fēnda sòlò a kpéu.

28 Ké Davidi è Dii sianò Yebusi bui Alauna pówengbēzēa, ɔ à èa sa'òwà we lò.

29 Goo bee Dii zwáakpe pò Mòizi kè guwaiwau ní a gbagbaktio ku Gabaò guyé pò wa bòu.

30 Davidi lí fò gè yágbēai Diiwa weo, asa àlɛ víakɛ Dii malaika fēndaɛɛ.

22

1 ɔ Davidi mè: Lakli Dii Lua kpé aò kuu ní sa pò Isailio i a pò káteu à tékū oklio.

Lua kpé dsa sɔukea

2 Davidi ò wà bòmò pò kú Isaili bùsuuò káaa píi, ɔ à ní gbēo díle gbè'ánaò ù aa gbēo á wà Lua kpé bóò.

3 A mò kpà siaɔwa maamaa aa kusaò ní sanɛɛò keò gāmoo ní bòlɛò pò ù. Mògotē pò a kpà sò, à gè oaa.

4 Sedɛ lí pò a kpàò dasi, wa a lé dso, asa Sidòdeò ní Tiideò mòè ní sedɛ líò à kè zài.

5 Davidi mè: Ma né Salomoo á èwaasonaɛ, a yáe yáasi dso gíao. A kù kpé pò wa dò Diie aò zsoɛ, i ea aò kefeù lò maamaa, gbépii i a maabo. A yáí tò mále a dsa sɔuke. ɔ Davidi kpépi dsa sɔukè maamaa e aò gé gai.

6 ɔ à a né Salomoo sísi, a òè aà kpédò Dii Isailio Luaɛ.

7 A òè: Ma né, ma zèò ma sò guu mà kpédò Dii ma Luaɛ, aà tó iò kuwà.

8 ɔ Dii yá'òmɛɛ à mè ma gbédèdè dasi zì pò má kàò guu. Má e kpépi dso gbé dasi pò ma ní dèdɛ a aɛ yáí.

9 A mè né pò má i mé aò de aafia gbé ù, asa á tò aà kámabo aà ibɛɛ pò liaiò yá musuɛ. Wa tókpa népie Salomoo.* A mè á tò Isailio kua aò na kilikili aà gooɛ.

10 Aapi mé a kpédɛ, iò de a né ù, iò de aà mae ù. A aà zóleá kpalaú Isailio guu zèdò, aà kpala aò láaa vío.

11 Tia sò ma né, Dii aò kunnò, i n dae ní gòmio, ní kpédò Dii n Luapie, lá a ò n yá musuwa.

12 Dii n gba ɔno ní wezèò goò pò a n díle Isailionɛ, ké ñyò aà ikoyá kua.

13 Tó ní ikoyá pò Dii dà Mòziɛ a díle Isailionɛ kua, mé níle aà ɔtondókli gwa, ñyò káfi e. Sòdíle, níò wòò ví. Nsu to vía n kúo. Nsu to sò kēnguo.

14 Ma dɛɛkà ma vua kàlɛ Dii kpé pò ù tɔnu ɔaa gēò ní plao, ánuusu sò tɔnu ɔaasooò lɛɛ baakwi ní síiò. Mò ní mògotēò sò, wa a lé dso, a gbía kè zài. Ma lí ní gbɛo kàlɛ we lò. Pòpiò káfi lò.

15 N zikenaò ví dasi, gbè'ánaò ní li'ánaò ní gbé pò gōi ví ɔzì píi guuò,

16 vua zì, ánuusu zì, mògotē zì ní mòsi zìo. N ɔzikenaa lé vío. Na zìpiwa! Dii aò kunnò!

17 ɔ Davidi ò Isaili kíaɔne aa mò dò a né Salomooɛ

* 22:9 Bee mè aafia.

18 à mè: Dii á Lua kúánɔ lé? I á gba íampakɔi gupiiuo lé? A gbé pɔ kú búsuɛ beeu za káauɔ námɛɛ ma ɔzɛ, ɔ búsupi gè Diipi ní a gbé pɔ ú sa.

19 A Dii á Lua kíi wɛɛɛ teaisai ní nòsɛmɛndoo sa, í na Dii Lua kúki boawa, í su ní Dii bàakuaánɔ kpagoloo ní aà pɔ keleɔ kpé pɔ ále dɔè, aà tɔ iɔ kuwàpi guu.

23

1 Ké Davidi zikù táotao, ɔ à Salomɔɔ kpà Isailiɔ kía ú.*

Levii buiɔ zɛ

2 Davidi Isaili kía káaa ní sa'onao ní Levii buiɔ pii.

3 Wà Levii bui gɔɛ pɔ kà wè baakwi ge aa deaɔ nàò, aa gbèɔn baasɔɔɔ lɛɛ bla plasaiɛ (38.000).

4 ɔ Davidi gbèɔn baasɔɔɔ lɛɛ baasɔɔ mɛndosaiɔ (24.000) díle aao wéte Dii ua yáí, à gbèɔn baasɔɔɔ lɛɛ sooloo (6.000) díle lakènaɔ ní yágɔgɔnaɔ ú.

5 ɔ à gbèɔn baasɔɔɔ lɛɛ siiɔɔ (4.000) díle bílibɔlɛdɔanaɔ ú, mé à gbèɔn baasɔɔɔ lɛɛ siiɔɔ (4.000) díle Dii táasilenao ú, aaliɔ aà táasile ní pɔ'ɔbɔna pɔ Davidi kpà.

6 Davidi ní kpaalè ní buiɔwa gá ní gāo, Geesɔ buiɔ, Kɛata buiɔ ní Melali buiɔ.

7 Geesɔ nɛgɔɛn Ladá ní Simɛio ú.

8 Ladá nɛgɔɛn áaɔɛ: A séia Yeieli, a gbea Zetaú ní Yoelio.

9 Simɛi nɛgɔɛn áaɔɛ: Selomɔ, Hazieli ní Halanao. Ladá bui uabele káauɔn we.

10 Simɛi nɛgɔɛn siiɔɛ: Yaata, Ziza, Yeusi ní Beliao.

11 A séia Yaata, a plaade Ziza. Yeusi ní Beliao buiɔ dasio, ɔ wà ní díle bui dou zɛ dóu guu.

12 Kɛata nɛgɔɛn siiɔɛ: Amlaú, Isaa, Hebɔl ní Uzielio.

13 Amlaú nɛgɔɛn Aalona ní Mɔizio ú. Wà Aalona ní a buiɔ díle ní zéi, aao laaidɔ Lua pɔɔwa, aao Luapi gbagba, aao tulaletikateae, aao zíkɛ aà kúki, aao samaa'o gbèɔne ní aà tɔo gɔɔpii.†

14 Wà Lua gbé Mɔizi buiɔ díle lán Levii bui kɔniɔwa.

15 Mɔizi nɛgɔɛn Geesou ní Eliezɛɛo ú.

16 Geesou nɛgɔɛ séian Sebueli ú.

17 Eliezɛɛ nɛgɔɛ séian Leabia ú. I nɛgɔɛe i ɔo, áma Leabiapi nɛgɔɛn í dasi maamaae.

18 Isaa nɛgɔɛ séian Selomi ú.

19 Hebɔl nɛgɔɛn tɔn ke: A séia Yelia, a plaade Amalia, a áaɔde Yaazie, a siiɔde Yekamaú.

20 Uzieli nɛgɔɛn tɔn ke: A séia Mika, a plaade Isia.

21 Melali nɛgɔɛn Mali ní Musio ú. Mali nɛgɔɛn Eleazaa ní Kisio ú.

22 Eleazaa gá nɛgɔɛsaie, nenɔɛ a í tɛtɛɛ. An desɛ Kisi nɛgɔɛn mé ní sɛsɛ.

23 Musi nɛgɔɛn áaɔɛ: Mali ní Edɛɛo ní Yelemɔ.

24 Levii buiɔn we sea an dezi pɔ de uabele káau úɔwa. Lua ua zíkɛna pɔ kà wè bao ge aa deaɔ, wà ní baade tɔ dálaɔ an buipiɔwae.

25 Davidi mè: Lá Dii Isailiɔ Lua a gbéɔ gbà íampakɔi mé à sù Yelusaleú àò ku we gɔɔpiiɛ,

26 Levii buiɔ zwáakpe ní a zíkɛɔɔ sɛ táa'oò ɔo.

27 Yá pɔ Davidi ò gbɛzà yáí ɔ wí Levii bui pɔ kà wè bao ge aa deaɔ naoi.

28 Levii buipiɔ líb dɔ Aalona buiɔle ní Dii ua zɛlo. Aaliɔ wéte Lua uai ní a kpéɔ ní gbábɔa Lua pɔɔnɛɔ ní zɛ pɔ wí ke weo

* 23:1 Kíia 1.38-39 † 23:13 Bɔa 28.1

²⁹ ní p̄ē p̄ wí kpa Luawao ní p̄wenti gbao ní kàawanao ní a totoao ní a zaao ní a z̄w̄ léo.

³⁰ Aaliᵋ Dii sáaukpa ní à táasiléao k̄w̄ ní oosio

³¹ ní ḡw̄ p̄ wàl̄e sa p̄ wí a p̄ kát̄eu à tékū o Diiwa kámaboḡw̄z̄l̄o ní m̄o ḡw̄ s̄éia z̄l̄o ní dikpe p̄ wa díl̄eᵋ. Aaliᵋ z̄l̄k̄e Diie ḡw̄p̄ii màa, mé an dasi lí ká lá wa díl̄enéwa.

³² Amp̄iᵋ mé aali laaid̄o kpaaūkpe ní a p̄okeleᵋ z̄l̄wa, mé an gb̄é Aalona bui lí laaid̄o Dii kp̄é z̄l̄wa.‡

24

Sa'onaᵋ z̄l̄

¹ Aalona bui ḡal̄ion ke: Aalona neḡᵋeᵋ t̄on ke: Nadabu, Abiu, Eleazaa ní Itamaao.

² Nadabu ní Abiuo ḡaga ní mae wáae,* aai neḡᵋe i s̄o. Ǿ Eleazaa ní Itamaao ḡᵋ sa'onaᵋ ū.

³ Davidi ní Eleazaa bui Zadokio ní Itamaa bui Aimel̄ekio sa'onaᵋ kpaal̄è ḡā ní ḡāo, aaᵋ k̄ᵋ gba z̄é z̄l̄ yá musu.

⁴ Aa d̄oanaᵋ è dasi Eleazaa buiᵋ guu de Itamaa buiᵋ guula, ̄s aa Eleazaa bui uabeleᵋ s̄è gb̄eᵋn ḡeᵋo ní m̄endoo, Itamaa bui uabeleᵋ s̄ᵋ swaaᵋ.

⁵ Aa ní kpaal̄è ní gb̄elaaᵋe an wegwasai, asa Eleazaa buieᵋo ní Itamaa buieᵋ de Lua kp̄é gb̄ēz̄w̄w̄o ní sa'onkiaᵋ ū nípīe.

⁶ Levii bui lak̄ēna Semaia, Netaneli né ní t̄ó d̄alau k̄ia ní aà íwaᵋ beeᵋ wáae: Sa'onkia Zadoki, Abiataa né Aimel̄eki, sa'ona uabeleᵋo ní Levii bui uabeleᵋo. Tó wà gb̄é s̄è Eleazaa bui guu do, ̄s wí se Itamaa bui guu do.

⁷ Yoialibu mé s̄éia,
a plaade Yedaia,

⁸ a aaᵋde Aliū,
a síiᵋde Seoliū,

⁹ a s̄oode Malakia,
a soolode Miam̄e,

¹⁰ a soplade Akozi,
a swaaᵋde Abia,

¹¹ a k̄ēokwide Yesua,
a kwide Sekania,

¹² a kūedode Eliasibu,
a kueplade Yakiū,

¹³ a kūe'aaᵋde Hupa,
a ḡeᵋo m̄endosaide Yeseba,

¹⁴ a ḡeᵋode Bilega,
a ḡeᵋo ní m̄endoode Im̄eᵋ,

¹⁵ a ḡeᵋo ní plaode Ezii,
a bao plasaide Ap̄isēsi,

¹⁶ a bao m̄endosaide Petaia,
a baode Yeezek̄eli,

¹⁷ a bao ní m̄endoode Yak̄ē,
a bao ní plaode Gamulu,

¹⁸ a bao ní aaᵋode Delaia,
a baas̄o m̄endosaide Maazia.

¹⁹ Lá aali ḡé z̄l̄k̄e Dii kp̄éu aaᵋ k̄ᵋ gba z̄én we, lá Dii Isailiᵋ Lua dà an dezi Aalonaᵋ a díl̄ewa.

‡ 23:32 Nao 3.5-9 * 24:2 Lev 10.1-2

Levii bui ktni

20 Levii bui klniɔn ke: Amlaũ bui Sebueli né Yedeia.

21 Leabia yoa Isia.

22 Isaa bui Selomɔ né Yaata.

23 Heblɔ negɔeɔ tɔn ke: Yelia, Amalia, Yaazie n̄ Yekamaũ.

24 Uzieli bui Mika né Samii.

25 Mika d̄auna Isia né Zakali.

26 Melali negɔeɔ Mali n̄ Musio.

27 Melali bui Yaazia negɔeɔ tɔn ke: Benɔ, Soaũ, Zakuu n̄ Ibelio.

28 Mali né Eleazaa i negɔe io.

29 Mali né Kisi bui Yelameli.

30 Musi negɔeɔ tɔn ke: Mali, Edɛe n̄ Yelimɔ. Levii buiɔn we an dezi buiɔwa.

31 Ampio s̄s̄ aa gbela lá an gbé Aalona buiɔ k̄ewa kí Davidi n̄ Zadokio n̄ Aimelekio n̄ sa'ona uabeleɔ n̄ Levii bui uabeleɔ wáae. V̄i buiɔ n̄ d̄auna buiɔ, yá dou wa k̄ené.

25*L̄esinaɔ*

1 Davidi n̄ Isaili k̄iaɔ mé Asafa negɔeɔ n̄ Emani negɔeɔ n̄ Yedutu negɔeɔ d̄ile n̄ zéi aa anabikeke n̄ m̄ɔɔnaɔ n̄ domaɔ n̄ s̄és̄énaɔ. Z̄ipikenaɔ tɔn ke:

2 Asafa negɔeɔ tɔn ke: Zakuu, Yosefu, Netania n̄ Asalelao. Asafa mé aɔ wéte a nepiɔzi, k̄ia s̄s̄ iɔ wéte n̄ anabikekeai.

3 Yedutu negɔeɔ sooloe: Gedalia, Zeli, Yesaia, Simeɪ, Asabia n̄ Matitiao. An mae Yedutu mé iɔ wéteɔzi, ɔ iɔ anabikeke n̄ m̄ɔɔnleao, iɔ Dii s̄aaɔ kpa aɔ aá táasileɔ.

4 Emani negɔeɔ tɔn ke: Bukia, Matania, Uzieli, Sebueli, Yelemɔ, Anania, Anani, Eliata, Gidaleti, Lomantiezeɛ, Maloti, Yosebekasa, Otii n̄ Maazioo.

5 Gb̄épiɔ́ kí gu'ena Emani negɔeɔne nípii. Lua legb̄è à mè á aá gba gb̄aa, ɔ à aá gb̄a negɔeɔ ḡeɔ m̄endosai n̄ neɔɔeɔ iɔ áaɔ.

6 Gb̄épiɔ́ iɔ lesi Dii ua n̄ s̄és̄énaɔ n̄ domaɔ n̄ m̄ɔɔnaɔ nípiiɛ. An maeɔ Asafa n̄ Yedutuɔ n̄ Emano mé aab̄ wéteɔzi Lua ua z̄ipi guu. Kí s̄s̄ iɔ wéte n̄ maepiɔzi.

7 Ampio n̄ n̄ gb̄é p̄s̄ aa lesia Diiɛ dáda aa d̄ɔɔ, amp̄ii gb̄eɔn̄ ba do n̄ basiɔkwi plasaiɔe (288).

8 W̄a likp̄a lá aali k̄ɔ gba zé z̄ipi yá musue, néf̄eɔneɔn gb̄eɔz̄ɔɔ, yádanedeɔ n̄ yádananaɔ píi.

9 W̄a gb̄épiɔ́ s̄è baade n̄ a negɔeɔ n̄ a d̄aunaɔ gb̄eɔn̄ kueplaplae:

A s̄éia Asafa né Yosefu,

a plaade Gedalia,

10 a áaɔde Zakuu,

11 a síiɔde Zeli,

12 a s̄oode Netania,

13 a soolode Bukia,

14 a soplade Yesalela,

15 a swaaɔde Yesaia,

16 a k̄eokwide Matania,

17 a kwide Simɛɪ,

18 a kueɔde Azaleli,

19 a kueplade Asabia,

20 a kue'aaɔde Sebueli,

21 a ḡeɔ m̄endosaide Matitia,

- 22 a gēode Yelimɔ,
 23 a gēo ní mēndoode Anania,
 24 a gēo ní plaode Yosebekasa,
 25 a bao plasaide Anani,
 26 a bao mēndosaide Maloti,
 27 a baode Eliata,
 28 a bao ní mēndoode Oti,
 29 a bao ní plaode Gidaleti,
 30 a bao ní àaōode Maazio,
 31 a baasɔ mēndosaide Lomantiezeε.

26

Lua kpe bíibɔledšanaɔ

1 Bíibɔledšanaɔ gáliɔn ke:

Séia Kole buiɔ.
 Kole né Meselemia, Abiasafa tɔúna.
 2 Meselemia negōe tón ke:

A séia Zakali,
 a plaade Yediaε,
 a àaōde Zebadia,
 a síiōde Yanieli,
 3 a sɔode Elaú,
 a soolode Yohanani,
 a soplade Elioenai.

4 Ɔbededɔú negōe tón ke:

A séia Semaia,
 a plaade Yozaba,
 a àaōde Yoa,
 a síiōde Sakaa,
 a sɔode Netaneli,
 5 a soolode Amieli,
 a soplade Isakaa,
 a swaaōde Puletai.

Asa Lua mé éfaaikè Ɔbededɔúpie.*

6 Aà né Semaia negōe í lɔ, aa kpalablè ní dezi buiɔ guu, asa beεedeɔne.

7 Semaia népion ke: Ɔteni, Lefaeli, Ɔbedi ní Elizabao. Aà dāunaɔ Elihu ní Semakiaoa beεedeɔne lɔ.

8 Gbēpiá Ɔbededɔú buiɔne nípii. Ampio ní ní negōe ní ní dāunaɔ beεedeɔne, an gbāa kà zipi kea. Aa gbēɔn bāaɔ ní plaε.

9 Meselemia negōe ní a dāunaɔ beεedeɔne lɔ. Aa gbēɔn bao plasaiε.

10 Melali bui Osa negōe tón ke: A séia Simeli, āma né séia no, aà mae mé aà díle yoa ú.

11 A plaade Ilikia, a àaōde Tabalia, a síiōde Zakali. Osa negōe ní a dāunaɔ gbēɔn kue'aaōε.

12 Wá zídà bui dāanapionε, baade ní a bíibɔledšan gáliɔ, lá wa dà ní daε pɔ lε zike Dii uaɔnewa.

13 Wá likpáné ní buiwac, néfēnen gbēzɔ ní bɔle pɔ an baade aɔ d́áo.

14 Meselemia gukpe oi bɔle blè, ɔ aà né Zakali pɔ de ledamade ɔnɔna ú gubántoo oi bɔle blè.

15 Ɔbededɔú geɔmidɔkli oi bɔle blè, mé aà negōe mé d́ɔ d́aa blè.

* 26:5 1Lad 13.14

16 Osa be'ae oi bole blè ní zeda pò kú musu bole pò wí me Saleke Boleo.

Blibledšanao Ìb kò leùkpakee.

17 Levii buipio Ìb ku gukpe oi lá gu lé dò gbèon soolosoolo, gughántoo oi gbèon siìsìiis, geomidòkdi oi gbèon siìsìiis, d̄s̄o sae gbèon plapla.

18 Be'ae oi gbèon siìsìiis Ìb ku zedau, ua oi s̄s̄ gbèon plapla.

19 Kole buio ní Melali bui bíibledšana gálio we.

Làasi dšana ní yāḡs̄ona

20 An gbé Levii buio mé Lua kpé làasio ní pò pò wí Lua gba làasio dšana ù.

21 Gees̄o bui Ladā bui uabeleon ke: Yeieli

22 ní a né Zetau ní Zetaupi dāuna Yoelio. Ampio mé aāb wéte Dii kpé làasio.

23 Amlaū bui gbēo ní Isaa bui gbēo ní Hebl̄s̄ bui gbēo ní Uzieli bui gbēo ku we Ìb. Ampion ke:

24 M̄s̄izi né Gees̄o bui Sebueli mé làasi gbēz̄o ù.

25 Aā dezi do Eleazaa mé Leabia Ì, Leabia Yesaia Ì, Yesaia Yolaū Ì, Yolaū Zikeli Ì, Zikeli Selomi Ì.

26 Selomipi ní a daeó mé pò pò wa Lua gbà làasio gbēz̄o ù. Kí Davidi ní uabele pò de zīḡs̄ d̄baanao ùb mé gbapio dà.

27 Aa pò pò aa nāaa zì guuò kpà Luawa wà aā kpé kekeò.

28 Selomi ní a daeó mé aāb wéte pò pò gu'ena Samueli ní Kisi né Sauluo ní Nee né Abineeo ní Zeluia né Yoabuo kp̄aì ní pò pò gbé k̄niò kp̄aò pii.

29 Wà bàasi zì dà Isaa bui Kenaniae ní a neḡeò. Aame Isailio lakēnao ní ní yāḡs̄ona ù.

30 Hebl̄s̄ bui Asabia ní a daeó gbèon òaa swaaò ní bas̄oòe (1.700). Beedeone nípii. Aāb wéte Isaili b̄su pò kú Yuudē baa be'aezi Dii yá musu ní zì pò kí dànè yá musuo pii.

31 Yelia mé Hebl̄s̄ buio kía ù. Davidi kpalablea wè blade guu ò a wetète Hebl̄s̄ buipi t̄s̄ pò wa kà láuozì, ò wà gè b̄ò an beedeowa an be wéleu Yazee, Galada b̄suu.

32 Yelia dae uabeleó gbèon òaa kue'aaò ní bas̄oòe (2.700). Beedeone nípii, ò kí Davidi ní díle aao wéte Lubeni buiozi ní Gada buio ní Manase bui pò kú gukpe oi weo Lua yá ní azía yáo kekea yái.

27

Zīḡs̄o

1 Isaili uabeleó ní zīḡs̄ gbèon òaas̄oòo d̄baanao ní zīḡs̄ gbèon bas̄oobas̄oòo d̄baanao ní ní lakēna pò aāb zìke kíae yápii musuon ke: Zīḡs̄ gálio Ìb kò leùkpake m̄o ní m̄oòe e wè gé b̄lei, gálipio baade zīḡs̄ gbèon òaas̄oòo lee baas̄oòo mēndosaie (24.000).

2 Zadieli né Yasobaū mé m̄o s̄iadeo gáli d̄baana ù.

3 Pelezi buie. Om̄e zīḡs̄o d̄baana pii gbēz̄o ù m̄o s̄eia guu.

4 Ahoa né Dodai mé m̄o plaadeo gáli d̄baana ù. Mikelo mé aā plaade ù.

5 Sa'ona Yoiada né Benaia mé m̄o aas̄deò gáli d̄baana ù.

6 Benaiapi mé neḡon gbèon baakwiò d̄baana ù Ìb. Aā né Amizaba ku aā gáli guue.

7 Yoabu dāuna Asaeli mé m̄o sīis̄deò gáli d̄baana ù. Ké à gà, ò aā né Zebadia ḡs̄ aā ḡe ù.

8 Izala bui Samu mé m̄o s̄oodeò gáli d̄baana ù.

- 9 Tekoa gbé Ikesi né Ila mé mɔ soolodeɔ gáli dɔaana ũ.
 10 Eflaiū bui Elezi, Peloni gbé mé mɔ sopladeɔ gáli dɔaana ũ.
 11 Zela bui Sibekai, Usa gbé mé mɔ swaaɔdeɔ gáli dɔaana ũ.
 12 Bēyāmēē bui Abiezēē, Anato gbé mé mɔ kēokwideɔ gáli dɔaana ũ.
 13 Zela bui Malai, Netofa gbé mé mɔ kwideɔ gáli dɔaana ũ.
 14 Eflaiū bui Benaia, Pilatɔ gbé mé mɔ kuɛdodeɔ gáli dɔaana ũ.
 15 Ōnieli bui Eledai, Netofa gbé mé mɔ kuɛpladeɔ gáli dɔaana ũ.

Isaili bui dɔaanaɔ

16 Isaili buiɔ kíaɔn kē:

Lubeni buiɔ kí Eliēzēē, Zikeli né,

Simēɔ buiɔ kí Sefatia, Maaka né,

17 Levii buiɔ kí Asabia, Kemue né,

Aalona buiɔ kí Zadoki,

18 Yudaɔ kí Elihu, Davidi v̄i,

Isakaa buiɔ kí Ōmeli, Mikaila né,

19 Zabuloni buiɔ kí Isimaia, Obadia né,

Nefatali buiɔ kí Yelimɔ, Azelié né,

20 Eflaiū buiɔ kí Ozee, Azazia né,

Manase bui pɔ kú be'ae oio kí Yoeli, Pedaia né,

21 Manase bui pɔ kú Galada būsuoú kí Ido, Zakali né,

Bēyāmēē buiɔ kí Yaasie, Abinēē né,

22 Dã buiɔ kí Azaleli, Yeloau né.

Isaili buiɔ kíaɔn we.

23 Davidi i gbé pɔ ká wè bao ge aai kaoɔ naoo, asa Dii mè á tó Isailiɔ dasikú lán saanaɔwae.*

24 Ké Zeluia né Yoabu ná ní naoawa,† i a midēo. Noopi yáí Lua pɔ fèi Isailiɔzi, ɔ wí ní dasile ké kí Davidi ladauo.

Kía iwao

25 Adieli né Azemave mé kibe láasi gbēzɔɔ ũ.

Uzia né Yonatáa mé dɔ pɔ kú bua ní mēewiaɔ ní zšewiaɔ ní gudɔaktiɔ gbēzɔɔ ũ.

26 Kelubu né Ezali mé buazikenao gbēzɔɔ ũ.

27 Lama gbé Simēi mé vēebudeɔ gbēzɔɔ ũ.

Sefá gbé Zabedi mé zia ũ vēebe ní vēe kūsúdao yá musu.

28 Gedēe gbé Baalanana mé kuliɔ ní kaadɔenliɔ zikenao gbēzɔɔ ũ.

Yoasi mé zia ũ kú nísi yá musu.

29 Salɔna gbé Sitelai mé Salɔna zúdánaɔ gbēzɔɔ ũ.

Adelai né Safata mé guzule zúdánaɔ gbēzɔɔ ũ.

30 Isimaela bui Obili mé yiongodánaɔ gbēzɔɔ ũ.

Melɔnɔ gbé Yedeia mé zaa'indánaɔ gbēzɔɔ ũ.

31 Ageli bui Yazizi mé são ní bleɔ dánaɔ gbēzɔɔ ũ. Gbēpiá kí Davidi ziaaone nípii.

32 Davidi desē Yonatáaá ledamade. Aá wé zēa mé lakēnae. Aàpi ní Akemo né Yeielio mé Davidi negɔeɔ gwana ũ.

33 Aitofeli mé Davidi ledamade ũ. Aaki gbé Usai mé kí kwáasi ũ.

34 A gbea Benaia né Yoiada ní Abiataao gɔ Aitofeli gēe ũ.

Yoabu mé kí zlgɔɔ dɔaana ũ.

* 27:23 Daa 15.5, 22.17, 26.4 † 27:24 2Sam 24.1-15, 1Lad 21.1-14

28

Davidi Lua kpé dɔa zékalea Salomɔɔ

1 Davidi Isaili kɔ́aɔ káaa Yelusaleŭ pɔ́i, Isaili bui kɔ́aɔ ní zígɔɔ dɔaana pɔ́ lé zíkɛ̀ɔ, zígɔ́ gbɛ̀ɔn ɔ́aasɔɔɔɔ dɔ́aanaɔ ní gbɛ̀ɔn basɔbasɔɔɔ dɔ́aanaɔ ní gbé pɔ́ de kɔ́a ní a negɔ́ɔ ɔ́izɛɛ zɔ́ia ũ ní a lwaɔ ní a negɔ́naɔ ní a gɔ́ gbèbɛɔ pɔ́i.

2 ɔ́ kɔ́ Davidi fɛ̀lɛ zè à mè: Ma gbéɔ, à swásemazi! Ma zèɔ ma sɔ́u mà kpɛ̀ɔ Dii wá Lua bàakuawano kpagolo pɔ́ de aà gbadibɔ ũɛ, ɔ́ ma sɔ́u mà ní a dɔ́aɔ.

3 ɔ́ Lua òmɛɛ i kɛ́ mámɛ mà kpépi dɔ́ɛɔ, asa zígɔ́n ma ũ, ma gbédèdè dasidasie.

4 N beeo Dii wá Isailiɔ Lua ma se ma bɛ̀dɛɔ guu, ké mapɔ́ ní ma buiɔ wàɔ de Isailiɔ kɔ́a ũ gɔ́ɔpiiɛ. A Yuda sè yáa dɔ́aana ũ, ɔ́ à ma bɛ̀dɛɔ sè aà buiɔ guu. A káaágu, ɔ́ à ma kpa Isailiɔ kɔ́a ũ.

5 Dii ma gba negɔ́ɔ dasi, ɔ́ à Salomɔɔ sè ní guu, à aà kpà kpala pɔ́ a díle Isailiɔneŭ.

6 A òmɛɛ à mè: N né Salomɔɔ mé a kpɛ̀ɔmɛɛ ní a uao, asa ma aà sè ma né ũɛ, míɔ de aà mae ũ.

7 Tó a ma yádílɛaɔ ní ma ikoyá kɔ́a lá a kɔ́a gbáwa, má tó aà kpala àɔ ku gɔ́ɔpiiɛ.*

8 Ma gbéɔ, ma naé wá Luazi Isailiɔ bui pɔ́ káaaa Dii aɛɔ wáa pɔ́i, àɔ tɛ Dii wá Lua yádílɛaɔ ní laaio, ké àɔ ku búsu maaɛ beeu, i gɔ́ á buiɔne e gɔ́ɔpii.

9 Mpi sɔ́, ma né Salomɔɔ, ñyɔ́ ma Lua dɔ́, ní zɔ́blèɛ ní nòsemendoo teasisai, asa Dii í wá sɔ́ yɔɛ à wá láasooɔ ní yá pɔ́ wa zèɔɔ dɔ́. Tó n aà kɔ́i wèlɛ, ñyɔ́ aà e. Tó n pákpáaazi sɔ́, à gɔ́nzin we e gɔ́ɔpii.

10 Nyɔ́ dɔ́ ké Dii n se n kpɛ̀ɔɛ a kúktɔ́ ũɛ. Sɔ́díle, ní zɔ́pi kɛ́.

11 ɔ́ Davidi Lua kpé ní a kpɛ̀lɛɔ taa pɔ́ a kè taalau kpà a né Salomɔɔwa ní a láasɔ́ ní a kpea pɔ́ kú musu ní zɔ́lɛɔ ní a duunkɛ́maktio.

12 Yá pɔ́ kú aà sɔ́u Dii ua ní a kpéne pɔ́ liaaiɔ musu, à a taataa pɔ́ a kè taalau kpáwà lɔ́: Lua kpépi láasɔ́, pɔ́ pɔ́ wí Lua gba kálɛkɔ́i,

13 Dii kpé zíkɛ̀ɔɔ ní lá wa sa'onaɔ ní Levii bui gálio díledile aa Dii kpé zɔ́ kɛɔ.

14 A vua ní ánuɔ pɔ́ wa zíkɛ̀ɔpiɔpiò gbɔ́a díledile:

15 Vua dauɔ ní a filiaɔ, ánuɔ dauɔ ní a filiaɔ,

16 vua táabúnu pɔ́ wí pɛ̀ɛ kálɛwàɔ, ánuɔ táabúnuɔ,

17 vua saaɔ, au'elɛbɔ pɔ́ wa pí ní vuaɔ, vua loɔ, vua taɔ, ánuɔ taɔ

18 ní tulaletikateakti pɔ́ wa pí ní vuaɔ. A vua malaika gáslade pɔ́ an gásla aɔ pɔ́oa Dii bàa kua ní Isailiɔ kpagoloo aà zlkasɔ́go ũ taa pɔ́ a kè taalau kpáwà lɔ́.

19 Davidi mè: Ma yápiɔ taa dálau pɔ́i, asa Dii gbáa mɔ́a à ma wé kè̀mɛɛɛ.

20 ɔ́ Davidi ò a né Salomɔɔɛ: Sɔ́díle, zɔ́pi kɛ́ ní wɔ́ɔɔ. Nsu to vía n kɔ́o. Nsu bílikɛɔ, asa Dii ma Lua a pákpanzio, a n to weo. Aɔ kunnɔɛ e n gɛ́ n kpé zɔ́pi mídèɔ.

21 Sa'onaɔ ní Levii buiɔ gálio ku sɔ́u guu wá Dii kpépi zɔ́ kɛ́, mé gbé pɔ́ aa gɔ́i ví mé an pɔ́ gbàɔ kunnɔ́ aa zɔ́pi kɛ́. Gbépii ní ní kɔ́a aa n yáma.

29

Gbadaa Lua kpé dɔa yá musu

1 ɔ́ kɔ́ Davidi ò gbé pɔ́ káaaaɔne pɔ́i: Ma né Salomɔɔ pɔ́ Lua aà sèpiá èwaason bɔ́bnaɛ. Zɔ́pi zɔ́ɔ, asa uapiá gbɛ̀nazina pɔ́ no, Dii Lua pɔ́ɛ.

* 28:7 2Sam 7.5-16, 1Lad 17.4-14

² Ma Lua kpépi dɔa sɔukè maamaa ma gbãa léue, ma vua kpà vua zì pò ù ní ánuuso ánuusu zì pò ù ní mɔgotèo mɔgotè zì pò ù ní mɔsio mɔsi zì pò ù ní lío lí zì pò ù ní gbèo gbè zì pò ù ní onísio ní tiikɔazio ní gbè beede bui píio ní gbepuao.

³ Bee gbèa lá ma Lua kpé yá kámagu, vua ní ánuusu áizèe pò má vɔ, ɔ má kpà ma Lua kpé pò ù pò pò ma a sɔukèò bàasi:

⁴ Ofii bùsu vua tɔnu basɔo ní ánuusu tètèèe tɔnu òaa do ní blao, ké wà kpa kpépi gbɔwa a guu.

⁵ Vuaá vua zì pòe, ánuusá ánuusu zì pòe ní zì pò gòideɔ keɔ pii. A déme zèò gbà à kpa Diiwa sòusòúí?

⁶ ɔ uabeleɔ ní Isaili bui kíao ní zìgɔ gbèon òaasɔsɔo dɔaanao ní gbèon basɔbasɔo dɔaanao ní kíapi ziiá vua ní ánuuso kpà.

⁷ Aa vua kpà tɔnu baswaaɔkwi (170) wà Lua kpépi zì keò ní ánuuso tɔnu òaa do ní basoplao (340) ní mɔgotèo tɔnu òaa àaɔ ní kwio (610) ní mɔsio tɔnu òaa gèò ní plao (3.400).

⁸ Gbé pò gbè beedeɔ vɔ ná Geesɔ bui Yeielie a ɔzì Dii kpé làasiu.

⁹ Gbépii pò kèna pò pò wa kpàpi yá musu, asa aa kpà Diiwa ní nòsemendoe. Kí Davidi pò kèna maamaa,

¹⁰ ɔ à Dii sáaukpà gbé pò káaaa weɔ wáa à mè:

Éfáaide Dii wá dezi Isaili Lua
za asínizì e gɔpii!

¹¹ Dii, níme ní zòke ní gbáao
ní beede ní denlao ní gawio vɔ,
asa pò pò kú musu ní zìleɔá n pòe pii.
Mme ní kía ù,
níme ní pòpii mide ù.

¹² Áizèe ní beede ò bɔ n kíe,
ní kible pòpiiwa.
Iko ní gbáao ku n ɔzìe,
ní gbépii káfla zé vɔ,
mé ní ní gbaa gbãa zé vɔ bɔ.

¹³ Tiasa wá Lua, wále n sáaukpa,
wále n tó beede bɔ.

¹⁴ Ee, dén ma ù ge ma gbéɔ, ké wà gbasa pò kpama màai? Pòpii ò bɔ n kíe. Pò pò wa kpàma bɔ n ɔzìe.

¹⁵ Wá denɛ bòmɔo ù, nibɔo ù lán wá deziwae. Wá kua dúniau de lán uenawa támaasaie.

¹⁶ Dii wá Lua, pɔzɔo pò wá kpà n kpé dɔa yáí, ké n tó pò a kua adoa e ào kuwà, apii bɔ n ɔzìe, n pòe.

¹⁷ Ma Lua, má dɔ ké sè tàasikanan n ù, yákea a zéwa mé ò kangu. Ma pòpii kpàma pii ní nòsepuae, ɔ má è n gbé pò kú laɔ pò kpàma ní pɔnao sɔ.

¹⁸ Dii wá dezi Ablahaù ní Izaakio ní Isailio Lua, to n gbéɔ lí zèò beewa ní sɔ guu, ní tó an sɔ ào kuma gɔpii.

¹⁹ Ma né Salomɔo gba zé aàò n yádileɔo ní n ikoyáò kua ní nòsemendo, i n ɔtondókli gwa à zìkewà pii, i n kpé pò ma a sɔukè dɔ.

²⁰ ɔ Davidi ò gbé pò káaaa weɔne: A Dii á Lua sáaukpa! ɔ gbé pò káaaa weɔ Dii ní deziɔ Lua sáaukpà, aa mipèle aa kùle Dii, aa kùle kíe bɔ.

²¹ Ké gu dè aa sa'ò Diiwa. Aa sa pò wí a pò kátεu à tékú òwà ní zuswanao mèn òaa sɔo ní sásakaoo mèn òaa sɔo ní sása bɔbɔnao mèn òaa sɔo. Aa véε èlεwà aa sáaukpa sa'òwà dúuduu Isaili pii pò ù.

²² Goo bee aa pòblè aa véεmí Dii aε ní pɔna zɔoo.

Ɔ aa Davidi né Salomoo kpa kía ù gbáa kàfi.* Aa aà kpà kía ù Dii aε sa, ɔ aa Zadoki díle sa'onkia ù.

²³ Ɔ Salomoo zòle kpalau a mae gbεu kía pò Dii kpà ù.† A gwea è mé Isaili bui pii misiilè.

²⁴ Kíaa ní negɔnao ní kí Davidi negɔεo pii mikpà kí Salomoo wa.

²⁵ Dii tò Salomoo zòkε kàfi maamaa, Isaili bui pii wé è. Dii kíakεgawi kpàwà, Isailio kía pò dɔaaaè, an kee i kaaawao.

Davidi gaa

²⁶ Yese né Davidiá Isaili buioo pii kíaε.

²⁷ A kè kpalau wè blaε, Heblɔ wè sopla, Yelusaleù sɔ wè baakwi ní àaɔo.‡

²⁸ A zikù táotaoε, ɔ à gà. Ɔdee mé a bεεε ví. Ɔ aà né Salomoo zòle aà gbεu.

²⁹ Kí Davidi yákeao ku gu'ena Samuéli taalau ní ànabi Natá láo ní gu'ena Gada láo za a daaleawa e a midεawa,

³⁰ aà kpalablea yáoo ní aà negɔnkeyāoo ní yá pò aà lèo ní yá pò Isailio ní bùsu pò liai kíaò lèo.

* 29:22 1Lad 23.1 † 29:23 1Kia 2.12 ‡ 29:27 2Sam 5.4-5

LADA PLAADE
Yá pò kú láe bee guu

Láe bee Davidi né Salomoo kpalablea yá boolekèwèe (1-9). Bee gbea aà bui pò aa gò Yudaoo kía ũ e à gè pèò Nèbukaneza Yelusaleũ siawa ní taarĩno Babilonio (10-36).

Láe bee d̀oo gbèzà mèn plaoo yá gè à Ezala lá ní Nèemii láo kùe. Bee lé owèe wà Isailio yãziò kyoke ae we, asa wekii Pèesio kí Kilusi Yudaoo gbà zé aa ea gé Lua kpé d̀oi Yelusaleũ.

Salomoo òno gbèaa
(1Kia 3.1-15, 10.26-29)

1 Davidi né Salomoo kpala zĩnapèle giũgiũ, asa Dii aà Lua kuaànoe, ò à aà zõoke kãfi maamaa.

2 Salomoo yãdile Isailioñe pii, gbèon òaasoooò d̀aanao ní gbèon basoobasooo d̀aanao ní yãkpalekenaoo ní kíaoo pii ní Isailio ubeleo pii,

3 ò à gèrĩno gulesi pò wa b̀ò Gabaoo, asa kpaaukpe pò Dii z̀bblena Moizi kè guwaiwau kú wee.

4 Davidi tò wà Dii kpagolo sè yãa Kiliyaaliu,* wà gèò gu pò a kèkèeu Yelusaleũ, asa we à zwàakpe d̀uè.

5 M̀ogotè sa'okli pò Uli né Bezaleli, Hulu toũna pi† s̀ò a ku Gabaoo Dii zwàakpe kpele, ò Salomoo ní gbé pò kaaapiò yãgbèawà we.

6 Salomoo s̀ò kpaaukpe sa'oklipizi Dii ae, ò à sa pò wí a pò káteu à tékú òwà ní pò mèn òaa sooo.

7 O Lua b̀ò m̀owà gwàasina à m̀è: Pò pò ní yei gbèaa.

8 Salomoo wè Luawa à m̀è: N gbèkekè ma mae Davidie maamae, ò n ma kpa kpalau aà gèe ũ.

9 Dii Lua, lé pò ní gbè ma mae Davidie ke sa, asa n ma dile gbé pò aa dasi lán d̀unia búsu'ufáawao kía ũ.‡

10 Ma gba òno ní d̀ao sa, kè m̀a e d̀aaoò gbépiòne. Tó màa no kpelewa máli yágògò n gbé dasipioñe?

11 O Lua òè: Lá yá bee mé kú n s̀oo, mé ni oda ge àizee ge gawio ge n ibeoo gaa ge wèni gbàa gbèaao, sema òno ní d̀ao, kè n e yágògò ma gbé pò ma n dile ní kía ũe beoñe,

12 má n gba òno ní d̀apiò, mí ea m̀a n gba oda ní àizeeò ní gawio b̀. Kí pò kú n àae ge kí pò ao ku n gbèae a kanwao.

13 O Salomoo b̀ò kpaaukpe pò kú gulesipia kíi Gabaoo, à tà Yelusaleũ, ò àle kible Isailiowa.

14 Salomoo zĩkasogoo ní s̀oo kàaa, aà s̀ogopio kà òaa soplà (1.400), aà s̀oo s̀ò òaasoooò lee kuepla (12.000). Wí aà s̀pio gwa aà s̀go wéleoo guu ní aà be Yelusaleũoe.

15 Kí tò ànusu ní vuao di Yelusaleũ lán gbèwa, mé seòe lí pò wà kpèd̀òò dasi lán bèle líwa s̀eu.

16 Salomoo s̀pio b̀ò Egipi§ ní Silisi búsuoe. Kí laatanao mé lulu Silisi.

* 1:4 2Sam 6.1-17 † 1:5 Baa 38.1-7 ‡ 1:9 Daa 13.16, 28.14 § 1:16 Iko 17.16

17 Aaí sǒgo lúlu Egipi ánusu kiloo soplaplae, sǒo sǒ kiloo plapla taawa, ǒ aai ea sǒpio yía Itio ní Silio kíaowa lo.

18 Ǿ Salomo díle wà kpedo Diie ní azía beo.

2

Salomo Dii kpé soukea (1Kia 5.15-32)

1 Salomo gbéo dá gbé'ázíu gbéon baasoso lee basii5 (80.000), a sèsenao sǒ gbéon baasoso lee báaǒkwi (70.000) ní ní doanao gbéon baasoso lee aa5 ní baa áa5 (3.600).

2 Ǿ á gbéo zǐ Tii kí Hilauwa à mè: Sede lío kpásámee lá ní kpásá ma mae Davidie ǒ à bekpáowa.

3 Mále kpedo Dii ma Luae. Aà pé, we wao tulaletikauè téa, wio pé kálee, wio sa pó wí a pó káteu à tékú owà ko ní oosio ní kámabogozío ní mo dafu goo ní Dii wá Lua dikpo. Ǿ Luapi díle Isailione ao ke má gopii.

4 Kpé pó mále dopi zo, asa wá Lua zo de diiola píi.

5 N beeo déme kpedoaè gbáa víi? Asa musu a f5 aà sio, baa musumusu. Dén ma ú má kpedoèi, mé i ke á de aà gbagbaki ú báasio.

6 Bee yáí goide kpásámee aà zíke ní vuao ní ánusuo ní mogoto ní mosio ní woutonao ní bá gáaluladeo ní babuunao ní wésákéa pówao, i zíke Yelusaleu ní Yuda búsu ní goide pó ma mae Davidi dílemeo.

7 N n Libá búsu sede lío kpásámee ní pélio ní lí béede pále, asa má d5 ké n búsu zíkena liz5 d5. Ma zíkena lí zíke ní n zíkena,
8 aai lí kekeme dasidasi, asa kpé pó mále dopi, sema á zo mé á muaa ní kpéeo.

9 Má mase kpa n zíkena pó lé liz5piowa koko baasoso lee baa do (200.000) ní nao koko baasoso lee baa do (200.000) ní wéo sela baasoso lee bao (20.000) ní nísio koko baasoso lee bao (20.000).

10 Ǿ Tii kí Hilau lá kpásá Salomoe à mè: Ké Dii ye a gbéozi yáí, ǒ à n kpa ní kía ú.

11 A à o lo: Wà Dii Isailio Lua pó musu ní zíle kè sáaukpa! Asa à kí Davidi gbà né ónona pó d5a ní wézéo ví, ǒ àle kpedoè ní azía beo.

12 Mále goide pó zí d5 gbaene, aà tón Hulau Abi.

13 Aà daá Dá buie, mé aà maeá Tii gbé. A vua ní ánusuo ní mogoto ní mosio ní gbo ní lío ní bá gáaluladeo ní babuunao ní woutonao ní bá baao zí d5. A wésákéa pówa d5, mé zí pó wa dàè píi i ke. Ali zíke ní n zíkena ní gbé pó de n mae Davidi zíkena ú yáo.

14 Kí, mase ní nao ní nísio ní wé pó n a legbè kpásá wápio ní zíkenane,
15 wí Libá búsu lí z5zone lá ní yéi léu, wí yéye wà gbé zío ísiaa e Zope, ní tao Yelusaleu.

16 Salomo bòmo pó kú Isaili búsu nào píi, aà mae Davidi gbé nao báasi. Aa ká gbé on baasoso lee basoplakwi ní aa5 ní baa áa5 (153.600).

17 A ní gbé díle gbé'anao ú gustídeu gbé on baasoso lee basii5 (80.000), a sèsenao sǒ gbé on baasoso lee báaǒkwi (70.000), an doana pó ao wéte zípízio sǒ gbé on baasoso lee aa5 ní baa áa5oe (3.600).

3

Salomo Dii kpé doa (1Kia 6.1-38)

1 Ǿ Salomɔɔ nà Dii kpé boawa Mɔlia* gbɛ musu Yelusaleu, gu pɔ Dii bɔ mɔu a mae Davidiwau. Davidi mé Yebusi bui Alauna pɔwɛngbɛzɛpi dɛle kpépi dɔkli u.

2 A nà zɪpiwa a kpalablea wɛ sɪiɔde mɔ plaade gɔɔ plaade zɪɛ.

3 Ɛ pɔ a bɔ Lua kpé pɔ ũ gbàa kà gàsɪsuu baaɔ, a yàasa bao.

4 Kpépi bilandaa vɪ, a yàasa sáa ní kpépioe gàsɪsuu bao, a lesɪ kwi.

A vua tɛɛtɛɛ kpà kpépi guu.

5 A pé lipɛpɛɛɔ kpà kpɛɛle gɪwa, ɔ à vua maa kùlɛwà. A gɔɪnakèwà lán daminaliɔwa ní mɔdaonaɔ.

6 A zàblè kpépiwa ní gbè bɛɛɛdeɔ. Vuapi sɔ à bɔ Paavaiũɛ.

7 A vua kùlɛ kpépi balazaɔwa ní a kpɛɛle líɔ ní a gɪɔ ní a bɔle gbaɔ, mé à gɔɪnakè gɪpiɔwa lán malaika gàsɪladeɔwa.

8 A luakukli kè, a gbàa sáa ní kpépi yàasao gàsɪsuu bao, a yàasa bao. A vua tɛɛtɛɛ kùlɛwà tɔnu bao.

9 Vua kusao gbía de kiloo kɪnia. A vua kùlɛ kpɛa pɔ kú musuɔwa ɔ.

10 A lí'á malaika gàsɪladeɔ ũ mèn pla, a kpà ní vuao.

11-12 Malaikapiɔ gàsɪa pɔoa, a gbàa gàsɪsuu sɔsɔɔ, ampɪi gàsɪsuu baoɛ. Ado gàsɪa gɛ pè gɪwa le, ado pɔ pè gɪwa la, ɔ an gàsɪa pɔ gɔɔ pèkɔwa.

13 Malaikapiɔ gàsɪaɔ pɔopɔoa màa e gàsɪsuu bao. Aa zɛa mé an aɛ dɔa kpɛɛle oi.†

14 A zwáa pɔ wa da tà ní babuunaɔ ní bà gáaluladeɔ ní wɔɔtɛnaɔ ní bàabaaɔ, ɔ à gɔɪnakèwà lán malaika gàsɪladeɔwa.‡

15 A mɔpɛle pɪ mèn pla kpépi kpɛɛle pɔ ũ. A pla píi lesɪ gàsɪsuu bao plaplasaie, a fùa lesɪ sɔ gàsɪsuu sɔsɔɔ.

16 A mɔdaonaɔ pí, ɔ a fɪ fùapiɔwa yàbaa ũ. A pɔɔ pí lán gbɛafu bɛɔwa mèn basɔbasɔɔ, a dɔdɔ mɔdaonapiɔwa.

17 A mɔpiɔ pɛle kpé kpɛɛle ɔplaa ní zɛɛio. A tɔkpà ɔplaa pɔɛ Yakɛ,§ ɔzɛɛ pɔ sɔ Bɔazu.*

4

Lua kpé pɔɔ

(1Kia 7.23-51)

1 Salomɔɔ sa'okli kè ní mɔgotɛo.* A gbàa ní a yàasao gàsɪsuu baobao, a lesɪ kwi.

2 A íkakti bɔ bɔooloo. A léla e a léle gàsɪsuu kwie, a lesɪ sɔɔ, a zɔɔ sɔ baakwi.

3 A gɔɪnakè íkaktipiwa lán tɔuɔwa, a lía a léi zɪle dɔɔ pla, gàsɪsuu dodo tɔu mèn kwikwi. A íkaktipi pí sánu ní tɔu gɔɪnapioe.

4 Íkaktipi di zuswana mèn kueplaɔwa. Zù mèn áaɔ mi dɔ gughántoo oi, mèn áaɔ be'ae oi, mèn áaɔ geɔmidɔkli oi, mèn áaɔ ɔ gukpe oi. Íkaktipi di ní musu, ɔ an pɔɔɔ dɔdɔ guo.

5 Íkaktipi gèele ɔtá doe, mé a swá de lán ta swáwa, lán tɔɔngbelezɪwa. Galuba zɔ le áaa do ní basɔo í ɔ ta sapi í sí.

6 Ǿ à dáa pí mèn kwi nɔɔpipiɔɔ ũ, a kálɛ Lua kpé ɔplaa oi mèn sɔɔ, ɔzɛɛi mèn sɔɔ. Sa'onaa í dáapiɔ idada sa pɔ wɪ a pɔ kátɛu á tɛkú nɔɔwa. Sa'onapiɔ sɔ aaf zɔ'ɔ ní íkaktipi íoɛ.†

* 3:1 Daa 22.2 † 3:13 Bɔa 25.18-20 ‡ 3:14 Bɔa 26.31 § 3:17 Bee mè í ní zɛdɔ. * 3:17 Bee mè gbàa kuwà. * 4:1 Bɔa 27.1-2 † 4:6 Bɔa 30.17-21

7 A vua dau[‡] pĩ mèn kwi lá wà a kea dìlewa. A kàle Lua kpéu, mèn sɔo ɔplaa oi, mèn sɔo zeei.

8 A táabunu[§] kè mèn kwi, a kàle Lua kpéu, mèn sɔo ɔplaa oi, mèn sɔo zeei. A ta au'elebɔɔ pĩ ní vuaɔ mèn basoo.

9 A sa'onao ua kpàné ní Lua kpé uadao ní a bole gbaɔ, ɔ à mɔgotē kùle gbapiɔwa.

10 ɔ à ikakipi dìle Lua kpé kpele ɔplaa oi gɛomidɔkɔi oi ní gukpeo zānguo.

11 A túfukabɔɔ ní péeluɔ ní ta au'elebɔɔ pĩ lɔ.

Maa Hulaū Lua kpé zĩ kè kí Salomɔɔe, à a lekpaai. Zĩ pɔ a kèpion ke:

12 Mòpeleɔ pla.

Fua pɔ bɔ lán lowa, a ku mòpelepiɔ musuɔ pla.

Mɔdaona pɔ à zāblèò fùapiɔwaɔ pla.

13 Gɔina pɔ a dɔdɔ mɔdaonapiɔwa lán gbɛafu beɔwaɔ ɔaa pla. A kè dɔɔ plapla, à zāblèò fùapiɔwa.

14 Tadibɔɔ ní a tao.

15 Ikakli do ní zuswana pɔ kú a zíeɔ kuɛpla.

16 Túfukabɔɔ ní péeluɔ ní saao ní a pɔkeleɔ pii.

Pɔ pɔ Hulaū pĩ kí Salomɔɔe Dii kpé pɔ ũ pii, a pĩ ní mɔgotē pɔ wa yɔɔe.

17 Kí mè wà kása ní Yuudē dàna gĩ pɔ kú Suko ní Zaletāo zānguo.

18 Pɔ pɔ Salomɔɔ pĩ ní mɔgotēopiɔ, wi yɔ kiloowa wà a gbia dɔɔ, ké a dasi kè zài yái.

19 Salomɔɔ pɔ pɔ kú Lua kpé guuɔ pĩ lɔ, tulaletikateakli pɔ wa kè ní vuaɔ ní vua táabunu pɔ wĩ Dii pēe kálewàɔ

20 ní dau pɔ wa pĩ ní vua tēetēeoo ní a filia pɔ lɔ naa luakukɔi aeo lá wa dìlewa.

21 Wà gɔinakè daupiɔwa lán kɔpekli fùaɔwa. Wà a filiaɔ ní a kpàoɔ pĩ ní vua tēetēeoo.

22 Vua filiadebɔɔ ní tao ní gɔɔnaɔ ní táasoɔ ní kpea pɔ wĩ me luakukɔi gbaɔ ní kpele pɔɔ.

5

1 Ké Salomɔɔ Dii kpé zipi kè a làa pii, ɔ à mò ní vuaɔ ní ánusuo ní pɔ pɔ a mae Davidi dìle Lua pɔ ũ,* a kà Lua kpé làasiu.

Taa ní Dii kpagoloo a kpéu (1Kia 8.1-9)

2 ɔ kí Salomɔɔ Isaili gbēzɔɔ sisi Yelusaleū, an bui dɔaanaɔ ní ní uabeleɔ pii, aa mɔ Dii bàakuarínɔ kpagolo[†] sé Davidi wéle Sibna wà suò.

3 ɔ Isaili kàaaaazi nípii mɔ soplade dikpegeɔɔzĩ.

4 Ké Isaili gbēzɔɔ kà pii, ɔ Levii buiɔ Dii kpagolopi sè

5 ní kpaaukpeo ní Dii pɔ pɔ kú a guuɔ. Levii bui pɔ de sa'onao ũ mé pɔpiɔ sè,

6 ɔ kí Salomɔɔ ní Isaili pɔ kàaaaziɔ sa'ò ní sãɔ ní zuo kpagolopi ae. Pɔ pɔ à sa'òpiɔ dasi kè zài, wi fɔ nàoo.

7 ɔ sa'onao gè ní Dii bàakuarínɔ kpagoloo a kpéu e kpea pɔ wĩ me luakukɔi. Aa dìle a dìlekli we malaika gàsɩadeɔ zíe.

8 Malaikapiɔ gàsɩa poopooa gu pɔ kpagolo ní a sɛliɔ kuua.

9 A sɛlipiɔ gbàa, wĩ a lé e kpépi kpele, wĩli e uao. Lípiɔ ku we e gbã.

‡ 4:7 Bɔa 25.31-40 § 4:8 Bɔa 25.23-30 * 5:1 2Sam 8.11 † 5:2 2Sam 6.12

10 Pɔe ku kpagolopi guuo, mɛ i ke gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ mɛ̀n pla pɔ Mɔizi dɔu Olebu,‡ gu pɔ Dii mɛ̀ a baa aɔ kú n̄ Isailio n̄ bɔa Egipi gbɛa baasio.

11 ɔ sa'onaò bɔ̀le Dii kpɛ́u. Gɔɔ bee sa'onaò gáli pɔ kú we gbab̀ò n̄zlae p̄i kò.

12 Levii bui pɔ de lɛ̀sina uɔ, Asafa n̄ Emanio n̄ Yedutuo n̄ n̄ n̄eɔ n̄ n̄ d̄aunaɔ s̄i p̄i sa'okli gukpe oi n̄ baabaa pɔkasao dadaa, aale s̄ɛ̀sɛ̀naɔ l̄e n̄ mɔɔnaɔ n̄ domaɔ. Sa'on k̄aaɛpɛnaɔ kú n̄ guu lɔ gbɛ̀n basoolo.

13 K̄aae'ɔ n̄ l̄eo d̄ak̄si lán pɔ m̄ɛndowa, aale Dii táasile, aale l̄ɛmawà. Aale lesi n̄ k̄aaeɔ n̄ s̄ɛ̀sɛ̀naɔ n̄ p'ɔ'ɔbɔn p̄aleɔ, aale Dii táasile aale mɛ:

A maa, aà gb̄ke l̄aaa v̄io.
Telu Dii kp̄epi p̄a,

14 5 sa'onaò i f̄s ḡɛ̀ z̄lkei weo telupi yáí, asa Dii gawi kp̄epi p̄aɛ.‡

6

Salomɔɔ ya'oa gb̄ɛ̀ne

1 ɔ Salomɔɔ mɛ̀: Dii mɛ̀ aɔ ku telu sia guue.*

2 ɔ a ò Diie: Ma kp̄e les̄le bee d̄ɔne k̄e nȳɔ kuu gɔɔpiiɛ.

3 ɔ à lili aɛd̀b̄ bilawa à samaa'òné.

4 ɔ à mɛ̀: Wà gb̄aakpa Dii Isailio Luazi! A l̄egb̄ɛ̀ ma mae Davidie, 5 à k̄èè lá a òwa. Asa à m̄ɛ̀†

5 za gɔɔ pɔ a a gb̄ɛ̀ɔ b̄le Egipi, i Isaili w̄l̄eɛ dile wà kp̄ed̄uoɛo, mɛ i gb̄ɛ̀e dile a gb̄ɛ̀ Isailio d̄aana uo,

6 5 à Yelusaleũ dile k̄e a t̄ɔ aɔ kuwà, mɛ̀ à Davidi d̄ile a gb̄ɛ̀ Isailio d̄aana u.‡

7 K̄e ma mae Davidi ye kp̄ed̄ɔ Dii Isailio Luaɛ,

8 5 Diipi òè kp̄ed̄ɔaɛ k̄e a t̄ɔ e aɔ kuwà l̄aasoo pɔ a k̄èpi maaɛ,

9 ama i ke aapi mɛ̀ a d̄ɔeɔ, aaz̄la n̄eɛ mɛ̀ a d̄ɔe.‡

10 Dii k̄e lá à l̄egb̄ɛ̀ɛwa, 5 ma ḡɔ ma mae Davidi ḡɛ̀e u, ma z̄le kpalau Isailio guu, lá Dii Isailio Lua a l̄egb̄ɛ̀ɛwa, 5 ma kp̄epi d̄èè, k̄e aà t̄ɔ e aɔ kuwà yáí.

11 We ma Dii kpagolo d̄ileu. Dii bàa kua n̄ a gb̄ɛ̀ Isailio yá kú a guu.

Salomɔɔ wabik̄ea a gb̄ɛ̀ne

(1Kia 8.22-53)

12 Salomɔɔ ḡɛ̀ z̄è Dii gb̄agb̄ak̄ti kp̄eɛle Isaili pɔ k̄aaaa weɔ wáa p̄i, 5 à ɔs̄ɛ̀ musu plapla.

13 Salomɔɔpi ḡina b̄ò yáa n̄ mɔgot̄eɔ ua guoguoɛ. A gb̄aa n̄ a yàasao ḡàs̄isuu s̄s̄ɔe, a les̄l s̄ɔ aà. ɔ à d̄ɛ̀de ḡinapiwa à k̄ule a kosowa Isaili pɔ k̄aaaa weɔ aɛ, à ɔs̄ɛ̀ musu

14 à mɛ̀: Dii Isailio Lua, gb̄ɛ̀e muaanno musu ge z̄l̄eo. N gb̄ɛ̀ke guu n̄ bàa kú n̄ n̄ z̄b̄lena pɔ aa ku lá n̄ yeiwa n̄ n̄semendoɔe.

15 N yá pɔ n̄ a l̄egb̄ɛ̀ n̄ z̄b̄lena ma mae Davidie k̄e. N ò n̄ l̄eo yáaɛ, gb̄a sa 5 n̄ k̄e.

16 Tia k̄éwa Dii Isailio Lua, n̄ l̄egb̄ɛ̀ n̄ z̄b̄lena ma mae Davidie n̄ m̄ɛ̀, tó aà bui n̄z̄la k̄ua d̄ɔ m̄ɛ̀ aa ku lá n̄ yeiwa, aa n̄ ikoȳa k̄ua l̄aaáwa, aao z̄l̄eɛa kpalau Isailio guu gɔɔpiiɛ.*

17 Dii Isailio Lua, to yá pɔ n̄ ò n̄ z̄b̄lena Davidie ke s̄lana u sa.

18 Lua, n̄ȳɔ kú n̄ gb̄enaz̄l̄nao z̄l̄e la yáma yá? Gwa, n̄ be pɔ kú musu n̄ gu pɔ kú musumusuo p̄i a f̄s n̄ sio, belenke kp̄e pɔ má d̄ɔn̄ɛɛ bee sa.†

‡ 5:10 lko 10.5 § 5:14 Bɔa 40.34-35 * 6:1 Sou 18.11, 97.2 † 6:4 2Sam 7.1-13 ‡ 6:6 2Sam 7.4-11 § 6:9 2Sam 7.12-13 * 6:16 1Kia 2.4 † 6:18 Zln 7.48-50

19 Dii ma Lua, mapi n zòblenawa wegwa, ní ma wabikèa ní ma sùuugbèaamao sí. Swáse wii pò mapi n zòblena mále léma ní wabi pò mále kemaózi.

20 To n wé àò pèa kpéè beewa gwáasína ní fáaneo, gu pò n mèn tó aò kuwàè beepi. Wabi pò mapi n zòblena mále kè ní aeo òa gupiwa ma.

21 Tó mapi n zòblena ge n gbé Isailio aedò gue beewa, mé wa wabikèma, nili wá wabikèa si za n kúkú musu, ní sùuukewanò.

22 Tó gbé tàakè a gbédeee, mé wa òè aà me á sí ní n tóo, tó à mò mé à mè á sí ní n tóo n gbagbakú kpéèe kpéèe beeu,

23 nili sírínò kua za musu, ní òlóné. Nili yáḡḡḡ n zòblenaòne, ní fiabo tàaedee, aà yákea i wi aà musu, ní tó yá bò ní yáesaideo na, wí e dō kè i yáe keo.

24 Tó n gbé Isailio ibeèò zìblèma duuna pò aa kè yáí, mé aa tàrínò, mé aa èa sùma aa n sisi, tó aa wabikèma aa sùuugbèama kpéèe beeu,

25 kua za musu nili sírínò, ní ní duuna kémá, ní surínò bùsu pò ní kpà ní deziòwae beeu.

26 Tó luabe ḡḡ da wáiwai, lou lé mao kè aa duunakène yáí, tó aa aedò gue beewa, aa wabikèma aa n sisi, mé aa mikè ní duunaòne kè ní ní wetà yáí,

27 kua za musu nili sírínò, ní ní duuna kémá. Nili ní da zé maawa, ní tó lou ma bùsu pò ní kpà n gbéòwa an pò ùe beeu.

28 Tó nòana ge gagyá kà bùsue beeu, ge pówen gbòsi ge pò fukpaa ge kwasutèò ge sèsewekwaò ge tó ibeèò koezò ní wélezi ge tó músi ge gyá gèngu,

29 tó an gbèe yá pò a le dō ní wáwá pò àle keo, mé à òdò kpéèe bee oi, mé à wabikèma à sùuugbèama,

30 kua za musu nili siaànò. Nili sùuukeaànò, ní fiaboè aà yákeawa, asa ní aà nòse dō. Mmè ní gbépii nòse dō.

31 Maa aaliò vlakene, aao ku lá ní yeiwa e ní wèni léu bùsu pò ní kpà ní deziòwae beeu.

32 Tó bòmò pò de n gbé Isaili bui ùo bò bùsu zàzau à mò n tó zō yáí ní n ikoyāò ní n ò pò poa yáo, tó à aedò kpéèe beewa à wabikèma,

33 kua za musu nili siaànò, ní yá pò a gbèama keè, kè dúnia bui píi e n tó dō, aai vlakene, lá n gbé Isailio i kenewa, aaiò dō kè ní tó kú kpé pò má dèe beewa.

34 Tó n gbéò bòle gè zíkai ní ní wèleo zílau, gu pò n ní zíu píi, tó aa aedò wéle pò ní díleèe bee ní kpé pò má dònèe beeowa, mé aa wabikèma,

35 kua za musu nili sírínò sùuu pò aa gbèama yá musu, ní tó yá bórínò na.

36 Tó aa duunakène, lá gbèe ku à gí duunakèio, mé n pò pànzí n ní ná ní wèlèòne ní òzì, mé aa tàrínò ní bùsuu zìzòò ù bùsu zàzà ge a káina guun nò,

37 tó aa nòselìle bùsu pò aale zòblepiu, mé aa èa sùuugbèama we aa mà wà duunakè, wà tàakè, wà yāvāikè,

38 tó aa èa sùma ní nòsemèndoo ní pòeão píi za bùsu pò wà tàurínò, aale zòbleu, tó aa aedò bùsu pò ní kpà ní deziòwa ní wéle pò ní díleò ní kpé pò má dònèe beeowa, mé aa wabikèma,

39 kua za musu nili sírínò sùuu pò aa gbèama yá musu, ní tó yá bórínò na, ní sùuuke ní n gbé pò aa duunakèneò.

40 Tia kéwa ma Lua, to n wé àò pèa gue beewa, ní swáse wabi pò wa su kema lai.

41 Dii Lua, pila su n kúkú sa, mpi ní n gbāa kpagoloo.

Dii Lua, to gbéò suabaa àò òò n sa'onòò sōwa,

to n yāmanaɔ pɔnake n maa yāi.

⁴² Dii Lua, n̄su bɔ k̄ia pɔ́ n̄ kpà kpeo.

To gb̄eke pɔ́ n̄ k̄e n zòblena Davidiē yá àò d̄ongu.‡

7

Dii kpé sakēa

(1Kia 8.62-66)

¹ Ké Salomɔɔ wabikè a làa, té b̄ò luabē à sù sa pɔ́ a ò pɔ́owa à tekù, ̄ Dii gawi kpépi pà.*

² Sa'onaō i f̄ò ḡeuo, Dii gawi pɔ́ kpépi pà yāi.

³ Ké Isailiō tépi sua è n̄ Dii gawipio a kpé musu, aa wùle n̄ gb̄eue aa mis̄ilèè, aa Dii s̄aukpà aa mè:
A maa, aà gb̄eke láaa v̄io.

⁴ ɔ́ k̄í n̄ gb̄épiio sa'ò Diiwa.

⁵ Kí Salomɔɔ sa'òwà n̄ zuɔ̀ àaasɔɔo l̄eε bao n̄ plao (22.000) n̄ s̄āo àaasɔɔo l̄eε basoo (120.000). Maa k̄í n̄ gb̄épiio Dii kpé sakè.

⁶ Sa'onaō z̄ea n̄ z̄ekl̄i, mé Levii buio ku we, aale Dii s̄aukpa n̄ pɔ́'òbɔna pɔ́ k̄í Davidi k̄è, à Dii táasilèò à mè:
Aà gb̄eke láaa v̄io.

Sa'on̄ k̄aaepenaɔ kú n̄ ae, mé Isaili bui pii ḡò s̄la.

⁷ Salomɔɔ gb̄ab̄u ua pɔ́ kú Dii kpé kpeleε, ̄ à sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékù ò we n̄ p̄ōwen gbao n̄ s̄aukpa sa'òbɔ n̄s̄io, asa sa'òk̄i pɔ́ a k̄è n̄ m̄oḡt̄eo i f̄ò p̄pio s̄i p̄io.

⁸ Zibeez̄l Salomɔɔ n̄ Isailiō pii aa dikpekè e ḡɔɔ s̄opla. Wa dasi maamae, wà b̄ò za Amata b̄lei e à ḡè p̄è Egipi zé swawa.

⁹ A ḡɔɔ swaāode z̄í wà k̄ò k̄āaa, asa wà sa'òk̄i sakēa dikpekè ḡɔɔ s̄oplae, ̄ wà èa wà Lákped̄a dikpekè ḡɔɔ s̄opla l̄o.

¹⁰ M̄o s̄oplade ḡɔɔ bao n̄ àāode z̄í ̄ à n̄ k̄é, aa tà n̄ b̄e n̄ p̄nao. An p̄o k̄ena yāmaa p̄o Dii k̄è Davidi n̄ Salomɔɔo n̄ a gb̄é Isailiōne yá musu.

Dii b̄o m̄oa Salomɔɔwa

(1Kia 9.1-9)

¹¹ Ké Salomɔɔ Dii kpé m̄ide n̄ az̄la b̄eo n̄ z̄i pɔ́ a p̄o d̄owà à k̄e Dii kp̄eu n̄ a bep̄io, a làa pii,

¹² ̄ Dii b̄ò m̄owà gwāas̄ina, a òè: Ma wabi pɔ́ n̄ k̄èa mà, ma gue bee d̄ile ma kpé pɔ́ w̄ali sa'oua ūe.

¹³ Tó ma musu zé tà mé lou lé mao, ge tó ma kwaɔ gb̄aewá, aale á b̄usu p̄o ble, ge tó ma gagyákà ma gb̄éɔgu,

¹⁴ tó ma gb̄é pɔ́ ma t̄ó k̄umápiɔ́ n̄z̄la b̄usa, aale wabik̄ea, aale ma aeya, aale n̄ zé v̄aiɔ tó, kua za musu má s̄ir̄no, mí n̄ duuna k̄émá, mí n̄ b̄usu gba aafia.

¹⁵ Ma wé iɔ p̄ea gue beewa, mí swá̄se wabi pɔ́ w̄ale keui.

¹⁶ Ma kp̄ée bee s̄è má d̄ile ma pɔ́ ūe, k̄é ma t̄ó e àò kuwà ḡɔɔpii. Ma wé iɔ p̄ewá, ma p̄o iɔ d̄owà ḡɔɔpii.

¹⁷ Mpi s̄ò, tó n̄ temazi lá n̄ mae Davidiwa, mé n̄ yá pɔ́ má d̄ileneɔ k̄ua n̄ ma yá'oneɔ, mé n̄le ma ɔ̄tond̄k̄li gwa,

¹⁸ má n̄ z̄l̄ea k̄palau zed̄o, lá ma a legb̄è n̄ mae Davidiwa, ma mè aà buio aao z̄l̄ea k̄palau Isailiō guu ḡɔɔpii.†

19 Tó a bɔ ma kpɛ sɔ, tó a pākpa ma ikoyāɔ n̄ yá pɔ má d̄ilɛ́ɛɔzi, mé a gɛ lé zɔble dii p̄alɛɔnɛ, ále n̄ sisi,

20 má á bɔle búsu pɔ má kpáwáue, mí gí kpé pɔ má d̄ile ma pɔ úpizi, i gɔ láanipɔ ũ, bui píi i yáadaɔ.

21 Baa n̄ kpépi lɛsíkeo, a yá a di gbé pɔ lé gɛ weɔwa, aa mɛ: Bó yá mé tò Dii kè búse bee n̄ kpé beeo máai?‡

22 Wi oné: Ké aa pākpa Dii n̄ deziɔ Lua pɔ n̄ bóle Egipizi yáie. Aa zè n̄ dii p̄alɛɔ, aa n̄ sisi aa zɔblɛ́nɛ. Bee mé yápiɔ ínɛ píi.

8

Salomɔɔ yá k̄niɔ (1Kia 9.10-28)

1 Salomɔɔ Dii kpé n̄ azla kpéo dɔ wɛ baoc. A gbɛa

2 à wɛ́le pɔ Hilaũ kpáwaɔ kèkɛ kàle, ɔ a kpá Isailiɔwa, aa zɔ́leu.

3 A gè n̄ zlo Amata Zoba, ɔ a sí.

4 A Tamɔɔ pɔ kú guwaiwaiu kèkɛ kàle lɔ n̄ kùsũakalɛwɛle pɔ a kàle Amata búsuuɔ.

5 A Betoloni Musu n̄ Betoloni Z̄lɛo kèkɛ kàle wɛ́le bíideɔ ũ. Bílipiɔ bɔle gbao n̄ gbáaɔ v̄l.

6 Maa a kè Baalata n̄ wɛ́le pɔ a kùsũa kàleuɔ píi n̄ wɛ́le pɔ aa s̄goɔ kuuu. Kpé pɔ a ye dɔ Yelusaleũ n̄ Libāo n̄ búsu pɔ ále kiblewāɔ píi, a dɔ.

7 Bui pɔ de Isaili ũoɔ: Itiɔ, Amoleɔ, Peliziɔ, Iviɔ n̄ Yebusi k̄nao píi,

8 gbé pɔ Isailiɔ i n̄ midɛoɔ, an bui pɔ ḡɔ n̄ búsuupio ɔ Salomɔɔ n̄ dá zɔzlu, ɔ aalɔ z̄lke maa e n̄ a gbāo.

9 I Isailiɔ da zɔz̄lpiuo. Ampio ɔ à n̄ d̄ile a z̄lḡɔɔ n̄ a k̄ia deeo n̄ a gbéɔ d̄oanao n̄ a z̄lkas̄godeo n̄ a s̄deɔ ũ.

10 An gbéɔ mé z̄l pɔ kí Salomɔɔ lé kepi gbɛz̄ɔɔ ũ lɔ, aa gbɛɔn̄ ɔaa do n̄ blakwioɛ.

11 Salomɔɔ bɔ Davidi wɛ́leu n̄ a nɔ Falaɔ nɛnɔo, à m̄oānɔ kpé pɔ a d̄òu, asa à m̄: Ma napi a e àɔ ku Isailiɔ kí Davidi beo, asa gu pɔ Dii k̄pagolo ḡèu a kua adoac.

12 Salomɔɔ lɔ sa pɔ w̄l a pɔ káteu à tékũ o Dii gbagbaki pɔ a bɔ Dii kpé bilandaa kpɛlewa.

13 Iɔ o lá gu lé dɔ lá M̄ozi d̄ile wà owa n̄ kámaboḡɔz̄l p̄ɔ n̄ m̄o dafu p̄ɔ n̄ dikpe m̄n̄ āaɔ p̄ɔ w̄l ke wɛ́ n̄ w̄o p̄ɔ, Káaso dikpe n̄ P̄okeke dikpeo n̄ Lákpɛd̄a dikpeo.* Maa à Dii kpé yáɔ kè lá a k̄wa.

14 A sa'on galio d̄iledile baade n̄ a z̄lɔ lá a mae Davidi òwa. A Levii bui k̄niɔ d̄iledile lɔ, an gbɛo lí d̄oaa n̄ Dii táasileao, an gbɛo lí dɔ sa'onac̄le n̄ z̄l p̄ɔ aale ke lá gu lé d̄o. A n̄ gbɛo d̄ile bíibɔled̄oanao ũ ḡā n̄ gāo, bɔle n̄ bɔleɔ, asa maa Lua gbé Davidi ò.

15 Sa'onac̄o n̄ Levii buio i bɔ yá pɔ kí d̄ilɛnɛe kpɛo, baa làasi yá.

16 Wà z̄l p̄ɔ Salomɔɔ d̄ané kè píie, za ḡɔɔ pɔ wà Dii kpé ɛ kpàle e wà gè a m̄idɛð. Maa wà Dii kpé d̄ò wa làa.

17 Kí Salomɔɔ gɛ Eziɔgebeɛ n̄ Elatao Eɔdũ búsuu ísia sae.

18 Hilaũ a gode pɔ ísia d̄ɔ z̄l wà n̄ gó'ilɛnao, ɔ aa dà ísiaa s̄anu n̄ Salomɔɔ gbéɔ. Aa gè Ofii aa vua náaa we t̄onu ḡo n̄ m̄endoo, ɔ aa s̄uð kí Salomɔɔe.

‡ 7:21 2Kia 25.9 * 8:13 B̄oa 23.14-17

9

Seba b̄usu n̄ɛ k̄ia m̄ɔa Salom̄ɔɔ gwai
(1Kia 10.1-13)

¹ Ké Seba b̄usu n̄ɛ k̄ia* Salom̄ɔɔ bao mà, ɔ à mò aà léi à gwa Yelusaleu ní yá zí'ú laawào. A kà ní a íwao dasidasi ní p̄ ḡnanaɔ ní vuaɔ z̄ɔz̄ɔ ní gbè b̄eɛede p̄ yiongo seao, ɔ à gè Salom̄ɔɔ k̄i à yá p̄ kú a n̄ɛ guu faai b̄oààn p̄ii.

² Salom̄ɔɔ yá p̄ a làwao b̄ɔɔlekèè p̄ii. A kee poloa i aà fuo.

³ Ké n̄ɛ k̄iapi Salom̄ɔɔ ɔn̄ɔyá mà, mé à kpé p̄ a d̄ò è

⁴ ní ble p̄ í bleo ní aà íwao gwao ní aà b̄e z̄ikenaɔ kuaɔ ní ní p̄kasaɔ ní w̄ɛb̄olenaɔ ní ní p̄kasaɔ ní sa p̄ a ò Dii uao, yápi díwà, ɔ aà lé ḡò élea.

⁵ ɔ a ò k̄ie: N yákeao ní n̄ ɔn̄ɔ bao p̄ má mà za ma b̄usuoá síanae.

⁶ Mi n̄ yápiɔ sio e ma ge kaò la, tia ɔ ma wes̄ie sa. Wi n̄ ɔn̄ɔ z̄ɔ yá'om̄eɛ p̄io fá! N de lá ma n̄ bao màa.

⁷ Minadeɔn n̄ gb̄é ɔ, n̄ íwa p̄ aà kunn̄ɔ ḡɔɔpii aai swāɔn ɔn̄ɔyáɔ!

⁸ Wà Dii n̄ Lua sáaukpa, asa n̄ yá k̄aaague, ɔ à n̄ kpa kpala p̄ a díleu k̄ia ɔ. Ké n̄ Lua ye Isailiozi, ɔ z̄ér̄n̄ɔ ḡɔɔpii yá mé t̄ò à n̄ kpa ní k̄ia ɔ, ké n̄ yá ḡɔḡɔné a z̄éwa.

⁹ ɔ à k̄ia gbà vua t̄onu síiɔ ní p̄ ḡnanaɔ dasidasi ní gbè b̄eɛedeɔ. P̄ ḡnana p̄ a k̄i Salom̄ɔɔ gb̄apiɔ z̄ɔ, gb̄e i m̄ɔò è à kà màa lo.

¹⁰ Hilaɔ ḡ'íl̄ena p̄ s̄ù ní Ofiɔ ní vuaɔ s̄ù ní lí b̄eɛedeo maamaa ní gbè b̄eɛedeo lo.

¹¹ Kí Dii kpé ní az̄ia kpéɔ p̄ɔ k̄èò, mé à m̄ɔn̄ɔ ní kúu k̄èò l̄ésinaɔn̄e lo. Wi mó ní lípi buio á kà màa lo, w̄i wes̄ie beewa lo e gbà.

¹² P̄ p̄ Seba b̄usu n̄ɛ k̄ia yei, a gbè a k̄i Salom̄ɔɔwa, ɔ à aà gbà. A gbadàè de p̄ p̄ à m̄òea. ɔ n̄ɛpi èa tà a b̄usuu ní a íwao.

Salom̄ɔɔ àiz̄eɔ
(1Kia 10.14-25, 11.41-43)

¹³ Vua p̄ Salom̄ɔɔ lo e w̄e ní w̄eɔ i ka t̄onu bao ní àaɔo,

¹⁴ falu p̄ taḡenaɔ ní laatanaɔ i b̄òè bàasi. Laalubu k̄iaɔ ní b̄usu gb̄adeɔ i m̄òè ní vuaɔ ní ánusuo lo.

¹⁵ A s̄engbao z̄ɔ k̄è ní vua p̄ wa gb̄ègb̄eò m̄èn òaa do, an baade gb̄ia kiloo àa'aaɔ ní k̄nioe.

¹⁶ A s̄engbao nénaɔ k̄èò lo, an baade gb̄ia ye kai kiloo plapla. A s̄engbaopiɔ k̄ale kpé p̄ w̄i me Libá Lik̄peu.

¹⁷ Kí a k̄iblekila z̄ɔ k̄è ní wesa swaao, ɔ à vua t̄eɛt̄e kùlewà.

¹⁸ Kilapi d̄eɛeki v̄i, a gb̄apek̄iɔ sooloe, mé à gbadib̄ò k̄è kilapiwa ní vuaɔ. A ḡàsd̄ik̄iɔ v̄i, n̄ɔm̄usu p̄ wa k̄è z̄e z̄e ḡàsd̄ik̄iɔpiɔ sae.

¹⁹ N̄ɔm̄usu keapiɔ z̄e z̄e gb̄apek̄iɔwa plapla ɔplai ní z̄eɛo, apii k̄è kuepla. Wi kilapi taa ke b̄usueu yáa.

²⁰ Kí Salom̄ɔɔ imib̄ɔɔa vuae pii. Kpé p̄ w̄i me Libá Lik̄pe p̄ɔ p̄iá vua t̄eɛt̄eɛe, ánuɔ p̄e ku weo, asa w̄ili ánuɔ díle p̄e ɔ Salom̄ɔɔ ḡɔɔo.

²¹ Kí ísia ḡ'íl̄enaɔ lo daa ísiaa ní Hilaɔ gb̄é. W̄è àaɔ ní w̄è àaɔ ɔ aaiɔ su ní vuaɔ ní ánusuo ní wesa swaao ní gbaɔ ní b̄a bui maao.

²² Kí Salom̄ɔɔ àiz̄eɛ ní a ɔn̄ɔ z̄ɔ de d̄únia k̄iaɔ p̄a pii.

²³ D̄únia k̄iaɔ z̄ew̄eɛe pii wà wesi Salom̄ɔɔe, w̄i swáse ɔn̄ɔ p̄ Lua dàè aà s̄uzi.

²⁴ W̄e ní w̄eɔ w̄i m̄òè baade ní a gbao: Anusu p̄ɔ, vua p̄ɔ, ulaɔ, ḡk̄eɔ, p̄ ḡnanaɔ, s̄ɔ ní a baonaɔ.

* 9:1 Mat 12.42

25 Salomoo s3 p3 i g3 galoo k3e baasoooo lee siise (4.000), a p3 wi dikpeo s3 baasoooo lee kuempla (12.000). Aa ku s3go w3leo guu ri aa be Yelusaleuo.

26 Sea za Uflatai ri Filit3 busuo e a g3 p3 Egipi busu lewa, 3me busupio pii kia u.†

27 Ki to anusu di Yelusaleu lan gbewa, me sede li p3 wa kped33o dasi lan bele liwa seu.

28 Salomoo s3pio b3 Egipi‡ ri busu palee.

29 Ya p3 Salomoo ke za a daaleawa e a mideawa kini ku anabi Nata taalau ri Silo gb3 Ahia anabikelao ri gu'ena Ido w3pungu p3 a e Neba ne Yeloboau ya musu laa.

30 Salomoo me Isaili buio pii kia u Yelusaleu e we bla.

31 Ke a ga, wa aa v3 a mae Davidi w3leu, 3 aa ne L3baau z3le aa gb3e.

10

Isaili b3a L3baau kpe

(1Kia 12.1-24)

1 L3baau g3 Sikeu, asa weki Isaili bui pii geu aa kpai kpalau.

2 Ke Neba ne Yeloboau a baoma, a su ri Egipio. Weki a kuu za goo p3 a til3 Salomoo.

3 Wa aa sisi, 3 a g3 L3baau le ri Isaili buio pii aa de:

4 N mae zi gb3a daw3e pasl3asl. Mpi s3, zi gb3a ri aso gb3a p3 a diw3epio lao, wi misiilene.

5 3 a w3ma a me: E goo aa3, i ea mo. 3 aa ta.

6 Ki L3baau ya3i kp3le gb333o p3 aa de a mae Salomoo iwa u3 g3zi a me: Ya kpele a e a maa ma a za si gb33piwai?

7 3 aa w3wa aa me: To n maak3ne, n ya a kari3u. To n yamaa zasima, aa de n z3blena u goo3iie.

8 3 L3baau gi gb333opio ledama mai, a g3 ya3i kp3le a iwa ewaaso p3 aa neble sanu g3zi.

9 A ri la a me: Gb3 p3 aa omee ma zi gb3a p3 ma mae dane laone3io, ya kpele a e a maa wa a zasima?

10 3 ewaasopio w3wa wa me: Gb3 p3 aa one n mae aso gb3a dne, laone3io, one n onenzana geele de n mae gb3ua.

11 N mae aso gb3a dne, mpi s3 ny3 asopi kafine. N mae ri wet3 ri flao, kasi flala lede 3 ny3 ri wet3o.

12 A goo aa3de zi Yeloboau ri Isailio 3a mo L3baau le m3ii, la a one a me aa ea mo goo aa3 gb3awa.

13 3 ki gi gb333oo ledama mai, a ya3asl one.

14 A one la ewaaso ledawawa a me: Aso gb3a ma mae di3, mapi s3 ma asopi kafie. Fla 3 ma mae a wet3o, mapi s3, flala lede 3 ma a wet3o.

15 Beewa ki i Isailio yamao, asa ya3i b3 Lua kie, ke ya p3 a da anabi Ahia, Silo gb3e, a o Neba ne Yeloboau e ke ya3i.

16 Ke Isailio e ki gi ri yamai, aa de:

Wa ba k3 ri Davidio,

wa le ku Yese ne ya3o,

a Isailio, a baade ta a be!*

Davidi buio, a laaido a bewa!

† 9:26 Daa 15.18 ‡ 9:28 Iko 17.16 * 10:16 2Sam 20.1

Ɔ Isailipio tà ní be.

¹⁷ Isaili pò kú Yuda wéle guu Ɔ Lɔbɔaũ gò ní kía ũ ní t̄e.

¹⁸ Kí Lɔbɔaũ zɔɔ gb̄z̄z̄ɔ Adonilaũ z̄l̄ Isailiɔwa, Ɔ aa aà p̄pa ní gb̄eo wa d̄e. Ɔ kí Lɔbɔaũ f̄le ní w̄aao, à sí a s̄go guu à bàalè tà Yelusaleũ.

¹⁹ Beewa Isailio gí Davidi buiɔzi e ní a gb̄ao.

11

¹ Ké Lɔbɔaũ kà Yelusaleũ, à Yudaɔ k̄aa ní B̄ȳam̄e buio. Ziḡɔpio gb̄eɔn baasɔɔo l̄e àa do baosaīe (180.000). Ɔ aale gé z̄ikai ní Isailio, ké aa e Lɔbɔaũ kpa kpalapiu lo.

² Ɔ Dii ȳa'ò Lua gb̄é Semaīe à mè:

³ O Yudaɔ kí Salomɔɔo né Lɔbɔaũe ní Isaili pò kú Yuda bùsuu ní B̄ȳam̄e bùsuɔɔne

⁴ ma Dii ma mè aasu gé z̄ikai ní ní gb̄é Isailio. An baade tá a be, asa ȳá pò k̄epi b̄ò ma k̄īe. Ɔ aa ȳá pò Dii òné mà aa tà, aai gé Yeloboaūwa ní z̄io lo.

Lɔbɔaũ gbaakaf̄la Yudaɔne

⁵ Lɔbɔaũ lo ku Yelusaleũ, Ɔ à bíibò Yuda bùsu wéleɔzi:

⁶ Beteleũ, Etaũ, Tekoa,

⁷ Bezuu, Soko, Adulaũ,

⁸ Gata, Malesa, Zifi,

⁹ Adolaiũ, Lakisi, Azeka,

¹⁰ Zola, Ayaloni ní Hebl̄o.

Wéle bíide pò kú Yuda bùsuu ní B̄ȳam̄e bùsuɔɔn we.

¹¹ A gb̄aa k̄afi wélepioɔne, à ziḡɔ d̄oanaɔ k̄aleu ní p̄blea k̄us̄uao ní n̄isio ní w̄eɔo.

¹² A s̄engbaɔɔo ní s̄onaɔ k̄alekale wéle ní wéleɔo pii, à gb̄aa k̄afi wélepioɔne maa-maae. M̄aa Yuda bùsuu ní B̄ȳam̄e bùsuɔo d̄eò aà pò ũ.

¹³ Sa'ona ní Levii bui k̄ini pò kú Isaili bùsu gupiiuɔ z̄eaaɔo.

¹⁴ Levii buio ní dádāk̄ēk̄īo ní ní wéleɔo tò we aa sù Yuda bùsuu ní Yelusaleũo, asa Yeloboaū ní a buio i weiné aao de Dii gb̄agbanaɔ ũ lo.

¹⁵ Gb̄ep̄aleɔ Ɔ à ní díle gulēs̄l̄ pò a b̄oɔ gb̄agbanaɔ ũ aa sa'ò táaɔwa ní ḡaaena pò a p̄l̄o.

¹⁶ Isaili bui pii gb̄é pò aa z̄èò ní s̄ou wà Dii Isailio Lua k̄īi w̄eɔeɔ p̄el̄er̄zi Yelusaleũ, ké aa e Dii ní deziɔ Lua gb̄agba ȳái.

¹⁷ Aa Yuda bùsu z̄èò, aa Salomɔɔo né Lɔbɔaũ gb̄a gb̄aa w̄e àaɔ, ké aa Davidi ní Salomɔɔo tufas̄e ȳái.

Lɔbɔaũ daɔ

¹⁸ Lɔbɔaũ Yelimo né Maalata, Davidi t̄una s̄e nɔ ũ. Aà da t̄on Abihaili, Eliabu né, Yese t̄unae.

¹⁹ Neḡɔe pò a íānɔɔn ke: Yeusi, Semalia ní Zahaũo.

²⁰ Maalata gbea Ɔ à Abisaloũ t̄una Maaka s̄e, Ɔ à Abia ní Ataio ní Zizao ní Selomio iò.

²¹ Lɔbɔaũ ye Abisaloũ né Maakapizi de a nɔ k̄iniɔ ní nɔ pò i m̄es̄edilen̄eɔla pii. A nɔs̄e bao plasaie, nɔ pò i m̄es̄edilen̄eɔo s̄o b̄aaɔ. A neḡɔe i baakwi plasaie, nen̄eɔo s̄o b̄aaɔ.

²² Lɔbɔaũ díle Maaka né Abia mé aɔ de k̄ia ũ aà gb̄éɔ guu, ké aà z̄ole a gbeu ȳái.

²³ A ònɔɔp̄ele a neḡɔe k̄inipioɔne, à ní díledile wéle bíide pò kú Yuda bùsuu ní B̄ȳam̄e bùsuɔo guu pii. A k̄us̄uak̄en̄e maamaa, mé à nɔs̄es̄en̄e dasidasi.

12

Sisaki lélea Yelusaleūwa (1Kia 14.25-31)

¹ Ké Lɔbɔaū zɪnapèle kpalau mé à gbàakù, à pàkpà Dii ikoyáì, ààpi ní a gbéɔ ppii.

² Kí Lɔbɔaū kpalablea wè sɔode guu ɔ Egipio kí Sisaki mò lèle Yelusaleūwa, ké aa bò Dii kpɛ yáì.

³ A mò ní sǔgoɔ mèn ɔaa soolo (1.200) ní sɔdeɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ ɔaa (60.000). Àà zǔgɔ pɔ bɔaàno Egipio lé vɔo ní Libii ní Sukio ní Etiopio.

⁴ A Yuda búsu wéle bíideɔ sí e à gè pè Yelusaleūwa.

⁵ ɔ ānabi Semaia mò Lɔbɔaū ní Yudaɔ kía pɔ káaaa Yelusaleū Sisaki yáìò lè a oné: Dii mɛ a pàkpàazi. Ayāmeto á pàkpàazi sɔ, í á na Sisakie a ɔzɪ.

⁶ ɔ Yuda kía ní kípío nízia búsa aa mɛ: Dii maa!

⁷ Ké Dii é aa nízia búsa, à yá'ò Semaiaɛ à mɛ: Lá aa nízia búsa, má ní midɛo, má tó aa bɔkɪi e tia. I ké Sisakí sabai ɔ má mɛ aà pɔkumabɔbɔmɛɛ Yelusaleūwa.

⁸ N beeo aa zɔbleè, ké aa e zɔbleamɛɛ dɔkɔɛ ní zɔblea dúnia kíaɔnɛo.

⁹ Ké Egipio kí Sisakí lèle Yelusaleūwa, à Dii kpɛ àizɛɛo ní kibe pɔɔ náaa, à vua sɛngbao pɔ Salomɔɔpio sèle ppii.

¹⁰ ɔ kí Lɔbɔaū sɛngbaopio gɛɛ pi ní mɔgotɛo, a ná dɔai pɔ aaɔ a be zé dɔaɔ dɔaanaɔnɛ ní ɔzɪ.

¹¹ Tó kí lé gé Dii ua, dɔaipio í gɛaàno ní sɛngbaopio kɔa. Tó dɔaipio sù, aai ɛa kále ní kpɛu.

¹² Dii pɔ wèe Lɔbɔaūwa, ké à azia búsa yáì, ɔ i aà ké kélekelɛo. Yudaɔ yāɛo maa.

¹³ Kí Lɔbɔaū a gbāa kàfi Yelusaleū, aà kpala lé gé. A kpalablè a wè bla ní mɛndooode guue, ɔ à zòle báawa Yelusaleū wè gɛo ní plao, wéle pɔ Dii díle Isaili bui pii wéleɔ guu, ké a tɔ àɔ kuwà. Lɔbɔaū da tɔn Naama, Amɔni buie.

¹⁴ A yāvāikè, asa i zɛò a sɔu à Dii kɪi wɛɛɛo.

¹⁵ Lɔbɔaū yākeɔ za a daaleawa e a midɛawa ku ānabi Semaia taalau ní gu'ena Ido láo. Lɔbɔaū ní Yeloboaūo aai zika ní kɔo gɔɔpiiɛ.

¹⁶ Ké Lɔbɔaū gá, wà aà vɪ Davidi wéleu, ɔ aà né Abia zòle aà gbɛu.

13

Yudaɔ ki Abia (1Kia 15.1-8)

¹ Yeloboaū kpalablea wè bao plasaide guu ɔ Abia gò Yudaɔ kía ũ,

² à kè báawa Yelusaleū wè áaɛɛ. Àà da tɔn Maaka, Gibɛa gbé Uliɛli tɔūnaɛ.

³ Abia ní Yeloboaūo aai zika ní kɔoɛ.

⁴ Abia gè zɪlau ní zǔgɔ na maaɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ ɔaa pla (400.000). ɔ Yeloboaū bò zɪ'pɔɔaazi ní gɔsa gbáaɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ ɔaa síiɔ (800.000).

⁵ ɔ Abia dɛdɛ Zemalaiū gbɛ pɔ kú Eflaiū búsu gusɪsɪdeuwa à mɛ: Yeloboaū ní Isaili ppii, à ma yāma.

⁶ A dɔ ké Dii Isailiɔ Lua Davidi ní aà buiɔ kpà kpalau aa kible Isailiɔwa gɔɔpiiio lé? Dii bāakuaaàno lé vɔo.

⁷ N beeo Neba né Yeloboaū, Davidi né Salomɔɔ íwae bò a diipi kpɛ.

⁸ Gbɛpā giaɔ káaaaazi, aa gbāamɔ Salomɔɔ né Lɔbɔaūɛ gɔɔ pɔ a dɛ èwaasona ũ, a yáɔ yáasi dɔo, aà gbāa i ka à gínéo.

⁸ Tia kéwa ápiò s̄s̄ a zεò à gi Davidi bui p̄s̄ Dii kpà kpala p̄s̄ a d̄ileuone. A z̄lḡs̄o dasi maamaa, mé vua gáaena p̄s̄ Yeloboaū p̄lé d̄ii ũo kúáno.

⁹ A Dii gbàgbana Levii buiò n̄ Levii buiò k̄niò yà, ̄s̄ a azla sa'onaō d̄ile lá buipaleò ì kéwa. Gb̄é p̄s̄ mò n̄ gáaenaò n̄ s̄asakaò mèn sopla ̄me ì ḡs̄ p̄s̄ a lé de Lua ũo gbàgbana ũ.

¹⁰ Wápiò s̄s̄, Dii mé wá Lua ũ, wi pákpaaázio. Sa'ona p̄s̄ aai z̄lkē Diiεò mé Aalona buiò ũ, ̄s̄ Levii buiò ì d̄ofle.

¹¹ Aaò sa p̄s̄ w̄i a p̄s̄ káteu à tékū o Diiwa lá gu lé d̄o k̄oò n̄ oosio, aaò tulaletikaè téa. Aaì p̄εε kále táabūnu gb̄alesaiwa, aaì vua dau filiaò nana oosi n̄ oosio. Wáme wá Dii wá Lua yádileaō k̄ua, ápiò s̄s̄ ̄s̄ a pákpaaázi.

¹² Lua kúwanò wá d̄oana ũ. Aà gbàgbanaò mé aa z̄ikawii d̄owá n̄ k̄aaepeao. Isailiò, ásu z̄lka n̄ Dii á deziò Luaoo, asa a b̄ánoo nao.

¹³ Yeloboaū z̄lḡs̄o gb̄aε aa loole Yudaazi n̄ kpe. Aapi n̄ a gb̄éò kú n̄ ae, mé loolenapiò kú n̄ kpe.

¹⁴ Ké Yudaò lili, ̄s̄ aa è wále sumá kpe n̄ aeò píi, ̄s̄ aa wiilè Diiwa. Sa'onaò lé k̄aaepe,

¹⁵ ̄s̄ Abia n̄ Yuda z̄lḡs̄o kúkuakè. Ké aa kúkuakè, ̄s̄ Lua tò aa Yeloboaū n̄ Isaili z̄lḡs̄o fù.

¹⁶ Ḡoò p̄s̄ aale bàaléné, ̄s̄ Lua n̄ náné n̄ z̄l.

¹⁷ ̄s̄ Abia n̄ a gb̄éò Isailiò kè kélekele, an z̄lḡs̄o na maa p̄s̄ ḡagaò gb̄εon̄ òaas̄oòo lé òaa pla n̄ bas̄oòe (500.000).

¹⁸ Yudaò Isailiò bùsa ḡoò bee, aa gb̄aam̄oné, ké aa s̄okpàle Dii n̄ deziò Luazi yáí.

¹⁹ Abia p̄εle Yeloboaū z̄lḡs̄ozi, ̄s̄ à n̄ w̄éleεò s̄imá, Beteli n̄ Yesanaò n̄ Ef̄on̄oò n̄ z̄εwia p̄s̄ liaaiò.

²⁰ Yeloboaū i d̄ok̄wa Abia ḡoò bo, ̄s̄ Dii aà lè a dè.

²¹ Abia gb̄aa k̄áfi. Aà n̄oò ḡεo m̄endosaie, aa neḡεo bao n̄ plao, nen̄oε s̄s̄ ḡεo n̄ m̄endoo.

²² Abia yá k̄niò ku ānabi Ido taalau, yá p̄s̄ a k̄εò n̄ yá p̄s̄ a òò píi.

²³ Abia gá, ̄s̄ wà aà v̄l̄ Davidi w̄éleu, ̄s̄ aà né Asa z̄lè aà gb̄eu. Aà ḡoò bùsu ku kilikilie e w̄é kwi.

14

Yudaò ki Asa (1Kia 15.11-12)

¹ Kí Asa yázeɗe p̄s̄ Dii a Lua yei kè.

² A táa sa'okliò gb̄òò, à gules̄i p̄s̄ wa b̄òò d̄aaì, à gb̄èpeleò w̄iwi, à Asetaati líò z̄z̄z̄.

³ ̄s̄ a ò Yudaone aa Dii n̄ deziò Lua k̄li w̄eεe, aaiò aà ikoyá n̄ aà yádileaō k̄ua.

⁴ A gules̄i p̄s̄ wa b̄ò Yuda w̄éleε guu d̄aaì, à tulaletikateakliò gb̄òò, ̄s̄ bùsu ḡò d̄oɗa aà ḡoò.

⁵ Ké bùsu ḡò d̄oɗa màa, ̄s̄ à Yuda bùsu w̄éle b̄lideò k̄εke kále. Gb̄ēe i z̄lkaaano ḡoò beeo, asa Dii tò à ìampakli èε.

⁶ A ò Yudaone: Bùsu da wá p̄s̄ ũ gb̄a, asa wa Dii wá Lua k̄li w̄eεeε. Wà w̄élepiò keke kále, w̄i b̄li liai n̄ gugwakli les̄o a musu n̄ b̄ole gb̄ao n̄ a gb̄áao. Wa aà k̄li w̄eεeε, ̄s̄ a tò wa ìampakli è gupiiu. ̄s̄ aa w̄élepiò k̄εke kále, aale namableu.

7 Kí Asa Yuda zígɔ̀ vɪ gbɛ̀ɔ̀n ɔ̀aasɔ̀sɔ̀o lɛɛ ɔ̀aa do ní basɔ̀oo (300.000), baade ní a sɛ̀ngbao zɔ̀o ní a sɔ̀nao. A Bɛ̀yámɛɛ buiɔ̀ vɪ zígɔ̀ u lɔ̀ gbɛ̀ɔ̀n ɔ̀aasɔ̀sɔ̀o lɛɛ ɔ̀aa do ní basiiɔ̀o (280.000), baade ní a sɛ̀ngbao nénao ní a sáo. Ampii gɔ̀sa gbáaɔ̀nɛ.

8 Etiopi gbé Zela b̀ lé m̀s ní zígɔ̀ gbɛ̀ɔ̀n miliɔ̀ doɔ̀ (1.000.000) ní s̀s̀goɔ̀ m̀nɛn ɔ̀aa do ní basɔ̀oo (300), aa m̀ò e Malesa.

9 Kí Asa b̀ gè daiaàlɛ, ɔ̀ aa zɪ'ɔ̀p̀òokɔ̀i Zefata guzuleu Malesa saɛ.

10 ɔ̀ kí Asa lezù Dii a Luazi à mè: Dii, gbɛ̀e muaanno à do gbáasaidele gbáade wáao. Dii wá Lua, do wáale, asa nímɛ wa s̀kpaɛnzi. Wa m̀o zíkai ní gbé dasidasie beɔ̀ ní n t̀soɛ. Dii, nímɛ ní wá Lua u, nísu to gbɛ̀nazina gbáam̀nɛo.

11 ɔ̀ Dii tò Asa ní Yudaɔ̀ Etiopio f̀ù. Ké aale bàale,

12 ɔ̀ Asa ní a zígɔ̀ p̀emá e Gelaa. Aa Etiopio d̀ede dasidasi, ɔ̀ an gbé p̀s̀ g̀ò i f̀i f̀elérino lɔ̀, asa Dii ní a zígɔ̀ ní t̀òsɔ̀mpaɛ. ɔ̀ Yudaɔ̀ ní p̀s̀o náaa dúudu.

13 Aa lèlɛ wéle p̀s̀ liaa Gelaaziwa, asa Dii tò vɪa wélepideɔ̀ kù, ɔ̀ Yudaɔ̀ wélepio p̀s̀o náaa pii, asa wélepio p̀s̀o dasi.

14 Aa lèlɛ p̀oɔ̀dánaɔ̀ b̀òoɔ̀wa lɔ̀, ɔ̀ aa ní sáo ní ní yiongoɔ̀ náaa tàò Yelusaleu.

15

Kí Asa azla kpaá Luawa (1Kia 15.13-16)

1 Lua Nisina d̀ede Odede né Azaliawa,

2 ɔ̀ à b̀ gè dai Asale a òè: Kí Asa ní Yudaɔ̀ ní Bɛ̀yámɛɛ buiɔ̀, à ma yáma ápii. Dii kúána, tó a zeaano. Tó a aà kíi wéle, á aà e. Tó a p̀akpaázi s̀, a p̀akpaáziɛ.

3 Isailio ku Lua slande sai a gɔ̀oplakè, sa'on yádanedeɔ̀ kuo, ikoyá kuo.

4 An taasikea guu aa èa sù Dii ní Luawa, aa aà kíi wéleɛ, ɔ̀ aa aà è.

5 Goo bee gea ge sua náai vɪo, dúnia buiɔ̀ pii kú gili zɔ̀o guue.

6 Bui ní buio k̀ t̀òsɔ̀mpa, wéle ní wéleɔ̀ k̀ d̀ɛ̀onz̀, ké Lua íadámá ní taasi piiio yáí.

7 Apio s̀ à s̀dile, ásu tó á ɔ̀ g̀ò d̀oázio, asa á a yákea ase a e.

8 Ké Asa anabikeyá p̀s̀ anabi Azalia, Odede né ò mà, à s̀dile, ɔ̀ à t́aa p̀s̀ kú Yuda búsuu ní Bɛ̀yámɛɛ búsuoo wòlewole pii ní p̀s̀ p̀s̀ kú Eflaiú búsu gusíside wéle p̀s̀ a sío guuo. A Dii gbagbakli p̀s̀ kú Dii kpé bilandaa ae kèkè,

9 ɔ̀ à Yudaɔ̀ ní Bɛ̀yámɛɛ buiɔ̀ káaa pii ní Eflaiú bui p̀s̀ m̀ò z̀lè ní guuo ní Manase buiɔ̀ ní Simɛɔ̀ buiɔ̀, asa wa è Dii aà Lua kuaanoɛ, ɔ̀ wà b̀lè Isaili búsuu dasidasi, wà m̀ò náwá.

10 Kí Asa kpalablea wè gèode m̀o áaɔ̀de guu ɔ̀ aa káaa Yelusaleu.

11 Zibeezi aa sa'ò Diiwa ní p̀s̀ p̀s̀ aa náaa aa s̀òdeɔ̀, zù m̀nɛn ɔ̀aa áaɔ̀ ní basoo (700) ní sáo m̀nɛn ɔ̀aasɔ̀sɔ̀o lɛɛ sɔ̀pla (7.000).

12 Aa legbè aa mè wà Dii ní deziɔ̀ Lua kíi wéle ní nòsemendoo, ní s̀o iɔ̀ kuwá.

13 Gbé p̀s̀ g̀i Dii Isailio Lua kíi wéleí à gáɛ, néfɛnenan nò, gbɛ̀zɔ̀on nò, g̀ɛn nò, nɔ̀ɛn nò.

14 Aa lépi gbè Dii ní k̀fi gbáao ní p̀ona wiio ní káapeaɔ̀o ní kuupeaɔ̀e.

15 Yuda búsuude p̀o kèna lé p̀s̀ wa gbèpi yáí, asa aa lépi gbè ní nòsemendooɛ. Aa aà kíi wéle ní p̀oéao, ɔ̀ aa aà è, ɔ̀ a tò aa íampakli è gupiuu.

16 Kí Asa a dazi Maaka b̀ó kíakeu se, ké à Asetaati lí p̀s̀ Lua ye a gɪyáio p̀èle yáí. Kí Asa lípi z̀ à p̀aa kélekele, ɔ̀ à t̀es̀wá Sedɔ̀ guzuleu.

17 A azla kpà Diiwa e a wèni léue, áma i e guleɔ̀ p̀s̀ wa b̀ò sa'okli u Isaili búsuoo dáaí piiio.

18 A vua ní ánusuo ní pɔpále pɔ aàpí ní a maeo díle Dii pɔ ũ sèle kàle Dii kpéu.

19 Zi kuo e aà kpalablea wè bla sɔosaideu.

16

Ki Asa kpalablea yá gbɛzã

(1Kia 15.17-24)

1 Ki Asa kpalablea wè bla síɔsaide guu ɔ Isailio kí Baasa mò lèle Yuda búsua, ɔ àle bílipo Lamai, ké gbɛe suli bɔ ge àli gɛ Yudaɔ kí Asa búsuu yáí.

2 ɔ kí Asa ánusuo ní vua pɔ kú Dii kpé láasiuɔ sèle ní pɔ pɔ kú a be láasiuɔ, à gbéɔ zìò Sili búsuu Benadada pɔ lé kible Damasiwa à mè:

3 Wà lɛdoũkɛ, lá ma mae ní n maeo kè yáawa. A ánusuo ní vuaon kɛ. Lɛdoũ pɔ ní vɛ ní Isailio kí Baasao gboo, i gomala ní a zígɔ.

4 ɔ Benadada lɛdoũkè ní Asao, à a zígɔ gbàe aa gé léleí Isaili wéleɔwa. Aa Iyoni sí ní Dáo ní Abeli Bemaakao ní Nefatali bui wéle pɔ wí kúsua káleuɔ pii.

5 Ké Baasa a baomà, à bílipo Lamai tò à kámabò ní zípíio.

6 ɔ kí Asa mò ní Yudaɔ pii, aa Lama gbɛɔ ní lí pɔ Baasa lé bílipoò sèle à gɛ bílipoò Gebai ní Mizipao.

7 Zibeezɛ gu'ena Anani mò Yudaɔ kí Asa lè, a òè: Lá n sɔkpále Siliò kíazi, ni sɔkpále Dii n Luazio, Siliò kía zígɔ pílimaɛ.

8 Etiopi ní Libiio zígɔ ní n sɔgoɔ ní sɔdeɔ dasi fá! Ké n sɔkpále Diizi, i ní nanɛ n zìo lé?

9 Asa Dii í wéte dúniazi píie, ké à e gbãa káfi gbé pɔ aa nízia nàe a zìone. N sòkɛkɛe we fá! Za gbã waɔ zìkannɔɛ.

10 ɔ kí Asa pɔ pà gu'enapizi à aà dàkpɛu, ké aà za fɛaazi yá pɔ a ò yáí. Gɔɔpi kí Asa wéteamò gbéone maamaaɛ.

11 Kí Asa yákeao ku Yudaɔ ní Isaili kíaɔ ladau za a daaleawa e a midɛawa.

12 Aà kpalablea wè bla mɛndosaide guu ɔ gyã aà lè a gbálaɔwa. Aà gyãpi pásɛ, àma i Dii kíi wɛleɔ, sema ɛsɛdeɔ.

13 Aà kpalablea wè bla ní mɛndooide guu ɔ à gá.

14 Wà aà ge wúle wúlekli pɔ wà pɔ gínana bui pii ní tulaleti bui yáaleaɔ wíawa, ɔ wà aà vè mia pɔ wa yèè Davidi wéleu. Wà té zɔò kà, wà pɔpiò kàu aà gɛ kpɛlaa yáí.

17

Yudaɔ ki Yosafa

1 Aà né Yosafa zòle aà gbɛu, ɔ à sòukè Isailio yá musu.

2 A zígɔ kàlekale Yuda búsua wéle bílipo guu pii, mé à gudɔakio díledile Yuda búsua ní Eflaiũ bui wéle pɔ aà mae kí Asa sío.

3 Dii kuaano, asa à Dii zé sè lá a dezi Davidi sè káauwae, i táaò kíi wɛleɔ.

4 A a mae Lua kíi wéle, a aà yádileao kúa, i Isailio ɔlesɛo.

5 Dii tò à zínapèle kpalau, ɔ Yudaɔ gbadaè nípii, aà àizɛɔ ní aà gawio zɔò.

6 Aà mi daa ía Dii yá musu, ɔ à guleɛɛ pɔ wa bò Yuda búsuuɔ daaɛ, à Asetaati lipɛleɔ zèzè.

7 Aà kpalablea wè àaɔde guu ɔ à a íwae beɔ gbàe yádadainé Yuda wéleɔ guu: Benaili, Obadia, Zakali, Netaneli ní Mikaiaio.

⁸ Levii buie beeo kú n' guu: Semaia, Netania, Zebadia, Asaeli, Semilamɔ, Yonatáa, Adonia, Tobia n' Tobadoniao. N sa'onae beeo lo: Elisama n' Yolaũo.

⁹ Aa Dii ikoyá lá sè aa gè Yuda búsu wéleɔ kèleɔ píi, aa yádàdaoné.

¹⁰ ɔ v'la búsu p'ó liaa Yuda búszuɔ deɔ kùkù Dii yá musu píi, aai fele Yosafawa n' z'loo.

¹¹ Filitɛɔ mò aà gbà ánuusu, mé Laalubuo mòè n' sásakaoɔ mèn òaasɔɔɔo leɔ sopla n' òaa àaɔ n' basɔoo (7.700) n' blesanaɔ mèn òaasɔɔɔo leɔ sopla n' òaa àaɔ n' basɔoo (7.700).

¹² Yosafa lé káfi, aà gwea lé dede. A zegiki gbáaɔ b'ò, à kùsũakalewéleɔ kàle Yuda búsuu.

¹³ A z' z'ɔ kè Yuda wéleɔ guu, mé a z'g'ɔ g'ɔsa gbáaɔ v'í Yelusaleũ.

¹⁴ Wà z'g'ɔp'io n'ao an deziɔ uawae. Yuda z'g'ɔ d'aaanaɔn ke: Adena n' a z'g'ɔɔ gb'ɛɔn òaasɔɔɔo leɔ òaa do n' basɔoo (300.000).

¹⁵ A gb'ea Yohanani n' a z'g'ɔɔ gb'ɛɔn òaasɔɔɔo leɔ òaa do n' basiiɔo (280.000).

¹⁶ A gb'ea Amasia, Zikeli né p'ó d'baa az'la kpà Diiwa n' a z'g'ɔɔ gb'ɛɔn òaasɔɔɔo leɔ òaa do (200.000).

¹⁷ B'eyámee bui n'eg'ɔna Eliada n' a z'g'ɔɔ gb'ɛɔn òaasɔɔɔo leɔ òaa do (200.000), baade n' a s'áo n' a s'engbaoo.

¹⁸ A gb'ea Yozaba n' a z'g'ɔɔ gb'ɛɔn òaasɔɔɔo leɔ òaa do baosai (180.000), baade n' a g'ɔk'ebɔɔ.

¹⁹ D'aaanapiɔ ku k'ía i'waɔ guue, gb'é p'ó k'ía n' díle Yuda búsu wéle bíideɔ guu òaasi.

18

Anabi Mise yá p'ó a su oa Ahabue (1Kia 22.1-28)

¹ Yosafa àiz'eeɔ n' aà gawio z'ɔɔ, ɔ à Ahabu n'enɔe sè a n'ée.

² G'ɔɔpla gb'ea à gè Ahabu gwai Samali. ɔ Ahabu s'áo n' zuo d'edeè dasidasi n' gb'é p'ó aa kuaánɔɔ, à n'awà aà ge léleɔ Lamotu Galadawa.

³ Ahabu Yosafa là à mè: Ny'ɔ gemano z'lu Lamotu Galadao lé? Yosafa wèwà à mè: Wá doue, ma gb'éá n' gb'éone. Wá g'ennɔ z'luɔ.

⁴ ɔ à èa mè: Dii la gla.

⁵ Isailiɔ k'íapi ánabi egenao k'áaa gb'ɛɔn òaa pla, ɔ à n' lá à mè: Wà gé z'lu Lamotu Galadadeɔwa yá, ge wá kámaboɔ? Aa wèwà aa mè: Gé! Lua a n' nane n' ɔz'le.

⁶ ɔ Yosafa mè: Dii ánabi ku la wà aà laoa?

⁷ Isailiɔ k'ía wèwà à mè: G'ɔee ku lo, w'í meè Mise, Imela n'ée. A f'ɔ y'ag'beawéɔ Diiwa fá, áma má yeaázi no, asa líi ási maa om'ee ziio, sema a b'èe. ɔ Yosafa mè: Nsu o máao kí!

⁸ ɔ Isailiɔ k'ía a i'waɔ do s'isi à mè: Ge n' Imela né Mise s'isi aà m'ɔ kpakpa.

⁹ Isailiɔ k'ía n' Yudaɔ k'í Yosafao baade a kible'ula daa, aa z'leɔ n' báaɔwa p'ów'engb'èze p'ó k'ú Samali bíib'ole sae, ɔ ánabi egenapiɔ lé y'ayaaa'o n' ae.

¹⁰ Kenaana né Zedekia m'ɔ p'í lán k'óbaɔwa à mè: Dii mè k'óbae beeo n' y'ɔ Silio z'z'z'ò n' n' dedeɔ píi.

¹¹ ɔ ánanapiɔ lé yá dou o m'pii aale me: Ge n' léle Lamotu Galadawa, n' y'ɔ fuao. Dii n' n'áne n' ɔz'le.

¹² Gb'é p'ó gè Mise s'isii òè: Anabi dáɔ lé kè doue lao! Asi maa aale o k'íe. Yá doupi o s'ɔ. Asi maa oè.

¹³ ɔ Mise mè: N Dii k'uaɔ, yá p'ó Lua ò, bee ɔ má o.

14 Ké à kà, kí aà là à m̀: Mise, wà gé z̄lu Lamɔtu Galadadeɔwa yà, ge wà kámaboε? A wèwà à m̀: Ge ñ léléwà me! Nȳɔ fuao. Lua ní nánε n ɔz̄le.

15 ɔ kí òè: Ḡen ūma ní ye mà one, n̄su εεtomεεo ni? Slana o ní Diiio.

16 ɔ Mise m̀: Ma Isailiɔ è fáaaa s̄s̄lɔ pɔleu lán s̄a pɔ dána víɔwa.* ɔ Dii omεε, gb̄épiɔ d̄aana vío, an baade tá a be ní a aafia.

17 ɔ Isailiɔ kía ò Yosafae: Ni ma we ya? Mí one ìli àsi maa omεεo, sema a bèεo lò?

18 ɔ Mise èa m̀: Dii yáma! Ma Dii è z̄ɔléa báawa,† luabe gb̄é dasiɔ z̄εa aà sae ɔplaai ní z̄εiɔ.‡

19 ɔ Dii m̀: Déme a e k̄ɔnikεmεε Ahabue aà gé léléi Lamɔtu Galadawa, i ga wei? Wáane ò kéwa, loot̄ ò kéwa,

20 ɔ n̄is̄nae b̄ò mò z̄è Dii ae à m̀: Má ge k̄ɔnikεè. ɔ Dii aà là à m̀: Nȳɔ ke kpelewa ni?

21 ɔ a wèwà à m̀: Má ge soso ka aà anabiɔne ní léu n̄is̄n̄ εεde ūε.§ ɔ Dii m̀: Nȳɔ f̄s̄ k̄ɔnikεè, n̄ȳɔ fuao. Ge ñ ke maa.

22 Maa n̄is̄n̄ εεdepi soso kà ñ anabiε beeɔne ní léu, kási s̄ò àsi bèε ɔ Dii ò n yá musu.

23 ɔ Kenaana né Zedekia gè Mise s̄anke à m̀: Zé kpele Dii N̄is̄na s̄è à gòà à gè yá'ònei?

24 ɔ Mise wèwà à m̀: Ḡɔɔ pɔ n ge uléi kpéu kpea, n̄ȳɔ z̄épi d̄s̄.

25 ɔ Isailiɔ kía m̀: A Mise k̄u tað wéle kí Amɔ ní ma né Yoasio kíi.

26 A oné ma m̀ aa aà dakpeu. Aasu p̄ε kpawào, sema p̄ε ní ío e mà ge suò aafia.

27 Mise m̀: Tó n su aafia, Dii mé i dameε má òneo. ɔ Mise èa m̀: A baade pii ma yápi mào lò?

Ahabu gaa Lamɔtu Galada

(1Kia 22.29-35)

28 Isailiɔ kía ní Yudaɔ kí Yosafao gè Lamɔtu Galada.

29 ɔ Isailiɔ kía ò Yosafae: Má az̄la lilεε, mí si z̄lu. Mpi s̄ò n̄ȳɔ ku la ní n kible'ulao daa. ɔ Isailiɔ kía az̄la lile à sí z̄lu.

30 A m̄ò lè Siliɔ kía ò a s̄go d̄aanaɔne à m̀: Asu gb̄εe we z̄ipiuo, néf̄ēnena ge gb̄ēz̄ɔ, sema Isailiɔ kía ado.

31 Ké s̄go d̄aanapiɔ Yosafa è, aale e Isailiɔ kíaε. Ké aa s̄uwà, ɔ Yosafa wiillè, ɔ Dii d̄baale a tò aa gòaala.

32 Asa ké aa è Isailiɔ kía no, ɔ aa aà tò we.

33 Gb̄εe ka t̄s̄ Isailiɔgu p̄a yái, ɔ à gè Isailiɔ k̄iapi p̄a à gè aà m̀ ula p̄εk̄iio z̄anguo. A ò a s̄gobaanaε: L̄eliaa wà b̄ɔ z̄lu, ma ke'laε we.

34 Z̄ipi gb̄aak̄ù ḡɔɔ bee, mé Isailiɔ k̄iapi z̄εa a s̄go guu à d̄idiwà, aà ae d̄ba Siliɔwa e oosi. Ké lat̄ε gè kpéu, ɔ à ḡa.

19

1 Ké Yudaɔ kí Yosafa lé su a be Yelusaleū aafia,

2 gu'ena Yehu, Anani né b̄ò gè daiaale, a òè: N d̄ba gb̄ēv̄aiɔle maaa? N yea gb̄é p̄ɔ za Diiguɔzi maaa? A yái Dii p̄ɔ f̄anzi.

3 N beeo à yámaa èma l̄, ké n z̄ε ò ñ a k̄i w̄εεε, ɔ n wá b̄usu Asetaati lipεεɔ z̄z̄z̄.

* 18:16 Nao 27.17 † 18:18 Isa 6.1 ‡ 18:18 Yob 1.6 § 18:21 2Tes 2.11-12

Yosafa yákpalekenao díledíleá

4 Yosafa ío ku Yelusaleü, áma ío be gbéé guu za Beeseba e Eflaiü bñsu gusísideue, a tò gbéé èa sù Dii ní deziò Luawa.

5 A yákpalekenao díledíle Yuda bñsu wéle bíideò guu.

6 A òné: A laaido yá pò ále kewá, asa i ke gbénazína ále keèò, Diié. Aò kúánò á yágògòane guue.

7 Aliò Dii vía ví. A laaika! Dii wá Lua lí yáfaasai keò, ili gbéé záboo, ili gbagusaesio.

8 Yosafa Levii buieò ní sa'onaeò ní Isaili uabeleeò díle Yelusaleü Dii yákpalekenao ü aao lekpaaoò bñaa. O aa ku Yelusaleü.

9 A yádílené à mè: Aò Dii vía ví, í zíkèè ní náaiò ní nòsemendoo.

10 Tó á gbéé pò kú ní wéleò guuoò mòwá ní yáo, gbéèda yá ge ikoyá pàlen nò, yádíleá ge òtondkli ge yádílenen nò, àli ledamá, ké aasu táake Diié, i pòkumabòbòwá ní á gbéèò yái. Aò ke màa, ké ásu duunakeò yái.

11 Sa'onkia Amalia mé á gbèzòò ü Dii yápii musu. Isimaela né Zebadia, Yudaò gbèzòò mé á gbèzòò ü kí yá musu. Levii buio mé á lakènaò ü. A sòdíle àò zíkè yápiòwa, Dii ío kú ní gbèmaae.

20

Yosafa ziblea Mòabuwa

1 Bee gbèa Mòabuò ní Amòniò ní Mèu buieò mò zíkai ní Yosafao.

2 Wá mò wa ò Yosafac: Zígò dasiò bò Edòü bñsuu Isida Wiside baale, aale mó zíkainno. Aa kà Asasò Tamaa kò. Ome Engèdi ü.

3 Vía Yosafa kù, ò á zèò à ònle gbèa Diiwa, ò á gòòdíle Yudaone aa leye nípii.

4 O Yudaò kàaa ònle gbèaa Diiwa yái. Aa bò Yuda bñsu wéle pii guu aa mò aà kú wèelei.

5 Yosafa fèle zè Yelusaleüdeò ní Yuda pò kàaaa Dii ua dafu guuoò kpèele

6 à mè: Dii wá deziò Lua, Lua Musuden n òò lò? Nio kible bui pii bñsuwa. Gbàa ní ikoo ku n òzìe, gbèe lí fò kpàneo.

7 Wá Lua, n gbéé pò kú yáa bñsue beeoò yá n gbéé Isailiòne, ò ní kpà n gbèna Ablahaü* buipiòwa e gòòpii.

8 Wá kú a guu, wa kpèe bee òbune wa mè,

9 tò ní tò músi wá lé, ké níle wá wetá yái, fènda ge gagyá ge nòanan nò, wá ze n ae kpé pò n tó kuwàe bee kpèele, wí wíilema wá taasikèa guu, ní síwanò, ní wá suaba.

10 Tia kéwa, Amòniò ní Mòabuò ní Sei gbèstsideò fèlewano. Ké Isailiò bòle Egipi, ni we aa lèlè ní bñsuòwao, ò aa pàalené, aai ní midèo.†

11 Gwa lá aale kewèe sa, aa mò lé wá yá aale wá bòle bñsu pò ní kpawáü.

12 Wá Lua, níyò yágògòínno lé? Wápiò, wá gbàa ví zígò dasidasi pò fèlewáe beeoò zìo. Wá ò lá wá keò. Wá wé ònzi.

13 Yudaò sí Dii ae we ní ní nòeò ní ní nèò.

14 Levii né Asafa bui Yaazie, Zakali né, Benaia tòuna, Yeilei síwèna, Matania sòkpae ku zà guu we, ò Dii Nisina dèdèwà

15 à mè: Kí Yosafa ní Yelusaleüdeò ní Yudaò pii, à swákpa! Yá pò Dii óen ke: Asu tò vía á kùo. Asu bílike zígò dasidasipiò yá musuo, asa zìpi de á yá òò, Lua yáe.

* 20:7 Isa 41.8, Zaa 2.23 † 20:10 Iko 2.4-19

16 A gémá zia. Zizi gbeɔɔle ʒ aa sé, á n le guzule léwa bɔaa n Yelueli gbáao.

17 I ke á zika we no. A ze tere, í e lá Dii a á suaba. Yelusaleúdeɔ n Yudaɔ pii, ásu to vɔa á kúto, ásu bilikeo. A gémá zia, Dii aɔ kúánae.‡

18 Yosafa kùle à mipèle, ʒ Yelusaleúdeɔ n Yudaɔ pii kùle Dii e aa wùle n gbèu.

19 ʒ Levii né Keata n Koleo buiɔ fèle lé Dii Isailiɔ Lua sáaukpa gbáugbáu.

20 Aa fèle kɔɔ káaukaau, ʒ aa Tekoa gbáa zé sè. Ké aale dazeu, ʒ Yosafa mè: Yelusaleúdeɔ n Yudaɔ, à ma yáma. A Dii á Lua náaika, í á gba gbáa. A aà anabio yási, á tá i ke na.

21 Ké à lekpaalínɔ, ʒ à gbéɔ díle aa dɔaa zígɔɔne, aao lesi Dii e n n lousisi'ulao daa, aao mè:

A Dii sáaukpa,
asa aà gbèké láaa vɔo.

22 Gɔɔ pɔ aa nà lesiawa n gulakeao n Dii táasileao, ʒ Diipi tò Amɔniɔ n Mɔabu n Sei gbèsiside pɔ aale léle Yuda búsuwapiɔ kpákpakɔa, ʒ zɔ zòlemá.

23 ʒ Amɔniɔ n Mɔabu léle Sei gbèsisideɔwa, ké aa e n dede míomio yái. Ké aa n dede aa láa, aa líaa n kɔo, aale kɔ dede.

24 Ké Yudaɔ ká gugwakii gbáau, ké aa zígɔɔ kii gwá, ʒ aa n geɔ è kpále tɔɔle, gbèe i bɔo.

25 Yosafa n á gbéɔ gè n pɔɔ naaai, ʒ aa pɔtuɔɔ n kùsúaa n pɔkasaa n pɔ bɛɛedeɔ è zɔɔzɔ. Aa náaa, aai fɔ sè pii. Aa n pɔɔ sèle e gɔɔ áaɔe, ké a zɔ yái.

26 A gɔɔ síiɔde zí aa káaa Sáaukpaguzuleu, asa wekii aa Dii sáaukpau. ʒ wí me gupie Sáaukpaguzule e n á gbáo.

27 Yelusaleúdeɔ n Yudaɔ pii èa lé tá Yelusaleú n pɔnao, Yosafa mé dɔaaa, asa Dii tò aa pɔnakè n ibeɔ yá musue.

28 Ké aa ká Yelusaleú, aa gè Dii ua n mɔɔnleao n domaleao n káapeao.

29 Ké búsu pii kíaɔ mà lá Dii ziká n Isailiɔ ibeɔ, Lua tò vɔa n kú nípii.

30 ʒ Yosafa zòlea báawa yákelesai, aà Lua aà gbá íampakii gupiiu.

Yosafa kpalablea yá gbɛza

(1Kia 22.41-50)

31 Lá Yosafa de Yudaɔ kía ún we. Aà wè bla sɔosaide guu ʒ à kpalablèu à zòle báawa Yelusaleú wè baasɔo. Aà da tón Azuba, Seli née.

32 A zè n á mae kí Asa yákeao, i páaleo, á yá pɔ Dii yei kè.

33 N beeo i guleɔ pɔ wa bɔɔ daalo. E tia gbéɔ i n sɔ wè n deziɔ Luaeɔ.

34 Yosafa yá kɔniɔ ku Anani né Yehu yá pɔ kú Isaili kíaɔ ladau za a kpalablea daaleawa e a mideawa.

35 Gbezá Yudaɔ kí Yosafa ledoukè n Isailiɔ kí Aazia pɔ de yáváikena uo.

36 Yosafa ledoukèaano góílèna laatabɔ kea yá musue. Ké wà gópio kè Eziɔgebeɛ,

37 Dodava né Eliezeɛ, Malesa gbé anabikèkè Yosafae à mè: Lá n ledoukè n Aaziao, Dii a zɔ pɔ n kèɔ gbooe. ʒ gópio wíwi, aai e bɔ n táo ísiao wà laataɔ seo.

21

Yudaɔ ki Yeholau

(2Kia 8.16-24)

1 Ké Yosafa gá, wà aà mia kpákɔi n á deziɔ Davidi wéleu, ʒ aà né Yeholau zòle aà gbèu.

‡ 20:17 Bɔa 14.13-14, lko 20.1-4

² Yeholaū dāunaɔn ke: Azalia, Yeielī, Zakali, Azaliahu, Mikaila rí Sefatiao. Isailiɔ kí Yosafa néɔn we píi.

³ An mae rí gbá ánuɔu rí vuao rí pɔ beedeɔ maamae rí Yuda búsu wéle bíideɔ, ɔ à Yeholaū kpà kpalau, ké aà yoae yáí.

⁴ Ké Yeholaū zínapele giúgiú a mae kpalau, ɔ à a dāunapiɔ dède rí fēndao nípii rí Yuda kíaɔ lo.

⁵ Aà wè baakwi rí plaode guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleū wè swaaɔe.

⁶ A Isaili kíaɔ ɔlesè lán Ahabu bedeweae, asa à Ahabu nenɔe sè nɔ ũe, ɔ à yá pɔ Dii yeio kè.

⁷ Dii i we Davidi buiɔ kàaleo, ké aà bàa kú rí Davidio yáí, asa à legbèè à mè aà bui aɔ de kía ũ gɔɔpiiɛ.*

⁸ Yeholaūpi kpalablea gɔɔ Edɔū rízia sí Yudaɔwa,† ɔ aa rízia kía kpà.

⁹ ɔ Yeholaū gè we rí a íwaɔ rí a s'gɔɔ pii, ɔ Edɔū koez'baazi rí a s'godeɔ. ɔ à fèle gwaaɔina, à rí kèaa à tà.

¹⁰ ɔ Edɔū rízia sí Yudaɔwa e rí a gbāo. Gɔɔ bee ɔ Libenadeɔ rízia sí Yudaɔwa lo, ké Yeholaū pàkpà Dii a deziɔ Luazi yáí.

¹¹ A guleɔ bò Yuda búsu síɔɔwa se, ɔ a tò Yelusaleūdeɔ gbālè táa yá musu e Yudaɔ gè kè Diiwa.

¹² Anabi Elia lá kpàsàè à mè: Dii n dezi Davidi Lua mè, ni n mae Yosafa ge Yudaɔ kí Asa ɔlesɔ.

¹³ N Isaili kíaɔ ɔlesè, rí tò Yelusaleūdeɔ rí Yudaɔ pii gbālè táa yá musu lá Ahabu bedewe kèwa. N n dāunaɔ dède lo, n mae bedewe pɔ an maa denlapiɔ.

¹⁴ Dii a to kisia zɔɔ n gbéɔ le rí n negɔe rí n naɔ rí n àizeɔ piiɛ.

¹⁵ Mpi sɔ, gyá zɔɔ a n le, i gɔɔplakennɔ. Nyɔ nòse gyá ke e n n nɔna pa gbɔ ũ.

¹⁶ Dii Filitɔ rí Laalubu pɔ kú Etiopi saeɔ sóikè Yeholaūwa.

¹⁷ ɔ aa lèle Yudaɔwa aa sí rí búsuu, aa kibe pɔɔ sèle pii rí aà néɔ rí aà naɔ. Aà negɔe i gɔɔ, mé i ke aà né gbezāna Aazia báasio.

¹⁸ Yápiɔ pii gbɛa Dii tò gyá pɔ a gbágbádo aà lè a nɔnau.

¹⁹ Gyápi gɔɔplakèaàno, a ye kaiaàno wè pla, ɔ gyápi aà nɔnaɔ bòle, à gà rí wāwā zɔɔo. Aà gbéɔ i té zɔɔ kaè aà gè kpelaa yáí lá aa kè aà deziɔnewao.

²⁰ Yeholaū wè baakwi rí plaode guu ɔ à kpalablèu, à zòle báawa Yelusaleū wè swaaɔe. Ké à ánuatò, gbèe i aà bekeo, ɔ wà aà vɔ Davidi wéleu, wi aà mia kpakɔi rí kía kɔniɔ.

22

Yudaɔ kí Aazia

(2Kia 8.25-29, 9.27-29)

¹ Yelusaleūdeɔ aà né gbezāna Aazia kpà kpalau aà gbɛu, ké gbāamɔnde pɔ sí rí bòou rí Laalubu aà vɔiɔ dède pii yáí. ɔ Yudaɔ kí Aazia, Yeholaū né nà kpalableawa.

² Aà wè bao rí plaode guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleū wè doe. Aà da tón Atalia, ɔmeli tɔūnae.

³ Aàpi sɔ à Ahabu bedewe ɔlesè, asa aà da mé nàewá rí vāikeao.

⁴ A yá pɔ Dii yeio kè lán Ahabu bedewe, asa aame aa gɔ aà ledamadeɔ ũ aà mae gaa gbɛa, ɔ aa aà ɔɔkpà.

* 21:7 1Kia 11.36 † 21:8 Daa 27.40

⁵ A n lɛdama mà, ɔ à gè nà Isailiɔ kɪ Ahabu né Yolaũtwa, aa gè zɪkai rɪ Siliɔ kɪ Azaelio sãnu Lamɔtu Galada. Siliɔ Yolaũ kɛ'la,

⁶ ɔ à èa tà Yezɛɛɛ e a bɔ àɔ láa. ɔ Aazia gè wɛkpalɛiaazi we.

⁷ Aazia gɛa Yolaũ gwai bɔ Lua kɪɛ, kɛ wà e aà de yáí. Kɛ à kà, à bɔ rɪ Yolaũ, aa gè dai Nímisi né Yehule. A mɔ lè Dii Yehu díle aà Ahabu bedɛɔ midɛɛ.

⁸ Gɔɔ pɔ Yehupi lé sé rɪ Ahabu bedɛɔ màa, à kpàaũ rɪ Yuda kɪaɔ rɪ Aazia vɪí né pɔ de aà íwaɔ ú, ɔ à rɪ dedɛ.

⁹ Wà gè Aazia wɛɛɛ, ɔ wà aà è ulea Samali, ɔ wà aà kù wà sùò Yehuɛ, ɔ wà aà dè. Wà aà vɪ, asa wà mè Yosafa pɔ Dii kɪí wɛɛɛ rɪ nòsemendoo tɔũnaɛ. Aazia be gbɛɛ ku à zɔɔkù à kà kpalableao.

Yoasi rɪ a dazi Ataliao (2Kia 11.1-20)

¹⁰ Kɛ Aazia da Atalia è a né Aaziapi gà, ɔ à nà Yuda kíabuɔ dedɛawa,

¹¹ ɔ kɪ Yeholaũ nɛnɛ Yosebã Aazia né Yoasi sè rɪ sae kíane pɔ wàɛ rɪ dedɛpiɔ guu, ɔ à aà ùlɛ kpɛa pɔ liiɔ kálɛau rɪ nɛ pɔ lé yɔ kpawàò. Kɪ Yeholaũ né Yosebãpi mè sa'onkia Yoiada nɔ ù, Aazia dáɛɛ. Á népi ùlɛ Ataliaɛ, i e aà dèò.

¹² ɔ népi ulea Dii ua we rɪ nɛpi e wɛ soolo, gɔɔ pɔ Atalia lé kible Yuda bùsuwa.

23

¹ A wè soplade guu sa'onkia Yoiada bɔ à sɔdíle, ɔ à ledoukè rɪ zɪgɔ badeɛ beɛɔ: Yeloau né Azalia, Yohanani né Isimaɛla, ɔbedi né Azalia, Adaia né Maasea rɪ Zikeli né Elisafao.

² Aa Yuda bùsu kèɛɛ aa Levii buiɔ rɪ Isaili uabeleɔ kàaa wɛɛ rɪ wɛɛɔ, ɔ aa sù sãnu Yelusaleũ.

³ Gbɛ pɔ wà rɪ kàaapiɔ yáyè rɪ kíó Lua ua. ɔ Yoiada mè: Kíá népi a kpalable, lá Dii a lɛgbè Davidi buiɔ yá musuwa.*

⁴ Yá pɔ à ken ke: Tó á sa'onao rɪ Levii buiɔ mò gudɔai kámabogɔɔzɪ, á gáli séiadeɔ aao Lua kpɛ bɔɛɔ dɔá,

⁵ á gáli plaadeɔ sɔ ío kibɛ dɔá, á gáli àaɔdeɔ ío Ekpalea Bɔɛ dɔá, á gbɛ kɪniɔ sɔ, àɔ ku Dii ua.

⁶ Gbɛɛ su gɛ Dii kpéuo, mé i ke sa'onao rɪ Levii bui pɔ lé zɪke weɔ bàasio. Aame aa gɛũ, asa aa gbãleao, gbɛ kɪniɔ sɔ à ze rɪ zɪ pɔ Dii dáɛo.

⁷ Levii buiɔ lia kizi, baade rɪ a gɔkɛbɔɔ kũa, aai gbɛ pɔ sù gɛ Dii kpéu de. Aɔ kú rɪ kíó gu pɔ àlɛ géu pii.

⁸ Levii buiɔ rɪ Yudaɔ kè lá sa'onkia Yoiada ònéwa. An baade rɪ a gbɛ pɔ aale kámabɔɔ rɪ gbɛ pɔ aale mó rɪ lɛtkpakeiɔ pii, asa Yoiada í rɪ galie gbãeo.

⁹ ɔ Yoiada kɪ Davidi sɔnaɔ kpà zɪgɔ badɛpiɔwa rɪ a sɛngbao pɔ kú Dii kpéuo, a néna rɪ a zɔɔo.

¹⁰ A gbɛɔ kálɛ Dii kpé rɪ a sa'okliɔ kpɛɛɛ, sea za Dii kpépi ɔplaa oi e a ze oi, baade rɪ a gɔkɛbɔɔ kũa né kíapi dɔáa yáí.

¹¹ ɔ Yoiada rɪ a néo bɔ rɪ népio, aa kíafua kpàè, aa Lua ikoyã lá kpàwà. Aa nísiká aà miwa aa aà kpà kía ù, ɔ baade mè: Lua kía dɔ rɪ aafiao!

¹² Kɛ Atalia kía pɔ gbɛɔ lé ke, aale bàale aale wiilepi mà, ɔ à fɛɛ gè rɪ kɪí Dii ua.

¹³ Kɛ à wɛzù, à kɪ è zea a m̀pɛɛ sae Dii kpé kpɛɛɛ. Zɪgɔ badeɔ rɪ kàaɛpenaɔ sí aà sae, mé gbɛpii lé pɔnake aale kàaɛɛ, mé lèsinaɔ dɔaaa rɪ táasileao rɪ

* 2:3 2Sam 7.12

pó'wónaɔ. ɔ Atalia a pɔkasɔ ga kɛ̀ à wii pàlɛ à mè: Wà b̀ò ma kpɛɛ! Wà b̀ò ma kpɛɛ!

14 Sa'onkia Yoiada ò zlg̃ɔ badeɓiɔne: A nɔɛpi se b̀òò bàasi, í gbé p̀ò b̀ò teaàziɔ dɛɛ ní fɛ̀ndaɔ. Asu à aà de Dii uao.

15 Gɔɔ p̀ò nɔɛpi kà kibe b̀òlɛ p̀ò wí me S̃ú B̀òlɛ guu, we wà aà k̀uu wà aà dè.

16 ɔ Yoiada ledoukè ní Diio, ké aàpi ní kíó ní gbépiio e aao de Dii gbéɔ ũ yáí.

17 ɔ wà gè Baali kpé gb̀òò m̀pii, wà a sa'okliɔ ní a táaɔ wíwi, ɔ wà Baali sa'ona Matá dè sa'okɓiɔ saɛ.

18 Yoiada Dii ua ná Levii bui sa'onanɔne ní ɔz̃í aao wéteí. Davidi mé ní díledile yáa à mè, aali sa p̀ò wí a p̀ò káteu à tékū o Diiwa a ua ní p̀onakeao ní lesiao, lá a ku M̀oizi ikoyá guuwa.

19 A bíib̀òled̃anaɔ díledile Dii ua b̀òlɛɔ, ké gbé gb̀alɛae su g̃ɛuo, baa gb̀alɛa kpele buin nò.

20 ɔ à zlg̃ɔ badeɔ sè ní gb̀aadeɔ ní kpalablenɔ ní gbé kíniɔ pii, aa b̀ò Dii ua ní kíó, aa b̀òlɛ ní Musu B̀òlɛo aa gè kibe, ɔ aa kípi z̀òlɛ g̃ínaa,

21 ɔ gbépii p̀ò kèna búsupiu. Atalia dea ní fɛ̀ndaɔ gbɛa, wélepi g̀ò yákelesai.

24

Yoasi Dii kpé kekea (2Kia 12.1-17)

1 Yoasi wè soplade guu ɔ à kpalablè, à z̀òlɛ báawa Yelusaleũ wè blaɛ. Aà da t̃n Zibia, Bɛɛseba nɔɛ.

2 Yoasi yá p̀ò Dii yei kè sa'onkia Yoiada gɔɔ.

3 Yoiada nɔsè Yosiaɛ plaɛ, ɔ à nɛg̃ɔɔ ní nɛnɔɔ l'írnɔ.

4 Bee gbɛa Yoasi zè ò à Dii kpé keke.

5 A sa'onanɔ ní Levii bui kíniɔ s̃isi, a òné: A gé Yuda wéleɔ guu, í Isailiɔ wè'ɔa k̃aa à á Lua kpé kekeò. A ke kpakpa. Levii buip̃i i ke kpakpa s̃o.

6 ɔ kí sa'onkia Yoiada s̃isi, à aà lá à mè: Wè'ɔa p̀ò Dii z̀òblena M̀oizi ní Isailiɔ píi díle wà kpa ikoyá zwáakpe yáí, b̀óyáí ní gbɛa Levii buiɔwa aa si Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔwa píio ní?*

7 Asa nɔɛ vái Atalia néɔ mé Lua kpé gbao gb̀òò yáa. Baa se aa z̀òblè táanɛ ní Lua kpé z̀lɛbɔɔ.

8 Kí mè wà ɔkɔkpagolo ke, ɔ wa kè wa díle Dii kpé kpele b̀òlɛ.

9 Wà kpáwakè Yelusaleũ ní Yuda búsuɔ, wà mè baade m̀ó Diie ní wè'ɔa p̀ò Lua z̀òblena M̀oizi gbɛa Isailiɔwa guwaiwaiuo.

10 ɔ kíaɔ ní gbépiio m̀òò ní p̀onao aa kà kpagolopiu e à pà.

11 Tó Levii buiɔ è kpagolopi ɔa z̀òkù, ɔ aaf se geò kí íwaɔne, ɔ kí lakèna ní sa'onkia plaadeo aaf m̀o a ɔa b̀òlɛ, aaf kpagolopi se ge díle a gbɛu. M̀aa aaf ke lá gu lé dɔ e ɔa gè z̀òkù.

12 Kí ní Yoiadao ɔapi kpà Dii uaz̀lɛnaɔ gbèz̃ɔɔwa, ɔ aaf flabòò gbè'anaɔ ní lí'anaɔ ní kpɛɔnanɔne, aao Dii kpé kekeò. Aaf flabo gbé p̀ò aaf m̀osi ní m̀ogot̃ɔpiɔne l̀ò.

13 Z̃ipi d̃aanaɔ z̀ikè, ɔ Lua kpé kekea táa'ò ní ɔz̃í, aa tò kpépi sù a gbɛu lá a k̃aauwa.

14 Ké aa z̃ipi míde, aa m̀ò ɔa p̀ò g̀ò kpà kí ní Yoiadaowa, ɔ wà Dii kpé z̀lɛbɔɔ píò, sa p̀ò wí a p̀ò káteu à tékū oki p̀òɔ ní toonaɔ ní vua p̀ɔɔ ní ánuɔu p̀ɔɔ. Wíɔ sa p̀ò wí a p̀ò káteu à tékū o Dii ua m̀òɔm̀òɔ Yoiada gɔɔɛ.

* 24:6 B̃a 30.11-16

15 Yoiada zikù táotaoe. Aà wè basoolokwide guu 5 à gà.

16 Wà aà vî Davidi wéleu, wà aà mia kpàkɔi ní kíaɔ, asa à yámaakè Isaili búsuu Luae ní Luapi kpéo yá musue.

Yoasi yavaikɛa
(2Kia 12.18-22)

17 Yoiada gaa gbɛa Yuda kíaɔ mò kulekè kíe, 5 à ní yámá.

18 Aa pákpà Dii ní deziɔ Lua kpézi, aa zoblè Asetaati lipelɛɔne ní taa páleɔ. ɔ Dii pɔ pá Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ piizi taae pɔ aa kèpi yái.

19 A ánanibɔ zímá aa ea suwa, aale ní taaeɔ oné, aai swáseio.

20 Lua Nisína dèdè sa'onkia Yoiada né Zakaliwa, 5 à zè gbéɔ ae, a òné: Lua mè, ákea a pã a yái? A bóánɔ nao. Lá a pákpà Diizi, à pákpáazi s5e.

21 ɔ aa lekpaálaazi, aa aà pápa ní gbɛo Dii ua, ké kí mé ò yái, 5 à gà.†

22 Gbèke pɔ Zakali mae Yoiada kè kí Yoasié yá i dɔaáguo, 5 à aà népi dè. Goo pɔ népi lé ga à mè: Dii a yá pɔ wa kème e, i a tɔsimee.

23 Ké wè sù, Sili zlg5ɔ fèle ní Yoasi, 5 aa lèle Yuda búsuwa ní Yelusaleũo. Aa Yuda dɔaanaɔ dèdè píi, 5 aa pɔ náaa aa kpásá ní kíae Damasi.

24 Baa ké Sili zlg5ɔ dasio, Dii Yoasi zlg5ɔ pɔ aa dasi maamaaɔ nàné ní ɔzi, asa aa pákpà Dii an deziɔ Luazie. Maa yá zòle Yoasiwa.

25 Ké Sili tá, aa Yoasi tò we, à kè'la maamae, 5 aa íwaɔ lekpaálaazi, ké à sa'ona Yoiada né dè yái, 5 aa aà dè a liia. Ké à gà, wà aà vî Davidi wéleu, áma wí aà mia kpakɔi ní kíaɔo.

26 Amɔni nɔe Simeata né Yozaba ní Mɔabu nɔe Somee né Yozabao mé gbé pɔ lekpaálaazipio ù.

27 Aà néo yá ní ánanikeya pɔ wa ò aà musuo ní Lua kpé kekea yáo, yápio ku kíaɔ ladau. Aà né Amazia mé zòle kpalau aà gbɛu.

25

Yudaɔ kí Amazia
(2Kia 14.1-20)

1 Amazia wè baasɔode guu 5 à ná kpalableawa, à zòle kpalau Yelusaleũ wè baakwi mēndosaie. Aà da tón Yoadá, Yelusaleũ nɔeɛ.

2 A yá pɔ Dii yei kè, áma i ke ní nòsemendoo no.

3 Ké à zínapèle kpalau, à a íwa pɔ aa a mae dèò dèdè.

4 Lá a ku Mɔizi ikoyá láuwa, i ní néo dedeo. Lápi guu Dii mè, maeɔ ga ní néo duuna yáio, mé néo ga ní maeɔ duuna yáio. Baade a ga azía duuna yáie.*

5 Amazia Yudaɔ káaa, 5 à Yudaɔ ní Bèyámee buiɔ kpaalè gá ní gáo an uaɔwa. A zlg5ɔ gbɛɔn basɔoɔ dɔaanaɔ diledile ní zlg5ɔ gbɛɔn òaa sɔoɔ pɔo. ɔ à gbé pɔ kà wè bao ge a deaɔ nàò, aa kà gbɛɔn òaasɔoɔo lèe òaa do ní basɔo (300.000). An sɔu mà aa gé zllau, baade ní a sɔnao ní a sèngbaoo.

6 A Isaili zlg5ɔ sè à fiabónè gbɛɔn òaasɔoɔo lèe basɔo (100.000) ní ánusuo tɔnu àa5 ní kñnio.

7 ɔ Lua gbèe mɔ òè: Kí, n̄su gé ní Isaili zlg5ɔpio, asa Dii kú ní Isailiɔ bo, a kú ní Èflaiũ buipio.

8 Baa tó n ge n negɔnke kè zllau, Lua a to n ibeɛɔ n fue, asa Lua mé gbáa ví à n misi ge à n sɔɔle.

† 24:21 Mat 23.35, Luk 11.51 * 25:4 Iko 24.16

9 Ǿ Amazia Lua gbépi là à mè: Anusu pò ma flabòò Isaili zìgǿpiòne sǿ bε? Ǿ Lua gbépi wèwà à mè: Dii a a gǿε kpama de beea.

10 Ǿ Amazia Eflaiū zìgǿ pǿ mò a kípiò gbàε ní bε. An pǿ pà Yudaǿzi maamaa, 5 aa tà ní bε ní pǿfε zǿǿ.

11 Amazia sǿdile à dǿaa a gbéǿne Guzule Wisideu, 5 à Eǿǿ dǿde gbǿǿn ǿaasǿǿ lεε kwi (10.000).

12 Yuda zìgǿ gbéǿ kùkù bǿε gbǿǿn ǿaasǿǿ lεε kwi (10.000), aa gǿǿnǿ gbe musu, 5 aa ní zuzu zǿle, aa pǿnapǿna nípii.

13 Zìgǿ pǿ Amazia ní gbàε, i we aa gǿǿnǿ zǿlauopiò, ké aale tá, aa lǿle Yuda búsu wǿléǿwa za Samali e à gǿ pǿ Betoloniwa, aa gbéǿ dǿde gbǿǿn ǿaasǿǿ lεε àaǿ (3.000), 5 aa ní pǿǿ náaa dúuduu.

14 Ké Amazia sù ní Eǿǿ dedeǿo, à sù ní ní táǿ. A ní pǿlepele azǿε, 5 ǿ kùlené, ǿ tulaletikané téa.

15 Ǿ Dii pǿ pà Amaziazi, à ánabi zǿwà à mè: Akeǿ níle ke Eǿǿ táǿǿne kǿkǿi? Pǿ pǿ aai fǿ Eǿǿ bǿ n ǿzǿo?

16 Gǿǿ pǿ àle yǿ'o kíε, 5 kípi òè: Wa n dile ma ledamade ũ yǿ? Níle! Tó n gi, wa n wεtǿ fá! E ánabipi ǿǿ gǿ níle, à mè: Má dǿ ké Dii zè ní n deǿoε, asa n yǿpi kǿ, 5 ni ma ledama maǿ.

17 Yudaǿ kí Amazia lekpǿai ní a gbéǿ, 5 à gbéǿ zǿ Isailiò kí Yehoasi, Yoaaza né, Yehu tǿǿnawa, a òè: Mǿ wǿ wesikǿle zǿlau.

18 Isailiò kí Yehoasi wèwà à mè: Libǿ búsu leaa lékpǿasákè Libǿ búsu seǿε líε, à mè aà a nenǿε kpǿsǿ a néwa, 5 Libǿ búsu wǿi mò 5zǿ leaapiwa.

19 N zǿlǿ Eǿǿǿwa, 5 n nǿzia sè lesǿ, níle ánadǿ. N nǿzia to tǿεε fá! Ǿ ní ye n sǿle da ní yǿ'í nǿzǿε ní Yudaǿ píia?

20 Ǿ Amazia i swǿseio. Bee bǿ Lua kíε, ké à e Yudaǿ na Yehoasiε a ǿzǿ, ké aa kǿ Eǿǿ táǿǿne kǿkǿ yǿi.

21 Ǿ Isailiò kí Yehoasi mò léleiwǿ. Aa wesikǿle Yuda búsu wǿléu Besεmesi.

22 Isailiò Yudaǿ fù, 5 Yudapiò lǿkǿwa, baade tà a bε.

23 Yehoasi Amazia kù Besεmesi we, à bǿleǿǿnǿ Yelusaleū, 5 à a bǿi gbòǿ gǿsǿsuǿ ǿaa pla za Eflaiū Bǿleu e à gǿ pǿ Gola Bolewa.

24 A vua ní ánusuo ní pǿ pǿ kú Ǿbedǿǿ kǿi Lua ua sǿle píi ní pǿ pǿ kú kibe láasiuǿ. Ǿ à gbéǿ kùkù tǿǿnǿ Samali zǿǿ ũ.

25 Yudaǿ kí Amazia kǿ Yehoasi gaa gbεa wǿ gǿoε.

26 Amazia yǿ kíniò ku Yuda kíǿ ní Isaili kíǿ ladau za a daalea e a midεawa.

27 Za gǿǿ pǿ à bǿ Dii kpε, wǿ lekpǿaǿaǿzi Yelusaleū, 5 à bàalé tà Lakisi. Wǿ gbéǿ gbàε aa pǿleǿǿzi, 5 wǿ aà dè we.

28 Wǿ aà gε sè ní sǿo wǿ sùò, 5 wǿ aà mia kpǿkǿi ní a deziò Davidi wǿléu.

26

Yudaǿ kí Uzia

(2Kia 14.21-22, 15.1-7)

1 Ǿ Yudaǿ Uzia kpǿ kía ũ aà mae Amazia gbεu aà wǿ gǿǿ ní mǿndoode guu.

2 Ǿme Elata kǿkǿ kǿle Yudaǿ pǿ ũ a mae gaa gbεa.

3 Aà wǿ gǿǿ ní mǿndoode guu 5 à kpalablé, à zǿle báawa Yelusaleū wǿ blakwi ní plaǿε. Aà da tǿn Yekolia, Yelusaleū nǿεε.

4 A yǿ pǿ Dii yei kǿ lá a mae Amazia kǿwa.

5 A Lua k̄i wèele ɔɔ pɔ Zakali lé v̄iakea Luae dae, ɔ ɔɔ pɔ àle Dii k̄i wèele, Dii tò aà yá bò maa.

6 A gè zikà ní Filitē, à Gata bíi gbòò ní Yabene pɔó ní Asedoda pɔó. ɔ à èa wéleɔ kàle Asedoda fáani ní gupáleɔ Filitē b̄usuu.

7 Lua d̄aaale Filitē ní Laalubu pɔ kú Guubaali ní Meu bui yá musu.

8 Am̄onio lé falubɔ Uziae, ɔ à tobò e à gè pè Egipi z̄lewa, asa à gb̄akù lé gee.

9 Uzia gugwak̄i les̄bò b̄obo Yelusaleū bíi wa Gola Bole ní Guzule Bole ní gola páleo musu, mé a boa gb̄aa.

10 A gugwak̄i les̄bò b̄obo gb̄aa u, mé à b̄o ȳȳɔ dasi, ké a p̄tuuo v̄i dasi gus̄s̄ideu ní gusalalao yáí. A buaz̄ikenaɔ ní v̄ebu z̄ikenaɔ v̄i gus̄s̄ideu ní gutaaedeo, asa a ye buaie.

11 A z̄iḡɔ v̄i, aal ḡe z̄ilau ḡa ní ḡao an dasileu. Gb̄éɔ t̄ob̄ob̄ona Yeieli ní lak̄ena Maaseao í ní t̄s̄ dalau. Kí íwaɔ do Anania mé ní gb̄ez̄ɔ ũ.

12 Uabele pɔ de z̄iḡɔpiɔ d̄aana ũ gb̄éɔn̄ baas̄ɔɔ leɔ pla ní àa aāɔe (2.600).

13 An z̄iḡɔ gb̄éɔn̄ baas̄ɔɔ leɔ àa do ní bas̄ɔ ní soplao ní àa pla ní bas̄ɔe (307.500). Z̄id̄n̄ saone, mé aa gb̄aa v̄i aa d̄o k̄ile a ibeɔ yá musu.

14 Uzia s̄engbaɔ ní s̄ona ní m̄ò f̄ua ní m̄ò ula ní s̄á ní gb̄emaɔ kp̄a ní baadewa.

15 A mas̄ni pɔ d̄ona a taataa k̄e k̄e, a k̄ale Yelusaleū bíi gulest̄o ní bíi golaɔwa aa kaɔ ní gb̄e gb̄éneɔ zuzu. Aà t̄s̄ t̄a z̄à, asa Lua d̄onle z̄ɔ k̄èè, ɔ à gb̄akù.

16 Ké Uzia gb̄aa'è m̄aa, ɔ à azia s̄e les̄l e à l̄èl. A d̄e Dii a Luawa, à ḡè aà kp̄eu tulaletikaie téa a k̄ateakiwa.

17 Sa'onkia Azalia p̄leaazi ní Dii gb̄agban w̄ode gb̄éɔn̄ basiī.

18 Aa ḡè aa mè: Uzia, ní z̄ev̄l ní tulaletikateo Diieo, sema Aalona bui sa'ona pɔ w̄a gb̄ab̄n̄éɔ baasio.* Go aà kúki la. N d̄e Dii Luawae, a n kp̄ela bo.

19 Uzia t̄es̄ib̄o k̄ua à tulaletikateo. Aà p̄o f̄e, ɔ ɔɔ pɔ àle k̄aa sa'onapiɔzi, ɔ kusu bíle aà mi'æwa ní w̄aa tulaletikateaki pɔ kú Dii kp̄eu sae we.

20 Ké sa'onkia Azalia ní sa'onao aà gw̄a, aa è kusu bíle aà mi'æwa, ɔ aa k̄e kpakpa aa b̄òle. Aàpi s̄s̄ à k̄e kpakpa à b̄ò, ké Dii kusu z̄iwa yáí.

21 Kí Uzia ḡa ní kusupioe. Aà kp̄e kú adoae, mé w̄a Dii kp̄e z̄èè bo. Aà né Yotaū mé gb̄ez̄ɔ ũ kibe. ɔme ḡò Yudaɔ d̄aana ũ.

22 Uzia yá k̄ini kú anabi Isaia, Am̄ozo né taalau za daalea e a mid̄eawa.

23 A ḡa,† ɔ w̄a aà v̄l k̄iaɔ v̄iki, ama wi aà mia kpak̄iɔn̄ɔ, asa w̄a mè, kusudee. ɔ aà né Yotaū z̄èle aà gb̄eu.

27

Yudaɔ ki Yotaū (2Kia 15.32-38)

1 Yotaū w̄e baas̄ode guu ɔ à kpalablè, à z̄èle báawa Yelusaleū w̄e ḡeo ní m̄endoe. Aà da t̄n̄ Yelusa, Zadoki née.

2 A yá pɔ Dii yei k̄e lá a mae Uzia k̄ewa. I ḡe Dii kp̄eu lá a mae ḡeuwa. Gb̄éɔ ḡí lé níza b̄okpa e tiae.

3 ɔme Dii kp̄e Bole Musu k̄eke, mé à bíi pɔ kú Ofeli s̄is̄l musu k̄eke b̄o maamaa.

4 A wéleɔ k̄ale Yuda b̄usu gus̄s̄ideu, mé à z̄egiki gb̄aa ní gugwak̄i les̄bò b̄o s̄is̄l líkp̄edeɔ musu.

* 26:18 Nao 3.10 † 26:23 Isa 6.1

⁵ Yotaū zíkà ní Amòniò kíáo, ̄ à gbàamòné. Wē bee aa ánuṣu kpàwà t̄nu àaṣ ní kíniò. Ese ní naao s̄ò koko òaas̄oṣoṣo l̄e bas̄obas̄oṣo (100.000). Wē plaade ní a àaṣdeo guu màa aa m̄òè.

⁶ Yotaū gbàa lé d̄ed̄e, ké aà yákeao maa Dii a Luae yáí.

⁷ Yotaū yá kíniò ku Isaili kíáo ní Yuda kíáo ladau, z̄í p̄s a k̄ò ní yá p̄s a k̄ò pii.

⁸ Aà w̄è baas̄ode guu ̄ à kpalabl̄e, à z̄ìl̄e báawa Yelusaleū w̄è ḡeò ní m̄endoòe.

⁹ Ké Yotaū gà, wà aà v̄ì Davidi w̄éleu, ̄ aà né Aaza z̄ìl̄e aà gb̄eu.

28

Yuda ki Aaza

(2Kia 16.1-20)

¹ Aaza w̄è baode guu ̄ à kpalabl̄e, à z̄ìl̄e báawa Yelusaleū w̄è ḡeò ní m̄endoòe. I yá p̄s Dii a Lua yei ke lá a dezi Davidiwao.

² A z̄è ní Isaili kíáo yákeaoe, à mòkàsakasa Baaliò ù.

³ A sa p̄s w̄i a p̄s káteu à tékù ò Benin̄u guzul̄eu ní a neḡeò se.* A yābēekè lá bui p̄s Dii ní yá Isailiòne ì ke yāwaa.

⁴ A sa'ò à tulaletikàtea gules̄í p̄s wa b̄òwa ní s̄is̄ò musuo ní lí yèl̄eò gb̄áuo pii.

⁵ Ɔ Dii aà Lua aà ná Siliò kíae a ɔz̄í. Siliò z̄ìbl̄ewà, aa aà gb̄éò kùkù dasidasi, aa t̄ar̄n̄o Damasi.

Dii aà ná Isailiò kíae aà ɔz̄í l̄o, ̄ Isailiò aà gb̄éò d̄ed̄e dúduu.

⁶ Isailiò kí Peka,† Lemalia né aà gb̄éò d̄ed̄e Yuda bùsuu ḡo do gb̄eò òaas̄oṣo l̄e bas̄oòo (120.000), ké Yudaò p̄kp̄a Dii ní deziò Luazi yáí.

⁷ Eflaiū bui neḡn̄ Zikeli kíane Maasea d̄è ní kib̄e gb̄ēz̄ò Azikaūò ní kí kw̄aasi Elikanao.

⁸ Isailiò ní dae Yuda n̄eò kùkù ní ní neḡeò ní ní nen̄eò gb̄eò òaas̄oṣo l̄e àa do (200.000). Aa ní p̄ò náaa l̄o maamaa, aale taò Samali.

⁹ Dii ànabi Odede ku we. A ḡè dai z̄ìḡs̄ p̄s l̄e su Samaliòe, a òné: Dii á deziò Lua Yudaò n̄é á ɔz̄le, ké aà p̄ò p̄ar̄zi yáí. Ɔ a ní d̄ed̄e ní p̄of̄e p̄s gb̄à z̄ì luawao.

¹⁰ Ɔ á ye Yudaò ke á z̄oò ù ḡeò ní n̄eò saa? Ap̄iò i tàaeke Dii á Luae s̄ò lé?

¹¹ A ma yáma sa! A á gb̄é p̄s a ní kùkù z̄ìz̄ò ùe beeò gb̄ae, asa Dii p̄ò f̄eázi maamae.

¹² Ɔ Eflaiū bui d̄aanae beeò f̄èl̄e ḡí gb̄é p̄s l̄e su ní z̄ìl̄aòne: Yohanani né Azalia, Mesilem̄o né Belekia, Saluū né Yezekia ní Hadelai né Amasao.

¹³ Aa òné: Asu su ní z̄ìḡe beeò lao, ké w̄ásu tàaeke Diièò yáí. A ye wá duuna ní wá tàaeò k̄áfi yà? Wa tàaekeè maamaa k̄ò, ̄ aà p̄ò f̄eá wá Isailiòzi maamaa.

¹⁴ Ɔ z̄ìḡs̄ò z̄ìz̄oò ní p̄s p̄s aa náaaò tò we gb̄é p̄s k̄āaa weò ní ní kíáo wáa.

¹⁵ Gb̄é p̄s wà ní t̄s̄ s̄iò z̄ìz̄oò s̄è, ̄ aa p̄s p̄s wa náaaò se ná gb̄é p̄s kú puiz̄iò. Aa p̄okasaò kp̄amá ní kyaleò ní p̄obleao ní imiao, aa n̄isim̄ama ní b̄oòwa. Aa ní gb̄é p̄s gb̄āaoò d̄i z̄āa'inaò kpe, aa ḡér̄n̄o ní gb̄éò kíi w̄éle daminalikp̄edeu Yeliko, ̄ aa s̄ù Samali.

¹⁶ Zibeez̄í kí Aaza gb̄éò z̄ì Asiliò kíawa à mè, aà m̄o d̄oale,

¹⁷ asa Eðòù mò l̄èl̄e Yudaòwa l̄o, aa z̄ìz̄oò kùkù.

¹⁸ Filit̄eò s̄ò aa l̄èl̄e Yuda bùsu gust̄is̄ide w̄éleò ní Neḡeve w̄éleòwa, aa Bes̄emesi sí ní Ayalonio ní Gedeloo ní Sokoo ní Timinao ní Gim̄ezoo ní a z̄ìewiaò, aa z̄ìleu.

* 28:3 l̄ko 12.31 † 28:6 Isa 7.1

19 Dii ɔtɔɔle Yudaɔwa an kí Aaza yáí, asa à bò Dii kpɛɛ maamaa, a Ayãmeto Yudaɔ mekpà vãikeawa.

20 Asilibi kí Tigela Pilesee mò Aaza kíi, kási i dɔnlekeɛò, à aà tò yooyeaɛ.

21 Kí Aaza Dii kpé pɔɔ ní azla be pɔɔ ní Yuda kíaɔ pɔɔ sɛle kpà Asilibi kíapiwa, kási a kee i gbɛsuò.

22 Kua yooyeapi guu kí Aaza gí lé bɔ Dii kpɛɛ.

23 A sa'ò Silio kía pɔ aa a fuɔ táaɔwa, asa à mè, lá Damasi táapiò dɔ̀rile, má sa'omáɛ, aai dɔmale sɔ. Ama aà ɔ̀ɔkpakɔin we ní a gbéɔ pii.

24 Kí Aaza Lua kpé pɔɔ náaa a ẓɛẓɛ. A Dii kpé zé tà, ɔ à sa'okɔio pèlepele Yelusaleũ zékpaao guu pii.

25 A gulesɔ bòbo wéle ní wéleɔ Yuda búsuu, ké wáli tulaletikatea we dii páleɔne, ɔ à Dii a deziɔ Lua pɔ fèlèò.

26 Yá pɔ a kè za a daaleawa e a midɛawa kíni kú Yuda kíaɔ ní Isaili kíaɔ ladau.

27 Ké à gà, ɔ wà aà ṿi Yelusaleũ, áma wi aà mia kpakɔi ní Yuda kíaɔo. ɔ aà nè Ezekia ẓòle aà gbɛu.

29

Ezekia gbábɔa Lua kpéɛ (2Kia 18.1-3)

1 Ezekia wè baasode guu ɔ à kpalablè, à ẓòle báawa Yelusaleũ wè baakwi m̀ndosaiɛ. Aà da ṭɔn Abia, Zakali néɛ.

2 A yá pɔ Dii yei kè lá a dezi Davidi kèwa piie.

3 Aà kpalablea wè séia mɔ séia guu, à Dii kpé zé wè, à a gbaɔ kèke.

4 A sa'onao ní Levii buiò ṣisi, ɔ à ní káaa gáaɛ Lua kpé gukpe oi.

5 A oné: A Levii buiò, à ma yáma! A gbábɔ ázlaɛ, í gbábɔ Dii á deziɔ Lua kpéɛ. A bɔle ní pɔ pɔ í luakukú gbáleo pii.

6 Asa wá maeɔ bò Dii wá Lua kpɛɛ, aa yá pɔ a yeio kèɛ, aa pãkpaaazi. Aa ḅãnebò aà kpéɛ, aa mikpèlè.

7 Aa a kpéle zé tà, aa a filiaɔ dè, aai tulaletikatea ní Luaɛ a kúkiio, aai sa pɔ wí a pɔ káteu à ṭékũ owá bo.

8 ɔ Dii pɔkũmabòbò Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔwa, a tò aa g̣ò ṣḳengu pɔɔ ù, láanipɔ ù, p̣óṣṣɔaɔ ù, lá á wé lé e gbáɛwa.

9 A yáí wá wá maeɔ dèdè ní f̣endaɔ, mé wá neg̣ɔɔ ní wá neṇɔɔ ní wá ṇɔɔ g̣ò ẓiẓɔ ù.

10 Má ye mà ledouke ní Dii Isailio Luaoɛ sa, ké aà pɔkũma páṣl e weewa.

11 Ma gbéɔ, ásu pãkpaaazi bo, asa Dii á sé à ku a aɛ, í a gbagbaɛ. Ame í aà gbagba, í tulaletikaè téa.

12 ɔ Levii buie beɔ f̣èle:

Keata buiò Amasai né Maatu
ní Azalia né Yoelio.

Melali buiò Abadi né Kisi

ní Yalelɛli né Azaliao.

Geeṣɔ buiò Zima né Yoa

ní Yoapi né Edenio.

13 Elizafã buiò Yeielɛli ní Simelio.

Asafa buiò Zakali ní Mataniao.

14 Emani buiò Yeielɛli ní Simɛio.

Yedutu buiò Semaia ní Uzuelio.

15 Ké aa ní gbéɔ káaa, aa gbábòné, ɔ aa gè gbábò Dii uae lá Dii dà kíe a òwa.

16 Sa'onao gè gbábɔi Dii kpée, ɔ aa pɔ gbálea pɔ aa èuo náaa wà b̀ò Dii ua, ɔ Levii buiɔ sɪ́ aa b̀ò b̀í kpe e Sedɔ guzuleu.

17 Mɔ s̄́ia ɔɔ s̄́ia z̄́í ɔ aa nà gbábɔa uapiɛwa. A ɔɔ swaaɔde z̄́í aa kà kpépi kpele, ɔ aa gbáb̀̀è e ɔɔ swaaɔ lɔ. Mɔ s̄́ia ɔɔ ḡ́eo n̄́ m̀̀endoode z̄́í ɔ aa làa.

18 ɔ aa gè kí Ezekia lè aa mè: Wa gbáb̀̀ Dii kpée, sa'okli n̄́ a p̀̀keleɔ pii n̄́ táabunu p̀̀ wí p̀̀èe kálèwà n̄́ a p̀̀keleɔ pii.

19 P̀̀ p̀̀ kí Aaza sakàu a náaisaikè guuɔ pii wá k̀̀kè wa gbáb̀̀nè, aa kálè Dii gbabaki aè.

20 Ké gu d̀̀, Ezekia f̀̀le káaukaau, à w̄́le gb̄́z̄́ɔɔ káaa, ɔ aa gè Dii ua.

21 Aa gè n̄́ gáaenao m̀̀n sopla n̄́ s̄́sakaɔɔ sopla, n̄́ s̄́nɛbɔlɔ sopla n̄́ blesanaɔ sopla duun awakpabɔɔ ũ Yudaɔ n̄́ n̄́ búsuo n̄́ Lua kpéɔ yá musu. ɔ kí ò Aalona bui sa'onaoɛe aa sa'òò Dii gbabakiwa.

22 Wà zupio kòlokpakpa, ɔ sa'onao a au sɪ́ wa lè sa'okliwa. ɔ wà s̄́sakaopio kòlokpakpa lɔ, wà a au lè sa'okliwa. ɔ wà s̄́nɛbɔlɔpio kòlokpakpa, wà a au lè sa'okliwa.

23 Wà gè n̄́ blesan duun awakpabɔɔ kí k̄́i n̄́ gbé p̀̀ káaaa weɔ, aa ɔ̀nàa blepɔwa.

24 ɔ sa'onao a kòlokpakpa, aa gè n̄́ a auo sa'okli duun awakpabɔɔ ũ Isailio duunak̄́ama yáí, asa kí mé mè wà sa p̀̀ wí a p̀̀ kátèu à tékũ n̄́ sa p̀̀ wí o duun awakpabɔɔ ũo o Isaili bui piiɔne.

25 A Levii buiɔ kálè Dii ua, aa s̄́s̄́naɔ n̄́ m̀̀ɔɔnaɔ n̄́ domaɔ k̄́a lá Davidi n̄́ aà gu'ena Gadao n̄́ ànabi Natào dílewa, asa Dii mé dà a ànabipioɛe, ɔ aa ò.

26 ɔ Levii buiɔ sɪ́ we, aa Davidi p̀̀'ɔ̀bɔnapiɔ kúkũa. Sa'onao ku we lɔ, aa káaeɔ kúkũa.

27 ɔ Ezekia mè wà sa p̀̀ wí a p̀̀ kátèu à tékũ o'o sa'okliwa. Ké wà nà sapi oawa, ɔ wà nà l̄́sia Diiɛwa n̄́ k̄́aeɔ n̄́ Isailio kí Davidi p̀̀'ɔ̀bɔnapiɔ.

28 ɔ p̀̀ l̄́sinaɔ l̄́ l̄́si, mé k̄́aepenaɔ l̄́ n̄́ k̄́aepɛ, gbé p̀̀ káaaa weɔ l̄́ kùle Dii e wà gè sapi ò wa làa pii.

29 Ké wà sapi ò wa làa, kí n̄́ gbé p̀̀ kú weɔ kùlèè aa wùle n̄́ gb̄́ɛu.

30 ɔ kí Ezekia n̄́ a íwaɔ ò Levii buiɔne aa Dii táasile n̄́ l̄́ p̀̀ Davidi n̄́ gu'ena Asafao dà. Aa aà táasilè n̄́ p̀̀nao, ɔ aa mipèle aa kùlèè.

31 ɔ Ezekia mè: Lá a ázla kpà Diiwa gb̄́a, à m̀̀ Dii ua n̄́ á sa'obɔɔ n̄́ á s̄́aukpasao. ɔ gbé p̀̀ káaaa m̀̀ n̄́ n̄́ sa'obɔɔ n̄́ n̄́ s̄́aukpasao, mé gbé p̀̀ an p̀̀ gb̄́a m̀̀ n̄́ p̀̀ p̀̀ wí a p̀̀ kátèu à tékũ.

32 Sa'obɔ p̀̀ aa m̀̀ɔpion ke: Zu b̄́aákwi, s̄́sakao basɔɔ n̄́ s̄́asa bɔlɔɔ b̄́aa do. Aa sa p̀̀ wí a p̀̀ kátèu à tékũ òò pii.

33 Sa'obɔ p̄́aleɔn ke: Zu b̄́aa àaɔ (600) n̄́ s̄́aɔ n̄́ bleɔ b̄́aa ḡ́eo (3.000).

34 Sa'onao dasio, aai f̄́s sa p̀̀ wí a p̀̀ kátèu à tékũ obɔɔ b̄́aa b̀̀o pii, ɔ an gbé Levii buiɔ l̄́ d̄́n̄́lè e sa'on k̄́niɔ aao gé gbáb̀̀ n̄́zlae, z̄́ipi e láa, asa Levii buiɔ laai v̄́ gbáb̀̀a n̄́zlae yá musu de sa'onao.

35 Sa p̀̀ wí a p̀̀ kátèu à tékũ obɔɔ dasi, mé s̄́aukpasao n̄́si di lɔ n̄́ v̄́e p̀̀ wí élewaò.

Màa wà èa nà Dii ua z̄́íwa.

36 Ezekia n̄́ a gb̄́é p̀̀ k̄́na yá p̀̀ Lua kè a gb̄́éneɛwa, asa yápi kè g̀̀ɔ̀g̀̀ɔ̀.

1 Ezekia lékpásàkè Yudaᵋne ní Isailio pii, mé à lá kē kpàsá Eflaiū ní Manase buiᵋne. A òné aa mᵋ Gēamusu dikpeke Dii Isailio Luae a ua Yelusaleū.

2 Kí ní a íwao ní gbé pᵋ kú Yelusaleū zèᵋ wà dikpepi ke mᵋ plaade guue.

3 Aai e kè a gᵋᵋᵋ, * asa sa'ona pᵋ aa gbábᵋ níziæᵋ an dasi i kao, mé gbéᵋ i káaa Yelusaleū.

4 Yápi kè kíe maa ní gbé pᵋ káaaa weᵋ pii,

5 5 aa lékpásàkè Isailiᵋne pii za Beeseba e Dá, aa mè wà mᵋ Gēamusu dikpeke Dii Isailio Luae Yelusaleū, asa wi mᵋ dikpepi kei dasidasi lá a ku taalauwao.

6 ᵋ kí ní a íwao gbéᵋ zī, aa bàalè gèᵋ Yuda būsuu ní Isaili būsuo pii. Lápi mè: Isailio, à ze ní Dii Ablahaū ní Izaakio ní Isailio Luao, i ze ní á gbé pᵋ bᵋ Asilio kía zī aa gᵋᵋwa.

7 Asu àᵋ de lá á maeᵋ ní á gbé pᵋ aa bᵋ Dii ní Lua kpeᵋwao. Lua ní ké sᵋkēngu pᵋ ū lá á èwa.

8 Asu swágbāake lá á maeᵋwao. A ᵋᵋᵋ Diizi, í mᵋ aà ua pᵋ a díle a pᵋ ū gᵋᵋpii guu. A zᵋble Dii á Luae, aà pᵋkūma zᵋᵋ i weewá.

9 Tó a zè ní Diio, gbé pᵋ aa á gbéᵋ ní á néᵋ kùkù zīzᵋᵋ ūᵋ wēnadᵋné, aai su būsue beeu, asa Dii á Luaá sᵋsobide sūuudee. Tó a zeaᵋᵋ, a bᵋ á kpeᵋ.

10 Kpāwakenaᵋ gè wéle ní wéle Eflaiū buiᵋ būsuu ní Manase buiᵋ būsuo e Zabulni buiᵋ būsuu, 5 gbéᵋ ní yáalᵋ, aa ní aláfiikè.

11 N beeo Asee buieᵋ ní Manase buieᵋ ní Zabulni buieᵋ níziæᵋ būsua, 5 aa gè Yelusaleū.

12 Dii zikè Yudaᵋ būsuu, a tò an làasoo dou, ké aa e yá pᵋ á dà kí ní a íwaoᵋne aa ò ke yái.

13 Gbéᵋ káaa Yelusaleū dasidasi Káaso dikpekea yái mᵋ plaade guu. Gbépiᵋ dasi maamae.

14 Aa fēle sa'okliᵋ ní tulaletikateaki pᵋ kú Yelusaleū dáal pii, aa sèle kᵋle Sedᵋ guzuleu.

15 Aa Gēamusu sá kòlokpakpa mᵋ plaade gᵋᵋ gēᵋ mēndosaidezi. Yápi kè sa'onaᵋ ní Levii buiᵋne wí ū, 5 aa gbábᵋ níziæᵋ, aa sa pᵋ wí a pᵋ káteu à tékúᵋ ò Dii ua.

16 Aa gè zè ní kíi lá a ku Lua gbé Mᵋzi ikoyá láuwa. Sa'onaᵋ au sí Levii buiᵋwa, 5 aa lè sa'okliwa.

17 Ké gbé dasideᵋ i gbábᵋ níziæᵋ yāao yái 5 aai fᵋ Gēamusu sáᵋ kòlokpá Diiᵋᵋ, 5 Levii buiᵋ a kòlokpakpané.

18 Eflaiū buiᵋ ní Manase buiᵋ ní Isakaa buiᵋ ní Zabulni buiᵋ, an gbé daside i gbábᵋ aziaᵋᵋ, 5 aa Gēamusu sá nᵋᵋ sò, aa bᵋ yá pᵋ kú lápiu kpe. A yái tò Ezekia wabikèné á mè: Dii maa, aà sūuuke

19 ní gbé pᵋ zèᵋ à Dii a deziᵋ Lua kíi wēleᵋᵋ, baa ké i gbábᵋ aziaᵋᵋ.

20 ᵋ Dii sí ní Ezekiao, à ní tó aafia.

21 Isaili pᵋ kú Yelusaleūpiᵋ Káaso dikpeke e gᵋᵋ sopla ní pᵋna zᵋᵋᵋ, mé Levii buiᵋ ní sa'onaᵋ bᵋ Dii táasile lá gu lé ᵋᵋ ní gbāa pua léu.

22 Ezekia Levii buiᵋ gbā sᵋ nípii, ké aa zikè Dii ní dᵋao yái.

Wà sáaukpa sa'ᵋ e gᵋᵋ sopla, wà dikpe pᵋpᵋᵋ sò, wà Dii ní deziᵋ Lua sáaukpa.

23 ᵋ gbé pᵋ káaaaᵋ zèᵋ wà ea dikpeke e gᵋᵋ sopla bᵋ, 5 wà èa wa ké ní pᵋnaᵋ bᵋ.

24 Yudaᵋ kí Ezekia gbéᵋ kámasa kà ní gáaeᵋ àaa sᵋᵋ (1.000) ní sᵋᵋ ní bleᵋ àasᵋᵋᵋᵋ leᵋ sopla (7.000), 5 aa íwao kpá bᵋ gáaeᵋ àaa sᵋᵋ (1.000) ní sᵋᵋ ní bleᵋ àasᵋᵋᵋᵋ leᵋ kwí (10.000). Sa'ona pᵋ aa gbábᵋ níziæᵋ zibeziᵋ dasi.

²⁵ Yuda pɔ̄ kãaaaɔ̄ pɔ̄nakè nípii ní sa'onaɔ̄ ní Levii buiɔ̄ ní gbɛ́ pɔ̄ bɔ̄ Isaili búsuuɔ̄ ní bɔ̄mɔ̄ pɔ̄ kú Isaili búsuu ní Yuda búsuuɔ̄.

²⁶ Wà pɔ̄nakè Yelusaleũ maamaaɛ, asa za Isailiɔ̄ kí Davidi né Salomɔ̄ɔ̄ gɔ̄ɔ̄, wi dikpeke à kà màao.

²⁷ Sa'onaɔ̄ ní Levii buiɔ̄ fɛ̀le zè aa samaa'ò gbéɔ̄ne, ɔ̄ Lua sírínɔ̄, asa an wabikea aà lè za musu aà kúkiɛ.

31

¹ Ké wa làa pii, Isaili pɔ̄ kú weɔ̄ bɔ̀le gè Yuda wéleɔ̄ guu, ɔ̄ aa táagbe pɔ̄ wa pèleɔ̄ wiwi, aa Asetaati lipelɛɔ̄ zɔ̄zɔ̄, aa guleɔ̄ pɔ̄ wa bòɔ̄ daai, aa sa'okli pɔ̄ kú Yuda búsuuɔ̄ gbòò ní Bèyámee búsuo ní Èflaiũ búsuo ní Manase búsuo pii. Ké aa làa, ɔ̄ an baade tà a be wéleu.

Ezekia lousisiyá keke

² Ezekia sa'onaɔ̄ ní Levii buiɔ̄ kpaalè gā ní gāo, baade ní a zlo, ké aa sa pɔ̄ wí a pɔ̄ káteu à tékú o ní sáaukpasao, aai zíkɛ Dii kpé kpele, aai aà sáaukpa, aai aà táasile.

³ Kí ɔ̄ pɔ̄ pɔ̄ de à kpa bɔ̄ a àizeɔ̄ guu lá gu lé dɔ̄ sa pɔ̄ wí a pɔ̄ káteu à tékú obɔ̄ɔ̄ u. ɔ̄ kpa sa kɔ̄ɔ̄ obɔ̄ɔ̄ u ní sa oosi pɔ̄o ní kámabogɔ̄ɔ̄ pɔ̄o ní mɔ̄ dafu pɔ̄o ní dikpeɔ̄ɔ̄ pɔ̄o, lá a ku Dii ikoyá láuwa.

⁴ A ò Yelusaleũdeɔ̄ne aa sa'onaɔ̄ ní Levii buiɔ̄ asea kpámá, * ké aa e mekpa Dii ikoyáwa yáí.

⁵ Ké yápi ligua gɔ̄ɔ̄, Isailiɔ̄ ní pɔ̄ káauɔ̄ kpà sɔ̄usɔ̄ũ, pówena ní v̄eɔ̄ ní nísio ní z'io ní ní buapɔ̄ɔ̄ pii. Aa m̀ò ní ní pɔ̄ kwideɔ̄ pii à kè zài.

⁶ Isailiɔ̄ ní Yuda pɔ̄ kú Yuda wéleɔ̄ guuɔ̄ m̀ò ní zù kwideɔ̄ ɔ̄ ní ní sã kwideɔ̄ ní pɔ̄ pɔ̄ aale kpá Dii ní Luawaɔ̄ kwideɔ̄, aa kàle zéze.

⁷ Aa ná a kãaaa zéze wa mɔ̄ aaɔ̄de guu, ɔ̄ aa a midɛ mɔ̄ soplade guu.

⁸ Ké Ezekia ní a ìwaɔ̄ m̀ò pɔ̄piɔ̄ è kãaaa zéze màa, aa Dii sáaukpá mé à a gbé Isailiɔ̄ sáaukpá ɔ̄.

⁹ Ezekia yálàla sa'onaɔ̄ ní Levii buiɔ̄wa pɔ̄piɔ̄ musu,

¹⁰ ɔ̄ sa'onkia Azalia, Zadoki bui wèwà à mè: Za gɔ̄ɔ̄ pɔ̄ gbéɔ̄ ná mɔ̄a Dii ua ní ní gbaɔ̄wa, wa pɔ̄blè wa kã, à fɛ̀. Báaa pɔ̄ Dii dà a gbéɔ̄gu mé tò pɔ̄piɔ̄ fɛ̀ kálea màa.

¹¹ ɔ̄ Ezekia mè, wà Dii kpé làasiɔ̄ keke, ɔ̄ wa kèke.

¹² ɔ̄ aa m̀ò ní gbapiɔ̄ ní pɔ̄ kwidepiɔ̄ ní pɔ̄ pɔ̄ wa kpá Diiwapiɔ̄ ní náaio. Levii bui Konania mé pɔ̄piɔ̄ gbèzɔ̄ u, mé aà dàuna Simeí mé aà plaade u.

¹³ Kí Ezekia ní Dii kpé gbèzɔ̄ Azaliao mé gbéɛ beɔ̄ díle Konania ní Simeio dɔ̄nledeɔ̄ u:

Yeielí, Azazia, Naata, Asaeli,
Yelimo, Yozaba, Elieli,
Isemakia, Maatu ní Benaiao.

¹⁴ Pɔ̄ pɔ̄ wà Lua gbàɔ̄ zí de Gukpe Bole dɔ̄ana Levii bui Imena né Kole yá ùɛ. ɔ̄ me ɔ̄ gba pɔ̄ wa dà Diiɛɔ̄ ní sa pɔ̄ wa òwàɔ̄ pɔ̄ kpaalené.

¹⁵ Edeni, Miamé, Yesua, Semaia, Amalia ní Sekaniao mé aaɔ̄ dɔ̄aale ní náaio sa'ona wéleɔ̄ guu. Aa kpaalè ní gbéɔ̄ne gā ní gāo néfɛ̀nen gbèzɔ̄.

¹⁶ Bee gbɛa aa kpaalè gɔ̄e pɔ̄ kà wè aaɔ̄ ge aa dea an tó kú taalauɔ̄ne, gbé pɔ̄ aa gè Dii ua lá gu lé dɔ̄ yákekei gā ní gāoɔ̄ baade ní a zlo.

¹⁷ Aa kpaalè sa'ona pɔ̄ an tó kú taalau daɛdaɛɔ̄ne ní Levii bui pɔ̄ kà wè bao ge aa deaɔ̄ gā ní gāo baade ní a zlo.

* 31:4 Nao 18.12-13, 21

18 Aa n̄ n̄ n̄ n̄ n̄ n̄ n̄ n̄ t̄s̄ d̄alau pii, k̄e aa n̄zla kp̄a Luawa n̄ n̄aiao ȳái.

19 Aalona bui sa'ona p̄s̄ kú n̄ w̄éle bualoū ge w̄éle p̄ale bualoū s̄s̄, w̄a gb̄é̄ d̄ile aa ḡé sa'on ḡs̄e piīe n̄ a aseao n̄ Levii p̄s̄ w̄a n̄ t̄s̄ d̄alauo.

20 Yá p̄s̄ Ezekia k̄e Yuda búsu pii guun we. A yázēde náaide p̄s̄ Dii a Lua yei k̄e.

21 ZI p̄s̄ à ÷kp̄awà Dii kp̄é yá musu ge aà ikoyá ge aà yádilēao yáí, à a Lua kí w̄élēo n̄ n̄sem̄endoo, s̄ yá p̄s̄ a k̄ē b̄o maa pii.

32

Asilio k̄ia v̄ladadaa Yelusalēudēzi (2Kia 18.13-37, Isa 36.1-22)

1 Ezekia yápīo kea n̄ náaio gbea Asilio kí Senakelibu l̄ele Yuda búsuwa, à koez̄ò a w̄éle bl̄idēzi, à mè á gbooe, w̄élepīo i ḡs̄ a p̄s̄ ù.

2 Ké Ezekia è Senakelibu m̄ò mé à mip̄e Yelusalēuwa n̄ zlo,

3 à lekpāai n̄ a iwāo n̄ a zlḡs̄o lá wa ke w̄a nib̄ona p̄s̄ kú bíi kp̄e tata, s̄ aa d̄òaāle.

4 Gb̄é̄ k̄aaa dasidasi, s̄ aa nib̄onāo n̄ íze p̄o p̄a buālao t̄ata pii aa mè: Tó Asilio k̄ia m̄ò, a í e la z̄s̄o.

5 Ezekia aiak̄e à bíi p̄s̄ gb̄oo k̄eke pii, s̄ à gugwak̄ti les̄o b̄owà. A bl̄ib̄o bl̄izi lo mé à Davidi w̄éle gu p̄s̄ wa kakāo gb̄aa k̄áfi. A ḡs̄kēb̄oo n̄ sengbāōo pí dasidasi.

6 A gb̄é̄ d̄iledile zlḡs̄o gb̄ez̄s̄o ù, s̄ à n̄ k̄aaaazi w̄éle b̄ole kpēle, s̄ à n̄ gb̄á s̄s̄ à mè:

7 A s̄d̄ile, i w̄ō ke. Asu to v̄ia á k̄ūo. Asu bilike Asilio k̄ia n̄ a zlḡs̄o dasīo yáwao, asa gb̄aa p̄s̄ kúwan̄o de n̄ p̄a.

8 Gb̄enaz̄ina gb̄aa s̄ aa v̄í, wápīo s̄s̄, Dii wá Lua kúwan̄o. A d̄owá̄le, i z̄ikaw̄e. J̄ Yudāo kí Ezekia yápīo gb̄é̄o gb̄á s̄s̄.

9 Bee gbea Asilio kí Senakelibu n̄ a zlḡs̄o koez̄ò Lakisizi pii, aa ku we, s̄ à a iwāēo z̄l̄ Yudāo kí Ezekiawa Yelusalēu, aa òè n̄ Yuda p̄s̄ kú weo:

10 Yá p̄s̄ Asilio kí Senakelibu òn ke: A gb̄é̄ p̄s̄ ma á kaka Yelusalēu, b̄ó ále a náaike màai?

11 Ké Ezekia mè Dii á Lua a á b̄o ma ÷z̄l̄, á d̄s̄ ále á s̄ás̄a noa? A ga n̄ n̄oao n̄ imion we.

12 Ezekia pīi i Diipi gul̄es̄o n̄ aà gbagbak̄i gb̄oo lé? A ò Yelusalēudēne n̄ Yudāo pii aa m̄ò kúle gbagbak̄i m̄endo ae, aai sa'owà.

13 A yá p̄s̄ ma Senakelibu n̄ ma māēo wá k̄e bui p̄s̄ kú búsu p̄alēūne d̄s̄o lé? Buipīo t̄aāo f̄s̄ ḡim̄ēe mà n̄ búsu símae?

14 Bui p̄s̄ ma mae n̄ kaalēo pii, an kpele t̄aāo mé f̄s̄ ḡīe n̄ a gb̄é̄o? Kpelewa á dii a f̄s̄ á b̄o ma ÷z̄l̄i?

15 Asu to Ezekia òn̄kēé lo fá! Asu to aà á s̄ás̄a màao. Asu à aà yá sio, asa buie ge búsu t̄aāo i f̄s̄ a gb̄é̄o b̄ò ma ÷z̄l̄o ge ma māēo ÷z̄l̄o, belenke á dii. Aa f̄s̄ á b̄o ma ÷z̄l̄o.

16 Senakelibu iwapīo èa d̄be n̄ Dii Luao n̄ a z̄òbl̄ena Ezekiao lo.

17 J̄ à lak̄e a kp̄às̄àè, à Dii Isailīo Lua s̄s̄s̄ a guu à mè: Lá buie t̄aāo i f̄s̄ n̄ gb̄é̄o b̄ò ma ÷z̄l̄o, màa Ezekia Lua a f̄s̄ a gb̄é̄o b̄ò ma ÷z̄l̄o.

18 J̄ iwapīo lé gb̄aa zù Yelusalēu gb̄é̄ p̄s̄ kú bl̄iwāzi n̄ Ebelu yá̄o, k̄e iwaa e k̄a n̄ p̄a, s̄s̄ i k̄éngu yáí, aai gbas̄a n̄ w̄éle sí.

19 Aa Yelusalēu Lua d̄ile lán bui t̄aāowae, dii p̄s̄ gb̄enaz̄ina mé n̄ képīo.

20 Kí Ezekia ní ànabi Isaia, Amozu néo wabikè yápi musu aa wiilè Luawa.

21 O Dii malaikae zì à gè zìgòó ní ní badeo ní ní doana pò kú Asilio kía bòouo tìlòzò. O Asilio kía èa tà a bùsuu, aà gee gò kpa a wéi. Ké à gè a tááo kpéu, 5 aà néeo aà dè we ní fèndao.

22 Dii Ezekia ní Yelusaleüdeò bò Asilio kí Senakelibu ozi ní gbépiio, à oñarizi gupiiu.

23 O wa mà dasidasi wà Dii gbà pò Yelusaleü, wà pò beedeo kpà Yudaò kí Ezekiawa. Za goò bee bui pii zòke dèè.

Ezekia gyàkea

(2Kia 20.1-3, 12-21, Isa 38.1-8, 39.1-8)

24 A ghea Ezekia gyàkè à kà gaa. Ké à wabikè Diiwa, 5 Dii siaànò, à dabudabukèè a seela ü.

25 N beeo Ezekia azia sè lesí, i maa pò Dii kèe flaboèò, 5 Dii fè Yelusaleüdeò ní Yudaòzi pii.

26 O Ezekia azia bùsa ní Yelusaleüdeò pii, 5 Dii i pòkùmabòbómá Ezekiapi goòo.

27 Ezekia àizee ní gawio ví maamaae. A láasio bòbo à a ánsu kàkau ní a vuao ní a gbè beedeo ní a tulaleti gínanaò ní a sèngbaoò ní pò ode bui píio.

28 A blèwekakiò bòbo, 5 à pòwenaò kàkau ní wèeo ní nísio. A kpéò dòdò a zù bui dodoaòne, à kaa dàda pò kelenàòne.

29 A kpàsaò kàle, 5 à sàò ní zuò lùlu dasidasi a kàfi, asa Lua àizeeò písiè zòozòe.

30 Ezekia mé Giò nibòna musu tà, 5 à a í gbàe zìle Davidi wéle be'ae oi. Yá pò a kè pii bò maa.

31 Ké Babeli kíaò gbéò zì dabudabu pò kè aà bùsu gbeaiwà, Lua aà tò a laaiwa, ké à aà le à gwa, í yá pò kú aà sòu d5.

32 Ezekia yá kñio ní yá pò a kè Luaeò ku ànabi Isaia, Amozu né wépfungu pò a è taalau ní Yuda kíaò ní Isaili kíaò láo.

33 A gà, 5 wà aà mia kpàkòí ní Davidi buio sísí musu. Ké à gà, Yelusaleüdeò ní Yudaò pii aà ge kpelà, 5 aà né Manase zòle aà gbeu.

33

Yudaò kí Manase

(2Kia 21.1-18)

1 Manase wè kueplade guu 5 à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleü wè bàaò soosaie.

2 A yá pò Dii yeio kè à zè ní bui pò Dii ní yá Isailiòneò yábèekeao.*

3 A èa gulesí pò a mae Ezekia dàaò bòbo ní Baali gbagbakíò. A Asetaati líò pèlepele, à kùle luabe pòòne, à zòbléné.

4 A sa'okíò bò Dii kpéu Yelusaleü, gu pò Dii mè á tó aò kuwà goòpiipi.†

5 A luabe pòò gbagbakíò bò Dii uao guu pii.

6 A sa pò wí a pò káteu à tékū ò ní a negòeò Beninòú guzulèu, à pò dà gbéòwa, à mäsòò kè, à gbéò kòòlekè, à yágbèa gèsisinaòwa ní welendeò, à yá pò Dii yeio kè maamaa, 5 à aà pò fèlèè.

7 A táa pò a à díle Dii kpéu, gu pò Dii ò Davidie ní aà né Salomòò a tó aò kuwà goòpii, asa Isaili wéleò guu píi Yelusaleü 5 a sè.

* 33:2 Zel 15.4 † 33:4 2Sam 7.13

⁸ A mè tò Isailio yá pò á dílenéó kúá pii, aale a ɔtonɔkíi gwa, mé aa zè ní a ikoyáó ní yá'one pò a zòblena Mɔzi kɔmááo pii, á ní bóle búsu pò á kpá ní deziwawao.[‡]

⁹ N beo Manase Yelusaleúdeó sásá ní Yudaó pii, ɔ aa yáwáikè de bui pò Dii ní kaale ní deziɔneɔla.

¹⁰ Dii yá'ò Manase ní aà gbéó, kási aai swáseio.

¹¹ ɔ Dii mò ní Asilio kía zígó dɔaanaó, aa aà kú wá bakàè a níu wá mɔgoté gala kpàè, ɔ wá tàaàno Babeli.

¹² Aà yooyeapi guu á awakpá Dii a Luae, á azía búsa a deziɔ Luapie maamaa.

¹³ Ké á wabikè Diiwa, ɔ Dii síaàno, á aà awa sí á èa aà kpá kpalau Yelusaleú. Manase dè sa ké Dii á Luae.

¹⁴ Bee gbèa á Davidi wéle bíi pò wa bò bíizi kèke za Gió nibóna pò kú guzulèu be'ae oi e á gè pèò Kpò Bòlewa. A bíipi bò lía Ofeli sístii, mé a lesi de a káaua. ɔ á zígó dɔaanaó díledíle Yuda búsu wéle bíideó guu pii.

¹⁵ A dii zìloó ní taa pò a píò bòle Dii kpéu, á sa'okii pò a bò Dii kpé sístwa ní wéle euoó gbòo a kòle bíi kpé.

¹⁶ A Dii gbagbakii kèke, ɔ á sa'òwá ní légbá fiaboboó ní sáaukpasao. A ò Yudaone aa zòble Dii Isailio Luae.

¹⁷ Gbéó gí lé sa'o gulestɔwa, áma Dii ní Lua aale owá.

¹⁸ Manase yá kínió ní wabi pò a kè a Luawao ní yá pò gu'enaó òè ní Dii Isailio Lua tóó aa ku Isaili kíaó ladau.

¹⁹ Wabi pò a kè ní lá Dii síaàno ku gu'enaó taalau sánu ní duuna pò a kè á bò Dii kpé á àó gé azía busaio. Gu pò á gulestɔ bòuó ku lápi guu ɔ ní gu pò á Asetaati lí ní taa páleo pèlepèleuó.

²⁰ Ké á gà, wá aà vɔ a be, ɔ aà né Amó zòle aà gbèu.

Yudaó kí Amó (2Kia 21.19-26)

²¹ Amó wè bao ní plaode guu ɔ á kpalablè, á zòle báawa Yelusaleú wè plaé.

²² A yá pò Dii yeio kè lá a mae Manase kèwae. A sa'ò taa pò a mae pípiowa pii, á zòbléné.

²³ Kási i azía busa Diié lá a mae kèwao, a tò a tàaeó dède.

²⁴ ɔ aa íwao lekpaáíázi aa aà dè a be.

²⁵ ɔ Yudaó gbé pò lekpaáíázipiò dède pii, aa Amópi né Yosia kpá kía ú aà gbèu.

34

Yudaó kí Yosia (2Kia 22.1-20, 23.4-20)

¹ Yosia wè swaaóde guu ɔ á kpalablè, á zòle báawa* Yelusaleú wè baakwi ní mèndoge.

² A yá pò Dii yei kè á a dezi Davidi ɔlesè pii, i páale ɔplaaí ge zeeio.

³ Aà kpalablea wè swaaóde guu, gɔó pò a de èwaasona ú ɔ á ná a dezi Davidi Lua kíi wéleawa. A wè kueplade guu ɔ á ná gbábɔa Yelusaleúewa ní Yuda búsuó pii. A gulestɔ pò wa bòó dáal, á Asetaati lipèleó zòzò, á taa pò wa áó ní pò pò wa kásaó sèle.

4 Wà Baali gbagbakiò gbòo aà wáa, 5 a tò wà tulaletikateakiò pò kú gbagbaklipiò musu zòzò. A Asetaati lipelèò ní t́áa pò wa àò ní pò pò wa ḱasao wíwi, 5 à a tibò a fáfá táapiò gbagbanaò miaòwa.

5 A táapiò sa'onao wáò kpása ní sa'okliòwa.† M̀aa à gbábò Yelusaleũ ní Yuda búsuoe.

6-7 A sa'okliò ní Asetaati lipelèò gbòo Manase buiò wéleò guu ní Eflaiũ buiò pòò ní Simeò buiò pòò e à gè pè Nefatali buiò pòò ní a bezia pò liaiòwa. A táao gbègbè à a tibò, à tulaletikateakiò gbòo Isaili búsu gupiiu, 5 à èa tà Yelusaleũ.

8 Aà kpalablea wè bao plasaide guu, gòò pò àle gbábò Yelusaleũe ní Yuda búsuò, à Asalia né Safana ní wéle kí Maaseao ní kpàwakena Yoa, Yoaaza néo gbàe Dii a Lua kpé kekei.

9-10 Ja pò wà m̀òò Lua ua, Levii bui bíibòled́ánaò sí 5 aa gèò sa'onkia Ilikia kíi, 5 ampii aa gè nà gbé pò wà ní díle Dii kpé zí gbèzòò ùòne ní ozi. Manase buiò ní Eflaiũ buiò ní Isaili kónao pii ní Yudaò pii ní Bèyámee buiò ní Yelusaleũdeò mé ́api kpà. 7 Dii kpé zí gbèzòòpiò fiabòò zikenaòne wà Dii kpé keke wà a gbáa káfi.

11 Aa 5a kpà kpebonaòwa wà gbè áaò luò. Aa kpà li'ánaòwa lò wà kpele líò ní zaò luò, wí kpé pò Yuda kíaò tò we yáaò kekeò.

12 Gbèpiò zikè ní náaio. Gbè pò wà ní díle aa wetè zípizion ke: Levii né Melali buiò Yaata ní Obadioò ní Levii né Keata buiò Zakali ní Mésulaũo. Levii buiò pò'òbnaò lea d́ó m̀pii.

13 Aame aa asosenaò gbèzòòò ù, aa wetète zikenaòzi zéze. Levii buieò mé tòdòdònaò ní lakènaò ní bíibòled́ánaò ù.

Yosia b̀oa ikoya láwa
(2Kia 22.8-23.3)

14 Gòò pò wàle b̀ò Dii kpéu ní 5a pò wà gèuo, sa'onkia Ilikia b̀ò ikoyá pò Dii ò M̀ozie taalawa.

15 7 Ilikia ò lakèna Safanae a ikoyá lá è Dii kpéu, 5 a kpàwà.

16 Safana gèò kí kíi, à yá dàu a síuè à mè: N iwaò lé zí pò ní nàné ní zípi ke pii.

17 Aa 5a pò kú Dii kpéu nà zikenaò gbèzòòòne ní ozi ní zípikenaò.

18 7 à èa òè sa'onkia Ilikia lá kpàwa, 5 à a kyokè kíe.

19 Ké kí ikoyá lápi yámà, à a ulada ga kè.

20 7 a ò sa'ona Ilikiae ní Safana né Aikaũo ní Mika né Abedòo ní lakèna Safanaò ní a iwa Asaiaò à mè:

21 A gè Dii laimee ní Isaili kónao ní Yudaò taala pò wa b̀owàe bee yá musu. Dii pòkùmabòbòwá à kè zài, asa wá dezio Dii yá kuaò, aai yá pò kú taalae bee guu ma aa zikèwàò.

22 7 sa'ona Ilikia ní gbé pò kí ní zí sãnuò gè yá'ò nòe ànabi Uledae. Nòepi ku Yelusaleũ fáani plaade guue, aà zá tón Saluũ, Tikeva né, Halasa t̀únae. Gòepiá Dii kpé pòkasao ùlenae.

23 Dii Isailiò Lua yá'ò nòepie à mè: A gè o gbé pò á zíae,

24 ma Dii ma mè, má yávia gue beewa ní gbé pò kú a guuò, láai yá pò kú taala pò wà a kyokè Yudaò kíaeupio pii.

25 Má pòkùmabòbò gue beewa, ma pòkùmapi a kpáleo, asa aa pàkpàmazi aa gè sa'ò dii pàleòwa, aa ma pò fèlemee táa pò aa kèpio yá musue.

26 A gè o Yudaò kía pò á zí ma laie, yá pò a m̀api musu, ma Dii Isailiò Lua ma mè,

† 34:5 1Kia 13.2

²⁷ yá pɔ́ má ò guɛ bee ní gbé pɔ́ kú a guuɔ musu, lá á swásèi á a ulada ga kè á ɔ̀lɔ̀, má mà. Ma Dii máme má ò.

²⁸ Má tò á à ánuatɔɛ, wí aà ví níe guu. Aà wé a si yá pɔ́ má yía guɛ bee ní gbé pɔ́ kú a guuɔwaleo. ɔ́ zɪnapio èa tà kiwa ní yápio.

²⁹ Kí Yelusaleũ gbɛzɔ̀ɔ̀ ní Yudaɔ sɪsi, ɔ́ aà káaaázi pii.

³⁰ A gèrɪnɔ́ Dii ua ní sa'onaó ní Levii buió ní Yelusaleũdeɔ́ ní Yudaɔ pii, néfɛnɛn gbɛzɔ̀ɔ̀, ɔ́ a tò wà Dii bàakuaɪnɔ́ taala pɔ́ wa è aà kpéu kyokè pii ní wáa.

³¹ Kí zɛa a m̀pɛɛ sae, ɔ́ á èa zè ní Dii bàakuaɪnɔ́ yádileao. A mè á té Diizi, iɔ́ aà yádileao ní aà yádanɛo kúa, iɔ́ aà ɔ̀tonɔ̀kɪi gwa ní ǹsemendoo ní a pɔ́eão pii, iɔ́ Dii bàakuaɪnɔ́ yá pɔ́ kú lápi guu ma.

³² ɔ́ a tò Yelusaleũdeɔ́ ní Bèyámɛɛ buió fɛɛ zè m̀pii, ɔ́ aa zè ní ní deziɔ́ Lua bàakuaɪnɔ́ yáo.

³³ Yosia táaɔ́ náaa Isaili búsu gupiiu a k̀lɛ, a tò gbé pɔ́ kú Isaili búsuuɔ́ zɔ̀blè Dii ní Luaɛ m̀pii. Yosia gɔ̀ɔ́ aa té Dii ní deziɔ́ Luazi, aai páalɛo.

35

Yosia Gēamusu dikpɛkɛa (2Kia 23.21-23)

¹ Yosia Gēamusu dikpɛkè Diiɛ Yelusaleũ, ɔ́ wà Gēamusu sa'obɔ́ kòlokpakpa mɔ́ sɛ́ia gɔ̀ɔ́ gɛo m̀ndosaidezɪ.

² A sa'onaó dàziu, à ní gba sɔ́ Dii kpé zɪ pɔ́ aa ke yá musu.

³ A ò Levii bui pɔ́ wà ní kpá Diiwa, aai yádada Isailiɔ̀nɛɔ̀nɛ: A Lua kpagolo dilɛ kpé pɔ́ Isailiɔ́ kí Davidi né Salomɔ́ d̀bu, ásu dá á g̀au ɪo. Ali zɔ̀blè Dii á Luaɛ ní a gbé Isailiɔ́.

⁴ A baade sɔ̀ukɛ gá ní gáo á deziɔ́ uawa, lá Isailiɔ́ kí Davidi ní aà né Salomɔ́ d̀dálauwa.

⁵ Aɔ́ slá Dii ua, á gbéɔ́ iɔ́ kú ní á gbé Isailiɔ́ gá ní gáo,

⁶ í ní Gēamusu sa'obɔ́ kòlokpakpané. A gbábo ázɪaɛ, í sápio kɛkɛ á gbéɔ̀nɛ, ké aa e kɛ lá Dii dá Mɔ̀ziɛ a òwa.

⁷ Yosia azɪa sáɔ́ ní a bleɔ́ kpá gbé pɔ́ kú weɔ́wa Gēamusu sa'obɔ́ ũ òaasɔ́ɔ́o lɛɛ baakwi (30.000) ní zuɔ́ òaa gɛo (3.000).

⁸ Aà íwaɔ́ gbéɔ́ gbà pɔ́ ní sa'onaó ní Levii buió sɔ́. Lua ua d̀aanaɔ́ Ilikia ní Zakalio ní Yeielio sa'onaó gbà Gēamusu sa'obɔ́ òaa kuɛ'aaɔ́ (2.600) ní zuɔ́ òaa do ní basɔ́o (300).

⁹ Kɔ̀nania ní Semaiao ní a d̀auna Nɛtanelio ní Asabiao ní Yeielio ní Yozabao mé Levii bui kíaɔ́ ũ. Aa Levii buió gbà Gēamusu sa'obɔ́ òaasɔ́ɔ́o lɛɛ sɔ́o (5.000) ní zuɔ́ òaa pla ní basɔ́o (500).

¹⁰ ɔ́ wà Lua gbagbazi sɔ̀ukè, sa'onaó slá ní zekɪi, mé Levii bui kɪniɔ́ ku we gá ní gáo lá kí dilɛwa.

¹¹ Aa Gēamusu sa'obɔ́ kòlokpakpa, ɔ́ sa'onaó a au sí wa lè sa'okɪiwa. Levii bui pɔ́pio báa b̀o,

¹² ɔ́ aa pɔ́ pɔ́ wí a pɔ́ kàtɛu á tékũ b̀o adoa, aa kpá ní gbé Isailiɔ́wa gá ní gáo aa sɔ́o Diizi, lá a ku Mɔ̀zi taalauwa. Maaɛ ɪ ní zuɔ́.

¹³ Levii buió Gēamusu sa'obɔ́ kpàtɛa lá wa dilɛwa,* ɔ́ aa zùnɔ́ kà taɔ́ ní ooo ní dáaɔ́ guu, aa a f̀ukè, ɔ́ aa gèd̀ gbéɔ̀nɛ kpakpa.

¹⁴ Bee gbɛa ɔ́ aa níza pɔ́ kèkè ní sa'onaó, asa Aalona bui sa'onapio lè sa pɔ́ wí a pɔ́ kàtɛu á tékũ ní sa pɔ́ wí a pɔ́ nísi tékũ o e gu gè síoɛ.

* 35:13 B̀a 12.8

15 Asafa bui lèsinao kú ní zékli lá Davidi dílewa, Asafa buio ní Emani buio ní kí gu'ena Yedutu buio. Bíibòledōana pò kú bòle ní bòleo aai go ní tíao, an gbé Levii buio mé ní pò kèkèné.

16 Zibeezi wà Dii gbàgba a zéwa, wà Gēamusu dikpekè, mé wà sa pò wí a pò kátè a tékú ò aà gbàgbakliwa, lá kí Yosia dílewa.

17 Goo bee Isaili pò kú weo Gēamusu dikpekè, 5 aa Kàaso dikpekè goo sopla.†

18 Za ānabi Samueli goo wi Gēamusu dikpepi ke à kà màao. Isailio kiae i dikpepi ke lá Yosia kēwao. Sa'onao ku we ní Levii buio ní Yudaō pii ní Isaili pò kú weo ní Yelusaleūdeō.

19 Wà Gēamusu dikpepi kè kí Yosia kpalablea wè bao plasaide guue.

Yosia gaa

(2Kia 23.28-30)

20 Yosia Lua kpé yákekea gbea pii Egipio kí Neko lé gé zikai Kaakemi, Uflata sae, 5 Yosia bò gèwà ní zlo.

21 Neko gbé zìwà à mè: Yudaō kía, bómè wá daai? I ke míme 5 mále mò zikainno gbáo, ma ibeēne. Lua mè mà ke kpakpa. Lá a kumano, rísu kpaēo, ké asu n deo yái.

22 Kási Yosia i mikēwàò, i yá pò Lua dà Nekoē a òe mao, 5 à azia líle, à gèwà ní zlo Megido gusalalau.

23 Ké kázunaō kí Yosia pà, 5 a ò a İwaone: A ma se tamanō, wà ma wiwíe we.

24 O aà İwapio aà bò a s'go guu wà aà dà a s'go plaade guu wà tàò Yelusaleū. A gá, 5 wà aà mia kpàkòí ní aà deziō. Yelusaleūdeō ní Yudaō aà ge 30b nípii.

25 O Zelemii wēnale dà ní Yosiao. E gbā gōe ní nōeo lèsinao í lepi si Yosia yá musue, tó aale wēnale sí. O wēnalesia gò felekaa ũ Isaili būsuu, lepio ku wēnale taalau.

26-27 Yosia yá kñi pò a kè za a daaleawa e a mideawa ku Isaili kíaō ní Yuda kíaō ladau ní gbēke pò a kè Diie à zíkè yá pò kú aà ikoyā láuwao.

36

Yudaō kí Yoaza

(2Kia 23.31-34)

1 O Yudaō Yosia né Yoaza kpà kía ũ aà gbeu Yelusaleū.

2 Yoaza wè bao ní aaōode guu 5 à kpalablèu, à zòle báawa Yelusaleū mō aaōe.

3 O Egipio kí Neko aà bò kpalau Yelusaleū, 5 à mè Yuda būsudeō falubōe ānusu tōnu aaō ní kñio ní vuao kiloo bla soosai.

4 A Yoaza vli Eliakiū kpà Yelusaleūdeō ní Yudaō kía ũ, 5 à aà tó lílè Yoakiū. O à Eliakiū dāuna Yoaza kù tàò Egipi.*

Yudaō kí Yoakiū

(2Kia 23.36-24.7)

5 Yoakiū wè baasōode guu 5 à kpalablèu, à zòle báawa† Yelusaleū wè kuēdoe. A yá pò Dii a Lua yeio kè.

6 Babeli kí Nebukanēza mò lèlèwà, à mōgotē gala kpàè à taaano Babeli.

7 Nebukanēza Dii kpé pōeo sèle tàò, a kàle a be Babeli.‡

8 Yoakiū yá kñio ku Isaili kíaō ní Yuda kíaō ladau ní yābēe pò a kèò ní vāi pò wa èwàò. O aà né Yekonia zòle aà gbeu.

† 35:17 Bsa 12.1-20

* 36:4 Zel 22.11-12

† 36:5 Zel 26.1-6

‡ 36:7 Dan 1.1-2

Yudaɔ ki Yeƙɔnia ní ki Zedekiao
(2Kia 24.8-20, Zel 52.1-2)

⁹Yeƙɔnia wè bao plasaide guu ɔ à kpalablèu, à z̀̀le báawa Yelusaleu mo aaɔ ní gɔɔ kwioe. A yá pɔ Dii yeio kè.

¹⁰Ké í bɔ eu, kí Nebukaneza gbéɔ zì, ɔ wà aà kù suò Babeli ní Dii kpé pɔ ɔdeɔ. A aà desè Zedekia kpà Yelusaleudeɔ ní Yudaɔ kía ũ.

¹¹Zedekia wè bao ní m̀̀endoode guu ɔ à kpalablèu, à z̀̀le báawa Yelusaleu wè kuedoɛ.

¹²A yá pɔ Dii a Lua yeio kè, i azia busa anabi Zelemii pɔ Dii yá'òeɛo.

¹³Kí Nebukaneza tò à legbèè à mè á sí ní Luao a bɔ aà kpɛo, ɔ à bɔ aà kpɛ. Aà swá gbáakù, à gí ea sui Dii Isailio Luawa fíafia.

¹⁴ɔ sa'on dɔaanaɔ ní gbéɔ dɔaanaɔ bɔ Dii yá kpɛ sɔ, aa zè ní yábèe pɔ buipáleo kè, aa kpé pɔ Dii díle a pɔ ũ gbálè.

Yelusaleu diuzɔa
(2Kia 25.1-21, Zel 39.1-10, 52.3-11)

¹⁵Dii an deziɔ Lua ɔ anabio zimá m̀̀omɔɔ, asa à a gbéɔ wɛnagwá ní a kpéɔ,

¹⁶ɔ aa Lua zinapio kè pɔɔpɔɔ, aa saká Luapi yáú. Aa aà anabipio aláfiikè e aà pɔ gè pánzi, a weea vío.

¹⁷ɔ à Babilonio kía gbáemá, à gè lèlemá. Kíapi ní èwaasoɔ dèdè ní fɛndao Dii ua. Dii i èwaasoɔ ní wéndiao wɛnagwao ge maezɔɔ ge gbè zio, à ní náè a ɔzìe.

¹⁸ɔ à Dii kpé pɔɔ sèle tàò Babeli pii, a zɔɔ ní a nɛnao, ní Dii kpé àizɛɔ ní kí ní a íwaɔ àizɛɔ pii.

¹⁹ɔ aa tesò Lua kpéwa, aa Yelusaleu bíi gbòo. Aa tesò a ua maaɔwa, aa pɔ bɛɛedeɔ ɔ̀̀kpà pii.

²⁰Kíapi gbé pɔ gò b́́e, wi ní dede ní fɛndaoɔ kùkù zɔɔ ũ api ní a néɔ, à tàríno Babeli e Pɛɛɛio gè kpalablèò.

²¹Isaili bùsu íampaki è sa. Ké à gò da gii, a íampaa e wè bààkwí gè pàò, lá Dii dà Zelemii e a òwa. §

Kilusi Isailio gbæa
(Eza 1.1-4)

²²Pɛɛɛio kí Kilusi kpalablea wè séia guu ɔ Dii tekpaáagu, ké yá pɔ a dà Zelemii e a ò e ke yáí. * ɔ Kilusi kpáwakè a bùsu gupiiu, ɔ à gbàsa kè láu à mè:

²³Yá pɔ ma Pɛɛɛio kí Kilusi má òn ke: Dii Lua Musude tò dúnia kpala pii gò ma pɔ ũ, ɔ a dílemɛɛ mà kpɛɔɛ Yelusaleu, Yuda bùsuu. † A gbé pɔ á de aà gbé ũ, à fele à á taananke we, Dii á Lua io kúanɔ.

EZALA

Yá pò kú láε bee guu

Ʋeesiò kí Kilusi Yudaò gbà zé aa gé Dii kpé keke doi Yelusaleü (1). Gbé pò wà tårnò yáa Babiloniò èa lé tá ní be (2). Yá séia pò aa kè an ea sua guu mé Lua gbagbakú keke boa ü, ké wáli e wàò sa'owà lán yáawa (3). Ama Lua kpé keke dɔa yá musu buipáleò íbèlesèrínò, 5 aa lékpásaké Ʋeesi gbáadeone, ké wà e dō tò aa ní gbá zé wà kpépi dɔ síanae (4-6).

Bee gbæa Ʋeesiò kí Aatasasa sa'ona Ezala zì we, 5 à lousisiyá vù Yelusaleü, a tò Yudaò nòsèlile aa Lua yá kù ɔplapla. (7-10).

Ezala lá gbáakpà luanaaíkea yáwæe ní kua gbásisaio. Sa'ona Ezala wóò ví, 5 á kɔaíkè a tò gbéò nòsèlile wà gò luayámanaò ü. Ezala gɔò 5 Yudaò kèke wà lousisiyá kù ɔplapla. Wéò gèè dasi, a gbæa 5 wà Yesu Kilisi í.

Kilusi Isailiò gbæa

1 Ʋeesiò kí Kilusi kpalablea wè séia guu Dii tekpàaàgu, ké yá pò a dà Zelemiie a ò e ke yáí. * ɔ Kilusi kpáwakè a bùsuu píi, 5 à gbása kè láu à mè:

2 Yá pò ma Kilusi, Ʋeesiò kía má òn ke: Dii Lua Musude tò dúnia kpala píi gò ma pò ü, 5 a dílemæe mà kpédɔe Yelusaleü, Yuda bùsuu.†

3 Gbé pò de aà gbé ü á guu, Lua kuaànò, i ta Yelusaleü, Yuda bùsuu, i kpédɔ Dii Isailiò Lua pò de Dii ü Yelusaleü we.

4 An gbé pò gòpiò saedeò dóníle ní ánusuo ní vuao ní àizεεò ní pɔtuòò ní Lua kpé pò aale gé doi Yelusaleü gbæò.

5 ɔ Yudaò ní Bēyámæe buiò uabeleò ní sa'onaoò ní Levii buiò ní gbé pò Lua tekpànguò fèle lé gé Dii kpé doi Yelusaleü.

6 An saedeò ɔdámá, aa ní gbá ánusuo pòò ní vua pòò ní àizεεò ní pɔtuòò ní pò ɔdeò ní Dii kpé gbæò píi.

7 ɔ Ʋeesiò kí Kilusi bò ní Dii kpé pò pò Nebukaneza sèle yáa Yelusaleü a kàle a táa kpéuò.

8 A ò a ɔ'ulena Miledæe aà pòpiò nao aà kpa Yudaò kí Sesebazaawa, 5 a kè màa.

9 Pòpiò dasin ke: Vua ta baakwi, ánusuo ta àaa sɔò, tapelenti baakwi mēndosai,

10 vua imibò baakwi, ánusuo imibò àaa pla ní kwio, ta buipále àaa sɔò.

11 Vua ní ánusuo tao fèle píi àaasɔsɔò lée sɔò ní àaa plao (5.400). Ké zìzɔpiò bòle Babeli aa sù Yelusaleü, 5 Sesebazaa mò ní pòpiò píi.

2

Zìzɔ pò sùò

1 Babeli kí Nebukaneza Isailiò kùkù zìzɔò ü yáa, à tårnò Babeli, 5 an gbèeò bò zìzɔkèpiu aa sù Yelusaleü, Yuda bùsuu sa, 5 baade tà a be wéleu.

2 An dɔaanaon ke: Zolobabeli, Yesua, Nεemii, Selaia, Leelaia, Maadose, Bilisá, Misipaa, Bigivai, Leuü ní Baanao. Isaili gɔε pò sùò dasilen ke:

3 Palɔsi buiò gbèon àaasɔsɔò lée pla ní baswaaɔkwi ní plao (2.172).

* 1:1 Zel 25.11, 29.10 † 1:2 Isa 44.28

- 4 Sefatia bui> gbēon òaa do ní baswaaǎkwi ní plao (372).
- 5 Ala bui> gbēon òaa àaǎ ní baswaaǎkwi ní sooo (775).
- 6 Paata M̄abu bui> p̄ de Yesua ní Yoabuo bui> ũ gbēon òaas̄soo lee pla ní òaa síiǎ ní kuēplao (2.812).
- 7 Elaũ bui> gbēon òaa soolo ní blakwi ní síiǎo (1.254).
- 8 Zatu bui> gbēon òaa síiǎ ní basoplas̄oo (945).
- 9 Zakai bui> gbēon òaa àaǎ ní baswaaǎo (760).
- 10 Bani bui> gbēon òaa àaǎ ní bla ní plao (642).
- 11 Bebai bui> gbēon òaa àaǎ ní bao ní àaǎo (623).
- 12 Azegada bui> gbēon òaa soolo ní bao ní plao (1.222).
- 13 Adonikaũ bui> gbēon òaa àaǎ ní b̄aaǎsoo ní m̄endoo (666).
- 14 Bigivai bui> gbēon òaas̄soo lee pla ní b̄aaǎ síiǎs̄aio (2.056).
- 15 Adini bui> gbēon òaa pla ní blakwi ní síiǎo (454).
- 16 Atee bui> gbēon bas̄oo plasai (98).
- 17 Bezai bui> gbēon òaa do ní basoolo ní àaǎo (323).
- 18 Yola bui> gbēon bas̄okwi ní plao (112).
- 19 Asuũ bui> gbēon òaa do ní bao ní àaǎo (223).
- 20 Gibaa bui> gbēon bas̄oo sosai (95).
- 21 Betelēũde> gbēon basoolo ní àaǎo (123).
- 22 Netofade> gbēon b̄aaǎ síiǎsai (56).
- 23 Anatode> gbēon basoolos̄oo ní àaǎo (128).
- 24 Azemavēde> gbēon bla ní plao (42).
- 25 Kiliyaaliũde> ní Kefilade> ní Beelode> gbēon òaa àaǎ ní basopla ní àaǎo (743).
- 26 Lamade> ní Gebade> gbēon òaa àaǎ ní bao ní m̄endoo (621).
- 27 Mimasade> gbēon basoolo ní plao (122).
- 28 Betelide> ní Aide> gbēon òaa do ní bao ní àaǎo (223).
- 29 Nebode> gbēon blakwi ní plao (52).
- 30 Magbiseide> gbēon baswaaǎ síiǎsai (156).
- 31 Elaũ p̄ale bui> gbēon òaa soolo ní blakwi ní síiǎo (1.254).
- 32 Aliũ bui> gbēon òaa do ní basooloo (320).
- 33 Lodide> ní Adidade> ní On̄ode> gbēon òaa àaǎ ní basoolos̄oo (725).
- 34 Yelikode> gbēon òaa do ní basoplas̄oo (345).
- 35 Senaade> gbēon òaas̄soo lee àaǎ ní òaa àaǎ ní baakwio (3.630).
- 36 Sa'ona bui> p̄ s̄un̄ ke: Yesua bui> Yedaia bui> gbēon òaa síiǎ ní baswaaǎkwi ní àaǎo (973).
- 37 Im̄e bui> gbēon òaa soo ní blakwi ní plao (1.052).
- 38 Pasuu bui> gbēon òaa soolo ní blas̄oo ní plao (1.247).
- 39 Aliũ bui> gbēon òaa soo ní ḡeoo ní plao (1.017).
- 40 Levii bui> p̄ s̄un̄ ke: Odavia bui> Yesua ní Kamielio bui> gbēon b̄aaǎkwi ní síiǎo (74).
- 41 Asafa bui> l̄esina> gbēon basoolos̄oo ní àaǎo (128).
- 42 B̄ib̄led̄ana p̄ de Saluũ ní Ateeo ní Talem̄oo ní Akubuo ní Atitao ní Sobaio bui> ũ gbēon basopla m̄endosai (139).
- 43 Gb̄é bee> bui> m̄é Lua ua z̄iken̄a> ũ: Ziha, Asufa, Tabao,
- 44 Kelosi, Siaa, Padoni,
- 45 Lebana, Agaba, Akubu,
- 46 Agabu, Salemai, Anana,
- 47 Gideli, Gaa, Leaia,

48 Lezini, Nekoda, Gaaŋ,

49 Uza, Pasea, Besai,

50 Asena, Meuniŋ, Nefusiŋ,

51 Babuku, Akufa, Aluu,

52 Bazelu, Meida, Aasa,

53 Baakosi, Sisela, Tema,

54 Nezia n̄ Atifao.

55 Gb̄eε beε mé Salomɔɔ z̄b̄blenɔɔ buiɔ ũ: Sotai, Sofele, Peludao,

56 Yala, Daakɔ, Gideli,

57 Sefatia, Atili, Pokεε Azebaiŋ n̄ Amio.

58 Lua ua z̄kenapiɔ n̄ Salomɔɔ z̄b̄blenapiɔ k̄a gb̄εɔn̄ ðaa pla swaaɔsai (392).

59 Gb̄εεɔ b̄ɔ Tema n̄ Telaasao n̄ Kelubuo n̄ Ad̄ɔ n̄ Imεεɔ, ɔ aai e n̄ buib̄k̄li on̄εɔ, t̄ɔ Isailiɔn̄ n̄ ũ.

60 Delaia n̄ Tobiao n̄ Nekodao buiɔne, mé aa k̄a gb̄εɔn̄ ðaa ðaɔ n̄ blakwi n̄ plao (652).

61 Sa'ona bui p̄ɔ de Ōbaia n̄ Akozio n̄ Baazilaio buiɔ ũ sù lɔ. Baazilaipi Galada buɔu gb̄ε Baazilai né s̄ε ȳaa, ɔ à a ànsuepi t̄ɔ s̄ε.

62 Gb̄épiɔ n̄ t̄ɔ w̄εεle buib̄k̄li taalau, k̄ási aai b̄ɔw̄ao, ɔ w̄a ḡin̄é n̄ sa'ozio.

63 B̄usu d̄aaana on̄é, mé i ke sa'ona n̄ ȳa gw̄a n̄ Uliũɔ n̄ Tumiũɔ * b̄aasio, aasu sa'oble h̄leo.

64 Gb̄épiɔ pii gb̄εɔn̄ ðaasɔɔɔ lεε bla n̄ plao n̄ ðaa doo n̄ baswaaɔε (42.360).

65 An z̄b̄blenɔɔ ḡε n̄ n̄εɔ ku lɔ gb̄εɔn̄ ðaasɔɔɔ lεε sopl̄a n̄ ðaa doo n̄ basopl̄a ðaɔsaio (7.337). L̄esinaɔ ḡε n̄ n̄εɔ k̄úr̄n̄ɔ lɔ gb̄εɔn̄ ðaa do.

66 Aa s̄́ v̄l̄ m̄èn ðaa ðaɔ n̄ basopl̄a siĩs̄saio (736), s̄b̄baona ðaa do n̄ blasɔɔɔ,

67 ȳiongo ðaa pla n̄ bla s̄ɔosaio (435), z̄aa'ina ðaasɔɔɔ lεε soolo n̄ ðaa ðaɔ n̄ basooloo (6.720).

68 Ké aa k̄a Dii kp̄é d̄ɔk̄li Yelusaleũ, an uabeleeɔ gbad̄a, ké aa e Lua kp̄é keke d̄ɔɔ a gb̄eu.

69 Aa gbad̄a kp̄é z̄l̄ kpagolo guu n̄ gb̄aa léu, vua kiloo ðaa pla n̄ basɔɔɔ (500), ánsu t̄onu ðaɔ n̄ sa'ona ulataɔ basɔɔ.

70 Sa'onaɔ n̄ Levij buiɔ n̄ l̄esinaɔ n̄ h̄l̄ib̄l̄ed̄s̄anaɔ n̄ Lua ua z̄kenao n̄ gb̄ép̄aleeɔ z̄l̄ez̄l̄e w̄éle p̄ɔ wa k̄eken̄éɔ guu, ɔ Isaili k̄iniɔ z̄l̄e n̄ w̄éleɔ guu.†

3

Dii gbagbakti boa

1 Ké w̄ε m̄ɔ soplade k̄a, Isailiɔ sù z̄l̄e n̄ w̄éleɔ guu pii. Ō aa k̄aaa Yelusaleũ lán gb̄é m̄endowa.

2 Yozada né Yesua n̄ a sa'on deεɔ n̄ Salatieli né Zolobabelio n̄ a gb̄é Isailiɔ Lua gbagbakti b̄ɔ, ké aa sa p̄ɔ w̄i a p̄ɔ k̄ateu à tékũ ow̄a, lá Lua gb̄é M̄ozizi ò a ikoȳa guuwa.

3 Baa ké aale viake gb̄é p̄ɔ kú b̄usupi guuɔne, aa gbagbaktiipi b̄ɔ a gb̄eue, ɔ aa sa p̄ɔ w̄i a p̄ɔ k̄ateu à tékũ ò Diiwa k̄ɔɔ n̄ oosio.*

4 Aa Lákp̄ed̄ɔa dikp̄ek̄é lá a ku lápi guuwa, aaɔ sa p̄ɔ w̄i a p̄ɔ k̄ateu à tékũ ò lá gu lé d̄ɔ, lá w̄a a lé dil̄ewa.†

5 Bee gb̄ea aa sa p̄ɔ w̄iɔ o ḡɔɔpii ò n̄ m̄ɔ dafu p̄ɔ n̄ dikp̄e p̄ɔ Dii dil̄eɔ p̄ɔ n̄ gba p̄ɔ w̄i m̄oèɔ.‡

6 M̄ɔ soplade ḡɔɔ séia z̄l̄ ɔ aa ná Dii gbagbaawa m̄aa, baa ké wi aà kp̄é d̄ɔ ȳaaɔ.

* 2:63 B̄ɔa 28.30, Iko 33.8 † 2:70 1Lad 9.2-3, Nεε 11.1-3 * 3:3 Nao 28.1-8 † 3:4 Nao 29.12-38 ‡ 3:5 Nao 28.11-29.11

⁷ Aa ʒa kpà gbè'ánao ní li'ánaowa, ʒ aa pòblea ní imiao ní nísio kpà Sidódeo ní Tiideowa, ké aa sede lí zʒzʒ Libá búsuu, aa yeye geò Zope daa ísíaa, lá Peesio kía Kilusi ní gbá zéwa.

⁸ An kaa Lua kpé dɔkíi Yelusaleū wè plaade mo plaade guu, Salatieli né Zolobabeli ní Yozada né Yesuao ná zɪwa ní ní gbé kɪniɔ, sa'onao ní Levii buiɔ ní gbé pɔ bɔ zɪzɔkeu aa sú Yelusaleū pɪi. Aa Levii bui pɔ kà wè bao ge aa deao díle Dii kpé zɪpi gbèzɔɔ ũ.

⁹ Yesua ní a buiɔ nákɔwa ní Kamielio ní aà né Odavia buiɔ, ʒ aa gè zɪpi gbèzɔɔ ũ ní Enadao ní aà buiɔ. Levii buiɔne mɪpi.

¹⁰ Ké Dii kpebonao lé kpépi é kpále, sa'onao zezé we sa'on pɔkasao dadaa, aa ní kuuɔ kúkúa, mé Levii né Asafa buiɔ ku we lo ní sésénao aa Dii táasilè, lá Isailio kí Davidi ò yáawa. §

¹¹ Aa lesí aa Dii táasilè, aa aà sáaukpà aa mè: Dii maa, aà gbékekea wá Isailio né láaa vío. ɔ gbépii wii gbáa lè aa Dii táasilè, ké wá Dii kpé é kpále yáí.

¹² Kási sa'on daside ní Levii buiɔ ní uabele pɔ zikú aa wesi kpé káualeɔ, ké aa kpépi éboa è, aa búbuapè. Gbé dasideɔ sɔ aale pɔna wii le.

¹³ Gbèe pɔna wii dɔkɔé ní búbuia pɔ wàle péo lo, ké baade lé wii gbáa le yáí, mé wá kɔfipi mà zà.

4

Ibesea ní Dii kpebonao

¹ Ké Yudaɔ ní Bèyámee buiɔ ibeɔo mà zɪzɔ pɔ sùo lé kpé bo Dii Isailio Luae,

² aa mò Zolobabeli ní uabeleɔ lè, aa òné: A to wá kpé boáno, asa wi á Lua kíi weele lááwa sɛe. Wiɔ aà gbagbae za gɔɔ pɔ Asilio kí Esaadɔ sùwanɔ la.*

³ ɔ Zolobabeli ní Yesuao ní Isailio uabele kɪniɔ òné: Wá Lua kpé boa de á yá ũo. Wá wá pɔ bo Dii Isailio Luae wátèe, lá Peesio kí Kilusi dílewèewae.

⁴ ɔ búsupideɔ lé weele Yudaɔ káde, aale íadamá, ké aasu kpépi boo yáí.

⁵ Aa fiabò kía íadamadeone za Kilusi gɔɔ e à gè pè Peesio kí Daliusi kpalablegɔɔwa, ʒ aa gɪné ní yá pɔ aale yáo.

⁶ Aa lakè Aasueluè† aà kpalablea daalegɔɔ, aa gbé pɔ kú Yelusaleū ní Yuda búsuu pɪi káalakèè.

⁷ Biselau ní Miledao ní Tabeelio ní ní gbé kɪniɔ lakè Peesio kí Aatasasae lo aà kpalableɔo. Aa kèè ní Sili yáo, ʒ wá a bɔɔlekèè.

⁸ Búsu gbèzɔɔ Leuú ní a lakèna Simesaio lakè kí Aatasasae Yelusaleū yá musu lo aa mè:

⁹ Búsu gbèzɔɔ Leuú ní a lakèna Simesaio ní ní gbé kɪniɔ Dinadeɔ ní Afaasatadeɔ ní Taapelideɔ ní Afaasideɔ ní Elekideɔ ní Babelideɔ ní Susade pɔ bɔle Elau búsuu

¹⁰ ní gbé pɔ kía zɔɔ beede Asenapa ní bóle ní búsuu aa ní zólezóle Samali wéleu ní Uflata baala gupáleo,

¹¹ wá Uflata baaladeɔ n zòblenao mé lápi kène kí Aatasasa, wa mè:

¹² Kí, ñyɔ dɔ ké Yuda pɔ bɔ n kíi aa sù laɔ gè lé Yelusaleū wéle vái pástipi kále, aa èa lé a bíbo lo, aale a bezia fele.

¹³ Kí, ñyɔ dɔ lo, tó aa èa wélepi kále aa a bíbò wa láa, aa falubone lo ge ele'aa ge wè'aa, aai n ʒa pɔ ni si késá.

§ 3:10 1Lad 25.1 * 4:2 2Kia 17.24-41 † 4:6 Esi 1.1

14 Tia kéwa kí, lá nímé ní wá ù, i kú wà n kpé eo. A yáí wa láé bee kpàsáine ké wá yápi oné.

15 Wééle n dezió láó guu ñ gwa, ní e dō lá wélepideó swá gbáa, aa íadà kíawá n búsu gbáadeó. Za zi wélepideó yákele kè zài. Bee yá mé tò wá wélepi dúúzòí.

16 Kí, wále oné, tò wá èa wélepi fèle, wá èa a bíibò wa láa, nýóó pœ ví Uflata baala bò.

17 Bee gbéa kía lá kpàsáné à mè: Búsu gbèzòó Leuú ní a lakēna Simesaio ní á gbé kíni pó kú Samali ní Uflata baaleó, ma fòkpáwá.

18 Lá pó á kpàsáméé, wá a kyokè wá a bòolekèméé.

19 Má ò wá wééle lá zió guu, ò wa è síanaé, wélepideó ò bò kíaw kpéé. Za zi yákeledeoné.

20 Kíá zòó kpalablè Yelusaleú we, aa gbáablè Uflata baaledeówa píi, wá falubòné ní ele'ṣao ní wè'ṣao,

21 A yádíle gbépióné aa kámabo sa. Aasu ea wélepi vuo e mà ní gba lé.

22 A laaika! Asu niazíkpa yápiozio, ké vāipi su óta, aa wá ásookeo yáí.

23 Ké wá kí Aatasasa lápi kyokè, wá a bòolekè Leuúe ní a lakēna Simesaio ní ní gbé kínió, ò aa fèle gè Yudaó lè Yelusaleú gòó. Aa gíné pásípási aa mè aa kámabo.

24 Beewa aa kámabò ní Lua kpé zí pó aale ké Yelusaleúo e Péesió kí Daliusi kpalablea wè plaade guu.

5

Tatenai lākēa kí Daliusi

1 Anabi Age* ní anabi Zakali,† Ido néo anabikekè Yuda pó kú Yelusaleúo ní Yuda búsuo píi ní Isailiò Lua tóo.

2 † Salatieli né Zolobabeli ní Yozada né Yesuao fèle ná Lua kpé boawa Yelusaleú.‡ Lua anabipio kúrínó, aale dónle.§

3 Wegòó Uflata baala d̄aana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní ní gbéó mò ní lé, aa ní lá aa mè: Déme á gbá zé à kpéé bee kéke boi?

4 Aa gbé pó lé kpépi boó tó gbèa b.

5 N beeo Lua lé wéte Yuda gbèzòópiózi, ò aai oné aa kámaboo. Aa mè wá lékpásáke Daliusié gíá, aai lá pó a ké a yá musu e.

6 Uflata baala d̄aana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní ní gbé Péesi buiò laké, ò aa kpásá kí Daliusié.

7 Lékpásá pó aa kèèñ ké, aa mè:

Kí Daliusi, wa fòkpáma maamaa.

8 Kí, nýó dō ké wa ge Yuda búsuu e Lua zòode kpéu. Wále kpépi bo ní gbé gbènéó, wále lí da kpépi gíowa. Wále zípi ké ní laaio, àle táa'ò.

9 Wa yálála ní gbèzòówa wa mè: Déme á gbá zé à kpéé bee kéke boi?

10 Wa ní tó gbèa ké wá e oné, ò wa ní d̄aanapio tó d̄alau.

11 Lá aa yázásiwán ké: Aa mè musu ní z̄léo Lua zòblenaon ní ù. Kpé pó wa bò yáa à wé ké, ò wa kéke lé bo b. Isailiò kí zòó mé bò yáa.

12 Aa mè ní dezió Lua Musude pò fèle, ò á ní ná Babiloni bui Nebukaneza, Babeli kíaé a ózì, ò á kpépi wíwi à gbépió sèle tárínó Babeli.*

13 Bee gbéa Babeli kí Kilusi kpalablea wè séia guu à yádíle à mè wá ea Lua kpépi bo b.

* 5:1 Age 1.1 † 5:1 Zkl 1.1 ‡ 5:2 Age 1.12 § 5:2 Zkl 4.6-9 * 5:12 2Kia 25.8-12

14 Baa vua ní ánuusu pò pò Nebukaneza sèle Lua kpéu Yelusaleü, a kále a táakpéu Babelio, kí Kilusi bòle kpà Sesebazaa pò à aà díle búsu òaana úwae.†

15 A òè aà pópíò se ge kále Lua kpéu Yelusaleü, tó wà kpépi kèkè dò.

16 Ǿ Sesebazaa mò Lua kpé è kpàle. Wàle kpépi bo za gɔɔ beee e gbá, kási i láa yāao.

17 Kí, tó à kène maa, lá weele kíao lákalekíi Babeli, ní gwa tó kí Kilusi yádíle wà Lua kpé dò Yelusaleü. Lá ní è, ní lékpásákewē.

6

Daliusi yádíle a Lua kpé boa yá musu

1 Kí Daliusi yádíle, ɔ wà lápi wèele taala pò wa kále Babeli lákalekíio guu.

2 Ǿ wà bò lá kooawa Ebatana wéle bíideu Mede búsuu. Yáe bee ku a guu, ké asu sáríguo yáí:

3 Kí Kilusi kpalablea wè séia guu à yádíle Lua kpé pò kú Yelusaleü musu, à mè wà kpépi dɔ sa'okíi ú. Wà a ébo a lesí ká gàsísuu baaɔ, a yáasa gàsísuu baaɔ.

4 Wàli gbè gbène di àaɔ, lí mendo, gbè gbène àaɔ, lí mendo. Wa a fiabo ní kibe ɔao.

5 Vua ní ánuusu pò pò Nebukaneza sèle Lua kpéu Yelusaleü à sùò Babelio sɔ, wa ea ge kále a gbéu Lua kpéu Yelusaleü.

6 Ǿ kí Daliusi lékpásákè à mè: Tiasa Uflata baale òaana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní á gbé pò kú Uflata baa weɔ, à ázia ga we.

7 A Lua kpé òna dāɔ to tēēē. A to Yudaɔ òaana ní ní gbèzɔɔɔ Lua kpépi keke dɔ.

8 Mále yá pò ásu ke Yuda gbèzɔɔɔne Lua kpépi òa musu díléé. A pò pò aa yei sélé ma láasiu we ní Uflata baale falu pò wa bòò, í kpámá píi, ké zípí su ze bo yáí.

9 Pò pò aa yei píi, zugaae, sásakao, sãneboɔ pò aai Lua Musude gbagbaò, pòwena, wisi, vèé, nísi, àò kpa Yelusaleü sa'onao wa lá gu lé dɔ lá aa gbèawáwa pákpaisai,

10 ké aa e sa pò ká Lua Musudegu owà, aai wabikewámee ní ma néɔ.

11 Tó gbèe yá pò má díléé bee líle, wa ade kpé lí wo, wi aà pawà wà péle, wi aà bē ke tufua ú.

12 Tó kíae ge buie lé weele yápi líle ge àle weele Lua kpé pò kú Yelusaleüpi wí, Lua pò tò a tó kú gupiwa, aà ade fu. Ma Daliusi máme ma yápi díle. Wà zíkewá maamaa.

Lua kpé sakēa

13 Ké kí Daliusi lékpásápi kè màa, Uflata baala òaana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní ní gbéɔ yápi kè ní laaio.

14 Ǿ Yuda gbèzɔɔɔ kpédɔa lé gé ae lá ánabi Age* ní ánabi Zakali Ido néo† ánbikékéwa. Aa kpépi dò wa láa lá Isailio Lua òwa, lá Peesio kíao Kilusi ní Daliusi ní Aatasasao a yádílewa.

15 Aa Lua kpé míde Adaa gɔɔ àaɔde zí kí Daliusi kpalablea wè soolode guue.

16 Ǿ Isailio Lua kpé sakè ní pɔnao, sa'onao ní Levii buio ní gbé kíni pò sù ní zìzòkēoɔ píi.

17 Lua kpé sakéapi yáí aa sa'ò ní zuswanao mèn basoo ní sásakao mèn òaa do ní sànebooo mèn òaa pla, 5 aa sa'ò ní blesanao mèn kuepla Isaili bui dasileu ampíi duun awakpabo ù.

18 Aa sa'onao díledíle gá ní gáo, mé aa Levii bui díledíle gá ní gáo lo, ké aa zíke Luae Yelusaleù, lá a ku Moizi lá guuwa.

19 Mo séia goo gëo mëndosaide zí, zìzo pò sùpiò Gëamusu dikpé† kè.

20 Sa'onao ní Levii bui gbábò níziæ aa gò gbãlesai mípii, 5 aa Gëamusu sá kòlokpakpa zìzo pò sùone ní ní sa'on deeo pòo ní níziæ pòo.

21 Isaili zìzo pò sùpiò mé sò ní gbé pò aa gbãlea buipáleo yá musu tò, aale Dii Isailio Lua kí weleo.

22 Ɔ aa Káaso dikpèkè ní pónao e goo sopla. Dii tò an pò kèna, asa a tò Asilio kía nòsèllè ní yá musue, 5 à dòríle a kpèdòba zì guu, Isailio Luapi.

7

Ezala sua Yelusaleù sòuka

1-5 Yá beeo gbea Peesio kí Aatasasa kpalablegoo Ezala bò Babeli à sù. Sa'onkia Aalona mé Eleazaa í, Eleazaa Fineasi í, Fineasi Abisua í, Abisua Buki í, Buki Uzi í, Uzi Zelaia í, Zelaia Melaio í, Melaio Azalia í, Azalia Amalia í, Amalia Aitubu í, Aitubu Zadoki í, Zadoki Saluù í, Saluù Ilikia í, Ilikia Azalia í, Azalia Selaia í, 5 Selaia Ezalapi í.

6 Ezaláa yádanede, a Moizi ikoyá pò Dii Isailio Lua díle dõ sáasã. Lá Dii aà Lua ɔkuaála, kía pò pò à a wabikéwa kpáwà píie.

7 Kí Aatasasa kpalablea wè soplade guu Isailieo sù Yelusaleù lo. Sa'onao kú ní guu ní Levii bui ní lèsinao ní bíibòledòanao ní Lua ua zíkènao.

8 Ezala kà Yelusaleù kí kpalablea wè soplade mo sode guu.

9 A fèle Babeli mo séia goo séia zíe, 5 à kà Yelusaleù mo sode goo séiazí. Aà Lua ɔkuaála,

10 asa Ezala mekpà Dii ikoyá wàipaawa ní a keao, ké à e aà yádileneo ní aà ikoyáo dada Isailione.

Lá pò kí Aatasasa kpà Ezalawa

11 Taala pò kí Aatasasa kpà sa'on Ezala pò í Dii yádileao ní aà yádileneo da Isailionewa yán ke:

12 Aatasasa, kíao kía mé láe bee kè sa'ona Ezala, Lua Musude ikoyádanae. Ma fòkpàma.

13 Ma yádíle ma mè Isaili bui ge sa'ona ge Levii bui pò kú ma bùsuo aa ye gènoo Yelusaleùo píi, aa gé.

14 Mapi ní ma ledamade gbèon soplao mé n gbae, ké n gé Yelusaleù ní Yuda bùsuo píi yá gwagwai n Lua ikoyá pò ní kúa musu.

15 Anusu ní vua pò mapi ní ma ledamadeo wa Isailio Lua pò aà be ku Yelusaleù gbà séle wà gèò

16 ní ánusuo ní vua pò ní è Babeli bùsuo píi ní pò pò gbéò ní sa'onao kpà ní Lua kpé pò ù Yelusaleùo.

17 Zuswanao ní sásakaoo ní sànebooo lúlu ní òapio n laaiwa, ní sa pò wí a pò káteu à tékú oò n Lua kpé gbagbakiwa Yelusaleù ní pówènti gbao ní imia gbao.

18 Mpi ní n gbéò à ke ní ánusuo ní vua pò gòo lá à kèè maawa, lá á Lua yeiwa.

19 Pò pò wà nàne n ɔzì lousisia Lua kpéu pò ùo kpa n Luapiwa Yelusaleù.

20 Tó ní ye Lua kpé pò kíniò, tó a kekea gò n yá ùe, se ma làasiu we.

† 6:19 Baa 12.1-20

21 Mámɛmaa kí Aatasasa, ma yādīle Uflata baale ɔ'ulenaɔne píie. A wabi pɔ sa'onɑ Ezala, Lua Musude ikoyādana kèwá kpawá g̃ɔɔ píi.

22 Anusu su de tɔnu áaɔao. Pówena su de tɔnu baakwiao. Vɛɛ ní nísio su de litili áaa baobaoao. Wisi s̃s̃, lá a yei léu.

23 Lá Lua Musude díle píi, à kpa g̃ɔɔ aà kpé pɔ ũ, ké asu kpɛneke ní ma kíakɛo ge ma néo.

24 Aɔ d̃s̃ s̃s̃ ké á zeví à falu ge ele'ɔa ge wɛ'ɔa sí Lua ua zikenaɔ ge sa'onɑo ge Levii buiɔ ge lèsinaɔ ge bíbɔledɔanaɔ ge zikɛnpáleɔwao.

25 Mpi s̃s̃ Ezala, yákpalekenɑ ní yággɔɔnaɔ díledile ɔnɔ pɔ n Lua kpáma léu, ké aa yákeke a zéwa gbé pɔ kú Uflata baaleɔne píi. Aa de gbé pɔ aa n Lua ikoyá d̃s̃ ũ. Gbé pɔ d̃s̃oɔ s̃s̃, dadané.

26 Gbé pɔ n Lua ikoyá ní bùsu ikoyáɔ kúa ɔplaplaɔ, wa yádaaála, aà dea ge aà ya b̃aà bùsuu ge aà àizeɛ siawá ge aà daakpɛun nò.

27 ɔ Ezala mè: Wà Dii wá deziɔ Lua sáaukpa! A làasoo maa dà kíe a s̃s̃, ɔ kipi gbáakpá aà kpé pɔ kú Yelusaleŭwa máa.

28 A tò ma yá ká kía ní a ledamadeɔgu ní aà íwa gbáaɔ píi. Lá Dii ma Lua ɔ kuamala, ma s̃d̃íle, ɔ ma Isaili d̃ɔanaɔ káaa aa gɛmanɔ.

8

Uabele pɔ sù ní Ezalaɔ

1 Uabele pɔ wa b̃o Babeli bùsuu Aatasasa kpalablegɔɔ wa su s̃anuɔ t̃ɔn ke ní ní buibókíio:

2 Finɛasi buiɔ uabele Geesou,

Itamaa buiɔ uabele Danieli,

Davidi buiɔ uabele Atusu.

3 Palɔsi bui Zakali ní a gbéɔ gbéɔn basoplakwi.

4 Paata Mɔabu bui Zelaia né Elioenai ní a gbéɔ gbéɔn áa do.

5 Zatu bui Yaazie né Sekania ní a gbéɔ gbéɔn áa do ní basoo.

6 Adini bui Yonatáa né Ebede ní a gbéɔ gbéɔn blakwi.

7 Elaŭ bui Atalia né Yesaia ní a gbéɔ gbéɔn bàaɔkwi.

8 Sefatia bui Mikaila né Zebadia ní a gbéɔ gbéɔn basiiɔ.

9 Yoabu bui Yeieli né Obadia ní a gbéɔ gbéɔn áa do ní g̃eɔ ní áaɔo.

10 Bani bui Yosifia né Selomi ní a gbéɔ gbéɔn baswaaɔ.

11 Bebai bui Bebai né Zakali ní a gbéɔ gbéɔn baasɔo ní áaɔo.

12 Azegada bui Akatá né Yohanani ní a gbéɔ gbéɔn basoɔkwi.

13 Adonikaŭ bui pɔ sù gbɛz̃aɔ, Elifele ní Yeielio ní Semaiao ní ní gbéɔ gbéɔn bàaɔ.

14 Bigivai bui Zakuu ní Utaio ní ní gbéɔ gbéɔn bàaɔkwi.

Ezalaɔ daa Yelusaleŭ zéu

15 Ma ní káaa swa pɔ í d̃o Aavai, ɔ wa b̃oɔkpá we gɔɔ áaɔ. Ké ma gbéɔ fánke ní sa'onɑ, má è Levii buiɔ kú ní guuo.

16 ɔ ma d̃ɔanaɛ beɛɔ sisi: Eliɛzeɛ, Alieli, Semaia, Elenatá, Yalibu, Elenatá, Natá, Zakali ní Mesulaŭo. Ma yádanedeɔ Yoialibu ní Elenatáɔ sisi b̃.

17 Ma ní z̃í Ido pɔ de d̃ɔana ũ gu pɔ wí me Zikenia kíi. Ma yá pɔ aa oè ní aà gbé pɔ kú weɔ dánɛ, ké aa suwɛɛ ní wá Lua ua áaɔna.

18 Lá wá Lua ɔ kuawála maannɔ, aa súwɛɛ ní gbé laaideo, Levii t̃ɔna Mali bui Selesia ní aà néo ní aà dáunaɔ gbéɔn bao plasai.

19 Aa sù ní Melali buiɔ Asabia ní Yesaiao b̃o ní ní dáunaɔ ní ní néo gbéɔn bao.

20 Aa sù ní Lua ua zíkèna pò Davidi ní a ìwàò ní díle aa dò Levii buiòlò gbèòñ òaa do ní baoo. Wà ní tó dàlàu nípii.

21 Ma leye kpàwakè Aava swa sae we, ké wà wázla busa wá Luae, wí tá na wabikewà wápiò ní wá néò ní wá àizèeò yá musu.

22 Ma sosaò ní sòdeò gbèaa kíawa aa kàedawázi zéu ibèeò yáí oa widè, asa wá ò kíae wa mèn: Wá Lua ìòku gbé pò aai a kúí wèèlèola maannòe, ò ì a pòkúma zòò bòbò gbé pò pàkpàaziòwa.

23 Wa leye wà wabikè wá Luawa yápiò musu, ò a síwanò.

24 Ma sa'on dɔaanaò sè gbèòñ kuèpla ní Selebiao ní Asabiao ní gbéò gbèòñ kwi.

25 Ǿ ma ánuసు ní vuao yòné kiloowa ní pò pò kí ní a ledamadeò ní aà ìwàò ní Isaili pò kú wèò a labakè wá Lua kpé gba ùò.

26 Wa ánuసు yòné kiloowa tɔnu bao ní plao ní ánuసు pòò tɔnu àaò ní vuao tɔnu àaò.

27 Vua taò ku lò mèn bao, aa kà kiloo swaaò, mé mɔgotè ta maa tekeao ku mèn pla, a bèeè kà vuawa.

28 Má òné: Apìò ní pòpìá Dii pòe. Anusu ní vuaoá pò pò wà Dii á deziò Lua gbàe.

29 A itèké à pòpìò d́á e a ge yò kiloowa Dii kpé kpéneò guu Yelusaleù sa'onao ní Levii buiò ní uabeleò wáa.

30 Ǿ sa'onao ní Levii buiò ánuసు ní vuao ní pò pò wa yò kiloowapiò sí aa geò wá Lua kpéu Yelusaleù.

31 Wa fele Aavai, wa da Yelusaleù zéu mò sèia gòò kuèpladezi. Wá Lua òkùwála, à kàedawázi zéu ibèeò ní kpáiweliweò yáí.

32 Ké wa ka Yelusaleù, wa kámabò we gòò àaò.

33 A gòò síiòde zí wa ánuసు ní vuao ní pòpìò yò kiloowa wá Lua kpéu, ò wá kpà sa'ona Ulia né Melemòwa. Fineasi né Eleazaa kuaànò ní Yesua né Yozabao ní Binui né Nɔadiao. Levii buiòne nípii.

34 Wà apii nàò wa yò kiloowa, ò wà a gbia lé dàlàu zìbeezì.

35 Ǿ zìzò pò sùò sa pò wí a pò káteu à tékù ò'ò Isailiò Luawa, zuswana kuèpla Isaili bui píi pò ù, sásakao basò síiòsai, sànebòlòò basiiò àaòsai, blesanaò kuèpla duun awakpabò ù. Wà sa pò wí a pò káteu à tékù òò Diiwa píie.

36 Wà yá pò kía díle taala kpà aà ìwàò ní Uflata baala dɔaanaòwa, ò aa gbàkà Isailiòne ní Lua kpé dɔao.

9

Isailiò buipaleò seà nò ù

1 Yápi kea gbèa kíao mò ma kúí aa mèn: Wá gbéò ní sa'onao ní Levii buiò aai kékòwa ní bui pò liaawáziò ní ní yábèekeao, Kanaao, Itiò, Peliziò, Yebusiò, Amòniò, Mɔabuò, Ègipiò ní Amòleò.

2 Aa nòsè ní guu, aa sè ní néòne lò. Aa wá bui pò wá de Lua gbé ùò kè kògbè ù ní bui pò liaawáziò. Kíao ní dɔaanaò mé bò Lua kpé màa.

3 Ké ma yápi mà, ma a ula ní ma ulataoo gà má kè, ma a mikáeò ní ma lekána káeò wò. Ǿ ma zòle, yápi dia.

4 Ǿ gbé pò yá pò Isailiò Lua ò vía vìa kàaamazi píi zìzò pò sùò bɔa Lua kpèpi yáí. Lá yápi dia, ma gò zòleà we e sa oosi ogòò.

5 Ké sa oosi ogòò kà, ma fele mazla busaa guu, ma ula ní ma ulataoo kèa, ò ma ge kule ma kosowa, ma a ò pòopoo Dii ma Luae

⁶ ma mè:

Ma Lua, wí ma kú, ma gee gò kpa ma wéi. Ma Lua, má fí wése mà n gwao, asa wá duuna kùwála, wá tàae zòma.

⁷ Za wá deziò gɔɔ e ní a gbáo wá tàae zɔɔ. Wá duuna yáí ñ n wá ná buipáleɔ kíañe ní zlí, wápiò ní wá kíañ ní wá sa'onao, ñ aa wá gbèeɔ dède ní fèndao, aa wá gbèeɔ kù zìzɔɔ ù, aa wá pɔɔ náaa, ñ wí wá kú lá à wá kú gbàewa.

⁸ Dii wá Lua, tia kéwa n wá wegwá gía yɔɔ, n gbé kɔnaɔ tòwèe, ñ ní wá gbá tepekli n kpéu. Wá Lua, ní tò wá oa wèe, n wá lé ní láo yɔɔ wá zòbleu.

⁹ Wá Lua, baa ké zɔɔn wá ù, ni wá tó wá zòbleuo. N tò Peesio kíañ gbèkekèwèe. N wá lé ní láo, ñ wa n kpé gbooaɔ kèke wá dò. Wá Lua, n kàedàwázi Yelusaleù ní Yuda bùsuo pii.

¹⁰ Tia kéwa wá Lua, yá kpele wá fí onè bi? Asa wa pàkpà n yá

¹¹ pò ní díle n zòblena ànabiñe aa òziè. Aa mè bùsu pò wá deziò lé gé sii de bùsu pò gbálè bui pò kú weɔ yábèèkea yáí ùe. An bɔɔ bùsupi pà za a léle ní a léao an yábèèkea yáíe.

¹² Aa mè wásu wá wá nenɔeɔ kpásámáo, mé wásu ní nɔ sé wá néñeɔ. Wásu weɔɔ ní aafia ní ní gwea maaazi bauo, ké wá e gbáakù, wí bùsu pɔmaaɔ ble, wá tó wá néñe e gɔɔpii.*

¹³ Yápiò wá lé pii wá wáikea ní wá tàae zɔɔo yáíe. N beeo wá Lua, ni tadawá e wá duuna léwao, n gbé kɔnaɔ tòwèe kéwa.

¹⁴ ɔ wa ea n yádileɔ gbòo, wa bui yábèèkenaɔ sè nɔ ù. Lá wá kè màa, n pɔ a pawázi, ní wá dede míómíe, gbé kɔnae a bɔ bo.

¹⁵ Dii Isailio Lua, n yá kue, ñ wa gò gbágbè kɔnaɔ ù. Tàaedon wá ù. A yáí wá gbèe a fí wese à n gwao.

10

Isailio ní duunaɔ oa Luae

¹ Gɔɔ pò Ezala lé lousisi màa, a kúlea Lua kpé kpele, àle ní duunaɔ o Luae, àle òɔɔ, Isailio kàaaaazi dasidasi, gɔeɔ ní nɔeɔ ní néfènenao, ñ aale òɔɔ maamaa.

² ɔ Elaù bui Yeieli né Sekania fèle yá'ò Ezalae à mè: Wa bɔ wá Lua kpe, wa bui pò liaawázi sè nɔ ù. N beeo bɔkli kú wá Isailioñe tia.

³ Wá ledouke ní wá Luao sa, wí nɔepio ya ní ní néo, lá n a ledàwáwa, mpi ní gbé pò aa wá Lua yádileɔ vía vío. Wá ke lá aà ikoyá'òwa.

⁴ Fèle! A gò n yá ùe. Wa zennɔe. Sòdile n zìke yápiwa.

⁵ ɔ Ezala fèle, a tò kíañ ní sa'onao ní Levii buio ní Isailio pii legbè yápi musu.

⁶ ɔ à gò Lua kpé kpele, à gè ì Eliasibu né Yohanani kpéne. I pòbleo, i imio, ké àle zìzɔ pò sùò náaisaike òɔɔ yáí.

⁷ ɔ wá kpàwakè Yelusaleù ní Yuda bùsuo pii wá mè, zìzɔ pò sùò aa kàaa Yelusaleù pii.

⁸ E gɔɔ àaò àò gé pai, tó gbé i mɔo, aà àizeeɔ gò Dii pò ùe, wi ade ya bɔ zìzɔ pò sùò guu. Kíañ ní gbèzɔɔ mé zèò màa.

⁹ ɔ Yuda gɔeɔ ní Bèyámee bui gɔeɔ kàaa Yelusaleù pii e gɔɔ àaòpi gè pàò. Mò kèokwi gɔɔ baode zì aa zòlea Lua kpé gāe nípii, aale lualua yápi ní lou pò lé mao yáí.

* 9:12 Bɔa 34.12-16, lko 7.1-4

10 Ǿ sa'ona Ezala fêle yá'òné à mè: A bɔ Lua kpe, a wá Isailiɔ tàae kàfi, a buipáleɔ sè nɔ ũ.

11 A á duunaɔ o Dii á deziɔ Luae, í aà pɔeá ke sa. A kékɔwa ní bui pɔ liaaázio ní nɔ pɔ á sè ní guuɔ.

12 Bila wèwá ní lɔɔ gbáao aa mè: Maae, wá ke lá ní òwɛewa.

13 Ama wá dasi mé lou ku, wá fɔ wàɔ zea bàasi lao. Wá fɔ yápi keke gɔɔ do ge gɔɔ plao, asa wá tàae kè zɔɔ yápi musu.

14 Tó wá kíaɔ gɔ la bila gɛɛ ũ. Gbé pɔ buipáleɔ sè nɔ ũ i bɔ wéle ní wéleɔ, aai mɔ gɔɔ pɔ wa dilenéwa ní ní wéle gbɛzɔɔ ní yákpalekenao, wá Lua pɔ i weewá yápi musu.

15 Asaeli né Yonataá ní Tikeva né Yaziao mé bɔ yápi kpe nípla, ɔ Levii bui Mesulaŭ ní Sabetiao zèfɔnɔ.

16 Ǿ zɔɔ pɔ sùɔ kè lá wa òwa. Sa'ona Ezala uabeleɔ sè daedae mènɔdodo. A ní tɔ dálaui pii. Mɔ kwide gɔɔ séia zɪ ɔ gbépiɔ zòle yápi gwágwa.

17 Mɔ séia gɔɔ séia zɪ aa buipále senapiɔ yá gwágwa aa làa pii.

Gbé pɔ aa buipale nɔ sèɔ

18 Sa'ona pɔ aa buipále nɔ sèɔn ke: Yozada né Yesua bui ní a dáunaɛ beɔ Maasea, Eliézɛɛ, Yalibu, Gedalia.

19 Aa ɔɔá kɔ ɔu aa mè wa ní nɔpiɔ yá, ɔ an baade sása kpà ní tàae fiabobo ũ.

20 Imɛɛ bui Anani ní Zebadio.

21 Aliŭ bui Maasea, Elia, Semaia, Yeieli, Uzia.

22 Pasuu bui Elioenai, Maasea, Isimaɛla, Netaneli, Yozaba, Elasa.

23 Levii bui Yozaba, Simeí, Kelaia pɔ wí mɛ lɔ Kelita, Petaia, Yuda, Eliézɛɛ.

24 Lèsina Eliasibu ní bílibɔledɔanaɔ Saluŭ ní Teleŭo ní Ulio.

25 Isaili kɪni pɔ aa buipále nɔ sèɔn ke: Palɔsi bui Lamia, Izia, Malakia, Míame, Eleazaa, Malakia, Benaia.

26 Elaŭ bui Matania, Zakali, Yeieli, Abadi, Yelemɔ, Elia.

27 Zatu bui Elioenai, Eliasibu, Matania, Yelemɔ, Zabada, Aziza.

28 Bebai bui Yohanani, Anania, Zabai, Atalai.

29 Bani bui Mesulaŭ, Maluku, Adaia, Yasubu, Seali, Yelemɔ.

30 Paata Mɔabu bui Adena, Kelala, Benaia, Maasea, Matania, Bezaleli, Binuŭ, Manase.

31 Aliŭ bui Eliézɛɛ, Isia, Semaia, Simeɔ,

32 Bɛyámɛɛ, Maluku, Semalia.

33 Asuŭ bui Matenai, Matata, Zabada, Elifele, Yelemai, Manase, Simeí.

34 Bani bui Maadai, Amlaŭ, Ueli,

35 Benaia, Bedea, Kelui,

36 Vania, Mɛlemɔ, Eliasibu,

37 Matania, Matenai, Yaasu.

38 Binui bui Simeí,

39 Selemia, Natá, Adaia,

40 Manadebai, Sasai, Salai,

41 Azaleli, Selemia, Semalia,

42 Saluŭ, Amalia, Yosɛfu.

43 Nɛbo bui Yeieli, Matitia, Zabada, Zebina, Yadaí, Yoeli, Benaia.

44 Gbépiɔ buipále nɔ sèɛ nípii, mé an nɔpi keɔ néɔ í'irɔnɔ.

NεEMII

Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Nεemii lá yá pɔ́ kè Ezala lá guuɔ gbɛa yá dàu a siuwē. Nεemii láá yá pɔ́ a kè azia yá musu lée. Nεemii ku sa'oná Ezala gɔɔe, Peesio kí Aatasasa íwao doe. Kípi aa gbà zé aa gɛ Yelusaleũ keke kálɛ. (1.1-2.10) Ké à kà we, baa ké gbēɔ íbelesèaàno, aa bùsu gbēɔ d̀aaalɛ, ɔ̀ à Yelusaleũ bíi k̀k̀e a b̀. (2.11-7.72) A z̀e ní Ezalao gɔɔ pɔ́ aa k̀aaaa z̀ɔ k̀e, ɔ̀ Ezala Lua ikoyá kyokè. Levii buiɔ yápi b̀ɔ̀lekè gb̀eɔne, ɔ̀ baade k̀k̀e z̀e ní Diio. (8.1-10.40) Wà ỳeɔ g̀g̀ɔ Isaili pɔ́ s̀u Yelusaleũɔne, (11.1-12.26) ɔ̀ Nεemii d̀baa Yelusaleũ bíi sak̀eá guu. (12.27-43) Bee gbɛa à k̀k̀e Lua ikoyáe z̀é k̀alɛné. (12.44-13.31)

Lée bee guu wá è Nεemiiá áiaɛe. A ẁɔ́ v̀í mé gb̀eɔmaae. Yá pɔ́ à su lé ke pii guu í wabike Luawa a yá musue.

Nεemii Yelusaleũ k̀ak̀eá

¹ Akalia né Nεemii yán ke: Aatasasa kpalablea ẁe baode mɔ́ pɔ́ ẁí mɛ Kisele guu má kú kibe Susa m̀eewiau.

² ɔ́ ma d̀auna Anani b̀ɔ́ Yuda bùsuu à mò ní gb̀eɔ. Ma yálàlamá Yuda gb̀é k̀ɔna pɔ́ b̀ɔ́ z̀ɔ̀k̀eɔ ní Yelusaleũo musu.

³ Aa ẁeá aa mè, gb̀é pɔ́ b̀ɔ́ z̀ɔ̀k̀eɔ aa tà Yuda bùsuu lé taasike maamaae, wále ní láanike, asa Yelusaleũ bíi gbooaɛ, mé a b̀ɔle gbaɔ t̀k̀ua.

⁴ Ké ma yápi mà, ma z̀ɔle, ɔ̀ ẁé í b̀a. Ma ɔ̀ɔ̀b̀ g̀ɔɔpla, mále l̀eye, mále wabike Lua Musudewa

⁵ ma mè: N yá na Dii Lua Musude. Lua z̀ɔ́ pɔ́ í tó ní mɛ séenatan n ù. Gb̀eke guu n b̀aa l̀ɔ kú ní gb̀é pɔ́ yenzi aaɔ n yádileao k̀ua.

⁶ Wéte mapi n z̀ɔ̀blenai. Swákpa wabi pɔ́ mále kema fáane ní gwáasinao n z̀ɔ̀blena Isailiɔnezi. Mále duuna pɔ́ wá k̀ene o. Baa mapi ní ma de b̀edeɔ wa duunakè s̀e.

⁷ Wa yáwáik̀ene maamaae, wi n yádileao dao, wi n ɔ̀tonɔ̀k̀i gwao, wá n ikoyá pɔ́ ní dile n z̀ɔ̀blena Moizié k̀ua.

⁸ To yá pɔ́ ní dile n z̀ɔ̀blena Moizié bee dngungu. N mè tó wa b̀ɔ n kpe, níyɔ́ wá fáa buipálee guue.

⁹ N mè l̀, tó wa ea suma, mé wá n yádileao k̀ua wále z̀k̀ewá, baa ké n wá yá e d̀unia léwa, níyɔ́ wá k̀aaa, níyɔ́ suwanɔ́ gu pɔ́ ní s̀e n tó kuwau.*

¹⁰ Gb̀épiá n z̀ɔ̀blenaɔne, n gb̀é pɔ́ n ní bó ní n iko z̀ɔ́o ní n g̀asa gb̀aaɔne.

¹¹ N yá na Dii, swáɔ mapi n z̀ɔ̀blena wabikeai ní n z̀ɔ̀blena pɔ́ n yá í k̀ené na aa n v̀ía v̀íɔ wabikeao. Mapi n z̀ɔ̀blena ma dae ní gòmio gbá, kí i ma wɛgwa.

Gɔɔ bee s̀ɔ́ kípí v̀eɔbolenan ma ù.

2

Kí Aatasasa Nεemii z̀ɔ́a Yelusaleũ

¹ Aatasasa kpalablea ẁe baode mɔ́ pɔ́ ẁí mɛ Nisá guu kí ye v̀eemi, ɔ̀ má s̀e má kpáwá. A ma d̀ɔ́ ní oosisio ỳaao,

² ɔ̀ à ma la à mè: B́yáí n oosisii? Nlɛ gyákeo. N pɔ́ mé yáa? V̀ía ma kú maamaa,

* 1:9 l̀ko 28.64, 30.2-5

3 ɔ́ má òè: Lua n dɔ́ rí aafiao, Záai! Ma oosísi, asa wéle pɔ́ ma deziɔ́ mia kuu gò bezia ùe. A bíibɔ́le gbaɔ́ tékúá.*

4 ɔ́ a òmɛe: N ye má ke kpelewa ní? Ma wabikè Lua Musudewa gíá,

5 ɔ́ má wèwà ma mè: Kí, tó à kènɛ maa, mé mapi n zòblena ma yá kàngue, ma zí Yuda búsu wéle pɔ́ ma deziɔ́ mia kuupi, ké má e keke kále.

6 Kípi na zòleá aà sae, ɔ́ à ma la à mè: Nyɔ́ ke we gɔɔ ùma ní? Gɔɔ kpele ríyɔ́ sui? Ké kí wè ma geai, ɔ́ ma gɔɔdílèè.

7 Má òè: Tó à kàngue, lákè Uflata baale dɔ́aanaɔ́ne n kpaá. Oné aa to má pá rí búsu e má ge kaò Yuda búsuu.

8 Lákè n líkpe dɔ́ana Asafae b. Oè aà ma gba lí má zegikí pɔ́ kú Lua kpé sae gbaɔ́ keò rí bíibɔ́le gbaɔ́ rí kpé pɔ́ máɔ kuu pɔ́o. ɔ́ kí lá pɔ́ má gbèawaɔ́ kpáa, asa ma Lua ɔ́ kuamalaè.

9 Kí sosa badeɔ́ rí sòdeɔ́ dàmeɛ aa gemanɔ́. ɔ́ ma ge Uflata baale dɔ́aanaɔ́nè, ma kí láɔ́ kpámá.

10 Ké Oloni gbé Sambala rí a íwa Tobia, Amɔ́ni buio má gbèe mò Isailio gwea káfii, à kènɛ íi maamae.

11 Ké ma ka Yelusalèù, ma kámabò gíá gɔɔ áaɔ́.

12 ɔ́ ma fele gwáasína rí gbèeɔ́, mi yá pɔ́ ma Lua dà ma sɔ́u má ke Yelusalèù o gbèeɛo. Ma di zàa'ína kpe, gbé kɔ́niɔ́ be kèse.

13 Ma bɔ́ Guzulè Bòleu gwá, ma mipè Gbègbon lɔ́owa rí Tufua Bòleu. Mále Yelusalèù bíi pɔ́ daafa gwagwa rí a bɔ́le gbà tékúá.

14 ɔ́ ma ge ae e Nibɔ́na Bòle rí kí íkalekɔ́io. Gue ku we, ma zàa'ína i fɔ́ gèuo,

15 ɔ́ má be swa'eu gwá, mále bíi gwagwa. ɔ́ ma ea su, ma gè Guzulè Bòleu.

16 Gbàadeɔ́ gu pɔ́ ma geu ge yá pɔ́ má kè dɔ́o, asa mi yáe o Yudaɔ́ne gíáo, baa sa'onao ge kíabuio ge gbàadeɔ́ ge gbé kɔ́ni pɔ́ aa zɔ́pi keɔ́.

17 ɔ́ má òné: A taasi pɔ́ wá lé éó? Yelusalèù gò bezia ù, a bíibɔ́le tékúá. A to wà ea bíiboi b, ké wásu wàò de láanipɔ́ ù bo yáí.

18 Má òné b lá ma Lua ɔ́kùmala rí yá pɔ́ kí òmɛe. ɔ́ aa mè: Wà fele na a boawa. ɔ́ aa ná zí maapiwa ɔ́plapla.

19 Ké Oloni gbé Sambala rí a íwa Tobia, Amɔ́ni buio rí Laalubu bui Gesèùo a baomá, aa wá álafikè, aa sakáwágu aa mè: Bó ále ke wei? Ale bɔ́ kí yá kpe yɔ́oo?

20 ɔ́ ma a zásímá ma mè: Lua Musude a wá dae rí gòmio. Wápiɔ́ aà zòblenaɔ́, Yelusalèù bíiboa wále nawá ke. Apio sɔ́ á baa ku lao. A yá kú la bo, á tɔ́ àò dɔ́ gbèegu wélepi guu la bo.

3

Yelusalèù bíibonaɔ́

1 Sa'oná Eliasibu rí a gbè sa'onao èa Sá Bòle bò. Aa a sakè, ɔ́ aa a gbaɔ́ pèlepele. Aa bíi sakè e za Basɔ́o Kalanga rí Ananeli Kalangao.

2 An sae Yelikodeɔ́ bíibò. An sae Imeli né Zakuu bíibò.

3 Asenaa bedeo èa Kpò Bòle bò, aa a zaɔ́ dàda, aa a gbaɔ́ pèlepele, aa a mɔɔ́ rí a gbáaɔ́ dàu.

4 An sae Uliá né Melemɔ́, Akozi tɔ́úna bíi kèke bò. Aà sae Belekia né Mesulaù, Mesezabeli tɔ́úna kèke bò. Aà sae Baana né Zadoki kèke bò.

* 2:3 2Kia 25.8-10

⁵ Aa sae Tekoadɛɔ bɛ́i kèkɛ bò, kási an gbɛ̀zɔɔ gí zí gbáa pɔ dɔaana dànɛ keie.

⁶ An sae Pasea né Yoiada rí Bɛsodia né Mɛsulaũ Bɔlɛ Zi bò. Aa a zaɔ dàda aa a gbaɔ pèlɛpɛlɛ, aa a mɔɔ rí a gbáaɔ dàu.

⁷ An sae Gabaɔɔ gbɛ́ Melatia rí Mɛlɔnɔ gbɛ́ Yadɔo bɛ́i kèkɛ bò rí Gabaɔɔdɛɔ rí Mizipadɛɔ e za Uflata baala dɔaana bɛ.

⁸ An sae Alaia né Uzieli pɔ́ í vua zí ke bɛ́i kèkɛ bò. Aa sae tulalekena Anania kèkɛ bò e za bɛ́i yáasa kí.

⁹ Aa sae Hulu né Lefaia, Yelusaleũ kpɛdo kía, bɛ́i kèkɛ bò.

¹⁰ Aa sae Alumafa né Yedaia bɛ́i pɔ́ bɔaa rí a bɛo kèkɛ bò. Aa sae Asabana né Atusu kèkɛ bò.

¹¹ Aliũ né Malakia rí Paata Mɔabu né Asubuo gupále kèkɛ bò rí Kɪna Kalangao.

¹² An sae Aloese né Saluũ, Yelusaleũ kpɛdo kía, bɛ́i kèkɛ bò sãnu rí a nɛnɔɔɔ.

¹³ Anuni rí Zãɔadɛɔ Guzule Bɔlɛ kèkɛ. Aa èa bò aa a gbaɔ pèlɛpɛlɛ, aa a mɔɔ rí a gbáaɔ dàu. Aa bɛ́i kèkɛ bò lɔ gàsɪsuu òaa sɔo e à gɛ̀ pɛ̀ Pɔtuogbɔ Bɔlɛwa.

¹⁴ Lekabu né Malakia, Betakɛlɛũ fáani kí, Pɔtuogbɔ Bɔlɛ kèkɛ. A èa bò, à a gbaɔ pèlɛpɛlɛ, à a mɔɔ rí a gbáaɔ dàu.

¹⁵ Kɔloze né Saluũ, Mizipa fáani kí, Nibɔna Bɔlɛ kèkɛ. A èa bò a dɔ̀, à a gbaɔ pèlɛpɛlɛ, à a mɔɔ rí a gbáaɔ dàu. A bɛ́i pɔ́ kú Siloe Ikalekɪ sae kèkɛ bò lɔ za kibe kaa sae e à gɛ̀ pɛ̀ Davidi Wéle dedekɪiwa.

¹⁶ A gbea Azebu né Nɛemii, Bezuu fáani kpɛdo kí, bɛ́i kèkɛ bò e Davidi bɛ gevíkɪ sae rí íkalekɪ pɔ́ wa yòo rí Nɛgɔnaɔ Kpéoo.

¹⁷ A gbea Bani né Leuũ rí Levii buiɔ bɛ́i kèkɛ bò. A gbea Asabia, Keila fáani kpɛdo kí, a fáani bɛ́i kèkɛ bò.

¹⁸ A gbea Enada né Bavai, Keila fáani kpɛdo kí, a fáani bɛ́i kèkɛ bò.

¹⁹ Aa sae Yesua né Ezɛɛ, Mizipa kí, bɛ́i pɔ́ bɔaa rí gɔ̀kɛbɔkpɛo kèkɛ bò e bɛ́i golawa.

²⁰ A gbea Zabai né Baluku kɔaikè à bɛ́i kèkɛ bò za golawa e à gɛ̀ pɛ̀ sa'onkia Eliasibu bɛ kpɛlɛwa.

²¹ A gbea Uliã né Mɛlemɔ, Akozi tũna gupále kèkɛ bò za Eliasibu bɛ kpɛlɛ e aà ua léwa.

²² A gbea sa'ona pɔ́ kái rí Yelusaleũɔ bɛ́i kèkɛ bò.

²³ A gbea Bɛ̀yãmɛɛ rí Asubuo bɛ́i pɔ́ bɔaa rí rí bɛo kèkɛ bò. A gbea Maasea né Azalia, Anania tũna bɛ́i pɔ́ kú a bɛ sae kèkɛ bò.

²⁴ A gbea Enada né Binui gupále kèkɛ bò za Azalia bɛ e à gɛ̀ pɛ̀ bɛ́i golawa.

²⁵ Uzai né Palala bɛ́i kèkɛ bò za golawa e kalanga pɔ́ bɔaa rí kibɛo dakpɛunaɔ ua sae. A gbea Palsi né Pedaia

²⁶ rí Lua ua zíkɛna pɔ́ kú Ofeli sɪsɪ musuɔ bɛ́i kèkɛ bò I Bɔlɛ kpɛlɛ gukpɛ oi e à gɛ̀ pɛ̀ kalangapiwa.

²⁷ A gbea Tekoadɛɔ bɛ́i kèkɛ bò za kalanga zɔɔpi sae e sɪsɪpi bɛ́iwa.

²⁸ Sa'onaa bɛ́i pɔ́ kú Ś Bɔlɛ sae kèkɛ bò, baade rí bɛ́i pɔ́ kú a bɛ saeo.

²⁹ A gbea Imɛɛ né Zadoki bɛ́i pɔ́ kú a bɛ sae kèkɛ bò. A gbea Sekania né Semaia pɔ́ dɛ Gukpɛ Bɔlɛ dɔ̀ana ũ bɛ́i kèkɛ bò.

³⁰ A gbea Selemia né Anania rí Zalafa nɛgɔɛ soolode Anunio gupále kèkɛ bò. A gbea Belekia né Mɛsulaũ bɛ́i pɔ́ kú a kpɛ sae kèkɛ bò.

31 A gbea vuazikena Malakia bli kèke bò e Lua ua zikenaò ní laatanàò be Mifeka Bòle sae e à gè pè kpé pò kú bli golawa.

32 Vuazikenaò ní laatanàò mé bli kèke bò kpé pò kú bli golawa ní Sà Bòleo zànguo.

Ibèlesèa ní Yelusaleù bíibonàò

33 Ké Sambala mà wá Yudaò wále Yelusaleù bíi bo, aà pò pà, aà za fè maamaa, ò àlè wá awiambò.

34 A ò a gbéò ní Samali zìgòò wáa à mè: Bó Yuda gianapio lé kèkèkè? Aa fò ea bíipi boe? Aa sa'ò aai zìpi ne gòò do nia? Aa fò wélepi vu ní gbè pò tekù à dàalpiòe?

35 Amòni bui Tobia ku aà sae, ò à mè: Bíi pò aale bopi, tó gbègbona dèdèwà, a gbèò gboòe fá!

36 Ó ma mè: Wá Lua, wá yàma, asa aa nífèwázìe. Tó wá awiana pò aale bò wi ní musu. To wá ní kúkù wá tárínò zìzòò ù.

37 Nsu láka ní tàaòlao. Nsu ní ní duuna bàdèò, asa aa bíibonàò sòsòe.

38 Maa wa bíipi bò e à pèkòwa mé a lesì kà guo, asa gbéò lé zìpi ke ní nòsemendoòe.

4

1 Ké Sambala ní Tobiao ní Laalubuò ní Amòniò ní Asedodadeò mà Yelusaleù bíikekèa lé gé ae mé gufoòò lé tata, an pò pà maamaa.

2 Ó aa lekpaál nípií, aa mè wa mò léle Yelusaleùwa, wi yákele liarizi.

3 Ó wa wabikè wá Luawa, mé wa gudòanaò diledile fáane ní gwáasinaò an yáí.

4 Ó wá Yudaèò mè: Asosenaò yèèe lé láa. Gbè pò wa gbòò wa dàal zòò, wá fò bíipi bo wá a midèò.

5 Wá ibeèò mè, e wàò gé ní yá dōi, wa siwágu, wi wá dèdèe, zìpi i gò kpaà zéú.

6 Wá gbé pò kú ní saeò mò òwèe à kà gèn kwi aa mè: Aale bò gupiiu, aa ye mò léléiwáe.

7 Ó ma gbéò diledile bíifoòò guu ní a gu pò èèùò. Ma ní diledile daedaè, baade ní a fèndaò ní a sònaò ní a sáo.

8 Ké ma wetè guòì, ma fèlè ò kíabuìne ní gbàadeò ní gbé kñiò ma mè: Asu viakènéò. Aò dō ké Dii zòò, ì tó ní me sèenata. A zìka á gbéòne ní á negòeò ní á nenòeò ní á naò ní á bèò.

9 Ké wá ibeèò mà Lua ní fú, a tò wa ní lekpaal feena mà, ò wápii wa ea na bíiboawa, baade ní a zìò.

10 Za gòò bee ma gbéò kpaalè lèe pla. Gbèèò lé zìke mé gbèèò sòna kùà ní sèngbaòò ní sáo ní mò ulao daa. Kíàò sí gbé pò lé bíiboò kpè.

11 Gbè pò aso seàò aso kùà ò do, gòkèbò ò do.

12 Bíibonàò fènda òa ní pi nípií. Kuupena ò ku ma sae.

13 Ó mà ò kíabuìne ní gbàadeò ní gbé kñiò: Zì dasi mé bíipi gbàa, ò wa kòkpaalèkpaalè a lèu.

14 Gu pò á mà wále kuupeu, à káaawázi we, wá Lua i zìkawèe.

15 Ó wa ea na zìwa, gbèèò sòna kùà za guluuluuì e saanaò gè bílèò.

16 Zìbèezi mà ò gbéòne: A baade lí i Yelusaleù la ní a íwaò, ké aàli e gudòa gwá, aàli zìke fáane.

17 Mapi ní ma dàunaò ní ma íwaò ní gudòana pò kumanòò, wili wá pòkasa bòò, baade ò a gòkèbò kùà a òplaaue.

5

Nɛɛmii zɛa ní taasideɔ

1 Gɔɔ bee wá Yudaɛɔ ní ní naɔ lé wiille ní gbéɔwa maamaa.

2 An gbéɔ mɛ̀: Wápiɔ ní wá néɔ, wá dasi. Wá ye pówenai wá pɔble, wí e wàɔ aafia.

3 An gbéɔ mɛ̀ lɔ: Nɔana ku, ɔ wa wá buaɔ ní wá vɛɛbuɔ ní wá kpéɔ tɔɔma dile pówena yáí.

4 An gbéɔ mɛ̀: Wa ɔa sèa, ké wá wá buaɔ ní wá vɛɛbuɔ falu kpa kíwa yáí.

5 Baa tó wá bui douɛ, mé wá néɔ dou ní ní néɔ, wále wá néɔ yiamá zɔɔ ũ teasi. Wá nenɔɛɔ lé zɔble kò, mé wá gbáa i ka wá pɔe keɔ, asa wá buaɔ ní wá vɛɛbuɔ g̃ ní p̃ ó ũe.

6 Ké ma ní wiipi mà ní gbéɔ káala pó aa kèò, ma pɔ pà maamaa.

7 Ma yápi wáaipa ma s̃ guu, ɔ ma zɔad̃ kiabuiɔ ní gbáadeɔwa má ònɛ: A baade lé ɔ'idia a gbédeɛ.* ɔ ma mɛ̀ wá bíla káaa an yápi yáí.

8 Má ònɛ: Wa wá gbé Yuda pó g̃ buipáleɔ pó ũ bò wá gbáa léu, ɔ á tò á gbéɔ lé nízia yiawá ba? ɔ aa níle kpé, aai yáe e òo.

9 ɔ ma ɛa ma mɛ̀: Yá pó ále kɛpi maao. Aɔ wá Lua vía ví, ké wá ibɛɛ buipáleɔ su wá s̃s̃ɔ yáí.

10 Mapi ní ma daɛɔ ní ma íwaɔ, wa ɔa ní pówenao s̃ɛánɛ s̃ɔ. A ɔ'idiané tó sa,

11 i ní buaɔ ní ní vɛɛbuɔ ní ní kù kpéɔ ní ní kpéɔ s̃aaanɛ ní pó basode pó ále símá ɔ'í ũo, ɔa ní pówenao ní vɛɛɔ ní nísió píí.

12 ɔ aa mɛ̀: Wá s̃aaanɛ, wá pɔe weɛlemá bo. Wá ke lá ní òwa. ɔ ma sa'onao sísi, má tò gbépiɔ lakpá níziála lá aa a legbèwa.

13 Ma a ulada kpòe ma mɛ̀: Lua gbé pó i zíkɛ lé pó á gbèpiwao kpoe màa, i aà be ní aà àizeɛ siwá. Lua aà kpoe aà g̃ giú màa. Bíla mɛ̀: Ami! ɔ aa Dii sáaukpá. ɔ gbéɔ kè lá aa a legbèwa.

14 Bee gbɛa za gɔɔ pó Aatasasa ma dile Yuda bùsu d̃aana ũ a kpalablea wè baode z̃í e a wè baakwi ní plaode guu, à kà wè kuɛpla, mapi ní ma daɛɔ wi d̃aanakeble bleo.

15 D̃aana káau pó d̃aamɛɛɔ aso gbia tò gbéɔwa, aa pɔblea ní vɛɛɔ sí baadewa ní ánuɔu ɔwatɛ blablao. An íwaɔ gbáablémá lɔ. Mapi s̃ mi ke màao, asa má Lua vía ví.

16 Ma mekpá blípi boawa, mi tɔɔle sé ma pó ũo. Ma íwaɔ káaaa we z̃ipi yáíe.

17 Yudaɔ lɔ pɔble ma be gbéɔn basoplakwikwi, gbáadeɔ ní gbé pó bò bui pó liaawázɔ k̃íi.

18 Lá gu lé d̃o w̃ɔ zu kekɛmɛɛ m̃endodo ní s̃á mekpaaɔ m̃en soolosooolo ní koɔ, mé w̃ɔ ṽɛɛ ba z̃ɔz̃ɔ gɔɔ kwi ní gɔɔ kwio. Gia ní beo mi d̃aanakeble gbɛamáo, asa z̃í pó gbé beo lé ke z̃ɔ.

19 Ma Lua, yámaa pó má kè gbé beoɛ pii àò d̃ngɔ.

6

Nɛɛmii ibɛɛɔ weɛle ònɔkeà

1 Ma bíibò má làa, a f̃oo ku guei bo, áma mi a b̃ɔle gbao pélepele g̃iao. Ké Sambala ní Tobiao ní Laalubu bui Gesɛúo ní ma ibɛɛ k̃íñiɔ a baomá,

2 Sambala ní Gesɛúpio lékpásákɛmɛɛ aa mɛ̀ mà m̃o dañle Onɔ guzule wéleɛ guu. Vái ɔ aale weɛlemanɔ.

* 5:7 Bɔa 22.24

3 Ma gbéḗ zímá ma mè: Mále zí zḗḗ kee, má e mà mḗo. Má e mà zḗpi to we mà mḗ á kíio.

4 Aa lékpásápi kèmee gēn siḗe, mé ma yápi zasímá màa pii.

5 A gēn sḗode Sambala a iwae zḗa. A taala pḗ wi kán'ḗ nawáḗo kúa.

6 Wa kè lápi guu wà mè: Wà yāe feena mà buipáleo kí, ḗ Geḗeḗ mè slanae. A mà mpi ní Yuda kíniḗ a zeḗ à bḗ kí yá kpee. A yáí ále bíipi boi. Wà mà lḗ ní ye ní gḗ Yudaḗo kía ũe,

7 ḗ n ānabiḗ díle aa o Yelusaleḗ níme ní de ní kía ũ. Kí a yápi ma. Ayāmeto mḗ wà lekpaal.

8 Ḷ ma lékpásákèè ma mè: Yá pḗ níle o kuo. Mme n yápi ò nzḗlawa.

9 Ampii aa ye vía ma kú aa mè wáḗ a gḗ dḗwázie, wá e zḗpi midēo. Ma Lua, ma ḗ gba gbāa.

10 Gḗḗewa ma ge Delaia né Semaia, Metabeli tḗḗna be, asa à azḗa yè a kpéu. A mè: Wà kpaau Lua kpéu, wí a gbatawále, asa gbéḗ lé mḗ n deie. Aa mḗ n dei gwáae.

11 Ḷ ma mè: Ma taa í bàalea? Ma taa a fḗ ge ule Lua kpéu mazḗa misia yáíia? Má geo.

12 Má dḗ mazḗlawa aà yápi i bḗ Lua kíio. A ānabikepi kè ma yá musu, ké Tobia ní Sambalao fiabḗè yáie.

13 Maa à fiabḗè, ké vía e ma kú mà duunake mà gé we, aai gbasa ma tḗ ḗḗkpa aa ma sḗsḗ.

14 Ma Lua, to Tobia ní Sambalao yākeapi àḗ dḗngu. To nḗe ānabi Nḗadia yá àḗ dḗngu lḗ ní ānabi kíni pḗ aa ye vía ma kúo.

Yelusaleḗ bíi midēa

15 Gḗḗo blakwi ní plao gbēa wa bíipi midē mḗ pḗ wi me Elulu gḗḗo baasḗodezḗ.

16 Ké wá ibeḗo a baomá, mé bui pḗ liaawázio wesíe, an ká gá, aa dḗ sa ké wa zḗpi kè ní wá Lua gbāaoe.

17 Gḗḗo beezḗ Yuda kíabuiḗ lé lá kpásá Tobiae mḗḗmḗḗ, mé Tobiapi lé kpásáné.

18 Yudaḗo yāyēaāno dasi, asa Ala né Sekania mé aà ānsue ũ, mé Belekia né Mesulaḗ mé Tobiapi né Yohanani ānsue ũ.

19 Aaí aà sáaukpa ma wáa lḗ, ḗ aai ea ma yá dau siuè. Tobiapi láḗo kpásāmee lḗ, ké vía e ma kú.

7

1 Ké wá bíibḗo mé ma a bḗle gbaḗo pèlepèle, wá bíibḗledḗanaḗo ní lèsinaḗo ní Levii buiḗ díle.

2 Ḷ ma a dāuna Anani díle Yelusaleḗ gbēzḗḗo ũ ní kibe zḗia Ananiao, asa gbé náaidee. A Lua vía ví de gbé dasidela.

3 Má òné: Wasuli Yelusaleḗ bḗle gbaḗo wēo e íatē ge lí gbāakū. Wáli zetata wá gbāaḗo dau e bíibḗledḗanaḗo tá. Wá Yelusaleḗudeḗo díledíle gudḗanaḗo ũ lḗ, an gbēeḗo aao ku gudḗaklí, an gbēeḗo ní be sae.

4 Wélepi zḗḗo mé a balumaḗo ví, mé gbé pḗo kú weḗo bílao. Wi e àa a kpéḗo dḗḗo yāao.

5 Ma Lua láasoo dāmee ma sḗu, ḗ ma kíabuiḗo káaa ní gbāadeḗo ní gbé kíniḗo pii, ké wá ní tḗ dalau ní buiwa yáí.

6 Babeli kí Nebukanēza Isailiḗo kùkū zḗzḗḗo ũ yāa, à tarínḗo Babeli. An gbé pḗo bḗ zḗzḗkepiu aa sù Yelusaleḗo ní Yuda búsuo, baade ní a beoḗn ke:

⁷ Aa sù ní Zolobabelio ní Yesuao ní Nɛɛmiió ní Azaliao ní Laamiao ní Naamanio ní Maadoso ní Bilisáo ní Misipao ní Bigivaio ní Leuúo ní Baanao sánu.

Isaili g̃ɛ p̃s sùp̃i naoan ke:

⁸ Pab̃si buiṅ gb̃ɛn̄ òaas̄o lɛɛ pla ní baswaaṅkwi ní plao (2.172).

⁹ Sefatia buiṅ gb̃ɛn̄ òaa do ní baswaaṅkwi ní plao (372).

¹⁰ Ala buiṅ gb̃ɛn̄ òaa àaṣo ní blakwi ní plao (652).

¹¹ Paata M̄ab̄u bui p̃s de Yesua ní Yoabuo buiṅ ùo gb̃ɛn̄ òaas̄o lɛɛ pla ní òaa síiṣ ní bao plasaio (2.818).

¹² Elaú buiṅ gb̃ɛn̄ òaa soolo ní blakwi ní síiṣo (1.254).

¹³ Zatu buiṅ gb̃ɛn̄ òaa síiṣ ní blas̄o (845).

¹⁴ Zakai buiṅ gb̃ɛn̄ òaa àaṣ ní baswaaṣo (760).

¹⁵ Binui buiṅ gb̃ɛn̄ òaa àaṣ ní blakwi plasaio (648).

¹⁶ Bebai buiṅ gb̃ɛn̄ òaa àaṣ ní baaso ní àaṣo (628).

¹⁷ Azegada buiṅ gb̃ɛn̄ òaas̄o lɛɛ pla ní òaa do ní basoolo ní plao (2.322).

¹⁸ Adonikaú buiṅ gb̃ɛn̄ òaa àaṣ ní bàaṣo ní plao (667).

¹⁹ Bigivai buiṅ gb̃ɛn̄ òaas̄o lɛɛ pla ní bàaṣo ní plao (2.067).

²⁰ Adini buiṅ gb̃ɛn̄ òaa àaṣ ní bàaṣo saio (655).

²¹ Atee p̃s de Ezekia bui ù buiṅ gb̃ɛn̄ bas̄o plasai (98).

²² Asuú buiṅ gb̃ɛn̄ òaa do ní basooloso ní àaṣo (328).

²³ Bezai buiṅ gb̃ɛn̄ òaa do ní basooloso m̄endosaio (324).

²⁴ Alifi buiṅ gb̃ɛn̄ bas̄o okwi ní plao (112).

²⁵ Gabaṣo buiṅ gb̃ɛn̄ bas̄o soosai (95).

²⁶ Betel̄eúdeṅ ní Netofadeṅ gb̃ɛn̄ òaa do kuɛplasai (188).

²⁷ Anatodeṅ gb̃ɛn̄ basooloso ní àaṣo (128).

²⁸ Betazamav̄edeṅ gb̃ɛn̄ bla ní plao (42).

²⁹ Kiliyaaliúdeṅ ní Kefiladeṅ ní Beelodeṅ gb̃ɛn̄ òaa àaṣ ní basopla ní àaṣo (743).

³⁰ Lamadeṅ ní Gebadeṅ gb̃ɛn̄ òaa àaṣ ní bao ní m̄endoo (621).

³¹ Mimasadeṅ gb̃ɛn̄ basoolo ní plao (122).

³² Betelideṅ ní Aideṅ gb̃ɛn̄ basoolo ní àaṣo (123).

³³ Nebo pále buiṅ gb̃ɛn̄ blakwi ní plao (52).

³⁴ Elaú pále buiṅ gb̃ɛn̄ òaa soolo ní blakwi ní síiṣo (1.254).

³⁵ Aliú buiṅ gb̃ɛn̄ òaa do ní basooloo (320).

³⁶ Yelikodeṅ gb̃ɛn̄ òaa do ní basoplas̄o (345).

³⁷ Lodideṅ ní Adidadeṅ ní On̄odeṅ gb̃ɛn̄ òaa àaṣ ní basoolo ní m̄endoo (721).

³⁸ Senaadeṅ gb̃ɛn̄ òaas̄o lɛɛ àaṣ ní òaa síiṣ ní basoolokwio (3.930).

³⁹ Sa'ona bui p̃s sùn̄ ke: Yesua bui Yedaia buiṅ gb̃ɛn̄ òaa soo baaso ní plao sai (973).

⁴⁰ Imɛɛ buiṅ gb̃ɛn̄ òaa soo ní blakwi ní plao (1.052).

⁴¹ Pasuu buiṅ gb̃ɛn̄ òaa soolo ní blas̄o ní plao (1.247).

⁴² Aliú buiṅ gb̃ɛn̄ òaa soo ní g̃ɛo ní plao (1.017).

⁴³ Levii bui p̃s sùn̄ ke: Odeva bui Yesua ní Kamielio buiṅ gb̃ɛn̄ bàaṅkwi ní síiṣo (74).

⁴⁴ Asafa bui lèsinaṅ gb̃ɛn̄ basoplas̄o ní àaṣo (148).

⁴⁵ Saluú ní Ateeo ní Talem̄o ní Akubuo ní Atitao ní Sobaio bui b̄ib̄o l̄ed̄anaṅ gb̃ɛn̄ basopla plasai (138).

⁴⁶ Lua ua zik̄enaṅ gb̃ɛɛ beeo buiṅ: Ziha, Asufa, Tabao,

⁴⁷ Kelosi, Siaa, Padoni,

⁴⁸ Lebana, Agaba, Salemai,

- 49 Anana, Gideli, Gaaa,
- 50 Leaila, Lezini, Nekoda,
- 51 Gazau, Uza, Pasea,
- 52 Besai, Meuniu, Nefusi,
- 53 Babuku, Akufa, Aluu,
- 54 Bazelu, Meida, Aasa,
- 55 Baakosi, Sisela, Tema,
- 56 Nezia ni Atifao.

57 Salomoo zoblenu buiwá gbéé beew buiwone: Sotai, Sofele, Peluda,

58 Yala, Daakó, Gideli,

59 Sefatia, Atili, Pokela Azebai ni Amoo.

60 Lua ua zikenapi ni Salomoo zoblenu buipio gbéon áaa pla swaaósaie (392).

61 Gbéew bò Temela ni Telaasao ni Kelubuo ni Adoo ni Imeew, á aai e ni buiwokli obone, tó Isailion ni u.

62 Delaia ni Tobiao ni Nekodao buiwone, aa gbéon áaa áaó ni bla ni plaoe (642).

63 Sa'ona bui pò de Obaia ni Akozio ni Baazilaio buiw u sù lo. Baazilaipi Galada bui Baazilaine sè yaa no u, á à ánsue tópi sè.

64 Gbépio ni tó wéle buiwokli taalau, aai bowào, á wà giné ni sa'ozio.

65 Búsu doana oné, mé i ke sa'ona ni yá gwá ni Uliuo ni Tumiuo* báasio, aasu Lua ble bleo.

66 Gbépio pii gbéon áaasoo lée bla ni plao ni áaa do ni baswaaó (42.360).

67 An zoblenu góew ni noew ku lo gbéon áaasoo lée soplá ni áaa do ni basopla áaósaio (7.337). Lesinao góew ni noew kúrinoo lo gbéon áaa do ni blasoo (245).

68 Aa sòó ví áaa áaó ni basooloo ni géo ni mendo (736), sábaonao áaa do ni blasoo (245), yiongo áaa pla ni bla soosaio (435), záa'lnao áaasoo lée soolo ni áaa áaó ni basooloo (6.720).

69 An uabeleew gbadáda zí yá musu. Búsu doana gbadá Lua kpé zí kpagolo guu vua kiloo swaaó ni knio ni vua tao men blakwi ni sa'on ulatao men áaa pla ni basoolokwio (530).

70 Uabeleew gbadáda Lua kpé zí kpagolo guu, vua kiloo baswaaókwii (170) ni ánsuo tonu do ni kiloo áaa doo.

71 Gbé knio gbadáda lo, vua kiloo baswaaókwii (170) ni ánsuo tonu do ni kiloo basoo ni sa'on ulatao men báaósoo ni plao (67).

72 Sa'onao ni Levii buiw ni bíibledáanao ni lesinao ni gbépaleew ni Lua ua zikenao ni Isaili knio zólezóle ni wéleew guu.†

8

Ezala Mzizi ikoyá kyokea

1 Gbépii káaa ni ledoo gáae pò kú I Bole sae, á wa ó yádanede Ezalae áa bò ni Mzizi ikoyá pò Dii dile Isailioné láo.

2 Mo soplá goó séia zí sa'ona Ezala bò ni Mzizi ikoyáó bíla ae. Góew ni noew ni gbé pò aa fí yámao pii kú we.

3 A aedó gáae pò kú I Bolepi saewa, á ále lápi kyoke za kooow e íatē minanguo góew ni noew ni gbé pò aa fí maó wáa. Gbépii swádó Mzizi ikoyá lápi kyokeai.

4 Yádanede Ezala ze gbá lesí pò wa dá ni lío lápi kyokea yáí musu. Matitia ni Semao ni Anaiao ni Uliáo ni Ilikiao ni Maaseao ku áa óplai. Pedaia ni Misaelio ni Malakiao ni Ásuuo ni Asadanao ni Zakalio ni Mesulauo ku áa ózei.

5 Ké Ezala lá wé, gbépii è, asa áa zekli lesí de'ni. Ké á wé, gbépii félé zè.

* 7:65 Bba 28.30, Iko 33.8 † 7:72 1Lad 9.2-3

6 Ezala Dii Lua zɔɔde sáaukpà, ɔ gbépii ɔsè musu aa mè: Ami! Ami! ɔ aa mipèle tɔɔle, aa kùle Diiε.

7 ɔ ɔ pɔ gbéɔ zεa we, Levii buieɔ Moizi ikoyá dádánε. Levii buipio tón ke: Yesua, Bani, Selebía, Yamini, Akubu, Sabetai, Odia, Maasea, Kelifa, Azalia, Yozaba, Anana rí Pelaiáo.

8 Aa Lua ikoyá lápi kyokε, ɔ aa a bɔɔlekè, aa a wé wènε, ké aa e kyópi ma.

9 ɔ búsu gbáade Nεεmii rí yádanεde sa'ona Ezalao rí Levii bui pɔ lé yádada gbéɔnεo òné: ɔ ɔ beeá Dii á Lua pɔε. Asu wεnakεo, ásu ɔɔɔo. Asa ké aale Moizi ikoyá ma, aale ɔɔɔo nípiiε.

10 Nεεmii mè: A ge pɔ níside ble, í í nana mi. A li gbé pɔ pɔε vɔɔnε. ɔ ɔ beeá wá Dii pɔε. Asu búbuapεo, asa pɔna pɔ Dii í kpámá de á gbáa'ekti ú.

11 Levii buio gε gbéɔ nòse níniné aa mè: A níle! ɔ ɔ beeá Lua pɔε, ásu búbuapεo.

12 ɔ aa fεle gε pɔblé aa imí, aa líkε aa pɔnaké maamaa, asa aa yá pɔ wa òné mà sa.

13 Moipi ɔ ɔ plaade zí uabeleɔ rí sa'onao rí Levii buio káaa yádanεde Ezalazi, ké aa e wéte Moizi ikoyái.

14 ɔ aa yá pɔ Dii díle Moizie è we à mè, Isailio aao ku lákpεo guu mo soplade dikpεɔɔzɔ,*

15 mé aa yáε bee kpàwake rí zɔεwiao guu rí Yelusaleúo aa me: A bɔle gé sεu, í kulaɔ kaso suò ní baalalao rí gbélaɔ rí daminalao rí lí uede láɔ, ké á lákpεo dɔɔ lá a ku taalauwa.

16 ɔ gbéɔ gε kásokaso aa suò, baade lákpεe dɔɔ a kpé musu ge ua ge Lua ua ge I Bɔle gáaε ge Eflaiú Bole gáaε.

17 Gbé pɔ bɔ zɔɔkεupio lákpεo dɔɔ nípii, ɔ aa ku a guu. Za Nuni né Yozuee ɔ ɔ e ɔ ɔ bee Isailio i dikpεpi ké máao. ɔ aa pɔnaké maamaa.

18 Ezala ío Lua ikoyá lá kyokε lá gu lé dɔ sea za dikpεɔɔ séia zí e à ge midεò. Aa dikpεpi ké ɔ ɔ soplac. A ɔ ɔ swaaɔde zí ɔ aa kókáaaké lá wa dílewa.

9

Isailio rí duunao oa Luaε

1 Mo doupi ɔ ɔ baasɔo mɛndosaide zí Isailio kɔ káaa rí leyεo rí zwánkasaɔ dadaa, mé búsu kákaa rí miu.

2 Aa nízia ké buipáleɔwa ɔ aa sía, aale rí duunao rí ní deziɔ yāváikeaɔ o.

3 Aa gɔ sía gu pɔ aa kuu, ɔ wá Dii rí Lua ikoyá lá kyokènε e mò áaɔ, ɔ aa rí duunao ò aa kùle Dii rí Luaε e mò áaɔ.

4 Levii buieɔ ze gba pɔ wa dánε musu, aa lezù Dii rí Luazi gbáugbáu. An tɔɔn ke: Yesua, Bani, Kamiéli, Sebania, Buni, Selebía, Bani rí Kenanio.

5 Levii buio Yesua rí Kamielio rí Banio rí Asanio rí Selebiao rí Odiao rí Sebaniao rí Petaiáo mè: A fεle Dii á Lua táasile! A ku za asínizl e ɔ ɔpii. To wá n tɔɔo, asa n gawi de lémaama rí táasiola pii.

6 Mmε rí Dii ú ndo. N báluma kè rí n be pɔ kú musuo rí pɔ pɔ kú weɔ pii. N dúnia kè rí pɔ pɔ kuwáɔ, n ísia kè rí pɔ pɔ kú a guu. Ni wéni kpa nípiiwa, n be malaika dasiɔ í kúlεne.

7 Mmε rí Dii Lua pɔ Ablau sè ú, n bɔaánɔ Ulu, Babiloni búsuu,* n aà tɔ lílèε Ablahau.†

* 8:14 Lev 23.33-43   * 9:7 Daa 11.31, 12.1   † 9:7 Daa 17.5

8 N è a n naai vɪ a sɔ̄ guu, ɔ̄ n mèn n bàa aɔ̄ kuaàncɔ̄, nɪyɔ̄ Kanaa bùsu kpawà n àa buiɔ̄, bùsu pɔ̄ Itio n Amoleɔ̄ kuu n Pelizio n Yebusio n Giigasio. † † N lé pɔ̄ n gbèèpi kè, ké n maa yáí.

9 N taasi pɔ̄ wá deziɔ̄ kè Egipi è, § n wii pɔ̄ aa lè Isia Tɛai mà.*

10 N seelaɔ̄ n dabudabuɔ̄ kè Falaɔ̄ɔ̄, † n kpàaazi n àa Iwaɔ̄ n àa bùsudeɔ̄ pii, asa n dɔ̄ lá aa àiapási kè n wá deziɔ̄. N tɔ̀bò lá a ku e n a gbāowa.

11 N isia z̄ɛnɛ́, ɔ̄ aa taa'ò gugiui aa bùa. † N gbé pɔ̄ pèlɛ́nziɔ̄ zù isiu, n n zú lán gbewa í z̄ɔ̄pi guu. §

12 N dɔ̄aa n gbéɔ̄ne telu guu fáane, gwāasina sɔ̄ té guu.* N zé pɔ̄ de aa se pùnɛ́.

13 N pila Sinai gbèslsɪ musu, n yá'óné za musu. † N ikoyá zede síande kpámá n yāmaa pɔ̄ n dilɛɔ̄.

14 N tò aa kámabogɔ̄ dɔ̄ n pɔ̄ ũ. † N n yādileɔ̄ n n ɔ̄tondɔ̄klio n n ikoyáɔ̄ dà n zòblena Mɔ̄ziɛ, ɔ̄ a kpámá.

15 Ké nɔ̄ana n dé, n ble gbàenɛ́ za musu. § Ké imi n dé, n ibòné gbesiu.* Bùsu pɔ̄ n a legbèné n mèn nɪyɔ̄ kpámá ɔ̄ n òné aa ge sí n pɔ̄ ũ.

16 N beeo wá deziɔ̄ kàamai vɪ, an swá gbāakù, aaliɔ̄ n yādileɔ̄ kuaɔ̄.

17 Aa gí n yāmai, dabudabu pɔ̄ n kènɛɔ̄ yá sàngu. An swá gbāakù, aa bɔ̄ n yá kpe, aa dɔ̄aana dilɛ aa ɛa tárnɔ̄ zòbleu. † Lua, ni gbéɔ̄ duuna kémá, n sùuu vɪ n sòsobio, n pɔ̄ lí pa kpaaɔ̄, n gbèke vɪ z̄ɔ̄, ɔ̄ ni pākpaɔ̄ziɔ̄. †

18 Baa ké aa mɔ̄kasa lán gáaenawa, aa mèn n dii pɔ̄ n bóle Egipin we, § mé aa d̄ɛnnɔ̄ maamaa,

19 ni pākpaɔ̄zi guwaiwaiuo n sòsobi z̄ɔ̄ yáí. Telupi d̄ɔ̄aa zɛ'blɔ̄né fáane, tépi zé pɔ̄ de aa se pùnɛ́ gwá, i n tó we ziio.

20 N n Nisina kpámá à yādánɛ́. Ni n té manao. Ké imi lé n de, n n gbá í.

21 N n gwá guwaiwaiu wè bla, pɔ̄e i késámáɔ̄. An pɔ̄kasaɔ̄ i yaao, an gbá i séseɔ̄.

22 N buiɔ̄ kpámá n n bùsuɔ̄, n n bùsupiɔ̄ kpaalɛ́né míɔ̄. Aa Esebɔ̄ kí Siɔ̄ bùsu sí n pɔ̄ ũ n Basana kí Ogu pɔ̄ɔ̄.*

23 N tò an bui dasikù lán saanaɔ̄wa, † n gɛ́rnɔ̄ bùsu pɔ̄ n ò n maeɔ̄ne aa ge sí n pɔ̄ ũ guu.

24 Ké an néɔ̄ gè bùsupi sí n pɔ̄ ũ, ɔ̄ n Kanaa pɔ̄ kú weɔ̄ kádɛ́né, n n nánɛ́ n ɔ̄zɪ n n kíaɔ̄ pii, n bùsupi buiɔ̄ kpámá, aa n pɔ̄eá kémá. †

25 Aa wéle bíideɔ̄ sí n tɔ̄le maao, aa kpéɔ̄ sí n pɔ̄maa pɔ̄ kúuɔ̄ n lɔ̄ pɔ̄ wa ȳɔ̄ n v̄ɛbuɔ̄ n kú kpéɔ̄ n lí pɔ̄ wí a be bleɔ̄ à kè zài. Aa pɔ̄blɛ aa kà aa mèkpa, aa namablɛ n ɛ́fáai z̄ɔ̄ yáí.

26 N beeo an swá gbāakù, ɔ̄ aa bɔ̄ n yá kpe, aa gí n ikoyáí. Aa ānabi pɔ̄ ledámá aa sumaɔ̄ dèdɛ, aa d̄ɛnnɔ̄ maamaa.

27 N n ná n ibɛɛɔ̄ne n ɔ̄zɪ, aa gbāamòné, ɔ̄ aa wiilɛnzi n taasikɛa guu. Kua za musu n sírnɔ̄ n sòsobi z̄ɔ̄ yáí, n suabanaɔ̄ dilɛnɛ́, ɔ̄ aa n bó n ibɛɛpiɔ̄ ɔ̄zɪ.

28 Tó aa nie è, aaí ɛa yá pɔ̄ vāine keɛ, ɔ̄ n n kpá n ibɛɛɔ̄wa aa gbāablɛmá. Aa èa wiilɛnzi, ɔ̄ kua za musu n sírnɔ̄, n n bó gɛ́n ũma'ũma n sòsobi yáí. §

† 9:8 Daa 15.18-21 § 9:9 Bɔ̄a 3.7 * 9:9 Bɔ̄a 14.10 † 9:10 Bɔ̄a 7-12 † 9:11 Bɔ̄a 14.21-29 § 9:11 Bɔ̄a 15.4-5 * 9:12 Bɔ̄a 13.21-22 † 9:13 Bɔ̄a 19.18-20 † 9:14 Bɔ̄a 20.8-11 § 9:15 Bɔ̄a 16.14-15 * 9:15 Bɔ̄a 17.6-7 † 9:17 Nao 14.4 † 9:17 Bɔ̄a 34.6 § 9:18 Bɔ̄a 32.1-4 * 9:22 Nao 21.21-35 † 9:23 Daa 15.5 † 9:24 Yoz 11.23 § 9:28 Dɔ̄a 2.11-16

²⁹ N ledámá aa zέ ń n ikoyá̃o, kási aa zazakùma, aaliɔ n yádileáɔ kúao, n yá pɔ́ tó gbé kúá, aɔ ku a sabaiε. * Aa zà n yápiɔwa aa mikpɛlline, an swá gbáakú aa gí n yámai.

³⁰ N menakèrínɔ a wē dasi, n Nisína yadà ní ānabiɔne, ɔ́ aa ledámá, aai swádɔio, ɔ́ n ní ná buipáleɔne ní ɔ́zɪ.†

³¹ N sósobi zɔɔ guu ni ní midεo, Lua sùuude sósobiden n ũ, ni pákpañziɔ.

³² Ayámeto wá Lua, Lua zɔɔ gbáade pɔ́ ni tó ní mε séenata, lá n baa ɔ́ kúwanɔ gbéke guu, taasi pɔ́ wá lé ní wá kíao ní wá dɔaanaɔ ní wá sa'onao ní wá ānabiɔ ní wá deziɔ ní n gbéɔ́ pii za Asili kíao gɔɔ e ní a gbāo, rísu to à kene fēneuo.

³³ Yá pɔ́ wá léɔ́ pii musu ní maa, baa ké wa yāvāiké, ní náai vl.

³⁴ Wá kíao ní wá dɔaanaɔ ní wá sa'onao ní wá deziɔ aai zɪke ní ikoyāwao, aai laaidɔ́ ní yádileáɔwao ge lé pɔ́ ní dāmáɔ.

³⁵ Baa gɔɔ pɔ́ aa rízi vl, mé aa pɔ́maa dasi pɔ́ n ní gbáɔ vl ní bùsu yāasa táaede pɔ́ ní kpámáɔ, aai zɔ́blenεo, aai mikē ní yāvāiɔwao.

³⁶ Gwa! Zɔɔn wá ũ gbā. Bùsu pɔ́ ní kpà wá deziɔwa aa a libεɔ ní a pɔ́maaɔ ble, zɔɔn wá ũ a guu.

³⁷ Wá bugbe yāasaɔ gò kí pɔ́ ní tó aa gbāablewáɔ pɔ́ ũ wá duuna yái. Aai kiblewá ní wá pɔ́tuɔɔ lá aa yeiwa. Wá kú wétēa zɔɔ guu.

10

Isailiɔ ledoukεa ní Luao

¹ Yá beeɔ yái pii wále ledoukennɔ ní slanao, wále ké lá guu. Wá dɔaanaɔ ní Levii buiɔ ní wá sa'onao lé ní seela kewà.

² Gbé pɔ́ aa ní seela kèwáɔn ke: Bùsu gbáade Nɛɛmii Akalia né, Zedekia,

³ Selaia, Azalia, Zelemii,

⁴ Pasuu, Amalia, Malakii,

⁵ Atusu, Sebania, Maluku,

⁶ Aliü, Mεlemɔ, Obadia,

⁷ Danieli, Ginεtɔ, Baluku,

⁸ Mεsulaü, Abia, Miamε,

⁹ Maazia, Bilegai ní Semaiao. Gbépiɔá sa'onaoɔne.

¹⁰ Levii buiɔn ke: Azania né Yesua, Enada né Binui, Kamieli

¹¹ ní ní gbéɔ́: Sebania, Odia, Kelita, Pelaia, Anana,

¹² Mise, Leobe, Asabia,

¹³ Zakuu, Selebia, Sebania,

¹⁴ Odia, Bani ní Beninuo.

¹⁵ Isaili dɔaanaɔn ke: Palosi, Paata Mɔabu, Elaü, Zatu, Bani,

¹⁶ Buni, Azegada, Bebai,

¹⁷ Adonia, Bigivai, Adini,

¹⁸ Atee, Ezekia, Azuu,

¹⁹ Odia, Asuü, Bezai,

²⁰ Alifi, Anato, Nεbai,

²¹ Mapiasi, Mεsulaü, Ezii,

²² Mεsezabeli, Zadoki, Yadua,

²³ Pelatia, Anana, Anaia,

²⁴ Ozee, Anania, Asubu,

²⁵ Aloese, Pila, Sobeki,

²⁶ Leuü, Asabana, Maasea,

²⁷ Ahia, Anana, Ana,

* 9:29 Lev 18.5 † 9:30 2Kia 17.13-18

28 Maluku, Aliü rí Baanao.

29 Isaili kñiño, sa'onao rí Levii buiño rí bílibòledšanao rí lèsinao rí Lua ua zíkènao rí gbé pò aa kè bui pò liaarziowa aa Lua ikoyá kúaa nàkòwa rí rí gbé pò de gbàade ü. An nao rí rí negōeo rí rí nenōeo nàmá lò rí gbé pò yápi mà mé aa dōo pii.

30 Aa legbè aa mè: Wá sî rí Luao, wá tē Lua ikoyá pò a kpà a zòblena Mòiziwai. Wá Dii wá Lua yádileao kúaa rí aà yādanēo, wíw aà tondokli gwa.

31 Wá wá nenōeo kpásā bui pò liaawáziowa lō. Wá rí nenōeo sé wá néone sōo.*

32 Aa mè lō: Tó bui pò liaawáziō mō rí laao ge pówēnae aa yía kámabogō, wá lúmá kámabogōzì ge lousisigōzō. Wè sopla rí wè sopla wáli tó tōole òampa,† wíli gbéō kè rí rí flao.‡

33 Wá díle wázia yá üe, wá baade lí ánuusu kpa wē rí wēo galaü siü wá Lua ua zì yá musu.

34 Iō de pēe pò wí kpa Luawa pò ü rí pówēnti pò wíw kpawà lá gu lé dōo rí sa pò wíw a pò kátēu à tékū lá gu lé dōo rí sa pò wíw o kámabogō rí mō dafu dikpēgōo rí dikpē pále zío rí sa pò wí o sáaukpa yáio rí Isailiño duun awakpabōo rí wá Lua ua yá kñiño pii.

35 Wá sa'onao rí Levii buiño rí gbé kñiño pii, wa gbelà mōa rí yāao wá Lua ua yá musu, wáli mōò uale rí ualeo gōo pò wa dílewa wē rí wēo. A de Dii wá Lua gbagbakli pò üe lá a ku Mòizi ikoyá guuwa.

36 Wáli mō Dii kpéu wē rí wēo rí wá buapò káauo rí libe séiao pii.§

37 Wáli mō wá Lua ua rí wá negōe séiao rí wá zune séiao ge sã ge ble, wíli kpá sa'ona pò lé zíkē weōwa, lá a ku Mòizi ikoyá guuwa.*

38 Wáli mō rí wá pówēn séiao rí wá kaa séiao rí wá libe séiao rí wá vēe séiao rí wá nísí séiao, wí kálē láasiu wá Lua ua sa'onaoñe. Wáli wá buapōo kwide bō Levii buiñe,† asa Levii buiño mé í a kwide sí zōewia rí zōewiao.

39 Tó Levii buiño lé a kwide sí, Aalona bui sa'onaoñe lío kúrñño. Levii buiño sō aali pò kwide pò aa sípi kwide se geò wá Lua ua, aali kálē láasiu.‡

40 Levii buiño rí Isaili kñiño pii lí pówēna rí vēeo rí nísio labake, aali kálē láasiu Lua ua, gu pò luakukli pōo kuu rí sa'ona pò lé zíkē weō rí bílibòledšanao rí lèsinao. Màa wáli pákpa wá Lua uaio.

11

Isaili pò zòle Yelusaleü

1 Isaili dōaanao zòle Yelusaleü, § gbé kñiño gbelà an gbéō kwide mō zòlea Lua wélepi guu yá musu, an gbé kñiño i gō zōewiao guu.

2 Wá uabele pò dōaa zè rí kua Yelusaleüo sáaukpa.

3 Yuda bùsu dōaana pò zòle Yelusaleü tōñ ke: Isaili kñiño, sa'onao rí Levii buiño rí Lua ua zíkènao rí Salomō zòblen buiño zòle Yuda bùsu wéleō guu, baade rí a tōleo,

4 § Yudaeo rí Bēyāmēe buieo zòle Yelusaleü.

Yudao dōaanao tón Ataia rí Maaseao. Pēlezi Maalalee í, Maalalee Sefatia í, Sefatia Amalia í, Amalia Zakali í, Zakali Uzia í, § Uzia Ataiapi í.

* 10:31 Bōa 34.16 † 10:32 Bōa 23.10-11 ‡ 10:32 lko 15.1-2 § 10:36 Bōa 23.19 * 10:37 Bōa 13.2, Nao 18.15-16 † 10:38 Nao 18.21 ‡ 10:39 Nao 18.26

⁵ Sela Zakali i, Zakali Yoialibu i, Yoialibu Adaia i, Adaia Azaia i, Azaia Kɔloze i, Kɔloze Baluku i, ɔ Baluku Maaseapi i.

⁶ Pelezi bui gɔgbɔa pɔ kɔ Yelusaleuɔ gbɛɔn ɔaa pla ri baaɔkwi plasaioe (468).

⁷ Bɛyɔmɛɛ buiɔ ɔaana Salu. Yesaia Itieli i, Itieli Maasea i, Maasea Kolaia i, Kolaia Pedaia i, Pedaia Yoedi i, Yoedi Mesulaɔ i, ɔ Mesulaɔ Salupi i.

⁸ Aapi gbɛa Gabai ri Salaio. Ampii gbɛɔn ɔaa siɔ ri basoolokwi plasaioe (928).

⁹ Zikeli ne Yoeli me ri gbɛzɔɔ u, me Asenua ne Yuda me wele gbɛzɔɔ plaade u.

¹⁰ Sa'on ɔaanaɔ Yoialibu ne Yedaia ri Yakɛo

¹¹ ri Selaiao. Lua ua ɔaana Aitubu Melaio i, Melaio Zadoki i, Zadoki Mesulaɔ i, Mesulaɔ Ilikia i, ɔ Ilikia Selaia i.

¹² An gbɛ pɔ aale Lua kpɛ zi keɔ gbɛɔn ɔaa siɔ ri bao ri plaoe (822).

Sa'on ɔaana Adaia. Malakia Pasuu i, Pasuu Zakali i, Zakali Amezi i, Amezi Pelalia i, Pelalia Yolaɔ i, ɔ Yolaɔ Adaiapi i.

¹³ Aa gbɛ pɔ aa de uabeleɔ uɔ gbɛɔn ɔaa do ri bla ri plaoe (242). Sa'on ɔaana Amasai. Imɛ Mesilemɔ i, Mesilemɔ Azai i, Azai Azaleli i, ɔ Azaleli Amasaipi i.

¹⁴ Aa gbɛɔa gɔsa gbɔaɔne, aa gbɛɔn basoolokwi plasaie (128). Agedoliu ne Zadieli me ri gbɛzɔɔ u.

¹⁵ Levii buiɔ ɔaana Semaia. Buni Asabia i, Asabia Azikaɔ i, Azikaɔ Asubu i, ɔ Asubu Semaia i.

¹⁶ Levii buiɔ ɔaanaɔ Sabetai ri Yozabao me Lua ua gbɛzɔɔ u.

¹⁷ Lesin ɔaana Matania pɔ de lousisin ɔaana u. Asafa Zabedi i, Zabedi Mise i, ɔ Mise Mataniapi i. Babukia me aa plaade u. Bee gbɛa Samua ne Abeda, Galali tɔna, Yedutu bui.

¹⁸ Levii bui pɔ kɔ Lua weleuɔ gbɛɔn ɔaa do ri basiiɔɔo mendosaiοe (284).

¹⁹ Bliɔledɔanaɔ Akubu ri Talemɔ ri ri gbɛ gbɛɔn baswaaɔkwi ri plaoe.

²⁰ Isaili kniɔ ri sa'ona ri Levii buiɔ ku Yuda buɔu weleɔ guu, baade ri a tɔleɔ.

²¹ Lua ua zikenaɔ ku Ofeli sɔsi musu. Ziha ri Gisepao me ri gbɛzɔɔ u.

²² Levii bui pɔ kɔ Yelusaleuɔ ɔaanan Uzi u. Mise Matania i, Matania Asabia i, Asabia Bani i, ɔ Bani Uzipi i. Aapi me Asafa bui pɔ aa ɔaa ri lesiyao Lua ua gbɛdo u.

²³ Pɛesiɔ kia me yaɔile lesinaɔne, a ya pɔ aa ke la gu le do danɛ.

²⁴ Mesezabeli ne Petaia pɔ de Yuda ne Zela bui u ku kiapi kɔ Isaili yaɔgɔsa yaɔi.

²⁵ Yudaɔ zɔle zɔewiaɛ beɔ guu ri ri faanio: Kiliataaba ri a bualouɔ, Dibɔ ri a bualouɔ, Kabazee ri a bualouɔ,

²⁶ Yesua, Molada, Bepele,

²⁷ Azaasuali, Beɛɛba ri a bualouɔ,

²⁸ Zikilaga, Mekona ri a bualouɔ,

²⁹ Enilimɔ, Zola, Yaamu,

³⁰ Zana, Adulaɔ ri a zɔewiaɔ, Lakisi ri a faanio ri Azekao ri a bualouɔ. Aa bekpɔ za Beɛɛba e Beninɔ guzuleu.

³¹ Bɛyɔmɛɛ buiɔ bekpɔ weleɛ beɔ guu: Geba, Mimasa, Ai, Beteli ri a bualouɔ,

³² Anato, Nɔbu, Anania,

³³ Azoo, Lama, Gitaiɔ,

³⁴ Adida, Zeboiɔ, Nɛbala,

³⁵ Lodi, Onɔ ri Siaɔ guzuleo.

³⁶ Levii bui gali pɔ kɔ Yuda buɔuu yaɛɔ bekpɔ Bɛyɔmɛɛ buiɔ buɔuu.

12

Sa'onaɔ n Levii buiɔ yá

¹ Sa'onaɔ n Levii bui pɔ aa sù n Salatieli né Zolobabelio n Yesuaon ke: Selaia, Zelemii, Ezala,

² Amalia, Maluku, Atusu,

³ Sekania, Leuũ, Melemɔ,

⁴ Ido, Ginetɔ, Abia,

⁵ Miamɛ, Maadia, Bilega,

⁶ Semaia, Yoialibu, Yedaia,

⁷ Salu, Amɔku, Ilikia, Yedaia. Gbɛpiɔ mé sa'ona n n gbɛ Levii buiɔ dɔaanaɔ u sa'onkia Yesua gɔɔ.

⁸ Levii buiɔ dɔaanaɔ ke: Yesua, Binui, Kamieli, Selebia, Yuda, Matania. Matania n a gbɛɔ mé aaf dɔaa n táasileao,

⁹ mé Babukia n Unio n n gbɛɔ mé lɛsinaɔ gáli plaade u.

¹⁰ Yesua Yoakiũ i, Yoakiũ Eliasibu i, Eliasibu Yoiada i,

¹¹ Yoiada Yonatáa i, ɔ Yonatáa Yadua i.

¹² Sa'ona pɔ aa de uabeleɔ u Yoakiũ gɔɔɔn ke: Selaia bui Melaia, Zelemii bui Anania,

¹³ Ezala bui Mesulaũ, Amalia bui Yohanani,

¹⁴ Maluku bui Yonatáa, Sebania bui Yosefu,

¹⁵ Aliũ bui Adena, Melaio bui Elekai,

¹⁶ Ido bui Zakali, Ginetɔ bui Mesulaũ,

¹⁷ Abia bui Zikeli, Miyámɛ bui, Maadia bui Piletai,

¹⁸ Bilega bui Samua, Semaia bui Yonatáa,

¹⁹ Yoialibu bui Matenai, Yedaia bui Uzi,

²⁰ Salu bui Kalai, Amɔku bui Ebɛɛ,

²¹ Ilikia bui Asabia n Yedaia bui Netanelio.

²² Wá sa'ona uabeleɔ tɔ dálau za gɔɔ pɔ Eliasibu n Yoiadao n Yohanano n Yadua de sa'onkiaɔ u e Pɛɛsiɔ kí Dalusi kpalablegɔɔɛ.

²³ Wá Levii bui uabeleɔ tɔ dà ladau e Eliasibu tɔũna Yohanani gɔɔ.

²⁴ Levii bui dɔaanaɔ tɔn ke: Asabia, Selebia, Binui, Kamieli n Yesua. An gbɛɔ i yawemá táasileá n sáaukpaaɔ guu gá n gáoɛ, lá Lua gbɛ Davidi dílewa.

²⁵ Gbɛɛ beeɔ mé bílibɔledɔana pɔ aaf Lua ua láasiɔ n a bɔleɔ dɔáa u: Matania, Babukia, Obadia, Mesulaũ, Talɛmɔ n Akubuo.

²⁶ Gbɛpiɔ ku gɔɔ pɔ Yesua né Yoakiũ, Yozada tɔũna de sa'onkia uɛ. Nɛɛmii mé búsu dɔaana u, sa'ona Ezala mé yádanede u.

Yelusaleũ bfi sakɛa

²⁷ Yelusaleũ bfi sakɛgɔɔ wá Levii buiɔ wɛlewelele gu pɔ aa kuu, wá gèrno Yelusaleũ aa bí sakɛ n pɔnao n sáaukpaaɔ n lɛsiao n sɛsɛnaɔ n mɔɔnaɔ n kúuɔ.

²⁸ Lɛsina pɔ kái n Yelusaleũ kɔ káaa we, Netofa bualoũdeɔ

²⁹ n Bɛgiligalideɔ n gbɛ pɔ kú Gɛba n Azemaveo saɛɔ, asa lɛsinaɔ n zia bualoũ kpá Yelusaleũ saɛ weɛ.

³⁰ Sa'onaɔ n Levii buiɔ gbábɔ n ziaɛ, ɔ aa gbábɔ gbɛ kɔnɔnɛ, ɔ aa gbábɔ bíie n a bɔleɔ.

³¹ Má tò Yuda dɔaanaɔ dɛde bíiwa, ɔ ma lɛsinaɔ káaa gáli zɔɔ lɛɛ pla, aa dɔaanɛ bíi musu. An gáli do be ɔplaa oi, aa be bíi musu Tufua Bɔle oi.

³² Osaia n Yuda dɔaana lɛɛ doɔ tɛ n kpe

³³ n Azaliao n Ezalao n Mesulaũ

³⁴ n Yudao n Bɛyámɛɛo n Semaiao n Zelemii.

³⁵ Sa'onae kúrɪno ɓ, aa kùuɔ kúkúá. Bee gbɛa Yonataá né Zakali. Asafa mé Zakuu í, Zakuu Mise í, Mise Matania í, Matania Semaia í, Semaia Yonataapi í.

³⁶ Aà gbé bee kuaànɔ: Semaia, Azaleli, Milalai, Gilalai, Maai, Netaneli, Yuda ní Ananio. Aa Lua gbé Davidi pɔ'ɔbɔnao kúa. Yádanede Ezala mé dɔaaané.

³⁷ Ké aa kà Nibɔna Bole musu, aa dède Davidi wéle dedekli pɔ kú ní aɛɔwa, gu pɔ bíi sísi kùu. Aa dɔ Davidi bei, ɔ aa kà í Bole musu gukpe oi.

³⁸ Lèsinao gáli plaadeo gè ɔzɛɛ oi. Má térizi bíi musu ní gbé kɪniɔ. Wa dɔ Kina kalangai, wa ge e bíi yàasa kíi.

³⁹ ɔ wa gè Eflaiü Bolea ní Bole Zio ní Kpò Boleo. Wa dɔ Ananeli kalangai ní Basɔo kalangao e Sá Bole musu, ɔ aa zè Dakpeunao Bole musu.

⁴⁰ ɔ lèsinao gáli plapiɔ kɔ kàaa Lua ua. Má kú we ɓ ní gbáade lee dɔɔ

⁴¹ ní sa'onae beeo: Eliakiü, Maasea, Miyãme, Mise, Elioenai, Zakali ní Ananio. Aa ní kùuɔ kúkúá.

⁴² Maasea ku we ɓ ní Semaiao ní Eleazaao ní Uzio ní Yohananio ní Malakiao ní Elaüo ní Ezeeo. Lèsinao lé lesi, Yezahia mé ní dɔaana ü.

⁴³ Gɔɔ bee aa sa'ò maamaa, ɔ aa pɔnakè, asa Lua tò an pɔ kèna à kè zàiɛ. Nɔɔo ní néo lé pɔnakɛ ɓ. Wà Yelusaleüdeɔ pɔnakɛapi súu mà zà.

⁴⁴ Zibeezi aa gɔɛɔo díle láasi gbɛzɔɔ ü, gu pɔ gbaɔ ní buapɔ káauo ní pɔ kwideo kálee. Gbɛpiɔ lí buapɔ pɔ Mɔizi ikoyã díle a de sa'onao ní Levii buio baa ü séle zɛewia ní zɛewiao aa káaa we, asa sa'onao ní Levii bui pɔ aã zíkɛ weɔ yá kà Yudaɔgue.

⁴⁵ Lua ua zí ní gbáɔbanéo de ní yá üɛ. Lèsinao ní bíibɔledɔanao lío ní zí ke lá Davidi ní a né Salomɔɔo dílewa.

⁴⁶ Asa za Davidi ní Asafao gɔɔo lèsin dɔaanao kue, aã dɔaa ní Lua táasileao ní aà sáaukpaaɔ.

⁴⁷ Zolobabeli ní Nɛemii gɔɔo Isailio píi ɓ lèsinao ní bíibɔledɔanao kámasa ká lá gu lé dɔɛ. Aã Levii buio aseá kpámá, mé Levii buio í Aalona buio aseá kpámá sɔ.

13

Nɛemii yágɔɔa Isailiɔne gbɛza

¹ Zibeezi wá Mɔizi lá kyokè gbéne, ɔ wa è we ké Amɔni ge Mɔabu buie suli gè Lua gbéɔ guuo,

² asa aai da Isailiɛ ní pɔbleao ní íoo. Aa fiabò Balaaüɛ aà láaikémáɛ, ɔ wá Lua aà yá líle samaa'oa ü.*

³ Ké aa ikoyãpi mà, aa buipãleɔ bòle ní guu.

⁴ E yápi àɔ gé kei wá sa'ona Eliasibu díle wá Lua ua láasi gbɛzɔɔ ü. Amɔni bui Tobia daɛɛ,

⁵ à kpéne zɔɔ kpà Tobiapiwa. Wí pɔwenti kálee we yã ní tulaletio ní Lua ua pɔɔ ní pɔwena kwideo ní wéɛo ní nísi pɔ de Levii buio ní lèsinao ní bíibɔledɔanao pɔ üo ní laba pɔ wa kè sa'onano.

⁶ Gɔɔo bee mà kú Yelusaleüo, asa Babeli kí Aatasasa kpalablea wè baakwi ní plaode guu ma ea ge aà kíi. Gɔɔpla gbɛa ma wabikèwá,

⁷ ɔ ma su Yelusaleü. Ma yãvãí pɔ Eliasibu kè bao mà, lá à Lua ua kpéne kpà Tobiawa.

⁸ Yápi kèmeɛ íi maamae, ɔ ma aà pɔɔ sèle kòlèè bàasi.

* 13:2 Nao 22.1-6

9 Ma mɛ wà gbãbo kpɛnɛpiɛ, ɔ ma ɛa Lua ua pɔɔ kàlɛ wɛ ní pɔwɛntio ní tulalɛtio.

10 Mǎ mà lɔ wili Levii buiɔ ní lèsinaɔ asepa kpámáɔ, ɔ aa ɔ̀bòlɛ Lua ua zlu, an baade tà bua.

11 Ma zɔadɔ gbãadeɔwa ma mɛ: Akɛa a pǎkpǎ Lua uaii? Ɔ ma Levii buiɔ kàaa, ma ní baade dà a zlu.

12 Ɔ Yudaɔ mò ní pɔwɛn kwidɛ bò ní vɛɛo ní nísio nípii, aa kàka láasiu.†

13 Ma sa'ona Selemia ní lakɛna Zadokio ní Levii bui Pedaiiao ðilɛ láasiɔpɔ gbɛzɔɔ ũ, ɔ ma Zakuu né Anana, Matania tɔ̀una ðilɛ ní ðonlɛde ũ, asa wǎ ní ðɔ gbɛ náaideɔ ũɛ. Láasi pɔɔ biilɛa ní gbɛ̀ɔnɛ de ní yǎ ũɛ.

14 Ma Lua, ma yǎpi àɔ ðongu. Nsu yámaa pɔ má kɛ n kpé zɪ yǎ musu suumpao.

15 Gɔɔbeezi ma Yudaɔ ɛ, aale ɔzɔ vɛɛwa a ífɛkɪ kámabogɔzɪ. Ma gbɛɛ ɛ lɔ, aale su Yelusaleŭ ní pɔwɛnao kámabogɔzɪ. Aa yɛ zǎa'inaɔnɛ ní vɛɛbɛ'io ní vɛɛbɛo ní kaadɛmbɛo ní aso pálɛɔ, ɔ ma ní gba laai bleyiaa gɔɔpi zɪ yǎ musu.‡

16 Tiideɔ ku Yelusaleŭ, aal su ní kpɔo ní laa bui píio, ɔ aal yía Yudaɔwa kámabogɔzɪ.

17 Ma zɔadɔ Yuda gbãadeɔwa ma mɛ: Yǎvai pɔ ále kɛɛ bee sɔ be! Ale kámabogɔ gbǎlɛ.

18 Mǎa á deziɔ lé kɛ, ɔ wǎ Lua yǎyía wélɛɛ beewao lò? Ɔ ále kámabogɔ gbǎlɛ, ále aà pɔ fɛlɛ sɔa?

19 Mǎ ðilɛ tó gu sí á̀sɔadazɪ oosi, wǎli Yelusaleŭ bɔlɛ gbaɔ tata, wasuli wɛo ɛ kámabogɔ gɛ. Ma azɪa gbɛ̀ɔ kàlɛ bɔlɛpɔɔ, kɛ gbɛɛ su gɛ ní asoo kámabogɔɔ yái.

20 Laatanaɔ ní gbɛ̀ pɔ lé pɔ yiaɔ í bíli kpɛ gɛn do ge gɛn pla.

21 Ɔ ma lezámá ma mɛ: Tó a i we sa, má á kúkúɛ. Za gɔɔ bee ɔ aai mɔ kámabogɔzɪ lɔ.

22 Ɔ má ò Levii buiɔnɛ aa gbãbo níziaɛ, aai gé bɔlɛdɔai, kɛ wǎ kámabogɔ ðɔ Lua pɔ ũ yái. Ma Lua, to ma yǎpi àɔ ðongu, ní ma wɛgwa n gbɛ̀kɛ zɔɔ léu.

23 Gɔɔbeezi lɔ ma Yudaɔ ɛ, aa nɔɔ sɛ Asedodadeɔ ní Amɔniɔ ní Mɔabuɔ guu.

24 Ɔ an nɛɔ í Asedoda yǎ ge buipálɛ yǎ ma, aali Ebɛlu yámaa.

25 Ɔ ma zɔadɔmǎ ma ní ká, ma ní gɔɛɛɔ gbɛ̀, ma ní gbɛɛɔ miká gǎ má wò. Ɔ má tò aa mɛ wǎ sí ní Luao, wa ní nɛnɔɔ kpásǎ ní nɛgɔɛnaɔwao. Wa ní nɛnɔɔ sɛ ní nɛgɔɛnɛ ge nízia pɔ ũo.

26 Mǎa Isailiɔ kí Salomɔɔ duunakɛò lò? Buie kía i kaaàwao. Aà Lua yeaazi,§ ɔ à à kpǎ Isailiɔ pii kía ũ, kási baa aapi, buipálɛ nɔɔ mé aa àà dà duunau.*

27 Ɔ wǎ mà ápiɔ sɔ a yǎvai zɔɔpi kɛ, a zɪbɔnkɛkɛ wǎ Luaɛ, a buipálɛ sɛ nɔ ũ.

28 Yoiada nɛɔ do pɔ de sa'onkia Eliasibu tɔ̀una ũ mé Oloni gbɛ̀ Sambala né sɛ yǎa, ɔ ma aà yǎ.

29 Ma Lua, to an yǎ àɔ ðongu, asa aa sa'onkɛ gbǎlɛ, aa n bàa kua ní sa'onao ní Levii buiɔ yádilɛa gbòo.

30 Ma buipálɛɔ yǎɔ pii bò sa'onao ní Levii buiɔnɛ, ɔ ma ní baade dàzlu.

31 Ma ɛa yàa labakɛa gɔɔ ðilɛ gbɛ̀ɔnɛ ní buapɔ káauɔ kpaao. Ma Lua, to ma yǎ àɔ ðongu a maa ũ.

† 13:12 Mal 3.10 ‡ 13:15 Bsa 20.8-10 § 13:26 2Sam 12.24-25 * 13:26 1Kia 11.1-8

ESITɛ Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Láe bee yá pɔ́ wa sè ní Yuda buiɔ wa díle wà ní midɛ yá bɔɔlɛkèwɛɛ, ɔ Lua ní bɔ́. Yápi kè guu pɔ́ Pɛɛsi lé ikokɛ sea za India búsuu e à gɛ̀ pɛ̀ò Egipiwaɛ. Yuda bui kɔ́na pɔ́ wà ní kùkù wà tǎrínɔ Babiloniɔ, an gbɛ̀ɛɔ i su ní búsuuo e à gɛ̀ pɛ̀ò guu pɔ́ Babiloni kpala midɛ e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wɛ̀ 539. Yudapiɔ lí we bui pɔ́ aa kú ní guuɔ nà máo, asa an yáɔ adoaɛ, aaɔ zikɛ ní ikoyá ní ní felekaayáɔwae. Lápi íi pɔ́ kí Aasuelu gbáade séia Amani sè ní Yuda gbáadeɔ do Maadoseo yá bɔɔlɛkè. Esitɛá Maadose néɛ, ɔ Maadose lɛ̀dàwà e à gɔ́ Pɛɛsi kía nɔ́ ù, ɔ a zɛ̀'è à kpà vǎi pɔ́ a a bui Yudaɔ leɛ. Bee lé ɔ̀lɔ̀wɛɛ yá pɔ́ wa sè ní Yudaɔ pii í léle páɛ. Guu pɔ́ wa díle wà Yudaɔ dedɛ̀wà gɔ́ zǐblea an ibɛɛpiɔwa guu ù, ɔ guu pi gɔ́ Yudaɔ dikpɛguu ù e ní a gbáɔ, aaɔ dikpɛpi kɛ e Paki àɔ gé káie. Yá pɔ́ wa dàu wa síu Esitɛ láu lé dikpɛpi bɔ́kí ɔ̀lɔ̀wɛɛ. Yuda zɛ̀ wà gí ní ní zǐlao, asa kua búsu páleu wà gírǐzɛ. Wí Lua tɔ́ sí láe bee guuɔ, áma Lua i a gbɛ̀ɔ to weo, à ní suabɛ Esitɛ sabai.

Kí Aasuelu a na Vasiti bɔa kpalau

1 Kí Aasuelu* guu búsu mèn basoolo ní soplaɔɔ ɔ a de a kía ù sea za India búsuu e à gɛ̀ pɛ̀ Etiopi búsuwa.

2 Zǐlɛa a bɛ Susa mɛɛwiau

3 aa kpalablea wɛ̀ áaɔde guu à gbáadeɔ ní a íwaɔ kàaa pii blesableawa. Pɛɛsi ní Mɛdeɔ búsu zǐgɔ́ badeɔ ku we ní gbɛ́ gbiaɔ ní búsu gbáadeɔ.

4 A a kpala áizɛɛ zɔɔɔ ní a zɔɔkɛ gawio òlóné e mɔ soolo.

5 Ké guu beɔ́ pà, à blesakè gbɛ́ pɔ́ kú Susaɔnɛ, kíabuiɔ ní táaaɔ pii. Wà blesapi blɛ e guu sopla aa bɛ'ua líkpɛu.

6 Wà zwáa pua ní zwáa búunao dɔ̀dɔ̀ ánuusu táanaɔwa ní bà puao ní bà gáaluladeɔ, ɔ wa lòo kpé gbapɛlɛ pɔ́ wa kè ní gbɛpuɔwa. Vua ní ánuusu wúleɔɔ kálea gusalala pɔ́ wa kè ní gbɛpuo ní gbetɛo ní gbɛsio ní gbɛ búunaowa.

7 Wà vɛɛ kpákpamá we ní vua imibɔɔ. Imibɔpiɔ dodoa kɔɛ píie. Kí vɛɛpi kpámá sɔ̀sɔ̀ù.

8 Kí díle wasu vɛɛminaɔ wetáɔ. A ò a bɛ ziiɛ aa kpa baadewa lá ade yei.

9 Kí Aasuelu na Vasiti blesakè nɔɔɔnɛ kibɛ lɔ.

10 A guu soplade zǐ kí pɔ́ kèna vɛɛ yáí, ɔ a ò a dɔai gbɛɔn soplaɔnɛ: Mɛumanu, Bizita, Aabona, Bigita, Abaga, Zetaa ní Kaakasio,

11 aa mɔɛ ní a na Vasitio ní a kía na fúao kpaa, ké à aa kɛfɛnke ɔ̀lɔ̀ gbɛɔnɛ ní gbáadeɔ, asa nɔɛpiá nɔɛ.

12 Ké kí dɔai piɔ yápi ò aa naɛ, à gí mɔí, ɔ kí pɔ́ pà à fɛ̀aazi maamaa.

13 Kí yápi ò wɛzɛn saanyádɔnaɔnɛ, asa lɔ yápii gbɛa gbɛ́ pɔ́ búsu ikoyá dɔɔwae.

14 Pɛɛsi ní Mɛdeɔ gbáade pɔ́ aaɔ ku aa saɛ gbɛɔn soplaɔ tɔ́n kɛ: Kaasena, Setaa, Ademata, Taasisi, Mɛlesi, Maasena ní Mɛmukáɔ. Ampíi mé aa aa kwáasiɔ ù, aa kpala ikodeɔ ù.

15 A òné: Ma a dɔai zǐ aa yá díle ma na Vasitiɛ, ɔ à gí mai. Wá seaɔnɔ kpɛlewa ní? Ikoyá mè kpɛlewa ní?

* 1:1 Eza 4.6

16 ɔ Memukā ò kɛ n gbāadeɓɔ à mè: Kí, míme n na Vasiti tàaekène ndoo, à tàaekè gbāadeɓne n n busu gbépiiɔe.

17 Yá pɔ n napi kè a ligua, nɔe pii i ma, aai saka n zággu aa me: Kí Aasuelu mè wà a na Vasiti sísiɛ, ɔ à gí géí.

18 Pɛesi n Mɛdeɔ busu gbāadeɓ nɔ pɔ n na yápi màɔ, aa yáboɓ n zág lézɪ tia. Lé'ɛakɔwa n zɔaɔ a ke zai.

19 Kí, tó à kàngue, yádile Vasitiɛ asu tó á wesikɔle ɓo, ní nɔe pɔ deaála kpa aà kpalau. Wa yápi kɛ Pɛesi n Mɛdeɔ ikoyá pɔ wili a bàdeɔ lá guu.

20 Tó wà yá pɔ n díle kpáwakè n busu zɔɔ guu pii, nɔe beɛɛ dɔ n zágne, nɔgbāaɔ n nɔ nɛnaɔ pii.

21 Yápi kà kíagu n gbāadeɓ pii, ɔ a kè lá Memukā òewa.

22 ɔ à lékpásakè busu pɔ a de n kía ũ gbéɔne pii, busu n busuo n a lákɛao, bui n buio n n yáo. A mè gɛɛ mé aɔ a ua kía ũ mé aà buiyá ɔ wáli o uapiu.

2

Esitɛ gɔa kɪa na ũ

1 Yá beɔ gbɛa kɛ kí Aasuelu pɔ wèe, yá pɔ Vasiti kèè n yá pɔ a díle aà yá musuo i sáaáguo.

2 ɔ kí ũwaɔ òè: Kí, to wà wéndia kefenáɔ weelene.

3 Gbɛzɔɔ díle n busuɔ guu pii aa wéndia kefenáɔ naaa mɔ ka n nɔe guu Susa la. N nɔe ziia Ege i n gwa n n naɔ, wi n keke n nɔambleɓɔ wásawasa.

4 Nɔe pɔ kàngu i gɔ n na ũ Vasiti gɛɛ ũ. Yápi kè kɛ na, ɔ à zèð.

5 Yudaɛ ku Susa Bɛyāmeɛ bui ũ, aà tɔn Maadose, Yaii nɛɛ. Simeɪ n Kisio ku aà deziɔ guu.

6 A ku zɔɔ pɔ Babeli kí Nebukaneza n kükü Yelusaleũ n Yudaɔ kí Yekɔniao à tàrnɔɔ guue.*

7 Ale a desɛ né Adasa pɔ wi me ɓ Esitɛɛ gwa, asa aà de n aà dao kuo. Wéndiapi kákaa maa mé a kefeũ. Ké aà de n aà dao gá, Maadose aà sè a né ũ.

8 Ké wà yá pɔ kí dílepi mà, ɔ wà gè n wéndiaɔ dasidasi Susa, wà n ná Egeɛ a ɔzi. ɔ wà Esitɛ sè gèð kibe kí nɔe ziiaɓie.

9 Wéndiapi kèè maa, ɔ à gbɛkɛkèè à mè, wà aà keke n nɔambleɓɔ wásawasa gɔɔ, wi ɓle maa kpawá. A kibe wéndia pɔ a sè gbɛnɔn sɔplaɔ kpawá, ɔ à kpé maa kpawá kí nɔe ɓe.

10 Esitɛ i a bui ge a ɓe busu o gbɛɛo, asa Maadose òè asu to gbɛɛ dɔo.

11 Lá gu lé dɔ Maadose ɓo kí nɔe ɓe gáaɛ baa vɪvɪ, ké à e àɔ Esitɛ kua dɔ n yá pɔ lé aà leo.

12 E wéndiaɔ aɔ ze'e aɔ gé ii n kí Aasueluo, sema aa yá pɔ wa dílené ke gɪa e mɔ kuɓla. Wɔ nɔ nɔi pɔ wa kè n lí'ɔ gɪ nao dɔɔmá e mɔ soolo, ɔ wɔ n keke n túlaleɔ n nɔe mekekeɓɔ e mɔ soolo.

13 Wéndia pɔ kí mè ia káwá, nɔe ɓeɓo pɔ a gbɛa pii wi kpawá aà geðe.

14 I gé oosi, i su nɔe ɓe kɔɔ ziia pɔ wi me Saasagaza fáani. Aàpi mé i ɔlia kí nɔ pɔ i mɛsɛdílenéopiɔzi. Ili e àa gè kí kɪi ɓo, sema aa yá kà kípigu a àa gbɛa aà tɔwa báasio.

15 Ké ia kà Abihaili né Esitɛ pɔ aà desɛ Maadose aà sè a né ũpiwa, i pɔe gbɛao, sema pɔ pɔ kí nɔe ziia Ege òè báasio. Esitɛ yá kà gbé pɔ wesíaaɔɔguu pii.

16 Kí kpalablea wè sɔplade guu wà gèaánɔ aà ɓe mɔ kwide Tebe guu.

* 2:6 2Kia 24.10-16

17 Kí ye Esitɛzi de a nɔ kɔnɔla pii. Aa yá kaaagu, à kèè na de wéndia kɔnɔla pii, ɔ à kía na fùà kpàè, à aà díle a na Vasiti gɛɛ ũ.

18 ɔ kipi blesakè, à gbàade ɔ́ n a íwaɔ káaa Esitɛɛ sea yá musu. A díle wà dikpe zɔɔ ke, ɔ wà a kpàwakè bùsu n bùsuo, ɔ à gbadà gbéɔne ɔ̀sɔ̀sɔ̀.

Maadose n Amano

19 Wéndia káaaa gɛn plaade, Maadose zɔ́lea kibe bɔ́leu.

20 Esitɛɛ i a be bùsu ge a buiyá'ò gbɛɛ mào lá Maadose òèwa. ɔ Maadose yāmae, lá ɔ ma za gɔɔ pɔ́ àle aà gwawa.

21 Ké Maadose zɔ́lea kibe bɔ́leu mà, kí Aasuelu dɔai bɔ́ledɔana gbéɔn plaɔ pɔ́ pà kizi, ɔ aa lekpaálaazi. An tɔ́n ke: Bigana n Telesio.

22 Ké Maadose yápi feena mà, a ò kía na Esitɛɛɛ, ɔ Esitɛɛ ò kíe n Maadose tɔo.

23 Ké wà yápi gwàgwa, wa è slanae, ɔ wà gbéɔn plapiɔ lòo líwa aa gà. Wà yápi kè bùsu ladau kí wáa.

3

1 Yá beeɔ gbɛa kí Aasuelu Amɛdata né Amani, Agaga* bui kpèlà, à aà gbà gbáa, à zɔ́lekli pɔ́ de gbàade pɔ́ kuaànɔ pɔ́a pii kpàwà.

2 Kí íwa pɔ́ kú aà be bɔ́leu ɔ́ wúle n gbɛɛu ge aa misiile Amanié, lá kí dílewa, kási Maadose lí wúle a gbɛɛu à misiileò.

3 ɔ kí íwapɔ́ Maadose là aa mè: Akɛa níle kí yāmao ni?

4 Lá gu lé dɔ aabɔ oè màa, kási líli n yāmao, à mè Yudan a ũ. ɔ aa ò Amanié ké a e dɔ́ tó a Maadose yākeapi fɔ́.

5 Ké Amani è Maadose lí wúle a gbɛɛu à misiileo, ɔ aà pɔ́ pà.

6 Ké wà Maadose bui òè, aa dea ado kèè fɛ́nɛũ, ɔ àle zewɛɛle à Maadose bui Yuda pɔ́ kú Aasuelu bùsuɔ guu mɔ́nɔzɔ́ pii.

Amani vāi lekpaala Yudaɔzi

7 Kí Aasuelu kpalablea wè kueplade guu a mɔ́ séia pɔ́ wí mɛ Nísanu guu, Amani gbɛ pɔ́ wí mɛ puliũ là, ké à e mɔ́ pɔ́ á yápi kewà dɔ́ n a gɔɔo. ɔ mɔ́ kuepla Adaa bɔ́ así guu.

8 ɔ Amani ò kí Aasuelu: Buie ku, a gbéɔ fāaa buipáleɔ guu n bùsu dasiɔ pii. An fɛ́lekaayáɔ dodo n buipáleɔɛ pii, aali n ikoyá dao. I kũ n n tó tɛɛɛo.

9 Kí, tó à kène nae, yádile wà n mide, mí ánuusu tɔnu òaa pla kpá yápikenaɔwa aa ka n láasiu.

10 Kí a táana seela keɔ bɔ́ a kpà Amɛdata né Amani, Agaga bui Yudaɔ wèlepiwa

11 à mè: Ke buipie lá à kène maawa, nɔ́ ánusupi kúa n pɔ́ ũ.

12 Mɔ́ séia gɔɔ kue'aaɔde zí Amani kí lakɛnaɔ sɔsi. Aa yá pɔ́ Amani díle kí íwaɔ n kía pɔ́ kú bùsu n bùsuoɔ n bui n buio gbāadeɔne dālau. Aa kè bui n buioe n baade buiyāo, bùsu n bùsuo n a lákɛao. Aa kè n kí Aasuelu tɔo, ɔ aa aà seela kè láwa n aà táanao.

13 Aa lápiɔ ná zinaɔne n ɔzi, aa n gbáe kí bùsu dasiɔ guu. Lápi guu wà mè wà Yudaɔ dede wà n mide wà n buibɔ, néfɛ́nen gbéɔzɔɔ, gɔɛo n nɔɔo gɔɔ dou zí, mɔ́ kueplade pɔ́ wí mɛ Adaa gɔɔ kue'aaɔde zí, wi n pɔ́o naaa.

14 Wa yá pɔ́ a dílepi lá kpásá bùsu n bùsuo pii, ké à de ikoyá ũ, wi a kpàwake bui píle, ké aao ku sɔu guu gɔɔpizi.

* 3:1 1Sam 15.1-9, 32-35

15 Zinao wà gè màa yá pò kí dílepí yáí, ɔ wà a kpàwakè Susa mɛɛwiau. Kí ní Amanio zòlè lé imi. Susadeo sɔ aa bìlikè yápiwa.

4

Maadose wabikɛa Esitɛɛwa aà ledau

1 Ké Maadose yá pò wa kèpi mà, à a pɔkasao ga kè, ɔ à zwànkasao dà à túfu gbè a miwa, ɔ a be wéle guu, àlè wèna'ɔ gbāa do.

2 A gè e za kibɛ gāaɛ, asa gbèe a fɔ gè kibɛ bɔlɛu ní zwànkasao daao.

3 Wà yá pò kí dílɛ iko ùpi kpàwakè bùsu ní bùsuo pìi, ɔ Yudaɔ nà ɔɔlɔwa maamaa gupiiu ní leyɛo. An wé'i lé kwé, aalè búbuapɛ. An gbé daside zwànkasao daa, aa túfu gbè ní miwa.

4 Ké Esitɛɛ iwaɔ, nɔɛ ní gɔɛo pìi, mɔ òè, à pelembo. A pɔkasao kpàsá Maadoseɛ aà da zwànkasao gbɛu, kási i we sío.

5 Ataki mé doai pò kí dílɛ aàɔ ku aà sae ù. Esitɛɛ aà sísi à aà zìl Maadosewa, aà gé aà laie: Bó yá mé mò? Bóyáí àlè kei màai?

6 Ataki bò kibɛ gāaɛ à Maadose lè.

7 Maadose yá pò a le síuè pìi, ɔ à ánuɔu pò Amaní mɛ á ká kí láasiu Yudaɔ dedɛa yáí lé òè kyáukyau.

8 A yá pò wa dílɛ Yudaɔ dedɛa yá musu wà a kpàwakè Susa taala kpàwà lɔ, aà ɔlɔ Esitɛɛɛ, i a bɔɔlɛkɛè. A mɛ aà o Esitɛɛɛ aà gé kí kíi, aà awakpaè, i wabikɛwà a gbéɔnɛ.

9 Ataki tà à yá pò Maadose ò dàu a síuè.

10 ɔ Esitɛɛ òè aà gɛ o Maadoseɛ.

11 Kí iwaɔ ní a bùsu gbéɔ dɔ pìi, tó gɔɛ ge nɔɛ sò kízí aà kpéu, mé i aà sísiɔ, ikoyá kú mɛndɔɛ. Wí ade dɛɛ, mé i kɛ kí a vua gopana dɔè ké à e àɔ ku bàasiɔ. Mapi sɔ, à kà gɔɔ baakwi wi ma sísi mà gé kí kíio.

12 Ké à gè Esitɛɛ yápi dàu a síu Maadoseɛ,

13 ɔ Maadose èa lékpàsákè à mɛ: Nsu nýɔ e nímɛ nýɔ bɔ ndo Yudaɔ guu n kua kibɛ yáio.

14 Tó ní nílɛ yá bee taa gɔɔzìl, suabana a bɔ guei à Yudaɔ misi, aai bɔ. Mpi ní n de bɛdɛɔ sɔ, á gaga. Tó gɔɔɛ bee taa yáí n gɔi kía na ù, déme dɔi?

15 ɔ Esitɛɛ lékpàsákè Maadoseɛ à mɛ:

16 Gɛ n Yuda pò kú Susaɔ káaa pìi, í leyɛ ma yá musu. Asu pɔbleo, ásu imio gɔɔ àaɔ fáanɛ ní gwáasínao. Mapi ní ma iwaɔ wá leyɛ màa sɔ. Bee gbɛa mí gé kí kíi, baa tó má gea zɛvío. Tó má su gaɛ, ma gan we.

17 ɔ Maadose tà à yá pò Esitɛɛ òɛ kè pìi.

5

Esitɛɛ gɛa wabikɛi kíwa

1 A gɔɔ àaɔde zìl Esitɛɛ a kíanake zwāaɔ yè, ɔ à gè zè kípí be'ua, kpé pò a kuu kpɛɛlɛ. Kí zòlɛa a gínaa kpéu we, aà aɛ doa kpɛɛlɛwa.

2 Ké à a na Esitɛɛ è zea kpɛɛlɛ, à aà wegwà, ɔ à a vua gopana pò á kúa dɔè. Esitɛɛ sɔaazi à ɔkà aà gopanapi léwa.

3 Kí aà là à mɛ: Esitɛɛ, bó ní yeii? Bó nílɛ gbɛaai? Baa ma kpala guo má n gba.

4 A wèwà à mɛ: Kí, tó à kènɛ maa, Amaní sísi blɛ pò mále kènɛ gbāwa.

⁵ Ǿ kí mɛ wà mós rí Amanio g̃ɔɔ, ké aa gɛ yá pós Esitɛ g̃bɛa kɛ. Ǿ kí rí Amanio gɛ blɛ pós Esitɛ lé kɛnépi blei.

⁶ Ké aale vɛɛmi, kí Esitɛ là à mɛ: Bó ríle a wabikɛai? Má kɛnɛ. Yá kpele ríle gbɛaaí? Baa ma kpala guo má n gba.

⁷ Esitɛ wèwà à mɛ: Yá pós mále a wabikɛman kɛ:

⁸ Kí, tó n ma wɛgwàɛ, tó à kàngu n̄ yá pós mále a wabikɛma kɛmɛɛɛ, à mɔ blɛ pós má kɛé zia blei, mí yá pós n ma lai onɛ.

⁹ Ké Amani b̃ɔ g̃ɔɔ bee, aà p̃ɔ k̃ɛna, àlɛ yáaɔ. Kási ké à Maadose è kibe b̃ɔlɛu, i fɛlɛo, a aà ṽɔa ṽɔo, ɔ aà p̃ɔ f̃ɛaazi.

¹⁰ A azia kúa à tà bɛ. Ké à a gb̃ɛnaɔ sisi rí a na Zɛlesio,

¹¹ ɔ àlɛ ʔanad̃a à àizɛɛ sà z̃ɔɔ rí a nɛg̃ɔɛ dasiɔ yá musu. A mɛ kí a kpɛlà, à a gba gb̃aa dɛ a iw̃aɔ rí gb̃aaɛɔla pii.

¹² A mɛ lɔ: Kía na Esitɛ ma sisi, à blɛkɛmɛɛ rí kíó s̃anu, gb̃ɛp̃alɛ kuo. A èa ma sisi mà blɛ rí kíó zia lɔ.

¹³ N beeo tó ma Yuda bui Maadose è z̃ɔlɛa kibe b̃ɔlɛu, yá beeo pii lí kɛmɛɛ p̃ɔɛ ɔo.

¹⁴ Ǿ aà na Zɛlesi rí aà gb̃ɛnaɔ òè: To gb̃ɛɔ lípɛlɛnɛ a lɛs̃í kà g̃às̃isuu blakwi, ní wabikɛ kíwa zia k̃ɔɔ aà n gba zɛ n̄ Maadose loowà, ní gbasa gé rí kíó blɛpi blei rí p̃nao. Yápi kà Amanigu maamaa, ɔ à lípi p̃ɛlɛ.

6

Kí Maadose gbaa gb̃aa

¹ Gw̃aas̃na bee kí i f̃ɔ i'òo. Ǿ à mɛ wà mós rí a bùsu ladao. Wà a kyokèè,

² ɔ wà Maadose yá è wɛ, lá kí d̃ɔai b̃ɔlɛd̃ɔana gb̃ɛɔn plaɔ Bigana rí Tɛlesio lɛkp̃aaɪaazi, ɔ Maadose b̃òò.

³ Kí a iw̃aɔ là à mɛ: Wà Maadose kpɛlà wà aà gb̃a gb̃aa yápi yáí kpeletaawa ní? Aa wèwà aa mɛ: Wi yáɛ k̃ɛòo.

⁴ Ǿ kí mɛ: Démɛ kú ua wei? A mɔ lè Amani g̃ɛ kibe ua g̃ɔɔ Maadose looa lí p̃ó á p̃ɛlɛpiwa yá'oiè.

⁵ Ǿ kí iw̃aɔ wèwà aa mɛ: Amani mé kú ua wɛ. Ǿ kí mɛ aà mɔ g̃ɛ.

⁶ Ké à g̃ɛ, kí aà là à mɛ: Bó wa kɛ g̃ɔɛ pós má ye aà kpɛlaɛí? Amani láasookè à mɛ: Dé kí ye aà kpɛla, mé i kɛ ma báas̃io ní?

⁷ Ǿ a wèwà à mɛ: Tó rí ye n̄ gb̃ɛ kpɛlaɛ,

⁸ wa kía gomusu pós rí dà yāa sɛ m̃ɔò rí n s̃ós pós kíafua kpaao.

⁹ Gomusupi rí s̃p̃io kpa n gb̃aaɛ bɛɛɛɛɛɛɛ dowa, i gomusupi da gb̃ɛ pós rí ye n̄ aà kpɛlaɛ, i aà di s̃p̃i kpe, iɔ bɛ aà aɛ w̃ɛlɛ zɛaɔ guu, iɔ p̃una aɔ mɛ: Maa kí i kɛ gb̃ɛ pós á ye à aà kpɛlaɛ.

¹⁰ Ǿ kí òè: Gɛ n̄ gomusupi sɛ g̃ɔɔ rí s̃ós lá rí òwa, ní yápi kɛ Yuda bui Maadose pós l̃ɔ z̃ɔlɛ ma bɛ b̃ɔlɛuɛ. Nsu yá pós n mɛ wà kɛpi kee too.

¹¹ Amani g̃ɛ gomusupi s̃è rí s̃p̃io à s̃ùò. Ǿ à gomusupi dà Maadoseɛ, à aà di s̃p̃i kpe, a bɛ aà aɛ w̃ɛlɛ zɛaɔ guu, àlɛ p̃una àlɛ mɛ: Maa kí i kɛ gb̃ɛ pós á ye à aà kpɛlaɛ.

¹² Ké aa sù, Maadose g̃ɛ z̃òlɛ kibe b̃ɔlɛu, ɔ Amani ɔkù a wéwa, àlɛ tá a bɛ rí ɔɔlɔ.

¹³ A yá pós a le dàu a síu a na Zɛlesie rí a gb̃ɛnaɔ pii. Ǿ aà lɛdamadepiɔ rí Zɛlesio òè: Lá Maadose pós ríle g̃ɔ kpɛɛ aà yá musupíá Yuda buiɛ, níỹ aà f̃ɔ lɔo, níỹɔ k̃és̃aaazi n̄ỹ gɛɛ.

¹⁴ Gɔɔ pɔ aale yápi oè, kí dɔaiɔ kà, ɔ aa aà sè ní wáao, aa gèaàno ble pɔ Esitɛɛ kè blei.

7

Amani looa lɔwa

¹ ɔ kí ní Amanio gè pɔblei ní Esitɛɛo.

² Ké aale vɛɛmi a gɔɔ plaadepi zí, ɔ kí Esitɛɛ là à mè: Esitɛɛ, bó níle a wabikeai? Má kene. Yá kpele níle gbɛaai? Baa ma kpala guo má n gba.

³ A wèwà à mè: Tó n ma wegwà, mé yápi kàngue, to mào ku wèni guu. Wabi pɔ má kèman we. To ma gbɛɔ aao wèni ví. Yá pɔ má gbèan we.

⁴ Asa mapi ní ma gbɛɔ, wa díle wá wá dede wá wá mide wá wá buibɔɛ. Tó wàle wá yia zɔɔ ù yáaɛ, dɔ má níle. Taasi bee taa i ka mà ladamao.

⁵ ɔ kí aà là à mè: Dé ni? Déme a fɔ yá bee taa kea láasoo da a sɔui?

⁶ A wèwà à mè: Amani bèɛɛ bee mé ibɛɛ pɔ zawágupi ù. Sɔ kè Amanigu kí ní a napio yá musu.

⁷ Kí fɛle a vɛɛa ní pɔkúmao, à gè líkpeu a ua. Amani gɔ we ní Esitɛɛo, ɔ Amani lé kulekèè a wèni yá musu, asa a è kí zèò à vāikɛɛɛ.

⁸ Amanipi kùle Esitɛɛ gbázi wúleɔ pɔ a zɔlewà sae. Wegɔɔ kí bɔ líkpeu à sù pɔbleki, ɔ à mè: A ye kusi ma nawa ma wáa kpéu la yá? Ké yápi bɔ kí léu gɔɔ, wá mɔ pɔ yè Amani oawa.

⁹ Kí dɔaiɔ do Aabona òè: Lí péleá Amanipi be sae à kà gàsɔsuu blakwi. Aàpi lípi pèle ké à e Maadose pɔ yāmaakène loowàe. ɔ kí mè: A aàpi loowà.

¹⁰ Ké aa Amani lòo lí pɔ a pèle Maadosepiwa, kí pɔ wèe.

8

Ki yapale dilea Yudaɔ yá musu

¹ Gɔɔbeezi kí Aasuelu Yudaɔ wèle Amani be kpà a na Esitɛɛwa. Esitɛɛ ò kíc Maadose mé a daɛ ù, ɔ Maadose sɔ kizi.

² Kí a tāana pɔ à èa sí Amaniwa bɔ à dà Maadoseɛ, ɔ Esitɛɛ Amani be nàè aà ɔzi.

³ Esitɛɛ èa gè yá'oi kíc lɔ. A wúle aà gbázi, aà wé'i lé kwé, à awakpàè aà vāi pɔ Agaga bui Amani a lekpaál Yudaɔzi gboo.

⁴ Kí vua gopana dɔè, ɔ à fɛle zè aà aɛ

⁵ à mè: Tó n ma wegwà, mé ma yá kàngue, tó yáɛ bee kène zé ví, mé ma yá kàngue, lá Amedata né Amani, Agaga bui, zèò à Yuda pɔ kú n búsuuɔ dede píe, o n lakènaɔne aa lákè aa Amani yápi fuangba.

⁶ Má fɔ yá pɔ a yia ma gbɛɔwapi gwao. Má fɔ wesi ma buiɔ dedealeo.

⁷ ɔ kí Aasuelu ò a na Esitɛɛɛ ní Maadoseo: A gwa, ma Amani be kpà Esitɛɛwa, ɔ ma Amanipi lòo líwa, ké à vāikpaál ní Yudaɔ yái.

⁸ A lákè Yudaɔ yá musu lá à kèé maawa. A ké ní ma tɔo, í ma tāana seela kéwà, asa lá pɔ wa kè ní ma tɔo wá ma tāana seela kèwà suumpaa vío.

⁹ Wegɔɔ aa kí lakènaɔ sisi. Mɔ àaɔde Sivā gɔɔ bao ní àaɔode zí ɔ aa yá pɔ Maadose díle Yudaɔne ní kí íwaɔ ní kíaɔ ní búsu gbáadeɔ kè pii búsu mèn basoolo ní soplaɔne sea za India búsuu e à gè pè Etiopi búsuwa. Aa lakè búsu ní búsuo ní a lákèao, bui ní buio ní ní buiyáo. Aa lakè Yudaɔne lá aal lákèwa ní ní buiyáo lɔ.

10 Maadose kɛ̀ ní kɪ́ Aasuelu t́o, à kɪ́ t́aana seela k̀wà, à lápiò nà zɪnaɔne ní zɪ́, ɔ̀ aa dɪ́ s̀koelɛna p̀ó b̀ò kɪ́ s̀g̀s̀u guuɔ kpe aa g̀èò.

11 Yá p̀ó kɪ́ dɪlɛpi Yuda p̀ó kú ẁéle ní ẁéleɔ g̀bà zé aa k̀ó káaa aa gɪ́ ní rɪzɪao. A ní g̀bà zé aa bui ge búsu zɪg̀s̀ p̀ó ibelɛs̀rɪnɔ ní ní ǹéò ní ní ǹɔɔ k̀é aa ní p̀ó s̀éleɔ d̀ɛɛ, aa ní m̀ɔnɔz̀ aa ní m̀ɛɛ.

12 A ní g̀bà zé aa bee k̀é kɪ́ Aasuelu búsu daside guu píi m̀ò kuɛplade p̀ó wɪ́ m̀e Adaa g̀ɔɔ kuɛ'aaɔdezi.

13 Wà yá p̀ó a dɪlɛpi lá kpásà búsu ní búsuɔe píi ikoyá ũ. Wà a kpáwakè bui píie, k̀é Yudaɔ aɔ ku s̀ou guu aa yá yia ní ibɛɔwa g̀ɔɔ bee yáí.

14 Kɪ́ yádɪlɛpi yáí zɪnaɔ k̀é kpakpa dia kɪ́ s̀koelɛnaɔ kpe, aa g̀è. ɔ̀ wà yá pi kpáwakè Susa m̀ɛɛwiau.

15 Maadose b̀ò kibe kía k̀é p̀ó pua ní p̀ó búunao daa, a kía fua z̀ɔ p̀ó wa pí ní vuao kpaa. A báabaa gomusu t́ɛa daa ɔ̀, ɔ̀ Susadeɔ gulakè ní p̀ɔnao.

16 Gu p̀ù Yudaɔne g̀ɔɔ bee, aale p̀ɔnake ní yaalɔ, asa wà ní g̀bá gbāa.

17 Búsu ní búsuo ẁéle ní ẁéleɔ, gu p̀ó kɪ́ yá p̀ó a dɪlɛpi lè píi Yudaɔ p̀ɔnakè ní yaalɔ, aa dikpekè ní blɛbleao. Buipáleɔ g̀ò Yudaɔ ũ dasi, k̀é vía ní kú Yudaɔ yá musu yáí.

9

Yudaɔ yá yiaa ní ibɛɔwa

1 M̀ò kuɛplade Adaa g̀ɔɔ kuɛ'aaɔde zɪ́ m̀é kɪ́ yá p̀ó a dɪlɛ kɛg̀ɔ ũ. G̀ɔɔ bee Yudaɔ ibɛɔ wé d̀oi yáa wà gbāam̀o Yudaɔne, áma wà yá pi lile, ɔ̀ Yudaɔ gbāam̀ò ní ibɛɔne.

2 Kɪ́ Aasuelu búsuɔ guu píi Yudaɔ k̀ó káaa ẁéle p̀ó aa kuu, k̀é aa léle gbé p̀ó váikpaarɪnɔɔwa. Gb̀e i f̀s̀ ní fúo, asa buipáleɔ víakèné píie.

3 Búsu gbāade, kɪ́ iwaɔ ní kía ní aà zɪkenao píi gbāakpá Yudaɔwa, k̀é aale víake Maadose yáí.

4 Maadose gbia kibe, ɔ̀ aà t̀ó lí búsu píia, asa aà gbāa lé d̀ɛɛɛ.

5 Yudaɔ ní ibɛɔ d̀ɛɛ ní f̀ɛndao, aa ní m̀ɔnɔz̀ píi, aa p̀ɔɛ k̀é ní zangudepiɔwa.

6 Aa g̀s̀ɛ d̀ɛɛ Susa m̀ɛɛwiau gb̀ɛɔn àaa pla ní basɔo.

7 Aa Paasádata ní Dalef̀o ní Asepatao

8 ní Polatao ní Adaliao ní Alidatao

9 ní Paamasetao ní Alisaio ní Alidaio ní Vaizatao d̀ɛɛ ɔ̀.

10 Gb̀epiá Amédata né Amani, Yudaɔ ẁéle nɛg̀s̀ɛ gb̀ɛɔn kwɪɔne. N beeo aai ɔ̀ká ní p̀ɔwao.

11 G̀ɔɔ d̀oupi zɪ́ kɪ́ gbé p̀ó wà ní d̀ɛɛ Susaɔ dasile m̀a.

12 ɔ̀ a ò a na Esitɛɛ: Yudaɔ g̀s̀ɛ d̀ɛɛ Susa la gb̀ɛɔn àaa pla ní basɔo ní Amani nɛg̀s̀ɛ gb̀ɛɔn kwɪɔ. B̀ó aa k̀é ma búsu kɪnɔ guui m̀ò! Yá kpele níle a wabikɛa bí? Má kɛne. B̀ó yá níle gbɛaai? Má n gba.

13 Esitɛ ẁéwà à m̀è: Kɪ́, t̀ó à k̀éne maa, Yuda p̀ó kú Susa laɔ g̀bà zé aa yá p̀ó ní dɪlɛ aa k̀é gbá k̀é zia ɔ̀, wɪ́ Amani nɛg̀s̀ɛ gb̀ɛɔn kwipiɔ loo líwa.

14 Kɪ́ m̀è wà k̀é m̀aa. Wà a kpáwakè Susa, ɔ̀ wà Amani népiɔ ge ɔ̀looo.

15 Yuda p̀ó kú Susaɔ k̀ó káaa Adaa g̀ɔɔ g̀ɛo m̀endosaide zɪ́, ɔ̀ aa g̀s̀ɛ d̀ɛɛ ɔ̀ gb̀ɛɔn àaa do ní basɔo. N beeo aai ɔ̀ká ní p̀ɔwao.

16 Yuda kɪni p̀ó kú kɪ́ búsuɔ guu píi k̀ó káaa, k̀é aa gɪ́ ní rɪzɪao, aai ɔ̀ ní ibɛɔ yá yáí, ɔ̀ aa ní zangudeɔ d̀ɛɛ gb̀ɛɔn àaasɔsɔ lɛɛ basiiɔ s̀osai (75.000). N beeo aai ɔ̀ká ní p̀ɔwao.

17 Aa bee kè Adaa ɔɔɔ ku'e'aaɔde zɛ, a ɔɔɔ gɛɔ mɛndosaide zɛ ɔ aa kámabò. Aa ɔɔɔpi dɛle dikpe ɔ, ké aa blesake, wi pɔnake ɔɔɔpizɛ.

18 Yuda pɔ kú Susaɔ kɔ kàaa a ɔɔɔ ku'e'aaɔde zɛ n a ɔɔɔ gɛɔ mɛndosaideo, ɔ aa kámabò a ɔɔɔ gɛodezi. Aa ɔɔɔpi dɛle dikpe ɔ, ɔ aa blesablɛ aa pɔnakèu.

19 Ayámɛto Yuda zɛe pɔ kú zɛewiaɔ aal dikpepi ke Adaa ɔɔɔ gɛɔ mɛndosaide zɛ, aal blesable, aal pɔnake, aal blɛlikɔe.

Puliù dikpe dɛlɛ

20 Maadose yápiò kè lá guu, ɔ à lá kpàsá Yuda pɔ kú kí Aasuelu bùsu guuɔne píi, gbé pɔ kú káio n gbé pɔ kú zàò píi.

21 A dɛlɛné aaliò dikpepi ke wɛ n wɛo mɔ pɔ wɛ me Adaa ɔɔɔ gɛɔ mɛndosaide zɛ n a ɔɔɔ gɛodeo.

22 ɔɔɔpiò mé Yudaɔ bɔa n ibɛɛɔ yáú dikpe ɔ. Mɔpi guu an pɔsia lile pɔna ɔ, mé an wɛnakea lile dikpeke ɔ. Aali dikpepi ke ɔɔɔ beo zɛ, aali blesake, aali pɔnake, aali blɛlikɔe, aali gbada taasideɔne.

23 Yudaɔ zè n yá pɔ Maadose kɛnéo, ɔ dikpe pɔ aa kèpi gɔné fɛlekaa ɔ.

24 Amɛdata né Amani, Agaga bui Yudaɔ píi wɛle vâi lɛkpàaɛnzi à n dɛde, ɔ à gbɛ pɔ wɛ me puliù gbèa à e n fu, i n dɛde.

25 Kási ké kí a feena mà, à yádlle lá guu, ké vâi pɔ à a lɛkpàaɛ Yudaɔzipi wi aa musu. ɔ wà aà lòo líwa n a nɛgɔɛɔ sánu.

26 Ayámɛto wɛ o ɔɔɔpiɔne Puliù, asa gbɛ pɔ à là tón we. Yá pɔ Maadose kè lápi guu n yá pɔ à n léo yáí

27 aa sí wà dikpeke ɔɔɔ plapiò guu wɛ n wɛo. Aa mɛ npiò n n néo n gbé pɔ námáó gí dikpepi keio, wáli ke a ɔɔɔwa lá wa kè láuwaɛ.

28 Wɛ n wɛo ɔɔɔpiò yá lío dɔnɔgu, aali a dikpeke uale n ualeo, wɛlé n wɛléo, bùsu n bùsuo. Puliù dikpepi su bāde Yudaɔ kɛio, a keɔɔ su midɛ n buiò kɛio.

29 Kía na Esiteɛ, Abihaili né, la plaade kè n a ikoo píi Puliù yá musu, à gbāakpàò lá pɔ Yuda bui Maadose kèwa.

30 Maadose lápi kpàsá Yuda pɔ kú kí Aasuelu bùsu mɛn basoolo n soplao guuɔne. A kua aafia niɛ guu yá'ónɛ,

31 ɔ à Puliù dikpepi dɛle a ɔɔɔwa, lá aapi n kía na Esiteɛo dɛlɛnéwa, lá ampio sɔ aa sí wà ke n n buiò n kpe n lɛyeo n ɔɔɔo.

32 Yá pɔ Esiteɛ dɛlɛpi gbāakpà Puliù yá beoɔwa, ɔ wa kè láu.

10

Kí Aasuelu n Maadoseo yá

1 Kí Aasuelu tò gbé pɔ kú a bùsu guuò píi n ísia gūgūnaɔ falubòe.

2 Yázɔɔ pɔ a kèo n a ikokeyáɔ ku Mɛdeɔ n Pɛɛsiò kíaɔ ladau. Lá kí Maadose gbà gbàa à gɔ gbɛzɔɔ ɔ, a ku lápi guu ɔ.

3 Yuda bui Maadose mé kí Aasuelu plaade ɔ. A tɔbò Yudaɔ guu, mé aà yá kà n gbé dasidegu, asa à a gbéó aafia wɛlɛɛ, mé à kuana zé kèke a buipioɔne.

YOBU

Yá pò kú láe bee guu

Yobu lá dàale ní yá pò Yobupi lèoe (1-2). Yobuá gbēmaae mé dúnia pópíi pèewà. N beeo a gi de náaiide ũ Luae. Ké Lua báaadàaagu yáí yà? Gwa lá aà pópíi midè píi, aà àizεε ní aà néo ní aafia pò a vfo ní pò pò a vfo píi. Baa ké àle taasike, à gí lé Lua náaikeε.

Lua í séwanò kpelewa ni? Lá Yobu í yáke a zéwa, bóyái yāvaiipi aà lèii? Aà gbēna gbēon àaō òè aa mè, tàae pò a kè go mé lé aà gbē. Beewa ò aale yágaga ní kōo, yápi ku lápi guoguo (3-31). Gbēon àaōpiò lé felekaayāo o'o. Yobu sō à gí an yá pò aale o beei, ò à yázásimá à mè: Yázede kuo, vāikenaò yá mé í gé ae. A gí yá pò a gbēnaò zèòpiò, ò à zè ní a táaesaidεεo.

Gbēpāle yāsè lo, aà tón Elihu (32-37), ò àle wεεle à yá pò Yobu lé oε εbo. A mè Lua í yá'la zí gbēnazínawa lezaawá yáie, gbēe a fō o Luaè aà azla yáó séle siue sōo.

Gbezā ò Lua ledà yápiu azla sa (38.1-42.6). I we Yobuwao, āma à yāgbèagbèawà. Yobu yá pò a zāwàò dō sa, à yá pò á a gbadō ò.

Lápi yá làa ní yá pò Yobu lè gbézāoe (42.7-17). Lua mè Yobu yá na de aà gbēnapio pòla, ò à èa pò pò Yobu vī yāa kàfiè léε pla.

Setau kōnikεa Yobue sēia

1 Gōee ku yāa Uzu bùsuu, aà tón Yobu. Gbēmaae, a tàae vfo. A Lua vfa vī mé à mikè yāvaiwa.

2 A negōεo vī gbēon soplá, nenōεo gbēon àaō.

3 A sāo vī mèn àaasōso léε soplá, yiongoò àa gēo, zuo àa sōo, zāa'lnaò àa pla ní basōo, mé aà zikenaò dasi maamaa. Aà zōo de gukpe oi gbēpiia.

4 Aà negōεo í blekekōe be ní beo, aai ní dāepio sísi aa mō poble aa vēemirno.

5 Tó aa blèblè wa làa píi, Yobu í ní sísi à gbābōnéε. I fele kōkōò í sa pò wī a pò káteu à tékū o an baade, í mε: Wiliò dōo ma néo duunakè aa dōe ní Luao ní sōu. Maa Yobu lo ke gōpii.

6 Gōōewa luabe gbāade* mò sī Dii ae, mé Setau kú ní guu.

7 O Dii ò Setāue: N bō má ni? A wèwà à mè: Málε bebe, málε liaa dúniaue.

8 O Dii òè: N ma zòblena Yobu èa? Aà sáa kú dúniauo. Gbēmaae, a tàae vfo. A ma vfa vī mé à mikè yāvaiwa.

9 O Setau† ò Diie: Yobu n vfa vī pā nεe?

10 Ni oiaaazi ní aà beo ní pò pò a vī gupiiuò lé? N báaadà aà zíu, ò aà pòo lígua.

11 Obo na aà pòowa píi n gwa, a yāvai o n musue.

12 O Dii òè: Ma aà pòo nāne ní zlí píi, āma nísu okā aà mεwao. O Setau bō Dii kí.

13 Gōōewa Yobu negōεo ní aà nenōεo léε poble, aale vēemi ní vfi be.

14 O gbēe mò Yobu kí à mè: Zuo lé sapa mé zāa'lnaò lé sé ble ní sac,

15 Sebaò lèlemá aa ní naaa wà tàò, aa ní dānaò dēde ní fēndaò. Mámε ma bō modo, ma mō a baokpaine.

* 1:6 N Ebelu yáò wà mè Lua néo. Daa 6.2 gwa. † 1:9 Zia 12.10

16 I yá’o a láao, ɔ gbɛpále mò à m̀è: Lua sù n sá kpásaɔwa, aa tekù, an dānao gāga. Mámɛ ma bɔ mado, ma mɔ a baokpaine.

17 I yá’o a láao, ɔ gbɛpále mò à m̀è: Kaladeɔ kɔkpaalè gāli aaɔ, aa mò lèlè n yiongoɔwa, aa ní dānao dèdè ní fɛndao. Mámɛ ma bɔ mado, ma mɔ a baokpaine.

18 I yá’o a láao, ɔ gbɛpále mò à m̀è: N negɔɛ ní n nenɔɛ lé poble, aale vɛemi ní v̄i be,

19 ɔ zaa’lan gbāa kaka à b̀ò guwaiwaiu, à sù ní kpé gola síiɔwa, ɔ à kwè kà nɛpiɔla, aa gāga. Mámɛ ma bɔ mado, ma mɔ a baokpaine.

20 Yobu fɛlɛ à a ula ga kè, à a mi b̀ò. ɔ à wùlɛ a gbɛɛu à misilɛ Luaɛ

21 à m̀è:

Ma bɔ ma da gbɛɛu ɔgiie,

mé má ɛa ta ɔgiie.‡

Dii kpàa, ɔ à ɛa sía,

ma sáaukè ní Diio.

22 Apii guu Yobu i duunakeo, i Lua táae eo.

2

Setáu k̄nikɛa Yobuɛ gɛn plaade

1 Gɔɔewa luabe gbāadepiɔ ɛa mò s̄l̄ Dii aɛ mé Setáu kú ní guu. A zè Dii aɛ,

2 ɔ Dii aa là à m̀è: N bɔ má ni? A wèwà à m̀è: Málɛ bebe, málɛ liaa dúniaue.

3 ɔ Dii òè: N ma z̀bblena Yobu ɛa? Aà sáa kú dúniauo. Gbɛmaaɛ, a táae vío. A ma vía ví mé à mikè yāváiwa. Baa ké n ma swáfɛè, ma músi kpàaazi pá, à ḡi ku táaesai e tia.

4 ɔ Setáu òè: Kemɛɛ, má kɛnɛ. Pó pó gbé ví píi a kpa a misia yái.

5 ɔbɔ na aà mɛwa ñ gwa. A yāvái o n musue.

6 ɔ Dii òè: Ma aà nàne n ɔz̄l̄, āma n̄su ñ aà deo.

7 Setáu b̀ò Dii kíi, ɔ à sánɛ v̄ai z̄l̄ Yobuwa sea za aà kèsewa e à gè pè aà minanguo.

8 ɔ Yobu táaso sè à gè z̀lè tufua, àlɛ az̄la waò.

9 Aà na òè: Nyɔ̄ gi ñyɔ̄ ku táaesai e tia yà? Yāvái o Lua musu, ní ga.

10 ɔ a òè: Nlɛ yá’o lán nɔɛ s̄úwa. Maa wáɔ e Luawa, wá v̄ai e bo yó? Apii guu Yobu i duunake a yá’oa guuo.

Yobu gb̄naɔ m̄a aà gwai

11 Ké Yobu gb̄na gb̄ɛɔn āaɔ taasi pó aà lèò bao mà, an baade b̀ò a be aa k̄ k̄aaa, ɔ aa gè s̄osobi keiè, wi aà ǹsɛ níniè. An t̄n ke: Temani gbé Elifaza, Sua gbé Bilidada ní Naama gbé Zofaao.

12 Ké aa aà wɛpà za k̄aaa, aai aà d̄s̄ bo, ɔ aa ɔ̀l̀ò, baade a ula ga kè, ɔ aa bùsu dā zù musu ní mia.

13 ɔ aa z̀l̀ɛaàn̄ t̄ole gɔɔ s̄opla f̄aane ní gw̄aasinao. An gb̄ɛ i yāe oèò, asa aa è lá aà w̄ɛnakea kè z̄ɔ maamaa.

3

Yobu saka a iḡɔɔu

1 Bee gb̄ɛa Yobu yāsè à sakà a iḡɔɔu

2 à m̀è:

3 To ma iḡɔɔ bāde

gw̄aasina pó wà mè wà ma iupi.*

‡ 1:21 1Tim 6.7 * 3:3 Zel 20.14

4 To gɔɔpi li gusia ũ.

Kua musu Lua su a yádao,
asu to gupuuo.

5 To gusia níinii kúaa gɔɔpiwa,
to luabesiana kúlewà,
to gusia gèele daala.

6 Gwāasínapi sɔ, aà siakū maamaa,
wasu da wě gɔɔ guu bo,
wasu nao mɔ gɔɔ guuo.

7 To gwāasínapi flikū,
gula su àɔ dɔ gɔɔ beeo.

8 Pɔdamade pɔ aali tó íatē gupuoɔ
láaizí gɔɔpiwa.

9 To a gudɔleia saanaɔ siakū,
wi gudɔa dá pá, gu a kēo.

10 Asa gɔɔpi i ma da neasakpe zé tameeo,
a tò ma wesi taasile.

11 Akéa wi ma i ge ũ yáao ni?

Býái mi bɔ gbēu mà ta gɔɔo ni?

12 Akéa wà ma kpa gbáai?

Býái wà yɔ kpàa má mli?

13 Tó ma ga yáa, dɔ má kú kilikili,
dɔ ma i'ò ma kámabò

14 ní kíaɔ ní dúnia leɔdamade
pɔ aa kpé ziɔ kēke dɔ nílaeɔ,

15 kía pɔ aa vua káaanzio,
mé aa ánuu kà ní kpé paio.

16 A maa yáa wà ma ví lán nɔbɔleawa,
lán né pɔ mɔ gè, i dúnia eowa.

17 Wekii váikenaɔ í ní zɔa tóu,
mé yēesaideɔ í kámabou.

18 Zizɔ í íampakli e we,
aali ní wetánaɔ bo ma bo.

19 Gbáadeɔ ní táaaɔ ku we pii,
mé zɔ líɔ de a dii pɔ ũ we bo.

20 Býái Lua í gupu wēnadeɔne
ní gbé pɔ an nɔse òɔkpaazi?

21 Aai wēle ga mɔ ní sé, ili mɔo,†
aai kpálekéi de lá wí ke ɔdaila.

22 Tó aa gè tēnau, an pɔ í ke na,
an nɔse í yáalo maamaa.

23 Gbé pɔ dɔ gu pɔ á kúuon ma ũ,
Lua kaa liamazi gupiiu.

24 Wea zàúzaŭ mé ma pɔblea ũ,
ma áaukea í bɔle ma léu lán íwa.

25 Yá pɔ má a vía ví mé ma le,

† 3:21 Zia 9.6

yá pɔ ma ká g̃i mé p̃l̃aa.

²⁶ Má kú niεo, má kú k̃l̃ik̃il̃io.

Mi e kámabòo, gili mé g̃em̃agu.

4

Gb̃é pɔ Lua í aà toto mé báaa ví

¹ Ǿ Temani gb̃é Elifaza yázās̃iwà à mè:

² Tó gb̃é wɔɔ f̃s̃ yá'òne, níyɔ menaòoa?

Asa ma lé a f̃s̃ àò kpaaúao.

³ Gwa, n ledà gb̃éwa dasi,

n gb̃é pɔ an ỹεεε làaɔ gbà s̃s̃.

⁴ N yá gb̃é pɔ lé fuɔ s̃è l̃es̃l̃,

n gb̃é pɔ naaleaɔ gbà gbáa.

⁵ Ké yá n le sa s̃s̃, r̃íle fu,

ké à n le, ɔ bíli n k̃ú.

⁶ N víakea Luaε lí tó n mi àò daa íao lé?

N kua táaesai lí tó n nòse àò daa doúo lé?

⁷ Làasooke!

Dém̃e i yáe keo, ɔ à m̃idei?

Gb̃émaa ku má ɔ wà aà suumpai?

⁸ Gb̃é pɔ vái sa pà à yákele tòwà,

mále e bee mé í b̃ol̃é.

⁹ Lua lé'íana í aà mide,

aà p̃ɔb̃ɔa a níu í aà t̃òb̃z̃s̃.

¹⁰ Aà káaa lán nòomusuwa lé í ká,

Lua í aà swaa é'è.

¹¹ I ga lán nòomusu pɔ nò w̃èle kùawàwa,

aà néɔ i fáaa.

¹² Yákp̃aina m̀à íana guu,

yápi feena g̃è ma swáú,

¹³ g̃ɔɔ pɔ mále nana yáaa o gwāas̃ina,

g̃ɔɔ pɔ iz̃ɔɔ daa gb̃éla.

¹⁴ Vía ma k̃ú, mále lualua,

ma mè búu lé dee.

¹⁵ Íana ma oa pà,

ma meká f̃éle s̃l̃.

¹⁶ A z̃è, mi a taa d̃s̃o,

p̃ópi ku ma ae,

ɔ ma aà b̃ɔ kp̃aina mà à mè:

¹⁷ Gb̃ēnaz̃ina yá aɔ na Luaεe?

Dém̃e a f̃s̃ àò z̃ēa a K̃ena aei?

¹⁸ Lá Lua lí a malaikaɔ náaik̃eo,

mé í a z̃òb̃lenapiɔ táae e,

¹⁹ wa wá gb̃é pɔ wá me de g̃l̃ kp̃é ú,

mé wá daalea de b̃usu giina ú,*

wí wá suumpa lán kitolowa pɔ oa?

* 4:19 Daa 2.7, 3.19

20 Za kɔɔ e oosi gbɛ́ɔ ì gaga,
 aaí sáale e gɔɔpii, wili ní fánkɛo.
 21 Lua ì ní kpépi gbapele wolené,
 ɔ aaí ga ɔ́nɔkúsaí.

5

1 Lezu sa ñ ma, tó gbêe a wema.
 Malaika kpele nyɔ́ liliwáí?

2 Sɔ́ú ì ga a yákuarínɔ yáí,
 mísaide ì kpagua a wɛɔɔanɛ yáí.

3 Má è sɔ́ú zínapèle,
 ɔ zínapi yò kándó.

4 Aà néɔ kè aafia zéwa,
 wí ní yá málené yákpalekekli,
 gbêe lí zérínɔɔ.

5 Nɔandɛnaɔ aà buapɔɔ blè,
 baa pɔ́ pɔ́ à lekaa liaí,
 imidɛnaɔ lùà aà àizɛɛí.

6 Yá'la lí bɔ́le búsuwao,
 yá'ɔ́ma lí bɔ́le tɔ́lewao.

7 Kási lá tekɔna gea musu sea vlo,
 màa gbé pɔ́ wa ì pii ì yá'la e.

8 Tó máme sɔ́, má gbea Luawa,
 mí a yá kpále aà gɛ́zì.

9 I yázɔɔ pɔ́ wa fɔ́ a gbadɔo kɛ,
 wa fɔ́ aà yáɔnsaekɛaɔ lé dɔo.

10 I to lou ma dúniau,
 ì to a ì dagua sɛ́saou.

11 I gbé kpeɛnaɔ sɛ lesí,
 ì oosisinaɔ da pɔ́nau.

12 I yá pɔ́ kɔ́nideɔ lé yá gboo,
 ké an ɔ́ su à b́aaa vlo yáí.

13 I ɔ́nɔnaɔ kú ní kɔ́nikɛa guu,*
 ì to yáfuangbanaɔ ledama kɛ ṕa.

14 Gu ɔ́ siané fáanɛ,
 aaí ɔ́malemale latè gbáa zá lán gwáwa.

15 I taasideɔ bɔ́ ga lézì,
 ì ní bɔ́ gbáamɔ́nɛdeɔ ɔ́zì.

16 Ayámɛto gbáasaideɔ wé aɔ dɔ́aàzi,
 yákpaañlakɛnaɔ ì kɛ kyɔ́.

17 Báaaden gbé pɔ́ Lua ì aà toto ù.
 Tó Gbáapiide lé n swágaga, ñsu gio.†

18 Asa ì gbé kɛ'la, ɔ́ ì aà bɔ́ gwa,
 ì gbé wíwi, ɔ́ ì aà gbágbá.‡

19 A n bɔ́ taasiu gɛ́n soolo,

* 5:13 1Kln 3.19 † 5:17 Yaa 3.11, Ebe 12.5 ‡ 5:18 Oze 6.1

baa tó a dea, a n neo.

²⁰ A n si gawa nɔana gɔɔ,
a n bɔ fɛnda lézi zllau.

²¹ Dii a káedanzi ké wasu yádɔmao yáí.
Tó músi m̀, v́la a n kũ.

²² Nyɔ́ músi ní nɔanao yáalɔ,
nyɔ́ vlakɛ wàìɔneo.

²³ Asa á kɔ́ yáma ní gbɛɔ, n bú a gbɛ kao,
nyɔ́ na ní sɛanɔbɔɔ,

²⁴ ní dɔ́ ké n ua aɔ na.
Tó n gɛ n kpásau, pɔɛ a kɛsáɔ.

²⁵ Nyɔ́ dɔ́ ké n néɔ aao dasi,
n buiɔ ligua lán sɛwa.

²⁶ Nyɔ́ zikũɛ, ní gbasa ga
lán ése pɔ́ wa kɛ a gɔɔwawa.

²⁷ Ké wa ɔ́li yápiu, lá wá èn we.
Yápi sí, ní dɔ́ nzla yá ũ.

6

Yobu zɔadɔa a gbɛnawa

¹ Yobu yázásiwà à mè:

² Tó wa fɔ́ zaada ma yá'ɔ́mau wà yɔ́,
tó wa fɔ́ músi pɔ́ ma le yɔ́ lé,

³ a gbia aɔ de ísiale ũfáala.

A yáí tò ma yáyaaa'ò.

⁴ Gbáapiide kao ma kũ,
a sɛwe lé taale ma nísinau.
Pɔ́ pɔ́ Lua í ladaomáɔ lliamazi.

⁵ Tó zàa'ina sɛ è lé ble, í wiilɛe?
Tó zu lé pɛle táaa, í ɔ́ɔbe?

⁶ Wí pɔ́ sùusu ble wisisaie?
Kogbepuana í ɔ́ nae?

⁷ Ma nísina ye ble bee taatio,
í to ma gua aɔ ye kpaaaɛ.

⁸ Tó ma yá pɔ́ má gbèa è lé!

Lua ma ka yá pɔ́ ma wé dɔ́piwa.

⁹ Lua ma suumpa lé!

Aà ɔ́tɔa aà ma gyawi!

¹⁰ Ma nɔ́sɛ í gbasa níni,
ma pɔ́ ɔ́ na,
baa ké ma wáwá gi ku,
asa mi lelekpa Lua pɔ́ a kua adoazio.

¹¹ Ma yɛɛɛ kà mà gi màɔ kue?
Ma wɛni gɔ́a kà mà mɛnakɛe?

¹² Ma gbáa kà gbɛwa yà?

Ma mɛ á mɔgotɛ yà?

¹³ Má fɔ́ kaakaanake ɔ́ɔ,
wà ma bɔa maa zé tà.

14 A kù pɔsiade gbɛnaɔ gbɛkekeè,
ké asu vlakɛa Gbãapiideɛ too yáí.

15 Ma gbɛ́ɔ náai de lán swa pɔ a í í bawá,
lán swa'ona pɔ a í í gɛzɛawa.

16 I pa buziɛ, a í í kɛ dùuduú

lougbe ní nɛɛzio yɔa yáí,

17 ɔ a í í ba saɛ, a ɛ í tɛkú,

a í í sãale íatɛ gbãa zá.

18 Táɛnaɔ í kɛ zɛ́wa,
aaí si guwawaiú aa ga we.

19 Tema tagɛnaɔ í í wɛɛle swapiú,
Seba laatanaɔ wé íɔ dɔ ípizi.

20 Tó aa ká, an gɛɛ í gɔ kpá ní wéí,
aa í'ea náai vl we, ɔ támaa ní nɛ́.

21 Maa ápiɔ sɔ, mi pɔe ewáo,

ké a yãpási pɔ ma le è, vía á kú.

22 Ma pɔe gbɛ́awá yà?

Má òé à ma gba pɔ á gbãa léú yà?

23 Ma mè à ma bɔ ibɛɛɔ ɔzɪ yà?

Má òé à ma si gbé pásɔwae?

24 A yá pɔ ma zãwà ɔɔmɛɛ,

í ma wé kémeɛ, mí níle.

25 Yáɛde oané mé zɛví,

ãma ma bèɛ pɔ á bò zɛvílo.

26 A ye yáasi pɔ má kèɔ bèɛbo yà?

I támaasaide yá gwa yáɔle ú yà?

27 A líkpa nɛtonɛ sɛa yá musu,

á á gbɛna kpámá ɔda'ea yáí.

28 A yá na, à lili à ma gwa.

Ma wé aɔ pɛ á wéú, míɔ ɛtoéa?

29 A suɛ! Asu ma yá gwa koleao.

A ɛa láasookɛ, ma yá mé zɛví.

30 Ma lɛdà yákpaanlau yãae?

Má yãvái dɔ noa?

7

Yobu zɔadɔa Luawa

1 Gbɛnazína kua dúniáú dɛɛɛ.

Aà kua de lán gbɛ́wina kuawae,

2 lán zɔ pɔ lé ue nide kuawa,

ge gbɛ́wina pɔ a wé íɔ dɔ a aseai.

3 Ma luakpama mé kua pá ú mɔ ní mɔɔ,

Lua ma da taasiu gwá ní gwáo.

4 Tó ma wule, mi mɛ má fele bɔɛ ní?

Gwãasína íɔ gbãa, míɔ pelembo e gu gɛ dɔɔ.

5 Kɔɔ ní bɔtɛɛo níí ma mɛwa,

ma mɛbaa kàsaakù, Ìbò.

⁶ Ma ɔɔɔ Ìbò gē ní bao lán zwàatàna kɔɔzuawa,
Ìbò gēzɛa wɛɔba pói sai.

⁷ Lua, dɔ́ kɛ́ ma wēni dɛ lán lé'lanawae,
má aafia'e bau ɔbò.

⁸ Lá n̄le ma e, n̄yɔ́ ma e ɔbò.
Nyɔ́ wékpalemazi, kási máɔ ku ɔbò.

⁹ Lá luabɛpuana ì gusike à gēzɛa,
màa gbé pɔ́ tà bɛdau lí fɛleo.

¹⁰ Ili ɛa su a bɛ ɔbò,
aà yá lí dɔ́ aà bɛdɛɔgu ɔbò.

¹¹ Ayāmeto má a lé kpaaũo,
má yá'ò ma yeelɛa guu,
má zɔaka ma n̄ɛ ɔɔkpaa yái.

¹² Isia ge kpò gbènen ma ù
ké ni ma d̄saa?

¹³ Tó ma m̄e ma lii a ma s̄o dadou,
ge ma wúlebɔ́ a ma n̄ɛ n̄inimɛɛ,

¹⁴ ɔ́ ni to vía ma kú nana guu,
ni to gili gēmagu wépungu'eau.

¹⁵ Ma waa fía a kemɛɛ na dɛ kɛ́ beea,
ga maamɛɛ dɛ ma wāwāɛ beea.

¹⁶ Mi saka ma wēnigu,
má ye máɔ ku ɔɔpiio.
Ma tó tɛɛɛ, asa ma kua ku pɔɛ léio.

¹⁷ Bón gbēnazina ù kɛ́ niɔ́ aà káfi,
niɔ́ láasookɛ aà yáwai?*

¹⁸ Niɔ́ aà tàasika lá gu lé dɔ́,
niɔ́ aà ɛ n̄ aà gwa ɔɔpii.

¹⁹ Nyɔ́ n wé woa baa yɔɔ
mà e lé'i m̄ó yá?

²⁰ Ma duunakè yà? Bó má kènei?
Gbēnazingwana, àkɛa n ma kɛ n pɔɔɛa ùi?

Ma gōne aso ù yà?

²¹ Bóyái nili ma tàaɛɔ kēa
n̄ ma duuna woloao ni?
Asa má gē tēɛnau tia, máɔ ku ɔbò,
n̄yɔ́ kpálɛkemazi, n̄yɔ́ ma eo.

8

Baade í a tàae gb'e'ee

¹ ɔ́ Sua gbé Bilidada yázásiwà à m̄e:

² Nyɔ́ yá bee taa o e bɔɛ ni?
N̄le yábɔɛ bùuu.

³ Lua ì yáɛde fuangbaa?
Gbāapiide ì yāmaa bāɛa?

* 7:17 Sou 8.4, 144.3

4 Lá n n̄ɔ duunakèè,
a tò aa ní tàaɔ gbɛ'è.
5 Tó n Lua kí wèlɛ,
mé n sùuugb̄a Gb̄aapiidepiwa,
6 tó ní gb̄así w̄io mé ní maa,
baa e tia a fele n w̄enagwa,
i n be yá ḡóḡne a zéwa.
7 N gwea káau a kene p̄e ūo,
n gwea gb̄ez̄a aó káfia ví maamaaɛ.

8 Gb̄é zio la,
ní ōn̄ɔ p̄ɔ an deziɔ kp̄alékèi d̄o.
9 Asa né z̄ianaɔn wá ū, wá ȳaɛ d̄o,
wá kua dúniau í ḡézeɛ lán uenawaɛ.
10 Gb̄é zipiɔ yá a n wé k̄eo lé?
Aa ní n̄b̄e guu yá'one.
11 K̄efu í k̄e maa d̄anasaie?
Fee í z̄ókū isaia?
12 Tó wi z̄o, baa ní a lá'isik̄eɔ,
a lá í giigaga àa de s̄eola píi.
13 M̄a a de ní gb̄é p̄ɔ Lua yá s̄aaḡuo,
beewa támaa a luaȳadansai né.
14 S̄uba nian do ō í a náaike,
d̄ansaba ō í gb̄a'ewà.
15 I s̄kpale bapizi,
ō bapi lí f̄i aà k̄u.
I didi bapiwa, ō bapi í fua.
16 A ḡonaɔ í dagua káau
lán lí p̄ɔ í ví íat̄e gb̄aiwa,
17 ō a z̄inaɔ í flak̄i gu gb̄edeu,
í ḡe gb̄eɔ.
18 Tó wa ga w̄ole a pékli,
gupi í lelekpaaazi à me:
Má n d̄o yáaɔ.
19 Zé p̄ɔ a s̄epi p̄na lén we,
ō p̄p̄aleɔ í b̄ole t̄olepiwa.

20 Lua lí ḡi tàesaidezio fá,
mé líl̄i v̄aik̄enaɔ gba gb̄aao.
21 A to n̄ yáal̄ tia,
ní k̄ukuake.
22 A wida n zangudeɔwa,
gb̄ev̄aipiɔ be a ḡo b̄ezia ū.

9

Lua gb̄a d̄emala

1 ɔ Yobu m̄e:

2 S̄anaɛ, má d̄o m̄a.

Kpelewa gb̄enazina yá aó na Luaci?

³ Tó gbé ye lekpaakeaàno,
yá mèn òaa sɔo guu a fɔ mènɔ zásiwàò.

⁴ Aà ɔno kè zài mé aà gbáa zɔɔ.

Déme a fɔ giè, ade i bo aafiai?

⁵ I gbèsisib sɔ, aaliɔ dɔo,
í ní fuangba ní pòkúmao.

⁶ I tɔɔle lualua à sɔ,
í to a gbapeleɔ ziazia.

⁷ I yá'o íatèe, ɔ í gí bilei,
í pòku saanaola.

⁸ Ɔme musu kpàle ado,
í táa'o ísia ikooaɔwa.

⁹ A saanao kè gudoù,
Kífɛnɛna ní Ko nɛadeo*
ní pɔ pɔ kú geɔmidɔkli oio píi.

¹⁰ I yazɔke, wili fɔ dɔo,
í yábɔnsaɔ ke, a lé vío.

¹¹ I gɛmala, mili aà eo,
í gɛzɛa, mili aà wépao.

¹² I pɔ símá, déme a fɔ giè?
Déme a fɔ oè, bó ríle ke máaii?

¹³ Lua lí to a pòkúma kpàleo,
baa ílenɔbo zɔɔ† ònledeɔ vlánàùè.

¹⁴ Mapi sɔ má fɔ yázásiwàe?
Má fɔ lekpaakeaànoe?

¹⁵ Baa tó ma yá na,
má fɔ wewàò.
Ɔme ma yákpalekena ù,
sema má sùuugbeawà.

¹⁶ Tó ma lezuaazi mé a wèa,
a yámaae? Mi sio.

¹⁷ I ma gbɛgbɛ yá yɔɔna yáie,
í ma ke'la kpélekpéle pá.

¹⁸ Ili tó ma wekli eo,
í ma tó ní nòɛpusuoɛ.

¹⁹ Tó gbáa yáe, aàpi mé zɔɔ.
Tó yáɔgɔgɔaɛ sɔ, déme a aà sisii?

²⁰ Tó ma mèn ma yá mé na,
ma lé a yádamalaɛ.

Tó ma mèn má tàae vío,
a ma ɛboɛ.

²¹ Má tàae víoa? A yáe ví bo,
mi saka mazía wɛniú.

²² Yá doùe, asa lá mále o,
í táaesaidɔ ní gbɛváiɔ midɛ píi.

²³ Tó yá mò ga íné kándo,
í táaesaidɔ láanikɛ ní yá'ea guu.

²⁴ Tó búsú gò gbɛváiɔ ɔzì,

* 9:9 Amɔ 5.8 † 9:13 Isa 30.7

Ì pòku yákpalekenao wéae.
Tó aàpi no, dé ni?

²⁵ Ma gɔɔ gēa wāa de bàalenala,
aale tá ní bao, a kee nao.

²⁶ Aale gu baa ví lán kefu gó'ilenawa,
lán kúu sua pówawa.

²⁷ Baa tó ma mē má yá pó má kūa bɔ ma nòseu,
mí a oa wee má yákpáinadɔ,

²⁸ ma wāwā a iwāa ka ma pɔae.

Má dɔ kē nýɔ to yá bɔmanɔ nao.

²⁹ Lá wàe ma gwa taaede ũ,
bóyái má lada mazlawa pá bi?

³⁰ Baa tó ma zu'ò ní mɔsɔnao,
ge ma a ɔ pìpi ní kasagbɔ,

³¹ nýɔ ma zu è pèleadeue.

Baa ma pɔkasao aao ye ma gíyáio.

³² A de gbēnazina ũ lamawao.

Má fɔ yázásiwà

wà gbasa gé yákpalekekdi sãnuo.

³³ Tó gbēe kú wá kɔɔ ũ,
aò iko víwá wá gbēn pla wápii,

³⁴ i aà go'ɔ ze lé,

vía zɔɔ pó mále kēè a gé ae loo.

³⁵ Má víakeè loo, mí yá'ò,

asa má dɔ mazlawa,
má de lá wàe ewao.

10

Ma dea yáí Lua tò wà ma ii

¹ Ma kpasa ní ma wēnio,

má yá pó má kūa o sa.

Pɔsia guu má yābɔle sa.

² Má o Luae: Nsu yādamalao.

Yá pó ní èa omee.

³ Gbāamɔa mapi n ɔgbēe kàngu yà?

N bɔ ma kpe,

ɔ n ze ní gbēváiò lekpaaiāoa?

⁴ Wá wé doú yà?

Gudoú ni e ní gbēnazinaoa?

⁵ N wēni geseú lán wá pówá yà?

N kua muua ní wá gbēnazinao yà?

⁶⁻⁷ Lá ní dɔ taaeden ma ũo,

mé gbēe ku aà ma bɔ n ɔzlo,

a yáí n kpálékè ma yāváiò,

n ma duuna tãasikãa?

⁸ N ma ikãsa ní nzla ɔo,

ɔ nýɔ ea ñ ma tɔlɔzɔ saa?

- 9 Ké n ma ke rí bèlèo, a yá dɔngu.
 Nyɔ̄ ɛa n̄ ma ke bùsuti ũ lɔ yà?
 10 Ni ma kása nɔ'itēna ũ lán vɛ'ipuwaolé?
 Ni to ma i lán vɛ iawao lé?
 11 N báa rí bàasio dāmala,
 n ma wáɔ pèpekɔwa rí kɔ.
 12 N gbēke guu n ma gba wēni,
 n ma dɔa, n ɔkù ma nisinala.
 13 Ma n làasoo d̄s sa,
 yá pɔ̄ ulɛa n s̄sɔn ke:
 14 Tó ma duunakè, niɔ wétɛmazi,
 nili tó ma bɔ pā ma tàaɔ yá musuo.
 15 Waiyoo mapi, tó tàaedɛn ma ũ.
 Baa tó ma yá na, má f̄s mida íao,
 asa wí ma kũ, taasi ma kũ gbāa.
 16 Tó ma su midá ía,
 ni bɔlɛmazi lán n̄ɔmusuwa,
 ní ɛa n̄ n gbāa bɔnsaɛ m̄mɛɛ.
 17 Ní ma kpakɔa rí seelade páleɔ,
 n pɔfɛamazi i káfi,
 ní tó yá'la ma le m̄ɔm̄ɔ.
 18 Bóyái n ma bɔ ma da gbɛɛui?
 A maa yáa mà kesaie,
 ké gbēɛ su wesimalɛo.
 19 A maa màɔ ku yáao.
 A maa yáa ma bɔa nɛasakpɛu
 wàɔ ma da mia'ɛu ḡɔɔɛ.
 20 Gɔɔ yɔɔna pɔ̄ ḡm̄ɛɛ a lāa tia.
 Gomala, ma pɔ̄ e ke na, baa yɔɔ
 21 e màɔ gé ḡéi ḡéki,
 gu pɔ̄ gugɛakɔu rí gusiao kuu.
 22 Gupi sí níinii lán gwáwa,
 pɔ̄e ku we z̄ɛz̄ɛo,
 wɛɛdo mé a fāaɛ ũ.

11

N̄sɛwɛ Luaɛ!

- 1 ɔ Naama gbɛ Zofaa yāsè à mè:
 2 Aà yá dasi, wá wewàolé?
 Yābɔlɛnapi a bɔ maa yá?
 3 N yāpā oa a gbɛ́ɔ lé kúa?
 N yāyāaabòlɛ, ɔ wa zɔadɔmaoa?
 4 N m̄ɛ n yādane s̄aa v̄fo,
 rí kú Luaɛ tàaesai.
 5 Tó Lua yá'ò lé,
 a n ɛɛbɔɛ.
 6 A ɔnɔ asii bɔɔlɛkɛnɛ,
 asa Lua ɔnɔ z̄ɔɔ dɛwála.
 N d̄s Lua lé íadama n v̄ai léu nɛɛ?

- 7 Nyɔ̄ f̄s̄ n̄ Lua asii d̄sa?
 Nyɔ̄ b̄ Gb̄aapiide z̄ɔ̄k̄e léwae?
 8 A l̄esl̄ de luabea, r̄yɔ̄ f̄s̄ n̄ d̄se?
 A z̄ã de bedaa, r̄yɔ̄ f̄s̄ n̄ d̄se?
 9 A z̄ɔ̄ de t̄ɔ̄l̄ea, a lé v̄io,
 a ȳãsa de ís̄iaa maamaa.
 10 Tó à mò gb̄é k̄ù a dàkp̄eu,
 mé àl̄e ȳákp̄al̄ek̄eaàno,
 déme a f̄s̄ ḡii?
 11 A m̄ɔ̄afilid̄e d̄s̄ fá!
 Tó à v̄aík̄ea è, ìli a ȳãdao lé?
 12 Lá z̄àa'ina lí ne'i gb̄enaz̄ina ùo,
 màa n̄sesaide lí òn̄k̄ùo.
 13 Tó n n̄ n̄s̄e w̄è Luac,
 mé n̄ ɔ̄s̄è musu wabik̄ea guu,
 14 tó n n̄z̄la gà duunaɛ,
 mé ȳãv̄ai i z̄ɔ̄lek̄li e n̄ beo,
 15 n̄ mi aɔ̄ daa ía s̄ãasaie,
 r̄yɔ̄ z̄ed̄o v̄lasai.
 16 N̄ taasi ȳá i s̄angu,
 a d̄angu ìb̄ de lán í ḡeã z̄éawa.
 17 N̄ kua i tek̄e de f̄ãne íat̄eã,
 gusia p̄ó r̄í k̄úu i pu lán gud̄awa.
 18 N̄ s̄s̄ aɔ̄ dilea, n̄ n̄s̄e ìb̄ daa doũ,
 n̄ laai aɔ̄ kp̄al̄ea, n̄íò i'ò r̄a a nao kau.
 19 Nyɔ̄ ɔ̄li n̄z̄lau,
 gb̄e ȳá a iw̄ãa ka n̄ p̄oao,
 baade a w̄eɛle ão nanno.
 20 Gb̄ev̄aiò yiongo lébaa d̄s̄a,
 aa b̄ok̄li eo, ȳá p̄ó ḡn̄é mé ga ù.

12

Lua mé gb̄aa ví

- 1 ɔ̄ Yobu ȳãs̄è à mè:
 2 S̄lanaɛ, áme a maa gb̄éɔ̄ne sa lál!
 ɔ̄ ále e tó a ga, òn̄o m̄iden we.
 3 Mapi s̄s̄ má n̄s̄e ví lááwae,
 má k̄és̄ãáázio,
 déme a fu ȳá p̄ó ále ɔ̄wai?
 4 Ma gb̄é p̄ó ma lez̄ù Luazi a w̄eã,
 ma ḡs̄ p̄ó ȳáal̄ba ù ma gb̄enaɔ̄ne.
 Ma gb̄é p̄ó ma ȳá na mé má tàae v̄io,
 ma ḡs̄ p̄ó ȳáal̄ba ù.
 5 Gb̄é p̄ó aa ku niénieɔ̄
 í gb̄é p̄ó m̄usi r̄í léɔ̄ gwa p̄ãe,
 aaí saka gb̄é p̄ó kp̄ãguagu.
 6 Gb̄ebl̄enaɔ̄ s̄s̄ aaíò z̄ɔ̄l̄ea r̄í be r̄í laaiwa,
 lualew̄ena p̄ó an gb̄aa de r̄í lua ùp̄io ìb̄ ku d̄ɔ̄ɔ̄a.

7 A gε nòbɔɔ la, aai yádaé,
à gbεa bāɔwa, aai oé.

8 A ya'o ní tɔɔlɛo, i ɔnɔ daé,
à to kpɔɔ séle siué.

9 Pópii pii, an kpele mé gí d̄si
ké Lua mé pópii kè ní a gbāaoi?

10 Pópii wēni ku aà ɔzle
ní gbépii nisinao.

11 Lá léna i pó i d̄s,
màa swá l yá d̄sk̄ɔε.

12 Gbé zib mé ɔnɔ v̄l,
gbé pó wē kèò wé mé zēa.

13 ɔnɔ ní gbāaoá Lua p̄sε,
ledama ní wεz̄ɛo i bɔ aà k̄l̄ie.

14 I pó gboo, wili f̄s k̄k̄ɛo,
i zetañle, wili f̄s w̄ɛo.

15 I lou ze, gu i giigaga,
i to loupɔɔ f̄s, tɔɔle i foof̄s.

16 Aapi mé iko v̄l ní denlao,
gbēsāsanao ní gbé sásāaɔ ku aà ɔz̄l mípiie.

17 I to ledamadeɔ ta kyalesai,
i to yákpalekenao ḡs m̄isaideɔ ũ.

18 I gala pó k̄iaɔ kpà gb̄ɛɔne polo,
ɔ i beleona ye kíapiɔne.

19 I to sa'onao ta kyalesai,
i gbé pó an z̄ina p̄l̄ɛɔ fuangba.

20 I to náaideɔ lé ḡs kpaaua,
i yázed̄sa si maez̄ɔɔwa.

21 I saikε kpalablɛnaɔwa,
i neḡɔnaɔ ḡs̄k̄ɛbɔɔ polomá.

22 I asiiyá pó kú gusiau biiwáné,
i bɔ ní yá pó wa a gbad̄ɔo gupuau.

23 I to buiɔ tɔbɔ, ɔ i ní mide,
i to aa ligua, ɔ i ní fáaa.

24 I to d̄unia d̄aanaɔ ḡs m̄isai,
i to aa sásā gugii zesaiideu.

25 Aaib̄ ɔmalɛmale gusiau filiasai,
aaib̄ talaatalaabo lán id̄enaɔwa.

13

Yobu ye yá'o ní Luao

1 Ma wé yápiɔ è pii,
ma swá má ɔ má d̄s̄.

2 Lá á d̄sa v̄l, màa má d̄sa v̄l s̄s̄,
i ke má k̄és̄aaázi no.

3 Ama Gbāapiide ɔ má ye mà yá'oè sa,
má ye gé ní ma yáo Luawaε.

4 Apii sɔ̄ i ɛɛ liamazi,
gyāegwan giaɔn á ũ ápii.

5 Tó á lé kpaatua yāa lé,
wa á dile ɔ̄nɔnɔɔ ũɛ.

6 A ma yáze ma,
à swáse ma yázasiawái.

7 Yázesai ɔ̄ á o Lua ḡɛ ɔ̄a?

Sásāyā ɔ̄ á o Lua gbɛua?

8 A yānakpa Luawa yà?

A yāsiaànɔ̄ yà?

9 Tó à wɛtè á yái, a bɔ́ánɔ̄ nae?

A dɔ́ewà lá wí dɔ́ɛ gb̄názínawawa yà?

10 Tó ále yānakpawà a gbadɔ́sai,
a á swágagae.

11 Aà zɔ́kɛ a kàadaálao lé?

Viakeaè a tɔ́wáo lé?

12 A yá'oneɔ́á tífue,
yá pɔ́ a giyèoaá pèleae.

13 A nílemɛɛ mà yá'o,

yá pɔ́ a ma le aà ma le.

14 Bóyái má azía pa swaai?

Má a wēni naa ma ɔ̄zɪ yà?

15 Gwa, a ye ma dɛɛ, ma wé dɔ̄ pɔ̄ei bo.

N beeo má gí ní mazíao aà ae.

16 Bee a ma bɔ̄,
asa aà yādansaiɔ̄ we mɔ̄ ze aà aeo.

17 A laaidɔ̄ ma yáwa maamaa,

à swásemazi.

18 Ma yá pɔ́ má o zé kàle,

má dɔ́ ké ma yá nae.

19 Déme a f̄ɔ̄ bɔ̄bɔ̄manɔ̄i?

Tó wa f̄ɔ̄, má níleɛ, mí ga.

20 Lua, yá mèn plaɛ beeɔ̄ kemɛɛ,
má ulenɛo.

21 N nɔ̄ goa,

ńsu to iwāakampɔ̄a kàadamalao.

22 Bee gbɛa lezumazi, mí mɔ̄,

ma gba zé mà yá'o, ní yázasia.

23 Ma yāváiɔ̄ ní ma tàaeɔ̄ kà ũmai?

Tó má a tàae ní ma duunao dɔ́.

24 Akɛa níle nzía ulemɛɛ,

ńle ma dile n ibɛɛ ũi?

25 Lakeɛ pɔ́ lé íanse ɔ̄ ní ye wíwía?

Sè gii ɔ̄ ní ye é'ea?

26 Ni yá'likpaa,
ní ma èwaasogɔ̄ɔ̄ duuna wi ma musu.

27 Ni ma daliu,
ni ma taa'oa lé damεε,
ni wéte ma yāváiwi píi.
28 Ǿ ma gō lán pō vláa pō lí àle lélelelewa,
lán pəkasa pō bleo lé blewa.

14

Gbēnazína kua wēnaū

1 Gbēnazína í bō nōε klíε,
aà wēni kuluū, ilíō ku yákelesaio.

2 I pia lán lávuwa, í giigaga,
í gēzεa lán uenawa, ilí gēgēō.

3 Gbé bee taa Ǿ nýō wεdōè
n yákpalekeaanōa?

4 Gbé gbālea a fō né gbālesai io,
baa dō.

5 N gbēnazína gōō díleè,
aà mō dasile de n yá ũε,
n aà wē lé dàè, a fō vláo.

6 Wεwowa n aà to we,
e aà gōō pa lán gbèwinawa.

7 Baa lí í saase,
asa tó wa zò, í εa vlāpae,
mé a vlà dafupi lí goleo.

8 Baa tó a zína zikù tōle guu,
mé a miōna gā téenau,

9 tó à í gīmà, a bōεε,
a gōnakē lán lí pō wa bàwae.

10 Tó gbé gā sō, íō wúlea tēlele,
í tá, ilíō ku bō.

11 Lá isida'í í lao,
mé swa'í í ba à gēzεa,

12 màa gbēnazína í wúle, ilí fele bō.
E luabe gε àō kuo, a vuo,
a vu ní ipioo.

13 Nyō ma ulε bedauro lé?
Nyō Ǿkumala e n pō wéεao lé?
Gōō díleμεε we, ma yá í gbasa dōngu.

14 Tó gbé gā, a εa àō kua?
Tó màaε, ma wé aō dō ma vuai
ma dēεkaa guu gōōpiε.

15 Nyō lezumazi, mí wema,
nýō n pōkea ea nide.

16 Tia níle wéte ma yákeaoi,
gōō bee nýō ma duuna yāda bō.

17 Nyō ma taaεō ka bōōu, ní ye n díle,
nýō kán'ō lé ma väikeapiowa.

18 Lá gbèsísí ì gboo à yóòlẹ,
 mé sísí musu gbè gbènẹ ì sò,
 19 lá swa'ì ì gbẹ yóò,
 mé ì ì búsu séle taò,
 màa ni to támaa gbēnazína né.
 20 Ni gbāamòè, 5 ì tá, ìli su lóò,
 ni to aà ánuato, aà wé ì lilẹ.
 21 Tó aà néò gò gbé gbíàò ù, a mao,
 tó gbé yáfúnàòne sò, aò dṣo.
 22 Wāwā 5 aò ma ado,
 aàzía 5 5 aò dṣo.

15

Vaikena li bṵ pāo

1 Ǿ Temani gbé Elifaza wèwà à mè:
 2 Ǿnṵna a yápā gii bee taa oa?
 A lé ẹẹ yáò bṵlẹwà yà?
 3 A lekpaake yá àisai musua?
 A yá káfiasai oa?
 4 Mpi sò níle vlakea Luae báde sa,
 níle kpá gbéòne aa làasookewà.
 5 Vài pṵ ní kúa mé dṵ n léú,
 kṵnide lé mé dṵma.
 6 N lé mé n dayáú, i ke mámeo,
 n lé mé n kalikè.
 7 Gbēnazín séian n ũa?
 Wà n i e wàò gé gbèsísíò keia?
 8 N Lua lekpaáfa ní a gbéò màa?
 Mmẹ ní 5nṵ ví ndoa?
 9 Yá kpele ní dṵ mé wá dṵo ni?
 N wezè dewála yà?
 10 Gbēzṵṵó ní mikāpuadeṵ kúwanṵ,
 gbé pṵ an zṵṵ de n maelaṵ.
 11 Lua ye n nṵse nínine,
 5 à kènẹ fénèũa?
 Wále yá'onẹ busebuseo lé?
 12 Bóme n sṵ blèi?
 Bóyái níle wá gwa ní wepásioi?
 13 N pṵ paa Luazi,
 5 yá dasi ì bṵle n léú.
 14 Bón gbēnazína ũ ké àò ku gbálesaii?
 Gbé pṵ nṵe aà ì aṵ maaa?
 15 Lá Lua ì a malaikaṵ náaikεo,
 mé aà be i keè gbálesaiio,
 16 wa gbēnazína pṵ o lṵe?
 A bēè, a 5ṵkpaá, ì yāvái mi lán íwa.

17 Má yá'one, swásei!
 Má yá pó ma swá mà séle mà siune.
 18 Ɔnɔnaɔ mé b̀ò ní yápio,
 aai yá pó an deziɔ ò kee ulɛwɛɛo.
 19 Aame ní bùsu ví r̀tɛɛ,
 z̀lloe i z̀le ní guuo.
 20 Gbɛ̀vái ɔ ku dɛɛu e a wɛ̀ni léue,
 gbé pásí gɔɔ lé kue.
 21 Kɔ̀fi iwáakampɔade ɔ dɔ aà swáú,
 aà aafia gɔɔ gbáamɔ̀nɛdɔ̀ ɔ̀ lélɛwà.
 22 A ɛa bɔa gusiau náai ví ɔo,
 dɛa ní fɛ̀ndao mé lé aà dá.
 23 ɔ liaaliaa, ɔ mɛ ble ku má ní?
 A d̄s kɛ́ a kua bɛda gusiau káikù.
 24 Taasi ní yeelɛao ɔ aà vlakù,
 a daaála lán kía pó a léɛama sɔu màwa.
 25 Asa à s̀sè Luazie,
 à kuabli Gbáapiidewɛ.
 26 A s̀wà ní waakiba bɔbɔawàò
 ní a s̀ngbao gèele kɔdeo.
 27 Baa kɛ́ aà oa nísí bɔa,
 mé a mɛkpaá, aà gbɔu lèlɛ,
 28 a z̀le uazl pó wili gɛ̀uɔɔ guu,
 wéle pó wa wí, a kpéɔ g̀ò wèɛwɛɛɔu.
 29 Aà àizɛɛ a gɔɔplakɛo,
 aɔ de ɔde ũo,
 pó pó a víoɔ ligua ɔo.
 30 A e bɔ gusiauo,
 tɛ̀lepɔɔ a aà vlápaá sásá,
 Lua lé'iana i aà se gɛ̀ò zéa.
 31 Asu pó gia náaike à azla sásáò,
 asa pó gia mé aɔ aà aseá ũ.
 32 Yápi a aà le e aà gɔɔ àò gé pai,
 aà g̀nnaɔ e ɔtao.
 33 A g̀ò lán kuli pó a vú wòlowaɛ,
 lán vɛ̀eli pó a nɛsoena wòlowa.
 34 Luayádansaiɔ gáli a báaa keo,
 té a kú gbagusaɛdanaɔ kpéwa.
 35 Aaí yákele nɔsi, aaí nɛ'í yá'ia ũ,
 mɔafili mé ɔ b̀ò ní neasakpɛu.

16

Má seelade ví luabe

1 Ɔ Yobu mè:

2 Ma yá bee taa mà à dasikù,
 gbɛ̀nɔsɛnininaɔn á ũ wea?

3 A ze á lé'lanagbaae bɔɛ ní?

Bó yá mé lé ɔwá, ɔ ále yázásiai?

4 Tó áme á kú ma kuawa yáa,

má yā'o lááwa s̄ε,
 mí á dε ní yā'oo,
 mí a mi kéé déúdeú.

⁵ Kási ma yá a á gbāa káfléε,
 ma ledama a á n̄sε níniéε.

⁶ Tó mále yā'o, ma wāwā a láao,
 tó má níle s̄s, a kpálee?

⁷ Lua, ní tò ma ḡs gbāasai sa,
 n ma gbé̄o d̄ε̄on̄z̄s̄ pii.

⁸ N tò ma ḡs yooyea seela ũ,
 ma ibabaa ḡm̄εε seela b̄εε ũ.

⁹ Lua í feleman̄o ní p̄f̄ε̄o,
 í ma z̄s̄εz̄s̄ε,
 íb a swaa lb̄m̄εεk̄s̄wa,
 ma ibεεpi í webiibia.

¹⁰ Wí lé'ε'ea, wí yāz̄z̄s̄m̄εε,
 wí ma s̄ankeke, wí feleman̄o píi.

¹¹ Lua ma na faasaidēn̄ε ní ɔz̄l,
 à ma zu gb̄ēv̄á̄īo ɔu.

¹² Ma a kuananke kilikilie,
 s̄ à m̄ò yāyīaa.

A ma kū ma waa kpe
 à ma p̄á p̄ówa,
 à ma ké a p̄d̄εa ũ.

¹³ Aà k̄azunāo ñamazi,
 à ma papaò ma p̄awa ma w̄ēnagwasai,
 ma setēna wí, a í lé fáε t̄ɔ̄le.

¹⁴ Īo p̄ūnaa ní p̄okūmao m̄ò̄m̄ō,
 í s̄ó daa lá n̄ε̄ḡna í kewa.

¹⁵ Ma zw̄ankasāo n̄aminami má k̄akamala,
 ma a mi s̄ò̄b̄ b̄usuu.

¹⁶ Ma s̄ò̄b̄ e ma w̄é w̄ò,
 ma w̄é tà louloū.

¹⁷ Kási ma ɔ ku yāp̄ás̄ie guuo,
 mé ma wabikea Luawa m̄ɔafili v̄io.

¹⁸ B̄usu, n̄su ka ma auao,
 ma wii su kpáleo.*

¹⁹ Baa tia má seelade v̄í luabε,
 ma z̄enn̄ode ku musu we.†

²⁰ Ma gb̄ēnapi mé ma k̄ó̄ ũ
 ḡɔ̄ p̄ó mále w̄é'í b̄o Luaε.

²¹ A z̄εman̄o Lua aε,

lá gbé'í z̄ε ní a gb̄ēnaowa.

²² Asa ma gea gék̄li w̄é i ḡs bílao,
 gu p̄ó wili géú wà s̄u b̄opi.

* 16:18 Daa 4.10 † 16:19 Yob 19.25

17

Yobu wé dɔ pɔei lɔ

¹ Ma nisina lé gɛzɛa,
 ma ɔɔ lé mɔ pai,
 mia'ɛ lé ma dá.
² Gbɛlaanikɛnaɔ kálɛmazi,
 ma wé í ma lɛwɛnapiɔ e.
³ Lua, ñyɔ de ma kɔɔ ũ.
 N baaasio, déme a zɛmanɔi?
⁴ Lá ní tò aa ɔ̀ò nɔ̀sɛsaideɔ ũ,
 n̄su ɔ̀ aa tidɔmalao.
⁵ Gbɛ́ pɔ́ í a gbɛ́na kpámá pɔ́ yáí,
 aà néɔ wé aɔ dɔ pɔ́i e an wé woɛ.

⁶ Lua tò gbɛ́ɔ yáadamanɔ,
 ma ɔ̀ gbɛ́ pɔ́ wí lé'ikakawà ũ.
⁷ Pɔ̀sia tò ma wé lé gu'e lɔo,
 ma guɔ ɔ̀ záazaannɔ.
⁸ Ma yá dí gbɛ́maaɔwa,
 táaesaideɔ nɔ̀sɛ fɛ̀lɛ luayámansaiɔ yá musu.
⁹ Gbɛ́maa a ɔ̀ kú ní a yákeɔɔ,
 yáesaide gbáa aɔ dɛdɛɛ.
¹⁰ Apɔ́ sɔ́ à ɛa na yáwa lɔ apii,
 mí á gbɛ́e e ɔ̀nɔna ũo.

¹¹ Ma ɔ̀ pà,
 yá pɔ́ ma a zé kàlɛ kè fama,
 yá pɔ́ ma pɔ̀ dɔmápiɔ.
¹² Aaíɔ e gwáasinaá fáanɛɛ,
 tó gu lé gɛ́kɔ̀u,
 aai mɛ guwɛ lé kɛɛ.
¹³ Tó beda ɔ̀ ma wé dɔi,
 mé ma a pɛ kpàlɛ gusiau,
¹⁴ tó má ò mia'ɛ mé ma de ũ,
 mé má ò kɔ̀ɔ mé ma da ní ma dáɛɔ ũ,
¹⁵ bɔ́ ma wé aɔ dɔi lɔi?
 Wa ma e ní gweao lɔi?
¹⁶ Tãma aɔ ma nɛ e bɛdau nɛe?
 Wá si tɛ́nau sãnu yá?

18

Bai í vaikɛna kú

¹ ɔ̀ Sua gbɛ́ Bilidada yázasiwà à mè:
² Nyɔ n yá midɛ bɔɛ ní?
 Su n laaiwa, wí gbasa faaibo.
³ Bɔ́yáí n̄lɛ wá gwa lán pɔ̀tuɔɔwai?
 N wá dílɛ sɔ̀ɔ ũ yà?
⁴ N gbɛ́ pɔ́ ní to n pɔ́fɛ nzla taitaie,
 dúnia a ɔ̀ bezia ũ n yáí nɛe?

Gbesi a sɔ̄ n yá musu nɛɛ?

⁵ Gbɛ̄vái gupua í láa,
aà tévua í midɛ.

⁶ Aà kpé gupua í li gusia ũ,
filia pɔ́ kú aà saɛ í ga.

⁷ Aà táa'oa ní sɔ̄o dilea í gɔ̄ sea tá ũ,
aà yázēkalea í aà fuangba.

⁸ Aà tá í aà kpa baia,
aà gbá í si baletáu.

⁹ Mɔ̄ í aà kú a kè̄sewoŭ léu,
baipi í kúlewà búlu.

¹⁰ Ba kpa aà aɛ tɔ̄leu,
kúse lé aà dá a táa'ozeu.

¹¹ Kisia í koez̄saàzi,
àle aà gbesele.

¹² Nɔ̄ana í aà gbáa kɔ̄'ɛ,
músi ɔ̄ aà kpa gua dá.

¹³ I aà mɛ̄ gueɔ̄ ble,
gagyá í aà mɛ̄guɔ̄ yó.

¹⁴ Wí aà ga wà bɔ̄ kpé pɔ́ a kuu aafiau,
wí aà gále geɔ̄ pɔ́ pɔ́ í to vía ní kúɔ̄ midɛ.

¹⁵ Aà kpé gò gii,
íatɛ̄gbɔ̄ lí aà uaa.

¹⁶ Aà z̄ínaɔ̄ í giigaga tíu,
aà gɔ̄naɔ̄ í imi musu.

¹⁷ Aà yá í sá̄ngu dúniau,
aà tó í midɛ tɔ̄le.

¹⁸ Wí aà ya gupua u wà aà kpa gusia u,
wí z̄saàzi aà ánuato.

¹⁹ A né ge buie to a gbé̄ɔ̄ guuo,
aà bɛ̄ gb̄ɛe a bɔ̄o.

²⁰ Yá pɔ́ aà lè dī bɛ'aēdeɔ̄wa,
gukpɛ̄deɔ̄ kási aà yá musu.

²¹ Yá pɔ́ í faasaide ua len we,
luad̄nsai gwean we.

19

Ma m̄sina a mɔ̄ gbɛz̄á

¹ ɔ̄ Yobu wèwà à mɛ̄:

² E gɔ̄ɔ̄ ũma áɔ̄ íadaa
àɔ̄ ma nòse ò̄kpamēɛi?

³ A ma s̄s̄s̄ à kè̄ ḡɛn kwi sa,
í ma taiinke, wí lí á kúo.

⁴ Tó ma s̄s̄á síana,
ma tàae de mazla yá ũɛ.

⁵ Tó a gi lé áz̄la maabo demala,
mé ále ma duuna kamēɛ ma ɔ̄z̄í,

⁶ àɔ̄ d̄s̄ ké Lua mé ma yá fuangba,

à filifilimbakpàmɛɛ à ma kū.

⁷ Mi a taiinakɛa ɔɔɔ, gbɛɛ lí weao,
mi suaba wiile, yázedɛ kuo.

⁸ Lua zezɔ́mɛɛ, dɔ́ikɔ́i kuo,
à gusia dà ma zéa.

⁹ A ma kpɛ̀bò,
à ma fùà gò.

¹⁰ I ma dɛɛlempa gupiiu e mà láa,
í to támaa ma nɛ lán lí bilɛawa.

¹¹ I a pɔ́kúmabɔ̀bɔ̀a,
í ma gwa a ibɛɛɔ do ũ.

¹² Aà zlgɔ̀ɔ̀ i sɔ́mazi sánu,
aaí koezɔ́mazi, aaí bòokpa lia ma kpéi.

¹³ A tò ma gbéɔ́ lí káaamanɔ̀ ɔ̀o,
gbé pɔ́ ma dɔ̀o lezɔ́ támale.

¹⁴ Ma daɛɔ̀ fùà,
ma yá sá ma gbɛ̀naɔ̀gu.

¹⁵ Ma gɔ́ nibɔ̀ ũ ma bɛ zíkɛnaɔ̀nɛ,
ma gɔ́né lán bui zìlowa.

¹⁶ Tó ma a ziia sísi, ìli wea ɔ̀o,
baa ké ma awakpàè, à bò ma léwa.

¹⁷ Ma lé'ana í kɛ ma naɛ gbɔ̀o gí ũɛ,
ma vliɔ̀ ní ma dàunaɔ̀ yemazi ɔ̀o.

¹⁸ Baa negɔ́ɛnaɔ̀ í sakamagu,
tó mále mɔ́, aaí ma kɛ pɔ́pɔ̀ɔ̀.

¹⁹ Ma kpàasiaɔ̀ ye ma glyáio,
ma gbé yenzideɔ̀ bò ma kpɛ.

²⁰ Ma gɔ́ wá ní báao ũ,
à gò leɛ mà gaɛ.

²¹ A ma wɛ̀nagwa ma gbɛ̀naɔ̀,
à ma wɛ̀nagwa, asa Lua ɔ̀tɔ̀aɛ.

²² Bóyáí i pélemazi lán Luawai?
Íli kpasa ní ma kékɛakɔ́ɔ̀oa?

²³ Má ye wà ma yáɔ̀ ké,
má ye wà dalau.

²⁴ Wà kɛ gbɛwa ní lákɛ̀bɔ̀o,
wi bɛɔ̀ma kpáɛu àɔ̀ ku gɔ̀ɔ̀pii.

²⁵ Mapi, má dɔ́ ké ma mĩsina ku,
a fele ze ɔ̀ɔ̀le gbɛzà.

²⁶ Ma bɔ̀a sɔ̀uɛ bee gbɛa,
má wesi Luale mesai.

²⁷ Má wesiaàɛ mazía,
mazía wéɛ, i kɛ gbɛ̀páɛ no.
Máɛ a nide ma nòsɛ guu.

²⁸ A mè kpɛlewa á kɛ à káamazi,
ké à e yápi sáasá ma ma léu.

²⁹ A vɛ̀akɛ fɛ̀ndaɛ.

Lua a pɔkũmabɔɔò vâikenaɔwae,
 í dɔ́ kɛ́ yákpale lé á dá.

20

Vaikena i ya'ama e

1 Ǿ Naama gbé Zofaa yázásiwà à mè:

2 Yá pɔ́ ní ò òa,

ma me wà mà wema.

3 N ma lele n ma kpɛbò,
 má wema ma wezē guu.

4 N dɔ́ lá a de za zio lé?
 Za gɔɔ pɔ́ Lua gbɛnazína kè dúniau,

5 vâikena kúkuakea lí gēgēo,
 luayādansai pɔnakεáá gɔɔpla yáε.

6 Baa tó aà íandáa zò luawa,
 mé aà mi kà luabɛpuanawa,

7 a gēzεa lá azía bíikpɛwae,

gbé pɔ́ aa aà è yāaɔ me:
 A ku má ní?

8 A sáale lán nanawa, wa aà e loo,
 a gēle lán wépingu'eawae.

9 Gbé pɔ́ wesiaále yāaɔ aà e loo,
 aà bεdeɔ aà wépa loo.

10 Aà néɔ awakpa taasideɔne,
 aai aà àizεε soaané.

11 Aà èwaasogɔɔ gbāa pɔ́ a ví yāa
 a gēaano tēɛnau.

12 Baa kɛ́ yāvái loo na aà léε,
 mé loo ulea aà léna zlé,

13 baa kɛ́ à gí ɔkpaii,

mé loo dɔ́ aà léu,

14 blε pɔ́ a blé a li aà nòseu,

i gɔ́ aà meu mlè sewe ũ.

15 A blε níside pɔ́ a gbè pisi,
 Lua mé a to à bɔle aà gbεeu.

16 Pɔ́ pɔ́ àle mi a gɔ́è mlè sewe ũ,
 i aà de lán sɔgbala swaawa.

17 Zó ní vífaiao aɔ diaazi lán íwa
 lá aà wé dɔiwao.

18 A pɔ́ pɔ́ á símáɔ soaanéε,
 a e pɔnakε ní a laata'aioo.

19 Asa à gbāamò taasideɔne à ní tó giie,
 à ní kpéɔ símá, ɔme dɔ́ sɔo.

20 Aà yea pɔ́i lí to à íampakli èo,
 pɔ́ pɔ́ aà pɔ́ dɔwápiɔ lí aà bɔo.

21 A pɔ́pii è, pɔe kpé loo,
 ní beeo aà nama a la ní lao leo.

22 Aà pɔdeke guu a gɔ́ yooyeε,

ní aà ɔniekeo taasi a ɔgbagoèè.
 23 Gɔɔ pɔ́ à kà a làa,
 Lua a pɔkùmabɔɔwà pásípási,
 a wétèamɔè, i dɔ a mewa.
 24 Baa ké à bàalè mɔsi gɔkeɔɔe,
 mɔgotè ka mé a aà pá.
 25 A kapi wo a kpesea,
 i kà lé tekeapi wo a pɔawa,
 ga vía i aà kú.
 26 Gusia yá i aà àizee le,
 té pɔ gbèe mé kào i kùwà,
 tépi i pɔ pɔ gɔ aà kpéuɔ sásá.
 27 Luabedeɔ aa aà tàaeɔ bɔ gupuaɔ,
 zíledeɔ bɔ aà kpe.
 28 Aà beɔɔ gusike pii,
 aa gèle luapɔkùmagɔɔ.
 29 Fla pɔ́ Lua a boèn we,
 baa pɔ́ gbèvái i e Lua kíin we.

21

Vaikena i namable

1 ɔ́ Yobu mè:
 2 A swákpa à ma yáma,
 ɔ́me a ma nòse nínimee.
 3 A menakemeè mà yá'ò,
 ma yá'oa gbea í ma àlafiike.
 4 I ke gbènazína mále zɔakaio.
 Ma pɔyaa zevílo lé?
 5 A ma gwa, yápi i diwá,
 í ɔku á léwa.
 6 Tó ma láasookè ma yáwa,
 gili i gèmagu, mi lualua.
 7 Akea vaikenaɔ í ɔ ku,
 aal zi kú, an gbáa í káfi?
 8 An né ɔ́ zínapele ní wáa,
 aal wesi ní buiɔ gbáakúale.
 9 An bedeɔ í ɔ ku aafia,
 vía lí ní kúo, Lua lí gotɔmáo.
 10 An gáaeɔ í ku zudaɔwa, aali fuao,
 an zudapiɔ lí nɔɔleɔ, aal ne'i.
 11 Aal ní né ɔ́ gbae kɔ'oi lán sá kpásawa,
 an néfènenao í vívì lán blenɔwa.
 12 Aal lesi ní gáao ní mɔɔnao,
 aal kɔ'ò ní kulepeao.
 13 Aal ziku ní namao,
 aal ta bedau nièniè.
 14 Kási aal o Luaè: Gowála,
 wá ye wàɔ be n zéuo.
 15 Déme Gbáapiide ũ wà zɔbleèi?

Tó wa kulèkèè, bó ài wá ei?

¹⁶ Kási an nama lé bɔ́ ní káio.

A yáí mi gbèváìò ledama bee sio.

¹⁷ Väikenaò filia í gamá m̀òòm̀òòe?

Lua pòkúma lí tó músi ní lé dasio.

¹⁸ Iana í ní séle lán ése úawae?

Zàa'iana í ní waa lán sèwae?

¹⁹ Lua í vái pò gbé kè wi aà néò musue.

Lua flabo adee g̀òò, aà d̀ò!

²⁰ Aà wesi azía òòkpaale!

Gbáapiide pòkúma imibò d̀òè aà mi!

²¹ Yá pò a aà b̀edeò le aà gaa gbèa,

ìli a káakeo.

²² Lá Lua í yág̀g̀ò musudeòne,

wa f̀ò yádaèe?

²³ Gbèeò í ga ní àizee z̀òò,

aa namablè bélebele.

²⁴ Wí Ìò di, an taò pai yelee,

an wá Ìò gbáa, aalò mekpaa maamaa.

²⁵ Gbèeò í ga ní ǹsèyaaò,

zaa aa ku, aai pòmaa e wa blèò.

²⁶ Aaí wúle gudoú t́énaue,

aaí k̀òòka nípla nípii.

²⁷ A èa? Má á làasooò d̀ò

ní k̀òni pò ále kemèeo.

²⁸ Asa í me: Gbèz̀òò be kú má sae?

Väikenaò ua g̀ò bezia ú.

²⁹ Ili yálala wélegenaòwao lé?

A yá pò aaí o fán vío lé?

³⁰ Gbèváì í b̀ò músikeg̀òò,

p̀òe lí aà le taasikeg̀òò.

³¹ Déme í z̀òad̀wàì?

Déme í flaboè aà yákeawai?

³² Wí aà se wà geò gev̀lki,

wí itèke aà mia d̀ongubòwa.

³³ Swa sae bùsuk̀òòt̀òò í kèè na,

gbépii teaazi we, mé wí d̀oaaè dasi.

³⁴ A f̀ò ma ǹsè nini ní á yápaòe?

Yá pò ále weaá z̀l̀ònkpe yáé.

22

Yobu t̀aae ví

¹ Ó Temani gbé Elifaza mè:

² Gbènazina a f̀ò àò ài ví Luaeè?

Baa ò̀nòde káfla vlèe?

³ Baa tó n yá na,

níyò f̀ò n Gbáapiide pò ke nae?

Baa tó ní kú tàaesai,

bó ài a vī Luaei?

⁴ Nlɛ ɛ àlɛ zɔadɔma àlɛ bɔbɔnno

ké ní dɛ aà yāmana ũ yáí nɛɛ?

⁵ N vāikɛa zɔɔ lé?

N duuna lé vīo.

⁶ N tɔmasi n gbéɔwa pā,

n gbéɔ pɔkasaɔ wòlomá, aa gò puizi.

⁷ Ni í kpá yèɛsaideɔwa aa mío,

n nɔandenaɔ tɛ̀ blɛ.

⁸ Mmɛ ní gbāade ũ, ní tɔɔlɛ vī,

ní dɛ n búsu bɛɛɛde ũ.

⁹ Ǿ n gyaa gbēandoɔ yà ɔgii,

n tone pɔ gwana vīoɔ gbāa míde.

¹⁰ Bee yáí músi dasi n le,

ásoo kèma kándoo.

¹¹ A yáí gu síma, nílɛ gu'eo,

í kùaama à dānla.

¹² Lua ku musu a bɛo lé?

Saanaɔ pékíi gwa, lá à zā!

¹³ Ǿ nílɛ o: Bó Lua dōi?

Kua luabɛpuana kpele a fɔ yágɔgɔwɛɛɛ?

¹⁴ Lousisia kpaaɛ, àlɛ wá eo,

ìbɛ musumusu wɛɛ.

¹⁵ Zé pɔ gbēvāiɔ bɛu à gègè

ɔ ní ye ñ sɛ sɔa?

¹⁶ Wá gèrínɔ zéa kpóo,

í dānla à tà ní ní zīmpɛlɛo.

¹⁷ Aa ò Luaɛ: Gowála!

Bó Gbāapiide a kɛwɛɛi?

¹⁸ Kási ɔmɛ ní ká pɔmaawa ní ua.

Mí gbēvāiɔ lɛdama bee sio.

¹⁹ Tó gbēmaaɔ yá pɔ ní lé è, an pɔ ì kɛ na,

tāaesaiɛ ì ní láanikɛ aal mɛ:

²⁰ Wá ibɛɛɔ míde bɛ!

Té kù pɔ pɔ diñziɔwa.

²¹ Misiilɛ Luaɛ, níɔ naaàno,

ní gbasa nama e.

²² Yá pɔ àlɛ onɛ ma,

ní da n sɔu.

²³ Tó n ɛa n su Gbāapiidewa,

mé ní tò vāi kè n uawa zà,

a ní zɛɔɔ.

²⁴ Tó n n mò bɛɛɛdeɔ kòlɛ búsuu,

mé n n vua maaɔ vūaa swa'ɛ gbɛɔ guu,

²⁵ Gbāapiide a gɔ n mò bɛɛɛde ũ,

aɔ dɛnɛ n pɔɛá ánusu ũ.

²⁶ N pɔ ì gbasa kɛ na Gbāapiidewa,

n wé iɔ pɛ Luawa.

²⁷ Ní wabikewà, i sinnɔ,
ní légbá pɔ́ ní ðòwà fiabo.

²⁸ Yá pɔ́ n zɛð i zekɛɛ,
n zé i pu.

²⁹ Lua í íandánaɔ fu,
í gbé pɔ́ an mi gò péleáɔ suaba.

³⁰ Baa tàaede, Lua a aà misì.
A n misì n ɔ̀bɔlea vâi guu yâi.

23

Yobu yea kɛ'ea n Luaoi

¹ ɔ̀ Yobu mɛ:

² Baa e tia mále yákütéka wɛnannɔ,
Lua ɔ̀tɔ̀a gbáugbâu, mále aauke.

³ Tó má ðɔ́ gu pɔ́ má aà eu,
ðɔ́ ma gɛ aà kíi.

⁴ Má a yáɔ ðɔ̀ðɔ̀è,
má lekpaakeaàɔ,

⁵ mí ma lá a wea,
míɔ yá pɔ́ a omɛɛ tàasi kúa.

⁶ A sòlekemanɔ a gbâa pua léu nɛɛ?
Aawo! A íbelɛɛmanɔ.

⁷ Wekíi gbɛmaa a e yá'ouè,
ma yákpalekenapi i ma kɛ e gɔ̀ɔpii.

⁸ Tó ma gɛ gukpɛ oi, a ku weo,
tó bɛ'ae sɔ́, míli aà e weo.

⁹ Tó àle zíkɛ gugbántoo oi, míli wɛsiaàleo,
tó à líle gɛɔmidɔ̀kíi oi, míli aà wépaɔ.

¹⁰ Ama a zé pɔ́ má sè ðɔ́,
tó à ma yɔ́, má bɔ́ lán vuawaɛ.

¹¹ Ma aà kèse kù,
ma aà zé sè, mí líleo.

¹² Mí bɔ́ aà yádileaɔ kpɛo,
yá pɔ́ bɔ́ aà léu kɛmɛɛ na ðɛ ma pɔ̀bleaa.

¹³ A ku ado, démɛ a fɔ́ zɛ gièi?

Yá pɔ́ kaaágu ɔ́ í kɛ.

¹⁴ A zíkɛ yá pɔ́ a ðilemɛɛwa,
mé a yáɔ kúa a nòseu dasi bɔ.

¹⁵ Bee yáí gili í gɛmagu aà aɛ,
tó ma láasookèwà, iwâa í ka ma pɔ̀aɛ.

¹⁶ Lua ma kãðè,
Gbãapiide vladadamazi.

¹⁷ Gusia kù ma wéa,
ama i to ma níleo.

24

Lua i vaikenao to we

1 Bóyái Gbáapiide íadamagɔɔ dilɛao ni?
Gɔɔpi lí ká aá dónaɔnɛo bɛ!

2 Gbɛɔ í kɔɔɔ sɛ wà sɔ̀d,
aai pɔtuɔɔ kpáí'ò aao dá.

3 Aai tone pɔ gwana vío zaa'ina síwà,
aai gyaa gbɛando zu tɔɔmasi.

4 Aai yɛɛsaideɔ yá zéu,
ɔ̀ búsu taasideɔ í nízla kpagui.

5 Taasidepiɔ í bebebebe sɛu

lán sɛa zaa'inaɔwa,
aai bɛ wɛɛɛwɛɛɛ ní laaio,
aai bɛ kpáleke sɛu ní néɔnɛ.

6 Aai táaa kɛ bugbe ziu,
aai vɛɛ kɔnwe gbɛváiɔ vɛɛbuu.

7 Aai í búu kɛ aa pɔkasa vío yái,
aa zwáa ví wà kúnila tó íana b̀leɔ.

8 Lou í ní gbɛ gbɛsísí musu,
aa ulɛkli vío, ɔ̀ aai na gbɛwa.

9 Wí né desai sí a dawa,
wí taaside né sí tɔɔma ú.

10 Aa pɔkasaɔ vío, ɔ̀ aai bɛ búu,
ní ní pɔ báaa sɛsɛanékɛo, nɔa í ní dɛɛ.

11 Aai nísi zɔ́né ní kaau,
aai ɔ̀zɔ́né vɛɛwa,
kási imi ɔ̀ ní dɛɛ.

12 Gbɛ pɔ lé gao lé aauke wɛ́ɛu,
gbɛ pɔ kɛ'íao lé wiile,
kási Lua lí gbɛɛ táae eo.

13 Gbɛɔ ku aa ye gupua yáio,
aa a gbadɔo, aai a zɛ́ sɛo.

14 Gbɛɛna í fɛɛ gufɛnɛ,
í wɛnadeɔ ní taasideɔ dɛɛ,
ɔ̀ gusia yeyewa lán kpáíwa.

15 Gbásikena ɔ̀ gubeebee dɛɛ,
íliɔ e gbɛɛ a a eo,
ɔ̀ í pɔ́ku a oaa.

16 Gbɛɔ í kpé gboo gusiai,
aai nízla sɔ̀ɔ kpéu fáane,
aa gupua dɔo.

17 Gusia níinii mé ní fáane ú,
aa kɔ̀ d̀ ní gwáasin pɔɔ.

18 Aa gbiao lán í fúlawa,
wà ɛkɛ́ ní tɔɔɛɛ,
ɔ̀ aai ní vɛɛbu kɔɔ sɛ ɔ̀o.

19 Lá tɔɔɛ gii í imi guantɛna,
màa beda í duunkɛnaɔ mɔ́mɔ.

²⁰ An yá í sá ní da'iaoggu,
aa gò kòòò ble ù.

Faasaidepiò yá lí dò gbēegu ɓò,
aa gò kálea lán yàamioṅaowa.

²¹ Gbépiò í fiio pòò simá,
aali yámaake gyaa gbēandoṅeò.

²² Lua í gbēváiipiò gále táríno ní a gbāao,
baa tó aa zèdò, an kua náai vío.

²³ I to aao dòdòa aao rízi náai ví,
ò ɓò wéte an yákeazí.

²⁴ Aaí tɔbò gòpla, ò aai sáale,
aaí wule ga lán gbépiiwa,
aaí mipelè lán ése sáowa.

²⁵ Tó mään sòo, déme a ma eboi?
Déme a yá pò má ò dile pái?

25

Luaá Gbāapiide:

¹ ɔ Sua gbé Bilidada mè:

² Lua í a be gwa musu we yákelesai,
kiake de aà yá ù, à kà wà vlakèè.

³ Aa zígòò lé víe?

Ali gupu gbépiièò lé?

⁴ Kpelewa gbé a fò ɓò maa Luaei?

Kpelewa gbé pò nɔe kùle í a fò àò ku gbāsísaii?

⁵ Lá mɔvua lí teke iwesasaio,
mé saanaò pípiàèò,

⁶ wa gbēnazína pò de kòòbii
ge kòòtè ù yá'o be?

26

Yobu d5 Luaá Gbāapiide:

¹ ɔ Yobu mè:

² N dò yēεεsaidelen wee?

Nòdà gbāasaidewan wea?

³ N ledà ɓnɔsaidewan wee?

N ɓò ní wezè zòon wee?

⁴ N yápi ò ní dé gbāao ni?

Déme dāaanε n yá bee òi?

⁵ Gyaadeò lé pelembo
ísia ní pò pò kú a guuò zíε.

⁶ Beda yáe ulεa Luaεo,
pɔe daaè geɔbelao.

⁷ I gughántoo musu kpále bálumaa,
a tò dúnia gola síiò looa pɔewao.

⁸ Í í ye a be puanau.
N ípi gbiakεo luabepuanapi lí pūnao.

9 I pòku mɔvuala,
 ì luabesiana na azlai.
 10 A iadà ísiaε gu'ea lé zελεu,
 a de kɔɔ ũ gupua ní gusiao zānguo.
 11 Tó Lua pùna, gu ì dee,
 tó à kàa, ì bɔ ní saε.
 12 A ísia yà ní a gbāao,
 à kwāsa wíwi ní a dšao.
 13 A tò gu wèe ní a lé'ianaο,
 à mlè kònikòni bàwāade zšε ní ɔɔ.*
 14 Aà yákeaeon we,
 a yɔɔna wáε ma we.
 Wá fš wà aà gšsakeyāɔ gbadš piio.

27

Yobu yānakpaa azɔawa

1 Yobu εa pè a yáε ɔ à mè:
 2 Lua ku! A gí yānakpáia,
 Gbāapiidepi tò ma pɔ yà.
 3 Gɔɔ pɔ Lua ían wēnide ku ma mεu,
 e ma wēni léu,
 4 yāfaasai a bɔ ma léuo,
 máɔ mɔafili vío.
 5 Kai! Má o á yá mé kú bauo.
 E mà ge gað má ze ní ma yānakeoε.
 6 Ma maake š ma zeð, má bɔ a kpeo,
 ma láasoo a ma dayāuo e ma wēni léu.
 7 Lua to gbé pɔ íbelesèmanɔ gɔ lán gbēváiwa,
 aà to gbé pɔ fεlemanɔ gɔ lán faasaidewa.
 8 Tó Lua tò a yāmansai ánuatò,
 bó aà wé aɔ dɔii?
 9 Lua a swáse aà wiileai
 gɔɔ pɔ wétēa aà lèe?
 10 Aà pɔ a ke na Gbāapiidewae?
 Aɔ Lua sisi m̀ɔm̀ɔɔe?
 11 Má Lua gbāa yá bɔɔlekeé,
 má Gbāapiide yákeae uléé.
 12 Apii á è lá a de.
 Bóyāi áε yāpā bɔlei?
 13 Baa pɔ Lua díle gbé pásɛn ke,
 zia pɔ Gbāapiide díle gbēváiε.
 14 Baa tó aà néɔ dasi,
 wa ní dede ní fēndaoε,
 blε ali mó aà buiɔwao.
 15 Gagya a aà né pɔ gš aà kpeɔ séle,
 aà gyaaɔ népiɔ ga ɔɔɔ.
 16 Baa tó à ánuu káaaazi lán bùsuwa,

* 26:13 Isa 27.1

mé à pɔkasa nɔnɔaaazi lán bèle zɛwa,
¹⁷ gbēmaaɔ mé aa aà pɔpiɔ da,
 yāesaideɔ mé aa aà ánusupiɔ kpaalekɔɛ.
¹⁸ Kpé pɔ a dɔ de lán dānsakpɛwae,
 lán gudɔana kolakpɛwa.
¹⁹ A wúle ɔde ũ, āma a fele bo,
 tó aà wé wè, a e á kú ánuau bo.
²⁰ Pɔ pɔ í to vía ní kúɔ daaála lán íwa,
 zāa gwāasína a aà sé.
²¹ Gukpɛ íana a aà se gēð zéa,
 i aà go a tía.
²² Lua a kakpálɛwà aà wēnagwasai,
 gbēvāipi i tíle àɔ bɔ Lua ɔzɪ.
²³ Wí ɔtaakāawà,
 wíɔ fionadadawà e aà go a tía.

28

Ɔnɔ sɔaukpa

¹ Anusuyɔkɪ kú,
 vuabaasakɪ kú b.
² Wí mɔsi bɔ tɔɔleu,
 wí mɔgotē bɔ gbɛu.
³ Gbēnazína í gusia yá,
 í tɔɔle yɔɛ e a lé léu,
 í gbɛ pɔ kú gusia níniuu weɛɛ.
⁴ Wí eyɔ tɔɔle nonau wà zɛbɔ we,
 gu pɔ gbēɛ lí bɛbɛ à kauo.
 Ba wí loowà wà gēð epíu.
⁵ Blɛ í bɔle tɔɔlewae,
 ɔ gbēnazína í tɔɔle títiu lile
 lá té í pɔ lilewa.
⁶ Safi ku a gbɛɔ guu,
 vua ku a búsuti guu.
⁷ Bā nɔsonaɔ a zé dɔo,
 bleaa lí wesi zépileo.
⁸ Sēa nɔbɔ tɔdeɔ lí zépi seo,
 nɔmusuɔ lí bɛbɛuo.
⁹ Gbēnazína í gbekāo wíwi we,
 í gbēsɪsɪɔ zɪle sɔ.
¹⁰ I zé da gbɛu we,
 í wesi gupi pɔ bɛɛɛdeɔle píi.
¹¹ I zɛzɔ swa'ie,
 í bɔ ní pɔ pɔ ulɛaɔ gupuau.
¹² Ɔnɔ sɔ, wí e má ni?
 Dɔa kúklín máí?
¹³ Gbēnazína a bɛɛɛ dɔo,
 wíli e dúnia guuo.
¹⁴ Isi í mɛ á vɪo,
 ísia í mɛ a ku a kíio.

15 Wa fɔ́ lú ní vua maaoo,
wa fɔ́ a leũkpake ní ánuuuoo.
16 A beee de Ofii búsu vuaa
ge safii gbɛ beede ge onisi.
17 Wa fɔ́ leũ ní vuaoo ge bísaḡbeo,
wa fɔ́ a fiabo ní vua tɛtɛe pɔ́oo.
18 Wa ɔ́pua ge gbedii yá'o be?
Ɔnɔ́kúá beee de ɔ́soweeleaa.
19 Wa fɔ́ leũ ní Etiopi búsu topazaoo,
wa fɔ́ lú ní vua maaoo.

20 Ɔnɔ́ í bɔ́ má ní?
Wɛzɛ́ kúkin máí?
21 A ulea pɔ́piiɛ,
baa bá pɔ́ í vua musu lí a wépaoo.
22 Kaale ní gao í mɛ,
wá swá a feena màe.
23 Lua mé a zé dɔ́,
aapi mé a kúki dɔ́.
24 Asa í gugwa e dúnia léwae,
í pɔ́ pɔ́ kú zíle e pii.
25 Ké Lua gbáa díle íanae,
mé à ísia í lé dàè,
26 ké à lou ikoyá díle,
mé à zɛbò loupilɛae,
27 zibeezi à ɔ́nɔ́ laai gwà à a maabò,
a díle, ɔ́ à a sáaukpá.
28 Ɔ a ò gbɛnazinaɔ́nɛ:
Viakea Díie mé í mó ní ɔ́nɔ́,
mikɛa yávwaiwa mé í ní wé ké.*

29

Yobuá beedeɛ yaa

1 Yobu éa pè a yáɛ à mè:
2 Tó má e màò ku ma kua yáa
gɔ́ɔ́ pɔ́ Lua lé ma dɔ́awa lé!
3 Gɔ́ɔ́ bee aà filia ɔ́ dia ma mi'aeɛwae,
ɔ́ miò be aa gupuaú gwá.
4 Gɔ́ɔ́ bee má kú ma gɔ́ɔ́ soplawa,
Lua gbɛnaɔ́n wá ú ma ua.
5 Gɔ́ɔ́ bee Gbáapiide kumanɔ́e,
ma néɔ́ liaamazi.
6 Gɔ́ɔ́ bee ví dimazie,
mé ma gu gbɛde ku bò, nísi díe.
7 Tó ma ge wéle bíibɔ́leu,
ge ma zɔ́leki kú gáae,
8 tó máɛ mó, èwaaɔ́ ɔ́ gubɔ́meɛe,

* 28:28 Sou 111.10, Yaa 1.7, 9.10

maezɔɔ ɪ fɛlɛ aaɔ zɛaɛ.

⁹ Gbɛzɔɔ ɪ kɛ kyɔ,
aaɪ ɔku nɪ lɛwa.

¹⁰ Dɔaanaɔ yá'o ɪ busa,
an lɛ ɪ gɔ kpaaɔa.

¹¹ Gbé pɔ swàsɛ ma yáɪ ɪ ma tɔnasi,
gbɛ pɔ wɛsimalɛ ɪ ma sáaukpa.

¹² Asa ma taaside pɔ wiilɛ mɪsi
nɪ tonɛo nɪ gbɛ pɔ ɔdamade vɪoo.

¹³ Gbé pɔ kú ga lézɪ samaa'òmɛɛ,
má tò gyaa gbɛando guladɔa.

¹⁴ Ma yákeɛ a zéwa dà pɔkasa ũ,
maakeɛ demɛɛ ulada ũ fùà ũ.

¹⁵ Vɪaɔ wɛn ma ũ,
ɛɛɔ gbán ma ũ,

¹⁶ taaside maen ma ũ.
Ké wàlɛ yágɔgɔ nɪ nibɔo, ma lɛdau.

¹⁷ Ma faasaideɔ kánkánaɔ è'ɛ,
ma gbɛ pɔ kpá aà lézɪ gà má bɔ.

¹⁸ ɔ ma mè ma gɔɔ aɔ dasi lán úfáawae,
mí ga niɛ guu ma bɛ.

¹⁹ Ma zína a ɪ le,
fii ɪo kpa ma gɔnaɔwa gwá.

²⁰ Ma gawi aɔ diadiɛ,
ma sá ɪo naa ma ɔzɪ dafudafu.

²¹ Wɪ zɛ wà swáɔɔ ma yáɪ,
wɪ kɛ kílíkíli wà ma lɛdama ma.

²² Ma yá'oa gbɛa gbɛɛ lí yá'o ɪo,
ma yá mé ɪ tɔmá.

²³ An wé ɪo dɔmazi lá an wé ɪo dɔ louziwa,
aaɪo lua ma yáɪ lá wɪo lua káabuan louziwa.

²⁴ Tó ma yamɔɛkpámá, ɪ ɪo nɪ saɛ,
ma oa weɛama ɪ kɛné na,
gbɛɛ lí fɔ tò ma oosisio.

²⁵ Ma zɛmikùnɛ,
má kú nɪ guu dɔaana ũ.
Má dɛ pɔsiadeɔ nɔsɛninina ũ
lá kía ɪo kú nɪ a ɪwaɔwa.

30

Yobuá bɛɛɛsaideɛ sa

¹ Tiasa ma gɔ pɔ yáalɔa ũ gbɛ pɔ aai kamawaoɔne,
gbɛ pɔ an maeɔ bɛɛɛ ɪ ka aa yáalɛ nɪ ma gbɛɔo.

² Bɔ gbɛpɪo wòmɛɛɪ?

Aa yɛɛɛ vɪ ɪo.

³ Aa gɔ kóúkoúnno nɔana nɪ pɔkɛsámao yáɪ,
aaɪ blɛ wɛɛɛwɛɛɛɛ guguu,

aai i gugbaigbaidu.

⁴ Aai libeɔ weele seɔ,
liziina me ni poblea u.

⁵ Wa ni ya ni gbeɔ guue,
wa wiidoma la wi ke kpaiewa.

⁶ Aaɔ ku swa gbaoɔ guu
ni tole eɔ ni gbeɔ.

⁷ An wii lo do lakpeu,
aai fifikowa se zie.

⁸ Gbepaone, tosaideone,
wa ni ya ni busuu.

⁹ Tiasa ma ya me gone le u,
ma gone laanipo u.

¹⁰ Aa ye ma gyaio, aai bomee za,
an le ikaaa lo kpaugui vlo.

¹¹ Za go po Lua ma sa ilo a ma busa,
aalo ma ya'o ma waae.

¹² Gbevaipio felemanɔ ma oplaai,
aalo gba zozomee,
ma kaaɔa ze o aalo weele.

¹³ Aai zezomee,
aai deeka wa e ma bolia,
an gbe ba kuni domaleoo.

¹⁴ Aa gufo wau, aale mo,
aa dokoɔwa gu po aa yaapiu.

¹⁵ So kemagu, ma beee gzeza ni lanao,
ma kuana saale lan luabepuanawa.

¹⁶ Tiasa ma weni le gzeza,
ma si wetau sa.

¹⁷ Wawa lo ma wa wi gwaaaina,
wawapi lo swaa kika kamosai.

¹⁸ Lua ma pokasa kaa a ku gbaugbau,
o ma ulatao le ma kolo wi.

¹⁹ A ma zu beleau,
ma go lan busuti ge tufuwa.

²⁰ Lua, mi wielenzi, nili weao,
mi fele ze, we ni ma gwao.

²¹ Ni liaamanɔ pasipasi,
ni felemanɔ ni n gasa gbao.

²² Ni ma se ni ma gbae lanau,
ni to ma saale za lanau.

²³ Ma do ke nyo ma kpa gaie.

Gbepii be!

²⁴ Gbe po wiwi li donzio le?

Gbe po si wetau i wielenzie.

²⁵ Mi do gbe po ya ni leoneo le?
Mi po sia ke wenadeoneo le?

26 Ké ma wé dɔ maai, ɔ ma vai è.
 Málɛ gupua dá, ɔ gusia m̀a.
 27 Ma ǹɔsɛ líɔ daa douo,
 wétɛa miɔ e'e lá gu lé dɔ.
 28 Miɔ bɛ sinkpaũkpaũ,
 i kɛ íatɛ yáí no.
 Mi fɛlɛ zɛ bíla guu mà wiilɛ.
 29 Ma g̀ɔ k̀ɔgbɛ ũ ní gbɛgbonao,
 taataao gbɛnan ma ũ.
 30 Ma mɛbaa siakũ, àlɛ bɔ sɔu,
 ma mɛ lé pí, àlɛ pusu bɔ.
 31 Ma m̀ɔɔna g̀ɔ p̀ɔsiakɛbɔ ũ,
 ma kule'ɔ dàk̀ɔí ní ɔɔɔnao.

31

Yobu zɛa ní a t̀aaesaidekɛo

1 Má dílɛ ma wéɛ
 asu àɔ bílbiia wéndiaɔwao.
 2 Lua kua za musu, ài kpele wí ewàí?
 Asea kpele Gb̀aapiide í kɛní?
 3 Faasaide lí wétɛa eo lé?
 Kisia lí váikɛna leo lé?
 4 Lua lé ma yákeao eo lé?
 A ma gbásea lé d̀ɔo lé?
 5 Miɔ bɛ ní m̀ɔafilio yà?
 Ma k̀ɛsɛ lɛɛũ ní gbɛsásáao yà?
 6 Lua, ma ỳɔ a zéwa ǹ ma gwa,
 tó má kú t̀aaesai.
 7 Tó ma p̀azea,
 mé p̀ɔ p̀ɔ ma wé lé eo lé ma s̀ɔ ble,
 ge tó ma ɔ ku yáviaie guu,
 8 to gbɛpáleo p̀ɔ p̀ɔ má t̀ɔo ble,
 aai p̀ɔ p̀ɔ má b̀ao bilebile.
 9 Tó ma ǹɔɛ blikè ma s̀ou,
 tó ma a gbédee kpele baa v̀iví aà ǹɔ yáí,
 10 to gbɛpáleo gbada ma nawa,
 to aà kína kɛ gbɛpálee.
 11 Asa tó ma yápi kè, d̀ɔɛ'lie,
 duuna p̀ɔ kà wà a yág̀g̀ɔɛ.
 12 Yápiá té p̀okaalɛnaɛ,
 d̀ɔ à kù ma buap̀ɔwa, i ma p̀ɔo bilebile.
 13 Tó ma g̀ɔɛ ge ǹɔɛ zíkɛna yávimano,
 tó mi g̀ɔg̀ɔ a zéwao,
 14 kpelewa má kɛ, tó Lua f̀ɛlɛmano yápi yáíí?
 Tó à m̀a, kpelewa má oèi?
 15 Lua p̀ɔ ma ikása neasakpɛu mé ade ikása s̀ɔo lé?
 Lua doupi mé wá baade kè a da ǹɔsɛuo lò?

16 Tó ma gi pɔ́ pɔ́ taaside lé a nide kpáiwà,
 tó ma gi gyaa gbēando wɛgwai,
 17 tó ma bleblè ma a ta sàsà,
 mé mi kpa tone pɔ́ gwana viowao, tò!
 18 Aawo! Za ma èwaasogɔ toneɔ maen ma ũ.
 Za gɔɔ pɔ́ ma bɔ ma da neasakpɛu
 gyaa gbēandoɔ donɛden ma ũ.
 19 Tó ma gbēe è, íana lé aà de,
 ge ma wēnade è, a zwáa ví à kualao,
 20 mé mi a são ká pɔkasa kuaála
 aà me kè lóɔɔŭ à gbása samaa'òmɛɛo,
 21 tó ma gbāamò nɛtonɛɛ,
 ké má dɔ́ wa zɛmanɔ yáí,
 22 Lua to ma gáu gole à léle,
 ma gâsí i wo a pékí.
 23 Má Lua íadama vía ví,
 aà zɔ́kɛ yáí má fɔ́ yá bee taa kɛo.

24 Tó vua ma gbāa'èwà,
 tó ma mè vua tɛɛtɛɛ má a náai ví,
 25 tó ma àizɛɛ zɔ́ɔ ma pɔ́ dɔwà,
 ɔɔda pɔ́ gè ma ɔ́zɪpi,
 26 tó íatɛ tekea ma wɛpèwà,
 ge mɔ́vua táa'oa ní a kefenkɛo,
 27 ɔ́ an yá lé ma sɔ́ ble tɛɛtɛɛ,
 tó ma lepe ma ɔ́wa ma fɔ́kpàomá,
 28 beea duuna pɔ́ kà wà a yággɔ́ɛ,
 mɔ́afilikɛa Lua Musudeɛn we.

29 Mi pɔ́nakɛ ma zangude músi'ea yá musuo,
 mi aà yáalɔ́ ké yá aà lè yáio.
 30 Mi we ma duunakè ma aà kào.
 31 Dème pilaa, i nòɔ so à káo ní?
 Ma bɛdeɔ́ mé ma seeladeɔ́ ũ.
 32 Ma bɛ zé lɔ́ wɛa nibɔɔne,
 míli we gɛzɛa l gáaɛo.
 33 Ma lakà ma táaɛɔla lán Adamuwae?
 Ma a duuna ùle yá?
 34 Bila zɔ́lea, ɔ́ vía ma kū ma fua yá'oe?
 Mí gí bɔi kpéu sakaamagu yáio.

35 Ee! Dème a ma yáɛ maai?
 Ma zɛɔ. Gbāapiide yápi zásia sa.
 Lua pɔ́ yávɔ́manɔpi aà kè láu.
 36 Má lápi da ma gáuɛ,
 mí kpá fúa ũ,
 37 mí gɛowà mà yá pɔ́ má kèɔ dau mà siuè píi,
 mí sãaazi lán kíawa.

38 Tó ma bú lé wiilea,
 mé a gbaanao lé ɔ̀ɔlɔmɛɛ,
 39 tó mi tɔ̀ɔlɛpi flaboo mé ma a blɛ blɛ,
 ge tó ma gbɛ́ pɔ́ aa ví yāaɔ̀ dɛ̀dɛɛ,
 40 Lua to leaa bɔ̀le mase gɛ̀ɛ ũ,
 papaa sɔ́ ɛ̀se gbɛu.

Yobu yá lén we.

32

Elihu yá'oa

1 ɔ̀ gbɛ̀n àaɔ̀piɔ̀ kámabò, aai yázási Yobuwa bo, asa à azía díle gbɛ́maa ũɛ.
 2 ɔ̀ Buzu gbɛ́ Balakeli né Elihu, Lau bui pɔ́ pà. Àa pɔ́ pà Yobuzi, asa à yánakpà
 azíawae, i ke Lua no.
 3 Àa pɔ́ pà Yobu gbɛ́na gbɛ̀n àaɔ̀zi bo, asa aa àà tàae èɛ, āma aai fɔ́
 yázásiwàò.

4 Elihu lé ní dá e aa yá'ò wa làa, ké an zi deaála yáí.

5 Ké a è gbɛ̀n àaɔ̀piɔ̀ i fɔ́ yāe wè Yobuwa bo, ɔ́ aà pɔ́ pà

6 à mè:

Èwaason ma ũ, gbɛ̀zɔ̀ɔ̀n á ũ,

bee yáí ma azía búsaíé,

vía ma kù, mi e ma a dɔ́a óéó.

7 Ma mè a maa gbɛ̀zɔ̀ɔ̀n yá'oe,

à kù gbɛ́ zio ɔ̀nɔ̀ danéɛ.

8 Ama Lua Nisína mé í gbɛ́ wé kɛ̀è,

Gbáapiide lé'lanapi í aà gba ɔ̀nɔ̀.

9 I ke gbɛ̀zɔ̀ɔ̀n mé ɔ̀nɔ̀ ní tɛ̀eó,

i ke gbɛ́ zio mé lío yázede dɔ́o.

10 Bee yáí ma mè à ma yāma sa,
 mapi, má a dɔ́a o sɔ́.

11 Ma sɔ́aázi gɔ̀ɔ́ pɔ́ ále yá'ò,

ma swákpà á ɔ̀nɔ̀yáí

gɔ̀ɔ́ pɔ́ ále yázásikɔ́wa.

12 Ma laaidò á yáwa maamaa,

āma á gbɛ́e i Yobu ɛ̀bɔo,

i e yázásiwàò.

13 Asu àò mɛ́ á ɔ̀nɔ̀ kàò,

sema Lua aà fu, i ke gbɛ́nazína no.

14 Lá Yobu i a yá dɔ̀dɔ̀mɛ̀eó,

má wewà lá á òèwao.

15 Aa bílikè, aale wewà bo,
 aa yāe ví wà oè bo.

16 Aale yāe oo, máo sɔ́arízi bo,

aa zea we, aa kua yá'okliwa.

17 Mapi, má a pɔ́ o sɔ́,

mámɛ́ má a dɔ́a o sɔ́.

18 Asa má yáví dasi mà o,

yápió lé ma nòse pūna.

¹⁹ Aa ku ma guu lán v̄ēē pó kú tūu būu guuwa,
má ye pūna lán v̄ēē tūu dafuwa.

²⁰ Sema mapi mà yá'o, ma me i su,
sema mà f̄ēle mà wewà.

²¹ Má gb̄ē b̄ob̄o'osio,

má gb̄ē k̄ēkē ní léoo.

²² Tó má gb̄ēk̄ēk̄ēa ní léo d̄ō,
ma Kena a ma se taman̄o ḡō̄̄e.

33

Lua i gb̄ēnaz̄ina gba laai

¹ Ma yāma sa Yobu,
swákpa ma yá'oai.

² Gwa, ma b̄o ní yáo sa,
a d̄o mā léu.

³ Ma yá̄o lé b̄o ma nòsemaa guue,
mále yá pó má d̄ō o ní nòsem̄endoo.

⁴ Lua Nis̄ina ma k̄e,
Gb̄āapiide lé'lanapi ma gba wēni.

⁵ Tó n̄yō f̄s̄, yāwea,
s̄ouk̄e, ní yáz̄asia.

⁶ Má k̄é, má doūnn̄o Luaēe,
à ḡit̄o à ma k̄ēo s̄ōe.

⁷ Nsu v̄lak̄em̄ēēo,
má ɔ̄t̄oma gb̄āao.

⁸ N ò ma swá mà,
má mà n yá'ò n m̄e,

⁹ ní táae v̄io, ní z̄ēa,
ní kú gb̄ās̄isai, ní yāv̄ai v̄io.

¹⁰ ɔ̄ Lua ib̄ēlēs̄ènn̄o,
à n d̄ile a w̄ēle ū.

¹¹ I galakpane,
ì n t̄aasika n yákēa pii guu.

¹² Mále on̄e, n yá bee nao,
asa Lua z̄ō̄ de gb̄ēnaz̄inaa.

¹³ B̄óȳai n̄le z̄ōad̄o Luawa
ké ìli yáz̄asi gb̄ēnaz̄inawao ni?

¹⁴ Lua i yá'o ḡēn doe,
ìli a gb̄esisio.

¹⁵ I yá'oné w̄epungu'ea ge nana guu gwá,
ḡōo p̄o i niaz̄ide kpà gb̄ē̄ola,
aale ipi o ní w̄ulek̄ii.

¹⁶ ɔ̄ i yá'o ní swáú,
ì to v̄ia ní kú ní ìadama yáo,

¹⁷ k̄é gb̄ē̄o e mik̄ē yāv̄aiwa,

mé aasu íanadão.

¹⁸ I gíné màa aa ta miau,
í kpané wà ní dede ní fēndao.

¹⁹ I gbé toto ní wawawão aà wúleki,
í íakpaaazi kámabosai,

²⁰ ɔ pɔblea í keè bɔbɔ ũ,
íliɔ ye a pɔeá blei seo.

²¹ Aà mé í íbaba,
aà wá pɔ uleá yáa í bɔ gupuaú sa,

²² e aà wēni káikū ní miao,
àle sɔ malaika gbēdenaɔzi.

²³ N beeo tó a malaika ví kóɔ ũ,
gbé pɔ de gbēɔn àa sɔɔla,

a yá pɔ zεvɔ ɔbɔ,

²⁴ í sùuukeaàɔ à oné:

Asu to aà ta miauo,
ma aà misia zé è.

²⁵ Aà mé í dafukū lán nétēnawa,
íɔ teke lán èwaasowa,

²⁶ í wabike Luawa, í keaàɔ na.
Tó a è Lua a wegwà, a kúkuake,
Lua í εa to aàɔ naaɔ.

²⁷ A gé gbéɔ kí, í mé:

Ma duunakè ma yáze de fuangbà,
ɔ Lua í a flabomeεo.

²⁸ A ma mísi, mí ta miauo,
mále pɔnake aà gupuaú sa.

²⁹ N èa? Lua í yá beeo ke píi,
í ke gbéε gēn pla, baa gēn àaɔ.

³⁰ I aà si gawa,
ké gupua wēnide e biiwà.

³¹ Swákpa n ma yáma, Yobu,
nyɔ n lé kpaau, mapi má yá'o.

³² Tó ní yá'oa ví sɔ, o,
asa má ye mà yánakpama.

³³ Tó ní ví sɔo, ma yáma.
Níle mà ɔnɔ dane.

34

Elihu Yobu tàae'ea

¹ Elihu pè a yále à mè:

² A ɔnɔnaɔ, à ma yáma!

A yádɔnaɔ, à swákpa à ma!

³ Asa swá í yá dɔkɔε,
lá lé í ble dɔkɔεwae.

⁴ Wà ze ní yáze deo,
wíɔ yámaa dɔ wá zānguo.

5 Yobu lé me á tàae v̄lo,
 5 Lua lé gí a yānakpáiwà.
 6 A mè ní a yá nao,
 Lua lé a dilé eeđe úe,
 ní a táaesaidekéo a b̄óá f̄nae.
 7 Déme kú lán Yobuwa
 d̄óea ní Luao ɔ de aà imia úi?
 8 A gb̄ekpà ní duunkenao,
 à b̄ēe ní v̄aikenaɔ.
 9 Aša í mè
 gb̄é weelea a yá ká Luagu ài v̄lo.

10 A n̄sedeɔ, à ma yāma!
 Yādɔɔsai i k̄'e ní Luaoo,
 Gbāapiide lí yāvāikéo.
 11 I fiabo baadee a yākeawaε,
 gb̄épii zla yá 5 í wiè a musu.*
 12 Lua lí yādɔɔsai k̄eo fá!
 Gbāapiide lí yázeđe fuangbao.
 13 Déme aà dilé dúnia kía úi?
 Déme dúnia búu nàè aà ɔzli?
 14 Tó à zèò
 à nisina ní ían w̄enideo si baadewa,
 15 gb̄épii a gaga ḡòɔe,
 gb̄enazina í ea ḡé tíu.

16 Yobu, tó n ɔno kà, yáε bee ma,
 swáse ma yái.
 17 Gb̄é p̄s ye yázeđeio a ke d̄oana úe?
 Lua z̄ɔ mé a maa, 5 níȳɔ yādaaàlao?
 18 Luapi í o kíaone, p̄s ḡiao,
 í o kíabuione, gb̄évāio.
 19 Ili kíaɔ dilé r̄idoao,
 íli ze ní ɔdeɔ à b̄ò taasideo k̄p̄eo,
 asa ampiíá aà p̄okeaone.
 20 Aaí gaga kándó weedo,
 aaí gb̄ásíle aa ḡézeε,
 zeđeɔ í ánuato gb̄enazina ɔ sai.

21 Lua í wéte gb̄enazinaɔ yākeai,
 lá aale gb̄áse, ɔ e piie.
 22 Gusia ge gusisie ku
 ké v̄aikena úleuèò.
 23 Lua lí gb̄é lala yái
 à gbasa yādaaàlao.
 24 I zeđeɔ wíwi yáḡɔḡar̄ino sai,
 5 í gb̄ep̄aleɔ dilé ní gb̄eu.
 25 Ké ɔ ní yákeao e yái,
 í ní fuangba gwáasina à ní wíwi.

* 34:11 Sou 62.13

26 I ní wetā ní vāi yáí gupuwau,
 27 ké aa bò aà yá kpe,
 aai laaidò aà yáwao yáí.
 28 Aa tò pòesaideò wii Lua lè,
 5 à wēnadepiò wii mà.

29 Lua ní ɛa kpé, déme a fō aà tàae ei?
 A azla kpàgwi, déme a bòwài?
 A iko ví bui piiwa ní baadeo,
 30 ké luayādansai su kpalable,
 i kōnikɛ gbéɔneɔ yáí.
 31 Tó gbé ò Luaɛ tàaedɛn a ũ,
 á yādòsai kɛ ɔo,
 32 yá pò á dōo Lua dadaɛ,
 tó a duunakè yāaɛ, á kɛ ɔo.
 33 Lua a ɪadawà yà?
 N Lua tàae è, ní è kpelewa ni?
 Lá ní ɛ e, o, n yáɛ, i kɛ mámeɔ.

34 Nòsedeò òmeɛ,
 5nɔna pò aa ma yāmàò mè,
 35 Yobu lé yá pò á dōo o,
 aà yá'oa dōò vío.
 36 Yobu ɪadama aò gɛɛ,
 asa à ɛ yázāsi lán gbēvāiwāɛ.
 37 Alɛ tàae káfi duunaa,
 à ɛ ɔtaale wá guu,
 à ɛ lenakasa Luaɛ.

35

Yobu zòadò Luawaá pāɛ

1 Elihu èa pè a yá ɛ à mè:
 2-3 Ké n mè Lua a yānakpama,
 5 n ɛa n mè bó ài kua duunasai ví,
 ge bó má sé ɛ a guui,
 ní ɛ e yá pò ní beopi maa yà?
 4 Mpi ní n gbéò, má yázāsiwá.
 5 Wé ɛ n luabe gwa,
 gwa lá luabe puana zānnò mè!
 6 Tó n duunakè, bó a wo Luawai?
 Tó n tàae lé diadi, bó a biwài?
 7 Tó ní kú n dōwa, bó ní ɛ aà gbai?
 Bó à ɛ emai?
 8 N gbédeeo 5 n vāikɛa ɪ pò womá,
 n gbēnazín deeo 5 n maakɛa ɪ àikéné.
 9 Gbāamɔané pāsí ɪ to wà wiile
 wà me wá sí gbé taiinkɛnaòwa.
 10 Ama an gbēe lí me Lua a Kena ku máeɔ.

11 Ǿmε ī to wàᵛ letē dᵛ gwá,
 11 Ǿ yádawεε de nᵛbᵛᵛla,
 Ǿ wá gba 5nᵛ de bāᵛla.
 12 Tó wá wiilèwá, Ǿli yāmamáᵛ,
 ké gbēvāipiᵛ Ǿ dᵛεwá yái.
 13 Wii páε! Lua lí swáseio,
 Gbāapiide lí ní yádao.

14 Baa ké n mē ní wεsiaǾleo,
 n yá aǾ kǾi lè, sáaaǾzi.
 15 Ké Ǿle pᵛkᵛmabᵛᵛᵛmá tia kéwao
 5 níle e Ǿle táae pᵛ wa kᵛᵛ yádaoεa?
 16 Beewa Yobu yápa ò,
 à yá pᵛ á a gbadᵛᵛᵛ bᵛle.

36

Wi taasike wá bᵛa maa yáie

1 Elihu Ǿa pè a yále à mē:
 2 Mεnake yᵛᵛ, mí εa onε
 yá pᵛ tò Lua yá mé kú.
 3 Mí bᵛne ní ma dᵛa pᵛ i bᵛ káioo,
 mí yánakpa ma Kεnawa.
 4 Nyᵛ dᵛ sáasá ké ma yá εε vᵛio,
 ma 5nᵛpaεmade má kunnᵛ.
 5 Lua zᵛᵛ, kási Ǿli saka gbēeguo,
 a zᵛᵛ, yá pᵛ à zèᵛ Ǿliεa vᵛio.
 6 Ǿli gbēvái to aǾᵛ kuo,
 Ǿ yáǾᵛᵛ wēnadeᵛne a zéwae.
 7 AǾ wé lí go gbēmaaᵛwao,
 Ǿ ní kpá kpalau ní kǾaᵛ sǾnu,
 Ǿ to aǾᵛ kible ᵛᵛᵛpii, aai tᵛᵛᵛ.
 8 Tó wá gbéᵛ yèye ní mᵛdaonaᵛ,
 tó wá wétēa ba kǾné,
 9 Lua Ǿ yá pᵛ aa kᵛᵛ oné,
 5 aai dᵛ ké wá dᵛεwá, wá tàaekèè.
 10 Ǿ ní swá busané,
 ké aa e yāma yái,
 Ǿ dilené aa mikε yāváiwa.
 11 Tó aa aǾ yāmá mé aa zᵛblèè,
 aa láa maa, aai ká ní ᵛᵛᵛwa ní namao.
 12 Tó aa ᵛᵛ mai,
 wa ní dεdε ní fēndaoε,
 aa kpagua dᵛa késāma yái.
 13 Luayádansaiᵛ Ǿ Ǿlikᵛa ní sᵛu,
 baa tó Lua ní yé ní mᵛdaonaᵛ,
 aali awakpaᵛᵛ.
 14 Aai εε wá gaga ní èwaasogᵛᵛ

lán g̃ɛ káaluao gaawa.

¹⁵ Lua í to w̃ɛna gbé le ké à aà bɔ yáíɛ,
í to wà gbáamɔ gbéɛ, ké aà swá e busa.

¹⁶ Maa àle n sisi à n bɔ n yooyeau,
i gennɔ d̃ɛɛpookli, ní g̃ɔ nzlae dɔdɔa,
n táabunu aɔ fòona vío ní ble maaɔ.

¹⁷ Lua táae'ea lán gb̃ɛváiwa lé í sima,
n aà táae è, ɔ àle n swágaga.

¹⁸ Laaika ké àizɛɛ su n wé bleo,
ńsu to gbagusae z̃ɔɔ n láasoo liaao.

¹⁹ N wiilea a f̃ɔ n bɔ taasiue?
Baa ní d̃ɛɛ sa p̃ɔ níle kao pii.

²⁰ Nsu gwáasna nideo,
gb̃ɛnazlna ánuatoa gɔɔpi.

²¹ Laaika zɛa ní váioi,
asa wāwāpi n le ké ñ k̃ɛ váiwa yáíɛ.

Lua mé gb̃aa ví

²² Lua de p̃ɔpii a gb̃aa yáí.
Déme yádanede ũ laaawai?

²³ Déme aà yákeɔ zé kálèi?
Déme a f̃ɔ oè à vāikèi?

²⁴ To aà zí maaboa aɔ d̃ɔngu,
aà yá p̃ɔ wà ledàò wí sipiɔ.

²⁵ Gb̃épii wesi aà p̃ɔkeapiɔle,
baade lé gwa káaa.

²⁶ Lua de p̃ɔpii,
aà z̃ɔke de wá d̃ɔala,
wa f̃ɔ wà aà w̃ɛ d̃ɔdɔ wà a lé d̃ɔo.

²⁷ Í í pusu gále suowa,
ɔ í to à ma lou ũ à ɛa ta swai.

²⁸ Í to lou sisi à kwe
à í z̃ɔ bɔ gb̃ɛnazlnaɔne.

²⁹ Déme lousisia daa gua yáasi d̃ɔi?
Déme aà k̃ɔfi gb̃aa bɔkli gbad̃ɔi?

³⁰ Gwa! Í to loupilea dagua,
a gupua í kúle ísíaa e títiú.

³¹ Í kibleò bui píiwa,
í ble kpaomá aɔ dirízi.

³² A loupilea naa a ɔz̃í,
ɔ í p̃ɔ p̃ɔ a yei aà suwá oè.

³³ Aa k̃ɔfi ɔ aà baokpa,
baa p̃ɔtuɔɔ í d̃ɔ ké à ká kái.

37

¹ Zaa'iana í to s̃ɔ k̃ɛmagu,
í b̃ɔ ví kpòkpokpo.

² A swákpa à aà bɔ ma, àle p̃una,
louvía lé bɔ aà léu.

3 I loupilɛa gbaɛ musu gupiiu,
 i pɛlɛpɛlɛ e dúnia léwa.

4 A gbaɛ i pala gbáugbáu,
 i púna ní a zɔ̀kɛ ɔ̀ɔ̀ɔ̀.
 Tó aà ɔ̀ɔ̀ dɔ̀, ɛ̀li a píɛa zùukɛo.

5 Lua púnaaá yá̀bɔ̀nsaɛɛ,
 i yá̀zɔ̀kɛ, wá fɛ̀ a gbadɔ̀.

6 I o loughɛɛ aà kwe dúniau,
 i o louɛ aà ma ní gbáao.

7 I tó gbépii go azia gɛa,
 ké baadé e dɔ̀ áme áɛ zɛkɛ we.

8 Sɛ̀a nɔ̀bɔ̀ɔ̀ i tá ní tɔ̀ou,
 aaɔ̀ ye ní ulɛkɛi.

9 Zaa'iana i bɔ̀ a kpéu,
 i to ían niɛ bɔ̀ɛ.

10 Lua lé'ianapi i to i i,
 í pɔ̀ kálɛ nài i gɔ̀ lán loughɛwa.

11 ɔ̀me i i aso di luabɛpuanaɛ,
 ɔ̀ i to lou aɔ̀ pɛlɛpɛlɛ a guu.

12 Lousisia ɔ̀ bilɛbilɛkɔ̀u lá a díɛɛwa,
 ɔ̀ i da dúniaa píi lá a òwa.

13 I mó ní a píio gotɔ̀ama ú
 ge tɔ̀ɛ nínia gbɛkɛkɛaɛ ú.

14 Yáɛ bee ma Yobu,
 ze n Lua dabudabuɔ̀ gwa.

15 N dɔ̀ lá Lua i yádile pɔ̀pɔ̀ɔ̀naɛ?
 N dɔ̀ lá i to lou píɛa?

16 N dɔ̀ lá lousisia ɔ̀ looa musua?
 Lua dɔ̀apaɛmade mé dabudabupi kè.

17 N gbé pɔ̀ niɔ̀ yɔ̀ n pɔ̀kasaa guu,
 tó guantɛna lé me'ɔ̀ tɔ̀ɛwa,

18 níyɔ̀ fɛ̀ ɔ̀li musuu laaáwaa?
 Luabɛpi gbáaɛ lán mò díiwa.

19 Yá pɔ̀ wá o Luaɛ dawɛɛ.
 Wá yáze kalɛa dɔ̀o wá wésia yáí.

20 Wa oè má ye mà yá'òè yá?
 Gbɛɛ a we o wá a de tiaa?

21 Iana fɛ̀ɛ luabɛpuana yá,
 íatɛ̀ bɔ̀ musu sa, wé lé dɔ̀wáò,
 a gbáa kè zài.

22 Luabɛtɛana bɔ̀ gugbántoo oi,
 à gawi zɔ̀ dà Luaɛ.

23 Wá fɛ̀ Gbáapiide leo,
 aà iko zɔ̀, ɔ̀ yáke a zéwa,

íli yáze de fuangbao.

24 Ayámeto gbɛnazína i víakeɛ,
 asa ɛ̀li ɔ̀nɔ̀naɔ̀ yádao.

38

Dii yázasia Yobuwa

1 Ǿ Dii yázási Yobuwa zàa'iana guu à mè:

2 Déme lé ɔno òkpa
ní yáfaasai oaoi?

3 Ɔouke lán gɔsawa,
má n la yáí, ní wea.

Lua mé dúnia ké

4 Ké ma dúnia kále, ní kú má ní?
Tó ní a dɔa vɪ, omɛɛ.

5 Déme a kɔɔlɛi?
Déme ba yɔwài? N dɔ nolo?

6 Wà a gbá pèle bówa ní?

Déme a ɛ dáale,

7 ɔɔ pɔ gudɔleia saanaɔ lé gulake,
mé luabe gbāadeɔ* kúkua dɔ pii?

8 Ké ísia bɔ a da gbɛɛu,
déme kaa líai à a zùukèi?†

9 Ma luabɛpuana dàè pɔkasa ũ,
ma sua fíwà ulada ũ.

10 Ma a zekíi lé dàè,
ma zetàè ma gbáa dàu.

11 Má òè: Níli mɔ la, rísu vɪao,
n ikooa zɔɔ ze la.

12 N yādílɛ kɔɔe yāae?
N bɔkíi òɔ gudɔaɛa?

13 Gudɔa í dúnia kú a gola sííɔwa,
í vāikenaɔ kpoɛ.

14 I dúnia líle lán oo pɔ wà seelakèwàwa,
síísɔ í bɔ gupuaú lán ula kpóúkpóúna keawa.

15 I gi vāikenaɔne aa ní gusiayā ke,
í ní ɔ pɔ aa sè musu é'ɛ.

16 N ge e za ísia nibɔnaɔ kíia?
N bebe ísipi nonau yāae?

17 Wà ga gāmo òlɔne?

N beɔɔ bíibɔleɔ èa?

18 N dúnia yáasa lé tàasikāa?

Tó ní yá beeɔ dɔ píi, omɛɛ.

19 Gupua ben máí?

N gusiakukíi dɔe?

20 Nyɔ fɔ géfínɔ ní búsuua?

N ní be zé dɔo lé?

21 N dɔ, asa wà n i ɔɔ bee nolo?

N wɛ lé vɪo nolo?

* 38:7 Yob 1.6 † 38:8 Zel 5.22

22 N gē làasi pɔ́ ma guniɛ kàlɛua?
N ma loughɛ dɔ́ èa?

23 Miɔ kúa taasikɛgɔɔ pɔ́ ũɛ,
mi gbaɛ zlkagɔɔ.

24 Gupua i ligua kpelewa ni?
Iana i bɔ́ à li tɔɔlɛa kpelewa ni?

25 Déme i loukwɛa dazɛwai?
Déme i zɛbɔ loupilɛaɛi?

26 I to lou ma tɔɔlɛ pɔ́ gbɛɛ kuou,
baa sɛgbáú gu pɔ́ gbɛnazína vɔ́o.

27 I bɛzia ní táaaó níni,
i to sɛ bɔlɛ we.

28 Lou de'ia vie?
Déme de sua pɔ́ i kpa mae ũi?

29 Dé neasakpɛ loughɛ i bɔui?
Déme i fi i, ɔ́ i gbasa kpai?

30 Déme i to i fee lán gbɛwa
à to ísia musu gbáakúi?

31 Nyɔ́ fɔ́ saana pɔ́ káaaó káaaa?
Nyɔ́ fɔ́ Saan kífɛnɛnaɔ kɛkɔ́waa?‡

32 Nyɔ́ fɔ́ Saan nɔ́'imina bile a gɔɔwaa?
Nyɔ́ fɔ́ bɔ́ ní Saan ko neadeo ní a néɔa?

33 N musupɔɔ ikoyá dɔ́a?
Nyɔ́ fɔ́ ñ ní kpá kpalau tɔɔlɛa?

34 Nyɔ́ fɔ́ lɛzu louzi à sisi
à ibɔ́ à n gbɛa?

35 Ni loupilɛaɔ gbaɛ aa dazɛu nɛɛ?
Aaí mɔ́ onɛ wa làa yá?

36 Déme ɔ́nɔ dá kpɔ́bɔ'ílɛnaɛi?
Déme dɔ́a kpá kosawai?

37 Dé ɔ́nɔ mé ká à lounaaɔ naoi?
Déme a fɔ́ musu olaɔ yɛlɛi?

38 Tó a ibòlɛ, bùsu giina i gɔ́ bèlɛ ũ,
bùsukɔ́tɛɔ i nanakɔ́wa.

Lua mé nɔ́bɔɔ kɛ

39-40 Gɔɔ pɔ́ nɔ́omusuo naalɛa ní tòou,
ge aalɛ nɔ́o kpakpa dào guu,
míme ni toekanéa?

Mme ni to an néɔ káaa?

41 Tó gbagbaa néɔ lé liaaliaa,
aalɛ lezumazi blɛkɛsãama yáí,
déme i pɔ́blea kpámái?

39

1 N tue nɛ'igɔɔ dɔ́ɛ?
N bana è gɔɔ pɔ́ àlɛ nɛ'ia?

2 Ni ní nɔ́ mɔ́ dɔ́dɔ́ɛ?
Ni ní nɛ'igɔɔ dɔ́ɛ?

3 Aaí kúlɛ aa nɛ'ie,

‡ 38:31 Amɔ 5.8

5 an ne'iwāwā i kpále.

4 An néo i gbāakū sēu, aai péle,
aai gēzea, aali su ní daowa loo.

5 Déme tò sēa zāa'ina gò azlaei?
Déme aà pòlo gbàei?

6 Ma sēsao dilèè aà be ūe,
ma tɔɔle wiside kèè aà kúki ū.

7 I wéle sūu ke pɔɔpɔɔe,
ili gbāamɔndeo zɔa mao.

8 I sɔsɔ keele àò sē weele,
lo kpáleke pɔ isinaoii pii.

9 Zùsèle a we zikenee?
A we i n taaakalekie?

10 Nyɔ ba dɔwà aà sa panee?
Nyɔ zuudaè aà kpase kēnee?

11 Nyɔ aà náaike aà gbāa zɔɔ yáie?
Nyɔ wei n n zí toèe?

12 Nyɔ aà náaike,
aà n pówena sésè suone zeue?

13 Taataa i a gāsia poo ní pɔnao,
a muua ní wàaliana gāsia káoo.

14 I gbada zīle,
i to ūfāa gbepiɔ wā à pipi.

15 Ké wa su kèsepelewà à wíwi,
ge sēanɔɔɔ ɔzɔwà lí dɔaàguo.

16 I pāsí ní a néo,
níyɔ dɔ se aázia néo no,
zí pá kea lí kèè yāe ūo.

17 Asa mi aà gba ɔnoo,
mi aà baa da faadeɔ guuo.

18 Ama tó à pòo à bò ní hao,
i sɔ kēe, ɔ i sɔpi dikpena yáalo.

19 Mme ni to sɔ àò gbāaa?
Mme n bāngasa pèpèè aà waawaa?

20 Mme ni to aàò víví lán kwawaa?
Aà pɔɔa a níu kɔfi i to vía ní kú.

21 I a gbá pálepále guzuleu,
i pɔnake a gbāa yá musu,
ɔ i gé dai zīgɔle.

22 I pɔ pɔ wí viakèè yáalo,
sɔ lí kēaàguo,
ili pɔɔɔzāke fēndaɔo.

23 Ka lo kɔfi ke gbálau aà musu,
sɔmpèpèe ní sɔn gésedeo i teke.

24 Tó wà zímɔ pè,
ililo azla dakli dɔo,

15 tɔɔle gbē ɔ vɪvɪ,
 ɔ ke sɛsɛsɛsɛ.
 25 Tó wà kuupè,
 ɪ pɔbɔ a níú à mè èhèè!
 ɔ zɪ ɪnásɛsɛ za zázá
 ní dɔaanaɔ kɔfi gbãao ní kúkuakeao.

26 N ɔnɔ mé tò bleaa ɪ vua
 à a gàsɪa pɔo à gé gɛɔmidɔkli oia?
 27 Mmɛ ní dɪle yáamusue
 aáli yáakpa, ɪ a sakpɛ da musua?
 28 ɔ ku gbɛ musu, we ɪ iu,
 ɪ pɛ gbè misonawa a aafia'ekli ũ.
 29 Za we ɔ pɔblea gwagwau,
 ɪ pɔɔ wépa káaa.
 30 Au mé aà néɔ pɔblea ũ,
 gu pɔ pɔge kuu, ɔ ku wee.*

40

Gbɛnazɪna li fɪ Lua bɛ̀ɛ̀bò

1 ɔ Dii èa ò Yobue:
 2 Ma Gbãapiide,
 nɪyɔ ma tãae e n̄ ma gba laaia?
 Luabɛ̀ɛ̀bona, yázãsia sa.
 3 ɔ Yobu wèwà à mè:
 4 Má pɔe ũo, kpelewa má wemai?
 Sema má ɔku ma léwa bàasio.
 5 Ma yá'ò gɛn doɛ, má ɛa o ɔo,
 má ò gɛn pla se, má a zási ɔo.
 6 ɔ Dii èa yá'ò Yobue zàa'ɪana guu à mè:
 7 Sɔukɛ lán gɔsawa,
 má yálalama, ní wea.
 8 Nyɔ láka ma yákea a zéwaa yà?
 N ye n̄ yá'ɪikpa, n yána bɔ yà?
 9 N gàsɪa gbãa kãmawaa?
 N ɔo a fɪ gu dee lamawaa?
 10 Zɔɔke ní kíakɛo da nɔamblebɔɔ ũ,
 gawɪ ní bɛɛɛo da ulada ũ.
 11 N n pɔfɛbɔbɔmá,
 waladɛɔ gwa ní wɛpásɪo, widamá.
 12 Waladɛɔ gwa ní wɛpásɪo, ní ní lao,
 ɔzɔmá gu pɔ aa kuu,
 13 ní ní vɪlɛ tɛɛnau píi,
 ní pɔ fɪ ní oawa miau,
 14 mí gbasa mà n sáaukpa,
 ké n fɪ n zɪblè ní n ɔplaaɔ yáí.

* 39:30 Mat 24.28, Luk 17.37

Dalagɔ

- 15 Dalagɔ gwa,
mámɛ ma aà kè lá ma n kɛwa.
I sɛ ble lán zuwæ.
16 Aà yɛɛ ku aà wokpɛɛ,
aà gbáa ku aà kutelɛnawæ.
17 I a vlá poo lán sɛdɛ líwa,
aà gbala kí dɛ lán bataɛawæ.
18 Aà wáɔ dɛ lán mɔgotɛwa,
aà mɛguɔ dɛ lán m̀d gowa.
19 Aà zɔɔ mé dɛ pɔ bɛɛ pɔ má kɛɔla,
mapi aà Kena ma fɛnda kɛ̀.
20 Gbɛ̀sɛsɛ́ mɛ aà ble'ekti ù,
we sɛ̀anɔbɔɔ í kɔ̀'ou pii.
21 I wúle iu kòbɔwɛɛ zíɛ,
ìɔ ye feeu dána guu.
22 Kòbɔwɛɛ ue í daaàla,
swagbalalaɔ í kákaaàla.
23 Baa tó swa gbakàka, ìli leelekeo,
tó Yuudɛ isukaa lé aà lé lé, ìli deeo.
24 Nlɛ e wa fɛ wà aà wé wíwi, wi aà kú nɛe?
Nlɛ e wa e kɔ̀nikɛ̀, wi aà ní fɛ̀ yá?

Kwasa

- 25 Nyɔ́ fɛ́ kwasa kú ní kokoao n gáɛ n bɔ̀dɛ?
Nyɔ́ fɛ́ ba dɔ aà lɛnawæ?
26 Nyɔ́ fɛ́ bà lɛna ká aà níue?
Nyɔ́ fɛ́ n̄ aà letá zíɛ fɛ́ ní kúlaoe?
27 A awakpakpanɛe?
A yá nana onɛe?
28 A lɛdɔukɛnnɔ
n̄ a sɛ n zɔ ù e a wɛ̀ni léu nɛe?
29 Nyɔ́ kɔ̀'od lá wí o ní bāowæ?
Nyɔ́ ba dɔwà n̄ kpa n nɛnɔɛnawæ?
30 Laatanaɔ kwásapi tɔmáe?
Laayianaɔ aa aà tɔ̀nɔnakɛkɛe?
31 Nyɔ́ fɛ́ n̄ aà pápa ní saao n̄ aà baa fɛ̀e?
Nyɔ́ fɛ́ n̄ aà mi kɛ yáiyai ní sɔ̀naoe?
32 Wɛɛɛ ɔkàwà n̄ gwa!
Dɛɛpi a sãguo,
nyɔ́ si a siawa ɔo.

41

- 1 Tó níɛ e nyɔ́ aà kúɛ,
níɛ nzla sásæ,
tó n wɛ̀sɛ̀aàɛ, nyɔ́ gɔ zɛ sãiiɛ.
2 Lá gbɛ̀e wɔ̀ɔ i ka à to aà go a tíao,
dɛ̀mɛ a fɛ́ zɛ ma aɛ sɔ̀i?
3 Dɛ̀mɛ a fɛ́ ma le à o ma flaboɛi?
Pɔ́ pɔ́ kú dúniau piiá ma pɔ̀ɛ.

- 4 Má gí kwásapi gbáɔ yá'oió
 ge aà gɔsake ge aà kefenke.
 5 Déme a fɔ à aà tɛɛ woloi?
 Déme a we áasína kaèi?
 6 Déme a we à aà lé wɛ́aai?
 Aà swaa aà lé pà mé a kai ví.
 7 Aà tɛɛ de lán sɛngbaɔɔwa aà kpɛsɛa,
 a daala sálala fòonasai dɔɔdɔɔ.
 8 Aà tɛɛpiɔ nanaakɔ́wae,
 baa íana lí gɛ́kíi euo.
 9 Aa pépeakɔ́wa gíúgiúe,
 aa kɛ́aaakɔ́wa vío.
 10 Tó à nisá, gu í pue,
 aà wé de lán laté bilea kɔɔkɔɔwa.
 11 Tévua í pípi aà léu,
 tekɔna ɔ bɔ́léu.
 12 Súle ɔ bɔ́le aà níu
 lán lá ísi té pɔ́ wà oo díwà súlewa.
 13 Aà lé'iana í to sísíɔna tése,
 tɛ́lepíɔ í bɔ́ aà léu.
 14 Aà gbāa ku aà waaue,
 gbé pɔ́ kpáaúaaɔ́ pii í tolootooboe.
 15 Aà báasi í didikɔ́a,
 í nawá gbáugbáu, íli deeo.
 16 Aà kúa gbāa lán gbɛwa,
 lán wísilɔgbɛdawa.
 17 Tó à fɛ́le, sɔ́ í kɛ́ nɛgɔ́naɔ́gue,
 aai kpákpakɔ́a aaíɔ kua gɛ́kíiwa.
 18 Fɛ́nda pɔ́ wa lèò pii, íli bɔ́wàò
 ge sɔ́na ge ka ge saa.
 19 I mɔ́si díle lán gáwatanawae,
 mɔ́gotɛ́ ɔ deɛ lán lí mùaawa.
 20 Íli bàale kaɛo,
 gbɛma gbɛ ɔ deɛ lán ésemisinawae.
 21 ɔ go gwa lán sɛ́ gíiwaɛ,
 sɔ́na kɔ́fí ɔ deɛ yaalyá úe.
 22 Aà gbɛɛ tɛɛ de lán zàkologbawae,
 a ia ɔ te bèleau lán zúsoon guwibɔ́wa.
 23 Í í bile títiú lán í piaouwa,
 í ísipi ya lán nísi ikpaawa.
 24 Í seena ɔ te aà kpɛɛ,
 ísipi í ya aà kpɛ púuu.
 25 Aà sáa kú dúnia guuo,
 ma pɔ́kɛaɔ guu ɔ́me vía vío.
 26 Í pɔ́ pɔ́ aale e wa kaɔ díle pãe,
 ɔ́me nɔ́ɔ tɔdeɔ kía ú.

42

Yobu misiileá Luae

1 ɔ Yobu ɔ Díie à mè:

2 Má d5 ké ný5 f5 yápii ke,
nili fu yá p5 níle yáwao.

3 N mē déme lé zez5 5n5e d5saii?
Sianae, ma yá p5 má a gbad5o ò,
yáb5nsae p5 de ma d5ala.

4 N mē mà swákpa, ný5 yá'o,
ný5 yálalaa, mí wema.

5 Ma n yá mà ní swáo yāae,
tiasa 5 ma weslnle.

6 Ayámeto ma sakà mazlagu,
ma nòselile z5lea búsuu tufua.

Dii ɛa Yobu zedɔa

7 Dii yá beeo oa gbɛa à yá'o Temani gbé Elifazae à mè: Ma pɔ pànzi ní n gbé gbɛɔn plaɔ, asa i ma yá'o a zéwa lán ma zòblena Yobuwao.

8 A zuswana se mèn sopla ní sāsakaoo mèn sopla, à geò ma zòblena Yobu kíi, í sa p5 wí a p5 káteu à tékū oò, ma zòblena Yobu i wabikéé. Má aà wabikea sí, má kéé á sɔ̀kewao. I ma yá'o a zéwa lán ma zòblena Yobuwao.

9 ɔ Temani gbé Elifaza ní Sua gbé Bilidadao ní Naama gbé Zofaaoo ge kè lá Dii ònéwa, 5 Dii Yobu wabikeané sí.

10 Yobu wabikea a gbɛnaɔne gbɛa Dii tò à sù a pá ziu. A ɛa à p5 p5 a vɔ́ yāa káflē lee pla.

11 Aà vɔ́ ní aà dáunaɔ mò aà kíi píi ní aà gbé d5ao pii. Aa pɔbléaànɔ a be, aa sósobi kèaànɔ, aa aà nòse nínìè yá p5 Dii yíawà píi musu. ɔ an baade aà gbà ánuu ní vua táanao m̀ndodo.

12 Dii èfáaikè Yobue gbézá de a káaua. A sáw vɔ́ mèn àaasɔsɔo lee gēo m̀ndosai (14.000), yiongoɔ àaasɔsɔo lee soolo (6.000), zuɔ àaa kwi (2.000) ní zàa'lnaɔ àaa sɔo (1.000).

13 A neg5e í gbɛɔn sopla ní nenɔeɔ gbɛɔn àa5 b.

14 Aà nenɔe s̄ia tón Yemima,* a plaade tón Kasia,† a àa5de tón Kelenafu.‡

15 Bùsupi guu pii nɔee ku a maa kà Yobu nenɔeɔpiɔwao. An mae ní túbi dílené ní ní dáɔɔe.

16 Yobu taasikea gbɛa à kè wè basoplae, à wesí a tɔ̀unaɔ ní a síwenaɔ ní a s̄kpaɔle.

17 A zikù táotaoe, 5 à gà.

* 42:14 Bee m̀ felena. † 42:14 Lí glnana t̄s. ‡ 42:14 Bee m̀ kiopēna.

SOUO

Yá pò kú lálé bee guuo

Souóá wabi mèn basoplakwi pò Isailio kè Luawaone, mé aai si le ù ní pò'ona, mé Yesude lé zíkèò e ní a gbáo.

Sou lá kpaalea lee sooe. Le pò Davidi dàò ku we dasi (51-65, 67-71) bee gbèa Kole buio leo (42-49, 84-88), Asafa leo (73-83), kiablea leo (93-99), gea Yelusaleu leo (120-134).

Souo buio dasi maamaae:

Le pò aai Dii tobo aà zòke ní aà maakoo yá musuo: 8, 19, 33, 100, 103-105, 111, 113-114, 117, 135-136, 145-149

Dii kiblea leo: Dii mé kía ù: 47, 93, 96-99

Kiablea Souo, wabikea kiae ge kía wabikea: 2, 18, 20-21, 45, 72, 89, 101, 110, 144

Gèa Dii kpéu leo: 15, 24

Gèa Yelusaleu le pò Isailio ì si gòò pò aale gé dikpekei we: 84, 91, 121, 122

Siona leo, aale gu pò Dii sè wà a kpé òu Yelusaleu tobo: 46, 48, 76, 87, 132

Waaso Souo: 14, 50, 53, 75, 81, 95

Sou pò ì yádada luanaaikenaone: 1, 37, 49, 73, 78, 112, 119, 127, 133

Gbé pò aale pòsia ke aale Lua sisi ní yá'oma guuo Souo: 12, 44, 58, 60, 74, 79, 80, 83, 85, 90, 94, 106, 108, 123, 126, 137

Lua gbéò wiileawa yá'la ge ladama ge gudé ge gyá ge zìzòke yá musu leo: 5-7, 13, 17, 22, 25-26, 28, 31, 35, 38-39, 41-43, 51, 54, 57, 59, 61, 63-64, 69-71, 86, 88, 102, 109, 120, 130, 140-143

Lua saaukpaa ké ì ní suaba ge ì duunakéma yái: 9-10, 30, 32, 34, 40.1-12, 92, 107, 116, 118

Pona ní aafia pò luanaaikenaò vî leo: 3, 4, 11, 16, 23, 62, 131, 139

Yesu Sou lesi Maaku 14.26 guu, mé à Sou yá'ò a yádanoo guu (Maa 12.10, 36) ní aà wabikeao guuo (Maa 15.34, Luku 23.46).

Souo guu wà d'aa wà Kilisi yá'ò ní taasi pò a keo (22, 69). Wà aà boa gau yá'ò ò ní aà taa luabe yáo (16, 110, 118). Wà Sou lá yáo ò Lua baakuarinoo gbèzà láo guu de gèn basola.

Isailio wabikea, Yesu wabikea, Yesude káauo wabikea (Zin 4.24-26), Souo de lá pò Yesude ì lousisio ù e ní a gbáo.

LA SEIA

1

Souo 1-41

Bdaade

1 Baaaden gbé pò lí gbèváiò ledama mao ù.

Ili duunkenao zé seo,

ìli zòle ní gbé òlafikenaoo.

2 Dii ikoyá mé ì kaaágu,

ò láasookewà fáane ní gwáasiniao.

3 A de lán lí pò wa bà swa saewa,*

a lá lí giigagao, ò ne'ì a gòowa,

yá pò ì ke pii káfla vî.

4 A de màa ní gbèváiò.

* 1:3 Zel 17.8

Aa de lán ése úa pɔ́ íana ì séléwae.

⁵ Beewa gbɛ̀váiɔ bɔ́ maa yákpalekegɔɔzlo,
duunkenaɔ ze gbɛ́maaaɔ saeɔ.

⁶ Dii í zɛmíkú gbɛ́maaaɔnɛ,
gbɛ̀váiɔ sɔ́, an zé mipè kaalewa.

2

Kía pɔ́ Lua kpà

¹ Bóyái bui ní buio lé zɔakai?
Akea wàle lé pà kpaali?

² Dúnia kíaɔ lé zì sɔuke,
kpalablenaa lé káaa Dii
ní Kía pɔ́ a kpàozì.*

³ Aale me: Wà ní mɔdaonaɔ kéké,
wà ní ba polowá.

⁴ Dii lé ní àlafikɛ,
zɔ́lea musu àle ní yáalɔ.

⁵ A palamá ní pɔ́fɛɔ,
aà kpɛ̀nɛ í to vía ní kú.

⁶ A mè a a Kía kpà
a gbɛ̀sɩsɩ Siona musu.

⁷ Má yá pɔ́ Dii ðilemɛɛ o à mè:
Ma nén n ù, n Maen ma ù gbá.†

⁸ Wabikɛa, mí n gba bui píi,
mí dúnia gola síiɔ kpama n pɔ́ ù.

⁹ Nyɔ́ kiblemá ní mɔ́ gopanaɔ,
níyɔ́ ní wíwi lá wí gí oo wiwa.‡

¹⁰ Kíaa, à ledamaɛ bee ma,
dúnia kpalablenaa, à ɔ́nɔkú sa.

¹¹ A zɔ́ble Diiɛ ní víakeaèɔ,
à kúle búsu seè ní lualuaɔ,

¹² ké aà pɔ́ su fɛ́ázi à gaga zéuo,
asa aà pɔ́ í pa kándoɛ.

Báaadɛn gbé pɔ́ nàaazi ù.

3

Lɛzua Luazi íbɛɛɔ yá musu (2Sam 15.13-17)

¹ Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ à bàalè a né Abisalouɛ.

² Dii, ma wèlɛɔ ðie fá,
gbé pɔ́ íbelesèmanɔɔ dasi.

³ Wàle ma yá'o dasi,
wàle mɛ Lua a ma suabao.

* 2:2 Zln 4.25-26 † 2:7 2Sam 7.14, Mat 3.17, Zln 13.33, Ebe 1.5, 5.5 ‡ 2:9 Zia 2.26-27, 12.5, 19.15

⁴ Mpi sō Dii,
 n̄le ɔliamazi s̄ngbao ũ,
 ma gawin n ũ,
 ni tō ma mi àɔ daa ía.

⁵ Mi lezu Diizi,
 í wea za a kp̄eu gb̄èsis̄i musu.

⁶ Mi wúle í'ò ní a nao,
 mí vu aafia, asa Dii mé ma ũ.

⁷ Gb̄ēɔn àaasɔsɔ leɛ kwi lé ma we,
 kási mili víakenéó.

⁸ Fele Dii,
 ní ma íb̄eɔ legbeomble,
 ma suaba ma Lua,
 ní gb̄ēv̄aip̄iɔ swaa é'è.

⁹ Dii mé í gb̄é suaba.
 Báaada n gb̄éɔgu.

4

Wabi oosi kea

¹ Davidi le. Wí sí ní m̄ɔɔnleaoɛ.

² Tó ma n sisi, wea Lua ma Zennode.

Tó má yelea, ni ma gba d̄eepooki.

W̄enad̄m̄eɛ, ní ma wabikea ma.

³ Gb̄éɔ, á ze widaa ma Lua gawidewae b̄ɔɛ ni?

Íɔ ye p̄p̄āɔzi, íɔ te táaɔzi.

⁴ Aɔ d̄s̄ ké Dii a gb̄éɔ d̄ile adoa,
 tó ma aà sisi, a ma yāma.

⁵ A kpakpanaga, ásu duunak̄eɔ,
 à láasook̄e á wúlek̄i, í n̄le.

⁶ A sa p̄ɔ de à o o,
 í Dii náaik̄e.

⁷ Dasi í me: Dém̄e a éf̄aaik̄ew̄éi?

Wá wegwa Dii, báaadawágu.

⁸ Baa tó p̄ɔwena ní v̄éɛo dir̄zi,
 p̄ɔna p̄ɔ ní d̄ám̄eɛ ma s̄ou de ní p̄ɔa.

⁹ Mi wúle í'ò ní a nao kau,
 asa Dii, n̄m̄e ni to m̄àɔ ku d̄ɔɔa.

5

Wabi k̄ɔ kea

¹ Davidi le. Wí sí ní kul̄ep̄eaoɛ.

² Swákpa ma yáí Dii,
 laaid̄ɔ ma yāwaaipaawa.

³ Ma Kía, m̄ále wiilema,
 ma Lua, m̄ále wabik̄ema.

⁴ Dii, ni ma yāma guf̄ēne,
 mi a yáɔ d̄ɔɔn̄e k̄ɔɔ,
 ma wé íɔ d̄ɔnzi.

5 Luan n ũ, ní ye vāizio,
nili gbēvái díleo.
6 Zlakáfina lí e zè n aeo,
ní za vāikenaogu piie.
7 Dii, ni eedeo mide,
ní ye gbēdenaɔ ní gbēblenaɔ gtyaio.

8 Mapi má gē n ua n gbēke zɔɔ yái,
má kúle n kpeele mà misiilene.

9 Dii, dɔaamee n náai yái,
zεpoomεε ma dàdānaɔ yái.

10 Asa an yāe náai vɔo,
aaí lenakasa gbéɔne.
An nòse de lán kaadɔembewaε,
gbé ɔɔkpaá yá kò ní sɔu.*

11 To yá zɔlemá Lua,
to aa ɔzu níza wéu.
N ní yá n ae an taaε dasiɔ yái,
asa aa gí n yāmaie.

12 To gbé pɔ ná n kpeɔ yáalo,
aaio wiile ní pɔnao gɔɔpii.
Oku gbé pɔ yenziola,
aaí vɔ aa kēaa n yá musu.

13 Dii, ni báaada gbēmaaogu,
n yearízi í káedañzi.

6

Wiile Luawa

1 Davidi le. Wí sí ní kúuleaoε.
2 Dii, rísu ma lele ní kpēneo,
rísu ma toto ní pɔkúmaoo.
3 Wēnadɔmεε Dii,
ma gɔ déedeennɔε,
ma gbágbá Dii, asa ma wá lé wíε.
4 Ma pɔ yá dúuduue, Dii,
níyɔ dɔmale bɔε ní?
5 E a n ma misi, Dii,
ma suaba n gbēke yái.
6 Asa gε lí e lemáma bo,
wíli n táasile miauo.

7 Ma wēnakè ma kpara,
ma mibɔɔ í gá ní wé'io,
ma wúleklí bo níεε e gu gε dɔd.

8 Ma wé bo bɔbo ní pɔsiao,
bo wo, ké ma ibeεɔ dasi yái.

---

* 5:10 Lom 3.13

⁹ A go ma kɛi vāikenaɔ,*
asa Dii ma ɔɔlɔ mà.

¹⁰ Dii ma wiileɔ mà,
Dii ma wabikeɔ sɛ.

¹¹ Wɛ a ma ibeɔ kɛ pɛi,
aa gɔ bɛli guu,
aa fua kándo, aai kpekpa.

7

Yanakpaa, Dii!

¹ Le pɔ Davidi sɛ Diie Bēyámee bui Kusi yá musu.

² Dii ma Lua, ma nanzie,
ma suaba ñ ma bɔ gbé pɔ pɛlemaziɔ ɔzi.

³ Tó màa no,
aa ma taitai lán nɔɔmusuwaɛ,
aa ma kékékɔɛɛ,
gbēe a ma misio.

⁴ Dii ma Lua, tó ma táaekèe sɔ,
tó ma ɔ ku yávéiɔ,

⁵ tó ma vāikè ma gbédeɛɛ,
ge tó ma gbāamò ma wɛleɛ pā,

⁶ ma ibeɛpi pɛlemazi aà ma kú,
i ɔzɔa tɔɔle,
i ma tɔ vɛle bùsu'ufāau.

⁷ Fele ze í pɔfɛo Dii,
fele kpɛnɛbɔbɔ ma ibeɔɔwa.

N n me sé, ma Lua,
ní yágɔgɔ a zéwa.

⁸ To gbɛɔ káanzɛ,
ní kiblemá kua za musu.

⁹ Dii, ni yákpaleke í gbɛɔ.

Dii, to yá bɔmanɔ na ma yázede léu,
Musude, kemee ma nɔɔɛpua léu.

¹⁰ Lua, níme í maa,
ni nɔɔe í láasooɔ yɔɛ.*
Gbēvāiɔ pāsíkɛa midɛ,
ní gbēmaaɔ gba zekli.

¹¹ Lua Musude mé ma sɛngbao ũ,
i nɔɔɛmaadeɔ suaba.

¹² Lua í yákpaleke a zéwa,
i to yá à zɔlemá gɔɔpii.

¹³ Tó gbé i nɔɔselileo,

Lua í a fɛnda leke, í a sá ká.

¹⁴ I a ka gbaè,
í a gɔkeɔ pɔ í ga inéɔ keke.

* 6:9 Mat 7.23, Luk 13.27 * 7:10 Zia 2.23

15 Gwa, vāi i nɔɔɔ gbépiu,
i yáɔnweia nɔsi à ne iè ege ũ.

16 I eyɔ gbéɔne zàzà bai ũ,

ɔ i zu e pɔ a yɔpi guu.

17 Aà yáɔnweia a wi aà musu,
aà gbéɔ wetāa a sɔaa aà miwa.

18 Má Dii sáaukpa aà maake yái,
má Dii Musude tɔbɔ ní lesiao.

8

Lua zɔɔke oa

1 Davidi le.

2 Dii wá Dii, n tɔbɔ dúnia guu,
n gawi bɔ gupuaú musu.

3 N dà néfɛnɛnaɔne ní né yɔminaɔ
aa n táasile,*

ké n ibeɛɔ ní n wèlɛɔ níle yái,
n mɔakanaɔ lé i gɔ kpaaŭa.

4 Ké ma n zí gwá musu,
mɔvua ní saana pɔ ní pɛpɛ weɔ,

5 ma mè bɔn gbɛnazina ũ an yá ɔ dɔngui?
Bɔn ní ũ ni laaidɔmái?†

6 N aà kè késaa malaikaɔzi gɔɔpla,
n aà kpá kpalau ní gawio ní beɛɛo.

7 N tò à iko ví pɔ pɔ ní kèɔwa,
ní tò pɔpii misililɛ,‡

8 sáɔ ní zuɔ ní sɛanɔbɔɔ pii,

9 báɔ ní kpɔɔ ní pɔ pɔ kú ísia guu.

10 Dii wá Dii, n tɔbɔ dúnia guu.

9

Lua sáaukpaá ké i yakɛke gbéɔne yái

1 Davidi le.

2 Dii, má n táasile ní nòsemendoo,
má n yáɔnsaɛkeɔ kpáwakené.

3 Má pɔnake, má yáalɔ n yá musu,
Musude, má n tɔbɔ ní lesiao.

4 Ma ibeɛɔ i kpekpa,
aaí gɛmbɔle aa gága n aɛ.

5 Asa n zɛmanɔ, n yánakpàa,
zɔlɛa n gínaa n yágɔgɔ a zéwa.

6 N buipáleɔ lèlɛ,
n gbɛváipiɔ múnzɔ,

* 8:3 Mat 21.16 † 8:5 Sotɔ 144.3, Ebe 2.6-8 ‡ 8:7 1Kln 15.27, Efe 1.22, Ebe 2.8

n ní tó dè míómíó.

⁷N músi láasai kpà ma wèlɛɔzi,

n ní wéleɔ kwè,

an yá dɔ gbèegu bo.

⁸Dii í kible gɔɔpii,

à a kpala ðile yákpalekea yáí.

⁹A yákpaleke ní dúnia gbéó súsu,

a kible buiɔwa a zéwa.

¹⁰Dii mé ulekli ũ

gbé pɔ wàle gbáamɔnéɔne,

a dené aafia'ekli ũ taasikegɔɔ.

¹¹Dii, gbé pɔ n tó dɔɔ n náai ví,

nili n aeyanaɔ vúaaɔ.

¹²A lesi Diiɛ, àlɛ kible Siɔna,

à aà yákeɔ kpàwake bui pííɛ.

¹³Asa yá lí sáaaguɔ,

í tɔsi gbèdenawa,

í taasideɔ wiilea yáda.

¹⁴Gwa lá ma ibeɛɔ lé íadaa, Dii,

wènadɔmɛɛ, ní ma bɔ ga lézì,

¹⁵mí lé mama Siɔna bíibɔleu,

mí pɔnake ké n ma suabà yáí.

¹⁶Buiɔ sí ɛ pɔ aa yòu,

an gbá zù ba pɔ aa kpàu.

¹⁷Wa Dii dɔ ní yákpalekea a zéwaoɛ,

í to gbèvái yáke labadaaála.

¹⁸Gbèváiɔ í ta bedau,

bui pɔ aali Lua yádaopiɔ.

¹⁹Wènadeɔ yá a sáaagu bauo,

taaside wɛɔbaaazi láaa vío.

²⁰Fɛle Dii,

nísu to gbènazína n gá flo,

bui píi káaa, ní yákpalekeéríɔ.

²¹Dii, to vía buiɔ kú,

ké aa e dɔ wa de gbènazínaɔ ũ.

10

Lua yáḡḡḡa ní gbéó wabikea

¹Dii, bɔyáí ní zea zázáí?

Akea ní ulené taasikegɔɔzìí?

²Gbèvái í gbáasaide wɛ wala guu,

í kɔnikèè, í aà kú.

³Gbèvái í a pɔnidɛɔ íanadá,

ɪ bɪide sáaukpa, ɪ Dii tɔbɛɛsi.

⁴ Gbɛvái wala mé tò ɪli Dii aeyao,
a Lua láasoo vɪo.

⁵ Yá pɔ́ ɪ kɛ píi ɪ bɔ̀ɛ maaɛ,
ɪ azɪa káfi, ɪli n ikoyá dao,
ɪ lesuikɛ a ɪbɛɛwa.

⁶ ɪ mɛ á kpaguo,
áɔ ku pɔ̀nau taasikesai gɔɔpiiɛ.

⁷ ɛɛ ɪɔ dɔ aà léu
ní gbékaao ní yápasɪo,
yáɔɔnwɛia ní yáwáio mé aà lé pá.*

⁸ ɪ naalɛ yáesaideɛ wɛnkpe,
ké à e aà de asii guu,
ɪ mi'lide kpákpa gusaɛna.

⁹ ɪ naalɛ gbɛɔne asii guu lán nɔɔmusuwa,
ɪ naalɛ lákpeu à e yɛɛsaide kú.
Tó à aà kú, ɪ aà gálɛ ní a bao.

¹⁰ Gbé pɔ́ a le a kù gò wúlea yɛmɛɛ,
gbáa mé aà nè.

¹¹ Gbɛvái pi ɪ mɛ Lua a yá fán vɪo,
ɪ ɔku a wéwɛɛ, ɪli gu'eo.

¹² Dii, fɛle mɔ́ ní n gbáao,
Lua, nɪyɔ yɛɛsaideɔ fánke.

¹³ Lua, bɔ́yáí gbɛvái ɪ dɔɛnnɔi?
ɪ o a sɔ́ guu nɪyɔ ɪadawao.

¹⁴ N beeo ni e sáasá,
ni gbɛɔ yá'ɔma ní ní pɔsiao yáda,
ké n e ɔɔdaumá.
Yɛɛsaide ɪ azɪa kpama,
tone pɔ́ gwana vɪo dɔ̀nɛden n ũ.

¹⁵ Gbɛvái ní gbé pásɪo gásl éné,
an vái pɔ́ aalɛ e wa dɔo wí ní musu.

¹⁶ Dii ɪ kible gɔɔpii,
aà yádansaiɔ midɛ aà bùsuu.

¹⁷ Dii ɪ yɛɛsaideɔ wabikɛa ma,
ɪ ní gba sɔ́, ɪ swáɔ ní yáí.

¹⁸ ɪ zɛ ní tone pɔ́ gwana vɪoɔ
ní gbé pɔ́ wálɛ ɪadamáɔ,
ké gbɛnazɪna pɔ́ de bùsuti ũ su to sɔ́ kɛ́ngu bo yáí.

11

Sɔ́dilea

Davidi ɪɛ.

¹ Ma na Diizi.

---

* 10:7 Lom 3.14

Bóyáí ále omee mà vua
mà ta gbɛ musu lán bāwai?

² A vāikenaɔ gwa, aa kakpà sáa,
aa gusaɛ yè má aa sá gà,
aa kakpàle nòsemaadeɔwa.

³ Tó felekaa yāmikpale gbòo,
gbēmaaɔ kea ní?

⁴ Dii ku a kpéu,
a zɔ́lea báawa musu we.

I wɛpá gbēnazínaɔla,
í wékpaleńzi.

⁵ Dii í gbēmaaɔ táasika,
āma a za vāikenaɔgu
ní gbé pɔ́ yāpāsí í kené naɔ.

⁶ A teyɔ́ ní íatɛgbɔ́o kwe vāikenaɔwa,
ílan wāa mé aɔ de ní baa ũ.

⁷ Asa Dii í yāke a zéwa,
yākea a zéwa í keè na,
gbēmaaɔ wesiaále.

12

Gbēnazína bēeboa

¹ Davidi le. Wí sí ní kúuleaoc.

² Ma suaba Dii!
Asa gbēmaa ku lɔo,
náaide làa gbēnazínaɔ guu.

³ Baade í ɛto a gbédeeeɛ,
í lena keè ní nòsememplao.

⁴ Dii, lenade gyawi
ní gbé pɔ́ í azía se leslo.

⁵ Aaí me ní lé mé a tidɔ gbéa,
wa mé wa ní lé ví,
démɛ a kiblemái?

⁶ Gbé buseɔ wɛtāa
ní wēnadeɔ aukɛao yái,
Dii mè á fele sa,
á ní gba bɔ́kí pɔ́ aale a nide.

⁷ Dii yá sāa vío,
a de lán ánuɔ pɔ́ wa yò mua téu
wa bāasa gēn soplawa.

⁸ Mpi Dii, níyɔ́ wá d́a gɔɔpii,
níyɔ́ wá sí gbé bee taaɔwa.

⁹ Tó gbéɔ yābēɛ kù ɔ́plapla,
gbēváiɔ lɔ be ní yòo gupiiue.

13

Lezua Luazi

1 Davidi le.

2 E bɔɛ, Dii?

Ma yá aɔ sãangu gɔɔpii yá?

N mikpe aɔ dɔamɛɛ e bɔɛ ni?

3 Máɔ dɛɛka ní ma láasooɔ e bɔɛ ni?

Ma pɔ ɪɔ sia lá gu lé dɔ,

ma ibɛɛ aɔ gbãablea e bɔɛ ni?

4 Dii ma Lua, ma gwa ní ma yãma.

Ma oa weemɛɛ,

ké másu ga i oo yáí,

5 ké ma ibɛɛ su mɛ a tidɔmalao,

ké ma wɛlɛɔ su pɔnake ma fua yá musuo.

6 Máɛ n gbɛke náaike,

ma pɔ na ké nɔyɔ ma suaba.

Má lesi Diie,

asa à yãmaakɛmɛɛ.

14

Misaide ya'oa
(Sou 53)

Davidi le.

1 Misaideɔ ɪ o ní sɔ guu Lua kuo.

Aa ɔɔkpá, an yákea vái,

yãmaakɛna kú ní guuo.

2 Za musu Dii ɪ wɛtɛ gbɛnazínaɔzi,

ɪ gwa tó gbɛɛ ɔnɔ kà a kíi wɛɛɛa.

3 Aa sãã píi, aa gɔ dɔɔsai mɔmɔ,

yãmaakɛna kuo, baa do.*

4 Väikena wé lí gu'eo lé?

Aaɪ ma gbɛɔ mɔmɔ lán úwa,

aali lezu Diizio.

5 Gwa, vĩa a ní kú we maamaa,

asa Lua a ze ní gbɛmaaɔ.

6 Väikena ɪ kpa taasideɛ a pɔɛɔu,

kási sɔ Dii mé taaside ulɛkíi ũ.

7 Lua, bɔ Siɔna mɔ n Isailiɔ bɔ!

Tó Dii sù ní a gbɛɔ ní pá ziu,

Yakɔbu buiɔ pɔnake,

Isailiɔ yáalb.

---

* 14:3 Lom 3.10-12

15

Luayamana ya'oa

Davidi le.

¹ Dii, déme zεvɪ à gē n uai?
Déme a fɔ̀ àɔ ku n gbèsɪsɪ musui?

² Gbé pɔ̀ ɪ ku tàaesai,
mé ɪ yáke a zéwa,
mé ɪ síana'o ní nòsemendoo.

³ Ili yáɔɔ gbēewao,
ili tàaeke a gbédeeeo,
ili a gbēdo sɔ̀sɔ̀.

⁴ I saka luayādansaiɔ̀gu,
ɪ luayámanaɔ̀ kpela.
Ili a legbēa liléo,
baa tó à kèè zɪ'ú.

⁵ Ili ɔ̀a sēané à a igbào,
ili bɔ̀ gbé pɔ̀ a yá kú kpe ɔ̀sāsáa yáio.

Gbé pɔ̀ ɪ ke màa a kpagua bauo.

16

Naa Luazi

Davidi le.

¹ Ma dɔ̀a Lua,
níme ma nanzi.

² Má ò Diiε ma diin n ú,
níme ɪ ma aafia ú.

³ N gbé pɔ̀ kú ma búsuuɔ̀
mé de gawide pɔ̀ ɪ kamaguɔ̀ ú.

⁴ Gbé pɔ̀ aai wá gé t́aa kíiɔ̀
aai yá'ɔ̀ma kpá ɪzɪazie.

Má sa'o'ɪ t́léɪnɔ̀ɔ̀,
wa ní t́aa tɔ̀ ma ma léuo.

⁵ Dii, n ma ka ma baawa,
ma wēni ku n ɔ̀zɪε.

⁶ N kɔ̀ɔ̀ dàmeεε gumaau,
gba pɔ̀ ní dàmeεε kámagu.

⁷ Má Dii táasile ké ɪ ledaa,
baa gwá ɪ to ma sɔ̀ ma gba laai.

⁸ Miɔ̀ Dii e ma wéu gɔ̀ɔ̀pii,
lá a kumano, má kpaguauo.

⁹ Bee yáí ma pɔ̀ ɪ na,
ma nòse ɪ yáalɔ̀,
ma wé dɔ̀i ɪ ma me aɔ̀ ku aafia.

¹⁰ Asa níyɔ̀ ma to miauo,
níyɔ̀ we n yámana yaikεo.*

¹¹ N ma ka wēni zéwa,
n kíi pɔ̀na ɪ pεεau,

* 16:10 Zln 13.35

pɔmaaɔ ku n ɔzl ɔɔpii.†

17

Wabikɛa

Davidi wabikɛa.

¹ Dii, ma yāma,

asa ma yá naɛ,

swāɔ ma willeai,

ma wabikɛa ma,

asa mále kɛ ní mɔafilioo.

² N kǐí má yāna eu,

n wé lé yá pɔ zɛvɪ e sáasã.

³ N ma sɔ gwà, n wétemazi gwá,

n ma táasiká, ni yāe eao,

asa ma zɛò ma lé a ma kalikɛo.

⁴ Mili té gbɛnazína yákeɔzɔio,

mili gbé pásɔ ɔlesɛo.

⁵ Ma bɛ n zéu súsu,

mi pāale n yáɛo.

⁶ Mále lezunzi, asa rýɔ wea.

Lua, swáse ma wabikɛai.

⁷ N n gbɛke bɔnsae kemɛɛ,

gbé pɔ nánziɔ bɔ ní ibɛɛɔ ɔzl.

⁸ Laaidɔa lá ní wébesianawa,

ní ma sɔɔ n kúlukulunau.

⁹ Ma si gbɛvái pɔ aai ɪadaaɔwa,

ma ibɛɛ pɔ liaamazipɔ.

¹⁰ Aali gbɛe wegwao,

an lé ɪ yɔɔ yá'o.

¹¹ Aa pèlemazi aa ɪiamazi,

aa webɪia kɛ aa e ma pále zǐle.

¹² Aa ye ma taitai

lán nɔɔmusu nɔandɛnawa,

lán nɔɔkusi pɔ naalea gusaɛnawa.

¹³ Dii, fɛle darɪle, ní ní kwé,
ma si gbɛvāipɔwa ní n fɛndao,

¹⁴ ma bɔ gbépiɔ ɔzl ní n gbāao.

An baa ku dúniæ bee guu,

an áizeɛ ɔ dirzi, an néɔ ɪ ká,

aai pɔ pɔ fɛɔ kále ní népiɔɛ.

¹⁵ Má wesinɛ ma nɔsemāa yái,

tó ma n e ma vugɔɔ, bee a mɔa.

† 16:11 Zln 2.25-31

18

Ziblea sáaukpa
(2Sam 22.1-51)

¹ Lε pɔ́ Dii zòblena Davidi siè gɔɔ pɔ́ à aà bɔ́ Saulu rí aà ibεε kɪnɪɔ ɔʒl.

² Má yenzi Dii,
númε rí ma gbāa ũ.

³ Lua mé ma gbesi ũ,
mí naaàzi,
ma Lua mé ma zegikli ũ,
í ma misi.
A de ma sèngbao ũ,
má aà náai vɪ,
a de ma suaban gbāa ũ,
í ma d́sa.

⁴ Dii kà wà aà sáaukpa.
Mi lεzuaàzi,
í ma bɔ́ ma ibεεɔ ɔʒl.

⁵ Gó kpálemano,
kaale swa lé ma ble.

⁶ Mía baɔ galakpámεε,
ga baikpámεε ma aε.

⁷ Ma yeelea guu màa ma Dii s̄isi,
ma lεzù ma Luazi,
ɔ́ à ma lɔɔ mà za a be,
ma wii kàwà, à gè aà swáú.

⁸ Tɔɔle lùalua à zɪazɪa,
gbèsis̄is̄iɔ dèedee rí z̄ɪnau,
aa lùalua ké aà pɔ́ pà yáí.

⁹ Súele bɔ́ aà níu,
té pɔ́ í kúma bɔ́ aà léu,
a ȳɔɔ lé pipi aà aε.

¹⁰ A gu kèaa musu à p̄ila,
lou s̄isi aà gbá z̄íε.

¹¹ Alε vua dia malaika gàsɪade kpe,
àlε yàakpa rí íanao.

¹² A gusia kù az̄ɪlala,
à luabesiana kè a kúki ũ.

¹³ Lousisia d̄òaa aà gawi p̄ilεaε,
lougbε kwè, lou p̄ilεpile pás̄ipás̄í.

¹⁴ Dii Musude p̄ala za musu,
aà lɔɔ dɔ́ louv̄ɪa ũ.

¹⁵ A ka f̄a ma ibεεɔgu à rí f̄aa,
Lua s̄umá à rí yá.

¹⁶ Ké n palamá Dii,
ísia tɔɔle bɔ́ gupuau,
ké n pɔ́bɔ́ n níu,
dúnia z̄ɪna bɔ́ puizi.

¹⁷ A ɔ́bɔ́ za musu à ma kù,

à ma bɔ́ ísiu.

18 A ma si ma ibeεε gbāawa
ní ma wèlε pɔ́ an gbāa demalaɔ.

19 Aa ànaa ma wēnakεgɔɔ,
ɔ́ Dii zèmanɔ.

20 A ma bɔ́ à ma gba dèεpookɔi,
à ma mísi ké a yemazi yáí.

21 Dii yákèmeε ma nòsemaa léu,
à flabòmεε ma gbāsísai léu.

22 Asa má Dii yádílεaɔ kúa,
mi váilε ma a Lua tò weo.

23 Aà ikoyáɔ ɔ́ dɔ́aaameε,
mi bɔ́ yá pɔ́ a dílεaɔ kpεo.

24 Ma kua táae ví Diiεo,
má azla kúa duunasai.

25 Dii flabòmεε ma nòsemaa léu,
asa a è má kú gbāsísaiε.

26 N náai ví náaideɔne,
táaesaiden n ũ táaesaidεne.

27 N wásawasa gbé wásawasaɔne,
āma ni kɔ́nikε gbé dɔ́saiɔne.

28 Ni zlabusanɔ́ suaba,
ni gbé pɔ́ aai rízi se lesíɔ busa.

29 Dii, ni ma filia tefelε,
ma Lua, ni ma gusia lílε gupua ũ.

30 N n gbāao má fɔ́ kuadi kaawa,
ní ma Lua dɔ́nlεo má fɔ́ ví gía.

31 Luapi sɔ́, aà yákeεa bòlei.
Dii yá sāa vío.

A de sèngbao ũ gbé pɔ́ nàaziɔne.

32 Dii bàasio, déme Lua ũi?
Wá Lua bàasio, déme gbési ũi?

33 Lua mé í ma gba gbāa,
ɔ́me í zεpoomεε súsu.

34 I to ma wá nakū lán tuewa,
í to màɔ be búsu gulesíɔ musu.

35 I zikaa dadameε
e ma gásl fɔ́ mɔgotē sá gá.

36 Ni n ziblesèngbao kpaá,
ní ma kúa ní n ɔ́plaaɔ,
ni naalε n̄ ma tɔ́bɔ.

37 Ni ma zé yàasa kūmeε,
ɔ́ ma gbá lí gbāleo.

38 Ma pele ma wèlεzi ma ní kúkū,
mi kpekpaɔ e ma ge ní dedεɔ.

39 Ma ní wiwi, aai e fèleo,
aa kwè gɔ́ kálea ma gbá zíε.

40 N ma gba gbáa, ma zikàò,
 ní tò ma ibeɛɔ mikpáa.
 41 N tò ma wèlɔ kpekpa,
 ɔ ma a zangudepiɔ míde.
 42 Aa wiilè, gbèe i ní suabao,
 aa lezù Diizi, i yāmamá.
 43 Ma ní ké buɛbue
 lán luutē pɔ́ ɔana sèwa,
 ma táa'ómá lán zé guu pèlɛawa.

44 N ma bɔ gbé pɔ́ fɛlemanɔɔ ɔzɪ,
 n ma ke buiɔ míde ũ.
 Gbé pɔ́ má ní dɔɔɔ lé zɔblemɛɛ.
 45 Bui zɪlɔɔ i vlánaumɛɛ,
 tó aa ma yāmá, aai misiilemɛɛ.
 46 Buipáleɔ kúsu i kwé,
 aai bɔ ní zegiklɔɔ ní lualuao.

47 Dii ku! Báaadɛn ma gbesi ũ!
 Wà Lua ma Suabana tɔbɔ.
 48 Lua mé i tɔsimɛɛ,
 i buiɔ totomɛɛ.
 49 N tò ma pili ma ibeɛɔwa,
 n ma gba gbáa de ma wèlɔla,
 n ma bɔ gbé pásɔɔ ɔzɪ.
 50 A yáí má n sáaukpa buiɔne,
 má n táasile, Dii.*
 51 Dii i zɪ zɔɔ ble kía pɔ́ á sèɛ,
 i gbèkɛkɛ kía pɔ́ á kpàpiɛ,
 ma Davidi ní ma buiɔ e gɔɔpii.

19

Luabɛ gawi ní Lua ya gawio

1 Davidi lɛ.
 2 Musu i Lua gawi bɔ gupuau,
 báluma pɔɔ i aà zɪ ɔloné.
 3 Iɔ yádané lá gu lé dɔ,
 i dɔa kpámá gwá ní gwáo.
 4 Ili yá'oo, aà yá'oa bui kuo,
 wíli a kía maɔ.
 5 Aà lɔɔ i gé dúnia guu píi,
 aà yá'oa i gé e tɔlɛ léwa.*

Lua kpɛdɔ́ ɪatɛɛ we,
 6 i bɔ kpéu à bilɛ lán nɔsenawa,
 i fɛlɛ ní táo ní pɔnao lán negɔnawa.
 7 I fɛlɛ luabɛ léla,
 i paa gé e a léle,
 pɔɛ líɔ uleá a pusuiɔ.

* 18:50 Lom 15.9 * 19:5 Lom 10.18

⁸ Dii ikoyā paea,
i ní nòse níniné.

Dii yá náai ví,
i lēda ɔnɔsaideɔwa.

⁹ Dii i ɔtona doné súsu,
i ní pɔ ke na.

Dii yádileɔ gbāsfí vɔ,
i ní oa weené.

¹⁰ Misiileɔ Diiε zépi wēbɔa,
waɔ tēi gɔɔpii,

Dii yákpalekēa slana ví,
yápi ɔ ma wásawasa.

¹¹ Aá yámaa de vuaa, baa vua maa,
a na de zó'ia, baa zó búsu.

¹² Ni lēda mapi n zòblenawa,
gbé pɔ n yá kua ài ɔ zɔɔ.

¹³ Démε a fɔ yá pɔ ále zāwàɔ dɔi?
Sùuukεmanɔ ní ma tàae pɔ ulεɔ.

¹⁴ Nsu to mapi n zòblena dɔennɔɔ,
duuna su gbāableaɔ,
míɔ kú wásawasa tàae zɔɔ sai.

¹⁵ To yá pɔ lé bɔ ma léu
ní láasoo pɔ kú ma sūuo kangu
Dii, ma gbési, ma Suabana.

20

Ziblea wabikεa

¹ Davidi le.

² Dii sinnɔ n yeelεa guu,
Yakɔbu buiɔ Lua n se lesí.

³ Kua za aà kúkli a n suaba,
kua za Siɔna a donle.

⁴ Aà n sa'oa pii sí,
n sa'obɔɔ i dɔaagu.

⁵ Aà pɔ pɔ n pɔ gbà kpama,
aà to ñ yá pɔ níle yá le,

⁶ wí gulake zí pɔ ní blé yá musu,
wí dālapoo da ní wá Lua tɔo.
Dii wabi pɔ ní kè sinnɔ pii.

⁷ Má dɔ sa Dii i kía pɔ a kpà suaba,
i siaànɔ za a be pɔ a kua adoau,
i to aà zible ní a gāsa gbāao.

⁸ Gbēɔ i zikasɔgoɔ náaike,
gbēɔ i sɔɔ náaike,
wápiɔ sɔ, Dii wá Lua náai wi ke.

⁹ Ampio, aa kúle aa léle,
wápiɔ sɔ wáɔ zεa giúgiúε.

10 Dii, to kí zible,
tó wa lezúnzi, síwanɔ.

21

Ziblea sɔaukpaa

- 1 Davidi le.
2 Dii, kí lé pɔnakɛ ní n gbāao,
aà pɔ na maamaa ké ñ tò à zible.
3 N pɔ pɔ aà pɔ gbà kpàwà,
ni gí aà wabikɛa síiaànɔ.
4 N danle kɛè ní ɛfāai zɔɔ,
n vua fùà kpàè.
5 A wēni gbèama, ɔ ní kpàwà,
ní tò a ku e gɔɔpii.
6 Aà gawi zɔɔ ké ní tò à zible,
n gawi ní zɔkɛo kpàwà.
7 Niɔ báaadaaàgu gɔɔpii,
n kuaaànɔ tò aà pɔ kèna.
8 Asa kí Dii náai ví,
kua Musude gbèkɛu a kpaguao.

- 9 Nyɔ ɔdie n ibɛɛɔwa,
nyɔ n wèlɛo kú ní n ɔplaaɔ.
10 Nyɔ ní kɛ mua yàa ù n mɔgɔɔ,
Dii a ní múnzɔ a pɔfɛgɔɔ,
i to tékūmá.
11 Nyɔ ní nɛɔ midɛ dúnia guu,
ní ní buiɔ kɛ gbɛnazínaɔwa.
12 Baa tó aa lekpaainzi,
an pɔeā a fɔ zíkɛo.
13 Nyɔ ka dɔɔ ní wéwa,
nyɔ to aa kpɛkpa.

14 N gbāa guu, Dii, ñ nzía káfi,
wí lesi wà n gɔsake táasile.

22

Wiilà Luawa

- 1 Davidi le.
2 Ma Lua, ma Lua,
bóyāi n ma to wei?*
- Ma wiilɛ,
àkɛa nílé mɔ ma suabaio ní?
- 3 Ma Lua, ma lezúnzi fáane,
ni weao,
ma wiilɛma gwāasína,
ɔ ní nílé.
- 4 N kua adoa, ní zɔlɛa báawa,
ɔ Isailiɔ í ní táasile.

* 22:2 Mat 27.46, Maa 15.34

5 Mmɛ wá deziɔ n náaikè,
aa n náaikè ɔ n ní mísi.

6 Aa lɛzúnzi ɔ aa bɔkí è,
aa n náaikè ɔ wí i ní kúo.

7 Kɔtɛn ma ũ, gbɛnazɪnan ma ũo,
wàlɛ ma sɔsɔ, wàlɛ sakamagu.

8 Gbɛ́ pɔ́ lɛ́ ma gwaɔ́ lɛ́ ma yáalɔ́,
aale lɛsuikɛa,
aale mike déúdeú aale mɛ:†

9 Lá àlɛ Dii náaikɛ, aà aà bɔ,
tó aà yá kàaàgɛ, aà aà misi.‡

10 Mmɛ n ma bɔ ma da nòsɛu,
n ma dɔ aà yówa.

11 Má na n ɔzɪ za nɛasakpɛuɛ,
ní dɛ ma Lua ũ za ma da nòsɛu.

12 Nsu ñyɔ kumanɔ zàò,
asa taasi lɛ mɛkpa,
mɛ gbɛɛ ku à dɔmalɛo.

13 Wa liaamazi dasidasi lán zugaaɔwa,
wa pooamazi lán Basana zuswanaɔwa.

14 Wàlɛ lɛdɔdɔa lán nòɔmusu ɔɔbna pɔ aale pɔ taitaiɔwa.

15 Ma gbáa gɛzɛa lán í kóleawa,
ma guɔ bɔɔú píi,
ma mɛ yò lán zɔsawa.

16 Ma kólo giigága lán pɛnkasowa,
ma lɛna náale ma lɛ musu.§
Wà ma wulɛ lán gɛwa búsutiu.

17 Gbɛ́ liaamazi dasidasi lán gbɛɔwa,
gbɛvãipio nònɔamazi,

aa ma ɔɔ ní ma gbáɔ fɔfɔ.*

18 Má fɔ mà a wáɔ nao píi.
Wà wɛbɪlibii, wàlɛ ma gwa,

19 wàlɛ ma pɔkasaɔ kpaale,
wàlɛ tɛlɛpa ma ulatao yá musu.†

20 Dii, ñsu ñyɔ kumanɔ zàò,
nímɛ ní ma gbáa ũ,
mɔ dɔmale kpakpa,

21 ma bɔ an fɛnda lézɪ,
ma wɛni si gbɛpɪɔ swaawa,

22 ma bɔ nòɔmusupɪɔ lézɪ,
ma si zùsɛlɛpɪɔ kɔbawa,

23 mí n tɔbɔ ma gbɛ́ɔnɛ,
mí n táasilɛ kókáaa guu.‡

† 22:8 Mat 27.39, Maa 15.29, Luk 23.35 ‡ 22:9 Mat 27.43 § 22:16 Zaa 19.28 * 22:17 Zaa 20.27

† 22:19 Mat 27.35, Maa 15.24, Luk 23.34, Zaa 19.24 ‡ 22:23 Ebc 2.12

²⁴ A Dii vɔakɛnaɔ, à àà táasile,
 á Yakɔbu buiɔ, à àà tɔbɔ,
 á Isaiiɔ, à misiileè.

²⁵ Asa i saka taasideguo,
 i àà wɛnadekɛ yaboo,
 i mikpɛdɔèo,
 à swákpa àà wiileai.

²⁶ Má n táasile balu guu,
 má lé pɔ má kɛma flabo n vɔakɛnaɔ wáa.

²⁷ Taasideɔ pɔble aa ká,
 Dii kfi wɛɛɛnaɔ aa àà táasile,
 aaiɔ ku gɔɔpii.

²⁸ Dúnia búu gbéɔ Dii dɔ, aai zɛaàno,
 bui pɔ kúuɔ kúleè pii,

²⁹ asa kpalableaá Dii yáɛ,
 í kible bui píiwa.

³⁰ Dúnia gbáadeɔ kúleè pii,
 gbé pɔ gè gékɔiɔ misiileè pii.

³¹ An buiɔ zɔbleè,
 aa Dii yá dau siu ziadeɔne,

³² aai o gbé pɔ wi ní i yáaɔne
 lá à yánakpamá,
 asa a kè.

23

Dii mé ma dāna ũ

Davidi lé.

¹ Dii mé ma dāna ũ,*
 pɔɛ a kɛsāao.

² I ma wúle sɛ̀bɔ̀kfi,
 í gɛmanɔ í kílíkíli saɛ.†

³ I ma nɔ̀sɛ nínimɛɛ,
 í dɔaamɛɛ zé maaɔ guu a tó yái.

⁴ Baa tó má bɛ gusisi pásɔ,
 má vāi vɔakɛo, asa ní kumanɔ,
 n sɔ̀na ní n goo í ma gba sɔ̀.

⁵ Ni blɛkalɛ ma aɛ ma ibɛɛɔ wáa,
 ni nísídɔɔ ma miwa,
 ni íka ma toona pai yeɛɛɛ.

⁶ Nama ní gbɛkɛo aɔ kumanɔ gɔɔpiiɛ,
 míɔ ku Dii ua e ma wɛ̀ni léu.

24

Dii gɛa a kpéu

Davidi lé.

* 23:1 Zaa 10.11, 1Pic 2.25 † 23:2 Zia 7.17

1 Tɔɔle ní pɔ́ pɔ́ kuwàɔ́á Dii pɔ́e,*
dúnia ní gbé pɔ́ kú a guuɔ́ pii.

2 A tɔɔle zínapèle ísiau,
a kàle ní swaɔ́.

3 Déme zeví à dede Dii s̀stiwai?
Déme a fɔ́ gē aà uai?

4 Gbé pɔ́ tàae vío mé aà nòse pua,†
mé ̀li ze ní táaɔ́,
mé ̀li legbē ní mɔ́afilioo.

5 Dii a báaada adegú,
Lua aà Suabana a to yá bɔ́aàno na.

6 Maa a de ní aà k̀i wèelenɔ́,
Yakɔ́bu buiɔ́ Lua aeyanapio.

7 A bíibɔ́leɔ́ wēwē,
à gbà zio wēwē,
í tó Kia gawide‡ gē.

8 Déme Kia gawidepi ui?
Dii negɔ́n gbāae,
Dii z̀kan gbāae.

9 A bíibɔ́leɔ́ wēwē,
à gbà zio wēwē,
í tó Kia gawide gē.

10 Déme Kia gawidepi ui?
Dii Zígɔ́de mé Kia gawidepi ũ.

25

Lua wá d̀šana

Davidi le.

1 Dii, ma azía kpàmae,

2 ma Lua, mále n náaike.

Nsu to wí ma k̀io,
ńsu to ma íbēeɔ́ tídɔ́malao.

3 Wí a gbé pɔ́ an wé dɔ́nzio k̀io,
sema gbé pɔ́ b̀ò n kpe pàɔ́.

4 Dii, n n zé ɔ́ɔ́meɛ,
ní n yá dadameɛ.

5 Gemanɔ́ n s̀ianau, ní dadameɛ,
asa Lua ma Suabanan n ũ,
ma wé ̀ò dɔ́nzie gɔ́ɔ́pii.

6 N s̀uuu ní n gbēkeo aɔ́ dɔ́ngu,
asa ní ví za káauɛ, Dii.

7 Nsu tàae pɔ́ má k̀eɔ́ yádao
ge duuna pɔ́ má k̀e ma èwaasogɔ́ɔ́.
Ma yá àɔ́ dɔ́ngu gbēke guu,
ké ní maa yáí, Dii.

* 24:1 1Kln 10.26 † 24:4 Mat 5.8 ‡ 24:7 1Kln 2.8

⁸ Dii maa, i yāke a zéwa,
bee yáí i a yádada duunkenaɔne.

⁹ I zlabusanaɔ da a zéwa,
i yāmaa dadané.

¹⁰ Dii ɔ gbēke ní náaio vɪ
ní gbé pɔ zè ní a bàakuarínɔ yáo.

¹¹ Baa ké ma duuna zɔɔ Dii,
sùukemanɔ n tɔ yáí.

¹² Déme Dii vɪa vɪi?
Dii i ade da zé pɔ de aà sɛwa.

¹³ Ade aɔ ku nama guu,
aà buiɔ mé aa gɔ ní bùsu vɪ.

¹⁴ Dii gbēke vɪ ní a vɪakenaɔ,
i to aao a bàakuarínɔ yá dɔ.

¹⁵ Ma wé ɔ pɛ Diiwa gɔɔpii,
asa ɔme i ma gbá bɔ bau.

¹⁶ Ma wegwa, wēnadɔmeɛ,
asa má kú mado ní taasio.

¹⁷ Ma yá'ɔmaɔ kɔ ma nɔse guu,
ma bɔ ma wétɛapi guu.

¹⁸ Ma taasi ní ma pɔsiao gwa,
ní ma duuna woloa píi.

¹⁹ Gwa lá ma ibeɛɔ lígua,
aa zamagu pásípási.

²⁰ Ma wēni dɔa, ní ma misi,
nisu to wí ma kúo, asa ma nanziɛ.

²¹ To síana ní kua maaɔ aɔ ma dɔa,
asa ma wé ɔ dɔnziɛ.

²² Lua, Isailio bɔ ní taasikeaɔu píi.

26

Gbēmaa wabikea Diiwa

Davidi le.

¹ Yānakpaa Dii,
asa ma yāké a zéwa,
ma n náaikè seasai.

² Ma le n ma gwa Dii,
ní ma nɔse ní ma láasooɔ gwa.

³ N gbēke ɔ dɔaameɛ,
mí zɪke n síanawa.

⁴ Mili zɔle ní eɛdeɔɔ,
mili bebe ní mɔafilideɔɔ.

⁵ Má za duunkenaɔ káaaau,
mili zɔle ní gbēváiɔɔ.

⁶ Ma a ɔ pipi táaesai seela ũ,*
mále lia n gbagbaktizi, Dii,

* 26:6 Iko 21.6-7, Mat 27.24

7 ké mà e n sáaukpa lesia guu,
mí n yáɓnsaεɔ kpáwaka.

8 Dii, má ye n kpé pɔ nɔ kuuzi,
gu pɔ n gawi i pilau.

9 Nsu n ma naaa n duunkεnao,
nisu n ma baa daaa n gbēdenao.

10 Vái láasoo mé ɓ dɔaané,
an ɔ ɓ pai n gbagusaeɔ.

11 Mapi sɔ mi yáke a zéwa,
wēnadɔmεε ní ma suaba.

12 Ma zεkɩ è gumaau,
má Dii sáaukpa balu guu.

27

Dii mé ma gupua ũ

Davidi le.

1 Dii mé ma gupua ũ, ma Suabana ũ,
dé má vlakεi?

Dii mé ma ulεkɩ ũ,
dé vía mé a ma kúí?

2 Tó gbēváɔ simazi ma taitaia yái,
ge tó ma ibεεɔ n ma wēleɔ ànaa,
aa gēmbɔle aa léle.

3 Baa tó zígɔɔ koezɔmazi,
ma sɔ a vío.

Baa tó gbéɔ fēlea n zío,
ma sɔ aɔ dileae.

4 Yá mēndo mále a wabike Diiwa,
yápi mále wεεle maamaa.
Má ye màɔ ku Dii ua e ma gɔɔ léwae,
ké màɔ aà aeya aà kpéu we,
mí wépe aà kefenkewa.

5 A ma ule a kpéu taasikegɔɔ,
a ma gwa a zwáakpɛu,
i ma ze gbε musu aafia.

6 Ma mi a fu ma ibεε pɔ liaamaziɔla,
mí sa'o Dii ua n gulakeao,
mí lesi mà aà táasile.

7 Tó ma lezúnzi Dii, wea.
Ma wēnagwa ní ma yâma.

8 Ma nòse lé ledaa mà n aeya,
Dii, mále n aeya.

9 Nsu mikpɛɔ mapi n zòblenaεɔ,
nisu ɔ ma kpe n pɔfεoo.

Ma Dɔnlɛden n ũ, nisu ma vūaao,
Lua ma Suabana, nisu ma to weo.

10 Tó ma de n ma dao pákpámazi,
Dii a ɔliamazi.

11 Dii, ma da n zéwa,

dɔaamεε zé súsú guu ma kpàkpanaɔ yáí.

¹² Nsu to ma ibεεɔ ní pɔéá keao,
asa seelade εγεναɔ lé yáɔɔa,
mé gbé páslɔ lé pɔɔɔ ní níú.

¹³ Má yáε bee náai ví ké má e:

Dii a maakεmεε dúniaε bee guu.

¹⁴ Wεɔɔ Diizi.

Zε gbáa, ní sɔdilé.

Wεɔɔ Diizi.

28

Wabikεa ní sáaukpaaɔ

Davidí lé.

¹ Dii ma gbesi, mále lezunzi,

nísu n̄ n swá kákamεεɔ.

Tó ní nílé,

má gɔ lán gbé pɔ aa sí bɛdauɔwae.

² Mále wēna wii lema, swásεmazi,

mále ma ɔ se n kúkúí oi.

³ Nsu ma gále ní gbé b̄εεɔ ge váikεnaɔ sánuo.

Aaí yāna o ní gbédeεε,

āma an zaa gbéɔu kè zài.

⁴ Kené ní yákea ní ní váikεaowa,

flaboné ní dàawa,

a gbe i wí ní musu.*

⁵ Aali Dii yákea ní aá zíkεao yádao,

a ní fuangba, a ní zεɔɔɔ.

⁶ Ma Dii sáaukpá,

asa à swāsè má wēna wiileai.

⁷ Dii mé ma gbáa ní ma s̄εngbaoo ũ,

má aá náai ví ma s̄ɔu.

I dɔmale, ma n̄ɔse í yáalɔ,

mí aá sáaukpa ní lesiaɔ.

⁸ Dii mé a gbéɔ gbáa ũ,

a de ulekúí ũ kía pɔ a kpáε,

í aá suaba.

⁹ N n gbéɔ suaba, ní báaadariŋu.

N ní dádá, níɔ ní kúa gɔɔpii.

29

Dii yá'oa zàa'lana guu

Davidí lé.

¹ Malaikaɔ, à Dii tɔɔɔ,

à gawi ní gbáao d̄s̄ Diie.

² A Dii tɔɔɔ,

à kúle Diie ní lousisi'ulaɔ daa.

* 28:4 2Tim 4.14

- 3 Dii ɔɔ kú lousisia kpe,
 Dii gawide í to lou pūna,
 Dii ku lousisia musu.
 4 Dii ɔɔ gbāa dɔ,
 Dii ɔɔ gawí vɪ.
 5 Dii ɔɔ í sɛɛ líɔ paa,
 Dii í Libā būsú sɛɛ líɔ paa.
 6 Í to Libā gbɛsɪsɪɔ vɪvɪ lán zunewa,
 í to Ɛɛmɔ gbɛ vɪvɪ lán gáaenawa.
 7 Dii ɔɔ í ɔɔ rí loupilɛaɔ.
 8 Dii ɔɔ í gbāa dee,
 Dii í Kadɛsi guwaiwai dee.
 9 Dii ɔɔ í líɔ zɪa,
 í líkpe puakú,
 gbɛ́ pɔ́ kú aà uaɔ í oè, Gawideɛ.
 10 Dii ku í pɔ́ daa dúníaa musu,
 Dii ɔɔ zɔ́ɛa Kía ũ gɔɔpii.
 11 Dii í a gbɛ́ɔ gba gbāa,
 Dii í báaadaŋgu aaɔ aafia.

30

Dii sɔaukpaa

- 1 Ɛɛ pɔ́ Davidi dà Lua kpé sakɛɔ ũ.
 2 Má n káfi Dii, asa n ma sɛ ɛsɪ,
 ni to ma ibɛɛɔ tidɔmalao.
 3 Dii ma Lua, ma wiilɛma,
 ɔ́ n ma gbágbá.
 4 Dii, n ma si miawa,
 ni to ma si bɛdauo.
 5 Dii náaikɛnaɔ, à aà táasile,
 à aà tɔɔɔ, asa a kua adoae.
 6 Asa aa pɔ́fɛa lí la rí lao leo,
 aà ɛfáai mé ɔ́ ku e gbɛ́ wɛni léu.
 Ɔɔɔa ɔ́ ku gwá,
 ɔ́ gu í dɔ rí pɔ́nao.
 7 Ké má kú nama guu, ma mɛ:
 Má kpagua bauo.
 8 Dii, ké n ɛfáaikɛmɛɛ,
 n ma zɛ gíúgiú lán gbɛsiwa.
 Ké n mikpɛɔmɛɛ,
 ma gɔ́ bíli guu.
 9 Mmɛ ma ɛzúnzi Dii,
 ma kulɛkɛ ma diiɛ ma mɛ:
 10 Bɔ́ ài ma gaa ge ma sia bɛdau vɪi?
 Ma papa a n tɔɔɔe?
 A n náai kpàwakɛɛ?
 11 Ma yāma Dii, wɛnadɔmɛɛ.
 Dii, nyɔ́ dɛ ma Dɔnɛde ũ.

12 N ma ɔɔba lile ɔwāa ũ,
 n ma zwànkasaɔ wòloa,
 n pɔna dàmɛɛ pɔkasa ũ.
 13 Máo nileo, máo n táasilɛɛ,
 Dii ma Lua, máo n sáaukpa láasaie.

31

Ziakpaa Diiwa

1 Davidi ɛ.
 2 Dii, nime ma nanzi,
 nisuli tó wí ma kúo.
 Lá ni yáke a zéwa, ma misi.
 3 Swádɔmazi, ní ma bɔ kpakpa.
 Gómɛɛ ma misigbɛ ũ,
 zegikli pɔ a ma suaba ũ.
 4 Ma gbɛsi ní ma uleklion n ũ,
 dɔaamɛɛ, ní gɛmanɔ n tó yáí.
 5 Nsu to mà zu ba pɔ wa kpàmɛɛuo,
 asa ma Misinan n ũ.
 6 Ma a wēni nānɛ n ɔzɪ,*
 ma bɔ, Dii Lua Siande.
 7 Má za t́á gbàgbanaɔgu,
 Dii má àà náai vɪ.
 8 Má yáalɔ má pɔnake ní n gbēkɛo,
 asa n ma gwa ma taasikɛa guu,
 ní d̀manɔ ma yooyea guu.
 9 Ni ma na ma ibɛɛɔnɛ ní ɔzɪo,
 n ma gba d̀ɛɛpookli.
 10 Ma wēnagwa Dii, asa má yooyeae,
 pɔsia tò ma wé g̀ s̀ii,
 ma pɔ yà, ma ǹsɛ ɔ̀kpà.
 11 Pɔsia lé ma wēni mɔɔ,
 aaukɛa lé ma wē lao,
 láasoo tò má ỳɛɛ vɪ lo,
 ma wáɔ k̀ m̀umuunnɔ.
 12 Ma gbédɛɛ ɪ sakamagu ma ibɛɛ yáí,
 ma yá ɪ ma gbéɔ víakú maamaae,
 gbé pɔ lé kpaatmanɔ gāae ɪ pāalemɛɛ.
 13 Ma yá ɪ dɔ gbēegu lo
 ma g̀ lán gɛwa,
 ma g̀nɛ lán oogboowa.
 14 Miɔ ma gbé dasiɔ lé ma pe,
 vía pɔɔ liaamazi.
 Aaí káaa aa ɛkpaaɪmazi,
 aaí ɛdɔũkɛ ma wēnibɔa yáí.

15 Mapi sɔ, nime má n náai vɪ, Dii,

* 31:6 Luk 23.46

mi me ma Luan n ũ.

¹⁶ Ma wēni ɔ ku n ɔzl gɔɔpiie,
ma si ma ibee pɔ lé ma weɔwa.

¹⁷ Mapi n zɔblenawa wegwa,
ma suaba n gbēke yáí.

¹⁸ Dii, n̄su to wí ma kũo,
asa ma lez̀nzi.

To wí väikenaɔ kú,
to an lé àɔ kpaaua tēenau,

¹⁹ to an léna etonaɔ naale.
Aaí d̄e ní gbēmaaɔ,

aaí sakarigu ní landáao.

²⁰ Aizee pɔ ní káaa n v̄lakenaone z̄ɔɔ,
ni ēf̄aaikē gbé pɔ nanziɔne gbépii wáa.

²¹ Tó gbéɔ lekpaal̄nzi,
ni ɔkuńla,

tó wàle lekpaaker̄no,
ni ní ule n guu.

²² Ma Dii sáaukpá,
asa a yemazi z̄ɔɔ
wéle pɔ wà koez̄i guu.

²³ Gili gèmagu we,
ɔ ma mè: N ma v̄uaae.
Ké ma suabale z̀nzi,
n ma wēna wiilea mà.

²⁴ Dii yāmanaɔ, àɔ yeaàzi.

Dii í a náaikenaɔ d̄sa,
í fiabo z̄lakaf̄inaone a lé gb̄eu.

²⁵ A gbé pɔ á wé d̄o Diiziɔ,
àɔ gb̄aa à á s̄ɔdile.

32

Duuna'oa Luac

Davidi le.

¹ Báaaden gbé pɔ Dii aà t̄aae wòlowá
à aà duuna k̄wá ũ.

² Báaaden gbé pɔ Dii lí aà t̄aae yāda ɔo
mé m̄ɔafilí kú aà n̄ɔse guuo ũ.*

³ Ké má n̄ile ní ma duunao, ma ibába,
ma wii ɔ d̄o za k̄ɔ e oosi.

⁴ N ɔt̄ɔleaa f̄aane ní gwāas̄inao,
ma yēe làa lá guantēna íatē ma gbēwa.

⁵ ɔ ma wene ma duunai,
mí a yāvái ulene ɔo.

Ma mè má a t̄aaeɔ one Dii,
ɔ n ma duuna k̄ēa.

* 32:2 Lom 4.7-8

6 N náaikena wabikema a gɔɔwa,
tɔ yá'la lé mɔ, a aà le ɔo.

7 Ma ulekin n u,
ni ma ɔ wétɛa guu,
ni liamazi n ma suaba.

8 Dii òmɛɛ à mè: Má yádanɛ,
mí n da zé pɔ de n sɛwa,
má lɛdama, mí ɔ wétɛnzi.

9 Nsu nyɔ ku láasoosai
lán sɔ ge sɔbaonawao.
Tó ni áasina káné ge kpíó,
aali n dɔ sɛo.

10 Yá'ɔma í li gbɛváiɔla,
Dii gbɛke í li aà náaikenaɔla.

11 Gbɛmaaɔ, à pɔnakɛ ní Diiɔ,
nòsɛpuadeɔ, à gulakɛ, í yáaɔ.

33

Lua táasilea

1 A gulakɛ Diiɛ gbɛmaaɔ,
à kù nòsɛpuadeɔ aà táasileɛ.

2 A Dii tɔɔ ní domao,
à lesiè ní mɔɔnao.

3 A lè dafu siè,
à pɔ lé ní dɔao ní pɔna wiio.

4 Asa yá pɔ Dii ò síana ví,
a náai ví a yákea pii guu.

5 A ye yámaai ní yázedeo,
Dii gbɛke dúnia pà.

6 Dii yá'oa mé musu kè,
aà lé'ana mé musupɔɔ pèpɛ.

7 A ikàle gudoú, à gɔ́ ísia ú,
à í ɔ kàaa, à gɔ́ ísi ú.

8 Dúnia gbɛpii, à vlake Diiɛ,
gbɛ́ bɛɛɔ pii, à misiileè.

9 Asa à yá'ò ɔ dúnia kè,
à yádile ɔ à gɔ́ kálea.

10 Dii í lé pɔ buiɔ kpaaí gboo,
í kpa bùsudeɔnɛ ní yá pɔ aale yáo.

11 Yá pɔ Dii zèò ɔ zɛa gíúgiú,
yá pɔ aà pɔ gbà ɔ ku gɔɔpii.

12 Báaaden bui pɔ Dii de ní Lua ú
à ní sé a pɔ ú ú.

13 Za musu Dii í gugwa zíle,
í gbɛnazínaɔ e pii.

14 Za aà kùkúì ì wɛpā
gbé pɔ kú dúníá guuola pii.

15 Aápi mé sɔ dɔ baade,
ì wesi n̄ yákeawɛ pii.

16 Kíá lí zible a zlgɔ dasikɛ yáíó,
zìkanae lí bɔ a gɔsake yáíó.

17 Sɔ náaikɛa à n̄ bɔ ɛɛ v̄l̄,
baa n̄ a gbãakɛo a fɔ gbé suabao.

18 Dii wé pɛa a v̄lakɛnaɔwa,
gbé pɔ an wé dɔ aà gbɛkɛziɔ.

19 A n̄ bɔ ga lézl̄,
a n̄ gwa aafia nɔana gɔɔ.

20 Wá wé ɔ dɔ Diizi,
ɔmɛ wá Dɔnlɛde ũ, wá sɛngbao ũ.

21 Asa Dii ɔ wá pɔ ì kɛwá na,
wá aà tɔ pɔ a kua adoa náai v̄l̄.

22 Dii, n̄ gbɛkɛ àɔ kúwanɔ
lá wá wé dɔnziwa.

34

Dii maakɛa

1 Lɛ pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à azia dile íande ũ Abimɛlɛki aɛ, ɔ Abimɛlɛki aà yà, à tã.*

2 Máo Dii sáaukpa gɔɔpiiɛ,
míɔ aà táasile lá gu lé dɔ.

3 Máo íanadã Dii yá musu,
taasideɔ i ma, aai pɔnakɛ.

4 A zɔkɛ dɔ Diimanɔ,
wí aà tɔbɔ sãnu.

5 Ma Dii kíi wèlɛ ɔ a wèa,
à ma bɔ ma sɔdeedee guu.

6 Gbé pɔ aà wé dɔaazi a yáalɔ,
aà gɛɛ a gɔ kpa aà wéi bauo.

7 Ma taasidekɛ guu ma lezù Diizi,
ɔ à ma yãma à ma bɔ ma yooyea pii guu.

8 Dii Malaika ɔ ku a v̄lakɛnaɔ saɛ,
ì n̄ bɔ.

9 A iɛ àɔ dɔ lá Dii maa,†
báaaden gbé pɔ náaazi ũ.

10 Dii gbéɔ, à v̄lakɛɛ,
pɔɛ lí késã aà v̄lakɛnaɔwao.

11 Nɔana ì nɔɔmusu de, pɔblea ì késãwá,
ãma pɔmaae lí késã Dii kíi wèlɛnaɔwao.

12 Gbéɔ, à mɔ ma yãma,

* 34:1 1Sam 21.13-15 † 34:9 1Pie 2.3

To ba pɔ aa kpàmɛɛ ní kú,
 aai lélé ɛ pɔ aa yɔ̀pi guu.

⁹ Ma pɔ i gbasa ke Diiwa na,
 mí pɔnakɛ ké à ma suabá yáí.

¹⁰ Má o ní nòsemendoo,
 Dii, déme kánwai?
 Ni taasideɔ si gbãamɔ̀nedeɔwa,
 ni wɛnadeɔ bɔ ní wɛtánaɔ ɔ̀zì.

¹¹ Seelade egeɔaɔ i felemamɔ̀,
 aai yá pɔ má a yá d̄so lalaa.

¹² Aai maa flabomɛɛ ní v̄aio,
 ɔ̀ ma gɔ gbẽando ù.

¹³ Tó aale gyãke yãa s̄s̄,
 mi zwànkasa daɛ,
 mi azla késá ní l̄eyeaɔ,
 mi wabikɛné láasai,

¹⁴ Lá aa de ma gbẽna ge ma gbé̄ úwa.
 Mi b̄e mipel̄ea ní oosisiɔ,
 lá ma da mále wɛnakɛ̀ewa.

¹⁵ Ama ké ma gẽmbɔle,
 aa kãamazi ní pɔnao,
 aa ma zãmakè aa ànaa,
 aa íadãa láasai.

¹⁶ Aa ma àlafiike pásipasi,
 aa lésakãmazi.

¹⁷ Dii, ñyɔ̀ ma gwa màa e b̄ɔe ni?
 N̄ɔ̀musupiɔ̀ lé ma taitai,
 ma simá màɔ̀ ku.

¹⁸ Má n t̄ɔ̀ɔ̀ balu guu,
 má n táasile dasi guu.

¹⁹ Nsu to ma ibeɔ̀ tidɔ̀malao,
 ñsu to gbé̄ pɔ zamagu pãɔ̀* ma gwa ní wɛdooo.

²⁰ Yãna lí bɔ ní léuo,
 aai yãdɔ̀ yãkelesaideɔwa.

²¹ Aai lé ɛleɛ aa me:
 Èh̄ɛ, èh̄ɛ, wá wé mé è.

²² Dii, n wesiɛ, ñsu ñyɔ̀ níleao,
 ma Dii, ñsu ñyɔ̀ zãmanɔ̀.

²³ Ma Lua, fele zemanɔ̀,
 ma Dii, tó yá b̄omanɔ̀ na.

²⁴ Ni yãke a zéwa Dii, yãnakpaa,
 ma Lua, ñsu to aa tidɔ̀malao.

²⁵ Nsu to aa o ní s̄su wa ma neɔ,
 ñsu to aa o wa ma m̄ɔ̀ b̄ẽɛo.

* 35:19 Zaa 15.25

26 Lá aale pɔnakɛ ma yá'ea musu,
to wí ní kú, mí ní kpɛ e.
Lá aale zɔkɛ blea,
widamá, ní ní kpɛbɔ.

27 To gbé pɔ ma bɔa maa í kené naɔ pɔnakɛ, aai wiidɔi.
To gbé pɔ ma bɔa aafia í kárɔgu o gɔɔpii, Dii mé zɔɔ.

28 Mapi sɔ má n náaiyá'ò,
mí n táasile gɔɔpii.

36

Gbēnazina vāi, Lua maa

1 Dii zɔɔblena Davidi le.

2 Gbēvāi duuna yá dɔ ma sɔwa,

aà wé líɔ Lua wí vɔo,*

3 asa lɔ e gbēmaan a ũ,
íli a duuna dɔ à gbasá zauo.

4 Eɛ ní mɔafilio ku aà léu,
à ɔnɔ ní maakɛao tò.

5 I yāvāi wāaiipa a wúlekíi,
íli gí yápāsliɔ,
í azía péle zé faasai guu.

6 Dii, n gbēkɛ zɔɔ kà saanaɔwa,
ní náai vɔ maamaa à zɔ Luawa.

7 N maakɛa zɔɔ lán gbēsísɔɔwa,
n yágɔgɔa lé vɔo lán ísia ewa.
Dii, ní gbēnazinaɔ ní nòbɔɔ bɔ píi.

8 Lua, n gbēkɛ bɛɛɛ vɔ fá,
gbēnazinaɔ í sɔlɔ ní kúlukulunau.

9 Aaí n ua ble níside ble aa ká,
ní n swa'í pɔnade kpámá aa mi.

10 Asa mme ní wēni mi ũ,
kua ní gupau mé wá wé kè.

11 Nyɔ gbēkɛkɛ gbé pɔ aa n dɔɔne ñyɔ gé,
gí ñyɔ nòɛpuadeɔ suaba.

12 Nsu to zlakáfináɔ ɔzɔao,
ńsu to vāikenaɔ ɔkɛmɛ yāyaaɔ.

13 Gwa, mɔafilidepiɔ lèlɛ,
aa gò kálea sɔlɔ, aa fɔ fɛlɛo.

37

Gbēmaaɔ ní gbēvāiɔ zia

Davidi le.

1 Nsu to gbēvāiɔ yá n kú gbāao,
ńsu vāikenaɔ gwea nídeɔ,

2 asa aa giigaga gòɔ lán sēwae,
an maa a láa lán sēla ísiwa.

* 36:2 Lom 3.18

³ Dii náaike, ní yāmaake.

Ze n būsuu, ní inamiu.

⁴ To n pɔ ke Diiwa na,
i n gba pɔ pɔ n nɔse yei.

⁵ Ze ní Diio,

ni aà náaike, i yáe beɔ keɛ:

⁶ A tó yá bɔnnɔ na lán gudɔawa,
a to ní bɔ maa lán faanɛwa.

⁷ Lekpaau Dii aɛ, ní sáaazi,
nisu to saasena yá n kú gbáa
gɔɔ pɔ aà yá lé bɔleieo.

⁸ Pɔkúma tó, miké pɔpaawa.

Nsu to yá lí n kú gbáao,
i mó ní váikɛaoɛ.

⁹ Asa gbɛváiɔ midɛ,
gbé pɔ an wé dɔ Diiziɔ mé aa gɔ būsú ví.

¹⁰ A gɔ yɔɔ ké gbɛváiɔ aao ku bo,
baa tó n ní wɛɛɛ, níyɔ ní eo.

¹¹ Zibusanaɔ mé aao būsú ví,*
aaiɔ pɔnakeɔ ní aafia zɔɔo.

¹² Gbɛvái i váikpaal ní gbɛmaao,
i lé sakáaazi.

¹³ Ama Dii ɔ aà yáalɔ,
asa a dɔ aà gɔɔ a pa.

¹⁴ Gbɛváiɔ i fɛnda wo,
aai ní kakpa sáa,
ké aa e taasideɔ ní wɛnadeɔ kwɛɔ,
aai gbé pɔ an yákeɛ maaɔ dede.

¹⁵ An zla fɛnda a ní zɔ ní sɔu,
wa ní sáɔ é'ɛné.

¹⁶ Yɔɔna pɔ gbɛmaa ví
de gbɛvái dasiɔ áizɛɛa.

¹⁷ Asa gbɛváiɔ gbáa a midɛ,
ama Dii ɔ gbɛmaaɔ kú.

¹⁸ Dii táesaideɔ yá dɔ,
an kpaale ɔ de ní pɔ ú gɔɔpiie.

¹⁹ Wí a ní kú yápasí gɔɔ,
baa tó nɔana ká, aao káɛ.

²⁰ Ama gaga a gɛ gbɛváiɔ gu,
Dii ibeɛɔ láa lá sɛbɔɔ i láawa,
aa gɛle lán súlewa.

---

* 37:11 Mat 5.5

21 Gbɛ̃vái ĩ pɔ sɛ́amá,

ĩli a flaboo,
gbɛ́maa sɔ́ ĩ gbada sɔ̀usɔ̀.

22 Gbɛ́ pɔ́ Dii báaadánguɔ́ mé aa gɔ́ bùsu vɪ,
gbɛ́ pɔ́ à lekè̀nɛ̀ɔ́ sɔ́ aa mide.

23 Dii mé ĩ zɛ̀mikú gbɛ́ɛ́,
aà pɔ́ ɪ̀ɔ́ na aà kuawa.

24 Baa tó àlɛ̀ lɛ̀lɛ̀, a lɛ̀lɛ̀ sɔ̀lɔ̀lɔ̀,
ké Dii aà kúa yáí.

25 Ɛ̀waason ma ũ yáa, ɔ́ ma zikù,
mi e Lua gbɛ́maa vúaa bauo,
mi e aà nɛ̀ɔ́ lɛ́ baakɛ̀o.

26 ɪ̀ɔ́ gbada gɔ̀ɔ̀pii ɪ̀ɔ́ pɔ́ sɛ́anɛ́,
aà nɛ̀ɔ́ aao dɛ̀ báaadeɔ́ ũɛ.

27 Mikɛ́ yávwaiwa, níɔ́ yámaake,
ní e ñyɔ́ ku gɔ̀ɔ̀pii.

28 Asa Dii ye maakeai,
a a náaikɛ̀naɔ́ vúaaɔ́.

Aao ku aafiaɛ gɔ̀ɔ̀pii,
gbɛ́váiɔ́ sɔ́ aa mide.

29 Gbɛ́maaɔ́ mé aa gɔ́ bùsu vɪ,
aaiɔ́ ku we gɔ̀ɔ̀pii.

30 Ɔ̀nɔ́yá ĩ bɔ́ gbɛ́maa léu,
aà lɛ́ ĩ yázɛ̀de o.

31 Aà Lua ikoyá dɔ́ aà sɔ́wa,
aà gbá lí tii pɔ́ewao.

32 Gbɛ́vái ĩ gbɛ́maa kpákpa
ké à e aà dɛ̀.

33 Dii a gbɛ́maapi to aà ɔ̀zɪɔ́,
a we yákpale aà bleo.

34 Sɔ́a Diizi, níɔ́ aà yá kúa,
i n káfi, ní gɔ́ bùsu vɪ,
ní gbɛ́váiɔ́ midɛ̀a e.

35 Ma gbɛ́vái gbáadee è yáa,
àlɛ̀ ɔ̀ta lán lí pɔ́ gu kɛ̀è nawa.

36 Ké tá ma kpa we, a ku we ɪ̀ɔ́,
ma aà wɛ̀lɛ̀lɛ̀, mi aà eo.

37 Tàaesaide yá gwa,
wɛ́tɛ gbɛ́maa yáí,
asa nɔ́sɛ̀niɛ̀de buiɔ́ gɔ́ bui ũ.

38 Ama duunkɛ̀naɔ́ báde sánusánu,
gbɛ́váiɔ́ bui a mide.

³⁹ Dii mé a gbēmaaɔ suaba,
aɔ dené uleki ũ taasikegɔɔ.

⁴⁰ Dii a dɔrile, i ní bɔ,
a ní sí gbēvāiɔwa, i ní suaba
ké aa nāaazi yáí.

38

Taaside wabikεa

¹ Davidi le.

² Dii, n̄su ma toto ní pɔf̄εoo,
n̄su ma lele ní pɔkūmaoo.

³ N ka ma kū maa,
n ɔt̄ɔlea.

⁴ Ma me dáamav̄io n kp̄ene yáí,
ma wá aafiao ma duuna yáí.

⁵ Ma t̄aaɔ dāmala,
aa t̄ša lán aso gbiawa.

⁶ Ma bɔɔ lí f̄na ũ,
aa yaikè ma s̄uke yáí.

⁷ Má kooa ma ḡɔ d̄ɔbɔbɔ,
m̄iɔ be oosisiaε gɔɔpii.

⁸ Ma wó lé wí slana,
ma me dáamav̄io.

⁹ Má ȳεεε v̄io, ma me kè múεmue,
m̄ale wiile ma s̄ɔ pusubɔa yáí.

¹⁰ Dii, ní p̄ɔ p̄ɔ má yei d̄ɔ pii,
ni ma wea f̄εεε ma s̄ásā.

¹¹ Ma s̄ɔ lé v̄i gbò gbò, ma gb̄aa ȳaa,
ma wé lé teke bo.

¹² Ma gb̄enaɔ ní ma gb̄éɔ í ēmεεε,
ma daεɔ í zemεε z̄àz̄a ma bɔ yáí.

¹³ Gb̄é p̄ɔ ye ma kaikεɔ í ma pá,
ma wenaɔ í v̄aikpaaf̄manɔ,
aaɔ m̄ɔafiliiȳa gwa ní k̄ɔo gɔɔpii.

¹⁴ Ma ḡɔ lán sw̄adowa,
mili ȳamao,
ma ḡɔ lán lénanaaleadewa,
mili lew̄εaao.

¹⁵ Má de lán gb̄é p̄ɔ lí ȳamaowa,
mili ȳázásimáo.

¹⁶ Dii, níme ma wé d̄ɔnzi,
n̄ȳɔ ma ȳama, Dii ma Lua.

¹⁷ Ma m̄e n̄su to aa tidɔmalao,
n̄su to aa íanad̄a ma tiia guwa yáío.

18 Ma ka lélea,
miɔ ku yá'ɔmaue ɔɔɔpii.
19 Má a yávwáɔ siune sa,
asa ma duuna yáí ma pɔ yaa.

20 Ma ibeɛɔ gbāa mé aa aafia,
gbé pɔ zamagu pāo dasi.

21 Aaí maa fiabomεε ní vāio,
maa má téí, ɔ aa íbelesèmanɔ.

22 Dii, n̄su ma vūaao,
ma Lua, n̄su n̄yɔ kumanɔ zāo.

23 Mɔ dɔmale kpakpa,
ma Dii, ma Suabana.

39

Taaside wiilea Luawa

1 Davidi le.

2 Ma mē máɔ azia kūa d̄ɔe,
má tó ma lé ma da duunauo.
Tó gbēvāiɔ kumanɔ, má a lé f̄ɔ.

3 Ma lé kpaaūa, má kú kilikili,
mi yāe oo, baa yāmaa,
ɔ ma yá'ɔma èa k̄afi.

4 Ma s̄ɔ pusu b̄ò ma guu,
ké ma láasookè, ma n̄ɔse té b̄ò,
ɔ ma yá'ò ma mē:

5 Dii, to mà a kua lé d̄ɔ,
ní ma ɔɔ dasileo.
To mà d̄ɔ lá ma wēni í gēzea àa.

6 N ma wēni lé ȳò n ɔt̄ao,
ma kua de wé ní níola n k̄iio.
Gbépii í gēzea lán íanawae,

7 gbēnazina bea ɔ de lán uenawae.
I ke b̄aabāa í àizeε k̄aaa,
àma a d̄ɔ dé a ɔ̄ɔe.

8 Lá màae, b̄ɔ má wé aɔ doi bi?
Mme ma wé d̄onzi, Dii.

9 Ma tàaeɔ k̄èa,
n̄su to m̄isaideɔ ma àlafikεo.
10 Ma lé kpaaūa, mi a lé wēaao,
asa níme n yápi k̄è.

11 Nsu ma gbē ɔo,
n ɔgbala lé ma kāsánke.

12 Ni gbé toto,
ní aà wētā aà duuna yáí,
ní aà àizeε sóso lán bléwa.
Gbépii í gēzea lán íanawae.

13 Ma wabikεa si Dii,
swákpa ma wiileai.
Nsu swákaka ma ɔ́ɔbaεo,
asa n nĩbɔn ma ũ,
má de bòmɔ ũ lán ma deziɔwae.
14 Wεwoa ké mà e màɔ weea,
e màɔ kesai.

40

Dii sɔaukpaa

1 Davidi le.
2 Ma wεdò Diizi maamaa,
ɔ à ma wεgwà à ma wiileà mà.
3 A ma bɔ gbáo kɔfide guu,
à ma si deεwa.
A ma gbá pɛle gbɛsi musu,
à ma ze we gíúgiú.
4 A lè dafu dà ma léu,
wá Lua táasileá pɔ ũ.
Gbɛ́e e dasi, vɛa i n kú,
aai Dii náaike.
5 Báaaden gbɛ́ pɔ Dii náai vɛ
mé ili ze n waladeɔ n táagbagbanaɔ ũ.
6 Dii ma Lua, n yābɔnsaεkeεɔ dasi,
wa fɔ yá pɔ nle yáwanɔɔ dɔdɔɔ.
Tó má dáu lé siuné,
a lé vɛo, má fɔ o píio.
7 N ye sa'obɔ ge gbaio,
ɔ n tò ma swá mà.
Ni sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú
ge duun awakpabɔ gbεao.
8 ɔ ma mɛ: Má ké!
Lá a ku lá guu ma yá musuwa.
9 Má ye n pɔeá keaiε, ma Lua,
n ikoyá ku ma sɔ guu.*
10 Má yáze de baokpa balu guu,
má a lé kpaaũo lá n dɔwà Dii.
11 Lá ni yānākpámá, má nĩleo,
má n náai n n gbɛsuabaaɔ yá'o.
Má gí n gbɛke n n slandekεo oi balu guuo.
12 Dii, n̄su gí ma wɛnagwaio,
to n gbɛke n n slandekεo ma dɔ́a.
13 Asa vāi pɔ liaamazi lé vɛo,
ma táaeɔ dāmala, má fɔ gu'eo,
a dasi de ma mikāa, sɔ kɛmagu.

* 40:9 Ebe 10.5-7

14 Dii, sue, ma misi,
Dii, ke kpakpa, mɔ ɔmale.

15 To wí ma wenaɔ kú,
aa ní mi pele.

To gbé pɔ ye mà yá'eo kpekpa,
an gee gɔ kpá ní wéí.

16 Gbé pɔ aai omee, taale, taaleɔ,
to wí gɔ ní ú ú.

17 Gbé pɔ aale n kfi weleɔ,
to an pɔ kema na aa yáab.

Gbé pɔ an wé ɔɔi n ní suabaɔ,
aaɔ ó láasai Dii zɔɔ.

18 Taaside wɛnaden ma ú,
láasooke ma yáwa, Dii.
Mme ní ma ɔɔnlede ú,
ma Misina ú.
Ma Lua, nsu gɛgɛo.

41

Gyae wabikɛa

1 Davidi le.

2 Báaaden gbé pɔ í yèesaide yáda ú,
Dii í aá bɔ taasikɛgɔɔ.

3 Dii a aá ɔ́a, a aá gba wɛni,
a báaadaaagu aá búsuu,
a aá kpa aá ibeɔwa aa ní pɔeá daèo.

4 Dii a zɛaánɔ aá gyákea guu,
a to aá gyápi ble.

5 Ma mɛ: Dii, ma duunakɛne,
ma wɛnagwa, ní ma gbágbá.

6 Ma ibeɔ lé ga kpaalmanɔ aa mɛ:
A ga bɔe ni? Bɔe aá tó a midɛi?

7 Tó aa mɔ ma gwai,
yáyaaa aai bɔlemee,
aai bao vái wele ma yá musu,
ɔ aai fele ge fáaa báasi.

8 Ma zangudeɔ í váikpaalmanɔ,
aai asi bèe ɔɔa aai me:

9 Gagyá mé aá lè,
a fele a wúlekfi beeu bo.

10 Baa ma kpaasia pɔ má aá náai ví
wi pɔble sánu bɔ ma kpe.*

11 Mpi sɔ Dii, ma wɛnagwa,
ma gbágbá, mí fiaboné.

12 Tó ma ibeɔ i kúkua ɔɔao,

* 41:10 Mat 26.23, Maa 14.18, Luk 22.21, Zaa 13.18

máɔ dɔ sa ké ma yá kàngu.

¹³ N ma kúa ma nɔsemáa yáí,
n aɛ ɔ dɔa gɔɔpii.

¹⁴ Báaade Dii, Isailiɔ Lua
za asinɔzi e gɔɔpii!
Ami! Ami!

LÁ PLAADE

Sotɔ 42-72

42

Zìzɔ ɔɔba

¹ Kole buiɔ lɛ.

² Lá tue i swa saɛ nide,
máa n ni ku ma sɔu, Lua.

³ Lua ni lé ma dɛ, Lua béɛpi.
Bɔɛ má e gɛ wɛsiaàlɛi?

⁴ Wé'i mé gò ma pɔblea ũ fáanɛ ní gwáasináo.
Wíɔ omɛɛ gɔɔpii:

N Lua ku máɛ la?

⁵ Yáɛ beɔ dɔmagu,

ɔ máɛ ma nɔsɛ yáɔ bɔlɛ.
Miɔ gé yáa bíla guu e Lua ua,
gbéɔ i dɔdɔkɔwa ma kpɛ ní gulao,
dikpekɛnaɔ i nɔnɔaa ní táasilɛao.

⁶ Bóyáí ma sɔ ɔɔkpáí?

Bóyáí ma nɔsɛ yáí?

Sema máɔ wɛdɔ Luazi,
asa má ɛa máɔ aá táasilɛ,
ma Suabana, ma Lua.

⁷ Ma sɔ ɔɔkpá ɔ n yá dɔmagu
za Mizaa gbɛpɔlɛu Yuudɛ mii,
za ɛɛmɔ gbɛsɔsɔ sɔɔu.

⁸ Ni to isukaa kɔfi áɔ dɔ,
ísio lé lɛzukɔi,
ní tò i lé damala,
a sɔ lé tamanɔ.

⁹ Dii i gbɛkɛkɛmɛɛ fáanɛ,
aá lɛ ɔ dɔ ma léu gwáasína
wabikɛa Lua pɔ ma wɛni úwa.

¹⁰ Mi o Lua ma gbesie:

Bóyáí ma yá sàngui?

Bóyáí ní tò miɔ bɛ oosisia
wétɛa pɔ ma ibɛɛ lé mɔmɛɛ yáíi?

¹¹ Ma íadamadɔ i ma sɔsɔ,

ma wá ɔ wí,
aaɔ omɛɛ gɔɔpii:
N Lua ku máɛ la?

¹² Bóyáí ma sɔ ɔɔkpáí?

Bóyāi ma nòse yàì?
Sema màṭ wedṭ Luazi,
asa má ɛa màṭ aà táasile,
ma Suabana, ma Lua.

43

¹ Ma yānakpaa Lua,
zemanṭ bui gbēkesaide yá musu,
ma bṭ gbēvāi koleapiṭ ɔzī.
² Lua, nímme ní ma ulekíi ũ,
bóyāi n gimazii?
Bóyāi ní tò mṭṭ be oosisia
wétēa pṭ ma ibee lé mṭmēe yáii?
³ N n gupua ní n slanao zía,
i dṭaamēe e n gbēsisi musu,
i gemanṭ e n kúkíi we.
⁴ Mí gé n gbagbakli Lua,
ma pṭ i kema na, Lua ma pṭna,
mí n tṭṭ ní mṭṭnao, Lua ma Lua.

⁵ Bóyāi ma sṭ òṭkpàì?
Bóyāi ma nòse yàì?
Máṭ wedṭ Luazi,
asa má ɛa màṭ aà táasile,
ma Suabana, ma Lua.

44

Isailiṭ wēnakēa

¹ Kole buiṭ le.
² Lua, yá pṭ ní kè wá deziṭ gṭṭ,
aa òwēe wá swá mà.
³ N ɔpè buipáleṭwa n íadámá,
n wá deziṭ kàle ní gbēu aa ɔtáu.
⁴ An fēnda mé ní ká bṭsupiwao,
an gāsa gbāa ɔ aa zibleò.
N zía gāsa gbāa mé kè,
n kuarínṭ gupùnέ, kέ ní yeñzi yáì.
⁵ Mmē ní ma kía ũ ma Lua,
ni to Yakṭbu buiṭ zible.
⁶ N n báaao wi ɔpē wá ibeṭṭwa,
ní n tṭo wi ɔzṭ wá wēlepṭwa.
⁷ I ke ma sá mále a náaikēo,
i ke ma fēnda mé í ma bṭo.
⁸ Asa nímme ní wá sí wá ibeṭṭwa,
ní wida wá zangudeṭwa.
⁹ Lua, wiṭ n táasile gṭṭpii,
wiṭ n tṭṭ láasai.
¹⁰ N beeo n ɔpèwá ní tò wí wá kú,
nili bṭ ní wá zīgṭṭ bṭo.
¹¹ N tò wa pṭṭṭzákè wá ibeṭṭne,

ń tò wá zangudepiɔ wá pɔɔ nàaa.

¹² N ń gbá zé aa wá dede lán sãɔwa,
n wá fáaa buipáleɔ guu.

¹³ N n gbéɔ yíaa àa'aa,

ni ài'e ní yíaa yá musuo.

¹⁴ N tò wá saedeɔ wá sɔsɔ,

gbé pɔ liaawázio wá láanikè.

¹⁵ N tò wa gɔ yáa ũ buipáleɔne,

gbéɔ ɔ midewēe.

¹⁶ Mib kú ní wíio gɔɔpiiɛ,

ma gee gò kpa ma wéi,

¹⁷ ma láanikenaɔ ní ma sɔsɔnaɔ yáí

ní ma ibee pɔ aa ye tɔsiaɔ yáo.

¹⁸ Bee wá lé pii,

baa ké n yá i sáwáguo,

mé wi ní bàakuawanɔ yá gbooo.

¹⁹ Wá nɔse i liaamao,

wi ké n zéwao.

²⁰ N wá wiwi n wá ká gu gbēgbondeu,

n gusia zɔ kùaaawá.

²¹ Tó wá Lua tɔ sáwágu,

ge tó wa wedɔ dii zɔlozi yāae,

²² Lua a gí eie?

Asa ōme wá nɔse yá dɔ pii.

²³ N yáí wá kú ga lézi gɔɔpii,

wí wá dile lán sá pɔ wa ní kòlokpaɔwa.*

²⁴ Vu, Dii! Akea níe i'oi?

Fele! Nsu wá vūaa gɔɔpiio.

²⁵ Akea n mikpeliwēei?

Wá wēnakea ní wá wetāao sàngu yà?

²⁶ Wa gɔ ye bùsutiu,

wa gɔ wúlea tɔle.

²⁷ Fele dɔwále!

Mɔ n wá misi n gbēke yáí.

45

Kíla nɔsele

¹ Gbé yenzide le pɔ Kole buiɔ dà.

² Yāna lé pipi ma sɔ guu,

ɔ mále lee bee da ní kíó.

Ma lé na lán ladɔn maa lákēbɔwa.

³ N kefenke de gbépiia,

n legbe'i ɔ na,

---

* 44:23 Lom 8.36

báaa pɔ Lua dangu láaa vɔ.

⁴ Zígɔ pāsɪ, n̄ n̄ f̄enda se n̄ loo
n̄ kíakegawi seela ũ.

⁵ Di s̄ kpe ge zible n̄ gawi guu
stana n̄ yázedeo yáí.

Yá pɔ í dimá ke n̄ n̄ ɔplaa gbãao.

⁶ Kí, n̄ kaɔ lé s̄ne,
a ḡe n̄ ibeɔ s̄ kú,
buiɔ kwe n̄ gbázi.

⁷ Lua, n̄ yɔ z̄leá báawa gɔɔpiiɛ,
niɔ n̄ kíake lípana k̄ua yázede ũ.

⁸ N̄ ye yázedei, n̄ za váigu.

A yáí tò Lua, n̄ Lua, n̄ kpa kpalau,
à pɔna písima de n̄ gbéɔla.*

⁹ Lí'ɔ ḡnana písi n̄ p̄kasaɔwa,
mɔɔna'ɔ a n̄ p̄ ke na
n̄ kpé pɔ wa k̄eke n̄ wesa swaao guu.

¹⁰ Kí nenɔɔ ku n̄ n̄ yenzideɔ guu,
n̄ n̄ dafu kú n̄ ɔplai,
a Ofii búsu vua z̄ablebɔɔ daa.

¹¹ Nenɔɔna, swákpa n̄ ma!

N̄ mae be n̄ n̄ gbéɔ yá su ɔaanɔ.

¹² N̄ kefenke lé kí me lua,
misiileè, asa n̄ diin aà ũ.

¹³ Tiideɔ mɔ gbadane,
ɔdeɔ n̄ ae wele.

¹⁴ Kí nenɔɔpi z̄le kpea n̄ gawio,

wà vua ba k̄e aà p̄kasaɔwa.

¹⁵ Wàle mɔaànɔ kípíe

n̄ aà p̄kasa wèsádeɔ daa.

Né w̄endiapi m̄tenziɔ teaàzi,
aale mɔaànɔ aà kíí.

¹⁶ Wàle ḡé'ínɔ kibe,
wàle p̄nake n̄ gulakeao.

¹⁷ N̄ neḡeɔ ḡɔ n̄ maeɔ ḡe ũ,

n̄ yɔ n̄ dilédile kíaɔ ũ dúnia guu píi.

¹⁸ Má tó n̄ tó àɔ dɔ gbéɔgu láasai,
bui píi iɔ n̄ sáaukpa gɔɔpii.

46

Lua kúwanɔ

¹ Kole buiɔ le.

² Lua mé wá ulekti n̄ wá gbãao ũ,
íɔ d̄wàle gɔɔpii wá yooyeau.

* 45:8 Ebe 1.8-9

3 A yáí tò sɔ lí kéwáguo,
 baa tó dúnia yà,
 mé gbèsíslɔ kwè isiau,
 4 baa tó ípi sùka a fùlabò,
 mé gbèsíslɔ dèe ní kɔfio.

5 Swa ku a í í mɔ ní pɔnao Lua wéleu,
 Musude kúkíi pɔ a kua adoapi.

6 Lua ku wélepiu, a gɔ bezia ũo,
 Lua a dɔaale gudɔleia.

7 Bui píi lé wiile,
 kpalao lé báde.

Lua pùna ɔ dúnia yò.

8 Dii Zígɔde kúwanɔ,
 Yakɔbu buio Lua mé wá ulekíi ũ.

9 A mɔ Dii yákeɔ gwa,
 lá à yáyia dúniawa.

10 Ɔmɛ í zí midɛ e dúnia léu,
 í sáɔ é'ɛ í sɔnaɔ suumpa,
 í tesɔ sɛngbaɔwa.

11 A ze teɛɛ, íɔ dɔ mámɛmaa Lua.
 Bui píi a ma káfi,

wa ma tɔbɔ dúnia guu píi.

12 Dii Zígɔde kúwanɔ,
 Yakɔbu buio Lua mé wá ulekíi ũ.

47

Lua mé dúnia gbépii kia ũ

1 Kole buio le.

2 Bui píi, à ɔtaale,
 à kúkuake Luaɛ ní gulao.

3 Asa Dii Musude kà wàɔ aà vía ví,
 dúnia gbépii Kíia zɔɔn aà ũ.

4 A tò wa zɔblè buiowa,
 a tò wa ɔzɔ gbépiowa.

5 A kpaalesèwɛɛ,
 wápiɔ aà yenzide Yakɔbu buio íandábɔ ũ.

6 Lua fɛle, wàle gulake,
 Dii zea, wàle kàaɛɛɛ.

7 A lesi Luaɛ, à lesiè,
 à lesi wá Kíiaɛ, à lesiè.

8 Asa dúnia píi Kíian aà ũ.
 A lesiè ní dɔao.

9 Lua lé kible bui píiwa,
 a zɔleɔ a báa pɔ a kua adoawa.

10 Bui píi kpalablenɔ lé káaa
 ní gbé pɔ de Ablahaũ Lua gbéɔ ũɔ,

asa dúnia kíaá Lua pɔ́e.
A deńla pii.

48

Sionad Lua wéleɛ

¹ Kole buiɔ le.

² Dii zɔɔ,

à kà wà aà táasile maamaa

wá Lua wéle guu,

aà gbɛ́sɛ́sɛ́ pɔ́ a kua adoa musu.

³ Sionna gbɛ kálea maa,

a de dúnia gbépiiɛ pɔna ũ.

Kía zɔɔ wélepi* ku Sionna gugbántoo oi.

⁴ Lua ku a gudɔ́akliɔ guu,

a tò wa a dɔ́ aafia'ekli ũ.

⁵ Ké kíaa ledoukè,

ké aa mò léleiwá sánu,

⁶ ké aa è màa, ɔ́ à dimá,

iwāa kà ní pɔa ɔ́ aa tilé.

⁷ Aa gò ní lualuao

lán nɔɛ nɔ́wáwákɛnawa.

⁸ N ní wiwi

lá gukpɛ íana í laatanáɔ gó'ilenáɔ wíwiwa.

⁹ Yá pɔ́ wá mà ɔ́ wa wesle

Dii Zlgɔ́de wá Lua wéle guu.

Lua wélepi kále àɔ ku gɔɔpiiɛ.

¹⁰ Lua, wá kú n kpéu,

wále láasookɛ n gbɛ́kewa.

¹¹ Lua, lá n tɔ́ fàaa e dúnia léu,

màa n táasilea fàaa lɔ.

Ni yággɔ́ n gbɛ́ɔne a zéwa.

¹² Sionna gbɛ́sɛ́sɛ́deɔ lé pɔ́nake,

Yuda búsu wéledeɔ pɔ́ kèna

yákpale pɔ́ ní kèɔ yáí.

¹³ A dɔ́dɔ́kɔ́wa à lia Sionnai,

í a bíi musu gudɔ́akli dasiɔ nao.

¹⁴ A a bíi táasika ní a zegikliɔ,

ké à e dau à siu ziadeɔne.

¹⁵ Asa Lua dee de wá Lua ũ gɔɔpii,

í dɔ́aawɛɛ e wà ge ɛ̀ò géklié.

49

Aizɛɛ ndaikɛad mísiyaiɛ

¹ Kole buiɔ le.

² Bui pii, à yáɛ bee ma,

* 48:3 Mat 5.35

dúnia gbépii, à swákpa,

³ kíaŋ ní táaaɔ,
ɔdeɔ ní taasideɔ pii.

⁴ Ɔnyā kú ma léu,
d̄sa ku ma s̄su.

⁵ Má swáɔ yáasi yáí,
mí polo m̄ɔnlea guu.

⁶ Má víake yāpásiɔɔ,
baa tó ma w̄leɔ liaamazi.

⁷ Aa ní àizee náai ví,
aaí ní ɔda íanadá.

⁸ Gb̄e a f̄s̄ gí ní a dee w̄enioo,
a e p̄e kpa Luawa à aà w̄eni boɔo.

⁹ Asa gb̄e w̄eni boa zí'ú,
àizee a f̄s̄ bo bauo.

¹⁰ A f̄s̄ to aà ku ḡɔɔpiio,
a f̄s̄ ḡiè aà wesi bedaleo.

¹¹ Asa wa d̄s̄ baa ɔnɔnaɔ í ga,
m̄isaideɔ ní s̄ɔɔ i mid̄e m̄aa pii,
aaí ní àizee tó gb̄ep̄aleɔne.

¹² Baa ké wà nízia t̄s̄ kpa bùsuɔne yāa,
an mia aɔ de ní be ũe ḡɔɔpii,
an kúki ũ e ní buiwa.

¹³ Gb̄enaz̄ina ní a beek̄eo
íliɔ ku ḡɔɔpiio,
a ta lán n̄ɔb̄ɔwae.

¹⁴ M̄isaideɔ láan we,
m̄aae lɔ ní gb̄e p̄ó té ní iaiɔ.

¹⁵ Aa si bedau lán s̄ɔwa,
ga mé aɔ de ní dàd̄ana ũ,
mé gb̄emaɔ kiblemá zia.
An meɔ yaik̄e m̄iau,
aaɔ kp̄é ví bo.

¹⁶ Ama Lua a ma w̄eni si bedawa,
i gb̄aakpamazi.

¹⁷ Tó gb̄e lé ḡs̄ ɔde ũ,

mé aà be t̄s̄ lé nakú,
nísu to à k̄ene yāe ũo,

¹⁸ asa a a kee e se taò a gaḡɔɔ,
aà àizee e p̄léaázio.

¹⁹ Baa tó à azia d̄s̄ èf̄aaiɔ ũ a w̄eniḡɔɔ,
mé wà aà s̄aukp̄a aà namablea yáí,

²⁰ a ta a dezio kí,
a wesi gupuale bau bo.

²¹ Gb̄enaz̄ina ní a beek̄eo,
tó aà wé i k̄eo,
a ta lán n̄ɔb̄ɔwae.

50

Lousisia stana

Asafa le.

¹ Dii Lua Gbāapiide lé yā'o,

àlɛ lɛzu dúnia gbéɔzi

za íatēbílɛkɛli e a gēkpeukɛli.

² Lua gawi bile Siona,

wéle pɔ a kefenke bɔlei.

³ Wá Luapi lé mɔ, aɔ ku kílíkilio.

Té pɔ í kúmá kú aà aɛ,

zàa pāsɪ liaaaazi.

⁴ Alɛ lɛzu musudeɔ ní zílɛdeɔzi,

ké à e yákpaleke ní a gbéɔ.

⁵ A mɛ: A ma yāmanaɔ kāaamɛɛ,

gbé pɔ ma bàa kúrínɔ sa'oa yáíɔ.

⁶ Lua mé yákpalekena ũ,

musudeɔ í aà yákea a zéwa kpàwake.

⁷ A ma ma gbéɔ, má yāví mà oé,

Isailiɔ, má bɔbɔánɔ,

mámɛmaa Lua á Lua.

⁸ Mále zɔadɔwá á sa'oa yáíɔ,

asa í sa pɔ wí a pɔ káteu á tɛkú oa kōsōkōsō.

⁹ Má zuswana pɔ kú á kpásau ni vɔ,

ge ble pɔ kú á kaau,

¹⁰ asa sɛanɔbɔɔá ma pɔɔne

ní pɔtuo wai pɔ kú sɪsɪ píi musuɔ.

¹¹ Má gbè musu bāɔ dɔ píi,

mé sɛsao pɔkelenɔ ku ma pɔ ũɛ.

¹² Tó nɔa lé ma de, má oéɔ,

asa māmɛ má dúnia ví ní a pɔɔ píi.

¹³ Mi zuswana nɔɔ so yà?

Mi blesana au mi yà?

¹⁴ A sa'oa ma sáaukpaa ũ,

à lé pɔ á kè ma Musudewa flabo.

¹⁵ A lezumazi taasikɛgɔɔ,

mí á bɔu, í ma kpɛla.

¹⁶ Ŭ Lua ò vāikɛnaɔne:

Akea álɛ ma yādílɛaɔ dɔdɔi,

mé ma bàakuarínɔ yá dɔ á léui?

¹⁷ A ye ma yādanɛio,

a ma yáɔ kpà kpɛ.

¹⁸ Tó a kpái è, i aà ke á gbé ũɛ,

mé á bàa ɔ kú ní gbāsɪkɛnaɔ.

¹⁹ A legbe'i vāi,

mé í lenakasané.

²⁰ I zɔlɛ ní a gbèdo tó,

mé i á da né bɛ̀bo.

²¹ A yá beeɔ̀ kè s̄ má níle.

Alɛ e má deáwae,
ama má zɔadɔwá, mí bɔbɔánɔ.

²² A gbé pɔ́ ma yá sááguo

à yápi ma.

Tó máan s̄o, má á taitai,

gbɛe a e á siao.

²³ Gbé pɔ́ sa'òda ma sáaukpaa ũ

ade ma kpɛ̀lɛ,

àlɛ ma gba zé mà ɔ̀be

lá mi gbéɔ̀ suabaɛ.

51

Sùuugbɛaa Luawa

¹⁻² Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ anabi Natá gè aà k̄i aà gbásikea ní Basebao gbɛa.*

³ Lua, wɛ̀nadɔmɛɛ n gbɛ̀ke guu,

ma tàaeɔ̀ midɛ n maa z̄o yáí.

⁴ Ma gbási woloa mà ḡs wásawasa,

ma duuna k̄ɛa míɔ̀míɔ̀.

⁵ Má a tàaeɔ̀ d̄s sa,
ma duuna lí s̄amaguo.

⁶ Mmɛ ma duunak̄ɛnɛ,

ma yá pɔ́ ní yeio kè.

Tó n fɛ̀lɛa ní yáó, n yá aɔ̀ naɛ,

tó n yádámala, n yá aɔ̀ zɛv̄í.†

⁷ Za ma da n̄sɛu má v̄ai,

má duuna v̄í za ma iḡɔ̀ɛ.

⁸ N̄sɛmaa mé í kangu,

ɔ̀nɔ damɛɛ ma s̄s guu.

⁹ Ma zu'o ní saoo mà z̄ɛ wásawasa,

ma n̄sɛ pípi mà ḡs púnvlávlá.

¹⁰ To mà pɔ̀nake ní yaabo,

to ma wá pɔ́ ní bùsa wee.

¹¹ Nsu ma duuna yádao,

ma yá v̄aiɔ̀ bɔ̀ dilɛ pii.

¹² Lua, n̄sɛpua damɛɛ,

ɛa to ma s̄s à̀ dilɛa.

¹³ Nsu ma v̄uaao,

ńsu ñ n Nis̄na siao.

¹⁴ ɛa to ma pɔ̀ kɛ na

ké n ma suabà yáí.

To pɔ̀ɛ́ maa d̄saamɛɛ,

¹⁵ mí n yá dada v̄aikɛnaɔ̀nɛ,

duunkɛnapíɔ̀ í ɛa zɛnnɔ.

* 51:1-2 2Sam 12.1-15 † 51:6 Lom 3.4

16 Lua, ma bɔ gbɛdeɛa yáú,
mí lesi n yákea a zéwa musu,
Lua ma Suabana.

17 Dii, ma gba lé,
mí n táasilé.

18 Sa'oa lí kene nao,
tó bee no, dɔ má ò.
Sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú lí kánguo.

19 Sa pɔ mále oma mé nòsenie ũ,
nili saka nòsenie sùuudeguo.

20 Lua, èfáaika Sionaɛ n pɔeã maa guu.
Yelusaleũ bíi gba gbãa.

21 A gbɛa sa'oa a zéwa a kangu
ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú,
wí sa'ò ní swanaɔ n gbagbakiwa.

52

Ɖe Íandaa

1-2 Le pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à gè Aimeleki be, ɔ Eɔũ gbé Doegu ge ò Saulu.*

3 Negɔna, Lua gbɛke ku gɔɔpiie,
àkea níle Íanadã ní yávaioi?

4 Níɔ lekɔleka gbɛzi gɔɔpii,
n lé na lán gɛ mibobɔwa,
ni gbɛɔ gbázi na zɔ̀.

5 N ye váii de maala,
ɛtoa í kene na de sjanaa.

6 N ye gbɛkaalea yáí,
mɔafili mé dɔ n léu.

7 Lua a n k'ɛ e gɔɔpiie,
a n kú bɔnnɔ n kpéu,
a n wo, i n kɛ gbɛ béɛɔwa.

8 Tó gbɛmaaɔ è, vía a ní kú,
aai ñ láanike aa me:

9 Gbɛ pɔ i Lua si a mísina ũo gwa!
A a àizeɛ zɔ̀ náaikè,
à gɔ̀ gbãade ũ gbɛkaalea yá musu.

10 Mapi sɔ má de lán kú lásiade pɔ kú Lua uawa,
má ze ní Lua gbɛkeo gɔɔpiie.

11 Máo n sáaukpa gɔɔpii yá pɔ ní kè yáí,
má n tɔɔ n yámanaɔ wáa ké ní maa yáí.

53

Misaide ya'oa

(Sou 14)

1 Davidi le.

* 52:1-2 1Sam 22.9-10

2 Misaideɔ ɪ o ní sɔ guu Lua kuo,
 aa ɔ̀ɔkpà, an yákeɛa vāi,
 yāmaakeɛna kú ní guuo.
 3 Za musu Lua ɪ wéte gbēnazɪnaɔzi,
 ɪ gwa tó gbēe ɔ̀nɔ̀ kà a kɪ́i wɛɛɛɛa.
 4 Aa sàsā píi aa gò d̀ɔ̀sai míɔ̀míɔ̀,
 yāmaakeɛna kú ní guuo, baa do.*

5 Vāikenaɔ wé lí gu'eo lé?
 Aaɪ ma gbéɔ̀ mómɔ̀ lán úwa,
 aali lezu Luazio.
 6 Vía ní kú maamaa,
 vía pɔ̀ɔ̀ ku we sɔo.
 Lua tò gbé pɔ̀ lèlewáɔ̀ gò káɛa geɔ̀ ɪ,
 a widámá ké Lua gɪ́ɪzi yáí.

7 Lua, bɔ̀ Siɔ̀na mɔ̀ n̄ Isailiɔ̀ suaba!
 Tó Lua sù ní a gbéɔ̀ ní pá ziu,
 Yakɔ̀bu buiɔ̀ pɔ̀nake,
 Isailiɔ̀ yáalɔ̀.

54

Gbé pɔ̀ wáɛ ɪ adawà wabikɛa

1-2 Le pɔ̀ Davidi dà gɔ̀ɔ̀ pɔ̀ Zifideɔ̀ ge ò Saulue aa mè Davidi uɛa ní bùsuu.*

3 Lua, ma suaba n tó yáí,
 yásimanɔ̀ ní n gbāao.
 4 Lua, ma wabikɛama ma,
 swákpa ma yá'oi.

5 Asa buipáɛɔ̀ fɛɛmanɔ̀ɛ,
 gbé pástipɔ̀ lé ma we,
 aali Lua yádao.

6 Lua mé ma dɔ̀nɛde ɪ,
 Dii mé ma wɛ̀nikúna ɪ.
 7 Gbé pɔ̀ lé ma wɛɔ̀ vāi sɔamá,
 n̄ ní bāde n náai yáí.
 8 Má sa'oma ní ma pɔ̀eáɔ̀ɛ,
 má n tɔ̀bɔ̀ Dii, asa ní maa.
 9 A ma bɔ̀ ma yooyea píi guu,
 a tò ma tidò ma ibɛɛɔ̀la.

55

Wabikɛa Luawa kua ɪ adama guu

1 Davidi le. Wí sí ní kúuɛɛ.
 2 Lua, ma wabikɛama ma,
 nísu láka ma yáao.

* 53:4 Lom 3.10-12 * 54:1-2 1Sam 23.19, 26.1

3 Swáse ma yáí, ní wea,
ma láasoo líaa ma gɔ́ bíli guu,
4 ma íbɛɛɔ yá'oa ní gbɛ́vǎíɔ wɛbíiaao yáí.
Asa aale taasi daae,
aa ma kúá ní kpɛ́nɛo.

5 Sɔ́ kɛ́magu,
ga tòlobi zúmagu.

6 Vía ma kú ní lualuaao,
iwáa pásí ká ma pɔ́a.

7 Tó má gásíá vɛ́ lán felenawa,
má vua gé kámaboie.

8 Má bàale gé zázáe,
mí gɛ zɔ́le guwaiwau.

9 Má wá gɛ ulékli wɛɛɛ,
ké zaa'lan gbāa su ma leo yáí.

10 N ní fu Dii, n̄ ní yá yáalené,
asa má è zɔ́a ní sòleo kú wá wéleue.

11 Aaí kpálekɛ bíli musu fáane ní gwáasínao,
yávái ní yá gbāao di wélepiue.

12 Gbɛ́dɛɛa yá mé wélepi pá,
gbāamɔ́ané ní mɔ́afilio lí kɛ́le a gāaɛo.

13 Tó íbɛɛ mé lé ma wɛ yáa, a sàɔ,
tó ma wèle mé fɛ́lemanɔ́, má ulɛ̀ɛɛ.

14 E'e mpi! N gbé pɔ́ wá sáa,
ma gbɛ́do pɔ́ dɛ ma gbɛ́na úea?

15 Wí faaibo ní kɔ́o yáa nana,
wíɔ tɛkɔ́i dasi guu Lua uaa?

16 Ga a zámakɛ ma íbɛɛɔnɛ,
aai sí bɛ́daú ní gbāagɔ́,
asa vái zɔ́lekli è ní guue.

17 Mapi sɔ́ mí lɛzu Luazi,
ɔ́ Dii í ma suaba.

18 Kɔ́, fáane ní oosio
míɔ a yá'ɔ́máɔ bɔ́lɛ̀è ní aaúo,
ɔ́ í ma yáma.

19 Baa ké ma íbɛɛɔ dasi, aali ma leo,
Lua í ma bɔ́ sòleu aafia.

20 Luapi íɔ zɔ́lɛ́a báawa gɔ́ɔ́piie,
a ma yáma, í widamá.
Aali n̄̀sɛ́lileo, aaliɔ aá vía vío.

21 Gbɛ́pi ɔ́ wáa ní a gbéɔ,
à b̀̀lɛ́doú pɔ́ aa kè ní kɔ́o kpe.

22 I na o ní wáa lán zówa,
áma sòle láasoo mé kú aà s̄u.
I lenakasané páipai,
áma yaalɔ́ma ba da b̀̀ɔ́ue.

23 Ɔzɔ̄ Diiɛ n yá'ɔ̄maoɪ, ɪɔ n kúa,*
 ɪli tó gbɛ̄maa fù bauo.

24 Gbɛ̄dɛna náaisaidepiɔ́ rí gɔɔ guo leo.
 Lua, ríyɔ́ to aa si bɛda gbáou.

Mapi sɔ́ máɔ n náai vɪ.

56

Ziakpaa Luawa

1 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ Filitɛɔ̄ aà kù Gata.*

2 Ma wɛ̄nagwa Lua, wàlɛ pɛa,
 wɪɔ zɪkamanɔ̄ wàɔ ɪadaa gɔɔpiɛ.

3 Ma kpàkpanapiɔ̄ ɪɔ pɛa gɔɔpiɛ,
 an wala yáɪ aalɛ zɪkaimanɔ̄.

4 Tó vɪa lé ma kú, má n náai vɪ.

5 Má Lua táasile yá pɔ́ a ò yáɪ,
 má Lua náai vɪ, má vɪakɛo.
 Bɔ́ gbɛ̄nazɪna a fɔ́ kɛmɛɪ?

6 Aaɪɔ̄ ma yá kpaanlabo gɔɔpiɛ,
 aaɪ váɪ lɛkpaalmazi.

7 Aaɪ sòlɛ da, aaɪ ulɛmɛɛ,
 aaɪ ma kpákpa, aaɪ ye ma dɛ.

8 Lua, rɪsu to an gbɛ̄ɛ bɔɔ,
 gbɛ́piɔ̄ nɛ rí pɔ́kúmao.

9 Ma bàalɛ liaaliaaaɔ̄ yáda,
 ma wɛ́'ika n tùuna guu.
 A ku n taala guuo lé?

10 Tó ma lɛzù Luazi,
 ma ɪbɛɛɔ kpɛkpa,
 míɔ dɔ́ kɛ á yásimanɔ̄.

11 Má Lua táasile yá pɔ́ a ò yáɪ,
 ao, má Dii táasile yápi oa yáɪ.

12 Má Lua náai vɪ, má vɪakɛo.
 Bɔ́ gbɛ̄nazɪna a fɔ́ kɛmɛɪ?

13 Lua, má lé pɔ́ má kɛmaɔ́ fiabo,
 má sáaukpa sa'oma.

14 Asa n ma si gawa,
 n ma gbá vɪ lí miɔn pásɪa,
 kɛ́ maɔ̄ bennɔ̄ gupua pɔ́ ɪ wɛ̄ni kpámáú.

57

Wiiɛa Lua Musudewa

1 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ à bàalɛ Sauluɛ à ùlɛ gbɛ̀'eu.*

2 Wɛ̄nadɔ́mɛɛ, Lua, wɛ̄nadɔ́mɛɛ,

* 55:23 1Pɛ 5.7 * 56:1 1Sam 21.13-15 * 57:1 1Sam 22.1, 24.3

asa míme mi nanzi.
Ma sɔɔ n kúlukulunau
mi bɔ ga lézi.

³ Mále wiile Lua Musudewa,
Lua í ma yá píi bɔɔlekeɔmeɔ.
⁴ A to donle bɔ za musu à ma suaba,
a zɔadɔ gbé pɔ aale pɛaɔwa.
A a gbɛke ní a náaiyáɔ keɔmeɔ.

⁵ Má kú nɔɔmusuɔ sɔɔu,
ma gɔ wúlea wáɔ guu.
Gbépi léna na lán fɛndawa,
an swaa de lán sɔnaɔ ge kaɔwa.
⁶ Lua, n nziá tɔɔ e a zɔma,
to n gawi li dúniaa píi.

⁷ Aa baikpámɛɛ ma táa'ozeu
ɔ ma gɔ yelea,
aa eyɔ ma aɛ ɔ aa zù epiu.

⁸ Ma sɔ dilea Lua, ma sɔ dilea,
má lesi má n táasile.
⁹ Ma nisina, su!
Ma mɔɔna ní ma domao, vu!
Mí gbáakpa gudɔzi.
¹⁰ Dii, má n sáaukpa buiɔ guu,
má n táasile gbéɔne.
¹¹ Asa n gbɛke zɔ zɔma,
mé n náai zɔ luabɛpuanawa.
¹² Lua, n nziá tɔɔ e a zɔma,
to n gawi li dúniaa píi.†

58

Gbɛváiɔ kaa Luawa

¹ Davidi le.
² Gbaadeɔ, i yá'o a zéwaa?
I yákpaleke ní gbéɔ a zéwaa?
³ I yá kolea wáaiɔpá á sɔ guu,
i gbáamɔ gbéɔne á búsuu.
⁴ Gbɛváiɔ sásáa za ní igɔɔe,
eɛdeɔ ɔɔkpaɔ za ní da nɔseue.
⁵ An legbe'i de lán mlè sɛwɛwa,
aa de lán kyá pɔ a swá kákawa,
⁶ asa ili a kɔɔ'ona kule'ɔ mao,
ili a weliaanede gɔi eo.

† 57:12 Sou 108.2-6

7 Lua, n̄ n̄ swaa é'éné n̄ léu,
 Dii, n̄ɔmusupɔ kánkánaɔ wolo,
 8 aai gēzεa lán í bàaleawa.
 Tó aa sagòle, n̄ n̄ kaɔ é'ε.
 9 Aa giigaga zéu lán kòlo lé'iwa,
 aaɔ dε lán né pɔ wa í gè, í íatē eowa.
 10 E lè yàa mion té àɔ gé oo wāi,
 gbēvāiɔ gēzεa n̄ íanaoε.

11 Tó gbēmaaɔ è Lua tɔsiné gbēvāipiɔwa,
 mé aa n̄ gbá p̄ipi n̄ n̄ auo,
 an pɔ a kε na.

12 Gbēɔ i mε: Gbēmaaɔ ài v̄í fá!
 Lua ku, í yákpalekε dúniaɔ.

59

Ma si ma ibεεwa

1 Lε pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ Saulu gbēɔ z̄í aa aà dádā aà bε aa aà dε.*

2 Ma Lua, ma si ma ibεεwa,
 ma bɔ gbé pɔ f̄elemanɔɔ guu.

3 Ma si vāikenaɔwa,
 ma bɔ gbēdenaɔ z̄í.

4 Gwa, aale ma kpakpae,
 gbé pāsɔ lé sòlekemanɔ.
 Dii, mi táae ge duunakenéɔ,

5 mi zāné yāewao,
 ɔ aa kú n̄ naaamanɔ sɔuo.
 Ma wεgwa! Fεle mɔ dɔmale!

6 Mpi Dii Lua Z̄igɔde, Isailiɔ Lua,
 fεle íada bui p̄íiwa.
 Nsu bɔnkpeɔde vāipiɔ wēnagwao.

7 Aaí εa su oosi lɔ, aai wéle keεle,
 aai h̄εkεa lán gbēɔwa.

8 Gwa, an lé'i lé t̄ɔ,
 f̄εna kpá n̄ léu.
 Aaí mε n̄le n̄ yāmao.

9 Mpi s̄ɔ Dii, ni n̄ yáalɔ,
 ni bui p̄íí láanike.

10 Lua ma gbāa, ma wé dɔnzi,
 n̄mε n̄ ma aafia'ek̄li ũ.

11 Lua a dɔaamεε a gbēkε guu,
 a to mà tidɔ ma wèlep̄iɔla.

12 Dii wá s̄εngbao, n̄su n̄ n̄ dεdεo,
 ké an yá su s̄a ma gbēɔguo yáí.
 To aa olo'olobo,
 ní n̄ kwé n̄ n̄ gbāao.

* 59:1 1Sam 19.11

13 Yá pɔ́ ɪ̀ bɔ́ n̄ léuá duunaɛ.
 To an tɔ̀e n̄ pui,
 asa aaī lɛgbē pāe aaī gbé ká.
 14 N n̄ midɛ n̄ pɔkumao,
 n̄ n̄ bāde, aasu wàɔ ku bɔ.
 Gbé pɔ́ kú e tɔ̀le léwàɔ i d̄s̄
 Lua mé lé kible Yakɔbu buiɔwa.

15 Aaī ea su oosi, aaī wéle keele,
 aaī hēkeea lán gbēɔwa.
 16 Aaī liaaliaa wàɔ pɔblea weele,
 tó aaī káo, aaī gbokɛɛ.
 17 Mapi s̄s̄ má lesi n gbāa yá musu,
 má gulake kɔɔ n gbēke yá musu,
 asa n̄ime n̄ ma aafia'ekli ũ,
 n̄ime n̄ ma ulɛkli ũ taasikɛgɔɔzi.
 18 Lua ma gbāa, má n̄ táasile,
 asa n̄ime n̄ ma aafia'ekli ũ,
 ni gbēkɛkɛmɛɛ.

60

Wá zible n̄ Lua gbāao

1-2 Le pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ à ziká n̄ Sili pɔ́ kú Mesɔpɔtami bùsuu n̄ Zoba bùsuu,
 3 Yoabu sù à Edɔ̀ɔ̀ dède Guzule Wisideu gbēɔn̄ òasɔsɔ leɛ kuepla (12.000).^{*}
 3 Lua, n pɔ́ pàwázi,
 n ɔ̀pèwá n wá vūaa,
 ea ɔ̀kawázi sa.
 4 N tó wá bùsu lùà e à pàa,
 ea n̄ a gbɛ tata, asa à ḡs̄ looaɛ.
 5 N tó n gbéɔ́ yá z̄l'ù è,
 n̄ í gbāa kákawēɛ ɔ́ wa pāpāzɛa.

6 N d̄alapoo dà n v̄lakɛn̄aɔnɛ
 ké aa e bɔ gbéɔ́ ka lézi.
 7 Wewá, wá suaba n̄ n ḡasa gbāao,
 ké wápiɔ n gbé yenzideɔ wá e bɔ.

8 Lua yá'ò za a kúki à m̄è:
 Má Sikɛũ kpaale n̄ tidɔ̀arilao,
 mí Suko guzule kpámá.
 9 Galada bùsuá ma p̄sɛ,
 Manase buiɔ bùsuá ma p̄sɛ,
 Eflaiũ buiɔ bùsuá ma m̄ò fùae,
 Yuda bùsuá ma lípanaɛ.
 10 Mɔ̀abuɔ bùsuá ma zion zu'obɔɛ,
 mí a kyale kále Edɔ̀ɔ̀ bùsuwa,
 mí kúkua d̄ɔ Filitɔ̀ɔ̀ bùsuwa.

11 Déme a gēmanɔ wéle bíideui?

* 60:1-2 2Sam 8.13

Déme a dɔaame e ɛdɔ̀ b̀suui?

¹² Lua, mé i ke n gbé pɔ́ n wá v̄uaa
nili bɔ́ n wá zlḡɔ́ bɔ́ bàasio.

¹³ ɔ́dawá wá ibeɛɔ́ yá musu,
asa gb̄enaz̄ina gb̄esuabaaá páe.

¹⁴ Wá zible n̄ Lua gb̄āao,
ɔ́me a ɔ́z̄ɔ́ wá ibeɛɔ́wa.†

61

Kía wabikea Luawa

¹ Davidi ɛ.

² Lua, swáse ma wiileai,
laaidɔ́ ma wabikeawa.

³ Kua za tɔ́le léwa ma lez̄unzi.
Ma s̄ɔ́ lé wo ɔ́ ma n̄ sisi.

Gemanɔ́ gb̄esi pɔ́ a les̄i demala kíi.

⁴ Asa n̄me n̄ ma aafia'ekli ũ,
ma kalanga gb̄āa ũ ma ibeɛɔ́ ae.

⁵ Má ye màɔ́ ku n̄ ua gɔ́ɔ́pii,
m̄ɔ́ sɔ́ba n̄ k̄ulukulunau.

⁶ Lua, asa n̄ ma legb̄eane mà,
ɔ́ n̄ gba pɔ́ n̄i da n̄ v̄iakenaɔ́ne d̄amee.

⁷ Kía w̄eni dɔ́è n̄ mɔ́galao,
to aà ka a gɔ́ɔ́wa.

⁸ Aàɔ́ kpalable n̄ d̄ɔ́a guu gɔ́ɔ́pii,
n̄ aà d̄ɔ́a n̄ gb̄ēke n̄ n̄ náaio yáí,

⁹ m̄ɔ́ n̄ táasile lá gu lé dɔ́,
m̄ɔ́ lé pɔ́ má k̄ema fiabo gɔ́ɔ́pii.

62

Lua mé ulɛk̄i ũ

¹ Davidi ɛ.

² Lua ado mé tò ma s̄ɔ́ dilea,
ɔ́me i ma suaba.

³ ɔ́me ma gb̄esi ũ, ma Suabana ũ.
Mi gb̄āa'ewà, má fu bauo.

⁴ Ḡen ũma áɔ́ āna'āna gb̄éwai?

A aà ne lán ḡi yeelea ge kaa ziwa yà?

⁵ Aà goa a tíá lé ɔ́ ále kpaáí,
eetoa mé i keé na.

I samaa'o gb̄éé n̄ léoe,
ɔ́ i n̄ ká á s̄ɔ́ guu.

⁶ Lua ado mé tò ma s̄ɔ́ dilea,
asa aàpi ma wé d̄ɔ́i.

⁷ ɔ́me ma gb̄esi ũ, ma Suabana ũ.
Mi gb̄āa'ewà, má fu bauo,

⁸ Ma aafia n̄ ma beɛɛo i bɔ́ aà kíie,

† 60:14 Sotɔ 108.7-14

ɔme ma gbesi gbãa ũ,
 ɔme ma ulɛkli ũ.
 9 Gbɛ́, à à náai vɛ́ gɔɔpii,
 à á sɔ wɛ̀ɛ̀, ɔme wá ulɛkli ũ.

10 Gbɛ́nazinaɔ de lán lé'lanawae,
 an kee náai vɛ́o.
 Tó wá ní yɔ́ kiloowa,
 ampɛ́i aao de fauunnɔɛ.

11 Ásu gbɛ́ble'ɔa náaikɛo,
 ásu íanadã ní kpáí pɔoo.
 Tó á àizɛɛ lé kɔ́,
 ásu to à á sɔ bleo.

12 Yá m̀endo Lua ò,
 yá m̀en plaɛ beɔ má mà:
 Lua mé gbãa vɛ́,
 13 mé mpi Dii, níme ní gbɛ́ke vɛ́,
 ɔ ni flaboò baadeɛ a yákeawa.*

63

Lua nideɛ

1 Lé pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ a ku Yuda gbãau.*

2 Lua, ma Luan n ũ,
 mále n aɛya,
 ma nisina yenzi,
 mále n nide
 lán guwaiwai pɔ lé í nidewa.

3 Ma n e n kúkli,
 ma n gbãa ní n gawio gwá.

4 N gbɛ́ke maameɛ de wɛ́nia,
 a yáí n táasilea aɔ dɔ ma léu.

5 Máɔ n sáaukpa e ma wɛ́ni léu,
 má ɔɛ musu mà n sísi.

6 Má ká lá wɛ́ nɔ̀ bɔ̀ gbɛ́ wá káwa,
 n táasilea aɔ dɔ ma léu ní gulakeao.

7 N yá í dɔmagu ma wúlekli,
 mi láasookeɛma gwáasina.

8 Mále lesi sɔba ní kúlukulunau,
 asa níme ní ma dɔnlede ũ.

9 Ma nisina yenzi,
 ní ma kúa n ɔplaa.

10 Gbɛ́ pɔ aale ma wɛɔ mide,
 aa si tɔ̀le nɔ̀nau.

11 Lua a to wá ní dɛde ní fɛ́ndaoɛ,
 aai gɔ́ gbɛ́gbonaɔ ble ũ.

12 Kí sɔ a pɔ a ke ní Luawa nao.

* 62:13 Mat 16.27, Lom 2.6, Zia 2.23   * 63:1 1Sam 23.14

Gbɛ́ pɔ́ mɛ̀ amɔɔma Lua á sɔ̀
 aɔ́ vɪvɪ ní pɔ̀naoɛ,
 ɛɛdeɔ sɔ́ an lé a gɔ́ kpaau̯aɛ.

64

Ma si gbɛ̀váiɔwa

- ¹ Davidi lɛ.
² Lua, ma aaukea wii ma,
 ma bɔ́ ma ibɛɛ pɔ́ má ní vía vɪɔ ɔzɪ.
³ Ma si gbɛ̀váiɔ lekpaalamaziwa,
 ma bɔ́ váikenaɔ zɔau.
⁴ Aaí ní lé keke lán fɛ̀ndawa,
 aaí yápaɪɔ o lán kazuawa.
⁵ Aaí ye láu aa táesaide gbá,
 aaí aà pá kándo, vía lí ní kúo.
⁶ Aaí tékpakɔ́u ní váikɛa guu,
 aaí bai pɔ́ aale kpánéɔ yá'o.
 Aaí mɛ: Gbɛɛ a wá eo.
⁷ An vái lekpaála kɔ̀sɛ̀ aa mɛ̀,
 lé pɔ́ wá kpáal bɔ̀lɛi.
 Gbɛ̀nazɪna nɔ̀sɛ guu yáɔ asii zɔɔ.

- ⁸ Ama Lua a ní gbá ní kao,
 a ní ke'la kándo.
⁹ A tó yá pɔ́ aa ò wí ní musu,
 gbɛ́ pɔ́ ní é pii ɔ́ mikɛ déúdeú.
¹⁰ Vía a gbɛ́pii kú,
 aai Lua yákeɔ galikɛ,
 aaiɔ zɪ pɔ́ a kɛ̀ tãasi kúa.
¹¹ Gbɛ́maaɔ pɔ́ a ke Diiwa na,
 aa naaázi,
 nɔ̀sɛpuadeɔ aà táasile nípii.

65

Bui pii wé dɔ Luazi

- ¹ Davidi lɛ.
² Lua, à kú wà n táasile Siɔnaɛ,
 wi lé pɔ́ wa kɛ́maɔ flabo.
³ Lá ní gbɛ́ wabikɛa ma,
 bui pii a wi danlaɛ.
⁴ Wá yāváiɔ láasoo wá kú gbãa,
 ɔ́ n wá táaeɔ kɛ̀wá.
⁵ Báaaden gbɛ́ pɔ́ ní sɛ̀
 n gɛ́aánɔ n ua ú.
 N kpé pɔ́maaɔ wá ká,
 n kpé pɔ́ a kua adoapi.
⁶ Ní wewá a zéwa ní yábɔ̀nsaɛkeao,
 Lua wá Suabana.
 Za dúnia léwa ní ísia baaleo
 gbɛ́ɔ wé dɔnzɪ.

7 N gbāa daa ula ũ,
n gbɛsɩsɩ kɛ n n ikoo.
8 Ni isia n a isɔ kɔfɩo kpāle,
ni buipāleɔ zɔa midɛ.
9 N dabudabukea dī gbé pɔ kú tɔle léɔwa,
wɩ guladɔma za íatɛbilekɩ n a gɛkpɛukɩio.

10 Ni laaidɔ dúniawa,
ni táaekɛ tɔleɛ.
Ni aà gba í, n swaɔ pai n ío,
ni to blɛwɛna kɛ, asa màa n zɛð.
11 Ni idagua e bugbaanaɔ pa,
ni guɔ foofɔ n louo,
ni báaada pɔ pɔ bɔleu.
12 Ni éfaaida buazɩu wɛ n wɛo,
blɛ nɩside í kwɛ n iau.
13 Sɛsao dáádákɛkɩio sɛbɔbɔ kɛ,
sɩsɩ pɔna ula dà.
14 Pɔtuɔɔ lí dáádákɛkɩio la,
blɛwɛna daa gua sɩsɩpɔleu.
Wàle wiile n pɔnao, wàle lesi.

66

Lua sáaukpaa

1 Dúnia gbépii, à guladɔ Diiwa,
2 à lesi aà tɔ gawi yá musu,
à aà táasile à aà tɔbɔ.
3 A o Luaɛ: N yákeɔ í dimá,
n gbāa zɔɔ í to n íbɛɛɔ vlánau.
4 Dúnia gbépii í kúlɛnɛ,
aà n táasile aa n tɔbɔ.

5 A mɔ Lua yákeɔ gwa,
yá pɔ a kɛ gbɛnazɩnaɔnɛ i diwá.

6 A isia lí gugii ú*
aa bùa swawa kɛsɛ.†
Wà pɔnakɛ aà yá musu.

7 Iɔ kible n a gbāao gɔɔpii,
aà wé Iɔ ku bui piiwa.
Swágbāadeɔ su dɔɛaàno.

8 Buipāleɔ, à wá Lua sáaukpaa,
aà táasileɔ àɔ dɔ á léu.

9 Iɔ wá wɛni dɔawɛɛ,
íli tó wa kpaguao.

10 Lua, asa n wá yɔ́,
n wá baasa lán ánuwuwa.

11 N gɛwanɔ gukpaoolonau,
n wá wó wɩ n aso gbiao.

* 66:6 Bɔa 14.21 † 66:6 Yoz 3.14-17

12 N tò wà ɔz̄z̄z̄ wá mikpei,
wà té d̄iwē, í wá kú wá nɔɛ,
ɔ̄ n mɔwanɔ gu namadeɛ beeu.

13 Má mós n ua ní sa pó wí a pó kátɛu à tékú obɔɔ,
má lé pó má kèmaɔ flabo,

14 yá pó b̀ò ma léu ma taasikɛgɔɔ.

15 Má sa'oma ní pó mekpaaɔ,
má s̄asakaɔ kpasane,
mí n gbagba ní zuswanaɔ ní blesanaɔ.

16 A gbé pó á Lua vía víɔ, à mɔ ma,
mí yá pó a kèmeɛ oé.

17 Ma wiilɛwà,
aà táasileɛ dɔ ma léu.

18 Tó má yāvai kúa ma s̄s̄u,
d̄ɔ Dii gí ma yāmai.

19 Ama à ma yāmà,
ɔ̄ à ma wabikɛa sí.

20 Má Lua s̄áaukpa,
i gí ma wabikɛa maio,
i gí gbēkɛkɛimeɛo.

67

Báaa gbɛaa Luawa

1 Lɛ pó wí sí ní kúuɔɛ.

2 Lua, wá wēnagwa,
wá wɛgwa, ní báaadawágu,

3 ké dúnia gbépii n zé d̄ɔ,
bui píi i d̄ɔ lá ni gbé suaba.

4 Wa n táasile Lua,
gbépii a n táasile.

5 Bui píi a pɔnake, i gulake,
asa ni yákpaleke ní gbéɔ a zéwa,
ní d̄ɔaa buiɔne píi.

6 Wa n táasile Lua,
gbépii a n táasile.

7 Tɔɔlɛ a bleke,
Lua wá Lua a báaadawágu.

8 Lua a báaadawágu,
gbépii i vlakèè e dúnia léwa.

68

Lua z̄ɔɔke

1 Davidi lɛ.

2 Lua lé fele, aà ibɛɛɔ lé fáaa,
aà zangudeɔ lé bàalèè.

3 Lá suɛlɛ í gē ní íanao,

kené màa, Lua,
lá zó nísí í yó té sae,
váikenaɔ midé n ae màa.
4 Gbēmaaɔ sɔ aa pɔnake,
aa yáalɔ Lua ae,
aa vívǐ ní pɔna zɔɔo.

5 A lesi Luae à lémwà.
A di luabepuana kpe, à aà tɔɔo.
Aà tón Dii, à kúkuake aà ae.
6 Kua aà gu pɔ a kua adoa guu,
Luaá toneɔ maeɔ,
gyaaɔ zennɔdeɔ.
7 Lua í bekpa zìlɔɔne,
í zìzɔɔ bɔle à ní da namau.
Swágbāadeɔ sɔ aɔ ku gugiue.

8 Lua, ké n dɔaa n gbéɔne,
ké n bælefinɔ guwaiwaiu,
9 tɔɔle lùalua, lou kwè n ae,
n Lua pɔ n yá'ò Sinai gbɛ musu,*
Lua, Isailiɔ Lua.
10 Lua, n ɛfāai pisiné kɔsɔkɔsɔ,
ɔ n ní búsu kpeena gbà gbāa.
11 N gbéɔ zɔle a guu Lua,
n wɛnadeɔ gbà pɔ n maakɛa yáí.

12 Dii yá'ò,
ɔ bíla gò aà baokpanaɔ ú.
13 Kíaa ní ní zìgɔɔ lé tíle kpakpa,
gɔe pɔ gò bòuɔ lé ní pɔɔ kpaale.
14 Baa ké a í sá kaaɔ sɔɔu,
ánusu kú ma felena gàsɔaa,
a káɔ lé teke lán vuawa.
15 Ké Gbāapiide kíaa fáaa,
aa lí tɔɔle lán Zalamɔ gbè nɛeziwa.

16 Basana gbèsí sí de a kíniɔla,
Basana gbèsí sí misonaɔ dasi.
17 A gbè misonaɔ, báyáí ále wɛbii
gbɛ pɔ Lua sè a kiblekíi úwai?
Dii mé aɔ ku we gɔɔpii.
18 Dii sɔgoɔ lé vío, à kà miliɔ do.
Dii bɔ̀ò za Sinai,
à m̀ò píla a gu pɔ a kua adoau.
19 N de de musu ní zìzɔɔ,†
n gba sí gbéɔwa falu ú,
baa swágbāadeɔ,
ɔ n zɔle we, Dii Lua.

* 68:9 Bɔa 19.18 † 68:19 ɛfe 4.8

20 Wà Dii sáaukpa, Lua wá Suabana,
 ɔ wá aso kúawɛɛ lá gu lé dɔɛ.

21 Wá Lua á Lua pɔ́ ɪ gbé suabae,
 Dii Lua mé ɪ wá bɔ́ ga lézɪ.

22 Lua a a ibɛɛɔ mi wíwiné,
 gbɛnazɪn miká dɔɛ pɔ́ aa té ní duunawaɔ.

23 Dii mɛ̀: Má á bɔ́le Basana búsuu,
 má á bɔ́le ísia títiu,

24 ké à á gbáɔ́ pípi ní á ibɛɛɔ auo,
 á gbɛɔ́ lɛnaɔ́ ɪ ní baa ewà.

25 Lua, wa n gbéɔ́ è aa dɔ̀dɔ̀kɔ̀wa,
 ma Lua ma Kíá, aale mɔ́ n kúkli.

26 Lèsinaɔ́ dɔ́aaa, pɔ́lɛnaɔ́ te zá,
 wéndia sésɛmpanaɔ́ ku guo.

27 A Lua tɔ̀bɔ́ balu guu,
 à Dii kpɛla Isailiɔ́ kɔ́káaau.

28 Né gɔ́zána Bɛyámɛɛ buiɔ́ mé dɔ́aaa,
 bee gbɛa Yuda kíáɔ́ ní ní gbéɔ́
 ní Zabulɔ̀ni bui kíáɔ́ ní Nefatali bui kíáɔ́.

29 A Lua dílé è ɔ́ gbáa.
 Lua, bɔ́ ní n gbáa pɔ́ ní ɔ̀lɔ̀wɛɛɔ.

30 Kíáɔ́ mɔ̀nɛ ní ní gbáɔ́
 n kpé pɔ́ kú Yelusaleu yáí.

31 Zɔ́a dɔ́ ilɛnɔ̀bɔ́ Egipiwa,
 zɔ́adɔ́ buiɔ́ swanaɔ́ ní ní gbéɔ́wa.

Anusu gopana tɔ́má,
 gbé pɔ́ zíkaa ɪ kɛné naɔ́ fáaa.

32 Egipiɔ́ gbéɔ́ zíma,
 Etiopiɔ́ wá aa ɔ̀dɔ̀nzi, Lua.

33 Dúnia kpalablenaɔ́, à lɛsi Luaɛ,
 à Dii táasilɛ.

34 A di lounaa kpɛ musumusu za zizi,
 à ma, àlɛ púna gbáugbáu.

35 A Lua gbáa galikɛ,
 wa aà zɔ̀kɛ dɔ́ Isailiɔ́wa,
 aà gbáa ku luabɛpuanau.

36 Lua, kua n kúkli ní zɔ̀,
 Isailiɔ́ Lua ɪ gbáa ní ikoo kpa a gbéɔ́wa.
 Wà Lua sáaukpa!

69

Wabikɛa Luawa kua tadama guu

¹ Davidi lɛ.

² Lua, ma suaba,
 asa ɪ ma kú ma nɔɛɛ.

³ Dɛɛ lé ma mɔ́, ma ka zà,
 tepekli kuo.

Ma kpale ísiu,
ísɔ lé damala.

⁴Ma wiilè ma kpasa,
ma kòlo náaa,
ma wɛdɔ ma Luazi
e ma wé gè lé wo.

⁵Gbé pɔ aa zamagu pã* dasi de ma mikãa,
ma ibɛɛ pɔ aa ye ma de pɔewiwinésaiɔ lé vío.
Pɔ pɔ mi a kpáí'oo ɔ aa mè mà a ne'i mà kpá.

⁶Lua, ní ma mísaiyãɔ dɔ,
ma tàaeɔ ulɛaneɔ.

⁷Dii Lua Zígɔde, gbé pɔ an wé dɔnzio
ńsu to wí ní kú ma yáio.

Isailio Lua, gbé pɔ aaí n kú wɛɛɛɔ
ńsu to an tɔ ɔkpa ma yáio.

⁸Asa n yáí mi sɔ́sɔa fíi,
ɔ ma gɛɛ gɔ́ kpa ma wéi.

⁹Ma gɔ́ zɔ́lo ú ma gbéɔ guu,
ma gɔ́ gbɛando ú ma da bedɛɔ guu.

¹⁰N kpé yá ma kú gbãa,
àɛ ma ibaba,†
n sɔ́sɔnaɔ n sɔ́sɔa gòmeɛ.‡

¹¹Mi lɛye pɔsia guu,
ɔ wíɔ ma sɔ́sɔ.

¹²Mi zwãnkasaɔ fifla,
ɔ wíɔ ma ke pɔɔpɔɔ.

¹³Gbé pɔ zɔ́ɛ gãaɛɔ í ma pe,
ígbãaminaɔ í lɛdamanaɔ.

¹⁴Dii, máɛ wabikɛma,
ńsu to à bɔ n pɔ kpɛo,
wea Lua, n gbɛkɛ zɔ́ yáí,
ní ma suaba slana.

¹⁵Ma bɔ bèɛu,
ńsu to mà kpálɛuo.
Ma bɔ ísiu,
ma si ma zangudeɔwa.

¹⁶Nsu to ísɔ damalao,
ńsu to mà kpálɛ ísiuo,
ńsu to wà tɛ́ɛna kamalao.

¹⁷Wea Dii, asa n gbɛkɛ maa,
ma wɛgwa n sùuu zɔ́ guu.

¹⁸Nsu mikpeli n zɔ́blɛnaɛo,
wea kpakpa, asa ma gɔ́ yeelɛaɛ.

¹⁹Sɔ́mazi, ma misi,
ma suaba ma ibɛɛɔ yáí.

²⁰N ma sɔ́sɔa ní widaaao ní ma kpɛbɔao dɔ,

* 69:5 Zaa 15.25 † 69:10 Zaa 2.17 ‡ 69:10 Lom 15.3

ńlɛ gbé pɔ aa yákuamanɔɔ e.

²¹ Sɔsɔa ma sɔ zɔ, ma gɔ yɛɛesai,
gbé pɔ a ma wɛgwa ɔ má wɛɛɛ, mi eo,
gbé pɔ a ma nɔsɛ nínimɛɛ ɔ ma wɛdɔi, a kuo.

²² Aa ɛsɛ vɛi kámɛɛ blɛu,
ké imi ma kú gbáa, aa vɛɛ kùma kpáa. §

²³ To an dikpɛkɛa gɔné bai ũ, wà ní kú,
to an kua aafia yá'íné.

²⁴ To an wé siakú, ké aasu gu'eo,
to an wó gɔ koolonno gɔɔpii.*

²⁵ N n kpɛnɛmuu bɔbɔmá,
n n pɔkúma pásɩ pisimá.

²⁶ An bòo gɔ bòo zia ũ,
an gbɛɛ su à ku ké à zɔlɛ ní kpéu bo, †

²⁷ asa aai ìada gbé pɔ ní gbèwae,
aai gbé pɔ ní zɔ wáwá galike.

²⁸ N ní yá pii tàaɔ danla,
an baa su à ku n gbɛsuabaa guuo.

²⁹ N ní tɔ waa wɛni taala guu, ‡
an tɔ su à ku lá dou guu ní gbɛmaaɔ tɔoo.

³⁰ Lua, má kú taasi ní yá'ɔmao guu,
ma sɛ lesɩ má bɔu aafia.

³¹ Má Lua tɔbɔ lesia guu,
má aà sáaukpa má aà káfi.

³² Bee a ka Diigu de sa'oa ní zuoa,
a kɛɛ na de zugaaena kóbadea.

³³ Taasideɔ e, aai pɔnake,
á luakiwɛɛɛnaɔ á sɔ i níni.

³⁴ Asa Dii Ì wɛnadeɔ yáma,
ìli saka a gbé pɔ de zìzɔ ũɔguo.

³⁵ A aà táasile musu ní tɔɔleo,
isia ní pɔ pɔ kú a guuɔ pii.

³⁶ Asa Lua a Siɔna suaba,
a ɛa Yuda wéleɔ kále,

aà gbéɔ i zɔleu ní pɔ ũ.

³⁷ Aà zɔblenaɔ néɔ mé aa gɔ ví,
gbé pɔ ye aà tɔ naipio io ku a guu.

70

Wiileɔ Suabanai (Sou 40.14-18)

¹ Davidi lɛ.

² Lua, ma misi,
Dii, kɛ kpakpa mɔ dɔmale.

§ 69:22 Mat 27.48, Maa 15.36, Luk 23.36, Zaa 19.28-29

* 69:24 Lom 11.9-10 † 69:26 Zin 1.20

‡ 69:29 Bɔa 32.32, Zia 3.5, 13.8, 17.8

³ To wí gbé pọ́ lé ma wẹ̀o kú,
 aa ní mi pe.

To gbé pọ́ ye mà taasikẹ̀o kpẹ̀kpa,
 an gẹ̀e gọ́ kpá ní wéi.

⁴ Gbé pọ́ aai omẹ̀e, tàale tàale,
 to aa ẹ̀a ní wíó.

⁵ Gbé pọ́ aale n kíi wẹ̀e,

to an pọ́ kẹ̀ma na aa yáalo.

Gbé pọ́ an wé dọ́i nì ní suaba,
 aa o láasai Lua zọ́.

⁶ Taaside wẹ̀naden ma ù,
 Lua, kẹ̀ kpakpa.

Mmẹ̀ ní ma Dọ́nlede ù,
 níme ní ma Mísina ù,
 Dii, nísu gẹ̀gẹ̀o.

71

Mae zọ́ wabikẹ̀a Luawa

¹ Dii, ma nanzi,

nísu to wí ma kú bauo.

² Ma misi, ma bọ́ n maakea yáí,
 swákpamazi, ma suaba.

³ Ma gbẹ̀si pọ́ máli gé ulẹ́i a guun n ù.
 N dílẹ̀ nì má suaba,
 asa ma gbẹ̀si ní ma zẹ̀giklìon n ù.

⁴ Ma Lua, ma bọ́ váikena ọ́zì,
 ma si gbé bẹ̀e pástowa.

⁵ Mmẹ̀ ma wé dọ́nzi, Dii Lua,
 níme má n náai ví za ma ẹ̀waasogọ́.

⁶ Ma sọ́ kpáleeanzi za neasakpẹ̀ue,
 níme n ma bọ́ ma da nọ́seu.
 N táasi miọ́ le gọ́pii.

⁷ Ma kua de yábonsae ù gbé dasidee,
 asa níme ní ma ulekli gbáa ù.

⁸ N táasilẹ̀a ị̀ dọ́ ma léu,
 miọ́ n maabo kọ́ ní oosio.

⁹ Nsu pákpamazi ma zikúa yáio,
 nísu ma vúaa ma gbáa láaa yáio.

¹⁰ Asa ma ibe ẹ̀o lé ma yá'ọ,
 ma wẹ̀le ẹ̀o lé lekpaaf ma wẹ̀nibọ́ai.

¹¹ Aa mè: Lua gílaàzi,
 wà aà ya kú,
 gbẹ̀e ku à aà suaba.

¹² Lua, nísu ñyọ́ kumanọ́ zàọ,
 ma Lua, kẹ̀ kpakpa mọ́ dọ́male.

¹³ To wí gbé pọ́ lé yá dọ́a kú,
 aa midẹ̀,
 to sọ́sọ́a da gbé pọ́ lé 1adaaọla,
 an tọ́ ọ́kpa.

14 Mapi sṽ, ma wé ɓ dɔnzi láasaie,
mìɔ n táasile màɔ gé.

15 N maakea aɔ dɔ ma léu gɔɔpiie
ní n gběsuabaa pɔ má a lé dṽoo.

16 Má mɔ mà Dii Lua gṽsakeyã galike,
n mendo maakea má dɔ gběɔgu.

17 N yádadamee za ma èwaasogɔɔ,
Lua, e tia mále n yábɔnsaeɔ o'o.

18 Baa ké ma zikù, ma mikā pua,
ńsu ma to weo, Lua,
ké mà e n gbāa galike tiadeɔne,
mí n gṽsakeyã dau siu gbé pɔ aale feleɔne.

19 Lua, n maakea zṽma,
n yázṽkè, déme muaannɔi?

20 N tò taasi pāsɪ ma le dasidasi,
āma ńyṽ ea ń ma gba wēni,
ńyṽ ea ń ma bɔ tɔɔle nɔnau.

21 Nyṽ ma beee káflimee,
ńyṽ ea ma nṽse nínimee ɓ.

22 Ma Lua, má n sáaukpa ní mɔɔnao n náai yáí.
Isailiɔ Lua pɔ n kua adóa, má n táasile ní kúuo.

23 Gula aɔ dɔ ma léu.
Ma gbé pɔ n ma mísi,
má n táasile.

24 Máɔ n maakea o gɔɔpiie,
asa wí gbé pɔ lé ma vái weleɔ kù,
an gee gṽ kpá ní wéi.

72

Wabikea Luawa

Salomɔɔ le.

1 Lua, ń n iko kpa kíawa,
ń n maake kpa kíabuiyiwa,

2 ké aà dɔaa n gbéɔne a zéwa,
i yágṽgṽ táaaɔne a zéwa,

3 gběsɪsɪ i mɔ gbéɔne ní aafiao,
sɪsɪnao i to aao ku nama guu.

4 Kía a to yá bɔ ní táaa na,
a taaside néɔ suaba,
i gbāamɔnedɔ wíwi.

5 Aɔ ku lá ɪatē ɓ ku gɔɔpiiwa,
lán mɔvua kua wē ní wēowa.

6 Aɔ de lán zuɔ louwa,
lán mṽse pɔ ɪ pisi tɔɔlewawa.

7 Gbēmaao ɔta aà gɔɔ,
nama a ke zài e mɔ ge mideɔ.

8 A kible za isiale la ní a léleo,

za Uflata e dúnia léwa.*

⁹ Bui pó kú guwawaiuo mo kúléè,
aà ibeεo wúle ní gbεεu aà ae.

¹⁰ Taasisi ní ísia baa kíao faluboè,
Seba ní Saba kíao mo gbadaè.

¹¹ Kíao mo kúléè nípii,
bui pii a misiiléè.

¹² Asa a wēnade pó an wii doo boε,
a taaside pó donlede vlo mo misi.

¹³ A yēεεsaideo wēnagwa,
a taasideo bo ga lézi.

¹⁴ A ní bo gbāamonedo ní gbé pásbo ozi,
asa an kua beεε víè.

¹⁵ Lua kía dō ní aafiao!
Wio aà gba Seba búsu vua,
wio wabikεè Luawa goopii,
wio samaa'òè láasai.

¹⁶ Bua póo ke aà búsu maamaa,
a láo ao da síso musu síii,
aa ne'í aa pia lán Libá lákpewa,
aa gbá lán kásapuwa sēsaou.

¹⁷ Aà tó ao ku goopii lán íatēwae,
bui pii a báaa e aà sabai, aai aà tónasi.

¹⁸ Wá Dii Lua, Isailio Lua sáaukpa!
Ome í yábonsaεo ke ado.

¹⁹ Wá Lua gawidepi tóo goopii,
aà gawi i li dúniaa pii.
Ami! Ami!

²⁰ Yese né Davidi wabikεa lén we.

LA AAODE

Souto 73-89

73

Vaikena káfta'ea yá

Asafa le.

¹ Lua í éfaike Isailione slanaε,
í maake nòsepuadeone.

² Mapi sō ma káikù ní léleao,
ma gbá ye záí guwa yáaε.

³ Ké ma vaikena kua maa è,
ma íandānapi gwea nidè.

⁴ Yáe lí kpálikpanéo,
aa aafia mé aa mekpa.

⁵ An wá lí wá lán dāowao,
aali gyáke lán deowao.

⁶ Aaí íandāa da ní noε yābaa ũ,
aai pásí názi pókasa ũ.

* 72:8 Zkl 9.10

7 An oa ɔ nɔsi bo,
an kaamai de ni pia.

8 Aa gbɛlaani vi,
aai boo gbɛnɛ onɛ,
aai naenaema ni zɔke yai.

9 Aai me: Lua pila wa deka,
me an ya i li duniaa.

10 Ayameto wi kenɛ kɛke,
wi ya po aa o pii si sana u.

11 Aai me: Lua a do ma ni?
Musude do ka maae?

12 Vaikenapiɔ gwa, aa yaɛ ka vɔ,
an gwea ɔ kafi goɔpiiɛ.

13 Asi ma nɔse pua pa ya?
Ma a ɔbɔle taau wasawasa paea?

14 Niɔ ma gbɛ goɔpiiɛ,
niɔ ma swagaga la gu le do.

15 To ma ze ni ya bee taa oae,
bee aɔ de bo a n gbɛɔ kpe ue.

16 Ke ma laasookɛ yapiwa ma do,
a kemɛɛ zi'ue,

17 e ma ge geɔ Lua kukli,
o ma we gbasa ke an laaa ya musu.

18 Ni ni da gu zaandeu,
ni zɔni zi aa go ni liaao.

19 Aai go kaaleɔ u kando,
via po i ni le, aa mide.

20 La nana i gezeɛ, to gbɛ vu,
to n fele Dii, niyo to aa ge ni lanao maae.

21 Ke ma nɔse ɔɔkpa,
me ma po ya,

22 ma souku, ma yaɛ do,
ma go n kfi lan nɔboɔwa.

23 N beeo ma kunnɔ goɔpiiɛ,
n ma ku ma ɔplaawa.

24 Ni doamɛɛ ni n ledaaɔ,
bee gbeɛ niyo ma ka aizanaɔwa.

25 Ma we do gbɛzi musuo, n basio,
kuannɔ guu poɛ ni le ma de toloɔ.

26 Baa to ma me ni ma so yeɛ le laa,
Lua me i to ma so gbakɔ,
ɔme ma baa u goɔpii.

27 Asa gbɛ po kemɔ midɛɛ,
niyo n gbɛ po bo n kpeɔ baɛɛ.

28 Lua, soanzi me kemɛɛ na,
Dii Lua, ma n ke ma uleki ue.

Má n yákeaɔ dau mà siuné.

74

Wíleá Luai àà kpé wia yá musu

Asafa le.

¹ Lua, bóyáí n giwázi e gɔɔpiiii?

Akea níle pɔbɔ n níu n kpása sáɔ yá musui?

² Gbé pɔ n ní sí za zɔɔ yá dɔngu,

bui pɔ ní bò aa gò ní pɔ ɔɔ

ní Sína gbèstɔl pɔ ní kè n kúki ɔɔ.

³ N ibeɛɔ n kúki dáaí míómíɔ.

Dede ní laaio, à ɔɔkpá píi.

⁴ N wèleɔ káaa gu pɔ ní dauwále,

aa nízia seelaɔ pèle we.

⁵ Wá è, an mɔona dɔ musu,

aa le kè lá wíɔ dào gbèwa.

⁶ Lí yɔɔa kefena pɔ wa kpá a gíwa,

aa gbè wa gbòo ní mɔoo ní fènkínio.

⁷ Aa tesɔ n kúkiwa, à kwè,

aa tò kpé pɔ n tɔ kuwàpi gbālè.

⁸ Aa ò ní nɔseu: Wá ɔtɔmá míómíɔ.

Aa tesɔ wá búsu lousisikpɔwa.

⁹ N kpé lousisibɔɔ gèzeá,

ánabie ku ɔɔ.

Wáɔ ku màa e bɔen yà?

Wá gbèe dɔɔ.

¹⁰ Lua, níyɔ to n ibeɛɔ aɔ n yáalɔ e bɔe ní?

N wèleɔ aɔ sakangu láasai yà?

¹¹ Bóyáí n ɔ kpaaúai?

ɔgo n kùe, ní ní dede.

¹² Lua mé ma kía ɔ za asínizí,

ɔme í gbè suaba dúniau.

¹³ Mmɛ n ísia zè ní n gbáao,*

n kwása mi wí í guu.

¹⁴ N Egipiɔ míde we,

n ní geɔ kpá wàiwá pɔblea ɔ.

¹⁵ N swaɔ bɔ, n ze wè ní bɔnaɔne,

n swa pɔ a í baa vío zè.

¹⁶ Fáane ní gwáasínao de n pɔ ɔe,

n mɔvua ní latèo kúki dílené.

¹⁷ Mmɛ n kɔɔ dàda búsu píiu,

n sae ní buzíeɔ gɔɔ díle.

¹⁸ Yá pɔ n ibeɛɔ dɔ yá dɔngu Dii,

mísaidepiɔ sakà n tɔue.

¹⁹ Nsu n n felena kpá wàiwáɔ,

* 74:13 Bɔa 14.21

n wɛnadeɔ yá su sãnguɔ.

²⁰ Laaidɔ n bàakuawanɔwa,
asa wá bùsu gbè'ɛɔ pãsíkkù piie.

²¹ Wá gbé pɔ wàle gbãamɔwɛɛɔ,
núsu to wá kpekpa ní wíoo.
To wɛnadeɔ ní taasideɔ n táasile.

²² Lua, fɛle gí ní nziao.
N yá pɔ mísaideɔ lé dɔ zesai màé!

²³ Nsu zɔa pɔ n ibeɛɔ lé kánzi kpa swáao,
n wɛlepɔ kɔfi dɔ gɔɔpiie.

75

Lua mé yákpalekena u

¹ Asafa le.

² Wa n sáaukè Lua,
wa n sáaukè.
Tó wá n yábɔnsaɛɔ galikè,
ní kú kái.

³ Lua mè: Ma gɔɔdile,
má yákpaleke a zéwa.

⁴ Tó dúnia dèe, a gbéɔ lé ke sèee,
mámɛ mi a gbaɔle kú gíúgiú.

⁵ Mi o yɔ̀ɔdeɔne aasu ní gasa fɛleɔ,
mí o váikenaɔne aasu káakuo.

⁶ Ásu à á gasa fɛleao,
ásu kàamai kɛmanɔɔ.

⁷ Asa gbãa lí bɔ gukpe ge be'aeo,
ili bɔ guwawai guu no,

⁸ Lua mé yákpalekena u,
ɔme í gbèdo sɔ̀ɔle, í gbèdo fɛle.

⁹ Imibɔ ku Dii ɔ̀zɔ́, í gbãa ka a pai,
àle pí aà pɔkúma u.

I kóle dúnia váikenaɔwa pí,
ɔ aai mi wesai ní a gbɔɔ.

¹⁰ Mapi sɔ́ máɔ yápi o gɔɔpiie,
mí Yakɔbu Lua táasile.

¹¹ Má váikenaɔ gasa kwé,
gbɛmaaɔ gasa ɔ̀ ku musu.

76

Lua mé ziblea gbãa u

¹ Asafa le. Wí sí ní kúuɔe.

² Wa Lua dɔ́ Yuda bùsuue,
aà tɔ́ gbãa Isailiɔne.

³ Aà zwàakpe kú Salema,
aà kúki kú Sɔ̀na.

⁴ Kua we à ká wãaɔ è'ɛ
ní sɛngbaɔ ní fɛndaɔ ní zikabɔɔ.

- ⁵ Ni gupu, niɔ tɛkɛ,
 n zɔɔ de gbɛsisi pɔ kú gɔɔpiia.
⁶ N gbáa dɛnla kɛ gɔsa gbáaɔne,
 aa wúlea ní n i gbɛzáo,
 gɔ gbɛɛpiɔ gbɛɛ i fɔ ɔsɛo.
⁷ Yakɔbu Lua, n ní lele,
 ɔ sɔdeɔ ní n sɔɔ gɔ kálea ní izɔɔo.
⁸ Mmɛ ní gbɛ pɔ de wà viakɛɛ ũ,
 tó n pɔbɔ n níu,
 déme a fɔ ze n aɛi?
⁹ Kua musu n yákpalekɛ,
 ɔ vía dúnia kú, à gɔ kilikili.
¹⁰ Lua, n fele n yágɔgɔ dúniaɛ,
 n yɛɛsaideɔ suabà.
¹¹ Gbɛnazina pɔkúma í n tɔbɔ,
 n pɔkúma kíni íɔ dɔa n piɛ.
¹² A lɛkɛ Dii á Luawa, í a fiabo.
 A gbɛ pɔ á liaawáziɔ,
 à mɔ Lua pɔ de wáɔ aà vía ví gba pɔ.
¹³ I kpalablɛnaɔ káde,
 í to vía dúnia kíaɔ kú.

77

Lua dɔnle bɛkɛa taasi guu

- ¹ Asafa lɛ.
² Ma lɛzù Luazi,
 ma wiilɛwà,
 ma lɛzù Luazi aà ma yāma.
³ Kua taasi guu ma Dii kíi wɛɛle,
 ma ɔ dɔa Luazi gwá kpasasai,
 ma nɔsɛ i nínio.
⁴ Ké ma láasoo tà Lua kíi,
 ɔ mále kásánkɛ,
 ké ma aà wáaipà,
 ma nisina vù.
⁵ N ma wé kúa, mi e i'òo,
 ma gɔ bíli guu, mi dɔ lá má oo.
⁶ Ma láasookɛ yāawa
 ní wɛ zizi pɔ gɛɔ yáo.
⁷ Lɛ pɔ má dà yāa dɔmagu gwá,
 ma láasookɛwà mà wɛɛle dɔ.
⁸ Ma mè: Dii wá vùaa gɔɔpii yà?
 Wá yá a kaaàgu lɔa?
⁹ Aà gbɛkɛ midɛ mímiɔ yà?
 Aà yá aɔ gbooa gɔɔpii yà?
¹⁰ Wá wɛnagwaa yá sà Luagu yà?
 Aà pɔ pàwázi, a wá wɛgwa lɔa?
¹¹ ɔ ma mè: Yá pɔ má kúan kɛ:

Musude ɔʒeɛdɔwɛɛɛ.

¹² Má láasooke Dii yáɔnsaɛɔwa,
mí aà yá pɔ a kè yāaɔ dɔ gbéɔgu.

¹³ Má n dabudabukeaɔ wāaiɔ pɔi,
mí n yāzɔkɛaɔ oné.

¹⁴ Lua, n zé gbāsɪ vɪo.
Dii kpele mé zɔɔ lán Luawai?

¹⁵ Mmɛ ní Lua dabudabukena ũ,
n n gbāa òlɔ buiɔne.

¹⁶ N n gbéɔ mɪsi ní n gāsa gbāao,
wá Yakɔbu ní Yosefuɔ buiɔ.

¹⁷ Isia wɛsɪnle Lua,
isia wɛsɪnle ɔ à kɔdè,
à lualua za a eu.

¹⁸ Lou kwè, a pūnaa kɔfi dɔ luabe,
n kà tedeɔ kpá loupilea ũ.

¹⁹ N pūnaa kɔfi dɔ zāa'iana guu,
loupilea dúnia pù pɔi.
Tɔɔle gbāle à lualua.

²⁰ N zé dà ísiau,
n gēki bɔ í zɔɔ guu,
wɪ n kèsegbɛ eo.

²¹ N dɔaa n gbéɔne lán sá waiwa
Mɔizi ní Aalonao sabai.

78

Lɛdaawá Isailiɔ yá musu

Asafa le,

¹ Ma gbéɔ, à ma lɛdama ma,
à swákpa ma yáí.

² Má yá'oe ní yáasio,
má yá pɔ ulea za zi bɔɔlekeé,*

³ yá pɔ wá mà mé wá dɔ,
yá pɔ wá maɛɔ a galikèwɛɛ.

⁴ Wá yápi ule wá néɔneɔ,
wá Dii táasilea da wá tɔúnaɔne
ní aà gbāao ní yáɔnsaɛ pɔ a kèɔ.

⁵ A yādile Yakɔbu buiɔne,
à a ikoyá dà Isailiɔne.
A ò wá deziɔne aa tó ní néɔ dɔ,

⁶ i gɔ ní bui pɔ kpéɔne felekaa ũ,
aai fele dada ní néɔne sɔ,

⁷ ké aa e Lua náaike,
ké Lua yákeɔ su sánɔguo,
aaiɔ aà yādileaɔ kɪa,

⁸ ké aasu wáɔ de lán ní deziɔwao,
asa aa swágbāakè aa gɪ Lua yáí,

* 78:2 Mat 13.35

an sɔ ku Luawao, aa náai vɛ̀o.

⁹ Eflaiũ buiɔ́ kázunaɔne,
ɔ́ aa kpekpà zɛ́ guu.

¹⁰ Aai zɛ́ ní Luabaakuarínɔo,
aa gɛ́ tɛ́i aà ikoyáí.

¹¹ Aà yákeɔ sáńgu
ní aà yáɔnsaɛ pɔ́ a òbneɔ.

¹² A dabudabuɔ kè an deziɔ wáa
Zoá wɛ́leu, Egipi búsuu.†

¹³ A ísia zɔ́ɛ à bùarínɔ,
à í bílibò.‡

¹⁴ A dɔ́aané telu guu fáane,
gwáasɛna sɔ́ ní tɛ́ gupuaɔ.§

¹⁵ A gbɛsi pàa guwawaiu,
à í kpámá zɔ́o lán ísia íwa.

¹⁶ A tò í bònɛ́ gbɛu,
ípi bàalɛ́ lán swadawa.*

¹⁷ ɔ́ aa gɛ́ tɛ́ duunawa,
aa gɛ́ Musude yámai guwawaiu.

¹⁸ Aa gɛ́ kè aa Lua lɛwe,
aa ní pɔ́eá blɛ gbèawá.†

¹⁹ Aa Lua bèɛ̀bò aa mè:
A fɔ́ ɔ́pi'í dilɛwɛɛ sɛ́u lae?

²⁰ Gwa, à gbɛ̀ lè, í bò dàgua mɛ!
A fɔ́ blɛ ge nòɔ kpáwá sɔ́a?

²¹ Ké Dii yápi mà, aà pɔ́ pà,
ɔ́ tɛ́ kũ Yakɔbu buiɔ́wa,
à pɔ́kúmabòɔ Isailiɔ́wa.

²² Asa aai Lua yá sio,
aa aà gbé suabaa gbáa náai vɛ̀o.

²³ A yádà bàlumaɛ,
à zɛwè musu,

²⁴ ɔ́ mana kwènɛ́ blɛ ũ.‡
à musu pɔ́wɛna gbɔ́ yònɛ́.

²⁵ Aa malaikaɔ blɛ blè,
à kùsɔ̀akɛ́nɛ́, à díńla.

²⁶ A tò ían gbáa bò gukpe,
ní aà gbáao à bò gɛ̀midɔ́kli oi lɔ,

²⁷ ɔ́ à nòɔ kwènɛ́ lán luutɛ́wa,
báɔ líńla lán ísiale ũfáawa.§

²⁸ A tò aa kwè ní bòou,
aa gò kálɛa liaa ní kpéɔi.

²⁹ Lua pɔ́ pɔ́ aa a ní vɛ́ kpámá,
ɔ́ aa sò aa kà páupáu.

³⁰ E a ní àɔ gé bɔ́íńla,

† 78:12 Bɔa 7.8-12.32 ‡ 78:13 Bɔa 14.21-22 § 78:14 Bɔa 13.21-22 * 78:16 Bɔa 17.1-7, Nao 20.2-13

† 78:18 Bɔa 16.3, Nao 11.4-5 ‡ 78:24 Bɔa 16.14-15, Nao 11.7-9, Zaa 6.31 § 78:27 Bɔa 16.13, Nao 11.31-32

gɔɔ pɔ blɛpi da n̄ léu,

³¹ Lua f̄lɛ f̄n̄n̄o,
à Isaili gɔgb̄aɔ d̄ɛɛ,
à n̄ èwaasoɔ kwè.*

³² Gia n̄ beeo aa ḡi tɛ duunawae,
n̄ aa yābɔnsaekɛaɔ aai aà náaikɛo.

³³ ɔ à n̄ w̄ɛni k̄ɛn̄é lán léʼanawa,
a tò òn̄kɛa n̄ midɛ.

³⁴ Tó à n̄ pisabò, aai aà aeya,
aai ɛa wà aà k̄i wɛɛɛ n̄ wāao.

³⁵ Aa d̄s̄ sa Lua mé n̄ gb̄esi ũ,
Lua Musude mé n̄ M̄sina ũ.

³⁶ Ama aai lémawà,
aai ɛtoè,

³⁷ an s̄s̄ kuwào,
aa aà bàakuar̄n̄o yá gbòo.

³⁸ Aapi s̄s̄ à n̄ w̄ɛnagwà,
à n̄ duuna k̄ɛmá, i n̄ midɛo.
ɔ azia zùuke m̄b̄oɔɔɛ,
i a p̄k̄úmaɔb̄oɔmá píio.

³⁹ A n̄ gb̄ɛnaz̄ln̄kɛ d̄s̄má,
asa aai ḡɛɛa susai lán ʼanawae.

⁴⁰ Aa swáḡb̄aakè guwaiwaiu ḡɛn ũma'ũma!
Aa aà p̄o yàè s̄ɛu we à k̄è zài.

⁴¹ Aa Lua lɛwɛ,
aa Lua lɛwɛ,
aa Isailiɔ Lua p̄o a kua adoa f̄ɛ.

⁴² Aa iko gb̄aa s̄àngu,

lá à n̄ sí n̄ ibɛɛɔwa,
⁴³ lá à dabudabuɔ k̄è Egipi,
mé à yābɔnsaɛɔ k̄è Zoá b̄usuu.

⁴⁴ A n̄ swa'io lile au ũ,†
s̄ aai f̄s̄ aa a im̄i ɔo.

⁴⁵ A us̄ln̄aɔ k̄àngu, aa n̄ soso,‡
n̄ bl̄oɔ ɔo, aa yáɣlamá.§

⁴⁶ A tò kwaɔ n̄ p̄ówɛnaɔ bl̄ɛ,
à kwasut̄ɛ k̄à n̄ buap̄oɔ.*

⁴⁷ A tò loughɛ n̄ v̄ɛɛbuɔ k̄è k̄élekele,
a z̄aaʼana n̄ kaa líɔ è'ɛ.

⁴⁸ A n̄ p̄otuoɔ músikè n̄ loughɛpio,
lua sù n̄ kp̄asaɔwa.†

⁴⁹ A a p̄okúma z̄s̄o b̄òb̄oɔmá,
à ʼis̄ɛn̄n̄o n̄ p̄of̄ɛo n̄ kp̄ɛn̄eo,
à músi malaikaɔ gb̄áemá.

⁵⁰ A a p̄okúma gb̄à zé,
i zez̄s̄ gae ɔo, à gagyák̄àngu.

* 78:31 Nao 11.33 † 78:44 Bɔa 7.17-21 ‡ 78:45 Bɔa 8.20-24 § 78:45 Bɔa 8.1-6 * 78:46 Bɔa 10.12-15 † 78:48 Bɔa 9.22-25

51 A Egipi negṣe séiaṭ dède pii,‡
 Haṭ bui gṣsake népio gaga.

52 A b̀̀ ní a gbéṭ lán sáwa,
 à d̀̀aané guwaiwaiu lán sá waiwa. §

53 A beṛnṭ, aa ku d̀̀d̀ba v́asai,
 an ibeṭ sṭ, ísia k̀̀aamá.*

54 A k̀̀rnṭ a búsu z̀̀leu, †
 gusísíde pṭ a sí ní a gbáopiu.

55 A buipáleṭ yáné,
 ṭ à ní búsu kpaaléné ní pṭ ũ,
 à uakpákpa Isaili buipṭne. ‡

56 Ṭ aa Lua lewe aa gí aà yāmai,
 aa Musude yádileṭ k̀̀ao. §

57 Aa kpekpa aa b̀̀ aà kpe lán ní maeṭwa,
 aa náai vío lán sá gia baiwa.

58 Aa aà pṭ f̀̀leṭ ní ní sa'oklio,
 aa aà zaf̀̀é ní ní táaṭ.

59 Ké Lua è maa, ṭ aà pṭ pà,
 à z̀̀ṭ Isailiṭzi pásípási.

60 A a zwaakpe tò Silo* we,
 aà be pṭ a kpà gbēnazinaṭ guupi.

61 A tò an ẁ̀leṭ m̀̀ a kpagolo s̀̀, †
 ṭme aà gbāa ní aà gawio k̀̀k̀i ũ.

62 A tò wà a gbéṭ dède ní f̀̀ndao,
 aà pṭ pà bui pṭ a s̀̀pizi.

63 An èwaasoṭ tek̀̀ z̀̀ guu,
 an ẁ̀ndiaṭ i z̀̀akele dṭ lṭo.

64 Wà ní sa'onṭ dède ní f̀̀ndao,
 an gyaṭ i f̀̀ṭṭṭṭṭṭ.

65 Ṭ Dii v̀̀ ní io sa,
 lán gṭsa pṭ v̀̀ ní ẁ̀'iowa.

66 A ní ẁ̀leṭ gbè, aa kpekpa,
 a tò aa gṭ ní wíio gṭṭpii.

67 Ṭ à gí Eflaiũ buiṭzi,
 i Yosefu buipi se lṭo.

68 Yuda bui ṭ a s̀̀ sa
 ní Siṭna gbēsísí pṭ á yeio.

69 A a k̀̀k̀i d̀̀ musumusu we,
 aṭ ku gṭṭpii lán d̀̀nia káleawa.

70 Ṭ à a z̀̀blena Davidi s̀̀, ‡
 à aà b̀̀ sá kaau.

71 A aà b̀̀ sádaṭ, à d̀̀aa Isailiṭne, §
 Lua gbé Yakṭbu buipṭ kíae.

72 Davidi ní kpà a kpe ní ǹ̀semendoo,

‡ 78:51 Bṭa 12.29 § 78:52 Bṭa 13.17-22 * 78:53 Bṭa 14.26-28 † 78:54 Yoz 3.14 ‡ 78:55 Yoz
 11.16-23 § 78:56 Dṭa 2.11-15 * 78:60 Yoz 18.1, Zel 7.12 † 78:61 1Sam 4.4-22 ‡ 78:70 1Sam
 16.11-12 § 78:71 2Sam 7.8

à d̀aaané ní a ɔ báaaadeo.

79

Yelusaleũ d̀eɛlea wii

Asafa ɛ.

¹ Lua, buipáɛɔ sí ní b̀susu,
aa n kpé ṕ a kua adoa ̀̀kpà,
aa Yelusaleũ d̀eɛɛ.*

² Aa n z̀blenaɔ d̀eɛ aa ní gɛ kpà b̃ɔwa,
aa n ỹmanaɔ gɛ tò wàìɔnɛ blɛ ù.

³ An au bàalè lán íwa Yelusaleũ b̃íi kpe,
gb̃e ku à ní ṽlo.

⁴ Wa g̃ ṕ yáalɔ ù wá saedeɔnɛ,
láanipɔ ù gb̃é ṕ liaawázìɔnɛ.

⁵ Dii, n pɔ aɔ paawázi e bɔɛ ní?

N kp̃nɛ té aɔ k̃ g̃ɔpii ỹ?

⁶ Pɔk̃uma bɔbɔ bui ṕ aa n d̃ɔɔwa,
gb̃é ṕ aali ní sísiɔ b̀suɔwa.

⁷ Asa aa Yakɔbu buiɔ blè,
aa ní b̀su ̀̀kpàɛ.

⁸ Nsu wá maɛɔ duuna wi wá musuo.

W̃nad̃w̃ɛ kpakpa,
asa wa busa dúuduue.

⁹ Dɔwáɛ, Lua wá Suabana.

Wá misi, ké ñ tɔbɔ,
wá duuna kéwá n tó yáí.

¹⁰ B̃yáí ñỹ to buipáɛɔ wá lá:
Wá Lua ku máɛ la?

To buipáɛɔ d̃ wá aɛ,
ké ñ ñ z̀blenaɔ d̃eɛa t̃simá.

¹¹ To z̃z̃ɔɔ ɔɔ g̃ɛ n swáú,
gb̃é ṕ kú ga léz̃ip̃i bɔ
ní n g̃asa gb̃aao.

¹² Láani ṕ wá saedeɔ z̃lma,
fiaboné g̃ɛn soplá, Dii.

¹³ Wápiɔ n gb̃éɔ, n kp̃asa s̃aɔ,

wíɔ n s̃aukpa g̃ɔpii,
wíɔ n tó galikɛ e wá buiwa.

80

Isailiɔ sua ní pá ziu wabikɛa

¹ Asafa ɛ.

² Swákpa Isailiɔ Dɔaana,
n gb̃é ṕ ní Yosefu buiɔ dá lán s̃aɔwa.

Bɔ gupuaɔ, n gb̃é ṕ ní z̃lɛa malaika g̃àsɛadeɔ z̃nguo,*

* 79:1 2Kia 25.8-10, Zel 52.12-14   * 80:2 Bɔa 25.22

³ ní dɔaa Eflaiũ buiɔne
 ní Bēyāmeɛ buiɔ ní Manase buiɔ.
 Fɛle ní n gbāao, mɔ̀ n wá suaba!

⁴ Lua, to wà ɛa su wá pá ziu.
 Wá wegwa wá aafia'e.

⁵ Dii Lua Zígɔde,
 níle pɔbɔ n niu e tia,
 níyɔ n gbéɔ wabikea mamá bɔe ni?

⁶ N wé'i kpámá ble ũ,
 n ní wé'i yɔné pɔ pai aa mí.

⁷ N tò wa gɔ láanipɔ ũ wá saedeɔne,
 wá ibeɛpiɔ lé wá ke pɔɔpɔɔ.

⁸ Lua Zígɔde, to wà su wá pá ziu,
 wá wegwa wá aafia'e.

⁹ N vēeli wò Egipi,
 n buipáleɔ yà ɔ̀ n pè ní gbɛu.

¹⁰ N gukèkèè, à zínápèle,
 ɔ̀ à ɔ̀tá à a bùsu pà.

¹¹ A uedà gbèsisíɔla,
 a gɔnaɔ de sɛde lí zɔɔɔla.

¹² A ɔ̀tá à gè e ísiale,
 a ɔ̀neɔ gè e Uflatai.

¹³ Bóyái n a kaa gbòo,
 gbé pɔ lé gɛzeɔɔ ɔ̀ ɔ̀maleii?

¹⁴ Dáo sàwa í lé kái,
 sèanɔbɔɔ í mɔ̀ a lá blei.

¹⁵ N yá na! Lua Zígɔde, wá wegwa!
 Kua za musu wezu n gwa!

Laaidɔ vēelipiwa,
¹⁶ bui pɔ ní pè nzla,
 né pɔ ní sí n pɔ ũpi.

¹⁷ Wá n vēelipi zɔ̀ wá tesòwà.
 Wɛpási biimá aa mide.

¹⁸ ɔ̀da gbé pɔ kú n ɔ̀plaiiwa,
 gbɛnazín né pɔ ní sí n pɔ ũ.

¹⁹ Wá kɛma ɔ̀o.
 Wá lé ní láo, wí n sísi.

²⁰ Dii Lua Zígɔde,
 to wà su wá pá ziu,
 wá wegwa wá aafia'e.

81

Isailiɔ dikpe le

¹ Asafa le.

² A guladɔ Lua wá gbāawa.
 A kúkuake Yakɔbu buiɔ Luaɛ.

³ A bɔ ní leo, í bala lé

ní mɔɔna'ɔ nao ní ɔmao.

⁴ A kuupe mɔɔbɔɔlɔ,*

í pé a vua zá wá dikpeɔɔɔ,

⁵ asa a de ikoyá ú Isailiɔneɛ.

Yá pɔ Yakɔbu buiɔ Lua ðilen we.

⁶ A yápi dà Yosefu buiɔne

gɔɔ pɔ à àna Egipiɔwa.

Aa ɔɔ pɔ aai ma yāao mà à mè:

⁷ Ma aso gò á gàu,

ma á ɔ bɔ̃ ãu.

⁸ A wiilɛa taasikɔɔɔ, ð ma á bɔ,

má wèwá asii guu ní louvɛao.

Ma á lé ma á gwá Mɛliba í kɛi.†

⁹ A swákpa ma gbéɔ, mí ledawá.

A Isailiɔ, à ma yāma lé!

¹⁰ Asu àɔ dii pále vɛo,

ásu kúle dii zɔloɔ.‡

¹¹ Mámɛ má Dii á Lua ú,

ma á bɔle Egipiɛ.

A á lé ɛɛ, mí tó à ká.

¹² ɔ Isailiɔ i ma yāmao,

ma gbépiɔ i misiilemɛɛɔ.

¹³ ɔ ma ní tó ní ní swágbāao,§

aa té nízia pɔɛái.

¹⁴ Tó Isailiɔ sɔamazi,

tó ma gbépiɔ te ma yái,

¹⁵ dɔ ma ní ibɛɔɔ bɔsané gɔ̀gɔ̀ɔɔ,

ma ɔzɔ́ ní wèlepɔzi.

¹⁶ Ma zangudeɔ i vlānau ma aɛ,

an ðadama aɔ láaa vɛo.

¹⁷ Mí á gwa ní pɔwɛn gawideo,

mí gbè zɔ́ i kpáwá à ká.

82

Yákpaleka ní gbāade

Asafa ɛ.

¹ Lua zɔlɛa balu guu,

àle yággɔ̃ gbāadeɔne à mè:

² Bɔɛ á yákpaleka a zɛwai?

Aɔ ke váikenaɔne kɛke gɔɔpii yá?

³ A yānakpa yɛɛsaideɔwa

ní tone pɔ gwana vɛo.

A zɛ ní taasideɔ

ní gbè pɔ wàle ðadamáɔ.

* 81:4 Nao 10.10 † 81:8 Bɔa 17.7, Nao 20.13 ‡ 81:10 Bɔa 20.2-3 § 81:13 Lom 1.24

4 A yɛɛsaideɔ nɛ wɛnadeɔ misi
à nɛ bɔ vɛikenaɔ ɔzɪ.

5 Gbāadepiɔ yāe dɔɔ,
aa a kee gbáɛɔ.
Aa ku gusiaue,
ɔ dúnia zína lé fu.

6 Ma mè luaɔn á ũ,*
Musude néɔn á ũ ápii.

7 N beeo á ga gbɛnazína ue,
á kpagua lán kía páleɔwae.

8 Lua, fɛɛ yákpaleke nɛ dúniao,
asa bui pííá n pɔɛ.

83

Isaili nɛ ibeɛɔ kaa Luawa

1 Asafa le.

2 Lua, nɛsu nɛyɔ níleao,
nɛ lé su àɔ kpaaúao,
nɛsu nɛyɔ ku kilikilio, Lua.

3 N nɛ ibeɛɔ gwa, asa aale káa,
n wɛlepiɔ lé nɛ mi fu.

4 Aale ɔnoɔpéle n gbéɔne,
aale lekpaal nɛ yenzideɔzi.

5 Aale me: A mo wà nɛ buibɔ,
an tɔ Isaili su àɔ dɔ gbɛegu bo.

6 Aa lekpaal, an lé kɔsè,
aa ledoukè nɛ kɔo aa feleɔno.

7 Eɔɔɔ nɛ Isimaela buibɔ
nɛ Mɔabuɔ nɛ Hagua buibɔ

8 nɛ Gebalideɔ nɛ Amɔniɔ
nɛ Amalekiɔ nɛ Filiteɔ nɛ Tiideɔ.

9 Baa se Asiliɔ nà má bo,
aale ɔda Lɔtu buipiɔwa.

10 Kené lá nɛ kè Madiáɔnɛwa,*
lá nɛ kè Sisela nɛ Yabɛoe Kisɔi.†

11 N nɛ ké kélekele Endoo,
aa gɔ kálea tɔle lán pɔgbɔwa.

12 Ke nɛ gbɛzɔɔne
lá wa kè Olebu nɛ Zeebuoɛwa.‡
Ke nɛ kíaɔne

lá wa kè Zeba nɛ Zalemunaoɛwa.§

13 Ampiɔ mé ò yāa aa mè,
wà Lua dá dá keki sé nɛ pɔ ũ.

14 Ma Lua, to aa gɔ lakeɛ ũ
lán ése úa pɔ íana í sélewa.

15 Lá dào í téku,

* 82:6 Zaa 10.34   * 83:10 Dɔa 7.1-23   † 83:10 Dɔa 4.6-22   ‡ 83:12 Dɔa 7.25   § 83:12 Dɔa 8.12

ge lá té í gbèstí sàsá,
¹⁶ péleńzi ní n zàao màa,
 n ían pásí i to sǝ kǝngu.
¹⁷ To an gee gǝ kpá ní wéi,
 aai n gbáa dǝ Dii.
¹⁸ Wí lío ní kú gǝpii ní bílio,
 aa kpɛbo aa midɛ,
¹⁹ ké aa e dǝ ké n tǝn Dii,
 níme ní Musude ũ dúniau píi.

84

Lua ua bekea

¹ Kole buio le.
² N kúkíi maa fá, Dii Zígǝde!
³ Málɛ Dii ua beke e gu gè lé lia,
 ma níńna ní ma meo lé lua Lua béi.
⁴ Dii Zígǝde, ma Kia, ma Lua,
 gǝlegolena kpé è ní gbagbakíi saɛ,
 luakibána sakpɛdà we à a néo kàu.
⁵ Báaadeɔn gbé pǝ kú n ua
 aaiɔ n táasile gǝpii ũ.
⁶ Báaadeɔn gbé pǝ an gbáa bǝ n kíi
 mé n kpé gea yá kú ní sǝ guuo ũ.
⁷ Tó aale pá Baka guzulea,
 aai to à gǝ lán gu nibɔnadewa,
 káabuan lou í to ɛfaai ligua.
⁸ An gea guu an gbáa ío káfiɛ
 e aa ge kaò n kíi Siɔna.
⁹ Dii Lua Zígǝde, ma wabikea sí,
 swásɛ ma yái, Yakɔbu buio Lua.
¹⁰ Lua, kía wá sɛngbao gwa,
 wéte kía pǝ ní kpai.

¹¹ Kua n kpé kpele gǝ do maa
 de kua gupalei gǝ óaa soola.
 Ma Lua ua bíibɔledɔanake sí
 de kua ua dou ní vǝikɛnaɔla.
¹² Dii Lua dené íatɛ* ní sɛngbao ũ.
 Dii í báaadańgu ní káfiɛ,
 íli gí maakei táaesaidɛo.
¹³ Dii Zígǝde,
 báaaden gbé pǝ lé n náaike ũ.

85

Isailio aafia wabikea

¹ Kole buio le.
² N báaadà n búsuu, Dii,

* 84:12 Mal 4.2, Zia 21.23

n su ní Yakɔbu buiɔ ní pá ziu.

³ N n gbɛɔ taaɔ wɔlomá,
n ní duuna kɛ́má pii.

⁴ N pɔ wèemá,
n n pɔkúma pásí kpà kpe.

⁵ Suwanɔ wá pá ziu,
Lua wá Suabana,
kpɛ́nɛ pɔ́ ní kèwanɔ suumpa.

⁶ N pɔ aɔ paawázi gɔɔpii yà?
Nyɔɔ n pɔfɛgɔɔ gága wɛ́ ní wɛɔ yà?

⁷ Nyɔ́ ɛa n n gbɛɔ lé ní láo
ké an pɔ e kema nao lé?

⁸ Dii, n n gbɛ́ke ɔɔwɛɛ,
wá suaba ní n gbāao.

⁹ Ma swá dɔ Dii Lua yá'oai,
asa í aafia lɛgbɛ́ a yámanaɔnɛɛ,
tó aai ɛa sù ní mísa iyáɔwao.

¹⁰ Aà vɔakɛnaɔ suabaa záo,
ké aà gawi e àɔ kú wá búsuu yái.*

¹¹ Gbɛ́ke ní náaio kpàaũ,
yázede ní aafiao dàkɔ́lɛ.

¹² Náai í ɔ pɔo musu,
yázede í ɔnɔnɔ zíleí.

¹³ Dii a maakewɛɛ,
wá tɔɔlɛ í blɛke.

¹⁴ Yázede ɔ bɛ aà aɛ,
í zɛkɛkɛ̀.

86

Kowekea Luaɛ

Davidi lɛ,

¹ Dii, swákpa ma yái, ní wea,
asa taaside wɛ́naden ma ũ.

² Ma wɛ́ni d́a, asa má n yáɔ kúae.
N n zɔ́blena suaba,
nímɛ ní ma Lua ũ, mále n náaike.

³ Sùuukɛmanɔ, Dii,
asa miɔ lɛzunzi kɔɔ ní oosioɛ.

⁴ N n zɔ́blena pɔ kɛ na,
asa ma laai tà n ḱi, Dii.

⁵ N maa mé ní sùuu v́, Dii,
n gbɛ́ke zɔɔ n sísinanɛ.

⁶ Dii, swákpa ma wabikeai,
laaidɔ ma wɛ́na wiiwa.

⁷ Má lɛzunzi ma taasikɛgɔɔzɔ́,
asa ní wea.

---

* 85:10 Zaa 1.14

8 Táae muaannɔɔ, Dii,
gbēe lí fɔ̄ n kea kèo.

9 Bui pɔ́ ní kèɔ mɔ́ kúlɛɛ,*
aa n tɔbɔ m̄pii.

10 Asa ní zɔ̄ mɛ́ ni dabudabuɔ ke,
m̄mɛ ní Lua ũ ndo.

11 N n zé ɔbɔmɛɛ Dii,
m̄ɔ bɛ n síana guu.
Ma sɔ́ damɛɛ dou, m̄ɔ n vía ví.

12 Má n sáaukpa ní n̄semendoo,
Dii ma Lua, m̄áɔ n tɔbɔ gɔɔpiiɛ.

13 Asa gbēke pɔ́ ní kɛmɛɛ zɔ̄,
n ma wēni sí beda è títiwa.

14 Lua, káamaideɔ lé felemanɔ,
gbé pásɔ lé ma we, aali n yádao.

15 M̄pi Dii, Lua sósobiden n ũ,
ní s̄uuu ví mɛ́ n pɔ́ lí pa kpaaɔ,
ní gbēke ní náaiɔ ví zɔ̄.

16 Ma wɛgwa, wēnadɔmɛɛ.
N n zòblena gba gbāa,
mapi n nɔɛ zíkɛna né suaba.

17 Maakɛamɛɛ seela ke,
ma wēleɔ i e, wí i ní kú,
asa Dii, n dɔmale,
n ma n̄ɔɛ n̄nimɛɛ.

87

Sionaá Lua wéleɛ

Kole buiɔ le.

1 Lua a wéle kàle gbèsisí pɔ́ a kua adoa musu,

2 Dii ye Siona bílibɔleɔi
de Yakɔbu buiɔ wéle k̄niɔla pii.

3 Lua gawi yá'ò wélepi musu à mè:

4 Má Egipiɔ ní Babelideɔ da gbé pɔ́ aa ma dɔɔ guu.
Filitɔ ku a guu ɔ́ ní Tiideɔ ní Etiopiɔ.

Wa mɛ wà gbé beɔ̄ i weɛ.*

5 Wa o Siona yá musu:

Wà wáanɛ ní wáanɛɔ i weɛ,
Musude mɛ́ i a zedɔ́ gíũgíũ.

6 Tó Dii lé gbéɔ́ tɔ dalau,
a mɛ: Wà gbé beɔ̄ i weɛ.

7 Lèsinaɔ ní ōwánaɔ pii aa mɛ:
Wá maa pii i bɔ Sionaɛ.

* 86:9 Zia 15.4   * 87:4 Gal 4.26

Kua ga lézi wiileɔ

¹ Ezala bui Emani* lé.

² Dii Lua ma Suabana,
mále wiilema fáane ní gwáasínao.

³ To ma wabikɛa kama,
swákpa ma wiileai.

⁴ Asa yá'oma kò ma nòseue,
ma wēni sò è léi.

⁵ Wà ma da gbé pɔ aale si bɛdauwɔ,
ma gɔ lán yèesaidewa.

⁶ Wà ma ya ma kpa gɛɔ guu
lán gbé pɔ wúleɔ miau sɔɔɔɔwa.

An yá dɔngu ɔɔ, aa bɔ n ɔɔ.

⁷ N ma zu è zòolo guu
e tɔɔle nɔna gbáo gusiau.

⁸ N pɔkúma tɔa,
a ísɔ lé ma lé.

⁹ N tò ma gbéɔ ma vúaa,
ní tò aa ye ma glyáio.
Wà ma kaka, bɔkí kuo.

¹⁰ Iadama ma wé siakù,
mále lezunzi za kɔɔ e oosi,
ma ɔɔ dɔanzi.

¹¹ Gɛɔ ni yábɔnsaekɛnéa?
Gyaadeɔ mé aáí fele n sáaukpaá?

¹² Wí n gbéke galikɛ miau yà?

Wí n náaiyá'ò kaaleu yà?

¹³ Wa n dabudabuɔ dɔ a gusiau yà?
N maakeaɔ dɔa ku wésia guu yà?

¹⁴ Dii, mi wiilema,
ma wabikɛa kɔɔ í ka n kíi.

¹⁵ Bóyáí níle gímazii, Dii?
Akeɔ n mikpɛlímɛɛi?

¹⁶ Má kú ga lézi wēnannɔ za ma èwaasogɔɔ,
n wétɛamɔané tɔa, ma gɔ sáii.

¹⁷ N pɔpaamazi mà ma mia,
n vía pɔɔ lé ma midɛ.

¹⁸ A daamala lán íwa za kɔɔ e oosi,
à kúaaa míɔmíɔ.

¹⁹ N tò ma gbé yenzideɔ ma vúaa,
gusia mé gɔ ma gbēna ũ.

* 88:1 1Kia 5.11

89

Lua legbɛa Davidie

1 Ezala bui Etani* le.

2 Dii, máo lesi n gbɛke yá musu láasaie,
máó n náaiyá kpáwake wɛ́ ní wɛ́o.

3 Má o n gbɛke lío kpálea vío,
n náaideke zínapelea musu n be.

4 N mɛ́ n bàa kú ní gbé pɔ́ ní sèò,
n legbɛ́ n zòblena Davidie.

5 Nyɔ́ to aà bui ào kible gɔɔpiiɛ,
níyɔ́ aà kpala gba gbáa e aà buiwa.†

6 Musudeo n dabuyáó sáaukpa, Dii,
malaikaó n náaiyá'ò balu guu.

7 Asa gbɛ́e ku musu à kà Diiwao,
malaikae muaaaànɔo.

8 Baa malaikaó káaa, Lua mé fuańla,
gbé pɔ́ liaaaazió mɛ́ í seena ta.

9 Dii Lua Zígɔ́de, déme muaannɔi?
N gbáa ní náaió ví yápii guu.

10 Ni gbáamɔ ísiaɛ,
tó à fɛ́le ní víńlao, ní a zùuke.

11 N Egipiɔ suumpà aa gò geɔ́ ũ,
n n wɛ́lepiɔ fáaa ní n gàsa gbáao.

12 Musu ní zílɛoá n pɔ́e,
n dúnia kále ní pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ.

13 N gugbántoo ní geɔ́midɔklio kè,
Taboo ní ɛemɔ gbɛ́o í guladɔma.

14 N gàsaá gɔ́sa pɔ́e,
n ɔ gbáa mé n ɔplaa dɔ musu.

15 Yámaa ní yáze deo mé n gńna ɛ́kpale ũ,
gbɛ́ke ní náaió mé dia n aewa.

16 Báaadeɔn gbé pɔ́ aa guladɔama dɔ,
aaɔ be n ae gupuaɔ ũ, Dii.

17 Aaɔ pɔ́nake ní n tɔo gɔɔpii,
aaɔ íanadá ní n maakeao.

18 Asa an gawí ní ní gbáaon n ũ,
n zeawanɔ yáí wá mí daa ía.

19 Wá sɛngbaoá Dii pɔ́e,
wá kíapiá wá Isailiɔ Lua pɔ́e.

20 N yá'ò n yámanaɔne yáa
wépfungu'ea guu n mɛ́:
Ma dɔnlekè negɔ́naɛ,
ma ɛ́waasopi sè lesí a gbéɔ́ guu.

21 Ma a zòblena Davidi è,

* 89:1 1Kia 5.11 † 89:5 2Sam 7.12-16, Sou 132.11, Zin 2.30

ma a nísikàwà ma aà dīlɛ.

22 Máo aà kúa ma ɔzɛ,

ma gâsa gbâa aɔ kuaânɔ.

23 Ibɛɛ a fɔ falusiwàò,
gbɛvâi a e ɔnaalɛwàò.

24 Má aà wɛlɛɔ wíwi aà aɛ,
má aà zangudeɔ kwé.

25 Máo náai víɛ ní gbɛkɛɔ,
aà mi iɔ daa ía ní ma tóò.

26 Má ísia naè a ɔzɛ,
iɔ iko ví swaɔwa.

27 A lɛzumazi à mɛ,
má dɛ a Mae ní a Luao ũ,
a gbɛsi ní a Suabanao ũ.

28 Má aà kɛ ma yoa ũ,

iɔ dɛ dúnia kíaɔ mide ũ.‡

29 Máo gbɛkɛ víaânɔ gɔɔpiiɛ,
ma bàa pɔ kuaânɔ gbooa vío.

30 Má tó aà bui àɔ kible gɔɔpiiɛ,
aà kpala iɔ ku e dúnia gɛ láaò.

31 Tó aà buiɔ pākpa ma ikoyâi,
mɛ aai tɛ ma yādileaɔzio,

32 tó aa bò ma yá kpɛ,
mɛ aa ma yādanɛɔ kúao,

33 má gotɔmá an tàaɛɔ yáíɛ,

mí ní kɛ búubuu an vâi yá musu,

34 âma gbɛkɛ pɔ má víaânɔ a mideɔ,
má fɔ náaisaiyákɛɔ.

35 Má a bàa pɔ kuaânɔ yá gbooo,
má lé pɔ má gbɛ̀è lilɛɔ.

36 Ma lɛgbè ní mazía kuaɔ gɛn do,
má ɛɛto Davidiɛɔ, ma mè,

37 aà bui aɔ ku gɔɔpiiɛ,
aà kpala aɔ ku ma aɛ lán íatɛwa.

38 Lá mɔvua dɛ seela náaide ũ musu,
màa aà kpala aɔ ku gɔɔpii.

39 N beeo n gi kía pɔ ní kpâi,
n ɔkpâaàzi, n kolokèaânɔ.

40 N n bàa kua ní n zòblenao yá gbòò,
n sakà aà kíafuau, ní zù zíɛ.

41 N aà wɛ́ɛ b́iɔ gbòò,
n aà zɛgikíɔ kwɛ ní dàaí.

42 Gɛ̀zɛadeɔ lé ní baa sɛu,
à gò láanipɔ ũ a saedeɔnɛ.

43 N tò aà wɛlɛɔ gâ gbâɛ,
ní tò aà ibɛɛɔ pɔnakɛ.

44 N aà fɛnda lé dè,

‡ 89:28 Zia 1.5

ni zeaàncɔ zɪ guuo.

⁴⁵ N aà gawi kɔ'è,
n aà báa bɔààla.

⁴⁶ N tò à zikù a gbáau,
n widàwà.

⁴⁷ Dii, ñyɔɔ uleawēε gɔɔpii yà?
N pɔkūma té aɔ kù e bɔε ní?

⁴⁸ Làasookε ma wēni kulunkεwa,
n gbēnazína kè pà yà?

⁴⁹ Gōsa kpele mé aɔ ku à gí gaii?
Déme a fɔ azɪa si mia ikowai?

⁵⁰ Dii, gbēke pɔ ní vɪ yāa gè má ni?
Lé pɔ ní gbè Davidie ní náaio sɔ be?

⁵¹ To n zòblena láanikεa yá dɔngu,
buiɔ ma kea pɔɔpɔɔ ma sɔ zè.

⁵² N ibεεɔ kía pɔ ní kpà láanikè,
e gu pɔ aà kèε zèu, Dii.

⁵³ Wà Dii sáaukpa gɔɔpii!
Ami! Ami!

LA SIIODE

Sotɔ 90-106

90

Lua ní gbēnazínao

Lua gbé Mɔizi wabikea.

¹ Dii, wá uleklin n ũ wē ní wēo.

² E ñyɔ gέ gbèsɪsɪɔ keɪ,

e ñyɔ gέ tɔɔle ní dúniao kálεi,

Luan n ũ za asɪnizɪ e gɔɔpii.

³ Ni dile gbēnazínaε aà gέ téenau,
ni to aà εa gɔ būsuti ũ.

⁴ Wè òaa sɔo dene lán gɔɔ dowa,*
ĩ gēne lán gla ge gwáasinawa.

⁵ Ni to i dańla aai gaga,
aa de lán sē pɔ í bɔle kɔɔwa,

⁶ í bɔle kɔɔ, i gbá,
ĩ i'o oosi, i giugaga.†

⁷ N pɔkūma í wá suumpa,
n kòloke a í gili gēwágu.

⁸ Wá yāváiɔ kálεa n ae,
wá asiiyáɔ bò gupuau n kuu.

⁹ Wá gɔɔ í gēkɔu n kpēne yái,
wá wēni í midε wá wea dóúdoúnau.

¹⁰ Wá wē í ka báaɔkwi taawa,
tó wá gbáa sɔ, basiiɔ.

Wēpɔ guu baa a pɔ pɔ na

* 90:4 2Pic 3.8 † 90:6 Zaa 1.11

- 1 mɔ́ ń taasio ń pɔsiasɛ,
 1 gɛzɛa kpakpa, ɔ wi kpagui.
 11 Dɛmɛ n pɔkɔma gb̃aa lé d̃ɔi?
 Dɛmɛ n kpɛnɛ lé d̃ɔ à víakɛi?
 12 Dadawɛ w̃aɔ wá wɛni d̃ɔ m̃aa,
 ké wá ɔnɔ e wá s̃ɔ guu.
 13 Dii, ñyɔ ɛa wá wegwa bɔɛ ni?
 Wɛnad̃ɔ n zɔblɛnaɔnɛ.
 14 Tó gu d̃ɔ, to n gb̃ɛkɛ m̃ówá,
 w̃ɔ pɔnakɛ ñ gulakɛaɔ gɔɔpii.
 15 Wá gba pɔna ɔ p̃ɔ ñ t̃ówá gɔɔ léu,
 taasi p̃ɔ wá kɛ w̃ɛ léu.
 16 N n yáɛaɔ ɔɔ n zɔblɛnaɔnɛ,
 ní tó wá ñɛɔ n iko gb̃aa d̃ɔ.
 17 Dii wá Lua, báaadawágu nana,
 ɛf̃aaida wá z̃ɔu w̃aɔ káfiakɛ,
 aɔ, ɛf̃aaida wá z̃ɔu w̃aɔ káfiakɛ.

91

Lua mé wá d̃ɔana ũ

- 1 Gb̃ɛ p̃ɔ ulɛa Musude ɔ guu,
 mé a ku Gb̃aapiide uei,
 2 ɪ mɛ Dii mé a zɛgik̃i ũ,
 a Lua mé a ulɛk̃i ũ, á aà náai ví.
 3 A n si kaiwa,
 a n suaba ñ gagyãɔ.
 4 A n sɔɔ a p̃ɔɛu,
 ñyɔɔ ulɛa aà k̃ulukulunau.
 Aà náai mé aɔ dɛ n sɛngbao ũ.
 5 Gw̃aasñ p̃ɔɔ ñ fáanɛ ká kpán'áaɔ
 an kee vía a n k̃ũɔ,
 6 ge gagyã p̃ɔ ɔ be gusiau
 ge gyákaw̃ɛɛ p̃ɔ ɪ ñ le fáanɛ gb̃aa.
 7 Baa tó gb̃ɛɔñ ɔaa sɔo lé kwé n saɛ,
 ge gb̃ɛɔñ ɔaasɔsɔo lɛɛ kwi lé fu n ɔplai,
 pɔɛ a n leo.
 8 Wɛzu ñ gwa,
 ñyɔ e lá w̃ɛ fada váikɛnaɔwa.
 9 Tó n Musude d̃ɛɛ n ulɛk̃i ũ,
 mé n Dii d̃ɛɛ n kúki ũ,
 10 ṽáie a s̃ɔnzio,
 músi a g̃ɛ n uao.
 11 Asa a n yã'o a malaikaɔnɛ
 aa n d̃ɔa gu p̃ɔ ñlɛ géu piiɛ.
 12 Aa ɔdama,
 ké ñsu gɛñalɛ gbɛwao yáí.*
 13 Nyɔ t̃áa'o ñɔɔmusuwa ñ kyáɔ,

* 91:12 Mat 4.6, Luk 4.10-11

ńyɔ̄ ʒɔ̄z̄ nɔ̄kusiwa ń ml̄ɛ̄ p̄aslo.†

¹⁴ Dii m̄ɛ: Lá à n̄amazi, má aà bɔ,
lá a ma d̄ɔ, má aà se musu.

¹⁵ A lezumazi, mí wewa.
Tó yá n̄aewà, máɔ kuaàɔ,
má aà suaba, mí aà kp̄ela.

¹⁶ Má báaadaaàgu ń w̄ɛni gb̄aao,
má aà suaba, i p̄onak̄eɔ.

92

Lua s̄aukp̄aa

¹ Kámabogɔ̄ le.

² A maa wà n s̄aukp̄ae, Dii,
wá lesi wà n tɔbɔ, Musude,

³ wí n gb̄ɛke galike kɔɔ,

wí n náaiȳ'ò gwá,

⁴ wí n táasile ń mɔɔnao
ń domao ń kotilio.

⁵ N yákeɔ̄ ń ma pɔ̄ ke na, Dii,
mi guladɔ n ɔ̄z̄ikeɔwa.

⁶ Dii, n yákeɔ̄ z̄ɔ̄ maamae,
n láasoɔ̄ gb̄ia à k̄è z̄ai.*

⁷ Sɔ̄u yápi d̄ɔo,
m̄isaide a f̄ɔ̄ mao.

⁸ Baa tó gb̄ɛv̄aiɔ̄ ɔ̄t̄á lán k̄aewa,
m̄é v̄aikenao káfla è ńpii,
an z̄ia de kaale láasai ũe.

⁹ Mpi s̄ɔ̄ Dii, ńyɔ̄ káfla gɔ̄ɔpiiɛ.

¹⁰ N n ibeɛ̄ gwa, aale mid̄e,
v̄aikenao lé fáaa pii.

¹¹ N ma gba gb̄aa lán z̄us̄el̄ewa,
n n̄isi ɔ̄de kà ma miwa.

¹² Ma w̄es̄i ma w̄el̄eɔ̄ fuale,
ma swá ma ibeɛ̄ v̄aiɔ̄ wii mà.

¹³ Gb̄ɛmao gb̄á lán daminaliɔ̄wa,
aa z̄ɔ̄kū lán Libá sede líɔ̄wa.

¹⁴ P̄éleɔ̄ Dii kp̄é kp̄eɛle
aa gb̄á wá Lua ua.

¹⁵ N ń z̄ik̄uakeo aao n̄e'ie,†
an lá aɔ̄ n̄isi b̄ɔe si pl̄eple.

¹⁶ Aa m̄e Dii maa,
ɔ̄m̄e wá gb̄esi ũ,
v̄aie ku aà guuo.

93

Dii mé K̄la u

¹ Dii mé lé kible,

a zɔɔkɛ daa ula ũ.
 Dii zɔɔkɛ daa, à gbāa dɔ a pi,
 à dúnia kàlɛ giúgiú, a deeo.

² N zɔlɛa báawa za gɔɔpi,
 ní kú za asínizl.

³ Swaɔ pà Dii,
 swaɔ kɔfi dɔ,
 swaɔ lé gǎalɛ.

⁴ Dii ku musu, a zɔɔ,
 aà zɔɔ dɛ í zɔɔ kɔfla,
 aà gbāa dɛ ísia í vɔvɔlaa.

⁵ Dii, n yādilɛaɔ gbooa vɔo,
 à kù n kpé àɔ ku adoa e gɔɔpiiɛ.

94

Lua mé yákpalekena ũ

¹ Dii á Lua pɔ́ í tɔsimáɛ.
 Lua pɔ́ í tɔsimá, bɔ gupuau!

² Dúnia yákpalekena, fele!
 Fla bo íandánaɔne ní yákeawa.

³ Gbɛváiɔ aɔɔ pɔnakɛ e bɔɛ ní?
 Aaɔ tidɔwála e bɔɛ ní, Dii?

⁴ Váikɛnapiɔ í gɔsagɔsa yá'o,
 aaɔ yábɔlɛ, aaɔ íanadá nípii.

⁵ Dii, aaɔ táa'o n gbéɔwa,
 aaɔ gbāamɔ gbé pɔ́ n ní sépiɔne.

⁶ Aaɔ gyaa gbɛandɔɔ ní bɔmɔɔ dɛdɛ,
 aaɔ tonɛ pɔ́ gwana vɔoɔ suumpa.

⁷ Aaɔ mɛ Dii lé ní eo,
 Yakɔbu buiɔ Lua laai kúmáɔ.

⁸ A sɔɔɔ, à laaika!
 A mísaidɔɔ, á ɔnɔkú bɔɛɛ la?

⁹ Lua swá pè, íli yámao lé?
 A wé kása, íli gu'eo lé?

¹⁰ I bui píi toto, a ní swágagaoa?
 I yádané, a dɔa vɔoɔ?

¹¹ Dii gbɛnazína láasooɔ dɔ,
 a dɔ ké aa yáfúu lán gbé tíwa. *

¹² Báaaden gbé pɔ́ ní toto,
 ní n ikoyá dadaɛ ũ, Dii.

¹³ Ní aà nɔsɛ daè dou taasikɛgɔɔ,
 e wá gɛ eyɔ váikɛnaɛ.

¹⁴ Dii a pákpa a gbéɔzio,

* 94:11 1Kln 3.20

a gbé pɔ́ á sè a pɔ́ ɔ̀ vūaaɔ.

¹⁵ Wa ea yákpaleke a zéwa,
nòsepuadeɔ́ í zedɔ.

¹⁶ Déme a felemee gbɛváiɔwai?
Déme a zemanɔ́ vāikenɔ́ musui?

¹⁷ Mé í ke Dii donlekèmee yāa no,
dɔ́ má kú miau kilikili gɔ́ɔ.

¹⁸ Ké ma mē zāana lé ma séle,
n ma kú n gbēke guu, Dii.

¹⁹ Ké ma láasoo kɔ́ ma sɔ́u,
n ma sɔ́ nɛnimée n ma pɔ́ kèna.

²⁰ N lé líɔ ku yágɔ́gɔ́n koleaɔ yáuo,
an yádileɔ́ í mɔ́né ní taasio.

²¹ Aaí lekpaal gbɛmaazi,
aaí yáda táaesaidea wá aà de.

²² Dii mé ma zegikíi ɔ́,
ma Lua mé gbési pɔ́ mi ulɛu ɔ́.

²³ A ní vāikea sɔ́aamée,
í ní buibɔ́ an táaɔ yáí,
Dii wá Lua a ní buibɔ́.

95

Lua táasileá

¹ A mɔ́ wá pɔ́na wii dɔ́ Diiwa,
wá guladɔ́ gbési pɔ́ í wá bɔ́wa.

² Wá gé aà ae wá aà sáaukpa,
wá lesi wá aà táasile.

³ Asa Dii mé Lua zɔ́ɔde ɔ́.
Kía zɔ́ɔe, a de dii píia.

⁴ Tɔ́ɔle nɔ́na ku aà ɔ́zle,
gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ misonaɔ́á aà pɔ́e.

⁵ Isiaá aà pɔ́e, ɔ́me kè,
ɔ́me tɔ́ɔle ikása ní a ɔ́o.

⁶ A mɔ́ wá wúle wá gbɛɛu
wá kúle Dii wá Kena ae.

⁷ Asa aàpí mé wá Lua ɔ́,
wá de aà kpása gbéɔ́ ɔ́e,
aà sá pɔ́ àle ní dáɔ ɔ́.

Tó a aà bɔ́ mà gbá,

⁸ ásu swágbaake lá á deziɔ́ kè Meliba
gɔ́ɔ pɔ́ aa ku Masa guwaiwaiuwao.*

⁹ Baa ké aa ma yákeɔ́ è,
aa ma yɔ́ aa ma gbáa legwà.†

¹⁰ ɔ́ má ye ní gíyáio e wè bla,
ma mē gbé sásáaɔ́ne,
aa ma yákeɔ́ dɔ́o.

* 95:8 Ebe 3.15 † 95:9 Bɔ́a 17.1-7, Ebe 3.7-11

11 Má ò ní mazlao ní pɔfɛo ma mè,
aa gɛ ma kámabokliuo.‡

96

Dii mé Kta zɔɔ u (1Lad 16.23-33)

1 A lè dafu sí Diie,
dúnia gbépii, à lesi Diie.
2 A lesi Diie, í aà tɔbɔ,
àɔ aà ziblea baokpa lá gu lé dɔ.
3 A aà gawi yā'o buiɔne,
à aà yábɔnsaεɔ galikε gbépiiε.
4 Dii zɔɔ, à kà wà aà táasile,
à kà wà vlakeε de diiɔla pii.
5 Buipáleɔ diiɔá pɔ gianaɔne,
Dii mé musu kè.
6 Zɔɔke ní bεεεo kuwà,
gbāa ní gawio ku aà kfiε.

7 A gawi ní gbāao dɔ Diie,
bùsu pii gbéɔ, à dɔ Diie.
8 A Dii tɔ gawi dɔɔ,
à mɔ aà ua, í aà gba pɔ.
9 A kúle Diie ní lousisi'ulaɔ daa,
zfiεdeɔ, à tó á mε àɔ kuke aà aε,
10 í o bui piiε, Dii mé lé kible.
A dúnia kàle giúgiú, a deea vío.
A yákpaleke ní gbépii o a zéwa.
11 Musudeɔ, à pɔnake,
zfiεdeɔ, à ví à kēaa,
isia ní pɔ pɔ kúuɔ, à kɔfiε.
12 Sēa ní pɔ pɔ kúuɔ, à kúkuake,
lí pɔ kú lákpεuɔ i gulake pii.
13 Aa pɔnake Dii aε, asa àle mɔ,
àle mɔ yákpalekei ní dúniaoε.
A yákpaleke ní dúniao a zéwa,
a yágɔgɔ gbéɔne ní síanao.

97

Dii mɔa

1 Dii mé lé kible!
Dúnia gbéɔ, à pɔnake,
ísiabaadeɔ, àɔ ku pɔna guu.
2 Luabepuana ní a síanao liaaaàzi,
yázede ní yāmao mé aà kpala zfi na u.
3 Té ɔ dɔaaaè,
í kú aà ibεε pɔ liaaaàziɔwa.

‡ 95:11 Nao 14.20-23, Ebe 4.3, 5

4 Aà loupileao ì tɔɔle pu,
tò dúniá è, ì lualua.

5 Gbè̀sísíwò ì yò lán zónisiwa Dii aε,
dúniá gbé̀pii Diipi aε.

6 Musudeo ì aà maakεa kpàwake,
bùsu pii gbé̀wò ì aà gawi e.

7 Wí ì táagbagbanao kú,
gbé̀ pò aal íanadā ní táapio.
Diipio kúle aà aε m̀piiε.

8 Tó Sionadeo mà, aa pónake,
Yuda wéledeo aao ku póna guu
n yákpalekeao yáí, Dii.

9 Dii Musuden n ù dúniá gbé̀piiε,
n zòo de diiɔla pii.

10 Gbé̀ pò ye Diizio, à za vaigu.
Io a yámanaο wēni kúané,
ì ní bɔ vāikenaο ɔu.

11 I gupu gbēmaoone ní zéu,
ì póna tō nòsepuadeo guu.

12 Gbēmao, à tó á pò ke Diiwa na,
à aà tɔɔ, asa a ku adoa.

98

Dii mɔa tɔasileá

1 A lè dafu sí Diie,
asa à yābɔnsaεo kè,
à zìblè ní a gàsa pò a kua adoa gbáao.

2 Dii tò wa dò a zìblè,
à a gbēsuabaa gbāa òlɔ bui piiε.

3 Gbēke ní náai pò a vɪ ní wá Isailio dɔaāgu.
E dúniá léwa wa è lá wá Lua zìblè.

4 Dúniá gbé̀pii, à póna wii dɔ Diiwa,
à vɪ ní wii, à gulake à lè sí.

5 A lesi Diie ní mɔɔnleao,
ní mɔɔnleao ní letédɔawao

6 ní káaεεao ní kuu'ɔ,
à póna wii dɔ Dii wá Kíawa.

7 Isia ní pò pò kúu, à kōfike,
ní tɔɔleo ní gbé̀ pò kuwàɔ pii.

8 Swao, à gāale Dii aε.
Gbè̀sísíwò, à gulake sánusānu,

9 asa àle mó yákpalekei tɔɔleε.
A yákpaleke ní dúniá a zéwa,
a yággō gbé̀one ní slanao.

99

Lua kuaadoade

¹ Dii mé lé kible,
 bui pii lé lualua,
 a zɔ́lea malaika gâsladeɔ zânguo,*
 dúnia lɔ̀o.
² Dii zɔ́ Sibna,
 a ku musu, a de bui piila.
³ Aa aà tɔ́ zɔ́ pɔ́ ɪ to vía ní kú bɔ́,
 asa aà kua adoae.

⁴ Wá Kíá gbáa ví, a ye yáze dei,
 ɔ́me yákpalekea a zéwa dà,
 à yáḡḡḡ Yakɔbu buiɔne a zéwa.

⁵ A Dii wá Lua tɔ́bɔ́,
 à kúle aà gbadibɔ́ sae,
 aà kua adoae.

⁶ Mɔ́izi ní Aalonao mé aà gbàgbanaɔ ũ,
 Samuéli mé aà sísinao do ũ.

Aa lezuaazi, ɔ́ a wè má.
⁷ Kua telu guu à yá'òné,†
 aa aà ikoyá ní aà yádileneɔ kúa.

⁸ Dii wá Lua, ní wè má,
 Lua sùuuden n ũ.
 N beeo n ní yáwáíɔ́ wíné ní musu.

⁹ A Dii wá Lua tɔ́bɔ́,
 à kúle aà gbèsí sí pɔ́ a kua adoa musu,
 asa Dii wá Lua kua adoae.

100

Dii sáaukpaa

Sáaukpaa le.

¹ Dúnia gbépii, à kúkuake Diie.

² A zɔ́ble Diie ní pɔ́nao,
 à mɔ́ aà kú ní gulakeao.

³ Aɔ́ dɔ́ ké Dii mé Lua ũ,
 ɔ́me wá ké, wá de aà pɔ́ ũe.
 Wá de aà gbéɔ́ ũ, aà kpàsa sãɔ́ ũ.

⁴ A gē aà ua léu ní sáaukpaa,
 à gē aà ua ní aà táasiléao,
 à aà sáau kpa à aà tɔ́bɔ́.

⁵ Asa Dii maa, aà gbēke láaa vío,
 ɪɔ́ náai ví gɔ́piiε.

101

Kla legbēa a kiblea yá musu

Davidi le.

* 99:1 Bɔ́a 25.22 † 99:7 Bɔ́a 33.9

¹ Má lesi gbēke ní yáꝛedeo musu,
má soũ dannɔ, Dii.

² Má laaidɔ kua táaesaiwa,
bɔe níyɔ mɔai?

Má ku ma ua ní nòsepuaɔ,

³ má pɔvái dɔ ma wéio.

Má zá yáðɔsaikɛau, a naao.

⁴ Má yáðɔsai fɔo,

ma báa aɔ kú ní yáváioo.

⁵ Má gbé pɔ i a gbédee pe suumpaɛ,

má yɔðdeɔ ní íandánaɔ fɔo.

⁶ Ma wé dɔ ma bùsu náaideɔzi aaɔ kumanɔ,

gbé pɔ íɔ be táaesai mé aɔ de ma zíkɛna ũ.

⁷ Má we gbēsāsána àɔ ku ma beo,

má tó mɔafilide àɔ ku ma saeo.

⁸ Má a bùsu gbéváio suumpa lá gu lé dɔ,

máɔ vāikɛnaɔ midɛ Dii wéle guue.

102

Yēēsaide wabikɛa

¹ Wēnade yēēsaide pɔ lé a yá'ɔmaɔ bɔle Diie wabikɛa.

² Dii, ma wabikɛa ma,

to ma wiileama ká.

³ Nsu bɔ ma kpe ma taasikɛgɔo,

swákpamazi.

Tó má lezúnzi, wea kpakpa,

⁴ asa ma gɔɔ lé gē lán súlewaɛ,*

ma mé lé pusu bɔ lán teyɔwa.

⁵ Ma sɔ lé wo,

mále ibaba lán sēwa,

bleblea yá lí dɔmagu mà bleo.

⁶ Ma aaukea mé tò

ma gɔ wákambaau ũ.

⁷ Ma gɔ lán gbáa gbaonawa,

lán bezia koowa.

⁸ I lí gē ma wéuo

lán bá mēndona pɔ pé kpé musuwa.

⁹ Ma ibeɛɔ íɔ ma sɔsɔ gɔɔpiie,

ma láanikɛnaɔ í gbé ká ní ma tɔo.

¹⁰ Túfu mi ble ble ũ,

ma wé'í í ka ma imia guu

¹¹ n pɔkúma ní n kpēneo yái,

asa n ma se n ma páleɛ.

¹² Ma wēni lé gēzɛa lán uenawa,

ɔ mále giigaga lán sēwa.

¹³ Mpi Dii, ní zɔleá báawa gɔɔpii,

* 102:4 Zaa 4.14

ńyɔ̄ de tɔde ũe e wá buiwa.

¹⁴ Nyɔ̄ fele wɛnadɔ̄ Siɔnae,
asa n sùuukeaānɔ̄ gɔɔ kà sa.

¹⁵ Aà gbɛɔ̄ kè n zɔ̄blenaɔ̄ne maa,
aà daala ɔ̄ ke wɛ̄e wɛ̄nae.

¹⁶ Bui pii a vɛakene, Dii,
dúnia kíaɔ̄ gawi d̄ɔ̄ne ńpii.

¹⁷ Asa Dii a ea Siɔna kále ɔ̄,
i ɔ̄ mómá we ní gawio.†

¹⁸ A gbé pɔ̄ ḡɔ̄ yɔ̄yɔ̄wɔ̄ wabikɛa sí,
a ní wiileawa kpa swáaɔ̄.

¹⁹ Wa yápi kè ziadeɔ̄ yáie,‡
gbé pɔ̄ kuopiō i Dii táasile.

²⁰ Dii wɛkpàle z̄íle za a kúkti,
kua za musu à wezù tɔ̄le,

²¹ ké à e gbéɔ̄ zɔ̄blewii ma,
i ní ɔ̄ ga léz̄i yáí,

²² wi Dii tɔ̄ɔ̄ Siɔna,
wi aà táasile Yelusaleŭ.

²³ Gɔɔ bee bùsu pii gbéɔ̄ káaa we,
bùsu pii gbéɔ̄ mɔ̄ misiileiè.

²⁴ Kua ma sápaagɔ̄ à ma busa,
à ma wɛ̄ni kulun kú.

²⁵ Ŋ ma mè: Ma Lua,
ńsu ma se kpóoo,
n gbé bee, n wɛ̄ni láaa v̄io.

²⁶ N tɔ̄le kále za as̄niz̄i,
musuá n z̄íkɛae.

²⁷ Ampii a gē, áma ńyɔ̄ kuɛ.
Aa zikú lán pɔ̄kasawa píe,§
ńyɔ̄ ní lile lán ulawa aa gēle.*

²⁸ Mpi s̄ɔ̄ ńyɔ̄ doū gɔɔpiie,
n gɔɔ láaa v̄io.†

²⁹ N zɔ̄blenaɔ̄ néɔ̄ zɛdɔ̄,
an buiɔ̄ aaɔ̄ ku n ae.

103

Lua gbēke

Davidi le.

¹ Má Dii sáaukpa,
má aà tɔ̄ pɔ̄ kú adoa ɔ̄ ní n̄semendoo.

² Má Dii sáaukpa,
aà maakɛae a s̄amaguo.

³ I sùuukɛmanɔ̄ ní ma táaeɔ̄ pii,
í ma gbágbá ní ma gyáɔ̄ pii.*

† 102:17 Isa 60.1-2 ‡ 102:19 1Kln 10.11

§ 102:27 Isa 51.6

* 102:27 Zia 20.11, 21.1

† 102:28

4 I ma bɔ ga lézi,
 i maakemɛɛ a gbɛke guu.
 5 I to pɔmaaɔ mɔa,
 mí ɛa su èwaaso ũ lán kúuwa.

6 Dii i yáke a zéwa,
 i to yá bɔ ní gbé pɔ wàle gbāamɔnéne na.

7 A tò Mɔizi a pɔeá dɔ,
 à a yákeɔ ɔ̀ɔ Isailione.

8 Dii sùuu ví ní sósobio,
 aà pɔ lí pa kpaao,
 a gbɛke ví maamaae.†

9 Iiɔ zɔadɔmá láasaio,
 aà pɔ lí fɛa gɔɔpii.

10 Ii yákewɛɛ wá duunawao,
 ili íadawá wá váikɛawao.

11 Lá luabe lesí de ní tɔleɔ,
 màa a gbɛke ví zɔɔ ní a víakɛnaɔ.

12 Lá gukpe zà kɔɛ ní be'aeɔ,
 màa i wá tàaeɔ kɛwá.

13 Lá mae i a néɔ wɛnagwa,
 màa Dii i wɛnadɔ a víakɛnaɔne,

14 asa a wá keɔ dɔ,
 wá dea bùsuti ũ dɔaagu.‡

15 Gbɛnazina wɛni de lán sɛwae,
 iɔ gawi ví gɔɔpla lán lávuwae.§

16 Tó íanapèwá, i gɛɛɛ,
 a kúki líɔ dɔ gbɛegu ɔ̀ɔ.

17 Dii iɔ gbɛke ví ní a víakɛnaɔ
 za asínizí e gɔɔpii,
 i maake ní néne ní ní tɔ̀unaɔ,*

18 gbé pɔ zè ní aà bàakuarínɔ yáɔ
 aa yá pɔ a dilɛɔ kúɔɔ.

19 Dii a kpalabaa kpàle musu,
 a iko ví gbépiiwa.

20 A Dii sáaukpa aà malaikaɔ,
 ikode pɔ i aà yá'one ma à zíkewáɔ.

21 A Dii sáaukpa, aà íwaɔ píi,
 aà zíkɛna pɔ i aà pɔeá keɔ.†

22 A Dii sáaukpa, aà pɔkeɔ píi
 gu pɔ àle kibleuɔ píi.
 Má Dii sáaukpa.

104

Dii Pɔ̀piikɛna táasilɛa

1 Má Dii sáaukpa.

† 103:8 Bɔa 34.6, Yon 4.2, Yoc 2.13, Zaa 5.11 ‡ 103:14 Daa 3.19 § 103:15 Isa 40.6-7, 1Pic 1.24, Zaa 1.10-11 * 103:17 Bɔa 20.6 † 103:21 Luk 2.13

Dii ma Lua, ní z̄ɔ maamaae,
 ní gawi daa p̄kasa ũ, àlɛ teke,
 2 gupua f̄f̄f̄ama zw̄aa ũ.
 N̄ musu kp̄alɛ lán p̄ewa,
 3 n̄ bekp̄a lousisiaa.
 N̄ luabɛpuana k̄ɛ ní s̄́go ũ,
 niɔ b̄ɛ ní íanao.
 4 Ni íana gbae n̄ z̄inao ũ,
 ni t̄ɛ z̄i n̄ z̄ikɛnao ũ.*
 5 N̄ d̄unia k̄alɛ, n̄ a z̄inap̄ɛlɛ,
 a deea v̄i bauo.
 6 N̄ ísia l̄ɛaála p̄kasa ũ,†
 í kù gb̄ɛs̄s̄lɔla.
 7 N̄ ípi l̄ɛlɛ ɔ à bàasi,‡
 n̄ p̄unawà ɔ gili ḡɛu.
 8 Gb̄ɛs̄s̄lɔ l̄ɛs̄l kù, gusalalao ɛɛnkù,
 ɔ í tà gu p̄ó ní d̄ilɛ̀u.
 9 N̄ koo dà íp̄iɛ, a e v̄iao,
 a e ɛa da t̄ɔlɛa hau bo.
 10 N̄ tò nib̄nao í í p̄isi swa'onaɔ,
 ɔ a í bo bàalɛ gb̄ɛs̄s̄lɔ z̄anguo.
 11 S̄ɛa p̄ópii bo a imi,
 a í í s̄ɛa z̄aa'inao imi bo.
 12 B̄ao bo ka swapiɔ sae,
 aalɔ p̄ea a dào guu, an wii bo d̄ou.
 13 Za n̄ b̄ɛ ni lou gbae gb̄ɛs̄s̄lɔwa,
 n̄ z̄i gbe í d̄unia k̄á.
 14 Ni to s̄ɛ boɛ p̄ɔtuooɛ,§
 ni ble bui kpa s̄ɛwanaɔwa.
 Ni ble boɛ t̄ɔlɛ, aai ble.
 15 V̄ɛɛ p̄ó í ní p̄o k̄ɛ na
 ní nísi p̄ó í ní lekpe yoo
 ní ble p̄ó í ní gba gb̄aaɔ.
 16 Dii líɔ í m̄ɔs̄e e maamaa,
 s̄ɛd̄ɛ lí p̄ó a bà Libapiɔ.
 17 We b̄ao í sakp̄ɛdadau,
 w̄aalianaɔ í bekpa p̄ɛli láu.
 18 Gb̄ɛs̄s̄lɔ l̄ɛs̄lɔ d̄ɛ tueɔ kùk̄li ũ,
 gb̄ɛt̄ɔɔ d̄ɛ ɛn'ui'uinaɔ ulɛk̄li ũ.
 19 N̄ m̄ɔvua k̄ɛ ḡoo t̄aasikabo ũ*
 ní íat̄ɛ p̄ó a ḡɛa kp̄éu ḡoo d̄ɔo.
 20 Ni to gu si, ɔ gw̄aas̄na í k̄ɛ,
 ɔ l̄ákpe p̄ó í fele ní t̄áo píi.
 21 N̄òomusuo í ɔbo maaf̄ei,
 aal̄ p̄blea w̄ɛlɛ Luawa.
 22 Tó íat̄ɛ b̄ilɛ, aal̄ bo gá,

* 104:4 ɛbe 1.7 † 104:6 Daa 1.1-2 ‡ 104:7 Daa 1.9 § 104:14 Daa 1.11 * 104:19 Daa 1.14

aaɪ ta wúlei ní tòou.

²³ Gbēnazina i bɔ gé zíkɛi,
 ɪɔ yāma azɪawa e oosi.

²⁴ Dii, n yākeaɔ dasi fá!
 Apii bɔ̀ n ɔ̀nɔ guue.

Dúnia pà ní pɔ́ pɔ́ ní kèɔ.

²⁵ Isia ku, a zɔ̀ mé a yàasa,
 pɔ́ b́́e pɔ́ kú a guu lé vío,
 a néna a zɔ̀ píi.

²⁶ Gó'ilenɔɔ ɪɔ bɛu
 ní kwāsa pɔ́ ní kè à kò̀'ouo.

²⁷ Pɔ́pɔ́ wé dɔ̀nzi nípii,
 ké n̄ blɛ kpámá a gɔ̀wa.

²⁸ Ni kpámá, aaɪ séle,
 ni ɔ̀ pooné ɔ̀ pɔ̀maaɔ i ní ká.

²⁹ Tó n mikpɛliné, bíli i ní kúe,
 tó n wēni símá,

aaɪ ga aa ea ta téenaue.

³⁰ Tó n n Nisina gbàe,

pɔ́ b́́eɔ i bɔ̀,

ni to tɔ̀le ea dafukú.

³¹ Dii gawipi aɔ ku gɔ̀piiɛ,
 Dii pɔ́ i ke na a yākeaɔwa.

³² I dúnia gwa ɔ̀ dúnia i lua,
 i ɔ̀ká gbɛsɪsɪwa ɔ̀ súle i bɔ̀.

³³ Má lesi Diiɛ e ma wēni léue,
 má a Lua táasile e ma kua léue.

³⁴ To ma láasoo kangu,
 mí pɔ̀nakennɔ, Dii.

³⁵ To duunkenaɔ mide dúnia guu,
 váikenaɔ su aaɔ ku ɔ̀o.

Má Dii sáaukpa.

Aleluya!

105

Lua a gbéɔ suabaa *(1Lad 16.8-22)*

¹ A Dii sáaukpa, i lémwà,
 à to bui píi aa yākeaɔ d̄s.

² A lesi, i aa táasile,
 à aa yābɔ̀nsaekɛaɔ galikɛ píi.

³ A íanadá ní Dii tó pɔ́ kú adoao.

A Dii kíi wèelenaɔ à pɔ̀nake,

⁴ à gɛ Dii le à gbáa gbɛawà,
 ɪɔ aa aeya gɔ̀pii.

⁵ A to yābɔ̀nsaɛ pɔ́ a kèɔ dɔ̀agu,

aà dabudabukεαο ní ikoyā pò a òò,
 6 á Dii zòblena Ablahaū buiò,
 á Yakòbu bui pò à á séò.

7 Dii mé wá Lua ũ,
 5mε ĩ yādile gbépiie.

8 Aà bàakuawano yá lí sãaquo,
 yá pò a òpi aò kue e wá buiwa.

9 Aà bàa kú ní Ablahaū,*
 à èa à a legbè̀ Izaakie b.†

10 Aà bàa èa kú ní Yakòbuo iko ũ,
 5 a kú ní Isailio e gòopi.

11 A mè á Kanaa bùsu kpámá,
 aò de pò pò aa se kpaale guu ũ.‡

12 Goo bee aa dasio, wili ní yádao,
 aa ku Kanaa bùsuu bòmoo ùe.

13 Aaio liaaliaa bui ní buioo guu,
 aaio bεbe bùsu ní bùsuo.

14 I we wá ní wetáo,

à kíao lèle an yá musu à mè

15 aasu oká gbé pò a ní sépiowao,
 aasu íada a anabipiwao. §

16 Ɔ a tò nana kà bùsupiu,

a tò an kùsua làa píi.*

17 Ɔ à Yosefu gbàe à dbaané,
 wá aà yía zò ũ.†

18 Wá mókà aà gbáwa,
 wá mò dò aà nœ‡

19 e yá pò à dbaa ó gè kèò,

5 yá pò Dii dàè tò yá bàaano na. §

20 Ké kía gbé zì, 5 wá aà gbàe,

bùsu gbèzòopi aà kè.*

21 A aà òile a bùsu dbaana ũ,
 a tò aàò iko ví a àizeowa píi.†

22 Yosefu aà kíao tòto a pœáwa,
 à 5no dà aà íwaone.

23 Ɔ Yakòbu buiò mò Egipi,‡

Isailio ku niboo ũ Haū buiò bùsuu. §

24 Dii tò a gbéò kò we maamaa,

a tò aa dasikù de ní ibεola.

25 Ɔ à ní ibεepio swáfè, 5 aa zà aà gbépiou,

* 105:9 Daa 12.7, 17.8 † 105:9 Daa 26.3 ‡ 105:11 Daa 28.13 § 105:15 Daa 20.3-7 * 105:16

Daa 41.53-57 † 105:17 Daa 37.28, 45.5 ‡ 105:18 Daa 39.20 § 105:19 Daa 37.6-9 * 105:20

Daa 41.14 † 105:21 Daa 41.39-41 ‡ 105:23 Daa 46.6 § 105:23 Daa 47.11

aa ɔ̄nɔɔpɛ̄le aà zòblenapiɔ̄ne.*

26 A a zòblena Moizi zì má†
 ní Aalona pɔ̄ a sèo.‡

27 Aa yàkè Egipiɔ̄ne seela ũ,
 aa dabudabukè Haũ buipɔ̄ būsuu.

28 A gusia gbàemá, gu sí ní būsuu,§
 ké aa gĩ aà yāmai yái.

29 A ní swa'i líle à gò au ũ,
 ɔ̄ a kpɔ̄ gága.*

30 Blɔ̄ lí ní būsua
 ní ní gbāadeɔ̄ wúlekiɔ̄ pii.†

31 A yá'ò ɔ̄ ũsɪnaɔ̄ kàngu,‡
 gáí kàngu e an būsua lé léu pii.§

32 A loubɛ̄ kàngu lou ũ,
 loupilea lí ní būsua gupiiu.*

33 A ní v̄eliɔ̄ è'è ní ní kaadɔ̄enliɔ̄,
 à ní būsua líɔ̄ kè kélekéle píi.

34 A yá'ò ɔ̄ kwaɔ̄ kàngu,
 kwasutɔ̄ kà, aa lé vío.

35 Aa ní būsua s̄é ní láo nè,
 aa ní buapɔ̄ blè pii.†

36 A ní būsua neḡɔ̄e s̄éiaɔ̄ dède pii,
 né woode pɔ̄ aa ní ní èwaasogɔ̄ɔ̄pi.‡

37 A bòle ní a gbéɔ̄,
 aa ánuɔ̄ ní vuao kúa,
 an bui gb̄e i ḡenale z̄éuo.

38 Ké aa bòle, Egipiɔ̄ pɔ̄ kèna,
 ké vía ní kú Isailiɔ̄ yá musu yái.§

39 A telu p̄le kpà a gbéɔ̄zi,
 à kè té ũ gwá, à gupùné.*

40 Aa wabikèwà, ɔ̄ à m̀nè ní bùuɔ̄,
 à musu bl̄e kpàmá aa kà.†

41 A gb̄esi pàa, ɔ̄ í bùu,‡
 ípi bàalè guwaiwau we lán swawa.

42 Asa lé pɔ̄ a gb̄è yá d̄oàḡue,
 yá pɔ̄ a ò a zòblena Ablahaũepi.

43 A bò ní a gbéɔ̄, aale pɔ̄nake,
 gb̄é pɔ̄ a s̄epiɔ̄ guladɔ̄.

44 A buipáleɔ̄ būsua kpàmá,§
 z̄í pɔ̄ gb̄épiɔ̄ kèò ài g̀n̄é.

45 Bee kè píi ké aa e wàò a yádileɔ̄ kúa,

* 105:25 B̄a 1.7-14 † 105:26 B̄a 3.10 ‡ 105:26 B̄a 4.14-16 § 105:28 B̄a 10.21-23 * 105:29 B̄a 7.17-21 † 105:30 B̄a 8.1-6 ‡ 105:31 B̄a 8.20-24 § 105:31 B̄a 8.12-15 * 105:32 B̄a 9.22-25 † 105:35 B̄a 10.12-15 ‡ 105:36 B̄a 12.29 § 105:38 B̄a 12.33-36 * 105:39 B̄a 13.21-22 † 105:40 B̄a 16.2-15 ‡ 105:41 B̄a 17.1-7, Nao 20.2-13 § 105:44 Yoz 11.16-23

aai a ikoyā da.

Aleluya!

106

Isaili n̄ duuna o a Luæ

¹ Aleluya!

A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbēke láaa vío.

² Déme a f̄ Dii yāzōkēa oí?
Déme a f̄ à aà táasile píii?

³ Báaade n̄ gbé p̄ aai yāmaa k̄ua
aai yāke a zéwa gōpiio ū.

⁴ Tó níle na ke n̄ gbé n̄e,
ma yá a d̄ongu, Dii.

Tó níle ní suaba, ma wegwa,
⁵ ké ma baa e à ku n̄ gbé namau,
mí p̄nake ní bui p̄ ní s̄e,
mí ní táasile n̄ gbépiio guu.

⁶ Wa duunakè lán wá deziwa,
wa táaekè wa yāvāikè.

⁷ Ké wá dezi ku Egipi,
aai Dii dabudabukēa yādao,
yāmaa dasi p̄ a k̄éné s̄àngue,
⁸ aa swágbāakè Isia T̄e sae.*

⁸ N beeo à ní suabà a t̄ yái,
ké wà e a gbāa d̄o.

⁹ A gbāamò Isia T̄e a ḡugii b̄ò,
à s̄in̄ a eu, aa bùawà guwaiwai ū.†

¹⁰ A ní b̄ó ní ibe e o z̄l,
à ní sí ní zangudeo gbāawa.

¹¹ I dà ní w̄lepiola,
baa an gbé m̄endo i b̄o.‡

¹² Ō aa yá p̄ a ò sí,
aa aà táasile. §

¹³ Ō aà yākeo s̄àngu ḡò,
aai aà dà aà l̄edamáo.

¹⁴ Aale ní p̄blea beke guwaiwai,
aa Dii lewe s̄egbāu we.*

¹⁵ A p̄ p̄ aa gb̄eawa kpámá,
aa m̄'ibabagyā z̄imá.†

¹⁶ Aa l̄isè ní M̄ozio b̄ou
ní Aalona p̄ Dii aà d̄ileo.‡

* 106:7 B_{3a} 14.10-12 † 106:9 B_{3a} 14.21-22 ‡ 106:11 B_{3a} 14.21-22 § 106:12 B_{3a} 15.1 * 106:14
Nao 11.4-6 † 106:15 Nao 11.31-33 ‡ 106:16 Nao 16.1-3

17 Tɔɔle wɛ̄aa à Datani m̀, à kùaa Abilaũ ní a gbéɔwa. §

18 Té sù an Íwaɔwa, tévua kùle gbɛ̄vãipɔwa.*

19 Aa m̀ pí Olebu lán gáaenawa, ɔ̄ aa kùle ní dii p̀ aa kásapie. †

20 Aa Lua gawide leũkpakè ní zù sɛ̄sona taao. ‡

21 Lua ní suabà ɔ̄ aa yá sàngu.

A yãzɔ̀kèné Egipi,

22 à dabudabuɔ̀ kè Haũ buiɔ̀ b̀usuu, à yá p̀ í to v̄la ní kú kè Isia T̄ai.

23 A mè á a gbépiɔ̀ mide,

ɔ̄ aa gbé Mɔ̀izi aa zùukè,

a tò aa p̀ wèe, ɔ̄ i ní midɛo. §

24 Aa pàkpà ní p̀ɔeã b̀usui, aa g̃ Dii yá síi.

25 Aa yákütèkà ní zwàakpɛɔ guu, aai swáse Dii yáio.*

26 ɔ̄ à ɔ̀lèlèné à mè

á tó aa kwe guwawaiue,

27 á tó an buiɔ̀ léle buiɔ̀ guu,

í ní f̄aa b̀usu ní b̀suo. †

28 Aa ná táa Peoowa, aa p̀ p̀ wà sa'òò p̀ɔɛɔwa sò. ‡

29 An yákeɔ̀ Dii p̀ f̄é,

ɔ̄ gaga gèngu.

30 Fineasi f̄ele yápi tedè,

ɔ̄ gagapi zèné. §

31 ɔ̄ Dii tò yá b̀aãnɔ̀ na,

aà bàa kuaãnɔ̀ e aà buiwa.*

32 Aa Dii zafè Meliba í kí,

ɔ̄ Mɔ̀izi yã'í azlæ an yáí.

33 Asa aa aà ǹsɛ̄ ɔ̀kpàèe,

ɔ̄ à yá'ò làasoosai. †

34 Aai b̀supideɔ̀ ke kélekele, lá Dii ð̄lènéwao. ‡

35 Aa g̃ k̄gbɛ̄ ũ ní buipiɔ̀, aa ní ɔ̀lɛsè.

36 Aa zɔ̀blè ní diiɔ̀e,

§ 106:17 Nao 16.31-33 * 106:18 Nao 16.35 † 106:19 Bɔa 32.1-6 ‡ 106:20 Lom 1.23 § 106:23

Bɔa 32.10-14 * 106:25 Nao 14.1-4 † 106:27 Nao 14.26-35 ‡ 106:28 Nao 25.1-3 § 106:30 Nao

25.7-8 * 106:31 Nao 25.10-13 † 106:33 Nao 20.10-12 ‡ 106:34 Iko 7.2

ṣ yápi ní sṣ blè. §

³⁷ Aa ní nẹgṣenaṣ dèdè sa'obṣ ũ,
aa sa'ò tááwa ní ní nẹnṣenaṣ.*

³⁸ Aa yáesaideṣ kòlòkpakpa,
an nẹgṣeṣ ní ní nẹnṣepiṣ.

Aa sa'òrínṣ Kanaa bùsu tááwa,
ṣ an bùsupi gbālè. †

³⁹ An yākeṣ mé tò aa gbālè,
an dāaṣ tò aa gṣṣ Luaε káaluṣ ũ.

⁴⁰ Ɔ Dii pṣkūmabṣṣmá,
a ye gbé pṣ a ní sépiṣ gíyái bo.

⁴¹ A ní kpá buiṣwa,
an zangudepiṣ ikokè má.

⁴² An ibeṣeṣ wétēamòné,
aa ɔtṣṣlemá. ‡

⁴³ Ɔ ní bṣ mṣmṣṣ,
āma aa zè ní ní swágbāaε,
ṣ an duuna dāńla.

⁴⁴ Tó à ní wii má,

ĩ taasi dṣnéε. §

⁴⁵ Aà bàakuarínṣ yá i sāaāguo,
ṣ à nṣsellile a gbéke zṣṣ guu.

⁴⁶ A tò gbé pṣ aa ní kùkù zṣzṣṣ ũṣ wēnadṣné.

⁴⁷ Dii wá Lua, wá suaba!
Wá bṣle buiṣ guu, ní wá kāaa,
wí n tṣ pṣ kú adoa bṣ,
wí íanadā ní n táasileao.

⁴⁸ Wá Dii, Isailiṣ Lua sáaukpa
za asnízì e gṣṣpii!
Gbépii mε, āmi!
Aleluya!

LA SṢODE

Sou 107-150

107

Lua sáaukpa aà maa yái

¹ A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbéke láaa vío.

² Gbé pṣ Dii ní bṣṣ o màa,
gbé pṣ à ní bṣ ní ibeṣeṣ ɔzṣṣ.

³ A ní bṣ bùsu ní bùsuo à ní kāaa
za gukpe oi ní be'ae oio,
za gugbāntoo oi ní geṣmidṣkli oio.

⁴ An gbēeṣ be sásāa guwaiwaiu ní sēgbāo,*

§ 106:36 Dṣa 3.5-6 * 106:37 2Kia 17.17 † 106:38 Nao 35.33-34 ‡ 106:42 Dṣa 2.14 § 106:44

Dṣa 2.18 * 107:4 Nao 14.33

aai wéle pɔ aa zɔleu zé dɔo.

⁵ Nɔana ní imio lé ní de,

an wēni gɔ̃ leɛnno.

⁶ Ɔ aa wiilè Diizi ní taasikeau,

ɔ à ní bó ní wétēa guu.

⁷ A ní dá zé súsuwa,

ɔ aa kà wéle pɔ aa zɔleu.

⁸ Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí

ní yābɔnsae pɔ̃ í kenéó.

⁹ Asa í imidenao kòlo níniné,

í pɔmaa kpa nɔandenaɔwa aa ká.†

¹⁰ An gbēeɔ ku gusiau ga lézɪ,‡

aale taasike yea ní mɔdaonao.

¹¹ Asa aa gí Lua yāmai,

aa sakà Musude ledamaue.

¹² A tò wà ní busa ní zɪ gbāao,

aale lé gále, gbēe ku à dɔ́nleó.

¹³ Ɔ aa wiilè Diizi ní taasikea guu,

ɔ à ní bó ní wétēapi guu.

¹⁴ A ní bó gusiau ní gao lézɪ,

à ní mɔdaonapiɔ kèkēma.

¹⁵ Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí,

ní yābɔnsae pɔ̃ í kenéó.

¹⁶ Asa í bíbɔle gba pɔ wa pí ní mɔgotēo gbooe,

í mɔsi gbāa zékakabɔɔ é'ε.

¹⁷ An gbēeɔ liaa ní swágbāa yáí,

aa gɔ̃ suuunnɔ ní tàaeɔ yáí.

¹⁸ Aa ye pɔblea gíyáio,

aa kà gaa.

¹⁹ Ɔ aa wiilè Diizi ní taasikeau,

ɔ à ní bó ní wétēapi guu.

²⁰ Aà lékpāsá ní gbágbá,§

à ní sí miá'ewa.

²¹ Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí,

ní yābɔnsae pɔ̃ í kenéó.

²² Aa sáaukpa sa'owa,

aai aà yākeɔ galike ní gulakeao.

²³ An gbēeɔ gè gó'ilenao,

aa dāzeu ísíaa,

aaɔ be í zɔɔpia aao gé laatai.

²⁴ Gbépiɔ Dii yákeao è,

ní yābɔnsae pɔ̃ í ke í guoɔ.

²⁵ A yá'ò ɔ zaa'lan gbāa kàka,

ísia fèle ní butēmbaao.*

²⁶ Aa gè musu aa sù zɪle,

† 107:9 Luk 1.53   ‡ 107:10 Luk 1.79   § 107:20 Luk 7.7   * 107:25 Yon 1.4

kua kaipi lézɪ sɔ kɛ̀ngu.

²⁷ Aa dèedee,
aa talaatalaabò lán wɛ̀denawa,
an ílɛ'ɛ̀nɔ̀ míde.

²⁸ Aa wiilɛ̀ Diizi ní taasikeau,
ɔ̀ à ní bɔ́ ní wɛ̀tɛ̀api guu.

²⁹ A ían gbáa zè à gɔ́ ían fɛ̀ɛ̀na ũ,
à í zùukɛ̀ à kɛ̀ kílikili.†

³⁰ Ké gu nini gɔ́ɔ̀, an pɔ̀ kɛ̀na,
ɔ̀ à gɛ̀nɔ̀ godɔ̀kii pɔ́ aale yáú.

³¹ Aa Dii sáaukpa aà gbɛ̀ke yáí,
ní yábonsaɛ̀ pɔ́ í kɛ̀néo.

³² Aa aà tɔ̀bɔ̀ balu guu,
aa aà táasile dɔ̀aanaɔ̀ káaa guu.

³³ A swaɔ̀ zɔ̀ɛ̀ à gɔ́ gugii ũ,‡
a tò nibɔ̀naɔ̀ gɔ́ tɔ̀le inidɛ̀naɔ̀ ũ.

³⁴ A tɔ̀le báaade líle gu wiside ũ
gbɛ̀ pɔ́ zɔ̀leuɔ̀ vái yáí.§

³⁵ A guwaiwai líle dána ũ,
a tò gugii gɔ́ nibɔ̀na ũ.*

³⁶ A nɔ̀andɛ̀naɔ̀ díle we,
ɔ̀ aa wɛ̀le kále aa zɔ̀leu.

³⁷ Aa buapɔ̀ tɔ́ aa vɛ̀liɔ̀ bà,
ɔ̀ à nɛ̀'ínɛ̀ maamaa.

³⁸ A báaadánigu,
ɔ̀ aa dasikũ à kɛ̀ zài,
i to an pɔ̀tuoaɔ̀ láoo.

³⁹ ɔ̀ à ní láo lɔ̀, aa gɔ́ yɔ̀nnɔ̀
gbáamɔ̀ané ní músio ní pɔ̀siao yáí.

⁴⁰ Lua í saikɛ̀ kpalablenawa,
í to aa liaaliaa gugii pɔ́ zɛ̀vío guu.

⁴¹ I wɛ̀nadeɔ̀ bɔ̀ taasiu à ní sé lesí,
í to an uadeɔ̀ dasikũ.

⁴² Tó gbɛ̀maaɔ̀ è, aal pɔ̀nake,
gbɛ̀váiɔ̀ sɔ́ aal ní lé kpaau.

⁴³ Nɔ̀sɛ̀de laaidɔ̀ yápiɔ̀wa,
i Dii gbɛ̀ke gwa lá a de.

108

Lua mé í to wà zɪble

¹ Davidi le.*

² Ma sɔ́ díleá, Lua,
má lesi má ní táasile ní nɔ̀semendoo.

³ Ma mɔ̀na ní ma domao, vu!
Mí gbáakpa gudɔ̀zi.

⁴ Dii, má ní sáaukpa buiɔ̀ guu,

† 107:29 Luk 8.24 ‡ 107:33 Yoz 3.13 § 107:34 Daa 13.10, 19.24-26 * 107:35 Bɔ̀a 17.6 * 108:1
Sotɔ 57.8-12, 60.7-14

má ní táasilɛ gbéɔnɛ.

⁵ Asa n gbēkɛ zɔ zɔmaɛ,
mé n náai zɔ luabɛpuanawa.

⁶ Lua, tɔbɔ e à zɔma,
to n gawi li dúniaa pii.

⁷ Wea, wá suaba ní n gâsa gbâao,
ké wápiɔ n gbé yenzideɔ e bɔ.

⁸ Lua yá'ò za a kúki à mɛ:
Má Sikeũ kpaalɛ ní tidɔanlaɔɛ,
mí Suko guzule kpámá.

⁹ Galada bùsuá ma pɔɛ,
Manase buiɔ bùsuá ma mɔ fùɛ,
Eflaiũ buiɔ bùsuá ma mɔ fùɛ,
Yuda bùsuá ma lípanaɛ.

¹⁰ Mɔabuɔ bùsuá ma zion zu'obɔɛ,
mí a kyale kálɛ Eɔɔɔɔ bùsuwa,
mí kúkua dɔ Filitɛɔ bùsuwa.

¹¹ Déme a gēmanɔ wéle bíideui?
Déme a dɔaamɛɛ e Eɔɔɔɔ bùsuui?

¹² Lua, mé i kɛ n gbé pɔ n wá vŭaa
nili bɔ ní wá zlgɔɔ bɔ bàasio.

¹³ ɔdawá wá ibɛɛɔ yáí,
asa gbénazina gbɛsuabaaá pãɛ.

¹⁴ Wá zible ní Lua gbâao,
ɔme a ɔzɔ wá ibɛɛɔwa.

109

Sa bɛɛ oa ibɛɛɛ

Davidi lɛ.

¹ Lua, míme mí n táasilɛ,
nísu ñyɔ níleao.

² Asa gbɛvái bɔnkɛɔɔɔ i ma yaa,
aá lɛkɔɔlekamazí ní ɛɛɔ.

³ Aá liamazi ní yá'io,
aá sòlekemanɔ pɔewiwinesai.

⁴ Aá ma yearízi fiabomɛɛ ní yádɔmao,
mapi sɔ mɔ wabikema.

⁵ Aá maa fiabomɛɛ ní váio,
ma yearízi sɔ ní zaamaguɔ.

⁶ Gbɛvái sóikɛ ní dɔaanawa,
ní aá na gudnaɛ a ɔzɔ.

⁷ To yákpale bɔaànɔ vái,
to aá wabikɛa yá'ie.

⁸ Aá wɛni su àɔ gbâao,
gbɛpále i zɔlɛ aá gbɛu.*

⁹ Aá nɛɔ gɔ desai,
aá na i gɔ gyaa ũ.

* 109:8 Zln 1.20

10 Aà néo gō llaanao ũ aao baake,
aao pō wēlewelele pōkolekli.

11 Aa flade aà pōo naaa pii,
buiपालो aà zī ài siwà.

12 Gbēe su gbēkekeēo,
wasu wēnadō aà né pō a tōnoo.

13 Aa buio mide,
an tō ga gbē pō lé feleo guu.

14 Aa deziō vāikea yá dōngu, Dii,
ńsu n aà da duuna kēwà bauo.

15 An duuna aō dōngu gōpii, Dii,
an yá i sã gbēogu dūniau,

16 ké ńi laasooke gbēkewao yái,
ń lada taasideo ń wēnadeo
ń gbē pō an ká gāwa e aa ga.

17 A ye savái'oa gbēei,
to à wí aà mušu.
Sa maa oa gbēe ńi kaaāguo,
a ke báaa vī sōo.

18 A lekēané ula dà,
à gē aà nōseu lán íwa,
à táaleaāgu lán nísiwa.

19 Aō fiwà gōpii zwāa ũe,
io dō aāpi asana ũ.

20 Dii flabo ma yādōmadeōne maa
ń gbē pō aai vāi o ma musuo.

21 Dii Gbāapiide, ma wegwa n tō yái,
ma bō n maa ń n gbēkeo yái.

22 Asa taaside wēnaden ma ũ,
ma pō yà dúuduu.

23 Mále sāale lán oosi uenawa,
mále gēzea lán ńana kwasawa.

24 Leye tō ma gbá lé sé ńo,
ma fēfē e ma gō wákambaau ũ.

25 Ma gōné pōsōsōa ũ,
aai ma gwa aa mīke déūdeū.†

26 Dōmale Dii ma Lua,
ma suaba n gbēke yái,

27 aai dō ké n dāa,
ké nīme ń kēme, Dii.

28 Tó aa ma ka, ńyō báadamagu,
tó aa fēlemanō, wí a ń kú,
mapi n zōblena mí pōnake.

29 Tó ńi a gō ma yādōmadeōne ula ũ,
aa wida ńzlawa lán gomusuwa.

† 109:25 Mat 27.39

30 Má Dii sáaukpa ní lɔɔ gbāao,
má aà táasile balu guu.

31 Asa í zε ní wēnadeɔɔ,
í ní sí gbé pɔ lé yādarílaɔwa.

110

Mesii klake

Davidi le.

1 Dii ò ma diie aà zɔle a ɔplaai
e aà aà ibeɔɔ keè aà gbadibɔ ũ.*

2 Dii a to n iko ligua,
níyɔ kible n ibeɔɔwa Siɔna.

3 N gbéɔ nízia kpama n ikokegɔɔ
ní lousisi'ulaɔ daa.
N èwaasoɔ mɔ n kfi gudɔleia lán fiwa.

4 Dii legbè, a lé lilea vío à mè:
Nyɔɔ de sa'ona ũ gɔɔpii
lán Mekizeɔwae.†

5 Dii ku n ɔplaai,
a kíaɔ míɔnzɔ a pɔfɛgɔɔ.

6 A tɔsi buiɔwa, an gɔɔ gupa,
a dúnia búu kíaɔ míɔnzɔ,
7 i swa'i mi zé lé.

Bee yá mé tò aà mi aɔ daa ía.

111

Dii tɔbɔa

1 Aleluya!

Má Dii sáaukpa ní nòsemendoo
ní gbēmaaɔ sánu balu guu.

2 Dii yákeaɔ zɔɔ,
gbé pɔ à kánguɔ í a wáaipa.

3 Aà yákeaɔ beee ní gawio ví,
aà yákea a zéwa láaa vío.

4 Dii tò a yābɔnsaekεaɔ dɔwágu,
a sùuu ní sósobio ví.

5 I ble kpa a víakεnaɔwa,
aà baakuarínɔ yá lí sáaaguɔ.

6 A a gbāa òlɔ a gbéɔne yákea guu,
à buipáleɔ búsuɔ kpamá.

7 Yá pɔ a kèɔ náai ví mé a zεví,
yá pɔ a díleɔ slana ví piie.

8 Yápiɔ zínaɔ pélea gɔɔpii,
í yáke a zéwa náai guu.

9 A suabana zì à a gbéɔ bò,

* 110:1 Mat 22.44, Zln 2.34-35, 1Kln 15.25, Efe 1.20-22, Ebe 1.13, 8.1, 10.12-13 7.17, 21 † 110:4 Ebe 5.6, 6.20,

aà bàa kúrínɔ ɔɔpii.
 Aà tɔ kua adoa mé ì to vɔ́a ní kú.
¹⁰ Vɔ́akea Diie mé ɔ́nɔ zína ú,
 gbé pɔ́ ì vɔ́akeè wezè gbàa.
 Aà táasilɛa aɔ láaa vɔ́o.

112

Gbé pɔ́ Dii vɔ́a vɔ́

¹ Aleluya!

Báaaden gbé pɔ́ Dii vɔ́a vɔ́,
 mé Diipi yádilɛaɔ ì kaaágu ú.
² Aà néɔ ɔ́ gbáadeɔ ú ní búsuu,
 asa nɔ́sepuade buiɔ́á báaadeɔne.
³ Pɔ́mɔama ní àizeɛo di aà beɛ,
 aà yákea a zéwa láaa vɔ́o.
⁴ Baa gusiau gu ì pu gbēmaaɔneɛ,
 nɔ́sepuade pɔ́ sùuu ní sósobio vɔ́o.
⁵ Gbé pɔ́ gbēke vɔ́ ì pɔ́ sēané,
 ì a yáɔ ke a zéwa, yá ì bɔè maac.
⁶ Gbēmaa lí fu bauo,
 aà yá aɔ dɔ́ngue ɔɔpii.
⁷ Bao íi lí aà vɔ́akúo,
 aà sɔ́ ɔ́ dilɛa, ɔ́ Dii náai vɔ́.
⁸ Aà sɔ́ lí vɔ́o, vɔ́a lí aà kúo,
 e à ɔ́e tidɔ́ò a ibeɛɔla.
⁹ Ì pɔ́ fáɛ taasideɔne,
 aà yákea a zéwa láaa vɔ́o.*
 Aà mi ɔ́ daa ía ní gawioɛ.
¹⁰ Gbēvái líɔ ye aà ea yáio,
 ì lésakáaazi, ì ɔ́ɔ gá.
 Yá pɔ́ vāikena wé dɔ́i ì midɛwáɛ.

113

Dii táasilɛa

¹ Aleluya!

Dii zɔ́blɛnaɔ, à aà táasilɛ,
 í aà tɔ́bɔ!
² Gbépii Dii sáaukpa
 za gbá e ɔɔpii.
³ Gbépii Dii tɔ́bɔ
 seá za íatɛbilɛa e a ɔ́ɛkpɛukli.
⁴ Dii ku musu, a de bui píila,
 à tɔ́bɔ e à mà musua.
⁵ Gbēe i ka Dii wá Luawao,
 a zɔ́lɛa báawa musu.
⁶ Ì wékpale zɔ́lɛ,
 ì musu ní tɔ́lɛo gwa.

* 111:10 Yaa 1.7, 9.10 * 112:9 2Kln 9.9

7 I yɛɛsaideṭo bṭo bṭusutiu, i n̄ fele,
i wɛnadeṭo bṭo tufuu, i n̄ sé lesl.

8 I n̄ da kíabuio guu,
anzla gbé kíabuio guu.

9 I to fii né bṭobṭo,
i gṭo neade pṭnade ũ.

Aleluya!

114

Gɛamusu dikpe le

1 Ké Isailio bṭo Egipi,
ké Yakṭbu buio bṭo bui zllṭo guu,*

2 Yuda bṭusu gṭo Dii kúki ũ,
Isaili bṭusu gṭo aà kiblekli ũ.

3 Isia Tɛa è ɔ à baalɛ,†
Yuudɛ i kpekpa.‡

4 Gbɛsɛsɛ vɛvɛ lán sṭowa,
sɛsɛ ɔyaayè lán bleṭwa.

5 Isia, bóme n le n baalɛi?
Yuudɛ, àkea n kpekpa?

6 Gbɛsɛsɛ, bóyáí a vɛvɛ lán sṭowai?
Sɛsɛ, àkea a ɔyaayè lán bleṭwai?

7 Dúnia, lualua Dii mṭa guu,
dee Yakṭbu Luapi aɛ.

8 A gbɛsi kè ibṭkli ũ,§
à gbɛkáo líle nibṭna ũ.

115

Dii mé i bdaadartgu

1 I ke wá tó mé a bṭo Dii,
i ke wá tó mé a bṭo.
N nzla tṭbṭo n gbɛke n̄ n náaio yáí.

2 Akɛa buipáleo i wá la aa me
wá Lua kú má niei?

3 Wá Lua ku musu,
yá pṭo a yei i keɛ.

4 Aa n̄ diio pí n̄ ánusuo n̄ vuaṭo,
gbɛnazina ɔgbɛɛ.*

5 Aa lé vɛ, aali yá'oo,
aa wé vɛ, aali gu'e sṭo.

6 Aa swá vɛ, aali yámao,
aa ní vɛ, kási aali pṭo gímao.

* 114:1 Bṭa 12.51 † 114:3 Bṭa 14.21 ‡ 114:3 Yoz 3.16 § 114:8 Bṭa 17.1-6, Nao 20.10-11 * 115:4
Zia 9.20

⁷ Aa ɔ vl, aali ká pówao,
aa gbá vl, kási aali táa'oo.
Aali kolokεεo.

⁸ An pinaɔ gónwae
ní gbé pɔ lé ní náaikeɔ.†

⁹ Isailiɔ, à Dii náaike!
Ɔme á sɛngbao ù, í dɔ́ále.

¹⁰ Aalona buiɔ, à Dii náaike!
Ɔme á sɛngbao ù, í dɔ́ále.

¹¹ Dii vlakεnaɔ, à Dii náaike!
Ɔme á sɛngbao ù, í dɔ́ále.

¹² Wá yá lí sá Diiguɔ,
a báaadawágu.
A báaada Isaili buiɔgu,
a báaada Aalona buiɔgu.
¹³ Dii a báaada a vlakεnaɔgu,
néfɛnɛn gbɛzɔɔ.‡

¹⁴ Dii káflakéé,
ápiɔ ní á néɔ.

¹⁵ Dii mé a báaadaágu,
musu ní tɔɔleo Kɛnapi.

¹⁶ Musuá Dii beɛ,
ɔ à tɔɔle ná gbɛnɛznɛnɛ ní ɔzɪ.

¹⁷ I ke geɔ mé lí Dii táasileo,
gbé pɔ kú bedaɔɔ ɪɔ ku kílikilie.

¹⁸ Wápiɔ, wáɔ Dii sáaukpa
za gbá e gɔɔpiie.

Aleluya!

116

Gbé pɔ bɔ ga lézɪ Dii sáaukpa

¹ Má ye Diizi,
asa à ma yámàɛ,
à ma wiileawa mà.

² Máɔ aà sisi e ma wɛni léue,
ké à swádòmazi yáí.

³ Ga fùà kpàmɛɛ yáa,
má kú yeélea zɔɔ guu,
taasi ní pɔsiao tɔ́a.

⁴ Ɔ ma lɛzù Diizi ma mɛ:
Dii, n yá na, ma misi.

⁵ Dii sùuu vl mé a maa,
wá Lua sósobi vl.

⁶ Dii í yɛɛsaideɔ d́a.
Ké ma gɔ dɔ́lɔɔ, à ma suabà.

7 Ma nɔ̀sɛ aɔ nɔ̀nia sa,
asa Dii yāmaakɛ̀mɛɛ.

8 Dii ma bɔ ga lézl,
à wé'i gògomɛɛ,
i to ma gɛ̀nalɛ̀o,

9 ké màɔ ku dúnia guu,
míɔ bɛ aà aɛ.

10 Ké taasi tɔ̀a, ma gɔ̀ búɛbue.
Ma aà náaikè, ɔ̀ ma yā'ò.*

11 Gili gɛ̀magu ma mè:
Gbɛ̀e mɔ̀afilisaio.

12 Bɔ́ má flaboð Diie
maa pɔ́ a kɛ̀mɛɛ píi yá musui?

13 Má Dii gbé suabaa imibɔ̀ sɛ musu,
mí aà sísiò.

14 Má lé pɔ́ má kè Diiwaɔ flabo
aà gbéɔ́ wáa píi.

15 Dii yāmanaɔ gaa gbiaè.

16 Dii, n yá na, n zòblenan ma ũ.
Nɔ̀e pɔ́ zòblène nén ma ũ,
n ma bɔ hau.

17 Má sáaukpa sa'oma,
mí ní sísiò, Dii.

18 Má lé pɔ́ má kè Diiwaɔ flabo
aà gbéɔ́ wáa píi.

19 Má flaboè aà ua Yelusaleũ.

Aleluya!

117

Dii táasileá

1 Bui píi, à Dii táasile,
bùsu píi gbéɔ́, à aà tɔ̀bɔ,*

2 asa a gbéke víwanɔ̀ à kè zài.
Dii náai ví gɔ̀píie.

Aleluya!

118

Gɛa Dii ua ní sáaukpaao

1 A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbéke láaa vío.

2 Isailiɔ̀ o,
aà gbéke láaa vío.

3 Aalona buiɔ̀ o,

* 116:10 2Kln 4.13 * 117:1 Lom 15.11

aà gbēke láaa v̄lo.

⁴ Aà v̄lakenaɔ o,
aà gbēke láaa v̄lo.

⁵ Ma lezù Diizi ma yeleea guu,
ɔ a wèa à ma gba d̄eepooki.

⁶ Dii kumaɔ, v̄la a ma k̄uɔ,
b̄ó gbēnazina a f̄ó kem̄ei?*

⁷ Dii kumaɔ ma donlede ũ,
má tid̄o ma ibeela.

⁸ Naa Diizi maa de
gbēnazina náaik̄eala.

⁹ Naa Diizi maa de
gbāadeɔ náaik̄eala.

¹⁰ Bui pii liamazi,
ɔ ma ní kwé ní Dii t̄so.

¹¹ Aa liamazi ɔplaa ní z̄eɔo,
ɔ ma ní kwé ní Dii t̄so.

¹² Aa f̄ia lán z̄odaɔwa,
ɔ aa m̄ide lán s̄è ték̄uawa,
ma ní kwé ní Dii t̄so.

¹³ Aa ɔz̄òmazi pás̄p̄asi,
má ye lélei, ɔ Dii d̄male.

¹⁴ Dii mé ma gbāa ũ, aà táasi mi lé,
à ḡò ma Suabana ũ.

¹⁵ A ma, k̄ukua d̄o gbēmaɔ b̄òu,
Dii ɔplaa gbāa z̄ik̄e.

¹⁶ Dii ɔplaa d̄o a musu,
Dii ɔplaa gbāa z̄ik̄e.

¹⁷ Má gao, máo kue,
m̄í Dii yákeɔ galike.

¹⁸ Dii ma sw̄aḡaga maamaa,
āma i to ga ma seɔ.

¹⁹ A gbé suabaa b̄ole gbaɔ w̄em̄e
mà ḡé mà Dii s̄aukpa.

²⁰ Dii ua b̄ole ke,
gbēmaɔ mé í ḡe.

²¹ Ma n s̄aukè Dii, asa ní wèa,
n ḡo ma Suabana ũ.

²² Gbe p̄ó ēbonaɔ p̄ákp̄ai
mé ḡò gb̄eɔ mide ũ.†

²³ Dii mé bee k̄e,
ɔ à k̄ew̄e yaɔb̄onsaɔ ũ.‡

²⁴ Goo p̄ó Dii d̄ilen ke.

* 118:6 Èbe 13.6 † 118:22 Luk 20.17, Zln 4.11, 1Pic 2.7 ‡ 118:23 Mat 21.42, Maa 12.10-11

Wà pɔ̀nakeu wà yáaṽ.

²⁵ N yá na Dii! Wá suaba!
Sue Dii! Wá dae ní gòmio!

²⁶ Báaaden gbé pɔ́ lé mɔ́ ní Dii tso ũ,
kua Dii ua wále gbáakpanzi. §

²⁷ Dii mé Lua ũ, à gupùwēē.
A ba dɔ̀dɔ̀ sa'obɔ̀wa,
í poo gbagbaktizi.

²⁸ Ma Luan n ũ, má n sáaukpa,
ma Lua, má n tɔ̀bɔ̀.

²⁹ A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbēke láaa vío.

119

Gbáakpa Lua yáwa

¹ Báaadeɔ̀n gbé pɔ́ aa ku táaesai
aa Dii ikoyá kúá ũ.

² Báaadeɔ̀n gbé pɔ́ aaí Dii yá'one ma
aaí aà kíi weele ní nòsemendoo ũ.

³ Aali yákpaaɔ̀nakeo,
aaí aà dɔ̀bɔ̀ sé.

⁴ N n ɔ̀tondɔ̀kíi òbɔ̀wēē,
ké wàɔ̀ tei ní laaio.

⁵ Má ye màɔ̀ ku ma dɔ̀bɔ̀wae,
míɔ̀ n yádileneɔ̀ kúá.

⁶ Tó má n yádileɔ̀ kúá píi,
bee a to wí ma kúo.

⁷ Gɔ̀ pɔ́ mále n yámaapiɔ̀ dada,
má n sáaukpa ní nòsepuae.

⁸ Máɔ̀ n yádileneɔ̀ kúae,
nísu ma to we míɔ̀míɔ̀.

⁹ Kpelewa èwaaso a ke àɔ̀ ku gbálesaii?
Sema aà yákea kpaal ní n yáɔ̀.

¹⁰ Mále n kíi weele ní nòsemendoo,
nísu to mà páale n yádileneɔ̀neɔ̀.

¹¹ Ma n yá dà ma sɔ́ guu,*
ké másu duunakeneɔ̀ yáí.

¹² Ma n sáaukè, Dii,
n n yádileneɔ̀ damee.

¹³ N ikoyá pɔ́ bɔ̀ ní léuɔ̀ píi,
má dau siú néē.

¹⁴ Mále pɔ̀nake ní n yá'oneɔ̀
lá wí ke ní àizeowa.

¹⁵ Mále n ɔ̀tondɔ̀kíi wáaipa,
ma láasoo ku n kekeáwa.

§ 118:26 Mat 21.9, Maa 11.9, Luk 19.38, Zaa 12.13 * 119:11 Luk 2.19

16 Ma pɔ kɛna n yádileawá,
n yá a sámaguo.

17 Yámaake mapi n zòblenaε,
mí e màɔ ku màɔ n yá kúa.

18 Ma wé kémεε,
ké mà wesi n ikoyá bɔnsaεle.

19 Bɔmɔn ma ú dúnia guu,†
ńsu ñ n yádileawá ulemεεo.

20 N ikoyá nidεa gɔɔpii
mé tò ma nisína vù.

21 Ni waladeɔ lele, ni láaikemá,
gbé pɔ pàale n yádileawánepi.

22 Ma bɔ sósɔa ní sa pɔ aal kamaguou,
asa má n yá'oneɔ kúaε.

23 Baa ké kíaɔ zòle lekpaaimazi,
ma láasoo aɔ ku n yádilenεawáε.

24 N yá'oneɔ mé ì ma pɔ ke na,
n yápi mé ì ledaa.

25 Ma nisína naa líwa.
Ma misi lá ní òwa.

26 Ma a yákeawá dɔdɔne, ɔ ní wèa.
N n yádilenεawá dameε.

27 To mà n ɔtondɔkɔɔ dɔ,
ma láasoo ìɔ ku n yábɔnsaεwa.

28 Kua pɔsiau ma nòse ɔɔlò.
Ma gba gbáa lá ní òwa.

29 Ma kē sásáεwa,
ní ma gba zé mà ze ní n ikoyáɔ.

30 Ma síana zé sè,
ma sɔ ìɔ ku n ikoyáwa.

31 Má n yá'oneɔ kúa ɔplapla.
Dii, ńsu to wí ma kúo.

32 Má wáa ní n yádileawá,
asa n ma sɔ dameε douε.

33 Dii, ñ n yádilenεawá zé ɔɔmεε
màɔ kúa e ma wéni léu.

34 Ma gba ɔnɔ màɔ n ikoyá kúa,
míɔ zíkewá ní nòsemendoo.

35 Ma da n yádileawá zéu,
asa bee mé ì kamagu.

36 To ma sɔ ta n yá'oneɔwa,
asu tá gbéble'aiwao.

37 To ma wema pɔ gianaɔla,
ma lé ní láo n zé guu.

38 Yá pɔ ní ò ke mapi n zòblenaε,
lé pɔ ní gbé n vɔlakenaεnepi.

† 119:19 Ebe 11.13

39 To s̄s̄sa p̄ó má a v̄ia v̄i ḡē ma swá kpe,
asa n yákekea maae.

40 Má ye n ɔtonɔk̄lii fá,
ma lé ní láo n maakea guu.

41 Dii, m̄o gb̄ekeke mee,
ma suaba lá ní òwa,

42 mí yázi ma s̄s̄nawa,
asa mále n yá náaike.

43 Nsu to m̄o ku síana'ohané saio,
asa n ikoȳā ɔ̄ ma wé ði.

44 M̄a n ikoȳā k̄ua
za gbá e ḡōpiie,

45 m̄o be ma laaiwa,
asa ma n ɔtonɔk̄li w̄elee.

46 Má n yá'one ɔ k̄iane,
wí a ma k̄uo.

47 N yádile ɔ̄ i ma p̄o ke na,
asa má ye yápiie.

48 Má ye n yádile ɔ̄ i ɔ̄ ma ɔ̄ ði,
mi láasooke n yádilene ɔ̄ wa.

49 To yá p̄ó ní ò n z̄b̄blenae ð̄ngu,
asa ní tò ma wé ðie.

50 Ma n̄se i nini ma taasik̄ea guu,
asa n yá mé i ma lé ní láo.

51 Walade ɔ̄ lé ma yáal̄o maamae,
ní beo má páale n ikoȳāe.

52 Mi láasooke n ikoȳā yáāwa,
ɔ̄ aāi ma n̄se n̄nim̄ee, Dii.

53 Ma p̄o i pa maamaa
v̄aiken ɔ̄ p̄ak̄paa n ikoȳāi yáí.

54 Mi lesi n yádilene ɔ̄ musu
ma kua d̄úniau b̄om̄o ũ guu.

55 N yá ɔ̄ ð̄magu gwá, Dii,
ɔ̄ m̄o n ikoȳā k̄ua.

56 Má yá be ɔ̄ ð̄e ð̄e,
asa m̄o n ɔtonɔk̄li gwae.

57 Dii mé ma baa ũ,
ma legb̄è ma mè má n yāma.

58 Mi awakpane ní n̄sem̄endoo,
s̄uuk̄ema ɔ̄ lá ní òwa.

59 Ma a yáke ɔ̄ gwá,
ɔ̄ ma n yáze s̄è.

60 M̄a w̄aa, má z̄ez̄eo,
má n yádile ɔ̄ ða.

61 Baa tó gb̄ev̄āi ba l̄iamazi,
n ikoȳā s̄am̄aguo.

62 Mi fele má n s̄aukpa w̄eedo

n ikoyā maapiɔ musu.

⁶³ N viakenaɔ gbēnan ma ũ,
gbé pɔ aai n ɔtonɔkli gwaɔ.

⁶⁴ Dii, n gbēke dúnia pà.
N n yādilenɔ dameɛ.

⁶⁵ N maakè mapi n zòblenaɛ,
lá ní òwa, Dii.

⁶⁶ Wezē ní d̄sao dameɛ,
asa ma n yādileɔ s̄ie.

⁶⁷ E ñyɔ gé ɔtɔleia, má sásāae,
āma tiasa má n yá k̄ua.

⁶⁸ N maa mé ni yāmaake.
N n yādilenɔ dameɛ.

⁶⁹ Baa ké waladeɔ yásia lí wa nánaa,
miɔ n ɔtonɔkli gwa ní n̄semendoɔe.

⁷⁰ An swá yīaa, aa s̄uk̄ù,
mapi s̄ɔ ma pɔ na n ikoyāwa.

⁷¹ N ɔtɔleaa kè maaɛ,
asa ma e ma n yādanɔ d̄adaɛ.

⁷² Ikoyā pɔ lé bɔ n léu maameɛ
de vua ní ánusu ɔwatē òaa s̄oɔla.

⁷³ N ɔ mé ma ikása, ɔ n ma ke.
Ma gba ònɔ mà n yādileɔ dada.

⁷⁴ Tó n viakenaɔ ma e, an pɔ í ke na,
asa n yá ɔ ma wé òi.

⁷⁵ Dii, má d̄ɔ ké n ikoyāɔ maa,
ké ní náai ví yái ɔ n ɔtɔleaa.

⁷⁶ Gbēkekemeɛ, ma n̄se i níni,
lá ní ò mapi n zòblenaɛwa.

⁷⁷ Mɔ n̄ wēnad̄m̄eɛ màɔ ku aafia,
asa n ikoyāɔ mé ma p̄nak̄eɔ ũ.

⁷⁸ To wí waladeɔ kú, asa aa yād̄bae,
mí láasooke n ɔtonɔkliwa.

⁷⁹ To n viakenaɔ mɔ ma kíi,
gbé pɔ aa n yā'one d̄piɔ.

⁸⁰ To màɔ ku tàaesai n yáɔ musu,
ké wí su ma k̄uɔ yái.

⁸¹ Ma s̄anzi n̄ ma suaba e ma nisina lòo,
n yá ɔ ma wé òi.

⁸² Ma weɔd̄ɔ n legbēai e ma wé wò,
b̄ɔe níyɔ ma n̄se n̄nimeí?

⁸³ Má de lán báa b̄ɔ pɔ t̄éz̄ana màwae,
ní beeo n yādilenɔ lí s̄amaguo.

⁸⁴ Mapi n zòblena máɔ n dá e b̄ɔe ni?
B̄ɔe níyɔ lada ma w̄leɔwai?

⁸⁵ Waladeɔ í eȳm̄eɛ,

an yá lí kɔ'e ní n ikoyáoo.

⁸⁶ N yádileɔ pɛi náai ví.
Dɔmale, asa wàle íadaa pãe.

⁸⁷ A gò yɔɔ aa ma bɔ dúniaue,
mapí sɔ mí n ɔtonɔkɛi tó weo.

⁸⁸ Ma lé ní láo n gbêke yáí,
mí n yá'one ma.

⁸⁹ Dii, n yá ɔ ku gɔɔpiie,‡
a zínapelea musu n be.

⁹⁰ N náai ví wē ní wēo,
n dúnia kàle, ɔ a ku.

⁹¹ N ikoyáɔ mé tò pɔpii kú gbá,
asa pɔpii misileane.

⁹² Tó n ikoyá mé ma pɔnakebɔ ɔo,
dɔ ma mĩde ma taasikea guu.

⁹³ N ɔtonɔkɛi a sámagu bauo,
asa a sabai ɔ n ma lé ní láo.

⁹⁴ N pɔn ma ũ, ma suaba,
asa miɔ n ɔtonɔkɛi welele.

⁹⁵ Gbēváiɔ lé ma we,
ɔ ma laai ku n yá'oneɔwa.

⁹⁶ Má è pɔpii maa lé kuɛ,
ama n yádileɔ zɔɔ lé vío.

⁹⁷ Má ye n ikoyáí à kè zài,
miɔ láasookewá gɔɔpiie.

⁹⁸ N yá tò ma ɔno de ma ibeeɔla,
asa a ku ma sɔu gɔɔpiie.

⁹⁹ Ma wezē de ma yadanedeɔla,
asa ma láasoo ɔ ku n yá'oneɔwae.

¹⁰⁰ Ma ɔno de maezɔɔla,
asa miɔ n ɔtonɔkɛiɔ gwae.

¹⁰¹ Mi gbápele zé vāie guuo,
ké mà e màɔ n yá kúa yáí.

¹⁰² Mi kē n ikoyáɔwao,
asa níme ní dāmee.

¹⁰³ N yáɔ namee à kè zài,
a na de zɔa ma léu.

¹⁰⁴ N ɔtonɔkɛi í ma gba ɔno,
a yáí tò má za sásaze piuu.

¹⁰⁵ N yá mé filia ũ ma gbázi,§
ĩ gupumee zéu.

¹⁰⁶ Ma legbè ɔ ma kpale ma siwà,
ma mè máɔ zɛke n ikoyáɔwae.

¹⁰⁷ Ma taasikea kè zài, Dii.
Ma lé ní láo lá ní òwa.

¹⁰⁸ To n sáau pɔ mále kpá kángu,*

‡ 119:89 Mat 24.35, 1Pie 1.25 § 119:105 Yaa 6.23 * 119:108 Ebe 13.15

ní n ikoyáɔ damεε, Dii.

109 Gɔɔpii miɔ ku ga léziε,
ní beeo n ikoyáɔ lí sámaguo.

110 Vaikεnaɔ baikpámεε,
kási mi zá n ɔtonɔkɔiwao.

111 N yá'oneɔ́á ma pɔ́ε gɔɔpii,
aaɩ to ma pɔ́ ke na.

112 Ma a sɔ́ kpà n yádilenεɔwa,
máɔ kúa gɔɔpii e ma wēni léuε.

113 Má za nòsemεempladeɔgu,
má ye n ikoyáɩ.

114 Mmε ní ma ulεkli ní ma sèngbaoo ũ,
n yá ɔ́ ma wé dɔi.

115 A gomala vaikεnaɔ,
ké má zíkε ma Lua yádileεɔwa.

116 Nyɔ́ ma kúa lá ní òwa, míɔ ku,
ńsu to támaa ma neo.†

117 Nyɔ́ de ma gbáa ũ, míɔ aafia,
ma wé iɔ́ pε n yádilenεwa láasai.

118 Ɔzɔ́ gbé pɔ́ pàale n yádilenεεi,
an mɔafiliyá a àikenéo.

119 Ni dúnia vaikεnaɔ waa bísa ũ,
a yáɩ tò má ye n yá'onei.

120 Má n vía ví, ma mε i seenata,
n ikoyáɔ i to vía ma kú.

121 Ma yákè a zéwa wásawasae,
ńsu má to ma íadamadeɔneo.

122 Kpégausi mapi n zòblenae,
ńsu to waladeɔ ma wetáo.

123 Ma wé dɔ́ n dɔnlei e ma wé wò,
má sɔ́anzi ñ ma suaba lá ní òwa.

124 Yákεmεε n gbéke guu,
ní n yá da mapi n zòblenae.

125 N zòblenan ma ũ, ma gba ɔ́nɔ,
ké má n yá'oneɔ yáasi dɔ́.

126 N yákεgɔɔ kà, Dii,
wàle bɔ́ n ikoyá kpe.

127 Má ye n yádileɔɔi de vuaa,
baa vua baasaa.

128 Má è n ɔtonɔkɔi maa,
a yáɩ má za sásāze píiu.

129 N yá'oneɔ demεε yábɔnsae ũ,
Ayámεto má dà ma sɔ́u.

130 N yá bɔ́lekεa i gupuné,
í nòsεdɔudeɔ gba ɔ́nɔ.

131 Ma lé εlea, mále we fòofoo,
asa n ikoyáɔ ni lé ma deε.

† 119:116 Lom 5.5

132 Ma wɛgwa, sùuukɛmanɔ,
lá ni kɛ gbɛ́ pɔ́ ye n tɔ́ɔnɛwa.

133 Ma dazɛwa lá ní òwa,
ńsú to yávaie kibleao.

134 Ma bɔ́ gbɛ́ taiinkɛnaɔ ɔzɪ,
ké màɔ n ɔtonɔkɪi gwa.

135 Mapi n zòblena wɛgwa,
ní tó mà n yádilenɔ dɔ́.

136 Wé'í lé bàale ma kùawa,
ké wa n ikoyá kúao yáí.

137 Dii, ní maa,
n yákekeɔ zɛví.

138 N n yáɔ díle a zéwa,
aa náai ví maamaae.

139 N yá lé kɛ ma ibeɔnɛ yáe úo,
ɔ a yá lé ma de.

140 Wa è n yá sãa vío,
mapi n zòblena, má yei maamaae.

141 Pɔ́en ma úo, wí sakamagu,
ní beeo n ɔtonɔkɪi lí sãmaguo.

142 N yá ɪɔ zɛví gɔɔpiie,
n ikoyá síana ví.

143 Taasi n yá'ɔmao ma le,
áma n yádileaɔ mé ma pɔ́nakebɔ ú.

144 N yá'onɛɔ maa gɔɔpiie,
ma gba ɔnɔ ké màɔ kú.

145 Mi n sísi ní nòsemendoo,
wea Dii, míɔ n yádilenɔ kú.

146 Mi lɛzunzi,
ma suaba, míɔ n yá'onɛɔ kú.

147 Mi fɛle gudɔsai mà willema,
n yá ma wé dɔ́i.

148 I lí na ma wéu gwãasíno,
ké mà e láasooke n yáwa yáí.

149 Ma yáma n gbɛ́ke yáí, Dii,
ma lé ní láo lá n ikoyá'òwa.

150 Gbɛ́ pɔ́ lé lekpaafmaziɔ kái,
aa zà ní n ikoyáɔ.

151 N kumanɔ kái, Dii,
n ikoyá pii síana ví.

152 Má dɔ́ n yá'onɛɔwa à gègè,
ké ní díle àɔ ku gɔɔpii yáí.

153 Ma taasi gwa, ní ma suaba,
asa n ikoyá i sãmaguo.

154 Zɛmanɔ, ní ma bɔ́,
ma lé ní láo lá n a lɛgbèwa.

155 N donle zà ní vāikenaᵋ,
 asa aali n yādilenᵋ wēleᵋ.
 156 N sósobi vī zᵋᵋ, Dii,
 ma lé ní láo lá n ikoyá'òwa.
 157 Ma ìadamadeᵋ ní ma wēleᵋ dasi,
 āma mi pāale n yá'onᵋnᵋ.
 158 Má ye n náaikensaiᵋ glyáio,
 ké aaliᵋ n yá kúao yáí.
 159 Gwa lá má ye n ɔtonᵋkii.
 Dii, ma lé ní láo n gbēke yáí.
 160 N yápii zínaá slanaᵋ,
 n ikoyáᵋ maa, aa láaa vío.

161 Gbāadeᵋ ì ìadaa pā,
 āma n yá ɔ má a vía vī.
 162 Mi pᵋnake ní n legbēao,
 lán gbé pᵋ àizeᵋ zᵋᵋ kᵋmpawa.
 163 Má za mᵋafiliu, má ye a yáio,
 n ikoyá má yei.
 164 Míᵋ n táasile gᵋᵋ do gēn soplapla
 ké n ikoyáᵋ maa yáí.
 165 Gbé pᵋ ye n ikoyáio aafia zᵋᵋ,
 yāe lí tó aa fùo.‡
 166 Ma wé dᵋi ñ ma suaba, Dii,
 mi zíkᵋ n yādileaᵋwa.
 167 Má n yá'onᵋ kua ní nᵋseᵋ,
 má yei maamaae.
 168 Mi n ɔtonᵋkii gwa, mi n yāma,
 asa ma kekeá pii kú n ɔzle.

169 To ma willea kama, Dii,
 ma gba ɔnᵋ lá ní òwa.
 170 To ma wabikᵋa n le,
 ma suaba lá n a legbēwa.
 171 N táasilea aᵋ dᵋ ma léuᵋ,
 asa ni n yādilenᵋ dameᵋ.
 172 Má lesi n legbēa musu,
 asa n yādileaᵋ maa píie.
 173 Nyᵋ kú ní dᵋamale sᵋuo,
 asa ma ze ní n ɔtonᵋkiiᵋ.
 174 Mále a nide ñ ma suaba, Dii,
 n ikoyá mé ma pᵋnakeᵋᵋ ú.
 175 To mᵋᵋ ku, míᵋ n táasile,
 to n ikoyáᵋ aaᵋ ma kua.
 176 Ma liaa lán sá pᵋ sàsawa,
 mapi n zᵋblena, ma wēleᵋ,§
 asa n yáᵋ i sāmago.

‡ 119:165 1Zaa 2.10 § 119:176 Luk 15.4

120

Kua yakeledeɔ guu

Gea Yelusaleŭ le.

1 Ma kua yeelɛa guu ma wiilɛ Diizi,
 ɔ̄ a ma yāmà.

2 Ma si yásiadeɔ yādɔmawa
 ní mɔafilide yáo.

3 Mɔafilide, kpelewa Lua a sennɔi?

Bɔ a flaboonei?

4 Gɔsa gbãa kà lenaɔ

ní sɛ̄ sɛ̄lɛ̄ wãao.

5 Waiyoo mapi kua Mesekiɔ guu,*

zɔlɛa Kedaaɔ zwaakpeu.†

6 Ma zɔlɛ gbɛ́ pɔ za aafiauɔ guu à gɛ̀gɛ̀.

7 Yakelesaiden ma ũ,
 tó ma a yã'ò, sòle aã̄ fɛlɛ̀ò.

121

Dii wá dɔ̀ana

Gea Yelusaleŭ le.

1 Ma wé dɔ gbè̀sɛ̄lɛ̄ kɛ̄i oi,
 gu pɔ ma dɔnɛ̄ í bɔu.

2 Ma dɔnɛ̄ í bɔ Dii kɛ̄i,
 aãpi mé musu ní zɛ̄lɛ̀o kè.

3 A to à gɛ̀naleo,
 i lí kpá á dɔ̀analao.

4 I lí Isailiɔ dɔ̀ana leo,
 ìli i'oo.

5 Dii mé á dɔ̀ana ũ,
 Dii deé ue ũ á ɔplaai.

6 Tatē a á lé fãaneo,*
 mɔvua a dɔwá gwáo.

7 Dii a á sí vãi píiwa,
 a á wēni dɔ́aé.

8 Dii a á dɔ́a á gea guu ní á suao
 za gbã e gɔɔpii.

122

Davidi wabikɛa Yelusaleŭ

Gea Yelusaleŭ le.

1 Ké wa òmɛɛ wá gé Dii ua,
 ma pɔ kèna.

2 Wa ka Yelusaleŭ sa,
 wá zea a bíibɔleu.

3 Wá Yelusaleŭ kàle,

* 120:5 Daa 10.2, Eze 38.2-3 † 120:5 Daa 25.13, Isa 21.16-17 * 121:6 Zia 7.16

wa nànakɔwa gíugiù.

⁴Wekti Isaili buiɔ í gɛ̀u,
bui pɔ́ Dii sɛ̀piɔ.

Aaí gɛ́ Dii sáaukpai,
lá a dilenéwa.

⁵We wá kía yágɔ́gɔ́baaɔ kpàlɛu
Davidi buiɔ báaɔ ú.

⁶A wabike Lua à Yelusaleù gba aafia à mɛ:
Gbɛ́ pɔ́ yeiɔ aaɔ ku niɛniɛ,

⁷aafia iɔ ku a bíi guu,
a gudɔ́akliɔ iɔ ku yákelesai.

⁸Ma gbɛ́ɔ ní ma gbɛ̀naɔ yáí má o,
Lua Yelusaleù gba aafia.

⁹Dii wá Lua kpé yáí
má maa wabikeɛ̀.

123

Wɛ̀dɔ Luazi

Gɛa Yelusaleù lɛ.

¹Ma wesè mále n káí gwa
gu pɔ́ ní zɔ́lɛau báawa musu.

²Lá zɔ́ wé iɔ dɔ́ pɔ́í a dii ɔ́zɪ,
mé zɔ́nɔ́ɛna wé iɔ dɔ́ nɔ́ɛ pɔ́ a vízi,
máa wá wé iɔ dɔ́ Dii wá Luazi,
e aà gɛ́ wá wɛ́gwaɔ.

³Wá wɛ́gwa Dii, wá wɛ́gwa,
asa gbɛ́ɔ sakaawágu wá wá maamaae.

⁴Namablɛnaɔ wá láanikè,
waladeɔ sakáwágu,
wá pɔ́ yà dúuduu.

124

Dii wá Zɛ̀nnɔde

Gɛa Yelusaleù lɛ pɔ́ Davidi dà.

¹Tó Dii kúwanɔ́ yáaɔ,
Isailiɔ o:

²Tó Dii kúwanɔ́ yáa
gɔ́ɔ pɔ́ wá fɛ́lɛwanɔ́,

³dɔ́ wá wá mɔ́mɔ́ bɛ́ɛ,
ké an pɔ́ pàwázi,

⁴dɔ́ aa dàwála lán í zɔ́wa,
aa wá séle táwanɔ́ lán swa paawa,

⁵aa kùwála lán í pɔ́ fɛ́wa.

⁶Wá Dii sáaukpa,

ké i to aa wá kékékɛ̀ɔ.

⁷Wá bɔ́ fiiu lán báwa.
Fii zɔ́wá, wa pilimá.

⁸Wá dɔ́nle i bɔ́ Dii káíɛ,

aapi mé musu ní zílèo kè.

125

Lua gbéṣṣ kua aafia

Gea Yelusaleṣi le.

¹ Dii náaikénao de lán Siṓna gbèsiṣí pò deea v̄io aṓ ku gṓṓpiiwaε.

² Lá gbèsiṣiṓ liaa Yelusaleṣi,zi,

màa Dii liaa a gbéṣṣzi

za gbā e gṓṓpii.

³ Gbēvāiṓ e wāṓ kible gbēmaaṓ bùsuwa aao gεo,

ké gbēmaaṓ su oṓda vāikeauo yái.

⁴ Dii, maake gbēmaaṓne,

gbé pò an nṓse puaṓ.

⁵ Gbé pò aa te zé koleaiṓ sṓ,

Dii a ní waa ní vāikénaoε.

Lua Isailiṓ gba aafia!

126

Isailiṓ sua ní pá ziu

Gea Yelusaleṣi le.

¹ Ké Dii wá bṓ zṓbleu à sùwanṓ Siṓna,

à kèwēε lán nanawae.

² Wa v̄i ní yáo, wá guladṓ,

ṓ buiṓ òkṓε, Dii yāzṓṓkèné.

³ Siṓnaε, Dii yāzṓṓkèwēε,

ṓ wáε pṓnake.

⁴ Dii, suwanṓ wá pá ziu,

lá ní su ní ío gbáauwa.

⁵ Gbé pò pṓṓṓ ní wé'io,

a kéke ní gulaoε.

⁶ Gbé pò bṓ be ní oṓṓṓo pṓbui kua,

a εa su ní gulao ése báaa sea.

127

Luakpama yadaa

Gea Yelusaleṣi le pò Salomṓṓ dà.

¹ Mé i ke Dii mé lé kpédṓṓ,

kpédṓṓnao lé zí pá keε.

Mé i ke Dii mé lé wéle dṓao,

gudṓanao lé itéke páε.

² Fεlea káaukaau, wúlea wεedo,

zíkεa ní leeleo ble yáíá páε,

asa Dii mé í a yenzideṓ gba íampaa.

³ Nεgṓεnaṓá Dii gbaε,

né pííá aà kpámaε.

⁴ Lá ka íṓ ka gṓsa gbāa oṓ,

màa èwaasogṓṓ nεgṓεnao de.

⁵ B́aaaden gb́é ṕs aà gbàla pàò ù.
Tó aà ibeεṛ aà lè ǵaaε,
wí a aà kúo.

128

Maa ṕs Dii v́lakena i e

Gεa Yelusaleṽ lε.

¹ B́aaaden gb́é ṕs Dii v́la v́l
a aà ýá kúa ù.

² Nyṽ n źlkea baa ble,
ńyṽ έf́ai e, ńo aafia.

³ N nṽ aṽ de lí ne'ina ù n ua,
n neεṽenaṽ aṽ liaa n keenai
lán kuli kelewá.

⁴ Maa gb́é ṕs Dii v́la v́l aṽ b́aaa v́l.

⁵ Kua Siṽna Dii a b́aadangu,
ńyṽ Yelusaleṽ nama e e n ẃeni léu,

⁶ ńyṽ n tṽnaṽ e.

Dii Isailiṽ gba aafia!

129

Isailiṽ savai'oa n ibeεṛne

Gεa Yelusaleṽ lε.

¹ Za wá έwaasogṽṽ

wá íbeleεṽwanṽ maamaae.*
Isailiṽ o:

² Za wá έwaasogṽṽ
wá íbeleεṽwanṽ maamaae,
kási wi f́s wá wá f́úo.†

³ Wá wá gb́é wá kpenanguo b́i
wélelewelele lán sàṽṽwa.

⁴ Dii maa,
à gb́eváipiṽ ba źwá.

⁵ Gb́é ṕs za Siṽnaguṽ kpekpa ní wíoe.

⁶ Aṽ de lán śe ṕs b́òle kpé musu
à giigága, i e gb́aṽwae.

⁷ A śekéna ṽkú pao,
a ka b́aaa ù wá ye wá da ní ǵauo.

⁸ Gb́é ṕs lé ǵεṽ me Dii b́aadanguo
ge wa b́aadàngu ní Dii t́soo.

130

Wεṽa Diizi

Gεa Yelusaleṽ lε.

¹ Ké í ma kúa ma nṽe
ma lezù Diizi ma mè,

* **129:1** Bṽa 1.11 † **129:2** 2Kln 4.8-9

² Dii, ma yāma,
 swákpa ma wēna wiii.
³ Tó n wá duuna yādà,
 Dii, déme a bɔi?*

⁴ Mmɛ ní duunakēama zé vɪ,
 Ayāmeto wɔɔ n vía vɪ.†

⁵ Ma wé ɔ dɔ Diizi,
 mále aà dá, má s̄sa aà yái.
⁶ Lá gudɔanaɔ wé ɔ dɔ gudɔai,
 ma wé ɔ dɔ Diizi deńla,
 ao, a de gudɔanaɔ weɔba gudɔaia.
⁷ Isailiɔ, àɔ weɔɔ Diizi,
 asa a gbēke vɪ à kè zài,
 gb̄suabaa gb̄aa p̄eewà maamaae.‡

⁸ Aàpi mé a Isailiɔ suaba
 an duuna yá musu pii.§

131

S̄kpaɔa Diizi

Gea Yelusaleŭ le pɔ Davidi dà.

¹ Dii, íandāa ku ma s̄uo,
 mili wé kūaa gb̄ewao,
 mili laaidɔ yá pɔ demala
 ge yá pɔ zɪ'ŭ m̄eewao.
² Aawo! Ma a n̄se d̄e,
 ma a s̄ɔ d̄adoŭ,
 lán né k̄ea pɔ kú ní a daowa,
 ma n̄se de lán né k̄ea p̄owaε.*

³ Isailiɔ, àɔ weɔɔ Diizi
 za gb̄a e gɔɔpii.

132

Davidi buiɔ z̄ɔlea báawa Sina

Gea Yelusaleŭ le.

¹ Dii, nísu to Davidi yá sāngu
 ní taasi pɔ a k̄eo pii.
² A lek̄e Yakɔbu Lua gb̄aadewa,
 à legb̄è Diie à m̄e,
³ á tá kp̄euo,
 á wúle a liiwao,
⁴ á we i a wébaa gbiak̄to,
 á tó i na a wéuo,
⁵ é a ge uakpaɔ Diie,
 i kp̄eɔ Yakɔbu Lua gb̄aadepie.*

* 130:3 Mal 3.2, Zia 6.17 † 130:4 1Kia 8.39-40 ‡ 130:7 Lom 3.24 § 130:8 Mat 1.21, Tit 2.14

* 131:2 Mat 18.3 * 132:5 1Kia 8.17, Zln 7.46

6 Wá mà a ku Eflata bùsuu,
wá è Kiliayaaliùdeṽ bua.
7 Wá gḗ aà kúki,
wá kúle aà gbadibṽ aε.
8 Dii, fεle su n pilakii,
mpi ní n kpagólo ikodeo.†
9 N gbágbanaṽ gbḗsuabaa da ula ũ,
n yámanaṽ gula iṽ dṽ.
10 Nsu mikpεdṽ kía pṽ ní kpáεo
n zòblena Davidi yáii.

11 Dii legbè Davidie,
a náai v̄i, a lé lileo, à mè:
Má n bui zṽle n kpalabaawa.‡
12 Tó n buiṽ ma báakuarínṽ yádà,
mé aa yá pṽ má dànέo kúā,
an buiṽ aā zṽle n kpalabaawa gṽṽpiiε.
13 Asa Dii Siṽna sè,
a ye àṽ de a zṽlekíi ũ à mè:
14 Guε bee máo kuu gṽṽpii,
la máo zṽleau, asa à ma pṽ gbàε.
15 Má báaadau, mí kúsūa diè,
má blε kpa a wénadeṽwa aa ká.
16 Má gbḗsuabaa da sa'onaṽne ula ũ,
ma yámanaṽ letē iṽ dṽ ní pṽnao.
17 We má Davidi bui kía gbāade bṽu,§
we kía pṽ má kpá filia aṽ dṽu.*
18 Má wida aà ibεεṽwa,
aà kíafua iṽ pipi aà musu.

133

Kua ní ledouo

Gea Yelusaleũ le pṽ Davidi dà.
1 Gwa lá a maa mé a na
tó kṽgbēṽ ku gudou ní ledouo.
2 A de lán sakēnisi pṽ wa ká Aalona miwawae.*
A baalè p̄ila aà lekánawa
e à gè p̄ila aà ula léwa.
3 A de lán Eεmṽ fii mé lé kpá Siṽna gbḗs̄s̄is̄ṽwawa.
Wekii Dii báaadangu díleu wēni láasai ũ.

134

Dii s̄sia a ua gwá

Gea Yelusaleũ le.
1 A Dii z̄lkenāṽ,
à Dii s̄aukpa ápii,
á gbé pṽ ále z̄lke Dii ua gwáṽ.

† 132:8 Nao 10.35-36 ‡ 132:11 2Sam 7.12-16, Luk 1.32-33, Zln 2.30

§ 132:17 Luk 1.69 * 132:17

1Kia 11.36, 2Kia 8.19 * 133:2 Bṽa 29.7

² A á ṽ se musu Dii kúkdi oi,
í aà sáaukpa.

³ Kua Siṽna Dii báaadaágu,
aàpi mé musu ní zíleo kè.

135

Dii táasilèa

¹ Aleluya!

A Dii tṽṽ!

A Dii táasilè aà zíkènaṽ!

² A gbé pṽ í zíkè wá Lua uao,
á gbé pṽ íṽ sí Dii kpé kpeelèṽ,

³ à Dii tṽṽ, asa a maae,
à lémawà, asa bee mé na.

⁴ Dii Yakṽbu buiṽ sè a pṽ ũ,
à Isailiṽ díle a gbé yenzideṽ ũ.

⁵ Má dṽ ké Dii zṽṽ,
wá Lua mé de diiṽla pii.

⁶ Dii í yá pṽ kàagu ke musu ní zíleo,
isia guu ní tṽṽle nṽnauo.

⁷ Ŭme í to lou sisi tṽṽle léwa,
í to lou ma ní píleo,
í bṽ ní zàa'íanaṽ a láasiu.

⁸ A Egipiṽ yoao dède*
ní pṽtuo né séiaṽ pii.

⁹ A seelaṽ ní dabudabuṽ kè Egipi,†
à Falaṽṽ ní a gbéṽ fù pii.

¹⁰ A buiṽ míde dasi,
à kía gbāadeṽ dède.

¹¹ Amṽleṽ kí Siṽ ní Basana kí Oguo‡
ní Kanaa bùsu kíaṽ pii.

¹² A gbadà ní ní bùsuo,
a kpà a gbé Isailiṽwa.

¹³ Dii, n tṽ gaa vṽlo,
Dii, n yá aṽ dṽ gbéṽgu gṽṽpiiè.

¹⁴ Asa Dii a yákeke a gbéṽne,
i a zṽṽblenapiṽ wēnagwa.

¹⁵ Buipáleṽ ní diiṽ pí ní ánusuo ní vuaoe,
gbēnazína ṽgbēṽne.§

¹⁶ Aa lé vṽ, aali yá'oo,
aa wé vṽ, aali gu'e sṽo.

¹⁷ Aa swá vṽ, aali yāmao,
an lé íana vṽlo.

* 135:8 Bṽa 12.29 † 135:9 Bṽa 7.3 ‡ 135:11 Nao 21.21-24, 33-35 § 135:15 Sou 115.4-8, Zia 9.20

18 An pinao gōńwae
ń gbé pó lé ń náaik eo pii.

19 Isailio, à Dii sáaukpa!
Aalona buio, à Dii sáaukpa!

20 Levii buio, à Dii sáaukpa!
Dii viakenao, à Dii sáaukpa!

21 Wà Dii sáaukpa Siɔna,
à bekpà Yelusaleu.

Aleluya!

136

Dii sáaukpa

1 A Dii sáaukpa, asa a maae,
aà gbēke láaa vío.

2 A luao Lua sáaukpa,
aà gbēke láaa vío.

3 A diio Dii sáaukpa,
aà gbēke láaa vío.

4 Ŋme í dabudabu zɔɔ ke ado,
aà gbēke láaa vío.

5 Ŋme musu kè ń a ɔnoo,
aà gbēke láaa vío.

6 Ŋme tɔɔle pòo ía,*
aà gbēke láaa vío.

7 Ŋme gupuakūna zɔɔ kè,
aà gbēke láaa vío.

8 A íatē kè à kible fáane,
aà gbēke láaa vío.

9 Mɔvua ń saanao í kible gwá,†
aà gbēke láaa vío.

10 Ŋme Egipio negɔe séiao dède,
aà gbēke láaa vío,

11 A Isailio bòle ń guu,‡
aà gbēke láaa vío.

12 A a gàsɪ pòo ń a iko gbāao,
aà gbēke láaa vío.

13 A Isia Tēa zɔe pla,
aà gbēke láaa vío.

14 A tò Isailio gè ípi zānguo,
aà gbēke láaa vío.

15 A tò ípi dà Falaɔo ń a zígɔɔla,§
aà gbēke láaa vío.

16 Ŋme dɔaa a gbéɔne guwaiwaiu,
aà gbēke láaa vío.

17 Ŋme kía zɔɔ tòbzò,

* 136:6 Daa 1.1-2 † 136:9 Daa 1.16 ‡ 136:11 Bɔa 12.29-31 § 136:15 Bɔa 14.21-29

aà gbêke láaa vío.

¹⁸ A kía gawideɔ dède,

aà gbêke láaa vío.

¹⁹ Amɔleɔ kí Siɔ,

aà gbêke láaa vío.

²⁰ N Basana kí Oguo,*

aà gbêke láaa vío.

²¹ A gbadà ní ní búsuo,

aà gbêke láaa vío.

²² A kpà a zòblena Isailiɔwa,

aà gbêke láaa vío.

²³ Ibɛɛɔ ɔnaaleawá i sáaàguo,

aà gbêke láaa vío.

²⁴ A wá bɔ́le wá ibeɛpiɔ guu,

aà gbêke láaa vío.

²⁵ Ɔme í blɛ kpa pɔ́piiwa,

aà gbêke láaa vío.

²⁶ A Lua Musude sáaukpa,

aà gbêke láaa vío.

137

Zìzɔ ɔɔba

¹ Zɔ́lea Babeli búsuo swaɔ sae*

Siɔna yá dɔ́wágu, ɔ wa ɔɔbɔ.

² Wa wá mɔɔnaɔ tò looa swagbalaliɔwa we.

³ Gbɛ́ pɔ́ aa wá kúɔ le gbèawá,

wá wetánaɔ mè wá ní pɔ́na yá,

wá Siɔna lee síné.

⁴ Kpelewa wá Dii leɔ si

kua buipáleɔ búsuo guui?

⁵ Tó Yelusaleu yá sámagu,

to ma ɔplaa imi.

⁶ Tó Yelusaleu yá lí dɔ́maguo,

mé mi aà dile ma pɔ́nakeɔ mide uo,

to ma léna naale.

⁷ Dii, tó yá pɔ́ Eɔɔ kè Yelusaleu wágoɔ dɔ́ngu aa mè:

A wíwi, à wíwi, à daaí mímíɔ.

⁸ Pɔ́kaaleaɔá Babeli búsudeɔ!

Báaaden gbɛ́ pɔ́ a yá pɔ́ á kèwɛɛ fiaboé ũ.†

⁹ Báaaden gbɛ́ pɔ́ a á néɔ kúkú

à ní wíwi gbɛsiwa ũ.‡

138

Dii sáaukpa aà gbêke yáí

Davidi le.

¹ Má n sáaukpa ní nòsemendoo,

má n táasile gbáadeɔ aɛ.

² Má kúle n kpé pɔ́ a kua adoa aɛ,*

* 136:20 Nao 21.21-35 * 137:1 Eze 1.1, 3 † 137:8 Zia 18.6 ‡ 137:9 Isa 13.16 * 138:2 1Kia 8.29

má n tɔbɔ n gbɛkɛ ní n náaiɔ yáí,
 asa níme ní tò n tɔ ní n yáɔ zɔɔ de pópíia.
 3 Gɔɔ pɔ ma lezúnzi, ní wèa,
 n ma gba wɔɔ ní gbáao.

4 Tó dúnia kíao yá pɔ ní ò mà,
 aa n sáaukpa ní píí, Dii.

5 Aa lesi Dii kekeáɔ yá musu,
 asa Dii gawi zɔɔɛ.

6 Baa ní Dii kuamusukɛɔ,
 í gbé késáanaɔ wegwa,†
 í wɛvɛí gbé pɔ aale e wà kàɔla.‡

7 Baa tó má yooyea, ni ma bɔ,
 ni ma íbɛɛɔ pɔkúma kpále,
 ni ma suaba ní n gâsa gbáao.

8 Dii a ma yá píí lekpaaimɛɛ,§
 Dii, n gbɛkɛ láaa víɔ.
 Nsu zɛ pɔ n ɔkpàwà too.

139

Dii yápii dɔa

Davidi le.

1 Dii, n ma táasikà ní dɔ́,

2 ní ma zɔ́lea ní ma fɛleao dɔ́.
 N n zākeɔ ní yá pɔ mále yáɔ kúá.

3 Ni ma taa'oa ní ma wúleao gwa,
 ma kekeá píí dɔ́ekènnɔ.

4 E yá àɔ gé boi ma léu,
 Dii, ní dɔ́ sáasá.

5 N liaamazi kpe ní aɛɔ,
 n ɔ kumala.

6 Dɔ́a bee demɛɛ dabuyá úɛ,
 a demala, ma ɔ́nɔ í kawào.

7 Má má géu mà pili n Nisínawai?
 Má má báale tau, níyɔɔ ku weo ní?

8 Tó ma fɛle gé musu, ní kú we!
 Tó ma tòò sɔ́ miau, ní ké!

9 Tó ma fɛle ge íatɛ́bilékíi gukpe,
 tó ma ge zɔ́le ísia baale be'ae,

10 baa wekíi má naa n ɔ́zɛ,
 níyɔɔ ma kúá n ɔ́plaaue.

11 Tó ma mɛ́ gusia kumala,
 ge gupua pɔ má kúu li gwá ú,

12 gu líɔ sianɛɔ,*

gwá íɔ puane lán fáanɛwae,
 asa gupua ní gusiao dou nɛɛ.

13 Mmɛ n ma sɔ̀ pɛ̀mɛɛ,
 n ma ikàsa ma da nòsɛu.
 14 Ma n sáaukè, n yàkɛa ì dia,
 ma kɛa dɛ dabuyá ũ, à bò ma saɛ,
 a yá ma kúa gbáa.
 15 Gɔɔ pɔ́ ma daale nɛasakpɛ guu,
 ma wáe ulɛanɛo.
 Ké ma mɛ lé i asii guu we,
 16 n wɛsɪmale nɔ'itɛna ũ.
 Lá n ma gɔɔ díle pii,
 a lé kú n taalau
 zadɔ a kee i daalɛo.

17 Lua, n láasoo gbiamɛɛ maamaaɛ,
 a naoa zɔ́ fá!

18 Tó má ye nao, an dasi dɛ úfáaa.
 Tó ma vu, miɔ kunnɔɛ e tia.

19 Lua, bɔ́ níle dá ní gbɛ̀váiɔi?
 A gomala gbɛ̀denaɔ!

20 N ibɛɛɔ ì n yá'o ní nòsɛváiɔɛ,
 n tɔ́ gbia ní léuo.

21 Dii, má za n zangudeɔguo lé?
 Má ye gbé pɔ́ fɛ̀lennɔɔ gɪyáio.

22 Má zarígu váivái,
 ma ní díle ma ibɛɛɔ ũɛ.

23 Lua, ma gwagwa, ní ma nòsɛ dɔ́,
 ma táasika, níɔ ma asiio kúa.

24 Gwa tó má dɔ́ɛ'li vɪ,
 ní dɔ́aamɛɛ n zé gasai guu.

140

Wabikɛa gbɛ̀váiɔ yá musu

1 Davidi lɛ.

2 Dii, ma si gbɛ̀váiɔwa,
 ma dɔ́a gbé pásɪpiɔ yái.

3 Aaí yávái wáaipa ní sɔ́ guu,
 sòle lé ɔ́ aaɔ wé gɔɔpii.

4 Aaí ní lé keke lán mlɛwa,
 an legbɛ'íá sògbala sɛwɛɛ.*

5 Dii, nɪsu to gbɛ̀váiɔ ɔkãao,
 ma si gbé pásɪpiɔwa,
 aaí ɔ́zɔ́amazi lɛkpaal.

6 Waladepiɔ ɛyɔ́mɛɛ,
 aa filifilimbakpamɛɛ,
 aa baikpamɛɛ zéú.

7 Má ò Diiɛ: Ma Luan n ũ,
 swákpa ma wɛ̀na wiii, Dii.

* 140:4 Lom 3.13

⁸ Dii Lua, ma Suabana gbāa,
ni ɔkumala zɪ guu.

⁹ Nsu to gbɛvɛiɔ pɔeã zekɛo,
Dii, n̄su to an lekpaal kɔseo.

¹⁰ To gbɛ́ pɔ́ liaamaziɔ midɛ,
to v̄ai pɔ́ aale o wí n̄ musu.

¹¹ To tɛyɔ w̄aa élemá,
to aa si ɛ pɔ́ aa f̄ɔ buo guu.

¹² Nsu to yásiade zekli e dúniauo,
to v̄ai aɔ gbɛ́ pásɪ wɛ zesaie.

¹³ Má d̄s Dii ì yánakpa wɛnadeɔwa,
ì yákeke taasideɔne a zéwa.

¹⁴ Gbɛmaaɔ mé aa n̄ tɔbɔ,
nòsepuadeɔ mé aao ku n̄ k̄li.

141

Suabaa wabikɛa

Davidi le.

¹ Dii, mále wiilenzi, ke kpakpa,
tó ma lezúnzi, swákpa ma yái.

² Ma wabikɛa a kama
lán tulaleti súlewa,*
ma ɔ d̄aa musu iɔ dene sa oosi oa ũ.

³ Dii, ma léna d̄samɛɛ.

To ma a lé f̄ɔ.

⁴ Nsu to ma n̄se ta yāvaiwa
mà ḡɔ dàade ũ n̄ v̄aikenaɔ,
mà ɔdaaar̄nɔ n̄ blenblea guuo.

⁵ Tó gbɛmaa ma gbɛ, gbɛkekeae!
Tó à ma swāgāga, má ḡiio,
à n̄sikà ma miwa.
M̄iɔ wabikɛ ké gbɛvɛiɔ yákeao su zekɛo.

⁶ Tó wà n̄ gbɛz̄ɔɔ kwè yāt̄ɛu,
wa si sa ké ma yá mé na.

⁷ Lá w̄i yàa paa a féenaɔ fáaa,
m̄aa an wá aɔ kálɛ n̄ mia'ele.

⁸ Dii Lua, n̄ime ma wé péma,
ma nanziɛ, n̄su ma kpámáoo.

⁹ Ma suaba n̄ m̄o pɔ́ aa kpám̄eoo,
to mà z̄á bai pɔ́ v̄aikenaɔ kpám̄eɛi.

¹⁰ To gbɛv̄aiɔpiɔ si n̄izla bai guu,
mapi s̄o mí d̄oi aafia.

* 141:2 Zia 5.8, 8.3

142

Wabikea gbè'eu

¹ Davidi wabikea gɔɔ pɔ a ku gbè'eu.*

² Málɛ ɔ gbãa dɔ Diie,
málɛ wɛna wii lɛ Diiwa.

³ Málɛ a yá'ɔma bɔlɛè,
málɛ a taasikɛa siuè.

⁴ Tó ma wɛni gɔ lɛɛ,
míme niɔ ma kua dɔ.
Wá baikpámɛɛ ma táa'ozɛu.

⁵ Wésɛ n̄ ma ɔplaa gwa,
gbɛɛ lɛ ma yádao.
Ulekɛi láaa,
gbɛɛ lɛ ma aafia gbɛao.

⁶ Dii, málɛ wiilema ma mɛ:
Mmɛ ní ma ulɛkɛi ũ,
míme ní ma baa ũ dúniaɛ beeu.

⁷ Swáɔɔ ma willeai,
asa ma gɔ mugɛɛnnɔɔ.
Ma si ma gbɛsɛlɛnaɔwa,
asa an gbãa demalɛɛ.

⁸ Ma bɔ yooyɛɛ beeu,
kɛ má n̄ tɔbɔ,
gbɛmaaɔ i káamazi,
kɛ n̄ maakɛmɛɛ yáí.

143

Kua ibɛɔ ɔɪ wabikea

Davidi lɛ.

¹ Dii, ma wabikea sí,
swáɔɔ ma wɛna wiii.
Wea n̄ náai ní n̄ maaɔ yáí.

² Nsu yákpalekɛ ní mapi n̄ zòblɛnaoo,
asa gbɛɛ kune táaesaiɔ.

³ Ma ibɛɛ ma gbɛsɛlɛ à ɔzɔa,
a tò má kú gusiau
lán gbɛ́ pɔ gá à gɛ̀gɛ̀wa.

⁴ ɔ ma wɛni gɔ lɛɛ,
ma pɔ yá dúuduu.

⁵ Gía dɔmagu,
málɛ láasookɛ n̄ zlkɛaɔwa,
málɛ n̄ yákeɔ wáaipa.

⁶ Ma ɔ dɔnzi,
málɛ n̄ mɔsɛ nide lán guggiwa.

⁷ Wea kpakpa Dii, ma yɛɛɛ láa.
Nsu bɔ ma kpe má gɔ
lán gbɛ́ pɔ sí bɛdauɔwao.

* 142:1 1Sam 22.1

⁸ N n gbēke ɔbmeε kɔɔ,
asa nīme má n náai ví.
Ma da zé pɔ de mà sewa,
asa nīme ma azla kpàma.

⁹ Ma si ma ibeεwa, Dii,
nīme ma nanzi.

¹⁰ Mmε ní ma Lua ũ,
n n pɔeākea dameε.
N Nisina maa dɔaameε gusalalau.

¹¹ Ma lé ní láo n tó yáí, Dii,
ma bɔ taasi guu n maa yáí.

¹² Ma ibeεɔ midε n gbēke yáí,
ma wεleε dede píi,
asa n zòblenan ma ũ.

144

Wabikea misia yá musu

Davidi le.

¹ Má Dii ma gbɛsi sáaukpa,
í zikaa ɔ na dameε,
í to ma ɔ àɔ kai ví zí guu.

² Ɔme ma ulékíi ũ, í gbēkekemεε,
ɔme ma zegikíi ũ, í ma suaba.
Ɔme ma sɛngbao pɔ mi mikpai ũ,
í to buiɔ mikpaa.

³ Dii, bón gbēnazína ũ an yá ɔ dɔngui?

Bón ní ũ, ni laaidɔmái?*

⁴ Gbēnazína de lán kàsafiwaε,
aà wēni í gēzεa lán uenawaε.

⁵ Dii, n n bε siile n pila,
ɔká gbēsísɔwa aa súleεbɔ.

⁶ To lou pilepile n gbéε fáaa,
ka fán̄gu, gili i gēngu.

⁷ Ɔbɔ za musu n ma kú.
Ma bɔ í zɔɔ guu,

ma si bui zílloowa.

⁸ Yá pā oa mé ní lé pà,
aai ɔlele ní lé pà gbēao.

⁹ Lua, má lè dafu síne,
má n táasile ní kúu bakwio.

¹⁰ Ni to kíao zíble,
ni n zòblena Davidi bɔ fēn'ɔɔ lézɪ.

¹¹ Ma kú n ma bɔ bui zílloɔ guu,
yāpā oa mé ní lé pà,
aai ɔlele ní lé pà gbēao.

¹² Wá neγɔεɔ péle ní èwaasokeu lán lí pεawa,

* 144:3 Sou 8.4, Ebe 2.6

wá nenṽṽ aṽ de lán kibε gbèpele kefenawa.

¹³ Wá dṽṽ pa, aṽ pṽpii vī,
wá pṽtuṽṽ kṽ lεε ḁaa sṽṽ,
aa ka ḁaasṽṽṽ lεε kwi wá kpásau.

¹⁴ Wá zuṽ aso zṽṽ sése.
Bḁighṽṽ aṽ kuo, lala'oa aṽ kuo,
bṽbuapea aṽ ku gāae bo.

¹⁵ Báaadeṽṽ gbé pṽ an kua de maaṽ ũ.
Báaadeṽṽ gbé pṽ Dii de ní Lua ũṽ ũ.

145

Dii táasile aṽ maakea yáí

Dii táasi pṽ Davidi le.

¹ Má n táasile ma Lua, ma Kía,
máṽ n tṽṽ gṽṽpiiε.

² Máṽ n sáaukpa lá gu lé dṽ,
máṽ n táasile láasaie.

³ Dii zṽṽ, á ká wá aṽ táasile,
aṽ zṽṽke lé vīo.*

⁴ Kpáṽṽ n yákeṽṽ sáaukpa Wueṽṽṽ,
aa n yáṽṽṽkeṽṽ galike.

⁵ Aa n maa zṽṽ gawide yá'o,
má n yáṽṽnsaεkeṽṽ wáaipa.

⁶ Aa n dabudabukea gbāa yá'o,
mí n zṽṽke dau siuné.

⁷ Aa n maakea zṽṽ baokpa,
aai gulake n yáṽdekeṽṽ yáí.

⁸ Dii sṽṽṽ vī ní sósobio,
aṽ pṽ lí pa kpaao, a gbéke vī zṽṽ.

⁹ Dii í maake gbépiiε,
í a pṽkeṽṽ wēnagwa pii.

¹⁰ Dii, n pṽkeṽṽ n sáaukpa pii,
n yámanaṽṽ n tṽṽ.

¹¹ Aa n kpala gawi faai bo,
aa n iko gbāa yá'o.

¹² Aa n yáṽṽṽkeṽṽ da gbéṽṽṽ
ní n kpala maa gawide yáo.

¹³ N kpalaá kpala láasaie,
níyṽṽ de kía ũ wè piiε.

Dii náai vī a yápii musu,
a sṽṽṽ vī ní a pṽkeṽṽ pii.

¹⁴ Dii í gbé pṽ lé léleṽṽ kú,
í gbé pṽ taasi tṽṽmáṽ fele.

¹⁵ Pṽpii wé dṽṽṽ,
ní ble kpámá a gṽṽwa.

¹⁶ Ni ṽṽ pooné, pṽ mṽmá,

* 145:3 Lom 11.33

ni pɔ bɛɛ pii pɔɛã bɔɔlekeɛ.

¹⁷ Dii kekeáo maa pii,
a gbɛke vɪ a yápii kea guu.

¹⁸ Dii kái ní a sísinaɔ pii,
gbɛ pɔ aái aà sísi ní slanao.†

¹⁹ I a vɪakenaɔ pɔɛã bɔɔlené,
í ní wiilea ma, í ní suaba.

²⁰ Dii í gbɛ pɔ yeaziɔ d́sa pii,
áma a vɪikenaɔ míɔnzɔɛ.

²¹ Dii táasilea aɔ dɔ ma léue.
Pɔpii aao aà tɔbɔgɔɔ pii, asa a kua adoae.

146

Dii laaida wɛnadeɔwa

¹ Aleluya!

Mapi, má Dii táasile,

² máɔ Dii táasile e ma wɛni léue,
máɔ lesi ma Luae ma kua léue.

³ Asu sɔkpale gbáadeɔzio,
gbɛsuabaa ku gbɛnazɪna kíio.

⁴ Tó an wea làa, aái ea gɛ tíue,
zɪbeezi yá pɔ aale yá í mide.

⁵ Báaadɛn gbɛ pɔ Yakɔbu Lua mé aà dɔnlɛde ú ũ,
aá wé ɪɔ dɔ Dii a Luazi.

⁶ Ɔme musu ní zɪleo kɛ,
isia ní pɔ pɔ kú a guuɔ pii.*

⁷ I yánakpa gbɛ pɔ wale gbáamɔnéɔwa,
í blɛ kpa nɔandɛnaɔwa.

Dii í babɔ gbɛ pɔ yeleaɔwa,

⁸ Dii í vɪaɔ wé wɛné,†
Dii í gbɛ pɔ taasi tɔmáɔ fele,
Dii ɪɔ ye gbɛmaaozi.

⁹ Dii í bɔmɔɔ gwa,
í ɔda gyaaɔ ní toneɔwa,
ɔ í zé kaaŭ gbɛvɪaɔne.

¹⁰ Dii ɪɔ kible gɔɔpiiɛ.
Siɔnadeɔ, á Lua ɪɔ ku e á buiwaɛ.
Aleluya!

147

Pɔpii kua Lua ɔzi

¹ Aleluya!

Lesia wá Luae maa mé a na,
à kú wá aá táasileɛ.

† 145:18 Zaa 4.24 * 146:6 Zɪn 4.24, 14.15 † 146:8 Mat 9.30, Zaa 9.7

2 Dii lé Yelusaleŭ fɛle lɔ,
 à Isaili zìzɔɔ nàaa lé surínɔ.
 3 I gbé pɔ an pɔ yàɔ nɔsɛ níniné,
 ì nísidɔɔ ní gu'laɔwa.
 4 I saanaɔ nao,
 a ní baade dɔ ní a tɔo.*
 5 Wá Dii zɔɔ, a iko ví maamaae,
 aà ɔnɔ lé vío.
 6 Dii í zɔabusanaɔ gba gbāa,
 ɔ ì tɔ vāikenaɔwa e zīle.
 7 A lesi Diiɛ ní aà sáaukpaaɔ,
 à wá Lua táasile ní mɔɔnao.
 8 I to lou sisi,
 ì tɔɔle gba lou,
 ì to sɛ bɔle sɛsɛla.
 9 I ble kpa nɔbɔɔwa
 ní gbagbaa néɔ, tó aale wiipe.
 10 I ke sɔ gbāaɔ mé ì kaaàguo,
 i ke gɔsagbāake mé ì keèo.†
 11 Gbé pɔ aa aà vía vío mé ì kaaàgu,
 gbé pɔ an wé dɔ aà gbèkeipiɔ.

12 Yelusaleŭdeɔ, à Dii tɔɔ,
 Sibnadeɔ, à á Lua táasile.
 13 Asa ì báaadaague,
 ì á wéle bɔle gbāaɔ gba gbāa.
 14 I á gba aafia'e á bùsu lé léu,
 ì pɔbui maa kpáwá à ká.
 15 I yá'o kpásá tɔɔle,
 aà yá ì ká ní bao.
 16 I neezi kwe púuu lán sákáwa,
 ì to fii kpá lán túfuwa.
 17 I loubɛ fáɛ lán gbèkɔsɔwa.
 Déme a fɔ zɛ a íanaii?
 18 I yá'o kpásá, ɔ loubɛpi ì yó,
 ì íana gbæ, a ì ì bàale.
 19 I to Yakɔbu buiɔ a yá dɔ,
 ì ikoyá pɔ á dilɛɔ da Isailiɔne.
 20 I bee ke buipáɔneɔ,
 aa aà yádilɛaɔ dɔo.

Aleluya!

148

Dii pɔkeɔ aà táasileá

¹ Aleluya!

* 147:4 Isa 40.26 † 147:10 1Sam 16.7

A Dii táasile àà bɛdeɔ!
 A àà táasile za musu!
² A àà táasile àà malaikaɔ pii!
 A àà táasile àà ɪwɔɔ pii!
³ A àà táasile ɪatɛ ní mɔvuao!
 A àà táasile saan'inaɔ pii!
⁴ Báluma kpele pɔɔ
 ní í pɔ kú luabɛpuanaaɔ,*
 à àà táasile.
⁵ Aa Dii tɔbɔ,
 asa ɔme yá'ò, ɔ aa kè.†
⁶ A ní pɛpɛ ní pépɛkɪ,
 aaɔ ku we gɔɔpii,‡
 à kɔɔ dɔnɛ, aa fɔ vɪao.

⁷ Pɔ pɔ kú tɔɔɔ, à Dii táasile,
 ní kpò gbɛnɛɔ ní ɪsia í títiuo§
⁸ ní loupilɛao ní lousisiao
 ní lou'io ní a gbɛo
 ní zàa'ɪana pɔ ɪ misiile àà yáɛo
⁹ ní gbɛsɪsɪɔ ní sɪsɪnaɔ pii
 ní lí ne'inaɔ ní sɛɛ líɔ pii
¹⁰ ní sɛãɔbɔɔ ní pɔtuɔɔ pii
 ní pɔtaa'onkuawaɔ ní bãɔ
¹¹ ní dúnia kíao ní buiɔ pii
 ní kíao ní bùsu gbáadeɔ pii
¹² ní èwaasoɔ ní wéndiaɔ pii
 ní gbɛzɔɔ ní nɛfɛnɛnaɔ.
¹³ A Dii tɔbɔ,
 asa àà tó mé dɛɪla,
 àà zɔɔkɛ dɛ musu ní zɪɔ pɔa.
¹⁴ A kía gbáade kpà a gbɛɔnɛ
 gbɛ pɔ Isailio ɪ àà táasile ũ,
 àà yámana pɔ káiaãɔpiɔ.

Aleluya!

149

Dii yamana yákpalekea ní dúniao

¹ Aleluya!

A lè dafu sí Diiɛ àà yámanaɔ!
 A àà táasile balu guu!
² Isailio, à ví àò kɛaa á Kɛna yá musu.
 Siɔnadeɔ, à pɔnake ní á kíao.
³ A ɔwá à àà tɔbɔ,
 à àà táasile ní mɔɔnao ní gáao.
⁴ Asa Dii gbɛɔ yá í kaaáguɛ,

* 148:4 Daa 1.7 † 148:5 Daa 1.1, 3 ‡ 148:6 Daa 1.14 § 148:7 Daa 1.21

ĩ zlabusanaɔ kpela à ní suaba.

⁵ Dii yāmanaɔ kúkuakε ní gawipiu,
an gula aɔ dɔ ní lii musu.

⁶ Lua táasileα aɔ dɔ ní léu,
fēnda lé pla aɔ naa ní ɔzɪ,

⁷ aa tɔsiò buiɔwa,
aai bùsu pii gbéɔ wetãò,

⁸ aai ní kíaɔ yeye ní mɔdaonaɔ,
aai galakpa ní kiabuione,

⁹ aai sérínɔ lá Lua yãdãrlawa.
Dii yāmanaɔ tɔbɔ a guu.

Aleluya!

150

Dii táasileα

¹ Aleluya!

A Lua táasile àà kúki,
à àà táasile báluma zɔɔ guu.

² A àà táasile àà gɔsake yáí,
à àà táasile àà zɔɔ deńla yáí.

³ A àà táasile ní kuupeao,
à àà táasile ní mɔɔnao ní domao.*

⁴ A àà táasile ní gāao ní ɔwāao,†
à àà táasile ní goeo ní kulεo.

⁵ A àà táasile ní sésēnapaao,
à àà táasile ní sésēn'ɔ gbāao.

⁶ Pɔ b́éε pii, à Dii táasile!

Aleluya!

* 150:3 2Sam 6.5 † 150:4 2Sam 6.14

YAASIO

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Láε bee guu wá yáasiɔ ní ɔno yádanεo òu, ɔ wá Salomoo tɔkpáε, asa Isailio Salomoo dɔ ɔnɔna pɔ́ tɔbɔ́ u.

Yáasi láá lá pɔ́ wá Isailio felekaa ɔnoyáɔ kèuɔ doe. Wa fɔ́ lápi kpaale léε áaɔ:

A séia lé áì pɔ́ ɔno ì iné bɔoleke (1-9). Gueo ɔno ì yá'ò lán gbɛnazínawa (8.12-36), ì azla dile Lua zíkɛna ù.

A plaade mé lápi guoguo yá ù, gu pɔ́ yáasiɔ kuu (10-29). Salomoo mé yáasipio kè ge a káaa gudou (10.1-22.16, 25.1-29.27), mé wá ɔnɔna páleɔ yáasiɔ káfi a guu ɔ (22.17-24.22, 24.23-34).

A áaɔde (30-31) guu ɔnoyá pɔ́ gbɛpáleɔ kèuɔ kuu.

Yáasi lá ì yázi ge Isailio yáɔ ò lán Bibeli lá kɔniwao. A yádanεoá wá baade pii pɔε, mé a ledamao ì to gbé kua áo na, ìo Lua pɔεá kε ní pɔnao. ɔnoyá pɔ́ kú lápi guuá wá kua lá gu lé dɔ yáε. Lua mé iko ví. Viakεaε mé dɔsa zína ù, ì mó ní yámaakeao ní kuanao. Músi ì gbɛváiɔ ní sɔúɔ ní ɔdeɔ le, áma gbɛmaao ní ɔnɔnao ní gbé pɔ́ aai wɛnadɔ taasideɔneɔ ì ní maakea gbε e.

Yáasi lá kyokεa ì to wá Isailio kua gbádɔ ní ɔno pɔ́ aa vío. Wí e lá an ɔnɔnao ì wá gbɛnazínao yáɔ ní wá yá'ɔmao dɔdɔ. ɔnoɔi de ɔoɔpii yá úε, mé à gí ku e ní a gbáo.

Yá pɔ́ a yáí wí yáasikei

¹ Yáasi pɔ́ Davidi né Salomoo,* Isailio kía kè,

² ké gbéɔ e ɔno kú, aao laai ví, aai dɔayá dada,

³ aai gɔ́ wɛzɛn láasoodeɔ ù, maakea ní yázeɔdeɔ ní náaio yá musu.

⁴ Yáasipio ì nɔsɛdoúde gba laai, ì to éwaaaso áo ku a dɔowa ní dɔao.

⁵ Laaide ì ma, aá yádadaa ì gé aε, nɔsɛde ì ledama e a guu,

⁶ ì yáasi ní yáleeúaneɔ midɔ́ ní ɔnoɔdeɔ yá'ooaó ní ní faai yáɔ.

⁷ Viakεa Diie mé dɔsa zína ù,† gbé pɔ́ ì saka ɔno ní yádadaaoguá sɔúε.

Laaikaa gbɛváiɔ kɔnii

⁸ Ma né, níli n mae yá'onε ma, nísu pákpa n da ledamaio.

⁹ Aɔ de fúa kefena ù n miwa, aɔ de yábaa ù n nɔε.

¹⁰ Tó duunkεnao lé kɔnikεne, nísu weio, ma né.

¹¹ Aaí mε:

* 1:1 1Kia 5.12 † 1:7 Yob 28.28, Sou 111.10

Mḅ wà ge gbéḅ dádá wà ní deḅe,
wà yáesaideḅ kpákpa wà ní kúkú.

¹² Wà ní mómḅ bḅḅ lá mia i kewa,
wà ní mós íí lá beda í kewa,

¹³ wí pḅ ḅde bui píi e,
wá kpéḅ i pa ní pḅ pḅ wá náaapiḅ.

¹⁴ Mḅ wà wá baa daaa,
wápii, wá mḅkpe iḅ doũ.

¹⁵ Ma né, nísu géínḅḅ,
nísu zéserínḅḅ.

¹⁶ Asa an kèse leeu ní vāikeaḅe,
aa wāa ní gbḅḅeao.

¹⁷ Bakpaa bāḅ wāaá pāe.

¹⁸ Aale baikpá níziāeḅ,
an tḅe mé a ní pui.

¹⁹ ḅvāi'enaḅ zian we nípii,
an luaa pḅí mé í ní wēní bḅ.

ḅḅḅ gbḅḅisia

²⁰ ḅḅḅ lé wiile gāe,
aá lé ḅḅ zēau.

²¹ I lezu zé pḅ wíli láauo miwa,
í kpáwake wéle bíibḅḅḅ guu à me:

²² ḅḅḅsaideḅ, áḅ kú ní ḅḅḅsaio e bḅe ni?
Ma láanikenaḅ, á zē ma láanikeaḅe bḅe ni?
Sḅḅḅ, áḅ za dḅagu e bḅeḅ?

²³ Tó a ma leḅdama mà yāa,
ḅḅ ma a nísiḅa písiwá,
mí tḅ áḅ ma láasoo vī.

²⁴ Lá ma á sisi, a gi swákpai,
ma ḅ pḅoé, á gbḅḅe laai i kawào,

²⁵ lá a ma leḅdama kpà swáa píi,
i we laai pḅ ma á gbáio,

²⁶ tḅ mḅsi á lé, má á yáalḅe,
tḅ yá á lé, má á láanikeḅe,

²⁷ baa tḅ yá á lé lán zāa'ianawa,
mé mḅsi á lé lán zāalolowa,
mé taasi ní yā'ḅmao géázi.

²⁸ Gḅḅ bee á gbasa lezumazi,
kási má weo,
á ma kḅi wele, kási á ma eo.

²⁹ Asa á za dḅaue,
mé i zē ní vīakea Diiḅḅ.

³⁰ I we ma leḅdamaio,
a sakà laai pḅ ma á gbáue.

³¹ Á á ḅāa gbḅ'e,
yāvái pḅ a zēḅ a wi á musu.

³² Gia ḅḅḅí ḅḅḅsaideḅ deḅe,
láasopsai í sḅḅḅ tḅbḅzḅ.

³³ Gbé pḅ ma yá kḅa sḅ aḅ ḅḅḅḅa,
aḅ ku níe musu vāi kākesaie.

2

Tea ᓃᓃi ài

1 Ma né, tó n ma yá sí,
 mé n ma yádileao kúa n sᓃu,
 2 tó níle swádo ᓃᓃyáí,
 mé n sᓃ kpá a dadaawa,
 3 tó n lezù laaizi,
 mé n wiilè yádadaai,
 4 tó n kpálekèi áᓃusu ũ,
 mé n wèele àizee ulea ũ,*
 5 níyᓃ vᓃakea Diie midᓃ sa,
 ní Lua dᓃa e.
 6 Asa Dii mé í n gba ᓃᓃ,
 dadaa ní dᓃao i bᓃ aà kíie.
 7 A káfla zé kúa gbēmaaoᓃe,
 a de sèngbao ũ táaesaideᓃne.
 8 I olia gbēmaaozi ní táa'ou,
 í a yāmanaᓃ dᓃa ní yá pii kea guu.

9 Nyᓃ yázeᓃde dᓃ sa ní yá dᓃᓃdeo
 ní yá pᓃ zevᓃlo ní maa pii zéᓃ.
 10 Asa ᓃᓃ a mᓃma,
 mé dᓃa a n kási.
 11 Kua ní laaio a n dᓃa,
 yázedᓃa a olianzi.
 12 A n bᓃ gbēváiᓃ zéu
 ní yābēekenaᓃ oziᓃ.
 13 Gbépiᓃ pāale yāmaa zéee,
 aa gusia zé sè.
 14 Aaí pᓃnake ní vāikeao,
 aaí vᓃ aᓃ kēaa ní yābēe faasaio.
 15 An kekéá faa vᓃlo,
 aaᓃ yāke ní kᓃnioe.

16 ᓃᓃpi a n bᓃ káalua ozi,
 a n si nᓃe pāle yá nana oanewa.
 17 Nᓃepi pákpá a nenᓃᓃn gᓃi,
 à a Lua bàa kuaano yá gbᓃo.
 18 Aà be í mipéíᓃᓃ gawae,
 aa kpé zé í táíᓃᓃ bedau.
 19 Gbé pᓃ gᓃaazi lí nᓃselileo,
 ìli wēni zé le bo.

20 ᓃᓃpi a n da gbēmaao zéwa,
 níᓃ dᓃᓃdeo zé kúa.
 21 Asa nᓃsepuadeᓃ mé aa gᓃ bᓃsu vᓃ,
 táaesaideᓃ mé aaᓃ ku a guu.
 22 Vāikenaᓃ sᓃ, wa ní yá ní bᓃleue,
 wa náaisaideᓃ kpoeue.

* 2:4 Mat 13.44

3

Dii ndaikεa i ɔno iné

1 Ma né, rísu to ma yádanε sǎnguo,
 ñyɔ yá pɔ má dilenεɔ kúa n sɔu.

2 Asa a n ka wēni gbàawa,
 a aafia káfiñε.

3 Gbēke ní náaio su kēmao,
 ñyɔ daa yábaa ũ,
 kē n sɔwa lá wí kē lákēkiwawa,

4 n tó iɔ na,
 níɔ maa Luaε ní gbēnazínaɔ.*

5 Dii náaike ní nòsemendoo,
 rísu gbáa'e nzla ɔnoɔwao.

6 Nyɔ aà dɔ n yá pii kea guu,
 i zεpoone.

7 Nsu ñ nzla gwa ɔnoɔna ũo,
 ñyɔ Dii vía ví, ní kē váiwa.†

8 Bee aɔ dε n mε aafia εse ũ,
 a n wá gba gbáa.

9 Dii kpela ní n àizεεo
 ní n búapɔ káauɔ pii,

10 pɔwεnaɔ i bi bɔ n dɔu,
 n selaɔ i pa yelele ní vεε dafuo.

11 Ma né, tó Dii n toto, rísu dile pǎo,
 tó à n gba laai, rísu to à kεnε íio.‡

12 Asa gbé pɔ Dii yei ɔ i dazεwa,
 lá mae i ke a né pɔ kèε maaεwawa.§

ɔno ài

13 Báaaden gbé pɔ ɔno le kù
 mé dɔa pàè ũ.

14 Asa a ài ví dε ánusua,
 i káflakené dε vuua.

15 A bεεε ví dε òsoa,
 pɔ pɔ a ni kumaɔ kee i kawào.

16 Wēni gbàa ku aà ɔplaau,
 àizεε ní gawio ku aà ɔzεεu.

17 Aà yáɔ kekeá na,
 aà zé pii aafia ví.

18 A dε lí wēnide ũ gbé pɔ kúawε,
 báaadeɔn gbé pɔ síɔ ũ.

19 Dii gɔike guu à tɔɔle kàle,
 aà ɔno guu à musu kè.

20 A ísia ε bɔ a dɔa guu,
 a tò luabεpuana mòse ví.

* 3:4 Luk 2.52 † 3:7 Lom 12.16 ‡ 3:11 Yob 5.17 § 3:12 Ebe 12.5-6, Zia 3.19

21 Ma né, ñyᓃ wezē ní ᓃnᓃᓃ vī,
 ńsu ñ wevīao.
 22 Aᓃ de n nisína wēni ũ,
 aᓃ de yābaa ũ n nᓃe.
 23 Nyᓃᓃ be n laaiwa,
 pᓃe a kpálikpaneo.
 24 Tó n wule, vīa a n kūo,
 ñyᓃ wúle i'o na.
 25 Nyᓃ kai víakeo,
 ge músi pᓃ í vāikenao le kándo.
 26 Asa Dii aᓃ de n mikpakli ũ,
 a n gbá vī kaia.
 27 Tó n ᓃ lé n kpe le,
 ńsu gí maakei gbé pᓃ kù ñ keèeo.
 28 Tó n dᓃnle zé vī,
 ńsu o n gbédeee aà gé e ziao.
 29 N gbédee pᓃ kú n sae dᓃdᓃa,
 ńsu lekpaafaazi ní gbēeo.
 30 Tó gbé i yāe kenao,
 ńsu lekpaakeaano páo.
 31 Nsu gbāamᓃnedᓃ kua nideo,
 ńsu ñ ní keae keo.
 32 Asa Dii ye kᓃnideᓃ gíyāio,
 nᓃsepuadeᓃ ᓃ í ke a kpāasiaᓃ ũ.
 33 Dii í láaizi gbēvāio uawa,
 í báaada gbēmaᓃ beu.
 34 I gbēlaanikenao láanike,
 a gbēke vī ní zibusana.*
 35 ᓃnᓃde a beee e,
 sᓃũ sᓃ í wida azlawa.

4

Gbēzᓃ ledama

1 Ma néᓃ, à gbēzᓃ ledama ma,
 à á laai kpále ké à e àᓃ dᓃa vī.
 2 Dᓃa súsu mále daé,
 ásu pákpa ma yādancio.
 3 Ké má kú né ũ ma mae ᓃzī,
 má buse ma da né mēndona ũ.
 4 Ma mae yādamee à mè:
 Nyᓃ ma yá kua n sᓃu,
 ma yādilenᓃ da, n kua io na.
 5 ᓃnokū, ñyᓃ dᓃa vī,
 asu sāngu ñ páale ma yáeo.
 6 Nsu pákpa ᓃnᓃio, a n dᓃa,
 ñyᓃ yeaazi, a ᓃkunla.
 7 ᓃnokū, ᓃme yápii mi ũ,
 dᓃa weele ní áizee pᓃ ní vī piiio.*

* 3:34 Zaa 4.6, 1Pie 5.5 * 4:7 Mat 13.44-46

⁸ N àà kú gbáugbáu, a n káfi,
didiwà ɔplapla, a n kpela.

⁹ Aɔ de fùa maa ũ n miwa,
àɔ deɛ kíafua gawide ũ.

¹⁰ Ma né, swákpa ma yáí,
yápi da, n wēni aɔ gbāa.

¹¹ Ma ɔnɔ zé òbne,
ma n da yāmaa zéwa.

¹² Tó ríle táa'ou, pɔe a kpaneɔ,
tó ríle bàaleu, ñyɔ gēnalɛo.

¹³ Nyɔ ma lɛdama kúa, rísu gbæo,
didiwà gbāa, asa ɔme n wēni ũ.

¹⁴ Nsu váikenaɔ zé seɔ,
rísu te gbēváiɔ zéio.

¹⁵ Ené, rísu namáo,
kémá, ñ n gea ke.

¹⁶ Tó aai vāi e kèo, aali i'oo,
tó aai gbé e kàaũo, i lí gē ní wéuo.

¹⁷ Asa váikea mé ní poblea ũ,
gbéɔ wetāa mé ní imia ũ.

¹⁸ Gbēmaaɔ zé de lán gudɔleiawa,
a gupua ò dede lán íatē dedeawa.

¹⁹ Váikenaɔ zé de lán gusia níiniwa, †
aali pɔ pɔ tò wále gēnalɛ d̄so.

²⁰ Ma né, laaidɔ yápiɔwa,
swáse ma yá'onei.

²¹ Nsu kpá swáao,
ñyɔ kúa n s̄su.

²² Asa a de wēni ũ gbé pɔ le kùɔne,
a de mè búu aafia ũ.

²³ Azaiasa laaidɔ n s̄s̄ yáwa,
asa wēni zína b̄ò s̄s̄ kíie.

²⁴ B̄o yábēe'oua,
mikē yákpaanla'oua.

²⁵ Wɛdɔ n æ,
gugwa n kuu s̄usu.

²⁶ Zé sé s̄usu,
n yákeɔ pii a b̄o maa. ‡

²⁷ Nsu yeɛle ɔplai ge zeɛio,
rísu gbápele vāi zéuo.

5

Laaikaa káaluai

¹ Ma né, laaidɔ ma ɔnɔwa,
swákpa ñ ma wezē yāma,

² ké ñ e ñyɔ ku n d̄ɔwa,

† 4:19 1Zaa 2.11 ‡ 4:26 Ebe 12.13

dᓃa iᓂ ku n léu.

³ Káalua legbe'i iᓂ na lán zówa,
i ní gálee ní lé nao,

⁴ áma gbezá i kené'íi lán gᓃiwa,
i ní zᓃ lán fēnda lena kpeplawa.

⁵ Aà zé i miperiᓂᓂ gawa,
i si ní gbé pᓃ teaziᓂ bedau.

⁶ Ili láasooke wēni zéwao,
a dᓃ a zā zépiwao.

⁷ Ma né, swásee ma yáí sa,
nísu gi ma ledamaio.

⁸ Páale nᓂe bee taae zā,
nísu n àà be gāae baa vᓂo.

⁹ Nsu n n gbáakpa gbēpálewao,
nísu n n wēni kpa gbé pásíwao,

¹⁰ ké n àizeᓂᓂ su gᓃ dāᓂᓂᓂᓂ,
mé n zᓃ ài su gᓃ ua páledeᓂᓂᓂᓂ.

¹¹ Nyᓃ aauke n gᓂᓂ vᓂáwa,
níyᓃ ibaba, n yēēe a láa,

¹² ní me: Ma gi ledamai fá!
Ma sakaa totoau mé tò.

¹³ Mi ledamadeᓂ yá'one mao,
mi swásee ma yādanedeᓂᓂᓂᓂ.

¹⁴ Ma gᓃa wēna pᓃ ũ míᓂmíᓂ
ké dúnia ma e zāo.

¹⁵ N nzía ola imi,
ze ní nzía lòᓂ'io.

¹⁶ N nibᓂna ibᓂlea bàasi maae?
N i gufᓃ bᓂa gāae zevᓂo.

¹⁷ To àᓂ de n na pᓃ ũ ado,
asu àᓂ de gbēe pᓃ ũo.

¹⁸ To Lua báaada n biapiu,
pᓂnake ní n èwaasogᓂᓂ nᓂᓂ.

¹⁹ N tue báasēde! N zᓃtēn kefena!
To bᓂᓂᓂbleaaᓂᓂ lí kangu gᓂᓂpii,
ní aà báasē nide lá gu lé dᓂ.

²⁰ Ma né, bᓂyáí níyᓃ nᓂ pále nidei?
Bᓂyáí níyᓃ bᓂᓂᓂble ní nᓂ pᓂᓂᓂoi?

²¹ Gbēnazínaᓂ yākeae ulēa Diiēo,
iᓂ zé pᓃ aa sè dᓃ pii.

²² Vāikēna tàae i aà kú,
aà duuna i ba zuè.

²³ Aà ledamamasai a aà kpa gai,
aà sᓂᓂke zᓃᓂ a aà sásá.

1 Ma né, tó n n gbēdo fla dī n miwa,
tó n kpégaausi gbéé,

2 tó n lé n kalikè,
tó n yá'oa n dayáu,

3 lá n̄yō ken la ma né: Lebo yápiu,
asa n na n gbēdo ɔ́lɛ.
Ge n̄yō zεε n gbēdopizi,
awakpaè.

4 Nsu to i gē n wéuo,
ńsu to n wébaa gbiakūo,

5 ñ n̄zla siwà
lá tue í n̄ kēwa,
lá bá í bo fiikpana ɔuwa.

6 Zigbiade, gé boona gwai,
ní aà yákea tàasika, n̄yō ɔ́n̄kū.

7 A d̄oana v̄lo,
a gbēz̄ɔ ge dii v̄lo.

8 I ble kūsūa di sae,
ĩ a p̄blea káaa p̄kekεḡɔ.

9 M̄aade, n̄yō wúlea e boe ni?
Boe n̄yō vu n̄ ioi?

10 Ni kámabo ȳɔɔ, ni i'o ȳɔɔ,
ni wúle ȳɔɔ ɔkpa a n̄ kùe.

11 P̄s̄ taasi a ḡenzi lán kp̄áiweliwewa,
n̄oana a m̄oma lán gbé p̄s̄ ḡs̄kebo k̄uawa.

12 Gb̄enaz̄in p̄áá gb̄ev̄aie,
ĩ bo bebe n̄ ε̄eo d̄o a léu.

13 I yá'oa n̄ wéo n̄ ɔo,
ĩ seelakené n̄ gbáo.

14 M̄oafili mé aà n̄òse p̄a,
v̄ai w̄aai ɔ̄ lo pa ḡɔɔpii.

15 Bee yáí m̄usi a m̄owà lezasai,
kaaū a ḡēāzi k̄ándo, aɔ felea v̄lo.

16 Yá m̄en soolo ku ké Dii zau,
à k̄a se sopla ké a ye a glyáio.

17 Káakua, ε̄etoa, ȳaesaidede,

18 yápas̄í w̄aai p̄aa, w̄aa n̄ v̄aio,

19 seelade ε̄etoa n̄ daeo p̄ēāao.

Laaikaa gb̄as̄ik̄eai

20 Ma né, n̄yō n mae yádileao k̄ua,
ńsu p̄ákpa n da yád̄an̄eio.

21 N̄yō k̄ua n s̄ou ḡɔɔpii,
n̄yō daa ȳabaa ū.

22 A d̄oane n t̄aa'oa guu,
a n d̄sa n wúlea guu.

Tó n vu, ali lēdama.

23 Asa yádileapīoá filiaε,

yādanepiá gupuaε,
 ledama ní leleaoá zé wēnideε.
 24 A n si nᓂε vāiwa,
 a n bᓂ nᓂε pāle yá nana oanεu.
 25 Nsu ñ aà kefenke nidεo,
 nsu to aà gᓂgwawε n kūo.
 26 Káalua ì ní gᓂ gii,
 gbēpāle nᓂ yá sᓂ ì ní beεε mide.
 27 Tó gbé teεε dà a pᓂεu,
 aà pᓂkasa a gí tékúie?
 28 Tó gbé kèsepele teyᓂwa,
 a na aà gbáwao lé?
 29 Maaε ní gbé pᓂ gè a gbédee nᓂ yáuo,
 asa tó à ñnāwā, a bᓂ páo.
 30 Tó nᓂa lé gbēde, tó à kpái'ò,
 wī a yá dile pāe?
 31 Tó wà aà kù, a fiabo leε soplá,
 i pᓂ pᓂ a vī a ua kpa pii.
 32 Gbé pᓂ ì wúle ní pāle nᓂo láasoo vīo,
 gbé pᓂ ì bee ke lé azía òᓂkpaε.
 33 Gbēa gbāa ní kpebaao mé aà baa ũ,
 aà tᓂ ì a kēwāo.
 34 Asa íbele a aà zá nᓂse fele,
 i tᓂsiwà aà wēnagwasai.
 35 A awakpabᓂε sio,
 baa tó à gba zᓂᓂ dàè, a weio.

7

Laaika nᓂε pᓂ ì ní gālezi

1 Ma né, ma yá'onε ma,
 ma yādileao da n nᓂseu.
 2 Nyᓂ ma yādileao kūa, níᓂ aafia,
 laaidᓂ ma yādanewa lán n wéwa.
 3 Da n ᓂnεwa tāana ũ,
 kē n sᓂwa lá wī kē lákēᓂowawa.
 4 O ᓂnᓂε, n daen aà ũ,
 wezē sísi n daε ũ.
 5 A n dᓂa dᓂε'lide yá musu,
 a n bᓂ nᓂ pāle yá nana oanεu.
 6 Má zεa ma kpé fenentiu,
 mále báasi gwa.
 7 Ǿ ma gᓂgbāanaεᓂ è, ᓂnᓂ i panéo,
 èwaasoe kú ní guu, a láasoo vīo.
 8 Ale liaaliaa gāaε,
 àle waaloukεke nᓂeezi,
 àle aà be gāaε baa vīvī
 9 za oosiele gukáaaa e gwá,
 e gu gè siakù maamaa.

10 Ǿ nɔɛpi b̀ò m̀ò d̀aaàlè ní k̀on̄io,
à ɔm̀à azlawa lán káaluawa.

11 A lé ví mé zlapɔeákɛnaɛ,
aà p̀ò lí pé b̀eɔ.

12 Zlɛɔ ɔ ku zeau, zleɔ gāaɛ,
ɔ zékpaa yeyewa.

13 Ǿ à èwaasopi k̀ù à lep̀èwà,
à aà gwà ní wɛgaalimao à m̀è:

14 Sáaukpasa'oa kua yāa,
ɔ ma lé p̀ó má k̀èpi flab̀ò gbā.

15 N k̀s'ea yáí ma b̀ɔi,
mále n wɛɛɛ, ma n e kɛ s̄.

16 Ma k̀untu kpà ma liia
ní Egipi b̀usu zwàa wé kɛfɛnao.

17 Ma tulale f̀aɛ ma ẁuléktia,
wa k̀è ní lí'ɔ g̀inan̄aɔ ní litɛɔ.

18 M̀ò wà b̀ɔn̄ɔble e gu gɛ d̀ɔ̀ò,
wà wá p̀ɔeá kɛ à m̀òwá.

19 Asa ma zá k̀ú b̀eɔ,
wéle p̀ó à g̀èu zà.

20 A ɔbaaa yè g̀è̀ò,
e aà g̀é sui m̀ò a ɔsike.

21 A aà s̄ blè ní yá dasi káɛaɛɔ,
à g̀anàwà ní yá nana oaèɔ.

22 Ǿ à b̀ò tɛaázi g̀ò̀ò,
lán zu p̀ó wàle g̀é à k̀òlokpaiwa,
lán tue p̀ó lé gbápele bauwa,

23 lán bā p̀ó wà sí f̀iiuwa.
I d̄s k̀é a azía kpà gaiɛɔ,
e ka g̀è aà s̄ k̀ù.

24 Tiasa ma néɔ, à ma yáma,
à laaid̄ yá p̀ó lé b̀ò ma léuwa.

25 Nsu to n láasoo ta aà k̀íio,
nísu pázɛa n̄ g̀é aà yáuo.

26 Gb́é p̀ó à ní né à ní ɔ̀òkpà̀ò dasi,
gb́é p̀ó à ní kaaũpiɔ lé vío.

27 Aà b̀eá b̀eɔa zékpaaɛ,
í siín̄o ga k̀pɛ k̀pɛaue.

8

Ǿ gb́ésisia

1 Ǿn̄o lé lezuwázi fá!

Wɛz̄é lé wá sisiaɔ!

2 A ku s̄s̄i musu zé gɛɛwa,
a zɛa zɛnankpaau.

3 A ku wéle b̀íib̀ɔɔ saɛ,

aà lɔɔ dɔ bɔlɛ gbaɔ kɛi.

⁴ Gbɛ́ɔ, áme mále á sisi,
gbɛ́nazɛ́naɔ, mále lezuázi.

⁵ Niaziɛɔ, à wɛɛɛ àɔ laai vɛ́,
làasoosaideɔ, à to àɔ nɔ̀sɛ vɛ́.

⁶ A swákpa, asa yá gbia má oé,
yá dɔ̀de a bɔ ma léu.

⁷ Asa ma lé í síana'o,
má ye vâi gɛ́yâio.

⁸ Yá pɔ dɔ ma léuɔ maa,
a kee faasai ge kpaaɛnao.

⁹ Aa síana vɛ́ laaideɛ píie,
aa zɛvɛ́ gbé pɔ ɔ̀nɔ̀kùɔ̀nɛ.

¹⁰ A ma leɛdama sé de ánusua,
à dɔ̀sa sɛ de vua kefenaa.

¹¹ Asa ɔ̀nɔ̀ bɛɛɛ de ɔ̀soɔla,
pɔ pɔ a ni kúwáe í kawào.

¹² Mapi má ɔ̀nɔ̀, má laai vɛ́,
mé má yákeɛa a zéwa dɔ̀sa kúa.

¹³ Vɛ́akeɛa Diie mé zaa vâiguo ũ.

Má za zɛ́asɛa lesɛ́ ní ɛ́andáao
ní zɛa ní vâio ní yákpaaɛna'oaoguo.

¹⁴ Leɛdama ní yákekeɛa dɔ̀saóá ma pɔ̀ɛ,
máme má wezɛ́ ũ,
ma kɛi gbáa í bɔu.

¹⁵ Kíaa í kpalable ma sabaie,
ɔ̀ kpalablɛnaɔ í yázeɛde dileò.

¹⁶ Gbáadeɔ í ikoke ma sabaie
ní dúɛ́na kpaladeɔ píi.

¹⁷ Má ye gbé pɔ yemaziɔzi,
gbé pɔ lé ma wɛɛɛɔ mé aa ma e.*

¹⁸ Aizeɛ ní gawio ku ma ɔ̀zɛ́
ní ɔ̀da káfiadeo ní namao.

¹⁹ Né pɔ mi iné maa de vua síanaa,
káfiá pɔ mi keɛé de ánusua maaa.

²⁰ Má be yá dɔ̀de zéu,
mi táa'o zé susu guu.

²¹ Mi gbé pɔ yemaziɔ gba àizeɛ,
an láasiɔ í pa.

²² Dii ma kúa za a zɛ́ daaleɔɔ,
e àɔ gé yá pɔ a kè za káauɔ kei.†

²³ A ma dile za asinize,
za a daaleɔɔ, dɔ́ í dúɛ́na keo.

²⁴ A ma í zadɔ́ ísia kuo,
niɔ̀nae ku gɔɔ beeo.

* 8:17 Mat 7.7-8 † 8:22 Daa 1.1, Zaa 1.1-3, Zia 3.14

25 A ma i s̄s̄lḃ āa,
 e àḃ gé gbè̄s̄lḃ z̄napelei,
 26 e àḃ gé d̄únia kálei,
 ge s̄s̄sao ge búsu w̄én do.
 27 Ké à̄le p̄ó p̄ó kú musuḃ ke,
 ké à̄le b̄aluma da ís̄iaa,
 28 ké à̄le lou na musu,
 ké à̄le ís̄ia í z̄é f̄ó,
 29 ké à̄le k̄oḃ da ís̄iae,
 a í su a baa v̄íó,
 ké à̄le t̄oḃle z̄napele,
 má kú wee.
 30 Má kú aà sae z̄lpi ziia ũ,
 ma p̄ó Ìḃ nawà lá gu lé d̄o,
 miḃ p̄onake aà ae ḡoḃpii.
 31 Miḃ k̄oḃ'o aà d̄úniaa,
 gb̄ēnaz̄inaḃ de ma p̄onakeḃo ũ.

32 Tiasa ma n̄éḃ, à ma yāma.
 Báaaden gb̄é p̄ó ma yákeḃo k̄ua ũ.
 33 A l̄edama ma, í òḃk̄ū,
 ásu niaz̄lkpaio.
 34 Báaaden gb̄é p̄ó lé ma yāma
 Ìḃ ma d̄ā ma kp̄eele ũ,
 Ìḃ taamale ḡoḃpii.
 35 Asa gb̄é p̄ó ma e w̄ēni èe,
 aḃ na n̄ Diio.
 36 Gb̄é p̄ó k̄uaa v̄ai í az̄laee,
 gb̄é p̄ó zamaguḃ, ga ̄ aa yei.

9

ገጠ ስጋህክዮ

1 ገጠ a kp̄é d̄ò,
 à a gbap̄eleḃ à m̄èn sopla a p̄èl̄ep̄ele.
 2 A n̄òḃ d̄ē à v̄ēe k̄èke,
 à bleḃ s̄oḃk̄è a k̄àle.
 3 A a w̄ēndia z̄ikenao z̄l,
 à̄le l̄ezu w̄éle s̄l̄s̄l̄ misonaa à m̄è:
 4 Gb̄é p̄ó n̄ḃse v̄l̄oḃ à ea m̄o ke!
 ገጠk̄ēs̄āmadeḃ m̄àle oé,
 5 à m̄o bleblemanḃ,
 í v̄ēe p̄ó má k̄èke mi.
 6 A s̄oḃke t̄ó, Ìḃ aafia,
 í t̄aa'o w̄ék̄ēa z̄éu.
 7 Gb̄é p̄ó lé l̄eda gb̄élaanikenawa
 Í ḡó s̄ó̄s̄ēe,
 gb̄é p̄ó lé v̄aikena daz̄ewa
 Í ḡó t̄aaēē.
 8 Nsu gb̄élaanikena daz̄ewao,

asa a ʕisennɔɛ.

ʦɔɔna dazewa, iɔ yenzi.

⁹Yáda ʦɔɔnaɛ, aà ʦɔɔ i dede,
yá'o gbēmaae, aà dʒa i káfi.

¹⁰Vlakea Diie mé ʦɔɔ daalea ũ,
Lua pɔ a kua adoa dʒa mé wékēa ũ.

¹¹Asa níyɔ gēgē ma sabai,
n wēni a gbākū.

¹²Tó ní ʦɔɔ, nzlaee,
tó gbē'awiambɔnan n ũ, n mi musu.

¹³Misaikɛ de lán nɔɛ ledewae,
a sɔŭ mé a yāe dʒo.

¹⁴I zɔle kílau a kpɛɛɛ,
aà kpé kú wéle sɔsɔ musu,

¹⁵i lezu gbé pɔ lé gēɔzi,
í o gbé pɔ zé kua súsuɔne:

¹⁶Láasoosaide, ɛa mɔ ké!
ʦɔɔkēsāmade, mále one,

¹⁷i kpáí mia ɔ na,
bleblea asii guuá zɔɛ.

¹⁸Gɔɛpi dɔ ké gɔa gyaade ũ zén weo,
gbé pɔ à ní sisiɔ sɔ beda gbáou.

10

Salomɔ yáasiɔ

¹Né ʦɔɔna í to a mae pɔ ke na,
né sɔŭ í a da pɔ yaè.

²ʦvái lí àikɛo,
yākea a zéwa í ní sí gawa.

³Dii lí to nɔana gbēmaa deo,
mé í vāikenaɔ té ní pɔeá pɔ.

⁴Pɔewosai í to wà taasikɛ,
zíkɛa ɔplapla mé í to wà ke pɔde ũ.

⁵Né pɔ ble gba dɔ saeá né laaideɛ,
né pɔ í i'o pɔkɛkegɔ wí dʒo.

⁶Gbēmaa mi ɔ báaa vɔ,
ama yāpási mé vāikena lé pà.

⁷Gbēmaa lí ga ní a tʒoo,
vāikena tɔ í midɛ.

⁸ʦɔɔna í zíkɛ yádilɛnɔwa,
yābɔlena í azía né.

⁹Gbé pɔ í yāke a zéwa ku dɔdɔa,
yābɛɛkɛna yá a bɔ.

¹⁰Gbégwaa ní wé vāio í mɔ ní yáo,
gbé gbaa laai í íbele midɛ.

¹¹Gbēmaa léá nibɔna wēnideɛ,
yāpási mé vāikena lé pà.

- 12 Zaakᓅu ī sòle da,
yeakᓅi ī láka tàae piia.*
- 13 Ǿᓂyá ī dᓅ laaide léu,
flá mé Ǿᓂkēsámade pᓅ ũ a kpēsēa.
- 14 Ǿᓂᓂa ī dᓅa kùsua dia,
laaisaide lé ī aà dayáu àa.
- 15 Ǿde àizee ī deè wéle bíide ũ,
wēnade taasikea mé aà midea ũ.
- 16 Gbēmaa aseā ī mᓅè ní wēnio,
vāikēna ài ī íadama iè.
- 17 Gbē pᓅ ī ledama ma wēni zé sè,
gbē pᓅ ī totoa dile pā zā zéwa.
- 18 Gbē pᓅ za gbēu mé a ye wa dᓅo eede,
gbē'ᓅᓅkpānaā sᓅūe.
- 19 Duuna a gíᓅ kui yá dasi bᓅlea guuo,
gbē pᓅ ī a lé fᓅá laaidee.
- 20 Gbēmaa lénaā áᓂusu maae,
vāikēna nᓅse gbiao.
- 21 Gbēmaa yá'oa ī ní dazēwa dasi,
laaisaide ī ga Ǿᓂkēsáma guue.
- 22 Dii báaadaaᓂgu ī ní ke ᓅde ũ,
zíkēa ní taasio lí pᓅe káfi.
- 23 Dàakea de sᓅūe kᓅᓅ yá ũe,
Ǿᓂkūa mé ī ke laaidee na.
- 24 Yá pᓅ vāikēna lé a vīake mé a aà le,
Lua a gbēmaa pᓅeā pᓅ kpawá.
- 25 Tó íana kàka à gè,
vāikēnaᓅ aᓅᓅ ku bᓅ,
gbēmaa zína mé ī péléa gᓅᓅpii.†
- 26 Lá lemua kúma ī ke swaae,
lá sūele ī ke wée,
màa zígbiade de gbē pᓅ aa aà zᓅne.
- 27 Vīakea Diiē ī wēni gbáa káfi,
vāikēnaᓅ sᓅ, an wēni a kulunkú.
- 28 Gbēmaaᓅ wé ī dᓅ pᓅnai,
vāikēnaᓅ sᓅ, támaa a ní nēe.
- 29 Dii zé mé mikpakli ũ gbēmaaᓅne,
vāikēnaᓅ sᓅ, Dii ī ní kaalee.
- 30 Gbēmaa a fu bauo,
gbēvái sᓅ a zᓅlekli e dúniauo.
- 31 Ǿᓂᓅ ī bᓅ gbēmaa léu,
leváide sᓅ, wa aà léna zᓅee.
- 32 Gbēmaa yá pᓅ kú wà oné dᓅ,
yábēe ī dᓅ gbēvái léu.

11

1 Dii za pᓅyáa ní mᓅafilioᓅ,
kiloolēa a zéwa ī kaaágu.

* 10:12 1Kln 13.7, Zaa 5.20, 1Pc 4.8 † 10:25 Mat 7.24-27

- 2 Zia sea lesí í mó ní wíó,
 zlabusaa mé ɔ́nɔ́yá ũ.
- 3 Gbēmaa nòsepua í àà dazewa,
 náaisaide nòse bēè í àà òòkpa.
- 4 Aizee ài ví yákpalekegɔ̀zlo,
 yákea a zéwa mé í ní sí gawa.
- 5 Taaesaide maakea í zepoòè,
 väikena yäväikea í àà né.
- 6 Nòsepuade maakea í àà bɔ,
 náaisaide pɔ̀nidèa í àà kú.
- 7 Tó gbēvái gá, àà támaa í midè,
 pó pó à wèd̀bi a wēnigɔ̀ í láa.
- 8 Gbēmaa í bɔ taasiu,
 ɔ́ gbēvái í gēu àà gēè ũ.
- 9 Luayádansai lé í àà gbédee òòkpa,
 áma d̄sa í gbēmaa bɔu.
- 10 Tó gbēmaaɔ ku namau, wéle ɔ̀ nae,
 tó gbēváiɔ gága, wí gulake.
- 11 Wéle í káfi nòsepuadeɔ sabai,
 gbēváiɔ lé í wéle de.
- 12 ɔ̀nòkēsámade í saka a gbédeegu,
 laaide í a lé f̄.
- 13 Gbēpena í bɔ ní d̄aɔ asiio gupuaú,
 gbé náaide í pó kúlèwà.
- 14 D̄aanasaikè í to gbéɔ̀ fu,
 yákeken dasiɔ í to wà zible.
- 15 Tó n gbēpále fla dí ní miwa, taasi n kae,
 gbé pó mibòleu í ḡɔ a laaiwa.
- 16 Gbāamɔ̀nede ɔ̀ àizee ví,
 áma nɔ̀e nòsemaade ɔ̀ gbiané.
- 17 Sùuude í maa í azlae,
 gbé pásí í azla kpa lai.
- 18 Gbēvái zì ài líɔ báaa vío,
 yámaat̄na í ài slana e.
- 19 Kua maa slana í ní ká wēniwa,
 tea väizi í mó ní gao.
- 20 Dii ye nòseváide gíyáio,
 táaesaide yá í kaaàgu.
- 21 Slana guu gbēváiɔ bɔ p̄ao,
 gbēmaaɔ mé aa bɔ aafia.
- 22 Lá vua táana de sàwakusana níu,
 màa nɔ̀ kefen ɔ̀nɔ̀saide de.
- 23 Gbēmaaɔ p̄eá í ní ká namawa,
 gbēváiɔ támaa í ní né.
- 24 Gbé pó ɔ̀ p̄òo í káfla e de a zia,
 gbé pó gí pó pó de à kpa kpái, pó í kēsāwà.
- 25 Gbēnazín báaade àò ku namau,

gbé pṣ í ní gba nié a nié e sṣ.*
 26 Wí gbé pṣ í pṣwena ʒa na dá kaε,
 wí sa na o gbé pṣ í yíamáε.
 27 Gbé pṣ í maa wεεε aṣ na ní gbéṣ,
 gbé pṣ í vāi wεεε, vāi a aà le.
 28 Gbé pṣ í a àizεε náaike a léε,
 gbēmaa a bṣbṣ lán lí láwa.
 29 Gbé pṣ yá'í a uae a gṣ gii,
 sṣú a gṣ ʒnṣna zṣ ú.
 30 Gbēmaa yákea gbéá lí wēnideε,
 ʒnṣna í gbé e.
 31 Lá Lua í flabo gbēmaae dúniau,
 wa vāikena ní duunkenaṣ pṣ o lbe?†

12

1 Gbé pṣ ledama í kεè na ye dṣai,
 gbé pṣ totoa í kεè íi mi vío.
 2 Dii í gbēmaa wegwa,
 áma í yáda láasoováideε.
 3 Váikeε lí gbēε zεdṣo,
 gbēmaa zína sṣ deεa vío.
 4 Nṣ maa de a záε lán fùawa,
 nṣ widamade dεè mεεmuuna ú.
 5 Gbēmaaṣ íṣ yáze de yá,
 gbēváiṣ ledama mṣafilí ví.
 6 Gbēváiṣ yáá gbēwea yáε,
 gbēmaaṣ lé í ní bṣ.
 7 Wí gbēváiṣ fuangba, aai midε,
 áma gbēmaaṣ ua íṣ ku.*
 8 Wí gbé tṣbṣ aà ʒnṣ léuε,
 faasaide sṣ, wí sakaue.
 9 Gbé kpeε pṣ í a zíkε maanno
 de zladilengbia pṣ ble í késāwála.
 10 Gbēmaa a pṣtuṣṣ gwaa dṣ,
 áma gbēváiṣ sṣsobi pásí.
 11 Zṣε áide íṣ kaa,
 gugiiyana sṣ, ʒnṣ í késāwae.
 12 Gbēvái í ʒvái nide,
 kási gbēmaa zína mé íṣ mṣse ví.
 13 Gbēvái lé vāi í aà kú,
 gbēmaa sṣ í bṣ yákeleu.
 14 Lé maa í ní ká pṣmaawa,
 zí pṣ gbé kè ài a suwà.
 15 Sṣú yákea í kεè maa,
 ʒnṣna sṣ í ledama ma.
 16 Sṣú í to wà a pṣfē dṣwa gṣṣ,

* 11:25 Mat 10.42 † 11:31 1Pie 4.18 * 12:7 Mat 7.24-27

laaide sᓅ ʔli sᓅsᓅa dao.

¹⁷ Sian'ona ʔ yáze de o,

seelade vai yá ʔ mᓅafili vi.

¹⁸ Yáᓂᓂlana yá ʔ gbé sᓅ zᓅ lán fēnawa,

ᓅnᓂna legbe'i ʔ mᓅ n' aafiao.

¹⁹ Siana pᓅ wa 0 ʔ zedᓂa,

egε sᓅ ʔ gēzea lán weᓂeawa.

²⁰ Mᓅafili kú vai wáaipanaᓂ sᓅu,

gbé'aafiawεelenaᓂ mé pᓂna vi.†

²¹ Váie lí gbēmaa leo,

gbēvaiᓂ sᓅ, taasi ʔ dańla.

²² Dii ye εεde gtyáio,

aá pᓅ ʔ na síandewa.

²³ Laaide ʔ a dᓅa kú a sᓅu,

sᓂ ʔ ʔ yáfaasai kpáwake.

²⁴ Zikεa ᓂplapla ʔ to gbé kible,

máa ʔ gbé da zᓂbleu.

²⁵ Kua bili guu ʔ gbé kúsu kwé,

yána'oaε ʔ n' pᓅ ke na.

²⁶ Gbēmaa ʔ a gbēna dazewa,

gbēvaiᓂ yákea ʔ n' sásá.

²⁷ Máade lí nᓂᓂ sásá maamaao,

áiaide ʔ laaidᓂ a pᓅwa.

²⁸ Kua yáze de zéu wēni vi,

zépi sea lí n' kpá gaio.‡

13

¹ Né ᓅnᓂde ʔ a mae leᓂdama ma,
gbélaanikεna gbaa laai lí tᓅwáᓂ.

² Legbe'i na ʔ gbé ká pᓂmaawa,
náaisaide ʔ ble a pásí guue.

³ Gbé pᓅ ʔ a lé fᓅ ʔ a wēni dᓅa,

gbé pᓅ a lé lí kuo ʔ azía ᓂᓂkpa.

⁴ Máade lí pᓅ pᓅ á yei eo,

áiaide mé ʔ namable.

⁵ Gbēmaa za mᓅafiliyáu,

gbēvai ʔ widamá ʔ n' kpeᓂᓂ.

⁶ Yámaakea ʔ ze maasena misi,

dáakea ʔ duunkεna fuangba.

⁷ Gbēεᓂ ʔ nízía dile ᓂde ũ,

kási aaliᓂ pᓅε vi sᓅo,

gbēεᓂ ʔ nízía dile taaside ũ,

kási aaiᓂ pᓅ vi zᓅᓂ.*

⁸ ᓂde ʔ azía bo n' a àizeεo,
taaside sᓅ ʔ ʔ wétēabiima eo.

⁹ Gbēmaaᓂ gupua aᓂ pipi,

gbēvaiᓂ filia a gamá.

¹⁰ Zía sea leśí mé ʔ sᓂle da,

lɛdamamaa mé ĩ to wà ònòkù.

¹¹ Ǫvái lí gé aeo,

ò'a'ea isima guu mé ĩ kó.

¹² Wɛdɔa pói gɛgɛa ĩ ní sò òòkpa,
pɔɛa ea ĩ mós ní wɛni dafuo.

¹³ Gbɛ́ pó ĩ fionada yáwa a ya'e,
gbɛ́ pó ĩ gbɛ́ ya'one ma a ài'e.

¹⁴ Ǫnɔna yádanɛá nibɔna wɛnideɛ,
ĩ ní bɔ ga lézĩ.

¹⁵ Wɛɛɛ gbãa ĩ to wàò narínò,
ama náaisaideò zé pásĩ.

¹⁶ Laaideò ĩ yáke ní d̄sao,
sòũ ĩ a faasaikɛ fáaa.

¹⁷ Zina vái ĩ zu taasiu,
íwa náaide ĩ su aafia.

¹⁸ Gia totoai ĩ mós ní taasio ní wío,
lɛdamamaa ĩ ní kpɛla.

¹⁹ Pónideɛ ea ĩ ní pò ke na,
ò sòũ ye kɛa váikɛawa glyáio.

²⁰ Gbɛ́ pó té ònɔnɔzi ĩ ònòkù,
gbɛ́ pó káaaa ní sòũ ĩ váikù.

²¹ Taasi Ìò tɛ duunkɛnɔzi,
nama mé gbɛ́maaò ài ù.

²² Gbɛ́maa ĩ túbito a tòũnaòne,
duunkɛna sò, aà àizɛɛ a gò gbɛ́maaɛ.

²³ Taaside bua ĩ blekɛ maamaa,
ò yáfuangbanaò ĩ to aà kuawà.

²⁴ Gbɛ́ pó lí a né gbɛò zaaàgue,
gbɛ́ pó ye a néi ĩ aà toto a gòowa.

²⁵ Gbɛ́maa ĩ pòble à ká,
gbɛ́vãio nòsɛ Ìò da gii.

14

¹ Nòɛ ònòde ĩ ua kálɛ,
a faasaide sò ĩ ua fáaa.

² Gbɛ́ pó ĩ yáke a zéwa Dii vĩa vĩ,
zɛkoleasena ĩ sakaaàgu.

³ Faasaide lé mé aà gbɛ̀bò ù,
ònɔna yá'oa ĩ aà bɔ.

⁴ Tó zu kuo, gba Ìò da giie,
wĩ ài zòò e ní zuò gbãao.

⁵ Seelade slande lí ɛɛtoo,
seelade vái yá Ìò mɔafilí vĩ.

⁶ Láanide ĩ kpálɛkɛ ònɔi à kuawà,
laaide yád̄saá faaiɛ.

⁷ Kɛ sòũwa zázá,
asa rýò d̄sa ewào.

⁸ Ǫnò ĩ to laaide láasookɛ a zéwa,
sòũ faasaikɛ ĩ aà sásá.

9 Faasaideḡ ǐ saka táae kulékεau,
gbēmaao ǐ na ní k̄so.

10 Baade azla yá'oma d̄o,
mé gbé p̄naa gbēpale p̄o no.

11 Gbēv̄aiḡ ua a mide,
gbēmaao be a ḡta.

12 Zé kú ǐ ke gbéḡne maa,
āma a midek̄liá gaε.

13 Baa yaalo guu n̄se ǐ ḡkpa,
p̄na ku ǐ mide ní p̄osiao.

14 P̄oḡḡzákεna yáke a ǐ wi aà musu,
gbēmaa ǐ a yáke a gb'e.

15 L̄aasoosaide ǐ yápii siε,
laaide lí yá náaike l̄aasookesaio.

16 ḡḡna váike a v̄la v̄l, ǐ ēē,
soḡ ǐ azla náai v̄l, ǐ w̄aa.

17 P̄ok̄umade ǐ yá yáf̄una ke,
k̄onide ǐ to w̄a zaagu.

18 ḡḡk̄esámade ǐ ḡḡ faasai,
laaideḡ ǐ d̄sa kpa f̄ua ũ.

19 Gbēv̄aiḡ misiile gbēmaaḡne,
váikεnaḡ kúle n̄sepuadeḡ kpεεε.

20 Baa taaside gbédee ǐ zaaḡgu,
āma ḡde gbēnaḡ ǐo dasi.

21 Sakaa n gbédeeguá duunaε.
Báaaden gbé p̄o ǐ w̄enad̄o taasideḡne ũ.

22 V̄ai w̄aaipanaḡ sásáao lé?
Maa w̄aaipanaḡ s̄uuu v̄l ní náaiḡ.

23 Mεkpa a z̄lwa ǐo ai v̄l,
mé yáb̄ole ǐ ní k̄ésá.

24 ḡḡnaḡ āizeε ǐ ḡḡ ní gawi ũ,
soḡo faasaikε ǐ ní ḡḡ faasai.

25 Seelade sl̄ande ǐ gbé misi,
a εεde yá m̄ofili v̄l.

26 V̄lake a Diieá gb̄aa'ekli náaideε,
a de misik̄li ũ ade n̄ḡne.

27 V̄lake a Diieá nib̄ona w̄enideε,
ǐ ní b̄o ga léz̄l.

28 Tó k̄ia gbéḡ dasi, ǐo gawi v̄l,
b̄usugb̄esaikεá kpalabl̄ena músie.

29 Gbé p̄o a p̄o lí pa kp̄aao wé k̄ea,
p̄ok̄umade ǐ a yáf̄uke se les̄l.

30 S̄daadoḡ mé me aafia ũ,
wεd̄baḡe ǐ mεkεmuuna z̄lmá.

31 W̄enade wεt̄ana ǐ aà Kεna kpεb̄o,
taaside wegwana ǐ aà Kεna kpεla.

32 Tó yá váikεna l̄e, ǐ aà nεε,
baa tó gbēmaa ḡa, a ulék̄li v̄l.

33 ḡḡ ǐ z̄lek̄li e wεz̄ena n̄seu,

āma wīli e sɔ̄wao.
 34 Yáẏede ī bui se lesī,
 duuna ī wida gbé̄wa.
 35 Z̄ḅblen laaide yá ī ka kíagu,
 āma ī a pɔ̄kūmabɔ̄ɔ a gianawa.*

15

1 Yāwea dō ī pɔ̄kūma kpáɛ,
 yá'ī ī n̄ pɔ̄ fɛɛ.
 2 Ōnɔna yā'oa ī to dōa kángu,
 sɔ̄ū lé s̄, yāfaasai ɔ̄ bɔ̄ɛ.
 3 Dii wé kú gupiiu,
 ɔ̄ gbēvái n̄ gbēmaa tāsika.
 4 N̄sɛ níniyá ī n̄ gba wēni dafu,
 yákpaanla ī n̄ káɛ.
 5 Faasaide ī saka a mae totoau,
 lɛdamamana s̄ ɔ̄ laai vī.
 6 Gbēmaa ua ɔ̄ áizɛɛ z̄ɔ̄ vī,
 gbēvái p̄ɔ̄ ɔ̄ yákele vī.
 7 Ōnɔna lé ī dōa fái,
 sɔ̄ūɔ̄ s̄ aa n̄sɛ v̄lo.
 8 Dii ye gbēváiɔ̄ sa'oa gíyáio,
 gbēmaa wabikɛa mé ī kaaágu.
 9 Dii za gbēvái yákeau,
 a ye gbé p̄ tɛ yáẏedeiɔ̄zi.
 10 Toota pāsílá gbé p̄ p̄áɛa p̄sɛ,
 gbé p̄ ye ledamaio s̄ gèkɔ̄ɛ.
 11 Lá Dii beda n̄ tɛo yá dō,
 wa gbēnazína s̄ yā'o ɔ̄e?*
 12 Láanide líɔ̄ ye wà a gba laaio,
 ɔ̄li gé ōnɔnaɔ̄ kíio.
 13 N̄sɛna ī oa tekɛ,
 n̄sɛ òkpaa ī n̄ kúsu kwé.
 14 Láasooɛ ī dōa wɛɛɛ,
 sɔ̄ū ī yāfaasai m̄mɔ̄.
 15 Gɔ̄ɔ̄pii ɔ̄ ɔ̄ wēnadeɛɛ,
 pɔ̄nade ɔ̄ ku dikpɛ guu láasai.
 16 Pɔ̄vía yɔ̄na v̄laka Diiɛ guu
 maa de áizɛɛ z̄ɔ̄ k̄ua gili guua.
 17 Dò sau blea yeak̄i guu
 maa de n̄ò n̄side soa n̄ zaak̄uoa.
 18 Pɔ̄kūmade ī s̄ole da,
 n̄sɛniɛde ī z̄oa midɛ.
 19 M̄aade zé ɔ̄ deè lɛkaa ūɛ,
 gbēmaa zé ɔ̄ daaíɛ.
 20 Né ōnɔde ī to a mae p̄ ke na,
 gbēnazín sɔ̄ū ī saka a dau.
 21 Yāfaasai ī ke ōnɔk̄s̄ámadeɛ na,

* 14:35 Mat 24.45 * 15:11 Z̄aa 2.25

lâasoode i zéŋe sýsu.

²² Lɛkpaaisai i yá gboo,
ledamade dasi i to à ke.

²³ Yáwea dᓂ i a òna pᓂ ke na,
yá'oa a gᓂwa lᓂ na fá!

²⁴ Wɛni zé i gé ní laaideᓂ musu,
ké aasu si bedauo yáí.

²⁵ Dii i káakuna ua wí,
i to gyaa kᓂᓂ ku a gbɛu.

²⁶ Dii za lâasoo váiu,
yána'oa gbási vl̄eo.

²⁷ Gbɛwetāna i lada a uawa,
gbé pᓂ za gbagusaɛu aᓂ ku aafia.

²⁸ Gbɛmaa i lâasooke yázásiawa,
yávái i bᓂle gbɛváiᓂ léu gᓂᓂ.

²⁹ Dii zā ní gbɛváiᓂ,
i swákpa gbɛmaaᓂ wabikeai.†

³⁰ Oa weea i ní pᓂ ke na,
baona i ní wá wee.

³¹ Gbé pᓂ i swádᓂ aafia ledamai
aᓂ bele ũ òᓂᓂaᓂ guue.

³² Gbé pᓂ gí totoai za azl̄au,
ledamamana mé i gᓂ nᓂseᓂe ũ.

³³ Vl̄akea Diie i òᓂᓂ dané,
zlabusaa mé i mᓂ ní beɛɛo.

16

¹ Gbɛnazina i yáŋe,
ama a midea i bᓂ Dii léue.

² Baade i a yákea e maaɛ,
ama Dii mé lᓂ ní pᓂeá dᓂ.

³ N n yá kpále Dii gēzl̄,
n pᓂeá i zɛke.

⁴ Dii pᓂpii kè a pᓂeá yáie,
baa váikenaᓂ de ladamagᓂᓂ pᓂ ũe.

⁵ Dii ye l̄andánaᓂ gíyáio,
slana guu aa bᓂ páo.

⁶ Gbɛke ní náaio i laka tàaea,
vl̄akea Diie i ní ē váie.

⁷ Tó gbé yákeaᓂ kà Diigu,
i to se aá ibɛɛᓂ keaàᓂ na.

⁸ Pᓂ yᓂᓂna ea maakea guu
maa de v̄vái'ea zᓂᓂla.

⁹ Gbɛnazina i zé pᓂ á sé lâasooke,
ama Dii mé i aá kèse dᓂᓂᓂ.

¹⁰ Lá kía mé i yádile Lua gēɛ ũ,
a maa aá yá bᓂ yázede kpeo.

¹¹ Zaa maa ní kiloo lea súsuoá Dii pᓂɛ,
a zā néna ní a gbɛ̀ɛo píi aá pᓂkeɛ.

† 15:29 Zaa 9.31

12 Wiliᵇ ye kía vāikena giyáio,
wī kpala zínapele yázede musuᵇ.

13 Yázede'ona í ka kíagu,
íᵇ ye slan'onai.

14 Kía pɔkúmaa ga zínaᵇ,
áma ɔ́nɔna í a tede.

15 Kía oa weea íᵇ aafia vī,
aà nakeneá káabuan louᵇ.

16 Ɔnɔkúa maa de vuala zā,
gᵇsa laaide ũ beee de ánuᵇsu maaa.

17 Gbēmaa í zé pᵇ í ē vāie sé,
ziakúadᵇna í a wēni dᵇa.

18 Iandāa í mᵇ ní léleao,
ziasea lesí í mᵇ ní eao.

19 Zibusaa taasideᵇ guu

maa de baadaaa ní íandānaᵇla.

20 Gbē pᵇ í laaidᵇ yáwa í maa e,
Dii náaikena mé íᵇ pᵇna vī.

21 Gbē pᵇ nᵇse pàe ɔ́ wī meè wezēna,
gbē pᵇ a lé na, wī aà yádᵇsa zé e.

22 Laai de wēni mi ũ gbē pᵇ vīᵇne,
faasaideᵇ yáfaasai í ní gbē.

23 Ɔnɔna láasoo í pisi aà léwa,
aà lé í to wà aà yádᵇsa zé e.

24 Yāna'oaá zᵇsapunaᵇ,
a na nᵇseu, mé í me gba aafia.

25 Zé kú í ke gbēᵇne maa,
áma a midékliá gaᵇ.

26 Sèwana nᵇse í aà dazlu,
asa nᵇana í tékpaaàguᵇ.

27 Gbēpá í vāikpaafínᵇ,
yāvái íᵇ dᵇ aà léu.

28 Gbē dᵇᵇsai í sòle da,
gbēpena í gbēnaᵇ kēaa.

29 Gbē pásí í kᵇnikᵇ a gbēdeee,
í aà da zé vāiwa.

30 Gbē pᵇ lé we'í o láasoo vāi vī,
gbē pᵇ lé lesuikᵇ zé ní vāioᵇ.

31 Miká puaá fùá í gbiaᵇ,
maakea mé í ní káwá.

32 Nᵇseniede maa de zīgᵇsa,
ziakúadᵇna maa de wēlesinala.

33 Wí yákekeᵇ gbea ní gbᵇeᵇ,
áma a bᵇᵇle í bᵇ Dii kíie.

17

1 Pēᵇ miᵇn giina soa yákelesai
maa de nᵇᵇgbēa ua soledᵇeula.

2 Zᵇ laaide íᵇ iko vī né giawae,
aà baa aᵇ ku ua túbi guu.

3 Wí ánuᓂu ní vuao baasa,
 Dii mé í wá s̄s̄ táasika.
 4 Gbēvái swá ɪ na ní yádɔɔsaio,
 ɛɛde laai ɪ ku lekpeɔdaamáwa.
 5 Gbē p̄s̄ í taaside ke p̄ɔp̄ɔɔ lé saka aà Kenague,
 gbē p̄s̄ í gbē yáab músiwa a b̄o p̄ao.
 6 T̄oúnaɔ mé ní dezɪɔ gawi ũ,
 maɛɔ mé ní n̄ɛɔ ɪandáɔ ũ.
 7 Yázeɔde oa lí k̄osi ní s̄oúoo,
 máa ɛ lí k̄osi ní beɛɛde léoo.
 8 Gbagusaɛ de zlakekea ũ a danaɛ,
 gu p̄s̄ à liliu píi aà tá ɪ naɛ.
 9 Gbē p̄s̄ laká tàae p̄s̄ wa k̄èɛla ye wáɔ yeazie,
 yázifelena s̄s̄ í gbēke b̄oaa.
 10 Ōna gbaa laai í t̄wá
 de s̄oú gbēa gēn basola.
 11 Yāvái mé í d̄oaa swágbáadeɛ,
 wa zina s̄osobisaide gbáɛwá.
 12 Kpaaua ní wai p̄s̄ wá a né s̄ɛɛ
 s̄à de kpaaua ní s̄oúo a m̄saikɛula.
 13 Tó gbēmaa fiabò ní v̄aio,
 v̄ai a k̄ɛ aà uawao.
 14 Lekpaadaa de lán ízewēawae,
 go we e s̄ole àɔ gé fɛɛi.
 15 Yanakpaa tàaedewa ní yádaa yāesaidelao,
 Dii za yá beɛɔu piie.
 16 B̄s̄ ài s̄oú ɪadea a kyod̄sa yáí víi?
 Asa a n̄s̄e v̄io.
 17 Gbēnaɔ ɪ yek̄si ḡoɔpiie,
 v̄i ní dáunaɔ ku d̄sa k̄ɛ yáie.
 18 M̄saide í a gbēdo fia di a miwa,
 í kpégausí a gbēdeɛ.
 19 Gbē p̄s̄ ye s̄olei ye duunaie,
 yágbāa'ona í músi'í azlaɛ.
 20 Láasookpaanlade lí maa eo,
 lɛf̄ɔbde í léɛ da taasiu.
 21 S̄oú'ina p̄s̄ ɪ siaɛ,
 faasaide mae p̄s̄ líɔ nao.
 22 N̄s̄enaá ɛɛ maaɛ,
 p̄s̄ia í ní ibaba.
 23 V̄aikena í gbagusaɛ s̄oɔ a ulau
 ké à e yázeɔde bádeò yáie.
 24 Laaide í webii ōnwa,
 áma s̄oú wépek̄ki ɪ z̄aɛ.
 25 Né s̄oú í a mae p̄s̄ ya,
 í a da'ia n̄s̄e ɔ̄okpaè.
 26 A maa wá yāesaide yíao,
 beɛɛde gbēa a n̄s̄emaa yáí zev̄io.

27 Gbḡ́ pḡ́ í a lé fḡ́ dḡ́a vḡ́,
 nḡ́se niéde Ìḡ́ laai vḡ́.
 28 Baa sḡ́, tḡ́ à a lé fḡ́, wḡ́ aà dilé ḡ́nḡ́na ũé,
 gbḡ́́ pḡ́́ í a lé kúá laaidee.

18

1 Zia pḡ́eá mé í dḡ́aa gbḡ́́ pḡ́́ í kḡ́máe,
 í fḡ́nzi ledama pii musu.
 2 Sḡ́ ũ lí pḡ́nake wezḡ́́ yá musuo,
 yá pḡ́́ dḡ́dḡ́wà ḡ́́ í o.
 3 Váikea í mḡ́́ nḡ́́ sakanguoe,
 kpḡ́eḡ́yá́ í láani iné.
 4 Gbḡ́naziina legbe de lán isiwae,
 lán swa'í báalea ge ḡ́nḡ́ Ìḡ́wa.
 5 Kea váikḡ́nae kèkḡ́
 ge yákekeaa yáesaidee okpḡ́ai maao.
 6 Sḡ́ ũ lé í aà da sòleu,
 aà yá'oa í aà kpa gbḡ́́ai.
 7 Sḡ́ ũ lé í aà ḡ́́kpa,
 aà yá'oa í aà kú lán baiwa.
 8 Gbḡ́pena yá́ í kené lán zḡ́wa,
 í gḡ́ léu dḡ́ḡ́ e nḡ́se kpḡ́au.
 9 Gbḡ́́ pḡ́́ í pákpa a zliá músi dāunaē.
 10 Dii tḡ́á ulékli leslé,
 gbḡ́́maa í báale à azli yeu.
 11 Ḳde àizḡ́ḡ́ Ìḡ́ deḡ́ wḡ́lé kàede ũ,
 a deḡ́ bíí pḡ́́ wa fḡ́́ dḡ́dḡ́wàò ũ.
 12 Ziasḡ́a lesl í mḡ́́ gbḡ́́́e nḡ́́ léleaoe,
 ziaḡ́saa í mḡ́́ nḡ́́ beḡ́ḡ́o.
 13 Gbḡ́́́ pḡ́́́ í yáziisi yámasai,
 mísaikḡ́́ nḡ́́ kpḡ́eḡ́ao mé í gḡ́ḡ́.
 14 Sḡ́dileá í gbḡ́́ gba gbáa gyápḡ́wa,
 áma déme a pḡ́sia fḡ́í?
 15 Wezḡ́́na í yádada a sḡ́, ḡ́nḡ́na swá́ Ìḡ́ dḡ́ai.
 16 Gba pḡ́́ gbḡ́́́ dā́ í zḡ́kekeḡ́,
 í zḡ́wḡ́ḡ́ gbḡ́zḡ́ḡ́ kḡ́í.
 17 Gbḡ́́́ pḡ́́́ dḡ́aa a yá'ò, wḡ́́ aà yáze e,
 e aà íbeḡ́ḡ́ àḡ́ gḡ́́ aà pḡ́́ oi.
 18 Yákekekeaa gbḡ́́aa Diiwa nḡ́́ gbḡ́o
 í sòle midé, í gḡ́gbáaḡ́ yoaa.
 19 Daḡ́ pḡ́́ wà táakḡ́ḡ́́ yá́ Ìḡ́ gbáa lán bííwae,
 aà sòle de lán zḡ́kakaa nḡ́́ léowae.
 20 Yá'oa í gbḡ́́́ ká káawa,
 aà legbe'í í to pḡ́́ mḡ́́wà.
 21 Ga nḡ́́ wḡ́nio ku léue,
 gbḡ́́́ pḡ́́́ ye yá'oai a a gbḡ́́'e.
 22 Gbḡ́́́ pḡ́́́ nḡ́́ e pḡ́maa è,

báaa bee b̀ Dii ḱiie.

²³ Taaside í yá'o wēnawēna,

ɔde í yázasi gbáugbáu.

²⁴ Gbēna yáaa í yāvái inéε,

gbēnaε ɔ ku aaɪɔ naɪnɔ de ua gbéa.

19

¹ Kua taaside táaesaide ũ
maa de kua sɔŭ yāvái'ona ũla.

² Aia vía yázed̄sai maaɔ,

wáa z̄ɔ́ í ní z̄á zéwae.

³ Gbēnazina faasaikε í zé ̀ɔ́kpaè,
ɔ́ í Dii táae e.

⁴ Aizεε í to wà gbēna e dasi,
taaside gbēna í kēwàc.

⁵ Seelade v̄ai a b̀ páo,
εede a gí wét̄ēa eio.

⁶ Gbé daside í kpalablēna t̄nasi,
gbépii ɪ ye gbadana ̀ɔ de a gbé ũε.

⁷ Taaside daε ́ í aà vūaaε,
wa aà gbēnaε kēawà o ɪo.

Tó a wéεε yá'orínɔ, ́li ní e beo.

⁸ Gbé p̄ɔ́ lé ̀nɔ́kú ye azl̄aiε,
gbé p̄ɔ́ ye d̄sai í maa e.

⁹ Seelade v̄ai a b̀ páo,
εede a midε.

¹⁰ Lá namablea lí k̄s̄i ní sɔŭoo,
m̄aa í kú z̄ɔ́ ̀ɔ́ kible wéεɔwao.

¹¹ Wεzēna p̄ɔ́ lí pa kpaao,

lákāa táaea mé aà ́andábo ũ.

¹² K̄ia z̄akaaá n̄ɔ́musu pūnaae,
aà nakεεá m̄ɔ́sepisia sēwae.

¹³ Né sɔŭ de a mae ̀ɔ́kpana ũε,
n̄ɔ́ s̄olede de lán í t̄ɔ́t̄ɔ́a zesaiwae.

¹⁴ Wí ua ní a àizeεo e mae t̄úbi ũε,
āma n̄ɔ́ laaide ea í b̀ Dii ḱiie.

¹⁵ Z̄igbiakε í ní da í z̄ɔ́'oua,
n̄ɔ́an̄a í m̄aade de.

¹⁶ Gbé p̄ɔ́ ɪ yādilenε k̄ua ̀ɔ aafiaε,
gbé p̄ɔ́ í saka a kuau a ga.

¹⁷ Gbé p̄ɔ́ wēnad̄ɔ́ taasideε p̄ɔ́ s̄èa Diieε,
ɔ́mε a aà yákeεɔ flaboè.*

¹⁸ N n né toto a gɔɔwa,
āma n̄su to a gēagē e à gao.

¹⁹ Wa ɔa z̄ɔ́ p̄ɔ́kumadeε aà flabo,
tó n aà b̀ɔ́, aà boa ̀ɔ́ lé vío.

²⁰ Ledama ma, totoa yáda,
ké n̄ e n̄ ̀nɔ́kú z̄á yái.

* 19:17 Mat 25.40

- 21 Lâasoo ku gb̄enazina n̄ḡḡeu dasi,
 āma yá p̄ Dii z̄èḡ mé a ke.
- 22 Gb̄ēkekeanede mé i ka gb̄éḡgu,
 kua taaside ū maa de kua eede ūa.
- 23 V̄iak̄ea Diie i m̄ó n̄ w̄ēnio,
 ade i i k̄āa, v̄āi lí aà leo.
- 24 M̄aade i ḡḡē tau
 à fua bleli geḡ a lé k̄íi.
- 25 L̄áanide gb̄ē, m̄isaide i ḡḡ laai v̄i.
 Wez̄ēna gba laai, i yādada.
- 26 Né p̄ i a mae gb̄ē mé i a da yáá né gia p̄ i widam̄áe.
- 27 Ma né, tó n k̄ámabò n̄ ledamamaao,
 n p̄ale yād̄āen we.
- 28 Seelade p̄a i yázeḡe l̄áanike,
 v̄āik̄ena i yá'li m̄óm̄o b̄ēe.
- 29 Go looa gb̄ēlaaniken̄aḡla,
 gb̄ēaá s̄oḡo p̄e n̄ kp̄es̄ea.

20

- 1 V̄ēe i to w̄a ḡḡ l̄áanip̄o ū,
 i gb̄āa i n̄ da ȳab̄oḡeu,
 gb̄é p̄ t̄ò à a de ḡn̄o v̄íḡ.
- 2 K̄ia palaaá n̄ḡḡmusu p̄ūnaae,
 gb̄é p̄ aà p̄o f̄ēē az̄ia kp̄a gaīe.
- 3 L̄ēdaa lekpaau sai i to w̄aḡ b̄ēēē v̄i,
 faasaideḡ iḡ k̄āa n̄p̄iie.
- 4 M̄aade lí sapa a ḡḡḡo,
 t̄ò à geḡ bua p̄okekeḡḡo, ili p̄oe eo.
- 5 Gb̄ēnazina s̄o yá de l̄án isiw̄ae,
 wez̄ēna mé a t̄oḡ d̄ḡ.
- 6 Gb̄é daside i a gb̄ēkekean̄é yá'o,
 āma b̄oḡa gb̄é náaidewa z̄l'ū.
- 7 Gb̄é p̄ i yáke a z̄éwa mé maa,
 báaaden né p̄ à ḡa à n̄ t̄oḡ ū.
- 8 K̄ia z̄ōlea a yákp̄alekeki
 i v̄āi pii d̄ḡ a w̄é guu à plek̄ōu.
- 9 Déme a f̄ḡ o a n̄ḡḡe ȳāe v̄íḡ
 á k̄ú duunasai w̄ásawasaei?
- 10 Kilool̄ea v̄āi n̄ gb̄ēblezaao,
 Dii za beeḡu piīe.
- 11 Baa k̄ō'oḡa guu w̄i d̄ḡ n̄éwa,
 t̄ò aà yákeḡa maa mé a d̄ḡḡ v̄i.
- 12 Swá p̄ w̄i yámaḡ n̄ w̄é p̄ w̄i gu'eoo
 Dii mé n̄ ké piīe.
- 13 Tó n̄ ye ii, n̄ȳḡ ḡḡ taaside ūe,
 tó n̄ w̄é i v̄íḡ, ble a m̄oma.
- 14 P̄oḡluna i m̄e: I ka m̄āao! I ka m̄āao!
 Tó à k̄àḡ ae, i az̄ia s̄áaukpa.
- 15 Vua saio, ḡso die,

āma bɔa yāfaade'onawa āao.
 16 Tó gbé nibɔ fla dī a miwa,
 n̄ aà ula si n̄yɔ̄ kua tɔɔma ũ gbépi gēe ũ.
 17 Diidiina pɔblea ɔ nané,
 gbɛzā sa ɔ gō léu lán gbékɔɔwa.
 18 Zε n̄ yáo lɛdama musu,
 yá gwa maamaa, ní gbasā zika.
 19 Gbēpena ɔ bε n̄ dāɔ asiiɔe,
 n̄su yāalε n̄ yābɔlɛn zɔɔdeoo.
 20 Gbé pɔ a de ge a da kà,
 aà filia a gawà gusia n̄iniuiε.
 21 Túbiblea káau taasid̄ɔsai
 lí bāaa v̄l gbɛzāo.
 22 Nsu vāi tɔsia lāasookεo.
 S̄s̄a Diizi à n suaba.
 23 Dii za kiloolεa vāiue,
 gbēblezaa lí kaaāguo.
 24 Dii mé ɔ gbēnazina k̄εε dɔɔɔ.
 Kpelewa gbé a yá pɔ a kε zé d̄si?
 25 Wā lεgbēa Luaε kai v̄l,
 gbɛzā n̄yɔ̄ lāasooke lé pɔ n̄ k̄ewāpiwa.
 26 Kía ɔnɔna ɔ gbēvāiɔ ple
 à n̄ ká gbεu à n̄ kε k̄élekεε.
 27 Dii filia ɔ gbēnazina lāasoo pu,
 ɔ aà n̄ɔsekpeaɔ tāasika p̄ii.
 28 Gbēkε n̄ náaiɔ mé kía d̄šanaɔ ũ,
 gbēkεkεa ɔ aà kpala zedɔ.
 29 Ɖwaasoɔ gbāa mé n̄ ɔandāɔ ũ,
 maezɔɔ mikā pua mé n̄ gawi ũ.
 30 Gbēa pɔ ɔ gēn̄gu ɔ vāi wolomá,
 flā'sama ɔ gē e za n̄ɔsekpeau.

21

1 Kía n̄ɔε ku Dii ɔz̄l lán ɔzewaε,
 gu pɔ a yei ɔ ɔ aà liliu.
 2 Baade ɔ e a yākεa maaε,
 āma Dii mé ɔ n̄ n̄ɔε d̄ɔ.
 3 Maakεa n̄ yākεa a z̄ɛwao
 ɔ ka Diigu dε sa'ɔawāa.
 4 Ziasεa l̄ɛs̄l n̄ ɔandāo
 ɔ vāikεnaɔ duuna ɔ gupuau.
 5 Aiade lāasoo ɔ aà ka namawa,
 nɔn̄wāade ɔ si p̄ók̄ēsāmau.
 6 Aizεε pɔ gbé è εεtoa guu
 a gē n̄ ɔanaoε, aāpi ɔ ga.
 7 Vāikεnaɔ pās̄lka a tār̄nɔ,
 asa aali we yāzεdek̄èo.
 8 Tāaede yākεa líɔ d̄ɔɔ v̄lɔ,
 yāesaide yākεa ɔ wāsawasae.

- 9 Ia g̃ṣu záu maa de
kua kpéu s̃anu ní nɔ sòledeola.
- 10 Váikena s̃ṣ ɔ ku váiwaɛ,
ɪli a gbé wēnagwao.
- 11 Tó wà ɪadà gbélaanikena, m̃isaide ɪ ɔnɔkúɛ,
tó wà ɔnɔna gbà laai, aà d̃ṣa ɪ káfɛ.
- 12 Lua maa, ɪ váikena be táasika,
ṣ ɪ váikenaɔ fuangba taasiu.
- 13 Gbé p̃ṣ ɪ swákpa wēnade wiiio,
aàp̃i a wiile s̃ṣ, gbɛ a wewào.
- 14 Gbadaa asii guu ɪ p̃okúma kpáɛ,
gbagusaɛ s̃ɔba ulau ɪ p̃ofɛ midɛ.
- 15 Yág̃ṣg̃ṣa a zéwa ɪ gbēmaa p̃ṣ ke na,
āma ɪ iwāa ka váikena p̃ɔɛ.
- 16 Gbé p̃ṣ p̃áɛ wékēa zéɛ
a ta gyaadeɔ káaauɛ.
- 17 Gbé p̃ṣ ye p̃ɔnakɛai a g̃ṣ p̃ókēsáma guuɛ,
gbé p̃ṣ ye wēi ní ble ñisideo a ke ɔde ɔ.
- 18 Váikenaɔ mé gbēmaaɔ awakpab̃ ɔ,
wa ɪada náaisaideɔwa ñṣepuadeɔ gbɛu.
- 19 Z̃ṣlɛa s̃ɛgb̃au maa de
z̃ṣlɛa ní nɔ sòlede kp̃ēnedeola.
- 20 Ble maa ní ñisio ɔ kálɛ ɔnɔna be,
āma s̃ɔ ɪ a p̃ṣ m̃óm̃ṣ g̃ṣṣɛ.
- 21 Gbé p̃ṣ ɪ yázede ní gb̃ɛkeo wɛɛɛ
ɪ wēni ní yá nao ní beɛɛo e.
- 22 ɔnɔna ɪ si g̃ṣgb̃aaɔzi ní w̃éɛu,
ɪ gb̃aa p̃ṣ aalɛ a náaike gboo.
- 23 Gbé p̃ṣ a lé f̃ṣ à a léna z̃ukè,
ade kéɛɛke a wēniɛɛ.
- 24 Gbé p̃ṣ wala ní ỹṣṣo ṽl t̃n gbélaanikena,
ɪ yáke ní zaza z̃ṣṣoɛ.
- 25 M̃aade p̃ɔɛā ɪ aà kpa gai
ké à ɔkpà a s̃i yáí.
- 26 ɔ ku p̃ɔnidɛau g̃ṣp̃iɛ,
gbēmaa s̃ṣ ɪ gbada, ɪli gio.
- 27 Dii ye gb̃ɛṽai a gbagbaa g̃ỹáio,
at̃ɛsa tó àɛ sapi o ní m̃ɔafilio.
- 28 Seelade ṽai a midɛ,
gbé p̃ṣ ɪ gbé yāma yá aɔ ku.
- 29 Gb̃ɛṽai wé ɔ p̃ásɛ,
ñṣepuade ɪ w̃éte a yákeai.
- 30 ɔnɔ ge wɛz̃ɛ ge ɛdama,
an kee a f̃ṣ p̃á Dii p̃ɔɛáɔ.
- 31 W̃i s̃ṣ s̃ouke z̃lkaa yáíɛ,
āma Dii mé z̃lblea yá d̃ṣ.

22

- 1 Tᵇ na de àizeea,
na ní gbéᵇ de vua ní ánuᵇuola.
- 2 Ɔde ní taasideo zína doᵇe,
Dii mé ní ké píi.
- 3 Laaide í dᵇaa vái e, ᵇ í uleᵇ,
ᵇnᵇsaide í gi àᵇ gé, ᵇ í wétēa e.
- 4 Ziabusaa vᵇakea Diie guu gbᵇ
mé àizee ní beeeo ní wēnio ũ.
- 5 Le ní baio ku gbᵇ dᵇᵇsai zéu,
gbᵇ pᵇ ye aafiai í kémá.
- 6 Ewaasona da zé pᵇ de aà sewa,
tó à zᵇᵇkù, a bᵇuo.
- 7 Ɔde í gbāamᵇ taasidee,
pᵇsēana í zᵇble pᵇdeee.
- 8 Gbᵇ pᵇ vái tò a yā'e a kekegᵇᵇ,
aà pāslkego a aà gbᵇ.
- 9 Lua a báaada gbᵇ pᵇ gbᵇke vᵇigu
ké í bleli taasideoᵇe yáí.
- 10 Láanide yá, sòle í mide,
yākele ní wío í láa.
- 11 Nᵇsepuade pᵇ a legbe'i na,*
ᵇme aᵇ de kía gbᵇna ũ.
- 12 Dii íᵇ wéte dᵇai,
í mᵇafilide ekae a ᵇzᵇ.
- 13 Máade í me nᵇᵇmusu ku bàasi,
a ma de gāee.
- 14 Káalua léá è zᵇoloe,
gbᵇ pᵇ Dii láaiẓwá í léle dau.
- 15 Faasaiyā íᵇ dᵇ néᵇ sᵇwa,
totoa ní fláo a to aa kēwá.
- 16 Gbāasaide wetāa í aà káfi,
ᵇde gbaa pᵇ í aà késá.
- ᵇnᵇnaᵇ ledama*
- 17 Swákpa nᵇ ᵇnᵇnaᵇ yā'one ma,
nᵇ n nᵇse wē ma yādanee,
- 18 asa a maa nyᵇ kúa n sᵇ guue,
íᵇ dᵇ n léu.
- 19 Baa mpi, mále yādanᵇ gbā,
ké nyᵇ Dii náai vᵇe.
- 20 Ma yā'one kēne mèn baakwi,
yápiᵇ ledama ní dᵇao vᵇí.
- 21 Mále yá pᵇ síana vᵇí danᵇ,
ké nᵇ e nᵇ yázásimá a zéwae.
- 22 Nsu gbāasaide ble aà gbāasaikᵇ yáio,
nísu gbāamᵇ wēnadee yákpalekekliᵇ.
- 23 Asa Dii a yásirínᵇe,

* 22:11 Mat 5.8

i gbé p̄́ l̄́ n̄́ w̄́t̄́ā w̄́t̄́ā.

²⁴ Nsu gbékpa n̄́ p̄́k̄ūmadeoo,
ńsu bebe n̄́ p̄́f̄ēdeoo,

²⁵ ké ńsu n̄́ āà d̄̀a s̄̀e
n̄́ n̄́z̄̀l̄́a kpa yáio yáí.

²⁶ Nsu gbēp̄́ale f̄̀ia di n̄́ miwao,
ńsu kp̄́ēgaausī́e.

²⁷ Tó n̄́ p̄́e v̄́ n̄́ fl̄́abṑo,
wa n̄́ w̄́l̄́e b̄́ s̄̀e n̄́ z̄́e.

²⁸ Nsu k̄̀o baa v̄́o,
n̄́ dezī́o mé d̄̀a za zi.

²⁹ N gbé p̄́ ḡ́i v̄́ a ɔ̄́z̄́i guu d̄̀sa?
Ade a z̄́k̄e kíā̄ne, i ke táaa a kené.

23

¹ Tó n̄́ m̄́o p̄́blei n̄́ gb̄́adeo,
ńȳ́ d̄̀o gbé p̄́ kú n̄́ ae.

² Tó asiaden n̄́ ũ,
f̄̀ena da n̄́ k̄̀olowa.

³ Nsu to āà p̄́ ńside n̄́ wé bleo,
asa blepiá kokoazuan̄́e.

⁴ Nsu l̄́ada n̄́z̄́l̄́awa ɔ̄́ z̄́o ea yáio,
n̄́ n̄́z̄́l̄́a ō̄n̄́o t̄́o.

⁵ W̄́i w̄́l̄́e ō̄awa e ɔ̄́ i ḡ́z̄́ea,
i ḡ́ās̄̄l̄́a b̄́o i vua lán yāamusuwa.

⁶ Nsu b̄́l̄́ide ble bleo,
ńsu to āà p̄́ ńside n̄́ wé bleo,

⁷ asa ī́o a ō̄a nao a n̄́seue.

I on̄́e n̄́ p̄́ble n̄́ imi, ā̄ma āà p̄́o d̄̀o m̄́ao.

⁸ Nȳ́o a mī́na p̄́ n̄́ bl̄́e pisie,
āà s̄́aau p̄́ n̄́ kp̄́a i ke p̄́a.

⁹ Nsu ȳ́a'o s̄́o ũ sw̄́auo,
asa a sakan̄́e n̄́ ō̄nȳ́aue.

¹⁰ Nsu k̄̀o baa v̄́o,
ńsu neton̄́e bú le n̄́ ka n̄́ p̄́uo.

¹¹ Asa an̄́ Z̄́enn̄́ode gb̄́aa,
a b̄́o n̄́ kp̄́e, i ȳ́ásir̄́n̄́o.

¹² L̄́edama da n̄́ s̄́o,
sw̄́áse d̄̀s̄́aȳ́i.

¹³ Nsu ḡ́i n̄́ né totoio.

Tó n̄́ gb̄́e n̄́ fl̄́ao, a gao.

¹⁴ N̄́ āà gb̄́e n̄́ fl̄́ao,
n̄́ āà b̄́o ga léz̄́i.

¹⁵ Ma né, tó n̄́ n̄́se p̄́aa,

ma pᓂna a ke zài.

16 Tó yázede lé bᓂ n léu,
ma nᓂse a yáalb.

17 Nsu duunkenaᓂ gwea nideo,
nyᓂ Dii vīa vī gᓂᓂpīi.

18 Asa nýᓂᓂ zia vīe,
mé tāmāa a n neo.

19 Ma né, ma yāma, ní ᓂᓂkū,
to n laai àᓂ ku yázedekeawa.

20 Nsu yāale ní wēdenaᓂᓂ,
ńsu nyᓂᓂ ku lé'udeᓂ guuo.

21 Asa wēdena ní lé'udeo i gᓂᓂ puae,
an mekemuuna i ní da zwānkasa yeauē.

22 N n de'ia yāma,
tó n da zikù, ńsu sakaaāguo.

23 Nyᓂ sīana yá, ńsu zeēo,
ᓂᓂ ní yādanaᓂ ní wezēo weele.

24 Gbēmaa mae pᓂ ᓂ na maamaae,
ᓂᓂna de'ia mikpe ᓂ tévūe.

25 To n de ní n dao pᓂ àᓂ nama,
to n da'ia yáalbma.

26 Ma né, n n nᓂse wēmeē,
wēte ma yākeai.

27 Asa káaluaá è zòole,
nᓂe dᓂe'ideá tᓂᓂ kpaolonaē.

28 I gbé kpákpa lán kpáiweliwewa,
i to gᓂe daside gᓂ náaisaie.

29 Dé wī waiyookeèi?

Dé wī ó'o keèi?

Déme lekpaa vīi?

Déme zᓂa vīi?

Déme i ke'la pái?

Dé wé mé tēai?

30 Gbé pᓂ aai sēe de wē tūui,
aai gé kpálekei vēe yāaleaiᓂe.

31 Nsu webii vēewa a tēake n wé bleo,
asa ᓂ pipi keeona guue, mé a gēa léu ᓂ na.

32 Gbezá a swaa kīma lán mlēwae,
i n gbā à n kū lán pīlignonawa.

33 Nyᓂ wesi pᓂ pᓂ ni e yāaole,
nyᓂ láasoo kpaanlake n sᓂu.

34 Nyᓂᓂ de lán gbé pᓂ wúlea gó guu ísiaawa,
lán gbé pᓂ kú gó zwāa misonaawa.

35 Nyᓂ me: Wá ma gbē, i ᓂao,
wá ma ke búubuu, mi a wáwāmao.
Bᓂe ma wé a wee má i weele mi lᓂi?

24

1 Nsu lua gbēváiḡ gweaio,
ńsu yáalearıḡ nide seo.

2 Yá gbáa láasoo mé ıḡ kú ní sḡu,
yákele mé ıḡ dḡ ní léu.

3 Ɔḡḡ wı uakpaḡ,
wezē ı to àḡ báaa vı.

4 Dḡa ḡ wı pḡ kaḡ láasiḡ pai
ní àizεε maa gawideo.

5 Ɔḡḡna gbáa ıḡ káfıε,
dḡna iko ıḡ dεdεε.

6 Zıgbaseıea ı to wá fḡ wá zıka,
tó yákekenao dası, ı to wá zıble.

7 Ɔḡḡ lesı de faasaidea,
wéıε kḡkáaa guu aá lé ıḡ kpaauae.

8 Gbé pḡ ıḡ väıkeané láasoo vı
ḡ wı me kḡnide.

9 Yáfaasai wáaipaaá duunae,
gbēe ıḡ ye gbélaanikena gıyáıo.

10 Tó n nzıa búsa taasıε,
n yèεε mé bııao.

11 Gbé pḡ aa mipè gawaḡ suaba,
gbé pḡ aa sòo lé si kaale guuḡ misi.

12 Tó n mè: Ɔ'o, wá dḡ yáao fá,
Lua pḡ nḡse guu yá dḡ a eo lé?
N wēni Dḡana a yá dḡ,
a fıabo baadeε a yákeawae.

13 Ma né, zḡ ble, asa a naε,
zḡsapuna ı ke léε na.

14 Maa ḡḡḡ ı ke gbéε na a nḡseu.
Tó n ḡḡkù, ńyḡḡ zia vı,
mé támaa a n neo.

15 Dáade, ńsu gbēmaa ua kpákpaḡ,
ńsu n̄ aá pḡḡ waawá a beo.

16 Baa tó gbēmaa lèıε gēn sopla, ı ea feıεε,
väıkenao sḡ, músi ı to aa fu.

17 Tó n ıbeε lèıε, ńsu pḡnakeo,
tó à fıú, ńsu tidḡaalao.

18 Tó Dii è máa, a keε nao,
aá pḡkúma a wee n ıbeεpiwae.

19 Nsu to gbēváiḡ yá n kú gbáao,

ńsu lua váikenaɔ gweaio.

²⁰ Asa gbēvái líɔ zia vɔlo,

Lua a váikenaɔ tede.

²¹ Ma né, víake Diie ní kiao,*

ńsu gbékpa ní gbé pɔ̀ b̀ ní kpɛɔ.

²² Asa yá a ní le kánde.

Déme dɔ̀ lá wa ní ásookei?

ᏅᏁᏁᏁ yán ke b

²³ ᏅᏁᏁᏁ yán ke b:

Gbēbɔbɔa'ɔsi yákpale guu maaɔ.

²⁴ Gbé pɔ̀ í yánakpa táaedewa,

wa savái'òé, buiɔ̀ í ɔ̀lelé.

²⁵ Gbé pɔ̀ í yá'likpawà aɔ maa e,

Lua a báaadaaàgu maamaa.

²⁶ Gbé pɔ̀ í yáwe gbéwa wásawasa

lé lépɛwà.

²⁷ ɔ̀lia n buai a zɔ̀ láa,

ní gbasa kpɛdɔ̀ sa.

²⁸ Nsu bɔbɔ ní n gbédeeo pãɔ,

ńsu to n lé gbéɔ̀ sásãɔ.

²⁹ Nsu mɛ: Má keè lá a kèmɛwawɛɔ,

ge má flaboè a yákwawawɛɔ.

³⁰ Ma pã màade bua,

ma dɔ̀ ɔ̀nkɛsámade vɛɛbui,

³¹ ɔ̀ má è le b̀le dàgua píi,

à sɛkù, gí pɔ̀ a b̀ò ní gbɛɔ̀ kwè.

³² Ma yápi gwà, ma làsookèwà,

ɔ̀ yá pɔ̀ má èpi yádadamɛɛ.

³³ Tó n mɛ: Má i'ò yɔ̀ɔ̀, má kámabo yɔ̀ɔ̀,

má wúle yɔ̀ɔ̀ ɔ̀kpa ma kùe,

³⁴ pɔ̀taasi a n zámakɛ lán kpáíwa,

pɔ̀nana i mɔ̀ma lán g̀ɔ̀kɛbɔdewa.

25

Salomɔ̀ yáasi pále

¹ Salomɔ̀ yáasi pɔ̀ Yudaɔ̀ kí Ezekia gbéɔ̀ è aa kèɔ̀n ke:

² Lua gawi ví ké à yá ule,

kíáɔ̀ gawi ví ké aa yá táasika.

³ Luabe lɛsí lé ní tɔ̀le gèele léɔ̀

ní kía làasooò táasikaa víɔ̀.

⁴ Anusu gbási b̀le,

ánusuzikena i pɔ̀maa piò.

⁵ Váikenaɔ̀ b̀le kía íwaɔ̀ guu,

aà kpala i zedɔ̀ yázede musu.

* 24:21 1Pic 2.17

6 Nsu n̄ nzla dilɛ gbia kía aɛo,
 nsu zɛ gbɛzɔɔ gbɛuo.

7 Asa aà oanɛ, mo aɛ la, maa dɛ
 aà n̄ dilɛ kɛs̄aa gbɛ gbiaɔ aca.*

8 Yá pɔ n̄ wɛ è nsu nyɔ wá ní a gɔ́gɔ́aoo.
 Tó wá yelɛdine, bó nyɔ kɛ gbɛzai?

9 Tó níle yá́gɔ́gɔ́ ní n̄ gbɛ́deeo,
 nsu bo ní gbɛ́páile asiioo.

10 Tó à su mà, a widamaɛ,
 n̄ tɔ́ í a láa bo.

11 Yána'oa a gɔɔwa kefeŋ
 lán mao tɛa pɔ da ánuɔu tauwa.

12 ɔno na lɛdama maa gbɛ́ pɔ n̄ɔsɛ víɛ
 lán vua noambleboɔwae.

13 Lá í nie bo dɛ pɔkɛkɛnaɔnɛ,
 màa zina náaide dɛ gbɛ́ pɔ aa aà zɔnɛ,
 í ní n̄ɔsɛ níniné.

14 Gbɛ́ pɔ í gbadaa lɛgbɛ́ mé íli dao
 dɛ lán lou pɔ s̄isi à íana kàka i maowae.†

15 Menakea í to kía ní yáze e,
 kpálea yáí í tó ní yá ble.

16 Tó n̄ zó è, ble n̄ lé léu,
 ké nsu ble zɔɔ n̄ pisio yáí.

17 Nsu n̄ n̄ gbɛ́deeo bɛ zé sɔo,
 ké asu kpasannɔ à zanguo yáí.

18 Gbɛ́ yáɔa a gbɛ́deewa
 dɛ lá à aà kè'ia ní goo ge fɛnda ge ní kaowae.

19 Sɔ́kpalea náaisaidezi taasikɛgɔɔ
 dɛ lán swaa gyáe ge gbá kɔ́ɔwae.

20 Pɔna lesia pɔsiadeɛ
 dɛ lán ulawoloama íampuu
 ge yɔuna kaa boɔwawae.

21 Tó noa lé n̄ ibɛɛ dɛ, ble kpawà,
 tó imie s̄ɔ, n̄ aà gba í,

22 asa níle aà ɔ kaè a léun we,‡
 mé Dii a fiabonɛ.

23 Lá gukpe íana í mɔ́ ní lou,
 màa gbɛ́pea í mɔ́ ní oa fɛ́nkpaao.

24 Ia gɔ́u záu maa
 dɛ kua kpéu s̄anu ní no sòledeola.

25 Baona boa bùsu zàzàu
 dɛ lán í nie kpaa gbɛ́ pɔ a yèèè làawawae.

26 Gbɛ́maa pɔ mísiile vāikɛnaɛ
 dɛ lán nibona pɔ a í yàwae,

* 25:7 Luk 14.8-10 † 25:14 Yud 12 ‡ 25:22 Lom 12.20

lán lɔ́ pɔ́ a í ò̀kpàwa.

²⁷ Zɔ̀blea gēagēa maao,

gbé azía kpelaa gbiao.

²⁸ Gbé pɔ́ azía kŭa d̄ɔ

dɛ lán wéle pɔ́ a bíi gbooawae.

26

¹ Lá loughɛkwɛa saɛ
ge loumaa pɔ̀kɛkɛgɔ̀ lí zekɛo,
màa gawi lí k̄osi ní sɔ̀uoo.

² Lá gòlegolena ní luakitelenao
lɔ́ vuavua, lɔ́ gé la, lɔ́ ta le,
màa ɔ̀leleá gbéé p̄a a p̄ɔe z̄ɔ̀wàò.

³ Fláá s̄s̄ p̄ɔe, kpíá z̄aa'ina p̄ɔe,
sɔ̀u pɔ́ mé go ù a kpɛsea.

⁴ Nsu yázási sɔ̀uwa a faasaikɛwao,
ké r̄isu ḡɔ̀aàwao yáí.

⁵ Yázási sɔ̀uwa a faasaikɛwa,
ké asu azía gwa ò̀nɔna ùo yáí.

⁶ Tó n leđi sɔ̀uɛ,
n nzía ò̀kpàɛ, n yá'í nzíáɛɛ.

⁷ Yáasi pɔ́ dɔ́ sɔ̀u léu
dɛ lán ɛɛ gbá pɔ́ lé gbáɛwae.

⁸ Sɔ̀u kpelaa
dɛ lán gbɛdaa gbɛmauwae.

⁹ Yáasi pɔ́ dɔ́ sɔ̀u léu
dɛ lán le naa wɛdɛna ɔ̀z̄íwae.

¹⁰ Sɔ̀u ge gbɛp̄áp̄a daazíu
dɛ lán toekana p̄óp̄ii gbáawae.

¹¹ Sɔ̀u eaa a yáfaasaikɛawa lɔ́
dɛ lán gbɛ pɔ́ èa a pisi blèwae.*

¹² N gbé pɔ́ azía díle ò̀nɔna ù èa?
Sɔ̀u s̄ɔ̀wà.

¹³ M̄aade í me: N̄ò̀musu ku zéuɛ,
wàí p̄ásí bɛ zɛau.

¹⁴ Lá gba lɔ́ lili a lilibɔ̀u,
màa m̄aade lɔ́ lilelile a wúlekíi.

¹⁵ M̄aade í ɔ̀si tau,
aà bleli gɛò a lé kíí í kewà ía.

¹⁶ M̄aade lɔ́ e a ò̀nɔ
dɛ yáwend̄na gbɛ̀ɔ̀n soplala.

¹⁷ V̄i péleá d̄áɔ lekpaau
dɛ bàasi gbɛ kŭa a vláwa ùɛ.

¹⁸⁻¹⁹ Gbé pɔ́ a gbédee s̄às̄á ò̀ à gbàsa oè: M̄ále faaiboe
dɛ lán wekɛyiodɛ pɔ́ lé kà tɛdɛ ní kagbao f̄á̀nguwaɛ.

* 26:11 2Pic 2.22

20 Tó yàa kuo, té ì gae,
 tó gbēpena kuo, sòlè ì láaε.
 21 Lá sísí ì ke teyḅε, lá yàa ì ke téε,
 màa lekpaade ì sòlè da.
 22 Gbēpena yá ì kené lán zówa,
 ì gē léu dḅo e nḅεskpeau.

23 Nḅεpāsīde pḅ ì yá nana oné
 de lán lo pḅ wà ánuḅu'i lèwàwae.
 24 Gbé pḅ ìo zaṅgu ì azía keke ní léoe,
 gbésásáa láasoo mé kú aà sḅu.
 25 Tó yá nana bḅ aà léu, nḅu sio,
 asa yáwái mèn sopla mé kú aà sḅu.
 26 Tó à a zaa gbéḅu ùlè mḅafilí guu,
 aà vái ì bḅ gupuaú bíla wáa.

27 Gbé pḅ eyḅné a zu a guue,
 gbé pḅ gbε gbeembò, gbepi a si adewa.
 28 Eεde za gbé pḅ ì ní ḅokpaḅgu,
 kḅnide ì gbé kpá léleai.

27

1 Nsu íanadā zia yá musuo,
 asa ní dḅ yá pḅ zia a io.*
 2 To wà n sáaukpa, nḅu n nziá sáaukpaḅ.
 To à bḅ gbēpáleḅ léu, asu bḅ n léuo.
 3 Gbε gbía, úfāaá asoe,
 kási sḅú íadama ì tḅmá de beea.
 4 Pókúma pásí, pḅfē ì dańla,
 déme a nḅεgḅa fḅ sḅí?
 5 Gbé gbaa laai bíla wáa maa
 de yea gbézi yāe oaè saia.
 6 Gbēna yā'ḅma kpaarízi náai ví,
 íbεε lépeama mḅafilí vl.†
 7 Gbé pḅ káa ì zazakú zówae,
 āma nḅandēna pḅ kḅsá dḅo.
 8 Gbé pḅ kē a uawa àlε bebebebe
 de lán bá pḅ sásá a sakpewawae.
 9 Nísi gḅnana ní tulaletíḅ ì ní pḅ ke na,
 lēdaakḅwa ní nḅεmēndoo ì gbēnaḅ ke na.
 10 Nsu n n gbēna vūaao ge n mae gbēna.
 Tó yá n le, nḅu gé n vḅi ge n dáuna beo.
 N gbédee pḅ kú kái maa de n bε gbé pḅ kú zāa.
 11 Ma né, nḅyḅ ḅnḅ, ma pḅ ì kema na,
 mí e yázási ma sḅḅḅnaḅwa.

* 27:1 Zaa 4.13-16 † 27:6 Luk 22.47-48

12 Laaide i dᵇaa vāi e ᵇ i ulèè,
lāasoosaide i gi àᵇ gé ᵇ i yá'e.

13 Tó gbé nibᵇ fla di a miwa, n̄ aà ula sí,
nyᵇ kua tᵇᵇma u gbépi gēe ũ.

14 Tó n lēdà ía n samaa'ò n gbédeee kᵇᵇkᵇᵇ,
wa dilē savāi ũe.

15 Nᵇ sòlede muaa
ní í pᵇ lé tᵇtᵇ zesai lou záoe.

16 Aà zùukeaá íana zùukeae,
ade lé í ᵇkùkpaē.

17 Lá mᵇᵇ í kᵇ lēkē,
màa gbēnazína í a gbédeee kēkē.

18 Tó n laaidᵇ lí ne'inawa, nyᵇ a né ble,
tó n ᵇlía n diizi, a n kpela.

19 Lá gbé í a oa e í guu,
màa gbé í a nᵇse dᵇ a yákeawa.

20 Lá gēᵇ lí mᵇ beᵇa ní téowao,
màa gbé wē yea pᵇí lí mᵇwàᵇ.

21 Wí ánuᵇu ní vuaᵇ maa dᵇ a baasaa guue,
màa wí gbé bēee dᵇ aà tᵇᵇᵇa guu.

22 Baa tó n faasaide kà góu
níe aà sabo ní pᵇwēnao sānu,
aà faasaikē a kēwàᵇ.

23 Niliᵇ n pᵇtuᵇᵇ kua dᵇ maamaa,
laaidᵇ n kpāsa pᵇᵇwa.

24 Asa àizee líᵇ ku gᵇᵇpiio,
mé gawi líᵇ gé wē ní wēoo.

25 Sē í láa, a dafu í bᵇle,
ní a táaa kpá pᵇᵇne,

26 ní pᵇkasa kē ní n sᵇᵇ káo,
ní bú lú ní n blè ᵇao,

27 ní bleᵇ ví iᵇ dinzi n pᵇblea ũ,
ní n uadeᵇ ní n nᵇe zlkēnaᵇ gwàᵇ.

28

1 Vāikēna í bàalee, baa tó wàle aà yao,
gbēmaa íᵇ wᵇᵇ ví lán nᵇᵇmusuwa.

2 Tó duuna kᵇ bᵇsuu, a kíaᵇ íᵇ dasie.
Gbé pᵇ wēzē ní dᵇao ví í to yázede àᵇ ku.

3 Kíá pᵇ í íada yēeseaideᵇwa
de lán lou pᵇ í kwe à ble ᵇᵇkpawae.

4 Ikoyádansaiᵇ í gāga vāikēnaᵇne,
ikoyádanaᵇ sᵇ aal bᵇ ní kpee.

5 Gbēvāiᵇ yázede gbadᵇᵇ,
gbé pᵇ lé Dii aeᵇyaᵇ dᵇ wásawasa.*

6 Taaside táesaide maa
de ᵇde yákpaañlakēnala.

* 28:5 1Kln 2.14

- 7 Né ikoyādana wé kēa,
lalasideḡ gbēna i wida a maewae.
- 8 Gbé p̄s i a àizee káfi ḡ'igbaa ní àiwēelea zḡḡ guu
lé p̄s káaa gbé p̄s i taasideḡ wegwaee.
- 9 Gbé p̄s i ikoyā kpá swáa,
Lua líḡ ye aà wabikēawa glyāio.
- 10 Gbé p̄s i gbēmaao da zé wáíwa,
a léle da azía baiue,
tāaesaideḡ sḡ aa bḡ maa.
- 11 Ḳde i azía dile ḡḡḡna ũe,
kási taaside wēzēna i aà ḡḡḡ dḡwāe.
- 12 Tó gbēmaao kúkua ḡḡ, gbépii ḡḡ íanadāe,
tó wáikēnaḡ gbāakù, baade ḡḡ mikpaguie.
- 13 Tó n n tāaeḡ ũe, níyḡ gé aeḡ,
tó ní ò mé ní tò, Lua a n wēnagwa.†
- 14 Báaaden gbé p̄s Dii vía ví ũ.
Swágbāade sḡ i léle da taasiu.
- 15 Gbēvāi p̄s i kible yēeseaideḡwa
de lán nḡḡḡḡ pūnaawae,
lán gbēaana kusiamáwa.
- 16 Dḡaana p̄s i gbé wetā wé kēao,
gbé p̄s za ḡvāi'eau wēni ḡḡ gbāa.
- 17 Gbēdēna p̄s a láasoo lé íadawa
aḡ bāale e a ge gaḡe.
Gbēe su kpaēo.
- 18 Gbé p̄s i yāke a zéwa aḡ aafiae,
yāḡḡsaikēna sḡ a ee kánde.
- 19 Gbé p̄s i laaidḡ a buazíwa ḡḡ káa,
gugiiyana sḡ ḡḡ ku p̄s kēsáma guue.
- 20 Lua a báaada náaidegu maamaae,
gbé p̄s lé wā à ke ḡde ũ a bḡ pāo.
- 21 Gbēbḡḡa'osi maaḡ,
kási gbé a tāaeke pēe miḡḡna yái.
- 22 Blide mé i wā ní àizee'eao,
líḡḡ dḡ ké taasi a a leo.
- 23 Gbé p̄s gbé gbà laai ḡḡ naaàḡḡ
de gbé p̄s aà tḡnasila.
- 24 Gbé p̄s a de ní a dao kpái'ò,
mé àle me tāae no,
ade dou ní kpáiweliwēoe.
- 25 Gbé p̄s wékaka ví i sòle dae,
gbé p̄s Dii náai ví mé a mekpa.
- 26 Gbé p̄s lé azía náaikeá sḡũe,
gbé p̄s kú ḡḡḡḡḡ mé a bḡ maa.
- 27 P̄s lí kēsá gbé p̄s i taasideḡ gba p̄s wao,
wí gbé p̄s i wēvínla kae.

† 28:13 1Zaa 1.9

28 Tó vāikenaᓂ gbāakù,
baade ᓂ mikpaguie.
Tó aa gāga, gbēmaaᓂ ᓂ liguae.

29

1 Gbḗ pᓂ wa gbà laai maamaa mé aà swá gī gbāa,
kaaŭ a gēaazi kánde, a fele ᓂo.

2 Tó gbēmaaᓂ ligua, gbḗ pᓂ ᓂ nae,
tó gbēvái ku kpalau, wí aaukee.

3 Gbḗ pᓂ ye ᓂᓂi ᓂ a mae pᓂ ke na,
káaluᓂ be zeeena ᓂ a ᓂa de.

4 Kía ᓂ a bᓂsu zedᓂ yáze de musu,
a gbagusaesina sᓂ ᓂ a bᓂsu dee.

5 Gbḗ pᓂ lé lena ke a gbēdeee
lé ba kpa azlaee.

6 Gbēvái táaekka ᓂ aà kᓂ bai ũ,
gbēmaa gula ᓂ ᓂ ᓂ rí pᓂnao.

7 Gbēmaa ᓂ laaidᓂ yēesaidee a yágᓂgᓂawa,
vāikena sᓂ ᓂli aà káakeo.

8 Gbēlaanikenaᓂ ᓂ wéle wā,
ᓂᓂᓂnaᓂ ᓂ gbḗ ᓂᓂse níniné.

9 Tó ᓂᓂna gē yákpalekei rí sᓂŭo,
sᓂŭpi pᓂ pà yà, àle yáalo yà,
aà lé lí kpaauo.

10 Gbēdenaᓂ ᓂ za táaesaidegue,
aaᓂ gbēmaaᓂ wee.

11 Sᓂŭ pᓂkᓂma ᓂ pisi aà wéwae,
ᓂᓂna sᓂ ᓂ a ᓂᓂse suumpae.

12 Tó gbāade lé swáse eeyai,
aà ᓂwaᓂ ᓂ gᓂ vāikenaᓂ ũ piie.

13 Taaside rí tadamadeo an yáe bee doue,
Dii mé tò an wé lé gu'e nípi.

14 Kía pᓂ ᓂ yákpaleke taasideᓂne rí sᓂanao,
aà kpala zínapelea ᓂ gbāa gᓂpiie.

15 Toota rí flāo ᓂ to gbḗ ᓂᓂkᓂ,
né pᓂ wa tò azlae ᓂ wida a dawae.

16 Tó vāikenaᓂ ligua, táaekka ᓂ kᓂe,
āma gbēmaaᓂ aa rí lélea e.

17 N n né toto, ᓂ n ᓂᓂse dane dou,
a to n ᓂᓂse àᓂ yáalwa.

18 Gu pᓂ Lua yá kúuo wiliᓂ rízia kᓂa dᓂo.
Báaaden gbḗ pᓂ aà ikoyá kᓂa ũ.

19 Wili zᓂ toto rí léoo.

Baa tó a mà, a zíkewào.

20 N gbḗ pᓂ ᓂ wā àᓂ yá'o èa?

Sᓂŭ sᓂwa.

21 Zᓂ pᓂ wa zàza za a èwaasogᓂ,
a gᓂ gulu ũ gbēzāe.

22 Pᓂkᓂmade ᓂ sᓂle da,

nòseyáfunde i duunakε maamaae.

²³ Iandáa í ní busae,
ziabusaa mé i ní káfi.*

²⁴ Gbé pɔ́ lé ble ní kpáio za azíauε,
í me á sí ní Luao, s̄ líi we òo.

²⁵ Viakεa gbēnazínaεá baie,
gbé pɔ́ lé Dii náaikε mi aɔ daa ía.

²⁶ Gbé daside ɔ́ ye gbāade zεrínɔε,
āma yákpalekεa ní gbéɔ́á Dii yáε.

²⁷ Gbēmaa ye gbé dòɔsai gíyáio,
gbēvái s̄ líi ye nòεpuade yákeaiο.

30

Aguu yá'oa

¹ Yake né Aguu yá'oa.
Ma kpasa Lua, ma kpasa dúduuu,

² asa ma s̄úke de dāɔla,
má gbēnazína wezē vío.

³ Mi s̄nɔ́ dadao,
mé má Lua d̄sa vío.

⁴ Déme ḡε luabe yāa à s̄uì?

Déme íana káaa kù a ɔ́lí?

Déme lou yè a p̄kasauì?

Déme t̄ɔ́le lé d̄ai?

Aà t̄n lai? Aà né t̄n lai?

Tó ní d̄s̄.

⁵ Lua yáɔ́ pípia píie,
ɔ́ de s̄engbao ũ gbé pɔ́ náaàzie.

⁶ Nsu yáε káfi aà yá guuo,
ké asu ní εεkane ní ɔ́lɔ́ yái.

⁷ Yá mèn pla mále gbeama Dii,
nísu giomεε e màɔ gao.

⁸ Ma kē yāpā oa ní εεtoaowa.

Níli ma gbá ble ma lé léu.

Nsu ma da taasi ge ɔ́dekeuo,

⁹ ké pɔ́ su àɔ dimazi
mà lelekpanzi mà me,

déme Lua ũio,

mé ké taasi su ma k̄u mà kpái'o

mà n t̄s̄ ɔ́kpao.

¹⁰ Nsu yáɔ́ zɔ́wa a dii kíio,
ké asu n ka, à wi n musuo yái.

¹¹ Gbēɔ́ ku, aali ní mae kaε,
aali samaa'o ní daεo.

¹² Gbēɔ́ ku aali e wa gbās̄lɔ,
kási an ámake i k̄émáο.

* 29:23 Mat 23.12

13 Gbēᵇ ku an wépekli zà,
aai ní mi ga da ía.

14 Gbēᵇ ku an swaaá fēndaε,
an kánkānaá fēnaε,
aai dúnia taasideᵇ ní gbēnazín wēnadeᵇ taitaiò.

15 Too nεnᵇenaᵇ ví mèn pla,
aai mε: Wá gba, wá gba.

Pó mèn àaᵇ ku aali káo,
à kà síiᵇ se, aali mε pó mòmáᵇ:

16 Bεda ní neasakpε giio
ní tᵇᵇleᵇ asa í lí mᵇwàᵇ
ní téo asa ìli mε a ká ziio.

17 Wé pó né í a mae láanikeò mé í sakaò a dau,
swa'ε gbagbaaᵇ mé aa aà wépi bᵇ,
yāamusuᵇ i gbasa aa aà gε ble.

18 Yá mèn àaᵇ ku aa dε ma dᵇala,
à kà síiᵇ se ké má ní midᵇᵇ:

19 Zé pó yāamusuᵇ Ì bεò musu,
zé pó mlē Ì taa'òd gbεεεnaa,
zé pó gó'ìlena Ì bεò isia guo
ní zé pó gᵇε Ì yeò wéndiazio.

20 Nᵇε dᵇε'lide yākean kε:
I pᵇble, ìᵇma a léwa,
ì mε ì vāikeo.

21 Yá mèn àaᵇ í tᵇ tᵇᵇlewa à lualua,
à kà síiᵇ se a yápiᵇ fᵇᵇ:

22 Zᵇ kpalablea,
sᵇᵇ pᵇble kaa,
23 nᵇε pó wa zau zākeε,
zᵇ wéndia gᵇsa a dii zá nᵇ ù.

24 Pó nénaᵇ ku tᵇᵇle mèn síiᵇ,
kási aa ònᵇ ví maamaaε:

25 Bᵇᵇnaᵇ dε pó gbáaᵇ ùᵇ,
kási aai ble kūsūa di saεε.
26 En'ui'uinaᵇ dε pᵇzᵇᵇ ùᵇ,
kási aai bekpa gbēsᵇᵇᵇ.

27 Kwaᵇ líᵇ kía víᵇ,
kási aai bᵇle zéze gā ní gāᵇε.

28 Nyᵇ fᵇ zᵇ kú ní ᵇᵇ,
kási ì e gε na kía kpé saaiε.

29 Pó mèn àaᵇ ku an bea maa,
à kà síiᵇ se an taa'oa kefeᵇ:

30 Nᵇᵇmusuᵇ pó dε gᵇsa ù nᵇᵇᵇᵇ guu,
ìli pᵇᵇᵇzāke pᵇεᵇᵇ

31 ní kosa pɔ toe bɔɔ ní blesan giio
ní kía pɔ kú a zlgɔɔ aεo.

32 Tó n sɔũyá kè ziasca lesí guu
ge tó n vâi láasookè, oku n lɛwa,

33 asa lá wí vî disaa í fé à gɔ wàagase ũ,
ge lá wí ní kú wà fi à aubɔ,
màa gbéɔ pɔfɛane í sòleda.

31

Ki Lemueli yá

1 Kí Lemueli da lɛdàwà à mè:
2 Kpelewaε, ma né? Bɔé, ma ne'ia?
Akeε, né pɔ ma a lekè Luawa?

3 Nsu n̄ n wo de nɔεɔ kíio,
nísu zé pɔ í kíaɔ ɔ̀ɔkpa sεo.

4 Lemueli, vɛéá kíaɔ pɔmia no,
í gbááá kpalablenɔɔ pɔmia no,

5 ké aasu mi ikoyáɔ sáńgu,
aai yágɔgɔ taasideɔne faasaio yáí.

6 A í gbáa kpa gbé pɔ lé mó gaiɔwa,
à vɛε kpa pɔsiadeɔwa

7 aa mi, an taasi í sáńgu,
an yá'ɔma aɔ dɔńgu bo.

8 Yá'o gbé pɔ a lé lé bebeka gɛε ũ,
yágɔgɔ gbé pɔ aale sáaleɔne.

9 Nsu n̄yɔ níleo, yákpaleke a zéwa,
taasideɔ ní wɛnadeɔ yánakpámá.

Nɔ aiade

10 Déme a nɔ aiade ei?
Aà bεεε de ɔsɔɔla zà.

11 Aà zà ɔ̀ aà náai vî ní n̄semendoεε,
pɔmaae lí késáwàɔ.

12 Maa ɔ̀ ke a záε, í ke vâi no
e a wɛni léu.

13 I sáká ní buao wεεε,
í a ɔ̀zɔ ke ní pɔnao.

14 I gé ble séi zà
lán gó'ilena laatanawa.

15 I fele gufɛne à bleke a uadeɔne,
í zɔ kpaale a wɛndiaɔne.

16 I tɔɔle maa wεεε lú,
í vɛεliɔ pépɛu ní azla b̄ɔɔ ɔ̀ao.

17 I gbáa dɔ a pi asana ũ,
í gástwa b̄ɔɔ a zɔwa.

18 ɔ̀ d̄ɔ ké á ele e,
aà filia ɔ̀ dɔ gwá.

19 Aà ɔ ɔ pooa àɔ bunkapa kūa,
 ɔ kèe ɔwā ní a ɔneɔ.

20 I ɔ poo wēnadeɔne,
 i ɔlia taasideɔzi.

21 Ili íampuu vɔake a bededeɔ yá musuo,
 asa aà uadeɔ i ula didikɔae.

22 I zwāa wúlebɔɔ tā azia,
 aà pɔkasaɔá bàabaa ní zwāa gāaluladeɔne.

23 Aà zá i tɔbɔ faaibokli,
 ɔ zɔle gudoŭ ní búsu gbēzɔɔ.

24 Nɔepi i pɔɔgāu ke àɔ yía,
 i pɔɔna tā à kpa laatanaɔwa.

25 ɔ gbāa ní gawio daa a pɔkasa ũ,
 aà kua zia yá lí iwāa ka aà pɔao.

26 ɔnyā ɔ dɔ aà léu,
 i yādané ní nɔsemaao.

27 I wéte a ua yākeai,
 ili zígbiake à gbasa àɔ pɔbleo.

28 Aà néɔ i fele aa samaa'òè,
 aà zá i aà sáaukpa i me:

29 Nɔe daside aiaví fá,
 ama nime ní derila pii.

30 Kákāa maa líɔ náai vɔo,
 kefenke i gēzeae,
 nɔe pɔ Dii vɔa vɔ ɔ wí aà sáaukpa.

31 A aà sáaukpa zɔ pɔ a kè yá musu,
 i aà táasile aà yákea musu gāae.

LAASOODE

Yá pò kú láe bee guu

Sea za lápi dɔɔ séiawa lápi kēna lé azla yá bɔɔlekewēe lá á ɔnɔ, āma lápi ɔnɔ yáɔ doú n̄ Yáasi lá pɔoo. Aà ɔnɔ doú n̄ felekaa pɔoo. Aà kua dúnia guu á yá pò á kèɔ n̄ yá pò a leɔ gwà, ɔ a è nama de lán suawae, mé gbēnazina í dēeka, ké à e namable yáie, ɔ ɔ bɔ pā m̀ɔm̀ɔ. A lâasookè azlawa tó kua dúniau dɔɔ v̄l, ge tó a beee v̄l. I to gbé pò lé lápi kyokeɔ yá doupiɔ wàaipa. Lá a ku Yobu lá guuwa, yáwea áao. Lâasoode n̄ a ɔnɔkeo à bilikè gbēnazina kuana yáwa. ɔ à ledàwà wà zíkè maamaa wà pɔnake n̄ pò pò Lua wá gbáɔ e wá wēni léu.

Lâasoode yá dasiɔ b̀ yáɔ kpɛɛ, í gbé káde. A zèð ké dēe pò wí ká n̄ pɔna pò wí e dúnia guuoá yāpāɛ. Ewaasoke, ɔdeke, àizeedeke, zíkèa, ɔnɔkūa, yáke a zéwa, a dile yápiiá pāe mé gugiyyaaɛ. Lá gbēnazinaɔ ɔ ku ga lézi mé yázesai ku, bee tò nama lí kuo. Wilio yá pò Lua lé yá n̄ dúniao d̄ɔ, ɔ bee tò wá gbēnazina zia gbá d̄ɔ. Yápiɔ í to wá lâasooke zé pò maa wá seɔwa.

Bibeli láɔ í wá wēni mi ɔɔwēɛ. A maa wá lápiɔ kyoke, wí e d̄ɔ, wí bɔ seakea n̄ pɔyaaɔ guu. A maa wá lâasooke wá kua dúniauwaɛ, wí zíkè yá pò wa kè Bibeliuwa, wí e Lua náaike a zéwa. Wɛdɔa Luazi mé a tó wá kua dúniau àɔ de gugiyyaa ũo.

Yápii pāe

¹ Lâasoode Davidi né, Yelusaleŭ kía yán ke:

² Mámɛmaa Lâasoode ma m̀e:

Yápā búubuu,

yápā búubuu, yápii pāɛ.

³ Bó ài gbēnazina í e dúniau taasi pò ále ke a zí pii guuwai?

⁴ Kpáɔ í gē, Wueɔ í su, n̄ beeo dúnia ɔ ku gɔɔpiiɛ.

⁵ Tatē í bile í gē kpéu, í wá à ea gé gu pò a bɔu.

⁶ Iana í na gɛm̄idɔk̄li oi, í liaa su gubantoo oi, ɔ liaaliaa à gé le à su la.

⁷ Swa pii í ɔ ka ísiauɛ, kási ísia lí pao, ípiɔ í ea su swapiɔ miwa.

⁸ Pópii í n̄ kpasa,

kpasapi yá gē oaa. Gugwaa lí m̀ó wéwao,

yāmaa lí swá pao.

⁹ Yá pò kú yāa mé a ea àɔ ku ɔ,

yá pò wa kè yāa ɔ wa ea ke ɔ.

A dafue ku dúniau.

¹⁰ Pɔe ku ké wá m̀e:

Pó dafue gwaa?

Aawo! A d̄baa kú wá āa za zi k̄ò.

¹¹ Gb̄é káauo yá lío d̄o gb̄eegu lo.

Baa gb̄é p̄o aao ku ziao,

an yá a d̄o gb̄eegu gb̄ezāo.

¹² Ma láasoode ma ke Isailio k̄ia ũ Yelusaleŭ.

¹³ Ma mekp̄a yá p̄o w̄ale ke d̄úniau p̄ii táasikaawa, má ȳò ̄on̄o'̄on̄o, má è Lua z̄i pás̄i dà gb̄enaz̄inaone aa ke.

¹⁴ Ma yá p̄o w̄ale ke d̄úniau è p̄ii, a p̄iiá p̄ae mé gugiiyaae.

¹⁵ P̄ó f̄iaa p̄ooa v̄io,

w̄ili e p̄o p̄o k̄es̄a n̄ao ní a k̄inīo.

¹⁶ Ō má ò ma n̄òseu ma mè: Gwa! Ma ̄on̄o z̄òo de gb̄é p̄o kpalabl̄é Yelusaleŭ ma āaola p̄ii, ma ̄on̄o ní ma d̄̄ao web̄ò maamaae.*

¹⁷ Ō ma mekp̄a ̄on̄o asii d̄̄awa mà s̄oŭke ní m̄isaiȳao asii d̄̄o, ̄o má è beea gugiiyaae lo.

¹⁸ Asa ̄on̄o z̄òo ì m̄ó ní p̄oyaa z̄òooe, mé w̄i yá'̄oma e ní d̄̄a léue.

2

P̄onakead p̄ae

¹ Má ò maz̄lawa mà fele mà p̄onakea lé gwa, mí namablea d̄̄o, ̄o má è beea p̄ae lo.

² Má è yaal̄á s̄oŭkee. P̄onakea s̄o, b̄ó ì in̄éi?

³ Ma p̄ona w̄ēle v̄ēmia guu, ma ōlia m̄isaiȳai, āma ma láasoo lé taman̄o ̄on̄owa, ké mà yá p̄o maa gb̄enaz̄ina lí ke d̄únia guu a w̄eni kp̄òona léu d̄̄o.

⁴ Ma ōkp̄a z̄i z̄òòowa, ma kp̄ed̄òo maz̄lae, ma v̄ēlīo p̄ēpē kp̄élekp̄ele.

⁵ Ma kaaò dàda, ma swa saeo k̄èke, ma lí p̄o w̄i a be ble bui p̄ii bàbau.

⁶ Ma ikalek̄īo k̄èke aao m̄òsep̄isi líkp̄ep̄īowa.

⁷ Ma z̄oo l̄ulu ḡ̄eo ní n̄ōo, mé w̄a ní kee ì ma bee. Má zuo ní p̄otuo keleo v̄i dasidasi de gb̄é p̄o kú Yelusaleŭ ma āaola p̄ii.*

⁸ Ma ánūsu ní vuao k̄aaamazi ní k̄iao àizee ò ní ní bùsu p̄o.† Ma l̄esinao s̄e ḡ̄eo ní n̄ōo, ma n̄o p̄o ḡ̄e ì luaīo s̄e dasi.

⁹ Ma t̄òb̄ò, ma z̄oo de gb̄é p̄o kú Yelusaleŭ ma āaola p̄ii, mé ma gi má ̄on̄o ap̄ii guu.

¹⁰ M̄i gi maz̄lae ní p̄o p̄o ma w̄e bl̄eoo.

M̄i p̄o p̄o ma p̄o gb̄ae to weo.

Ma p̄o k̄ena ma z̄l̄ka p̄iiwa, ̄ome ma isimagakpaa p̄ii ase a ũ.

¹¹ Ké ma wet̄e yá p̄o má k̄ēzi p̄ii ní isima p̄o má ḡa má kp̄a a musuo, má è ap̄ii p̄ae mé gugiiyaae,

a ài v̄i d̄úniauo.

¹² Ō ma láasoo tà ̄on̄o ní s̄oŭkeo ní m̄isaik̄eowa.

Yá p̄o wa k̄e za zi bàasio,

a k̄ele kí ḡ̄e a ke l̄oí?

¹³ Má è ̄on̄o ài v̄i de m̄isaik̄ea

lá gupua lo ài v̄i de gusiaawa.

¹⁴ Ōn̄ona w̄e lo ku aà ae,

* **1:16** 1Kia 5.9-11, 10.23-24   * **2:7** 1Kia 5.2-3   † **2:8** 1Kia 10.14-27

sɔũ ɪɔ be gusiau.

Ɔ má è gó dou mé a ní bua nípii.

¹⁵ Ɔ ma láasookè ma sɔu ma mè:

Lá gó dou mé a wá bua ní sɔũ,

bʼó ài má e ma ɔnɔwai?

Ɔ ma mè: Beeá yá páe ɪɔ.

¹⁶ Ɔnɔna yá a dɔ gbèegu de sɔũao,

ampii an yá a sá gbéɔgu zia.

Ɔnɔna ɪ ga lán sɔũwae.

Isimagakpaad páe

¹⁷ Ɔ ma sakà ma kuau, asa yá pɔ wàle ke dúniau pii ɪ kemee yá'ɔma ɔe. Apii páe mé gugiiyaae.

¹⁸ Ɔ ma sakà zɪ pɔ má kè dúniauɔgu pii, ké má tó ma gèee yáí.

¹⁹ Déme dɔ tó ɔnɔna ge sɔũn aà ɔi? Kásile zɪ pɔ má kè dúniau ní ɔnɔ a gɔèe. Beeá páe ɪɔ.

²⁰ Ɔ ma pɔ yá isima pɔ má gà má kpà dúniau pii yá musu.

²¹ Asa gbé ɪ zíkè ní ɔnɔ ní dɔao ní gɔio, ɔ ɪ to gbé pɔ ɪ a kee keoe a pɔ ɔ. Beeá páe ɪɔ, yáwáie maamaa.

²² Bɔ gbé ɪ e isima pɔ a ga kpà dúniau ní dèe pɔ a kào pii yá musui?

²³ Aà kua dúniau gɔɔpii aà zɪ ɪ mɔè ní yá'ɔmao ní pɔyaae.‡ Baa gwá aà nɔse lí dadouo. Beeá páe ɪɔ.

²⁴ Yá pɔ maa ní gbènazinao mé de aà poble, aà imi, aà a zɪ sáaukpa.§ Má è bee bɔ Lua ɔzɪe ɪɔ.

²⁵ Lua donle sai déme a fɔ poble à pɔnakɪ?

²⁶ Lua ɪ gbé pɔ kàagu gba ɔnɔ ní dɔao ní pɔnao,* àma Lua ɪ àizeeselekāaaa zɪda duunkenaɛ, ké à kpa gbé pɔ kàaguwa. Beeá páe ɪɔ mé gugiiyaae.

3

Yápii ní a gɔɔe

¹ Yápii ní a gɔɔe,
bɔɔle pii ní a kegɔɔo.

² Ne'igɔɔ ku, gagɔɔ ku,
pɔtɔgɔɔ ku, a wolegɔɔ ku.

³ Deɔɔ ku, gbágbáɔɔ ku,
gboogɔɔ ku, a dɔgɔɔ ku.

⁴ Ɔɔlgɔɔ ku, yaalgɔɔ ku,
wènakɛgɔɔ ku, kɔɔ'ogɔɔ ku.

⁵ Gbɛkɔlegɔɔ ku, gbekāagɔɔ ku,
bɔnɔblegɔɔ ku, a zegɔɔ ku.

⁶ Pɔwɛlegɔɔ ku, a ɔkpaigɔɔ ku,
ɔdidia pɔ'wa gɔɔ ku, a gbaea gɔɔ ku.

⁷ Pɔgakɛgɔɔ ku, a namigɔɔ ku,
lekpaauɔgɔɔ ku, yá'ogɔɔ ku.

⁸ Yenzigɔɔ ku, zangugɔɔ ku,
zíkagɔɔ ku, kálea aafia gɔɔ ku.

⁹ Bɔ ài zíkɛna ɪ e taasi pɔ a kèwai?

‡ 2:23 Yob 14.1 § 2:24 Isa 56.12, Luk 12.19, 1Kln 15.32

* 2:26 Yob 32.8, Yaa 2.6

10 Ma zì pò Lua dà gbēnazínaᵋne aa kē è.

11 Lua tò pópíi maa a gᵋᵋwa. A kua gᵋᵋpii láasoo dà gbēnazína sᵋu lᵋ, kási a fᵋ yá pò Lua lé kē za dúnia daalea e a midεawa gbadᵋo.

12 Má dᵋ kē pᵋe maa ní gbēnazínao de aà kua pᵋna guu ní maakeao aà wēni léulao.

13 Tó gbé lé pᵋble, àle imi, àle a zì pii sáaukpa, Lua mé aà gbà.

14 Má dᵋ kē yá pò Lua lé kē aᵋ ku gᵋᵋpiiε. Wa fᵋ pᵋe káfíuo, mé wa fᵋ pᵋe laouo. Lua kè màa, kē wàᵋ a vía ví yáíε.

15 Pᵋ pᵋ kú tia ku za zi kᵋ, mé pᵋ pᵋ aᵋ ku zia ku yāa lᵋ. Lua í yá pᵋ kē yāaᵋ gbesisi.

16 Ma yá è dúniau lᵋ:

Gu pᵋ de yázeᵋde àᵋ kuu,

yázesai mé kú we,

mé gu pᵋ de yāmaa àᵋ kuu,

yāvái mé kú we.

17 Má ò maᵋlawa:

Lua a yákpalekε ní gbēmaaᵋ ní gbēvāiᵋ pii,

asa yápii ní a gᵋᵋᵋε,

bᵋᵋle pii ní a kεgᵋᵋᵋo.

18 Má ò ma sᵋ guu lᵋ: Gbēnazínaᵋ í kē màa, Lua a ní yáwe wēnε, aai dᵋ nízlawa wa de lán nᵋbᵋᵋwae.

19 Slanaε, gbēnazínaᵋ ní nᵋbᵋᵋ, gó doᵋ mé a ní bua. Lá nᵋbᵋ í ga, màa gbēnazína í ga lᵋ, an wea doᵋε. Gbēnazína de nᵋbᵋᵋlao, asa yápii pāε.

20 Ampii aai gé gudoᵋ, asa ampíi aa bᵋ bᵋsutíue, mé ampíi aa εa gᵋ bᵋsutípi ũε.

21 Tó gbēnazína nisína í ta musu, nᵋbᵋᵋ pᵋ í ta zílεn lò, déme dᵋi?

22 A yáí tò má è yāε maa ní gbēnazínao de aà a zì sáaukpalao, asa aà luakpaman we. Déme a to aà dᵋ yá pᵋ a mᵋ aà kpei?

4

Kua ní kᵋo

1 Ǿ ma gbāa pᵋ wàle mᵋ gbéᵋne dúniau yá gwà lᵋ pii. Ma gbé pᵋ wàle ní wetāᵋ wé'í è, aa nᵋseninina vío. Aa nᵋseninina vío, asa an wetānapíᵋ mé gbāa ví.

2 Ǿ ma mè, gbé pᵋ gà yāᵋᵋ Lua sáaukε de gbé pᵋ kᵋsía,

3 ama gbé pᵋ wí i yāo, i wesi vāi pᵋ wí kε dúniauleo sàᵋmá mpíi.

4 Má è pᵋ pᵋ tò gbé í zíkε à mekpawà, kē à è àᵋ de a gbédeela yáíε. Beeá pāε lᵋ mé gugíyaaε.

5 Sᵋᵋ í a ᵋ kpaau à ibaba.

6 Kua ní pᵋ ᵋkᵋ doo ní sᵋdaadoᵋo

maa de kua ní pᵋ ᵋkᵋ plao

ní isimagakpaaᵋ ní gugíyaaola.

7 Ǿ ma εa yāpá pále è dúnia guu lᵋ.

8 Zíloe ku, a né vío, a vᵋi ge dáuna vío. Aà isima lí bao, kási aà àizεε lí mᵋwàᵋ.

Dé yáí àle zíkεii? Bᵋyáí a pᵋnakea tè azíaei? Beeá pāε lᵋ, bᵋᵋle pāsle.

9 Plaa de doᵋa,

asa an taasi ài aᵋ maa.

10 Tó gbēdo lᵋle, aà gbēdo a aà sé.

Waiyoo gbēdoᵋna!

Tó à lèlè, aɔ sɛna vío.

¹¹ Tó gbɛɔn plaɔ wúlea gudoũ,
aa kɔ pusu ma.

Kpelewa gbɛdoũna a bɔ íana yáui?

¹² Wí gbáamɔ gbɛdoũnaɛɛ,
gbɛɔn plaɔ sɔ aai zɛ wà giɛ.

Bà nian aaɔ lí kɛ kpaao.

¹³ Ɛwaaso ɔnɔna taaside maa de kía zi sɔũ pɔ lí ledama ma bɔla,

¹⁴ baa tó ɛwaasopi bɔ dakpɛunake guu ɔ à gɔ kía ũ, ge wà aà í bɔsupiu táaa ũn lɔ.

¹⁵ Má è dúnia a tɛ kí gɛɛ ɛwaasopizi,

¹⁶ gɔɔ bee aà gbɛɔ aɔ lé vío, gbɛ pɔ a de ní dɔaana ũɔ. N beeo gbɛ pɔ aa mɔ gbɛzɔɔ aà aà sáaukpaɔ. Beeá pɛɛ bɔ mé gugiyaaɛ.

Vlaka Lua

¹⁷ Tó n gɛ Lua kpɛu, ñyɔ kú ní laaio. Sɔaaazi ñ aà yáma maa de sɔũ sa'oa wea, asa an yádɔsai mé í to aa yávaike.

5

¹ N lé su àɔ wáao, ñsu nɔnwáake ñ yá'ò Lua aɛo. Lá a ku musu mé ní kú zíle, ñsu yá'ò dasio.

² Lá bɔɔle dasi í mɔ ní nana'oaɔ, màa yá dasi bɔlea í mɔ ní sɔyá'oo.

³ Tó n lekè Luawa, * ñsu ñ a flaboá gágao. N a flabo, asa sɔũ yá lí kaaáguo.

⁴ Lekɛa Luawa sai maa de a kɛawà flabosaia.

⁵ Nsu to n lé n dayáuo. Nsu o sa'onae n zá lekɛawaɛo. N ye Lua pɔ panzi n yápi yái, i zí pɔ níle kɛ báde yà?

⁶ Nana dasi oa ní yá dasi bɔleao í mɔ ní yápao. A yái tò ñyɔ Lua vía ví.

Aizɛá pɛɛ

⁷ Tó ní è wàlɛ gbáamɔ taasideɔnɛ guei, wàlɛ gíné ní yázɛdeɔ, wàlɛ yágɔgɔnɛ a zéwao, ñsu to yápi dimao, asa bɔsupi gbáadeɔ lé wétɛkɔie, mé an gbɛzɔɔ lé wétɛnzi bɔ.

⁸ Ampii aai bɔsupi baa bleɛ, asa kía mé buaɔ ví.

⁹ Gbɛ pɔ ye ɔai lí kádo,

gbɛ pɔ ye àizɛɛi ài lí mɔwàɔ.

Beeá pɛɛ bɔ.

¹⁰ Tó àizɛɛ lé káfi,

a blenaɔ bɔ káfiɛ.

Bɔ ài a ví a diiɛi?

Aa wɛbiiwà bàasio.

¹¹ Zígbáakɛna í i na ma,

à pɔblɛ yɔɔ ge maamaan nò.

Ɔde sɔ, aà káa lí tó à i'oo.

¹² Ma yávai pásí è dúniau,

gbɛɛ zɛtá a ɔdale,

à azía kpà lai,

¹³ ɔ à bɔɔlɛ vái kèò,

aà àizɛɛ midɛ píi.

Ké à nɛgɔɛ í, a pɔɛ ví à toè bɔ.

¹⁴ Gbɛnazína í bɔ a da gbɛɛu puizie.

* 5:3 Sɔũ 66.13-14

Lá à m̀, màa ì ɛa ta ɓ,
 ìli a zì àie e sɛ nà a ɔzì à tàòo.†

15 Yáɛ beeá yāvai pásìɛ ɓ.

Lá gbé m̀, màa ì ɛa ta ɓ.
 A isima ga kpà, à gugiiyáɛ,
 b́ome g̀èi?

16 Bee gbɛa à a gɔɔ m̀aokè gusiau
 ní pɔyaa z̀ɔɔ ní gyāo ní pɔfèo.

17 ɔ má è a maa ní gbēnazinao aà p̀oble, aà imi, aà zì p̀ a kè ní taasio dúniau
 a wēni kp̀oona p̀ Lua aà gbà léu sáaukpa, asa aà luakpaman we.

18 Bee gbɛa tó Lua gbé kà ɔdawa ní àizɛɛo, mé à aà gbà zé aà p̀onakèò, aà zɛ ní
 a luakpamao, aà a zì sáaukpa. Lua mé aà gbà.

19 Iliò láasookɛ a wēni gesenawa m̀ɔm̀ɔ ɓo, asa Lua mé yāmàwà ní p̀onao.

6

1 Ma vāi è dúnia guu ɓ, à t̀ gbēnazinaɔwa.

2 Lua gbé kà ɔdawa, à aà gbà àizɛɛ ní bɛɛɛo, a p̀ p̀ de àɔ a ni v̀ píi v̀, ɔ Lua i
 to à p̀onakèò, gbēpāle mé g̀ v̀. Beeá pāɛ, yāvai pásìɛ.

3 Tó gbé nɛ ì m̀n basɔ mé à zikù táotao, baa ní aà gēgēakɛo, tó i e p̀onakè a
 guuo, tó à gà mé aà v̀ia kpɛlao, né p̀ wa i g̀è sàwà.

4 Asa népi m̀ pāɛ, ɔ à tà gusiau, aà t̀ g̀ balau.

5 Baa ké ì latè eo mé a yāe d̀o, à nie è de ɔdepia.

6 A de gbé p̀ kú wè ùaa kwi p̀onakesaila. Aali gé gudoù nípiio lé?

7 Gbēnazina isima p̀ a gà lé kpà,

à p̀ e da léɛ yáɛ,

kási aà gbɛɛ lí káo.

8 B́ ɔnɔna deò s̀uui?

B́ ài yáɛa a zéwa ì i taasideei?

9 P̀onakɛa ní p̀ p̀ ní v̀io

maa de a pāle nidɛaa.
 Beeá pāɛ ɓ mé gugiiyaaɛ.

10 P̀ p̀ kè yāa t̀ v̀ k̀,
 mé wa d̀ lá gbēnazina de.

Gbēnazina a f̀ lekpaake

ní gbé p̀ a gbāa dealaoo.

11 Yábɔɛ dasi ì yāpā k̀.

B́ ài bee v̀ gbéei?

12 Déme d̀ p̀ p̀ maa ní gbēnazinao aà wēni gii kp̀oona p̀ ì gē lán uenawa
 guui? Déme a f̀ yá p̀ a kɛ aà kpɛ dúnia guu oèi?

7

ɔnɔdaané

1 T̀ na maa de tulale bɛɛɛdea,*
 mé gagɔɔ maa de igɔɔa.

2 Gēa ua p̀ wāɛ gɛwiiɛu maa
 de gēa ua p̀ wāɛ dikpɛkɛula,

† 5:14 Yob 1.21, Sou 49.17-18, 1Tim 6.7 * 7:1 Yaa 22.1

asa gbépii midéan we,
mé a maa gbé pọ kúọ yápi da.

³ Wēnakea maa de yáalɔaa,
oosisia gbɛa nɔsɛ 1 wee.

⁴ Ɔnɔna laai ɔ ku ua pọ wále ɔɔɔɔuwa.
Sɔu laai ɔ ku ua pọ wále pɔnakeuwae.

⁵ Ɔnɔna n lelea yádaa maa de

swáɛɛa sɔu n táasileaiia,

⁶ asa sɔu yaaɔ de
lán kù té pūnaa kɔnauwae.
Beeá pɛ ɔ.

⁷ Gbáa mɔa gbéɔne 1 to ɔnɔna sɔukúe,
mé gbagusae 1 gbé ɔɔkpae.

⁸ Yá midéa maa de a fɛɛɛaa,
sùuu maa de kàamaia.

⁹ Nsu to n pọ lí pa áao,†
asa sɔu mé ɔ pɔfɛ vɛ.

¹⁰ Nsu yágbɛa n me
bóyái yáagɔɔ maa de tiaaio,
asa yálaa bee taaá ɔnɔyá no.

¹¹ Ɔnɔá pɔmaae lán túbiwa,
a ài vɛ gbé pọ lé 1atɛ eɔne pii.

¹² Ɔnɔá kpanziɛɛ,
lá ɔa de kpanziɛ úwa,
mé dɔa àin ke:

Ɔnɔnaɔ ɔnɔ 1 ní misi.

¹³ Láasooke Lua yákeɔwa.
Déme a fɔ pọ pọ a kè kolea pooi?

¹⁴ Tó gɔɔ na mɔma, pɔnakeò.
Tó gɔɔ vɛie sɔ, láasooke,

Lua mé kè pii, kè gbɛe su àɔ a zia dɔo yái.

¹⁵ Ma wēni giie bee guu ma yáɛ beeɔ è pii.
Ma gbɛmaa è à gá a maakɛa guu,
mé ma gbɛvái è àle gɛgɛ a yáváikɛa guu.

¹⁶ Nsu to n maakɛa gɛagɛo,
núsu to n ɔnɔ gɛagɛo.

Bóyái nýɔ yáyia nzɔlawai?

¹⁷ N vái su gɛagɛo,

núsu nýɔ sɔu.

Bóyái nýɔ ga kpóoi?

¹⁸ A maa nýɔ yá mèn plapiɔ kúae,
núsu ɔkpaio,

asa gbé pọ Lua vɛa vɛ 1 yápiɔ zé e piiɛ.

¹⁹ Ɔnɔ 1 to ɔnɔna gbáa àɔ de

wéle gbáade gbɛɔn kwɔɔla.

²⁰ Gbɛmaa pọ ɔ yámaake

mé 1li duunakeo ku dúniauo.

²¹ Nsu swáɛe yá pọ wále ozi píio,

† 7:9 Zaa 1.19

ké tó n zíkɛna lé n ká, n̄su mao yáí.

²² Asa ní d̄s̄ n̄z̄lawa,

ké mpi s̄s̄ n̄ gb̄é̄o kà dasi.

²³ Ma w̄et̄è yá beēo òn̄o'òn̄o pii,

ma mè má òn̄okū, ̄s̄ à z̄ákūman̄o.

²⁴ Òn̄o kúki z̄à,

a asii z̄s̄o maamae,

déme a f̄s̄ b̄w̄ai?

²⁵ Ma òn̄o ní yápii mio taasikà,

má ȳde ké mà e d̄s̄,

mí yáwáik̄ea d̄s̄ s̄òk̄e ù,

mí s̄òk̄e d̄s̄ misaik̄e ù.

²⁶ Má è n̄oe p̄o de bai ù,

aà s̄s̄á m̄om̄sunae,

mé aà ɔ̄ɔ́á m̄odaonae,

aà yá í ma p̄o ya de gaa.

Gb̄é p̄o a yá kà Luagu í pili n̄oe piwa,

àma n̄oe pi í duunk̄ena k̄u.

²⁷ Mám̄ema Lássoode ma mè:

Yá p̄o ma b̄w̄à gwa.

Ké mále yá gwa z̄éze mà e a mid̄s̄,

²⁸ ḡōo p̄o mále w̄ēle mále eo,

ma ḡs̄e b̄ēēde è m̄endo gb̄é̄on̄ àaa s̄ōo guu,

àma baa m̄endo mi n̄oe b̄ēēde e ní guuo.

²⁹ Yá p̄o ma b̄w̄àn ke:

Lua gb̄ēnaz̄ināo k̄è n̄s̄epuadēo ùe,

̄s̄ aa p̄èl̄ēl̄ē k̄ni z̄éu.

8

¹ Déme de lán òn̄onawai?

Déme yá̄o b̄ōle d̄s̄i?

Òn̄o í gb̄ēnaz̄ināo oa weē,

í oa p̄ás̄i lile.

² Misiile kía yá̄e,

asa n̄ lek̄èwá ní Lua t̄s̄oe.

³ Nsu wá ò go aà aēo,

n̄su òȳo yá p̄o lé kēè íi kúkūtao,

asa a yá p̄o kàagu ke piīe.

⁴ Lá kía yá mé zēv̄í,

déme a f̄s̄ ōè, b̄ó níle ke wei?

⁵ Gb̄é p̄o mis̄iilē è a ía eo,

gb̄é p̄o òn̄o a a ḡōo ní a kekeáo d̄s̄.

⁶ Yápii a ḡōo ní a kekeáo víe,

baa tó taasi lé t̄s̄ gb̄éwa gb̄áugb̄au.

⁷ Lá gb̄ē zia d̄s̄o,

déme a f̄s̄ yá p̄o a m̄o ōèi?

⁸ Gb̄ē a w̄ēni k̄ua gb̄aa vío,

m̄aa gb̄ē a f̄s̄ à a gaḡōo se s̄òo.

Wili e b̄ò sosau z̄lḡōo,

màa vāi lí a kenao gbæo.

⁹ Ké ma yá pò wàle ke dúniau wàaipà pìi, má è gbēnazina ì gbāablemá à lakpañzi.

¹⁰ Ǿ ma vāikenà pò wàle ní vɔ è. Gbēo bò Lua kpéu, aa mò ní tɔnasi wéle pò aa ní yákeao kèu guu. Beeá pāe lo.

¹¹ Tó wi lada dàakenawa kpakpao, a yá ì to gbēnazina zèò a sòu à vāike sōe.

¹² Baa tó duunkena dàakè gēn basoo mé à gēgē, má dō ké gbé pò Lua vīa vī aale misilleo dáama deaála.

¹³ Vāikenao aao dáamavio, ké aa Lua vīa vīo yáí, an gɔɔ a gbāakū lán uenawao.

¹⁴ Yápá pále lé ke dúniau. Yá ì gbēmaa le lán vāikenan aà ũwa, yá ì vāikenà le lán gbēmaan aà ũwa. Ma mè beeá pāe lo.

¹⁵ Mi pɔnakæa sáaukpa, asa a maa ní gbēnazinao dúniau aà pòble, aà imi, aà pɔnake, pɔnapi ì dɔaaè aà zíkæa guu lá Lua aà gbà aà wēni léu dúnia guue.

¹⁶ Ma mekpà ònkúwawa, ò ma bɔole pò wàle ke dúniau, ké ì lí na ní wéuo fáane ní gwáasíno wáaipà.

¹⁷ Má è Lua tò gbēe a fɔ yá pò lé ke dúniau dōo. Baa tó gbé kpálékèì maamaa, a a midōo. Baa tó ònɔna mè á dō, a fɔ bɔwào.

9

Wēni kulunke

¹ Ma beeo wáaipà pìi, ò ma zèò ké gbēmaaò ní ònɔnaò ní ní yákeao ku Lua ɔzle. Gbēe líò dō tò wàò yeazi ge wàò zaagu gbézào.

² Yá dou mé lé gbépii dá, gbé dɔɔdeò ní gbé dɔɔsaiò, gbēmaaò ní gbēvāio, gbé pò aa gbáleao ní gbálensaiò, sa'onao ní sa'onsaiò. Lá a de ní gbēmaaò, màa a de ní duunkenaò. Lá a de ní gbé pò aai me wa sí ní Luao, màa a de ní gbé pò aa a oa vīa vɔ.

³ Yāvai pò ì ke dúniau píin ke: Yá dou ì gbépii le. Vāi kò gbēnazinao sòu, mísaíyá mé ì daané, a gbæa aal ta geɔ guu.

⁴ Gɔɔ pò gbé bēe, ìò támaa vīe. Baa se gbé bēe sàò nòomusu geɔwa.

⁵ Gbé bēe dō ké wa ga, geɔ sò aa pɔe dōo. Aa àie vī lo, an yá a dɔ gbēegu lo.

⁶ An yea gbézi ní ní zaa gbéguo ní ní denlaweɛleao gēzean we kò. An bàa aò kú ní yá pò lé ke dúniauò bau lo.

⁷ Ge ñ pòble ní pɔnao, vēemi ní yaalo, asa Lua n yákeapiò sáaukpà kò.

⁸ Nyɔ ula pua daa gɔɔpii. Nsu líò ku nísidɔɔa n miwa saiò.

⁹ Dúnia ble ní n na yenzideo n wēni gii pò Lua kpàma dúniau léu, asa n luakpaman we gɔɔ pò n isima gà níle kpá dúniau.

¹⁰ Zi pò ní è n òkpàwà, mekpawà n gbāa léu, asa zì ge làasoo ge dōa ge ònɔ ku bedau, gu pò níle táuo.

¹¹ Má è dúnia guu lo ké
 bakpaalbleaá kásakasa yáe adoo,
 zibleaá nēgōnkēyāe adoo,
 pòbleaá ònɔyāe adoo,
 àize'eaa wēzēyāe adoo,
 na ní gbéɔá ladŷyāe adoo,
 asa gɔɔ vāi ní kisiao ì gbépii lee,
¹² mé gbēe gɔɔ pò vāi a a le dōo.
 Lán kpɔ pò sí táalu guuwa,
 lán bā pò fii aà kùwa,

màa gu ì dɔ gbéé vāivāi,
ì aà kù kándo.

Ɔnɔ de gbāaa

¹³ Ma ɔnɔe taa è dúniau, a yá ma kù gbāa.

¹⁴ Wéle kú yāa a gbéɔ dasio, ɔ kía gbāadee mò lélelwa, à koezòì.

¹⁵ Gɔe taaside ɔnɔnae ku wélepi guu, a fɔ wéle bo ní a ɔnɔo, āma gbēe i aà yādao.

¹⁶ Ɔ ma mè ɔnɔ de gbāaa, āma wí saka taaside ɔnɔue, wíli aà yādao.

¹⁷ Ɔnɔna yá pɔ wà swādòì niēniē
maa de sɔũɔ dɔaana zɔakaala.

¹⁸ Ɔnɔ ì mó ní maaɔ de gɔkɛbɔɔla,
āma duunkɛna mēndo ì yāmaa zɔɔ ɔɔkpaɛ.

10

Sɔũkɛ kai

¹ Usín geɔ ì to tulalekɛna nísi gí líkù,
sɔũkɛ yɔɔna ì gbé pɔ ɔnɔ ní beɛɛo ví tɔ ɔɔkpa.

² Ɔnɔna láasoɔ ì ta ɔplaai,
sɔũ pɔ ì ta ɔzeɛi.

³ Baa tó sɔũ be zéu,

aà ɔnɔ ɔ késáwàɛ,
ì to gbépii a mísaikɛ dɔ.

⁴ Tó gbāade pɔ pánzi,
nísu go n tíao.

Kua n laaiwa ì láka tàae zɔɔa.

⁵ Ma yāvāie è dúniau,
a de gbāade zāa yáwa ũe.

⁶ Wí sɔũɔ kpa kpala gbiau dasi,
mé ɔdeɔ ɔ ku kpala yáfúnau.

⁷ Ma zɔɔ è di sɔ kpe,

mé wéɛɔ be kèse lán zɔɔwá.

⁸ Gbé pɔ lé eyɔ a zu a guu,
gbé pɔ lé gí gboo, mlē a aà só.

⁹ Gbé pɔ lé gbewi, gbe a aà ke'la,

gbé pɔ lé lipaa, lí a aà kaikɛ.

¹⁰ Tó mɔo lenao, mé wi a lekɛo,
sema ñ gàsɩwa bɔbɔwà ní gbāao,
āma ɔnɔ ì to wà ze'ee.

¹¹ Tó mlē bɔn'āa kē a kò'onaɛ à aà sò,
a ài ví a guu bo.

¹² Ɔnɔna legbe'i na,
āma sɔũ lé ì aà kaalɛɛ.

¹³ I na yā'owa sɔũsɔũ,
ì a midɛ ní mísaivyāvāio,

¹⁴ asa sɔũ ì da yāaɛ.

Lá gbēe yá pɔ a mɔ dɔo,
démɛ a fɔ yá pɔ a ke aà kpe oèi?

* 10:8 Sotú 7.16, Yaa 26.27

- 15 Sɔ̄ ũ zɪ ɪ̄ aà kpasa,
 ɔ̄ ɪ̄liɔ̄ wé̄le zé̄ d̄so.
 16 Waiyoo bùsu p̄ɔ̄ a kía de èwaasona ũ,
 mé aà ɪ̄waɔ̄ ɪ̄ b̄le gb̄ē̄ kɔ̄ɔ.
 17 Nása a bùsu p̄ɔ̄ a kíaá kíabuie,
 mé aà ɪ̄waɔ̄ ɪ̄ p̄ɔ̄ble a gɔ̄ɔwa
 gbaakáfla yáí, i ke idekea yáí no.
 18 Tó gb̄é maa v̄i,
 aà kp̄é zao ɪ̄ɔ̄ wozuzuae,
 tó à ɔ̄kpà a sí, aà kp̄é ɪ̄ ibo.
 19 Wɪ̄ ble zɔ̄ ke p̄ɔ̄nak̄ea yáíe,
 vē̄emia ɪ̄ m̄ó rí yaalɔ̄,
 áma ɔ̄a mé ɪ̄ m̄ó rí a píio.
 20 Nsu kía s̄s̄s̄o, baa n n̄ɔ̄seu,
 r̄isu ɔ̄de kao, baa n kpea,
 asa b̄a a yápi s̄éle ḡé siuiné̄e.

11

- 1 ɔ̄z̄ gb̄é̄ɔ̄ne blei,
 gɔ̄ɔewa r̄iȳɔ̄ e lo.
 2 Biile gb̄é̄ɔ̄n soplaɔ̄ne ge swaaɔ̄,
 asa rí m̄úsi p̄ɔ̄ a bùsu le d̄so.
 3 Tó luabesiana pà rí ío, ɪ̄ ma t̄ɔ̄le lou ũe,
 tó lí l̄éle gulkpe ge be' aen nò,
 gu p̄ɔ̄ à l̄éleu, we ɪ̄ɔ̄ wúleu.
 4 Gb̄é p̄ɔ̄ a wé d̄o ɪ̄anai lí p̄t̄so,
 gb̄é p̄ɔ̄ lé luabesia gwa lí p̄kekeo.
 5 Lá rí w̄enib̄okli ge né daalea neasakpeu d̄so,
 r̄iȳɔ̄ f̄ɔ̄ n̄ Lua P̄ɔ̄piikena yákea d̄so.
 6 P̄t̄ɔ̄ kɔ̄ɔ, r̄isu ɔ̄kp̄a n kùe oosio,
 asa rí d̄o a kpele mé a ke báaa vío.
 Ké bee yà, ge kee yà,
 ge aao maa m̄pii yà, rí d̄so.
 7 Gupua na,
 mé w̄esia ɪ̄at̄éle ɪ̄ káŋgu.
 8 Lá gb̄é w̄eni lé gé léu,
 aà p̄ɔ̄nak̄eu píi.
 N beeo aà láasooke gusia gɔ̄ɔwa,
 asa aao dasie.
 Yá p̄ɔ̄ lé m̄ó píi p̄āe.

Lédaa èwaasoɔ̄wa

- 9 Èwaaso, p̄ɔ̄nak̄e n èwaasogɔ̄ɔ,
 to n p̄ɔ̄ ke n èwaasogɔ̄ɔwa na.
 Yá p̄ɔ̄ n p̄ɔ̄ gbà ke,
 te yá p̄ɔ̄ kàngui,
 áma apii guu r̄iȳɔ̄ d̄o
 ké Lua a yákpalek̄ennɔ̄.
 10 Nsu to n p̄ɔ̄ yao,
 n̄ n gu'ɪaɔ̄ b̄ɔ̄nla,

asa èwaasokε ní miká siao ì gēzεε.

12

¹ To n Kena yá ðongu n èwaasogɔɔ
e gu àò gé ðoinε vái,
e wε pɔ́ ñyɔ́ mε n pɔ́ nawào aɔ gé kái.

² To aà yá ðongu
e íatε ní gupuaò àò lao,
e mɔvua ní saanaɔ aao siakú,
e loumaa gbεa gu weesai àò gé mói.

³ Gɔɔ bee n ɔɔ lualua,
n gbáɔ koo,
n pɔsobɔɔ kámabo ké aa dasi bo,
n gugwabɔɔ gu'e ní tɔɔnau dàadāa.

⁴ N lé aɔ kpaaua gāε,
wísilɔgbε kɔ́fi a busekúne.
Báɔ wii a n vu iu,
mé nenɔɔnaɔ le a kenε buse.

⁵ Nyɔ́ viakε guleśle ní bea zé guuo,
n miká a pu lán gyavuwa.
Nyɔ́ nzia gále lán kwa taa'owa,
pɔe a n mε fεle bo,
asa gbēnazina ì gé a géklié,
ɔ́ ɔ́ ɔ́ ɔ́ naɔ ì ɔ́ be gāε.

⁶ To n Kena yá ðongu
e n ánuɔ ba àò gé kéi,
e n vua ta àò gé kpàolokúi,
e n nibɔna lo àò gé wíwii,
e n bo wuluu àò gé éi,

⁷ e n búɔti à εa àò gé gēi tēenau,
gu pɔ́ à bɔu,
e n nísina àò gé tái
Lua pɔ́ kpàma kíi.

⁸ Mapi ma Làasoode ma mē:
Yápá búubuu, yápii pāε.

Yápi midεa

⁹ Bee gbεa lá Làasoodepi ɔ́nɔ, à dša dàdané. A làasookè à kpálekè yáɔi, ɔ́ à yáasio kēkε dasi.

¹⁰ A kpálekè yámaai, ɔ́ à yápio kē a zéwa, mé slanaε.

¹¹ ɔ́nɔnaɔ yáɔ de lán gése pɔ́ wí lé s'úwae,
an yá'onεɔ de lán kusa pɔ́ wa pa giúgiúwae.
Sādán mēndona mé dànέ.

¹² Ma né, laaika, nsu yáε káfiuo. Wí taalaɔ bo dasidasi a lé vío, mé kyokεa zɔɔ ì mε kpasε.

¹³ Wá apii mà, a midεan ke:
Viakε Luaε,
níɔ aà yádileao kúa,
asa gbépii yán we.

¹⁴ Lua a yákpalekεwanɔ wá yá piiwa,
baa asiiyá, a maa ge a vāin nò.

SALOMɔɔ Lɛ

Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Salomɔɔ léá báasɛ lɛɛ. We ɔ gbɛɔn plaɔ lé ní báasɛ ɔbukɔɛ n yá nana oakɔɛo wídesai. Yápi í di Bibeli kyokɛnaɔwa maamaaɛ. Bee yáí za asínízi wà lepi díle Lua yea a gbɛɔzi yátaa ũ. N beeo gɔɛ ní nɔɔo báasɛ í bɔ Lua kíe, Lua gbaɛ. Ayámɛto lápi kua Bibeli guu zɛv́.

Bɔ̀nɔblenapíɔ lé báasɛ yá lɛɛŭ ní buapɔɔ. Gɔɛ ní nɔɔo yá'oa ní kɔ̀opi guu, zleɔ aal kɔ́ wɛɛle aal kɔ́ e, zleɔ aal kuakɔ́wa ɔ aal ɛa wàɔ kɔ́ wɛɛle lɔ. Zleɔ gbɛ̀páleɔ í mɔ́ dúsakúkpané, sádánaɔ (ɛ̀waaso gbɛ̀naɔ) ge wéndiapi da ge aà dáɔ ge aà gbɛ̀naɔ. Aalɔ wɛɛle wà lɛda gbɛ̀piɔ yáú, áma báasɛpi í bɔ ní kíi no, Lua mé tò an nísina yekɔ́i.

¹ Lɛɔ mide pɔ́ Salomɔɔ dà.*

Nɔɛ

² Lépe ma léwa,
asa n yeamazí na demɛɛ vɛɛa.

³ N tulaleɔ gí na.
N tɔ́ na lán tulale lékulea gíwa.
Bee yá mé tò wéndiaɔ yenzi.

⁴ Ma se wà ta kpakpa.
Kí, gɛmanɔ n kpéú.

Yelusaleŭ nenɔnaɔ
Kí, wáɛ pɔ̀nake n yá musu,
wáɛ yasenapa,
wá n yearízi na bo de vɛɛa.

Nɔɛ

Aalɔ yenzi a zéwa.

⁵ Yelusaleŭ nenɔnaɔ,
má sia mé má kefeŭ.
Má sia lán Kedaa zwáakpɛɔwa,
má kefeŭ lán Salomɔɔ kpé zwáaɔwa.

⁶ Asu àɔ ma gwa ma siake yáíó,
íatɛ mé ma lɛ.
Ma dáɔɔ pɔ́ pámazie,
ɔ aa ma da vɛɛbugwaa zlu.
Mi e ma azía pɔ́ kékɛo.

⁷ N gbé pɔ́ ma nísina yenzi,
n n sáɔ dáádakékli omɛɛ.
Mákli ní to aa íatɛ deui?
Býyáí máɔ ku n gbéɔ sá waiɔ sae sásáai?

Kía

⁸ N gbé pɔ́ n nɔankɛ de nɔɔɔla píi,
tó ní gupi dɔ́o, te sáɔ íai,
ní n blenɔɔ dá sádánaɔ bɔ̀o saɛ.

⁹ Ma gbɛ̀na, ní kefeŭmɛɛ
lán Falaɔɔ sɔ́da pɔ́ í godɔnéɔ dowá.

¹⁰ N gɛɛɔ maa, n swáliɔ n se,

* 1:1 Kíia 5.12

n ɔ̃nɛɛɔ kɔ̃sɪ́ ní n nɔ̃ɔ.

11 Wá swáliɔ pine ní vuao,
wí ánuusu pélepeleu.

Nɔ̃ɛ

12 Goo pɔ́ kía gɛngɛsɛkɛa,
ma tulale gí dɔ.

13 Ma yenzide demɛɛ

lí'ɔ gínana pɔ́ looa ma yɔ́ taau ũ.

14 Ma yenzide demɛɛ áyá ligɔ̃n vude
pɔ́ wá bɔ̀ɔ Ɛngɛdi vɛɛbua ũɛ.

Kía

15 Ma gbɛ̃na, ní kɛfɛũ fá!

N wé kɛfɛũ lán felen wéwa.

Nɔ̃ɛ

16 Ma yenzide, ní kɛfɛũ fá!

N zɛa maa!

Wá wúlekíiá sɛ̀bɔ̀bɛ,

17 wá kpé zaɔ́ sɛde líɔ̃nɛ,
wá kpé bala líbá pɛ̀líɔ̃nɛ.

2

1 Má de lán Salɔna náalevuwa,
lán guzule sūmaavuwa.

Kía

2 Lá lávu kɛfɛna de leɔ guu,
màa ma gbɛ̃na de wéndiaɔ guu.

Nɔ̃ɛ

3 Lá mao lí de líkpeu,
màa ma yenzide de èwaasoɔ guu.

Zɔ̀lɛa a uenai í kamagu,
a bɛ blea í kemɛɛ na.

4 A gɛ̃manɔ a pɔ̃nabɛblekpeu,
aà dɔlapoo pɔoamala báasɛ ũ.

5 A vɛɛbɛ gii kpaa ké mà yɛɛɛ e,
à ma gba mao ké ma mɛ su,
asa aà báasɛ lé ma gyákeɛ.

6 Aà ɔzɛɛ ku ma mi zíɛ,
aà ɔplaa liaamazi.

7 Yelusaleũ nenɔnaɔ,
ma naé tueɔ ní zɔ̀tɛnaɔzi,
ásu dúsakũkpawɛɛɔ,
ásu wá báasɛ gbooo e a lé ká.

Nɔ̃ɛ

8 Ma yenzide kíi ma, àlɛ mɔ́,
à vɪ́ lé pélepele gbɛ̀sɪ́sɪ́ɔwa,
àlɛ bàalɛ sɪ́sɪ́ musu, àlɛ vɪ́vɪ́.

9 Ma yenzide demɛɛ
lán tue ge búasanawa.
A aà gwa zɛ wá kpé kpe.

Àlɛ wékpale fɛnɛntiu,
àlɛ gugwagwa a mɔɔ zánguo.

10 Ma yenzide yā'òmɛɛ à mè:

Kia

Ma gbēna kefena, fɛlɛ wà gé,

11 asa lou làa, buziɛ gèzɛa.

12 Pɔ́pii lé vukɛ tɔɔlɛwa,

lɛsigɔɔ kà,

felenkɔpunaɔ ó ligua wá bùsuu.

13 Kaadɔɛnliɔ né sɛ́ia dàale,

vɛ́eliɔ vukè, a gl lòo.

Ma gbēna kefena, fɛlɛ wà gé.

14 Ma felena,

ń pɛ gbèsɔɔu n ulɛkɛi.

To ma n wegwa, to ma n lɔɔ ma,

asa n lɔɔ na, mé n oa kefɛ́ú kè zài.

15 A gbēghbonaɔ kúkūwɛɛ,

gbēghbon kelepiɔ,

aale wá vɛ́ebuɔ ásookeɛ,

wá vɛɛ pɔ́ lé vukepiɔ.

Nɔɛ

16 Ma yenzideá ma pɔ́ɛ,

mé aá pón ma ũ,

àlɛ pɔ́ble sūmaavuo guu.

17 Ma yenzide, e gu àɔ gé dɔi,

e guwɛ àɔ gé kɛ́i,

ɛa ñ ke lá tue ge bùasan bɔɔna

ĩ ke gbèsɛ́sɛ́wawa.

3

1 Ma wé dɔ ma yenzidezi gwāasɛna ma wúlekɛi,
ma aá wɛ̀ɛlɛ, mi aá eo.

2 Má fɛlɛ gé zɛaɔ keɛlɛi saɛ,

mí gbɛ́ pɔ́ ma nisɛna yeipi wɛɛlɛ gāaɛɔ.

ɔ ma aá wɛ̀ɛlɛ, mi aá eo.

3 Gudɔanaɔ b̀̀a, ké aale bebe wɛ́lɛu,

ɔ ma mè:

A gbɛ́ pɔ́ ma nisɛna yei è lae?

4 Ké ma gɛ́má g̀̀ɔ,

ma bɔ gbɛ́ pɔ́ ma nisɛna yeipiwa.

Ma aá k̀̀, mi we ma aá gb̀̀e lɔo

e ma gɛ́ gɛ́aãɔ ma dakpɛu

e kpɛa pɔ́ à ma nɔ́sɛu.

5 Yelusaleú nɛnɔna,

ma naé tueɔ ń z̀̀tɛnaɔzi,

ásu dúsakúkpwɛ́ɛo,

ásu wá báasɛ́ gbooo e a lé ká.

Nɔɛ

6 Déme b̀̀ gb̀̀au,

àlɛ mɔ́ lán teluwa keei?

A lí'ɔ gɛ́nana tulaetikàtea

ń laatanaɔ pɔ́ gɛ́nanaɔ pii.

7 Salomɔɔ mákɛlɛ gwa ke,

gɔsaaɔ liaai gbɛɔn baaɔ

Isaili nɛgɔnaɔnɛ.

⁸ Aa fɛndaɔ kɔa mɔpii,

zɔkan saɔnɛ!

An baade fɛnda looa gwaaasin yaa yai.

⁹ Kɔ Salomɔɔ a seɔpi kɛ

n Liba busu liɔɛ.

¹⁰ A lipeleɔa anusue,

a kpɛnakɔia vuae.

Zwaa gaalulade kpa a zɔlekɔia,

a guua Yelusaleu nenɔnaɔ yeanzi ɔgbɛɛ.

¹¹ Siɔna nenɔnaɔ,

a bɔle a mɔ kɔ Salomɔɔ gwa,

a a kiakɛfua kpa.

Aa da me kpae aa nɔsezi,

gɔɔ pɔ aa nɔse le yaab.

4

Kɔa

¹ N kefeu ma gbena, n kefeu fa!

N we de lan felen wewa n salana fou,

n mika de lan ble wiilaɔ pilaa Galada sisɔwawa.

² N swaa pua lan sa pɔ wa n kakɛle

aa bɔ zu'okɔi aale suɔwa.

Aa kɔseɔ plapla pii,

a kee i pɔse bɔɔ.

³ N lebaa de lan wɔɔtɛn nian dowa,

n le kefeu.

N gee de lan gbɛafu pɛɛwa n salana fou.

⁴ N nɔɛ de lan Davidi kalangawa.

Sengbaɔ men ɔaa sɔo looawa,

nɛgɔnaɔ gɔkeɔɔɛ pii.

⁵ N yɔ de lan tue ne sia pɔ aale pɔble sɔmaavɔɔ guuwa.

⁶ E gu aɔ ge doi,

e guwe aɔ ge kei,

ma ge gbɛsɔsɔ li'ɔ gɔnanade musu,

ma dede sɔsɔ tulaletidewa.

⁷ Ma gbena, n gupii kefeu,

n gue saa vlo.

⁸ Ma nɔkpama,

to wa pila Liba gusɔsɔidewa

za Amana misonawa

n Senii gbɛ misonaɔ n Emɔ gbɛ misonaɔ,

za nɔɔmusuɔ toɔpiu,

za gbɛaantɛnaɔ gusɔsɔidɛpiu.

⁹ N ya ma sɔ ble ma nɔkpama, ma baasɛde,

wɛ pɔ n ma gwaɔ ma sɔ ble

n nɔnɛ pɔ mɛndoeo.

¹⁰ Ma nɔkpama, ma baasɛde,

n yeamazi kɛ zai,

n yeamazi nameɛ de vɛɛa,

n nɪsɪ gɪ namɛɛ dɛ pɔ ɡɪnanaɔla pii.

¹¹ N lɛbaa mɔsɛ demɛɛ lán zɔsapunawa.

Ma nɔkpama,

zɔ n vɪo mɛ kú n lɛna zɪɛ,

n pɔkasaɔ ɡɪ dɛ

lán Libā bɪsu líkpɛ ɡɪwa.

¹² N dɛ lán kaa pɔ wà a zɛtá

wà kilidáuwá.

Ma báasɛde, ma nɔkpama,

n dɛ lán bia pɔ wà kaa dáíwa,

lán nibɔna pɔ wà zɛtáèwa.

¹³ N lu pɔɔá ɡbɛafuɛ

n líbɛ maaɔ n áyálio n naadilio

¹⁴ n sɪmaaɔ n fee bui ɡɪnanaɔ

n sinamaɔ lío n líɔ ɡɪnanaɔ pii.

Zɔgo líɔ n aloɛ líɔo ku we

n pɔ pɔ a ɡɪ na dɛrɪlaɔ pii.

¹⁵ Kaa bɔn n ũ,

nibɔna i wɛnide pɔ lɛ bɔ za Libā gusɪsɪdeu ũ.

Nɔɛ

¹⁶ Gugbántoo íana, fele!

Ɛɛmidɔkɪ íana,

káka su ma kaawa,

a pɔɔ ɡɪ na i ligua,

ma yenzide i ɡɛu,

i a líbɛ nanaɔ ble.

5

Kia

¹ Ma ɡɛ ma kaa, ma nɔkpama báasɛde,

ma a zɔgo líɔ gò n pɔ ɡɪnanaɔ,

ma a zɔsapuna blɛ n a ío,

ma a vɛɛ mɪ n ma vɪo.

Yelusaleũ nɛnɔnaɔ

A pɔble ɡbɛɔ,

à imi à ká á bɔnɔblenaɔ.

Nɔɛ

² Málɛ i'ò, áma ma láasoo bɛɛ,

ma yenzide ma, àlɛ ɡbalɛ.

Kia

Gba wɛmɛɛ ma ɡbɛna báasɛde,

ma felen sáasaide!

Fíi kpà ma miwa,

ɡwáasɪna mɔsɛ ma mikā nɪni.

Nɔɛ

³ Ma a ula bɔ, mí ɛa mà da ba?

Ma ɡbá pípi, i ɛa ɡbásɪkpa ba?

⁴ Ma yenzide ɔɡɛ ɡbà fòou,

ɔ ma mɛ lɛ kɛ fɛfɛ.

⁵ Ma fele ɡɛ ɡbawɛi ma yenzideɛ,

ma ɔ lɛ yɔyɔ n zɔgo líɔ tulaleo,

zɔgo lípi nɪsɪ lɛ báalɛ ma ɔnɛwa,

à fɪ ɡbatabɔwa.

6 Ma gbawè ma yenzidee,
 āma à gèzɛa à tà kò.
 Ké àlɛ yá'o, aà ni ma kù.
 Ma aà wèlɛ, mi aà eo,
 ma lɛzùzuaazi, i weao.
 7 Gudɔanaɔ bɔa,
 ké aalɛ bebe wéle guu.
 Aa ma gbè aa ma wiwi,
 bíidɔanapiɔ ma pɔɔbgáu wòlomala.

8 Yelusaleù nenɔnaɔ,
 tó a ma yenzide è,
 á oè kpelewa ní?
 Ma náé Luazi à oèmɛɛ,
 ma yeaazi ma mɛ búsa.

Yelusaleù nenɔnaɔ

9 Bó n yenzide deò dāɔlai?
 N gbé pɔ́ rí kefeù de nɔɔla pii,
 bó n yenzide deò dāɔla
 ɔ n gbasa n nawéɛ Luazi màai?

Nɔɔ

10 Ma yenzide tēa pípia,
 gbèɔn òaasɔɔo lɛ kwiɔ guu òmɛ vua ũ.

11 Aà miá vua tɛtɛɛɛ,
 aà miká de sí plèɛ
 lán gbagbaa káwa.

12 Aà wé de lán felen pélea íuwa,
 aà wépi pípia rí vío, mé a sálala.

13 Aà gɛɛ de lán pɔ́ gɛnanaɔ buawa,
 a gíɔ nanannɔ.
 Aà lébaa de lán lávuwa,
 àlɛ yɔyɔ rí zɔgo lí nísio.

14 Aà ɔ de lán vua lipɔɔ pɔ́ diamaa dadauwa,
 aà gbɛɛ de lán wesa swaa yɔɔa pɔ́ wà safii gbɛ pèpɛwawa.

15 Aà gbáɔ de lán gbèpɛlɛ beɛɛde
 pɔ́ wà a zɛbɔ pí rí vuaowa.
 A bɔ lán Libá búsuwa,
 aà zɛa maa lán sɛde líwa.

16 Aà léá zóɛ,
 aà gupii kefeù.
 Yelusaleù nenɔnaɔ,
 lá ma gbèna yenzide deɛn we.

6

Yelusaleù nenɔnaɔ

1 N gbé pɔ́ rí kefeù de nɔɔla pii,
 n yenzide gè má ní?
 N yenzide mi dí má oie
 ké wà e wà aà wɛlɛnnɔi?

Nɔɔ

2 Ma yenzide gè a pɔ́ gɛnana buaɛ,
 à gè pɔ́blei a kaauɛ,
 i lávuɔ wɛ.

³ Ma yenzideá ma pɔ́e,
mé aá pón ma ũ,
àlé pɔ́ble sũmaavuɔ guue.

Kia

⁴ Ma gbēna, ní kefeũ lán Tiizawa,
ní maa lán Yelusaleũwa.
N yá ì dimá
lán zígɔ́ pɔ́ dɔ́lapoo kũaɔwa.

⁵ Wegoa, asa mále lie.

N miká de lán blè wiilaɔ pilaa Galada s̄siwawa.

⁶ N swaa pua lán sá pɔ́ aa b̀̀le zu'okdi aale suɔwa.
Aa k̄sè plapla pii,
an kee ì p̄̀se b̄̀o.

⁷ N gee de lán gbeafu p̄̀ewa
n sálana f̄̀ou.

⁸ Ma naɔ kà bàaɔ,
a pɔ́ mi m̄̀sedilenéɔ basiiɔ,
a lésoɔ lé v̄̀io,

⁹ ama ma felen s̄asai adoaɔ,
aá da né m̄̀ndonan we,
aá da'iaɔ p̄̀ d̄̀wãe.

Tó nenɔnaɔ aá e, aai aá s̄aukraɔ,
ma n̄̀p̄̀o ì aá t̄̀b̄̀o nípii.

¹⁰ Dém̄̀e b̀̀ lé m̄̀ kee lán gudɔ́awai?

A kefeũ lán m̄̀vuawa,
a pípia lán ìat̄̀ewa.

Aá yá ì dimá
lán zígɔ́ pɔ́ dɔ́lapoo kũaɔwa.

¹¹ Ma ge lí pɔ́ wí a wéna só kaaɔ,
ma p̄̀la swa'eu p̄̀o lá taa gwaieɔ.
Ma ge gwai tó v̄̀eɔ b̄̀ob̄̀o,
tó gbeafuɔ vuk̄e.

¹² Mí d̄̀ ké ma nis̄na ma se
ḡ̀manɔ ma k̄ia deɔ s̄́goɔ guuo.

7

Yelusaleũ nenɔnaɔ

¹ Ea su, ea su Sulami n̄̀e!

Ea su, ea su wà w̄̀f̄̀ma!

Kia

B̄̀yáì á ye w̄̀f̄̀ Sulami n̄̀ewa
lán zà leɔ pla ɔ́gwaawai?

² K̄ia bui n̄̀e,
n gbála maa n kyaleu,
n gbala ú de búun̄̀o,
a de lán ḡ̀ide ɔ́z̄̀wãe.

³ Keɔona pɔ́ v̄̀eli l̄́a a guuo ku we,
p̄̀w̄̀en ze pɔ́ sũmaavuɔ liaai ku we.

⁴ N ȳ̀ de lán bua né m̄̀n plaɔwa,
lán tue né s̄̄aɔwa.

⁵ N n̄̀e de lán kalanga pɔ́ wa b̀̀ ní wesa swaaowa.

N wé de lán Eseb̄̀o ikalek̄i pɔ́ kú Balabiũ bíib̄̀le saewa.

N ní de lán Libá búsu kalanga pɔ́ bɔ́aa ní Damasiowa.

⁶ N mi maa lán Kaameli gbèsííwa.

N miká de lán zwáa gaaluladewa,
a de pléee, í ma laai sia.

⁷ N kefeú fá, ni kamagu,

wá yeakóí gēgē.

⁸ N zea maa lán daminaliwa,

n yó de lá a kówa.

⁹ Ma mē má dede lípiwa,

mí a be kú.

N yó demee lán vée kówa,

n lé'ana de lán mao gíwa.

¹⁰ N lé'í na

lán vee pɔ́ a na deńlawá.

Nɔe

Vēepi lé gē ma yenzide léu sáaa,

àle táa'o àà lébaa ní àà swaaowa yɔ́bɔ́.

¹¹ Má de ma yenzide pɔ́ ú,

ma ni kuwá.

¹² Ma yenzide, mɔ́ wá gé sēu,

wí gé í zōewiaɔ́u.

¹³ Gufēne wí gé vēebua,

wá gwa tó vēeɔ́ bɔ́bɔ́,

wá e tó gbeafuɔ́ vú pía.

We má yeanzi ɔ́bunē.

¹⁴ Sée lávu gí dàgua,

libe nana bui pí kú wá kpeele.

Ma a zi ní a dafuo kàlene,

ma yenzide.

8

¹ Tó ma dāɔn n ú
wa yó mí wá kpákɔ́wa yāae lé!

Tó ma kpaáúnnɔ́ bàasi,
dɔ́ má lēpema, wa sakamaguo.

² Dɔ́ ma gennɔ́ ma da'ia kpéu,

mí vēe gí na kpama ñ mí

ní gbeafu í nanao.

³ Àà ɔ́zee ku ma mí zíe,

àà ɔ́plaa liaamazi.

⁴ Yelusaleú nenɔ́naɔ́, ma naé Luazi,

ásu dúsakúkpawēeɔ́,

ásu wá báasē gbooo e a lé ká.

Yelusaleú nenɔ́naɔ́

⁵ Déme bò gbáau, àle mós,

àle gbáa'e a yenzidewa keei?

Nɔe

Ma n vu mao lí gbáu,

wekli n da n nɔ́sú,

wekli nɔ́wáwá mɔ́uwá ɔ́ à n i.

⁶ Ma na n sɔ́wa lán seelakebɔ́ pɔ́ wí da ní nɔ́e ge ní ɔ́wawa,

asa yeagɔ́ei í mósá lán gawaē,

báasēpi pāsí lán mia'ɛwae.

I namá lán téwae,

í kúma lán té sà zɔwae.

⁷ Baa ísi a fɔ́ báasē tedeo,

baa swada í a fɔ́ daao.

Tó gbé a bɛ àizεεɔ kpà pii

báasē lua yáí,

wa sakaaágu búubuue.

Yelusaleu nenɔnaɔ

⁸ Wá dáuna ví, í yó bɔbɔo.

Kpelewa wá ke

tó gbēe ye gē aà yáui?

⁹ Tó a de bíi ũe,

wá gulesɔ bowá ní ánusuoε.

Tó a de bíibɔle ũe,

wá káka ní sɛde líoε.

Nɔε

¹⁰ Bíin ma ũ,

ma yó mé a gulesɔ ũ,

ɔ́ má de ma yenzideε

gbé pɔ́ í aafia iè ũ.

¹¹ Salomɔɔ vɛεbu ví Baalamɔ,

à búpi ná gbèwinaɔne ní ɔzɪ.

An baade líɔ flabo ánusuo watē àaasɔɔo.

¹² Salomɔɔ, má azɪa vɛεbu víε,

má ánusuo watē àa sɔo kpama,

mí a àa do kpa vɛεbu zíkɛnaɔwa.

Kia

¹³ N gbé pɔ́ níɔ ku kaaɔ guu,

wí swáɔnzi,

to má n lɔɔ ma.

Nɔε

¹⁴ Ma yenzide, mɔ́ kpakpa,

ní ke lá tue ge búasan bɔbɔna

í ke sísí pɔ́gɪnadeɔ musuwa.

ISAIA

Yá pò kú láε bee guu

N Ebelu yáa Isaiá tó bɔɔle mè Dii í ní suaba. Ama Lua gbéɔ suabaa dou ní pò pò gbéɔ ɔ yaoo. A yáí láε bee yá í dimá. A léε mèn bàáɔ ní soolooε (66) kpaalea léε ááɔ:

Léε 1 e 39 Anabi Isaiá kè Lua ledɔεkena ũ Yelusaleũdeɔne yāpāsí gɔɔε. Gɔɔ bee Egipiɔ gbāa lé sɔaa mé Asiliɔ gbāa lé káfi.

E wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 734, gɔɔ pò Aaza de Yelusaleũ kía ũ, Silio ní Isailio (wi me lo Eflaiiɔ) ledoukè, ɔ aa zíkà ní Yudaɔ, ké Yudapiɔ e namá, wi zíkà ní Asiliɔ.

Wè 722-721 guu Isaili bɔsu mĩde. Asiliɔ ní mεεwia Samali sí, ɔ aa tà ní ní gbéɔ.

Wè 701 guu kí Ezekia kpalablegɔɔ ɔ Asiliɔ koezò Yelusaleũzi, ɔ aa Yuda bɔsu kpaalè.

Gɔɔ bee anabi Isaiá bò gupuau negɔna ũ, àà yáa adoa. A mè Asilio wétεamɔané bò Lua kíε, àle a gbé náaisaidepiɔ swágagae. A gí Yelusaleũ dɔaanaɔ lekpaalɔnzi dasiɔ ní ní bɔa ikoyá kpeo ní ní yázesaiɔ ní lousisiyá pò aa koleaɔ ní ní gbāamɔa taasideɔneɔ ní yāpáleɔ dasi. Ama tó kai mò, anabipi yā'oaané í ní gba sɔ, í ní nòse níninéε.

Yápii guu Isaiá í oné aa Lua náaike, atésa lé pò a gbènéɔ, aai zíkε àà yáidíeawá. Isaiá ò à kpàle à síwà à mè, sema luanaaikεa mó ní yāmaakeaɔ, baade zla yáa musu ní wéledeɔ yáa lo ní gbāadeɔ yáa pii.

Léε 40 e 55 ɔ wí me Isailio nòseninia yá. Bɔsu yáa líle sa. Babilonideɔ mé aa gò dɔaaa Asiliɔ gbεu, aame gò gbāa vɔ, ɔ aa Yelusaleũ sí e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 587, aa gbé pò kú a guu náaa tǎrɔ. Gbé pò wà ní séle wà tǎrɔɔ lé kò lala wàle me: Lua wéle kaaleaá Babiloni táaɔ ziblea Isailio Luawa yà mɔɔɔ? Wà ní ké bɔsu pò Dii kpámáwa zázá, wà gíné aa lousisi Dii kpéu, ɔ an pɔ na bo, aa díle Dii pákpańziε, à káaagu maan lò, ge a gbāa vɔ bon lò, wa dɔo.

Gbé pò an pɔ yaapiɔ ɔ anabi lé yá'oné. A mè Lua a zíkε Pεεsiɔ kí Kilusi nòse guu, ké à a gbéɔ suaba. A ní bɔ a gɛn plaade lá à ní bó Egipi bɔsuu yāawa, Lua gbépiɔ i ea ta bɔsu pò Lua kpámáú. Lá Lua mé dúnia Kena ũ, a fɔ yá pò a mɔ o, i gbasá ke. Gbé pò ziblémapiɔ táaɔá pò gianaɔne.

Wedɔa yápiɔ guu yá mèn síiɔɔ ku, àle gbé pò wí meè Dii zíkεna yá'o: (42.1-4, 49.1-6, 50.4-9, 52.13-53.12). Lua bàakuańɔ gbεzà lá guu gbépi mé Yesu Kilisi pò wà dɔaa wà àà yá'ò ũ (Zin 8.30-35).

Léε 56 e 66 yáa gbé pò wà tǎrɔɔ εa sua Yelusaleũ yáε. E wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 538 Pεεsiɔ kí Kilusi ódá láú à mè gbé pò wà ní séle wà súrɔɔ εa tá ní bɔsuu, aai εa Lua kpé keke wà dɔ. Ké aa ká we, yá zí'ũ ní lé. An mεεwia Yelusaleũ òkpá, gbé pò aa gò beɔ bɔsu kèaakéaakéε, mé luanaaikεnaɔ dasi bo. Wàle yáke a zéwao, baa kúleá táaɔne èa fèle ní gbāao se.

Ama anabi Isaiá azla òbné Dii zina ũ, à bao na kpá taasideɔne, à pɔsiadeɔ gbà sɔ. (61.1-3). Gɔɔ pò Yesu mò, a dɔ zɔ pò a mɔ keiá anabikezɔpiε. (Luk 4.16-21).

1 Yá pò Amòzu né Isaia è Yuda bùsu ní Yelusaleũo musu Yuda kĩa Uzia* ní Yotaũo† ní Aazao‡ ní EzekiaoS § gɔɔn ke:

2 Musudeɔ, à yāma!

Gbɛ́ pò kú zílɛɔ, à swákpa!

Asa ma Dii ma mɛ,
ma néɔ sí ma ní gwá,
ɔ aa gĩmazi.

3 Zu a dii dɔ,
zàa'ina a blɛkalɛkɛi dɔ,
kási Isailiɔ ye yápi dɔa yáio,
ma gbɛ́piɔ líɔ yá dɔo.

4 Waiyoo bui duunkena pi!
Tàae kɛ ní musu zɔɔ!
Gbɛnazin vāikenaɔ! Né vlāaɔ!
Aa pákpà Diizi aa mikpɛlìè,
aa saká Isailiɔ Lua Kuaadoadegu.

5 A ye aà ɛa á gbɛ́ yá?
Bóyāi a gi lé bɔ aà yá kpɛi?
Mi gyá sɛ, sɔ yɛɛɛ làa míɔ.

6 Za á kɛɛwa e à gè pè á miwa,
aafia ku gueio,
sema bɔ ní flāala iaɔ ní bò uusikeaɔ.
Wi ɔtɔ a keewa à ibò,
wi nísimawà wà zwāa yèwào.

7 A bùsu gò da giie,
á wéleɔ tekù.
Bui zílloɔ á buapóɔ sèle á wāa,
à gò da gii ké aa zíblèwà yáí.

8 Siɔna mé gò ado lán vɛɛbu kolakpɛwa.
A gò lán pɛn bua yāyāasuwa,
lán wéle pò wà koezòíwa.

9 Mé i ke Dii Zlgòde wá kɔnaeɔ tòwɛeɔ,
dɔ wa gò lán Sòdòɔwa,
wí bɔ lán Gómɔɔwa.*

10 A Lua yāma,
á kĩa pò á yá muaa ní Sòdòũdeɔ.
A swāɔ wá Lua ikoyāi,
á Gómɔɔ dendaɔ.

11 Ma Dii ma mɛ:
Sa dasi pò ále oa demɛɛ pɔe ũe?
Sa pò wí a pò kátɛu à tékù oaa
ní são ní pò mekpaa nísio ni bòmala.
Gāae ní são ní bleo au lí kamaguo.

12 Ké a mɔ zɛ ma aɛ,
démɛ bee gbèawái?
Pòɔ klimpaa ma uapi.

* 1:1 2Kia 15.1-7 † 1:1 2Kia 15.32-38 ‡ 1:1 2Kia 16.1-20 § 1:1 2Kia 18.1-20.21 * 1:9 Daa 19.24, Lom 9.29

13 Asu ea ma gba p̄p̄á l̄o,
má ye á tulaleti ḡiyáio.

Dikpe p̄s̄ i ke m̄ōb̄ōz̄l̄ ní kámaboḡōo,
á k̄s̄k̄aāpīo v̄aie, má f̄so.

14 Má za á m̄ōb̄ōa dikpēōgu
ní dikpe p̄s̄ i kēō pii,
í ma k̄ú gb̄aa lán asowāe,
ma kpasa ní a seao.

15 Tó a ɔ̀s̄è musu a wabikèa,
má a wé ga zue,
baa tó a wabikèa k̄s̄s̄k̄s̄s̄,
má swáseio.

Gbēde'au ḡókpa á ɔ̀wa.

16 A zu'ò, í ḡs̄ gb̄ás̄isai,
à yāvāi tó,
má ye má á e ní v̄aik̄eao l̄o.

17 A fele ze ní maakeao,
í te yázedek̄eai.

A gbé p̄s̄ w̄ale gb̄aam̄on̄é̄o dazewa,
í yānakpa ton̄e p̄s̄ gwana v̄iōwa,
í yáḡs̄ḡs̄ gyaa gb̄ēandōn̄e.

18 Ma Dii ma m̄è:

A m̄ō w̄a led̄ōt̄ke,
Baa tó á duuna ḡòwá t̄é̄e lán w̄ōt̄ēnawa,
a ḡòwá p̄uu lán buawāe.

Baa tó à ḡòwá t̄é̄e lán gaalulawa,
a ḡòwá p̄uu lán s̄ak̄awāe.

19 Tó a wei mé a ma yāmà,
á á b̄usue bee ble māa blēe.

20 Tó a gi s̄ó mé a swáḡb̄aak̄è,
wa á dede ní f̄ēndaōe.

Ma Dii ma lé mé ò.

21 A gwa lá wéle p̄s̄ náai v̄l̄ yāa ḡò káalua ù sa.

Maakea ní yázedeo di a guu yāa,
tiasa gb̄ēden̄o mé k̄ò a guu.

22 N̄ ánusu tánkpak̄è,
n̄ v̄ēe maa k̄è íw̄a.

23 N̄ d̄aanao swáḡb̄aak̄è,
aa ná kp̄áīōwa.

Ampii aa ye gbagusaci,
aalo kp̄al̄eke gbaí.
Aali yānakpa ton̄ēowao,
aali leda gyaāz̄io.

24 A yáí tò ma Dii Z̄iḡs̄de Isailio Lua Gbāade ma m̄è:
Kai ma ibēēo! Má t̄ōsiwá̄e,
ma p̄ō i weewá.

25 Má ɔ̀dīwá̄e sa,
mí á baasa lán m̄owa ní kasagb̄ōo,
mí á gb̄ás̄l̄ wolowá pii.

26 Má tó à d̄aanao v̄l̄ lán yāawa,

á ðadamadeo i g5 ní kua ziwa.
 Bee gbea wi me á wéle
 yáze de wéle ge náai wéle.
 27 Má Siɔnadeo bo ðadaama guu,
 an gbé p5 n5sellio bo yáze de yái.
 28 Má ðaaedeo ní duunkenao wíwi piie,
 gbé p5 aa pákpámazio mide.
 29 Wí a á kú
 gbéneli p5 káágu a sa'omáo yái.
 Á gee a g5 kpá á wéle
 swalu sa'oa p5 a zeo yá musu.
 30 A g5 lán gbéneli p5 a lá wólowa,
 lán swalu p5 a í làawa.
 31 G5sa gbáa a g5 lán sè giíwa,
 aà yákea io de tekona ù.
 A tékú ní a yákeao sánue,
 gbéee ao ku we à tépi deo.

2

Dii gbèstsi

1 Yá p5 Amozo né Isaia è Yuda bùsu ní Yelusaleũo musun ke:
 2 Goo gbezazi Dii kpé gbèstsi
 a g5 gbèstsi mide ù.
 Wa se lesi de sístola,
 bui pii i siu we.
 3 Dasi a gé we aai me:
 A mo wá Dii gbèstsi kú,
 wá gé Yakobu buio Lua kpéu,
 i wá da a zéwa, wí bœu.
 Dii yádaané a bo Siɔna,
 aà yá a bo Yelusaleũ.
 4 A yág5g5 buioe,
 a yákeke dasioe,
 aai ní fenda bo gbégbé lile soona ù,
 an s5nao s5 máaso limibobo ù.*
 Buie a fenda se a deezio,
 wa zíkaa dada bo.
 5 Yakobu buio, à mó,
 wá bo Dii gupuau.

Dii yákpalekeozo

6 N n gbé Yakobu buio vùaa,
 asa gukpe oi yá t5máe.
 Aa oðidi máso yáwa lán Filitio wae,
 aa k5 kú ní buipáleo.
 7 Anusu ní vuao di ní bùsuue,
 an áizee lé v1o.
 S5 di ní bùsuue,

* 2:4 Yoè 4.10, Mis 4.1-3

an zikasõgɔɔ lé vɔo.

⁸ Pɔ pɔ aa kè tááɔ ũ di ní búsuuɛ,
aaɪ kulekɛ ní ɔzɪpɔnɛ.

⁹ Gbɛnazɪnaɔ gɔ suuunnɔ,
aa gɔ yèɛɛ.

Nsu sùuukerɪnɔ!

¹⁰ Bàale Dii zɔɔkɛ gawi pɔ ɪ to vɪa ní kũɛ,
ní sɔɔ gbɛu, ní ulɛ eu.†

¹¹ Waladeɔ mi a gɔ péleɛ,

gbɛɔ ɪandāa a midɛ.

Dii mé a tɔɔɔ ado gɔɔ beezɪ.

¹² Dii Zɪgɔde gɔɔdɪɛ

yɔɔdeɔnɛ ní waladeɔ pii

ní ɪandāna pɔ aaɪ nízɪa sɛ lesɔɔ,

¹³ Libā búsɔ sɛdɛ lí gbāa zɔɔɔ

ní Basana búsɔ gbɛnɛliɔ pii,

¹⁴ gbɛsɪsɪ misonaɔ

ní sɪsɪ lesɪlesɪɔ pii,

¹⁵ kalanga lesɔɔ

ní bɪi gbāaɔ pii,

¹⁶ gó'ɪlena laatanaɔ

ní gó'ɪlena bɛɛɛdeɔ pii.

¹⁷ Gbɛnazɪna wala a kpáɛ,

gbɛɔ yɔɔkɛa a busa.

Dii mé a tɔɔɔ ado gɔɔbeezɪ,

¹⁸ tááɔ i gɛɛɛ míɔ.

¹⁹ Tó Dii fɛɛɛ ní dúnɪa kpoɛao,

wa bàale aà zɔɔkɛ gawi pɔ ɪ to vɪa ní kũɛ,

gbɛɔ ta gbɛ'ɛɔ guu ní vukpɛ'ɛɔ.

²⁰ Zibeezɪ aa ní táa pɔ wa pí ní ánusuo ní vuao

wà kúɛnɛ kɔɛɛ ɛnaɔnɛ ní sasio.

²¹ Tó Dii fɛɛɛ ní dúnɪa kpoɛao,

wa bàale aà zɔɔkɛ gawi pɔ ɪ to vɪa ní kũɛ,

gbɛɔ sɔɔ gbɛ'ɛɔ ní gbɛsɔɔɔ guu.

²² Asu gbɛnazɪna náaɪkɛo.

Iana ɪ weɔ, bɔn aà ũi?

3

Yadaa Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔɔla

¹ Gwa! Dii Lua Zɪgɔde

a lípana pɔ Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔɔ lé gbāa'ewà gá,

a ní kùsɔa ní ní ɪo sɪmá pii.

² A ní negɔnaɔ ní ní zɪgɔɔ sɪmáɛ

ní ní dɔaanaɔ ní ní ánabɔ

ní ní māsokɛnaɔ ní ní gbɛzɔɔɔ.

³ A ní sosa badeɔ ní ní gbāadeɔ sɪmáɛ

† 2:10 Zia 6.15

ńń lɛdamadeɔ ńń ń ɔzɪkɛnaɔ

ńń wɛɛlɛkɛnɛde kàsaaɔ.

⁴ A èwaasonaɔ kpáné kía ɔ.

Gbé pɔ an yá ń gɛ ń kpɛo à su ní aɛoɔ mé aa dɔaané.

⁵ Wa kɔ bɔɔ'i mi,

gbé ń a gbéo, gbé ń a gbédeeo.

Èwaaso a gbɛzɔɔ lele,

bɛɛɛsaide a zɔadɔ gawidewa.

⁶ Gbé a a dāuna kū a mae bɛ, i oè:

N ula vɪ, kɛwɛɛ dɔaana ɔ,

kāaɔaɛ bee kɛkɛa gò n yá ɔ.

⁷ Zibeezɪ sa i pūna à mɛ:

Ma gɛnɛ no.

Pɔblea ge pɔkasa ku ma bɛo,

ńsu ma kpa gbéɔnɛ kía ɔ.

⁸ Yelusaleɔdeɔ lé fua,

Yudaɔ lé kɛ kɛlɛkɛlɛ.

An yá'oa ńń yákeao bɔ Dii kpɛ,

aa lɛ'è Dii gawidewa.

⁹ Wa ń taaɛ dɔ ń wéwa,

aal ń duunakɛ gupuaɔ lán sɔdɔɔdeɔwae,

aali kpaguio.

Waiyoo ampɔ, aa kisia ń ńzɪaɛ.

¹⁰ A o gbɛmaaɔnɛ aɔ ku aafia,

asa aa ń yákeao gbɛ'e.

¹¹ Waiyoo väikenaɔ! Aa yá'e,

asa pɔ pɔ aa tɔ mé a bɔlɛnɛ.

¹² Èwaasonaɔ lé ma gbéɔ wɛtá,

nɔɔ mé lé kiblemá.

Ma gbéɔ, á dɔaanaɔ mé lé á sāsá,

aale á da zé väiwa.

¹³ Dii mò zòlɛ a gɪnaa,

à fɛlɛ lé yákpalekɛ ń gbéɔ.

¹⁴ Dii lé yada a gbé gbɛzɔɔ ńń ń dɔaanaɔla à mè:

Ame a ɔmále ma vɛɛbuu,

a taasideɔ pɔɔ náaa á kále á kpɛɔu.

¹⁵ Démɛ á gbá zé à ma gbéɔ wíwi

à taasideɔ dɛɔnzɔi?

Ma Dii Zígɔde, máme mále á la.

Yelusaleɔ nɔɔ

¹⁶ Dii mè, Siona nɔɔ yɔɔ vɪ,

aaɔ bɛbɛ wàɔ ń waa bɔbɔ ń aɛ,

wàɔ wɛblaavu bilebilɛnɛ,

aaɔ táa'o metɛmetɛ

ń zá kɔfideɔ daa ń gbáwa.

¹⁷ A yáí Dii a to Siona nɔɔ mi bɔkeleka,

a to an mi gbáa kɛ.

¹⁸ Zibeezɪ Dii a ń nɔamblebɔɔ wolomá,

zāḍangbawao ní falanao ní ònɛɛo

19 ní swálio ní zāo ní sálanao

20 ní pókummusuo ní gāsígbɛo

ní seo ní tulaleo ní esebao

21 ní táanao ní táana ní pɔo

22 ní zwāao ní pɔɔgāuo

ní ula gbàao ní kiopēnao

23 ní díio ní pólɛ lɛnao

ní tulu pɔ aai dío ní gomusuo.

24 An gí na gbɛu, gí íi mé a gɔ do,

an se gbɛu, zò ba mé ao do ní pi.

An mitāa gbɛu, migbaa mé a gɔ,

an pɔkasao gbɛu, zwànkasa aao yea,

an maa gbɛu, mò wāa seela mé ao ku.

25 Wa á záo dede ní fēndaoe,

wa á nɛgɔnao dede zí guue.

26 Sionadeo wēnake aa ɔoɔ,

aa gɔ kálea tɔɔle ɔgii.

4

1 Zibeezi nɔe gbɛɔn soplao gɔe mēndo sikōwa aa me:

Wáo wázla gwa,

wíɔ pɔkasa ke wázlae.

Wibɔwēe, n tó iɔ kuwá.

Vláp Dii a to à pá

2 Zibeezi Dii a to Isailio vlápa,

ao maa mé ao gawi vl.

An búsu pɔo ao zɔo,

a Isaili kōnao ka bɛɛɛ ní gawiowa.

3 Gbé pɔ aa gɔ Sionao,

gbé pɔ aao ku Yelusaleúpio,

wao o gbé pɔ wà ní tó kè wēni taalaupioɔne Lua gbéɔ.

4 Dii a Siona nɔeɔ áma wolomá,

a gbéde'au wolo Yelusaleúdepiowa.

Tó à yákpalekèrino ní téo maa,

5 a telu kúle Siona gbèsi

ní gbé pɔ káaaa weowa pii fáane,

i tēlepio gupua kúlewà gwáasina,

asa Dii gawi mé a kúlewà pii.*

6 Ao de mikpakli ū fáane,

ké à uena daríla íatē gbāa yái.

Ao de yekli ū lo,

ké wà e ulɛu zaa'iana ní louoe yái.

5

Dii vēebu

1 Má lɛsi ma yenzidee aà vēebu musu.

* 4:5 Bɔa 13.21, 24.16

Ma yenzide v̄ēbu v̄i s̄l̄s̄l̄ t̄aaede p̄leu.

² A a gu b̄i à a gb̄eɔ k̄òl̄e,
à v̄ēli maaɔ b̄au.
A gugwakli lesi dà a guoguo,
à v̄ēf̄ekli ȳò a guu.*
Aà wé d̄oi à né maa īe,
ò né gia a īè.

³ Tiasa Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ,
à yágḡōw̄ēe, mapi ní ma v̄ēebu.

⁴ Yá kpele mé ḡò mà ke ma v̄ēbue,
mé mi keo ni?
Ma wé d̄oi aà né maa imee.
B̄oyái à né gia im̄eei?

⁵ Tiasa má oé lá má ke ma v̄ēbue:
Má a kaa gbooe, wi a òkpa,
má a bíio daale, wi òz̄ōw̄a.

⁶ Má p̄ákpaīe,
wa a lío míbo lo, wa a s̄ēwao.
Leaa ní lesikaoo mé a fele we,
mé má o loue asu ma we lo.

⁷ Isailio mé Dii Zigḡode v̄ēebupi ũ,
Yudaɔ mé kaa p̄ó í p̄onakeò ũ.
Yázeɔde a w̄ēle, ò gb̄ēdea mé k̄ò,
aà wé d̄o maakeai, ò búbuwa mé d̄o.

Waiyoo v̄aiken̄aɔ

⁸ Waiyoo gb̄é p̄ó aai kp̄é nanak̄ōwa,
aai bú pépek̄òl̄e e gu láa,
aai ḡò búsu v̄i nídoɔ.

⁹ Dii Zigḡode ò, ma swá mà à mè:
Ua yálalapiɔ ḡò uazi ũe,
be z̄ō maapiɔ ḡò bezia ũe.

¹⁰ Baa v̄ēbu bà kwi,
a v̄ēe a ka litili baoo,
p̄ówena zaa le bas̄o t̄sa guu,
le kwi wa e.

¹¹ Waiyoo gb̄é p̄ó aai fele k̄oɔk̄oɔ
w̄aɔ kp̄álek̄e í gb̄āai,
aai ḡēḡē v̄ēi gw̄aasina
e à ḡè f̄el̄eín̄oɔ.

¹² M̄oona ní kotilio ní ḡāao ní kuleo
ní v̄ēeɔ ò aai p̄onakeò.
Aali Dii ȳákeao dao,
aali láasooke z̄l p̄ó a k̄òwao.

¹³ Ma gb̄é ònk̄ēs̄āama ȳái
wa ní s̄ēle t̄áín̄oɔ.
An gb̄é gb̄iaɔ gaga ní n̄oanaoɔ,
imi a ní daside de.

---

* 5:2 Mat 21.33, Maa 12.1, Luk 20.9

14 A yáì tò bɛda lé vù,
à lɛ'èlɛ à gɛ̀agɛ̀.
An gawidɛɔ ní ní dasidɛɔ siu we,
ní ní zɔadɛɔ ní ní pɔnakɛnaɔ sãnu.

15 Gbɛ̀nazínaɔ gɔ̃ suuunnɔ,
aa gɔ̃ yɛ̀ɛɛ,
waladɛɔ gɛɛ a gɔ̃ kpá ní wéi.

16 Dii Zígɔ̃de a tɔ̀bɔ yázeɔde guu,
Lua Kuaadoade a a kuaadoake ɔ̀bɔné yákeɛa a zéwa guu.

17 Sãɔ i gbasa aaɔ kú ní dáɔ̀akɛ̀kɛ̀ki,
sãneɔ̀bɔ̀naɔ pɔ̀ble ɔ̀deɔ bɛziapiu.

18 Waiyoo gbé pɔ̃ aai yáväi dɔ̃ ní pi ní mɔ̀afilio,
aaɔ̀ ní duuna gále ní kpe lán zugowaɔ.

19 Aai me: Yá pɔ̃ Lua kúa,
aa bɔ̀ɔ̀ kpakpa wà wɛsiɛ.
Yá pɔ̃ Isailio Lua Kuaadoade lé yá mɔ̃ wà e.

20 Waiyoo gbé pɔ̃ aai me väie maa
mé aai me maáe väiɔ.
Aai gusia dile gupua ũ
mé aai gupua dile gusia ũ.
Aai íi dile na ũ
mé aai na dile íi ũ.

21 Waiyoo gbé pɔ̃ aai e wà kà,
aai níziɛ dile ɔ̀nɔ̀na ũɔ.

22 Waiyoo gbé pɔ̃ aa tɔ̀bɔ wɛ̀mia guuɔ
ní gɔ̃sa pɔ̃ aa í gbáa yáaleɛa dɔ̃ɔ.

23 Aai yánakpa táaedeɔwa gbagusaɛ yáí,
aai gbɛ̀maaɔ yá málené.

24 A yáì tò lá té í áwa sãsã
mé sɛ́ í kwé té guu,
màa an zínaɔ yó,
an vùɔ gɛ́ ní íanao lán luutɛ̀wa,
asa aa gí Dii Zígɔ̃de ikoyáí,
aa sakà Isailio Lua Kuaadoade yáue.

25 A yáì Dii pɔ̀kúmbàbɔ̀bɔ̀ a gbéɔ̀wa,
à ɔ̀ ue sù má à ní gbé.
Gbɛ̀sɛ̀sɛ̀bɔ̀ dèe,
an gɛɔ̃ gɔ̃ kále báasi lán bisawa.
N beɔ̃ píi aà pɔ̀kúma í kpáleo,
aà ɔ̀ gi looáɛ.

26 Dii gudɔ̀kɛ̀kɛ̀ki dile bui zàzãɔ̀ne,
à swe pɛ̀ gbé pɔ̃ kú tɔ̀lɛ léwaɔzi.
Gwa, aale mɔ̃ wáawáa díoo.

27 An gbɛ̀e í kpasao,
an gbɛ̀e í gɛ̀nalɛo.

An gbēe lé igofampao,
i lé ní gbēe dēdēo.

An gbēe pɔdɔmpi i fēesio,
an gbēe kyaleba i kēo.

²⁸ An kaɔ lena, an sáɔ káa píie,
an sɔ́ɔ swe gbáa lán gbesiwa,
an sɔ́ɔgɔ gbá lé liasáizɔ lán zàawa.

²⁹ An kɔ́fi dɔ lán nòɔmusuɔwa,
aale pūna lán nòɔkusi bɔɔɔwa.
Aale lé kú pɔ́wa ní palaaɔ,
aale taɔ, gbēe a fɔ́ gé síio.

³⁰ Zibeezɔ aɔ pūnamá lán ísia pūnaawa.
Tó n búsupi gwá,
gusia ní yooyeao mé aɔ ku we,
gu a sisi luabesiana yáí.

6

Lua Isaia dilea anabi u

¹ Wē pɔ́ kí Uzia gá,* ma Dii è zɔ́lea báawa musumusu, aà gomusu pɔ́ bàe aà gbázi aà kpé pà.

² Malaika gudɔanaɔ ku aà mia, an baade gásta soolosoole. Aa a mèn plapla kù ní oaa, a mèn plapla sɔ́ ní mēwa, a plapla pɔ́ gɔ́ɔ ɔ́ aáí vuaɔ.

³ Aale okɔ́e:
Kuaadoade, Kuaadoade, Kuaadoade Dii Zígɔ́de!

Aà gawi dúnia pà píi.†

⁴ Lua kpé kpeleliɔ dēe tɔ́leu malaikapiɔ ɔ́ yáí, ɔ́ súle kpépi pà.‡

⁵ ɔ́ ma mē: Yá gíae sa, kegua, asa ma lé gbáleaε, mé gbé pɔ́ má kú ní guuɔ lé gbálea, ɔ́ ma wesi Kí Dii Zígɔ́dele.

⁶ ɔ́ malaikapiɔ do teyɔ́ sè gbagbakti ní kpáoo, à vùà mòò ma kíi,

⁷ ɔ́ a zɔ́ ma léwa à mē: Lá à zɔ́ n léwa, n tàae kēma, wà lakà n duunaan we.

⁸ ɔ́ ma Dii ɔ́ mǎ à mē: Dé má zii? Déme a géwēei? ɔ́ ma mē: Má ké! Ma zii mē.

⁹ ɔ́ à mē:

Ge nì o gbēɔne,

aa swákpa aɔ gé yāemasai,

aa wéteɔ aɔ gé yāedɔsai.

¹⁰ N ní wé dené ke aasu gu'eo,
nì ní swá gbāakūné ké yá su gēuo,
nì ní nòse tatané ké aasu yāe dɔ

aa ea sua, mí ní gbágbáo yáí.§

¹¹ ɔ́ ma aà là: Aɔ de màa e gɔ́ ɔ́ma ni, Dii? ɔ́ a wèa:

E gɔ́ pɔ́ an wélepiɔ kwè wiliú,

gbēe ku a guu ɔ́o,

mé wà ní búsupi kàale dēɔɔ,

à gɔ́ bezia ú,

¹² mé má tò wà tà ní a gbéɔ zàzà,

* 6:12 Kía 15.7 † 6:3 Zia 4.8 ‡ 6:4 Zia 15.8 § 6:10 Maa 4.12, Zaa 12.40, Zin 28.26-27

wà bùsupi tò da f̄ɔɔ.

¹³ Baa tó an gbéɔ kwidɛ ḡò we,
wa ɛa ní t̄lɔz̄ɔ ɓɛ.

Lá wí kpakpaa ge kpàkɛf̄ɔɔli z̄ɔ
a miɔna i vl̄ápa,

màa bui p̄ɔ a kua adoa a ḡɔ a miɔna ù.

7

Emanueli seela

¹ Gɔɔ p̄ɔ Yotaũ né Aaza, Uzia t̄ɔna de Yudaɔ kía ù, ɔ Siliɔ kí Lezini ní Isailiɔ kí Pɛka, Lemalia néo gɛ lélei Yelusaleũwa, ɔ aa f̄ua.*

² ɔ wà gɛ wa ò Davidi bui Aazapiɛ wà mè: Siliɔ ledoukè ní Eflaiũ buiɔ. ɔ s̄ kèaàgu ní a gbéɔ, aa lùlua lá f̄ana i likɛ lá deedeewa.

³ ɔ Dii ò Isaiaɛ à mè: A b̄ɔ gɛ dai Aazalɛ Ikalekɛli Musu ízɛ lé p̄ɔpizɛu ní n né Gbɛk̄ɔnaɔ'ɛasuo,†

⁴ ní oè aàɔ kú ní laaio kpálea, asu to vía a kũ yàa miɔn s̄úelede mèn plapiɔ yáio. Asu to iwáa ka a p̄ɔa Siliɔ kí Lezini ní Lemalia néo p̄ɔɔa ní níu yá musuo.

⁵ Siliɔ ní Eflaiũ buiɔ ní Lemalia néo váikpaaíaaɔ aa mè,

⁶ wà gɛ lélei Yudaɔwa wà gb̄aam̄né, wà ní kɛ yáiyai wí Tabeeli né kpáné kpalau.

⁷ Ma Dii Lua ma mè:

Bee a kɛo, bee a ní leo,

⁸ asa Damasi mé Sili bùsu mi ù,
Lezini s̄ɔ, ɔmɛ Damasi mi ù.

Wè b̄aaɔs̄ɔo gbɛa Eflaiũ buiɔ ḡɔ wíwia,
aaɔ de p̄ɔɛ ù ɓo.

⁹ Samali mé Eflaiũ buiɔ bùsu mi ù,
Lemalia né s̄ɔ, ɔmɛ Samali mi ù.

Tó Aazapi i zɛ ní ma náaikɛaoo,
aɔ zɛaɔ.

¹⁰ Dii ɛa yá'ò Aazaɛ à mè:

¹¹ Seela gbɛa ma Dii n Luawa,

baa yá p̄ɔ kú za t̄ɔle n̄ɔnau,
ge yá p̄ɔ vl̄ luabɛpuanaa.

¹² ɔ Aaza mè:

Má seela gbɛaɔ,

má Dii lɛ mà gwao.

¹³ ɔ Isaia mè:

A yáma Davidi buiɔ!

Gb̄ɛnaz̄inaɔ kpasaaáɔn̄ɔ i m̄ɔwáɔ,
ɔ á ye ma Lua kpasaaáɔn̄ɔ ɓa?

¹⁴ A yáí Dii a seelakɛé az̄la.

Gwa! Wéndia léso a n̄ɔsi‡

à nɛ'í ḡɔɛ ù, i t̄ɔkpaè Emanueli.§

¹⁵ Tó à z̄ɔkù, mé a v̄ai d̄ɔk̄ɔɛ ní maaɔ, víf̄aai ní z̄ɔɔ mé aɔ de aà p̄ɔɓlea ù.

¹⁶ E népi aɔ gɛ kái v̄ai d̄ɔak̄ɔɛ ní maaoo s̄ɔ, kía gb̄ɛɔn̄ pla p̄ɔ ní ní v̄ia vl̄ɔ bùsu a ziaɔ.

* 7:12 Kíia 16.5 † 7:3 Isa 10.21-22 ‡ 7:14 Mat 1.23 § 7:14 Bee mè Lua kúwanɔ.

17 Dii a yāmone n n gbéó n n de bedeo, òme Asilio kía ũ. Za gɔɔ pɔ Eflaiũ buio n Yudaɔ kèkɔwa, gɔɔ bee taa i keo.

18 Zibeezi Dii a swe pe usinaozi Egipi swaɔ zɔleu n zɔ pɔ kú Asili búsuuɔ.

19 Ampii aa mɔ kpa swa'e zɔloɔ guu n gbèsoɔ n le kpeɔ n bia'eo.

20 Zibeezi Dii a gē séma Uflata baale Asilio kía ũ, i á miká n á mekaó n á lekánao waoé.

21 Zibeezi wa zuda n blede mèn plao daaleu.

22 Pɔ beeo vɛ mé a gɔ di gbé kɔna pɔ gɔ búsupiuone, vífaii n zó io de n pɔblea ũ.

23 Zibeezi gu pɔ véeli òaa soɔ pɔ ká ánuu sɔwaté òaa soɔ ũ kuu, leaa n lesikaoo mé a gɔu.

24 Wali gé toekai we n gbálo, asa leaa n lesikaoo mé a gupi sisi.

25 Sìsi pɔ wá bú kèuɔ sɔ, gbèe a gé we bo leaa n lesikaoo yáí. Wa zuo n sáa gbae aa kilimpapau.

8

Pɔɔnaagɔɔ Pɔɔselekpakpa

1 Dii òme ma taala kooa zɔ se ma yáe bee kéwà: Pɔɔnaagɔɔ Pɔɔselekpakpa.

2 Ma sa'ona Ulia n Belekia né Zakalio sìsi aaɔ demee yápi seeladeo ũ.

3 Ké ma wule n ma nɔ ánabio, à nɔsí à ne'í gɔe ũ. ɔ Dii òme ma tɔkpaè Pɔɔnaagɔɔ Pɔɔselekpakpa.

4 E à gé Naa n Baoo oi dɔ, Asilio kía a Damasideo àizeo naaa, a Samalideo pɔ séle.

5 Dii òme lo à mè:

6 Gbèe beeo saká Siloe* i pɔ lé bàale busebusegu, ò aa zè n Lezinio n Lemalia néo.

7 A yáí tò má n pá n Uflata i zɔ pɔ a sìsi se à daguao, òme Asilio kía n a gbé gbiao ũ.

8 A pa gē Yuda búsuzi,

i dagua, i búsupi kú a nɔe.

Ípi yáasa lé da n búsuua píi, Emanuéli.

9 Buipáleo, à zɛ sɔuke, wi á wíwi.

Búsuzázadeo, à swákpa!

A gɔkebo séle, wi á wíwi,

A gɔkebo séle, wi á wíwi.

10 Baa tó a lekpaal, pãe.

Baa tó a yádile n kɔo, a keo, asa Lua kúwanɔe.

Víakea Luae

11 Dii a ɔ gbáa náa à yá'òme, à ledàa à mè másu gbépio kea keo. A mè:

12 Yá pɔ aale gwa lekpaainzi yá ũ,

nísu díle máao.

Yá pɔ aale víakeè, nísu keeo.

Nsu to iwáa ka n pɔao.

13 Nyɔ Dii Zígɔde yáma ado,

òme kú n víakeè.

Aá yá mé de à iwáa ka n pɔa.

* 8:6 Zaa 9.7

14 Ɔme aɔ de n ulɛkli ũ,
 mé aɔ de Isaili lɛɛ plaɔne
 gbe pɔ́ 1 to wà gɛmbɔlewà ũ,
 gbesi pɔ́ 1 to aa fu ũ.†
 Aɔ de Yelusaleũdeɔne bai ũ.
 15 An daside a gɛmbɔlewà,
 aa fu, aai ke kɛ́lekɛ́.
 Aa si baipiu, i ní kú.

16 Má pɔ́ fi yápi taalawa seela ũ,
 má kán'ɔ lé yádanɛpiwa ma íwaɔne.
 17 Ma wé dɔ́ Dii pɔ́ mikpɛdɔ́ Yakɔbu buiɔnezi,
 má àà náai vl.

18 Má kɛ́, ní né pɔ́ Dii kpáaɔ.‡ Wá de Isailiɔne àsi pɔ́ Dii Zígɔde pɔ́ kú Siɔna gbe musu ɔ́ seela ũ.

19 Tó wa ɔ́é à gé welende ge gɛsisina pɔ́ aabɔ yá'o ní kòlòu hũuɔ kíi, yágbɛaa á Luawa mé maao lò? Wí gbɛ́ bɛ́ɛ àsi gbɛa gɛɔwa yá?

20 A ge Lua ikoyádanɛ gwa. Tó an yá i kpaaiɔo, gu i dɔ́né yáao.

21 Aa bábábabo ní búsuu, nɔana a ní de, aa ke wɛ́na. Tó an yɛ́ɛ láa, an pɔ́ a pa, aai ní kía ní ní diio ká. Aa musu gwa,

22 aa zílɛ gwa, yá'ɔma mé a ní le. Aaɔ ku gusia ní pɔ́sia zɔ́o guu, aai gɔ́ gusia níniuu.

23 Ama gbɛ́ pɔ́ kú yá'ɔmaupɔ́ aɔɔ ku gusiapiu gɔ́piio. Wá Zabulɔni buiɔ ní Nɛfatali buiɔ búsu kpɛbɔ́ yáa, áma wa Galile búsu pɔ́ buipáleɔ kuu kpela zia za ísialeu e à ge pɛ Yuudɛ baawa.

9

Wá nɛ'íwɛɛ

1 Gbɛ́ pɔ́ aa ku gusiaɔ gupua zɔ́o è,
 gu dɔ́ búsu pɔ́ kú ga lézi deɔne.*

2 N tò an pɔ́ kèna zɔ́o,
 n ní gbá pɔ́na maamaa.

Aale pɔ́nake n ac
 lá wí ke pɔ́kɛkɛgɔ́wa,
 lá aale zɔ́blea pɔ́ kpaalɛwa.

3 Asa n zuu pɔ́ wa dáné ní gàu
 ní go pɔ́ wáɛ ní gbɛ̀o è'ɛ.
 N ní wɛ́tánapɔ́ fù
 lá ní kè Madiáɔne yáawa.

4 Zígɔ kyaleɔ ní ní ula pɔ́ au gɔ́kpawàɔ,
 wa káteu à tékú yáa ũɛ.

5 Asa wá nɛ'íwɛɛɛ,
 wá wá gbá nɛgɔ́ɛ.

Lua kíakɛmi diɛ,†
 wáli oɛ́ Lɛdamade Bɔ́nsaɛde, Lua Gbáade,
 Mae Gɔ́piide,‡ Aafia Kía.

6 Aà kpala zɔ́o ní a aafiaɔ aɔ lé vlɔ,

aɔ z̄s̄lea báawa Davidi kpalau. §
 Aà kpala z̄lnapelea aɔ gbāa,
 aɔ yágōgō wásawasa a zéwa gɔɔpiie.
 Dii Lua Zigōde áia mé a mós n̄ beeo.

Dii pɔpaa Isailiɔzi

7 Dii yá'o kpásá Yakɔbu buiɔne,
 yápi a wi Isailiɔ musue,

8 Samalideɔ n̄ Eflaiū buiɔ yápi ma.
 Aa wala n̄ káamaio v̄i aa mè:

9 Kpé pó wa d̄ò n̄ bilikiɔ kwè,
 wá bo n̄ gb̄eoe sa.

Wá wá kaadɔenliɔ z̄z̄z̄,
 seɔe líɔ wá pé n̄ ḡēe ũ sa.

10 ɔ Dii n̄ ib̄eɔ kãfi,
 à n̄ w̄eɔ sóikè má.

11 Silio b̄ò gukpe oi,
 Filit̄eɔ b̄ò b̄e'ae oi,
 aa Isailiɔ s̄ōs̄ō n̄ lé pai.
 N̄ beeo pii Dii pɔkúma a kpáleo,
 aà ɔ aɔ looarl̄ae.

12 Isailiɔ i ea sù n̄ t̄otonawao,
 aai Dii Zigōde k̄i w̄eɔleo.

13 A yáí tò Dii a Isailiɔ mi z̄ō n̄ n̄ vláo pii,
 a n̄ zaliɔ n̄ n̄ kefuɔ z̄z̄z̄ gɔɔ do kóue.

14 Gb̄ēz̄z̄z̄ n̄ gb̄é pó aai n̄ mi da íaɔ mé mipi ũ,
 ānabi eɔenaɔ mé vlápi ũ.

15 Gb̄épiɔ d̄oanaɔ lé n̄ s̄ās̄ae,
 ɔ gb̄é pó t̄értziɔ lé mide.

16 A yáí an èwaasoɔ i ka Diiguo,
 an t̄oneɔ n̄ n̄ gyaao i keè w̄ēnaūo,
 asa luayádansai v̄aikenaon n̄ ũ,
 yād̄oosai mé ɔ d̄ò n̄ léu.
 N̄ beeo pii aà pɔkúma a kpáleo,
 aà ɔ aɔ looarl̄ae.

17 Yāvāi ī felemá lán téwa,
 ī k̄u leaa n̄ lesikaooowa,
 ī da dào n̄ likpeɔla,
 a lu iɔ s̄úele búuna b̄o.

18 Dii Zigōde kp̄ēn̄muu a to bùsupi t̄éseɔ,
 gb̄ēnazinaɔ mé aao de t̄épi yaa ũ,
 gb̄ēe a a dee w̄ēnagwao.

19 Wa pó li ɔplai,
 n̄ana a gi áo n̄ deɔ.
 Wa p̄oble ɔzei, kási wa k̄ao,
 baade a a gb̄édee sóso.

20 Manase buiɔ ke Eflaiū buiɔne,
 Eflaiū buiɔ ke Manase buiɔne,
 amp̄ii aai ke Yudaɔne.

N beeo pii aà pɔkũma a kpáleo,
aà ɔ aɔ looarĩlae.

10

¹ Waiyoo gbé pɔ aai yáfaasai ní gbēwētáao yādileo.

² Aai taasideo yāna símá,
aai ma gbé wēnadeo yá máléné.
Gyaa gbēandoo í gɔ ní pɔ mɔsɔaɔ ũ,
aai netone pɔ gwana v̄ioo waa.

³ Gɔo pɔ Dii mò ìadaiwá,
wà b̄ò za z̄àz̄à wà mò á músikéi,
á ke kpelewa ni?

Dé k̄i á bàale géu aà á misii?
Má k̄i á á àizεεo toui?

⁴ A kee kpéo,
sema à vl̄anau ní z̄l̄z̄o,
ge àò ku gbé pɔ wà ní d̄edeo guu.
N beeo aà pɔkũma a kpáleo,
aà ɔ aɔ looarĩlae.

Dii yadaa Asil̄io

⁵ Waiyoo Asili pɔ aai pɔkũmabɔbɔmámεεo!
Ɔme ma pɔkp̄ene go pɔ na ma ɔz̄i ũ.

⁶ Mále ní kpak̄ɔa ní bui luayádansaiɔ,
mále ní z̄l̄ gbé pɔ aa ma pɔ f̄eɔwae,
ké aa ní p̄oɔ naaa, aa ní àizεε séle,
aai ɔz̄má z̄ékpaaɔo lán p̄eleawa.

⁷ Ama yá pɔ aale yán weo,
l̄aasoo pɔ kúmán weo.
Gbé̄o mid̄ea yá mé d̄o ní s̄owa,
ké aa e buiò míɔnz̄ɔ dasi.

⁸ Asa aai me:
Ma d̄aanaɔá k̄iaɔne píio lò?

⁹ Lá má k̄è Kaakemie,
má k̄è Kalen̄εε.
Lá má k̄è Amatae,
má k̄è Aapadaεε.
Lá má k̄è Damasie,
má k̄è Samalieε.

¹⁰ Ma ɔb̄ò ma táao búsuɔ símá,
kási s̄o an diipio dasi
d̄e Yelusaleũ ní Samalio p̄oɔla.

¹¹ Lá má k̄è Samalie ní a táao,
má ke Yelusaleũ ní a diio lé?

¹² Tó Dii a yáke a Yelusaleũ Siɔna gb̄e musu l̄ez̄è, a Asil̄io k̄ia swágagae wala pɔ
a v̄i ní aà wekũaamao yái.

¹³ Asa à mè:
Má k̄è ní maz̄la gb̄aaoe ní ma ɔn̄oɔ,
asa ma wé z̄ēae.
Ma búsu z̄l̄εo d̄è,
ma ní àizεεo náaa,
ɔ ma ní ḡɔsa kpalablen̄aɔ p̄ale.

14 Lá wí ɔgē bā sakpɛu,
màa ma buiò àizɛɔ nàaa.
Lá wí gbe pɔ́ bā gòa séle,
màa ma ní bùsuɔ sǐ pii.
An kee i kúu'oaò,
an kee i lɛwēaaaò.

15 Tó wa mɔɔ kúaa, a zíkɛɛ?
Tó wi sii ɛɛɔ, a zíkɛá?
Lípana a liaa ní a kúnaoɛ?
Go a fele ní gbé pɔ́ lé pɔ́gbɛòoɛ?

16 A yáí tò Dii Lua Zígɔ́de
a ibabagyá kpa Asilí kíapi zígɔ́ káapiɔzi,
i to té aá gawí kɔ́ɛ.

17 Isailiò Gupua a gɔ́ té ũ,
an Lua Kuaadoade a gɔ́ tévua ũ,
i kú Asilí leaaò ní aà lesikaòɔwa gɔɔ do kóú.

18 A aà likpɛɔ ní aà swaluò gawí midɛ míò,
aa láa lán gyáɛ ibabaawa.

19 Lí pɔ́ a gɔ́ aà likpɛu aɔ dasio,
baa néfɛnɛna a fɔ́ a lé dɔ́ɛ.

20 Zibeezǐ sa Isaili kónaɔ na gbé pɔ́ lèlemápiò kpe loo.
Yakɔbu bui pɔ́ bɔ́piò,
Dii an Lua Kuaadoade ɔ́ aa nai ní sɛanao sa.

21 Yakɔbu bui kónaɔ ɛa su,
gbé kónapiò ɛa ze ní Lua Gbáadeo.

22 Isailiò, baa tó á gbéɔ́ dasi lán ísiale úfáawa,
an kónaɔ mé aa ɛa su.*
Pisaboa looaála ké yáɛde e ke zài yáí.

23 Asa Dii Lua Zígɔ́de mé a mó
ní kaale pɔ́ a díleò á bùsuu pii.

24 A yáí tò ma Dii Lua Zígɔ́de ma mè:

Ma gbé pɔ́ kú Siɔnaò,
Asilí á gbé ní fláò,
aa go'ò séázi lá Egipiò kèwa,
áma ásu vɛlakenéò.

25 Asa à gɔ́ yɔɔ ké ma pɔ́ weewá,
mí gbasa pɔ́kúmabòbò má mà ní dedɛ.

26 Dii Zígɔ́de a felemá ní flaalao,
lá à Madiáò gbè ɔlebu gbɛ saɛwa.
A a go poo ísiaa,
lá a kè Egipiònewa.

27 Zibeezǐ a ní aso go á gàu,
a ní zuu bɔ́ɛ á nɔɛ á é'ɛ.

Asilí mɔa léleí Yelusaleŭwa

28 Aa ku Ayata,
aa bòle ní Migɔ́nɔɔ,
aa ní asoò kálɛ Mimasa.

29 Aa bòle ní gbɛbòleò,
aa bòokpá Gɛba,

* 10:22 Lom 9:27

Lamadeɔ lé lualua,
Gibeα Saulu wéledeɔ lé bàale.
30 Galiudeɔ, à búbuape!

Laisideɔ, à swákpa!
Waiyoo Anatodeɔ!
31 Mademɛnadeɔ lé tilɛ,
Gebiudeɔ lé ulekti weɛle.

32 Goo bee aa pila Nɔbu,
aa ní gā gbāe Yelusaleudeɔne Siɔna gbèsɪsɪ musu.

33 Gwa! Dii Lua Zigɔde

ali lesɪpiɔ zɔ,
ali zɔɔpiɔ né,
an gɔnaɔ kwe wiliu.

34 A dào likpepi zɔzɔ ní mɔoo,
likpepi i kwe Lua Gbāade ae.

11

Yese gɔna kpalablea

1 Yese miɔna a vlāpa a zɪnau,* a gɔna a bo, i ne'i.

2 Dii Nisɪna aɔ kuwā,
a aà gba ɔno ní wezɛɔ,
a aà gba gbāa ní ledaama zéɔ,
a aà gba dɔa, i to aàɔ Dii vɪa vɪ.

3 Vɪakɛa Diiɛ a aà kási.
A yáɔgɔgɔ gbéɔne lá wé lé ewao,
a yákekené lá àle mawao.

4 A yákpaleke taasideɔne a zéwa,
a dúnia wɛnadeɔ yánakpámá.

Aà yá a dúnia gbéɔ gbɛ lán gowa,
a váikenaɔ dede ní a lé*lanao.†

5 A yázede kuluka baa ũ,
a náai dɔ a pi asana ũ.‡

6 Awalewana aɔ ku sánu ní sáneɔ,
gbeaana a wúle kɔ sae ní bleo.
Gáaena ní nòɔmusuo aa pɔble sánu,
néfɛnena mé a dɔaané.

7 Zuda ní wàio aao de kɔgbɛɔ ũ,
an néɔ wúle gudoŭ.
Nòɔkusi a sɛ ble lán zuwa.

8 Né yɔmina a kɔɔ'o kyá ele,
né kɛa a ɔgɛ pɪligonazi.

9 Pó pó i ní ke'ia ge pó pó i ní de
aɔ ku Dii gbèsɪsɪ pó a kua adoawao,§
asa Dii dɔa a li dúniaae,
lá i i dagua ísiaiwa.

10 Zibeezi Yese zɪna aɔ de gudɔkɔekli ũ buiɔne.* Wa aà kɪi weɛle mé aà kúkti aɔ
gawi vɪ.†

* 11:1 Zia 5.5, 22.16 † 11:4 2Tes 2.8 ‡ 11:5 Efe 6.14 § 11:9 Isa 65.25 * 11:10 Zaa 12.32

† 11:10 Lom 15.12

¹¹ Zibeezɪ Dii a ɛa ɔɔɔ a gɛn plaade, i a gbɛ́ kɔ́na pɔ́ gɔ́ɔ bo. Aa bɔ Asili ní Egipio ní Etiopio ní Elaũo ní Babilonio ní Amatao ní Ísia gũgũnaɔ.

¹² A gudɔkɔɛkɪ dile buiɔne,

i Isaili zɪzɔɔ káaa.

A Yuda pɔ́ fáaaapiɔ sɛ́le

za dúnia gola síiɔɔwa.

¹³ Ɛflaiũ buiɔ zaarigu a mide,

aaɔ za Yudaɔgu ɔɔ.

Yudaɔ íbele a láa,

aa íbeleɛɛ ní Ɛflaiũ buiɔ ɔɔ.

¹⁴ Aa léle Filitɛɔ búsuwa be'ae,

aa gukpɛdeɔ pɔ́ɔ naaa sánu.

Aa ɔ́ɔ Ɛdɔ́ɔ ní Mɔabuɔwa,

mé Amɔniɔ misiilené.

¹⁵ Dii a to Egipi ísiale gɔ́ gii,

a ɔ́male Uflatai ní a lé'lan wáao,

i gɔ́naké ɛɛ soplá,

wi buawà ní kyaleo kpaa.‡

¹⁶ A zɛda bɔ a guu a gbɛ́ kɔ́na pɔ́ gɔ́ɔ Asiliɔne,

lá a kè Isailiɔne gɔɔ pɔ́ aa bɔ Egipiwa.

12

Dii sáaukpaa

¹ Zibeezɪ á o à me:

Wa n sáaukè Dii!

Baa ké n pɔ́ pàwázi, n pɔ́ wèewá,

ɔ́ n wá nɔ́se n̄niwɛɛ.

² Lua mé wá Suabana ũ,

wáɔ à náai víe, vía a wá kũo.

Dii mé wá gbáa ũ, àà táasi wi lé,

ɔ́me wá suabà.*

³ Á íto ní pɔ́nao suaba nibɔnaɔi.

⁴ Zibeezɪ á o à me:

A Dii sáaukpa à à sísi,

à to buiɔ àà yákeɔɔ dɔ́.

A oné Dii mé tɔ́bɔ adɔ.

⁵ A lesi Diiɛ, asa à tidɔ́rilae,

à to dúnia gbɛ́pii yápi dɔ́.

⁶ Siɔnadeɔ, à wiile à gulake,

Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa zɔɔ,

mé a kú á guu.

13

Babeli dúuzɔ́a

¹ Yá pɔ́ Amɔzu né Isaia è Babeli musun ke:

² A gilili péle sísi wáiwai musu,

à kúkua dɔ́má à ɔ́kené

aa si Wéɛɔ bɔleɔ.

³ Ma yádile ma gbéɔne,

ma a gɔ́sapɔ́ sísi

aa mɔ ɔe ɔkũmabɔɔmámæe,
 ɔ aale ɔnake ní ma tíðarílao.

⁴ Kɔfi lɔo gbɛsɩsɩɔ musu lán bíla kɔftwa,
 zɔa dɔ buipáleɔ guu lán bui dasi káaaawa.
 Dii Zígɔde mé lé a zígɔ káaa.

⁵ Aa bɔ búsu zàzàɔu za dúnia léwa,
 Dii ní gbé ɔ́ aal ɔkũmabɔɔmáepiɔ
 lé mɔ dúnia kei kélekéle píi.

⁶ A búbuape, asa Dii ɔɔ káikùe,
 Gbãapiide mé a ní kaale.*

⁷ A yáí baade ɔ a ɔ́ dɔɔɔɔ,
 sɔ a ké gbépiigu.

⁸ Gili a ɔ́nɔgu,

wāwā ní gu'ɔamáo a tɔ́má.
 Aaɔ pelembo lán nɛ'inawa,

yá a dimá, an wé i tã,
 aaɔ kɔ́ gwa.

⁹ Gwa! Dii yákpalekeɔɔ lé mɔ,
 aɔ ɔ́sɩ, ɔɔɔnniu ní fɛnkpaao aɔ ku,
 a dúnia ke kélekéle,
 i duunkenaɔ dedeɔ.

¹⁰ Saan tɔdeɔ ní a kɩnɔ ike ɔɔ,
 íatɛ a siakú za a bilékɩ,
 mɔvua a gupu ɔɔ.†

¹¹ Má íada dúniawa a vâikea yáí,
 má ɔtɔ duunkenaɔwa ní tàaeɔ yáíe,
 má waladeɔ yɔ́kkea mide,
 má gbé ɔ́sɩ íandãa kpále.

¹² Má tɔ gbɛnazinaɔ ɔ́ kálaũkalaũ lán vua tɛtɛɛwa,
 gbɛnazinaɔ ɔ́ kásakasa lán Ofii vuawa.

¹³ A yáí tɔ ma Dii Zígɔde má musu dee ma ɔkũma yáí,
 tɔɔle i lualua za a zɩnau ma ɔɔpa zɔɔ ɔɔ.

¹⁴ Baade a ta a gbéɔ guu lán tue ɔ́ wãle wewa,
 gbépii a bàale ta a búsu lán sã ɔ́ dána vɔɔwa.

¹⁵ Wa gbé ɔ́ ɔ́ wã kpãaũrɩnɔ zɔ,
 wa gbé ɔ́ wã ní kúɔ dede ní fɛndao.

¹⁶ Wa ní néɔ wíwi ní wáa,
 wa ní kpéɔ ɔ́e, wi ke ní naɔne ní gbãao.

¹⁷ Gwa! Má Mɛdeɔ sóikemá.
 An laai ku ánuuwao,
 an bàa aɔ kú ní vuao.

¹⁸ Aa èwaasoɔ dede ní kao,
 aa néɔ wɛnaɔ wɛna boo,
 aa néɔ sósobi vɔɔ.

¹⁹ Babɛlíá kpalaɔ mideɔ,

* 13:6 Yoe 1.15 † 13:10 Mat 24.29, Zia 6.12-13, 8.12

Kaladeɔ ɩandãboɔ gawideɔ.
N beeo wa a suumpaɛ
lán Sɔdɔɔ ní Gɔmɔɔɔ suumpaawa.‡

20 Aɔ da bezia ɩ gɔɔpiɛ,
waɔ ku we hau bo.

Laalubue a bòokpa weo,
pɔdãnae a i weo.

21 Gbáa nɔbɔɔ mé aɔ kálea we,
a kpɛɔ gɔ gbɛgbonaɔ tɔo ɩɛ.
Koohúhúnaɔ zɔzɔ we,
táaɔ i kilimpau. §

22 Maiɔ wiile a bɩɔ sɔɔɔ,
gbɛgbonaɔ gbokɛ a namablekiɔɔ.
A gɔɔ káikú, a gɔɔ ga bo.

14

Isailiɔ sua ní pá ziu

1 Dii a Yakɔbu buiɔ wɛnagwa,
a ɛa Isailiɔ si bo.

A ɛa ní kále ní bùsuu,
buiɔpáleɔ namá, aai káaaɩnɔ.

2 Buiɔpáleɔ gé zɛɩné ní gbɛu,
Isailiɔ i gɔ ní vɩ ní bùsuu.
Aaɔ de ní zɩkenaaɔ ɩ gɔɛɔ ní nɔɛɔ.

Gbé pɔ ní vɩ zɔ ɩ yáaɔ gɔ ní zɔ ɩɛ,
gbé pɔ ní gá líné ní kpɛɔ ɔ aa gbãamɔné.

3 Zibeezɩ ɔ Dii a á gba ɩampakti,
á taasikɛ bo, á liaazɔ bo,
á zɔzɩ gbáa kɛ bo.

Babeli kɩayá

4 A yáada ní Babeli kɩao á me:
Gbɛgáɩna ku bo,
aa káaa míde.

5 Dii váikɛnaɔ go è,
á kpalablenapiɔ lípana zɔɛ.

6 Kíapi buiɔ gbèɔ ní pɔfɛo yáa ɔzesaie,
á gbáa denla kɛné ní pɔkúmao,
i kámabo ní ladaamáoo.

7 Bùsu píi gɔ nienie yákelesai,
an gula dɔ sa.

8 Pɛliɔ ní Libá bùsu sɛde líɔ pɔ kɛna n yá musu, aale me:
Za gɔɔ pɔ n lele,
gbɛɛ lí mó wá zɔi bo.

9 Beda looa n yáí za zɩɛzɩɛ,
wáɛ mó dainle.
Bui píi kɩaɔ lé fele ní kilau,
dúnia gbɛzɔɔ gyaadeɔ lé gbãakpanzi mípii.

‡ 13:19 Daa 19.24 § 13:21 Zia 18.2

10 Aa yáse nípii aa me:

Mpi sɔ n kewanɔ múaa yà?

N gɔ gbāasai lánwáwa yà?

11 N íandáa ní n táasi mɔɔna ɔo sí bedau la,

kɔɔbiiɔ mé gɔ n pe ũ,

séseɔ mé n zwáa ũ.

12 Saan nɔɔ'imina, gudɔleia né!

N báε luabe n su zíle fá!

N gbé pɔ n buiɔ kàaũ

ɔ wà n ne tɔle.*

13 N ò n sɔ guu n mè

nyɔ gbā zɔ luawae,†

nyɔ n kpala káfí e a ví saanaɔla,

ní zɔle diiɔ kɔkàaakegbe pɔ kú gubántoo oi musu,

14 ní dede ñ ví luabeputanaa,

níɔ de lán Musudewae.

15 ɔ n sí bedau e a nɔnau.

16 Gbé pɔ n e aɔ n gwa soee,

i láasoɔke à me:

ɔme dúnia lùaa yáaò lò?

Aàpi mé kpalaɔ gbàeò lò?

17 ɔme tò dúnia gɔ guwaiwai ũ,

à a meewiaɔ dɛɔnzɔ,

ìli a zɔzɔ gbae aa tá ní beo.

18 Bui pii kíaɔ wúlea ní gawio

baade a kpé dɔngubɔ guu,

19 ɔ wà n vúaa miagbesai

lán né pɔ wa í ge ũwa.

Gbé pɔ wà ní zɔzɔ ní fɛndao

wà ní dedeò kákaanla.

Wà n zu eu ní gbépiɔe,

wà ɔzɔ n gɛwa.

20 Wa n mia kpakɔi ní kíaɔ,

asa n n búsu ɔɔkpàe,

n n gbéɔ dède.

Wa väikenapi bui tɔ ma bauo.

21 A aà néɔ dedekli keke

duuna pɔ an maeɔ kè yái,

ké aasu gbàakū aa gɔ búsu ví,

an wéleɔ dúnia pao yái.

22 Ma Dii Zlgɔde ma mè má felemá,

mí Babeli tɔ de ní a gbé kɔnina pɔ gɔɔ,

an néɔ ní ní buiɔ pii.

Ma Dii máme má ò.

23 Má wélepi ke dàna ũe,

kpɔbɔ'ilenao kákli ũ,

* 14:12 Zia 9.1 † 14:13 Mat 11.23

mí waa ní mésiεo mà kaale.
Ma Dii Zlg̃ōde máme má ò.

Yá p̃ a Asiliō le

²⁴ Ma Dii Zlg̃ōde ma legb̃è ma mè:
Lá ma zeò a ke,

yá p̃ má dà a zeke.

²⁵ Má Asiliō wíwi ma búsuu,
má ̃z̃ōmá ma gb̃ēs̃s̃l̃ō musu.

Má ní zuu b̃ol̃é,

má ní asõ goé á g̃āu.

²⁶ Lá ma zeò mà ke dúniau p̃in we,
a yáí ma ̃ looa bui p̃iila.

²⁷ Ma Dii Zlg̃ōde lá ma zeòn we,
dème a f̃ kpam̃eí?

Ma ̃ d̃ōa musu,

dème a f̃ siilei?

Yá p̃ a Filit̃ō le

²⁸ W̃ε p̃ k̃í Aaza g̃ā, † ̃ Lua yáε bee ò:

²⁹ Filit̃ō, ásu p̃nake go p̃ á gb̃é εa yá musuo.

Ml̃ēpi bui guu ̃ ml̃ē p̃ás̃na a b̃ōu,
aá lé ã ṽai mé ã w̃āa.

³⁰ Taaside búubuu d̃ád̃ákek̃li maa e,
w̃ēnadẽ w̃úle ní laai musu.

Ama má tó á z̃ina ga ní ñōanaoε,
mí á gb̃é k̃nina p̃ g̃ō̃ dede.

³¹ W̃é̃ledẽ, à wiile!

Uadẽ, à búbuape!

Filit̃ō ápii, à ke d̃ōñōñō,
asa súle d̃ō g̃ugb̃ántoo oi,
z̃lg̃ō̃ k̃paala,

an gb̃ēē k̃ēa a deewao.

³² K̃pelewa wa o buĩ z̃inãñei?

Wa oné Dii Sĩna k̃ale,

aá gb̃é w̃ēnadẽ ulek̃li ví a guu.

15

Yá p̃ a M̃abũ le

¹ Yá p̃ Lua ò M̃abũ musun ke:

M̃abũ búsu w̃é̃le Ala gb̃òo,
wà a suumpa gw̃áas̃ñ doε.

M̃abũ búsu w̃é̃le Kii gb̃òo,
wà a suumpa gw̃áas̃ñ doε.

² Dib̃ōdẽ lé gé ̃l̃bi ní táak̃p̃eú ní ní sa'ok̃ĩwa.

M̃abũ búbua d̃ō Ñebo ní Medebao yá musu.
Migbaalea nípii, lek̃ana waa.

³ Gb̃é̃o ku zẽãu, zw̃ank̃asão k̃ákaãñla,
aa ku ua ní g̃āεo,

aale ɔɔɔ, aale pelembo.

⁴ Eɛɛbɔdeɔ n̄ Elealedɔ búbua dɔ,
wàlɛ n̄ lɔɔ ma za Yaaza.
A yáí tò Mɔabu zígɔɔ lé wiipe
e an nisina náliwa.

⁵ Mále wɛnakɛ Mɔabuɔne ma sɔ guu,
an lala'onaɔ lé tá Zoaa
e à gè pè Egala Selisiawa.

Aale Luiti s̄isi kú n̄ ɔɔɔɔ,
aa bɛ Olonaiũ zéu,
aale n̄ wíwía búbuape.

⁶ Asa Niũliũ i bà, a s̄ɛ ḡagae,
s̄ɛ isi làa, lá isi kú lɔɔ.

⁷ Ɔ aa àizɛɛ pɔ aa è aa kàlɛɔ s̄ɛlɛ,
aale tað swa gbalade baa.

⁸ Búbua lígua Mɔabu bùsu z̄ɔlɛu,
wà n̄ ɔɔɔ mà e à gè pè Egelaiũwa,
wà n̄ t̄aaapeapi mà Bɛɛ'eliũ.

⁹ Dibɔ ɔ̀ ḡa n̄ auo,
asi má ɛa kpa Dibɔzi lɛɛ.
Má n̄ɔmusu gbæ Mɔabu lala'onaɔwa
n̄ n̄ bùsu gbé k̄ininaɔ.

16

Mɔabuɔ dɔnle gbɛaa Yelusaleũdeɔwa

¹ A bùsu gbɛz̄ɔɔ gba s̄aɔ à kpásàè,
bɔa Sela à ma guwaiwaia e à gɛ ka Sina gbèsis̄iwa.

² Mɔabu n̄ɔɔ ku Aano buaklɔ
lán b̄a pɔ wà n̄ yá n̄ sakpɛu aale liaaliaaɔwa.

³ Aa! mɛ: Ledawá! Lá wá ke owɛɛ!
Ue dawála íatɛ gb̄aa z̄á lán gwáas̄inawa.
Lala'onaɔ ulɛ, n̄su bɔ n̄ bàalenapiɔ.

⁴ To Mɔabu lala'onapiɔ aao kú n̄ bùsuu,
n̄ n̄ ulɛ gbé pɔ ye n̄ ke k̄élekɛlɛɛ.

Tó gbé pɔ lé ɔ̄t̄máɔ m̄ide,
m̄ɛ an k̄ea k̄élekɛlɛ làa,
m̄ɛ gbé pɔ lé ɔ̄z̄máɔ s̄áale bùsupiu,

⁵ kpala a z̄inapele gb̄ɛke guu,
Davidi buie a z̄ɔlɛu n̄ náaio.
A kpálekɛ yázedei,
aɔ w̄aa n̄ yá ḡɔḡɔane a z̄ɛwao.

⁶ Wa Mɔabu ȳɔɔ ȳamà,
an k̄aamai n̄ n̄ zazaɔ z̄ɔɔ.
Aa wala n̄ íand̄aɔ v̄i,
k̄ási an ȳab̄ɔlɛa pii p̄æ.

⁷ Bee yáí Mɔabu lé ɔɔɔ,
ampii, aale ɔɔɔ n̄z̄ia yáí,
aale ɔɔɔ, aale k̄aa b̄ɛɛke,

kàa pò wí kè ní v̄ēb̄eò Kilalēsē.

⁸ Asa Ɛsēb̄ō buaò ní Sibema v̄ēebuò t̄òl̄ē ḡāē.

Buipalē kiblenaò ʒz̄ō ní v̄ēlipiowa.

A bú kà yāa za Yazēē e guwaiwai l̄éwa,
aa ɔ̀t̄à e á ḡè nà ísiawa.

⁹ A yáí málē ʒ̄òb̄ Sibema v̄ēebuone
lá Yazēedeò a ʒ̄òb̄wa.

Ɛsēb̄ōdeò! Elealedēò! Ma wé'ík̄awá,
asa gula pò b̄ò d̄ò yāa sae p̄k̄ek̄eḡò l̄āē.

¹⁰ Wà p̄na ní yaal̄ò b̄ò á kaaò,
gula ní p̄na wiio d̄ò á v̄ēebuò guuo.

Gb̄ēē l̄é ʒ̄z̄ v̄ēēwa a íf̄ek̄iu b̄ò,
ma á p̄na súu m̄ide.

¹¹ Ma n̄b̄ē l̄é ʒ̄òb̄ M̄abuone lán m̄ònw̄a,
ma p̄o yaa Kilalēsē yá musu.

¹² Tó M̄abuò b̄ò ḡè ní sa'okli,
aál̄ íada nízl̄awaē.

Tó aa ḡè wabikei ní táakp̄e,
aa ma nao.

¹³ Yá pò Dii d̄òaa ò M̄abuò musun we.

¹⁴ Ama tiasa Dii m̄è: W̄ē àaʒ̄ l̄éu lán gb̄èwina z̄iḡò ledil̄ēawa M̄abuò gawi a
l̄āa, an gb̄é daside a yáf̄uk̄ú, an gb̄é k̄ninaò f̄ēn̄ēú a k̄e z̄ài, aao dasio.

17

Yá pò a Damasi le

¹ Yá pò Dii ò Damasi musun k̄e: Gwa! Damasi aò de w̄éle ū b̄ò,
aò d̄òd̄òaa lán z̄èt̄ē kw̄ēawaē.

² Aloe w̄éleò ḡō bezia ū,
aò de p̄ò k̄ákl̄i ū.

Gb̄ēē aò ku we
k̄é a v̄la ḡbasa p̄p̄iò k̄ūo.

³ Ɛflaiū buiò w̄éle b̄íideò aò ku b̄ò,
Damasi kp̄ala aò ku b̄ò.

Sili gb̄é k̄ninaò ḡō lala'onaò ū lán Isailiowaē.
Dii Z̄iḡōde mé ò.

⁴ Z̄i bee Yak̄obu buiò gawi k̄ò a é,
an namablea a m̄ide.

⁵ An b̄ūsu a ḡō lán bua pò wà a pò k̄ēk̄e wà ɔ̀m̄al̄ēuwaē,
lán Lefai guzule pò wà a pò k̄ōnw̄ēwa.

⁶ Kási a k̄ōnapi a ḡi ḡō ȳò

lán ku pò wa k̄è a né m̄èn pla ge àaʒ̄ ḡi ḡō a musu
mé a né m̄èn síiʒ̄ ge s̄o ḡi ḡō a ḡōn nedewawaē.
Dii Isailiò Lua mé ò.

⁷ Ḡò bee gb̄ēnaz̄inaò w̄é aò p̄e ní Kenawa,
aa wesi Isailiò Lua Kuaadoadele.

⁸ An w̄é aò ku sa'okli pò aa b̄ò nízl̄āeowa b̄ò,
aa wed̄ò lí pò aa p̄l̄e t̄āa ūzi b̄ò ge ní tulaletikateak̄iò.

⁹ Ḡò bee an w̄éle b̄íideò a ḡō bezia ū,
aa ḡō daaíla lán Am̄oleò ní Iviò w̄éleowa

ḡḡ pḡ aa ní tó Isailiḡne.

¹⁰ Asa Lua á Suabana yá sàáguε,

Lua á gbāa á ulékli yá i dḡáguo.

Ayámεto a dḡḡsagbε pèlε,
a buade pè lá buipáλεḡ i kéwa.

¹¹ Zí pḡ á bà a kaa líai,

a gu dḡ á tò à bḡḡbḡ.

Kási á pḡe e weo,
sema gyā ní yā'ḡma láasaio.

¹² O'o! Buiḡ zḡa dḡ dasidasi
lán ísia kḡfiwa.

O'o! Gbēnazínaḡ kḡi dḡ

lán izḡḡsukaawa.

¹³ Tó buiḡ kḡipi dḡ

lán izḡḡsukaawa máa,

Dii a ní lele, aai bàale ta zàzā

lán ése úa pḡ íana sèlε sḡsḡ musuwa,

lán íampuuvu pḡ zāa'íana gḡḡ zéawa.

¹⁴ Tó oosi kè, sḡkēngu a mε á ké!

E gu àḡ gé dḡi yá a láa.

Gbḡé pḡ aai wá pḡḡ sélεḡ baan we,

gbḡé pḡ aai wá pḡḡ naaaḡ zian we.

18

Yá pḡ a Etiopiḡ le

¹ O'o! Etiopi búsu swade fionde gbḡḡ!

² Aai zínaḡ gbaε ísíaa,

aaḡḡ bε ía ní kéfu gó'ilénaḡ.

Zína kásakasaḡ,

à gé bui gbāa mē yḡḡ pḡ wí vḡakené gupiiuḡ kḡi,

bui pásḡ pḡ aai ḡzḡ ní ibεεḡwa mē swaḡ ní búsu zḡḡzḡεḡ.

³ A dúnia gbḡépii,

á gbḡé pḡ á kú tḡḡḡḡ,

tó wá gilili pèlε gbḡḡsḡsḡ musu, á e,

tó wá kuupè, á ma.

⁴ Dii òmεε à mē

áḡ gugwa za a kúkli kilikili,

lá laté ḡḡ pipi tḡḡḡwawa,

lá lou ḡḡ ku masai pḡkεkεḡḡwa.

⁵ E wàḡ gé pḡkεkεi,

e vḡεvu àḡ gé láai a nεsoenaḡ kákā,

a a gḡnaḡ zḡzḡ ní fēnkḡnio,

a a ḡ pḡ a tḡḡ é'ε kḡlε.

⁶ Wa ní tó gbḡḡsḡsḡ bāḡ ní wàḡḡ ble ḡ,

gbḡḡsḡsḡ bāḡ saε bleḡnḡ,

wàḡḡ i buziεbleḡnḡ.

⁷ ḡḡḡ bee bui gbāa mē yḡḡ pḡ wí vḡakené gupiiuḡ,

bui pásḡ pḡ aai ḡzḡ ní ibεεḡwa mē swaḡ ní búsu zḡḡzḡεḡ

aa mɔ Dii Zigɔde gba pɔ Siɔna gbɛsɪsɪ musu,
gu pɔ aà tɔ kuwàpiu.

19

Yá pɔ a Egipiɔ le

¹ Yá pɔ Dii ò Egipi musun ke:
Gwa! Dii di lou kàsakasa kpe,
àle mɔ Egipi.

An tǎaɔ lé lualua aà ae,
mé sɔ a kɛ Egipiɔgu.

² Dii mè:
Má Egipiɔ kpakɔa ní zɪo,
vɪi ní dǎunaɔ, gbé ní gbéɔ,
wéle ní wéleɔ, kpala ní kpalao.

³ Egipiɔ nisɪna a naliwa,
má ní lekpaal gboo.

Aa yǎgbɛa tǎaɔ ní welendeɔwa
ní gɛsisinaɔ ní mǎsokenaɔ.

⁴ Má Egipiɔ na dii pásɔne ní ɔzɪe,
kia gbɛwetána mé aɔ de ní kia ũ.
Ma Dii Lua Zigɔde máme má ò.

⁵ An swada í a ba,
swa'epi a gɔ gii, a bèle a paa.

⁶ Egipi búsu swa'ɔnaɔ gɪdɔ,
a í a láa, i wétɔna bɔ,
swa'e feeɔ ní a wáaɔ vlǎ.

⁷ Niili dɔɔ a gɔ náinai e a kǎaawa,
bua pɔ wa kɛ a gɛɛwaɔ giugaga,
aa gɛ ní íanaɔ, aɔ ku loɔ.

⁸ Kpɔwɛnaɔ ɔɔɔ,
táalukpanaɔ gɔ wɛnannaɔ,
gbé pɔ aal kokoa da Niili iuɔ gɔ zeesai.

⁹ Wí a bɔnwɛmbɔbɔnaɔ kú,
bàabaatánaɔ gɛɛ a gɔ kpá ní wéi.

¹⁰ Zɔɛɔ pɔ a ya,
lakɛnaɔ nɔse a ɔɔkpa.

¹¹ Zoǎ dɔaanaɔá sɔɔɔne,
Falaɔɔ íwa ɔnɔnaɔ ledama gbá vɪo.
Kpelewa aa fɔ o Falaɔɔɛ
ɔnɔnaɔn ní ũ, yǎa kíabuɔn ní ũi?

¹² N ɔnɔnaɔ gɛ máe la?

Aa yá pɔ Dii Zigɔde díle
à ke Egipiɔne o wà mae?

¹³ Zoǎ dɔaanaɔá sɔɔɔne,
Nɔfu gbǎadeɔ sásǎae.

An búsu gbɛzɔɔɔ lé ní gbéɔ liaa.

¹⁴ Dii láasoo kpaanla dà Egipiɔne,
à liaa zɪmá an yá pii kea guu,

5 aa gò lán wēdena pò lé málemale a pisiuwa.

15 Egipi mi ní a vláo,
a zalíó ní a nàaleo,
a dōaanáo ní a gbé kpeeo
an gbēe a f̄y yāe keo.

16 Goo bee Egipio aao de lán n̄eo wae, vía a ní kú aa lualua Dii Zigōde o pò looanla yái.

17 Yuda b̄usu yá a di Egipio wa, gu i limá. Gbé pò wá Yuda yá'òè píi, s̄o a kē adegú yá pò Dii Zigōde zèò à kené musu.

18 Goo bee Egipi wéle mèn sooo Ebelu yá'o, aai ze ní Dii Zigōdeo. Wélep̄i do t̄n Eliopoli.

19 Goo bee wa Dii gbagbaki bo Egipi guo, wa d̄ngubo péle Diie Egipi b̄usu z̄leu.

20 Ao de seela ní d̄nguo ũ Dii Zigōde Egipi b̄usu. Tó aa wiipè Diiwa gbé pò lé ní gyawio yá musu, a suabana gbaené à yásiin̄o, i ní bo.

21 Goo bee Dii a azla o Egipione, aai aà d̄s, aai z̄oble ní sa'oboo ní p̄wentio, aa lekewa, aai a flabo.

22 Dii a kpa Egipiozi. A kpár̄zi, i ea ní gbágbā. Aa ea ze ní Diio, i ní wabikea sí, i ní gbágbā.

23 Goo bee zeda a bo Egipi a gé Asili. Asilio gé Egipi, Egipio gé Asili, Egipi ní Asilio kúle Diie s̄anu.

24 Isaili mé aao de b̄usu éf̄aaid̄e aaōde ũ ní Egipio ní Asilio d̄unia guo goo bee.

25 Dii Zigōde a báaadañgu à me: Éf̄aaid̄e ma gbé Egipio ní Asili ma ogb̄e ní Isaili ma p̄v̄ia.

20

Asili z̄blea Egipio ní Etiopio wa

1 Asilio kí Saaḡo a ziḡo gb̄ez̄o z̄l, 5 à gè lèle Asedodawa a sí.

2 Wē bee Dii yādà Am̄z̄u né Isaiae à mè: Ge n̄ n zwànkasao woloma, ní n kyaleo bobo. O a kè màa, a be búu kyalesai.

3 O Dii mè: Lá ma z̄obl̄ena Isaia ḡò be búu kyalesai wè aaō Egipio ní Etiopio yá'ea seela ũ,

4 màa Asilio kía a Egipio ní Etiopio séle z̄iz̄o ũ, néf̄ēn̄en gb̄ez̄o, i tár̄in̄o búu kyalesai. An p̄ò io di, aa kpebo.

5 Gbé pò aa Etiopio náaikè aa Egipio gbāa k̄eo ḡo ní bílio, an ge i ḡo kpá ní wéi.

6 Goo bee b̄usuebeedeo me: Gwa! Gbé pò wá ní náai ví wa nañzi aa d̄owále aa wá sí Asilio kiawaon we fá! Kpelewa wá k̄e wa pilimá sai?

21

Yá p̄o a Babeli le

1 Gbāa p̄o p̄aa ísiai yá.

Lá z̄aa'ana í p̄a Negevea,
m̄aa wá b̄o b̄usu p̄o wa a vía víu,
w̄ale p̄a guwaiwaia.

2 Wépungu p̄o má èpi yá p̄as̄l.

P̄okaalena lé p̄o kaale,
z̄ib̄onkpede lé bo ní kpe.
Elau, à lélemá!

Mεδεω, à koezõnízi!

³ Yá pó má è tò ma lé gò kpaaua,
yá pó má mà ma da bíliu.
A wáwá ma kú gbáa, àle ma wó paa,
à fèlemanò lá nòwáwá í fèle nòewawa.

⁴ Iwáa kà ma pòa,
gili gèmagu, mále lualua.
Oosi mé ma si,
ò à mòmèè ní kpakpanagaa.

⁵ Wàle blekale táabũnu musu,
wàle pè kpálekpalè,
wàle pòble, wàle imi.
Zìgòò gbèzòòò,
à fèlè à á gòkèbòò sèlè!

⁶ Yá pó Dii òmèèn ke:
Gè n gbé dile gugwakli,
pó pó a è i o.

⁷ Tó à sòò è kpaafá plapla,
aale zìkagoò gá
ní gbéò didia zàa'inaò kpe ní yiongoò,
aàò kú ní laaio maamaa.

⁸ Ǿ gugwanapi wiilè à mè: Dii,
miò zè ma gugwakli lá gu lé dòè,
miò ku ma limusudakli gwá ní gwáò.

⁹ Gwa! Sò kpaafá plapla gode lé mó.

Ǿ godepi mè: A gà! Babeli gà!*

A diiò kálèa tóòle wíwíà.
¹⁰ Ma gbé pó wà á gbé lán pówenawaò,
ma yá pó má mà Dii Zìgòòde Isailiò Luawa óé.

Yá pó a Edòò le

¹¹ Duma yá.
Gbèè lé lezumazi za Sei à mè:
Gudšana, gusia kà kpelewai?
Gudšana, gusia kà kpelewai?
¹² Ǿ gudšana òè: Gu lé mó dòiè,
kási gu a gi àò siaè.
Tó ní ye yálaè, la, ní èa su lò.

Yá pó a wi Laalubuò musu

¹³ Laalubuò yá.
A Dedá kyaama pó í bòokpa Laalubuò bùsu likpenauò,
¹⁴ à gé dai imidènaòle ní io.

A gbé pó á kú Tema bùsuuò,
à gé dai lala'onaòle ní pòbleao.

¹⁵ Asa aale bàale fèndaèè,
fènda wétè ní sákáao ní zì pàsfoè.

¹⁶ Dii òmèè à mè: Wè do léu lán gbèwina zìgòò ledilèawa, Kedaò gawi a láa.

¹⁷ Kedaà gòsa kadeò bò dasio. Dii Isailiò Lua mé ò.

* 21:9 Zia 14.8, 18.2

22

Yá p' a Yelusaleude le

¹ Wé'pungu'ea guzuleu yá.
Bóme á lé a dede á kpé musu piiii?

² Wéle súu gbáade gbéó!

Wéle pona kófiide gbéó!

I ke fēnda mé á gbéó dèdēo,
aai gaga zí guuo.

³ A dōaanao kpákōe aa bàalè,
ō wà n' naaa, wà n' kùkù kazusai.

Wà á gbé p' wà n' éo kùkù,
baa ké aa bàalè tà zāzā.

⁴ Ayāmēto ma mē:

A gomala, à to mà s'ob wēnanno.
Asu wēle ma n'ōse nínimēe
ma gbé p' gāga yá musuo.

⁵ Dii Lua Zīgōde g'ōdīle.

Z'ōa n' ōzōamáo n' gilio
a' ku Wé'pungu'ea Guzuleu
n' b'igbooo n' wiile a gbēsīsī musuo.

⁶ Elaūo n' gbáalo s'èle,

aale m' n' s'ōde' n' s'ōgode'ō.
Kii' n' s'ēngbaoo s'è lé d'ōd'ō.

⁷ S'ōgo' di á guzule táaede'ō,

s'ōde' zēzē á wéle b'ib'ole'ō,

⁸ Yuda' gia n' n'z'iao zēv' l'ō.

Ō z'í bee sa a á z'ikab'ō w'ēle
kpé p' w'í mē Líkpe Kpéu.

⁹ A è Davidi wéle b'ii gufooo dasi,
a i k'ūsūa dī ikalek'li p'ó kú z'íle guu.

¹⁰ A Yelusaleū kpé'ō n'āo,

a kpé'ō gb'ōo à a b'ii t'at'at'ō.

¹¹ A ikalek'lipi k'è wéle guu
ikalek'li zi plaade ū,

āma i wed'ō Lua p'ó m'ò n' y'ápiozio,
i Lua p'ó y'ápi d'ile za zi y'ádao.

¹² Z'í bee Dii Lua Zīgōde á sisi
à s'ob, à búbuape, à á mi wa,

í zw'ānkasa k'ákaála,

¹³ ō á kú p'ōnak'ea guu n' yaal'ō.

A zuo n' s'āo d'èd'ē,
ále n'ō s'ó, ále w'ēemi,
ále mē: Wà p'oble, wà imi,
asa wá ga z'iae.*

¹⁴ Dii Zīgōde k'āmēe ma swáwa à mē:

* 22:13 1Kln 15.32

A duunapi kēawá v̄lo e à gē gaò.
Dii Lua Zīgōde mé ò.

Kibe ziia Sebena

15 Yá p̄ Dii Lua Zīgōde òn kē:
Fēle gē o kibe ziia Sebenae:

16 B̄ó ní v̄l lai? Dé ní v̄l la
ō r̄le mia'ε s̄o nz̄iaε la,
r̄le gbesi ȳs musumusu n v̄lki ūi?

17 Laaika gōsa!

Dii a n k̄ú n zu!

18 A n koo lán ban̄owa,
i ní gbeembo e b̄usu yāasau.

We r̄yō gau,

n s̄ōgo gawidēo i gō we.
N dii ua kpēb̄onan n ū.

19 Má n b̄o z̄luε,
má n kē n gweawae.

20 Ḡo bee má a z̄òblena
Ilikia né Eliakiū s̄isi,

21 mí n ula daè, mí n asana d̄òè,
mí n kpala kpawà āo k̄ŭa,
īo de Yelusalēŭdēo mae ū
ní Yudāo pii.

22 Má Davidi be kili daè a ḡau,
a z̄ewē, gb̄ēe a f̄ō tao,
a z̄eta, gb̄ēe a f̄ō w̄eo.†

23 Má āa p̄e kálo ū ḡl gb̄aawa,
āa z̄l̄ek̄l̄i āo maa,
i āa de b̄edēo kp̄ela.

24 Ama āa de b̄edēo a loowà n̄pii,
an n̄éó ní ní buīo ní ní ta kelēo pii,
s̄ea dodāb̄o e olāwa.

25 Dii Zīgōde mè, z̄l̄ bee kálo p̄o wa p̄e ḡl gb̄aawapi a fu, a kaso l̄éle, aso p̄o loowà̄o i w̄iwi. Dii mé ò.

23

Yá p̄o a Tiidēo le*

1 Tii yá. Isia ḡó'ilenadēo,
à òlo, asa Tii ḡō yāaaε,
kp̄éε i ḡō bo, god̄ok̄li kú bo.
Sipi b̄usudēo mé baopi kp̄ané.

2 A kē k̄ilikili ísialedēo
ní Sid̄o laatana p̄o aa k̄a ísiatagenāo musūo.

3 Bua p̄o kú Niili saε mé Tiidēo p̄o'ek̄li ū.
We āa p̄owena l̄uluu w̄a buaó í z̄ōwa,

ō Tii ḡō buīo eleblek̄li ū.

4 Sid̄odēo ní ísia ḡūḡūna w̄éle b̄idēo,
á ḡε a ḡō kp̄á á w̄éle, asa ísia mè:
M̄i n̄w̄aw̄akēo, mi n̄e'io,

† 22:22 Zia 3.7 * 23: Mat 11.21-22

mi neg̃ε gwao, mi neñε tòlokeo.

⁵ Tó Egipio Tiideo baopi mà,
aa bàabāabo.

⁶ A bua ta Taasisi,
à ɔɔɔ á ísialedeɔ!

⁷ A wéle pɔnade pɔ kálea za zin weo lò?
Wélepi gbēe mé fāaa

aa gè zòle bùsu zàzāuo lò?

⁸ Tiideo gbéɔ kpà kpalau yāa,
an laatanao á kíañe,
an pɔyiano tɔbò dúniau.

Dém̃e díle yápi Tii lei?

⁹ Dii Zíg̃de mé díle
à íand̃anapi gawi kɔ'ε,
i gbé pɔ aa tɔbò dúniaupio busa.

¹⁰ Taasisio, à dagua lán Niili i paawa,
gbēe ku à kpáé ɔo.

¹¹ Dii ɔlòo ísiala,
a tò bùsu pɔ kú a saeò lùalua.

A yád̃ile Kanaa bùsu yá musu,
à mè wà a wéle bíideo d̃ẽẽe.

¹² A mè: Sid̃o wéle
pɔ gbēe i ziblema yāao,
wà lèl̃ema ní gbāao sae,
nỹo e íanadā ɔo.

Tó a fele bua íwa e Sipi bùsuu,
baa wek̃i á íampakli eo.

¹³ A bùsupi gwa,
Babilonio tò à g̃ò gbēgbonao tòo ũ,
i ke Asilio no.

Aa gbà les̃í dà wa kp̃aaí ní a bíio,
aa a kpé maaò d̃ẽẽe,
gupi g̃ò yáiyai.

¹⁴ Ísiala gó'ilenadeo, à ɔɔɔ,
asa á wéle gbāa g̃ò yāaae.

¹⁵ Goo bee Tii yá a sã gbé̃ogu wè bàãkwí lán kía wè dasil̃ewa. Tó wè bàãkwipi
làa, lá wa ò le pɔ wa dà ní káaluwa guuwa, màa ao de ní Tii wà mè:

¹⁶ Káaluwa pɔ gbēe lé m̃oma ɔo,
ñ n m̃ona se da wélẽa.

Le maamaa, ní leo siò dasidasi,
ké n yá e d̃o gbé̃ogu yáí.

¹⁷ Wè bàãkwipi gb̃ea Dii a ea aed̃o Tiiwa. Tii a ea na a laataawa, i káaluaka ní
dúnia bùsuò píi.

¹⁸ Aà zla yáa ài ao de Dii pɔ ũe. Wa àipi díleo, wa ul̃eo, ao de Dii sísinao pɔ ũe,
ké aa e p̃oble maamaa, aai p̃okasa odeò lú.

¹ Gwa! Dii a dúnia to da pá, a a deelepae.

A tɔle flaa, i a gbéɔ fáaa.

² Lá aɔ de ní gbéɔ,
màa aɔ de ní sa'onaɔ.

Lá aɔ de ní zɔɔ,
màa aɔ de ní ní diiɔ.

Lá aɔ de ní nenɔenaɔ,
màa aɔ de ní ní daɔ.

Lá aɔ de ní polunaɔ,
màa aɔ de ní pɔyianaɔ.

Lá aɔ de ní pɔsɛanaɔ,
màa aɔ de ní pɔdeɔ.

Lá aɔ de ní flasenaɔ,
màa aɔ de ní fladeɔ.

³ Dúnia da pá láilai òkpaa.

Dii mé yápi ò.

⁴ Dúnia gò wɛnanno sítii!

Tɔle gò ɔɔanno búebue!

Dúnia gbé gbiaɔ gò yɛesai.

⁵ Dúnia òkpá a gbé pɔ kúuɔ yáí,

asa aa pá Dii ikoyáa,

aa bò yá pɔ a díleɔ kpɛɛ,

aa aà bàakuaríno gɔɔpii yá gbòo.

⁶ Ayámeto dúnia gò láaipɔ ũ,

a gbéɔ ní tàaeɔ gbɛ'è.

Ayámeto dúnia gbéɔ tekù,

gbé pɔ gòɔ dasio.

⁷ Vɛɛ dafu lé fɛ túuu,

vɛɛliɔ giigága,

pɔnakɛnaɔ lé we zàuzau mpii.

⁸ Pɔna gáa'ɔ kè kilikili,

kòɔ'onaɔ kòfi ní,

pɔna mɔɔna kè kyó!

⁹ Wáɛ vɛɛmi ní letɛo bo,

wɛ kɛsákù a minaɔ léu.

¹⁰ Wéɛ gò da pá,

ua léɔ kàka píí, gbɛɛ lé gɛ bo.

¹¹ Zɔa dɔ gáaɛ vɛɛsai yáí,

yaalɔ lí oosisi ũ mío,

pɔna gò dúniaa.

¹² Wéɛ gò kaaŭa,

a bɔleɔ kè kélekele.

¹³ Maa aɔ de bui piie dúnia guu.

Aɔ de lán kukeawa,

lá wà kpa kɔnwè wa làawa.

¹⁴ Gbɛɛɔ lé wii gbáa lé,

aale gulake,

be'aedeɔ wiidɔ Dii zɔɔke yá musu.

¹⁵ A yáí gukpɛdeɔ, à Dii táasile,
isiabaadeɔ à Dii Isailɔ Lua tɔbɔ.

¹⁶ Wále le ma dɔ za dúnia léwa
wále me: Gbēmaa kefena!

Ɔ ma mē: Waiyoo mapi!

Ma kaalen kéwaa?

Ma kaalen kéwaa?

Zibɔnkɛdeɔ bɔ ní kpe,
náaisaideɔ náaisaiyákèné.

¹⁷ Gili ní ɛo ní baio lé á dá dúnia gbéɔ.

¹⁸ Gbé pɔ lé bàale gili súue a zu epi guue,

mé bai a gbé pɔ bɔ epi guu kú.

Lou pɔɔfɔ, dúnia dèe e a zínau.

¹⁹ Tɔɔle pàa à wí,

dúnia dèe gbáugbāu!

²⁰ Dúnia lé ke talaatalaa

lán wēdenawa,

àle ke dēgeedegee

lán gbà lesíwa.

Aà táae gbia mé tɔwà,

àle lele, a e fele bo.

²¹ Gɔɔ bee Dii a lada malaika gbāadeɔwa musu

ní dúnia kíaɔ zlé.

²² A ní naaa ní ká ɛ zòolou,

a gbataríle lán dakpɛunaɔwa,

tó à gɔɔplakè, i yágɔgɔrínɔ.*

²³ Wí a moyua kú,

íatē gee a gɔ kpa a wéi,

asa Dii Zígɔde mé a kible Yelusaleú,

a tɔbɔ Siɔna gbɛ musu gbéZɔɔ wáa.

25

Dii sáaukpaa

¹ Dii, ma Luan n ú, má n kpela, má n tɔbɔ,

asa ní náai ví maamaae,

n yáɔnsae pɔ n zèd za zi kè.

² N meeɛwia kè gbèze ú,

n wéle bíide dèele.

Buipálee wéle bíide de wéle ú bo,

mé wa ɛa kále bau bo.

³ Ayámɛto bui gbāaɔ n kpela,

bui pásɔ aao n vía ví ní wéleu.

⁴ N de aafia'ekli ú yēesaideɔne,

ní de uleki ú wēnadeɔne ní yooyeau.

N de mikpakli ú lou zá,

ní de uena ú íatē zá,

asa gbé pásɔ lé'iana de

* 24:22 Zia 20.3

lán lou gígbēawae,
 5 aa de lán íatē pusuwa guwaiwau.
 Ni buipálepíw zɔa midé,
 lá lou ue í fatē pusu kpálewa.
 Maa gbé pásípíw kúkua í ze kyó!

6 Dii Zlgɔde a dikpe ble ke bui piie
 gbèsísíe bee musu ní ble asaa
 ní nòw nísideo ní wēe maa kwɔkwɔeao.

7 Gbèsísíe bee musu ɔ
 a sálana pɔ kú bui pii wéa báde,
 zwāa pɔ kú búsú pii gbéɔlapi.

8 A ga midé, aɔ ku bo,*
 a wé'í gogo gbépiie,†
 a wibɔ a gbéɔne dúnia guu pii.
 Dii mé ò.

9 Gɔɔ bee wa me: Wá Luan ke,
 wa wédòaaazi, ɔ à wá suabà.
 Diin ke, wá wé dɔaaazi.
 Wá pɔnake wá yáalɔ,
 ké à wá suabà yáí.

10 Dii ɔ aɔ ku gbèsísíe beea,
 āma a ɔzɔ Mɔabuɔwa,
 lá wí ɔzɔ sēwa zùgbɔuwa.

11 Aa ɔke a guu
 lá kpáa'ona í íliwa.
 Baa ní ní ɔkeapio,

Dii a ní íandāa k'ɛ.

12 A ní bíi gbāa lesɔ gboo,
 a pále zíle à daaí ní búsutio.

26

Dii náaikenaɔ le

1 Gɔɔ bee wa leɛ bee si Yuda búsuu wá me:
 Wá wéle gbāa vɔ,

Lua í to a bíi ní a zegiklío wá suaba.

2 A bíibɔleɔ wē, bui maa í gē,
 gbé pɔ aalío Dii náai vɔ ɔ.

3 Gbé pɔ aà sɔ ɔ dilea
 ɔ ní aà nòse dae dóu wásawasa,
 ké a n náai vɔ yáí.

4 Aɔ Dii náai vɔ gɔɔpii,
 Dii mé gbesi pɔ ɔ ku gɔɔpii ɔ.

5 Í gbé pɔ aalí hekpa musuɔ kwé,
 í wéle pɔ kálea lesɔ bāe
 à pále zíle à daaí ní búsutio.

6 Taasideɔ ɔzɔwà,
 wēnadeɔ kēse tōwà.

* 25:8 1Kln 15.54 † 25:8 Zia 7.17, 21.4

7 Nòsɛpuadeɔ zé ɪɔ pooa,
ni gbɛmaaɔ kua kɛkɛné wásawasa.

8 Ao Dii, wá kú ní yá pɔ n zɛ̀òò zéú,
wá wé dɔnzi,

n tó ní n yá dɔawáguo wá kási.

9 Mí n nide gwáasína,
tó gu dɔ̀, mí n kíi wɛ̀ele.

Tó n yákpalekè ní dúniao,
zílɛdeɔ ɪ yázeɛde dada.

10 Baa tó wá sùuukè ní gbɛvãio,
ɪli zé sùsu sɛ̀o.

Vãi ɪ fɛ̀lɛ̀ò dɔ̀dɛɔ̀ búsuu,
ɪli Dii zɔ̀ɔke yádao.

11 Dii, n ɔ looanla,
kási aali eo,

to aa ãia pɔ ní vɪ ní n gbéɔ̀ e,
wí ɪ ní kú.

To té pɔ ní dile ní ibɛɛɔ̀ne kúma.*

12 Dii, ni wá gba aafia,

yá pɔ wá kè píi, míme ní kèwɛ̀e.

13 Dii wá Lua,
dii páleɔ gbãablèwá,
ní beeo míme wí n tɔ̀ɔ̀ ado.

14 Aa gága aa ku bo,
an gɛ̀o lí vuo,
asa n ɪadámá n ní míde,
ní tò an yá dɔ gbɛɛgu bo.

15 N wá bui kò, Dii, n wá bui kò,
n nzía tɔ̀bò,
ní tò wá búsuu zɔ̀lɛɔ̀ ɔ̀tá píi.

16 Aa n kíi wɛ̀ele ní yooyea guu,
Dii, ké n ní toto,
aa wabikèma wɛ̀nanno.

17 Lá nɔ̀sindee pɔ ká nɛ'ia ɪ dɛ̀eka,
ɪ wiile wáwá guu,
mãa wá kú n aɛ yáa, Dii.

18 Wa nɔ̀si wa dɛ̀eká,
ní beeo wa nɛ'í ãana ũe.

Wí e wá dúnia bɔ̀o,
wí néɔ̀ ɪ aao ku tɔ̀ɔ̀leɔ̀.

19 N gbé pɔ gáɔ̀ vu, aai ku,
gbé pɔ kú tɛ̀nauɔ̀ bɔ̀ gau, aai gulake.
N mɔ̀sɛ a pɔ fɛ̀le lán kɔ̀ɔ̀ fiiwa,
gɛ pɔ kú tɔ̀ɔ̀le guu ɪ bɔ̀le.

20 Ma gbéɔ̀, à fɛ̀le gɛ á kpéu,
ɪ zetaále à ulɛ gía yɔ̀ɔ̀
e aà pɔkúma gɛ̀zɛa.

21 Gwa! Dii bɔ̀ a kúkli,

* 26:11 Ebe 10.27

àlɛ mós dúnia gbéɔ taae wiiné ní musu.
 Tɔɔlɛ a gbé pɔ wà ní dɛdɛɔ ulɛ lɔɔ,
 a bɔ ní gbépiɔ auo gupuaɛ.

27

Isailiɔ suabaa

¹ Gɔɔ bee Dii a íada kwásawa,
 mlè kònikòni bàwáadepi,
 ní a fènda zɔɔ gbáa páslo,
 i ísia kwásapi dɛ.

² Gɔɔ bee á lesi vɛɛbu ne'ina yá musu.

³ Ma Dii miɔ d́á,
 miɔ íkawá gɔɔpii,
 miɔ d́á fáane ní gwáasínao,
 ké wasu okáwàò yáíɛ.

⁴ Ma pɔ lí paaàzio.
 Tó lɛáa ní lesikaoo b̀lɛu yáa,
 d́ɔ ma gɛ lɛlɛmá
 mà tesómá mí!

⁵ Sema aa ma sí ní ulɛkɛi ú,
 aai kɛmanɔ na,
 ao, aai kɛmanɔ na.

⁶ Gɔɔewa Yakɔbu buiɔ źnapele,
 Isailiɔ bɔbɔ, aai vuke,
 an libɛɔ i lí dúniaa.

⁷ Dii ní gbé lá à bui pɔ ní gbéɔ gbèwae?
 Dii ní dɛdɛ lá à gbé pɔ ní dɛdɛɔ dɛdɛwae?

⁸ Dii a yákpalekɛrɔ,
 i ní yá ní gbaɛ.

A bɔ ní a ían páslo gukpe oi,
 i ní séle.

⁹ Bee a láka Yakɔbu buiɔ taaɛla.
 An duunakɛama ghen kɛ:
 Aa ní sa'okɛi gbɛɔ wíwi kélɛkɛle,
 mé aali pɔ wa pè táa ú
 ní ní tulaletikateakɛiɔ zɔɔ p̄ii.

¹⁰ Wéle bíide g̀ò bɛzɛ ú adoa,
 a dɛ gu pɔ wà pákpàì ú lán gbáa wáiwaiwa.
 Wɛkɛi zuɔ i p̀bleu, aai wúlɛu,
 aai a líɔ suumpa.

¹¹ Tó a g̀ɔnaɔ g̀aga,
 nɛɔ mɔ é'ɛ wa tɛkaò.
 Wélepideɔ ǹɔse vío,

a yáí tò an Kɛna a ní wɛnagwao,
 Lua pɔ ní ikása a s̀uukɛrɔnɔ.

¹² Gɔɔ bee Dii a a p̀wɛna gbé
 za Uflata pɔ a í lí z̀ɛoi

e à ge pe Egipi zé swawa,
i á Isailio peele dodo.

13 Goo bee wa kaae zōō pé,
gbé pō vūaa Asili būsuuo
ní gbé pō lala'ò tà Egipi būsuuo
aai ea su kúle Diie Yelusaleū
a gbèšší pō a kua adoa musu.

28

Waiyookēa Eflaiū bui ní Yelusaleudeṅe

1 Waiyoo wéle pō Eflaiū bui idekenao aai íanadāo,
mēwia pō kú guzule táaede s̄s̄s̄ musu lán kíafuawa!
A kefenke gawi lé láa lá lávu i wolowa.

2 Dii gōsa gbāa vī, a mō wélepi wí
lán lou maa ní gbēo zàa'lan gbāa pō i pō músikewa,
lán lou zàa'lan gbāa pō i to í daguawa.

3 Wa zōō wéle pō Eflaiū bui idekenapio í íanadāowa.

4 A kefenke gawi pō kú guzule táaede s̄s̄s̄wa lán lávuwa
a kwé lán kaadēn né maà séiawa.
Tó wa è, wa se zu léu gōō bló.

5 Goo bee Dii Zlgōde aō de lán kíafua gawidewa a gbé kōnaṅe,
ōmē aō dené lán tulu kefenawa.

6 A tó yázeḍe dōaa yákpalekenaṅe,
a gbéō gba gbāa aa zí yoaa bíibōleu.

7 Vēe í sa'onao tálaatalaazō,
í gbāa í ānabio pāpāzea.
I gbāa í ní tálaatalaazō,
vēe í zōlemá.

I gbāa í ní pāpāzea,
aai tálaatalaabo ní ānabike guu,
yá í yamá ní yágōgōa guu.

8 Pisi dà ní táabūnuola,
gue fōona vío ní gbāšlo.

9 Aai o ma yá musu:

A ye dōa kewēe yà?

Ale wēle ānabike dadawēe yà?

Né dēēūnaṅn wá ūa?

10 Asa í mē:

Sá, sà, sá sà,
ká, kà, ká, kà,
la yoo, le yoo.

11 A yáí tò Dii a yá'o gbépiṅe
ní buipale yá pō aale maoo.

12 Asa a òné yāa:

Kámabokli ke! Tampakli ke!

A to gbé pō kpāsaō kámabo!

Kási aai swáse àà yáio.*

13 Ǿ Dii yá dené:

Sá, sà, sá, sà,
ká, kà, ká, kà,
la ʏɔɔ, le ʏɔɔ,
ké aa bɔlele kpaanla, aai wíwi,
bai i ní kú, wi ɔdiemá.

14 A yáí tò à Dii yáma,

á gbélaanikena pɔ ále kible gbépiɔwa Yelusaleũ.

15 A mē a kɔ yámà ní gao,

a ledoukè ní bedao.
A mē ɔ, tó músi lígua,
àle pǎála, a á leo,
asa ee mé á ulekli ũ,
mɔafili mé á mikpakli ũ.

16 A yáí tò ma Dii Zígɔde ma mē:

Gwa! Mále gbē gbāa dile Siona,
kpé gbē beede mide pɔ wa ẽ kpáleò ũ.

Wí a gbé pɔ lé àà náaike kũo.†

17 Yázede mé aɔ de kpépi yɔba ũ,
mé maakea aɔ de a gɩsusugwabɔ ũ.
Lougbe a ee pɔ de á ulekli ũpi gbē,
í a da á mikpaklia.

18 A kɔ yámaa ní gao a mide,
á ledoukea ní bedao a gboo.
Tó músi lígua, àle pǎála,
a ɔzɔwáe.

19 Tó à mò, ali á séle táánɔe,
aɔ pǎála lá gu lé dɔ fáane ní gwāasinao.

Gili a gē gbē pɔ yápi zé dɔu.

20 Wúlebɔ ke geseũ, a ní pooo,
zwāa kè teeeũ, a kúnlao.

21 Dii a fele ní a zlo,
lá a kè Pelaziũ gbèslí saewa,‡
a bɔ ní a dabudabu zlo,

lá a kè Gabaɔɔ guzuleuwa.§

22 Asu àɔ de gbélaanikenaɔ ũo,
ké ba pɔ wa dɔwá su nao yáí.
Asa má mà Dii Lua Zígɔde mē
a ze ní á bɩsu kaaleao píe.

23 A swákpa ma yá ma,

à laaidɔ yá pɔ mále oéwa.

24 Zɔe ɔ kpase kē gɔɔpii yá?

ɔ gubi àɔ sapa zesai yá?

25 Tó à ɔɔle dàal,

í dosiona ba,

í efɔ keele,

* 28:12 1Kln 14.21 † 28:16 Sou 118.22-23, Lom 9.33, 10.11, 1Píe 2.6 ‡ 28:21 2Sam 5.20 § 28:21
Yoz 10.10-12

ĩ mase t̄ d̄b̄d̄b̄,
 Ɛ naa ba a bakli,
 Ɛ gbé'a pé k̄b̄ léz̄l̄.

²⁶ Aà Lua Ɛ d̄aaè,
 Ɛ aà da zipi zéwa súsu.

²⁷ Ili dosiona gbē ní éngoo,
 Ɛli Ɛfo wé suumpa ní zugo gbáoo.
 I dosiona wēb̄o ní gongbāanaoē,
 Ɛ Ɛfo wé suumpa ní ɔoē busebuse.

²⁸ I p̄w̄ena l̄é, Ɛli gbē ḡɔɔpiio.
 Baa tó à táa'òwà ní zugo gbáoo,
 Ɛli a tí b̄o.

²⁹ Yápi b̄o Dii Lua Z̄iḡde kíe l̄o,
 aà ledama Ɛ b̄o ní sae,
 aà ɔn̄o z̄o.

29

Yá p̄o a Yelusaleude le

¹ Waiyoo Alieli!

Alieli wéle p̄o Davidi z̄òleu!
 I dikpeke wē ní wēo, ále gé.

² N beo má Alieli da taasiu.
 Wa búbuape, wa búbuape,
 Alieli Ɛ ḡɔm̄e sa'okli kína ũ.

³ Má koe'ɔpooi, mí ɛȳo liai,
 mí gbà les̄i dai.

⁴ Wa ɔnaal̄wá,
 á yá'oa Ɛ ḡo d̄o t̄ɔleu,
 á l̄o Ɛ ḡo wíwía b̄usuu.

A yá'oa aɔ b̄o téenau lán gengbāgbānawa,
 á kíi aɔ d̄o b̄usutiú kpáikpái.

⁵ N beo á ibeē dasipio ḡo lán luut̄wae,
 gbé pásipio aao de lán ése úa p̄o Ɛana lé ḡo zéawae.
 Yápi a ní le kpóokpoo kándoe.

⁶ Ma Dii Z̄iḡde má mo Ɛadamá
 ní loup̄naao ní t̄ɔle lualuaao
 ní k̄fi z̄o ní z̄aa'anao
 ní z̄aao ní t̄elep̄o p̄okaalenao.

⁷ Bui dasi p̄o mò lélei Alieliwao ḡo lán nana yáwa,
 gbé p̄o mò a b̄fi gbooi aa koez̄o ḡo lán wépfung'ea yáwa.

⁸ Lá n̄andena Ɛ nana'o à e ále p̄ble,
 ɔ Ɛ vu ní n̄anao,
 lá imid̄ena Ɛ nana'o à e ále imi,
 ɔ Ɛ vu ȳeesai k̄olo gagaa,
 màa aɔ de ní bui dasi p̄o lé mó Siɔna gbewa ní z̄lopio.

⁹ Aɔ gé ní yádiawáo,
 aɔ gé ní yá t̄sawáo,
 à tó á v̄l̄ake aɔ gé!

A kua bùubuu aᵛ gé,
i ke v̄ēē mé lé á deo.
A tàlaatalaabo aᵛ gé,
i ke í gbāa yáí no.

¹⁰ Asa Dii kpasa' i zᵛᵛ dàálae.
Anabiᵛ mé á wé ũ,
ᵛ a tò wépiᵛ lé gu'e loo.
Gu'enaᵛ mé á mi ũ,
ᵛ à pᵛkuaé.

¹¹ Anabikēyāē bee deé yá pᵛ kú taala nanaau ũ píi. Tó á kpà kyokeᵛnawa aà a kyoke, a me á f̄ᵛo, asa a nanaae.

¹² Tó á kpà kyodᵛnsaiwa aà a kyoke, a me á kyó dᵛo.

¹³ Ma Dii ma mè bui bee ì s̄mazi
à ma kpela ní léoe, an s̄ᵛ kuao.

Aaí ma sisi gbēnaz̄l̄na yādileᵛᵛwae.*

¹⁴ A yáí má ea yābᵛnsaeᵛ kené,
má ᵛnᵛdeᵛ ᵛnᵛ mide,
má wezēnaᵛ wezē suumpa.†

¹⁵ Waiyoo gbé pᵛ aaí yá pᵛ aale yáᵛ ulemēē z̄àz̄à,
aaí ní yáᵛ ke gusiau aaí me:
Déme lé wá ei?
Déme wá yá d̄ᵛi?

¹⁶ Yafuangbanaᵛ!
Ale e oobona de lán ḡiᵛwae.
Pᵛ pᵛ wa bò a o a bonaē i a booa?
Oo a o a k̄unaē a yāe d̄ᵛoa?‡

¹⁷ A ḡᵛ yᵛᵛ ké Libā a ḡᵛ bugbe ũ,
mé bugbe a ḡᵛ likpe ũ.

¹⁸ Gᵛᵛ bee swādoᵛ taalapi yāma,
v̄ᵛᵛᵛ bᵛᵛ gusia níniuu aa gu'e.

¹⁹ Taasideᵛ pᵛ a ea ke na Diiwa,
wēnadeᵛ pᵛnake ní Isailiᵛ Lua pᵛ a kua adoao.

²⁰ Gbé p̄as̄ᵛᵛ gēle,
gbélaanikenᵛᵛ mide.

Gbé pᵛ an me wà ní v̄aiᵛᵛ kaale,

²¹ gbé pᵛ aaí yādoᵛ gbéwa,
aaí baikpa yānadeē yákpalēkek̄ti,
aaí yāda yāesaidela ní ēᵛopiᵛ.

²² Ayāmeto Dii pᵛ Ablahaū b̄ᵛ yāē bee ò Yakᵛbu buiᵛ musu:
Wí a Yakᵛbu buiᵛ k̄ᵛ loo,
an geē a ḡᵛ kpá ní wéi loo.

²³ Tó an buiᵛ ma yākea ní guu è,
aaᵛ d̄ᵛ ké ma kua adoa.§
Aa ma d̄ᵛ Yakᵛbu Lua pᵛ a kua adoa ũ,
an me i kuke ma Isailiᵛ Lua ae.

²⁴ Gbē pᵛ an n̄ᵛse liaaᵛ ᵛnᵛk̄ᵛ,

* 29:13 Mat 15.8-9, Maa 7.6-7 † 29:14 1Kln 1.19 ‡ 29:16 Isa 45.9 § 29:23 Mat 6.9

yákütēkanáɔ lɛdama ma.

30

Yá pɔ a bui swágbaadeɔ le

¹ Ma Dii ma mè:

Waiyoo né swágbaadeɔ!

Aaí yá pɔ ma lé kú a guuoɔ yá,

aaí kɔ yáma ní gbéɔ,

ma Nisínali dɔaanéɔ,

aaí duuna káfi duunaa.

² Aaí fɛle gé Egipi, aali lɛzaao,

aaí na Falaɔzi ní mɛsina ú,

aaí mikpa Egipi uenai.

³ Kási naa Falaɔzi a widawá,

mikpaa Egipi uenai a á tɔ ɔɔkpa.

⁴ Baa ké á gbáadeɔ ku Zoá,

mé á zínaɔ ká Anesi,

⁵ wí a ní kú nípii bui aisaiپی یای,

aa dɔnle ge káfi e weo,

sema wí ní tɔ́lio.

⁶ Nɛgɛvɛ nɔbɔɔ yá.

Wále guwaiwai pɔ yá'la ní taasio vɛ baa ví,

nɔɔmusu saɔ ní nɔɔmusu daɔ

ní sɔgbalaɔ ní mlɛ pásinaɔ di weɛ.

Zaa'inaɔ ní áizɛɔ sɛsɛa,

yiongoɔ lé kɔ́ é'ɛ ní ní pɔmaaa,

aale geɔ bui aisaiپیɛ.

⁷ Aale geɔ Egipi pɔ an dɔnle gia

lán lé'iana gbawaaɛ.

A yáí tò mi oè, Ilenɔbɔ zɔɔ pɔewonsai!

⁸ Dii mè mà gé yápi kéné láu ge pɔ pɛpɛɛnawa,

io dené goɔ pɔ lé mópi seela ú goɔpii.

⁹ Buipíá lualɛwɛnaɔne,

né sásáaɔne,

aaliɔ ye swáseɛa Dii ikoyáizio.

¹⁰ Aaí o gu'enaɔne

aasu gu'e aai a yá'oné bo,

aaí o ánabiɔne

aasu yázɛde mané bo.

Aaí mɛ: A yá nana owɛɛ,

à ánabikeya'òwɛɛ kpaanla.

¹¹ A ké zépiwa, à pā yámaaa,

à Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa gáwɛɛ zéu.

Ayámɛto Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa yáɛ bee ò:

¹² Lá a gi yápi mai,

a gbéɔ bɔɔ'imia náaikè,

mé a zɛ ní kɔnio,

13 Ayāmeto duunapi aɔ deé
lán gí lésí páaa kóɔɔa pɔ a kwé kpóokpoo kándowa.

14 A wíwi kélekele
lán lo pɔ oobona gotòwàwa.
Wa a kaso e a guu
ké à ká tésibɔ ge idábɔ ũo.

15 Dii Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa yáe bee ò:
Zólea tēēē ní sɔdaadoũo mé a á bɔ,
laaikpalea nienie mé á gbáa ũ,
ō i wéio.

16 A mè: Beewa no!
Wá di sɔ́ kpε wà bàalei!
A yá bee yáí á bàalei slana.
A mè: Wá di sɔ́ wáa kpε!
A yá bee yáí á gbèselená wáa.

17 Tó á gbēɔn òaa sɔɔɔ ní gbé mēndo wεpà,
á tīlε.
Tó gbēɔn sɔɔε sa,
á lékɔwa piie.

A gbé pɔ gòɔ iɔ zε
lán lí pɔ péle gbε musuwa,
lán dālapoo pɔ kú sīsí musuwa.

18 Kási Dii lé á dá à e maakeé,
i fεlε à á wēnagwa,
asa Dii Lua í yáke a zéwae.
Báaaden gbé pɔ sáa Diizi ũ.

Dii a a gbéɔ suaba

19 A Sionadeɔ,
á gbé pɔ á kú Yelusaleũɔ,
á ɔɔɔ bau ɔɔ.
Tó Dii á ɔɔɔ mà, a gbēkekeé,
tó à á wii mà, a wewá.

20 Baa tó Dii taasi dàè á ble ũ,
mé à á dá wétēau á imia ũ,
á yādanede aɔ ulεáé ɔɔ,
á wesiaále.

21 Tó a páale ɔplaa oi ge zεε oin nò,
á swále yáwa á kpε à ma,
wále mε: Zén ke, áɔ beu.

22 I gbasa á táa pɔ wà ánuusu lèwàɔ
ní a pɔ pɔ wà vua lèwàɔ ɔɔkpa,
í ɔɔɔi lán ɔɔɔwa,
í o pɔpɔne: A géí!

23 A á gba lou pɔ pɔ ále tó bua yáí,
tɔɔle a blekéé maamaa zítíu.
Gɔɔ bee á pɔtuɔɔ sē ble dádákekli yáasau.

24 Zu ní zàa'ina pɔ aale bua zíkεɔ
sēla búuna ní táaa wisideo ble,
wa kálené ní péeluo ge saa.

25 Gbḗḗ dḗdḗa dasidasi gḗḗ,
 tó pḗ lesl pḗ wa bḗḗ kwè,
 swa pḗ a í lí zḗḗo aḗ ku
 gbḗsḗsḗ nḗ sḗsḗ lesḗḗ musu pii.

26 Tó Dii a gbḗḗ gu'laḗ kèkéné,
 mé à nḗ gbāgbā nḗ la pḗ a kpānzio,
 mḗvua í aḗ gbāa lán íatḗ gupuawa,
 íatḗ gupua a káfi léḗ soplá lán gḗḗ soplá gupuawa.

27 Dii bḗ zàzà,
 àlé mḗ luabḗsianau,
 àlé pḗḗ a níu,
 aà lébaa lé lua nḗ kpḗḗo,
 aà léna dḗ té pḗkaalena ù.

28 Aà lé'iana dḗ lán swa paa í
 pḗ kà nḗ nḗ isḗwa.
 Ale buiḗ bobo nḗ tḗmḗo à nḗ bāde,
 àlé àasḗna kánḗ à nḗ sásá.

29 Apḗ sḗ aḗ lesi,
 lá álé dikpḗḗ Diiḗ gwāasḗnawae,
 á pḗ a kḗ na,
 lá álé Dii gbḗsḗsḗkḗ nḗ kulepḗao
 álé gé Isailiḗ gbḗsi kḗiwa.

30 Dii a to gbḗḗ a bḗḗ gawide ma,
 a to aa a ḗ pḗ looaḗla e.
 Ale pila nḗ pḗkḗma zḗḗo nḗ tḗlepḗ pḗkaalenaḗ
 nḗ lou kwḗao nḗ zàa'ianaḗ nḗ loughḗo.

31 Dii bḗḗ a gili gḗ Asiliḗgu,
 a nḗ wíwi nḗ a gopanao.

32 A nḗ lé dodo nḗ go pḗ a dilenḗo
 nḗ gāa ḗo nḗ mḗḗna ḗo sānu.
 A zḗkaḗnḗ zḗesai.

33 A dḗaa tekà à gḗgḗ an kía pḗ ù,
 tḗpi kákli ḗ zà a yāasa mé yāa mḗwà.
 Íatḗgbḗ tḗsea a bḗ Dii léu a lé'iana ù, í kḗwà.

31

Waiyoo gbḗ pḗ aa sḗkpále Egipiḗzḗ

1 Waiyoo gbḗ pḗ aai gé dḗnle wḗlei Egipi,
 aai gbāa'e nḗ sḗḗwa,
 aai nḗ zḗkasḗgo dasiḗ náaike
 nḗ nḗ sḗde pḗ lé víoḗ.
 Aali wḗpḗ Isailiḗ Lua pḗ a kua adoawao,
 aali Dii kḗi wḗlelo.

2 Kási aapi sḗ a zḗka'ḗnḗ ví,
 í yáyiamá, mé íli lelilḗo.
 A fḗle gbḗváiḗwa

nḗ gbḗ pḗ aai dḗ vāikenapḗleḗ.

3 Egipiḗá Lua no, gbḗnazḗnaḗne!

An sḗḗá Lua Nisḗna no, pḗ audeḗne!

Tó Dii ɔ̀ lòoríla,
 an dɔ̀nlɛdɛɔ̀ gɛ̀mbɔ̀lɛ,
 gbé pɔ̀ aalɛ dɔ̀rílɛɔ̀ lélɛ,
 aa midɛ sǎnu m̄pii.

⁴ Dii yáɛ bee òmɛɛ à mè:

Tó nɔ̀ɔ̀musu lé h̄ɛ̀kɛ a pɔ̀bleawa,
 mé wà pɔ̀dǎnaɔ̀ kǎaaaàzi dasi,
 lá an wiidɔ̀awà vía a aà k̄úo,
 mé an zɔ̀a a aà kǎdɛo,
 màa Dii Zígɔ̀de a pila zíkai
 Sìna gbɛwa ní a s̄l̄s̄l̄naɔ̀.

⁵ Lá bá lɔ̀ gí ní a néɔ̀,
 màa Dii a gí ní Yelusaleũ.
 A giò, a aà suaba,
 a maaála, a aà bɔ̀.

⁶ Isailiɔ̀, à ɛa zɛ ní Lua pɔ̀ a bɔ̀ aà yáú pǎspǎsio sa.

⁷ Asa gɔ̀ɔ̀ bee á baade a gí táa pɔ̀ a p̄i azíɛ ní ánusuo ní vuaozi.

⁸ Wa Asiliɔ̀ kwé ní f̄ɛ̀ndao,
 i kɛ gbɛnázina no.
 F̄ɛ̀nda pɔ̀ de ḡɔ̀e pɔ̀ ũo mé a ní dɛdɛ.
 Aa wí ní bao f̄ɛ̀ndapi lézì,
 wí zɔ̀zída ní èwaasɔ̀nɛ.

⁹ Vía a ní kía kú à ḡɔ̀ḡɔ̀bɔ̀,
 iwáa a ká ní d̄baanaɔ̀ p̄a,
 aai ní dǎlapoo to daa we.

Dii mé yápi ò.
 Aà té dɔ̀ Sìna,
 aà k̄ina ku Yelusaleũ.

32

Kía maa kpala

¹ Gwa! Kíaa a kpalable ní yázeɛdeɔ̀,
 aà l̄waɔ̀ kible a zéwa.

² An baade aɔ̀ de ulɛk̄i ũ zàa'lanac,
 aɔ̀ de mikpak̄i ũ lou zǎ,
 aɔ̀ de swa ide ũ gbáau,
 aɔ̀ de gbɛsi z̄ɔ̀ɔ̀ uede ũ gugiiu.

³ Wɛ̀biibiinaɔ̀ wé a k̄ɛ sa,
 swákpanaɔ̀ yáma.

⁴ Nɔ̀nwáadeɔ̀ ònɔ̀kú aa yá d̄ɔ̀,
 bebedeɔ̀ yá'ò sa káukau iwesasai.

⁵ Wa mɛ s̄ɔ̀ũɛ bɛɛɛde lɔ̀,
 wa mɛ k̄ɔ̀nideɛ gbɛmaa lɔ̀.

⁶ Asa s̄ɔ̀ũ ì yáfaasai o,
 aà láasoo lɔ̀ ku yáváiwa.

Ili zíkɛ Lua yáwao,

ì Dii seela b̄ɛ̀ kɛné.

I nɔ̀andɛnaɔ̀ to gii,

ì imidɛnaɔ̀ to isai.

⁷ K̄ɔ̀nide yákeɔ̀ v̄ai,

ì vāikpaāí ní taasideo
à ní ò̀kpa ní m̀afilio,
i wēnadepiò yá málené.

⁸ Bēēede í yázede yá,
yá bēēede s̄ í zed̄.

⁹ A ǹde namablenao,
à fele swád̀mazi,
á ǹde p̀ó á kú niēniēo,
à ma yāma.

¹⁰ A ǹde p̀ó á kú niēniēo
á ḡó ní b́lio zii maa'í,
asa v̄ēk̀z̄z̄sa ao kuo,
ésekēkea a keo.

¹¹ A ǹde p̀ó ále namableo,
à lualua ní s̄̀deedeēo.
A ǹde p̀ó á kú niēniēo,
à kpakpanaga.
A á p̀ó wolowá píi,
í zwānkasao d̀o á pi.

¹² A ázia gbēgbē, í búbuape
á bua maaó ní á v̄ēe ne'inao yáí.

¹³ A s̄̀o ma gbé́o b̀usu yáí,
asa leaa ní lesikaoo b̀leu.
A s̄̀o á ua p̀nadeo
ní á w̄́le nae beeo yáí.

¹⁴ Kibe a ḡó da p̄a,
w̄́le súude a ḡó bezia ũ.
A s̄̀s̄́ gud̄akli ao da wáiwai g̀opii
z̄aa'inao p̀nakēkli ũe,
p̀ó d̄ádákēkli ũ,

¹⁵ e Lua áo gé a Nisina pisiwá b̄oa za musu,
gbáa i gbasa ḡó gutaaede ũ,
gutaaede s̄̀ dào ũ.

¹⁶ Yázede a kible gbáapiu,
maakēa ao ku gutaaedepiu.

¹⁷ Yázedepi a aafia iné,
maakēa gbē ao de kua d̄d̄oa ní s̄̀daadoũo ũ g̀opii.

¹⁸ Ma gbé́o aao ku ua aafiadeu,
an bē ao niē,
aa kámabou nama guu.

¹⁹ Baa tó loughē likpē ò̀kpa,
m̄é wà w̄́le d̄ēēlmpà wa dàaí,

²⁰ áo de p̀nadeo ũ,
áo pot̄t̄s̄ swa píi sae,
á zuo ní á z̄aa'inao d̄ēepooki e.

1 Waiyoo gbé'òkpana,
 n gbé' p'ó wi n òkpa yáao!
 Waiyoo zibonkpède,
 n gbé' p'ó wi b'ò n kpe yáao!
 Tó n gbé' òkpa' n' l'aa,
 wa n òkpa s'se.
 Tó n b'ò gbé' kpe' n' l'aa,
 wa b'ò n kpe s'se.

2 Dii, wá wegwa, w'ále s'sanzi.
 Ny'ò d'ow'ále l'á gu l'é d'ò,
 ní w'á suaba w'á taasik'eg'ò.

3 Tó n kolokèkè, w'í l'ék'w'ae
 t'ó n f'ele, bui'ò í f'aae.

4 Wa l'éle n' p'ò'wa
 l'á kwa'ò í l'éle buap'ò'w'awa,
 wa n' p'ò' s'ímá
 l'á kwasut'è'ò í k'ené'wa.

5 Dii s'áa kuo, asa a ku musu,
 a to y'áz'ede n' maake'ao li Si'ónaa.

6 Dii a'ò de n' z'ímp'ele ù g'ò'ò bee,
 aafia n' ò'no'ò n' d'š'ao a'ò die.
 Vl'ake'a Diie mé' í m'ó n' àiz'e'epio.

7 Gwa! G'òsa gb'áa'ò wiid'ò g'áae,
 gbé' p'ó w'á n' z'í awakpaipi'ò l'é s'ò'ò w'è'nanno.

8 Z'eda'ò l'é s'é b'ò,
 gb'èe l'é gu baa v'í b'ò,
 l'é d'ou' ku b'ò, w'ále s'aka seela'ò,
 wa k'ò b'ee'e d'š' b'ò.

9 B'usu l'é w'è'nake, à g'ò z'eesai,
 Lib'á g'ò n' w'í'ò, à mùak'ù.
 Sal'ona guzul'e g'ò l'án gb'á'awa,
 Basana n' Kaamelio g'ò g'ii.

10 Ma Dii ma mè má f'ele sa,
 má a gb'áa'ò'ò'né, mí t'ò'ò.

11 A n'òs'í s'èp'isa ù,
 a n'e'í s'è giina ù,
 ma p'ò'b'ò'a ma n'ú de t'é p'ó a k'úw'á ùe.

12 Gb'é'pio t'ék'ú aa g'ò t'úfu ù
 l'án k'aele z'òz'ò'a p'ó w'á t'es'ò'w'awa.

13 A gbé' p'ó á k'ú z'á'z'á,
 á y'á p'ó má k'è ma,
 á gbé' p'ó á k'ú k'á'ò,
 à'ò ma g'òs'ake d'ò.

14 Gili g'è Si'óna duunk'ena'ò'gu,
 luayádansaipi'ò l'é kpakpanaga.
 W'á dé'm'e a f'ò à'ò k'ú n' t'é p'òkaal'ena'oi?
 W'á dé'm'e a f'ò à'ò k'ú n' t'é gasaipi'oi?

15 Gbé pɔ́ ǐ yáke a zéwa,
 mé ǐ yámaa o,
 a za gbēble'aigu,
 mé ǐ ɔ̀bɔle gbagusae yáú,
 ǐli swáse gbēdeyáio,
 mé ǐliɔ ye à wesi váilɛo.

16 Ǿme aɔ ku aafia musu,
 aà ulékli aɔ gbāa gbèsɔɔu.
 Ali pɔ̀blea e we,
 mé ǐ a késāwào.

17 Nyɔ wesi kía kefenkɛɛ,
 nɔyɔ̀ bùsu e káaa yàasa.

18 Nyɔ̀ láasooke gili pɔ́ kè yáawa n sɔ́ guu, ní me:
 Naokena ku máe la?

Ǿsɔna ku máe la?
 Gbé pɔ́ ǐ dɔ́ nao ku máe la?

19 Nyɔ̀ gbé pɔ́ aai yá'o ní ɔ̀pɔiɔ e ɔ̀o,
 nɔyɔ̀ gbé pɔ́ nili ní buiyá maopiɔ yá'o ma ɔ̀o,
 bui zɔ̀lo pɔ́ ní ní yá gbadɔ̀pɔiɔ.

20 Sɔ̀na pɔ́ wí dikpekeu gwa,
 wesi Yelusaleúle,
 a ku aafia zwáakpe pɔ́ wa sɔ̀o ǔ.
 Wa a lipelɛɔ wúle bauo,
 mé a bae a kēo.

21 Wekli Dii a a zɔ̀ke ɔ̀ɔwēɛ,
 gu pɔ́ swadaɔ ní swa'ɔnaɔ diu.
 Gó'ílɛnaɔ táa'o ǐpiao,
 baa a zɔ̀ a bua swapiɔwao.

22 Asa Dii mé wá Dɔ̀aana ǔ,
 Dii mé wá Gbáade ǔ,
 Dii mé wá Kía ǔ,
 Ǿme a wá suaba.

23 N zwáakpe baɔ pòlo dègɛdege,
 n kɔ̀kúliɔ pélea gbāa ɔ̀o,
 a zwāa dɔ̀ao.

Bee gbea ɔ́ wa zì ài zɔ̀ biilekɔ́ɛ,
 baa ɛɛɔ pɔ́ séle maamaa.

24 Gbé pɔ́ kú wee a me ále gyákɛo,
 wélepideɔ duuna kēmá.

34

Yákpaleka ní dúniao Edɔ̀

1 Bui ní buio à sɔ́ kái à yáma,
 bùsu pii gbéɔ à swákpa,
 dúnia ní gbé pɔ́ kú a guuɔ à yáma,
 ɔ̀ɔle ní pɔ́ pɔ́ bɔ̀lewàɔ píi.

2 Asa Dii pɔ́ pà bui piizi,
 à fè ní ní zɔ̀ɔ.
 A ní dede, ǐ ní míɔnzɔ́.

³ Wa gbé pọ wà ní dèdèọ kóle,
gbèsisibó ní au mi, an gèọ gldọ.

⁴ Saanaọ yọ musu pii,
luabẹ a koo lán pẹwa,
musupọọ wolo lán vẹlaọwa,
aa kwẹ lán kaadọenlaọwa.

⁵ Dii fẹnda gà ní auo musu.

Gwa! Alẹ su Ẹdọwa yákpalekẹi,*
àlẹ mọ pilai gbé pọ àlẹ ní miónzọpiọwa.

⁶ Dii fẹnda tà ní ble ní sáo auo,
sása gòlẹ nísi iwà,
asa Dii sa'oa ví Bọzela,
aà pọ kòlokpakpaa dasi Ẹdọ.

⁷ An zùsẹlẹọ ní ní zuswanaọ kwéńńọ sánu
ní ní gbáadeọ pii,
an búsu i ga ní auo,
nísi i i ní tọlẹwa.

⁸ Asa Dii tọsimagọọe,
aà íadama wẹẹ yásia ní Sionao yáí.

⁹ Ẹdọ swaọ li kọtaa ú,
a búsutí a lí íatẹgbọ ú,
an búsu i gọ lán kọtaa téwa.

¹⁰ Aọ gaa víọ fáanẹ ní gwáasínao,
a súlẹ aọ dọ gọọpiiẹ.†
Wẹ ní wẹo aọ da wáíwaiẹ,
gbẹe a a baa ví ló.

¹¹ Gáúọ ní kpọbọ'ílẹnaọ ke ní kúki ú,
koohúhúnaọ ní gbagbaaọ sakpẹda we.
Dii a guyọbọ poowá, i gọ da pá,
a gwa ní gísusugwabao, i gọ gii.

¹² Kía buiọ ku wà ní kpá kpalau ló,
an dọanaọ gẹlẹ míọ.

¹³ Káelẹọ ní leaọ kúle ní kpé gbáaọwa,
lẹsikao ní gágagaọ a da ní zẹgiklọla.
Aọ dẹ gbẹgbonaọ tọo ú, kooọ bẹ ú.

¹⁴ Awalẹwanaọ ní maiọ kpaatú we,
táaọ fọkpakpakọwa,
babayọeọ zọlẹkli eu, aọ káleu.

¹⁵ Báso a sakpẹ da we à gbedau,
a nepipi, i ní káaa a zíe.
Yáamúsúọ kọ nọnọaau,
sa ló tẹ a nai.

¹⁶ A wẹlẹ Dii taala guu,
à a kyoke,
an kee a késáo,
a dae a kua a sawao,

asa aà lé mé ò,
aà Nisína mé a ní káaa.

¹⁷ Ọmẹ ní baa kpámá,
à dọ ní baadee a kúkiwa.

* 34:5 Isa 63.1, Mal 1.4 † 34:10 Zia 14.11, 19.3

A gɔ́ ní pɔ́ ũ gɔɔpii,
aaɔ ka a guu wē ní wēo.

35

Gbé pɔ́ Lua ní suabàɔ kua zia

¹ Gbáa ní gugiio a pɔnakε,
guwaiwai a yáalɔ,
kpaa a bɔleu.

² A vukε ní pɔna zɔɔo, a gulakε.
Libá gawi a gɔ̀ɛ,
Kaameli ní Salɔnao maa a pisiwà,
wi Dii wá Lua gawi ní a zɔɔkεo e.

³ A á gásl pɔ́ gɔ́ dɔ́ázizɔ zu,
à á gbá pɔ́ gɔ́ tèeeɔ sé.*

⁴ A o gbé pɔ́ an ká gáɔne:
A sɔ̀dile, ásu to vía á kúo.
A gwa! A Lua lé mɔ́ tɔsiié,
àlé mɔ́ flaboiné, i á suaba.

⁵ Vláɔ wé a ké,
swádoɔ swá a wē,

⁶ εεɔ vívɪ lán banawa,
lénanaaladeɔ gulakε,†
asa gbáa a pūna ní ío,
gugii a lí swa ũ.

⁷ Tɔɔle wáa a lí íkalekɪ ũ,
gugii a gɔ́ nibɔna ũ.

Gbēgbonaɔ kálekɪ a vɔ́ ní wáao ní swamɔeɔe bɔle.

⁸ Wa zεda bɔ we,
wa mε zépie zé pɔ́ a kua adoa.

Gbálεnaɔ seɔ,
sɔ̀u a bebe kpa a áao,
zépi aɔ de a senaɔ pɔ́ ũε ní tēε.

⁹ Nɔ́omusu aɔ ku weo, wáie a sɔ́io,
wa wesi wáile weo.

Gbé pɔ́ Lua ní suabàɔ mé aao be we,

¹⁰ gbé pɔ́ Dii ní bópiɔ ea su,
aa gē Síɔna ní kúkuakεao,
pɔ́na láasai kú ní musu,
pɔ́na ní yaalɔ gēnízi,
pɔ́sia ní wēnao gēzεa.

36

Asilɔ́ kɪa víadadaa Yelusaleudeɔzi (2Kia 18.13-27, 2Lad 32.1-19)

¹ Kí Ezekia kpalablea wē gēo m̀ndosaide guu Asilɔ́ kɪ Senakelibu m̀ lɛle
Yuda wéle blíideɔwa, a sí píi.

² ɔ́ à a zɪgɔ́ gbēzɔ́ zɪ, à b̀ Lakisi à gē Yelusaleū kɪ Ezekia lè ní zɪgɔ́ dasidasi.
A zè íkalekɪ pɔ́ kú musu sae, pɔ́pinaɔ bua zéu.

* 35:3 Ebe 12.12 † 35:6 Mat 11.5

³ Kibe ziia Ilikia né Eliakiū rí aà lakēna Sebenao rí aà kpàwakena Asafa né Yoao bò gè aà kíi.

⁴ Ǿ gbēzōpi òné: A ge o Ezekiaε, Asilio kía zō mé lé aà la, bó àle a náaike máai?

⁵ A mè á zígbaselea dō mé á gbāa. Yāpā giie. Dé àle a náaike, ̄ àle bō aà yá kpei?

⁶ Egipiō kía pō àle a náaike gwa. A de lán feelipan wíwiawae. Gbé pō gbāa'èwà, í aà zō a ɔue.*

⁷ Tó á òmεε Dii á Lua náai ále ke, aà gulefō rí aà gbagbakiō Ezekia gbòoo lò? A ó Yelusaleūdeō rí Yudaone pii aa mō kúle gbagbaki aε Yelusaleū la.

⁸ Aà ledouke rí ma dii Asilio kiao, mí aà gba sō mèn ̄aa kwi, tó a gbé vī aa diè kpe.

⁹ Lá àle Egipi zikasōgoō rí sōdeō náaike, kpelewa a fō zezō baa ma dii zīgō gāli pō kēsānzio doi?

¹⁰ Alε e ma dii mò lélei gue beewa à a dúuzō Dii lé sai yà? Dii mé òè aà léle būsue beewa, i a dúuzō.

¹¹ Ǿ Eliakiū rí Sebenao rí Yoao ò zīgō gbēzōpie: Yá'o wápio n zòblenaone rí Sili yáo, asa wi mac. Nsu yá'owēε rí Ebelu yáo, ké gbé pō kú bíliwao mao.

¹² Gbēzōpi wemá à mè: Ma dii i ma zí mà yápi òé rí á diio átεεo, rí gbé pō zōlea bíliwoneε lo, asa aa rízia bílikpe pō aa kè ble, aa rízia osoo mi lááwae.

¹³ Ǿ gbēzōpi fēle pūna rí Ebelu yáo à mè: A Asilio kía zō yāma!

¹⁴ Kipi mè ásu to Ezekia á sásāo, asa a fō á bō a ɔzlo.

¹⁵ Ezekia mè Dii a á bō, a á wéleε bee kpa Asilio kíawao. Asu Ezekia pi yāma à Dii náaike yápi musuo.

¹⁶ Asu Ezekia yāmao. Asilio kía mè à ledoukeano, à mikpawa, á baade i azla vēεbe rí azla kaadεmbεo ble, i azla bia'i mi,

¹⁷ e àò mō á sélei à táánō būsuo pāle pō de lá á pówau. Pówena rí vēε nao pālawa, pēε rí vēεbuo diue.

¹⁸ Ezekia mè Dii a á bō. Asu weio, ásu to à á sásāo. Buipáleo táae è gī Asilio kíaε aà rí būsuo símáε?

¹⁹ Amata rí Apadaεo táao gè máε? Sefavaiū táao gè má ni? Samali táao è gè rí rí wéleoe?

²⁰ Būsuo beeo pii, an kpele taa mé fō gīè rí a būsuo i? Kpelewa Dii a fō giè rí Yelusaleūoi?

²¹ Gbēzō nīle kílikili, aai yāwewào, asa an kía òné aasu yázāsiwāoε.

²² Ǿ kibe ziia Ilikia né Eliakiū rí aà lakēna Sebenao rí Asafa né Yoa aà kpàwakenaò èa sù Ezekia piwa rí rí pōkasao kékēa, aa zīgō gbēzō yá dau aa siuè.

37

Ezekia wabikεa Diiwa (2Kia 19.1-19)

¹ Ké kí Ezekia yápi mà, à a ula ga kè à zwānkasa kákaala, ̄ à gè Dii ua.

² A a be ziia Eliakiū rí a lakēna Sebenao rí sa'onkiaō zī ānabi Isaia, Amɔzu néwa, zwānkasaō kákaarila.

³ Aa òè: Ezekia mè yá gī gbāε, wà wá dá taasiu, wà wá lele, wà widàdawá. Wa gō lán nɔε pō a né kà bōa mé yēεε ku a fō iowa.

* 36:6 Eze 29.6

⁴ Asilio kía a zlg̃ɔɔ gb̃ɛz̃ɔɔ z̃l, à mò Lua b̃éé láanikè. Dii n Lua yápi mà, a aà lele yápi oa yáia, wá d̃ɔ. Wabikewá wá gb̃é k̃na p̃ó wa g̃ɔɔne.

⁵ Ké kí Ezekia zínapiɔ g̃é Isaia lè màa,

⁶ a oné: A ge o á diie, Dii mè asu to ṽla a k̃u Asilio kía íwaɔ d̃óeaano yá p̃ó a màpi yáio.

⁷ A ma! Tó Asilio kía baoc mà, Dii a to láasoo g̃éaagu, i ta a b̃usu. Dii i to wá aà de n̄ f̃endao we.

⁸ Ké zlg̃ɔɔ gb̃ɛz̃ɔɔ mà Asilio kía f̃éle Lakisi, à èa tà à aà lè, àle z̃ika n̄ Libenadeɔ.

⁹ Asilio kía mà Etiopiɔ kí Tilaka lé m̃ó z̃ikaiano, ɔ à èa z̃inaɔ gb̃àe Ezekiawa à mè:

¹⁰ A o Yudaɔ kí Ezekiae, dii p̃ó àle a náaiké à gb̃asa mè á Yelusaleu namee ma ɔz̃io, asu to aà a s̃ás̃ao.

¹¹ I ma lá Asili kíaɔ kè b̃usuɔne à n̄ ké kélekele piió lé? A mé a b̃ó adoa?

¹² Bui p̃ó ma deziɔ k̃aalɔ, Goz̃á n̄ Halanao n̄ L̃ezeɓio n̄ Eɓeni p̃ó k̃u Telasaaɔ, an t̃aaɔ n̄ b̃óe?

¹³ Amata kía kú máí? Aapadae kía kú máe? Sefavaiu ge Ena ge Iva kíaɔ ku máí?

¹⁴ Zínapiɔ lá kp̃a Ezekiawa. Ké à a kyokè, à g̃é Dii kp̃éu, a p̃ò aà ae,

¹⁵ à wabikewá à mè:

¹⁶ Dii Zlg̃ɔɔde Isailio Lua p̃ó kú malaika g̃ás̃iadeɔ z̃anguo, * n̄me n̄ Lua ũ b̃usu p̃ó kú d̃únia guu piié. M̄me n̄ musu kè n̄ t̃ɔleɔ.

¹⁷ Swákpa n̄ yáma, Dii. Wése n̄ gugwa, Dii. D̃óea n̄ Lua b̃éeo lékp̃as̃á p̃ó Senakelibu kè ma fá!

¹⁸ S̃ianaé Dii, Asili kíaɔ buipio k̃aalé pii, an b̃usuɔ g̃ò bezia ũ.

¹⁹ Aa n̄ dii k̃ateu aa n̄ kp̃asa, asa aa de Lua ũo, p̃ó p̃ó gb̃enaz̃ina kè n̄ lío n̄ gb̃eɔne.

²⁰ Dii wá Lua, wá b̃ó aà ɔz̃l, bui p̃ó kú d̃únia guu pii iɔ d̃ó ké n̄ Dii, n̄me n̄ Lua ũ ndo.

Senakelibu gaa

(2Kia 19.20-37)

²¹ ɔ Am̄z̃u né Isaia lékp̃as̃akè Ezekiae à mè: Dii Isailio Lua mè a wabi p̃ó n̄ kè Asilio kí Senakelibu yá musu mà,

²² à às̃ie bee ò aà musu:

S̃iona w̃éle lé sakangu,

àle n̄ láaniké n̄ kpe.

Gb̃é i z̃ible Yelusaleupiwa ỹaao,

ɔ àle a mi dada a g̃áu.

²³ Dé n̄ d̃óewá n̄ s̃òs̃í?

Dé n̄ k̃aaè n̄ n̄ mi dàè íai?

Isailio Lua p̃ó a kua adoa n̄ kèe.

²⁴ N̄ dà n̄ íwaɔne aa Dii s̃òs̃í,

n̄ mè n̄ deɓe s̃ís̃lɔ musu n̄ n̄ z̃ikas̃ogo dasiɔ

e Lib̃a b̃usu gb̃èst̃í misonau.

N̄ seɓe lí gb̃aaɔ z̃òz̃í,

n̄ p̃éli z̃ɔɔ kwè,

n̄ ka a léwa musu e a likpe sisuu.

²⁵ N̄ l̃ò ỹò buipáleɔ b̃usu,

n̄ a imí,

* 37:16 B̄oa 25.22

n kèse Egipi swaɔ í bà.

²⁶ Ké ma Dii má díle màa za zi,
ni mao lé?

Ma zeò à gègè, ɔ má tò à kè.

Má tò n ní wéle bíideɔ kwè wiliú,
aa gɔ̃ daaíá.

²⁷ Wélepideɔ gbáa kèsá,

aa gɔ̃ suuu, wí ní kú.

Aa de lán sésaowa,

lán sēla bɔɔwa,

lán sē pɔ̃ b̀le kpéwa à gága gɔ̃wa.

²⁸ Má n kúkí d̃,

má n gea ní n suao d̃,

má n pɔ̃paamazi d̃.

²⁹ N pɔ̃ pámazi,

n káamai pɔ̃ ní ṽl yá gè ma swáú.

Má bakanɛ n níu,

má tó n̄ ea tá ní zé pɔ̃ n m̀do.

³⁰ Ezekia, yáɛ beeɔ denɛ seela ú.

A pɔ̃z̃á ble ble wēa,

zii b̄ í ble we.

Zii kee sa à p̃t̃s̃ í p̃keke,

à v̄eli pépe í a be ble.

³¹ Yuda k̄na pɔ̃ b̀ɔ z̄ina a ea péle tíu,

an né ɔ̄ kpa musu.

³² Asa gb̄é k̄naɔ b̄o Yelusaleú,

Siona gb̄és̄s̄l̄depiɔ̃ ḡs̄.

Ma Dii Z̄iḡde ma áia mé a bee ke.

³³ Ayám̄eto ma yáɛ bee ò Asiliɔ̄ k̄ia musu:

A ḡé w̄éleɛ beeuo,

a kazuuo,

a a s̄nḡbao d̄ɔ̄o,

a koez̄i à gbà les̄l̄ daio.

³⁴ A ea tá ní zé pɔ̃ à m̀doe,

a ḡé w̄élepiuo.

Ma Dii máme má ò.

³⁵ Má gí ní w̄élepio,

má a suaba maz̄ia yáí

ní ma z̀blena Davidi yáio.

³⁶ ɔ̄ Dii Malaika b̀ò gè Asiliɔ̄ b̀ou, à gb̄éɔ̄ d̄ede òaas̄ɔ̄o leɛ òaa do ḡeosai (185.000). Ké aa f̄ele k̄ɔ̄, aa geɔ̄ e kálea gupiiu.

³⁷ ɔ̄ Asiliɔ̄ k̄i Senakelibu f̄ele a b̀oopi, à èa tà Niniva, a ku we.

³⁸ Ḡɔ̄ pɔ̃ a kúlea a t̄áa Nisoki kpéu, aà néɔ̄ Adameleki ní Salezeɛo aà d̄è ní f̄endao, ɔ̄ aa bàasi tà Alalata b̀usu. ɔ̄ aà né Esaad̄ z̄le aà gb̄eu.

38

Ezekia gyak̄a

(2Kia 20.1-11, 2Lad 32.24-26)

1 Bee gbɛa Ezekia gyākè à kà gaa, ɔ̄ ʼnabi Isaia Amozu né gè àà lè, a òè: Dii mè lɛdile n gbɛ̀ɔne, asa ríle mɔ gaie, ríyɔ̄ fɛle bo.

2 ɔ̄ Ezekia aedò gíwa, à wabikè Diiwa

3 à mè: Dii, n yá na! Lá má n yá kua rí náaio, mé ma yá pɔ rí yei kè rí n̄semendoo, to à dɔngu. ɔ̄ à wɛna ɔ̄ɔ̀.

4 ɔ̄ Dii yá'ò Isaiae à mè:

5 Ge ñ o Ezekiae, ma Dii aà dezi Davidi Lua ma mè, ma aà wabikea mà ma aà wé'í è, ma aà gɔɔ kãfiè wè gɛo.

6 Má aà si Asilio kíawa rí wéleɛ beeo, má gí rí wélepioe.

21 Isaia mè wà kaadɔembe bo wà dɔɔ aà sánɛwa, i gbágbá.

22 ɔ̄ Ezekia mè: Bóme aɔ de ma ea gea Dii kpéu seela úi? Isaia wèwà à mè:*

7 Seela pɔ Dii a kene lé pɔ á gbène yá musun ke:

8 Uena pɔ íatɛ lé suò Aaza gbápepekliɔ gwa. A to uena pɔ lé pilawà ea dedewà mèn kwi. ɔ̄ íatɛ èa dède gbápekli mèn kwi pɔ à pilawà yáawa.

9 Le pɔ Yudaɔ kí Ezekia dà a gbágbáa rí a gyáo gbɛan ke:

10 Ma mè, gɔɔ pɔ ma ka kámaboa

ɔ̄ ma káikù rí elɛoa?

Lua a ma wè kɔnina pɔ gòmɛɛ sia yá?

11 ɔ̄ ma mè má Dii e dúniau bo,

má wesi gbɛnaziɔnale bo,

má kú rí gbé pɔ kú tɔɔɔ bo.

12 Lua lé ma bo sɔu,

àle sɔpi sia,

lá dádákɛna í a kpé wolowa.

Àle ma wɛni bámba,

lá zwàatána í póle bo àsauwa.

Fãane rí gwãasɔnao àle ma midɛɛ.

13 Ma a n̄se suumpà e gu gè d̄ò,

rí beeo à ma wá wí

lán n̄ɔmusu wáwiawa.

Fãane rí gwãasɔnao àle ma midɛɛ.

14 Ma wiitɛna lè lán luakibánawa,

ma ɔ̄ɔ̀ lán felentuukɛnawa.

Ma wé d̄nzi musu e ma wé wò,

mále taasike, Dii, zɛmanɔ.

15 Má o kpelewaɛ?

Bó yá má f̄ ɔè, ké ɔme m̄ò n̄ɔɔ!

Má be busɛbuse e ma wɛni léue

ma p̄sia yáí.

16 Dii, ni to wáɔ ku,

ma nisɔna aɔ aafia n yáí,

ríyɔ̄ ma gbágbá, míɔ ku.

17 Ma káfia yáí p̄sia bee ma lei,

rí tò ma ḡs̄kù n yeamazi yáí,

n ma duuna zù n kpe píí.

18 Asa wíli n sáaukpa miauo,

geɔ lí n táasileo,

* 38:22 D̄ɔ 21-22 maa laki, lá a ku 2Kia 20.7-8 guuwa.

gbé pɔ́ sí ɛwɔ lí wɛdɔ n náaiio.

¹⁹ Gbé béɛɔ mé í n sáaukpa,
lá mále ke gbáɛwa,
maeɔ í n náai galike ní néɔne.

²⁰ Dii a ma suaba,
wí ɔke Dii táasilɛɔwa
aà kpéu e wá wěni léu.

39

Babeli búsu zínɔ (2Kia 20.12-19)

¹ Gɔɔ bee Baladá né Melodaki Baladá, Babeli kía lá kpàsá Ezekiaɛ ní gbaɔ, ké
à aà gyáke gbágbáa bao mà yáí.

² Ezekia gbáakpà zínapiɔzi, à gɛrínɔ à láasiu, à a ánusuo ní vuao ní pɔ́ gínanaɔ
ní nísí maaɔ òlɔné. A gɛrínɔ à zíkabɔkalekpɛu lɔ, à a àizɛɛɔ òlɔné míomíɔ. Pɔɛ ku
aà be ge aà búsuu ke à gí òlɔinéo.

³ Ǿ ánabi Isaia gè aà lè à aà là à mè: Kpelewa gbépiɔ ònei? Za má aa bɔ̀u aa
mò n kiií? Ezekia wèwà à mè: An bɔ̀kii zà, Babeli aa bɔ̀u.

⁴ Ǿ Isaia aà là à mè: Bó aa è n bei? A wèwà à mè: Aa ma bɛpɔ́ pii è. Ma àizɛɛɛ
ku ké ma gi òlɔinéo.

⁵ Ǿ Isaia òè: Yá pɔ́ Dii Zígɔde ò ma.

⁶ Gɔɔ lé mɔ́ ké wa n bɛpɔ́ pii ní àizɛɛ pɔ́ n deziɔ tɔ̀ne ní kúa e gbáɔ séle taò Babeli.
Dii mè a kee a gɔ̀o.

⁷ Wa né pɔ́ ríyɔ́ ní ieo séle tárnɔ, aai gɔ́ Babeli kibɛ zíkɛnaɔ ú.*

⁸ Ezekia òè: Dii yá pɔ́ ní òmɛɛ maa. Asa a díle áɔ aafia niɛ guu e a wěni léue.

40

Lua gbéɔ̀ nòseniniane

¹ A Lua mè:

A ma gbéɔ̀ nòsɛ níniné,
à ní nòsɛ níniné.

² A yá nana o Yelusaleũdeɔne,
à oné an zɔ̀zɔ̀ láa,
an taae wí ní musu kò,
aa ní duuna fiabò Diie lee pla.

³ Kpàwakɛna bɔ̀ ma dɔ, àle me:
A zekɛke Diie gbáau,

à zeda poo wá Luaɛ sɛu.*

⁴ Guzule pii a tata,
gbè lesíɔ ní sísíɔ daaí pii,
gutoũtoũ kpaaf,
gusísídeɔ gɔ́ gusalalaa ú.

⁵ Dii gawí a bɔ,
gbépii a wesie sánusánu.†
Dii lé mé ò.

⁶ Ma bɔ̀ mà dɔ à mè: Kpàwake!

* 39:7 2Kia 24.15   * 40:3 Mat 3.3, Maa 1.3, Zaa 1.23   † 40:5 Luk 3.4-6

Ma mè: Mâ kpàwake mà o kpelewai?

A mè: Gbēnazīna pīi de lán sēwae,
an kefenke de lán sēvuwae.

⁷ Sē i gaga, a vú i kwé,

ké Dii i íanapewa yái.

Gbēnazīnao de lán sēwa síanae.

⁸ Sē i gaga, a vú i kwé,

wá Lua sō, aà yá ɔ ku gɔɔpiie.‡

⁹ Síona baonakpana,
deɛ gbēsísí lesíwa, leɛda ía.

Yelusaleū baonakpana,

yá'o gbáugbáu v́iasai,

o Yuda wéledeɔne: A Lua ke!

¹⁰ A gwa! Dii Lua lé mós ní ikoo,

àle mós kiblei ní gàsà gbāao.

A gwa! A a asea kúa,§

a a zí ài kpán'aeke.

¹¹ I a pɔɔ dá lán sádánawa,*

í a sãneɔ sɔɔ a ɔu,

í ní kpá a kùe,

í a neadeɔ tálakpa.

Dii dea p̄piia

¹² Déme ísia i yò a ɔ guui?

Déme luabe yò ní ɔt̄aɔi?

Déme dúnia bùsuti kà zaau p̄pii?

Déme gbēsísíɔ dī kiloowai?

Déme síst̄ɔ gbia yòí?

¹³ Déme Dii láasoo d̄si?

Déme yádàè à ledawái?†

¹⁴ Dé Dii yákpàle aà gēz̄l aà ledawai?

Déme aà dá zé súsuwai?

Déme d̄sa káf̄l̄eí?

Déme ònɔ dàèi?

¹⁵ Bui p̄ii deè lán itona p̄s̄ t̄s̄ soo guuwae,

lán luut̄e p̄s̄ kpá kiloowawa,

ísia gūgūnao gbia deè lán gbétiwae.

¹⁶ Libá likpe i ka Dii gbagbayaa ūo,

a n̄b̄ɔɔ i ka wà sa'ooowào.

¹⁷ Bui p̄ii deè yáf̄unn̄ɔe,

àle ní gwa fooonn̄ɔe,

aa deè p̄ɔe ūo.

¹⁸ Dé á Lua leɛūòí?

Bó á me a muaaòí?

¹⁹ T̄aa s̄s̄, ɔz̄lk̄ena mé í pí,

̄s̄ sia i vua í léwà,

‡ 40:8 1Pie 1.24-25 § 40:10 Zia 22.12 * 40:11 Eze 34.15, Zaa 10.11 † 40:13 Lom 11.34, 1Kln 2.16

ĩ ánuṣu yàbaa ke daè.‡

²⁰ Gbé pọ́ a ọ́ lé a kpe leo
ĩ lí pọ́ lí vláọ sé,
ọ́ ỹ lí'án gòide wéle
aà táa péleé, ké asu léleo.

²¹ A dṣo lé? I mao lé?
Wi ọ́é za aṣnizlọ lé?
I dúniakalegọọ yāmao lé?

²² A zṣlea bálumaa dúnia musu,
a gbéọ́ deè lán kwaọ́wae.
I musu poo lán zwáakpewa a be ỹ.

²³ I to kpalablenao gṣ foonno,
ĩ dúnia dọ́aanao sọ́aa aa gṣ kpéé.

²⁴ Wà ní dílen lò,
wà ní kpán lò,
an zína gè tíun lò,
tó à íanapè má, aal giigagae,
zàa i ní sé lán sè keleọ́wa.

²⁵ Lua pọ́ a kua adoa mè:
Dé á ma léé ỹòì?

Dé ále e wá sáai?
²⁶ A wése musu gwa.
Déme pọ́ beeo kéì?
Déme ỹ to aa bilé ní dasileu
à ní baade sísi a tówai?
Aà iko zṣọ́ ní aà gbāa páslo
mé tò a keeli késao.

²⁷ Yakọ́bu buio, bóyái i me Dii á zé dṣo ni?
Isailio, àkea ále o á Lua á yá fán vío ni?

²⁸ A dṣo lé? I mao lé?
Dii mé Lua h́éé ỹ, dúnialedana ỹ.

Ili kpasao, ỹli fuo,
mé wa fṣ aà ỹno lé dṣo.

²⁹ I gbāa káfi gbé pọ́ kpásaone,
ĩ gbé pọ́ gò dṣọ́lọ́ọ gba yèéé.

³⁰ Éwaasoo ỹ kpasaa fu,
gbé gbāao i gēmbọ́le aa léle,

³¹ gbé pọ́ an wé dṣ Diizio sṣ,
an gbāa ỹ dedéé.

Aa félé ní gbāao lán kúuwa,
aa bāale aa kpasao,
aa táa'o aa fuo.

41

Gbé pọ́ Dii aà vù iu

¹ Isiabaadeo, à ke ma ae kílíkíli,

‡ 40:19 Zln 17.29

bui pii, à tó á gbāa àò káfi.
A sōmazi à yā'ò,
wà kō kaaa wà yágōgō.

² Dème gukpe gbépi vù iu,
gu pò í géu pii í ziblei?
Dème í buiò naè a ɔl,
í to aàò gbāable ní kíaowai?
Í ní ke kélékele ní a fēndao,
Í ní fāaa ní a kao
lán íana sēpisa séleawa.

³ Í ní yá à ní kpá, í gé ae aafia
ní zé pò aà kēse í péleu yāao.

⁴ Dème bee kèi? Dème mòòì?
Dème tò buiò Ìò tete kō kpe za asinìzli?
Ma Dii, mámeme má Dɔaana ní Gōzānao ũ.

⁵ Isiabaadeò è, vīa ní kú, aale sōi,
tɔɔledeò lé mó ní lualuao.

⁶ Aale dɔkòle,
baade lé o a gbéè aà ze gbāa.

⁷ An sia í mòkasana gba sō,
gbé pò lé mɔ gae ní masanao
Í o gbé pò lé mɔle éewae:

N táa pēpēapi kè maa,
ō aai pá ní kusao giūgiū,
ké asu léleo yái.

⁸ Apio sō Isaili ma zòblenaò,
á Yakòbu bui pò ma á séò,
ápio ma gbēna Ablahaũ buiò,*

⁹ ma á naaa za tɔɔle léwa,
ma á sisi za dúnia gola síiòwa,
má òé ma zòblenaòn á ũ,
ma á sé mé mi á vūaa.

¹⁰ Asu to vīa á kúo, asa má kúánò,
ásu bílikéò, asa á Luan ma ũ.
Má á gba gbāa, ao, má dɔále,
ao, má á kú ní ma ɔplaa zìblenaò.

¹¹ Wí a gbé pò fēázio kú,
á ibēepio gēe a gō kpá ní wéi,
aa gō pɔe ũo, aa míde.

¹² Á á wēlepio wēele kuamá,
gbé pò zlkáánɔpio gō fooonnò.

¹³ Asa mámemaa Dii á Lua,
ma á kú á ɔplaawa má òé,
ásu to vīa á kúo, má dɔále.

¹⁴ Á Yakòbu bui kòòtēò,

* 41:8 Zaa 2.23

á su to vía á kúo,
 á Isaili pɔ gbēe lé á gwaoɔ,
 má dɔ́ále.
 Ma Dii Isailiɔ Lua pɔ ma kua adoa,
 mapi á Bona máme má ò.

¹⁵ Gwa! Má á ke gbáalakεbo dafu swaa sɔ́nede ù,
 á gbèsísɔ gbáala ke à ní tibo,
 á sísɔ dēɔnzɔ à ní ke búlebule.

¹⁶ A ní fá, íana i ní séle,
 zàa'íana i ní fákɔ́wa.
 A Isailiɔ, á pɔ a ke Diiwa na,
 á íanadá ní á Lua pɔ a kua adoao.

¹⁷ A taasideɔ ní á wēnadeɔ
 aa kpáleke íi aa kuawa,
 an kòlo a gaga ní imio.
 Ma Dii má wemá,
 ma Isailiɔ Lua má pàkpańzio.

¹⁸ Má nibɔnaɔ bo sísí wáiwaiɔ musu,
 má tó swa'io bàale guzulεɔ guu,
 má gbáa lile dāna ù,
 tɔ́le gii i gɔ́ gu ide ù.

¹⁹ Má sɛde lío ba gbáau
 ní lepusalio ní gbélio ní kuliɔ,
 má pēlio pε gugiiu
 ní kpēlio ní sélio,

²⁰ ké gbépii e, aai a wáaipa,
 aai láasookεwà aa dɔ́
 ké ma ɔ mé kè,
 ma Isailiɔ Lua pɔ ma kua adoa,
 máme ma mɔ̀.

Dii táaɔ gbaasaikε kaané ní ɔ́zɪ

²¹ Ma Dii ma mē,
 à su ní á yáol!
 Ma Yakɔbu buiɔ Kía ma mē,
 à á pɔ o wà ma!

²² A mɔ́ ní á táaɔ,
 aa yá pɔ a mɔ́ o.
 Aa yá pɔ kè za zio o,
 wà láasookεwà, wíɔ a midεa dɔ́.
 Aa yá pɔ a mɔ́ zia o wà ma,

²³ aa yá pɔ a ke gbεzā o,
 wí ní dɔ́ diiɔ ù slana!
 Aa yāe ke, a maa ge a vāi,
 ké vía e wá kú, wí kɔ́ gwagwa.

²⁴ Gwa! Pɔ́ giaɔn ní ù,
 pā sáɔ ní yákeɔwa.
 Má ye gbé pɔ́ zèrino gíyāio.

25 Ma gugbāntoo gbēe vù iu, àlè mós,
ma aà sisi za latē biléawa.
I 5z5 gbāadeɔwa lán bèlèbɔawa,
lán oobona gītotoawa.

26 Déme yápi ò za aslínizl wà e wàò dōi?
Déme ò za káau ké wà e o slanaei?
A gbēe i a yā'oo, wi yāe mawáo,
á gbēe i dɔaa káné ní swáwao.

27 Ma dɔaa ò Siɔnadeɔne,
ma baonakpana zì Yelusaleúdeɔwa
ma mè: A gwa, aale mós!

28 Ma wɛpá táapiɔla,
mi ní kee e a f5 lɛdaao.
Ké ma yāgbèamá,
an kee i yázásiao.

29 Gwa! Ampii pós giaɔne,
pā sàò ní yākeawa.
Pós pò wa pīpibá ían giione.

42

Dii zòblena

1 Ma zòblena pós má kù ɔplaplan ke.
Ma aà sè, ma pò kèwà na.

Má a Nislna pisiwà,*
i mɔ buione ní yázedeo.

2 A wiileo, a palamáo,
gbēe a aà zɔa ma dɔ gāaeo.

3 A fee ekpaazeua éo,
a filia yēena deo,
a mós ní yázedeo slana.

4 A busao, aà kúsu a kwéo,
a to yázede zedɔ dúniaú,
ísiabaadeɔ wé aɔ dɔ aà yádanai.†

5 Ma Dii Lua, ma musu kè ma ɔliu,
ma tɔɔle kále ní pós pò b̀lèwàɔ,
ma lé'iana kpà gbé pò kuwàɔwa,
ma gbé pò bɛwàɔ gbà wēni‡ ma mè:

6 Ma Dii ma n sisi yázede yáie.

Má n kũa n ɔwa, mí n d́a.
Má n ke ma báakuañnɔ mi ù,
mí n dile buione gupua ú,§

7 ke ñ v̄lɔ wé wēné,
ní dakpeunaɔ bɔ kpéu,
gusia gbéɔ s5 ní gusɔkeu.

8 Mámema Dii, ma tón we!

* 42:1 Luk 3.22 † 42:4 Mat 12.18-21 ‡ 42:5 Zln 17.24-25 § 42:6 Isa 49.6, Luk 2.32, Zln 13.47, 26.23

Má we wà ma bæεε kpa dii pàlewao,
 má we wà ma táasile táaeεo.

⁹ Gwa! Yá pó ma dɔaa má ò kè,
 yá dafu mále o sa,
 mále a baokpaé e àɔ gé bɔi.

Dii táasileá

¹⁰ A lè dafu sí Diie,
 à aà táasile e tɔle léwa,
 á gbé pó ɔ be ísiaaɔ
 ní pó pó kú ísia guuɔ,
 ísia gūgūnaɔ ní gbé pó kú weɔ pii.

¹¹ Gbáa ní a wéledeɔ koo pūna,
 Kedaa bòodeɔ ví waɔ kēāa,
 Sela gbè'edeɔ gulake,
 aa pɔna wii le gbèsisí musu.

¹² Aa Dii tɔbɔ,
 wi aà táasile ísia baa.

¹³ Dii a bɔ ní negɔnkεo,
 aà mε a fεle lán zígɔ í kewa,
 a naemá ní wii gbáao,
 a gɔsake mɔ a íβεεɔne.

¹⁴ Má nile à gégē,
 ma lé kpaaua, ma azia kù,
 ɔ ma wii dɔ sa, mále we fòofoo,
 mále wea gbáa ke
 lán nɔe pó lé ne'íwa.

¹⁵ Má gbèsisíɔ ní sísíɔnaɔ ɔ̀ɔkpa,
 má tó pó pó b̀lémáɔ giigaga,
 má swaɔ li gugii ũ,
 má nibɔnaɔ wena.

¹⁶ Má dɔaa v̄laɔne zé guu,
 má zéwewena pó aa d̄́ yáaɔ sérínɔ,
 má gusia liné gupua ũ ní aε,
 má gutoūtūɔ daaíné sálala.

Má yá beeɔ ke, má pákpańzio.

¹⁷ Gbé pó aa pó āaɔ náai v̄l,
 aaí o pó kásaaɔ mé ní diiɔ ũ s̄́,
 aa kpεkpa, wí a ní kú maamaa.

Isailíá v̄la swādoɔne

¹⁸ Swādoɔ, à swákpa, í yāma!

V̄laɔ, à wezu, í gu'e!

¹⁹ Deɔ mé v̄laɔ ũi, mé i ke ma z̀bblenaɔ bàasio?

Deɔ mé swādoɔ ũ lán ma íwa pó ma ní z̄l̄ɔwai?

Deɔ mé v̄laɔ ũ lán gbé pó namanɔpiɔwai?

Deɔ mé swādoɔ ũ lán Dii z̀bblenaɔwai?

²⁰ A yáɔ è dasi, kási á kúao,

á swá wēa, kási ili yāe mao.

²¹ A ká Diigu à z̄ɔke ní gawio

p̄isi a ikoyáwa a yázede yái.

²² Ama wà gbépiò p̄sò simá,
wà ní naaa z̄l̄z̄z̄ ù, wà ní tata eue,
ge wà ní ká kpéu mípii.

Aa ḡò z̄l̄z̄z̄ ùe,
gbēe ku à ní b̄o.

Aa ḡò z̄l̄ ài ùe,
gbēe ku à m̄e wà ní gbaeo.

²³ A guu déme a swáse yápiizii?
Déme a laaid̄wà za gbá à mai?

²⁴ Déme Yak̄bu buiò kpámá z̄l̄z̄z̄ ùi?
Déme Isailiò kpámá wà ní naaai?
Dii p̄ wa duunakèè nolo?

Aai we wà aà t̄ond̄k̄i gwào,
aa ḡi aà ikoyá mai.

²⁵ Ǿ à p̄k̄uma p̄as̄l̄ b̄òb̄omá z̄l̄ gbáa ù.

Té k̄uaamá gupiiu, aai láasook̄eo,
z̄l̄ ní blé, a yá i ḡē ní n̄s̄e guuo.

43

Isailiò Suaban m̄ndona

¹ Tiasa ma Dii ma m̄e,
á Yak̄bu buiò, máme ma á ké,
á Isailiò, máme ma á ikàsa.
Asu víak̄eo, asa ma á b̄ó,
ma á sisi á t̄wa, a ḡò ma p̄ ù.

² Tó a ḡē íu, a daálah,
tó swa lé á ble, máò kúán̄e.
Tó a ḡē téu, a nawáo,

tó a si tévuau, a kúwáo.

³ Asa m̄am̄maa Dii á Lua,
á Isailiò Lua p̄ ma kua adoa ù,
á Suabana ù.

Má Egipiò kéé á ḡē ù,
má Etiopiò ní Sabaò kpá á gb̄eu.

⁴ Lá á b̄eēe vím̄eé mé á gbiam̄eé,
mé má yeázi,

má gb̄éò kpá á ḡē ù,
má buip̄al̄eò mip̄aak̄eáno.

⁵ Asu víak̄eo, asa máò kúán̄e,
má b̄ò ní á buiò gukpe oi,
má á néò k̄aaa b̄e'ae oi mà suńno.

⁶ Má o gugh̄antoo oie: M̄ò!
Ḡeom̄id̄k̄i s̄ò: Nsu ḡi ní kpáio!

Su ní ma neḡōe p̄ kú z̄àz̄ò,
su ní ma nen̄e p̄ kú t̄òle léwàò,

⁷ gb̄é p̄ ma t̄ó kúmap̄iò,

gb̄é p̄ ma ní ikàsa
ma ní ké ma t̄b̄oá yáipiò.

8 Bɔ́ n̄ v̄iá wɛdɛpiɔ
n̄ swádo yámanapiɔ.

9 Bui pii k̄s̄ káaa,

bùsu pii gbé̄́ kálea gudoū.

An déme yá bee d̄s̄ à d̄baa oi?

An déme yāzi k̄aw̄ɛɛ wá swáwai?

Aa bɔ́ n̄ n̄ seeladeɔ, aai n̄ yá'o,

ké gbé̄́ ma, aai me síanae!

10 Ma Dii ma m̄e,

ám̄e á ma seeladeɔ ũ,

ma z̄òblena p̄s̄ má s̄èɔ ũ.

Ma á sé ké à ma d̄s̄, í ma náaike,

íɔ d̄s̄ gbé̄́ p̄s̄ má de a ũ.

Táae ku ma áao,

m̄é an kee aɔ ku ma gb̄eao.

11 Mapi, mám̄e maa Dii,

m̄é ma b̄aasio suabanae ku.

12 Mám̄e ma d̄baa ma yá'ò,

ma á suabà, má dàé á d̄s̄,

i ke dii z̄īlo p̄s̄ kú á guue no.

Am̄e á ma seeladeɔ ũ,

ké mám̄e má Lua ũ.

13 Ao, má de a ũ zad̄s̄ gɔɔ i daaleo.

Gb̄ēe a f̄s̄ p̄e bɔ́ ma ɔuo.

Tó m̄ále yáke, déme a kpam̄ēe?

Lua s̄uu n̄ Isailiɔ náaisaik̄e

14 Ma Dii á Suabana,

á Isailiɔ Lua p̄s̄ ma kua adoa, ma m̄e,

má gbé̄́ gb̄ae Babeliwa á yáí,

má Kaladeɔ n̄e gɔɔ p̄s̄ aale b̄aale,

má n̄ gulakea líle aaukea ũ.

15 Ma Dii á Lua p̄s̄ ma kua adoa,

á Isailiɔ Kena, á Kian ma ũ.

16 Ma Dii ma z̄eb̄ò ísiau,

ma z̄é dà í z̄ɔpi guu,

17 má tò z̄ikas̄gɔɔ n̄ s̄ó s̄i z̄éu

n̄ z̄lḡɔ n̄ n̄ gb̄aao pii,

ɔ̄ aa ḡò kálea, aai f̄ēle bo,

aa m̄ide lán filiadeawa.

18 Asu láasooke yáziɔwa bo,

ásu yá p̄s̄ ḡèpiɔ da bo.

19 Gwa! M̄ále yá dafu ke sa.

Ké yápi lé bɔ́, i d̄s̄o lé?

M̄ále z̄é f̄s̄ gb̄áau,

m̄ále swaɔ bɔ́ gugiiu.

20 S̄ēa n̄b̄ɔɔ ma t̄nasi,

gb̄ēgb̄onaɔ n̄ kooh̄uh̄unaɔ,

asa m̄ále í kpá gb̄áawa,

mále swaᵛ bᵛ gugiiu,

ké ma gbé pᵛ má sèᵛ e imi,

²¹ gbé pᵛ ma ní ké mazía pᵛ ũ

ké aa ma táasilepiᵛ.

²² Yakᵛbu buiᵛ, í ma sísio,

Isailiᵛ, í ma kíi weele a kpasao.

²³ I moa ní sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékū sáo,

í ma kpela ní á sa'obᵛᵛᵛ.

Mi pᵛwɛn gba aso díeo,

mí íadawá ní tulaletikaamee téao.

²⁴ I tulaleti gínana lumeeo,

í á sa'obᵛ nísi kpaa ma káo,

ᵛ a á duuna aso dímee,

a íadàa ní á yáváo.

²⁵ Mámemaa Dii,

mí á táaeᵛ báde ma sùuu yáí,

mili tó á duuna yá dᵛmagu lo.

²⁶ A á yá'ome wá gwa ní kᵛo,

à dau siu lá a á bᵛwa.

²⁷ A dezi séía duunaké,

mé á ánabiᵛ bᵛ ma kpe.

²⁸ A yáí má a kúki gbēzᵛᵛᵛ kpebᵛ,

má Yakᵛbu buiᵛ kpa kaaleí,

má Isailiᵛ kpa sᵛsí.

44

Lua diike de táala

¹ Tiasa Yakᵛbu bui ma zᵛblenᵛ,

Isaili ma yenzideᵛ, à ma yáma.

² Ma Dii á Dᵛnlede pᵛ á ké

ma á ikàsa neasakpeu ma mè:

Yakᵛbu bui ma zᵛblenᵛ

á bui maa pᵛ má sèᵛ,

ásu to vía á kᵛo.

³ Asa má í pisi gu'isaie,

má tó í da tᵛle gía,

má a Nisína pisi á buiᵛwa,

má báaada á sᵛkpaᵛgu.

⁴ Aa fele lán sᵛbᵛᵛwa,

aa tᵛá lán swagbalwa.

⁵ Gbé bee a me Dii pᵛn a ũ,

gbēdo a Yakᵛbu tᵛ ble,

ado a kᵛ a ᵛwa, Dii pᵛ,

ado a Isaili tᵛ sé.

⁶ Ma Dii Zígᵛde Isailiᵛ Kía

an Bona, ma mè,

máme má Dᵛaana ní Gᵛzānao ũ,*

ma báasio diie kuo.

⁷ Déme kamawai?

* 44:6 Isa 48.12, Zia 1.17, 22.13

Aà lési, aà yá'ò.

Aà yá pọ́ lé mọ́ dau siumεε káau,
aà yá pọ́ a su ke o.

⁸ Asu to vía á kúo, ásu gilikeo.
Mí a kpáwakeé, á mà za káauo lé?
Ame á ma seeladeo ù.
Diie ku ọ́ ma bàasie?
Má gbesi pále dso.

⁹ Táapinaoá pọe no,
an zí pọ́ ní pọ́ dọwàò ài vío.
An seelamaakenaoá v̄laoṅe,
an yādōsai a widamá.

¹⁰ Tó gbé táa pí a kè dii ù,
a àikεεo.
¹¹ Wí a gbé pọ́ lé zọblenéo kú píi,
asa an pinaoá gbēnazl̄naṅe.
Aa káaa mípii aa bọ́ gupuau,
mí gili gēngu, mí widamá sánu.

¹² Sia í mọ́ da téu,
í gbēgbē ní masanao,
ìpi táa ù ní a gàsa gbáao.
Ọ́ noana í aà de, aà gbáa í busa,
tó í í e m̄lọ, aà yēεe í láa.

¹³ Lí'ána í ba yō líwa,
í a dọda ní pọ́ ía boolodaboo,
í a seelake ní sísl̄nao,
í a tēεke ní kpásagōnao.
Í á lán gbēnazl̄nawa kefeúkefeú,
ké àò ku a kpéu táa ù.

¹⁴ Wí se de lí ge gialí
ge gbēneli zō líkp̄eu ní pọeāwa,
ge p̄eli pọ́ wa bà, lou tò à zōkù.

¹⁵ Lí de gbēnazl̄naṅe yàa ù.
Wí se wà tékpakpaò,
wí tékaò wà p̄εkeò ọ́.
Ọ́ wí á táa ù wàò kúlèè,
wí aà ke dii ù wà misiilèè ọ́.
¹⁶ Wí a kíni káteu wà blekeò,
wí n̄o kpaò téa wà so wà ká.
Wí tékpakpaò ọ́ wà me:
Ūh̄u! Ma té è sa, ma me kè ọ́ọ́o.

¹⁷ Ọ́ í a kíni ke táa ù a dii ù,
í kúlèè, í misiilèè,
í wabikewá í me:
Ma suaba, asa ma diin n ù.

¹⁸ Aa ọ́n̄o vío, aali yāmao,
wà ọ́kùnè ní wéwae, aale gu'eo,
wà ní n̄se líaa, ọ́ aa ḡò faasai.

¹⁹ Aali láasookeo, aa ọ́n̄o.

Ké aa a klni kàteu,
 aa pēekè a yōwa,
 aa nò kpàò téa aa sò,
 5 aa táa kè ní a klnio,
 aa misilēli pó aa z̄è,
 aali yápi wáaipao.

²⁰ Aale káwā wēle tawa lé'iue,
 an sò mɔafilide í ní sásá.
 Aa f̄ níziá misi aa me,
 pó pó wa kúáá pó egenaεo.

²¹ Yakɔbu buiɔ, à to yá beeɔ dɔágu,
 asa ma z̄òblenaɔn á ũ, Isailiɔ.
 Ma á ké, ma z̄òblenaɔn á ũ,
 Isailiɔ, á yá a sámaguo.

²² Ma á táaeɔ badè,
 aa tà lán louwa,
 á duuna ḡèzeá lán suawa.
 A εa sua, asa ma á bó.

²³ Luabedeɔ, à gulake, asa Dii kè,
 z̄íedeɔ, à kúkuake.
 Gbèsis̄ɔ à v̄iv̄í ní wiitēnao,
 líkpe ní a líɔ píi,
 asá Dii Yakɔbu buiɔ bò,
 à tɔbò Isailiɔ yá musu.

Yelusaleū zia vua

²⁴ Ma Dii á Bona pó ma á ikása neasakpeu, ma mè
 mámemaá Dii, ma pópíi kè,
 ma musu kpále mado,
 ma dúnia kále ní mazía ɔo.

²⁵ Mi ānabi egenaɔ seela pále,
 mí to māsokenaɔ ḡɔ láanipɔ ũ,
 mí to ɔnɔnaɔ kpekpa,
 mí ní d̄sa liaané.†

²⁶ Mi a z̄òblenaɔ yá sé lesí,
 mí to ma íwaɔ ledama z̄lke,
 má ò Yelusaleū zia a vu,
 wí εa Yuda w̄éleɔ kále,
 wí ní kpé gbooaɔ keke.

²⁷ Mi o ísie aà ba,
 mí o swaɔne aa ḡɔ gii.

²⁸ Má ò Kilusi yá musu,
 àɔ de ma sādāna ũ,
 ké à ma p̄eá kemεε,
 í o Yelusaleū yá musu,
 wa εa kále, wí ma kpé dɔ.‡

1 Ma Dii ma Kilusi kpà kpalau,
 ma aà kù a ɔplaawa.
 Má buiɔ nɛɛ,
 i ní kíaɔ asana polo ní pi,
 má zɛwɛɛ, bílibɔlɔ aɔ tataaɔ.
 2 Má òɛ: Mámɛ má dɔaane,
 má gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ daaɛne,
 má bílibɔlɔ gba pɔ wa pí ní mɔgotɛɔ gboo,
 má m̀ gbáaɔ zɔɛzɔɛ.
 3 Má n gba gusɔɔ pɔ ɔdeɔ ní àizɛɛ pɔ uleɔ,
 ké n e dɔ́ mámɛmaa Dii,
 Isailiɔ Lua pɔ n sisi n tɔ́wa ũ.
 4 Ma lezùnzɛ n tɔ́wa
 ma z̀blena Yakɔbu buiɔ yáí,
 Isaili pɔ ma ní sɛɔ yáí.
 Baa ké ní ma dɔ́o,
 ma tɔ́ gbia kpàne.
 5 Mámɛmaa Dii, a pàle kuo,
 ma bàasio diie kuɔ.
 Baa ké ní ma dɔ́o, má n gba gbáa,
 6 ké wà e dɔ́ za latɛ̀bɛ̀lɛ̀kɛ̀li
 e a gɛ̀kpɛ̀ukɛ̀li ma bàasio gbɛ̀e kuo.
 Mámɛmaa Dii, a pàle kuo.
 7 Gupua íkasanan ma ũ,
 gusiakũnan ma ũ,
 aafiakpamaden ma ũ
 mé yáiyamaden ma ũ.
 Ma Dii mámɛ mi beɔ ke pii.

8 Musu, m̀ɔɛ gbaɛ,
 luabe, to lou kwe yázeɛde ũ.
 Tɔ́ɔlɛ, wɛ́aa, gbɛ̀ɔ suabaa i bɔlɛ,
 i zɔ́kũ ní yázeɛdeɔ sãnu.
 Ma Dii mámɛ má dilɛ màa.

9 Waiyoo gbɛ̀ pɔ lé a Kɛna léwe,
 oo kaso pɔ káɛ tɔ́lɔɔ don aà ũ.
 Gí í o a t̀tonaɛ: Bó níɛ keia?*

N p̀keɛ a onɛ ní ɔ vɛloa?

10 Waiyoo gbɛ̀ pɔ ò a maɛɛ:
 Bóyáí n ma kai dúniawa kéwai?
 Waiyoo gbɛ̀ pɔ ò a daɛ:
 Bóyáí n ma ì kéwai?

11 Ma Dii á Isailiɔ Kɛna,
 á Lua pɔ ma kua adoa, ma m̀
 áme á ma lala zia yá musua?
 Áme á yádilɛmɛɛ ma néɔ
 ge ma p̀keɛɔ yá musua?

* 45:9 Lom 9.20

12 Mámé ma tɔɔlɛ kè,
ma gbēnazina kàlɛwà,
ma ɔ mé musu kpàlɛ,
ma yādīlɛdīlɛ a pɔɔnɛ.

13 Mámé má Kilusi vu iu yáze de yáí,
má zepoòè gupiiu súsu.
Ɔmɛ a ma gbé zìzɔɔ gbaɛ
aa ma wéle vu.
A bee kɛ ài'ea ge gbagusaɛ yáio.
Ma Dii Zìgɔde mámé má ò.

14 Ma Dii ma mè:
Egipio zì ài ní Etiopio ɛlɛ àio
a gɔ á pɔ ù,
mé Seba bui gbàaɔ bua su á kfi
mɔdaona gala kpákpa.
Aa kúléé aa awakpaé aa mɛ:
Lua kúánɔ fá, dii pále kuo.
15 Lua pɔ wa aà asii dɔon n ù fá,
Isailio Lua ní Suabanan n ù.
16 Wí a táapinaɔ kú mpii,
an gɛɛ a gɔ kpá ní wéí.
Aa kpekpa sánu mpii mipelɛa.

17 Dii a Isailio suaba,
an suabaɔ aɔ láaa vfo.
Wí a á kú bauo,
á gɛɛ a gɔ kpá á wéí bauo.

18 Ma Dii ma mè
mámé ma musu kè,
mámé má Lua ù.
Ma dúnia ikàsa má kè,
mámémaa Kalena ù.
Mí dúnia kɛ àɔ da páo,
má kèkɛ ké wàɔ ku a guuɛ.
Mámémaa Dii, a pále kuo.
19 Mí yá'o asii guu ge tɔɔlɛ nɔnauo,
mí o Yakɔbu buiɔnɛ aa ma wɛɛlɛ páo.
Ma Dii mí yá'o a zéwae,
siana kpáwa mí kɛ.

20 A buipále pɔ a gulè
a á búsu tò wɛɔ,
à mɔ kɔ káaa, í sɔ kái.
Gbé pɔ aali tía kúaa yáe dɔo,
aaí wabikɛ dii pɔ a ní suabaowa.

21 A lekpaal à mɔ á yá'o gupuau.
Démɛ dɔaa yápi ò za káaui?
Démɛ bɔò za zii?
Mapi Dii nolo?
Luae kuo, ma bàasio.
Lua maa suabanae kuo, sema mapi.

22 A gbé pọ́ á kú za tọ́le léwá, à sua, mí á suaba, asa máme má Lua ù, a pále kuo.

23 Ma legbè ní mazla tó, yázede bọ́ ma léu, a gbooa vńo, ma mè: Gbépii a kúlemee, aa ma luake dş.†

24 Wa o ma yá musu: Yázede ní gbāao ku Dii kńie. Gbé pọ́ fẹ́maziọ mọ́ ma kńi vlānaa ní pọ́u.

25 Isaili bui píi a bọ́ maa Dii sabai, aai íanadā aà yá musu.

46

Babeli diiọ kş'ea ní Luao

1 Béli lé su zńie, Nẹbo lé naale, an t́aa pọ́ zuọ seapiọ́a asoe, aa kpása ní a seao.

2 Zupio lé naale, aale su zńie, aale fu asowa sńusńanu, ş táapio lé gę́zea zńzọ́ ù.

3 Yakọbu buiọ, à ma yáma! Isaili kńna pọ́ má á sea za nọ́seu, má á zńa ma gńu za neasakpẹupio.

4 E à ge zikńuọ máọ ku kéwae. E á miká ge puọ máọ á kńae. Máme ma á ké, máme máọ á sea, máme máọ á kńa, mé má á bọ́.

5 Dé ále e ma muaaọi? Dé ále e wá sáai? Dé ále e wá dou, ále ma leeńuọi?

6 Gbéş í vua bọ́ ní sọ́u, ge aai áńusu yọ́ kiloowa, ş aai a zńi da siae aà táapioné, ş aai kńuee aa misiilee.

7 Aai se da ní gńu aa taọ, aai dile a pélekńi, ş í gş zea we, ili go a t́iao. Tó wá lezui, ili weo, ili ní yá'şma bọ́ńeo.

8 A láasooke yáe beewa, íọ kńa á sşu, swágbāadeọ.

9 A láasooke yázi káauọwa, asa máme má Lua ù, a pále kuo. Máme má Lua ù, diie muaamanọ́.

† 45:23 Lom 14.11, Flp 2.10-11

10 Mi dɔaa yá zà kpàwakε za káau,
mi yá pɔ a su mɔ o e àɔ gé kái.

Mi mε yá pɔ ma zεð a κε,
yá pɔ má yei pii, má κεε.

11 Má lεzu básoi gukpε oi,
má gbépi sisi za búsu zàzāu aà yá pɔ máλε yá κε.
Yá pɔ má ò má bɔð saε,
yá pɔ ma zεð má κεε.

12 A swágbāade pɔ áλε e á ziblea zàɔ,
à ma yāma.

13 Ma ziblea gɔɔ zāo, à káikù,
ma gbéɔ suabaa a gɔɔ ga ɔo.
Má tó Siɔna zible,
má a gawi pisi Isailiɔwa.

47

Babeli dúuzā

1 Babeli wéλε léso, pila zōλε búsuu,
á Kaladeɔ, à zōλε zīλε kpalabaasai.
Wa oé mēzāε ge meniēnadeɔ ɔo.

2 A á pɔkummusu go á mia,
í gbεne se wísilɔ.
A zwāa kuluka á gbala tēa bɔ,
í gē íu à bua swawāa.

3 Wa á puizi e, á asii a bɔ gupuu.
Má tɔsiwá, má á gbēε tēboo.

4 Wá Bona tɔn Dii Zlgɔde,
Isailiɔ Lua pɔ a kua ádoa.

5 Dii ò Babelideɔne:
A gé gusiau, í zōλε kílíkili.
Wa oé kpaladeɔ mide ɔo.

6 Ma pɔ pà gbé pɔ de ma pɔ ūzi,
má tò wà ma gbépiɔ kpε è.
Ma ní kpama, ɔ ní ní wēnagwao.
Baa maezɔɔ, n zuu gbia dànέ à tòmá.

7 N mē n kpalablea aɔ gé gɔɔpiie.
N yápiɔ kūa n nòse guuo,
ni láasooke yápiɔ mideawao.

8 Yáε bee ma sa lalaside.
N zōλεa báawa dɔdɔa,
n mē n báasio gbēε kuo,
nyɔ gyaable bauo,
nyɔ neɔga wēnakεo.

9 Yáε bee a ní le pii gɔɔ do kóu,
neɔgaga ní gyaableao.*

* 47:9 Zia 18.7-8

Baa ní n gbèkòlèkèa zṣòò
 ní n pòdama pàslo,
 yápi a ní le, aò fòona vlo.

¹⁰ N n yāváike náai ví,
 n mè gbēe lé n eo.
 N ɔ̀nò ní n dṣao n mi líaa,
 ɔ̀ ni o n nṣeu n bàasio gbēe kuo.

¹¹ Músi a gēnzi,
 níyṣ a yṣò dṣ n kèo.
 Kíisia a n le, aò kèkèa vlo,
 ásoo pò ní a fán vlo a n le lèzasai.

¹² Wetà níyṣ gé ní n pòdaamáò ní n gbèkòlèkèa
 pṣ de n ɔ̀zì ù za n néfēnen zílo.

Tó a fṣ àikene be!
 Tó a fṣ to n vladadarízi be!

¹³ N nzla kpása ní yāgbèaama dasio.
 To musu táasikanaò ní saanyádṣnaò
 ní mṣ àsi baokpanaò sune ní ní yáo,
 aa n suaba ní yá pṣ lé mṣmao.

¹⁴ Aa de lán sè giúwa, té a kúmá,
 aa nízla si tévua gbáawao.
 Té pṣ wa kpakpa no,
 té pṣ wa zṣle a sae no.

¹⁵ Maa gbé pṣ tétenzi za n néfēnen zí
 n nzla kpása ní yáìṣ gṣ.
 Aa fáaa aaò liaazṣ,
 an kee a fṣ n bṣo.

48

Dii mé zia yá dṣ

¹ Yakòbu bui, à yáe bee ma.
 Isaili tṣ kúwá, a bṣ Yuda au guu.
 I legbē ní Dii tṣo,
 i Isailiṣ Lua sisi,

ɔ̀ ili ke a zéwa ní náaiio.
² I me Lua wélede n á ù,
 á sṣ kpálea Isailiṣ Luazi,
 aà tṣn Dii Zlgṣde.

³ Ma dṣaa yázi káauò ò,
 ma a kpáwakè ní ma léo,
 ma bṣ ní yáo kándo, ɔ̀ yápiṣ kè.

⁴ Asa má dṣ ké á swá gbāa,
 á waa gbāa lán sṣwa,
 mé á kua gbāa lán mṣgotēwa.

⁵ Ayámèto ma dṣaa má òé za káau,
 ma a kpáwakèé è aò gé mói,
 ké ásu me á tṣaaṣ mé kèò,
 ge á pṣ áaò ní á pṣ kásaaṣ mé díleo.

⁶ A yápiṣ mà. Gwa! A kè píi.

A ye dō noa?

Za gbā má yá dafu kpáwakεé,
yá pó ulεáé, á dōo.

⁷Ma bɔ̀ò gbāε, yāzi no.
Gbā bàasio, i ma yāao,
ké ásu o á dō yāao.

⁸I mao, á dōo, á swá dɔi za zio.
Asa má á dō náaisaideɔ ũε,
za á igɔɔ wī mεé Wúuuε!

⁹Ma tó yáí ɔ ma a pɔkúma tò kpaá íi,
ma táasilea yáí ma azíá zùukèi,
ké másu á m̀ɔnzɔo.

¹⁰Gwa! Ma á baasa,
i ke ní téo lán ánuwuwa no.
Ma á maa wèεε ní taasikeao,
i ke mua té guu no.

¹¹Ma bee kè mazíá yáí.
Má tó wà ma tó ɔ̀ɔkpaá?
Má we wà ma bεεε dō dii páleεo.

¹²Yakɔbu buiɔ, à ma yāma,
á Isaili pó ma á sisiɔ.
Mámεmaa ũ.
Mámε má Dɔaana ũ,

mámε má Gɔzāna ũ lɔ.*

¹³Ma ɔ mé dúnia kále,
ma ɔplaa mé musu kpále.
Tó ma ní sisi, aai fεε sānusānu.

¹⁴A mɔ ápii, à yāma!
Táaɔ kpele mé yápiɔ ò yāai?

Ma gbēna mé a yá pó mále yá ke Babelie,
a ɔ̀tɔ̀ Babiloniɔwa n̄ gbāao.

¹⁵Mámε ma yá'ò ma aà sisi,
má mɔaàɔ mé aà tá a ke na.

¹⁶A sɔmazi à yáε bee ma:
Za a daalegɔɔ mi yāe o asii guuo,
gɔɔ pó à kè, má kú we.

Dii Lua ní ma Nisínao aa ma zí à mè:

¹⁷Ma Dii á Isailiɔ Lua á Bona
ma mè mámεmaa Dii á Lua,
mí yá káflade daé,
mí á da zé pó de à sεwa.

¹⁸Tó a laaidɔ ma yádanεɔwa yāa,
dō á kua aɔ na lán swawa,
á maakea aɔ kpálea vɔlɔ lán ísia idāazíwa,

¹⁹á n̄éɔ dasikú lán úfāawa,
bui pó a bɔ á plεuɔ aao dasi lán gbèkɔɔwa.

* 48:12 Isa 44.6, Zia 1.17, 22.13

An tó a ga bauo, a láa ma kíio.

²⁰ A bɔle Babeli,[†]
à bàale Babiloniɔne!
A yápi kpáwake ní gulakεao,
à yápi baokpa e dúnia léwa,
í o Dii a zòblena Yakɔbu buiɔ bò.
²¹ A gèrínɔ guyaaau, imi i ní deo,
a tò í bòné gbesiu.
A gbepi páa, ɔ́ í bò lé bàale.

²² Ma Dii ma mè:
Váikεnaɔ aao aafiao.

49

Dii zòblena lè plaade

¹ A ma yáma isiabaadeɔ!
A swákpa bùsuzázadeɔ!
E wàɔ gé ma ii Dii ma sisi,^{*}
gɔɔ pɔ́ má kú ma da gbεeu, à ma tó òné.
² A ma lé kè lán fɛnda lenawa,[†]
à ɔkúmala ké à ma d́a,
à ma ke lán kà śnεwa,
à ma zu a gbálau.
³ A òmεε a zòblenan ma ũ,
Isaili pɔ́ á tɔbɔ a musu.
⁴ Ma mè ma zɪ pá kèε,
ma a gbáa kòle gugiiyaa musu.
N beeo ma asea ku Dii kíi,
ma ài kú ní ma Luao.
⁵ Dii ma ikása ma da gbεeu
ké mà de a zòblena ũ,
ké mà sue ní Yakɔbu buiɔ,
mà Isailiɔ káaaε.
Asa má gbia Diiε,
ma Lua mé ma gbáa ũ.
⁶ A òmεε à mε: Gɔa ma zòblena ũ
ké ñ εa Yakɔbu buiɔ se musu,
ké ñ su ní Isaili pɔ́ bɔɔ ní pá ziu,
ké bee kène f́εnεũ.
Má n dilε gupua ũ buipáleɔne,[‡]
ké ñ gé ní suabayáɔ e tɔle léwa.[§]

⁷ Dii, Isailiɔ Bona,
an Lua pɔ́ a kua adoapi mé ò
kpalablénáɔ zòblena pɔ́ wà sakáu
wa ye aà glyáioε à mè:
Tó kíáɔ wεsínle, aa fεle ze,
ɔaanaɔ i kúlεne,

[†] 48:20 Zia 18.4   ^{*} 49:1 Isa 7.14, Zel 1.5, Mat 1.21   [†] 49:2 Ebe 4.12, Zia 1.16   [‡] 49:6 Isa 42.6, Luk 2.32, Zin 26.23   [§] 49:6 Zin 13.47

asa Dii pɔ n sɛ náai ví,
Isailiɔ Lua pɔ a kua adoapi.

Isaili zɪzɔ sua Siɔna

⁸Ma Dii ma mɛ,
má n yáma a gɔɔwa,
má dɔnle suabagɔɔ.*

Má n d́sa,
má n ke ma bàa kua ní gbɛ́ɔ mi ũ,
ké n ɛ su ní Isaili búsu yáaao a pá ziu,
ní kpaalené.

⁹Nyɔ o zɪzɔ pɔ kú gusiauɔne
aa bɔle mɔ́ gupuuu.
Aa pɔble zɛɔ sae
ní sɪsɪ wáiwaiɔ píi.

¹⁰Nɔana ge imi a ní de bo,
ɪatɛ a ní léo, mé gu a wámáo,
asa an Wɛnadɔnede mé a gɛ́rɪnɔ,
i dɔaané e nibɔnai.†

¹¹Má a gbɛ́sɪsɪɔ ké zɛ ũ,
ma zɛdaɔ aaɔ ku musu.

¹²Gwa! Aa bɔ za zázá, aale mɔ́.
An gbɛ́ɔ gwa, aa bɔ gugbāntoo oi,
an gbɛ́ɔ bɔ bɛ́'ae oi,
an gbɛ́ɔ bɔ Sini búsuu.

¹³A gulake luabedeɔ,
à pɔnake zɪledeɔ,
à koo púna ní lesiao gbɛ́sɪsɪɔ,
asa Dii lé a gbɛ́ɔ nɔ́sɛ nininé,
àle wɛnadɔ a gbɛ́ taasideɔne.

¹⁴N beeo Siɔnadeɔ mɛ:
Dii pákpáwázi,
wá yá sáaágu.

¹⁵Né pɔ nɔɛ yɔ́ kpáwà yá a fɔ́ sáaágue?
A a nɛ́'ia wɛnagwao lé?
Baa tó aà yá sáaágu,
n yá a sámaguo.

¹⁶Gwa! Ma n tɔ́ kɛ́ ma ɔlau,
n híiɔ yá ɔ́ dɔ ma sɔ́wa gɔ́pɪiɛ.

¹⁷N né pɔ aa ɛa n feleɔ wà lé su,
gbɛ́ pɔ aa tò n gɔ́ bezia ũ lé tá.

¹⁸Wɛzu n gɔ́wagwa,
n néɔ káaa lé suma.
Ma Dii ma mɛ ní mazɪa kuaɔ,
aa nama mɪpii lán nɔ́amblebɔwa,
nyɔ́ ní da lán zàkɛn dafu bɔawa.
¹⁹Baa ké wà n gboo

* 49:8 2Kln 6.2 † 49:10 Zia 7.16-17

wà n kɛ bɛzia ũ,
mɛ n bùsu gò da pã,
ńyɔ̄ f̄ ń n n ńɛɔ si p̄ii bo.

Gbɛ̄ p̄o kp̄anzio aao kunn̄o z̄a.

²⁰ Nyɔ̄ swáɛ né p̄o wà ní í n ɔɔɔgɔɔɔ yáwa, aa ok̄ɔɛ:

Gue bee f̄ɛn̄ũ, a f̄ wá sio,
wá gba d̄ɛɛpookii wá z̄ɔ̄ɛu.

²¹ Nyɔ̄ mɛ n s̄o guu:

Démɛ né beeo ím̄ɛi m̄ɔɔɔ?

Ma ńɛɔ ḡaga ma ḡo ńɛsai,

Lua ḡimazi à ma ńɛɔ sia,

démɛ népiɔ̄ gwài?

A ma to mado, népiɔ̄ b̄o má ni?

²² Ma Dii Lua ma m̄ɛ:

Gwa! Má ɔkɛ buip̄alɛɔnɛ,

aa n nɛḡɔ̄ɛɔ kue suone.

Má gud̄ɔk̄ɔk̄i dile bùsu p̄ii gb̄ɛɔnɛ,

aa n nɛn̄ɔɔ z̄o ní ḡau aa m̄ɔnɛ.

²³ Kíaa mé aao dɛ n ńɛɔ gwanao ũ,

kíaa nao mé aao dɛ ní ȳɔkpamadeo ũ.

Aa kúɛ bùsu sene,

aa n gbá bùsu s̄as̄a,

ńiɔ̄ d̄o ké m̄am̄emaa Dii.

Wí a gb̄ɛ̄ p̄o a wé d̄omazi k̄u.

²⁴ Wa f̄o ḡɔsa z̄i ài siwàe?

Wa f̄o z̄iɔɔ bo gb̄ɛ̄ p̄as̄i ɔzle?

²⁵ Ma Dii ma m̄ɛ,

ao, wa z̄iɔɔ si ḡɔsawa,

mé wa z̄i ài bo gb̄ɛ̄ p̄as̄i ɔz̄i.

Má s̄olekɛ ní gb̄ɛ̄ p̄o lé s̄olekenn̄oɔ,

mí n ńɛɔ suaba.

²⁶ Má tó n íadamadeo nízla só,

aa nízla au mi à ní dɛ lán w̄ɛwa,

gb̄ɛ̄pii iɔ d̄o ké

mámɛ má Dii á Suabana,

á Yak̄obu buio Lua gb̄aade, á Bona ũ.

50

¹ Ma Dii ma m̄ɛ,

ké a m̄ɛ ma á da yà,

aá ḡinzila kú má ni?

Ma fiade kpele ma á yíawài?

Aawo! A duuna yáí ma á yiai,

á tàaeo yáí ma á da yài.

² Ké ma m̄o, b̄oyáí mi gb̄ɛ̄e eo ni?

Ké ma lez̄uázi,

àkɛa á gb̄ɛ̄e i weao ni?

Ma ɔ k̄ɛ geseũ a f̄o á boo yá?

Má gbáa ví mà á bo noa?
 Ma ísia lèlè, ɔ guggi bò,
 má tò swa gò lán gbáawa.
 A kpɔɔ gága isai yáí,
 ɔ aa yaikè ké í kuo yáí.
³Mi to gu si gbéɔne,
 mi zwáa sia da musue.

Dii zòblena lè àaɔde

⁴Dii Lua ma gba lé mà yádaoné
 mà yá pɔ í gbé pɔ búsaɔ gba sɔ o.
 ɪ ma vu lá gu lé dɔ,
 ɪ ma swá nakú,
 ké mà yáma lán yádadana pɔwa.
⁵Dii Lua ma swá wè,
 mi zazakúo, mi pòbɔzákɛo.
⁶Ma a kpe tò lia gbé pɔ aale ma gbéɔne,
 ma a geɛ tò dɔa gbé pɔ aale a ká woloɔne.
 Ké aale ma sɔsɔ, aale lé'ikákáa,
 mi a wé ga ma sòo.*
⁷Ma geɛ a gɔ kpa ma wéio,
 ké Dii Lua lé dɔmale yáí.
 A yáí ma aɛ dɔ súsu lán gbesiwa,
 má dɔ ké wí a ma kúo.
⁸Lua ma yánakpamade kumanɔ kái.
 Déme a bɔbɔmanɔ!
 Wà aedɔkɔwa!
 Déme ma káalakena úí?
 Aà sɔ kái!
⁹Dii Lua mé í dɔmale,
 déme a fɔ yádamalai?†
 Ampii aa ke yáiyai lán pɔkasawa,
 kòɔ mé a ní sóso.

¹⁰A déme Dii vía ví
 ɪ aà zòblena yámai?
 Tó a be gusiau filia í sai,
 aà Dii náaike,
 i sɔkpale a Luazi.
¹¹A ma, á gbé pɔ i téka áziac
 i sè té dɔɔ,
 à ge àɔ be á tɛpi vuai
 ge sɛ pɔ a tɛsɔwà gupuai.
 Yá pɔ a bɔ ma ɔzɪ à á len ke:
 Aɔ wúlea gu wáwádeu!

51

Dii Siɔnadeɔ suabaa

¹Ma Dii ma mɛ

* 50:6 Maa 14.65 † 50:9 Lom 8.33-34

à ma yáma yázedezanao,
 á gbé pò ále ma kfi welelo!
 A wépe gbesi pò wà á bó a guuwa,
 à gu gbede pò wà á yóu yáda.

² A laasooke á dezi Ablahaü yáwa
 ní aà na Sala pò á bui kèò,
 asa gòò pò ma aà sísi, a né vío,
 ò ma báaadàaàgu,
 má tò à kpàsa kàle.

³ Maa ma Dii, má Sibna nòse níniè,
 má wēnakèè a gbooa yá musu.
 Má aà gbáaò líle lán Edeniwa,
 aà gugbaigbaio gò lán ma swaluwa.
 Pona ní yaalo aò ku a guu,
 sáaukpaá ní letèò aò dōu.

⁴ Ma gbéò, à laaidò ma yáwa,
 ma kpàsa, à swákpa ma yáí,
 asa yázede a bò ma kfiè,
 ma ikoyá aò de buiò gupua ü.

⁵ A gēgēo má tó yá bò ní gbéò na,
 ma gbé suabaa ye kái.
 Má yágōgō buiòne a zéwa,
 ísiabaadeò i sāmazi,
 an wé dōi má ní suaba.

⁶ A wése luabe gwa,
 í zīle gwa b,
 asa luabe a gēzea lán súlelewa,
 dúnia a ke yáiyai lán pòkasawa.
 A gbéò gaga lán kòòtēwa,
 āma gbé pò ma ní suabàò aao ku gòòpiie,
 ma toa yá bōańno na gbooa ví bauo.

⁷ A ma yáma yázededōnao,
 á gbé pò á ma yādane kúa á sōuo!
 Asu víake sēsāeo,
 ásu to gbéò á tōbēesia diwáo.

⁸ Kòòò ní soso lán pòkasawa,
 bléò ní ble lán ulawa,
 āma ma toa yá bōańno na láaa vío,
 gbé pò ma ní suabàpiò aao ku gòòpiie.

⁹ Vu iu, vu iu Dii,
 fele ní n gāsa gbāao.
 Vu iu lá ní kē yāadeò gòòwa.
 Mmē n kwāsa zēzēo lò?
 N dalagōpi zē.

¹⁰ Mmē n gugii bō ísiauò lò?

Isi zɔɔ í pi!

N zɛbò ísia lutuŋnau
gbé pɔ n ní bɔɔne aa bùau.

11 Gbé pɔ Dii ní bɔɔ ea su Siɔna ní kúkuakɛao.

Pɔna láasai aɔ kú ní musu,
pɔna ní yaalɔ a gɛnízi,
pɔsia ní wɛnao a gɛzɛa.

12 Ma Dii, máme má á nòseninina ũ.

Akɛa ále vɛakɛ gbɛnazímmikádɛ pɔ a wɛni de koaoei?

13 Mapi á Kɛna ma musu kpàle,

ma dúnia zínápèle,

ɔ ma yá sáágua?

Bóyáí iɔ ku gili guu lá gu lé dɔ

gbɛwetána pɔ zè ní á midɛao pɔfɛ yáii?

Gbɛwetánapi pɔkúma tón lai?

14 Gbé pɔ an kɔɔ bɔɔ gɔ níziɛ tia,

aa ga ní gbãauo,

pɔblea a kɛsámá bo.

15 Ma Dii á Lua mi ísia í fɛle,

a ikooaɔ kɔfɛkɛ.

Ma tón Dii Zígɔde!

16 Ma a yáɔ sòso má kàé á léu,

ma ɔkùála ma á dʒa.

Ma musu kpàle, ma dúnia zínápèle,

ɔ má ò Siɔnadeɔne aa de ma gbéɔ ũ.

Dii pɔ weea Siɔnadeɔwa

17 Vu iu, vu iu! Yelusaleŭ fɛle ze!

N pɔkúma toona pɔ na Dii ɔzɪ í mí,

n aà kɛɛona pɔ í ní ke tálaatalaa í lèu ní a gbɔɔ.*

18 Né pɔ wà ní í n guuɔ kee i fɔ zemikùneɔ,

né pɔ wà ní gwá n guuɔ kee i e dɔ n ɔwao.

19 Músi mèn plaɛ beɔ gɛnzi:

Wà n gboo n gɔ bezia ũ,

mé imina ní fɛndaɔ n gbéɔ dèdɛ.

Déme fɔ ɔɔɔneí?

Déme fɔ n nòsɛ níninéí?

20 Yɛɛɛsai n gbéɔ nè,

aa kálaɛ n zɛkpaaɔu píi.

Aa gò yeelɛa lán kpòo gbɔwa.

Dii pɔkúma tò má, n Lua ní wetà.

21 A yáí ma yáma sa wéle wɛnade!

I zɔ̀lɛma, i ke vɛɛ no.

22 Má Dii n Lua, mi ze ní ma gbéɔ.

Ma mè má a pɔkúma toona bɔ n ɔzɪ,

nyɔ kɛɛona pɔ í ní ke tálaatalaa í mí bau bo.

* 51:17 Zia 14.10, 16.19

23 Má kpa n íadamadeɔwae.
Aa òne yāa ñ wúle wà taa'oma,
ɔ n ke búsu ũ,
aa taa'ò n kpɛsea lán tɔlewa.

52

1 Vu iu, vu iu Siɔna!
Gbāa ɗa ula ũ!
Lua wéle Yelusaleŭ,
ñ n pɔkasa í gbiaɔ da,
gyafɔɔdeɔ ní gbálenao gē ní guu loo.*

2 Yelusaleŭ, búsu woloma,
fɛle zɔle n báawa.
Nenɔn zɔɔ Siɔna,
mɔdaona polo n nɔe.

3 Asa ma Dii ma mɛ:
Ma á kpámá pá,
mé má á bo ɔasai.

4 Asa ma Dii Lua ma mɛ:
Ma gbéɔ zɔblɛ Egipi káau,
a gbɛa sa Asilio gbāamòné.

5 ɔ ma mɛ:
Ké bee de kpelewa sa ni?
Asa wà ma gbéɔ sɛle pá,
ɔ an gbāamɔnedɛɔ lo tidɔrɩla,
aaɩ ma tɔbɛesi gɔɔpii.†

6 A yáí tò má tó ma gbéɔ ma dɔ.
Gɔɔ bee aao dɔ ké máme ma dɔaa yápi ò.
Ao, máme.

7 Baonakpana gbapɛlea gbɛsɩsɩ musu maa fá!‡
Alɛ aafia kpáwake,
àle baonakpa Siɔnadeɔne.
Alɛ suabayá'óné,
àle me an Lua mé lé kible.

8 A gudɔanaɔ wiido,
aale kúkuake sánusánu,
asa aa wesí Dii ɛa sua Siɔnale.

9 Yelusaleŭ ziadeɔ,
à pūna ní gulakeao sánusánu,
asa Dii Yelusaleŭ bò,
à a gbéɔ nɔse níniné.

10 Lua a a gása pɔ a kua adoa gbāa ɔlo bui piiɛ,
tɔleledeɔ e pii lá wá Lua a a gbéɔ suaba.

11 A fɛle, à fɛle, à bo we,
ásu ɔká pɔ gbálewao.§
A gbéɔ pɔ á Dii kpé pɔɔ sea,
à bɔleu, lo ku gbálesai.

* 52:1 Zia 21.2, 27 † 52:5 Lom 2.24 ‡ 52:7 Lom 10.15 § 52:11 2Kln 6.17

12 A bɔle ní leeleeoo,
 á tá ní bàaleaoo,
 asa Dii Isailiɔ Lua a zemikùé,
 i ea àò té á kpe.

Dii zòblena lè stiède

13 Gwa! Ma zòblena a gwea e,
 wa aà káfi, wa aà se lesí,
 aɔ fuaɔlɔ musumusu.

14 Aà oa ɔ̀kpà, a de oa ù ɔ̀o,
 aà me líle, a de me ù ɔ̀o,
 ɔ̀ aà yápi òimá.

15 Maa aà yá a ea bɔ bui dasiɔ sae,
 mé kíaɔ lé a gɔ kpaaɔa aà ae,
 asa aa yá pɔ wi oné yáao e,
 aa yá pɔ aai ma yáao zé dɔ.*

53

1 Déme bao pɔ wá mà sii?*

Déme Dii gbáa asiipi dɔi?†

2 Aà zòblena fɛle aà ae lán lí vlápaawa,
 lán lízina pɔ fù tɔle giuu à bɔbɔ̀wa.

Aà kákaa ge aà zea maa i ka à gbé wé bleo,
 aà kefenke i ka wá wéteaázio.

3 Wá sakáaagu wá bǎnebòè.
 Pɔsiadee, a gyáeɔ dɔe dɔ,

a de lán gbé pɔ wa ye wesieowa.
 Wa sakáaagu, wi aà yádao.

4 Kási wá gyáɔ ɔ̀ a sea,
 à wá wáwáɔ dí a miwa.‡
 ɔ̀ wa aà díle gbé pɔ Lua aà gbè ù,
 gbé pɔ Lua ɔ̀kɔ̀mpàè à widàwà ù.

5 Wá aà zò wá tàaeɔ yáí,
 wá aà kè'la wá yáwáio yáí.
 Ia pɔ wa dáwápi wá gbá aafia,
 aà fláala iaɔ mé wá gbágbá.

6 Wa sásá wápii lán sáɔwa,§
 baade azía zé sè,
 ɔ̀ Dii wápii váikea diè.

7 Wá aà wetà wá widàwà,
 ɔ̀ i lewéaao lán sá pɔ wále gé a kòlokpaiwa,*
 a níle kpé lán sá pɔ wále a kākēlewa.†

8 Wá aà kù ní gbáao,
 wá yákpalekèaàno.
 Wá aà bò dúniaw ma gbéɔ tàae yáí,
 wá aà de an gbégo pɔ lé ní dá ù.

* 52:15 Lom 15.21 * 53:1 Lom 10.16 † 53:1 Zaa 12.38 ‡ 53:4 Mat 8.17 § 53:6 1Pie 2.24-25

* 53:7 Zia 5.6 † 53:7 Maa 14.61, 1Pie 2.23

Gbé pɔ́ kú àà ɔ̀ɔ̀ɔ̀,
 an déme yápi láasookèi? †
 9 Baa ké i yápasíkeo,
 mé wi ma à ɛ̀ɛ̀tòo, §
 wà àà mia kpákɔ́ ní dàakenaɔ, *
 ɔ́ wà àà v̄i ɔ̀de miau. †

10 A kà Diigu à àà ke'la àà taasike. †
 Lá à azía kè tàae awakpabɔ́ ũ,
 a buike, àà wēni a gbàakū,
 Dii pɔ́eá i bɔ̀ɔ̀leke àà sabai.

11 Àà taasikea gbɛa a ɛa àɔ́ wēni v̄i,
 i a namable.
 Ma z̀b̀b̀len maapi a to yá bɔ́ ní gbéɔ́ na dasi,
 ké aa àà d̄s̄ yáí,
 asa a ní yāvái di a miwa.

12 A yáí má àà baa daaa ní gbēz̄ɔ̀ɔ̀ɔ̀,
 a z̄i ài kpaale ní gbàadeɔ́,
 asa à ḡi a wēnii e à gè ḡaò,
 wà àà gwà dou ní dàakenaɔ. §
 A gbē dasi ɔ́ duuna s̄e, *
 à kulekè Luae tàaadeɔ̀ne. †

54

Yelusaleu dafu

1 Ma Dii ma m̄e,
 n fli pɔ́ ní ne'io,
 koo p̄na ní p̄na wiio.
 N gbé pɔ́ ní nɔ̀wáwákeo, gulake.
 Asa n gbé pɔ́ n ḡs̄ pákpánzi,
 n ne dasi ɔ́ de nɔ́e pɔ́ a ḡs̄ aedòwá p̄a. *

2 N n zwáakpe gu káfi,
 ò a zwáa yàasa kú,
 ò a ba gbàakū,
 ò a líɔ́ péle giúgiú.

3 Asa níȳ ɔ́ta ɔ́plaaí ní z̄eɛo,
 n gbéɔ́ buiɔ́ bùsu símá,
 aai z̄ɔ́le ní w̄éle ziaɔ́u.

4 Nsu víakeo, asa wí a n k̄uò.
 Nsu wideo, n ḡeɛ a ḡs̄ kpa n w̄eio.
 N èwaasoḡɔ́ wíyá a s̄angu,
 n gyaable ní ḡeɛo kpánwei yá a d̄ongu bo.

5 Asa mapi n Kena máme má n ḡs̄ ũ,
 ma t̄ón Dii Zlḡs̄de!
 Ma Isailiɔ́ Bona, an Lua,

† 53:8 Zln 8.32-33 § 53:9 1Pie 2.22 * 53:9 Luk 23.33 † 53:9 Mat 27.57-60 † 53:10 Zln 2.23
 § 53:12 Luk 22.37 * 53:12 Ebe 9.28 † 53:12 Lom 8.34 * 54:1 Gal 4.27

ma kua adoae,
 wĩ memee dúnia pii Lua.
 6 Má n gbesi
 lán nœ pɔ wà pàkpài aà pɔ yàwa.
 Mapi n Lua má ea n kú
 lán èwaaso nɔkpama pɔ à giiwa.
 7 Ma n to we yaa yɔɔ glae,
 āma má ea n si ma sùuu zɔɔ yáí.
 8 Ké ma pɔ fè, ma bɔ n kpe gɔɔpla,
 āma má wēnadɔne gbēke láasai musu.
 Ma Dii n Boña máme má ò.
 9 Lá ma legbè Nɔee gɔɔ,
 ma mè í a da dúniia bɔ,†
 màa ma legbè gbā bɔ,
 ma mè ma pɔ a fēnzi mà n lele bɔ.
 10 Baa tó gbèsisɔ làa mé sɔsɔ gbòò,
 ma gbēkea láa n kíio,
 ma bàakuannɔ aafia yá a gbooo.
 Ma Dii n wēnadɔnede máme má ò.

11 Wéle wēnade pɔ zàa'iana í a suumpapa,
 mé gbēe i n nòse níniio,
 má ea n kále ní tiikɔazíio,
 má n ē daale safiiwa.

12 Má n bíi misonaɔ ke ní lubiio,
 má n bíibɔleɔ ke ní gbēdiio,
 má n bíiɔ bo ní gbè beedeɔ.‡

13 Ma Dii, má yáda n gbéɔne pii,§
 n néɔ aafia aɔ zɔɔ.

14 Yázede a n gba gbāa,
 gbāamɔa gbéɔne a zà kúnno.
 Nyɔɔ pɔe vía vɔ,
 gili a gēnguo.

15 Tó wà lèlema, bee i bɔ ma kíio,
 gbé pɔ lèlema a mikpama.

16 Gwa! Máme ma sia kè,
 í tévu ní bɔɔ,
 aà ɔzɔn gɔkeɔpia ũ.
 Máme ma gbēkaalena kè bɔ
 aà gbéɔ dede.

17 Gókeɔ pɔ wa kè n yáí a àikeo.
 Gbé pɔ bɔbɔnno, n yá a zɔlewà.
 Ma zɔblenaɔ baan we,
 má tó aa zɔble.
 Ma Dii máme má ò.

1 Hee! A gbé pọ́ imi lé á deo,

à mọ́ í kílí ápii!*

Baa tó á 5a vńo, à mọ́ pọ́ble.

A mọ́ vẹ́e ní vńo mi 5asai, flabosai.

2 Akẹa ále 5a de pọ́ pọ́ de ble ńo musui?

Býyáí ále zí ài de pọ́ pọ́lí ní káo yáíi?

A ma yáma sa à pọ́maa ble,

á pọ́ í kẹ na a nísiwa.

3 A swákpa ma!

A mọ́ ma kílí kẹ́ à e àò ku.

Ma bàa aọ kúánọ gọọpii,

ma gbẹ́kẹ seasai pọ́ má kẹ́ Davidiẹ yápi.†

4 Gwa! Ma aà díle seelade ń buiọne,

ma aà kẹ́ gbéọ dọaana ń, an kía ń.

5 Nyọ bui pọ́ ní d5oọ sísi,

bui pọ́ ní d5opiọ bàale mọ́ n kílí

ma Dii Isailiọ Lua pọ́ a kua adoa yáí,

asa ma gawi písima.

6 A Dii kílí wẹ́e e aà egọọ,

à aà sísi gọọ pọ́ a káíánọ.

7 Váikena a zé tó,

gbẹ́vái ọkpa a láasooi.

Aà ze ní Dii, i aà wẹ́nagwa,

wá Luapi i sùuukeaàńọ maamaa.

8 Asa ma Dii ma mẹ,

á láasoo muua ní ma láasoooo,

á yákea muua ní ma yákeaoo.

9 Lá musu ní zńleo lesí de ní k5o,

màa ma yákea lesí de á yákeaa,

màa ma láasoo de á láasooa.

10 Lá lou ní m5eoo i bọ́ za musu,

mé líi ea we tọ́leninisaio,

í to pọ́ bọ́lewá à ne'í,

5 í buike pọ́t5nae,

í bleke pọ́blenae,‡

11 màa yá pọ́ bọ́ ma léu de.

A léle pá ma pọ́eá kesaio,

ma yá'o kpásáa tá aọ na.

12 Asa á bọ́le ní pọ́nao,

wa dọ́aaé ní aafiao,

gbẹ́sísí bọ́le ní sísí bọ́ koo pńna ní gulao á ae,

sẹ́ali pii a ọ́taale.

13 Pẹ́lío bọ́le leaaọ gbẹu,

gbẹ́lío bọ́le lesikaọ gbẹu.

Bee aọ ma tọ́bọ

seela láasai pọ́ a sùuli kpáleo ń.

* 55:1 Zia 21.6, 22.17 † 55:3 Zln 13.34 ‡ 55:10 2Kln 9.10

56

Bui pti suabaa

¹ Ma Dii ma mè:

A zε ní yáεdeò,
í yáε a zéwa,
asa ma sɔu mà ní á suabaaò,
má làa ní á bɔa maao.

² Báaaden gbé pɔ lé bee ke
a yápi kúa ũ.

Ili kámabogɔɔ pɔ má dile gbáleo,
à ɔbòle vâi piuu.

³ Buipale pɔ nàa su o
má we à gē ma gbéɔ guuoo.
Gbé pɔ a le wia su me
lí giin a ũo.

⁴ Asa ma Dii ma mè:
Tó gbé pɔ wà ní le wɔ ma kámabogɔɔ yádà,
tó aa zé ní ma pɔeão,

mé aa ma bàakuarínɔ yá kúa,
⁵ má ɔgbekené ma kpéu,
an maa aɔ de negɔɔ ní nenɔɔla,
má ní tɔ na ké a gɔwa,
tɔpi aɔ láaa vɔo, a ga bauo.

⁶ Buipale pɔ aa nàa aa zikemeε,
aa ye ma tɔi aa zɔblemεɔ,
aali kámabogɔɔ pɔ má dile gbáleo,
aa ma bàakuarínɔ yá kúaɔ,

⁷ má gérinɔ ma sísí pɔ a kua adoa musu,
má tó an pɔ ke na ma sisikpeu.
Má ní sa pɔ aai o ma gbagbakliɔ sí
ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékúɔ,
asa wa me ma kpéε bui pii lousisikpe.*

⁸ Ma Dii Lua pɔ mi Isaili zìzɔɔ káaa ma mè
má εa gbéɔ káaa káfi gbé pɔ káaaɔ guu.

Lua yákpalekea ní anabi vaii

⁹ Sèa nòbɔɔ pii, à mɔ poble
ní lákpe nòbɔɔ pii.

¹⁰ Isaili gudɔanaaɔ vɔaɔne pii,
aa a kee gbáleo,
gbé lénanaaleaɔne, aali gboke dɔo,
aaɔ wúlea ní nana'oaò, aa ye ii.

¹¹ Gbē asiadeɔne, ble lí mómáò,
dɔaana pɔ yáε dɔoɔne.
An baade a pɔeá zé sè,
an baade zla mí mendo ài àle weele.

¹² Aai okɔε: A mɔ wà vεε weele,
wà í gbáa mi wà a de ke.
Pɔ pɔ mò ní gbáo a mó ní ziao,

* 56:7 Mat 21.13

ìᵛ dε gbā pᵛε beea maamaa.

57

¹ Gbēmaaᵛ lé midε,
 mé a yá lé káada gbēelao.
 Wá luayámanaᵛ sèle lé tárnᵛ,
 mé gbēe láasoo i kawào.
 Lua lé gbé maapᵛ si músi pᵛ lé mówa.
² Zεmaasenapᵛ lé gᵛ ní aafiao,
 aa kámabo ní wúlekiᵛwa miao.

³ Apᵛ sᵛ, à mᵛ la á màsokεn néᵛ!
 Gbásíde ní káaluao buiᵛn á ú!

⁴ Dé ále a láanikei?
 Dé ále á lé yàasa ελεwá
 ále á léna bᵛèi?
 A táae néᵛ! A bui mᵛafilideᵛ!
⁵ A mε i lua táai lí gbēnεᵛ gbáu
 ní ligᵛn yàasaᵛ píi.
 I sa'ò ní á néᵛ swai
 ní gbè lookpaaᵛ zíεo.

⁶ A ze ní swa gbè pᵛᵛpᵛᵛᵛ,
 ᵛmε á baa ú.
 Ao, ampᵛ a itᵛlémá,
 a ní gbá pᵛwenti.
 Lá màae, má gí tᵛsiiwáe?
⁷ A dᵛε'likεkli kèkε sᵛsᵛ lesᵛ musu,
 wekli i dedε ge sa'ou.

⁸ I á zeeᵛ péle kpé kpeεli saε.
 A pákpámazi,
 a á zwāa wòlowá,
 a dedε a da á wúleki yáasaa.
 A ledoukè ní á yenzideᵛ,
 a wulerᵛnᵛ, a ᵛlía ní plei.

⁹ A nísi gbèwá,
 a fεle ní kibεgetao,
 a tulalelè maamaa,
 A a zínaᵛ zì bùsu zázāu,
 a ázía bùsa e bedau.

¹⁰ A ázía kpàsa ní tá dasi oao,
 i dᵛ ké a zé kuoo.
 A ázía lè ní láo, ᵛ á yèεε i láao.

¹¹ Dé ále bílikεwá ále víakεè
 ᵛ a fεle ní mᵛafilioi?
 Ma yá i dᵛáguo,
 i ma yáda á sᵛuo.

Ké ma nilε à gègè yái
 ále víakεmεεoa?

¹² Má á yānakpaa ázlawá ní á yākeao εεkaé á ᵛzi,
 a káfiakεéο.

¹³ Tó a wēna wii lè,
 á zladāabᵛ pᵛ á káaaᵛ á bᵛ mè!

Aa gē ní ñanao pii,
 baa lé'iana a ní séle.
 Gbé pò nàmazi mé a bùsu túbible,
 òme a gò ma gbèsisí pò a kua adoa vl.

Lua gbéò gbágbā

14 Dii mè: A zékpa! A zékpa!
 Ali miṅnao bibi!

A pò pò wa gēnalewà gága ma gbéò zéu!

15 Asa ma Lua Musude má deńla,
 má kú gòpii mé ma tó kua adoa.
 Ma mè: Ma be ku gulesí pò a kua adoau,
 má kú ló ní nòsenie sùuudeo.
 Mí sùuudeo gba wēni dafu,
 mi nòseniedeo gba sò.

16 Máo yágagańno láasaio,
 ma pò aò paarızi gòpiiio.
 Tó máae, ma pòkeao yēee a láa,
 an ñan wēnide pò bò ma kíi a gēzea.

17 An gbēble'ai táae mé ma pò fē,
 ò ma ní gbé ma ulené ní pòkpēneo,
 ò aa gí bò ma kpe,
 aa ní pòeá zé sè.

18 Baa ké ma ní yákeao è màa,
 má ní gbágbā, má ní tálakpa,
 má ní sò níniné vlévlé.

19 Má tó ma sáaukpa aò dò ɔɔbnapió léu.
 Ma Dii ma mè má aafia kpá
 gbé pò kú zàò ní gbé pò kú káiowa,*
 mí ní gbágbā.

20 Váikenaò de lán isia í pápaakòwawa.
 A í lío ku kílíkilio,
 a ikooao í fele ní pèleao ní gbásio.

21 Ma Dii ma mè
 váikenaò aao aafiao.

58

Leyea stande

1 Wii lé gbáugbāu,
 ńsu ñ nziá kúkūo.
 N n ló fele musu lán kuu'owa.
 Ma gbéò táae kpàwakéné,
 Yakòbu buipiò duunaò oné.

2 Aaíb ma kíi wēele lá gu lé dò,
 an mēsa í wá ma yákeao dōai
 lán bui pò í yáke a zéwa
 ìli pákpa a Lua yádileaoziowa.
 Aaí yágògò a zéwa gbēaa,
 aaíb ye mà sńrzi.

* 57:19 Efe 2.17

3 Ǿ aai ma la: Bóyái wa ɛyèi,
ké níle wá gwao ní?
Bóyái wa wázla búsaíne,
ké ní wá fán vío ní?

Gwa! A ɛyegɔɔ i ázla pɔeá ke,
mé i á zkenao wetá pii.

4 Gwa! A ɛyeya i midɛ ní ɛkpaao ní sòleo,
i kɔ gbɛ ní ɔkú gbāao.
A fɔ ɛye lá ále ke gbāɛwa
má á ɔɔ ma musue?

5 Lá ma ɛye dilɛn wee?

Zlabusaa ado yá nɛe?

I ke mipɛlea lán kpootɛwa

ge wúlea tífuu ní zwánkasa kákaaáiao yá no.

Pó pó i mɛ ɛyɛn wea?

Bee mé i kamagua?

6 ɛye pó má dilɛ min keo lò?

A váikɛnao gala polo gbéɔwa,

à zuubɔle gbéɔne,

à gbé pó wále ɔtɔmáɔ gbaɛ,

i gbāamɔa gbéɔne midɛ pii.

7 A blɛli nɔandɛnaɛ,

à wɛnade besaide dile.

Tó a gbé è bɛ puizi, à pó nai.

Tó i bàale á mɛdoudeɛo,*

8 gu a pué lán íatɛ bileawa,

á gɔa maa a bɔle àanno,

á maakea a zemikúé,

ma gawi iɔ té á kpe.

9 Tó a ɛzùmazi sa, má wewá,

tó a wiilɛmazi, má oé: Má ké!

Tó a gbāamɔa gbéɔne midɛ á guu

ní ɔtonɔakɔwao ní yápásl'oao,

10 tó a nɔandɛna gbá á pɔeá blɛ,

mé a pó kpà wɛnadewa à ká,

gu a pué gusiau,

gubeebee a gɔé lán fáanɛwa,

11 míɔ dɔaaé gɔɔpii.

Má tó pó mówá gu tékūau,

má á wá baasaé,

íɔ dɛ lán swalu m̀sɛdewa,

lán nibɔna pó a ílí baowa.

12 A á bezia zi fele,

á á wéle pó kálea à gègè vu,

wi mɛé blighbooa ní uazíɔ kèkɛnao.

13 Tó ále gbabɔ kámabogɔɔzlo,

mé ále ázla pɔeá ke ma gɔɔpiwao,

tó a mè kámabogɔɔzli na,

* 58:7 Mat 25.35

mé a ma gɔɔpi dīle gbia,
 tó á dīle gbia mé a á bɔɔle tò,
 tó i ázla pɔɔa keuo,
 mé i yáyaabɔleuo,
 14 á pɔ a kea na,
 mí tó à kible bùsu gulesíɔu,
 mí tó á á dezi Yakɔbu túbible.
 Ma Dii ma lé mé ò.

59

Gbɛ́ duuna bɔa gupuau

1 Dii ɔ i ke geseù á kɛsá á suabaaio.

Aà swá i ke gbāa à gí yāmaiwáó.

2 A yāvāio mé á kékōwa ní á Luao,
 á duuna mé tò à a wé gòwá,
 ɔ à gí á yāmai.

3 Asa gbɛde'au gókpa á ɔwa,
 á tàaɔ á ɔkɔɔ pà.
 Èe mé ɔ dɔ á léu,
 ɔ yákpaanla bɔle.

4 Gbɛe lí wiile yázedeio,
 gbɛe lí slana'o yákpaleuo.
 Aaí zɛ ní yápáó, aaí ɛto.
 Aaí nɔsi yákele ù,
 aaí nɛ'í gudɛ ù.

5 Aaí mlè gbe pipi,
 aaí dānsaba tá.
 Tó gbɛ ní gbe blè, a gaɛ,
 tó gbɛ wí sɔ, kyá a bɔ.

6 An bapio lí pɔkasa keo,
 an ɔzɔpio lí pɔ nárizio.
 An yákeáoá gudɛɛ,
 aa ɔdidi yápásiwa.

7 An kɛsɛ lɛɛù ní vāikeao,
 aaí yāsaide de àanno.
 Gudɛlaasoo aaí ke,
 aaí ásoo ní músio kpánzi.

8 Aa aafia zé dɔo,*
 yá dɔɔde kú ní tufauo.
 Aaí zé kolekolea da,
 gbɛ pɔ beuo lí aafia dɔo.

9 A yái tò yázede zàkūwanɔ,
 mé yāmaa i wá leo.
 Gupua wá wé dɔi,
 ɔ gusia wa su è,
 gukɛa wá mɛ wāi,
 ɔ gubeebee wá beu.

10 Wi ɔdɔ gí lán vāɔwa,

* 59:8 Lom 3.15-17

wi ɔmalɛmalɛ lán wɛsaideɔwa,
wi gɛnalɛ fáanɛ lán guluuluuiwa.

Wá gbáa fá,
ní beeo wá de lán geɔwa.

¹¹ Wi wiile lán wáɔwa,
wi ɔɔb wɛnanɔ lán felenaɔwa.
Wá wé ɔɔ dɔ yázedei, wili eo,
wá mɛ wá wá wá suaba, a záwanɔ.

¹² Asa wá táaeɔ kɔ̀nɛ,
wá duuna wá dá yáú.

Wá táaeɔ zɔ̀lɛwá,
wá wá yákeɔ dɔ sa.

¹³ Wa bɔ Dii kpɛ wa mɔaflikèè,
wa gi wá Luazi,
yákpaanla ní kúiwáio í dɔaawɛɛ.
Ɛɛ kɔ̀ wá sɔ guu, ále bɔle wá léu.

¹⁴ Maa yázedede pɔɔbɔzákè,
maakea zea káaa,
sɛana gɛmbɔle gáaɛ,
yá dɔɔde kúa gɛkúíwa.

¹⁵ Sana gbɛzákpa,
wí ɔzɔ gbé pɔ kè váiwawa.

Dii wɛkpáɛ gwá, à kèè íi,
asa yázedede kuo.

¹⁶ A è gbé maae kuo.
Ké yákekenae kuo, à díwá.
ɔ à suabazɛ bɔ ní a gɔsagbáakeo,
à gbáa'è a maakeawa.

¹⁷ A maakea dá mò ula ú,[†]
à suabaa kpà mò fùà ú,[‡]
à tɔsima dá pɔkasaɔ ú,
à áiapási kákaala ulada ú.

¹⁸ A fiabo gbéɔne ní yákeawa,
a pɔkúmabɔbɔ a íbɛɛwa,
a tɔsi a wèleɔwa,
í asea ke isiabaadeɔne a zéwa.

¹⁹ Bɛ'aedeɔ víake Dii tɛ,
gukpɛdeɔ aá gawi da gbía,
asa a mó lán í gufɔawa,
lán í pɔ Dii lé'ana lé ɔzɔíwa.

²⁰ Yakɔbu huiɔ Bona a mɔ Siɔna
gbé pɔ mikè ní duunaɔwaɔ kúí.[§]
Ma Dii máme má ò.

²¹ Ma Dii ma mè,
ma bàakuarɔnɔ yán ke:
Ma Nisina pɔ kúwá

[†] 59:17 Ɛfe 6.14   [‡] 59:17 Ɛfe 6.17, 1Tes 5.8   [§] 59:20 Lom 11.26

ní ma yá pɔ́ má dàé á léuo
 a bɔ́ á léuo ge á néo ge á tɔ́nnao
 za gbā e gɔ́ɔpii.

60

Sìna gawi zia

¹ Fɛlɛ tɛkɛ, aša n gupua m̀ò,
 Dii gawi p̄sima.

² Gwa! Guluuluu kù dún̄iaa,
 gusia kùlɛ a gb̄éɔwa.
 Mpi s̄ɔ, Dii a bilɛma,
 aà gawi i bɔ́ma.

³ Buiɔ m̀o n gupuaɔ,
 kíaɔ s̄ɔ n p̄ipia í gb̄aai.

⁴ Wɛzu gugwa ñ liai,
 aa kàaa pii, aale m̀ó n kíi.
 N nɛḡɔɔ b̀ò za z̄àz̄a, aale su,
 wa n nɛnɔɔ naaa ní gb̄àt̄ɛɛu, w̄alɛ sur̄inɔ.

⁵ Tó n bee è, n p̄ona a pisi n oawa,
 n ǹòsɛ a yáalɔ kua nz̄la dakiwa.
 Wa n gba ísia baa àizɛɔ,
 wa m̀onɛ ní buiɔ p̄ɔmaao.

⁶ Yiongo waib li n b̀usua,
 Madiã ní Efa b̀usu yiongo né b̀obɔ.
 Seba b̀usudeɔ m̀o pii
 vua ní tulaleti ḡnanao s̄ea,
 aale ma yákeao baokpa.

⁷ Wa Keda a b̀usu p̄ɔtuoo káaane pii,
 wa Nebaioo s̄asaɔ kpama ñ n b̀ob̄lɛkɛò,
 wi sa p̄ó í kamagu oò ma gb̄agbakliwa,
 mí a kpé gawide gawi káf̄lò.

⁸ B́ómɛ t̄aa'ò lé su lán louwa,
 lán felenguuluɔ sua ní kpéuwa keei?

⁹ Isiabaadeɔ lé káamazi we,
 ísia ǵ'ilenao mé zemik̄ua we.

Aa b̀ò ní n néo za z̄àz̄a,
 aale m̀ó ní n ánuusu ní ní vuo
 ma Dii n Lua tɔ́ɔi,
 asa ma Isailiɔ Lua ma kua adoae,
 má gawi pisima.

¹⁰ Buip̄alɛɔ ɛa n b̄liɔ bo,
 an kíaɔ z̄ikɛɛ.
 Baa ké ma n gb̄ɛ ní p̄ɔf̄eo yā,
 má w̄ɛnad̄ɔnɛ ma s̄uuu yáí sa.

¹¹ N b̄lib̄lɛɔ aao w̄ɛae gɔ́ɔpii,
 aaliɔ taao f̄aane ní gw̄aas̄inao,
 ké buiɔ m̀onɛ ní ní àizɛɔ

ńń kíaᵛ kpán'aεkea.*

12 Asa bui ge kpala pᵛ i zᵛblenεo a midεε,
wa ńń búsuᵛ deεlempa míᵛmíᵛ.

13 Wa mᵛne ńń Libā búsu gawio,
pēliᵛ ńń kpēliᵛ ńń sēliᵛ pīi,
ké mà e zābleᵛ ma kúkiwa,
ma gbadiᵛpi iᵛ gawi vī.

14 N wetāna néᵛ mᵛ kúlene,†
gbé pᵛ aa sakāngupiᵛ wúlene n gbázi,
aai onε Dii wéle
Siᵛna pᵛ Isailiᵛ Lua pᵛ a kua adoa kále.

15 Baa ké gbéᵛ zāngu yāa
aa pákpānzi,
gbēeli gu baavī n guuo,
má n ke íandāᵛ láasai ũ,
gbéᵛ iᵛ pᵛnakeᵛ e ńń buiwa.

16 Nyᵛ buiᵛ vī mi,
an kíaᵛ yᵛ kpama,
ńńᵛ dᵛ máme máa Dii n Suabana ũ,
Yakᵛbu Lua gbāde n Bona ũ.

17 Má mᵛ ńń mᵛogotē gbεu,
ánusu sᵛ mᵛsi gbεu.
Má mᵛ ńń mᵛogotēoli gbεu,
mᵛsi sᵛ gbε gbεu.
Má aafia dilene n laaidᵛmade ũ,
má yázeᵛ danε n gbāde ũ.

18 Wa yápási súu ma n búsuu loᵛ,
ásoo ńń músio a sᵛ n búsu zᵛléio.
Wa tókpa n bíie Suaba,
n bᵛleᵛ sᵛ Táasi.

19 Íatē ali gupune fáane loᵛ,
mᵛvua í gbāa a gupune loᵛ.
Ma Dii máme máᵛ de n gupua ũ gᵛᵛpii,
mapi n Lua, máme máᵛ de n tekea ũ.‡

20 N íatē a gē kpéu bauo,
mé n mᵛ a ᵛsikeo,
asa máme máᵛ de n gupua láasai ũ,
n ᵛᵛlo a midε sa.

21 N gbéᵛ aaᵛ maa piie,
mé aaᵛ búsu vī gᵛᵛpii.
Aaᵛ de lí pᵛ má bà vlāpaa ũ,
ma ᵛgbε ũ ma zāblea yái.

22 An gbé pᵛ késāanzi
a kᵛ à ka gbēᵛn ᵛaa sᵛo,
an gbé pᵛ kpεε ńń guu,
a gᵛ bui zᵛᵛ ũ.
Mámεmaa Dii,

* 60:11 Zia 21.25-26 † 60:14 Zia 3.9 ‡ 60:19 Zia 21.23, 22.5

má yápi ke a gɔɔwa ní wáao.

61

Dii ɛfaigɔ

¹ Dii Lua Nisina kua,
à ma se mà baonakpa taasideɔne,*
à ma zɪ mà pɔsiadeɔ gba sɔ
mà zɪzɔɔ gɔa wéɛɔ ũ ní dakɛunaɔ gbaeao kpáwake,
² mà Dii gbɛkɛkɛnɛgɔɔ†
ní wá Lua tɔsimagɔɔo oné,
pɔsiadeɔ nɔse i níni pii.‡
³ A ma zɪ mà fùakpa Siɔna ɔɔɔnaɔne túfu gbɛu,
mà pɔna nɪsi dɔɔmá an gbáskpaa gbɛu,
mà táasilea pɔkasa dané an káгаа gbɛu.
Aaɔ maa, wɪɔ mɛné
lí pɔ Dii bà azɪa tɔɔa yáɪɔ.

⁴ Aa bɛzia sà zizi vu,
aa pɔ pɔ wá a deɛlempá yáaɔ keke,
aa ɛa wéle pɔ gɔ da wáiwai za káauɔ kále ɔ.

⁵ Bui zɪlɔɔ á pɔɔ dáadáé,
bui páleɔ á bua ní á véɛbuɔ sɛwaé.

⁶ Apiɔ sɔ, wa mɛɛ Dii gbágbanaɔ,
wa á sísi wá Lua zɪkɛnaɔ.
A buiɔ àizeɛble,
á íanadá ní ní pɔmaaɔ.

⁷ Ma gbéɔ ase e leɛ pla
wí pɔ wa dàmá gbɛu,
aa pɔnake ní ní baao
an gɛekpanwɛia gbɛu.
Aa gɔ búsu leɛ pla ví,
pɔna láasai aɔ de ní pɔ ũ.

⁸ Asa ma Dii, yázede mé í kamagu,
má za pɔsɪama ní gbáableamáogu.
Má ní aseaa kpámá ní náaio,
ma baa aɔ kúrɪnɔ gɔɔpii.

⁹ Waɔ ní buiɔ dɔ dúnɪau,
an néɔ tɔɔ bui pii kɪi,
gbé pɔ ní é pii i dɔ ké
aa de gbé pɔ ma báaadàrguɔ ũ.

¹⁰ Mi pɔnake ní Diio maamaa,
ma pɔ na ma Luawa,
asa à suabaa námazi pɔkasa ũ,
à ɔɔa maa dàmɛɛ ula ũ,
lán nɔsɛna pɔ kákakèwa,
lá aà nɔ pɔ a zàbleɔɔ fɪwawa. §

¹¹ Lá tɔle í to pɔ bɔlewa,

* 61:1 Mat 11.5, Luk 7.22 † 61:2 Luk 4.18-19 ‡ 61:2 Mat 5.4 § 61:10 Zia 21.2

mé bua í to pówena fêlê,
màa Dii Lua a to yáẓede ligua,
a to wà ma táasile bui píi wáa.

62

Yelusaleū dafu

¹ Siɔna yáí máo níleao,
Yelusaleū yáí ma lé a gō kpaaūao
e a ge bɔɔ maa lá gu í dɔwa,
e a suabaa ge àɔ pípi lán sētewa.
² Buiɔ n bɔa maa e,
kíaa wesi n gawilê nípii.
Wa tó dafu pó a bɔ Dii léu kpáne.
³ Nyɔɔ de lán tulu gawidewa Dii ɔzɪ,
níyɔɔ de kíafua ũ á Lua ɔlau.
⁴ Wa menê Bezia bau lɔo,
wa n búsu sisi Guwaiwai bau lɔo.
Waɔ menê Mapɔeāwêlê,
n búsu sɔ Nzāe,
asa Dii pɔ aɔ dɔma,
mé n búsu a zákεaānɔ.
⁵ Lá èwaaso í wéndia sé,
màa n Kεna a n sé.
Lá nɔsena í pɔnake ní a nɔo,
màa n Lua a pɔnakennɔ.

⁶ Yelusaleū, ma gudɔanaɔ dile n bíiɔ musu,
aao níleao fáane ní gwáasinao píi.
A Dii sísináɔ, ásu kámaboo,
⁷ àɔ zεaāzi e a ge Yelusaleū kálê,
i aà ke wêlê pó dúnia àɔ aà táasile ũ.

⁸ Dii ladà ní ɔleleao,
a ò ní a gása gbāa dɔao à mè
á á blêwε kpá á ibεεwa bau lɔo,
bui páleɔ véε pó a a zíkè mi lɔo.
⁹ A kèkεnaɔ ble, aai ma táasile,
véεkɔzɔzɔnaɔ mi ma kpé kpele.

¹⁰ A bɔlê! A bɔlê wénkpε!
A zεkεke gbéɔne!
A kpá! A zεda kpá! A gbεɔ gágau,
í gudɔkɔékli dile buiɔne!

¹¹ Gwa! Dii kpáwakè e dúnia léwa:
O Siɔnae aà Suabana lé mó.
Gwa! A a asea kía
mé a a zɪ ài kpán'áεkea.*

¹² Wa mené Lua gbéɔ,
gbé pó Dii ní bóɔ.

* 62:11 Isa 40.10, Zia 22.12

Wa mɛnɛ Wa'ɔliai, Bezianɔɔ.

63

Dii tɔsimagɔɔ

¹ Déme bɔ̀ ɛɔɔ̀ bɔ̀suu, àle mɔ̀,
à bɔ̀ Bɔ̀zela, aà pɔ̀kasaɔ̀ tà keei?*

Déme lé gɔ̀sagɔ̀sa táa'ò ní gbāa zɔ̀ɔ̀,
a ula gawide daa keei?

Máme, mále ziblea kpàwake,
má gbéɔ̀ suabaa gbāa ví.

² Bɔ̀yái n ula ní n pɔ̀kasaɔ̀ tà
lán gbé pɔ̀ ɔ̀zɔ̀ véefékliu pɔ̀wai?

³ Ma ɔ̀zɔ̀ véefékliu mado,
gbēe kumanɔ̀, baa do.
Ma ɔ̀zɔ̀ buiɔ̀wa ní pɔ̀kúmao,
ma kèse tòmá ma pɔ̀fē yái.

An au fàfà ma pɔ̀kasaɔ̀wa,†
ma ula gbāskpà píi.

⁴ Asa má tɔ̀simagɔ̀ɔ̀ kúa ma sɔ̀u,
ma gbéɔ̀ bogɔ̀ kà.

⁵ Ma gugwágwa, gbēe ku à dɔ̀maleo,
yá dīa ké gbēe ku à ma gba gbāao.

Ɔ̀ ma zible ní mazīa gāsa gbāao,
ma pɔ̀kúma mé ma gba gbāa.

⁶ Ma ɔ̀zɔ̀ buiɔ̀wa ní pɔ̀fēo,
má tò ma pɔ̀kúma í zòlemá,
ma ní au kòle zīle.

Dii gbēke galikɛa

⁷ Má Dii gbēke galikɛa ní aà táasileao,
asa à yápii kèwēe wá gwaa guu,
à yāmaa dasi kè wá Isailiɔ̀nɛ gbēke guu.

⁸ A mè: Aa dɛ ma gbéɔ̀ ũ,
aa mɔ̀afiliiyá kemɛɛo,
ɔ̀ à gò ní Suabana ũ.

⁹ A dɔ̀rínɔ̀ ní taasikɛa guu píi,
aà aɛ malaika ní suabà,
à ní bó ké a yeŋzi à ní wēnagwà yái.
A ní sea za yāyāa a ní kúa.

¹⁰ Kási aa bɔ̀ aà kpɛ,
aa aà Nisīna pɔ̀ yàè.
Ɔ̀ à mikpɛdɔ̀nɛ à gò ní ibɛɛ ũ,
à zlkárínɔ̀.

¹¹ Ɔ̀ Mɔ̀zizi gɔ̀ɔ̀ yá dɔ̀ aà gbéɔ̀gu aa mè:

* 63:1 Isa 34.5-8 † 63:3 Zia 14.19, 19.13, 15

Lua pɔ̀ bùa ní a kpàsa dàdànao ísiawa,
à a Nisína dàngu ku má ni?

12 A a gâsa gawide pòo Mòizi òplaai,
ò à í z̄è ní aε,

ké à tɔ̀bɔ e gɔ̀ɔpii yáí.‡

13 A gèrínɔ́ í títiú, aai gẽmbɔ̀lɛo
lán sɔ́ pɔ́ lé bàalɛ guwawaiuwa.

14 Ǿ Dii Nisína ní gbá íampakii,
lán zu pɔ́ wà gèrínɔ́ swadɔ̀ɔ̀ɔ̀wa.

Màa n dɔ̀aanɛ,
ké n e tɔ̀bɔ yáí.

Suabaa wii

15 Kua za musu wékpale ñ gwa,
kua za n gulesí gawide pɔ́ a kua adoau.

N pásí ní n negɔ̀nkɛo tón lá?
N gí wɛna ní sósobio keiwɛε.

16 Baa tó Ablahaú wá d̄o,
mímɛ ní wá Mae ú.

Baa ké wá yá i dɔ̀ Isailiguo,
Dii, mímɛ ní wá Mae ú,

n tón wá Bona za zi.

17 Dii, b̄oyáí ní tò wa zà n zéwai?

Akea n wá swá gb̄aakù,
ò wá n vía vío ní?

Èa su wápi n zòblenaɔ̀wa,
gb̄é pɔ́ ní sè buin wá ú.

18 Wa gɔ́ bùsu pɔ́ ní kpáwá ví gɔ̀ɔpla,

ò wá ibɛεɔ̀ m̀ò òz̄ò n kpéwa.

19 Wá dɛ lán gb̄é pɔ́ ní iko vímáɔ̀ɔ̀wa à gègè,

lán gb̄é pɔ́ n tó kúmáɔ̀ɔ̀wa.

Kai! Tó n musu wè n pila,

gb̄èsíslɔ̀ lualua n aε.

64

1 Nȳɔ̀ dɛ lán té pɔ́ kù yàa giiwa
a tò ípiwa,

n ibɛεɔ̀ i n tó d̄o,
buiò i gilike n aε.

2 Asa ké n pila yáa,
n dabudabu pɔ́ wá a fán vío kè,
gb̄èsíslɔ̀ lualua n aε.

3 Dii pɔ́ i yáke gb̄é pɔ́ an wé dɔ̀aàziɔ̀nɛ,
mé í kɛ n bàasio, wí e yáa gueio.

Gb̄èe swá i mao, gb̄èe i wesieo.*

4 Ni zε ní gb̄é pɔ́ n yáli s̄aaàguoo,

gb̄é pɔ́ í yáke a zéwa ní pɔ̀nao.

Ama ké wa duunakè, n f̄ewázi,

‡ 63:12 Bɔa 14.21 * 64:3 1Kln 2.9

wá kuò à gègè, kpelewa wá bɔui?

⁵ Wápii, wa gō gbálea,
wá maakeaɔ pii de lán bɔɔwa.
Wápii wále i'ò lán lí láwa,

wá yāváikea a gēwanɔ zéa lán íanawa.

⁶ Gbēe lé n sisi bo,
gbēe i fele lé zezenzi bo,
asa n n wé gāwēe,
n wá kpá wá yāváiɔla.

⁷ Kási níme ní wá Mae ũ Dii,
gín wá ũ, wá bonan n ũ,
n ɔgben wá ũ wápii.

⁸ Dii, n pɔ su pawázi à gēagēo,
wá yāváiɔ su à ɔngungu gɔɔpii.

Wá wegwa, n gbéɔn wá ũ wápii.

⁹ N wéleɔ gò gbáa ũ,

baa Siɔna gò gbáa ũ,
Yelusaleũ gò guwaiwai ũ.

¹⁰ N kpé gawide pɔ a kua adoa

pɔ wá deziɔ n táasilèu tekù,
pɔ pɔ wá pɔ ɔwàɔ ɔɔkpá píi.

¹¹ Nyɔ yá beeɔ gwa, ní gí yāe keia?

Nyɔ níle kpé, ní ɔtɔlewa à gēagēa?

65

Yákpaleka ní Isailiɔ

¹ Ma sɔu mà mà wemá,

ɔ gbēe i ma gbēaɔ,
má kè wá ma e,

ɔ gbēe i ma kíi wēleɔ.

Má ɔ bui pɔ lé ma sisioɔne:

Má ké! Má ké!

² Ma ɔ ɔ ɔ bui swágbāadeɔzi,

kási aa be zé vāi guu tea níza pɔeáí.*

³ Bui pɔ ɔ ma léwe gɔɔpiin ní ũ,

aaɔ sa'ò swaluu,

aaí tulaletikateɔ táasoɔ.

⁴ Aaí zɔle miai, aaí i bāalikpɛu,

aaí sa'osawa nɔɔ só,

aaí pɔ bēeɔ yāma de ní dou.

⁵ Aaí me: Eɔ, n̄su s̄mazio,

asa má ye mà gō gbáleaɔ!

Gbé beeɔ de té pɔ ɔ kú gɔɔpii súle ũ ma níze.

⁶ Dii mē: Gwa!

A kēa láu ma aɛ, máɔ níleɔ,

má flaboné à gē ní kú,

⁷ má flaboné ní duuna

* 65:2 Lom 10.20-21

ńń deziɔ duunao yá musu pii,
asa aa tulaletikátea gbèsiɔwa,
aa le'èa siɔwa musu.
Má yá pɔ aa kè yáa fiaboné a léu à gē ń kú.

⁸ Ma Dii ma mē:
Baa tó v̄eɛbeɔ í v̄l̄ yɔɔnnɔ,
wí me wasu a òkpao,
asa a káfla v̄l̄.
Maa má ke ma zòblenaɔ yáí,
má gbéɔ midɛ piiɔ.

⁹ Má bui se Yakɔbu bui guu,
Yudaɔ gɔ ma gbèsiɔ v̄l̄.

Gbé pɔ má sèɔ mé aa gɔ v̄l̄,
wekí ma zòblenaɔ aɔ kuu.

¹⁰ Sabna a gɔ dádákekí ù,
Akoo guzulé† a gɔ zuɔ kálékí ù
ma gbé pɔ aá ma kí w̄eɛɔne.

¹¹ A gbé pɔ a pákpámaziɔ sɔ,
ma gbèsiɔ pɔ a kua adoa yá sáágu,
i blekale táa pɔ í mɔ ń minaoe,
i í gbáa yaale t̄le táa pɔ í ń baa kpámáwa.

¹² Má á baa kpáwá f̄enda ù,
í kúle wá á d̄ede,
asa ma lezu, i weao,
ma yá'ò, i swáseio,
a yá pɔ má yeio kè,
a ze ń yá pɔ i kamaguoo.

¹³ A yáí tò ma Dii Zígɔde ma mē
ma zòblenaɔ p̄ble, n̄ana i á de.
Ma zòblenaɔ imi, imi i á de.
Ma zòblenaɔ p̄nake, wí i á kú.

¹⁴ Ma zòblenaɔ gulake ń n̄senao,
ápiɔ sɔ á wiile ń yá'ɔmao,
í búbuape ń p̄siao.

¹⁵ A tɔ a gɔ gbé pɔ má sèɔne gbékabɔ ù.
Ma Dii Lua má á d̄ede,
ama má tɔ dafu kpá ma zòblenaɔne.

¹⁶ Gbé pɔ lé sa'olekené búsupiu
a ke ń Lua síande t̄o.
Gbé pɔ lé lada búsupiu,
a da ń Lua síande t̄o.
Asa taasi pɔ aa kè yáa a sángu,
i sáale ma w̄éu.

Musu dafu ń z̄l̄e dafuo

¹⁷ Mále musu dafu ń z̄l̄e dafuo ke.‡

Yáziò ðò gbééngu ɓò,
a gē ní láasoo guuo.

¹⁸ A pɔ̀nake,
àò yáalɓ pɔ̀ pɔ̀ mále kewa gɔ̀ɔpii,
asa mále Yelusaleũ ke wà yáalɓu,
aà gbéé i pɔ̀nakeu.

¹⁹ Má yáalɓ Yelusaleũwa,
ma pɔ̀ a ke ma gbééwa na.

Wa ɔ̀ɓɓ ní búbuapeao súu ma a guu bau ɓò. §

²⁰ Wa ne'iulitēn kpéé bau ɓò.
Mae zɔ̀ɔe a ga we a gɔ̀ɔ lesaio.

Tó gbé kà wè basɔ̀o mé à gà,
wa me èwaasoε.
Tó gbé i ka wè basɔ̀oo, mé à gà,
wa me Lua lekèèè.

²¹ Aa kpedɔ̀ɔ, aaiɔ kuu,
aa vēliɓ pépe, aaiɔ a bε ble.

²² Aa kpedɔ̀ɔ buipaleɔneɔ,
aali pépe, dáɔ a bε bleo,
asa ma gbéé wēni ke lán líwa,
gbé pɔ̀ ma ní sépiɔ ní zɪ ài ble.

²³ Aa isima ga kpa pāo,
aa ne'i à εε ní tó weo,
asa aao de gbé pɔ̀ ma báaadānguũ,
ampiɔ ní ní néɔ sānu.

²⁴ E aao gé lezui, má wemá,
e aao yá'o aao gé láai, má swásei.

²⁵ Awalewana ní sáo a sē ble sānu,
nòomusu a táaable lán zuwa,
mléɔ poblea aɔ de búsu ũ.

Aa pɔ̀e ke'la ge aa pɔ̀e òòkpa ma gbèsiŋi pɔ̀ a kua adoa musuo.*
Ma Dii máme má ò.

66

Dii bui pti kaaa

¹ Ma Dii ma mē:
Musu mé ma kpalabaa ũ,*
tɔ̀ɔle mé ma gbadibɔ ũ.†
Kpé pɔ̀ á ye ðomeε bee ku máε?
Má zòlekɪi bee kà kpelewai?

² Ma ɔ̀ mé pɔ̀ beɔ̀ kè píi,
ɔ̀ aa kuo ló?‡
Ma Dii máme má ò.
Gbé pɔ̀ má aà wegwan ke:
Gbé pɔ̀ azɪa búsa mé a nòse dou,
mé a ma yáɔ́ vía ví.

³ Wɪ sa'oa ní zuo, ɔ̀ wɪ gbēde ɓò,
wɪ sa'oa ní sáo, ɔ̀ wɪ gbē waa fi,

wí mɔ ma gba pówenti, ɔ wí sàwa au tólé,
wí tulaletikamεε téa, ɔ wí kúle táaε.

Aa zè ní nízla pœáo,
an pɔ ɓ na ní yábēεpiɔwa.

⁴ Mapi sɔ ma zεɔ

mà yá gea ní kpeo sua ní aεo kené,
má mómá ní yá pɔ aa a vía vío,
asa ma lezù, gbēε i weao,
ma yā'ò, aai swáseio.

Aa yá pɔ má yeio kè,
aa zè ní yá pɔ i kamaguoo.

⁵ A gbé pɔ á ma vía víɔ à ma yāma.

A gbé pɔ aa zaágu,

aaí á bɔ adoa ma yáíɔ mè:

Dii tɔbɔ, wí á pɔna e mè!

Wí a ní kú nípii.

⁶ Wéle súu ma dɔ!

Ma kpé kɔfi ma dɔ!

Mále flabo ma ibεεɔne a lé gbεu.

⁷ E aà gé nɔwāwākei à pila,

e aà nɔse àɔ gé swaa kíiwa,

à ne'í gɔε ũ. §

⁸ Déme yá bee taa mà yāai?

Déme wεsíε màai?

Wa bùsu i gɔɔ doa?

Wa buike kándo gɔɔa?

Kási ké nɔwāwā m̀ Sionawa,

à néɔ b̀bɔ gɔɔ.

⁹ Ma Dii ma mè

má tó ne'igɔɔ ká, né gí bɔ péleia?

Mapi á Lua ma mè

má tó pilagɔɔ ká, mí sakpe tataa?

¹⁰ A pɔnake Yelusaleŭ yá musu,

à yáalɔwà, á gbé pɔ á yeaázio.

A pɔnakeò, á gbé pɔ ále ɔɔbèɔ.

¹¹ Asa á aà yó mi à ká, á nɔse i níni,

á aà í mi, á pɔ i ke aà àizeε zɔɔwa na.

¹² Asa ma Dii ma mè

má aafia pisiwà lán swawa,

má bui àizeε naaaè lán swa paawa,

i yó kpáwá, i á kue, i á kpá a gbáa.

¹³ Lá da í a né nɔse níni,

màa má á nɔse nínié,

á nɔse a níni Yelusaleŭ.

14 Tó a wesiáale, á pɔ a ke na,
 á me ɔ aafia lán sɛ̀kusiwa.
 Dii a to a zòblenɔ a gbãa dɔ,
 kási a kpɛnemuu bɔbɔ a ibeɛɔwa.

15 Gwa! Dii lé mɔ́ ní téo,
 aà zikasɔgo aɔ de lán zàawa.

A sumá ní kyàwãao,
 a ní lele ní tɛ̀lepɔɔ.

16 Asa Dii a yákpaleke ní bui píio ní téo ní fɛ̀ndao,
 mé gbé pɔ́ a ní dedeɔ fãao.

17 Gbé pɔ́ aai gbãbɔ níziãe aa gé sa'oiɔ,
 aai te sa'onazi e swaluu,
 aai sàwa sa'onɔɔ só ní zaeo ní énao,
 aa midɛ sãnuɛ.

Ma Dii máme má ò.

18 An yãkeɔ ní ní làasoɔ yáí mále mɔ́ bui pii kãai. Tó aa mɔ́, aa wesi ma gawile.

19 Má seelake ní guu, mí ní gbé pɔ́ bɛ̀ɔ gbaɛ buiɔwa, Taasisi ní Libiio ní Ludi pɔ́ kázunaɔ vlo ní Tubalio ní Gelesio ní ísia baa bùsu zãzãɔ, gu pɔ́ wi ma tɔ́ mauo mé wí wesi ma gawileɔɔ, aai ma gawi kpáwake buiɔne.

20 Aa bɔ́ ní á gbéɔ bui píi kíi dia sɔ́ kpɛ ní sɔ́baonaɔ ní yiongoɔ kua sɔ́goɔ ní zugoɔ guu. Ma Dii ma mè wa mɔ́rɔɔ ma kpéu wà ma gba Yelusaleu ma gbèslɛ́lɛ́ pɔ́ a kua adoa musu, lá Isailiɔ Ì mɔ́ ní pɔ́wɛntio ta gbãlesai guuwa.

21 Ma Dii ma mè, má ní gbèɔ se dile sa'onɔɔ ní Levii buiɔ u.

22 Ma Dii ma mè lá musu dafu ní zíle dafu* pɔ́ mále keo aao ku ma aɛ goɔpii, màa á néɔ ní á tɔ́ aɔ ku goɔpii.

23 Ma Dii ma mè mɔ́ ní mɔ́o, kámabogɔɔzɔ́ ní kámabogɔɔzɔ́o, bui pii alio mɔ́ kúlei ma aɛ.

24 Tó aa bɛ̀ wɛ̀nkpe, aa gbé pɔ́ bɔ́ ma kpɛɔ geɔ gwagwa. An kòɔbiio láao, an té a gao,† mé bui pii aɔ ye ní gýáio.

* 66:22 Isa 65.17, 2Pic 3.13, Zia 21.1 † 66:24 Maa 9.48

ZELEMII

Yá pò kú láe bee guu

Zelemii ku ado, a ku yá pò gbépii lé ke kpeo, ama a náai ví Luae e à gè zí pò Lua dàe kèò pfi. Zelemii ku lá Lua zina Pòlu ò gbezāwa à mè, yèeesaiké guu 5 Lua gbāa sīana í bɔu (2Kln 12.9).

Zelemii yá pò kù wà làasookewàn ke: Aà èwaasoké guu à gò Lua lédòekena ũ Yelusaleũ (1.4-9) e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 626, kí Yosia dea kía ũ gɔɔ (640-609), 5 a ku we wè bla, gɔɔ pò yáò lé z'úkū àlè káfi.

Asilìò mé gbāa ví gupiiu gɔɔ bee, 5 aa nà Babiloniò gbāa guwa. Yosia ze'è à èa Isaili būsū zi kpedo sī. Ama wè 609 guu wà aà dè Megido gɔɔ pò àlè gé kpáí Egipi zīg5 pò aa mò dɔi Asilìòlɔnɛ. Egipiò aà né Yoaza pò zòlè aà gbɛu bò kpalau, 5 aa Yoakiũ kpà aà gbɛu. Wè 597 guu kí Nebukanéza ní Babiloniò sī Yelusaleũ guu, aa ní gbèò náaa tārínɔ ní kí Yekonia pò gò a mae Yoakiũ gèe ũo sānu. ɔ aa Zedekia kpà Davidi kpalau, kía gbāasaide pò gbéò tò à yākele kè ní a dii Babiloniò. ɔ aa fɛlɛaaànɔ pásípásí, aa koezò Yelusaleũzi e wè do, 5 Nebukanéza zīg5 Yelusaleũ sī wè 587 mɔ soplade guu, aa kí Zedekia kù, 5 aa Lua kpé kpàsa, 5 aa tà ní gbé gbāa pfi.

An taa gbɛa wà Gedalia pò zɔblenapiò aà díle gbāade ũ dè, 5 Yuda gbé kōna pò aa gòò bàalè wà tà Egipi, aa anabi Zelemii sè ní gbāao wà tàò. We à gàu.

Lán anabi kɔnɔwa Zelemii è yá gbāa pò kèpiò guu Lua lezà a gbé pò aa a náai víopiòwa. ɔ Zelemii mè tò aa ye músipi kémáe, sema aa ea su Dii ní Luawa, aa lɛkpaala ní Egipiò tó, aai ze ní zòblea Babilonideɔnɛo. Ama aa Zelemii díle bɔnkpede ũe, 5 wà íadàwà. A bílikè yápiwa, asa a ye a gbépiòzi maamaae. Maa a kuò dúniau. Gaga bao pò Lua dílèè aà kpa a gbé pò aa ku kai lɛzɔnɛ mé tò à bílikè, asa a ye a gbépiòzi. A yáí ɔ zɔaka Luazi mòomɔ (11.18-12.6, 15.10-21, 18.18-23, 20.7-18).

Baa ké àlè Lua gbéò kaalɛa yá kpáwake luanaaikensaidepiònɛ, à ní suabaa yá è káaa ɔ Luapi bàa ea kuarínɔ yá ũ (31). A zí pò Lua a ble gbezā náai ví, 5 à seeladeke pò ɔ bɔ ní sae kè. Wédɔa Luazi guu à tɔòlè lù. (32).

Zelemii kè waasokpan náaide pò wà Yesu lèeũò ũ (Matie 16.14). E Yesupi àò gé gai à Gèamusu dikpe blè blè ní a íwaò, 5 à mè Lua bàa kua ní a gbéò yá pò Zelemii ò pápa sa (Luk 22.20, 1Kln 11.25).

Dii Zelemii dílɛa anabi ũ

¹ Ilikia né Zelemii, Anato pò kú Bèyámɛɛ buiò būsuu sa'onae yán ke.

² Dii yá'òè Amò né Yosia, * Yudaò kía kpalablea wè ku'e'aaòde guu

³ ní Yosia né Yoakiũ, † Yudaò kía kpalablea gɔɔo e Yosia né Zedekia, ‡ Yudaò kía kpalablea wè kuédode mɔ sɔode guu, gɔɔ pò wà Yelusaleũdeò kùkù zìzɔò ũ.

⁴ Dii yá'òmɛɛ à mè:

⁵ E màò gé n íkasai neasakpɛu, má n d5, e ñyò gé bɔi gbɛɛu,

ma n se ma pɔ̄ ũε,§

ma n dile ʼnabi ũ buiɔne.

6 ɔ̄ ma mɛ: A'a Dii Lua! Má yá'oa dɔ̄o, asa ɛ̀waasonan ma ũ.

7 ɔ̄ Dii ɔ̄mɛɛ:

Nsu o ɛ̀waasonan n ũo.

Gé gbé pɔ̄ ma n zímáɔ̄ kǐi píi,

ní yá pɔ̄ má danɛ píi oné.

8 Nsu vɛ́akɛ́o,

asa má kunnɔ̄ n misia yáie.

Ma Dii máme má ò.

9 ɔ̄ Dii ɔ̄bɔ̄ a zɔ̄ ma léwa à mɛ:

Ma a yá sòso má kàne n léue.

10 Gwa! Ma n dile buiɔne ní ní bɔ̄suɔ,

nyɔ̄ ní wo ní bɔ̄suu,

nyɔ̄ ní gbáa k'ɛ,

nyɔ̄ ní kaale, ní ɛa nì ní zedɔ̄,

nyɔ̄ ní gbɔo, ní ɛa nì ní kɛke.

11 Dii yá'ɔ̄mɛɛ à mɛ: Zelemii, bɔ̄ ní èi? ɔ̄ má wèwà: Lí pɔ̄ wí me wétei gɔ̄na mále e.

12 ɔ̄ Dii ɔ̄mɛɛ: N è wásawasae, asa mále wéte ma yáí, ké à e papa yáie.

13 Dii yá ɛa dèdɛa à mɛ: Bɔ̄ ní èi? Má wèwà: Ma oo è, àle pusu bɔ̄, à yèle, a zí dɔ̄ gugbántoo oi.

14 ɔ̄ Dii ɔ̄mɛɛ: Za gugbántoo oi wa bɔ̄u wà yáyia bɔ̄suebeedeɔ̄wa.

15 Mále bɔ̄su pɔ̄ kú gugbántoo oiɔ̄ gbéɔ̄ sisi aa mɔ̄ píie.

An kíaɔ̄ ní kpalabaɔ̄ kpále Yelusaleũ bíibɔ̄leɔ̄u.

Aa koezɔ̄ a bíi pɔ̄ liaizi,

aa léle Yudaɔ̄ bɔ̄su wéleɔ̄wa.

16 Maa má yákpaleke ní ma gbéɔ̄

vái pɔ̄ aa kè aa bɔ̄ ma kp yáí.

Aa tulaletikátea dii páleɔ̄ne,

aa kùle ní pɔ̄keɔ̄ne.

17 Souke, ní fele yá pɔ̄ má danɛ oné píi.

Nsu to sɔ̄ kɛngu an yáio.

Tó maaan sɔ̄o, níme má tó sɔ̄ kɛngu ní ae.

18 Ma n ke lán wéle bíidewa gbáe,

lán mɔ̄pele ge mɔ̄goté bíiwa.

Yuda kíaɔ̄ fɔ̄ kpaneɔ̄,

ge a gbáadeɔ̄ ge a sa'onaɔ̄ ge a gbépii.

19 Aa ʼnama, kási aa n fuo,

asa má kunnɔ̄ n misia yáie.

Ma Dii máme má ò.

2

Isailiɔ̄ bɔ̄a Dii kpe

1 Dii yá'ɔ̄mɛɛ à mɛ:

2 Ge n yáe bee kpáwake Yelusaleũdeɔ̄ swáú.

Ma Dii ma mɛ,

á wèndiagɔ̄ gbéke pɔ̄ á vímanɔ̄ dɔ̄magu

gɔɔ pɔ́ á yemazi ma nɔ́ dafu ũ.
 Gɔɔ bee á tɛmazi guwawaiu,
 gu pɔ́ wí pótɔ́uo.

³ Aa ku ma m̀endo yáíe,
 aame ma buapɔ́ káau ũ.

Ma gbé pɔ́ ní mɔ́mɔ́ t̀aae è,
 ɔ́ músi ní lé.

Ma Dii máme má ò.

⁴ A swáse ma yáí, á Isailio,
 á Yakɔ́bu buiɔ́ píi.

⁵ Ma Dii ma m̀e,
 t̀aae kpele á deziɔ́ èa,
 ɔ́ aa z̀ak̀umanɔ́i?

Aa t̀e t̀aaɔ́zi, ɔ́ aa g̀í ɔ́i.

⁶ Ma ní b̀óle Egipi ma d̀aaané guwawaiu
 ní s̀egb̀ao ní búsu t̀ɔ́'edeo
 ní búsu iminadeo ní gusisi pásio,
 gu pɔ́ gb̀ee lí a baa v̀io mé gb̀ee líɔ́ kuuo,
 kási aai ma gb̀eao.

⁷ Ma suńno t̀ɔ́le t̀aaedeu la,
 aaliɔ́ a libeɔ́ ble ní a p̀omaɔ́.
 Ké aa ká, aa ma búsu gb̀alé,
 aa tò à g̀ɔ́ pɔ́ pɔ́ má yeio ũ.

⁸ An sa'onao i ma d̀ɔ́o,
 ma ikoyádanedeɔ́ i ma d̀ɔ́o,
 an d̀aaanaɔ́ b̀ò ma kpe,
 an anabio anabikekè ní Baali gb̀aao,
 aa t̀e pɔ́ pɔ́ lí káflakenéɔ́zi.

⁹ A yáí má m̀ó ní á yáó s̀ɔ́,
 mé má m̀ó ní á néɔ́ ní á t̀ũnaɔ́ yáó.
 Ma Dii máme má ò.

¹⁰ A bua ísiawa e Sipi búsuu à gwa.
 A gbé z̀i Kedaa búsuu à a yá t̀aaasika,
 í gwa t̀ó yáe bee taa kè we yáa.

¹¹ Buie a diiɔ́ líle yáae?
 Kási an t̀aapiɔ́á Lua no.

Ma gbé pɔ́ má de Lua gawide ũ,
 ma gbéɔ́ ma leũpkakè
 ní pɔ́ pɔ́ lí káflakenéɔ́.

¹² A musudeɔ́, à to yápi diwá,
 á me i seenata à g̀ɔ́ sáiii.
 Ma Dii máme má ò.

¹³ Asa ma gbéɔ́ duunakè lee plaé.
 Máme má nibɔ́na í wēnide ũ,
 ɔ́ aa ma to we,

aa gè wá biaɔ́ ỳò níziáe,
 bia teféena pɔ́ aa f̀í í díleɔ́.

¹⁴ Isailioá z̀ɔ́nne?
 Wá ní í z̀ɔ́ble guu nne?

Bóyāi aa gò pɔvɔa ũ sai?

¹⁵ Nòomusuo pàlamá aa pùnámá,
 ɔ aa ní bɔsu yàa,

an wéleɔ tekù, gbēe ku we bo.

¹⁶ Mefisideɔ ní Tapanesideɔ ní mi wàné.

¹⁷ Amɛ a yápi í ázɔaɛo lò?

Ma Dii á Lua, ké má zemikúáé,
 ɔ a ma to we.

¹⁸ Bóyāi ále gé Egipi Sioo í miii?

Akea ále gé Asili Uflata í miii?

¹⁹ A vāikɛa a wi á musue,

á pòbɔzákɛa a wétɛa ié.

A láasooke, í dō ké

á bɔa ma Dii á Lua kpɛ vāi,

mé á kua vɔakeamɛ sai íi.

Ma Dii Lua Zígōde máme má ò.

Isaili dea nɔ ndaisai u

²⁰ A ma zuu gbòò á nɔɛ à gègè,

a ma baɔ kèkè,

a mè á zɔblemɛɛo.

Sɔana guu í gbāsíkɛ sɔsɔ lesɔ pii musu

ní lí yéleleɔ pii gbáuo.

²¹ Ma á bá vɛɛli maa náaide ũɛ.

Kpelewa a kɛa,

a gō vɛɛli bɔlɛnzɔaɛ ũi?

²² Baa tó a zu'ò ní saoo

ní mɔɔnao maamaa,

á tàae tèbateba a láamɛɛo.

Ma Dii Lua máme má ò.

²³ Kpelewa á fɔ o í gbáleo,

í kɛ Baalɔnɛ kèkɛo ní?

A yá pɔ á kè swadɔɔ gwa,

á láasooke á yákeapɔwa.

I gé le à su la,

lán yiongo núnu pɔ a mɛ fɛlewa,

²⁴ lán sɛa zaa'ln da pɔ dɔkè ní gbáao,

àle gō ɔana sɛsɛwa.

Déme a fɔ à aà lé liaa gɔɔ pɔ aà mɛ fɛlei?

Zaa'ln sa pɔ lé aà wɛleleɔ kpasao,

aa aà e a gɔɔwae.

²⁵ Asu àò kpálekɛnízi

e á kyale gé yaa á gbáu,

á kòlo giigagao.

N beeo a mè a zekɛo,

wá ye dii zɔlɔziɛ,

sema wà gé má.

²⁶ Lá wí í kpái kú, tó wà bòwà,

màa wa wida Isailiɔwa,

an kíaɔ ní ní gbàadeɔ

ní ní sa'onao ní ní ànabiɔ.

²⁷ Aaí o líɛ: Wá maen n ũ,

aaĩ o gbεε: Mmε n wá í.

Aa bɔ ma kpε, aaĩ zεmanɔɔ.

Gɔɔ pɔ taasi ní lé,

ɔ aaĩ mε mà fele mà ní suaba.

²⁸ Dii pɔ á kε ázlaεɔ ku máε?

Aa fele á taasikegɔɔ,

tó aa fɔ á suaba!

Asa á Yudaɔ,

á diiɔ dasi ká á wéleɔwa.

²⁹ Bóyái ále zɔakaimazii?

Apíi a bɔ ma kpεε.

Ma Dii máme má ò.

³⁰ Ma ladà á deziɔwa pãε,

aaĩ totoapi yádao.

Aa lèle ní ánabiɔwa

lán nɔɔmusu pɔkaalenawa.

³¹ A gbágbεɔ, á wéte ma yái.

Ma gɔ Isailiɔne gbáa

ge gubeebee ũ yá?

Bóyái ma gbépiɔ í mε

waɔ ní bebea kεε,

wa mɔ ma kíi lɔɔ ni?

³² Nɔamblebɔ yá a fɔ sá wéndiague?

Zákezi pɔɔ yá a fɔ sá nɔ dafugue?

Kási ma yá sà ma gbéɔgu

á gɔɔplakε.

³³ A yenzi εεε víε fá!

Baa káalua sà zɔɔ,

á á yákea dadaè.

³⁴ Wí taaside yáesaide au e á pɔkasaɔwa,

i kε a ní lé á kpéu,

aale á pɔɔ sélen sɔɔ.

³⁵ Gia ní beeo i mε á yãe vío,

ma pɔ a paázio.

Lá a mē i duunakeo,

má yákpalekeánɔε.

³⁶ Bóyái iɔ liaaliaa á á yákea lilei?

Egipɔ widawá,

lá Asiliɔ kèéwa.

³⁷ A bɔ we á su ní ɔɔ dia á musue,

asa gbé pɔ ále ní náaikεpiɔ,

ma giríziε, á dɔnle emáo.

3

¹ Tó gbēε gí a nai,

ɔ á gε zákε gupálei,

a fɔ εa nɔpi kú lɔε?

Aá kúa a búsupi gbále dúuduue.

Apíi sɔ a gbásikε ní gɔɔ dasi,

ɔ á εa lé sua saa?

Ma Dii máme mále á la.

2 A wezu à sísí wáiwaiɔ gwae,
gu kpele wi á dàakpauo ni?
Iɔ zɔle zé sae àɔ gɔɔ dá
lán Laalubue zólea guwaiwaiuwa.

3 A yáí tò ma gi lou maé,
káabuana i kééó.
N beeo á wé de lán káalua wéwae,
wí lí á kúo.

4 A lezúmazi tia a mè:
Wá Mae, wá èwaasogɔɔ gbēna,

5 n pɔ aɔ paawázi e bɔe ni?
Nyɔɔ wá kpēne kúa gɔɔpii yá?
Màa i omee,
ɔ iɔ yáwáike á pɔeáwa.

Isailiɔ pɔɔbɔzakɛa Dii n n suawàò

6 Kí Yosia kpalablegɔɔ Dii òmɛ: N Isaili pɔɔbɔzakɛnapiɔ yákeɛa èa? Aa gè gbāsíkè sísí lesí pii musu n lí yèleleɔ pii gbáuo.

7 Málɛ e yá beeo kea gbɛa pii aa suae, kási aai suao. ɔ an gbé Yuda náaisaideɔ n yákeapiɔ è.

8 Ma gínzila kpà Isaili pɔɔbɔzakɛnapiɔwa, ma n yá gbásl pɔ aa kèò yáí. Kási vía i n gbé Yuda náaisaidepiɔ kúo, ɔ aa gè gbāsíkè sɔ.

9 Káaluakaa i ke Isailiɔne yáe úo, ɔ aa n búsu gbálè, aa gbāsíkè gbɛo n líɔ yá musu.

10 Gia n beeo pii an gbé Yuda náaisaidepiɔ i sua n nòsemèndooo, sema mɔafili. Ma Dii máme má ò.

11 ɔ Dii òmɛ: Isaili pɔɔbɔzakɛnapiɔ yá maa de Yuda náaisaidepiɔla.

12 Ge n kpáwake gugbántoo oi n me:

Ma Dii ma mè,
à sua Isaili pɔɔbɔzakɛnaɔ!
Má fɛázi ɔo, asa má gbèke ví,
ma pɔ aɔ paaázi gɔɔpiio.
Ma Dii máme má ò.

13 A we á tàaei lé!
Asa a bɔ ma Dii á Lua kpɛɛ,
a taa'ò dii zílɔwa
lí yèleleɔ pii gbáuo,
i swáse ma yáio.
Ma Dii máme má ò.

14 Ma Dii ma mè, gbēnazín pɔɔbɔzakɛnaɔ, à sua, asa á zán ma ù. Má á sé wéle n wéleɔ dodo, bui n buio plapla, mí suánɔ Siɔna.

15 Dána pɔ an nòse muaamanɔɔ ɔ má n dile aa dɔaaé n dɔao n laaio.

16 Ma Dii ma mè, gɔɔ bee tó a kɔ a dasikù á búsuu, wa ma bàakuaánɔ kpagolo yá'ò ɔo, a láasoo a gɛ an sɔ guuo. A ni aɔ kúmáò, mé wa a pále keo.

17 Zibeezí wa o Yelusaleúe, Dii kpalabaa. Bui pii a si Yelusaleúu ma tɔbɔa yáí. An nòsevái swágbáa yá a dɔaané ɔo.

18 Gɔɔ bee Yudaɔ na Isailiɔwa, aa bɔ gugbántoo oi búsuu sánu, aai su búsu pɔ má kpà n deziɔwau.

19 Máme má ò.
Má ye má á sí ma néɔ úe,

mí pɔɛá búsu kpáwá,
 búsu pɔ́ a kɛfɛnkɛ dɛ buipáɛɔ pɔ́a.
 Máɛ e áli ma sisi á Mae úɛ,
 mé á we ma to weo,
²⁰ áma á Isailiɔ a bɔ ma kɛɛ,
 lán nɔɛ pɔ́ a zá tò à gɛ gbáskèwa.
 Ma Dii máme má ò.

²¹ Wii ma ðɔ sísí wáiwai musu,
 Isailiɔ lé ɔɔb, aale awakpa,
 asa aa pàzɛɛɛ,
 ma Dii ní Lua ma yá sàngue.

²² A ɛa sua, pɔ̀ɔbɔzákɛnaɔ,
 mí á gbágbá ní á pɔ̀ɔbɔzákɛgyāo.

Wá ké! Wá sumɛɛ,
 asa ní mɛnn Dii wá Lua.
²³ Sísiɔ ɛɛ ví, gbèsísiɔ zɔa ví,
 Dii Isailiɔ Lua mé wá Suabana ũ.

²⁴ Za wá èwaasogɔɔ
 táaɔ wá maɛɔ zí ài blè,
 an sáɔ ní ní zuɔ
 ní ní nɛgɔɔ ní ní nɛnɔɔɔ.

²⁵ Wà naale ní wío,
 wá tò wá gɛɛ gɔ́ kpá wá wéi,
 asa ní wá deziɔ wa duunakè Dii wá Luɛɛɛ,
 za wá èwaasogɔɔ e gbá wi aà yāmao.

4

¹ Ma Dii ma mɛ, á Isailiɔ, tò á sua, à sua.
 Tó a ɔzɔ́ á pɔ́ pɔ́ má zauɔi,
 mé áɛ liaaliaa bo,
² tò a ɛgbè ní ma kuaɔ káukáu ní síanaɔ,
 buipáɛɔ báaadakɔu ní ma tɔ́o,
 aai íanadá ma yá musu.

³ Yá pɔ́ Dii ò Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔnɛn kɛ:
 A Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ píi,
 á kpase kɛ wásawasa,
 ásu pótɔ́ ɛuo.*

⁴ A tɔzɔ́ á sò gbásiwoloa ũ,
 í gɔ́ ma pɔ́ ũ wásawasa.
 Tó máan sɔ́o,
 má a pɔ́kúmabɔbɔwáɛ
 lán té pɔ́ gbèe a fɛ deowa
 yávai pɔ́ á kè yái.

Zígɔɔ bɔa gugbantoo oi

⁵ A kpáwake Yudaɔnɛ,

* 4:3 Oze 10.12

à o Yelusaleüdeone:

A kuupe á bùsu,
à wiile ní lɔɔ gbātɔ
à oné aa káaa,

aai bàale ta wéle bíideu.

⁶ A gudɔkɔeki dile Siɔna,

wí mó ulé we, ásu zezé,

asa má tó kisia zɔɔ ní pɔ ònekéao bɔ gughántoo oie.

⁷ Nɔɔmusu fɛle bɔ a tɔou,

buiɔ káalenapi dázéu.

A gò a tíá,

àlé gé á bùsu kei kélékélé,

á wéleɔ i gɔ beziaɔ ù.

⁸ A yáí tò à zwánkasaɔ kákaála,

à ɔɔɔ à búbuape,

asa Dii pɔfɛawázi zɔɔ, i kpáleo.

⁹ Zibeezi sɔ a ké kía ní a ìwaɔgu,

yápi i di sa'onaɔwa,

ánabiɔ lé i gɔ kpaatá.

Ma Dii máme má ò.

¹⁰ ɔ ma mè: A'a Dii Lua! N ònkè Yelusaleüdeone ní gbéé beeo píi. Ké n mè aao ku aafia,† ɔ fɛnda mé aɔ wiile ní miwaa?

¹¹ Gɔɔ bee Dii a o Yelusaleüdeone ní gbéé beeo píi, à me ían wáa a bɔ gbáau sísi wáiwaiɔ musu à mɔ léle a gbééwa. I ké íana pɔ wí pɔ fáí a gbási bɔle no,

¹² íana pɔ á gbaemá gbáa aɔ de beea, yákpale á kéíno sa.

¹³ Gwa! Ale mó lán lousisiawa,

aà zikasɔgoɔ de lán zàawa,

aà sɔɔ wáa de kúuɔla.

Waiyoo wápiɔ! Wa kaalee sa.

¹⁴ Yelusaleüdeɔ, à á sɔ pípi,

ké à e bɔ aafia.

Aɔ kú ní á láasoo váio e bɔe ni?

¹⁵ Wále a baokpa Dá buiɔ bùsuu,

wále músi kpáwake Eflaiü buiɔ bùsu sísiɔdeu:

¹⁶ A o buione,

í a kpáwake Yelusaleüdeone,

ibeeɔ bɔ bùsu zázáú, aale mó,

aale kúkua ɔ Yudaɔ wéleɔwa,

¹⁷ aale liai lán masedánaɔwa,

asa Yudaɔ bɔ ma kpɛɛ.

Ma Dii máme má ò.

¹⁸ A dàa ní á yákeɔ mé bee lé.

A íadaman we. A pásí!

Ale íadawá e á sɔu.

¹⁹ Ma nòse òkpà! Ma nòse òkpà!

Ma nòse lé pusu bɔ, sɔ kèmagu,

† **4:10** Zel 6.13-14, 14.13, 23.16-17

má f̄s màò n̄l̄eo.
 Ma kuu'ò mà d̄o rí kúkuakeao.
²⁰ Wíwíá lé k̄e wíwíá,
 bùsu ḡò da wàuu gupíiu.
 Wá zwàakp̄eo wíwí kándò,
 wá zwāaò yàa ḡòḡò.
²¹ Máo dàlapooò gwa e b̄oε ni?
 Máo kuu'òpi ma d̄o e b̄oε?

²² Dii mè a gb̄éò mi v̄l̄o, aa a d̄o,
 né s̄òùoε, aa yàe gbáeo.
 V̄ai òn̄o ò aa d̄o, aa maak̄ea d̄o.

²³ Ma z̄l̄e gwà,
 má è da p̄á, a k̄ek̄eao.
 Ma musu gwà, má è a gupua v̄l̄o.

²⁴ Ma gb̄èsis̄o gwà,
 mà è aale lualua,
 s̄is̄o s̄o aale deede p̄ii.

²⁵ Ma gugwà, mi gb̄ee eo,
 baa báò aa rí taa k̄e píie.

²⁶ Ma gugwà, ò má è
 bùsu táaede ḡò gbáa ù,
 w̄éleò wíwí píi Dii aε
 aà p̄okúma pás̄í yáí.

²⁷ Asa Dii mè
 bùsu a òòkpa píie,
 rí beeo á kaale míomio.

²⁸ Ayāmeto t̄oε a búbuape,
 musu i siakū,
 asa Dii yā'ò, a a n̄òse suumpao,
 à yād̄il̄e k̄ò, a ea kp̄eo.

²⁹ W̄éledeò lé t̄il̄e píi,
 k̄é aa s̄odeò rí k̄azunaò k̄òfi mà yáí.
 Gb̄eò lé si dào guu,
 gb̄eò d̄ède lé s̄òò gb̄èsòu.
 W̄éleò ḡò beziaò ù,
 gb̄ee ku we bo.

³⁰ Yelusaleū, b̄ó r̄ile kei?
 Akeā n zwāa t̄ēa yè,
 n vua n̄ambleb̄òò dà, n kio kài?
 N n̄z̄l̄a k̄èke p̄āe!
 N ḡòp̄oεò ḡinz̄ie,
 aa yē n w̄ēni b̄oε sa.

³¹ Ma wii mà lán ne'iwāwā wiiwa,
 lán n̄oε p̄ó lé né s̄éia iwa.
 Sib̄na wiie, àle we f̄òo, f̄òo,
 à òp̄òo à mè: Waiyoo map̄i,
 gb̄ēden̄aò òd̄iea, má kú ga léz̄le.

5

Gbɛe maao

¹ A Yelusaleũ zeaɔ keɛɛ à gwa,
à weɛɛ a gaaɛɔu à e dɔ.
Tó yámaaken sɔanweɛɛɛnae ku we,
má sùuuke ní wélepio.

² Baa ké aai me Dii ku,
ní beeo aai legbɛ ní mɔafilioɛ.

³ Dii, sɔana ɔ níle weɛɛmáo lò?
N ní gbɛ́, i ɔmáo,
n ní ké búɛbue, ɔ aa gí totoapi mai.
An swá gbáakù lán gbewa,
aa gí nòselilei.

⁴ Ǿ ma mè taasideɔne, aa mi vlo,
aa Dii yákeɔ dɔo,
aa dɔ yá pɔ ní Lua lé yáínɔo.

⁵ Má gé mà yá'o maezɔɔneɛ,
aa Dii yákeɔ dɔo lé?
Aa dɔ yá pɔ ní Lua lé yáínɔo lé?
Kási gbépio sɔ aa n zuu bòrɔla,
aa n baɔ kèkémáɛ.

⁶ Ayámeto nɔɔmusu a bɔ lákpɛu à kusimá,
àwalewana a bɔ gbáau à ní dede.
Gbɛaana a naalené wénkpe,
i gbɛ́ pɔ bɔɔ taitai,
asa an taaɛɔ dasikù,
an pòɔbɔzakea kè zài.

⁷ Yelusaleũ, má sùuukennɔe?
N gbɛ́ɔ pàkpàmaziɛ,
aai yási ní taaɛɛ, i ke mámɛo.
Má tò pɔ mòmá,
ɔ aa sí káalua kpéu aa gbásikè.

⁸ Sɔsa káa pɔ an me feɛaɔne,
an baade í lua a gbédee nɔi.

⁹ Ma Dii ma mè
má ladamá yápi yáio lé?
Má tɔsi buipi taawao lé?

¹⁰ A ge ma vēebu* dúuzɔ,
āma ásu deɛɛ piio.
A a gɔnaɔ zɔzɔ,
asa gɔnapioá ma pɔ no.

¹¹ Isailio ní Yudaɔ bɔ ma kpe.
Ma Dii máme má ɔ.

¹² Aa Dii ɛɛbò aa mè:
Màa no, váie a wá leo.

* 5:10 Isa 5.7

Wá k̄s'e ní zlo ge ní n̄anaoo.

¹³ Anabiᵒ lé lé'iana gbae,

Dii yá aale oo.

Aame aa ní p̄ e ríziawa we.

¹⁴ Ayám̄eto ma Dii Lua Zlḡode ma m̄e,

lá màa gb̄épiᵒ òne,

má a yá sóso káne ní léu té ũe,

gb̄épiᵒ iᵒ de yàa p̄ tépi a k̄wà ũ.

¹⁵ Isailiᵒ, ma Dii ma m̄e

má bui p̄ kú z̄āzā sóikewáe,

bui p̄ kú za zi mé aᵒ ku ḡoᵒpiie.

Bui p̄ ili ní yāmao

mé á ní yá'oa d̄so.

¹⁶ An gb̄alaᵒ ì ga inéé,

ampii ḡosa gb̄aaᵒne.

¹⁷ Aa p̄ p̄ á k̄k̄eᵒ ní á bleᵒ naaa,

aai á n̄eḡᵒ ní á n̄enᵒe séle.

Aa á zuᵒ ní á s̄aᵒ ní á bleᵒ naaa,

aai á w̄eᵒ ní á kaad̄em̄beᵒ séle.

Aa á w̄éle bíide p̄ ále a náaik̄eᵒ d̄ēn̄z̄ ní ní zikab̄oᵒ.

¹⁸ Ma Dii ma m̄e, baa ḡoᵒ bee má á k̄e k̄élekeleᵒ.

¹⁹ Tó wà n̄ la, b̄yāi ma Dii ní Lua má k̄èiné màa piiii, ní oné, lá aa p̄k̄p̄am̄azi

aa z̄obl̄e dii z̄l̄oᵒne ríziá bùsuu, màa aa z̄obl̄e bui z̄l̄oᵒne bùsu z̄l̄ou s̄.

²⁰ A yáe bee o Yak̄obu buiᵒne,

í a kp̄awake Yudaᵒne à me:

²¹ S̄oᵒ n̄èseᵒsaideᵒ, à yāma,

á w̄é v̄i, ili gu'eo,

á sw̄á v̄i, ili yāmao.†

²² I k̄u à vl̄ak̄em̄eᵒ lé?

I k̄u à lualua ma aeo lé?

Ma Dii máme mále á la.

Ma bùsu'uf̄aa k̄ale isia z̄ōle ũ,

k̄oᵒ p̄ ma d̄àen we,

a í a f̄ à a baa v̄i bauo.

Baa k̄é a í ì z̄āampapa,

ili f̄ à a baa v̄io.

Baa k̄é a ikooaᵒ ì k̄ōf̄ike,

ili f̄ à a baa v̄io.‡

²³ Gb̄épiᵒ sw̄á gb̄aa, aa f̄el̄em̄ano,

ᵒ aa p̄aalemeᵒ aa ḡēz̄ea.

²⁴ Baa k̄é mi lou mané a ḡoᵒwa

za k̄áabuana e à ḡé b̄ol̄ei,

mé ma p̄k̄eᵒḡoᵒ d̄ilené,

aali ok̄ē wà vl̄ake ma Dii ní Luaeo.

²⁵ A v̄aikea mé kp̄a p̄p̄iᵒne,

á duuna mé gl̄é à maa e.

† 5:21 Isa 6.9-10, Eze 12.2, Maa 8.18

‡ 5:22 Yob 38.8-11

26 Väikenaɔ ku ma gbéɔ guu,
 aai ní wε lán fiikpanaɔwa,
 aai baikpá gbéɔne ké aa e wà ní kú yáí.
 27 Lá bá ɔ ka báwena bákabɔ pai,
 màa mɔafili ní ua pà,
 ɔ aai ké ɔdeɔ ũ wà gbáakū,
 28 aai ká, an mε ɔ teke.
 An väikea gēagē,
 aali yási ní netoneɔ, yá e bɔrɔnɔ nao.
 Aali ze ní pɔesaideɔ aa ní yānakpāmáo.
 29 Ma Dii ma mē,
 má ladamá yápi yáio lé?
 Má tɔsi buipi taawao lé?
 30 Yá pɔ wa ye a gíyáio
 wí víakεè kò ní búsuu.
 31 Anabio í anabikeke ní εεo,
 sa'onao zía yá mé í dɔaané.
 Màa ma gbéɔ yei,
 āma kpelewa aa ke zái?

6

Koez̄sa Yelusaleūi

1 Bēyāmεε buiɔ, à bɔle Yelusaleū,
 í gé mikpakti wεεlei!
 A kuupe Tekoa!
 A to súele fele Betakeleū seela ũ.
 Kisia lé bɔ gugbāntoo oi,
 kaale z̄ɔ looaála.
 2 Má Siona mide,
 wéle pɔ wí mε a kefeū mé a maa.
 3 Z̄iḡɔ mɔ bòokpa liai,
 lán sādānaɔ ní ní sāwa,
 baade ní a gbéɔ a bòou.
 4 A sɔuke wà si Siona ní z̄lo,
 à fele wà ge lélemá íatē gbāa z̄á.
 Agya! Íatē'aua p̄ila,
 gu lé gēk̄ɔu kò.
 5 A fele wà ge lélemá gwāas̄ina,
 wí gu pɔ de aa ze giu wíwi.
 6 Ma Dii Z̄iḡɔde ma mē:
 A liz̄z̄ɔ,
 í b̄usu kále Yelusaleū bíi sae.
 A íada wélepiwa,
 asa gbāam̄ak̄ɔe mé k̄ɔu.
 7 Lá í ɔ di b̄ɔu,
 màa yāvái di wélepiu.
 Taiina ní yāp̄as̄lo z̄ɔa d̄ɔu,

mi e aà gyā ní aà bɔo làa ziio.

⁸ Yelusaleude, à ma ledama ma,
ké másu kéwáo yáí.
Tó màan sɔo, má á bùsu dɛɔnzɔe,
gbɛe aɔ ku a guu bo.

⁹ Ma Dii Zigɔde ma mɛ:

Wa Isaili pɔ gɔɔ kɔnwɛ,
lá wí vɛɛ kɔnwewa.
Wa ɛa a gbesisi,
lá wí pɔ gbesisiwa.

¹⁰ Dé má yá'òè mà aà gba laaii?
Démɛ a mameɛí?
An swá wɛao, aa fɔ yāmao,
Dii yá í kené íie,
Íli kárguo.

¹¹ Dii pɔkúma dɛdɛa,
má fɔ màɔ kúkúa bo.
Pɔkúmapi bɔbɔ néowa gāac
ní èwaaso pɔ káaaa gudɔɔ.
To wá gɔe ní a nɔo kú sánu
ní gbɛ́ pɔ zikù táotao.

¹² Ma Dii ma mɛ,
tó ma ɔ lòo bùsuɛbeedeɔla,
má ní bɛɔ na gbɛ́páleɔne ní ɔzɛ,
ní ní buaɔ ní ní nɔɔ.

¹³ Néfɛnen gbɛ́zɔɔ pɔi ɔvái'enaɔne.
Anabiɔ ní sa'onaɔ pɔi aaiɔ gbɛ́ɔ sāsáɛ.

¹⁴ Aai ɛɛɛ ma ma gbɛ́ɔ bɔwa
lá a dɛ pɔe ũowa.
Aai mɛ, aafia ku, aafia ku,
kási aafia ku we sɔo.*

¹⁵ Yábɛɛ pɔ aa kè í kené wí ũe?
Aawo! Íli kené wí ũo,
an gɛɛ lí gɔ kpá ní wíio.
A yáí aa ta gbɛ́ pɔ gè gɛ́kliɔ guu,
aa kwe gɔɔ pɔ mále ladamá.
Ma Dii máme má ò.

¹⁶ Ma Dii ma mɛ:

A zɛ zékpaau à a zé káauɔ gwa,
í a pɔ pɔ maa gbea à bɛu,
á sɔ́ í níni.†
ɔ a mɛ à bɛuo.

¹⁷ Ma gudɔanaɔ‡ díléɛ,
má òé áli swáɔ an kuupeai,
ɔ a mɛ á swáɔɔ.

¹⁸ Ayámɛto buipáleɔ, à yāma,
í yá pɔ a ma gbɛ́ɔ le dɔ!

¹⁹ Dúnia gbɛ́ɔ, à yāma,

* 6:14 Eze 13.10 † 6:16 Mat 11.29 ‡ 6:17 Oze 9.8

mále mós gbépiò ásookei.

Yá pós aale yáò gben we,
asa aai swáðò ma yáío,
aa gí ma ikoyáie.

²⁰ Seba tulaleti demεε pœ ùo,
ge kaneli fee gínana pós bò búsu zázáú.
Mili sa pós í oa í a pós kátεu à tékú sio,
á sa'ooa lí kamaguo.

²¹ Ayāmeto ma Dii ma mèt:

Má gbε pós gbéò í gēmbòlεwàò kálε gbépiòne rí aε,
maeò rí rí néò, gbé rí a gbéò
aai kpákpaá m̄pii aa gaga.

²² Ma Dii ma mèt:

Gugbāntoo oi búsideò gwa,
aa fèlε,
bui zòpíò lé bò za dúnia léwa,
aale m̄ò.

²³ Aa sáò rí sōnaò kúkūa,
aa pásí, aali gbēε wēnagwao.
An kōfí Ìò ðò lán ísia kōfíwa,
aa didi s̄ kpe, aa zí'òpòò,
aale mós léléiwá, Siɔnadeò.

²⁴ Wa rí bao mà,

wá ò ḡò ðowázi.
Yá'oma wá kú gbāa,
wáλε wāwāma lán ne'inawa.

²⁵ Asu gé buao,
ásu àò be zéuo,
asa ibεεò rí fēndaò kúkūaε,
vía p̄ò liaaázi.

²⁶ Ma gbéò, à zwānkasaò ðòðò á pi,
í gbeembo tífú guu.

A òò lán né mēndona gaamáwa,
à búbuape pásípási,
asa gbēkaalena a mós wá kándoe.

²⁷ Ma n dile m̀baasana ũε,

ma gbéò mé gbè m̄de ũ.
N rí yákeò ȳò, ní rí ðaa ð̄ò.

²⁸ Swáyāmansaideòne m̄pii,
aaìò bebe wàò yāðòðómáε.
Aa fèe lán m̄gotē ge m̄siwae,
yākpaanlakenaòne m̄pii.

²⁹ Síá lé tévu,
ké m̀gb̄ò e láa tépiu,
kási àlε m̄ baasa páε,
gbēváiò lé ké gbēmaawao.

³⁰ Wí oné ánuu giana,

asa Dii gĩnzĩe.

7

Lua zé egená páe

¹ Dii yá'ò Zelemiie à mè:

² Ge ñ ze ma kpé bɔleu, ní kpáwakené we ñ me: A Yuda pɔ ále gē bɔleu la ále gē kúleiméɔ, à ma yāma.

³ Ma Dii Zīgɔde Isailiɔ Lua ma mè,
à ñɔselile ní á yákeɔ,
mí tó à ku gue beeu.

⁴ Asu sásáyā náaike à me
Dii kpén ke, Dii kpéɔ.

⁵ Tó a ñɔselile ní á yákeɔo síana,
mé ále yákekɔe a zéwa,

⁶ tó i gbāamɔ nibɔɔ ní tonɔ ní gyaaɔneɔ,
mé i yāesaideɔ dede gue beeuo,
mé i fada ázlawa a ge dii páleɔwao,

⁷ má tó à ku gue beeu.

Gupi ɔ má kpá á deziɔwa
aaɔ kuu gɔɔpii.

⁸ A eɔ?

Ále sásáyā pɔ ài vɔlo náaike.

⁹ E'e! I kpáí'ò, i gbēde,
i gbāsike, i ɛeto ñ ma tóo,
i tulaletikateɔ Baaliɛ,
i gé táa pɔ á ní dɔ yāaɔɔwa,

¹⁰ ɔ i gbasa mɔ ze ma ae
kpé pɔ ma tɔ kuwàe beeu.

I me a bɔ aafia,

ɔ i ea ge yābɛɛpi ke.

¹¹ Ále e kpé pɔ ma tɔ kuwà pi

á kpáiweliwɔ tɔo nɛe?*

Máa mále ewá.

Má Dii máme má ò.

¹² Ayāmeto,

à gé gu pɔ ma zɔleu káau Silo,†

í yá pɔ má kè we gwa

ma gbé Isailiɔ vāikea yái.‡

¹³ Ma Dii ma mè:

Gɔɔ pɔ ále yápi ke pii,

mí dɔaa máo oé mɔɔmɔɔe,

ɔ ili swáseio.

Ma lezúázi, i weao.

¹⁴ A yái, lá má kè Siloɛ,

máa má ke gu pɔ má kpá á deziɔwae,

kpé pɔ ma tɔ kuwà ále a náaikepi.

¹⁵ Má á yá à gomalaɛ,

lá ma á gbé Eflaiū buiɔ yàwa.

* 7:11 Mat 21.13 † 7:12 Yoz 18.1 ‡ 7:12 Sou 78.61

16 Nsu wabikεa gbépiεneo.

Nsu wiilea ní yá musuo.

Nsu yágbεaanéo.

Nsu nyō zemazi ní yáio,

asa má yámamao.

17 N è lá aale ke Yuda wéleε guu

ní Yelusaleū gāεεa?

18 Néé í yáawe, maεé í tesōwá,

nεεé í pōwenti de aa kàa ke musu nεε kíaε.

Aaí itōle dii páleεwa,

ké a yá e ōa yáí.

19 Ō ma Dii ma mè

i ke máme a ōao,

ampio ō a ōmá, wí i ní kú.

20 A yáí tò ma Dii Lua ma mè,

má a pōkūma pásí bōbō gue bee ní a gbéεwa

ní a pōtuεo ní sēa lío ní buapō.

Aa tékū piiε, wa e tépi deo.

21 Ma Dii Zīgōde Isailio Lua ma mè,

à sa pō wí a pō káteu à tékū káfi sáaukpasaεu,

à áiakε à a nōo so màa à gεó.

22 Asa ké ma á deziε bōle Egipi,

ma yādīlené,

i ke sa pō wí a pō káteu à tékū

ní sa páleε yá ō má dilené adoo.

23 Má òné b aao ma yá kūa,

míε de ní Lua ū,

aaio de ma gbéε ū.

Má òné aa zé pō má òloné sé,

an kua io na.

24 Kási aai swáεio,

aai laaidεwào,

an nōsevái swágbāa yá mé dbaané.

Aa gbεzā gwà, aai gé aεo.

25 Za gōo pō á deziε bō Egipi e gbā

míε a zōblena ánabio dileé,

26 kási ili swáεe ní yáio,

ili laaidεwào, a swágbāakè,

ō a yāvāikè de á deziεla.

27 Tó n yápio òné, aa swáεe n yáio.

Tó n lezūnzi, aa wemaο.

28 Oné bui pō i Dii ní Lua yāmaon ní ū.

Aai we totoaiο,

ō slana pílimá, a kú ní léuo.

29 A á mi kákεεle kóle,

í wēnale si sísi wáiwaiο musu,

asa á gbāgbēε, ma giázie,

ma pákpáazi ní pōfεoε.

³⁰ Ma Dii ma m̀̀: Yudaɔ yá pɔ má yeio k̀̀, aa pɔb̀̀e kàl̀e kpé pɔ ma tɔ kuwàu aa a gbàl̀̀.

³¹ Aa Tofeti gulesl̀̀ bò Beninɔ̀ guzulɛu, § aa sa pɔ wɔ́ a pɔ káteu à tékũ ò we ní ní nɛg̃ɛɔ ní ní nɛnɔɔ. Mámɛ mi yápi dilenéo, a làasoo i g̃ɛ ma s̃ɔ guu seo.

³² Ayámɛto ma Dii ma m̀̀, a gɔɔ lé mɔ́ k̀̀é wa o guɛ beɛe Tofeti ge Beninɔ̀ guzulɛ ɔ̀o, sɛma Gb̀̀ɛdɛdɛguzulɛ, asa waɔ ge vívɔ́ Tofeti e gu gé láaɛ.

³³ Gb̀̀épiɔ ge a g̃ɔ b̃ãɔ ní wàɔ pɔblea úɛ. Gb̀̀ɛ a ɔkɛñé yàayaao.

³⁴ Má pɔna wii ní yaalɔ ní nɔɛk̃ɔfɔ midɛ* Yuda w̃́lɛɔ ní Yelusaleu g̃ãaɔ, asa búsupi a g̃ɔ bɛzia úɛ.

8

¹ Ma Dii ma m̀̀, gɔɔ beɛ wa Yuda kíaɔ gɛwa bɔlɛ miau ní a gb̃ãadɛɔ ní a sa'onao ní a ànabiɔ ní Yelusaleuɔ̀ pii.

² Wa ɔliu íat̃ɛi ní mɔvuaɔ ní saana pɔ aa yerízi aa ɔ̀obl̃ñé aa t̃̀r̃zi aa yãgb̀amá aa k̃l̃ñéɔ. Wa sélɛ vío, aa g̃ɔ kál̃éá t̃̀olɛ lán pɔtuo gb̃ɔwaɛ.

³ Gu pɔ má ɔ̀z̃u bui ṽaipizi pii, an gb̀́ pɔ g̃ɔpiɔ ga sí ní kuawaɛ. Ma Dii Zig̃ɔde mámɛ má ò.

Duuna ní yá pɔ í inéo

⁴ Oné ma Dii ma m̀̀:

Tó gb̀́ l̃l̃ɛ, ìli fɛlɛo lé?

Tó gb̀́ z̃á z̃éwa, ìli eao lé?

⁵ B̃ỹai Yelusaleuɔ̀ ì z̃ámɛɛ yáwai?

Akɛa gb̀́piɔ mikpɛ ɔ̀ d̃amɛɛi?

Mɔafili ɔ̀ aa z̃èò, aa g̃i suia.

⁶ Ma sw̃ákpá má má,

aali yáɛde oo,

mé an gb̀́ɛ líɔ ku d̃énd̃mɛɛ guu

à mɛ: B̃ỹai ma ṽáɛ taa k̀̀o.

Ampii aal̃ té ní tufaɛ,

lán s̃́ pɔ lé si z̃llauwa.

⁷ Baa w̃aaliana ì fɛlɛ a gɔɔwaɛ,

fɛlena ní luakib̃anao ní yaabɛɛo

aaɔ gɔɔ pɔ dɛ wa ea suwá d̃ɛ,

kási ma gb̀́ɔ ma yádilɛnɛ d̃ɔo.

⁸ Kpɛlewa á e o ɔ̀nɔnaɔn á ú,

ámɛ á Dii ikoyá k̃uui?

Yádanɛde ɛgɛnaɔ a b̃ɔl̃k̀k̀é kpaanlaɛ.

⁹ Wɔ́ a ɔ̀nɔnap̃i k̃úɛ,

aa bílikɛ, aal̃ zu bai guu.

Aa g̃i ma yáɛ.

ɔ̀nɔ kpeletaa buin wei?

¹⁰ A yáí má ní nɔɔ kpa gb̀́p̃alɛɔwa,

an buaɔ i g̃ɔ d̃ãɔnɛ.

Néf̃ɛnɛn gb̀́z̃ɔ̀ pii ɔ̀ṽáí'ɛnaɔnɛ.

Anabiɔ ní sa'onaa gb̀́s̃ás̃anaɔnɛ.

¹¹ Aal̃ ɛsɛ má ma gb̀́ɔ bɔwa,

lá a dɛ p̃ɔɛ úowa.

---

§ 7:31 2Kia 23.10 * 7:34 Zia 18.23

Aaí me, aafia ku, aafia ku,

kási aafia ku we s̄o.*

¹² Yābēē p̄o aa kē í kené wí ūe?

Aawo, lí kené wí ūo,

an gēe lí gō kpá ní wéio.

A yái aa ta gbé p̄o gè gékliᵛ guu,

aa kwē gōᵛ p̄o mále íadama.

Má Dii máme má ò.

¹³ Ma Dii ma mē,

má ní buap̄oᵛ símáe.

Vēe a keo,

kaad̄ena a ne'io,†

baa lá a giigaga.

Wa p̄o p̄o má kpámáᵛ símá.

¹⁴ Bóyái wá kálea lai?

Wà káaa wà ta wéle bíideᵛ,

wíᵛ ga dā we,

asa Dii wá Lua díle wà gagae.

A kona í kpáwá wá mi,

ké wa duunakēe yái.

¹⁵ Wá wé d̄o aafiai,

kási yámaae kuo.

Wa gbágbāgōᵛ dā,

ᵛ wá nílna ná líwa.

¹⁶ S̄o lé p̄oᵛ ní níu Dā buiᵛ b̄usuu,

b̄usupi lé lualua s̄saᵛ oᵛba yái.

Wà mò b̄usu òᵛkpai ní p̄o p̄o kúuᵛ,

wéle ní gbé p̄o aa ku a guuᵛ.

¹⁷ Ma Dii ma mē,

má mlē páslnaᵛ gbaewá aa á sósoe,

mlēpiᵛ lí esedeᵛ yámao.

Má Dii máme má ò.

¹⁸ Ma Gbēn̄seninina, ma p̄o siakù,

ma n̄se òᵛkpà.

¹⁹ Ma gbéᵛ wii ma d̄o

za b̄usu z̄az̄au aa mē:

Dii ku Siᵛnao lé?

Siᵛna Kíapi ku we loᵛ lé?

Bóme tò aa ma p̄o f̄elemēe ní ní táasi?

Bóyái aa ma zaf̄emēe ní dii z̄ilo p̄aᵛ?

²⁰ Wá p̄o kèke kò, sae gè,

wápiᵛ s̄s̄, wí wá suabao.

²¹ Lá ma gbéᵛ wíwia, màa má wíwia,

ma oos̄isi, iwáa kà ma p̄a.

* 8:11 Eze 13.10 † 8:13 Mat 21.19

22 Bò ɛɛɛ ku Galada bùsuuo lé?
Lòotoo ku weo lé?

Akea ma gbéɔ̀ bɔ̀ i láao ni?

23 Tó ma miá íe yāa,
mé ma wéá nìbɔ̀nae lé,
dɔ̀ má wé'í lé kwé fáane ní gwáasnao
ma gbé́ pɔ̀ wa ní dɛdɛɔ̀ yá musu.

9

1 Tó má pilakii ví gbáau yāae lé,
má a gbéɔ̀ to we mà gé wee,
asa gbáskenaɔ̀ne mpíi,
náaisaideɔ̀ gálie.

2 Aaí lésakā aa ege zuò,
aaliɔ̀ gbāa ní búsuu ní náaiyāoo.
Aaí vāike wàɔ̀ gee, aa ma dɔ̀o.
Ma Dii máme má ò.

3 A baade laaika a gbēnai,
ásu à a dae náaikɛo,
asa dae píiá gbēsāsānae,
gbēnaɔ̀ í kɔ̀ pee.

4 Gbēna ní gbēnao aaí ònɔ̀kekɔ̀e,
aali síana'okɔ̀eɔ̀.
An lé dɔ̀ekè ní ɛɛo,
aaí taaekɛkɔ̀e e wà kpàsa.

5 N kú mɔ̀afilideɔ̀ guue,
mɔ̀afilipi mé tò aa gí ma dɔ̀i.

6 A yáí tò ma Dii Zígɔ̀de ma mɛ,
má ní baasa mà gwae.
Bó má ke ma gbéɔ̀ne
an váipi yá musu bi?

7 An lénaá kagbae,
mɔ̀afilí mé íɔ̀ dɔ̀ ní léu.
Na'onwaaɔ̀ne,

mé yaalɔ̀ma ba da ní bɔ̀uɔ̀ne.*

8 Yá bee yáí má íadamáo lé?
Má tɔ̀si buipi taawao lé?
Ma Dii máme má ò.

9 Má ɔ̀ɔ̀ɔ̀ mà búbuape sístɔ̀ne,
má wēnalɛ si dádákɛkɛtɔ̀ne.
A sɛ̀kù, gbēe lé a baa ví ɔ̀o,
wíli zù ɔ̀ɔ̀ɔ̀ ma we ɔ̀o.
Bāo ní nòbɔ̀ gēzɛa píi.

10 Má tó Yelusaleũ gɔ̀ bezia ũe,
gbēgbonaɔ̀ tóo ũ.
Mí Yuda bùsu wéleɔ̀ dɛɔ̀nzɔ̀,
gbēe aɔ̀ ku we ɔ̀o.

* 9:7 Sou 28.3

11 Dé ɔ̀nɔ̀ mé kà yápi gbad̄sai?
Dé Dii yádàè àà a bɔ̀lɛkei?

Akɛa bùsu ḡs̄ gii lán gbáawa,
à gà, gb̄e lɛ a baa ví lɔ̀o ni?

12 Ma Dii ma m̀è,
ké aa pàkpà ma ikoyà pó má d̄lɛnɛí yáíɛ,
aai ma yápi mao, aai z̄kɛwàò.

13 An swágbāa mé d̀àaané,
ɔ̀ aa tɛ táaɔzi lá ní maeɔ̀ d̄anéwa.

14 A yáí ma Dii Z̄iḡɔ̀de Isailiɔ̀ Lua ma m̀è,
má ḡs̄i kpámá aa soɛ,
mí kona í kpámá aa mi.

15 Má ní fáaa buiɔ̀ guuɛ,
bui pó ampiɔ̀ ní ní maeɔ̀ d̄s̄ yāaɔ̀.
Mí tó wà pémá ní f̄ɛndao
e wà ḡɛ ní m̄ɛdɛ.

16 Ma Dii Z̄iḡɔ̀de ma m̀è:
A yápi da,
í gɛ nɔ̀ɛ gɛ'ɔ̀ɔ̀ɔ̀nɔ̀ s̄isi,
í gb̄ɛɔ̀ z̄í nɔ̀ɛ w̄ɛnald̄ɔ̀nɔ̀wa aa mó.

17 Aai mɔ̀ búbuapɛé,
á wé i ibɔ̀ e à kw̄ɛ.
18 Wá ɔ̀ɔ̀ɔ̀l m̀á d̄ɔ̀ Siona, wáɛ mɛ,
wa ɔ̀kp̄aɛ fá, wí wá kú maamaaɛ.
Wáɛ wá bùsu to we,
asa wá wá uao dúuz̄ɔ̀ɛ.

19 Nɔ̀ɛɔ̀, à Dii yāma sa,
à swákpa yá pó lɛ bɔ̀ àà léui.
A ɔ̀ɔ̀ɔ̀l dada á nɛnɔ̀ɛɔ̀nɛ,
í w̄ɛnalɛ dadak̄ɔ̀ɛ.

20 Asa gaga ḡɛ wá f̄ɛnentiɔ̀uɛ,
ɔ̀ à s̄i wá z̄ɛḡikiɔ̀u.
Gapi wá n̄ɛɔ̀ d̄ɛd̄ɛ z̄ɛaɔ̀ guu,
à wá èwaasoɔ̀ m̄ɛdɛ ḡaaɛ.

21 Oné ma Dii ma m̀è:
Gb̄ɛnaz̄in gɛɔ̀ ḡs̄ kpáɛ s̄ɛu lán pɔ̀tuo gb̄ɔ̀wa,
lán ɛsɛ pó wa k̄ɛ kálɛa gb̄ɛ i mɔ̀ s̄ɛɛowa.

22 Ma Dii ma m̀è:
ɔ̀nɔ̀na su íanad̄á a ɔ̀nyá musuo,
ḡs̄gbāa su ȳɔ̀kɛ a ḡs̄sake yáio,
ɔ̀de su az̄la sɛ lɛs̄l a ɔ̀da yáio.

23 Tó gb̄ɛ ye íanad̄á,
àà d̄á ké a wé k̄ɛ a ma d̄s̄ yáí.†
A d̄s̄ ké má gb̄ɛkɛ ví,
mi yāmaake d̄úniau a z̄éwae,

† 9:23 1Kln 1.31, 2Kln 2.17

asa yá beeo mé ì kamagu.

Ma Dii mame má ò.

²⁴ Ma Dii ma mè a gɔɔ a mós ké má ìada gbé pò aa t̄s̄z̄ɔwa,

²⁵ Egipio ní Yudaɔ ní Edɔũɔ ní Amɔniɔ ní Mɔabuɔ ní gbé pò aa ku guwaiwaiu aaí ní kákámɔ k̄ēleɔ.‡ Asa buipio ní Isailio píi, gyafɔdeɔne ní s̄ɔu.

10

Lua leɛɔa ní táaɔ

¹ Isailio, à yá pò Dii lé oé ma.

² A mè ásu buipálee ɔlese
à bílike seela pò ì bɔ musuwao.

Asu to v̄ia lí á kú lánwao.

³ Asa buipálee felekaayáá yápæ.

Aaí liz̄ s̄ēu,

ɔ̄ sia ì áné ní kpásaḡɔnao.

⁴ Wí z̄ablewà ní ánusuo ní vuao,

ɔ̄ wí kusa pápawà ní masanao,

ké asu à z̄iaz̄iao yáí.

⁵ Táapiɔ lí yá'oo,

aa de lán bua báyabɔwæ.

Aali táa'oo, wí ní seɛ.

Asu v̄iakeneó,

aali f̄s̄ váie k̄eneó,

mé aali f̄s̄ yámaae k̄ene s̄ɔo.

⁶ Dii, gb̄eɛ muaannɔ, ní z̄ɔɔ,

n tɔbò n gb̄aa yá musu.

⁷ Bui píi Kíá, déme n v̄ia v̄io ni?*

Ao, a maannɔ máæ.

Bui píi ɔ̄nɔnao ní ní kpaladeɔ guu

gb̄eɛ muaannɔ.

⁸ Aa dou mípiie,

s̄ɔũɔne, aa mi v̄io,

lí'áaɔne, aa f̄s̄ ledamáe?

⁹ Wí ánsuo gb̄eɛgb̄ea pò wà b̄òò Taasisi

ní vua pò wà b̄òò Ufaza kúlewà,

ɔ̄ wí ula búuna ní a ḡaaluladeo káka

pò pò sia ní vuaz̄ikenao k̄epie.

Ḡɔideɔ ɔ̄z̄ɔne píi.

¹⁰ Dii mé Lua slande ũ,

aápi mé ì ku ḡɔɔpii Kíá ũ.

Tó aà pò f̄ē, t̄ɔle ì lualuae,

buie a f̄s̄ ze aa aà p̄kũma d̄ao.

¹¹ A o buipione à me dii pò aame aa musu ní z̄íleo k̄eopio aa mide d̄úniaue, aao ku guieo.

¹² Dii mé d̄únia k̄e ní a gb̄aaɔ,

à t̄ɔle k̄ale ní a ɔ̄nɔɔ,

à musu kp̄ale ní a wez̄eɔ.

‡ 9:25 Lev 19.27 * 10:7 Zia 15.4

13 Tó Dii pùna,
í pó kú musu í kɔ́fíkɛɛ,
lou í sisi za dúnia léwa.
Dii í bɔ́ ní ìanao a láasiu,
lou í ma ní píleao.

14 Gbēnazína ɔ̀ ɔ̀, aa yāe dɔ̀,
sia ɔ̀ gɛɛ a gɔ́ kpá ní wéí
táa pó aa pí ɔ̀ yá musu.
Pó ɛ́gɛnaɔ̀nɛ, aa wēni vɔ̀.

15 Pó gianaɔ̀nɛ, láanipɔ̀nɛ.
Yákpalekɛgɔ̀zɔ̀í aa mide.

16 Dii pó de Yakɔ̀bu bui ɔ̀ baa ũ muaaínɔ̀,
asa ɔ̀me pópíi kè
ní Isaili pó á ní sé a pó ũ.
Aà tón Dii Zígɔ̀de.

17 A gbé pó wà koezɔ̀ázio,
à á pɔ̀ ɔ̀ ye bɔ̀ ɔ̀ á búsuu.

18 Asa ma Dii ma mē
tia kéwa má búsuɛ bee gbé ɔ̀ zuzu lán gbɛwaɛ.
Má ní ásookɛɛ, wi ní kúkú.

19 Waiyoo wápi ɔ̀, ké wá wíwia yáí.
Wá bɔ́ á bɔ̀kɔ̀ɛ.

Wále e yāa wá gyāpi bleɛ.

20 Wá wá zwáakpɛ ɔ̀ kwèkwe,
wá a ba ɔ̀ kèkè.
Wá né ɔ̀ gèzɛa, aa ku ɔ̀.

Gbēe ku à zwáakpɛ ɔ̀ wēɛ ɔ̀,
gbēe ku à a zwáa ɔ̀ kpáɛo.

21 Wá dɔ̀aanaɔ̀ á ɔ̀ ɔ̀nɛ,
aali yāgbɛa Diiwao.

A yáí tò an yāe lí bɔ̀ maaɔ̀,
ɔ̀ an gbé ɔ̀ fáaa píi.

22 A ma, wále mɔ́ baokpai,
kɔ́fí zɔ̀ ɔ̀ gugbántoo oi búsuu.

Wále mɔ́ Yuda wéí ɔ̀ dēɔ̀nzɔ̀í,
wélepí ɔ̀ í gɔ́ gbēghona ɔ̀ tò ũ.

23 Dii, má dɔ́ ké gbēnazína kua de aázla yá ũo,
gbēe a fɔ́ zɛpoo azláɛo.

24 Dii, ma toto a zéwa,
í ke ní pɔ̀kúmao no.

Nsu ma lao má gɔ́ tēnɛɛo.

25 Pɔ̀fɛ bɔ̀bɔ̀ bui pó aa n dɔ̀oɔ̀wa,
gbé pó aali n sisiopi ɔ̀,
asa aa Yakɔ̀bu bui ɔ̀ mòmɔ̀ɛ,
aa ní mòmɔ̀ bēɛ,
aa ní búsu ɔ̀kpá.

11

Yudaɔ Dii baakuarɩno yagbooa

1 Dii yá'ò Zelemiie à mè:

2 Swáse ma baakuaáno yáí, ní o Yelusaleũdeone ní Yudaɔ pii.

3-4 Oné ma Dii Isailio Lua ma mè, ma baakuarɩno yá pɔ má díle ní deziɔne goɔ pɔ ma ní bóle Egipio temoaneu, gbé pɔ yápi kúaoá láaipɔe. Má òné aa ma yáma, aao zíkɛ yá pɔ má dílenéowa, aaiɔ de ma gbéɔ ũ, mío de ní Lua ũ,

5 mí lé pɔ má gbè an deziɔne papa. Ma mè má búsu pɔ ví ní z'io diu kpámá, lá à gò á pɔ ũ gbáewa. ɔ ma mè: Ami, Dii!

6 ɔ Dii òmɛɛ: Ge ñ kpáwake Yuda wéleɔ guu ní Yelusaleũ gáaɛɔ ñ oné aa swáse ma baakuarɩnopi yáí, aao zíkɛwá.

7 Za goɔ pɔ ma bo ní á deziɔ Egipi e gbá, goɔpii mio lɛdamáɛ, mi mɛ aa ma yáma.

8 Kási aali swáseio, aali laaidɔwàò, ɔ an baade nɔsevái ní swágbaaò dɔaaè, ɔ ma láaizimá ma baakuarɩno yá musu, asa ma a yádílenéɛ, áma aa kúao.

9 ɔ Dii òmɛɛ: Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii aa kú ní lɛkpaafamazioɛ.

10 Aa èa sù ní dezi pɔ gí ma yámaiɔ duunawa. Aa tè táaɔzi aa zɔbléné. Isailio ní Yudaɔ pii, aa ma baa kua ní ní deziɔ yá gbòò.

11 A yáí tò ma Dii ma mè má músi pɔ aa fɔ bouo zimá.

Baa tó aa wiilèa,
má swáse ní yáíio.

12 Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii aa bóle ge wiile táa pɔ aai tulaletikané téaowa. Aa fɔ ní suaba ní taasikɛgoɔ sɔo.

13 A Yudaɔ,
á táaɔ dasi ká á wéleɔwa,
tulaletikateakii pɔ á bò Baaliɛɔ
dasi ká Yelusaleũ gáaɛɔwa.

14 Mpi sɔ Zelemii,
nísu wabikɛa gbépiɔneɔ,
nísu wiileanéɔ,
nísu yágbɛaa ní yá musuo.

15 Ma gbé yenzideɔ lé lé vái kpaai,
bo aale ke ma kpé guui?
Sa'onoo pɔ aai kpa a ní sí íadamawao,
aai pɔnake ní vái pɔ dɔaanéɔ.

16 Ma Dii mi oé yáa
kuli pɔ a lá sia mé a né kefeũ.
Má tesɔwáɛ sa
ní zàa'lan gbáa kɔflo,
á gɔnaɔ i golegole.

17 A Isailio ní á Yudaɔ,
ma Dii Zígɔde ma á báɛ,
kási yáiyiaawá ɔ ma zɛò sa.
Ma za fè vái pɔ á kè yáí,

asa a tulaletikàtea Baaliεε.

Lεkpaata Zelemiizi

¹⁸ Dii yá pɔ aale ke òlomεε má dɔ́, asa à ma wé kèmmεε.

¹⁹ Má de yāa lán sãneɔɔ yãesaide pɔ wãle gé a kòlokpaiwae, mi dɔ́ ké aale lekpaalmazio. Aa mè wà lizɔ́ ní a néo wà aà bɔ dúniaw, ké aà tɔ́ su àɔ dɔ́ gbēegu bo yáí.

²⁰ Dii Zigɔ́de,

asa ni yá gwa a zéwae,
ni nòse ní láasooò tàasika.
Tɔ́ simá má gwa,
asa ma azía nàne n ɔ́zle.

²¹ Ayāmeto ma Dii ma mè

Anato gbé pɔ aale n we aale me,
tó n ànabikékè ní ma tɔ́o,
ńyɔ́ tá ní ní ɔ́oεɔ,
má yáwí má o ní musu.

²² Ma Dii Zigɔ́de ma mè
má ladamá,

an èwaasoɔ gaga zílau,
an néo gaga ní nɔ́anao,

²³ an gbé kɔ́nae a gɔ́o,
asa má yáyia Anatodeɔ́wa an ladamagɔ́εε.

12

Zelemii yagbeaa Diiwa

¹ Dii, tó ma mɔ́ma ní yáo,
n yá mé ɔ́ zéwí.

N beeo má yá'onnɔ́ yázede musu.

Bóyái váikenaɔ́ yá í bɔ maai?
Akea náaisaideɔ́ ɔ́ namablei?

² N ní bá, aa zínapèle e aa gè ne'í.
N tɔ́ dɔ́ ní léu, an sɔ́ kuma sɔ́o.

³ Mpi Dii, ní ma dɔ́, ni ma yákea e,
ni wéte láasoo pɔ́ mi kemai.

N ní gále tárinɔ́
lán sá pɔ́ wãle gé ní kòlokpaiɔ́wa.
N ní dile nídoá pɔ́dédεgɔ́ pɔ́ ũ.

⁴ Wá búsu aɔ́ ku wēnannɔ́ e bɔ́e ni?
Sē aɔ́ ku giigagaa e gɔ́o kpele ni?

Nòbɔ́o ní bāɔ́ mīde gbé pɔ́ kúuɔ́ váikεa yáíe.
Asa aai me Lua yá pɔ́ a ní le zia dɔ́o.

Lua yázasia Zelemiwa

⁵ Tó n báalē ní kēsedeɔ́ mé aa n kē,
kpelewa ńyɔ́ bakpaafí ke ní sɔ́deɔ́í?
Tó n sɔ́ daa doŭ búsu aafiadeuo,
kpelewa ńyɔ́ ke tó Yuudē pái?

⁶ Baa n gbéɔ́ ní n uadeɔ́ bɔ́ n kpe,

aa zɔakànzì.
Baa tó aalɛ yá nana onɛ,
ńsu ñ ní náaikɛo.

7 Ma pàkpà ma gbé yenzideɔziɛ,
ma bui pɔ má sɛpi tó we,
ma a gbépiɔ ná ní ibeɛɔnɛ ní ɔzɛ.

8 Ma gbéɔ líaamanɔ lán nòɔmusuwa líkpɛu.
Aa pùnaa, ɔ má zańgu.

9 Ma gbéɔ gòmmɛ bāso bāebae ũ,
bāso páleɔ líai, aalɛ ánwà.
A gɛ wáio káaa píi, aa mɔ ble.

10 Dɔaan dasideɔ ma vɛɛbuɔ ɔ̀ɔkpàɛ,
aa ɔ̀zò ma buaɔwa,
aa tò ma pɔɛá ɔ̀ɔle gò gbáa gii ũ.

11 Aa tò à gò guggii ũ,
a da ma aɛ wɛnannɔ.
Bùsupi gò bezia ũ píi,
asa gbɛɛ ku à laaidɔwàò.

12 Bùsudenɔ dèdɛ gbáa sɛsɛ wáiwaiɔ musu píi,
asa Dii a gbéɔ dèdɛ ní fɛndao
za bùsu léla e a léleɛ.
Gbɛnazɛnae a aafia'e gueio.

13 Aa blɛwena tò, ɔ à bòlɛné le ũ,
aa taasi dà rízlawaɛ, aai ài'eo.
Wí mé dɛ an yákea gbɛ ũ
Dii pɔkúma pásí yáí.

14 Ma Dii ma mɛ ma bui vái pɔ aa ku ma gbé Isailiɔ saɛ, aalɛ bùsu pɔ má kpà
ma gbépiɔwa símáɔ bɔle ní bùsuue, mí Yudaɔ kpoe ní guu lɔ.

15 An woa gbɛa mí ɛa wɛnadɔné, mí suńno ní pá ziu ní bùsuɔ guu.

16 Buipɔ mé legbɛa ní Baali tso dà ma gbéɔnɛ yaa. Tó aa ma gbéɔ ɔlesè sa, mé
aalɛ legbɛ ní ma tso, aalɛ mɛ wa sí ní Diio, má ní zedɔ ma gbéɔ guue.

17 Tó an buie i ma yáma sso, má ní kpoeɛ, mí ní kaalɛ. Ma Dii máme má ò.

13

Sàana yá

1 Dii òmɛɛ má gɛ sàana lu mà ye, áma másuli pío.

2 ɔ ma sàana lù lá a òwa má yè.

3 Dii yá'oamɛɛ gɛn plaade à mè

4 mà sàana pɔ má lù má yèpi sɛ gɛð Uflatai, mí ulɛ gbɛsɔɔu we.

5 ɔ ma gɛ má ulɛ Uflatai lá a òmɛɛwa.

6 Gɔɔpla gbɛa Dii èa yá'òmɛɛ à mè mà fele gé Uflatai, mí sàana pɔ a òmɛɛ má
ulɛ we sɛ suò.

7 ɔ ma ɛa gɛ Uflatai, ma sàanapi bò gu pɔ má ulɛu, ɔ má è a ɔ̀ɔkpà, a keekɛa
kɛ lɔ.

8 ɔ Dii yá'òmɛɛ à mè:

9 Ma Dii ma mè, beewa má kɛ Yudaɔ íandáa ní Yelusaleũdeɔ íandáa zɔɔɔɛ.

10 Gbēvāipiᵛ gī ma yāmaie, swágbāa kè má zᵛᵛ, ɔ̄ aa tē dii pāleᵛzi aa zᵛblèné aa kùlèné. Aaᵛ dē lán sàanapiwae, a keekēa kē lo.

11 Lá wī sàana nañzi, màa ma Isailiᵛ n̄ Yudaᵛ nāmazi, kē aaᵛ dē ma gbéᵛ ũ, aaᵛ ma tᵛᵛ, aaᵛ ma táasile, aaiᵛ ma kpela, ɔ̄ aa gī ma yāmai.

Vēe tūu yá

12 Oné ma Dii ma mē, wa vēe ka tūuᵛ guu à pa pii. Tó aa ònē wa dᵛ kē vēe a tūu pa,

13 ní oné ma Dii ma mē, má vēe káka būsúpideᵛnē e à zᵛ n̄ loᵛwa nípiie, sea za kía pᵛ zᵛlēa Davidi kpalauᵛwa n̄ sa'onaoᵛ n̄ anabiᵛ n̄ Yelusaleᵛdeᵛ pii,

14 mí n̄ pāpākᵛwa aa wíwi, maeᵛ n̄ n̄ néᵛ pii. Ma Dii máme má ò. Má n̄ dēdēe, má n̄ bᵛᵛ, má sūuukēn̄ᵛᵛ, má n̄ wēnagwao.

Gbeaana a fᵛ à a wēsá lilē?

15 A swákpa yāma!

Asu ázla se leslo,
asa Dii mé lé yá'o.

16 A bēeᵛ dᵛ Dii á Luae
e àᵛ gé gusia kúleiwá,
à gēmbᵛle guluuluui gusísídeu.
A wé dᵛ gupuai,
kási gusia zᵛᵛ ɔ̄ a kūaawá,
i gusia pásí kúála.

17 Tó i yápi mao,
á wala a tó mà gē wiipe gusae,
ma wé'i i kwe maamaa
ké wa Dii kpása gbéᵛ kúkū yái.

18 O kíae n̄ a dao aa zᵛle zᵛlē,
ké an kíaᵛfua gawideᵛ gògo yái.

19 Nēgēve būsú wéle gbaᵛ aaᵛ tataae,
gbēe aᵛ ku we à wēo.
Wa Yudaᵛ naaa tárnᵛᵛ zᵛᵛ ũ píie.

20 Yelusaleᵛ, wēzu n̄ gwa,
gbéᵛ bᵛle gubántoo oi, aale mᵛ.
Gbéᵛ pᵛ Lua nàne n̄ zᵛlᵛ ku máe?
N kpása gbéᵛ gawidepiᵛ!

21 Bui pᵛ n̄ gbēnakpárnᵛᵛ,
tó Dii tò aa fēlennᵛ,
n̄yᵛ mēa ní?
Wāwá a n̄ le lán n̄e'inawae.

22 Tó n̄ mē àkēa yāe taa n̄ lei?
N taaeᵛ yái ɔ̄ wà n̄ zwāa piliima
wà gbāamᵛnē.

23 Etiopi gbéᵛ a fᵛ à a mēbaa lilē?

Gbeaana a fᵛ à a wēsá lilē?
A Yelusaleᵛdeᵛ sᵛ,
vāi dᵛekēánᵛ, á fᵛ maakeo.

24 Má á fáaa
lán sē pᵛ íana sēle gbáauwae.

25 A zian we,

baa pɔ́ má díleén we.

Ma Dii máme má ò,

asa ma yá sàáguε,

ṣ̄ a εε náaikè.

²⁶ Tɔ̀ɔ, má n zwáa lé káne n miaε,
wi n puizi e.

²⁷ Ma yábēε pɔ́ á kè s̄is̄ɔ́ musu è,
n gbásíkεa rí n wiilea ḡɔ̀z̄io

rí n káaluakaa táaɔ́ yá musuo.

Waiyoo Yelusaleũ,

ńyɔ̀ɔ́ gbálεa e b̄ɔε ni?

14

Ikpa

¹ Dii yá'ò Zelemiie lousai yá musun à mè:

² Yuda bùsu ḡɔ̀ wēnanno,

a wéleɔ́ ḡɔ̀ zeesai.

Wéledeɔ́ oos̄isi rí bùsu yá musu,

Yelusaleũdeɔ́ z̄ɔa ma d̄ɔ.

³ Zedeɔ́ i rí z̄íkεnaɔ́ z̄i í t̄ɔi.

Tó aa ḡè l̄ɔ̀i, aali í eo,

aaí su t̄uú giie, bíli í rí kú.

I kené wí ũ, aaí p̄óku rí wéa.

⁴ S̄èwanaɔ́ ḡɔ̀ rí bílio,

aale p̄ókuku rí wéa,

t̄ɔ̀le páapaa, lou i ma gueio.

⁵ Baa tue da í a né tó weε,

ké s̄ē kuo yáí.

⁶ S̄èa z̄aa'lnaɔ́ ze s̄is̄i wáiwaiɔ́ musu,

aale we h̄èh̄eh̄eh̄e lán gb̄ēgbonaɔ́wa,

an wé tà l̄oūloū s̄ēsai yáí.

⁷ Baa ké wá tàaεɔ́ wá dá yáú,

d̄ɔ́wáε n t̄ɔ́ yáí.

Wá p̄ɔ̀ɔ̀b̄ɔ̀z̄ákeε kè z̄ai,

wa duunakène.

⁸ N gb̄é p̄ɔ́ Isailiɔ́ wé d̄ɔ̀nzi,

an wet̄áɔ̀ Suabana,

àkeε n ḡɔ́wēε lán n̄ibo ge ḡēz̄eε

p̄ɔ́ m̄ò í wá bùsuu ḡɔ̀ d̄ɔ́wai?

⁹ B̄óyáí rí de lán gb̄é p̄ɔ́ yá d̄iwa

ge n̄ḡɔ̀na p̄ɔ́ a f̄ɔ́ rí suabaowai?

Dii, rí kú wá guu,

w̄iɔ́ wá sisi n t̄ɔ́wa,

ńsu pákpawázio.

¹⁰ Yá p̄ɔ́ Dii ò gb̄épiɔ́ yá musun ke:

Aa ye liaaliaai maamaε,

aali z̄ɔ̀le rí z̄iwao,

an yá lí ká Diiguo.

An tàaeᵛ a dᵛaàgu sa,
i ìadamá an duuna yáí.

11 Ǿ Dii òmεε: Nsu gbépiᵛ aafia wabikeao.

12 Baa tó aa lèyè, má ñ wabikea sio. Baa tó aa sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékū òa ñ pᵛwéntio, má sírínᵛo. Má ñ midè ñ zío ñ nᵛanao ñ gagyāoe.

13 Ǿ ma mè: A' a Dii Lua! Anabio mé i oné aa wesi zìleo, nᵛana a ñ deo. Aaí me ñyᵛ ñ gba aafia gᵛᵛpii gue beeuε.

14 Ǿ Dii òmεε: Anabipio lé ānabikeke ñ εeo ñ ma tᵛoe. Mi ñ zío, mi yādilenéo, mé mi yāe onéο. Anabike pᵛ aale kéá wépfungu εgena ñ māsο beεεsaio ñ láasoo kpaanlao yāε.

15 A yáí tò yá pᵛ ma Dii má ò ānabi pᵛ mi ñ zío, mé aale ānabikeke ñ ma tᵛopio musun ke: Aale me zì ge nᵛana a gē ñ būsuo, kási sᵛ zì ñ nᵛanao mé a ñ dede,

16 wí gbé pᵛ aale ānabikekenéo zuzu Yelusaleᵛ gāaeᵛ nᵛana ñ zipio yáí. Gbēe aᵛ ku à ñ vío ge ñ nᵛoe ge ñ néo. Má ñ vāikeapi winé ñ musue.

17 Yāε bee oné:

To mà wé'ikau,
má kámabo gwāasīna ge fāanεο.

Asa ma gbéᵛ wíwia maamaae,
wà ñ ké'la à kè zài.

18 Tó ma ge sēsaou,
mi gbé pᵛ wà ñ dedeᵛ ge e kálea.

Tó ma gē wéle guu,
mi gbé pᵛ lé gyākeke nᵛana yáí e.
Anabio ñ sa'onao Ìo liaaliaa mᵛpii,
an gbēe a būsuo dᵛ bo.

19 N gi Yudaᵛzi fīafia yà?

N pᵛ bᵛ Siᵛnagu yà?

Akea n wá wetà,
gbágbāa kuo ni?

Wá wé dᵛ aafiai,
kási yāmaae kuo.

Wá wé dᵛ gbágbāai,
ᵛ gili guu wá kúu.

20 Dii, wa wá vāikea dᵛ
ñ tàae pᵛ wá deziᵛ kèο.

Wa duunakèneε fá!

21 Nsu sakáwáguo n tᵛ yáí,
ñsu ñ n kpalabaa gawide bᵛbᵛboo.

N bàakuawanᵛ yá su sānguo,
ñsu gbooo.

22 Buipāleᵛ táaᵛ ì to lou mae?

Luabé ì to lou ma ñ azlaoa?

Aawo Dii wá Lua, nímε ni tᵛ,
ᵛ wá wé dᵛnzi,

asa nímε ni yápiᵛ ke pii.

15

Ia pɔ wa da Yudaɔwa

1 ɔ Dii òmɛɛ à mè: Baa tó Mɔzizi* ge Samueli† ze ma aɛ,
Yudapiɔ yá a gē ma sɔuo.

N ní yá aa go ma aɛ zà.

2 Tó aa n lá, má wa géui,
oné ma mè,

gbé pɔ má díle aà ga, a gaɛ,

gbé pɔ má díle wà de ní fēndao,
fēnda wa deò,

gbé pɔ má díle aà ga ní nɔanao,
nɔana a gaò,

gbé pɔ má díle wà kú zìzɔ ũ,
wa kú zìzɔ ũɛ.‡

3 Ma Dii ma mè,
má pɔkaalenɔ gbaɛmá lee siìɔɛ.
Fēnda a ní dede,

gbēɔ i ní gálegale tárinɔ,

bāɔ ní wàìɔ i ní ble sáasá.

4 Yá pɔ a ní le a to s̄ kē dúnia búsu gbépiigu yá pɔ Yudaɔ kí Manase, Ezekia né
kē Yelusaleŭ yáí.§

5 Yelusaleŭ, déme a wēnadōnei?

Déme a waiyookɛnei?

Déme a mɔ n aafia gbɛaii?

6 Ma Dii ma mè

n pákpámazi n bɔ ma kpe.

A yáí má ɔt̄ma mà n de,

ma kpasa ní n wēnagwaaɔ.

7 Má a gbéɔ zuzu musu ní saao

lán ésewa an búsu wéleɔ guue,

má tó aa kua ní néɔwa,

mí ní midɛ,

asa aai mikē ní yákeɔwao.

8 Má tó an gyaɔɔ dasi aɔ de ísiale ũfáaa.

Má tó búsudɛnaɔ mɔ léle

ní èwaasɔɔ daɔwa fáanɛ gbāa zá,

gili ní bāabāaboao a gérigu kándoe.

9 Nɔɛ pɔ nɛḡɔɛ í sɔpla yèɛɛ i láa,

wí i aà kú,

aà gɛɛ i ḡɔ kpa a wéi.

Aà gɔɔ a pa kpóɔɛ, i tá.

Má tó an ibɛɛɔ ní gbé kōnaɔ dede.

Ma Dii máme má ò.

10 Ma da, waiyoo mapi ké n ma i!
Búsudeɔ lé ma díle m̄pii sòlede gudɛna ũɛ.

* 15:1 Bɔa 32.11-14, Nao 14.13-20 † 15:1 1Sam 7.5 ‡ 15:2 Zia 13.10 § 15:4 2Kia 21.1-16

Mi pɔ sɛanɛ́o, mi pɔ sɛamá sɔo,
kási sa bɛɛ ɔ gbépii ɔ omɛɛ.

11 ɔ Dii mɛ̀:

Má tó n bɔ aafiaɛ fá!
Mí tó n ibɛɛɔ mɔ kulekɛnɛ taasi pásɪ ɔɔ.

12 Gbɛɛ a fɔ mɔsi ée?

Atɛsa gugbántoo oi mɔsi ge a mɔgotɛ.

13 Má á àizɛɛɔ rí á pɔ ɔdeɔ kpámá
aa naaa flabosaie
duuna pɔ á kè á bùsuuɔ pii yáí.

14 Má tó à zɔble á ibɛɛɔnɛ
bùsu pɔ á dɔo guu,
asa ma pɔfɛ a fɛlɛ lán tɛwɛɛ,
i kúwá.

15 Dii, rí ma yá dɔ.

To ma yá àɔ dɔngu, ní laaidɔa.
Tɔ simɛɛ ma wɛtánaɔwa,
rísu mɛnakɛrínɔ e aa gɛ ma deo.
Nyɔ dɔ kɛ n yáí wí ma láanikei.

16 Kɛ n yá soso rí kàmɛɛ ma léu,
má mòmɔ,
ɔmɛ ma pɔna rí ma yáalɔao ú,
asa n tɔ mé kua Dii Lua Zígɔde.

17 Mili zɔlɛ sánu rí yaalɔnaɔɔ,
mili pɔnakɛrínɔɔ.
Míɔ zɔlɛa madoɛ, asa rí kumanɔɛ,
mé rí tò mále kpɛnɛkɛ an yá musu.

18 Býyáí ma yá'ɔma lí láao ni?
Ma bɔ pásɪ, àlɛ gí láai.
Nyɔɔ demɛɛ lán yiongo lébaawa,
lán nibɔna pɔ ɪ yɛledinéwa yá?

19 A yáí tò ma Dii ma mɛ̀:

Tó n nɔsɛllɛ,
má ɛa n dile n pá ziu,
níɔ zíkɛmɛɛ.
Tó n yá gbía bɔaa rí yá yáfúnao,
rýɔɔ de ma ledɔkɛna úɛ.
To aa ɛa suma, rísu támáo.

20 Má n kɛ gbépiɔnɛ bíi úɛ,
mɔgotɛ bíi pɔ wa fɔ gbooo ú.
Aa sòlekɛnnɔ, kási aa n fuo,
asa máɔ kunnɔɛ,
má n suaba, mí n bɔ.
Ma Dii máme má ò.

21 Má n bɔ gbɛváiɔ ɔzɪɛ,
mí n si nɔsɛpásɪdepiɔwa.

16

Zelemii kua

1 Dii yá'òmèè à mè:

2 Nsu nɔ̀sɛ la ké n̄ néo i'i guɛ beeuo.

3 Yá pɔ́ ma Dii má ò né pɔ́ wà n̄ i'i búsuɛ beeuo n̄ n̄ da'iaɔ n̄ n̄ de'iaɔ musun ke:

4 Gagyā mé a n̄ dɛdɛ. Wa n̄ v̄io, wa n̄ gaa ɔ̀ɔbo, an gɛɔ gɔ́ kálea tɔ̀ɔle lán pɔ̀tuɔ gbɔ̀wae. Zi n̄ nɔ̀anao mé a n̄ dɛdɛ, an gɛɔ i gɔ́ b̄aɔ n̄ w̄aio pɔ̀blea ũ.

5 Ma Dii ma mè n̄su gɛ́ ua pɔ́ wà ḡaũ. Nsu gɛ ɔ̀ɔbɔ́r̄nɔ̀ n̄ w̄ɛnad̄ɔ̀néo, asa má tò gb̄épiɔ̀ ḡò aafiasaie. Má yeñzi ɔ̀bo, má w̄ɛnad̄ɔ̀néo. Ma Dii máme má ò.

6 Néfɛnɛn gb̄ɛz̄ɔ̀ aa gaga búsupiue. Wa n̄ v̄io, wa n̄ gɛ́ ɫanabɔ̀. Gb̄ɛ a az̄ia lili ge a a mi boo.

7 Wa blɛ kpa gɛ́ ɫambɔ̀naɔ̀wa wà n̄ n̄sɛ n̄inínéo. Gb̄é pɔ́ a de ge a da ḡà s̄ɔ̀, wa í d̄ɔ̀è wà w̄ɛnad̄ɔ̀néo.

8 Nsu gɛ́ ua pɔ́ w̄aɛ pɔ̀nakɛuo, n̄su z̄ɔ̀le n̄ pɔ̀ble n̄ igb̄ɛr̄nɔ̀.

9 Asa ma Dii Z̄iḡɔ̀de Isailiɔ̀ Lua ma mè, má pɔ̀na wii mide gupiu n w̄aaɛ, mí yaalɔ́ n̄ n̄sɛk̄ɔ̀fio b̄aɛ n gɔ̀ɔ.*

10 Tó n yápiɔ̀ ò gb̄épiɔ̀ne pii, aa n la: Akɛa Dii àsi b̄ɛɛ bee taa ò wá yá musu màai? T̄aaɛ kpele wá k̄èi? Duuna kpele wá k̄è Dii wá Luaɛi?

11 Ní wemá n̄ mɛ, ké an deziɔ̀ p̄ákp̄amazi yáie. Aa t̄è dii p̄alɛɔzi, aa z̄obl̄n̄é, aa kul̄n̄é, ɔ́ aa p̄ákp̄amazi, aaliɔ̀ má ikoyá k̄ũao. Ma Dii máme má ò.

12 Ampio s̄ɔ́ aa v̄aikè de n̄ dezipiɔ̀la, an baade n̄sɛv̄ai mé d̄ɔ̀aaaè, an sw̄á gb̄aa, aali ma ȳamao.

13 Má n̄ b̄ɔ̀le búsuɛ beepiue, mí tárnɔ̀ búsu pɔ́ aa d̄ɔ̀o guu, baa an deziɔ̀ se aa d̄ɔ̀o. Wek̄i aa z̄ɔ̀bleu dii p̄alɛɔne fáane n̄ gw̄aaas̄nao, asa má s̄uũukɛr̄nɔ̀.

14 Ma Dii ma mè, a gɔ̀ɔ a mɔ́ ké gb̄ɛ a mɛ á s̄i n̄ Dii pɔ́ Isailiɔ̀ b̄ɔ̀le Egipioo,

15 sema Dii pɔ́ Isailiɔ̀ b̄ɔ̀le gugb̄antoo oi búsuu n̄ búsu pɔ́ à n̄ yá n̄ kp̄aũ p̄ii, asa má suñnɔ̀ búsu pɔ́ má kp̄a n̄ deziɔ̀wapi guue.

16 Ma Dii ma mè, tia kéwa mále kp̄òwɛnaɔ̀ sisi dasidasi aa mɔ́ gé Yudaɔ̀ kúkũi. Bee gb̄ea mí toenaɔ̀ sisi dasidasi aa mɔ́ gé n̄ wei gb̄ɛs̄l̄s̄ɔ̀ musu n̄ s̄l̄s̄ɔ̀ musuo n̄ gb̄ɛs̄ɔ̀ɔ̀.

17 Asa ma wɛt̄è n̄ yákeaoi p̄iiɛ, a kee ulɛameɛo, an t̄aaɛ ku ké ma wé ḡi eio.

18 Má flaboné lɛɛ pla an t̄aaɛɔ̀ n̄ n̄ duunao léue, asa aa ma búsu gb̄alè n̄ n̄ dii w̄ɛnisai pɔ́ má zauɔ̀ e pɔ́ pɔ́ má ye a glȳaiopiɔ̀ lí búsupiaɛ.

19 Dii, n̄mɛ n̄ ma gb̄aa ũ,
n̄mɛ n̄ ma zegik̄li ũ,
n̄mɛ n̄ ma ulek̄li ũ w̄ɛt̄ɛagɔ̀.

Buiɔ̀ bɔ̀ za dúnia léwa,
aai mɔ́ onɛ ɛɛ ɔ́ n̄ deziɔ̀ k̄ũa,
an diipiɔ̀ i àikɛnéo.

20 Gb̄ɛ a f̄ɔ́ dii ke az̄iaɛo,
i ke p̄ɔ̀p̄iɔ̀bá diiɔ̀ no.

21 Ayámɛto má ȳadané,
má a gb̄aa n̄ ma ikoo m̄oné sa,
aai d̄ɔ́ ké ma t̄ón Dii.

* 16:9 Zia 18.23

17

Sɔ mɔafili vɪ de pɔpiia

¹ Wá Yudaɔ duuna yá kènɛ́ ní sɔwa ní pēnkēbɔɔ.

Wa kèn ní sa'okliɔ kɔbaɔwa ní gbekáoo.

² An sa'okliɔ ní ní Asetaati lipelɛɔ yá ɪɔ ní nɛ́ɔgu se.

Aa ku lí yèlɛɔ gbáú sɪsɪ lɛsɔ musu.

³ Má a gbɛ́sɪsɪ ná á ibɛɛɔnɛ ní ɔzɪ

ní á àizɛɔ ní á pɔ ɔdeɔ

ní gulesɪ pɔ á bɔɔɛ

duuna pɔ á kè á búsuu yáí.

⁴ A ɔkpa búsuu pɔ má kpáwázi,

mí tó á zɔble á ibɛɛɔnɛ búsuu pɔ á dɔo guu,

asa á tò ma pɔ fɛlɛ lán téwae,

mé tépi aɔ kú gɔɔpiie.

⁵ Ma Dii ma mɛ, gbɛ́ pɔ bò ma kpe

à gbɛ́nazɪnaɔ náaikɛ,

a daa ní gǎu gò láaipɔ ũɛ.

⁶ A de lán lí pɔ kú gugiiuwaɛ.

Tó nama mɔ, a e bleo.

Aɔ ku guwaiwaiue

ge búsuu wiside pɔ gbɛɛ kuuo.

⁷ Báaadɛn gbɛ́ pɔ lé ma náaikɛ,

àlɛ sɔkpalemazi ũ.

⁸ A de lán lí pɔ wa bà swa saɛ,*

a zɪnapɛlɛa íuwaɛ.

Aá bàa kú ní guwáaoo,

a lá ɪɔ siaɛ.

Ili imina yádao,

nɛ'í íaaànɔɔ.

⁹ Sɔ mɔafili vɪ de pɔpiia,

a kɛkɛa vɪo,

démɛ a fɔ à a yáɔ dɔi?

¹⁰ Ma Dii, máme mi sɔ yɔɛ,

mí nòse yá táasika,

mí flabo baadɛɛ a yákwawa,†

mí kɛɛ lá a kɛwa.

¹¹ Gbɛ́ pɔ ɔda è zé vǎi guu de

lán dɔna pɔ gbe kɔmpa pɪpiwaɛ.

Gɔɔ pɔ a ku a gɔɔ soplawa,

ɔapɪ a láawàɛ, i gɔ sɔɔ ũ gbɛzǎ.

¹² Wá Lua kpé mé aá kpalabaa gawide ũ,

kpépi mé fuarɪla za asɪnizɪ.

¹³ Dii, míme Isailiɔ wé dɔnzi,

wí a gbɛ́ pɔ pákpànziɔ kú.

* 17:8 Sou 1.3 † 17:10 Sou 62.13, Zia 2.23

Gbé pò bò ma kpɛɔ de lán tó pò wa kè tɔɔlewawae,
asa aa pàkpà n gbé pò ní de nibɔna í wɛnide úzie.

14 Ma gbágbá Dii, mí gbágbá,
ma bɔ Dii, mí bɔ,
asa n táasi miɔ le gɔɔpii.

15 Wí me yá pò Dii ó ku máe?
Aà ke wà e me!

16 Mí gí dɔaaɪne n gbéɔneɔ,
ní dɔ ké máme mi wétɛagɔɔ nideɔ,
yá pò í bɔ ma léu uleanɛɔ.

17 Nsu to sɔ kɛmaguo,
níme ní ma ulekíi ú yápásiɔɔ.

18 To wí ma wɛtánaɔ kú,
mapi sɔ, n̄su to wí ma kúo.

To sɔ kɛngu,
mapi sɔ, n̄su to sɔ kɛmaguo.
N ní ká yápásipi gɔɔwa,
ní ní wíwí e leɛ pla.

Kámabogɔɔ

19 Dii òmɛɛ: Gɛ ñ ze Gbéɔ Bɔleu, gu pò Yuda kíao Ìb gɛu, aaìɔ bɔu, ní gé
Yelusaleù bɔle kíniɔu lɔ pii.

20 Ní oné aa swákpa aa ma yáma, Yuda kíao ní Yelusaleùdeɔ pii ní Yuda pò
aale gɛ bɔlepiɔuɔ pii.

21 Ma Dii ma mɛ: A laaika!
Asu asose kámabogɔɔzìo,
ásu gɛò Yelusaleù bɔleɔuo.‡

22 Asu bɔò á ua kámabogɔɔzìo,
ásuli zìe ke gɔɔpi zìo.

Aliɔ dɔ ké kámabogɔɔá ma pòe,
lá má ðile á dezìɔnɛwa.§

23 Kási aai mao, aai swáseio,
aa ní swá kàkae, aai mao,
aa gí totoaie.

24 Ma Dii ma mɛ, tó a ma yámà, ále gɛ wélepi bɔleɔu ní asoo kámabogɔɔzì lɔ,
tó á dɔ ké gɔɔpiá ma pòe, ále zìe ke gɔɔpi zìo,

25 kía pò aa zòlea Davidi kpalaɔu gɛ wéleɛ beepi bɔleɔu ní ní Ìwaɔ kua s'gɔɔ guu
ní dia s'ɔ kpɛɔ. Yelusaleùdeɔ ní Yudaɔ aao kún̄n̄o, aaìɔ ku wéleɛ beepiu gɔɔpii.

26 Wa bɔ wéle pò liaa Yelusaleùìɔ guu ní Yuda wéleɔ pii ní Bèyámɛɛ bui wéleɔ ní
gusalalao ní guslìsideɔ ní Negeve guwaiwaio, wí mɔ ma kpéu ní sa pò wí a pò
kátɛu a tɛkú obɔɔ ní sa pále obɔɔ ní pówɛntio ní tulaletio ma sáaukpaa yáí.

27 Tó í ma yáma á dɔ ké kámabogɔɔzìlá ma pòe, mé ále gɛ Yelusaleù bɔleɔu ní
asoo kámabogɔɔzì, má tɛka bɔlepiɔue, í kú á zegiklìɔwa. Wa fɔ tɛpi deɔ.

18

Zelemii kua oobona be

‡ 17:21 Nɛɛ 13.15-22 § 17:22 Bɔa 20.8-10

1 Dii yá'òmεε à mè:

2 Fεε gέ oobona bε, we má tó ñ ma yāmau.

3 Kέ ma gε oobona bε, má è àλε oo bo.

4 Kέ oo pó àλε bopi òòkpà aà ɔ́l, ɔ à èa a pále bò ní gípíio, lá à kèè maawa.

5 Ɔ Dii yá'òmεε à mè:

6 A Isailio, má f̄ kεé lá oobonapi ì kεwao lé? Lá gí de oobona ɔ́l, màa á de ma ɔ́l.*

7 Tó ma bui ge bùsu yá'ò ma mè, wà a fuangba, wà a mide, wà kaale,

8 mé bui pó ma ledàwàpi mikè a väikeawa, má yá pó ma zεò mà yíawà bɔ ma nòsεε.

9 Tó ma bui ge bùsu yá'ò ma mè, wà a zεɔ, wi gba gbāa,

10 mé buipi i ma yāmao, à yá pó má yeio kè, má èfāai pó ma mè má kεè bɔ ma nòsεε.

11 A yáí tò, o Yelusaleúdeɔne ní Yudaɔ píi, ma Dii ma mè:

A ma, máλε vāi o á musu,

ma sɔu mà mà yáyiawá.

12 Kási aa one a zεkeo.

Aame wao gé ní yá pó wà zεoε,

baade nòsevāi swágbāa yá mé aɔ dɔaaè.

13 A yáí tò ma mè,

à buipáleɔ la à ma!

Démε yá bee taa mà yāai?

A Isailí pó á demεε bui léso ũ

a yāvāi pó ì dimá kè.

14 Nεεzi ì go Libā bùsu gbèslsiae?

A í nie pó ì bɔ za a musu a láae?

15 Kási ma yá sà ma gbéɔgue,

aaì tulaletikateα táαɔne,

ɔ aa zà ní felekaa zéwa,

aa pèle zé kpáinau.

16 Bee yáí an bùsu a gɔ yāaa,

io de láanipɔ ũ gɔɔpii.

Yápi a di gbé pó lé gē weɔwa,

aaì ní mike déúdeú.

17 Má ní fáaa lán gukpe íanawa ní ibεεɔ aεε,

má zεr̄nɔ an wétεagɔɔo.

Lεkpaata Zelemiizi

18 Gbέε mè: A mɔ wà lekpaal Zelemiizi, asa sa'onao yādanε a láao ge ɔnɔnao ledama ge anabio yá. A mɔ wà lenakasaè. Wásu laaidɔ aà yá'onewa bo.

19 Dii, swáσε ma yáí,

yá pó ma ibεεɔ lé o ma.

20 Wí maa flabo ní váio yà?

Kási aa εyòμεε.

To lá má zε n aε yá dɔngu,

* 18:6 Daa 2.7, Lom 9.20-21

ma ní maa wèele,
ké n pɔ e weemá.

21 Tɔɔ! Nɔana kpá ní néɔzi sa,
n ní kpá fɛndaa.

To wá ní g̃ɛɔ dede aa gaga,
an naɔ i g̃ɔ gyaa nésaisi ũ,
ní ní èwaasoo kpa fɛndaa zɪlau.

22 To wá búbua ma dɔ ní ua
gɔɔ pɔ wá lèlemá kándo,
asa aa eγòmɛɛ ma k̃ua yáíe,
aa baikpámɛɛ ma táa'ozeu.

23 Mpi s̃ Dii, ní d̃ó ké
aa lɛkpáalmazi, aa ye ma de.
Nsu láka ní táaepiao,
nísu n ní duunapi bádeo.
To aa kpagua n ae,
yáyiamá n pɔk̃umabɔɔmagɔɔ.

19

Lowiad z̃blea Yelusaleŭwa seela

1 Dii mè: Gé lo lúí oobona k̃lí. Mae z̃ɔɔ ní sa'on gbɛz̃ɔɔ s̃éle g̃érínɔ,

2 ní b̃órínɔ Beninɔŭ* guzuleu Tãaso B̃ɔle sae. Yá pɔ má one kpáwawe we,

3 o Yuda kíaɔne ní Yelusaleŭdeɔ pii aa ma yáma. Ma Dii Z̃íg̃ɔde Isailiɔ Lua
ma mè, mále músizl̃ gue beewa, gb̃é pɔ a baomá a keke swáw̃e.

4 Asa aa ma to wee, aa gue bee díle dii z̃l̃ɔɔ pɔ ũ, aa tulaletikátau taa pɔ
ampiɔ ní ní deziɔ ní Yuda kíaɔ ní d̃ɔɔne, aa guapi d̃e ní yãesaideɔ auo.

5 Aa Baali gbagbakliɔ b̃ò, aa sa pɔ wí a pɔ kát̃eu à ték̃ũ owá ní ní neg̃ɔe.† Mám̃e
mi yápi dilenéo, a láasoo i g̃e ma s̃ɔu seo.

6 Ma Dii ma mè, a gɔɔ lé mó ké wa o gue beee Tofeti ge Beninɔŭ guzule ɔo,
sema Gb̃éd̃eɔguzule.

7 Gue beu má yá pɔ Yelusaleŭdeɔ ní Yudaɔ lé yá bádeu. Má tó an w̃èleɔ ní dede
ní f̃endaoe, mí ní ge kpa b̃áɔ ní wàiw̃a aa ble.

8 Má tó w̃élepi g̃ɔ yaaae, i g̃ɔ láanipɔ ũ. Yápi a di gb̃é pɔ lé g̃e weɔwa, aaɔ
fionada w̃étea pɔ wá m̃d̃e yáí.

9 Má tó aa ní neg̃ɔe ní ní nenɔe s̃ó, aai gbas̃a liaa ní k̃ɔo koe pɔ an w̃èleɔ z̃óñzi
à g̃èg̃e taasi yáí.

10 Lopi wi gb̃é pɔ ñỹó g̃érínɔɔ wáa,

11 ní oné ma Dii Z̃íg̃ɔde ma mè: Má buie bee ní w̃éleɛ beeo wi lá lopi wí a kekea
víowae. Waɔ ge ví e gu ge k̃ésámáe.

12 Ma Dii ma mè, yá pɔ má ke gue beee ní gb̃é pɔ kúuɔn ke: Má w̃éleɛ bee ke
lán Tofetiwa.

13 Yuda kib̃eɔ ní Yelusaleŭ uaɔ gb̃ále lán Tofeti gue beewae. Kpé pɔ wá
tulaletikátau musup̃ɔne wá it̃òle táaɔwa a musuɔ ték̃ũ.

14 Ké Zelemii sù ní Tofetio, gu pɔ Dii aà z̃l̃ à ànabikek̃eũ, à g̃e z̃è Dii kpé ua, ɔ a
ò gb̃éɔne:

* 19:2 2Kia 23.10 † 19:5 Lev 18.21

¹⁵ Dii Zīgōde Isailiᵛ Lua mè á yá pᵛ a mè á yía wélee bee ní a zōewiaᵛwa yíamá piie, ké wélepideᵛ swá gbāa kè, aai a yāmao yái.

20

Zelemii daaliu

¹ Ké sa'ona Pasuu, Imee né pᵛ de Dii kpé gbēzōᵛe ũ Zelemii ānabikekeapi mà,
² a tò wà aà gbè wà aà dàliu Dii kpé bᵛle pᵛ wí me Bēyāmeē Bole Musu sae.

³ Ké gu dᵛ Pasuu Zelemii bᵛ līu, ᵛ Zelemii òè: Dii a one Pasuu bo, sema Vlapᵛᵛliiai.

⁴ Asa ma Dii ma mè, má tó n̄ gili gē nzlau ní n gbēnaᵛ pīie. An ibeᵛᵛo ní kwé zī guu, n̄yᵛ wesie. Má Yudaᵛ na Babeli kīae a ɔzīe, í t̄á ní n̄ gbēᵛᵛo Babeli, í ní gbēᵛᵛo dede zī guu.

⁵ Má wélee bee àizeᵛᵛo na ní ibeᵛᵛone ní ɔzīe, a buapᵛᵛo pīi ní a pᵛ beedeᵛᵛo pīi ní pᵛ pᵛ kú Yudaᵛ kīa láasiuᵛ, aai naaa taᵛ Babeli.

⁶ Mpi sᵛ Pasuu ní n bēdeᵛᵛo pīi, wa táánᵛo Babeli z̄l̄z̄ᵛᵛo ũe. We n̄yᵛᵛ gau, wa n vī ní n gbēna pᵛ n̄ ānabi'egenake kēnēᵛᵛo.

⁷ Dii, n kōnikēmee,

ᵛ ma n yáze è,

n gbāamᵛᵛmeee, ᵛ n ma fu.

ᵛ ma gᵛ pᵛ yáaba ũ,

gbépii bo ma láanikēe.

⁸ Tó mále yá'o pīi, wii mi lé,
 mi wét̄a ní pokaaleao kpáwake.

Dii yá mé tò wí ma s̄s̄s̄,
 wíᵛ ma ke pᵛᵛᵛᵛo za kᵛᵛ e oosi.

⁹ Tó ma mè má aà yá dᵛ gbéᵛᵛo guo,
 má yá'o ní aà t̄ᵛᵛo bo,

aà yápi bo ma s̄s̄ tékūe,
 bo de lá wà tekà ma me guuwaē.

Yápi kúkūa í ma wāe, má f̄ᵛᵛo.

¹⁰ Asa mi ma wíᵛ vāikpaalmanᵛo dasi,
 wíᵛ me, Vlapᵛᵛliiai.

A aà kᵛmaleke!

Wà aà kᵛmaleke!

Ma gbēᵛᵛo wé bo dᵛ ma léleaiē,

aai me, tó à z̄à yáwa,

wá aà fue, wí t̄ᵛsiwà.

¹¹ N beeo Dii kumanᵛo negᵛᵛn pásī ũ,
 a yái ma wetānaᵛo kpagua.

Aa fua, wí í ní kú.

Aa tidᵛmalao, aai gᵛ ní t̄s̄ íio.

¹² Dii Zīgōde, gbēmaa táasikana,
 ni n̄ᵛse ní láasooᵛo gwagwa.

Tᵛ simámee má gwa,
 asa ma azla n̄ane n ɔzīe.

¹³ A lesi Diie à aà táasile!

Asa í wēnade bo vāikenaᵛo ɔzīe.

¹⁴ Gᵛᵛ pᵛ ma da ma iwà gᵛ láaiᵛᵛo ũ,*

* 20:14 Yob 3.1-12

ma igɔɔpi su báaa keo.

¹⁵ Gõe pɔ̀ gè a baokpà ma maeε,
à aà pɔ̀ kèè na à mè,
aà na ne'1 gõε ù,
ade gɔ̀ láaipɔ̀ ù.

¹⁶ Gõepi gɔ̀ lán wéle pɔ̀ Dii ní fuangba ní wēnagwasaiɔwa.
Aaliɔ búbuwa ma kɔɔ,
iliɔ zikawii ma fáane.

¹⁷ Asa i ma de neasakpeu

ma da gbεε gɔ̀ ma mia ù
aà neasakpe gɔ̀ dɔ̀ ma papa ù gɔɔpiio.

¹⁸ Bóme tò ma bɔ̀ neasakpepiu la?
Taasi ní pɔsiao ɔ̀ má dɔ̀,
ma gɔɔ à pa ní wioε.

21

Zelemii Yelusaleu dúuzāyá'oa

¹ Dii yá'ò Zelemiiε gɔɔ pɔ̀ kí Zedekia Malakia né Pasuu ní sa'ona Zefania,
Maasea néo zìwà. Aa mè:

² Yágbεawēε Diiwa, asa Babeli kí Nebukaneza lé zikawanɔε. * Wiliɔ dɔ̀o tò Dii
a dabudabue kεwēε lán yāawa, i aà yāwēε.

³ ɔ̀ Zelemii òné aa ge o Zedekiaε:

⁴ Dii Isailiɔ Lua mè: N zlgɔ̀ pɔ̀ aa gɔ̀kεbɔɔ kúa, aale zikaò bíi kpe ní Babeli kíao
ní Babiloni búside pɔ̀ koezɔ̀áziɔ, má tò n zlgɔ̀piɔ kpekpae, wi ní gɔ̀kεbɔpiɔ séle
sioázi wéleu la.

⁵ Máme má a gàsɔ̀ poo, mí zikaáno ní ma gàsá gbāao ní pɔfεo ní kyàwāao ní
pɔkúma zɔɔo.

⁶ Má gagyā pāsɔ̀ ká wéleεbeedepiɔgu aa gagae, gbēnazinao ní pɔtuoo pii.

⁷ Ma Dii ma mè, bee gbεa mí Yudaɔ kí Zedekia ní a ìwaɔ ní gbé pɔ̀ aa bɔ̀ gagyā
ní zio ní nɔanao guuɔ na Babeli kí Nebukanezaε a ɔ̀zɔ̀ ní ní ibεε pɔ̀ aale ní wεo, aai
ní dede ní fēndao. Aa súuukerínɔo, aa ní gbēε too, aa ní wēnagwao.

⁸ O gbé kɔniɔne sɔ̀ ma Dii ma mè, wēni zé ní ga zéo ɔ̀ mále ɔ̀oné.

⁹ Gbé pɔ̀ gɔ̀ wéleε beepiɔ gaga zlu ní nɔanao ní gagyāoε. Gbé pɔ̀ aa bɔ̀ gè ná
Babiloni búside pɔ̀ koezɔ̀nizɔwao sɔ̀ aao kue, adeɔ̀ mé aa bɔ̀.

¹⁰ Ma zεo má váike wéleε beepie, i ke maa no. Ma Dii máme má ò. Má wélepi
na Babeli kíae a ɔ̀zɔ̀ε, i tesɔ̀wá.

¹¹ O Yudaɔ kí bεdeɔne aa Dii yáε bee ma.

¹² Davidi bεdeɔ, ma Dii ma mè,
aliɔ yáke a zéwa lá gu lé dɔ̀,

í gbé pɔ̀ wále gbāamónéɔ bɔ̀ ní wεtānaɔ ɔ̀zɔ̀.

Tó i ke màa sɔ̀o, má pɔ̀fεbɔbɔwá

lán téwa á váikeaɔ yáie,

io kúwá, gbēε a fɔ̀ deo.

¹³ Yelusaleudeɔ, má bɔ̀ á kpeε.

Ma Dii máme má ò.

Á kú gbè sàlala musu guzule saε,

ɔ̀ i me: Déme a fɔ̀ lélewái?

* 21:2 2Kia 25.1-2

Déme a e siwázi wá tòoui?

¹⁴ Má ìadawá á yákeaw léue.

Ma Dii máme má ò.

Má tesò á líkpe kpéwae,†

tépi i kú pò pò liaaiowa píi.

22

Zelemii yá'oa Yuda kíawne

¹ Yá pò Dii òn ke: Gé Yudaò kí be, ní yáe bee oè.

² Yudaò kía pò zòlea Davidi kpalau, Dii yāma, mpi ní n ìwao ní n gbé pò aai gē bọlee beeuo.

³ Dii mè, àli yāmaake a zéwa. Ali gbé pò wále gbāamòè bọ aà wetāna ɔzì. Asuli gbāamò bòmòe ge tone ge gyaa. Asulí ní taiinkeo. Asuli yāesaide de gue beeu loo.

⁴ Asa tó ále zíkè yápiwa, kía pò zòlea Davidi kpalauo gē bee bee bọlepiu kua sógoo guu ní dia sów kpeo ní n ìwao ní n gbéɔe.

⁵ Tó ále zíkè yápiowa sōo, ma Dii má sí ní mazlao, bee beepi a gō bezia ue.*

⁶ Yá pò ma Dii má ò Yudaò kí be musun ke:

N demee lán Galada būsua,

lán Libá būsua gbèsíí misonawa.

N beeo má tó ñ gō gbáa ue,

wéle pò gbēe ku a guuo ũ,

⁷ mí būsudenaò gbaema,

an baade io a gōkeboò kúa,

aai á seɔe lí maḡo zōzō káteu.

⁸ Buiò aao dɔ wélee beepizi dasi, aai kō lala aa me: Bóyāi Dii kè mēewiae beee kéwai?

⁹ Wi oné, ké aa Dii ní Lua bàakuarínɔ yá tò we, aa gè kùle dii páleɔne aa zoblèné yáie.

¹⁰ Asu ɔɔb gbé pò gà yá musuo,

ásu waiyookééò.

A ɔɔb gbé pò wà taaànɔ yá musu,

asa a sua vɪ loo,

a wesi a be būsule loo.

¹¹ Yá pò Dii ò Yudaò kí Saluú† pò zòle a mae Yosia gbɛu yá musun ke, à mè: A bō ìakli, mé a su la loo.

¹² A ga gu pò wà taaànɔ zìzo ue,

a wesi būsue beepile loo.

¹³ Waiyoo kía pò bekpà,

i a yákeke a zéwao,

a tò a gbéɔ zíkèe pá.

Waiyoo kía pò kpéɔ didikōa,

i a yággō a zéwao,

i flabo a zíkēnaòne.

¹⁴ A mè á ua tīsi kpa azlāe

ní kpé zō didiakōa,

á fenenti yaasanaò bɔbɔ,

í sɛdɛ líɔ kpa a ɡɔwa kpékpe,
í pɔ tɛa lɛwá.

15 N kíakéá sɛdɛ lí dasi yá yá?
N mae i pɔble à imíò ló?
A yámaakè a zéwa,

ɔ aà yá bɔ maa.

16 A zè ní taasidɛɔ ní wɛnadeɔ,
ɔ yá bɔè maa.

Ké a ma dɔ yáin weo ló?
Ma Dii máme má ò.

17 N tò ɔvái n wé ní n sɔo blè
ní yáesaidɛɛao ní gbáamɔanéɔ
ní gbéɔ bɔɔ'imiao.

18 Ayámɛto Dii yáɛ bee ò Yudaɔ kí Yosia né Yoakiü# musu.

Wa aà ɡɛ ɔɔɔ wá mɛ
waiyoo ɡɔɛ, waiyoo nɔɔo.
Wá aà ɡɛ ɔɔɔ wá mɛ,
waiyoo ma dii, waiyoo ma kiao.

19 Wa ke aà ɡɛɛ
lá wí ke zàa ln ɡɛɛwáɛ.
Wa aà ɡɛ ɡálɛ bɔɔ Yelusaleü
wá vúaa wɛnkpeɛ.

20 A ɡɛ wii páɛ Libá búsuu,
í búbuapɛ Basana búsuu,
í wiilɛ Abaliü gbɛ musu,
asa bui pɔ a yáyèrnɔɔ fùáɛ.

21 Ké áɛ namable, má òé,
ɔ a mè á mao.
Zé pɔ á beu za á èwaasogɔɔn we,
íli swáɛ ma yáio.

22 Iana a á dɔaanaɔ séɛ piie,
wi bui pɔ a yáyèrnɔɔ kúkú tárnɔ,
á ɡɛɛ i ɡɔ kpá á wéi,
wí i á kú á väikɛɔ yái.

23 A gbé pɔ á kú kpé pɔ wa dɔ ní Libá líɔ guu,
a sakpedá sɛdɛ lípiɔ musu,
wáwá a mɔwá lán nɛ'iwáwáwáɛ,
í aauke à pɛlembo.

24 Ma Dii má ò Yudaɔ kí Yekɔnia§ Yoakiü néɛ, baa ké ní de tãana ü ma ɔplaa
ɔnɛwa, ní ma kuao má n bɔ ma ɔpiwáɛ.

25 Mí n na gbé pɔ aalɛ n wɛɔnɛ ní ɔzɪ, gbé pɔ ríɛ víakɛnéɔ, Babeli kí Nɛbukaneza
ní Babiloniɔ.

26 Mpi ní n da'iao, má á zu búsu páleuɛ, búsu pɔ wi á iuo. We á gagau.

27 A e su búsu pɔ á a bɛɛkɛuo.

28 Yekɔnia gbé bee de oo pɔ wí
wá sakàu ge pɔ pɔ gbɛɛ yeio ü yá?

‡ 22:18 2Kia 23.36-24.2 § 22:24 2Kia 24.8-17

Bóyāi wa àà zu ní a n̄́o
bùsu p̄́o aa d̄́o guui?

²⁹ Bùsude, bùsude, bùsude,
à Dii yāma.

³⁰ Dii m̄́e gb̄́epi t̄́o dalau n̄́esai,
gb̄́é p̄́o a b̄́o maa e a w̄́eni léuopi,
asa àà n̄́e a b̄́o maa,
an gb̄́e a e Yuda k̄́ia ble
à z̄́l̄́e Davidi kpalauo.

23

Davidi bui vl̄́apaa yázedekena ũ

¹ Ma Dii ma m̄́e, waiyoo s̄́ādāna p̄́o aai ma s̄́āo kaale, d̄́oana p̄́o aai ma kp̄́asa
s̄́āo f̄́āaa.

² Ayāmeto ma Dii Isaili Lua má ò ma gb̄́é d̄́oanap̄́ione, lá i òlia ma s̄́āozio,
mé a ní yá a ní f̄́āaa, má á yākea w̄́íe á musue. Ma Dii máme má ò.

³ Máme má a s̄́ā k̄́nao k̄́āaa bùsu p̄́o ma ní yá ma ní kp̄́áu p̄́ii, mí suíno ní
kp̄́asau, aai ne'í aa k̄́ó.

⁴ Má s̄́ādānao dilené aa d̄́oané, v̄́ia a ní kú lo, s̄́o a k̄́éngu lo, mé an kee a
s̄́ásá lo. Ma Dii máme má ò.

⁵ Gwa, ḡ́o e a m̄́o

ké má t̄́o Davidi bui vl̄́apa* gb̄́ēmaa ũ,
k̄́ia p̄́o a kpalable ní laaio ũ,
i yāmaake a z̄́éwa a bùsuu.
Ma Dii máme má ò.

⁶ Àa ḡ́o Yuda mi ā́o daa íae,
Isaili ī́o ku d̄́ṓa.

T̄́e bee w̄́ali àà s̄́isiwà,
Dii p̄́o tò yá b̄́òwan̄́o na.†

⁷ Gwa, ḡ́o e a m̄́o ké wa me ní Dii p̄́o Isaili b̄́l̄́e Egipto lo,

⁸ sema ní Dii p̄́o Isaili b̄́l̄́e ḡ́ugb̄́ántoo oi bùsuu ní bùsu p̄́o à ní yá ní kp̄́áu p̄́iio.

Anabi eḡ́ena

⁹ Ma p̄́o yá ānabi yá musu dúuduue,
ma wá ḡ́a p̄́ii,

ma ḡ́o lán w̄́ēdenawa,
lán gb̄́é p̄́o v̄́ē z̄́l̄́ewàwa
Dii ní a yá gb̄́āts̄́aio yái.

¹⁰ Gb̄́āsilkena bùsu p̄́a,
v̄́ai ō aa t̄́ei, we an gb̄́āa kuu.

Bùsu ḡ́o w̄́enanno ké Dii lek̄́èè yái,
d̄́ád̄́akek̄́i ḡ́o ní w̄́io.

¹¹ Ma Dii ma m̄́e,
ānabi ní sa'ona p̄́āza,
mí ní e ní v̄́aio ma kp̄́éu se.

¹² A yái tò an z̄́é a z̄́āna ke,

* 23:5 Isa 4.2 † 23:6 Zel 33.14-16

má ɔʒɔ́nzi aa kwε gusiaue,
 mí yáiyamá ní íadamagɔɔ.
 Ma Díí máme má ò.

¹³ Ma yāvái è Samali ānabieɔwa,
 aa yá'ò ní Baali gbāao
 aa ma gbé Isailio sàsāò.

¹⁴ Ma vāi pɔ́ í dimá è Yelusaleŭ ānabieɔwa,
 aaí gbāsíkε, aaɔ bε ní mɔafilio,
 aaí vāikenaɔ gba gbāa,
 ɔ gbēe lí mikε a vāiwao.

Aa gɔ́mεε lán Sɔɔɔdeɔwa nípii,
 wéledepiɔ de lán Gɔmɔɔdeɔwae.‡

¹⁵ A yái tò ma Dii Zígɔde
 má ò ānabipiɔ yá musu ma mè,
 má tó aa gɔ́i só ní pɔblea ũ,
 aai kona í mí ní imia ũ,
 asa Yelusaleŭ ānabipiɔ tò
 ma yādasai lí būsúpiæ.

¹⁶ Ma Dii Zígɔde ma mè,
 ásu yá pɔ́ ānabieɔ lé oé mao.
 Aaí to àɔ yiongo lébaa d́æ,
 anzla yá ɔ aaí oé,
 aali ma ma léuo.

¹⁷ Aaí o gbé pɔ́ sakámaguɔne,
 má òné aaɔ ku aafiaæ.
 Aaí ea o swágbāadepiɔne,
 vāi a ní leo.

¹⁸ An déme kú ma íwaɔ guu
 à e ma yāmai?

An déme swàsè ma yái a mài?

¹⁹ Gwa! Má pɔkúmabɔɔɔmá lán zàa'lanawæ,
 i liasáizɔ à pila vāikenaɔ miwa lán zàawa.

²⁰ Ma pɔfē a weeo
 e mà gε yá pɔ́ mále yá mideò.
 Gɔɔgbεzāzī ɔ á a midɔ́ sáasā.

²¹ Máme mi ānabipiɔ dileo,
 ɔ aa wāa ní ní yákeao,
 mi yá'onéɔ, ɔ aa gè yá'ò.

²² Tó aa ku ma íwaɔ guu yāa,
 d́ɔ aa ma yá kpàwakè ma gbépiɔne,
 d́ɔ aa tò aa b̀ò ní zé vāi guu
 aa mikè ní dàa vāiɔwa.

²³ Ma Dii ma mè,
 gudoŭna Luan ma ũa?
 Káikái e zāzā Luan ma ũ.

²⁴ Ma Dii ma mè,
 gbēe a e ulε guei mà gí aà eia?

‡ 23:14 Daa 18.20

Mi musu ní zílẹ̀o pao lé?
Ma Dii máme má ò.

25 Ma yá pò ànabi egeṅaṅ Ì o ní ma tóo mà, aai me, wa è iue, wa è iue.

26 Anabipio e e kúa ní nṣe guu. Bøe aa ze sásáyá pò kú ní sṣu ànabikekæei?

27 Aale e nana yá pò wàlè okṣe a to ma tó sá ma gbéogugue, lá à sà ní deziogugue
Baali yáíwa.

28 Anabi pò nana'ò, aà a nanapi dau siuné. Gbé pò ma yá kúa sṣ, aà ma yápi oné slana. Bó blewe mṣina ví ní pówenapioi?

29 Ma yá de lán téwæ, a de lán masana pò Ì gbewi kélekelewæ. Ma Dii máme má ò.

30 A yáí ma Dii ma fele ní ànabi pò aai ma yá sékṣwa aa sṣòpio.

31 Ao, ma fele ní ànabi pò aai ní zla yá'ò, aai me máme má òpio. Ma Dii máme má ò.

32 Ao, ma fele ní ànabi gbṣásána nana'onapio. Aai dau siu ma gbéne, aai ní sásá ní ní e e pà giio. I ke máme ma ní díleo, mi ní zlo. Aali káfia ke gbépio. Ma Dii máme má ò.

33 Tó gbépio ge ànabie ge sa'onae n la à mè, yá kpele ma mè a ní lei? Ní oné, bó yá ùi? Má ní tó wee. Ma Dii máme má ò.

34 Tó ànabi ge sa'ona ge gbēe mè Dii yá ále o, má lada gbépiwæ ní a bedo.

35 Yá pò á baade Ì o a gbēnae ge a dae en ke: A me kpelewa Dii yázásimai? Dii mæa ní?

36 A gbēe su lékà ma yāzōlæwáwa bo, asa baade zla yá mé a zōlèwà. Maa io be ní ma Dii Zigōde á Lua bēe yá fuangbaao.

37 Ali ànabi la, kpelewa Dii yázásimai? Dii mæa ní?

38 Tó à sù mè, yá pò ma mè a zōlèwán ke, baa ké má òé ásu lékàwào,

39 a yáí má á yá bo díle. Apio ní wéle pò má kpá á deziowao, má gíazie, mí á vūaa,

40 mí tó àò be ní wío, á gee io kpaa á wéi gōpio.

24

Kaadæn gbí pla

1 Ké Babeli kí Nēbukaneza Yudaṅ kí Yekōnia, Yoakiū né ní Yuda gbāadeṅ ní li'ánaṅ ní siaṅ kùkù Yelusaleū à tārīnṅ Babeli būsuu zìzṅ ù,* a gbæa Dii kaadæn gbí pla òlṃmæe kálea a kpé kpele.

2 Gbipi mēndo kaadænna maa maamaae, libe maa dafuṅe. Ado sṣ, a vāi gēagē, wa fṣ bleo a vāipi yáí.

3 Ṭ Dii ma la à mè: Bó ní èi Zelemii? Má wèwà: Kaadænnaṅe. A pò pò maa maa maamaae, pò pò vāi sṣ, a vāi gēagē, wa fṣ bleo a vāi yáí.

4 Ṭ Dii yá'òmæe à mè:

5 Ma Dii Isailio Lua ma mè, Yuda pò ma ní yá la, aa gṣ zìzṅ ù Babeli būsuu, mále ní gwa pṃmaaṅ ù lán kaadæn maapiowæ.

6 Máo wéteṛzi an boa maa yáíe, mí surīnṅ būsue beeu. Má ní zedæ, má ní fuangbao, má ní gba gbæe, má ní gbōoo.

7 Má ní gba sṣ pò a to aa ma dṣ, ké māmæmaa Dii, aai de ma gbéṅ ù, mí de ní Lua ù, asa aa sua ní nṣemēndoṅe.

* 24:1 2Kia 24.12-15

⁸ Ma Dii ma mè, lá wa ke ní kaadɔɛn vâi pɔ wa fɔ bleoo a vâi yâi, màa mà ke ní Yudaɔ kí Zedekiao ní a íwaɔ ní Yelusaleũ gbé kɔnaɔ, aa gɔ̀ bùsue beeu ge aa tà Egiptin nõ.

⁹ Má tó aa gɔ̀ sɔ̀kɛngu yãpãsi ù dũnia bùsu gbépiiɛɛ. Aa gɔ̀ láanipɔ ù, gbésɔ̀sɔ̀bɔ ù, gbékabɔ ù, wi yãadarɔnɔ gu pɔ má ní yá mà ní kpáú pii.

¹⁰ Má Zígɔ̀ gbaemá ní iminao ní gagyão e mà ge ní midɛ bùsu pɔ má kpá ní deziɔwau.

25

Yudaɔ kua zɔ̀zɔ̀ ù wè baaɔkwi

¹ Dii yã'ò Zelemiiɛ Yudaɔ yã musu Yudaɔ kí Yoakiũ, Yosia né kpalablea wè síiɔde guu, Babeli kí Nebukanɛza kpalablea wè séia guu.*

² ɔ̀ anabi Zelemii ò Yelusaleũdeɔnɛ ní Yudaɔ pii á mè:

³ Sea za Yudaɔ kí Yosia, Amɔ̀ né kpalablea wè kue'aaɔde guu e gbã, a wè bao ní àaɔon la ké Dii yá Ìò dedea, ɔ̀ miɔ oé, ili swáseio.

⁴ Dii Ìò a zòblena anabiɔ dileé mɔ̀mɔ̀, ili swáse ní yáio, ili mao.

⁵ Aa mè á baade bɔ a zé vâiu, à miké a vâikeawa, Ìò ku bùsu pɔ Dii kpá á deziɔwau gɔ̀pii.

⁶ Aa mè ásu te táaɔzi à zòblenɛ á kúlenéo. Asu to Dii pɔ fè á pɔkeao yáí à Ìadawáo.

⁷ Ma Dii Zígɔ̀de ma mè, i swáse ma yáio, ɔ̀ a ma pɔ fè ní á pɔkeao. Màa a Ìadà ázlawa,

⁸ A yáí ma Dii Zígɔ̀de ma mè, lá i swáse ma yáio,

⁹ má gubãntoodeɔ sísiwá ní ma zòblena Babeli kí Nebukanɛza, mí tó aa lélɛwá á bùsu la ní bui pɔ líaaázɔ̀ pii. Má ní kaaleɛ, aai gɔ̀ sɔ̀kɛngu pɔ ù, láanipɔ ù, aai kaalea wáiwai e gɔ̀pii.

¹⁰ Má ní pɔnakea ní yaalɔ̀ ní nɔsekɔ̀fɔ̀ ní wísilɔ̀gbɛ kɔ̀fɔ̀ ní filia gupuaɔ midɛɛ.†

¹¹ Wa bùsupi kaale á gɔ̀ da wáiwai piiɛ, a bui i zòble Babeli kíaɛ wè baaɔkwi.‡

¹² Tó wè baaɔkwipi pà, má tó Babeli kía ní a bùsudeɔ tàae wí ní musu, Babiloni bùsupi i gɔ̀ wáiwai e gɔ̀pii. Ma Dii Zígɔ̀de máme má ò.

¹³ Má tó yá pɔ má ò bùsupi le piiɛ, yá pɔ kú láɛ bee guu anabikɛ pɔ Zelemii kè bui pii musu.

¹⁴ Ampɔ̀ aa zòble buiɔnɛ dasi ní kía zɔ̀zɔ̀, mí fiaboné ní yãkeawa ní ní pɔkeao.

Dii pɔkuma imibɔ

¹⁵ Yá pɔ Dii Isailiɔ Lua òmɛɛn ke a mè: Imibɔ pɔ ma pɔkuma vèe ka a pai si ma ɔ̀zɔ̀, ní tó bui pɔ mále n zɔ̀má mi nípii.

¹⁶ Tó aa mí, aa talaatalaabo, aai Ìande yá ke fènda pɔ mále síngu yáí.

¹⁷ ɔ̀ ma imibɔpi sí Dii ɔ̀zɔ̀, má tó bui pɔ Dii ma zɔ̀má mí nípii.

¹⁸ A ma zɔ̀ Yelusaleũ ní Yuda wéleɔ̀ ní ní kíaɔ̀ ní ní gbãadeɔwa, ké aa gɔ̀ bezia ù, sɔ̀kɛngu pɔ ù, láanipɔ ù, gbékabɔ ù, lá a ku gbãewa.

¹⁹ A ma zɔ̀ Egiptiɔ̀ kí Falaɔ̀wa ní a íwaɔ̀ ní a kía deɔ̀ ní a gbéɔ̀ pii

²⁰ ní bui pɔ kú weɔ̀ pii ní Uzu bùsu kíaɔ̀ pii ní Filité kíaɔ̀ pii, Asekeloni kía ní Gaza kíaɔ̀ ní Ekeloni kíaɔ̀ ní Asedoda gbé kɔ̀naɔ̀ kíaɔ̀,

²¹ ní Edɔ̀ ù ní Mɔ̀abuɔ̀ ní Amɔ̀niɔ̀

²² ní Tii bùsu kíaɔ̀ pii ní Sidɔ̀ bùsu kíaɔ̀ pii ní Ísia baa bùsu kíaɔ̀ pii

* 25:1 2Kia 24.1, Dan 1.1-2 † 25:10 Zel 7.34, Zia 18.22-23 ‡ 25:11 2Lad 36.21, Dan 9.2

23 ní Dedáᵋ ní Temaᵋ ní Buzuᵋ ní bui pᵋ aai ní kàkāmᵋ kēεεᵋ

24 ní Laalubuᵋ búsu kíáᵋ píi ní bui pᵋ aa ku guwawaiuᵋ píi

25 ní Zimli búsu kíáᵋ píi ní Elaᵋ búsu kíáᵋ píi ní Mēde kíáᵋ píi

26 ní gugbántoo oi búsu káikái ní a zàzàᵋ píi ní dúnia búsu píio. Babeli búsu kíáᵋ mé aa mi ní gbea.

27 Oné ma Dii Zígᵋde Isaliᵋ Lua ma mè, aa ípi mi e à zᵋlemáε. Aa pisi, aai léle, aa fele bo fēnda pᵋ mále síngu yáí.

28 Tó aa gí imibᵋpi síi n ᵋzᵋl aa a imi, oné ma Dii Zígᵋde ma mè aa mi teasie.

29 Ma yáyiaama guu, lá mále daale wéle pᵋ ma tᵋ kuwàwa, ampᵋ sᵋ aa bᵋ pāe? Aa bᵋ pāo, asa mále fēndadeᵋ sisi dúnia gbépiiwaε. Ma Dii Zígᵋde máme má ᵋ.

30 Anabikeke yápi musu n me,

Dii a pala za musu,

a pūna za a kúki pᵋ a kua adoau,

a pala a búsuᵋwa gbáugbāu,

a wiile lán gbé pᵋ lé ᵋzᵋ vēεwawa,

i zᵋadᵋ dúnia gbépiiwa.

31 A kᵋfi a gé e dúnia léwa,

asa Dii a bᵋbᵋ ní bui píioε,

a yákpaleke ní gbēnazína píio,

i fēnda si váikenaᵋgu.

Dii mé ᵋ.

32 Dii Zígᵋde mè:

Gwa, kaale a li búsu ní búsuoa,

zàaʼlan gbāa mé lé fele za dúnia léwa.

33 Gᵋᵋ bee gbé pᵋ Dii a ní dedεᵋ aᵋᵋ ku dúnia léla e ní a léleo. Wa ní gaa ᵋᵋᵋᵋ, wa ní gε séle wà vᵋᵋ, aᵋᵋ kálea lán pᵋtuo gbᵋwa tᵋleε.

34 Sádánaᵋ, à koo pūna à búbuape,

kpása dᵋanaᵋ, à gbeembo búsuu,

asa á kᵋᵋᵋ kᵋᵋᵋ kᵋᵋᵋ lán,

á kwé à wíwí kᵋᵋᵋᵋᵋ lán sekpawiwawε.

35 Sádánaᵋ bᵋkᵋi eo,

kpása dᵋanapᵋᵋ e bàaleᵋ.

36 Sádánaᵋ wii ma dᵋ,

kpása dᵋanapᵋᵋ lé búbuape,

asa Dii lé ní dádākekiᵋᵋ kaaleε.

37 An gu namablekiᵋᵋ gᵋᵋ da kilikili

Dii pᵋkūma pásí yáí.

38 A bᵋ a tòou lán nᵋᵋᵋᵋᵋwawε,

an búsu i gᵋᵋ wáiwai ibεᵋᵋ fēnda

ní Dii pᵋkūma pásíᵋ yáí.

26

Zelemii kua ga lézi

1 Yudaᵋ kí Yoakiᵋ,* Yosia né kpalablea gᵋᵋ, Dii yá'òmεε à mè:

2 Ma Dii ma mè, gε ze ma kpé ua, ní yá'o Yuda wélede pᵋ lé mᵋ lousisii ma kpé uauᵋne píi. Yá pᵋ má díleneᵋ oné píi. Nsu n à kee too.

* 26:1 2Kia 23.36-24.6

³ Wiliò d̄so tó aa we n yāma, an baade i b̄o a zé v̄aiu, mí yá p̄o ma zeò yāa mà yíamá an v̄aikea yáí b̄o ma n̄ðeu.

⁴ Oné ma Dii ma m̄e, tó aai swáse ma yáí aa ma ikoyá p̄o má kpámáò k̄úao,

⁵ tó aai swáse ma z̄òblena ānabi p̄o miò dilené m̄òm̄oò yáio, lá aai gí swáseií yāawa,

⁶ má ke kpée beee lá má kè Silowae,† mí tó w̄élee beepi ḡo gbékabò ũ bui piie.

⁷ Sa'onao n̄ ānabiò n̄ gbé k̄niò pii yá p̄o Zelemii ò Dii uapi mà.

⁸ Ké Zelemii yá p̄o Dii dàe à o gbéòne òné a làa, sa'onao n̄ ānabiò n̄ gbé k̄niò pii aa òp̄èlewà aa m̄e: N gae.

⁹ B̄oyáí n̄ ānabikèkè n̄ m̄e kpée bee a ḡo lán Silowa, mé w̄élee bee a ḡo bezia ũ wáíwaiei? Ǿ wà lía Zelemiizí Dii ua we.

¹⁰ Ké Yuda gbáadeò mà màa, aa b̄ò kibe aa gè Dii ua, ̄ aa z̄òle Bole Dafu sae.

¹¹ Ǿ sa'onao n̄ ānabiò ò gbáadepiòne n̄ gbé k̄niò pii aa m̄e: Wà yāda ḡoepia wà aà de, asa à àsi b̄èe ò w̄élee bee musue, á swá mà.

¹² Ǿ Zelemii ò gbáadepiòne n̄ gbé k̄niò pii à m̄e: Dii mé ma dile mà àsi b̄èe p̄o á mà kpée bee n̄ w̄élee beeo yá musupi o.

¹³ A á zé n̄ á yākeao lile, í Dii á Lua yāma, Dii i gbasaa yá p̄o à m̄e á yíawá b̄o a n̄ðeu.

¹⁴ Mapi s̄s̄ má na á ǒz̄i ke kò. A kemee lá à kèè maawa.

¹⁵ Ama àò d̄s̄ s̄as̄ā, tó a ma de, á tó yāesaidedea yá wí á musu n̄ w̄élee beeo n̄ gbé p̄o kú a guuò piie, asa slana guu Dii mé ma z̄i slana mà yápio káé á swáwa.

¹⁶ Ǿ gbáadepiò n̄ gbé k̄niò pii ò sa'onao n̄ ānabiòne aa m̄e, wá f̄s̄ yāda ḡoepia wà aà deo. A yá'òw̄eé n̄ Dii wá Lua t̄soe.

¹⁷ Ǿ bùsu maez̄òeò f̄ele ò bílae aa m̄e:

¹⁸ M̄olese gbé Mise ānabikèkè kí Ezekia ḡo, a ò wá Yudaone pii à m̄e: Dii Zlḡde m̄e,

wa Siona sa pa bua ũe,
wa to Yelusaleũ ḡo bezia ũ,

a kpé s̄s̄i i ḡo s̄s̄i lík̄p̄ede ũ.‡

¹⁹ Kí Ezekia ge Yuda gb̄ee Misepi d̄e? Ké Ezekia pi Dii v̄ia v̄i, i awakpaè, ̄ Dii yá p̄o à m̄e á yíamá b̄ò a n̄ðeuo lé? Wápio s̄s̄ wá ye yáz̄o i wáz̄iae yà?

²⁰ Gb̄ee ku à ānabikèkè n̄ Dii t̄so lo. Aà t̄on̄ Uliá, Semaia né, Kiliayaaliũ gb̄é. A àsi b̄èe doũ p̄o Zelemii ò w̄élee bee yá musu ò lo.

²¹ Ké kí Yoakiũ n̄ a neḡonaò n̄ a kia deo Uliá yápi mà, a w̄elee à aà de. Ké Uliapi a feena mà, v̄ia aà kũ, ̄ à bàalè tà Egipi.

²² Ǿ kí Yoakiũ gb̄eò z̄i Egipi n̄ Akaboo né Elenat̄o.

²³ Aa Uliá kũ suò k̄ie, ̄ à aà d̄e n̄ f̄endao à aà ge se zù táaaò v̄iki.

²⁴ Bee gb̄ea Safana né Aikaũ zè n̄ Zelemiio, ̄ wi aà kpámá aa aà d̄e lo.

27

Zelemii zuudaa az̄iae

¹ Yudaò kí Zedekia, * Yosia né kpalablea ḡo, ma Zelemii, Dii yá'òmee

² à m̄e: Zuu f̄f̄, ní ba kákau n̄ da n̄ n̄e,

³ ní b̄o ge l̄edi k̄iae beeo z̄ina p̄o aa mò Zedekia kíi Yelusaleũone: Ed̄oũ k̄ia n̄ M̄abuo k̄iao n̄ Am̄oniò k̄iao n̄ Tiideò k̄iao n̄ Sid̄eò k̄iao.

- 4 Lediné aa o ní diioné, ma Dii Zigõde Isailio Lua ma mè,
- 5 máme ma ɔ pòo ma dúnia kè ní gbēnazlɔa ní nɔbɔ pɔ kú a guuɔ ní ma iko zɔɔo, ɔ mi kpa gbé pɔ má yeiwa.
- 6 Málé á búsuɔ na ma zɔblena Babeli kí Nebukanézae a ɔzɪ sa. Baa sɛanɔbɔɔ aao de aá pɔ úe.
- 7 Bui píi i zɔbleè ní aà néo ní aà tɔúnao aà kpe e aá búsu iko lé àò ká, bui dasio ní kía zɔɔɔ à gbasaa búsu deo ka zɔbleu.
- 8 Bui ge búsu pɔ a gbéɔ i Babeli kí Nebukanéza zuu se à zɔbleèo, má buipi naè a ɔzle, i ní wetá ní fɛndao ní nɔanao ní gagyáo e aa ge mide.
- 9 Asu swáse á ánbio yáio ge á másokenaɔ ge á nana yábɔɔlekenaɔ ge á welendeɔ ge á esede pɔ aale oé á zɔble Babeli kíaeoɔ.
- 10 Ee pɔ aale ánbikekeoé mé a to wá á kúkú táánɔ, ío zà ní á búsuo. Má ɔzɔázíe, we á gagau.
- 11 Bui pɔ aa Babeli kía zuu se aa zɔbleèo sɔ, má tó aao kú ní búsuu aao sɛwauɛ, aao ku we. Ma Dii máme má ò.
- 12 Ma yápi ò Yudaɔ kí Zedekíae píi ma mè: A Babeli kía zuu se à zɔbleè ní aà gbéɔ, ké à e àò ku.
- 13 A ye á gaga ní zlo ní nɔanao ní gagyáo lá Dii ò bui pɔ i zɔble Babeli kíaeo a gawa yá?
- 14 Asu swáse ánbí pɔ aáí oé á zɔble Babeli kíaeoɔ yáio. Ee ɔ aáí ánbikekeoé.
- 15 Dii mè i ní zlo, ee aalo ánbikekeo ní a tɔo. An yáí á ɔzɔází, í mide, ápiɔ ní ánbí pɔ aáo ánbikekeépiɔ sánu.
- 16 ɔ ma yá'ò sa'onaoɔe ní gbé kíniɔ ma mè, Dii mè ásu swáse á ánbí pɔ aáo ánbikekeéyáio. Aáí me wa Dii kpé pɔɔ séle Babiloni búsuu wá suò tiatiae. Ee ɔ aáo ánbikekeoé.
- 17 Asu swáse ní yáio. Aɔ a zɔbleananke Babeli kíae, ké à e àò ku. A ye á mɛwíae bee gɔ bezia ú yá?
- 18 Tó ánbíɔn ní ú slana, mé Dii yá ɔ aale o, a maa aa kuleke Dii Zigõdeee, ké wasu pɔ pɔ gɔ aá kpéu ní Yudaɔ kía beo ní Yelusaleúo séle taò Babilonio yáí.
- 19-20 Asa ké Babeli kí Nebukanéza Yudaɔ kí Yekonia, Yoakiú né kú taò Babeli ní Yelusaleú gbé zɔɔɔ ní Yuda gbé zɔɔɔ píi, i Dii kpé mɔpɛleɔ ní íkákio ní tadibɔɔ ní pɔ kíni pɔ gɔ wélepiuɔ séleo.
- 21 Yá pɔ Dii Zigõde Isailio Lua ò pɔ pɔ gɔ a kpéu ní Yudaɔ kía beo ní Yelusaleúo musun ke:
- 22 A mè wa pɔpiɔ séle taò Babelie. We pɔpiɔ aao kuu e àò gé sélei à suò a gbɛu la.

28

Anabi egena Anania

- 1 Yudaɔ kí Zedekia kpalablea wè síiõde mɔ sode guu ɔ ánbí Anania, Azuu né, Gabaɔɔ gbé òmɛɛ Dii ua sa'onao ní gbé kíniɔ wáa à mè:
- 2 Dii Zigõde Isailio Lua mè á Babeli kía zuu é.
- 3 E wè pla àò gé kái á tó wá su ní a kpé pɔ pɔ Babeli kí Nebukanéza séle taò Babelia a gbɛu la.
- 4 Á tó Yudaɔ kí Yekonia, Yoakiú né su lo ní Yuda zɔzɔ pɔ wá tárnɔ Babelio píi. Dii mé ò, à mè á Babeli kía zuu é.
- 5 ɔ ánbí Zelemii wè ánbí Ananiapiwa sa'onao ní gbé pɔ kú Dii uao wáa

⁶ à mè: Ami! Dii ke màa! Dii ke lá ní a ānabikekèwa, aa to wà su ní a kpé pò ní gbèu la ní zìzò pò aa ku Babeliò pii.

⁷ N beeo swáse ò yá pò mále oné gbépii wáae bee ma.

⁸ Anabi pò kú wá āa za káaukaauo ānabikekè zì ní músio ní gagyāo yá pò a būsū daside ní ní kía zòzò le yá musu.

⁹ Anabi pò ānabikekè à mè aò aafiae sò, tó à kè lá a òwa, ò wa dō ké Dii mé aà zì síana.

¹⁰ Ō ānabi Anania zuu pò da Zelemii nòepi bò a è.

¹¹ A ò gbépii wáa à mè: Dii mè màa á zuu pò Babeli kí Nebukanèza dà bui píie e e wè pla àò gé kái. Ō ānabi Zelemii gèze.

¹² Anabi Anania zuu pò a bò ānabi Zelemii nòe a èpi ea gbèa, Dii yā'ò Zelemii è à mè:

¹³ Ge ò o Ananiae ma Dii ma mè, zuu pò wa kè ní lío ò ní èò lò? Mò zuu má ke sa a gèe ù.

¹⁴ Ma Dii Zìgòde Isailiò Lua ma mè má mò zuu da bui píie, aai zòble Babeli kí Nebukanèzae. Baa sèanòbòzò má ní naè aà zìle.

¹⁵ Ō ānabi Zelemii ò ānabi Ananiae: Ma yāma Anania! Dii mé i n zìo, ò ní tò gbépiò e e náaikè.

¹⁶ Ayāmeto Dii mè níyò ánuato. Nyò wèe bee bleo, asa ní ò gbéone aa bò Dii kpèe.*

¹⁷ Wèpi mò soplade guu ò ānabi Anania gàu.

29

Lá pò Zelemii kpàsa zìzòone

¹ Anabi Zelemii kua Yelusaleù ò à lá kpàsá zìzòzò gbèzòzòone ní sa'onao ní ānabio ní gbé pò Nebukanèza ní naaa Yelusaleù à tārno Babeliò. Yá pò a kè lápi guun ke.

² A lápi kè kí Yekonia ní a dao ní a iwaò ní Yuda gbèzòzò ní Yelusaleù gbèzòzò ní siaò ní lí'ānaò kúkūa Yelusaleù tārno Babeliò gbèae.*

³ A lápi kpà Safana né Elasa ní Ilikia né Gemaliaowae, ò Yudaò kí Zedekia ní zìò kí Nebukanèzawa Babeli. Lápi guu à mè:

⁴ Yá pò Dii Zìgòde Isailiò Lua ò gbé pò á tò wà ní naaa Yelusaleù wà tārno Babeliònen ke:

⁵ A zòle we, í kpèdòdò. A pòtò bua, íò ble.

⁶ A nòse, í néò iñò. A nòse á néone, í á nenòeò kpàsá gòowa, aai néò i, íò kó, ásu laoa zé sèleo.

⁷ A wéle pò má tò á kú a guu maa wèele. Ali wabikea wélepi yá musu, asa tò wélepi maa, ò á kua aò na.

⁸ Ma Dii Zìgòde Isailiò Lua ma mè, ásu to ānabio ní māsokena pò kú á guuo á sásāo. Ásu swáse nana pò aā'ò yáio.

⁹ Ee ò aā'ò ānabikekèoé ní ma tóo, kási máme mi ní zìo. Ma Dii máme má ò.

¹⁰ Ma Dii ma mè, tò á kua Babeli wè baaòkwipi pà,† má mó á kíi, mí yāmaa pò ma a legbè kéé, mí suáno á gbèu.

¹¹ Asa má yá pò ma zèò mà kéé dō. Ma Dii máme má ò. Aafia yáe, í ke yāpási no. Má á ká zia pò á wé dōiwa.

* 28:16 Iko 13.6 * 29:2 2Kia 24.12-16 † 29:10 2Lad 36.21, Dan 9.2

12 Goo bee á mós wabikeia, í lezumazi, mí swáse á yái.

13 A ma kái weele, í ma e, tó a su ma kái weele ní nòsemendoo.‡

14 Ma Dii ma mē á ma e, mí á káaa mà suáno á pá ziu. Má á b̄le buio guu ní gu p̄ ma ɔ̀z̄uáz̄io pii, mí ea suáno gu p̄ ma á yáu. Ma Dii mame má ò.

15 Ma bee ò ké a mē máme ma ánabio kpáwá Babeli yái.

16 Ma Dii ma mē, kía p̄ z̄leá Davidi kpalau ní Yelusaleúdeo pii, á gb̄é p̄ aai táán̄opio,

17 má z̄í ní n̄oanao ní gagyáo kárígue, aai ḡo lán kaad̄en vl̄aa p̄ wa f̄ bleowa. Ma Dii máme má ò.

18 Mí pé má ní f̄ndao ní n̄oanao ní gagyáo, vl̄a i d̄únia búsu gb̄épii kú ní yái. Aā de láaīp̄o ũ, s̄ók̄engu p̄o ũ, láanīp̄o ũ, gb̄és̄s̄b̄o ũ bui p̄o ma ní yá ma ní kpá ní guūne pii.

19 Asa aai swáse yá p̄o má dà ma z̄òblena ánabiōne aā oné láasaiio. Ma Dii máme má ò. Apio s̄o í swáseio. Ma Dii máme má ò.

20 A ma yáma, á gb̄é p̄o má tò wá á kúkú Yelusaleú wá táán̄o Babelio.

21 Ma Dii Ziḡs̄de Isailio Lua ma mē, Kolaia né Ahabu ní Maasea né Zedekiao lé ánabikek̄é ní ɛ̄eo ní ma t̄ooe. Má ní na Babeli kí N̄ebukan̄ez̄ae a ɔ̀z̄le, i ní dede á wáa.

22 A Yuda p̄o á kú Babeli z̄l̄zo ũo áli gb̄é ká à lēeú ní gb̄épio à me: Dii kene lá Babeli kía k̄é Zedekia ní Ahabuōe à ní kpáteawa.

23 Asa aa wíyá k̄ēe, aa gb̄ás̄k̄é ní ní gb̄édee nao, mé aa ɛ̄tò ní ma t̄oo, aa yá p̄o mi danéo ò. Má yápi d̄s̄, a seeladen ma ũ. Ma Dii máme má ò.

Anabi ɛ̄gena Semaia

24 Dii ò Zelemiie aà o N̄eela gb̄é Semaiae aà me:

25 Dii Ziḡs̄de Isailio Lua mē, n láo kp̄ás̄a sa'ona Zefania, Maasea née ní nzla t̄oo ní sa'on k̄nīo ní Yelusaleúdeo pii n mē,

26 Dii mé Zefaniapi kp̄a sa'ona ũ sa'ona Yoiada gb̄eu aāo w̄ete Dii kp̄éi, i f̄ande p̄o lé ánabikek̄eo gbá ní ní mio daliu.

27 O n Zefaniapi là, b̄ome tò i Anato gb̄é Zelemii p̄o lé ánabikek̄ene wet̄ao ni?

28 N mē Zelemiipi lá kp̄ás̄á Babeli à mē á ḡoōplake wee. A z̄le we, í kp̄ed̄ōo. A p̄o t̄o bua, í ble.

29 Sa'ona Zefania lápi kyok̄é ánabi Zelemiie,

30 O Dii yá'ò Zelemiipiie à mē:

31 Lá kp̄ás̄á z̄l̄zōne nípii, ní oné ma Dii ma mē, lá N̄eela gb̄é Semaia ánabikek̄é, máme ma aà z̄lo, o a tò a ɛ̄e náaik̄é,

32 a yái ma Dii ma mē, má lada N̄eela gb̄é Semaia piwa ní aà buiōe. Aà buie a e à̄o ku ma gb̄é̄o guuo, mé a ɛ̄f̄ai p̄o má ke ma gb̄é̄ne eo, ké a òné aa b̄o ma kp̄e yái. Ma Dii máme má ò.

30

Isailio sua ní pá ziu

1 Dii yá'ò Zelemiie à mē:

2 Ma Dii Isailio Lua ma mē, yá p̄o má òne pii k̄é lá guu.

3 Ma Dii ma mē, gwa, ḡooe a mós k̄é má á gb̄é Isailio ní Yudāo b̄o z̄l̄zōk̄eu, mí suún̄o búsu p̄o má kp̄a ní dezīowa aa ḡo v̄l̄ guu. Ma Dii máme má ò.

4 Yá p̄o Dii ò Isailio ní Yudāo musun ke, à mē:

‡ 29:13 Iko 4.29

5 Ma Dii ma mē, à v̄la wii ma d̄o!
S̄ōkēngu wiiē, aafia wii no.

6 A gbēe la à ma,
ḡōē mē ī k̄ulé nē'ia?
Àkea ma nēḡōnao ē,
an oa f̄ēnkpaā pii,
aale o f̄ifi n̄ gbēewa
lán n̄oe p̄ó lē nē'iwai?

7 Waiyoo, asa ḡoopi taasi v̄l z̄ō,
ḡoae āo muaaōo.
Yak̄obu buiō taasiḡoae,
āma aa b̄ou.

8 Ma Dii Z̄iḡōde ma mē,
ḡo bee má zuu ē'ēné n̄ n̄oe,
m̄í n̄ m̄odaonaō k̄ék̄ēné.
Aa z̄oble bui z̄illo n̄e l̄o,
9 ma Dii n̄ Lua, m̄ámē aa z̄oblemēe,
n̄í n̄ k̄í Davidi bui p̄ó má dilēnéo.

10 A Yak̄obu bui ma z̄òblenaō,
ásu to v̄la á k̄ūo,
á Isailiō, ásu bílikēo.
Ma Dii m̄ámē má ò.
Asa mapi má á b̄ole za guz̄āz̄āue,
m̄í á buiō b̄ole n̄ z̄oblebusuu.
Yak̄obu buiō ea aao ku d̄oda nana,
gbēe a to v̄la n̄ k̄ú l̄o.

11 Ma Dii ma mē,
m̄á k̄uánō á suabaa ȳáie.
Bui p̄ó mále á f̄āaa n̄ guuō,
baa t̄o ma n̄ m̄idē pii,
m̄á á midē m̄óm̄iō.
Má á toto a z̄éwae,
m̄á we à b̄o sw̄ágagasaio.*

12 Asa ma Dii ma mē,
á b̄oá b̄òk̄oae,
á kea'la uusik̄è.

13 Gbēe ku à kulekēmeē á ȳá musuo,
á b̄o a ešē mao, a láaa v̄ío.

14 A ȳá s̄à á yenzideōgu,
aa yeázi l̄o,
asa ma á lē lán á ibēewaē,
ma á toto lán gb̄é p̄āš̄iwaē,
asa á tàaeō z̄ōe,
á duuna tiisi.

15 Asu wiile á b̄òk̄o w̄āw̄ā ȳá musuo.
A tàae z̄ō n̄ á duuna tiisio ȳáí
ma ȳá beeō k̄èié.

* 30:11 Zel 46.27-28

16 Wa á taitainao taitai piie,
wi tá ní á ibeεεo zìzoo ù pii.
Gbé pó aa á póo náaaε gō pó naaaaa ù sōε,
gbé pó aa á póo sèleεo gō pó séleao ùε.

17 Má εa á gba aafia,
má tó á bo láa,
ké wíε oé pó vūaaaa,
Sionade pó gbēε yerizio yáí.
Ma Dii máme má ò.

18 Má su ní Yakobu buio ní pá ziu,
má ní wēnagwa aa su ní gbεu.
Aa ní mεεwia zia vu,
aai εa kibe kpá lá a ziwa.

19 Wa sáaukpaa mamá ní pona súuo.
Má tó aa dasikūε, aa lao bo,
má ní kpelaε, wa ní kpebo bo.

20 Aaε de lán káauwa,
aaε zedεameε nípiie,
mí lada gbé pó gbāamónéowa.

21 An gbēε mé aε de ní doana ù,
gbé pó neblè ní guu mé aε de ní kía ù.
Má tó aà sōmazi aao kumano kái.
Tó maá no, déme a fō gi a wēnii à sōmazii?
Ma Dii máme má ò.

22 Aa gō ma gbéε ù,
mí gō ní Lua ù.

23 Ma pōfē a fele lán zà'lanawae,
i su váikεnao miwa lán zaalolowa.

24 Ma pōkūma pāsí a weeo,
sema ma yá pó ma zεò ma sōu kè.
Goo gbεzāzī á yápi gbadō.

31

1 Ma Dii ma mē
gōo bee máo de Isailio Lua ù,
aaiε de ma gbéε ù.

2 Ma Dii ma mē
má maake gbé pó bō fēnda lézìone gbáau,
má gé Isailipio gbai íampakii.

3 Dii bō mōwá za káaa à mē:
Ma yeaázi láaa vío,
a yáí ma á gále ní gbēkeo.

4 Má εa á zεdo, ío zεdo.
A Isaili nenona,
á εa á sēsēnao se bo,
í bole gēò pōnakεnao ōwáu.

5 A εa vēelio ba Samali síśbo pōleu,
mé a banao mé aa a be mōaoke.

6 Gooe a mós ké gudṣanao lé gbāa zu Eflaiū gbèṣṣṣi musu aa me:
A fele wà gé Siṅna Dii wá Lua kíi.

7 Ma Dii ma mè
à lesi Yakɔbu buiɔne ní pɔnao,
à gulake buiɔ mide yá musu.
A to wà ma táasilea ma do, í me:
Dii, n n gbé Isaili kṣnao suaba.

8 Má bɔ́nɔ gugbántoo oi búsuue,
mí ní káaa za dúnia léwa.
Vlaɔ ní eeo ní nɔsindeeo aao kú ní guu
ní nɔe pɔ kúlea ní nɔwáwáoo.

Gbé bílapiɔ su la dasidasi,
9 aa su ní wé'io ní awakpaameeo.
Máɔ dɔaané swa sae
zé sálala pɔ aa gẽmbɔleuo guu,
asa Isailiɔ maen ma ũ,
Eflaiū buipíá ma neḡṣe séíae.

10 A buipálee, à ma yāma,
í a kpáwake ísiabaazāzādeɔne.
Ma gbé pɔ ma Isailiɔ fáaa,
má ea má ní káaa lɔe,
mí a kpása sápiɔ dṣa lán sādánawa.

11 Asa má Yakɔbu buiɔ bo,
má ní bɔ gbé pɔ an gbāa deńlaɔ ɔzi.

12 Aa mɔ gulake Siṅna ṣṣṣi musu,
aa pɔnake ní èfāai pɔ má kènéo,
pɔwena ní v̄eɔ ní n̄sio
ní pɔtuo ne'iao yái.
Aaɔ de lán swalu idewa,
an ȳeɔe a kēsámá bo.

13 Wéndiaɔ pɔnake, aao ɔwā
ní èwaasoɔ ní maezɔɔ píi.
Má ní ɔɔb lile pɔna ũ,
mí ní n̄se n̄niné,
an n̄seyaa gbɛu má n̄sena dané.

14 Má tó ble n̄side f̄e sa'onaozi,
má tó ble maa à di ma gbéɔzi.

15 Ma Dii ma mè
wàle wii ma do Lama,
wàle búbuape,
wàle ɔɔb w̄nanno.
Laseli mé lé a néɔ ɔɔb,
à gí awamai,
ké aà néɔ ku bo yái.*

16 Ma Dii ma mè

* 31:15 Daa 35.16-19, Mat 2.18

ásu ɔ́ɔɔ ɔ́ɔ,
 ásu to wé'i bɔwá ɔ́ɔ,
 asa má á taasi ài kpáwáɛ.
 Ma Dii máme má ò.
 A buiɔ bɔɛ ní ibeɔɔ bùsuu aa su.
 17 A wé dɔ á ziai,
 asa á buiɔ su ní bùsuue.
 Ma Dii máme má ò.

18 Ma Eflaiü buiɔ wēnakɛa mà aa mè:
 Wá de lán gáae pɔ zɪ dɔe dɔowa,
 ɔ̄ n wá swāgāga maamaa.
 Wá gbesi, wí su,
 asa nime ní wá Lua ũ.
 19 Wa bɔ n kpe, ɔ̄ wa nɔ̀sellile,
 wá wékēa gbea wa wázɪa gbēgbē.
 Wí wá kú wá èwaasogɔɔ yá musu,
 wá gee gò kpá wá wéi.
 20 Eflaiü buiɔá ma né yenzideɔne,
 ma pɔ dɔmáo lé?
 Baa ké miɔ ní lele an yáɔ yáí m̀ɔmɔɔ,
 an yá lí sámaguo.
 A yáí ma pɔ i bɔ ní guuo,
 má wēnadɔ́nɛ maamaa.
 Ma Dii máme má ò.

21 A lípelepele á zéu seela ũ,
 à tó á s̄ɔ̀ àɔ ku zé pɔ á beupiwa.
 Isaili léso, su n wéleɔ guu,
 22 Nenɔe pɔ̀ɔ̀bɔ̀zákɛna,
 níyɔ̀ɔ̀ liaaliaa e bɔe ní?
 Ma Dii má yá dafu dile dúniau,
 nɔepi mé aɔ ɔlia a ḡɔi sa.

23 Ma Dii Zígɔde Isailiɔ Lua ma mè, tó ma surɔnɔ ní pá ziu, gbé pɔ kú Yuda
 bùsuu ní a wéledeɔ me: Dii báaada a s̄ɪsɪ pɔ á kua adoau, gu pɔ yázede kuu.
 24 Wa zɔle Yuda bùsuu ní a wéleɔ, s̄èwanɔ ní dádákɛnaɔ píi.
 25 Asa má gbé pɔ imi ní ȳèè s̄imáo gba í, mí tó gbé pɔ nɔana ní gbāa s̄imáo ká.
 26 Gɔɔ bee ɔ̄ wépungu pɔ málɛ e wèea. Ké ma gugwá, yá pɔ má è i guupi na.

Dii bàa ɛa kua ní Isailiɔ

27 Ma Dii ma mè gɔɔe a mɔ́ ké má tó gbēnazɪnaɔ ní pɔtuɔɔ gupa Isaili ní Yuda
 bùsuu.
 28 Lá ma wɛd̀nɛ yāa, ma ní fuangba, ma ní gboo, ma ní pisabò, ma yāyiamá,
 màa má wéteriɔzi sa, má ní zedɔ, má ní gba gbāa. Ma Dii máme má ò.
 29 Gɔɔ bee aa me maɛɔ v̄ɛɛbe kùma blè ɔ̄ néɔ swaa f̄ɛ̀nkpaò,†
 30 asa baade a ga a duuna yáíe. Gbé pɔ v̄ɛɛbe kùma blè swaa mé a f̄ɛ̀nkpa.
 31 Ma Dii ma mè, a gɔɔ a mɔ́ ké ma bàa a ɛa àɔ kú ní Isailiɔ ní Yudaɔ dafu.‡
 32 Ma bàa aɔ kúrɔnɔ lá a kú ní ní deziɔ gɔɔ pɔ ma ní kú ní ɔwa ma ní bóle Egipiwaɔ.
 Asa baa ké má de ní zá ũ, aa ma bàakuarɔnɔ yá gbòɔe. Ma Dii máme má ò.

33 Lá ma bàa aɔ kú ní Isailiɔ ɔɔɔ bee gbɛan ke.
 Má a ikoyá dané ní nɔ̀sɛ guu,
 má ké ní sɔ̀wa.
 Máɔ de ní Lua ũ,
 aaiɔ de ma gbéɔ ũ.
 34 An gbɛe a yádada a deeeo,
 gbɛe a ma dɔ̀a da a gbéeeo,
 asa ampii aɔ ma dɔ̀e,
 néfɛnɛn gbɛzɔ̀ píi.
 Ma Dii ma mɛ̀
 má ní táaeɔ ké má,
 má ní duuna yáda ɔ̀o. §

35 Ma Dii ma mɛ̀
 máme ma latɛ̀ díle à gupu fáane,
 ma mɔ̀vua ní saanaɔ̀ pèpɛ aa gupu gwá,
 mi to ísia fɛle, a ikooaɔ̀ pūna,
 ma tɔ̀n Dii Zígɔ̀de.

36 Mé i ke pɔ̀pɔ̀ gòmalo,
 Isaili bui a midemee bauo.
 Ma Dii máme má ò.

37 Ma Dii ma mɛ̀
 mé i ke wá musu yɔ̀
 wá dúnia zɔ̀mpɛleɔ̀ asii dɔ̀o,
 má gí Isaili buiɔ̀zi píi
 yá pɔ̀ aa kɛ̀ yáio.
 Ma Dii máme má ò.

38 Ma Dii ma mɛ̀ ɔ̀ɔe a mó ké wa ea wélepi kálemee sea za Ananeli kalangawa e Gola Bɔ̀leu.

39 Za we wa ba poo geò Galebu sɔ̀sɔ̀wa, wi liaa geò Goai.

40 Guzule pɔ̀ de gevíkí ní nísigbɔ̀kɔ̀lekíio ũ ní bua pɔ̀ kú we e za Sedɔ̀ swaiɔ̀ e Sɔ̀ Bɔ̀leu gukpe oi, apii aɔ de ma pɔ̀ ũe. Wa wélepi wi ɔ̀o, wa gboo bauo.

32

Zelemii tɔ̀lelua

1 Dii yá'òmee Yudaɔ̀ kí Zedekia kpalablea wɛ̀ kwide guu,* Nɛbukaneza kpalablea wɛ̀ bao plasaide guu.

2 ɔ̀ɔɔ bee ɔ̀ Babeli kíapi zígɔ̀ liaa Yelusaleúí, mé wa ma kúta dakpeunaɔ̀ ua Yudaɔ̀ kí be.

3 Yudaɔ̀ kí Zedekia mé ma dakpeu we à mɛ̀: Bóyáí ríle á nabikeke n mɛ̀, Dii mɛ̀ á wélee bee na Babeli kíae a ɔ̀zɔ̀, i siai?

4 N mɛ̀ má ɔ̀ Babiloniɔ̀ ɔ̀zɔ̀. Dii a ma na Babeli kíae a ɔ̀zɔ̀e, wá wesikɔ̀le, wí yáɔ̀ kɔ̀ léu.

5 N mɛ̀ a ma kú tamanɔ̀ Babeli. We máɔ kuu e Dii ge ma yá keke. N mɛ̀ tó wa zíká ní Babiloniɔ̀, wá zɔ̀bleo.

6 Dii yá'òmee à mɛ̀

7 ma desē Saluū né Hanameli a m̄o ma k̄li, i om̄eē mā a t̄ole p̄o kú Anato lú, asa máme má a dae f̄ēē ū, máme má a lua zé v̄l.

8 Ǿ ma desē né Hanamelipi m̄ò ma k̄li dakp̄eunaō ua lá Dii òwa. A òm̄eē mā a t̄ole p̄o kú Anato, B̄eyám̄eē buiō b̄usu lú, asa máme má a lua zé v̄l. Má d̄s̄ ké yápi b̄ò Dii k̄li,

9 ̄s̄ má lú, ma ánsu ȳd̄ē le ḡēo ní plao.

10 Ma a t̄ó k̄ē láu má n̄ana, ̄s̄ ma ánsupi d̄i kiloowa seeladeō ae.

11 Ǿ ma t̄olepi lútaala lé n̄ana, yá p̄o wa d̄ile a yá musu ku a guu. Ma lápi s̄è ní lá pále p̄o wí a lé nanao,

12 má kp̄a Nelia né Baluku, Maasea t̄ūnawa Hanameli ní seelade p̄o aa ní t̄ó k̄ē lápiuō ní Yuda p̄o k̄álea dakp̄eunaō uao wáa.

13 An wáa má ò Balukue ma m̄è:

14 Dii Zlḡōde Isailiō Lua m̄è ñ l̄áe beēō sé, p̄o p̄o w̄a a lé n̄ana ní p̄o p̄o wí a lé nanao, ní ḡe da ouu, iō ku we e ḡōpla,

15 asa Dii Zlḡōde Isailiō Lua m̄è, wa ea kp̄éō ní t̄oleō ní v̄ēebuō lúlu b̄usue beepi b̄e.

16 Ké ma lápi kp̄a Nelia né Balukupiwa, ̄s̄ ma wabik̄ē Diiwa ma m̄è:

17 A'a Dii Lua, níme n n Ǿ p̄o n musu ní z̄l̄eo k̄ē ní n gb̄aa z̄ōo, yáe l̄iō z̄l'ū neō.

18 Ni gb̄ēk̄en̄é dasi, mé ni maeō t̄aae wí ní néōne ní musu. Lua z̄ōo gb̄aade, n t̄n̄ Dii Zlḡōde.

19 Yá p̄o ní z̄eō z̄ōo, yá p̄o ní keō dasi. Ni w̄ete gb̄ēnaz̄ina yákeāō, mé ní flabo baade a yákeawa. Gb̄ēpii a zé p̄o á s̄ē gb̄e'e.

20 N dabudabuō ké Egipi seela ū, e ní a gb̄ao niō ke wá guu ní buip̄aleō guuo, ̄s̄ n t̄ob̄ò lá w̄ale ma gb̄aewa.

21 N n Ǿ p̄o, n n gb̄é Isailiō b̄òle Egipi ní dabudabukeāō seela ū ní n ḡasa gb̄āao e v̄ia gb̄éō k̄ū.

22 N b̄usu p̄o n a legb̄è ní deziōne n m̄è níȳō kp̄amá kp̄amá, b̄usu p̄o v̄l ní z̄'io diue beepi.

23 Aa m̄o s̄i, ̄s̄ aai n yámao, aa te n ikoyáio, aai z̄lke yá p̄o ní dilen̄éwao, ̄s̄ n yáe bee ȳiamá pii.

24 Babiloniō koez̄ò wá w̄élei, aa dedek̄li b̄ò bíi sae ké aa e si yáí. F̄ēnda ní n̄anao ní ḡagyáō mé t̄ò w̄élepi naa ní Ǿz̄l. Yá p̄o ní ò a ke k̄ē, n wes̄ie.

25 Dii Lua, w̄éle kú Babiloniō Ǿz̄l, ̄s̄ ní òm̄eē mā t̄ole lú ní ánsuō seeladeō wáaa?

26 Ǿ Dii yá'ò Zelemiiē à m̄è:

27 Dii gb̄ēpii Luan ma ū, yáe l̄iō z̄l'ū m̄eēe?

28 A yáí t̄ò ma Dii ma m̄è má w̄élepi na Babeli k̄i Nebukan̄eza ní Babiloniōne ní Ǿz̄l.

29 Babiloni p̄o lé z̄ikaōpiō tes̄w̄a ní a kp̄éō, ké wá tulaletik̄atea Baaliē, wá it̄òle dii páleōwa kp̄épiō musu, wá ma p̄o f̄ēmeē yáí.

30 Isailiō ní Yudaō yá p̄o má yeio k̄ē za ní èwaasoḡo, aa ma p̄o f̄ēmeē ní p̄o p̄o aa k̄eō. Ma Dii mame má ò.

31 Za ḡo p̄o wá w̄élepi k̄ale e ní a gb̄ao a gb̄éō l̄i ma n̄òse felem̄eē. Aa t̄ò ma p̄o p̄a, a yáí má ní yá mà ní gomalae.

32 Isailiō ní Yudaō ma p̄o f̄ēmeē ní v̄ai p̄o aa k̄eō ní ní k̄iaō ní ní gb̄aadeō ní ní sa'onao ní ní ānabiō ní Yelusaleūdeō ní Yudaō píe.

³³ Mikpe aa d̄m̄eε, i ke ae aa d̄baō. Miō yādadané m̄d̄m̄oō, kási aali swáseio, aa gí totoaiε.

³⁴ Aa p̄b̄eε kàle kpé p̄s ma t̄s kuwàu, aa a gbālè.

³⁵ Aa gules̄t̄ b̄ò Baaliε Benin̄u guzulεu, aa ní nεḡeō ní ní nen̄eō kpà M̄ōb̄kuwa. Mámε ma yápi dilen̄eō, a láasoo i ḡε ma s̄s guu seo.† Yāb̄eε p̄s aa kε aa Yudaō d̄àd̄ duunaun we.

³⁶ N m̄è f̄enda ní n̄an̄ao ní gagyāo mé t̄ò w̄léε bee naa Babeli kía ɔ̄z̄l, s̄ ma Dii Isailiō Lua ma m̄è,

³⁷ b̄usu p̄s ma ɔ̄z̄suñzi ní p̄ok̄uma p̄ās̄t̄o ní p̄of̄ε z̄ɔ̄oō, má ní k̄aaa b̄usup̄iō guu we ma suñ̄o ní gb̄eu laε, mí t̄ò aao ku d̄d̄ɔ̄a.

³⁸ Aāb̄ de ma gb̄é̄o ũ, mío de ní Lua ũ.

³⁹ Má t̄ò aao ma v̄ia v̄l ḡōp̄ii ní n̄semendoo z̄é doŭ guu, k̄é aao ku aafia ní ní n̄eō.

⁴⁰ Ma b̄aa aō k̄uñ̄o ḡōp̄iie, má k̄ámabo ní maakean̄eōo. Má t̄ò aao ma v̄ia v̄l ní s̄sue, aa b̄o ma kpe baou.

⁴¹ Ma p̄o iō d̄m̄á, mí maakené. Má ní zed̄o b̄usue beepiu s̄lana ní n̄semendoo ní p̄eāo.

⁴² Ma Dii ma m̄è, lá ma yá saε bee yia gb̄é̄p̄iowa pii, màa má ní gba aafia lá ma a legb̄èn̄éwa.

⁴³ B̄usu p̄s ále o à ḡò bezia ũ, gb̄ēnaz̄inae ge p̄ot̄uoε ku a guuo, má ná Babiloniōn̄e ní ɔ̄z̄le beepi, wa εa t̄ōleō l̄ulu a guue.

⁴⁴ Wa t̄ōleō l̄ulu ní ánusuo, wi t̄ō dada láu, wi a lé nana seeladeō wáa B̄eyāmeε buiō b̄usuu ní w̄léε p̄s liaa Yelusaleūziō ní Yuda w̄léεō ní gusis̄ideo ní gusalalao ní gb̄áao, asa má suñ̄o ní pá ziuε. Ma Dii mámε má ò.

33

Dii legb̄ēa Yelusaleū yá musu

¹ Dii yā'ò Zelemiie lo ḡō p̄s wà aà tàta dakpeunaō ua, à mè:

² Ma Dii ma m̄è ma t̄ōle ikàsa, má kàle ma a z̄èd̄o, ma t̄ón Dii.

³ Lezumazi, má wema, mí asiiyā z̄ɔ̄o p̄s ní d̄s̄o one.

⁴⁻⁵ Asa ma Dii Isailiō Lua ma m̄è, wa w̄léε bee kp̄éō ní kib̄eō kw̄é. Alε z̄lka ní Babiloni b̄usude p̄s koez̄àziō, kási á kp̄é̄p̄iō pa ní gb̄ēnaz̄l̄n̄ ḡeōe. Má ní d̄ede ní kp̄ēn̄eō ní p̄of̄eō. Má gí w̄lép̄iz̄ie a gb̄é̄o v̄aik̄ea yáí.

⁶ N beeo má m̄è ní εseō ní aafiao, mí a gb̄é̄o gb̄ágb̄ā, mí t̄ò nama t̄m̄á, an z̄ea iō gb̄āa.

⁷ Má su ní Yudaō ní Isailiō ní pá ziu, mí ní zed̄o lán káauwa.

⁸ Má duuna p̄s aa k̄ēm̄εε wolomá wásawasa, má tàae p̄s aa k̄ēm̄εε aa b̄ò ma kpe k̄ém̄á.

⁹ W̄lé̄pi a ma t̄b̄o, a ma p̄o ke na, wa ma táasilεu, wi lémaa. T̄ò bui p̄s k̄ú d̄únia guu pii yāmaa p̄s mále k̄ēo mā pii, an m̄e a dee, aa bílik̄e aafia ní nama p̄s mále kpawào yá musu.

¹⁰ Ma Dii ma m̄è, i m̄e gue bee ḡò bezia ũ, gb̄ēnaz̄inaō ní p̄ot̄uoō ku a guu lo. Kási Yuda w̄léεō ní Yelusaleū ḡāe p̄s ḡò f̄ɔ̄oō, gb̄ēnaz̄ina ge p̄ot̄uo ku a guu gueio,

¹¹ wa p̄ona ní yaabo súu ma d̄ou ní n̄sek̄ōf̄io ní s̄áaukpa sa'onao loo aao m̄e: Wà Dii Z̄lḡōde s̄áaukpa,

† 32:35 Lev 18.21

asa a maa, aà gbēke láaa v̄lo.*

Asa má tó b̄usupi su a gb̄eu lá a káauwae. Ma Dii máme má ò.

¹² Ma Dii Zlḡode ma mè, ge beeá beziaε, gb̄enaz̄lna ge p̄tuo ku a guuo, kási a w̄éle pii a εa à dádakek̄li v̄le, sādānao i n̄i s̄aō kálēu.

¹³ Gus̄is̄ide w̄éleō guu n̄i gusalala w̄éleō n̄i gb̄aa w̄éleō n̄i B̄ēyāmeε buio b̄usu w̄éleō n̄i Yelusaleū z̄sew̄iaō n̄i Yuda w̄éleō pii, s̄aō εa ḡē n̄i kaau gb̄é p̄ó lé n̄i nao aε. Ma Dii máme má ò.

Dii legb̄ea Davidi bui yá musu

¹⁴ Ma Dii ma mè ḡoε a m̄ó ké má lé maa p̄ó má gb̄è Isailio n̄i Yudaone papa.

¹⁵ Ḡoōbeezi má tó

Davidi bui vl̄apa† gb̄ēmaa ū,
ili yāmaake a z̄éwa a b̄usuu.

¹⁶ Ḡoō bee Yudaō d̄ēepoo,
Yelusaleūdeō aao ku d̄oōa.

T̄óε bee waliō aà sisiwà,

Dii p̄ó tò yá b̄ōwanō na.

¹⁷ Asa ma Dii ma mè Davidi bui a k̄éle Isaili kpalawa bauo,‡

¹⁸ Levii bui sa'onao k̄éle ma aε n̄i sa p̄ó w̄i a p̄ó káteu à tékū oao ge n̄i p̄ówentio ge n̄i lá gu lé d̄o sa'oo.§

¹⁹ Dii yá'ò Zelemiiε à mè:

²⁰ Ma Dii ma mè, tó a f̄i ma fáane n̄i gwāas̄inao dilea gb̄ò, * ké aasu ke a ḡoowa bo,

²¹ t̄o, ma bàa kua n̄i ma z̄òblena Davidio a ḡboo, aà bui i k̄éle kpalawa sa. Maaε n̄i sa'onao Levii bui p̄ó aai ma ḡbagbaō bo.†

²² Ma z̄òblena Davidi buio n̄i Levii bui p̄ó aai z̄ikemeεō, má tó aao dasi lán saanaōwa, wa f̄i naoo, lán isiale ūf̄aawa, wa f̄i zaadauo.

²³ Dii yá εa d̄ēde Zelemiiwa à mè:

²⁴ N yá p̄ó gb̄épio lé o mào lò? Aa mè ma gi bui m̄en pla p̄ó má s̄epiozi. Maa aale saka ma gb̄éōgu, aale n̄i gwa bui ū bo.

²⁵ Ma Dii ma mè, tó mi fáane n̄i gwāas̄inao dileo, mé mi iko dile musu n̄i z̄íleoεo,

²⁶ má ḡi Yakōbu buio n̄i ma z̄òblena Davidioz̄ie sa, ké aà bui su kpalable Ablahau n̄i Izaakio n̄i Yakōbu buiowa bo yái. Asa má sur̄no n̄i pá ziue, mí n̄i w̄enagwa.

34

Dii legb̄ea Zedekiaε

¹ Ḡoō p̄ó Babeli k̄i Nebukanεza n̄i a zlḡoō pii n̄i b̄usu p̄ó àle kiblew̄aō gb̄éō pii lé z̄ika n̄i Yelusaleūdeō n̄i a z̄sew̄iaō, Dii yá'ò Zelemiiε à mè:

² Ma Dii Isailio Lua ma mè, ge o Yudaō k̄i Zedekiaε ma mè, mále w̄éleε bee na Babeli k̄iaε a oziε, i tes̄wà.

³ Aapi s̄o a bo aà oziō, wa aà k̄u na Babeli k̄iapie a oziε. Aa wesik̄ōle, aai yābo k̄ō léu, wi taaāno Babeli.

⁴ N beeo lé p̄ó ma Dii má gb̄èn ke: Ma mè wa aà de n̄i f̄endaoo,

* **33:11** Eza 3.11, Sou 118.1, 136.1 † **33:15** Isa 4.2, 11.1, Zel 23.5-6 ‡ **33:17** 2Sam 7.12-16, 1Kia 2.4

§ **33:18** Nao 3.5-10 * **33:20** Daa 8.22 † **33:21** Zia 5.10

5 a ga niēniē. Lá wà tulaletikà àà dezi kía káau pò òàaōne téa, màa wa tulaletikaē téa, wi búbuapeē wà me: Waiyoo kí! Ma Dii máme ma lépi gbè.

6 Ǿ ānabi Zelemii yápi ò Yudaó kí Zedekiaē pii Yelusaleū,

7 gōo pò Babeli kía lé zika ní Yelusaleūdeō ní Yuda wéle pò gōo, Lakisi ní Azekao. Yuda wéle bíide pò gōo lén we.

Zōboa

8 Kí Zedekia ledoúkè ní Yelusaleūdeō à mè wà zōo gōa wéēō ū kpàwake. A gbēa 5 Dii yā'ò Zelemiie.

9 Kí mè baade a zō pò de Ebelu ū ké, gōe nōe pii. Gbēe su àō a Yuda dee ví zō ū lo.

10 Ǿ gbāadeō ní gbé kīniō lé kè doū aa mè, wá baade a zō ké gōe ge nōe, wáó ní kúa zōo ū lo. Ké aa kō yāmà, aa ní ké.

11 Gbezā aa nōse pále sè, aa èa zō pò aa ní képiò dà zōbleu.

12 Ǿ Dii yā'ò Zelemiie à mè:

13 Ma Dii Isailiō Lua ma mè, gōo pò ma á deziō bòle Egipi bùsu zōbleu, ma a bàakuarīnō yādīlené ma mè

14 an baade lí a Ebelu dee pò azía yāmá ké a wè soplade guu. Tó à zōblèné wè soolo, aali àà ké.* Ǿ á deziō i swásemazi aa ma yāmào.

15 A su á òòwa, a yá pò má yei kè, á baade gōa wéēō ū yā'ò a gbédeee, 5 a kō yāmà ma aē ua pò ma tó kuwáu.

16 Ǿ a ēa a ma tó òòkpà, á baade èa a zō pò a kè àà a pōē kē kù lo. A ēa a ní dà zōbleu, gōe nōe pii.

17 Ayāmeto ma Dii ma mè, i swáse ma yáio, á baade i gōa wéēō ū yā'o a gbédeeeo. Ma Dii máme mále gōa wéēō ū yá kpàwakeé sa. Má á gbāe mà á kpá fēnda ní gagyāo ní nōanaoae. Má tó à gō sōkēngu pò ū dúnia bùsu gbépiie.

18-19 Yuda òaanao ní Yelusaleū òaanao ní kí ūwaó ní sa'onao ní bùsu gbé kīniō ledoúkèmano, aa gè gáaena paaa zānguo. Ǿ aa ma bàakuarīnō yá gbòo, aai zīkē ledoū pò aa kēmano piwao. A yái má tó aa gō lán gáaena pò aa pàa pla aa gè a zānguopiwa,

20 má ní na ní ibēe pò lé ní wēone ní zōle, an gēo i gō bāo ní wáio pòblea ū.

21 Má Yudaó kí Zedekia ní a ūwaó na ní ibēe pò aale ní wēone ní zōle, Babeli kía zīgō pò aale kēwápio.

22 Ma Dii ma mè má yādīlené, aai su wéleē beepiu, aai léléwà, aai tesōwà. Má tó Yuda bùsu wéleō gō beziaō ū, gbēe aō ku a guuo.

35

Lekabu bui

1 Dii yā'ò Zelemiie Yudaó kí Yoakiū, Yosia né gōo* à mè:

2 Gé Lekabu buiō be. Yā'oīnō, ní mórīnō ma kpé kpéne dou, ní vēe kpámá aa mi.

3 Ǿ ma gē Zelemii né Yazania, Habazinia tōūna sisi ní a dáunaō ní a néo ní Lekabu bui be deōo pii.

4 Ma geínoō Dii ua e Lua gbé Anana, Igedalia né ūwaó kpéneū. A ku kpéne pò di bíibōledōana Maasea, Saluū ne kpéneae, gu pò gbēzōo kpéne kúu.

5 Ma tūu pò vēe ka a paio kàle Lekabu buipiōne ní keeono, 5 má òné: A mi.

* 34:14 Bōa 21.2, Iko 15.12 * 35:1 2Lad 36.5-8, Dan 1.1-2

⁶ Aa m̀̀: Wili v̄emio, asa wá dezi Lekabu né Yonadabu yád̄il̄ew̄e à m̀̀ wásuli v̄emio e wá bui léw̄ae.

⁷ A òw̄e l̄ wásuli kp̄ed̄o, wásuli p̄ót̄so, wásuli v̄ēbu bao. A m̀̀ wásu wàò p̄óp̄iò v̄iò, sema wàò ku zwàakp̄ed̄o guu ḡoòpii, k̀̀ wà e ḡēḡē bùsu p̄ó wá kú a guu b̄òm̄o ùe beeu.

⁸ Wá wá dezi Lekabu né Yonadabu yápi k̄ua píie. Wápiò ní wá n̄oed̄o ní wá neḡed̄o ní wá nen̄oed̄o wili v̄emio.

⁹ Wili kp̄ed̄o wàò ku a guuo. Wá v̄ēbu v̄iò ge bua ge p̄obui.

¹⁰ Wìò ku zwàakp̄ed̄o guue. Wá yá p̄ó wá dezi Yonadabu ð̄il̄ew̄e k̄ua píie, wále z̄ik̄ew̄a.

¹¹ K̀̀ Babeli kí Nebukan̄za sí wá bùsu, ò wá òk̄ō: A m̀̀ wá bàale Babiloni z̄iḡōó ní Sili z̄iḡōōne, wí tá Yelusaleũ, ò wa ḡō Yelusaleũ la.

¹² O Dii yá'ò Zelemii à m̀̀:

¹³ Ma Dii Z̄iḡōde Isailiò Lua ma m̀̀, ge o Yelusaleũdeòne ní Yudaò pii ñ me: A swáse ledamai à ma yámao lé? Ma Dii máme mále á la.

¹⁴ Lekabu né Yonadabu yád̄ile a buiòne à m̀̀ aasuli v̄emio, ò aa yápi k̄ua, aali mio e ní a gb̄ao, k̀̀ aale z̄ik̄e ní dezipi yáwa yái. Mapi s̄ò miò yá'òe m̀̀òm̄o, ò ñi z̄ik̄e ma yáwao.

¹⁵ Miò a z̄òblena ànabiò z̄iwá m̀̀òm̄o, aaiò oé á baade b̄o a zé v̄ai guu, i a yákeò lile. Aaiò oé ásu te dii p̄al̄eòzi à z̄oblenéò, ñ ku aafia bùsu p̄ó má kp̄á á deziòwa guu. Kási i swáseì à ma yámào.

¹⁶ Lekabu né Yonadabu buiò z̄ik̄è yá p̄ó an dezipi ð̄ilenéwa, ápiò s̄ò ñi ma yámao.

¹⁷ Ayám̄eto ma Dii Lua Z̄iḡōde Isailiò Lua ma m̀̀, yá p̄ó má ò má yía Yelusaleũdeò ní Yudaò k̄niòwa, má yíamáe, asa ma yá'òné, aai swáseio. Ma lez̄un̄zi, aai weao.

¹⁸ O Zelemii ò Lekabu buipiòne, Dii Z̄iḡōde Isailiò Lua m̀̀, lá á á dezi Yonadabu yád̄il̄eá k̄ua, ále z̄ik̄e yá p̄ó á ð̄il̄eépiòwa píi,

¹⁹ a yái Dii Z̄iḡōde Isailiò Lua m̀̀, Lekabu né Yonadabu buie aò z̄oblee ḡoòpii, aò k̀̀lea we ví bauo.

36

Yoakiu Zelemii lá kaa téu

¹ Yudaò kí Yoakiũ, Yosia né kpalablea w̄e síiòde guu, Dii yá'ò Zelemii à m̀̀:

² Lá sé yá p̄ó má òne Isailiò ní Yudaò ní buip̄aleò yá musu za ḡoò p̄ó ma na yá'oanewa Yosia ḡoò e gb̄a k̄éu píi.

³ Wiliò d̄so tó Yudaò yá p̄ó ma zeò mà yíamá yáma, an baade i b̄o a zé v̄aiu, mí ní tàaeò ní ñ duunao k̄émá.

⁴ O Zelemii Nelia né Baluku sísi. K̀̀ Zelemii yá p̄ó Dii òe dàu lé siu Balukue, ò àle k̀̀ láu.

⁵ O Zelemii òè: Lá wá ḡimee ní gea Dii uao,

⁶ gé Dii yá p̄ó má dàu má síune ní k̀̀ láu kyokeiné we leyeḡo. N a kyoke Yudaò p̄ó aa b̄ò z̄ōewia aa m̀̀òne píi.

⁷ Wiliò d̄so tó aa awakpa Diie, an baade i b̄o a zé v̄aiu, asa kp̄ēne ní p̄of̄e yá p̄ó Dii ò gb̄épiò musuo z̄ō.

⁸ O Nelia né Baluku k̀̀ lá ànabi Zelemii òewa píi, à g̀̀ Dii yá p̄ó kú lápi guu kyokè Dii ua.

⁹ Yudaɔ kɪ Yoakiu, Yosia nɛ kpalablea wɛ sɔode, a mɔ kɛokwide, wa dilɛ wɛ lɛye Dii kpɛ kpele Yelusaleudeɔ nɛ Yuda pɔ aa bɔ zɛwia aa mɔ Yelusaleuɔ pii.

¹⁰ Gɔɔbeezi Baluku Zelemii yɔ taalapi kyokɛ Dii kpɛ kpea pɔ de lakɛna Gemalia, Safana nɛ pɔ u guue. Kpeapi ku Bɔle Dafu saɛ Dii kpɛ ua lesiue.

¹¹ Kɛ Gemalia nɛ Mika, Safana tɔuna Dii yɔ pɔ kɔ taala guupi ma,

¹² ɔ a gɛ kibe lakɛna kpɛu, a gbɔadeɛ bee lɛ kɛla we, lakɛna Elisama nɛ Semaia nɛ Delaiao nɛ Akaboo nɛ Elenatɔ nɛ Safana nɛ Gemaliao nɛ Anania nɛ Zedekiao nɛ gbɔade kɛniɔ pii.

¹³ ɔ Mika taala pɔ Baluku a kyokɛ a ma kɛnɛ nɛ swɔwa pii.

¹⁴ ɔ gbɔadeɔ Netania nɛ Yehudi, Selemia tɔuna, Kusi siwɛna zi Balukuwa aa mɛ: Oɛ aɔ lɔ pɔ a a kyokɛ gbɛnɛpi se mɔɔ. ɔ Nelia nɛ Baluku taalapi sɛ gɛnɛ.

¹⁵ Aa oɛ: Zɔle nɛ lɔpi kyokɛwɛɛ. ɔ Baluku a kyokɛnɛ.

¹⁶ Kɛ aa yɔpi ma, aale kɔ gwagwa wɛlewele, ɔ aa o Balukue: Sema wa yɔpi dau wa siu kɛ pii.

¹⁷ ɔ aa Baluku lɔ wa mɛ: Kpelewa nɛ kɛ nɛ lɔpi kɛi? A dau a siune yɔ?

¹⁸ ɔ Baluku wɛmɔ a mɛ: Kɛ a yɔpi dau a siumeɛ, ɔ ma kɛ nɛ lɔkɛbɔo.

¹⁹ ɔ gbɔadeɔ oɛ: A nɛ Zelemii o gɛ ulɛ, gbɛɛ su aɔ a kɔki dɔo.

²⁰ Gbɔadeɔ taalapi si dilɛ lakɛna Elisama kpɛu, ɔ aa gɛ kɛ lɛ ua aa yɔpi siue.

²¹ ɔ kɛ Yehudi zi lɔpi sɛi, ɔ a gɛ sɛ lakɛna Elisama kpɛu. Kɛ a sɔd, a a kyokɛ kɛpi nɛ gbɔade pɔ kɔ aa saɛ.

²² A mɔ lɛ mɔ kɛokwide guue, ɔana kɔ. Kɛ zɔle a kpɛu, tɛ kaa tɔasou dilea aa aɛ.

²³ Tɔ Yehudi lɔpi kyokɛ zɛkɛi aaɔ ge siɔ, ɔ kɛ i lɔpi zɔ we lɛu nɛ lakɛna fɛnao, i zu tɔaso tɛpiu e lɔpi gɛ tekɔ pii.

²⁴ Kɛ kɛ nɛ a iwapiɔ yɔpi kyɔ ma, via i nɛ kɔo, aai nɛ ulaɔ ga wa kɛo.

²⁵ Baa kɛ Elenatɔ nɛ Delaiao nɛ Gemaliao awakpɔɛ asu lɔpi kpasao, i nɛ yɔmao.

²⁶ ɔ kɛ o a nɛ Yelamelie nɛ Azelie nɛ Selaiao nɛ Abedee nɛ Selemiao aa gɛ lakɛna Baluku nɛ anabi Zelemii kɔkɔi, ama Dii nɛ ulɛ.

²⁷ Kɛ taala pɔ Zelemii a yɔ dau a siu Balukue a kɛpi kpasaa gbɛa, Dii ya'ɔ Zelemiiɛ a mɛ:

²⁸ Ea nɛ lɔ pale se lɔ, nɛ yɔ pɔ kɔ taala sɛia guu, Yudaɔ kɛ Yoakiu kpɔsapi kɛu,

²⁹ nɛ gɛ o kɛpi ma Dii ma mɛ, a taalapi kpɔsa a mɛ: Bɔyɔi wa kɛu wa mɛ Babeli kɛa a mɔ bɔsue bee ɔkpa, i gbɛnazina nɛ pɔtuoo yɔui?

³⁰ A yɔi ma o Yudaɔ kɛ Yoakiu yɔ musu, aa buie a zɔle Davidi kpalauo, wa aa gɛ zu baasie, ɔatɛ i le faane, fii i kpawɔ gwɔ.

³¹ Mɔ aa tɔae nɛ aa nɛ tɔaeo nɛ aa iwɔ tɔaeo wɛ nɛ musue, mɛ yɔ pɔ ma mɛ mɔ yɔ Yelusaleudeɔwa nɛ Yudaɔ pii yɔmɔ pii, kɛ aai ma yɔmao yɔi.

³² Zelemii taala pale se kpɔ lakɛna Baluku, Nelia nɛwa, ɔ a lɔ pɔ Yudaɔ kɛ Yoakiu kpɔsapi yɔ dau a siue pii a kɛu. A yɔ bee taa kɛkɛfiɛ dasi lɔ.

37

Zelemii daakpeu

¹ Babeli kɛ Nebukanɛza Yosia nɛ Zedekia dilɛ Yuda bɔsu kɛa u Yoakiu nɛ Yekonia gbɛu.*

² Aapi nɛ a iwɔ nɛ a bɔsudeɔ aai swɔse Dii yɔ pɔ anabi oio.

* 37:1 2Kia 24.17

3 ɔ Zedekia Selemia né Yehukali ní sa'oná Zefania, Maasea néo zì ánabi Zelemiwa aa mè: Wabikewēe Dii wá Luawa.

4 Zelemii ìò bebe gbé̄o guu, asa wi aà dakpeu gíao.

5 ɔ bee Falāo b̀ò Egipi ní a zìḡo. Ké Babiloni b̀usu gbé̄ p̀ó lia Yelusalēuzio a baomà, ̄a aa g̀òà.

6 ɔ Dii yá'ò Zelemiē à mè:

7 Ma Dii Isailio Lua ma mè, Yudāo kí p̀ó gbé̄o z̀ima ñ ma lae, ge ñ oè Falāo zìḡo p̀ó b̀òle Egipi aale m̀ó d̄oiāalēo ea tá ñ b̀usu.

8 Babiloni b̀usudēo ea m̀o léle wé̄lepiwae, aai si aa tes̄wà.

9 Ma Dii ma mè ásu ázla sásá à me, Babilonio goálaēo, asa aa tao.

10 Baa tó a Babiloni p̀ó lé zikaán̄o f̀ù píi, tó k̀ò̄o mé g̀ò ní zwáakpēo guu, ampio mé aa fele tes̄ á wé̄lepiwa.

11 Ké Babiloni zìḡo g̀ò Yelusalēua Falāo zìḡo yáí,

12 ̄a Zelemii f̀ele lé gé Bēyāmēe buio b̀usu a kpaale séi a gbé̄o guu we.

13 Ama ké à kà Yelusalēu Bēyāmēe Boleu, gud̄anao gbēz̄o p̀ó wí me Selemia né Iliá, Anania t̄ōna aà k̀ù à mè: N ye gé nai Babiloniwae.

14 ɔ Zelemii mè: Ege! Mále gé naimáo. ɔ Iliá i we aà yáio, ̄a à g̀èān̄o gbāadēo kíi.

15 Gbāadēo p̀o p̄āāzi, aa aà gbè aa aà dakpeu lakēna Yonatāa be, gu p̀ó wa díle dakpeunāo be ũ.

16 ɔ wà aà dà e p̀ó wà a bala k̀èu, à g̀ōplakè we.

17 Bee gb̄ea kí Zedekia gbé̄o z̀ì, wà aà b̀ò m̀òè azla k̀úkiu, ̄a à aà là à mè: N yae mà Diiwae? Zelemii wèwà à mè: Ao, a n na Babeli kíae a ɔz̄le.

18 ɔ Zelemii kí Zedekia là à mè: Tāae kpele má k̀ène ge n̄ iwāne ge ní gbé̄one ̄a ma dakpeui?

19 A ánabi p̀ó aa ánabikèkè aa mè Babeli kí a léle á b̀usuwaō ku máe?

20 Tiasa ma dii kí, níle maa? Nsu to wà ea taman̄o lakēna Yonatāa beo. Tó ní ke máao, má ga wee.

21 ɔ kí Zedekia mè wà Zelemii díle dakpeunāo ua, wió wé̄le p̄ēkenao p̄ēe kpawá lá gu lé d̄o m̀endodo e p̄ēe ge láaò wé̄leu. ɔ Zelemii g̀ò dakpeunāo ua.

38

Zelemii zua b̀o giu

1 Matá né Sefatia ní Pasuu né Gedaliao ní Selemia né Yukalio ní Malakia né Pasuu yá p̀ó Zelemii lé o gbé̄one mà à mè:

2 Dii mè gbé̄ p̀ó g̀ò wé̄le bee guu ̄a wa ní dede ní f̀endao ge ní n̄oanao ge ní gagyāo, áma gbé̄ p̀ó aa g̀è nà Babiloniwaō aao ku. Aa b̀o aafia, aaii ku.

3 Dii mè á wé̄le bee na Babeli kí a zìḡone ní ɔz̄le, aai sí.

4 ɔ gbāadēo ge ò kíe: Wà gbé̄pi de, asa àle zìḡo p̀ó g̀òwēe wá wé̄le guu k̄ādēe ní gbé̄ kíni p̄ii, yá p̀ó àle oné yáí. Gbé̄pi lé wá gbé̄o aafia wēlēo, sema an ásookea.

5 ɔ kí Zedekia oné: Mad̄o a k̀ú á ɔz̄l k̀òí? B́ó á ye mà ke loí?

6 ɔ aa Zelemii se dà kiane Malakia b̀o p̀ó k̀ú dakpeunāo uapiu. Wà aà gbàe b̀opiu ní baee. L̀òpi í v̄io, sema p̄lēa, ̄a Zelemii v̄ile p̄lēapiu.

7 Etiopi gbé̄ Ebemeleki p̀ó de kía n̄o gwana ũ mà wà Zelemii dà b̀opiu. ɔ p̀ó kí z̄lēa Bēyāmēe Boleu,

8 ̄a Ebemelekipi b̀ò aà be, à g̀è a d̀è:

9 Ma dii kí, yá pò gbépiò kè ànabi Zelemiie maaò, aa aà dà l̀òuε. A gau ní ǹoanaoε, asa p̀εε ku ẃεle guu l̀o.

10 Ǿ kí òè: Gb̀εn baakwi se la gériǹo, ní aà b̀o l̀òpiu e àò ga.

11 Ǿ Ebeemeleki gb̀éò sè gériǹo kibε. Aa pò zio ní zẁankasao s̀εle kpea pò kú láasi z̀léu, ̀o aa gb̀ae Zelemiie ní baò l̀òpiu.

12 Ǿ a ò Zelemiie à mè: Pópio ka n kùlukulunau ní bapio. Ké Zelemii kè maa,

13 ̀o aa aà g̀à b̀ò l̀òpiu. Zelemii ku dakpeunaò uapiu.

Kí Zedekia ya gbεaa Zelemiwa

14 Ǿ Zedekia gb̀éò z̀l̀ ànabi Zelemiwa, aa aà sè s̀uòè Dii kpé b̀ole àaòdeu. Ǿ kipi ò Zelemiie: Mále ya gbεama. Nsu yaε ulεmεεo.

15 Ǿ a wèwà à mè: Tó má ònε, r̀ỳò ma deo yó? Baa tó ma l̀edàma, r̀ỳò swáse ma yaíu.

16 Ǿ kí l̀εgb̀èè asii guu à mè: Má sí ní Dii pò wá gbá ẁenio, má n deo, má n na gbé pò lé n wεnε ní ̀z̀io.

17 Ǿ Zelemii òè: Dii Lua Zig̀ode Isailio Lua mè, tó n mikpà Babeli kía zlg̀ò d̀aanaawa, r̀ỳò b̀o, mé wa tes̀ò ẃεleε beewao. Mpi, r̀ỳò kú ní n bεdeò.

18 Tó ní mikpamá s̀o, á ẃεlepi na Babilonio nε ní ̀z̀le, aai tes̀òwà, mé r̀ỳò e pilimáó.

19 Ǿ kipi òè: Mále víake wá gbé Yuda pò gè nà Babilonio waonεε. Tó wá ma kpámá, aa ma wetáε.

20 Ǿ Zelemii mè: Wa n kpámáó. Dii yáma, níò z̀lke yá pò má ònepiwa, r̀ỳò b̀o, níò ku aafia.

21 Tó n gi mikpaimá s̀o, yá pò Dii òl̀mεen ke:

22 Má è wá b̀òle ní n be nεε pò g̀ò Babeli kía zlg̀ò nε, ̀o nεepio lé mè:

Gbé pò nannopio ònokèneε,

̀o aa n fu.

N gbá víle p̀εleau,

̀o aa b̀ò n kpe.

23 Wa b̀ole ní n naò ní n néò Babilonio nε. Mpi s̀ò r̀ỳò pilimáó. Babeli kíapi mé a n kú, i tes̀ò ẃεleε beewa.

24 Ǿ Zedekia ò Zelemiie: Nsu to gb̀εe yápi mao, ké wasu n deo yaí.

25 Tó gb̀adeò mà ma ya'ònnò, mé aa mò n la aa mè ò yá pò ní òmεε ní yá pò má ònεo oné, tó n a kee ulεné, aa n deε,

26 ní oné n m̀o awakpaimεε, ké másu n gbaε Yonatáa be ò ga weo yaíε.

27 Gb̀adepio mò Zelemii kíi pii, aa ya lálawà, ̀o a wémá lá kí dàεwa pii. Ǿ aai yaε oè l̀o, asa gb̀εe yá pò aa ò ní k̀so ní kíó d̀so.

28 Ǿ Zelemii ku dakpeunaò ua e wá gè Yelusaleũ siò. Lá wá Yelusaleũ sín ke:

39

Babilonio Yelusaleũ sia

1 Yudaò kí Zedekia kpalablea wè k̀εokwi m̀o kwide guu, Babeli kí Nebukanεza mò lía Yelusaleũi ní a zlg̀ò.

2 Zedekia kpalablea wè kuεdode m̀o síiòde guu, a g̀oò k̀εokwide z̀l̀ ̀o aa a bíi f̀s̀.

3 Ǿ Babeli kía ní a íwaò mò z̀l̀ε Guo B̀leu. Asi'onki Nεεgali Salεzεε kú ní guu ní Samegaa Neboo ní zlg̀ò z̀ia Saasikiúo ní Babeli kía íwa k̀niò pii.

4 Ké Yudaᵋ kí Zedekia ní a zǐgᵋᵋ ní é màa, 5 aa lèkᵋwa aa b̀òle ní kibè kaaᵋ, aa b̀òle wéle b̀òleu gwá, aa Yuudē d̀òᵋ zé sè.

5 ǃ Babiloni zǐgᵋᵋ p̀èle ní gbèu, 5 aa Zedekia lè Yeliko gusalalau. Aa aà k̀ù tàᵋ Babeli kí Nebukanezawa Libla, Amata bùsuu. We à yád̀auaála,

6 à aà néᵋ d̀ède aà wáa ní Yuda bùsu kíabuiᵋ pii.

7 ǃ à Zedekia wé wíwi à aà yè ní m̀ᵋdaonao, à t̀aaànᵋ Babeli.

8 ǃ Babiloniᵋ t̀esᵋᵋ aà b̀ewa ní Yelusaleᵋ k̀p̀éᵋ pii, mé aa a b̀ii gb̀ò.

9 D̀aiᵋ gb̀ezᵋᵋ Nebuzaladá gb̀é p̀ó g̀ᵋ wéleuᵋ s̀èle t̀arínᵋ Babeli ní gb̀é p̀ó g̀è ǹawaᵋ ní gb̀é kíniᵋ.

10 Taaside búubuᵋᵋ 5 à ní t̀ó Yuda bùsuu we, à ní gbá wébuᵋ ní bugbèᵋ g̀ᵋᵋ bee.

11 Babeli kí Nebukaneza yád̀ile d̀aiᵋ gb̀ezᵋᵋ Nebuzaladé Zelemii yá musu à mè:

12 N aà sé, níᵋ laaidᵋwá. Nsu váie k̀éᵋ. Lá a òne, níli k̀éᵋ.

13 ǃ d̀aiᵋ gb̀ezᵋᵋpi ní zǐgᵋᵋ ziia Nebusazebáᵋ ní àsi'onkí Nèegali Salèzeᵋᵋ ní Babeli kía íwaᵋ pii

14 Zelemii s̀è b̀òᵋ dakpèunaᵋ ua, aa aà kpà Aikaᵋ ní Gedalia, Safana t̀òᵋnawa, à tàᵋ a b̀e, 5 a ku a gb̀éᵋ guu we.

15 G̀ᵋᵋ p̀ó Zelemii ku dakpèunaᵋ ua, Dii yá'òè à mè:

16 Gè ñ o Etiopi gb̀é Èbemelekíe, ma Dii Zǐgᵋᵋde Isailiᵋ Lua ma mè, má yá p̀ó má ò wéleᵋ bee musu k̀e, kaalè, i k̀e aafia no.

G̀ᵋᵋ bee aà wé a siè.

Ma Dii máme má ò,

17 G̀ᵋᵋ bee s̀ᵋ má aà b̀ᵋ,

má aà na gb̀é p̀ó àle vlakènéᵋne ní ɔzlo.

Ma Dii máme má ò.

18 Má aà b̀ᵋ, wa aà de ní f̀èndaoo,

má aà misi k̀é a ma náai ví yáí.

Ma Dii máme má ò.

40

Zelemii z̀s̀ea Mizipa

1 D̀aiᵋ gb̀ezᵋᵋ Nebuzaladá Zelemii gb̀aᵋa gb̀eᵋ Dii yá'ò Zelemiipiè. A Zelemii lè Lama, wá aà yè ní m̀ᵋdaonao, a ku Yelusaleᵋ zǐgᵋᵋ ní Yuda gb̀é p̀ó wále t̀arínᵋ Babeliᵋ guuè.

2 Ké d̀aiᵋ gb̀ezᵋᵋpi Zelemii è, a òè: Dii n Lua z̀èᵋ wá yáya guè beewac.

3 Dii m̀òᵋ sa lá á òwa, asa a duunakèè, i aà yámao. A yáí yápi á léi.

4 N beeo mále m̀ᵋdaona polo n ɔwa gbá. Tó à k̀ène, tamanᵋ Babeli, mí laaidᵋma we. Tó i k̀ene s̀ᵋᵋ, kámabo. Bùsu gwa da n aè, gu p̀ó k̀ène maa géu.

5 Ké Zelemii i dazeuo, a òè: Gé Aikaᵋ ní Gedalia, Safana t̀òᵋna p̀ó Babeli kía aà d̀ile Yuda wéleᵋ gb̀ezᵋᵋ ᵋ k̀íi, níᵋ kuaànᵋ n gb̀éᵋ guu, ge gu p̀ó k̀ène pii lé. ǃ d̀aiᵋ gb̀ezᵋᵋpi k̀ùs̀iakèè, à aà gb̀àèᵋ.

6 ǃ Zelemii g̀è Aikaᵋ ní Gedalia kíi Mizipa, 5 a kuaànᵋ we a gb̀é p̀ó g̀è ní bùsuᵋᵋ guu.

Gedalia díleᵋ
(2Kia 25.23-24)

7 Ké Yuda zīgṣ dɔaanao ní ní gbé pɔ́ kú sɛ̀uɔ̀ mà Babeli kía mé Aikaũ né Gedalia díle búsu dɔaana ũ, mé à taaside pɔ́ aai táńńɔ̀ Babelioɔ̀ nàè a ɔ̀zɪ, gɔ̀eɔ̀ ní nɔ̀eɔ̀ ní néɔ̀ pii,

8 aa mò Gedalia kíi Mizipa. Netania né Isimaela kú ní guu ní Kalea néɔ̀ Yohanani ní Yonataáo ní Tanume né Selaiao ní Netofa gbé Efai néɔ̀ ní Maaka gbé Yezaniao ní ní gbéɔ̀.

9 ɔ̀ Aikaũ né Gedalia, Safana tɔ̀una legbènè ní ní gbéɔ̀ à mè: Asu zɔ̀blea Babiloniɔ̀e víakeo. A zɔ̀le wá búsuu la, í zɔ̀ble Babeli kíae, yá í bɔ́ánɔ̀ na.

10 Mapi, má gṣ Mizipa lae, mí yá'o Babiloni pɔ́ aa mɔ̀ wá kíɔ̀ne. Apio sɔ́ à ge pɔ̀kɛke ní véo ní nísio, í ká dɔ̀u, íɔ̀ ku wéle pɔ́ á zɔ̀leu.

11 Ké Yuda pɔ́ kú Mɔ̀abuɔ̀ búsuu ní Amɔ̀niɔ̀ búsuo ní Edɔ̀uɔ̀ búsuo ní búsu páleɔ̀ mà Babeli kía gbé kɔ̀nao tò Yuda búsuu, mé à Aikaũ né Gedalia, Safana tɔ̀una díle ní gbéɔ̀zɔ̀ ũ,

12 aa bɔ́ búsu pɔ́ aa fáaaupioɔ̀ aa sù Yuda búsuu, aa mò Gedalia kíi Mizipa, ɔ̀ aa pɔ́ kèke maamaa ní véo pii.

13 Kalea né Yohanani ní zīgṣ dɔaana pɔ́ kú sɛ̀uɔ̀ mò Gedalia lè Mizipa nípii,

14 aa òè: N dṣ kè Amɔ̀niɔ̀ kí Baalisi mé Netania né Isimaela zɪ n deio lò? Ama Aikaũ né Gedalia í ní yá sio.

15 ɔ̀ Kalea né Yohanani ò Gedaliae asii guu Mizipa à mè: To mà ge Netania né Isimaelapi de. Gbèe aɔ̀ a yá dɔ̀o. Býyáí níyṣ to aà n de, Yuda pɔ́ káaaarizio í fáaa piiii? Yuda kɔ̀nao midèe.

16 ɔ̀ Aikaũ né Gedalia wè Kalea né Yohananiwa: Nsu yápi kèo, eɛ níle dɔ̀ Isimaelawa.

41

Gedalia dea

1 Wèpi mɔ̀ soplade guu ɔ̀ Netania né Isimaela, Elisama tɔ̀una mò ní gbéɔ̀n kwio, aa Aikaũ né Gedalia lè Mizipa. Kía buie, mé kía íwae. Goo pɔ́ aale pɔ̀ble Mizipa we sánu,

2 ɔ̀ Isimaelapi ní gbéɔ̀n kwi pɔ́ kuaànɔ̀ fèle Aikaũ né Gedalia, Safana tɔ̀una lè ní fèndao, aa gbé pɔ́ Babeli kía aà díle búsu gbéɔ̀zɔ̀ ũpi dè.*

3 Isimaelapi Yuda pɔ́ kuaànɔ̀ Mizipa weɔ̀ dède pii ní Babiloni zīgṣ pɔ́ kú weɔ̀.

4 Ké a gu dɔ̀, gbèe Gedalia dea yá dṣ gíao,

5 ɔ̀ gbéɔ̀n basiioɔ̀ bɔ́ Sikèũ ní Siloo ní Samalio. Gbépio ní lekánaɔ̀ wà, aa ní pɔ̀kasao ga kèkè, aa ní me líli kpélekpèle, aale gé Dii ua ní pówentio ní tulaletio.

6 ɔ̀ Isimaela fèle Mizipa, àle gé dairíle ní ɔ̀bɔ̀o. Ké à kà ní kíi, a ònè: A mɔ̀ wá gbé Aikaũ né Gedalia kíi.

7 Ké aa gè wéleu, ɔ̀ Isimaela ní gbé pɔ́ kuaànɔ̀ ní kòlokpakpa, à ní ká lɔ̀'eu.

8 A mɔ̀ lè an gbéɔ̀n kwio ò Isimaelae: Nsu wá dedeɔ̀, asa wa mase ní naao ní nísio ní zóo ùle sèue. ɔ̀ à ní tó we, í ní dede ní ní gbéɔ̀o.

9 Lɔ̀o pɔ́ kí Asa yṣ goo pɔ́ àle zika ní Isailio kí Baasao ɔ̀ Isimaela gbé pɔ́ à ní dedepio kàu Gedalia pɔ́ sae. Lɔ̀opi ɔ̀ Isimaela gbé pɔ́ gága kàu páupáu.

10 ɔ̀ Isimaela gbé pɔ́ aa gṣ Mizipaɔ̀ kùkù pii, kía nenɔ̀eɔ̀ ní gbé pɔ́ dɔ̀aiɔ̀ dɔ̀aana Nebuzaladá Gedalia díle ní dɔ̀aana ũ aa gṣ weɔ̀, ɔ̀ à dàzeu àle tá Amɔ̀niɔ̀ búsuu.

11 Ké Kalea né Yohanani ní zīgṣ dɔaana pɔ́ kuaànɔ̀ yáwáí pɔ́ Isimaela kè mà pii,

* 41:2 2Kia 25.25

¹² aa ní gbéṣò sèlè pìí, aa gè zíkai ní Isimaelapio. Aa aà lè ikalekìí zṓṓ pò kú Gabaṣṓ sae.

¹³ Ké gbéṣò pò aa kú ní Isimaelaoṣ Yohanani ní zìgṣ dṓaana pò kuaànṓṓ è, an pò kèna.

¹⁴ Ṣ gbéṣò pò Isimaela ní kùkù Mizipapio Isimaelapi tò we, aa tà Yohanani kíi.

¹⁵ Ṣ Isimaela ní a gbéṣon swaaṣṓ pìliwá, aa tilè wá tà Amṓnìṓ bṓsuu.

¹⁶ Yohanani ní zìgṣ dṓaana pò kuaànṓṓ Mizipa gbéṣò kṓnapio sí Isimaelawa Gedalia dea gbea, aa ní sèlè, zìgṓṓ ní nṓṓ ní nṓṓ ní kía nṓṓ gwana pò à sùrínṓ ní Gabaṣṓṓṓ,

¹⁷ Ṣ aa dàzèu aa zè Kimaù pilakìí pò kú Beteleù sae. Aale tá Egipi,

¹⁸ ké aale bàale Babiloniṓṓnè yáí. Aale vlakené, asa Isimaela Gedalia pò Babeli kía aà díle bṓsu dṓaana ù dèe.

42

Zelemii wabikèa Diiwa Yudaṓnè

¹ Ṣ Kalea né Yohanani ní Osaia né Azaliao ní zìgṣ dṓaanaṓ ní gbéṣò kìnìṓ nṓfṓnṓn gbèzṓṓ pìí gè

² ànabi Zelemii lè aa òè: Yá pò wále gbèama ma, ní wabikèwṓe Dii n Luawa ní gbéṣò kṓnae beeṓ pìí. Wá dasi yáa, wá gbéṣò pò wa gṓṓ sa wá bílao lá ní è wá síe beewa.

³ Wabikè Dii n Luawa aà zé pò wá sé ní yá pò wá kéo owṓe.

⁴ Ṣ ànabi Zelemii òné: Má mà. Má wabikèé Dii á Luawa lá á òwa. Yá pò a wṓwá pìí má oé. Má gí yáe oiéo.

⁵ Ṣ aa ò Zelemiie: Lá Dii n Lua su onè wá ké, tò wi zìkèwá pìio, Diipi mé aṓ de wá seelade slande náaide ù.

⁶ Yámaa ge a vāin nò, wá zìkè Dii wá Lua pò wále n zì yāgbèaiwá yáwa, ké wá e wáṓ aafia, asa wá zìkè Dii wá Lua yáwae.

⁷ Gṓṓ kwi gbèa Dii yá'ò Zelemiie.

⁸ Ṣ à Yohanani ní zìgṣ dṓaana pò kuaànṓṓ sísi ní gbéṣò kìnìṓ nṓfṓnṓn gbèzṓṓ pìí.

⁹ A òné: Dii Isailiṓ Lua pò a ma zì yāgbèaiwá mè:

¹⁰ Tó a gṓ zṓlè bṓsupiu la, má á zedṓ, má á fuangbao, má á gba gbāa, má á gbooo, asa ma pò yá yá pò má ylawá yáíe.

¹¹ Asu vlakè Babeli kía pò á aà vlá vléo. Asu vlakèèò, asa máṓ kúanṓṓ. Má á suaba, mí á bṓ aà zṓl. Ma Dii máme má ò.

¹² Má wṓnādṓé, Babeli kía i á wṓnagwa, i ea á bṓsu sṓaaé.

¹³ Tó a su mè á Dii á Lua yámao, á zṓlè bṓsuu lao,

¹⁴ tò a su mè aawo, wá tá Egipiè, we wáṓ kuu, wá kṓ'è ní zṓoo, wá zì kuu mao, nṓana a káwáguo,

¹⁵ too, à ma yáma Yuda kṓnaṓ. Ma Dii Zìgṓde Isailiṓ Lua ma mè, tò a gi ta Egipi, a ge zṓlè we,

¹⁶ fṓnda pò ále vlakèè mé a á le Egipi we, nṓana pò ále leeleke a yá musu a kááguè, i gaga we.

¹⁷ Gbṓ pò aa zè ní Egipi taao wá ge zṓlè weṓ, wa ní dede ní fṓndaoe ní nṓanao ní gagyáṓ. An gbṓe a bṓṓ, aa bṓ yá pò má yámá fòouo.

¹⁸ Ma Dii Zìgṓde Isailiṓ Lua ma mè, lá ma pṓfṓ ní pòkúmao bṓbṓ Yelusaleùdeṓwa, màa má pòkúmaṓṓṓwá, tò a ta Egipi. A gṓ gbékabṓ ù, sṓkṓngu pò ù, láaipṓ ù, láanipṓ ù, mé á wesi gue beele bau bṓ.

¹⁹ Ṣ Zelemii mè: Yuda kṓnaṓ, Dii òé ásu ta Egipio. Aṓ dṓ sáasa ké má òé gbān we,

²⁰ ma m̀e a z̄a yáwa, ále ázla kaikεε. A ma z̄l Dii á Luawa, a m̀e má wabikεwáé, yá p̄s a omεε má oé, á kε piie.

²¹ Ma yá p̄s Dii á Lua ma z̄l̄ óé gb̄a, kási i swáseio.

²² Āo d̄s sáasá k̄é wa á dede ní f̄endaοe ní n̄oanao ní gagyāo gu p̄s á ye gé z̄leuīpi.

43

Yudā taa Egipi

¹ K̄é Zelemii yápi ò gb̄épīone pii a làa, yá p̄s Dii ní Lua aà z̄lomápi,

² Osaia né Azalia ní Kalea né Yohananio ní waladēo pii ò Zelemiie: Eε r̄le to. Dii wá Lua i n z̄l̄ ní ow̄εε wásu gé z̄leī Egipioo.

³ Nelia né Baluku mé n swáfw̄εε, k̄é à wá na Babilonīone ní ōz̄l, aai wá dede ge aai táwan̄o Babeli.

⁴ Ǿ Yohanani ní z̄lḡs̄ d̄oanao ní gb̄é k̄nīo i Dii yāmao, aai ḡs̄ Yuda b̄usuuo.

⁵ Ǿ Yohanani ní z̄lḡs̄ d̄oanapio Yuda k̄na p̄s aa b̄ò b̄usu p̄s aa f̄āau aa s̄u Yuda b̄usuuo s̄ele pii aa d̄azeu,

⁶ ḡs̄ēo ní n̄oεo ní n̄é̄o ní k̄ia n̄ēn̄ēo ní gb̄é p̄s d̄oaīo gb̄ēz̄o Nebuzaladā ní tó ní Gedaliao ní ānabi Zelemiio ní Nelia né Balukuoo.

⁷ Aai Dii yāmao, s̄ aa tà Egipi e Tapanesi.*

⁸ Ǿ Dii yá'ò Zelemiie Tapanesi we à m̀e:

⁹ Gb̄é gb̄ē̄ēo s̄ele ge n̄ v̄l̄ev̄le biliki p̄s kp̄áleāo guu Falāo be kpele Tapanesi la Yudā wáa,

¹⁰ ní oné ma Dii Z̄lḡs̄de Isailio Lua ma m̀e, má a z̄òblena Babeli k̄i Nebukaneza sísi, mí aà kpalabaa kp̄ále gbe p̄s má v̄l̄epīowa. Ǿme a zw̄āakpe d̄o gb̄epīo musu.

¹¹ A m̄o léle Egipiwa, s̄ gb̄é p̄s má ðile aa gagāo gaga, gb̄é p̄s má ðile wà ní k̄úkú z̄l̄z̄o uo, wa ní k̄úkú a uε, mé gb̄é p̄s má ðile wà ní dede ní f̄endaοo, f̄enda wa ní dedēo.

¹² A tes̄s̄ Egipi táakp̄ēowa aa tékū, i táapīo s̄ele taò. Lá p̄ođana i a p̄s̄o kákaala, m̄aa Babeli k̄ia a Egipi b̄usu p̄s̄o kákaala, a ta aafiaε.

¹³ A íat̄ε kp̄é p̄s kú Egipi gb̄ēpelēo wíwi, i tes̄s̄ Egipi táakp̄ēowa.

44

Yáviaa táagbagbanāowa

¹ Yáε bee ðede Zelemiia Yuda p̄s kú Egipīo yá musu, gb̄é p̄s kú Midolio ní Tapanesīo ní Mefisio ní Egipi b̄usu gēomid̄ok̄i oioo.

² Ma Dii Z̄lḡs̄de Isailio Lua ma m̀e, a yá p̄s má yia Yelusaleū ní Yuda w̄élēowa è pii. A ḡs̄ bezia ū gb̄a, gb̄ēε ku weo

³ vai p̄s w̄élepidēo k̄é, aa gé tulaletik̄átea dii p̄s ápīo ge á dezīo d̄s̄ōneε aa k̄ulen̄é, s̄ aa ma p̄o f̄lēm̄εε yáí.

⁴ M̄io a z̄òblena ānabio z̄l̄wá m̄ò̄m̄ōo, aai me ásu yáb̄ēε p̄s má zaupi k̄eo.

⁵ Ǿ i swáse a ma yāmào. I mik̄é á v̄aik̄εawao, i tulaletik̄aa téa dii p̄alēone too.

⁶ Ǿ ma p̄f̄ē ní p̄okūmao b̄ò̄b̄o Yuda w̄élēo ní Yelusaleūtowa e aa ḡs̄ bezia gii ū lá á d̄s̄ gb̄āewa.

⁷ Ma Dii Lua Z̄lḡs̄de Isailio Lua ma m̀e, b̄oyāi ále yāz̄s̄o i áz̄laε á áz̄la midei? A Yuda ḡs̄eε ge n̄oεe ge n̄éε ge ȳs̄minae a ḡs̄o.

* 43:7 2Kia 25.26

8 Ale ma pɔ felemɛɛ nɔ á pɔkeaw. Ale tulaletikatea dii pãlepɔne Egipi la, gu pɔ a mo zɔleu. A ázia dede a yáí, i gɔ láaipɔ ũ n láanipɔo dúnia bui píie.

9 Vãí pɔ á deziɔ kè á búsuu nɔ Yelusaleũ zeaɔ guuo nɔ á kíaw nɔ n naɔ nɔ ápiɔ nɔ á naɔ sãágu yã?

10 E nɔ á gbão i ázia busao, á ma vía vío. I te ma ikoyã nɔ yá pɔ má ðile á deziɔneɔziɔ.

11 Ayãmeto ma Dii Zlgɔde Isailiɔ Lua ma mè, ma zedò mà mikpelié, mí yáiyawá mà á mɔnzɔ ápiie.

12 A Yuda kɔna pɔ a ze nɔ su Egipi lao, ɔ a su lao, lakli ɔ á gagau ápii. Fẽnda nɔ nɔnao a nẽfẽnɛn gbẽzɔɔ dede, aai gɔ gbékabo ũ, sɔkẽngu pɔ ũ, láaipɔ ũ, láanipɔ ũ.

13 Má á gbé pɔ kú Egipiɔ wetã nɔ fẽndao nɔ nɔnao nɔ gagyãoe, lá ma Yelusaleũdeɔ wetãwa.

14 Yuda kɔna pɔ mò zɔle Egipie a bo. A e ea ta Yuda búsuu pɔ ále a beekɛuo. A tá weo, sema á gbé pɔ sù boki è bàasio.

15 ɔ gɔe pɔ aa dɔ nɔ nɔe i tulaletikatea dii pãleɔneɔ nɔ nɔe pɔ kãaaa we dasidasio nɔ Yuda pɔ aa ku Egipi nɔ Patelosipiɔ ò Zelemiie:

16 Wá yá pɔ nɔ òwɛe nɔ Dii tɔopi sio.

17 Yá pɔ bò wá léu pii ɔ wá ke, wá tulaletikatea luabe nɔe kíaeɛ, wí ítɔlewã, lá wápiɔ nɔ wá deziɔ nɔ wá kíaw nɔ wá gbãadeɔ kè Yuda búsuu nɔ Yelusaleũ zeaɔuwa. Gɔɔ bee poblea diwãzie, wãle namable, mé vãí i wá leo.

18 Za gɔɔ pɔ wa tulaletikaa téa luabe nɔe kíapie tò, wãle ítɔlewã bo, pɔpii lé késãwãe, fẽnda nɔ nɔnao lé wá dedeɛ.

19 ɔ nɔeɔ mè: Ké wãle tulaletikatea luabe nɔe kíapie, wãle ítɔlewã, wãle kãa kèè lá aà taawa, wá kè wá zã lé sai nɔe?

20 ɔ Zelemii ò gɔe nɔ nɔe pɔ lé yãzãsiwaɔne à mè:

21 Tulaleti pɔ ápiɔ nɔ á deziɔ nɔ á kíaw nɔ á gbãadeɔ nɔ á búsudeɔ kãtea Yuda wéleɔ guu nɔ Yelusaleũ zeaɔ guuo yá dɔ Diiguu lé? Diipi i láasookɛwão lé?

22 Ké Dii kpãsa nɔ á vãikeaw nɔ tẽ yá pɔ á kèɔ, a yáí á búsuu gɔ bezia gii ũ, gbẽe ku we bo, à gɔ láaipɔ ũ lá á dɔ gbãewa.

23 Lá a tulaletikãtea a duunakè Diiɛ, i aà yãmao ge aà ikoyã ge aà yãdileaw, i aà ɔtonɔkli gwao, a yáí à yãmbié lá a gɔò gbãewa.

24 ɔ Zelemii ò nɔeɔne nɔ gbé klini à mè: A Yuda pɔ á kú Egipi lao, à Dii yãma.

25 Dii Zlgɔde Isailiɔ Lua mè ápiɔ nɔ á nɔe a legbè, ɔ a zikèwã a mè á lé pɔ á kè luabe nɔe kíawa fiaboèe. A mè áɔ tulaletikaè téa, íb ítɔlewãe. Too, à lé pɔ á kèwã fiaboè! A zíkè lé pɔ á gbèèwa!

26 N beeo à ma yãma, á Yuda pɔ á kú Egipiɔ! Ma Dii ma mè, má sí nɔ ma zɔkɛo, á Yuda pɔ á kú Egipiɔ, á gbẽe a ma tɔ sí à gbasa mɛ á sí nɔ Dii Lua kuao bo.

27 Mále wéteázi ke mà vãikeé yáie, i ke maakeáé yáí no. Wa á Yuda pɔ á kú Egipiɔ dede nɔ fẽndaoe nɔ nɔnao e à ge midɛ ápii.

28 Gbé pɔ aa bò fẽnda lézi, aa bole Egipi aa ta Yuda búsuu aao bílao, Yuda kɔna pɔ mò zɔle Egipiɔ i dɔ sa gbé pɔ a yá kú, tó mapi ge ampɔne.

29 Ma Dii ma mè seela pɔ a to àɔ dɔ ké yá pɔ ma mè má yíawá gue beeu kuen ke:

30 Ma Dii ma mè má Egipiɔ kí Falaɔ ɔfela na aà ibeɛ pɔ lé aà weɛ a ɔzié, lá ma Yudaɔ kí Zedekia ná a ibeɛ Babeli kí Nebukaneza pɔ lé aà weɛ a ɔziwa.

45

Baluku yá

¹ Nelia né Baluku yá pɔ́ ʔnabi Zelemii òe kè láu. A gbea ʔ Zelemii yá bee òè Yudaɔ́ kí Yoakiù, Yosia né kpalablea wè siìsde guu.

² Dii Isailiɔ́ Lua mé yápi òne Baluku.

³ Ni me waiyoo mpi, Dii yá'la kàfne n yá'ʔmaue, ríle aauke e n kpasa, ríle ʔampakli eo.

⁴ Dii mè mà one á pɔ́ pɔ́ á bò wíwi, í pɔ́ pɔ́ á t̄ò wole, baa bùsu bùu guu.

⁵ Yázɔɔ́ ríle wele nziæa? Nsu welelo, asa Diipi mè á yámɔ́ gbépiie, áma gu pɔ́ n geu píi, á n misie. Dii mé ò.

46

Yá pɔ́ a Egipiɔ́ le

(Isa 19.1-25, Eze 29.1-32.32)

¹ Dii yá'ò ʔnabi Zelemii bui yá musu à mè:

² Egipi pón la. Yá pɔ́ Dii ò Egipiɔ́ kí Falaɔ́ Neko zígɔ́ musun ke, gɔɔ́ pɔ́ Babeli kí Nebukaneza ziblémá Uflatai Kaakemi sae, Yudaɔ́ kí Yoakiù, Yosia né kpalablea wè siìsde guu.

³ A á sèngbaɔ́ keke,
a zɔ́ rí a nénao,
í gé z̄íu.

⁴ A àasina ká s̄óne, í di rí kpe.
A mò fùáɔ́ kpákpa, í ze d̄òd̄ò,
á mò ulaɔ́ dada, í á s̄onaɔ́ leke.

⁵ Bó mále e wei?
Má è vía rí z̄ígɔ́ kù,
aale p̄òbɔ́z̄áke,
wà z̄iblémá, aale tíle,
aale rí kpe gwao, vía p̄ó liaar̄izi.
Dii mé ò.

⁶ Gbé kásakasa i e bàaleo,
gbé gbāa i e b̄ò.
Aale gēmb̄ole, aale kwé
Uflata sae gughāntoo oi.

⁷ Deɔ́ mé lé fele lán Niiliwa kee,
aale z̄āmpapa lán í z̄ɔ́wai?

⁸ Egipiɔ́ne! Aale fele lán Niiliwa,
aale z̄āmpapa lán í z̄ɔ́wa,
aale me: Wá fele da d̄úniaæ,
wí wéleɔ́ m̄ínz̄ rí gbé pɔ́ kúuɔ́.

⁹ S̄deɔ́, à dazeu!
Zikas̄godeɔ́, à gofi s̄òs̄òu!
Zígɔ́, à b̄ó rí táo!
Etiopiɔ́ rí Libiɔ́ sèngbao k̄ua,
Ludiɔ́ sá k̄ua, aale ká.

¹⁰ Gɔɔ́piá Dii Lua Zíḡsde p̄s̄e,
t̄os̄ia aá ibeɔ́wa ḡɔ́e.
Fēnda a yém̄emiñgu à t̄á rí auo,

asa Dii Lua Zīgōde sa'oa vī
Uflata saε gugbāntoo oi būsuuε.

11 Egipiō, à ge bō εse wεεle Galada!
N beeo á εσεκεε páε,

á gyā a kéwáo.

12 Buiō ma lá wà widàwá,
á pelemboa wii a li dúniaa.
A gōsaō kpákpakōa,
aai kwε sikōa.

13 Yá pō Dii ò ànabi Zelemiiε Babeli kí Nebukanεza mōa lélelε Egipiwa musun
ke:

14 A yáε bee o Egipiōne,
à a kpàwake Midoli ní Mefisio ní Tapanesio.
A oné aa sōuke aa zī'opoo,
asa zī lé ní saedeō bleε.

15 Bōyāi á negōnaō wúlεai?

Aai fō fēleo, Dii mé ní né.

16 Aa gēnalele aa kpákpakōa,
aa mε, fele wà ta wá gbéō kíi,
wà bàale gbāamōndedeō fēndaε,
wà ta wázla būsuu.

17 A tókpa Egipiō kí Falaōε,
Zōade pō à azla góikè.

18 Lá á Taboo dō gbèstsi ū,
mé á Kaameli dō Isia saε,
ní ma kuaō, màa á ibεε mōa sea vīo.
Ma Kía pō ma tōn Dii Zīgōde máme má ò.

19 A Egipiō, à á pōō naaa.

Wa á kúkū wà táánε.
Wa tesō Mefisiwa à gō bezia ūε,
gbēε aō ku we lo.

20 Egipi de lán zununu kefenawae.
Fiona a bō gugbāntoo oi, i mō pewà.

21 Zīgō pō Egipiō fiabònέō
de lán zunεbōbō mεkpaawae.

Aa kpekpa, aai tíle sānu,
aa fō ze gio,
asa yāmōnegōō mé kà,
an íadamagōō mé pīla.

22 Egipiō bà kpái lé lán mlēwa,
an ibεεō lélemá ní gbāao,
aa sumá ní mōōō lán yāawεnaōwa.

23 Ma Dii ma mē,
baa ké Egipi zīgōō kpa
lán líkpe sisi pō wa fō gēuowa,
wa ní kwéε.

Asa an ibεεpio dasi de kwaōla,
wa fō ní naoo.

24 Wa Egipiō na gugbāntoodepioε ní zīε,

wi widamá.

²⁵ Ma Dii Zlg̃de Isailiɔ Lua ma m̃é má T̃ebes̃i t̃áa Am̃oni wet̃á ní Falaɔɔ ní Egipiɔ ní ní t̃áa k̃niɔ ní ní kíaɔ. Má Falaɔɔ ní gb̃é p̃ó aa aà náai ṽlɔ wet̃á,

²⁶ mí ní na Babeli kí Ñebukañeza ní aà z̃òblena p̃ó aale ní w̃eɔne ní z̃l̃. A gb̃ea wa ea w̃àɔ ku we lán ỹáawa. Ma Dii máme má ò.

²⁷ Ma z̃òblena Yakɔbu buiɔ, ásu to ṽía á kíuɔ.

Isailiɔ, ásu bílikeɔ,

asa má á b̃ɔ bùsu z̃àz̃áu,

á buiɔ ò má ní sí z̃òblewa.

Yakɔbu buiɔ ea aaɔ ku kílikili d̃ɔd̃ɔa,

gb̃ēe a to ṽía ní kíuɔ.

²⁸ Ma z̃òblena Yakɔbu buiɔ,

ásu víakeɔ, asa má kúáñe.

Bui p̃ó ma z̃òz̃ázi ní guuɔ

baa tó ma buipiɔ míɔnz̃ɔ,

má á míɔnz̃ɔ.

Ama á b̃ɔ p̃áo fá!*

Má á sw̃ágaga a z̃éwae.

47

Yá p̃ó a Filit̃eɔ le

(Isa 14.29-32, Eze 25.15-17, Yoε 3.4-5, Am̃ɔ 1.6-8, Sof 2.4-7, Zkl 9.5-7)

¹ Dii yá'ò anabi Zelemĩe Filit̃eɔ musu e Falaɔɔ àɔ gé lélei Gazawa à m̃e:

² Dii m̃e:

I b̃ɔ gugb̃antoo oi,

àle su lán swa paawa.

Ipi dà bùsua ní p̃ó p̃ó kú a guuɔ,

à dà w̃éleɔla ní gb̃é p̃ó kúuɔ pii.

W̃ále w̃iile,

b̃úsudeɔ lé búbuape nípii,

³ ib̃eɔ s̃ó gb̃aa bàalek̃ɔfi yáí

ní s̃ógoɔ wuluu t̃òlelualuaa yáí.

Maeɔ ea su ní ñéɔ séleio,

ké an g̃ásl̃ g̃ò d̃òl̃òl̃ò yáí.

⁴ Filit̃eɔ kea kélekele g̃ɔɔ mé kà,

wa gb̃é p̃ó aaí d̃ɔ Tiideɔ ní Sid̃ɔdeɔle k̃ɔnap̃iɔ míɔnz̃ɔe.

Dii mé a Filit̃eɔ ásooke,

i Keleti bùsude p̃ó g̃òpiɔ d̃éɔnz̃ɔ.

⁵ Gazadeɔ ní mi b̃ò,

Asekelonideɔ lé g̃ò kpaaũa.

Gusalala gb̃é k̃ɔnaɔ,

áɔ áz̃l̃a lili e b̃ɔe ni?

⁶ A'a Dii f̃enda, níỹɔ z̃eW̃ēe b̃ɔe ni?

S̃òɔ n kp̃éu! Káma bo! Z̃e màa le!

⁷ Dii mé f̃endapi dàu, kpelewa a ke à z̃ei?

A díle f̃endapie aà ỹém̃emi Asekelonideɔ ní ísialedeɔgue.

* 46:28 Zel 30.10-11

48

*Yá pɔ́ a Mɔ́abuɔ́ le**(Isa 15.1-16.14, 25.10-12, Eze 25.8-11, Amɔ́ 2.1-3, Sof 2.8-11)*

¹ Dii Zlgɔ́de Isailiɔ́ Lua yá'ò Mɔ́abuɔ́ musu à mè:

Waiyoo, wà Nebo ásookè.

Wà Kiliataiù sí wà a gbéɔ́ kùkù,
wà ní mɛɛwiadeɔ́ kù, aa gò bíli guu.

² Mɔ́abuɔ́ íandáa ví bo,
wà lekpaáíńzi Esebɔ́ wà mè:
A mɔ́ wà gɛ buipi dúuzɔ́.

A Madɛmɛdeɔ́ sɔ́ á lé a gɔ́ kpaauáɛ,
wi péwá ní fɛndao.

³ Olonaiúdeɔ́ wii ma dɔ́:
Wà wá dɛɔ́nzɔ́! Wà wá ké dúuduu!

⁴ Wà Mɔ́abuɔ́ dúuzɔ́,
an néfɛnɛnaɔ́ ɔ́b ma dɔ́.

⁵ Aale wiipe, aale Luiti sísl kú,
aale búbuape, aa píla lé gé Olonaiú.

⁶ A bàale! A ázía mibɔ́kíi wɛɛɛ,
íɔ́ ku gbáau lán sɛa zàa'ínawa.

⁷ Lá a á yákeɔ́ ní á àizeɔ́ náaikè,

a yáí wa á kúkúí,
wí táánɔ́ búsu páleu ní á kíaɔ́
ní á táa Kemɔ́sio ní a gbàgbanaɔ́.

⁸ Gudɛna a léle á wélewa píie,

á wéleɛ a bɔ́o.
Wa guzule ɔ́kpaɛ,
wi gusalala dúuzɔ́,
asa Dii mé 0.

⁹ A gásláɔ́ kpa Mɔ́abuɔ́wa
aa vua taò,

asa an wéleɔ́ gɔ́ beziaɔ́ úɛ,
gbēe ɔ́ ku a kee guu bo.

¹⁰ Gbé pɔ́ í zíkɛ Diiɛ ní zígbiaoá láaipɔ́ɛ.

Gbé pɔ́ gí gbēdei ní a fɛndaoá láaipɔ́ɛ.

¹¹ Mɔ́abuɔ́ ku dɔ́dɔ́a za ní èwaasogɔ́,
aa zɔ́leɛ mètɛɛɛ lán wéwa dàa guu.

Wi ní lilɛ wà ní ká dàa páleu yāao,
wi ní bɔ́le wà tàńńɔ́ búsu páleuo.
Aa na e tiaɛ, an gí i lilɛo.

¹² A yáí ma Dii ma mè a gɔ́ lé mó
ké mà dàalekulɛnaɔ́ zlmá,
aai ní dàapiɔ́ lé kúle aa ní bɔ́leu,
aai gbasa ní dàapiɔ́ wíwi.

¹³ Wí a Mɔ́abuɔ́ kú Kemɔ́si yá musuɛ,

lá wí Isailiɔ́ kù Beteli pɔ́ aa aà náaikè yá musuwa.

¹⁴ Mɔ́abuɔ́, kpelewa á e o

negõn zìkan gbãaon á úi?

15 Wa si Mɔabu wéleu wà ní dẽonzõε,
an èwaaso maao i gaga gbẽdeɛdea guu.
Kíá mé ò, aà tón Dii Zígõde.

16 Mɔabu kea kélékélé káikù,
wa yáyiamá zezesaie.

17 A bui pɔ́ á liaañizɔ
ní á gbé pɔ́ a ní tɔ́ màɔ pii
à ázla gbēgbē ní yáí,
í me an gopana gbãa làa,
an kpala gawi k'è.

18 Dibõdeɔ à á kúli gawide to we,
í pila zõle búsuu.
Asa Mɔabu káalenɔ lé mɔ́ léleiwá,
aa á wéle bíideɔ gbooe.

19 Aloeedeɔ, à ze zé sae àɔ gudã,
íɔ gõε ní nɔε pɔ́ aale kòsɔ fãɔ la
àɔ me, à kè kpelewa ni?

20 Wí Mɔabu kù, wà ní dúúzõε.
A wiile! A búbuape,
í oné Aanɔ sae wé,
wà Mɔabu múnzõε.

21 Lua yákpalekè ní gusalaladepiε,
Olonadeɔ ní Yazadeɔ ní Mefaadeɔ

22 ní Dibõdeɔ ní Nebodeɔ ní Bεδiblataiúdeɔ

23 ní Kiliataiúdeɔ ní Begamuludeɔ ní Bemeonadeɔ

24 ní Keliodeɔ ní Bɔzeladeɔ

ní Mɔabu búsu wéleɔ pii,
a pɔ́ pɔ́ kú káiɔ ní a pɔ́ pɔ́ kú zãɔ.

25 Wà Mɔabu gbãa k'è,
wà ní gãsa wíwi.
Dii mé ò.

26 Mɔabu kuabii Diiwae.

A íkakané,
aa léle ní pisi guu blatau,
aa gõ láanipɔ́ ú.

27 I Isailiɔ láanike yãa nolo?

Tó ále ní yá'o,
iliɔ mikεné déúdeú
lán kpái wa kúwao lé?

28 Mɔabu, à á wéleɔ to we,
í ge àɔ ku gbetɔɔu
lán bá pɔ́ í né da wewa.

29 Wa Mɔabu yõɔ yámá,
an káamai ní ní zazao kè zài.
Aa zlasa lesí ní íandão ví,
wala mé lé ní é ní sɔ́ guu.

30 Ma Dii ma mè,
má nízla sea lesí dɔ́, kási pãε,

an yābɔle lí gbɛsuo.

³¹ Ayāmeto mále ɔ́ɔ Mɔabuɔne,

mále wiipe ní yá musu,
mále búbuape Kilalesedeɔne.

³² Mále ɔ́ɔ Sibema vɛebuɔne,
ma wiipi de lán Yazedeɔ pɔ́wa.

Sibema gɔ́na ɔ́tá yāa e isialei
e à gè ká Yazewa.

Ɔ gbɛkaalena mò lɛle

a vɛe kó pɔ́ mǎwa.

³³ Wá pɔ́na ní yaalɔ bò

Mɔabuɔ kaaɔu ní ní buaɔ.

Má tò vɛe lé bɔ a fɛkíi ɔ́,

gbɛe lé ɔ́zɔ́ vɛewa ní wiio ɔ́.

Wii ɔ́, kási pɔ́na wii no.

³⁴ An wii ɔ́ za Esebɔ e Eleale ní Yaazao,
za Zoaa e à gè pè Olonaiú ní Egala Selisiaowa,

asa baa Niúliú í bà lɛ se.

³⁵ Gbɛ́ pɔ́ aai sa'o guleɛɔwa,

aaí tulaletikatɛa ní diiɔ́neɔ,

má ní mide Mɔabuɔ búsuue.

Ma Dii máme má ò.

³⁶ A yáí ma nɔ́se lé ɔ́ɔ lán kule'ɔ́wa Mɔabuɔne,

ma nɔ́se lé ɔ́ɔ lán kule'ɔ́ wà Kilalesedeɔne,

asa an àizɛe pɔ́ aa náaaɔ gèzɛe.

³⁷ An baade migbaa lè,

aa ní lekána wá,

aa ní ɔ́ lili nípii,

aa zwànkasaɔ dòdò ní pi.

³⁸ Mɔabuɔ lé búbuape

ní kpéɔ́ musu píi ní ní gāaɔ píi,

asa ma ní wiwi

lán ta pɔ́ gbɛe yeiowaɛ.

Ma Dii máme má ò.

³⁹ Bili Mɔabuɔ kú, ɔ́ aale wiipe,

aale kpekpa ní wío.

Mɔabuɔ gɔ́ lánipɔ́ ú,

sòkɛngu pɔ́ ú gbɛ́ pɔ́ liaarziɔ́ne.

⁴⁰ Ma Dii ma mɛ:

A gwa, wàle yaakpa Mɔabuɔla,

wá kúu'ò lé sumá.

⁴¹ Wa léle Keliowa,

wa wéle bíideɔ sí.

Zí bee sɔ́ a kɛ́ Mɔabuɔ nɛgɔ́naɔgu

lán nɔ́e pɔ́ lé ne'í wāwákewa.

⁴² Wa Mɔabuɔ míɔ́nzɔ́,

an bui aɔ ku ɔ́,

ké aa kuablii yáí.

⁴³ Ma Dii ma mɛ, Mɔabuɔ,

yāpáɪ ní eo ní baio lé á dá.

44 Gbé pɔ lé bàale yápáspiɛɔ zu eue,
mé bai a gbé pɔ bɔ ɛpi guuo kú,
asa má tó Mɔabuɔ wetáɔɔ kaɛ.
Ma Dii máme má ò.

45 Olo'olobonaɔ yéɛɛ làa,
aale mikpakɔi weɛɛ ɛsebɔ uei,
ɔ té fèle ɛsebɔ,
télepiɔ bɔ kɔ Sɔ wélepiu,
àle kú Mɔabuɔ miwa,
àle kú zɔakanapiɔ dówa.

46 Waiyoo á Mɔabuɔ!
Kɛmɔsɔ gbàgbanaɔ mɔde!
Wá á nɛgɔɛɔ kùkù zɔzɔ ù,
wá á nɛnɔɛɔ náaa wá tànnɔ.
47 Ma Dii ma mè ɔɔɔgbɛzázɔ
má su ní Mɔabuɔ n̄ pá ziu.

Lá yá a zɔle Mɔabuɔwan we.

49

Yá pɔ a Amɔnɔ le

(Eze 21.28-32, 25.1-7, Amɔ 1.13-15, Sof 2.8-11)

1 Amɔnɔ yá musu Dii mè:
Isailɔ nɛgɔɛɔ vɔlo lé?
Aa túbiblenaɔ vɔlo lé?
Akea táa Mɔɔku ɔ̀ Gada bùsu vɔi?
Bóyáí aà gbàgbanaɔ ku a wéleɔui?

2 Ma Dii ma mè,
a ɔɔ lé mɔ́ ké má kúkua dɔ
Amɔnɔ mɛɛwia Labawa,
í ɔ̀ bezia ù.
Isailɔ i tesɔ a zɔɛwiaɔwa,
aai gbé pɔ ní yá yáapiɔ ya sɔ.
Ma Dii máme má ò.

3 ɛsebɔdeɔ, à wiile,
asa Ai káaleɛ.
Labadeɔ, à búbuapeɛ,
í zwánkasaɔ kákaála,
í ázɔa gbégbé,
à bàabáabo á wéle bíidepiu,
asa wa Mɔɔku séle taò sánu
ní a gbàgbanaɔ ní ní kíaɔɛ.

4 Bóyáí ále íanadá
á guzule táaedeɔ yá musui?
Pɔɔbɔzákɛnaɔ, í á àizɛɛ náaike
à mɛ: Deɔ mé aa fɔ́ léléwáí?
5 Ma Dii Lua Zígɔde,
má tó bui pɔ líaaázɔ gili ɔ̀áɔgue,
aai péwá ápii,
gbéɛ ku à á gbé pɔ fáaaaɔ káaaɔ.

⁶ Gbezã má su ní Amõniõ ní pá ziu,
ma Dii máme má ò.

Yá p' a Edbũ le

(Isa 34.5-17, 63.1-6, Eze 25.12-14, 35.1-15, Amõ 1.11-12, Abd 1-14, Mal 1.2-5)

⁷ Edbũ yá musu Dii Zlgõde mè:

Ɔnõnae ku Temani bo lé?

Laaideõ ledama làa yá?

An õnõ gèzeã yá?

⁸ Dedãdeõ, à eã ní bao,

í ge ulẽ gbè'ẽõ guu,

asa má tó á Esau buiõ yá'e

á wetãgõõpiẽ.

⁹ Tó vèẽkõzõzõnaõ mé mò sí á vèẽbuõu,

vèẽ kõna õ aa tóẽo lò?

Tó kpáõ mé gèãzi gwá sõ,

p'õ p'õ an p'õ d'wá õ aa se adoo lò?

¹⁰ Mapi sõ má Esau p'õõ pilimá piẽ,

má bõmá ní ulẽk'õõ guue,

aa naalek'õ e guei bo.

An nẽõ ní ní daeõ ní ní gbèdeõõ gaga,

an buiõ aõ ku bo.

¹¹ A tone p'õ gwana v'õõ to we,

má õliãzi.

Á gyaa gbèandoõ i ma náaike bo.

¹² Ma Dii ma mè,

tó gbè p'õ aai ka ma p'õk'õma í miaõõ sù wa mi,

áp'õ s'õ á b'õ p'õe?

Á b'õ p'õ, á mi s'õ.

¹³ Ma Dii má sí ní maz'õlao,

Bõzela a g'õ bezia ùe,

ìõ da gii lán gbáawa.

Aõ de láanip'õ ù, láaip'õ ù,

a z'õw'õlao ìõ da gii g'õõpii.

¹⁴ Ma baomá Diiwa,

wá z'õnae z'õ buiõwa aà oné,

aa k'õ k'õaa aa ge lélewá,

aa fele gé z'õkaiáõõ.

¹⁵ A ma! Má tó à g'õ kp'õẽ buiõ guu,

w'õlõõ sakaágu.

¹⁶ A nõse pás'õ ní á k'õamaio mé á s'õsá.

Á gbè p'õ a gbè kè á kpè ù,

á z'õleã gbè's'õs'õ musu,

baa ké á á sakpe dà musumusu lán baewa,

má á b'õẽ.

Ma Dii máme má ò.

¹⁷ Edbũ bùsu a g'õ wáiwai,

yápi i di gbè p'õ lé g'õ weõwa,

aaõ a láanike wéteã p'õ wá m'õè yáí.

¹⁸ Aõ de lán S'õd'õ ù ní G'õm'õõõ*

* 49:18 Daa 19.24-25

ń wéle pɔ́ kú ń saeɔ́ míɔnzɔ́awae.

Gbɛe a zɔ́le weo, baa do.

Ma Dii máme má ò.

¹⁹ Lá nòɔ́musu í bɔ́ Yuudɛ̀ dàou

à gè bualoũ àizeɛdeu,

màa má Eɔ́ɔ̀ɔ̀ ya mà ń bɔ́le ń bùsuu gɔ̀ɔ̀,

mí gbɛ́ pɔ́ má sè dile we.

Déme muaamanɔ̀i?

Déme a fɔ́ ma gbɛa a yáii?

Dɔ́aana kpele mé a fɔ́ ze gimɛɛi?

²⁰ Ayámɛto à yá pɔ́ Dii zèð à ke Eɔ́ɔ̀ɔ̀ne ma

ń yá pɔ́ a dile Temanideɔ́ musuo.

Nòɔ́musupi a ń néɔ́ naaa tað lán sáɔ́wae,

i ń bualoũpi dɛ̀ɔ́nzɔ́ ń yáí.

²¹ An kwɛa a tɔ́le lualua,

wa ń wii ma e Isia Tɛ́ai.

²² A ma! Ibɛe a fɛle kúu'omá,

i a gásla pɔo Bɔ́zɛla.

Gɔ̀ɔ̀ bee sɔ́ a kɛ́ Eɔ́ɔ̀ nɛgɔ́naɔ́gu

lán nɔ́e pɔ́ lé nɛ'í wáwákwɛwa.

Yá pɔ́ a Damasi le

(Isa 17.1-3, Amɔ́ 1.3-5, Zkl 9.1)

²³ Damasi yá.

Amatadeɔ́ ń Aapadadeɔ́ gɛe gɔ̀ kɔ́pá ń wéí,

ké aa bao íi mà yáí.

An sɔ́ zɛa tɛɛɛo lán ísia íwa,

an nòse daa doũo.

²⁴ Damasideɔ́ kúsu kwè,

aaale olo'olobo,

aa lèkɔ́wa ń bao,

Pɔ́sia ń wáwáo tòmá,

lán nɔ́e pɔ́ lé nɛ'íwa.

²⁵ Bóyáí aai bɔ́le wà wéle tɔ́depi tò weo ni?

Mɛɛwía pɔ́nadepi.

²⁶ Wélepi èwaasɔ́ kwɛ a zɛaɔ́ guue,

wi a zlgɔ́ɔ́ dede zlbɛɛzɔ́ píi.

Ma Dii Zlgɔ́de máme má ò.

²⁷ Má tɛsɔ́ Damasi blíɔ́wa,

kí Benadada zɛgikíi i tékú.

Kedaa ń Azoo bùsudeɔ́

²⁸ Kedaaɔ́ ń Azoo bùsu pɔ́ Babeli kí Nɛbukaneza lèlemá yá musu Dii mè:

A fɛle gé lélei Kedaaɔ́wa,

í gukpɛdepiɔ́ dɛ̀ɔ́nzɔ́.

²⁹ Wa ń zwáakpɛɔ́ ń ń pɔ́tuɔ́ɔ́ símá,

wi tá ń ń zwáa pɔ́ aai da ń kpéuɔ́

ń ń yiongoɔ́ ń ń pɔ́ɔ́ píi.

Wi wiidɔ́má: Vía pɔ́ɔ́ liaaázi!

³⁰ Azoo bùsudeɔ́, à bàale fáaa,

í gɛ ule gbè'ɛɔ́ guu.

Ma Dii máme má ò.

Babeli kí Nebukanεza yàsèánɔ,
à lekpaálázi ní gbéɔ à mè:

³¹ A ge léle bui pɔ kálea dɔdɔa,
aale nízia náaikεwá.

An wéleɔ gbaɔ ní gbáaɔ vío,
aame ká we rítε.

Ma Dii máme má ò.

³² Wa ní yiongoɔ naaa,
wi tá ní ní zuɔ dasidasí.

An gbé pɔ aal mizɔiɔ,

má tó yá bɔ gupiiu à ní le,

mí ní fáaa dúnia gola síiɔ.

Ma Dii máme má ò.

³³ Azoo búsu a gɔ gbεgbonaɔ tòo ũe,
iɔ da wáiwai gɔɔpii.

Gbεe aɔ ku we bo, baa do.

Elau búsu

³⁴ Dii yá'ò anabi Zelemiie Elau búsu yá musu Yudaɔ kí Zedekia kpalablea
daalegɔɔ à mè:

³⁵ Ma Dii Zlgɔde ma mè,

má Elaũɔ sá é'ε,

asa sápi ɔ aale gbáa'ewá.

³⁶ Má dúnia gola síiɔ íana gbaemá,

mí ní fáaa gupiiu.

Búsue ku ké an lala'onaɔ gí tauio.

³⁷ Má Elaũɔ káde ní ibee pɔ aale ní weɔne,

mí yáiyamá ní pɔfε páslo.

Ma Dii máme má ò.

Má pé má ní fɛndao

e mà ge ní midεε.

³⁸ Má Elaũɔ kía ní ní dɔaanaɔ dedεε,

mí a kpalabaa kpále an búsuu.

Ma Dii máme má ò.

³⁹ Gbezá má su ní Elaũɔ ní pá ziu

Ma Dii máme má ò.

50

Babeli dúuzɔa

(Isa 13.1-14.23, 47.1-15)

¹ Yá pɔ Dii dà anabi Zelemiie a ò Babeli ní Babiloni búsu yá musun ke:

² A baœ bee kpa buiɔne,

à dàlapoo da, í kpáwake,

ásu yáe ulenéɔ,

à me wá Babeli sí,

an táa Beli geε gɔ kpa a wéi,

an táa Melodaki gɔ ze yεε.

An pɔ pɔ aa pí dii ɔɔ gɔ ní wíɔ,

vía ní táapiɔ kù pii.

³ Gugbántoo oi bui mé lèlèwá,
aa a búsu kè yáiyai.

Gbēe ku we lo,
baa nòbɔɔ se, aa baaalè b̀̀leue.

⁴ Ma Dii ma m̀̀
zĩbeezĩ Isailiɔ ní Yudaɔ su sãnu,
aa ma Dii ní Lua kíi wele ní ɔɔbo.

⁵ Aa Siɔna zé gb̄ea, aai mip̄wà,
aai naa, ma b̄aa iɔ kúríno gɔɔpii,
a yá a sáíngu.

⁶ Ma gb̄éɔ de lán sã sásãɔwae,
an d̄baanaɔ mé tò aa liaaliaa,
̄ aa p̀̀ɔɔbɔɔzákèmee gb̄èsis̄ɔ musu.
Aa gè gb̄èsis̄ɔ musu le,
aa sù s̄is̄ɔ musu la,
e aa gè zà ní kúkiwa.

⁷ Gb̄é p̀̀ b̀̀máɔ ní m̄ɔm̄ɔ.
An ib̄eēpiɔ m̀̀ wa t̄aae vío,
asa aa duunakè Diīe.
Dii mé ní kaa s̄ande
p̀̀ an deziɔ wé d̄oi ù.

⁸ A b̀̀le Babeli,*
à Babiloni b̀̀su to we.
Aɔ de lán blesana
p̀̀ d̄aaa kp̄asa p̀̀ɔneɔwae.

⁹ Asa má bui z̄ɔɔ k̄aaa gugb̄antoo oi b̀̀suu,
mí ní sóike aa ḡe léle Babeliwāe.
B̄oa we aa ḡe z̄i'ɔpooi, aai sí.
An kaɔ de lán nēḡɔn ɔnade p̀̀ aali su asioɔwa.

¹⁰ Aa Babiloni b̀̀su p̀̀ɔ naaa,
p̀̀selenapiɔ i ká.
Ma Dii máme má ò.

¹¹ A gb̄é p̀̀ i ma gb̄éɔ p̀̀ɔ naaaɔ,
lá ále tid̄ɔ́la, ále p̄nake ní ní p̀̀ɔ,
lá ále vívi lán zununu p̀̀ lé p̀̀w̄enagb̄ewa,
lá ále wiile lán s̄saɔwa,

¹² wí a á da kú maamaae,
nōe p̀̀ á í ḡee a ḡɔ kpa a w̄éi.
Aa bui i ḡɔ kp̄ee bui guu,
aà b̀̀su i ḡɔ gb̄aa gii w̄aiwai ù.

¹³ Gb̄ee aɔ ku weo ma p̄f̄e yáí,
a ḡɔ da yàaa piīe.
Yápi a di gb̄é p̀̀ lé d̄o Babeliziɔwa piī,
aaiɔ lesuikewá ía p̀̀ wa dàwà yáí.

¹⁴ Kázunaɔ à z̄i'ɔpoo Babelizi,
ásu á kaɔ weḡwao, à ɔz̄i,
asa à duunakè Diīe.

¹⁵ A kúkua d̄ɔwà gupiiu!

* 50:8 Zia 18.4

A mikpà má sa,
 a blíw kwè, a gbò gbòo.
 Lá Dii mé lé t̄siwà,
 à t̄siwà,
 à kèè lá à kènéwa.

¹⁶ A p̄t̄s̄nao m̄on̄z̄ Babeli ní p̄k̄ek̄ena.

Baade b̄le tá a gb̄é k̄í,
 gb̄épii bàale ta a b̄s̄uu,
 gb̄āam̄nede ní ní f̄endao yáí.

¹⁷ Isaili de lán s̄á p̄ f̄āaaawa,
 n̄b̄musu mé s̄íngu.

Asililo k̄ia mé ní m̄m̄o k̄āau,
 ̄ Babeli k̄í Nebukan̄za ní k̄é k̄élek̄e gb̄ez̄á.

¹⁸ Ayāmeto ma Dii Z̄iḡde Isaili Lua ma m̄è,
 má Babeli k̄ia ní a b̄s̄ude wet̄á
 lá ma Asililo k̄ia wet̄āw̄e,

¹⁹ mí su ní Isaili ní d̄ád̄āk̄k̄i.
 Aa p̄ble Kaameli ní Basanao,
 aai k̄ā Eflaiū ní Galada s̄s̄o musu.

²⁰ Ma Dii ma m̄è,
 ḡw̄ bee wa s̄ā w̄ēle Isailiwa, wa eo,
 wa kp̄aleke Yuda duunai, wa b̄w̄ào,
 asa má gb̄é p̄ ma ní b̄p̄i duuna k̄ém̄e.

²¹ A léle Melataiū b̄suwa,
 í Pekodi dede à ní m̄on̄z̄.

Ma Dii máme má ò.
 A yá p̄ má d̄ileé ke pii.

²² Z̄ikak̄fi ma d̄o b̄supiu,
 a w̄iwa z̄o.

²³ Masana p̄ d̄únia w̄iwi pii yāa gwa w̄iwa sa s̄e!
 Babelipi ḡs̄ s̄k̄engu p̄ ū b̄ui pii.

²⁴ Dii baikp̄ane Babeli,
 ní a yá d̄o, ̄ à n k̄ū.

W̄ā z̄amak̄e w̄ā òd̄iema,
 asa n s̄olek̄è ní Diioe.

²⁵ Dii Lua Z̄iḡde a l̄āsi z̄é w̄è,
 à b̄o ní a p̄f̄e ḡk̄eb̄w̄,
 asa a z̄í v̄i Babiloni b̄s̄uu à gé k̄eie.

²⁶ A b̄le gupiiu à m̄o lélew̄á,
 í a d̄o w̄ēw̄ē,

í a p̄o k̄āa z̄uuzuuu,
 í a m̄on̄z̄, a kee su ḡo.

²⁷ A ní swanao dede,
 à ní k̄olokp̄a!

Waiyoo amp̄i,
 asa an wet̄āḡw̄ mé k̄ā.

²⁸ A gb̄é p̄ bàalè b̄o Babiloni b̄s̄uu,
 aa s̄u Sīnao yāma, aale me,
 Dii ní Lua t̄sim̄á a kp̄é yá musu.

29 A kázunaᵛ káaa Babelizi,
sadepio i bòokpa wà liai.
A gbēe su bᵛᵛ.
A flaboè aà yákeawa,
à keè lá a kènéwa pii,†
asa à kuabiiæ,
à bānkù ma Isailiᵛ Lua pᵛ ma kua adoawæ.

30 A yáí tò a èwaasoᵛ kwe a zεαου,
a zīgᵛᵛ gaga zibeézí nípiiε.
Ma Dii máme má ò.

31 Ma, ma íbelesènnᵛ káamaide.
Ma Dii Lua Zīgᵛde máme má ò,
asa gᵛᵛ pᵛ má díle mà n wetáwà mé kà.

32 Káamaide a gēmbᵛle à léle.
Gbēe ku à skaaázio.
Má tesᵛ aà zᵛεwiaᵛwæ,
pᵛ pᵛ liaiᵛ i tékù pii.

33 Ma Dii Zīgᵛde ma mè,
wà gbāamᵛ Isailiᵛne ní Yudaᵛ pii.
Gbé pᵛ tárínᵛ zízᵛᵛ ùᵛ ní kúa,
aa gí ní gbaei.

34 Ama an Bona gbāa ví,
aà tón Dii Zīgᵛde.
A zεrínᵛ, i to an búsu íampa,
i gili gē Babelideᵛgu.

35 Wa léle Babiloniᵛwa ní fēndaoε.
Ma Dii máme má ò.
Wa léle Babelideᵛwa
ní a dᵛaanaᵛ ní a ònᵛnaᵛ.

36 Wa léle ánabi egεnaᵛwa,
wi ní dᵛᵛ sᵛᵛᵛ ù.
Wa léle negᵛnaᵛwa,
an nisína i ná líwa.

37 Wa léle ní sᵛᵛ ní ní zikasᵛgoᵛwa
ní bui pᵛ lé zεrínᵛᵛ,
aai gᵛ lán nᵛεᵛwa.
Wa léle ní láasiᵛwa,
wí ní pᵛᵛ naaa.

38 Wa léle ní swaᵛwa, a í i ba,
asa táaᵛ di ní búsuuε.
Pᵛváipiᵛ mé tò aa gᵛᵛ mīsai.

39 Gbēgbonaᵛ ní maiᵛ mé aao kálea we,
koohúhúnaᵛ iᵛ zᵛzᵛu.
Aᵛ da bezia ù gᵛᵛpiiε,
gbēe aᵛ ku we bau ᵛᵛ.

40 Lá Lua Sᵛdᵛᵛ ní Gᵛmᵛᵛᵛ suumpá‡
ní wéle pᵛ kú ní saεᵛ,
màa gbēe aᵛ ku Babeli ᵛᵛ, baa do.

† 50:29 Zia 18.6   ‡ 50:40 Daa 19.24-25

Ma Dii máme má ò.

⁴¹ Gwa! Zìgɔ̀ b̀ò gugb̄antoo oi,
bui z̄ɔ̀ ní n̄ k̄iaɔ̀ f̄ɛ̀l̄e dasidasi
za d̄unia l̄ɛ̀wa, aale m̄s.

⁴² Aa s̄áɔ̀ n̄ s̄ɔ̀naɔ̀ k̄úk̄ua,
aa p̄ásl̄, s̄ósobisaideɔ̀ne.

Aa di s̄óɔ̀ kpe,

an k̄ia d̄o lán ísia k̄ɔ̀fiwa,
aale m̄s z̄í'ɔ̀pooínzi, Babeli.

⁴³ Ké Babeli k̄ia n̄ bao mà,
a d̄s̄ k̄é yá ḡiwaɛ, ɔ̀ à ḡò d̄òlòlò,
w̄áw̄á aà k̄ù lán n̄e'iw̄áw̄áwa.

⁴⁴ Lá n̄ɔ̀musu i b̄o Yuud̄e dàou
à ḡé bualoū àizeɛdeu,

m̄aa má Babelideɔ̀ ya

mà n̄ b̄ole n̄ b̄usuu ḡòɔ̀,

mí gb̄é p̄ó má s̄è d̄il̄e we.

Déme muaaman̄i?

Déme a f̄s̄ ma la a yáii?

D̄oana kpele mé a f̄s̄ ze gim̄eɛi?

⁴⁵ Aȳam̄eto à yá p̄ó Dii z̄èò

à k̄e Babelideɔ̀ne ma

n̄ yá p̄ó a d̄il̄e Babiloniɔ̀ musuo.

N̄ɔ̀musupi a n̄ n̄éɔ̀ naaa taò lán s̄áɔ̀waɛ,

i n̄ bualoūpi d̄éɔ̀nz̄ó n̄ yáii.

⁴⁶ Babelideɔ̀ k̄úk̄ua k̄ɔ̀fi a t̄òle lualua,

bui pii a n̄ wii maɛ.

51

¹ Ma Dii ma mè, má t̄ó ìan p̄okaalena f̄ɛ̀l̄e,
i Babelideɔ̀ s̄éle n̄ Babiloniɔ̀ pii.

² Má bui z̄ìlòɔ̀ gbaɛ Babeliwa,

aa b̄o gupiiu,

aai l̄élew̄á yáyiawaḡoɔ̀,

aai n̄ f̄áfá e an b̄usu ḡo da gii.

³ Asu to an k̄azunaɔ̀ n̄ s̄á k̄áo,

ásu to aa n̄ mò ulaɔ̀ dao.

Asu n̄ èwaasoɔ̀ w̄énagwao,

à n̄ z̄ìḡo m̄ɔ̀nz̄ó.

⁴ Aa kw̄e ḡeɔ̀ ù Babiloni b̄usuu,

wa n̄ z̄òz̄ó aa l̄éle a z̄eəu.

⁵ Isailiɔ̀ n̄ Yudaɔ̀á gyaaɔ̀ no,

Dii Zìḡo de n̄ Lua i p̄akp̄ánziɔ̀,

asa t̄aae p̄ó wa k̄e Isailiɔ̀ Lua
p̄ó a kua adoae Babiloni b̄usuu k̄è zài.

⁶ A bàale b̄ole Babeli,

á baade i a mib̄òk̄li w̄eɛle.

Asu to à gaga w̄élepi t̄aae yáio.

Dii t̄osimaḡo mé p̄la,

a flaboné a zéwae.

⁷ Babeli de lán vua imibɔwa Dii ɔzle,
a tò dúnia bui píi a igbè kà.*

Buiɔ a véé mí, ɔ aa gɔ́ mǐsai.

⁸ Babeli a kwé kándoe, i ga.

A ɔɔɔɔ, í ese maè aà bɔwa.

Wiliɔ dɔo, a gí gbágbáia?

⁹ Wa ese máma Babeliwa, i gbágbáo.

Wá aà to we sa,

wá baade a taa ke a búsuu,

asa aà tàae luabepuana lè,

à gbà zɔ́ luawae.†

¹⁰ Dii tò yá bɔwanɔ na.

A mɔ wá gé yá pɔ́ Dii wá Lua kè dau siuiné Siɔna.

¹¹ A á kaɔ lé keke,

í á sɛngbaɔɔ séle!

Dii Mede kíaɔ sóikè Babeliwa,

asa à zè ní aà kaaleaɔe,

i tɔsiwà a kpé yá musu.

¹² A dálapoo se à mipèɔ Babeli bíiwa.

A zlgɔɔ gba gbáa,

í gudɔanaɔ gbae aa gé ní kúkii!

A gbéɔ zezé aa bɔnsae kené!

Yá pɔ́ Dii zèɔ a kee,

yá pɔ́ àle yá Babelideɔ yá musupi.

¹³ N kále swa zɔɔ sae,‡

àizee tɔma,

ní beeo n ka kaalea sa,

n ɔvái'ea lé kà.

¹⁴ Dii Zlgɔde sí ní azlao à mè

má tò wá lí Babelia lán kwaɔwa,

wi kúkua dɔwà.

¹⁵ Dii mé tɔɔle kè ní azlía gbáao,

à dúnia kàle ní azlía ɔnɔo,

à musu kpàle ní azlía wezɛɔ.

¹⁶ Tó Dii pùna,

í pɔ́ kú musu í kɔ́fike,

í to lou sisi za dúnia léwa.

Dii í bɔ́ ní íanao a láasiu,

í to lou ma ní píleao.

¹⁷ Gbɛnazinaɔ sɔú, aa yáe dɔo,

siaɔ gee a gɔ́ kpá ní wéí

táa pɔ́ aa píɔ yá musu.

Pɔ́ egeɔaɔne, aa wɛni vío.

¹⁸ Pɔ́ gianaɔne, láanipɔɔne,

yákpalekegɔɔzɪ aa mide.

* 51:7 Zia 17.2-4, 18.3 † 51:9 Zia 18.5 ‡ 51:13 Zia 17.1

19 Dii pɔ de Yakɔbu buiɔ baa ũ muaarɩnɔ,
asa ɔme pɔpii kɛ
n bui pɔ à n sɛ a pɔ ũ.
Aà tɔn Dii Zigɔde.

20 Babeli, n de ma gbɛwiwibɔ ũɛ,
ma gɔkɛbɔn n ũ.
Mi n sɛ mǎ buiɔ wíwið,
mi n kpalaɔ midennɔ.

21 Mi sɔɔ n n dikpɛnaɔ wíwinno
n zikasɔgoɔ n sɔgodeɔ.

22 Mi gɔɔ n nɔɔ wíwinno,
néfɛnɛn gbɛzɔɔ,
ɛwaasoɔ n wɛndiaɔ pii.

23 Mi sǎdǎnaɔ n n sǎɔ wíwinno,
zɔɔ n n zù zikenaɔ,
ɔaanaɔ n gbǎadeɔ.

24 Mǎ flabo Babelideɔne
n Babiloniɔ pii á wǎa
vǎi pɔ aa kɛ Siɔnaɛ yǎi.
Ma Dii máme má ò.

25 Gbɛsɩsɩ búsudɛna,
ni dúnia búu ɔɔkpa,
ɔ ma fɛlennɔ sa.
Ma Dii máme má ò.
Mǎ ɔkǎa kpanzi
mǎ n zu yátɛue,
n n gɔ lán gbɛsɩsɩ tékúawa.

26 Wa n gbɛɛ sɛ kpɛɔgbɛɔ mide ũ
ge ɛdaalegbɛ ũ,
asa n yɔɔ de bɛzia ũ gɔɔpiiɛ.
Ma Dii máme má ò.

27 A gudɔkɔɛkli dile dúniau,
à zɩ kuupe búsu n búsu.
A gbǎɔ buiɔne,
aa gé lélei Babeliwa,
Alalata kǎa n Mini kǎa
n Asenazi kǎa sóikɛwǎ,
í zɩgɔ badeɔ dile aa gé léleiwǎ,
í sɔdeɔ gbaɛwǎ lán kwasutɛɔwa.

28 A gbǎɔ buiɔne aa géwǎ n zɩo,
Medɛ kǎa n n ɔaanaɔ n n gbǎadeɔ
n búsu pɔ aale kiblewǎ gbɛɔ.

29 Dúnia lé dee, àle pelembo,
yǎ pɔ Dii lé yǎ n Babelio gi kuɛ.
A to Babiloni búsu gɔ bɛzia ũɛ,
gbɛɛ aɔ ku we bo.

30 Babeli nɛgɔnaɔ fù zɩwa,
aa gɔ ye n zɛgikliɔ.

An yèèè làa aa gò lán nɔɔwae.

Wà tesò ní bɛɔwa,
wà ní bɔlɛ gbáaɔ è'ɛ.

³¹ Zinaɔ lé dadakɔlɛ,
baokpanaɔ tekɔi,
aale gé baokpai Babeli kíaɛ,
aa oè wà aà wéle búu síwà,
³² wà swabuakliɔ sí,
wà tesò dǎnaɔwa,
gili gè zlgɔɔgu píi.

³³ Ma Dii Zlgɔde Isailiɔ Lua ma mè
Babeli kɛkɛgɔɔ kà,
a de lán pówena pɔ wa kàlɛ zeu,
wàlɛ go kèèwae.

³⁴ Babeli kí Nebukanɛza wá taitai,
à wá ké kélɛkélɛ,
à wá tó lán dàa giíwa.
A wá mɔmɔ lán kwásawa,
à kà páupáu ní wá pɔ maaɔ,
ɔ à ɔzɔwázi.

³⁵ Sionadeɔ mè
gbáa pɔ Babelideɔ mɔné aa ní só,
to a yá wí ní musu.
Yelusaleúdeɔ mè
ní bɔɔ'í pɔ Babiloniɔ mí,
to aa a gbɛ'e.

³⁶ A yáí ma Dii ma mè,
A ma! Má zeánɔ, mí tɔsié.
Má tó an swada í ba,
má tó an nibɔnaɔ gɔ gii.

³⁷ Babeli a gɔ gbèze úɛ,
gbɛgbonaɔ tóo ú, sɔkɛngu pɔ ú,
láanipɔ ú, gbɛɛ aɔ ku weo.

³⁸ Babelidepiɔ púna sánusánu lán nɔɔmusuwa,
aa ɔɔlɔ lán nɔɔmusu nɛɔwa.

³⁹ Gɔɔ pɔ an mɛ wá,
ɔ má mɔné ní í gbáao,
mí kákané, aai gɔ dɔɔsai,[§]
aai i'ò vusai gɔɔpii.

Ma Dii mǎmɛ má ò.
⁴⁰ Má ní pálɛ lán sánɛbɔlɔ
pɔ wàlɛ mɔ ní kòlokpaíwà,
lán sásakaɔ ge blesanaɔwa.

⁴¹ Wa léle Babeliwaɛ fá!
Wa dúnia wéle tɔdepi síɛ,
Babelipi í gɔ sɔkɛngu pɔ ú buiɔnɛ.

⁴² Isia a da Babeliaɛ,
a ikooa kɔfideɔ lélewà.

43 Aà z̄εwiao ḡs̄ beziao ũ,
aà bùsu i ḡs̄ gbáa gii ũ.
Gb̄εe aɔ ku weo, gb̄εe a p̄āao.

44 Má fele ní Bèlio Babeli,
mí tó aà p̄ó p̄ó a m̄òm̄oɔ pisipisi.
Buiɔ siu we bo, aà bíio kwé.

45 A bole a guu ma gb̄éɔ,
baade azia mibokli weele
ma p̄okúma pásí yáí.

46 Tó a bùsupi baoc mà,
ásu to s̄s̄ kéáguo,
ásu to vía á k̄ũo.
Yápási a fele bùsupiu,
kpaladeɔ fele ní k̄so.

A yápi feena ma w̄ea,
í a feena ma zii.

47 Asa a ḡoɔ lé m̄ó
ké má fele ní Babeli táaɔ.
A gb̄éɔ kwε ḡeɔ ũ a guu,
bùsupideɔ ḡeε i ḡs̄ kpá ní w̄éí.

48 Luabedeɔ ní z̄iledeɔ gulake
Babeli yá musu nípii,*
asa bùsudeɔaɔ bo gub̄āntoo oi,
aa m̄o lélew̄ae.

Ma Dii máme má ò.

49 Lá Babelideɔ gb̄éɔ d̄ede d̄unia guu dasi,
Babelipi a w̄ie sa

Isaili p̄ó aa ní deɔdeɔ yá musu.†

50 A Isaili p̄ó a bo an f̄enda léziɔ,
à bo we, ásu zεε weo.

A to Dii yá doágu za z̄az̄a we,
í Yelusaf̄eũ yāda á s̄su.

51 Wá yá líw̄εε, s̄ wí wá kú,
bui z̄lloɔ ḡè Dii kp̄éu e aà kúk̄di,
wá ḡeε ḡs̄ kpá wá w̄éí.

52 Ma Dii ma m̄è, a ḡoɔ lé m̄ó
ké má fele ní Babeli táaɔ,
gb̄é p̄ó k̄é'ia Babiloni bùsu bùu guuɔ aao aauke.

53 Baa tó Babeli gbà z̄ò luawa,
mé à a bíí lesí gb̄aa k̄àfi,
ma bùsudeɔaɔ gbaε aa gε lélew̄ae.
Ma Dii máme má ò.

54 Babelideɔ wii ma do,
Babiloni bùsu wíwía z̄so.

55 Asa Dii a Babeli dúuz̄s̄ε,
i to aà súu z̄so m̄ide.

* 51:48 Zia 18.20 † 51:49 Zia 18.24

Zigɔɔ léléwà lán ikooaɔwa,
 an zɔa ɔɔ dɔ lán isukaawa.
 56 Bùsudenɔɔ mɔ lélé Babeliwa,
 aai àà negɔnaɔ kúkū,
 aai ní sáɔ é'e,
 asa ma Dii mi tɔsimá
 mà flaboné a zéwac.
 57 Má ikaka aà kíacɔne
 ní aà ɔnɔnɔɔ ní aà dɔaanaɔ
 ní aà gbāadeɔ ní aà negɔnaɔ,
 aaiɔ i'ò vusai gɔɔpii.
 Ma Dii máme má ò.

58 Ma Dii Zigɔde ma mè
 wa aà bíi gèele daaí,
 wa tesɔ aà bɔle lesɔwa.
 Gbɛnazinaɔ ílada níziawa pãe,
 buiɔ isimagakpaa gbɛ a gɔ té pɔ úe.

Gɛa ní Zelemii taalao Babeli

59 Nelia né Selaia, Maasea tɔuna gè Babeli ní Yudaɔ kí Zedekiao kíapi
 kpalablea wè síiɔde guu. Selaiaapi mé kía bòokpakíi dɔaana ú. Yá pɔ Zelemii
 dàèn ké.

60 Zelemii yāvái pɔ a Babeli lepiɔ kè taala guu píi,

61 ɔ a ò Selaiae: Tó n ka Babeli, wetá n lác bee kyokené píi,

62 ní me, Dii mé ò á gue bee míncɔzɛ, gbɛe ge pɔtuoe aɔ ku a guu bo. Aɔ da
 bezia ú gɔɔpii.

63 Tó n lápi kyokè ní làa, ba yewà n naaa ní gbɛo, ní zu Uflata guoguo,

64 ní me, màa Babeli a kpále fusai‡ yá pɔ Dii yíawà yáí.

Zelemii yá lén we.

52

Yelusaleú dúuzɔa (2Kia 24.18-25.21)

1 Ké Zedekia kà wè bao ní mèndoo, ɔ à kía blè, à zɔle kpalau Yelusaleú wè
 kuɛdoo. Aà da tɔn Amutali, Zelemii né, Libena gbɛe.

2 A yá pɔ Dii yeio kè lá Yekɔnia kèwa píie.

3 Dii pɔkúma mé tò yápi Yelusaleú ní Yuda bùsuo lè píi e à gè ní yá à ní goala.
 ɔ Zedekia bɔ Babeli kía yáu.

4 Zedekiapi kpalablea wè kèokwide guu, a mɔ kwide gɔɔ kwide zí ɔ Babeli kí
 Nebukanenza mò lélei Yelusaleúwa, aapi ní a zígɔɔ píi. Aa bòokpà a bíi sae, ɔ aa
 gbà lesíɔ dà aa liai.

5 Wa liaa wélepizi màa e kí Zedekia kpalablea wè kuɛdoo guu.

6 A mɔ síiɔde gɔɔ kèokwide zí ɔ nɔana gbāakù wéleu, gbɛe pɔblea vɔ bo.

7 Ké wà bíi fɔ, ɔ Yuda zígɔɔ lèkɔwa gwá, aa bɔle ní bɔle pɔ kú bíi mèn plaɔ
 zanguoo kibe kaa sae, aa pèle Yuudé guzule zéu.

8 ɔ Babiloni zígɔɔ pèle kíapi gbɛu, aa aà lè Yeliko gusalalaa. Zedekia zígɔɔ
 fàaa aa aà tò we,

9 5 wà aà kù tàò Babeli kíae Libla, Amata bùsuu. We wà yádàuaàla,

10 5 Babeli kía aà néò kòlòkpakpa aà wáa. Libla we lo 5 à Yuda kíaò dèdèu.

11 Ǿ à Zedekia wé bòbò, à aà yè ní mɔ̀daonaò à taaàno Babeli. * Ǿ à aà dàkpɛu e aà gɛ ga we.

12 Babeli kía kpalablea wè bao m̀ndosaide guu, a mɔ̀ sɔ̀ode gɔ̀ɔ̀ kwide zí 5 aà ìwa Nɛbuzaladà m̀ Yelusaleù. Aàpi mé Nɛbukaneza dɔ̀aiò gbèzɔ̀ò ù.

13 Ǿ me tesò Dii kpéwa ní kibeo ní Yelusaleù kpéò pii. Kpé zɔ̀ɔ̀o pii lé, à tesòwàe.

14 Ǿ a tò Babiloni zìgɔ̀ò Yelusaleù bli gbòò pii.†

15 A taasideò ní gbéé pò gò wéleuò náaa tàrnò Babeli ní gbéé pò gè ná Babeli kíawaò.

16 Ǿ à taasideò tò we aàò véebuò ní bugbeò sèwa.

17 Ǿ Babiloniò Dii kpé m̀goté péléò ní tadibòò ní íkakiò wíwi,‡ aa tàò Babeli pii.

18 Aa túfukabòò ní péeluò ní filiadebòò ní au'elebòò ní gò̀ɔ̀naò ní m̀goté pò pò wí Dii kpé zí keòò náaa tàò lo.§

19 Dɔ̀aiò gbèzɔ̀òpi tao ní tésibòò ní au'elebòò ní túfukabòò ní dauò ní gò̀ɔ̀naò ní imibo pò wí véè kauò ní pò pò wa pí ní vuao ge ní ánuoò sèlè pii.

20 M̀pèlè mèn pla ní íkakiòpi ní m̀goté zuswana pò kú a zìeò ní tadibò pò Salomòò pí Dii kpé pò ùò, gbèe m̀gotépi gbia lé dɔ̀o, a gbia kè zài.

21 M̀pèlèpiò lesí gàsísuu bao plaplasaie, a gbène sò kuèplapla. M̀piò gèele kà ɔ̀ne síisíisí, mé aa e vívì ní guu.

22 Fùa pò kú ní musuò lesí gàsísuu sòsòe. M̀goté m̀daona taa ní gò̀ina pò wa kè lán gbèafu bewa liaa fùapiòzi pii. M̀pèlè mèn plapiò douè.

23 Gbèafu be gò̀ina pò liaipio basò síisíisísaie, mé a ku m̀daona pò wa tàpi musu mèn basòbasò.

24 Dɔ̀aiò gbèzɔ̀òpi mé sa'onkia Selaia kù ní aà plaade Zefaniaò ní bíibòledɔ̀anaò gbèòn àaò.

25 A gbèzɔ̀ò pò de zìgɔ̀ò dɔ̀aana ù kù wéle guu ní kía ìwa gbèòn soplà pò à bòmá wéle guuò ní zìgɔ̀ò gbèzɔ̀ò lakèna pò ì gbéò tó dalauò ní gòe gbèòn baaò pò wà bòmá wéle guuò.

26 Nɛbuzaladàpi mé ní náaa tàrnò Babeli kíae Libla,

27 5 Babeli kía ní dede Amata bùsuu we.

Maa wà Yudaò náaa ní bùsuu wà tàrnò.

28 Gbèé pò Nɛbukaneza ní náaa à tàòò dasilen ke: Aà kpalablea wè soplade guu 5 à tàrnò gbèòn òaa gèò ní bao ní àaòò (3.023).

29 A wè bao plasaide guu gbèòn òaa síisí ní baakwi ní plao (832).

30 A wé bao ní àaòode guu 5 dɔ̀aiò gbèzɔ̀ò Nɛbuzaladà gbéò náaa tàrnò gbèòn òaa àaò ní basoplasòò (745). An dasi fèlè pii gbèòn òaaòòòò lèe síisí ní òaa àaòò (4.600).

Yekonia gba:a
(2Kia 25.27-30)

31 Yudaò kí Yekonia taa Babeli wè bla àaòsaide m̀ kuèplade gɔ̀ɔ̀ baasòò ní plaode zí 5 Babeli kí Evili Melodaki aà b̀ kpéu a kpalablea wè séia guu, à aà gbà gbàa.

32 A yámaa òè, 5 à zòlèkìì pò de aà kía dee pò kuaànò Babeliò pòá kpàwà.

33 Yekonia a dakpeunake'ula lílè, 5 ìò pòble ní kíó sànu e a wèni léu.

* 52:11 Eze 12.13 † 52:14 Eze 33.21 ‡ 52:17 1Kia 7.15-26 § 52:18 1Kia 7.45

³⁴ Lá gu lé dɔ Babeli kía ɔ pɔ pɔ a ni lé aà de kpawàe e à gè gàò.

WĒNALE

Yá pó kú láε bee guu

Wēnale láε bee lee sɔɔ píi lé Yelusaleŭ kaalea yá'o, ké an ibee Babiloni zlgɔɔ lɛlewá e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 587. Yudaɔ kpala midéan we. A de lán músipi lé pó Lua gbè Davidie εεbòwa ké à mè: Aà buiɔ aao kpalable gɔɔpii. Aà kpalapi aɔ láaa vío (2Sam 7.16).

Músi yá pó kèpiɔ tò gbé pó aa bùuɔ lé láasooke, ɔ aa wèele wà yápi bɔɔle dɔ. Déme gèwázi ní yáεò? Dii gò azla gbéɔne ibee ũ yá? N beeo gbé pó wà ziblémáɔ ní taeeɔ dɔ. A dɔngu ké Dii wēnadɔane lí láao mé a náai ví zɔɔ (Wēn 3.22-23). Yá bee ɔ an wé gi dɔi, baa ké aa yá è.

Wēnakea Siɔnae

¹ Wéle pó wa diu yáa gò da gii sa be!
A tɔbɔ buiɔ guu yáa,

ɔ à gò lán gyaa gbēandowa.
A iko ví búsuɔwa yáa,

ɔ à gò zìzɔ ũ.

² Iɔ búbuape gwá,
aà oa ĩ ya ní wé'io.
Bui pó yeaazi yáaɔ,
an gbēe lé aà nòse niniεo.
Aà gbēnapiɔ zibɔnkpekèè,
aa gò aà ibeeɔ ũ.

³ Yudaɔ ku zì gbāau ní taasio,

ɔ wà tārínɔ zìzɔ ũ.

Aa ku buipáleɔ guu,

aali ĩampakdi eo.

An kua wétēapiu
an ĩadamadeɔ mɔ lɛlémá nípii.

⁴ Siɔna zéɔ gá píi,
gbēe lé sé à mɔ dikpekéi bo.

A bíibɔleɔ gò da gii,

a sa'onaɔ lé aauke,

a wéndiaɔ ku pɔsiaɔ,

wélepi ĩikù.

⁵ Aà ibeeɔ mé gò aà ví,
aà wélepiɔ kálea dɔdɔa.

Dii mé mɔ ní pɔsia beeo

tàae zɔɔ pó Siɔnapi kè yái.

Aà ibeeɔ a gbéɔ kpán'aekè

aa tārínɔ zìzɔ ũ.

⁶ Siɔna gawi làa píi.

A kíaɔ gò lán tue pó kua sēwawa.

Aa yéεε vío,

ɔ aa bàalè ní yanaɔne.

⁷ Siɔnadeɔ ĩaaliaa wétēa guu,

aale ní pɔ́ maaɔ beeke.
 Ké aale gē ní ibeɛɔ ɔzɪ,
 aai gbēe e à ɔdamáo.
 Ké Yelusaleŭ ibeɛɔ aà wíwía è,
 aa aà yáalb.

⁸ Yelusaleŭ duuna zɔɔ,
 bee yá mé tò à gbálè.
 Aà kpelanaɔ lé aà kpebo sa
 ké aa aà puizi è yáí.
 Aàziawa àle aauke,
 àle a mi papáu.

⁹ Aà gbási kú aà zwāawa,
 i yá pɔ́ a a le dao.
 Aà léɛapi bò gbéɔ sae,
 gbēe i waiyookéɛɔ.
 Ma taasi gwa Dii,
 asa ma ibeɛɔ lé yɔɔ keae.

¹⁰ Aà ibeɛɔ ɔpèle aà àizeɛɔwa.
 Bui pɔ́ n giné aa gē n gbéɔ kɔkāaaɔ,
 a è buipiɔ gē n kpéu.

¹¹ Aà gbéɔ lé aauke nípii,
 aale poblea weele.
 Aale ní àizeɛɔ létkpake
 ní pobleaɔ wēni badɔa yáí.
 Wése n gwa Dii,
 wàle ma ke pɔɔpɔɔe.

¹² A gbé pɔ́ ále gē laɔ,
 ma yá lé kéé yāe ũo lé?
 A wése à gwa tó yá'ɔmae kà
 pɔ́ pɔ́ wa kpámaziɛwa.
 Dii mé kpámazi a pɔkúma pásí bɔbɔaa gɔɔ.

¹³ Kua za musu à té gbàea wawāwā ũ.
 A ba kpámee ma táa'ozeu,
 à ma sɔaa.
 A ma ke bezia ũ,
 à ma to ní aafiasaio gɔɔpii.

¹⁴ Dii ma táaeɔ kákɔu,
 a tá zuu ũ.
 A dàmeɛ ma nɔe,
 ɔ ma gbāa būsá.
 A ma gbéɔ nà gbé pɔ́ aa fɔ́ ní fuoɔne ní ɔzɪ.

¹⁵ Dii saká negɔna pɔ́ kú ma guuɔgu.
 A gbéɔ káamazi,
 aa ma èwaasoɔ ké kélekele.
 Ma Yudaɔ meeɛwia léso,
 Dii ɔzɔ́a a véɛfɛkɪu.
¹⁶ Bee ɔ́ ɔ́ mále dɔ,
 ma wé'i lé kwé.
 Nòseninina kumano káio,
 wàle weele ma nisina suo.

Ma néo gò gii,
asa ibeε gbāamòmeεε.

17 Ma Siɔna, ma ɔkpà,
ɔ gbēε ku à ma nòse nínimeεo.
Bui pò liaa Yakɔbu buiɔziɔ
ɔ Dii ðile aa gò ní ibeεo ù.

Ma Yelusaleù ma gò ibeεpiɔne lán pò gbāleawa.

18 Dii yá naε,
asa ma bɔ àà yá kpeε.

Bui pii à swákpa,
í ma yá'ɔma ma.

Wà tà ní ma wéndiaɔ ní ma èwaasoɔ zìzɔɔ ù.

19 Ma lezù bui pò yemaziɔzi,
ɔ aa zìbɔnkpekèmeε.
Ma sa'onao ní ma gbēzɔɔ kèsai ma zeao guu,
gɔɔ pò aale blε weεε,
aa ní wēni ba dɔò.

20 Dii, ma taasikea gwa,
ma nòse lé tékù.

Ma túlu yà,
asa ma pá n yáa maamaaε.

Zì ma gbéɔ blè gāaε,
mé gaga ku ua.

21 Wà ma aaukea mà,
kási má nòseninina v'lo.
Ma ibeεo ma taasikea bao mà,
aale pɔnake ní yá pò ní kèmeεo.
To gɔɔ pò n a yá'ò ká,
aai gòmawa.

22 N ní vāikea bɔné gupuau,
ní kené lá ní kèmeεwa ma tàae yái.

Ma aaukea zɔɔ,
ma sɔ yèεε ví lo.

2

Ia pò Dii dà Siɔnawa

1 Gwa lá Dii pòkùma kù Siɔnaa lán suawa.

A Isailio beεε pò zò luawa pàle z'le.

I a gbadibɔpi yáda a pɔfεgɔɔo.

2 Dii Yakɔbu buiɔ kpéɔ dàaí ní wēnagwasai,
à Yudaɔ meεwia zegik'liɔ kwè a pɔfε guu,
à kèse tò a kíao ní ní kpalaowa z'le.

3 Aà pòkùma pāsí guu à Isailio gbāa k'è.

A a ɔbòle ní yáu an ibeεo wáa.

A kù Yakɔbu buiɔwa té ù ní pò pò liaiɔ pii.

4 A sagòle lán ibeεwa,
à ɔkà sáú.

A gbé pò kèe maa yāaɔ dède pii
lán wélewa.

A a pòkùma pípi Siɔnawa

lán téwa.

⁵ Dii g̃ lán ibeewa,
a kè Isailiṅne sàabu.
A ní kibeo daal,

à ní wéle bídeṅ kwè.

A tò búbua ní wēna wiio kàfi Yudaṅ meewiau.

⁶ A a kpé gbṅo à g̃ lán kaawa,

à a gbēṅ káaakipi wíwi.

Dii tò dikpe ní kámabogṅṅo yá dṅ Siṅnadeṅgu bo.

Aà zafēa zṅṅo guu i kía ní sa'onaṅ gwa pṅe ũo.

⁷ Dii g̃ a gbagbakizi,

à pákpá a kpéi.

A kibe kpé gbáaṅ nà ibeṅne ní zṅl.

Aa kúkuakè Dii kpéu

lá wí ke dikpe z̃lwa.

⁸ Dii zè ní Siṅna bíi gbooaṅe.

A ba yṅwà, i g̃i ṅtṅiwàṅo.

A tò a bíi lé p̃ia, aa g̃ṅ kèlekèle.

⁹ A bṅle gbaṅ ṽle tṅṅeṅ,

a gbáaṅ è'è kpéekpee.

A kía ní a néṅ g̃ṅ buipáleṅ guu,

wa ikoyá k̃ua bo.

A ānabi lí yá pṅ bṅ Dii k̃i e bo.

¹⁰ Siṅna gbēzṅṅo zṅleā z̃le,

an lé kpaat̃a.

Aa b̃suká ní miu,

aa zwānkasaṅ kākārla.

Yelusaleū wēndiaṅ mi g̃ṅ péleā z̃le.

¹¹ Ma wé lé wo ní zṅṅo,

ma nṅse lé tékū.

Ma pṅ yá dúuduu ma gbēṅ dedeā yái.

Néfēnenaṅ ní nétēnaṅ kále ma gāaṅ yēesai.

¹² Gṅṅo pṅ aale léle gāaṅ

lán gbé pṅ kè'laṅwa,

aale ní daṅ la aa mè:

Wá pṅblea ní imiaṅ e má ní?

An wēni lé gēzeā ní daṅ k̃uè.

¹³ Yelusaleū, má onṅ kpelewa ní?

Bṅ má n leēūoi?

Meewia léso Siṅna, bṅ má me n muaaṅ

má ní nṅse ññinei?

N bṅ e z̃á lán ísia ēwa,

déme a f̃s n gbágbái?

¹⁴ N ānabiṅ yápá g̃ii ène.

Aai n yāvái bṅne gupuaṅ aa n kē zṅblewao.

Yápá g̃ii pṅ aa ène n sāsā.

¹⁵ Gbé pṅ lé gēṅ pii aabṅ ṅtaale,

aaṅ leṅuikema Yelusaleū,

aaṅ mikenṅ déūdeū.

Aai me, wéle pṅ a kefena kè z̃ai,

dúnia píi pɔnakɛbɔpin wee?

16 N ibeɛɔ lé lɛɔma píi,
aale lesuikɛma.

Aale swaa biima,
aale mɛ wá dàal,
wá wé dɔ ɡɔɔpizi yāaɛ,
wa wɛʃlɛ sa.

17 Dii kè lá à zèowa,
à yá pɔ a dílɛ za zi pápa.
A n kwɛ n wɛnagwasai.
A tò ibeɛɔ pɔnakɛ n musu,
à n wɛlɛɔ gbà gbàa.

18 Siɔna, to n bíi wiile Diizi ní nòsɛo,
to n wé'í àò bàale lán swa'íwa fáane ní gwáasnao.

Nsu kámaboo,

ńsu to n wé ɓampao.

19 Fɛle wii kau gwá gudɔanaɔ kɔ lɛɔkpakɛɡɔɔ.

N n sɔ wɛ Diie,

ní ɔɔaàzi n né pɔ lé ga ní nɔanao zeauɔ wɛni yáí.

20 Dii, gwa n gwa!

Dé n yá bee taa kèè yáai?

Nɔɔɔ ní né pɔ aa ní í aa ní kuɛɔ soa maan wea?

Sa'onao ní ánbɔɔ dɛdɛa n kpéu maan wea?

21 Néfɛnen gbɛzɔɔ ɡɛɔ ɡò kálea zeau luutɛu.

Wà ma èwaasoɔ ní ma wéndiaɔ dɛdɛ ní fɛndao.

N ní dɛdɛ n pɔfɛɡɔɔ,

n ní kaale ní wɛnagwasai.

22 Lá ni gbéɔ káaa dikpɛɡɔɔ,

màa ní tò yápási liamazi.

N pɔkúmagɔɔ gbɛe i pilimao,

gbɛe i e bɔo.

Ma ibeɛɔ gbé pɔ ma ní gwá ma ní kuɛɔ mĩdɛ.

3

Wɛɔa nɔseniniai Dii kíi

1 Má dɛ gbé pɔ Dii pɔkúma gotɔwá à taasi è ũɛ.

2 A ma ya à ma kpa gusiaue,
i ke gupuaɔ no.

3 Máme ɔ ɔtɔa ɡɔɔpii,
a láaa vío.

4 A tò ma mɛ ibàba,
à ma wáɔ wíwi.

5 A kona ní mekemuunao liamazi lán bíiwa.

6 A tò ma ye gusiau

lán gbé pɔ gá à ɡèɡèɔwa.

7 A ɡí liamazi, má fɔ bɔo,

à mɔ gala gbiaɔ kpámɛɛ.

8 Ma wiilɛ, ma suabale zùààzi,

kási i swásemaziɔ.

9 A ɡíɔ ní gbè gbɛnɛɔ,

a pà ma zéa a dè.

¹⁰ A gòmeε lán gbεaana pò naalea
ge nòomusu pò ye láuwa.

¹¹ A zé sia, à ma taitai,
à ma òkpà.

¹² A a ka kpà sáa,
ò à ma dilé pò pò á pá ù.

¹³ A a gbála kaò tò ma baluwa.

¹⁴ Ma gò ma gbéone pò yáalɔa ù,
aa ledámanò nípii.

¹⁵ A blε kl̄sā ò'omεε,
à ma kaka ní gōio.

¹⁶ A gbèkòso kpáa, ma swaa è'ε,
à òzōa tufua.

¹⁷ A ma kē aafiawa,
má dō bó wí mε nama ɔo.

¹⁸ ɔ ma mē, ma gō yēεesai,
ma wé dɔ Diizi ɔo.

¹⁹ Ma liaaliaaa wétēa guu dɔmagu,
a demεε gōi ní konao ù.

²⁰ Yápi ɔ dɔamagu maamaaε,
ò ma kúsu kwè.

²¹ Yá pò ɔ dɔmagu
í to ma nòse àò daa doùn ke:

²² Dii gbēke mé tò wi midεo,
aà wēnadōane lí láao.

²³ Aà yearzi ɔ dafu lá gu lé dɔε,
a náai ví zōo.

²⁴ Ma mē, Dii mé ma baa ù,
a yáí má sōaaazi.

²⁵ Dii maa gbé pò an wé dɔaaziɔne,
gbé pò aale aà k̄li wεεɔo.

²⁶ Wεdɔa Diizi zɔasai à ní suaba mé maa.

²⁷ A maa gbé taasi f̄o a èwaasogɔε.

²⁸ Aà z̄s̄le ado k̄ilikili,
asa Dii mé aà dàu.

²⁹ Aà a mipεle búsuu,
ɔ wεdɔaazi.

³⁰ Aà a gεε dɔ gbé pò ye a s̄ankeε,
i to wí a kú.

³¹ Asa Dii lí gí gbéi à aà tò we gɔɔpiio.

³² Baa tó à aà dà taasiu,
í aà wēnagwae a gbēke z̄o léu.

³³ Dii lí gbé swágaga ní pɔnaoo,
íli aà da taasiu páo.

³⁴ Tó wale òz̄ò z̄l̄z̄ɔwa dúnia guu guei,

³⁵ tó wale ní yá málené Lua Musude kpé kpeεε,

³⁶ tó wale yákpaleke gbéone kolea,
Diipi lé eo lé?

³⁷ Déme a f̄o mε á ke, i ke,

tó Dii i a zebòèo ni?

38 Vái ní maao ì gbé le Lua Musude lé saia?

39 Gbēnazīn bēē né zé vī à zɔaka a duuna ìadama yá musuo.

40 Wà wéte wá kuai wà gwa maamaa,

wí ɛa su Diiwa.

41 Wà ɔɔ Luazi musu ní nòsemendoo, wí me:

42 Wa duunakè, wa swágbāakè,

ɔ ní sùuukewanɔ.

43 N pɔkūma kàkanla, n pɛwá,

n wá dede wá wēnagwasai.

44 N sɔb luabɛpuanau,

ké nsu wá wabikea mao yái.

45 N wá díle ukɔb ge bīsa ū buipāleɔ guu.

46 Wá ibeɛ swaa bīiwá nípii.

47 Vía ní zua baiuo mé gɔwēɛ

ní músio ní kaaleao.

48 Ma wé'í lé bāale lán swa'iwa

ma gbēɔ tɔlɔzɔa yái.

49 Ma wé'í aɔ kwɛ zesaie,

aɔ kámaboa vɔ,

50 e Dii ge wezu zīle à e.

51 Yá pɔ ma wéle nɔɔ le,

ké ma wesīe, ma nòse òkpà.

52 Gbē pɔ aa íbelesèmanɔ pā

lé ma we lán bāwae.

53 Aa ye ma wēni bɔlia ɛu,

aa ma papa ní gbɛo.

54 I dāmala,

ɔ ma mè ma gae sa.

55 Kua za è títiu we

ma lezúnzi, Dii.

56 Ké ma suaba wiilè, ní mà,

ní swákpá ma yáao.

57 Ké ma lezúnzi, n sɔmazi,

n mè másu vɔakɛo,

58 Dii, n zemanɔ yákpaleu,

n ma wēni sí.

59 N è lá wá ma yá màlemɛɛ,

ɔ n yánakpaa, Dii.

60 N è lá aa ye tɔsia

ní vái pɔ aa a lekpàalmazio pii.

61 Dii, ní mà lá aa ma sɔsɔ

ní vái pɔ aa a lekpàalmazio pii.

62 Ma ibeɛpiɔ Ìb lépe kɔ swáú,

aaɔ lekpàalmazi gɔɔpiiɛ.

63 N ní zɔleá gwa ní ní feleao,

ma tɔ mé gɔ ní le ū.

64 Dii, flaboné a zéwa,

kené an yákea léu.

65 To an swá gbāakū,

ní láaizímá.
 66 Pémá ní pɔfēo,
 ní ní t̄lɔz̄ɔ dún̄iaɔ.

4

Ia pɔ wa dà Sionadeɔwa

- 1 Vua siakùe fá! Vua t̄ɛt̄ɛɛ lì!
 Lua kpé gbè beedeo fáaa zékpaawu pii.
 2 Sionade pɔ wàle ní beee leeu ní vuao yáaɔ,
 wà ní díle lán ḡl̄ ooɔwa,
 oobona ɔz̄le.
 3 Baa gbēgbonaɔ ì yó kpá ní néɔwa aa miε.
 Ma gbéɔ s̄s̄ aa pás̄kù,
 aa ḡɔ lán taataawa gbáau.
 4 Né ȳm̄inaɔ léna nàale ní lé musu imi yái.
 Néɔ lé p̄ɛɛ gbea,
 kási gbēe lé línéɔ.
 5 Né pɔ aai ble maa ble yáaɔ ḡɔ gembēenaɔ ũ zeaɔ guu.
 Né pɔ wà ní gwá ní p̄kasa ɔdeɔ lé p̄blea wēeɛ bisau tufua.
 6 Ma gbéɔ vāikea de Sɔɔɔdeɔ duunala.
 Lua Sɔɔɔpi suumpà kándoe,
 gbēe i ɔdawào.*
 7 An kíaɔ z̄ɛa de b̄ntafaa yāa,
 an pípia de v̄l̄'ipua.
 An meɔ t̄ɛa lán lubiiwa,
 an zea maa lán safiiwa.
 8 Tiasa an sia de nísi b̄o góa,
 tó aa be gāae, w̄l̄i ní d̄so.
 Aa ḡɔ wákambaaɔ ũ,
 aa ḡɔ lán lí ḡiwa.
 9 Gbé pɔ ḡaga z̄l̄uɔ mi na de
 gbé pɔ lé gaga ní n̄anaoɔla.
 Bua pɔɔ kuo, aale ibaba,
 aa ḡɔ wooo.
 10 Baa n̄e wēnad̄ɔneɔ ní néɔ f̄iukè níz̄la.
 An népiɔ ḡɔ ní p̄blea ũ ma gbéɔ t̄l̄ɔz̄ɔa guu.†
 11 Dii p̄f̄e p̄alamá,
 à a p̄k̄uma pás̄l̄ b̄b̄ɔmá.
 A tes̄ɔ Sionawa,
 à k̄u a ēwa.
 12 Dún̄ia kíaɔ ní gbé pɔ kú a guuɔ pii,
 aale e yāa Yelusaleū ibeɔ f̄i gē a b̄leuo.
 13 Aà anabio duuna ní aà gbāgbanaɔ vāikea yáie.
 Aa gbēmaɔ d̄ede ní w̄le guue.
 14 ɔ aab̄ɔ ɔmalemale zeaɔ guu lán v̄l̄aɔwa sa.
 Aa gbālè gbēdeapi yái,

* 4:6 Daa 19.24 † 4:10 Iko 28.57, Eze 5.10

gbēe lí we ɔkà ní pɔkasaɔwao.

¹⁵ Wíɔ wiidɔmá, à géi gbásídeɔ!

A géi, à géi, ásu ɔkáo!

Aaɔ báale wáɔ liaaliaa,

buipáleɔ i oné: A e àɔ ku lao.

¹⁶ Dii mé ní fáaa ní oa fénkpaaɔ,
a ye à ní eo.

Wili ní gbágbanaɔ gwa pɔe úo,

wíli gbēzɔɔ wɛgwao.

¹⁷ Wá wé dɔ gbézi aa dɔwáɛ
e wá wé wò pá.

Kua gudɔakli wa buie dà,

a fɔ wá suaba sɔo.

¹⁸ Lá wáɛ táa'ò pii, wáɛ wá wɛɛ,

wili e wa bebe gáaɛ bo.

Wá wēni gò lɛɛ, wá gɔɔ ye pai,

asa wá kua lé káɛ.

¹⁹ Wá gbèselenaɔ wáa de kúu bɔa musua.

Aa pèlɛwázi gbésísɔ musu,

aa wá dádá gbáau.

²⁰ Kíá pɔ Dii kpá wá ían wēnide ú,

aa aà kù ní baio.

Wáɛ e yáa ɔmɛ aɔ kpaawázi buipáleɔ guu.

²¹ A Edɔú pɔ á kú Uzu búsuuɔ,

à ví àɔ kēaa ní pɔnao gíá!

Lua a a pɔkúma í dɔɛ à mi à ká sɛɛ,

í á pɔkasaɔ wolowá.

²² Sɔɔnadeɔ, á íadama lé a ká,

wa táánɔ zɔɔ ú bo.

Edɔú, Dii a bɔbɔánɔ ní á duunao,

i á váikɛa wíé á musu.

5

Wabikɛa kua tadamau

¹ Dii, to yá pɔ wá lé dɔngu!

Gwa n̄ gwa lá wá widáwá.

² Buipáleɔ mé gò wá búsu ví,

zɔloɔ mé kú wá kpéɔ guu.

³ Wa gɔ nɛtonɛɔ ú desai,

wá daɔ gò gyaɔ ú.

⁴ I pɔ wá ví, wi lue wá gbasa mi,

baa wázíá yáa wi ɔabɔ wá lue sa.

⁵ Wá ibɛɛɔ looawála,

wa kpaɔa, wi íampakli eo.

⁶ Wa ɔdɔ Egipiɔ ní Asilɔzi

ké wá ble e à mówá yái.

⁷ Wá maɛɔ duunakè, aa ku bo,

ɔ an táaɛɔ lé wí wá musu.

⁸ Zɔɔ mé lé kiblewá,

gbēe ku à wá bɔ ní ɔlɔ.

- 9 Wi blē wēēle kai guue
 gbāamɔnede pɔ́ kú sēuɔ́ yáí.
 10 Wá báa wà lán oo pɔ́ diteawa,
 nɔana mò ní mēwáa páslo.
 11 Wà gbāamò wéndiaɔne Siona
 ní wá Yudaɔ wéleɔ guuo.
 12 Wà kíaɔ yèye ní ɔɔwa wà ní loo,
 wi bēēē dɔ́ maezɔɔnēo.
 13 Wí wísilɔgbē di èwaasoɔne,
 nēgɔɔnāɔ lé fu yàabaaawa.
 14 Gbēzɔɔ lí káaa gāae lo,
 èwaasoɔ kámabò ní lesiao.
 15 Wá pɔna làa,
 wá ɔwāa gɔ́ búbuapea ũ.
 16 Wá fùlā gò wá miwa à lèle,
 waiyoo wápiɔ, wa duunakè.
 17 Bee yá mé tò wá pɔ yà,
 yá beeo yáí wá wé sīsi.
 18 Siona gbèsisl gɔ́ bezia ũe,
 we gbēghbonāɔ l kílímpau.
 19 Mpi Dii, niɔ kible gɔɔpiie,
 n zɔ́lea báawa láaa v̄lo.
 20 Bóyáí wá yá lo sāangui?
 Nyɔ́ wá v̄ūaa e wá wēni léu yá?
 21 Dii, to wá suma, wí su.
 To wá ea su wá pá ziu.
 22 Ge n giwázi flafia yá?
 N pɔ́ fēwázi dúuduu yá?

EZEKIELI

Yá pò kú lée bee guu

Yelusaleu Lua kpé sa'oná Ezekieli ku Isaili pò wà tǎrínò Babiloniò guue e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 597, Nebukanéza lélea Yelusaleuwa séia gbéa. A wè síiá gbéa Lua aà sísi aà ke ànabi ù. Kua zòbleu Ezekieli lé lèda Yuda pò wà tǎrínò Babiloniòwa ní gbé pò aa gò Yelusaleuò ló. Ké wà Yelusaleu ní Lua kpéò káale wè 587 guu, ò à ní nòse níniné, a oné aa wedò Luazi.

Ezekieli wépfungu'è dasi, bee gbéa à yáò kèkè seela ù, aà yákeapio aà yádane slanapiliwàné. Dea sa'oná ù guu à gbàakpá Lua kpé dɔa yáwa maamaae, ní beeo à mè Lua kú ní a gbéò, baa Babiloni bùsuu, i ke kpépi ò Lua kuu adoo (11.16). Baade yákeao de azía yá úe (18), i ke gbépále yá no, ò à baade gōa gbé dafu ù yá'ò à kpàle à síwà. A mè ló Lua a a Nísina da Isailiògu, aai vu (37) aai ea tá ní bùsuu (11.14-20, 36.1-38).

Dii azía ɔba Ezekielie

¹ Ma wè baakwide guu, a mɔ síiòde gɔɔ sɔode zí, má kú ní zìzɔ swa pò wí me Kebaa sae, ò luabe wèaa, * ò ma Lua è wépfungu'ea guu.

² Kí Yekonia gōa zìzɔ ù† wè sɔode guu

³ Ò Dii yá'ò mapi sa'oná Ezekieli, Buzi née Babiloni bùsuu we. We Dii gbáa mɔua.

⁴ Ké ma wezù, ò má è zàa'iana lé fele gugbántoo oi. Lou sa sísi, àle píle, àle teke píuu. Té pò kú a guoguo de lán mò téa bóiboíwa.

⁵ Pò kú tépi guu, a de lán pò bée mèn síiòwa,‡ an taa bò gbēnazlnawa,

⁶ ama an baade oa síiòsiiò mé aa gāsía ví síiòsiiò.

⁷ An gbáò súsu, an gbálaò de lán zù swewa, àle teke lán mɔgotē yɔɔawa.

⁸ Aa gbēnazlna ɔó ví ní gāsíaò zíe. An oa síiò ní ní gāsía síiòo dɔdɔ ae ní kpéò, gbàtēe ní gbàtēeo,

⁹ an gāsíaò lé kákòwa. Gu pò aale géu, aali lé liaao, aai gé ní ae màa gòɔe.

¹⁰ Lá an oapio den ke: An baade gbēnazlna oa ví, mé aa nòɔmusu oa ví ɔplaa oi, zu oa ɔze oi, mé aa kúu oa ví ló ní kpé oi. §

¹¹ Maa an oao de. An baade gāsía pooa musu plapla, aale kákòwa, a pla pò gòɔ naanzi.

¹² An baade ì gé a aedawae súsu. Gu pò an nísina tàu, we aai géu, mé gu pò aale géu píi, aali lé liaao.

¹³ Pò béepio kekeá de lán teyò ge sētewae. Tépi gupua zɔɔ, ló táa'o pò bée mèn síiòpio zānguo. Lou lé pílepíle tépi guu.*

¹⁴ Pò béepio wāa lán loupilawa, aaiò gé, aaiò su.

¹⁵ Ké mále pò bée oa síiòdepio e màa, ma wuluu è an baade sae tɔɔle.

¹⁶ Wuluupio ní ní pò lé teke lán gbè beedewa, mé an síiò píi aa doue. Wuluupio kea taan ke: Ampii aa wuluu ví mèn plapla pápáakōa.

¹⁷ Tó aale táa'o, aai gé ae ní kpéò, gbàtēe ní gbàtēeo liaasaie.

¹⁸ An wuluupio lesí, ì to vía ní kú, mé wé fífiwà à liai.†

* 1:1 Zia 19.11 † 1:2 Zia 24.10-16 ‡ 1:5 Zia 4.6 § 1:10 Zia 4.7 * 1:13 Zia 4.5 † 1:18 Zia 4.8

19 Tó pò b́eépiò lé t́aa'o, wuluupiò Ì be ní sae. Tó pò b́eépiò f́ele t́oòle aale gé musu, wuluupiò Ì f́ele musu śe.

20 Gu pò an nisína t́au, we aai géu, an wuluuò i f́ele géríno śanue, asa pò b́eépiò nisína kú ní wuluuò guue.

21 Tó pò b́eépiò lé t́aa'o, an wuluuò Ì t́aa'oe. Tó aa zea, aai zea śe. Tó aa f́ele t́oòlewa, wuluupiò Ì f́eleríno śanue, asa pò b́eépiò nisína kú ní wuluuò guue.

22 Báluma kpálea pò b́eépiò mia e musu, àle teke wásawasa lán díiwa.†

23 Bálumapi źie an ǵasíao pooa, aale kákòwa, an baade ǵasía mèn plaplaò naarízi.

24 Ké aale t́aa'o, ma ní ǵasíapiò kía mà lán izòsuka kófiwa,§ lán Gbáapiide lóowa, lán źigòò źawawa. Ké aa zè, ò aa ní ǵasíao náaa.

25 Ké aa zea an ǵasíao naaaa màa, ma lóò mà ní mia za báluma musu.

26 Pòe kú ní mia bálumapi musu we lán kiblekila pò wa kè ní safiowa,* mé ma gb́ee è źílea kílapiu musu we lán gb́enazínawa.

27 Má è, źsa aapi léu e musu a de lán mò t́ea bóiboí† pò lé pipi lán t́ewawa, mé źíle oi de lán t́ewa. Gupua gb́aa liaaazi.

28 Gupuapi b́ò lán náali pò b́ò gòò pò lou lé mawa. Dii gawi kekeá pò má èn we. Ké má è, ma wule ma gb́eeu gòò, ò ma lóò mà, àle yá'omee.

2

Dii Ezekieli stsia

1 A mè: Gb́enazín né, f́ele ze mà yá'onno.

2 Ké àle yá'omee, aà Nisína díme e à ma se ma ze, ò má mà àle yá'omee

3 à mè: Gb́enazín né, mále n źl Isailiòwae, bui swágbáade pò b́ò ma kpépiò. Ampio ní ní deziò aa zámee yáwae e ní a gb́ao.

4 Gb́é pò mále n źimápiò swá gb́aa, mé aali ma yámao. Oné Dii Lua mé lé yáe bee oné.

5 Aa swásei ge aa gí séii an swágbáa yáin nò, aao d́ò ké anabi kú ní guu.

6 Mpi śò gb́enazín né, ńsu vlakéné ge an yá'oaéo. Baa ní kua leaa ní lesikaopio guu, mé ní źílea sóipio kíi, ńsu vlake ní yá'oaéo. Nsu to śò ḱengu an yáio, asa swágbáadeone.

7 Tó aa swásè ma yáí ge tó aa swáséio, ńsu gí oinéo, asa swágbáadeone.

8 Mpi śò gb́enazín né, swásé yá pò mále onci. Nsu swágbáake lán swágbáadepiòwao. Le'èle, ní pò pò má daune só.

9 Ké ma wesè, ò ma ò è, a taala kooa kúa, àle d́omee,

10 a pòò ma ae. Wà wénale ní búbuao ní waiyooo kèwà kpe pla pii.*

3

1 A òmee: Gb́enazín né, pò pò d́ane só. Taalae bee só, ní ge n à yá'o Isailiòne.

2 Ké ma le'èle, à taalapi dàumee mà só.

3 Ò a òmee: Gb́enazín né, taala pò má dàne ní léupi só, i n nòse ká. Ò má só. A kè ma léu na lán źówa.*

4 Ò a òmee: Gb́enazín né, f́ele ge n ma yápi o Isailiòne.

5 Mále n źl bui pò an buiyá maa ía mé an yá'oa źl'òò kíio, Isailiò mále n źímá.

‡ 1:22 Zia 4.6 § 1:24 Zia 1.15, 19.6 * 1:26 Eze 10.1, Zia 4.2-3 † 1:27 Eze 8.2, Zia 1.15 * 2:10 Zia 5.1 * 3:3 Zia 10.9-10

⁶ I ke bui dasi pɔ an buiyā maa la mé an yā'oa zī'ū mé n̄yō n̄ yāmao k̄i no. Tó amp̄iɔ mále n̄ z̄imá, aa swáse n̄ yáie.

⁷ Isailiɔ we swáse n̄ yáio, asa aali swáse ma yáio. Amp̄ii an swá f̄ee, an k̄ua gb̄aae.

⁸ Má tó n̄ kua àɔ gb̄aa lá n̄ p̄owae. Má tó n̄ ze gí lá aa zè lé gíwa.

⁹ Má tó n̄ kua gb̄aa àɔ de gb̄ea. Nsu viakenéo. Nsu to s̄ k̄engu an yáio, asa swágb̄aaadeɔne.

¹⁰ ɔ a òm̄ee: Gb̄enaz̄in né, swáse yá p̄ó mále onei pii, n̄yō k̄ua n̄ s̄u.

¹¹ Fele ge yā'o n̄ gb̄e z̄iz̄ɔɔne, ní me Dii Lua mé yáe bee ò, tó aa swásei, ge aa swáseio.

¹² Aà Nis̄ina ma se musu, ɔ ma k̄ɔfi gb̄aa mà ma kpe wà mè: Wà Dii gawide saaukpa aà k̄uk̄i.

¹³ P̄ó b̄éep̄iɔ ḡás̄iaɔ leak̄ɔwa k̄ɔfi mé d̄o n̄ wuluu p̄ó be n̄ saeɔ k̄ɔfi gb̄aaɔ.

¹⁴ Nis̄inapi ma se ḡẽman̄o z̄éa, ma n̄ɔse òk̄paa mé ma p̄o paa, āma Dii gb̄aa mé m̄ba.

¹⁵ Ma ka z̄iz̄ɔ p̄ó kú Telabibiɔ k̄i Kebaa sae, ɔ ma z̄ɔle gu p̄ó aa kuu we e ḡɔɔ s̄opla. Yá dia.

Isailiɔ gbaa laai

¹⁶ Ḡɔɔ s̄oplapi gb̄ea Dii yā'òmeɛ à mè:

¹⁷ Gb̄enaz̄in né, ma n̄ ke gud̄ana ũ Isailiɔneɛ.† Swáse yá p̄ó lé b̄o ma léuzi, ní n̄ gbaomeɛ laai.

¹⁸ Tó má ò v̄aikenae a gae, mé ni aà gba laaio, ge ni ledawà aà mik̄e v̄aiwa ké à e àɔ kuo, v̄aikenapi a ga a duuna yáie. Aà gaa yá s̄o a wi n̄ musue.

¹⁹ Tó n̄ aà gbà laai s̄o, mé i mik̄e a v̄aikeapiwao, a ga a duuna yáí, mpi s̄o n̄ lé aɔ ku yápi guu ɔo.

²⁰ Tó maak̄ena a maak̄ea tò mé àle v̄aike, má tó aà kpaguae, i ga. A ga, ké ni aà gba laaio yáie. Má maa p̄ó a k̄e yáda ɔo. Aà gaa yá s̄o a wi n̄ musue.

²¹ Tó n̄ ledawà n̄ mè asu duunakeo s̄o, mé i duunakeo, aɔ kue, ké à n̄ ledama má yáí. Mpi s̄o n̄ lé aɔ ku yápi guu ɔo.

²² Dii gb̄aa m̄ba we, ɔ a òm̄ee: Fele gé gusalalau, we má yā'oune.

²³ ɔ ma fele ge gupiu, ma Dii gawi è ze we lá má è Kebaa saewa, ɔ ma wule ma gb̄eeu ḡɔɔ.

²⁴ ɔ aà Nis̄ina d̄eɔea à ma se ma ze, ɔ a òm̄ee à mè: Ge n̄ ḡe kp̄eu. Zetanle.

²⁵ N̄ gb̄enaz̄in né, wa m̄oma n̄ bao, wi k̄āne, ké n̄su b̄o n̄ k̄i b̄aasio yáí.

²⁶ Má tó n̄ léna naale n̄ lé musu, ké n̄su yā'oné, ní n̄ gba laaio yáí, asa swágb̄aaadeɔn̄ n̄ ũ.

²⁷ Ama tó ma yā'òne, má n̄ léna gole, ní gbasa oné ma Dii Lua máme ma yáe bee ò. Gb̄é p̄ó a swásei, aà séi, gb̄é p̄ó a gii, aà gii, asa swágb̄aaadeɔn̄ n̄ ũ.

4

Koez̄a Yelusaleui seela

¹ Gb̄enaz̄in né, biliki dile n̄ ae, ní Yelusaleū w̄éle taa k̄ewà,

² ní koez̄i. B̄o kpákpai, ní gbà les̄ɔ da n̄ liai, ní b̄usu k̄álekale a b̄iɔ sae, ní b̄iigboob̄ɔ k̄ále n̄ liai.

† 3:17 Eze 9.1-9

³ Mò pèpèe se ñ péle mò bíi ũ mpi ní wélepíio zānguo, ní aedɔwà. Wà koezɔ́ wélepízie, níme ní koezɔ́napi ũ sɔ́. Bee ɔ́ de seela ũ Isailiɔ́ne.

⁴ Wúle n gbàtèe ɔ́zewa, níɔ́ Isailiɔ́ duuna sea e n wúlea n gbàtèepiwa gɔɔ léu.

⁵ Ma gɔɔ òaa pla kwisai (390) dilene ñyɔ́ Isailiɔ́ duuna sea e an duunakea wè dasileu.

⁶ Tó n bee kè ní làa, ɛa wúle n gbàtèe ɔ́plaawa, níɔ́ Yudaɔ́ duuna sea e gɔɔ bla. Ma ní duunakea wè dilene, wè dodo gɔɔ dodo.

⁷ Aedɔ́ Yelusaleu pɔ́ n koezɔ́piwa, ní n ula gàsɪ sɔ́sɔ́, ní ànabikeke a yá musu.

⁸ Má ba kàne, ké nsu lileki eo yáí, níɔ́ wúlea n gbàtèe kpe dopiwa e koezɔ́gɔɔpi ge paò.

⁹ Mase ní naao ní bláao ní nasio ní éseo ní weao se ka ta doù guu, ní a bleke ñyɔ́ ble gɔɔ òaa do kwisai pɔ́ ñyɔ́ wúlea n gbàtèewapiu.

¹⁰ Níli ble pɔ́ ñyɔ́ ble lá gu lé ɔ́ yɔ́ kiloowa galaù òaa dodo, níɔ́ ble yóbiyobi.

¹¹ Níli í pɔ́ ñyɔ́ mi lá gu lé ɔ́ dà litili kɔ́kpaale léu, níɔ́ ga vólovoló.

¹² Gbènazín gbɔ́ té ɔ́ ñyɔ́ kàa kewà an wáa, ní sò.

¹³ Dii èa mè: Beewa Isailiɔ́ ble gbàle ble bui pɔ́ ma ɔ́zɔ́ní ní bùsuuɔ́ guu.

¹⁴ ɔ́ ma mè: A'a Dii, mi gbàle yáao. Za ma nézi e ní a gbáo mi pɔ́ pɔ́ gà ní azlao ge pɔ́ pɔ́ wàì tàitai nɔ́ soo. Nɔ́ pɔ́ de tē ũ i gē ma léu ziio.

¹⁵ ɔ́ a òme: Tɔ́, ma n gba zé ñ kàa ke zùgbɔ́ téwa gbènazín gbɔ́ gbèu.

¹⁶ ɔ́ à èa mè: Gbènazín né, má Yelusaleudeɔ́ kùsua mide, aaiɔ́ pɔ́blea yɔ́yɔ́kɔ́e yákaakea guu, aaiɔ́ imi gɔ́ona le dodo sɔ́deede guu,

¹⁷ asa pɔ́blea ní imiao a késámáe. Sɔ́ a kérigu nípii, aai ibaba ní tàae yáí.

5

Iadaa Yelusaleudeɔ́wa

¹ Gbènazín né, fènda lena se sa, ní n miká ní n lekána waò lá míbona í kewa. Ní kilo se ñ n kápi yɔ́, ní kpaale lee àaɔ́.

² Tó n koezɔ́a wéleí gɔɔ lé pà, ní a lee do séle ká pɔ́ pɔ́ ní kè wéle taa ũpiwa, ní tesɔ́wà. Ní a lee plaade do se ñ fèndapi léleò ñ lia wélepizi. Ní a lee àaɔ́de do pɔ́ gɔ́ fáe íanau, asa má a fènda wo mà péleñzie.

³ Mí kápi pèele we yɔɔ, ní ye n ula léu,

⁴ ní dà ñ káteu à tékú. Tépi mé a kúle Isailiɔ́wa pii.

⁵ Ma Dii Lua ma mè, yá pɔ́ a Yelusaleu len we. Má kàle buiɔ́ guoguoe, an bùsu liaai.

⁶ An váike guu aa bò ma yádileao kpe de buiɔ́la, aa gí ma ikoyá mai de bùsu pɔ́ liaañzi deɔ́la. Aa gí ma yádileaoie, aai te ma ikoyápiɔ́zio.

⁷ Ayámeto ma Dii Lua ma mè, a zɔ́akà de bui pɔ́ liaaázizla, i te ma ikoyáio, i zíkè ma yádileawao. Bui pɔ́ liaaáziz felekaayáɔ́ ɔ́ a zíkèwà.

⁸ Ayámeto ma Dii Lua ma mè, mapi sɔ́ má feleáncè. Yelusaleudeɔ́, má yákpalekáncò buipi wáa.

⁹ Má yá pɔ́ mi ke yáao mé má ke lo keé á yábèekeao yáí.

¹⁰ A yáí maeɔ́ ní néɔ́ sò, mé néɔ́ ní maeɔ́ sò á mæwiau.* Má á wetá, mí á gbé kɔ́naɔ́ fáaa gupiiu.

¹¹ Ma Dii Lua ma mè, lá a ma kpé gbàlé ní á pɔ́bèeɔ́ ní á yábèekeao, ní ma kuaò má kéwáe. Má á wènegwao, má á bɔ́o.

* 5:10 Wèñ 4.10

¹² A gbé̄o lée do a gaga ní gagyāo ge n̄ana á m̄ewiau, á gbé̄o lée plaade a gaga zì guu bíi kpe, mé má á gbé̄o lée àà̄sde fáaa gupiiu, mí a f̄enda wo mà péleoázi.

¹³ Ma p̄okúma i gbasá kpále, ma p̄o i wee, ma n̄s̄e i níni sa. Tó ma p̄okúma b̄b̄omá má làa, aà̄ d̄s̄ sa ké ma gbé̄ p̄o mili sí s̄aao máme má ò.

¹⁴ Má Yelusaleù ke bezia ùe, ìo de láanip̄o ù bui p̄o liaaìone ní gbé̄ p̄o lé d̄oìo.

¹⁵ Tó ma yákpalekèán̄o, mé ma á wetà ní p̄of̄eò ní p̄okúmao, áo de láanip̄o ùe, p̄o s̄s̄s̄aò ù bui p̄o liaaázìone. A yá a to s̄ k̄énḡu, i ní gba laai maamaa. Ma Dii máme má ò.

¹⁶ Tó ma a kagba t̄óagu n̄ana ù, má á ke k̄élekele. Má á kùs̄ua mid̄e, mí n̄ana káfié.

¹⁷ Má n̄ana káágūe, mí wàìo s̄óikewá, i ḡs̄ n̄esai. Gagyā ní gb̄ēdeao a ḡéázi, mí tó wà siágu ní zìo.† Ma Dii máme má ò.

6

Isaili b̄usu gb̄èsìst̄o

¹ Dii yá'òm̄e à mè:

² Gb̄enaz̄n̄ né, web̄iib̄ii Isaili b̄usu gb̄èsìst̄owa, ní ànabik̄eke a yá musu

³ ñ m̄e: Isaili b̄usu gb̄èsìst̄o, à Dii Lua yáma. Dii Lua ò gb̄èsìst̄one ní s̄ìst̄o ní swad̄oò ní guzul̄e, à mè ále m̄ówá ní zìo, i á gulest̄ p̄o wa b̄òo daal̄.

⁴ Wa á sa'okl̄io gboo, wi á tulaletikateakl̄io wíwi, mí á gbé̄o dede á t̄áā ae.

⁵ Isailio, má á ḡeo kále á t̄áā ae, mí á wáò fáaa mà lia á sa'okl̄iozi.

⁶ Wéle p̄o á kúu a ḡs̄ bezia ù píie. Wa gulest̄ p̄o á b̄òo daāle, wi á sa'okl̄io gboo aà̄ da wáiwai. Wa á t̄áā wíwi aà̄ ku ɔo, wi á tulaletikateakl̄io gboo, wi p̄o p̄o á k̄èpiò míon̄z̄o.

⁷ Gb̄é p̄o wà f̄enda t̄ómá á guu i kwé, ìo d̄s̄ ké m̄am̄eaa Dii.

⁸ N̄ beo má tó á gbé̄ k̄n̄aò ḡs̄é. Tó ma á fáaa buio guu, á gb̄ēo b̄o f̄enda lézi b̄usu p̄o á kúu,

⁹ ma yáiyámá an náaisai p̄o t̄o an s̄s̄ kua ɔo yá musu ní ní gb̄as̄ik̄ewe p̄o aai t̄áā gwaò yáò. Aā ye níza ḡiyáio v̄ai p̄o aa k̄e yáí ní ní yāb̄ēk̄eao yáò,

¹⁰ aaìo d̄s̄ ké m̄am̄eaa Dii. Mi lé'ana gba no, má yápi yíamác.

¹¹ Ma Dii Lua ma mè, ɔplaa da z̄ēu, ní gbápále ñ m̄e: Agya! Zì ní n̄anao ní gagyāo a Isailio dede an yāv̄ai p̄o má ye a ḡiyáio yáí.

¹² Gb̄é p̄o aa ku z̄aò gaga ní gagyāo, gb̄é p̄o aa ku k̄aio i gaga z̄lu, mé gb̄é p̄o aa s̄u b̄òo gaga ní n̄anaōe. Lá má p̄okúma b̄b̄omán̄ we.

¹³ Wa ní gb̄ēo dede, aà̄ kálea ní ní t̄áā an gb̄agbakl̄io sae s̄ìst̄ les̄o musu píi ní gb̄èsìst̄ misonaò píi ní lí ȳel̄ēo ní gb̄eneli l̄ásìs̄io gbáuo píi, gu p̄o aa tulaleti ḡinana kp̄asau ní t̄áon̄ep̄io, aaìo d̄s̄ sa ké m̄am̄eaa Dii.

¹⁴ Má ɔo t̄ómá, mí tó an b̄usupi ḡs̄ bezia ù wáiwai za guwawai e Dibla, gu p̄o aa kuu píi, aaìo d̄s̄ ké m̄am̄eaa Dii.

7

Isailio mid̄e a kà kai

¹ Dii yá'òm̄e à mè:

² Gb̄enaz̄n̄ né, yá p̄o ma Dii Lua má ò Isaili b̄usudēnen̄ ke: A kua lé kà! A b̄usu gola siìs̄ píi mid̄e.

† 5:17 Zia 6.8

³ A kua lé kà! Má ɔ̀kũmabɔ̀bɔ̀wáɛ, mí yákpalekeáño á yákeawá, mí yábɛɛ ɔ́ ɔ̀ kè flaboé píi.

⁴ Má á wɛnagwao. Má á kɛo. A yákeaw flia má boé ní yábɛɛ ɔ́ ɔ̀ kè, ɪɔ dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

⁵ Ma Dii Lua ma mɛ yá a á le!
Yázɔ́ a á le!

⁶ A kua lé kà! A kua lé kà!
Yápi lé sɔ́ázi, à pilawá kò!

⁷ Yá zɔ́lɛwáɛ,
á gbɛ́ ɔ́ ɔ̀ kú b̀sue beeuɔ́.
A gɔ́ kà kái, à kà se!

Gili gè̀ngu gbè̀sɪsɪɔ́ musu,
i ke ɔ́na wii aale léo.

⁸ Tia kéwa má ɔ̀kũmabɔ̀bɔ̀wá,
mí palawá ní ɔ́fɛo.

Má yákpalekeáño á yákeawá,
mí á yábɛɛkeaw flaboé.

⁹ Má á wɛnagwao, má á kɛo.
Má flaboé á yábɛɛkeawáɛ,
ɪɔ dɔ́ ma Dii mámɛ ma á wetà.

¹⁰ A gɔ́pi gwa, à kà! Yá pila!
A nɔ́sɪ yá gbáa ú, ɔ́ à nɛ́'ɪ wala ú.

¹¹ Yápasɪ fɛ̀le váikenaɔ́ gbɛ́go ú.
An gbɛ́e a bɔ́o! Bílapi gbɛ́e a bɔ́o!
ɔ́dee a bɔ́o! An beɛɛdee a bɔ́o!

¹² A gɔ́ kà! A ní lé!
Pɔ́luna su ɔ́nakɛo,
ɔ́yiana su ɔ́ɔ́o,

asa ma ɔ́ fɛ́ bílapizie.

¹³ ɔ́yiana a ɔ́ ɔ́ ɔ́ si bo e a wɛ́ni léu.
Anabikekeea bílaɛpi a léle ɔ́o,
gbɛ́e a bɔ́o a táae yáí.

¹⁴ Wà kuupè, zɪ sɔ́u mà píi,
kási gbɛ́e a gé zɪlauo,
asa ma ɔ́ fɛ́ bílapizie.

¹⁵ Zɪ ku bíi kɛɛ,
gagyã ní nɔ́anao ku wéle guu.
Gbɛ́ ɔ́ aa ku sɛ́uɔ́ gaga zɪ guue,
gbɛ́ ɔ́ aa ku wéle guuɔ́ gaga
ní nɔ́anao ní gagyãoɛ.

¹⁶ An gbɛ́ ɔ́ aa bɔ́o
bàale ta gbè̀sɪsɪɔ́ kíi.
Aa ɔ́ɔ́ lán swadɔ́ felenaɔ́wa
baade zɪa táae yáí.

¹⁷ Ampii an ɔ́ a gɔ́ dɔ́rízie,
an kosokɔ́o i busa.

¹⁸ Aai zwánkasaɔ́ dɔ́ ní pi,

vía i ní kú.

An gεε i gō kpá ní wéi,
aai mǐgbaa lé mǐpii.

¹⁹ Aa ní ánuṣuṣo kóle zεaṣo guu,
an vuaṣo i gōné pó gbáleaṣo ũ.

An ánuṣuṣo ní ní vuaṣo a fǐ ní bṣ Dii pṣfεgṣoṣio.
Ṣapi a ní nṣana kpáleṣo,
an gbεε káo,
asa ṣme ní dá duunau.

²⁰ Aa níziá sè lesí
ní nṣamblebṣo kefenaṣo yáí,
aa pṣbεε pó má ye a gǐyáioṣo pǐṣo.
A yáí má tó à gōné pó gbálea ũ.

²¹ Má pṣpṣo na bui zǐloṣne ní oṣi
aa ní pṣ sélee.

Má kpá dúniá váikenaṣowa,
aa ní pṣ naaaε, aai a gbále.

²² Má mikpelinéε,
aai ma gu bεεede gbále.

Kpáí weliwεpṣo gēu, aai a gbále.

²³ A mṣgalaṣo pí,
asa gbēdeá di búsuue,
mé yá gbāa kò wéleu.

²⁴ Má tó bui váio mṣ ní uaṣo símá,
má tó gbáadeṣo zǐasea lesí mide,
wi ní sa'okǐio gbále.

²⁵ Tó gili gèngu, aa aafia wεεε,
kási aa eo.

²⁶ Músi a ke músi,
bao íi a ke bao íi,
aai gbasa kpáleke ánbikεkεai.
Sa'ona a fua ikoyáwa,
gbēzṣo a kua ledamawa.

²⁷ Kí a búbuape,
yá a di kíanεwa,
táaaṣo a lualua.
Má kené an yákeṣowaε,
má yádańila lá aa dà gbéawaε,
aaio dṣ ké mámεmaa Dii.

8

Táakea Dii kpéu

¹ Zǐzṣo kúa wè soolode guu, a mṣ soolode gṣo ṣoode zǐ, má zǐlea ma kpéu,
Yuda gbēzṣoṣo káleá ma aε, ṣ Dii Lua gbāa mṣa we.

² Ké ma wεsè, ṣ ma pṣe è lán gbēnazínawa.* Zṣa aàpi léu zǐle oiá téε. Musu
oi sṣ, ále teke lán mṣ tēa bóiboíwa.

* 8:2 Eze 1.26

³ A pɔ̀ b̀ lán ɔ̀wa, ɔ̀ à ma kú ma mikāwa. Lua Nisína ma se, má musu yáio, má zíle yáio, ɔ̀ à gèmanɔ̀ Yelusaleũ wépfungu pɔ̀ Lua m̀domɛɛpi guu e Lua ua plaade bíibɔ̀le pɔ̀ kú gugbántoo oi kpɛɛleu, gu pɔ̀ t́aa pɔ̀ a yá ɪ̄ Dii ǹse fele kúu.

⁴ Ma Isailiɔ̀ Lua gawi è we, lá má è yáa gusalalaa wépfungu'ea guuwa.†

⁵ ɔ̀ a òmɛɛ: Gbēnazín né, wése gugbántoo oi gwa. Ké ma wešè má gwà, ɔ̀ ma t́aa pɔ̀ a yá ɪ̄ Dii ǹse felepi è bíibɔ̀le pɔ̀ kú sa'okli gugbántoo oi kpɛɛle.

⁶ ɔ̀ a òmɛɛ: Gbēnazín né, n yābēɛ sa pɔ̀ Isailiɔ̀ lé ke la éó? Yápi a ma ya ma kúkii à ma kpa zà. Nyɔ̀ ea yá pɔ̀ a b̀è de beea maamaa e lɔ̀.

⁷ ɔ̀ à gèmanɔ̀ ua bíibɔ̀leu. Ké ma wešè, ɔ̀ ma e è bíi guu.

⁸ A òmɛɛ: Gbēnazín né, bíipi f̄. Má f̄, ɔ̀ ma bɔ̀le è we.

⁹ ɔ̀ a òmɛɛ: Gē n̄ yābēɛ pɔ̀ má zau aale ke la gwa.

¹⁰ ɔ̀ ma gē má gwà. Má è wà pɔ̀taa'onkuawao taa kè wà lia gipizi pii ní ǹbɔ̀ pɔ̀ de t̄ɛ ɔ̀ ní Isailiɔ̀ t́aaɔ̀ pii.

¹¹ ɔ̀ Isaili gbēzɔ̀ gbēɔ̀n baaɔ̀kwio sla ní aɛ, Safana né Yazania kú ní guu. Baade tésibo kúkua, tulaleti súle gi na buumbo, àle fele musu.

¹² ɔ̀ a òmɛɛ: Gbēnazín né, ní è lá Isaili gbēzɔ̀ lé ke gusiau, baade ní a t́aaɔ̀ gugolonaua? Aaí mɛ ma wé lé ní eo, ma pákpà ní búszie.

¹³ A èa òmɛɛ lɔ̀: Nyɔ̀ ea yá pɔ̀ aale ke a b̀è de beea maamaa e lɔ̀.

¹⁴ ɔ̀ à gèmanɔ̀ a ua bíibɔ̀le pɔ̀ kú gugbántoo oi guu. Ma n̄ɔ̀ è kále we, aale Tamuzu ɔ̀ɔ̀.

¹⁵ ɔ̀ a òmɛɛ: Gbēnazín né, n bee èa? Nyɔ̀ yá pɔ̀ a b̀è de beea maamaa e lɔ̀.

¹⁶ ɔ̀ à gèmanɔ̀ a kpé ua plaadeu, ɔ̀ ma gbé è baaso taawa, bilandaa ní sa'oklio zānguo. An kpɛ lia Dii kpéɛ, an aɛ d̄ɔ̀a gukpewa, ɔ̀ aale kúle lat̄ɛ we.

¹⁷ ɔ̀ a òmɛɛ: Gbēnazín né, n bee èa? Yābēɛ pɔ̀ Yudaɔ̀ lé ke lapi dené yāe ɔ̀, ɔ̀ aa tò yāpási k̀ ní búsuu ké ma pɔ̀kuma e fele lɔ̀? N ní gwa, lá aale gozɔ̀zɔ̀ ma léwa.

¹⁸ T̄ɔ̀! Má pɔ̀kumabɔ̀bɔ̀má. Má ní wegwaɔ. Má ní bɔ̀. Baa tó an wii gbāa lé gē ma swáú, má swáseio.

9

Táagbagbana: d̄ɛd̄ɛa Yelusaleũ

¹ ɔ̀ à lezù gbáugbáú ma swáú à mè: M̀ ní wéle d̄ɔ̀anaɔ̀, baade ní a gbēdeɔ̀.

² ɔ̀ ma gbēɔ̀n sooloo è, aa b̀ Musu Bɔ̀le pɔ̀ a lé éleɛ gugbántoo oiwa, aale m̀ baade ní a gbéwiwibɔ̀. Ḡɛɛ kú ní guu baabaa ula daa, lák̄ɛɔ̀ ní taalao d̄ɔ̀a aa pí. Aa ḡè zè m̀gotè sa'okli saɛ.

³ Isailiɔ̀ Dii gawi gò malaika ḡašladeɔ̀la à mò aa kpé kpɛɛle. ɔ̀ Dii lezù gbé pɔ̀ baabaa ula daa, lák̄ɛɔ̀ ní taalao d̄ɔ̀a aa pipizi

⁴ à mè: Yelusaleũ keele, ní seelake gbé pɔ̀ aale ɔ̀ɔ̀, aale wēnake yābēɛ pɔ̀ wàle keu pii musu mi'aeɛa.*

⁵ ɔ̀ má mà, a ò gbé kíniɔ̀nɛ à mè: Aɔ̀ te aa kpɛ, aɔ̀ wéle keele, ɪ̄ gbēd̄ɛde ní wegwasai ní k̄esai.

⁶ A maezɔ̀ ní èwaaso ní wéndiaɔ̀ ní néɔ̀ ní n̄ɔ̀ d̄ɛde à ní mid̄e pii, ama ásu s̄ gbé pɔ̀ wà seelak̄máɔ̀ziɔ̀. A daale ma kpéu la. ɔ̀ aa dàale gbēzɔ̀ pɔ̀ kú Dii kpé kpɛɛleɔ̀wa.

† 8:4 Eze 1.28 * 9:4 Zia 7.3, 9.4, 14.1

7 ɔ a ònɛ: A ní gɛɔ káɛ ma ua, í ma kpé gbǎɛ̀ò. A gé! ɔ aa sí wéɛ̀lu, aale gbɛ̀dɛ̀dɛ̀.

8 Gɔɔ pɔ aale gbɛ̀dɛ̀dɛ̀, máme ma gɔ mado, ɔ ma wule ma gbɛ̀ɛ̀u gɔɔ, ma wiɛ̀lɛ̀ ma mè: A'a Dii Lua! N pɔkúmabɔ̀bɔ̀a Yelusalèuwa guu níyɔ Isaili kɔ̀naɔ dɛ̀dɛ̀ pii yà?

9 ɔ a wɛ̀a: Isaili ní Yudaɔ duuna zɔ maamae. Gbɛ̀dɛ̀a di ní búsuue, mé yáɔ̀ɔ̀sai di wéɛ̀ guue. Aaí me ma pákpá ní búsuze, ma wé lé ní eo.

10 Tɔ̀! Má ní wɛ̀gwao, má ní kɛ̀o. Má ní yákeɔ wíné ní musue.

11 ɔ ma gbé pɔ bàabaa ula daa, lákɛ̀bɔ̀ɔ̀ daa aàpi pi è, à sù ní yáò à mè: Má kè lá ní òmɛ̀wae.

10

Dii gawi goa a kpéa

1 Ké ma wɛ̀zù, ɔ ma pɔe è lán kiblekila pɔ wa kè ní safii gbɛ̀owa* báluma pɔ kú malaika gǎsladeɔ mia musu.

2 ɔ Dii ò gbé pɔ bàabaa ula daapie à mè: Gɛ̀ wuluu pɔ kú malaika gǎsladeɔ zíɛ̀ guu, ní ɔkpa plapla tɛ̀yɔ pɔ kú malaikapiɔ zǎnguo si n ɔ pai, ní fá wéɛ̀lu.† ɔ à gɛ̀u ma wáa.

3 Ké à gɛ̀u, malaikapiɔ sía Lua kpé gɛ̀ɔmidɔ̀kli oi, mé súɛ̀ɛ̀ buumboa kùɛ̀ Lua kpé ua plaadewa.

4 ɔ Dii gawi gò malaikapiɔ mia à gè aà kpé kpɛ̀ɛ̀ɛ̀. Súɛ̀ɛ̀pi kpépi pà mé Dii gawipi uapi pù.

5 Wà malaikapiɔ gǎsɛ̀a kía mà za ua séiau lán Lua Gbǎapiide yá'owa.

6 Ké a ò gbé pɔ bàabaa ula daapie aà tési wuluu ní malaikapiɔ zǎnguo, à gè zè wuluue sae.

7 Pɔ bɛ̀ɛ̀piɔ do ɔ̀ɔ̀ gè tɛ̀ pɔ kú ní zǎnguo, a si kà gbé pɔ bàabaa ula daapie a ɔ̀, ɔ à bɔ̀ò.

8 Ma pɔe è lán gbɛ̀nazina ɔ̀wa malaikapiɔ gǎsɛ̀a zíɛ̀.

9 Ké má gwà, ma wuluu è mèn síiɔ̀ malaikapiɔ sae, an baade ní a wuluu. Wuluupiɔ lé teke, an kekeá de lán gbè bɛ̀ɛ̀ɛ̀dewa.

10 Wuluupiɔ dou píie, mé ampíi wuluu ví mèn plapla pǎpǎakɔ̀a.

11 Tó aale táa'o, aaí gé aɛ̀ ní kpɛ̀o, gbàtɛ̀ɛ̀ ní gbàtɛ̀o liaasaie. Aaɔ̀ te wuluu pɔ kú kpɛ̀ pɔ wáɛ̀ géuzi. Gɔɔ pɔ aale táa'o, aali lé liaao.

12 Wé fífi malaikapiɔ mɛ̀wa píie, an kpe ní ní ɔ̀ ní ní gǎsɛ̀a ní ní wuluu mèn síiɔ̀pi píi.‡

13 Má mà wuluupiɔ lé liasáizɔ̀.

14 Pɔ bɛ̀ɛ̀piɔ oa síiɔ̀siɔ̀ɛ̀, a séiaɔ̀ zù pɔe, a plaadɛ̀a gbɛ̀nazina pɔe, a àaɔ̀dɛ̀a nɔ̀ɔ̀musu pɔe, a síiɔ̀dɛ̀a kúu pɔe.§

15 ɔ malaikapiɔ fɛ̀ɛ̀ɛ̀ musu. Pɔ bɛ̀ɛ̀ pɔ má è Kebaa saeɔ̀ne.

16 Tó malaikapiɔ lé gé, wuluu pɔ kú ní saɛ̀piɔ̀ í gé sɛ̀ɛ̀. Tó aa ní gǎsɛ̀a pòò, aale fɛ̀ɛ̀ ɔ̀ɔ̀ɛ̀, wuluupiɔ lí go ní saeɔ̀.

17 Tó aa zɛ̀aɛ̀ sɔ̀, aaɔ̀ zɛ̀aɛ̀. Tó aa fɛ̀ɛ̀, aaí fɛ̀ɛ̀ɛ̀nɔ̀ɛ̀, asa malaikapiɔ nisina kú ní guue.

18 ɔ Dii gawi gò a kpé kpɛ̀ɛ̀ɛ̀a à gè zè malaika gǎsladepiɔ̀ mia.

19 Ké máɛ̀ gwa, aa ní gǎsɛ̀a pòò, ɔ aa fɛ̀ɛ̀ ɔ̀ɔ̀ɛ̀wa. Ké aale gé, wuluu lé gérínɔ̀, ɔ aa zè Dii ua bíibɔ̀ɛ̀ pɔ kú gukpe oi musu. Isaili Lua gawi kú ní mia musu.

* 10:1 Eze 1.26, Zia 4.2 † 10:2 Zia 8.5 ‡ 10:12 Zia 4.8 § 10:14 Eze 1.10, Zia 4.7

20 Pó b́éé pó má è Isailio Lua źíe Kebaa saeɔn ke, ɔ́ má d́s sa ké malaika g̀aslaɔeɔne.

21 An baade oa ŕn g̀aslaɔ v́i síiɔsiíɔ, mé pó pó de gbēnazína ɔ́wa kú ŕn g̀aslapio źíe.

22 An oaɔ dou ŕn pó pó má è Kebaa saeɔ ṕoɔe. Ampii í táa'o a aeɔɔawae súsu.

11

Yákpalekea ń Isaili gbēzɔɔ

1 Dii Nisina ma se g̀emano Dii ua bíibole pó kú gukpe oi guu, ɔ́ ma gbēɔn baasɔɔɔ è kálea we. Kíaeɔ kú ŕn guu, Azuu né Yazania ŕn Benaia né Pelatiaɔ.

2 ɔ́ Dii òmɛɛ: Gbēnazín né, gbé beeɔ lé v́ai lekpaaf́, aale lé b́éé da má ẃéleɛ beeu.

3 Aa mè kpɛɔɔɔɔ i ka ǵlao. Ẃéleɛ beeá daae, ɔ́ aa kau ǹò ù.

4 Ayámeto anabikekené. Gbēnazín né, anabikeke.

5 ɔ́ Dii Nisina d̀edeà à mè mà o mà me: Ma Dii ma mè á Isailio í o màa, kási má á láasoo d́s.

6 A gbēd̀ede dasidasi ẃéleɛ beeu, a geɔ daadà a zeɔɔ.

7 A yáí ma Dii Lua ma mè, gbé pó a ŕn d̀ede káleapio mé ǹòpi ù, mé ẃéleɛ bee mé dáapi ù. Apio śs, má á yá mà á b̀oleue.

8 Ma Dii Lua ma mè, f̀enda ále v́laxeè, f̀endapi ɔ́ má m̀owá.

9 Má á yá mà á b̀oleue, mí á na bui źlɔɔne ŕn ɔ́zɔ, aai á wetá.

10 Má yákpalekeáno á bùsu źleu, wi á d̀ede ŕn f̀endao, íb̀ d́s ké mámɛmaa Dii.

11 Ẃéleɛ bee aɔ deé daa ùo, mé áɔ ka dáapi guu ǹò ùo. Má yákpalekeáno á bùsu źleue,

12 íb̀ d́s ké mámɛmaa Dii, asa i ma ɔ́tonɔkɔi gwao, á ma ikoyá kúaa, a bui pó liaazíɔ ɔ́esèe.

13 Ma anabikekeapi guu Benaia né Pelatia g̀a, ɔ́ ma wule ma gbɛɛu g̀òɔ ma wii gbáa l̀e ma mè: A'a Dii Lua! Nyɔ́ Isailio midɛ pii yà?

Dii a gbé ṕ faaaa kaaa

14 Dii yá'òmɛɛ à mè:

15 Gbēnazín né, n gbé pó aa de n au ùo ŕn Isailio pii, Yelusaleúdeɔ i oné: Aɔ ku zà ŕn Diio màa, asa à bùsue bee kpáwá wá pó ùe.

16 A yáí tò, oné ma Dii Lua ma mè baa ké ma tarínɔ zàzà buipáleɔ guu, mé ma ŕn faaa bùsu ŕn bùsuo, ŕn beeo má dené uleki ù goɔpla bùsu pó aa táuɔ guu.

17 A yáí tò, oné ma Dii Lua ma mè má ŕn káaa buio guu, má ŕn naaa bùsu ŕn bùsuo gu pó aa fáaaauɔ, mí surínɔ Isaili bùsuo.

18 Aa su we, aai p̀obéɛ pó má zauɔ b̀ole a guu,

19 mí s̀ò dou dané, mí nisina dafu dané ŕn ǹòseu. Má ŕn śs pó de lán gbewa b̀o, mí śs pó de báasi ù dané,

20 aaiɔ ma ɔ́tonɔkɔi gwa, aaiɔ ma ikoyá kúaa, aaiɔ źikewá.* Aaɔ de ma gbéɔ ù, míɔ de ŕn Lua ù.

21 Gbé pó an p̀o d̀o p̀obéɛ pó má zauɔwa śs, ma Dii Lua ma mè má ŕn yákeao winé ŕn musue.

22 ɔ́ malaikapio ŕn g̀aslaɔ p̀oo, wuluupio kú ŕn sae, mé Isailio Lua gawi kú ŕn mia.

23 ɔ́ Dii gawipi gò ẃélepia, à gè zè s̀sɔ́ pó kú ẃéle gukpe oi musu.

* 11:20 Zel 31.33, Eze 36.26-28

24 Wépungu pɔ́ Lua Nisína m̀òopi ea guu, à ma se tàmancɔ́ z̀zɔɔ k̀íi Babiloni b̀usuu. Ké wépungu pɔ́ má èpi wéea,

25 ɔ́ ma yá pɔ́ Dii òlɔmɛɛ ò z̀zɔɔncɛ p̀íi.

12

Taa ní Isailiɔ́ z̀zɔɔ ũ seela

1 Dii yá'òmɛɛ à mè:

2 Gbēnazlín né, ní kú swágbāadeɔ́ guuɛ. Aa wé vɪ, kási aali gu'eo, aa swá vɪ, kási aali yámao, asa swágbāadeɔ́ncɛ.*

3 Ayámɛto gbēnazlín né, ñ n pɔ́ naaa fáanɛ, ñ n taa b̀usu páleu sɔ́ukɛ, ní dazeu ní wáa. Go n tía, ta gupáleu ní wáa. Baa ké swágbāadeɔ́n ní ũ, an wé a gí k̀éia?

4 Bɔ́lɛ ní pɔ́ pɔ́ ní náaapɔ́ fáanɛ ní wáa. Tó aua p̀ila, ní bɔ́ wéleu ní wáa lán gbé pɔ́ lé g̀ɛzɛawa.

5 B́lí f̀í ní wáa, ní bɔ́lɛ ní n asoɔ we.

6 Asopi sé ní wáa oosiele, ní bɔ̀ò. Ní pɔ́ku n wéa, ké rísu b̀usupi eo yáí. Ma n ke yá pɔ́ a Isailiɔ́ le seela ũɛ.

7 ɔ́ má kè lá Dii òmɛɛwa. Ma bɔ́ ní ma pɔ́ fáanɛ lá mále tá b̀usu páleuwa. Ké aua p̀ila, ɔ́ ma b́lí f̀í ní ɔ́. Oosiele ɔ́ ma a aso sè ma bɔ̀ò ní wáa.

8 Ké gu d̀ò, Dii yá'òmɛɛ à mè:

9 Gbēnazlín né, Isaili swágbāadeɔ́pɔ́ i ní la b́ó r̀lɛ ke màaio lé?

10 Oné ma Dii Lua ma mè, yá pɔ́ d̀oana pɔ́ kú Yelusaleŭ ní Isaili pɔ́ kú weɔ ken we.

11 Oné seelan n ũ, lá ní kè, a ní le s̀ɛ, aai ta b̀usu páleu z̀zɔɔ ũ.

12 An kía a a aso da a g̀au oosiele, i daò zéu. Wa b́lí f̀ɛ̀, i bɔ̀ò, i pɔ́ku a wéa, ké asu b̀usupi eo yáí.

13 Má ba kpaè, i aà kú, mí taaàncɔ́ Babeli, Babiloni b̀usuu, kási a wesi b̀usupile ɔ́.† We a gau.

14 Má gbé pɔ́ liaaaàzɔ́ fáaa gupiiuɛ, aà d̀nɛdeɔ́ ní aà d̀oai p̀íi, mí a f̀ɛnda wo mà péleónzi.

15 Tó ma ní fáaa buiɔ́ guu, mé ma ní zuzu b̀usu ní b̀usuo, aao d̀s sa ké mámɛmaa Dii.

16 Zl, ncana, gagyá, má tó an gbēɛɔ́ bɔ́ apii guu, ké aa e ní yábēɛkeɛɔ́ dau siuné b̀usu pɔ́ aa t̀auɔ́ guu, gbépiɔ́ iɔ́ d̀s ké mámɛmaa Dii.

17 Dii yá'òmɛɛ à mè:

18 Gbēnazlín né, ñ n blɛpi ble ní s̀òdeedeo, ní ípi mí ní lualuaao yákaakea guu,

19 ní o b̀usudeɔ́ncɛ, ma Dii Lua máme ma yáe bee ò Yelusaleŭdeɔ́ncɛ ní Isaili b̀usudeɔ́ p̀íi. Aa bleble yákaakea guu, mé aa imi yádima guu, asa wa ní b̀usu ke yáiyai gbáamɔ́ané pɔ́ k̀ò ní guu yáíɛ.

20 An wéleɔ́ g̀s beziaɔ́ ũɛ, an b̀usu i g̀s da wauu, í d̀s ké mámɛmaa Dii.

21 Dii yá'òmɛɛ à mè:

22 Gbēnazlín né, yáasi pɔ́ wí ke Isaili b̀usu guuɛ bee de kpelewa ní? Wí mɛ, àlɛ gɔ́ gá, ánabikeyá lé gbɛsuo.

23 Oné ma Dii Lua ma mè má yáasipi midɛ. Wa yáasipi ke Isaili b̀usuu ɔ́. Oné ɔ́, gɔ́ kà kái ké yá pɔ́ ánabiɔ́ è a gbɛsu p̀íi.

* 12:2 Isa 6.9-10, Zel 5.21, Maa 8.18 † 12:13 2Kia 25.7

24 Asa wa wépfungu eeyā ge māsoké lenakasa Isailiɔne ɓo.

25 Ma Dii má yá'o, mé yá pɔ má o a ke, a gɔɔ gága ɓo. A swághāadeɔ, yá pɔ má ò á gɔɔ, má kee. Ma Dii Lua máme má ò.

26 Dii yá'òmee à mè:

27 Gbēnazlɔn né, ma! Isailiɔ lé me wépfungu pɔ ní è yáá zia yáe, n ānabikekeɛa gbesuagɔɔ zà.

28 Ayāmeto oné ma Dii Lua ma mè, ma yápiɔ kee a gēgē ɓo, yá pɔ má òpi gbe a su. Ma Dii Lua máme má ò.

13

Yá zɔ́lea anabi egeɛnaɔwa

1 Dii yá'òmee à mè:

2 Gbēnazlɔn né, ānabikekeɛ Isaili ānabi pɔ aale ānabikekeɛɔ yá musu. O ānabi pɔ aal nízia láasoo yá'ɔɔne, aa swādo ma yáí.

3 Ma Dii Lua ma mè, waiyoo ānabi sɔũ pɔ aali yāe eo, anzla yá mé lé dɔaanéɔ.

4 Isailiɔ, á ānabiɔ de lán gbēgbona pɔ be beziauwae.

5 Aai gé zei gufoɔɔ guuo, aai b̄li pɔ lia Isailiɔzi keke, ké Isailiɔ e ze gbāa z̄i guu Dii pɔkūmagɔɔ.

6 An wépfungu'eaá pāe, an māsóá eee. Aal me Dii mé ò, kási máme ma ní z̄io, ɔ an wé ɓo do ní yáí à gbesu.

7 Ké aa mè Dii mé ò, mé mi o s̄ɔ, wépfungu pā aa èo lò? Māsó aa kèo lò?

8 Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, lá aa yāpā ò, aa wépfungu ee è, a yáí má feleɛnɔ. Ma Dii Lua máme má ò.

9 Má ɔt̄s ānabi egeɛna pɔ aal wépfungu'e mé aal māsokéɔwa. Aaɔ ku ma gbé ledamadeɔ guuo, an t̄s àɔ ku Isailiɔ buibok̄i taalauo, mé aa e ea ta Isaili b̄usuuo, ɓo d̄s ké māmemaɛ Dii Lua.

10 Aa ma gbéɔ sāsá, aa mè aafia ku, kási s̄ɔ aafia kuo.* Ma gbéɔ ɓi b̄libo, ɔ ānabipiɔ ɓi soolewà.

11 O soolenapiɔne, b̄liɓi a kwee. Dii a to lou b̄ilibili ma ní gbéo ní zàa'lan gbāao.

12 Tó b̄liɓi kwè s̄ɔ, wa ní la wà me, soo pɔ aa lèwà ku máe?

13 Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, má zàa'lan gbāa gbae ní pɔkūmao, ma pɔf̄e i to lou b̄ilibili ma ní gbéo pɔkaaleɛ yáí.

14 Má b̄li pɔ aa soolèwāpi gboo mà daaíe, a ēgbekpalé i ɓo gupuaɔ. Tó b̄liɓi kwè s̄ɔ, gbé pɔ kú wélepi guuo kaalee, ɓo d̄s ké māmemaɛ Dii.

15 Má pɔkūmabɔɔ b̄liɓiwa ní gbé pɔ soolèwāɔe, mí one b̄liɓi kuo, mé a soolenɔ kuo,

16 Isaili ānabi pɔ aa ānabikekè Yelusaleũdeɔne, aa wépfungu'éné aa mè aafia ku, kási s̄ɔ aafia kuopiɔ. Ma Dii Lua máme má ò.

17 Mpi s̄ɔ gbēnazlɔn né, webiibii n bui nɔe ānabi pɔ aal nízia láasoo yá'ɔɔwa, ní ānabikekeɛ ní yá musu

18 ñ me: Ma Dii Lua ma mè, waiyoo á nɔe pɔ i eseba naminami à dada á ɔpesewaɔ. I s̄ɔɔ z̄s baadee a gbāa léu an nis̄ina kubɔ ũ. A ma gbéɔ nis̄inaɔ kúkú, ápiɔ ɓi ɓo aafiaa?

19 A ma ɔ̀okpà ma gbéɔne pówena ɔkū doɔ ge p̄ee kasoo yáí. I eeto ma gbé pɔ aal swáse eeiɔne. A gbé pɔ i kú aa gaoo dède, mé a gbé pɔ i kú aao kuoo tò.

* 13:10 Zel 6.14, 8.11

²⁰ Ayāmeto ma Dii Lua ma mē, má za á eṣeba pò i gbēnazina kūò lán báwawu. Má eṣebapio bò á ɔwa, mí nisina pò a kù lán báwapio gbae.

²¹ Má á sòpio taitai, mí a gbéò bɔle á ɔzi. Aa de pò pò naa a ɔzi ũ bo, ío dō ké māmema Dii.

²² A gbēmaa pò má ye ní pò yaoo kādè á mɔafili guu. A gbēvāio gbà sō, ɔ aai bò ní zé vāiu aa nízi misio.

²³ Ayāmeto á e wépfungu e e ené bo, á e māsokené bo. Má a gbéò bò á ɔzi, ío dō ké māmema Dii.

14

Yazlea táagbagbanaɔwa

¹ Isaili gbēzɔɔe mò ma kii, aa zòle ma ae,

² ɔ Dii yá'òmee à mē:

³ Gbēnazin né, gbéé beeo tò táao yá ní sō blè, an duuna pò lé ní fupi mé lé ní gále. Aa yāgbēaaa zé vāi?

⁴ Yá'oné n me ma Dii Lua ma mē, tó Isailie tò táao a sō blè, mé aà duuna pò lé aà fupi mé lé aà gále, tó à mò yāgbēai ānabiwa, ma Dii māmē má yázāsi adewa aà táao dasileu.

⁵ Māa má Isaili pò aa gòmee zilo ũ ní táao yāio gbesi pii.

⁶ Ayāmeto o Isailione ma Dii Lua ma mē, aa nòselile aa mikē ní táao ní ní yābēkeɔwa.

⁷ Tó Isailie ge bòmɔ pò kú ní guue tò táao a sō blè, aà duuna pò lé aà fu àle aà gálepì tò à kēa, tó à mò ānabi lè aà yāgbēaae, māmē má yázāsiwā mazla,

⁸ mí íbēlese ní gbépio, mí aà ke seela pò wa yāadao ũ. Má aà bò ma gbéò guue, ío dō ké māmema Dii.

⁹ Tó ānabipi tò wà kōnikèe, ɔ à azla yá'ò, māmē ma kōnikèè. Má ɔtōwāe, mí aà bò ma gbéò guu mà de.

¹⁰ Anabipi ní gbé pò mò yāgbēaiwāpio duuna doŭe. An duuna a wi ní musu nípii,

¹¹ ké Isailio su zāmee yáwa, aai gbāle ní duuna yá musu bo yáí, aai de ma gbéò ũ, mí de ní Lua ũ. Ma Dii māmē má ò.

Gbēvāio bò gbēmaaɔ sabaio

¹² Dii yá'òmee à mē:

¹³ Gbēnazin né, tò bùsudeɔ náaisaiyākè aa duunakèmee, mé mále ɔtōmá, mále ní kùsūa mìnzō, mále imina zímá, mé aale gaga ní ní pɔtuoo pii,

¹⁴ baa tò gbēon āaɔe beeo ku we, Nɔee ní Danielio ní Yobuo, aa fō gbēe misi ní gbēmaake yāio, mé i ke anzla mi báasio. Ma Dii Lua māmē má ò.

¹⁵ Tó má tò wāio pà bùsupia aa bùsupi néo sèle pii, mé bùsupi gò bezia ũ, gbēe lé pāa bo wāio yáí,

¹⁶ ma Dii Lua ma mē, ní ma kuao tò gbēon āaɔpio ku we, aa fō ní negɔe ge ní nenɔe misio, mé i ke anzla mi báasio, bùsupi i gō bezia ũ.

¹⁷ Tó má tò wà fēle bùsupiwa ní zlo, ma mē wà pāa wà gbēnazinaɔ ní pɔtuoo dēde,

¹⁸ ma Dii Lua ma mē, ní ma kuao tò gbēon āaɔpio ku we, aa fō ní negɔe ge ní nenɔe misio, mé i ke anzla mi báasio.

¹⁹ Tó ma gagyākà bùsupiu, ma pòkūmabòbòwà, ma a gbéò ní a pɔtuoo dēde,

²⁰ ma Dii Lua ma m̀e, ní ma kuaó tó Ǹee ní Danielió ní Yobuo ku we, aa f̄s ní neḡe ge ní nen̄e misi ní gb̄emaake yáio, mé i ke anzla mi bàasio.

²¹ Ma Dii Lua ma m̀e, tó mále lada Yelusaleũdewa ní yá m̀en s̄īe bee, z̄l ní iminao ní wáio ní gagyáo, * mále ní dede ní ní p̄tuoo, a ke zài.

²² N beeo an gb̄é k̄nao ḡo, an neḡe eó ní ní nen̄e b̄o. Tó aa b̀ò m̀ò á k̄i, mé a ní d̄aa ní ní yákeao è, á ǹse a níni v̄ai p̄ó má z̄l Yelusaleũwa yá musu ní l̄a p̄ó má d̄aw̄o píi.

²³ Tó a ní d̄aa ní ní yákeao è, á ǹse a níni, asa áo d̄s ké yá p̄ó má k̀e Yelusaleũ píi, mi ke p̄ao. Ma Dii Lua máme má ò.

15

Yelusaleũ leũa ní v̄e yàao

¹ Dii yá'òm̄e à m̀e:

² Gb̄enaz̄in né, v̄eli líke de líola yá?

³ W̄i p̄e ke ní a lío yá? W̄i kálo ke ní a lío wà p̄o loow̄e?

⁴ W̄i káteu yàa ùe. Tó a vlá ní a mio tekù mé a guo té lè, wa f̄s z̄ikeòe?

⁵ Ḡoo p̄ó a léso, wà z̄le k̀òde, belenke ḡoo p̄ó à té lè à ḡò sín bèeb̄ee?

⁶ Ayám̄eto ma Dii Lua ma m̀e, lá lío guu v̄eli má s̀e yàa ù má káteu, màa má ke Yelusaleũdeone.

⁷ Tó ma feleúno, baa ké aa b̀ò téu, té mé a ea kúma. Tó ma íbeles̄ér̄no, áo d̄s ké m̄am̄ema Dii.

⁸ Má tó an búsu ḡo bezia ùe, asa aa náaisaiyák̄em̄e. Ma Dii máme má ò.

16

Yelusaleũ leũa ní n̄o ndaisaio

¹ Dii yá'òm̄e à m̀e:

² Gb̄enaz̄in né, Yelusaleũde yáb̄ekeao káné ní oz̄i

³ ñ me, ma Dii Lua máme ma yáe bee ò Yelusaleũ musu ma m̀e: Kanaa búsu n b̄ou, we wà n iu. N maeá Am̄ole buie, n daá Iti buie.*

⁴ Ké wà n i, wi n bi z̄o, wi n zu'o wà gb̄ab̀ne, wi n nana ní wisio wà zw̄aa f̄mao.

⁵ Gb̄e i n w̄enagwa à yápio k̀eneo. Wa n s̄osobi v̄io, ò wà n v̄uaa s̄eu, asa ke wà n i, wa ye n glyáio.

⁶ Ké mále ḡe, ò má è níle buumpa au guu. Ḡoo p̄ó ní kú aupi guu, ma m̀e r̄ȳs ke p̄ó ùe!

⁷ Má tò n gb̄a lán líwa s̄eu, n z̄o k̀ù n ke noana ù. N ȳs b̀b̄o n ká p̄ae, kási n̄io be puiz̄ie.

⁸ Ké ma ea mále d̄onzi lo, ma n gwa, ò má è n ka ké wà ḡe n yáú, ò ma a dábi lènla ma n puizi ùleò. Ma legb̄ene, ma m̀e ma bàa ao kunn̄e, ò n ḡo ma p̄ó ù. Ma Dii Lua máme má ò.

⁹ Ma n zu'ò ma n au w̄oloma, ò ma n̄isid̄o ma.

¹⁰ Ma zw̄aa w̄ede ȳene, ma ayo báa kyale kp̄ane, ma bàabaa tulu d̄ine, ò ma siliki p̄oloḡau d̄ane.

¹¹ Ma n̄ambleb̄o f̄ma. Ma z̄o k̄akan̄e, ma ȳabaa d̄ane.

¹² Ma t̄aanad̄ane n níu, ma sw̄áli boolo d̄ane, ma kíafua gawide kp̄ane.

* 14:21 Zia 6.8 * 16:3 Daa 10.15-16

13 Maa ma zāblēma ní vuao ní ánusuo. N pɔkasao de baabaa ní silikio ní zwāa wedeo ũ, mé n pɔblea de pēeti maa ní zɔo ní nisio ũ. N kefenke gēagē, ɔ n zɔkù n gɔ nɛ kía ũ.

14 N tɔbɔ buio guu n kefenkepi yái, asa n kefenke b̀lei nɔamblebo pɔ má k̀neo yái. Ma Dii Lua máme má ò.

15 ɔ n n kefenke náaikè, n gɔ káaluua ũ tɔ pɔ ní b̀ yái, n káaluakà ní gbé pɔ lé gē weo, n gɔ ní pɔ ũ.

16 N n pɔkasao sè n zāblèò gulesí pɔ ní b̀owa, ɔ n káaluakà we. Yá bee taa maa, a kea zevio.

17 ɔ n n vua ní ánusuo nɔamblebo pɔ má k̀nepi keeo sè n táagɔe pìò, ɔ n káaluakàr̀no.

18 N n pɔkasa wedeo sè ní dànè, ɔ n ma nísi kámá, n ma tulaletikànè téa.

19 Ble pɔ má kpàma n ble, pēeti ní zɔo ní nísiopi ɔ ní kpámá sa pɔ a pɔ tékua gí lo na ũ. Yá pɔ k̀n we. Ma Dii Lua máme má ò.

20 N n negɔe ní n nenɔe pɔ ní imanɔ sè n sa'òomá ble ũ. N káaluakaa i mɔmaoa?

21 N ma néò kòlokpa n sa pɔ wí a pɔ káteu à tékù òomá.

22 N yābēkeao ní n káaluakaapio guu pii n nɛblegɔ yá i dɔnguo. Gɔ bee ní kú puizi, níle buumpa au guu.

23 Waiyoo! Waiyoo mpi! Ma Dii Lua ma m̀e n yāvāikeapio gbɛa pii,

24 n táakpɛo d̀ n sa'okli b̀bo gāe piiu.

25 N sa'okli b̀bo zea miɔwa pii, ɔ n n kefenke òkpà, n n gbá wēaa gbé pɔ lé gēne pii, n si káaluakaau.

26 N káaluakà ní n Egipi† pɔ kú n sae gɔe blesanao, n ma pɔ f̀le n sia káaluakaapui yái.

27 ɔ ma ɔɔma, ma n búsu lào, ma n kpa n zangude Filitè‡ pɔ n daa vāi dímáwa, aa ní pɔe k̀ema.

28 N ea n káaluakà ní Asilio§ lo, asa nili káo. Baa n káaluakaar̀no gbɛa ni káo,

29 ɔ n si káaluakaau ní Babeli búsu laātanao. N beeo ní káo.

30 Ma Dii Lua ma m̀e: N òkpaa gēagē. Lá n yápio k̀e, n gɔ káaluua wisaiide ũ.

31 N beeo ké n táakpɛo d̀d̀o zea miɔwa pii, mé n sa'okli b̀bo gāe pii, ní de lán káaluawao, asa n sakà ɔaue.

32 Nɔe gbásikena, niò gɔ pāleɔ si n zá gbue.

33 Wí pɔ kpá káaluawae, kási mpi níme ni pɔ kpá n gɔpɔsewa, ni gbagaedané, ké aa b̀o gupiiu aa m̀o káaluakanno yái.

34 N káaluakaa adoa ní nɔe pāleɔe. Gbēe lí luanzio. Mmɛ ni fiaboné, wili fiabonɛo. N yá adoaɛ.

35 Ayámɛto káaluua, ma yāma!

36 Ma Dii Lua ma m̀e, n n ɔa d̀e, n nzia kpà n gɔpɔsewa ní káaluakaa guu, ní taa pɔ má ye ní glyāio k̀ua, mé n n néo au kpámá.

37 Ayámɛto mále n gɔpɔe pɔ ní yá kàngupio káaa, gɔ pɔ ní yeñzio ní gɔ pɔ ní yeñzio pii. Má tó aa b̀o gupiiu, aai m̀o lélema, mí tó aa n puizi e nípii.

38 Má nɔe pɔ aai gbásike mé aai gbēdeɔ taae wine n musue, mí gbēde pɔfē b̀bɔma, asa mili sí sáao.

39 Má n nané ní ɔziɛ, aai n táakpɛo kwé, aai n sa'okli b̀boo, aai n pɔkasao woloma, aai n nɔambleboɔ sima, aai n to puizi.

40 Aa dasi káaanzí, aai n pápa ní gbεo, aai n z̄z̄z̄ ní f̄f̄ndao.

41 Aa t̄s̄s̄ n kp̄éowa, aai n wetá n̄e dasi wáa. Má n káaluakaa midε. Nȳs̄ e fiabo n ḡp̄p̄s̄eone bo.

42 Ma p̄p̄f̄e i kp̄ále, asa mili sí s̄aa yá bee taa musuo. Ma n̄s̄e i gbasa níni, ma p̄o a panzi bo.

43 Lá n neḡo yá i d̄onguo, s̄ n ma p̄o f̄f̄lemεε ní yápīo pii, má n yákea wine n musue. Ma Dii Lua máme má ò. Ni gb̄as̄ikea káfi n yáb̄εεkeao guu piiio lé?

44 Yáasikenāo yáasike n yá musu aa me, p̄o p̄o b̄ò s̄áda wéwa mé i b̄o a né wéwa.

45 N n da p̄o ye a z̄á ní a néo glyáio òlesè. Daa doū s̄ ní v̄í ní n v̄i ní n dáuna p̄o aa ye ní z̄á ní ní néo glyáiō. N daá Iti buie mé n maeá Am̄le buie.

46 N v̄i Samali ku gugb̄antoo oi ní a néo, mé n dáuna S̄ōd̄u ku ḡeomid̄kli oi ní a néo.

47 I ke n ní òlesè n ní yáb̄εεkeao k̄e yoo no, n òkp̄aa deńla n yákeao guu piiie.

48 Ma Dii Lua ma m̄e ní ma kuao n dáuna S̄ōd̄u ní aà néo i yá p̄o mpi ní n néo k̄e keo.

49 V̄ai p̄o n dáuna S̄ōd̄u k̄en ke: Āapi ní a néo wala v̄i, asa aa k̄aa mé aa k̄álea d̄ōōa yákelesai, k̄ási aai d̄o taasidōo ní w̄enades̄leo.

50 O aa níza s̄e les̄l aa yá p̄o má ye a glyáio k̄e, s̄ ma ní suump̄a lá ní èwa.

51 Samali duuna i ka n duuna k̄okpaalewao. N yáb̄εek̄e dasi de n v̄i ní n dáunaola, s̄ an yá k̄emεe s̄á yáb̄εe p̄o ní k̄e pii yáí.

52 Nȳō be ní n t̄s̄ líoe, asa n duuna p̄o b̄εe de ní p̄o má t̄e an p̄o s̄áomεe. Aa s̄áoma. Wí a n k̄ue, níȳō be ní n t̄s̄ líoe, asa ní t̄o n v̄i ní n dáunao yá k̄ema s̄áe.

53 Má su ní S̄ōd̄ūo a pá ziu ní a néo ní Samalio b̄o ní a néo ní mpiio b̄o,

54 k̄e n ḡee e ḡo kpa n wéi, wí i n kú yá p̄o ní k̄e yáí, an n̄s̄e i níni sa.

55 N dáuna S̄ōd̄ū a su a pá ziu ní a néo, mé n v̄i Samali a su a pá ziu ní a néo, mé mpi níȳō su n pá ziu ní n néo.

56-57 E n vaík̄ea à̄o gé b̄oi gupuau n wala ḡo, ní ye wà n dáuna S̄ōd̄ū t̄s̄ ma ní léuo. Ēd̄ū w̄éleo ní ní saedeo lé n láanike sa s̄o, mé Filit̄e w̄éleo ní ní saedeo lé sakangu b̄o.

58 N gb̄as̄ikea ní n yáb̄εεkeao a wi n musue. Ma Dii máme má ò.

59 Ma Dii Lua ma m̄e má kene lá à k̄s̄inn̄owae, asa n saká lé p̄o má gb̄èn̄eue, n ma bàakuann̄o yá gb̄òo.

60 N beeo ma bàakuann̄o n neḡo yá a s̄amaguo, ma bàa a ea à̄o kunn̄o sae e ḡōpii.

61 Má n v̄īo ní n dáunāo kpama n néo ũ, baa k̄e mi a leḡb̄eneo. Tó n ní sí, n yákeao d̄ongu, i kene wí ũ.

62 Ma bàa āo kunn̄o, ní̄o d̄s̄ k̄e m̄amemaa Dii.

63 Tó ma duuna p̄o ní k̄e yáa k̄ema pii, duunapi yá a d̄ongu, i kene wí ũ, n lé īo kp̄aaũa n t̄s̄ íi yáí. Ma Dii Lua máme má ò.

17

Kúu m̄en plāo ní v̄elio

1 Dii yá'òm̄e à̄ m̄e:

2 Gb̄enaz̄in né, yáleēu Isailīone, ní yáasik̄ené

3 n̄ me, ma Dii Lua ma m̄e, kúu z̄ōe ku, aà ḡas̄la gb̄aa mé a ká gb̄aa, mé aà sula w̄es̄a p̄ae. A mò Lib̄a b̄usuu à̄ sede lí misona k̄u,

4 5 a zò tàò laatanáò búsuu, à gè pè tagenapíò wéleu.

5 A búsupi véè bui sè ló, a pè swada sae bua lán swagbala líwa.

6 Véèpi lí kè lí ù, à ɔtá yeeennó, 5 a gónáò yèele kúupi kíi oi, mé a zínaò tà àà zíe. Maa à gónáò kèkè, a lá sísi à gò véeli ù.

7 Kúu zɔ́ pàle ku we, àà gásla gbáa mé àà sula tíisi. ɔ véelipi zínaò tà àà kíi oi za kaa pò a pèu, àle àà í nide, 5 a gónáò tà àà kíi.

8 A mɔ̀ lè a pɛa tɔle maaú swada saee, kè à ɔta, i ne'i véeli gawide ù.

9 Oné ma Dii Lua ma mè, a ke maan wee? Véelipi a gé aee? Kúupi a gí a né woloio. A lípi bile à gao lé? A la bɔbɔ giigaga píie. I ke gɔsagbáake ge dasike wà kèè wà bíleo.

10 Tó wà èa pè, a li be? Tó gukpe íana kàka sùwà, a giigagao lé? A giigaga kaa pò à b̀leupiue.

11 ɔ Dii yá'òmee à mè:

12 Bui swáyámansaidepiò la, aa yápi midɔ́oa? Oné Babeli kía mé gè Yelusaleù, à a kía kù ní aà íwaò à tàrínɔ Babeli.

13 ɔ à kíabuie díle, à ledoukèaàno, a tò à legbèè a yá musu. A búsupi dɔ́aanao sèle tàrínɔ lɔ,*

14 kè búsupi e gɔ kpee felesai yáí. Ledou pò kíabui kèaàno-pi mé tò a ku.

15 ɔ kíabuipi b̀ àà kpe, à zínaò zì Egipi sɔ́ó ní zígɔ́ weelei dasi. Kípi a gé aee? Yápikena a b̀e? A ledoupi gboo, i b̀oa?

16 Ma Dii Lua ma mè, ní ma kuaò a ga kía pò à àà kpà kpalaupi mee-wia Babelie, kè à saká lé pò a gbèèu à ledou pò a kèaàno gbòò yáí.

17 Tó wà búsu kàlekale wéle bíi sae, mé wà gbà lesíɔ da líai, kè wà e gbéò dede dasi yáí, Falaɔ ní a zígɔ́ gbáaò ní a gbé bílaò fɔ́ dɔ́aale zípi guuo.

18 Asa kíabuipi saká lé pò a gbèèu, à ledoupi gbòò. Lá aa ɔdà kɔ́ ɔu ledoupi musu, 5 à yápiò kè píi, a b̀o.

19 Ayámeto ma Dii Lua ma mè, lá lé pò a gbè ní ma tɔ́o 5 à sakàù, mé ledou pò a kè ní ma tɔ́o 5 a gbòò, ní ma kuaò má tó a yá wí aà musue.

20 Má ba kpaè, i aà kú, mí taaàno Babeli. We má yákpalekèuaàno náaisaiyá pò a kèmee yáí.

21 Wí aà zígɔ́ pò lé bàaleaàno dede ní fèndao, mé wa ní gbé pò b̀ò fáaa gupiiue, íɔ dɔ́ kè ma Dii máme má ò.

22 Ma Dii Lua ma mè, má sedè lí lesí misona zɔ́ ge pé.

Má a misona gɔ́n b̀ɔbɔ zɔ́,
mí ge pɛ gbèsí sí zɔ́ lesí musu.

23 Má pé Isaili gbèsí sí lesí musue,
i gɔ́napa, i ne'i sedè lí gawide ù,
bá bui píi i mɔ́ ue e a láu,
aai pepɛ a gɔ́naowa.†

24 Sèa lí píi i dɔ́ kè ma Dii
mí to lí lesí enkú,

mé mi to lí ena lesí kú.

Mí to lí ísi giigaga,
mé mi to lí gii b̀ɔbɔ.

Ma Dii máme má ò mé má kee.

* 17:13 2Kia 24.15-20 † 17:23 Mat 13.32

18

Gbé pọ́ duunakè mé a ga

¹ Dii yá'òmεε à mè:

² Bóyáí á Isailio ì yáasie bee ke á bùsu yá musui? I me:

Maeᵛ vεεbe kùma blè,

ᵛ nεᵛ swaa fénkpà.*

³ Ma Dii Lua ma mè, ní ma kuaᵛ á yáasi bee ke á bùsuu bo.

⁴ Gwa, gbépiiá ma pọ́ε. Maeᵛ ní nεᵛ pii, yá doᵛε. Gbé pọ́ duunakè mé a ga.

⁵ Gbēmaa pọ́ lé yāmaake a zéwa yá gwa.

⁶ Ili gé pọ́blei táaᵛ kùεo,

ìli wémale Isailio diipiᵛzio.

Ili a gbédee nᵛ wεεleo,

ìli wúle ní nᵛεo gᵛᵛ pọ́ a ọ́kúao.

⁷ Ili gbāamᵛ gbēεεo,

ì gbé pọ́ a fla sea tᵛᵛma sᵛaaεε.

Ili pọ́ símáᵛ,

ì nᵛandena gba ble,

ì pọ́ na gbé pọ́ kú búuzi.

⁸ Ili ᵛa sēané à a igbao,

ìli ài zᵛᵛ wεεleo,

ì azla bo yāváiue,

ì yágᵛgᵛné a zéwa.

⁹ ɔ ma ɔtondᵛkᵛli gwa,

ɔ ma ikoyᵛᵛ kúa,

ɔ zikεwá ní náaiᵛo.

Ma Dii Lua ma mè,

gbé bee mé maa, aᵛ kue.†

¹⁰ Tó gbēmaapi né vái ì sᵛ be? I gbēde, ge ì yápiᵛ ke a gbédeεε.

¹¹ Baa ké aápi i a kee keo,

népi ì pọ́ble táa kùε,

ì a gbédee nᵛ wεεle,

¹² ì gbāamᵛ taasideᵛne ní wēnadeᵛ,

ì pọ́ símá,

ìli tᵛᵛma pọ́ á kúa sᵛaanéᵛo,

ì wémale táaᵛzi, ì yābēεke,

¹³ ì ᵛa sēané à a igba,

ì ài zᵛᵛ wεεle.

Gbé bee taa aᵛ kua? Aawo, aᵛ kuo. A ga yābēε pọ́ a kè pii yáie. Aà tàae a wi

aázla musue.

¹⁴ Tó né váiᵛpi nεᵛí, ᵛ aà né duuna pọ́ a mae lé keᵛ è, mé i a kee keo sᵛ be?

¹⁵ Ili pọ́ble táa kùεo,

ìli wémale Isailio diipiᵛzio,

ìli a gbédee nᵛ wεεleo,

¹⁶ ìli gbāamᵛ gbēεεo,

ìli tᵛᵛma gbεao,

ìli pọ́ símáᵛ,

ì nᵛandena gba ble,

* 18:2 Zel 31.29 † 18:9 Lev 18.5

Ì pò na gbé pò kú búuzi,

¹⁷ Ì azía bọ yāváiu,
 Ìli 5a sēané à a igbao,
 Ìli ài z5 wεεεo,
 Ì ma ikoyá kúá,
 Ì ma ɔtonɔkli gwa.

A ga a mae duuna yáio, aɔ kue.

¹⁸ Aà mae a ga azía duuna yáie, asa à gbé bọ'i mí, à a gbēdo pò síwà, à yá pò maaò kè a gbé guu.

¹⁹ Ɔ i mε: Bóyáí maepi tàae lí wí a né musuo ni? Lá népi yámaakè a zéwa, à ma ɔtonɔkli gwà ní laaio, aɔ kue.

²⁰ Gbé pò duunakè mé a ga. Mae tàae a wi a né musuo, né tàae a wi a mae musuo. ‡ Gbēmaa maakeáá aázla yáé, mé gbēvái vāikeaá aázla yáé.

²¹ Tó gbēvái mikè a duunaɔwa s5, mé à ma ɔtonɔkli gwà, àle yámaake a zéwa, a gao, aɔ kue.

²² Wa aà tàae pò a kèpiɔ kee dao, aɔ ku yámaa pò á kèpi yáie.

²³ Ma Dii Lua ma mē, vāikena gaa í kamagu nεe? Tó à mikè a yākeɔwa, aɔ kue, bee mé í kamagu.

²⁴ Tó gbēmaa mikè a maakeawa, àle duunake, àle yābēε pò gbēvái Ì keo ke, aɔ kue? Wa yámaa pò a kèpiɔ kee dao. A ga a náaisaie ní duuna pò a kèò yáie.

²⁵ A Isailiɔ i mε ma yākea d̀̀o v1o. A swákpa sa. Ma yākea d̀̀o v1o ló? Ge á yākea mé d̀̀o v1o kai!

²⁶ Tó gbēmaa mikè a maakeawa, àle duunake, a yáí a gai. A ga duuna pò a kèpi yáie.

²⁷ Tó gbēvái mikè a vāikeawa, àle yámaake a zéwa s5, a azía misie.

²⁸ Tó à tàae pò a kèò è mé à mikèwà píi, a gao, aɔ kue.

²⁹ A Isailiɔ s5 i mε ma yākea d̀̀o v1o. A Isailiɔ, ma yākea d̀̀o v1o ló? Ge á yākea mé d̀̀o v1o kai!

³⁰ A yáí má yákpaleke ní a Isailiɔ, baade a yākeawa. Ma Dii Lua máme má ò. A ǹ̀selile à mikè á tàaeɔwa píi, ké á duuna su á ásookeo yáí.

³¹ Isailiɔ, à ɔz5 á tàaeɔz5 píi, í á s5 ní á nisinao keke dafu. Bóyáí àle ázla kpa gaii?

³² Ma Dii Lua ma mē, gbēε gaa lí kamagu. A ǹ̀selile, í e àò ku.

19

Wēnalesia Isaili k1aɔnε

¹ Wēnale si Isaili k1aɔ yá musu

² ñ mε:

A daá ǹ̀omusu daε fá!

A wúle ǹ̀omusu saɔ zāngu, à a néo gwà ǹ̀omusu èwaasoɔ guu.

³ A a né do gwà, 5 à kè ǹ̀omusu sà bɔɔ ù.

A pótaitaia dàda,

5 à g5 gbēnaz1nsona ù.

⁴ Ké buiɔ aà bao mà,

aa εy5è, 5 à zù epiu.

Aa bakàè a níu,

aa táaàno Egipi bùsuu.*

⁵ Ké nòomusu dapi è támaa a ne,

yá pò aà wé doi mé mǐde we,

ò à èa à a né do ðile lo,

à kè nòomusu sà bolò ù.

⁶ A bèbè ní nòomusu saò

nòomusu sà bolò ù.

A pótaitaia dàda,

ò à gò gbènazǐnsona ù.

⁷ A ní kibèno wíwi, à ní wéleò dàaí.

Sò kè bùsupideògu

nòomusupi púnaama yáí.

⁸ O buio bò bùsu pò liaaio guu,

aa mò léleiwà.

Aa baikpàè,

ò à zù e pò aa yòè guu.

⁹ Wà bakàè a níu,

wà wáa tà wà aà dàu,

ò wà táaàno Babeli kíaε.†

We wà aà dàu kpéu,

ké wasu aà púnaa ma

Isaili bùsu gbèsísio sòòu lo yáí.

¹⁰ A da de lán véeliwa á kaau.

Wa aà pè swa sae,

ò à gónaò kèkè,

ò swa saepi tò à ne'í.

¹¹ A gónapio gbáa kà

wà kía gopana kéò.

Lípi lesí, à gbà zò luawa,

a gbáa ní a gòn dasipio tò wíli kuawào.

¹² O wa bile ní poféò wa nè.

Gukpé íana tò à giigàga,

ò a néò wòlo.

A gòn gbáapio giigàga,

ò té kùwà.

¹³ Tiasa a pèa gbáaue

toòle gii isaideu.

¹⁴ A gòn do tesè à kù a néòwa.

A góna pò a gbáa kà wà kí gopana kéò kuwà lo.

Wèna yáε, wáli sí le ù.

20

Isailio dá swáyamansaideòne

¹ Taa ní Isailio zìzòò ù wè soplade guu, a mò sòode gòò kwide zí, an gbèzòòeò mò yàgbèai Diiwa. Aa zòle ma aε,

² O Dii yá'òmèε à mè:

* 19:4 2Kia 23.33-34 † 19:9 2Kia 24.15

3 Gbēnazīn né, yá'ò Isaili gbēzōpionē n̄ mē, ma Dii Lua ma mē, aa mō yāgbēaia yā? N ma kuaō má we aa yāē gbēaao.

4 Nyō yákpalekērīnō lé? Gbēnazīn né, ríyō yákpalekērīnō lé? N ní deziō yābēēkaō oné

5 n̄ mē, ma Dii Lua ma mē, gōō pō ma Isailiō sē, ma legbē Yakōbu buipionē, má tò aa ma dō Egipi. Ma legbēné ma mē Dii an Luan ma ũ.

6 Gōō bee ma legbēné ma mē má ní bōlē Egipi, mí gērīnō būsū pō má sēné,* zó ní vío diu, a maa de būsūla pii guu.

7 Má oné an baade okpa pōbēē pō an wé blēzi, aasu nízia gbāle Egipi táao yá musuo. Máme máa Dii an Lua ũ.

8 Ō aa bō ma kpe, aai we swāsè ma yáio. Aai okpa pōbēē pō ní wé blēzio, aai Egipi táao to weo. Ō ma zēd mā pōkūmabōbōmá, mí palamá ní pōfēo Egipi we.

9 Kási mi keo ma tó yái. Má ye má a tó òkpa bui pō aa kú ní guuonēo, asa má tò Isailiō ma dō ní wáa, ké má ní bōlē Egipiē.

10 Ō ma ní bōlē Egipi, ma gērīnō guwaiwau.

11 Ma a ikoyāo kpámá, ma a yādileaō dāné, asa gbé pō kūa a wēni e a guuē.†

12 Ma kámabogōō yādāné lō seela ũ wá zānguo, ké aa e dō ké ma Dii ma ní sé ma gbēō ũ.‡

13 Ō Isailiō bō ma kpe guwaiwau, aa ma ikoyāo kūao. Aa gī ma yādilea pō tó gbé kūa, a wēni e a guuōzi. Aa tò kámabogōō pō má dile gbālè míomio, § ma zēd mā a pōkūmabōbōmá guwaiwau, mí ní tōbzō.

14 Ama mi keo ma tó yái. Má ye má a tó òkpa bui pō ma bō ní Isailiō ní wáaonēo.

15 Ma òlèné guwaiwau lō ma mē má gērīnō būsū pō ma a legbēné ma mē má kpámá guuo. Vī ní zóo di būsūpiuē, a maa de būsū píia.§

16 Aa gī ma yādileaōiē, aa ma ikoyāo kūao, mé aa tò kámabogōō pō má dilenēo gbālè, ké an sō kú ní táawa yái.

17 N beeo ma ní wēnagwá, mí ní kaale guwaiwau má ní bui midēo.

18 Má ò ní nēne guwaiwau aasu ní maeō òleseō, aasu ní yákea keo, aasu gbāle ní táao yá musuo.

19 Máme má Dii ní Lua ũ, aaliō ma ikoyāo kūa, aali swāse ma yādileaōi aao zikēwá.

20 Aali kámabogōō dile ma pō ũ seela ũ wá zānguo, aao dō ké Dii ní Luan ma ũ.

21 Ō an népio bō ma kpe, aa ma ikoyāo kūao, aai swāse ma yādilea pō tó gbé kūa i wēni e a guuōzi aa zikēwáō, mé aa tò kámabogōō gbālè, § ma zēd mā pōkūmabōbōmá, mí palamá ní pōfēo guwaiwau,

22 § ma ośāa, mi keo ma tó yái. Má ye ma tó òkpa bui pō ma ní bōlē Egipi ní wáaonēo.

23 Ma ea òlèné guwaiwau we lō, ma mē má ní fáaa buiō guuē, mí ní fāndaiada būsū ní būsuo,*

24 asa aai ma yādileaō mao, aa gī ma ikoyāōiē, aa tò kámabogōō gbālè, mé an maeō táao ní wé blē.

25 Ō ma ní kpá yābēēkaōla ní yādilea pō wīli wēni e a guuōō.

* 20:6 Bōa 6.2-8 † 20:11 Lev 18.5 ‡ 20:12 Bōa 31.13-17 § 20:15 Nao 14.26-30 * 20:23 Lev 26.33

²⁶ Má tò aa gò gbālea an sa'oa yá musu. Aa sa pò wí a pò káteu à tékū ò ní n né séia, ké vía e ní kú, aai dō ké mámema Dii.

²⁷ Ayāmeto gbēnazlín né, yá'o Isailiōne n̄ me ma Dii Lua ma mē an deziō dōemanō yāe bee musu lō, aa náaisaiyākēmee.

²⁸ Ké ma mōrino būsū pò ma a legbēné guu, ké aa s̄s̄i lesle ge lí yèlele è, aa sa'ò we. Aa ma pò fēlemē ní gba pò aa dà weo ní pò tékūa gí na pò aa kēo ní v̄ēe pò aa èlewào.

²⁹ Ǿ ma ní lá ma mē guleśí pò aale géu weo dea ni? Ǿ wí me gupione guleślō e ní a gbāo.

Yákpalekea ní Isailiō

³⁰ Ayāmeto o Isailiōne ma Dii Lua ma mē: A á deziō zé se à gbāle táa yá musu à gò gbālea yá?

³¹ Tó a mō sa'omá mé a sa pò wí a pò káteu à tékū ò ní á néo, áo gbālea á táa yá musu e ní a tiaoe. Lá máae Isailiō, má we à yāgbēaao. Ma Dii Lua ma mē, ní ma kuaó má we à yāgbēaao.

³² Yá pò kú á n̄seu a zekēo. I me áo zòble líōne ní gbēo lán buiōwae, lán dúnia gbéōwa.

³³ Ma Dii Lua ma mē, ní ma kuaó má a gāsí poo, mí gbāamé ní p̄kūmabōbōawáo.

³⁴ Má a gāsí poo mà á káaa bui pò a fáaa ní guuō guue, mí á bōle būsū ní būsuo ní ma gāsa gbāao ní p̄kūmabōbōawáo.

³⁵ Má tó à gé buiō būsuo gbāau, wá wé i ke s̄iō we, mí yákpalekeáno.

³⁶ Lá ma yákpalekē ní á deziō Egipi guwaiwaiu, máa má yákpalekeáno. Ma Dii Lua máme má ò.

³⁷ Mí tó à gē ma kaau, mí tó à ze ní ma bàakuaáno yáo.

³⁸ Má gbé pò aa tàakēmēe aa bō ma kpeo bō á guue. Baa ké ma ní bōle būsū pò aa ku a guu, aa gē Isaili būsuo, ío dō ké mámema Dii.

³⁹ A Isailiō, ma Dii Lua ma mē, lá á baade ye zòble a táaone, à gé! Gbezá á ma yāma! A ma tó pò a kua adoa òkpamēe ní á táa ní á sa'omáo bo.

⁴⁰ Asa ma Dii Lua ma mē, Isailiō píi aa zòblemēe ma gbēs̄s̄í pò a kua adoa musue, Isaili būsū gbēs̄s̄í les̄p̄i. We má ní síu. Wek̄i má sa'oa gbēawá ní á buap̄ káauō ní gba pò á mōmēe.

⁴¹ Tó ma á káaa buiō guu, mé ma á bōle būsū ní būsū pò a fáaa guu, má á sí sa pò a pò tékūa gí na ū, mí tōbō á musu buiō wáa.

⁴² Tó ma suáno Isaili būsū pò ma a legbē á deziōne guu, á dō sa ké mámema Dii.

⁴³ Wek̄i á yākeao ní á daa pò tò a gò gbālea i dōágu, ò á gbasa ào ye ázla ḡyāio vai pò á kēo yái.

⁴⁴ Tó ma yákēe ma tōbōa yái, i ke á yāvāikea ge á yá koleao léu no, á Isailiō í dō sa ké mámema Dii. Ma Dii Lua máme má ò.

21

Gēmidōkti oi té

¹ Dii yá'òmēe à mē:

² Gbēnazlín né, wēbiibii gēmidōktiwa n̄ yá'o'òè. Anabikeke Negeve būsū líkpēpi yá musu,

3 ní oè aà ma yáma. Ma Dii Lua ma m̀e má tesōwàe. Tépi a kú a lí ísio ní a lí giiowa pii. Wa e a tépi deo. Tépi a to gbépii oa siakú za geomidokli oi e gubántoo oi.

4 Gbépii io d̄s ma Dii máme ma tépi s̀owà, wa f̄s deo.

5 Ǿ ma m̀e: A'a Dii Lua! Wàle o ma yá musu wà m̀e, yásikena nolo?

Dii f̄nda

6 Dii yá'òmee à m̀e:

7 Gbēnazīn n̄e, webiibii Yelusaleū oi ñ yā'o'o sa'okliōne. Anabikeke Isaili b̄usu yá musu,

8 ní oè ma Dii ma m̀e, má fele ní b̄usupideō. Má a f̄nda wo a kp̄eu, mí a gbēmaao ní a gbēvāio dedeò pii.

9 Lá mále a gbēmaao ní a gbēvāio dede píi, má a f̄nda wo mà gbépii léó za geomidokli oi e gubántoo oi.

10 Gbépii io d̄s ké ma Dii ma a f̄nda wò a kp̄eu, má s̄obu lo.

11 Gbēnazīn n̄e, aauke! Aauke ní wáa ní èl'e'eleboao ní p̄osiao.

12 Tó wà n̄ la, b̄oyāi n̄le aaukeii, ní oné bao p̄o wa ma tia yáie. S̄o a k̄e gbépiigu, an Ǿ i ḡs d̄oblo, an ká i ga, an gbá io lua. Yá lé pila, mé a kee. Ma Dii Lua máme má ò.

13 Dii yá'òmee à m̀e:

14 Gbēnazīn n̄e, anabikeke ñ me ma Dii ma m̀e:

F̄ndaē! F̄ndaē!

A lena, mé àle teke ḡn̄eḡn̄e!

15 Wà a leke gbēdedeā yáie, wa k̄eke ké à teke lán loupileawae.

Wa p̄onake ní ma né gopanao yá?

F̄nda bàa kú ní go bee taaeo.

16 W̄i f̄nda keke wàō k̄ūae,

w̄i a leke, w̄i keke,

wà na gbēdenae a Ǿle.

17 W̄ii lé gbēnazīn n̄e,

ní waiyooken̄e,

asa wa fele ma gb̄éwa

ní f̄ndapioe,

wa fele ní Isaili k̄iaō píie.

Wa ní dede ní f̄ndaoe

ní ma gb̄é lo.

A yáí tò ñ nzla gb̄egb̄e.

18 Wa ní gb̄aa le gwa fál!

Tó gopana p̄o f̄nda bàa kuo su ku lo s̄o be?

Ma Dii Lua máme má ò.

19 Gbēnazīn n̄e, anabikeke, ní otaale.

To mà lélemá ní f̄ndao ḡn̄ pla ge aās.

F̄nda p̄o a gbēdede dasidasie,

wa koez̄n̄zi ní z̄lpio,

20 s̄o i k̄éngu, gb̄e daside i fu.

Má tó gbēdedef̄ndapi àō ku

an w̄éle b̄oleo guu píie.

Kúku, àle teke lán loupileawa,

gbēdēdēa yáí wa kūai.

²¹ Fēnda, le ɔplaa oi, gé zēi.

Gu pó n lé yēleu píí lé!

²² Mapi sō má ɔtaale, ma pɔ i wee.

Ma Dii máme má ò.

Babeli kía léle Yelusaleūwa seela

²³ Dii yā'òmēe à mè:

²⁴ Gbēnazín né, iada lán zéwa mèn pla, Babeli kía i sé rí a fēndao. Zépio bɔ būsú dou nípii. Seela péle zépio daalekíi, i wéle pɔ zépi lé géú ɔbné.

²⁵ Ado iada, fēnda i se ge léle Amónio mēewia Labawa. Ado iada, i se ge léle Yudaɔwa rí rí wéle bíide Yelusaleūo.

²⁶ Babeli kía a ze zékpaau, gu pɔ zé mèn plapi kèukōwa, i māsokē we. A yála rí kaɔ, i yāgbēa táaɔwa, i pɔɔ pɔa gwagwa.

²⁷ Lí a Yelusaleū sé, i gé bíligboobɔɔ péle a bɔleɔu, i būsú káaai, i gbá lesɔ da, i gbēdēdēyā dile, i zīgāale.

²⁸ Yelusaleūdeɔ aɔ e lí pɔ a sèpiá ēēē lé pɔ a gbèné yáí. Ama a to aa rí tàae dō, i rí kúkū.

²⁹ Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, lá á tò wá á vāikea dō, á tàaeɔ bɔ gupuaú mé á duuna písi á yākeɔwa, lá á tò wa dō màa, wa ɔpelewáe sa.

³⁰ Mpi sō Isailio kía vāi beēesaide, n gɔɔ pà, ía pɔ wále dama kà a wáwa sa.

³¹ Ma Dii Lua ma mè wa aà tulu go, wi aà kíafua go. Yá a lilē, wa gbé pɔ í azía busa káfi, wi gbé pɔ í azía káfi busa.

³² Bezia! Bezia! Má tó à gō bezia ũe. A ea su a gbēuo e gbé pɔ à a vía zé ví mós,* mí kpawà.

³³ Gbēnazín né, anabikeke n me, ma Dii Lua máme ma yáe bee ò Amónio musu an yāzōzōa Isailione yáí.

Fēndae! Fēndae!

Wa wò gbēdēdēa yáie,

àle teke à láa gbéone,

àle pipi lán loupileawa.

³⁴ Wépungu gii wále e rí yá musu, wále māsò pā kené. Fēndapi sɔu mà à gbēvāipio mí zōzō. An gɔɔ pà, ía pɔ wále damá kà a wáwa sa.

³⁵ Aa rí fēnda sɔɔ a kpéú sa, mí yákpalekerino gu pɔ wá rí íu, būsú pɔ aa bɔu.

³⁶ Má pɔkúmabɔbɔmá rí téo, mí pɔbɔ ma níu, mí rí na gbé pásɔne rí ɔzɔ, gbépio pɔkaalea dō.

³⁷ Aaɔ de yāa ũ téē, wa rí au fāndaiada rí būsuu. An yá a dɔ gbēegu lɔo, asa ma Dii máme má ò.

22

Yelusaleūdeɔ duuna

¹ Dii yā'òmēe à mè:

² Gbēnazín né, nýs yákpalekeaanɔ lé? Nyō yákpaleke rí gbēden wélepíoo lé? N a yábēekeɔ oē

³ n me, ma Dii Lua ma mè: Wéle, n wetāgɔɔ kà gbé pɔ wá rí dede n guuo yáí. N gbālè táa pɔ n gbépio yáí.

* 21:32 Daa 49.10

4 N gō taaede ũ n gbēdea yáí, n gbālè táa pò wa pìò yáí. N tò n wēni kulun kú, n gōò pà. A yáí má tó buiò n láanike, má tó bùsu pii gbéò n ke pòòpòò.

5 Gbé pò kunnò káìò ní gbé pò kunnò zàò n yáalò ké n tó òòkpà, yá yà n guu yáí.

6 Isaili kíaò gwa, an baade lé gbāamò a gbédeee n guu, aale ní dede.

7 Gbéò í saka ní de ní rí daogu n guu,* wí gbāamò bòmòòne n guu,† wí tone pò gwana vloò ní gyaa gbēandoò taiinke n guu.

8 N sakà ma pòòu, n gōò pò má díle kámabogòò ũ gbālè.‡

9 Kòmalèdeò ku n guu, aa zè ní gbēdeo. N gbēò í táa bleò ble gbèsisìò musu, § aalí ea gbásìke n guu.

10 N gbēò í gbada ní mae nawa, n gbēò í kusi nòe pò òkúàòwa.

11 N gbēò í gbásìke ní rí gbédee nao, n gbēò í wíyà ke aa gbada ní né nawa, n gbēò í kusi ní dāe fēewa.§

12 Wí gbagusaesi n guu gbēdea yáí,* wí ò'í símá, wí ài zòò wēle,† wí kò bòò'í mí. Ma yá sànguè, ma Dii Lua máme má ò.

13 Má òtaale òvái pò wa è yáí ní gbé pò wà ní dede n guuò yáo.

14 Tó mále yá gògònnò, n gbāa a ka n sò àò dileaa? Ma Dii ma y'ò mé má kee.

15 Má n gbéò fáaa buiò guue, má ní fándaiada bùsu ní bùsuo, mí ní gbásìkea mide.

16 Tó n gō sauluunnò buiòne, níyòò dō ké mámema Dii.

17 Dii yá'òmeè à mè:

18 Gbēnazín né, Isailiò gòmeè lán mò gbāsìwa, ampìi aa gò lán mōgotē ge mōpu ge mōsi ge beòma gbāsì pò wa bòle muauwae. Aa demèe lán ánuusu gbāsìwae.

19 Ayámeto ma Dii Lua ma mè, lá á gbāsì ápii, má á naaa Yelusaleùe.

20 Lá wí ánuusu ní mōgotēò ní mōsio ní beòmao ní mōpuo ka muau wà tékau e mōpi bole, màa má á naaa mà á ká wélepiu ní pòfèò, mí á yó ní pòkúmao.

21 Má á naaae, mí tesòwá ní pòfèò, í yó wélepi guu.

22 Lá wí ánuusu yò muau, màa á yó wélepi guu, íò dō ké ma Dii máme ma pòkúmaòbòwá.

23 Dii yá'òmeè à mè:

24 Gbēnazín né, o Yelusaleùpie, wí gbāò a bùsueò, § ma pòfè tò lou i mauo.

25 Aà kíaò ku a guu lán nòòmusu pò aa nòò le kù aale taitai, aale wiidwàòwae. Aalò gbēnazínoò nísìna só, aalò ní àizeeò ní rí pò beeeò nàaa, § aa tò gyaaò lígua a guu.

26 Aà sa'onao lé zìke ma ikoyáwao, aalò ma pòò gbālee. Aali pò pò de ma pò ũ dōkòe ní pò pò de ma pò ũoòo. Aali pò gbālea ní pò gbālesaio dodoa kòe yáda gbéòneo.‡ Aalí wékpá ví kámabogòòzì tàaeae, § ma tó íò òòkpaa ní guu.

27 Aà kíaò ku a guu lán àwalewana pò aa pò kù, aale kékékèòwa. Aalí gbēdede òvái'ea yáí.

28 Aà ánabiò í wépungu giio e, aalí māsò pāò ke, aale pò kùle ní yákeapiòwa, § aalí me lá má òn wé, kási mí yáe o sòo.

29 Bùsudeò í gbāamòkòe, aalò kò kpáí'o. Aalí taasideò ní wēnadeò taiinke, aalí bòmòò weta ní rí yá nao.

* 22:7 Iko 5.16 † 22:7 Iko 24.17 ‡ 22:8 Lev 19.30 § 22:11 Lev 18.7-20 * 22:12 Bəa 23.8
† 22:12 Iko 23.20 ‡ 22:26 Lev 10.10

30 Ma gbēe wèele ní guu àà bíi kaso kèkè, ɔ zɛ ma aɛ gufoou àò gi flinini bùsupi yá musu, kɛ́ másu bùsupi kaaleo yáí, 5 mi eo.

31 Ayámeto má ɔkúmabòbò má, mí ní midɛ ní ɔfɛtɛo. Má ní yákeo wíne ní musuɛ. Ma Dii Lua máme má ó.

23

Yelusaleu ní Samalio dea lán nɔɛ gbáskɛnawa

1 Dii yá'òmɛɛ à mè:

2 Gbēnazín né, nɔɛo ku gbēon pla dadoudeɔ ũ,

3 5 aa káaluakà Egipi, aa de káaluao ũ za ní wéndiagɔɔɛ. Wekli wà ɔ bliibiiu ní yówa, wekli wà ɔmàma ní nenɔnkeyówa.

4 Vli tón ɔɔla, dáuna tón ɔɔliba. Aa gò ma nɔɔ ũ, 5 aa negɔɔo ní nenɔɔo í'i. ɔɔla mé Samali ũ, ɔɔliba mé Yelusaleu ũ.

5 Kua ma pò ũ ɔɔla sí káaluakaau, à lùà a gɔpɔɔɛ Asiliozi.

6 Ampii bùsu ɔaanaɔne ní gbāadeɔ, èwaaso maa pò di sò kpe ní ula gáaluladeɔ daa.

7 A azía kpámá káaluao ũ, ampii Asili gbé bɛɛɛdeɔne. ɔ à gbásikè ní gbé pò à lùarízipi t́aa.

8 I káaluakaa pò á dàda Egipi too. We wà wùlewulɛuaàno a wéndiagɔɔ, wà ɔ bliibii aà nenɔnkeyówa, wà ní ɔpɛá kèaàno.

9 ɔ ma aà ná a gɔpɔɔɛpiɔne ní ɔzi, Asili pò à lùarízipi.

10 Aa tò wà aà puizi è, aa aà negɔɔo ní aà nenɔɔo náaa, 5 aa aà dè ní fɛndao. Ké aa ladàwà màa, 5 à gò yaa ũ nɔɔɔne.

11 Ké aà dáuna ɔɔliba è màa, 5 à lùarízi a ɔòkpá deaàla, à káaluakà de a vliipila.

12 A lùà Asiliozi lɔ se, an bùsu ɔaanao ní ní gbāadeɔ, èwaaso maa pò di sò kpe ní ula wedeɔ daa nípii.

13 Má è à gbásikè sò, an pla nípii aa zé dou sèɛ.

14 Aà káaluakaa gè aɛ lɔ. A è wà gɔɔo taa kè gíwa ní pò t́ɛao, Babiloni bùsudeɔne,

15 pɔɔ ɔɔɔa ní pi, aa tulu gbāao didia, aa bò lán Babeli zígɔ kíaɔwa lán Babiloni bùsudeɔwa.

16 Ké à wɛsɛ, 5 à lùarízi, 5 à gbé zì ní sísi Babiloni bùsuu.

17 Babelideɔ mò aà kíi wùlɛiaàno, aa tò à gbásikè an lúaaaazi guu. Ké aa tò à gbásikè màa, 5 aà nisína ye ní yáí lɔ.

18 Ké aà káaluakaa kpálea vli lɔ, mé aà puizi bò gupuau, 5 ma nisína ye aà yáí lɔ, lá ma nisína ye aà vli yáí lɔwa.

19 Aà káaluakaa Egipi a wéndiagɔɔ yá d̀aaagu, 5 à a káaluakaa káfi.

20 We à lùà a gɔpɔɔɛzi. An gɔɛkebo de lán zaa'in pòwa, aa í zu lán sòwa.

21 A a wéndiagɔɔ d̀ɛ'li bɛkè, gɔɔ pò wà ɔ bliibii aà yówa Egipi, mé wà ɔmàma aà nenɔnkeyópiɔwa.

22 Ayámeto ɔɔliba, ma Dii Lua ma mè, má t́ɛkpa ní gɔpɔɔɛ pò ní nisína ye ní yáí lɔpiɔgu, má tó aa bò gupiiu, aa mɔ lélema.

23 Babelideɔ ní Babiloni bùsudeɔ píi ní Pekodio ní Soaó ní Koao ní Asilio lɔ. Èwaaso maaɔne, bùsu ɔaanaɔne ní gbāadeɔ nípii, zígɔ kíaɔ ní tɔdeɔ dia sò kpe.

24 Aa bɔ gugbāntoo oi aa mɔ lélema ní g̃kɛbɔɔ ní zlkas̃gɔɔ ní zugɔɔ ní gbēnazl̃naɔ dasidasi ní s̃ngbɔɔɔ ní mò f̃ùɔɔ, aai koez̃nzi. Má n nané ní ɔz̃le, aai yákpalekenno lá aai kewa.

25 Ma pɔ a f̃ɛnz̃ie, mí tó wà yáyiama ní pɔkūmao. Aa n ní ní n swáɔ gole, n gbé pɔ g̃ɔɔ i gaga zl̃ guu. Aa n neg̃ɔɔɔ ní n ññɔɔ naaa, n gbé pɔ g̃ɔɔ i tékū.

26 Aa n pɔkas̃aɔ woloma, aai n ñamblebɔɔ séle.

27 Má n d̃ɛ̃'li mid̃e ní n káaluakaa pɔ n nawà Egipio. Nỹ wesi yápiɔle loo, ñỹ ɛa láasook̃e Egipi yáwao.

28 Ma Dii Lua ma m̃e má n na n zangudeɔne ní ɔz̃le, gbé pɔ n nis̃l̃na ye ní yáí lopiɔ.

29 Aa zangu aa yákeñe, aa n àiz̃ɛɔ séle píi, aai n to puizi wáiwai, n káaluakaa wisaiyá i bɔ gupuaú.

30 N wáikea ní n káaluakaa mé m̃done, ké n lua buiɔzi n gbásik̃e ní ní t̃áaɔ yáí.

31 Ké n n ṽli zé s̃e yáí, pɔkūma í pɔ má k̃ak̃aè ɔ má k̃akane.

32 Ma Dii Lua ma m̃e ñỹ í pɔ má k̃ak̃a n ṽlĩe mĩe.

N imibɔ yàasa mé a ɛ z̃à,

gbéɔ n láanik̃e aa n yáalo

í z̃ɔɔ pɔ imibɔpi í si yáí.

33 Ipi a n de, p̃ɔsia i danla,

g̃sa bezia ũ wáiwai í pɔ n ṽli Samali mipi yáí.

34 Nỹ ɔpi mi píie wululu,

ní n imibɔpi wíwi,

ní n ỹɔ lili ní a kasoo.

Ma Dii Lua máme má ò.

35 A yáí tò ma Dii Lua ma m̃e

lá pɔ ma yá s̃angu, n ma kpa kpe,

ñỹ n d̃ɛ̃'li ní n káaluakaa gbe'ee.

36 ɔ Dii òm̃e: Gbēnazl̃n né, ñỹ yákpaleke ní ɔlao ní ɔolibao lé? Bɔb̃r̃ño ní n yáb̃ɛk̃eɔ.

37 Asa aa gbásik̃e mé aa gbéɔ d̃ede. Aa gbásik̃e t̃áaɔ yá musu, ɔ aa sa pɔ wí a pɔ k̃ateu à tékū òmá ní ní né pɔ aa ímañɔ t̃áapiɔ p̃oblea ũ.

38 Aa yáe bee k̃em̃e lo, g̃ɔɔ bee ɔ aa ma kp̃é gbāl̃è, aa kámabog̃ɔɔ pɔ má dil̃eñé ɔɔkp̃à.

39 Ké aa sa'ò ní t̃áaɔwa ní ní néɔ, zl̃ bee aa g̃è ma kp̃éu aa a gbāl̃è. Yá pɔ aa k̃e ma kp̃éun we.

40 Baa se wí gbéɔ zl̃ g̃ɔɔ s̃isiine z̃àz̃à aa m̃ó. N zu'ò, ñle ní dá, n kio k̃a, n n ñamblebɔɔ dà.

41 N z̃l̃e wúlek̃i kefenawa, p̃ɔɔ k̃ále t̃áab̃unuwa n ae ní ma tulaletio ní ma ñis̃io.

42 Bíla pɔ kú aà k̃ĩo yá'ò b̃o ní gbé pɔ b̃ò gbáau aa m̃ò. Aa z̃à dàè ní aà d̃aunao, aa f̃ùɔ kefeñaɔ kp̃ákp̃añé.

43 ɔ ma láasook̃e ma m̃e: Ñɔe pɔ yàa gbásik̃eaa yáí de a gbēdoaa mé lé si káaluakaa lo?

44 ɔ aa g̃e k̃eààño lá wí g̃e ke ní káaluaoowa. Màa aa g̃e k̃e ní d̃ɛ̃'lidee bee ɔl̃a ní ɔolibao.

⁴⁵ Gbẽmaaɔ yákpalekeńno, aai káaluakaa ní gbẽɗeao yá wíné ní musu, asa aa káaluaká aa gbéɔ dèdè.

⁴⁶ Ma Dii Lua ma m̀, to dasi m̀o léleimá, aai to gili gẽngu, aai ní p̀o naaa.

⁴⁷ Aa ní pápa ní gb̄eoe, aai ní z̄eZ̄e ní f̄endao. Aa ní neḡeɔ ní ní nen̄eɔ dede, aai teS̄ ní kp̄eɔwa.

⁴⁸ Má d̄e"li mide ní b̄usu, ké n̄eɔ e aao laai ví, aasu d̄e"li ke láríwao.

⁴⁹ N̄epi d̄e"li a wi ní musue, aa ní duunakea táaɔ yá musu gb̄e'e, aai d̄o ké mámema Dii Lua.

24

Yelusaleu leua ní m̀o oo tánpakeao

¹ Wá kua z̄iz̄o ũ w̄e k̄eokwide, a m̀o kwide ḡo kwide z̄í Dii yá'òmeɛ à m̀:

² Gb̄enaz̄in né, ḡoɛ bee dalau, asa gb̄a Babeli kía koez̄ò Yelusaleuzi.*

³ Yáleu ní bui swáymansaidepiɔ ñ oné ma Dii Lua ma m̀:

A oo dite, í íkau,

⁴ í n̄o kau,

n̄o maaɔ, a gb̄a ní a ɔo,

í wá nísideɔ ka à pai.

⁵ Iɔ de kp̄asa n̄o maa ũ,

í yáaka oopi z̄íe,

í disa à ma oopi guu éle'ele.

⁶ A yáí ma Dii Lua ma m̀,

waiyoo gb̄eden w̄éle,

oo p̀o a gb̄as̄í ḡí woloi pi!

A a n̄oɔpiɔ b̄leu dodo píi,

kási ásu líkpa a yá musuo.

⁷ Aa gb̄eɔ dèdè w̄élepi guu,

aa ní au b̄le gb̄eɛɛnawa,

aai k̄óle t̄oɔw̄a aa b̄usukàwào.

⁸ Má tò aupi ḡo gb̄eɛɛnapiwa,

ké wasu e p̀o káwào yáí,

gb̄eɔ p̀o i pańzi, aai t̄osimá.

⁹ A yáí ma Dii Lua ma m̀,

Waiyoo gb̄eden w̄éle!

Mapi, má yáakau z̄oɔz̄o s̄e.

¹⁰ A yáakau, í té dau.

A n̄oɔpi disa e a í ba,

a wápi i tékũ.

¹¹ A oo giipi di teȳwa,

ké à m̀ e w̄aa kũ táut̄au,

a gb̄as̄í i wolowá,

a kpe sia i láa.

¹² Oopi tò wá f̄uwa,

a gb̄as̄í z̄o a gowà té guuo.

¹³ N gb̄as̄í mé n d̄e"li ũ.

Nȳo z̄eao e ma p̀o gé weeð,

asa má w̄eɛe má n gb̄as̄í woloma,

kási ní ye à wolomao.

* 24:2 2Kia 25.1

14 Ma Dii ma yá'ò, yápi lé mós.
 Má yápi kée, má gí keio,
 má gbēe wegwao, má nòselileo.
 Má yákpalekéalno á yákeawae,
 ma Dii Lua máme má ò.

Ezekieli na gaa

15 Dii yá'òmēē à mē:

16 Gbēnazlín né, má pò pò n wé blé sima kándo. Nsu búbuapēo, rísu óóbo,
 rísu to wé'í bōmao.

17 Aauke kilikili, rísu ñ aà ge óóbo. Nyō n fùà rí n kyaleo kpaa. Nsu pò kú n
 léwao. Nsu ge'óóbo ñaó ble bleo.

18 Ma yá'ò gbēone koo, a oosi ō ma na gá. Ké gu dō, ō má yá pò Dii òmēē kē.

19 Ó aa ma la aa mē: Yá pò ríle kēē beeo de wá yá ú yá? N a bōolekewēē.

20 Ó má wēmá ma mē: Dii yá'òmēē à mē

21 mà o á Isailiōne á Dii Lua mē, ále a kpé gbāle, á zegikli pò i íanadāò, í keé
 maa, i a beekēpi, á negōe rí á nenōe pò a rí tó weo gaga zí guuē.

22 Í ke lá má kēwa. Á pò kú á léwao, á ge'óóbo ñaó ble bleo.

23 Aó á fùà rí á kyaleo kpaa. Á búbuapēo, á óóbo. Á ibaba á duuna yáí, í
 aaukekōē.

24 Máo deé seela ū. Lá má kē píí, ápió sō á kēē, í dō ké Dii mé Lua ū.

25 Dii èa mē: Gbēnazlín né, gōo pò ma rí zegikli símá, an íandābo pò aai
 pōnakēopi, pò pò rí wé blé an pò dōwápi rí rí negōe rí rí nenōe,

26 gbé pò bō zí bee a mō n kíí, i a bao kāne n swáwa.

27 Zí bee n léna a gole, ní yá'ò rí gbé pò bōpio, n léna a naalea bo. Nyō de né
 seela ū, aai dō ké māmēmaa Dii.

25

Anabikekea Amōnió yá musu

(Zel 49.1-6, Eze 21.28-32, Amō 1.13-15, Sof 2.8-11)

1 Dii yá'òmēē à mē:

2 Gbēnazlín né, webiibii Amōnió kíí oi, ní anabikeke rí yá musu

3 ñ me: A Dii Lua yáma! Ma Dii Lua ma mē, ké wá ma kpé òokpá, wá Isaili
 búsu kē bezia ū, mé wá Yudaó kùkù táriño zízoo ū, lá a mē, ēhēē, táale, táale,

4 a yáí má á na gukpēdeone rí zlí. Aa bōokpakpa á guu, aai zwaakpēo dōdō á
 zānguo, aai á libeo ble, aai á vī mi.

5 Mí tó á meewia Laba gō yiongoó kákli ū, á búsu i gō sādādákli ū, í dō
 māmēmaa Dii.

6 Asa ma Dii Lua ma mē, ké a otaalē, a gbapàle, a pōnakē Isaili búsu yá musu,
 a yá kpáí dō á nōse guu,

7 a yáí má oṭwá, mí tó buio á pōo séle. Má á ké buiowa, mí á búsu mide. Má
 á deōnzō, í dō ké māmēmaa Dii.

Anabikekea Mōabuó yá musu

(Isa 15.1-16.14, 25.10-12, Zel 48.1-47, Amō 2.1-3, Sof 2.8-11)

8 Ma Dii Lua ma mē, ké Mōabuó rí Seideo mē, gwa, Yudaó gō lán bui piíwa,

9 a yáí má rí wéle pò kú gbepōleuo bíliboleo wēwē, sea za rí búsu lé wéle maae
 beewā: Beyesimō, Baali Mēona rí Kiliataiūo.

10 Má rí kpá gukpēdeowae, aai gō rí pò ū rí Amōnió, Amōnió yá a dō gbēegu bo.

11 Maa má yákpaleke ní Mɔabu, aai dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

Anabikekea Eɔbu yá musu

(Isa 34.5-17, 63.1-6, Zel 49.7-22, Eze 35.1-15, Am 1.11-12, Abd 1-14, Mal 1.2-5)

12 Ma Dii Lua ma mɛ̀, ké Eɔbu tɔsɪ Yudaɔwa, taæ láasai aa kè we.

13 A yáí ma Dii Lua ma mɛ̀, má ɔtɔ́ Eɔbuwæ, mí gbɛnazɪna ní ɔtuoo mɔnzɔ́, mí tó an bùsu gɔ́ wáiwai. Wa gaga zɪ guu sea za Temani e à gè pè Dedawæ.

14 Ma gbé Isailio tɔsimæ Eɔbuwa. Aa yáke Eɔbuɛ ma ɔfɛ́ ní ma ɔkũmao léu, Eɔbu ɔ́ dɔ́ sa ké mámɛ mále tɔsimá. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

Anabikekea Filitɔ́ yá musu

(Isa 14.29-31, Zel 47.1-7, Yoɛ 3.4-5, Am 1.6-8, Sof 2.4-7, Zkl 9.5-7)

15 Ma Dii Lua ma mɛ̀, ké Filitɔ́ sakà ní ibeɛ zɔngu, aa tɔsimá maamaæ,

16 a yáí ma Dii Lua ma mɛ̀, má ɔtɔ́ Filitɔ́wæ, mí Keleti buipiɔ́ mɔnzɔ́, mí ní gbé kɪni ɔ́ kú ísialeɔ mide.

17 Má tɔsimáɛ maamaa, mí ní wetā ní ɔfɛo. Tó ma tɔsimá, aai dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

26

Anabikekea Tiideɔ yá musu

(Isa 23.1-18, Yoɛ 3.4-5, Am 1.9-10, Zkl 9.1-4, Mat 11.21-22)

1 Wá kua zɪzɔ́ u wè kuɛdode mɔ́ gɔ́ sɛ́ia zɪ́ Dii yá'òmæ à mɛ̀:

2 Gbɛnazɪn né, Tiideɔ ò Yelusaleu yá musu aa mɛ̀: Èhɛ, a da wíwíæ! Buiɔ zé wèwè. A gè bezia ũ, wa kæ sa.

3 A yáí ma Dii Lua ma mɛ̀, má feleɛnɔɛ Tii, má tó buiɔ mɔ́ lélelelema lán ísia ikooaɔwa.

4 Aa Tii bíi dúuzɔ́, aai a gugwakɪ leɔ́ gboo, mí a bùsuti wææ, i gɔ́ gbeseena ũ.

5 I gɔ́ táalufálekɪ ũ ísia guu, asa ma Dii Lua mámɛ má ò. Buiɔ wélepi ɔ́ ɔ́lé,

6 wí a zɛwiadeɔ dede ní fɛndao, aai dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

7 Asa ma Dii Lua ma mɛ̀, má tó Babeli kí Nɛbukæza bɔ́ gugbántoo oi, kíao kíapi i mɔ́ léle Tiiwa ní sɔ́ ní zɪkasɔ́gɔ́ ní sɔ́deɔ ní zɪgɔ́ dasidasi.

8 A n zɛwiadeɔ dede ní fɛndao, i gbà leɔ́ da lianzi, i bùsu kále bíi sae, i a sɛngbaɔ aɛ kpálema.

9 A n bíi gbɛgbɛ ní a bíigboobo, i n gugwakɪ leɔ́ gboo ní a mɔɔ.

10 Aa sɔ́ dasi gɛagè, an luutɛ i kunla. N bíi deede sɔ́deɔ ní zugoɔ́ ní sɔ́gɔ́ kɔ́fi yáí, i gɛ n bílibɔleu lá wí gɛ wéle ɔ́ wà a bíi gbɔouwa.

11 Aa sɔ́ ɔ́zɔ́ n zeaɔu, i n gbé dede ní fɛndao, n gbèpele gbãa i kwé.

12 Aa n àizɛɔ naaa, aa n ɔ́ ɔ́lé. Aai n bíi gboo, aai n ɔ́æ kpéɔ́ dúuzɔ́, aai n gbɔ́ ní n líb ní n bùsutio zú ísiau.

13 Má lesia mide n guu, wa mɔna'ò ma n guu bo.*

14 Má n ke gbeseena ũe, ní gɔ́ táalufálekɪ ũ. Wa ea n kále bau bo, asa ma Dii Lua mámɛ má ò.

15 Ma Dii Lua má ò Tii yá musu, tó ísialedeɔ n kwea kɔ́fi mà, mé aa gbé ɔ́ kè'laɔ́ aaukea mà, wále gbé dede n guu, aa kpakpanaga.

16 Ísiale bùsu kíao pila ní gɪnawa, aai ní gomusɔ́ wolo, aai ní ula wèsadeɔ bɔ́. Zɔ́le ɔ́le vía a ní kú, n yá i dimá, aai lualua láasai.

* 26:13 Zia 18.22

17 Aa wēnale si n yá musu aa mēne:

Wéle tōde pó ígbēo kuu,
n kaale fá!
Mpi ní n gbēo gbāa ví yāa ísīaa,
ní tò vía ísialedeo kù m̄pii.

18 N gbooa tò aa lùalua ní víao,
gili gē ísīa gūgūnadeo gu n kwēgo.

19 Ma Dii Lua ma mē, tó má tò n gō bezia ū, wéle pó wa kuu bo ū, tó má tò ísīa dānla mé í zōopi kùama,

20 má n kpa gbé káauo k̄lí ní gbé pó aa sí bedauo. Má tó nyō ku tōle nōnau we ní gbé pó sí bedauo bezia pó a vuō ū. Nyō su n kúki dúnīau la bo.

21 Má tò n midē váie, nyōo ku bo. Wa n wēle, kási wa n e bo. Ma Dii Lua máme má ò.

27

Wēnakea Tii

1 Dii yá òmēe à mē:

2 Gbēnazín né, wēnale da ní Tii pó kú ísiabuak̄í

3 í laata ní bui dasi pó an b̄suo ku ísialeo n̄ mē:

Ma Dii Lua ma mē,
Tii, ni mē n kefenke b̄lei.

4 N de lán gówa ísīa guo,
n kalenaō tò n kefenke b̄lei.

5 N líá Senii gbè p̄lione,
mé n lipelá Libā sedē líe.

6 Wà n gólibo à ní Basana gbēnelioe,

wà n lipereeo kē ní Sipi b̄suo sé lí pó wà wesa swaa dàdaue.

7 N zwāáa Egipi p̄le wēsāde,
a de n d̄alapoo ū.

N zwāakpe zwāáa zwāa búuna
ní zwāa ḡaalulade pó b̄ Elisa b̄suoone.

8 Sidōdeo ní Aavadideo mé n gobōnao ū,
nzla gbé ḡsideo mé n ígbēo ū.

9 Gebali ḡsideo zōo ku n guu
n gufootatanao ū.

Ísīa góo ní ní ígbēo ku n sae,
ále laata sānu.

10 Pēesio ní Ludio ní Libio
ku n zīgōo guu nēgōnao ū.

Aa ní sēngbaōo ní ní m̄ f̄uaō l̄oolooma,
aa tò n kefēū k̄.

11 Aavadi zīgōo k̄ále n b̄iowa aa líai,
Gamadadeo ku n gugwak̄i les̄o guu.

Aa ní sēngbaōo l̄ooloo n b̄iowa
aa tò n kefenke b̄lei.

12 Taasisideo laatānno sānu n àizee dasiō yái. Aa flabōne ní ánusuo ní m̄sio ní m̄puo ní beōmao.

13 Gelekio ní Tubalio ní Mesekio laatānno sānu, aa flabōne ní zōo ní m̄gotē p̄o.

14 Tɔgaamaɔ fiabòne ní sʼ zikenaɔ ní sʼ zìkanaɔ ní sʼbaonaɔ.

15 Lodedeɔ laatànnɔ sànu, bùsu dasideɔ mé n laalunaɔ ũ, aa wesa swaa ní mɔa lío kpàma.

16 Silio laatànnɔ sànu n pɔ dasiɔ yáí, aa fiabòne ní tiikɔazio ní zwàa gaaluladeo ní zwàa wèsàdeo ní bàabaaɔ ní òsoo ní lubiio.

17 Yudaɔ ní Isailio laatànnɔ sànu, aa fiabòne ní pʼwenaɔ ní zɔo ní nísio ní lí'òo.

18 Damasideɔ laatànnɔ sànu ní Elebɔ vèeo ní Zahaa sákáo n pɔ dasiɔ ní n àizèeɔ yáí.

19 Dá buio ní Geleki pɔ kú Uzaliɔ n laa lù ní m̀ pɔ wa kàsoo ní kasia gínanao ní kanɛ lí feeo.

20 Dedáɔ laatànnɔ sànu ní gaal zwáaɔ.

21 Laalubuo ní Kedaa kíaɔ laatànnɔ sànu ní sàneboɔ ní sàsakaɔ ní bleɔ.

22 Seba ní Laama laatanaɔ fiabòne ní pɔ gínana maaɔ pii ní gbè beedeɔ pii ní vuao.

23 Halanadeɔ ní Kanedeɔ ní Edenideɔ ní Seba laatanaɔ laatànnɔ sànu ní Asilio ní Kilimadadeɔ.

24 Aa pɔkasa maaɔ ní ulada búunaɔ ní zwàa pɔ wà bà kèwàɔ ní pɔ wèsàde pɔ wí kpálè kpéuɔ ní bà gbáaɔ yíama n elɛu.

25 Taasisi gó'ilenaɔ n laaɔ sea, ní káa, n tɔbɔ ísia guo maamaa.

26 Gobɔnaɔ gennɔ ikooa lɛsɔ kíi, gukpe íana i n wíwi ísia guoguo.

27 N àizèeɔ ní n laaɔ ní n pɔɔ pii kpálè ísia guoguo n òòkpagɔɔ ní n bɔnaɔ ní n ígbèɔ ní n gufootatanaɔ ní n laatanaɔ ní n zígɔɔ ní dasi pɔ kú n guuɔ.

28 Gɔsɔ a lualua ígbèpiɔ wii yáí.

29 Gobɔnaɔ bɔle ní gɔɔ guu nípii, gofinaɔ ní ígbèɔ pii aaɔ zea gɔsɔle.

30 Aa wiile n yá musu, aai búbuape wènanɔ. Aa bùsu zù ní mia, aai gbeembo túfu guu.

31 Aa ní migbaa lé n yáí, aai zwànkasaɔ da. Aa n ɔɔb ní pɔsiao ní búbua pásílo.

32 Aa wènale sine ní ɔɔbo, aa wènakene aa me: Tii, wèlee muaannɔ, ɔ n ke kyɔ́ ísia guoguo?

33 Ké n laa yíaaɔ dàzɛu ísíaa, bui daside kà n àizèe zɔɔ yáí. N pɔɔ tò dúnia kíaɔ kè ɔdeɔ ũ.*

34 Ísia n wíwi sa, n sɔɔle ísiu, n pɔɔ ní n gbéɔ kpálennɔ nípii.

35 N yá dí ísialedeɔwa,

* 27:33 Zia 18.19

5 an ká s̀, an oa òkpà.

36 Buiò laatanàó lé lesuikékema,
n kaalea vái, ríyò ku bau bo.

28

Anabikékea Tii kía yá musu

1 Dii yá'òmèè à mè:

2 Gbēnazín né, o Tii kíaè

ma Dii Lua ma mè:

Ké n nzía sè lesí yáí,

ni me n kamawa,*

ní z̄léa ma kpalabaawa ísia guo.

Gbēnazínan n ù, Lua no,

baa tó r̄lé e n ̄n̄o kāmawa.

3 N ̄n̄o kà Danieliwaa?

Asiiyāe ulēānoa?

4 N àizēè kàāanzi n ̄n̄o ní n wēzēo yáí,

n vua ní ánusuo n̄n̄oaa n lāāsiu.

5 N tágea ̄n̄o z̄o yáí n àizēè k̄āfi

5 n nzía sè lesí àizēēpi yáí.

6 A yáí ma Dii Lua ma mè,

lá r̄lé e n ̄n̄o kāmawae,

7 a yáí má tó bui z̄l̄o l̄léma,

bui p̄o aali gb̄é wēnagwao.

Aa fēnda wo n kēfenke ní n ̄n̄ozi,

aa n gawi p̄ipia òkpānē.

8 Aa n kpa bēdau,

n gaa aó p̄āsí ísia guo.

9 Nȳe o gb̄é p̄o lé n deo wáa n kamawae?

Gbēnazínan n ù gb̄épīnē, Lua no.

10 Gyaf̄ode gaa ríȳo ga a ù bui z̄l̄o z̄l̄i,

asa ma yá'ò.

Ma Dii Lua máme má ò.

11 Dii yá'èa dèdèa à mè:

12 Gbēnazín né, wēnalēè bee da ní Tii kíaò, ní mèè ma Dii Lua ma mè:

Gb̄é wásawasa s̄āsain n ù,

n ̄n̄o p̄ēma, n kēfenke l̄éso.

13 N kú ma swalu guu Edeni,†

gb̄è bēēde pii de n p̄nanzi ù:

Lubii, topaza, emelodi,

kisoliti, onisi, diamaa,

safii, tiik̄azi ní yasepeo.

Vua wà gb̄è bēēdepīo kùkùò z̄āleb̄o ù.

Ḡo dou z̄l̄i wà n kē ní p̄p̄i.

14 N de malaika ḡās̄l̄ade p̄o má d̄ilē àó ku ma kúki ù.

N kú ma gb̄ès̄l̄i p̄o a kua adoa musu,

n t̄aa'ò gb̄è bēēde tēkēāo guu.‡

* 28:2 Isa 14.13, 2Tes 2.4 † 28:13 Daa 2.8 ‡ 28:14 Zia 21.19-21

¹⁵ Zaa wà n ke ní tàae ví n yákeauo,
e gɔɔ pɔ wà dɔɔsaikɛ èma.

¹⁶ N tágea zázá guu pásí pèema,
n duunakè, ɔ ma a gbèsíslí zòne.
Malaika gàsíade pɔ kú ma kúkíia,[§]
ma n ya n bɔ gbè bɛɛede tekeauo.

¹⁷ N nzia sè lesí n kefenke yáí,
n ɔnɔ kè búí, ɔ ma n zu dúníau,*
ma n ke pɔgwagwaa ũ kíao ae.

¹⁸ N duun dasiɔ ní n tágea dɔɔsaiɔ yáí
n gbàsísaikɛ òkpà,
ɔ má tò té bɔ n guu, à kúma,
ɔ n gɔ tífú ũ tɔɔle
gbé pɔ lé n gwaɔ ae.

¹⁹ Yápi dí bui pɔ n dɔɔwa pii,
n kaála vái, níyɔɔ ku bau lɔo.

Anabikeke a Sid̄ yá musu
(Yɔɛ 4.4-8, Zkl 9.1-2, Mat 11.21-22)

²⁰ Dii yá'òmɛɛ à mè:

²¹ Gbɛnazín né, wɛbiibii Sid̄ oi, ní anabikeke a yá musu

²² ñ mɛ ma Dii Lua ma mè,
má fele ní Sid̄o saɛ,
wi ma kpɛla aà yáí.

Tó ma yákpalekèaàno,
mé ma tɔbɔ aà yá musu,
wi d̄ ké mámɛmaa Dii.

²³ Má gagyá zíwàɛ,
au i báale aà zɛauo.
Wa liaaazi, wi zíkkaaàno,
gbé i kwe aà guu gɛɔ ũ,
aai d̄ ké mámɛmaa Dii.

²⁴ Bui pɔ liaa Isailiɔzi, aai sakaŋgupiɔ aao dené le pɔ í ní z̄ à ní wāwā ũ lɔo, wiɔ
d̄ ké mámɛmaa Dii Lua.

²⁵ Ma Dii Lua ma mè, tó ma Isailiɔ b̄le b̄su pɔ aa fáaaɔ guu ma ní káaa, mé
ma tɔbɔ ní yá musu buiɔ wáa, aao ku b̄su pɔ má kpà ma z̄blena Yakɔbuwau.

²⁶ Tó ma yákpalekè ní bui pɔ liaarizi aa sakaŋgupiɔ, Isailiɔ iɔ ku b̄supi guu
d̄ɔɔa, aai kpɛd̄ɔɔu, aai v̄ɛbuɔ keu, aai d̄ ké mámɛmaa Dii ní Lua.

29

Anabikeke a Egipiɔ yá musu
(Isa 19.1-25, Zél 46.2-26)

¹ Wá kua zízɔ ũ wè kwide, a mɔ kwide gɔɔ kueplade zí Dii yá'òmɛɛ à mè:

² Gbɛnazín né, wɛbiibii Egipiɔ kí Falaɔɔwa, ní anabikeke aà yá musu ní Egipiɔ
b̄suo.

³ Oè ñ mɛ ma Dii Lua ma mè:
Egipiɔ kí Falaɔɔ, má feleɔno,

n kwāsa pɔ́ ní wúlea Niili ɔnao guu,
ni me Niiliá n pɔ́e,
níme n n pɔ́ kè nziawa.

⁴ Má kokoao kane n gbàou,
mí tó n swa kpɔɔ mo kpa n teɔwa.
Má n gále mà n bo n swa'ɔnapɔɔ
ní n swa kpɔ pɔ́ kpà n teɔwao sãnu,

⁵ mí n to gbáau,
mpi ní n swa kpɔɔ pii.

N gè a gɔ́ wúle sɔ́sɔ́,
gbèe a n wáɔ káaa à séleo.
Má n kpa wáɔ ní bāɔwa ní pɔ́blea úe,

⁶ Egipiɔ i dɔ́ ké māmema Dii.

N gɔ́ Isailiɔne fee lípana ú yāa.*

⁷ Ké aa gbāa'èma aa n kú,
n wiwi ní ɔu, ɔ an gáu gbòo.

Ké aa sɔ́kpálenzi, n ε'ε,
ɔ an wó bɔɔú.

⁸ A yáí tò ma Dii Lua ma mè
má tó wà mó zikainno,

mí n gbéɔ́ ní n pɔ́tuoɔ míɔnzɔ́.

⁹ Egipi a gɔ́ bezia gii úe,

a gbéɔ́ ɔ dɔ́ ké māmema Dii.
Ké n mè Niiliá n pɔ́e, níme ní kè,

¹⁰ a yáí tò má felenno ní n swao.

Má tó Egipi búsu gɔ́ da wáuu
bezia gii ú za Midoli ní Asuáɔ
e à ge pe Etiopi búsu zɔ́lewa.

¹¹ Gbènazína ge pɔ́tuo gbɛ a péle weo,
pɔe a pāao,

gbèe aɔ ku weo e wè bla.

¹² Má tó Egipi búsu gɔ́ bezia ú

de búsu pɔ́ ɔ́kpà yāaɔla,

a wéleɔ i gɔ́ beziaɔ ú

de wéle pɔ́ wà ní dúuzɔ́ yāaɔla.

Má Egipiɔ fáaa buiɔ guue,

má ní fándaiada búsu ní búsuoe,

an wéleɔ i gɔ́ beziaɔ ú e wè bla.

¹³ N beeo ma Dii Lua ma mè, wè blapi gbɛa má Egipiɔ bɔ́le bui pɔ́ aa fáaaɔ
guue, mí ní káaa,

¹⁴ mí surúɔ ní buiɔkɔ́i Egipi búsu geɔmidɔ́kɔ́i oi. Wekɔ́i an kpala a gɔ́u kpɛɛ,

¹⁵ a gɔ́ kpɛɛ de kpala píia, aa e níziá se lesí de buiɔla bo. Má ní laoe, aa e kible
buiɔwa bo.

¹⁶ Aaɔ de Isailiɔ gbāa'ekɔ́i ú bo, Isailiɔ i dɔ́ sa ní zea ní Egipiɔá duunaɛ, aaiɔ dɔ́ ké
māmema Dii Lua.

¹⁷ Wá zɔ́blea wè baasɔ́ ní plaode guu, a mo séia gɔ́ɔ séia zɔ́ Dii yá'òmɛɛ à mè:

* **29:6** Isa 36.6

¹⁸ Gbēnazlīn né, Babeli kí Nēbukaneza ní a zlgōō zì gbāa kà ní Tiideō. Ǫ aso ní baade mikā ní ní gāuo wòlo, aàpi ní a zlgōpiō aai ài'e zì pò aa kà ní Tiideō yá musuo.

¹⁹ Ayāmeto ma Dii Lua ma mē, má Egipi na Babeli kí Nēbukanezae a ɔzìe, i Egipi zìzēē naaa, i a pòó sélé a zlgōpiōne ní aseu ũ.

²⁰ Ma Egipi kpàwà kòai pò a kè aseu ũe, asa māmē aa zìpi kāmēē. Ma Dii Lua māmē má ò.

²¹ Gōō bee má Isailiō gba gbāa, mí n gba lé ñ yá'o ní guu, aaiō dō ké māmēmaa Dii.

30

Wēnakea Egipiōne

¹ Dii yá'òmēē à mē:

² Gbēnazlīn né, anabikēke ñ mē

ma Dii Lua ma mē
wiipe ñ mē, agya! A gōō kà!

³ Asa gōōpi kà kái,

Dii gōōpi káikù.

Guduudu gōōe!

Buiō yá'egōōe!

⁴ Wa mō léle Egipiōwa ní fēndao,
sō i kē Etiopiōgu.

Tó wà gbēō dēde Egipi,

wa aà àizēē sélé,

wi aà gbāa'ekli gboo.

⁵ Etiopiō ní Putiō gagarīnō sānu zlu

ní Ludiō ní Laalubuō píi ní Libiō

ní būsude pò aa ledoukèrīnōō.

⁶ Ma Dii ma mē

gbē pò i Egipi gba gbāaō léle,

gbāa pò Egipiō í fanadāò kò a é.

Wa gaga zì guu za Midoli e Asuā,

ma Dii Lua māmē má ò.

⁷ An būsuo gō bezia ũ de būsua píia,

an wéle òòkpaa aō de wéle píia.

⁸ Tó ma tesō Egipiwa,

an donledeō ké kélekele nípiie,

aaiō dō ké māmēmaa Dii.

⁹ Gōō bee má zīnaō gbae ní gó'ilenaō,

aai gili gē Etiopi pò kálea dōdōaōgu.

Sō a kēngu Egipi yá'egōō.

Gōōpi lé mōe fá!

¹⁰ Ma Dii Lua ma mē

má tó Babeli kí Nēbukaneza

Egipi zlgōo dasiō míōnzō.

¹¹ Má mōaānō ní aà zlgōō,

bui pásipiō i Egipi dúuzō.

Aa ní fēndao wo Egipiōzi,

aai to būsua pa ní gēō.

¹² Má tó a swaō í ba,

mí būsua na gbēvāipiōne ní ɔzì.

Má tó bui z̄lloᵛ b̄usupi òᵛkpa
 ní p̄s p̄s kú a guuᵛ.
 Ma Dii máme má ò.

13 Ma Dii Lua ma mè
 má táaᵛ míde,
 mí Mefisi dii p̄p̄iᵛ míon̄z̄.
 Kíae aᵛ ku Egip̄iᵛ loᵛ,
 má tó vía Egip̄iᵛ kú m̄piie.

14 Má tó Egip̄iᵛ geᵛmidᵛk̄ii oi ḡs bezia ūe,
 mí teᵛs̄ Zoāwa,
 mí yákpaleke ní Tebesio.

15 Má p̄okūmabᵛᵛᵛ
 Egip̄iᵛ w̄éle b̄íide Pelusiwa,
 mí Tebesi gb̄é dasipiᵛ t̄lᵛz̄.

16 Má teᵛs̄ Egipiwa,
 Pelusi i luukpa,

wi Tebesi b̄íi gboo,
 Mefisi i loo fáane.

17 Eliᵛp̄oli ní Bubasio èwaasoᵛ gaga z̄l guue,
 wi tá ní w̄élepideᵛ z̄lᵛᵛ ū.

18 Tó ma Egip̄iᵛ zuu bᵛle gb̄éᵛne,
 má ní gb̄aa p̄s aaí íanadāᵛ kᵛ'e.

Gu a si Tapanesi fáane,
 lou guduuduᵛ i daa,

wi a z̄éwiadeᵛ kúkū z̄lᵛᵛ ū,
 wi tánnᵛ.

19 Maa má yákpaleke ní Egip̄iᵛ,
 aaiᵛ d̄s k̄é mámemaa Dii.

20 Wá kua z̄lᵛᵛ ū w̄é kuedode, a mo s̄éia gᵛᵛ soplade z̄l Dii yá'òmee à mè:

21 Gb̄ēnazín né, ma Egip̄iᵛ kí Falaᵛᵛ ḡàsl̄ è,
 ᵛ wi dᵛ à gb̄àgb̄ao,

wi zw̄aa yewa à gb̄aakù,
 k̄é à e f̄ēnda k̄uo.

22 A yáí tò ma Dii Lua ma mè
 má ea fele ní Egip̄iᵛ kí Falaᵛᵛoe,
 mí aà ḡàsl̄ é'e pla píi,
 a gb̄aa ní a gyáeo,
 f̄ēnda i piliwà à léle.

23 Má Egip̄iᵛ fáaa buiᵛ guu,
 mí ní f̄ándaiada b̄usu ní b̄usuo.

24 Má Babeli kía gba gb̄aa,
 mí a f̄ēnda naè a ɔz̄l̄,
 mí Falaᵛᵛ ḡàsl̄ é'e,
 i oi'oike Babeli kíapi ae
 lán gb̄é p̄s lé gawa.

25 Ma Babeli kía gba gb̄aa,
 Falaᵛᵛ i ḡs d̄òlᵛᵛ.

Tó ma a fēnda nà Babeli kíaε a ɔʒl,
 mé a se dɔ Egipiɔ búsua,
 aaɔ dɔ sa ké mámema Dii.
 26 Má Egipiɔ fáaa buiɔ guu,
 mí ní fándaiada búsu ní búsuo,
 aaɔ dɔ ké mámema Dii.

31

Egipi lɛtɔa ní sɛde lío

1 Wá kua ʒlɔɔ ù wè kuɛdode, a mɔ áaɔde gɔɔ séia ʒí Dii yá'òmεε à mè:

2 Gbēnazlín né, o Egipiɔ kí Falaɔε ní a ʒlɔɔ dasiɔ ní mε:

Déme muaanno zɔɔke yá musui?

3 Wà n lɛɛù ní Libá búsu sɛde lío.

A gɔna kefeù, í ue ke líkpεu.

A gbà lɛslɛsɛ,

a misona zɔ luawa.

4 Mɔse mé tò à gbàakù,

í pɔ kú tɔɔleu mé tò à gbà.

Ipi liaa a ʒlɔaɔi,

ípi klni iɔ ta sɛa lí páleɔ kíε.

5 A yáí a gbàa dei lí klniɔla,

a gɔndaɔ dasikù,

mé a ɔneɔ gbàakù,

à kè yèlele í zɔɔpi yáí.

6 Bā bui píi mɔ sakpedà a láu,

sɛanɔɔ bui píi mɔ né dà a gbáu,

mé bui pɔ aa dasiɔ ku a uei nípii.

7 A zɔɔke kefeù a gɔn gbàaɔ yáí,

asa a ʒlɔaɔ í zɔɔ lèε.

8 Ma lu Eɛni sɛde líe í kawào,

pəligɔnae í ka a gɔnawao,

kpakpaa lí gɔnda gèele sáa no.

Ma lu líe kefeù laaáwao.

9 Má tò a kefeù ní gɔna dasiɔ,

ma lu Eɛni lí píi aà gwea nidè.

10 A yáí tò ma Dii Lua ma mè, lá à gbàakù lɛslɛsɛ, mé a misona zɔ luawa, ɔ à azlɔ sè lɛsɛ a gbàa yáí.

11 Bee yáí ma aà nà buiɔ swanaε a ɔʒl, ɔ a kèè aà väikeawa. Ma giaazi,

12 ɔ bui ʒlɔ pəstipi aà zɔ, aa aà tò gbèsɛsɛɔ musu we. A gɔnaɔ lèle guzuleu píi, a ɔneɔ wíwi búsu swadɔɔu píi. ɔ dúnia bui píi b̀le aà uei, aa aà tò we.

13 Bā bui píi mɔ pèpe a gewa, sɛanɔɔ bui píi mɔ kilimpa a gɔnaɔwa.

14 Ayāmeto lí pɔ kú í saε a gbàakù lɛslɛsɛ maa ɔo, a misona a zɔ luawa ɔo. Lí í'enaε gbàa a ka maa ɔo, asa ampíi a ga lán gbēnazlínawae, aai ta è zòolou tɔɔle nɔnau.

¹ Ma Dii Lua ma mɛ, ɔɔ pɔ à tà bedau, má tò í pɔ kú tɔɔɔ wɛnakɛɛ, má tò a íɔ zɛ, í zɔɔpi ɔ̀ káɛa gudoũ. Má tò gusia kùɛ Libá bùsuwa, ɔ̀ sɛ̀a líɔ lá wòlo pii.

¹⁶ Ké ma aà zù bedau ní gbɛ́ pɔ aale tá è zòlou we, aà léɛa kɔ́fi buiɔ lualua, ɔ̀ Edeni líɔ nɔ̀sɛ níni tɔɔɔ nɔ̀nau we, Libá lí maa kefena í'enapiɔ.

¹⁷ Bui pɔ lɛdoũkɛ̀aà̀nɔ aa ku aà ueipiɔ sɔ, buipiɔ slaà̀nɔ bedau, aa tà gbɛ́ pɔ gàga zɔ guuɔ kíi.

¹⁸ N bɛɛɛ ní n zɔ̀kɛo yá musu Edeni lí kpele mé kànwai? N beeo wa n zu tɔɔɔ nɔ̀nau Edeni lípiɔ kíi. Nyɔ̀ ku we ní gyafɔ̀dɛo ní gbɛ́ pɔ gàga zɔ guuɔ. Falaɔ̀ ní a gbɛ́ yán we nípii. Ma Dii Lua máme má ò.

32

Wɛnakɛa Falaɔ̀

¹ Wá kua zɔ̀zɔ̀ ũ wɛ̀ kɛɛplade, a mɔ kɛɛplade ɔ̀ɔ sɛ́ia zɔ̀ Dii yá'òmɛɛ à mɛ:

² Gbɛ̀nazɔ̀n né, wɛ̀nale si Egipiɔ kí Falaɔ̀ yá musu ò oè:

Ni kɛ lán nɔ̀musuwa buiɔ guu,

ní dɛ lán kwásawa íɔ guuɛ.

Ni kɔ̀dɛ n swaɔ guu,

ni a í ya ní n gbáɔ, ní ɔ̀zɔ̀wà.

³ Ma Dii Lua ma mɛ

zɔ̀gɔ̀ dasiɔ káaa, mí a bai kpane,

aai n ga n bɔ ma táalu guu.

⁴ Mí n zu sɛ̀u mà n to tɔɔɔ we,

báɔ i mɔ pɛpɛma nípii,

sɛ̀ànɔ̀bɔ̀ i n ble aa ká nípii.

⁵ Má n báasi káɛ gbɛ̀sɔ̀sɔ̀ musu,

mí n guupɔ̀ kóɛ guzuleɔ pai.

⁶ Má tó tɔɔɔ ga ní n au pɔ b̀ɛo,

a gbɛ̀sɔ̀sɔ̀ le, í swaɔ pa.

⁷ Tó ma n dɛ, má ɔ̀ku luabɛa,

má tó saanaɔ siakũ.

Má tó lou kùɛ íatɛ̀wa,

mé mɔvua a gupu ɔ̀o.

⁸ Luabɛ gupuakũnaɔ siakũ piie,

má tó gu kɛ síii n bùsuu.

Ma Dii Lua máme má ò.

⁹ Tó ma n kaalɛa baokpá buiɔne,

má tó gili gɛ́ gbɛ́ dasipiɔgu,

bùsu pɔ ní dɔ̀o gbɛ́.

¹⁰ Má tó n yá di dasiwa,

an kía ká i sí n yáí,

tó ma a fɛ̀nda máɛ n wé oi.

N léɛa ɔ̀ɔ an baade a lualua láasai a wɛ̀ni yáí.

¹¹ Asa ma Dii Lua ma mɛ,

Babeli kía a mɔ léɛma zɔ̀ guuɛ.

¹² Má tó bui pásɔ̀ nɛgɔ̀naɔ

n zɔ̀gɔ̀ dasiɔ kwé ní n fɛ̀ndaɔ.

Aa Egipi zɔ̀lɛa lɛsɔ̀ midɛ,

aai a zɔ̀gɔ̀ dasiɔ tɔ̀ɔ̀zɔ̀.

13 Má a zu pó kú í saeᵛ mĩonᵛ pĩe,
gbēnazĩna ge zu a ípi ya lo.

14 A gbea má tó a í ddoᵛ,
a swaᵛ i táa'ò lán nísiwa.
Ma Dii Lua máme má ò.

15 Tó ma Egipi kè bezia ù,
mé ma a pᵛᵛ pĩliwá pĩi,
tó ma gbé pó kú weᵛ dèdè pĩi,
aaᵛ dᵛ ké mámeᵛ Dii.

16 Wēnale pó wa sièn we.
Buiᵛ nenᵛenaᵛ mé aa si
Egipi ní a zlgᵛ dasiᵛ yá musu.
Ma Dii Lua máme má ò.

17 Wá kua zᵛᵛ ù wè kueplade, a mᵛ séia gᵛᵛ gēode zĩ Dii yá'òmēe à mè:

18 Gbēnazĩn né, waiyooke Egipi zlgᵛ dasiᵛne, ní ní kpá tᵛᵛle nonau ní bui zᵛᵛᵛ ní
gbé pó aale tá è zòolouᵛ.

19 Oné, an maa deńla yà? Aa ge wúle sánu ní gyafᵛᵛdeᵛ.

20 Aa kwé gbé pó aa gà zĩ guuᵛ guu. Fēnda woa. Wá Egipi ní a zlgᵛ dasiᵛ gále
taᵛ.

21 Negᵛn swana pó kú bedauᵛ i o Egipi ní bui pó ledoukèaanᵛᵛ yá musu aa mè:
Aa mᵛ wúle ní wá gyafᵛᵛdeᵛ pó wa gaga zĩ guuᵛ.

22 Asili ku we ní a zlgᵛᵛ pĩi, aà gbé pó gága zĩ guupiᵛ miaᵛ liaaazi pĩi.

23 An miapiᵛ ku è zòolo pᵛᵛᵛ, mé aà zlgᵛpiᵛ lia aà miái. Gbé pó aa tò sᵛ kè
dúnia gbéᵛgupiᵛ gága zĩ guu nípii.

24 Elaᵛ ku we. Aà zlgᵛ dasiᵛ pó gága zĩ guuᵛ lia aà miái. Gbé pó aa tò sᵛ kè
dúnia gbéᵛgupiᵛ tà gyafᵛᵛdeᵛ kĩi tᵛᵛle nonau. An gee gᵛᵛ kpá ní wéi ní gbé pó tà è
zòolo guuᵛ.

25 Wá wúlekĩi kèè geᵛ guu, aà zlgᵛ dasiᵛ lia aà miái. Ampii gyafᵛᵛdeᵛne, aa
gà zĩ guu. Lá pó aa tò sᵛ kè dúnia gbéᵛgu, an gee gᵛᵛ kpá ní wéi ní gbé pó aa tà è
zòolo guuᵛ. Elaᵛ wúlea geᵛ guu.

26 Meseke ní Tubalio ku we. An zlgᵛ dasiᵛ lia ní miaᵛi. Ampii gyafᵛᵛdeᵛne. Aa
gà zĩ guu, ké aa tò sᵛ kè dúnia gbéᵛgu yái.

27 Aa wúlea ní negᵛn gyafᵛᵛdeᵛ pó aa tà bedauᵛ ní ní zĩkabᵛᵛ. Wá ní fēndaᵛ kàle
ní mi zĩe, wá ní sēngbaᵛᵛ kùle ní geᵛwa. Negᵛnapio tò sᵛ kè dúnia gbéᵛgu.

28 Mpi sᵛ Falaᵛᵛ, níyᵛᵛ ku wíwia gyafᵛᵛdeᵛpiᵛ guue. Nyᵛ wúle ní gbé pó aa gà zĩ
guupiᵛe.

29 Edoᵛ ku we, aà kĩaᵛ ní aà kíabuᵛᵛ. Baa ní ní negᵛnkeᵛ aa kpagua ní gbé pó aa
gà zĩ guuᵛe, aa wúle ní gyafᵛᵛdeᵛ ní gbé pó aale tá è zòolo guuᵛe.

30 Gughántoo gukpe oi kĩaᵛ ku we nípii ní Sidᵛdeᵛ pĩi. Baa ké sᵛ kè gbéᵛgu ní
negᵛnkeᵛ yái, aa tà geᵛ guu ní wíoe, aa wúlea gyafᵛᵛdeᵛ ù ní gbé pó aa gà zĩ guuᵛe.
An gee gᵛᵛ kpá ní wéi gbé pó aa tà è zòolo guuᵛ ù.

31 Falaᵛᵛ a wesirle, aà ònse i níni aapi ní a zlgᵛ dasiᵛ pó aa gà zĩ guuᵛ yá musu.
Ma Dii Lua máme má ò.

32 Má tò sᵛ kè dúnia gbéᵛgu Falaᵛᵛ ní a zlgᵛ dasiᵛ yái, kási aa wúle gyafᵛᵛdeᵛ
guu ní gbé pó gà zĩ guuᵛe. Ma Dii Lua máme má ò.

33

*Dii Ezekieli dilea gugwana u**(Eze 3.16-21)*

1 Dii yá'òmee à mè:

2 Gbēnazīn né, o n gbéone n̄ me, tó má tò zī fēle būsuu mé būsūpideo gbé se dile gugwana ũ,

3 tó a è wàle mós n̄ zlo a būsuu, mé à kuupè gbéō gbāa laai yáí,

4 tó wà kuu'ò mà, tó wi laaidòwào, mé zī n̄ blé, anzīa mi musue.

5 Lá aa kuu'ò mà, ̄ aai laaidòwào, aa n̄zīa dē. Tó aa laaidòwà yāa, dō aa n̄zīa m̄isi.

6 Tó gugwana è wàle mómá n̄ zlo, mé i kuupe à gbéō gbāo laaio, mé zī gbé blé, ade gā a duuna yáie, kási aā ga a wi gugwanapi musue.

7 Mpi s̄ō gbēnazīn né, m̄ime ma n̄ dile gugwana ũ Isailio. Tò, swáse yá p̄ó lé b̄o ma léuzi, n̄ n̄ gbaomēe laai.

8 Tó má ò vāikēnae à gāe, mé ni ledawà aā a yākea too, vāikēnapi a ga a duuna yáí, kási aā ga a wi n̄ musue.

9 Tó n̄ ledawà aā mikē a vāikēawa s̄ō, mé i mikēwào, ade a ga a duuna yáie, mpi s̄ō n̄ zīa m̄isi.

10 Gbēnazīn né, yá p̄ó Isailio lé o oné n̄ me, wá duuna n̄ wá tàaeo t̄òwá, ̄ àle wá ibaba. Kpelewa wá ke wàò kui?

11 Oné ma Dii Lua ma mè, n̄ ma kuao vāikēna gaa lí kamaguo. Má ye vāikēna mikē a vāikēawae, ké à e àò ku. A Isailio, à n̄selile à mikē a vāikēawa. Bóyāi á ázīa dei?

12 Gbēnazīn né, o n gbéone n̄ me, tó gbēmaa vāikè, aā maakea a aā b̄o. Tó gbēvāi mikè a vāikēawa s̄ō, a aā kpaguo. Tó gbēmaa duunakè, a e àò ku a gbēmaake yáio.

13 Tó má ò gbēmaae aò kue, mé àle a gbēmaake náaike, à gè lé duunake, aā maakea kee aò òmagu b̄o. A ga duuna p̄ó a kè yáie.

14 Tó má ò vāikēnae à gāe, mé à mikè a duunawa, àle yāmaake a zéwa,

15 tó à t̄òma p̄ó a sí s̄òané n̄ p̄ó p̄ó a símáo, àle ma òtondókli p̄ó í wēni iné gwa, mé lí vāikēo, a gao, aò kue.

16 Duuna p̄ó a kè kee aò òmaguo. Ké à yāmaakè a zéwa yáí, aò kue.

17 Kási n̄ gbéō í me, ma yākea maa. Ge an yākea mé maa kai!

18 Tó gbēmaa a yāmaakea tò mé àle duunake, a ga a yáie.

19 Tó gbēvāi a vāikēa tò, ̄ àle yāmaake a zéwa, aò ku a yáie.

20 I me ma yākea maa, kási má yákpaleke n̄ a baadeo a yākeawae.

Ziblea Yelusaleŭwa

21 Wá z̄oblea wē kueplade guu, a m̄o kwide ḡo s̄oode zī, gbēe p̄ilimá Yelusaleŭ à m̄ò a òmee à mè: Wá wá meewia dē.*

22 E gbēpi àò gé m̄óí a oosi, Dii gbāa dēdēa, ̄ à ma léna gòle. Ké a gu d̄ò ḡōepi m̄ò, ma léna gòlea, ma lé kpaaua b̄o.

23 ̄ Dii yá'òmee à mè:

24 Gbēnazīn né, gbé p̄ó kú Isaili b̄usu wélepi ziau yá'oa ma aa mè, Ablahau mé ado yāa, kási ̄me b̄usue bee vl. Azaiasa an gbé p̄ó aa dasi, aa ḡò b̄usupi vl̄o.

25 A yáí tò, oné ma Dii Lua ma mè, lá aai n̄òò kòlokpasai só, aai wémale táaz̄i, mé aai gbēde, a maa aao b̄usupi vía?

* 33:21 2Kia 25.3-10, Zel 39.2-8

²⁶ Lá aa zè ní fèndao, aǎ yábēeke, mé an baade í gbāsíkè ní a gbédee nao, a maa aao búsupi vǎa?

²⁷ Oné ma Dii Lua ma mē, ní ma kuaŋ wa beziadepi kwé ní fèndaoe, mí zēewiadeŋ kpa waiŋwa aa ní só, sēgbadeŋ ní gbè'edeŋ í gaga ní gagyáo.

²⁸ Má tó búsupi gō da yáaa fōŋŋ, an íandáa ní gbāa yá musu a midè, í gō fōŋŋ. Gbēe a Isaili búsupi baa ví ɓo.

²⁹ Tó ma ní búsu tò da yáaa fōŋŋ, aao dō ké mámemaŋ Dii.

³⁰ Mpi sō gbēnazin né, n gbéé lé n yá'o kpé gǎ sae ní kpéleŋ, aale okōe aale me wà mǎ yá pǎ lé ɓo ma léu ma.

³¹ Ma gbéé í mǎ n kǎi, aǎ zōle n ae, aǎ swákpa n yái, kási ili kenéŋ. Aa yemazi ní léŋ, ŋ an sō í ta ŋváiwa.

³² N dené gbé pǎ í yenzi le sí ní ɓo nao ní pǎleadō ŋ. Aǎ swáŋe n yái, kási ili kenéŋ.

³³ Tó yápi mǎ, kási yápi a mǎe sō, aao dō sa ké ānabi kú ní guu.

34

Dii Isaili dānaŋ lelea ní a sǎo suabaaŋ

¹ Dii yá'òmēe à mē:

² Gbēnazin né, ānabikeke Isailiŋ dānaŋ yá musu. Anabikeke, ní oné ma Dii Lua ma mē, waiyoo á Isailiŋ dāna pǎ ále laaidō ázǎwaŋ! Sǎo ŋ wǎ laaidōmáo lò?

³ I wāgase sǎ, í sǎkǎ pokasaŋ da, í sǎ mekpaaŋ de á só, kási ili laaidōmáo.

⁴ Í ní yēesaideŋ gba gbāo, í eskeŋ a gyāeŋeŋ. A pǎ pǎ an gbá eŋ í ní gbá dŋéŋ, í ea su ní pǎ pǎ aale sāsāŋ, í gé pǎ pǎ vūaaŋ wēleio. A gbāablēmǎ pǎípásíe.

⁵ Aa fāaa, ké aa dāna vǎo yái, ŋ aa gǎ wai píie pǎblea ŋ.*

⁶ Ma sǎo zǎ zéwa, aa líaaliaa gbēsísí píi ní sísí lesí píio musu. Aa fāaa dúniaŋ píi, gbēe í ní wēleŋ, gbēe í kpálekéŋzío.

⁷ A yái tò á sādānaŋ, à swáŋe ma yái.

⁸ Ma Dii Lua ma mē, ní ma kuaŋ lá ma sǎo gǎ pǎ pǎ wǎ ní síŋ ŋ, aa gǎ waiŋ pǎblea ŋ, mé an dāna pǎ má dílepíŋ í ní wēleŋ, aai laaidōmáo, sema nízǎ yá,

⁹ a yái tò á sādānaŋ, à swáŋe ma yái.

¹⁰ Ma Dii Lua ma mē má feleánŋ, má a sǎo ɓle á ɔzǎ, mí á ɓle sādau, ké ásu e laaidō ázǎwaŋ ɓo yái. Má a sǎo ɓo á lézǎ, aao de á pǎblea ŋ ɓo.

¹¹ Asa ma Dii Lua ma mē, máme má kpáleke ma sǎozi mǎo ɔliarízi sa.

¹² Lá sādāna í ɔlia a kpásai gǎŋ pǎ a ku a sǎ pǎ kpáleŋ guu, mǎa má ɔlia ma sǎozi, má ní ɓle gu pǎ aa fāaaŋ guduuduŋ gǎŋ.

¹³ Má ní kǎaa búsu ní búsuŋ, mí ní ɓle buiŋ guu, mí suŋŋ ní búsuŋ. Má ní dádáke Isaili gbēsísíŋ pǎleŋ ní a swadōŋŋ ní gu pǎ wa ku búsupiuŋ píi.

¹⁴ Má ní dádáke dádákekǎi maau, Isaili gbēsísíŋ lesíŋ aao de ní kúki ŋ. We aa ɔli nízǎu, aa pǎble dádákekǎi sēbɔɔdeu Isaili gbēsísíŋ pǎleŋ.

¹⁵ Ma Dii Lua ma mē, má a sǎpiŋ dá, mí tó aa ɔli nízǎu.

¹⁶ Má a pǎ pǎ vūaaaŋ ní pǎ pǎ kpáleŋ wēle suŋ, mí eskeŋ a pǎ pǎ kē'laŋe, mí ní yēesaideŋ gba gbāa, mí ní dádáke a zéwa. Kási má a mekpaa sǎ gbāaŋ dede.

¹⁷ Apíŋ ma sǎo, ma Dii Lua ma mē, máme má yágōgōé, mí gōgō sāsakaŋŋ ní blesanaŋe.

* 34:5 Nao 27.17, 1Kia 22.17, Mat 9.36

18 Isailio dānao, poblea dādākekdi maau i mōwáo, 5 a 5zōné a kñiwaa? I dōdōa mia i mōwáo, 5 a gēu á yánéa?

19 Pó pó a 5zōwà 5 ma sáo blea? I pó a gēu á yà 5 ma sáo mia?

20 A yáí ma Dii Lua mále oé, má yágōgō á gbéé pó á mekpaaó ní á gbéé pó á fēfēaone.

21 I gāsazō yēesaideone, i kóbamalerízi e a ní yá ní kpá zā kpe.

22 Má a sáo suaba, aao de pó pó wí ní sío ũ loo, mí yágōgōné.

23 Má sādána dilené mēndo ma zōblena Davidi bui ũ. Aó de ní dāna ũ, a laaidómá, i ní gwa.†

24 Mámé ma Dii máo de ní Lua ũ, mé ma zōblena Davidi bui aó de ní Kía ũ.‡ Ma Dii mámé má ó.

25 Ma baa aó kúrínó, mí wàio midé ní būsuu. Aao ku gbáau, aao i lákpeu dōdōa.

26 Má tó ápió ní būsú pó lía ma gbēsíslió gō éfaai pó ũ. Má tó lou lí mané a gōowa. Má éfaai gbaené lán louwa.

27 Sēsao lío né'i, tōole a bleke, aaió kú ní būsuu dōdōa. Tó ma ní mōgala pōloné ní nōe, mé ma ní bō gbéé pó aale zōblenēo zī, aaió dō ké māmēmaa Dii.

28 Aao de buio poblea ũ loo, wàio ní só loo. Aao ku dōdōae, gbēe a to sō kēngu loo.

29 Má tōole maa táaede kpámáe. Nōana a kené sàabu we loo. Aao de pó sósōa ũ buione loo.

30 Isailio i dō ké ma Dii ní Lua má kúrínó, mé ma gbéon ní ũ. Ma Dii Lua mámé má ó.

31 Ma gbéon á ũ, ma kpása sáon á ũ, mé má de á Lua ũ. Ma Dii Lua mámé má ó.

35

Asi'oa Edōu yá musu (Isa 34.5-17, 63.1-6, Mal 1.2-5)

1 Dii yá'òmee à mè:

2 Gbēnazín né, webiibii Sei gbewa, ní ánabikēke a yá musu,

3 ní o būsupidēone ñ me: Ma Dii Lua ma mè má feleáno, má otōle á būsúwa, i gō da yáaa fōo.

4 Má tó á wéleó gō beziaó ũe, á būsú i gō da yáaa, ío dō ké māmēmaa Dii.

5 Lá a íbelesè ní Isailio za zi, mé a ní kpámá wà ní dede ní fēndao an taasikēgō, an ía gbezā daama guu,

6 a yáí tò ma Dii Lua ma mè, ní ma kuao má á kpá gbēdenaowa aa péléázi. Lá á za gbēdeauo, gbēdenaó péléázi.

7 Má Sei gbē yaa à gō fōo, gbēe a a baa vī loo.

8 Má tó geó lí á gbēsísíba, gbéé pó wà ní dede zī guuo ge a gō kálea á sísíba musu, á guzulēo guu ní á swadōo.

9 Má tó á būsú gō da yáaae e gōopii, á wéleó gō beziaó ũe, ío dō ké māmēmaa Dii.

10 Lá a mè bui mēn plapió ní ní būsúo gō á pó ũe, baa ní ma kua weo,

11 a yáí ma Dii Lua ma mè, ní ma kuao má keé á pōfēarízi ní á wedbāneo ní á zaarnguó léue. Tó mále yákpalekéáno sō, má tó aa ma dō,

12 ápió í dō ké ma Dii ma dōennoyá pó á ò Isaili gbēsísíba musu mà, a mè à gō da yáaa, ío ble sa.

13 A le'èa, a yápá òmēe má mà.

† 34:23 Zia 7.17 ‡ 34:24 Eze 37.24

¹⁴ Ma Dii Lua ma mè, tò dúnia lé pɔnakè pii, má tò á bùsu gò da yàaa.

¹⁵ Lá a pɔnakè gɔɔ pò Isaili bùsu gò da yàaa, màa má kéé s̄s̄. Sei gbè ní Èdɔ̀ù bùsu píio a gò da yàaa, íò d̄s̄ ké màmema Dii.

36

Isaili: ɛa ḡs̄a ní bùsu v̄l

¹ Mpi s̄s̄ gbēnazin né, ānabikeke Isaili gbēs̄is̄is̄i yá musu, ní oné aa ma yáama.

² Ma Dii Lua ma mè, lá á ibeɛɔ mè, ēhēɛ, guleɛɛ zipiɔ gò ní pò ũɛ,

³ ānabikeke a yáí n̄ mɛ, ma Dii Lua ma mè, lá buiɔ liaázi, aa á yaa a gò ní pò ũ, mé á t̄ í ḡs̄ d̄o gbépii léu,

⁴ a yáí tò Isaili gbēs̄is̄is̄i ní swadɔɔɔ ní guzuleɔ ní gu pò wa kè yáiyaiɔ ní bezia pò bui pò liaiɔ lèlèwá aa á láanikèɔ,

⁵ ma Dii Lua mále oé, ma àsi b̄ɛɛ ò buiɔ ní Èdɔ̀ù pii yá musu ní pɔfè pás̄lo, asa aa ma bùsu kè ní pò ũ ní yaalɔ ní sakaamaguɔ, ké aa dádákekiɔ eu.

⁶ A yáí tò ānabikeke Isaili bùsu yá musu, ní o gbēs̄is̄is̄iɔ ní s̄is̄iɔ ní swadɔɔɔ ní guzuleɔ, ma Dii Lua ma mè mále yá'ò ní pɔfè pás̄lo, asa buiɔ á ké pò s̄s̄s̄aɔ ũɛ.

⁷ A yáí tò ma Dii Lua ma mè, ma ɔ̀lèlè bui pò liaáziɔne, ma mè aa gò pò s̄s̄s̄aɔ ũ s̄s̄ɛ.

⁸ A Isaili gbēs̄is̄is̄i s̄s̄ á ḡɔnapa, á ne'i ma gbé Isailiɔne, asa an sua ká kái.

⁹ Máme má á wegwa, mi zeáno, wí á sa pa wà pót̄wá.

¹⁰ Má tò gbé pò kú á guuɔ k̄s̄. Gbép̄iɔ mé Isaili bui píi ũ. Aa z̄s̄lè á wéleɔ guu, aai ɛa á beziaɔ vu.

¹¹ Má tò á gbēnazinaɔ ní á pɔtuɔɔ k̄s̄, aai ne'i aa dasikū. Ma gbéɔ kále á guu lán yáawa, íò d̄s̄ ké màmema Dii.

¹² Má tò gbéɔ bebe á guu ma gbé Isaili ũ, aai ḡs̄ á v̄l e gɔɔpii. A tò an néo kesai bo.

¹³ Ma Dii Lua ma mè, lá wí oé i gbéɔ móm̄o, i tò á gbéɔ néo aao kesai,

¹⁴ a yáí tò á gbéɔ móm̄o bo, á tò á gbéɔ néo kesai bo. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁵ Má we buie á s̄s̄s̄ à ma bo. Bùsu pále deɔ á láanike bo, buie a á fu bo. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁶ Dii yá èa dèdèa à mè:

¹⁷ Gbēnazin né, ké Isaili kú ní bùsuu, aa a gbālè ní yákea ní ní dàaɔ yáí. An yákea gbās̄imee lán n̄ɔɛ zawaɛ.*

¹⁸ ɔ̄ ma a pɔkūma b̄b̄ɔmá, ké aa gbéɔ dèdè ní bùsuu, mé aa a gbālè ní ní táaɔ yáí.

¹⁹ Ma ní fáaa buiɔ guu, ma ní fándaiadá bùsu ní bùsuo. Ma íadámá ní yákea ní ní dàaɔ yáí.

²⁰ Gu pò aa tàu buiɔ guu píi, aa tò ma t̄s̄ pò a kua adoa ò̀kpà we, asa wa ò ní yá musu wà mè: Dii gbēɔn ke, kási aa lèk̄owa aà bùsuue.

²¹ ɔ̄ ma ze gi ma t̄s̄ na yá musu, ma t̄s̄ pò Isaili tò a ò̀kpà gu pò aa tàu buiɔ guupi.

²² A yáí tò, o Isailiɔne ma Dii Lua ma mè, i ke á Isaili yáí mále bee keio, ma t̄s̄ pò a kua adoa, á tò a ò̀kpà gu pò a tau buiɔ guu yáie.

²³ Má a t̄s̄ gbia pò á tò a ò̀kpà buiɔ guu kuaadoake ɔ̀lɔné. Ma Dii Lua ma mè, tò ma t̄b̄ò á musu an waa, aai d̄s̄ ké màmema Dii.

* 36:17 Lev 15.19

24 Má á káaa buiɔ guu, má á bɔ̀ búsu ní búsuo, mí suáño á búsuu.

25 Má í wásawasa fáfáwá, í gɔ̀ wásawasa. Má gbábɔ́é tááo ní á gbálea píio yá musu.

26 Má á gba sɔ̀ dafu, mí nisína dafu daágu. Má á sɔ̀ pɔ̀ de lán gbewa bɔ́é, mí sɔ̀ pɔ̀ de báasi ũ daé.

27 Má á Nisína daágu, mí tó à ma ɔ̀tonɔ̀kɔ̀ki gwa, íb ma ikoyáɔ̀ kúa ní laaio.

28 Aɔ̀ ku búsu pɔ̀ má kpà á deziɔ̀wa guu. Aɔ̀ de ma gbéɔ̀ ũ, míɔ̀ de á Lua ũ.†

29 Má á d́á, ké ásu gbáleo. Má pówena sísi à ḱé, má nɔ̀ana káágu bo.

30 Má tó á lí pɔ̀ wí a be bleɔ̀ ní á buapɔ̀ ḱ, ké wí su á kú buiɔ̀ ae nɔ̀ana yá musu bo yáí.

31 Tó á yáwáikea ní á dàáo d́águ, áɔ̀ ye ázɔ̀a gíyáio á duuna ní á yábēekeao yáí.

32 Ma Dii Lua ma m̀e, áɔ̀ d́i í ke á Isailiɔ̀ yáí mále bee keio. A to wí á kú, á gee í gɔ̀ kpá á wéí á yákeapi yáí.

33 Ma Dii Lua ma m̀e, tó má á duuna k̀ewá, má á kále á wéleɔ̀ guu, í á beziapiɔ̀ vu.

34 Búsu pɔ̀ da yáaa a gɔ̀ bugbe ũ. Gbé pɔ̀ lé á búsu baa vío e f́ɔ̀ɔ̀ bo.

35 Aa me búsuɛ bee da yáaa yáae, ɔ̀ á gɔ̀ lán Edeni swaluwa sa. Wéleɛ beeo gɔ̀ beziáo ũ yáae, wa kwè wa k̀e yáiyai, ɔ̀ aa gɔ̀ wéle bíide gbēnazindeo ũ sa.

36 Bui pɔ̀ gɔ̀ liaaázio i d́i ké ma Dii ma ea wéle pɔ̀ kwèo kálekale, ma búsu pɔ̀ gɔ̀ da yáaa k̀eke. Ma Dii máme má ò mé má kee sɔ̀.

37 Ma Dii Lua ma m̀e má tó Isailiɔ̀ yáe bee gbēaa bo, mí kené. Má tó aa ḱ lán sáwa,

38 lán sá wai pɔ̀ wí m̀omɛe Yelusaleũ dikpegoɔ̀wa. Má tó gbēnazína ní wéle ziao pa dasidasi máa, aaiɔ̀ d́i ké mámeaa Dii.

37

Gewa giio nɔ̀naa guzuleu

1 Dii gbáa kua, ɔ̀ aà Nisína ma se gè ma dile guzuleu, gewao nɔ̀naau.

2 A liaaliaamanɔ̀ ní guu, ɔ̀ ma wáɔ̀ è dasidasi guzuleu, aa giigága maamaae.

3 A ma la à m̀e: Gbēnazín né, gewapio vue? Má wèwà: Dii Lua, míme ní d́i.

4 ɔ̀ a òmɛe: Anabikeke gewa giipioɔ̀ne, ní oné aa ma yáma.

5 Ma Dii Lua má ò gewapioɔ̀ne: A ma! Má tó ían wēnide gēágu, í vu.

6 Ma kɔ̀o nanawá, mí báasi fifiwá, mí báa naazi. Má tó ían wēnide gēágu à vu, íb d́i ké mámeaa Dii.

7 ɔ̀ ma ānabikekè lá a òmɛewa. Ké mále ānabikepi ke, ma ḱfi má wɔ̀ɔ̀wɔ̀ɔ̀wɔ̀ɔ̀wɔ̀ɔ̀, ɔ̀ wáɔ̀ pèpekɔ̀wa.

8 Ké ma gugwá, ɔ̀ má è kɔ̀o ní báasio nānamá, ɔ̀ báa nānzi, kási aa ían wēnide vío.

9 A èa òmɛe: Anabikeke íanae. Gbēnazín né, ānabikeke, ní o íanae ma Dii Lua ma m̀e aà bɔ̀ dúnia gola síiɔ̀, aà gbé pɔ̀ wà ní dedepio pa.

10 ɔ̀ ma ānabikekè lá a òmɛewa. Iana ní pá, aa vù, ɔ̀ aa f́le sí zígɔ̀ dasidasio ũ.*

11 ɔ̀ a òmɛe: Gbēnazín né, Isailiɔ̀ píi mé gewapio ũ. Aale me wá wáɔ̀ puakù, támaa wá né, wa gɔ̀ pɔ̀ kaaleao ũe.

12 A yáí tò ānabikeke, ní oné ma Dii Lua ma m̀e, ma gbéɔ̀, má á miaɔ̀ wēwē má á bɔ̀leu, mí suáño á búsuu.

† 36:28 Eze 11.19-20, Yoc 3.1-2, Zkl 12.10, Zln 2.16-21 * 37:10 Zia 11.11

13 Tó ma á miaɔ wɛ̀wɛ̀, mé ma á bóleu, áɔ dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

14 Má a Nisna daágu, í vu. Má á kále á búsuu, íɔ dɔ́ ké ma Dii má ò ɔ́ má kè. Ma Dii máme má ò.

Isailio kua gudoù ní Kíá m̀̀ndoo

15 Dii yá'òmɛɛ à mè:

16 Gbɛ̀nazin né, go se ñ lákɛ̀wà ñ mɛ, Yudaɔ ní ní gbɛ́ Isailio pɔ́ɛ. Gò pále se ɓ, ní lákɛ̀wà ñ mɛ, Yosefu pɔ́ɛ, Eflaiù buio ní ní gbɛ́ Isailio pii pɔ́ɛ.

17 Gopiɔ nakɔ̀wa aa gɔ́ gò m̀̀ndo ù n ɔ̀zɪ.

18 Tó n gbɛ́ɔ n la aa mè, ñyɔ gopiɔ yá ɓɔ̀lekɛ̀nɛ́o lé,

19 ní oné ma Dii Lua ma mè, mále Yosefu go pɔ́ de Eflaiù buio ní ní gbɛ́ Isailio pɔ́ ù se na Yudaɔ gowaɛ, mí tó aa gɔ́ gò m̀̀ndo ù ma ɔ̀zɪ.

20 Go pɔ́ ní lakɛ̀wàɔ dɔ̀né aa e,

21 ní oné ma Dii Lua ma mè, má Isailio ɓ gu pɔ́ aa tàu buio guu, má ní káaa za gupiiu, mí suɪnɔ́ ní búsuu.

22 Má tó aa gɔ́ bui m̀̀ndo ù ní búsu gbɛ̀sɪsɪdepiuɛ, mé aao kía vɪ m̀̀ndooɛ. Aao de bui lɛɛ plaɔ ù ɓo, mé an kpala aɔ kpaalea lɛɛ pla ɓo.

23 Aa ñzɪa gbáɛ ní táaɔ ɓo ge yá pɔ́ má zauɔ ge tàae páleɔ. Má ní d́á, ké aasu pɔ̀ɓɔ̀zákɛ aa duunakɛ ɓo yáí. Má gbáɓɔ́né, aaiɔ de ma gbɛ́ɔ ù, míɔ de ní Lua ù.

24 Ma z̀̀blena Davidi bui a kiblemá.† An dána aɔ m̀̀ndooɛ,‡ aaiɔ ma ikoyá kúa, aaiɔ ma ɔ̀tondɔ̀kɪ gwa ní laaio.

25 Aao ku búsu pɔ́ má kpà ma z̀̀blena Yakɔ̀buwau, búsu pɔ́ an deziɔ kuu yáa. Ampio ní ní nɛ́ɔ ní ní tɔ̀unaɔ aao ku a guu gɔ̀ɔ̀piiɛ, mé ma z̀̀blena Davidi bui aɔ de ní kía ùɛ gɔ̀ɔ̀pii.

26 Ma baa aɔ kúrnɔ gɔ̀ɔ̀piiɛ. Má ní zedɔ, mí ní kɔ́, mé ma kúkɪ aɔ kú ní guu gɔ̀ɔ̀piiɛ.

27 Ma z̀̀lekɪ aɔ kú ní guuɛ, mé máɔ de ní Lua ùɛ, aaiɔ de ma gbɛ́ɔ ù.§

28 Tó ma kúkɪ kú ní guu gɔ̀ɔ̀pii, buio dɔ́ ké ma Dii ma Isailio díle ma gbɛ́ɔ ù.

38

Anabikekɛa Gɔ̀gu yá musu

1 Dii yá'òmɛɛ à mè:

2 Gbɛ̀nazin né, webiibii Gɔ̀gu* pɔ́ de Meseki ní Tubali buio kía ù Magɔ̀gu búsuuwa, ní anabikekɛ aá yá musu.

3 Oè ma Dii Lua ma mè: Má feleɪnɔ Gɔ̀gu, Meseki ní Tubali† buio kía.

4 Má n lé liaa, má kokoaa ka n gyaɔwai, mí ɓonnɔ ní n zɪgɔ́ pii ní n sɔ́ɔ́ ní n sɔ́de pɔ́ an gɔ́kɛɔ paio ní bíla pɔ́ sɛngbaoo néna ní a zɔ́oo kúa, ampii aale ní fɛnda máleɔ.

5 Pɛɛsio ní Etiopio ní Libiiɔ kunnɔ, baade ní a sɛngbaoo ní a mò fùao.

6 Gomɛɛ zɪgɔ́ pii kú we ɓ ní Tɔ̀gaama‡ pɔ́ kú gugbántoo títiu zɪgɔ́. Bui dasipio kunnɔ.

7 Soukɛ maamaa, mpi ní bíla pɔ́ káaanzipio, ní dɔaané.

8 Wɛ̀ɛ dasi gbɛa má yákpalekennɔ. Gɔ̀ɔ̀gbɛzázɪ ñyɔ si Isaili búsuu. Búsupideɔ ɓò zɪ yáú, aa ɓò buio guu dasi, aa káaa ní búsu gbɛ̀sɪsɪde pɔ́ gɔ́ za zi wáiwai guu. Ma ní bóle buio guu, ɔ́ aa ku dɔ̀ɔ̀aa nípii.

† 37:24 Eze 34.24 ‡ 37:24 Zaa 10.16 § 37:27 2KIn 6.16, Zia 21.3 * 38:2 Zia 20.8 † 38:3 Daa 10.2 ‡ 38:6 Daa 10.2-3

9 Nyɔ si ri buusu lan zaa'lanawa, lan lou felea po daguawa, mpi ri n zigɔo ri bui dasi po kunnɔɔ.

10 Ma Dii Lua ma me, gɔɔ bee ya a ge n sɔu, ni laasoo vai ke,

11 ni me nyɔ ge si buusu po kalea blisai guu, ni lele a gbe po ku doɔɔa kilikilowa. Aa bli ge bole ge zekakabo gbaae vlo.

12 Nyɔ me nyɔ ri po naaa ri n ble, ni ea otɔ bezia po wa vu depiowa, gbe po bo buio guu, aa kaaa dunia guoguo ri ri potuoɔo ri ri aizee po dio.

13 Seba ri Dedā busudeɔ ri Taasisi tagenaɔ ri ri kiao one: N mo poɔ sima ya? N bilapi kaaa, ke aa anusu ri vuaɔo ri potuoɔo ri aizeeɔo ri poɔɔɔ naaa taɔ dasidasi ya?

14 A yaɔi to gbenazln ne, anabikeke, ni o Gɔgue ma Dii Lua ma me, gɔɔ bee, to ma gbe Isailio kalea doɔɔa, ɔ nyɔ dazeuo lo?

15 Nyɔ bo n buusu gugbantoo titipiu, mpi ri bui po kunnɔ dasidasiɔ, lo dia so kpe apii. A dasi a ke zai zigɔ waiwai u.

16 A mo lelei ma gbe Isailiowa lan lou felea po i daguawa. Gɔgu, gɔɔgbezazi ma monno, ni lele ma busuwa, ke bui pii e ma kuaadoake do gɔɔ po ma tobo n musu ri wa.

17 Ma Dii Lua ma me, nime n gbe po ma aa yada ya ma zoblēna Isaili anabione aa o uo lo? Gɔɔ bee aa anabikeke a we dasiku, aa me nyɔ lelemā.

18 Ma Dii Lua ma me, gɔɔ bee, to Gɔgu lele Isaili busuwa, ma fele ri pɔɔɔa ma niuo.

19 Pofe pasi ri kyawaaɔo guu ma me, tole lualuaa zo aɔ ku Isaili buusu gɔɔ bee.

20 Kpɔɔ ri ba ri seanɔɔɔo ri potaa'onkuawaɔo pii ri gbe po ku dunia guuɔo pii aa lualua ma ae. Gbesisbo gboo, yate kwē, bli lele pii.

21 Ma Dii Lua ma me ma ya po i to via ri ku pii gbae Gɔgu ri a gbeowa. An baade a fenda ka a gbe.

22 Ma ladama ri gagyao. Ma lou bilibili ri loughɔo ri fatēgbɔ tedeo kaaagu ri aa zigɔo ri bui dasi po kuaano.

23 Ma ma a zoake ri ma kuaadoakeɔo bo buione dasi, mi bomā, aai do ke mamēmaa Dii.

39

Ziblea Gɔguwa

1 Gbenazln ne, anabikeke Gɔgu ya musu n me ma Dii Lua ma me: Ma feleɔno Gɔgu, Meseke ri Tubalio kia.

2 Ma n le liaa, ma n ga za gugbantoo titiu ma monno, mi n gbae Isaili gbesisowa,

3 mi n sa le ma bo n zeeu, mi n kaɔ bole n oplaa aa kwē.

4 Nyɔ kpagua Isaili gbesisbo musu, mpi ri n zigɔo ri bui po monno pii. Ma a kpā ba noblena bui piwa ri waiɔo pblea ue.

5 Ma Dii Lua ma me a kwē seue, asa mame ma o.

6 Ma te gbae Magɔgu busuwa ri gbe po kale doɔɔa isia baaleɔ, aai do ke mamēmaa Dii.

7 Ma to ma gbe Isailio ma to kuaadoake do. Ma to wa ma to po a kua adoapi do kpa bo, buio i do ke mame ma Dii Isailio Lua po a kua adoa u.

8 Ma Dii Lua ma me, ya pi a mo me a ke. Gɔɔ po ma opin we.

9 Isaili wéledeo bɔle zikabɔɔ séle yàa ũ, aai tékaò, sèngbao néna ní a zɔɔo píi ní sáɔ ní kaɔ ní goɔ ní sɔnao. Aaɔ tékaò e wè sopla.

10 Aa gé yàawei sēu bo. Aa lizɔ lákpeu bo, asa aa gɔkeboɔpiɔ séle yàa ũe. Aa gbé pɔ mò ní pɔɔ síimáɔ pɔɔ séle, aa gbé pɔ mò ní pɔɔ naaapiɔ pɔɔ naaa. Ma Dii Lua máme má ò.

11 Gɔɔ bee má gu pɔ wa Gɔgu ní a gbéɔ vɛu ɔɔné Isaili bùsu tagenaɔ guzuleu Isida Wiside oi. Gɔgu ní a gbé bílaɔ vía we a zezɔ tagenaone, wi tókpa guzulepie Gɔgu Zígɔɔ.

12 Isailiɔ ní vɛ e mɔ sopla gbábɔa ní bùsue yáí.

13 Ma Dii Lua ma mè, bùsudeɔ ní vɛ nípii, aaiɔ kpelaɔ ma tɔbɔgɔɔ.

14 Wa gbéɔ dile aaɔ bùsu keele gbábɔaè yáí. Mɔ soplapi gbea aa gé kpálekei ge pɔ kú vísaɔzi. Gbéeɔ líɔ kpálekei, gbéeɔ lí gɔ waɔ vɛ.

15 Tó aale gé kpálekei màa, tó gbé bɔ gɛwawa, aali lípéle we seela ũ, gèvɛnaɔ i mɔ séle ge vɛ Gɔgu Wai guzuleu.

16 Wéleɔ ku we, wí me Bíla. Màa aa gbábɔ bùsupie.

17 Gbénazín né, ma Dii Lua ma mè, o bá bui píe ní wàio píi aa káaa gupiiu, aai mɔ sánu sa zɔɔ pɔ mále oné guu Isaili gbèsísíɔ musu, aa nɔɔ ble aa au mi.

18 Aa negɔnaɔ ble, aa dúnia kíaɔ au mi, lá aa dené sásakaɔɔ ní sánɛbɔɔɔ ní blesanaɔ ní gáaɔ ũwae. Ampii aaɔ dené lán Basana bùsu pɔ mekpaaɔwae.

19 Sa pɔ mále oné guu, aa a nísi gbè aa ke'la'la, aai a au mi, iɔ ní de.

20 Ma Dii Lua ma mè, blesa pɔ mále kené guu aa sɔɔ ble aa ká ní ní dikpenaɔ ní negɔnaɔ ní zikan bui piiɔ.*

21 Má tɔbɔ buiɔ guu, aai ɔ pɔ má tɔmá e ní 1a pɔ má damáɔ.

22 Sea za gɔɔ bee Isailiɔ dɔ ké mámema Dii ní Lua,

23 buiɔ i dɔ ké Isailiɔ gɔ zɔɔ ũ yáa ní duuna ní ní bɔa ma kpeo yáíe. A yáí ma bɔ ní kpe, ma ní ná ní ibeɔne ní ɔzɔ, ɔ wà ní kwé zɔ guu.

24 Ma yákèné an gbálea ní ní táaɔwa, ma a wé gá má zúné.

25 Ayámeto ma Dii Lua ma mè, ma pɔfè pási a fele ma tɔ pɔ a kua adoa yá musu, mí Yakɔbu buiɔ bɔ zɔɔkɛu mà suɔnɔ, mí Isailipiɔ wénagwa píi.

26 Tó aa kálea ní bùsuu dɔɔɔa, mé gbèe yá lé ní víakú bo, an gee pɔ gɔ kpá ní wéi ní ní bɔa ma kpe yáɔ a dɔnɔgu bo.

27 Tó ma ní káaa buiɔ guu, mé ma ní bɔle ní ibeɔ bùsu ní bùsuo, má suɔnɔ, mí tɔbɔ ní musu buiɔ dasideɔ wáa,

28 aai dɔ ké mámema Dii ní Lua. Baa ké ma ɔzɔnɔzi buiɔ guu zɔɔ ũ, má ní bɔle we má ní káaa ní bùsuue. An gbèe a gɔ weo.

29 Má a wé gá zu Isailipiɔne bo, asa má a Nisína písímáe.† Ma Dii Lua máme má ò.

40

Lua ua dafu yá

(1Kia 6.1-38, 2Lad 3.1-9)

1 Wá kua zɔɔ ũ wè baasode daalea gɔɔ kwide zɔ, wá meewia wia wè gèo mènɔsaide guu, gɔɔ bee ɔ Dii gbáa mɔa, à gèmanɔ we.

2 Wépungu'ea guu Lua gèmanɔ Isaili bùsuu, à ma da gbèsísí zɔɔ kesi musu.* Kpéɔ ku gbepi geɔmidɔkii pɔleu lán wélewa.

* 39:20 Zia 19.17-18

† 39:29 Eze 11.19, 36.26-27, 37.14

* 40:2 Zia 21.10

³ A gèmanɔ we, ɔ ma gɔɛe è, àà mɛ dɛ lán mɔgotɛwa. A zɛa bíibɔlɛu, mé a bapuna ní fee pɔyɔbɔ kɔa.†

⁴ ɔ gɔɛpi òmɛɛ: Gbɛnazlɛn né, gwa ní wéɔ, ma ní swáɔ, ní laaidɔ pɔ pɔ mále ɔbɛwa pii, asa a yáí wà m̀ɔ̀nnɔ la. Yá pɔ níle e pii dau ñ siu Isailiɔne.

Gukpe oi bíibɔlɛ

⁵ Má è bíi liaa Lua uai. Gɔɛpi fee pɔyɔbɔ kɔa, a gbàa gàsɔsuu soolɔe. Gàsɔsuu pɔ wále a ya'opi dɛ gàsɔsuu doa ɔla doe. A bíi yò ní feepio, a gèele le do, a lesí le do.

⁶ A gè bíibɔlɛ pɔ a lé bɔa gukpe oi k̀l̀i, à dèdɛ a dedekiwa, ɔ à bɔlɛpi bèe yò ní feepio, a yàasa le do.

⁷ Bíibɔlɛdɔanaɔ kpea gbàa le do, a yàasa le do, mé gɔ pɔ kú kpeaɔ zànguo yàasa gàsɔsuu sɔo. Bɔlɛpi bilandaa pɔ bɔaa ní Lua kpeó bèe le do.

⁸ ɔ à bɔlɛpi bilandaa pɔ bɔaa ní Lua kpeó yò ní feepio,

⁹ à kè gàsɔsuu swaaɔ, a lé gɔ sɔ gàsɔsuu plapla. Bɔlɛpi bilandaa bɔaa ní Lua kpeó.

¹⁰ Gukpe Bɔlɛpi kpeaɔ ví kpɛla ní kpeleo aaɔ'aaɔ. Kpeapiɔ gbàa ní a yàasao sáaɛ, a suunaɔ douɛ kpɛla ní kpeleo.

¹¹ A bɔlɛpi lé yò ní feepio, a yàasa gàsɔsuu kwi, a gbàa sɔ ku'e'aaɔ.

¹² Bíibɔlɛdɔana kpeapiɔ ku kpɛla ní kpeleo, a yàasa ní a gbàa gàsɔsuu soolosoolo, mé gɔ ku kpeapiɔ kpeele, a lesí gàsɔsuu do.

¹³ ɔ à bɔlɛpi yàasa yò za kpea musu kpɛla e kpea musu kpele, à kè gàsɔsuu baasɔo.

¹⁴ A ba yò bilandaapiwa à liai, à kè gàsɔsuu baaɔ.

¹⁵ Za bɔlɛpi léwa e a bilandaa léwa gàsɔsuu blakwie.

¹⁶ Kpeaɔ ní suunaɔ ní bilandaaɔ fɛnɛnti ví à liai, a bàasi oi lé yaasaɔ, a guu oi tuuuɔ. A suunaɔ daminali gɔinaɔ ví.

Lua ua séia

¹⁷ A ma sɛ gèmanɔ ua séia guu. Má è kpéne m̀ǹ baakwiɔ dɔdɔkɔwa gbɛ pɔ kpálɛawa à liai.

¹⁸ Gbɛkpálɛapi pɛ bɔlɛpiɔ saalowa, mé à kpáal ní bɔlɛpiɔ gbàa léo. Gbɛ pɔ kpálɛa, a gu ɛɛna pɔn we.

¹⁹ ɔ à ua séia yàasa yò bɔa za bɔle séia léwa a guu oi e à gèò ua plaade bɔle léwa bàasi oi. Gukpe oi pɔ kè gàsɔsuu basɔo ní gugbántoo oi pɔo lɔ.

Gugbantoo oi bíibɔlɛ

²⁰ ɔ à ua plaade bíibɔlɛ pɔ kú gugbantoo oi gbàa ní a yàasao yò.

²¹ A kpeaɔ aaɔ'aaɔ kpɛla ní kpeleo ní a suunaɔ ní a bilandaaɔ kè dou ní bɔle séia pɔɔe. A gbàa gàsɔsuu blakwi, a yàasa sɔ baasɔo.

²² A fɛnɛntiɔ ní a bilandaaɔ ní a daminali gɔinaɔ dou ní gukpe oi bɔle pɔɔe. A dɛdɛki gbápepekɔi sɔplɛ, mé a bilandaapi ku a lé kpele.

²³ Ua plaade bɔle lé bɔaa ní gugbantoo oi bɔle léoe lán gukpe pɔwa. Sɛa bɔlɛpi léwa e ua plaade bɔle léwa gàsɔsuu basɔoe.

Gɛmidɔkli oi bíibɔlɛ

²⁴ ɔ à ma sɛ gèmanɔ gɛmidɔkli oi, ɔ ma gɛmidɔkli oi bɔle è. A a lé gɔ ní a bilandaaɔ yò, à kè dou ní a k̀ni pɔɔe.

† 40:3 Zia 11.1, 21.15

²⁵ Bolepi ní a bilandaaọ fenentio liai lá a kńiowaε. A gbàa gàsísuu blakwiε, a yàasa s̄s̄ baas̄o.

²⁶ A dedekli gbápepekli soplaε, mé a bilandaa ku a lé kpele. Daminali ḡinao ku a lé ḡiowa kpela ní kpeleo.

²⁷ Ua plaade ḡomidokli oi b̄le ví. Sea bolepi léwa e ḡomidokli oi b̄le léwa gàsísuu bas̄oε.

Ua plaade bíb̄le

²⁸ Ǿ à ma se ḡemano ua plaade b̄le p̄ kú ḡomidokli oi guu e ua plaadepiu. Ǿ à bolepi ȳ, à kè dou ní a kńiowε.

²⁹ A kpeao ní a suunao ní a bilandaaọ douε. Bolepi ní a bilandaaọ fenentio ví liaai. A gbàa gàsísuu blakwi, a yàasa baas̄o.

³⁰ Ua plaade bilandaaọ s̄asaaε, an gbàa gàsísuu baas̄o, a yàasa s̄s̄ s̄o.

³¹ An bilandaapio ku ua séia oi. Daminali ḡinao ku an lé ḡiowa, an dedekli gbápepekli swaāswaāε.

³² Ǿ à ma se ḡemano ua plaadeu gukpe oi. Ké a ȳ, à kè douε.

³³ A kpeao ní a suunao ní a bilandaaọ douε, mé bolepi ní a bilandaaọ fenentio ví liaai. A gbàa gàsísuu blakwiε, a yàasa s̄s̄ baas̄o.

³⁴ A bilandaa ku ua séia oi. Daminali ḡinao ku a lé ḡiowa kpela ní kpeleo. A dedekli gbápepekli ví swaā.

³⁵ Ǿ à ma se ḡemano ua séiapi gugb̄ntoo oi b̄leu. Douε ní a kńiowε.

³⁶ Maa ní a kpeao ní a suunao ní a bilandaaọ. A fenentio ví liaai. A gbàa gàsísuu blakwiε, a yàasa s̄s̄ baas̄o.

³⁷ A bilandaa ku ua séia oi. Daminali ḡinao ku a lé ḡiowa kpela ní kpeleo, a dedekli gbápepekli swaāε.

Sa'ob̄o kp̄é ní a táabunu

³⁸ Kp̄éne kú b̄le bilandaa saε. Wekli w̄ idau sa p̄ w̄ a p̄ káteu à tékū ob̄owa.

³⁹ Táabunuo ku bilandaaọ guu kpela ní kpeleo m̄n plapla. Wekli w̄ sa p̄ w̄ a p̄ káteu à tékū ob̄o ní duun awakpab̄o ní t̄aaε fiabob̄o k̄olokpakpau.

⁴⁰ Gugb̄ntoo oi b̄le bilandaa bàasi oi, táabunuo ku a dedekli ɔplaai ní z̄eio m̄n plapla.

⁴¹ Maa táabunu k̄ale bolepi ɔplaai ní z̄eio m̄n síis̄iis̄, apii kè swaā. Wekli w̄ sa'op̄o k̄olokpakpau.

⁴² Gb̄é táabunu m̄n síis̄ ku we l̄o sa p̄ w̄ a p̄ káteu à tékū p̄ ũ. A gbàa gàsísuu do ní kńiowε, a yàasa l̄o m̄aaε, a les̄i gàsísuu do. Táabunupi musu w̄ sa'on̄o k̄ek̄e b̄o k̄áleu.

⁴³ M̄o k̄oolo lé m̄n pla p̄ an gbàa k̄a ɔt̄a dodoo loolooa kp̄épiu à liaai. Táabunupi ɔ w̄ sa'on̄o bàasi k̄álew̄a.

Sa'on̄o kp̄é

⁴⁴ Kp̄é m̄n pla ku ua plaadeu. Ado ku gugb̄ntoo oi b̄le saε, a lé eia ḡomidokliwa. Ado ku ḡomidokli oi b̄le saε, a lé eia gugb̄ntoowa.

⁴⁵ Ǿ gb̄épi om̄ε: Kp̄é p̄ a lé eia ḡomidokliwapiá sa'on̄a p̄ Lua kp̄é z̄i de ní ȳ ũ p̄ε.

⁴⁶ Kp̄é p̄ a lé eia gugb̄ntoowapiá sa'on̄a p̄ sa'okli de ní ȳ ũ p̄ε. Sa'on̄ap̄iá Levii bui Zadoki buin̄ε. Amp̄io mé aal s̄s̄ Diizi w̄a aà gbagba.

⁴⁷ A uapi ȳ, a gbàa ní a yàasao s̄asaaε gàsísuu bas̄obas̄o. Lua kp̄é kpele ɔ sa'oklipi kuu.

Lua kpé

48 A ma se gèmanɔ Lua kpé bilandaau, ɔ à a gbapeleɔ yò, a gèele kè gàsɩsuu sósɔɔe. A lé yàasa gàsɩsuu gëo mëndosai, mé a lé gɔ gèele kè gàsɩsuu àaɔ'aaɔ kpela ní kpeleɔ.

49 Bilandaapi gbàa kè gàsɩsuu baoe, a yàasa sɔ kuedo. A dedekli gbápɛpekli kwie, gbapelepiɔ ku a lé gɔpɔ sae kpela ní kpeleɔ.

41

1 ɔ à ma se gèmanɔ Lua kpéu a kpeele, ɔ à a lé gɔ yò, a yàasa gàsɩsuu soolosooleɔ ɔplaaí ní zɛɛio.

2 A lé yàasa gàsɩsuu kwie, a lé gɔ yàasa sɔ gàsɩsuu sósɔɔe. Kpelepi gbàa gàsɩsuu blaɛ, a yàasa sɔ bao.

3 A gè kpea, ɔ à a lé lipelɛɔ yò, a yàasa gàsɩsuu plapla. A lépi yàasa gàsɩsuu sooleɔ, a lé gɔ yàasa soplapla.

4 Kpeapi gbàa ní a yàasao gàsɩsuu baobaoe. ɔ a òmɛ: Luakukli zálalan ke.

5 ɔ à Lua kpé gɔ yò, a yàasa gàsɩsuu sooleɔ, mé kpéne pɔ liaa Lua kpéi ɔplaaí ní ɔzɛɛio ní a kpeo yàasa gàsɩsuu siiɔe.

6 Kpénepiɔ didikɔa lee àaɔ, a zɛle baakwi, a guo baakwi, a musu baakwi. Lua kpé gbe pɔ kú musuɔ yàasa késàa zɛlepɔɔi, kpénepiɔ zadaa yáí, ké wasu Lua kpépi gɔ fɔo yáí.

7 Maa kpéne pɔ liaa Lua kpéi didiakɔapi musu yàasa de a zɛlea. A dedekli ví e a musupɔue.

8 Má è wà gbe kpàle, a lesɩ gàsɩsuu sooleɔ, ɔ wà gbàsa Lua kpépi dɔwà.

9 Lua kpé kpéneɔ bàasi oi gɔ gèele gàsɩsuu sɔɔe. Gu pɔ da Lua kpé

10 ní sa'onao kpéɔ zānguo yàasa gàsɩsuu baoe.

11 Kpénepiɔ lé mèn pla mé bò uawa, mendo gughántoo oi, mendo geɔmidɔkɩi oi. Gbɛkpalea pɔ liaai yàasa gàsɩsuu sɔɔe.

12 Be'ae oi kpé pɔ a lé elea Lua kpépiwa yàasa gàsɩsuu bàaɔkwie, a gbàa sɔ basiɔkwie. A gɔ gèele pii gàsɩsuu sɔɔe.

13 ɔ à Lua kpé yò. A gbàa gàsɩsuu basɔɔe, mé kpé pɔ kú a be'ae oi ní ua pɔ kú zānguo gàsɩsuu basɔɔe lɔ.

14 Ua pɔ kú Lua kpé kpele gukpe oi gàsɩsuu basɔɔe lɔ.

15 ɔ à kpé pɔ kú Lua kpé kpe oi, a lé elea Lua kpé uawa yò ní a gèkɩi pɔ kú kpela ní kpeleoo sãnu, a gbàa gàsɩsuu basɔɔe lɔ.

Lua kpé kpele ní luakukliɔ ní a bilandaao

16 ní a bèeɔ ní a fenenti tuuunaɔ, wà lí kpàwà a guu pii kpékpɛ za zɛle e fenenti kɩi.

17-18 Wà malaika gàsɩadeɔ ní daminaliɔ gɔinakè Lua kpépi lé musu, mé wa kè wà lia kpépi guu gɔi, luakukli ní a kpeleleɔ pii. Daminali kú malaikapɩ zānguo mëndodo. Malaikapɩ ɔa plapla,

19 a oa pɔ de gbɛnazina pɔwa ae dɔa daminaliwa kpela, a pɔ de nɔɔmusu pɔwa ae dɔa daminaliwa kpele. Wa kè kpé guu gɩwa wà liai pii

20 za zɛle e musu ní kpépi lé musuo.

21 Lua kpépi lé yàasa ní a lesɩ sáae.

Pɔ kú luakukli kpele oi

²² lán sa'okli pò wa kè ní líowa. A lesí gàsísuu àa5, a gbàa ní a yàasao gàsísuu plapla. A gola5 ní a zeb55 ní a saalo5á líe. 5 gbépi òmεε: Táabũnu pò kú Dii aen kε.

²³ Lua kpé kpele ní luakukli kpelelo gba pò i koo kpaau v1.

²⁴ Kpelepico gba5 plaplaε, mé í liasáiz5.

²⁵ Wà malaika gàsíade5 ní daminalio g5inakè kpele gbapio5wa lá wa kè gíwawa, mé wà bilandaa saa kè ní lío.

²⁶ Lua kpé bilandaa gí fenenti tuuuna5 v1, mé wà daminali g5ina5 kè fenentipio lé5wa 5plaaí ní zεcio. Lua kpépi kpéne5 saa v1 lo.

42

Sa'ona5 kpé5

¹ 5 à ma se gèman5 gubántoo oi e ua séiau e kpé pò kpaala ní ua plaadeo boaa ní kpé pò kú gubántoo oio.

² Kpépi gbàa gàsísuu basooε, a yàasa blakwi, a lé elea gubántoowa.

³ Ua plaade ku kpépi ní Lua kpéo zānguo, a yàasa gàsísuu baοε. Kpépi kpaala ní ua séia gbe pò kpáleaοε. Kpé didik5a lee àa5 kpaala ní Lua kpé kpéne5.

⁴ Gēkli ku kpénepio zānguo, a yàasa gàsísuu kwi, a gbàa basoo. Kpépi lé elea gubántoowa.

⁵ Kpéne pò kú musu yàasa i ka kpéne pò kú zíle ní guowao, gēkli pò kú we yáí.

⁶ Musu kpénepio gbapele5 v1 lán ua pówao. A yáí kpénepio gu késāa kpéne pò kú zíle ní guoozi.

⁷ Bli kú kpépi kpele ua séia oi, à pài e gàsísuu blakwi.

⁸ Asa ua séia oi kpépi gbàa gàsísuu blakwiε. Lua kpé oi s5 gàsísuu basoo.

⁹ Kpénepio gēkli kú zíle gukpe oi. A lépi elea ua séiawa.

¹⁰ Kpéne5 nana bliwa Lua kpé geomidokli oi lo, boaa ní kpé pò kú geomidokli oio.

¹¹ Gēkli ku kpénepio zānguo lán kpéne pò aa ku gubántoo oio pówa. A gbàa ní a yàasao sáac. Gubántoo oi kpénepio gēkli ní ní z55o ní ní lé5 sáa

¹² ní geomidokli pó5ε. Zé pò wí gēu ku gēkli miwa bli saε gukpe oi lán gubántoo oi pówa.

¹³ 5 gbépi òmεε: Gubántoo oi kpéne5 ní geomidokli oi kpéne pò kpaala ní ua plaade5 kua adoac. Wekli sa'ona pò aai s5 Diizio lí Dii p55 bleu. Wekli aali Dii p55 káleu, pówenti ní duun awakpab55 ní taεe fiabob55, ké gupi kua adoa yáí.

¹⁴ Tó sa'ona5 gēu, aasuli bo gu pò a kua adoapiu aa gē ua séiauo, sema aa ní p5kasa pò aai zikε5ò tò we gía, asa p5pio kua adoac. E aao gé boi gbé5wa, aali p5kasa líle.

¹⁵ Ké à Lua kpé ua plaade y5 à làa, à ma se b5man5 ní bole pò kú gukpe oi léo, 5 a y5 à líai.

¹⁶ Gukpe bli gàsísuu 5aa pla ní basooοε.

¹⁷ Gubántoo bli gàsísuu 5aa pla ní basooοε lo.

¹⁸ Geomidokli bli gàsísuu 5aa pla ní basooοε lo.

¹⁹ 5 à gè be'ac bli y5, à kè gàsísuu 5aa pla ní basoo lo.

²⁰ Maa à a bli y5 à líai kpe síi5 píi. A yàasa ní a gbàao gàsísuu 5aa pla ní basooοε píi. Bliipi pò pò de Lua pò ù kék5wa ní pò pò de Lua pò ùoo.

43

Dii gawi sua a kpéu

¹ Ǿ à ma se gèmanɔ gukpe oi bɔleu.

² Má è Isailio Lua gawi bɔ gukpe oi, aà ɔɔ de lán izɔɔsuka kɔfiwa,* mé aà gawipi tɔɔle pù.

³ Wépungu pɔ má èpi bɔ lán wépungu pɔ má è gɔɔ pɔ Lua mɔ wá mæwia kaaleiwæ, lán wépungu pɔ má è Kébaa sae, ɔ ma wule ma gbæuwæ.

⁴ Dii gawi gè gukpe oi bɔlepiu e aà kpéu.

⁵ Lua Nisina ma se gèmanɔ ua plaadeu, ɔ má è Dii gawi aà kpé pà.

⁶ Gɔpi zea ma sae, ɔ má mà wàle yá'omæ za kpépiu

⁷ wá mè: Gbènazin né, ma kpalabaa kpáleklin ke, ma gbadiɔn ke. Máɔ ku Isailio guu lae e gɔɔpii. Isailio ní ní kíáɔ ma tɔ pɔ a kua adoa ɔɔkpa ní ní gbáleo ní ní kíáɔ gɔɔ bau ɔɔ.

⁸ Kíapiɔ uakpá wa nána ma uawæ, aa kpedɔ wa nána ma kpéwa, bíi mé gɔ daa wá zánguo. Aa ma tɔ pɔ a kua adoa ɔɔkpa ní yábæe pɔ aa kèɔ, ɔ ma ní míɔnzɔ ní pɔfèɔ.

⁹ Aa ní gbálepapi tó, aai ní kía gepiɔ kèa, míɔ kú ní guu sa gɔɔpii.

¹⁰ Gbènazin né, ma ua yá bɔɔleke Isailioɔne, aai láasooke a kpaawa, an gæe i gɔ kpá ní wéi ní duuna yáí.

¹¹ Tó an gæe gɔ kpá ní wéi yá pɔ aa kèɔ yáí, ma ua taa bɔɔlekené, a kpaá ní a bɔkɔ ní a gèkɔ ní a iadaaɔ ní a ikoyáɔ ní a yádileáɔ. N a bɔɔlekené, ní ké láu ní wáa, ké aá a iadaaɔ kúá, aai zike a yádileáɔwa.

¹² Ma kpe ikoyán we. Tɔɔle pɔ liai gbèsísl musuá ma pɔe, a kua adoa píie. Ma kpé ikoyán we.

Sa'okti yá

(*Bɔa 27.1-2, 2Lad 4.1*)

¹³ Lá wá sa'okti yɔn ke: Gàsísuu pɔ wàle a yá'opi de gàsísuu doa ɔla doe. Wá eyɔ wa lia sa'oktipizi, a yáasa ní a záo gàsísuu dodo, mé pɔ pɔ wa bɔ wa liai ɔtá doe. Sa'oktipi lesín ke:

¹⁴ Daalea e pɔ kú tɔɔleu e a swá nénawa gàsísuu plaæ, a swápi yáasa gàsísuu doe. Za a swá nénapiwa e a zɔɔwa gàsísuu síiɔe, a yáasa sɔ gàsísuu do.

¹⁵ A kina pɔ kú musu lesí gàsísuu síiɔe, mé a kɔba mèn síiɔɔ kpa musu.

¹⁶ Kínapi gbàa ní a yáasao sáae, gàsísuu kueplapla.

¹⁷ Swá zɔɔpi kíi sa'okti gbàa ní a yáasao sáae, gàsísuu gèo mëndosaisaie. Swá pɔ liai zíle yáasa ɔtá doe, mé e pɔ liai yáasa gàsísuu do.

¹⁸ Ǿ a òmæ: Gbènazin né, Dii Lua mè: Tó wa sa'oktipi bɔ, ké wá e sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú owá, wi au élewá, a yádileáɔn ke:

¹⁹ Levii bui sa'ona pɔ aa de Zadoki bui ɔɔ mé aa sɔmazi ma gbagbai. Gáaena kpámá duun awakpabɔ ɔ,

²⁰ ní a au dá máma sa'okti kɔba mèn síiɔɔwa ní a swá zɔɔ gola mèn síiɔɔ ní pɔ wa bɔ wa liaipiɔ, ní gbábɔè, i gɔ ma pɔ ɔ.

²¹ Gáaena duun awakpabɔpi se gèɔ gu pɔ wa díleu ma ua, ní teswá à tékú,

²² a gɔɔ plaade ní sa'ó ní blesan sáasaio duun awakpabɔ ɔ, wi gbábɔɔ sa'oktie, lá wa kè ní gáaenaowa.

²³ Tó n gbábɔè ní làa, gáaena sáasai ní sásakao sáasaio

* 43:2 Zia 1.15

²⁴ Se moomεε, sa'onao i wisi fáfāwà, aai ma gbagbaò sa pò wí a pò káteu à tékū ũ.

²⁵ E gɔɔ sopla nliò blesana kpa duun awakpabo ũ lá gu lé do ní gáaena sáasaio ní sásakao sáasaio.

²⁶ Gɔɔ soplapi guu aali gbábɔ sa'oktiε, i gɔ ma pò ũ, aai na zíwa.

²⁷ Gɔɔpio gbea, gɔɔ swaaɔde zí sa'onao lí sa pò wí a pò káteu à tékū o sa'okdipiwa gbéɔne ní sáaukpasaɔ, ma pɔ i kemá na.

44

Gukpe oi bɔlɛá kɪ pɔe

¹ ɔ à ma se à èa gèmano ua séia bɔle pò kú gukpe oi kpεεle, a zé taa.

² ɔ Dii òmεε: Wa bɔleε bee zé tó taac, wasu wεo. Gbēε su gεuo, à taac, asa ma Dii Isailio Lua ma gεue.

³ Kí mé a zɔle bɔlepiu, i pɔbleu ma wáa. Aali gē, ili bɔ ní bɔlepi bilandaa zéo.

Bui zìloε suli gē Lua uao

⁴ ɔ à ma se gèmano gugbāntoo oi bɔleu e Dii kpé kpεεle. Ké ma gugwà, ɔ má è Dii gawí aá kpé pà, ɔ ma wule ma gbεeu.

⁵ ɔ Dii òmεε: Gbēnazín né, swákpa yá pò mále one ma kpé yádileao ní a ikoyáɔ musu ma. Gbé pò lé gēo ní gbé pò lé bɔɔ táasika.

⁶ O Isaili swáyāmansaideɔne ma Dii Lua ma mē an yābēεkeao m̀ le.

⁷ Aa gē ma ua ní bui zìlo gyafɔɔde pò an sɔ pípioao, ɔ aa ma kpé gbālèò gɔɔ pò wàle nísi ní auo kpaá ma blε ũ. An yābēεkeao páleɔ bàasi, lá aa ma bàakuarínɔ yá gbòon we.

⁸ Aai laaidɔ ma kpé zíwao, aa zìpi tò dáɔneε.

⁹ Ma Dii Lua ma mē, bui zìlo gyafɔɔde pò an sɔ pípioao suli gē ma uao, baa bui zìlo pò kú Isailio guuɔ.

Levii bui suli sa'oo

¹⁰ Levii bui pò aa p̀òbɔzákεmεε gɔɔ pò Isailio sásāa, aa zà ma yáwa, aa té ní t́aaɔziò ní duuna gb'e'e.

¹¹ Aali zíkε ma ua, aalio wéte a bɔleɔ yáí. Aali ma ua zí ke, aai sa pò wí a pò káteu à tékūò kòlokpakpa ní sa'obɔ pò gbéɔ i m̀òò, aai zíkεné.

¹² N beeo lá aa sa'ò Isailio ne ní t́aaɔwa, aa tò aa zà yáwa aa duunakè, a yáí ma Dii Lua ma ɔl̀ené ma mē aa ní duuna gb'e'e.

¹³ Aasuli sɔmazi ma gbagbaio. Aasuli ɔkã ma pò ge ma blεwao, an gεε i gɔ kpá ní wéi an yābēεkeao yáí.

¹⁴ N beeo má a ua yá ní zí pò wí ke weɔ pii nané ní ɔzle.

Yadisa sa'onane

¹⁵ Ké Isailio p̀òbɔzákεmεε, Levii bui sa'ona pò aa de Zadoki bui t̀o laaidɔ ma ua zíwa. Ampio mé aa sɔmazi aao zíkεmεε. Aao ze ma ae, aai ma gbagba ní nísio ní auo. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁶ Ampio mé aali gē ma kúkí, aai sɔ ma táabunui, aai ma gbagba, aai zíkεmεε.

¹⁷ Tó aa gē ua plaade bɔleɔ dou, aai bàabaa p̀okasa da. Aasuli zíkε ua plaade bɔleɔ guu ge Lua kpé kpεεle ní p̀ókã p̀okasao daao.

¹⁸ Aalio bàabaa f̀ua kpaá, aalio bàabaa s̀òolo gese yeyea. Aasuli pò pò a to í simá yeo.

19 Tó aa bò lé gé gbéó kíi ua séiaú, aali ní pòkasa pò aai zíkεoò bò glá, aai kále ma ua kpénεoò dou, aai a pále da, ké an pòkasapí su na gbéówa à ìadamáo yáí.

20 Aasuli migbaa léo. * Aasuli tó ní mikā dadaríla sòo, aali lao.

21 Sa'onao suli véemi wà gē ua plaadeuo. †

22 Aasuli gyaa ge nò pò wà gíi seo, sema Isaili nò léso ge an sa'on dee gyaa. ‡

23 Aali pò pò de ma pò ù dšakōε ní pò pò de ma pò úoo dada ma gbéone. Maa lo ní pò gbálea ní a gbálesaiio dšakōε. §

24 Tó sòle sù fèle, sa'onao mé aali a yágōgō, aai yákpaleké lá má dílewa. Aali dikpe pò má díle ikoyāo ní a yādileao kúa, aai kámabogoo díle adoa.

25 Sa'ona suli sō gēi à gbáleo, āma tó aà mae ge aà da ge aà né ge aà vīi ge aà dāuna ge aà dāe pò i zākεoε, ō a zεvī à gbále aà yáí. *

26 Aà gbābōa azíae gbēa aali kámabo e gōo sopla.

27 Gōo pò à gē sa'oi ma kpé ua plaadeu, aali sa'o ní duun awakpaboo. Ma Dii Lua máme má ò.

28 Máme má ní túbi ù. Wasuli ní baa da tōle kpaaleuo, máme má ní baa ù. †

29 Aali pówenti ní duun awakpaboo ní táae fiaboboo ble. Pó pò wa kpàa ní a míbaio Isaili búsuuo mé ao de ní pò ù.

30 Isailio buapò káauo ní ní gba séiaú pii aao de sa'onao pò ùε. Aali ní pówena káau tí kpá sa'onawa, mí báaada ní uau. ‡

31 Sa'onao suli pò kólokpasai ge pò pò wai dè nòo soo, bá ge nòo kpele buin nò. §

45

Bùsu kpaalea

1 Tó a gbèlà bùsu kpaalea yá musu, à Dii baa kpawà. A gbàa gàsísuu àaasooo léε baasoo (25.000), a yàasa léε àaasooo léε bao (20.000). Tólepiá Dii pòε.

2 Tóle iò ku a guu Dii ua pò ù. A gbàa ní a yàasao iò sáa gàsísuu àa pla ní basoo (500), wi gu to dai, a yàasa iò gàsísuu blakwi.

3 Dii tólepi kpe do iò de aà ua ní aà kúkíio pò ù. A gbàa gàsísuu àaasooo léε baasoo (25.000), a yàasa àaasooo léε kwi (10.000).

4 Tólepiá Dii pòε. Sa'ona pò aai zíkε Dii ua, aai sōaàzi aà gbaghbaió mé aao vī, aai bekpau, Dii ua iò ku we lo.

5 Tólepi kpedo gbàa iò gàsísuu àaasooo léε baasoo (25.000), a yàasa àaasooo léε kwi (10.000). Levii bui pò aai zíkε Dii uao mé aao vī. An wéleó iò ku we.

6 A tóle pò dà Dii pói díle mεεwia kálekti ù, a gbàa gàsísuu àaasooo léε baasoo (25.000), a yàasa àaasooo léε soo (5.000). Isailio pón we nípii.

7 Kí tóle iò da Dii tólei ní mεεwia tóleó kpela ní kpele za be'ae e gukpe. A léo iò peakōwa ní pò pò Isaili buio aa a kpaaleso za be'ae e gukpe.

8 Tólepi iò de aà pò ù Isaili búsuu. Kía pò má kpá a gbāamō ma gbéone lo, aa to Isailio tóle kpaale e ní buiwa.

9 Dii Lua mē: Isaili kíao, bee mōwá. A á pásíkεa ní á gbāamōa gbéoneo tó, iò yāmaake a zéwa. Asu tóle si ma gbéowa lo. Ma Dii Lua máme má ò.

10 A tó á kiloo ní á zaaó ní á nísiyōbōo aao ku a zéwa. *

* 44:20 Lev 21.5 † 44:21 Lev 10.9 ‡ 44:22 Lev 21.7, 13-14 § 44:23 Lev 10.10 * 44:25 Lev 21.1-4 † 44:28 Nao 18.20 ‡ 44:30 Nao 18.8-19 § 44:31 Lev 22.8 * 45:10 Lev 19.36

11 Pówena poyɔ̀bɔ̀ɔ̀ ní nísí poyɔ̀bɔ̀ɔ̀ líɔ̀ sáa. Apíi ío litili baobao.

12 Anusu do ío gela bao. Mina do ío ánuసు డవతే baã.

13 Gba pɔ̀ ʼàli dameen ke: Pówena litili ʼàa do guu ʼàli ma gba litili aã.

14 Nísi litili ʼàa do guu ʼàli ma gba litili pla.

15 Isaili búsu sá mèn ʼàa do guu ʼàli ma gba mèndo. Gbapi ío de pówenti gba ní sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékú ní sáaukpasao ù gbé̃ duunakéama yáí. Ma Dii Lua máme má ʼo.

16 Isaili búsu de ppii lí gbapio káaakáaa ní kíae.

17 Sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékú ní pówenti gba ní v̄e pɔ̀ wí éle dikpeḡḡḡḡ ío de kí yá ù, mɔ̀ dafu dikpeḡḡḡḡ ní kámabogḡḡḡ ní dikpe pɔ̀ má díle Isailiḡḡḡḡ ppii. ʒme ali duun awakpabɔ̀ kpá ní pówentio ní sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékú ní sáaukpasao Isailiḡḡḡḡ duunakéama yáí.

*Dikpeḡḡḡḡ
(Bɔ̀a 12.1-20, Lev 23.33-43)*

18 Ma Dii Lua ma mè: Mɔ̀ séia ḡḡḡ séia zí ʼàli gáaena sáasai sé, í gbábɔ̀ɔ̀ ma kúkié.

19 Sa'ona lí duun awakpabɔ̀pi au dá, i máma ma kpé kpeele gbapeleḡḡwa ní sa'okli lé gola síiḡḡ ní ua plaade bɔ̀le gbapeleḡḡ.

20 Ali yá doupi ke mɔ̀ ḡḡḡ soplade zí gbé̃ pɔ̀ zama ní lé aa duunaké̃ ní gbé̃ pɔ̀ aa kè d̄saiḡḡ, í gbábɔ̀ɔ̀ ma kpee.

21 Mɔ̀ séia ḡḡḡ ḡeḡ mèndosaide zí ʼàli Ḡeamusu dikpeke e ḡḡḡ soplá. ḡḡḡ bee ʼàli káa só.

22 ḡḡḡ bee kí mé ali gáae kpa duun awakpabɔ̀ ù api ní a búsu de pɔ̀ ù.

23 Dikpepi guu aliḡ sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékú oa lá gu lé dɔ e ḡḡḡ soplá ní gáae mèn sopláplá ní sásakao sáasaiḡ mèn sopláplá ní blesanao mèndodo duun awakpabɔ̀ ù.

24 Aáli pówenti kpá gáae ní sásakao miwa koko dodo ní nísió litili aã'aã.

25 Mɔ̀ soplade ḡḡḡ ḡeḡ mèndosaide dikpe zí aáliḡ kpa màa lá gu lé dɔ e ḡḡḡ soplá duun awakpabɔ̀ ní sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékú obɔ̀ ù ní a pówentio ní a nísió.

46

Yá pɔ̀ kí ali ke dikpeḡḡḡḡ

1 Dii Lua mè: Wáli ua plaade bɔ̀le pɔ̀ a lé élea gukpewa gba to taae e ḡḡḡ soolo pɔ̀ wí zíkɛuḡ ge pao, wili w̄e kámabogḡḡḡ ní mɔ̀ dafu dikpeḡḡḡḡ.

2 Kí ali bɔ̀ ua séiaue, i ḡe ní bɔ̀lepi bilandaao, i ze bɔ̀lepi gbapeleḡḡ sae. Sa'onao lí sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékú oè ní sáaukpasao, ili kúle bɔ̀lepi bèewa, i gbasa bɔ̀. Wáli bɔ̀lepi gbatao e oosi.

3 Búsudeḡ lí kúle Dii e bɔ̀lepi kpeele kámabogḡḡḡ ní mɔ̀ dafu dikpeḡḡḡḡ.

4 Kámabogḡḡḡ kí lí mɔ̀ ní s̄neḡḡḡ sáasaiḡ mèn soolo ní sásakao sáasaiḡ mèndo sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékú obɔ̀ ù.

5 Aáli pówenti kpá ní sásakao koko do, s̄neḡḡḡḡ s̄ lá a yeiwaé. Pówenti koko do nísi aliḡ litili aãe.

6 Mɔ̀ dafu dikpeḡḡḡ aáli mɔ̀ ní gáaenao ní s̄neḡḡḡḡ mèn soolo ní sásakao. A kee su ʼà s̄a v̄lo.

7 Aáli pówenti kpá ní zupio koko do ní sásakao koko do, s̄neḡḡḡḡ s̄ lá a yeiwaé. Pówenti koko do nísi aliḡ litili aãe.

8 Kí lí ḡe, ili bɔ̀ ní bɔ̀le bilanda zé doupio.

9 Tó búsudeo m̀ò kùle Diie dikpeɔɔzɪ, gbé p̀s gè ní gugbántoo oi b̀leo lí b̀o ní geomidokli oi b̀leo, gbé p̀s gè ní geomidokli oi b̀leo lí b̀o ní gugbántoo oi b̀leo. Asu ea b̀o ní b̀le p̀s à gèuoo, sema aà b̀o ní a ae oi b̀leo.

10 Kí lío kúrún we. Tó gbéó lé gē, aali gē. Tó aale b̀le, ili b̀o.

11 Dikpeɔɔzɪ ní kámabogɔɔzɪ zɪ zu ge sāsakao miwa p̀wenti gba lío koko dodo, sãneboɔ s̀s lá wa yeiwa. P̀wen koko do nísí alio litili aãɛ.

12 Tó kí m̀ò ní gbao Diie, sa p̀ wí a p̀ káteu à tékú ge sáaukpasaon nò, wáli gukpe oi b̀le gba wēɛ, ili kpá lá í ke kámabogɔɔzɪwa. Tó à b̀ò, wí gbata aà kpe.

13 Wálio sa p̀ wí a p̀ káteu à tékú o Diiwa ní sã wēdona sáasaio lá gu lé d̀o koo ní koo

14 ní p̀wentiio litili aã ní nísio litili do p̀wenti m̀sekea yáí. Wálio p̀wentiio kpa Diiwa lá gu lé d̀o p̀piie.

15 Wálio sa p̀ wí a p̀ káteu à tékú o ní sãneboɔ koo ní koo lá gu lé d̀o ní p̀wentiio ní nísio máa.

16 Dii Lua mè: Tó kí a néo do gbà a t̀ole saalo, aà népi buio mé aali a túbí sé.

17 Kási tó à a z̀bblena do gbà a t̀ole saalo, alio de z̀bblenapi p̀ úe e g̀a wéé u wē,* í ea g̀o kípí p̀ ú. Aà néo mé aali a túbí sé n̄tē.

18 Kí suli gbēe t̀ole síwàò, mé asuli ní yáwàò. Aà z̀ia t̀ole ̄ ali kpá a néowa túbí ú, ké ma gbēe su go a t̀olewao yáí.

19 ɔ g̀pi ma se g̀mana sa'ona kpéne p̀ kú b̀le sae léu, a lé elea gugbántoowa. A gu ̀lomee kpépi be'ae oi,

20 ̄ a òm̄e: Gupiu ̄ sa'ona lí t̀aae fiaboboo ní duun awakpaboo f̀uukeu, aali p̀wenti kaa keu, ké asuu geò ua séiau aa ká gbéowa aa íadamáo yáí.

21 ɔ à èa ma se s̀mana ua séiau, à bèbemanoo uapi gola síiɔu. Má uanae è a golapiɔu.

22 A gola ní golao uanapiɔ gbàa g̀sissuu blablae, a yàasa baakwikwi. Uana m̀n síiɔpiɔ doue.

23 Wà gbò lía uanapiɔzi mé wà kinao p̀lepele líai z̀le.

24 ɔ g̀pi òm̄e: Blekékliɔn ke. La Dii ua z̀kena lí sa'onoo f̀uukeu gbéne.

47

Swa p̀s í b̀o Dii kpéu

1 A èa ma se g̀mana Dii kpé kpéle, ̄ má è í lé b̀o kpépi b̀e z̀e* geomidokli oi, àle gē sa'okli geomidokli oi, àle tá gukpe oi, asa Dii kpé lé elea gukpewae.

2 A ma se b̀lemanoo ní gugbántoo oi b̀leo, ̄ à d̀mana b̀izi e gukpe oi b̀leu, ̄ má è ípi lé bàale b̀lepi sae geomidokli oi.

3 G̀pi gè gukpe oi, a bà p̀yɔb̀o kúa. A ba ỳ g̀sissuu ̀aa s̀o léu, ̄ à ma se bùamanoo íwa, ípi wá kú wá k̀sewoú léu.

4 A ba ỳ g̀sissuu ̀aa s̀o léu lo, ̄ à ma se bùamanoo, í wá kú wá koso léu. A ba ỳ g̀sissuu ̀aa s̀o léu lo, ̄ à ma se bùamanoo, í wá kú wápi léu.

5 A ba ỳ g̀sissuu ̀aa s̀o léu lo, ̄ í g̀ da swa p̀ má f̀ buawàò ú, asa ípi dàgua wa f̀ gēu bo, sema wa kpá'owà bàasio.

6 ɔ à ma la à mè: Gbēnazln né, n bee éó? ɔ à èa lé buamanoo s̀sía.

7 Ké ma bua, ma lí è kpa swa baala ní baaleo, an dasi kè zài.

8 ɔ a òm̄e: Ipi lé tá gukpe oi e Yuudē guzulue, í ká Isida Wisidewa. Tó à kàwà, ísidapi í í maakú.

* 46:17 Lev 25.10 * 47:1 Zkl 14.8, Zaa 7.38, Zia 22.1

⁹ Gu pɔ́ ípi bàalè tàu p̄ii, pɔ́ bèèɔ̀ iɔ̀ kɛ̀ p̄ii ȳɔ̀eȳɔ̀e. Kpɔɔ̀ iɔ̀ ku we dasidasi, asa gu pɔ́ ípi gè kàu p̄ii, a maakũe. Gu pɔ́ swapi tàu p̄ii, pɔ́ pɔ́ kú weɔ̀ p̄ii aaò b̄ééé.

¹⁰ Kpɔ̀wɛnaɔ̀ zɛzɛ ísidapi gɛɛwa. Táalufálek̄iɔ̀ ku za Èngedi e Ènegelaiü. Kpɔ̀ buiɔ̀ lé v̄i weo lán isia kpɔɔ̀wa.

¹¹ N beeo dànaɔ̀ n̄ biaɔ̀ í a maakũo, aa ḡɔ̀ màaɛ wisi'ek̄ii ü.

¹² Lí pɔ́ w̄i a b̄e ble bui p̄ii a b̄oɛ swapi baale n̄ a baalao. An kee láe a giigagao, mé an b̄e aɔ̀ láaa vío. Lípiɔ̀ aaò n̄é'í mo n̄ moe, asa í pɔ́ lípiɔ̀ lé e lé b̄o luakuk̄iɛ. Lípiɔ̀ b̄eɔ́ p̄obleaɛ, mé a láɔ́á gb̄éɔ̀ gb̄ágb̄ab̄oɛ.†

Bùsu z̄ɔ̀lɛ

¹³ Dii Lua mè: A Isaili bui kuɛplao, lá á bùsu kpaalen kɛ. Yosefu buiɔ̀ kpaalesɛ mèn pla,

¹⁴ í kpaalené sáasaa. Bùsuɛ bee a ḡɔ́ á pɔ́ üe, asa ma legbè ma mè má kpá á deziɔ̀wae.

¹⁵ A bùsu z̄ɔ̀lɛn kɛ: B̄o za ísia z̄ɔ̀ɔ̀i gugb̄ántoo oi a d̄o Èteloni z̄éi e Amata b̄oɛi, i ḡé Zedada

¹⁶ n̄ Belotao n̄ Siblaiü pɔ́ kú Damasi bùsu n̄ Amata bùsuo léu, i ḡé e à gɛ pe Azaatik̄ɔ̀, Haulani bùsu léwa.

¹⁷ Bùsu lépi a daale ísiawae, i ḡé Azaa'enana, Damasi bùsu léu. Amata bùsu lé iɔ̀ ku gugb̄ántoo oi. A bùsu lé gugb̄ántoo oin we.

¹⁸ Gukpe oi á bùsu lé a ḡé Haulani n̄ Damasio z̄ānguoɛ, i p̄á Yuud̄ei Galada bùsu n̄ Isaili bùsuo z̄ānguo, i gɛ pe Isida Wisidewa e Tamaa. A bùsu lé gukpe oin we.

¹⁹ Gɛɔ̀mid̄ok̄li oi b̄oɔ̀a Tamaa a ḡé e Meliba Kad̄esi íkli, i p̄á Egipi z̄é swai e ísia z̄ɔ̀ɔ̀i. A bùsu lé gɛɔ̀mid̄ok̄li oin we.

²⁰ B̄e'ae oi ísia z̄ɔ̀ mé aɔ̀ de á bùsu z̄ɔ̀lɛ ü e gu pɔ́ b̄oaa n̄ Amata b̄oɛo. A bùsu lé b̄e'ae oin we.

²¹ A bùsupi kpaalek̄ɔ̀e á Isailiɔ̀ á buiwa.

²² A bùsupi kpaale n̄ gb̄elao n̄ b̄òmɔ̀ pɔ́ n̄é'í á guuɔ̀ s̄ānu. A n̄ dile á Isaili bùsudeɔ̀ ü, í n̄ da á Isaili buiɔ̀ kpaale guu.

²³ A Isaili bui pɔ́ b̄òmɔ̀ ku a guu, we á aà dau kpaaleu. Ma Dii Lua máme má ò.

48

Isaili bùsu kpaalea

¹ Buiɔ̀p̄iɔ̀n kɛ baade n̄ a t̄so. Sea gugb̄ántoo oi D̄á buiɔ̀ a lɛɛ do sé. An bùsu a p̄á Èteloni z̄éi e Amata b̄oɛi. Azaa'enana n̄ Damasi bùsu lé pɔ́ kú gugb̄ántoo oi Amata bùsu saeo mé n̄ bùsu lé ü gukpe oi.

² Aseɛ buiɔ̀ i a lɛɛ do sé. An bùsu iɔ̀ naa D̄á buiɔ̀ bùsuwa za gukpe e b̄e'ae.

³ Nefatali buiɔ̀ i a lɛɛ do sé, iɔ̀ naa Aseɛ buiɔ̀ p̄ɔ̀wa.

⁴ Manase buiɔ̀ i a lɛɛ do sé, iɔ̀ naa Nefatali buiɔ̀ p̄ɔ̀wa.

⁵ Èflaiü buiɔ̀ i a lɛɛ do sé, iɔ̀ naa Manase buiɔ̀ p̄ɔ̀wa.

⁶ Lubeni buiɔ̀ i a lɛɛ do sé, iɔ̀ naa Èflaiü buiɔ̀ p̄ɔ̀wa.

⁷ Yuda buiɔ̀ i lɛɛ do sé, iɔ̀ naa Lubeni buiɔ̀ p̄ɔ̀wa.

⁸ Bùsu pɔ́ á kpá Diiwa aɔ̀ naa Yudaɔ̀ bùsuwae za gukpe e b̄e'ae. Bùsupi yàasa iɔ̀ ḡá̄s̄isuu ðaas̄oɔ̀o lɛɛ baas̄o (25.000), a gb̄aa iɔ̀ s̄aa n̄ buiɔ̀ p̄oo za gukpe e b̄e'ae. Dii kúki iɔ̀ ku guoguo.

⁹ Bùsu pɔ́ á kpá Diiwapi gb̄aa iɔ̀ ḡá̄s̄isuu ðaas̄oɔ̀o lɛɛ baas̄o (25.000), a yàasa lɛɛ kwi (10.000).

† 47:12 Zia 22.2

10 Dii tɔɔlepi aɔ de sa'onao pɔ ũe. Gughāntoo oi gās̄isuu ðaasɔɔoo lee baasɔo (25.000), be'ae oi lee kwi (10.000), gukpe oi lee kwi (10.000), geomidɔkli oi lee baasɔo (25.000). Dii kúkli aɔ ku guoguoɔe.

11 Zadoki bui sa'ona pɔ wà ní díle Dii gbàghana ũo pɔn we. Ké Isailio zà yáwa, Zadoki buio zɔ pɔ Dii dáné kè, aai zà aà yáwa lá Levii buio kèwao.

12 Wa Dii tɔɔle kinipi kpámá, a kua io adoa, sa'onao tɔɔlepi io naa Levii buio búsuwa.

13 Levii buio búsu io naa sa'onao búsuwa. A gbàa io gās̄isuu ðaasɔɔoo lee baasɔo (25.000), a yàasa lee kwi (10.000).

14 Aasuli yáao, aasuli a leũkpakeo, aasuli kpá gbèpálewao. An búsupi deŋla, ké Dii pɔe yáí.

15 Tɔɔle pɔ a gɔ yàasa io gās̄isuu ðaasɔɔoo lee sɔo (5.000), a gbàa lee baasɔo (25.000). Meewiadeo pɔn we, aa bekpau, aai pɔɔ dádáu. Meewiapi io ku guoguo,

16 a gbàa ní a yàasao io sáa. A gola ní golao io gās̄isuu ðaasɔɔoo lee siis̄ ní ðaa pla ní basɔoo (4.500).

17 Dádákekiio io liaai, a yàasa gās̄isuu ðaa do ní blakwio (250).

18 Búsu pɔ gè io naa Dii tɔɔlewa gukpe oi gās̄isuu ðaasɔɔoo lee kwi (10.000), be'ae oi lee kwi (10.000) e a gbàa léu. Tɔɔlepi ble io de wélepi zikenao pɔblea ũ.

19 Isaili bui pii guu ɔ meewia buakenapiɔ bɔu.

20 A Dii tɔɔle li gudoo ní meewia pɔo, a gbàa ní a yàasao io sáa gās̄isuu ðaasɔɔoo lee baasɔo (25.000).

21 Sea tɔɔle pɔ de Dii pɔ ũ ní meewia pɔowa e a gè pè á búsu zɔlewa kpela ní kpeleo io de kí pɔ ũ. Tɔɔle pɔ kú gukpe oi ní be'ae oio gbàa io gās̄isuu ðaasɔɔoo lee baasɔo (25.000). Kí tɔɔlepi io naa tɔɔle pɔ á buio a kpaalekewa. Dii tɔɔle pɔ aà kpé aɔ ku a guuo io ku kí tɔɔleo zānguo.

22 Levii buio tɔɔle ní meewia tɔɔleo io ku kí tɔɔleo zānguo. Kí tɔɔleo io ku Yudaɔ tɔɔle ní Bēyámee buio tɔɔleo zānguo.

23 Bui kinio pɔn ke: Bēyámee buio i a lee do se za gukpe e be'ae.

24 Simeɔ buio i a lee do sé, io naa Bēyámee buio pɔwa.

25 Isakaa buio i a lee do sé, io naa Simeɔ buio pɔwa.

26 Zabalɔni buio i a lee do sé, io naa Isakaa buio pɔwa.

27 Gada buio i a lee do sé, io naa Zabalɔni buio pɔwa.

28 Bɔa Tamaa Gada buio tɔɔle lé pɔ kú geomidɔkli oi a gé Meliba Kadesi iktié, i pā Egipi zé swai e ísia zɔɔi.

29 Búsu pɔ á a kpaaleke Isaili buioŋe ní gbelaanon we. An baan we. Dii Lua mé ò.

Meewia bɔleo

30-31 Meewiapi bɔleŋ ke: Wa Isaili buio tɔkpa bɔlepiŋe.* Gughāntoo oi bíi gbàa gās̄isuu ðaasɔɔoo lee siis̄ ní ðaa pla ní basɔoo (4.500). A bɔleo áaɔe, Lubeni bɔle, Yuda bɔle ní Levii bɔleo.

32 Gukpe oi bíi gbàa gās̄isuu ðaasɔɔoo ní ðaa pla ní basɔoo. A bɔleo áaɔe, Yosefu bɔle, Bēyámee bɔle ní Dā bɔleo.

33 Geomidɔkli oi bíi gās̄isuu ðaasɔɔoo lee siis̄ ní ðaa pla ní basɔoo. A bɔle áaɔe, Simeɔ bɔle, Isakaa bɔle ní Zabalɔni bɔleo.

34 Be'ae oi bíi gās̄isuu ðaasɔɔoo lee siis̄ ní ðaa pla ní basɔoo. A bɔle áaɔe l, Gada bɔle, Asee bɔle ní Nefatali bɔleo.

* 48:30-31 Zia 21.12-13

³⁵ Bli p' liaipi g'asuu baasoo leε bao plasaie (18.000). Za g'oo bee wa me mēēwapiē, Diikuwe.

DANIËLI

Yá pò kú láε bee guu

Danieli lá yá dáale Yuda èwaaso gbēon siiiō yáwae. Aa ku gbé pò kí Nebukanēza ní naaa à tǎrínō a bùsuuō guue. Ké aa gò gbāadeō ũ we, aa gí wà Lua náai vīε. Lεε 1 e 6 lé Danieli ní a gbēō ziblea yá'o. Yá beeo guu s Danieli zua nòkusio tòou yá kuu.

Lεε 7 e 12 de wépfungu pò Danieli è gēn siiiō yá ũε. Wépfungupi ea guu Dii òb Danieliε buipáleō gbāable Yudaowa e kpala láasai pò bò Lua kíi àò gé bói gupauu.

Lápi yáō de lán Zia yá láwae. Lápi lé tékpa luanaaikenaōgu aa áiake wàō Lua náai vī e an wēni léwa, baa ní taasi píio ní íadama píio. Zεa gbāa yáō mé kú lápiō guu píi.

Danieli gōa Babeli kía íwa ũ

¹ Yudaō kí Yoakiū* kpalablea wè àaōde guu, Babeli kí Nebukanēza mò koezò Yelusaleūzi.

² Ő Dii kí Yoakiū nàè aà ɔzī ní Lua kpé pɔe, s à tòò Babiloni bùsuu, a kàle a táakpe láasiu.†

³ Ő kíapi ò a be ziiia Asepenazae aà mó ní Isaili èwaasona pò aa de kía ge gbāade bui ũ,

⁴ gō kefena sáasai pò an ōnò kà aa yápii dada aaō wezē vīō, gbé pò an dōa í káfi àa, mé an gōi kà aa zíkε kibeo. Ziiapi mé a Babiloni yá dadané ní a kyóo.

⁵ Kía díle wà ble pò í ble lá gu lé dō liné ní vēε pò í mio, wi yádadané e wè àaō, bee gbεa aai zíkεε.

⁶ Yuda buieō kú ní guu, Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliao.

⁷ Ziiapi ní tó lilené. A tɔkpá Danieliε Belasaa, Anania sō Sadaki, Misaeli sō Mesaki, Azalia sō Abedinegōo.

⁸ Danieli zèò a sōu ké á kía ble ble‡ ge á aà vēε mi à gbáleo, s à zé gbèa ziiawa à blepi to we.

⁹ Lua tò ziiapi gbēkeke Danieliε, à aà wēnagwá,

¹⁰ s a òè: Má a dii ma kía vīa vī, asa aapi mé á pòblea ní á imiao díle. Tó à su è n oosisia de ní sáadeola sō be? Nyō tó yápi wi ma musu kía aεε.

¹¹ Ziiapi gwana díle aà laaidō Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliaowa, s Danieli òè:

¹² Yō wápiō n zòblenaōwa gōō kwi ñ gwa. Níliō dò sau kpáwá ní íwatēo,

¹³ ní wá lεēŭ ní èwaaso pò aale ble dòu ble ní kíaō, ní kewēε lá ní èwa.

¹⁴ A wéné yá beei, s à ní tó we e gōō kwi.

¹⁵ Ké gōō kwipi pà, à ní gwá a è aa aafia, aa mekpá de èwaaso kíni pò lé ble dòu ble ní kíaōla.

¹⁶ Ő an gwanapi í kía ble ní aà vēεo kpámá lōo, sema dò sau.

¹⁷ Lua èwaaso gbēon siiiōpiō gbà dōa ní wezēo. Aa kyóo ní ōnō dō píi. Danieli sō a wépfungu'ea ní nanapoloao dō.

¹⁸ Ké wè àaō pò kí Nebukanēza díle wà yádada èwaasopiōne lé kà, s ziiapi gērínō aà kíi.

* 1:1 2Kia 24.1 † 1:2 2Kia 20.17-18, Isa 39.6-7 ‡ 1:8 Bɔa 34.15

19 Ké kía faaibòrínò, 5 a è Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliao sáa ví ní guuo, 5 aa gò aà Iwaò ù.

20 Kía yálálamá ònò ní dṣao pii musu, 5 a è aa dè mäsokenaò ní wezèna pò kú a bṣu guuṣla pii læ kwi.

21 Danieli ku we e Kilusi kpalablea wè sèia guu.

2

Nebukaneza nana'oa dúnia kpalaṣ yá musu

1 Nebukaneza kpalablea wè plaade guu, à nana'ò'o. Nanapi yá aà kù gbāa, i fṣ i'ò bo.

2 Ǿ à mè wà mäsokenaò ní àsi'onao ní esedeò ní saanyädṣnaò sísi* aa nanapi poloe. Ké aa mò aà ae,

3 a òné: Ma nana'ò, nanapi ma kù gbāa. Má ye nanapi àsi dṣ.

4 Ǿ aa òè ní Sili yáò aa mè: Adeò n dṣ ní aafiao, Záai! Nanapi yá'o wápiò n zòblenaòne, wí a bṣolekene.

5 Kía òné: Yá pò ma zeò mà keén ke: Tó i nanapi ní a bṣoleo omeeo, wa á zṣezṣee, wí á uao ke tufua ù.

6 Tó a nanapi ní a bṣoleo sṣumee sṣ, má á kpela maamaae, á gbaò e á asea ù. A nanapi omee sa ní a bṣoleo.

7 Aa èa òè ló aa mè: Kí, nanapi o wápiò n zòblenaòne, wí a bṣolekene.

8 Ǿ kía òné: Má dṣ sáasa ké ále yá gagaè, ké á yá pò ma zeò mà keé dṣ yái.

9 Tó i nanapi omeeo, yá mändopi mé gòé. A lekpaal á etomee ní yákpaanlaos e yá àò lile. A nanapi yá'omee, míò dṣ ké á fṣ à a bṣoleke.

10 Ǿ aa òè: Kí, gbèe ku dúnia guu a fṣ yá pò níle gbèae bee bṣolekeo. Kíae ku à yá bee taa gbèa mäsokenaò n àsi'onao ní saanyädṣnaòwao, baa kía sà gbàngbooe.

11 Kí, yá pò níle gbèapi zí'ù. Gbèe a fṣ oneo, sé Lua, mé aà be ku gudoù ní wá gbènazínaò.

12 Yá bee tò kía pò pà, aà za fè maamaa, à mè wà Babeli ònnaò dede pii.

13 Ké wà ònnaò dede yápi kpàwakè, 5 wàle Danieli ní a gbéò weele wà ní dede.

14 Ké kía ṣaio gbèzṣò Alioki gè Babeli ònnaò dede, 5 Danieli yázeò òè ní láasoo maao,

15 5 Danieli aà là à mè: Bóyái kía yápáṣṣi píle? Ǿ Alioki yápi daù a síu Danieliè.

16 Ǿ Danieli gè wabikè kíaawa aà sṣ ní gṣṣo yṣṣ, í gbasa nanapi bṣolekeè.

17 Ǿ à tà be, à yápi sèle síu a gbéòne Anania ní Misaelio ní Azaliao.

18 A òné aa wabike Lua Musudewa aa wènadṣné nanapi asii yá musu, ké wasu ní dede ní Babeli ònde kṣniò yái.

19 Gwáasína Danieli wépfungu'è, Lua Musude nanapi asii òè, 5 Danieli aà sáaukpa à mè:

20 Wàò Lua sáaukpa gṣpii, 5me ònò ní gbāao ví.

21 I gṣṣ ní zaao lile,
í kíaṣ kpa kpalau, í ní bṣu,
í ònò da ònnaòne,
í dṣa kpa wezènaòwa.

22 I asiiyáò ní yá pò uleao òbóné,

* 2:2 Daa 41.8

a gusia yá dō, asa ōme í gupu.

²³ Ma n sáaukè ma deziò Lua,
ma n tōbò,
asa n ōnō n gbāao kàffimεε.
N yá pō wá gbèama dāu n siumεε,
n naña pō kía ò òlōwεε.

Danieli kía nana bōlekεε

²⁴ Ō Danieli gε Alioki pō kía aà díle aà Babeli ōnōnao dεde kíi, a òè: Nsu Babeli ōnōnao dεdeo. Gεmano kía kíi, mí aà nana bōlekεε.

²⁵ Wegō Alioki Danieli sè gèaàno kía kíi, a òè: Ma gbé pō a fō n nana bōlekεεne è Yuda zìzō guu.

²⁶ Kía Danieli pō wí meè lo Belasaa là à mè: Nyō fō nana pō má ò bōlekεεmeε, ní a yáasi polomεεa?

²⁷ Danieli wèwà à mè: Ōnōnae ge àsi'onae ge māsokenae ge saanyādōnae a fō asiiyā pō n gbèapi onεo.

²⁸ Ama Lua ku musu, ōme í asiiyā'óné. Kí Nεbukaneza, Lua yá pō a mō zia òlōnεε. Nana pō n ò n liiwa n wépfungu pō n èon ke:

²⁹ Kí, gō pō n wúlea n liiwa, n láasoo tà yá pō a mōwa, ō Lua pō í asiiyā òlōné tò n yá pō a mō dō.

³⁰ Mapi sō, i ke ma ōnō mé de dāola ō Lua asiiyāpi òmεεo. A òmεε ké n è n à bōle mae, nio láasoo pō kú n nòse guu dō.

³¹ Kí, n gugwā ō n pōe è n ae lán gbēnazlnawa. A zō, àle teke mé í to vía gbé kú.

³² Pōpi miá vua tēetēεε, aà kua n aà gāslobá ánusue, aà gbεε n aà geleóá mōgotēε,

³³ aà gbáóá mōsie, mé aà gbálaóá mōsi n gíoe.

³⁴ Gō pō nle gwa, gbesie gbòo, i ke gbēε mé káwào, ō à mō pōpi gbála pō de mōsi n gíoe ùo ulò à n wiwi.

³⁵ Zibeezì mōsi n gíoe n mōgotēo n ánusuo n vuaò wíwi gō, ō à gō lán ése mīsina pō kú pówεngbēzeuwa. A gè n íanao, wi a ia e loo, ō gbesi pō gbēnazlna taapi ulò gō gbēsísì zō ù, à dúnia pà pii.

³⁶ Nanapin we. Kí, wá a bōlekεεne sa.

³⁷ Kí, nímε n kíaó kía ù. Lua Musude n kpa kpalaú n ikoo n gbāao n gawio.

³⁸ A gbēnazlna ō n sèanōbōo n bāo nàne n ózle. Gu pō aa kuu pii ntyō de n kía ùε. Mmε n de mi pō de vua ùpi ù.

³⁹ Kpala pále a bō n kpe, a ka n pówao. Bee gbεa a aaōde a bō, i li dúniaa pii. Bee mé mōgotē ù.

⁴⁰ Kpala síiōde a mō, aō gbāa lán mōsiwa, asa mōsi í pōpii wíwi à a tiboe. Lá mōsi í pō wíwi, màa a kpala káauo bāde à n ke déódeō.

⁴¹ Lá n gbálaó n gbáneò è, a gueo de gl̄ oobobo ù, a gueo de mōsi ù, màa kpalapi aō kpaalea, áma mōsi gbāa aō ku a guue, asa n è mōsi yáalea n gl̄ kúsaaœ.

⁴² Lá gbáne gueo de mōsi ù, a gueo de gl̄ ù, màa kpalapi klini aō gbāa ví mé a klini aō kasokasoa.

⁴³ Lá n mōsi è yáalea n gl̄ kúsaa, màa gbēnazln buio ku we yáalea, áma aa kōsio, lá n è mōsi lí kōsi n gíooowa.

⁴⁴ Kíapi gō Lua Musude a kpala láasai kpá. A midεo mé a gō buipáleo pō ù bauo. A kpala káapiò ke déódeōε, i n bāde, aapi io ku gōpii.

45 Beewa ní è gbésie† gbòo gbèsíslwa, i ke gbēe mé kàwàò, 5 à gè mɔsi ní mɔgotēo ní g̃lo ní ánusuo ní vuao wíwi. Kí, Lua Z̄s̄ode yá pó a mɔ zia ònne. Nanapiá slanae, mé a bɔ̀le náai vl.

46 Ǿ kí Nebukanēza wùle a gbēu Danieli ae à misiiè, 5 à mè wà aà gba pó, wà tulaletikaè téa.

47 A ò Danieli: A Luaá diib Luae, kíaɔ Diie slana. Ǿme í asiiyá bɔ̀né gupuuu, asa n f̄s n bɔ̀wēe ní asiipio.

48 Ǿ kía Danieli gbà gbāa, à aà gbà pɔ̀ɔ dasi, à aà kpá kpalau aàò wéteε Babeli b̄sui, à aà ðile Babeli ònɔnaɔ píi gbēz̄s̄o ũ.

49 Danieli gbèa kíawa, 5 à Sadaki ní Mesakio ní Abedinegooo ðile Babeli b̄sui gbāadeɔ ũ. Danieli s̄s̄ a ku kibe.

3

Gbēn aaɔ zua mua téu

1 Kí Nebukanēza táa pí ní vuao lán gbēnazínawa. A les̄i ḡs̄is̄s̄uu bàaa, a yáasa ḡs̄is̄s̄uu soolo. Ǿ a p̄le Dula guzuleu Babeli b̄sui.

2 Ǿ à lékp̄s̄ákè a b̄sui gbēz̄s̄oɔne aa k̄k̄aaake, kíaɔ, leɔdamadeɔ, z̄iḡs̄oɔbaanaɔ, gbāadeɔ, ɔ̀ulenaɔ, yákpalekenaɔ, yāḡs̄ḡs̄naɔ ní a b̄sui kpalablenaa píi, aa mɔ pó pó a pí a p̄lepi sakēi.

3 Ǿ b̄sui gbēz̄s̄oɔpi k̄ k̄àaa táapi sakēa yá musu, aa sl̄a a ae.

4 Ǿ kp̄awakena ò bilae gbáugbáu à mè: B̄sui píi gbḗo ní bui píio, à yá pó wa ðilé ma.

5 Tó a kuu'ò mà ní kuleo ní goeo ní kúuo ní mɔɔnao ní k̄ò pɔ̀ɔ píi, à kúle misiiè táa pó kí Nebukanēza pí ní vuao a p̄lepie.

6 Gbḗ pó ḡi kúlei à misiiè, wa ade zu mua té p̄s̄l̄ guu ḡòe.*

7 Ayāmeto tó gbḗ pɔ̀ɔ ɔ̀ mà, b̄sui píi gbḗo ge bui píin nò, aal̄ kúle aa misiiè vua táapie.

8 Ḡoo bee 5 saanyād̄naeɔ m̄ò Yuda buieɔ k̄malakè,

9 aa ò kí Nebukanēzae: Adeɔ n d̄s̄ ní aafiao Záai!

10 Kí, n yād̄ile n mè, tó gbḗ pɔ̀ɔ ɔ̀ mà, aa kúle misiiè táa pó ní pí ní vuaoe.

11 N mè gbḗ pó i kule misiiè, wa ade zu mua té p̄s̄l̄ guue.

12 T̄o, Yuda buieɔ ku, n ní ðile Babeli b̄sui gbāadeɔ ũ. An t̄on Sadaki, Mesaki ní Abedinegooo. Kí, gbḗpio lí n yāmao, aali z̄oble n diiɔne, mé aali kúle a vua pó pó ní p̄leeeo.

13 Ǿ Nebukanēza p̄o p̄a maamaa, à mè wà m̄e ní Sadakio n Mesakio ní Abedinegooo. Ǿ wà m̄ò gbḗpio kp̄awá.

14 Nebukanēza ní lá à mè: Sadaki, Mesaki ní Abedinegooo, ále ḡi z̄oblei ma diiɔne slana yá? Ale ḡi kúlei vua pó pó má p̄leee yá?

15 Tó á s̄ou mà à kúle misiiè pó pó má pípie ḡoo pó a p̄o ɔ̀ mà, a maae, āma tó i kúle, wa á zu mua té p̄s̄l̄ guu ḡòe. Táa kpele mé a f̄s̄ à á b̄o ma ɔ̀z̄li?

16 Aa wèwà aa mè: Wá yápi z̄ásimao.

17 Kí, tó wà wá zú mua téu, wá Lua pó wí z̄oble à f̄s̄ wá b̄o, i wá b̄o n ɔ̀z̄li.

18 Baa tó i ke s̄o, ñȳs̄ d̄s̄ ké wá z̄oble n diiɔne. Wá kúle vua pó pó ní p̄leeeo.

19 Ǿ Nebukanēza p̄o p̄a maamaa, à a oa f̄énkp̄añi. A mè wà mua té k̄áfi ðe lá wí kea leε sopla.

20 Ǿ a ò a zīgṣ ḡṣsa gbāaeṅne aa Sadaki ní Mēsakio ní Abēdineḡooo yeye aa ní zu mua té pásipi guu.

21 Ǿ ḡṣsapio ní yeye ní ní pṛkasa pṛ aa daaṛ, ulaṛ ní sooloṛ ní tuluo pii, 5 aa ní sé ní zú mua té pásipi guu.

22 Lá kía yādile pásipási, mé muapi wá maamaa, 5 té pusu ḡṣsa pṛ aa ní zúpio lè à ní dēde.

23 Gbēṅn aaṣpio sṣ aa gè kwè mua té gbāapi guu yeyea.

24 Ǿ kí Nēbukaneza gbāle à fēle zè, gili ḡēaḡu. A a íwaṛ là à mè: Gbēṅn aaṣ 5 wá ní zú téu yeyeaṛ lò? Aa wèwà aa mè: Maae kí!

25 Ǿ à mè: A gwae! Gbēṅn siṣ má è. Aa poloa, aale bebe tépi guu, aai íamao. An gbēṅn siṣde bò lán Lua Néwa.

26 Ǿ à sṣ mua bṛlei à mè: Sadaki, Mēsaki ní Abēdineḡooo, Lua Musude zṛblenaṛ, à bṛle. Ǿ aa bṛle téu.

27 Bùsu gbēzṛṛ ní ledamadeṛ ní zīgṣ dṛaanaṛ ní gbāadeṛ ní kíaṛ káaarzi, aa è tépi í fṣ pṛe wómáṛ, an miká í tékúṛ, an ulaṛ í òkpao. Baa té ḡ kumá seo.

28 Ǿ Nēbukaneza mè: Wá Sadaki ní Mēsakio ní Abēdineḡooo Lua sáaukpa! A a Malaika zì à a zṛblena pṛ aa a náai vṛ suabà. Asa aa ḡí yá pṛ má dile keie, aa sí wá ga, ké wasu kúle misiile dii páleṅneo yáí, sema ní Lua.

29 Yá pṛ má dilen ke: Tó gbēe Sadaki ní Mēsakio n Abēdineḡooo Lua tṛbēesí, bùsu pii gbé ge bui kpelen nò, wa aa zṛezṛe, wi aa ua ke tufua ũ. Asa dii pále a fṣ gbé suaba máao.

30 Ǿ kía Sadaki ní Mēsakio ní Abēdineḡooo gbà gbāa Babeli bùsuu.

Nēbukaneza nana'oa lí yá musu

31 Kí Nēbukaneza mé lé yáe bee o gbépiiē, bùsu gbépii ge bui pṛ kú dúnia guu piin nò, à mè: Aṛ kú ní aafiaṛ maamaa!

32 A kámagu ké mà dabudabuṛ ní yábṛnsae pṛ Lua Musude kēmeeṛ oé.

33 À dabudabuṛ zṛṛ fái! Aà yábṛnsaeṛ pásí. Aà kpala láaa vṛṛ, aà kiblea aṛ ku ḡṛpiiē.

4

1 Ma Nēbukaneza ké má kú ma be kilikili yákelesai,

2 5 ma nana'ò, a tò vía ma kú. Kua ma liiwa yá pṛ má è ní láasoo pṛ má kèò tò sṣ kèmagu.

3 Má dile wá mṛmēe ní Babeli ṅṅnaṛ pii aa nanapi bṛṛlekēmēe.

4 Ké asi'onao ní dabudabukenaṛ ní saanyādṛnaṛ ní māsokenaṛ mṛ, ma nanapi yā'óné, aai fṣ aa a bṛṛlekēmēeṛ.

5 Gbeẓā 5 Danieli pṛ wá ma taa tṛ kpàè, wí meè Belasaa, mṛ ma kíí, 5 ma nanapi òè. A Lua pṛ a kua adoa Nisína ví.

6 Ma mè: Belasaa, ṅṅnaṛ gbēzṛṛ, má dṣ ké ní Lua pṛ a kua adoa Nisína ví, asiiyā líṛ zì'ú nēo. Yá pṛ má è nana guun ke. N a bṛṛlekēmēe.

7 Yá pṛ má è ma láasoo guu ḡṛṛ pṛ má wúlea ma liiwan ke: Mále gugwa 5 ma lí è ze tṛle guoguo, a lesí kè zài.

8 Lípi zṛṛkú à gbāakú e a misona gè zṛ luawa. Wí lípi e za dúnia lé léu pii.

9 A láṛ kefeṛ, mé a ne'i kè zài, a pṛblea mṛ gbépiiwa. Sèa nṛbṛṛ ue è a gbáu, mé bāṛ í mṛ pépe a ḡṛnaṛwa. * Pṛ wēnide pii í ble ewá.

* 4:9 Mat 13.32

10 Málẹ yápi e ma láasoo guu gɔɔ pɔ má wúleá ma liiwa, ɔ ma malaika è à b̀ luabe.

11 A lezù gbáughbáú à m̀: A lípi z̄s à n̄é, í a ḡn̄aɔ boeboe. A a lác wolo, í a beɔ fáaa. A to ǹb̀ɔɔ báale k̄wà, à to b̄aɔ b̀le a láú.

12 Ama à lípi miɔna ní a z̄l̄naɔ to t̀leu, í m̄osi gala kpaè ní m̄ogot̄e p̄o s̄eu we. Fii a kpawà, ío kú s̄eu we ní ǹb̀ɔɔ.

13 Aà mi a liaa, aà láasoo i ḡs lán ǹb̀ɔɔ p̄wa e w̄e s̄opla.

14 Malaikaɔ mé yá p̄o Lua dílepi ò, aà gb̄épiɔ mé yá p̄o Lua z̄eò kpàwakè, k̄e gb̄é p̄o kúɔ e d̄s Musude mé iko v̄i gb̄enazina kpalaɔwa. I gb̄é kpá kpalau lá a yeiwa, baa gb̄é kp̄eɛna se.

15 Ma kí Nebukan̄eza, nana p̄o má òn we. Belasaa, n̄ a b̀olek̄emeɛe sa, asa ma kpala ɔn̄nae i f̄s a b̀olek̄emeɛe. Nȳɔ f̄s, asa ní Lua p̄o a kua adoa Nisina v̄le.†

Danieli Nebukan̄eza nana b̀olek̄e

16 ɔ yápi dí Danieli p̄o w̄i m̄eè lo Belasaawa. Láasoo p̄o àle ke tò s̄s k̄eàagu. ɔ kía m̀: Belasaa, nísu to nanapi yá ní a b̀oleo n v̄lakúo. ɔ Belasaa òè: Ma dii, Lua to nanapi àɔ de n zangudeɔ yá ù. Lua to a b̀ole àɔ de n ibeɛo yá ù.

17 Lí p̄o ní è, a z̄s̄ mé a gb̄aa, a misona z̄s̄ luawa, w̄i e za d̄únia lé léú.

18 A lác kefeú, a n̄e'í k̄e zài, a p̄blea m̀ò gb̄épiiwa. S̄eà ǹb̀ɔɔ ku a gbáú, mé b̄aɔ í m̄s̄ pépe a ḡn̄aɔwa.

19 Kí, níme ní lípi ù. N iko z̄s̄ mé ní gb̄aa v̄i. N z̄s̄ke gb̄à z̄s̄ luawa, n kpala ɔt̄a e d̄únia léwa.

20 Kí, n malaikae è à b̀ luabe à m̀: A lípi z̄s̄, i lípi ke k̄elek̄ele, áma à a miɔna ní a z̄l̄naɔ to t̀leu. A m̄osi gala kpaè ní m̄ogot̄e p̄o s̄eu we, fii i kpawà, ío kú ní s̄eànb̀ɔɔ e w̄e s̄opla.

21 Kí, a b̀olen ke. Yá p̄o Musude díle ma dii kía yá musun ke:

22 Wa n ya wà n b̀ gb̄enazinaɔ guue, níó kú ní s̄eànb̀ɔɔ, níó s̄e ble lán zuwa, fii i n gb̄e. Nȳɔ ku màa w̄e s̄opla e n̄ ge n̄ d̄s̄ k̄e Musude mé iko v̄i gb̄enazina kpalaɔwa, mé í gb̄é kpá kpalau lá a yeiwa.

23 Lá à m̀ wà limiɔna ní a z̄l̄naɔ t̄o, bee m̀ tó n Lua d̄s̄ ikode ù, a eà n kpa kpalau.

24 Ayám̄eto kí, ma ledamae bee ma. K̄e n duunawa, níó yáke a z̄éwa. N n yáwáikea t̄o, níó gb̄ekeke taasideɔne, n namablea i ḡɔɔ ga ȳɔɔ.

25 Yápiɔ kí Nebukan̄eza lè píi.

26 M̄o kuepla gb̄ea àle bebe a be kpé z̄s̄ musu Babeli.

27 ɔ à m̀: Babeli z̄s̄ p̄o má k̄ale ma kiblekii ùn keo lò? Má k̄ale ní ma iko gb̄aoo ma kía ke gawi yáie.

28 E yápi àɔ gé b̄oi kía léú, loe b̀ luabe à m̀: Kí Nebukan̄eza, yá p̄o wa ò n musun ke: Wà n b̀ kpalauɔ.

29 Wa n ya wà n b̀ gb̄enazinaɔ guue, níó kú ní s̄eànb̀ɔɔ, níó s̄e ble lán zuwa. Nȳɔ ku màa w̄e s̄opla e n̄ ge n̄ d̄s̄ k̄e Musude mé iko v̄i gb̄enazina kpalaɔwa, mé í gb̄é kpá kpalau lá a yeiwa.

30 Weḡɔ yá p̄o wa ò Nebukan̄eza musu k̄e. Wà aà yà wa b̀ gb̄enazinaɔ guu, à s̄e bl̄e lán zuwa, mé fii aà gb̄e. Aà mikà ḡe gb̄à lán kúu káwa, aà ɔk̄ɔ gb̄à lán b̄a ɔk̄ɔwa.

31 Ké wè soplapi pà, ma Nebukaneza ma wesè ma musu gwà, 5 ma su ma laaiwa. Ɔ ma Musude sáaukpà, ma Gɔɔpiide tɔbò, ma beee dʒè. Asa aà kíake láaa vío mé aà kpala ɔ kɔɔpiie.

32 Gbé pɔ kú dúnia guuɔ pii deè pɔe úo.† I ke lá á yeiwa ní gbáade pɔ kú musuɔ ní gbɛnazina pɔ kú tɔɔɔ. Gbɛe lí fɔ kpàè, gbɛe lí fɔ òè: Bɔ níle ke weio.

33 Gɔɔ pɔ ma su ma laaiwa, 5 ma ea su ma kíakegawiu ní beeeo ní zɔkɛo. Ma íwaɔ ní ma búsu gbáadeɔ ma gbea, aa ma kpa kpalau, 5 ma iko dè a káaua.

34 Ma Nebukaneza mále musu Kía sáaukpasa, mále aà kpela, mále aà tɔbɔ, asa aà yákeɔ maa piiɛ, ɔ yáke a zéwa. A fɔ gbé pɔ í azia se lesi busa.

5

Yá pɔ wa kè gtwa

1 Kí Balazaa a búsu gbáadeɔ sísi dikpe blewa gbɛɔn ðaa sɔo, 5 ále vɛemiɔnɔ.

2 Ké aà pɔ kè ípiwa na, à mè wà mɔ ní vua imibɔɔ ní ánuusu imibɔ pɔ a dezi Nebukaneza sèle Lua kpéu Yelusaleú, à imiò, aapi ní a búsu gbáadeɔ ní a naɔ ní a nɔ pɔ í méɛdilenéoo.

3 Ɔ wà mò ní imibɔpiɔ, aale imiò.

4 Aale vɛemi, aale táa pɔ wà ní ké ní vuao ní ánuusuo n mɔgotɛo ní mɔsio ní lío ní gbɛo sáaukpa.

5 Wegɔɔ gbɛnazina ɔbɔ filia ti, ále lákɛ kibe gl pɔ wà bɔbɔkèwàwa. Kía ɔpi è, ále lákɛ,

6 5 aà láasoo tò sɔ kèaagu. Aa oa òkpa, aà wopɛɛkɔɔ búsa, 5 aà gbázina lùu.

7 A wii gbáa lè à mè wà mɔ ní àsi'onao ní saanyádɔnao ní mäsokenao. Ɔ a ò Babeli ònɔnapiɔne à mè: Gbé pɔ wèsáe bee kyokè à a bɔɔlekèmee, má gomusu tɛa ní vua yábaao daè, i gɔ ma búsu gbáadeɔ áaɔde ú.

8 Ké kía ònɔnapiɔ gè nípii, 5 an gbɛe i fɔ wèsápi kyokè à a bɔɔlekè kío.

9 Sɔ èa kè kí Balazaagu maamaa, aà oa èa òkpa, mé aà búsu gbɛzɔɔ gɔ bili guu.

10 Ké kía na kía ní búsu gbɛzɔɔ zɔa mà, à gènízi bleblekpɛu à mè: Adeɔ n dɔ ní aafiao Záai! Nsu to n láasoo n pɔ yao, nísu n ò na òkpaɔ.

11 Gbɛe ku n búsuu la, a Lua pɔ a kua adoa Nisina ví. N dezi Nebukaneza gɔɔ wa è a laai ví ní wezɛo ní ònɔ lán Luawa. N dezi aà díle wezɛnao ní àsi'onao ní saanyádɔnao ní mäsokenao gbɛzɔɔ ú.

12 Aà ònɔ ní aà dɔao pásɔ, i yápii mae. I nanaɔ bɔɔleke, i yá zɔ'ú yáasi polo ní yá'laɔ. Aà tɔn Danieli. Kía tɔkpàè ɔ Belasaa. N aà sísi sɔ, i yápi bɔɔlekene.

13 Ké wà mò ní Danielio kíapi kíi, 5 a òè: Mmɛ ní zɔɔ pɔ wí me Danieli, ma dezi bɔbò Yuda búsuu úa?

14 Má mà wà mè ní Lua Nisina ví, ní laai ví ní wezɛo ní ònɔ gbáao.

15 Wà mòmɛe tia ní ònɔnao ní àsi'onao aa wèsáe bee kyoke, aai a bɔɔlekemee, áma aai fɔo.

16 Má mà ní fɔ n yá bɔɔleke, ní fɔ ní yá'laɔ polo. Tó n fɔ n wèsáe bee kyokè ní a bɔɔlekèmee, má gomusu tɛa ní vua yábaao dane, ní gɔ ma búsu gbáadeɔ áaɔde ú.

17 Ɔ Danieli òè: Nyɔ n gbaɔ kúa, ní asea ke gbɛpálee. N beeo má wèsápi kyokene kí, mí a bɔɔlekene.

18 Kí, Lua Musude mé kíake ní zɔkɛo ní gawio ní beeeo kpà n dezi Nebukanezawa.

† 4:32 Isa 40.17

19 Lá à aà sè lesl màa, gbépii aà vía ví, aal misiilèè, bui pii ge ya'oa bui piin nò. Gbé pò a ye de, í aà deε. Gbé pò a ye bɔ, í aà bɔε. Gbé pò a ye gba gbāa, í aà gba gbāa. Gbé pò a ye kēsā, í aà kēsāε.

20 Ama ké à azla sè lesl mé aà swá yíaa mé à zazakù, ɔ Lua aà bò kpalau, à aà gawi kò'è.

21 Wà aa ya bò gbēnazinaɔ guu, aà làasoo gò lán nòbɔɔwa. A kú ní saeɔ, à sē blè lán zuwa. Fii aà gbè, ɔ a d̄s sa ké Lua Musude mé iko ví gbēnazina kpalawwa, mé í gbé pò a yei kpa kpalau.

22 Mpi s̄ Balazaa, aà t̄unan n ū. Baa ké ní yápio d̄s pii, ni nzia busao.

23 N le'è Dii Musudewa. N tò wà mò ní aà kpé imibɔɔ, ɔ mpi ní n b̄suo gbēz̄ɔɔ ní n naɔ ní n naɔ pò ní m̄sēdilenéɔɔ a vēm̄iò, ɔ n t̄aa pò wa kè ní vuao ní áususio ní m̄got̄eò ní m̄sio ní lío ní gb̄eɔ s̄aaukp̄a, pò pò aali gu'eo, aali yāmao, mé aa d̄sā víoɔ. N wēni ní n ziao ku Lua ɔz̄ie, ɔ ní aà kp̄elao.

24 A yáí a tò ɔpi mò wēs̄api k̄è.

25 Yá pò ɔpi k̄èn ke: Mene, mene, tekeli, p̄esi.*

26 Yápio b̄ɔɔl̄en ke: Mene mè Lua n kpalableḡɔɔ nao, à a lez̄è.

27 Tekeli mè wà n gbia legwà kiloowa, wa è ni kiloo seɔ.

28 P̄esi mè wà n kpala kpaale M̄eɔɔ ní P̄esiɔne.

29 Balazaa yá'ò, ɔ wà gomusu t̄ea ní vua yābaao dà Danieliε,† wà kp̄awakè wà mè, aà b̄suo gb̄aadeɔ àaɔden aà ū.

30 Gwāas̄in doŋpi guu ɔ wà Babiloni kí Balazaa dè.

6

Danieli zua n̄ɔmusuɔ t̄ou

1 M̄ede bui pò w̄i oè Daliusi mé z̄l̄e aà gb̄e u wè bàaɔ ní plaode guu.

2 A kà Daliusigu à b̄suo gb̄aadeɔ dile gb̄ēn basoolo, ɔ à ní d̄iledile a b̄suo pii.

3 A ledamadeɔ d̄ile gb̄ēn àaɔ an d̄aanaɔ ū. Danieliá gb̄ēn àaɔpio doe. B̄suo gb̄aadeɔ í ní yáɔ s̄le siu ledamadepiɔne, ké aasu ásooke kíaeo yáí.

4 Danieli ɔnɔ gb̄aa de ledamade k̄iniɔ ní b̄suo gb̄aadeɔla pii, ɔ k̄ia z̄èò à aà dile a b̄suo gb̄ēz̄ɔɔ ū.

5 ɔ ledamade k̄iniɔ ní b̄suo gb̄aadeɔ lé z̄ew̄ele wà yāe ewà kpala pò a bl̄epi yá musu, áma a t̄aae vío, aai yāe ewàò, asa a náai ví a yáke a guu piie. Ili p̄akpa yāeio, ili z̄ā yāewao.

6 ɔ aa mè: Wá yāe e Danieliwa bauo, mé i ke aà Lua sísia yá musu bàasio.

7 ɔ ledamade k̄iniɔ ní gb̄aadeɔ k̄ɔ náaa aa gè k̄ia lè aa mè: Kí Daliusi, adeɔ n d̄s ní aafiao!

8 Wá b̄suo d̄aanaɔ ní k̄iaɔ ní z̄lḡɔ d̄aanaɔ ní gb̄aadeɔ ní ledamadeɔ n ní iwao pii, wa lekpaál wá è a maa n̄ yāe bee dileε, ní tó wà z̄lkewà. E ḡɔɔ baakwi léu gb̄é pò s̄u wabikè diiwa ge gb̄ēnaz̄inan nò, mé i ke níme à wabik̄ēmao, wa ade se zu n̄ɔmusuɔ t̄ou.

9 Kí, yápi dile sa, ní n t̄o da l̄ae beeu, ké gb̄ē su lileo yáí. Iɔ de M̄eɔɔ ní P̄esiɔ ikoyá pò wa f̄s a b̄adeɔ ū.

10 ɔ kí Daliusi yápi d̄ile à a t̄o d̄alau.

* 5:25 Bee mè nao, nao, gbia legwà, kpaale. † 5:29 Daa 41.42

11 Ké Danieli mà wà yápi díle, à tà be. Aà kpɛa pɔ kú kpé musu fɛnɛntiɔ bɔaa n̄ Yelusaluɔ wɛwɛa. Ɔ à kúle wabikè Luawa à aà sáaukpà, lá ɔ ke lá gu lé dɔ gɛn̄ aaʼaaʼwá.

12 Ɔ gbépiɔ mò s̄iaàzi, aa è àle wabikè Luawa, àle kulekɛè.

13 Ɔ aa gè kía lè yá pɔ à dílepi musu aa mè: N yádile n̄ m̄ e gɔɔ baakwi gbé pɔ wabikè diiewa ge gbɛnazɩnan nò, mé i ke n̄ báasio, wa ade se zu nòɔmusuɔ tòouɛ. Kía mè: Yápi sea vío, à ḡò Medɛɔ n̄ Pɛɛsiɔ ikoyá pɔ wa f̄ɔ wà à bàdɛo ùɛ.

14 Ɔ aa òè: Yuda bùsu z̄iz̄ɔ Danieli lí n̄ yádao ge yá pɔ n̄ dílepi. ɔ wabike Luawa lá gu lé dɔ gɛn̄ aaʼaaʼɛ.

15 Ké kía yápi mà, à kèè ìi maamaa. A zèò à Danieli suaba, ɔ àle aà bɔa zé wɛɛɛ e latɛ gè gèò kpéu.

16 Ɔ gbépiɔ k̄ɔ nàaa aa mò kía lè aa mè: Kí, n̄ Medɛɔ n̄ Pɛɛsiɔ ikoyá d̄ɔ, wà mè yá pɔ kía díle n̄ yá pɔ à giio lileɛ vío.

17 Ɔ kía mè wà m̄ n̄ Danielio wà aà zu nòɔmusuɔ tòou. Kía ò Danielie: N Lua pɔ n̄ kúleè gɔɔpii n̄ bɔ!

18 Ké wà aà zù tòopiu, wà gbe se tà tòopile, ɔ kía seelakèwà n̄ a t̄aanao n̄ a bùsu gbãadeɔ t̄aanao, ké gbèe su yãe lile Danieli musuo yáí.

19 Ɔ kía tà be, à ḡi poblei gwãas̄ina bee, mé i a n̄ɔɛe gbɛao. I f̄ɔ i'òo.

20 Ké gu d̄ɔ, guwɛ lé kè, ɔ kíapi f̄ɛɛe gè nòɔmusuɔ tòopi k̄íi kpakpa.

21 Ké à s̄ò tòopii, à lezù Danielizi n̄ p̄ɔsiao à mè: Danieli, Danieli, Lua b̄éɛ zòblena! N Lua pɔ n̄ kúleè gɔɔ pii f̄ɔ n̄ bɔ nòɔmusuɔ léz̄ia?

22 Danieli wèwà à mè: Lua n̄ d̄ɔ n̄ aafiao Záai!

23 Ma Lua a Malaika z̄í, à mò nòɔmusuɔ lé k̄úaa, aai ma ke'lao, asa ma kèè yãesaide ùɛ. Kí, mi t̄aaee kɛnɛ ziiio.

24 Kía pɔ kèna maamaa, ɔ à mè wà Danieli bɔ tòopiu. Ké wà aà b̄ò, wi aà gue e à kè'lao, ké a Lua náai v̄í yáí.

25 Ɔ kía mè wà m̄ n̄ gbé pɔ yád̄ɔ Danieliwaɔ, ɔ wà n̄ zuzu tòopiu s̄ɔ n̄ n̄ n̄ɛɔ n̄ n̄ naɔ. E aao gé z̄íle lei, nòɔmusuɔ n̄ gbá aa n̄ k̄úkū, aa n̄ wáɔ w̄íwi pii.

26 Kí Daliusi lakè gbé pɔ kú a bùsu guuɔne pii, bui piin nò, à mè: Aɔ kú n̄ aafiao maamaa!

27 Ma yãe bee díle ma bùsu gbépiɛɛ. Aao Danieli Lua vía v̄í, aai misiileè. Asa Lua b̄éɛ pɔ kú gɔɔpiin aà ù. Aà kpalaá kpala láasaie, mé aɔ kible gɔɔpiie.

28 I gbé suaba, ì n̄ bɔ. I dabudabuɔ n̄ yáb̄ɔnsaɛɔ ke musu n̄ z̄íleɔ. Ɔmɛ Danieli b̄ò nòɔmusuɔ léz̄í.

29 Danieli gbãa'è Daliusi kiblegɔɔ n̄ Pɛɛsi bui Kilusi kiblegɔɔo.

7

Danieli wépfungu'ea wài mèn s̄iɔ yá musu

1 Babeli kí Balazaa kpalablea wè s̄éia guu ɔ Danieli wépfungu'è, à yãe è a láasoo guu gɔɔ pɔ á wúlea a liiwa, ɔ à wépfungupi yá kè láu, à a yá mideɔ ò.

2 Danieli mè: Mále gugwa wépfungu'ea guu gwãas̄ina, ɔ ma luabe íana è mèn s̄iɔ, aale f̄ɛɛe ísia z̄ɔɔa.

3 Ɔ wài z̄ɔɔ mèn s̄iɔɔ b̄òle ísiau, an bui dodoa k̄ɛɛ.*

4 A s̄éia b̄ò nòɔmusuwa, a kúu ḡas̄laɔ v̄í. Ké mále gwa, wà aà ḡas̄la wòlowà, ɔ wà aà se zè gbá pla lán gbɛnazɩnawa, ɔ wà gbɛnazɩna s̄ɔ d̄ɛ.

* 7:3 Zia 13.1, 17.8

5 ɔ ma wai plaade è, à bɔ maiwa, a gɛngesekɛa, gbàtɛɛwa mèn àaɔ kpaa aa lézi. ɔ wa òè àà fele nɔɔ so maamaa.

6 Bee gbea ma gugwà, ɔ ma wai pàle è, à bɔ gbeaanawa.† A gàsila vɛ a kpɛsea mèn síiɔ, mé a mi síiɔ. Wà aa kpà kpalau.

7 Bee gbea ké málɛ gugwa wépfungupi guu gwáasɛna màa, ma wai síiɔde è, ì to vɛa gbé kú e sɔ kɛ adegú. Àa gbàa sáa vɛo. Àa swaaá mɔsie mé a zɔɔ, ì pɔ sóó à wíwi, ì ɔzɔ a kɛni pɔ gòwa. A adoa ní wai pɔ dɔaaɛɛɛ. A kóba kwi.‡

8 Ké málɛ láasookɛ àà kóbapi yáwa, ma kóba pàle è nɛnanno, àle bɔ ní guu, ɔ kóba káau mèn àaɔ wòlo, aa gubòè. Má è kóba nɛnapi wé vɛ lán gbɛnazɛnawa. A lé vɛ lɔ, ɔ wala yá'o.§

9 Ké málɛ gwa màa, má è wà kiblekila kálɛ, * ɔ Mae Zie mò zòle. Àa pɔkasao de púntaitai, mé àà miká de lán sá zu'oa káwa.† Àa kiblekila le té bɔ mé a wuluu lé pipi lán tévuawa.

10 Tɛ swa bɔ àà zɛɛ, àle bàale àà aɛ. Gbɛɔn àaasɔɔo lɛɛ àa sɔɔo lé àà ìwa ble, mé gbé pɔ sí àà aɛɔ kà miliɔ basɔo.‡ Yákpalekɛnaò zòle, ɔ wà lán wèwè.§

11 Ma gí lé gwa walayá pɔ kóbapi lé o yáí, ɔ ma gí lé gwa e wà gè wàipi dè, wà àà gɛ tɔbɔzɔ wa se zù téu.

12 Wà wai pàleɔ bɔ kpalau, àma wi ní wèni bɔo e gɔɔewa.

13 Ké málɛ gugwa gwá wépfungupi guu màa, ma pɔ è lán gbɛnazɛnawa, àle mɔ luabɛpuanau.* Ké à kà, ɔ wà àà kpán'aekè wà gèò Mae Zipi kíi.

14 A àà kpà kpalau, à iko kpàwà ní gawio, ɔ gbépii kùlɛɛ, bùsu pii gbé ge bui piin nò. Àa iko aɔ ku gɔɔpiiɛ, a láaa vɛo, mé àà kpala a midɛ bauo.†

Wépfungupi bɔɔle

15 Ma Danieli ma pɔ yà. Yá pɔ málɛ e ma láasoo guu tò sɔ kèmagu.

16 Ma sɔ gbé pɔ zɛ weɔ doi, ma yápiɔ síana gbèawà pii. ɔ à yá'òmɛɛ à yápiɔ bɔɔlekèmɛɛ.

17 Wai zɔɔ mèn síiɔpiá kpala mèn síiɔ pɔ aa bɔ dúnia guuɛ.

18 Ama Musude gbéɔ mé aa kpala sí aa ble, aaɔ vɛ gɔɔpii, aɔ láaa vɛo.‡

19 Bee gbea má ye síana dɔ wai síiɔde yá musu. A adoa ní wai kɛniɛ, ì to vɛa gbé kú deɛla. Àa swaaá mɔsie, àa ɔkɔá mɔgotɛɛ, ì pɔ só à wíwi, mé ì ɔzɔ a kɛni pɔ gòwa.

20 Má ye kóba mèn kwi pɔ kú àà miwa yáasi dɔ lɔ ní kóba pɔ bɔ ɔ kóba mèn àaɔ wòlo aa gubòè. Kóbapi wé vɛ ní léo, ì wala yá'o mé àà zɛa gbàa de a kɛniɔla.

21 Ké málɛ gwa, kóbapi lé zɛka ní Lua gbéɔ, àle ní fu.§

22 ɔ Mae Zipi mò yánakpà Musude gbépiɔwa, asa kpala gɔa Lua gbéɔ pɔ ù gɔɔ mé kà.*

23 Wà òmɛɛ wà mè: Wai mèn síiɔdepiá kpala síiɔde pɔ a bɔ dúnia guuɛ. A adoa ní kpala kɛniɛ, a da dúniaa pii, ì ɔzɔwà, ì wíwi.

24 Kóba mèn kwipiá kpalapi kía gbɛɔn kwi† pɔ aa kibleɔɛ. Kía pɔ dodoa ní a káau a fele ní gbea, ì kía gbɛɔn àaɔpiɔ bɔ kpalau.

25 A Musude tɔbɛsi,‡ a gbáamɔ àà gbéɔnɛ, a wɛɛɛ à gɔɔo ní yá pɔ Lua ðilɛo lile. Wà Lua gbéɔ nàè àà ɔzɔ wè àaɔ ní kɛniɔ.§

† 7:6 Zia 13.2 ‡ 7:7 Zia 12.3, 13.1 § 7:8 Zia 13.5-6 * 7:9 Zia 20.4 † 7:9 Zia 1.14 ‡ 7:10

Zia 5.11 § 7:10 Zia 20.12 * 7:13 Mat 24.30, 26.64, Zia 1.7, 13, 14.14 † 7:14 Flp 2.9-11, Zia 11.15

‡ 7:18 Zia 22.5 § 7:21 Zia 13.7 * 7:22 Zia 20.4 † 7:24 Zia 17.12 ‡ 7:25 Zia 13.5-6 § 7:25

Zia 12.14, 13.7

26 Ama yákpalekenao z5le aa aà bɔ kpalau, aai kpalapi midɛ míomio e gɔɔpii.

27 Wa dúnia kpalao pii kíake ní ikoo ní zɔɔkeo kpa Musude gbéowa.* Aà kpalapiá kpala láasaie,† mé kpalablenao kúleè aa misiilè mpíi.

28 Yápi lén we. Ma Danieli, ma láasooɔ tò sɔ kèmagu maamaae, ma oa ɔɔkpà, ɔ má yápi kúa ma nɔseu.

8

Sasakao sòlekea ní Blesanao

1 Balazaa kpalablea wè àaɔde guu ma Danieli ma wépingu'è a pɔ má è káau bàasi.

2 Mále gugwa ma wépingu'eapi guu, ɔ má è má kú kibe Susa wéleu Elaũ búsuu. Má kú swa pɔ wí me Ulai sae.

3 Ma wesè ma gugwà, ɔ ma sāsakao è zea swapi le. A kóba pla. Aa gbàa, àma ado gbàa de adoa, a pɔ pɔ gbàapi bɔ gbezæ.

4 Ma sāsakaopi gwà, àle sɔ dada be'ae oi ní gugbántoo oio ní geomidɔkli oio, àle kóbamale. Nɔbɔe a fɔ ze à aà dāo, mé gbèe a fɔ ní bɔ aà ɔzlo. Iɔ azla pɔeá kee, ɔ à azla dī.

5 Mále láasooke yápiwa, ɔ ma blesana è, à bɔ be'ae oi à mà dúniaa píi, aà gbá i ká tɔɔlewao. Kóba zɔɔ do aà wé taau.

6 A gè sāsakao pɔ zea swalepi kíi, ɔ à kúu'ò à sùwà n pɔkúma páslo.

7 Má è, ké à sùwà ní pɔfèo màa, à aà gbègbè à aà kóba mèn plapiɔ è'e, ɔ sāsakaopi i fɔ kaakaanakèo. Blesana aà se nè à ɔzɔwà, gbèe i fɔ aà bɔ aà ɔzlo.

8 ɔ blesana azla dī, àma ké à pèle maamaa, aà kóba zɔɔpi è, ɔ kóba páleɔ bɔ kpa mèn síiɔ a gèe ũ, an lé dɔdɔ dúnia gola síiɔwa.

9 Kɔbapio do gɔnakè nénanno, ɔ à zɔɔkú maamaa. A gè geomidɔkli oi ní gukpe oio ní búsu kefena oio.

10 A zɔɔkú è à gè pè luabe zlgɔɔwa, ɔ à ní saanaeɔ kwè zíle* à ɔzɔmá.

11 A azla dī à sáakpà ní zlgɔɔpiɔ Kíao. A sa pɔ wɔ owa lá gu lé do midɛ, à aà kúkli kè bezia ũ.

12 Wà zlgɔɔpiɔ nàè a ɔzɔ ní sa pɔ wɔ o lá gu lé do taae pɔ wa kè yáí, ɔ à síana pále zíle. Yá pɔ a kè píi à saasè.

13 ɔ má mà malaika lé yá'ò, ɔ malaika pále aà là à mè: Wépingu'ea yápi aɔ gé e bɔe ni? Sa pɔ wɔ o lá gu lé do yápi ní taae pɔ a yá a dimáo ní Lua kpé kpaamáo ní ɔzɔa zlgɔɔpiɔwao.

14 ɔ a omɛ: Aɔ gé e gɔɔ àaa kuɛdo ní basooe (2.300) sa'oa kɔɔ ní oosio gbèa, Lua kpé i gbasa bɔ maa.

Wépingu'eapi bɔlekea

15 Gɔɔ pɔ ma Danieli mále wépingupi e màa, mále zeweele mà a yáasi dɔ, ɔ ma pɔe è zea ma ae, à bɔ lán gɔɔewa.

16 ɔ ma gbènazina lɔɔ mà bɔa Ulaii. A lezù à mè: Gablieli,† wépingu pɔ gbépi è bɔlekekè.

17 A sɔmazi ma zekli. Ké àle mó, iwáa kà ma pɔa, ɔ ma wule ma gbèeu. A omɛ: Gbènazin né, ñyɔ dɔ ké wépingu pɔ ní è de dúnialaagɔɔ yá úe.

18 Gɔɔ pɔ àle yá'omɛ, i ma kú gbàa, má wúlea ma gbèeu. ɔ à ɔnàa à ma fele à ma ze.

19 A mè: Mále yá pɔ a mɔ luapɔkúmabɔɔma gɔɔgbezázl onɛ, asa dúnialaagɔɔ yáe.

* 7:27 Zia 20.4 † 7:27 Zia 22.5 * 8:10 Zia 12.4 † 8:16 Luk 1.19, 26

²⁰ Sāsakao kóba mèn plaade pò ní èpi de Medeo ní Peesi kíao ùe.

²¹ Blesana sò Gelesi kpalaε, kóba zṣṣ pò dṣṣ aà wé taau mé a kía séia ù.

²² Kóba mèn síiṣ pò bòle kóba pò è gēε ùpiṣá kpala mèn síiṣ pò aa bṣle aà bui guuṣε, àma an gbāa a kaaawao.

²³ An kpalablea gṣṣgbεzāzī, tó an tàaekεa lé kà, kía oapāsīde kōniki a fele.

²⁴ Aà gbāa a káfī, i ke ní aázīa gbāao no. Aà pōkaalea a dimá. Yá pò a ke pii a bṣleie, a gṣsa gbāao ní Lua gbéṣ dēonzo.

²⁵ Aà kōni guu aà mṣafili a bṣleie, iṣ dile a ka. Tó gbéṣ yāe daao, ṣ a ní dēonzo dasidasi, i fele ní kíao Kíao. Wa aà kaale, àma gbēnazīna ṣ no.

²⁶ Sa kṣṣ ní sa oosio ogṣṣ wépfungu pò ní éá slanaε. Yápi ká láu, asa a keṣṣṣ zāε.

²⁷ Ma Danieli ma yēεε làa, ṣ ma gyākè gṣṣpla. Ké ma fele, ma εa zikè kīε. Wépfungu pò má èpi yá dia, mi a bṣṣle dṣṣo.

9

Danieli wabikea Luawa

¹ Aasuelu né Daliusi, Mεde bui, kpalablea Babiloni búsuu wè séia guu,

² ma Danieli ma yá pò Dii ò ànabi Zelemiie* è taalau à mè, Yelusaleū a gṣ bezia ù wè bàaṣkwie.

³ Ṣ ma aεdṣ Dii Lua kúkiwa ma kulekèè, ma wabikèwà ní leyeo, má zṣlea tufua ní zwānkasṣṣ daa.

⁴ Ma wabikè Dii ma Luawa, ma a gbéṣ duunaṣ òè. Ma mè: N yá na Dii Lua. N zṣṣ, ni tó vīa ní kú. Niṣ n bàa kua ní gbé pò yenzi aai misiile yá pò ní dilēneṣ kua gbéke guu.

⁵ Wa duunakè wa yāvāikè. Wa tàaekène, wa zāne yáwa. Wa bṣ yá pò ní dilēṣ ní n ikoyáṣ kpe.

⁶ N zṣblena ànabiṣ yā'ò wá kíaṣne ní wá kpalablēnaṣ ní wá deziṣ ní wá búsu gbéṣ pii ní n tṣṣo, ṣ wi n yāmao.

⁷ Dii, ní maa. Wápiṣ sṣ wa gṣ ní wío gbā, wá Yelusaleūdeṣ ní Yudaṣ pii ní Isaili pò kú káiṣ ní Isaili pò kú zā búsu pò ní fáaau an bṣa n kpe yáíṣ pii.

⁸ Dii, wí wá kú duuna pò wá kène yáí, wápiṣ ní wá kíao ní wá kpalablēnaṣ ní wá deziṣ.

⁹ Dii wá Lua, baa ké wa zāne yáwa, ní sósobi vī ní sūuuo.

¹⁰ Dii wá Lua, wi misiilenεo, wi té ikoyá pò ní dà n zṣblena ànabiṣne aa òwēεzīo.

¹¹ Isailiṣ pii pà n ikoyáa, aa gī n yāmai. Ṣ n láaikèwá ké wa duunakène yáí, lá ní ò n zṣblena Mṣizi ikoyá láuwa.

¹² N yá pò n mè a wá le kèwēε ní wá dṣaanaṣ. N yáylawá, wi yá pò Yelusaleū lè taa e dúnia guu yāao.

¹³ Wá Lua, yápi wá lé lá a yá kú Mṣizi ikoyá láuwa,† kási wi n kfi wεεleṣ, wi miké wá duunaṣwa wa laaidṣ n slanaṣwao.

¹⁴ Dii wá Lua, n wεtè wá yáí, ṣ n yápi yílawá, asa n yá ṣ na n yákeε guu piie, ṣ wi n yāmao.

¹⁵ Dii wá Lua, n wá gbé pò de n gbé ṣṣ bṣle Egipi ní n gása gbāao, n tṣṣṣ lá a ku e ní a gbāowa. Wa duunakè, wa tàaekène.

* 9:2 Zel 25.11, 29.10 † 9:13 Iko 11.28, 28.15-68

16 Dii, lá n yákeao maa píi, ñ n ɔkúma ní n ɔfẽo wee n wéle Yelusaleú ní n gbèsislowa sa, asa Yelusaleú ní wá gbé pò de ní gbé úo gò láanipò ú gbé pò liaawázionè píie wá duuna ní wá deziò yáwáikeao yáí.

17 Wá Lua, mapi n zòblena wabi pò mále kema si sa ní ma wèna wiio. N kúkli pò gbòo gwa n tó yáí.

18 Ma Lua, swákpa ñ ma yáma. Wése ñ wéle pò n tó kuwà bezia gwa. I ke wá maakea yáí wále wabikeimao, n sósobi zòo yáíe.

19 Dii, ma yáma! Dii, sue! Dii, swásè ma yáí, ní ke kpakpa! Ma Lua, ñsu gègèo n tó yáí, asa n tó dɔ wélepi ní n gbéowac.

Wè sopla leè bààkwí yá

20 Gɔɔ pò mále yá'o màa, mále wabike, mále ma duuna o ní ma gbé Isailiò pòɔ, mále sùuugbea Dii ma Luawa aà gbèsisí yá musu,

21 ké mále wabike màa, Gablieli, ‡ gbé pò má è wépfungu'ea guu yáapi vùà mò ma kíi sa oosi ogɔɔ.

22 A yá'òmèè à mè: Danieli, ma bɔ mɔma ké mà ní wé kènèè, n dɔa i káfi.

23 Ké n na wabikeawa, Lua sínno, ɔ ma mɔ oinè, asa aà gbé yenziden n ú. Laaidɔ yáè beewa, làasooke wépfungu pò níle ewa.

24 Lua wè sopla leè bààkwí díle n gbéonè ní n wélepio, ké à tàaè midè à duuna víle, à yáwáio kéwá, i bɔ ní maake láasaio, wépfungu'ea ní ànabikekeao lé i ká, wi luakúkli sakè.

25 Làasooke yápiwa, níɔ dɔ ké sea gɔɔ pò wa díle Yelusaleú ea sua a pá ziuwa e à gè pè kía pò Lua kpà mɔgɔɔwa aɔ de wè soplapla leè sopla ní wè soplapla leè bààɔ ní plaoo úe. Wa ea kále, wi a gáaèo keke ní zèaɔ, àma faasi aɔ ku gɔɔpi.

26 Wè sopla leè bààɔ ní plaopi gbea wa kíapi bɔlia, gbèe a zèaàno. Kía pò lé mɔ zlgɔ wélepi kaale ní Lua kpéo. A lé a ká lán í daa pòlawa. E a lé à gè kái zíkaa ní gudeo aɔ ku lá Lua dílewa.

27 Kíapi a ledouke ní gbéɔ dasi e wè sopla. Wè soplapi guoguo a sa'oa ní gbadao midè, i tè gudena § péle we e kaale pò Lua díle gudènapie ge aà leò.

10

Gawide bɔ mɔa Danieliwa

1 Pèesio kí Kilusi kpalablea wè àaɔde guu wá yá bliwá Danieli pò wí mèè bɔ Belasaaè. Yápiá síanaè mé íadama zòo yáè. A yápi mà wépfungu'ea guue, ɔ wá a bɔolekèè.

2 Gɔɔ bee ma Danieli, mále pɔsia ke e àsɔa àaɔ.

3 Mi blenana bleo, nɔɔ ge vèe i gè ma léuo. Mi nísidɔɔo e àsɔa àaɔpi gè láaò.

4 Mɔ séia gɔɔ baasɔo mènɔsaide zí má zèa swa zòo pò wí mè Tigilisi saè.

5 Ma wèsè ma gugwá, ɔ ma gbèe è pò pua daa mé vua maa asana dɔa aà pi.

6 Aà mè bɔ lán gbè bèeɔdewa, aà oa de lán loupilèawa. Aà wé de lán tévuawa, aà ɔɔ ní aà gbáò lé teke lán mɔgotè yɔɔawa. Aà ɔɔ de lán dasi kɔfiwa.*

7 Ma Danieli máme ma wépfungu pò è mado. Gbé pò kumanɔɔ i eo. Sɔ kèngu, ɔ aa bàalè gè ùle.

8 Mámé ma g5 mado, mále wépfungu z5opi e. Ma gbáa làa, ma oa òòkpà, ma g5 yèesai.

9 Ma aà ló mà, 5 góó p3 mále ma, i ma kú gbáa, má wúlea ma gbèu.

10 Ó wà onàa wà ma se ma kule ma koso ní ma owá, mále lualua.

11 Ó wa òmè: Lua gbé yenzide Danieli, laaido yá p3 mále onewa. Fèle ze, asa wà ma zímae. Ké a òmè màa, ma fele ze, mále deede.

12 Ó à èa òmè: Danieli, nísu to vía n kúo, asa za góó séia p3 n n nòse kpà yáwaaiapaawa mé n nzía b5sa Luae, a sínno. N yápi yáí ma moi.

13 Pèesi kpala malaika kía zezòmeè góó bao ní mèndoo, 5 malaika kía do Miseli† mò òmale, 5 ma gbáa denla kè Pèesi kíanon.

14 Ma mo yá p3 a n gbé le góogbezází b3olekeinee, asa wépfungu p3 níy3 e l3 de zia yá úe.

15 Góó p3 àle yápi omèe, ma a mipèle, má níle kpé.

16 Gbé p3 b3 gbènazínawapi ókà ma léwa, 5 ma leb3 ma yá'ò. Má ò gbé p3 zea ma aee: Dii, wáwá t5a p3 p3 mále e yáí, ma g5 yèesai.

17 Dii, kpelewa mapi n zòblena má f3 yá'onno? Má gbáa ví l3o, mále wekí e l3o.

18 Gbé p3 b3 gbènazínawapi èa ókàa à ma gba gbáa

19 à mè: Lua gbé yenzide, nísu to vía n kúo. Ny3ó kú ní aafiaoe! N n me kpále! S3dile! Ké à yá'òmeè, ma gbáakù, 5 ma mè: Dii, yá'omeè sa, asa n ma gba gbáa.

20 Ó à mè: N yá p3 tò ma mo n kíi d5a? Má ea gé zíkà ní Pèesi3 malaika kíapio tia. Tó ma ta, Gelesi3 malaika kía a m3.

21 Ama má yá p3 kú síana taalau onè g1a. Gbèe zeamano kíapio yá musuo, sema á Isailio malaika kía Miseli bàasio.

11

1 Mède bui Daliusi kpalablea wè séia guu, ma ze giaano, ma kàedaaazi.

Geomid3kti kía ní gubántoo k1ao

2 Síana mále onè. Kía pále3 fele gbèon aa3 Pèesi. An síi3de té ní kpe, a3 àizee ví maamaa der1a. A gbáakù a àizeepi yáí, i to gbépii fele ní Gelesi búsuu.

3 Kía gbáade a fele kpala z33 ble, i3 ke lá a yeiwa.

4 Aà felea gbea aà kpala a gboo à ke leé síi3, dúnia gola síi3 ní a p3o. I ke aà buio mé aa kpalapio bleo, gbépále3 mé aa ble mé aà kpalapio gbáa a ka a káauwao.

5 Geomid3kti kía a gbáakù, aà z1g33 gbèz33e i gbáakù deaála, i kible, aà kpala a3 z33.

6 Góopla gbea aa ledouke. Geomid3kti kía a a nen3ena kpásá gubántoo kíawa yáyea ní k3o seela ú, ama n3epi a3 iko ví weo, kíapi ní aà népio aa gègèo. Wa n3epi ní gbé p3 m3aàno3 ní aà néo ní aà donledeo kpámá góó bee.

7 N3epi daee mé a kible aà mae gbèu. A léle gubántoo kía z1g33wa, a gè aa zegikíi, a zikarúno, i gbáamoné.

8 A ní táa3 ní ní dii p3 aa ní kásao séle taò Egipi ní ní p3 beede p3 wa kè ní vuo ní ánu3uo3. A gubántoo kía tó we g1a góopla.

9 Gubántoo kíapi i mo lélei geomid3kti kíapi búsuwa s3, i ea ta a búsuu.

10 Aà néo z13 ouke, aa z1g33 káaa dasidasi. Aa dazeu aa dagua lán swa paawa, aai z1ka e aa ge peò aà zegikíiwa.

† 10:13 Yud 9, Zia 12.7

11 Geomidokli kía pɔ a pa, i gé zíkai ní gugbántoo kíao ní zígɔ pɔ á káaa dasidasí, i ziblemá.

12 Tó à zígɔpiɔ sèlè tàrínɔ, a azíla sè lèsl, i ní dèdè de gbèɔn òaasɔsɔo lèe kwia (10.000), àma aɔ fuańla gɔɔpiio.

13 Gugbántoo kía a ɛa zígɔ káaa dasidasi de a káaua. Tó a gɔɔ kà, a mɔ ní a zígɔ bílapiɔ, baade ní a gòkèbɔɔ.

14 Gɔɔbeezi gbé daside a fele ní geomidokli kíao. N bui gɔ pàsíw felewá wépfungu pɔ ní è yá papaa yáí, kási aa saaseo.

15 Gugbántoo kía a mɔ koezɔ wéle bíldezi, i sí. Geomidokli zígɔ gbáa a fɔ kpánéɔ, baa an zígɔ badeɔ. An gbáa a kao.

16 Kía pɔ m̀ò lèlewá a ke lá a yeiwaɛ, gbèe a fɔ kraè. A ze bùsu kefenau, aɔ a dúuzáa zé ví.

17 A zeò à mɔ ní a bùsu ikoo pii, àma a ledouke ní geomidokli kíaoɛ, i a nenɔe kpásáwá àà kpala òòkpaa yáí. Yápi a zekɛo, aɔ àie víè.ò.

18 I gbasa aedɔ ísia sae bùsuɔwa, i si dasi, ò zígɔ dɔaana a àà káamai mide, a to àà káamai wí àà musu.

19 I ɛa aedɔ a be bùsu zegiklìɔwa sa, kási a gèmbɔle à léleɛ, wa àà e ɔo.

20 Aà gèe i gbàamɔnde gbaemá a kíakegawi káfíla yáí, àma gɔɔpla gbèa a gaɛ, i ke pòkúma ge zí yáí no.

21 Aà gèe aɔ de gbé gia pɔ wí àà kpa kpalauo ù. Gɔɔ pɔ gbéɔ yáe yádaao, a mɔ lenakasané, i kpala símá.

22 A zígɔ wíwi a aɛ kélekele, a ní kaale ní kía pɔ à ledoukèaàno.

23 Ledoukèaaaño gbèa a bɔ àà kpe, àà gbáa i káfí, baa tó àà gbéɔ dasio.

24 A si bùsu táaede gbé pɔ yáe yádaaoozi, i yá pɔ a maee ge a deziɔ i e kèò ke. A ní pɔɔ sèle, a ní pɔtuoo naaa, i ní àizepiɔ bíile a lwaɔne. A vaíkpaaf ní zegiklìɔ, àma a gɔɔplakè.ò.

25 A sòdile, i tékpa azílau, i si geomidokli kíazi ní zígɔ dasidasi. Geomidokli kíapi a zíkaaàno ní a zígɔ dasi pɔ an gbáa kè zàìɔ, àma a fɔo, asa wa lekpaalaàzie.

26 Gbé pɔ aai pòbleaàno zìbɔnkpekeè. Wa àà zígɔ yá, wí ní daside dèdè.

27 Kía gbèɔn plapiɔ zòle táabùnu doui ní nòseváio, aai ɛetokɔɛ. A zekɛo, asa yá a mide a gɔɔwae.

28 Gugbántoo kía a da a bùsu zéu ní àizee zɔɔo, àma a vaíkpaaf ní gbé pɔ Lua bàa kúrínɔɛ. A yáiyamá, i gbasa ta a bùsuu.

29 Tó a gɔɔ kà, a ɛa si geomidokli bùsuzi, àma gbèzà yápi aɔ de lá a káauwao.

30 Be'aedeo giè ní gó'ilenaɔ, i vlánau, i ɛa gé kpènebɔbɔ gbé pɔ Lua bàa kúrínɔɔwa. A ze ní gbé pɔ aa Lua bàakuarínɔ yá gbòò,

31 àà zígɔ i Lua kpé gbàle, aai sa pɔ wíw o lá gu lé dɔ mide, aai tè gudena* péleu.

32 A gbé pɔ aa Luabaakuarínɔ yá gbòòz òòkpa ní mɔafilio, àma gbé pɔ aa ní Lua dɔɔ ze gbáa, aai giè.

33 An gbé pɔ òno víw yáda gbé dasideɔne, àma gɔɔplanaɛa wa ní gbèe kwé ní fèndaɔ, wa ní gbèe kpasa, wa ní gbèe ka kpéu, wí ní pɔɔ símá.

34 Tó aa kpágua màa, wa dɔńle yoo, mɔafilideɔ i namá dasi.

35 ɔnɔnapi keeɔ kpagua, ké Lua e ní baasa à ní gbásí wolomá, an nòse i pu e gɔɔ lé ká, asa gɔɔpi a ká lá Lua dílewaɛ.

* 11:31 Dan 9.27, Mat 24.15

Kía p’ a azía sè lesí

36 Kíae mé a ke lá a yeiwa, i azía se lesí, i zᵋᵋke dᵋ azíae de diiᵋla pii,† i dᵋennᵋyá’ò diiᵋ Dii musu.‡ Aà yá aᵋ ge e luapᵋkūmabᵋᵋmagᵋᵋ ge láaᵋ, asa Lua a yá p’ a zeᵋ kee.

37 Kíapi a a deziᵋ táaᵋ yádao ge táa p’ nᵋᵋᵋ ᵋᵋ yei. A diie yádao, a zᵋᵋke dᵋ azíae deñíla pii.e.

38 A zegikíᵋᵋ táa kpela a dii ᵋ ní gbēu. A dii p’ a deziᵋ dᵋopi kpela ní vuao ní ánusuo ní gbè beedeᵋo ní p’ oᵋᵋ.

39 A yáyia zegikíᵋ gbèñeᵋwa ní a diipi dᵋnleᵋ. A gbé p’ aa a dᵋᵋ kpela maamaa, i to aa kible gbé dasideᵋwa, i bᵋsu kpaalené ní asea ᵋ.

40 Tó a gᵋᵋ lé kà, geᵋmidᵋkí kía a mᵋwà ní zlo, ᵋ gubāntoo kía a felewà lán zà’lanawa ní sᵋgᵋᵋ ní sᵋdeᵋ ní gó’ilenᵋᵋ dasidasi. A si bᵋsuᵋzi dasi, i dagua.

41 A si bᵋsuᵋ kefenazi ᵋ. Zi a bᵋsuᵋ ble dasi, áma Eᵋᵋᵋ n Mᵋabuᵋ ní Amᵋniᵋ dᵋaanaᵋ bᵋᵋ.

42 Aà iko a bᵋsuᵋ daside le, Egipi a bᵋᵋ.

43 A gbāable Egipi áizeᵋ p’ uleᵋᵋwa, vua ní ánusuo ní p’ beedeᵋo pii. Libiiᵋ ní Etiopiᵋ misiileᵋ.

44 Bao p’ a bᵋ gupke oi ní gubāntoo oio a to gili gēaagu, i dazeu ní pᵋfē zᵋᵋᵋ dasi kaalea ní ní bādeao yáí.

45 A a kíake zwaakpe dᵋ ísia ní Lua kpé gbèslí kefenao zānguoe. We ᵋ a mideu, gbēe a dᵋaaleᵋ.

12

Gᵋᵋgbēzazí

1 Gᵋᵋᵋᵋzí Miseli,* gbāade zᵋᵋ p’ í ze ní n gbéᵋ a fele. Gᵋᵋᵋᵋᵋᵋ taasi aᵋ zᵋᵋ. Za buiᵋ daaleᵋᵋᵋ e gᵋᵋᵋᵋᵋᵋᵋ, a taa i ke yāao.† Gᵋᵋᵋᵋᵋᵋᵋ n gbé p’ an tᵋ kú Lua taala‡ guᵋᵋᵋᵋᵋᵋ bᵋᵋ.

2 Gbé bíla p’ lé i’o téenauᵋ vu. An gbēᵋᵋᵋ aᵋᵋ de áizāna p’ ᵋ, an gbēᵋᵋᵋ sᵋ láani ní wí láasaio p’ ᵋ.§

3 Gbé p’ ᵋnᵋᵋ vᵋᵋᵋ aᵋᵋ teke lán musupᵋᵋᵋwa. Gbé p’ aai to dasi bᵋ maapiᵋᵋ aᵋᵋ ike lán saanaᵋwa.*

4 Mpi sᵋ Danieli, yápiᵋ ká láu, ní nana† e gᵋᵋᵋᵋᵋᵋ lé ká. Gbé dasiᵋ gé le wà gé la dᵋa káfi.

5 Ma Danieli ma gugwà, ᵋ ma gbēᵋᵋᵋᵋ plaᵋ è, ado zea swa baala, ado baale.

6 An gbēᵋᵋᵋᵋ ᵋᵋ gbé p’ bāabaa daa a ze swa’iae à mè: Yābᵋnsaepiᵋᵋ mide bᵋᵋ ni?

7 Gbé p’ bāabaa daa a ze swa’iapi a ᵋplaa ní a ᵋzeᵋᵋᵋ sè musu, ᵋ má mà a ᵋ ní Gᵋᵋᵋᵋᵋᵋᵋᵋᵋ tᵋᵋᵋᵋ à mè: Wè áaᵋ ní kíniᵋᵋ.§ Tó wà Lua gbéᵋᵋᵋ gā liné ní kpe wa làa, ᵋ yápiᵋᵋ mide pii.

8 Má mà, áma mi a bᵋᵋᵋᵋᵋᵋ dᵋᵋᵋ, ᵋ ma aà là: Dii, yápi a mide kpelewa ni?

9 A wèa à mè: Danieli, gé! Yápiᵋᵋ mi aᵋ uleae, wᵋᵋ p’ kúlewaᵋ e gᵋᵋᵋᵋᵋᵋᵋ.

10 Zibeezí gbéᵋᵋᵋ gbásí a wolo dasi, an nᵋse a puakú lá wà ní baasawa, áma gbēvāiᵋᵋ wetá aᵋᵋ vāi.* Gbēvāie a yápiᵋᵋ mao, gbé p’ ᵋnᵋᵋᵋᵋᵋᵋ mé aa ma.

† 11:36 2Tes 2.3-4 ‡ 11:36 Zia 13.5-6 * 12:1 Zia 12.7 † 12:1 Mat 24.21 ‡ 12:1 Bᵋa 32.32, Sou 69.28, Luk 11.20, Zia 21.27 § 12:2 Isa 26.19, Mat 25.46, Zaa 5.28-29 * 12:3 Mat 13.43, 1Kln 15.40-44 † 12:4 Zia 22.10 ‡ 12:7 Zia 10.6 § 12:7 Zia 12.14 * 12:10 Zia 22.11

¹¹ Tó wà sa pɔ wí o lá gu lé dɔ mĩde, wà tɛ̀ gudena† pèle, gɔɔ òaa soolo n basiikwio (1.290) aɔ ku.

¹² Báaade gbɛ́ pɔ a gɔɔ òaa soolo ní basopla sɔosaio (1.335) dà à ká.

¹³ Mpi sɔ́ gé e n gɔɔ léwa. Nyɔ́ ánuato, ní fele ká n baaa gɔɔ léwa.

---

† **12:11** Dan 9.27, Mat 24.15

OZEE

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Amɔsi gaa gbεa wè kwi taawa Ozee gò Lua ledεekena ũ Isaili būsuu e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 750. A gò wè baakwi e guɔ pɔ́ Asilibo Samali sí, ɔ Isaili kpala míde wè 721 guu.

Guɔ bee (2Kia 14.23-17.23 gwa), Isaili būsuu òkpaa. Kí Yeloboau plaade kpalablea gbεa Asilibo gbāa lé dedεε. Kòbòbòa kpalau mé lé Samali de, gbé pɔ́ aa zè ní yákpaañlɔ ɔ wàle kpá kpalau. Yázesai pɔ́ Amosi a yá'ò lé káfi. Luanaaikenaɔ sɔ́, yá'la ní lé maamaa, asa Kanaa būsuu táagbagbaa lé gēki e ní gbāaoε.

Yá'lapɔ́ taa Ozee lè nɔ́sea guu. Yá'la pɔ́ aà lè báasε dɔ́ guupi bò yá pɔ́ Lua wáwá a gbéɔ náaisai yá musu guuε. Lua ye aa wedɔ́ gbágbāai, i gbasa àɔ yerzi (14.2-10). Ozee mè gbēkekekakɔ́ε ɔ́ Lua yei (6.6) lá Yesu ò a baona waasokεa guuwa (Mat 9.13, 12.7).

Anabi Ozee lá yá zékalean ke:

Lεε 1-3 Ozee kua ní a nao yá

Lεε 4.1-9.9 Isailibo kua yá ní lá an yápi de Luaεɔ

Lεε 9.10-14.1 Lua gbéɔ náaisaika zínabɔ́ki

Lεε 14.2-10 Lua yea Isailibozɔ́ mé a zible an náaisaikaεwa

Ozee nɔ́ ní a néɔ

¹ Yudaɔ kíaɔ Uzia* ní Yotaũo† ní Azaao‡ ní Ezekiao§ ní Yehoasi né Yeloboau* Isailibo kíaɔ kpalableguɔ, Dii yá'ò Beeli né Ozeewe.

² Ké Dii ná yá'oa Ozeεεwa, a òè: Gε n̄ nɔ́ε dɔ́ε'lide se nɔ́ ũ, ní gínasɔ́nɔ́ε si lɔ́, asa būsuebeedeɔ ma to we, aale gbásike maamaaε.

³ ɔ́ à gè Diblaiũ né Gomεε sè nɔ́ ũ. ɔ́ à nɔ́siaànɔ́, à ne'ĩ gɔ́ε ũ.

⁴ Dii ò Ozeεε: Tɔ́kpaè Yezεεε, asa má tó gbé pɔ́ wà ní dedε Yezεεεɔ† yá wí Yehu bedεɔ musue tia, mí Isailibo kpala míde.

⁵ Guɔ bee má Isailibo sá é'ε Yezεεε guzulεu.

⁶ Gomεε nɔ́si lɔ́, à ne'ĩ nɔ́ε ũ, ɔ́ Dii ò Ozeεε: Tɔ́kpaè Wégwaakuo, asa má Isailibo wegwa lɔ́, má sũuukerínɔ́ lɔ́.

⁷ Ama má Yudaɔ wegwa, mí ní suaba. Ma Dii an Lua, máme má ní suaba, i ke ní sáo ge ní fēndao ge ní zío ge ní sɔ́ ge ní sɔ́deɔ no.

⁸ Ké à Wégwaakuo kè yɔ́wa, à ne'ĩ gɔ́ε ũ lɔ́.

⁹ Dii mè: Tɔ́kpaè Magbēɔno, asa á de ma gbéɔ ũo mé má de á Lua ũo.

2

¹ N beeo Isailibo aɔ́ dasi lán ísiale úfáawaε, wa fɔ́ ní lé dɔ́o, wa fɔ́ ní nao.* Gu pɔ́ má òuné ma gbéɔ no, we wa ní sísiu Lua bée néɔ.

² Yudaɔ ní Isailibo káaa ní ledouũ, aai dɔ́aana mēndona dile ní pɔ́ ũ. Aa bɔ́le būsuu ní būsuo, asa Yezεεε guɔpi aɔ́ zɔ́ε.

³ A o á gbéɔne, gɔ́ε ní nɔ́εo, ma gbéɔn ní ũ, ma ní wegwa.

Isailibo dea Dii nɔ́ gbastkena ũ

* 1:1 2Kia 14.21 † 1:1 2Kia 15.32 ‡ 1:1 2Kia 16.1 § 1:1 2Kia 18.1 * 1:1 2Kia 14.23 † 1:4 2Kia 10.11 * 2:1 Lom 9.26

⁴ Isailio, à zɔadɔ á dawa,
à zɔadɔwà,
asa ma nɔn aà ũ bo,
mé aà zán ma ũ bo.
Aà káaluakaa bo a wée,
i mikē gbásikεawa.

⁵ Tó màa no, má pɔ piliwáε,
i gɔ puizi,
má tó aà gɔ láilai,
lá wá aà íwáε.
Má tó aà gɔ gbáa ũε,
má aà li gugii ũε,
mí tó aà ga n imio.

⁶ Má aà néɔ wegwao,
asa gɩnasɔɔnεɔnε.

⁷ An da dɔε'li kè,
ɔ à ní nɔsí wisaikea guu.
A mè á gé a gɔpɔsɔwáε,
aai a gba pɔblea ní ío ní sákáo
ní bàabaaó ní nísio ní v̄εεo.

⁸ Ayámεto má zedεé ní leo,
má gɩ liaaàzi,
ké asu te a dàaio yáí.

⁹ Tó à sù bò pèle a gɔpɔsɔzi sɔ,
a ní leo,
a kpálekεnízi, a ní eo,
i me á εa ta a gɔ séíawáε,
asa aà pɔ na yáa de tiaa.

¹⁰ I dɔ ké máme ma pówena ní v̄εεo kpàwao.

Ma nísi ní ánusuo ní vuaó nònɔaaé,
ɔ à a mɔaokè Baaliwa.

¹¹ A yáí má εa mà a pówena síwà
ní ma v̄εεo a kεkεgɔɔ
ní sákáo ní bàabaa pɔ à a puizi ùleo,

¹² mí aà wisaike kaè a ɔzɩ
aà gɔpɔsɔ wáa.
Gbēε a e à aà bo ma ɔzɩo.

¹³ Má aà pɔnakea midε píie,
dikpe pɔ í ke wē ní wēo pɔɔ

ní mɔ dafu pɔɔ ní kámabogɔɔ pɔɔ.

¹⁴ Má aà v̄εεliɔ ní aà kaadɔenliɔ dεεεε,
lí pɔ à mè a gɔpɔsɔ mé flabòdεpiɔ,
mí tó gupi gɔ tàaa ũ, s̄εanɔboɔ i ble.

¹⁵ Lá à tulaletikàtea táaɔnε,
à azɩa kékε ní tāanaɔ ní nɔambleboɔ,
à pèlεo a gɔpɔsɔpiɔzi,

ɔ ma yá sáaàgu,
yápiɔ yáí má aà wetáε.

Ma Dii máme má ò.

¹⁶ Má tó Isailio ma yáze e,
má gérínɔ gbáauε,

mí ní nòse níniné.

¹⁷ We má ní wéebuò sɔaauné,
mí Akoo guzule† kené pɔ'ezé ù.

Aa ma yáma lá aa mà ní wéndia ɔɔɔ,
ɔɔɔ pɔ aa bò Egipi.

¹⁸ Ma Dii ma mè:
Gɔɔbeezi aa oméé ní zá,
aa oméé Baali bo.

¹⁹ Má táaɔ tɔbɔ ní léu,
an tɔ aɔ dɔngu bo.

²⁰ Gɔɔ bee má yádile pɔɔne pii an yá musu,
sèanɔbɔɔ ní bāɔ ní pɔtaa'onkuawaɔ.

Má sá ní fɛndao ní zlo midé an bùsuu,
mí tó aɔ ku we dɔɔa.

²¹ Má á ke ma nɔ ù e ɔɔpiié,
má á ke ma nɔ ù a zéwa súsué,
mí wɛnadɔé gbêke guu.

²² Má á ke ma nɔ ù ní náaio,
íɔ ma dɔ Dii ù.

²³ Ma Dii ma mè:
Gɔɔ beé má swāwē.
Má swáse musu yáí,
musu i swáse tɔle yáí,

²⁴ tɔle i swáse pɔwena ní wéeo ní nísio yáí,
aai swáse bui pɔ má tɔ yáí.

²⁵ Má ní tɔ ní bùsuu mazía pɔ ù.
Bui pɔ ma tɔkpàè Wégwaakuopi,
má ní wegwa.

Bui pɔ ma tɔkpàè Magbɛɔnopi,
má oné ma gbéɔ,
aai oméé ní Lua.‡

3

Ozee gɛa a nɔ kúí

¹ Dii òméé lo: Ge òyɔ ye nɔ gbásikena pɔ gɔ pále yeaázizi, lá ma Dii má ye
Isailiɔziwa, baa ké aalɔ ze ní dii páleɔ, aalɔ ní wéébe káaɔ nide.

² ɔ ma ánuu kpá ɔwaté gēo ní naa wéo koko gēo.

³ Má òè: Gɔɔ pla kɛmanɔ. Nsu dɔé'li ke bo, n̄su gé ḡse kíi bo, míɔ kunnɔ.

⁴ Asa Isailiɔ ɔɔplake kíasai, dɔaanasai sa'osai gbepɛesai gbelasai
sa'o'ulasai.

⁵ Bee gbɛa aa ɛa su, aai Dii ní Lua ní ní kía Davidi buio kíi wɛɛɛ. Gɔɔgbɛzází
aa ze ní Diio ní a ɛfaiao ní kpakpanagaa.

4

Dii bɔbɔa ní Isailiɔ

¹ Isailiɔ, à ma yáma,
asa má yáví ní bùsupideɔ.
Gbēe náai v̄lo, gbēe gbêke v̄lo,
gbēe ma dɔ bùsué bee guuo.

² Gbékkaa ní ɛɛtoao mé kú a guu
 ní gbēdeao ní kpáí'oao ní gbāsíkɛao.
 Aaí gbāamɔné,
 an gbēbɔalia zɛzɛa vío.

³ A yáí tò bùsupi gò wēnannɔ,
 gbé pɔ kú a guu gò yéɛesai píi.
 Baa se nòbɔɔ ní bāɔ ní kpɔɔ lé gaga.

⁴ Gbēe su lɛkpaakɛo,
 gbēe su zɔakao,
 asa á sa'onao áme mále bɔbɔánɔ.

⁵ I gēnale fáane,
 á anabio sɔ aaí gēnapi léánɔ gwá.
 A yáí má á bui midɛ.

⁶ Ma gbéɔ gò kaalea dɔa késáma yáí.
 Lá a gí dɔai,
 má gí àɔ de ma gbàgbanaɔ ũɛ.
 Lá mapi á Lua ikoyá sáágu,
 màa á néɔ yá a sámagu sɔ.

⁷ Lá sa'onapiɔ kò,
 màa an duunkɛamɛɛ kò,
 aa ma gawi lɛũkpakè ní wíyāo.

⁸ Aaí sa pɔ ma gbéɔ ò ní duuna yáí pɔ só.
 A yáí an yāváikɛa í kené na.

⁹ Sa'onao muaa ní gbépiɔɛ.
 Má ní dàakɛao wíné ní musue,
 má flaboné ní yákeawae.

¹⁰ Aa pɔble, kási aa káo,
 aa gbāsíkɛ, kási aa káflo,
 asa aa pákpámazi,

¹¹ aa zè ní gbāsíkɛaoɛ.
 Vɛɛ zi ní a dafuo ní mi líaa.

¹² Líɔ ũ aaí gé yágbɛaimá,
 màsokɛna go í yá'oné.
 Gbāsíkɛa mé ní sása,
 aaí gbāsíkɛ aa ní Lua to weɛ.

¹³ Aaí sa'o gbèsislɔ musu,
 aaí tulaletikatɛa síslɔwa
 gialí ní baalio ní gbénelio gbáu,
 asa a uena í kené naɛ.
 A yáí tò á nenɔɔ í dɛ'íi kɛ,
 mé á né naɔ í gbāsíkɛ.

¹⁴ Tó á nenɔɔ dɛ'íi kè,
 mé á né naɔ gbāsíkè,
 má íadamáo,
 asa á gɔɔɔ í gɛ na nɔɛ dɛ'íideɔwae,
 aaí gé sa'oi ní táakpɛ káaluaoɛ.
 Bui pɔ dɔa vío í kaaleɛ.

¹⁵ Isailio, baa ké a gbāsíkè,
 Yudaɔ su tàakɛ máao.

Asu gé Giligalio,
 ásu Betavē sìsì kũo,
 ásu legbē we à me ní Dii kuaoo.
 16 Isailiò swá gbáa lán zununuwae,
 5 mà gérínò dádákèkìi lán sáowaa?
 17 Eflaiũ buiò ná táawá,
 wà ní tó we.
 18 Tó an í gbáa láa, aai gbásíkèè,
 an dɔanaɔ ye wisaiyái à kè zài.
 19 Zàa a ní séle taòe,
 an sa'okliò i widamá.

5

Isailiò daa yáú

1 Sa'onao, à yáè bee ma,
 Isailiò, à swákpa.
 Kibedeò, à swádo yáí,
 asa mále yádaálae.
 A gōné bai ũ Mizipa,
 a filifilimbakpáné Taboo.
 2 Gbé dɔsaipiò kà zà ní gbēdeao,
 máme má ní swágaga mípii.
 3 Mámè má Eflaiũ buiò dō,
 Isailipiò yá uleameeo.
 Eflaiũ buiò zè ní gbásíkèao sae,
 Isailiò gbālè.
 4 An yákeao mé tò aali su ní Luawao,
 gbásíkèa kú ní sōu, aa Dii dō.
 5 Isailiò wala í ní dayáú,
 Eflaiũ buiò í gēmbòle ní duunkèa guu,
 Yudaò í gēmbòlèrínò sōe.
 6 Aai gé Dii kii wēlei ní ní sáò ní ní zuò,
 kási aali bɔwàò, à azla gáné.
 7 Aa bò Dii kpe, 5 aa naaeneò ì'i.
 Wa ní kaale sae e mɔ do,
 ampìò ní ní buao.
 8 A kuupe Gibèa!
 A kàaepè Lama!
 A zlgáale Betavē!
 A dɔaa Bèyámèè buiò!
 9 Eflaiũ bùsu a gō bezia ũ an wetāgɔɔe.
 Yá pò mále o Isaili buiòne sea vɔo.
 10 Yudaò kíaò de lán gbé pò aai kɔɔ se sōowae.
 Má a pɔkúma bɔbɔmá lán idaa guawae.
 11 Wàle gbáamò Eflaiũ buiòne,
 yákpale mé ní ble,
 asa aa gi te yápáie.
 12 Má de Eflaiũ buiòne lán bléwae,
 má de Yudaòne mekemuuna ũ.

13 Ké Eflaiū buiᵛ ní gyákea è,
 mé Yudaᵛ ní bᵛkea è,
 Eflaiū buiᵛ gè Asiliᵛ kíi,
 aa gbéᵛ zì dᵛnle gbēai ní kía zᵛᵛwa,
 kási a fᵛ á gbágbāᵛ,
 a fᵛ tó á bᵛᵛ láao.

14 Asa máᵛ de Eflaiū buiᵛne lán nᵛᵛmusuwaē,
 máᵛ de Yudaᵛne nᵛᵛkusi ũē.
 Má ní taitaiē, mí dazeu,
 má táínnᵛē, suabanae aᵛ kuo.

15 Má dazeu, mí tá ma kúki,
 e aaᵛ ní tàae dᵛ, aai ma kíi wēēē,
 aai ma aeya ní yooyea guu.

6

Isailiᵛ i nᵛselileᵛ

1 A mᵛ wá ēa ta Diiwa.

ᵛme wá taitai,
 kási a wá gbágbāē.
 ᵛme wá ké ía,
 kási a eᵛkeᵛwāwēēē.

2 Gᵛᵛpla gbea a wá lé ní láo,
 a gᵛᵛ àaᵛde zí i wá fele,
 wíᵛ kuaànᵛ.

3 Wá Dii dᵛ wá péle aà dᵛai.
 Lá gudᵛa sea vío, a bᵛ mᵛwá,
 a mᵛwá lán káabuan louwa,
 lán lou gbēzā pᵛ í kwe tᵛᵛlewawa.

4 Eflaiū buiᵛ, bᵛ má kéánni?
 Yudaᵛ, bᵛ má kéánni?
 A yeamazi de lán suawaē,
 lán kᵛᵛkᵛᵛ fii pᵛ í gēzēawa.

5 A yái tò ma á zᵛzᵛē
 ní yá pᵛ bᵛ ma léuo,
 ma á dede ní ma ānabiᵛ yáo.
 Ma yákpalekeāánnᵛ bᵛ lán loupileawa.

6 Gbēkekeakᵛē ᵛ má yei,
 i ke ma gbagbaa no.*
 Ma dᵛa Lua ũ maa de sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékūa.

7 Aa ma bàakuarínnᵛ yá gbòᵛ,
 aa bᵛ ma kpē Adama.

8 Galada búᵛsudeᵛá yāváikēnaᵛne,
 gbēde'au mé íᵛ té ní íau.

9 Lá gbāamᵛnedeᵛ í gbéᵛ kpákpa,
 màa sa'on gáliᵛ í ke,
 aaí gbéᵛ dede Sikeᵛ zéu,
 we aaí dàakeuné.

10 Ma yá pᵛ í dimá è Isailiᵛwa,
 Eflaiū buiᵛ níziᵛ kpá gbásiᵛkeawa,

* 6:6 Mat 9.13, 12.7

Isailiᵒ gbālè.

¹¹ A Yudaᵒ sᵒ a ma väikea guu,
a ka kekèa!

7

¹ Tó má ye mà su ní ma gbéᵒ ní pá ziué,
tó má ye mà Isailiᵒ gba aafiaé,
Eflaiü buipiᵒ duuna í bile,
Samalideᵒ väikeaᵒ í bᵒ gupuau.

² Aale e ní yákeae dᵒmaguo.

An dàa kùamá, mále wesié.

³ An yāväikeaᵒ í ka kíagu,
an mᵒafilí í ke dᵒaanaᵒne na.

⁴ Gbäsíkènaᵒne nípii,
an me ᵒ wáa lán pēekpewa.

Za pēetotogᵒᵒ e a kákáᵒᵒ
pēekèna lí a té kekè bo.

⁵ Kíá dikpèᵒᵒ v̄éé í tékpa kíaᵒgu,
kíá í ᵒda kᵒᵒ ní gbēlaanikènaᵒ.

⁶ An me wà ní kᵒnio lán pēekpewa,

gwá an pᵒ í gi àᵒ f̄éa e gu gè dᵒᵒ,
ᵒ í dede kᵒᵒ lán tēlepíᵒwa.

⁷ Ampii aa wáa lán pēekpewa,
aaí búsu yáᵒᵒᵒnᵒᵒ mᵒmᵒ.

An kíaᵒ í kwé píi,
an gbēe lí lezumazio.

⁸ Eflaiü buiᵒ yāalea ní buipáleᵒ,
ᵒ aa ᵒᵒ lán kàagbaala lilesaiwa.

⁹ Buipáleᵒ lé ní gbāable, aa dᵒᵒ,
an miká lé dadau, aa a fán v̄íᵒ.

¹⁰ Isailiᵒ wala í ní dayáü,
gia ní beeo aali tá Dii ní Luawao,
aali aà kíi wēleᵒ.

¹¹ Eflaiü buiᵒ de lán felenawae.

Sᵒᵒᵒne, aa mí v̄íᵒ,
aaí lezu Egipiᵒzi,
ᵒ aaí ea gé Asiliᵒwa.

¹² Tó aa dāzeu, má táalu zurílae,
mí ní kwé lán báᵒwa.

Tó aa káaa gudou,
mí ní wētā ní väikea yái.

¹³ Waiyoo ampiᵒ, asa aa kēae.

Kaale mé ᵒᵒné, asa aa bᵒ ma kpèe.
Má ye mà ní bo, ᵒ aaí eedᵒa.

¹⁴ Aali wiilèa ní nᵒsemendooᵒ,
aaí wiipe ní lii musu.

Aaí nízia líli pᵒwena ní v̄éeo ea yái,
aaí kēa.

¹⁵ Ma ní toto,
má tò an gāsa gbāakù,

Ɔ aai láasoo vái ke ma musu.

¹⁶ Ma Musude, aali suao,
aa de lán sá gia baiwae.

Fēnda mé a ní kía kwé an lé'εaa yáí,
Egipi i ní yáal.

8

Yákpale z̄s̄lea p̄b̄b̄z̄ák̄enaɔwa

¹ Lépe k̄aewa!

W̄ale su lélei ma gbé Isailiɔwa lán kúuwa,
asa aa ma bàakuañɔ yá gbòo,
aa b̄b̄ ma ikoyá kpeεε.

² Isailiɔ í lezumazi wà me:

Wá Lua, wá n d̄s̄!

³ Lá Isailiɔ gí yámaai,
ibεε a ní gbεseleεε.

⁴ Aaí kía kpa ma lé saie,
aaí d̄aanaɔ dile ma d̄sa saie.

Aaí t̄aɔ pí n̄z̄laε ní ánusuo ní vuao.

A yáí Ɔ aa kaalei.

⁵ Ma gi Samalideɔ zugaaei,
ma p̄ párizi.

Kua gb̄alesai aɔ ní fu e b̄ɔε ni?

⁶ Isaili ɔz̄ík̄ena mé gáapei kè,
Samalideɔ p̄p̄iá Lua no,
wa wíwi k̄élekeleεε.

⁷ Iana aai t̄s̄, Ɔ í b̄lené z̄aa ũ.

Ese i piao, wa e wísilɔ.

Baa t̄ó à pia,

bui páleɔ mé aa m̄s̄ ní p̄s̄ naaa.

⁸ Isailiɔ ḡò p̄bbleaɔ ũ,

aa ḡò lán p̄s̄ p̄s̄ wa yeiɔwa buiɔ guu.

⁹ Asa aa gè Asiliɔwa,

lán s̄èa z̄aa'ina p̄s̄ ɔ be adowaε.

Ɛflaiũ buiɔ í gb̄ēna wεεle ní p̄oε.

¹⁰ Baa ké aa gb̄ēnakpà ní bui páleɔ,
má ní naaaε sa.

Kía z̄ɔɔ mé a ɔt̄má,

aai na laowa.

¹¹ Ɛflaiũ buiɔ sa'ok̄liɔ k̄ò duunak̄εama yáí,

Ɔ sa'ok̄lipiɔ ḡóné duunkεze ũ.

¹² Ma yá k̄èné dasi ma ikoyá ũ,

Ɔ aa dile yá z̄llo ũ.

¹³ Aaí ma gbagba, Ɔ aaí a n̄ɔ s̄ó.

Ma Dii ma p̄ namáo,

an váik̄ea d̄magu.

Má t̄ó an duuna wi ní musue,

aai ea ta Egipi.

¹⁴ Isailiɔ K̄ena yá s̄àrḡue,

Ɔ aale ní kib̄eɔ kpakpa.

Yudaɔ lé wéle bíideɔ kálekale,
 kási má tesɔ wélepiɔwae,
 an kibepiɔ i tékú.

9

¹ Isailiɔ, ásu pɔnakεo,
 ásu yáalɔ lán buipáleɔwao,
 asa a á Lua tò we,
 a ge gbásikè táa yá musue.

Pówengbékli píuu á pɔ ɔ dɔ táagbagba'aseawae.

² Pówengbékliɔ ní vɛɛfɛkliɔ fɔ á gwao,
 vɛɛ dafu a bɔo.

³ Eflaiü buiɔ gɔ Dii búsuuo,
 aa ea ta Egipi,
 aa ní tɛ ble Ásili búsuu.

⁴ Aa e vɛɛ tóle Diiwa weo,
 an sa'obɔɔ kaaáguo.
 An blepiɔ de lán ge'ɔɔɔnaɔ blewae,
 a blenɔ gbálee.

Aa blepi mɔaokε nízíae,
 aa e gɔɔ Dii kpéuo.

⁵ Dikpe pɔ Dii díle a pɔ úɔ,
 kpelewa aa ke gɔɔpiɔ zíi?

⁶ Gwa, baa tó aa píli kaalewa,
 Egipiɔ ní ge káaa, Mefisideɔ ní ví.
 Leaa mé a kúaa ní ánuu pɔ beɛedeɔwa,
 lesikao i kúle ní kpéɔwa.

⁷ Tɔsimagɔɔ lé mɔ,*

fiabonegɔɔ lé kál!

A to Isailiɔ dɔ!

An duun zɔɔ ní íi pɔ aa sè ní Luao yáí,
 aaí ánabi gwa ɔú úe,

aaí gbé pɔ Lua Nisína lé dɔaae dile íande úe.

⁸ Anabiá gudɔanae

ma Lua gbé Eflaiü buiɔne,
 ɔ wí filifilimbakpaè a táa'ozeu,
 wí íbeleseaàɔ a Lua kpéu.

⁹ Aa sí yáɔɔsaiu

lá wa kè Gibea yáawa.†

An váikεa dɔ Luagu,
 a ní duuna wíné ní musue.

¹⁰ Ma Isailiɔ ea de lán vɛɛbeɔ kɔmpaa gbáauwae.

Wésia ní deziɔle de lán kaadɔen né séíia eawae.

Ama ké aa ká Baali Peoo,

aa nízíla kpà táawa,‡

ɔ aa bèékú lán pɔ pɔ aa yeipiwa.

¹¹ Eflaiü buiɔ gawí a gɛzeá lán báwae.

Nɔsia aɔ kuo, nɔsindee aɔ kuo, ne'ia aɔ kuo.

* 9:7 Luk 21.22 † 9:9 Dɔa 19.1-30 ‡ 9:10 Nao 25.1-5

12 Baa tó aa né gwà, à gbàakù,
má tó aa kuawàe e gbé̄o ge láaò.
Waiyoo ampì, tó ma b̄o ní kpe.

13 Má è Eflaiū bui néo ḡò
lán n̄o p̄o toenaò ní dadan'aekewa,
aa b̄òle ní ní néo gbēdenaòne.

14 N ní gba p̄o Dii! B̄o níyò ní gbai?
Neansakpe p̄o a n̄o Ì gboo ní ȳo isaiòe.

15 An v̄aíkēa ku Giligali píi,
we ma zauŋgu.
Má ní yá ma kpéue,
ké an yākeo v̄ai yái.

Má yērízi b̄o
an kía swágbāadeo yái.

16 Eflaiū bui b̄o gyā sè,
an z̄ina im̄i, aale ne'io.
Baa tó aa Ì,
má tó né p̄o an p̄o d̄owàò gagae.

17 Ma Lua a gínzie,
aai liaaliaa buipáleo guu,
asa aai aà yāmao.

10

Isailiò kpala midēa

1 Isailiòá v̄eli otae yāa,
aai ne'ì r̄izlae.
Lá an népiò k̄ò,
m̄aa an sa'ok̄iò k̄ò,
Lá an b̄usu maakù,
m̄aa aa z̄ablè ní gbè táaowa.

2 M̄ofili ní s̄ò p̄a,
an tàae a wi ní musue sa.
Dii a ní sa'ok̄lipiò gbooe,
í ní gbè táapiò wíwi,

3 aai gbasá me: Wá kía vío,
ké wá Dii vía vío yái.
Baa tó wá kía ví,
b̄o a f̄ò wowēei?

4 Aai lé p̄aò gbēgbē,
aai eeo t̄oto,
aai ledouò kekeñnò,
ò k̄ò káalakea Ì ligua
lán s̄apaa dafu k̄ae néwa.

5 Samalideo me a lua Betavē gáae yái,
wa ōobè, a sa'onao Ì búbuape.
A gawí a midē,
asa wa símá wà taòe.

6 Wa se taò Asili b̄usuu falu Ì an kía z̄oòe.
Eflaiū bui b̄o gee a ḡo kpá ní wéi,

wí a Isailiò kú zé pò aa se yáí.

⁷ Samali bùsu a midε,
a kía a gēzea
lán lí m̀ona pò í lé séwa.

⁸ Gulesí pò wa bò táaoneo bāde,
asa a de Isailiò duuna ùε.
Leo ní lá úadeo fele da ní sa'oktipiòla,
aai o gbésione aa léle simá,
aai o sísiòne aa kúrila.*

⁹ Za gòò pò Isailiò duunakè Gibea, aa zèòε.
Zi a yābēkεnapio le Gibeaò lé?

¹⁰ Gòò pò má yei, má ní swágagae,
buipáleo i m̀o káaánízi,
aai m̀okamá ní duuna leε pla yáí.

¹¹ Eflaiū buiòá zununue,
wà zídàè, a ye ésegbēai.
Má zuudané ní ǹε maaε,
mí tó aa soona gále.
Yudaò i sapa,
Yakòbu buiò i gudaal.

¹² A maa t̀ò, í kεke gbēke ù.
A kpase kē wásawasa,†
asa Dii ḱí wεlea gòò kàε,
e aàò m̀o éfāaiò pisiiwá.

¹³ A vai t̀ò á kēke yābēε ù,
ò a blε m̀oafilidepi blé.
Ké a ázia gbāa náaikè,
mé a ze ní á zīgò dasiò yáí,

¹⁴ wa z̀i z̀oadówá,
wa á wéle bílideo dúuzò,
lá kí Samana Betaabe kàale
à ǹεo ní ní ǹéò wíwi z̀ikagòowa.

¹⁵ M̀aa wa keé Betelideo,
asa á vaikea kè zàiε.
Tó gu d̀ò, Isailiò kía aò ku l̀o.

11

Lua yea Isailiòzi

¹ Ké Isailiò de èwaasona ù,
ma aà gbèsi Egipi.*

² Ama lá mále lezurízi,
m̀aa aale z̀à k̀umanò.
Aaìò sa'ò táaòwa,
aaìò tulaletikateε ní diipiòne.

³ Mámε ma tá dàda Eflaiū buiòne,
ma ní kpá ma k̀ε,
ò aai d̀ò ké mámε ma ní gbá aafiao.

⁴ Ma gbēke galakpáné,

* 10:8 Luk 23.30, Zia 6.16 † 10:12 Zel 4.3

* 11:1 Bòα 4.22, Mat 2.15

ma ní gálẹ ní yenzi bao,
ma zuubòlẹné,
ma naale ma blẹ kpámá.

⁵ Lá aa gí nòsẹlilei,
aa ẹa ta Egipio lé?
Asilìo mé aáo kiblemá.

⁶ Fẹnda a tẹke an wẹlẹo guu,
wa ní bọle gbááo wíwi.
Wa ní lekpaalí gboo,

⁷ asa ma gbépiò bọ ma kpe.
Baa tó aale lezumazi,
ma Musude, má ní gba gbááo.

⁸ N beeo á Eflaiù buiò,
má fì ọkpaázio,
á Isailìo, má fì mà á kpámáo.
Má fì mà kéé lá má kẹ Adamaewao,
má fì mà á baa daaa ní Zeboiùoo.†
Ma nòsẹlile á yá musu,
ma wẹnadọaé fẹle.

⁹ Má ẹa Eflaiù buiò ásooke lọ,
má pọkúma pásì bọbọmáo,
asa Luan mà ù,
i ke gbẹnazinan ma ùo.
Lua pọ a kua adoan ma ù á guu,
má mọ á kaaleio.

¹⁰ Má pala lán nòomusuwa,
aai temazi.
Tó ma pala,
ma népiò bọ be'ae oi,

aai mọ ma kíí ní lualuao.
¹¹ Aa bọ Egipi ní lualuao lán bāọwa.
Aa bọ Asilìo búsuu lán felenaọwa,
mí ní kále ní be.
Ma Dii máme má ò.

12

Isailìo duunakẹa

¹ Eflaiù buiò yállamazi,
Isailìo mọafilikèkẹmẹe,
Yudaọ lé pámẹe zéa lọ
baa ma Náaide pọ ma kua adoa.

² Eflaiù buiò í íana mómo,
aaìo kpáleke íampuuì,
sásáyá ní yápásìo í kọ ní guu.
Aaì kọ yáma ní Asilìo,
aaì gé Egipi ní nísio.

³ Dii yáví ní Yudaọ,
a Yakọbu buiò daa wíné ní musu,
i flaboné ní yákeawa.

⁴ Yakọbu dọ a vli gbatoewa a da neasakpeu.*

† 11:8 lko 29.23 * 12:4 Daa 25.26

Ké à zɔ̀kù, à dɛ̀kà ní Luao,
 5 à dɛ̀kà ní aà malaikao à dɛ̀nè,†
 à ɔ̀bà à sùuugbèawà.

A kpàaúaaàno Beteli,‡
 5 à yá'òaaàno we.

6 Aà tón Dii,
 Dii Lua Zigɔ̀deɛ.

7 Apiɔ̀ sɔ̀, à su á Luawa,
 àɔ̀ kú ní gbɛ̀kɛ̀o ní yákea a zéwao,
 á wé iɔ̀ dɔ̀ á Luazi gɔ̀ɔ̀pii.

8 Laatana iɔ̀ kiloo vái kúa,
 gbɛ̀blea mé i kɛ̀è na.

9 Eflaiū buiɔ̀ mè: Wa kɛ̀ ɔ̀deɔ̀ ũ,
 wa gɔ̀ àizɛ̀deɔ̀ ũ.

Wá ɔ̀dapi yáí
 wa wá yávéi ge duuna eo.

10 Mámema Dii á Lua,
 ma á bóle Egipie.

Má tó à ɛ̀a àɔ̀ ku zwàakpɛ̀o guu bɛ̀,
 lá i kɛ̀ dikpɛ̀ zíwa.

11 Ma yádà ànabiɔ̀nɛ̀,
 máme má tò aa wépfungu è dasi,
 5 aa yá'ò gbɛ̀ɔ̀nɛ̀ ní yáasio.

12 Lá Galadadeɔ̀ zè ní táa yáo,
 aa gɔ̀ pá síanaɛ̀.
 Lá Giligalideɔ̀ i sa'o ní zuswano,
 an sa'okliɔ̀ gɔ̀nɛ̀ gbɛ̀zɛ̀o ũ bugbueɛ̀.

13 Yakɔ̀bu bàalè gè Sili búsuu,
 Isaili zɔ̀blè we nɔ̀wɛ̀lɛ̀a yá musu,
 nɔ̀ yá musu 5 à dádákè.§

14 Dii tò ànabi bɔ̀ ní Isailiɔ̀ Egipi,*
 5 à ní dádákè ànabipi sabai.

15 Eflaiū buiɔ̀ Dii pɔ̀ fɛ̀lè maamaaɛ̀.
 Dii a to an gbɛ̀dɛ̀a yá wí ní musue,
 i fiaboné sa pɔ̀ aa kàagu yáí.

13

Dii pɔ̀paa a gbɛ̀zi

1 Ké Eflaiū buiɔ̀ yá'ò, wá lùalua,
 aame gbáa Isailiɔ̀ guu.

ɔ̀ aa tàakè Baali yá musu,
 a yáí an kpala a gai.

2 An duunkɛ̀a lé dɛ̀dɛ̀e sa,
 aale ánuusu kása níziɛ̀e táaɔ̀ ũ.
 An ɔ̀zíkɛ̀nɔ̀ mé lé ní diipipi ní ɔ̀no léu.
 Wí ní yá'ò wí me,
 aal sa'o ní gbɛ̀nazínao,

aaí lépepe zugaae taaɔwa.

³ A yáí tò aa gò lán suakpaa kɔɔwa,
lán kɔɔkɔ fii pɔ́ í gēzēawa,
lán ése úa pɔ́ zàa í sēlewa,
lán suéle pɔ́ í bɔ́ fenentiuwa.

⁴ Mámēmaa Dii á Lua pɔ́ á bɔ́le Egipi.
Asu àò diie dōo, ma bàasio.
Suabanae kuo, sema mapi.

⁵ Mámē ma á gwá guwawaiu,
ma òliaázi búsu guwáadeu.

⁶ Ké ma á dádákè, a kā.
Ké a kā á làa, a ázia sè lesí,
ò ma yá sáágu.

⁷ Too! Má kusiwá lán nòɔmusuwae,
mí á dádá zéu lán gbēaanawa.

⁸ Má mlēwá lán wai pɔ́ wà a né sēlewae,
mí á kua goaa mà á só lán nòɔkusiwa,
má á taitai lán maiwa.

⁹ A Isaili, á kaalē,
ké a bɔ́ mapi á Dɔ́nlēde kpe yáí.
¹⁰ A kía pɔ́ í á suaba ku máe sa?

A wéle dɔ́aana pɔ́ á òné
aa kía kpáé* ku má ni?

¹¹ Ma kía kpáé ní pɔ́kúmao,†
ò ma àà síwá ní pɔ́fēo.‡

¹² Eflaiū buiò yāváiò dilea,
wà ní duuna kà láu.

¹³ Aa de lán né sɔ́wá a igɔɔ,
nɔ́wáwá mɔ́, ò népi gí bɔ́l.

¹⁴ Má ní bɔ́ bēda gbāaue?
Má ní sí gawae?
Ga, n sēwe kúmáe?

Bēda, n gbēkaalebɔ́ sɔ́ bē?§
Má ní wegwao.

¹⁵ Baa tó Eflaiū buiò kò ní gbéɔ guu,
fan wāa a bɔ́ guwawaiu à sumáe.
Nibɔ́na a giigaga,
bɔ́ í a ba,
wa léle ní làasiɔwae,
wi ní pɔ́ bēēdeɔ sēle.

14

¹ Samalideɔ taae a wi ní musue,
asa aa bò ní Lua kpeē.
Wa ní kwé ní fēndaœ,
wi ní néɔ wíwi,
wi ní nɔ́sindeɔ puipui.

Isailiò nòsēlileá

* 13:10 1Sam 8.5-6 † 13:11 1Sam 10.17-24 ‡ 13:11 1Sam 15.26 § 13:14 1Kln 15.55

² A Isailiɔ, à su Dii á Luawa,
 á yāváiɔ mé tò a kpagua.

³ A su Diiwa, i yāsiuè à oè:

Wá yāváiɔ kéwá,
 gbáakpawázi, wí n sáaukpa.

⁴ Asiliɔ fɔ wá bɔɔ,
 wá di ní sɔ́ kpɛ bo.

Táa pɔ wa ní píɔ
 wá ní sísi wá diiɔ ũ bo,
 asa mme ni tone pɔ gwana vɛɔ wegwa.

⁵ Ma Dii ma mè:

Má ní gbágbá ní ní pɔbɔzákɛgyáo,
 ma yeańzi a ke zái,
 asa ma pɔ wèemá.

⁶ Máɔ de Isailiɔne m̀b̀se ũ,
 aaiɔ vuke,
 aai zínapele lán Libá b̀su líwa.

⁷ Aa bɔbɔ,
 aaiɔ gawi ví lán kuliwa,
 an gí ɔ na lán sɛde líwa.

⁸ Aa bekpa ma uei,
 aai bɔle lán p̀wenawa.
 Aa vuke lán v̀eliwa,
 aai tɔbɔ lán Libá b̀su v̀ewa.

⁹ B́ Eflaiũ buiɔ ke ní táaɔ loi?
 Máme má ní wabikea sí,
 míɔ wéteńzi.
 Má de lán p̀li pɔ a lá sisiawae,
 an káfi a bɔ ma kfiɛ.

¹⁰ Déme ɔnɔ ví?
 Aa laasookɛ yápiwa.
 Déme laasoo ví?
 Aa yápi gbadɔ.
 Asa Dii yákeɔ maa,
 gbɛmaaɔ ɔ tɛi.
 Aa yámansaiɔ sɔ aai p̀aleè.

YOELI Yá pò kú lée bee guu

Anabi Yoeli yá ì gbéḡ gba gbāa gḡpii. Yá gbia pò Yoeli ò a lá guu mé Dii a gbāa ḡba buiḡne ní aà yákpalekeañḡo ũ. A yákpaleke ní Isailio a ḡtonḡkii gwasai yá musu, mé a yákpaleke ní buipáleḡ an zaa Isailioḡgu yáí. Músi yáḡ ḡaa yákpalekeḡḡḡpi ní gu daa yáaao ní pòkēsāmao. Kwaḡ léléamá ní iminakaao ní pḡḡ tékūao ní zlgḡḡ léléamáo lé kaaleḡḡḡpi yá bḡḡleke (1.2-12, 15-18, 2.1-11). A de lá ānabipi lé yá’o azla gḡḡ yá musuwa ní yá pò a su mḡḡ pii.

Gea sua yá pò àle yá a waasokea guu weḡḡa: Isailio gḡḡ gii, aai e Lua kpé zlkè lo, ḡ àle oné aa ea su Luawa aa wabikewà (1.13-14, 19-20, 2.12-17). Sema aa gḡḡ gii gla, yá i gbasa bḡñḡ na sa. Pḡdinzi pò Lua a legbèné (2.18-27, 3.1-5, 4.17, 18-21) yá i kḡḡe ní pòkēsāma pò de aà pòkūmabḡḡeamaḡ ḡoo. Yá a zḡḡe buipáleḡwa (4.1-16), Isailio ì ḡḡ sa lá Lua kua ní guu de. Yoeli ānabikeke a lé ḡḡwēe ké zlewa Lua aḡ kú ní bui píio, asa Lua a a Nisina pisimá (3.1-2). Lua legbēapi pápa Yesude káauḡ gḡḡ Páteko dikpeḡḡzì (Zin 2.16-21).

Kaaleḡḡḡ pò Dii ðile

¹ Dii yá’oa Petue né Yoelien ke.

² Mae zḡḡḡ, à yáe bee ma!
Gbé pò kú búsuu laḡ pii, à swákpa!

Yáe bee taa kè á gḡḡ
ge á dezio gḡḡe?

³ A dau siu á néḡne,
aai o ní néḡne,
an néḡ i o ní néḡne lo.

⁴ Pò pò kwasutēḡ tò
sēsēwekwao sò.
Pò pò sēsēwekwao tò
kwa búunaḡ sò.
Pò pò kwa búunaḡ tò
kwa keleḡ sò.

⁵ A vu iu idenaḡ, í ḡḡlo!
A búbuape vēeminaḡ ápii
vēe dafu yá musu,
asa wa wò á léwae.

⁶ Buie lèle ma búsuwa,
aa gbāa mé an dasi lé vío,
an swaa de lán nḡḡmusu swaawa,*
an kánkānaḡ de lán nḡḡkusi kánkānawa.

⁷ Aa ma vēeliḡ ḡḡkpá,
aa ma kaadēnliḡ kē kélekele.
Aa a tēe wòlo kòle,
a gōna gḡḡ kpá púuu.

⁸ A búbuape lán wéndia pò lé a gḡkpama gaa ḡḡlo
à zwānkasa kákaalawa.

⁹ Pḡwēna ní vēe gbao zḡe Lua kpéu,

* 1:6 Zia 9.8

sa'on Dii gbàghbanao lé ɔ́ɔɔ.

¹⁰ Bua músikè,
tɔɔɔlè g̃ɔ́ wēnanno,
pɔ́wena ásookè,
v̄ēēbe í v̄íɔ,
ku í bɔɔ.

¹¹ Z̄s̄eɔ, à ɔku á wéwa,
v̄ēēbudeɔ, à búbuape.

A ɔ́ɔɔ mase ní éseo yá musu,
asa bua p̄okekea í z̄ekeo.

¹² V̄ēēliɔ í'ò,
kaadɔenliɔ lá d̄òrízi
ní gb̄eafuɔ ní daminaɔ ní maɔɔ.
S̄ēa líɔ giigàga píi,
p̄ona láa gb̄enazinaɔwa.

¹³ Sa'onaɔ, à zw̄ankasa kákaála
à bala bɔɔ s̄ou,
Lua gb̄agbakli z̄kenaɔ,
à búbuape.
Ma Lua gb̄agbanaɔ,
à mɔ í la ní zw̄ankasaɔ daa,
asa p̄wena ní v̄ēē gbao lé gé á Lua kp̄éu ɔɔ.

¹⁴ A l̄eye dil̄e Lua p̄ó ũ,
à gb̄éɔ k̄āaa,
à maez̄ɔɔ sisi
ní á b̄usudeɔ píi
aa mɔ wiile Dii á Luawa a kp̄éu.

¹⁵ Agya! Asa Dii ḡɔɔ k̄áikù,
kaal̄eḡɔɔ p̄ó Gb̄āapiide dil̄e lé mó.†

¹⁶ P̄ɔblea í láa wá wáao lé?
P̄ona ní yaalɔ m̄ide wá Lua kp̄éu.

¹⁷ P̄wena g̃ɔ́ koosiinno b̄usuk̄ɔt̄ēu,
d̄ɔɔ g̃ɔ́ yáiyai, gbaɔ gb̄òɔ,
asa p̄wena gl̄e.

¹⁸ Zuɔ wii g̃ɔ́ dɔ, asa s̄ē kuo,
kp̄asaɔ bílikè gék̄liwa.
Baa p̄otuo nénaɔ lé lam̄ae.

¹⁹ Dii, m̄al̄e lezunzi,
asa d̄ádák̄ek̄liɔ tek̄ùe,
t̄élep̄iɔ s̄esao líɔ s̄àsá píi.

²⁰ Baa s̄ēanɔbɔɔ, n ní lé ní de,
asa swad̄ɔɔ g̃ɔ́ gii píie,
mé an p̄oblekliɔ tek̄ùe.

2

Z̄iḡɔ́ l̄ēēta ní kwaɔ

¹ A kuupe Siɔna,
à z̄iḡāal̄e Dii gb̄ēs̄l̄s̄l̄ musu.

† 1:15 Isa 13.6

Bùsudeɔ p̄ii, à gilike,

asa Dii ɔɔ lé m̄ó, à k̄aik̄ù.

² Gubeebeegɔɔe, gu a siak̄ù.

Lou guduuduu ɔɔɔe.

Ziḡɔ dasi lé li gb̄èsis̄iɔla
lán gud̄ɔwawa.

An gb̄áa taa s̄áa i b̄ɔ ȳáao
m̄é a b̄ɔ bau ɔɔ.

³ Té lé k̄ú ní aɛ, t̄élep̄iɔ d̄ɔ ní kpe.

Bùsu k̄áɛ ní aɛ lán Edeni swaluwa,

à ɔ̄ɔ ní iau lán gb̄áa wáiwaiwa,
p̄ɔe i e pilimáɔ.

⁴ An aɛ b̄ò lán s̄ówa,

aale bàale lán zikas̄ɔ wàiwawa.

⁵ An k̄fi d̄ɔ lán zikas̄ɔgoɔwa,

aale s̄òɔ z̄ɔ gb̄èsis̄i misonaa.

An k̄ii d̄ɔ lán t̄é k̄ua s̄esaowawa
lán ziḡɔ dasi p̄ó aale z̄l'ɔpooɔwa.*

⁶ Ké buiɔ w̄es̄ín̄le,

aa olo'olobò aa oos̄isi.

⁷ Aale siu ní bao lán ɔ̄s̄aɔwawa,

aale ví ɔ̄ɔ lán ziḡɔɔwawa.

Baade lé t̄áa'ò a aɛɔwawaɛ,

an gb̄ēe i z̄á a ɔwao.

⁸ Aale ɔ̄s̄az̄ɔk̄ɔeɔ,

aa mip̄è ní aɛ,

aale kuadi ní ib̄eɛɔwawa,

an z̄ikab̄ɔɔ lé kpán̄éɔ.*

⁹ Aale si w̄éle guu,

aale bàale b̄ii musu,

aale d̄ede kp̄éɔwawa,

aale ɔ̄ɔ fenent̄iɔ guu lán kp̄áiwawa.

¹⁰ T̄ɔɔle lé lualua ní aɛ,

musup̄ɔɔ lé deedeɛ,

iat̄é ní m̄ɔvuao lé siak̄ù,

saan̄ɔ lé ɔ̄ɔ t̄ekesai.†

¹¹ Dii d̄ɔaa a ziḡɔɔne ní ɔɔ gb̄áao.

Aà iw̄aɔ dasi maamaaɛ,

gb̄é p̄ó lé z̄ike aà ȳáwap̄iɔ gb̄áa.

Dii ɔɔpi z̄ɔɔ, a to vía ní k̄ú.

Déme a e b̄ɔui?‡

¹² Dii m̄è: Baa tia kéwawa,

à su ma k̄ii ní n̄s̄emendoo

ní l̄eyeo ní ɔɔɔɔ ní búbuapeaɔ.

¹³ A n̄s̄elile,

i ke á p̄okasaɔ no.

A su Dii á Lua k̄ii,

asa a s̄uuu ní s̄osobio ví,

aà p̄ó lí pa kp̄aao.

* 2:5 Zia 9.7-9 † 2:10 Zia 8.12 ‡ 2:11 Mal 3.2, Zia 6.17

A gbēke vī zō,
 í la pó a díle à damá bọ a nòseee.

¹⁴ Wiliò dōo tó a wēnadōwēe,
 í wá tó ní báaa,
 wí gbadaè ní pówenao ní vēeo.

¹⁵ A kuupe Síona,
 à gbéò sísi,
 í leye díle Lua pó ũ.

¹⁶ A gbéò káaa à gbābóné.
 A maezōō naaa à néò káaa,
 baa a yōminaò.
 O nòsenae aà bọ a kpéu,
 aà nọ dafu i bọ kpea.

¹⁷ To sa'ona pó lé Dii gbagbaò óòò
 aà kpé kpele ní aà gbagbaktio zānguo.

Aa me: Dii, n n gbéò wegwa,
 n̄su to n bui ḡó láanipò ũo,
 n̄su to buipáleò yáadaínòo.
 B̄yái buiò me wá Lua kú má nièi?

Dii zea ní a gbéò

¹⁸ Dii nòse a fēle a bùsu yá musu,
 í a gbéò wēnagwa.

¹⁹ A wemá à me:
 Mále pówena ní vēeo ní n̄sio kpásáé,
 íò káa páupāu.

Má á ke láanipò ũ buiòne bau bo.

²⁰ Má gughāntoodeò yáé zāzā,
 má z̄z̄n̄z̄i mà ní kpá gbáa wáiwai guue.
 Má ní d̄oanaò zu Ísida Wisideu,
 mí ní gb̄ez̄adeò zu be'ae ísiau.
 Aa yaíke, an ḡi íò d̄o we,
 yá pó aa k̄éé píi yáí.

²¹ T̄òòle, n̄su víak̄eo!
 P̄onake! Yáab!
 Asa ma Dii ma yāz̄òk̄è.

²² S̄èa n̄òb̄òò, ásu víak̄eo,
 asa s̄ē lé k̄ùsi kpále.
 Líò lé ne'i,
 kaad̄oena ní v̄ēeo lé ní ase a ke.

²³ Síonadeò, à p̄onake,
 à yáabò Dii á Luawa.

Ale á gba zuò lou káfia yáie,
 àle lou maé lán yáawae.
 A daale a ḡòowa, i b̄olei.

²⁴ Pówena a n̄on̄oaa a gb̄ēzeòu,
 v̄ēe ní n̄sio kákliò pa yelee.

²⁵ Pó pó kwaò blè wē ní w̄eo,
 s̄ēsew̄ekwaò ní kwasut̄eo

ń kwa búunaᵒ ń kwa keleᵒ,
ma zlgᵒ dasi pᵒ ma gbaewápiᵒ,
má a flaboé.

²⁶ A poble lá a yeiwa à ká,
í ma Dii á Lua táasile,
asa ma yábonsaekèéé.

Wí a ma gbéᵒ kū bau lo.

²⁷ A Isailiᵒ íᵒ dᵒ sa
ké ma Dii á Lua má kú á guu,
mé dii pále kuo.

Wí a ma gbéᵒ kū bau lo.

3

Dii a Nisna pisia a gbéwa

¹ Gᵒᵒ bee gbea má a Nisna pisi bui píie,
á negᵒᵒ ń á nenᵒᵒ i ánabikéke,

á maezᵒᵒ i yáᵒ e iu,
á èwaasoᵒ i wépungu'e.

² Gᵒᵒbeezi má a Nisna pisimá,
baa ma zᵒblenaᵒ, gᵒᵒ ń nᵒᵒ.

³ Má yábonsaᵒ ke musu ń zlíeᵒ,
au ń téo ń teluo aᵒ ku.

⁴ Tatē a siakū,
mᵒvua a tā lán auwa
e Dii mᵒgᵒᵒ zᵒᵒ pᵒ a to vía ń kú àᵒ ká.*

⁵ Dii sisinaᵒ bᵒ píi,†
asa suabaa aᵒ ku Yelusaleū
Siona gbèsisí musu lá Dii òwae.

Gbé pᵒ bᵒpiᵒ aaᵒ de
gbé pᵒ Dii ń sisiᵒ ũe.

4

Dii yákpaleka ń buis

¹ Gwa! Gᵒᵒ bee, zlíbeezi,
tó ma Yelusaleúdeᵒ ń Yudaᵒ pii díle ń pá ziu,

² má buis káaa pii
mà pilaríᵒ yákpalekeguzuleu.

We má yákpalekeuríᵒ
ma gbé Isailiᵒ ń ma búsu yá musu,
asa aa ma gbéᵒ fáaa dúniau,
aa ma búsupi kpaalèkᵒéé.

³ Aa télepá aa ma gbéᵒ kpaalèokᵒé,
aa ma negᵒᵒ ń ma nenᵒᵒ yía,
aa káaluaká aa vēgmí ń a ᵒao.

⁴ Tiideᵒ ń Sidᵒdeᵒ*
ń Filitē búsu zᵒlédeᵒ píi,
á ye sᵒmanᵒ kpelewa ní?

* 3:4 Mat 24.29, Maa 13.24-25, Luk 21.25, Zia 6.12-13
† 3:5 Zln 2.17-21, Lom 10.13

* 4:4 Isa
23.1-18, Mat 11.21-22

Alé yá pò má kèé fiabomεε yà?
 Tó ále a fiabomεε,
 má tó a wi á musu kándò gᵛᵛε.

⁵ Asa a ma ánuᵛu ní ma vuao sèle,
 a ma pᵛᵛmaa bεεdeᵛ sèle a taᵛ
 á kàle á táakpεᵛ guεε.

⁶ A Yelusaleᵛdeᵛ ní Yudaᵛ pᵛi yía Gelekiᵛwa,
 ké à ní ké ní bùsuwa zā yái.

⁷ Gwa! Má ní vu iu,
 aai fele gu pò a ní yiau,
 mí yá pò á kènέpi wíé á musu.

⁸ Má á negᵛᵛ ní á nenᵛᵛ yía Yudaᵛwa,
 aai ní yía Seba pò kú zāᵛwa.
 Ma Dii máme má ò.

⁹ Yáε bee kpáwake buiᵛne:

A zᵛi sᵛuke à negᵛᵛnaᵛ vu iu,
 í tó zᵛgᵛᵛ fele sᵛ kái mípii.

¹⁰ A á soonaᵛpi fēndaᵛ ũ,
 à á máaso limibobᵛᵛ lile sᵛnaᵛ ũ.†
 Gbāasaide o gᵛsan a ũ.

¹¹ Bui pii, à bᵛ gupiiu,
 à mᵛ káaa we kpakpa.
 Dii, pilamá ní n negᵛᵛnaᵛ!

¹² Buiᵛ vu iu,
 aai gé yákpalekeguzuleu,
 asa we má zᵛleu
 má yákpaleke ní gupii buiᵛ.

¹³ An vāikea kè zài!
 Kᵛma ká pᵛi n kè,
 asa à má à ká kεkeεε.‡
 A mᵛ ᵛzᵛ vεεwa a fεkᵛiu,
 asa à pàε,§ vεεkakiᵛ pà yelele.

¹⁴ Wa ku we dasidasi yákpale midεguzuleu,
 asa Dii yákpalekegᵛᵛ káikū
 yákpale midεguzuleuε.

¹⁵ Iatē ní mᵛvuao a siakū,
 saanaᵛ teke lo.

¹⁶ Dii a bᵛ Siᵛna ní káaaᵛ,
 a bᵛ Yelusaleᵛ ní lo gbāao.

Musu ní zᵛleᵛ a lualua,
 āma Dii aᵛ de ulekᵛi ũ a gbéᵛneεε,
 aᵛ de aafia'ekᵛi ũ Isaiᵛliᵛneεε.

¹⁷ Iᵛ dᵛ sa ké ma Dii á Lua,
 má kú Siᵛna musu, ma gbε pò a kua adoapi.
 Yelusaleᵛá ma pᵛε,
 buipaleᵛ si wélepiu bau lo.

¹⁸ Gᵛᵛ bee gbᵛsᵛsᵛᵛ vεεbe a kwé,

† 4:10 Isa 2.4 ‡ 4:13 Zia 14.15 § 4:13 Zia 14.20, 19.15

mé s̄s̄l̄b̄ p̄t̄uō v̄l̄ āō dīe.

Yuda b̄usu swad̄ōe í a z̄ō̄ēo.

Nib̄ona a b̄ō Dii kp̄éu à bàale,

í m̄òsep̄isi lep̄usia guzul̄eu.

¹⁹ Eḡipi a ḡō gb̄áa ḡii ũ,

Ed̄ōũ à ḡō guwaiwai ũ

yāp̄ās̄l̄ p̄ó aa k̄è Yudāōne yái,

asa aa yāesaidep̄io d̄ēde n̄ b̄usuue.

²⁰ Yuda b̄usu āō k̄álea ḡōp̄iie,

wīō ku Yelusalēũ w̄ē n̄ w̄ēo.

²¹ T̄ō p̄ó mi síné yāao ò má síné sa.

Ma Dii, m̄iō ku Síona.

AMOSI

Yá pò kú láe bee guu

E wá gè Yesu Kilisi ii wè 760 Amosi bò a be wéleu Tekoa, Yuda búsuu, à gè zòle Beteli, gu pò Isaili búsuu sa'okli zòo kuu. Wegòò ànabikekeka bò ní sae lán loupúnaawa.

Gòo bee kí Yeloboaú plaade de Isaili búsuu kía ũ (787-747). Siliò lé zíkarnò loo, ò Isailiò èa lé namable lo, ò ànabi Amosi mò Lua gbépiò midea yá páleŋgu. Gòo bee búsudepiò lé zíkè lousisiyáowa maamaae. Býái à bao pásipi páleŋgui?

A maa wá to baade àò kú ní a laaio kpálea lá Lua ikoyá dílewa, àma gbáadeò lí wei gbéòneo. Bee yáí Lua í ze ní gbáasaideò. Amosi yá pò tò a gò waasokena ũ yápi musu ò (7-9), ò wá aà yá Isaili búsuu gòògòò (7.10-17).

Lée 1 e 2 zòo pò Lua ò Isailiòwa ní bui pò liaanzio,

Lée 3 e 6 yá pò tò Lua ní a gbéò yá bò kò kpe,

Lée 7 e 9 wá gbá zé wá yá pò Amosi ò bòkli dò. A wépfungu'è gēn sòo mé a yá de yá pò Lua a ea mò keio seelaò ũe.

Amosi waasopi í to wá láasooke Lua yá bóa dúniae bee yá kpewa pii. Anabi pò wá aà yàpi í to wá láasooke Yesu yáwa lo. Yesu yá í kòse ní gbáadeò yáoo, í kè ní gbáao no, àma yá pò a òpi lé yá dafu dílewēe de Amosi pòal!

Yá pò a bui pò liaa Isailiòzi le

¹ Tekoa sàdánaò do Amosi yá pò a è Isailiò yá musun ke. Yá pò a èpi d'aaa t'òle lualuaae wè plaè. Gòo bee Uzia de Yudaò kía ũ* mé Yehoasi né Yeloboaú de Isailiò kía ũ.†

² A mè:

Dii lé bò Siçna ní púnaao,
àle bò Yelusaleũ ní palaa gbáao.‡

Pòdánaò dádákèkíio lé gò wēnanno,
Kaameli gbepòle lé giigaga.

³ Ma Dii ma mè,
Damasi búsuu táaekè gēn àaò,
a de beea se,
ma pò a weemáo,
asa aa Galada búsudeò gbègbè ní éngooe.

⁴ Má tó té fele an kí Azaeli bēwa,
í kú aà né Benadada kpé gbáowa.

⁵ Má Damasi bíibòle gba gbooe,
mí Aveni guzulepi kía t'òlòzò,
gbé pò zòle báawa Edenibepi,
wi tá ní Sili búsudeò Kii z'izòò ũ.
Ma Dii máme má ò.

⁶ Ma Dii ma mè,
Gazadeò táaekè gēn àaò,
a de beea se,
ma pò a weemáo.

* 1:1 2Kia 15.1-7 † 1:1 2Kia 14.23-29 ‡ 1:2 Yoe 4.16

Asa aa ma gbéḙ kùkù zìzḙḙ ù piie,
 5 aa ní ná Èdḙḙḙ ní ḙzì.

⁷ Má tó té fεε Gaza bíiwa,
 i kù a kpé gbāḙwa.

⁸ Má Asedoda kía tḙḙzḙ
 ní gbé pḙ zḙε báawa Asekelonio.
 Má ḙse mà Èkelonideḙ lé,
 e Filite kḙna pḙ gḙ weḙ ge midεḙ.

Ma Dii Lua máme má ò.

⁹ Ma Dii ma mè,
 Tiideḙ tàaekè gēn àaḙ,
 a de beea se,
 ma pḙ a weemáo.

Asa aa ma gbéḙ kùkù zìzḙḙ ù piie,
 5 aa ní ná Èdḙḙḙ ní ḙzì.

Leḙḙḙ pḙ aa kēnḙ i dḙnḙguo.

¹⁰ Má tó té fεε Tii bíiwa,
 i kù a kpé gbāḙwa.

¹¹ Ma Dii ma mè,
 Èdḙḙḙ tàaekè gēn àaḙ,
 a de beea se,
 ma pḙ a weemáo.

Aa pèε ní daḙzi ní fēndao,
 aai gbēε wēnagwao.

Aa pḙkumabḙḙmá zεzesai,
 an pḙ fēañzi i kpáεo.

¹² Má tó té fεε ní bùsu Temaniwa,
 i kù a mεεwia Bḙzela kpé gbāḙwa.

¹³ Ma Dii ma mè,
 Amḙnḙḙ tàaekè gēn àaḙ,
 a de beea se,
 ma pḙ a weemáo.

Aa Galada bùsu nḙsindeḙ pùì,
 ké aa ye ní bùsu káfì yái.

¹⁴ Má teḙḙ ní mεεwia Labawa,
 i kù a kpé gbāḙwa.

Zikawii iḙ dḙ,
 zàaʼlan gbāa i feleḙgu,

¹⁵ wi tá ní ní kiao zìzḙḙ ù,
 aàpi ní a ʼwaḙ sánu.
 Ma Dii máme má ò.

2

¹ Ma Dii ma mè:
 Mḙabuḙ tàaekè gēn àaḙ,
 a de beea se,
 ma pḙ a weemáo.

Aa Èdḙḙḙ kía ge kpása
 e aà wáḙ gḙ túfu ù.

² Má tó té fεε Mḙabuḙwa,
 i kù Kelio kpé gbāḙwa.

Mḙabuḙ gaga zì zḙa guue

gɔɔ pɔ wàlɛ kùkuakɛ,
wàlɛ mɔ pé.

³ Má ní dɔaana tɔlɔzɔɛ,
mí aà Iwaɔ dɛdɛaàɔ.
Ma Dii máme má ò.

Yá pɔ a Yudaɔ ní Isailiɔ le

⁴ Ma Dii ma mɛ,
Yudaɔ tàaekè gɛn àaɔ,
a dɛ beea se,
ma pɔ a weemáo.
Asa aa gĩ ma ikoyáie,
aaliɔ yá pɔ má dilɔ kúao.

An táaɔ mé ní sàsá,
ɛɛde pɔ an deziɔ teiɔ.

⁵ Má tó té fele Yuda búsuwa,
i kú Yelusaleú kpé gbáaɔwa.

⁶ Ma Dii ma mɛ,
Isailiɔ tàaekè gɛn àaɔ,
a dɛ beea se,
ma pɔ a weemáo.

Aaĩ gbɛmaaɔ yía zɔɔ ũ ɔa yáí,
aaĩ taasideɔ yía kyale fiaboane yáí.

⁷ Aaĩ ɔzɔ wɛnadeɔwa búsu'úfau,
aaĩ gbáasaideɔ yá málené.
Né ní a maeo aaĩ gbada wéndia dotuwa,
aaĩ ma tɔ pɔ a kua adoa òkpa.

⁸ Aaĩ ní wó poo sa'okliɔ sae píi
zwáa pɔ aa a tɔmasímáɔwa.
Aaĩ vɛɛ lú ní ɔa pɔ aa símáo
aa mi ní táakpɛu.

⁹ Máme ma Amɔleɔ kàalɛé yáa,*
baa ké aa gbáa lán sɛde líɔwa,
mé aa gbáa lán sé gɔn giíwa.
Ma ní kaale píi, néfɛnen gbɛzɔɔ.

¹⁰ Máme ma bɔánɔ Egipi,
ma dɔaaé guwaiwau wè bla,
má tò Amɔleɔ búsu gò á pɔ ũ.

¹¹ Ma á néɔ dilɛ ánabiɔ ũ,
má tò á èwaasoɔ nízia kpáa.†
Isailiɔ, síana mále oéo ló?
Ma Dii máme má ò.

¹² A nae gbé pɔ aa nízia kpáapiɔwa aa vɛɛmi,
á dilɛ ánabipiɔne aasu ánabikɛke bo.

¹³ A ma! Má á ke déɔdɛɔɛ,
lán zugo pɔ pɔwen aso sea í pɔ ke déɔdɛɔwa.

¹⁴ Gbé kásakasaɔ bɔkli eo,
gɔsaɔ e bɔ ní gbáa yáíio,

* 2:9 Iko 3.8-10 † 2:11 Nao 6.1-8

neḡḡnaḡ e níʒla misio.

¹⁵ Kázunaḡ fḡ ze gio,
báwáadeḡ e bḡo,
sḡdeḡ e níʒla misio.

¹⁶ Baa neḡḡn wḡḡdeḡ
aa báasi ḡgii ḡḡḡ beeε.
Ma Dii máme má ò.

3

¹ A Isaili bui pḡ ma á bóle Egipi,
à swákpa à yá pḡ ma mè a á le ma.

² Dúnia buiḡ guu pii áme ma á sé.
A yáí má vái pḡ á kè wíé á musu.

Amosi anabikekea bḡ Dii klíe

³ Gbḡḡn plaḡ ḡ tekḡi kḡyámasaia?

⁴ Nḡḡmusu í pḡna dào guu pḡblea esaie?
Nḡḡkusi í pala a tòou nḡḡkúsaie?

⁵ Tó báe i zu fiuu,
a e à aà kḡe?

Tó ba i e pḡ kḡo,
a bilé?

⁶ Tó wá zḡgáalè wéleu,
sḡ lí kḡé gbḡḡguo lé?

Tó músi gè wéleu,
Dii mé tòò lò?

⁷ Dii Lua lí yá pḡ a zeḡe ke
oa a zḡblena ánabíḡne saio.

⁸ Nḡḡmusu pḡna,
dé vía a gí kúii?

Dé Dii Lua a yá'òè,
à gí a kpáwakéii?

Yá pḡ a Isailiḡ le

⁹ A kpáwake Asedoda kibedeḡne

ní Egipi kibedeḡ à oné,
aa káaa Samali gbḡḡsḡḡ pḡleu,
aai gili zḡḡ pḡ gḡu e

ní gbáa pḡ wále mḡ a gbḡḡneḡ.

¹⁰ Ma Dii ma mè,
gbáadeḡ yákea a dḡḡwa dḡo.

Aaí gbḡḡ wetá aa ní taiinke,
aaí ní àizεεḡ naaa aa taḡ ní be.

¹¹ Bee yáí ma Dii Lua ma mè,
ibεεḡ mḡ lia á búsuzi,

aa á gbáa mide,
aai á kibe pḡḡ séle.

¹² Ma Dii ma mè,
lá sádána í a sá gbá miḡna

ge a swá miḡna bḡ nḡḡmusu léʒl,
màa Isaili pḡ kú Samaliḡ bḡ kaso,
gbḡḡ pḡ zḡle ní lii bélebelewapiḡ.

13 Ma Dii Lua Zigõde ma mèn,
à swákpa à ma,
í Yakɔbu buiɔ gbaò laai.

14 Tó mále Isailiɔ tàe winé ní musu,
má sa'oklí pɔ kú Beteliɔ kóba zõzõ mà kwe tɔɔle,
mí sa'oklípiɔ dúuzõ.

15 Má á guantẽmblekpɛɔ
ní á íampuublekpɛɔ wíwíe,
má kpé pɔ a zablémá
ní wesa swaaopiɔ daaíe,
mí a kpé zõzõ gboɔ píi.
Ma Dii máme má ò.

4

1 A Basana zununuɔ, à yáe bee ma,
á nɔe pɔ a mènkpá Samali sísipɔleuɔ!
I gbáamɔ wɛnadeɔne,
i taasideɔ wetá,

i o á záɔne aa idá dɔ à mi.

2 Ma Dii Lua ma legbè ní ma kuaadoakeɔ,
ma mèn gɔɔ lé mɔwá

wa kokoaka á gbé kɔnaɔzi,
wi á séle táánɔ ní m̀ kòolɔɔ.

3 A baade a bɔ a aedɔawa súsú blífoou,
wi táánɔ zízɔɔ ũ.

Ma Dii máme má ò.

Isailiɔ swágbaakea

4 A gi àɔ gé Beteli, í tàaeke we.
A gi àɔ gé Giligali, í ea tàaeke ɔ.
Aliɔ sa'o á diiɔwa we lá gu lé dɔ,

íɔ á pɔ kwide kpa we wè àaɔ ní wè àaɔo.

5 Ali pèe sea kpasa sa'okliwa sáaukpabɔ ũ,
í pɔ pɔ íɔ ma gba kpàwake wá ma,
á Isailiɔ, asa bee kea á yei.

Ma Dii máme má ò.

6 Wéle píiu má tò á lekpe lé yó ɔo,
uale ní ualeɔ má tò a kua bléwa,

kási i ea su ma kíio.

Ma Dii máme má ò.

7 Ké à gɔ mɔ àaɔ wá pòkeke,

õ ma á té lou.

Má tò lou mà wéleɔu,

à gí mai wéleɔu.

Má tò à mà buaeɔ,

à gí mai buaeɔ, õ gu giigàga.

8 Á gbèɔ bàabáabò,

aa gè wéle ní wéleɔ í wéleɔi,

aaí e à m̀máɔ,

kási i ea su ma kíio.

Ma Dii máme má ò.

9 Mi to pɔwɛn gbõsi ní pɔ fukpaaɔ

á kaaɔ ní á v̄ēbuɔ le m̄ɔɔm̄ɔɔ.
 Kwaɔ á kaad̄enaɔ ní á kuɔ bl̄è,
 kási i ea su ma k̄íio.
 Ma Dii máme má ò.
¹⁰ Ma gagȳaɔ kàágu,
 lá má kà Egipiɔguwa.
 Ma á èwaasoɔ d̄ēde z̄í guu,
 má tò wà á s̄ó náaa.
 Má tò yai ḡí dà á bòoa,
 á ní lé d̄ok̄í eo,
 kási i ea su ma k̄íio.
 Ma Dii máme má ò.
¹¹ Ma á gb̄ēɔ sump̄a,
 lá ma s̄ɔd̄u ní Ḡɔm̄ɔɔ sump̄awa.*
 A ḡɔ ḡom̄iona p̄ó wa ga b̄ò téu ũ,
 kási i ea su ma k̄íio.
 Ma Dii máme má ò.
¹² A yáí Isailiɔ, má yápiɔ k̄éé.
 Lá má yápiɔ k̄éé Isailiɔ,
 àɔ kú ní m̄api á Lua yákp̄alekeáán̄o s̄uo.
¹³ A ma! Mí gb̄ēs̄is̄is̄o kása,
 mi to z̄aa'lana fele,
 mi to gb̄ēnaz̄ina d̄ó lá a láasoo de,
 mi to gu d̄o, mi ea to gu si,
 mi tá'a'ò d̄únia guleŋ̄owa,
 ma t̄ón Dii Lua Z̄iḡode.

5

W̄ēnak̄ea Isailiɔne

¹ Isailiɔ, à yáē bee ma,
 mále w̄ēnale daán̄o.
² W̄i Isailiɔ ne s̄ob̄o yāao,
 āma à l̄èle sa mé a fele lo.
 Wà aà tò w̄úlea a b̄usuu we,
 gb̄ēe ku à ɔkaaázio.
³ Ma Dii Lua ma m̄è,
 w̄éle p̄ó a z̄iḡɔ b̄òle gb̄ēɔn òaa s̄o,
 gb̄ēɔn bas̄o mé a su.
 W̄éle p̄ó a z̄iḡɔ b̄òle gb̄ēɔn bas̄o,
 gb̄ēɔn kw̄i mé a su.
⁴ Ma Dii mále yáē bee o Isailiɔne:
 A ma k̄íi w̄eēle, íɔ ku.
⁵ Ásu gé lousisii Betelio,
 ásu gé Giligali s̄o,
 ásu t̄su B̄eēsebao,
 asa wa tá ní Giligalideɔ z̄iz̄ɔ ũe,
 mé Beteli a ḡó bezia ũe.

⁶ A Dii k̄íi w̄eēle, íɔ ku.

* 4:11 Daa 19.24

Tó màa no,
a mɔ̀ kù Yosefu buiɔ̀wa tɛ̀ ũ,
a kù Beteliwa, gbɛ̀e a fɔ̀ deo.

⁷ I yá'likpa yánadeɔ̀wa,
mɛ̀ i yá'kea a zéwa mále.

⁸ Dii saankifɛ̀nenaɔ̀ kè
ní saankonɛ̀andeo.*

I to gusia níniú lí gudɔ̀a ũ,
í to gu íɔ̀ sí.

I ísía í káaa musu,
í to à ma lou ũ bùsu píi guu.
Aà tón Dii.

⁹ I to kaale bile gbáadeɔ̀wa,
í wéle bíideɔ̀ asooke.

¹⁰ Apíɔ̀ sɔ̀ ilíɔ̀ ye sían'ona glyáio,
i za gbé pɔ̀ í bɔ̀bɔ̀ ní váikenaɔ̀gu.

¹¹ Lá i gbáable wɛ̀nadeɔ̀wa,
i pɔ̀wɛ̀na símá,
á kpé pɔ̀ á bò ní gbè áao,
á e zɔ̀le ní guuo,
á pɔ̀eá wɛ̀e pɔ̀ á bà,
á e à a imíó.

¹² Asa Dii á táae zɔ̀ dɔ̀
ní á duuna pɔ̀ lé víloo.

I gbɛ̀maaɔ̀ wɛ̀tá,
i to gbɛ̀dena fiabo, í aà gbae,
i gí taasideɔ̀ne ní ní yá nao.

¹³ A yáí tò laaide dáɔ̀ lé íɔ̀ kpaaua tia kéwa,
asa gɔ̀e beeɔ̀ váie.

¹⁴ A wɛ̀le à yámaake,
i ke a vái no,
ké à e à ku,

Dii Lua Zígɔ̀de íɔ̀ kúánɔ̀,
lá i o a kúánɔ̀wa.

¹⁵ Aɔ̀ za yá váiu, íɔ̀ ye a maai,
íli yágɔ̀gɔ̀ a zéwa yákpalekekki.
Wíliɔ̀ dɔ̀o, Dii Lua Zígɔ̀de a gí Yosefu bui kónaɔ̀ wɛ̀nagwaio.

¹⁶ A yáí Dii Lua Zígɔ̀de mɛ̀,
wa búbuape gáaɔ̀ píi,
wa o zékpaaɔ̀ guu: Wéee! Wéee!

Wa sɛ̀wanaɔ̀ sísi aa ɔ̀ɔ̀ɔ̀,
wa o gɛ̀'ɔ̀ɔ̀ɔ̀naɔ̀ne aa búbuape.

¹⁷ Búbuapea aɔ̀ ku wɛ̀ebuɔ̀u píi,
asa Dii mɛ̀ a pá á bùsua.
Dii mɛ̀ ó.

¹⁸ Waiyoo gbé pɔ̀ lé Dii gɔ̀ nide!
Akea ále Dii gɔ̀pi nideí?
Gusia gɔ̀e, i ke gupua no.

¹⁹ Aɔ̀ de lá gbé lé bàale nɔ̀musue,
ɔ̀ à gè kpà wàí páleawa,

* 5:8 Yob 9.9, 38.32

ge lá à gè gè kpéu à ɔnà gíwa,
 ɔ mlɛ aá sówae.

²⁰ Dii gɔɔpiá gusiaɛ,
 i ke gupua no, gusia níniie.
 Baa gupuan beena aɔ vlo.

²¹ Ma Dii ma mɛ,
 má za á dikpɛɔu, má gíe,
 má ye á kókáaapiɔ glyáio.

²² Baa tó a sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú òa ní pówentio, má sio.
 Baa tó a saáuɔpa sa'òà ní pɔ mekpaaɔ,
 má wése mà gwao.†

²³ A gomala ní á lèsikɔflo,
 má swáse á mɔɔna sio.

²⁴ A to yázeɛde dagua
 lán swa gbakakaawa,
 à tó á yákea a zéwa lígua
 lán swa pɔ a í lí baowa.

²⁵ Isailiɔ, i ke máme a sa'òà
 a ma gba pɔ guwaiwiau wè blao.

²⁶ Táa Mɔɔku kpé á sea
 ní saana pɔ a zeò taao.

A dii pɔ á pí áziɛpiɔ‡ yáí

²⁷ ɔ má tó wà táánɔ Damasi baale.
 Ma Dii máme má ò.
 Ma tón Lua Zígɔde.

6

Waiyoo Isailiɔ kía namablenɔ

¹ Waiyoo á gbé pɔ á kú niɛniɛ Siɔnɔ
 ní á gbé pɔ á kú dɔdɔa Samali sísipɔleuɔ,
 á gbé pɔ á de buiɔ mide kíaɔ ũ
 gbé kɔniɔ wé ɔ dɔáziɔ!

² A gé Kalenɔ à gwa!
 Bɔa we í gé Amata mɛɛwiau,
 í gé Gata, Filitɛ mɛɛwiau.

An wélepiɔ maa de wéle pɔ á kíaɔ kuulae?
 An búsu zɔɔ de á pɔae?

³ Lá ále e Lua íadaawá gɔɔ zã,
 kía pásí gbáableawá káikù.

⁴ I wúle á wesa swaa líɔwa,
 i ɔli áziɔu á wúlekípiɔwa.
 I sánɛbɔɔ ní gáaena mekpaaɔ só.

⁵ I mɔɔnale lán Davidi lèwa,
 i lè dafu da ní pɔ'òbɔnɔ.

⁶ I vɛɛmi à a ðaa bɔ,
 i nísi ɔde dɔɔ,
 kási ili ɔɔɔ Yosefu buiɔ kaalea yá musuo.

† 5:22 Isa 1.11-14 ‡ 5:26 Zln 7.42-43

7 A yáí tò áṣ ku gbé pọ wa táńń káauṣ guue,
á lalasi wiiṣ i mide.

8 Ma Dii Lua Zígṣde

ma legbè ní ma kuaṣ ma mè,
má ye Yakṣbu buiṣ íandáa gíyáio,
má za an zegiklṣṣ.

Má ní meeṣwía na ní ibeeṣne ní ọzṣ
ní pọ pọ kú a guuṣ piie.

9 Baa tó gṣeṣ gṣ uae gbēṣn kwi, aa gagaē.

10 Tó gbé m̀ṣ à daē ge séí, àle b̀ṣṣ à gé teṣṣiwà, mé à gbé pọ ulea we là à m̀ṣ: Gbēe kunnṣ we be? Ade a wewa: Gbēe ku lao. Ke kílíkílí, baa Dii t́, n̄su sio.

11 Asa ma Dii ma yádíle ma m̀ṣ,
má ua zṣṣ wíe kélékéle,
mí a néna ke yáiyai.

12 Wí ś baa gbesi musue?

Wí sapa ní zuṣ wee?

Màa á tò yázeṣde gṣṣ séwe ũ,
mé yákea a zéwa gṣṣ gṣí ũ.

13 A pṣ kèna zṣblea Lodebaawawa,
a m̀ṣ a Kaanaiṣ sí ní ázṣla gbáaoē.

14 Ma Dii Lua Zígṣde ma m̀ṣ:

Isailiṣ, mále tékpa buieu à feleáńṣ,
i wétēamṣé za Amata b̀leu e Isida Wisidei.

7

Kwaṣ

1 Yá pọ Dii Lua òlṣmeen ke: Má è Dii b̀ṣ ní kwaṣ pṣkeke daalegṣṣ, pọ pọ wí kpa kíawa kékea gbēa.

2 Ké kwaṣ tṣṣle pṣṣ sò píi aa làa, ma m̀ṣ: Dii Lua, s̀uuuke! B́ Yakṣbu buiṣ e aaṣ kuṣi? Asa aa kè f́neṣ.

3 Ọ Dii yápi b̀ṣ a ǹṣeu à m̀ṣ, bee a ke lo.

Té

4 Yá pọ Dii Lua òlṣmeen ke: Má mà Dii Lua lé me á yákpaleke ní gbéṣ ní téo. Tépi ísia zṣṣ í bà, ṣ à k̀ Isaili búsuwa.

5 Ọ ma m̀ṣ: Dii Lua, n yá na! Tuele! B́ Yakṣbu buiṣ e aaṣ kuṣi? Asa aa kè f́neṣ.

6 Ọ Dii Lua yápi b̀ṣ a ǹṣeu à m̀ṣ, beepi a ke lo.

Pṣsusugwabṣ

7 Yá pọ a òlṣmeen ke: Ma Dii è zea bíi s̀usu saē, a pọ s̀usugwabṣ k̀ua.

8 Ọ à ma la à m̀ṣ: Amṣi, b́ ní éi? Ọ má wewa ma m̀ṣ, pọ s̀usugwabṣe. Ọ à m̀ṣ: Gwa, ma pọ s̀usugwabṣ p̀oṣ ma gbé Isailiṣwa, má s̀uuukerṣṣ lo.

9 Wa Isailiṣ gulesṣ pọ aa b̀ṣṣ daaṣ,
wa Izaaki buiṣ sa'ókṣi wíwí.
Má fele Yeloboauṣ bewa ní f́ndaoē.

Amosi ní sa'onkia Amaziao

10 Ọ Beteli sa'onkia Amazia gbéṣ zṣ Isailiṣ kí Yeloboauṣwa à m̀ṣ: Amṣi lé lekpaainzi ní gbéṣ Isailiṣ búsuu. B̀sudeṣ aa aá yá f́ lo.

11 Asa à mè wa Yeloboau de ní fēndaos,
wi Isailio kúkū ní būsuu,

wà tárinò zìzòò ùe.

12 Ǿ Amazia mo ò Amosie à mè: Gu'ena, baasi n̄ ta Yuda būsuu, n̄o ble ní
ānabikekeawa we.

13 Nsu e a mo ānabikekei Beteli la bo, asa sa'okdi p̄o í kía gba gbāa ku lae.

14 Ǿ Amosi a zāsi Amaziawa à mè: Anabi ge ānabi gāli gbēen ma ū yāa seo.
Sādānan ma ū, kaadɔɛmblea d̄ɔe má d̄ɔ.

15 Sādāpi guu ɔ Dii ma seɔ, a òmɛe mà ge ānabikeke a gbé Isailionɛ.

16 Swákpa n̄ Dii yāma sa. N mè,

másu ānabikeke Isailio yá musuo,

másu vāi p̄o a Izaaki buio le oo.

17 Ayāmeto Dii mè,

n na a káaluaka wéleɔ,

wa n n̄eɔ dede ní fēndao ḡɔe ní n̄eɔ.

Wa ba ȳo n būsua,

wi kpaalek̄ɔe.

Wa Isailio kúkū ní būsuu

wà tárinò zìzòò ū,

ní ga luayād̄nsaiò būsuu we.

8

Libe mài kaa gbi guu

1 Yá p̄o Dii Lua òlom̄ɛn ke: Ma libe mài è ká gbi guu.

2 Ǿ Dii ma la à mè: Amosi, bó ní èi? Ǿ má wèwà ma mè: Libe mài má è ká gbi
guu. Ǿ à èa òmɛe:

Ma wemà ma gbé Isailio wae,

má sùuuker̄inò bo.

3 Ma Dii Lua ma mè,

gòo bee ma kpé lesia a li ɔ̀oba ùe,

geɔ ḡɔ kpáɛ gupiiu kp̄ènenɛ.

Gu a ke k̄ilikili!

4 A yáe bee ma,

á gbé p̄o i gbāable taasideo wa,

í wēnadeɔ midɛ á būsuu.

5 I mɛ: Mo dafu dikpe a lāa wà e wá p̄wena yía boɛ ni?

Gòo kpele kāmabogòo a gē wà e wá d̄ɔ wēi?

Wá zaa néna dauɛ, wí a ɔ̄a káfí,

wá wá kilooɔ lile, w̄o gbēble.

6 Wá wēnadeɔ lú ní ánusuo,

wí taasideo se zòò ū,

ké baa wá kyale fia aai e bōwēɛo yái.

Wá p̄wena yía ní a b̄isaoɛ.

7 Ma Dii Yakobu buio Lua gawide,

ma legbē ní ma kuao ma mè,

an yákeae a sāmagu bauo.

8 A yái ɔ̀oɛ a lualua,

gbé p̄o kálewàò i búbuape nípii.

Būsua a loo lán Niili í gbakakaawa,

a ya i ea kpále lán Egipi swapi íwa.

⁹ Ma Dii Lua ma m̀e,
gɔɔ bee má tó íatɛ́ gē kpéu
gɔɔ pɔ́ à kà minanguo,
má tó gu si fáane gbáa źá.

¹⁰ Má á dikpɛɔ lilɛ́ búbuapɛgɔɔ ũ,
á lesiaɔ i gɔ́ wɛnalɛɔ ũ.

Má tó à zwànkasaɔ kákaála,
á baade i a mi wa gbáigbai.
Má tó gɔɔpi àɔ de
lán nɛgɔ́ɛ m̀ndona gaa ɔɔɔwa,
gɔɔpi i midɛ́ ń pɔ́siao.

¹¹ Ma Dii Lua ma m̀e,
a gɔɔ lé ḿ
má tó nɔana ká á bùsuu.

I ke ble ge í nɔana no,
swákpa ma yá ni mé aɔ á de.

¹² Wa bàabáabo ísia baa ń ísia baao,
wa bebe za gukpɛ e be'ae.
Aa kpáleke ma yámaai,
kási aa mao.

¹³ Gɔɔ bee wɛndia maaɔ
ń gɔ́sa gbáaɔ ỳɛɛ a láa imi yáí.

¹⁴ Gbɛ́ pɔ́ aai legbɛ́ ń Samali táa tóɔ
ń gbɛ́ pɔ́ aai mɛ́ ń Dá dii kuaɔɔ,
ń gbɛ́ pɔ́ aai mɛ́ ń gea sa'oi Beeseba gbáaɔɔ,
aa kpaguae, aa fele bau lo.

9

Isailiɔ midɛa ń ń sua ń pá ziuo

¹ Ma Dii è zɛa a gbagbakli sae á m̀e:
Gbèpɛle misona lé, kpɛɛle gí i dee,
ma kpépi i kwe ká gbépiia,
mí gbɛ́ pɔ́ b̀ɔɔ dede ń fɛndao.
An kee a e bɔɔ,
baa m̀endo a e piliao.

² Baa tó aa eỳɔ́ aa tà e bedau,
má ɔ́pɛlemá weɛ.
Baa tó aa gè za musumusu,
má ń bua weɛ.

³ Tó aa gè ùle Kaameli gbè misonau,
má ń gbesele mà gé mà ń kúkū weɛ.
Tó aa s̀ɔ́bmɛɛ ísia zle,
má o ísia mlɛɛ aà ń só weɛ.

⁴ Tó an wèlɛɔ ń kúkū aa t̀arínɔ z̀izɔɔ ũ,
we má tó wá ń dedɛu ń fɛndao.
Má wɛtɛrizi ladaama yáíe,
i ke maakeané yáí no.

⁵ Ma Dii Lua Zígɔ́de,
mí ɔ́ká t̀ɔ́lewa, i ý,

gbé pó kú wɛɔ i búbuapɛ píi.
 Mí tò búsu loo
 lán Niili í gbakakaawa,
 í ɛa kpále lán Egipi swapi íwa.
 6 Ma a kúkúti kɛ, má ðíðikɔ́a musu,
 ma a ɛ kpále dúníawá.
 Mí ísia káaa musu,
 mí tó à ma lou ũ dúníá guu,
 ma tón Dii.

7 Ma Dii ma mɛ,
 á Isailiɔ, a kemɛɛ dou ní Etiopiɔɛ.
 Lá ma á bóle Egipi,
 mí Filitɛɔ bóle Keleti,
 ma Silɔ bóle Kiiio lé?

8 A ma! Ma Dii Lua,
 ma wɛmá á búsu duundewa
 mà á kpalapi midɛ dúníau,
 áma má Yakɔbu buiɔ kaale míɔmíɔ.
 Ma Dii máme má ò.

9 Má yádile,
 mí tó wà Isailiɔ fáfá buipáleɔ guu píi
 lá wí pówena ká gbaana guu wà fáfáwac,
 baa a wén do a léle zíleo.

10 Duunkena pó kú ma gbéɔ guu,
 aai mɛ vái a sɔ́nzi à gbasá ní leoɔ,
 wa ní dede ní fɛndao nípiie.

11 Gɔɔ bee má ɛa Davidi bezí bo,
 mí a gufoɔ kɛkɛ.

Má aá ua pó gápi vu,
 mí uapi fele lá a de yáawa,

12 aai gɔ́ Edɔ́u bui kónaɔ ví
 ní buipále pó ma tó kúmáɔ píi.*

Ma Dii pó má yápi ke,
 máme má ò.

13 Ma Dii má mɛ gɔɔ lé mó
 ké sápanaɔ aáɔ be pɔkɛkɛnaɔ iau,
 wáli pótɔ e véekɛkɛa áo láa.
 Baa gbèstíɔ véɛ ke,
 véɛ na iɔ di sístɔle píiu.

14 Má su ní ma gbé Isailiɔ ní pá ziu,
 aa ɛa ní wéle ziaɔ kále aa zóleu.
 Aali véebu ke, aai a imi,
 aali kaaɔ da, aai a libe ble.

15 Má Isailiɔ pɛ ní búsuu,
 gbɛɛ a ní wo búsu pó má kpámápiu bau lɔɔ.
 Ma Dii á Lua máme má ò.

* 9:12 Zln 15.16-17

ABADIA

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Lá nɛnae beeá yá pɔ́ Lua ò Èdɔ́uɔ (Esau buiɔ) yá musu láasoo pɔ́ aa kè Isailiɔ (Esau dáuna Yakubu buiɔ) yá musu yáí. Èdɔ́uɔ zɔ́lea ísida wiside sae gɛɔmidɔkɔ́ oi, ɔ́ aabo íbelesɛ ní Isailiɔ gɔɔpii. Gɔɔ pɔ́ wà zɔ́blɛ Yuda búsuwa mé wà Yelusaleɔ́ sɔ́, an íbele gè e a léwae. I ke kɛ́ aai mɔ́ doi ní gbéɔ́leo ado no, aa ní búsu saalo sè ní pɔ́ úe, ɔ́ aa gè Yelusaleɔ́udeɔ pɔ́ sèle.

Wà lápi kè Babilonideɔ Yelusaleɔ́ sia gbea e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 587. A guu ánabi Abadia ò Èdɔ́uɔne aa kaale ní Isailiɔ íbeɛ kɔ́niɔ sánue. Beewa à Isailiɔ nɔ́sɛ níniné. Lua mé a yá gbezá o, a mɔ́ yákpalekei ní bui píio!

Yádaa Èdɔ́uɔla

¹Yá pɔ́ Abadia èn ke:

Yá pɔ́ Dii Lua ò Èdɔ́uɔ * musuɛ.

Wa baomá à bɔ́ Dii kíí,

à gbé zɔ́ buiɔwa aà oné:

A fɛle! Wà gé Èdɔ́uɔwa zɔ́u.

²Èdɔ́uɔ, à ma!

Má tó à gɔ́ kpɛɛ buiɔ guuɛ,

wa sakaágu à ke zài.

³A kàamai mé á sásá.

A gbé pɔ́ a gbɛ kè á kpé ù

á zɔ́leu musumusuɔ,

i o á sɔ́ guu à mɛ,

i gbɛe e à fɔ́ á bua à á né zɔ́leo.

⁴Baa kɛ́ á da musumusu lán baewa,

mé a á sakpe dà saanaɔ sɔ́u,

má á báɛ za weɛ.

Ma Dii máme má ò.

⁵Tó kpáíɔ mé gèázi gwá,

ge tó kpáiweliweɔ slázi yāa,

pɔ́ pɔ́ an pɔ́ dɔ́wá ɔ́ aa sɛ adoo ló?

Tó vɛɛkɔ́zɔ́zɔ́naɔ mɔ́ sí á búu sɔ́,

vɛɛ kɔ́na ɔ́ aa tóeo ló?

Kási á kaaleɛ.

⁶Esau buiɔ, wa á pɔ́ naaaɛ míɔ,

wa á áizeɛ pɔ́ uleao séle.

⁷Bui pɔ́ an lé douánɔɔ á yá á búsuu,

gbé pɔ́ naánɔɔ á sásá, aai zɔ́blewá,

gbé pɔ́ i ɔ́káaaɔ filifilimbakpaé,

áɔ a yá dɔ́o.

⁸Ma Dii ma mɛ,

má Èdɔ́u bui ɔ́nɔnaɔ dɛdɛ gɔɔ bee,

yádɔ́nae a gɔ́ Esau gbɛ́sɔ́sɔ́ musuo.

⁹Gili a gɛ́ Temani negɔ́naɔgu,

* 1:1 Isa 34.5-17, 63.1-6, Zel 49.7-22, Eze 25.12-14, 35.1-15, Amɔ 1.11-12, Mal 1.2-5

aa midε n̄pii Esau gb̄s̄s̄s̄ide⊃ dedεau.

10 A ḡō n̄ w̄io,
wi á midε, á⊃ ku l̄o,
yāp̄as̄l̄ p̄ó á k̄è

á dáuna Yak̄obu bui⊃ne yáí.

11 Ké bui p̄alē⊃ lé n̄ àizεε s̄lé,
ké bui ž̄l̄op̄i⊃ ḡè Yelusaleū,

aaε líkpa a yá musu,
á kú wε lá á doūn̄owae.

12 A maa yāa á dáuna bui⊃ gwaa kéé na an wetāḡo⊃o.

I kú á p̄⊃ kε na Yuda⊃ kaaleḡo⊃o,
i kú á yam̄⊃sekpa an taasikεap̄i guuo.

13 A maa yāa à si ma gb̄é⊃ w̄éleu an yā'eap̄i guuo.

I kú an gwaa kéé na an yā'eap̄i guuo,
i kú à n̄ àizεε naaa an yā'eap̄i guuo,

14 A maa yāa à⊃ zεa zenankpaaun an gb̄é p̄ó lé bàale dea yáío.

I kú à n̄ gb̄é p̄ó b̄o⊃ kú kú à kpámá an w̄éteaḡo⊃pio.

15 Ma fεleā n̄ bui p̄iio ḡo⊃ k̄ā k̄āi,
m̄i kéé lá á k̄enéwa.

Á yākeā⊃ wi á musu.

16 Lá a im̄i ma s̄l̄s̄l̄ p̄ó a kua adoa musu,
m̄āa bui p̄iī a im̄i wε zesai.

Aa ma p̄ok̄ūmab̄o⊃ma ípi gb̄ē,
aai ḡō lán wi n̄ i yāaowa.

17 Má gb̄é⊃ suaba Si⊃na gbε musu.

A⊃ de ma p̄ó ū,
Yak̄obu bui⊃ i ea n̄ p̄ó sí.

18 Yak̄obu bui⊃ aao de lán téwa,
Yosefu bui⊃ aao de lán tévuawa,

Esau bui⊃ i⊃ de lán s̄ē giwa.
Aa kú Esau bui p̄i⊃wae m̄i⊃m̄i⊃,

an gb̄ē a b̄o⊃.
Ma Dii m̄ámε má ò.

19 Ma gb̄é p̄ó kú Nεgeve⊃ i ḡō Esau gb̄s̄s̄s̄l̄o v̄i,
an gusalalade⊃ i Filit̄ē⊃ b̄ūsu sí

n̄ Eflaiū b̄ūsuo n̄ Samali b̄ūsuo.

Bēyāmeε bui⊃ s̄ō aai ḡō Galada b̄ūsu v̄i.

20 Isaili ž̄l̄z̄⊃ i ḡō Kanaa b̄ūsu v̄i e za Salepa,

Yelusaleū ž̄l̄z̄⊃ p̄ó kú Sefala⊃ i ḡō Nεgeve w̄éle⊃ v̄i.

21 Suabana⊃ dede Si⊃na gb̄s̄s̄s̄l̄iwa,

aai yākpaleke n̄ Esau gb̄s̄s̄s̄l̄ide⊃,
kpala i ḡō Diie.

YONASI

Yá pò kú láe bee guu

Anabi pò wèele à gí zíkèi yá pò Lua díleewa lápi a yá dàu a siuwēe. Yonasi lé bàale Luae, āma i keo. Yá pò kè lápi guu í káŋgu, mé í yādadané maamaa.

Anabi Yonasi yākeao lé sīanae bōoleke: Lua ye Isailiozi n̄tēeo, a ye bui z̄llo pò aale aā yādaozie lo. Tó Lua gbé gbà laai, mé aa aā yāmà aa n̄selilē sīana, aā s̄ou lo maā ḡoɔpii à wētēamōané b̄o a n̄seu. Ōme d̄unia p̄oɔpii dii ū ado, atēsa ga n̄ wēnio d̄bu. Tó à s̄uuukè n̄ duunkena, ānabi s̄uli tó à kené ūio.

Bee gbea Yonasi lá yā'laò n̄ ȳs̄aò n̄ sea pò ānabi a keo òwēe. Yá beeo pii a f̄s̄ gbé pò Lua z̄í dān̄e lee. Ale dadawēe ké Lua lí pākpa a ānabizi ḡoɔ pò yá yāwà ge ḡoɔ pò a ku adoo, ge baa tó àle bàaleè à ta z̄āz̄ā, asa Lua s̄ou mà à ea yáe bee bōolekè lo: Lua ye gbépiizi, ili gbēe tēboo.

Yesu Yonasi yá s̄è à a gaa n̄ a vuao yādàòné, 5 à Ninivadeo n̄selilēa yá s̄è a n̄selilēa dàò gbéone (Matie 12.38-42).

Yonasi bàale Diie

1 Dii yā'ò Amitai* n̄é Yonasiè à mè:

2 Fēle gé mēewia z̄s̄o Niniva, ní wiidomá, asa an vāikea ma le.

3 Ō Yonasi bàalē Diie à mipè Taasisiwa. Ké à kà Zope, à gó'ílēna è we, àle gé Taasisi. Ké à flabò, à siu n̄ gbé pò lé gé weo. Ale bàale Diie.

4 Dii ūan gbāa gbàe ísiau, 5 z̄aā'lan pásí fēle ísiaa e gó'ílēna ye wíwii.

5 V̄la gobonaò k̄ù, baade lé wiile a diiwa, 5 aa gópi asoò b̄òb̄o lé ká ū, gó e yáfukū. Yonasi s̄s̄ à p̄ila ḡè wule gó kpea, 5 à ḡè n̄ io.

6 Gobonaò gbēz̄s̄o ḡè aà lè à mè: B̄ó í n̄le o màai? Fēle wiile n̄ diiwa, w̄il̄io d̄s̄o tó a wá wegwa wà b̄o kaale léz̄l.

7 Ō aa òk̄s̄e: A m̄o wá líkpa wá e d̄s̄ gbé pò ḡèwázi n̄ k̄isiaeo. Ké aa líkpa, 5 à Yonasi s̄è.

8 Aa aà là aa mè: Owēe, gbé pò n̄ de a ū, n̄ gbé pò n̄ ḡèwázi n̄ k̄isiae taao. Z̄i kpele ni kei? N̄ b̄o má ni? B̄usu kpele gbén n̄ ūi? Bui kpelen n̄ ūi?

9 A wemá à mè: Ebelun ma ū. Dii Lua Musude pò ísia n̄ t̄ooleo kè 5 mi sísi.

10 Ō v̄la gbépiò k̄ù, an nis̄na v̄ua, aa òè: B̄ó yá n̄ kè màai? Gbépiò d̄s̄ ké àle bàale Diie, ké a òné beewa yáí.

11 I wetà n̄ n̄ zuzuo, 5 aa aà là aa mè: Kpelewa wá ke ísia busawēei?

12 A òné: A ma se à ma zu ísiau, i busae, asa má d̄s̄ máme ma ḡéázi n̄ z̄aā'lan gbāe beeo.

13 Aa nà góliawa ké aa e bua, āma aai f̄so, asa í wetà n̄ n̄ zuzuo.

14 Ō aa wiilè Diiwa aa mè: N̄ yá na Dii! Nsu wá kaale gbé bee wēnib̄o yáio. Dii, n̄su wá díle t̄aedeo ū aà dea yá musuo, asa n̄ n̄ p̄oēà dàwēe.

15 Aa Yonasi se z̄u ísiau, 5 ípi pásí kpàle.

16 Dii gbāa yá gbépiò v̄iak̄ù maamaa, 5 aa sa'òwà aa lèkèwà.

* 1:1 2Kia 14.25

2

Yonasi wabikɛa kpɔ gbɛɛu

- 1 Dii tò kpɔ gbɛnɛ m̀ Yonasi m̀, * ɔ à kè kpɔpi gbɛɛu fãanɛ àaɔ gwãasɪn àaɔ.
 2 Kua kpɔpi gbɛɛu Yonasi wabikè Dii a Luawa à mè:
 3 Ma lɛzù Diizi ma yooyea guu,
 ɔ a wɛa,
 kua bɛda nɔnau ma wiilè,
 ɔ à ma yãma.
 4 N ma zu ísia í títiu
 e za a nɔnau,
 ísɔ dɛdɛa ní ikooaɔ,
 n idãazɪ táa'ò ma mia.
 5 Ma mè ma yá kú n sɔu bo,
 kási má ɛa wɛsi n kpé pɔ a kua adoale.
 6 I ma kú ma nɔɛ,
 ísi ma mɔ,
 wáa fla ma mii.
 7 Ma kpale e gbɛsɪsɪ zɪnau,
 dúnia zé pɔ wɛa vío támale.
 ɔ n ma bɔ gbáou,
 n ma mísi, Dii ma Lua.
 8 Ké má ye ánuatoi,
 Dii, n yá dɔmagu,
 ɔ ma wabikɛma,
 à n le za n kpé pɔ a kua adoau.
 9 Gbɛ́ pɔ lé táa gbagbaɔ aa ke báaa vío,
 10 áma mapi, má sa'oma ní sáaukpao,
 má lé pɔ má kɛma flabo.
 Dii mé í ní suaba.
 11 Dii yá'ò kpɔpiɛ, ɔ à Yonasi písi sísia.

3

Yonasi gɛa Niniva

- 1 Dii yá gɛn plaade oa Yonasie guu Dii mè:
 2 Fɛle gé mɛɛwia zɔɔ Niniva, ní yá pɔ má ònɛ kpàwakeu.
 3 ɔ Yonasi fɛle gɛ Niniva lá Dii òɛwa. Niniva sɔ mɛɛwia zɔɛ maamaa. Pãa wɛlɛpia kà tá gɔɔ àaɔ ũ.
 4 A gɛ wɛlɛpiu à táa'ò gɔɔ do, ɔ à nà kpàwakeawa à mè: Gɔɔ bla mé gɔ́ ké Lua Niniva dúuzɔ.
 5 Ninivadeɔ Lua yá sí, ɔ aa lɛye kpàwakè aa zwãnkasaɔ kàkãrɪla, nɛfɛnen gbɛzɔ.*
 6 Ké a bao Niniva kía lè, à fɛle a gɪnaa à a gomusu wòlo zù, à zwãnkasa kàkaala à zɛlɛ túfuu.
 7 A mè wà kpàwake a wɛlɛu wà mɛ: Lá kí ní a íwaɔ dílen ke: Gbɛnazɪnaɔ ní pɔtuɔɔ píi, ble su gɛ́ ní léuo, aasu imio.
 8 Gbɛnazɪnaɔ ní pɔtuɔɔ aa zwãnkasa kàkãrɪla nípii, aaɔ wiile Luawa aaɔ zɛaála. Baade bɔ a zé váiu, i ɔbɛlɛ yãpãsu.

* 2:1 Mat 12.40 * 3:5 Mat 12.41, Luk 11.30, 32

⁹ Dème ɓ dō tó a wá wēnagwa à a nòse suumpa, aa kyàwaa láa, wí bɔ kaaleui?

¹⁰ Ké Lua ní yákea è, lá aa bò ní zé väiu, à ní wēnagwà, i to músi pɔ a díle à kpáñzi ní le ɓo.

4

Dii gbé wēnagwaa dadaa Yonasié

¹ Yápi kè Yonasié íi maamaa, ɔ aà pɔ pà.

² A wabikè Diiwa à mè: N yá na Dii! Mi yápi o za ma bùsuuo lé? Bee yáí ma dɔaa bàalè mále tá Taasisié fá! Asa má dō ké ní sùuu ní sósobio vɓ. N pɔ lí pa kpaa, ní gbēke vɓ zɔɔ, ni íadama bɔ n nòse.*

³ Tiasa Dii, ma sé, asa ma ga sí ma kuawa.†

⁴ Dii òè: A maa n pɔ pàe?

⁵ Yonasi bò wéleu, à zòle a gukpe oi. A yáayáasu dō we, a ku a guu, àle gwa yá pɔ a wélepi le.

⁶ ɔ Dii tò ladaadaa fēle uedà Yonasia, ké aà taasi e lao. Ladaadaapi yá Yonasi pɔ kèna maamaa.

⁷ Ké gu dō, ɔ Lua tò kò mò ladaadaapi zò, ɔ à giigàga.

⁸ Ké íatē gbāakù, Lua bò ní ían wāao gukpe, ɔ íatē lé aà le a miwa. Aà yèèè láa, ɔ à ga nidè à mè: Ma ga sí ma kuawa.

⁹ ɔ Lua òè: N pɔpaa ladaadaa bee yá musu zevíe? ɔ à mè: A zé vɓ, ma pɔpaa kà à ga imee.

¹⁰ ɔ Dii òè: Ladaadaa pɔ ni a taasikeo, níme ní tò à bòle à gbào, ɔ n wēnakèè. A fēle gwāasín doe, ɔ à míde gwāasín do.

¹¹ Mapi sɔ, a maa mà wēnadō mēewia zɔɔ Ninivaεo lé? An gbé pɔ aa ɔplaa dōkōε ní zεεooɔ dasi de òaasɔɔo leε basooloa (120.000), mé an pɔtuóɔ kè zài.

* 4:2 Bɔa 34.6 † 4:3 1Kia 19.4

MISE Yá pɔ́ kú lálɛ bee guuɔ

Anabi Mise ku Isaia ɔɔɛ, à zikè e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 740 e 700. Lá Isaia kèwa, à yá'ò Yudaɔne ɔɔɔ pɔ́ Asili zígɔɔ lé gbāamóné.

Mise lezà a gbépiɔwa an bùsu ní ní mɛɛwiao yá musu, à mɛ yá pɔ́ Isaili bùsu mɛɛwia Samali lè a ní le sɛɛ. Wà lèlɛ Samalipiwa e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 721. A mɛ yá pɔ́ a ní lépi de an duunaɔ gbe ùɛ, atɛsa yázesai pɔ́ di ní guu. A yáò gbèamá Luaɛ, à yápiɔ gbèa an gbèzɔɔ ní ní gbāadeɔwa, àizɛede ní dɔaanaɔ ní yákpalekenɔ ní sa'onɔ. A zɔadɔ ànabi pɔ́ aai gbéɔ sásá ní yá nana oanéɔwa, asa aali oné aa nòselileɔ.

Mise gbéɔ gbaa laai guu àlɛ wɛɛlɛ gbé pɔ́ aale a yāmaɔ láasooke, aa zé maa sé, aai zikɛ Lua pɔɛáwa, aaiɔ kɔ́ yāma, aaiɔ yekɔ́i (6.8). A èa Lua a gbéɔ suabaa yá baokpáné ɔ.

Mise lá waaso leɛ plaɔ yá pélepeleakɔue. Lua mɛ á yákpaleke ní a gbéɔ, í ní swágaga (1-3, 6.1-7.7), ɔ́ à suabaa legbèné ɔ (4-5, 7.8-20), à mɛ á suɔnɔ ní pá ziu à ní na kía pɔ́ a bɔ Davidi bui guue a ɔ́l (5.1-4).

Yákpalekea ní Samalideɔ ní Yelusaleudeɔ

¹ Dii yá'ò Mɔlesɛ gbé Miseɛ Yudaɔ kíaɔ Yotau* ní Aazao† ní Ezekiaɔ‡ ɔɔɔ. Yá pɔ́ ku Samali ní Yelusaleúowa ɔ́ Dii òè à mɛ:

² Bui pii, à swákpa,

dúnia ní gbé pɔ́ kú a guuɔ,
à ma yāma ápii.

Dii Lua lé bɔbɔánɔ
za a bɛ pɔ́ a kua adoau.

³ Gwa! Dii bɔ́ a kúkli,
à pila, àlɛ táa'o dúnia gulesɔwa.

⁴ Gbèsisɔ lé yɔ́ aa zíc
lán zɔsa pɔ́ kú té saɛwa.

Aale bàalɛ lán í pɔ́ lé pila sístɔwawa,
mɛ guzulɛ lé wēaa.

⁵ Bee a ke pii Yakɔbu buiɔ táae ní Yudaɔ duunaɔ yáie.

Bóme Yakɔbu buiɔ táae úi?
An mɛɛwia Samali táaɔ nolo?
Yudaɔ táagbagbakli kú má ní?
An mɛɛwia Yelusaleú nolo?

⁶ Bee yáí má tó Samali ɔ́ bezia ú,
iɔ de gu pɔ́ wa véɛbu keu ú.
Má a gbɛɔ kólɛ guzulɛu,
mí a édaalekliɔ bɔ́ gupuaú.

⁷ Wa a táaɔ wíwi piie,
wí tesɔ́ gba pɔ́ wà mòò ní kpéuɔwa.
Má aà diipio dúuzɔ́ piie.

Lá wà gbapio kàaa káaluɔ asea ú,

* 1:1 2Kia 15.32 † 1:1 2Kia 16.1 ‡ 1:1 2Kia 18.1

wa taò à ea gɔ́ káaluaw aseá ù lɔ́.

8 ɔ́ Mise m̀è:

A yáí tò má ɔ́lɔ́, má búbuape,

máɔ́ bɛ búu kyalesai.

Má wiile lán gbēgbonawa,

má ɔ́lɔ́ lán koowa.

9 An bɔ́ gɔ́ b̀kɔ́ɔ́ ùɛ,

à ma gbé Yudaɔ́ lè

e Yelusaleù bíbɔ́lɛu.

10 Asu o Gatadeɔ́nɛo,

ásu ɔ́lɔ́ Akoo.

A gbeembo búsuu Betafla.

11 Safiideɔ́, à gēzɛa búu ní wíó.

Zaanadeɔ́ bɔ́lɛ á gwaio,

Beteselideɔ́ lé ɔ́lɔ́,

aa ní gba zeklío.

12 Malodeɔ́ lé k̀dɛ aafia'eai,

asa Dii vāi zímáɛ

e Yelusaleù bíbɔ́lɛu.

13 Lakisideɔ́, à godɔ́ s̀ɔ́nɛ.

Ame á tò Sibnadeɔ́ ná duunkɛawa,

á wéleu ɔ́ Isailiɔ́ táaek̀ɛu káau.

14 A yáí tò á k̀k̀ɔ́wa ní M̀lɛsɛgatadeɔ́.

Akazibudeɔ́ aaɔ́ dɛ Isailiɔ́ kíáɔ́nɛ yiongo lébaa ùɛ.

15 Malesadeɔ́, Dii á m̀wá ní gbāamɔ́nɛdeɔ́,

Isaili bɛɛɛdeɔ́ gɛ gē Adulaù gbè'ɛu.

16 A á mi bo, í a gbáa lé,

à ɔ́lɔ́ á né yenzideɔ́ musu.

A á mi kɛ gbáigbai lán yāamusuwa,

asa wàlɛ ní k̀k̀ú z̀lɔ́ɔ́ ùɛ.

2

Yá p̀s a ɔ́dɛ gbāamɔ́nɛdeɔ́ lɛ

1 Waiyoo yāb̀ɛɛ lekpaafnaɔ́,

gbé p̀s aaí vāi làasooke ní lii musu!

Tó gu d̀ò, aaí z̀lɛwà,

ké aa a zé v́l yáí.

2 Aaí lua buai aa símá,

aaí wɛdɔ́ kpéi aa kɛ ní p̀s ù.

Aaí gbāamɔ́ gbéɛ,

aa aá bɛ ge aá túbi síwà.

3 Ayámɛto ma Dii ma m̀è:

Má dílɛ má yáyia gbéɛ beɛɔ́wa,

aa e b̀ɔ́uo.

Aa táa'o ní mio daa ía lɔ́,

asa wétɛagɔ́ɔ́ɛ.

4 Gɔ́ɔ́ bee wa yāadaafnaɔ́,

an yá i gɔ́ wɛnɛlɛ ù wa mɛ:

Wá wá ásookè,

wá wá gbéɔ́ búsu símá,

wàle wá bugbeo kpaalekɔe ní luayãdɔnsaiɔ.

⁵ A yáí áo gbēe vɪ Dii gbéɔ kɔkãaa
à búsu kpaale ní gbɛlaaoo.

⁶ Anabi egɛnao yábòle aa mè:

Wasu anabikεke yá bee musuo,
wí a wá kũo.

⁷ Yakɔbu buiɔ, màa ále oa?

Dii pɔ ɪ pa kpaayà?

Aà yákean wea?

Dii mè:

Ma yá lío maa gbé pɔ ɪ yáke a zéwaeo lé?

⁸ I fɛle ní ma gbéɔ lán ibeɛɔwa,

i gbé pɔ yáe daaoɔ ulaɔ símá,

lán gbé pɔ aale su ní zllaɔwa.

⁹ I ma gbé nɔɔo ya ní be maau,

i ní néo kē ma gawiwa gɔɔpii.

¹⁰ A fɛle tá! A zɔleklin lao.

Búsue bee gbálɛ,

à òkpá à kaalegyá sè.

¹¹ Tó mɔafilide mò ɛɛtò à mè

á àsi maa o vɛɛ ní wɛo yá musu,

anabi bee taa gbéɛ beeo ɔ yei.

¹² Yakɔbu buiɔ, má á naaa píie,

má Isaili kɔnao kakɔu.

Má ní kãaa lán sã pɔ kú kaauɔwa,

an dádákeki sũu aɔ dɔ ní dasi yáí.

¹³ Gbé pɔ zewɛné a dɔaané,

aa bílɔle gboo, aai bɔleu.

An kía mé a dɔaané,

ma Dii má zemikũné.

3

Isaili dɔaanao lelea

¹ ɔ ma ɛa ma mè:

A swákpa á Yakɔbu bui kíaɔ,

á Isaili kpalablɛnaɔ!

I kũ ào yázede dɔo lé?

² A za maau, á ye vãizi,

i ma gbéɔ báa bo,

i ní báasi wolo ní wáwa.

³ I ní mɛbaasi só,

i ní báa wolo ní mɛwa,

i ní wáɔ wíwi,

i ní nò fùuke dáau,

i tɔɛtɛ ka do'oo.

⁴ Tó aa wiilà sa, má wemáo.

Gɔɔ bee má wɛɛɛ mà ní kíi gwao

yávãi pɔ aa kè yáí.

⁵ Yá pɔ̄ Dii òn ke, à mè:

Anabi pɔ̄ aai ma gbé̄o sásão,
tò aa pɔ̄ è aa sò,
aai me aafia aɔ̄ ku.
Tò aai pɔ̄ e aa dà lé̄eo sɔ̄,
aai me aa z̄i sɔ̄uke.

⁶ A yáí tò gwáasina a kúlewá,
wépungu'ea aɔ̄ kuo.
Gusia a daálae,
màsokɛa aɔ̄ ku lo.
Iatē a gē ānabipione kpéu,
fāane aɔ̄ siané.

⁷ Wí a gu'enaɔ̄ kú,
màsokɛnaɔ̄ gee a gɔ̄ kpá ní wéi.
Ampii aa aɔ̄ku ní léwa,
ké mále wemáo yáí.

⁸ Mapi sɔ̄, gbāa m̀a
Dii Nisina pɔ̄ ũ.

Yázede dèdɛa ní ikoo
ké mà Yakɔ̄bu buiɔ̄ taaeɔ̄ oné,
m̀a tò Isailiɔ̄ ní duuna d̄s.

⁹ A yápi ma á Yakɔ̄bu bui kíaɔ̄,
á Isaili kpalablenaɔ̄!
A ye yázede ḡiyáio,
i yá pɔ̄ z̄ev̄i fuangbae.

¹⁰ I Siɔ̄na káfi ní gb̄ɛdeao,
i to Yelusaleũ z̄ɔ̄kũ ní yád̄ɔ̄saio.

¹¹ A kíaɔ̄ i yáḡḡs̄ gbagusae yáí,
a sa'onaā i yáadané ài'ea yáí,
a ānabiɔ̄ i m̀asokē ɔ̄a yáí.
O aai Dii tó sé aa me:
Dii kú wá guuo lé?

Yá a wá leo.

¹² A yáí wa Siɔ̄na sa pa bugbe ũe,
Yelusaleũ i ḡs̄ bezia ũ,
Lua kpé̄ s̄is̄i i ḡs̄ s̄is̄i líkpede ũ.*

4

Dii gb̄ɛst̄s̄t̄i *(Isa 2.1-4)*

¹ Ḡɔ̄ɔ̄gb̄ez̄ázi
gb̄ɛst̄s̄t̄i pɔ̄ Dii kpé̄ kuwá
a ḡs̄ gb̄ɛst̄s̄t̄i m̄ide ũ.

Wa se l̄es̄t̄ de s̄is̄t̄ola,
bui píi i siu we.

² Buiɔ̄ gé we dasi, aai me:
A m̀o wá d̄ɛd̄ɛ Dii gb̄ɛst̄s̄t̄iwa,
wí gé Yakɔ̄bu buiɔ̄ Lua kpéu,

* 3:12 Zel 26.18

i wá da a zéwa, wíw beu.
 Dii ikoyá a bɔ Siɔna,
 aá yá a bɔ Yelusaleu.

³ A yágɔgɔ buiɔne,
 a yákeke búsu zázá pɔ gbáa víɔne,
 aai ní fɛndaɔ gbɛgbɛ aa lile soona ũ,
 aai ní sɔnaɔ lile máaso limibobo ũ.*
 Buie a fɛnda se a deezio,
 wa zíkaa dada bo.†

⁴ Baade a zɔle a vɛeli
 ní a kaadɔenlio gbáu,‡
 gbɛe a vladadañzi bo,
 asa Dii Zígɔde lé mé ò.

⁵ Bui pii bo kú ní ní táa tɔo,
 wápiɔ sɔ, Dii wá Lua tɔ wáɔ kuò gɔɔpii.

⁶ Dii mè:
 Gɔɔ bee má a gbé tɔɔlenaɔ káaa,
 má a gbé pɔ ma íadámá ma ní yápiɔ naaa.
⁷ Má a gbé pɔ lé tɔɔlepɔ ke ma gbé kɔnaɔ ũ,
 má a gbé pɔ wá tárino zápiɔ ke bui gbáa ũ.
 Za gɔɔ bee máo kiblemá
 Siɔna gbɛsɛsɛ musu e gɔɔpii.

⁸ Siɔna gbɛsɛsɛlá ma kpása dádákegbae,
 aá kpala káau a ea suwá,
 wíw kible Yelusaleu.

⁹ Bóyáí ále búbuapeí?
 Ké á kía vío yáí yá?
 A ledamade kuo,
 ɔ wáwá á kú lán ne'iwáwáwaa?

¹⁰ Siɔnadeɔ, à flaaflaa ní wáwáɔ
 lán nɔe pɔ lé ne'íwa,
 asa á bole á wéle guu
 à kále sɛue, í tá Babeli.
 We Dii a á misiu,
 we a á bou á ibeɔɔ zɔl.

¹¹ Tia kéwa buiɔ káaaaázi,
 aa mè wa Siɔna òkpa,
 wíw gwa wáɔ pɔnake.

¹² Aa Dii láasoo dɔo,
 aa yá pɔ àle yá gbadɔo,
 asa à ní káaa lán pɔ báaawa pɔwengbɛzeue.

¹³ Siɔnadeɔ, à fɛle pɔgbɛ!
 Má tó à gbáa
 lán zu pɔ a kɔba de mo ũ
 mé a swe de moɔgotɛ ũwae,
 í bui dasipiɔ ulɔ.
 A ní pɔ pɔ aa è gbɛblea guu kpa,
 an àizeɔɔ i gɔ mapɔ ma dúnia Dii pɔ ũ.

* 4:3 Yoc 4.10 † 4:3 Isa 2.2-4 ‡ 4:4 Zkl 3.10

14 Wéle bíideᵛ, à á zlgᵛᵛ káaa,
asa wà koezᵛᵛázíe.
Wa Isailiᵛ dᵛaana lé ní goo a geewa.

5

Isailiᵛ kía a bᵛ Beteleᵛ

1 Beteleᵛᵛ Eflata ní késáa Yuda bùsu wéleᵛzi,
áma n guu gbēe a bᵛᵛ,
iᵛ demee Isailiᵛ kía ũ.*
ᵛme kú za káaukaau,
aà felea ku à gègē.

2 Ayámeto Isailiᵛ aᵛᵛ ku vᵛáaaa
e gᵛᵛ pᵛ nē'ina a ge népi iᵛ,
aà gbé kᵛniᵛ i su ní Isailiᵛ sánu.

3 A fele ní dádáke ní Dii gbāao
ní Dii a Lua zᵛᵛkeo.
Aà zᵛᵛke a ligua e dúnia léwa,
aaiᵛ ku nié guu.

4 ᵛme aᵛ de ní aafia ũ.

Tó Asiliᵛ sí wá bùsuu,
tó aa ᵛzᵛᵛ wá wéle bíideᵛwa,
wá tó dᵛaana gbēᵛn soplᵛᵛ fele'niᵛ,
kíapiᵛ ka se swaaᵛ.

5 Aa kible Asiliᵛ bùsuwa ní fēndao,
aa gbāable Niᵛlodi† bùsupiwa
ní fēndao woa a kpéu.
Tó Asiliᵛ síwágu

mé aa ᵛzᵛᵛ wá bùsuwa,
kíapi mé a wá bᵛ ní ᵛzi.

6 Yakᵛbu bui kᵛnaᵛ ku buiᵛ guu
lán fii pᵛ bᵛ Dii kᵛi kpaawa,
ili sᵛa gbēnazᵛnazio,
lán lou'i pᵛ fáfá sēwawa,
ili gbēe dāo.

7 Yakᵛbu bui kᵛnaᵛ aᵛᵛ ku buiᵛ guu,
bùsu pᵛ aᵛᵛ ku a guuᵛ aᵛᵛ dasi,
lán nᵛᵛmusu kua líkpe nᵛᵛᵛᵛ guu
ge nᵛᵛkusi kua sá kaauwa.

Gᵛᵛ pᵛ ále páa,
i kusimá á ní taitai,
gbēe ku à ní bᵛ aà ᵛziᵛ.

8 Á ᵛloo á ibeᵛᵛla,
í á wèlepᵛᵛ dede píi.

9 Ma Dii ma mē,
gᵛᵛ bee má á sᵛᵛ mide á guu,
mí á sᵛᵛgoᵛ wíwi.

10 Má á bùsu wéleᵛᵛ dēᵛᵛnᵛᵛ,

* 5:1 Mat 2.6, Zaa 7.42 † 5:5 Daa 10.8-11

mí a zegikdi kwé.

11 Má á gbĕkɔɔlekɛnaɔ bāde,
pɔdamadeɔ aɔ kú á guu bo.

12 Má táa pɔ á à è'è,
má gbɛ pɔ á pèlɛɔ wíwi,
á kúle á pɔkɛapɔne bo.

13 Má Asetaati líɔ wolewole,
mí á wéleɔ yaa.

14 Bui pɔ aai ma yámaɔ sɔ,
má tɔsimá ní pɔkúmao ní kyáwāaoɛ.

6

Dii bɔbɔa ní Isailiɔ

1 A swákpa yá pɔ Dii òi!

A mè mà fɛle ze,
má bɔ ní yáo gbèsisɔ wáa,
má to sísɔ ma bo ma.

2 Gbèsisɔ, á yá pɔ Dii lé bɔo ma!

Dúnia zína pɔ bo ku gɔɔpiiɔ
à swákpa!

Asa Dii lé bɔbɔ ní a gbéɔɛ,
a yáví ní Isailiɔ.

3 Ma gbéɔ, bó má kèéi?
Bó má kè a kpasamanɔi?
A omɛɛ!

4 Ma á bóle Egipi,*
ma á bó zɔbleu,
Ma Mɔzizi† zì à dɔaaé
ní Aalonao ní Miliaũo.‡

5 Vái pɔ Mɔabuɔ kí Balaki díle à kéé
ní yá pɔ Bɛɔɔ né Balaau§ wèwào,
à to à dɔágu ma gbéɔ.
Ma dɔaaé sea za Šitiũ
e a ge ka Giligali,*
ké à e ma maakeaɔ dɔ.

6 Bó má ge zeò Dii aei?
Bó má kúleò Lua Musudeci?
Má ge ze aá aɛ ní gáae wēdonao yá?
Má sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú oowá yá?

7 A sása mèn òaa sɔo si yá,
ge nísi ta mèn òaasɔɔo lee kwi?
Má a negɔe séia kpá ma táae fiabobo ũ yá?
Má né pɔ bɔ ma pleu kpa ma duuna awakpabo ũ yá?

8 Gbēnazína, wà yá pɔ maa òne.
Yá kpele Dii lé gbeamai?
Yáke a zéwa, níɔ ye gbékekeai.

* 6:4 Bɔa 12.50-51 † 6:4 Bɔa 4.10-16 ‡ 6:4 Bɔa 15.20 § 6:5 Nao 22.2-24.25 * 6:5 Yoz 3.1-4.19

N nzla busa, ní té Luazi.

⁹ A Dii ɔɔ ma dɔ,
àlɛ lɛzu mɛɛwiadɛɔzi.
Vlakea Diie mé ɔnɔ ũ.
A go pɔ a á gbɛ gwa,
í Lua pɔ dílɛ yáma.

¹⁰ Ɔvái ku váikenaɔ ua e tia
ní zaa mɔafilide pɔ de láaipɔ ũo.

¹¹ Gbé pɔ kiloo gbɛblebɔ vɪ
a gbiayɔbɔ váio kúa,
má aá bɔ maa nɛe?

¹² Mɛɛwiaɛ bee ɔdeɔ pásɪ maamaaɛ,
mé a gbé kíniɔ í ɛɛtoto,
mɔafiliyá mé kú ní léu.

¹³ Ayámeto ma na á dedɛawa,
mále á ásooke á duuna yáí.

¹⁴ A pɔble, kási á káo,
á nɔsɛ a gɔ da giie.

A pɔ dílɛ kùsua ũ, a gɔɔplakeo,
asa má á kùsūapi kpa zɪblenaɔwae.

¹⁵ A pɔtɔ, kási á kɛkɛo.
A nísi kɛ, kási á a mɔaokɛo.
A vɛɛ dafu kɛ, kási á a imio.

¹⁶ A Ɔmeli† yá'one kúa
ní Ahabu‡ bɛdeɔ yákeɔ pii,
a ní ɔlɛsè.

A yáí tò má á dúuzɔ,
mí tó wà á mɛɛwiadɛɔ láanikɛ,
í gɔ bui píie gbé sɔsɔbɔ ũ.

7

Isailiɔ fɛkɛ

¹ Waiyoo mapi!

Má de lán gbé pɔ lé libe
ge vɛɛbe kɔnwɛwae.

Vɛɛ kɔ ge kaadɛn sɛía pɔ mi a nide ku ɔo.

² Luayámanaɔ làa dúniau,
gbɛmaaɔ ku gbɛnazɪnaɔ guu ɔo.

Ampii aal gbé dádá aa de,
baade lé a gbédee wɛ ní táaluo.

³ Aa váikɛa gɔi vɪ ɔplaa ní zɛɛo.
Kía í pɔ gbɛa,

yákpalekɛna í gbagusaɛsi,
gbáade í azla pɔɛá dilɛné,
ampii aal gbé wɛtáò.

⁴ An gbɛmaaɔ de lán ɛaawa,
an dɛndaeɔ pásɪ de ɛsikaɔa.
An ɪadamagɔɔ pɔ ní gudɔanaɔ a yá'ò kà,

an b̄ab̄abogɔɔ p̄ila se.

⁵ Nsu ñ n gb̄édee náaikεo,
 ñsu ñyɔ daa n kw̄asi ḡauwao.
 Laaika yá p̄ó ñyɔ o nɔε p̄ó kpá ñ k̄uεzi.

⁶ Nεgɔε a a mae kpebo,
 nenɔε a fele ñ a dao,
 nɔz̄ae a bo a z̄ada kpe,
 gb̄é bedeo ḡo aà ibeεo ù.*

⁷ Mapi s̄o ma wé aɔ dɔ Diizi,
 má Lua ma Suabanapi dá.
 Ma Lua a ma ȳama.

⁸ Wá ibeεo su p̄onake wá yá musuo.
 Baa ké wa lele, wá feleε.
 Baa tó wá k̄alea gusiau,
 Dii a gupuw̄εε.

⁹ Lá wa duunak̄ε Diiε,
 àle a p̄ok̄uma b̄ob̄wá
 e aɔ gé ȳásiiwanɔ,
 i to yá b̄owanɔ na.
 A wá da gupuau,
 a wá suaba, wí wésie.

¹⁰ Tó wá ibeεo è, wí a ñ kú.
 Wá ibeεp̄io òw̄εε ȳaa
 aa mè Dii wá Lua ku máε?
 Wa òz̄má lán p̄eleawa ḡaaε,
 wí wésie.

¹¹ Siɔna b̄libogɔɔ a ká,
 gɔɔ bee a k̄alea a ȳaasa kú.

¹² Gɔɔ bee gb̄éɔ bo Asili ñ Egipi w̄éleɔ guu,
 aa bo za Egipi ñ Uflatao,
 za ísia baale ñ baalao,
 za gb̄ès̄l̄s̄l̄ kpele ñ kpelao,
 aai mɔ we.

¹³ Dúnia a ḡo ȳaaa
 gb̄é p̄ó kú a guuo ȳakeaɔ gb̄e ù.

¹⁴ Dii, ñ ñ gb̄éɔ dádáke ñ n gopanao,
 n kp̄asa s̄ap̄io aaiɔ kú ñt̄εε Kaameli líkp̄eu,
 aai p̄oble Basana ñ Galadao dádákeki maau lán ȳaawa.

¹⁵ Nyɔ ȳab̄onsaεo kené,
 lá ñ k̄ε gɔɔ p̄ó n b̄or̄inɔ Egipiwa.

¹⁶ Buip̄aleɔ e,
 wí i ñ kú ñ nεḡonke ȳa musu.
 Aa ɔku ñ léwa,
 an swá iɔ ke weúu.

¹⁷ Aa b̄usu ble lán ml̄éwa,
 lán p̄ótaa'onkuawaɔwa.
 Aa bo ñ ulekiɔ guu,

---

* 7:6 Mat 10.35-36, Luk 12.53

aa mɔ Dii wá Luawa ní lualuo.
N vɪa a ní kú, sɔ́ i kɛ́ngu.

¹⁸ Lua, déme muaannɔi?

Ni n gbɛ́ kɔ́naɔ duuna kɛ́má,
ní sùuukɛ́nɔ́ ní ní tàaeɔ.

N pɔ́ líɔ paa gɔ́piio,
gbɛ́kɛkɛ́ané mé ì kangu.

¹⁹ Nyɔ́ ɛa wá wɛ́nagwa lɔ́,

ní ɔ́zɔ́ wá yáwáɔwa,
ní wá duuna zu ísia í títiu pii.

²⁰ Nyɔ́ náaiyá kɛ́ Yakɔ́bu buiɔ́ne,
nyɔ́ gbɛ́kɛkɛ́ Ablahaù buiɔ́ne,

lá ní a legbè wá dezipɔ́ne za káauwa.

NAUU

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Láε bee dɔ́aa à lélea Asili pɔ́ Isailiɔ lé falubɔ́néɔ̀ bɔ́su meeɔ́wia Ninivawa yá'ò. Nauu lápi kɛ́ e Babiloniɔ aao gé Niniva dúuzɔ́i e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 612.

Lápi daalea (1.2-8) lé ɔ́bwɛ́ε kɛ́ Lua mé iko ví dúnia pɔ́piɔ́wa mé ɔ́me a yákpaleke ní dúniao. A gbɛa (1.9-2.3) lá Lua gbáapi a zíkε bɔ́suɔ yá musu Nauu gɔ́ɔ. Niniva a kaale, Yudaɔ́ i gɔ́ níziá ví. A gbɛa lo (2.4-3.19) Nauu Niniva gbáa pɔ́ a ví midea daú à siuwɛ́ε, ále pɔ́nakeò.

Anabipi yá pɔ́ ále yá gbáa de Niniva kaalea yáa. Ninivaá meeɔ́wia pɔ́ íandáa kòɔε. A gbéá daaken lalasideɔ́ne. Gbé bee taaɔ kaale piie.

Dii pɔ́paa Ninivadeɔ́zi

¹ Niniva* yá pɔ́ Elekosi gbé Nauu è taalan ke:

² Dii nòse í fele à tɔ́simá,
Dii í tɔ́simá, pɔ́fɛ́den aà ù,
Dii í tɔ́si a íbɛɛɔ́wa,
Íɔ́ fɛ́a a wèléɔ́zi.

³ Dii pɔ́ lí pa kpaao,
a gbáa ví zɔ́ɔ,
Íli tó táaeɛde bɔ́ páo.
Dii ku zàa'ána ní zàao guu,
luabeɔ́puana de aà kɛ́se luutɛ́ ù.

⁴ Í ísia lele, gugii i bɔ́,
Í to swa pii í ba,
Basana n̄ Kaamelio i gɔ́ wɛ́nannɔ́,
Libá bɔ́su sɛde lá bɔ́lɔ́ɔ i giigaga.

⁵ Gbɛ́sɛ́sɛ́ɔ́ í deɛdeɛ Dii aε,
sɛ́sɛ́ɔ́ í yɔ́,
dúnia í lualua aà yáí,
tɔ́le ní pɔ́ pɔ́ kuwàɔ píi.

⁶ Déme a fɔ́ gí aà kpɛ́neɔ́muuii?
Déme a fɔ́ àɔ zεa
aà pɔ́kúma pásɛ́ bɔ́bɔ́magɔ́ɔi?
Aà pɔ́fɛ́ í bɔ́ lán téwae,
gbɛ́sɛ́ɔ́ i wi aà aε.

⁷ Dii maa,
a de mikpakdi ù wétɛ́agɔ́ɔ,
gbé pɔ́ náaazɔ́ ɔ́ a ní yá dɔ́.

⁸ A a wèléɔ́ midε ní idaaguao,
a a íbɛɛ́piɔ́ ya ní kpá gusiau.

⁹ Lé kpele aale kpaal Diizii?
A a midε,
aa wétɛ́amɔ́é gɛ́n plao.

¹⁰ Aa igbɛ́ aa ká, aai gɔ́ ye leu,
té i kúma míɔ́míɔ́ lán sɛ́ giíwa.

¹¹ Niniva gbɛ́ε lé lé gia da gbéɔ́wa,

* 1:1 Sof 2.13-15

àlɛ lɛkpaaf́ ń gbé̌o Diizi.

¹² Ma Dii ma m̀e:

Baa tó an zlg̃o m̀ò ń dasileu,
wa ń kwéɛ, aai s̃aale.

Baa ké ma á swágaga yaa,
má gága bo.

¹³ Má zuu p̃o aa dàé gboo,
má m̀o p̃o aa káwá kéké.

¹⁴ Yá p̃o ma Dii má ò Niniva yá musun ke:
N gbé̌e a g̃o n t̃o aɔ kuwá bo.

Má p̃o áaɔ ń p̃o kásaa p̃o kú n táakpeuo wíwi,
mí mia'e ỹone, asa wé̌e gian n ũ.

2

Ziblea Ninivawa

¹ Baonakpana gwa be s̃is̃l musu,

àlɛ aafia kpàwake.*

Yudaɔ, àli á dikpeɔ ke,

àli lé p̃o á kè Diiwaɔ fiaboè.

Gbèkaalenapiɔ ɛa lélewá bo,
wà ń midɛ m̃pii.

² Ninivadeɔ, wàlɛ m̀o léleiwá.

A á b̃li d̃sa, ɔ zé gwa!

A tepe, í ze giúgiú!

³ Dii a ɛa Yakɔbu buiɔ gawi kpámá,
lá Isailipiɔ ví yāawae.

Asa gbēwaanaɔ m̀ò ń bùsu wàae,
aa ń vēbuɔ dè.

⁴ An zlg̃o gb̃aɔ sèngbaoɔ tà,
nɛg̃nap̃iɔ ula t̃ea zóizoio daa,

an s̃go m̀o lé pípi,

aa ku s̃ou guu,

aale ń s̃naɔ gb̃aɛgb̃aɛ.

⁵ Aa sí wé̌epi zeau ń ń s̃goɔ bàzaao,

aale ke g̃aaɛ kilikili.

Aale g̃e bioobioo lán s̃etewa,

aa waa lán loupileawa.

⁶ Wà zlg̃o slanaɔ s̃isi,

aale wá, aale kpakpagua,

aa mipè b̃liwa ń w̃ao,

aale ń sèngbaoɔ pélepéle.

⁷ Aa b̃lib̃leɔ w̃éw̃é,

gu p̃o swa p̃au wé̌epia,

aa kibe kwè.

⁸ Wà tà ń Niniva kí nao z̃lzo ũ,

aa z̃nɔnɔnaɔ lé ɔɔb̃ lán felenguuluɔwa,

aale ñzla gb̃e gb̃e.

⁹ Ninivapi g̃o lán íkalek̃liwa.

A gbé̌o lé g̃ɛzɛa lán íwa.

* 2:1 Isa 52.7

Wàlè oné: A zé! A zé!
Ama gbèè i éao.

¹⁰ A ánsu sélé! A vua naaa!
Aizéé diuè ní pò béeédeò píí.

¹¹ Wà pò náaa, wà pò sèlè,
wéle gò da gii.

Sò kè gbégu,
an gbázina lé lua,
an me zea lo,
an baade oosisi.

¹² Nòmusupio tòo gè máé?
Nòmusu néò pòbleklipi ku má ní?
Nòmusu sa ní dao lo bèbe we yáa,
gbèe yá lí ní néò víakūo.

¹³ Nòmusu sapi nòò kù a néone yáa,
à nòò è a naone, à mòmá.
Nòò pò a tàitaiò ka aà tòo pai.

¹⁴ Ma Dii Zigòde ma mè:

Má felenno,
má n sògoò kpasa, a súdele io do,
wi n népio dede ní fèndao.
Má pò pò ní simáo kaale,
wa n zinaò yá'ò ma lo.

3

Waiyoo Niniva

¹ Waiyoo gbèdenaò wéle!
Iliò ku gbètaitaisaio.

Mòafili pàewà ní pò pò wa simáo.

² Flà kòfi ní sògo gbá kòfio ma do!
Sòò lé bàale, an góò lé víví.

³ Zigò sòdeò lé suwà,
an fènda wétè lé pipi,
an sònaò lé teke.
Gbè pò wà ní paepaèò dasi,
geò gò kpále, wa fò doòdo.
Wàle kpakpa geòla.

⁴ Káaluapi lenakasaané yáie.
Aà kákaa maa, i kpárízi,
à buiò kà zòbleu ní lenakasaanéo,
à ní òòkpá a gbèkòlekea guu.

⁵ Ma Dii Zigòde ma mè,
má felenno,
má n zwáa se kanè n mia,
mí tó buiò n puizi e,
mí n asii òò an kíaone.

⁶ Má n pápa ní pò gí váio,
mí n ke pòpòò,
mí tó gbèpii wèfima.

7 Gbé pò wesiñlɛɔ baalɛnɛ
 aai mɛ: Niniva gò da f̄ii.
 Déme a wēnakɛ a yá musui?
 Má wá n̄ɔɛnininaɔ euèi?
 8 N maa dɛ Tɛbesi pò kálea Niili saea yà?
 Swapi í mé kaedài a bí ũ.
 9 Etiopiɔ ní Egipiɔ mé wélepi wá ũ,
 a gbáa lé v̄io,
 Putiɔ ní Libiiɔ ku a zennɔdeɔ guue.
 10 Kási wá tà ní Tɛbesideɔ z̄l̄z̄ɔɔ ũ,
 wá ní n̄éɔ w̄iwi zékpaɔɔ guu piie.
 Wá likpá an b̄eɛdeɔ sea yá musu,
 wá m̄kà an gb̄z̄z̄ɔɔwa.
 11 A Ninivadeɔ s̄ɔ,
 ma p̄k̄m̄ab̄ɔb̄ɔma í a z̄l̄wáɛ,
 í ḡɔ s̄aalea,
 íɔ mikpakli w̄eɛɛ á ibeɔ yáí.
 12 A zɛgik̄liɔ ḡɔ lán libe pò m̄awae.
 Tó wa z̄la, aa kwɛ a blenaɔɛ.
 13 Gwa! A z̄lḡɔɔ dɛ lán n̄ɔɔwae,
 á w̄éleɔ bílib̄ɔleɔ w̄ɛ̄a á w̄èleɔnɛ dàii.
 T̄é lé kú b̄ɔlepiɔ gbáaɔwa.
 14 A ítɔɔ kále, asa wa á kákaɛ.
 A ḡɛ b̄èlɛu, í z̄z̄wá!
 A bilikib̄ɔɔ, í á bí gbáa káfi!
 15 T̄é a gi kúwá weɛ,
 wi á dɛdɛ ní f̄ɛndao.
 Wa á kaale kwasut̄ɔɔ p̄blea ũɛ.
 A k̄ɔ lán kwaɔwa!
 A gusisi lán kwasut̄ɔɔwa!
 16 A laatan̄ɔɔ dasik̄ù lán saanaɔwa,
 aai gb̄ɛble, aai ḡɛz̄ɛa.
 17 A gud̄ɔanaɔ dɛ lán kwasut̄ɔɔwa,
 á z̄lkan d̄ɔaanaɔ dasi lán kwaɔwa,
 aa kpa bíiwa niɛniɛ.
 Tó lát̄ɛ bilɛ, aai ḡɛz̄ɛa,
 w̄iliɔ ní ták̄i d̄ɔo.
 18 Asilio k̄ia,
 n gb̄ɛɔ d̄ɔaanaɔ i'ò,
 n z̄lḡɔɔ gb̄ɛz̄ɔɔ ḡaga.
 N gb̄ɛɔ fáaaa s̄is̄lɔ musu,
 gb̄ɛɛ ku à ní k̄aaao.
 19 W̄iwia p̄ɔ wá n wiwi eɛɛ v̄io,
 n b̄ɔpi láaa v̄io.
 Gbé pò n bao mà
 ali ɔtaale n yá musuɛ,
 asa gb̄ɛɛ i ḡi n pás̄i kp̄álesai mai a m̄ewao.

ABAKU

Yá pò kú láε bee guu

Lápi lé dēe pò ānabi Abaku kà yāpāsí ɔɔ bɔɔlekewēe. I wēnadō gbēɔne, í vāi pò aai kɛɔ bɔné gupuaui, í wiile Luawa a yá musu, í pɔnakε tó Lua a wabikεa mà. A lápi kē e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wē 700 taawa. ɔɔ bee Babiloniɔ gbāa lé káfi mé Isailiɔ ku bíli guu ní kua zia yá ní ní kua ní Luaoo yá musu.

Lua yāwē ānabiwa, à yá'òè aà ɔɔ gbēɔ yá musu ní gbēɔ pò aao ku ɔɔ bee gbεaɔ lɔ à mè: A Lua náaike, bee mé í to gbēɔ aao ku (2.4). A Lua náaike, i mɔ dɔiále (1εε 3).

Yāpāsí ɔɔ gbēɔ laai í ta Abaku lá yáwa, ké aa Lua náaike aai sōdile. Lua zina Pɔlu waasokε Yesude káauɔne à mé luanaaikaapi mé Yesu Kilisi náaike a ũ tia (Lom 1.17, Gal 3.11, Ebe 10.38).

Abaku Lua taa'e'a

1 Yá pò ānabi Abaku èn kε:

2 Málε wiilema à gègè,
níε yāmaao, Dii.

Málε lezunzi yāpāsí yáie,
níε wá suabao.

3 Bóyái ni to mà váikεa ei?
Akeá niɔ dàakea gwai?
Kaale ní yāpāsí ku ma aε,
sòle ní yákeleo fεle.

4 Bee yái ikoyā gò plègεlεgε,
wíli zíkε yázedewao.
Gbēváiɔ í koezō gbēmaaɔzi,
ō wí yázede fuangba.

Dii yázasia Abakuwa

5 A buiɔ gwa à gwa, yá i diwá,
asa málε yáke á ɔɔε,
tó wa síué, á sío.*

6 A gwa! Málε tékpa Kaladeɔgu.†
Bui pásí nɔnwāadepiɔ lé li dúniaa pii,
aale zōlekíi pò de ní pò ũoɔ símá.

7 Aaí to vía ní kú,
sō í kē gbēɔgu.
Aali ikoyádao,
aaí níziá se lesí.

8 An sōɔ wāa de gbεaanaa,
an pásí de áwalewan oosielea.

An sōdeɔ bò bùsu zāzāu,
an sōɔ lé bàale bíooɔ,
aaí kúu'o su pò léi.

9 Ampii aaí zε ní páslo,

* 1:5 Zln 13.41 † 1:6 2Kia 24.2

aaĩ su sãnusãnu lán guwaiwai ílanawa,
aaĩ zĩzɔɔ naaa lán bùsu'ufãawa.

¹⁰ Aaĩ kíaɔ ke pɔɔpɔɔ,
aaĩ gbãadeɔ yáaɔ,
aaĩ wéle bíideɔ àlafike,
aaĩ bùsu kãaa bízi aa sí.

¹¹ Aaĩ gē gē aε lán ílanawa.
Tãaedeɔnε, an gbãa mé ní lua ũ.

Abaku εa Lua tàae'ea

¹² Dii, ní kú za káaukaauε,
ma Lua pɔ n kua adoa, wá gao.
Dii, n buipi díle yákpalεkεawanɔ yáie,
ma gbεsi, n buipi zèdɔ wá totoa yáie.

¹³ N kua adoa, n gē wεsia vãileε,
ńyɔ fɔ yãvãikea gwao.
Bɔyáí nio bɔnkpedeɔ gwa ní wéoi?
Tó gbēvãio lé gbēmaaɔ mɔmɔ,
bɔyáí nio níleí?

¹⁴ N gbēnazina kè lán ísia kpɔɔwa,
lán pɔ kelena pɔ aa kía vɛlɔɔwa.

¹⁵ Ibεεɔ í ní kú ní kokoao,
aaĩ ní gá ní bɔ.

Aaĩ ní kú ní sɔo,
aaĩ ní naaa ní ní táaluɔ,
ɔ aaĩ pɔnake, aaĩɔ yáaɔ.

¹⁶ A yáí tò aaĩ εseke táaluwa,
aaĩ tulaletikateε sɔε,
asa beeɔ mé tò aa ku nama guu,
aaĩ pɔ nísíde ble.

¹⁷ Aaɔ kpɔ bɔle ní táaluɔ gɔɔpii yã?
Aaɔ buio dede ní wεgwasai láasai yã?

2

Dii yázasia Abakuwa

¹ Má zε ma gudɔakli,
má tepe bíiwa,
má itεke mà gwa lá asu omεε,
lá a a tàae pɔ mále e yázasia.

² ɔ Dii òmεε à mè:
Yá pɔ ní è dalau,
ké gbè pèpεεwa wásawasa,
ké kyokεna e ke ní wãao.

³ Asa yápi gɔɔ díleεε,
yápi lé a kegɔɔ yá, a gí keio.
Baa tó a gɔɔ lé gēgē, ńyɔ dá,
gɔɔpi a ká, wa sɔdo.

⁴ Gwa! Gbé pɔ a nòse maao a fu,
ãma gbé maa aɔ ku

ma náai pɔ̀ àlɛ kɛ yáí.*

⁵ Aizɛɛ náai vɔ̀o,

yɔ̀ɔde sɔ̀ líɔ daa doũo.

A asia vɔ̀ lán bɛdawɛ,

ìlì káɔ, a dɛ lán gawa.

I buiɔ káaazi,

ì bùsu pii gbéɔ kúkú zìzɔ̀ ù.

⁶ Àà yá a gɔ̀ ní baadeɛ yáa ù,

aa aà àlafiiɛ aa aà láanikɛ aa mɛ:

Waiyoo n gbé pɔ̀ ní dɔ̀ɔ pɔ̀ káaa nzlaɛ,

nì nzla dilɛ gbia gbé bɔ̀ɔ'imia yá musu.

⁷ N fiadeɔ feleɔnɔ kándeɔ,

aa vu iu, ní gɔ̀ ní lualuaɔ,

ní gɔ̀ ní gbãablema ài ù.

⁸ Lá bui pɔ̀ n ní pɔ̀ɔ sɔ̀má yáaɔ dasi,

an kɔ̀naɔ n pɔ̀ɔ sima sa sɛ,

asa n gbéɔ dɛdɛ, n bùsuɔ káale

ní wéleɔ ní gbé pɔ̀ kúuɔ piie.

⁹ Waiyoo n gbé pɔ̀ ní n ua káfi ní ài váio,

nì n sakpepi da musu,

ké músi su n leo yáí.

¹⁰ N lekpaal gbédɛdɛa dasi yáí,

ɔ̀ n widá n uawa,

nyɔ̀ wɛni kɛ bo.

¹¹ N kpɛ gbéɔ mé aa wiidɔma,

a zaɔ i yápi zásimá.

¹² Waiyoo n gbé pɔ̀ ní wéle kú ní gbédɛao,

nì mɛɛwia kále ní diidiinkeao.

¹³ Gbɛnazinaɔ isimagakpaa gbɛ a gɔ̀ yàa ùɛ,

buiɔ ì ríziɔ kpasa páɛ.

Dii Zlgɔ̀de mé dilɛ màao lò?

¹⁴ Asa Dii gawi dɔ̀a a li dúniaaɛ,

lá ì ì dagua ísiaiwa.†

¹⁵ Waiyoo n gbé pɔ̀ ní íkaka n gbédeɛɔnɛ,

nì naɛnaɛmá e ipi gɛ zɔ̀leomá,

ké n e wéte an puizii yáí.

¹⁶ Wí mé a n kú, i kɛ gawi no.

Imi, asa wa n puizi e sɛ.

Imibɔ̀ pɔ̀ kú Dii zì lé suma,

wí i gɔ̀ n gawi gbɛu.

¹⁷ Yápási pɔ̀ ní kè Libá a kúlemaɛ,

n nòbɔ̀ɔ kaalea yá a sɔ̀ kɛngu.

Asa n gbéɔ dɛdɛ, n bùsuɔ ɔ̀ɔkpáɛ,

n wéleɔ ní gbé pɔ̀ kúuɔ káale pii.

¹⁸ Bɔ̀ ài táaɔ víi? Gbɛnazina mé à.

Bɔ̀ ài pɔ̀ kásaa pɔ̀ aal ní da ɛɛupiɔ̀ víi?

Gbé pɔ̀ kè ì a pɔ̀kɛa náaike,

* 2:4 Lom 1.17, Gal 3.11, Ebe 10.38 † 2:14 Isa 11.9

ĩ t́áa ṕo lí f́o ýá'òopio ke.

¹⁹ Waiyoo n gbé ṕo ni o líe
aà yámama,
ge ni o gbè ẃenisaie ào ku.
A f́o d́oanée?

Wá vua ge ánu'u'í lèwá,
kási ẃeni ku a guuo.

²⁰ Dii ku a be ṕo a kua adoau.
Dúnia gbépii à ke kilikili aà ae.

3

Abaku wabikεa

¹ Anabi Abaku wabikεa.

² Dii, ma n bao mà,
Dii, n yákeao tò má n vía ví.

Éa yá bee tao ke wá gɔɔ,
ní tó wà d́o wá gɔɔ.
Tó wá wegwaaw d́ongu n pɔkúmagɔɔ.

³ Lua a bo Temani,
Kuaadoade a bo Palana gbèsísí musu.
Aà gawi a kúle luabea,
aà táasilea a dúnia pa.

⁴ Aà tekea ao de lán laté bileawa,
gupua a pípi aà gbátéé ní gbátééoo,
we aà gbáa uleau.

⁵ Gagya be aà ae,
télepí be aà iau.

⁶ Tó à zè, dúnia í zāampapa,
tó à wetèi, buio í ke gási.
Gbèsísí zio kwè,
sísí ṕo kú za káauo gbòo.
I yáke lá a kè káaukaauwa.

⁷ Ma Kusá zwàakpεo è,
wàle taasikεu,
ma Madiá búsu zwàakpεo è,
gili gèngu we.

⁸ Dii, n pɔ pà swaɔzi yá?
N za fè swa'ɔnaɔzi nεe?
Ké ní di n śo kpe ní n ziblesɔgoɔ,
n me fè ísiazí yá?

⁹ N n sá b̀o a b̀oou,
n m̀e wá ḿo ní kaɔ,
o n dúnia páapaa ní swaɔ.

¹⁰ Gbèsísí n e, aale kóde,
í dágua, àle gè,
ísi kófi dɔ,
a ikooa lé fele musu.

¹¹ Iatè ní mɔvuao zè gudoú musumusu

n ka pɔ́ lé gē floo tɛkea yáí
 ní n sɔ́na pípia yáo.

¹² Nlɛ tavaavaa'o dúniau ní pɔ́kúmao,
 nílɛ buiɔ gbɛ́ ní kyáwáao.

¹³ N bɔ́ n mɔ́ n gbɛ́ɔ́ boi,
 n mɔ́ kía pɔ́ ní kpá suabai.
 N gbɛ́vái mi wí,

n pɔ́ p̄liwá à ḡs̄ lálai.

¹⁴ Ké aà zlḡɔ́ɔ́ síwázi wá fáaai,
 aalɛ pɔ́nake yɛ́ɛsaide pɔ́ ulɛɔ́ blea yá musu,
 ɔ́ n ní dɔ́aana mi f̄s̄ ní azía s̄nao.

¹⁵ N ɔ́z̄s̄ ísiawa ní n s̄ɔ́,
 n í z̄ɔ́pi yá.

¹⁶ Ké ma a baomà, s̄s̄ kèmagu,
 a k̄f̄fi ma lébaa dèe, ma wá gà,
 mále lualua ma zɛgbɛu.

Má mena màɔ́ gɔ́ɔ́ pɔ́ wa yáyia gbé pɔ́ lèlɛwáɔ́wa dá.

¹⁷ Baa tó kaadɔ́ena i nɛsoe kɛo,
 mé v̄ɛliɔ i nɛ'io,
 baa tó ku i bɔ́o,
 mé buap̄ɔ́ɔ́ i kɛo,
 baa tó s̄áɔ́ ku kaau lɔ́o,
 mé zuɔ́ lãa kpásau,

¹⁸ ní beeo ma pɔ́ aɔ́ na Diiwae,
 má pɔ́nake ní Lua ma Suabanao.

¹⁹ Dii Lua mé ma gbãa ũ,
 í ma wá nakú lán tuewa,*
 í to màɔ́ bɛ gulɛs̄iɔwa.

---

* **3:19** 2Sam 22.34, Sou 18.33

SOFONI

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Anabi Sofoni yáe bee ò e ānabi Abaku àò gé ānabikekēi, à kà wè 700 taawa e wàò gé Yesu Kilisi ii. Gɔɔ pɔ́ à yápi ò Kí Yosia i lousisiyā dafu zékale a làao (2 Kíao 23.1-28) mé Yudaɔ̀ bùsu ku kai lézi gɔɔ beee. Anabipi yázāsí gbé pɔ́ aale láasooke wàle mē: Lua bàa gi kúwanɔ̀ yá mɔ̀ɔ̀ɔ̀? A lá Lua a mɔ̀ yáò ǵǵ taaɔ̀ oné: A mɔ̀ yákpaleke ní Yudaɔ̀ ní Yelusaleúdeɔ̀ (1.1-2.3), i buipále pɔ́ an bùsu liaa Yudaɔ̀zɔ̀ midē (2.4-15), i ɛa su ní Yelusaleúto a pa ziu. A a gbéò vāi kémá, i ní ǹsē liléné ní dúnia gbépii pɔ̀o (3.1-20).

Sofoni mè lɔ̀ Lua gbéò fɔ̀ ní Luapi nama ma gbé pɔ́ anzla yá lé d̄aanéɔ̀ kaalesaio. Ama a laaidɔ̀ ǹsēdoúdeɔ̀ ní wēnadeɔ̀wa. (2.3, 3.12).

Dii yákpalekea ní dúniao

¹ Dii yá'ò Kusi né Sofoníe gɔɔ pɔ́ Amɔ̀ né Yosia* de Yudaɔ̀ kía ũ. Sofonipiá Gedalia tɔ̀unaɛ, Amalia síwenaɛ, Ezekia sɔ̀kpaɛ.

² Má pɔ́pii waa tɔ̀lewa.

Ma Dii máme má ò.

³ Má gbēnazinaɔ̀ ní ǹbɔ̀ɔ̀ waa piie,

má b̄a ní kpɔ̀ɔ̀ waa piie.

Má v̄aikenaɔ̀ fu,

mí gbēnazinaɔ̀ kaale tɔ̀le.

Ma Dii máme má ò.

⁴ Má ɔ̀loo Yudaɔ̀ ní Yelusaleúdeɔ̀la piie.

Má gue bee zɔ̀ Baali gbàgbana pɔ́ g̀òne,

mí gule sí sa'onao ní t̄aa sa'onao t̄ó b̄ade,

⁵ gbé pɔ́ aai kúle musupɔ̀one kpé musuo

ní gbé pɔ́ aai kúlemē

aai legbē ní ma t̄o,

aai ɛa gbē ní t̄aa Mɔ̀bkuo,

⁶ gbé pɔ́ p̀ɔ̀ɔ̀zákè aai t̄emazi boɔ.

Aali ma kíi wēle aa yágb̄eaaɔ̀.

⁷ A ke kilikili Dii Lua aɛ,

asa Dii gɔɔ k̄aikù.

A sa'obɔ̀ díle Yudaɔ̀ ũ,

à gbábò gbé pɔ́ à ní s̄is̄one.

⁸ Ma gbagbagɔ̀z̄i

má l̄ada kía ní k̄ianēwa

ní gbé pɔ́ buipále p̀kasa daaɔ̀ pii.

⁹ Gɔɔ bee má l̄ada

gbé pɔ́ aai v̄iv̄i kp̄eɛle b̄ēwa,

gbé pɔ́ aai ní dii kpé pa

ní yápas̄lo ní m̄afilio.

---

* 1:1 2Kia 22.1

10 Ma Dii ma mè,
 ɔɔpi zɪ wa ɔ gbãa dɔ Kpò Bɔleu,
 Fáani dafu a wã ní wiio,
 mé wa zɔa zɔɔ ma gbèsisɔ musu.

11 Elefãanideɔ, à wiipe,
 asa laatanɔ midɛ piie,
 mé ɔde gbãngboɔ kaale mɔmɔɔɛ.

12 Zibeezi má Yelusaleũ keele ní filiaɔ,
 mí ìada gbé pɔ kálea we
 lán wē pɔ kú ní a gbɔɔwa.

Gbépi ɪ o ní sɔ guu aa me
 má yãe keo, a maa ge a vãin nõ.

13 Wa ní àizɛɔ naaa,
 an beɔ i gɔ yãaa.

Aa bekpakpa,
 kási aa e zɔleuo,
 aa vɛeli pépe,
 kási aa e a imio.

14 Dii ɔɔ zɔɔ káikũ,
 A ká kái, àle ká ní bao.
 Dii ɔɔ zɔa aɔ dɔ wɛnannɔ,
 baa nɛgɔna a wiipe.

15 Gɔɔpiá kpɛnɛmuugɔɔɛ,
 taasi ní yeleeaɔ ɔɔɛ ɔ.
 Músi ní gudɛaɔ ɔɔɛ,
 gubeebee ɔɔɛ, gu a siakũ,
 lou guduuduɔ ɔɔɛ.

16 Zibeezi kãae'ɔ ní zɪkawiiɔ aɔ dɔ
 wɛle biideɔ ní biipi guleɔɔ.

17 Má gbɛnazɪnaɔ da taasiu,
 aai táa'o lán vɪaɔwa,
 asa aa duunakɛmɛɛɛ.
 Wa ní au daada lán íwa,
 an geɔ aɔ kpálea lán bisawa.

18 An ánuɔu ge an vua a fɔ ní bɔ
 Dii kpɛnɛmuugɔɔpi zɪɔ.
 Aà zafɛa té a kú dúniawa piie,
 a gbé pɔ kú a guuɔ midɛ kándo.

2

1 Gbɛnazɪn wisaideɔ,
 à kãaa, í lekpaal

2 e ɔɔdileapi aɔ gé kái,
 e Dii pɔkúma zɔɔ aɔ gé á lei,
 e Dii pɔkúma ɔɔ aɔ mɔwá,
 asa ɔɔpi a su lán ése úawaɛ.

3 A nõsedoude pɔ i Dii yãmaɔ,
 à aà kɪi weele,
 à weele aɔ maa, á nõse iɔ dou.
 Bee a gí á bɔi Dii pɔkúmagɔɔa?

Yá pɔ́ a Filitē le

4 Gazadeɔ́ pākpa ní wéleí,
 Asekeloni a gɔ́ bezia ũ.
 Wa Asedodadeɔ́ ya fáanɛ,
 wa Ekelonideɔ́ wo ní bɛ.
 5 Waiyoo á Kɛleti bui pɔ́ á kú ísialeɔ́!
 Dii yá pɔ́ a á le òé.
 A Kanaa pɔ́ á kú Filitē bùsuuɔ́,
 Dii mɛ á á kaale, á gbɛɛ a gɔ́.
 6 Ísiale bùsupi a gɔ́ dádákɛkli ũ,
 wekli sádánaɔ́ káleu, aai kaaɔ́ dada.
 7 Yuda kónaɔ́ gɔ́ bùsupi vɪ,
 aame aa pɔ́ dádákeu,
 aai wúle Asekeloni kpéɔ́ guu oosi.
 Dii ní Lua a ɔ́lianzi,
 a surínɔ́ ní pá ziu.

Yá pɔ́ a Mɔ́abuɔ́ ní Amóniɔ́ le

8 Má mà Mɔ́abuɔ́ ma gbéɔ́ sòsɔ́,
 Amóniɔ́ ní tɔ́bɛɛsí,
 aa kuabíimá ní bùsu yá musu.
 9 A yáí ma Dii Zígɔ́de Isailiɔ́ Lua,
 má ò ní ma kuao ma mɛ
 Mɔ́abuɔ́ gɔ́ lán Sɔ́ɔ́údeɔ́wa,
 Amóniɔ́ sɔ́ lán Gómɔ́deɔ́wa.*
 An bùsu a sɛ vái bɔ́le,
 ɛ wíside aɔ́ diu.
 Aɔ́ de guyaaa ũ gɔ́ɔ́piiɛ.
 Ma gbé pɔ́ gɔ́ɔ́ ní pɔ́ɔ́ naaa,
 bui pɔ́ má sɛ kónaɔ́ gɔ́ ní bùsu vɪ.
 10 Buipiɔ́ yápi e ní fándáa gbɛ ũ,
 asa ma Dii Zígɔ́de, aa ma gbéɔ́ sòsɔ́,
 aa kuabíimáɛ.
 11 Dii a to sɔ́ kɛ́ngu
 gɔ́ɔ́ pɔ́ a to dúnia diiɔ́ sáale pii.
 Bùsu pii gbéɔ́ i kúleè,
 baade a bùsuu.

Yá pɔ́ a Etiopiɔ́ ní Asiliɔ́ le

12 Etiopiɔ́ sɔ́, Dii a fɛnda tówá.
 13 A ɔ́loo gughántoodeɔ́la,
 i Asiliɔ́ dɔ́ɔ́mɔ́pa.
 Niniva a gɔ́ bezia ũ gii lán guwaiwaiwa.
 14 Sɛsao nɔ́ɔ́ bui pii aɔ́ wúle we,
 gáúɔ́ ní kpɔ́bɔ́'ilenaɔ́ pépe a gbɛpɛleɔ́wa.
 An wii aɔ́ dɔ́ fɛnentiɔ́ guu,
 kpéɔ́ zé a káka ní gɪ wíwíawɔ́,
 a zalíɔ́ bɔ́ gupuau.
 15 Wéle pɔ́nade pɔ́ a gbéɔ́ kálea dɔ́ɔ́an we.
 Aa ò ní sɔ́u aa mɛ,

* 2:9 Daa 19.24

ní wéle sáa ví guei bo.
 Gwa! A gō sōkēngu pō ũe,
 wāiō tōo ũ.
 Gbē pō lé dōiō swedōwā
 nī ɔkēa yāayāao.

3

Yelusaleu

¹ Waiyoo mēewia gbāamōndedō!

A gbēō swá gbāa mé aa gbālea.

² Aali gbēe yá sio,

aali ledama mao.

Aa Dii náai vīo,

aali sō ní Luazio.

³ Mēewiapi kíāō dē

lán nōomusu fēawa,

a yāgōgōnaō dē lán àwalewan
 oosiēle pō aali pōe to gu dōwāōōwa.

⁴ A ānabiōá yābōlenaōne,

náaisaideōne.

A sa'onāō í Dii pōō gbāle,

aaí aà ikoyā òkpa.

⁵ Dii ku wélepi guu,

a maa, ìli váikēo.

Lá gu lé dō iō yáze de dané,

ìli fu bauo.

N beeo dōōsaideō líō wí dōo.

⁶ Ma buieō bādē,

ma ní bīi gulesō dēlempā.

Má tò an wéleō gō bēziaō ũ,

wīli a zékpaāō sē bo.

Wā ku wē bo, baa do.

⁷ Ma mē Yelusaleūdeō ma vīa vī,

aa ma ledama sio lé?

Tó maa no, má ní mēewia dúuzō

ní yá pō má díle mà mōēō piie.

N beeo an mē wā ní yādōōsaikeao.

⁸ Ma Dii ma mē, à sōamazì

e gōō pō má fele bōbōrīno.

Asa má díle mà buiō kāaa,

mà būsū pii gbēō naaa,

mí a pōkpēne bōbōmá,

baa ma pōkūma pásí pii.

Ma zafēa té i kū dúniawa pii.

⁹ Bee gbēa má gbābō gbēō léē,

ké ampīi aa ma sīsì,

aaí zōblemēē ní ledōōo.

¹⁰ Za Etiopi swāō baale

ma sīsina pō fáaaaō mōmēē ní gbaō.

11 Gɔɔ bee wí a á kú
 tàae pɔ́ á kèmɛɛ yãɔ yá musuo,
 asa Ìandána pɔ́ aai nízla se leslɔ
 ɔ́ má ní bɔle á wéleɛ bee guu.
 A ázla se lesl ma gbèsísl
 pɔ́ a kua adoa musu lɔ.

12 Má taasideɔ ní wɛnadeɔ to wéleɛ bee guu,
 gbé pɔ́ aai namaziɔ.

13 Isaili kɔnapio gbéɔ wɛtá lɔ,
 aa gbéɔ sásáɔ,
 mé wa ɛɛ ma dɔ ní léuo.*
 Aali pɔble, aali wúle,
 gbɛe yá a ní víakúo.

14 Siɔnadeɔ, à gulakɛ!
 Isailiɔ, à kúkuakɛ!
 Yelusaleúdeɔ, à wiile ní pɔnao!

15 Dii á bɔ́ yákpaleu,
 a tò á wéleɔ kpekpa.
 Dii á Isailiɔ kía kú á guu,
 áɔ yáe vía ví lɔ.

16 Gɔɔbeezi wa mɛ:
 Yelusaleúdeɔ, ásu to vía á kúo,
 Siɔnadeɔ, á ɔ su gɔ́ dɔlɔlɔ.

17 Dii á Lua kú á guu
 gɔ́sa pɔ́ í ní suaba ũ.
 A koo púna á yá musu ní pɔnao,
 a á gba wɛni dafu a yeaázi guu.
 A pɔnakɛ á yá musu ní gulakɛao,

18 Íá wí ke dikpeɔɔwa.
 Ma Dii ma mɛ, má á aso pilaé,
 má á bɔ́ sɔ́sɔ́au.

19 Gɔɔ bee má yáke
 gbé pɔ́ gbãamðéɔne.
 Má á gbé tòlɛnaɔ misi,
 má á gbé pɔ́ wà ní yáɔ káaa.
 Bùsu pɔ́ wà widáuwáɔ guu píi,
 má á tɔbɔu, má á kpɛla.

20 Zibeezi má á káaa,
 gɔɔbeezi má suánɔ, mí á tɔbɔ.
 Má á kpɛla dúnia gbépii wáa,
 má suánɔ á pá ziu, á wesie.

* 3:13 Zia 14.5

AGE

Yá pò kú láe bee guu

Anabi Age yáe beeo ò Lua kpé keke ða Yelusaleü yá musu Yudaɔ sua ní Babiloni zobleo gbææ. Lua yápiò dàè, 5 a ò e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 520.

A kù Yuda pò aa bò zobleu séiaɔ Lua kpé pò Babiloniò wíwi wè 587 guu keke wà ðæ, 5 an kúsu kwè gɔ̀gɔ̀. Ayāmeto anabi nàe ðaanaɔwa aa ɔkpa zípiwa, 5 aa ɔkpàwà wè 520 guu. Age tekpāngu à mè taasi pò aale ke ní rí bua pòɔ kesaiò bò an Lua kpé kekesai kíie (1.1-14). A mè Lua kpé dafu gawi aɔ ðe a káau pò ɔ̀kpa pòla (2.1-9) mé a ða a to gbāsi pò kú ní guu láa ní taasi pò Lua gbéɔ lé keo (2.10-20). Bee gbæa Lua zia maa legbè ðaana Zolobabeli Davidi bui pò á sèe (2.20-23).

Lua gbé pò aa sù ní zobleo dafu wé aɔ ða Lua kpé pò a gawi aɔ ðe a káauai ní Lua zíkèna pò Lua sè àle mɔ̀ ðaírlæo. Bee yáí anabi Age ledá gbéɔwa aa ní láasooò lile, aai laaidò zíwà yá dafu pò Lua lé kené yáí.

Yudaɔ Lua kpé ða

1 Kí Daliusi kpalablea wè plaade guu,* a mɔ̀ soolode gɔ̀ séia zí, Dii yá'ò anabi Age,† 5 a ò búsu gbáade Zolobabeli, Salatieli néé ní sa'onkia Yesua, Yozada néo‡ à mè:

2 Ma Dii Zígɔ̀de ma mè, á gbéɔ lé me kpedɔamæe gɔ̀ i ka yāao.

3 Dii yá èa ðède anabi Agewa lɔ̀ à mè:

4 A kua á kpé kekeá wásawasaɔ guu gɔ̀ pò ma kpé gò kpezi ũ maan wea?

5 Ma Dii Zígɔ̀de ma mè, à láasooke á yākeawá à gwa.

6 A pɔ̀tò maamaa, i ne'íé bílao. I pòble, ili káo. I imi, ili ká à á ðeo. I pɔ̀kasa da, ili íanakuéo. I 5a séle, kási á bòò lɔ̀ f̄æe.

7 Ma Dii Zígɔ̀de ma mè: A láasooke á yākeawá à gwa.

8 A gbèsisikū à su ní lío, í kpépi ðo, ma pò i kewá na, mí tɔ̀bɔ. Ma Dii máme má ò.

9 A wé ðoi à pò e zɔ̀, i e bílao. Pó pò a suò be, má tò à gè ní íanao. Bóyáí ní? Ma Dii Zígɔ̀de máme mále á la. Ké á baade lé laaidò a kpéwa, mé ma kpé kú kpezi ũ yáie.

10 A yápi mé tò luabe gí m̀ðsepisii, 5 tɔ̀le gí blekei.

11 Ma iminapi sísi buaɔ ní síslɔ̀wa pówena ní véeo ní nísio yá musu ní pò pò i bóle tɔ̀lewáò píi ní gbènazlɔ̀nɔ̀ ní pòtuoo ní zí pò ále keo píi.

12 ɔ̀ Salatieli né Zolobabeli ní sa'onkia Yesua, Yozada néo ní gbé kɔ̀napio píi Dii ní Lua yá pò anabi Age òpi má, asa Dii an Lua mé aà zí. Gbéɔ Dii vía ví.

13 ɔ̀ Dii zína Age lé pò Dii díle bee òné à mè: Dii mè á kúano.

14 ɔ̀ Dii tekpá Yuda búsu gbáade Zolobabeligu ní sa'onkia Yesuaò ní gbé kɔ̀napio píi, 5 aa mò ná Dii Zígɔ̀de ní Lua kpé zíwa

15 kí Daliusi kpalablea wè plaade guu, a mɔ̀ soolode gɔ̀ baasoo m̀ðsaidezli.

* 1:1 Eza 4.24 † 1:1 Eza 5.1 ‡ 1:1 Eza 5.2

2

Kpé dafu gawi

1 Mɔ soplade ɔɔɔ bao ní m̀̀ndooode z̄í Dii yá'ò ànabi Agee à mè:

2 Yá'o Yuda bùsu gbãade Zolobabelie ní sa'onkia Yesuao ní gbé k̄ɔnapio pii, ñ ñ lá ñ m̀̀:

3 A déme kú tia a ma kpé d̄ɔ ní a gawi káauoi?* A tia p̄ɔe bee déé kpelewai? A ea guu a déé p̄ɔe ùo yá?

4 Ma Dii má ò Zolobabelie, s̄ɔdile! Má ò sa'onkia Yesuae, s̄ɔdile! Má ò bùsu gbé k̄ɔnapio pii, à s̄ɔdile! Ma Dii máme má ò. A z̄ipi ke, asa má kúánɔ. Ma Dii Z̄iḡɔde máme má ò.

5 Lé p̄ɔ má gbéé á b̄ɔa Egipi ɔɔɔn we. Ma Nisina gi kúánɔe, ásu v̄lako.

6 Ma Dii Z̄iḡɔde ma mè, à ɔ̄ɔ ȳɔɔ ké má musu ní z̄íleo lualua ḡen do lo,† ísia ní t̄ɔɔleo pii.

7 Ma Dii Z̄iḡɔde ma mè, má buio z̄laz̄ia, wi m̄ɔ ní bui pii àizeeo, mí tó ma kpé pa ní gawio.

8 Ma Dii Z̄iḡɔde ma mè, ánuusa ma p̄ɔe, vuaá ma p̄ɔe.

9 Ma Dii Z̄iḡɔde ma mè, kpéé bee gawi gb̄ez̄á z̄ɔɔ aɔ de a káaua. Ma Dii Z̄iḡɔde ma mè, má aafia pisi gue beewa.

Dii a báaada Yudaɔgu

10 Daliusi kpalablea w̄è plaade guu, a m̄ɔ k̄ɔokwide ɔɔɔ baasɔo m̀̀ndosaide z̄í, Dii yá èa dède ànabi Agewa à mè:

11 Ma Dii Z̄iḡɔde ma mè, à sa'onao la: Ikoyá mè kpelewa ní?

12 Tó gbé n̄ɔɔ p̄ɔ ɔ̄ɔ ma p̄ɔ ù k̄ua a ula léu, mé aà ulapi z̄ɔ p̄ɔe ge do ge v̄ɛe ge nísi ge ble p̄alewa, p̄ɔpio i ɔ̄ɔ ma p̄ɔ ù yá? Sa'onao mè: Aawo!

13 ɔ̄ Age èa ní lá à mè: Tó gbé p̄ɔ kú ní ɔnaa p̄ɔgewa gb̄aleao ɔna p̄ɔpiwa, aai gb̄ale yá? Sa'onao w̄èwà aa mè: Aai gb̄ale.‡

14 ɔ̄ Age mè: Ma Dii ma mè, màa á bui d̄em̄e. Yá p̄ɔ i ke ní p̄ɔ p̄ɔ i ma gba weo pii gb̄aleae.

15 A láasooke maamaa à gwa za gb̄a, lá á de yáa zad̄ɔ i ma kpé gbee dio.

16 Tó gbé gè p̄ɔw̄ena dáí zaa bao, kwi ali e. Tó à gè v̄ɛe t̄ɔi t̄uù blakwi, bao ali e.

17 Má tò à buap̄ɔɔ òɔkpà ní gb̄ɔsio ní fukpaao ní lough̄eo, kási i suao.

18 A láasooke à gwa za gb̄a, m̄ɔ k̄ɔokwide ɔɔɔ baasɔo m̀̀ndosaidez̄í. A láasooke à gwa yá p̄ɔ lé ke za ma kpé ēdaaleɔɔ e gb̄awa.

19 P̄ɔw̄ena kú d̄su tiaa? V̄ɛe ní kaad̄ɔnao ní gb̄eafuo ní kuo i ne'io e gb̄a. Za tia má báaadaágu sa.

Dii legb̄ea Yuda bùsu gb̄aade

20 Dii yá'ò Agee lo m̄ɔɔɔ baasɔo m̀̀ndosaidepi z̄í à mè:

21 O Yuda bùsu gb̄aade Zolobabelie, má musu ní z̄íleo lualua.§

22 Má kpalabaaɔ fuangba, mí buip̄aleɔ kpalao mide. Má z̄ikas̄ɔgoɔ fuangba ní gbé p̄ɔ ká a guuo, s̄ɔɔ ní s̄ɔgodepio kwé, aai k̄ɔ d̄ede ní f̄endaɔ.

23 Ma Dii Z̄iḡɔde ma mè, ɔɔɔ bee má n se, ma z̄òblena Zolobabeli. Ma Dii máme má ò. Má n ke lán má t̄ana seelakeb̄ɔwa, asa ma n se. Ma Dii Z̄iḡɔde máme má ò.

* 2:3 Eza 3.12 † 2:6 Ebe 12.26 ‡ 2:13 Nao 19.11-22 § 2:21 Ebe 12.26

ZAKALI

Yá pò kú láε bee guu

Wa fɔ o Zakali láεá wεɔba Luazi láε, asa a ðlɔwεε lá Lua gbéɔ ɔ wεɔba Luapizi. Lápi kpaalea lee plac: A séia (lee 1-8) de wépfungu pò ánabi Zakali è ánabi Age ɔɔɔ u. Wépfungupio yáɔ lé ɔlɔwεε ké Lua kpé keke ɔba ní Yelusaleu keke káleao aɔ de yá gbia u gɛa ɔɔɔ dafu guu. Lua ní ɔbaana Zolobabeli ní sa'onkia Yesuao sè ɔɔɔ bee a gbéɔne. ɔɔɔ lé gé ále su, Isailio wεɔba Luazi lé káfi, an wé ɔɔ ɔɔɔ zɔɔ pò Lua a mó ní a gawio, iɔ de ɔɔle ní pò pò kúwàɔ píi kía u. Bee a kpaau ní gbé pò Lua sè a zikena u mɔao.

Lápi lee plaade (9-14) guu mèkpa yázinda mèn plapiɔwa. A Lua gbé pò lé mó dúnia kía u taa ɔwεε. Aɔ de nòseniede u mé ziblenae b. Aɔ de sádana u, iɔ de zina pò wa de u b. Yesu baonakpanaɔ yápio sè wa ɔlɔwεε ké Yesu yáε, atɛsa aá gaa yá (Mat 21.4-5, 26.31, Maa 14.27, Zaa 19.37).

Dii oa Yudaɔne aa ea suwa

¹ Daliusi* kpalablea wè plaade guu, a mɔ swaaɔde zí, Dii yá'ò ánabi Zakali,† Belekia né, Ido tɔúnae, à mè:

² Ma pɔ pà á deziɔzi.

³ A yáí tò ma Dii Zígɔde ma mè, o gbéɔne aa sua, mí sumá. Má Dii Zígɔde máme má ò.

⁴ Asu àɔ de lá á deziɔwao. Anabi káauɔ kpàwakèné aa mè, ma Dii Zígɔde ma mè aa mikè ní yáwáikeaɔwae, aai bɔ ní zé váiu. ɔ aai swáseio, aai laaidɔ ma yáwao. Ma Dii Zígɔde máme má ò.

⁵ Too! A deziɔ ku máε? Anabipio sɔ aaiɔ ku ɔɔɔpii yá?

⁶ Ma yá pò má ò ma zɔblena ánapioɔne aa díle á deziɔne, i ní leo lé? ɔ aa nòsɛlile aa mè ma Dii Zígɔde má kènέ ní yákeao ní ní dàaɔwa, lá ma zeɔwae.

Sɔdeɔ kua gbélio zanguo

⁷ Daliusi kpalablea wè plaade guu, a mɔ kuɛdode pò wí me Seba ɔɔɔ baasɔ mèndosaide zí, Dii yá'ò mapi ánabi Zakali, Belekia né, Ido tɔúnae.

⁸ Ma wépfungu'è gwá, ɔ ma gɔεe è di sɔsɔɔba kpe, a zea gbélio zanguo guzulεu. Sɔsɔɔbaɔ ní sɔzɔatɔɔ ní sɔkaapuaɔ ze aà kpe.‡

⁹⁻¹⁰ Ma mè: Baa, gbépio dea ni? ɔ gɔεe pò kú gbélio zanguo, ále yá'omanɔpi òmεε: Má ɔbne lá aa de. Gbépioá gbé pò Dii ní gbáε bebei dúniauɔne.

¹¹ ɔ aa yá'ò Dii Malaika pò zea gbélio zanguopie aa mè: Wa bebei dúniau, wá è dúnia kú kilikili yákelesai piie.

¹² ɔ Dii Malaika mè: Dii Zígɔde, n fε Yelusaleu ní Yudaɔ bɔsu wéle kɔniɔzi a wè baaɔkwin la. Nyɔɔ kú ní ní wɛnagwasaiɔ e bɔεe ni?

¹³ ɔ Dii wè Malaika pò lé yá'omanɔpiwa ní nòseniniyá maao.

¹⁴ ɔ Malaika pò lé yá'omanɔ òmεε mà yáε bee kpàwake, à mè: Dii Zígɔde mè Yelusaleu ní Siɔnao yá a kú gbáa,

¹⁵ a pɔ pà maamaa bui pò kálea ɔɔɔbaɔzi. A pɔ paa Isailioɔzi yáa yɔɔε, ɔ buipalepio ɔadaamá káfi.

* 1:1 Eza 4.24 † 1:1 Eza 5.1 ‡ 1:8 Zia 6.2-8

¹⁶ Ayāmeto Dii mē á ea su Yelusaleū wēnagwaawa. Wa ba yō Yelusaleūwa, wi a kpé dō we. Dii Zīgōde mé ò.

¹⁷ Malaikapi mē mà ea yáē bee kpāwake lō: Dii Zīgōde mē nama aō ku a wēleō guue. Dii a Sionā wēnagwa, i ea Yelusaleū se lō.

2

Kóba mēn sīōō n̄ sia gbēōn sīōō

¹ Ké ma wezù ma gugwà, ma kóba è sīō.

² Ma malaika pō lé yā'omanō là: Beeō ðea ni? A wēa à mē: Beeō ðe kóba pō Isailiō n̄ Yelusaleūdeō n̄ Yudaō pii fāaaō ũe.

³ Ŭ Dii sia gbēōn sīōō òlōmēē.

⁴ Ŭ ma aà là: Bō gbēpio lé mō keii? A wēa à mē: Kóbapio mé Yudaō fāaa, ō an gbēe i fō a mi sē musuo. Siapio mò wladadai bui kóbapioziē, aai n̄ gbēgbē, asa buipio n̄ kóba gēle Yudaōzi, aa n̄ fāaaē.

Gbé pō poyōba kua

⁵ Ké ma wezù ma gugwà, ma gōē è, a poyōba kua.

⁶ Ma aà là: Nlē gé má ni? A wēa à mē: Málē gé Yelusaleū yōi mà a yàasa n̄ a gbāao dōē.

⁷ Ké malaika pō lé yā'omanōpi lé tá, ō malaika pāle mò dāaale

⁸ a òē: Bàale gē o ēwaasopie, Yelusaleū aō kálēa blisai a gbēnazina n̄ a pōtuoo dasike yái. A mē lō:

⁹ Dii mē áme áō ðe a bíi tede pō liai ũ, lō ku a guu a gawi ũ.

¹⁰ Dii èa mē: A mō! A mō! A bàale à bōle gugbāntoo oi bùsuu, asa ma á fāaa dūnia gola sīōō guue. Ma Dii māmē má ò.

¹¹ A Sionadeō, à mō! A gbē pō á kú Babeliō, à piliwà!

¹² Dii Zīgōde mē a ma zī mà a tōbō bui pō lèlèwáō yá musue, asa gbē pō zōwá zōō api a webewae.

¹³ A òsēnzi, an zōō i lèlemá, lō dō ké Dii Zīgōde mé ma zī.

¹⁴ Dii mē: A Sionadeō, à gulake n̄ pōnao, asa māmē málē mō, mí bekpa á guu.

¹⁵ Gōō bee buiō naa dasi, aai gō ma gbēō ũ. Má bekpa á guu, lō dō ké Dii Zīgōde mé ma zīwá.

¹⁶ Dii a Yudaō se a gbēō ũ a bùsuu, i ea Yelusaleū se lō.

¹⁷ Baade ke kilikili Dii ae, à fēle a kúkii pō a kua adoau, àle mō.

3

Pōkasa gbia daa sa'onkia

¹ Ŭ Dii sa'onkia Yesua* òlōmēē, a zea Dii Malaika ae, mé Setāu zea aà òplaa i yāōawá yái.†

² Ŭ Dii Malaika ò Setāue: A kō le n̄ Diio, Setāu.‡ A kō le n̄ Dii pō Yelusaleū sēō fá! Gbēē beeā yāamiona pō wa ga bō té guue.

³ Ké Yesua zea malaikapi ae, a pōkasa ámakea daa.

⁴ Ŭ malaikapi yā'ò gbē pō sí a aeōne à mē: A aà pōkasa ámakeapio bō. Ŭ a ò Yesuae: Gwa! Ma n̄ duuna kēma. Má pōkasa gbia danēē sa.

* 3:1 Eza 5.2 † 3:1 Zia 12.10 ‡ 3:2 Yud 9

5 Ǿ à mè wà tulu gbàsísai diè. Ǿ aa kpàè aa èa ɔkasa dàè, gɔɔ pɔ Dii Malaika zεà we.

6 Ǿ Dii malaikapi lεdà Yesuawa à mè:

7 Dii Zlgɔde mè, tó n̄ be a zéu, mé n̄ yá pɔ á díleɔ kūa, á a kpé nane n̄ ɔzɪ, n̄n̄ de a begwana ũ, í n̄ gba zé ñyɔ ku gbé pɔ sílae beeo guu.

8 Sa'onkia Yesua, ma! Mpi n̄ n̄ sa'on dee pɔ kále n̄ aεɔ, áme á yá pɔ lé mɔ taaɔ ũ. Málε mɔ n̄ ma zòblena Vlápaaɔ. §

9 A gbε pɔ má díle Yesua aε gwa. Gbè m̀ndopi wé soplae, mé má lákewà, mí gbábɔ búsupiε gɔɔ do kóú. Ma Dii Zlgɔde máme má ò.

10 Gɔɔ bee á baade a a gbédee sísi aà zòle nana a v̄εli ge kaadɔenli gbáú.* Ma Dii Zlgɔde máme má ò.

4

Vua dau n̄ kuli m̀n̄ plaɔ

1 Ké malaika pɔ lé yá'omano èa sù, à ma vu lá wí n̄ vu iuwa.

2 Ǿ à ma la à mè: Bó n̄ è wei? Má wèwà ma mè: Ma vua t̄εt̄εε dau è, a filia v̄i sopla, mé a n̄síkakli ku a musu. Filia m̀n̄ soplapio, baade n̄ a n̄sí zéo.

3 Kuli m̀n̄ pla ku a sae,* ado n̄síkakli ɔplaa oi, ado zεε oi.

4 Ǿ ma malaika pɔ lé yá'omano là: Baa, beeo dea ni?

5 A wèa à mè: N̄ d̄s lá p̄p̄io deoa? Ma mè: Aawo, Baa!

6 Ǿ a òmεε, yá pɔ Dii lé o Zolobabelien ke: Dii Zlgɔde mè, i ke n̄ gbáao ge n̄ ikoo no, sema a Nislna.

7 Gbèsísl̄ z̄ɔɔ, b̄ón n̄ úi? Nyɔ ḡs Zolobabeliε gudaaia ũε. Tó à b̄ò n̄ kpé midεgbεo, wa báaa k̄aaa.

8 Ǿ Dii yá'òmεε à mè:

9 Zolobabeli ɔ mé kpépi ε kpàle, mé aà ɔ mé a a mide, ío d̄s ké Dii Zlgɔde mé ma z̄lwá.

10 Gb̄εε su saka yá ȳɔɔna kegɔɔuo. Tó wà ḡlsusugwabo è Zolobabeli ɔzɪ, an pɔ a ke na.

Filia m̀n̄ soplapio de Dii wétea dúniai ũε.†

11 Ǿ ma malaikapi là: Kuli m̀n̄ pla pɔ kú dau ɔplai n̄ zεεio dea ni?‡

12 Ǿ ma ea aà là l̄o ma mè: Kù liḡn̄ pla pɔ kú n̄sí zé m̀n̄ pla pɔ wa p̄i n̄ vuaoɔ sae, ále n̄sí pisi filiaɔwa dea ni?

13 A wèa à mè: N̄ d̄s lá p̄p̄io deoa? Ǿ má òè: Aawo, Baa!

14 Ǿ à mè: Gb̄εɔn̄ pla pɔ wà n̄ díle aa z̄ike dúnia búu Diiεn̄ we.

5

Taala pɔ lé vua

1 Ma εa wεzù ma gugwà l̄o, ɔ ma taala è, ále vua.

2 Malaika ma la à mè: Bó n̄ èi? Ǿ má wèwà ma mè: Taala má è, ále vua. A gbàa kà ḡàsísuu bao, a yàasa kwi.

3 Ǿ a òmεε: Láaiɔ Lua lé z̄i n̄ búsuwan we pii. Yá pɔ k̄εa a kpe dowa mè, Lua a kpáio ya n̄ b̄leu pii. A kpe do s̄s, Lua a gbé pɔ í εeto n̄ a t̄soɔ ya pii.

4 Dii Zlgɔde mè á lápi kpásá, lápi í ḡε kpáí kpéu n̄ gbé pɔ í εeto n̄ a t̄so kpéuo. Aɔ ku we, i kpépi wíwi, a zaɔ n̄ a ḡl̄o pii.

N̄ε pɔ kú gbi guu

⁵ Malaika pɔ́ lé yá'omanɔ́ mɔ́ òmɛɛ: Wése n̄ pɔ́ pɔ́ lé bɔ́ma gwa.

⁶ Ma aà là: Bɔ́ ní? ɔ́ à mè: Gb́i pɔ́yɔ́bɔ́ɛ. ɔ́ à ɛa òmɛɛ: N b̀sudeɔ́ taaen we.

⁷ ɔ́ má è wà gb́ipi né pɔ́ de beɔ́ma ũ wè, nɔ́ɛ mé z̀léu.

⁸ ɔ́ malaikapi mè: Luayãdasain we. ɔ́ à ɔ́t̀òlɛwá gb́iu we, à a né pɔ́ de beɔ́ma ũpi tãɛ.

⁹ Ké ma wezù ma gugwá, ma nɔ́ɛ gb̀ɛɔ́n plaɔ́ è, aa gãsla ví lán wàalianawa. Aale gãsla lé, aa vùà lé m̀, ɔ́ aa gb́ipi sè lé vuað, aa musu yáio, aa z̀lé yáio.

¹⁰ ɔ́ ma malaika pɔ́ lé yá'omanɔ́ là: Aale tá ní gb́ipio má ní?

¹¹ A wèa à mè: Aale gé kpediè Babiloni b̀suuu. Tó aa làa, aa aà dau we a dilekli ùɛ.

6

Zikasɔ́go m̀n s̀iis

¹ Ma ɛa wezù ma gugwá lɔ́, ɔ́ ma zikasɔ́go è m̀n s̀iis, aale bɔ́ gb̀sɛsl̄ m̀n plaɔ́ zãnguɔ́. Gb̀sɛsl̄pɔ́á m̀ngotɛɛ.

² Gó s̀eia dɔ́a s̀sɔ́ɔ́baɔ́nɛ. A plaade dɔ́a s̀sinaɔ́nɛ.

³ A aãde dɔ́a s̀kaaɔ́nɛ. A s̀iisde dɔ́a s̀dãnaɔ́nɛ. S̀s̀ gbãaɔ́nɛ pii.*

⁴ ɔ́ ma malaika pɔ́ lé yá'omanɔ́ là: Baa, beeɔ́ dea ní?

⁵ A wèa à mè: S̀s̀go m̀n s̀iispiá ìana m̀n s̀iis pɔ́ aãlɔ́ zea d̀nia búu Dii aɛɔ́nɛ.† Aa b̀le lé gé.

⁶ S̀sinaɔ́ gó lé gé gubãntoo oi b̀suuu. S̀kaaɔ́ gó té ní kpe. S̀dãnaɔ́ gó lé gé gɛmid̀kli oi b̀suuu.

⁷ Ké s̀s̀ gbãapiɔ́ b̀le, an me lé ke fèfe ní sia d̀niau. ɔ́ malaika mè: A ge si d̀niau. ɔ́ aa síu.

⁸ ɔ́ à lezù a òmɛɛ à mè: S̀s̀ pɔ́ lé gé gubãntoo oiɔ́ tò ma pɔ́ wèe b̀supiwa.

Kía f̀iakpaa Yesuae

⁹ Dii yá'òmɛɛ à mè:

¹⁰ Gba si Elɛdai ní Tobiao ní Yedaia pɔ́ aa b̀ Babeli aa s̀uɔ́wa, ní geð gɔ́ɔ́ doŭ z̀l̄ g̀ò Zefania né Yosia be.

¹¹ Anusu ní vua pɔ́ aa gbadaòpi se n̄ kíafua keð, ní kpá sa'onkia Yesua, Yozada néɛ.

¹² Oè Dii Zig̀de mè: G̀ɛ pɔ́ wí me Vlãpaan* we. A vlãpa a k̀kli, i ma kpé dɔ́.

¹³ ɔ́me a kpedɔ́mɛɛ, i ɛa z̀le a báawa we, iɔ́ kpalable ní gawio. A z̀le a báawa kía ũ sa'ona ũ. Lɛdama pɔ́ l̄ m̀ ní aafia a bɔ́ apiu guu.

¹⁴ Wa kíafuapi kpa Elɛdai ní Tobiao ní Yedaiao ní Zefania né Yosiaowa, i g̀ yápi dɔ́ngubɔ́ ũ ma kpéu.

¹⁵ Gb̀é pɔ́ kú zãɔ́ mɔ́ ma kpé dɔ́, iɔ́ d̄s̀ ké Dii Zig̀de mé ma z̀wá. Tó a Dii á Lua yá'onɛ mà maamaa, yápi a ke.

7

Leyea ní ǹsemendoo

¹ Kí Daliusi kpalablea wè s̀iisde guu, a mɔ́ k̀okwide Kisele gɔ́ɔ́ s̀iisde z̀l̄, ma Zakali, Dii yá'òmɛɛ.

² Gɔ́ɔ́ bee Betelideɔ́ Salezeɛ ní Legemelekio ní ní gb̀ɛ z̀l̄ yãgbɛai Diiwa.

* 6:3 Zia 6.1-8 † 6:5 Zia 7.1 ‡ 6:12 Zkl 3.8

3 Aa Dii Zlgõde kpé sa'onao là aa mè: Wà lɛye ní ɔɔbo mo sode guu, lá wi ke wē ní wēowa yà?

4 ɔ Dii Zlgõde yá'òmee à mè:

5 Sa'onao ní bùsu gbépiio la n̄ me: Ké aa lɛyè ní ɔɔbo mo sode ní mo sopladeo guu a wē baaɔkwin la, máme aa yèmeea?

6 Ké a pɔblè a imi, ázla yáí a pɔpi blèio lé?

7 Yá pɔ Dii dà anabi káaune aa a kpàwakèn we, gɔɔ pɔ Yelusaleù ní a zɔewiao kálea dɔɔa ní namao, mé wa ku Nɛgɛve ní gusalala pɔ kú a saeo.

8 Ma Zakali, Dii yá èa dèdea à mè:

9 Ma Dii Zlgõde ma mè: Aɔ yázedeke ní síanao. Aɔ gbèke vɛ ní kɔo ní kɔ wēnagwaa.

10 Asu gbāamɔ gyaa taasido ní tone pɔ gwana vɛo ní bòmɔo ní wēnadeoneo. Asu kɔ yāmaake ní vāioo.

11 A deziɔ gí yápi mai, aa bò ma kpe aa ɔtá ní swále.

12 An swá gbāakù lán gbewa, aai swáse ma ikoyáio ge yá pɔ má dà anabi káaune aa ò ní ma Nisina gbāao. ɔ ma Dii Zlgõde ma pɔ pãrzi maamaa.

13 Ma Dii Zlgõde ma mè, ké ma lezùrzi, aai swásio. A yáí tò, ké aa lezùmazi, mí swásei sɔo.

14 ɔ ma ní sélé lán zàawa, ma ní fáaa bui pɔ aa ní dɔo guu. An bùsu gò bezia ù ní kpe, wa fɔ páao. Màa aa tò pɔeá bùsu gò bezia ù.

8

Dii legbèa Yelusaleù yá musu

1 Dii Zlgõde yá'òmee à mè:

2 Ma Dii Zlgõde ma mè, Sìna yá ma kù gbāa maamae, àle ma n̄se tékù pãspãsi.

3 Ma Dii ma mè, má ea su Sìna, mí zɔle Yelusaleù. Wa o Yelusaleùe wéle stande, wi o ma Dii Zlgõde gbèsisíe Lua gbèsisí.

4 Ma Dii Zlgõde ma mè, maeziɔ ní nɔeziɔ ea kále Yelusaleù gāaeɔ, baade ní a lipanao kúa, ké aa wē kè yáí.

5 Nɛgɔenaɔ ní nenɔenaɔ wélepi gāaeɔ pa lɔe, aaiɔ kɔ'o a zeaɔ guu.

6 Ma Dii Zlgõde ma mè, yápi a bɔ gbé kónaɔ sae gɔɔ bee, kási a bɔ ma saeo. Ma Dii Zlgõde máme má ò.

7 Ma Dii Zlgõde ma mè, máme má a gbéɔ bɔ gukpe bùsuɔ ní be'ae bùsuɔ guu,

8 mí suɛnɔ aao ku Yelusaleù, aai gɔ ma gbéɔ ù, míɔ de ní Lua ù a zéwa síana.

9 Ma Dii Zlgõde ma mè, á gbé pɔ ále yáe bee ma anabio léu za gɔɔ pɔ wà ma kpé é kpàle e gbāɔ, à gāsɛwa bɔbɔ kpépi zíwa.

10 E gɔpɔpi gè kàò, gbēnazinaɔ ní pɔtuoo lé ài'e zɛ yá musuo. Gbé pɔ lé gé ní gbé pɔ lé suo aafia vɛo an wéleɔ yáí, asa má tò wà íbelesé ní kɔo kòtēe.

11 Ama má yáke gbé kónapiɔne tia lán yāawao. Ma Dii Zlgõde máme má ò.

12 Luabe a lou gbae, pówena iɔ aafia, wéleli i ne'í, tɔle i bleke. Má pɔpio kpa gbé kónapiɔwa gba ùe.

13 A Yudaɔ ní Isailio, lá a gɔ gbékabɔ ù buipáleone, màa má á suaba, mí tó wà báaadakɔu ní á tɔo. Asu to vɛa á kúo. A gāsɛwa wee.

14 Ma Dii Zlgõde ma mè, lá ma zedò mà músikpaázi gɔɔ pɔ á deziɔ ma pɔ fēmee, ɔ mí á wēnagwao,

15 màa ma zeò ɓ má maake Yelusaleũdeɔne ní Yudaɔ pii gɔɔ beeɔzɪ. Ma Dii Zígɔde máme má ò. Asu to vía á kũo.

16 Yá pɔ́ áli ken ke: A baade lí sɪana'o a gbédeee.* Ali yágɔgɔ a zéwa nana á yákpalekeklɪbu.

17 A gbée suli váikpaal ní a gbédeeeo. Eetoa ní ma tɔo suli kááguo, asa má za yápiɔu píie. Ma Dii Zígɔde máme má ò.

18 Dii Zígɔde yá èa dèdea à mè:

19 Ma Dii Zígɔde ma mè, lé pɔ́ ɓ ye mɔ sɪiɔde guu ní mɔ sɔodeo ní mɔ sopladeo ní mɔ kwideo, a gɔ́ á Yudaɔne dikpe maa pɔ́ á pɔnakɛu ní yaalɔ u. Ayámɛto á wɛɛle àò kú ní sɪanao yákelesai.

20 Ma Dii Zígɔde ma mè, buiɔ ní wéledeɔ aao mɔ dasi e tia.

21 Wa ge okɔe wéle ní wéleɔ wá mɛ: Wà ge Dii kɪi wɛɛɛ, wí Dii Zígɔdepi aɛya. Mapi má gé sɛɛ.

22 Buiɔ ní bùsu gbáa gbéɔ mɔ ma kɪi wɛɛɛ dasi Yelusaleũ la, aai ma aɛya.

23 Ma Dii Zígɔde ma mè, gɔɔ bee gbéɔn kwi pɔ́ bɔ́ bui ní buio guuɔ Yuda mendo kú a ula léwa, aai oè aa mɛ: Wá geɛnɔe, asa wá mà Lua kúánɔ.

9

Yá zɔ́ɛa Isailiɔ ibeɔɔwa

1 Dii a yáda Adalaka bùsula,

i to yá zɔ́ɛ Damasiwa,*
asa Sili mɛɛwiapiá aà pɔ́ɛ,
i ke Isaili buiɔ ní tɛɛ no.

2 Yápi a zɔ́ɛ Amatawa ɓɛ
ní Tiio ní Sidɔo,†
baa ké aa de ɔ́nɔnao ù maamaa.

3 Tiideɔ bíli gbáa bo lía ní wéleɪ,
aa ánuɔ káaari zi lán úfáawa,
aa vua nɔ́nɔaari zi lán zé guu pèleawa.

4 Gwa! Dii a ní pɔ́ɔ sɪmá,
i zé pɔ́ aa ví ísɪaa midɛ.
Té mé a kú ní wélepiwa.

5 Asekelonideɔ e, vía i ní kú.
Gazadeɔ lualua maamaa
ní Ekelonideɔ ɓ, asa támaa a ní néɛ.
Gazadeɔ kua ní kíawa,
Asekeloni a gɔ́ bezia ù.

6 Buipáɛɔ zɔ́ɛ Asedoda,
Dii i Filitɛɔ‡ wala midɛ.

7 I nɔ́ɔ kòlokpasai ɓ ní lézɪ,
i tɛ ɓ ní léu.
An gbé pɔ́ gɔ́ wá Lua pɔ́ úɛ,
aa gɔ́ lán Yudaɔ buiewa,
Ekelonideɔ gɔ́ aà gbéɔ ù lá Yebusiɔ kèwa.

8 Dii i a bùsu ní a gbéɔ dɔ́a
zígɔ pɔ́ lé mɔ léleimá yáí.
Gbáamɔneɔ gɔ́báablemá ɓo,
asa aò wéteɔzi saɛ.

* 8:16 Efe 4.25   * 9:1 Isa 17.1-3   † 9:2 Isa 23.1-18, Yoc 4.4-8   ‡ 9:6 Isa 14.29

Siona Kia ma

⁹ A Sionadeɔ, à pɔnake maamaa,
á Yelusaleudeɔ, à kúkuake.

A gwa, á kía lé mówá,

í yáke a zéwa mé zɔblenaε.

Aá nɔse niε mé a di zàa'ina kpe,

a di zàa'in né bɔb kpe. §

¹⁰ A zikasɔgoɔ bɔle Eflaiü bùsuu,

a to zikasɔɔ ku Yelusaleü bɔ,

wi zikasaɔ é'ε.

A aafia kpáwake bui piε,

i kible za ísiale la ní a léleo,

za Uflatai e dúnia léwa.*

¹¹ A gbé pɔ á de zɔzɔɔ ü sɔ,

má á bɔle è isaipiu

ma baakuaánɔ au† yáí.

¹² A zɔzɔ pɔ á dɔ á bɔɔ,

à su á wéle bíideu,

baa gbá mále oé,

má εa asea kpáwá leε pla.

¹³ Yudaɔ mé ma sá ü, má sápi ká,

Eflaiü buiɔ mé ma ka ü, má dau,

mí Sionadepiɔ gbaε Gelekíɔwa.

Aa gɔmεε lán nεgɔna fɛndawa.

¹⁴ Za musu Dii a bɔ a gbépiɔwa,

aà ka a gɛ floo lán loupiléawa.

Dii Lua a kàape,

i mɔ gεmidɔkɔi oi zàa'iana guu.

¹⁵ Dii Zígɔde a ɔlia a gbéɔzi,

aa ní ibεεɔ taitai,

aai ɔzɔ ní gɔkebɔɔwa.

Aa ní bɔɔ'í mi,

aai pala lán vεεminawa.

Aa ke zɔuzɔ

lán ta pɔ wí au éleɔ sa'okliwawa.

¹⁶ Dii an Lua a ní suaba gɔɔ bee

a kpása sáɔ ü,

aaiɔ teke aà bùsuu

lán kíafua gbè bεεedeɔwa.

¹⁷ Aaɔ maa mé an kefena a ke zài.

εwaasoɔ lekpeɔ yɔyɔ pɔwena yáí,

wéndiaɔ wéwé, ké vεε di yáí.

10*Dii ɔliaa Yudaɔzi*

¹ A lou gbεa Diiwa káabuana,

asa Dii mé í to lou keke,

§ 9:9 Mat 21.5, Zaa 12.15 * 9:10 Sou 72.8 † 9:11 Bsa 24.8

ĩ to lou kwéné,
 ĩ to buapó ke baadee.
 2 Táa ĩ yáya'a'o,
 mäsokenao ĩ yá eena e.
 Wépungu'enao yáa mɔafliie,
 an gbé̃ nòseninianeá pãe.
 A yái tò gbé̃ liaaa lán sãowa,
 an kúsu kwea ké aa dāna vıo yái.*

3 Ma Dii ma mē,
 ma pɔ paa an dānaɔzi,
 má ľada blesanapiowa.
 Ma Dii Zígōde má ɔlia Yudaɔzi ma kpasa pɔɔ ũ,
 má ní ke zikasɔ gawide ũ.

4 Gbé̃ pɔ de lán ēdaalegbewa† a bɔ ní guu,
 gbé̃ pɔ de lán kálo‡ ge zikasawa a bɔ we,
 kpalablenao bɔ we piie.

5 Aaɔ de negɔnao ũe,
 aa ɔzɔ ní ibeɔowa zikawēle zéu lán pèleawa.
 Lá má kúrino,
 aa zika, aai sɔdeɔ fu.

6 Má Yudaɔ gba gbāa,
 má Yosefu buio suaba,
 mí surino ní pá ziu,
 ké má ní wēna vı yái.
 Aaɔ de lá mi ní vıaa yāaowa,
 asa māmema Dii ní Lua,
 má yāmamá.

7 Eflaiū buio gɔ negɔnao ũ,
 an pɔ ɔ na lán vēe z̄lemáwa.
 An néo e, aai pɔnake,
 an pɔ a ke na Diiwa.

8 Má swe péńzi, mí ní kāaa,
 má ní boe, aaiɔ dasi lán yāawa.

9 Baa tó ma ní fáaa buio guu,
 ma yá aɔ dɔńgu za b̄usu z̄az̄aue.
 Ampio ní ní néo aaɔ kue, aai su.

10 Má ní bɔ Egipi b̄usuu má surino,
 má ní kāaa Asili b̄usuu,
 mí surino Galada b̄usuu ní Libāo.
 Gu a mómáo.

11 Aa bua Egipi ísiawa,
 aa a ikooaɔ fu,
 Niili ísiɔ ba.
 Asiliɔ wala a kpále,
 Egipi iko a láa.

12 Ma Dii Zígōde ma mē,
 ma gbé̃ gbāa'e ma k̄i,
 aaiɔ temazi.

* 10:2 Mat 9.36 † 10:4 Isa 28.16, Efe 2.20 ‡ 10:4 Isa 22.23

11

¹ Liba b̄usu, zεwē,
t́é í k̄u n̄ sedε líɔwa.

² P̄élio ɔɔɔ, asa sedε líɔ l̄éle,
gawidepiɔ ɔɔkp̄aε.

Basana b̄usu ḡialio búbuape,
asa líkpε sisipi kw̄éε.

³ S̄ádánaɔ búbuwa d̄o,

asa an d̄ád̄akεk̄li maaɔ ɔɔkp̄aε.

N̄ɔmusuɔ wiido,

asa Yuud̄ε dào k̄aalεε.

Sad̄an maa r̄i sad̄an b̄εεsaideo

⁴ Dii ma Lua òm̄εε m̄aɔ s̄á p̄ɔ d̄ε w̄à r̄i k̄olokpaɔ d̄á,

⁵ asa an lunaɔ í r̄i k̄olokpaε, w̄ili r̄i t̄aae eo. An ȳlanaɔ s̄ɔ aã m̄ε wa s̄áauk̄è r̄i Diio, asa wa ɔda l̄é w̄á k̄ù. An d̄anapiɔ lí r̄i wegwaɔ.

⁶ Dii m̄è á d̄únia gb̄éɔ to we l̄o, á r̄i baade kpak̄ɔaε, á r̄i na r̄i k̄iaɔne r̄i ɔz̄le. Aa d̄únia w̄iwi, m̄é á gb̄éε b̄o r̄i ɔz̄lo.

⁷ ɔ ma s̄á p̄ɔ d̄ε w̄à r̄i k̄olokpaɔ d̄à, at̄esa a ȳéεsaideo. ɔ ma gopana s̄è m̄en pla, ma t̄okp̄an̄é. Ado t̄ón Nandiio, ado s̄ɔ Naak̄ɔwa, ɔ m̄ále s̄ápio d̄ád̄o.

⁸ M̄o dou guu ma s̄ádánaɔ d̄è àaɔ. Ma s̄aɔ ye ma ḡiȳaio, ɔ ma fumá.

⁹ Má ò s̄aɔne má r̄i dá l̄o, a p̄ɔ p̄ɔ lé gaɔ ga, a p̄ɔ p̄ɔ lé kaaleɔ kaale, a p̄ɔ p̄ɔ ḡòɔ k̄ɔ s̄ó.

¹⁰ ɔ ma a gopana p̄ɔ mi m̄ε Nandiio s̄è má z̄é, ma l̄edoũ p̄ɔ má k̄è r̄i bui p̄iio gb̄o.

¹¹ L̄edoũpi gbooḡɔpi, ɔ s̄á ȳéεsaide p̄ɔ lé ma gwaɔ d̄ɔ sa k̄é ȳápi b̄ò Dii k̄iε.

¹² Má ò s̄aɔne, t̄ó à k̄èn̄é maa, aa ma asewa k̄paa. T̄ó m̄aan s̄o, aaɔ r̄i p̄ɔ k̄ū. ɔ aa flab̄òm̄εε ánuɔu ɔwat̄é baakwi.*

¹³ Dii òm̄εε m̄á ɔa p̄ɔ aa díle ma lua ɔa d̄ε beeaopi zu oobonaε, ɔ ma ánuɔu ɔwat̄é baakwipi s̄è má z̄ù oobonaε Dii kp̄éu.†

¹⁴ ɔ ma a gopana plaade p̄ɔ mi m̄ε Naak̄ɔwa s̄è má z̄é, ma gb̄éke p̄ɔ Yudaɔ r̄i Isailio v̄l r̄i k̄ɔo gb̄o.

¹⁵ ɔ Dii òm̄εε m̄á ḡé s̄ádán b̄εεsaide p̄ɔkasaɔu sa,

¹⁶ asa á s̄ádána díle r̄i búsuu, aɔ s̄á p̄ɔ lé kaaleɔ f̄án v̄io, a a p̄ɔ p̄ɔ f̄áaɔ w̄εleɔ, a εseke a p̄ɔ p̄ɔ k̄è'laɔneɔ, a a p̄ɔ p̄ɔ gb̄aa gwao. A s̄á mekp̄aaɔ sw̄ε wolo, i r̄i s̄ó.

¹⁷ Waiyoo s̄ádán b̄εεsaide p̄ɔ í p̄ákpa s̄aɔzi!

Wa aá lé r̄i f̄endaɔ a ɔplaa ḡás̄l r̄i a ɔplaa w̄éowa,

aá ḡás̄pi i imi v̄ioo,

aá w̄épi i na f̄éu.

12

Dii Yelusaleũ b̄oɔ bui p̄ií ɔz̄l

¹ Yá p̄ɔ Dii ò Isailio yá musun ke. Dii p̄ɔ musu kp̄ale à t̄ɔle k̄ale m̄é í nis̄ina íkasa gb̄enaz̄ina guu m̄è:

² Gwa! Má Yelusaleũ ke lán toona p̄ɔ a í a bui p̄ɔ liaaio t̄alaatalaabowa. Aa koez̄ɔ Yelusaleũzi r̄i Yuda búsuɔ p̄ií.

³ Ḡoɔ bee t̄ó d̄únia bui p̄ií koez̄i m̄aa, má Yelusaleũ ke bui p̄iíε gb̄esi p̄ɔ wa f̄ɔ deo ũ. Gb̄é p̄ɔ lé w̄εle ȳɔw̄á p̄ií, a aá woloε n̄ai.

* 11:12 Mat 26.15 † 11:13 Mat 27.9-10

⁴ Goo bee má tó s^s pii bílike gékliwa, mí fana zí n díkpenaowa. Ma Dii máme má ò. Ma wéw wéa Yuda^o yá musu, má buipáleo s^o v^olakuné.

⁵ Yuda^o kíao i o n s^o guu, Yelusaleúde^o gbāa, ké Dii Zíg^ode de n Lua ū yáí.

⁶ Goo bee má tó Yuda^o kíao g^o lán k^ona té p^o ká yàa gbáúwa, lán sēte p^o s^olo áwauwa. Aa gbé p^o liaarzi^o sásā o^oplaa n zeeo, Yelusaleū i^o kálea a gb^oeu Yelusaleū ū.

⁷ Ma Dii má Yuda wéleo b^o káau, ké Davidi bui^o gawi n Yelusaleúde^o p^oo su a^o de Yuda k^oni^o p^oáo.

⁸ Goo bee ma Dii má o^oku Yelusaleúde^ola. Goo bee an gbagalena^o gbāa'e lán Davidiwa, Davidi bui^o s^o aa gbāa'e lán Luawa, lán Dii Malaika p^o o^obaanéwa.

⁹ Goo bee má ze n gbé p^o m^o léléi Yelusaleúwa^o kaaleao.

Yuda^o ea sua Diíwa

¹⁰ Má a Nisina pisi Davidi bui^o n Yelusaleúde^owa pii, aai ma gbēke d^o, aai wabikea, aai gbé p^o aa aà z^o aa aà dè gwa. * Aa búbuape aà yá musu[†] lá wí p^o ne mēndona gaa yá musuwa. Aa wēnakē lá wí ke neg^oē séia gaa yá musuwa.

¹¹ Goo bee Yelusaleúde^o búbuapea a^o de lán búbua p^o wa p^o Adadalim^o Megido gusalalauwa.

¹² Búsude^o búbuape fáani n fáanio, Davidi bui^o n^otē, an n^oeo n^otē, Natā bui^o n^otē, an n^oeo n^otē,

¹³ Levii bui^o n^otē, an n^oeo n^otē, Simeí bui^o n^otē, an n^oeo n^otē,

¹⁴ n^o bui k^oni^o n^otētē, an n^oeo n^otētē b^o.

13

¹ Goo bee nib^ona a wē Davidi bui^one n Yelusaleúde^o pii duunawoloama n gbāoané^o yáí.

² Goo bee má táao t^o báde n búsuu, a^o d^o gbēegu loo. Ma Dii Zíg^ode máme má ò. Má ānabi egen^o midē n búsuu n welena p^o l^o n gba lé^o.

³ Tó gbé g^o l^o ānabikeke, aà de n aà da'iao oè à láawàn we, asa à estò n ma t^ooe. Tó ále ānabikeke, aà de n aà da'iaopi^o mé aa aà z^o aa de.

⁴ Goo bee wí a ānabi pii kú yá p^o aale e oa yá musu. Aa ānabike p^oká ula da aa gbé^o sásā^o loo.

⁵ A me ānabin a ūo, z^oen a ū, ále buake za a neg^oooe.

⁶ Tó wà aà là: B^o ia mé tété n o^owa s^o? A me: E'e! Ma ke'la ma gbé^o bee.

⁷ Ma Dii Zíg^ode ma mē:

Fēnda, fele n ma sādānao,

g^o p^o de ma gbēdo ūpi.

Sādānapi lé, s^o i fáaa,*

mí o^olia an gbé k^opena^ozi.

⁸ Wa búsude^o lee pla le wà n dede,

lee do i g^o a guu.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Má lee dopi baasa n t^oeo

lán ānusu baasaawa,

má n maa legwa,

lá wí vua maa legwawa.

Aa ma sísi, mí wemá.

Má mené ma gbé^o,

* 12:10 Zaa 19.37, Zia 1.7 † 12:10 Mat 24.30, Zia 1.7 * 13:7 Mat 26.31, Maa 14.27

aai omεε Dii ní Lua.

14

Zì gbèza ní Dii m̀ao

¹ Gwa, Dii gɔɔ lé m̀s, wa á p̀ɔɔ síwá, wi kpaalekɔε á wáa.

² A bui píi káaa Yelusaleũzi aa zíkaiánɔ, aai wélepi sí. Aa kpéɔ yɔε aa kusi nɔεɔwa. Wa tá ní wélepipeɔ lεε doo zìzɔɔ ũ, ama wa ní k̀ni p̀s g̀ɔɔ b̀le wélepi guuo.

³ Dii a m̀s zíkai ní buipiɔ, lá í ke yáa zìkagɔɔwae.

⁴ Gɔɔ bee Dii a gbápele Kùkpe sísi misonaa Yelusaleũ gukpe oi. Sísiپی a paa pla sea gukpe e be'ae, a guzule aɔ zɔɔ maamaae. Sísiپی kpεdo a ta gughántoo oi, ado s̀s gεomidɔk̀i oi.

⁵ A bàale ta sísiپی guzuleu, asa guzuleپی a ge pe Aseliwae. A bàale lá á deziɔ bàale t̀le lualuae Yudaɔ k̀i Uzia gɔɔwa, Dii ma Lua i m̀s ní a gbé p̀s an kua adoa s̀nu.

⁶ Gɔɔ bee gupua aɔ kuo, sema gunie ní loughεo.

⁷ Gɔɔpi aɔ adoa, fáane ge gwáasina aɔ kuo. Dii mé gɔɔpi d̀s. Tó oosi k̀e, gu a pu.

⁸ Gɔɔ bee í wēnide* a b̀o Yelusaleũ à bàale, a k̀ni i ta gukpe oi Isida Wisideu, a k̀ni i ta be'ae oi ísiau sae ní buzieo píi.

⁹ Dii mé aɔ de dúnia píi K̀ia ũ. Gɔɔ bee ɔme aɔ Dii ũ ado, aà t̀s mé aɔ ku ado.

¹⁰ B̀supi píi a g̀ɔ gusalala ũe, sea za Geba p̀s k̀u Yelusaleũ gughántoo oi e Limɔ p̀s k̀u a gεomidɔk̀i oi. Ama Yelusaleũ aɔ kálea a gbεu musumusue, sea za Bēyāmeε bíib̀leu e Bíib̀le Séia ní Gola Bíib̀leɔ, sea za Ananeli bíi lesli e k̀i vēfēk̀i.

¹¹ Waɔ ku a guue, wa wíwi bau loo. Yelusaleũdepiɔ aɔ ku dɔɔɔae.†

¹² Gagyá p̀s Dii a ka bui p̀s aa lèle Yelusaleũwaɔgun ke: An me a yaikε gɔɔ p̀s aa sía. An wé a yaikε a t̀ɔnau, an léna a yaikε ní léu.

¹³ Gɔɔ bee Dii a to gili gēngu maamaa, aa k̀s k̀úkú k̀s ɔpizí, aai liaa ní k̀sɔ.

¹⁴ Yudaɔ zíkai Yelusaleũ nípii, aa zible bui p̀s liaanzíɔwa, aai ní àizεε naaa, vua ní ánusuo ní p̀kasaa k̀e zài.

¹⁵ Gagyápi a ka s̀ɔgu lo ní s̀baonaɔ ní yiongoɔ ní zaa'inaɔ ní pɔtuo p̀s k̀u gbépiɔ b̀ouɔ píi.

¹⁶ Bui p̀s m̀s lèle Yelusaleũwapio, an gbé p̀s g̀ɔɔ aɔ gé we wē ní wēo k̀uléi K̀i Dii Zìg̀ɔdeεε, aai Lákpεɔa dikpeke.

¹⁷ Tó dúnia buie i gé Yelusaleũ k̀uléi K̀i Dii Zìg̀ɔdepiεo, lou a manéo.

¹⁸ Tó Egipi buie i gé dikpepi keio, lou a manéo, mé Dii a gagyá p̀s í ka bui p̀s i gé dikpepi keioɔgu kánɔue.

¹⁹ Ia p̀s a da Egipiɔwa ní bui p̀s i gé dikpepi keioɔwan we.

²⁰ Gɔɔ bee wa k̀e s̀s ánanawwa: Dii p̀s. Dii kpé dáaɔ aɔ sáa ní sa'ok̀i taɔe.

²¹ Oo p̀s k̀u Yelusaleũ ní Yuda b̀usuo g̀ɔ Dii Zìg̀ɔde p̀s ũ píie. Gbé p̀s aa m̀s sa'ois se aa ǹɔ f̀uukεɔ. Gɔɔ bee laatana aɔ ku Dii Zìg̀ɔde kpéu loo.

* 14:8 Eze 47.1, Zaa 7.38, Zia 22.1 † 14:11 Zia 21.3-4

MALAKI

Yá pò kú láe bee guu

Malaki a lá kè e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 500 e 450. Isailio sù rí zòblea Babilonio wè 538 guu. An suapi gbèa an kúsu ná kwèawa busebuse. E ànabi Malaki àò gé ànabikèkèi, Isailio tē ànabi Age rí ànabi Zakalio yàdanèi, 5 aa èa Lua kpé dò Yelusaleü wè 520 e 515 guu. Ama za guu bee an wé dōa yá dafu pò a ke dōaana Zolobabeli z̄l̄i i zekèo. An lousisiyāò òòkpà mé yāvāi lé káfí. Aa pākpa sa'oa Luawai (1.6-14), wiò Lua kpāi'o gbāò daa guu (3.6-11), sa'onkiaò s̄s̄ aale laaidò z̄iwa bō, mé wili ikoyā pò Lua dilenè da bō (2.1-16).

Yápio yáí Malaki ledà sa'onawā rí gbéò pii aa nòselile. A dōngu ké Lua yerzi (1.1-5), āma a ònè b̄ aā mōa rí aā yákpalekea rí gbéò guu kà kái (2.17-3.5, 3.13-24). A z̄ina pò Lua a gbac yá'òné (3.1), aò de ànabi ū lán Eliawa (3.23). Baona lá pò Matiee rí Lukuo kèò guu, Malaki yá bee de Zāa Daa'ilena pò à m̀ò gbéò da zéwa Yesu Kilisie yá ūe (Mat 17.11-13, Luk 1.17).

Ké Malaki fèle rí Isailio an kua pò òòkpà rí rí pākpa Lua yáio, à ledàda luanaaikenaone aao kú rí Lua yákpalekear̄n̄o s̄ouo. Wápio s̄s̄ Malaki lé owèe wá baade àò kú rí Lua yákpalekeaan̄o s̄ouo za káau.

Sa'oya

¹ Yá pò Dii ò Isailioŋe Malaki sabain ke:

² Ma Dii ma m̀è má yeázi, 5 a m̀è ma yeaázi de kpelewa ni? Ma Dii ma m̀è Esauá Yakòbu v̄li nolo? Kási Yakòbu má yei,

³ má ye Esauio,* 5 ma aā gus̄s̄ide lile guwawai ū, ma aā b̄usu tò gbáa gbēgbonāò kúki ū.

⁴ Edòp̄io i me, baa ké wà rí wéleò dēon̄z̄, aa ea rí beziaò fèlee. Ǿ ma Dii Z̄iḡode ma m̀è: Tó aa èa kàle, má rí deelepae, wi oné Väibusudeò, gbé pò Dii rí kpēne kua guop̄io!†

⁵ A wesie, i me Dii z̄ō, baa wá b̄usu z̄ōle kpele.

⁶ Né i a mae kpela, mé zòblena i a dii kpela. Ké má de á mae ū, ále ma kpela? Ké má de á dii ū, á ma v̄ia v̄ie? Ma Dii Z̄iḡode máme mále á la. A sa'onā, áme ále sakamagu. I me: Kpelewa wa sakàngui?

⁷ Ké a saká ma táabūnuu yáie. I m̄o ma gbagbakli rí ble gbálaeae. I me: Kpelewa wa n gbagbakli gbálèi?

⁸ Ké a m̄o sa'òà rí pò v̄iā, yāvāin weoa? Ké a sa'òà rí n̄òeē ge a gyāe, yāvāin weoa?‡ A ge kpa b̄usu gbēz̄ōwa à gwa! A yá a kaaàgua? A á sáaukpa? Ma Dii Z̄iḡode máme mále á la.

⁹ Tó a awakpāmee tia kéwa, má á wegwae? Tó pò bee taaò kú á z̄l̄i, má siánòe? Ma Dii Z̄iḡode máme mále á la.

¹⁰ Tó á gbēe gè ma ua zé tà yā, ké wasu gē tékai ma gbagbakli p̄ao, bee s̄ā. Ma Dii Z̄iḡode máme má ò. A yá lé kemee nao, má á gba sio.

¹¹ Za latè bilea e a gēkp̄euki ma tó aò z̄ō buiōne. Wa tulaletikamee téa, wi m̄omee rí gba gbálesaiò gup̄iuu, asa ma tó aò z̄ō buiò guue. Ma Dii Z̄iḡode máme má ò.

¹² Kási ápio i ma tó òòkpae, ále e ma táabūnuu gbálae, 5 i sa'owá rí pò gia.

* 1:3 Lom 9.13 † 1:4 Isa 34.5-17, 63.1-6 ‡ 1:8 Iko 15.21

13 Ma Dii Zīgōde ma mē: I mē, bee á kú gbāae, 5 a nifēi. Tó a mō ma gbagbai ní pò kòkúāo ní pò eekúāo ní pò gyāe, má bee sia? Ma Dii máme mále á la.

14 Mōafilide pò pò sa ví a kpása guu, a zème, mé á gè ma gbagba ní pò sãadeo a gēe ũ, adeá láaipoe. Asa mámeaa Kía zō, ma tó í to vía bui píi kú. Ma Dii Zīgōde máme má ò.

2

1 Ma Dii Zīgōde ma mē: A sa'onao á yán la sa.

2 Tó í swáseio, tó í da á sōu à ma tōbō, má láaizíwá à gō báaasaie. Má zìwá kò se, asa í da á sōu a ma tōbō.

3 Gwa! Má á bui lele á yáí, mí dikpe sa pò á ò pògbō fáe á oawa, wi á kólèò.

4 Iò dō sa ké ma yá bee dílé, ké ma bàa kua ní á Levii bui gi kue.* Ma Dii Zīgōde máme má ò.

5 Ma bàakuarínpi guu ma wēni ní aafiao kpámá, ké aao ma vía ví, 5 aa ma vía ví, aa lùlua má ae.

6 An lé yādanē síana dō, wi ma yākpaanla bō ní léuo. Aa táa'òmanō ní lēdoūo ní nòsepuao, aa gbéò bō víi guu dasi.

7 A maa sa'ona à dōa víe, ké gbéò e yādanē mawà, asa 5mē ma Dii Zīgōde iwa ũ.

8 Apio sō a pāzea, á yādanēò tō gbéò fù dasi, a ma bàa kua ní á Levii bui gbòo. Ma Dii Zīgōde máme má ò.

9 Ó má tó wá sakáágu, ma á sōaa gbépiie, ké í te ma tufaio, mé í ke gbéone kèke ikoyā musu yáí.

Nyayá

10 Wá De doū nolo? Lua doū mé wá keo lò? Bóyáí wá kō náai vío, 5 wa Lua bàa kua ní wá dezió yá gbòoi?

11 Yudaō náaisaiyākè, aa yābēekè Yelusaleū ní Isaili būsuo, asa aa táagbagbanaō sè nō ũ, aa Dii kpé pò a yei gbálèò.

12 Gbé pò yá bee taa kè, Dii aà kē Yakobu buiowa, i de, bōmō ge bele no, baa tó á mō ní gbaō Dii Zīgōde.

13 Yá plaade pò í ken la. Iò sòb à aauke, á wé'í Ìo ka Dii gbagbakiwa, ké à wesè lé gba pò a mōde gwa à gbaso sio yáí.

14 I mē: Bómē mō ní yáeo? Ké Dii mé seelade ũ apio ní á baade èwaasogō nōo yá musu yáie. Asa n nō mé n gbèdo pò a kō yámá ũ, 5 n bō aà kpe.

15 Dii í á ke lán sàwakula ní gbalaowa, ké á mē ní á léo à doūo lé? Bó Lua lé yá á mēdoükēpi musui? Ké á nēo e aa a yáma yáie. Bee yáí à ázla kua dō, ké ásu náaisaiyáke á naeo.

16 Ma Dii Isailiō Lua ma mē, má za nōyaa ní pōpiliawàoue. Ma Dii Zīgōde máme má ò. Aō ázla kua dō, ké ásu náaisaiyákeò.

Dii yákpalekegō

17 A tó á yá'o Dii kù gbāa. I mē: Wá yá kpele mé aà kù gbāai? Ké í mē, wáikenaō maa Dii, an yá í kaaágu yáie. I mē Ìo, Lua pò í yákpaleke ní gbéò ku máe?

* 2:4 Nao 3.11-13

3

1 Ma Dii Zig5de ma m̀e: Gwa! Má a zlna gbae aà d̄baa zekekeme. * Dii p̄s i aà k̄l̄i w̄ēle i ḡe a kp̄eú kándo. A ma, ma baakuaán̄o zlna p̄s á p̄o d̄wàp̄i lé m̄s!

2 Dém̄e a aà m̄oḡo f̄i?† Tó á bil̄e, dém̄e a b̄oi? Asa āo de lán m̀baasana téwae, lán p̄pina kasa baasaawa.

3 A z̄l̄e á gb̄ēo baasa à n̄ gb̄as̄l wolo. A Levii buīo gb̄ab̄on̄é, lá w̄i v̄ua n̄ ánūsuo, gb̄as̄l wolowa, m̄o Dīe n̄ gbāo a z̄éwa.

4 Ḡoo bee Yelusalēudēo n̄ Yudāo pii gba a ka Diigu lán yāawa, lá a ziwa.

5 Ma Dii Zig5de ma m̀e: Má m̄ówá yákpaleu, ma m̄e a w̄á n̄ b̄ob̄o a n̄ gb̄é p̄s ma v̄ia v̄iōo: Gb̄ek̄oleken̄āo n̄ gb̄as̄iken̄āo n̄ ée legb̄ēnāo n̄ gb̄é p̄s aal̄ gb̄āam̄o n̄ z̄l̄ken̄āon̄e n̄ gyaa taasidēo n̄ tone p̄s gwana v̄iōo n̄ b̄òm̄o.

Gb̄ēnaz̄lna Lua kp̄ái'oa

6 Ma Dii mili lileo. A yáí á Yak̄obu buīo i kaaleo.

7 Ma Dii Zig5de ma m̀e: Za á dezīo ḡoo s̄ a p̄ā ma yáa, á k̄l̄ao. A z̄eman̄o, mí z̄eá̄n̄o. I m̄e, kpelewa wá z̄enn̄o?

8 Gb̄ēnaz̄lna i Lua kp̄ái'oa? Kási ále ma kp̄ái'o. I m̄e, b̄o musu wále n̄ kp̄ái'oui? A p̄s kwide n̄ á gbāo yá musue.

9 A buīo pii ḡo láaip̄o ūe, k̄é ále ma kp̄ái'o yáí.

10 A m̄s n̄ p̄s kwide* pii, i ká ma láasiu, k̄é ble e à̄o ku ma kp̄eú. Ma Dii Zig5de máme má ò. A ma le bee musu à gwa. Tó mi musu z̄é w̄e ma èf̄aai p̄isié, a kua a kák̄liwao, mámeo!

11 Ma Dii Zig5de ma m̀e: Má kpá á buap̄o ò̄kpanāon̄e. Aa á p̄o m̄in̄z̄o, á v̄el̄īo né a wolo.

12 Buīo pii i oé èf̄aaid̄ēo, asa á b̄usu āo nae.

Dii b̄o a n̄ yá̄o ḡoo

13 Ma Dii ma m̀e: A yāvái ò ma musu. I m̄e, b̄o yá wá ò n̄ musui?

14 A m̀e, z̄oblea Luaéá p̄ae. Ké wa z̄l̄k̄e Dii Zig5de yáwa mé wa zwànkasāo dà aà yáí, b̄o ài wá èi?

15 Tia k̄éwa i m̄e waladēon̄e èf̄aaid̄ēo. Ale e v̄aik̄enāo mé lé z̄ed̄o, gb̄é p̄s i me Lua pila wá d̄eka s̄, yāe lí aà leo.

16 Gb̄é p̄s Dii v̄ia v̄iōo yā'ò n̄ k̄o, s̄ á swad̄ò n̄ yáí a mà. Ō wá gb̄é p̄s Dii v̄ia v̄i aal̄ láasook̄ewà̄o t̄o k̄e ladau aà ae.

17 Ma Dii Zig5de ma m̀e, ḡoo p̄s ma b̄o n̄ yá̄o, āāo de ma p̄s ū, ma àizee ū. Má w̄ēnad̄on̄e lá gb̄é i w̄ēnad̄o a né p̄s lé z̄l̄k̄ēewa.

18 I gb̄ēmāo n̄ gb̄ēv̄aīo d̄k̄ōe sa, gb̄é p̄s lé z̄oble Luaēo n̄ gb̄é p̄s lí z̄oblēōo.

19 Ma Dii Zig5de ma m̀e: Gwa! Ḡoo pi lé m̄s, āo wāa lán mua téwa, mé waladēo n̄ v̄aik̄enāo āāo de lán s̄è gīiwa. Ḡoo pi a k̄úmá pii, an̄ z̄lna ge an̄ on̄e a ḡo.

20 A gb̄é p̄s á ma v̄ia v̄iōo s̄, á b̄o a maa lat̄e i bil̄eé, mé aafia āo ku a gupuai. A b̄ole à̄o v̄iv̄i lán zune p̄s wá n̄ gb̄á̄ēwa.

21 Ma Dii Zig5de ma m̀e: Ḡoo p̄s ma b̄o n̄ yá̄o, á z̄z̄ gb̄ēv̄aīōwa, āāo de túfu ū á gb̄á̄u.

22 A to ikoyá p̄s má kp̄a ma z̄òbl̄ena M̄oz̄iwa Olebu à̄o d̄oágu, yá p̄s má d̄ile Isail̄ion̄e n̄ yá p̄s má d̄ané̄o.

23 A ma! Má ānabi Elia§ z̄l̄wá e ma m̄oḡo z̄ōo p̄s a to v̄ia n̄ kú à̄o ká.

* 3:1 Mat 11.10, Maa 1.2, Luk 1.76, 7.27 † 3:2 Yoe 2.11, Zia 6.17 ‡ 3:10 Lev 27.30 § 3:23 Mat 11.14, 17.10-13, Zaa 1.21

²⁴ A to maew ledouke ní ní nées, mé nées ledouke ní ní maew, * ké másu mo olele á búsueo yáí.

---

* 3:24 Luk 1.17

MATIEE

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Matiee baona pɔ́ a kè ku zéze lán Maaku pɔ́wae:

Zaa da'ilena waasokea (3.1-12)

Yesu da'ilekea ní aà yɔ́ao (3.13-4.11)

Yesu zíkɛa Galile, gu pɔ́ à waasokèu bílae à yádané, à gyãeɔ gbàgbā (4.12-18.35)

Aà gea Yelusaléu (19-20)

I gēgēo, as̄a do taa, ɔ́ wà Yesu kù wà yádaaala wà aà dè. Aà bɔ́a gau yá b̀ò ní sae, ɔ́ à b̀ò m̀ò gbéɔ́wa (21-28).

Matiee Yesu buibɔ́kɛi yá b̀òlekè ní aà iao ní aà neɔɔ yáó (1-2). Yá beeɔ guu à gbé pɔ́ Yesu de a ù ò: Kíae mé Suabanae lá Lua a legbènéwa, wí me lɔ Emanueli. Bee mè Lua kúwanɔ. Ɔme yá pɔ́ Lua ò a bàakuarínɔ káau lá guu pápa.

Matiee Yesu yádanɛɔ kàaa lee sɔo:

Yádaane s̄is̄i musu lé kpala pɔ́ b̀ò Lua kí gbéɔ luanaaika ɔ́lɔwɛɛe (5-7).

Lédilea gbé pɔ́ aa kpalapi baokpanéɔne (10).

Kpalapi asiyyá leúdané. Kpalapi ulea gla, ama a bɔ́ gupuuu ní gawio zlewa (13).

Kua ní k̄s̄o kpalapi guu (18).

Wédɔa kpalapi m̄ɔai (24-25).

Baona pɔ́ Matiee kè guu, Yesu mé kpala pɔ́ b̀ò Lua kí Kía ũ, mé àle yádada gbé pɔ́ aale gēɔne, ké aa e wàò de a seeladeɔ ũ gbéɔne.

Bui pɔ́ Yesu b̀ò ní guu (Luk 3.23-38)

¹ Davidi ní Ablahaũ bui Yesu Kilisi yá pɔ́ k̄ea Luayátaalaun ke:

² Ablahaũ Izaaki í, Izaaki Yakɔbu í, Yakɔbu Yuda í ní a v̄iò ní a dáunaɔ.

³ Yuda Pelezi ní Zelao í ní a na Tamaao, Pelezi Ez̄nɔ í, Ez̄nɔ Alaũ í.

⁴ Alaũ Aminadabu í, Aminadabu Naas̄ í, Naas̄ Salamɔ í,

⁵ Salamɔ Bɔazu í ní a na Lahabuo. Bɔazu Ɔbedi í ní a na Lutuo, Ɔbedi Yese í,

⁶ ɔ́ Yese kí Davidi í.

Davidipi mé Salomɔ í ní Uli nao,

⁷ Salomɔ Lɔbɔaũ í, Lɔbɔaũ Abia í, Abia Asa í,

⁸ Asa Yosafa í, Yosafa Yeholaũ í, Yeholaũ Ozia í.

⁹ Ozia Yoataũ í, Yoataũ Akazi í, Akazi Ezekia í,

¹⁰ Ezekia Manase í, Manase Amɔ í, Amɔ Yosia í,

¹¹ Yosia Yek̄onia í ní a dáunaɔ gɔɔ pɔ́ wà gbéɔ kùkù tárínɔ Babiloni.*

¹² Taa ní gbéɔ Babiloni gbɛa ɔ́ Yek̄oniapi Salatieli í, Salatieli Zolobabeli í,

¹³ Zolobabeli Abiudu í, Abiudu Eliakiũ í, Eliakiũ Azɔɔ í.

¹⁴ Azɔɔ Zadoki í, Zadoki Akiũ í, Akiũ Eliudu í,

¹⁵ Eliudu Elezaa í, Elezaa Matana í, Matana Yakɔbu í,

¹⁶ ɔ́ Yakɔbu Maliama zá Yosefu í. Maliamapi mé Yesu pɔ́ wí me Mesii í.

¹⁷ Za Ablahaũ léu e à gè pè Davidiwa, mae ní a néo ku gēo m̀ndosaie. Za Davidi léu e gɔɔ pɔ́ wà tà ní gbéɔ Babiloni, mae ní a néo ku gēo m̀ndosaie. Za taa ní gbéɔ Babiloni e à gè pè Mesiiwa, mae ní a néo ku gēo m̀ndosaie.

* 1:11 2Kia 24.15

*Yesu Kilisi ia**(Luk 2.1-7)*

¹⁸ Lá wà Yesu Kilisi ìn kẹ: Aà da Maliamaá Yosefu nọkpamae. E àò gé zàkẹi à nọsì ní Lua Nisína gbàao.

¹⁹ Aà gọkpama Yosefupíà gbēmaae, a ye widawào, ẹ à zèò á bọ aà yáú asii guue.

²⁰ Gọọ pọ àlẹ làasookẹ yápiwa, Dii malaikae bọ mọwà nana guu a òè: Davidi bui Yosefu, nísu bílikẹ n nọkpama Maliama sea yá musuo, asa nọ pọ a sia bọ Lua Nisína kfiẹ.

²¹ A ne'í g̃ɛ ù, ní tókpaè Yesu, asa a a gbéò bọ ní duuna guu.

²² Bee kẹ pii, kẹ yá pọ Dii dà ànabie a ò e kẹ à mè:

²³ Nọe léso mé a nọsì,

i ne'í g̃ɛ ù,

wi tókpaè Emanueli.†

Tó bee mè Lua kúwanọ.

²⁴ Kẹ Yosefu vù, a kẹ lá Dii malaikapi díleewa, à a nọpi sè.

²⁵ Ama i aà dọ nọe ùo e à gè neg̃ɛpi ò. Ọ à tókpaè Yesu.

2*Saanyád̃naọ mọa Yesu gwai*

¹ Wà Yesu í Betelẹú* Yude búsuu kí Elodi g̃ɛɛ. Ọ saanyád̃naọ bọ gukpe oi aa mọ Yelusaleú,

² aa gbéò lá aa mè: Né pọ wa í Yudaọ kía ù ku má ní? Wa aà saana è gukpe oie, ẹ wa mọ kúléè.

³ Kẹ kí Elodi yápi mà, à bílikẹ ní Yelusaleúdeọ pii.

⁴ A Yuda sa'onkiao ní Mọzi ikoyádanedeọ kàaa pii, ẹ à ní lá gu pọ wa Mesii iu.

⁵ Aa wèwà aa mè: Betelẹú, Yude búsuu lae. Asa lá ànabi kèn kẹ:

⁶ Betelẹú pọ kú Yudaọ búsuu,

ní késāa Yudaọ mēewiaọzio fá.

Asa n guu ẹ kía a bọu,

i dọaa ma gbé Isailiọne.†

⁷ Ọ Elodi saanyád̃naọ s̃isi asii guu, à saanapi bọg̃ɛ sáasā gbèamá.

⁸ Ọ à ní gbáe Betelẹú à mè: A g̃ɛ népi gbēagbēa ní laaio. Tó a aà è, à mọ omēe, mapi s̃s̃ mí g̃ɛ kúléè.

⁹ Kẹ aa kía yāmà, ẹ aa dāzeu. Ọ saana pọ aa è gukpe oi yāa dāané lọ e à gè zè népi kúklia.

¹⁰ Kẹ aa saanapi è, an pọ kèna maamaa.

¹¹ Aa g̃ɛ kpéu aa népi è ní a da Maliamao, ẹ aa wùle ní gbēeu aa kúléè. Ọ aa ní àizεe kpagoloọ wèwè aa aà gbà vua ní z̃go lí'ọ g̃nanao ní tulaletio.

¹² Lua òné nana guu aasu bọle Elodi kfiọ, ẹ aa tà ní búsuu ní zé páleo.

Bàalε taa ní Yesuo Egipi

¹³ An taa gbēa Dii malaika bọ mọ Yosefuwa nana guu à mè: Fele népi sé ní a dao, ní bàalε tárínọ Egipi, níw ku we e mà mọ yá'one lọ, asa Elodi a népi wēle à dεe.

¹⁴ Ọ Yosefu fεle gwāas̃ina, à népi sè ní a dao à tárínọ Egipi.

¹⁵ A ku we e Elodi g̃ɛ gaò. Bee kẹ kẹ yá pọ Dii dà ànabie a ò e kẹ yáie à mè: Ma a né gbèsi Egipi.‡

16 Ké Elodi è saanyädɔnaɔ ɔnɔkɛɛɛ, aà pɔ pà maamaa. Lá a saanapi bɔɔɔ taa dɔ yá pɔ á gbèa saanyädɔnapiɔwa yáí, ɔ á gbéɔ zì, aa negɔɛ pɔ kà wè pla ge i kaò dède Beteleü ní a bualoũ píí.

17 Yá pɔ á nabi Zelemii ò kè sa à mè:

18 Wà wii gbáa mà Lama,
wàle ɔɔɔ, wàle búbuape.
Laseli mé lé a néɔ ɔɔɔ,

à gí awamai, asa aa ku bo. §

19 Ké Elodi gà, ɔ Dii malaikapi bɔ̀ m̀ Yosefuwa Egipi nana guu

20 à mè: Fele népi sé ní a dao, ní tárnɔ Isaili búsuu, asa gbé pɔ aale népi weɔ gága.

21 ɔ à fèle népi sè ní a dao à tárnɔ Isaili búsuu.

22 Ké a mà Aakelau mé lé kible Yude a mae Elodi gbɛu, zɔ̀lea wekii vía aà kù. Lua yá'òè nana guu, ɔ à tà Galile búsuu,

23 à gè zɔ̀le wéle pɔ wí me Nazaleti. Beewa yá pɔ á nabiɔ ò kè, aa mè: Wàli mèè Nazaleti gbé.

3

Zaa Da'ilena waasokɛ

(Maa 1.1-8, Luk 3.1-18, Zaa 1.19-28)

1 Bee gbɛa Zaa Da'ilena m̀ Yude gbáau, àle waasokɛ

2 à mè: A ǹselile, kpala pɔ̀ b̀ Lua kíi kà kái.

3 Zaaapi yá ɔ́ á nabi Isaiá ò yáa à mè:

Kpáwakɛna bɔ̀ ma dɔ gbáau,
àle me à zekɛke Diie,

à zéwɛwɛnaɔ pɔ̀òè súsu.*

4 Zaaapi ɔ̀ yiongo ká pɔ̀kasáɔ daa, mé í báa sántilii dɔ a pi.† Kwa ní zó'io mé aà pɔ̀blea ú.

5 Wí bɔ̀le Yelusaleü ní Yude gupiió ní Yuudé d̀òio, wíɔ gé aà kíi.

6 Wí ní yáwái o gupuaú, ɔ́ í ní da'ileke Yuudéi.

7 Ké Zaa è Falisio ní Saduseɔ lé m̀ó a kíi da'ilekei dasidasi, ɔ́ a òné: Gbènazín píligonaɔ! Déme óé à bàasi pɔ̀kúma pɔ̀ Lua a b̀b̀ómáéi?

8 A ǹselilela yá ke, wíɔ dɔ́ ké a lile.

9 Ké Ablahaü de á dezi káau ú, ásu àò e bee mé a á b̀oó. Mále óé, Lua a f̀ gbɛe beɔ̀ ke Ablahaü buiò ú.

10 M̀oó dílea lízɔi kò. Lua a lí pɔ̀ lé né maa io zɔ́ zu téue.

11 Mále á da'ileke á ǹselilela seela úe. Ama gbèe a m̀o ma gbɛa, aà iko demala, mi ka mà aà sabala séléò. ɔ̀me a á da'ileke ní Lua Nisinao ní téo.‡

12 A gbaana kú a ɔ̀zì ésegbèkíi. Tó a fá, a a p̀wɛna ká a d̀su, i a bísa ka té gasai guu.

Yesu da'ilekɛ

(Maa 1.9-11, Luk 3.21-22)

13 ɔ́ Yesu b̀ Galile à m̀ Zaa kíi Yuudéi aà a da'ilekɛ.

14 Zaa ye gí, à mè: Ma gbé pɔ̀ má de ñ ma da'ilekɛ ɔ́ n m̀o ma kíia?

15 ɔ́ Yesu wèwà à mè: Aɔ de màa gla, asa a maawano beewae yáke a zéwa yáí. ɔ́ à wèi.

16 Ké Yesu da'ilèkè, à bùa gòò. Luabe wèaa, 5 à Lua Nisína è, àle su lán felenawa, à dīe.

17 Ǿ wà ya'ò mà b̄a luabe à mè: Gbèé beea ma Néé, má yeaazi, ma p̄ò kèwà na. §

4

Yesu yōa

(Maa 1.12-13, Luk 4.1-13)

1 Ǿ Lua Nisína gè ní Yesuo gbáau ké Ibiisi aà yō.

2 Yesu leyè fāanɛ ní gwāasínao e ḡò bla. Ké n̄ana lé aà dɛ,

3 5 k̄nidepi s̄àazi à mè: Tó Lua Nén n ũ, o gbèe beeo li p̄ɛ ũ.

4 Yesu wèwà à mè: A k̄ea Lua taalau wà mè,

p̄blea yá 5 gbēnazína kuò adoo,

sema yá p̄ó Lua lé o pii.*

5 Ǿ Ibiisi aà sè gèò Lua wéleu, à aà zè Lua kpé misonaa,

6 a òè: Tó Lua Nén n ũ, n̄ n̄z̄ia zu z̄le, asa a k̄ea láu Lua mè,
a n ya'ò a malaikaɔne aa ɔdama,

ké nsu gēnale gbewao yáí.†

7 Yesu òè: A k̄ea Lua taalau l̄ò wà mè,

ńsuli Dii n Lua l̄e n̄ gwao.‡

8 Ǿ Ibiisi aà sè gèò l̄ò gbès̄l̄s̄l̄ les̄l̄ maamaa musu, à dún̄ia b̄usu pii òl̄òé ní ní àiz̄eɔ

9 à mè: Má n gba beeo piie, tó n wule n gb̄eɔ n mis̄ilem̄eɔ.

10 Ǿ Yesu òè: Géi Set̄au! Asa a k̄ea láu wà mè:

Kúle Dii n Luac,

n̄íɔ z̄obleè ado. §

11 Ǿ Ibiisi aà tò we sa, 5 malaikaɔ mò d̄aaale.

Yesu ɔkpaa a z̄iwa

(Maa 1.14-20, Luk 5.1-11, 6.17-19)

12 Ké Yesu mà wà Z̄aa k̄u wa dàkp̄eɔ, 5 à tà Galile.

13 I z̄le Nazal̄eti l̄o, à gè z̄le ísida sae Kapenaũe, Zabul̄oni buio ní Nefatali buio b̄usuu,

14 ké yá p̄ó anabi Isaia ò ke yáí à mè:

15 Zabul̄oni buio ní Nefatali buio b̄usu

za ísia oi e Yuud̄é baale,

Galile b̄usu p̄ó buip̄aleɔ kuupi,

16 an gbé p̄ó kú gusiaɔ gupua z̄o è,

gu ò b̄usu p̄ó kú ga léz̄ipi deɔne sa.*

17 Za ḡò bee Yesu ná waasok̄eawa à mè: A n̄selile, kpala p̄ó b̄ò Lua k̄íi k̄a k̄ai.†

18 Ké Yesu lé ò Galile ísidaí, à kp̄wenaɔ è gb̄eɔn pla, v̄i ní d̄auna, Sim̄o p̄ó w̄i m̄e P̄ie ní a d̄auna Andeleeo. Aale táalu zu ísidaí guu.

19 Ǿ Yesu òné: A m̄o temazi, mí á ke gb̄ew̄eɛɛɛnaɔ ũ.

20 Weḡo aa ní táalu tò we, aa b̄ò teaazi.

21 Ké à gè ac, à gb̄eɔn pla p̄aleɔ è, v̄i ní d̄auna l̄o, Zebedee né Zaaki ní a d̄auna Z̄aa. Aa ku gó'íl̄ena guu ní ní m̄e Zebedeepio, aale ní táalu k̄eke. Yesu ní sisi,

§ 3:17 Sou 2.7, Isa 42.1 * 4:4 Iko 8.3 † 4:6 Sou 91.11-12 ‡ 4:7 Iko 6.16 § 4:10 Iko 6.13

* 4:16 Isa 9.1-2 † 4:17 Mat 3.2

22 ʒ aa ní mae tò gó guu wegʒʒ, aa bò tɛaàzi.

23 Yesu ɪ̀ Galile b̀usu keele, ɪ̀ yādané ní lousisikpɛɔ guu, ɪ̀ kpala pɔ̀ b̀ò Lua kɪ̀i baokpa, ɪ̀ gbé́ gbágbá ní gyā bui pɪ̀io ní k̀ò̀ò pɪ̀i.

24 Aa t́ lí Sili b̀usua pɪ̀i, ʒ wɪ̀ɔ m̀ɔ̀è ní gbé́ pɔ̀ aale gyā bui dasi ge wāwākeɔ ní táadeɔ ní gbak̀ɔ̀ndeɔ ní ɛɛɔ pɪ̀i, ʒ ɪ̀ ní gbágbá.

25 Wà b̀ò Galile ní Wélemenkwi b̀usuo ní Yelusaleũo ní Yudeo ní Yuudɛ̀ baaleo dasidasi, wà tɛaàzi.

5

Báaadeɔn Yesu ɪ̀waɔ ɪ̀ (Luk 6.20-23)

1 Ké Yesu gbé́ bilapɪ̀ɔ è, à dède s̀sɪ̀wa. Ké à z̀ò̀le, aa ɪ̀waɔ m̀ò̀ aa kɪ̀i,

2 ʒ à nà yādaanéwa à mè:

3 Gbé́ pɔ̀ aa ní gbáasaikɛ d̀ɔ̀ m̀é báaadeɔ ɪ̀, asa kpala pɔ̀ b̀ò Lua kɪ̀i de ní pɔ̀ ɪ̀ɛ.

4 Pɔ̀siadeɔ m̀é báaadeɔ ɪ̀, asa Lua a ní s̀ɔ̀ níninɛ́.*

5 Zɪabusanaɔ m̀é báaadeɔ ɪ̀, asa aame aɔ̀ d̀únia ví.†

6 Báaadeɔn yázeɛde nidɛnaɔ ɪ̀, asa aame aa ká.‡

7 Báaadeɔn wɛnadɔ̀ndeɔ ɪ̀, asa Lua a wɛnadɔ̀nɛ́.

8 Báaadeɔn ǹɔ̀sepuadeɔ ɪ̀, asa aame aa wesi Luale.§

9 Báaadeɔn ɪ̀belemidenɔɔ ɪ̀, asa wali oné Lua néɔɛ.

10 Báaadeɔn gbé́ pɔ̀ wɪ̀ ɪ̀adamá yákeɛ a zéwa yáɪɔ ɪ̀, asa kpala pɔ̀ b̀ò Lua kɪ̀i de ní pɔ̀ ɪ̀ɛ.

11 Báaadeɔn á ɪ̀, tó wà á s̀s̀s̀ m̀é wà ɪ̀adawá, m̀é wà yāvai pɪ̀i d̀òwá ma yáí.

12 A pɔ̀nake, ɪ̀ yáalɔ, asa á asea aɔ̀ z̀ɔ̀ɔ luabe. M̀aa wà ɪ̀adà ànabi pɔ̀ kú á áaɔwa.

Yesu ɪ̀waɔ m̀é wisi ní gupuaɔ ɪ̀ (Maa 9.50, Luk 14.34-35)

13 Ame á wisi ɪ̀ d̀úniaɛ. Tó wisi í na s̀ù tà, kpelewa wà ke à g̀ɔ̀ wisi ɪ̀ bi? A àie ví bo, sema wà kóle gbé́ t́aa'owà báasio.

14 Ame á gupua ɪ̀ d̀úniaɛ. Wéle pɔ̀ wa kále s̀s̀s̀ musu lí e à̀ɔ uleao.

15 Wili filia na wà pɛna kùlewàɔ. Wɪ̀ di dauwaɛ, ɪ̀ gupu gbé́ pɔ̀ kú uaɔne.

16 A gupu gbé́ɔne beewa, aai á maakɛaɔ e, aai á Mae pɔ̀ kú musu sáaukpa.*

Mɔ̀izi ikoyá b̀ò̀lekeɛ

17 Asu à̀ɔ e ma m̀ò̀ Mɔ̀izi ikoyá ní ànabiɔ yáá bādeɪ no. Mɪ̀ m̀ò̀ a kee bādeɪo, ma m̀ò̀ papaɛ.

18 Slana mále oé, luabe ní d̀úniao a gɛ́, ama Luayátaala wɛ̀sá néna ge a pɔ̀ kelenae a bādeɪo, yápii a ke.

* 5:4 Isa 61.2 † 5:5 Sou 37.11 ‡ 5:6 Isa 55.1-2 § 5:8 Sou 24.3-4 * 5:16 1Pie 2.12

19 Ayāmeto tó gbé yá pò wa dilepiò m̀endo gbàe, baa a pò pò k̀ésāarzi, mé í da gbé̄ne aa ke màa, ade aò k̀ésāarzi kpala pò b̀ò Lua kí gbé̄o guue. Tó gbé̄ k̀ua mé í dané màa s̀s, ade aò z̀sò kpala pò b̀ò Lua kí gbé̄o guue.

20 Málè oé, tó á maa i de M̀oizi ikoyādanedeò ní Falisiolao, á gē kpala pò b̀ò Lua kí guuo.

P̀okuma

21 A mà wa ò yāadeòne aasuli gbēdeò. Gbé̄ pò gbēdē, wa yákpalekeaanò.†

22 Mapi s̀s málè oé, gbé̄ pò a pò pà a gbé̄deezi, à kà wà yákpalekeaanò. Gbé̄ pò a gbé̄dee s̀sò kà wà geaanò gbāadeò kí. Gbé̄ pò ò a gbé̄dee m̀isaide s̀s à kà aà gé téu.

23 Tó n m̀o Lua gbai pò a gbagbaki, mé à d̀ongu wekli ké n gbé̄dee yákuannò,

24 ò n gba to sa'okli ae we, ní ge awakpa gbé̄pie g̀ia, ní ea su ò sa'o sa.

25 Tó n ibee ye gennò yákpaleu, ke kpakpa keaanò na e aà dazeu, ké asu n kpa yákpalekenawao yáí. Tó ni ke màao, yákpalekenapi a n kpa d̀aiwai, i n dakpeu.

26 S̀lana málè one, r̀yò b̀o weo e ò ge ò flaboò. Baa tanga a g̀s tenzio.

Gbasikèa

27 A mà wà mè ásuli wúle ní gbēpále ǹoo.‡

28 Ama mapi málè oé, tó gbé̄ ǹe gwà ní làasoo páleo, à gbāsikèaanò n we k̀ò.

29 Tó n òplaa wé mé tò r̀le fu, b̀ò ò v̀uaa. N megue v̀uaaa maa de wà n mè búu zu téula.

30 Tó n òplaa mé tò r̀le fu, z̀s ò v̀uaa. N megue v̀uaaa maa de n mè búu taa téula.

Gia ǹzi yá

(Mat 19.9, Maa 10.11-12, Luk 16.18)

31 Wa ò l̀, tó gbé̄ lé g̀í a nazi, aà ginzila kpawà.§

32 Mapi s̀s málè oé, tó gbé̄ g̀í a nazi, mé í ke à gbāsikè no, aà zápi mé tò à g̀ò gbāsìde ù. Tó gbé̄ ǹo pò wà g̀ii s̀e s̀s, à gbāsikèe.

Lèkèa Luawa

33 A mà wa ò yāadeòne l̀, aali lé pò aa k̀è Diiwa ke, aasuli b̀o a kpeo.*

34 Mapi s̀s málè oé, ásuli me á sí ní Luao seo. Asuli me á sí ní luabeoo, asa Lua kpalabaae,

35 ge d̀unia, asa Lua gbadibòe,† ge Yelusaleù, asa Kía z̀sò wélee.‡

36 Nsu me ò sí ní n mioo, asa r̀yò f̀s ò n mikā m̀endo puakù ge ò a siakùo.

37 Ali me ao ge aawo. Yá pò de beea b̀ò Setáu kíe.

T̀siamaa

(Luk 6.29-30)

38 A mà wà mè wà wé flabo ní wéò, swaa ní swaao.§

39 Mapi s̀s málè oé, ásuli g̀í taiinaio. Tó gbé̄ n s̀anke n òplaa geewa, ò n z̀zee pò d̀è l̀.

40 Tó gbé̄ ye n danzii yákpalekenò, ò n ulada toè l̀.

41 Tó gbé̄ teasidàne ò asosee kiloo do, geòè kiloo pla.

42 Tó gbé̄ wabikèma, ò aà gba. Nsu gbé̄ pò ye pò s̀eama téo.

† 5:21 B̀a 20.13 ‡ 5:27 B̀a 20.14 § 5:31 Iko 24.1-4 * 5:33 Nao 30.3 † 5:35 Isa 66.1 ‡ 5:35 Sou 48.3 § 5:38 B̀a 21.24

Yea ibεεzi

(Luk 6.27-28,32-36)

⁴³ A mà wà mè àò ye á gbédeezi, à za á ibεεgu.*

⁴⁴ Mapi s̄s̄ mále oé, àò ye á ibεεzi, à wabike gbé p̄ó aai ɪadawáɔne,

⁴⁵ ké à ḡs̄ á Mae p̄ó kú musu néɔ ũ s̄lana. Asa ɪ ɪatε b̄o gbévaiɔne ní gbēmaaɔ piε, ɪ ɪlou ma t̄aaesaideɔne ní t̄aaedeɔ piε.

⁴⁶ Tó gbé p̄ó yeázi ɔ á yeñzi, á àie e Lua k̄iie? Baa ɔsinaɔ lí ke máaó lé?

⁴⁷ Tó á gbé ɔ ɪ f̄okpakpamá r̄itεε, b̄ó á deò d̄áɔlai? Baa luayád̄nsaiɔ lí ke máaó lé?

⁴⁸ Ayāmeto àò kú wásawasa lá á Mae p̄ó kú musu kú wásawasawa.†

6

Gbé gbaa p̄ó

¹ A laaika á lousisiyākea gupuaui. Asuli ke gbēnazina wé yáio. Tó ále ke màa, á ài'e á Mae p̄ó kú musu k̄iio.

² Tó r̄ile taaside gba p̄ó, r̄isu ñ a kp̄awake lán m̄ɔafilideɔwao. Aai ke lousisikp̄eɔ guu ní ḡāeɔ, ké gbé ɔ e ní t̄nasi yáie. S̄lana mále oé, aa ní ài èn we k̄ò!

³ Mpi, tó r̄ile taaside gba p̄ó, r̄isu to n ɔzεε d̄s̄ lá n ɔplaa lé keo.

⁴ To n gbadaa ke asiiyā ũ, n Mae p̄ó asiiyā d̄s̄ ɪ a fiabone.

Wabikea

(Luk 11.2-4)

⁵ Tó ále wabike, ásu àò de lán m̄ɔafilideɔwao. Aaiɔ ye wabikea zea lousisikp̄eui ní zékpaɔ, ké gbé ɔ ní e yáie. S̄lana mále oé, aa ní ài èn we k̄ò!

⁶ Mpi, tó r̄ile wabike, ḡε n kpea, ní gbata, ní wabike n Mae p̄ó kú we asii guuwa,* n Mae p̄ó asiiyā d̄s̄ ɪ sinnɔ.

⁷ Tó ále wabike, ásuli yábɔle dasi lán luayád̄nsaiɔwao. Aaiɔ e ní yábɔle dasi mé a tó ní yá ká.

⁸ Asu àò deñwao, asa á Mae p̄ó p̄ó á a ni v̄i d̄s̄ e àò gé gbēaiwa.

⁹ Ali wabike à mε:

Wá Mae p̄ó kú musu,
to wà n t̄s̄ kuaadoake d̄s̄,

¹⁰ to kpala p̄ó b̄ò n k̄i ɔ gupuaui,
wiɔ n p̄eā ke dúnia guu lá w̄i ke n k̄iwa.

¹¹ Wá gba ú p̄ó wá ble gbā.

¹² Wá t̄aaeɔ k̄éwá,
lá wi gbé p̄ó t̄aaekèw̄εε k̄éwa.

¹³ Nsu to wá fu ȳs̄awao,

wá k̄é vaiwa.

¹⁴ Tó a gbé ɔ k̄é ní n t̄aaeɔ, á Mae p̄ó kú musu a á k̄é s̄s̄ε.

¹⁵ Tó ɪ gbé ɔ k̄é ní n t̄aaeɔ s̄s̄o, á Maepi a á k̄é ní á t̄aaeɔ.

Leyea

¹⁶ Tó á leyey s̄s̄, ásuli oosisi lán m̄ɔafilideɔwao. Aai ní oa f̄éñkpa ké gbé ɔ e d̄s̄ wa leyey yáie. S̄lana mále oé, aa ní ài èn we k̄ò!

¹⁷ Mpi, tó ní leyey, oopi, ní nísidɔ,

* 5:43 Lev 19.18 † 5:48 Lev 19.2 * 6:6 2Kia 4.33

18 ké gbé̄o su d̄s ní leyeao, sema n Mae p̄s kú asii guu bàasio. N Mae p̄s asiiyá d̄spi i a fiabone.

Aizee
(Luk 11.33-36, 12.33-34, 16.13)

19 Asu àizee káaaázi d̄n̄nia guu lao. Lakli k̄ōo ní p̄ótánkpaakeao í p̄s ò̄okpau, mé kpáio í guf̄s aa p̄s s̄le.

20 A á àizee káaa luabe. Wekli k̄ōo ní p̄ótánkpaakeao lí p̄s ò̄okpauo, mé kpáio lí guf̄s aa p̄s s̄le.

21 Gu p̄s n àizee kúu, wekli ò n laai ò kuu.

22 Wé mé me filia ù. Tó n wé kú gudoù, n mè búu āo gupua víe.

23 Tó n wé kú plapla s̄s, n mè búu āo gusia víe. Tó gupua p̄s ní kúa de gusia ù, gusiapi z̄s.

24 Gb̄e lí f̄s z̄oblè dii mèn plāe. Āo za gb̄edoḡe, ò ye gb̄edozi. A na gb̄edowa, i saka gb̄edogu. A f̄s āo z̄oble Luae n òao s̄anu.

Luanaaika
(Luk 12.22-31)

25 Ayāmeto mále oé, ásuli á wēni k̄aake p̄blea ge imia yá musuo. Asuli me k̄aake p̄kasao yá musuo. Wēni de p̄blealao lé? Me de p̄kasalao lé?

26 A gwa b̄awa. Aali p̄t̄s̄o, aali p̄kekeo, aali p̄s ká d̄s guuo, kási á Mae p̄s kú musu í ble kpámáe. Á de b̄āla maamae fá!

27 A guu, á déme a f̄s à a wēni gb̄aa káfi, baa ḡo do, a yákaakea guui?

28 B̄oyāi i p̄kasa yákaakei? A lá vudēo gwa s̄eu, lá aa de. Aali z̄ikeo, aali bua t̄ao.

29 āma mále oé, baa Salom̄o ní a ōdekeo, i ulada a maa ká ní keewao.†

30 S̄eà lá p̄s kú gb̄a mé a tékū ziapi, lá Lua í p̄s nai m̄aa, ápīo, wa á p̄s o l̄be? Luanaaif̄ende!

31 Ayāmeto ásuli p̄e k̄aake à me, b̄s wá blei, ge b̄s wá mii, ge b̄s wá daio.

32 Luayā̄d̄nsaīo ò p̄s beēo pii yá í d̄aaané. Lá á Mae p̄s kú musu d̄s ké p̄s beēo ni kuwá,

33 à to kpala p̄s b̄s aà k̄i ní yá p̄s z̄ev̄i Luapīe d̄aaé ḡla, i p̄pīo kaaé pii.

34 Ayāmeto ásu zia yákaakeo, asa zia azla yá d̄s. Ḡōpii taasi m̄wà.

7

K̄s t̄aae'ea
(Luk 6.37-38,41-42)

1 Ásuli k̄s t̄aae eo, Lua a á t̄aae e s̄o.

2 Asa lá ni gb̄é t̄aae e, màa Lua a n t̄aae e. Zaa p̄s ní ȳs̄o gb̄é ò Lua a ȳs̄une.

3 B̄oyāi níle s̄èk̄ona p̄s da n gb̄édee w̄eu e, mé níle lí mīona p̄s da n w̄eu yādao ni?

4 Ké lí mīona da n w̄eu, kpelewa níȳs̄o o n gb̄édee: To mà s̄èk̄ona p̄s da n w̄eu b̄nei?

5 M̄oafilide, lí mīona p̄s da n w̄eu b̄o ḡla, ní gu'e wásawasa ké ñ e s̄èk̄ona p̄s da n gb̄édee w̄eu b̄e.

6 Asu Lua p̄s kpá gb̄ēowao.

Aa liaaán̄o aa á taitaie.

Asu á òsōo zu s̄awakusanāne.

Aa t̄aa'owàe.

† 6:29 1Kia 10.4-7

*Wabikea**(Luk 11.9-13)*

⁷ A wabike, Lua i kpáwá. A wεεle, í e. A gbale, Lua i wεé.

⁸ Asa gbé pò wabikè, wa kpawàε. Gbé pò wεεle sō a ee. Wa zεwε gbé pò gbalèε.

⁹ A guu, déme a gbe kpa a néwa, tó à pεε wabikèwài?

¹⁰ Ge tó à kpò wabikèwà, a pílígona kpawà yà?

¹¹ Baa ní á vâikeo, á pōmaa kpaa á néowa dō. Wa á Mae pò kú musu pōmaa kpaa gbé pò aa wabikèwawá pò o be?

¹² A ke gbéoné lá á ye aa kééwa. Mōizi ikoyá ní ānabi yá min we.

*Zéle tuuuna**(Luk 13.24)*

¹³ A zéle tuuuna sé. Zé pò a lé yàasa mé a dεεpookli ví í gérnō kaale guue. Bee
5 gbé daside lé sé.

¹⁴ Zé pò í gérnō aizāna guu lé tuuuú mé a naaa, mé gbé pò aa è lé séó bílao.

*Gbé dōa a yákeawa**(Luk 6.43-44, 13.25-27)*

¹⁵ A laaika ānabi εgenaōzi. Aaí mós á kīi sá baa daa, àwalεwan nōandenaōn ní ū sō.

¹⁶ A ní dō ní yákeawa. Wili kuke lè líwao. Wili kpa bo kaaewao.

¹⁷ Lí maa í né kefena i, lí vâi í né gia i.

¹⁸ Lí maa lí fō né gia ío, mé lí vâi lí fō né kefena ío.

¹⁹ Wí lí pò lí né maa io zō zu téue.*

²⁰ Beewa á ní dō ní yákeawa.

²¹ I ke gbé pò í omεε Dii, Dii, mé a gē kpala pò bō Lua kīi guuo, sema gbé pò í ma Mae pò kú musu pōεé ke.

²² Yákpalekeεgōzī gbé dasideō omεε: Dii, Dii, wí Lua yā'oné ní n tóoo lé? Wí táago ní n tóoo lé? Wí dabudabuō ke dasi ní n tóoo lé?

²³ Má oné wásawasa: Má á dō gueio, à gomala vâikenaō!†

*Kpebon gbēn plaō**(Luk 6.47-49)*

²⁴ Ayāmεto gbé pò ma yáε beeo mà mé à zíkèwà de lán gbé laaide pò a kpedò gbewawa.

²⁵ Ké lou mà, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ò i kwεo, ké wa dàale gbewa yái.

²⁶ Gbé pò ma yáε beeo mà mé i zíkèwà de lán misaide pò a kpedò bùsu'ufāawawac.

²⁷ Ké lou mà, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ò à kwè à lèle wiliú.

²⁸ Ké Yesu yá beeo ò a làa, aa yādaané bō bíla sae,

²⁹ asa i yādané lá Mōizi ikoyādanedeōwao, a dàné ní ikooε.

8*Kusude gbágbaa**(Maa 1.40-45, Luk 5.12-16)*

¹ Ké Yesu píla síslwa, bíla teaazi.

² Ō kusude mò kùle aa aε à mè: Dii, tó n wei, rýō fō nì gbābōmεε.

* 7:19 Mat 3.10 † 7:23 Sou 6.9

3 Yesu ɔ̀bò nàwà à mè: Ma wei. Gõ gbãlesai. Wegõ ɔ̀gõepi kusu làa.

4 ɔ̀ Yesu òè: Ma. Nsu o gbêe mao. Ge n̄ nzia ɔ̀b sa'onae, ní sa p̄s Moizi ðile o n̄ gõa gbãlesai seela ũ gbéɔne.*

Sosaɔ gbêzɔɔ zikena gbágbaa
(Luk 7.1-10)

5 Ké Yesu lé gē Kapenaũ, ɔ̀ sosaɔ gbêzɔɔ mò aà k̄ii, à wabikèwà

6 à mè: Dii, ma zikena wúlea be, à k̄aaũ, àle wáwáke maamaae.

7 ɔ̀ Yesu òè: Má gé mà aà gbágbã.

8 ɔ̀ gbêzɔɔpi òè: Dii, mi ka n̄ gé ma beo. Baa tó n̄ yá'ò, ma zikena a gbágbã.

9 Mapi, wa iko víae, mé má iko ví sosaɔwa. Mi o an gbêdoe aà gé le, í gé. Mi o a pálee aà m̄o ke, í m̄o. Mi o ma zikena aà ke kéwa, ɔ̀ í ke.

10 Ké Yesu yápi mà, à b̄ò aà sae, ɔ̀ a ò gbé p̄s aa teazione: Slana mále oé, mi e gbêe ma náaiké kéwa Isailio guuo.

11 Mále oé, gbéɔ b̄o gukpe ní be'aeo dasidasi aa m̄o bleblei n̄ Ablahaũo ní Izaakio ní Yakɔbuo kpala p̄s b̄ò Lua k̄iu.

12 Gbé p̄s de yáa aao ku kpalapi guuo s̄o, wa ní zu bàasi gusiaue. We aa ɔ̀ɔbu aa ɔ̀di ní musu.

13 ɔ̀ Yesu ò sosaɔ gbêzɔɔpie: Ta be. A kene lá n̄ ma náaikèwa. ɔ̀ aà zikenapi gbágbã zibezi ḡo.

Yesu gyaeɔ gbágbaa dasidasi
(Maa 1.29-34, Luk 4.38-41)

14 Yesu gè Píee be, ɔ̀ a è aà nada wúlea, àle m̄èwáake.

15 Ké à ɔ̀kà aà ɔ̀wa, aà me n̄ini, ɔ̀ à f̄le blekèè.

16 Ké oosi kè, ɔ̀ wà mò Yesue ní táadeɔ dasidasi, ɔ̀ à táapiɔ̀ gònè n̄ yá'oaò, à gyaeɔ gbágbã pii.

17 Maa yá p̄s anabi Isaia ò kè à mè:

A wá gbãasaiké sè,

à wá gyáɔ gòwá.†

Gbé p̄s aa ye te Yesuziɔ
(Luk 9.57-62)

18 Ké Yesu è bila k̄aaazi, ɔ̀ a ò a íwaɔne: Wà bua ísida baale.

19 ɔ̀ Moizi ikoyadanede m̄o ò Yesue: Metulu, gu p̄s níle géu pii máo tenzie.

20 ɔ̀ Yesu òè: Gbêgbonaò ní t̄oò ví, b̄aò ní sakpe ví, Gbênazín Né s̄o a íampakli vío.

21 ɔ̀ Iwa pále òè: Dii, to e ma de'ia kpagui ḡia.

22 ɔ̀ Yesu òè: Temazi. To ḡeo ní ḡeo ví.

Yesu zàa'iana zea
(Maa 4.35-41, Luk 8.22-25)

23 Yesu gè ḡó'ilena guu, ɔ̀ aà íwaɔ dazeuaano.

24 Kándo zàa'lan gbãa k̄aka ísidaa, í v̄v̄í lé pélepele ní ḡo. Yesu lé í'o,

ɔ̀ aà íwaɔ s̄òazi, aa aà v̄u aa mè: Dii, wá suaba, wále kaalee.

26 ɔ̀ Yesu òné: Luanaaif̄enende! Akea á sea ví màai? ɔ̀ à f̄le ḡí íanae ní ío, ɔ̀ gu n̄ini k̄ilikili.‡

27 Yápi b̄ò gbépiɔ̀ sae aa mè: Gbé kpeletaan wei? Baa íana ní ío aai aà yamae.

* 8:4 Lev 14.2-4 † 8:17 Isa 53.4 ‡ 8:26 Sou 107.28-29

Táaɔ dia sàwaɔne
(Maa 5.1-20, Luk 8.26-39)

²⁸ Ké Yesu bùa baale Gadala bùsuu, táade gbèɔn plaɔɔ bò gbè'è pò de mia ù guu, aa m̀ dàaàlè. Aa p̀as̀l maamaaɔ, gbèè lí f̀s zépi sèò.

²⁹ Aa wiilè aa mè: Bóme wá daai, Lua Né? N m̀ ɔadaiwála e a gɔɔ àò ka yà?

³⁰ Sàwakusan waiò kúrínɔ káaa, aale p̀oble.

³¹ ɔ táapiò awakpà Yesue aa mè: Tó n wá yá, wá gbae sàwa wai keeɔ guu.

³² ɔ Yesu òné: A gé. ɔ aa gò gbépiɔwa, aa d̀i sàwaɔne. ɔ sàwa wai piò wí n̄ bao píi, aa p̀ila sòonawa aa sí ísidau, ɔ aa gága í guu we.

³³ ɔ sàwadanaɔ bàalè tà wéle guu, aa yá piò dau aa síuné n̄ yá p̀o táadeɔ lèò píi.

³⁴ ɔ wéledeɔ b̀le gé dai Yesule mípii. Ké aa aà è, aa awakpàè aa mè aà b̀oné n̄ bùsuu.

9

Gbèkaaüa gbágbaa
(Maa 2.1-12, Luk 5.17-26)

¹ Yesu gè gó guu, à èa bùa ísidawa, à kà a be wéleu.*

² ɔ wà m̀òè n̄ gbèkaaüa wúlea mákeleu. Ké Yesu è gbépiò a náai ví, ɔ a ò gbèkaaüapie: Ma gbé, s̀dile! N duuna kèma.

³ M̀oizi ikoyádanedeɔ ku we, ɔ aa ò n̄ s̀ guu: Gbé bee lé d́e n̄ Luaoe.

⁴ Yesu n̄ láasoo d̀s, ɔ à n̄ lá à mè: Bóyái a láasoo vái dà á s̀ guui?

⁵ Tó má ò aà duuna kèwà, ge tó má ò aà f̀le táa'o, a kpele mé àai?

⁶ Má ò màa ké àò d̀s Gbènazín Né duunakèama iko ví dúniaue. ɔ a ò gbèkaaüapie: Fèlè n̄ n̄ mákele se ta be.

⁷ ɔ à f̀le tà a be.

⁸ Ké bíla è màa, vía n̄ kú, aa Lua p̀o iko bee taa kpà gbènazínaɔwa sáaukpà.

Matiee sisia
(Maa 2.13-17, Luk 5.27-32)

⁹ Yesu b̀ò we àle gè, ɔ à gbé p̀o wí me Matiee è zòlea a ɔsikpeu. Yesu òè: M̀o temazi. ɔ à b̀ò teaàzi.

¹⁰ Ké Yesu lé p̀oble aà be, ɔsinaɔ n̄ luayádansaiò ku we dasi, aale p̀obleaàno n̄ aà íwaò sànu.

¹¹ Ké Falisiò è màa, ɔ aa aà íwaò là aa mè: Bóyái á dii lé p̀oble n̄ ɔsinaɔ n̄ luayádansaiò?

¹² Ké Yesu yápi mà, à mè: Gbé gbáa baa kú n̄ lòotoooo, sema gyäe.

¹³ A ge láasooke yá p̀o kèa láue bee miwa wà mè:

Gbèkèkèakòe ɔ má yei,

i ke sa'oa no.†

Mi m̀o gbèmaaɔ sísiio, sema duunkenaɔ.

Leye
(Maa 2.18-22, Luk 5.33-39)

¹⁴ ɔ Zaa Da'ilena íwaò m̀ò Yesu là aa mè: Akèa wá piò n̄ Falisiò, wiò leye m̀ò m̀o, mé n̄ íwaò lí ye s̀o?

¹⁵ ɔ Yesu yálèuné à mè: Ǹosena gbéɔ p̀osia ke gɔɔ p̀o a kúrínɔ ǹose guue? Aawo, àma a gɔɔ lé mó ké wa ǹosenapi b̀o n̄ guu, gɔɔ bee ɔ aa leye sa.

* 9:1 Mat 4.13 † 9:13 Oze 6.6

16 Gbēe lí pólé dafu di pɔkasa ziuo, asa a dafu a sɔwue, aai kɔ́ gá, ula zi f̄sa i káfi.

17 Wili v̄ēe dafu ká b́aa t̀u zi guuo. Tó wa k̀è màa, t̀up̄i a p̀ūnae, v̄ēe i k̀ólé, t̀u i ò̀kpa. Aawo, w̄i v̄ēe dafu ká b́aa t̀u dafu guue, aaiɔ maa píi.

*Nenɔena vua ní nɔe pɔ̀kà Yesu ulawao
(Maa 5.21-43, Luk 8.40-56)*

18 Gɔɔ pɔ́ Yesu lé yá beeo oné, gbáadee mò k̀ulé è à mè: Ma nenɔena k̀esai tia. Mò ñ ɔ̀nawá, i vu.

19 ɔ́ Yesu f̄lé t̄eaàzi ní a íwao.

20 Nɔee ku we, au lé b̀olèwá à kà w̄è kuepla. A mò ɔ̀kà Yesu ula léwa aà kp̄e.

21 Asa nɔepi lé me: Baa tó ma ɔ̀kà aà ulawa lé, má gbágb̄ae.

22 Yesu líli à aà è, ɔ́ à mè: S̄ɔ̀dile, nɔe! Ma náai pɔ́ ní k̀è mé n gbágb̄a. Wegɔɔ nɔepi gbágb̄a.

23 Ké Yesu kà gbáadepi be, a è wàle kulepe, bíla k̄fi dɔ.

24 ɔ́ Yesu mè: A ázia gá. Nenɔenapi i gao, ále í'oe. ɔ́ aale Yesu ke pɔ̀pɔɔ.

25 Ké wá bíla gb̄ae, ɔ́ Yesu ḡè kp̄éu à népi ɔ́ k̀ú, ɔ́ à f̄lé.

26 ɔ́ yápi bao lí b̀usupia píi.

V̄lao gbágb̄aa

27 Ké Yesu b̀ò we, v̄lao gb̄eɔn plaɔ t̄eaàzi ní wiio aa mè: Wá w̄enagwa, Davidi Bui!

28 Ké Yesu kà be, v̄lapiɔ s̄aàzi, ɔ́ à ní lá à mè: A ma náai v̄l k̀é má f̄s̄ yápi k̄ééa? Aa w̄èwá aa mè: Ao, Dii.

29 ɔ́ à ɔ̀kà ní w̄éwa à mè: A k̄éé lá ále ma náaikewa.

30 ɔ́ an w̄é w̄è. Yesu lé l̄éné à mè: Asu o gb̄ee mao.

31 N beeo aa ḡè aà bao fáaa b̀usupiu píi.

Yesu w̄enad̄a gb̄éne

32 Gɔɔ pɔ́ v̄lao lé b̀ole, wá mò Yesue ní táade léna naaleao.

33 Ké Yesu táapi gòè, ɔ́ à yá'ò. Yápi b̀ò bíla sae aa mè: Wi yá bee taa e Isaili b̀usuu yáao.

34 ɔ́ Falisiɔ mè: I táa go ní táa k̄ia gb̄aaoe.

35 Yesu m̄eewiao ní z̄eewiao k̀éle píi, à yádáné ní lousisikp̄eɔ guu, à kpala pɔ́ b̀ò Lua k̄i baokp̄ané, à gȳaeɔ gbágb̄a píi ní k̀ɔɔ píi.*

36 Ké à bíla è, ɔ́ à k̀èè w̄enaũ, asa aa k̄pasaa mé aa liaaa lán pɔ́ pɔ́ d̄ána v̄lɔwae. §

37 ɔ́ Yesu ò a íwao:ne: P̀ok̄ek̄ea z̄ɔ mé z̄ik̄enaɔ dasio.

38 A wabike Budewa aà z̄ik̄enaɔ gb̄ae a pɔ́ k̄ek̄ei.

10

Yesu íwao

(Maa 3.13-19, Luk 6.12-16)

1 Yesu a íwa gb̄eɔn kueplao sísi, ɔ́ à ní gbá iko aa táago gb̄éɔwa, aa gȳaeɔ gbágb̄a píi ní k̀ɔɔ píi.

2 Zina gb̄eɔn kueplapiɔ t̄ón ke: Gb̄é séia Simɔɔ pɔ́ w̄i me Pīe, aà d̄auna Andee, Zebedee né Zaaki, aà d̄auna Zaa,

3 Filipi, Batelemii, Tomaa, ɔ̀sina Matiee, Alafe né Zaaki, Tade,

4 Simɔɔ Gínzɩao ní Yudasí Isalíoti pɔ̀ bɔ̀ Yesu kpeo.

*Yesu a íwa gbɛ̃n kuɛplao zɩa
(Maa 6.7-13, Luk 9.1-6)*

5 Ké Yesu lé gbɛ̃n kuɛplapiɔ zɩ, a òné: Asu gé buipáleo kíi oio. Asu gē Samali wéleo guuo.

6 A gé Isaili pɔ̀ aa sásaa lán sáowa kíi.

7 A gé íb waasoke àò geò à mè: Kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi kà kái!

8 A gyáeo gbágbá, à geò vu, à gbábo kusudeone, à táagoné. Lá á è pókpasai, à kéné pɔ̀sisi.

9 Asu àò ɔ̀a kúao, baa ɔ̀sɔ̀gbena.

10 Asu babalabɔ̀ seo ge ula plaade ge kyale ge gopana, asa zíkena kà à a ble e.

11 Wéle pɔ̀ asu kau píi, mɛɛwia ge zɛɛwia, à gbɛ̃maa kpákpa à pilawá, íb ku we e à ge geò zéa.

12 Tó a gē ua, í fɔ̀ na kpámá.

13 Tó uadeɔ̀ kà, á fɔ̀ na a gɔ̀né. Tó aai kao sɔ̀, á fɔ̀ na a ɛa suwáɛ.

14 Gu pɔ̀ wi gbáakpauázio ge wi swáɛ á yáio, à bɔ̀ ua bee ge wéle bee guu, í kɔ̀lemá.

15 Stana mále oé, yákpalekegɔ̀zɩ wélepideɔ̀ íadama e de Sɔ̀dɔ̀ ní Gɔ̀mɔ̀ɔ̀ búsudeola.*

*Yesu yá pɔ̀ a a íwa le oané
(Maa 13.9-13, Luk 12.2-9, 21.12-17)*

16 Mále á zɩ sáò ù àwalewanaɔ guue. Aɔ̀ laai vɩ lán mlɛ̃owa, íb de yáesaideɔ̀ ù lán felenaɔwa.

17 A laaika gbɛ̃nazínazɩ, asa aa á kú aa yákpalekeánɔ, aai á gbɛ̃ ní flaalao ní lousisikpeɔ guu.

18 Wa géánɔ̀ bùsu gbáadeɔ̀ ní kíao kíi ma yáí. Bee a á gba zé àò dené ma seeladeɔ̀ ù ní buipáleo.

19 Tó wà á kpámá, asu bílike yá pɔ̀ á o ge yá pɔ̀ á líwàò. Zibeezɩ Lua mé a yá pɔ̀ á o sóso káé á léu.

20 I ke áme á yá'oo, á Mae Nisína mé a sóso káé á léu.

21 Vɩ ní dàunaɔ̀ kɔ̀ kpámá dea yáí. Maa maɛ ní néo kpámá. Néo bɔ̀ ní de ní dá kpe wà ní de.

22 Gbɛ̃pii a zaágu ma yáí, áma gbé pɔ̀ zɛa gbáa e a gɔ̀ léwa a bɔ̀.

23 Tó wále íadawá wéleue, à bàale ta a páleu. Stana mále oé, á e Isaili bùsu wéleo keele píio, ɔ̀ Gbɛ̃nazín Né a mɔ̀.

24 Iwae líb de a yádanɛdelao. Zɔ̀blenae líb de a diilao.

25 Tó íwa a yádanɛde lea lè, ge tó zɔ̀blena a dii lea lè, bee mɔ̀wà. Tó wà tɔ̀kpa uabeleɛ Beezebu, tɔ̀ pɔ̀ a vái de beea ɔ̀ wa kpa aà uadeone.

26 Asu vɩakené. Yá pɔ̀ ulea pii a bɔ̀ gupuau, mé asiiyáe ku ké wa gí dɔ̀io.

27 A yá pɔ̀ mále oé gusiau o gupuau. A yá pɔ̀ ále ma búnu guu kpáwáke gáae.

28 Asuli vɩake gbé pɔ̀ aai gbéde, aali fɔ̀ aà nisina dɛ̃oneo. Ali vɩake Luaɛ, asa a fɔ̀ gbé ní a nisinao kaale té guu píi.

29 Wíli gòlegolen mèn pla yía dalao lé? Kási an kee wá lí su tɔ̀le á Mae lé saio.

30 Apɩɔ̀ sɔ̀, baa á miká, a a lé dɔ̀.

31 Ayámeto asu vɩakeo. A beee de gòlegolen dasiɔla.

* 10:15 Daa 19.24-28

32 Gb'é p'ó zèman'ò gb'é'ò a'e, má zeaà'n'ò ma Mae p'ó kú musu a'e.

33 Gb'é p'ó lelekpámazi gb'é'ò a'e, má lelekpaaà'zi ma Mae p'ó kú musu a'e.

34 Asu à'ò e ma m'ò k'é gb'é'ò a'ao na rí k'òo dún'ia'u no. Mí m'ò k'é gb'é'ò a'ao na rí k'òo yá'í no, sema f'elea rí k'òo.

35 Ma m'ò'e, k'é g'ò'e b'ò a de k'p'e, n'ò'e b'ò a da k'p'e, n'ò'z'ae b'ò a z'ada k'p'e.

36 Gb'é b'ede'ò g'ò aà ib'e'ò ù.†

37 Gb'é p'ó ye a de ge a dazi d'emala i ka à'ò de ma Íwa ù'o. Gb'é p'ó ye a n'eg'ò'e ge a n'ò'zi d'emala i ka à'ò de ma Íwa ù'o.

38 Gb'é p'ó i a lip'áak'ò'a se à'ò t'omazio i ka à'ò de ma Íwa ù'o.

39 Gb'é p'ó a w'è'ni k'ua, w'è'ni'pi a v'uaaw'à. Gb'é p'ó g'í a w'è'ni ma yá'í s'ò, ade mé a'ò w'è'ni v'í.

40 Gb'é p'ó á d'í'le, ade ma d'í'le'e, mé gb'é p'ó ma d'í'le gb'é p'ó ma z'í d'í'le'e.

41 Gb'é p'ó à'nabi d'í'le aà à'nabik'e yá'í a à'nabi ase'a e. Gb'é p'ó gb'è'maa d'í'le aà maak'e yá'í a gb'è'maa ase'a e.

42 Baa í nie, gb'é p'ó dà n'è'e bee'ò doe ma íwak'e yá'í, sí'ana má'le o'é, a kua a aseawao.

11

Zaa Da'í'lena z'ina'ò

(Luk 7.18-35)

1 K'é Yesu yá bee'ò dà a Íwa gb'è'ò'n kue'plao'ne a là'a, à b'ò we à g'è waasok'eí rí w'è'le'ò guu, à'le yá'dané.

2 Zaa kua k'p'è'ú à Kilisi yá'ke'ò mà, ò à a Íwae'ò z'í

3 aa aà la'e, ò'm'e gb'é p'ó a m'ò ù'a, ge wà'ò w'ed'ò gb'è'p'á'le'zi'e?

4 Ǿ Yesu w'em'à à mè: A g'e yá p'ó à'le ma mé à'le e o Z'aa'e à m'e,

5 v'í'ao lé gu'e, e'ò lé t'á'a'ò,
wà'le gb'á'b'ò kusude'ò'e,
swá'do'ò lé yá'ma, g'eo lé vu,

mé taaside'ò lé baona waaso ma.*

6 Báaaden gb'é p'ó lí fu ma yá'wao ù.

7 K'é gb'è'p'io tà, Yesu ná Zaa yá'oa bí'la'ewa à mè: B'ò a g'e gwai gb'á'au'i? Fee p'ó í'ana lé deede'e yá?

8 B'ò a g'e gwai sai? Gb'é p'ó p'okasa z'ae naa'zi yá? P'okasamaadana'ò ò ku kib'e'e.

9 B'ò a g'e gwai wei? Anabi yá? Ao! Má'le o'é, a de se à'nabia.

10 Asa Zaa yá wa ò taalau wà mè:

Má a z'ina g'ba'e aà d'ò'aa z'e'ke'ke'ne.†

11 Sí'ana má'le o'é, n'ò'e ne'í'a guu à'nabie i b'ò à kà Zaa Da'í'lenawao. N bee'ò gb'é p'ó de gb'é k'p'e'ò ù kpala p'ó b'ò Lua k'í gb'é'ò guu de'aála.

12 Za g'ò'ò p'ó Zaa Da'í'lena waaso dà'ale e gb'á, wà'le k'ò'd'e wà e g'è k'palapiu, ò wà'le siu rí gb'á'ao.

13 M'ò'zi rí à'nabio p'íi d'ò'aa aa a yá'ò e à g'è p'è Z'awa'a.

14 T'ò á f'í à sí, Z'á'api mé Elia p'ó wà mè a m'ò ù.‡

15 Gb'é p'ó n'ò's'e v'í aà yá'pi ma.

16 B'ò má gb'á'gb'è'ò l'e'ò'oi? Aa de lán né p'ó aa ku g'á'ae aale le'zuk'ò'iwae

17 aale me:

Wa kule p̄eé, i ɔwāo.
Wa wēnalē s̄l̄é, i ázla gb̄ēgb̄eō.

18 Ké Zāa m̄ò, ìli p̄ēē soo, ìli vēemio, ɔ wà m̄è táadeē.

19 Ké Gb̄ēnazl̄n Né m̄ò, ì p̄oble, ì imi, ɔ wà m̄è: Asiade wēminae, ɔsinao ñ luayādansaib gb̄ēnae! Ama w̄i Lua ɔno d̄ɔ a yākea gb̄ewae.

*Yesu z̄ad̄a w̄éleō deɔwa
(Luk 10.13-15)*

20 ɔ Yesu f̄ele z̄ad̄ò w̄éle p̄ɔ à a dabudabu daside k̄eũo gb̄éɔwa, ké aai n̄òselil̄eō yáí.

21 A m̄è: Waiyoo K̄olazenideɔ! Waiyoo Besaidadeɔ! Tó wà dabudabu p̄ɔ má k̄éé k̄è Tii ñ Sid̄ɔ yāa, § d̄ɔ w̄élepid̄eɔ zw̄ankasa k̄akar̄la, aa b̄usuk̄à ñ miu n̄òselil̄ea seela ũ.

22 M̄ále oé, yákpalekeḡɔɔz̄l̄ á ñadama a de Tiideɔ ñ Sid̄ɔdeɔ p̄ɔa.

23 A Kap̄enaudeɔ s̄ɔ á f̄ɔ gb̄á z̄ɔ Luawa yá? Wa ɔz̄ázie e bedau.* Asa tó wà dabudabu p̄ɔ má k̄éé k̄è S̄ɔd̄ɔ yāa, d̄ɔ a ku e ñ a gb̄ao.†

24 M̄ále oé, yákpalekeḡɔɔz̄l̄ á ñadama a de S̄ɔd̄ɔ p̄ɔa.

*Kámaboa Yesu k̄l̄i
(Luk 10.21-22)*

25 Zibeez̄l̄ Yesu m̄è: Baa, musu ñ z̄l̄leō Dii, ma n̄ s̄aúk̄è, ké n̄ yáe beeɔ ùle yād̄onaene ñ ɔnoɔdeɔ, mé ñ ñlo lad̄ɔnsaion̄e.

26 Ao, Baa, bee k̄angu màa.

27 Ma Mae p̄ɔpii n̄am̄eē ma ɔz̄l̄. Gb̄ē Lua Né d̄ɔo, mé i ke Mae Lua bàasio, mé gb̄ē Mae Lua d̄ɔo, mé i ke aà Né ñ gb̄é p̄ɔ Népi yei à aà ɔlon̄eɔ bàasio.

28 A m̄o ma k̄l̄i á gb̄é p̄ɔ á asosea a k̄pasao p̄ii, mí á gba zé à kámabo.

29 A ma zuu sé, ì yādada ma k̄l̄i, á s̄ɔ ñ n̄ini, asa má buse mé ma n̄òse nie.

30 Asa bea ñ ma zuuo z̄l̄'ũo, mé ma aso gb̄iao.

12

*Kámaboḡɔɔz̄l̄
(Maa 2.23-3.6, Luk 6.1-11)*

1 Bee gb̄ea Yesu lé p̄a bl̄ewembua kámaboḡɔɔz̄l̄. N̄ɔana lé aà Ìwaɔ de, ɔ aa p̄ówena w̄òlo, aale só.*

2 Ké Falisio è, ɔ aa ò Yesue: N̄ Ìwaɔ gwa, aale yá p̄ɔ w̄ili ke kámaboḡɔɔz̄l̄o ke.†

3 ɔ Yesu òné: I kyoke á è lá Davidi k̄è ñ a gb̄éɔ ḡɔɔ p̄ɔ n̄ɔana lé ñ deo lé?

4 A ḡè Lua ua, à p̄ēē p̄ɔ wa k̄ale Luae s̄ò, p̄ēē p̄ɔ āapi ñ a gb̄éɔ aa a soa zé vío, sema sa'onaɔ bàasio.‡

5 Ké sa'ona p̄ɔ aa ku Lua ua kámaboḡɔɔz̄l̄o lé b̄o ḡɔɔpi yá k̄pe mé aa tàae v̄i s̄ɔo, ì a kyoke á è M̄oizi ikoyá guuo lé?§

6 M̄ále oé: P̄ɔ p̄ɔ a z̄ɔo de Lua uaa ku la.

7 Tó á yáe bee mid̄ɔe, gb̄ēkekeak̄ɔe ɔ má yei, ì ke sa'oa no,* d̄ɔ yāa ñ yāesaideɔ t̄aae eo.

8 Asa Gb̄ēnazl̄n Né ñko v̄i kámaboḡɔɔwae.

9 Ké Yesu b̄ò we, ɔ à ḡè ñ lousisik̄peu.

§ 11:21 Isa 23.1-18 * 11:23 Isa 14.13-15 † 11:23 Daa 19.24-28 * 12:1 Iko 23.25 † 12:2 B̄oa 34.21 ‡ 12:4 1Sam 21.1-6, Lev 24.9 § 12:5 Nao 28.9-10 * 12:7 Oze 6.6

10 G5ε p3 a 3 imia ku we. Kε gbēε ye yāda Yesula yái, 5 aa àà là aa mè: Gbégbāgbāa zεv1 kámabog33zla?

11 3 Yesu wémá à mè: A déme a3 sá v1, a zuwá εu kámabog33z1, a gē 3oio ni?

12 Gbēnazlina de sāa z33. Ayāmeto maakεa kámabog33z1 zεv1.

13 3 Yesu 3 g3εp1ε: N n 3pi poo. A p3o, 5 à sù a gbεu wásawasa lá adowa.

14 3 Falisio b3le gè lekpaafi Yesuzi, lá aa ke wá àà de.

Zikεna p3 Lua sè

15 Yesu d3, 5 à g3 we. Bila b3 teaazi, 5 à ní gyāε3 gbàgbā pii,

16 à g1né aa a t3 fáaa.

17 Beewa Lua yá p3 ānabi Isaia 3ε bee kè, à mè:

18 Ma zikεna p3 má sèn ke,

ma yenzide p3 àà yá i kamagu.

Má a Nis1na pisiwá,

i yáze de da bui3ε.

19 A lekpaakεo, a palamá3,

gbēε a àà z3a ma d3 gāεo.

20 A fee εkpaazεua é3,

a filia yēεna de3,

5 a to yáze de m33 da zāa.

21 Bui pii wé a3 d3aazi.†

Táagoa

(Maa 3.20-30, Luk 11.14-23)

22 3 wá m3 Yesuε ní táade v1a p3 a léna naaleao. Yesu àà gbàgbā, àle yā'o sa, àle gu'e.

23 3 yápi d1 bilawa pii aa mè: Davidi Buiipi yà m333?

24 Ké Falisio má, 5 aa mè: Gbēε bee a f3 táa goné3, mé i ke ní táa3 k1a Beezebu gbāao bàasio.‡

25 Yesu ní láasoo d3, 5 à mè: Kpala p3 a gbé3 ibelesè ní k33 a midε. Wéle ge ua p3 a gbé3 ibelesè ní k33 a g3 bεz1 ũε.

26 T3 Setáu lé a gbé3 goné, à ibelesè ní azlaon we. Àà kpala a3 zεa kpelewa ni?

27 T3 Beezebu gbāa mi3 táagoomá be, á gbé3 i go ní dé gbāao s3 ni? Beewa ázla gbé3 yá'likpàwá.

28 Lá Lua Nis1na gbāa 5 mále táagoomá, à3 d3 ké k1a p3 Lua kpá m3 á guun we.

29 Kpelewa gbé a gē g3sa gbāa kpéu à àà p33 séle, mé i ke à àà yè gl1a bàasio ni? Aá yea gbea 5 a àà kpé y3ε sa.

30 Gbé p3 de ma gbé ũ3 á ma ibεεε, mé gbé p3 lé p3 káaaman33, àle fáaaε.

31 Ayāmeto mále oé, Lua a gbé3 ké ní ní duunao ní a t3 bēε p3 aa s33 pii, āma a gbé p3 à a Nis1na t3bēs1 kē3.

32 T3 gbé yād3 Gbēnazl1n Néwa, Lua a àà ké, āma t3 gbé yād3 Lua Nis1nawa, Lua a ade kē dún1a tiaε bee guuo ge a p3 lé m3.

Gbé d3a a yákeawa

(Luk 6.43-45)

† 12:21 Isa 42.1-4   ‡ 12:24 Mat 9.34

³³ Tó n lí maa bà, a né Ìo maae. Tó n lí vāi bà s̄, a né Ìo vāie. Asa libe wí lí d̄wā. §

³⁴ Gbēnazín p̄ligona! * Ké á vāi, kpelewa á f̄ yāmaa oi? Asa yá p̄ k̄ s̄u s̄ lé Ìo.

³⁵ Gbēmaa Ì maa b̄ a s̄ maa guue. Gbēvāi s̄ Ì vāi b̄ a s̄ vāi guue.

³⁶ Málé oé: Yákpalekeḡozi gbēo ní yāfaasai p̄ aa ò séle siu Luae píi.

³⁷ Asa yá p̄ ní ò mé a yānakpama ge ōme a yādanla.

Seelagbēaa Yesuwa

(Maa 8.11-12, Luk 11.29-32)

³⁸ Ǿ M̄ozi ikoyādanēdeē Ǿ ní Falisie Ǿ ò Yesue: Mae, wá ye ñ seelae ke wá e.

³⁹ Ǿ Yesu wēmá à mè: Gbāgbē vāi luanaaikensai ò mé lé seela gbēaa. Má seelae kené, sema ānabi Yonasi p̄.

⁴⁰ Lá Yonasi k̄ kp̄ gbēne gbēe guu fāane ní gwāasinao e ḡo āa, mà Gbēnazín Né a ke tēēnau fāane ní gwāasinao e ḡo āa. †

⁴¹ Yákpalekeḡozi Ninivade Ǿ fele yāda gbāgbēlae. Asa ké aa Yonasi waaso mà, aa n̄sellē, ‡ mé gbé p̄ a z̄o de Yonasia ku la.

⁴² Yákpalekeḡozi geomid̄k̄i oi n̄e k̄ia a fele yāda gbāgbēlae. Asa n̄e pi b̄ za t̄ole léwa, à m̄ Salom̄o ōnyā mai, § mé gbé p̄ a z̄o de Salom̄o ku la.

Táa taa a s̄ ziwa

(Luk 11.24-26)

⁴³ Tó wá táa ḡo gbé, Ìo liaaliaa gugiu ò gbé wēle à diē. Tó Ìo e,

⁴⁴ s̄ Ì me: Má ea ta ma s̄ ziwaē. Ì ea tawá, Ì e a be ado à zu'ò, à azia k̄k̄e wásawasa.

⁴⁵ Ǿ Ì ge táa p̄ an vāi deala ò séle m̄n s̄pla à sur̄n̄, aā diē. Ǿ gbépi gwea gbēzā vāi Ì de á káua. Gó doupi mé a gbāgbēo bua s̄.

Yesu daē

(Maa 3.31-35, Luk 8.19-21)

⁴⁶ Ké Yesu lé yá'ò bílae, s̄ aà da ní aà dáuna ò kà, aa z̄è bàasi, aa ye aà yái.

⁴⁷ Ǿ wa òè: N da ní n dáuna ò zea bàasi, aa ye n yái.

⁴⁸ Ǿ Yesu a z̄as̄ gbépiwa à mè: Déme ma da ge ma dáuna ò ūi?

⁴⁹ Ǿ à òd̄ a íwaowa à mè: Ma da ní ma dáuna ò n ke.

⁵⁰ Asa gbé p̄ Ì ma Mae p̄ kú musu p̄eā ke mé ma dáuna ge ma daē ge ma da ū.

13

P̄wenkeēle

(Maa 4.1-20, Luk 8.4-15)

¹ Ḡo doupi z̄í Yesu b̄ be à ḡè z̄òle ísidale.

² Wá k̄āaaāzi dasidasi, s̄ à ḡè z̄òle ḡ'ílēna guu, gbépii ḡò s̄ta ísidale.

³ Ǿ à yālēūné dasi à mè: Z̄ōe mé b̄ ḡè p̄wenakeēle.

⁴ Lá àle k̄eēle, s̄ a kee ò l̄le z̄é guu, b̄a m̄o bl̄e.

⁵ A kee ò l̄le gbēsēna musu, gu p̄ t̄ole ḡēleuo, s̄ aa b̄le ḡò k̄ t̄ole ḡēle weo yái.

⁶ Ké Ìatē gbāakù, aa tekù aa giigàga, ké aa z̄ina v̄io yái.

⁷ A kee ò l̄le le guu, s̄ le f̄le k̄uaamá.

⁸ A keeɔ lèle tɔle maau, aa fɛle ne'ɪ, a keeɔ wɛn basɔbasɔ, a keeɔ baaɔbaaɔ, a keeɔ baakwikwi.

⁹ Gbɛ́ pɔ́ nɔ́se ví aà yápi ma.

¹⁰ ɔ Yesu íwaɔ sɔ̀aazi aa aà là aa m̀è: B́yáí níle yá'oné ní yáleeúaoi?

¹¹ ɔ a wɛm̀à à m̀è: Lua á gbá zé à kpala pɔ́ b̀ò à kíí asiio d̀s, áma í ní gba zéó.

¹² Asa gbɛ́ pɔ́ pɔ́ ví, Lua a káfiè e à f̀èè. Gbɛ́ pɔ́ pɔ́e ví s̀o, baa yɔ̀na pɔ́ a ví, Lua a siwáe.

¹³ Ayámɛto mále yá'oné ní yáleeúao, asa aai gugwa pɔ́e'esai, mé aai swákpa yámasaie.

¹⁴ Lua yá pɔ́ ánabi Isaia ò k̀emá, à m̀è:

Baa tó aa swákpa maamaa, aa yáe mao, baa tó aa wɛbli maamaa, aa pɔ́e eo.

¹⁵ Asa an nɔ́se paaao, ké aasu ònkúo yáí,

an swá gbáa, ké aasu yámao yáí,

an wé kúaaa, ké asu k̀eo yáí.

Aa ye ea sua mà ní gbágbáó.*

¹⁶ Báaadeɔn á ú, ké á wé lé gu'e, mé á swá lé yáma.

¹⁷ Siana mále oé: Anabio ní gbɛ́mao ku dasi aa ye pɔ́ pɔ́ ále eo e, aai eo. Aa ye yá pɔ́ ále mao ma, aai mao.

¹⁸ A pówɛnkɛlea yáma sa.

¹⁹ Tó gbɛ́ kpala pɔ́ b̀ò Lua kíí yáma mé i d̀so, Setáú í m̀ó pɔ́ pɔ́ wa t̀ò aà s̀s guupi siwáe. Pówɛna pɔ́ lèle zé guu min we.

²⁰ Pówɛna pɔ́ lèle gbɛ́ɛɛnawa s̀s, bee mé yá pɔ́ gbɛ́ mà a sí g̀òó ní pɔ́nao ú.

²¹ Lá yápi zína ví aà guuo, íli ke g̀oɔplao. Tó taasi aà lè ge tó wále íadawá yápi yáí, í fu g̀òe.

²² Pówɛna pɔ́ lèle le guu de yá pɔ́ gbɛ́ mà, s̀ d̀únia yákaaka ní yea áizeio kúawá ú, s̀ í g̀s áisai.

²³ Pówɛna pɔ́ lèle tɔle maau de yá pɔ́ gbɛ́ mà mé a d̀s ú. I káfiakɛ lee basɔbasɔ ge lee baaɔbaaɔ ge lee baakwikwi.

*Yáleeúá ní kpala pɔ́ b̀ò Lua kííó
(Maa 4.30-34, Luk 13.18-21)*

²⁴ Yesu yápále l̀eúné à m̀è: Lá kpala pɔ́ b̀ò Lua kíí deɛn ke: Gbɛ́e mé ése maa t̀ò a bua.

²⁵ Gɔ̀o pɔ́ wále í'o, s̀ aà íbɛɛ m̀ò papaa ká ésepiu, s̀ à g̀èzɛa.

²⁶ Ké ése nɔ́sí, ále pia, s̀ papaa b̀ò gupuau.

²⁷ ɔ búde zikɛnao m̀ò òè: Dii, blɛwɛna ní t̀s n buao lo. Papaa b̀ò má ní?

²⁸ ɔ a òné: Íbɛɛ mé bee k̀è. ɔ zikɛnao òè: N ye wá ge wolɛwolé yá?

²⁹ ɔ à m̀è: Aawo! Tó ále wolɛwolé, á ése wolɛòe.

³⁰ A to aa fɛle sánu e p̀okɛkɛgɔ̀, mí o p̀okɛkɛnaone aa papaapi k̀é g̀ía, aai a gbakpa t́e p̀ú, aai gbasá ése k̀ekɛ ka ma d̀su.

³¹ Yesu yápále l̀eúné lo à m̀è: Kpala pɔ́ b̀ò Lua kíí de lán dò bui pɔ́ gbɛ́e se t̀ò a buawáe.

³² A wéna keleú de pówɛnaola píi, áma tó à f̀le, í z̀òkú de dò buiola píi. I lí ke, s̀ báó í m̀ó pépe a g̀ónaowa.

³³ Yesu yápále l̀eúné à m̀è: Kpala pɔ́ b̀ò Lua kíí de lán p̀éese'ese pɔ́ nɔ́e se ká p̀éeti zaa le áa s̀ guu a lía píiwa.

* 13:15 Isa 6.9-10

34 Yesu yá beeo ò bílae ní yáleeúao, i yáe oné yáleeúane saio,

35 ké yá pò anabi ò ke yáí, asa à mè:

Má yáleeúné,

má yá pò ulea za dúnialalegwo oné.†

36 J Yesu bíla tò we à tà bē. Aà íwao s̄s̄aazi aa mè: Bua papaa yá boolekewē.

37 J a oné: Blewentónaá Gbēnazín Née.

38 Buaá dúniaē. Blewenaá kpala pò b̀ Lua kí gbéone. Papaaá gbēvāione.

39 Ibēe pò ní tsá Ibiisie. Pòkekeaá dúnialaagwo. Pòkekenaá malaikaone.

40 Lá wí papaa ké káteu, màa a ke dúnialaagwo.

41 Gbēnazín Né a a malaikaō gbae aa gbēsāsanaō ní vāikenaō bole a kpala gbéō guu píi,

42 aai ní ká té pásí guu. We aa ɔ́ɔɔu aa ɔ́di ní musu.

43 J gbēmaao aao teke lán íatēwa kpala pò b̀ ní Mae kíiu.‡ Gbé pò ǹse ví aà yápi ma.

44 Kpala pò b̀ Lua kí de lán àizee pò ulea buawae. Ké gbēe b̀wà, a kèke ùle, ɔ́ pona guu à tà à pò pò á v̄ɔ́ yia píi, ɔ́ à buapi lù.

45 Lá kpala pò b̀ Lua kí den ke b. Laatana mé lé ọso maaō weele.

46 Ké à ọso ode è, ɔ́ à tà à pò pò á v̄ɔ́ yia píi, ɔ́ à ọsopi lù.

47 Lá kpala pò b̀ Lua kí den ke b. Wà táalu zù ísiau, à kpò bui píi kù.

48 Ké à pà, wa gàle bùaò s̄s̄isia, ɔ́ wà z̄̀le wà a maaō plè wa kà gbíu, wà a vāio kòle.

49 Maa a ke dúnialaagwo. Malaikaō mō gbēvāio s̄le aa ní bole gbēmaao guu,

50 aa ní ká té pásí guu. We aa ɔ́ɔɔu aa ɔ́di ní musu.

51 J Yesu ní lá à mè: A yá beeo mi d̄́ sa píia? Aa wèwà aa mè: Ao!

52 J a oné: Tó M̄ozi ikoyādanede kpala pò b̀ Lua kí yādàda, aō de lán uabele pò í pò dafu ní a zio b̀ a láasi guuwae.

Nazaretideō gia Yesu náaikei
(Maa 6.1-6, Luk 4.16-30)

53 Ké Yesu yá beeo leeúné a làa, à b̀ we.

54 A gè gu pò à neblèu, ɔ́ à yādàné ní lousisikpeu. Aà yá b̀ ní sae aa mè: A ɔ́nò ní dabudabu beeo sè má ní?

55 Lí'ana nén aà ọ́o lé? Aà da t̄́n Maliamao lò? Aà d̄́aunaon Zaaki ní Yosefuo ní Simoōo ní Yudaō ọ́o lò?

56 Aà d̄́aēo kúwano lao lé? A yá beeo è má píi ní?

57 J bee tò aai aà náaikeo. Yesu òné: Anabi lío beeesaio, sema aà bē wéleu ní aà uao bàasio.

58 I dabudabuke we bílao, ké aai aà náaikeo yáí.

14

Zaa Da'ilena gaa
(Maa 6.14-29, Luk 9.7-9)

1 Gwo bee bùsupi kí Elodi Yesu bao mà.

2 J a ò a íwaoone: Gbēpiá Zaa Da'ilenaē. Gábɔe. Bee yá mé tò à gbāa'è, àle dabudabu ke.

3 Asa Elodi Zaa kù yāa, à mōkàwà à aà dākpeu a d̄́auna Filipi na Elodia yáie.

4 Ké Zaa ɔ́ oè: N Elodia vía nɔ́ ũ zé v̄ɔ́o.*

† 13:35 Sou 78.2   ‡ 13:43 Dan 12.3   * 14:4 Lev 20.21

5 Elodi ye à aà de, áma àle víake bílae, asa aa aà ánbiké sîe.

6 Elodi ia dikpe zî, Elodia nenon gbáa òwà gbéé pò mò weone, ò à kè Elodie na maamaa.

7 Ǿ à legbè à mè: Má sî ní Luao, má n gba pò pò n a wabikèa píi.

8 Ǿ aà da yádàè, ò népi mè: Ma gba Zaa Da'ilena mi pelentiu la tia.

9 Ǿ kíapi pò yà, áma lé pò a gbè bleblenaò wáa yáí ò à mè wà kpawà.

10 Ǿ à gbéé zî Zaa Da'ilena mi zîi kpéu.

11 Ké wà mò ní aà mio pelentiu, wa kpà népiwa, ò à gèò a dae.

12 Ǿ Zaa Íwaò mò, aa aà ge se ví, ò aa gè wà ò Yesue.

*Yesu blekpaa gbèon áaasòsoo lee sòowa
(Maa 6.30-44, Luk 9.10-17, Zaa 6.1-15)*

13 Ké Yesu yápi mà, ò à gèé gó'ilena guu, àle gé gusaena ké àò ku ado. Ké gbéé mà, aa bò wéle ní wéleo dasidasi, aa pèleaazi kèse.

14 Ké Yesu bò gó guu, à bíla è, ò aa kèè wènaù, ò à ní gyáeò gbàgbané.

15 Ké oosi kè, aà Íwaò sáaazi aa mè: Guéá ségbáe, mé íatè i gò bíla bo. Gbéé gbae aa ta wéleo guu, aa pòblea wéle lú.

16 Ǿ Yesu òné: Í ke aa ta teasio. A pò kpámá aa ble.

17 Ǿ aa òè: Pèe mèn sòona ní kpò mèn plaò ò wá ví la.

18 Yesu òné: A moomé la.

19 A ò gbéépiòne aa zòle sèwa, ò à pèe mèn sòo ní kpò mèn plaopi sè, à wesè musu à báaadáu. Ǿ à pèepi è'e kpà a Íwaòwa, aa kpaalè bílae.

20 Ampii aa pòblè wà ká. Ǿ wà a miòna pò fèè sèle gbí kuepla pai.†

21 Gèe pò aa pòblèò kà gbèon áaasòsoo lee sòo (5.000) taawa, nòeò ní néò bàasi.

*Yesu táa'oa isidaa
(Maa 6.45-56, Zaa 6.16-25)*

22 Ǿ Yesu náe a Íwaòwa gòò aa gèé gó guu, aa dōaae ísida baale e àò bíla gbae.

23 An gbaea gbae à dède sîsî musu wabikéi Luawa ado. Gu lé si, a ku we ado.

24 Gópi zàkù ní gòsòleo, ò zàa'iana kàka lé dae, í lé a za'òwá.

25 Gufène Yesu be ía, àle gé a Íwaò kíi.

26 Ké aa aà è be ía, ò sò kèngu aa mè: Gyaadee! Aa wiilè ní víao,

27 ò Yesu òné gòò à mè: A sòdile, máme! Asu to vía á kùo.

28 Ǿ Píeè òè: Dii, tó níme, to mà táa'ò ía mà mò n kíi.

29 Ǿ Yesu mè: Mò! Ǿ Píeè bò gó guu a be ía, àle gé aà kíi.

30 Ké a è íana lé a pá, ò vía aà kù, àle kpále, ò à wiilè à mè: Dii, ma suaba.

31 Wegò Yesu òbò à aà kù, ò a òè: Luanaaifènde! Bóyáí n seakèi?

32 Ké aa gèé gó guu, íana làa.

33 Ǿ gbéé pò aa ku gó guuò kùlèè aa mè: Lua Nén n ù síana.

34 Ké aa bùa baa, aa kà Genzeleti bùsuu.

35 Wekiideò Yesu dò, ò aa aà bao fáaa bùsupiu píi, ò wà mòè ní gyáeò píi.

36 Wà wabikèwà, baa aà ula lé, wà e òkàwà. Ǿ gbéé pò òkàwàò gbàgbá píi.

15

*Fèlekaaya
(Maa 7.1-13)*

† 14:20 2Kia 4.42-44

1 Falisieo ní Mɔzi ikoyádanedeo bò Yelusaleu aa mò Yesu kí, 5 aa aà là aa m̀e:

2 Bóyái ní İwao lío wá deziò felekaayá kúao ni? Aali ɔpi lá felekaayá dílewa aa gbáasa pòblèo.

3 ɔ Yesu a zásimá à m̀e: Bóyái i pakpa yá pò Lua díleozi io felekaayá kúai?

4 Asa Lua m̀e, àli á de ní á dao kpelaε. * A m̀e lo, gbé pò a de ge a da kpebò, wá ade de.†

5 Apio s̄s̄ i m̀e tó gbé ò a de ge a daε, pò pò á v̄i à dɔoñle gò Lua pò ũe,

6 ade b̀ò ní kpela yáun we. Beewa i Lua yá báde á felekaayá kúa yái.

7 Mɔafilideo! Anabi Isaia d̀baa á yá'ò wásawasa à m̀e:

8 Bui bee í Lua kpela ní léoe,

an s̄s̄ kuwà bo.

9 Aaíb aà sisi páe,

gbēnazina ikoyá 5 aai dané.‡

Yá pò í to wà gbale

(Maa 7.14-23)

10 ɔ Yesu bíla laai sisi à m̀e: A swákpa yáma.

11 I ke pò pò í gē léu mé lí tó gbé gbālèo. Yá pò í b̀ò léu mé í to gbé gbāle.

12 ɔ aà İwao s̄s̄aazi aa m̀e: N d̄s̄ ké Falisieo yápi mà, à z̄ò ní pɔwao lé?

13 Yesu wemá à m̀e: Pò pò ma Mae pò kú musu i t̄so, a wolεε.

14 A ní tó we. V̄ia d̄baanaone! Tó v̄ia d̀baa v̄iaε, an pla n̄pii aa zu εε.

15 P̄ieε òè: Yápi b̀oolekewεε.

16 ɔ Yesu m̀e: E t̄ja i ñokúoa?

17 A d̄s̄ ké pò pò gē léu í ta gbεεu, 5 w̄i a bíikpekeo lò?

18 Yá pò b̀ò léu s̄s̄ à b̀ò s̄s̄ guue. ɔme í to gbé gbāle.

19 Asa za s̄s̄ guu 5 láasoo v̄ai í b̀ou: Gbēdeε, w̄uleε ní gbēpále n̄o, gbāsíkεa, kpái'oa, yád̄ama ní gbēs̄s̄s̄ao.

20 Yá beeo mé í to gbé gbāle. Pòblea ɔpisai lí tó gbé gbālèo.

Buipale n̄ε wabikεa

(Maa 7.24-30)

21 ɔ Yesu b̀ò we à gè Tii ní Sid̄o búsuu.

22 Kanaa n̄oεe ku búsupiu, à mò wiilèwà à m̀e: Dii, Davidi Bui, ma wēnagwa.

Táa lé lada ma nen̄onawa maamaεε.

23 ɔ Yesu i wewào. Aà İwao s̄s̄aazi, aa wabikèwà aa m̀e: N̄oepi yá, asa aò téwazi ní wiioe.

24 Yesu wemá à m̀e: Isailio v̄uaaa lán s̄aɔwεε. An kí 5 Lua ma z̄lu ado. §

25 ɔ n̄oepi mò kùleε à m̀e: Dii, ma ía.

26 Yesu òè: A maa ké wà néo ble se zu gbēoñeo.

27 ɔ n̄oepi m̀e: S̄lanaε Dii! Baa ní beeo gbēo í ble kasona pò lèle ní dii táabũnu z̄ieo p̄eεε.

28 ɔ Yesu wèwà à m̀e: N̄oε, ní ma náai v̄i z̄o. A kene lá ní yeiwa. ɔ aà nen̄ona gbàgbā zaapiwa ḡò.

29 Yesu b̀ò we à s̄u, àle d̄o Galile isidai, 5 à bùa à z̄lè s̄is̄ta.

30 Wà m̀è ní εεo ní v̄iao ní k̄oɔo ní swádoɔo ní gyāe páleo dasidasi. Wà ní kálε aà gbázi, 5 à ní gbàgbā.

* 15:4 B̄sa 20.12 † 15:4 Lev 20.9 ‡ 15:9 Isa 29.13 § 15:24 Mat 10.5-6

31 Ké gbé̄o ɛ swādoɔ lé yá'o, gbēkaaŋa lé gō wásawasa, ɛɔ lé táa'o, mé v̄laɔ lé gu'e, yápi b̄ò ní sae, ̄o aa ní Isailiɔ Lua sáaukpá.

Yesu blekpaa gbēon ̄aasɔɔo lee stiɔwa (Maa 8.1-10)

32 Yesu a iwaɔ káaa a òné: Gbē̄o kèmeɛ wēnaŋ, asa aa kumano a gɔɔ ̄aaɔn la, mé aa p̄e ví wà bleo. Má ye mà ní gbae ní nɔanaoo, ké an yēe su láa zéuo yáí.

33 ɔ aà iwaɔ aà là aa mè: Máki wá ble eu sēgbau la à gbé̄ sà dasiɔ kai?

34 Yesu ní lá à mè: A p̄e ví mèn ūma ni? Aa mè: Mèn soplá ní kp̄ò kelenaɔ.

35 Yesu ò bílae aa z̄l̄ez̄l̄e t̄oɔe.

36 ɔ à p̄e mèn soplapiɔ s̄è ní kp̄oɔ, à sáaukpá, ̄o à è'e kpá a iwaɔwa, aa kpá bílawa.

37 Gbēpii p̄oblè kà. Wà a miɔna p̄ó f̄ē s̄èlè s̄ò soplá pai.

38 Gōe p̄ó aa bl̄ē kà gbēon ̄aasɔɔo lee sií5 (4.000) n̄oɔ ní n̄ēo báasi.

39 Ké Yesu bíla gbàe, ̄o à gè gó'ílèna guu, à gè Madala bùsuu.

16

Falisiɔ seelagbēaa (Maa 8.11-21, Luk 12.54-56)

1 Falisiɔ ní Saduseɔ mò Yesu kíi. Aale aà kpakpa, ̄o aa gbèawá aà seelakené ní Lua gbāao wà e.*

2 ɔ Yesu a z̄asímá à mè: Tó íatē gè kpéu i m̄e: Gu a wee, asa luabe t̄eakùe.

3 Tó k̄oɔe i m̄e: Lou a ma gbā, asa luabe de t̄enduuduue. A luabe wé d̄k̄ōe, āma i f̄o ḡoɔe bee seela d̄ò.

4 Gbāgbē̄o v̄ai, luanaaikensaiɔne! Aaí seela gbēaa, āma má seelae kené, sema Yonasi p̄ó.† ɔ à ní tó we à tà.

5 Ké aà iwaɔ bùa baa we, p̄e k̄us̄ia yá s̄aŋgu.

6 ɔ Yesu òné: Aɔ áz̄la k̄ua d̄ó! A laaika Falisiɔ ní Saduseɔ p̄ēse'esei.

7 ɔ aale ok̄ōe: P̄ēe p̄ó wi seo yáí a òi màa.

8 Yesu d̄ómá, ̄o à ní lá à mè: Luanaaif̄en̄endeɔ, b̄oyáí ále ok̄ōe ké á p̄e v̄io yáíei?

9 E tia i d̄soa? P̄ēe mèn s̄oo p̄ó má kpá gbēon ̄aasɔɔo lee s̄ooɔwa (5.000) yá d̄oáguo lé? A s̄èlè gbí ūma ni?‡

10 P̄ēe mèn soplá p̄ó má kpá gbēon ̄aasɔɔo lee sií5ɔwa (4.000) s̄ó, á s̄èlè s̄o ūma ni?§

11 B̄oyáí i d̄ó ké p̄ēe yá má òéoo ni? A laaika Falisiɔ ní Saduseɔ p̄ēse'esei!

12 ɔ aa d̄ó sa i ke p̄ēse'esēe ále oné wà laaikaio, Falisiɔ n Saduseɔ yádanee.

Pīē Yesu Mesīīe oa (Maa 8.27-33, Luk 9.18-22)

13 Ké Yesu kà Sezale Filipi bùsuu, ̄o à a iwaɔ là à mè: Dé wàlè o Gbēnaz̄n Né de a ūi?

14 Aa mè: Gbē̄o í m̄e Zāa Da'ilènae.* Gbē̄o í m̄e Elia. Gbē̄o í m̄e Zelemii ge ānabi yāaen n ū.

15 Yesu mè: Apiɔ s̄ó, dé i m̄e má de a ūi?

16 Simɔ Pīēe wèwà à mè: Mesiin n ū, Lua b̄é̄e Né.

17 ɔ Yesu òè: Báaaden n ū, Yonasi né Simɔ! Asa i ke gbēnaz̄ina mé yá bee dàn̄e, ma Mae p̄ó kú musue.

* 16:1 Mat 12.38 † 16:4 Mat 12.39 ‡ 16:9 Mat 14.17-21 § 16:10 Mat 15.34-38 * 16:14 Mat 14.1-2

18 Málé oné: Píeē† n ũ, mé gbesipi ̄ má a gáli zedɔwà. Baa beɔa gbáadeɔ a ziblewà.

19 Má kpala pɔ̀ b̀ Lua kí kilineɔ kpama. Pɔ̀ pɔ̀ ní yè dúniau aɔ yea musue, mé pɔ̀ pɔ̀ ní pòlo dúniau aɔ poloa musue.

20 Ǿ Yesu a íwaɔ leɔpápa aasu o gbēē Mesiin a ũo.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa
(Maa 8.31-38, Luk 9.22-26)

21 Za gɔ̀ bee ̄ Yesu lé a Yelusaleŭ gea piliwà a íwaɔne à mè, sema à taasike gbēzɔ̀ ní sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyáɔnedeɔ ɔ̀zɪ, aai a de, í vu a gɔ̀ àaɔdezi.

22 Ǿ Píeē aà sísi gusae, àle giè à mè: Sue Dii! Bee a n leo!

23 Ǿ Yesu líli ò Píeē: Gomēē we Setāu! N ye zeɔmēē, asa n láasoóá Lua pɔ̀ no, gbēnazína pɔ̀e.

Yesu lia
(Maa 8.34-9.13, Luk 9.23-36)

24 Ǿ Yesu ò a íwaɔne: Tó gbé ye ke ma íwa ũ, aà gi azía wēnizi, i a lipāakɔ́a sé, i temazi.

25 Gbé pɔ̀ ye àɔ a wēni kúa, wēnipi a vūaawà. Gbé pɔ̀ gí a wēnii ma yáí sɔ̀, ade mé aɔ wēni ví.‡

26 Tó gbé dúnia búu è mé à kua ziawa, bó ài bee víi? Bó gbé a fiaboò à zia'ei?

27 Asa Gbēnazín Né a ɛa mɔ̀ a Mae gawi guu ní a malaikaɔ, i fiabo baadeɛ a yákeawa.‡

28 Slana málé oé, gbé pɔ̀ aa ku laeɔ gao, aa Gbēnazín Né e, àle mó kía ũ.

17

1 Gɔ̀ soolo gbea Yesu Píeē ní Zaakio ní aà dáuna Zāao sèle gèrínɔ̀ gbèsísi lesí musu níte.

2 Ǿ à lí ní wáa. Aà oa lé teke lán íatēwa, mé aà ulaɔ̀ gò púntaitai.

3 Ǿ Moizi ní Eliao b̀ mòmá, aale yá'o ní Yesuo.

4 Ǿ Píeē ò Yesue: Dii, a maa wàɔ ku la. Tó ní yei, má lákpe ɔ̀ mèn àaɔ, n pɔ̀ do, Moizi pɔ̀ do, Elia pɔ̀ do.

5 Gɔ̀ pɔ̀ àle yá'o, luabepuana tekea kúnila. Ǿ aa ɔ̀ m̀ mà luabepuanapi guu à mè: Gbéē beea ma Né m̀ndona yenzideɛ, aà yá í kamagu. A aà yāma.*

6 Ké aà íwapi ɔ̀ ɔ̀pi mà, vía ní kú maamaa, aa wùle ní gbēeu.

7 Ǿ Yesu s̀nzi à ɔ̀námá à mè: A fele, ásu víakeo.

8 Ké aa wesè musu, aai gbēe eo, sema Yesu ado.

9 Gɔ̀ pɔ̀ aale pila gbèsísiɔ̀piwa, Yesu dílené à mè: Asu yá pɔ̀ á è o gbēe mao e Gbēnazín Né ge ɔ̀ ɔ̀ gau.

10 Ǿ aà íwaɔ aà lá aà mè: Bóyái Moizi ikoyáɔnedeɔ í o Elia mé a ɔ̀baa mɔ̀i?†

11 Ǿ a wè má à mè: Elia a mɔ̀ slanae, i ɛa yápii keke.

12 Ama málé oé: Elia mò kò,‡ wi aà dɔ̀o, ̄ wà ní pɔ̀eá dàè. Maa wa Gbēnazín Né wetá ɔ̀.

13 Ǿ aà íwaɔ d̀ kè Zāa Da'ilena yá àle oné.

Yesu neɔ́e táade gbágbáa
(Maa 9.14-32, Luk 9.37-45)

14 Ké aa kà bíla guu, g̀ee mò kùle Yesue

15 à mè: Dii, ma né wēnagwa, asa gbakɔ̀ndee. I taasike maamae, ɔ̀ léle téu ge íu m̀ɔ̀mɔ̀e.

† 16:18 Bee mè gbe. ‡ 16:25 Mat 10.38-39 § 16:27 Sou 62.13 * 17:5 Mat 3.17 † 17:10 Mal 3.23 ‡ 17:12 Mat 11.13-14

16 Ma mɔ̀aà̀nɔ̀ n ɪ̀waɔ̀ne, aai fɔ̀ aà gbàgbão.

17 ɔ̀ Yesu mè: Gbàgbẽ kolea luanaaikensaiɔ̀! Máó kúánɔ̀ e bɔ̀e ni? Máó menakeánɔ̀ e bɔ̀e ni? Á mɔ̀mɛɛaà̀nɔ̀ la.

18 Yesu gí táae, ɔ̀ à gò népiwa, à gbàgbá wegɔ̀.

19 Bee gbɛa Yesu ɪ̀waɔ̀ sɔ̀aàzi nítɛɛ, aa aà là aa mè: Bóyáí wa fua táapi goi?

20 A wemá à mè: Ké á Lua náai ví bílao yáíe. Siana mále oé: Tó á Lua náai ví a gbène kà efɔ̀ wénawa, mé á ò gbè̀sɪ̀sɪ̀e beee aà fele la aà gé le, a felee. Yãe a á fuo.

21 Wabikɛa ní lɛyɛao mé í táa bee taa go.

*Yesu a gaa ní a vuao yá'oa
(Maa 9.30-32, Luk 9.43-45)*

22 Gɔ̀ɔ̀ pɔ̀ a kú ní a ɪ̀waɔ̀ sanu Galile, a ònɛ́: Sema wà Gbɛ̀nazín Né kpámá,

23 wi aà de, i vu a gɔ̀ɔ̀ aàɔ̀dezi. ɔ̀ an pɔ̀ ya maamaa.

Lua kpé wè'ɔa flaboa

24 Ké aa kà Kapɛnaũ, Lua kpé ɔ̀sinaɔ̀ m̀ò Piɛɛ là aa mè: A yãdanɛde lí wè'ɔa kpao lé?§

25 Piɛɛ wemá à mè: I kpá. Ké Piɛɛ lé gẽ ua, Yesu d̀aa òè g̀ɔ̀ɔ̀: Simɔ̀ɔ̀, deɔ̀ dúniac bee kíao í wè'ɔa ge aseá símáí? An néɔ̀ yá, ge gbɛ̀páleɔ̀ne? N yápi è kpelewai?

26 Piɛɛ mè: Gbɛ̀páleɔ̀ne. Yesu òè: Tó beewae, an néɔ̀ bàa kuo.

27 Ama ké wá yá su ɔ̀máó yáí, gé kokoa dai ísidaa. Kp̀ò sɛ́ia pɔ̀ ní kù, ñ a lé wèaa, rýɔ̀ ɔ̀a e a guu. Bee se kpámá, mapi ní mpio pɔ̀ ú.

18

*Tɛa Yesuzi lán néwa
(Maa 9.33-48, Luk 9.46-48, 15.3-7)*

1 Zibeezi Yesu ɪ̀waɔ̀ m̀ò aà là aa mè: Déme deńla kpala pɔ̀ b̀ò Lua kíi gbé́ guui?

2 ɔ̀ Yesu néfɛ̀nenae sisi zè ní ae

3 à mè: Siana mále oé, tó í lile a g̀ɔ̀ lán néwao, á gẽ kpala pɔ̀ b̀ò Lua kíi guuo.

4 Gbé́ pɔ̀ azia s̀aa à g̀ɔ̀ lán néfɛ̀nenae beewa mé deńla kpala pɔ̀ b̀ò Lua kíi gbé́ guu.

5 Gbé́ pɔ̀ né bee taa díle ma ɪ̀wake yáí, ade ma dílee.

6 Tó gbé́ tò né pɔ̀ lé ma náaikéɔ̀ do f̀ù, a maa ní adeo yãa wà wísiɔ̀gbɛ gbène d̀ɔ̀ aà nɔ̀e, wi aà zu ísi guo.

7 Waiyoo dúnia, ké yá pɔ̀ í to wà fu ku a guu yáí. Sema yá pɔ̀ í to wà fu àɔ̀ ku, áma waiyoo gbé́ pɔ̀ fua yápi s̀ù b̀ò aà kíi.

8 Tó n ɔ̀ ge n gbá mé tò níle fu, z̀ɔ̀ ñ v̀uaa. Gẽa àizána guu k̀ò̀ ù ge ɛɛ ù maa de wà n zu té gasai guu ní ɔ̀ mèn plao ge ní gbá mèn plaola.

9 Tó n wé mé tò níle fu, b̀ò ñ v̀uaa. Gẽa àizána guu wedode ù maa de wà n zu zia té guu ní wé mèn plaola.*

10-11 A laaika sakaa néɛɔ̀ douzi, asa mále oé, an malaikaɔ̀ ku luabe, aa ku k̀ɔ̀ wéu ní ma Mae pɔ̀ kú weo g̀ɔ̀piie.

12 Ale e kpelewa ni? Tó gbé́ sá ví mèn basɔ̀, tó ado v̀uaa, a a mèn basɔ̀ m̀endosaiɔ̀ to gbɛ̀pɔ̀leu we à gé a pɔ̀ pɔ̀ v̀uaapi weleio lé?

§ 17:24 Bɔ̀a 30.13-16 * 18:9 Mat 5.29-30

13 Słana mále oé, tó a è, aà pɔ aɔ nawà de a mèn basɔ m̀endosai pɔ aai kóleɔla.

14 Maa á Mae pɔ kú musu ye néε beeɔ do vúaa sɔo.

Suuukea n̄ k̄so

15 Tó n gbédee táaekè, ge n̄ aà le ndo, yápi bɔè gupuuu. Tó à n yámà, n n gbépi m̄isie.

16 Tó à n yámao, gbé m̀endo ge gbẽɔn pla se nama, ké à e yápi si seelade gbẽɔn pla ge áaɔ musu.†

17 Tó à ḡi n yámai, yápi o ḡali guu. Tó à ḡi ḡalipi yámai b, n̄ aà dile z̄llo ũ luayádansai ũ.

18 Słana mále oé: Pɔ pɔ á yè dúniau, aɔ yea musue, mé pɔ pɔ á pòlo dúniau aɔ poloa musue.‡

19 Mále oé b, tó à gbẽɔn plaɔ lé kè dou dúniau la, yá pɔ a a wabikè ma Mae pɔ kú musuwa píi, a kéé.

20 Asa gu pɔ gbẽɔn pla ge gbẽɔn áaɔ k̄o k̄aaau ní ma t̄oo, miɔ kú ní guue.

21 Bee gb̄ea Píεε m̀ò Yesu là à m̀è: Dii, ḡen ũma mà suuuke ní ma gbédee pɔ b̄o táaekemeεoi? Ḡen sopla yá?

22 Yesu wèwà à m̀è: Mále onε, i ke ḡen sopla no, ḡen sopla lee bàaɔkwie.§

23 Bee yáí kpala pɔ b̀ò Lua k̄i yá de lán k̄iaε bee yáwa. K̄iaε mé ye à a ɔa yá ḡóḡo ní a íwaɔ.

24 Ké à nà ɔapi yáwa, ɔ wà m̀òè ní gbé pɔ aà fla sea miliɔ ɔaa kwio.

25 Lá a ɔa ví à flapi boo, ɔ aà dii m̀è wà aà yía ní aà nao ní aà néɔ ní pɔ pɔ a víɔ píi, wi gbasa wà aà ké.

26 ɔ z̄ikenapi wùle a dii aε, à awakpàè à m̀è: Menakemanɔ, má n flabonε píi.

27 ɔ aà dii aà w̄enagwà, à aà gb̄aε à flapi tòè.

28 Ké z̄ikenapi b̀ò lé, à kp̄aaú ní a z̄ikendeε pɔ a fla dɔwà ánuusu ɔwatē basɔo. ɔ à aà k̄ù, àle aà kòlo wi à m̀è: Ma flabonε.

29 Aà gbédeepi wùle aà aε à awakpàè à m̀è: Menakemanɔ, má n flabonε.

30 Ama i weio. A tò wà aà dàkp̄eu e aà a flaboε.

31 Ké aà z̄iken gbé k̄iniɔ è màa, à k̄éné íi maamaa, ɔ aa ḡè yápi s̄èle síu ní diie píi.

32 ɔ diipi aà sísi à m̀è: Iwa vái! Ma n fla t̄onε píi, ké n awakpàm̄eε yáí.

33 Lá ma suuukènnɔ, a maa n̄ suuuke ní n gbédeeo s̄so lé?

34 Aà diipi pɔ pà, a tò wà aà dàkp̄eu wàɔ ladawà e aà ge flapi boò píi.

35 ɔ Yesu èa m̀è: Tó á baade lí suuuke ní a gbédeeo ní n̄sem̄endoo, màa ma Mae pɔ kú musu a kéé.

19

Nɔyaa

(Maa 10.1-12)

1 Ké Yesu yá beeɔ ò a làa, à b̀ò Galile à ḡè Yude bùsu kp̄e dou Yuudē baale.

2 Bíla teaazi, ɔ à ní gȳaεɔ gb̄àgb̄ané we.

3 ɔ Falisieɔ m̀ò líkp̄aleiwà, aa aà là aa m̀è: Ḡōε zεví à a na ya yápii yáia?

4 A wèamá à m̀è: Ké Lua ní ké ḡōε ní n̄oεo za k̄aaui, i a kyokε á èo lé?*

⁵ Lua mè a yáí gōe a go a de ní a daowa, i na a nawa, an pla nípii aai gō lán sáwakula ní gbalaowa.†

⁶ Beewa aa ku dodo lo, aa gō medouē. Ayámeto pō pō Lua nákwá, gbēnazína su kéaa.

⁷ Ǿ Falisio aà là aa mè: Bóyái Moizi díle gōe lí gínzila ké kpa a nawa, i gbasá à aà yai?‡

⁸ Yesu wè má à mè: Moizi á gbá zé à á na yá ké á swá gbáa yáie, áma a de màa za a daalegwo.

⁹ Mále oé, tó gbé a na yà, mé i ke à gbásikè no, tó à nō pále sè, à gbásikèè. §

¹⁰ Ǿ aà íwao òè: Tó màa gōe yá de ní a nao, a maa wà nōseo.

¹¹ Ǿ Yesu òné: I ke gōe píi mé a fō yápi seo, sema gbé pō Lua ní gbá a zé.

¹² Asa gbēo lí nōseo ké wà ní í màa yáí, mé gbēo lo ku màa ké wà ní le wí yáí, mé gbēo ní zla kù màa kpala pō bō Lua kíi yáí. Gbé pō a fō yápi se aà sé.

Báadaa négu

(Maa 10.13-16, Luk 18.15-17)

¹³ Bee gbéa gbé mō Yesu ní néo aà onamá, i wabikéné, § aà íwao lé gíné.

¹⁴ Ǿ Yesu mè: A to néo mō ma kíi. Asu gíné, asa kpala pō bō Lua kíiá gbé bee taa pōe.

¹⁵ Ké à onamá, § à bō we.

Ǿde

(Maa 10.17-31, Luk 18.18-30)

¹⁶ Ǿ gōe mō Yesu kíi, à aà là à mè: Metulu, bō maa má ke mà àizána ei?

¹⁷ A wèwà à mè: Bóyái níle ma la maakeaii? Lua ado mé maa. Tó ní ye n gē àizána guu, ñyō aà yádileao kúa.

¹⁸ Ǿ à aà là à mè: An kpele ní? Ǿ Yesu mè: Nsuli gbēde, nsuli wúle ní gbēpale nōo, nsuli kpáí'oo, nsuli yādo n gbēdeewao,

¹⁹ nílí n de ní n dao kpela, ñyō ye n gbēdeezí lá ní zla wēniwa.*

²⁰ Èwaasopi òè: Má yá bee kúa píi. A kpele mé gōmēe loí?

²¹ Yesu òè: Tó ní ye ñyō kú wásawasae,† gē n n pōo yía píi, ní a āa kpá taasidēwa, ní mō temazí, níyō àizēe vī luabe.

²² Ké èwaasopi yápi mà, à tà ní posiao ké aà pōo dasi yáí.

²³ Ǿ Yesu ò a íwaone: Slana mále oé, òde gēa kpala pō bō Lua kíiu zí'ú.

²⁴ Mále oé lo, yiongo gēa abaaweu áa de òde gēa kpala pō bō Lua kíiula.

²⁵ Ké aà íwao yápi mà, § à ní kú gbáa aa mè: Tó màae, déme a bōi?

²⁶ Ǿ Yesu ní gwá soe, a òné: Gbēnazína a fō. Lua mé apii zé vī.

²⁷ Ǿ Piē a zásiwà à mè: Wápi sō wa pōpii tò wa bō tenzi. Bóme a gōwēe sai?

²⁸ Yesu òné: Slana mále oé: Tó Gbēnazín Né zōle a kpalabaa gawidewa dúnia dafu guu,‡ á gbé pō á temazí a zōle kpalabaa mèn kueplaowa, lo yágōgō Isaili bui kueplaone.

²⁹ Gbé pō a be tò ge a vīo ge a dáunao ge a mae ge a da ge a néo ge a buao ma yáí, a ea bee taa e leé basoo, mé a àizána e.

³⁰ Dasi pō dāaa gō zá, mé dasi pō té záo gō dāaa.

† 19:5 Daa 2.24 ‡ 19:7 Iko 24.1-4 § 19:9 Mat 5.31-32 * 19:19 Baa 20.12-16 † 19:21 Mat 5.48

‡ 19:28 Dan 7.13-14

20

Yalɛɛua ní gbèwinaɔ

1 Lá kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi den ke: Uabelee mé bɔ́ kɔɔkɔɔ, à gè gbèwinaɔ wɛɛlei aa zíkɛɛ a bua.

2 An yá kɔ́sɛ̀ aà flaboné ánuɔ́ ɔ́watɛ̀ dodo. ɔ́ à ní gbáɛ a bua.

3 A bɔ́ lɔ́ muuwáamigɔɔ, ɔ́ à gbɛ̀páɛɔ̀ lè gāɛ káɛa pā.

4 A òné: Apɔ́ sɔ́ à gé zíkɛi ma bua, mí flabóɛ a zéwa.

5 ɔ́ aa gè. À ɛ̀a bɔ́ lɔ́ íatɛ̀ minanguo, ɔ́ à ɛ̀a bɔ́ íatɛ̀ auapilaa, a ò gbɛ̀páɛɔ̀nɛ̀ màa lɔ́.

6 Ké à bɔ́ oosi, à gbɛ̀páɛɔ̀ lè káɛa, ɔ́ à ní lá à mè: Bóyáí á káɛa la pā za kɔ́i?

7 Aa wèwà aa mè: Ké wi zɔ́dawɛ̀o yáíɛ. A òné: A gé zíkɛi ma bua sɔ́.

8 Íatɛ̀ gēa kɛ́u* ɔ́ budepɔ́ ò a ziiɛ: Zíkɛnaɔ́ sísi n flaboné. Daalɛ gbé záo wa e à gɛ̀ midɛ̀ gbé káauɔ́wa.

9 ɔ́ oosideɔ̀ mɔ̀, aa ánuɔ́ ɔ́watɛ̀ è m̀ndodo.

10 Ké gbé káauɔ̀ mɔ̀, aalɛ e ní ɔ́a aɔ́ de gbé záoɛ, ɔ́ ánuɔ́ ɔ́watɛ̀ do aa è nípii.

11 Ké aa ní ɔ́a sí, ɔ́ aa zɔ́adò uabelepiwa

12 aa mè: Lɛɛlu do ɔ́ gbé záo zíkè, mé n ní díɛ sáa ní wá gbé pɔ́ wa zɔ́ɔ́de kè, wa íatɛ̀ gbáa kákawáɛaɔ́?

13 ɔ́ à wè ní gbépiɔ́ dowá à mè: Ma gbé, mi n bleo. Wa kɔ́ yámá ánuɔ́ ɔ́watɛ̀ do musu nolo?

14 N n pɔ́ sí n tá. Má ye kpa gbé záɛ beewa lá n pówáɛ.

15 Má zéví má ke ní ma ɔ́ao lá má yeiwaɔ́ lé? Nlɛ wɛ̀bɔ́bɔ́i ké má gbèke ví yáí yá?

16 Beewa gbé pɔ́ té záo gɔ́ dɔ́aaa, mé gbé pɔ́ dɔ́aaaɔ́ gɔ́ zá.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Maa 10.32-34, Luk 18.31-34)

17 Gɔɔ pɔ́ Yesu lé gé Yelusaleú, à a íwa gbɛ̀n kuɛplao káaa níɛɛ, à yá'òné zéú à mè:

18 Wáɛ gé Yelusaleúɛ. We wa Gbɛ̀nazín Né kpáú sa'onkiaɔ́ ní Mɔ́izi ikoyádanɛdeɔ́wa, aai yádaaála,

19 aai aà kpa luayádɔ́nsaiɔ́wa. Aa aà ke pɔ́ɔ́pɔ́ɔ́, aai aà gbɛ̀ ní flaalao, aai aà páliwa, aai aà de, i vu a gɔɔ áaɔ́dezi.

Zaaki ní Zaaɔ wabikɛa

(Maa 10.35-45)

20 Bee gbɛa Zebedee néɔ da mɔ́ Yesu kíi ní a néɔ. A ye wabikewá, ɔ́ à kùlɛ̀.

21 ɔ́ Yesu aà lá à mè: Bó ní yei? A wèwà à mè: To ma né gbɛ̀n plaɛɔ́ aɔ́ kunno n kpalaɔ́, gbɛ̀do n ɔ́plaaí, gbɛ̀do ɔ́zɛi.

22 ɔ́ Yesu ò népiɔ́nɛ̀ à mè: A yá pɔ́ áɛ a wabikɛa dɔ́o. Taasi kɛɛona pɔ́ má a imi, á fɔ́ mia? Aa wèwà aa mè: Wá fɔ́.

23 Yesu mè: I pɔ́ má mi, á mi fá, áma zɔ́ɛa ma ɔ́plaaí ge ma ɔ́zɛi de ma yá úo. Zɔ́lekɔ́i beɛɔ́ de gbé pɔ́ ma Mae kèkɛnɛɔ́ pɔ́ úɛ.

24 Ké aà íwa gbɛ̀n kwi kíni yápi má, an pɔ́ pà víi ní dáunapiozi.

25 ɔ́ Yesu ní káaa nípii, a òné: A dɔ́ ké búsu gbáadeɔ́ í gbáablemá, mé gbɛ̀zɔ́ɔ́ í ikokemá,

26 áma aɔ́ de màa á kíio. Tó á gbɛ̀e ye àɔ́ de gbɛ̀zɔ́ɔ́ ú, aà gɔ́ á dɔ́nɛde ú.

27 Tó á gbɛ̀e ye àɔ́ de dɔ́aana ú, aà gɔ́ á zɔ́blɛna ú.

* 20:8 Iko 24.15

28 Asa Gbēnazɪn Né i mɔ wà dɔaleo, à mò doi gbédele, i gi a wēnii gbé dasiɔ boa yái.

*Vla baakenaɔ gbágbáa
(Maa 10.46-52, Luk 18.35-43)*

29 Gɔɔ pɔ aale bɔ Yeliko, bila té Yesuzi.

30 Vla gbēon plaɔ zɔle zé lé, aa mà Yesu mé lé gē, ɔ aale lé gbāa zu aa mē: Dii, Davidi Bui, wá wēnagwa!

31 Wàle gíné wàle mē aa níle, ɔ an lezu kèke gbāakù aa mē: Dii, Davidi Bui, wá wēnagwa!

32 ɔ Yesu zè à ní sisi à ní lá à mē: Bó á ye mà kééi?

33 Aa wèwà aa mē: Dii, wá ye n wá wé wēwēe.

34 Yesu ní wēnagwà, à ɔkà ní wéwa. Wegɔɔ aa gu'è, ɔ aa bò teaàzi.

21

*Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleu
(Maa 11.1-26, Luk 19.28-48, Zaa 12.12-22)*

1 Ké aa kà kái ní Yelusaleu, aa kà Befaze wéle pɔ kú Kùkpe sìsɪpɔleu, ɔ Yesu a ìwa gbēon plaɔ zì

2 a òné: A gé wéle pɔ kále á ae kee guu. Tó a gē, á zàa'ina e dɔa ní a néo wegɔɔ. A polo suomēe.

3 Tó gbēe á lá, kpelewa ni, í mē Dii mé ye ní mɔaoi, a ní gbaèè tia.

4 A de màa ké yá pɔ ànabi ò ke yáie, à mē:

5 O Sìnadeone an kía mé lé mɔ ní kii.

Aà nòse nie, a di zàa'in bɔbɔ kpe.*

6 Iwapio ge kè lá Yesu ònéwa.

7 Aa sù ní zàa'napio ní a néo, aa ní ulaɔ kpàlemá, ɔ Yesu dikpe.

8 Gbé dasideɔ lé ní ulaɔ kpále zéu,† gbēo lé lá zɔ wàle kpále zéu b.

9 Bila pɔ dɔaaaè ní gbé pɔ té aa kpeɔ lé wiile wàle mē:

Gbāa ke, Davidi Bui!

Báaaden gbé pɔ lé mɔ ní Dii tso ù!

Wà gbaakpaaàzi à zɔ luawa.‡

10 Ké Yesu gē Yelusaleu, wéle lòo, gbépii lé mē: Dén gbé bee ùi?

11 Bila mē: Anabi Yesue. A bò Nazaleti, Galile būsue.

*Yesu gea Lua ua
(Maa 11.15-19, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)*

12 Yesu gē Lua ua à laayianaɔ ní laalunaɔ yà ní bóle pii. A ɔleùkpaakenaɔ taábunua ní felenyianaɔ kílaɔ fuangba.

13 A òné: A kēa Lua taalau, wali o ma kpée lousisikpe,§ ɔ á kè gbēblenaɔ tòò ù.*

14 Vlaɔ ní eɛɔ mò aà kii Lua ua we, ɔ à ní gbāgbā.

15 Ké sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyādanedeɔ yābɔnsae pɔ àle keɔ è, mé aa mà néo lé wiidwà Lua ua aale mē, gbāa ke Davidi Bui, ɔ an pɔ pà.

16 Aa òè: N mà lá aale oa? Yesu wè má à mē: Ao! Ké Lua dà néfēnenaɔné ní né yɔmínaɔ aa a táasile, i a kyokeo lé?†

17 ɔ à bò wéleu à ní tó we, à tà ii Betani.

* 21:5 Zkl 9.9 † 21:8 2Kia 9.13 ‡ 21:9 Sou 118.25-26 § 21:13 Isa 56.7 * 21:13 Zel 7.11
† 21:16 Sou 8.3

Yesu kaadɔɛnli kaa
(Maa 11.12-14,20-24)

18 Ké gu dɔ̄ kɔ̄kɔ̄, à èa lé su wé̄ɛdau, ɔ̄ nɔ̄ana lé aà de.

19 A kaadɔɛnli è zé lé, ɔ̄ à s̄s̄i, i né ewào, sema lá pá. ɔ̄ a ò lípie: Nȳ n̄e'i bau bo. Weḡɔ̄ lípi giigàga.

20 Ké aà iwaɔ è, ɔ̄ à b̄ò ní sae aa mè: Akɛa kaadɔɛnli giigàga màa ḡɔ̄oi?

21 Yesu wemá à mè: Siana mále oé, tó á Lua náai ví seasai, i ke kaadɔɛnli yá ɔ̄ á ke adoo. Baa tó á ò s̄s̄te beee aà azia se zu ísiau, a kee.†

22 Tó á Lua náai ví, p̄s̄ p̄s̄ á gbèawà wabikɛa guu píi, á ee.

Yesu laa a ikoi
(Maa 11.27-33, Luk 20.1-8)

23 Yesu ḡɛ̄ Lua ua, àle yādané. ɔ̄ sa'onkiaɔ̄ ní gbɛ̄z̄ɔ̄ɔ̄ mò aà là aa mè: Iko kpele níle yá beee keòì? Déme n gba iko beei?

24 ɔ̄ Yesu wemá à mè: Mapi s̄s̄ má yá m̄endo gbèawá. Tó á òmɛɛ, ɔ̄ má iko p̄s̄ mále yá beee keo oé.

25 Dé iko Zāa gb̄é̄ɔ̄ da'ilekèòì?§ Lua p̄s̄ yá, ge gb̄ɛ̄nazina p̄s̄e? ɔ̄ aa lekpaai aa mè: Tó wa mè Lua p̄s̄e, a wá lá b̄óyái wi Zāa yá sio ni.

26 Tó wa mè gb̄ɛ̄nazina p̄s̄e s̄s̄, wá bíla vía ví, asa amp̄ii aa Zāa ānabike s̄s̄e.

27 ɔ̄ aa wè Yesuwa aa mè: Wá d̄s̄o. ɔ̄ Yesu òné: Mapi s̄s̄ má iko p̄s̄ mále yá beee keo oé.

Né gb̄ɛ̄n plaɔ̄

28 ɔ̄ Yesu mè: Gb̄ɛ̄ mé n̄eḡs̄ɛnaɔ̄ ví gb̄ɛ̄n pla. ɔ̄ a ò Woo: Gé z̄íkɛi bua gb̄a.

29 Woo mè: Má ḡɛo. ɔ̄ à n̄òs̄lile gb̄ɛz̄ā, à ḡè.

30 Maepi ḡɛ ò Seɛ màa bo. ɔ̄ Se mè: Too. Kási i ḡɛo.

31 A è kpelewai? Gb̄ɛ̄n plapiɔ̄ guu, an déme a mae p̄ɛə kèi? Aa mè: Woo. ɔ̄ Yesu òné: Siana mále oé: ɔ̄sinaɔ̄ ní káaluɔ̄ ḡɛ̄ kpala p̄s̄ b̄ò Lua kíi guu á āa.

32 Asa Zāa mò à zé s̄usu òlé, i aà yá sio. ɔ̄sinaɔ̄ n káaluɔ̄ mé aa aà yá sí. Baa ní bee eao i n̄òs̄lile gb̄ɛz̄ā a aà yá sío.

V̄ɛ̄bu z̄íkɛnaɔ̄
(Maa 12.1-12, Luk 20.9-18)

33 A yāpāle ma bo. Uabelee mé kú a v̄ɛ̄bu ví, à kaa liai à eȳò a guu v̄ɛ̄f̄k̄di ũ, à gbadá. * ɔ̄ à a v̄ɛ̄bupi nà z̄íkɛnaɔ̄ne ní ɔ̄z̄i, ɔ̄ à f̄ɛle ní táo.

34 Ké v̄ɛ̄k̄ɔ̄z̄ɔ̄z̄ɔ̄ḡɔ̄ kà, ɔ̄ à á iwaɔ z̄i z̄íkɛnapiɔ̄wa aa a v̄ɛ̄ ase a s̄iɛ.

35 ɔ̄ z̄íkɛnapiɔ̄ aà iwaɔ k̄k̄k̄, aa ní gb̄èdo gb̄è, aa ní gb̄èdo dè, aa ní gb̄èdo pápa ní gb̄eoo aa dè.

36 Uabelepi èa iwa p̄áleɔ̄ z̄i,† an dasi de gb̄é káauɔ̄la, ɔ̄ aa k̄n̄é màa bo.

37 Gb̄ɛz̄ā ɔ̄ à a né z̄imá à mè: Aa ma né yāda.

38 Ké z̄íkɛnapiɔ̄ n̄épi è, aa òk̄ɔ̄: Túbiblenan kee. Wà aà de, bú i ḡɔ̄w̄ɛɛ.

39 ɔ̄ aa aà k̄k̄ b̄ò k̄aa aa aà dè.

40 Tó búde s̄u, kpelewa a ke z̄íkɛnapiɔ̄nei?

41 Aa wèwà aa mè: A gb̄é p̄ásp̄iɔ̄ d̄ɛde p̄ásp̄iɔ̄, i búpi na z̄íkɛn p̄ále p̄s̄ aa aà ase kpawa a ḡɔ̄waɔ̄ne ní ɔ̄z̄i.

42 ɔ̄ Yesu òné: I yáɛ bee kyoke taalauo lé?

Gbe p̄s̄ ébonaɔ̄ pákpai mé ḡò gb̄eoo mide ũ.

‡ 21:21 Mat 17.20 § 21:25 Mat 3.6 * 21:33 Isa 5.1-2 † 21:36 2Lad 36.15

Dii mé bee kè 5 à kèwēε yābɔnsae ũ.‡

43-44 Ayámεto mále oé: Lua a á bɔ kpala pɔ̀ b̀ à kǐi guu, i gbé pɔ̀ aa a aseawapawɔ̀ kpau.

45 Ké sa'onkiaɔ̀ ní Falisiɔ̀ Yesu yáleeũanepiɔ̀ mà, aa d̀ò ké ní yá àle o.

46 ɔ̀ aale zεwεεle wà aà kú, áma aa víakè bílaε, ké wà aà díle ánabi ú yái.

22

Nɔ̀sepɔ̀nakεa (Luk 14.15-24)

1 Yesu éa yáleeũné à mè:

2 Lá kpala pɔ̀ b̀ Lua kǐi den ke ɔ̀. Kíae mé lé nɔ̀sepɔ̀nakεa a née,

3 5 à a zíkεnaɔ̀ zǐ gbé pɔ̀ à ní gbεa blebleawɔ̀ sísii, áma aa ye mɔ̀aio.

4 ɔ̀ à èa zíkεnpáleɔ̀ zǐ à òné: A gε o gbé pɔ̀ ma ní gbεaɔ̀ne ma sou mà, ma zuswanaɔ̀ ní pɔ̀tuo mekpaaɔ̀ d̀ede má làa. Aa mɔ̀ nɔ̀se guu.

5 ɔ̀ aai laaidɔ̀ yápiwao, an baade gè a bɔ̀lekei. Gbēεɔ̀ gè ní bua, gbēεɔ̀ gè ní laatai,

6 gbé kǐniɔ̀ zíkεnapiɔ̀ kùkù aa widámá aa ní dede.

7 ɔ̀ kíapi pɔ̀ pà, à a sosaɔ̀ gbàε aa gè gbēdenapiɔ̀ d̀ede, 5 aa tεs̀ò ní wélewa.

8 ɔ̀ kíapi gbása ò a zíkεnaɔ̀ne: Nɔ̀seble mà, áma gbé pɔ̀ ma ní gbεaɔ̀ kèwà f́éũ.

9 A gε zékpaawɔ̀ guu, í gbé pɔ̀ á è píi sísi nɔ̀se guu.

10 ɔ̀ zíkεnapiɔ̀ f́ele gè zéɔ̀ guu, aa gbé pɔ̀ aa èɔ̀ káaa, gbēváio ní gbēmaaɔ̀ píi. Maa nɔ̀sepɔ̀nakεnaɔ̀ gupá.

11 Ké kíapi gè pɔ̀nakεnapiɔ̀ gwai, à g̃εε è we, a nɔ̀sepɔ̀na ula daao,

12 5 à òè: Ma gbé, ákεa n gē la nɔ̀sepɔ̀na uladasaii? ɔ̀ à ní kpàuu.

13 ɔ̀ kía ò a dɔ̀aɔ̀ne: A aà ɔ̀ ye ní aà gbáɔ̀, í aà zu bàasi gusiau. We a ɔ̀ɔ̀bu à ɔ̀di a musu.

14 Asa dasi 5 Lua sísi, áma gbé pɔ̀ a sèɔ̀ bílao.

Yesu lousisin gbēz̃ɔ̀ɔ̀ fua (Maa 12.13-40, Luk 10.25-28, 20.19-47)

15 Bee gbεa 5 Falisiɔ̀ b̀ò gè lekpaaf́ lá wà kε aa e Yesu kú a yá'oa guu.

16 ɔ̀ aa ní íwao zǐwà ní Elodi kpala zenkpadeεɔ̀, aa mè: Metulu, wá d̃ó ké gbé náaiden n ũ. Ni Lua zé ɔ̀bné wásawasae. Nili yási ní gbéɔ̀ ublembeke yáio, asa nili gbēε wegwao.

17 Lá ní è ò owēε. A kù wà wè'5a kpá Sezaawaa, ge i kũo?

18 Yesu ní nòsevái d̃ómá à mè: Mɔ̀afilideɔ̀! Bóyái ále filifilimbakpameεi?

19 A 5a pɔ̀ wí wè'5a kpaɔ̀ ɔ̀lmεε. ɔ̀ aa 5api do d̀è.

20 ɔ̀ à ní lá à mè: Dé mi ní a t̃son lai?

21 Aa wèwà aa mè: Sezaa p̃ε. ɔ̀ a òné: Too, à Sezaa dee pɔ̀ kpawá, í Lua pɔ̀ kpawá.

22 Ké aa yápi mà, à b̀ò ní saε, 5 aa aà tò we aa tà.

23 Gɔ̀ɔ̀ d̃oupi zǐ Saduseεɔ̀ m̀ò Yesu kǐi. Aaí me gεɔ̀ lí vuo, 5 aa aà là aa mè:

24 Metulu, Mɔ̀izi mè, tó g̃εε gà nésai, dáuna lí a ṽi gyaa da'uakε, aà a ṽi gēε kεð.*

25 T̃ɔ̀ɔ̀. Dedoudeɔ̀ kú wá guu yáa gbēɔ̀n soplá. Woo nɔ̀ sè à gà a nɔ̀pi tò nésai, 5 gyaa g̀ò Seε.

‡ 21:42 Sou 118.22-23 * 22:24 lko 25.5

- 26 A kè Seε màa ló n' Bìbo e à gè pè gbèon soplapiowa píi.
 27 Ampii gbεa 5 nɔ gá s5.
 28 Geɔ vugɔɔzi an gbèon soplapiɔ guu, déme aɔ nɔpi víi? Asa ampíi aa aà d5 nɔ ùe.
 29 ɔ Yesu wè má à mè: A sàsæ á Luayátaala n' aà gbáao d5sai yáí.
 30 Tó geɔ vù, aa nseɔ, aa zákeo, aa ku lán luabe malaikaɔwæe.
 31 Geɔ vua yá musu i yá pɔ Lua óé kyokeo lé? A mè
 32 ámeaa Ablahaũ n' Izaakio n' Yakɔbuo Lua.† Geɔ Luan aà ùo, sema gbé b'èeɔ.
 33 Ké bíla yápi mà, aà yádaané ðímá.
 34 Ké Falisiɔ mà Yesu Saduseɔ fù, aa kɔ kàaa.
 35 ɔ an ikoyád5naɔ do likpálewá à aà lá à mè:
 36 Mɛtulu, Mɔizi ikoyá kpele gbía mé ðérilai?
 37 Yesu wèwá à mè: Nyɔ ye Dii n Luazi n' nòsemendoo teasisai, n s5 iɔ kuwá.‡
 38 Ikoyá pɔ a gbía ðérilan we.
 39 A plaade pɔ bòwan ke: Nyɔ ye n' gbènazin deezi lá nzía wèniwa.§
 40 Mɔizi ikoyá píi n' ánabiɔ yáɔ píi looa ikoyá mèn pla beewæe.
 41 Lá Falisiɔ káaaa, Yesu n' lá à mè:
 42 A è kpelewa Mesii yá musui? Dé buin aà ùi? Aa wèwá aa mè: Davidi buie.
 43 ɔ Yesu óné: Akea Lua Nisína ðéðé Davidiwa, 5 a òè Diii? A mè
 44 Dii ò ma Diiε aà z5le a ɔplaa
 e àa aà ibeεɔ kálèè a gbá zíc.*
 45 Lá Davidi òè Dii, kpelewa aɔ ðe aà bui ùi?
 46 Gbèe i f5 yázásiwáò. Za gɔɔ bee gbèe i we yáe làwá lɔo.

23

Mɔizi ikoyadanedeɔ n' Falisiɔ mɔafili (Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

- 1 Bee gbεa Yesu yá'ò bílaε n' a íwaɔ
 2 à mè: Mɔizi ikoyáadanedeɔ n' Falisiɔ mé aa g5 Mɔizi gèε ù.
 3 Ayámto áli yá pɔ aáí oéɔ ke píi, íɔ kúá. Ama ásu n' kea keo, asa aali yá pɔ aáí o keo.
 4 Aaí aso gbía yeye da gbéonε n' gáuε, mé baa ɔton do aaliɔ ye kaio.
 5 Aaí n' yá píi ke ké gbéɔ n' e yáíε. Màa aáí Lua yá εseba gbène da,* aáí túfa gbáa da n' pɔkasai.†
 6 Pɔnabɛɛle z5lekti maaɔ n' lousisikpε z5lekti maaɔ 5 aaiɔ weεle z5leu.
 7 Aaíɔ ye wàɔ fɔkpakpamá gáaε, wàɔ onε Mɛtulu.
 8 Asuli tó wà oé Mɛtuluo, asa ápii vùɔ n' dáunaon á ù, mé á Mɛtulu mendoε.
 9 Asuli o gbèεé á mae dúnia guu lao, asa á Mae mendoε, 5mε kú musu.
 10 Asuli tó wà oé Dɔaanao, asa á Dɔaana mendoε, 5n Mesii ù.
 11 Gb'é pɔ z5ɔ á guu aàɔ ðe á ðonlede ù.‡
 12 Gb'é pɔ í azía káfi Lua a aà busaε, mé gb'é pɔ í azía busa Lua a aà káfi.

Yesu zɔadɔa Mɔizi ikoyadanedeɔ n' Falisiɔwa (Luk 11.37-42)

† 22:32 Bɔa 3.6 ‡ 22:37 Iko 6.5 § 22:39 Lev 19.18 * 22:44 Sou 110.1 * 23:5 Iko 6.8 † 23:5 Nao 15.38 ‡ 23:11 Mat 20.26-27

13 Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! I kpala pɔ̀ b̀̀ Lua kfi zé ta gbéne. Ili gēuo, mé ili we gbé pɔ̀ aa ye gēuo gēu s̄o.

14 Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! I wabi gbàa ke Luawa à gyaao bleo. Bee yáí á íadama pásí aɔ deŋla.

15 Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! I bebe tɔ̀le ní ísiao íwa m̀endo ea yáí. Tó á è s̄o, i aà ke té pɔ̀ ũ deála leε plaε.

16 Waiyoo á v̄la d̄baanao! I me tó wà mè wa sí ní Lua kpéó, a yāe v̄io, ama tó wà mè wa sí ní Lua kpé v̄uao, bee mé yāv̄í.

17 V̄la m̄saideo! A kpele mé z̄oɔi? Vua yā, ge Lua kpé pɔ̀ í to vua ḡo aà pɔ̀ ũe?

18 I me lɔ̀ tó wà mè wa sí ní sa'oklio, a yāe v̄io, ama tó wà mè wa sí ní sa'obo pɔ̀ kú weo, bee mé yāv̄í.

19 V̄la! A kpele mé z̄oɔi? Sa'obo yā, ge sa'okli pɔ̀ í to sa'obo ḡo Lua pɔ̀ ũe?

20 Gb́é pɔ̀ mè á sí ní sa'oklio, a sí ní pɔ̀ pɔ̀ kú weo lɔ̀ píi.

21 Gb́é pɔ̀ mè á sí ní Lua kpéó, a sí ní Lua pɔ̀ kú a guuoε lɔ̀.

22 Gb́é pɔ̀ mè á sí ní luabeo, a sí ní Lua kpalabaaos̄ ní Lua pɔ̀ z̄lewaòε.

23 Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! I toε dosina n kíanakpeo ní dà láo kwide kpa Luawa, s̄ i M̄ozi ikoyā gbiao to we, yáze de ní s̄uuo ní náiao. Yá beeo mé de wà ke a k̄ni tosaí.*

24 V̄la d̄baanao! I maemilona ple á imiau, s̄ i yiongo m̄o.

25 Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! I gb̄abo bisao kpeε ní tao, mé b̄li ní gb̄etaiinkeao mé á n̄de pa.

26 Falisi v̄la! Bisa guu pípi ḡla, a kpe i ḡo gb̄as̄isai.

27 Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! A de lán mia pɔ̀ wà soolèwàowae. An kpe maa wéε, ama ḡewao ní gb̄as̄í píio mé ní guu pa.

28 M̄aaε ápiò s̄o, á bea maa gb̄éo wéε, ama m̄afilí ní yāv̄aio mé á guu pa.

29 Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! I pɔ̀ bo ānabio miaowa, i z̄able Lua gb̄éo p̄owa,

30 i me: Tó wá kú yāa wá deziò ḡo, wá b̄aa aɔ kúr̄no ānabio dedea guuo.

31 Beewa á d̄ò ké gb́é pɔ̀ aa ānabio d̄edeo buioñ á ũ.

32 A āiake à á deziò t̄aaaba, í a midε sa!

33 M̄l̄eo! Gb̄ēnaz̄in píligona! Kpelewa á b̄o té yá pɔ̀ daaála guui?†

34 A yáí má ānabio ní ōn̄onaó ní yādanedeo z̄íwá, í ní gb̄ēo dede, í ní gb̄ēo páliwa, í ní gb̄ēo gb̄é ní fl̄aalao á lousisikpeo guu, í ní yá wéle ní wéleo.

35 Beewa Lua gb́é pɔ̀ wà ní dede yá a wi á musu, sea za gb̄ēmaa Abeliwa‡ e à ḡe p̄e Balakia né Zakali pɔ̀ a aà d̄e Lua kpé ní sa'oklio z̄anguowa.§

36 S̄iana mále oé, yá beeo píi a wi gb̄āgb̄eo musuε.

37 Yelusaleūde, Yelusaleūde! A ānabio d̄ede, a gb́é pɔ̀ Lua ní z̄íwá p̄apa ní gb̄eo a ní dede. Miò ye mà á k̄aaamazi m̄oɔm̄o, lá ko í a ḡas̄la kú a néolawa, ama ili weio.

38 Lua a á kpé tóé kpézi ũe sa.

39 Mále oé, za tia á ma e bo, e à omεε báaade gb́é pɔ̀ lé mó ní Dii t̄o.*

§ 23:22 Isa 66.1 * 23:23 Lev 27.30 † 23:33 Mat 3.7, 12.34 ‡ 23:35 Daa 4.8 § 23:35 2Lad 24.20-21 * 23:39 Sou 118.26

24

Yelusaleū dūuz̄sa rí dúnialaaḡo seela
(Maa 13.1-20, Luk 21.5-24)

- 1 Yesu b̄o Lua ua, àle tá, 5 aà íwao s̄aàzi, aa lesuikèè Lua kpé d̄awa.
 2 Ǿ Yesu ònè: A bee è piia? Stana mále oé, wa gb̄e to dik̄sa weo, wa a dūuz̄s̄e.
 3 Ḡo p̄o Yesu z̄l̄ea Kùkpe s̄is̄ip̄leu, aà íwao m̄ò aà kíí r̄t̄e, aa aà là aa m̄è:
 Ow̄e, yá beeo ke b̄o ni? B̄óme āo de n m̄o a rí dúnialaaḡo seela ūi?
 4 Yesu w̄emá à m̄è: A laaika, ásu to gb̄e á s̄ás̄ao.
 5 Asa gb̄é m̄ó rí ma t̄so dasi, aa me M̄esiin rí ū, aa gb̄é s̄ás̄a dasi.
 6 Ali z̄l̄i bao ma rí a s̄úuo. Asu to s̄s̄ k̄éaḡuo. Bee a kee, ama ḡo láaa p̄n we
 ḡiao.
 7 Asa bui rí buio aa fele rí k̄ōe, màae l̄o b̄usu rí b̄usuo. N̄oana rí t̄ōle lualuaao
 āo ku guo dasi.
 8 Yápīo piíá n̄owáwá daaleae.
 9 Bee gb̄e wa á kpámá wà á w̄etá, wi á de, bui pii i zaágu ma yáí.*
 10 Gb̄é dasidēo i gbasa fu, aai b̄o k̄o kpe, aaīo zak̄o.
 11 Anabi egēnao m̄o dasi aa gb̄é s̄ás̄a dasi,
 12 yáwái i k̄s̄, gb̄é dasidēo yea Luazi i busa.
 13 Gb̄é p̄o z̄ea gb̄aa e a ḡo léwa, ade mé a b̄o.†
 14 Wa kpala p̄o b̄o Lua kíí baokpa dúnia gupiiu seela ū bui piie, a lé i gbasa
 ká.
 15 Tó a t̄è gud̄ena p̄o anabi Danieli a yá'ò* è Lua ua, kyokena yápi da,
 16 ḡo bee gb̄é p̄o aa ku Yudēo bàale mipe s̄is̄iwa.
 17 Gb̄é p̄o kú kpé musu su pila ḡe kp̄eu p̄e séio.
 18 Gb̄é p̄o kpe bua su ea be a ula séio.
 19 Waiyoo n̄osindeēo rí neadēo ḡo bee.
 20 A wabike Luawa ke lala'oapi su ke buzie ge kámaboḡoz̄lo.
 21 Asa ḡoopi taasi āo z̄ōe. Zaa Lua dúnia k̄ale e gb̄a, a taa i keo, mé a ke l̄o. §
 22 Tó Lua i z̄eò à ḡoopi laoo, d̄s̄ gb̄e a b̄o. Ama a lào gb̄é p̄o à rí séo yáíe.

Gb̄enaz̄l̄n Né m̄o
(Maa 13.21-37, Luk 17.20-37, 21.25-33)

- 23 Ḡo bee tó gb̄e su oé, gwa, Mesii ku la ge a ku le, ásu sio.
 24 Asa Mesii egēnao rí anabi egēnao m̄o aa seela z̄ōo n dabudabu ke, ké baa
 gb̄é p̄o Lua rí séo aa rí s̄ás̄aò, tó a z̄eke.
 25 Mále oé za káau.
 26 Tó wa oé, gwa, a ku s̄e, ásu geo. Ge tó wa oé, gwa, a ku kpea, ásu sio.
 27 Asa lá lou i píle à luabe pu za gukpe e be'ae, màa Gb̄enaz̄l̄n Né m̄o āo de.
 28 Gu p̄o ge kuu, we yáamusuò k̄aaau.
 29 Ḡo bee w̄et̄ea gb̄ea ḡo, lat̄e a siakū, m̄ovua a ikeo, saanao wolo luawa, p̄o
 p̄o kú luawapīo z̄á rí pékiwa.*
 30 Gb̄enaz̄l̄n Né seela i gbasa b̄o luabe, bui p̄o kú dúnia guu i rízia gb̄egb̄e
 r̄pii, aai Gb̄enaz̄l̄n Né m̄o e luabepuanau rí gb̄ao rí gawi z̄ōo.†
 31 A a malaikāo z̄l̄i rí k̄aae'ò gb̄ao, aa a gb̄é p̄o à rí séo k̄aa a dúnia gola
 síiwa za luabe léla e a léle.

* 24:9 Mat 10.22 † 24:13 Mat 10.22 ‡ 24:15 Dan 9.27, 11.31, 12.11 § 24:21 Dan 12.1 * 24:29
 Isa 13.10, 34.4, Yoe 3.4 † 24:30 Dan 7.13

32 A yá pɔ kaadɔnli lé daé gwa. Tó a gɔna busekù mé àle bɔbɔ, i dɔ ké quantɛna káikù.

33 Maae sɔ, tó a yá beɔ è pii, à dɔ ké aà mɔa káikù, a ze kpɛɛɛ.

34 Siana mále oé, gɔɔbeedeɔ gɛle yá beɔ pii kesaiɔ.

35 Luabe ní dúniao a gɛle, kási ma yá gɛlea vío.

36 Gbɛe a gɔɔ ge a zaa dɔo, baa luabe malaikaɔ, baa Lua Né, sema ma Mae ado.

37 Lá a de Nɔee gɔɔ,‡ maa aɔ de Gbɛnazín Né mógɔɔ.

38 Gɔɔ pɔ i i da dúnialao, wàle pɔble, wàle imi, wàle nɔse, wàle zàke e Nɔee gè gè gó'ilena guu.

39 Aai dɔo, ɔ i mò ní séle nípii. § Maa aɔ de Gbɛnazín Né mógɔɔ bɔ.

40 Gɔɔ bee gɔe gbɛɔn plaɔ aɔ ku bua, wa gbɛdo sé, wa gbɛdo to we.

41 Nɔe gbɛɔn plaɔ aɔ pɔ lɔ gbɛzɪ, wa gbɛdo sé, wa gbɛdo to we.

42 Ayámɛto à itɛke, asa á gɔɔ pɔ á Dii a mɔwá dɔo.

43 Aɔ yáe bee ma. Tó uabele zaa pɔ kpái a mɔwá a be dɔ yáa, dɔ à itɛkɛe, a we aà a kpɛ gbooo.

44 A yáí ápiɔ sɔ à ku sɔu guu, asa Gbɛnazín Né a mɔ zaa pɔ á wé dɔiowaɛ.

Ziken náaide laaide

(Luk 12.41-48)

45 Déme zikennáaide laaide pɔ aà dii a zikenaɔ naè a ɔzɪ, aàli ble kpámá a gɔɔwa úi?

46 Báaaden zikena pɔ aà dii aà lè àle ke maa a sugɔɔ ú.

47 Siana mále oé, a a àizeɛ pii naè a ɔzɪɛ.

48 Ama tó zikenapi vái, a o a sɔ guu a dii lé gɛgɛ,

49 i fele na a zikendeɔ gbɛgbɛawa, iɔ ulatable, iɔ imi ní wɛdenaɔ,

50 aà dii a su gɔɔ pɔ aà wé dɔiowaɛ, zaa pɔ a dɔowa,

51 i aà zɛzɛɛ, i aà baa daaa ní mɔafilideɔ. We a ɔɔbu a ɔdi a musu.

25

Wéndia gbɛɔn kwi

1 Gɔɔ bee kpala pɔ bɔ Lua kíi yá aɔ de lán wéndia gbɛɔn kwi pɔ aa ní filiaɔ sè bɔò aale gé dai nɔsenaleɔ yáwaɛ.

2 An gbɛɔn sɔɔá laaisaideɔne. An gbɛɔn sɔɔ sɔ laaideɔne.

3 A laaisaideɔ ní filiaɔ sè nísi kùsúa saie,

4 a laaideɔ sɔ aa ní filiaɔ sè ní nísi kùsúao.

5 Nɔsena i mɔ kpaaɔ, ɔ i ní lé nípii, aale i'ò.

6 Wɛɛdo wá wiilè wá mè: Nɔsena lé mɔ! A fele gé daiaaale.

7 ɔ wéndiapiɔ vù nípii, aa ní filiaɔ kɛke.

8 ɔ a laaisaideɔ ò a laaideɔne: A wá gba nísi yɔɔe, wá filia lé gaɛ.

9 ɔ a laaidepiɔ wémá aa mè: A mɔwá ní ápiɔ píio. A gé á pɔ lúi a yíanaɔ kíiaɔ!

10 Ké aa gè lúi, ɔ nɔsena kà. Gbɛ pɔ an sɔu màɔ gèaàno nɔse guu, ɔ wá gbatà.

11 Gbɛzǎ wéndia kíniɔ sù, aale lezu: Dii, Dii! Zɛwɛwɛɛ!

12 ɔ a wémá à mè: Siana mále oé, má á dɔo.

13 Ayámɛto à itɛke, asa á a gɔɔ ge a zaa dɔo.

‡ 24:37 Daa 6.5-7 § 24:39 Daa 7.10-24

Ɔɔɔakea zɪkenawɔne
(Luk 19.11-27)

14 Kpala pɔ bɔ Lua kɪi de lán gbé pɔ ye fele ní táo, ɔ à a zɪkenawɔ sisi à a àizee náné ní ɔziwac.

15 A ɔɔɔakè an gbēdoe bāni sɔo, gbēɔn plaade bāni pla, gbēɔn àaɔde bāni do. A kpà an baadewa a gbāa léu, ɔ à fele ní táo.

16 Bānisɔode gè zɪkè ní ɔapio gɔɔ, ɔ à àikèè bāni sɔo.

17 Bāniplaade kè màa lɔ, ɔ à àikèè bāni pla.

18 Bānidode sɔ à gè eyɔe, ɔ à a dii ɔapi ùleu.

19 Gɔɔplakɛa gbea zɪkenapɔ dii sù, ɔ àle a ɔa yá gɔgɔrɪnɔ.

20 Bānisɔode mò ní bāni sɔo pàle pɔ á èo à mè: Dii, bāni sɔo pɔ ní kpàa gwa, à àikè bāni sɔo lɔ.

21 Ɔ àà dii òè: N kè zɪken maa náaide! Lá ní náai vɪ ní a yɔɔnao, má a zɔɔ nane n ɔzi sa. Gè ma pɔnakɛa guu.

22 Bāniplaade mò lɔ à mè: Dii, bāni pla pɔ ní kpàa gwa, à àikè bāni pla lɔ.

23 Ɔ àà dii òè: N kè zɪken maa náaide! Lá ní náai vɪ ní a yɔɔnao, má a zɔɔ nane n ɔzi sa. Gè ma pɔnakɛa guu.

24 Ɔ dode mò sa à mè: Dii, má dɔ ké gbé zɪ'ùn n ũ. Ni pɔkeke gu pɔ ní tɔuoɛ, mé ní pɔ káaa gu pɔ ní gbēuo.

25 Ɔ vɪa ma kɪ, ma ge ma n ɔa ùle eu. N pɔ ké.

26 Ɔ àà dii òè: Zɪken vāi màade! N dɔ ké mi pɔkeke gu pɔ mi tɔuo, mi pɔ káaa gu pɔ mi gbēuo lɔ?

27 Tó n dakèò gbēe yāa, lá ma sué, dɔ má sɪ ní a ío.

28 A bāni dopi siwà, í kpá bānisɔodewa.

29 Asa gbé pɔ pɔ vɪ Lua a káfɪe e à fēe. Gbé pɔ vɪ sɔo, baa pɔ pɔ a vɪ Lua a siwac.*

30 Zɪken pāe bee sɔ, à àà zu bàasi gusiau. We a ɔɔlɔ à ɔdi a musu.†

Yákpale gbɛzā

31 Tó Gbēnazɪn Né mò a gawi guu ní a malaikaɔ pii, a zɔle a kpalabaa gawidewa.‡

32 Dúnia buio i káaa àa ae pii, i ní kékɔwa lá pɔdāna ì sāo kékɔwa ní bleɔwa.

33 A sāo kpa a ɔplaai, bleɔ ɔzei.

34 Bee gbɛa Kíapi a o gbé pɔ aa ku a ɔplaaɔne: A gbé pɔ ma Mae báaadāáguɔ à mɔ kpala pɔ à a sɔukèé za dúniakalegɔɔ ble.

35 Asa ké nɔana lé ma de, a ble kpàa. Ké imi lé ma de, a í kpàa. Ké má de nibɔ ũ, a ma dile.

36 Ké má bɛ búu, a uladámee. Ké mále gyāke, a ma gwa. Ké wà ma dakpeu, a mɔ ma gwai.

37 Gbēmaaɔ i gbasa oè: Dii, bɔe wá è nɔana lé n de wa ble kpāmai, ge imi lé n de wa í kpāmai?

38 Bɔe wa n e nibɔ ũ wa n dilɛi, ge ní bɛ búu wa uladānei?

39 Bɔe wá è níle gyāke ge wà n dakpeu, wa ge n gwaii?

40 Kíapi i wemá: Slana mále oé, gɔɔ pɔ á kè ma gbéé beeɔ doe, baa an gbé pɔ késāarɪzi, máme á kèmmɛ.

41 Bee gbɛa a o gbé pɔ aa ku a ɔzeiɔne: A gomee we luaginziɔ! A ta té gasai pɔ Lua kèke lbiisié ní a íwao guu.

* 25:29 Mat 13.12 † 25:30 Mat 8.12, 22.13 ‡ 25:31 Mat 16.27, 19.28

42 Asa ké nɔana ma de, i ble kpaaɔ. Ké imi ma de, i í kpaaɔ.

43 Ké má de nibɔ ũ, i ma dileɔ. Ké má be búu, i uladamεεɔ. Ké mále gyáke ge wà ma dakpeu, i mɔ ma gwaio.

44 Aai gbasaa aà lá: Dii, bɔe wa n e ní nɔanao ge imi ge nibɔ ũ ge búu ge gyãe ge dakpeuna ũ, mé wi dɔnleɔ ni?

45 Kíia i wemá: Siana mále oé, lá i ke gbéε beeo doεo, baa an gbé pɔ késãarízi, máme i kemεεo.

46 Gbé beeo ta íadama láasai guue, gbẽmaaɔ sɔ àizãna guu. §

26

Lɛkpaata Yesuzi

(Maa 14.1-2, Luk 22.1-2, Zaa 11.45-53)

1 Ké Yesu yá beeo ò pii a làa, ɔ a ò a íwaɔne:

2 A dɔ ké gɔɔpla gbɛa wa Gẽamusu* dikpeke, wi Gbẽnazín Né kpámá wà aà páliwa.

3 Bee gbɛa sa'onkiaɔ ní Yuda gbẽzɔɔ kɔ kàaa sa'onkia pɔ wí me Kaaifa be.

4 Aa lɛkpaaí lá aa e Yesu kú kpái, aai aà de

5 aa mè: Wásu ke dikpe zílo, ké bíla su fɛle ní zɔaoo yái.

Tulalekaa Yesu miwa

(Maa 14.3-9, Zaa 12.1-8)

6-7 Ké Yesu kú Betani, àle pɔble Simɔɔ kusude be, ɔ nɔe sàaazi, a tulale ode loona kúa. ɔ a kà Yesu miwa.

8 Ké aà íwaɔ è, ɔ an pɔ fɛle aa mè: Bón pɔ pákea bee úi?

9 Dɔ yãa wà tulalepi yia ní ɔ zɔɔo, wi a ɔa kpá taasideowa.

10 Yesu dɔmá, ɔ a òné: Bóyái ále íadai nɔepiwai? Yá pɔ a kɛmεε maaε.

11 Taasideɔ Ìb kúánɔ gɔɔpiiε, † ama máo kúánɔ gɔɔpiio.

12 Ké à tulalepi kà ma mɛwa, a kè ma gè kpelaa yáie.

13 Siana mále oé: Gu pɔ wàle ma baokpau dúnia gupiiu, waɔ yá pɔ nɔepi kè o aà dɔngu yáie.

Yudasi bɔa Yesu kpε

(Maa 14.10-11, Luk 22.3-6)

14 Bee gbɛa gbẽɔn kuεplaɔ do pɔ wí me Yudasi Isaliɔti gè sa'onkiaɔ kíi

15 à mè: Tó ma Yesu kpáwá, bó á we kpaai? ɔ aa ánuusu ɔwatε baakwi‡ nào aa kpáwá.

16 Za gɔɔ bee ɔ àle zεwεεε à aà kpámá.

Gẽamusu blɛblea

(Maa 14.12-31, Luk 22.7-23, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

17 Káaso dikpeɔɔ séia zí Yesu íwaɔ mò aà là aa mè: Má ní ye wà Gẽamusu blɛble ɔukeunéi?

18 A wémá à mè: A gé wéleɔdau gbéε kíi, í oè Mɛtulu mè a gɔɔ kà kái. Aà be á Gẽamusu blɛ bleu ní a íwaɔ.

19 Yesu íwaɔ kè lá a dánéwa, aa Gẽamusu blɛble ɔukè.

20 Ké oosi kè, Yesu zòle táabúnui ní a gbẽɔn kuεplapiɔ.

21 Gɔɔ pɔ aale pɔble à mè: Siana mále oé, á gbédo a ma kpámá.

22 An pɔ yá maamaa, an baade fɛle lé aà lá dodo: Asa mámeo yó, Dii?

§ 25:46 Dan 12.2 * 26:2 Bɔa 12.1-11 † 26:11 Iko 15.11 ‡ 26:15 Bɔa 21.32

23 Yesu wemá à m̀̀: Gbé p̀́ wále ɔkáaa ta dou mé a ma kpámá. §

24 Gbēnazin Né a ánuato lá wà a yá'ò taalauwa, * áma waiyoo gbé p̀́ a aà kpámápi. A maa wà aà í yáoo.

25 Ǿ Yudasi p̀́ a aà kpámápi m̀̀: Asa mám̃eo yó, Metulu? Yesu ò̀̀: Ǿme do n léu we.

26 Gɔɔ p̀́ aale p̀́ble, Yesu kàa sè à báaadàu, † a è'ε a kpà a íwaɔwa à m̀̀: A si só. Ké beeá ma m̃εε.

27 Ǿ à imibɔ sè ɔ. A sáaukpà, † a kpámá à m̀̀: A mi ápii.

28 Ké beeá ma aue. A de Lua bàa kua rí gbé dasiɔ au† p̀́ a b̀́lea an duunakēama yáí ũε.

29 Málε oé, za gbã má ṽεεbe'i mi ɔo. Sema tó kpala p̀́ b̀̀ ma Mae kíi b̀̀ gupuau, † má a dafu miánɔ.

30 Ké aa lesí, † aa b̀́le gè Kùkpe s̃s̃iɔp̃leu.

31 Bee gb̃ea Yesu ò̀̀né: Ápii á ma to we gwáasínaa, asa a kēa láu wà m̀̀, Lua a p̀́dána lé, aà kpàsa p̀́ɔ í fáaa. ‡

32 Ma vua gb̃ea má d̃aaé Galile.

33 Ǿ Piεε ò̀̀: Baa tó ma gb̃éɔ n to we nípii, má n to we bauo.

34 Yesu ò̀̀: Síana málε onε, gwáasínaa e ko àò gé lezui, níỹ lelekpamazi gēn àã.

35 Piεε ò̀̀: Baa tó má su gannɔ, má lelekpansi bauo. Ǿ aà íwaɔ ò̀̀ màa s̃ nípii.

Yesu wabik̃ea Gesemani

(Maa 14.32-42, Luk 22.39-46)

36 Bee gb̃ea Yesu rí a íwaɔ kà gu p̀́ wí m̃ε Gesemani, † a ò̀̀né: A z̃le la e mà g̃ε wabik̃e lé.

37 A Piεε rí Zebedee né gb̃éɔn plaɔ sè g̃érinɔ. Aà p̀́ siakù, tòlobi z̃uaágu.

38 Ǿ a ò̀̀né: P̀́sia ma kù gb̃aa e ma ka gaa. A ze la, í it̃k̃emanɔ.

39 Ǿ à gè ae ỹɔɔ, à wùle a gb̃eeu à wabik̃è à m̀̀: Baa, tó a zeke, to taasi k̃eεonaε bee d̃mazi. Ama i ke lá má yeiwa no, sema lá rí yeiwa.

40 Ǿ à èa sù a íwaɔ lè, aale i'ò. Ǿ a ò̀̀ Piεεε: Maa yà? I f̃ it̃k̃emanɔ baa ỹɔɔa?

41 A it̃k̃e àò wabik̃e, ké ásu fu ỹawao yáí. A nisina yei, áma á m̃ε mé busε.

42 Aà k̃eamá gēn plaade, à wabik̃è à m̀̀: Baa, tó taasi k̃eεona í a d̃mazi a imisaio, to n p̃eá ke.

43 Ké à èa sù rí lé, a è aale i'ò ɔ, asa an wé gbiakùε.

44 Ǿ à rí tó we ɔ, à gè wabik̃è a gēn aãde, à yá doupi ò̀̀ ɔ.

45 Ǿ à èa sù a íwaɔwa a ò̀̀né: Alε i'ò ále kámabo e tiaa? A gwa! Gbēnazin Né kpaa duunk̃enaɔwa g̃ɔɔ kà.

46 A fele wà tá. Gbé p̀́ lé ma kpámá lé m̀̀.

Yesu k̃ua

(Maa 14.43-50, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)

47 Gɔɔ p̀́ ále yápi o, † aà íwa gb̃éɔn kuεplaɔ do Yudasi kà rí bíla p̀́ aa b̀̀ sa'onkiaɔ rí Yuda gb̃é̃z̃ɔɔ kíi. Aa f̃endaɔ kúkua rí g̃ɔɔ.

48 B̃nkp̃edeipi s̃ à seela ò̀̀né à m̀̀: Gbé p̀́ ma su lep̃èwà, aàpin we. A aà kú.

49 Ǿ à táa'ò Yesuwa g̃ɔɔ à m̀̀: F̃ɔ Metulu. Ǿ à lep̃èwà.

50 Yesu ò̀̀: Ma gbé, ñ n kea ke! Ǿ wà m̀̀ ò̀̀p̃èle Yesuwa, wà aà kù.

51 Ǿ Yesu íwaɔ do a f̃enda wò, à sa'onkia z̃ik̃ena lè ò̀̀ à aà swá gò.

52 Ǿ Yesu òè: N n fēnda pɛ a gbɛu. Asa gbé pò zè ní fēndao, fēnda mé a aà dɛ.

53 Tó má ye ma Mae malaika zlgɔɔ gbaɛmɛɛ gɔɔ dɛ gáli kuɛplaɔla, ní dɔ má fua a wabikɛwá yá?

54 Tó má kè màa sɔ, kpelewa yá pò kēa Luayātaalau wà mɛ a kɛ a kɛi?

55 Ǿ Yesu ò bílaɛ: Kpáí wɛliwɛn ma ũ, ɔ a mɔ ma kúí ní fēndao ní gɔɔa? Gɔɔpii miɔ zɔlɛ Lua ua màɔ yādané, i ma kúo.

56 Ama yápi kè pii, kɛ yá pò ánabiɔ ò kɛ yáíɛ. Ǿ aà íwaɔ aà tò wɛ nípii, aa bàasi.

*Yuda gbāadeɔ yákpalekɛa ní Yesuo
(Maa 14.53-65, Luk 22.54-55,63-71, Zaa 18.13-14,19-24)*

57 Gbé pò aa Yesu kùò gèaàno sa'onkia Kaaifa bɛ. Mɔzi ikoyādanɛdɛɔ ní gbɛzɔɔ káaaa wɛ.

58 Píɛɛ tɛ Yesu kpe káaa e sa'onkiapi bɛ. A gɛ́ ua à zɔlɛ ní dɔaiɔ, kɛ à yápi midɛa e.

59 Sa'onkiaɔ ní Yuda gbāadeɔ pii lé yá wɛɛɛ dɔ Yesuwa aa e wà aà dɛ.

60 Baa kɛ gbéɔ mò yádòdòwà dasi, i kɛo. Gbɛzā gbɛɔn plaeɔ mò

61 aa mɛ: Dee mɛ á fɔ Lua kpé wí, í ɛa dɔ gɔɔ áaɔɛ sɛ!

62 Ǿ sa'onkia fɛlɛ zè a ò Yesuɛ: Yá pò wálɛ dɔdɔmapi dea ni? Nyɔ yāe zásioa?

63 Kɛ Yesu níɛ kpé, ɔ sa'onkiapi òè: Ma nanɛ Lua bɛ́ɛi, owɛɛ tó Lua Né pò wí mɛ Mesiin n ũ.

64 Yesu wèwà à mɛ: Ǿmɛ dɔ n léu wɛ. Mapi sɔ máɛ oé, za gbā á Gbɛnazɔn Né e zɔlɛa Gbāapiide ɔplaii, § mé á aà e, áɛ mɔ luabɛpuanau.*

65 Ǿ sa'onkiapi a pɔkasaɔ gá a kɛ à mɛ: A dɔɛ ní Luao! Wá bàa ũma n seeladeɔ bi? A mà lá à dɔɛ ní Luao wea?

66 A è kpelewai? Ǿ aa wèwà aa mɛ: Aà tàae kà wà aà dɛ.†

67 Ǿ wà lé'iká aà oawa‡ wà aà lè ní ɔkúo. Gbɛɛo aà sánkèkɛ

68 aa mɛ: Mesii, ánabikɛkɛ n gbé pò n lɛ owɛɛ.

*Píɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Maa 14.66-72, Luk 22.56-62, Zaa 18.15-18,25-27)*

69 Píɛɛ zɔlɛa ua, ɔ nɔɛ zíkɛnae mɔ òè: Mpi sɔ ío sánu ní Galile gbé Yesupioɛ.

70 Ǿ à lelekpá gbépii wáa à mɛ: Má dɔ yá pò níɛ oo.

71 Kɛ à gɛ́ gɔu, nɔɛ páɛ aà è, ɔ a ò gbé pò kú wɛnɛ: Gbɛ́ɛ bee sánu ní Yesu Nazalɛtioc.

72 Píɛɛ ɛa lelekpá à mɛ: Má sí ní Luao má gbépi dɔo.

73 Kɛ à kè sàa yɔɔ, gbé pò zɛa wɛɔ sò Píɛɛzi aa mɛ: Sɔanaɛ, an gbɛdon n ũ, asa wá n dɔ n yá'oawae.

74 Ǿ à fɛlɛ azia kà à mɛ: N Luao má gbépi dɔo. Wegɔɔ ɔ ko lɛzù.

75 Ǿ yá pò Yesu ò d̀aàgu kɛ à mɛ, e ko àɔ gɛ́ lɛzui a lelekpaaɔi gɛn áaɔ. Ǿ Píɛɛpi b̀ò bàasi, à ɔ̀l̀b̀ à kè wɛna.

27

*Yudasi gaa
(Zin 1.18-19)*

1 Kɛ gu dɔ kɔɔkɔɔ, sa'onkiaɔ ní Yuda gbɛzɔɔ pii lekpáaí Yesuzi, kɛ aa e wà aà dɛ.

2 Aa aà yè, ɔ aa gè aà kpá bùsu gbɛzɔɔ Pilatiwa.

§ 26:64 Sou 110.1 * 26:64 Dan 7.13 † 26:66 Lev 24.16 ‡ 26:67 Isa 50.6

3 Ké Yudasi pɔ aà kpàamá è yá zòlɛwa, à gò déndɔmɛ guu, ɔ à gè ánsusu ɔwatɛ baakwipi sɔaai sa'onkiaɔnɛ ní gbɛzɔɔ.

4 A ònɛ: Ma duunakè, ma taaesaide kpà gai. ɔ aa òè: Wá bàa ùmai? N yáɛ.

5 ɔ Yudasi ɔapi zù Lua kpéu, ɔ à tà à gè azla lòo.

6 ɔ sa'onkiaɔ ɔapi sèlɛ aa mè: ɔapi kaa Lua kpé kpagolo guu zɛvɔ, asa gbɛdɛ'ɔaɛ.

7 Ké aa lɛkpàaɪ, ɔ aa oobona gɛtɔkɪ lù ní ɔapio nibɔɔ vɪkɪ ù.

8 Ayámɛto e ní a gbáo wí mɛ tɔɔlɛpiɛ Gbɛdɛna tɔɔlɛ.

9 ɔ yá pɔ ánabi Zelemii ò kè, à mè: Wá ánsusu ɔwatɛ baakwipi sèlɛ, ɔa pɔ Isailio zèò aa kpà aà yá musupi,

10 ɔ wá oobona gɛtɔkɪ lùò lá Dii òmɛɛwa.*

*Pilati yákpaleka ní Yesuo
(Maa 15.1-20, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)*

11 Yesu zɛa bùsu gbɛzɔɔ aɛ. ɔ gbɛzɔɔpi aà là à mè: Yudaɔ kían n ùa? Yesu wèwà à mè: ɔmɛ dɔ n lɛú we.

12 Gɔɔ pɔ sa'onkiaɔ ní gbɛzɔɔ lɛ yáɔdɔwà, i yáɛ zásimáò.

13 ɔ Pilati òè: Nlɛ yá dasi pɔ wàlɛ dɔdɔma mao lé?

14 Ké Yesu i yáɛ o yápiɔ kee musuo, à bɔ bùsu gbɛzɔɔpi saɛ maamaaɛ.

15 Gɛamusu dikpɛ zɪ pii, bùsu gbɛzɔɔpi ì dakpɛunaɔ do pɔ bíla yei gbaɛnɛɛ.

16 Gɔɔ bee sɔ dakpɛuna tɔdee ku we, wí mɛ Balaba.

17 Ké bíla káaa, ɔ Pilati ní lá à mè: Dé á ye mà kééi? Balaba yá, ge Yesu pɔ wí mɛ Mesiie?

18 Asa a dɔ ké wɛdɔa Yesuɛ yáí ɔ wá aà kpáíwa.

19 Gɔɔ pɔ Pilati zɔlɛa gínaa, aà na gbé zɪwà à mè: Nsu yáɛ kɛ gbɛmaapiɛo, asa nana pɔ má ò aà yá musu gɪa gwá ma kú gbáa maamaaɛ.

20 Sa'onkiaɔ ní gbɛzɔɔ náɛ bílawa aa Balaba gbɛa, wí Yesu dɛ.

21 Ayámɛto ké bùsu gbɛzɔɔpi ní lá, gbɛɔn plapiɔ guu dé aa ye à kénéi, ɔ aa mè Balabaɛ.

22 ɔ Pilati ní lá à mè: Kpɛlɛwa má kɛ ní Yesu pɔ wí mɛ Mesiioi? Gbɛpii mè: N aà páliwa.

23 ɔ à ní lá à mè: Váí kpɛlɛ a kèi? ɔ an wiilɛa káfi aa mè: N aà páliwa.

24 Ké Pilati è á fɔ yáɛ keo, mé zɔa lé káfi, ɔ à idà à ɔpi bíla wáa à mè: Ma ɔbòlɛ gbépi gaa yáú.† A yáɛ.

25 ɔ gbépiɔ mè: Aà dea yá wí wá musu ní wá nɛɔ.

26 ɔ à Balaba kènɛ à mè wá Yesu gbɛ ní flaalao, wí aà páliwa.

27 Bee gbɛa Pilati sɔaɔ gè ní Yesuo bùsu gbɛzɔɔpi bɛ, ɔ an gáli pii líaaazi.

28 Aa aà pɔɔ wòlowà, aa gomusu tɛa dàè.

29 Aa lè fùa tã wa kpàè, aa fee nàɛ a ɔplaaú gopana ù. ɔ aalɛ kúlekulɛè, aalɛ aà kɛ pɔɔpɔɔ aalɛ mɛ: Fɔ, Yudaɔ kía!

30 Aa lɛ'ikáwà, aa feepi sè aa aà lèò a miwa.

31 Ké aa aà kè pɔɔpɔɔ aa làa, aa gomusupi bɔaála aa aà pɔkasao dàè, ɔ aalɛ gé aà páliwa.

*Yesu gaa
(Maa 15.21-41, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)*

32 Ké aa bòlɛ lɛ gé, aa kpàaú ní Sileni gbé pɔ wí mɛ Simɔɔ. Aa teasidàè, ɔ à Yesu lipáakɔa sè.

* 27:10 Zkl 11.12-13 † 27:24 lko 21.6-7

33 Ké aa kà gu pò wí me Gogota, (bee mè mitɔnagu),
 34 5 aa vɛe yaalea ní eseo dɔ̀e aà mi.‡ Ké a Ie, 5 à gí mii.
 35 Ké aa aà pàliwa, 5 aa tɛlepà aà pɔkasao kpaalea yá musu. §
 36 ɔ aa zɔ̀le lé aà dɔ́a we,
 37 Wà aà tàae pò wa è ké wa nà aà mia wà mè:

Gbéé beeá Yesu Yudaɔ kíae.

38 ɔ wà kpáiweliweɔ pàliwa Yesupi sae gbɛɔn pla, ado ɔplaai, ado ɔzeɛi.
 39 Gbé pò lé gɛ weɔ lé ní midɛ, aale aà sɔsɔ*
 40 aale me: N mè níyɔ Lua kpé wí, ní ea dɔ gɔɔ aaɔ nolo?† Tó Lua Nén n ú, n nzía suaba, pila líwa.
 41 Maa sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyadanedeɔ ní gbɛzɔɔ lé aà ke pɔɔpɔɔ bɔ aa mè:
 42 A gbɛpaleɔ suabà mé a fɔ à azía suabaoa? Isailio kía nolo? Aà pila líwa sa, wí aà náaike.
 43 A Lua náai ví. Tó Lua yeaaziɛ, aà aà bɔ sa,‡ asa à mè Lua Nén a ú.
 44 Baa kpái pò wà ní pàliwa sãnuɔ lé aà sɔsɔ màa bɛ.
 45 Gusia kù bùsupi gupiiu za latɛ minanguo e aua gè pìlaò. §
 46 Iatɛ'auapilaa 5 Yesu wii gbãa lè à mè: Eli, Eli, lɛma sabatani! Bee mè ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei?*
 47 Ké gbé pò zea weeɔ yápi mà aa mè: Ale Elia sisie.
 48 Wegɔɔ an gbɛdò bàalè gè sao se kpàle vɛe kùmau, a pè feea, 5 a dò Yesue aà mi.†
 49 ɔ gbé kɔniɔ mè: Ze gía wà gwa tó Elia a mɔ aà suabai.
 50 Yesu ea wii gbãa lè bɔ, 5 à tà.
 51 ɔ Lua kpé zwãa‡ pò daa luakukli aɛ pàa pla za musu e zíle. Tɔɔle lualua, gbɛɔ pàapaa,
 52 miaɔ wɛwɛ, 5 Lua gbéɔ vù dasi aa bò gau.
 53 Yesu vua gbɛa aa bòle miau aa gè Lua wéle pò a kua adoau, gbéɔ ní é dasi.
 54 Ké sosaɔ gbɛzɔɔ ní a gbé pò aale Yesu dɔ́aɔ tɔɔle lualuaapi è n yá pò kèɔ pii, iwãa kà ní pɔa maamaa aa mè: Gɛpiá Lua Néɛ slana.
 55 Nɔɔ ku we dasi, aale gugwa kãaa. Aa tɛ Yesuzi za Galilee, aaɔ blekɛè.
 56 Maliama Madeleni kú ní guu ní Zaaki ní Yosefuo da Maliamao n Zebedee néɔ dao.

Yesu vía
 (Maa 15.42-47, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

57 Ké oosi kè, Alimate gbé ɔde pò wí me Yosefu mò. Yesu iwæ bɔ.
 58 A gè Yesu gɛ wabikè Pilatiwa, 5 Pilati mè wà kpawá.
 59 Ké Yosefu gɛpi sè, à bàabaa dafu fíwá
 60 à aà dà azía gbé'ɛ pò wa sò mia ú guu. ɔ à gbè gbène gbeembo tà epilé à tà.
 61 Maliama Madeleni ní Maliama pálepio zɔ́lea we, an aɛ dɔa miawa.
 62 Ké gɔɔ líle, kámabogɔɔzɔ́ kà, 5 sa'onkiaɔ ní Falisio gbé Pilati kí sãnu
 63 aa mè: Yá pò gbɛsãsanapi ò a bɛé zí dɔwágu, à mè gɔɔ aaɔde zí á vue. §
 64 O wà miapi dɔ́a e a gɔɔ aaɔdezi. Tó màa no, aà íwaɔ mɔ wà aà gɛ se kpáie, aai o gbéɔne à bò gauɛ. Eɛ gbezá bee aɔ de a séiala.
 65 ɔ Pilati òné: A sosaɔ sí, í gé mia dɔ́a lá á fíwa.

‡ 27:34 Sou 69.22 § 27:35 Sou 22.19 * 27:39 Sou 22.7, 109.25 † 27:40 Mat 26.61 ‡ 27:43 Sou 22.9 § 27:45 Amɔ 8.9 * 27:46 Sou 22.1 † 27:48 Sou 69.22 ‡ 27:51 Bɔa 26.31-33 § 27:63 Mat 16.21, 17.23, 20.19

66 Ǿ aa gè seelakè miagbetaɛwa, aa sosaɔ tò we aaɔ d́a.

28

Yesu bɔa gau

(Maa 16.1-8, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

1 Kámabogɔɔ gbɛa, ášānənɛnzí kɔɔkɔɔ Maliama Madeleni ní Maliama pálepíogè mia gwai.

2 Ǿ tɔɔɛ lùalua gbáugbāu, asa Dii malaikae b̀ò musu à mò gbɛpi gbeembò a gò miaɛɛ, ɔ à z̀òlèwà.

3 Aà oa de lán loupilɛawa mé aà ula de púntaitai.

4 Vía gudɔanaɔ kù, aale lualua, ɔ aa g̀s̀ sáii.

5 Ǿ malaikapi ò nɛpiɔnɛ: Asu to vía á kùo. Má d́s̀ ké Yesu p̀ó wa p̀aliwa ɔ ále wɛɛɛ.

6 A ku lao, à vù lá a òwa. A mɔ gu p̀ó wà aà wùɛu gwa,

7 í gɛ o aà íwaɔnɛ kpakpa à b̀ò gau. A d̀aané Galile, we an wé a siukòlè. Má òén we.

8 Ǿ aa gò mia k̀íi kpakpa ní víao, áma an p̀o na z̀oɔ. Aa bàalè lé gé a baokpai aà íwaɔnɛ.

9 Ǿ Yesu dànlɛ g̀oɔ, à f̀okpámá. Ké aa s̀s̀aàzi, aa kùlèè, ɔ aa ɔnà aà gbakpɛawa.

10 Ǿ Yesu òné: Asu to vía á kùo. A gɛ o ma gbéɔnɛ aa ta Galile. Wek̀i wá wesiukòlè.

11 Nɔɔɔ kpɛ ɔ sosa gudɔanaeɔ gè wéle guu, aa yá p̀ó k̀èɔ ò sa'onkiaɔnɛ píi.

12 Ǿ sa'onkiapiɔ gbɛz̀oɔ s̀isi aa lekpaál, ɔ aa ɔ z̀oɔ kpà sosapiɔwa gusae

13 aa mè: A o aà íwaɔ mé mò gwáasína, aa aà gɛ sè kpáí gɔɔ p̀ó ále i'ò.

14 Tó bùsu gbɛz̀oɔ sù yápi mà, wá awakpaè, í b̀o yákeleu.

15 Sosaɔ ɔapi sí, ɔ aa kè lá wa dànéwa. Ǿ yápi g̀s̀ Yudaɔnɛ yāa ũ e ní a gbāo.

Yesu z̀inaa a íwaɔnɛ ní z̀í

(Maa 16.9-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23, Z̀ín 1.6-8)

16 Yesu íwa gbɛɔn kuɛdoɔ tà Galile, s̀is̀i p̀ó à a yānukèné yāa musu. *

17 Ké aa aà è, aa kùlèè, áma an gbɛeɔ lé seakeɛ.

18 Ǿ Yesu s̀ònzí à yá'òné à mè: Lua musu ní d̀úniao iko píi kpaa. †

19 Ayámɛto à gɛ bui píi ke ma íwaɔ ũ, í ní da'ileke ní Mae Lua t̀o ní aà Né t̀o ní aà Nis̀ina t̀o,

20 í yá p̀ó má d̀ilèeɔ dané aaɔ k̀ua píi. A ma, máo k̀úanɔ gɔɔpiie e d̀únia gɛ láaó.

* 28:16 Mat 26.32 † 28:18 Dan 7.14

MAAKU

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Baona lá mèn síiɔɔ guu, Maaku pɔ́ mé geseũ mé a kēa dɔ̀aa a kɪnɪɔ̀nɛ.

Sea za a dɔ̀ɔ sɛ́iawa à Yesu dea Lua Né ũ ò̀ɔwɛɛ (1.1). Wí bìlikɛ tɔ̀piwa, kási a ku lápi guu dasi (1.11, 3.11, 5.7, 9.7, 13.32, 14.61, 15.39).

Tó gbé pɔ́ Lua aà zìpi m̀, sema wà gbāakpaaàzi wà aà kpɛla. A yáí Zāa Da'ilena m̀, ké gbéɔ sɔ̀u e àɔ maà. (1.2-8) Zāapi mé Yesu dà'ile kè (1.9-11).

Yesu yša gbáau gbɛa (1.12-13), ɔ̀ à ɔ̀kpà a zɪwa. Maaku ɪ̀o iko pɔ́ Yesu vɪ̀ɔ̀wɛɛ m̀ɔ̀m̀ɔ̀, aà yádaa bílaɛ ní aà gyáɛɔ gbágbāao ní aà gbéɔ sísia aa m̀ɔ̀ tɛazio (1.14-8.30).

Aà lápi midɛkɪi ò̀wɛɛ lá Yesu mipè Yelusaleũwa gu pɔ́ a taasikɛu, wí aà dɛ, i gbasa bɔ̀ gau. (8.31-10.52). Yesu a taasikɛa ní a gaao ní a bɔ̀a gauo yá'ò a Ìwaɔ̀nɛ gɛ̀n àaɔ, kási aali a gbadɔ̀o. A a dea Gbɛnazɪn Né ũ yá'òné a gɛ̀na lé vɪo, ní beeo aà kua asii gi ulɛanɛɛ.

Ké a gè Yelusaleũ, wà gbāakpaaàzi, āma a gbɛa à laatanawà yà Lua ua ní flāo, ɔ̀ à zɔadò Isaili lousisin dɔ̀aanaɔwa. Zibeezɪ à zɛ'è à yá gbɛzā dà a ibɛɔ̀nɛ ní bílao ní a Ìwaɔ̀ (11-13).

Lɛɛ 14 e 15 guu Maaku lé gɔ̀ɔ pla pɔ́ gò Yesue aà āsɔ̀a gbɛzā guu yá'o. A guu à pɔ́ gbɛzā blɛu ní a Ìwaɔ̀, ké à pɛɛ ní vɛɛo kpaalɛné, a gbɛa ɔ̀ à wabikè Gesemani swaluu ado, ɔ̀ wà aà kũ, wà yádaaála, wà aà pàliwa, wà aà vɪ̀ gbè'ɛu. A gɔ̀ɔ àaɔde zɪ́ ké nɔ̀ɔo gè aà mia kɪi, aa e a da giuɛ, ɔ̀ aa mà wà ò̀né wà mè à bɔ̀ gau a ku bɛ́ɛ (16.1-18), ɔ̀ aa bòlɛ ní pɔ̀nao.

Baona lá pɔ́ Maaku kè, tó ní a kyokè ní làa, dɔ̀ lá sosao gbɛzɔ̀ɔ dɔ̀wa, ké Yesu Nazaletíá Lua Néɛ síana.

Zaa Da'ilena waasokɛa (Mat 3.1-17, Luk 3.1-22, Zaa 1.19-28)

¹ Lua Né Yesu Kilisi baon kɛ:

² A dàale lá a ku ānabi Isaia lá guuwɛɛ à mè:

Má a zɪna zɪ́ aà dɔ̀aane,
i zɛkɛkɛnɛ.*

³ Kpáwakɛna ɔ̀ɔ ma dɔ̀ gbáau à mè:
A zɛkɛkɛ Diiɛ,
à zéwɛwɛnawà pɔ̀oè súsu.†

⁴ Beewa ɔ̀ Zāa Da'ilena kuò gbáau, àlɛ waasokɛ, a ò̀ gbéɔnɛ aa nòsɛlilɛ aa dà'ilekɛ, Lua i ní duuna kɛmá.

⁵ Yude búsuɔɔ ní Yelusaleũɔɔ gè aà kɪi nípii, aa ní duuna ò̀ gupuaɔ, ɔ̀ à ní dà'ilekè Yuudɛi.‡

⁶ Zāapi ɪ̀o ula pɔ́ wa tà ní yiongo káo daa, à báa sántilii dɔ̀ a pi.§ Kwa ní zó'io mé aà pòblea ũ.

⁷ A waasokè à mè: Gbɛe a m̀ ma gbɛa, aà iko demala. Mi ka mà kúle mà aà sabala bɔ̀bɔ̀ɔ.

⁸ Mi á dà'ilekɛ ní ioɛ. Gbɛ́pi sɔ̀, ɔ̀mɛ a á dà'ilekɛ ní Lua Nisɪnao.

⁹ Gɔ̀ɔ bee Yesu bɔ̀ Nazaletí, Galilɛ búsuu, à m̀, ɔ̀ Zāa aà dà'ilekè Yuudɛi.

¹⁰ Ké Yesu bùa gòɔ, a è luabɛ lé kɛ́aa, Lua Nisɪna lé su lán fɛlenawa, à dɛɛ.

* 1:2 Mal 3.1 † 1:3 Isa 40.3 ‡ 1:5 Yuudɛá swac § 1:6 2Kia 1.8

11 ɔ à yá'ò mà bɔa luabe à mè: Ma Nén n ú, má yenzi, ma pɔ kèma na.*

12 Zibeezi Nisínapi náewà à gè gbáau,

13 ɔ a ku we ní sɛ́anɔɔɔ e gɔɔ bla, Setáu lé aá yɔ. ɔ malaikaɔ mò d̀̀aàle.

Yesu a t̄wa s̄́iaɔ s̄́isia
(Mat 4.18-22, Luk 5.1-11)

14 Zaa kua gbɛa ɔ Yesu tà Galile, àlɛ baona pɔ a mà Lua kíi waasokpa

15 à mè: A gɔɔ kà, kpala pɔ b̀̀ Lua kíi kà kái. A n̄̀sɛ̀lilɛ, í baonapi sí.

16 Ké Yesu lé d̀̀ Galile ísidai, à kp̀̀wɛnaɔ è, Simɔɔ ní a dáuna Andeleleo, aale táalu zu ísidapi guu.

17 ɔ Yesu òné: A m̀̀ tɛmazi, mí á kɛ gb̄wɛɛlɛnaɔ ú.

18 Wegɔɔ aa ní táaluɔ tò we, aa b̀̀ tɛaàzi.

19 Ké à gè aɛ yɔɔ, à Zebedee néɔ è, Zaaki ní a dáuna Záao. Aa ku gó'ílɛna guu, aalɛ ní táaluɔ kɛkɛ.

20 A ní sisi g̀̀ɔ, ɔ aa ní mae Zebedee ní zikɛnaɔ tò gó guu we, aa b̀̀ tɛaàzi.

Yesu kua Kapɛnaú
(Mat 8.14-17, Luk 4.31-44)

21 Aa kà Kapɛnaú. Ké kámabogɔɔzi kà, Yesu gè lousisikpɛu, àlɛ yádadané.

22 Aà yádaané b̀̀ gb̄́ɛɔ saɛ, asa í dané ní ikooɛ, íli kɛ lán Mɔizi ikoyádanɛdɛwao.

23 Zibeezi ḡ́ɛ táadee ku kpépi guu. Aà táa mò, a p̀̀na à mè:

24 B̀̀ wá ví ní k̄̀oi Yesu Nazalɛti? N m̀̀ wá kaalɛi yá? Má d̄̀ gb̄́ɛ p̀̀ ní dɛ a ú.

Lua gb̄́ɛ p̀̀ a kua adoan n ú.

25 ɔ Yesu ḡ́i táapiɛ à mè: Níle! Go gb̄́ɛpiwa.

26 ɔ táapi aà z̄̀lazla, à wii gb̄́aa lè, ɔ à gòwà.

27 Bili gb̄́ɛpii k̀̀, aalɛ k̄̀ lala aa mè: B̀̀taa bui yán wei? Yá dafu daané yá? Í dané ní ikooɛ. Baa táaɔ, tò à yádl̄̀ɛné, aai à yámac.

28 ɔ kándo Yesu t̄̀ lí Galile búsuwa píi.

29 Ké Yesu b̀̀ lousisikpɛu, ɔ à tà Simɔɔ ní Andeleleo bɛ g̀̀ɔ ní Zaakio ní Záao.

30 Simɔɔ nada lé sionakɛ wúleá, ɔ wá aá yá'ò Yesuɛ g̀̀ɔ.

31 A gè aá kíi, à aá k̀̀ a ɔwa à aá f̄̀lɛ. ɔ aá sionapi wèwà, ɔ à blɛkèné.

32 Ké oosi kè, íat̄̀ lé ḡ́ɛ kpéu, wá mòè ní gyáɛɔ ní táadeɔ píi.

33 Wéledeɔ káaa aá kpé kɛɛle píi.

34 A gb̄́ɛɔ gbàgbà dasi ní ní gyá bui píio, à táaɔ gò dasidasi. Ili táaɔ gba zé aa yá'ò, asa aa d̄̀ gb̄́ɛ p̀̀ a dɛ a ú.

35 Gufɛnɛ káaukaau Yesu f̄̀lɛ b̀̀ gè s̄̀u gusaɛna, àlɛ wabikɛ we.

36 ɔ Simɔɔ ní a gb̄́ɛɔ pèlɛaàzi.

37 Ké aa b̀̀wà, aa òè: Gb̄́ɛpii lé n gbɛa.

38 ɔ a òné: Wá gè gupálei, wéle p̀̀ kú wá saɛɔ guu, mí waasokɛ we lɔ, asa a yáí ma m̄̀i.

39 Maa lɔ bɛbɛ Galile búsuwapiii, lɔ waasokɛ an lousisikpɛɔ guu, lɔ táagoné.

40 ɔ kusudee mò aá kíi, à kùlɛ à wabikèwà à mè: Tó ní yei, n̄̀ȳ to mà ḡ́ s̄́asai.

41 A kè Yesuɛ w̄̀nau, ɔ à ɔɔ à nàwà à mè: Má yei, ḡ́ s̄́asai.

42 Wegɔɔ aá kusu làa, à g̀̀ s̄́asai.

43 ɔ Yesu aá gbàɛ g̀̀ɔ, à giè à mè:

* 1:11 Sot̄̀ 2.7, Isa 42.1

44 Nsu o gbēe mao. Ge ñ nzla ɔɔ sa'onae, ní sa pɔ Mɔizi dīle o n gɔa sāsai seela ũ gbēne.†

45 Ké à bɔ, à gè lé yápi o'oné. Yápi fàaa, ɔ Yesu lí fɔ gè wéleu gupuuu ɔo. ɔ ku sɛu gusaenaɛ, ɔ wɔ bɔ gupiiu wàɔ mɔ aà kí.

2

Gbēkaaua gbágbáa

(Mat 9.1-8, Luk 5.17-26)

1 Gɔɔpla gbɛa Yesu ɛa tà Kapenaũ. Ké wa mà a ku be,

2 ɔ wà kàaaaazi dasidasi, gēkí kú ɔo baa kpɛele, àle Lua yá'oné.

3 ɔ wà m̀è ní gbēkaauao, gbɛɔn síiɔ mé aa aà sea.

4 Lá aai e sɔò Yesuzio dasi yáí, ɔ aa dèdèò musu, aa kpé fɔ gu pɔ Yesu kúu, ɔ aa gbēkaauapi píla wúlea mákɛle guu.

5 Ké Yesu è aale a náaike, a ò gbēkaauapie à mè: Ma gbé, n duuna kèma.

6 Mɔizi ikoyadanedeo zɔlea we, aale o ní ǹɛ guu:

7 Bóyáí gbépi lé oi màai? Ale dɔɛ ní Luaoe! Déme a fɔ duunakémái, mé i ke Lua ado bàasio?*

8 Wegɔɔ Yesu d̀ɔ a ǹɛ guu láasoo pɔ aale ke, ɔ à ní lá à mè: Bóyáí àle láasoo bee taa ke á ǹɛ guui?

9 Tó má ò gbēkaauapie aà duuna kèwà, ge tó má òè aà fele a mákɛle se t́aa'o, a kpele mé áai?

10 Má ò màa ké àɔ d̀ɔ Gbēnazín Né duunakèama iko ví tɔɔle lae. ɔ a ò gbēkaauapie à mè:

11 Mále one, fele ñ n mákɛle se ta be.

12 ɔ à fele g̀ɔ, à a mákɛlepi sè b̀ò gbépii wáa. Yápi b̀ò ní sae, ɔ aa Lua tɔb̀ò aa mè: Wi yáɛ taa e yáao.

Yesu Levii sísia

(Mat 9.9-17, Luk 5.27-39)

13 Yesu ɛa b̀ò gè ísidale. Wàle m̀ó aà kí dasidasi, ɔ àle yádané.

14 Gɔɔ pɔ àle gè, à Alafe né Levii è zɔlea a ɔsikpɛu, ɔ a òè: M̀ò temazi. ɔ à fele t̀èaazi.

15 Ziewa ké Yesu lé p̀oble aà be, ɔsinao ní duunkenaɔ lé p̀obleaano dasidasi ní aà íwaɔ sánu. Asa gbé bee taaɔ t̀èaazi dasie.

16 Falisi pɔ aai Mɔizi ikoyá dané ku we. Ké aa è Yesu lé p̀oble sánu ní ɔsinao ní duunkenaɔ, ɔ aa aà íwaɔ lá aa mè: Bóyáí í p̀oble sánu ní ɔsinao ní duunkenaai?

17 Ké Yesu yápi mà, a ònè: Gbé gbáa bàa kú ní lòotoooo, sema gyáe. Mi m̀o gbēmaaɔ sísiio, sema duunkenaɔ.

18 Záa Da'ílena íwaɔ ní Falisió lé leye, ɔ wà m̀ò Yesu là wà mè: Záa íwaɔ ní Falisió íwaɔ aai leye, mé n íwaɔ lí ye s̀ò be?

19 ɔ Yesu òné: Ǹɔsena gbéó leye g̀ɔ pɔ a kúrínɔ ǹɛ guue? Aawo! Gɔɔ pɔ ǹɔsena kúrínɔ, aa leyeo.

20 A g̀ɔ a m̀o ké wa ǹɔsena b̀ò ní guu. Gɔɔ bee ɔ aa leye sa.

21 A mè ɔ: Wili p̀óle dafu di ula zi guuo. Tó wa kè màa, a dafu a s̀òue, aai k̀ó gá, ula zi f̀sa i káfi.

22 A mè ɔ: Wili véɛ dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kè màa, véɛ a a p̀unaɛ, véɛ ní t̀upio i ̀òkpa píi. Wí véɛ dafu ká báa tùu dafu guue.

† 1:44 Lev 14.1-2 * 2:7 Isa 43.25

Kámabogɔɔzi

(Mat 12.1-21, Luk 6.1-11)

23 Kámabogɔɔzi Yesu lé pá ble bua. Lá àle gé, àà ìwao lé pówena wolo aale só.[†]

24 ɔ Falisio ò Yesue aa mè: Gwa! Aale yá pò wíli ke kámabogɔɔzi ke s̄ be?‡

25 ɔ Yesu ní lá à mè: Lá Davidi kè gɔɔ pò aàpi ní a gbé̄o aale taasike, nɔana lé ní de, i a kyoke á èo lé?

26 A gè Lua ua sa'onkia Abiataa gɔɔ, ɔ à p̄e pò wa kàle Luae sò, ɔ a kpà a gbé̄owa. § Sa'onao bàasio gbēe lí p̄eepi so s̄o.*

27 Yesu èa òné lɔ à mè: Lua kámabogɔɔ díle gbēnazina aafia yáie. I ke kámabogɔɔ yáí ɔ à gbēnazina kèio.

28 Ayámeto Gbēnazin Né iko ví kámabogɔɔwa s̄o.

3

1 Yesu èa gè lousisikpeu. Gbēe ku we, àà ɔ do imia.

2 Falisio lé Yesu taasika, tó a su à aà gbágbā kámabogɔɔzi, wi e yádaaála.

3 ɔ Yesu ò gbé̄ pò a ɔ imiapie à mè: Fɛle mɔ ze zā guu la.

4 ɔ à ní lá à mè: Kámabogɔɔzi a zeví wà yāmaakea, ge vāie? Wí gbé̄ misi yà, ge wí de? ɔ aai yāe oo.

5 Yesu wɛp̄añla à ní gwá ní p̄f̄e, asa aà p̄o yà an n̄sesai yáie. ɔ a ò ḡeepie à mè: N n ɔpi poo. Ké a p̄oo, ɔ aà ɔpi s̄u a gb̄e.

6 ɔ Falisio ní kí Elodi kpala zenkpedeɔ b̄ole gè lekpaali Yesuzi ḡo, lá aa ke aa aà de.

Yesu zina gbēn kuɛplao díle

(Mat 10.1-4, Luk 6.12-19)

7 Yesu ní a ìwao n̄zla gāné we, aa gè isidale. ɔ bíla b̄o Galile aa t̄eaazi. Aa b̄o Yude lɔ

8 ní Yelusaleuó ní Ed̄u búsuo ní Yuudē baaleo ní Tiio ní Sid̄o, aa m̄ò aà kíi dasidasi, ké aa yá pò àle keɔ bao mà yáí.

9 Bilapi yáí Yesu ò a ìwaoe aa gó'ilena s̄ouke, ké wasu naewao yáí.

10 Asa Yesu lɔ gbé̄o gbāgbā dasie, ɔ gyāe lé naewa dasi ké aa e ɔk̄wà.

11 T̄aadeɔ s̄o, tó aa aà wɛp̄a, aai m̄o wúle aà aee, aai wiile aa me: Lua Né n ū.

12 ɔ Yesu í gíné aa o gbé̄ pò á de a ū.

13 Ké Yesu d̄ede s̄is̄iwa, à gbé̄ pò a yeio s̄isi, ɔ aa m̄ò aà kíi.

14 ɔ à gbēn kuɛplao díle aao kuanɔ, ké àò ní z̄l waasokei

15 mé aao t̄áagoamá iko ví. A t̄okpáné z̄inao.

16 An t̄ón ke: Simɔɔ (Yesu t̄okpàé Piɛɛ),

17 Zebedee néo Zaaki ní a d̄auna Z̄aao (Yesu t̄okpáné B̄oanɛɛɛ, bee mè loup̄unaadeɔ),

18 bee gb̄ea Andelee, Filipi, Batelemii, Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Tade, Simɔɔ Gínz̄lao

19 ní Yudasi Isaliōti pò b̄o aà kpeo. ɔ Yesu èa tà be.

Táagoa

(Mat 12.22-32, Luk 11.14-23)

20 Bíla èa k̄aa lɔ, ɔ Yesu ní a ìwao aai ze'e baa aa p̄obl̄eo.

21 Ké aà daeɔ yápi mà, aa dà aà gb̄esizeu, asa w̄ale me íana k̄aw̄e.

† 2:23 Iko 23.25   ‡ 2:24 B̄oa 34.21   § 2:26 1Sam 21.1-6   * 2:26 Lev 24.9

22 Mɔizi ikoyádanede pɔ aa bɔ Yelusaleu aa mɔ mɛ: Táa kɔ Beezebu mé diè, i táagoné ní aa tóœ.

23 ɔ Yesu ní laai sísi à yátaa òné à mɛ: Setáu a we azia gbéɔ goé?

24 Tó kpaladeɔ íbelesè ní kɔo aa kèaa leɛ pla, kpalapi a gégèe?

25 Tó uadeɔ íbelesè ní kɔo aa kèaa leɛ pla, uapi a gégèe?

26 Tó Setáu íbelesè ní azia gbéɔ aa kèaakɔwa, a gégèo, a midèe.

27 Gbèe a fɔ gè gɔsa gbáa kpéu à taiinakaèo, sema à aa ye gɔa bàasio, i gbasaa à kpé yœ.

28 Síana mále oé, Lua a gbéɔ ké ní ní tàaœ ní a tɔ bèe pɔ aai sío píi,

29 áma tó gbé aa Nisína tɔbèesi, a aa kèo, à duuna pɔ lí kémáo kèe.

30 Yesu bee ò ké aa mɛ a táa ví yáie.

Yesu daœ

(Mat 12.46-50, Luk 8.19-21)

31 Ké aa da ní aa dáunaɔ kà, aa zè kpeele, ɔ aa àa gbèa.

32 Wa kálea liaaaazi dasidasi, ɔ wa òè wà mɛ: Gwa! N da ní n dáunaɔ ze kpeele, aale n gbèa.

33 ɔ à mɛ: Deɔn ma da ní ma dáunaɔ úi?

34 ɔ à wepá gbé pɔ kálea liaaaziɔla à mɛ: Ma da ní ma dáunaɔn kè.

35 Luapœákènaɔ mé ma dáuna ní ma dáœo ní ma dao ú.

4

Pówenkélea

(Mat 13.1-23, Luk 8.4-15)

1 Yesu èa lé yádané ísida sae. Wà kàaaaazi dasidasi, ɔ à gè zòle gó'ilenau ía, dasipi kálea mpíi ísida gɔsòle.

2 A yádadané ní yáleeúaneɔ dasi. Lá àle dadané à mɛ:

3 A swákpa! Zœe mé kú à bɔ gè pówenakèelei.

4 Lá àle kéele, ɔ a keeɔ lèle zé guu, bãɔ mɔ blè.

5 A keeɔ lèle gbeseena musu, gua pɔ tɔœle gèeleuo, ɔ aa bòle gɔɔ, ké tɔœle gèele weo yáí.

6 Ké íatè fèle, ɔ aa tekú aa giigàga, ké aa zína vío yáí.

7 A keeɔ lèle le guu, ɔ le fèle nàemá, aai ne'io.

8 A keeɔ sɔ aa lèle tɔœle maa guu. Aa bòle aa zɔɔkú aa ne'í. A keeɔ káfíakè baakwikwi, keeɔ bàaɔbaaɔ, keeɔ basoobaso.

9 ɔ Yesu mɛ: Gbé pɔ nòse ví àa yápi ma.

10 Ké Yesu góné we, a ku ado, ɔ aa zína gbèœn kuɛplaɔ ní aa íwaɔ mɔ yápiɔ mi gbèawà.

11 ɔ a òné: A kpala pɔ bɔ Lua kíi asii dœa zé ví, áma mi yápii o gbé kíniœne ní yáleeúaoe,

12 ké aa webiibii pœ'esai

mé aa swákpakpa yámasai,

ké aasu ze ní Luao, i sùuukèrínœo yáí.*

13 ɔ Yesu ní lá à mɛ: A yápi dœoa? Kpelewa á a kíniœ ma bi?

14 A ma! Zœpi Lua yá ɔ àle kéele.

* 4:12 Isa 6.9-10

15 Gbēe de lán pówena pò lèlè zé guuwaε, gu pò wà Lua yá kèèlèu. Tó aa mà, 5 Setāu í mɔ Lua yá pò wà kèèlè ní guupi símá gḡo.

16 Gbēe de lán pówena pò lèlè gbεεεna musuwa. Tó aa Lua yāma, aai sí ní pɔnao gḡo.

17 Ama lá aa zína vɔ, 5 aali kε gɔɔplao. Tó wà ní wetà ge wà íadámá Lua yá yái, aai fu gḡe.

18 Gbēe de lán pówena pò lèlè lε guuwaε. Aa Lua yāma,

19 āma aai aafia kàake, àizeε í ní sḡ ble mé aai pò kɔnɔ niaka, 5 yá beεo í gupa Lua yápizi, à gḡ àisai.

20 Gbēe de lán pówena pò lèlè tɔɔlε maawaɔwa. Aai Lua yāma, aai sí, 5 aai káfɔake, an keεo baakwikwi, keεo baaɔbaaɔ, keεo basɔbaso.

Yalεεua ní kpala pò bḡ Lua kíio

(Mat 13.31-34, Luk 8.16-18, 13.18-19)

21 Yesu òné: Wili filia na wà pēna kùlεwào. Wili dile lii zíεo. Bábana 5 wí diwàò lò?

22 Pɔε ku ulεa ké à gí bɔi gupuauo. Asiie ku ké wà gí maio.

23 Gbé pò nḡε vɔ, aà swákpa yápi ma.

24 A òné lɔ: A laaido yá pò ále mawa. Zaa pò á dàuné, bee Lua a daué sḡ, í εa káfɔé.

25 Gbé pò pò vɔ 5 Lua a εa káfɔé. Gbé pò pɔε vɔ, baa a yɔɔna pò a vɔ Lua a siwàε.

26 A mē lɔ: Kpala pò bḡ Lua kíi de lán pówena pò gbé kèèlε buawaε.

27 Gwāasína ní fāanεo àlε i'on nò, a béen nò, pówenapi í bɔlε í zḡokū, gbépi lío dḡ lá í kεo.

28 Tɔɔlε mé í to à nε'í ní azíao. I kakpa gɔlε, a gbεa í nɔsi, a gbεa 5 í pia.

29 Tó à mà, 5 wí ké ní kɔmao, asa a kεkεgɔɔ mé kà we.†

30 A mē lɔ: Kpala pò bḡ Lua kíi dea ni? Bḡ wa lεεūdi?

31 Doe ku lán εfɔwa. A tḡgɔɔ a wéna kele de pówena pò kú dúnia guusla pii.

32 Tó wa tḡ sḡ, í bɔlε à zḡokū de dò buiɔla pii. I gḡn gēeεo pápa, bāo iɔ kaka a láu.

33 Yesu Lua yá'òné dasi ní yalεεua bee taao lá aa fḡ ma léu.

34 I yá'oné yalεεusaio. Tó à gḡ ní a íwao níḡε, 5 í yápií bɔɔlεkεnέ.

Yesu zaa'iana zεa

(Mat 8.23-27, Luk 8.22-25)

35 Gɔɔ dɔupi zí oosi Yesu ò a íwaɔnε à mē: Wà bua baale.

36 Lá Yesu kú gó guu, aa gēuaànɔ aa dàzεu màa, aa bíla tò we. Gó pálεo gēínɔ.

37 ɔ zaa'ian gbāa fēlε. I lé gó zāampapa, àlε ká a guu e a ye pai.

38 Yesu kú gò pòkpe, àlε i'o, aà mi di mibɔɔwa. ɔ aà íwao aà vù aa òè: Metulu! Ké wálε gaga, àlε káadanlao lé?

39 ɔ Yesu fēlε gí íanaε, a ò íε à mē: Níle! Zùukε we! ɔ íana kpàlε, gu kè kílikili.

40 ɔ à ní lá à mē: Akεa á sea vɔ màai? Asi àlε ma náaike e tiaoa?

41 ɔ aa gḡ bíli guu, aalε kḡ lala aa mē: Dén gbépi ú sai? Baa íana ní ío aai aa yāmaε.

† 4:29 Yoc 4.12-13

5

Táa dia sáwawɛ (Mat 8.28-34, Luk 8.26-39)

1 Aa kà Gadala bùsuu ísida baale.

2 Ké Yesu bò gó guu gɔɔ, táadee bò gevíkí à mò daiaále.

3 ɓ ku gbè'ɛ pò de mia ũ guue. Baa mɔdaona lí fɔ aà kù ɓo.

4 Asa wɔ aà ye ní mɔdaona, wɔ aà daliu m̀ɔmɔɔɔ, áma í mɔpiɔ kékéɛ, í lípiɔ gboogboo. Gbée gbáa í ka à aà zùkɛo.

5 Gwáasína ní fáaneo pii ɓ bebe gevíkí ní s̀s̀pɔɔɔɔɔ, ɓ wiile, ɓ azía lili ní gbɛo.

6 Ké à Yesu è káaa, ɔ à bàalè mò wùle aà ae.

7-8 ɔ Yesu m̀e táapi gowá, ɔ à wii gbáa lè à m̀e: Yesu, Lua Musude Né, b́me wá daaai? Ma nane Luazi, nísu ǹ ma wetáio.

9 ɔ Yesu aà lá à m̀e: N tón kpelewai? ɔ a wèwà à m̀e: Ma tón Dasi, asa wá dasie.

10 ɔ aa awakpà Yesue maamaa aa m̀e asu ní yá ní bóle bùsupiuo.

11 Gɔɔ bee sáwakusan waiɔ ku we, aale pòble s̀s̀pɔɔɔɔɔ.

12 ɔ táapiɔ wabikè Yesuwa aa m̀e: Wá gbae sáwawɛ guu wá diné.

13 Yesu ní gbá zé, ɔ táapiɔ gò gɔɛpiwa aa dí sáwapiɔne. ɔ sáwa wai pò kà ɔaa kwi taawapiɔ wí ní bao, aa píla sóonawa aa sí ísidau, ɔ aa gága we.

14 ɔ an dánaɔ bàalè gè yápi oiné wéleu ní bualouɔ. ɔ wá b̀le gè yá pò kèpi gwai.

15 Ké aa mò Yesu kíi, aa gɔɛ pò táa diè dasi yáapi è z̀léa we, a ula daa, aà íanapi wèewá, ɔ vía ní kú.

16 Gbè pò yápi è ní wéoo yá pò táadepi ní sáwawɛ lè dàu aa síuné.

17 ɔ wá wabikè Yesuwa aà b̀oné ní bùsuu.

18 Ké Yesu lé gè gó'ílèna guu, gɔɛpi wabikèwá à e taaàno.

19 Yesu í weio, a òè: Ta n be n gbéoo kíi, ní yá pò Dii kène oné pii ní lá à wènad̀nèno.

20 ɔ gɔɛpi tà, ále yá pò Yesu kèe kpáwake Wélemenkwi bùsuu, ɔ yápi kè gbépiie dabuyá ũ.

Zailu né vua ní nɔɔe pò ɔká Yesu ulawao (Mat 9.18-26, Luk 8.40-56)

21 Yesu èa bùa ísidawa ní góo, ɔ wá kàaaaàzi dasidasi ísidale.

22 Lousisikpe gbèzɔɔ Zailu mò we. Ké à Yesu è, à wùle aà gbázi,

23 ɔ à awakpàè maamaa à m̀e: Ma nenɔena lé kásánake. M̀o ǹ onawá aà gbágbá, ɓ ku.

24 ɔ Yesu dàaàno zéu. Bíla teaàzi, aale naewá.

25 Nɔɔe ku we, au lé bólewá à kà wè kuepla.

26 Esedeɔ aà dà taasiu maamaa, à a ɔa blè pii. I aafia'eo, í keke àò ká'ilèɛ.

27 Ké à Yesu bao má, ɔ à bíla kèaa à s̀òàazi aà kpe oi. ɔ à ɔká aà ulawa,

28 asa à m̀e: Baa aà ula, tó ma ɔkàwá, má gbágbáɛ.

29 ɔ aà aubɔɔɔlapi zè gɔɔ. A d̀s̀ a me guu ké a gbágbá ní a gyápio.

30 Wegɔɔ Yesu d̀s̀ azíawa ké gbáa b̀òagu, ɔ à lili bíla guu à m̀e: Déme ɔká ma ulawai?

31 ɔ aà íwaa òè: N è lá bíla lé naema, ɔ níle me déme ɔkàmaia?

32 ɔ Yesu wepá bílaa ké à gbé pò yápi kè e.

³³ Nɔɛpi lé lualua ní vɔlao, asa a dɔ́ yá pɔ́ kè a meɯ, ɔ́ à mò wùle aà gbázi, à a sɔana òè pii.

³⁴ ɔ́ Yesu òè: Nɔɛ, ma náai pɔ́ ní kè mé n gbāgbā. Ta be aafia, n gyāpi wèeman we.

³⁵ Lá Yesu lé yá bee o, wà bò lousisikpe gbèzɔɔpi be wà mò wa òè: N népi kèsai. Nsu tákpa metuluzi pāo.

³⁶ Ama Yesu i swáse ní yáio. A ò gbèzɔɔpie: Nsu to n sɔ́ vɔlɔ, ma náaiké lé.

³⁷ I wei gbèe gé zeieo, sema Piee ní Zaakio ní Zaaki dāuna Zāao.

³⁸ Ké aa kà gbèzɔɔpi be, Yesu è aà be lòo, wàle ɔ́lɔ, wàle búbuape maamaa.

³⁹ Ké à gè kpéu, à ní lá à mè: Bóyáí á kǐi dɔ, àle ɔ́lɔ? Népi i gao, àle i'oe.

⁴⁰ Ké aale aà ke pɔ́pɔ́, ɔ́ à ní yá ní bɔ́le pii. ɔ́ à népi de ní aà dao sè ní gbé pɔ́ aa mò sãnuɔ, à gèrɔnɔ gu pɔ́ népi kuu.

⁴¹ ɔ́ à aà ɔ́ kù à òè: Talita kuú! (Bee mè nenɔena, má òne fele.)

⁴² Wegɔ́ népi fɛle taa'ò, asa aà wè kà kuepla. Yápi ní kú gbāa maamaa.

⁴³ ɔ́ Yesu gínè fɛfia aasu o gbèe mao. ɔ́ à mè wà pɔ́blea kpawá.

6

Nazaretide Yesunaikesai (Mat 13.53-58, Luk 4.16-30)

¹ Yesu bò we à gè gu pɔ́ à neblèu. Aà íwao gèaàno.

² Ké kámabogɔ́zɔ́ kà, ɔ́ àle yādané lousisikpeu. Gbé dasi pɔ́ aa aà yāmàò bíliké aa mè: Máki gbépi yápi sèui? ɔ́nɔ kpele a è, ɔ́ àle dabudabu bee taao kéi?

³ Gbépiá li'ána nolo? Maliama né nolo? Zaaki ní Yosefuo ní Yudao ní Simɔ́o vɔ́in weo lò? Aà dāeɔ kúwanɔ keo lé? ɔ́ bee tò aai aà náaikéo.

⁴ ɔ́ Yesu òné: Anabi líò beesaio, mé i ke aà be wéleu ní aà daeɔ ní aà uadeɔ kíio bàasio.

⁵ Yesu i e dabudabue kè weo, sema gyāe pɔ́ à ɔ́námá à ní gbāgbāeɔ bàasio.

⁶ Lá aai aà náaikéo, an yá bò aà sae maamaae.

Yesu a íwa gbèɔn kueplao zia plapla (Mat 10.5-15, Luk 9.1-6)

ɔ́ à gè wéle ní wéleɔ, àle yādané.

⁷ ɔ́ à a gbèɔn kueplao sísi à ní zɔ́ gbèɔn plapla, à táagoa gbéɔwa iko kpámá.

⁸ A òné aasu pɔe se aa geòo, kúsua ge babalabɔ́ ge ɔ́sɔ́gbena, sema gopana.

⁹ A mè aa kyalekpa, áma aasu ulada mèn plao.

¹⁰ A òné lɔ: Gu pɔ́ a pilau, àò ku we e à ge bɔ́ò wélepi guu.

¹¹ Gu pɔ́ wi gbāakpauázio, mé wi á yāmao, tó àle tá, à kɔ́lemá an toa ní Luao seela u.

¹² ɔ́ aa dāzeu. Aa nòselileá kpāwakè gbéɔne,

¹³ aa táagòné dasi, aa nísimàma gyāeɔwa dasi, aa ní gbāgbā.

Zaa Da'ilena gaa (Mat 14.1-12, Luk 9.7-9)

¹⁴ Kí Elodi yápi má, asa Yesu tó liguae. Gbéɔ mè Zaa Da'ilena mé bò gau. Bee yáí à gbāa'è, àle dabudabuke.

¹⁵ Gbéɔ lé me Eliae, gbéɔ lé me anabié lán anabi yāaewa.

¹⁶ Ké Elodi má à mè: Zaa pɔ́ ma aà mi zɔ́ mé vù.

17-18 A mo lè Elodi doupi mé a dauna Filipi no Elodia siwa a se ya. Ke Zaa lo oe aa dauna no siawa maa,* 5 Elodipi to wa Zaa ku wa mokawa, wa aa dakpeu Elodia yai.

19 Elodia so a Zaa kpene kua, a ye a aa de, ama i ze'eo,

20 asa Elodi do ke Zaa Lua gbé zalalae, 5 lo vlakee, ili to wa tadawao. To a ge aa yamai, laasoo i geaague. N beeo lo ye faaiboaaanlo.

21 Elodia ze'e Elodi ia dikpegozi. Elodi gbadeo ni sosa gbexoo ni Galile gbé gbiao kaa ponablewa.

22 Jo Elodiapi nenoe ge swa. A ke Elodie na ni a niboo pii, 5 kipi o nepie: Po po ni yei ni a wabikea, ma n gba.

23 Jo a ea oe: N ma iao po po ni a wabikea pii, ma n gbae, baa ma kpala guoe.

24 Jo nepi bo ge a da la a me: Bo ma a wabikewai? Jo aa da oe, Zaa Da'ilena mie.

25 Wegoo a ea su ni wao, a o kiae: Zaa Da'ilena mi ma ye ni ma gba pelentiu la tiatia.

26 Jo ki po ya duudu, 5 i fo gi lo le po a gbé niboo waa yai.

27 Jo kipi a daie zi go, a oe aa ge aa mi se mo. Jo a ge aa mi zo kpeu,

28 a da pelentiu, a mo kpa nepiwa, 5 a kpa a dawa.

29 Ke Zaa iwao yapi ma, 5 aa mo wa aa ge se aa vi.

Blekpaa bilawa seia

(Mat 14.13-21, Luk 9.10-17, Zaa 6.1-15)

30 Zinapi so su Yesu ki, 5 aa ya po aa keo ni ya po aa daneo oe pii.

31 Wale mo, wale ta, 5 Yesu ni a gbé aai ze'e baa wa poblèo dasi yai. Jo a one: A mo wa ge gusaena watee, wi kamabo yo.

32 Jo aa ge go'ilenau aa dazeu, aale ge gusaena rite.

33 Ke gbé ni gea e, aa ni do, 5 boa wele pii guu wa baale daane we kese.

34 Ke Yesu bo go guu, a bila e, 5 aa kee wena, asa aa de lan sa po aa dana viowae.† Jo ale yadadané maamaa.

35 Ke late busa, 5 aa iwao saazi aa me: Guea segbae me late i go bila lo.

36 Gbé gbae aa ta bualoo ni zewia po ku kai laou, aai po wele lu aa ble.

37 Jo Yesu a zasia a me: A po kpa ma aa ble. Jo aa oe: N ye wa ge pee lu anusu owate daa do, wi mo kpa ma aa ble ya?

38 Jo Yesu ni la a me: Pee men uma a vi? A ge gwa. Ke aa ka, aa me: Pee ku men soo ni kpo men pla.

39 Jo a one: A gbé zlezle sebbowa booloboolo.

40 Jo aa zlezle ga ni ga, boleo gbéon basoo, boleo gbéon blakwi.

41 Jo Yesu pee men soo ni kpo men plapio se, a wese musu a baadau. Jo a pepi e' kpa a iwaowa, aa bile gbepione. Jo a kpo men plapio kpaalené mpii.

42 Ampii aa poblè wa ka.

43 Jo wa pee mionoo ni kpo kini po go sele gbi kuépla pai.‡

44 Ge po aa poblèo gbéon daasoo le se soe (5.000).

Yesu ta'oa isida

(Mat 14.22-36, Zaa 6.16-21)

45 Jo Yesu nae a iwaowa go aa ge go guu aa daae Besaida isida baale e a bila gbae.

* 6:17-18 Lev 20.21 † 6:34 Nao 27.17, 1Kia 22.17 ‡ 6:43 2Kia 4.42-44

- 46 Ké à leza gbéowa a làa, 5 à dède sístwa, à gè wabikei.
 47 Iatē gēa kpéu gó'ílēna kú isídaa mé Yesu kú sístá ado.
 48 Ǿ a è gofia lé íadamá, ké ían gbāa lé gíné yáí. Gufēne 5 à gè ní kfi, àlè táa'ò ía, 5 a kè lá á ye gēmáwa.
 49 Ké aa aà è, àlè táa'ò ía, aalè e gyaade, 5 aa wiilè.
 50 Ké aa aà è mpii, gili gèngu. Ǿ Yesu òné gǔǔ: A sǔdile, máme. Asu to vía á kúo.
 51 Ké à gè gó guu, 5 íana làa, 5 yápi ní kú gbāa,
 52 asa an wé i kē pēe yá musuo, ké aa nǔse vío yáí.
 53 Ké aa bùa baa aa kà Genzeleti, 5 aa godò we.
 54 Ké aa bǔle gó guu, wà Yesu dǔ gǔǔ,
 55 5 wà bàalè gè bǔsupi kèele, wà gyāeǔ sèlè ní mákeleo, gu pǔ wa mà a kuu pii wǔ mǔǔè.
 56 Gua pǔ à gèu pii, zǔewiaǔ ge mēewiaǔ ge bualouǔ, wǔ mǔǔè ní gyāeǔ, wǔ ní kálè gāe, 5 wǔ wabikewà aà to aa ǔkǔ baa aà ula léwa. Ǿ gbé pǔ ǔkǔwǔ ǔ gbágbǔ pii.

7

Felekaaya

(Mat 15.1-9)

- 1 Falisiǔ ní Mǔizi ikoyádanede pǔ aa bǔ Yelusalēuǔ mǔ Yesu kfi.
 2 Aa è aà íwaeǔ lé pǔble ǔpia ní gbǔbǔ'io sai.
 3 Asa Falisiǔ ní Yudaǔ pii aa ní deziǔ felekaayǔ kǔae, aali pǔble ǔpia ní gbǔbǔ'io saio.
 4 Aali su ní eléo aa pǔblè zu'osaio. Aa felekaayǔ páleǔ kǔa dasi. Beewa aai gbǔbǔ imibǔǔ ní taǔ ní oǔǔne.
 5 Ǿ Falisiǔ ní Mǔizi ikoyádanedepiǔ Yesu là aa mè: Bǔyái n íwaǔ líb wá deziǔ felekaayǔ kǔao ní? Aaí pǔble ǔpia ní gbǔbǔ'io saie.
 6 Yesu wèmá à mè: A mǔafilideǔ, Isaia dǔaa á yǔ'ò wásawasa, lá a kè láuwa à mè:
 Buipi í ma kpela ní léoe,
 an sǔ kua bo.*
 7 Aaí ma sísi páe,
 gbēnazína ikoyáǔ 5 aai dané.
 8 A pákpǔ Lua ikoyái, 5 á gbēnazína felekaayǔ kǔa.
 9 Ǿ Yesu òné b: A páa Lua yáa ké à e àǔ á felekaayǔ kǔa maan wea?
 10 Mǔizi mē àli misiile á de ní á dao.e.† A mē b, gbé pǔ a de ge a da kpebǔ, wá ade de.‡
 11 Apǔ sǔ í mē tǔ gbé ò a de ge a dae pǔ pǔ á ví à dǔǔnléá Kǔǔbanie,
 12 a zeví á a de ní a dao kpelaǔ bo. (Kǔǔbani bee mē, à Lua gbà.)
 13 Beewa í Lua yá báde á felekaayǔ pǔ í dadané yáí. Yá bee taǔ 5 í ke dasi.

Yá pǔ í to wá gbǔle

(Mat 15.10-20)

- 14 Ǿ Yesu èa bíla laai sísi à mè: A swákpa à ma yāma, ápií.
 15 Pǔe ku ké à gē gbé guu à to aà gbǔleo. Pǔ pǔ bǔ gbé guu 5mē í to aà gbǔle.
 16 Gbé pǔ nǔse ví á aà yápi ma.

* 7:6 Isa 29.13 † 7:10 Bǔa 20.12 ‡ 7:10 Bǔa 21.17

17 Ké à bíla tò we, à tà be, 5 àà Ìwaᵋ yápi mi gbèawà.

18 A òné: Apio, i ònòkù sᵋoa? Ké pᵋe ku à gē gbé guu à to ade gbāleo, á dᵋo lé?

19 Pópi lí gē à sᵋ guuo, sema àà gbēeu, 5 ì a bílkeke. (Màa Yesu gbábò ble píe.)

20 Ǿ à mè: Yá pᵋ ì bᵋ gbé guu mé ì to ade gbāle.

21 Za gbēnazina sᵋ guu 5 láasoo vái ì bou: Káaluakaa, kpáí'oa, gbēdea,

22 gbāsikea, bli, nᵋsevái, moafilí, wisaiyá, wēbᵋᵋa pói, gbēsᵋsᵋa, makamaka n' misaiyá.

23 Yávaipio ì bᵋ gbēnazina sᵋ guue pii, 5 ì to àà gbāle.

Buipále nᵋe wabikēa

(Mat 15.21-28)

24 Yesu bᵋ we à gè Tii bᵋsuu, 5 à píla uaeu. A ye wà a dᵋo, áma ìli e ùleo.

25 Nᵋe pᵋ a nenᵋena táa v'í Yesu bao mà gᵋᵋ, 5 à mò wúle àà gbázi.

26 Nᵋepiá buipálee, wà àà ì Silifinisi bᵋsuue. A wabikè Yesuwa àà táa goe a néwa.

27 Ǿ Yesu òè: To wà ble kpá néowa g'ía, asa a maa wà néo ble se wà zu gbēᵋneo.

28 Ǿ nᵋepi a zásiwà à mè: Dii, baa gbē pᵋ wúlearizio ì néo ble kasonaᵋ pēlee.

29 Yesu òè: N yáwea maa yáí, tá, n né táa gòwà.

30 Ké à kà be, à a né è wúlea pewa, táapi gòwà síana.

Swado gbágbaa

31 Ǿ Yesu fēle Tii bᵋsuu à gè Sidᵋ, 5 à bᵋle n' Wélemenkwi bᵋsuo e à gè kà Galile isidai.

32 Ǿ wà mòè n' swádo pᵋ yá'o z'í'uaànᵋ, wà wabikèwà àà onawà.

33 Yesu bᵋaànᵋ bíla guu mípla, à ɔtona pēpe àà swáú. Ké à lé'í kè a ɔwa, 5 à kà àà lénawa.

34 A wēsè musu à wè fēee, 5 a òè: Efata. (Bee mè wē.)

35 Wegᵋᵋ gᵋepi swá wē, àà léná gòle, 5 à yá'ò wásawasa.

36 Yesu ò gbēᵋne aasu o gbēe mao, áma aa gè lé a kpáwakené maamaa de lá à gínéla.

37 Yápi òmá maamaa à kè zài, 5 aa mè: Àà yápii kea bᵋ maae. I to baa swádoᵋ yáma, mé ì to lénanaaleadeᵋ yá'o.

8

Blekpaa bílawa plaade

(Mat 15.32-39)

1 Ì gēgēo bíla èa kàaaaazi bᵋ. Aa pᵋbleae v'í bᵋ, 5 Yesu a Ìwaᵋ sísi a òné:

2 Gbēpio kēmee wēnaú, asa a gᵋᵋ áaᵋn la ké aa kumanᵋ, aa pᵋe v'í aa ble bᵋ.

3 Tó ma n' gbáe aa ta be n' nᵋanao, an yēee a láa zé guue, asa an gbēeᵋ bᵋkii zàe.

4 Ǿ à Ìwaᵋ àà lá aa mè: Máki wa ble eu sēgbáú la à gbēpio kái?

5 Ǿ Yesu n' lá à mè: Pēe mèn úma á víi? Aa mè: Mèn soplae.

6 Ǿ a ò bílae aa zᵋle tᵋle. Ǿ à pēe mèn soplapi sè à sáaukpà, a è'e kpà a Ìwaᵋwa aa kpaale bílae, 5 aa kpaaléné.

7 Aa kpᵋ nénaᵋ v'í yᵋᵋ bᵋ. Ké à báaadáú, a òné aa ea bee kpaalené bᵋ.

8 Ǿ aa blé aa kà, 5 wà a miᵋna pᵋ gᵋᵋ sèle sᵋ sopla.

9 Gbēpio kà áaasᵋᵋᵋ lee síiᵋ (4.000) taawa. Ké Yesu n' gbáe,

10 5 à gè g'ílēna guu n' a Ìwaᵋ, aa gè Damanuta bᵋsuu.

*Falisi seelagbeaa**(Mat 16.1-12)*

11 ǃ Falisi m̀ò lé lekpaakeaàno, aale líkpalèwà, aale wèele àà seelakèné ní Lua gbáao.

12 ǃ à wè fèe à m̀è: B́oyáí gbágbèò lé seela wèeleai? Siana mále oé, má seelae ke gbágbèoneo.

13 ǃ à ní tó we, à èa gè gó'ílèna guu à tà baale.

14 A sà àà íwaogu aa p̀èe kùsúa sé. P̀èe m̀endo mé g̀óné gó guu.

15 ǃ Yesu lédámá à m̀è: Aò kú ní laaio. A laaika Falisi ní Elodio p̀èese'esei.

16 ǃ aale okõe aa m̀è: Ké wá p̀èe vío yáí à òi màa.

17 Yesu d̀ómá, ǃ à ní lá à m̀è: B́oyáí ále o ké á p̀èe vío yáíei? E tia á wé i kè á d̀óoa? A ǹòse víloa?

18 A wé ví, ili gu'eo? A swá ví, ili yámaoa? Yae lí dóáguoa?*

19 Ké ma p̀èe m̀en s̀oo è'è má kpà gbèon òaasòsòo lee s̀ooowa (5.000), a a miòna sèle gbí ùma ní? Aa wèwà aa m̀è: Gbí kuèplae.†

20 Yesu èa ní lá à m̀è: Ké ma p̀èe m̀en sòpla è'è má kpà gbèon òaasòsòo lee síisòwa (4.000), a a miòna sèle sò ùma ní? Aa wèwà aa m̀è: S̀ò sòplae.‡

21 ǃ a òné: E tia á wé i kèoa?

Besaida và gbágbaa

22 Ké aa kà Besaida, ǃ wá m̀è ní vílo, wá wabikèwà àà òkàwà.

23 ǃ à víapi kù a òwa, à òaàno wènkpe. A lé'í kè àà wéwa à ònàwà, ǃ à àà lá à m̀è: Nle gu'ea?

24 ǃ g̀èpi wesè musu à m̀è: Mále gbé e, aa de lán lío mé lé t́aa'o'owa.

25 ǃ Yesu èa ònà àà wéwa lo. Ké g̀èpi webíi, ǃ àà wé wè, àle p̀ópii e sa wásawasa.

26 ǃ Yesu àà gbàe be à m̀è: Nsu bole wéle guuo.

*Piee Yesu Mesiike oa**(Mat 16.13-23, Luk 9.18-22)*

27 Ké Yesu lé gé ní a íwaò Sezale Filipi búsu z̀èwíawò guu, ǃ à a íwaò là zé guu à m̀è: Dé wàle o má de a úi?

28 Aa wèwà aa m̀è: Gbèe o i me Źaa Da'ílenae, gbèe o i me Elia. Wí ea me lo ànabi yáaen n ú.§

29 ǃ à ní lá à m̀è: Apiò s̀ò, dé i me má de a úi? Piee wèwà à m̀è: Mesiin n ú.

30 ǃ Yesu ní lepápa aasu o gbèe mao.

31 ǃ à nà yádaanéwa à m̀è: Sema Gbènazín Né taasike maamaa, gbèzòò ní sa'onkiaò ní M̀ozi ikoyádanedeò giaázi, wi àà de, a g̀oo àaòde źí i vu.

32 A yápi òné wásawasae, ǃ Piee gèaàno gusae, àle giè.

33 Ké Yesu líli à a íwaò gwà, ǃ à gí Piee à m̀è: Gomee we Setáu! Lua láasoo lé òaanèò, sema gbènazína p̀ó.

*Yesu lia**(Mat 16.24-17.13, Luk 9.23-36)*

34 Bee gbèa Yesu bíla laai sísi ní a íwaò, a òné: Tó gbé ye ke ma íwa ú, àà gi azía wèníi, i a lipáakòsá sé, i temazi.

35 Gbé p̀ó ye àò a wèni kù, a kua a wènipiwaè. Gbé p̀ó gí a wèni ma yáí ní ma baona yáò lo, ade mé aò ku.

36 Tó gbé g̀ò dúnia búu ví mé à kù, ziawa, bó ài bee víi?

* 8:18 Zel 5.21, Eze 12.2 † 8:19 Maa 6.43 ‡ 8:20 Maa 8.8 § 8:28 Maa 6.14-15

37 Bó gbé a fiaboò à zia'ei?

38 Tó gbé zεamanɔ ge ní ma yáò widè gbāgbē duunde luanaaikensaiɔ guu, Gbēnazín Né a zεaãanɔ wide s̄ε, gɔɔ pɔ a mɔ a Mae gawí guu ní a malaikaɔ.

9

1 ɔ a òné: Siana mále oé, gbé pɔ kú laeɔ ga kía pɔ Lua kpà mɔa ní gbāao esaio.

2 Gɔɔ soolo gbεa Yesu Píεε ní Zaakio ní Zāao sè à dèdèrínɔ gbèsísí lesíwa rítεε. ɔ à lí n̄ wáa,

3 aà pɔkasaa lé teke púntaitai. Gbēε ku dúnia guu ké a f̄ɔ pɔ pí à puakū máao.

4 Bee kpe Elia ní Mɔizio b̀ò m̀má, aale yá'o ní Yesuo.

5 ɔ Píεε ò Yesuε: Dii, wá kua la maaε. Wà lákpe d̀ò m̀èn àā, n pɔ do, Mɔizi pɔ do, Elia pɔ do.

6 A d̄ɔ lá ále oo, asa vía ní kú maamaaε.

7 Luabεpuana pila kùrila, ̄ aa ɔɔε mà a guu à m̀è: Gb́εε beeá ma Né m̀èndona yenzideε, à aà yāma.*

8 Kándo ḡɔ̄ ké aa gugwàgwa, aai gbēε e ɔo, sema Yesu ado.

9 Ké aale pila gbèsísípiwa, ̄ Yesu òné aasu yá pɔ aa èpi o gbēε mao e Gbēnazín Né gε b̀ò gau.

10 Aa yápi k̄ua, ní beeo aale k̄ɔ lala aa m̀è: Bɔa gau yá bee dea ni?

11 ɔ aa aà là aa m̀è: B́yāi Mɔizi ikoyádanedeɔ ì o Elia mé a d̄ɔaa m̄ɔi?†

12 A wè má à m̀è: Elia a d̄ɔaa m̀ó, i yápii keke zéze, āma ké a kēa láu wà m̀è wa saka Gbēnazín Négu, i taasike maamaa s̄ɔ bε?‡

13 Mále oé, Elia m̀ò k̀ò, ̄ wà ní p̄ɔeā d̀àè lá wà aà yá'ò taalauwa.

*Yesu ne ḡε t̄áade gbágb̄aa
(Mat 17.14-23, Luk 9.37-45)*

14 Ké aa sù ní gbé k̄niɔwa, aa è bíla liaar̄zi mé Mɔizi ikoyádanedeɔ lé lekpaaker̄inɔ.

15 Ké bíla Yesu è, aà yá b̀ò ní sae, ̄ aa baalé ḡε f̄ɔkpáwa ḡɔ̄ m̄pii.

16 ɔ à a íwaɔ là à m̀è: B́ɔ lekpaá ále ker̄inɔ?

17 ɔ gbé pɔ kú zā guue wèwà à m̀è: Dii, ma m̀onε ní ma néoε, t̄áa mé aà léna náale.

18 Tó à dèdewà, ì aà ne z̄léε, ̄ ìo lé'ífula b̀ole, ìo swaalɔɔk̄ɔwa, ì gbágb̄a t̄elele. Ma m̀ò ò ìwaonε aa t̄áapi go, ̄ aa f̄ua.

19 ɔ Yesu òné: Gbāgbē luanaaikensaiɔ, máo kúánɔ e b̀oε ni? Máo menakeánɔ e b̀oε ni? A m̀mεε ní népio la.

20 Ké wà m̀òè, ké t̄áapi Yesu è ḡɔ̄, ̄ à népi z̄laz̄ia à aà p̄àle z̄léε kpèbaú. ɔ ále gbembo, ále lé'ífula b̀ole.

21 Yesu népi mae là à m̀è: A aà lè màa za b̀oε ni? A wèwà à m̀è: Za aà néf̄enεn z̄lé.

22 Ìo aà zu té ní ìo guu m̀òɔm̀oε, ìo ye aà dεε. Tó n̄ȳs̄ f̄ɔ ò p̄oε ke, wá wēnagwa, ní d̄owále.

23 Yesu òè: N m̀è tó má f̄ε lò? Yápii zεv̄l gbé pɔ lé ma náaikεε.

24 ɔ népi mae ò ḡɔ̄: Má n náai v̄l. N n náai pɔ lé kēs̄aa káf̄imεε.

25 Ké Yesu è bíla lé naemá, à ḡí t̄áapie à m̀è: T̄áa swādo, mále onε, go népiwa. Nsu εa suwà ɔo.

* 9:7 Maa 1.11, Iko 18.15 † 9:11 Mal 4.5 ‡ 9:12 Isa 53.1-12, Sou 22.1-18

26 Ǿ táapi wiilè à àà z̄la p̄as̄lp̄as̄l, ̄5 à gòwà. Népi ḡò lán ḡewa, ̄5 gbé daside m̄è à ḡaè.

27 Ǿ Yesu àà kù à Ǿwa à àà f̄èlè, ̄5 à ḡò z̄ea.

28 Ké Yesu ḡè ua, z̄lloe kúrín̄o l̄o, ̄5 à àà IwaǾ àà là aa m̄è: Bóyái wa fua táapi goi?

29 Ǿ a w̄emá à m̄è: Wabik̄ea ado mé í f̄s̄ t̄aa bee taa go.

30 Ké aa b̄ò we, ̄5 aa p̄à Galilea. Yesu ye w̄aǾ a kúki d̄so,

31 asa àlè yádada a IwaǾn̄e. A òné: Wa Gb̄enaz̄ín Né kpámá, wi àà de, i vu a ḡoǾ àaǾdezi.

32 Aai àà yápi mid̄so, mé aa yápi laawà v̄lakè.

*T̄ea Yesuzi lán n̄éwa
(Mat 18.1-9, Luk 9.46-50)*

33 Ǿ aa k̄à Kapenaũ. ḠoǾ p̄ó a ku b̄e, à a IwaǾ là à m̄è: Bó lekpa aálè ke zé guui?

34 Aa n̄i kp̄àuu, asa z̄é guu aalè lekpaake denla yá musuè.

35 Ǿ à z̄òlè à gb̄eǾn̄ kuèplapiǾ k̄àaa à m̄è: Tó gb̄é ye ke mide ũ, aàò k̄és̄aa gb̄épiizi, i ke an baade p̄ii d̄onl̄ede ũ.

36 A né se z̄è ní aè, ̄5 à àà se kp̄à a kùè a òné:

37 Gb̄é p̄ó n̄éè beeǾ do d̄ilè ma Iwake yáí, ade ma dileè. Gb̄é p̄ó ma dile s̄ó i ma d̄ilè madoo, à gb̄é p̄ó ma z̄í d̄ilè s̄òe.

38 Ǿ Z̄aa òè: Dii, wa gb̄èè è, àlè táago ní n̄ t̄so, ̄5 wá ye giè, asa wá gb̄é no.

39 Ǿ Yesu m̄è: Asu gièò, asa gb̄èe a f̄s̄ dabudabuke ní ma t̄so, a ea ma t̄b̄èesi ḡòo.

40 Gb̄é p̄ó i íbelesewan̄o, wá bàakp̄eèe.

41 Stana mále oé, gb̄é p̄ó á gbá imia á dea Kilisi p̄ó ũ yáí, ade a kua a aseawao.

42 Tó gb̄é t̄ò né p̄ó lé ma náaikeéǾ do f̄ù, a maa ȳaa ní adeo wá w̄isil̄ogbe gb̄ène d̄o àà n̄eè, wi àà zu ísiu.

43-44 Tó n̄ Ǿ mé í to òn̄ fu, z̄ò. Ḡeã àiz̄ana guu k̄òò ũ maa de n̄ taa té gasai guu ní Ǿ m̄èn plaola.

45-46 Tó n̄ gbá mé í to òn̄ fu, z̄ò. Ḡeã àiz̄ana guu èè ũ maa de wá n̄ zu té guu ní gbá m̄èn plaola.

47 Tó n̄ wé mé í to òn̄ fu, b̄ò. Ḡeã kpala p̄ó b̄ò Lua kíi guu w̄edode ũ maa de wá n̄ zu té guu ní wé m̄èn plaola.

48 Wek̄li an k̄òobii lí láao, mé a té lí gao. §

49 Wa tem̄o baadeè an keke a ní wisio ũ.*

50 Wisiá p̄ó naè. N̄ beeo tó wisi í na tà, kpelewa wa ke à nakū bi? A to wisi àò kú á guu, íb̄ na ní k̄so.

10

*N̄yaa
(Mat 19.1-12)*

1 Ǿ Yesu b̄ò we à ḡè Yude b̄usuu e Yuud̄e baale. Billa èa k̄àaaaazi we, ̄5 à yádànè lá íb̄ kewa.

2 FalisieǾ mò líkp̄al̄eiwà, ̄5 aa àà là aa m̄è: Ḡòe z̄eV̄l̄ à a na yáa?

3 A w̄emá à m̄è: Moizi d̄il̄éè kpelewa ni?

4 Aa m̄è: Moizi ḡòe gbà z̄é aali ḡinzila ké, aali a na yaòe.*

5 ǃ Yesu òné: A swágbāa yáí Mɔizi bee diléíé.

6 Za dúnia daaleḡḡo Lua ḡḡe kè ní nḡeḡe.†

7 Ayámeto ḡḡe í go a de ní a daowa, í na a nawa,

8 5 aaí ḡḡ lán sáwakula ní gbalaowa.‡ Beewa aa ku dodo lo, aa ḡḡ medoue.

9 A yáí gbé pɔ Lua ní nákwawo, gbēe su ní kēaa.

10 Ké Yesu tà be, aà íwaw aà là yápi mii.

11 ǃ a òné: Gbé pɔ a na yà à a pále sè gbásikè a nḡ séia yá musun we.

12 Nḡe pɔ ḡí a zázi à zá pále kè sḡ, à gbásikèn we.

Yesu bdaadaa néḡu

(Mat 19.13-15, Luk 18.15-17)

13 Wále mɔ Yesue ní néo aà onamá, 5 aà íwaw ḡíné.

14 Ké Yesu è maa, aà pɔ pà a òné: A to néo mɔ ma kíi, ásu ḡíné, asa kpala pɔ bɔ Lua kíiá gbé bee taaw pɔe.

15 Siana mále oé, gbé pɔ i kpala pɔ bɔ Lua kíi sí lán néwaw a ḡéu.

16 ǃ a néo se kpákpa a kùe, à onanamá à báaadáḡu.

ǃde

(Mat 19.16-30, Luk 18.18-30)

17 Ké Yesu dázeu àle gé, 5 ḡḡe baalè mɔ kùle aà ae, à aà là à mè: Metulu maa, kpelewa má ke mà àizána ei?

18 ǃ Yesu òè: Akéa ní òmḡḡe má maai? Gbēe maa, sé Lua ado.

19 N ikoyáw dḡ: Nsuli gbēdeḡ, ní suli wúle ní gbēpále nḡo, ní suli kpáí'oo, ní suli yáw n gbēdeewaw, ní suli gbēbleo, níli n de ní n dao kpela.§

20 ǃ à mè: Metulu, za ma néfēnḡḡo má yá bee kúa píe.

21 ǃ Yesu aà ḡwá ní yenzi wéa a òè: Yá ḡḡne mēndò. Ge ní pɔ pɔ ní vḡo yía píi, ní a 5a kpá taasidewaw, ní mɔ temazi, níyḡo àizee vḡ luabe.

22 ǃ ḡḡepi oosisi yápi yáí, à tà ní pḡsiao, ké aà àizeeɔ dasi yáí.

23 ǃ Yesu wḡpà a íwawla a òné: Aizeede ḡēa kpala pɔ bɔ Lua kíiu zí'ú.

24 Yápi bɔ aà íwaw sae, 5 Yesu èa òné: Gbé, ḡēa kpala pɔ bɔ Lua kíi guu zí'ú fá!

25 Yiongo ḡēa abaaweu àa de ɔde ḡēa kpala pɔ bɔ Lua kíiula.

26 ǃ yápi aà íwaw kù gbāa, aale okḡe aa mè: Tó maae, déme a boi?

27 Yesu ní ḡwá soe à mè: Gbēnazína a fḡo, ama Lua a fḡ wá bɔ, asa Lua apii gbāa vḡe.

28 ǃ Píe òè: Wápi sḡ be? Wa pḡpii tò wa bɔ tenzie.

29 Yesu mè: Siana mále oé, gbé pɔ a be tò we ge a vḡo ge a dáunaw ge a da ge a mae ge a néo ge a bua ma yáí ní ma baona yáó,

30 ade a ea beo ní vḡo ní dáunaw ní dao ní néo ní buaw e lee baso dúniae bee guu ní íadamao lo, i àizána e dúnia pɔ a mɔ guu.

31 Dasi pɔ dbaaa ḡḡ zá mé dasi pɔ té zḡḡ ḡḡ dbaaa.

Yesu a gaa ní a vuaw yá'oa

(Mat 20.17-19, Luk 18.31-34)

32 Aa èa dázeu, aale gé Yelusaleú. Yesu dbaaa a íwawne, 5 yápi bɔ ní sae, mé vḡa gbé pɔ té aà kḡe kù. ǃ Yesu líle ní a íwa gbēon kuḡplaw, à èa yá pɔ a su a le òné lo

³³ à mè: A ma! Wále gé Yelusaleũ. Wa Gbēnazīn Né kpá sa'onkiaᵛ n̄ M̄oizi ikoyādanedeᵛwa, aai yādaaála, aai aà kpa luayādōnsaiᵛwa aa aà de.

³⁴ Aa aà ke p̄ᵛᵛᵛ, aa l̄'ikakawà, aa aà gbē n̄ flaalao, aai aà de, a gᵛᵛ àaᵛde z̄í i vu.

Zaaki n̄ Zāao wabik̄ea

(Mat 20.20-28)

³⁵ Ǿ Zebedee néᵛ Zaaki n̄ Zāao s̄ᵛ Yesuzi aa òè: Metulu, wá ye n̄ yá p̄ᵛ wále a wabik̄ema keᵛwē.

³⁶ Ǿ à n̄ lá à mè: Bó á ye mà keéi?

³⁷ Aa wèwà aa mè: Wá gba zé wà z̄lennᵛ n̄ kpala guu, gbēdo n̄ ɔplaa, gbēdo zeéi.

³⁸ Yesu òné: A yá p̄ᵛ ále a wabik̄ea d̄ᵛo. Taasi keᵛona p̄ᵛ má a imi, á f̄ᵛ mia? Ga p̄ᵛ má siu, á f̄ᵛ siua?

³⁹ Aa wèwà aa mè: Wá f̄ᵛ. Ǿ Yesu òné: I p̄ᵛ má mi, á mi, mé ga p̄ᵛ má siu, á siu,

⁴⁰ āma z̄l̄ea ma ɔplaa ge zeéiá ma yá no. Gbé p̄ᵛ Lua k̄ek̄en̄eᵛ p̄ᵛe.

⁴¹ Ké iwa gbēᵛn kwi k̄niᵛ yápi mà, an p̄ᵛ p̄ᵛ Zaaki n̄ Zāaozi.

⁴² Ǿ Yesu n̄ k̄aa a òné: A d̄ᵛ ké gbé p̄ᵛ wále n̄ gwa b̄usu gbēz̄ᵛᵛᵛ ũᵛ ì gbāable n̄ gbēᵛwae. Maa gbāadeᵛ ì kiblemá b̄.

⁴³ Ama a deánᵛ m̄aao. A guu gbé p̄ᵛ ye ḡᵛ gbēz̄ᵛᵛᵛ ũ, aà ke á d̄onlede ũ.

⁴⁴ M̄aae b̄ gbé p̄ᵛ ye ḡᵛ á d̄aana ũ, aà ke ápii z̄blena ũ.*

⁴⁵ Asa Gbēnazīn Né i m̄ᵛ wà d̄onlekeᵛe yáio, à m̄ᵛ d̄onlekeᵛi gbēᵛneᵛ, i gi a wēni k̄é à e gbēᵛ bo dasi yáí.

V̄a baak̄ena gb̄ágb̄aa

(Mat 20.29-34, Luk 18.35-43)

⁴⁶ Aa k̄a Yeliko. Lá Yesu lé b̄ᵛ we n̄ a iwaᵛ n̄ bílao, v̄a baak̄ena Time né Baatime z̄l̄ea zé le.

⁴⁷ Ké a mà Yesu Nazaleti mé lé ḡᵛ, ̄ᵛ à n̄á lé gb̄aa zuawa à mè: Davidi Bui Yesu, ma wēnagwa!

⁴⁸ Ǿ dasile giè, aale me aà n̄ile. Ǿ aà lezua gb̄aa k̄āfi à mè: Davidi Bui, ma wēnagwa.

⁴⁹ Yesu zè à mè: A aà sisi. Ǿ wà v̄lapi sisi wa òè: S̄ᵛdile fele. Ale n̄ sisi.

⁵⁰ Ǿ v̄lapi a zwāa w̄olo à v̄l̄ p̄le à m̄ᵛ Yesu k̄í.

⁵¹ Ǿ Yesu aà là à mè: Bó n̄ ye mà k̄en̄ei? V̄lapi wèwà à mè: Dii, má ye màᵛ gu'e.

⁵² Ǿ Yesu òè: Gé, ma náai p̄ᵛ n̄ k̄é mé n̄ gb̄agb̄a. Weḡᵛᵛᵛ à gu'è, ̄ᵛ à b̄ᵛ teàzi.

11

Gb̄aak̄paa Yesuzi Yelusaleũ

(Mat 21.1-11, Luk 19.28-40, Zaa 12.12-19)

¹ Ké aa k̄aik̄ù n̄ Yelusaleũᵛ, aa k̄a Befaze n̄ Betani p̄ᵛ kú Kùkpe s̄is̄ip̄leuo. Ǿ Yesu a iwaᵛ gbēᵛn pla z̄í

² a òné: A gé w̄éle p̄ᵛ k̄ále wá ae kee guu. Tó a ḡᵛ ḡᵛᵛ, á z̄aa'ln̄ b̄ᵛᵛ e d̄ᵛa we, gbēᵛ i dikpe yāao. A polo suò.

³ Tó wà á lá, b̄ᵛ ále ke wei, í me Dii mé ye a m̄ᵛaoi, a ea suò tia.

⁴ Ǿ aa ḡᵛ wà z̄aa'ln̄a è d̄ᵛa kp̄eᵛle ḡaaᵛ. Ké aale polo,

* 10:44 Maa 9.35

5 Ɔ gbé pɔ zea weɔ ní lá aa mè: Bɔ ále ke ní zàa'ɛnapiɔ, Ɔ ále poloi?

6 Aa wemá lá Yesu ònèwa, Ɔ wà ní tó we.

7 Aa sù ní zàa'ɛnapiɔ Yesue. Aa ní ulaɔ kpále zàa'ɛnapiwa, Ɔ Yesu òkpɛ.*

8 Gbèe lé ní ulaɔ kpále zé guu,† gbèe lé láɔ zɔ sɛu, aale kpále ɔ.

9 Gbé pɔ ɔbaaa ní gbé pɔ té záo lé wiile wàle me:

Gbāa ke!

Báaaden gbé pɔ lé mɔ ní Dii tɔo ũ.‡

10 Lua báaada wá dezi Davidi kpala pɔ lé vugu.

Wà gbāakpaaàzi à zɔ luawa.

11 Ké Yesu kà Yelusaleũ, à gè Lua ua, Ɔ à wɛpà pɔpiila. Ké ɛatɛ i gɔ bíla ɔo yáí Ɔ à bɔ gè Betani ní a ɛwa gbèɛn kuɛplaɔ.

Yesu kaadɛnli kaa ní aà kua Lua uao

(Mat 21.12-22, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)

12 Ké gu dɔ, aa bɔ Betani, Ɔ nɔana lé Yesu de.

13 A kaadɛnli è káaa, a lá pàe. A gè gwai tó a né mà. Ké à kà we, i pɔe eo, sema a lá, asa a magɔɔ i ka yáao.

14 Ɔ a ò lípiɛ: Gbèe a n né ble bau ɔo. Aà ɛwaɔ yápi mà.

15 Ké aa kà Yelusaleũ, Yesu gè Lua ua, Ɔ à laayianaɔ ní laalunaɔ yà ní bóle, à ɔleũkpakenaɔ táabũnuɔ ní felenyianaɔ kílaɔ fuangba.

16 I wei gbèe a aso sè à bɔ ní Lua uao.

17 Ɔ à yàdà gbéɔne à mè: A kèa Lua taalau à mè: Ma kpé aɔ de mà sísikpɛ ũ bui piie.§ Apɔ sɔ á kè gbèblenaɔ tɔo ũ.*

18 Sa'onkiaɔ ní Mɔzi ikoyádanedeɔ yápi mà, Ɔ aale zeweele wà aà de. Aale víakèè, asa aà yádaané í dí bílawa piie.

19 Ké oosi kè, Ɔ Yesu ní a ɛwaɔ bòle wéleu.

20 Ké gu dɔ aa bɛ zéu, Ɔ aa kaadɛnli è, à giigàga e a zínau.

21 Ké a yá dɔ Piɛgu, Ɔ a ò Yesue: Dii, kaadɛnli pɔ ní kà gwae, à giigàga.

22 Yesu ònè: Aɔ Lua náai ví.

23 Siána mále oé, tó gbé ò sísiɛ beee aà fele azía zu ísiau, tó i seake a nɔse guuo, tó a a náai ví ké yá pɔ à òpi a ke, a keè.

24 Bee yáí mále oé, tó ále lousisi, yá pɔ a a wabikè píi, à dile á è kò, i e.

25 Tó a fele ále lousisi, tó á líkua ní gbèe, à sùuukeáɔn, á Mae pɔ kú musu i sùuukeáɔn ní á táaeɔ sɔ.

26 Tó i sùuuke ní gbèe, á Mae pɔ kú musu a sùuukeáɔn ní á táaeɔ sɔo.

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Luk 20.1-8)

27 Ɔ aa kà Yelusaleũ. Lá Yesu lé bebe Lua ua, sa'onkiaɔ ní Mɔzi ikoyádanedeɔ ní gbèzɔɔ sàaazi

28 aa aà lá aa mè: Iko kpele níle yápi keòí? Déme n gba yápi kea zéí?

29 Yesu wemá à mè: Má yá mènɔe gbɛawá. A wea, mí iko pɔ mále yápi keò óé sa.

30 A omɛɛ. Zaa gbéɔ da'ilekea† bɔ Lua kíi yà, ge gbènazína kíie?

31 Ɔ aa lekpáaí aa mè: Tó wa mè Lua kíie, a me bóyáí wi Zaa yá sio nie.

32 Tó wa mè gbènazína kíie sɔ, too. Aa bíla vía ví, asa gbépii Zaa ánbikè síe.

* 11:7 Zkl 9.9 † 11:8 2Kia 9.13 ‡ 11:9 Sou 118.25-26 § 11:17 Isa 56.7 * 11:17 Zel 7.11

† 11:30 Maa 1.4-5

33 Ǿ aa wè Yesuwa: Wá d̄so. Ǿ Yesu òné: Mapi s̄s má iko p̄s mále yápiò keò oéò.

12

Vēebu zikenaò (Mat 21.33-46, Luk 20.9-18)

1 Ǿ Yesu f̄le yālèèùnè à mè: Gbēe mé vēebu v̄l, à kaa liai, à eyò vēefēk̄li ū à gbadà, * ̄s à búpi nà zikenaòne ní ǒz̄l, ̄s à f̄le ní táo.

2 Ké vēekòz̄z̄s̄ḡwò kà, ̄s à a íwae z̄l zikenaòpiòwa, aà a vēepi aseá símáe.

3 Ǿ zikenaòpiò aà kù wa gb̄è wa gb̄ae ǒgii.

4 Ǿ à èa íwa pále z̄lmá. Ǿ aa gb̄é bee mi f̄s aa widàwà.

5 A èa a pále z̄l l̄, ̄s aa gb̄é bee dè. Maa à gb̄epáleò z̄l dasi, aa ní gb̄eò gb̄è, aa ní gb̄eò dè.

6 Budepi né m̀ndona mé ḡòè sa, ̄s à aà z̄l gb̄ez̄á à mè: Aa ma né yáda.

7 Ǿ zikenaòpiò òk̄òe aa mè: Túbiblenan kee. A to wà aà d̄e, bú í ḡòw̄e.

8 Ǿ aa aà kù wa dè, wà aà ge s̄e wa zù kaa kp̄e.

9 Tòò, kp̄elèwa budepi a ke sai? A ge zikenaòpiò d̄ede, i búpi kpa gb̄epáleòwae.

10 I Lua yáe bee kyokeo lé? Wà mè:

Gbe p̄s èbonaò pákp̄ai

mé ḡò gb̄eò mide ū.

11 Dii mé bee k̄e,

̄s à k̄èw̄eè yāb̄onsae ū.†

12 Ǿ aa z̄ew̄eèlè wa aà kù, asa aa d̄ò ní yáí à yápi lèèŭi. N beeo aa v̄lakè bílae, ̄s aa aà tò we aa tà.

Yesu lousisin gb̄ez̄s̄ò fua (Mat 22.15-46, Luk 20.19-47)

13 Ǿ wà Falisieò ní Elodi kpala zenkp̄edeeò z̄l Yesuwa òn̄k̄eìè a yá'oa guu.

14 Ké aa kà, ̄s aa òè: Metulu, wá d̄s ké gb̄é náaiden n ū. Nili yási ní gb̄éò ublèmb̄eke yáio, asa nili gb̄eè wegwaò. Lua zé ni òl̄nè wásawasa. A z̄ev̄l wà wè'̄sa kp̄a Sezaawaa, ge a z̄ev̄lò? Wà kpa yá, ge wásu kp̄aò?

15 Yesu ní m̄òafilì d̄s, ̄s a òné: B̄óyáí ále filifilimbakp̄ameèi? A ̄sapi do òm̄eè mà gwa.

16 Ké aa d̄bè, ̄s à ní lá à mè: Dé mi ní aà t̄son lai? Aa wèwà aa mè: Sezaa p̄e.

17 Ǿ Yesu òné: A Sezaa dee p̄s kpawà, í Lua p̄s kpawà. Aà yá b̄ò ní sae.

18 Ǿ Saduse p̄s aal̄ geò vua èeboeò m̀ò Yesu lè aa aà là aa mè:

19 Metulu, Moizi òw̄eè a lá guu à mè, tò gb̄é v̄li gà à a nò tò nésai, aà dàuna gyaapi da'uak̄e à a v̄li ḡeè keò.‡

20 Maae, v̄li ní dàunaò ku gb̄eòn sopla. Woo n̄sè, ̄s à aà tò we nésai.

21 Se aà da'uak̄è, ̄s à gà à n̄pi tò we l̄ nésai. Ǿ Bíò kè màa l̄

22 e à gè kà an sopladewa. Ampii aa aà tò nésai. Ampii gbea ̄s n̄pi gà.

23 Geò vuḡòz̄l an d̄eme aò n̄pi v̄li? Asa an gb̄eòn sopla mípii aa aà d̄s n̄ ùe.

24 Yesu wèmá à mè: A Lua yá ní a gb̄aao d̄sai yáí a s̄as̄aio lò?

25 Tó geò vù, aa n̄s̄eò, aa z̄ákeò, aao ku lán malaikaò kua luab̄ewae.

26 Ké geò b̄ò gau s̄s be, i Moizi lá kyoke gwa p̄s à k̄aele yá'òuo lé? Lua òè à mè ámeaa Ablahaù ní Izaakio ní Yakobuo Lua.§

* 12:1 Isa 5.1-2 † 12:11 Sou 118.22-23 ‡ 12:19 Iko 25.5 § 12:26 B̄sa 3.6

27 Luaá gɛɔ Lua no, gbé bʼéɔ pɔɛ. A sāsā à kè zài.

28 Mɔizi ikoyádanɛdee ku we, à lɛkpaapi mà. Ké a è Yesu yāmaa wèmə, ɔ à sàaazi à aà là à mè: Ikoyá kpele mé dɛnɫai?

29 Yesu wèwà à mè: A miden ke: A ma, Isailiɔ. Dii wá Lua mé Dii m̀ndona ũ.

30 Aɔ ye Dii á Luazi ní ǹsemendoo teasisai á gbāa pua léu, á sɔ iɔ kuwá.*

31 A plaaden ke: Aɔ ye á gbédeezi lá ázia wēniwa.† Ikoyáe dɛ beeɔlao.

32 ɔ yádanɛdɛpi òè: Yāmaaɛ, Metulu. N siana'ò, n m̀ Lua m̀ndoe, a plaade kuo, sema aapi.‡

33 Yea Luazi ní ǹsemendoo ní n ɔnɔo píi n gbāa pua léu ní yea n gbédeezi lá nzia wēniwao dɛ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ní sa'oa bui píiola.§

34 Ké Yesu è à yāwewa ní laaio, a òè: Gēa kpala pɔ b̀ Lua kfiu zannɔo. Bee kpe gbēe i we yāe làwà lɔo.

35 Yesu èa lé yáadané Lua ua, ɔ à gbéɔ là à mè: Bóyāi Mɔizi ikoyádanɛdeɔ i o Mesiiá Davidi buiei?

36 Ké Lua Nisina dèdɛ Davidiwa à mè:

Dii ò ma Diiɛ aà zɔlɛ a ɔplaa i e àɔ aà ibeɔɔ kálɛɛ a gbá zíɛ.*

37 Lá Davidi aà sisi Dii màa, kpelewa aɔ dɛ aà bui ũ lɔi? ɔ bíla lé aà yāma ní pɔnao.

38 Aà yádaané guu à mè: A laaika Mɔizi ikoyádanɛdeɔzi. Aaɔ ye bebea ní uladao daa wàɔ fɔkpakpamá gāaɛ.

39 Aaɔ weɛle zɔlɛ lousisikpe zɔlɛkdi maaɔ guu ní bleble zɔlɛkdi maaɔ.

40 Aaɔ lou gbāa sisi gbéɔ wé yá i, ɔ aai gyaaɔ kpé siomá. An ɫadama pásɫ aɔ dɛnɫa.

Gyaa taaside gbadaa (Luk 21.1-4)

41 ɔ Yesu z̀lɛ Lua ua ɔsikpagolo aɛ, àlɛ gbéɔ gwa, lá aale ɔa dau. ɔde saɔ lé ɔ zɔɔ dau.

42 ɔ gyaa taaside mò tanga dau m̀n pla, i ka dalao.

43 ɔ Yesu a iwaɔ kàaa a òné: Siana málɛ oé, gyaa taasidɛpi ɔa dà kpagolo guu dɛ gbépiila.

44 Asa ɔ dia ɔ aa dà wà kàu nípii. Nɔɛpi sɔ, aà taasideke guu pɔ pɔ a vɫ à pɔbleɔ ɔ a dau we píi.

13

Yelusaleu dúuzɔa ní dúnialaagɔɔ seela (Mat 24.1-22, Luk 21.5-24)

1 Ké Yesu lé b̀ Lua ua, aà iwaɛ òè: Metulu, gwa lá wà kpé maaɔ d̀ ní gbè kefenaeɔ taaɔ.

2 ɔ Yesu òè: N kpé zɔɔpi è píia? Gbɛe a gɔ dikɔa weo, wa a dúuzɔ píie.

3 Yesu z̀lɛa Kùkpe s̀sɫpɔlɛu, aà aɛ dɔa Lua uawa. Píeɛ ní Zaakio ní Zāao ní Andeleoo mé kuaànɔ n̄tɛɛ, ɔ aa aà là aa mè:

4 Owɛɛ, bee a ke bɔɛ ni? Bóme aɔ dɛ apii kegɔɔ seela ũi?

5 ɔ Yesu òné: A laaika, ásu to wà á sásao.

6 Gbéɔ mɔ ní ma tɔo dasi, aa mɛ Mɛsiin ní ũ, aai gbéɔ sásá dasi.

* 12:30 Iko 6.4-5 † 12:31 Lev 19.18 ‡ 12:32 Iko 4.35 § 12:33 Oze 6.6 * 12:36 Sou 110.1

⁷ Tó a zíkakɔ̄fi mà ge a bao, ásu bílikεo. Sema bee ke, áma dúnia láaan we gíao.

⁸ Bui ní buio aa fele ní kɔo, màaε lɔ̀ búsu ní búsuo. Tɔ̀le a lualua gueɔ mé nɔana aɔ ku. Yápi aɔ de lán nɔwáwá daaleawae.

⁹ Aɔ kú ní laaio. Wa á kúkú wà yákpalekεánɔ, wi á gbē lousisikpεo guu. Aɔ zεa búsu gbāadeɔ ní kíao ae ma yáí, lɔ̀ dené ma seeladeɔ ú.

¹⁰ Sema wà baonakpa bui píie gíá.

¹¹ Tó wà gēánɔ yákpaleu, ásu dɔaa bílike yá pɔ́ ásu owao. A yá pɔ́ Lua a sóso káé á léu gɔ̀beezi o, asa i ke áme á yá'oo, Lua Nísinaε.

¹² Vii ní dáunaɔ kɔ́ kpámá dea yáí. Maa maeɔ ní néɔ kpámá. Néɔ bɔ́ ní deɔ ní ní daɔ kpe wà ní de.

¹³ Gbēpii a zaágu ma yáí. Gbē pɔ́ menafɔ́ e a léwa, ade mé a bɔ.

¹⁴ Tó a tē gudena* è gu pɔ́ de aɔ kuuo, (kyokena yápi da), gbē pɔ́ kú Yudeɔ bàale mipε sístɔwa.

¹⁵ Gbē pɔ́ kú a kpé musu su pila gē kpéu a pɔe séio.

¹⁶ Gbē pɔ́ kpé bua su εa be a ula séio.

¹⁷ Waiyoo neadeɔ ní nɔsindeɔ gɔ̀ beezi.

¹⁸ A wabike ké yápiɔ su á le buziεo,

¹⁹ asa wētēa pɔ́ aɔ ku gɔ̀pi aɔ zɔ̄ε.† Za gɔ̀ pɔ́ Lua dúnia kè e gbā a taa i keo, mé a ke bau lɔ̀.

²⁰ Tó Dii i gɔ̀pi laoo, dɔ́ gbēe a bɔo. A gɔ̀pi lão a gbē pɔ́ á ní séo yáíe.

Gbēnazin Né mɔa

(Mat 24.23-44, Luk 21.25-38)

²¹ Gɔ̀ bee tó wà su óé Mesii gwa ke, ge Mesii ku le, ásu sio.

²² Asa Mesii εgenaɔ ní ánabi εgenaɔ mɔ́ dabudabuɔ ní yābɔnsaeɔ ke, ké baa gbē pɔ́ Lua ní séo aa ní sásão, tó a zé kú.

²³ Aɔ kú ní laaio, ma yápii lezawá za káauε.

²⁴ Gɔ̀ bee wētēapi gbea íatē a siakú, mɔvua a ikeo,

²⁵ saanaɔ wolo luawa, pɔ́ pɔ́ kú luawapiɔ zã ní pékíiwa.‡

²⁶ Wi Gbēnazin Né mɔa e luabepuanau ní gbāa zɔ̄o ní gawio,§

²⁷ i a malaikaɔ zí aa gbē pɔ́ Lua ní séo kãaa za dúnia gola síiɔ guu, za dúnia léla ní a léleo.

²⁸ A yá pɔ́ kaadɛnli lé daé ma. Tó a gōnaɔ busekù mé a lá lé pae, ɔ́ i dɔ́ guantēna káikù.

²⁹ Maaε lɔ̀, tó á è yápiɔ lé ke, aɔ dɔ́ ké aà mɔa káikùe, a ku kpeεle.

³⁰ Siana mále óé gɔ̀beedeɔ gēle yápiɔ pii kesaiο.

³¹ Luabe ní tɔ̀le a gēle, áma ma yáɔ gēlea vío.

³² Gbēe a gɔ̀ ge a zaa dɔ̄o, baa malaika pɔ́ aa ku luabeɔ ge Lua Né, sema Mae Lua.

³³ Aɔ kú ní laaio à itēke, asa á dɔ́ zí pɔ́ gɔ̀pi a kao.

³⁴ A de lán gbē pɔ́ lé gé wéleuwae. A a be tó a zíkēnaɔne baade ní a zlo, ɔ́ a ò a gudɔ́anaε aà itēke.

³⁵ Apiɔ sɔ́ á uabele sugɔ̀ dɔ̄o, oosin nò, weedon nò, ko ɔ̀ɔɔan nò, gufēnen nò. Ayámto à itēke,

³⁶ ké asu su kándo, i á le ále i'oo yáí.

* **13:14** Dan 9.27, 11.31, 12.11 † **13:19** Dan 12.1 ‡ **13:25** Isa 13.10, 34.4, Yoe 3.4 § **13:26** Dan 7.13

37 Yá pò mále oé, mále o gbépiié, à itèké.

14

Tulalekaa Yesu miwa (Mat 26.1-16, Zaa 12.1-8)

1 Gēamusu* dikpe ní Káaso dikpeo gò gɔɔ pla, ɔ sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyádanedeɔ lé zeweele wà gbéɔ zámaké wà e Yesu kú wà de.

2 Asa aa mè: Wásu wà aà kú dikpeɔɔzío, ké wasu fele ní zɔaoo yáí.

3 Gɔɔ pò Yesu kú Simɔɔ Kusude be Betani, àle poble, ɔ nɔɔe sɔ̀aazi a tulale bui maa ɔde loona kúa. ɔ à loonapi waa è à tulalepi kà Yesu miwa.

4 Gbèɔ ku we, yápi òmá, ɔ aa mè: Bóyáí à tulalepi pākèi màai?

5 Tulale pò a ɔa de ánuusu ɔwatè ɔaa do ní basɔooa, dɔ yáa wa yía wà a ɔa kpà taasideɔwa. ɔ aa zɔadòwà.

6 ɔ Yesu mè: A aà to we. Bóyáí àle ɔadaiwàí? A yámaakèmeɛɛ.

7 Taasideɔ kúanɔ gɔɔpiié.† Gɔɔ pò á yei, á fɔ na kené, áma máo kúanɔ gɔɔpiiio.

8 A kè a gbáa léúe, à ɔ́aa tulale kà ma mewa ma ge kpelaa yáíe.

9 Siana mále oé, gu pò wále ma baokpau dúnia guu pii, waa yá pò nɔɔpi kè o aà yá dɔaŋgu yáí.

10 Bee gbea Yudasi Isalioti pò de gbèɔn kueplao gbèdo ú gè sa'onkiaɔ kíi Yesu kpaamá yáí.

11 Ké aa aà yámá, an pò kèna, ɔ aa legbèè wa ɔa kpawà. ɔ àle zeweele à Yesu kpámá.

Gēamusu bleblea (Mat 26.17-35, Luk 22.7-34, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

12 Káaso dikpeɔɔ sèia zí, gɔɔ pò wí Gēamusu sá kòlokpa, Yesu íwaɔ òè: Má ní ye wà ge Gēamusu ble sɔukeunéi?

13 Yesu a íwaɔ gbèɔn pla zí a òné: A gé wéledau. A kpaau ní gbèeo í sea lo guu. A teaazi

14 e ua pò a gèu, í o uabelee, Metulu mè má á pilauí, gua pò á Gēamusu ble bleu ní a íwaɔ?

15 A kpèdiakɔa kpea zɔɔ musu pò wa kèkè ɔbè, í sɔukewèe we.

16 Ké íwapio dàzɛu, ɔ aa kà wélepi guu, aa è lá a ònéwa. ɔ aa Gēamusu ble sɔukè we.

17 Ké oosi kè, Yesu kà we ní a íwa gbèɔn kueplao.

18 Ké aa zòle lé poble, ɔ Yesu mè: Siana mále oé, á gbé pò wále poble sánuɔ do a ma kpámá.‡

19 An pò yá, ɔ aale aà la dodo: Asa mámeo yó?

20 ɔ a òné: A gbèɔn kueplao doe, wále ɔkáaa ta doú.

21 Gbènazin Né a ta lá wà a yá'ò taalauwa, § áma waiyoo gbé pò a Gbènazin Né kpámápi. A maa wà ade í yáao.

22 Ké aale poble, Yesu kàa sè à báaadàu, ɔ a è'e kpámá à mè: A sí, beeá ma meɛ.

23 ɔ à imibo sè à Lua sáaukpà a kpámá, ɔ aa mí mípi.

24 ɔ a òné: Beeá ma aue, Lua bàa kua ní gbé dasio au* pò a bɔae.

25 Siana mále oé, má vébe'i mi bo e kpala pò bò Lua kíi bɔ gupuau, ɔ má a dafu mi.

* 14:1 Bɔa 12.1-11 † 14:7 Iko 15.11 ‡ 14:18 Sou 41.10 § 14:21 Sou 22.1-19, Isa 53.1-12 * 14:24 Bɔa 24.8

26 Ké aa lɛsɪ́ aa làa, ɔ́ aa b̀òlɛ gè Kùkpe s̀is̀ipòlɛu.

27 Ǿ Yesu òné: Apii á ma to we, asa a kēa láu Lua m̀è: Má s̀adana lé, s̀aɔ́ i fáaa.†

28 N beeo ma vua gbɛa má d̀ɔaaé Galile.

29 Ǿ Piɛɛ òè: Baa tó wa n to we pii, má n to weo.

30 Ǿ Yesu òè: Siana mále one, gwáasnaa e ko àò gé lé gēn pla zui, nýɔ́ lelekpamazi gēn aaɔ́.

31 Ǿ Piɛɛ legb̀è à m̀è máúmaū: Baa tó má su mále gannɔ́, má lelekpanski bauo. Ǿ aa ò máa s̀ɔ́ m̀pii.

Yesu wabikɛa Gesemani

(Mat 26.36-46, Luk 22.39-46)

32 Ké aa kà gu p̀ó wí m̀ɛ Gesemani, ɔ́ Yesu ò a íwaɔne: A z̀ɔlɛ la e m̀àɔ wabikɛ.

33 Ǿ à Piɛɛ ní Zaakio ní Zaaɔ s̀è gēnɔ́. Iwaa kà aà p̀ɔa, t̀olobi z̀uaagu,

34 ɔ́ a òné: P̀ɔsia ma kù gbãa e ma ka gaa. A ze la à it̀ɛke.

35 Ké à gè aɛ ỳɔɔ, ɔ́ à ẁlɛ a gbɛɛu à wabikè, t̀ó a zé kú, g̀ɔɔpi gēala.

36 A m̀è: Baa, ma Mae, ní yá pii zé v́l. To taasi kēonapi d̀ɔmazi, áma ma p̀ɔɛá no, sema n p̀ó.

37 Ké à èa s̀ù a gb̀ɛɔn aaɔ́pi k̀íi, a è aale i'o. Ǿ a ò Piɛɛɛ: Simɔɔ, níle i'o yá? Ni f̀ɔ́ n it̀ɛkè baa ỳɔɔa?

38 A it̀ɛke àɔ wabikɛ, ké ásu fu ỳɔawao yáí. Nisina yei, áma m̀ɛ buse.

39 A èa gè wabikɛi, ɔ́ à yá d̀oupi ò l.

40 Ké à èa s̀ù, a è aale i'o, asa an wé gbiakùɛ. Ǿ aai d̀ɔ́ lá wa oè.

41 Aa éa sua gēn aaɔ́de a òné: Alɛ i'o ále kámabo e tiaa? Bee m̀ò. G̀ɔɔ kà sa. A gwa, wále Gb̀ɛnazín Né kpá duunkenaɔwa.

42 A f̀ɛle wá gé. Gb̀é p̀ó lé ma kpámá lé m̀ó kee.

Yesu k̀ua

(Mat 26.47-56, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)

43 Ké Yesu lé yápi o g̀ɔɔ, ɔ́ aà íwapí gb̀ɛdo Yudasí kà ní bíla p̀ó b̀ò sa'onkiaɔ́ ní M̀ɔizi ikoyádanɛdeɔ́ ní gb̀ɛz̀ɔɔ k̀íi. Aa f̀ɛndaɔ́ k̀ua ní goɔ.

44 B̀onkpɛdɛpi s̀ɔ́ à d̀ɔaa seela òné à m̀è gb̀é p̀ó a su lɛp̀èwá, aàpin we. Aa aà kù gbãa aa taò.

45 Ké à kà we, ɔ́ à t́aa'ò Yesuwa g̀ɔɔ, a òè: Metulu! Ǿ à lɛp̀èwá.

46 Ǿ wá ɔ̀p̀ɛlɛwá wá aà kù g̀íu g̀íu.

47 Zá guu gb̀ɛe a f̀ɛnda wò à sa'onkia zikɛnae lèò à aà swá g̀ò.

48 Ǿ Yesu òné: Kpáí weliwen ma ũ, ɔ́ a m̀ɔ́ ma k̀íi ní f̀ɛndaɔ́ ní goɔa?

49 Má kúanɔ́ Lua ua lá gu lé d̀ɔ, miɔ́ yádaé, i ma k̀úo. Ama bee kè ké yá p̀ó kēa Luayátaalau e ke yáíɛ.‡

50 Ǿ aà íwaɔ́ baalè pii aa aà tò we.

51 Éwasaoe teaázi, aà zwáa kuaaála p̀ɔeyesai. Ké wá aà kù,

52 ɔ́ à a zwáa t̀oné we, à baalè puizi.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Luk 22.54-71, Zaa 18.12-27)

53 Ǿ wá gè ní Yesuo sa'onkia bɛ. Sa'onkiaɔ́ ní gb̀ɛz̀ɔɔ ní M̀ɔizi ikoyádanɛdeɔ́ káaaa we m̀pii.

54 Píeε té ní kpe káaa e à gè gè sa'onkia be'ua. A zòle we, àle tékpakpa ní dɔaiɔ sánu.

55 Sa'onkiaɔ ní Yuda yákpalekenɔɔ píi lé yá wεεle wà dɔ Yesuwa wà e wà aà de, ɔ aai eo.

56 Wà yádòdòwà dasi, áma an yáe i kòsεo.

57 ɔ gbèeɔ fêle yádòwà lɔ aa mè:

58 Wá mà dee mè á Lua kpé pɔ gbēnazína dɔ wí, i a pále pɔ gbēnazína i dɔo dɔ gɔɔ áaɔε.

59 Baa ní beeo an lé i ke doũo.

60 ɔ sa'onkia fêle zè zā guu à Yesu là à mè: Nyɔ yāe zásioa? Yá pɔ wàle dɔdɔmapio dea ní?

61 Yesu níle kpé, i yāe wewào, ɔ sa'onkiapi éa aà là à mè: Mmε ní Lua báaa de Né Mesii úa?

62 ɔ Yesu mè: Mámε má aà ú. A Gbēnazín Né e zòleá Gbāapiide ɔplaaí, § mé á aà mɔa e luabεpuanau.*

63 ɔ sa'onkiapi a ulao ga kè à mè: E'e, wá bàa kú ní seeladeɔ be?

64 A mà lá à dè ní Luao weó? Kpelewa a zεoi? ɔ aa yá diè nípii aa mè wà aà de.†

65 ɔ wà fêle lé lé'ikakawá.‡ ɔ wà pɔkùè aà wéwa, wàle aà lele ní ɔkũo, wàle oè: Anabikeke, ní gbé pɔ n le o. ɔ dɔaiɔ aà kú aa aà sánkeke.

66 Píeε ku zíle ua, ɔ sa'onkia be nεε zíkεnaɔ do mò we.

67 Ké à Píeε è, àle tékpakpa, ɔ à aà gwá soee, a oè: Mpi sɔ, iɔ sánu ní Yesu Nazaletipioε.

68 ɔ à lelekpá à mè: Má dɔo, mi ma lá níle oo. ɔ à fêle gè gɔu guu.

69 Nɔεpi éa aà è we, ɔ a ò gbé pɔ zea we nε à mè: Gɔεpiá an gbēdoε.

70 ɔ Píeε lelekpá lɔ. Ké à kè sáa yɔɔ, gbé pɔ zea we ɔ Píeε: Sianaε an gbēdon n ú, asa Galile gbén n ú.

71 Píeε váikpáal ní azíao, ɔ à mè: Má sí ní Luao, má gbé pɔ ále aà yá'opi dɔo.

72 Wegɔɔ ɔ ko lé gēn plaade zù, ɔ yá pɔ Yesu ò dɔ Píeεgu, ké à mè e ko àò gé lé gēn plaade zui, a lelekpaaizi gēn áaɔ. ɔ à nà ɔɔlwa.

15

Pilati yákpalekea ní Yesuo

(Mat 27.11-31, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)

1 Ké gu dɔ gɔɔ sa'onkiaɔ ní gbēzɔɔ ní Mɔizi ikoyadanedeɔ ní gbáadeɔ píi lekpáal, ɔ aa Yesu yè aa gè aà kpá Pilatiwa.

2 ɔ Pilati aà là à mè: Yudaɔ kían n úa? Yesu wèwà à mè: N òn we.

3 Sa'onkiaɔ lé yádòdòwà,

4 ɔ Pilati éa aà là à mè: Nyɔ yāe ooa? Yá pɔ wàle dɔdɔma ma fá!

5 Ké Yesu i yāe zásimáo, ɔ aà yá bɔ Pilati saε.

6 Gεamusu dikpeɔɔzi Pilati í dakpeunaɔ do pɔ wa yei kénéε.

7 Búsudena pɔ aa bɔ gbáadeɔ kpe aa gbēdèɔ ku kpéu. An gbēdo tɔn Balaba.

8 ɔ bíla sɔ Pilatizi aa wabikèwà aà ke lá í kenéwa.

9 ɔ Pilati ní lá à mè: A ye mà Yudaɔ kía kèé yá?

10 Asa a dɔ sáasá ké sa'onkiaɔ wεdɔ Yesuε yáí ɔ aa aà kpáíwa.

11 ɔ sa'onkiaɔ tekpá bílagu, ɔ aa oè aà Balaba kéné.

12 Ǿ Pilati ní lá à m̀è: Kpelewa á ye mà ke ní gbé p̀ó wí me Yudaᵒ kíaoui?

13 Ǿ aa èa wiilè: N aa páliwa!

14 Ǿ Pilati ní lá à m̀è: B́yáii? Vái kpele a kèi? Ǿ an wiilea káfi aa m̀è: N aa páliwa!

15 Pilati ye yá p̀ó a kángu ke, ̄ à Balaba k̀èné. A Yesu kpà sosaᵒwa aa aà gbè ní flaalao, aai aà páliwa.

16 Ǿ sosapiᵒ gèaànoᵒ bùsu gbãadepi be'ua, aa ní gáli káaa píi.

17 Aa gomusu t̄ea dàè, ̄ aa f̀ùà t̄á ní leo aa kpàè.

18 Ǿ aale f̀okpakpawà aa m̀è: Yudaᵒ kía f̀o!

19 Aale aà gbè a miwa ní feeo, aale lé'ikakawà, aale kùlekule aà ae, aale lémawà.

20 Ké aa aà kè p̀óᵒᵒ aa làa, ̄ aa gomusu t̄epi b̀aàla, aa aàzla p̀okasa dàè. Ǿ aa b̀aànoᵒ, aale gé aà páliwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)

21 Ké aale gé, ḡee b̀ò s̀è oi, àle d̄n̄zi, ̄ aa teasidàè aa Yesu lip̄ak̄sa diè. Ḡepi tón Simᵒᵒ, Sileni bùsu gbéé, Alesánda ní Lufuo de'iae.

22 Ǿ aa gè ní Yesuo gu p̀ó wí me Gᵒgᵒta. (Bee m̀è mitᵒᵒnagu.)

23 Ǿ aa v̄ee p̀ó wà líᵒ kàu d̀è, ama i mio.

24 Ké aa aà páliwa, ̄ aa aà p̀okasaᵒ kpaaalè kàle, aa t̄lepà a sea yá musu.*

25 Aa aà páliwa lat̄e muuwãamigᵒᵒe.

26 Yá p̀ó wa d̀wa ̄ wa k̀è wa ná aà mia wà m̀è:

Yudaᵒ Kía.

27 Wà kp̄áiweliw̄eᵒ páliwa we lo gb̄eᵒn pla, ado aà ᵒplai, ado zeei.

28 Ǿ yá p̀ó k̄ea láue bee pa wà m̀è: Wà aà gwà dou ní t̄aaekenao.†

29 Gbè p̀ó lé ḡe weᵒ lé ní mid̄e,‡ aale aà s̄s̄s̄ aa m̀è: Eh̄! Tò! N m̀è níyᵒ Lua kpé wí, ní ea dᵒ gᵒᵒ àaᵒ nolo?§

30 N n̄zla suaba! Pila líwa m̀è!

31 Maa lo sa'onkiaᵒ ní M̄izi ikoyãdan̄eᵒ lé aà ke p̀óᵒᵒ aa m̀è: A gb̄ep̄ale suabà, ama a f̀ò à azla suabao.

32 Tó wà è Isailiᵒ kía p̀ó wí me Mesiiipi pila líwa, wà aà náaike sa. Ǿ gbé p̀ó wà ní páliwa s̄anuᵒ lé aà s̄s̄s̄ lo.

33 Sea za lat̄e minanguo e aua gè p̄ilaᵒ gu siakù bùsupiu píie.

34 Iat̄e'auapilaa ̄ Yesu wiilè gbáugb̄au à m̀è: Eloi, Eloi, l̄ema sabatani! Bee bᵒᵒle m̀è: Ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei?*

35 Ké gbé p̀ó zea weeᵒ yápi mà, ̄ aa m̀è: Ma we, àle Elia sisie.

36 Ǿ gb̄ee bàalè gè sao z̄ᵒ v̄ee kùmawa,† a p̄e feea a d̀ Yesue à m̀è: A ze gl̄a wà gwa, tó Elia a mᵒ aà pila.

37 Yesu wii gb̄aa lè, ̄ à gà.

38 Ǿ Lua kpé zw̄aa‡ p̀ó daa luakukti ae p̄aa pla za musu e z̄ile.

39 Ké sosaᵒ gb̄eᵒzᵒ p̀ó ze Yesu ae we aà gaa è maa à m̀è: Ḡepiá Lua Néé s̄lana.

40 Nᵒeeᵒ ku we lo, aale gugwa káaa. An guu Maliama Madeleni kuu ní Maliama p̀ó de Yosefu ní Zaaki Nénao da ūo ní Salomeeᵒ.

41 Gᵒᵒ p̀ó Yesu kú Galile, aame aalᵒ t̄eaazi wàᵒ blekèè. Nᵒe p̄aleᵒ m̀aànoᵒ Yelusal̄eᵒ aa ku we lo dasi.

* 15:24 Sou 22.19 † 15:28 Isa 53.12 ‡ 15:29 Sou 22.8, 109.25 § 15:29 Maa 14.58 * 15:34 Sou 22.1 † 15:36 Sou 69.22 ‡ 15:38 Ba 26.31-33

*Yesu vía**(Mat 27.57-61, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)*

42 Asɔ́adazí oosi lé ke. Lá kámabogɔ́ ye daalei,

43 Yosefu Alimate m̀. Gbɛ́ tɔ́deɛ Yuda gbáadeɔ́ guu, mé àle kpala pɔ́ a bɔ́ Lua kíí dá. A sɔ́dile à gè Pilati kíí, à Yesu gɛ wabikèwà.

44 Ké Pilati mà Yesu gà kò, à b̀ aà sae. ɔ́ à sosaɔ́ gbɛ́zɔ́ sisi, à aà là tó Yesu gà kò.

45 Ké Pilati gbɛ́zɔ́pi yámà, ɔ́ à Yosefu gbà zé aà gepi sé.

46 Yosefu gè bàabaa lù, ɔ́ à gè à aà bùa à bàabaapi fíwà. A aà dà gbè'ε pɔ́ wa sò mia ũ guu, ɔ́ à gbè gbènɛ gbeembo tà epile.

47 Maliama Madeleni ní Maliama Yosefu dao lé gwa, aa è gua pɔ́ wà Yesu gepi dàu.

16*Yesu bɔ́a gau**(Mat 28.1-10, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)*

1 Kámabogɔ́zɔ́ láaa íatɛ́ gɛ́a kpéu Maliama Madeleni ní Maliama Zaaki dao ní Salomeɛo nísi gínana lù, ké wà gɛ ma Yesu mɛwa.

2 Ásɔ́anenzí kɔ́kɔ́ íatɛ́ bilea ɔ́ aa b̀ gè miapi kíí.

3 Aale kɔ́ la zéu aale me: Déme a gbepi gbeembo à gowɛ́ mia'ε léí?

4 Asa gbepi gbènɛɛ. Ké aa wesè, ɔ́ aa è wà gbepi gbeembò kò.

5 Ké aa gè mia'epi guu, ɔ́ aa èwaasoe è zɔ́lea ɔ́plaa oi, a ulatao pua daa. ɔ́ iwāa kà ní pɔ́a.

6 A òné: Asu to iwāa ká á pɔ́ao. Yesu Nazaleti pɔ́ wa pàliwa ále wɛɛɛo lò? A vù. A gu pɔ́ wà aà díleu éa? A ku lao.

7 A tá, í o aà íwaɔ́ne ní Piɛɛo, a dɔ́aané Galile. Aa aà e we lá a ònéwa.*

8 Iwāa kà ní pɔ́a, aale kpakpanaga, ɔ́ aa b̀le miapiu ní bao. Aai yáe o gbèɛo, ké vía ní kú yáí.

*Yesu azla ɔ́ba a íwaɔ́ne**(Mat 28.16-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23)*

9 Ké Yesu b̀ gau ásɔ́anenzí gufɛ́ne, à azla ɔ́b Maliama Madeleni pɔ́ à táa m̀n soplá gòɛ káau.

10 ɔ́ nɔ́epi gɛ ò aà gbé pɔ́ an pɔ́ yaa, aale ɔ́ɔ́bɔ́ne.

11 Ké aa mà Yesu vù, nɔ́epi aà è ní wéo, ɔ́ aai sio.

12 Bee gbea gɔ́ pɔ́ an gbɛ́ɔ́n plaɔ́ be zé guu, aale gé wéleu, à azla ɔ́bné lán gbɛ́pálewa.

13 Ké aa èa sù ní wélepio, aa ò gbé kíniɔ́ne. N beeo aai ní yá sio.

14 Gbɛ́zà ɔ́ à azla ɔ́b a gbɛ́ɔ́n kuɛdoɔ́ne gɔ́ pɔ́ aale pɔ́ble. ɔ́ à zɔ́adòmá, ké an swá gbāa mé aai a náaikɛo yáí. Asa aai gbé pɔ́ aa aà è à vùɔ́ yá sio.

15 ɔ́ a òné: A gé dúnia guu píi, í ma baokpa gbépiiɛ.

16 Gbé pɔ́ sí mé à da'ilekè a bɔ́. Gbé pɔ́ i sio sɔ́, yá a zɔ́lewà.

17 Gbé pɔ́ aa yápi síɔ́ yákeɔ́n ke: Aali táago ní ma tóo, aali yáebui'o.

18 Tó aa mlɛ́ kù ní ɔ́ ge tó aa kona í mí, a pɔ́e kenéo. Aali ɔ́na gyáɛɔ́wa, aai aafia'e.

*Yesu taa luabe**(Zín 1.9-11)*

* 16:7 Maa 14.28

¹⁹ Ké Dii Yesu yá'óné a làa, 5 Lua aà sè tàò musu, à z̀lè Luapi ɔplaii.

²⁰ ɔ aà iwapiɔ b̀gè waasokpà gupiiu. Dii z̀kèrínɔ, 5 an dabudabukeaɔ yá p̀s aa ò slanapliiwáné.

LUKU

Yá pò kú láε bee guu

Luku Yesu baona lápi kè lá Maaku kèwae.

Zaa da'ilena ya'oa guu, a ye gbéε sɔu à maà wàò Yesu dá (3.1-20)
Yesu da'ilekea ní aà ȳsao (3.21-4.13).

Yesu zíkεa Galile búsuu, gu pò à waasokèu ̄ à gyáε gbàgbā (4.14-9.50).

Yesu wélegea bɔa za Galile e taa Yelusaleū (9.51-19.28). Luku yá pò Maaku i kèε kè dasi. A keεn ke: Sámali gbēmaa yá, ɔde sɔu yá, né pò sàsā yá, ɔde ní Lazaa yá.

Yá pò Yesu kè Yelusaleū (19.29-21.38).

Yesu taasikea ní aà gaao (22-23).

Lápi midekli (24) Yesu bò gau ̄ à bò m̀ a Iwaεwa Emausi zéu e à ge táí luabe.

Luku Yesu ní Zaa Da'ilena ia yá bɔɔlekè gíε (1-2). Wekli a ò lá malaika b̀ m̀ Yesu da Maliamawa ní Zaa Da'ilena da Elizabetio, ní lá sādána ̄ ní saanyádóna ̄ m̀ kùle Yesueo, lá Maliamá ní Zakalio Dii sáaukpá mé Simεo Lua Musude t̀ b̀. Yá bee guu Luku yá gbiao ò k̀ a Yesu seeladekekea guu: Yesu luake ní aà dea Isaili zalala ūo ní lá aà m̀a dúnia guu de yázɔ ū gbépiiεo. Luku òbweε ɔ lá Lua ye ǹsεdóudezi ní gbé pò wá pákpárizi ní n̄εo ní taasideo ní n̄bɔ. Lua Nisna yá kú we ɔ ní p̀na pò Yesu baona i inéo ní Lua táasileao ní wabikeawào.

Luku i Isailio felekaayá bɔɔlekwéε wásawasae. Baona láε bee kyokea guu baade a f̄ gbépii Suabana yá d̄su.

¹ Gbéε ɔkpá yá pò kè wá guu dau siua lá guu zéze wa dasi,

² lá gbé pò aa de yápi seeladeo ní a baokpana ̄ ū za káau ̄ òwéewa.

³ Tiasa mapi s̄, lá ma weté yápiɔi dodo za a daaleawa, má è a maa má kēne zéze, ma gbé beεede Teofili,

⁴ ké n̄ e n̄ yá pò wa dāne sásá d̄.

Malaika d̄saaa Zaa Da'ilena ia ya'oa

⁵ Yude b̄su kí Elodi gɔɔ sa'onae ku, aà tón Zakali. A ku Abia sa'onao gáli guue. Aà na tón Elizabeti. Aalona buie ɔ.

⁶ An pla nípii aa maa Luae. Aa ̄ ku táaesai, aa Dii ikoyá ní yá pò a díle ɔ k̄a.

⁷ Aa né v̄io, asa Elizabetiá flie, mé an pla nípii aa zikù.

⁸ Gɔɔ pò sa'oa kà an gáliwa, Zakali mé lé Lua gbagba.

⁹ Lá sa'onapio i kewa, aa likpá, ̄ lí Zakali sè aà gé tulaletikai téa Dii kpéu.

¹⁰ Tulaletikpasagɔ bíla kàaa kpεεle pii, aale wabike.

¹¹ ̄ Dii malaikae b̀ m̀wà, à zè tulaletikateakli ɔplai.

¹² Ké Zakali aà è, à bilikè, v̄ia aà kù.

¹³ ̄ malaikapi òè: Nsu to v̄ia n̄ k̄o Zakali. Lua n wabikea sí, n na Elizabeti a ne'i ḡε ū, ní t̄kpàè Zaa.

¹⁴ N pò a ke na, níȳ yáab, gbéε p̄nake aà ia yá musu dasi,

¹⁵ asa aɔ de Diie gbézɔ ūε. A wé ge i gbāae mio,* Lua Nisna aɔ dedeawà za aà da gbεεε.

¹⁶ A to Isailio ze ní Dii ní Luao dasi,

* 1:15 Nao 6.3

17 a dɔaa Diie ní Lua Nisína gbáa pɔ Elia ví yáao. A to maεɔ ledouke ní ní néɔ,* a to swáyámansaideɔ gbɛmaaoɔ ɔno sé. A gbéɔ keke aaɔ ku sou guu Diie.

18 ɔ Zakali ò malaikapie: Kpelewa má yápi síana dɔi? Asa maezinan ma ù, mé ma na zikù lɔ.

19 ɔ malaikapi wèwà à mè: Mámε má Gablieli,‡ miɔ zεa Lua ae. ɔme ma zì yápi oine, mà baonapi kpane.

20 Ma, n léna a naale, nýɔ fɔ yá'oo e yápi ge keò, ké ni ma yá pɔ a ke a gɔwa sio yáí.

21 Gɔɔ bee sɔ wàle Zakali dá. Aà gɛgɛa Lua kpéu bò ní sae.

22 Ké à bɔ, i fɔ yá'òrnɔɔ, ɔ wa dɔ ké à wépfungu'è Lua kpéue. Lá aà léna nàale, ɔ àle yá'one ní ɔɔ.

23 Ké Zakali sa'ogɔɔ lé kà, ɔ à tà a be.

24 Bee gbεa aà na Elizabeti nɔsí, ɔ à azía ùle e mɔ sɔɔ à mè:

25 Dii kè, à ma wɛnagwà, à wibòmεε.

Malaika dɔaaa Yesu ia yá'oa

26 A mɔ soolode guu Lua malaika Gablieli zì Galile wéle pɔ wí me Nazaleti guu.

27 A gè nenɔe léso pɔ aà tón Maliama kíi. A gɔkpama ví Davidi bui ù, aà tón Yosefu.

28 Ké malaikapi gè aà kíi, a òè: Fɔɔ báaaade! Dii kunnɔe.

29 Maliama bílikè yápiwa, à làasookè à mè: Fɔ bee mi dea ni?

30 ɔ malaikapi òè:

Maliama, nísu tɔ vía n kúo,
asa Lua báaadàngue.

31 Ma! Nyɔ nɔsi, ní ne'i gɔe ù,
ní tókpaé Yesu.

32 Aɔ de gbɛzɔɔ ù, wáli oè Musude Né.
Dii Lua a aà kpa aà dezi Davidi kpalau,

33 iɔ de Yakɔbu buiɔ kía ù gɔɔpii,

aà kpala aɔ láaa vío.‡

34 ɔ Maliama ò malaikapie: Lá mi gɔe dɔ yáao, bee a ke kpelewa ni?

35 Malaika wèwà à mè:

Lua Nisína a dine,
Musude gbáa i mɔma.

A yáí né pɔ nýɔ ipi kua aɔ adoa,
wáli oè Lua Né.

36 N daε Elizabeti nεgɔe nɔsia sɔ a zikù guu. Nɔe pɔ wa díle fii ùpi kú ní nò mɔ sooloo tia.

37 Asa Lua lí fu yáewao.*

38 ɔ Maliama mè: Dii zɔblenan ma ù. Aà kemεε lá ní òwa. ɔ malaikapi aà tò we.

Maliama gεa Elizabeti gwai

39 Gɔɔ bee Maliama fεle gè wéle pɔ kú Yude bùsu gusísídeu gɔɔ.

40 A gè Zakali be, ɔ à fɔkpà Elizabetiwa.

41 Ké Elizabeti Maliama fɔpi mà, aà né víví aà gbεε guu, ɔ Lua Nisína dède Elizabetiwa,

42 Elizabeti wii gbāa lè à mè: Báaaden n ũ de nɔɛ piila. Báaaden né pɔ́ kú ní gbɛɛu ũ lo.

43 Bón ma ũ ké ma Dii da mò ma gwaii?

44 Gɔɔ pɔ́ ma swálè n fɔwa lé, né pɔ́ kú ma gbɛɛu vɔ̀vɔ̀ ní pɔnaoɛ.

45 Báaaden n ũ, asa ní sɪ yá pɔ́ Dii ònɛ a kɛ.

46 ɔ Maliama mè: Báaaden n ũ, asa

Máɛ Dii tɔ̀ɔ ma sɔ́ guu,

47 ma nɔ̀sɛ lé yáaɔ Lua ma Suabanawa,†

48 asa à ma yáda,

mapi aà zòblena pɔ́ mi ka pɔɛ ũo.

Za tia e gɔɔpii wáli omɛɛ báaadeɛ,

49 asa Lua Gbáadeɛpi yázɔ̀kɛmɛɛ.

Aà tɔ́ kua adoa.

50 I wɛnadɔ́ gbɛ́ pɔ́ aai vɛakeɔnɛ e ní buiwa.

51 A a gásl pòo à a gbāa òlɔné,

à waladeɔ fáaa ní ní láasooɔ.

52 A gbáadeɔ̀ bò kpalau,

à táaaɔ káfi.

53 A pɔ́maaɔ kpá nɔ̀andɛnaɔwa aa kà,

à ɔdeɔ gbáɛ ɔgii.

54 A a zòblena Isailiɔ̀ ò,

an yá i sáaáguo.

55 A wɛnadɔ́ Ablahaũ ní a buipionɛ‡

lá à a lɛgbè wá deziɔnɛwa.

56 Maliama zòlɛ ní Elizabetio lán mɔ̀ áaɔwa, ɔ̀ à gbàsa tà a be.

Zaa Da'ilena ia

57 Elizabeti ne'igɔ̀ kà, ɔ̀ à ne'í gɔ̀ɛ ũ.

58 Ké aà fáanideɔ̀ ní aà daɔ̀ mà lá Dii wɛnadɔ̀ɛ, aa pɔ̀nakèaàno.

59 A gɔ̀ɔ swaaɔde zɪ́ aa mò tɔ̀zɔ̀i népiɛ,§ aai aà mae Zakali tɔ̀kpaɛ,

60 ɔ̀ aà da mè: Aawo! Wáli oè Zāa.

61 Aa òè: Gbɛɛ ku n daɔ̀ guu, a tɔ́ bee vɛo.

62 ɔ̀ aa yá'ò aà mae ní ɔ̀, ké aa e dɔ́ lá a ye wá tɔ̀kpaɛ.

63 Zakalipi pɔ́ pɔ́ á e lákɛwà gbɛ̀a, ɔ̀ a kɛ̀wà: Aà tɔ̀n Zāa. Yápi bò ní sae nípii.

64 Wegɔ̀ɔ̀ aà léna gòlɛ, à lɛ̀bò lé yá'o, àlɛ Lua sáaukpa.

65 ɔ̀ vɛa ní fáanideɔ̀ kù pii, ɔ̀ Yude búsu gusɔ̀sɔ̀de gbɛ́o lé yápi galikɛ pii.

66 ɔ̀ gbɛ́ pɔ́ aa yápi màò kúa ní nɔ̀sɛ guu aa mè: Bó népi aɔ̀ de a ũ ziai? Asa Dii o liaaaázie.

67 Lua Nisína dède aà mae Zakaliwa, ɔ̀ à ánabikɛkè à mè:

68 Wá Dii Isailiɔ̀ Lua sáaukpa!

A mò a gbɛ́ɔ̀ bò.

69 A Suaban gbáade bòwɛɛ

a zòblena Davidi bui guu,

70 lá a dà a ánabionɛ aa ò za ziwa.

71 Aa mè a wá sí wá ibɛɛɔwa,

a wá bɔ̀ gbɛ́ pɔ́ zawáguɛɔ̀ ɔ̀zɪ.

72 Maa à wá deziɔ̀ wɛnagwà,

aà bàa pò kúrínò yá i sãaàguo.

⁷³ A lɛgbɛ̀ wá dezi Ablahaũɛ*

⁷⁴ à mè á wá bɔ́ wá ibɛɛɔɔ zɪ́,
í wá gba zé wá zɔbleɛ vɪ́asai,

⁷⁵ wá kua iɔ́ adoaè gbɛmaao ù
e wá wɛ̀ni léu.

⁷⁶ Mpi sɔ́ ma né, wáli onɛ Musude ãnabi,
asa nĩmɛ níyɔ́ dɔaa ñ zekɛke Diie.†

⁷⁷ Nyɔ́ to aà gbɛ̀ɔ́ dɔ́ lá a ní suaba,
lá a ní duuna kɛ́má,

⁷⁸ kɛ́ wá Lua nòsɛ sósobi vɪ́ yáí.
Bɔa musu a mɔ́ wá gwai lá gu í dɔwa,

⁷⁹ i gupu gbɛ́ pò kú gusiauoɛ
ní gbɛ́ pò kú ga lézɪ́,‡

i wá gbá péle aafia zéu.

⁸⁰ Nɛpi zɔ̀kù à gò kágbáade ù. A ku gbáau e gɔɔ́ pò à bò gupuaú Isailiɔ́wa.

2

Yesu ia

(Mat 1.18-25)

¹ Gɔɔ́ bee Sezaa Ogusi bò ní yáo à mè wá dúnia gbɛ́pii nao.

² Wá nao séiapi kè gɔɔ́ pò Kilini de Sili búsu gbɛ̀zɔ́ ù.

³ Baade pii gè a be wéleu wá a tó dalau.

⁴ Yosefu sɔ́ à bò Nazaleti, Galile búsuu, à gè Davidi be wéle Beteleũ, Yude búsuu, kɛ́ a de Davidi bui ù yáí.

⁵ A gè wá a tó dalau we ní a nɔkpama Maliamao. A nɔsia,

⁶ ɔ́ gɔɔ́ pò aa ku we, aà nɛ'igɔɔ́ ká,

⁷ ɔ́ à a yoa í gɔɛ ù. A zwáa fíwá à aà wùle pɔtuoo pɔblebɔu, kɛ́ aai gu e nibɔɔ pilakɪo yáí.

⁸ Sádánaɔ ku búsu doũpi guu, aale i sɛu, gwáasína aale ní são dɔ́a.

⁹ ɔ́ Dii malaikae bò mòmá, Dii gawi gupùrɪzi, ɔ́ vɪa ní kú maamaa.

¹⁰ Malaikapi ònɛ: Asu to vɪa á kũo, asa ma mɔ́ baonakpaiéé, gbɛ́pii pɔ́ i kɛ na maamaa.

¹¹ Wá Suabana íé Davidi wéleu gwáa, ɔ́mɛ Mɛsii ù, Dii ù.

¹² Seela pò a to à aà dɔ́n kɛ: A nɛ́tɛna e wúleá pɔtuoo pɔblebɔu, zwáa fífiwá.

¹³ Kándo luabe íwaɔ ku sánu ní malaikapio dasidasi, aale Lua táasile aa mè:

¹⁴ Wá Lua tɔbɔ musu,
gbɛ́ pò an yá kèèò i aafia'e tɔɔle.

¹⁵ Kɛ́ malaikapio gòrɪa aa tà luabe, ɔ́ sádánaɔ òkɔɛ aa mè: Wá gé Beteleũ wá yá pò kèpi e, yá pò Dii tò wá dɔ́.

¹⁶ ɔ́ aa fɛle gè kpakpa, aa bò Maliamaa ní Yosefuowa ní nɛ́tɛnapio wúleá pɔtuoo pɔblebɔu.

¹⁷ Kɛ́ aa aà è, aa yá pò wa ònɛ nɛ́tɛnapio yá musu ò.

¹⁸ ɔ́ yá pò sádánaɔ òpi bò gbɛ́ pò aa màò sae pii.

¹⁹ Maliamaa yápi kúa a nòsɛ guu píi, àle láasookewá.

* 1:73 Daa 22.16-18 † 1:76 Mal 3.1 ‡ 1:79 Isa 9.1

20 Sādānao èa tà, aale Lua tobɔ, aale aà sáaukpa yá pɔ aa mà mé aa è musu, asa à kè lá wa ònéwaɛ.

21 Ké a gɔɔ la sù, né tɔzɔgɔɔ kà,* ɔ wà tɔkpàè Yesu, tɔ pɔ malaika ò zadɔ wi aà nɔsio.

Yesu ɔba Dii

22 Ké an gbábɔgɔɔ kà, aa aà sè gè ɔloi Dii Yelusaleŭ lá Mɔizi ikoyá'òwa.

23 Asa a ku Dii ikoyáu wà mè wà nɛgɔɛ séiaɔ kpawàɛ.†

24 Aa sa pɔ wa ðile Dii ikoyáu ò, wà mè felena mèn pla ge felenguulu né bɔbɔ mèn pla.‡

25 Gbèe ku Yelusaleŭ, aà tɔn Simɛɔ. Gbēmaae, a Lua vɪa vɪ, mé aà wé dɔ Isailio misiai. Lua Nisna ðiè,

26 ɔ Nisnapi òè a ga kía pɔ Dii kpà esaio.

27 Nisnapi ðbaae, ɔ à gè Lua ua. Ké Maliama ní Yosefuo mò ní ní né Yesuo yá pɔ wa ðile ikoyáu kea yáí,

28 ɔ Simɛɔ aà sí a ɔzɪ, à Lua sáaukpa à mè:

29 Mapi n zɔ̀blena gbae nie guu sa lá ní òmɛɛwa Dii,

30 asa ma wesi Suabana pɔ ní ðile

31 n aà yá kèke bui pii wáale.

32 Aɔ de gupua ũ à gupu buiɔne, § i n gbé Isailio tobɔ.

33 Yá pɔ a ò népi musu bɔ aà de ní aà dao sae.

34-35 Simɛɔ samaa'òné, ɔ a ò népi da Maliamae à mè: ɔme aɔ de seela pɔ Isailio gii ũ, pɔsia i n sɔ zɔ̀ lán fɛndawa.

Isailio lao ge aa káfi aà yáí, an nɔse guu yá i bɔ gupuu.

36 Nɔe ānabie ku we, aà tɔn Ana, Fanueli né, Asee buie. Nɔepi zikùè táotao. A zākè ní a gɔkpamao wè soplac,

37 ɔ à gòò gyaa ũ e wè basiiɔ ní síiɔ. Ili bɔ Lua uao, ɔ lousisi fáane ní gwáasɪnao ní leyeano ní wabikeao.

38 Zibeezɪ gɔɔ à sònízi à Lua sáaukpa, àle népi yá'o gbé pɔ an wé dɔ Yelusaleŭ boaiɔne pii.

39 Ké Yosefu ní Maliamao kè lá a ku Dii ikoyá láuwa pii aa làa, aa èa tà ní be wéleu Nazalɛti, Galile búsuu.

40 Népi fɛle à gbáakù. ɔno pàè, mé ɔ kú ní Lua báaao.

Yesu gɛa Lua ua a nɛgɔɔ

41 Wè ní wèo Yesu de ní aà dao aai gé Gēamusu* dikpɛkei Yelusaleŭe.

42 Ké Yesu kà wè kuɛpla, aa èa gè dikpɛkei lá aai kɛwa.

43 Ké dikpɛ làa, aale tá, ɔ an né Yesu gò Yelusaleŭ, aa dɔo.

44 Aale e a kú ní gbéɔ guue. Ké aa táa'ò gɔɔ do, ɔ aa gbàsa lé aà wɛɛle ní daɛɔ ní ní gbé dɔaɔ guu.

45 Ké aai aà eo, aa èa gè aà wɛɛlei Yelusaleŭ.

46 A gɔɔ aaɔde zɪ ɔ aa aà è Lua ua zɔ̀lea yádanedeɔ guu, àle yāmamá, àle yálalamá.

* 2:21 Lev 12.3 † 2:23 Bɔa 13.2 ‡ 2:24 Lev 12.6-8 § 2:32 Isa 42.6, 49.6 * 2:41 Bɔa 12.1-11

47 Aa yādōa ní àà yāweamáo dī gbé pó aale àà yāmaᵛwa pii.

48 Ké àà de ní àà dao àà è, à bò ní sae, 5 àà da òè: Bóyāi ní kèwēe máai? N mae ní mapio, wá pò yà n wēlea guu.

49 A wémá à mè: Bóyāi àle ma wēlei? Ké à kù màò ku ma Mae kpéu, á dᵛo lé?

50 Ama aai yá pó a ònépi dᵛo.

51 Yesu èa tàrínᵛ Nazalati, à misiléné. Aa da yápiᵛ kúa a nᵛse guu pii.

52 Yesu zᵛokù, àà 5nᵛ kàfi, mé a na ní Luao ní gbēnazinaᵛ.†

3

Zaa Da'lena waasokpaa

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Zaa 1.19-28)

1 Sezaa Tibelia kpalablea wè gēode guu Pᵛnsi Pilati mé Yude bùsu gbēzᵛo ù, Elodi lé kible Galilé, àà dàuna Filipi lé kible Itule bùsu ní Takᵛni bùsuowa, mé Lisania lé kible Abilēni bùsuwa.

2 Anasi ní Kaaifao mé sa'onkiaᵛ ù. Gᵛᵛ bee 5 Lua yá'ò Zakali né Zāae gbáau.

3 Ɔ à fēle lé bēbe Yuudē baale ní baalao pii, àle waasoke gbēᵛne. A òné aa nᵛselile aa da'ileke, Lua i ní duuna kémá.

4 Maa yá pó ànabi Isaia ò a lá guu kè à mè:

Kpàwakēna lᵛᵛ ma dᵛ gbáau,
àle me à zekēke Diie,
à zéwēwēnaᵛ pooè súsu.

5 Guzule pii a tata,

gbè lesᵛ ní sᵛsᵛ daal pii.

Zé koleaᵛ poo súsu,

zé tòútoúᵛ daal,

6 gbépii i e lá Lua i ní suaba.*

7 Bila lᵛ mᵛ àà ká da'ilekei, 5 ì oné: Gbēnazin píligonaᵛ! Dème ledàwá à bàasi pᵛkúma pó Lua a bᵛbᵛmáel?

8 A nᵛselilea yá ke, wi dᵛ ké a lile. Ké Ablahaᵛ de á dezi ù, ásu dile bee mé a á bᵛo. Mále oé, Lua a fᵛ gbēe beee ke Ablahaᵛ buiᵛ ù.

9 Mᵛo dila lízi kò. Lí pó lé né maa io, wa zᵛ zu téue.

10 Bila àà là: Tó máae, wá ke kpelewa ní?

11 A wémá à mè: Gbé pó ula ví mèn pla, àà ado kpa gbé pó víowa. Gbé pó pᵛblea ví, àà ke maa lᵛ.

12 Ɔsinaᵛ mᵛ da'ilekei, 5 aa àà là aa mè: Metulu, wá ke kpelewa ní?

13 A wémá à mè: Asu 5asimá de lá wa dilelao.

14 Sosaᵛ àà là aa mè: Wápiᵛ sᵛ wá kea ní? A òné: Asu gbāamᵛ gbēᵛne à ní bleo. A ze ní fla pó wí boéo.

15 Gbéᵛ pᵛna lé dede. Gbépii lé laasooke a nᵛse guu Zāa yáwa, tó aᵛ de Mesii ù.

16 Zāa òné pii à mè: Mi á da'ileke ní íoe, áma gbēe lé mᵛ, àà iko demala, mi ka má àà sabala bᵛbᵛèo. Ɔme a á da'ileke ní Lua Nisinaᵛ ní téo.†

17 A gbaana kúa à pó fàò, i pᵛwēna ká a dᵛu, i a sàò ka té gasai guu.

18 Zāa baonakpaané guu, à nàemá ní yápāleᵛ dasi.

19 Ké à yá pó kí Elodi kè a dàuna na Elodia yá musu ní vái pále pó a kèᵛ bᵛè gupuaᵛ pii,

20 5 Elodí èa yávaikè lᵛ, à Zāa dàkpeu.

21 Ké Zāa lé gbéᵉ da'ileke píi, à Yesu da'ilekè sᵉ. Gᵉᵉ pᵉ Yesu lé wabike, luabe wèᵉaa,

22 ᵉ Lua Nisina sù lán felenawa à diè. ᵉ wà yá'o mà bᵉa luabe à mè: Ma Nén n ũ, má yenzi, ma pᵉ kèma na.‡

Bui pᵉ Yesu bᵉ n guu

(Mat 1.1-17)

23 Gᵉᵉ pᵉ Yesu a zᵉ dàale, a wè baakwi taa ví. Wàle e Yosefu nᵉe.

Yosefupi sᵉ Heli nᵉe,

24 Helipi sᵉ Mata nᵉe,

Matapi sᵉ Levii nᵉe,

Leviipi sᵉ Meleki nᵉe,

Melekipi sᵉ Yana nᵉe,

25 Yanapi sᵉ Yosefu nᵉe,

Yosefupi sᵉ Matatia nᵉe,

Matatiapi sᵉ Amᵉsi nᵉe,

Amᵉsiipi sᵉ Nauᵉ nᵉe,

Nauᵉipi sᵉ Eᵉseli nᵉe,

Eᵉselipi sᵉ Nage nᵉe,

26 Nagepi sᵉ Maatu nᵉe,

Maatupi sᵉ Matatia nᵉe,

Matatiapi sᵉ Semei nᵉe,

Semeipi sᵉ Yoseku nᵉe,

Yosekupi sᵉ Yoda nᵉe,

Yodapi sᵉ Yohanani nᵉe,

27 Yohananiipi sᵉ Lesa nᵉe,

Lesapi sᵉ Zolobabeli nᵉe,

Zolobabelipi sᵉ Salatieli nᵉe,

Salatielipi sᵉ Neli nᵉe,

Nelipi sᵉ Meleki nᵉe,

28 Melekipi sᵉ Adi nᵉe,

Adipi sᵉ Kosaᵉ nᵉe,

Kosaᵉipi sᵉ Eᵉmadaᵉ nᵉe,

Eᵉmadaᵉipi sᵉ Eᵉ nᵉe,

Eᵉpi sᵉ Yozuee nᵉe,

29 Yozueepi sᵉ Eᵉlieze nᵉe,

Eᵉliezeepi sᵉ Yoliᵉ nᵉe,

Yoliᵉipi sᵉ Mata nᵉe,

Matapi sᵉ Levii nᵉe,

Leviipi sᵉ Simeᵉ nᵉe,

30 Simeᵉipi sᵉ Yuda nᵉe,

Yudapi sᵉ Yosefu nᵉe,

Yosefupi sᵉ Yonaᵉ nᵉe,

Yonaᵉipi sᵉ Eliakiᵉ nᵉe,

Eliakiᵉipi sᵉ Meᵉa nᵉe,

31 Meᵉapi sᵉ Mena nᵉe,

Menapi sᵉ Matata nᵉe,

Matatapi sᵉ Natá nᵉe,

Natápi sᵉ Davidi nᵉe,

Davidipi sᵉ Yese nᵉe,

32 Yeseipi sᵉ ᵉbedi nᵉe,

ᵉbedipi sᵉ Bᵉazu nᵉe,

‡ 3:22 Sot 2.7, Isa 42.1

Bɔazupi sɔ̄ Salamɔ̄ néé,
 Salamɔ̄pi sɔ̄ Naasɔ̄ néé,
 Naasɔ̄pi sɔ̄ Aminadabu néé,
 33 Aminadabupi sɔ̄ Adami néé,
 Adamipi sɔ̄ Aani néé,
 Aanipi sɔ̄ Eɛsɛlɔ̄ ũ néé,
 Eɛsɛlɔ̄ ũpi sɔ̄ Pelezi néé,
 Pelezipi sɔ̄ Yuda néé,
 Yudapi sɔ̄ Yakɔ̄bu néé,
 34 Yakɔ̄bupi sɔ̄ Izaaki néé,
 Izaakipi sɔ̄ Ablahaũ néé,
 Ablahaũpi sɔ̄ Tela néé,
 Telapi sɔ̄ Nakɔ̄ néé,
 Nakɔ̄pi sɔ̄ Selugi néé,
 35 Selugipi sɔ̄ Leu néé,
 Leupi sɔ̄ Pelegi néé,
 Pelegipi sɔ̄ Ebelu néé,
 Ebelupi sɔ̄ Sela néé,
 Selapi sɔ̄ Kena néé,
 36 Kenapi sɔ̄ Aapasa néé,
 Aapasapi sɔ̄ Seũ néé,
 Seũpi sɔ̄ Nɔ̄ee néé,
 Nɔ̄eepi sɔ̄ Lemeki néé,
 Lemekipi sɔ̄ Metusela néé,
 37 Metuselapi sɔ̄ Enɔ̄ki néé,
 Enɔ̄kipi sɔ̄ Yeledĩ néé,
 Yeledĩpi sɔ̄ Maalalee néé,
 Maalaleepi sɔ̄ Kena néé,
 Kenapi sɔ̄ Enɔ̄si néé,
 38 Enɔ̄sipi sɔ̄ Seti néé,
 Setipi sɔ̄ Adamu néé,
 Adamupi sɔ̄ Lua néé.

4

Yesu yɔ̄a

(Mat 4.1-11, Maa 1.12-13)

1 Yesu lé sũ ní Yuudɛ̄o Lua Nisĩna pɛɛawà guu, ɔ̄ Nisĩnapi gɛ̀aàno gbáau.

2 Ibiisi aà yɔ̄ we e gɔ̄ɔ bla. Gɔ̄ɔpi i pɔ̄e bleo. Ké gɔ̄ɔ blapi pà, nɔ̄ana lé aà dɛ̀.

3 ɔ̄ Ibiisi òè: Tó Lua Néń n ũ, o gbɛɛ bee li pɛ̀e ũ.

4 Yesu wèwà à mè: A kɛ̀a Lua taalau wà mè:

Pɔ̄blea ɔ̄ gbɛ̀nazĩna kuò adoo.*

5 ɔ̄ Ibiisi aà sɛ̀ gɛ̀aàno musu, ɔ̄ à dúńia kpalaɔ̄ ɔ̄lɔ̀è píi a zɛ̀gbɛu gɔ̄ɔ

6 à mè: Má n gba iko beɔ̄ɔ píi ní a gawio. A ku ma ɔ̄zĩɛ, gbé pɔ̄ má yei má kpawàɛ.

7 Tó n kulemɛɛ lé, a gɔ̄ n pɔ̄ ũe píi.

8 Yesu wèwà à mè: A kɛ̀a Lua taalau wà mè:

Kúle Dii n Luaɛ,

nĩɔ̄ ɔ̄bleè ado.†

9 ɔ̄ à gɛ̀aàno Yelusaleũ, à aà zè Lua kpé misonaa à mè: Tó Lua Néń n ũ, ɔ̄kpa nzi,ai,

10 asa a kɛ̀a láu wà mè:

Lua a n yá'o a malaikaɔ̄ne aa n dɔ̄a.

* 4:4 Iko 8.3 † 4:8 Iko 6.13

11 Wà mè lɔ:

Aa ɔdama, ké n̄su gēnale gbewao yáí.‡

12 Yesu wèwà à mè: Wà mè,

n̄suli Dii n Lua lè n gwao.§

13 Ké Ibiisi Yesu yò ní yápiio a làa, ɔ à àà tò we e gɔɔ pàle.

Nazalɛtɛɔ gia Yesu ndaikɛ

(Mat 13.53-58, Maa 6.1-6)

14 Yesu èa tà Galile ní Lua Nisina gbāao, ɔ àà tò lɛ b̄sɔsupia pii.

15 I yáadané ní lousisikpɛɔ guu, mé gbépii í àà tɔnasi.

16 ɔ à gè Nazalɛti, gu pò à neblèu. Kámabogɔɔzɛ à gè lousisikpɛu lá í kewa. A fɛlɛ à kyokɛ,

17 ɔ wà ànabi Isaia taala kpàwà. Ké a pòo, à bò gu pò wà yáe bee kèuwa à mè:

18 Dii Nisina kua.

A ma sɛ mà baonakpa taasidɛɔnɛ,

à ma zɛl mà gɔa wéɛɔ ù kpàwake

gbé pò aa nízia víoɔnɛ,

mà wɛwɛa kpàwake v̄laɔnɛ,

mà gbé pò yeɔ polo,

19 mí Dii gbèkɛkɛnɛgɔɔ kpàwake.*

20 ɔ à lápi kòo a kpà dɔnlɛdewa, ɔ à zòlɛ. Gbé pò aa ku kpɛuò wé fɛwà pii.

21 ɔ à yásɛ à mè: Lua yáe bee pà gbà, lá ále maewa.

22 Yámaa pò dɔ àà léu bò ní sae píi, ɔ aale àà tɔnasi. ɔ aa mè: Yosefu né nolo?

23 ɔ a ònɛ: Má d̄s sáasá ké á yáasie bee kemɛɛ. Tó ní lòotoo ù, n̄ nzia gbágbā. A omɛɛ mà yá pò á mà má kè Kapɛnaù kɛ ma bɛ wéleu la lɔ.

24 Siana mále oé, ànabi lío gbia a bɛ wéleuo.

25 Mále oé siana guu, ké luabe zé tà Elia gɔɔ, gyaa gbèandɔɔ ku dasi. Lou i mao e wè àaɔ ní mɔ sooloo,† mé nɔan zɔɔ kà Isaili b̄sɔsuu píi,

26 kási Lua í Elia zɛl ní keewao, sɛma gyaa pò kú Salɛpa wéleu Sidɔ sae.‡

27 Anabi Elizi gɔɔ s̄s, Isaili b̄sɔsu kusudɛɔ die, kási í ní kee gbágbāo, sɛma Sili b̄sɔsu gbé Naama.§

28 Ké gbé pò kú lousisikpɛuò yápi mà pii, an pɔ pà maamaa.

29 ɔ aa bò ní Yesuo wénkpɛ, aa gèaàno s̄sɛl pò ní wéle kálɛwà misonaa, ké aa ɔz̄saàzi z̄lɛ yáí.

30 ɔ à bò ní guu à tà.

Yesu kua Kapɛnaù

(Mat 8.14-17, Maa 1.21-39)

31 Yesu tà Kapɛnaù, ɔ àle yáadané Galile b̄sɔsu wélepiu kámabogɔɔzɛl.

32 Àa yáadané bò ní sae, asa àa yá iko vlɛ.

33 Gɔɛ táadee ku lousisikpɛu we, ɔ à wii gbāa lè à mè:

34 Ee! Bó wá vl̄ ní k̄sɔi Yesu Nazalɛti? N mɔ wá kaalei yá? Má d̄s gbé pò ní dɛ a ù, Lua gbé pò a kua adoan n ù.

‡ 4:11 Sɔu 91.11-12 § 4:12 Iko 6.16 * 4:19 Isa 61.1-2 † 4:25 1Kia 17.1 ‡ 4:26 1Kia 17.8-16

§ 4:27 2Kia 5.1-14

³⁵ Ǿ Yesu gĩ táapié à mè: Níle! Go gōēpiwa. Ǿ táapi gōēpi nè dasi guu à gòwà, ì aà ké'laò.

³⁶ Bili gbépii kù, aale k5 lala aa mè: Bɔtaa bui yán wei? Gwa, ì yādile táaone ní iko gbáao, 5 aai gēzea.

³⁷ Ǿ aà bao ì búsupia gupiiu.

³⁸ Ké à b5 lousisikpeu, 5 à tà Simɔɔ be. Simɔɔ nada lé mēwāake maamaa, 5 wà a yā'òè.

³⁹ Yesu zè aà mizì à gĩ mēwāapie, 5 aà mē nīni. Wegɔɔ à fēle blekèné.

⁴⁰ Ké íatē gē kpéu, gbé p5 gyāe vío mǎnǎn Yesue, 5 à onàna ní baadewa, à ní gbágbā ní ní gyā bui dasio.

⁴¹ Táaa lé go gbéowa ní wiio dasi l5 aa mè: Lua Nén n ù. Ǿ à gíné aa yā'o, ké aa aà d5 Mesii ù yái.

⁴² Ké gu d5, Yesu b5 wéleu à gē gusaena, 5 bíla lé aà weele. Ké aa b5wà, aale giè aà ní tó we.

⁴³ Ǿ a oné: Sema mà kpala p5 b5 Lua kí baokpa wéle kíniɔne l5, asa a yái Lua ma zii.

⁴⁴ Ǿ à gē lé waasoke Yudaɔ lousisikpeɔ guu.

5

Yesu a twa séiaɔ sisia

(Mat 4.18-22, Maa 1.16-20)

¹ Ziewa Yesu zea Genezaleti ísida g5s5le, 5 bíla káaaaazi Lua yāmaa yái, aale naewà.

² Ǿ à gó'ilena è kálea g5s5le mèn pla, kp5wenaɔ b5le lé ní táaluɔ pipi.

³ Ǿ à gē gópiɔ do p5 de Simɔɔ p5 ù guu, à wabikèwà aà ɔz5i aà go g5s5wa yɔɔ. Ǿ z5lea gópi guu à yādà bílae.

⁴ Ké à yā'ò a làa, 5 a ò Simɔɔe: Gé ní góo ísia à táalu zu, á kp5 kú.

⁵ Simɔɔ wèwà à mè: Mae, wa zikè e gu gē d5ò, wi p5e kúo, ama lá ní ò, má kpá.

⁶ Ké aa kè màa, aa kp5 náaa giligili e an táaluɔ ye kékèi.

⁷ Ǿ aa ɔkè ní zikèndee p5 kú gópi do guuɔne aa m5 d5nle. Ké aa m5, aa kp5 kà gó mèn plapiɔ pai e aa ye kpálei.

⁸ Ké Simɔɔ Piee è màa, à kùle Yesu gbázi à mè: Go ma sae Dii, asa duunkenan ma ù.

⁹ Bili Simɔɔ kù ní gbé p5 aa sanuɔ pii kp5 giligili p5 aa kùpi yái.

¹⁰ Maa Zaaki ní Zāao. Zebedee né p5 aa de k5gbēɔ ù ní Simɔɔo bílikè l5. Ǿ Yesu ò Simɔɔe: Nsu to vía n kúo. Za gbā gbēnazina 5 níyɔ weele.

¹¹ Ké aa kà ní ní góo g5s5le, 5 aa apii tò we, aa b5 teaazi.

Kusude gbágbāa

(Mat 8.1-4, Maa 1.40-45)

¹² Ziewa Yesu kú wélee guu 5 gōe p5 kusu liaala m5. Ké à Yesu è, à wùle a gbēu à wabikèwà à mè: Dii, tó n wei, níy5 f5 gbāb5mee.

¹³ Ǿ Yesu ɔb5 nàwà à mè: Ma wei, g5 gbālesai. Wegɔɔ aà kusu làa.

¹⁴ Ǿ Yesu òè: Nsu o gbēe mao. Ge ñ nízia ɔl5 sa'onae, ní sa p5 M5izi díle o n g5a gbālesai seela ù gbéɔne.*

¹⁵ Yesu bao ligua de yāala. Bíla ì káaa, ké aa aà yāma mé ké aà ní gbágbā ní ní gyā yái.

* 5:14 Lev 14.1-32

16 ǃ Yesu í kémá à ge wabikε gusac.

Gbēkaaūa gbāgbaa
(Mat 9.1-8, Maa 2.1-12)

17 Ziewa Yesu lé yādané. Falisieo ní Mɔizi ikoyādanedeo zōlea we. Aa bò Galile ní Yude wéleɔ guu píie ní Yelusaleūo. Lua gbāa kuaàno, ɔ àle gyæo gbāgba.

18 ǃ gbēo mò, aa gbēkaaūa sea ní mákelεo, aale zεwεεle wà gēaàno aa aà dile Yesu ac.

19 Lá aai gēkɔi eo dasi yáí, ɔ aa dēdeaàno kpé musu. Aa kpépi f̄, ɔ aa aà p̄la ní a mákelεo zà guu Yesu ac.

20 Ké Yesu è aale a náaike, à mè: Ma gbé, n duuna kēma.

21 Yādanedepio ní Falisipio an láasoo guu aa mè: Dén gbé p̄o lé d̄ε ní Luao bee ui? Dème a f̄o duunakēmái, Lua ado bàasioi?

22 Yesu ní láasoo d̄, ɔ à ní lá à mè: Bóyái àle láasoo bee taa ke á s̄o guui?

23 Tó má ò aà duuna kēwà, ge tó má ò aà fele taa'o, a kpele mé àai?

24 Má ò màa ké àò d̄s Gbēnazín Né duunakēama iko ví dúniaua la. ǃ a ò gbēkaaūapie: Má òne, fele ò ní mákelε sé tá n be.

25 Weḡo à f̄le zè ní wáa, à a wúleb̄opi sè à tà a be, àle Lua sáaukpa.

26 Baade pii lé ḡs elea, ɔ aa Lua sáaukpa. Vía guu aa mè: Wa dabu è gbā.

Levii stsia
(Mat 9.9-17, Maa 2.13-22)

27 Bee gbæa Yesu b̄, ɔ à ɔsina p̄o wí me Levii è zōlea ɔsikpεu. Yesu òè: Mò temazi.

28 ǃ à f̄le à p̄pii tò we à tēaazi.

29 ǃ à p̄nable z̄o kè a be, à Yesu s̄isiwà ní ɔsinao ní gbēp̄aleo dasi, aale p̄ble.

30 ǃ Falisio ní ní Mɔizi ikoyādanedeo yákūtēkà aà íwaozi aa mè: Bóyái àle p̄ble àle imi ní ɔsinao ní luayādansaii?

31 ǃ Yesu a zāsímá à mè: Gbé gbāa bàa kú ní lòotoooo, sema gyæ.

32 Mí m̄o gbēmaao s̄isii aa n̄selileo, sema duunkenao.

33 ǃ wa òè: Zāa íwao ò leye, aao wabike k̄s̄k̄s̄. Màa ní Falisio íwao ò. Ama n gbé ò p̄ble aao imie.

34 ǃ Yesu wémá à mè: A we to n̄sena gbé leye ḡo p̄o n̄senapi kúr̄noe?

35 A ḡo a mó ké wa n̄senapi b̄o ní guu. Ḡo bee ɔ aa leye sa.

36 Yesu yāl̄eúné ò à mè: Wili p̄kasa dafu lí wa d̄i a zi guuo. Tó wa kè màa lé, p̄kasa dafu a yaac, mé a zi a k̄s̄e ní a dafu p̄o wa òupioo.

37 Wili v̄εe dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kè màa, v̄εe dafu a tùu p̄nae, i k̄óle, tùu i òkpa.

38 Wí v̄εe dafu ká báa tùu dafu guue.

39 Gbé p̄o d̄okè ní v̄εe zio lí a dafu sáaukpa, í me a zi mé na.

6

Kámaboḡozi
(Mat 12.1-14, Maa 2.23-3.6)

1 Kámaboḡozi Zí Yesu lé p̄a ble bua, ɔ aà íwao p̄wena wòlo aa a suumpà ní ou, aale só.*

2 ǃ Falisieo òné: Bóyái àle yá p̄o de wà ke kámaboḡozio kei?

* 6:1 Iko 23.25

³ Yesu wèmá à mè: Lá Davidi ní a gbéè kè gɔɔ pɔ nɔana lé ní de, i a kyokeo lé?

⁴ A gè Lua ua, à pɛɛ pɔ wa kále Luaɛ sɛ sò, a kpà a gbéèwa,† pɛɛ pɔ gbèe lí sóo, sema sa'onao bàasio.‡

⁵ ☽ Yesu ònè: Gbènazín Né mé iko ví kámabogɔɔwa.

⁶ Kámabogɔɔ pàle zí lɔ Yesu gè lousisikpɛu, àle yádané. Gɔɛe ku we, àà ɔplaa imia.

⁷ Moizi ikoyádanedeɔ ní Falisio lé Yesu kpakpa, tó a gbépi gbágbá kámabogɔɔzí, wi e yádaaála.

⁸ A ní láasoo dɔ, ɔ a ò gbé pɔ a ɔ imiapiɛ: Fele ze zā guu. Ké à fèle zè we,

⁹ ☽ Yesu ònè: Málé á lác. A ze ví wà yámaake kámabogɔɔzí yá, ge yáváie? Wá gbé misí yá, ge wà àà deɛ?

¹⁰ Yesu wɛpàríla mípii, ɔ a ò gbé pɔ a ɔ imiapiɛ: N n ɔpi poo. Ké a pòo, ɔ àà ɔ sù a gbɛu.

¹¹ Falisio pɔ fè maamaa, ɔ aa lɛkpáaí Yesuzi lá aa kèè yá musu.

Iwa gbè-n kuɛplao sɛa

(Mat 5.1-12, 10.1-4, Maa 3.13-19)

¹² Gɔɔ hee Yesu bɔ gè wabikéi síslí musu, ɔ a kú ní wabikéa Luawao e gu gè dɔ.

¹³ Ké gu dɔ, ɔ à a íwao káaa, à gbè-n kuɛplao sè ní guu à ní díle zínaɔ ù.

¹⁴ Gbèpi tón ke: Simɔɔ pɔ à tɔkpàè Piɛɛ, àà dàuna Andelee, Zaaki, Zaa, Filipi, Batelemii,

¹⁵ Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Simɔɔ pɔ wí oè Ginzlao,

¹⁶ Zaaki né Yudasi ní Yudasi Isalioṭi pɔ gè Yesu bɔnkɛde ùo.

¹⁷ Yesu pílarínɔ à zè gusalalaa, gu pɔ àà íwa kíniɔ ní bílao kuu. Aa bɔ Yelusaleúe ní Yude búsuo píi ní ísiale wéle pɔ kú Tii ní Sidɔo saɛɔ.

¹⁸ Aa mò àà yámai, mé ké àà ní gbágbá ní ní gyāo yáí. Gbè pɔ taa lé íadamáɔ gbágbá lɔ.

¹⁹ Gbèpii lé wɛɛle ɔkàwà, asa gbāa lé bɔ àà guu, àle gbèpii gbágbāɛ.

²⁰ ☽ à wɛsè a íwao gwà à mè:

Báaadeɔn á gbé pɔ ále taasikɛɔ ù,

asa kpala pɔ bɔ Lua kíi de á pɔ ùe.

²¹ Báaadeɔn á gbé pɔ nɔana lé á de gbāɔ ù,

asa á ká.

Báaadeɔn á gbé pɔ ále ɔɔlɔ gbāɔ ù,

asa á yáalɔ.

²² Báaadeɔn á ù, tó wà záágu mé wà gíazi,

mé wà á sɔsɔ mé wà á tɔbɛsi Gbènazín Né yáí.

²³ Gɔɔ pɔ yá beɛɔ á lé, àò víví ní pnao, asa á asea zɔɔ luabɛ. Beewa an deziɔ kè ànabiɔnɛ.

²⁴ Waiyoo á ɔdeɔ,

a me nama è kò.

²⁵ Waiyoo á gbé pɔ á kaa gbāɔ,

nɔana á á de.

Waiyoo á gbé pɔ ále yáalɔ gbāɔ,

á wɛnake, á ɔɔlɔ.

²⁶ Waiyoo ápiɔ, tó gbèpii lé á tɔnasi,

asa beewa an deziɔ kè ànabi eɛnaɔnɛ.

Yea ibeεzi
(Mat 5.38-48)

²⁷ Mále o á gbé p'ó ále ma yámaoñeε, àò ye á ibeεzi, à maake gbé p'ó zaáguoñe.

²⁸ A samaa'o gbé p'ó aai savái'oéoñe. A wabike gbé p'ó aai'ladawáñe.

²⁹ Tó gbé n sánke n gee dowa, n ado d'ò l. Tó gbé n ulada síma, n'su giè n n danziioo.

³⁰ P'ó p'ó gbé gbèama pii kpawà. Tó gbé n p'ó síma, n'su gbeawào.

³¹ Lá á ye wà kéé, à kené màa s'ó.

³² Tó gbé p'ó aa yeázio ò áli yoerzi, b'ó sáau bee víi? Baa luayádansaiò lo ye gbé p'ó yerziòziε.

³³ Tó gbé p'ó aai maakeéò ò áli maakené, b'ó sáau bee víi? Baa luayádansaiò i ke màaε.

³⁴ Tó gbé p'ó á wé doì à p'ó emáò ò áli p'ó sèané, b'ó sáau bee víi? Asa luayádansaiò i p'ó sèak'òe a ea a lé gbeu yáie.

³⁵ Aò ye á ibeεzi à maakené, à p'ó sèané wedoisai, i asea z'ò e, i'ò de Musude néò ù, asa i maake guloñe n' gbé'váioε.

³⁶ Aò sósobi ví lá á Mae sósobi víwa.

K'ò tàae'ea
(Mat 7.1-6)

³⁷ Asuli gbé tàae eo, Lua a á tàae e s'ò. Asuli yáda gbéao, Lua a yádaálo. A s'uuuke n' gbéò, Lua i s'uuukeánò.

³⁸ A gbé gba p'ó, Lua i á gba. A zaa maa p'ó á gbègbè à wè à pà yelee káé á ula léu. Asa zaa p'ó n' y'òu gbéε ò Lua a y'òune s'ó.

³⁹ O à yátao òné à mè: V'la a f'ò doaa v'lae? An pla n'pii aa zu euo lé?

⁴⁰ Iwa líò de a diilao. Gbé p'ó yádada a làa de lá a diiwaε.

⁴¹ B'oyáí n'le sèk'ona p'ó da n gbédee wéu e, mé n'le lí m'iona p'ó da n wéu yádao ni?

⁴² N gbé p'ó n'le lí m'iona p'ó da n wéu eo, kpelewa n'y'ò e o n gbédee aà to n sèk'ona p'ó da aà wéu b'òéi? M'òafilide! Lim'iona p'ó da n wéu b'ò g'la, ní gu'e wásawasa ké n sèk'ona p'ó kú n gbédee wéu b'òε.

Gbé d'sa a yakawa
(Mat 7.15-27, 12.33-37)

⁴³ Lí maa lí né v'ai io, lí v'ai lí né maa io.

⁴⁴ W'li lí pii d'ò a b'ewae. W'li kpa bo lè líwao, w'li kuke káelewao.

⁴⁵ Gbèmaa i maa b'ò a s'ò láasoo maa guue. Gbèv'ai s'ò i v'ai b'ò a s'ò láasoo v'ai guue. Asa yá p'ó k'ò s'ò guu ò lé i o.

⁴⁶ B'oyáí lo ma sisi Dii, Dii, mé ili yá p'ó má ò keo ni?

⁴⁷ Gbé p'ó m'ò ma kíi à ma yámá mé a kè, má òl'óé lá ade de.

⁴⁸ A de lán ébona p'ó ey'ò zázá à kpé kpále gbewawae. Ké swa pà, i dàgua à kà kpépizi, i deeo, ké wa b'ò maa yáí.

⁴⁹ Gbé p'ó lé ma yáma mé ále keo de lán ébona p'ó kpé kpále t'òleá pà éy'òsaiwae. Ké swa i k'ai, ò à kwè g'ò. Kpépi òòkpaá kè z'ò.

7

Sosaò gbé z'ò zik'ena gbágbaa
(Mat 8.5-13)

1 Ké Yesu yá bee ò gbéne pii a làa, 5 à gè Kapenaū.

2 Sosao gbēzōe ku we, a zikena vī, a yeaāzie maamaa, 5 àle gyāke à kà gaa.

3 Ké aà diipi Yesu bao mà, à Yuda gbēzōo zī wabikeiwà aà mo a zikenapi misie.

4 Ké aa kà Yesu kīi, aa wabikèwà kōsōkōsō aa mè: Gbépi kà ñ dōaale.

5 A ye wá buizi, 5me lousisikpe dōwēe.

6 Ǿ Yesu gēnō. Ké à kà kái ní aà beo, 5 sosao gbēzōopi a gbēnao zī a òné: A oè asu ìada azlawao, mi ka ké aà gē ma kpéuo.

7 Ayāmeto má ðile mi ka mà mo aà kīi mazīao. A oè aà yā'o, ma zikena i gbāgbā.

8 Asa mapi sō, wa iko vīae, mé má iko vī sosao wa. Mi o an gbēdoe aà gé, 5 í gé. Mi o a pálee aà mós, 5 í mós. Mi o ma zikenae aà ké bee ke, 5 í ke.

9 Ké Yesu yápi mà, à bō aà sae. Ǿ à lili a ò bíla pō teazie: Mále oé, mi e gbēe ma náaikè kéwao, baa Isailio guu.

10 Ké zīnapio èa sù, aa è zikenapi gbāgbā.

Gyaa né mēndona vua

11 Bee gbēa Yesu gè wéle pō wī me Naini. Aà ìwao ní gbēpāleo gèaàno dasidasi.

12 Ké à kà kái ní wélepi bíliboelo, a è wa ge sea wà bōd. Gyaa né mēndonae. Wélepideo kú ní nōepio dasi.

13 Ké Dii aà è, 5 à kèè wēnaū a òè: Nsu sōbo.

14 Ǿ à sō gepizi à ɔkà aà pewa. Ké gbé pō seao zè, 5 à mè: Ewaaso, má òne vu.

15 Ǿ gepi fēle zōle à nà yā'owa. Ǿ Yesu aà kpà aà dawa.

16 Vīa gbépii kù, aa Lua sáaukpà aa mè: Wa ānabi zōo è wá guu. Aa mè lo: Lua mò a gbé Ǿ gwai.

17 Ǿ Yesu bao lí Yude būsua ní būsua pō liaaio pii.

Zāa Da'ilena zīnao

(Mat 11.1-19)

18 Zāa ìwao yá bee dau aa siuè pii. Ǿ Zāa ní gbēon plaō sisi,

19 à ní zī Diiwa aa aà la, aapi mé gbé pō a mo ūa, ge wāo wēdo gbēpālezie?

20 Ké gbépio kà Yesu kīi, aa òè: Zāa Da'ilena mé wá zī wà n la, nīme ní gbé pō a mo ūa, ge wāo wēdo gbēpālezie?

21 Wegōo Yesu gbé Ǿ gbāgbā dasi ní ní gyāo ní ní wāwāo ní ní táao. A tò vīao gu'e dasi lo.

22 Ǿ a ò Zāa zīnaone: A ge yá pō á è mé á mào dau siuè. A oè vīao lé gu'e, eeo lé táao, mále gbābo kusudeone, swādo lé yāma, geo lé vu, taasido lé baona waaso ma.*

23 Báaaden gbé pō lí fuao ū.

24 Ké Zāa zīnao tà, Yesu nà aà yā'oa bílaewa à mè: Bó a ge gwai gbāau? Fee pō ìana lé deede yá?

25 Bó a ge gwai wei? Gbé pō pōkasa zāe naaāzi yá? Namablēna pō aāi pōkasa maa dao lo ku kibee.

26 Bó a ge gwai wei? Anabi yá? Ao! Mále oé a de ānabia se.

27 Asa Zāapi wà aà yá kè láu wà mè:

Má a zīna gbāe aà dōaa zekēkene.†

* 7:22 Isa 35.5-6, 61.1 † 7:27 Mal 3.1

28 Málε oé, nœ ne'ia guu wi née i à kà Zāawao. N beeo gbé pó de gbé kpεε ũ kpala pó bò Lua kǐi guu deaála.

29 Ké gbépii aà yāmá, baa ɔsinaɔ, ɔ aa yānakpà Luawa, ɔ Zāa rí da'ilekè. ‡

30 Falisiɔ ní Mɔzi ikoyādanedeɔ sɔ aa gí yá pó Lua díle à kenéi, ɔ aai wei Zāa rí da'ilekèo.

31 Bó má gbāgbēɔ leɛŭòì? Bó aa bówàì?

32 Aa bò né pó kú gāae aale lezukɔɔwae aale me:

Wa kule pèé, i ɔwáo.

Wa wēnale síé, i ɔɔbo.

33 Asa Zāa Da'ilena mò, i pēe soo, i vēmio, ɔ a mè táadee.

34 Gbēnazin Né mò, i poble, i imi, ɔ a mè asiade wēmīnae, ɔsinaɔ rí luayādansaiɔ gbēnae.

35 Wí ɔno dɔ ɔnoɔo yákeawae.

Tulalekaa Yesu gbáwa

36 Falisie Yesu gbèa aà mɔ pobleano. Yesu gè aà be, ɔ àle poble gengesekea.

37 Nœ dɔe'lidee ku wélepi guu. Ké a mà Yesu lé poble Falisipi be, ɔ à gè we tulale loona kúa.

38 A zè aà kpεe aà gbázi, àle ɔɔb. Aà wé'i lé ká aà gbakpεaa, ɔ a wàa rí a mikáo, à lepèpe aà gbáwa, ɔ à tulalepi káwà.

39 Ké Falisi pó aà sísiipi è màa, ɔ a ò a sɔ guu: Tó gbépiá ánabiε, dɔ à nœ pó lé ɔkāwapi taa dò, ké dɔe'lidee.

40 ɔ Yesu ò Falisipiε: Simɔɔ, má yāe ví mà onε. Simɔɔ mè: O, Metulu.

41 Yesu mè: Dakēnae mé kú, gbēɔn plaɔ aà fia kúa, gbēdo ánuɔu ɔwatē òaa pla rí basoo, gbēdo sɔ ánuɔu ɔwatē blakwi.

42 Lá aà pœe ví aa flaboɔo, ɔ à rí ké an pla nípii. An guu, déme aɔ yeaázi de a deelai?

43 Simɔɔ wèwà à mè: Málε e gbé pó wà aà kè rí ɔ zɔɔoε. Yesu òè: N wè maaε.

44 ɔ Yesu aedò nœepiwa, a ò Simɔɔε: N nœepi èa? Ké ma gē n be, ni í kpaa n ma gbá pípio, ɔ nœepi ma gbá pípi rí a wé'io, a wàa rí a mikáo.

45 Ni lépeao. Nœepi sɔ, za gɔɔ pó ma gē la, i kámabo rí lépea ma gbáwao.

46 Ni nísiɔɔ ma miwao. Nœepi sɔ à tulale kà ma gbáwaa.

47 Ayámeto málε onε, a yemazi maamaa ké aà duun zɔɔ kèwà yáíε. Gbé pó wà aà kè rí a yɔɔnoa sɔ, aɔ ye adei yɔɔnoo sɔε.

48 ɔ a ò nœepiε: N duuna kèma.

49 ɔ gbé pó aale poble sánuɔ òkɔε: Dén gbépi ũ ké àle duunakēmaí?

50 ɔ Yesu ò nœepiε: Ma náai pó ríle ke n suabà. Ta be aafia.

8

Nœ pó té Yesuziɔ

1 Bee gbèa Yesu bèbe wéle rí wéleo, mēewiaɔ rí zšewiaɔ pii, àle waasoke, àle kpala pó bò Lua kǐi baokpané. Aà íwa gbēɔn kuεplaɔ gèaano

2 rí nœ pó à táagòné à rí gbāgbá rí rí gyáɔɔ. Maliama pó wí me lɔ Maliama Madeleni, Yesu tǎa mèn soplaɔ gòè kú rí guu

3 rí Elodi ziiia Kuza na Yoanao rí Suzānao rí nœ pǎleɔ dasi. Aaiɔ Yesu rí a íwaa gwa rí pó pó aa vío.

‡ 7:29 Luk 3.12

*Pówenkelea**(Mat 13.1-23, Maa 4.1-25)*

⁴ Wà bò wéle ní wéleo wà kàaa Yesuzi, 5 à yálèèùn é à mè:

⁵ Z5ee mé bò gè pówenakelei. Ké àle keele, a keeò lèle zé guu, wà taa'òwà, 5 bàò mò blè.

⁶ A keeò lèle gbeseena musu. Ké aa bòle, 5 aa giigàga, ké aai m2se eo yáí.

⁷ A keeò lèle leò guu, 5 lepiò fèlèrínò sánu, aa kùaaamá.

⁸ A keeò lèle tóole maawa, 5 aa bòle aa ne'í lee basò. Ké a ò màa, à pùna à mè: Gbé pò n2se ví aà yápi ma.

⁹ Aà íwaò aà là yápi b22lei.

¹⁰ Ǿ à mè: Lua á gbá zé à kpala pò b2 a kfi asiio d5, àma mi o gbé k2n2one ní yáleeùaneoe, ké aa gugwa p2e'esai, aa yáma d2sai.*

¹¹ Yápi b22len ke: Pówenapiá Lua yáe.

¹² Zé guu p2ò de gbé pò aa Lua yámàò ù, 5 Ibiisi mò yápi b2ò ní s5 guu, ké aasu Lua náaíke, i ní suabao yáí.

¹³ Gbeseena p2ò de gbé pò aa Lua yámà aa sí ní p2naoò ù, àma yápi líò zína ví ní guuo. Aaí Lua náaíke gía, àma tó wà ní y5, aai p2òb2zakee.

¹⁴ Le guu p2ò de gbé pò aa Lua yámàò ù, 5 yákáakea ní àizee yáò ní dúnia p2nakeao í kùaaamá, aali f5 ne'í à màò.

¹⁵ T22le maa p2ò de gbé pò aa Lua yámà ní n2sepuaò 5 aa kùa ní n2semaaò ù. Aaí menaf5 e aa ge káfiakèò.

¹⁶ Wili filia na wà ta kúlewàò ge wà dile lii zíeo. Wí di bábanawae, ké gbé pò lé g2ò gupua e yáí.

¹⁷ P2e ku ulea ké à gí b2i gupuaúo. Asiyáe ku ké wà gí mai wà o balu guuo.

¹⁸ Bee yáí à yáma ní laaio. Gbé pò pò ví 5 Lua a káfiè. Gbé pò p2e ví s5ò, pò pò àle e á ví Lua a siwáe.

*Yesu daeò**(Mat 12.46-50, Maa 3.31-35)*

¹⁹ Yesu da ní aà dàunaò mò aà kfi, 5 aai e s2àazío dasi yáí.

²⁰ Ǿ wa ò Yesue: N da ní n dàunaò ku bàasi, aa ye n k5'eai.

²¹ Ǿ a òné: Gbé pò aai Lua yáma aa zíkewàò mé ma da ní ma dàunaò ù.

*Yesu zà'ítana zea**(Mat 8.23-27, Maa 4.35-41)*

²² Ziewa Yesu gè g'ílèna guu ní a íwaò, 5 a òné: Wà bua ísida baale. Ǿ aa dàzeu.

²³ G2ò pò aale gé, Yesu gè ní io. Ǿ zà'ítana fèle ísidaa, í lé ká gó guu, aa ku kai guu.

²⁴ Ǿ aa s2àazi aa aà vù aa mè: Mae! Mae! Wále kaale! Ǿ à fèle gí íanae ní í pò lé ní gó zāampapao, 5 à zè, gu kè kílikili.

²⁵ Ǿ a òné: A ma náai víoa? Ǿ yápi òimá, vía ní kú, 5 aa òk5e: Dén gbépi úi m2ò? Baa íana ní ío, í yádilené, aai aà yámae.

*Táaò dia sàwa2ne**(Mat 8.28-34, Maa 5.1-20)*

²⁶ Ǿ aa kà Gadala bùsuu ísida baale, Galile bùsu gukpe oi.

* 8:10 Isa 6.9

27 Ké Yesu búa sìsìá, à kpàau ní wélepi gbé pò tááo vío. A gɔɔplakè ní pɔnaaazìo, mé ìlìo ku beo, sema miagbe'eo guu.

28-29 Wí aà yeye ní mɔdaonaɔ, wí aà daliu aà zùukea yáí, kási í mɔdaonapìo kékéè, táapi í aà zu sèu. Ké à Yesu è, 5 à wiillè à kùlè aà ae, 5 à pùna à mè: Lua Musude Né Yesu, bómè wá daaai? N yá na! Nsu ìadaao. A bee ò ké Yesu lé o táapi gowá yáíe.

30 Ǿ Yesu aà là à mè: N tón kpelewai? Ǿ à mè: Ma tón Dasi. Asa tááo kuwá dasìe.

31 Ǿ táapiò wabikè Yesuwa asu oné wá si gbáo guuo.

32 Sàwakusan waiò ku we, aa kpèèse, aale pòble sìsìpòleu. Ǿ táapiò wabikè Yesuwa aà ní gba zé wá diné. Ǿ Yesu ní gbá zé.

33 Ǿ tááo gò gbépiwa aa dí sàwaaɔne. Ǿ sàwapiò wí ní bao aa sí sòonau, aa ká isiu aa kpàlè.

34 Ké an dánao è màa, aa bàalè gè yápi oiné wéle guu ní bualouò.

35 Ǿ wá b̀lè yá pò kèpi gwai. Ké aa ká Yesu kíi, aa gbé pò tááo gòwàpi è zòlea Yesu gbázi. A pòkasa naaazi, à gò a laaiwa. Ǿ vía ní kú.

36 Ké gbé pò yápi kè ní wáaò òné lá wá táadepi gbàgbà,

37 5 Gadala bùsu gbépii awakpà Yesue aà gońla, asa vía ní kú maamaae. Ǿ à gè gó guu, a ye tá.

38 Gbé pò à tááo gòè awakpàè à e àò kuaànò. Yesu gíè à mè:

39 Èa ta n be, ní yá pò Lua kènè dau n siuné pii. Ǿ à tà à yá pò Yesu kèe kpàwakè wélepi guu pii.

Zailu né vua ní nɔe pò ɔká Yesu ulawao (Mat 9.18-26, Maa 5.21-43)

40 Ké Yesu èa sù, 5 bila gbàakpàaazi, asa gbépii lé aà dàe.

41 Ǿ gɔe pò de lousisikpe dɔaana ù, wí me Zailu, mò wùlè a gbèeu Yesu gbázi, à awakpàè aà gé a be,

42 ké aà né m̀ndona lé ga yáí. Nɛnɔepi ká wè kuepla. Ké àlè gé, 5 bila lé aà gèsoomble.

43 Nɔe ku we, au lé b̀lèwà à ká wè kuepla. Pó pò nɔepi ví pii a dè esedeo kíi, àma gbèe í f̀ò aà gbàgbào.

44 Ké à s̀ Yesuzi aà kpe, 5 à ɔká aà ula léwa. Wegɔɔ aà aubɔlea zè.

45 Ǿ Yesu mè: Déme ɔkáai? Ǿ gbépii mè á a yá d̀o. Ǿ Píe mè: Mae, bila liaanzi, aale naema.

46 Ǿ Yesu mè: Gbèe ɔkáa, asa má d̀ ké gbàa b̀mague.

47 Ké nɔepi è wá a yá d̀, 5 à mò ní lualuaao, à wùlè a gbèeu aà gbázi, 5 à yá pò tò a ɔkáwà ò gbépii wáa ní lá pò à aafia'è g̀o.

48 Yesu òè: Nɔe, ma náai pò ní kè mé n gbàgbà. Ta be aafia.

49 Ké Yesu lé o màa, gbèe b̀ lousisikpe d̀aanapi be, à mò a òè: N népi kèsai. Nsu tákpa metuluzi pào.

50 Yesu yápi mà, 5 a ò Zailue: Nsu to n s̀ vío. Ma náaike lé, a gbàgbà.

51 Ké à ká aà be, í wei gbèe gèanɔo, sema Píe ní Záo ní Zaakio ní népi deo ní aà dao.

52 Gbé pò kú weò lé ɔ̀bò pii, aale rízia gbègbè. Ǿ Yesu mè: Asu ɔ̀bò. I gao, àlè í'oe.

53 Ǿ aa aà kè pòpò, asa aa d̀ à gáe.

54 Yesu aà kù a ɔwa, ɔ à pùna à mè: Nenɔɛna, fɛlɛ!

55 ɔ aà wɛni sù, à fɛlɛ gɔɔ. Yesu mè wà pɔblea kpawà.

56 Yápi dí nɛpi de ní aà daowa, ɔ Yesu òné aasu yápi o gbɛe mao.

9

Yesu a iwa gbɛɔn kueplao zia (Mat 10.5-15, Maa 6.7-13)

1 Yesu a iwa gbɛɔn kueplao kàaaazi, ɔ à ní gbá zé aao iko ví táa bui píiwa, aa gyãɔ gbàgbã.

2 ɔ à ní zí kpala pɔ bɔ Lua kí yá waasokɛi, aao gyãɔ gba aafia.

3 A òné: Asu pɛ se geɔo, gopana ge babalabɔɔ ge kùsua ge ɔa ge ula plaade.

4 Ua pɔ a pilau ào ku we e à ge geɔ zéa.

5 Wéle pɔ wi gbàakpauázio à bɔu, í kɔɔlemá an toa ní Luao seela ũ.

6 ɔ aa dazeu aa bèbe wéle ní wéle, aa baonakpané, aa gyãɔ gbàgbã gupiiu.

7 Ké kí Elodi yá beɔ mà píi, ɔ à bílikè, asa gbɛɔ mè Záa Da'ilena mé bɔ gau,

8 gbɛɔ mè Elia mé bɔ mòmá, gbɛɔ mè bɔ ànabi yáa do mé vù.

9 Elodi mè: Ma Zaa mi zò. Dén gbé pɔ ma aà bao màe bee ũi mɔɔ? ɔ àlɛ wɛlɛ wesiaàlɛ.

Yesu blekpa bilawa (Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Zaa 6.1-15)

10 Ké zinapiɔ sù, ɔ aa yá pɔ aa kɛɔ àu a siu Yesue. ɔ à ní se níɛɛ à gɛrɔnɔ wéle pɔ wí me Besaida.

11 Bila dɔ, ɔ aa pɛlaazi. A gbàakpàrɔzi à kpala pɔ bɔ Lua kí yá'òné, ɔ à gbé pɔ aa ye aafiaɔ gbàgbã.

12 Iatɛ busaa iwa gbɛɔn kueplao sàaazi aa òè: Gbéɔ gbae aa ta pilakti ní pɔblea wɛlɛi zɛwiao ní bualou pɔ kú káɔ guu, asa sɛgbã wá kúu la.

13 A òné: Apɔ à pɔblea kpámá. Aa mè: Pɛɛ mèn sɔo ní kpò mèn plao ɔ wá ví. Sema wá gé blɛ lúí bílɛ bàasio.

14 Gɔɛ pɔ kú wɛɔ ká lán gbɛɔn àaasɔsɔo lɛɛ sɔo taawa (5.000). ɔ a ò a iwaɔnɛ: A to aa zóle gágã gbɛɔn blakwikwi.

15 ɔ aa kè màa aa ní zólezóle píi.

16 ɔ à pɛɛ mèn sɔo ní kpò mèn plapio sè, à wɛsè musu à báaadàu. ɔ a è'ɛ kpà a iwaɔwa, aa bílɛ bílɛ.

17 Ampii aa pɔblè ká, ɔ wá a miɔna pɔ fɛɔ sɛlɛ gbí kuepla.

Piɛɛ Yesu Mesiike oa (Mat 16.13-23, Maa 8.27-33)

18 Ziewa ké Yesu lé wabike ado, aà iwaɔ mɔ à là, ɔ à ní lá à mè: Dé dasilɛ o má de a ũi?

19 Aa wèwà aa mè: Zaa Da'ilenaɛ. Gbɛɔ i me Eliaɛ. Gbɛɔ i me ànabi yáa do mé vù.*

20 ɔ à ní lá à mè: Apɔ sɔ, dé álɛ o má de a ũi? Piɛɛ wèwà à mè: Lua gbé pɔ wí me Mesiike.

21 ɔ à gínɛ aa yápi o gbɛɛɛ.

22 ɔ à mè: Sema GbɛnaZin Né taasike maamaa. Gbɛzɔɔ ní sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyàdanɛdeɔ giaàzi, aai aà de, a gɔɔ àaɔde zí i vu.

* 9:19 Luk 9.7-8

*Yesu lia**(Mat 16.24-17.13, Maa 8.34-9.13)*

²³ Ǿ a ò gbépiiɛ: Tó gbé ye ke ma İwa ũ, aà gi azlía wēnizi, io a lipaakōa se lá gu lé dō, i temazi.

²⁴ Gbé pò ye àò a wēni kūa, wēnipi a vūaawāe. Gbé pò gí a wēnii ma yáí sō, ade mé àò wēni yí.

²⁵ Tó gbé gò dúníá búú vī, mé a kpà azlái à kùá ziawa, bó ài a èi?

²⁶ Tó gbé zεamanò widè ge ma yá, Gbēnazlín Né a zεaaànò wide sō, gōò pò a mō a gawí guu ní a Mae gawio ní a malaikaò gawio.

²⁷ Siana mále oé, gbé pò aa ku laeò ga kía pò Lua kpà esaio.

²⁸ Yá bee oa gbεa, a gōò la taawa ò à Piεε ní Zāao ní Zaakio sè dēdērínò gbèsislī musu wabikei.

²⁹ Ké àle wabike, aà oa líle, aà ulaò lé teke púntaitai.

³⁰ Kándo gbēon plaò ku we, Mōizi ní Eliaoe, aale yá'oaànò.

³¹ Aa bò mōwà gawí guu, aale ánuá pò a to Yelusaleŭ yá'ò.

³² Piεε ní a gbéò gè ní io. Ké aa vù, aa Yesu gawí è ní gbēon pla pò ze aà saeò.

³³ Ké gbēon plapiò lé kékōwa ní Yesuo, Piεε òè: Mae, a maa wàò ku lae. Wà lákpε dō mēn áaò, n pò do, Mōizi pò do, Elia pò do. A dō lá ále oo.

³⁴ Ké àle o màa, luabεpuana kúamá. Ké aa gò ka a guu, vīa ní kú.

³⁵ Ǿ bōe bò luabεpuanapi guu à mè: Gbéε beeá ma Néε. Ma aà díle, à aà yāma.†

³⁶ Lōopi maa gbεa aa è Yesu mé gò we ado. Iwapiò ní lé fō, aai yá pò aa è o gbéεε gōò beeo.

*Yesu nεgōe táade gbágbáa**(Mat 17.14-23, Maa 9.14-32)*

³⁷ Ké gu dō, aa píla síslipi musu, ò bíla mò dai Yesule.

³⁸ Bíla guu gōeε pùna à mè: Metulu, n yá na! Ma né gwaa, asa ma né pò má vīn wε.

³⁹ Táa í fεlεwà, ò í wiile kándo. I aà zlazlía e aà lé'í fùlabole, í ladawà, íli gowà kpaao.

⁴⁰ Ma wabikè n İwaòwa aa táapi go, ò aa fùa.

⁴¹ Yesu mè: Gbágbé kolea luanaaikensaiò! Máò kúánò e bōe ní? Máò menakeánò e bōe ní? Mò ní n népio la.

⁴² E népi àò gé sōiaazi, ò táapi aà nè à aà zlazlía. Ǿ Yesu gí táapiε à népi gbàgbā, ò à aà kpà aà maewa.

⁴³ Lua iko zōò yápi gbépii kù gbāa.

Gbéò lé élea Yesu yákeawa píi, ò a ò a İwaòne:

⁴⁴ Àò yáε bee kūa á nōse guu. Wa Gbēnazlín Né na gbéone ní ozi tia.

⁴⁵ Aai yápi dōò, a mi uléané, ò aai mao, mé aa yápi laawà vīaké.

*Tεa Yesuzi**(Mat 8.19-22, 18.1-5, Maa 9.33-40)*

⁴⁶ Ǿ aa fēle ní lekpaao dεakōa yá musu.

⁴⁷ Yesu láasoo pò kú ní nōse guu dō, ò à né se zè a sae.

⁴⁸ A òné: Gbé pò néε bee taa díle ma İwake yáí, ade ma díleε. Gbé pò ma díle sō, ade gbé pò ma zí díleε. A gbé pò de gbé kpεε ũ á guu mé zōò.

† 9:35 Isa 42.1, Sou 2.7, Luk 3.22

49 Ɔ Zāa yāsè à m̀: Mae, wa gb̄e è àlè táago n̄ n̄ t̄o, ̄ w̄a ye giè, ké ìlìo t̄éwázio yáí.

50 Ɔ Yesu òè: Asu gièo, asa gb̄é p̄o i ìbeleséán̄oá bàakp̄e.

51 Ké Yesu fele taa luabe goo ká kái, à mipè Yelusaleŭwa.

52 Ɔ à gb̄éo gb̄àe aa d̄oaae. Aa gè ḡè Samali bùsu z̄s̄ewiaa guu s̄ouk̄eì.

53 Ɔ w̄élep̄ideo i aà dil̄eo, ké à mipè Yelusaleŭwa yáí.

54 Ké aà íwaeo Zaaki n̄ Zāao è màa, aa m̀: Dii, n̄ ye wà o t̄é bo luabe à mo kúamá yà?‡

55 Ɔ Yesu lili à ḡin̄é.

56 Ɔ aale gé w̄éle p̄aleu.

57 Ké aa be z̄éu, gb̄e mo ò Yesue: Gu p̄o n̄le géu pii, máo tenzié.

58 Yesu òè: Gb̄egbon̄o n̄ t̄oo v̄í, b̄ao n̄ sakpe v̄í. Gb̄enaz̄In Né s̄o a íampakti v̄ío.

59 Yesu ò gb̄ep̄alee: Mo temazi. Ɔ gb̄épi m̀: Dii, to e ma de'ia kpagui ḡla.

60 Yesu òè: Tó ḡeo n̄ ḡeo v̄í. Mpi s̄o ge kpala p̄o b̄o Lua kíi yá waasok̄e.

61 Gb̄ep̄ale ò lo: Máo tenzi Dii, ama to mà gé lezai ma b̄edeoŷa ḡla. §

62 Yesu òè: Gb̄é p̄o soona na a ozi mé àlè a kpe gwa, ade i k̄osi n̄ kpala p̄o b̄o Lua kíioo.

10

Gb̄eñ bàas̄kwi n̄ plao z̄la

(Mat 11.20-27, 13.16-17)

1 Bee gb̄ea Dii gb̄eñ bàas̄kwi n̄ plao p̄aleo dil̄e, ̄ à n̄ z̄í gb̄eñ plapla aao d̄oaae w̄éleo guu n̄ gu p̄o á ye géuo pii.

2 A òn̄é: P̄ok̄ekea z̄o, a k̄ek̄enao bílao. A wabike Budewa aà z̄ik̄enao gb̄ae p̄ok̄ekei.

3 A dazeu. Mále á z̄í s̄ao ù àwalewanao guueao!

4 Asu mōkpe seo ge babalaboo ge kyaleo. Asu ze z̄éu à f̄okpa gb̄ewao.

5 Ua p̄o a ḡeu pii, à o ḡla Lua uapi gba aafia.

6 Tó aafiade ku we, á f̄o aafiade a ḡoè. Tó a ku we s̄o, a ea suw̄áe.

7 Ao ku uapiu, à p̄o p̄o wa kpáwá ble ge p̄omia, asa z̄ik̄ena ká à a asea ee. Asu ào s̄ók̄iikpakpao.

8 W̄éle p̄o a ḡeu mé wà á dil̄e, à p̄o p̄o wà m̀oé ble.

9 A w̄élepi gȳaeo gb̄ágb̄á, í o gb̄eñe kpala p̄o b̄o Lua kíi k̄ar̄no kái.

10 Tó a ḡe w̄éleu mé w̄í á dil̄eo s̄o, à bole ḡaae, í me:

11 Baa á w̄éle luut̄e p̄o kpà wá gb̄áwa, wá k̄ool̄ow̄áe.* Ao d̄o s̄áas̄a ké kpala p̄o b̄o Lua kíi ká kái.

12 Mále oé, yákpalekeḡooz̄í na p̄o Lua a da S̄od̄oũdeoŷa a ka w̄élep̄ideo p̄owao.†

13 Waiyoo K̄ol̄azenideo! Waiyoo Besaidadeo! Dabudabu p̄o má k̄e á w̄éleo guu, tó má k̄e Tii n̄ Sid̄o yaa, d̄o w̄élep̄ideo zw̄ánkasao k̄akar̄la, aa z̄òle tufua à ḡèḡè n̄selilea seela ù.

14 Yákpalekeḡooz̄í á íadama ao de Tiideo n̄ Sid̄o de p̄o.‡

15 Kap̄enaũdeo s̄o, á gb̄á z̄o luawa yà? Wa o z̄s̄áz̄ie e b̄edau.§

‡ 9:54 2Kia 1.9-16 § 9:61 1Kia 19.20 * 10:11 Luk 9.5 † 10:12 Daa 19.24-28 ‡ 10:14 Isa 23.1-18, Yoc 4.1-4 § 10:15 Isa 14.13-15

16 Ǿ Yesu ò a İwapiɔne: Gbé pɔ á yámà, ade ma yámàε. Gbé pɔ gǎzi, ade gımazie. Gbé pɔ gımazi sɔ, ade gı gbé pɔ ma zıziε.*

17 Gbɛɔn baaɔkwi ní plaopiɔ gè, ɔ aa èa sù ní pɔnao aa mè: Dii, baa táao misilɛwɛε n tɔ yái.

18 Yesu ònè: Mále gugwa, ma Setáu è à bàε luabe lán loupilɛawa.

19 Ma iko kpàwá à táa'ò mlɛɔ ní sóio ní á ibεε gbáa piiowaε, pɔe a fɔ à á ke'ıao.†

20 N beeo ásu pɔnake ní mi pɔ táao İ siileéoo. A pɔnake á tɔ pɔ kú taalau luabe yái.

21 Zibeezi Lua Nisına Yesu pɔ kèna maamaa à mè: Baa, zıle ní musuo Dii, lá n yá beeo ùle yádɔnaɔne ní ɔnɔnaɔ, mé n bɔɔ ladɔnsaiɔne, ma n sáaukè. Ao, Baa, bee kàngu máa.

22 Ma Mae pɔpii námεε ma ɔzıle. Gbɛε Lua Né dɔo, mé i ke Mae Lua bàasio, mé gbɛε Mae Lua dɔo, mé i ke aà Né ní gbé pɔ Népi yei aà ɔnɛɔ bàasio.

23 Ǿ Yesu aedɔ a İwaɔwa a ònè ní tɛε: Báaadeɔn á ú yá pɔ ále e ní wéoo yái.

24 Mále óé, ánaɔbı ní kíaɔ ku yáa dasi, aa ye yá pɔ ále eɔ e, aai eo. Aa ye yá pɔ ále maɔ ma, aai maɔ.

Samali gbɛmaa

25 İkoyádɔnae mé fɛle lé líkpale Yesuwa à mè: Metulu, kpelewa má ke má àizána eı?

26 Yesu òè: Kpelewa a ku Mɔzi ikoyá guui? Ni a kyoke n ma kpelewa ni?

27 Gbépi wèwà à mè: Nyɔ ye Dii n Luazi ní nɔsemendoo teasisai n gbáa pua léu, n sɔ io kuwá,* níɔ ye n gbédeezi lán nzıa wɛniwa.‡

28 Yesu òè: N wè maaε. Nyɔ ke máa, níyɔɔ ku.*

29 Ǿ gbépi ye yánakpa azılawá, ɔ à Yesu lá à mè: Déme ma gbédee úi?

30 Ǿ Yesu òè: Gbɛε mé bɔ Yelusaleú ále gé Yeliko, ɔ kpáiweliwɛɔ kpáaúaanɔ. Aa aà pɔɔ sıwá, aa aà gbè dúuduú e à kà gaa. Ǿ aa aà tò we, aa gèzεa.

31 A mɔ lè sa'onae zé doupi sè. Ké à aà è, ɔ à dɔaazi.

32 Máaε İ ké Levii buie kà gupiu, à aà è, ɔ à dɔaazi.

33 Samali búsu gbɛε be zépiu. Ké à mɔ aà è, ɔ à kèè wɛnaú.

34 A sɔaazi, à εse má aà gu pɔ kè'ıaɔwa ní nısio ní wɛεo, à pɔ yèyewà. Ǿ à aà se dí a zaa'ına kpe, à gèaanɔ nibɔɔ pilaklı. Ǿ à aà gwá we.

35 Ké gu dɔ, ɔ à ánuşu ɔwatè bɔ mèn pla a kpá pilaklıidewa à mè: N aà gwamεε. Tó n ea n ɔablè de beea aà yá musu, má a flabone, tó ma su.

36 Tɔɔ, gbɛɔn áaɔpiɔ guu, an déme gbékekè gbé pɔ kpáio kpáaúaanɔpiεi?

37 A wèwà à mè: Gbé pɔ wɛnadɔεε. Ǿ Yesu òè: Ge n ke máa sɔ.

Yesu kua Maata ní Maliamao be

38 Gɔɔ pɔ aa be zéu, aa kà wéleu, ɔ nɔe pɔ wı me Maata Yesu díle.

39 A dáuna vı, wı me Maliamá, à zɔle Dii gbázi, ále aà yáma.

40 Kına zı dá Maatala, ɔ à mɔ Yesu kıı à mè: Dii, ké ma dáuna ma to zıpie mado, i ke ne yáe úo lé? Oè aà dɔmale.

41 Ǿ Dii wèwà à mè: Maata, Maata, níle yáe káake, níle ıada nzılawá ní yáɔ dasi.

42 A mendo mé zεvı. Maliamá baa maa sè mé wa sıwào.

* 10:16 Luk 9.48 † 10:19 Sou 91.13 ‡ 10:27 İko 6.5 § 10:27 Lev 19.18 * 10:28 Lev 18.5

11

*Wabikɛa**(Mat 6.9-15, 7.7-11)*

¹ Ziewa Yesu lé wabikɛ guei. Ké a làa, aà íwae òè: Dii, wabikɛa dawɛɛ lá Zaa dà a íwaɔnɛwa.

² Ǿ a òné: Tó àlɛ wabikɛ, àli mɛ: Baa, to wà dɔ́ kɛ́ n kua adoa.

To kpala pɔ́ b̀̀ n kɛ́i b̀̀̀ gupuau.

³ Wá gba ú pɔ́ wáɔ ble lá gu lé dɔ́.

⁴ Wá duuna kɛ́wá,

asa wi gbɛ́ pɔ́ tàakèwɛɛ kɛ́ piie.

Nsu to wà fu ỳ́awao.

⁵ Ǿ a òné: Gbɛɛ mé gbɛna ví, ɔ́ à gè aà kɛ́i wɛɛdo a òè: Ma m̀̀ n kɛ́ie, pɛɛ sɛameɛ m̀̀n àaɔ.

⁶ Nib̀̀ɔe pilaa tiaɛ, má pɔe ví mà kpawàò.

⁷ Ǿ aà gbɛnapi wèwà za kɛa à mè: Nsu íadaaò, ma zetá k̀̀. Ma ta kpéu ní ma néɔ, má f̀̀ fele mà kpamao.

⁸ Mále oé, baa tó i fele kpawà gbɛnake yáio, a fele pɔ́ pɔ́ a yei kpawà ké a zeazi yáí.

⁹ Mapi s̀̀ mále oé, à wabikɛ, Lua i kpáwá. A wɛɛle, í e. A gbale, Lua i wɛé.

¹⁰ Asa gbɛ́ pɔ́ wabikè, wí aà gbaɛ, gbɛ́ pɔ́ pɔ́ wɛɛle í eɛ, mé gbɛ́ pɔ́ gbalè, wa wɛè.

¹¹ A gbɛ́ pɔ́ á néɔ ví, tó á né kpɔ́ wabikèwá, á déme a piligona kpawáí?

¹² Ge tó à kogbe wabikèwá, á déme a sói kpawáí?

¹³ Baa ní á váikɛo, lá á p̀̀maa kpaá á néɔwa dɔ́, á Mae pɔ́ kú musu a a Nisina kpa gbɛ́ pɔ́ a wabikèwawao lé?

*Táagoa**(Mat 12.22-30,43-45, Maa 3.20-27)*

¹⁴ Yesu lé táa swádo go gbéwa. Ké à táapi gò, swádopi ná yá'owaa, ɔ́ yápi b̀̀ bíla saɛ.

¹⁵ Ǿ an gbɛɛò mè: I táagoné ní táaò kí Beezebu tóoɛ.

¹⁶ Ǿ gbɛpáleo lé líkpalèwá, aa gbèawa aà seelae kené ní Lua gbáao.

¹⁷ Lá Yesu ní láasoo dɔ́, ɔ́ a òné: Kpala pɔ́ a gbɛ́ò íbelesè ní k̀̀o a mide. Ua pɔ́ a gbɛ́ò íbelesè ní k̀̀o a g̀̀ bezí úe.

¹⁸ Tó Setáu íbelesè ní a gbɛ́ò, kpelewa aà kpala aò zeai? Má ò màa ké i mɛ mi táagoné ní Beezebu tóo yáie.

¹⁹ Tó Beezebu tó mi táagoò, á gbɛ́ò í go ní dé tóo ni? Beewa ázla gbɛ́ò yá'íkpaáwá.

²⁰ Lá ma táagoamaá Lua ɔgbɛɛ, àò dɔ́ ké kía pɔ́ Lua kpá kpalau á kɛ́i lèn we.

²¹ Tó g̀̀sa gbáa g̀̀kɛb̀̀ k̀̀a, àlɛ a ua d̀̀saò, aà àizɛɛò Ìb̀̀ aafiaɛ.

²² Ama tó gbɛ́ pɔ́ a gbáa deaála m̀̀ gè à aà gbè, a aà g̀̀kɛb̀̀ pɔ́ a a náai ví̀̀ sɛle, i aà àizɛɛò bílɛnɛ.

²³ Gbɛ́ pɔ́ de ma gbɛ́ úo, ma íbɛɛɛ. Gbɛ́ pɔ́ lí pɔ́ k̀̀aamanò, àlɛ fáaaɛ.

²⁴ Tó wà táa gò gbɛ́ɛ, Ìb̀̀ liaaliaa gugiiu àò gbɛ́ wɛɛle à dièɛ. Tó i eo, í mɛ: Má ea ta ma s̀̀ ziwaɛ.

²⁵ Tó à tà we, í e a be ado, à zu'ò, à azla kèkɛ wásawasa,

²⁶ ɔ́ í ea ge táa pɔ́ an vái dealaò sɛle suɛnò m̀̀n sopla, aai diè. Beewa gbépi gwea gbèzà vái í de a káaua.

27 Ké Yesu lé o màa, wà nɔɛ mà, à pùna zā guu à mè: Báaaden nɔɛ pɔ n i à yɔ́ kpàma ù.

28 Ɔ Yesu mè: Báaadeɔn gbé pɔ aa Lua yāmà aa kūa ù de beea.

*Seela gbɛaa Yesuwa
(Mat 6.22-23, 12.38-42)*

29 Gbɛɔ nɔnɔaa, ɔ Yesu mè: Gbāgbɛɔ vāi. Aaí seela gbɛaa, āma má seelae kenéó, sema Yonasi pɔ.

30 Lá Yonasi de seela ù Ninivadeɔne,* màa Gbɛnazín Né aɔ de seela ù gbāgbɛɔne.

31 Yákpalekegɔɔzɪ gɛɔmidɔkɪ oi nɔɛ kía a fele yāda gbāgbɛɔlae, asa à bɔ za tɔɔle léwa à mɔ Salomɔɔ ɔnɔyā maie,† mé gbé pɔ a zɔɔ de Salomɔɔa ku la.

32 Yákpalekegɔɔzɪ Ninivadeɔ fele yāda gbāgbɛɔlae, asa ké Ninivadeɔ Yonasi waaso mà, aa nɔselilɛ,‡ mé gbé pɔ a zɔɔ de Yonasia ku la.

33 Wili filia na wà dile gusɔɔnauo ge wà pɛna kúlɛwàò. Wí di bábanawae, ké gbé pɔ aale gɛɔ gupua e.§

34 N wé mé n me filia ù. Tó n wé kú gudou, n mè pfi aɔ gupua víe. Tó n wé kú plapla sɔ, n mè pfi aɔ gusia víe.

35 Ayámɛto laaika ké gupua pɔ ríle e ní ví su àɔ de gusia ùo.

36 Tó n mè pii gupua ví mé a kee ku gusiauo, aɔ gupu wásawasa lándɔ filia i dɔmawae.

*Zɔadɔ Mɔzɪ ikoyadanɛdeɔ n Falisɔwa
(Mat 23.1-36, Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)*

37 Ké Yesu yá'ò a làa, ɔ Falisie wabikèwà aà mɔ pɔbleanɔ, ɔ à gè zɔ́le.

38 Ké Falisipi è i ɔpɪpi lá aal kɛwa à gbàsa lé pɔbleo, à bɔ àa sae.

39 Ɔ Dii òè: A Falisio i gbābɔ bisaɔ kpɛɛ ní tao, kási bli ní yāvāikeao mé á nɔse pà.

40 Sɔ̀uɔ! Lua pɔ a kpɛ kè i a guu keo lé?

41 A pɔ pɔ kú á tao guu dā wɛnadeɔne, á tapi i gɛɛ gbālesai.

42 Waiyoo á Falisio! I toeɔ dosina ní kpɛaanao ní dopɔɔ pii kwide kpa Luawa,* ɔ i pākpa yágɔgɔa a zéwai ní yea Luapizio. Yá beeɔ mé de àɔ kūa pākpa a kɪnɔzɪ sai.

43 Waiyoo á Falisio! Iɔ ye zɔ́le a gumaaɔu lousisikpɛu, iɔ ye wàɔ fɔkpakpawá gāe.

44 Waiyoo ápiɔ! A de lán mia kpɛena pɔ wɔ taa'owá dɔsaiwae.

45 Ɔ ikoyádɔnae òè: Mɛtulu, tó ní ò màa, ríle wá sɔsɔ sɛe.

46 Yesu mè: Waiyoo á ikoyádɔnao sɔ! I gbéɛ da asosea zɪ'úu, mé ili ɔdamá ní a seao, baa ɔton do. Waiyoo ápiɔ!

47 I pɔ bo ānabi pɔ á deziɔ ní dɛdeɔ miaɔwa dɔngu yáí.

48 Bee lé ɔb gbɛɛne ké a ze ní á deziɔ yākeae. Aa ānabio dɛde, ɔ ále pɔ bo ní miawá.

49 Ayámɛto Lua ɔnɔ guu à mè á ānabio ní zinaɔ gbaewá, í ní gbɛeɔ dɛde, í lada ní gbɛeɔwa.

50 Lua a ānabi pɔ wá ní dɛde za dúnia daalegɔɔ e gbāɔ au tɔsi gbāgbɛɔpiɔwa.

51 Ao, mále oé, za Abeli dea† e à gè pè Zakali pɔ wa dè sa'okli ní Lua kpéó zānguowa,‡ Lua a ní au tɔsi gbāgbɛɔwae.

* 11:30 Yon 3.4 † 11:31 1Kia 10.1-10 ‡ 11:32 Yon 3.5 § 11:33 Luk 8.16 * 11:42 Lev 27.30
† 11:51 Daa 4.8 ‡ 11:51 2Lad 24.10-21

⁵² Waiyoo á ikoyādñnao! A dōa zé kili wò. I gēuo, mé a gi gbé pò aa ye gēuone.

⁵³ Ké Yesu bò we, Moizi ikoyādanedeo ní Falisio aà lè pāspāsi, aale yá dasi lalawà,

⁵⁴ aale aà kpakpa ké aa e wà aà kù yá pò àle o guue.

12

Zea ní Yesuo gbé aε
(Mat 10.19-33)

¹ Goo bee bíla nònnaaaazi, wa ní lé dōo, e aale kèsepelepelekōwa, 5 à yá'ò a iwaone gla à mè: A laaika Falisio moafilii, i lírla lán pēese'esewaε.

² Yá pò ulea a bɔ gupuuu pii. Asiiyεe ku ké wa gí dōio.*

³ Beewa yá pò á ò gusiau, wa ma gupuuu, mé asiiyá pò á ò kō swáuu láasiu, wa a kpáwake gāae.

⁴ Ma gbēnao, mále oé, gbé pò a á de mé a gbēa a fō yāe kéé loo, ásu vīakeεo.

⁵ Má gbé pò de à vīakeε oé. A vīake Lua pò gbé zua té guu aà ga gbēa iko vīe. Ao, mále oé, à vīake aāpie.

⁶ Wīli gòlegolena mèn soo yía daa plao lé? Kási baa a mēndo yá lí sá Luaguo.

⁷ Baa á mikāo, a a lé dō. Asu vīakeo, á de gòlegolen dasiolo.

⁸ Mále oé, gbé pò zèmanoo gbé aε, Gbēnazín Né a zeaāno Lua malaikaoo aε.

⁹ Gbé pò lelekpāmazi gbé aε sō, má lelekpaaazi Lua malaikaoo aε.

¹⁰ Tó gbé Gbēnazín Né bèebò, Lua a aà ké. Ama tó gbé Lua Nisina tɔbēesi, a kēa vīo.

¹¹ Tó wāle géāno yákpaleu lousisikpeu ge kíao ní gbāadeo aε, ásu bílike bókii yáwao ge yá pò á o,

¹² asa Lua Nisina mé a yá pò de à o daé zibezi.

Aizεε
(Mat 6.19-34)

¹³ Zā guu gbēe ò Yesue: Metulu, o ma vīie aà ma ase a kpaa wá túbi guu.

¹⁴ ɔ a wèwà à mè: Ma gbé, déme ma dile á yákpalekena ūi ge á yāgōōna?

¹⁵ ɔ a ò bílaε: Aoo ázla kua dō. A laaika pópíi bílikeai, asa aizεεá gbēnazína wēni no, baa tó a zōo.

¹⁶ ɔ à yālēēuné à mè: Odee mé kú, aà bua blekèè maamaa,

¹⁷ 5 à láasookè à mè: Má ke kpelewa ni? Má blewekaktii vīo.

¹⁸ ɔ à mè: Lá má ken ke: Má a blewekaktii gbooe, mí a zōoo bobo, mí a pówena káu pii ní ma aizεεo,

¹⁹ mí o mazīae: Ma gbé, ní kūsua ví zōo, a kanno wē ūma? Káma bo, poble, imi, pōnake.

²⁰ ɔ Lua òè: Soú, gwāasīnaε bee má n wēni gbēama. Soú pò ní kè a gō dé pò ūe?

²¹ Maa aoo de ní gbé pò lé aizεε káaa azīae mé a de ode ū Luaεoo.

²² ɔ a ò a iwaone: Ayāmeto mále oé, ásuli á wēni káake poblea yá musuo, ásuli á me káake pōkasa yá musuo.

²³ Wēni de pobleala, me de pōkasala.

²⁴ A gbagbaoo gwa. Aali pótōo, aali pōkekeo, aa dō ge gbà zòolo vīo, mé Lua í ní gwa. Á de bāola zōoo lé?

²⁵ A guu déme a fō à a wēni gbāa káfi, baa goo do, a yákaakea guui?

* 12:2 Luk 8.17

26 Lá á yá yɔɔnapi fɔo, bɔyáí ále yá kɔniɔ kàakei?

27 A lá vudeɔ gwa sɛu lá aa de. Aali zíkɛo, aali bua táo. Mále oé baa Salomɔɔ ní a ɔdekɛo,† i ula e dà a maa kà an keewao.

28 Luanaaifɛnɛndeɔ! Sèà lá pɔ kú gbà mé a tékú zia, lá Lua í pɔ nai màa, wa á pɔ o be?

29 Asu to pɔ pɔ á ble ge pɔ pɔ á mi yá dɔaaéo. Asu bílikeo.

30 Pɔpɔ pɔ pɔ yá í dɔaa dúnia gbéɔne, ama á Mae dɔ ké á ye pɔpɔi.

31 A to kpala pɔ bɔ aà kɔí yá dɔaaé, i pɔpɔi kaaé.

32 Ma kpàsa néna gbéɔ, ásu víakeo, asa à kà á Maegu ké à á kpá kpalapiu.

33 A pɔ pɔ á vío yía, í wɛnadeɔ gba a ɔa. A mɔkpe pɔ lí zikúo zɔ, luabe àizee pɔ lí láao kákli ú. Kpáí a sɔi weo, kɔɔ a pɔ ɔɔkpa weo.

34 Gu pɔ á àizee kúu, wekli ɔ á laai ɔ kuu.

Ziken náaide laaide

(Mat 24.45-51)

35 Aɔ ku sɔu guu, à tó á filia àɔ naa,

36 ɔ de lán gbé pɔ aale ní dii sua ní nɔsepɔnakeao dāɔwa, ké gɔɔ pɔ á kà mé à gbalè, aa e zewèè gɔɔ.

37 Báaadeɔn zíkɛna pɔ an dii a ní lé béé a sugɔɔpɔi ú. Síana mále oé, diipi a a pɔɔ keke ye, i ní zɔle, i pɔblea káaané.

38 Baa tó à kà wɛedo ge gufɛne, tó à ní lé màa, báaadeɔn ní ú.

39 Aɔ yáe bee dɔ. Tó uabele kpáí mɔgɔɔ dɔ, a wei aà a kpé gbooo.

40 Apɔi sɔ à kú ní sɔuo, asa Gbɛnazɔn Né a mɔ gɔɔ pɔ á wé dɔiwao.

41 Píe mè: Dii, wá yáí n yápi lèúia, ge gbépiie?

42 Dii mè: Dén ziia náaide laaide pɔ aà dii a a zíkɛnaɔ naè a ɔzɔl aáli ble kpámá a gɔɔwa úi?

43 Báaaden zíkɛna pɔ aà dii aà lè, ále ke màa a sugɔɔ ú.

44 Síana mále oé, a a àizee píi naè a ɔzɔle.

45 Tó zíkɛnapi ò a sɔu a dii sua lé gègè sɔ, i fele na zɔnɔe ge gɔe gbègbèawa, ɔ ulatáble, ɔ wède ke,

46 aà dii a su gɔɔ pɔ aà wé dɔiowae, zaa pɔ a dɔowa, i aà zɔezɔe, i aà baa daaa ní luayádansaiɔ.

47 Zíkɛna pɔ a dii pɔeá dɔ mé i sɔuke à aà pɔeá kèo, wa aà gbè dúuduue.

48 Zíkɛna pɔ a dii pɔeá dɔo, mé à yá pɔ de wá aà gbè kè sɔ, wa aà gbè yɔɔe. Gbé pɔ Lua aà gbà zɔɔ ɔ Lua a wɛelɛwá zɔɔ. Gbé pɔ Lua pɔ naè a ɔzɔl zɔɔ, a gbɛawá deŋla.

Kɔkpaalea Yesu yáí

(Mat 5.25-26, 10.34-36, 16.2-3)

49 Té ma mɔ sɔi dúniawa, mé mále wá maamaa ké tépi kú sa.

50 Má ga ví mà siu. Má kú làasoo guu e à ge kèo.

51 Ale e ma mɔ ké gbéɔ aao na ní kɔo dúniau yà? Aawo! Mále oé, kɔkpaalea yáí ma mɔi.

52 Za tia ua pɔ gbɛɔn sɔo kuu aa kɔkpaalee. Gbɛɔn àaɔɔ bɔ gbɛɔn plaɔ kpe, gbɛɔn plaɔ bɔ gbɛɔn àaɔɔ kpe.

53 Mae a bɔ a negɔe kpe, negɔe i bɔ a mae kpe. Da a bɔ a nenɔe kpe, nenɔe i bɔ a da kpe. Zá da a bɔ nɔzàe kpe, nɔzàe i bɔ a zàda kpe.‡

54 Yesu èà ò bílae: Tó á è lou lé sisi gukpe, i o gɔɔ lou a ma, ɔ í ke màa.

† 12:27 1Kia 10.4-7 ‡ 12:53 Mís 7.6

55 Tó á è ìana lé bɔ ɛɔmidɔkli oi, i o gu a wā, ɔ ì wā.

56 Mɔafilideɔ! A tɔɔle ní luabeo wé dɔ, mé á ɔɔɛ bee yáasi dɔ sɔo be?

57 Bɔyái á yákekea a zéwa dɔ ázɔao ni?

58 Tó n ibeɛ lé ɛnno yákpaleu, kɔaika aà n kē za zéu, ké asu n gále ɛnno yákpalekena kíio yái. Asa yákpalekenapi a n kpa dɔaiwae, dɔaiپی i n dakpeu.

59 Málé one, rýɔ bɔ weo e n ɛe n fiapi bo pii. Baa tánga a ɔ tenzio.

13

Nɔselile

1 ɔɔɔ bee gbēɔ mɔ Galile gbé pɔ Pilati ní dede à ní au yàale ní ní sa'obo auoɔ yá síu Yesuɛ.

2 ɔ Yesu ònɛ: Ké Galile gbépiɔ gaa kè màa, ále e an duuna de Galile gbé kíniɔla yá?

3 Aawo! Málé oé, tó i nòselileo, ápii á kaale láríwae.

4 Gbēɔn bao plasai pɔ Siloe kalanga kwè má aa gáɔao sɔ, ále e an tàae de gbé kíni pɔ kú Yelusaleɔla yá?

5 Aawo! Málé oé, tó i nòselileo, ápii á kaale láríwae.

6 ɔ à yáɛ bee léɛúñé à mè: Gbēɛ mé kaadɔenli bà a swaluu, ɔ à ɔ gè a né wɛɛlei, i eo.

7 ɔ a ò a zíkɛnaɛ: Gwa, a wè àaɔn la, ké mi mɔ né wɛɛlei kaadɔenapiwa, mili eo. Zɔ. Wá tó à gusi pā yá?

8 ɔ zíkɛnapi òè: Mae, to we wēa lo. Má gubi mà liaie, mí zùgbɔ kau.

9 A gí ne'ii ziiia? Tó i i sao, mí zɔ.

Nɛ kaaua gbágbaa

10 Kámabogɔɔɛ zɔ Yesu lé yádané lousisikpeu.

11 Nɔɛe ku we, táa aà kɔ̀kù à káaano wè bao plasai. lo kooae, ili fɔ̀ pòo baa yɔɔo.

12 Ké Yesu aà è, ɔ à aà sísi à mè: Nɔɛ, n kòkɛ gòma.

13 ɔ à ɔnàwà. Wegɔ̀ à pòo, ɔ à Lua sáaukpa.

14 ɔ lousisikpe gbèzɔ pɔ pà, ké Yesu aà gbàgbā kámabogɔ̀zɔ yái, ɔ à fɛle ò bílaɛ: ɔɔɔ soolo mé kú ké wí zíkɛu.* Ali mɔ wà á gbàgbā ɔɔɔ beɔwa, kámabogɔ̀zɔ bàasi.

15 ɔ Dii a zásiwà à mè: Mɔafilideɔ! Kámabogɔ̀zɔ á baade lí a zu ɛe zàa'ina polo a dɔkí à ɔ gè í kpàwàò lé?

16 Ablahaũ bui nɔɛɛ bee sɔ, Setāu aà yè wè bao plasaie. Aà bapi poloawà kámabogɔ̀zɔ zé vɔ̀o lé?

17 Ké a ò màa, ɔ wí aà ibeɛɔ kù pii, ɔ bíla pɔ kèna dabudabu pɔ ále keɔwa pii.

Yalɛua ní kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíio (Mat 7.13-14, 21-23, 13.31-33, Maa 4.30-32)

18 ɔ Yesu mè: Kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi bɔ̀ bɔ̀wà ni? Bɔ̀ má léɛúòì?

19 Doe ku a wéna bɔ̀ lán efɔ̀ wénawa, ɔ gbēɛ se tɔ̀ a kaau. Ké à b̀̀le à kè lí ú, ɔ bā̀ mɔ̀ pèpe a ɔ̀nawaa.

20 ɔ a ò lo: Bɔ̀ má kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi léɛúòì?

21 A bɔ̀ pèɛɛ'ese pɔ̀ nɔɛ se kà pèeti zaa le áaɔ guu a lía píiwaɛ.

22 ɔɔɔ pɔ̀ Yesu lé ɔ́ Yelusaleũ, ále pà mɛɛwíao ní zɔ̀ɛwíao, ále yádané,

* 13:14 Bɔa 20.9-10

23 ʒ gbēe aà là à mè: Mae, asi àizāna'enaɔ dasioa? ʒ Yesu ò bílae:

24 A àiake à gē zéle tuuuna guu. Mále oé, gbé dasideɔ welele gēu, kási aa eo.

25 Tó uabele fēle zetà à làa, tó a gō bàasi, mé ále gbale, ále me: Mae, gbawēwēe, a oé á á dō gueio.

26 Bee gbēa tó á òè à pòblè à imiánɔ, mé à yādàné á be gāae,

27 a oé á á dō gueio. A goala ápii vāikenɔ.†

28 Tó a Ablahaū ní Izaakio ní Yakobuo ní ānabio è píi kpala pò bò Lua kíi guu, mé wà á zú bàasi, we á ʒòbu à ʒdi á musu.

29 Gbēɔ bɔ gukpe ní be'aeo ní gugbāntooo ní geɔmidɔkio, aa mɔ bleblei kpala pò bò Lua kíi guu.

30 Gbé kpeɔ gō dɔaaa mé gbé pò dɔaaɔ gō kpeɔ.

Yesu ʒòba Yelusaleudeɔ yá musu
(Mat 23.37-39)

31 Gɔɔ bee gōɔ Falisieɔ mò Yesu kíi aa òè: Fele go lakti, asa Elodi ye n deɔ.

32 ʒ a òné: A ge o kífēnenapie mále táagoné, mále gyāeɔ gbāgbā gbā ní ziao, a gɔɔ àaɔde zí má a zí mide.

33 N beeo sema mà gé ae gbā ní ziao ní zia bàasio, asa i kū ānabi ga gueio, sema Yelusaleū.

34 Yelusaleudeɔ, Yelusaleudeɔ, i ānabio dede, i gbé pò Lua ní zíwáɔ pápa ní gbēɔ à ní dede. Míɔ ye mà á káamazi m̀ɔm̀ɔ, lá ko í gāšfa kú a néɔlawae, kási ili weio.

35 Lua a á kpé tóé sa. Mále oé, á ma e lɔ e à omee, báaade gbé pò lé m̀ɔ ní Dii tó.‡

14

Yesu kua Falisie be

1 Kámabogɔɔe zí Yesu gè pòblei Falisio gbēzɔɔ be, ʒ gbé pò aa ku weɔ lé aà kpakpa.

2 Kákagyākenae ku Yesu ae we.

3 ʒ Yesu yāsè a ò ikoyādɔnaɔne ní Falisio: Gbégbāgbāa kámabogɔɔzɔ zevia ge a zevio?

4 ʒ aa níle kílikili. ʒ Yesu gyāepi kù à aà gbāgbā à aà gbàe.

5 ʒ a òné: A dé né ge aà zu, tó à zù l̀ɔɔ kámabogɔɔzɔ, a aà bɔ g̀ɔɔɔ ni?

6 Aai f̄ yázásiwàɔ.

7 Yesu è lá gbé pò wà ní sisisi lé zōlekti maaɔ kukū, ʒ à yālēēūné à mè:

8 Tó wà n sisi nɔsepɔnablewa, nísu zōle zōlekti maaɔ. Tó wà gbé pò a gbia denla sisi be!

9 Tó á síšina m̀ɔ òne: Fele zōlekti kpá deewa, níyɔ fele gé zōlekti kpeɔu ní wioe.

10 Tó wà n sisi, níli zōlekti kpeɔ kú, ké tó n síšina m̀ɔ, a onɛ: Ma gbēna, m̀ɔ ae la. Bee a n ke gbia gbé pò á sánuɔne.*

11 Gbé pò í azia káfi, Lua a aà busae, mé gbé pò í azia busa, Lua a aà káfi.

12 ʒ Yesu ò a sísinapie: Tó níle gbéɔ sisi ble fáane bleawa ge a oosi pò, nísu n n gbēnaɔ sísisio ge ní v̄io ní n dáunaɔ ge n daeɔ ge n ɔde deeɔ. Tó ní kè màa, aa ea n sísiwà s̄e, aai flabonɛ.

13 Tó níle gbéɔ sisi pòbleawa, taasideɔ sisi ní gbēkaauaɔ ní eɔ ní v̄iaɔ,

† 13:27 Sou 6.9 ‡ 13:35 Sou 118.26 * 14:10 Yaa 25.6-7

¹⁴ ἵπῳ γὼ βάααδε ὕ, ἀσα ἀα πῶε ῥῖ ἀα γῖα φῖαβονεο. Lua mé a fíabone gbēmaaο vugωω.

Pɔnableblea
(Mat 22.1-14)

¹⁵ Ké gbé pó aa sánuο do yápi mà, ῥ a ο Yesuε: Báaadεn gbé pó a poble kpala pó bò Lua kíi guu ὕ.

¹⁶ Yesu οὐ: Gbēε mé ye pɔnablekε, ῥ à gbéο gbèa dasidasi.

¹⁷ Bleblezῖ ῥ à a zíkεna zῖ oi gbé pó à ῖ gbεαοne aa mós, wa làa sa.

¹⁸ Gbé séia οὐ: Ma bú lùε, sema mà gé gwai. N yá na, ma awakpàε.

¹⁹ Gbēpàle mè: Ma zu lù soon σοο, má gé wεsiei. N yá na, ma awakpàε.

²⁰ Gbēpàle mè: Ma nòsè dafue. Ayámεto má e mωο.

²¹ ∫ zíkεnapi èa tà à ῖ lεgbε dàu a síu a diiε. ∫ uabelepi πῶ pà a ο a zíkεnaε: Gé wéle guu kpakpa gāεο ῖ zεαο, ῖi taasidεο ῖ gbékααὕαο ῖ ῥῖαο ῖ εεο naaa surῖno la.

²² Bee gbεa zíkεnapi mω οὐ: Dii, ma yá pó ῖ ο kè, mé zῖlekῖi kí gu.

²³ ∫ diipi ο zíkεnapiε: Gé zéο guu ῖ zéwεwεnaο πῖi, gāna gbéowa aa gē, ma ua e pa.

²⁴ Málε οé, gbé pó ma ῖ gbεapiο kee a e lεzῖ ma blεpiwao.

Gsa Yesu İwa ũ
(Mat 10.37-38)

²⁵ Wa bε zéu ῖ Yesuo dasidasi, ῥ à llii οné:

²⁶ Tó gbé mò ma kíi mé a ye a de ῖ a dao ῖ a nao ῖ a néο ῖ a ῥῖiο ῖ a dāunaο, baa azῖapizi demala, a fῖ kε ma İwa ũο.

²⁷ Gbé pó αο a lipáakōa sea αο tεomazio, a fῖ kε ma İwa ũο.†

²⁸ Tó á gbēε ye kalanga dῶ, a zῖle gῖa à a ῥa dῶdῶ à gwa, tó a fῖ zῖpi kε láa ya?

²⁹ Tó i kε máaο, tó à ε kpàle mé i fῖ à a mῖdεο, gbé pó αà è pii a αà láanike

³⁰ a mε: Gbéε bee kpé dàale, i fῖ a mῖdεο.

³¹ Ge tó kía ye gé zῖkai ῖ kía pàleo, a zῖle gῖa à a wàaipa à gwa, tó a sosa gāli kwῖo fῖ kuàkpa sosa gāli bao pó lé mósωαωao lé?

³² Tó a è á fῖo, a zῖnaο zῖ ledoukεa yāgbεaiwà zadῖ i ka kāioε.

³³ Māaε lῶ, tó á gbēε i ῥzῖ pó pó á ῥῖzi pῖio, a fῖ gῖ ma İwa ũο.

³⁴ Wisia pó naε, āma tó a í na tà, kpelewa wa kε à nakῖ lῖi?

³⁵ A maα tῶleεο ge zῖgbῖkῖlekῖio, wῖ kῖlεε. Gbé pó nῖsε ῥῖ αà yápi ma.

15

Pó pῖ ῥῖaα
(Mat 18.12-14)

¹ ∫sinaο ῖ duunkεnaο lé sῖ Yesuzi αà yāmai ῖpii.

² ∫ Falisῖo ῖ Mῖzi i koyādanεdεο lé yákutēka aa mè: Gbéε bee i duunkεnaο si aa poble sánuε.*

³ ∫ Yesu yáε bee lεεὕné à mè:

⁴ Tó á gbēε sá ῥῖ mèn basῖo mé ado ῥῖaα, İli a basῖo mēndosai tó sēu à pèle a pῖ pῖ ῥῖaapizi e à ge bῖwàο lé?

⁵ Tó à bῖwà, İ sε da a gāu ῖ pῖnaoε,

† 14:27 Luk 9.23 * 15:2 Luk 5.29-30

⁶ I taò be, i a gbènao ní a fáanideo sísi, i oné: A pɔnakemanɔ. Ma a sã pɔ sãsãpi è.

⁷ Maae lo mále oé, wa pɔnake luabe duunkena mendo pɔ a nòselile yá musu de gbèmaa gbèon baso mēndosai pɔ an bàa kú ní nòselileasoola.

⁸ Nɔe pɔ ánsu owatē ví mēn kwi sɔ be, tó a mēndo vùaa, a filia na, i kpewaa, i wēele busebuse e à ge bɔwàò lé?

⁹ Tó à bɔwà, a a gbènao ní a fáanideo sísié, i oné: A pɔnakemanɔ. Ma a ánsu owatē pɔ vùapi è.

¹⁰ Mále oé, Lua malaika i pɔnake duunkena mendo pɔ nòselile yá musu màa be.

Né pɔ sãsa

¹¹ Yesu ò lo: Gbēe mé kú a negōeó ví gbèon pla.

¹² ɔ Se ò a mae: Baa, ma asea pɔ máo ví túbi guu kpa. ɔ maepi a àizee kpaaléné.

¹³ I ke gɔɔplao, ɔ Se a pɔo náaa pii à tà bùsu páleu zàzà. We à a àizee kpáleu lalasikea guu.

¹⁴ Ké à a pɔo dè pii, ɔ nɔan zɔo kà bùsupiu, ɔ à gò ní pɔ wēnakéao.

¹⁵ A gè nà bùsupi gbēezi, ɔ gbépi aà gbàe a bualou ble kpáí sàwakusanaɔwa.

¹⁶ ɔ lo ye libe pɔ sàwao lé ble mómo bēe, ama wili pɔe kpawàò.

¹⁷ Ké aà wé kē, à mè: Ma mae zikenaò ble ví die, ɔ mále ga ní nɔanao la.

¹⁸ Má fēle mà ta ma mae kíe, mí oè: Baa, ma duunakè Luae ní mpio,

¹⁹ mi ka màò de n né ũ bo. Ma dile n zikenaò do ũ.

²⁰ ɔ à fēle lé tá a mae kíi. Ké a be káaa, aà maepi aà è, ɔ à kèè wēnaū. A bàalè gè kúsiwà à lepèwà.

²¹ ɔ népi oè: Baa, ma duunakè Luae ní mpio, mi ka màò de n né ũ bo.

²² ɔ maepi ò a zikenaone: A gé kpakpa, à ulada maa pɔ derla se moò à daè, i tãanadaè, í kyalekpaè.

²³ I gáae mekpa kú à de wà so pɔnakéa guu,

²⁴ asa ma népi gá à vùe. A sãsãe, ɔ ma aà è. ɔ aa nà pɔnakéawa.

²⁵ Woo kpé bua. Ké àle su, à káikù ní beo, ɔ à kòò gáa mà do.

²⁶ ɔ à zikenaò do sísi à aà là bómé kèi.

²⁷ ɔ a wèwà à mè: N dáuna mé sù, ɔ n mae gáae mekpa dè, ké à aà è aafia yái.

²⁸ ɔ Woo pɔ pà à gí gēi ua. Ké aà mae bò awakpaiè,

²⁹ ɔ Woopi ò a mae: E'e, à kà wē ũma mále zikene, mi fokema zii, mé baa blesan giana ni kpaà mà pɔnakéò ní ma gbènao.

³⁰ Ké n né pɔ à n àizee káale káaluane pi sù, n gáae mekpa dèè.

³¹ ɔ aà mae oè: M é, ní kumanɔ gɔɔpiié. Pɔ pɔ má ví pii, n pɔe.

³² A kú wà bleble ní pɔnaoe, asa n dáunapi gá à vùe. A sãsãe, ɔ wà aà è.

16

Aizee ndaisai

¹ Yesu ò a iwaone: ɔdee mé kú à ziiá dile a zikenaone. ɔ wà mò wà aà kɔmalekèè wà mè àle aà àizee kpále.

² ɔ à aà sísi a oè: Yá pɔ má mà n musu de kpelewa ni? Lá níle ke n ziiaké guu siume. Nyɔ e n ziiá zí kemee bo.

³ ɔ ziiapi ò a sɔ guu: Ma dii lé ma bɔ zlué, má ke kpelewa ni? A ke má fɔ sēwao, mé baakea demee wí ũ.

4 Má d5 lá má ke gbé̄o ma dile ní be, tó à ma bɔ z1u.

5 ɔ à a dii fladeɔ sisi dodo, 5 à gbé̄ sɛ́ia là à mɛ̀: N ma dii fla kɔa ũma ni?

6 A mɛ̀: Nisi zaa lɛ basoɔe. ɔ ziiapi òè: Lá pɔ́ ní kèè ke. Z5le lile blakwi kpakpa.

7 ɔ a ò gbè̄pálee: Mpi sɔ́ n fla ũma ni? ɔ à mɛ̀: Ese sakili basoɔe. ɔ ziiapi òè: Lá pɔ́ ní kèè ke, lile basii5.

8 ɔ diipi ziia náaisaidepi sáaukpà wezē yá pɔ́ a kè musu. Asa dúniae bee gbé̄o wé zēa de gupua gbé̄ola kɔ̄tēe yākēkea guu.

9 Mapi sɔ́ mále oé, à gbēnao weele ní àizee náaisaio, ké gɔɔ pɔ́ à m̄dewá, Lua a á dile be pɔ́ a gao guu.

10 Gbé̄ pɔ́ náai ví ní a yɔɔnao aɔ náai ví ní a zɔɔo bɛ. Gbé̄ pɔ́ náai ví ní a yɔɔnao aɔ náai ví ní a zɔɔo.

11 Tó i ke náai ví ní àizee náaisaioo, Lua a á náaike ní a slandoeo?

12 Tó i ke náai ví ní gbè̄pálee pɔɔo, Lua a ázla pɔ́ kpáwáe?

13 Zikena lí e zɔblè dii mèn plaɔo, asa aɔ za gbè̄dogue, iɔ ye adozi, ge a na gbè̄dowa, i saka adou. A f5 àɔ zɔble Luae ní 5ao sánuo.

Jde ní Lazaa

14 Falisiɔ ye 5ai. Ké aa yápi mà píi, 5 aale lɛsuikɛ Yesuwa.

15 Yesu ònɛ: I yánakpa ázlawá gbēnazinao kíie, áma Lua á sɔ́ d5. Yá pɔ́ gbia gbēnazinaoɔe 5 Lua í sakau.

16 Mɔizi ikoyá ní ānabio láɔ ku e Zāawa. Za gɔɔ bee wàle kpala pɔ́ bɔ́ Lua kí baokpa, 5 baade lé gēu ní gbāao.

17 Luabe ní tɔɔleo sáalea áa de Lua ikoyápi wè̄sá nēna bádeala.

18 Gbé̄ pɔ́ gí a nazi à nɔ pále sè, à gbā̄sikèe. Gbé̄ pɔ́ nɔ pɔ́ wá gii sè sɔ́, à gbā̄sikèn we.

19 Gɔe ɔdee ku í pɔkasa maa ɔdeɔ da, iɔ pɔnakɛ nama guu gɔɔpii.

20 Wēnade pɔ́ wí mɛ Lazaa iɔ wúlea aà be g5u, bɔ́ fífiwá.

21 Iɔ ble pɔ́ í léle ɔdepi táabūnu zíe blea nidɛ. Gbé̄o mé iɔ aà bɔpɔ́ sāsá.

22 Wēnadepi gà, 5 malaikaɔ aà sè tàò Ablahaū kíi. ɔdepi gà sɔ́, 5 wá aà ví.

23 Kua íadama guu bɛdau, ké á wesè musu, 5 à Ablahaū è káaa, Lazaa ku aà sae.

24 ɔ à lɛzù à mɛ̀: Ba Ablahaū, ma wēnagwa, ní Lazaa z1 aà a ɔtona zɔ́ íwa, aà mɔ ma léna níniomɛe, asa mále wāwáke tévuae bee guue.

25 ɔ Ablahaū mɛ̀: Ma gbé̄, to nama pɔ́ pè̄ema n wēnigɔɔ dɔngu ní taasi zɔ́ pɔ́ Lazaa kèo. Aà nòse níni lákii sa, mé ní kú wāwá guu.

26 Bee gbɛa t5ɔ'e zòolo da wá zānguo. Tó gbé̄ ye bɔ́ la à gé á kíi, a f5o, mé gbēe a f5 bɔ́ we à mɔ wá kíio.

27 ɔ ɔdepi mɛ̀: N yá na Baa, lá màae, n aà z1 ma mae be,

28 asa ma dáunaɔ ví gbēɔn sɔo. Aà gé lɛdaimá, ké aasu mɔ gu wāwádeɛ beuo.

29 ɔ Ablahaū mɛ̀: Aa Mɔizi ní ānabio lá ví, aa ní yāma.

30 ɔ ɔdepi mɛ̀: Aawo, Ba Ablahaū! Tó gbēe bɔ́ gau à gè ní kíi, 5 aa nòselilɛ.

31 ɔ Ablahaū òè: Tó aai Mɔizi ní ānabio yāmao, baa tó gbēe bɔ́ gau, aa sio.

17

Luanaaikɛa

(Mat 18.6-7, 21-22)

1 Yesu ò a íwaɔne: Sema yá pɔ́ í to gbé̄o fu àɔ ku, áma waiyoo gbé̄ pɔ́ a bɔ́ aà kíi.

2 Tó wà wísilɔgbɛ gbènɛ dònè a nɔɛ mé wà aà zù isiu, bee maa ní adeo de ké aà to nɛɛ beeɔ do fula.

3 Aɔ kú ní laaio. Tó n gbɛdo duunakè, ge ñ aà le. Tó à nòsɛllɛ, sùuukeaàno.

4 Tó à duunakène gɔɔ do gɛn sɔpla mé à èa òne gɛn sɔpla a nòsɛllɛ, sùuukeaàno.

5 Dii zinaɔ òè: Wá luanaaikɛa káfiwɛɛ.

6 Dii mè: Tó á luanaaikɛa kà ɛfo wɛnawa, á o lasinlie bee azía bile gé péi isia guu, a á yāmae.

7 Tó á gbɛe zɔ vɪ, àlɛ sɛwaè ge àlɛ sãɔ dāè, tó à sù ní buao, aà dii a oè aà mɔ pɔble gɔɔ yā?

8 Aawo, a oè aà blɛkɛɛ, aà ula lile, i mɔɛ ní pɔbleao ní imiao, aàpi i gbasa pɔble, i imi.

9 Wɪ zɔ sáaukpa ké à yá pɔ wa dàè kè yáí yā?

10 Apio sɔ maaɛ, tó a yá pɔ Lua dàé kè píi, à mɛ: Zɔɔn wá ũ, wá kea wá kè.

Kusude gbɛɔn kwio gbágbaa

11 Yesu gea Yelusaleũ a be Samali bùsu zɔlɛ ní Galileo.

12 Ké àlɛ gɛ wɛlɛeu, ɔ gɔɛ kusude gbɛɔn kwio kpaaũaàno. Aa ze kaaa,

13 aa lezuaazi aa mè: Mae Yesu, wá wɛnagwa.

14 Ké a è maa, ɔ a òné: A ge ázía ɔɔ sa'onaɔne. * Ké aale gé, ɔ aa gbàgbá.

15 Ké an gbɛdo è a gbágbá, ɔ à èa sù, àlɛ Lua sáaukpa ní ɔɔ gbāao.

16 A wùlɛ a gbɛɛu Yesu aɛ, à fɔkpàwà. Gbé beeá Samali gbɛɛ.

17 ɔ Yesu mè: Gbɛɔn kwio mé gbágbáo lò? Gbɛɔn kɛokwio kú má ni?

18 An gbɛɛ i ɛa mò Lua sáaukpaio, sema ziloɛ beea?

19 ɔ Yesu òè: Fɛlɛ tá, ma náai pɔ ní ke mé n gbágbá.

Gbɛnazin Né mɔa (Mat 24.23-41)

20 Falisio Yesu lá kpala pɔ a bo Lua kíi mógɔɔi, ɔ a wɛmá à mè: Kpala pɔ bɔ Lua kíi lí mɔ wà e ní wéio no.

21 Wa o gwa ke ge gwa keeo. Kpalapi kú á guue.

22 ɔ a ò a íwaɔne: A gɔɔ lé mɔ ké á Gbɛnazin Né mógɔɔ ea nide, á eo.

23 Wa oé a ku le ge a ku la, ama ásu geɔ, ásu tɛnizio.

24 Lá loupilɛa í gupu luabɛ léla ní a léleo, maa aɔ de Gbɛnazin Né mógɔɔ.

25 Sema aà taasikɛ gɪa maamaa. Gbágbɛɔ giaazi.

26 Lá à kè Nɔɛe gɔɔ, † maa a ke Gbɛnazin Né mógɔɔzi ɔ.

27 Wàlɛ pɔble, wàlɛ imi, wàlɛ nɔɛɛ, wàlɛ zãkɛ e gɔɔ pɔ Nɔɛe gɛ gó'ílɛna guu, ɔ í dà dúniaa, gbɛɔ gaga píi. ‡

28 Maaɛ ɔ Lotu gɔɔ, wàlɛ pɔble, wàlɛ imi, wàlɛ pɔ lú, wàlɛ pɔ yia, wàlɛ pɔtɔ, wàlɛ kpɛɔ.

29 Gɔɔ pɔ Lotu bɔ Sɔɔɔ, tɛ ní íatɛgbɔo bɔ luabɛ à kwè, ɔ gbɛɔ gaga píi. §

30 Beewa aɔ de gɔɔ pɔ Gbɛnazin Né bɔ gupau.

31 Gɔɔ bee gbɛ pɔ kú kpé musu su pila kpé guu a pɔɔ sɛlɛio. Maaɛ ɔ gbɛ pɔ kpé bua su ɛa beo.

32 A to Lotu na yá dɔágu.*

33 Gbé pɔ ye à a wɛni kua, wɛnipi a vúaawà. Gbé pɔ gɪ a wɛnii sɔ, ade mé aɔ ku. †

* 17:14 Lev 14.1-3 † 17:26 Daa 6.5 ‡ 17:27 Daa 7.6-24 § 17:29 Daa 19.24-25 * 17:32 Daa 19.26 † 17:33 Luk 9.24

³⁴ Málè oé, gwá bee gbě̀n plaᵋ aaᵋ wúleᵋ gudou, Lua a gbě̀do sé, i gbě̀do to we.

³⁵ Nᵋe gbě̀n plaᵋ aaᵋ pᵋ lᵋ gudou, Lua a gbě̀do sé, i gbě̀do to we.

³⁶ Gᵋe gbě̀n plaᵋ aaᵋ ku bua, Lua a gbě̀do sé,† i gbě̀do to we.

³⁷ Ǿ aa à là aa mè: Dii, mákí ní? A wemá à mè: Gu pᵋ ge kuu, we yáamusuᵋ káaau.

18

Wabikea

¹ Yesu yálèèùnè ké aaᵋ Lua wabike kᵋsᵋkᵋsᵋ, aasu kpasao yáí.

² A mè: Yákpalekenae mé kú wéleu, a Lua vía vío, mé ìli gbě̀e yádao.

³ Gyaee ku wélepi guu, ì mᵋ aa kíi mᵋmᵋ ì me: Zemanᵋ ma ibeè yá musu.

⁴ I weio e gᵋᵋpla. Bee kpe a ò azlawa: Baa tó má Lua vía vío, mé mili gbě̀e yádao,

⁵ lá gyaapi lé ma súu zᵋ, má zeaànᵋ. Tó mi ke màao, aa zeamala láasaie a ma deè.

⁶ Ǿ Dii mè: A yákpaleken vai yá'oa ma.

⁷ Lua a ze ní a gbé́ pᵋ aale wiilewa faane ní gwáasináoᵋ lé? A zígbiake ní dᵋaríleo yà?

⁸ Málè oé, a zéríno kpakpae. N beeo tó Gbēnazín Né mᵋ, a a náaikena e dúniaua?

⁹ Ǿ à èa yáe bee lèèᵋ gbé́ pᵋ aale níza dile gbēmaa ù mé aaᵋ saka gbé́ kíniᵋᵋᵋ à mè:

¹⁰ Gbēn plaᵋᵋ mé gè wabikei Lua ua, gbě̀doá Falisie, gbě̀do sᵋ osinae.

¹¹ Falisipi zea, àle wabike. A ò a sᵋ guu à mè: Lua, ma n sáaukè ké má de lán dᵋowao, didiindeᵋ, náaisaideᵋ, gbásikenaᵋ ge osinae bee.

¹² Mᵋ lèye gᵋᵋ plapla ásᵋa ní ásᵋaoe. Pᵋ pᵋ má è píi mi a kwide bᵋe.

¹³ Osinapi sᵋ a ze káaa, i fᵋ wesè musu gwá seo. Ale azía gbé́gbē à mè: Lua, súukemano, duunkenan ma ù.

¹⁴ Málè oé, gᵋepi tà a be Lua siaaànᵋ guu, i ke Falisipi no. Asa gbé́ pᵋ ì azía káfi Lua a aa busae, mé gbé́ pᵋ ì azía busa Lua a aa káfi.*

Báadaa néᵋgu

(*Mat 19.13-15, Maa 10.13-16*)

¹⁵ Wá mᵋè ní ní nēfēnenao aaᵋ onamá. Ké aa ᵋwao è, ᵋ aa gíné.

¹⁶ Ǿ Yesu néᵋ sísi à mè: A to néᵋ mᵋ ma kíi, ásu kpánéo, asa kpala pᵋ bᵋ Lua kíi de gbé́ bee taao pᵋ ùe.

¹⁷ Siana málè oé, gbé́ pᵋ ì kpala pᵋ bᵋ Lua kíi yá sí lán néwao, a gēuo.

Ǿde

(*Mat 19.16-30, Maa 10.17-31*)

¹⁸ Yudaᵋ kiabuie mᵋ Yesu là à mè: Metulu maa, kpelewa má ke mà àizána ei?

¹⁹ Yesu òè: Akéa n mè má maai? Gbēe maaᵋ, sé Lua ado.

²⁰ N yá pᵋ Lua díleo dᵋ: Nsuli wúle ní gbēpále nᵋo. Nsuli gbēdeᵋ. Nsuli kpáí'oo. Nsuli yāᵋn gbé́deewao. Níli n de ní n dao kpela.†

²¹ Ǿ a òè: Zaa ma ke èwaaso ù, má yá beeᵋ kᵋa píie.

²² Ké Yesu bee mà, a òè: Yá gᵋᵋ mēndo. Pᵋ pᵋ ní ví yía píi, ní a ᵋa biile taasideᵋne, níyᵋ àizee ví luabe. Bee gbea ní mᵋ temazi.

23 Ké à yápi mà, àà pò siakù, asa òde sà gbāngbooe.

24 Ké Yesu è àà pò siakù, à mè: Gēa kpala pò bò Lua kíi guu zì'ù gbé pò aa àizεε vlonε.

25 Yiongo gēa abaawεu àa de òde gēa kpala pò bò Lua kíi guula.

26 Gbē pò aa yápi mà ò mè: Déme a àizāna e loi?

27 Yesu wemá à mè: Yá pò gbēnazina ò fùà ke, Lua í fí.

28 Ǿ Pieε mè: Wa wá pópíi tò weε, ǿ wá ténzi fá.

29 Ǿ Yesu òné: Siana mále oé, gbé pò a be tò ge a na ge a vliò ní a dāuna ò ge a de ní a dao ge a néo kpala pò bò Lua kíi yáí

30 a ea bee taa e de beea maamaa dúniaε bee guu, mé a àizāna e dúnia pò lé móguu.

Vla baakεna gbāgbaa (Mat 20.29-34, Maa 10.46-52)

31 Yesu a gbē òn kuεpla ò kàaaazi, ǿ a òné: Wále gé Yelusaleūε. Wekíi Gbēnazín Né yá pò ānabio kè Lua yáú a pau píi sa.

32 Wa àà kpa buipāle ò wa, aai àà ke pò ò ò, aai àà sósó, aai lé'ikakawá,

33 aai àà gbē ní flaalao, aai àà de, a gò ò àa òde zí i ea vu.

34 Ama àà íwapi ò a kee gbáεo, asa yápi mi ulεanée, aa dō yá pò àle oo.

35 Ké Yesu kà kái ní Yelikoo, vlaε zóleá zé lé, àle baake.

36 Ké a mà bíla lé gē, ǿ a ní lá bómε kèi.

37 Ǿ wa òè, Yesu Nazalεti mé lé gē we.

38 Ǿ à lezù à mè: Yesu, Davidi Bui, ma wēnagwa.

39 Gbē pò dōaa ò gīε aa mè àà níle, ǿ àà wiileá gbāakù, àle me: Davidi Bui, ma wēnagwa.

40 Yesu zè à mè wá mōaàn. Ké à mè, ǿ Yesu àà là à mè:

41 Bó ní ye mà kenéi? A wèwà à mè: Dii, má ye mà ò gu'εε.

42 Ǿ Yesu òè: Gu e. Ma náai pò ní kè mé tò n gbāgbā.

43 Wegō ò gu'è, ǿ à bò teaazi, àle Lua sáaukpa. Ké gbépii è màa, aa Lua sáaukpá.

19

Zase

1 Ǿ Yesu gē Yeliko, àle pāa.

2 Gbēε ku we àà tón Zase. Ǿsina ò gbēzōε, mé òdeε.

3 Alε wεleε à gbé pò de Yesu ù e, àma i fí àà èo dasi yáí, asa gbé gesenae.

4 Ǿ à bàalè dōaa à gè dède símfofowa ké à Yesu e, asa a gē weε.

5 Ké Yesu kà wekíi, ǿ à wesè musu a òè: Zase, pila kpakpa. A kù mà i n be gbāε.

6 Ǿ Zase pila kpakpa, à àà díle ní pónao.

7 Ké wa è màa, gbépii lé yákütεka aa mè: A gè pilai duunkεna be.

8 Ǿ Zase fεle zè à ò Diie: Dii, má a àizεε guo kpa taasidεwae. Tó ma gbēε taiinkè sō, má ea mà a gēε kpawá leε síiō.

9 Ǿ Yesu òè: Lua uaεbeede ò mísi gbā. Asa gbéε beea Ablahaū buie l.

10 Gbēnazín Né mò gbé pò sàsá wεleεi àà suabae.

Ǿdakea zikεna òne (Mat 25.14-30)

11 Goo pò wàle aà yápi ma, 5 à èa yàkàfíné ɓ. Lá à kàikù ní Yelusaleũo, wàle e kpala pò bò Lua kíi a ɓo gupuaugòɗe, 5 à yálèèũné

12 à mè: Kíe buie mé lé gé kpalablei búsu zàzau, i ea su.

13 ɓ à a zíkɛnao sisi gbɛɛn kwi, à ánuusu ɔwatɛ kpà ní baadewa mèn basoɓaso, a òné: Aɔ laatao e mào su.

14 Aà búsuɗe s5 aa zàaague, 5 aa zínao zì aà kpɛ aa mè: Wá we gbépi kiblewáo.

15 Aà sua ní kpalableaogbea lé, à mè wà zíkɛna pò a 5a kpàmápiɔ sísiɛ, ké à e d5 lá pò aa ài'è.

16 Gbé séia mò à mè: Dii, n 5api àikèmɛɛ lɛɛ kwi.

17 ɓ a òè: Nása, zíkɛn maa. Lá n ke náai ví ní a yooɓao, níyɔo iko ví wéle mèn kwiɔwae.

18 Gbɛɛn plaade mò à mè: Dii, n 5api ne'í lɛɛ soo.

19 ɓ a òè: Mpi s5 níyɔo iko ví wéle mèn sooɔwa.

20 ɓ gbɛpale mò à mè: Dii, n 5an ke. Má ùle kooa zwànkasauɛ.

21 Má n vía ví, asa gbé zì'ùn n ũ. Ni pò pò ni dilɛo sé, ni pò pò ni t5o kɛkɛ.

22 ɓ a òè: Zíkɛn vâi, n lé mé n kalikè. N d5 ké gbé zì'ùn ma ũ, mi pò pò mi dilɛo sé, mi pò pò mi t5o kɛkɛ.

23 Ké ní d5 màa, b5yâi ni dakeoné, tó ma su, mà a pò sí ní a íoo ní?

24 ɓ a ò gbé pò kú weɓɛ: A ánuusu ɔwatɛ basoopi siwâ, í kpà gbé pò ài'è lɛɛ kwiwa.

25 ɓ wa òè: Dii, a ài lɛɛ kwi kûa kò.

26 ɓ a wè má à mè: Mále oé, Lua a pò káfi gbé pò pò víɛ. Gbé pò vío s5, baa pò pò a ví, Lua a siwâɛ.*

27 Ma ibɛɛ pò aa ye mà kiblemáo s5, à móríno la, í ní dede ma aɛ.

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleũ

(Mat 21.1-17, Maa 11.1-19, Zaa 12.12-19)

28 Ké Yesu yá bee ò a làa, 5 à dàzɛu, àlɛ gé Yelusaleũ.

29 Ké à kàikù ní Befazeo ní Betanio, sìsì pò wí mɛ Kùkpe sìsìpòlɛu, 5 à a íwa gbɛɛn plaɔ zì

30 à mè: A gé wéle pò kále wá aɛ kee guu. Tó a ka we, á zàa'ín né ɓɓɔ e d5a, gbɛɛ i dikpɛ yáao. A polo mɔd.

31 Tó gbɛɛ á lá, déme ò à poloi, í mɛ Dii mé ye a m5aoi.

32 ɓ zínao gè aa è lá a ònéwa.

33 Ké aale zàa'ínapi polo, 5 a diio ní lá aa mè: Déme ò à zàa'ínapi poloi?

34 Aa mè: Dii mé ye a m5aoi.

35 ɓ aa gèòè. Aa ní pɔkasao kpàle zàa'ínapiwa, 5 aa Yesu dikpɛ.

36 Ké àlɛ táa'o, gbéɔ lé ní pɔkasao kpàle zé guu.

37 Ké à kàikù ní gu pò zépi pílau Kùkpe sìsìwao, 5 pɔna guu dasi pò teaázio ná Lua táasilɛawa ní ɓo gbāao, dabudabu pò aa èo yá musu píi

38 aa mè:

Báaaden Kía pò lé mó ní Dii t5o ũ.†

Aafia ku luabe! Wá Musude tɔɔ!

39 Falisi pò aa ku zà guueo òè: Metulu, gi n íwaɓɛ.

40 ɓ a wè má à mè: Mále oé, tó aa nílɛ, gbɛo mé aa wiipi lé.

41 Ké à s5 Yelusaleũzi, a gwâ, 5 à ɔɔɓè

* 19:26 Luk 8.18 † 19:38 Sou 118.26

42 à mè: Tó n yá pɔ́ a mɔ̀nɛ ní aafiao d̄̀ gb̄́a yáa lé, kai! Tia kéwa s̄́ a ulɛanɛɛ.

43 A ɔ̀ɔ̀ a mɔ̀ ké n ibɛɛɔ̀ gb̄́a les̄́ɔ̀ da lianzi, aai n káka,

44 aai n dúuzɔ̀, aai n gbé́ɔ̀ wíwi. Baa gbɛɛ aa to dinek̄ɔ́ao, ké ni ɔ̀ɔ̀ pɔ́ Lua lezúnzi d̄́ɔ̀ yáí.

45 Ké Yesu ḡ́ɛ Lua ua, ɔ̀ à nà pɔ̀yianaɔ̀ yaawa.

46 A òné: A k̄́a Lua taalau à mè: Ma kpé aɔ̀ de lousisikpe ũɛ.‡ Apio s̄́ á kè gb̄́ɛɛɛnɔ̀ t̄́o ũ.§

47 Lá gu lé d̄́o Yesu ɔ̀ yádané Lua ua. ɔ̀ sa'onkiaɔ̀ ní Mɔ̀izi ikoyádanɛdeɔ̀ lé aà we s̄́anu ní gb̄́ɛz̄́ɔ̀ɔ̀,

48 ama aai lá wa ke zé eo, asa gbépii lé lua aà yáíe.

20

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Maa 11.27-33)

1 Zlewa Yesu lé yáda gbé́ɔ̀nɛ Lua ua, àlɛ baonakpané, ɔ̀ sa'onkiaɔ̀ ní Mɔ̀izi ikoyádanɛdeɔ̀ ní gb̄́ɛz̄́ɔ̀ɔ̀ s̄́áàzi

2 aa òè: Iko pɔ́ níle yápiɔ̀ kɛ̀ò ow̄́ɛɛ. Déme n gba ikopii?

3 ɔ̀ a wemá à mè: Mapi s̄́ má yá m̄́endo gbɛawá. A omɛɛ,

4 Zaa gbé́ da'ilɛkea b̄́o Lua kíi yá ge gb̄́ɛnaz̄́ina kíie?

5 ɔ̀ a lekpaál aa mè: Tó wa mè Lua kíie, a wá la b̄́oyáí wi aà yá sio ni?

6 Tó wa mè gb̄́ɛnaz̄́ina kíie s̄́, gbépii a wá pápa ní gbɛo wá wá deɛ, asa aa zè ní Zaa anabikɛoɛ.

7 ɔ̀ aa mè: Wá d̄́o má à b̄́uo.

8 ɔ̀ Yesu òné: Má iko pɔ́ mále yápiɔ̀ kɛ̀ò oé s̄́o.

V̄́ɛbu zikɛnaɔ̀

(Mat 21.33-46, Maa 12.1-12)

9 ɔ̀ Yesu èa yálɛt̄́uné lɔ̀ à mè: Gb̄́ɛ mé v̄́ɛbu v̄́, * ɔ̀ a nà zikɛnaɔ̀nɛ ní ɔ̀z̄́l, à gè w̄́ɛleu à ɔ̀ɔ̀plakè we.

10 Ké v̄́ɛk̄ɔ̀z̄́ɔ̀ɔ̀ k̄́a, à a ɔ̀wae z̄́l zikɛnapiɔ̀wa aa a asewa kpawa, ɔ̀ aa ɔ̀wapi gbè aa aà gb̄́aɛ ɔ̀gii.

11 A èa ɔ̀wapa p̄́alé z̄́l lɔ̀, ɔ̀ zikɛnapiɔ̀ aà gbè, aa widàwà aa aà gb̄́aɛ ɔ̀gii.

12 ɔ̀ à èa gbé́ɔ̀n aas̄́de z̄́l lɔ̀, ɔ̀ aa aà kè'la aa aà yá.

13 ɔ̀ v̄́ɛɛbudepi mè: Má k̄́a sa ni? Má a né m̄́endona z̄́lmáe. Aa gí aà yádaia?

14 Ké zikɛnapiɔ̀ aà è, aa òk̄́ɛ aa mè: Túbiblenan kee, wá aà de, bú i ḡ́ɔ̀w̄́ɛɛ.

15 ɔ̀ aa b̄́oàànɔ̀ kaa kpe aa aà dè.

Kpelewa budepi a séríno sai?

16 A mɔ̀ zikɛnapiɔ̀ dede, i bú si kpa gb̄́ɛp̄́aléɔ̀wae. Ké gbé́ɔ̀ yápi mà aa mè: Lua wá b̄́o.

17 ɔ̀ Yesu wɛp̄́ánla à mè: Yá pɔ́ k̄́a Luayátaalauɛ bee de kpelewa ni?

Gbɛ pɔ́ ɛbonaɔ̀ p̄́akp̄́ai mé ḡ́ò gbɛo mide ũ.†

18 Gbé́ pɔ́ lèlɛ gbɛpiwa a wíwíe.

Tó gbɛpi sí gbé́wa s̄́, a ade ɔ̀lɛɛ.

Yesu lousisin gb̄́ɛz̄́ɔ̀ɔ̀ fua

(Mat 22.15-23.36, Maa 12.13-40, Luk 11.37-54)

‡ 19:46 Isa 56.7 § 19:46 Zel 7.11 * 20:9 Isa 5.1 † 20:17 Sou 118.22

19 Mɔizi ikoyādanedeo ní sa'onkia dɔ́ kẹ́ ní yáí Yesu yápi lèèùí, ɔ́ aale zεwεεle wà àà kù g̃ɔ̀, ǎma aa víakè dasie.

20 Aale àà kpakpa, ɔ́ aa zámade pɔ́ aale nízia dile gbēmaa ũ zìwà, kẹ́ aa àà kù àà yá'oa guu, aai àà kpá ní bùsu gbāadewa àà iko ɔ̀ɔ̀.

21 Ǿ zámadepiɔ́ àà là aa m̀è: Metulu, wá dɔ́ kẹ́ ni yá'o ñ yādané a zéwae, i ke gbēnazinaɔ́ wé yáí no. Ni Lua zé ɔ̀ɔ̀né ní siana.

22 A kù wà falubɔ́ Sezaaε yà ge wásu bɔ̀ɔ̀?

23 Yesu ní ɔ̀nɔ́ d̃má, ɔ́ a òné:

24 A ɔ́a do dɔ́ mà gwa. Dé mi ní àà t́o mé kuwà lai? Aa m̀è: Sezaa pɔ́ε.

25 Ǿ a òné: T̃ɔ̀, à Sezaa dee pɔ́ kpawà, í Lua pɔ́ kpá Luawa.

26 Ǿ aa fùla aa àà kù a yá'oa guu gbéɔ́ wáa. Aà yāwea b̀ò ní sae, ɔ́ aa ní lé kpaaù.

27 Ǿ Saduse pɔ́ aai gεɔ́ vua εεboeɔ́ m̀ò Yesu kíí, aa àà là aa m̀è:

28 Metulu, Mɔizi dílewεε yóo: Tó gbé víi gá à a na tò nésai, àà dāuna nɔ́pi se à a víi gεε keò.‡

29 Maa víi ní dāunaɔ́ ku gbēɔ̀n soplá. Woo nɔ́sè, ɔ́ à gá à àà tò nésai.

30 Ǿ Se gyaapi da'uakè.

31 Se gbεa Bíò kè b. Aa kè màa ní gbēɔ̀n soplá nípii, aa gága aa nɔ́pi tò nésai.

32 An gbεa nɔ́pi gá.

33 Gεɔ́ vugɔ̀zì an déme aɔ́ nɔ́pi víi? Asa an gbēɔ̀n soplá nípii aa àà d̃̀ nɔ́ ùε.

34 Yesu òné: Dúniac bee gbéɔ́ aai nɔ́sε aai zāke,

35 ǎma gbé pɔ́ Lua díle aa kà aa b̀ɔ́ gau aa dúniá dafu leɔ́ aa nɔ́sε weo, aa zāke weo.

36 Aaɔ́ de lán malaikaɔ́wae, aa ga bɔ́. Aaɔ́ de Lua néɔ́ ùε, gábɔ̀ɔ̀ ù.

37 Baa Mɔizi lá guu, à gεɔ́ vua yá p̃liwané. Gu pɔ́ à káele yá'òu, à m̀è Dii mé Ablahaù ní Izaakio ní Yakɔ́buo Lua ù.‡

38 Diiá gεɔ́ Lua no, sema gbé b̃éεɔ́ pɔ́. Gbépii b̃éε Luaε.

39 Ǿ Mɔizi ikoyādanedeo f̃le yá'ò aa m̀è: Metulu, n yāmaa ò.

40 Ǿ aai we yāe làwà bɔ́.

41 Yesu ní lá à m̀è: Kpelewa w̃i o M̃siiiá Davidi Buiɛi?

42 Asa Davidi ò Sou lá guu à m̀è:

Dii ò ma Diie àà z̃́le a ɔ̀plaii

43 e àà àà ibεεɔ́ kèè gbadiɔ́ ù.*

44 Lá Davidi àà s̃́s̃́i Dii, kpelewa a de àà bui ũ bi?

45 Ké gbépii lé àà yāma, ɔ́ a ò a íwaɔ̀ne:

46 A laaika Mɔizi ikoyādanedeozi. Aaɔ́ ye bεbεa ní ulada daaoi, wàɔ́ f̀ɔ̀kpakpamá gāaε. Aaɔ́ wεεle z̃́le lousisikpe gumaaɔ́u ní bleble z̃́lek̃ii maaɔ́.

47 Aai wabi gbāa ke gbēnazinaɔ́ wé yáí, ɔ́ aai gyaaɔ́ kpé siomá. An íadama p̃ási a deŋla.

21

Gyaa taaside gbadaa

(Mat 12.41-44)

1 Ké Yesu wεz̃̀l a ae, ɔ́ a è ɔ̀deɔ́ lé ní gbaɔ́ ka ɔ̀sikpagolo guu.

2 Ǿ à gyaa taaside búubuue è we, à t̃anga d̃au m̃en pla.

3 Ǿ à m̀è: S̃lana mále oé, gyaa taasidepi ɔ́a d̃au de gbépiia.

4 Asa ɔ dia ʒ aa dā kàu mípii. Nɔɛpi sʒ, àà taasideke guu pɔ pɔ a ví à pɔbled ʒ à dàu we pii.

*Yelusaleũ dúuzʒa ní dúnialaagɔ seela
(Mat 24.1-22, Maa 13.1-20)*

5 Gbɛɛ lé Lua ua ya'ò, aa mè wà a kpɛɔ kèke maa ní gbè kefenaɔ ní pɔ pɔ wà Lua gbàɔ, ʒ Yesu mè:

6 Gɔɔe a mʒ, pɔ pɔ á è keeɔ, baa gbɛe a gʒ dikʒao, wa ní dúuzʒe.

7 ɔ aa àà là aa mè: Metulu, bee a ke bɔɛ ní? Bʒmɛ aɔ de a keɔɔ seela ùi?

8 ɔ à mè: A laaika, ásu to wà á sásão, asa wa mʒ ní ma tʒo dasi, aa me wa mé wa de àà ù, ge a gɔɔ kà. Asu tɛnízio.

9 Tó a zɔ̄ bao mà, ge á mà wà fɛle ní kʒo, ásu to iwáa ká á pɔao. Sema yápiɔ ke káau, dúnia láaan we gɔ̄ao.

10 ɔ a ònɛ: Bui ní buio aa fɛle ní kʒo, màaɛ ɔ bùsu ní bùsuo.

11 Tɔɔleluualuaa pásɔ̄o aɔ ku. Nɔana ní gagyáɔ ka gu ní guo. Asi bèɛ vía yáɔ aɔ ku luawa.

12 E yápi àò mʒ, wa á kú, wi íadawá, wi á kpá lousisikpɛdeɔwa, wi á ká kpéu, wi géánɔ kíaɔ ní bùsu gbàadeɔ aɛ ma yáí.

13 Bee a á gba zé àò de ma seeladeɔ ù.

14 A zɛð á sʒ guu ásu làasooke lá á owao,

15 asa máme má sóso káé á léu, mí á gba ʒnɔ, ké á ibɛɛe a fʒ gii ge a a zásiwáò.*

16 Baa á de ní á dao ní á vìò ní á dāunaɔ ní á daɔɔ ní á gbɛnaɔ aa á kpámáɛ, wi á gbɛɛ de.

17 Gbɛpii a zaágu ma yáí,

18 ama baa á miká mendo a vūaaɔ.

19 A menafʒa guu ʒ á àizána e.

20 Tó á è zɔ̄gɔ̄ lía Yelusaleũzi, àò dʒ ké a dúuzʒa záo.

21 Zibeezɔ̄ Yude bùsudeɔ bàale mipe sɔ̄sɔ̄wa, gbé pɔ kú Yelusaleũɔ fāaa. Zʒɛwiadeɔ su gɛuo.

22 Asa gɔɔpiá tɔsimagɔɔe, ké yá pɔ kɛã Luayátaalua e pa pii yáí.†

23 Waiyoo nɔsindeɔ ní neadeɔ zibeezɔ̄, asa bùsupi taasi aɔ zʒɔ, Lua a pɔkúmabɔɔ gbépiɔwae.

24 Wa ní gbɛɛ de de ní fɛndao, wa ní gbɛɛ kú tað bùsu pii guu zɔ̄zɔ̄ ù, buipáleɔ i ʒzʒ Yelusaleũwa e an gɔɔ pa.

*Gbɛnazɔ̄n Né mɔa
(Mat 24.29-35, Maa 13.24-31)*

25 Seelaɔ aɔ ku íatɛ ní mɔvuao ní saanaɔwa,‡ bui pii ɔ ku pɔsia guu dúniau. Aa gʒ bíli guu ísia kʒfi ní a bàaleao yáí.

26 Wedɔa yá pɔ lé mʒ dúniawai guu, vía a gbéɔ kásánke, asa pɔ pɔ kú luawaɔ zã ní pékiiwae,

27 wi Gbɛnazɔ̄n Né mɔa e luabɛpuanau ní gbãa zʒɔ gawideo.§

28 Tó yá beeɔ kea dàale, à fɛle zɛ, í á mí se musu, asa á suabagɔ̄ mé káikù.

29 Yesu yálɛɛúné à mè: A kaadɔenli gwa ní lí kɔniɔ.

30 Tó á è aa ɔɔɔɔ, ʒ í dʒ ázlawa ké guantɛna káikù.

31 Beewae sʒ, tó á è yá beeɔ lé ke, àò dʒ ké kía pɔ Lua kpà káikù.

32 Sɔana mále oé, gɔɔbeedeɔ gɛle yápiɔ pii kesaiɔ.

* 21:15 Luk 12.11-12 † 21:22 Oze 9.7 ‡ 21:25 Isa 13.10, Yoe 3.4 § 21:27 Dan 7.13

³³ Luabe ní tɔɔleo a gēle, āma ma yáɔ gēlea vío.

³⁴ A laaika. Asu to asiake ní wēdekɛo ní wēnikāakeao á laai síwáɔ, ké aà mɔɔɔ su á kú kándo lán baiwao yáí.

³⁵ Asa a kúle gbé pɔ kú dúnía guuɔwa píie mío.

³⁶ A itēke, ío wabike ɔɔpii, ké àɔ gbāa ví á e pili yá pɔ lé mówa pii, í bɔ ze Gbēnazín Né ae.

³⁷ Lá gu lé dɔ Yesu ío yádané Lua ua. * Tó oosi kè, í bɔ ge í Kùkpe sísipɔleu.

³⁸ Kɔɔkɔɔ ɔ gbépii í fele gé aà yāmai Lua ua.

22

Lekpaata Yesuzi

(Mat 26.1-16, Maa 14.1-11, Zaa 11.45-53)

¹ Káaso dikpe pɔ wí me Gēamusu* ká kái.

² Sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyádanedeɔ lé wēle lá aa ke aa Yesu bɔlia asii guu, asa aale víake gbéɔneɛ.

³ ɔ Setáu dī Yudasí pɔ wí me Isalioti miwa. Yesu íwa gbéɔn kuɛplaɔ doe.

⁴ ɔ Yudasipi gè lekpaáí ní sa'onkiaɔ ní Lua ua dšanaɔ gbēzɔɔ, lá á ke à Yesu kpámá.

⁵ An pɔ kèna, ɔ aa ledoukè wà ɔa kpawà.

⁶ A zèò, ɔ àle zewēle à Yesu kpámá gbéɔ sae.

Gēamusu bleblea

(Mat 26.17-30, Maa 14.12-26, Zaa 13.21-30, 1Kln 11.23-25)

⁷ Káaso dikpeɔ ká, ɔ pɔ wí Gēamusu sá kólokpa.

⁸ ɔ Yesu Píe ní Zāao gbāe à mè: A gé Gēamusu ble sɔukeiwēe.

⁹ ɔ aa aà lá aa mè: N ye wà ke má ní?

¹⁰ ɔ a wè má à mè: Tó a gē wéledau, á kpaau ní gšeo í sea lo guu. Aɔ teaàzi e ua pɔ a gēu,

¹¹ í o uabelee, Metulu lé gu pɔ a Gēamusu ble bleu ní a íwaɔ gbēa.

¹² A kpédiakša kpea zɔɔ pɔ wa kèke ɔbé, í pɔblea yá kekè we.

¹³ Ké aa gè, aa è lá Yesu ònéwa, ɔ aa Gēamusu ble sɔukè we.

¹⁴ Ké a ɔɔ ká, Yesu m̀ zòle we ní a zínaɔ sānu.

¹⁵ ɔ a òné: Gēamusu bleɛ bee bleaánɔ ni ma de maamaa e màɔ gé taasikei,

¹⁶ asa mále oé, má ble ɔo e kpala pɔ b̀ Lua kí ge b̀ò gupuaɔ, dikpe síana í m̀s.

¹⁷ Ké à imibɔ sè, à sáaukpà, ɔ à mè: A si dɔɔkɔe,

¹⁸ asa mále oé, za tia má vēbe'i mi ɔo e kpala pɔ b̀ Lua kí ge b̀ò gupuaɔ.

¹⁹ Ké à kàa sè, ɔ à sáaukpà a e kpámá à mè: Ké beeá ma me pɔ mále kpá á yáíe. Aliɔ bee ke ma yá d̄aágu yáí.

²⁰ Ké aa pɔblè aa làa, à imibɔpi sè màa ɔ à mè: Ie beeá ma au pɔ lé ɔleéɛ. Lua bàa kua ní gbéɔ tia au.†

²¹ Ma ɔ ku ta dou ní ma b̀onkpedeoɛ,‡

²² asa Gbēnazín Né a kpagui lá Lua dílewaɛ. Waiyoo gbé pɔ a aà kpámápi.

²³ ɔ aa ná k̄o lalaawa aa mè: Wá déme a yá bee kei?

Yesu ledaa a iwaɔwa

(Mat 26.31-35, Maa 14.27-31, Zaa 13.36-38)

* 21:37 Luk 19.47 * 22:1 Baa 12.1-11 † 22:20 Zel 31.31-34 ‡ 22:21 Sou 41.10

24 Ǿ lekpaaf fɛlɛ nɪ guu, kɛ aa yɛ dɔ nɪ gbɛ́ pɔ́ dɛ́nla. §

25 Ǿ Yesu ònɛ́: Bùsu kíaf ì ikokemá mé gbāadeɔ ì nɪzla tɔbɔ,

26 ama asu ke maao. A kù á gbɛ́zɔɔ aàɔ dɛ gbɛ́ pɔ́ kɛ́sāaazi ùɛ. A kù á dɔaana aàɔ dɛ á zíkɛna ùɛ.

27 Bleblena nɪ blezíkɛnao, an déme zɔɔi? Bleblena nolo? Mapi sɔ́ má kú á guu lán gbɛ́ pɔ́ lé zíkɛ́wa.

28 Gbɛ́ pɔ́ zɛ́manɔ́ ma taasikɛa guuɔn á ù.

29 Lá ma Mae ma kpa kpalau, má á kpá kpalau ma sɔ́,

30 í bleblemanɔ́ ma kpalau, íɔ zɔ́lezɔ́lɛa báawa àɔ yákpalekɛ nɪ Isaili bui kueplao.

31 Simɔɔ, Simɔɔ, ma. Setáu gbɛ̀a à á ká íu lá wí pówɛna ká íu wà gwawa.

32 Ǿ ma wabikɛnɛ, kɛ ma náai pɔ́ nɪ ví su kɛ́sāmao. Tó n ɛa n sua, n n gbɛ́ɔ gba gbāa.

33 Píɛɛ òɛ: Dii, má sí wà ma dakpɛunɔ́, mí gannɔ́.

34 Yesu mɛ̀: Píɛɛ, mále onɛ, e ko àɔ gé lɛzui gbā, nɪyɔ́ lelekpa ma dɔ́ai gɛ́n aaɔ.

35 Ǿ á nɪ lá à mɛ̀: Kɛ́ ma á zɪ́mɔ́kpɛ nɪ babalabɔɔɔ nɪ kyaleɔ sai,* pɔɛ kɛ́sāwáɛ? Ǿ aa mɛ̀: Aawo.

36 Ǿ a ònɛ́: Tiasa gbɛ́ pɔ́ mɔ́kpɛ ví, aà sé. Máaɛ lɔ́ nɪ babalabɔɔɔ. Gbɛ́ pɔ́ fɛ́nda ví sɔ́, aà a ula yía, ì lú.

37 Mále óɛ, sema yá pɔ́ kɛ́a Luayátaalau ma musu papa wà mɛ̀: Wà aà díle dou nɪ daakɛnaɔ.† Asa yá pɔ́ wa kɛ́ ma yá musu mé lé papa sa.

38 Aa mɛ̀: Dii, fɛ́nda mɛ́n pla kɛ. Ǿ a ònɛ́: Bee mɛ̀.

Yesu kɪa

(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Zaa 18.3-11)

39 Yesu bɔ́ gɛ́ Kùkpɛ sɪ́sɪpɔ́lɛu lá ì kɛwa. Aà ìwao teaàzi.

40 Kɛ́ à kà gu pɔ́ àlɛ géu, a ònɛ́: A wabikɛ kɛ́ asu fu yɔ́awao yáí.

41 Ǿ à kɛ́má à kà lán gbɛzu lélɛa taawa. Ǿ à kùlɛ we, àlɛ wabikɛ

42 à mɛ̀: Baa, tó nɪ yei, to taasi kɛɛonaɛ bee zākūmanɔ́, ama asu ke ma pɔɛá ùɔ, sema n pɔ́.

43 Ǿ malaika bɔ́ luabɛ à mɔ́wà à aà gbà gbāa.

44 Kua wɛ́tɛa guu àlɛ wabikɛ nɪ áiao. Ǿ aà isima lé tɔ́ tɔlɛ lán autonawa.

45 Kɛ́ à wabikɛ, à fɛlɛ gɛ́ a ìwao kíí, à nɪ lé, aalɛ i'o nɪ pɔ́siao.

46 Ǿ a ònɛ́: Akeɛa àlɛ i'oi? A fɛlɛ wabikɛ, kɛ́ asu fu yɔ́awao yáí.

47 Kɛ́ àlɛ yá'o, ɔ́ wà kà dasidasi. Gbɛ́ pɔ́ wí mɛ́ Yudasi, aà ìwa gbɛɔn kueplao do mé dɔaaanɛ. Kɛ́ à sɔ́aazi lépɛiwà,

48 ɔ́ Yesu òɛ: Yudasi, lépɛaa guu ɔ́ nɪyɔ́ Gbɛ́nazɪn Né kpaomáa?

49 Kɛ́ gbɛ́ pɔ́ aa kú nɪ Yesuɔ́ yá pɔ́ lé mó è, aa mɛ̀: Dii, wà nɪ gbɛ́gbɛ́ nɪ fɛ́ndao yà?

50 Ǿ an gbɛ́do sa'onkia zíkɛna lɛ́ à aà ɔ́plaa swá gò.

51 Ǿ Yesu mɛ̀: A bee tó. A ɔ́kà aà swáwa à aà gbàgbā.

52 Ǿ a ò sa'onkiaɔ́ nɪ Lua ua dɔ́anaɔ́ nɪ gbɛ́zɔɔ pɔ́ aa mɔ́waɔnɛ: A mɔ́a nɪ fɛ́ndao nɪ gɔɔ lán kpáiweliwɛn ma úwaa?

53 Lá gu lé dɔ́ miɔ́ kúánɔ́ Lua ua,‡ mé ì ɔ́káao. Ama gɔɔɛ bee dɛ́ á pɔ́ ùɛ, gusia kiblegɔɔɛ.

§ 22:24 Luk 9.46 * 22:35 Luk 9.3 † 22:37 Isa 53.12 ‡ 22:53 Luk 19.47

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-58,69-75, Maa 14.53-54,66-72, Zaa 18.12-18,25-27)

54 Ké aa Yesu kú sùò, aa gèaàno sa'onkia be. Piɛɛ be zàzà.

55 Ké wà teká ua guo, wà kàle líai, 5 Piɛɛ mò sòlò ní guu.

56 Nɔɛ zikenaee aà è, 5 à wɛbìiwà à mè: Gbɛ́ɛ bee kuaàno sɔɛ.

57 ɔ à lelekpá à mè: Nɔɛ, má aà dɔo.

58 Yooonno gɔɔ 5 gbɛ́pále aà è, 5 à mè: Mpi sɔ́ ní de an gbèdo ùe. ɔ Piɛɛ ò gɔ́epiɛ: Mámɛo.

59 Ké lɛɛlu do taa gè, gbɛ́pále giiyèwà à mè: Siana guu gbɛ́ɛ bee kuaànoɛ, asa Galile gbɛ́ɛ.

60 ɔ Piɛɛ mè: Mi dɔ́ lá níle oo. Wegɔɔ ké àle yá'o, 5 ko lezù.

61 Ké Dii lili wɛpɛ Piɛɛwa, 5 yá pɔ́ a ò dò Piɛɛgu, ké à mè e ko àò gé lezui gbà, a lelekpaaɔi gɛ́n àaɔ.

62 ɔ Piɛɛ bò bàasi, à sòlò à kè wɛna.

63 Gbɛ́ pɔ́ aale Yesu dɔ́aò aà kè pɔ́pɔɔ aa aà gbè.

64 Aa pɔ́ yèè a wéwa, 5 aale aà lala aa mè: Anabikeke nì o, déme n lei?

65 Dóɛaaàno guu aa yá dasi páleɔ òè l.

66 Ké gu dò, Yuda gbɛ́zɔɔ kɔ́ kàaa, sa'onkiaò ní Mɔzi ikoyádanedeɔ píi. ɔ aa Yesu sè gèò ní yákpalekɛkɛli.

67 ɔ aa aà là aa mè: Mɛsɛin n ùa? Owɛɛ. A wémá à mè: Tó má òé, á sio.

68 Tó ma yáe làwá sɔ́, á weo.

69 Za tia Gbɛ́nazín Né aɔ zɔ́leá Lua gbáade ɔplaaí.Š

70 ɔ gbɛ́pii mè: Asi Lua Nén n ùa? ɔ a wémá à mè: Lá a dɔ́ á léuwa, máme má aà ù.

71 ɔ aa mè: Wá bàa ùma ní seeladeo bi? Wá mà aà léu kò.

23

Pilati yákpalekɛa ní Yesuo

(Mat 27.11-31, Maa 15.1-20, Zaa 18.28-19.16)

1 ɔ aa fɛ́le nípii, aa gèaàno Pilati ae.

2 Aale mó ní aà yáo aa mè: Wa gbɛ́ɛ bee è, àle gudɛke wá búsuue, àle gíné wá falubɔ Sezaae, mé à azía díle Mɛsii ù, kía ù.

3 ɔ Pilati aà là à mè: Yudaɔ kían n ùa? A wèwà à mè: ɔme dɔ́ n léu we.

4 ɔ Pilati ò sa'onkiaò ní dasi pɔ́ kú weɔne: Mi táae'e gbɛ́piwao.

5 ɔ aa giiyèwà aa mè: Iɔ tékpa gbɛ́ɔgu a yádaané guu Yude búsuu píie. A dàale Galileɛ, 5 à gè kàio la sa.

6 Ké Pilati mà màa, 5 à gbɛ́ò là tó Galile gbɛ́n aà ù.

7 Ké a dɔ́ à bò Elodi búsuue, mé Elodipi ku Yelusaleù zibeezì, 5 à aà gbàèwà.

8 Ké Elodi Yesu è, 5 aà pɔ́ kèna maamaa, asa à aà bao màe, mé a ye wesiaále à gɛ́gɛ. Aà wé dɔ́ Yesu dabudabukea eai.

9 A yáó làlawà dasi, 5 Yesu i a kee wewào.

10 Sa'onkiaò ní Mɔzi ikoyádanedeɔ zea we, aale mó ní aà yáo pásípási.

11 Elodi ní a sosao saká Yesugu, aa aà láanikè aa ula tɔde dàè, 5 à èa aà gbàe Pilatiwa.

12 Zibeezì Elodi ní Pilatio kè na, asa aa íikua ní kɔ́o yáae.

13 Pilati sa'onkiaò ní gbáadeɔ ní gbɛ́ kɛniɔ kàaa píi,

14 a òné: A mómee ní gbéee beeo a m̀e gudenaε. Ma aà l̀ala á wáa yá p̀s á d̀òd̀wàò musu, mi e à tàaee k̀eò.

15 M̀aa Elodi i eo s̀s, asa à èa aà gbàewáε. A gwa, i ỳae ke à k̀a mà aà deo.

16-17 Má t̀o wà aà swágaga, mí aà gbaε.

18 Ǿ aa wiilè nípii s̀anu aa m̀e: Gb̀épi de! Balaba k̀éẁeε!

19 Wà Balabapi dàkp̄eu b̀oa gb̀aadeo kp̄e ní gb̀edeao ỳaie.

20 Pilati ye Yesu gbaε, s̀ à gb̀eò laai sísi a k̀íi.

21 Ǿ aa èa wiilè aa m̀e: N aà páliwa! N aà páliwa!

22 A g̀en aaòde Pilati òné: B̀ó dàa a k̀ei? Mi tàaε p̀s k̀a wà aà de ewàò. Má t̀o wà aà swágaga, mí aà gbaε.

23 Ǿ aa d̀idiwà, aale gb̀ewà wà ní wii gb̀aao aà aà páliwa. Ǿ an z̀akaa t̀o an ỳá blè.

24 Ǿ Pilati d̀ile wà ke lá aa gb̀ewawa.

25 Gb̀é p̀s wa dàkp̄eu b̀oa gb̀aadeo kp̄e ní gb̀edeao ỳaí p̀s wa gb̀èapi s̀ a k̀èné, s̀ a Yesu kp̀a gai lá aa yeiwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Zaa 19.17-30)

26 K̀é wàle geaàno, wà dà Sileni gb̀é Sim̀ole, àle su ní buao, s̀ wà aà k̀ù wà lip̀aak̀sa d̀iè aàò teò Yesuzi.

27 B̀ila b̀ò teaàzi ní ǹeε p̀s aale s̀ob aale níziá gb̀égb̀eò.

28 Yesu líli aed̀omá à m̀e: Yelusaleù ǹeò, àsu s̀ob ma ỳaio. A s̀ob àziá ỳaí ní á ǹeò.

29 Asa a g̀oò lé m̀ó k̀é wa o: Báaadeon f̀i p̀s aai ne'io mé né i ỳs mimáoo ù.

30 G̀oòbeezi

wa o gb̀esioñe aa léle simá,

wa o s̀is̀one aa k̀uríla.*

31 Asa lá wàle ỳae taa ke ní lí búsuò, lí g̀ii p̀s aò deai?

32 Wàle gé ní dàaken plaεò b̀, k̀é wà ní dede ní Yesuo s̀anu.

33 K̀é aa k̀a gu p̀s wí me Mit̀onagu, s̀ aa aà páliwa we ní dàakenapio, ado aà oplaai, ado ozeεi.

34 Ǿ Yesu m̀e: Baa, s̀uukerino, asa aa d̀s lá wàle keo. Ǿ wà télèpà wà aà p̀kasaò kpaalèok̀e.†

35 Gb̀éò zea we, aale gwa, mé Yuda gb̀aadeo lé lesuikεkewa‡ aa m̀e: A dào suabà. T̀o Mesii p̀s Lua d̀ilen aà ù, aà azia suabae!

36 Sosao lé aà ke p̀oòp̀oò b̀. Ǿ aa s̀àazi aa v̀eε k̀uma d̀è§

37 aa m̀e: T̀o Yudaò k̀ian n ù, ǹ níziá suaba.

38 Seelae naa aà mia à m̀e:

Yudaò k̀ian ke!

39 D̀aakena p̀s looa líwapiò do d̀ennoyá'òè à m̀e: Mesiin n ùo lò? N níziá suaba ní wápiò s̀anu.

40 Ǿ aà gb̀eò g̀iè à m̀e: Nle víake Luaε seoa? Yá dou mé z̀léwá.

41 Wápiò, à k̀s̀iwanò màae, asa p̀s p̀s wá t̀s mé b̀lèẁeε, àma dee i ỳae keo.

42 Ǿ à m̀e: Yesu, t̀o n m̀o k̀ia ù, to ma ỳá àò d̀ngu.

43 Ǿ a wèwà à m̀e: Slana mále one, za gb̀a níỳoò kumanò àizána guu.

44 K̀é íatè k̀a minanguo, a biia zè, s̀ búsupi siak̀ù pii e aua gè p̀ilaò.

45 Zwáa p̀s daa Lua kp̀éu* k̀è a guo.

* 23:30 Oze 10.8 † 23:34 Sou 22.19 ‡ 23:35 Sou 22.8 § 23:36 Sou 69.22 * 23:45 Baa 26.31-33

46 Yesu wiilè gbáugháu à m̀̀: Baa, ma a nislna ǹ̀nè n ̀̀zɪɛ.† Ké a ò màa, ̀̀ à tà.

47 Ké sosa ̀̀ gbèzɔ́ yá p̀̀ k̀̀p̀̀i è, à Lua sáaukpà à m̀̀: Gbèpiá gbèmaae slana.

48 Bila p̀̀ aa mò wà káaa yápi gwaa yáí, k̀̀é aa yá p̀̀ k̀̀è ò, aa èa tà, aale rízia gbègbè.

49 Yesu gbé d̄ɔ́aó ní n̄e p̀̀ teaaži za Galileo p̀̀i ze káaa, aale yápi ̀̀ gwa.‡

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Zaa 19.38-42)

50 Ḡɔ́e ku aà t̄n̄ Yosefu. Yuda gb̄aaɔe ̀̀ doe. Gbèmaae, mé luayāmanaε.

51 Aà lé kú yá p̀̀ a gbèzɔ́ zè ní a keaopi guuo. Yuda ̀̀ wéle Alimate gbèé, aà wé ̀̀ kpala p̀̀ b̀̀ Lua kíi.

52 A gè Pilati kíi à Yesu gε gbèawà.

53 ̀̀ a bùa à baabaa ̀̀ ̀̀wà à aà dà gbè'ε p̀̀ wa s̀̀ mia ũ guu. Wi gbèe dau we yāao.

54 Ḡɔ́piá ̀̀ s̄s̄adazɪε, kámaboḡɔ́ lé ká.

55 N̄e p̀̀ aa tε Yesuzi za Galileo tε Yosefupi kpe, aa mia'εpi è ní lá à Yesu gε ̀̀ ̀̀l̄uo.

56 ̀̀ aa tà gè n̄isi ḡnana ní tulalet̄i ̀̀ s̄uk̄ei. Kámaboḡɔ́zɪ aa kámabò lá Lua ̀̀ ̀̀l̄ewa.§

24

Yesu b̄a gau

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Zaa 20.1-10)

1 As̄an̄nzɪ guf̄n̄e ̀̀ n̄eɔpi ̀̀ èa gè miapi kíi ní n̄isi ḡnana p̀̀ aa a s̄uk̄èo.

2 Aa lè gbe goa mia'εε.

3 Ké aa gè, aai Dii Yesu gε eo.

4 Aa ku bíli guu, ̀̀ ḡɔ́e gbèɔn plaε b̀̀ m̀̀má p̄kasa tekεaɔ daa.

5 Vía ní kú, aa ní mi p̀̀l̄e, ̀̀ ḡɔ́epi ̀̀ òn̄é: B̄yāi ále gbé b̄éε wεεle gεo guui?

6 A ku lao, à vù. A to yá p̀̀ a òé ḡɔ́ p̀̀ a ku Galile ̀̀ ̀̀águ

7 à m̀̀, sema wà Gbènazɪn Né kpá duunk̄enaɔwa, aa aà p̄liwa, a ḡɔ́ àaɔde zɪ i vu.*

8 ̀̀ yápi ̀̀ d̄n̄gu.

9 B̄a mia kíi aa gè yápi baokpà aà ̀̀wa gbèɔn kuεdoɔn̄e ní gbé k̄niɔ.

10 Maliama Madeleni ní Yoanao ní Zaaki da Maliamao ní n̄e k̄ni p̀̀ aa kúr̄n̄ɔ mé yápi ò z̄nap̄iɔn̄e.

11 ̀̀ n̄eɔpi ̀̀ yápi k̀̀n̄é lán faai yáwa, aai sio.

12 ̀̀ P̄iε f̄le baalè gè miapi kíi. Ké à wekp̄ale miapiu, i p̄e eo, sema baabaa p̄l̄e, ̀̀ à èa tà, àle láasookε yápi aà kù gb̄a.

Emausi zéu

(Maa 16.12-13)

13 Ḡɔ́ doupi zɪ Yesu ̀̀wa gbèɔn plaε lé gé wéle p̀̀ w̄i m̄e Emausi. N Yelusalet̄o à kà kiloo kuεdo taa.

14 Aale yá p̀̀ k̀̀ p̄i faai bok̄e,

15 ̀̀ ḡɔ́ p̀̀ aale a faaibo, aale a w̄aipa, Yesu ní lé, ̀̀ aa b̄e zéu sānu.

16 P̄e kpaan̄é ní aà d̄ɔ́ao.

† 23:46 Sou 31.6 ‡ 23:49 Luk 8.1-3 § 23:56 B̄a 20.10 * 24:7 Luk 9.22, 18.31-33

17 ɔ à ní lá à mè: Bó yá àlɛ taa'òò ní k̄soi? ɔ aa zè, an oo sisia.

18 An gbèdo p̄ wí mɛ Keleopa wèwà à mè: Mé i kɛ ndo bàasio, gb̄ɛ ku Yelusaleũ a gi yá p̄ kè gɔɔplaɛa d̄sio.

19 ɔ à ní lá à mè: Yá kpelei? Aa wèwà aa mè: Yesu Nazaleti yáɛ. Anabi z̄ɔɔɛ. Gb̄ɛpii d̄s kè aà yákea ní aà yá'ooaò b̄ò Lua k̄fiɛ.

20 ɔ sa'onkiaɔ ní wá gb̄aaɔdeɔ aà kp̄amá, kè wá yádaaála yáí, wi aà páliwa wà dɛ.

21 Wápio s̄ò wáɛ e ɔmɛ a Isailio suaba. Bee kpe yápi kɛa gɔɔ àaɔden gb̄a.

22 ɔ yá p̄ wá n̄ɔɔɔ ò b̄ò wá saɛ. Ké aa gè aà mia k̄fi guf̄ɛɛa,

23 aai aà gɛ e weo. Aa sù aa mè malaikaɔ b̄ò m̄má, aa ònɛ a ku b̄ɛɛ.

24 ɔ wá gb̄ɛɔ gè miapi gwai, aa è lá n̄ɔɛpio ònɛwa, a ku weo.

25 ɔ Yesu ònɛ: Láasoosaideɔ, ili yá p̄ ànabio ò si kpaaò.

26 Lua díɛ Mesii taasike beewa, i gbasa ḡɛ a gawí guuo lò?

27 Daalɛa M̄oizi láwa e à gè pè ànabio p̄owa píi, Yesu yá p̄ k̄ɛa Lua yáú azía yá musu b̄òɔkèkèné píi.

28 Ké aa k̄aikù ní w̄ɛɛ p̄ aalɛ géuo, Yesu kè lá à ye ḡɛzeawa.

29 ɔ aa aà k̄úkú aa mè: Ḡɔwanɔ la. Oosi kè, gu lé ḡɛk̄ɔu. ɔ à ḡɛ ua à ḡòr̄nɔ.

30 Gɔɔ p̄ àlɛ p̄ɔblɛr̄nɔ, ɔ à p̄ɛɛ sè à báaadàu, ɔ a è à kp̄amá.

31 ɔ an wé kè aa aà d̄s sa, ɔ aa k̄uawà.

32 ɔ aa òk̄ɔɛ: Ké àlɛ yá'ow̄ɛɛ zéu, àlɛ Lua yá pilok̄ɛw̄ɛɛ, wá n̄sɛ lé yáalɔo lé?

33 ɔ aa f̄ɛɛ ḡòɔ aa èa gè Yelusaleũ. Aa aà íwa gb̄ɛɔn kuɛdoɔ è k̄aaaa we ní gb̄ɛ p̄ò námáɔ

34 aalɛ mɛ: Dii vù slanaɛ. A azía òò Simɔɔɛ.

35 ɔ gb̄ɛɔn plapio zé guu yá dàu siuné ní lá aa aà d̄s gɔɔ p̄ à p̄ɛɛ èò.

Yesu azía ɔba a íwaɔnɛ

(Mat 28.16-20, Maa 16.14-20, Zaa 20.19-23, Z̄ín 1.6-8)

36 Ké aalɛ yápi o màa, kándo aa aà è zɛa ní guu, ɔ a ònɛ: Aɔ kú ní aafiao.

37 ɔ gili ḡɛr̄ngu, vía ní kú, aalɛ e gyaade wa è.

38 ɔ a ònɛ: Akea á n̄sɛ ɔ̀ɔkp̄aì? Akea á kú ní n̄sɛ plaplaoi?

39 A ma ɔ̀ɔ gwa ní ma gb̄áɔ, máme. A ɔ̀k̄aa à gwa. Gyaade mɛ ge wá v̄í lá a ma ɛɛwao.

40 Ké a ò màa, ɔ à a ɔ̀ɔ ní a gb̄áɔ òòɔnɛ.

41 P̄ɔna guu aa a ɛɛb̄ò, kè à b̄ò ní saɛ yáí. ɔ à ní lá à mè: P̄ɔblea kua?

42 ɔ aa kp̄ò kpaatɛa k̄òɔ kp̄awà,

43 ɔ a sò ní wáa.

44 ɔ a ònɛ: Yá p̄ má òɛ gɔɔ p̄ má kúánɔ mé kè. Ma mè sema yá p̄ wa ò ma yá musu M̄oizi ikoyá láu ní ànabio láo ní Sou láo pa píi.

45 ɔ à ní n̄sɛ w̄ɛnɛ, kè aa e yá p̄ kú lápio guu d̄s.

46 A ònɛ: A k̄ɛa Lua taalau wá mè, Mesii a taasike, a gɔɔ àaɔɔde z̄í i b̄ò gau,

47 wi waasokɛ bui píiɛ ní aà t̄sò daalɛa Yelusaleũ, kè aa n̄sɛlilɛ, an duuna i k̄émá.

48 Yápi seeladeɔn á ù.

49 Mapi s̄ò má gba p̄ ma Mae a legbè kp̄ásáɛ. Aɔ ku w̄ɛɛ guu la e gb̄aa b̄ò luabɛ à kúála.†

50 ɔ Yesu b̄òr̄nɔ w̄ɛnkpe e Betani saɛ, ɔ à ɔ̀sɛ plapla à báaadàr̄ngu.

† 24:49 Z̄ín 2.1-4

⁵¹ Ké àlɛ báaadaŋgu màa, ɔ̀ à kɛ̀má, Lua aà sè tào a kíi.

⁵² Ǿ aa kùlɛ̀, aa èa tà Yelusaleũ ní pɔ̀na zɔ̀ɔ.

⁵³ Aaɔ̀ ku Lua ua gɔ̀ɔpii, aaɔ̀ Lua sáaukpa.

ZAA

Yá pò kú láε bee guu

Yesu Kilisi baona lá mèn síiᵛ guu Zaa láε bee mé adoa. Yesu taasikea yá bàasi (18-19), yá pò kú láε bee guu doᵛ ní baona lá kíniᵛ. Ɔme nᵛsea Kana (2.1-12) yá'ò ní Nikodeᵛ gea Yesu kíi yáᵛ (3.1-21) ní Samali nᵛe yáᵛ (4.1-12) ní Bezata kpáa'okli gyáε gbágbáa yáᵛ (5.1-18) ní gbé pò wa i vĩa gbágbáaᵛ (9.1-41) ní yápáεᵛ. I Yesu yáεaᵛ o dasio, ama pò pò a ò Yesu yádadaᵛ gbéεne maamaε.

Lápi daalekli (1.1-18) òᵛwεε ké Yesuá Lua Yá pò kú guᵛpiie, ᵛ à gò gbēnazina ᵛ a kú ní guu wēni ní gupuaᵛ ní slanaᵛ ᵛ.

Baona láε bee kpaalea lee plaε, yá pò kè zadᵛ Yesu kúgᵛ i kao (2.4) ní yá pò kè ké aà tᵛᵛᵛᵛ kào (12.23).

E aà gᵛ ᵛ ká (1.19-12.50). Zaa Da'ilena dᵛaa kè Yesupi seelade ᵛ. Aà Iwaᵛ Andelee ní Filipio ní Natanaelio kè seeladeᵛ ᵛ ᵛ, yá pò an baade è Yesuwa ᵛ à kè a seelade ᵛ. Bee gbea à Yesu kpaaua ní gbēεᵛ yá'ò ní dabudabu mèn soplá pò à kè seela ᵛ. Dabudabupio mi mé yá ᵛ. Ké Zaa yá séia beeᵛ ò a làa, à yá pò Yesu ò azía yá musu kè (12.37-50).

Ké Yesu gᵛ ká (13.1). Yesupi lé gbεzā díle a Iwaᵛε lá wí kewa (13-16). Bee gbea wabikea guu i gi taasi pò a kéio, ᵛ à a Iwa pò aa gᵛ a kpeᵛ ná a Maeε a ᵛzì (17). Ɔ Zaa Yesu kúa yá dàu a síu lá a yá kú baona lá kíniᵛ guuwa, lá wá yádaaála, wá aà pà lipáakᵛawa, ᵛ wá aà mia è da gii (18-20). Aà bᵛa gau gbea à bᵛ mᵛ Maliama Madeleni ní a Iwaᵛwa, atesa Tomaa. Lee 21 guu à bᵛ mᵛ a Iwa gbēn sopláwa Tibelia isida lé.

Lápi láakli (20.30-31) Zaa yá pò tò a baona lápi kè ò, ké wá e Yesu sí Lua Né Mesii ᵛ, wí wēni e aà náaikea yáí, asa Lua mé Yesu zì, ᵛ Yesu mē ámeaa zé ní wēnio ní slanaᵛ ᵛ (14.6).

Yesu Kilisi mᵛa dúnia guu

¹ Asínizì Yá kú, Yápi kú ní Luao, mé Yápiá Luac.

² A kú ní Luao asínizì.

³ Lua pópíi kè aà sabaie, pᵛe ku à kè aà saio.

⁴ Aà guu wēni kuu, mé wēnipi de gupua ᵛ gbéεne.

⁵ Gupuapi i bii gusiau, ᵛ gusiapi lí e dáao.

⁶ Lua gbēε zì, aà tón Zaa.

⁷ A mᵛ gupuapi seelade ᵛ, à aà yá'ò gbéεne, ké gbépii e aà náaike a sabai.

⁸ Aápi mé gupuapi ᵛo, à mᵛ gupuapi seelade ᵛ.

⁹ Gupua síande pò i gupu gbépiiε mé lé mᵛ dúnia guu.

¹⁰ A ku dúnia guu. Baa ké Lua dúnia kè aà sabai, dúnia i aà dᵛo.

¹¹ A mᵛ a be, ᵛ aà gbéε i aà díleo.

¹² Gbé pò zèaānᵛ aa aà náaikèᵛ sᵛ, à ní gbá zé aa gò Lua néᵛ ᵛ.

¹³ An iapi i bᵛ gbēε au guuo, i bᵛ mēfelea ge gᵛe pᵛeā kíio, Lua mé ní i.

¹⁴ Yápi gò gbēnazina ᵛ, à gᵛᵛplakᵛwanᵛ, ᵛ wa aà gawi è,* Mae Lua Né mēndona gawie, gbēke ní slanaᵛ pᵛεwá.†

* 1:14 Bᵛa 33.18 † 1:14 Bᵛa 34.6

15 Zaa mé aà seelade ũ, à pùna à mè: Gbé pò ma aà yā'òn kɛ. Ma mè gbé pò lé mós ma gbea demala, ké a ku ma āa yáí.

16 Aà gbêkɛ pɛɛawà guu à gbêkɛkɛ wá baadeɛ, mé aà gbêkɛpi kè gbêkɛ ũ.

17 Lua a ikoyá kpàwɛɛ Mɔiziwa, à gbêkɛ ní slanao kɛwɛɛ Yesu Kilisi sabaie.

18 Gbêe i wesi Luale yāao. Lua Né mɛndona pò kpaa a Maepi kùe mé tò wa aà dɔ.

Zaa Da'ilena seeladekɛa

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Luk 3.1-22)

19 Yuda gbàade pò kú Yelusaleũo sa'onaeo ní Levii buieo zì Zāawa, ɔ aa aà là aa mè: Mmɛnn déi? Yá pò a ònén kɛ:

20 A òné wásawasa, i yāe ulenéo à mè: Mesiin ma ũo.

21 ɔ aa aà là aa mè: Dén n ũ sai? Elian‡ n ũa? A wɛmá à mè: Aawo! ɔ aa èa aà là lɔ: Anabi zɔnɔ n ũa? A wɛmá à mè: Aawo!

22 ɔ aa òè lɔ: Mmɛnn dé sɔi? Owɛɛ ké wá e o gbé pò wá zìone. Kpelewa níle o nzla yá musui?

23 ɔ à mè: Gbé pò a lɔo dɔ gbáau, àlɛ oné wá zɛpoo Diiɛn ma ũ, lá ānabi Isaia a yā'òwa.*

24 Gbé pò wá ní zìpiɔ sɔ, aa bò Falisiɔ kíiɛ.

25 ɔ aa aà là aa mè: Lá Mesiin n ũo ge Elia ge ānabi zɔo, bóyáí níle gbéɔ da'ilɛkɛi?

26 Zaa wɛmá à mè: Mi gbéɔ da'ilɛkɛ, āma gbêe kú á guu, á aà dɔo.

27 Alɛ mós ma gbea, mi ka ké mà aà sabala bɔbɔo.

28 Yápi kè Betani pò kú Yuudɛ baale, gu pò Zāa lé gbéɔ da'ilɛkɛue.

29 Ké a gu dò, Zaa Yesu è àlɛ mós a kíi, ɔ à mè: Sā pò Lua kpà a dúnia duuna wolon kɛ.

30 Gbépi yá má ò yāa ma mè, gbé pò lé mós ma gbea demala, ké a ku ma āa yáí.

31 Má aà dɔ yāao, āma ma mɔ, mále gbéɔ da'ilɛkɛ, ké Isailio e aà dɔ yáíɛ.

32 Zaa mé aà seelade ũ à mè: Ma Lua Nisina è à bò luabe à sù lán felenawa à mò dīɛ.

33 Má aà dɔ yāao. Ké Lua ma zì gbéɔ da'ilɛkɛi, a òmɛɛ gbé pò má è Lua Nisina mò dīɛ, aàpi mé a gbéɔ da Nisnapiu.

34 Ma bee è, ɔ má dɛ aà seelade ũ, ɔmɛ Lua Né ũ.

Yesu İwa sɛiaɔ

35 Ké a gu dò, Zaa èa ku we lɔ ní a İwaɔ gbɛɔn plao.

36 Ké a Yesu è àlɛ gɛ, à mè: Sā pò Lua kpàn we!

37 Ké İwa gbɛɔn plapiɔ yápi mà, aa bò tɛ Yesuzi.

38 Yesu lili a è aa teazi, ɔ à ní lá à mè: Bó á yeii? Aa òè: N bɛ ku má ni Labi? (Bee mɛ Metulu.)

39 A wɛmá à mè: A mɔ gwa. ɔ aa gè gu pò a kuu è, ɔ aa gòàano zìbeezì. Oosi mò sɔiɔ zaawa.

40 Gbɛɔn pla pò aa Zaa yámà aa bò tɛ Yesuzipiɔ, an gbɛdo á Simɔo Píɛɛ dāuna Andeleeɛ.

41 A gè a vɛi Simɔo lè gla, ɔ a òè: Wa Mesiin è. (Bee wɛ mɛ lɔ Kilisi.)

42 ɔ à gèaano Yesupi kíi. Yesu aà gwá soee à mè: Zaa né Simɔon n ũ. Wali one sa Píɛɛɛ. (Bee mɛ gbɛ.)

43 Ké a gu dò, Yesu ye ta Galile búsuu, ɔ à kpàau ní Filipio. A òè: Tɛmazi.

44 Filipipiá Andelee ní Piεεo be wéle Besaida gbéε.

45 Ǿ Filipi gè Natanaeli lè à mè: Gbé pɔ Mɔɔzi a yá'ò a ikoyá guu mé ánabiɔ a yá'ò ɔ, wa aà è. Yosefu né Yesue. Nazaleti gbéε.

46 Natanaeli òè: Gbēmaa a bɔ Nazaletie? Filipi òè: Mɔ n̄ gwa.

47 Ké Yesu Natanaeli è àle mɔ a k̄ii, à aà yá'ò à mè: Isaili zálalan ke, aà n̄sɛ mɔafili vío.

48 Ǿ Natanaeli òè: N ma d̄s má ni? Ǿ Yesu wèwà à mè: E Filipi àɔ gé n̄ sísii, ma n̄ e kaadɛna gbáú.

49 Ǿ Natanaeli òè: Metulu, Lua Nén n̄ ũ, Isailiɔ Kían n̄ ũ.

50 Yesu òè: Ké má òne ma n̄ e kaadɛna gbáú, ɔ n̄ ma náaikèa? Nyɔ yázɔɔ e de ké beela.

51 A è à òè ɔ: Slana mále oé, á luabe e wēa, Lua malaikaɔ i dede Gbēnaz̄ln Nēwa, aai pilawá.†

2

Nɔsɛa Kana

1 A gɔɔ áaɔde z̄í wàle nɔsɛ Kana, Galile bùsuu. Yesu da ku we,

2 mé wà Yesu ní a íwaɔ sísi nɔsɛpi guu ɔ.

3 Ké v̄εε k̄èsá, Yesu da òè: Aa v̄εε v̄í ɔ bɔ b̄ε.

4 Ǿ Yesu wèwà à mè: Akɛa n̄ mɔ ma k̄ii? A gɔɔ i kameε yāa.

5 Ǿ aà da ò z̄ikɛnaɔne: Lá a oé pii à ke.

6 Ola ku we mèn soolo Yudaɔ gbáɔ'ikabɔɔ ũ. A keeɔ í í sí litili basiiɔε, a keeɔ basoolo.

7 Ǿ Yesu ò z̄ikɛnaɔne: A ika olaε beeɔ pai. Ǿ aa iká ní pai yeleyeyelele.

8 Ǿ a òné: A tɔ geò bleblen d̄aanaε sa. Ǿ aa t̄ò geòè.

9 Ké d̄aanapi í lilea v̄εε ũpi íε, i d̄s gu pɔ à b̄ɔuo, áma z̄ikɛna pɔ aa ípi t̄ɔ d̄s. Ǿ d̄aanapi n̄de sísi

10 a òè: V̄εε na ɔ w̄í kpámá ḡla. Gɔɔ pɔ í z̄lémá, ɔ w̄í mɔ ní a íio sa. Mpi s̄n n̄ v̄εε na t̄ò gbɛz̄á.

11 Yesu dabudabu s̄éia bee kè Kana, Galile bùsuue. A t̄ɔb̄ò, ɔ aà íwaɔ aà náaikè.

12 Bee gb̄εa Yesu gè Kapenaũ ní a dao ní a d̄aunaɔ ní a íwaɔ, áma aai gɔɔplake weo.

Yesu kua Lua ua

(Mat 21.12-13, Maa 11.15-17, Luk 19.45-46)

13 Ké Yudaɔ Gēamusu* dikpε káikù, ɔ Yesu gè Yelusaleũ.

14 A è wàle zuɔ ní s̄aɔ ní felenguuluɔ yia Lua ua, mé ɔleũkpakɛnaɔ z̄l̄εa we.

15 Ǿ à bàflá t̄á à ní yá ní b̄óle, s̄aɔ ní zuɔ pii. A ɔleũkpakɛnap̄iɔ ɔa fáaa, à ní táabũnuɔ fuangba.

16 Ǿ a ò felenyianap̄iɔne: A p̄ɔpiɔ séle b̄oɔ pii. Asu ma Mae kpé ke εle ũo.

17 Ǿ yá pɔ k̄ēa láue bee d̄ò aà íwaɔgu à mè: N kpé yá ma k̄ũ gb̄aa, àle ma íbaba.†

18 Ǿ Yuda gb̄aadeɔ aà lá aa mè: Dabudabu kpele n̄yɔ k̄ew̄εε, ké wà e d̄s ní yá bee k̄εa iko víi?

19 Yesu wèwà à mè: A Lua kpéε bee w̄í, má εa kpépi fele gɔɔ áaɔ.

20 Ǿ gb̄aadepiɔ òè: W̄é blas̄o ní m̄endoo ɔ wà kpépi d̄ò, mé mpi n̄yɔ fele gɔɔ áaɔε ló?

21 Ama Lua kpé pɔ à a yá'òpi, aà m̄ε yá àle o.

22 Ké Yesu b̀ gau, yá p̀ a òpi d̀ aà ìwaɔgu, ɔ aa yá p̀ kēa Luayātaalau sī‡ ní yá p̀ Yesu òpio.

23 Yesu kua Yelusaleū Gēamusu dikpe zí wá aà náaikè dasi, ké wá dabudabu p̀ a k̀ è yáí.

24 Yesu i ní náaikεo, asa a gbépii ǹse d̀ε.

25 Aà bàa kú ní gbēe gbēnazina yā'oaεoo, asa a yá p̀ kú ní ǹse guu d̀ε.

3

Yesu ní Nikodεto

1 Falisie ku wí me Nikodεū. Yuda gbāadeɔ doe.

2 A m̀ Yesu kíi gwāasina a òè: Metulu, wá d̀ ké yādanede p̀ b̀ Lua kíin ǹ u, asa gbēe a f̀ dabudabu p̀ ní kεo kεo, sema Lua kuaànɔ bàasio.

3 ɔ Yesu òè: Siana mále onε, mé i kε wá gbé í lɔ bàasio, a e àɔ kpala p̀ b̀ Lua kíi d̀o.

4 ɔ Nikodεū Yesu là à mè: Kpelewa wa gbé gbāa ii? A εa gē a da ǹse guu, aà a i lɔ yá?

5 ɔ Yesu wèwà à mè: Siana mále onε, mé i kε wá gbé í ní ó ní Lua Nisinao bàasio, a e gē kpala p̀ b̀ Lua kíi guuo.

6 Gbēnazina ne'iaá me yáε, Lua Nisina ne'iaá nisina yáε.

7 Nsu to yá p̀ má òne b̀ n saεo, sema wá á i lɔ.

8 Iana í káka gu p̀ a yeiu. Ni a k̀fi ma, nili d̀ gu p̀ àle b̀u ge gu p̀ àle géuo. Maa lɔ de ní gbé p̀ Lua Nisina aà ío.

9 ɔ Nikodεū aà là à mè: Kpelewa yá bee a kei?

10 Yesu wèwà à mè: N Isailiɔ yādanede ia ɔ ní bee d̀oa?

11 Siana mále onε, yá p̀ wá d̀ ɔ wi o. Yá p̀ wá è seeladeɔn wá u, ɔ ili wá yá sio.

12 Lá ma t̀le yá'òé, ili sio, tó ma luabe yá'òé, á sie?

13 Gbēe i gé luabe yāao, sema Gbēnazin Né p̀ b̀ we bàasio.

14 Lá M̀izi mlē se d̀ musu guwaiwaiu,* maa wa Gbēnazin Né sé d̀ musu,

15 ké gbé p̀ lé aà náaike àɔ wēni láasai v́.

16 Asa Lua ye dúniazi à k̀ zài, ɔ à a Né m̀ndona kpà, ké gbé p̀ lé aà náaike a gao, wēni láasai ɔ aó v́.

17 Lua i a Né zí dúnia guu yā dai dúniapila no, ké à dúnia suaba aà sabai yáíε.

18 Yá a z̀le aà náaikεnawao. Yá z̀le aà náaikεsaiwa k̀, ké i Lua Né m̀ndonapi náaikεo yáí.

19 P̀ p̀ t̀ yá z̀le gbéwan ke: Gupua m̀ dúnia guu, ɔ aa ye gusiai de gupuapila, ké an yákeao v́ai yáí.

20 Asa váikεna pii za gupuaε, ili m̀ gupua kíio, ké aà yákeao su b̀o yáí.

21 Gbé p̀ í zíkε sianawa, ade mé í m̀ gupua kíi, ké wá e d̀ kua Lua guu ɔ à yápiɔ k̀u.

Zaa Da'ilena Yesu yá'oa

22 Bee gbεa Yesu gè Yude búsuu ní a ìwaɔ. A g̀oplakérinɔ we, àle gbéɔ da'ilεke.

23 Zaa lé gbé̄ da'ileke s̄o Ainɔ, Saliü sae, asa í di wee. Wíɔ mɔ aà kfi, ̄ í n' da'ileke.

24 Asa wi Zaa dakpeu yáao.

25 Gɔɔ bee Zaa íwaeɔ ná lekpaakeawa n' Yuda gbāadeeo gbāɔɔa yá musu.

26 ɔ aa s̄o Zaaɔi aa m̄e: Metulu, gbé̄ p̄o kunnɔ yā Yuudē baale, n aà yā'òwēe, ̄ me lé gbé̄ da'ileke tia, gbé̄pii lé gé aà kfi.

27 Zaa òné: Gbēe lí f̄o yāe k̄e, sema Lua aà gbà zé bàasio.

28 Am̄e á ma seeladeɔ ũ, ké má ò m̄ame má Mesii ũo. Ma m̄e Lua ma zí m̄a d̄oaaēe.†

29 N̄osena mé nɔ v̄i. N̄osena gbēna l̄o ze aà sae, í swákpa aà yáí, n̄osena l̄o í aà p̄o ke na. Beewa s̄o ma p̄o na k̄e zài.

30 Sema aapi àò káfi mapi mío lao.

31 Gbé̄ p̄o b̄o musu de gbé̄piia. Gbé̄ p̄o a kea b̄o dúnia guuá dúnia gbé̄e, dúnia yá í o. Gbé̄ p̄o b̄o luabe de gbé̄piia,

32 l̄o de p̄o p̄o a è n' yá p̄o a m̄ao seelade ũe, ̄ gbēe lí aà yá sio.

33 Gbé̄ p̄o aà yá sí, ade Lua slanadeke síe.

34 Gbé̄ p̄o Lua aà z̄ipi í Lua yá'o, asa Lua í a Nisina kpawá kasoo.

35 Mae Lua ye a Nézi, ̄ à p̄opii náè a ɔz̄i.

36 Gbé̄ p̄o lé Népi náaíke wēni láasai v̄i. Gbé̄ p̄o lé gí aà yámai a wēnipi eo, Lua p̄o gi paaáz̄ie.

4

Yesu n' Samali n̄oɔ

1 Falis̄o m̄a Yesu lé gbé̄ da'ileke, àle íwae e de Zāala.

2 I ke Yesu mé n' da'ilek̄e azlao, aà íwae mé k̄e.

3 Ké Yesu yápi m̄a, à b̄o Yude à èa lé tá Galile.

4 Gea guu sema aà b̄o n' Samali b̄usuo.

5 ɔ à k̄a Samali w̄éle p̄o w̄i m̄e Sikaa. A z̄a n' t̄oole p̄o Yakɔbu kp̄a a né Yosefuwa yáao.*

6 Yakɔbu l̄o ku we. Yesu t̄a'ò à kp̄asa, ̄ à z̄òle l̄oopi sae. Tatē k̄a minanguo.

7 Samali n̄oɔe m̄ò ítoí, ̄ Yesu òè: Ma gba í m̄a mí.

8 Aà íwae s̄o aa ḡe w̄éle guu ble l̄úí.

9 ɔ n̄oɔpi òè: Yudan n' ũ, Samali n̄oɔen ma ũ, ̄ n̄le imia gb̄eaaa? (Asa Yudaɔ n' Samali yá lí kák̄uo.)

10 ɔ Yesu òè: Tó n' gba p̄o Lua í dané d̄o n' ma gbé̄ p̄o m̄ale í gb̄eamao, d̄o n' gb̄eaa, mí n' gba í wēnide.

11 N̄oɔpi òè: Mae, n' goa v̄io. L̄òɔe s̄o, a e z̄a. Nȳó í wēnidepi e má ni?

12 N de wá dezi káau Yakɔbula yá? ɔme l̄oopi t̄owēe. Aapi a imí n' a néo n' a p̄oɔuo.

13 ɔ Yesu òè: Gbé̄ p̄o íe bee mí, imi a e a aà de l̄e.

14 Gbé̄ p̄o a í p̄o má kp̄awá mí s̄o, imi a aà de bau l̄o. Asa í p̄o má kp̄awá a ḡo aà n̄òse guu nib̄ona p̄o a ib̄òe wēni láasai ũ.

15 ɔ n̄oɔpi òè: Mae, ma gba í bee, ké imi su ma de má m̄o ítoí la l̄o.

16 Yesu òè: Gé n' z̄a sísií, í m̄o s̄anu.

17 N̄oɔpi w̄èwà à m̄e: Má z̄a v̄io. ɔ Yesu òè: Ké n' m̄è n' z̄a v̄io, n' yá'ò a z̄éwae.

18 N zākè lɛɛ sɔo, mé gɔɛ pɔ́ ní kuaàno tiaa n zá no. N slana'ò.

19 ɔ nɔɛpi òè: Mae, má dɔ́ sa ké ànabin n ù.

20 Wá deziò kùlɛ Luæ gbɛɛ bee musu, ápiò sɔ́ i mɛ Yelusaleũ mé gu pɔ́ wáli kùlɛuè ù.

21 Yesu òè: Nɔɛ, ma yá sí. Gɔɔɛ lé mó ké á kùlɛ Mae Luæ gbɛɛ bee musu ge Yelusaleũ bo.

22 Ápiò, i kùlɛ Luæ mé á aà dɔ́o. Wápiò, wi kùlɛè mé wá aà dɔ́, asa gbéɔ misia i bɔ́ wá Yudaò kúɛ.†

23 Gɔɔɛ lé mó, á kà kò, ké lousisin slandɔ́ kùlɛ Mae Luæ ní slanao ní aà Nisína gbáao. Gbé bee taa ɔ́ Mae Lua lé wɛɛɛ aà kùlɛ.

24 Luaá nisínaɛ, sema gbé pɔ́ aai kùlɛèò kùlɛè ní slanao ní aà Nisína gbáao.

25 ɔ nɔɛpi òè: Má dɔ́ ké Mesii pɔ́ wí mɛ lɔ́ Kilisi a mó. Tó á mò, a yápii bɔ́ɔlɛkɛwéɛ.

26 ɔ Yesu òè: Ma gbé pɔ́ mále yá'one, máme má aà ù.

27 Gɔɔ bee ɔ́ Yesu íwao sù. Ké àlɛ yá'o ní nɔɛo, á bò ní saɛ, àma an gbèe i aà la bɔ́ a yei ge bɔ́yái àlɛ yá'o ní nɔɛpioo.

28 ɔ nɔɛpi a lo tò we, á gè wéɛ guu a ò gbéɔne:

29 A mɔ gɔɛe gwa. A yá pɔ́ má kèò pii òmɛɛ. Mesii yá mɔɔɔ?

30 ɔ aa bòlɛ wéɛu, aale gé Yesu kúɛ.

31 Gɔɔ bee sɔ́ Yesu íwao òè: Metulu, níyɔ pòble ya?

32 ɔ a òné: Má pòbleae ví pɔ́ á dɔ́o.

33 ɔ aa íwao kɔ́ lála aa mè: Gbèe m̀dè ní blɛo yá?

34 ɔ Yesu òné: Ma pòblea mé gbé pɔ́ ma zí pɔ́eàkɛa ù e mà ge zí pɔ́ a dàmeɛ midèò.

35 Ápiò i mɛ mɔ síiɔ mé gɔ́ ké pòkɛkɛgɔ́ ká. Mále oé á wése buaɔ gwa, asa pɔ́ má á kà kɛkɛa.

36 Pòkɛkɛna lé a asea e kò, àlɛ gbéɔ káaa àizána pɔ́ ù, ké pɔ́tɔ́na ní pòkɛkenao e pɔ́nake sánu.

37 Asa yáɛ beeá slanaɛ: Gbèdo í pɔ́tɔ́, gbèdo i kɛkɛ.

38 Ma á zí pòkɛkɛi gua pɔ́ i zikɛuo. Gbèpáleɔ mé zikè we, ɔ́ àlɛ ní zí ài ble.

39 Samali pɔ́ kú wéɛpi guuo Yesu náaikè dasi yá pɔ́ nɔɛpi òné yáí, ké á mè á yá pɔ́ á kèò pii òɛ.

40 Ayámɛto ké aa kà Yesu kúɛ, aa wabikèwà aà gɔ́rínɔ, ɔ́ á kèrínɔ gɔ́ pla.

41 Ké Yesu yá'òné, gbèpáleɔ aà náaikè dasidasi.

42 ɔ aa ò nɔɛpie: I kɛ yá pɔ́ ní òwéɛ yáí wa aà náaikèi adoo. Wa aà yáma wázlaɛ, ɔ́ wá dɔ́ slana ké dúnía Suabanan aà ù.

Bùsu gbàadee né gbágbáa

43 Gɔɔ plapi kɛarínɔ gbɛa ɔ́ á tà Galile,

44 asa Yesupi ò ànabi líbɛ bɛɛɛ ví azíla bùsuuo.

45 Ké á kà Galile, Galiledeɔ gbáakpáaàzi, asa aa gè dikpɛkè Yelusaleũɛ, ɔ́ aa yá pɔ́ a kè dikpɛpi zíò è pii.‡

46 ɔ Yesu àa gè Kana, gua pɔ́ á í lílɛu wéɛ ù. § Bùsu gbàadee ku we, aà né lé gyáke za Kapenaũ.

47 Ké a mà Yesu bò Yude à sù Galile, á gè aà kúɛ, á wabikèwà aà gé a né gbágbáɛ, asa a ye gaɛ.

48 ɔ Yesu òè: Mé i kɛ a dabudabuɔ ní yábɔ́nsaɛò è bàasio, á ma náaikɛo.

49 Ǿ gbāadepi òè: Mae, mo e ma né àǾ ga.

50 Yesu òè: Ta be. N né a gao. Gǿepi yá pǿ Yesu òe sí, ǿ à dàzɛu.

51 Gǿǿ pǿ a be zéu, à kpáaũ ní a zíkɛnaǿ, ǿ aa òè aà né kú.

52 Ǿ à ní lá à mè: Zaa kpeletaa à dáamakèi? Ǿ aa òè: Gía íatɛ auapilaa gǿǿ ǿ mèwáapi gòwà.

53 Ǿ maepi dǿ ké zaa pǿ Yesu òe a né a gaon we. Ǿ aa aà náaikè, aàpi ní a bɛdeǿ pii.

54 Seela plaade pǿ Yesu kè boǿ Yude sua Galilen we.

5

Gyae gbágbaa kpáa'okti

1 Bee gbɛa Yudaǿ dikpɛe kà, ǿ Yesu èa gè Yelusaleũ.

2 Kpáa'okti kú we Sǿ Bǿle sae, wí me Bezata ní Èbelu yáǿ. Kpáa'oktipi bilandaa ví sǿǿ,

3 gyáeǿ wúleau dasidasi, vǿǿ ní ɛɛǿ ní gbé pǿ an gu imiaǿ.

4-5 Gǿɛe ku we àle gyáke à kà wè bla plasai.

6 Ké Yesu aà è wúlea we, a dǿ ké àle gyáke à gègè maamaae, ǿ a òè: N ye nǿyǿ aafiaa?

7 Gyáepi wèwà à mè: Mae, má gbèe ví à ma da í guu gǿǿ pǿ à dèedeo. Tó mále gé gèui, gbèpále í dǿaa gè ma áae.

8 Yesu òè: Fɛle ze n n pe se táa'o.

9 Wegǿǿ gǿepi aafia'è. A a pe sè à táa'ò.

Gǿǿpiá kámabogǿǿzɛ,

10 ǿ Yuda gbāadeǿ ò gǿe pǿ gbàgbápiɛ: Kámabogǿǿzɛn gbā. I kú nǿyǿ n pe seǿo.*

11 A wemá à mè: Gbé pǿ ma gba aafia mé òmɛɛ mà a pe se mà táa'o.

12 Ǿ aa aà là aa mè: Déme òne n n pe se n táa'oi?

13 Gbé pǿ gbàgbápi dǿ dé no, asa Yesu gèle bíla pǿ kú we guue.

14 Bee gbɛa Yesu aà è Lua ua, ǿ a òè: Ma, n aafia'è. Nsu duunake bo, ké yá pǿ a vai de beea su n leo yái.

15 Ǿ gǿepi ge ò Yuda gbāadeǿne Yesu mé tò a aafia'è.

16 Ǿ gbāadepiǿ fɛle ní ladaa Yesuwao, ké í yá bee taaǿ ke kámabogǿǿzɛ yái.

17 Ǿ Yesu yázásimá à mè: Ma Mae bo zíkɛ kámabosaiɛ, màa mále ke sǿ.

18 Yá bee yái gbāadepiǿ lé Yesu we de káaua. I ke ké ili kámabogǿǿzɛ yádao ado yái no, ké í me Lua mé a Mae ũ, àle sáakpa ní Luao yáie.

Lua Né iko

19 Yesu èa a zásimá à mè: Síana mále oé, Lua Né lí fǿ yáe kè ní azlaoo, sema yá pǿ a è a Mae lé ke bàasio, asa yá pǿ aà Mae í ke pii, bee aà Népi í ke sǿ.

20 Asa Mae Lua ye a Nézi, mé í yá pǿ í ke pii ǿbè. A yá pǿ a zǿǿ de beea ǿbè, i bo á sae.

21 Lá Mae Lua í gɛǿ vu à wèni kpámá, màa aà Né í wèni kpa gbé pǿ á yeiǿwa.

22 Mae Lua lí yákpaleke ní gbèeoo, à yákpaleke a iko kpá a Néwa piiɛ,

23 ké gbépii aà Né kpela, lá aai Mae Lua kpelawa. Gbé pǿ lé Lua Né kpelao lé aà Mae pǿ aà zɛ kpelao.

* 5:10 Zel 17.21

24 Slana mále oé, gbé pò lé ma yāma mé àle gbé pò ma zì náaike wēni láasai ví. Yá a zōlewào, à bò gau à gè wēni guu.

25 Slana mále oé, gɔɔe lé mɔ́, à kà kò, ké gɛɔ Lua Né ɓɔ ma, an gbé pò màò i vu.

26 Lá Mae Lua wēnikpaama iko ví, à wēnikpaama iko kpà a Néwa ɓ.

27 A yákpaleka iko kpàwà ɓ, ké a de Gbēnazin Né† ũ yái.

28 Asu to bee ɓɔ á saeɔ, asa gɔɔe lé mɔ́ ké gɛ pò kú miauɔ aa aà ɓɔ ma,

29 aai ɓɔle píi. Maakenaɔ i vu gē wēni guu, vāikenɔ s̄s̄ yāzōleama guu.‡

30 Mili f̄s̄ mà yāe kè ní maziaoo. Mi yákpaleke lá a òmɛɛwae, mé mi yákpaleke a zéwa, asa mili mazia pɔeã wɛɛɛɛ, sema gbé pò ma zìpi pò.

Yesu iko seelade

31 Tó má de mazia seelade ũ, ma yá náai vío.

32 Seelade pále ku i ma yá'o, mé má d̄s̄ ké ma yá pò i o náai ví.

33 Baa ápiɔ, a gbéɔ zì Zāawa, ɔ à slana'òé. §

34 Má daa gbēnazin seeladeke gāuo, mále bee oé ké à e ɓɔ zia yáie.

35 Zāa mé filia pò naa àle gupu ũ, ɔ a we pɔnakè aa gupuai gɔɔpla.

36 Yá pò Mae Lua dāmɛɛ mà keɔ, yá pò mále kepɔ deé seela ũe ké Mae Lua mé ma zì. Ma seelapi de Zāa pòla.

37 Ma Mae pò ma zì ma yá'ò ɓ. I aà ɓɔ ma ziio, mé i wesiaàleo,*

38 mé aà yá i zōlekli e á s̄s̄ guuo, ké àle gbé pò a zì náaikeo yái.

39 I mekpa Lua yá kyokeawa, asa iɔ e we á wēni láasai eu. Ma yá ɔ taalapi lé o s̄s̄,

40 kási àle gí mói ma k̄i à wēnipi e.

41 Mále sáau wɛɛle gbēnazina k̄iio,

42 āma má á d̄s̄, má d̄s̄ ké á ye Luazio.

43 Ma mɔ́ ní ma Mae t̄so, ɔ i ma dileo. Tó gbēpále mò ní azia t̄so, á aà dile.

44 Lá i sáau wɛɛlek̄owa, ili sáau wɛɛle Lua mēndonawao, kpelewa á f̄s̄ ma yá síi?

45 Asu à e mámɛ má gé ní á yáo ma Mae k̄iio, M̄oizi pò á wé d̄oi mé a geò.

46 Tó a M̄oizi yá sí, d̄s̄ a ma yá sí s̄s̄, asa ma yá ɔ a kè láu.

47 Lá i yá pò a kèò sio, á ma yá síe?

6

Blɛkpa bilawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Luk 9.10-17)

1 Bee gbea Yesu bùa Galile ísidawa, (wí me ɓ Tibelia.)

2 Bìla ɓ tɛaàzi dasidasi, ké aa aà gyāeɔ gbágbāa dabudabuɔ è yái.

3 ɔ Yesu dède z̄lè s̄l̄s̄l̄ musu ní a íwaɔ.

4 Yudaɔ Gēamusu dikpe kà kái.

5 Ké Yesu wešè musu, a è bíla lé mɔ́ a k̄i dasidasi, ɔ à Filipi là à mè: Mák̄i wá blɛ e luu gbéɔ blei?

6 A bee ò Filipi le gwaa yáie, asa a d̄s̄ lá á ye ke.

7 ɔ Filipi wèwà à mè: Anusu òaa do p̄ɛɛ, baa tó wa líli baadeɛ yɔɔyɔɔ, a pɛɛmáɔ.

8 Aà íwaɔ do Andelee, Simɔɔ Piɛɛ dāuna òè:

9 Negɔ̄nae ku la a p̄e zɔ̄ɔna vɪ m̄n sɔo n̄ kp̄o giinaeo m̄n pla. Bó bee a ke gbé dasiɛ beeo guui?

10 Yesu m̄: A to gbéɔ̄ z̄l̄e. S̄è b̄o di gupiuɛ, ɔ̄ aa z̄l̄ez̄l̄e. Ḡɔ̄o n̄t̄e aa kà gb̄ɔ̄n̄ ɔ̄aasɔ̄sɔo l̄e sɔo (5.000).

11 Yesu p̄eɛpiɔ̄ s̄è à Lua sáaukpà, ɔ̄ a kpaalè gbé p̄o z̄l̄e wepiɔ̄n̄e. Maa à kp̄o kp̄amá l̄o lá aa yeiwa.

12 Ké aa k̄á, a ò a ɪwaɔ̄n̄e: A a miɔ̄na p̄o ḡɔ̄o séle píi, ké a kee su v̄uaao.

13 ɔ̄ aa p̄e m̄n sɔo p̄o wa s̄opi miɔ̄na p̄o ḡɔ̄o s̄èle gbí kuepla pai.

14 Ké wà dabudabu p̄o Yesu k̄epi è wà m̄: Gb̄épiá anabi p̄o lé m̄o d̄únia guue slana.

15 Yesu d̄ò ké wa ye m̄o a kpa kía ũ n̄ gb̄aaoɛ, ɔ̄ à ḡonè we à èa d̄ède s̄l̄s̄l̄ musu ado.

Yesu t̄á'oa isidaa

(Mat 14.22-27, Maa 6.45-52)

16 Ké oosi k̄è, aà ɪwaɔ̄ ḡè ɪsida ḡs̄s̄l̄e.

17 ɔ̄ aa ḡè ḡ'ɪlena guu, aale bua ɪsidaɛ baale Kapenaũ oi. Gu sí k̄ò mé Yesu i m̄o n̄ k̄í yāao.

18 Zaa'lan gb̄aa k̄aka, ɔ̄ í lé f̄el̄e.

19 Ké aà ɪwaɔ̄ goli aa kà kiloo sɔo ge soolo taawa, aa Yesu è, àle t̄á'o ía, àle s̄o n̄ ḡózi, ɔ̄ v̄ia n̄ kú.

20 ɔ̄ a òn̄e: Mám̄e, ásu to v̄ia á k̄uo.

21 Aa w̄èi aà ḡe ḡo guu, ɔ̄ ḡópi kà gu p̄o aale géu ḡɔ̄o.

22 Ké gu d̄ò bíla z̄ea ḡs̄s̄l̄e ɪsida baale. Aa d̄ò ké ḡ'ɪlena kú we yāa m̄endoɛ, mé Yesu í ḡe ḡópi guu n̄ a ɪwaɔ̄o, aa à n̄t̄eɛ.

23 Gb̄ez̄á ḡ'ɪlena p̄aleɔ̄ b̄ò Tibelia aa m̄o gu p̄o k̄ai n̄ gu p̄o wà p̄e s̄ou Dii sáaukpaa gb̄eao.

24 Ké bílapi è aapi ge aà ɪwaɔ̄ ku we lo, aa ḡè ḡópi guu aa ḡè aà w̄eɛɛi Kapenaũ.

Yesu mé ble p̄o í n̄ ká w̄eniwa ũ

25 Ké aa aà è ɪsida baa we, aa òè: Metulu, n ka la b̄ɔ̄e ni?

26 Yesu òn̄e: Slana mále oé, àle ma w̄eɛɛe p̄e p̄o á s̄ò a k̄á yáie, i ke dabudabu p̄o á èo yáí no.

27 Asu z̄ike ble p̄o í l̄aa yáio, sema ble p̄o í n̄ ká àiz̄anawa. Gb̄enaz̄in Né mé a á gba blepi, asa aapi ɔ̄ Mae Lua a seela k̄èw̄á.*

28 ɔ̄ aa aà lá aa m̄: Kpelewa wá ke wà yá p̄o Lua ye wà ke kei?

29 Yesu w̄emá à m̄: Yá p̄o Lua ye à ke mé gbé p̄o a z̄i náaikea ũ.

30 Aa òè: Dabudabu kpele n̄ȳo k̄ew̄eɛe ké wà e wí n̄ náaikei? Yá kpele n̄ȳo kei?

31 Wá deziɔ̄ mana bl̄e guwaiwaiu† l̄á a k̄eá l̄auwa wà m̄: A ble p̄o b̄ò musu kp̄amá aa bl̄e.‡

32 ɔ̄ Yesu òn̄e: Slana mále oé, i ke M̄oizi mé ble p̄o b̄ò musu kp̄awá. Ma Mae mé í ble síande p̄o b̄ò musu kp̄awá.

33 Lua blepi mé gbé p̄o b̄ò musu í w̄eni kpa d̄úniawa ũ.

34 Aa òè: Mae, n̄ȳo ble bee taa kp̄awá ḡɔ̄pii.

35 ɔ̄ Yesu òn̄e: Mám̄e§ má ble p̄o í n̄ ká w̄eniwa ũ. N̄oana a gbé p̄o m̄ò ma k̄i de lo, imi a ma náaikena de bauo.

* 6:27 Zaa 1.32 † 6:31 B̄aa 16.15 ‡ 6:31 Sou 78.24 § 6:35 B̄aa 3.14

36 N beeo lá má òéwa, baa ké a ma e, ále ma náaikεo.

37 Gbé pɔ ma Mae kpáa a mɔ ma kíi, mé má gbé pɔ m̀ò ma kíi yá baou.

38 I ke mazia pɔeákea yáí ma boi musu ma mɔo, sema gbé pɔ ma zí pɔ.

39 Gbé pɔ ma zipi pɔeán ke: Másu to gbé pɔ a kpáaɔ kee v̄uaao. A ye mà ní bɔ gau gɔɔgbɛzázl.

40 Asa ma Mae pɔeán ke: A ye gbé pɔ wesí aà Néle ále aà náaike wēni láasai ee. Mámé má aà bɔ gau gɔɔgbɛzázl.

41 Ǿ Yuda gbáadeɔ zɔakáaazi, ké à mè áme á ble pɔ b̀ò musu ũ yáí.

42 Aa m̀è: Gbépiá Yosefu né Yesue. Wá aà de ní aà dao d̄so lé? Ǿ ále o a bɔ musuea?

43 Yesu òné: Ásu zɔakáo.

44 Gbēe a f̄s mɔ ma kíio, sema ma Mae pɔ ma zí aà sisi bàasio, mí aà bɔ gau gɔɔgbɛzázl.

45 A k̄ea anabio lá guu wà m̀è: Lua mé a yáda baadee.* Gbé pɔ Mae Lua yámá mé a dà mé í mɔ ma kíi.

46 I ke gbēe Mae Lua è ní wéo no. Gbé pɔ b̀ò aà kíi mé aà è ado.

47 Siana mále oé, ma náaikεna wēni láasai v̄l.

48 Mámé má ble pɔ í ní ká wēniwa ũ.

49 A deziɔ mana blè guwaiwaiu, kási aa gá.

50 Ble pɔ í bɔ musu pɔ mále opi, tó gbé bl̄epi bl̄e, a gao.

51 Mámé má ble b̄éé pɔ b̀ò musu ũ. Tó gbé bl̄epi bl̄e, aɔ ku gɔɔpiie. Ble pɔ má kpámá mé ma m̄ebaasi ũ, ké d̄unia e áwēni v̄l yáí.

52 Ǿ gbáadepiɔ lé lekpaake ní k̄so aa m̀è: Gbépi a f̄s a m̄ebaasi kpáwá wà sóe?

53 Ǿ Yesu òné: Siana mále oé, tó í Gbēnazín Né m̄ebaasi só a aà au m̄io, áwēni v̄lo.

54 Gbē pɔ í ma m̄ebaasi só mé í ma au mi wēni láasai v̄l. Mámé má aà bɔ gau gɔɔgbɛzázl.

55 Asa ma m̄ebaasiá ble sl̄andee, mé ma auá imia sl̄andee.

56 Gbé pɔ í ma m̄ebaasi só mé í ma au mi ku ma guu, mé má kú aà guu.

57 Lá Mae Lua b̄éé ma zí, mé m̄io ku aà yáí, màa gbé pɔ í ma m̄e so aɔ ku ma yáí.

58 Ble pɔ b̀ò musun we. A de lán ble pɔ á deziɔ bl̄e aa ḡawao. Blebeblena aɔ ku gɔɔpiie.

59 Yesu yá beee ò gɔɔ pɔ ále yádané Kapenaũ lousisikp̄eue.

Yesu iwaɔ p̀òbɔzakεa

60 Ké aà iwaɔ yápi mà, an daside m̀è: Yá gbáae, déme a f̄si?

61 Yesu d̄ò a iwaɔwa ké aale zɔaka yápi musu, ̄s a òné: Yápi lé á fu yà?

62 Tó a sù á è Gbēnazín Né f̄le lé tá gu pɔ a kuu yáa s̄ò be?

63 Lua Nisína mé í wēni kpámá, m̄ebaasi pɔe ũ weo. Yá pɔ má òéɔ mé Lua Nisína pɔ í ní ká wēniwa yá ũ.

64 Kási á gbēeɔ lé ma náaikεo. Asa Yesu gbé pɔ lé a náaikεoɔ d̄s za káau ní gbé pɔ a su a kpámáɔ.

65 Ǿ à mè l̄: Bee yáí má òé, gbēe a e mɔ ma kíio, sema Mae Lua aà gbà zé bàasio.

66 Za gɔɔ bee aà iwaɔ p̀òbɔzákè dasidasi, aai t̄eáz̄i l̄o.

67 Ǿ Yesu a iwa gbēɔn kuεplaɔ lá à mè: A ye ta s̄ò yà?

* 6:45 Isa 54.13

- 68 Simᵋᵋ Píeε wèwà à mè: Dii, dé kǎi wá géui? N wēni láasai yá ví.
- 69 Wa n náaikè, ̄ wá d̄ò ké Lua gbé p̄s a kua adoan n ù.
- 70 Yesu òné: A gbēᵋn kuεplaeᵋ, mi á seo lé? Kási á gbēdo Setāu ví.
- 71 Simᵋᵋ Isalioti né Yudasi yá ̄ ále o. Aàpi mé gbēᵋn kuεplapiᵋ gbēdo p̄s a aà kpmámá ù.

7

Yesu gea Lakpeda dikpeu

- 1 Bee gbεa Yesu gè Galile wéle ní wéleo, asa a ye bebe Yudeo, ké Yuda gbāadeᵋ lé aà we yáí.
  - 2 Yudaᵋ Lákpeda dikpe káikù,*
  - 3 ̄ aà dáunaᵋ òè: Fele lakdi gé Yude, ké n íwa p̄s kú weᵋ yá p̄s níle keᵋ e s̄.
  - 4 Tó gbé ye t̄bᵋ, ìli a yáᵋ ke asii guuo. Lá níle yáε beeᵋ taa ke, ñ nzla ᵋb dúniaε.
  - 5 Baa aà dáunapiᵋ i aà náaikεo.
  - 6 ̄ Yesu òné: A gᵋᵋ i kamεε yāao. Apiᵋ s̄, gᵋᵋpii zevíε.
  - 7 Dúnia a we zaáguo, āma a zamagu, ké mi me aà yákea vái yáí.
  - 8 A gé dikpepiu, mále géuo, asa a gᵋᵋ i kamεε yāao.
  - 9 Aà yápi oa gbεa à ḡᵋ Galileε.
  - 10 Ké aà dáunapiᵋ gè dikpepiu, ̄ à gbása gè. I gé bíla wáao, à gè asii guue.
  - 11 Yuda gbāadeᵋ lé aà weleε dikpepiu aa mè: Aàpi ku má ní?
  - 12 Bíla guu wále yákúkú o maamaa aà musu. Gbēε mè: Gbēmaaε. Gbēε mè: Aawo, ále gbēᵋ sāsāε.
  - 13 Gbēε i aà yá'o gupuauo, ké wále víake gbāadepiᵋne yáí.
  - 14 Ké dikpe kà a guo, Yesu gè Lua ua, ále yādané.
  - 15 Aà yá b̄ᵋ gbāadepiᵋ sae aa mè: Gbé p̄s i kyokεo mé lá d̄s kéwaa?
  - 16 ̄ Yesu òné: Yá p̄s mi danéá mazla yá no, gbé p̄s ma z̄l yáε.
  - 17 Tó gbé ye ze ní Lua p̄εákeao, tó ma yādanε de aà p̄s ù ge mazla yá mále o, aᵋ d̄sε.
  - 18 Gbé p̄s í azla yá'o lé weleε à t̄bᵋε. Gbé p̄s í weleε à gbé p̄s a z̄l t̄bᵋ, ade náai ví, m̄afilí kú aà guuo.
  - 19 M̄oizi i ikoyádaéo lé? A gbēε yápi kúa s̄o. Bóyáí ále ma wei?
  - 20 ̄ bíla òè: N t̄aa víε. Déme lé n wei?
  - 21 Yesu òné: Yá m̄endo má kè, ̄ à b̄ᵋ ápii saε.
  - 22 M̄oizi t̄sz̄yā dàé,† ̄ i t̄sz̄ kámabogᵋᵋz̄l. (Kási i ke M̄oizi mé dàaleo, à b̄ᵋ á dezi káauᵋ k̄iε.)‡
  - 23 Lá wí t̄sz̄n̄éε kámabogᵋᵋz̄l, ké wasu b̄ᵋ M̄oizi ikoyá kpeo yáí, bóyáí á p̄s paamazi, ké ma gbé mè búu gbà aafia kámabogᵋᵋz̄li?§
  - 24 Asuli yá gwa lá á wé lé ewao. Ali yá gwa a zéwa.
- K̄kpaalea Yesu yáí*
- 25 ̄ Yelusaleūdeeᵋ mè: Gbépiá gbé p̄s wále we nolo?
  - 26 Gwa, ále yá'o gupuaue kee, mé gbēε lé ledaaázioa? Gbāadeᵋ aà d̄ᵋ Mesii ù slana yá m̄oᵋᵋ?
  - 27 Wá d̄ᵋ gu p̄s gbéépi b̄ᵋ. Tó Mesii m̄ᵋ, waᵋ d̄ᵋ gu p̄s à b̄ᵋuo.

* 7:2 Iko 16.13 † 7:22 Lev 12.3 ‡ 7:22 Daa 17.10 § 7:23 Zaa 5.9

28 Ayāmeto ɔɔɔ pɔ Yesu lé yādané Lua ua, à pùna à mè: A ma dɔ mé á dɔ gu pɔ ma bɔu. Kási mi mɔ́ n mazlaoo. Gbé pɔ ma zlá slandeε, mé á aá dɔo.

29 Má aà dɔ, asa ma bɔ aà kfiε, aàpi mé ma zí.

30 ɔ aale wεεle aà kú, āma gbēε i ɔkāvào, asa aà ɔɔɔ i pa yāao.

31 Bila guu wà Yesu náaikè dasi wà mè: Tó Mesii m̀, a dabudabuke dasi de a pɔ pɔ gbēε bee kèla yà?

32 Ké Falisiɔ mà wàle yákúkú o zā guu aà yá musu, ɔ sa'onkiaɔ n Falisipiɔ dbaiɔ zī aà kfi.

33 ɔ Yesu m̀: Ma kuaánɔ g̀ ɔɔɔ, mí gbasa tá gbé pɔ ma zí kfi.

34 A ma wεεle à kuaa, asa á fɔ gé gu pɔ má kúuo.*

35 ɔ gbāadepiɔ lé kɔ lala aa m̀: Má a ye géu, wí kuawài? A ye gé wá gbé pɔ lala'ò buipáleɔ guu kfi à yāda buipálepiɔne yà?

36 Yá pɔ á òpi mi dea ni? A m̀ wá a wεεle wà kuawa, gu pɔ á kúu, wá fɔ gé weo.

37 Dikpe ɔɔɔ gbia pɔ de kaa'isizí ũ, Yesu f̀le p̀namá à m̀: Gbé pɔ imi lé de aa m̀ ma kfi,

38 gbé pɔ lé ma náaike aà imi, í pɔ í n ká wēniwa iɔ bɔ aà ǹse guu, lá a kēa Luayātaalauwa.†

39 A bee ò Lua Nisna pɔ gbé pɔ lé a náaikeɔ e yá musue. Aai Lua Nisnapi e glao, ké Yesu i tɔbɔ yāao yái.

40 Ké bila yápi mà, gbēε m̀: Gbépiá ānabipie slana.

41 Gbēε m̀: Gbé beepiá Mesiiε. Ama gbēε m̀: Mesii a bɔ Galilee?

42 A kēa Luayātaalau wà m̀ Mesiiá Davidi buie,‡ a bɔ Davidi be wéle Beteleũε.§

43 ɔ bila kɔkpaalε Yesu yái.

44 An gbēε ye aà kú, āma gbēε i ɔkāvào.

45 ɔ dbaiɔ èa tà sa'onkiaɔ n Falisiɔ kfi. ɔ aa n lá aa m̀: Bóyái i aà kú suòo ni?

46 Dɔaiɔ wemá aa m̀: Gbēε i yá'o lán gbépiwa yāao.

47 ɔ Falisiɔ òné: A á sāsá sɔ yà?

48 Gbāadee ge Falisie aà náaikèe?

49 Bila bee Lua yá dɔo, Lua láaizlímáε.

50 Nikodeũ pɔ g̀ Yesu kfi* yāá gbāadepiɔ doe. A òné:

51 Wá ikoyá guu wà m̀, wásu yāda gbéla aà yāmasai ge yá pɔ a kè dɔsaio.

52 Aa òé: Galile gbēn ũ s̄a? Wétei n̄ gwa. Nyɔ é anabie a bɔ Galileo.

53 ɔ baade tà a be.

8

Nɔε pɔ wa kù n̄ ḡso

1 Yesu g̀ Kùkpe s̄is̄ip̄leu.

2 Ké a gu d̀ g̀, à èa g̀ Lua ua. Gbépii m̀ aà kfi, ɔ à z̀le lé yādané.

3 ɔ Moizi ikoyādanedeɔ n Falisiɔ m̀ n̄ nɔε pɔ wa kù n̄ ḡsoo, aa aà z̀ zā guu

4 aa ò Yesuε: Metulu, wà n̄εε bee kù n̄ daakeaoε.

* 7:34 Zaa 12.26, 14.3, 17.24 † 7:38 Isa 44.3, Eze 47.1 ‡ 7:42 2Sam 7.12 § 7:42 Mis 5.1 * 7:50 Zaa 3.1-2

5 Mɔzi dīlɛwɛɛ wá ikoyá guu wà nɔɛ bee taa pápa ní gbɛo wà dɛɛ.* N ɛ kpelewa sɔ́i?

6 Aa bee ò ké aale líkpalewà aa e yádaaála yáíe. Ǿ Yesu nàale, àlɛ ɔgbekɛ tɔɔlewa.

7 Ké aa gí lé aà lala, ɔ à a mi fɛlɛ a òné: A gbé pɔ́ i duunake yāao, aà aà pá ní gbɛo sɛ́ia.

8 Ǿ à à nàale, àlɛ ɔgbekɛ tɔɔlewa lɔ.

9 Ké aa mà màa, ɔ aa gèzɛa dodo sea za gbɛzɔɔwa. Ǿ Yesu gò ado ní nɔɛpio.

10 Ǿ à à a mi fɛlɛ a òè: Nɔɛ, aa tà má ní? Wi yádanla lɔoa?

11 Nɔɛpi wèwà à mè: Baa, gbɛɛ ku la lɔo. Ǿ Yesu òè: Mapi má yádanla sɔo. Géi. Za gbā n̄su duunake lɔo.

Yesu mé gupua ũ dúniaɛ

12 Ǿ Yesu yá'ò bílaɛ lɔ à mè: Mámɛ má gupua ũ dúniaɛ, gbé pɔ́ tɛmazi aɔ ku gusiau lɔo, gupua pɔ́ í ní ká wɛniwa ɔ aɔ vɛ.

13 Ǿ Falisio òè: N dɛ nzia seelade ũ, n yá náai vɛ.†

14 Ǿ Yesu wémá à mè: Baa tó mále mazia yá'o, ma yá náai vɛ, asa má dɔ́ gu pɔ́ ma bɔu ní gu pɔ́ mále táuo. Apio, á gu pɔ́ ma bɔu ní gu pɔ́ mále táuo dɔo.

15 Ale ma táae e lá á wé lé ewaɛ. Mále gbɛɛ táae eo.

16 Tó ma su gbé táae è, ma aà táae'ea aɔ náai vɛ, asa má kú madoo, ma Mae pɔ́ ma zɛ kumanɔ.

17 A kú á ikoyá láu wà mè, seelade gbɛɔn plaɔ yá mé náai vɛ.

18 Mámɛ má dɛ mazia seelade ũ. Ma Mae pɔ́ ma zɛ ma seeladeɛ lɔ.

19 Ǿ aa aà là aa mè: N mae ku má ní? Yesu wémá à mè: A ma dɔo mé á ma Mae dɔo. Tó a ma dɔ, dɔ a ma Mae dɔ.

20 Yesu yá bee ò ɔsikli, gɔɔ pɔ́ àlɛ yádané Lua uae. Wi aà kũo, asa aà gɔɔ i pa yāao.

21 Ǿ Yesu òné lɔ: Mále tá mé á ma wɛɛɛ, áma á ga á duuna guuɛ. A fɔ́ gé gu pɔ́ mále táuo.

22 Ǿ gbāadepio mè: A mè wá fɔ́ gé gu pɔ́ ále táuo. Asu azia dɛ yà mɔɔɔ?

23 Ǿ Yesu òné: Zíle la gbɛɔn á ũ, musu gbɛn ma ũ. Dúniaɛ bee gbɛɔn á ũ, dúniaɛ bee gbɛn ma ũo.

24 A yáí tò má òé á ga á duuna guuɛ. Asa tó i si mámɛ má aà ũo,‡ á ga á duuna guuɛ.

25 Ǿ aa aà là aa mè: Mmenn déi? Yesu wémá à mè: Gbé pɔ́ má òé za káauɛ.

26 Má yávi dasi mà o á yá musu, mí yádaoála. Gbé pɔ́ ma zɛ slandɛɛ, yá pɔ́ má mà aà kɛi ɔ mi o dúniaɛ.

27 Aai dɔ́ ké Mae Lua yá ɔ àlɛ onéo,

28 ɔ Yesu òné: Tó a Gbɛnazin Né se dɔ́ musu, í gbasa dɔ́ mámɛ má aà ũ. Mili yāe ke ní maziaoo, yá pɔ́ ma Mae dāmɛɛ ɔ mi o.

29 Gbé pɔ́ ma zɛ kumanɔ, i ma to madoo, asa mio yá pɔ́ i kaaágu ke gɔɔpiie.

30 Gɔɔ pɔ́ Yesu lé yápio o, wà aà náaikɛ dasi.

Yesu dɛa Ablahaŭa

31 Ǿ Yesu ò Yuda gbāade pɔ́ aa a yá síɔne: Tó á ma yá kũa, áɔ dɛ ma íwaɔ ũ yāma.

32 Aɔ slana dɔ́, slanapi i to à gɔ́ wɛɛɔ ũ.

* 8:5 lko 22.22-24 † 8:13 Zaa 5.31 ‡ 8:24 Bɔa 3.14

33 Ǿ aa òè: Ablahaũ buin wá ũ, wi zɔble gbēe yāao. Ǿ n̄le o wá gō wēēɔ ũa?

34 Yesu wēmá à mè: Słana málē oé, gbé pɔ í duunakéá duun zɔe.

35 Zɔá ua gbēe gɔɔpiio, ua né mé ua gbé ũ gɔɔpii.

36 To Lua Né á bó, á gō wēēɔ ũ słana.

37 Má d̄s ké Ablahaũ buin á ũ, áma ále ma we, ké ili ma yáda á n̄seuo yái.

38 Yá pɔ má è ma Maewa ɔ málē o, yá pɔ á mà á mae k̄i ɔ ále ke.

39 Ǿ aa òè: Ablahaũ mé wá mae ũ. Ǿ Yesu òn̄é: Tó Ablahaũ ɔlesenaɔn á ũ, d̄s ále Ablahaũ kea ke.

40 Tia kéwa ále ma we, ma gbé pɔ ma słana'òé, słana pɔ má mà Lua k̄i. Ablahaũ i yá bee taa keo.

41 Ále á mae kea kee.

Ǿ aa òè: Naaen̄eɔn wá ũo. Wá mae m̄endoe, ɔn Lua ũ.

42 Yesu òn̄é: Tó á maen Lua ũ, d̄s á yemazi, asa Lua k̄i ma b̄ou ma m̄o. Mi m̄ó n̄i mazłao, aàpi mé ma zł.

43 Bóyái á ma yá mid̄so ni? Ké á f̄s swádo ma yáio yáie.

44 A mae Ibiisi pón á ũ, aà p̄eá ɔ á ye ke. Gbēdenan aà ũ za káau, i ze n̄i słanao, ké słana ku aà n̄se guuo yái. Tó à eɛt̄o, aázła d̄aan we, asa eeden aà ũ, egeɔ midee.

45 Mapi s̄s mi słana'o. A yái ili ma yá sio.

46 A guu, déme duuna èai? Lá słana málē o, bóyái ále ma yá sio ni?

47 Gbé pɔ de Lua pɔ ũ í swádo yá pɔ Lua lé oie. A de Lua pɔ ũo, a yái ili swádo ma yáio.

48 Ǿ gbāadepiɔ òè: Samali gbén n̄ ũ! N t̄aa v̄le! Wá yá na noa?

49 Yesu mè: Má t̄aa seao. Mi ma Mae kpela, ɔ i ma kpebo.

50 Mili weele mà azła t̄obo, Lua mé í weelemee, ɔme yāgōgōna ũ.

51 Słana málē oé, gbé pɔ ma yá k̄ua a ga bauo.

52 Ǿ gbāadepiɔ òè: Wá d̄s sa ké n̄ t̄aa v̄l̄. Ablahaũ gà n̄ ānabio pii, ɔ n̄le o gbé pɔ n̄ yá k̄ua a ga bauoa?

53 N de wá dezi Ablahaũ pɔ gála yá? Anabio gága b̄o. Dé n̄le nzła dile a ũi?

54 Yesu mè: Tó málē mazła t̄obe, bee gbiao. Ma Mae pɔ ále me a de á Lua ũ, aàpi mé í ma t̄obo.

55 A aà d̄so, áma má aà d̄s. Tó ma mè má aà d̄so, m̄áo de eede ũ lááwae. Má aà d̄s mé má aà yá k̄ua.

56 A dezi séia Ablahaũ p̄onakè ma gɔɔ ea yá musu. A è, ɔ aà p̄o k̄ena.

57 Ǿ gbāadepiɔ òè: Ni ka wè blakwi yāao, ɔ n̄ Ablahaũ èa?

58 Yesu òn̄é: Słana málē oé, e wáɔ gé Ablahaũ ii, má kú.

59 Ǿ aa gb̄e s̄ele wá aà pápað. Ǿ à ũle à b̄ò Lua ua.

9

Gbé pɔ wa í v̄la gbágbaa

1 Ké Yesu lé bebe, à gbé pɔ wa í v̄la è.

2 Ǿ aà íwaɔ aà lá aa mè: Metulu, dé duuna yái ɔ wá gbépi ii v̄lai? Aà zła pɔ yái yá, ge aà de n̄i aà dao p̄e?

3 Yesu wēmá à mè: I ke aà duuna ge aà de n̄i aà dao pɔ yái no. Ké wá Lua yáke ewá yáie.

4 Sema wà gbé pò ma zì yàkea ke za gupua wéi. Gwáasína lé mó ké gbēe a e yāe ke bo.

5 Goo pò má kú dúnia guu, má de gupua ũ dúniae.

6 Ké a ò màa, à lé'í t̄ò búsuwa, 5 a yà a màma aà wéowa.

7 A òè: Ge ñ oopi Siloe í guu. (Bee mē í sísia.) Ɔ à gē oopi, 5 à sù wé wēa.

8 Aà fáanideo ñ gbé pò aa aà d̄o baakena ũo mē: Gbé pò bo baake z̄oleapin weo l̄o?

9 Gbēo mē: Aàpiē. Gbēo mē: Aawo, ade b̄oààwae. Gōepi mē: Mámē!

10 Ɔ aa aà là aa mē: Kpelewa ñ kē n wé wēi?

11 A wemá à mē: Gbé pò w̄i mē Yesu mé búsu yà a màma ma wéwa, à mē má ge oopi Siloe í guu. Ké ma ge oopi, 5 ma gu'è.

12 Ɔ aa aà là aa mē: Aàpi ku má ni? A mē: Má d̄o.

13 Ɔ aa gè Falisio kíi ñ gbé pò de v̄ia ũ yāapio.

14 A mo lè kámaboḡoz̄i 5 Yesu búsu yà à aà wé wēè.

15 Ɔ Falisio aà là lo: Kpelewa ñ kē n gu'èi? A wemá à mē: A b̄elē nà ma wéwae. Ké má pípi, 5 ma gu'è.

16 Ɔ Falisio mē: Gbēpi i bo Lua kíio, asa ñli kámaboḡoz̄i yádao. An gbēo mē: Duunkena a f̄o dabudabu beeo taa kee? Ɔ aa k̄okpaalē.

17 Ɔ aa aà là lo: Mpi s̄o n gbé pò à n wé wēnē, ñlē e kpelewa aà yá musui? A mē: Anabie.

18 N beeo gbāadeo i si ké a de v̄ia ũ 5 aà wé wēo, 5 aa gè aà de ñ aà dao sísi.

19 Aa ñ lá aa mē: A n̄n laa? A aà ñ v̄ia yāma yá? Kpelewa a kē àlē gu'e sai?

20 Ɔ aà de ñ aà dao wemá aa mē: Wá d̄o ké wá n̄gē. Wa aà ñ v̄iaē.

21 Ama lá a kē sa àlē gu'e, wá d̄o. A aà la we, gbé gbāae, a f̄o azia yā'o.

22 Aà de ñ aà dao ò màa, ké aale v̄iake gbāadeo n̄e yáie. Asa aa z̄èò ké gbé pò ò Yesuá M̄esiie, wà lousisikpe z̄èē.

23 Bee yáí aà de ñ aà dao mē, gbé gbāae, aa aà la.

24 Gbé pò de v̄ia ũ yāapi sísia gēn plaade guu 5 aa òè: O ñ si ñ Luao. Wá d̄o ké gōepiá duunkenaē.

25 Ɔ à mē: Tó duunkenaē, má d̄o. Yá mēndo má d̄o. V̄ian ma ũ yāa, 5 mále gu'e sa.

26 Ɔ aa aà là aa mē: Bó a kēnei? A n wé wēnē kpelewa ni?

27 A wemá à mē: Má òé k̄ò, i swáseio. Bóyáí á ye mai lo? A ye ḡo aà íwao ũ s̄o yá?

28 Ɔ aa z̄oàd̄wà aa mē: Mmē ñ de aà íwa ũ we! Wam̄oowa M̄oizi íwaon wá ũ.

29 Wá d̄o ké Lua yā'ò M̄oizie. Aàpi s̄o, wá d̄o gu pò à b̄uo.

30 Ɔ gōepi òné: Yāb̄onsae ma we! A ma wé wēmēē, 5 á d̄o gu pò à b̄uoa?

31 Wá d̄o ké Lua lí swáse duunkenaō yáio, í swáse a yāmana pò í a p̄oēa ke yáí.

32 Zaa Lua dúnia kàlē, wi ma gbēe gbé pò wa ñ v̄ia wé wēo.

33 Tó gbēpi i bo Lua kíio, a f̄o p̄oē keo.

34 Ɔ aa òè: Wà n i duuna guu míom̄oē, 5 ñlē yádada wēēa? Ɔ aa aà yá.

Lua d̄s̄aid v̄iak̄uae

35 Yesu má wà aà yá. Ké à aà è, à aà là à mē: Nlē Gbēnaz̄in Né náaikea?

36 Gōepi wēwà à mē: Mae, dén aà ũi, ké má e aà náaikei?

37 Yesu òè: N aà è, aàpi mé lé yā'onno.

38 Ǿ g̃ɛpi dè: Dii, mále n náaike. Ǿ à kùlɛɛ.

39 Ǿ Yesu m̀è: Gb̃ɛ kpaalea yáí ma m̀oi dúniau la, ké wésiadɛ gu'e, wɛkɛnao i g̃ɛ ṽiaɔ ũ.

40 Falisieɔ ku we. Ké aa yápi mà, aa d̀è: Wápiɔ, ṽiaɔn wá ũ s̃oa?

41 Ǿ Yesu òné: Tó ṽiaɔn á ũ, d̃s á duuna ṽio. Lá ále o á wé k̃ɛa, á duuna g̃i kuɛ.

10

Yesu s̃ad̃an maac

1 Siana mále oé, gb̃ɛ p̃ó lí g̃ɛ s̃a kaa léuo, i ṽi kaaa gup̃alei, adeá kp̃áie, kp̃áiweliwɛɛ.

2 Gb̃ɛ p̃ó i g̃ɛ kaa léu s̃s, ade mé s̃ad̃ana ũ.

3 Kaa lé d̃šana i zew̃ɛ adeɛ, s̃ao s̃s aa aà ɔɔ d̃s. I a s̃ao sísi an baade t̃owa, i b̃ɔlɛr̃iɔ.

4 Tó à b̃ɔlɛr̃iɔ, i d̃baané, aaiɔ t̃eaazi, ké aa aà ɔɔ d̃s yáí.

5 Aali we t̃ɛ gb̃ɛp̃alezio. Aaí bàaleè, ké aa gb̃ɛp̃ale ɔɔ d̃so yáí.

6 Yesu yápi l̃ɛɛúné, s̃ aai d̃s b̃ó yá a ònéo.

7 Bee yáí Yesu èa òné: Siana mále oé, máme má kaa lé ũ s̃aɔne.

8 Gb̃ɛ p̃ó aa d̃baameɔá kp̃áíone, kp̃áiweliwɛone ñpii, s̃ s̃ao i ñ yāmao.

9 Máme má kaa lé ũ. Gb̃ɛ p̃ó g̃ɛ ma guu a aafia'e. Alio g̃ɛ alio ɔɔ, ali p̃oblek̃ii e.

10 Kp̃áí'oa yáí s̃ kp̃áí i m̀oi, i p̃ó de i p̃ó ɔɔkpa. Ma m̀oɛ, ké gb̃ɛɔ aao w̃eni ṽi, aaiɔ ṽi à k̃ɛ zai.

11 Máme má s̃ad̃an maa ũ. S̃ad̃an maa i g̃i a w̃enii a s̃ao yáí.

12 Gb̃ɛwinaá s̃ad̃an maa no. Lá s̃ao de aà p̃ó ũo, tó a è àwalewana lé m̀ó, i s̃ao to we à bàaleè, s̃ àwalewana i s̃ao kúku i ñ fáaa.

13 Gb̃ɛpi bàa lío kú ñ s̃aɔo, ké a de gb̃ɛwina ũ yáí.

14 Máme má s̃ad̃an maa ũ. Má a s̃ao d̃s, mé aa ma d̃s,

15 lá Mae Lua ma d̃s mé má aà d̃owa. Mále g̃i ma w̃enii an yáí.

16 Má s̃a p̃aleɔ ṽi aa ku kaaɛ beuo. Sema mà d̃baané s̃s. Aa ma ɔɔ ma, kp̃asa i g̃ɛ m̀endo ñ d̃anao m̀endo.

17 Mále g̃i ma w̃enii ké mà èa si ɔɔ yáíɛ. A yáí Mae Lua yeimazi.

18 Gb̃ɛe a ma w̃eni siao, má g̃ii ñ mazlaoɛ. Má a giia zé ṽi, mé má a sia zé ṽi ɔɔ. Yá p̃ó ma Mae dilem̃ɛn we.

19 Yápi yáí Yuda gb̃aadeɔ k̃ɔkpaal̃ɛ ɔɔ.

20 An guu gb̃ɛ daside m̀è: A t̃aa ṽlɛ, aà mi líaaɛ. B̃óyáí ále sw̃áse aà yáíi?

21 An gb̃ɛɔ m̀è: T̃aade yá'oan weo. T̃aa a f̃s ṽia wé w̃ɛe?

Yesu a luakɛ oané

22 Lua kp̃é sak̃ɛa Yelusaleŭ dikpe kà. Buziɛɛ,

23 s̃ Yesu lé bebe Lua ua a gu p̃ó w̃i me Salom̃ɔɔ bilandaau.

24 Ǿ Yuda gb̃aadeɔ líaaazi aa aà là aa m̀è: Nỹs wá tó looa e b̃oɛ ni? Tó M̃esiin ñ ũ, ow̃ɛɛ w̃asawasa.

25 Ǿ Yesu w̃emá à m̀è: Má òé, i sio. Yá p̃ó mále ke ñ ma Mae t̃ooɔ, yápiɔ mé a seala ũ.

26 Apiɔ s̃s i sio, ké á de ma s̃ao ũo yáí.

27 Ma s̃ao i ma yāma. Má ñ d̃s mé aaiɔ temazi.

28 Mi w̃eni láasai kp̃amá, aa gaga bauo. Gb̃ɛe a f̃s ñ ɔɔ ma ɔɔlo.

29 Ma Mae mé ñ kpaá, mé aà z̃ɔɔ de gb̃ɛpiia. Gb̃ɛe a f̃s ñ ɔɔ aà ɔɔlo.

30 Mapi ní ma Maeo wá douε.

31 Gbāadepiᵒ gbε sèlε ɓ, aa ye aà pápaᵒ aa aà de.

32 Ǿ Yesu ᵒné: Ma yāmaa pᵒ ma Mae dāmεεᵒ kèé dasi. A kpele yáí á ye ma pápa ní gbεoi?

33 Ǿ gbāadepiᵒ wèwà aa mè: Wá ye wà ní pápa ní gbεo yāmaa pᵒ ní kè yáí no. Ké n dᵒε ní Luao yáíε. * Gbēnazinan n ũ, 5 n nzía díle Lua ũ.

34 Ǿ Yesu wémá à mè: Lua ò á ikoyá láu à mè, luaᵒn ní ũ.†

35 Lua i o gbé pᵒ àlε yā'onépiᵒnε luaᵒo lé? Aà yá bādeε vī sᵒo.

36 Ma gbé pᵒ ma Mae ma díle adoá à ma zī dúnia guu sᵒ, ké ma mè Lua Nén ma ũ, bᵒyáí à mè ma dᵒε ní Luaoεi?

37 Tó mále ma Mae kea keo, ásu ma yá sio.

38 Tó mále ke sᵒ, baa tó i ma yá sio, à ma náaikε ma yākeεᵒ yáí, ké à e dᵒ sáasá Mae Lua ku ma guu mé má kú aà guu.

39 Ǿ aa èa lé zεwεlε wà aà kú, 5 à pīimá.

40 Ǿ à èa gè Yuudē baale, gu pᵒ Zaa gbéᵒ da'ilekèu séíá. A gᵒᵒplakè we,‡

41 5 wà mò aà kīi dasidasi wà mè: Baa ké Zāa i dabudabue keo, yá pᵒ a ò gbéε bee musu pīiá síanaε.

42 Ǿ wà aà náaikè we dasi.

11

Lazaa gaa

1 Gbé pᵒ wī mε Lazaa lé gyáke Betani, wéle pᵒ aà dāεᵒ Maliama ní Maatao kuu.

2 Maliamapi mé nᵒε pᵒ tulale kà Diiwa à aà gbá wàa ní a mikáo ũ.

3 Ǿ Lazaa dāepiᵒ lékpásākè Yesuε aa mè: Dii, n gbēna lé gyáke.

4 Ké Yesu yápi mà à mè: Gyápi miá ga no. Ké Lua zᵒᵒke ɓᵒ gupuaú yáíε, Lua Né i tᵒᵒ a musu.

5 Yesu ye Maata ní aà dāunao ní Lazaaazi.

6 Aà Lazaa gyákeε baomaa gbεa à kè gu pᵒ á kúu gīa gᵒᵒ pla.

7 Bee gbεa 5 a ò à íwaᵒnε: Wà εa gé Yude.

8 Ǿ aà íwaᵒ òè: Mεtulu, gbāadeᵒ ye n pápa ní gbεo i gēgēo, 5 ní ye wà εa gé we ɓa?

9 Yesu mè: Fāane do lεelε kuepla nolo? Gbé pᵒ lé bεbe fāane lí gēmbᵒlεo, ké àlε gu'e dúniaε bee gupua yáí.

10 Tó àlε bεbe gwāasína, a gēmbᵒlεε, ké a gupuapi vīo yáí.

11 Yápi oa gbεa Yesu ᵒné: Wá gbēna Lazaa i'ò. Mále gé aà vuie.

12 Ǿ aà íwaᵒ òè: Dii, tó àlε i'oe, a aafia'e.

13 Lazaa gaa yá Yesu lé oné, 5 aale e i'oe síana.

14 Ǿ Yesu ᵒné sa wásawasa: Lazaa gāε.

15 Ma pᵒ kēna ké má kú weo, ké à e à ma náaikε yáí. Wà gé aà kīi.

16 Ǿ Tomaa pᵒ wī mε Sía ò a gbéᵒnε: Wà gé, wí ga ní Diio sᵒ.

17 Ké Yesu ká we, à mᵒ lè wà Lazaa vī à kè gᵒᵒ síiᵒ kᵒ.

18 Bεtani ku kái ní Yelusaleŭto lán kiloo áaᵒ taawa.

19 Yuda gbāadeᵒ ɓᵒ we dasi aa mò Maata ní Maliamao kīi an nᵒsε níniinε an dāᵒ ga yá musu.

20 Ké Maata mà Yesu lé mᵒ, à gè daiaàlε. Maliamaa gᵒ zᵒlεa bε.

* 10:33 Lev 24.16 † 10:34 Sou 82.6 ‡ 10:40 Zaa 1.28

- 21 Ǿ Maata ò Yesuε: Dii, tó ní kú la yāa, ma dāo a gao.
 22 Baa tia má dō ké yá pō ní gbèa Luawa, a kenε.
 23 Yesu òè: N dāo a vu.
 24 Maata òè: Má dō ké a vu zǐ pō gεo vu gɔɔgbεzāzǐ.
 25 Yesu òè: Mámε má gbé pō ǐ gεo vu à wēni kpámá ũ. Baa tó ma náaikεna gā, a gi ào kuε.
 26 Gbé pō kú mé àle ma náaike a ga bauo. N bee sia?
 27 Maata òè: Ao Dii, má sǐ ké Mesii, Lua Né pō wà mè a mɔ dúnia guun n ũ.

Lazaa vua

- 28 Ké Maata yápi ò, à gè a dáuna sǐsi, a òè asii guu: Metulu mò, àle n gbεa.
 29 Ké Maliama yápi má, à fεle kpakpa, àle gé aà kǐi.
 30 Yesu i gē wéle guu yāao, a ku gu pō Maata dāuaàle gǐaε.
 31 Gbāadepio ku kpéu ní Maliamao, aale aà nòse niniè. Ké aa è à fεle ní wāao à bò, aa bò tēaāzi, asa aale e àle gé ɔɔbi miaac.
 32 Ké Maliama kà gu pō Yesu kúu, ké à aà è, à kùle aà gbázi a òè: Dii, tó ní kú la yāa, ma dāo a gao.
 33 Yesu è àle ɔɔbi mé gbāade pō m̀aànɔpio lé ɔɔbi ɔ. Ǿ tòlobi zuaàgu, aà pɔ yà.
 34 Ǿ à mè: A aà v̀ má ni? Aa wèwà aa mè: Mae, mɔ n̄ gwa.
 35 Yesu wé'ikàu.
 36 Ǿ gbāadepio mè: A gwa lá a yeaāzi.
 37 Ǿ an gbēo mè: Aà gbé pō à v̀a wé wè, a f̄ gi Lazaa ga yāao lé?
 38 Ké Yesu lé gé miapi kǐi, ɔ tòlobi zuaàgu ɔ. Miapiá gb'εε, gbè gbène ta a léle.
 39 Yesu mè: A gbépi go epile. Ǿ gepi dāe Maata òè: Dii, à yaikè kò, asa à kè gɔɔ sǐsε.
 40 Yesu òè: Mi onε, tó níle ma náaike, níyɔ Lua zɔɔke eo lé?
 41 Ǿ wà gbepi gò. Yesu wesè musu à mè: Baa, ma n sáaukè ké n ma yāma.
 42 Má dō ké n̄o ma yāma gɔɔpii, ama má ò bíla pō kú la yáie, ké aa e si níme n ma zǐ.
 43 Ké a ò beewa, à p̀na ní ɔ gbāao à mè: Lazaa, mɔ n̄ ɔ.
 44 Ǿ gbé pō gāpi b̀, p̀le fifla aà mewa mé zwāa yea aà miwa. Yesu òné: A p̀ polowà, ǐ aà gbac.

Lεkpaata Yesuzi

- 45 Yuda gbāade pō aa mò Maliama kǐipio, ké aa yá pō Yesu kèpi è, aa aà náaikè dasi.
 46 Ama an gbēo gè Falisio kǐi, aa yá pō Yesu kè òné.
 47 Ǿ sa'onkia ò ní Falisipio gbāadeo gbèa kɔkāaawa aa mè: Gbépi lé dabud-abuke dasi, wá sé kpelewa ni?
 48 Tó wá tò àle ke màa, wa aà náaike piie, Lomadeo i mɔ wá Lua kpé ní wá buio suumpa pii.
 49 Ǿ an gbēdo Kaaifa pō de sa'onkia ũ wē bee òné: A yāe d̄o.
 50 Ké gbé m̀endo gaa wápii gbεu maa de wá bui mideala, á d̄o lé?
 51 I yá bee o ní azlaoo. Ké a de sa'onkia ũ wē bee yáii, ɔ à anabikεkè à d̀aa lá Yesu a su ga Yudao gbεu ò.
 52 I ke Yudao ní t̄ε no, ní Lua né pō fáaaaε ɔ, ké aà ní ke mè dou.
 53 Za zǐbeezi ɔ gbāadepio zè ní Yesu deao.
 54 A yáii tò Yesu i ɔ gupuaui ní guu ɔ. Ǿ à gè z̄εwia pō kú gbáa léa, wǐ me εflaii. A gɔɔplakè we ní a íwao.

55 Yudaᵋ Gēamusu dikpe káikù. Wà b̀ z̄εwiaoᵋ guu dasidasi, wà gè Yelusaleᵋ dikpepi àᵋ ka gbábwa yáí.

56 Wàle Yesu wele, wa zea Lua ua, wàle k̄ lala wà mè: A è kpelewai? A we m̀ dikpeue?

57 Sa'onkiaᵋ ní Falisiᵋ díle tó gbēe Yesu kúki d̄s, aà oné ké wà e aà kúí.

12

Tulalekaa Yesu gbáwa (Mat 26.6-13, Maa 14.3-9)

1 Gēamusu dikpe ḡs̄ ḡoᵋ soolo, ᵋ Yesu m̀ Betani, Lazaa p̄ à aà v̀ à b̀ gau be wéleu.

2 Wà blekè Yesu e we. Maata mé lé ble kpaale, mé Lazaa ku bleblenaᵋ guu ní Yesu.

3 ᵋ Maliama tulale bui maa oᵋde sè m̀ò, à kà litili guo, ᵋ a kà Yesu gbáwa à aà gbápiᵋ wàa ní a mikāo. Tulale ḡ lí kpéa.

4 Yesu iwaᵋ do, Yudasi Isalioti p̄ a Yesu kpámá mè:

5 Tulale bee ᵋa kà wè do z̄í ᵋa ũ. B́yáí wi yía wà a ᵋa kpá taasideᵋwao ní?

6 I bee o taasideᵋ wēnagwaa yáí no, ké kpáie yáie. ᵋme ᵋ m̀òb̄oᵋ k̄ua, ᵋ ᵋa k̄ni kuluyeye.

7 ᵋ Yesu mè: N̄eᵋpi tó. Aà bee ulé e ma ge kpelaḡoᵋ.

8 Taasideᵋ kúán̄o ḡoᵋpiie, * áma máo kúán̄o ḡoᵋpiio.

9 Yuda gbáadeᵋ m̀ Yesu kú Betani, ᵋ aa gè we dasidasi. I ke Yesu yáí aa gèi adoo, ké aa Lazaa p̄ Yesu aà b̀ gau e loe.

10 ᵋ sa'onkiaᵋ zèᵋ aa Lazaa de lo,

11 asa aà yáí ᵋ gbáadeᵋ lé kémá dasi, aale Yesu náaike.

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleᵋ (Mat 21.1-11, Maa 11.1-11, Luk 19.28-40)

12 Ké a gu d̄, bíla p̄ m̀ dikpeuoᵋ mà Yesu lé m̀ Yelusaleᵋ,

13 ᵋ aa k̄pakpalaᵋ z̄s̄z̄ aa gè daioaale. Aale wiile aale me:

Gbáa ke!

Báaaden gbé p̄ lé m̀ ní Dii t̄o ũ!

Báaaden Ísailiᵋ Kía ũ!†

14 Yesu z̄aa'ina è, à dikpe lá a kēa láuwa wà mè:

15 S̄onadeᵋ, ásu vlak̄eo.

A kía lé m̀ dia z̄aa'in b̄oᵋ kpe.‡

16 Aà iwaᵋ i yápi mid̄s̄ glao. Yesu fele taa gawi guu gbea ᵋ aà d̄s̄ sa ké wà yápi kè aà yá musue, mé m̄piᵋ wà apii kèè.

17 Ké Yesu Lazaa s̄isi à b̀ miau à aà v̀ à b̀ gau, gbé p̄ kuaán̄o a baokp̄kpané.

18 A yáí bíla gè daiaale, asa aa mà à dabudabupi kèe.

19 ᵋ Falisiᵋ òk̄ε aa mè: A èa? Wá f̄s̄ p̄e wowào. Gwa, dúnia b̀ teaaizi.

Yesu a gayá'oa

20 Gelekieᵋ ku gbé p̄ aa m̀ lousisii dikpeuoᵋ guu,

21 ᵋ aa gè Besaida p̄ kú Galile gbé Filipi k̄í, aa wabikèwà aa mè: Mae, wá ye Yesu k̄'eai.

22 Filipi gè ò Andeleee, ᵋ aa gè wa ò Yesu e sānu.

23 Yesu òné: Gbēnaz̄in Né t̄oᵋḡoᵋ kà.

* 12:8 lko 15.11 † 12:13 Sou 118.25-26 ‡ 12:15 Zkl 9.9

24 Slana mále oé, tó pówena i gē tiu à f̄mbasib̀ò, ɔ ku adoe. Tó à f̄mbasib̀ò s̄, i nē' i maamaae.

25 Gb́é p̄ ye a w̄nii, w̄nipi a v̄uaawà. Gb́é p̄ ḡi a w̄nii d̄úniæ beeu s̄, ade aɔ ku ḡɔpiie.

26 Tó gb́é ye zikemeε, aà temazi, ma zikenapi ɔ ku gu p̄ má kúu. Tó gb́é lé zikemeε, ma Mae a aà kpela.

27 Tiasa ma p̄ yà. Kpelewa má oi? Mà o, Baa, ma b̄ yá p̄ lé m̄ɔau yà? Aawo! Ma m̄ yá p̄ lé m̄ɔapi yáie.

28 Baa, t̄b̄. ɔ b̄ b̄ luabe à mè: Má b̄ k̄, mé má ea b̄ ɔ.

29 Ké bíla p̄ kú we mà aa mè: Lou mé v̄. Gb̄eɔ mè: Malaika mé yá'òè.

30 ɔ Yesu òné: I ke ma yáí ɔɔpi b̄io, á yáie.

31 Yá a z̄le d̄úniæ beewa sa. Wa d̄úniæ bee kía b̄ kpalau sa.

32 Mapi s̄, tó wà ma se ma d̄o musu, má bui pii sísi aa m̄ ma k̄i.

33 Ké Yesu ò màa, à d̄aa lé ga p̄ a su ga yá'oe.

34 ɔ bíla òè: Wá mà a ku ikoyá láu wà mè, Mesii aɔ ku ḡɔpiie, § mé n mè wa Gb̄enaz̄n Né se d̄o musu s̄ b̄e? Déme Gb̄enaz̄n Népi úi?

35 Yesu w̄emà à mè: Gupua kuaán̄ ḡò ȳɔe. Ḡɔ p̄ á gupuapi v̄i, à b̄eu, ké gu su siwáo yáí. Gb́é p̄ be gusiau lío d̄s̄ gu p̄ àle géuo.

36 Ḡɔ p̄ á gupua v̄i, à gupuapi náaike, í ḡs̄ gupua gb̄éɔ ũ. Ké Yesu ò màa, ̄ à ḡè ùlené.

Yuda gbaadeɔá Yesu náaikensai>ne

37 Baa ní dabudabu dasi p̄ a k̄é ní wáaɔ, aai aà náaikeo,

38 ké yá p̄ ānabi Isaia ò e pa yáí à mè:

Dii, gb̄e i bao p̄ wá kpà sio.

Wà n gb̄aa è, wi d̄s̄o.*

39 Aai we aà náaikeo, asa Isaia ò ɔ:

40 Lua ní wé v̄lak̄ùné ké aasu gu'eo,

à ní n̄se t̄atané ké aasu ȳama aa ea suwa,

i ní gb̄ágb̄ao yáí.†

41 Isaia bee ò ké à Yesu gawi è‡ yáie, ̄ à aà yá'ò.

42 N beeo gb̄aadepiɔ Yesu náaike dasi. Falisio yáí ̄ aalio ye wà d̄máó, ké wasu lousisikpez̄s̄néo yáí.

43 Asa aa ye gb̄enaz̄inao ní s̄aukpa de Lua ní s̄aukpa.

44 ɔ Yesu p̄na à mè: Gb́é p̄ lé ma náaike, i ke mapi àle a náaike adoo, àle gb́é p̄ ma z̄i náaikeε ɔ.

45 Gb́é p̄ lé ma e lé gb́é p̄ ma z̄i eε ɔ.

46 Ma m̄ d̄únia guu gupua ũe, ké gb́é p̄ lé ma náaike su aɔ ku gusiau ɔ.

47 Gb́é p̄ ma yámà mé a k̄uao, i ke máme má yádaaálao, asa mi m̄ yádaí d̄úniala no, ma m̄ d̄únia suabaie.

48 Gb́é p̄ ḡimazi mé i ma yá sio, yákpale lé aà d̄ae. Yá p̄ má dàèpi mé a z̄le wà ḡɔgb̄ez̄ázi.

49 Asa mi ȳe o ní maz̄laoo. Yá p̄ má ò ní yá p̄ má dànéo, ma Mae p̄ ma z̄i mé dilemeε.

§ 12:34 Sou 110.4, Isa 9.6, Dan 7.14 * 12:38 Isa 53.1 † 12:40 Isa 6.10 ‡ 12:41 Isa 6.1

50 Má d̄s ké yá p̄s a dàmm̄éá w̄eni láasai yáe. Beewa yá p̄s mále o, mále o lá ma Mae òmm̄éwae.

13

Yesu a İwaᵛ gbá pípiá

1 E Ḡeamusu dikpe àᵛ ka, Yesu d̄s ké a b̄ᵛa d̄úniáe bee guu taa a Mae kíi ᵛᵛᵛ kà. Lá a ye a gb̄éᵛzi d̄úniá guu, a yerizi e a w̄eni léwae.

2 Aale p̄oble. Ibiisi dà Simᵛᵛᵛ Isaliᵛᵛᵛ ní Yudasíe a s̄ᵛu k̄ò, ké aà Yesu kpámá.

3 Yesu d̄s ké a Mae p̄pii n̄a e ᵛᵛz̄l. A d̄s ké a b̄ᵛ Luapi kíi, mé a ea lé tá aà kíi.

4 ᵛᵛᵛ p̄s aale p̄oble, Yesu f̄ele à a ula b̄ᵛ k̄ále, ᵛ à saveti se d̄s a pi.

5 Bee gb̄ea à ikà ta guu, ᵛ à n̄a a İwaᵛ gbá pípiáwa, àle waa ní saveti p̄s á d̄s a pipio.

6 Ké à kà Simᵛᵛᵛ Píeé kíi, Píeépi òè: Dii, níme níyᵛ ma gbá pípim̄eéa?

7 Yesu w̄ewà à mè: N yá p̄s mále ke d̄s ḡlao. Nyᵛ d̄s gb̄eᵛz̄a.

8 Píeé òè à mè: Nyᵛ ma gbá pípim̄eé bauo. Yesu òè: Tó mi n gbá pípio, wáᵛ yáe ví ní k̄ᵛᵛᵛ bo.

9 Simᵛᵛᵛ Píeé òè: Dii, i ke ma gbáe adoo, ma ᵛ ní ma mioe lo.

10 Yesu òè: Gb̄é p̄s zu'ò bàa kú ní a gue pípiáoo, sema aà gbá, asa a z̄éae. A gb̄as̄l̄o, àma i ke ápii no.

11 A d̄s gb̄é p̄s a su à a kpámá. A yáí à mè aa gb̄as̄lsai nípii.

12 Ké à ní gbá pípiné a láa, à a ula se dà, ᵛ à z̄òle lo. A òné: A yá p̄s má k̄éé d̄s̄a?

13 I om̄e Metulu ge Dii. Ale o a z̄éwae, asa má de a ũe.

14 Lá ma gb̄é p̄s má de á dii ní á yādan̄edeo ũ ma á gbá pípié, àliᵛ k̄ᵛ gbá pipi s̄s.

15 Ma a taa k̄éé. Àliᵛ ke lá má k̄ééwa.

16 S̄lana mále oé, z̄òbl̄ena líᵛ de a diil̄ao, z̄l̄na líᵛ de gb̄é p̄s a z̄l̄ao.

17 Lá a yá bee d̄s̄, báaaᵛᵛᵛn á ũ tó àle ke.

18 I ke ápii yá mále oo. Má gb̄é p̄s má s̄ᵛᵛ d̄s̄. Sema yá p̄s k̄éa láue bee pa wà mè;

Gb̄é p̄s wi ᵛk̄aaa ta doᵛ mé b̄ᵛ ma kpe.*

19 Mále oé tia e àᵛ gé m̄óí, ké tó à m̄ò, á sí máme má aà ũ.

20 S̄lana mále oé, tó gb̄é gb̄é p̄s ma aà z̄l̄ dile, à ma dilee. Tó gb̄é ma dile s̄s, à gb̄é p̄s ma z̄l̄ dilee.

Yesu d̄ᵛaa Yudasí ní Píeéᵛ yá'oa

(Mat 26.20-35, Maa 14.17-31, Luk 22.21-34)

21 Ké Yesu bee ò, tòlobi z̄uaàgu, ᵛ a òné wásawasa à mè: S̄lana mále oé, á gb̄èdo mé a ma kpámá.

22 ᵛ aà İwaᵛ k̄ᵛ gwágwa, aa bílikè gb̄é p̄s àle owa.

23 İwa m̄èndo p̄s Yesu yeaàzi ḡenḡes̄ekea aà sae.

24 ᵛ Simᵛᵛᵛ Píeé lesuik̄èè aà Yesu la gb̄é p̄s àle o.

25 ᵛ İwapi s̄ᵛkp̄al̄e Yesuzi à aà là à mè: Dii, dé ni?

26 Yesu w̄ewà à mè: Má l̄m̄az̄ᵛ d̄owa, mí kpá adewa. ᵛ à l̄m̄az̄ᵛ d̄owa a kpá Simᵛᵛᵛ Isaliᵛᵛᵛ ní Yudasíwa.

27 Ké Yudasí l̄m̄api s̄l̄, Set̄au ḡèaàgu ᵛᵛᵛ. ᵛ Yesu òè: Yá p̄s níle ke ke kpakpa.

28 Gb̄é p̄s aale p̄obleᵛ, an gb̄e i d̄s b̄óȳái Yesu bee òièᵛ.

29 Lá Yudasí mé l̄ᵛ m̄òb̄ᵛᵛ k̄ua, ᵛ gb̄eᵛᵛ lé e Yesu òè aà gé dikpe p̄s p̄s aa yeiᵛ l̄úie ge aà gé p̄ᵛe kpáí taasideᵛwae.

* 13:18 Sou 41.10

³⁰ Ké Yudasi lomapi sí, à bò gòò. A mo lè gwáé.

³¹ Ké Yudasi bò, Yesu mèn: Tiasa Gbēnazlín Né a tɔbɔ, mé Lua a tɔbɔ àà yá musu.

³² Tó Lua tɔbò àà musu sɔ, Lua a àà tɔbɔ a kǐi mé a bɔ gòòe.

³³ Ma gbéò, ma kuaáno gò yooe. A ma wεεε, áma mále oé tia lá má ò gbáadeɔnεwa, á fɔ gé gu pɔ mále táuo.†

³⁴ Mále yá dafu dileéé, àliò yekɔi. Lá má yeázi, ápiò sɔ àliò yekɔi màa b.

³⁵ Tó á yekɔi, ɔ gbépii a á dɔ ma íwaò ù.

³⁶ Simɔɔ Piεε àà là à mèn: Dii, níle tá má ni? Yesu wèwà à mèn: Gu pɔ mále táu, níyɔ fɔ tɛmazi glao. Gbezá ɔ níyɔ mɔ.

³⁷ Piεε òè: Dii, bóyáí má fɔ tenzi tiao ni? Má gí ma wēnii n yáí.

³⁸ Yesu mèn: Níyɔ gí n wēnii ma yáí ló? Slana mále onε, e ko àò gé lezui, níyɔ lelekpamazi gēn ààɔ.

14

Yesu mé luabe zé ù

¹ Asu tó á pɔ yao. A Lua náaike, í ma náaike.

² Ma Mae be kpé vɔlɔ dasi, mále gé gukekeiéé. Tó a de màao, dɔ mi oéo.

³ Lá mále gé gukekeiéé, má εa mo mà á séle táánɔ ma kǐi, ké ápiò sɔ àò ku gu pɔ má kúu.

⁴ A gu pɔ mále táu zé dɔ.

⁵ ɔ Tomaa òè: Dii, wá dɔ gu pɔ níle táuo. Wá fɔ a zé dɔ kpelewa ni?

⁶ Yesu wèwà à mèn: Mámé má zépi ù, mámé má slana ní wēnio ù. Gbēe lí e gè ma Mae kǐi ma kèse kúsaio.

⁷ Tó á ma dɔ, dɔ á ma Mae dɔ. Za tia a àà dɔ mé a àà è.

⁸ ɔ Filipi òè: Dii, n n Mae ɔlowéε. Bee a mówá.

⁹ Yesu òè: Filipi, má kúánɔ za gbáò, ɔ ní ma dɔoa? Gbé pɔ ma e ma Mae èε. Bóyáí níle o mà a Mae ɔbóí?

¹⁰ Ké má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, ni sio lé? Yá pɔ mále oé, mále o ní mazlaoo. Ma Mae pɔ kú ma guu mé lé a yákeao ke.

¹¹ Ké má ò má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, à ma yá sí. Tó màn sɔo, à si ma yákeapio yáí.

¹² Slana mále oé, gbé pɔ lé ma náaike a yá pɔ mi kepio ke. A ke de beεla se, ké mále tá ma Mae kǐi yáí.

¹³ Má yá pɔ a a wabikè ní ma tɔo ke, ké ma Mae e tɔbɔ ma musu yáí.

¹⁴ Tó a yáε wabikè ní ma tɔo, má ke.

Yesu legbēa a Nistna yá musu

¹⁵ Tó á yemazi, áò yá pɔ má dileo kúa.

¹⁶ Má gbεa ma Maewa, í á gba Zennode pále pɔ àò kúánɔ gɔɔpii*

¹⁷ Nisin síande ù. Dúnia gbéò fɔ àà dileo, asa aale àà eo mé aa àà dɔo. Ápiò á àà dɔ, asa a kúánɔ mé àò kú á guu.

¹⁸ Má á tó ádoò, má εa mo á kǐi.

¹⁹ A gò yooε ké dúnia a ma e loo, áma á ma e. Ké má kú yáí, áò ku sɔ.

²⁰ Gɔɔ bee áò dɔ ké má kú ma Mae guu, á kú ma guu, mé má kú á guu.

† 13:33 Zaa 7.34 * 14:16 Zln 2.1-4

21 Gbé pò ma yādileao dà mé a kūa, ade mé yemazi. Ma Mae aò ye gbé pò yemazizi, mé máo yeaàzi, mí azia ɔbè.

22 ɔ Yudasi aà là, i ke Yudasi Isalioti gbé no: Dii, bó yá mé m̀, n̄yɔ nzia ɔbwe, mé dúnia a n eo ni?

23 ɔ Yesu wèwà à mè: Tó gbé yemazi, aò ma yá kūa. Ma Mae aò yeaàzi, wí m̀pí aà k̄i, wí z̄leaān.

24 Gbé pò yemazio ma yá kūao. Yá pò ále mapi i b̀ ma k̄io, à b̀ ma Mae pò ma z̄i k̄ie.

25 Ma yápi òé g̀o pò má kúán.

26 Ma Mae a a Nis̄na z̄i ní ma t̄o Zenn̄ode ũ. ɔme a yápii dadaé, i to yá pò má òé d̄águ pii.

27 Mále á tó ní aafiao, maz̄ia aafia ɔ mále á gba. Mále á gba lá dúnia í ní gbawao. Asu tó á p̀ yao, ásu s̄deedeek̄eo.

28 A mà, má òé mále tá, mí ea m̀ á k̄i. Tó á yemazie, d̄s á p̀ na, ké mále tá ma Mae k̄i yáí, asa ma Mae demala.

29 Má òé tia e àò gé kei, ké tó à kè, á ma náaike.

30 Má e ya'óán̄o gbàa lo, asa dúniae bee k̄ia lé m̀. A iko v̄iao,

31 ama lá ma Mae d̄amee ɔ mále ke, ké dúnia e d̄s má yeaàzi. A fele wà go lakii.

15

Yesu mé v̄eli stande ũ

1 Máme má v̄eli stande ũ, ma Mae mé v̄ebude ũ.*

2 I ḡna pò pea ne'isai pii z̄e, ɔ í a ne'ina pii mibo, ké a ne'ia k̄áfi yáí.

3 Ap̄iá z̄eae yá pò má òé yáí.

4 Aò naa mapiwa lá má naawáwa. Liḡna lí f̄o ne'í ní aziaoo, sema àò pea lidawa. M̄ae ap̄i á f̄o k̄áfiak̄eo, sema àò naaa bàasio.

5 Máme má v̄e lida ũ, áme á a ḡnao ũ. Gbé pò naaa mé má naawà, ade a k̄áfiak̄e maamaae, asa á f̄o p̄e ke ma saio.

6 Tó gbé naaao, wa aà v̄uaa, lá wí liḡna z̄o v̄uaa à giigaga, wà séle k̄ateu à ték̄uwae.

7 Tó á naaa mé ma yá kú á s̄u, à pò pò á yei wabike, í e.

8 Tó a k̄áfiak̄e maamaa, áò de ma íwao ũ slana, ma Mae i t̄o.

9 Má yázi lá ma Mae yemaziwa. A ze ní ma yeaázio.

10 Tó á yá pò má dílēo kūa, á z̄ea ní ma yeaázion we, lá má yá pò ma Mae dílēo kūa mé má z̄ea ní aà yeamaziowa.

11 Ma yápi òé, ké àò p̄na pò má v̄i v̄i, á p̄na i ke zài.

12 Yá pò má dílēn ke: Aò yek̄oi lá má yeáziwa.†

13 Tó gbé ḡi a w̄enii a gb̄enaò yáí, gb̄ee aò ye gb̄éi de beelao.

14 Tó ále yá pò má dílēé ke, ma gb̄enaon á ũ.

15 Má oé z̄òblenaò bo, asa z̄òblena lío a dii b̄oole d̄so. Máo oé sa gb̄enaòe, asa yá pò má mà ma Mae k̄i ɔ má òé pii.

16 Áme i ma seo, máme ma á sé, mé ma á z̄i à gé k̄áfiak̄ei, k̄áfi pò aò ku, Mae Lua i á gba pò pò a a wabik̄ewa ní ma t̄o.

17 Yá pò má dílēn ke: Aò yek̄oi.

* 15:1 Isa 5.1-4 † 15:12 Zaa 13.34

Dúnia zaa Yesu ní a gbégu

18 Tó dúnia zàágu, àò dṣ́ ké à zàmagu á áa.

19 Tó dúnia gbéṅn á ù, dṣ́ dúnia yeázi. Lá ma á sé ma á bṳ́ dúnia guu, á de a gbéṅ ùo. Bee yáí dúnia zaiágu.

20 A to yá pṳ́ má òé dṳ́águ. Zòblena líṳ de a diilao. Lá aa íadàa, màa aa dawá sṳ́. Tó aa ma yá kṳ́aε, aaṳ á yá kṳ́a sṳ́ε.

21 Aa yá beεṳ kéé pii ma tṳ́ yáí, asa aa gbé pṳ́ ma zí dṳ́o.

22 Tó mi mṳ́ ma yá'ònéo, dṳ́ aa duuna vṳ́o. Tia kéwa an duuna awa vṳ́o.

23 Gbé pṳ́ zamagu za ma Maegue sṳ́.

24 Tó mi yá pṳ́ wi ke yáao ke an guuo, dṳ́ aa duuna vṳ́o. Tia kéwa aa yá pṳ́ má kṳ́o è, ṳ́ aa zàmagu ní ma Maeo wápii,

25 ké yá pṳ́ kú Mṳ́izi ikoyá guu pa, wà mè aa zàmagu pá.‡

26 Tó Zennṳde pṳ́ má áa gbaewá bṳ́ ma Mae kíí à mò, Nisín sílände pṳ́ í bṳ́ aa kíipi, aṳ de ma seelade ù.

27 Apíṳ sṳ́ áṳ de ma seeladeṳ ù, ké á kumanoṳ za káau yáí.

16

1 Ma yá beεṳ òé ké ásu fuo yáíε.

2 Wa lousisikpeZṳ́é. A gṳṳ lé mṳ́ se ké gbé pṳ́ á dé aṳ e ále zíkε Luaεε.

3 Aa yápiṳ kéé ké aa ma Mae ní mapio dṳ́o yáí.

4 Ma yá beεṳ òé, ké tó a gṳṳ ká, íṳ dṳ́ má òé kṳ́ε.

Lua Nisína zí

Mi yá beεṳ òé za káauo, ké má kúánṳ yáí.

5 Mále tá gbé pṳ́ ma zí kíí sa. A gbēe i ma la gu pṳ́ mále táuo.

6 A pṳ́ siakṳ́ sa, ké ma yá beεṳ òé yáí.

7 Síana mále oé, ma taa a áikéé, asa tó mi tao, Zennṳdepi a mṳ́wáo. Tó ma ta, má aà zíwá.*

8 Tó à mò, a dúnia εεkaè a zṳ́í duuna ní maakeao ní yákpalekeao yá musu,

9 duuna yá musu, ké aai ma náaikεo yáí,

10 maakea yá musu, ké mále tá ma Mae kíí, mé á ma e bo yáí,

11 yákpalekea yá musu, ké wà yákpalekè ní dúniεe bee kíao yáí.

12 Má yávl dasí mà oé bo, áma á yápiṳ fṳ́ gláo.

13 Tó Nisín Sílande mò, a dṳ́aaé síana pii guu. A yá'o ní azláo, yá pṳ́ a mà ṳ́ ali o, i yá pṳ́ lé mṳ́ṳ baokpaé.

14 A ma tṳ́bṳ, asa ṳ́me a ma yáṳ séle siué.

15 Pṳ́ pṳ́ ma Mae vṳ́ píiá ma pṳ́ε. A yáí ma mè a ma yáṳ séle siué.

16 A gṳ́ yṳṳ ké á ma e bo, à gṳ́ yṳṳ bo í ma e.

Pṳ́sia lílεa pṳ́na ù

17 ṳ́ aà íwaeṳ òkṳ́ε: Bṳ́ yá ále owēε wei? A mè à gṳ́ yṳṳ wá a e bo mé à gṳ́ yṳṳ bo wí a e. A mè bo álé tá a Mae kíí.

18 ṳ́ aa mè: A gṳ́ yṳṳ pṳ́ a òpi de kpelewa ní? Wí yá pṳ́ ále opi mao.

19 Yesu dṳ́ ké aa ye a la, ṳ́ a òné: Ké ma mè à gṳ́ yṳṳ á ma e bo, mé à gṳ́ yṳṳ bo í ma e, bee ále kṳ́ lalaia?

²⁰ Słana mále oé, á ʒoɓ á wēnake, āma dúnia a pɔnakε. Aɔ ku pɔsia guu, āma á pɔsiapi a lile pɔna ũ.

²¹ Tó nɔɛ ye ne'ii, aà pɔ ʒi siakū ké aà wāwakegɔɔ kà yáí. Tó à ne'ɪ sɔ, wāwā pɔ a kèpi lí dɔaàgu ɓo. Aà pɔ ʒi ke nae, ké à né dafu kà dúniawa yáí.

²² Maa ápiɔ, á pɔ sia gía. Má ɛa mà á e ɓ, á pɔ i ke na, mé gbēe a fɔ á pɔnapi síwáó.

²³ Gɔɔ bee á yāe laa ɓo. Słana mále oé, ma Mae a pɔ pɔ a a wabikēwa ní ma tɔo kpáwá.

²⁴ E tia i pɔe wabike ní ma tɔoo. Ali wabike, ili e, ké á pɔna e pɛɛwá yáí.

²⁵ Ma yápiɔ lèeŭé. A gɔɔ lé mɔ ké má yá'óé ní yáleeŭao ɓo, mí a Mae yá'óé wásawasa.

²⁶ Gɔɔ bee á wabike ní ma tɔo. Mi oé máme má wabikéé ma Maewao,

²⁷ asa ma Mae yeázi ké á yemazi yáí, mé a ma ɓɔa aà kíi sí.

²⁸ Ma ɓɔ ma Mae kíi ma mɔ dúnia guu. Tiasa mále dúniate mále tá aà kíi.

²⁹ ɔ aà ʒwaɔ òè: Too, níle yá'o ní yáleeŭao ɓo, níle o wásawasa.

³⁰ Wá dɔ sa ké ní yápii dɔ, baa tó gbé i a láasoo onεo. Bee yáí wa n ɓɔa Lua kíi sí.

³¹ ɔ Yesu òné: Ale ma náaike saa?

³² A gɔɔ lé mɔ, à kà kɔ, ké á fáaa, á baade i ta a be i ma to mado. N beeo má kú madoo, asa ma Mae kumanɔε.

³³ Ma yá beeo óé, ké naaa guu á nɔɛe àɔ daa doŭ. A wétēa e dúnia guu, āma á sɔdile, ma ʒiblè dúniawa.

17

Yesu wabikεa a Maewa

¹ Yesu yápi oa gbεa à wesè musu à mè: Baa, a gɔɔ kà. N n Né tɔɔɔ, n Né i n tɔɔɔ.

² N tò má iko vɪ gbépiiwa, ké mà wēni láasai kpá gbé pɔ ní kpáaɔwa píi.

³ N Lua mēndona slande ní mapi Yesu Kilisi pɔ ní zlo dɔa mé wēni láasai ũ.

⁴ Ma n tɔɔɔ tɔɔle, ʒɪ pɔ ní dàmeε mà ke má làa.

⁵ Baa, gawi kpaá n kíi sa, lá ní kpàa n kíi zadɔ dúnia kuo.

⁶ Gbé pɔ n ní sé dúniau n ní kpaaɔ, má tò aa n dɔ. N pɔɔne, ɔ n ní kpaa. Aa n yá kúa,

⁷ aa dɔ sa ké yá pɔ ní dàmeε bɔ n kíi píie.

⁸ Ma yá pɔ ní dàmeε dàné. Aa sí, ɔ aa dɔ ké ma ɓɔ n kíie slana. Aa sí ké níme n ma ʒɪ.

⁹ Mále wabikené, i ke dúnia mále keèo, sema gbé pɔ n ní kpaapiɔ, asa n pɔɔne.

¹⁰ Ma pɔɔá n pɔɔne píi, n pɔɔá ma pɔɔne píi. Mále tɔɔɔ gbépiɔ yá musu.

¹¹ Mále su n kíi, máɔ ku dúnia guu ɓo, āma ampɔ aɔ ku dúnia guu. Baa Kuaadoade, n ní dɔa ní n tɔ pɔ ní kpàa gbāao, ké aɔ ku mɛdoŭ lāwāwa.

¹² Gɔɔ pɔ má kúrinɔ, ma ní dɔa ní tɔ pɔ ní kpàapi gbāao. Má ní kúa, ɔ an gbēe i vūaa, mé i ke gbé pɔ mipè kaalewa ké n yá e pa yáí bàasio.*

¹³ Tiasa mále su n kíi. Ma yá beeo ò dúnia guu, ké aɔ pɔna pɔ má vɪ vɪ, i pɛɛmáε.

¹⁴ Ma n yá dàné, ɔ dúnia zaŋgu, ké dúnia gbéɔn ní ũo lán mapiwa.

¹⁵ Mále wabikema, i ke ké ní n ɓɔ dúnia guu no, ké n kàedarzi Setáu yá musuε.

* 17:12 Sou 41.10, Zaa 13.18

- 16 Dúnya gbéon ní ũo lán mapiwa.
 17 To an kua à doo adoa ní sílana gbāao, n yá mé sílanapi ũ.
 18 Lá n ma zí dúnia guu, mapi sō ma ní zí dúnia guu.
 19 Málé azíla kpama an yáí, ké aao ku n gbéon ũ sílana.
 20 I ké málé wabikené rído no, ní gbé pó aa ma náaike ní yáíde lo,
 21 ké ampíi aao ku mēdoŭ. Baa, lá ní kú ma guu mé má kú n guu, ampíi sō aao kú wá guu, ké dúnia e sí nímē n ma zí.
 22 Gawi pó ní kpàa sō má kpámá, ké aao ku mēdoŭ lánwáwa.
 23 Má kú ní guu mé ní kú ma guu, ké aao ku mēdoŭ míomíomí, dúnia i dō nímē n ma zí, mé ní yeńzi lá ní yemaziwa.
 24 Baa, gbé pó ní kpàa, má ye aao ku guu pó má kúu, ké aa wesi ma gawile, gawi pó ní kpàa ké ní yemazi zadō dúnia kuopi.
 25 Mae Maa, dúnia n dōo, āma má n dō, mé gbé bee dō ké nímē n ma zí.
 26 Má tò aa n dō, mé má ea mà to aao n dō lo, ké áo yenzi lá ní yemaziwa, mí naamá.

18

Yesu kua

(*Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Luk 22.47-53*)

- 1 Yesu yápi oa gbēa à bō ní a íwao, aa bùa Sedō baale. Lu ku we, s à gèu ní a íwao.
 2 Yudasi bōnkpede sō a gupi dō, asa Yesu ní a íwao aao káaa we mōomōo.
 3 O Yudasi gè we ní sosa gáli doo ní dōai pó sa'onkia ní Falisio ní zí. Aa filiao kua ní sētēo ní gōkebo.
 4 Yesu yá pó a a le dō pii, s à bō dāńlē à ní lá à mē: Dé ále wēlele?
 5 Aa wēwá aa mē: Yesu Nazaletie. O a oné: Mámē má aà ũ. Yudasi bōnkpedepi kúńo.
 6 Ké Yesu oné: Mámē má aà ũ, s aa èa kpēkpe aa bōlele.
 7 Yesu ní lá lo: Dé ále wēlele? O aa mē: Yesu Nazaletie.
 8 Yesu wēmá lo: Má òé mámē má aà ũ. Tó mámē ále ma wēle, à to gbé bee tá.
 9 A bee ò ké yá pó à dōaa ò e pa yáie à mē: Gbé pó ní kpàa, an gbēe i vúao.
 10 Simo Piē fēnda looa, s a wò à sa'onkia zíkēna lēò à aà oplaá swá gò. Zíkēnapi tón Malaku.
 11 O Yesu ò Piē: N n fēnda pē a kpéu. Má taasi pó ma Mae díle mà ké kēona í mio lé?
 12 O sosao ní ní gbēzōo ní Yuda dōai Yesu kù aa aà yè.
 13 Aa gēaano Anasi kú gla. Anasipiá Kaaifa pó de sa'onkia ũ wē bee ànsue.
 14 Kaaifapi mé ledá Yuda gbāadeowa yāa à mē: A maa gbé mēndo ga gbépii gbēue.*

Piē lelekpaa Yesuzi

(*Mat 26.57-75, Maa 14.53-72, Luk 22.54-71*)

- 15 Simo Piē ní Yesu íwao doo tē Yesupi kpē. Sa'onkia íwapi dō, s íwapi gē Yesu kú sa'onkiapi bē'ua.
 16 Piē gō zē bōleu gāae. O íwa pó sa'onkia aà dōpi gē yá'ò nōe pó lé bōlepi dōae, s à gē ní Piēo.

* 18:14 Zaa 11.49-50

17 Ǿ nɔɛ bɔlɛdʃanapi Piɛɛ là à mɛ̀: Gbɛ́pi iwaen n ɔ̀o lò? Piɛɛ wɛ̀wà à mɛ̀: Mámɛ̀o.

18 Zíkɛnaɔ̀ ní dɔ̀aib tɛkà yáa ké ʃana kú yáí, ʃ aale kpakpa. Piɛɛ kúrínɔ̀ we, àlɛ tɛkpakpa.

19 Ǿ sa'onkia lé yálala Yesuwa aà ʃwaɔ̀ ní aà yádanɛo musu.

20 Yesu wɛ̀wà à mɛ̀: Ma yá'ò gbɛ́piiɛ gupuuu. Ma yádadané lousisikpɛɔ̀ guu ní Lua uao, gu pɔ̀ Yudaɔ̀ ʃ káaau nípii. Mi yáe o asii guuo.

21 Bóyáí níle yálalaaí? Ma yámanaɔ̀ la, aa yá pɔ̀ má òné dʃ.

22 Ké Yesu yá bee ò, dɔ̀aib do pɔ̀ kú we aà sánke à mɛ̀: Wí yázási sa'onkiawa màa yá?

23 Yesu wɛ̀wà à mɛ̀: Tó yávái má ò, o wà ma. Tó yámaa má ò sʃ, bóyáí n ma lei?

24 Ǿ Anasi Yesu gbàɛ sa'onkia Kaaifawa yea.

25 E tia Piɛɛ ku we, àlɛ tɛkpakpa. Ǿ wà aà là: Aà iwaen n ɔ̀o lò? Piɛɛ lelekpá à mɛ̀: Mámɛ̀o.

26 Sa'onkia zíkɛnaɔ̀ doá gbɛ́ pɔ̀ Piɛɛ a swá gò daɛɛ, ʃ à mɛ̀: Mi n eaànɔ̀ lu guuo lé?

27 Ǿ Piɛɛ lelekpá b. Wegʃɔ̀ ko lezù.

*Pilati yákpalekɛa ní Yesuo
(Mat 27.1-31, Maa 15.1-20, Luk 23.1-25)*

28 Ǿ Yuda gbàadeɔ̀ b̀ò ní Yesuo Kaaifa kíí, aa gèaànɔ̀ bùsu gbɛ̀zʃɔ̀ bɛ. Gufɛ̀nɛɛ. Aai gɛ̀ gbɛ̀zʃɔ̀pi bɛo, ké aasu gbáleo yáí, asa aa ye Gɛ́amusu dikpɛkɛɛ.

29 A yáí tò Pilati b̀ò m̀ò ní kíí à mɛ̀: Yá kpele á ví ní gbɛ́pioi?

30 Aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Tó wáikɛna no, dʃ wi mɔ̀ aà kpáímao.

31 Ǿ Pilati òné: A aà se gé yákpalekɛiaànɔ̀ ázía ikoyáwa. Ǿ gbàadepio òè: Wá gbɛ̀de zé vío.

32 Bee kè ké yá pɔ̀ Yesu ò e pa yáíɛ, ké à d̀baa a ga taa ò.†

33 Ǿ Pilati èa gɛ̀ a bɛ. A Yesu sísi, ʃ à aà là à mɛ̀: Yudaɔ̀ kían n úa?

34 Yesu wɛ̀wà à mɛ̀: Nlɛ bee o ní nzlao yá, ge wà ma yá'ònéɛ?

35 Pilati mɛ̀: Yudan ma úa? N buiɔ̀ ní n sa'onkiaɔ̀ mé n kpaa. Bó ní kèi?

36 Yesu mɛ̀: Ma kpalaá dúniaɛ bee pɔ̀ no. Tó ma kpalaá dúniaɛ bee pɔ̀ɛ, dʃ ma iwaɔ̀ zíkà, ké wasu ma kpa Yuda gbàadeɔ̀wao. Ma kpalaá dúnia la pɔ̀ no.

37 Ǿ Pilati òè à mɛ̀: Asi kían n úo? Yesu mɛ̀: Mmɛ níle o kían ma ú. Wà ma i, ʃ ma mɔ̀ dúnia guu síana seelade ú. Gbɛ́ pɔ̀ de síana pɔ̀ ú ʃ ma yáma.

38 Pilati mɛ̀: Bóme síana úi?

Ké a ò màa, à èa b̀ò gɛ̀ Yuda gbàadeɔ̀ kíí, a òné: Mi yáe e gbɛ́piwao.

39 A felekaayá ví ké mi dakpɛunae kéé Gɛ́amusu dikpɛgɔ̀zɪ. A ye mà Yudaɔ̀ kía kéé yá?

40 Ǿ aa wiìlè b aa mɛ̀: Aàpi no, Balabae! Kási sʃ Balabapiá kpáíweliwɛɛ.

19

1 Ǿ Pilati mɛ̀ wà Yesu se wà gbɛ́ ní flaalao.

2 Ǿ sosaɔ̀ lè fùa tà aa kpàè aa gomusu tɛa dàè.

3 Aale sʃaàzi dodo aale mɛ: Fɔ̀ Yudaɔ̀ kía! Ǿ aale aà sánkeke.

4 Pilati èa b̀ò b, ʃ a ò bílae: A gwa, mále b̀òéaànɔ̀ bàasi la, ké à e dʃ mi yáe ewàò.

5 Yesu b̀ò bàasi, a lè fùapi kpaa, a gomusu tɛapi daa. Ǿ Pilati òné: Gʃɛpi ké!

† 18:32 Zaa 3.14, 12.32

⁶ Ké sa'onkiaᵛ ní dᵛaiᵛ aà è, aa wiilè aa mè: N aà páliwa! Ǿ Pilati òné: A aà se ge páliwa ázla, asa mi yáe ewào.

⁷ Yuda gbáadepiᵛ wèwà aa mè: Wá ikoyá vī, mé ikoyāpi mè sema aà ga, ké à azla díle Lua Né ũ yái.

⁸ Ké Pilati yápi mà, aà vía kàfl.

⁹ A èa gè ní Yesuo a be lᵛ, 5 à aà là à mè: N bᵛ má ni? Yesu i wewào,

¹⁰ Ǿ Pilati òé: Nyᵛ yá'omεεo lé? N dᵛ ké má n gbaεa iko vī, mé má n paa líwa iko vī bo lé?

¹¹ Yesu wèwà à mè: N ikoe víao, sema pᵛ Lua kpàma bàasio. A yái tò gbé pᵛ ma kpama duuna mé zᵛo.

¹² Za gᵛᵛ bee Pilati lé zεwεεε à aà gbaε, āma Yuda gbáadeᵛ wiilè aa mè: Tó n gbépi gbàε, Sezaa gbēnan n ũo. Gbé pᵛ azla díle kía ũ íbelesé ní Sezaaοε.

¹³ Ké Pilati yá bee mà, à mè wà bᵛ ní Yesuo bàasi. Ǿ à zᵛle a gínaa, gu pᵛ wí me gbè gusalalau. (N Ebelu yáo sᵛ Gabata.)

¹⁴ A gudᵛa mé Gēamusu dikpe ũ. Ké íatē ká minanguo, 5 Pilati ò Yuda gbáadepiᵛne: A kía ke.

¹⁵ Ǿ aale wiile aale me: N aà de. N aà de. N aà páliwa. Pilati òné: Má á kía páliwa yá? Sa'onkiaᵛ mè: Wá kía vío, Sezaa bàasio.

¹⁶ Ǿ Pilati Yesu kpámá aa aà páliwa. Ǿ aa aà sè gèò.

Yesu gaa

(*Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Luk 23.26-49*)

¹⁷ Yesu bᵛ wéle guu a azla lipáakᵛsa sea, à gè gu pᵛ wí me Mitᵛᵛnagu. (N Ebelu yáo wí me Gᵛgᵛta.)

¹⁸ We wà Yesu pàu líwa ní gbēᵛn pla páleᵛ, gbēdo ᵛplai, gbēdo ᵛzεεi, 5 Yesu kú ní zānguo.

¹⁹ Pilati lakè a ná Yesu lipáakᵛapiwa. Yá pᵛ a kèpin ke:
Yesu Nazalēti, Yudaᵛ kía.

²⁰ Yuda lápi kyokè dasi, asa gu pᵛ wà Yesu pàu líwapi zà ní wéleoo. Wa kè lápiwa ní Ebelu yáo ní Lomadeᵛ yáo ní Geleki yáoε.

²¹ Ǿ Yuda sa'onkiaᵛ ò Pilatiε: Nsu kē Yudaᵛ kiao, āma kē aāpi mé ò Yudaᵛ kían a ũ.

²² Pilati mè: Yá pᵛ má kè má kèε.

²³ Ké sosaᵛ Yesu páliwa aa làa, 5 aa aà pᵛkasaᵛ sèle kpaalè leε síiᵛ baade miwa. Aa aà ulatao pᵛ wa tà namisai za musu e zᵛle sè lo,

²⁴ 5 aa òkε: Wásu ulapi paapaao. Wá tēlepa gbé pᵛ a gᵛè. Aa bee kè ké yá pᵛ kēa láuε bee paε, wà mè:

Aa aà pᵛkasaᵛ kpaalèkᵛε,
aa tēlepà aà ula yá musu.*

Bee yái sosaᵛ kèi màa.

²⁵ Yesu da ní aà da dáunao ní Kolopa na Maliamao ní Maliama Madelenio ku lí pᵛ wà Yesu pàwà saε.

²⁶ Ké Yesu a da è ní a íwa pᵛ á yeaàzio ze aà saε, a ò a dac: N né ke!

²⁷ Ǿ a ò íwapiε: N da ke! Za zíbeezi 5 íwapi aà sè tàò a be.

²⁸ Bee gbεa Yesu dᵛ apii pà. Ké yá pᵛ kēa Luayātaalau e pa† 5 à mè: Imi lé ma de.

²⁹ Lo ku we, vēε kùma ka a pai. Ǿ wà sao kpàle vēεpi guu wa pè lía, wa dà Yesuε a léu.

* 19:24 Sou 22.19 † 19:28 Sou 69.21, 22.15

30 Ké à wɛɛpi mí à mè: Apii pà. ɔ à a mipèlè à kèsai.

Yesu z̄sa r̄i s̄ōnao

31 A gud̄a mé kámaboḡo ũ. Yuda gb̄adeo ye gēo ḡō líwa e kámaboḡo z̄l̄io, asa kámaboḡo z̄l̄i piá ḡo z̄o. ɔ aa ḡe wabikè Pilatiwa wà r̄i gb̄á é'ε, wí r̄i bua.

32 ɔ sosa ḡe gb̄é s̄éia p̄o wà p̄aliwa s̄anu r̄i Yesuo gb̄á é'ε r̄i a plaade p̄o l̄o.

33 Ké aa kà Yesu kíi, aa è à ḡa k̄o, ɔ aai aà gb̄á é'εo.

34 ɔ sosa do Yesu z̄ō r̄i s̄ōnao a gb̄at̄εu. Weḡo au r̄i ío b̄òl̄e.

35 Gb̄é p̄o yápi è r̄i wéo mé yápi ò. Aà seeladeke s̄lana ví, mé a d̄ò s̄lana ále o, ké ap̄io s̄ō à e Yesu náaike.

36 Yá beeo kè ké yá p̄o k̄ēa Luaȳataalau e bee p̄ae wà mè:

Aà wáe a eo.‡

37 A k̄ēa Luaȳataalau l̄o wà mè:

Aa gb̄é p̄o aa aà z̄ō aa aà d̄e gwa. §

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Luk 23.50-56)

38 Bee gb̄ea Yosefu Alimate gb̄é ḡe wabikè Pilatiwa aà a gba zé à Yesu ge bua. Yesu íwaε asii guu, ké àl̄e víake Yuda gb̄adeo ne yáí. Pilati wèi, ɔ à ḡe aà ge bùa.

39 Nikodeũ p̄o ḡe Yesu kíi gw̄asina* ḡe s̄ō r̄i lí'oo r̄i εse ḡlnanao ȳáalea, à kà kiloo baakwi taawa.

40 ɔ aa Yesu ge s̄e aa bàabaa p̄oleo f̄iwa r̄i εse ḡlnanapio, lá Yuda 1 ge kp̄ela r̄i felekaaȳa guuwa.

41 Kaa ku gu p̄o wà Yesu p̄au líwapiu. Gb̄é'ε p̄o wa s̄ò mia ũ ku kaapiu, wí gb̄ee dau ȳáo.

42 Wekii aa Yesu d̄au, ké a z̄ár̄n̄o, mé Yuda kámaboḡo lé ká yáí.

20

Yesu vua

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Luk 24.1-12)

1 As̄an̄enzi guluuluui Maliama Madeleni ḡe mia kíi, ɔ a l̄e gb̄e goa mia'ε le.

2 ɔ à bàal̄e ḡe Sim̄o Piεe kíi r̄i íwao do p̄o Yesu yeaazipio, a òné: Wà Dii b̄ò m̄iau, wí d̄ō gu p̄o wà aà d̄ileuo.

3 ɔ Piεe r̄i íwao dopio f̄ele ḡe mia kíi.

4 An gb̄eɔn pla m̄pii aale bàale s̄anu, ɔ íwapi ba na d̄e Piεela, à kà mia kíi k̄áau.

5 Ké à wekp̄aleu, ɔ à bàabaa p̄oleo è k̄álea, āma i ḡεuo.

6 Ké Sim̄o Piεe kà aà gb̄ea, ɔ à ḡe m̄iau. A bàabaa p̄olepio è k̄álea

7 r̄i zw̄aa p̄o wa f̄i aà miwao. Zw̄api peak̄owa r̄i p̄olepio, a kooa dil̄ea adoε.

8 ɔ íwa p̄o kà mia kíi k̄aapi ḡe s̄ō. A è, ɔ à aà vua sí.

9 E tia aai yá p̄o k̄ēa Luaȳataalau wà mè a b̄o gau mid̄o.

10 ɔ íwa gb̄eɔn plapio èa tà be.

11 Maliama ze mia'ε kp̄eele, ále ɔɔb̄o. Lá àl̄e ɔɔb̄o màa, à wekp̄ale mia'εu.

12 ɔ à malaika gb̄eɔn pla ɔ z̄ólea gu p̄o wà Yesu ge dil̄eu ȳaa. Ado ku miz̄i, ado gb̄áz̄i. Aa ula pua daa.

13 ɔ aa aà lá aa mè: B̄óme n le, r̄ile ɔɔb̄i? A w̄emá à mè: Wà ma Dii s̄è tàòε, má d̄ō gu p̄o wà aà d̄ileuo.

‡ 19:36 B̄sa 12.46, Sou 34.21 § 19:37 Zkl 12.10 * 19:39 Zaa 3.1-2

14 Ké à bee ò, à lili, 5 à Yesu è zea, āma i d5 Yesu no.

15 Yesu aà là à mè: Bóyáí ríle 30b1? Dé ríle wéeleí? Maliama lé e kaadee, 5 a òè: Mae, tó míme n aà sè n b3ò, omee gu p3 n aà díleu, mí gé mà aà sé.

16 Yesu òè: Maliama! A aeðwá, 5 a òè ní Èbelu yá0: Labuni! (Bee mè Metulu.)

17 Yesu òè: Nsu 3káao, mi ta ma Mae kíi yáao. Ge ò o ma gbé3ne, mále tá ma Mae ní ní Maeo kíi, ma Lua ní ní Luao kíi.

18 3 aà Iwama Madeleni gè a baokpá aà Iwa3ne à mè: Ma Dii è. 3 à yá p3 a òe òné.

Yesu azia 3ba a Iwa3ne

(Mat 28.16-20, Maa 16.9-18, Luk 24.36-49)

19 As3anena bee oosi, aà Iwa3 káaaa kpé guu, aa gbatàríle aa kilidàu, ké aale v1ake Yuda gbaade3ne yáí. 3 Yesu mò zè ní guu, a òné: A3 ku aafia!

20 Ké a ò màa, 5 à a 33 òbné ní a gbàtèeo. Ké Iwapi3 Dii è, an p3 kèna.

21 Yesu èa òné: A3 ku aafia! Lá ma Mae ma z1, mále á z1 s3e.

22 Ké à bee ò, à Íanapè má à mè: A Lua Nis1na sí.

23 Tó a gbé3 duuna3 kè má, à kè má n we. Tó i kè má s3o, a kè máo.

24 G33 p3 Yesu mò, aà Iwa gbé3n kuepla3 do Tomaa p3 wí me Sía kúrín3o.

25 3 aà Iwa k3n3 òè: Wa Dii è. 3 a òné: Tó mi kusa gbe e aà 3 guu ma 3tona pèuo, mé mi 3pe aà gbàtèeuo, má sio.

26 A g33 la aà Iwa3 ku kpéu 3, Tomaa kúrín3 sa. Aa gbatàríle aa kilidàu, 5 Yesu mò zè ní guu à mè: A3 ku aafia!

27 3 a ò Tomaae: N n 3tona pe ma 3 guu la ò gwa, ní 3pe ma gbàtèeu. Nsu seake 3o, ma náaikè.

28 Tomaa òè: Ma Dii, ma Lua.

29 Yesu òè: Ké n ma e yáí 5 n ma náaikè. Báaade3n gbé p3 aa ma náaikè ma esai3 ù.

30 Yesu dabudabu pále3 kè dasi a Iwa3 wáa, wi kè taalae bee guuo.

31 Ama wà ké bee3 kè, ké à e Yesu sí Lua Né Mesii ù, i wèni e aà náaikèa guue.

21

Yesu azia 3ba a Iwa3ne tsidale

1 Bee gbea Yesu èa azia 3b a Iwa3ne 3 Tibelia ísidale. Lá à azia 3bnén ke:

2 Sim33 Píe3 ku sánu ní Tomaa p3 wí me Síao ní Kana p3 kú Galile gbé Natanaelio ní Zebedee né3 ní Yesu Iwa gbé3n pla pále3.

3 Sim33 Píe3 òné: Mále gé kp3 weie. 3 aa òè: Wápi3 s3 wá genno3e. 3 aa gè gè g3 ílena guu, āma aai p3e e wà kù gwá beeo.

4 Ké gu lé d3, Yesu zea g3s3le, āma aà Iwa3 i d3 ké aapi no.

5 3 à lezu à ní lá à mè: Gbé3, i kp3e e á kùo lé? Aa mè: Aawo!

6 3 a òné: A bafá g3 3plai, ákp3 kú. Ké aa fà, aa kp3 kù dasidasi, aa fua séi.

7 3 Iwa p3 Yesu yeaázipi ò Sim33 Píe3e: Diie. Píe3pi ula daao. Ké a mà wà mè Diie, 5 à a ula se dá à kùs1 Iwa.

8 Iwa k3n3 lé bapi gále, à pà ní kp3o, aale suò ní g3o, asa aa zà ní g3s3leoo, a de gá3suu 3aa do taalao.

9 Ké aa bùa baa, aa pèe è kálea we ní kp3o kpaa téa.

10 Yesu òné: A m3 ní kp3 p3 á kù tia kee3.

11 3 Sim33 Píe3e gè g3 guu, à ba gále a bùaò s1s1a, à pà ní kp3 gbènc3 mèn basoplakwi ní áa3o. Baa ké a dasi màa, ba i kèo.

12 Yesu òné: A mọ̀ pòble. Aà ìwae i fẹ́ lẹ̀bò aà là dẹn aà tìo, asa aa dẹ́ kẹ́ Dii.

13 Yesu gẹ̀ pẹ́e se kpámá. Maa a kẹ̀ ní kpo ló.

14 Yesu azía ọ̀ba a Ìwaṅe gẹ̀n àaṣden we aà bọ́a gau gbẹa.

15 Kẹ́ aa pòblẹ̀ aa làa, Yesu Simṳ Piεε là à m̀: Zaa né Simṳ, ní yemazi de lá gbéé beeṳ yemazilaa? A wèwà à m̀: Ao Dii, ní dẹ́ kẹ́ má yenzi. Yesu òè: Blẹ kpa ma sánẹbọ́wa.

16 A gẹ̀n plaade Yesu èa aà là ló: Zaa né Simṳ, ní yemazia? A wèwà à m̀: Ao Dii, ní dẹ́ kẹ́ má yenzi. Yesu òè: Ma sáọ dāmεε.

17 A aà là a gẹ̀n àaṣde: Zaa né Simṳ, ní yemazia? Kẹ́ Yesu Piεε là a gẹ̀n àaṣde tó a yeazi, aà pọ̀ yà, ẹ́ a òè: Dii, ní yápii dẹ́. N dẹ́ kẹ́ má yenzi. Yesu òè: Blẹ kpa ma sáọwa.

18 Siana mále one, kẹ́ ní de èwaaso ẹ̀, ni pọ̀ da nzla nì gé gu pọ̀ ní yei, ama tó n zikù, nýṳ n ọ̀ poo, gbẹ̀pále i danε, i gennṳ gu pọ̀ ní yeio.

19 Kẹ́ a ò maa, Piεε ga pọ̀ a Lua tọ́bọ ẹ́ àle o. Bee gbẹa Yesu òè: Tεmazi.

20 Piεε lili à ìwa pọ̀ Yesu yeaazipi è ténzi. Gbẹ̀pi mé sṳkpále Diizi, à aà là gṳṳ pọ̀ aale pòble gbé́ pọ̀ a aà kpámái.*

21 Kẹ́ Piεε aà è, a ò Yesuε: Dii, gbéé bee sṳ be?

22 Yesu òè: Tó má ye aà ku e ma γε mṳò, a yá n e má ni? Tεmazi.

23 Ọ̀ yápi fáaa Yesudeṳ guu, kẹ́ ìwapi a gao. Ama Yesu i oè a gao no. A m̀ tó á ye aà ku e à γε mṳò, a yá aà e má niε?

24 Ìwapi mé yáε beeṳ seelade ẹ̀, aàpi mé láε bee kẹ̀, mé wá dẹ́ kẹ́ aà seeladeke náai ví.

25 Yesu yápáleṳ kẹ̀ dasidasi ló. Tó wa kẹ̀ lá guu dodo píi, mále e dúniá azlawa a fẹ́ taala pọ̀ wa kẹ̀piṳ sio.

* 21:20 Zaa 13.25

ZINAŌ YAKEAO

Yá pŏ kú láe bee guu

Láe beeá lá plaade pŏ Luku kèè. Baona lá ō a kèè séia, Yesu kua dúnia guu yáŏ ō a ō a guu. Yesu taa luabe gbea (1.1-11) aá iwaŏ lí e wesiaále ɓo, ama a kúnŏ, asa aá Nisina mé kú ní guu sa. Zinaŏ lápi guu ō Yesu gáli daalea yá kúu, mé Yesu gi ku a iwaŏ guu, í ní gba gbāa.

Lua zina Píeé mé Yesu gáli daale Yudaŏ guu Yelusaleŭ, ō Yesu yá ōtá buipáleŏ guu Antiosi ní Kolenio ní Filipio Lua zina Pŏlu sabai. Wá Pŏlu wélegea dasiŏ dau wá siu ní yá'la pŏ Yesudeŏ lèŏ ní lá wá yápiŏ gŏgŏ ní Lua Nisina gbāao.

Luku bèbe ní Pŏluo aá wélegeaeŏ guu à mè: Wa gea Masedoni sŏukè gŏŏ (16.10-40). Ō à gèaàŏ Yelusaleŭ, gu pŏ wá Pŏlu kùu (20.5-21.18), ō ɓŏa Sezale à gèaàŏ e Loma, gu pŏ wa Pŏlu kúau wè pla e wàŏ gé yákpalekiaàŏ (27-28).

Za a daaleawa Luku yá pŏ kú láe bee guu zekàlè à mè (1.8).

Yesu gáli a daale Yelusaleŭ Yesu taa luabe gbeae (1.1-8.3)

Wá Yesu baona kpa gupiiu Yuda bùsuu (8.4-12.25)

Wi baonapi kpa e à ge peŏ Lomadeŏ meewia Lomawa (13.1-28.31).

Yápi lia dúniaa bŏ Lua zinaŏ waasokeŏ guue ní yá pŏ aa ō gbèŏŏŏ. Baona pŏ Lua zinaŏ kpá Yudaŏŏ ní buipáleŏá Yesu yáe ado. Lua Nisina mé ɓ gbáka zinaŏŏŏ an yá'oa ní ní yákeao guu.

Lua zinaŏ zí pŏ Yesu dà a iwaŏŏŏ zebŏ, mé za gŏŏ bee Yesudeŏ lé zipi ke, aale Yesu Kilisi baona kpa gbépiie e à ge pe dúnia léwa.

Yesu taa luabe

¹ Teofili, má òŏŏ ma lá séia guu lá Yesu kè ní yá pŏ a dànéŏ pii za a daalegŏŏ*

² e gŏŏ pŏ à yádìlè a zinaŏŏŏ ní Lua Nisina gbāao, ō Lua aá sè tàŏ a kíi.

³ Asa aá gaa gbea à azia òŏŏŏ, ō aa dŏ seasai a bée. A azia òŏŏŏ e gŏŏ bla, à kpala pŏ bŏ Lua kíi yá'òŏŏ.

⁴ Ké aa káaaa, ō a òŏŏŏ: Asu ɓŏ Yelusaleŭo. Aŏ lé pŏ ma Mae gbèè dá lá ma a yá'òéwa.†

⁵ Asa Zaa gbéŏ da'ilekè ní íoe, ama gŏŏplanaeá má á da'ileke ní Lua Nisinao.‡

⁶ Lá aa káaaa màa, ō aa aá lá aa mè: Dii, gŏŏ bee ō níyŏ Isailiŏ kpala vua?

⁷ A wèma à mè: A a zé vŏ àŏ a gŏŏ ge zaa pŏ ma Mae ðìlè ní azia ikoo dŏo.

⁸ Tó Lua Nisina ðíé, á gbāa'e, ɓ ðe ma seeladeŏ§ ū Yelusaleŭ ní Yude bùsu gupiiŏ ní Samali bùsuo e à ge pe dúnia léwa.

⁹ Yá bee oa gbea Lua aá sè ní wáa e à gè sásá ní wéwa luabeɓuanau.*

¹⁰ Aá taa guu, lá an wé pé luabewa, gbèŏŏŏŏ plaeŏ bŏ mŏ zè ní sae pŏkasa puao daa.

¹¹ Aa mè: Galile bùsudeŏ, àkeá á zea ále luabe gwai? Yesu pŏ Lua aá bŏ á guu à tàŏ a kíipi, a ea mó, lá á è ále tá weewa.

Yudasi gèe ðilèa

¹² Ō aa pila Kùkpe sŏsŏwa aa sù Yelusaleŭ. Sŏsŏpi zà ní Yelusaleŭo lán kiloo do taawae.

* 1:1 Luk 1.1-4 † 1:4 Luk 24.49 ‡ 1:5 Luk 3.16 § 1:8 Mat 28.19, Maa 16.15, Luk 24.47-48 * 1:9 Luk 24.50-51

13 Ké aa kà, ɔ aa gɛ̀ kpɛdiakɔ̄a musu guu, gu pɔ aa kuu yāa. Piɛɛ ku we ní Zāao ní Zaakio ní Andeleo ní Filipio ní Tomaao ní Batelemiio ní Matieeo ní Alafe né Zaakio ní Simɔɔ Ginzlaoo ní Zaaki né Yudasio.†

14 Ampii aa nízia kpá wabikeawa ní Iedoũo ní Maliama Yesu dao ní Yesupi daunao ní nɔɛ kíniɔ.

15 Gɔɔ bee Piɛɛ fɛ̀lɛ zè a gbé pɔ aa kà gbɛɔn basoolo taawao guu à mè:

16 Gbɛ́ɔ, yá pɔ Davidi ò ní Lua Nisina gbāao Yudasi pɔ dɔaa gbé pɔ aa Yesu kùɔnɛ musu, bee kùɛ, ɔ à kè màa.

17 A de wá gbɛdo ũ yāae, aà baa kú wá zɛ bee guu.

18 A tɔle lù ní ɔa pɔ a è a vāikea musuo, ɔ à sè à pùna, aà nɔnɔa bɔ̀le pii.

19 Yelusaleũdeɔ pii yápi mà, ɔ aa tɔkpá gupie Akedama ní ní bui yáo. Bee mè Gbɛ̀dena tɔle.‡

20 Wá aà yá'ò Sou lá guu wá mè:

Aà be a gɔ uazí ũe,

gbɛe aɔ ku a guu bo. §

Wa ò lo:

Sema gbɛpāle zɔle aà gbɛu.*

21-22 Ayāmeto gbé pɔ aaiɔ téwázi gɔɔ pɔ wá sánu ní Dii Yesuo za Zāa gbéɔ da'ilekegɔɔ e gɔɔ pɔ Lua aà bɔ̀ wá guuɔ, wá ní gbɛdo se aà de aà vua seelade ũwanɔ.

23 ɔ wá gbɛɔn plaɔ sè, Yosefu pɔ wí mɛɛ Baasaba, wí oè lo Yusitu, ní Matiasio.

24 ɔ aa wabikè aa mè: Dii, ní gbépii nɔse dɔ. Gbɛɔn plaɔɔ guu gbé pɔ ní sè ɔlwɛɛ,

25 ké aà bàa aɔ kú ní wá zinao zɛ bee guu yáí, zɛ pɔ Yudasi bɔ̀u à gè gu pɔ kɔsiano guu.

26 ɔ aa tɛlepá gbɛɔn plapiɔ yá musu. Matiasi tɛleblè, ɔ aa aà dà zina gbɛɔn kuɛdoɔ guu.

2

Lua Nisina mɔa

1 Ké Páteko* dikpeɔɔ kà, aa ku gudoũ nípii.

2 Kándo aa kɔfi mà à bɔ̀ luabe lán zàa'lan gbāawa, ɔ à kpé pɔ aa zòleu wá.

3 Aa pɔ è lán tɛlepɔnaɔwa, aa fáaa nána ní baade miwa.

4 Lua Nisina dínɛ nípii, ɔ aa ná yāebui'oawa lá Nisínapi dánɛ aa owa.

5 Yudaeɔ ku Yelusaleũ we, luayāmana pɔ aa bɔ̀ dúnia búsu pii guu ũ.

6 Ké aa ní zɔapi mà, aa káaanzí dasidasi, ɔ aa bílikè, ké aa mà aale ní baade pii buiyá'ò.

7 Yápi ní kú gbāa à bɔ̀ ní sae aa mè: Yá'onapɔá Galiledeɔnɛ piio lò?

8 Akea wá mà aale wá baade buiyá'òì?

9 Paatiɔ ní Medɛɔ ní Elaũɔn wá ũ ní gbé pɔ kú Mesɔptamio ní Yudeo ní Kapadosio ní Pɔntuo ní Azio

10 ní Filizio ní Pámfilio ní Egiptio ní Libii búsu pɔ kú Sileni saeo ní gbé pɔ bɔ̀ Lomaɔ.

11 Yudaɔ ní gbé pɔ aa ní zé sɔɔn wá ũ ní Keletio ní Laalubuɔ, ɔ wá mà, aale Lua yābɔnsaekɛao o ní wá baade buiyáɔ.

12 Yápi ní kú gbāa, aa bílikè, aale kɔ lala aa mè: Yápi de kpelewan wei?

13 Gbɛeɔ sɔ aale ní láanike aa mè: I mé ní ká.

Piee waasokεa

14 Ǿ Piee fεle zε nı a gbε klini gbεon kuedo, a ya'ò gbaugbau a mε: A Yudaο nı gbε pı kú Yelusaleuο pii, tı a ye yápi dı, a swákpa ma yái.

15 I i gbépiο ká lá ále ewao, asa koo mò kéokwiε.

16 Anabi Yoeli dıaa yáε bee ò à mε:

17 Lua mε goo gbεzāzı

má a Nisına pisi gbépiiε,
á negōεο nı á nenεο i ánbikekeε,
á èwaasoο i wépfungu'e,
á maezoo i yáo e iu.

18 Goo beezı má a Nisına pisi
ma zòblenaone gōεο nı nεοο pii
aai ánbikekeε.

19 Má seelaο ke musu,
má yábonsaεο ke dúniau,
au nı tεo nı teluo ao ku.

20 Iatē a siakū,
mɔvua a tā lán auwa
e Dii mɔgɔɔ zɔɔ gawide ao mɔ,

21 Dii sısına i bɔ pii.†

22 Isailiο, a yáε bee ma. Lá á dō ázıawa, Lua tı a Yesu Nazaleti dea a gbε ũ seela è dabudabuο nı yábonsaε pı a tı Yesupi kè á guu yái.

23 Lua zèò a pœá nı a dıao guu ké wá aá kpáwá, ı a tı luayádınsaiο aá páliwa aa aá dē.‡

24 Ǿ Lua ga ba pòlowá à aà vù, § asa a zé kú ké ga fı à aá kúao.

25 Asa Davidi aá ya'ò à mε:

Miο Dii e ma wéu gɔɔpii,
lá a ku ma ɔplaii, má kpaguao.

26 A yái ma pɔ ı na,
ma nɔse ı yáalɔ,
ma wé dıi baa ma mε ao ku aafiaε,

27 asa nıyɔ ma to miauo,
nıyɔ wei n gbε pı a kua adoa yaikεo.

28 N ma ka wēni zéwa,
n kii pɔna ı pœau.*

29 Ma gbé, má fı wá dezi káau Davidi yá'óε wásawasa. A gá, wá aá vı, aá mia ku wéleu la e nı a gbão.

30 Aá ánbike guu a dı kέ Lua legbèε à mε á a buie kpa a kpalau.†

31 Ǿ Davidi dıaa Mesii vua ya'ò à mε:

Lua a aá to miauo,
a wei aá mε yaikεo.

32 Yesupi ı Lua aá bò gau. A seeladeon wá ũ wápii.

33 Zıle a Mae Lua ɔplaii à aá Nisına pı a a legbèwēε èwá, ı a pısiwēε. Yá pı ále e mé ále ma tiaε bee bɔ weε.

34 Asa i ke Davidi mé fεle gè luabeo, à mε:

Dii ò ma Diie aá zıle a ɔplaii

35 e aá aá ibεεο kεè aá gbadibɔ ũ.‡

† 2:21 Yoe 3.1-5 ‡ 2:23 Luk 23.33 § 2:24 Luk 24.6 * 2:28 Sou 16.8-11 † 2:30 Sou 132.11, 2Sam 7.12-13 ‡ 2:35 Sou 110.1

- 36 Isailio, do d5 saasa ke Yesu po a aa paliwa 5 Lua aa dile Dii u, Mesii u.
- 37 Ke aa yapi ma, a ni s5 z5, 5 aa Piere ni zina kinio la aa me: Gbe5, wa se kpelewa ni?
- 38 Jo Piere one: A baade n5selile, i da'ileke ni Yesu Kilisi to5, a duuna i ke5wa, Lua i a gba a Nisina.
- 39 Asa le po Lua gbepi de a po ue ni a ne5 ni gbe po ku za5, gbe po Dii wa Lua a ni sepio pii.
- 40 A yapale5 one dasi, a naema a me: A azia bo gbabge vai be5 guu.
- 41 Jo gbe po aa aa ya si5 da'ileke. Zibeezi 5 wa kafi ni guu gb5on baas55o le5 aa5 (3.000).

Yesu ndaikena5 kua ni k5o

- 42 Aa laaid5 zinao yadaane5wa ni gbekেকেক5eo ni Dii blebleao ni wabikeao.
- 43 Zinapi5 le dabudabuo ni yab5nsae5 ke, 5 via gbepii ku.
- 44 Dii ndaikena5 pii gali dou. An p5v1a de amp5i po ue.
- 45 To aa ni p5v1ao y1a, aai a 5a kpak5wa la gbe a bo5e viwa.
- 46 La gu le do aab5 ko ka5a Lua ua ni ledou5o, aab5 Dii ble ble ko be, aab5 poble ni p5nao ni n5semendo5o.
- 47 Aab5 Lua taasile me aab5 na ni gbepiio. Dii bo gbe po ale ni suaba5 kafi ni guu la gu le do.

3

G5e ee gbab5a

- 1 G55ewa Piere ni Z5ao ge Lua ua lat5 auapilaa lousisig5o.
- 2 G55e ku we, wa aa i 5e ue. La gu le do wi aa se mo dile Lua ua bo5e po wi me bo5e Kefenau, 5 bo baake gbe po aale ge uapi5owa.
- 3 Ke a Piere ni Z5ao e, aale mo gei Lua ua, 5 a baakema.
- 4 Aa wepewa, 5 Piere me: Wa gwa.
- 5 Jo a webiima, ale ni gba da.
- 6 Jo Piere de: Ma 5a v1o, ama po po ma vi ma n gba. N Yesu Kilisi Nazaleti to5, fele ta'a'o.
- 7 Jo Piere aa ku a 5plaawa, a aa fele ze. Weg55o aa gbala5 ni aa gbak5preekio gb5ak5u.
- 8 A vi ze, 5 a na ta'a'oawa. A ge5n5o Lua ua, ale ta'a'o, ale v1vi, ale Lua saaukpa.
- 9 Gbepii aa e, ale ta'a'o, ale Lua saaukpa.
- 10 Ke aa aa d5 baakena po bo z5le Lua ua bo5e Kefenau u, 5 ya po wa ke5pi ni ku gb5a, a bo ni sae.
- 11 La a na Piere ni Z5aowa gu po wi me Salom55o Bilandaau, 5 gbepii le ge ni kii, asa yapi bo ni sae5.
- 12 Ke Piere gbe5 e, a one: Isailio, boyai yapi bo a saei? Boyai a wefiwa mai? Ale e waz1a gb5a ge wa ma Ayameto gbe5 bee ta'a'oe?
- 13 Wa dezi kaau5 Ablah5 ni Izaakio ni Yak5buo Lua* gwea kp5 a z1kena Yesuwa. Api5 s5 a aa kp5 gb5ade5wa, a bo aa kp5 Pilati po ze ni aa gbaeao ae.
- 14 A bo gb5ema po a kua adoapi kp5, 5 a wabike5 Pilatiwa aa gb5denae ke5.†
- 15 A weniki de, 5 Lua aa bo gau. A seelade5on wa u.

* 3:13 Ba 3.15 † 3:14 Luk 23.13-23

16 Yesu naaikɛa mɛ tɔ gɔɛ pɔ ʔ a a dɔ mɛ ʔ lɛ a a gwae bee gbàgbā Yesupi tɔ gbāa yáí. Yesu naaikɛa mɛ a a gbà aafia ʔ pii wáa.

17 Tia ma gbɛ́ɔ, má dɔ kɛ ʔ piɔ n ʔ gbáadeɔ yá pɔ ʔ kɛ ʔ wɛsia yáɛ.

18 Lua dɔaa dà anabionɛ, ɔ aa ò mípii Mesii a taasikɛ, ɔ ʔ kɛ maa.

19 Ayámɛto à nɔ̀selilɛ, ʔ ze n Luao, ʔ duuna i wolowá,

20 kɛ ʔ mɛ́ɛ n dɛɛpoogɔɔ, i Yesu pɔ ʔ dɔaa dilɛ́ɛ Mesii ʔ pi zɔ́wá.

21 Sema aàɔ ku musu gɛa e gɔɔ pɔ Lua a pɔpii kɛkɛ dafu, lá a dà a ʔ anabionɛ aa ò za káauwa.

22 Mɔizi mɛ Dii ʔ Lua a ʔ gbɛɛ se ʔ anabi ʔ lɛ́aawa. A yá pɔ a oé ma pii.

23 Gbɛ́ pɔ ʔ ʔ anabipi yámao, Lua a ade bɔ ʔ guu ʔ dɛɛ.‡

24 Anabi pɔ aa Lua yá'ò se a za Samueliwaɔ pii gɔɔɛ bee baokpá.‡

25 Yá pɔ anabipiɔ ò n Lua bàa pɔ kú n ʔ ʔ dezi káauɔo gɔ́ ʔ pɔ ʔ, lá a ò Ablahaũɛwa à mɛ ʔ báaada dúnia bui pígu aa bui sabai.*

26 Beewa Lua tɔ a zɛkenapi bɔ mɔ́wá, ʔ a a zɔ́wá gɛa a a báaadaagu, kɛ ʔ baade mikɛ a yáwáikɛaɔwa.

4

Yákpaleka n Piɛo n Zaa

1 Kɛ́ Piɛ n Zaa lɛ yá'ò gbɛ́ɔɛ, sa'onao n Lua ua dɔanaɔ gbɛ́zɔɔo n Saduseo gɛ́nzi.

2 An pɔ pà, kɛ aale gɛɔ vua yáda gbɛ́ɔɛ aale Yesu vua kpáwaxe yáí.

3 ɔ aa n kú aa n dá kpéu e gu dɔ, asa oosi kɛ kɔɛ.

4 Ama gbɛ́ pɔ n yáma aa Yesu naaikɛɔ dasi e an gɔɛɔ dasikú à kà gbɛ́ɔn ʔ aasɔɔo lɛɛ sɔo (5.000) taawa.

5 Kɛ́ a gu dɔ, Yuda gbáadeɔ n gbɛ́zɔɔo n Mɔizi ikoyádanɛdeɔ káaa Yelusaleũ.

6 Sa'onkia Anasi ku we n Kaaifao n Zaa n Alesãndao n gbɛ́ pɔ aa de sa'onkiapi dae ʔ pii.

7 Wà mɔ́ n Piɛo n Zaa gbáadepiɔ ae, ɔ wà n lá: Bɔ gbāa ge de tɔ a bee kɛ̀òì?

8 ɔ Lua Nisina dɛde Piɛɛwa, a ònɛ à mɛ: A gbáadeɔ n gbɛ́zɔɔo,

9 lá ʔ lɛ wá lala gbā maa pɔ wá kɛ kɔɔɛ, lá wá kɛ ʔ gbàgbā yáí,

10 ʔ Isailiɔ ʔ pii, ʔ dɔ kɛ́ gbɛ́ pɔ ze a ʔ aeɛ bee aafia'è n Yesu Kilisi Nazalɛti pɔ ʔ ʔ paliwa Lua a a bɔ gau tɔɔɛ.

11 Beewa

gbɛ pɔ ʔ ʔ ʔ bonao a pákpái

mɛ gɔ́ gbɛɔ mide ʔ.*

12 Gbɛ́pále ku à gbɛ́ɔ suabao, asa dúnia guu pii Lua i gbɛɛ dilɛ gbɛ́nazinaɔɛ à n suabao, sema aàpi.

13 Kɛ́ aa è vɛa i Piɛ n Zaa kúo, mɛ aa n dɔ zɛ ladɔ́nsaiɔ ʔ, à bɔ n saɛ, ɔ aa n kua n Yesuo yá dɔ sa.

14 Lá aa gbɛ́ pɔ gbàgbápi è ze a n saɛ, aai e yáe zásímáo,

15 ɔ aa ònɛ aa bɔɛ. Aa lekpaái

16 aa mɛ: Wá sé n gbɛ́piɔ kpelewa ni? Asa Yelusaleũdeɔ dɔ́ pii kɛ aa dabudabu zɔɔ kɛ, wá fɔ gi beeiɔ.

17 Kɛ́ yápi su ligua de kéao, wá gínɛ pásipásɛ aasu yá'ò gbɛɛ n tɔpio loo.

18 ɔ aa n sisi, aa gínɛ fɛafɛ aa yá'ò ge aa yádanɛ n Yesu tɔo.

‡ 3:23 Iko 18.18-19 § 3:24 2Sam 7.12-16 * 3:25 Daa 22.18 * 4:11 Sou 118.22

19 Ǿ Piεε ní Zāao wè má aa m̀: A gwa ázi awa à gwa. A yá wà maa, ge Lua p̀e? A kpele mé maa Luaci?

20 Asa wá f̄ó gí yá p̀ wá mà mé wá è oio.

21 Gbāadeo ɛa vladàdani, ɔ aa ní gbáe. Aai ladaama zé eo dasi yáí, asa gbépii lé Lua sáaukpa yá p̀ kèpi yáíe.

22 Gbé p̀ aa gbágbāa dabudabu bee kèè zi de wè blaa.

Galideo n̄sɛdoukea ní k̄so

23 Ké wà ní gbáe, ɔ aa tà ní gbé k̄í, aa òné lá sa'onkia Ǿ ní gbēz̄z̄z̄ òné.

24 Ké aa mà, aa wiilè Luawa ní láasoo doũ aa m̀: Dii, ní me n musu kè ní t̄o ɛo ní ísiao ní p̀ p̀ kú ní guu p̄í.†

25 N dà ní zikena wá dezi Davidie ní n Nisina gbāao, ɔ à m̀: Bóyáí bui ní buio lé z̄akai?

Bóyáí wàle lé p̄a kpaali?

26 Dúnia kíao lé z̄i s̄ouke, kpalablenao lé k̄aaa Diizi ní Mesii p̀ a kp̄ao.‡

27 Sianaε, Elodi ní P̄nsi Pilatio k̄aaa wéleε beu ní Isailio ní buipáleo ní zikena p̀ a kua adoa Yesu p̀ ní kp̄apizi.§

28 Aa kè lá n d̄aa n z̄eò n gbāa ní n p̄eāowa.

29 Tiasa Dii, yāp̄s̄i p̀ aa ò ma we. Wápi n z̄òblenao, wá gba lé wà n yá'o ní s̄o dílea.

30 Ǿ dauwá wá gbé Ǿ gbágbā wá dabudabu Ǿ ní yāb̄nsaεo ke ní n zikena Yesu p̀ a kua adoa t̄o.

31 Ké aa wabikè aa làa, gu p̀ aa k̄aaaau lualua, Lua Nisina d̄edemá nípii, ɔ aa gè lé Lua yá'oné ní s̄o dílea.

32 Yesu náaikena Ǿ ḡáli láasoo doũ ví ní ledouo. An gbēe lí me a p̄v̄iá Ǿ a p̀e adoo. An p̄p̄iá amp̄ii p̀e.

33 Zinao lé Dii Yesu b̄oa gau yá'o gbé Ǿ ní iko z̄z̄o. Amp̄ii aa na ní gbé Ǿ maamaa.

34 Gbēe p̄e taasi ví ní guu, asa gbé p̀ aa bú v̄i Ǿ ge kp̄e Ǿ aai yáí aa m̀ ní a ɔao,

35 aa kpa zinaowae, ɔ w̄í ɔapi kpa baadewa, lá a a b̄o Ǿ víwa.

36 Levii bui Yosefu p̀ b̄ò Sipi búsuu kú ní guu. Zinao t̄okp̄è Baanaba. Bee m̀ n̄s̄eninina.

37 A a bú leε do yá, ɔ à m̀ a ɔa kp̄a zinaowa.

5

Anania ní Safilao

1 Ḡe p̀ w̄í me Anania ku l̄o ní a na Safilao. A a t̄o Ǿ yá,

2 à a ɔa k̄ni kuluyè ní a na d̄ao, ɔ à gè a k̄ni kp̄a zinaowa.

3 Ǿ Piεε ò: Anania, b́yáí ní tò Set̄au d̄aaane màa, n n t̄o Ǿ ɔa k̄ni kuluyè, ɔ n ɛt̄ò Lua Nisinaei?

4 Ḡo p̀ ní t̄o Ǿp̄i yáio, n p̀ nolo? Ké ní yá s̄, lá ní yei, níȳo ke ní a ɔaoo lé? Akea n yá bee kea láasookèi? I ke gbēnazina n ɛt̄òe, Lua ní tòe.

5 Ké Anania yápi mà, à lèlè à ḡa. Ǿ vía gbé p̀ yápi mào k̄ú maamaa.

6 Ewaaso Ǿ Ǿ z̄wāa k̄uaála, ɔ aa aà s̄e ge v̄í.

7 Ké à k̄a lelu àa Ǿ taawa, yāemasai aà na m̀ ḡè.

8 Ǿ Piεε aà là à m̀: Om̄e, a t̄o Ǿp̄i yá kéwa yá? A wèwà à m̀: Ao, màae.

9 Ǿ Piere òè: Bóyái a Lua Nisína lè á gwàì? Gbé pò aa n zá v̄lò ku kp̄eɛle, aa n se b̄on̄n̄ s̄.

10 Weḡɔ̄ à lèlè aà aè à gà. Ké èwaasō ḡè, aa è à gà, ̄ aa aà sè ge v̄l̄ aà z̄á sae.

11 Ǿ v̄l̄a Yesudēo kù maamaa n̄pii n̄ gb̄é pò yápi màò pii.

12 Zinao lè dabudabu n̄ yāb̄onsaēo ke gb̄é̄o guu dasi. Ampii aai k̄ɔk̄aaakē s̄anu Salom̄ɔ̄ Bilandaau.

13 Gb̄ép̄alēo lí we n̄amáo, āma gb̄épii i n̄ t̄n̄asi,

14 mé bíla pò lé Dii Yesu náaikēo, ḡɔ̄e n̄ n̄ɔ̄e pii, aaīo ká n̄ guu.

15 Ǿ wà gyāēo s̄èlè n̄ w̄uleb̄ōo n̄ mákelēo wà n̄ kále z̄éu, ké tó Piere lé ḡè, aà nisína e da n̄ gb̄ēola.

16 Bíla b̄ò w̄éle pò kú Yelusalēu saēo aa mò n̄ gyāēo n̄ gb̄é pò t̄áa lé 1adamá, ̄ aa gb̄àgb̄a pii.

Wét̄eā m̄a z̄inaōne

17 Ǿ sa'onkia n̄ Saduse ḡalide pò de aà gb̄é ūo wed̄ò z̄inaōne aa f̄el̄ēn̄o,

18 aa n̄ k̄uk̄u aa n̄ ká kp̄éu,

19 ̄ Dii malaikae mò kp̄épi z̄é w̄èné gw̄aasína, à n̄ bóle à mè:

20 A ge àò ku Lua ua, í w̄èni dafupi yá'ò gb̄épiīe.

21 Zinao yápi mà, ̄ aa gè Lua ua k̄ōk̄ō, aale yādané.

Ké sa'onkia n̄ a gb̄é̄o f̄èle, aa Isaili gb̄āadēo n̄ n̄ gb̄ēz̄ɔ̄o k̄āaa, ̄ aa d̄oaīo z̄l̄ aa ge z̄inao b̄ole kp̄éu aa m̄ó̄n̄o.

22 Ké d̄oaīpīo k̄a we, aai n̄ e kp̄éuo. Ǿ aa èa ge ònè

23 aa mè: Ké wa ka kp̄épi k̄l̄i, wá lè gbāo tataaēo gīugīu, mé a d̄òanaō ku kp̄eɛle, āma ké wá w̄è, wi gb̄ēe euo.

24 Ké Lua ua d̄òanaō gb̄ēz̄ɔ̄o n̄ sa'onkiāo yápi mà, aa bílikè yá pò z̄inao lèwa.

25 Ǿ gb̄ēe m̄o ònè: A ma! Gbé pò a n̄ ká kp̄éuo ku Lua ua, aale yādané.

26 Ǿ Lua ua d̄òanaō n̄ n̄ gb̄ēz̄ɔ̄o ḡè n̄ k̄uk̄u aa s̄ur̄n̄o yākelesai, asa aale v̄l̄ake gb̄é̄o, ké wá su wà n̄ pápa n̄ gbeo yáíe.

27 Ké aa s̄ur̄n̄o, aa n̄ z̄é gb̄āadēo ae, ̄ sa'onkia yāl̄alamá à mè:

28 Wa gié f̄lafla à yādané n̄ t̄pioe, ̄ á tò yápi gī lí Yelusalēu pii, mé á ye gb̄épi gaa yādiw̄ēa?*

29 Ǿ Piere n̄ z̄inaō k̄l̄īo w̄emá aa mè: Lua yá mé kù wà ma de gb̄ēnaz̄ina p̄oa.

30 Wá dez̄īo Lua mé Yesu pò a aà lòo líwa á d̄èpi b̄ò gau.

31 Lua aà se z̄òle a ɔ̄plaaí D̄oanaa ū, Suabana ū, ké à Isailīo gba z̄é aa n̄s̄elile, an dūȳna i k̄émá.

32 Yápīo seeladēo wá ū, wápīo n̄ Lua Nisína pò Lua i kpa gb̄é pò lé a yāmāwao.

33 Ké aa yápi mà, an p̄o f̄è, ̄ aa ye z̄inaō dede.

34 Falisi pò w̄i m̄è Gamalieli kú n̄ guu. Luayādanedēe, gb̄épii i aà t̄n̄asi. A f̄èle z̄è à mè wá b̄o n̄ gb̄épīo ḡl̄a.

35 Ǿ a ònè: Isailīo, à laaika yá pò á ye ke gb̄épīōnei.

36 A ḡōo i ḡéḡēo ké Tedasi f̄èle lé az̄l̄a dile a ka. Wá t̄eàzīo gb̄ēōn̄ òaa pla taawa. Ké wá aà d̄è, ̄ aà íwao ḡāmb̄laablek̄ɔ̄wa, ̄ yá làa.

37 Aà gbea Galile gb̄é Yuda f̄èle naoḡō, à gb̄é̄o ḡà a n̄awa dasi. A gà s̄ɔ̄, ̄ aa íwao f̄āaa pii.

* 5:28 Mat 27.25

38 Málε oé tia, ásu gbépiɔ yádao, à ní tó we. Tó an pɔeá ní ní yákeao bɔ gbēnazína kíie, a bāde.

39 Tó à bɔ Lua kíie sɔ, á fɔ kpáné. A laaika zíkaa ní Luaozi. Aa aà yāmá,

40 ɔ aa zínao sísi aa ní gbé. Aa gíné aa yá'o ní Yesu tso, ɔ aa ní gbáε.

41 Zínao bɔ gbáadeo kíi ní pɔnao, asa Lua díle an beεε kà wà widamá Yesu tɔɔa yáie.

42 Lá gu lé dɔ aabɔ yádané Lua ua ní ní beɔ, aabɔ Yesu baokpané kámabosai, aai me ɔme Mesii ú.

6

Dɔnlεde gbēn soplaɔ díle

1 Gɔɔ bee ké Yesudeɔ lé káfi, an Geleki yámanaɔ lé yákútεka an Ebelu yámanaɔzi aa mè, tó wáε ble kpaale lá gu lé dɔ, wí pákpa ní gyaɔziε.

2 ɔ zína gbēn kuεplaɔ Yesudeɔ sísi píi aa mè: A zeví wà pákpa Lua yáí wà laaidɔ blekpaaleawao.

3 A gɔɔ ple á guu gbēn sopla, gbēmaa pɔ ɔno pànε, Lua Nisína pèemáo, wí ní díle zípi gbēzɔɔ ú,

4 wí laaidɔ wabikeawa ní luayá'ooané.

5 Yápi kàngu mípii, ɔ aa Etiεε pɔ luanaaikεa ní Lua Nisínao pèεwá sè ní Filipio ní Pɔɔkɔɔo ní Nikanɔɔo ní Timɔo ní Paamenao ní Antiɔsi gbé Nikolaa pɔ Yudaɔ lousisize sè yáao.

6 Wà gèrínɔ zínao kíi, ɔ aa wabikèné aa ɔnámá.

7 Lua yá lé ligua, Yesudeɔ lé káfi Yelusaleú maamaa, ɔ sa'onao Yesu yá sí dasidasi.

8 Gbéke ní gbáao pèε Etiεεwa, ɔ ále dabudabuɔ ní yáɔnsaεɔ ke bíla guu.

9 Lousisikpεe ku wí me Wéεɔ lousisikpε. A gbéεɔ bɔ Sileni ní Alesándio ní Silisi búsuo ní Azi búsuo. ɔ aa íbelesè ní Etiεεo, aa lekpaakéaano.

10 Ama aai fɔ aà fùo ɔno pɔ Lua Nisína aà gbà yáí.

11 Aa ná gbéε kpε, ɔ gbépiɔ mè: Wá mà à bɔ Mɔizi ní Luao yá kpε.

12 Aa Yudaɔ ní ní gbēzɔɔ ní Mɔizi ikoyádanedeɔ nɔse fεle, ɔ aa gè Etiεε kù aa gèaano ní gbáadeo kíi.

13 ɔ aa mò ní seelade εgenao aa mè: Gbé bee mé íɔ Lua kpé ní Mɔizi ikoyáo bèεbo láasai.

14 Asa wá mà à mè Yesu Nazaleti a kpépi deεle, i wá felekaayá pɔ Mɔizi dàwεε líle sé.

15 ɔ gbáade pɔ kále weɔ wepε Etiεεwa píi, aa è aà oa de lán malaika oawa.

7

Etiεε yá'oa gbáadeɔne

1 ɔ sa'onkia Etiεε là à mè: N yápi ò slana yá?

2 ɔ a wèwá à mè: Ma gbéε ní ma maεɔ, à ma! Lua gawide bɔ mò wá dezi séia Ablahaúwa gɔɔ pɔ a ku Mesɔpɔtami búsuu, zadɔ i gè zɔlei Halanao.

3 A òε: Bɔ n búsuu n daεɔ guu, ní tá búsu pɔ má ɔɔneú.*

4 ɔ à bɔ Kaladeɔ búsupiu, à gè zɔle Halana. Aà mae gaa gbεa Lua súaano búsu pɔ á kú tiaε bee guu.†

* 7:3 Daa 12.1 † 7:4 Daa 11.31, 12.4

5 Lua i būsupi tɔɔlee kpawà baa kèse doo, àma à a legbèè à mè a gɔ aà pɔ ũ n àa buio.‡ Gɔɔ bee sɔ Ablahaũ né vɛlo.

6 Lua òè à mè: N buio nibɔble būsuo pàleu. We aa zɔbleu, wi ìadamá wè òaa pla.

7 Lua mè á ìada bui pɔ aa zɔblenéowa,§ Ablahaũ buipio bɔle mɔ a sísi gue beeu.*

8 ¶ Lua tɔzɔyá dà Ablahaũe a bàakuaaàno seela ũ.† Ké à Izaaki í, à tɔzɔè a gɔɔ swaaɔdezi. Maa Izaaki kè Yakɔbué lo, § Yakɔbu kè wá dezi káau gbèon kuéplano.

9 ¶ wá dezi káaupio wèdò ní gbèdo Yosefue, aa aà yía, wá taaàno Egipi. Lua kuaàno,‡

10 à aà bò aà taasi píi guu. Lua Yosefupi gbá òno, a tò a na ní Egipio kí Falaɔɔ, § à aà ìile Egipi būsuo dɔaana ũ n a be'uaos.‡

11 ¶ noana ká Egipi ní Kanaa būsuo píi. Taasi kè zɔɔ, wá dezipio i pɔe e blèo.

12 Ké Yakɔbu mà ése kú Egipi, à wá dezipio zì we. An gea séian we.*

13 A gèn plaade Yosefu azla òlo a v̄iɔne, § Falaɔɔ Yosefu daeo d̄ɔ.†

14 ¶ Yosefu gbé zì a mae Yakɔbuwa aà mɔ ní a daeo píi. Ampii aa gbèon basiiɔ sɔsaie.

15 ¶ Yakɔbu gè Egipi. A gà we ní wá dezipio píi.‡

16 Wá sù ní ní gɛo Sikɛũ, § wa ní v̄í gbè'e pɔ Ablahaũ lù Amɔɔ néowa mia ũ à fiabò ní ánusuo guu.‡

17 Ké lé pɔ Lua gbè Ablahaũe kegɔɔ ye kái, wá bui dasikù à kàfi Egipi maamaa.

18 ¶ kía dafu pɔ Yosefu d̄ɔo zòle kpalau Egipi.*

19 A pásí ní wá buio, à wá dezi wetà a tò aa ní néo kòle aa gága.†

20 Gɔɔ bee § wá Mɔizi í, aà maa kè zài. Wá aà gwá a mae be mɔ aaɔe.

21 Ké wá aà v̄uaa, § Falaɔɔ nenɔe aà kɔmpa, à aà gwá azla né ũ.‡

22 Wá Egipio òno dàda Mɔizie píi, à ḡɔ gbèzɔɔ ũ yá'oa ní yákeao guu.

23 Ké à ká wè bla, a dà a s̄ɔu à gé a gbé Isailio gwai.

24 Ké a è Egipi gbé lé ìada a gbèdowa, § à yási ní a gbéo, à tɔsíwá à aà dè.

25 Alé e a gbé d̄ɔ kè Lua ye à ní suaba a sabaie, àma aai d̄ɔo.

26 Ké a gu d̄ɔ Isailio gbèon plaɔ lé sòleke, § à mò ní yoaa, à awakpàné à mè: Ma gbéɔ, b̄oyái ále ìadakɔwa k̄t̄ɛei?

27 ¶ gbé pɔ lé ìada a gbèdowa ɔzò Mɔizizi à mè: Déme n kpa kía ũ, § níle yákekew̄ɛei?

28 N ye ma de lá n Egipi gbèdè glawa yá?

29 Ké Mɔizi yápi mà, à bàalè tà Madiá būsuu.‡ We a neḡɔeɔ iu gbèon pla.*

30 Wè bla gbéa § malaika bò mòwá guwaiwaiu Sinai gbe sae káele té guu.

31 Ké Mɔizi dabu bee è, à bò aà sae. Ké à s̄òí gwai, à Dii loɔ mà à mè:

32 Mámé má n dezi Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua ũ. Vía Mɔizi kù, àle lualua, i f̄i wese gwào.

33 ¶ Dii òè: N n kyale bɔbɔ, asa gu pɔ ní zɛu kua adoae.

‡ 7:5 Daa 15.18, 17.8 § 7:7 Daa 15.13-14 * 7:7 Bɔa 3.12 † 7:8 Daa 17.10-14, 21.4 ‡ 7:9 Daa 37.28, 39.21 § 7:10 Daa 41.39-41 * 7:12 Daa 42.1-2 † 7:13 Daa 45.1 ‡ 7:15 Daa 46.1-7, 49.33 § 7:16 Daa 23.3-16, 50.7-13, Yoz 24.32 * 7:18 Bɔa 1.7-8 † 7:19 Bɔa 1.10-11, 22 ‡ 7:21 Bɔa 2.2-10 § 7:29 Bɔa 2.11-15 * 7:29 Bɔa 18.3-4

34 Ma wetēa pō wāle mō ma gbé pō kú Egipione è sāsā, ma ní auukea mà, 5 ma mō ní boi. Má n zí Egipi sa.†

35 Mōizi pō aa giē yāa aa mē, déme aa díle dōaana ũ à yágōgōnéipi‡ 5 Lua aa zì, à dōaané à ní mīsi malaika pō bō mōwā káele guu sabai.

36 Aāpi mé bōrno, à yābōnsaeo ní dabudabuo kē Egipi ní Isia Tēao ní guwaiwai guuo wē bla.§

37 Mōizipi ò Isailione Lua a ní gbēe se ānabi ũ láawa.*

38 Mōizipi kú ní gbé pō kāaaapio guwaiwaiu, a ku we ní wá deziō ní malaika pō yā'òè Sinai gbē musuo. Lua yá wēnideō kpāwā, 5 a dāwēe.†

39 Wá deziō gí aa yāmai, 5 aa gīaāzi, an láasoo tà Egipi.

40 Aa ò Aalonae aa mē: Diieo kewēe aa dōaawēe, asa Mōizi pō wá bōle Egipi, wá dō bō á bōle a ũo.

41 Gōo bee 5 aa tāa pí lán gāaewa, 5 aa sa'òwā aa dikpekē pō pō aa kē nízaepie.‡

42 Ő Lua bō ní kpe a tò aa kùle luabe pōone lá a ku ānabiō lá guuwa à mē:

Isailio, i ke mame a sa'òa guwaiwaiu wē blaο.

43 Tāa Mōloku zwāakpe 5 á sea ní saana Lamfā pō a zeò taao.

Dii pō á pí a kulenéo yái

5 má tò wá tāáo Babiloni kpele.§

44 Wá deziō zwāakpe vī guwaiwaiu. Lua a taa òlo Mōizie, 5 wa kē lá Lua òèwa.*

45 Kpépi gō Yozuee ní wá deziō, 5 aa mō buipāle pō Lua ní yánéo búsu siomá.† Kpépi kú we e Davidi gōo.

46 Davidipi na ní Luao, 5 à wabikèwā à e aa kpé dō Isailione.

47 Salomoo mé kpépi dèè.‡

48 Ama Musude lío ku kpé pō gbēnazinao dō guuo, lá ānabi òwā:

49 Dii mē:

Musúá ma kpalabaae,
tōléá ma gbādibōe.
Kpé kpeletaa á dōmeei?
Gu kpele má e pilaiui?

50 Mame mi pōpii keo lé?§

51 Luayādansaion á ũ! A nōse paaao! A swá gbāae! Io gi Lua Nisfnai, io ke lá á deziōwa.*

52 Anabi kpele á deziō i aà wetāo ni? Aa gbé pō dōaa Gbē Maa mōa yā'òo dède. Aāpi 5 a bō aà kpe a aà dè sa.

53 A Lua ikoyá pō malaikao òné mà, āma á kūao.

Etiē gaa

54 Ké aa yāpi mà, an pō fēaāzi, aa lésakāaāzi.

55 Ő Lua Nisfna dēdēa Etiēewa guu à wepè luabewa, 5 à Lua gawi è ní Yesuo zea aa oplaai.

56 Ő à mē: A ma! Ma luabe è wēa, Gbēnazín Né zea Lua oplaai.

57 Ő aa otà ní swāle aa wii gbāa lè, 5 aa kùsiwā sānusānu.

† 7:34 Bōa 3.1-10 ‡ 7:35 Bōa 2.14 § 7:36 Bōa 7.3, 14.21, Nao 14.33 * 7:37 Iko 18.15-18 † 7:38 Bōa 19.18-20 ‡ 7:41 Bōa 32.1-6 § 7:43 Amō 5.25-27 * 7:44 Bōa 25.9, 40.17 † 7:45 Yoz 3.14-17 ‡ 7:47 1Kia 6.1-38 § 7:50 Isa 66.1-2 * 7:51 Isa 63.10

⁵⁸ Aa aà gále bòd wénkpe, 5 aale aà papa ní gbɛo wà aà dɛ. Aa ní uladao bɔ kàlɛ ní èwaaso pɔ wí mɛ Sɔluo.

⁵⁹ Ké aale Etiɛɛ papa ní gbɛo, à wabikè à mɛ: Dii Yesu, ma nisína sí.

⁶⁰ ɔ à kùlɛ à wii gbãa lè à mɛ: Dii, nísu nì ní duunaɛ bee dao. Yá bee oa gbɛa 5 à gá.

8

¹ Sɔlupi ku gbé pɔ aa Etiɛɛ dèo kpɛɛ. Zibeezì wà nà wétɛa zɔɔ mɔa Yelusaleŭ Yesudeɔnɛwa. Mé i ke zinao bàasio, gbé kɔniɔ fáaa piɛ Yude ní Samali búsuo guu.

² Luayãmanaɔ Etiɛɛ vɛ, aa aà gaa ɔɔb ní wii gbãao.

³ ɔ Sɔlupi áiakè ní Yesudeɔ kaaleao. Iɔ gɛ ua ní uao ào gɔɛo ní nɔɛo kùkù, iɔ ní gále ge ní ká kpéu.

Baona kpa Samali búsuu

⁴ Gbé pɔ fáaaɔ gè Yesu baokpà gupiiu.

⁵ Filipi gè Samali búsuo wéleu, 5 à Mesii waasokèné.

⁶ Ké bíla Filipi yámá mé aa dabudabu pɔ a kɛò è, aa laaidò yá pɔ àlɛ owa ní nðɛmɛndoo.

⁷ Asa gbé pɔ an táao gòmá ní wii gbãaoɔ dasi, mé gbékəaũao ní ɛɛo gbàgbà dasi.

⁸ ɔ wà pɔna zɔɔ kè wélepui.

⁹ Gɔɛe ku we za zi wí mɛ Simɔɔ, Iɔ dabudabuna ke i bɔ Samaliɔ sae, 5 à azla díle gbé gbía ũ.

¹⁰ Néfɛnɛn gbɛzɔɔ pii wí laaidò aà yáwa wí mɛ: Gbépi gbáaa Lua gbáa pɔ wí mɛ Gbãa Zɔɔɛ.

¹¹ Dabudabuna pɔ Iɔ ke ní guu à gègè ní kú.

¹² Ama ké aa kpala pɔ bɔ Lua kíi bao pɔ Filipi kpánɛ ní Yesu Kilisi tɔo mà, aa sí, 5 aa da'ilekè gɔɛo ní nɔɛo pii.

¹³ Baa Simɔɔpi yápi sí à da'ilekè, 5 à nà Filipiwa. Ké à dabudabu ní iko zɔɔ pɔ Filipi lé kɛò è, à bɔ aà sae.

¹⁴ Ké zinao mà za Yelusaleŭ Samaliɔ Lua yá sí, aa Piɛɛ ní Záo zímá.

¹⁵ Ké aa kà we, aa wabikèné ké aa Lua Nisína e yáí.

¹⁶ Wà ní da'ilekè ní Dii Yesu tɔo, áma Lua Nisína i di an gbɛɛe yáao.

¹⁷ Ké aa ɔnámá, 5 aa Lua Nisína è sa.

¹⁸ Ké Simɔɔ è wà Lua Nisína è ní zinao ɔnaamáo, 5 à mɔné ní 5ao

¹⁹ à mɛ: A ma gba ikopi sɔ, ké gbé pɔ ma ɔnàwà, ade lí Lua Nisína e.

²⁰ ɔ Piɛɛ òè: N 5a a kaalennɔ, asa níle e níyɔ Lua gba e ní 5aoɛ.

²¹ N ɔ ku zípi guuo, n bàa ku a guuo, asa n nòɛ maa Luaɛo.

²² Kpɛ li n yávaipiɛ, ní wabike Diiwa. Wíliɔ dɔo à gí sùtuukɛinnɔ ní n láasoo bee taaoa?

²³ Asa má è gɔzína kú n guue, duuna bakàne.

²⁴ ɔ Simɔɔ mɛ: A wabikɛmɛɛ Diiwa ázla, ké yá pɔ á ò su ma leo yáí.

²⁵ Ké Piɛɛ ní Záo Dii seeladeke kè aa aà yá dànɛ, 5 aa èa lɛ tá Yelusaleŭ, aale baonakpa Samali wéleɔ guu dasi.

Filipi ní Etiopi gbɛɛo

²⁶ Dii malaikae yá'ò Filipie à mɛ: Fele gé gɛomidòkli oi. Zé pɔ bɔ Yelusaleŭ à pà gbáaa à gè Gaza sé.

27 ɔ à dāzeu. Etiopi gbēe be zépiu. Etiopi būsū nōe kía pō wī me Kandase ziaae, mé aà àizee dšanao gbēzōe. A mō lousisi Yelusaleū,

28 ɔ à èa lé tá zōlea a sōgo guu, àle ānabi Isaia lá kyoke.

29 ɔ Lua Nisina ò Filipiē: Ge ñ na sōgo keewa.

30 ɔ Filipi bàalē gē. A mà àle ānabi Isaia lá kyoke, ɔ à aà là à mè: N kyó pō nle ke bōole dša?

31 A wèwà à mè: Tó gbēe i a zé ɔbmeo, kpelewa má fō mà dōi? ɔ à Filipi sisi, à gē zōle aà sae.

32 Yá pō àle a kyokepin ke:
Lán sã pō wàle gé a kólokpaiwa,
lán sã pō wàle a kákēlewa,

a nile kpé, i a lé wēaa.

33 Wà widawà,
wi yákpalekaano a zéwao.

Déme a fō aà goo gbēo yá'oi?

Asa wà aà kua dúnia guu mídee.*

34 ɔ gōepi ò Filipiē: Omee, dé musu ānabi bee òui? Aà zia yá ge gbēpálee?

35 ɔ sea Lua yápiwa Filipi Yesu baokpàe.

36 Ké aale gé ae, aa kà í kfi, ɔ gōepi mè: I gwa ke. Bóme a kpamee mà da'ilekēi?

37 ɔ Filipi òè: Tó n yápi sí ní nòsemendoo, rýō fš. A wèwà à mè: Má sí Yesu Kilisiá Lua Née.

38 ɔ à mè wà gó ze. ɔ an pla nípii aa píla aa gē íu. ɔ à aà da'ilekè.

39 Ké aa bùa sísla, ɔ Dii Nisina Filipi kpàe guu, gōepi i aà e loo, ɔ pona guu à gēzea.

40 Filipi su è á kú Azota, ɔ à gē Yesu baokpà wéle ní wéleo e à gē kào Sezale.

9

Yesu bō mōa Sōluwa

1 Goo bee sō Sōlu lé pōbo a níu, àle yāpási o Dii íwao dēdea yá musu. A gē sa'onkia kfi,

2 a gbèawà aà lákē Damasi lousisikpedeone à kpawa, ké tó a su zépidē e we, gōeo ní nōe pfi, a ní kúkū surino Yelusaleū.

3 Ké à dāzeu, à káikū ní Damasio, ɔ kándo gupua bō luabe à kùlewà.

4 A bōlele, ɔ à loo mà, wàle òè: Sōlu, Sōlu, bōyái nle íadaai?

5 ɔ à mè: Mmēnn déi Dii? ɔ a wèwà à mè: Mámē má Yesu pō nle íadawà ũ.

6 Fele gē wéle guu, wi yá pō rýō ke one.

7 Gbē pō aa beaano gō sáii. Aa loopi mà, ama aai gbēe eo.

8 Ké Sōlu fēle, ɔ à a wé wè, i gu'eo. ɔ wà aà kù a owa, wà gèaano Damasi.

9 A kè goo aaō gu'esai, i pōbleo, i imio.

10 Yesudee ku Damasi wī me Anania. Dii yá'òè wépingu'ea guu à mè: Anania. ɔ a wèwà à mè: Má ké Dii.

11 ɔ Dii òè: Fele gé zé pō wī me Súsū guu e Yuda be'ua, ní Taasu gbē pō wī me Sōlu gbēa. Ale wabikea we.

12 Wépingu'ea guu a è n mō n onawa ké a wé gu'e.

13 ɔ Anania òè: Dii, má mà wà gbépi yá'ò dasi, lá à yāvāikè n gbē pō kú Yelusaleūne.

14 Sa'onkia aà gbà zé aà gbē pō lé n sisi lao kúkū. A yái à mōi.

* 8:33 Isa 53.7-8

15 Ǿ Dii òè: Gé, asa ma gbépi sè àà gé ma tɔbɔi buipáleɔne ní n kíaɔ ní Isailiɔe.

16 Lá a taasike ma tɔbɔa yáí, má ɔbè.

17 Ǿ Anania bɔ à gè gè uapiu, à ɔnà Soluwa à mè: Solu ma gbé, Dii Yesu pɔ bɔ mɔma zéu gɔɔ pɔ níle mɔ la mé ma zí, ké n gu'e yáí, Lua Nisína i dine.

18 Wegɔɔ pɔ bɔle aà wéu lán kpòteɔwa aa lèle, ɔ à gu'è. Ǿ à fèle da'ilékè.

19 Ké à pɔble, à gbáa è, ɔ à gɔɔplakè ní Yesude pɔ kú Damasiɔ.

Solu waasokea Damasi ní Yelusaleu

20 Ǿ Solu ná Yesu yá waasokpaawa gɔɔ Yudaɔ lousisikpeɔ guu à mè, Yesu mé Lua Né ũ.

21 Yápi bɔ gbé pɔ màɔ sae aa mè: Gbé bee mé i gbépi sísináɔ ásooke Yelusaleu lò? I mɔ la à ní kúkú à tárfɔ sa'onkia kíio lò?

22 Solu sɔ, aà gbáa ɔ káfi, à Yesu Mesiikeyá biiwáné, ɔ aà yá Yuda pɔ kú Damasiɔ fù.

23 Gɔɔpla gbéa Yudaɔ lekpaálaazi ké aa e wà aà de,

24 ɔ à ní lekpaalapi mà. Aa wéle bílibɔleɔ dɔ́a fáane ní gwáasínao, ké aa e wà aà de yáí.

25 Gwáasína ɔ Solu gbéɔ aà dà gbíu, aa aà gbàe ní bao bàasi bíi musu.

26 Ké à ká Yelusaleu, a wèele à na Yesudeɔwa, ɔ aa vɔakèè nípii, aale aà Yesudeke náaikeo.

27 Ǿ Baanaba aà sè gèaàɔ zínaɔ kíi, a dàu a síuné lá Solu Dii è zéu ní yá pɔ Dii òèo ní lá à Yesu yá'ò gupuaɔ Damasiɔ.

28 Ǿ Solu gè Yesudeɔ guu, à bèberíno Yelusaleu, à yá'ò gbéɔne gupuaɔ ní Dii tɔo.

29 Ké à yá'ò Yuda Geleki yámanaɔne, à lekpaakèríno, ɔ aale aà we.

30 Ké Yesudeɔ dɔ́, aa gè zèè Sezale, ɔ à tà Taasu.

31 Bee gbéa Yesudeɔ gɔ́ dɔ́ɔba Yude ní Galileo ní Samali búsuo pii, aale zedɔ, aale gé ae vɔakea Diie guu, aale káfi ní Lua Nisína dɔnleɔ.

Enee gbágbáa ní Tabita vuao

32 Píeè í bebe wéle ní wéleɔ pii, ɔ à gè Lua gbé pɔ kú Lidaɔ gwai.

33 A gɔe pɔ wí me Enee è we, à káaŭ kálea wè swaaɔ.

34 Ǿ Píeè òè: Enee, Yesu Kilisi lé n gbágbá. Fèle n n pe koo. Ǿ à fèle gɔɔ.

35 Lidadeɔ ní Salɔnadeɔ aà è, ɔ aa zè ní Diio.

36 Nɔe Yesudee ku Zope, aà tɔn Tabita. N Geleki yáɔ sɔ Dɔɔkasi. Bee mè tue. Yámaakea pèewá mé í wénadɔ gbéɔne.

37 Gɔɔ bee ɔ à gyákè à gá. Ké wà aà bɔ í pásíu, wà aà se wúle kpédiakɔau musu.

38 Zope sɔ a zà ní Lidao. Ké Yesudeɔ mà Píeè ku we, aa ní gbéɔn plaɔ zìwá aa wabikéwá aa mè: Mɔ wá be kpakpa.

39 Ǿ Píeè fèle gèríno. Ké à ká, wà dèdèaàɔ kpépi musu. Ǿ gyaaɔ sɔ́aazi nípii ní ɔɔbo, aa ula ní pɔkasa pɔ Tabita ké gɔɔ pɔ a kúríno ɔbè.

40 Píeè ní yá ní bóle bàasi. A kùle à wabikè, ɔ à aedɔ gèpiwa à mè: Tabita fèle! A wé wè à Píeè è, ɔ à fèle zìle.

41 Píeè aà kù a ɔwa à aà fèle zè. Ǿ à Lua gbépiɔ sísi ní gyaaɔ, ɔ à aà kpámá béè.

42 Yápi lí Zopea pii, ɔ wà Dii náaike we dasi.

43 Píeè gɔɔplakè we Simɔɔ báatotona be.

10

Kōnei Piē sisia

¹ Gbēe ku Sezale, aà tón Kōnei. Aàpi mé sosa gáli pò wí me Itali sosa gbēon basooɔɔ d̄aana ũ.

² Gbēpiá luayamanae, a Lua vía ví, aàpi ní a bēdeɔ pii. I wēnadōné maamaa, mé ɔ wabike Luawa m̀oɔm̀oɔ.

³ Gooewa íatē auapilaa, wépungu'ea guu à Lua malaikae è wásawasa, à gē a bē a òe: Kōnei.

⁴ Kōnei wé g̀o biiwà, víao aà kù, ̄ à mè: Bó ni, Dii? A wèwà à mè: N wabikea ní n wēnadōa gbēneo kà Luagu, ̄ a sínno.

⁵ Gbēo zí Zope sa, aa Simoo pò wí me Piēe sísi.

⁶ A pila gbé pò wí me Simoo báatotonawa. Aà bē ku ísiale.

⁷ Ké malaikapi tà, Kōnei a zikena gbēon plaɔ sisi ní sosa luayamana pò nawao.

⁸ Ké a dau a siuné pii, ̄ à ní zí Zope.

⁹ Ké a gu d̄o, ̄ aa dàzeu, aa kà kái ní wélepiao. Goo bee Piēe dède kpé musu íatē minanguo wabikéi.

¹⁰ Nōana lé aà dē, a ye poble, ̄ gooo pò wále bleke, à wépungu'è.

¹¹ A luabe è wēa, p̄e lé pila lán zwāa z̄oowa. Wà ba d̄do a swá mèn s̄iioowa pii, wále gbae z̄íle.

¹² N̄b̄oo ní p̄otaa'onkuawao ní b̄ao pii ká a guu.

¹³ ɔ wa òe: Piēe, fēle dē n̄ só.

¹⁴ ɔ Piēe mè: Bauo Dii, mi tēe ge pò gb̄álea ble z̄iio.

¹⁵ ɔ à ɔoo pi mà a gēn plaade wà mè: Pó pò Lua gb̄ab̄òè, nísu n̄ a tēboo.

¹⁶ A kē màa gēn aās, ̄ kándo wà p̄o pi ḡa wà tàò luabe.

¹⁷ Piēe lé bílike wépungu pò a è yáwa, ̄ Kōnei zina pò aa Simoo bē gb̄eao kà g̀o, aa zea b̄oleu.

¹⁸ Aa lezù aa gb̄eaa tó wek̄i Simoo pò wí me Piēe pílau.

¹⁹ E tia Piēe lé láasooke wépungu pò á ewa, ̄ Lua Nisina òe: Gbēon aāo lé n gbae.

²⁰ Pila géinoo seasai, asa máme ma ní z̄íma.

²¹ ɔ Piēe pila gē gbēpió k̄i à mè: Mámē má gbé pò ále gbae ũ. Bóyái a moí lai?

²² Aa mè: Sosaɔ d̄aana Kōnei mé wá z̄í. Gbēmaae, a Lua vía ví. Yudaɔ pii í aà t̄nasi. Lua malaikae òe aà n̄ sisi a bē, aà n̄ yáma.

²³ ɔ Piēe gēinoo ua à ní yáaekè.

Ké a gu d̄o, à fēle d̄aínoo z̄éu. Zope Yesudeeɔ gē aà kpái.

²⁴ A gooo aāde aa kà Sezale. Kōnei a daeɔ ní a gbēna fēeoo k̄aaa, àle ní dá.

²⁵ Ké Piēe gē ua, ̄ Kōnei gē d̄aaàle à kùlèè.

²⁶ ɔ Piēe aà fēle à mè: Fēle ze. Gbēnaz̄inan ma ũ s̄o.

²⁷ Ale yá'oaàn̄o e aa gē gē kpéu, ̄ à gbēo lè k̄aaaa we dasidasi.

²⁸ A òné: A d̄o kē Yudaɔ ze ví aa yáale ní buipáleo ge aa gē aà uao. Ama Lua ɔbm̄ee másu gbēe gb̄ásí bo ge mà aà tēboo.

²⁹ A yáí tò kē wà ma sisi, ma mo z̄iozlonakesai. Má ye mà yá pò a ma sisiwà ma sa.

³⁰ ɔ Kōnei mè: A gooo s̄iiōn la, kē mále wabike ma bē e íatē gē aua pílaò ma'í kēwa. ɔ kándo ma gbēe è zea ma ae pò tekea daa

³¹ à mè: Kōnei, Lua n wabikea sí, mé n wēnadōane k̄aaágu.

³² Gbēo zí Zope Simoo pò wí me Piēe sísi. A pila Simoo báatotona bē isiale.

33 Ǿ ma gbéǾ zìma gǾǾ. Lá n mo, à kè maa. Tia kéwa, wápii wá kú la Lua dǾa guu, ké wá yá pǾ Dii òne ma yái.

Lua Nisna dia buipaleǾne

34 PíeǾ yǾsè à mè: Má sǿ slana sa ké Lua lí gbǾe zǾboo.*

35 Bui pii guu gbǾé pǾ lé vǿakeè mé 1 yǾmaake, ade yá mé 1 kaaǾgu.

36 Lua a yá dà IsailiǾne, à keaǾna na Yesu Kilisi sabai baokpǾné. AǾpi mé bui pii Dii ũ.

37 A yá pǾ kè Yude búsu pii guu dǾ, lá à dàale Galile ZǾa kpǾwakea ní gbǾé da'ilekeǾo gbǾea.

38 A dǾ lá Lua a Nisna pǿsi Yesu Nazaletiwa, ǿ a kú ní gbǾao, à gè wǿle ní wǿleo à yǾmaakèné, à gbǾé pǾ Ibiisi ní gǾ líné ní kpǾǾ gbǾǾgbǾ, asa Lua kuaǾǾne.

39 WǾ de yá pǾ a kè Yude búsu ní Yelusaleǿo pii seeladeǾ ũ. WǾ aǾ lòo líwa wa dè,

40 ǿ Lua aǾ vù a gǾǾ ǾaǾde zǿ, a tò à azǿa òbǾwǿe.

41 I ke gbǾépiiǾ no, wǾ gbǾé pǾ Lua dǾaa wǾ sé aǾ seelade ũǾne. AǾ bǾa gau gbǾea wa pǾblǾaǾnǾ, wa imǿaǾnǾ.

42 Ǿ a dílewǿe wǾ waasoke gbǾéǾne, wǿ oné Ǿme á de gbǾé pǾ Lua díle gbǾé bǿéǾ ní gyaadeǾ pii yákpalekena ũ.

43 Anabǿo pii aǾ yǾ'ò aa mè, gbǾé pǾ aa aǾ náaikiǾ duuna a ké má aǾ tǾ yái.

44 GǾǾ pǾ PíeǾ lé yǾpi oné, Lua Nisna dí gbǾé pǾ lé yǾpi maǾne pii.

45 YǾpi dí Yuda Yesude pǾ mò ní PíeǾǾowa, ké baa buipǾleǾ, Lua a Nisna písimǾ gba ũ yái.

46 Asa aa má, aale yǾebui'o, aale Lua yǾbǾnsaekǾeǾo o. Ǿ PíeǾ mè:

47 GbǾépiǾ Lua Nisna è láwǾwa. Déme a fǿ gíné aa da'ilekei?

48 Ǿ a ò wǾ ní da'ileke ní Yesu Kilisi tǾo. Ǿ aa wabikèwǾ aǾ gǾǾplakerǿnǾ.

11

PíeǾ buipaleǾ ya'oa

1 Zinao ní Yesude pǾ kú YudeǾ mà lá buipǾleǾ Lua yá sí sǿ.

2 Ké PíeǾ sù Yelusaleǿ, an gbǾé pǾ zè ní tǾzǿyǾǾo aǾ tǾae è

3 aa mè: N gǿ gyafǾǾdeǾ bǿ n pǾblǾérǾnǾ.

4 Ǿ PíeǾ fǿle lé yǾpi bǾǾlekené zéze à mè:

5 Má kú ZopeǾ, mále wabike, ǿ ma wǿpungu'è. Ma pǾe è lán zwǾa zǾǾwa, ba dǾǾa a swǾ mǿn síiǾǾwa. A bǾ luabe, Ǿle pila ma kíi.

6 Ma wǿpèwǾ tíǿu, ma nǾbǾǾ è a guu, sǿǾ pǾ ní pǾtaa'onkuawa ní bǾǾ.

7 Ǿ ma lǾǾ mà, wa òmǿe: PíeǾ, fǿle de ní só.

8 Ǿ ma mè, bauo Dii, asa tǿ ge pǾ gbǾǾle a gǿ ma léu ziiio.

9 LǾǾpi bǾa luabe gǿn plaade wǾ mè, pǾ pǾ Lua gbǾbǾè, másu mà a tǿboo.

10 A kè màa gǿn ǾaǾ, ǿ wǾ Ǿa gǾ tǾò luabe pii.

11 GǾǾ bee gǾǾ gbǾǾn ǾaǾ pǾ wǾ ní zǿa bǾa SezaleǾ mò ua pǾ má kúu.

12 Ǿ Lua Nisna òmǿe mà gérǾnǾ seasai. WǾ gbǾé gbǾǾn soolǾe beeǾ gè ma kpǾi sǿ, ǿ wa gǿ gbǾé pǾ gbǾépiǾ zǾa be.

13 Ǿ a òwǿe lá a malaika è, à bǾ mòwa a kpǿu, a òe à gbǾé zǿ Zope ma sísii,

14 mà yá pǾ a api ní a bedǾeǾ pii suaba oǿ.

* 10:34 Iko 10.17

15 Ké ma na ya'owa, Lua Nisína díné lá a díwēe a daalegᵛwa.

16 Ǿ yá pᵛ Dii ò òmágu à mè, Zaa gbéᵛ da'ilekè ní íoe, api sᵛ á wá da'ilekè ní Lua Nisínao.*

17 Lá Lua gba dou pᵛ á dáwēe gᵛᵛ pᵛ wa Dii Yesu Kilisi náaikè dàné lᵛ, dén ma ũ mà fᵛ giéi?

18 Ké aa yápi mà, aa níle, 5 aa Lua tᵛbò aa mè: Wá è Lua buipáleᵛ gba zé lᵛ aa nòselile, aai wēni láasai e.

Antisideᵛ zea ní Yesu

19 Wétēamᵛané pᵛ fēle Etiēe gaa guu† mé tò gbéᵛ fāaa tà Fenisi búsuu ní Sipi búsuu ní Antisio, aale Lua yá'ò Yudaᵛne níteē.

20 Ǿ an gbēeᵛ bᵛ Sipi búsuu ní Sileni búsuu aa gè Antisio, 5 aale yá'ò buipáleᵛne sᵛ, aale Dii Yesu baokpané.

21 Dii lé ᵛdamá, 5 gbéᵛ yápi sí dasi aa zè ní Diipio.

22 Yelusaleᵛ Yesudeᵛ swá kà yápiwa, 5 aa Baanaba zì Antisio.

23 Ké à kà we, a è lá Lua gbēkèkèné, 5 aà pᵛ kèna. A ledámá nípii aa ze ní Diio ní nòsemendoo.

24 Baanabaá gbēmaae, Lua Nisína ní luanaaikéao pēewá, 5 wá kà Dii gbéᵛ guu dasi.

25 Ǿ Baanaba gè Taasu Sᵛlu wēelei.

26 Ké à aà è, 5 à súaànᵛ Antisio. Aaᵛ kāaa ní Yesudeᵛ dasi, aaᵛ yādané e wè búu do. Antisio we wá òaa tᵛkpáu Yesu íwaᵛne Kilisideᵛ.

27 Gᵛᵛ bee ānabio bᵛ Yelusaleᵛ aa mò Antisio.

28 An gbéᵛ pᵛ wí me Agabu fēle zè à òaa nᵛana zᵛᵛ pᵛ a ka dúnia guu pii ya'òné ní Lua Nisína gbāao. Kolodi kpalablea gᵛᵛ 5 nᵛanapi kà.

29 Ǿ Yesudeᵛ zèᵛ wá ní gbéᵛ pᵛ kú Yudeᵛ kámasa ká lá baade gbāa fᵛ, wí kpásané.

30 Ǿ aa kè màa, aa Baanaba ní Sᵛluo zìᵛ kpái an gbēzᵛᵛwa.

12

Piēe daakpeu

1 Gᵛᵛ bee kí Elodi ᵛpèle Yesudeeᵛwa pásipási.

2 A Zaa vli Zaaki dè ní fēndao.

3 Ké a è yá bee kà Yudaᵛgu, 5 à èa Piēe kù lᵛ. A bee kè Kāaso dikpe zlé.

4 Ké à Piēe kù a dàkpeu, à aà nà sosaᵛne ní ᵛzì aa aà dᵛa. Sosapiᵛ gáli do gbēᵛn siisiiᵛe e leē siiᵛ. A díle à yákpalekeaanᵛ bíla wáa Gēamusu dikpe gbēa.

5 Ǿ wa Piēe kúa kpéu, Yesudeᵛ lé wabikeè Luawa zesai.

6 Gu pᵛ a ò Elodi bᵛaanᵛ, a gwá Piēe lé i'ò sosa gbēᵛn plaᵛ zānguo yea ní mᵛdaonao mèn pla, mé gbēᵛn plaᵛ ku kpeele, aale kpépi dᵛa.

7 Kándo gᵛᵛ Dii malaikae gè we, 5 kpépi pù. A Piēe lè a gbátēewa à aà vù à mè: Fele kpakpa. Ǿ mᵛdaonapio wòlo aà ᵛwa.

8 Ǿ malaikapi òè: N n ula da, ní n kyale kpá. Piēe kè màa, 5 malaikapi mè: N n ula káaa n kú, ní temazi.

9 Ǿ Piēe bᵛ teaazi. I yá pᵛ malaika lé keē dᵛ síana ũo, àle e nana ále o.

10 Aa gè gudᵛana séiala ní a plaadeo, 5 aa kà bᵛleu. Bᵛlepi gbaá mᵛe, 5 à wèné ní azíao, aa bᵛle lé gᵛ wéleu. Kándo gᵛᵛ 5 malaikapi Piēe tò zea guu we.

* 11:16 Luk 3.16, Zln 1.5 † 11:19 Zln 8.1-4

11 Ké Piεε wé dòdò à mè: Má dō sáasá sa ké Dii a malaika zì, à ma bō Elodi ɔzì ní yá pó Yudaɔ wé dɔi wà kemεεo pii.

12 Ké aà wé kè, à gè Zāa pó wí mε ɓ Maaku da Maliama bε. Wa káaaa we dasi, wàle wabikε.

13 Ké à bɔle gba lè, ɔ nɔε zíkεna pó wí mε Loda gè gwai.

14 Ké à Piεε ɓɔ dō, pɔna guu i zé wēo, à èa bàalé gε òné Piεε mé kú bɔleu we.

15 Wa òè: Iana kàma yá? ɔ à zèò ké síanaε. ɔ wà mè: Aà malaikaε.

16 Piεε gí lé gbale. Ké aa wè, aa aà è, ɔ yápi òimá.

17 A ɔkèné aa nīle, ɔ a dàu a síuné lá Dii a bō kpéu. ɔ à mè: A gε o Zaakie ní wá gbé kīnɔ. ɔ à bò gè gupálei.

18 Ké gu dò, kōfi gbāa dà sosaɔ zānguo, aale kō lala aa mè: Bó Piεε kè a tui?

19 Elodi ò wà aà wεεε. Ké wi aà eo, ɔ à yálàla gudɔanapiɔwa, ɔ a ò wà ní dεdε.

Elodi gaa

Bee gbεa Elodi bō Yude, à gè gɔɔplakè Sezale.

20 Aà pɔ pà Tiideɔ ní Sidɔdeɔzi maamaa, ɔ gbé beeɔ ɓedoukè aa mò aà gwai sánu. Aa gè kíapi bε ziiia Blasitu kfi. Ké Blasitu ní yáze è, aa gè ɓedoukèi ní Elodio, asa an búsu pɔblea í bɔ aà búsuue.

21 Ké gɔɔ pó wa díle kà, Elodi a kible'ulaɔ dà, à gè zòle a gínaa, ɔ à yá'ò bílaε.

22 Bíla wiilè à mè: Luae mé lé yá'ò, i ke gbēnazina no.

23 Wegɔɔ Dii malaikaε aà ɓe nè, ké i zòke dō Luaεo yáí, ɔ aà mε kòkà à gá.

24 Lua yá ɓo ligua, ɓo kfi.

25 Baanaba ní Sɔluo sō, ké aa ní kámasa yá kèke aa làa, aa bō Yelusaleū aa Zāa pó wí mε Maaku sè tàò.

13

Baanaba ní Sɔluo zia

1 Anabɔ ní yádanεdeɔ ku Antiosi Yesudeɔ guu, an tɔn ke: Baanaba ní Simεo pó wí mε Báasiao ní Sileni búsu gbé Lusiuo ní Manaε pó neblé ní kí Elodio sánuo ní Sɔluo.

2 Gɔɔ pó aale Dii sisi ní leyeao, Lua Nisina mè: A Baanaba ní Sɔluo díle nídoa zì pó ma ní séwà yáí.

3 Ké aa ɓeyè aa wabikè, ɔ aa ɔnámá aa ní gbáε, aa dàzeu.

4 Ké Lua Nisina Baanaba ní Sɔluo zì màa, aa gè Selusi. Za we aa gè gó'ilenau aa gè Sípi búsu.

5 Ké aa kà Salami, aa Lua yá waasokè Yudaɔ lousisikpεo guu. Zāa Maaku kúrnɔ dɔnlede ú.

6 Aa ísia gūgūnapi baa v̄ e Pafosi, ɔ aa kpáaú ní Yuda dabudabukεna pó de ānabi εgena úo we. Aà tón Yesunε.

7 ɓo kú ní búsupi gbēzɔɔ Sēeziu Pɔluo. Gbēzɔɔpiá ɔnɔnaε, ɔ à Baanaba ní Sɔluo sisi, ké a ye Lua yāma yáí.

8 Dabudabukεnapi tón Elima ní Geleki yáo. A íbelesèrnɔ, àle wεεε gbēzɔɔpi swáfē, ké asu Yesu náaikeo.

9 ɔ Sɔlu pó wí mε Pɔlu sō, Lua Nisina dèdewà, ɔ à wεpèwà à mè:

10 Ibiisi néɔ do! Maa pii íbε! Gbēnazin vāi pii paεmade! Wεzēn pás! Nyɔ Dii zé súsú kpaanlaboa too lé?

11 Tiasa Dii a ɔkulema, ní v̄lakū. Nyɔ gɔɔplake níyɔ íatè eo. Wegɔɔ Elima wé gō dàadāa, gusia kulewà. ɔ àle ɔmalemale, àle gbé wεεε aà a ɔ kú.

12 Ké gbēzᵛᵛᵛpi yá pᵛ kèpi è, à Dii náaikè, asa aà yá pᵛ wa dàè aà kù gbāæ.

Kua Antiosi pᵛ ku Pisidi bùsuu

13 ᵛ Pᵛlu gè gó'ilenau ní a gbéᵛ, aa bᵛ Pafᵛsi aa gè Pēega, Pāmfilì bùsuu. We Zāa Maaku ní tóu, à èa tà Yelusaleᵛ.

14 Bᵛa Pēega aa gè Antiosi pᵛ kú Pisidi bùsuu. Kámabogᵛᵛᵛᵛl aa gè zᵛlè lousisikpēu.

15 Mᵛizi ikoyá ní ānabio lác kyokea gbēa lousisikpē gbēzᵛᵛᵛᵛ gbé zᵛl wà oné, tó aa káfia yāe ví aa o bílae, aa o.

16 ᵛ Pᵛlu fēle ɔkèné à mè: Isailio ní buipále lousisinaᵛ à ma yāma.

17 Isailio Lua wá dezio sè, ᵛ à ní bui kᵛ an kua Egipi bùsuu. ᵛ à ní bᵛlè we ní a gbāa zᵛᵛᵛᵛ.*

18 A ní gwá guwaiwaiu wè bla taawa.†

19 A gbāamᵛ Kanaa bùsu bui mèn soplaᵛne, ᵛ à ní bùsupi kpámá.‡

20 Apii kà wè ᵛaa pla ní blakwio taawa. Bee gbēa à dᵛaanaᵛ dīlené e à gè pèᵛ ãnabi Samuēliwa.§

21 Ké aa kía gbèa, ᵛ Lua Kisi né Saulu, Bēyāmeē bui dīlené.* A kpalablè wè bla,

22 ᵛ Lua aà bᵛ kpalau, à Davidi kpá aà gbēu. Lua Davidi yá'ò à mè, á è Yese né Davidi láasoo douānᵛ, a a pᵛeá pii kēe.†

23 Aà bui guu à Yesu bᵛu Isailioᵛne Suabana ũ, lá à a legbèwa.

24 E Yesupi àᵛ gé mói Zāa dᵛaa waasokè Isailioᵛne pii, a oné aa nᵛselile aa da'ileke.‡

25 Ké Zāa zᵛl ye láai à mè: Dé ále e má de a ũi? Gbé pᵛ á wé dᵛin ma ũo. A ma! Alé mᵛ ma gbēa, mi ka mà aà sabala bᵛbᵛèo.§

26 Ma gbéᵛ, Ablahaᵛ buio ní buipále lousisinaᵛ, wáme Lua suabayāe bee kpāsawēe.

27 Yelusaleᵛdeᵛ ní ní gbāadeᵛ aai Yesu dᵛo, aai ānabio lá pᵛ wᵛo a kyoke kámabogᵛᵛᵛᵛl pii zé dᵛo, ᵛ aa ānabipio yá pápa, aa yādāaála.

28 Aai yāe ewà à kà wà aà deo, ᵛ aa gbèa Pilatiwa wà aà de.*

29 Ké aa yá pᵛ wa kè aà yá musu kè pii, wà aà bùa líwa wà aà dà mia'eu.†

30 Lua aà bᵛ gau.

31 A gᵛᵛ dasi ké à bᵛ mᵛ gbé pᵛ aa bᵛ Galile aa gēaānᵛ Yelusaleᵛᵛwa.‡ Aame aà seeladeᵛ ũ gbéᵛne.

32 Wápio sᵛ, ᵛ wa mᵛ aà baokpaié. Lé pᵛ Lua gbè wá dezioᵛne,

33 a kè wá gbé pᵛ wá de an buio ũᵛne, à Yesu vù lá wa ò Sou plaade guuwa. Lua mè:

Ma nén n ũ,

n Maen ma ũ gbā.§

34 Lá a yaikēo, mé Lua a aà bᵛ gau, a yá ᵛ Luapi ò yāa à mè:

Má báaa seasai pᵛ ma a legbè Davidie daágu.*

35 ᵛ wa ò guei b:

Nyᵛ wei n gbé pᵛ a kua adoa yaikēo.†

* 13:17 Bᵛa 1.7, 12.51 † 13:18 Nao 14.34 ‡ 13:19 Iko 7.1, Yoz 14.1 § 13:20 1Sam 3.20-21, 10.21-24

* 13:21 1Sam 8.5 † 13:22 1Sam 13.14, 16.12-13 ‡ 13:24 Luk 3.3 § 13:25 Zāa 1.20, Mat 3.11

* 13:28 Luk 23.1-23 † 13:29 Luk 23.50-56 ‡ 13:31 Zln 1.3 § 13:33 Sou 2.7 * 13:34 Isa 55.3

† 13:35 Sou 16.10

36 Davidipi s5 à Lua pɔeá kè a gɔɔ. Ké à gà, wà aà mia kpàkɔi ní a deziɔ, ɔ à yaikè.

37 Gbé pɔ Lua aà vùpi s5 i yaikɛo.

38 Ma gbé, àɔ d5 ké duunakɛama waaso pɔ wále keé kú aà kúie.

39 Mɔzi ikoyá lí f5 tò yá bɔrɔnɔ nao, áma gbé pɔ aale Yesu náaikɛɔ, yápii i bɔrɔnɔ na.

40 A laaika ké yá pɔ ánabiɔ ò su á leo

41 aa mè:

A ma, á gbé awiambɔnaɔ,

à gilike, í sáale,

asa má yáe ke á gɔɔ,

baa tó wa dàu lé siué, á sio.‡

42 Ké Pɔlu ní Baanabao lé bɔle lousisikpeu, wà wabikémá aa ea mɔ yápi oné kámabogɔɔ sia bɔ.

43 Ké wále fáaa Yudaɔ ní gbé pɔ i lousisínɔɔ bɔ te Pɔlu ní Baanabaozi dasi. Aa yá'óné, aale ledamá aao gé ae ní gbéke pɔ Lua kèrɔnɔ.

44 Kámabogɔɔ sia wéledeɔ káaa pii Dii yámaa yáí.

45 Ké Yudaɔ bílapi è, à kéné íi maamaa, ɔ aale Pɔlu yá bɛɛbo, aale aà sɔsɔ.

46 ɔ Pɔlu ní Baanabao yá'óné vɔlasai aa mè: Áme à kù wà Lua yá'óe gla. Lá a gi, ále e i ka à wèni láasai eo, wá ea aedɔ buipáleɔwae sa.

47 Asa Dii yáe bee dílewɛɛɛ à mè:

Ma n díle gupua ú buipáleɔne,

ké n gé ní suabayáo e tɔɔle léwa.§

48 Ké buipáleɔ yápi mà, an pɔ kèna, aa Dii yá sí slana ú, ɔ gbé pɔ Lua ní díle wèni láasai pɔ ú Yesu náaikè.

49 ɔ Dii yá lí búsupia píi.

50 Yudaɔ zɔɔ buipále nɔe lousisin gbiao ní wéle gbáadeɔzi, ɔ aa íadà Pɔlu ní Baanabaowa, aa ní yá ní búsuu.

51 Aa kɔɔlémá ní tàae seela ú,* ɔ aa gè Ikɔniú.

52 Yesudeɔ s5, pɔna ní Lua Nisínao pèemá.

14

Pɔlu ní Baanabao kua Ikɔniú ní Lisitao

1 Aa kè Ikɔniú lá aal kéwa, aa gè Yudaɔ lousisikpeu aa yá'ò e Yudaɔ ní buipáleɔ Dii náaikè dasidasi.

2 ɔ Yuda pɔ aa gi yápi siio buipáleɔ swáfɛ Yesudeɔne, aa íisèrɔnɔ.

3 N beeo Pɔlu ní Baanabao gɔɔplakè we, aa yá'ò vɔlasai daa Dii gàu, ɔ Dii ní gbá zé an yábɔnsaekɛao ní ní dabudabukɛao a gbéke yá pɔ aale oné slanapilliwáné.

4 ɔ wéledeɔ kɔkpaalè, gbéɛɔ zè ní Yudaɔ, gbéɛɔ ní zinao.

5 ɔ Yudaɔ ní buipáleɔ ní ní gbáadeɔ zèð wà íadama wà ní pápa ní gbéo.

6 Ké Pɔlu ní Baanabao ní yá dɔ, ɔ aa bàasi tà Likaoni búsu wéleɔu, Lisita ní Deɛbeo ní a zɔɛwiaɔ.

7 ɔ aa gi lé baonapi kpáné we.

8 Gɔɛe ku Lisita, aà gbáo imia. Zaa wà aà í, a de ɛe úe, i taa'oo.

9 Ale swákpa Pɔlu yáí, ɔ Pɔlu wɛpèwà soee, a è aà Yesu náaikɛa kà à aà gbágbá,

10 ɔ a dè ní bɔ gbáao: Fele ze n gbáwa. ɔ à vɔ zè, à bò ní táo.

11 Ké bila è lá Pɔlu kè, ɔ aa kàaa wiiwa ní Likaoni yáo aa mè: Tááo lí gbēnazinao ũ aa pílawá.

12 Aa tɔkpá Baanabae Zupitee, Pɔlu sɔ Meekiu,* ké ɔme í doaa ní yá'oaó yáí.

13 Zupiteepi kpé kú wénkpe, ɔ aà gbàgbana mò ní zuswana pɔ à lávu zablémáó wéle bílibɔleu. A ye dasi sa'o zinaowa.

14 Ké Baanaba ní Pɔluo yápi mà, aa ní ulaɔ ga kèkè, ɔ aa sí dasi guu ní wiio

15 aa mè: Gbɛ́ɔ, b́yáí ále ke beewai? Gbēnazinaon wá ũ sɔ lááwa. Baona wále kpáé, ké à kpe lí pɔ gianae beoone, í ze ní Lua b́éeo. ɔme musu kè ní tɔleo ní ísiao ní pɔ pɔ kúú píí.†

16 A bui píí tò yáa, aa níza zé sè.

17 N beeo à azia òné maakea guu. I to lou maé à pɔkeke a gɔowa. I á gba ble à ku pɔna guu.

18 Baa ní yá bee oao, d́eé ní d́eéo ɔ aa gí gbéone aa sa'omá.

19 ɔ Yudaɔ b̀ò Antioosi ní Ikoniuo aa mò wá bila swáfè. ɔ aa Pɔlu pápa ní gbéo aa aà gále b̀ò wénkpe, aale e à gáe.

20 Ké Yesudeɔ kàaaaazi, ɔ à fèle gè wéle guu. Ké a gu d̀ò, aàpi ní Baanabao aa gè Dɛebe.

Zinao taa Antioosi

21 Ké aa baonakpáné wélepi guu, aa gbéɔ è dasi. ɔ aa èa gè Lisita ní Ikoniuo ní Antioosio,

22 aale Yesudeɔ gba gbáa, aale ledamá aa wetá Yesu náaikeawa aa mè: Sema wá taasike maamaa, wí gbasa gē kpala pɔ b̀ò Lua kíi guu.

23 Aa gbɛ́zɔɔ dílené wéle ní wéleo, ɔ aa wabikèné ní leyeeo, aa ní ná Dii pɔ aa aà náaikèè ɔzɪ.

24 Ké aa pà Pisidi búsuá, aa kà Pámfilí búsuu.

25 Aa Lua yá'ò Pɛega, ɔ aa gè Atali.

26 We aa gè gó'ílenau aa tà Antioosi, gu pɔ wá ní náu Luae a ɔzɪ yáa aà gbèkekené zɪ pɔ aa kè aa làa tia yá musu.

27 Ké aa ká, aa Yesudeɔ kàaa aa yá pɔ Lua kèné òné píí, lá à buipáleo gbá zé aa a náaikè.

28 ɔ aa gɔɔplakèrínɔ we.

15

Lekpaata Yelusaleu

1 Gbɛ́ɔ b̀ò Yude aa mò Antioosi, ɔ aa yádá Yesudeone aa mè: Tó í tɔzɔ lá Moizi dílewao,* á zia'eo.

2 Pɔlu ní Baanabao zɔad̀má aa lekpaakèrínɔ maamaa yápi musu. ɔ Yesudeɔ zèò Pɔlu ní Baanabao ní ní gbɛ́eo gé Yelusaleu yápi ǵgɔsi ní zinao ní gbɛ́zɔɔ.

3 Aa gè zèné, ɔ aa pà Fenisi ní Samalio búsuɔla. Aa buipáleo ǹsɛlilea yá dau a síu ní gbéone we, ɔ an pɔ kèna zɔɔ.

4 Ké aa kà Yelusaleu, Yesudeɔ ní zinao ní gbɛ́zɔɔ gbáakpánzi, ɔ aa yá pɔ Lua kèné píi baokpáné.

5 ɔ Falisi Yesudee fèle mè: Sema buipáleo tɔzɔ, wi oné aao Moizi ikoyá kúa.

6 ɔ zinao ní gbɛ́zɔɔ kɔ kàaa, aale yápi gwa.

* 14:12 An tááo tɔn we. † 14:15 Ba 20.11, Sou 146.6 * 15:1 Lev 12.3

7 Ké lekpaafa gbàakù, Piere fêlè zè a ònè: Ma gbé, á dō ké Lua ma dile á guu á gègè, ké buipáleo Yesu bao ma ma léu, aai àà náaike.

8 Lua dee gbépii nòse dō, 5 à ní gbá a Nisina a siarino seela ũ, † lá à wá gbáwa.

9 Lua i ní dile dodoa ní wápio. A ní nòse pipinè, ké aa Yesu náaike yáí.

10 Bóyái ále Lua wei tiaí? Aso pò wá deziò fùà séí ní wápio 5 á ye dinéa?

11 Maa no! Wá a náai ví ké wá bō Dii Yesu gbéke yáíe, lá ampíowa sō.

12 Gbé kè kilikili pii, 5 aa swákpá Baanaba ní Pòluozi, aale seelaó ní dabudabu pò Lua kéné buipáleo guu o.

13 Ké aa yá'ò aa làa, Zaaki fêlè yàsè à mè: Ma gbé, à ma yāma.

14 Simoò ò lá Lua dōaa buipáleo wegwà, 5 à gbé sè ní guu a pò ũ.

15 Anabio yáo kòsè ní beeo, asa aa mè:

16 Bee gbèa má éa mō Davidi bezl bo, mí a gufooo keke tata b,

17 ké buipáleo ma kíi wèele,

gbé pò ma ní sisi ma ní sépio pii.

18 Dii pò lé yápi ke mé ò,

a tò wa yápi dō za káau. ‡

19 Ayāmeto má è a maa wá yá zí'ũ dile buipále pò aa zè ní Luaooneo.

20 Wá lákèné aa mikè pò pò gbálè táa kíiwa ní gbásikeao ní nòò kòlokpassaio ní kpáao. §

21 Asa à gègè wō Mōzi lá kyoke lousisikpèo guu kámabogōzì pii, wō aa yá waasoke wéle ní wéleo.

Zinao gbé zia buipale Yesudeowa

22 O zinao ní gbèzōō ní Yesudeo pii zèò wá gbé sé ní guu, wá ní zì Antiozi ní Pòluo ní Baanabao. O aa ní dōaanao sè, Yuda pò wí mèè Baasaba ní Silivèeo.

23 Wá taala dīnè, yá pò wá kè a guu mè: Wá zinao ní gbèzōō wa fōkpá wá gbé pò aa de buipáleo ũ Antiozi ní Sili būsuo ní Silisi būsuoowa.

24 Wá má wá gbèeo gè á kíi aa á nòse òòkpáé, aa á dá bíliu ní yá'oa guu. Wá lé kú a guuo,

25 5 wa ledoukè wa zèò ké wá gbé se wá ní zìwá ní wá gbé yenzideo Baanaba ní Pòlu

26 pò aa gí ní wēnii wá Dii Yesu Kilisi tōbōa yáio.

27 Ayāmeto wále Yuda ní Silivèeo zìwá, aa yá pò wá kè láu oé ní léo.

28 Asa Lua Nisina ní wápio wa zèò wá asoe dié, sema a pò zèwé beeo.

29 A mikè nòò pò wá sa'òò táawa soawa ní kpáao ní nòò kòlokpassaio ní gbásikeao. A maa á mikè beowa. Wá k'è aafia!

30 O wá ní gbáe, aa gè Antiozi. Aa Yesudeo káaa pii, 5 aa lápi kpámá.

31 Ké aa a kyokè, 5 an pō kèna maamaa ní nòse níniyápio.

32 Yuda ní Silivèeoá anabioe, 5 aa ledá ní gbépioowa maamaa, aa ní gbá gbāa.

33 Ké aa gōoplakè we, Yesudeo lezámá, 5 aa tà ní zinao kíi aafia.

34-35 Pòluo ní Baanabao gō Antiozi. N gbé dasi páleo aa Dii yādànè aa baonakpané.

Pòlu wélegeta gēn plaade

36 Gᵛᵛpla gbᵛᵛ Pᵛlu ò Baanabaᵛ: Wà ɛa gé Yesudeᵛ gwai wéle pᵛ wa Dii yá waasokéu yáᵛ guu, wíᵛ dᵛ lá aa de.

37 Baanaba ye Zaa Maaku se aà gérnᵛ,

38 ʘ Pᵛlu lé e a maa wà gbé pᵛ kè má Pámfilí, i térní ní zí guuo se lo.*

39 Aai makᵛᵛ, ʘ aa kèkᵛwa. Baanaba Maaku sè aa gè gó'ilenau aa gè Sipi.

40 ʘ Pᵛlu Silivéᵛ sè. Yesudeᵛ ní ná Diiᵛ a ʘzí aà gbèkekené, ʘ aa dàzeu.

41 Aa pà Sili ní Silisiola, aa Yesudeᵛ gbà gbāa.

16

Timᵛtee gᵛᵛ ní Pᵛluo ní Silivéᵛ

1 Pᵛlu kà Dᵛᵛᵛ ní Lisitao. Weki Yesudeᵛ ku wí mᵛᵛ Timᵛtee. Aà daá Yuda Yesudeᵛ, mé aà maeá Gelekíᵛ.

2 Yesude pᵛ aa ku Lisita ní Ikᵛniuoᵛ aà tᵛnaší.

3 Pᵛlu ye aà geano, ʘ à tᵛzᵛᵛ Yuda pᵛ kú wélepiᵛ guuo yáí, asa ampíi aa dᵛ ké aà maeá Gelekíᵛ.

4 Wéle pᵛ aa gèu pii, aa yá pᵛ zlnaᵛ ní gbᵛzᵛᵛ dīle Yelusaleᵛ ò Yesudeᵛne aao kúa.

5 ʘ aale gbāakū ní Yesu náaikᵛᵛ guu, aale dasikū lá gu lé dᵛ.

Pᵛlu gᵛᵛ Masedoni búsuu

6 Lua Nisina gínᵛ aa gé Lua yá'oi Azi búsuu, ʘ aa pà Filizi ní Galatio búsuola.

7 Ké aa kà Misi búsu zᵛleu, aa yᵛwà wà gᵛ Bitini búsuu, ʘ Yesu Nisina i weinéo.

8 Ké aa Misi búsu baa vī, ʘ aa kà Toloasi.

9 Gwāasina Pᵛlu Masedoni búsu gbᵛᵛ è zᵛᵛᵛ iu, ále awakpaᵛ à mᵛᵛ: Buawá Masedoni, dᵛwále.

10 Ké a è iu màa, ʘ wa Masedoni sᵛukè gᵛᵛ, asa wá dᵛ sa, ké Lua mé lé wá sisi wá gᵛ baonakpané.

11 ʘ wa gᵛ gó'ilenau Toloasi, wa mipᵛᵛ Samᵛtasiwa. Ké a gu dᵛ wa ka Neapᵛli.

12 Bᵛᵛᵛ wa gᵛ Filipi, Masedoni búsu saalopi mᵛᵛᵛᵛᵛ pᵛ Lomadeᵛ vī, ʘ wa gᵛᵛplakè wélepiu.

13 Kámabogᵛᵛzí wa bᵛ wénkpe, wa gᵛ swa saᵛ, gu pᵛ wále e wí lousisiu. ʘ wa zᵛle wa yá'ò nᵛᵛ pᵛ káaaa weᵛᵛᵛ.

14 Nᵛᵛᵛ ku we, wí mᵛᵛ Lidia. Tiatii gbé zwāa téa yīanaᵛ, mé lousisinaᵛ. Ale yá pᵛ Pᵛlu lé o ma, ʘ Dii aà sᵛ wᵛᵛ, à yápi sí.

15 A da'ilékè ní a bedᵛᵛ, ʘ à wabikᵛwá à mᵛᵛ: Tó a ma Dii náaikᵛᵛ síᵛ, à mᵛᵛ pila ma be. ʘ wa aà yáze èᵛ.

Pᵛlu ní Silivéᵛ daakpeu Filipi

16 Ziewa ké wále gé wabikᵛkli, wa kpaatú ní zᵛᵛᵛᵛ pᵛ táa mlᵛ vīlo. Aà diib í ʘ a maamaa aà àsi'oané yá musu.

17 ʘ à bᵛ téwázi, wápiᵛ ní Pᵛluo, ále wiile à mᵛᵛ: Gbé beeᵛᵛá Lua Musude zᵛblenaᵛᵛ, aale suabaᵛᵛᵛ kᵛᵛwakéᵛ.

18 Iᵛ ke màa lá gu lé dᵛ, ʘ yápi Pᵛlu wà. A lili ò táapie: Má òne ní Yesu Kilisi tᵛᵛ, go nᵛᵛᵛᵛᵛ. ʘ à gᵛwà gᵛᵛ.

19 Ké aà diib è ài'ea aà yá musu támaa ní né, ʘ aa Pᵛlu ní Silivéᵛᵛ kú aa ní gále gérnᵛᵛ gbāadeᵛ kīi gāaᵛ.

* 15:38 Zln 13.13

20 Aa gèrínɔ yákpalekenao kfi aa mè: Gbéé beeɔá Yudaone, mé aale wá wéle ɔɔkpa.

21 Felekaayá pɔ wá Lomadeɔ ikoyá gí wá si ge wá ke ɔ aale dané.

22 Gbéé fèlérínɔ dasi, ɔ yákpalekenapiɔ mè wá rí ulaɔ wolomá, wá rí gbè rí goo.

23 Ké wá gbéa gbáa kèné, ɔ wá rí dá kpéu, wa ò kpépi dʒanae aà rí dʒa maamaa.

24 Ké wa òè màa, ɔ à rí dá kpépi guonau, à rí gbáɔ dàliu gíugiú.

25 Wɛɛdo taawa Pɔlu rí Silivɛɛo lé wabike Luawa, aale aà táasile, mé dakpeunao lé swákpá rí yáí.

26 Kándo tɔɔle lualua rí gbáao e kpépi gɔ dèe. Wegɔɔ a gbaɔ wèwè pii, ɔ dakpeunao mɔdaonoɔ pòlomá pii.

27 Ké kpédʒana vù, à gbaɔ è wèwèa pii, ɔ à a fènda wò, a ye azia de, asa àle e dakpeunao bàasie.

28 ɔ Pɔlu pùna rí ɔɔ gbáao à mè: Nsu lakpa nziaio. Wá kú la wápii.

29 Kpédʒanapi mè wá mɔ rí filiao, ɔ à síñzi rí bao à kùle Pɔlu rí Silivɛɛo ae, àle kpakpanaga.

30 A bòrínɔ bàasi, ɔ à mè: Maeɔ, kpelewa má ke mà zia'ei?

31 Aa òè: Dii Yesu náaike, ríyɔ zia e, mpi rí n bedeo pii.

32 ɔ aa Dii yá'òè rí a be gbéɔ pii.

33 Wɛɛdo bee, kpédʒanapi rí sé à gè rí gu'laɔ pìpiné, ɔ à da'ilekè gɔɔ rí a gbéɔ rípii.

34 ɔ à gèrínɔ a be à blekèné. Aàpi rí a bedeo an pɔ kèna maamaa, ké aa Lua náaike yáí.

35 Ké gu dè, yákpalekenao dɔaiɔ zì aa ge o wá gbépiɔ gbae.

36 ɔ kpédʒanapi ò Pɔlu: Yákpalekenao gbéɔ zìl mà á gbae. A bɔle, í á taananke.

37 ɔ Pɔlu ò dɔaipiɔne: Aa wá gbé bíla wáa yákpalekeawanoɔ sai, aa wá dá kpéu, wá gbé pɔ Lomadeɔn wá ũ. Tiasa ɔ aa ye wá bɔle asii guua? O'o! A ke màao. Sema aa mɔ wá bɔle rízia.

38 Dɔaipiɔ yápi sèlè ò yákpalekenaoɔne. Ké aa mà Lomadeɔn rí ũ, ɔ vía rí kú.

39 ɔ aa mò awakpáné aa rí bóle kpéu, ɔ aa wabikémá aa bɔné rí wéleu.

40 Ké aa bòle kpéu, aa gè Lidi be. Aa Yesudeɔ lè we, ɔ aa rí nòse níniné aa gèzèa.

17

Pɔlu kua Tesaloni

1 Aa bòle rí Amfipɔlio rí Apolonio, ɔ aa ká Tesaloni, gu pɔ Yudaɔ lousisikpe kúu.

2 ɔ Pɔlu gè lousisikpeu lá ɔ kewa, à waasokèné yá pɔ kèa Luayátaalau musu kámabogɔɔ là àaɔ.

3 Ale a bɔlekené lá à kù Mesii taasike, i bɔ gau, à mè: Yesu pɔ mále aà yá'óé mé Mesii pi ũ.

4 An gbéɔ yápi zé è, ɔ aa ná Pɔlu rí Silivɛɛowa. Màa Geleki lousisin dasi námá sɔ rí nɔe tɔde bílaɔ ɔ.

5 ɔ Yudaɔ físerínɔ, aa bèbempádeɔ kàaa aa dasikù, ɔ aa wéle lòo. Aa gè lia Zasɔ bei, aale Pɔlu rí Silivɛɛo wɛɛle rí kù bòrínɔ balu guu.

6 Ké aai rí eo, aa Zasɔ rí Yesude páleɔ gale bòrínɔ wéle gbáadeɔ kfi, aale wiile: Gbépiá dúníadenaɔne. Aa mò la,

7 5 Zasõ ní díle a be. Gbépio lé pá Sezaa ikoa mípii, aãí me kía pále ku wí me Yesu.

8 Yápi zò bíla ní wéle gbáadeo pòwa.

9 Ɔ aa sãsí Zasõ ní gbé kíniowa aa ní gbáe.

Pòlu kua Belee

10 Gwáasina bee gòò Yesudeo Pòlu ní Silivèeo gbàe Belee. Ké aa kà we, 5 aa gè Juda lousisikpeu.

11 Gbé beeo nòse maa de Tesalonideola, aa Lua yá sí ɔplapla. Lá gu lé do aaiò wéte Luayátaalai, ké aa e dõ tó Pòlu yápio síana ví.

12 An gbé pò Dii náaikoo dasi ní Geleki nòe gbiao ní Geleki gòeo dasidasi b.

13 Ké Tesaloni Juda mã Pòlu lé Lua yá waasoke Belee b, 5 aa mò we, aa yákele dà aa bíla pò fèle.

14 Ɔ Yesudeo Pòlu gbàe gòò ísia oi, áma Silivèe ní Timoteeo gò we.

15 Gbé pò gè zei Pòluo gèaano Ateni, 5 aa èa tà Silivèe ní Timoteeowa ní Pòlu legbèe, à mè aa mo a le kpakpa.

Pòlu kua Ateni

16 Ké Pòlu lé ní dá Ateni, aà ká fèle sí, ké a è táa di wélepiu yáí.

17 Ɔ à waasokè Judaone ní buipále lousisinao lousisikpeu ní gbé pò ɔ ní le èleu lá gu lé doo.

18 Pòlu lé yábobo kò léu ní yáwaaipana pò wí mené Epikulio ní Sitoisio. Ɔ an gbèeo mè: Bó yá dàobànapi lé bòlei? Gbéeo mè: Wále e táa dafuo yá kpàwa àle ke. Aa ò màa ke àle Yesu yá ní aà bóa gau yáo baokpané yáie.

19 Ɔ aa Pòlu sè gèò gbèzòoo kíi Aleopaga aa mè: Nyõ yá dafu pò ní dané owèeo lé?

20 Wa yábonsae màma, wá ye a bòole dõ.

21 Atenideo pii ní nibo pò kú weo, aaliò ye yápáleio, sema yá dafu maa ní a wáaipao bàasio.

22 Ɔ Pòlu fèle zè Aleopagadepio guu à mè: Atenideo, má è á misiilea táaone àia ví maamaa yápii guu.

23 Ké má be á wéleu, mále pò pò i kúlènéo tàasika, 5 ma sa'oklie è, wà lakèwà wà mè: Lua pò wá dõo pò. Lua pò á aà dõo mé àle misiileè, aà bao mále kpáé.

24 Lua dúnia kè ní pò pò kú a guuo pii. A de musu ní tóleo Dii ù, ùliò ku kpé pò gbènazína dèeo guuo.*

25 Aà bàa kú ní gbènazína donleoo. Aapi mé í wèni ní nisínao ní pòpio kpa gbépiiwa.†

26 A bui pii bò gbé mendo kíie, 5 aa ku dúnia gola siiõ piiu. A dõaa gòodìledile bui piiè ní gu pò aao kuu léo.

27 A ní ké ké aao a wèle aa ɔmalemale e aa ge bowa. Baa ní beeo a zà ní wá gbèeoo.

28 Asa aapi mé í to wò wèni ví, wíò ku, wí fõ wá wá me sé. Lá á lakènaeo ò aa mè: Wá de aà buio ù sõ.

29 Lá Lua buion wá ù, wásu wò e a de lán táa pò gbènazína kè ní vuao ní ánusuo ní gbèo à gòinakèwà lá a yeiwawao.

30 Lua wekpà a ví wá wésia gòo yála, 5 àle lèda gbéowa gupiiu tia aa nòselile.

* 17:24 1Kia 8.27 † 17:25 Isa 42.5

31 Asa à gɔɔdile, ké gbé pɔ́ á sè a yákpaleke ní dúniao a zéwa. Lua gbé pɔ́ a sèpi bɔ́ gau, ké gbépii e dɔ́.

32 Ké aa bɔ́a gau yápi mà, an gbéè aà láanikè, àma an gbéè mè: Wá n yápi ma zléwa lɔ́.

33 ɔ́ Pɔ́lu bɔ́ ní kíi.

34 Gbéè nàwà aa Yesu náaikè. Aleopaga gbèzɔ́ do pɔ́ wí me Denisi kú ní guu ní nɔ́e pɔ́ wí mèè Damalio ní gbéè lɔ́.

18

Pɔ́lu gɔɔplakea Kɔ́leni

1 Bee gbèa Pɔ́lu bɔ́ Atèni à gè Kɔ́leni.

2 A kpáaú ní Yudaéo we, Pɔ́ntu bùsu gbé pɔ́ wí mèè Akilasi ní a na Pisiio. Aa sù ní Itali bùsuo dafu, ké Sezaa Kolodi díle Yudaóne aa bɔ́le Loma yáí. Pɔ́lu gè ní kíi,

3 ɔ́ à pílamá, àle zíkèrínɔ́, ké ɔ́zídoukènaɔ́n ní ú yáí. Asa zwàakpekènaɔ́n ní ú nípii.

4 Kámabogɔ́zɔ́l píi í waasoke lousisikpeu, àle wèele Yudaó ní Gelekio a yáze e.

5 Ké Silivéè ní Timoteo bɔ́ Masèdoni bùsuo aa ká, Pɔ́lu zè ní waasokeao, àle o Yudaóne wásawasa Yesu mé Mésii ú.

6 Ké Yudaó íisèaàno aa aà sɔ́sɔ́, ɔ́ à a pɔ́kasao kpòeríla à mè: Yá pɔ́ á kè wí á musu, ma yán lɔ́. Za tia má gé buipále kíi.

7 Bɔ́a we à gè píla buipále lousisina pɔ́ wí mèè Titiu Yusitu bè lousisikpepi sae.

8 Lousisikpe gbèzɔ́ Kilisipu Dii náaikè ní a bèdeɔ́ píi. Kɔ́lenideɔ́ Pɔ́lu yámá dasi, ɔ́ aa Yesu náaikè aa dá'ilekè.

9 Gwáasina Dii ò Pɔ́luè iu à mè: Nsu to vía n kúo, nísu kámabo ní yá'oanéoo,

10 asa gbé pɔ́ de ma pɔ́ ú wéleè bee guuɔ́ dasi. Má kunnɔ́, gbèe a n kú à íadamao.

11 ɔ́ Pɔ́lu wè do ní mɔ́ sooloo kè we, ío Lua yáda gbéóne.

12 Gɔ́ pɔ́ Loma gbé Galió de Gelesi bùsu gbèzɔ́ ú, Yudaó ledoukè aa àna Pɔ́luwa, aa gèaàno yákpalekekíi

13 aa mè: Gbéè bee lé tékpa gbégu aao lousisiyá pɔ́ pāa wá ikoyála kūae.

14 Ké Pɔ́lu ye yá'o, ɔ́ Galió ò Yudaóne à mè: Yudaó, tó daae ge táae zóoe yāa, à kú má menakèánɔ́.

15 Lá àle yákeletá gbé tó yá musu ní ázla ikoyāo, à gò á yá úe. Ma gi yá bee taa gó'gɔ́ie.

16 ɔ́ à ní yá ní bɔ́le yákpalekekpeu.

17 ɔ́ aa àna lousisikpe gbèzɔ́ Sɔ́seniwa nípii, aa aà gbègbè yákpalekekpe kpele. Galió í a yádao.

18 Pɔ́lu gɔɔplakè Kɔ́leni lɔ́, ɔ́ à lezà Yesudeɔ́wa à gè gó'ílenau, àle tá Sili bùsuo. Pisií ní Akilasio gèaàno. A mibò Sákele lé pɔ́ a kè Luawa yáí.*

19 Ké aa ká Efese, Pɔ́lu Pisií ní Akilasio tò we. A gè lousisikpeu à waasokè Yudaóne,

20 ɔ́ aa wabikèwà aà gɔɔplakèrínɔ́. I weio,

21 àma ké àle lezamá à mè: Tó Lua wèi, má ea mó á gwai. ɔ́ à bɔ́ Efese ní gó'ílenao.

22 Ké à ká Sezale, à gè fɔ́kpá Yesudeɔ́wa Yelusaleú, ɔ́ à tà Antiosi.

* 18:18 Nao 6.18

23 Ké à gɔɔplakè we, à èa dàzeu à gè wéle ní wéleo Galati bùsuo ní Filizi bùsuo, à Yesudeo gbà gbàa m̀pii.

Apoloo

24 Yudae ku, à tón Apoloo, Alesāndi gbé. Aà lé na mé a Lua yá dō maamaa.

25 Wà Dii zé yádàdàè, 5 Yesu yá'ované aà kási. I dadané a zéwa, āma Zāa gbé da'ilekea 5 a dō. A m̀ò Efese,

26 5 à nà yá'owa lousisikpeu v́lasai. Ké Pisii ní Akilasio aà yāmà, 5 aa aà sisi aa Lua zé b̀olekèè wásawasa.

27 Ké Apoloo ye gé Gelesi bùsuo, Yesudeo aà gbà sō, 5 aa laké Yesude p̀ó kú weone aa aà kú ɔplapla. Ké à kà we, à ɔdà gbé p̀ó Lua gbèkekèné aa Yesu náaikèowa maamaa.

28 Asa aà yá Yuda wèè dasi wáa máúmaú, à òlóné Luayātaalau ké Yesu mé Mesii ù.

19

Pɔlu kua Efese

1 Gɔɔ p̀ó Apoloo ku Koleni, Pɔlu Azi bùsu sìsìb baa v̀ì, 5 à kà Efese. A Yesudeo lè we,

2 5 à ní lá à m̀è: Ké a Dii náaikè, aà Nisna díéa? Aa wèwà aa m̀è: Aawo, wi aà Nisna kua yāma seo.

3 ɔ à ní lá à m̀è: Da'ile kpele á kèi? Aa wèwà aa m̀è: Zāa p̀óe.

4 ɔ Pɔlu òné: Zāa gbé da'ilekè an ǹòselilea seela ùe. A ò gbéone aa gbé p̀ó a m̀o a kpe náaike. * Yesu àle o.

5 Ké aa yápi mà, aa da'ilekè ní Dii Yesu t́o.

6 Ké Pɔlu ɔnámà, Lua Nisna dīné, 5 aa yāebui'ò aa ānabikèkè.

7 Gbèpiɔ p̀ii kà lán gbèon kuɛpla taawa.

8 Pɔlu Ìb gé lousisikpeu e m̀o àaō. A yá'óné v́lasai, àle waasoke kpala p̀ó b̀ò Lua kíi yá musu, ké aa a yáze e.

9 Ama an gbèe swágbàakè, aai Lua yá sio, 5 aa zépi b̀èèb̀ò dasi guu. ɔ Pɔlu gbé p̀ó Yesu náaikèò sèle aa b̀ò ní guu. ɔ Ìb waasoke gbéone Tilanu kyókpèu lá gu lé d̀o.

10 A kè màa e wèè pla, 5 Azi bùsudeo Dii yāmà, Yuda ní Gelekio p̀ii.

Seva né

11 Lua Pɔlu gbà zé à dabudabu b̀onsaeo kè.

12 Beewa baa t́o wà isimawaab̀o ge f̀uàò nà Pɔlu m̀ewa wà ge nà gyāeowa, aai gbágbāe, an t́áo Ì gèzeá.

13 Yuda táagona p̀ó aaiò bebèeò wèele t́aa gò ní Dii Yesu t́o aa m̀è: Wá òé ní Yesu p̀ó Pɔlu Ì a yá waasoke t́o, à go.

14 Yuda sa'onkia p̀ó wí me Seva neg̀ōe gbèon soplao mé Ì ke màa.

15 ɔ t́aa òné: Má Yesu dō mé ma Pɔlu bao mà. Apio sō, dén á úi?

16 ɔ táadepi k̀usimá à gbāam̀óné, à ní kwé p̀ii à ní keke'ía, 5 aa bàalè b̀òle uapiu puizi.

17 Ké Efesedeo yápi mà, Yuda ní Gelekio p̀ii, v́la ní kú, 5 Dii Yesu t̀òb̀ò maamaa.

18 ɔ gbé p̀ó aa Yesu náaikèò m̀ò dasi, aale ní yakea o gupuau.

19 Gbèk̀òlekènaeò ní taalao náaa m̀o kàteu bíla wáa. Ké wà lápiɔ 5a d̀òd̀o, wa è à kà ánuusu ɔwatè òaas̀oòo léè blakwi (50.000).

* 19:4 Luk 3.16

20 Beewa ɔ̄ Dii yá lɔ káfi, lɔ ɔta ní gbāao.

Zakaa Efese

21 Yá bee gbɛa Pɔlu zèò a nòse guu à bɔle ní Masedoni búsuo ní Gelesi búsuo, i gé Yelusaleú, à mè: Tó ma ge we, sema mà gé Lomadeo gwai.

22 ɔ̄ à a dɔnlɛde gbɛɔn plaɔ Timotee ní Elasaο zì Masedoni. Aapi s̄ à ḡò Azi búsuo ḡia.

23 Goo bee ɔ̄ yákele fɛle maamaa Dii zé yá musu.

24 Anusupinae ku wí meè Demetiu, í Aatemi táakpe taa pí ní ánusuo. Aa zikenaο í ài z̄ɔɔ e z̄ipiwa.

25 ɔ̄ à ní káaa ní gbé p̄ó í z̄í bee taa keo, a òné: Gb̄é, á d̄s̄ ké ɔ̄z̄le bee mé wá bleki ú.

26 Ale e mé ale ma lá Pɔlupi lé ke, à mè: Táa p̄ó wá ní píá luao no. ɔ̄ à gbé dasio mi liaa, wá aà yáze è. I ke Efese la ado no, ní Azi búsuo piie.

27 Yá bee a f̄s̄ mísi'iwɛ. I ke wá ɔ̄z̄í yáfúkua ado no, a yá a to táa nɔez̄ɔ Aatemi kpé ḡs̄ p̄ɔe úo, táa p̄ó Azi búsudeo ní dúnia gbépiio í kúleɛpi gawi a láaɛ.

28 Ké aa yápi mà, an p̄ó p̄á, ɔ̄ aa ná wiiwa aa mè: Efesedeo Aatemi z̄ɔɔ.

29 Wéle lòo, gb̄é b̄aalé lé si k̄k̄kaak̄k̄liu, ɔ̄ wá Masedoni búsuo gb̄ɔn pla Gaiusi ní Alisaka p̄ó aai gé wéleu ní Pɔluo kù gèr̄no.

30 Pɔlu ye ḡe z̄á guu, ɔ̄ Yesudeo i weièo.

31 Azi búsuo gb̄ez̄ɔɔe de aà gb̄enaο ú, ɔ̄ aa gb̄é z̄í aa ledawá asu ḡe z̄auo.

32 K̄k̄kaaa yá, wále wiile, wále k̄s̄ yámao, asa gb̄é daside d̄s̄ b̄óyáí wá k̄aaio.

33 Yudaο ɔ̄z̄ò Alesandazi aà yá'o, ɔ̄ bíla guu gb̄eé lé ledɔɔwá. Alesandapi ɔ̄kèné aa nile, a ye Yudaο mi b̄ó bíla wáa.

34 Ké wá aà d̄s̄ Yuda ú, ɔ̄ amp̄ii aa wiilè s̄anusánu mò pla taawa aa mè: Efesedeo Aatemi z̄ɔɔ.

35 ɔ̄ wéle gb̄ez̄ɔɔ ní z̄oa zè à mè: Efesedeo, gb̄épii d̄s̄ á de táa z̄ɔɔ Aatemi kpé d̄šana ú ní luakimoo p̄ó kú weo.

36 Lá gb̄e a f̄s̄ b̄o bee kp̄eo, à áz̄ia kú t̄eɛɛ. Asu yáe ke ní n̄onwáao.

37 A m̄ó ní gb̄eé la, aai ɔ̄k̄á wá táakpe p̄ɔewao, aai wá táa ɔ̄b̄esio.

38 Ayám̄eto tó Demetiu ní a z̄ikenaο yávl ní gb̄eé, yákpalekeḡɔɔ kú ní yákekenaο. Aa gé k̄s̄ gb̄ea we.

39 Tó á yápalé vl lɔ, wa ḡs̄ḡs̄é k̄k̄kaaa p̄ó gb̄aadeo gb̄ea guu.

40 Asa wa f̄s̄ wá táae e z̄oa p̄ó k̄é gb̄ae bee musu. Wá yáze e o z̄ɔapi musuo, asa a gbá vl̄o.

41 Yá bee oa gb̄ea ɔ̄ à gb̄é gb̄ae.

20

Etiki báea fenentiu

1 Ké z̄oa láa, Pɔlu Yesudeo káaa à ní gba s̄, à lezámá, ɔ̄ à gè Masedoni.

2 Ké ale p̄á búsupia, à gb̄é gb̄a s̄ ní yáɔ dasi, ɔ̄ à gè k̄aò Gelesi,

3 ɔ̄ à m̄o aās̄ k̄é we. Ké ale gé ḡeí ḡó'ilenau à ta Sili búsuo, a mà Yudaο lek̄p̄aalazi, ɔ̄ à zèò à ea tá ní Masedonio.

4 Gb̄é p̄ó ḡeaāno tón ke: Belee gb̄é Pilusi né S̄ɔpateɛ ní Tesaloni gb̄é Alisaka ní Sek̄duo ní Deɛbe gb̄é Gaiusio ní Timoteeο ní Azi búsuo gb̄é Tisiki ní T̄ɔfiu.

5 Gb̄é beo d̄baa gé lé wá dá Toloasi.

6 Wápiɔ sɔ̄, Kàaso dikpe gbea wa gē gó'ilenau Filipi, ɔ̄ gɔɔ sɔɔ gbea wa ní lé Toloasi. We wa ášɔa do ðeu.

7 Ášɔanenzí wa kɔ̄ kàaa wà Dii dɔngubo ble. Pɔlu lé waasokɛné, a ye ta tó gu ðɛ, ɔ̄ à dàyála e wɛɛdo.

8 Filia dasi kú kpé lesí pɔ̄ wá kàaaaupiu.

9 Ewaasoe zɔ̄lea fenentiu, wí mɛè Etiki, àle igofampa. Ké Pɔlu waasokea kè gbàa, i aà lè, ɔ̄ à bɔ̄ za kpɛdiakɔ̄api àaɔde fenentiu à lèlè, ɔ̄ wà aà sè gè.

10 ɔ̄ Pɔlu pila à kùsiwà, ɔ̄ à aà se kpà a kùè à mè: Asu gilikɛo, a bɛɛ.

11 Ké à èa dède musu, wa Dii dɔngubo blè. Pɔlu yá'ò maamaa e gu gè ðòò, ɔ̄ à dàzeu.

12 ɔ̄ wà tà ní èwaasonapio bɛɛ, gbéɔ̄ nòse nìni a de beea.

13 Wápiɔ sɔ̄ wa gɛ gē gó'ilenau, wa dɔaa Pɔluɛ Aso, wéle pɔ̄ wá aà se. Màa à zèò, asa a ye gé we kèšɛɛ.

14 Ké à wá lé Aso, ɔ̄ wa aà sè wa gɛ Mitilɛni.

15 Ké a gu ðò, wa bɔ̄ we ní gó'ilenao, wa gɛ Kio. Gu sia dɔa wa gɛ Samɔ, a gɔɔ àaɔde ɔ̄ wa ka Mileti.

16 Pɔlu zèò yáa à dɔ Efesezi, ké gɔɔ su gēwa Azi bùsuuo yáí, asa àle wá à e ka Yelusaleù e Páteko dikpe àò kaɛ, tó a zɛkè.

Pɔlu lezaa Efese gbɛzɔ̄ɔwa

17 Pɔlu gbéɔ̄ zì gbɛzɔ̄ɔwa Efese, à mè aa mɔ Mileti.

18 Ké aa kà, ɔ̄ a òné: A dɔ̄ lá mi ke gɔɔ pɔ̄ má kuánɔ̄ za zì pɔ̄ ma gbapèle Azi bùsula.

19 Ma zìkè Diie zlabusaa guu ní wé'io. Ma taasikè lé pɔ̄ Yudaɔ̄ kpàalmaziɔ̄ yáí.

20 Mi káfia yáe uléɛo, ma waasokèé, má dàdaé balu guu ní á beɔ.

21 Ma ledà Yudaɔ̄wa ní Gelekiō pii aa ze ní Luao, aai wá Dii Yesu náaíke.

22 Tiasa mále gé Yelusaleù, lá Lua Nisina ma dauwa, yá pɔ̄ a ma le we dɔsai.

23 Wéle ní wéleɔ̄ Lua Nisina lé omɛɛ, yea ní mɔdaonao ní wétɛao lé má dà.

24 Ama ma wēni gbiameɛ lɔ̄o, sema mà yá pɔ̄ mále yá le, mà zì pɔ̄ Dii Yesu dàmeɛ ke mà a mide. ɔ̄me Lua gbèke baokpaa gbéɔ̄ne ù.

25 A gbé pɔ̄ ma bebe á guu, ma kpala pɔ̄ bɔ̄ Lua kú waasokèé, má dɔ̄ tiasa ké wá wesikòle lɔ̄o.

26 Ayámɛto má òé gbà, tó á gbēe su vūaa, ma yán bee ù lɔ̄o.

27 Ma Lua pɔ̄eā pii òé, mi a kee uléɛo.

28 A laaidɔ̄ ázlawa ní sá pɔ̄ Lua Nisina á díle ní gbɛzɔ̄ɔ̄ ùo pii. A Lua gálide pɔ̄ à ní bó ní azla auopiɔ̄ gwa.

29 Má dɔ̄ ké ma taa gbea àwalewan pásɔ̄ siágu, mé aa são wēna vío.

30 Baa á gbēɔ̄ fele yá kolea dané, aa gbéɔ̄ ga namá.

31 Ayámɛto à itèke. Lá ma ledà á baadewa ní wé'io gwáasina ní fáaneo e wè àaɔ kámabosai, a yá àò dɔágu.

32 Tiasa mále á na Luae a ɔ̄zì ní a gbèkeyá pɔ̄ a fɔ̄ gbàa káfíe, i á gba zé á baa àò daaa ní a gbéɔ̄ pii.

33 Mi gbēe ɔ̄a ge aà pɔkasae nideo.

34 A dɔ̄ ázlawa, ké ma zìkè ní mazla ɔ̄oɛ, ɔ̄ ma pɔ̄ pɔ̄ wále a nide ní ma gbéɔ̄ è.

35 Má ðlɛ apii guu à zìke beewa, í dɔ̄ yèɛsaideɔ̄le. Yá pɔ̄ Dii Yesu ò àò dɔágu à mè, gbadaa pɔ̄na ví de gbá'eala.

36 Yá bee oa gbea à kùle a kosowa ní ní baade píio, aa wabikè.

37 Aa wé'ikàù nípii, aa Pɔlu kpàkpa ní kùe, aa lepèpewá.

³⁸ Yá pò ní pò siakù zɔɔ mé de ké à mè ní wé a sikɔle bo ũ. Ɔ aa gè zèiè e gó'ilená kfi.

21

Pɔlu taa Yelusaleu

¹ Wá kēamá gbea wa gē gó'ilenau wa dazeu, wa mipè Kosuwa. Gu sía dɔa wa ka Lode, ɔ boa we wa ge Patala.

² We wa gó'ilená pò lé gé Fenisi búsuu èu, ɔ wa gēu wa dazeu.

³ Ké wa Sipi è káaa, wá gbá ɔzɛɛ, wále gé Sili búsuu, ɔ wa ka Tii, gu pò wá gó'ilená aso bɔleu.

⁴ Wa Yesudeɔ wèɛɛ, ɔ wa ášɔa do kèrínɔ. An gbèeɔ ò Pɔluɛ ní Lua Nisína gbáao asu gé Yelusaleu.

⁵ Ama ke gɔɔ beɔ lé pà, wa fele, wále tá. Aa gè zèiwèe nípii ní ní naɔ ní ní néɔ wénkpe e ísiale. Ɔ wa kule wá kosowa wa wabikè.

⁶ Ké wa lezákɔwa, wa gē gó'ilenau. Ampio sɔ aa èa ní be.

⁷ Bɔa Tii wa ea dazeu e wa ka Tɔlemá. Wa fɔkpà Yesudeɔwa wa kèrínɔ gɔɔ do.

⁸ Ké a gu dɔ, wa fele ge Sezale, wa ge pila baonakpana Filipi be. A de gbèɔn sopla pò wá ní sé yáa do ũ.*

⁹ A nɛnɛ anabiɔ vɛ gbèɔn síiɔ, aai zàke yáa.

¹⁰ Wa gɔɔplakea we guu anabi pò wí mèè Agabu† bɔ Yude búsuu à mò.

¹¹ Ké à mò wá kfi, à Pɔlu ula ba sè à azia gbá ní a ɔɔ yèò à mè: Lá Lua Nisína òn ke: Gbé pò baɛ bee vɛ, màa Yudaɔ aa aà ye Yelusaleu, aai aà kpa buipáleɔwa.

¹² Ké wa yápi mà, wá ní beleɔ wa awakpà Pɔluɛ asu gé Yelusaleu.

¹³ Ɔ à mè: Bóyáí ále ɔbɔ ále ma nòse òɔkpamɛɛi? Asu àɔ yea ũ seo. Baa tó ma ga Yelusaleu Dii Yesu tó yáí, ma sɔu mà.

¹⁴ Ké wi fɔ wa aà fùò, wa kámabò wa mè: Dii pɔeá ke.

¹⁵ Bee gbea wa sɔukè, ɔ wa ge Yelusaleu.

¹⁶ Yesude pò kú Sezaleɔ gè pílawanɔ Sipi gbé Manasɔ be. A de Yesude ũ za zi.

Pɔlu gea Zaaki gwai

¹⁷ Ké wa ka Yelusaleu, Yesudeɔ wá sí ní pɔnao.

¹⁸ Ké a gu dɔ, Pɔlu gèwanɔ Zaaki be. Gbèzɔɔ káaaa we nípii.

¹⁹ Pɔlu fɔkpámá, ɔ à yá pò Lua kè a zɛ musu buipáleɔ guu dáu a síuné dodo pii.

²⁰ Ké aa yápi mà, aa Lua sáaukpà. Ɔ aa òè: Yápi gwa, wá gbé. Yudaɔ Yesu náaikè òaasɔɔo leɛ ũma'ũma, mé ampíi aai káasikɛ Mɔizi ikoyáwa.

²¹ Wá n yá'òné wá mè, níle yáda Yuda pò kú buipáleɔ guuɔne aa bɔ Mɔizi ikoyá kpe, aasu tɔzɔ ní néɔneɔ, aasu wáò ní felekaayáò kúaa.

²² Wá kea ní? Asa aa gí n mɔa maio.

²³ Ke lá wá onewa. Wá guu gbèɔn síiɔɔo lekè Luawa.‡

²⁴ N ní sé à ge gbábo áziáe, ní ní flabo aa e mibo, gbépii iɔ dɔ ké yá pò aa mà n musuá slana no. Aa e mpi sɔ ní té Mɔizi ikoyáí.

²⁵ Buipále Yesudeɔ sɔ, wa lakè wá òné wa zèò aa laaika sa'onɔɔi ní kpáao ní nɔɔ kòlokpasai sóao ní gbásikɛao.§

* 21:8 Zln 6.5 † 21:10 Zln 11.28 ‡ 21:23 Nao 6.21 § 21:25 Zln 15.29

26 Ǿ Pɔlu gbépiɔ sè tàrínɔ. Ké a gu dò aa gbābò níziac, ɔ à gè Lua ua, à gbābò láagɔɔ sa pɔ wa o an baadee yá'ò.

Pɔlu kua

27 Ké gbābɔa gɔɔ sopla bee kà láaa, Azi bùsu Yudaɔ Pɔlu è Lua ua. Aa tekpa bìlagu, ɔ aa aà kù.

28 Aale wiile aale me: Isailio, à wá leò. Gbéé bee mé ɔ yáda gbépiiie gupiiu, i Isailio awiambɔ ní Mɔzi ikoyáo ní gue beeo. Bee gbɛa à dèe Lua uawa lɔ, à gèu ní Gelekiɔ.

29 Aa ò màa ké aa Efese gbé Tɔfiú* è ní Pɔluo wéle guu yáa yáie, ɔ aale e Pɔlu gèaàno Lua uae.

30 Wéle lòo, gbéɔ wí ní bao za gupiiu, aa mò Pɔlu kù Lua ua, aa aà gále bòò. Wegɔɔ wà a gbaɔ tàta.

31 Ké aa ye aa aà de, yápi bao Loma sosao gbèzɔɔ lè, a mà Yelusaleu lòo.

32 Wegɔɔ à sosa badeɔ sè ní sosa néɔ, ɔ aa gè má ní bao. Ké gbéɔ sosao gbèzɔɔpi è ní sosao sánu, aa Pɔlu gbèa tò.

33 Ǿ gbèzɔɔpi sò Pɔluzi, à aà kù à mè wà aà ye ní mɔdaonaɔ mèn pla. A ní lá à mè: Dén gbépi ui? Bó yá a kèi?

34 Ǿ bíla guu gbéɔ lé wiile, aale yá dou oo. Ké zɔa tò gbèzɔɔpi fí lé a súsui mao, à mè wà gèaàno sosao be.

35 Ké wà kàaàno dedekli, sosao mé sù aà sè gbéɔ nonɔaaa yáii.

36 Asa gbépii teaàzi ní wiio, aale me: A aà de.

Pɔlu ya'oa Yelusaleudeɔne

37 Ké wa ye gè ní Pɔluo sosao be, ɔ à gbèzɔɔpi là à mè: Nyɔ we mà yá'onéa? Ǿ a òè: Ni Geleki yámaa?

38 Egipi gbé pɔ fèle ní gbáadeɔ zíazía à gè guwaiwaiu ní bùsudenao gbèɔn baasɔɔò léé sílɔn n úo lò?

39 Pɔlu wèwà à mè: Yudan ma ú. Wà ma i Taasu, Silisi bùsuue. Wéle tɔsaide no. Ma wabikèma, ma gba zé mà yá'o gbéɔne.

40 A aà gbà zé, ɔ Pɔlu zè dedekli, à ɔkè gbéɔne. Ké aa nile kilikili, à yá'oné ní Ebelu yáo à mè:

22

1 Ma gbéɔ ní ma maeɔ, à swákpa à ma yáze ma sa.

2 Ké aa mà àle yá'oné ní Ebelu yáo, aa zè kilikili. Ǿ Pɔlu mè:

3 Yudan ma ú, wà ma i Taasu, Silisi bùsuue, ɔ ma neblè wéleu la. Gamalieli kíi ma ikoyá pɔ wá deziɔ kúa dàdau a zéwa. Má áiaví Luae lá á kú gbá ápiiwa.

4 Ma íadà Yesu zedeɔwa e an gbèeɔ gá, ma gèeɔ ní nɔeɔ kùkù ma ní ká kpéu.*

5 Sa'onkia ní gbèzɔɔ mé ma seeladeɔ ú nípii. Ma lá pɔ aa kè Damasi Yudaɔne sí ní ɔzì, mále gé we mà zépiɔe kùkù mà suúnɔ Yelusaleu wà ní wetá.†

6 Ké má be zéu, ma káikù ní Damasio íatè minanguo taawa, ɔ kándo gupua zɔɔ bɔ luabe à kùleá.

7 Ma bɔ lele tɔɔle, ɔ ma bɔ mà, wa òmɛɛ: Sɔlu, Sɔlu, àkea níle íadaai?

8 Ǿ ma mè: Mmenn déi Dii? Ǿ a òmɛɛ: Mámɛmaa Yesu Nazaleti. Mámɛ níle íadaa.

9 Gbé pɔ kumanɔɔ gupuapi è, áma aai gbé pɔ lé yá'omɛɛ lɔɔ mao.

* 21:29 Zln 20.4   * 22:4 Zln 8.3   † 22:5 Zln 9.1-2

10 Ǿ ma aà là, kpelewa má kei, Dii? Ǿ a òmɛɛ mà fele gē Damasi, we wa yá pò a dilemɛɛ mà ke òmɛɛ píi.

11 Gupuapi í gbāa tò ma wé lé gu'e bo, ɔ ma gbéɔ ma kú ma ɔwa, aa gèmanɔ Damasi.

12 Lousisinae ku we wí meè Anania. I misiile Lua ikoyāe mé Damasi Yudaɔ píi í aà tɔnasi.

13 A mò ma kíi à zè ma sae, ɔ a òmɛɛ: Sɔlu ma gbé, ea gu'e. Wegɔɔ ma wé wè, ɔ ma aà è.

14 A mè wá deziɔ Lua mé ma se, ké mà wesi Gbēmaale, mà yāma aà léu, mí aà pɛā dɔ.

15 A mè máo de aà seelade ũ, mí yá pò má è ní yá pò má mào o gbépiiɛ.

16 Ǿ à mè bó mále dá bɔi, mà fele dá'ileke, ma duuna i woloa ní a sísiiao?

17 Ké ma ea Yelusaleŭ, mále lousisi Lua ua, ɔ ma wé'pungu'è.

18 Ma Dii è, a òmɛɛ mà ke mà bɔ Yelusaleŭ kpakpa, asa gbéɔ yá pò mále o a musu sio.

19 Ǿ má ò Diiɛ, aa dɔ sáasá ké miɔ gē lousisikpe ní lousisikpɛo màɔ aà náaikenaɔ ká kpéu wàò ní gbē.

20 Ké wàle aà seelade Etiéɛ de sɔ, mapi má kú weɛ, ma ze ní aà denaɔ, má ní ulaɔ kŭanɛ.‡

21 Ǿ Dii òmɛɛ mà gé, a ma zí e buipáleɔ kíi zàzàɛ.

22 Aa swákpá aà yáí e à gè ká buipáleɔ yápiwa, ɔ aa ná wiiwa aa mè: A aà de! Gbéɛ bee taa kua zɛvɔ!

23 Aale wiile, aale ní ulaɔ gbāɛ, aale búsuti ni musu.

24 Ǿ Loma sosaɔ gbɛzɔɔ mè wá gē ní Pɔluo ní be, wá aà gbé ní flaalao e aà síana'o, wi e yá pò wàle wiidɔwá a yáí ma.

25 Ké wàle Pɔluo ɔɔ poo wá aà ye, a ò sosa bade pò kú weɛ: A a zé vɔ à Loma gbé gbē yákpalekɛsaia?

26 Ké sosapi yápi mà, à gè a ò ní gbɛzɔɔɛ à mè: Nle ke kpelewa ní? Gbépiá Loma gbéɛ.

27 Ǿ gbɛzɔɔpi mò Pɔluo là à mè: Omɛɛ, Loma gbén n ũa? A wèwá à mè: Ao.

28 Ǿ gbɛzɔɔpi òè: Ma ɔ zɔɔ kpàɛ, ɔ ma gɔ Loma gbé ũ. Ǿ Pɔluo òè: Mapi, wá ma í a ũɛ.

29 Ǿ gbé pò aa ye yálalawá yāaɔ bɔzā gɔɔ. Ké gbɛzɔɔpi dɔ Pɔluá Loma gbéɛ, vɔ aà kú, ké a tò wá mɔkàwá yáí.

30 A gu dɔ, ké gbɛzɔɔpi ye à yá pò Yudaɔ mòd sáasá ma, à mɔpɔlowá, ɔ à sa'onkiaɔ ní Yuda gbāadeɔ kàaa, à mò ní Pɔluo ní aɛ.

23

Yuda gbāadeɔ yákpalekɛa ní Pɔluo

1 Pɔluo wɛpè gbāadeɔwa à mè: Ma gbéɔ, yāe lé ma sɔ vɔ Lua aɛo e ní a gbāo.

2 Ǿ sa'onkia Anania ò a dɔaɔɔne aa aà le a léwa.

3 Ǿ Pɔluo òè: Lua n le sɔ, gbénazín kaadɔɛmbe.* N zɔle níle yákpalekɛmanɔ ikoyá musu, mé mpi sɔ, n bɔ a kpe, ní ò wá ma lé.

4 Ǿ dɔaɔpiɔ mè: Mme níle Lua gbàgbankia sɔsɔ máaa?

5 Pɔluo mè: Gbéɔ, mi dɔ sa'onkia no, asa a kēa láu wá mè, wásuli wá búsu gbāade tɔbɛɛsio.†

⁶ Pɔlu dɔ kɛ gb̄aadepiɔ gb̄eɛá Saduseɔne, an gb̄eɛɔ sɔ Falisiɔne, ɔ a ònɛ gb̄augh̄au: Ma gb̄eɛ, Falisin ma ũ, Falisiɔ nɛn ma ũ. Geɔ vua yá pɔ ma wɛ dɔi yáí ɔ ále yákpalekɛmanɔ.

⁷ Kɛ à yápi ò, Falisiɔ ní Saduseɔ fɛlekɔwa ní lekpaao, ɔ káakɛnaɔ kɛaa lɛɛ pla.

⁸ Saduseɔ í me geɔ lí vuo, † mé malaikaɔ ní nisínaɔ kuo. Falisiɔ sɔ aa zè ní beɛɔ kuao.

⁹ Wii gb̄aa da ní guu, ɔ Falisi pɔ aai Mɔizi ikoyá danɛɔ fɛle ní lekpaɔ gb̄aa aa mè: Wi yávaie e gb̄eɛ beewao. Tó nisína ge malaika mé yá'òè sɔ be?

¹⁰ Kɛ lekpaɔ gb̄aakù, sosaɔ gb̄ɛzɔɔ lé víake, kɛ gb̄eɛ su Pɔlu taitaikɛɔ, ɔ a ò a sosaɔne aa pila gɛ ní guu, aa aá kù geaàno ní be.

¹¹ A gwá Dii bò mò Pɔluwa à mè: Sɔdile! Lá n ma yá'ò Yelusaleŭ la, sema n ò Loma b.

Lekpaata Pɔluzi

¹² Kɛ a gu dɔ Yudaɔ káaa asii guu, aa legbè aa mè wa pɔbleo, wa imio e gɔɔ pɔ wá Pɔlu dè.

¹³ Lekpaainapiɔ de gb̄eɛn blala.

¹⁴ Aa gɛ sa'onkiaɔ ní gb̄ɛzɔɔ kfi, aa ònɛ: Wá sí ní Luo wa mè, tó wi Pɔlu deo, tó wa pɔblè, Lua láaikɛwá.

¹⁵ Apiɔ ní gb̄adeɔ pii à ge o sosaɔ gb̄ɛzɔɔe aà móé ní Pɔluo lá á ye à aà yáa táasika de a káaulawa. Wápiɔ sɔ wáɔ ku sou guu wá aà de zéu e àò gé kái la.

¹⁶ Pɔlu dae nɛgɛe ní baikpaapi mà, ɔ à gɛ gè sosaɔ be, a ò Pɔlue.

¹⁷ ɔ Pɔlu sosa badee sisi a òè: Gé ní èwaasoɔo á gb̄ɛzɔɔ kfi, asa a ye baɔe kpaè.

¹⁸ ɔ à aà sè gèaàno ní gb̄ɛzɔɔ kfi à mè: Pɔlu dakpeuna ma sisi, a gbèaa mà mo n kfi ní èwaasoɔo. A yáe ví a ye onɛ.

¹⁹ ɔ gb̄ɛzɔɔpi èwaasopi kù a ɔwa à gèaàno gusae mípla, ɔ à aà là à mè: Bó yá ní ví ñ òmɛɛí?

²⁰ ɔ à mè: Yudaɔ mé lekpaai, aa ye gb̄eama n mó ní Pɔluo ní gb̄adeɔne zia, lá aa ye aà yá gwa de a káaulawa.

²¹ Nsu we ní yáio, asa an gb̄eɛ lé aà dá zéu, aa de gb̄eɛn blala. Aa legbè aa mè wa pɔbleo, wa imio e gɔɔ pɔ wá aà dè. An sou mà kò, n yá an swá dɔi.

²² Gb̄ɛzɔɔpi ò èwaasopie: Nsu to gb̄eɛ dɔ ní òmɛɛo. ɔ à aà gbàe.

Pɔlu gb̄aɛa Sezale

²³ ɔ à sosa bade gb̄eɛn plaɔ sisi, a ònɛ: A o sosa fɛndade gb̄eɛn àaa doɔne aa sɔuke aa gé Sezale oosi ublegɔɔ ní sɔde gb̄eɛn baaɔkwio ní sɔnde gb̄eɛn àaa doɔ.

²⁴ A sɔ yá kɛke Pɔlue aà dikpe geɔ búsu gb̄ɛzɔɔ Felisi kfi yákelesai.

²⁵ ɔ à lakèè à mè:

²⁶ Búsu gb̄ɛzɔɔ Felisi, mapi Kolodi Lisia, ma lálɛ bee kène, ma fɔkpàma.

²⁷ Yudaɔ mé gb̄eɛ bee kù, aa ye aa aà de. Kɛ ma aà dè Loma gb̄é ũ, ɔ ma ge ní sosaɔ ma aà símá.

²⁸ Kɛ má ye mà aà yá pɔ aa m̀oaa ma, ma aà sè ma geɔ an yákpalekɛnaɔ kfi.

²⁹ We má d̄u aà yá pɔ aa m̀oaa de an ikoyá ũe, i yá pɔ ká wá a de ge wá a dakpeu keo.

³⁰ Kɛ wá lekpaaiàzi, wá a kpái kèmeɛ, ɔ ma aà gb̄aɛoma g̀ò, má ò yádeɔne aa gé ní aà yáo n kfi we.

³¹ ɔ sosaɔ kè lá wa ònɛwa, aa Pɔlu sè gèò Antipati gwáasína.

³² Kɛ gu dɔ, sosa pɔ be kèseɔ Pɔlu ná sɔdeɔne ní ɔzi aa geaàno aɛ, ɔ aa èa tà ní be.

33 Ké s5deo kà Sezale, aa lápi kpà bùsu gbēzōopiwa, 5 aa Pōlu nàè a ɔzì.

34 Bùsu gbēzōopi lápi kyokè, 5 à Pōlu là bùsu pò à b̀̀u. A mà Silisi bùsu à b̀̀u,

35 5 a òè: Tò gbé pò yāvinnoo mò, mà ma lá aa o. ɔ à mè wàò aà d́́a ua. Elodì mé uapi kpà yáa.

24

Yudaɔ fɛlɛa n Pɔluo Sezale

1 Goo soo gbea sa'onkia Anania mò Sezale n gbēzōoo n ikoyādōna pò wí mèè Tɛɛtuluo. Aa mò n Pōlu yáo bùsu gbēzōo k̄i.

2 Ké wà Pōlu sisi, Tɛɛtulu fɛlɛ lé yádaaála à mè: Felisi, n n báaaò wá bùsu na à kè zài. N zia láasookɛa mé mò n wá kálea maao.

3 Wí n tɔnasi, wàò n sáaukpa gupiiu gɔɔpii.

4 Ké má ye mà n gágao, má wabikɛma, sùuukɛwanɔ, wá yá yɔɔnaɛ ma.

5 Wá è gbépiá gbēnazin èbɛɛ. I zɔada Yudaɔ guu dúnia guu píi, a de lousisize ɛɛ pò wí mè Nazaletideɔ dɔaanao do ù.

6 Baa se a ye Lua ua gbáɛ, 5 wa aà kù.

7-8 Tó n gōɛpi lala nzia, nýɔ aà yá pò wa mɔò síana d́.

9 ɔ Yudaɔ yá'idíaa aa mè lá yápiɔ den we.

10 ɔ bùsu gbēzōopi mikè Pōluɛ aà yá'o. ɔ Pōlu mè: Lá má n d́ yákpalekɛna ù bùsuɛ bee guu a wē gēgē, 5 mále a mibɔayá'o ma laaiwa.

11 Tó n gbèa, wa onɛ ma gea Yelusaleù lousisii de gɔɔ kueplalao.

12 Wí ma e mále lekpaakɛ n gbēoo Lua uao. Wí ma e mále zɔada lousisikpɛo guu ge wéle guuo.

13 Gbépiɔ fɔ yá pò aa liamazi seelade enɛo.

14 Síana má ònɛ, zé pò aale mè lousisize ɛɛɛ guu 5 mále zɔble wá deziɔ Luac. Má yá pò wa kè Mɔizi ikoyá guu n ānabiɔ pɔɔ náai ví.

15 Ma wé dɔ Luai lá ampiɔwa, kè gbēmaao n gbēváiɔ bɔ gau pii.

16 Ayāmeto miɔ azia toto gɔɔpii ke ma sɔ su àò ví Lua aɛ ge gbēnazina aɛo.

17 Ma wēkɛa n ma bùsuo gbea ma ea su ɔdama kènɛ, ma sa'o

18 Lua ua. Ké mále sa'o ma gbábɔa gbea, 5 wà ma le we. Mi bíla káaaò, mé zɔa kuo.*

19 Azi bùsu Yudaɛò mé yádeò ù. Sema aa mɔ wà yābɔ k̄ó léu n k̄i.

20 Tó màa no, tò gbé pò aa ku laɔ d́aa pò aa èa gɔɔ pò aa yákpalekèmanɔ o.

21 Sema yá m̀̀endo pò má ònɛ n bɔ gbāao ma mè, geɔ vua yá musu 5 aale yákpalekèimanɔ bàasio.†

22 Felisi Yesu zé bɔɔle d́, 5 à lakà Yudaɔ yáa à mè: Tó sosaɔ gbēzōo Lisia mò, mà á yá midé.

23 A ò sosa badeɛ aàò Pōlu d́aa, āma aà aà gba íana, i to aà gbéɔ dɔaale.

24 Gɔɔpla gbea Felisi mò n a Yuda nɔ pò wí mèè Dusii. A Pōlu sisi, 5 à Kilisi Yesu náaikeɛa yāmawà.

25 Pōlu lé yá'o maakeɛa musu n zlakɔad̄oo n yákpalekɛa n gbéɔ pò lé mɔo, 5 vía Felisi kù à mè: Fele tá ḡia. Gɔɔ pò ma ɔ'è, mà ea n sisi.

26 Aà wé dɔi Pōlu a gbagusacdaɛɛ, 5 Ìò aà sisi mòòmɔò aà mɔ faaiboanɔ.

27 Ké à kè wè pla, Pɔɔsiu Fɛsetu z̄lè Felisi gbɛu. Ké Felisi ye àò na n Yudaɔ yái, 5 à Pōlu tò dakpɛu.

* 24:18 Zln 21.26-27 † 24:21 Zln 23.6

25

Pɔlu zɛa n̄ gea Sezaa ktio

1 Fɛsetu zɔlɛa kpalau goo aas̄ gbɛa, à fɛlɛ Sezale à gè Yelusaleu.

2 Wekɩ sa'onkiaɔ n̄ Yuda gbãadeɔ m̀ò aà kɩi, aa fɛlɛ n̄ Pɔlu yáó. Aa wabikèwà

3 aà sùuuke, aà to Pɔlu m̀óné Yelusaleu. Asa aa zèd wà baikpaè zéu wà aà deɛ.

4 ɔ Fɛsetu òné: Pɔlu ku kpéu Sezale, mapi s̄ó má tá we tia.

5 A gbãadeɔ m̀ò gɛmanɔ, tó à yāvãikèɛ, í o.

6 Fɛsetu kèrɩnɔ goo swaaɔ ge kwi taawa, ɔ à ɛa tà Sezale. Ké a gu d̀ò, à z̀òlɛ a ǵnaa à mè wà m̀ó n̄ Pɔluo.

7 Ké à m̀ò, Yuda p̀ó b̀ò Yelusaleu lɩaaazi, ɔ aa yãz̄ɔ p̀ó wi f̄ɔ a seela èoɔ d̀òwà dasidasi.

8 Pɔlu yãz̄asimá à mè: Mi zã Yudaɔ ikoyã ge Lua ua yáwao. Mi zã yãewa Sezaaɛo.

9 Fɛsetu lé wɛlɛ àò na n̄ Yudaɔ ɔ à Pɔlu là à mè: Nȳɔ we gé Yelusaleu mà yákpalekenɔ we yáɛ beeɔ musua?

10 Pɔlu mè: Sezaa ikoyã p̀ó k̀ù wà yákpalekemanɔ ɔ má kúu la. Mi tãaekɛ Yudaɛo, lá mpi n̄ d̀ó sãasãwa.

11 Tó ma tãaekè à kà wà ma deɛ, má gí wà ma deo. Ama lá mi yá p̀ó gbéɛo lé o ma musue keo, gbèe zɛv̄i à ma kpámáó. Gɛa Sezaa kɩi ɔ ma zèd.

12 Ké Fɛsetu lekpaãl̄ n̄ a gbéɔ à mè: Sezaa n zèd, aà kɩi n̄ȳɔ géu.

Gɛa n̄ Pɔluo ki Agipa n̄ Beenisio ae

13 Goopla gbɛa kɩ Agipa n̄ Beenisio m̀ò Sezale f̄ɔkpai Fɛsetuwa.

14 Ké aale gooplake we, Fɛsetu b̀ò n̄ Pɔlu yáó kíp̄ie à mè: Ḡɔɛ ku la, Felisi aà tò dakpeu.

15 Ké ma ge Yelusaleu, sa'onkiaɔ n̄ Yuda gbèz̄ɔɔ fɛlɛmɛɛ n̄ aà yáó, aa mè mà sùuuke mà yãdaaála.

16 Má òné, tó gbé p̀ó wà yãd̀òwà i k̄ɔ'e n̄ a yãd̀òmadeɔo mé i zɛ'e à yápi zãsimáó, wá Lomadeɔ wili aà kpámáó.

17 Ké aa sùmanɔ la, mi zɛzeo. Ké a gu d̀ò g̀òɔ, ɔ ma z̀òlɛ ma ǵnaa ma mè wà m̀ó n̄ gbépio.

18 Gbè p̀ó yāvɩànɔpio yá'ò, aai yāvai p̀ó mále e wa d̀òwà o aà yá musuo.

19 Aa yákele vɩànɔ n̄ lousisize yá musu n̄ ḡɔɛ p̀ó w̄i mɛè Yesu yáó. A gà, ɔ Pɔlu zè n̄ aà kua b̄ɛɛ yáó.

20 Ma bílikè yápi zé d̄ɔawa, ɔ ma aà là tó a ye gé Yelusaleu wà yápi ḡḡɔɛ we.

21 ɔ Pɔlu mè Loma kɩ ɔ a zèd, wàò a k̄ua. ɔ ma mè wàò aà d̄ɔa e màò gé aà gbaɛi Sezaawa.

22 ɔ Agipa ò Fɛsetue: Má ye mà gbépi yãma mazɩa. ɔ Fɛsetu mè: Nȳɔ yãma aà léu zia.

23 Ké a gu d̀ò Agipa n̄ Beenisio m̀ò n̄ gawi z̄ɔɔ, ɔ aa gè k̄k̄ãaakekpeu n̄ sosao gbèz̄ɔɔ n̄ w̄lɛ gbé gbiaɔ. Ké Fɛsetu lesi, wà m̀ò n̄ Pɔluo.

24 ɔ Fɛsetu yãsè à mè: Kí Agipa n̄ gbé p̀ó kúwanɔ lao pii, a gbéɛ bee èa? Yuda p̀ó kú Yelusaleu n̄ lao pii gbépi yá sè m̀òoa, aale wiilea aa mè, a maa àò ku lo.

25 Mapi, mi e à yáe kè à kà wà aà deo, ɔ lá à zè n̄ Sezaao, ma zèd mà aà gbaewà.

26 Mi yápi gbad̄ò mà lãkè k̄ie aà yá musuo. A yáí tò ma m̄oãàn̄ á aɛ, at̄ɛsa mpi kɩ Agipa, ké yálalaawà gbɛa mà yá e mà a lãkè.

27 Asa dakpeuna gbaeama yá pò wa dàaàla oa wásawasa sai, i kemeε zεv1o.

26

Pòlu yá'oa kí Agipa ae

1 Ǿ Agipa ò Pòluc: N zεv1 ò n yá'o. Ǿ Pòlu ɔsè à az1a yá bɔɔleke à mè:

2 Kí Agipa, má è ma minakè, ké má è mále maz1a yá bɔɔleke n ae gbā, yá pò Yudaɔ liamazi musu pii.

3 Atēsa ké n Yudaɔ felekaayā dō pii n n yākeleɔ. Bee yá1 ma wabikèma, ma yáε mameε.

4 Yudaɔ ma kua dō za ma néfēnenz1 daalea ma bùsuu e Yelusaleū.

5 Aa ma dō à gégē. Tó aa yei, aa fō o má de wá lousisin gáli pò gbāa n Lua yáo w1 me Falisio gbē ũ.

6 Tiasa wále yákpalekεmano, ké ma wé dɔ lé pò Lua gbè wá deziɔnezi yá1.

7 Wá bui kuεplaɔ aabɔ zɔble Luaε gwāas1na n fāaneo wedɔa legbēa doupizi guu. Kí, wedɔa yápizi yá1 Yudaɔ fεlemanɔ.

8 Bóyá1 Lua γεɔ vua kèε yázεsai ũi?

9 Mapi yāa, ma zεð ké yá pò a bɔ Yesu Nazaleti yá kpe pii ɔ máliɔ ke.

10 Maa má kè Yelusaleū. Sa'onkiaɔ ma gba zé, ɔ ma Lua gbéɔ ká kpéu dasi. Tó wále n dede sō, ma lé 1o ku a guue.*

11 Miɔ gé lousisikpe n lousisikpeo mɔɔmɔɔ mào wétεamɔné, mi gānamá aa dōε n Luao. Ma pò fεar1zi, ɔ mi gé 1adaimá n wéle baao.†

Pòlu z1keε Yesue

12 Beewa mále gé Damasi n iko pò sa'onkiaɔ ma gbaεoo.

13 K1, ké má be zéu 1atē minanguo, ma gupua è à bò luabe à kùlea n ma gbéɔ, a pás1 de 1atēa.

14 Wa lele z1le wápii, ɔ ma bɔ má, wa òmeε n Ébelu yáo wá mè: Sɔlu, Sɔlu, bɔyá1 n1e 1adaia1? 11panazōa n teo mé lé 1akpanzi fá!

15 Ma mè: Mmenn déi, Dii? Ǿ Dii mè: Máme má Yesu pò n1e 1adawá ũ.

16 Fεle ze. Ma bɔ mɔma ké mà n se ma z1kena ũe, n1o de yá pò n è n yá pò má ɔɔneɔ seelade ũ.

17 Má n suaba Yudaɔ ɔz1 n buipáleɔ. Mále n z1má,

18 ké n n wé kéné, aa bɔ gusiau aa gē gupua, aa bɔ Setāu ikou aa gē Lua pòu, an duuna i kémá, an bàa 1o kú n gbé pò an kua adoao ma náaikea yá1.

19 Kí Agipa, Ayāme to mi g1 luabe gbé pò bò mà yá'one maio.

20 Ma waasokè Damasi g1a n Yelusaleū,‡ ɔ má kè Yude bùsu gupiiu n buipáleɔ k1io. Má ònè aa nòselile aa ze n Luao, aai yá pò a to wá dō aa nòselile ke.

21 Bee yá1 Yudaɔ ma kú Lua ua, aa ye ma de.

22 Lua dɔnle má kuð e n a gbāo, ɔ má zεa aá seelade ũ néfēnen gbēzɔɔne pii. Mili yápale oo, sema yá pò ānab1ɔ n Mɔz1io ò à kè bāasio.

23 Aa mè Mεs1i a taasike, ɔme a bɔ gau sé1a, i gupua yá'o Yudaone n buipáleɔ. §

24 Ké Pòlu lé az1a yá bɔɔleke màa, Fεsetu wiidwá à mè: 1ana kàma yá Pòlu? N dōa zō mé lé n m1 liaa.

25 Ǿ Pòlu mè: 1ana i kaao, Fεsetu. Yázede mále o mé slanaε.

* 26:10 Zln 8.1-3 † 26:11 Zln 9.1-2 ‡ 26:20 Zln 9.20, 28 § 26:23 Isa 42.6, 49.6

26 Kí, lá ní yá beeo d5, má f5 mà a yá'one wásawasa bakúaanakesai. Má d5 ké a kee i ke n mi kpeo, asa yápiá gusae yá no.

27 Kí Agipa, n yá p5 anabi5 ò sía? Má d5 ké ní sí.

28 O Agipa ò Pólue: N ye ma dedenlea ke mà g5 Yesude ù g55 yá?

29 Pólue mè: G55 ge zá má yei, tó Lua wèi. I ke ndo no, ní gbé p5 aale ma yáma gbá5 píi, aa g5 lá má dèwa, m5daonae beeo bàasi.

30 O kipi ní bùsu gbèz550 ní Beenisio ní gbé p5 káaaa we5 fèle b5le.

31 Ké aa b5le, aale o'ok5e: Gbèpi i yáe ke à kà dea ge wà dakpeuo.

32 O Agipa ò Fesetue: Tó gbèpi i mē a yápi a gé Sezaa kíie yáao, wá aa gbæe.

27

Gea ní Pólue Loma

1 Ké wà zèd wà da Itali zéu, 5 wà Pólue ní dakpeuna klinie5 nà sosa bade p5 wí mēè Zuliue a 55. A de sosa gáli p5 wí mē Sezaa sosa5 d5aana5 do ù.

2 Wa gē gó'ilena p5 b5 Adamiti, àle b5le ní Azi bùsu wéle5 guu, 5 wa dazeu. Masedoni bùsu gbé Alisaka Tesaloni kúwan5.

3 Ké a gu d5 wa ka Sid5. Zuliu Pólue kúu ní n5sedo5u, 5 à aà gbà zé aà gé a gbé5 gwai, ké aa e 5dawá.

4 B5a we wa pele í guo. Ké íana lé dawále yáí wa d5 Sipi bùsu kpe oi.

5 Bea ísia guo wa d5 Silisi ní Pámfilu bùsu55i, 5 wa ka Mila, Lisi bùsuu.

6 Wekí sosa badepi Alesáandi gó'ilena p5 lé gé Itali è, 5 à wá káu.

7 G55 plae dà wá tá k55nk5. Dèe ní dèeo wa ka Sinidi léi. Ké íana i weiwèe wá gé s5suo, wa páale wa b5 Keleti bùsu kpe oi Sam5ne sae.

8 Dèe ní dèeo wále d5 Keletizi, 5 wa ka gu p5 wí mē God5kíi Maau. A kái ní wéle p5 wí mē Laseo.

9 Lá wa gēgē zéu, wá táa'o gea ae g5 kai yá ù, asa Yuda5 leyeg55 gē k5. Ayámeto Pólue ledámá

10 à mē: Gbé5, má è táe bee a mó ní ásoo z550 ní músio. I ke gópi ní a aso5e adoo, ní wápi5e b5.

11 Ama sosa bade gob5na ní godeo yá sí de Pólue p5a.

12 Gupi maa wà god5u wà buziēble weo, 5 gbé daside zè ní daa zéuo. Aa ye wà ka Fenikí, wéle p5 kú Keleti be'ae oi, tó a zekè, wí buziēble we.

Zàa'iana fèlea ísiaa

13 Ké ían buse fèle gēomid5kíi oi, aale e wà f5 ní p5eā kee. O aa ní gó pòlo aa dàzeu, aale d5 Keletizi káikái.

14 I gēgēo, zàa'ian gbāa p5 wí mē ían pásí pila Keleti gbewa.

15 A gollaa, wí f5 dàe bo, 5 wa g5 tei.

16 Ké à wá kpá gūgūn nēna p5 wí mē Kodai, wa dáama'è y55. Dèe ní dèeo wa wá góne suabab5 è wá kù we.

17 Ké aa yè wa nà gó z55piwa, 5 aa kèke bakà gó z55pie. Ké aale víake pāa Libii bùsu isaaae, 5 aa gó kúla pèle íu, 5 aa g5 té íanai.

18 Ké a gu d5, lá zàa'iana gí lé wá gó zāampapa gbáughāu, 5 aa nà aso5 zuzua íuwa.

19 A g55 àa5de zí aa ní gó zíkēb55 b5le k5le nízia.

20 A kà g55 ùma íatē ní saana5 i b5o, mé ían pásípi ní louo i kpáleo. Buaa aafia p5 wá wé doi yāa kè fama.

21 Wa gɔɔplakè, wi e pɔblèò, ɔ Pɔlu fɛ̀lɛ ònɛ: Gbɛ̀, tó a ma yāmà yāa, dɔ wi fɛ̀lɛ Keleti, músi ń ásooe beeɔ gbàsa wá léo.

22 E tia mále ledawá, à sɔ̀dile! A gbɛ̀e a gao, sema gópi wíwi bàasio.

23 Gla gwá Lua pɔ́ má dɛ̀ aà pɔ́ ɔ́ mé mi zɔ̀bleɛ̀, aà malaika b̀ò m̀à

24 à mè: Nsu víakeo, Pɔlu. Sema ń Sezaa aɛ̀ le. Lua gbɛ̀ pɔ́ kúrínɔ̀ gó guuo b̀òne aafia nípii.

25 Ayámeto gbɛ̀, à sɔ̀dile! Má Lua náai ví kɛ̀ a ke lá a òmɛ̀ewa.

26 Sema wá ka gūgūnae isaaa.

27 A gɔɔ gɛ̀o m̀endosaide gwá ían pásípi lé wá gálɛ Adiatí ía e tia. ɔ weedo ígbɛ̀o lé e wa káikù ń gɔ̀sɔ̀leoe.

28 ɔ aa bà í'egwabɔ̀ gbàe íu, aa è a ɛ̀ gá̀sísuu basiiɔ̀. Ké à kè sàa yɔ̀ aa gbàe ɔ̀, aa è a ɛ̀ gá̀sísuu bàáɔ̀.

29 Aale pāa gbɛ̀wa víake, ɔ aa kúla m̀en síiɔ̀ gbàe gó p̀òkpe, ɔ aale Lua sisi gu d̀onɛ̀ kpakpa.

30 Gópi zíkɛ̀nao lé zɛ̀wɛ̀lɛ̀ wá b̀òlɛ̀ gó guu wá bàale, ɔ aale gó suababɔ̀pi pila aa da ía, aale ke lá wa ye kúlaɔ̀ gbàe go'æwa.

31 ɔ Pɔlu ò sosa badeɛ̀ ń aà sosanɛ̀: Tó gbɛ̀ beeɔ̀ i gɔ̀ gó guuo, á e b̀o.

32 ɔ sosaɔ̀ gó suababɔ̀ baɔ̀ z̀z̀z̀, aa tò à lèlɛ̀ íu.

33 Ké gu ye d̀oi, Pɔlu awakpánɛ̀ nípii aa pòble à mè: A gɔɔ gɛ̀o m̀endosain gbá a gɔ̀ looa p̀blesai.

34 Mále awakpaé à pòble, asa a maa á pòleba à d̀òae, í e b̀o aafia. Baa á miká m̀endo a v̀uaao.

35 Pɔlu yápi oa gbɛ̀a à pɛ̀e sè à Lua sáaukpá gbɛ̀pii wáa, ɔ a è àlɛ̀ só.

36 Ampii aa sɔ̀dile aa pòblè sa.

37 Wá gbɛ̀ pɔ́ wá kú gó guuo píi, wa ka gbɛ̀on ̀aa do ń basiiɔ̀ síiɔ̀saio (276).

38 Ké aa pòblè aa kà, aa p̀wɛ̀na b̀òlɛ̀ z̀ù íu, ké gó e yáfikú yáí.

39 Ké gu d̀ò aa gɔ̀sɔ̀e è, aai d̀ò. Ké aa ísia s̀òomiboa è a gɔ̀sɔ̀ daaía, ɔ aa z̀èd̀ wá gé ń góo isaaa we, tó wa f̀.

40 Aa kúlaɔ̀ wòlo aa tò í guu, ɔ aa golilibɔ̀ ba pòlo g̀ɔ̀. Aa go'æ zwāa pòo íanae, ɔ aa mipè gɔ̀sɔ̀piwa.

41 ɔ aa sí úfáau ń sae, ɔ gó z̀è we. Úfáapi go'æ kù giúgiu, i f̀ d̀èeo, ɔ ikooa pɔ́ lé vív́ ń gbáao lé gó p̀òkpe wíwi.

42 Sosaɔ̀ z̀èd̀ wá dakpɛ̀unaɔ̀ dade, ké an gbɛ̀e su kpáa'o pilimáo yáí.

43 Ama sosa bade ye Pɔlu misi, ɔ à gínɛ̀ aa ń p̀eá ke. A ò kpadɔ̀nao d̀òaa kusi íwa aa bua,

44 gbɛ̀ k̀iniɔ̀ ɔ̀ té ń kpe lipɛ̀pɛ̀e ge gó kasoɔ̀ musu. Beewa ɔ gbɛ̀pii baa lè aafia.

28

Pɔlu kua Malita gūgūnaa

1 Ké wa baa lè aafia, wá mà gūgūnapi t̀on Malita.

2 Beleɔ̀ wá kú ɔ̀plapla ń yeawázio. Aa gbáakpáwázi, aa té sa kàwɛ̀e, asa lou ná maawa mé íana b̀òlɛ̀.

3 Pɔlu yáa kele náaa mò lé káteu, píligona ku a guu. Ké té pusu aà pá, à b̀ò Pɔlu kù a ɔ̀wa.

4 Ké beleɔ̀ mlɛ̀pi è d̀ò aa ɔ̀wa, aa òkɔ̀e: Gbɛ̀ beea gbɛ̀denae síana. Baa ké à bùa íwa aafia, síana i weiè à kuo.

5 Ama Pɔlu mlɛ̀pi gbàe a dà téu, i yáe kɛ̀èo.

6 Gbeo we dɔi aa ɔ a ka à léle ge ũ wegɔɔe. Ké à gègè, aa è pɔe i aa leo, ɔ aa lé lile aa mè gbépiá luae.

7 Gupi sae gūgūna gbēzɔɔ pɔ wí meè Publiu be kuu. A wá díle gɔɔ áaɔ, à nibo kèwèe ní yeawázio.

8 Publiu mae wúlea ní mètááo, ále bānubānuke. ɔ Pɔlu gè à kíi, à wabikèè à ɔnàwà à àà gbàgbā.

9 Ké à gbàgbā maa, gūgūnapi gyāe kíniɔ mò àà kíi, ɔ aa gbàgbā sɔ.

10 Aa wá kpelà maamaa. Ké wále tá, aa kùsùakèwèe lo.

Pɔlu kaa Loma

11 Wá kua gūgūnapiu mɔ áaɔ gbɛa wa gē gó'ilena pɔ buziɛblè weu, wa dazeu. Gópi bɔ Alesāndi, wá táasiaɔ seela kèwà.

12 Ké wa ka Silakusa, wa gɔɔ áaɔ kè we.

13 Bɔa we wa dɔ gɔsɔlɛi e wa ge kaɔ Legio. Ké a gu dɔ íana bɔ gɛmidɔkíi oi, a gɔɔ plaade wa ka Puzoli.

14 Wélepi guu wa Yesudeɔ lèu. Aa mè wá sùuuke wá ásɔa do keínɔ. Wá kè maa, ɔ wa dá Loma zéu.

15 Loma Yesudeɔ wá bao má, ɔ aa mò daiwále. Gbēe wá lé Apiu'elɛu, gbēe sɔ gu pɔ wí me Pilakí'aaɔu. Ké Pɔlu ní é, à Lua sáaukpà, áa sɔ níni.

16 Ké wa ka Loma, wá Pɔlu gbà zé aà ku adoa ní sosa pɔ lo àá dɔáo.

17 Gɔɔ áaɔ gbɛa Pɔlu Yuda gbēzɔɔ sɔsi. Ké aa kàaa, a òné: Ma gbéɔ, mi zá Yudaɔne yáewao. Mi bɔ wá deziɔ fɛlekaayāe kpeo, ɔ wá ma kú Yelusalɛu wá ma kpa Lomadeɔwa.

18 Aa yálàlaa, aai yāe e ma musu à kà wá ma deo, ɔ aa ye ma gbæe.

19 ɔ Yudaɔ bɔ ma kpe. Teasi ma ze ní gea Sezaa kíio,* i ke má yávi ní ma bùsu gbéɔ no.

20 Ayámɛto ma á gbéa wá kɔ'e mà oánɔ, asa gbé pɔ Isailio wé dɔi yáí wá mɔe bee káia.

21 ɔ aa òè: Wi taalae e à bɔ Yude bùsuu n yá musuo. Wá gbēe sɔ i bɔ we à sùwá ní n bao váioo.

22 Wá è a maa wá yá pɔ ní kúa ma n léu, asa wá mà wí lousisizepi bèe bo gupiiue.

23 Aa gɔɔ dílekɔe ní Pɔluo, ɔ aa mò àà kíi ua pɔ à pílau dasidasi. A ye aa a yáze dɔ Yesu yá musu, ɔ à dàale Mɔizi ikoyáwa ní anabio yáɔ, à kpala pɔ bɔ Lua kíi yá'óné, à a bɔɔlekèné zé kɔkɔɔ e oosi.

24 Gbēe yá pɔ ále oɔ zé è, áma gbēe gíi.

25 Ké aale kéaa ní lekpaao, Pɔlu yá mendo káfiné à mè: Yá pɔ Lua Nisina dá ánabi Isaiæ a ò á deziɔnéá síanae à mè:

26 Ge n ò gbé beeɔne,

aa swákpa aaɔ gé yāemasai,
aa wéteí aaɔ gé yā'esai.

27 An nòse paaao, ké aasu ònɔkúo yáí,
an swá gbāa, ké aasu yāmao yáí,
an wé kúaaa, ké asu kéo yáí,
asa aa ye ea sua mà ní gbágbāo.†

28-29 Ayámɛto, à dɔ ké Lua gbéɔ zì ní suabayāo buipáleɔwa. Aame aa sí.

* 28:19 Zln 25.11 † 28:27 Isa 6.9-10

³⁰ Pɔlu kɛ kpɛ pɔ ɔlɛ a flabo guu wɛ̀ bɔ́u pla. Iɔ gbɛ́ pɔ aal mɔ faaiboianɔ kɔ ɔplapla pii.

³¹ A kpala pɔ bɔ Lua kɛ́i yá waasokɛ́nɛ́, à Dii Yesu Kilisi yádánɛ́ ní laaio kpálea, gbɛ́e i kpaèo.

LOMADEɔ Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Kilisi gaa ní aà vuao gbɛa Yuda pɔ́ aa gɔ́ Yesudeɔ ũɔ ná Yesu baonakpaawa Lomadeɔ mɛɛwia Loma guu, an gbɛɛn Pisii ní Akilasio ũ (Zínaɔ 18.2). Beewa Yesu gáli séia dàale we gɔɔ pɔ́ Pɔlu lé baonakpa Sili bùsuo ní Azi bùsu pɔ́ wí me tia Tuukii ní Gelesi bùsuo. Lua díle Pɔluε aà gé e dúnia léwa. Bee yáí Pɔlu ye gé Loma ní Esipayā bùsuo ɔ. Gɔɔ pɔ́ ále a wɛ́lɛgeapi sɔuke, à lakɛ́ Yesude pɔ́ aa ku Loma (1.7), aai kɔ́kɔ́aa Pisii ní Akilasio beɔneε (16.3-5).

Láε bee guu Pɔlu lé zɪ pɔ́ ále ke buipáleɔ guu bɔ́leke Loma Yesudeɔne. Yá pɔ́ Pɔlu í dadané kú láε bee guu wásawasa à mè: Yesu baonaa gbáa pɔ́ Lua í gbé pɔ́ lé a náaikɛɔ suabaɔε, atɛsa Yudaɔ, an gbɛa buipáleɔ (1.16).

Yudaɔ ní buipáleɔ kua ní kɔ́oá yá'laε Yesude káauɔne, atɛsa lá buipále Yesudeɔ lé e Mɔizi ikoyā musu. Yápi ku Galatiɔ lá guu ɔ. Lakii Pɔlu ò wásawasa à mè Yesu baona pɔ́ ále kpáá gbépii pɔ́ε (1.16). A ò lá Lua í duunkena suaba, baa dén nò, à mè luanaaikɛa yáε (1.18-8.39).

Bee gbɛa à lekà Isaili pɔ́ aa gí Kilisi náaikɛiɔ yáwa. Lua gbɛɔn ní ũoa? A mè an gia bee lé kpá Luaεo, asa Lua gbɛke mé a zible (9-11). Tia kéwa sùuu pɔ́ Lua ví ní wá buipáleɔ lé dadawɛε wá nɔ́se pále da, wíɔ ku Lua pɔ́ ũ (12.1-15.13).

Lápi láakii Pɔlu mè á ye da Loma zéu, ɔ à fɔkpàkpamá (15.14-16.27).

Gbé pɔ́ aale wɛleε wá dɔ́ lá Lua í ní suaba Yesu Kilisi sabaiɔ, tó aa láε bee kyokè, aa e dɔ́ ké yá pɔ́ Lua a zekáleɔ zɔɔ (11.33-36). Beewa aa e nízia kpawá, aai kúléε a zéwa.

Pɔlu fɔkpaɔ Lomadeɔwa

¹ Mámɛmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zòblena, Lua ma sisi à ma díle a zína ũ baona pɔ́ à dɔ́aa à a legbèε à anabioɔne, aa ké a yá taalau kpána ũ.

³⁻⁴ Aà Né Yesu Kilisi wá Dii yá mé baonapi ũ. Aà dea gbɛnazína ũ guu à bɔ́ Davidi bui guue. Aà luake guu sɔ́ aà bɔ́a gau ní gbáao mé ò́wɛε ké Lua Nén aà ũ.

⁵ Kilisipi mé gbɛkɛkèmeε à ma zɪ bui pii kíí, ké aa e a náaikɛ, aai gɔ́ a yámanaɔ ũ, i tɔbɔ.

⁶ A kú ní guu sɔ́, á gbé pɔ́ Yesu Kilisi á sisi à á séɔ.

⁷ Mámɛ ma láε bee ké á Lomade pɔ́ Lua yeázi à á sisi, a gɔ́ a gbéɔ ũ piiε. Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbɛkɛkɛé, aai á gba aafia.

⁸ Séia gla ma Lua sáaukè ní Yesu Kilisi gbáao ápii yá musu, ké á luanaaikɛa lí dúniaa pii yáí.

⁹ Tó mále wabikɛ pii, á yá lí sámaguo. Lua mé ma seelade ũ. Aàpi mále zɔ́bleε ní nɔ́semendoo, mále aà Né baokpa.

¹⁰ Míɔ wabikɛwá aà zekɛkɛmeε lá a yeiwa, mà e mɔ́ á gwai sa,

¹¹ asa wesiaále ni lé ma de maamaaε, ké mà Lua Nisina gbae daé á zedɔ́a yáí.

¹² Beewa á luanaaikɛa ní ma pɔ́o a wá baade gba sɔ́.

¹³ Ma gbéɔ, má ye à ò dɔ́ ké míɔ díle mɔ́mɔ́ɔ mà mɔ́ á gwai* ké mà a zɪ gbɛ e á guu, lá má è buipáleɔ guuwa, ɔ e tia mí zé'eo.

* 1:13 Zln 19.21

14 Geleki yāmanaɔ ní Geleki yāmansaiɔ pii, ladɔnaɔ ní ladɔnsaiɔ pii, an yá gò ma yá ùe.

15 Bee yáí ma me wà mà baonapi kpá á Lomadeone sɔ.

16 Mili wide ní baonapi yáoo.† Ɖme gbāa pɔ Lua í gbé pɔ lé a náaikeɔ suabaɔ ù, atɛsa Yudaɔ, an gbɛa buipáleɔ.

17 Baonapi í owéé lá Lua í to yá bɔrínɔ na. A de luanaaika yá ù adoe, lá wa ké lá guuwa wà mè: Gbé pɔ Lua tò yá bɔ̀aànɔ na a náai pɔ àle ke yáí aɔ ku.‡

Gbēnazinaɔ táadeone Luac

18 Za musu ɔ Lua í a pɔkúma bɔbɔ gbēnazina pɔ an vāikea í zezɔ sianaewwa an pākpaaazi ní ní vāikeao yáí.

19 Yá pɔ wa fɔ dɔ Lua yá musu uleanéo, Lua mé yápi bòné gupuaú.

20 Za gɔɔ pɔ à dúnia kále, aà gbāa láasai ní aà luake pɔ wili e ní wéoo bɔ gupuaú aà zɔ guu wásawasa. Ayāmeto gbēnazina awa vío.

21 Aa Lua dɔ, ama aali aà kpela a zéwa aa aà sáaukpào. An láasooɔ sɔukù, ɔ aa gò gusiaú an m̄sai yáí.§

22 Aa nízia díle ɔnɔnaɔ ù, ɔ aa gò m̄saideɔ ù.

23 Aaí kúle gbēnazina pɔ í gao ní bāɔ ní nòbɔɔ ní pɔtaa'onkuawaɔ taae Lua pɔ lí gao gbɛu.*

24 Ayāmeto Lua ní kpá gbásíkɛaa, aa wisaiyá ke ní kɔo, lá aale a nide ní nòse guuwa.

25 Aa Lua slande leùkpakè ní eeo. Aaí kúle Lua pɔkeane aa zɔblené Lua pɔ pɔpii ké gbɛu. Efaaiden aà ù gɔɔpii! Ami.

26 Ayāmeto Lua ní kpá wisaiyá nideaa. Baa an nɔeɔ yá pɔ wí ke leùkpakè ní yá pɔ wili keoo.

27 Maa gɔeɔ sɔ aa yá pɔ wí ke ní nɔeɔ tò, aaí luakɔí. Gɔe ní gɔeoo aaí wisaiyá ke ní kɔo, aai a gbɛ'e níziwa an sásaa léu.

28 Lá aai we zè ní Lua dɔaoo, ɔ à ní kpá láasookpaanlayāa, ké aao yá pɔ de wá keoo ke.

29 Yāvai pii p̄emá: Nòsepási, bli, íisea ní kɔo, wedɔakɔe, gbēdea, sòle, gbēblea ní kònikɛao. Gupeaanaɔn n̄ ù,

30 gbēyaanaɔ, Lua ibeɔ, gbé taiinkɛnaɔ, yòɔdeɔ, íandánaɔ, vāi láasookɛnaɔ, de ní dao yāmansaiɔ,

31 m̄saideɔ, náaisaideɔ, gbéyákensaiɔ, sósobisaideɔ.

32 Aa dɔ Lua díle ké yábeetaakɛnaɔ ká wà ní dede, kási aali ze ní a keao adoo, aaí tékpa a kenao gu be.

2

Yá z̄leá gbēnazinaɔwa

1 Ayāmeto n gbé pɔ ní gbēpále táae e, ní awa vío. Tó n gbēpále táae e, n nzia dàyáue,* asa n gbētaae'ena ní ke màa sɔe.

2 Wá dɔ ké Lua yákpalekea ní yábeetaakɛnaɔ maac.

3 N gbé pɔ ní yábeetaakɛnaɔ táae e mé ní ke sɔ, níle e níyɔ bɔ Lua yákpaleu yà?

4 Ge níle d̄e ní Lua maakea z̄ɔo ní aà menao ní aà sùuuu yà? Ké Lua lé maakeɛne ké ní nòselile, ní d̄o lé?

5 N swágbāakè, ni nòselileo, 5 níle pòkúma káaanzi e luapòkúmabòbòmagòzì, tó Lua yákpalekea ní gbé a zéwa bò gupuaú.

6 A flabo baade a yákeawa.†

7 Gbé pò aale gawi ní beeeo ní wēni láasaio weele aale maake ní menao ò àizāna e.

8 Gbé pò anzia pòeá lé òaané, aa gí slanai aa te váiwaò sò, Lua a pòkúma ní pòkpēneo bobómá.

9 Wétēa ní wāwāo a váikena pii le, atēsa Yudaò, an gbēa buipáleo.

10 Lua a maakena pii gba gawi ní beeeo ní aafiao, atēsa Yudaò, an gbēa buipáleo.

11 Asa Lua lí gbēe záboo.‡

12 Gbé pò duunakè Moizi ikoyá dōsai, a kaale màa ikoyápi saie. Gbé pò duunakè naa ikoyápi òzì sò, Lua a yákpalekeaànò ikoyápi musue.

13 I ke gbé pò lé ikoyá ma ní swáó mé maa Luaeo. Gbé pò lé zikewà mé a bò maa.

14 Tó bui pò aa Moizi ikoyá dōò yá pò kpàaio kè ní nízlao, aa ikoyá vī nízlawaε.

15 Aale òbwēε ké yá pò kú ikoyápi guu kú ní nòseue. An láasoo lé a síana o lo, asa an láasoo mēndoo, a keeò í ní dayāu, a keeò í ní bōu.

16 Maa yákpalekegòzì Lua a yákpaleke ní gbēnazinaò yá pò ulea an nòseu musu ní Kilisi Yesu gbāao, lá baona pò mále kpá òwa.

Yudaò ikoyadansai-ne

17 N Yuda ia, n ze ní n Yudakeo, ní Moizi ikoyá náai vī, níle Lua yòòke.

18 N Lua pòeá dō, ní yāmaa dō ikoyápi guu.

19 Nle e ní de vīaò wede ù, gbé pò kú gusiaò filia ù,

20 wēsiadeò yadanede ù, gbé dafuo metulu ù. Nle e Lua ikoyá mé dōa ní síanaò mi ù.

21 N gbé pò ni yáda gbēpáleone, bóyái nili da nziaeo ní? N mē wasu kpáí'oo, mé ni o sò be?

22 Ni mē wasu wúle ní gbēpále nooo, mé ni wúleò sò be? Ni saka táaògu, mé ni ní kpé pòò kpáí'oo sò be?

23 Ni yòòke Lua ikoyá musu, 5 n ikoyápi dasai í Lua tò òòkpa.

24 Asa á yáí buipáleò ò Lua tóbēesi lá a kēa láuwa.§

25 Tó ní Lua ikoyá kúa, 5 tōzōa ài vīne. Tó níle a yáda sōo, ní sáa ní gyafòodeoe.

26 Tó gyafòode Lua ikoyá kúa, Lua a gyafòodepi gwa sáa ní gbé pò tōzōo lé?

27 Baa tó ní iko lápi kúa mé n tōzò, tó ni ikoyápi dao, gyafòode pò ò kúa a to yá zòlemae.

28 Lá kua Yuda zálala úá mekaa yá no, màa tōzōa zálalaa mekaa yán sōo.

29 Lá kua Yuda zálala úá nòse yáε, tōzōa zálalaa nòse yáε sō. Lua Nisina zíε, i ke aa ikoyá lá yá no. Lua mé í gbé bee taa sáaukpa, i ke gbēnazina no.

3

1 Dea Yuda ù káfia kpele a vīi? Ai kpele tōzōa vīi?

2 A káfia vī zōò yápii guu. Séia gía Lua a yá nàné ní òzìε.

3 Ké an gbēeo náai vīo, bó a vīi? An náaisai mé a Lua náai bádea?

4 O! Aawo! Lua náai vī, baa ké gbépiiá εedeε, lá a kēa láuwa wà mē:

Tó n yá'ò, n yá a zεvί,
tò wà yákpalekènnò, n yá a ble.*

⁵ Tó wá wáike lé Lua maake bò gupuaú, bó yá wá oi? Wá o Lua yá zεvίo, ké í pòkúmabòbòwá yáí yà? Gbēnazína yā'oa ò mále owa.

⁶ O! Aawo! Tó Lua yá zεvίo, kpelewa a fí yákpaleke ní dúníaoi?

⁷ Gbēe a me, tó a eedeke lé Lua náai káfi mé àle aà tòbò, bóyái a yádaaála lán duunkènwai?

⁸ Tó ní ò màa níle me wà yāváike, yāmaa i bòu. Gbēe ma tóbēesí aa mè màa mi o. Lua yádaanla kòsírno.

Gbēe maaò

⁹ Too! Wá Yudaò wá sàò yà? Aawo bá! Asa ma bòbò ní Yudaò ní buipáleò pii kò, ampiiá duuna zòòne.

¹⁰ A kēa Lua taalau wà mè:
Gbēe maaò, baa do.

¹¹ Laaídee kuo, luakliwεεlenae kuo.

¹² Aa pàale nípii, aa fòkpà,
yāmaakenae kuo, baa do.†

¹³ An òsè de lán kaadεmbεwae.
Aaí lenakasané,

mĕ sεwε kú ní léu,‡

¹⁴ yá'í ní gbékaao mé ní lé pà.§

¹⁵ Aa wāa ní gbēdeao,

¹⁶ aaí músi ní pòsiao kpánzi,

¹⁷ aa aafia zé dō,*

¹⁸ aa Lua vīa vīo.†

¹⁹ Wá dō ké Lua ikoyā pii de gbé pò kú a zɔlò yá ũe, ké gbépii lé gō kpaaua, dúnia gbépii i gō taaede ũ Luae.

²⁰ Asa gbēe a bò maa Luae ikoyāpi kua yáio.‡ Lua ikoyā mé í to wà duuna dō.

Lá Lua í to yá bòrno na

²¹ Lá Lua í to yá bòrno na bò gupuaú sa, lá a yá kú Mòizi ikoyā ní ànabio láo guuwa. I ke aà ikoyā kua yá no.

²² Lua í to yá bòrno na Yesu Kilisi náaikea yáie. Gbé pò lé aà náaike pii yáe, asa gbēe adoo.

²³ Gbépii duunakè, ò aa kèsá Lua gawii.

²⁴ Lua í to yá bòrno na gba ũ a gbéke yáí ní Kilisi Yesu pò ní bó gbāao.

²⁵ Aaipi Lua kpà duuna awakpabò ũ gbé pò aale aà au náaikeone, ké à òlò gbépii i yáke a zéwae. A menakè yāa, i duun zio yádao,

²⁶ ò tia kéwa a òbné i yáke a zéwa. Beewa Lua í yáke a zéwa mé í to yá bò ní Yesu náaikenaò na lò.

²⁷ Lá màae, gbēnazína a fí ílanadā lbe? Bee kuo. Bóyái ní? Ké a de yáke a yá ũo, Yesu náaikea yáe yáí.

²⁸ Asa má è Lua í to yá bò ní gbéò na aà Luapi náaikea yáie, ikoyākua ku a guuo.

²⁹ Luaá Yudaò Luae nídoa? Buipáleò Luan sōoa? Ao, buipáleò Luae lò.

* 3:4 Sou 51.6 † 3:12 Sou 14.1-3 ‡ 3:13 Sou 5.10, 140.3 § 3:14 Sou 10.7 * 3:17 Isa 59.7-8

† 3:18 Sou 36.1 ‡ 3:20 Sou 143.2, Gal 2.16

30 Asa Lua m̀endoe. § A to yá b̀o ní gbé p̀o t̄z̄ò na a náai p̀o àl̄e k̄e yáie, mé a to yá b̀o ní gyaf̄odeo na a náai doūpi musu l̄.

31 Wále ikoyá b̄ade ní luanaaik̄eao yá? M̀aa no, wále a kp̄elae.

4

Lua tò yá b̀o ní Ablahaũ na a náai p̀o a k̀e yáie

1 Wá Yuda, wá o kp̄elawa wá dezi káau Ablahaũ yá musu ní?

2 Tó Lua tò yá b̀oàn̄ na yá p̀o a k̀e yáie, d̄s à f̄s̄ íanadà. Ama a f̄s̄ d̄a Luaeo.

3 Kp̄elawa wa ò lá guui? Wà mè Ablahaũ Lua náaik̄e, s̄ Lua tò yá b̀oàn̄ na.*

4 F̄l̄boa z̄ik̄enaéá gb̄ek̄ek̄eàè no, aà aseae.

5 Baa tó gbé lé yáe k̄eo, tó àl̄e Lua p̀o í to yá b̀o ní t̄aaedeo na náaik̄e, Lua a to yá b̀oàn̄ na a náai p̀o àl̄e k̄e yáie.

6 Davidi gbé p̀o Lua tò yá b̀oàn̄ na yáek̄esai báaa'ea yá'ò à mè:

7 Báaadeoñ gbé p̀o Lua ní t̄aae wòlomá à ní duuna k̀emáó ù.

8 Báaaden gbé p̀o Dii a aà duuna yádao ù.†

9 Báaa beea gbé p̀o t̄z̄ò p̀e adoa, ge gyaf̄ode p̀e l̄? Wà mè Lua tò yá b̀o ní Ablahaũ na, k̀e à a náaik̄e yáie.

10 Kp̄elawa Ablahaũ de ḡoo p̀o Lua tò yá b̀oàn̄ nai? Aà t̄z̄s̄aa ge gyaf̄odee? I t̄z̄s̄o, gyaf̄odee.

11 ¶ à t̄z̄s̄, k̀e Lua tò yá b̀oàn̄ na a gyaf̄oḡoo seela ù.‡ M̀aa a de gyaf̄ode p̀o Lua tò yá b̀oñ̄ na Luapi náaik̄e yáio pii dezi ù.

12 A de gbé p̀o aa t̄z̄ò dezi ù l̄e. I k̄e an t̄z̄s̄a yáí no, k̀e aa té wá dezi Ablahaũ p̀o Lua náaik̄e a gyaf̄oḡoo iai yáie.

Lá Ablahaũ Lua náaik̄e

13 Lua legb̄e Ablahaũe ní aà bui à mè dúnia a ḡs̄ ní p̀o ù. § I k̄e aà ikoyá k̄ua yáí no, k̀e Lua tò yá b̀oàn̄ na a náai p̀o a k̀e yáie.

14 Tó gbé p̀o aa ikoyá k̄ua mé aa kible, d̄s luanaaik̄e ài v̄io, mé Lua legb̄ea k̀e fama,*

15 asa ikoyá í m̀s̄ ní Lua p̀ok̄umaœ. Gu p̀o ikoyá k̄úuo, t̄aae líb̄ ku we s̄o.

16 Ayámeto p̀o p̀o Lua a legb̄e eaá aà náaik̄e yáe, k̀e à de aà gb̄ek̄eyá ù. Beewa legb̄epiá Ablahaũ buipio pii p̀e, i k̄e gbé p̀o aa Moizi ikoyá k̄ua ní t̄eœ no, ní gbé p̀o aale Lua náaik̄e lán Ablahaũwae l̄. Ablahaũá w̄apii dezie.†

17 A de wá dezi ù Lua k̄i, lá a k̄eá láuwa. Lua mè a aà díle bui dasi dezi ù. Ablahaũ Lua p̀o í w̄eni kpa geowa í to p̀o k̄ú yáao à ku‡ náaik̄e.

18 A Lua náaik̄e, à w̄ed̄o p̀o p̀o gb̄e w̄e d̄iozi, s̄ à ḡs̄ bui dasi dezi ù lá Lua òèwa à mè, aà bui aao dasi lán saanaowa. §

19 Ablahaũ k̄a w̄e bas̄o taawa. Baa tó à l̄aasook̄e a ḡœk̄eb̄osaiwa ní Sala neasak̄e kákaao, aà luanaaik̄e lí busao.*

20 Ili seake lé p̀o Lua gb̄ewao, i ḡi Lua náaik̄eio, s̄ à gb̄aa'è a luanaaik̄eawa à Lua t̄òb̄ò,

21 asa a d̄s̄ a f̄ea v̄io, Lua gb̄aa k̄a à lé p̀o á gb̄epi k̄e.

22 Ayámeto Lua tò yá b̀oàn̄ na.

§ 3:30 Iko 6.4 * 4:3 Daa 15.6, Gal 3.6 † 4:8 Sou 32.1-2 ‡ 4:11 Daa 17.10 § 4:13 Daa 17.4-6, 22.17-18, Gal 3.29 * 4:14 Gal 3.18 † 4:16 Gal 3.7 ‡ 4:17 Daa 17.5 § 4:18 Daa 15.5 * 4:19 Daa 17.17

²³ Wi yá bɔaaàno napi kē àà yáí adoo,

²⁴ wa kē wá gbé pɔ Lua a to yá bɔwanɔ naɔ yáíe ɔ, wá gbé pɔ wále Lua pɔ wá Dii Yesu bɔ gau náaikeɔ.

²⁵ Lua àà kpámá kē à e wá tàaeɔ kéwá yáíe, † ɔ à àà bɔ gau, kē yá e bɔwanɔ na yáí.

5

Kɛa na ní Luao

¹ Lá Lua tò yá bɔwanɔ na a náai pɔ wále ke yáí, wá naaàno sa ní wá Dii Yesu Kilisi gbáao.

² Àà náaikeɔ guu wa ze'è àà sabai wa gē Lua gbēke pɔ wá kuopi guu, ɔ wále pɔnake ní Lua gawi pɔ wá wé dɔio.

³ I ke bee ado no, wále pɔnake ní wá taasikeao ɔ, kē wá dɔ taasikea í mɔ ní menao,

⁴ mena í mɔ ní dàa maaɔ, dàa maa í mɔ ní wedɔa Luazio,

⁵ mé wedɔa Luazipi fama vɔlo, asa Lua a Nisina pisi wá nòseu, ɔ a tò wá dɔ a yewázi.

⁶ Wá gbáasai guu Kilisi gà wá väikenaɔ wá gbɛu gɔɔ pɔ Lua dílewa.

⁷ Baa gaa gbēmaa gbɛu àao. Tó gbé a we ga gbēmaa gbɛu, wá dɔo,

⁸ ɔ Lua ɔ̀wɛ́e lá á yewázi, asa wá duundeke guu ɔ Kilisi gà wá gbɛu.

⁹ Lá wa bɔ maa sa Kilisi au yáí, Kilisipi wá sia Lua pokúmawa sea vɔ lɛ?

¹⁰ Yáa wá í ní Luaoe, ɔ wa keaàno na àà Né gaa yáí. Lá wa keaàno na sa, wá suabaa àà kua wēni guu yáí sea vɔ lɛ?

¹¹ I ke beee adoo, wále pɔnake ní Luao ɔ ní wá Dii Yesu Kilisi pɔ tò wa keaàno na gbáao.

Kilisi yalɛɛua ní Adamuo

¹² Gbé mendo mé tò duuna gè dúnia guu, * ɔ duuna ga í. † Beewa ga lí gbépiiia, kē gbépii duunakè yáí.

¹³ Duuna ku dúnia guu e Lua ikoyá àò gé mɔí. Gɔɔ pɔ ikoyá kuo, Lua i duuna yádao,

¹⁴ áma sea Adamuwa e à gè pè Mɔiziwa ga ikokè gbépiiwa, baa gbé pɔ aai duunake lán Adamu záyawawaoɔ. Adamupíá gbé pɔ a mɔ taaɛ.

¹⁵ Ama Lua gba muua ní Adamu tàaeoo, asa lá dasi gà Adamu ado zaa yáwa yáí, Lua gbēke ní a gba pɔ lí dasila Yesu Kilisi ado gbēke yáio de beea.

¹⁶ Lua gba muua ní gbé mendo duunapioo. Tàae mēndopi mé mɔ ní yákpalekeao, ɔ yá zòle gbēnazinaɔwa. Tàae mɔ ní Lua gbēkekeanéo, ɔ yá bɔ ní gbéɔ na.

¹⁷ Lá Adamu ado tàae mé tò ga ikokè, Yesu Kilisi ado yá pɔ à m̀ò zɔ de beea. Aà yáí gbé pɔ Lua gbēkekené a tò yá b̀r̀ǹǹ na gba ɔ̀ kible àizána guu.

¹⁸ Beewa lá tàae mēndopi tò yá zòle bui piiwa, màa ɔ maakɛa mēndopi í tò bui píi bɔ maa, aai àizánable.

¹⁹ Lá gbé mendo swágbãa mé tò dasi g̀ò duundeɔ ɔ̀, màa ɔ gbé mendo yámaa mé a to dasi bɔ maa.

²⁰ Ikoyá m̀ò kē tàae e àò káfi yáíe. Lá duuna lé káfi, Lua gbēke ɔ̀ diadiɛ.

²¹ Lá duuna kiblea mò ní gao, màa ɓɔ Lua gbêkɛ kiblea ì to wà ɓɔ maa, wí àizánable ní wá Dii Yesu Kilisi gbáao.

6

Wá naa Kilisiwa

- ¹ Wá o kpelewa ní? Wá gi wàɔ tɛ duunawa ké Lua gbêkɛ e àɔ káfi yà?
- ² O'o! Aawo! Wá gbé pɔ wá de gɛɔ ũ duuna yá musu, kpelewa wá gi wàɔ tɛ duunawa ɓi?
- ³ Wá gbé pɔ wa da'ilekè Kilisi Yesu pɔ ũ, á dɔ ké wá sánuaàno aà ga guuo lé?
- ⁴ Wa gaaàno, wá wá víààno da'ilekea guu, lá Kilisi bɔ gau ní a Mae gbāa gawideo, ké wápiɔ sɔ wàɔ kú ní wēni dafuo màa.*
- ⁵ Lá wa naawà lán sáwakula ní gbalaowa aà ga guu, wá gɔaàno màa aà vua guu ɓɔ.
- ⁶ Wá dɔ ké wá wá kua zi pà lipāakɔawa ní Kilisio, wá mè duunde i mide, ké wásu wàɔ zɔble duunaɛ ɓɔ,
- ⁷ asa gbé pɔ gà bɔ duuna yáue.
- ⁸ Lá wa ga ní Kilisio, wá a náai ví ké wáɔ kuaàno ɓɔ.
- ⁹ Wá dɔ lá Kilisi bɔ gau, a gaa ví ɓɔ, ga iko víwá ɓɔ.
- ¹⁰ Asa ké à gà, à gà duuna yá musu gēn doɛ, mé lá a ku tia, a ku Lua pɔ ũ.
- ¹¹ Màa ápiɔ sɔ, à ázla dile gɛɔ ũ duuna yá musu, íɔ ku Lua pɔ ũ naa Kilisi Yesuwa,
- ¹² A yáí ásu to duuna kible á mè gɛwa, a dɔɛ'ni dɔaaé ɓɔ.
- ¹³ Asu á á megue kpa duunawa váikeɓɔ ũo. A ázla kpa Luawa gáɓɔ ũ, í á meguɔ kpawá yámaakeɓɔ ũ.
- ¹⁴ Asu to duuna àɔ iko víwá ɓɔ, asa á na ikoyá ɔzlo, sema Lua gbêkɛ.
- ¹⁵ Kpelewan wei? Lá wá kú ikoyá ɔzɪ ɓɔ, sema Lua gbêkɛ ɔzɪ, wáɔ tɛ duunawa yà? O'o! Aawo!
- ¹⁶ A dɔ tó a ázla kpá gbéwa, ále misiilè, á de ade zɔ ũo lé? Tó duuna a ázla kpáwá, á gae. Tó a misiilè Luaɛ sɔ, á ɓɔ maa.
- ¹⁷ Wa sáaukè ní Luao, asa duuna zɔɔn á ũ yáa, ɔ a misiilè yá pɔ wa dàé zézɛɛ ní nɔsemendo.
- ¹⁸ A ɓɔ duuna yáú, a gɔ maakea zɔɔ ũ.
- ¹⁹ Mále bee o gbēnazina yá'oawa á gbāasai yáie. Lá a á me kpá yáa gbāsɪ ní yāvāiɔwa zɔɔ ũ, a váikè, màa tia ɓɔ á á me kpa maakeawa zɔɔ ũ, á kua íɔ adoa.
- ²⁰ Ké á de duuna zɔɔ ũ yáa, á bàa kú ní yámaakeaoo.
- ²¹ Ai kpele á è yá pɔ á ké yáa, á kéé wíyá ũ tiaɔ musui? Yápiɔ mideaá gae.
- ²² Tiasa lá a ɓɔ duuna yáú, ále zɔble Luaɛ, ài pɔ á e mé kua adoa pɔ a mide ní wēni láasaio ũ.
- ²³ Duuna aseáá gae, áma gba pɔ Lua ì dawɛɛ naa wá Dii Kilisi Yesuwa guu mé wēni láasai ũ.

7

Wá ku Mɔizi ikoya ɔzɪ ɓɔ

- ¹ Ma gbéɔ, mále yá'oe lán gbé pɔ Mɔizi ikoyá dɔɔwa. A dɔ ké ikoyápi iko ví gbéwa gɔɔ pɔ a ku noa?
- ² Màa ikoyápi nɔzāe yè a záwa gɔɔ pɔ a bɛɛ. Tó gɔ gà, ɔ ikoyápi ì polowa.

* 6:4 Kls 2.12

³ Goo pɔ aà zá kú, tó à gò gò pále pɔ ũ, wa oè dɛ'lidee. Tó aà zá gàe sɔ, ikoyāpi pòlowàn we. Tó à gò gò pále pɔ ũ sa, beeá dɛ'li yán bo.

⁴ Maa ápiɔ sɔ ma gbé, a ga ikoyā musu Kilisi me guu, ɔ a gò gbé pɔ bò gaupi pɔ ũ, ké wà e káfíakɛ Luac.

⁵ Ké wá dāa dāawɛe yāa, ikoyā mé tò duuna ni wá dé wá me guu, ɔ wa káfíakɛ gae.

⁶ Tia sɔ wa ga pɔ pɔ wá kú zɔ ũpi yá musu, wa bɔ ikoyāu, ɔ wáɛ zɔble Luac zé dafu guu ní aà Nisína gbāao, i ke ikoyā lá zé zi no.

⁷ Wá o kpelewa ni? Lua ikoyāá duuna yá? Aawo bá! Ikoyāpi mé tò ma duuna dɔ. Tó ikoyā i me wasu pɔ bíikɛoo,* dɔ mi dɔ lá pɔ bíikɛa deo.

⁸ Duuna zekli è yá pɔ Lua dílepiwa, ɔ a tò pɔpii ni ma de. Asa ké má ikoyā dɔ, duuna demɛe yáe ũo.

⁹ Yāa ké má ikoyā dɔo, má béɛɛ. Ké ma yádileapi mà, duuna vù iu,

¹⁰ ɔ ma ga. Yádileá pɔ de à wēni kpaapi ga ímɛɛ.

¹¹ Duuna zekli è yádileapiwa, ɔ à ma sāsā à ma de yápi sabai.

¹² Beewa ikoyāpi kua adoa, mé yá pɔ Lua dílepi kua adoa, a zɛvɔ mé a maa.

¹³ Yāmaa mé tò ma gaa? Aawo bá! Ké duuna e bɔ gupuau, ɔ à yāmaa mɔaokè, a tò ma ga. Beewa wa duuna dɔ duuna ũ yádileapi sabai.

Zíkaa ní duunao

¹⁴ Wá dɔ ké ikoyāpiá Lua yáɛ. Mapi sɔ, dàaden ma ũ, má na duuna ɔzɔ.

¹⁵ Miliɔ yá pɔ mále ke gbadɔo, asa mili yá pɔ má ye mà ke keo, yá pɔ má ye mà keo ɔ mi ke.†

¹⁶ Tó yá pɔ má kè i kpaal ní ma pɔɛáoo, ma we ikoyāpi maakei.

¹⁷ I ke máme mále keo, duuna pɔ kú ma guue.

¹⁸ Má dɔ yāmaa ku ma guuo, ma dāa maa. Míɔ ye mà yāmaake, āma mili fɔ má kèo.

¹⁹ Yāmaa pɔ má ye mà ke, mili keo. Yāvāi pɔ má yeio ɔ mi ke.

²⁰ Tó yá pɔ má yeio ɔ mále ke, i ke máme mále keo, duuna pɔ kú ma guue.

²¹ Má è tó má ye mà maake, vāi mé í dɔaamɛɛ.

²² Lua ikoyā mé í kemɛɛ na ma sɔ guu,

²³ āma má è iko pále ku ma me guu, bo zika ní iko pɔ kú ma nòse guuo, a tò má na duuna iko pɔ kú ma me guu ɔzɔ.

²⁴ Ma wēnade ia, déme a ma si ma mɛ gɛɛ beewai?

²⁵ Ma sáaukè ní Luao! N wá Dii Yesu Kilisi gbāao. Beewa ɔ mi zɔble Lua ikoe ma láasoo guu, mé mi zɔble duuna ikoe ma dāa guu.

8

Ziblea ní Lua Nisína gbāao

¹ Yá a zɔle gbé pɔ aa naa Kilisi Yesuwaɔwa bo,

² asa naa Kilisi Yesuwa Lua Nisína Wēnikpamade gbāa ma bɔ gbāa pɔ duuna ní gao lé mɔmɛɛ guu.

³ Yá pɔ Mɔizi ikoyā i fɔ kèo gbēnazína gbāasaike yái Lua kè. A azía Né zì gbēnazína ũ lán wá duundeɔwa duuna woloawá yái, ɔ à widá duunawa a Né mɛpi guu,

⁴ ké yá pɔ ikoyā lé weɛɛe síana ke wá gbé pɔ wá dāa lé dɔaawɛe bo, sema Lua Nisínaɔwa.

* 7:7 Bɔa 20.17 † 7:15 Gal 5.17

5 Gbé pò an dàa lé dɔaanéɔ ɪ laaidɔ ní dàa yáwa. Gbé pò Lua Nisína lé dɔaanéɔ ɪ laaidɔ Lua Nisína yáwa.

6 Laaidɔa dàa yáwaá gae. Laaidɔa Lua Nisína yáwaá wēni ní aafiaoɛ.

7 Laaidɔa dàa yáwaá ɪisea ní Luaoɛ. Ade lí misiile Lua ikoyāeo, a f̄ seo.

8 Gbé pò an dàa lé dɔaanéɔ yá lí ká Luaguo.

9 Apɔ s̄ɔ, á dàa lé dɔaaéɔ, sema Lua Nisína, tó a kú á guu síana. Tó gbé Kilisi Nisína ví s̄ɔ, a de Kilisi gbé ɔ.

10 Tó Kilisi kú á guu, baa tó á me de ge ũ duuna yáí, Lua Nisína deé wēni ɔe,* ké Lua tò yá b̄ánɔ na yáí.

11 Tó Lua pò Yesu b̄ɔ gau Nisína kú á guu,† Lua pò Kilisipi b̄ɔ gau a wēni kpá á mè gepiwa ní a Nisína pò kú á guu gbáao.

12 Ayameto ma gbéɔ, wá té wá dàai teasi no.

13 Tó á té á dàai, á gae. Tó a á yāvāikeaɔ m̄ide ní Lua Nisína gbáao s̄ɔ, áɔ ku.

14 Gbé pò Lua Nisína ɪ dɔaanéɔ mé Lua néɔ ũ.

15 Asa t̄aa p̄ɔ ɪ to wá z̄oble ní v̄iao mé diéɔ, Lua Nisína pò tò a ḡɔ Lua néɔ ũ ɔ á ví, ɔ wi wiile Luawa ní aà gbáao wi me: Baa, wá Mae.‡

16 Nisínapi mé ɪ owēe wá s̄ɔu Lua néɔn wá ũ.

17 Lá néɔn wá ũ, àizeɛblenaɔn wá ũ. Lua àizeɛblenaɔn wá ũ, wá ble s̄anu ní Kilisioɛ. Tó wa taasikèaàɔ, wáɔ kuaàɔ aà gawi guu.§

Weda Lua gawɪ

18 Má è wá f̄ ḡɔɛ bee taasi leeũ ní gawi pò Lua a b̄owēeo.

19 Lua p̄keɔ p̄ii wé d̄ɔ aà néɔ b̄ɔa gupuaui láasai.

20 Asa Lua tò a p̄keɔ p̄ii ḡɔ d̄ɔsaie.* I ke an p̄eá no, Lua mé kè màa, ké wed̄ɔaaàzi guu

21 d̄únia a b̄ɔ òkpaa pò àle z̄obleù, i d̄eepoo Lua néɔ gawi guu.

22 Wá d̄ɔ Lua p̄keɔ p̄ii lé aauke ní wáwáɔ e tia.

23 I ke d̄únia ado no, wá gbé pò wa Lua Nisína è gba séia ũ, wále aauke kpáikpái s̄ɔ e Lua àɔ gé wá boi, i wá sí a néɔ ũ.†

24 Lua wá suabà, ké wá wed̄ɔ beei. Pò pò wa è ní wéoa wed̄ɔia yáe bo. Déme ɪ wed̄ɔ pò pò à èi boi?

25 Tó wá wé d̄ɔ pò pò wi eozɪ s̄ɔ, wiɔ dá ní menaoɛ.

26 Beewa s̄ɔ Lua Nisína ɪ d̄ɔwále wá gbáasai guu, asa wá wabikea d̄ɔ a zéwao, ɔ Lua Nisína ɪ kulekewēe Lua ní aau pò a yá gē oaao.

27 Lua ɪ n̄se guu e, mé a a Nisína láasoo d̄ɔ, asa Lua Nisína ɪ kuleke Lua gbéɔne lá Lua yeiwae.

28 Wá d̄ɔ ké yápii ɪ b̄ɔ maa gbé pò ye Luazione, gbé pò à ní sisi à ní sé lá àle yáwaɔ.

29 Asa Lua díle za káau gbé pò a d̄ɔaa ní d̄ɔɔ b̄ɔ a Néwa, ké aà de v̄ii ũ dáuna dasione.

30 Gbé pò à ní díle za káaupɔ ɔ à ní sisi, ɔ a tò yá b̄ɔ ní gbé pò à ní sisipɔ na, ɔ a gawi lí gbé pò a tò yá b̄ɔn̄n̄ɔ napione.

31 Wá o kpelewa yá beeɔ musu ni? Lá Lua zèwanɔ, déme a b̄ɔ wá kpei?

32 Lá ɪ gí ní azia Néoo, à aà kpà wápii yáí, a wá gba p̄pii bo lé?

33 Déme a b̄ɔb̄ɔ ní gbé pò Lua ní séɔ? Luapi mé tò yá b̄ɔwanɔ na.

* 8:10 Zaa 6.63 † 8:11 1Kln 3.16 ‡ 8:15 Maa 14.36 § 8:17 Gal 4.5-7 * 8:20 Daa 3.17-19

† 8:23 2Kln 5.2-4

³⁴ Dème a ya dawalai? Kilisi Yesu ga à èa vù. A ku Lua ɔplaa, àle kulekèwè.

³⁵ Bóme a wá kè Kilisi yeawáziwai? Taasi ge wétèa ge ladama ge nɔana ge taasideke ge kai ge fènda, an kee a fèe?

³⁶ A ku lá guu wà mè:

N yáí wá kú ga lézì za kɔ e oosi,
wí wá díle lán sá pɔ wa ní kòlòkpaɔwa.‡

³⁷ Yá beeo pii guu wále zible àanno ní gbé pɔ yewázi gbāao.

³⁸ Asa má dɔ sáasá ké ga ge wèni ge malaikaɔ ge táaɔ ge tia yá ge zia yá ge gbāadeo

³⁹ ge musupɔɔ ge zlépɔɔ ge Lua pɔkea páleɔ, an kee a fɔ wá ké Lua yeawáziwa naa wá Dii Kilisi Yesuwa guuo.

9

Lua Isaili sea

¹ Mále síana'o naa Kilisiwae, mále eetoo. Lua Nisína pɔ dɔaa ma láasooe mé demee yápi seelade ũ.

² Ma pɔsia kè zài, ma nɔse Ìɔ yaa gɔɔpii.

³ Má fɔ wabike Luawa aà ma kè Kilisiwa, aà láaikɛa ma Isaili deeo gbɛu.

⁴ Ampio ɔ Lua ní sé a néo ũ,* à a gawí òlɔné, aà bàa kúrɔnɔ, à a ikoyá kpámá, à lousisia dāné, à legbèné.

⁵ Aa de Lua gbé káauɔ buiɔ ũ, mé an bui guu ɔ Kilisi pɔ de pɔpiia bɔu gbènazina ũ. Ɔme Lua pɔ kù wàɔ a sáaukpa gɔɔpii ũ. Ami.

⁶ I ke yá pɔ Lua ò lèlè pá no, asa Isaili pii mé Isaili zálala ũo.

⁷ I ke Ablahaŭ bui pii mé Ablahaŭpi néo ũ Luaeo, asa Lua ò Ablahaŭe à mè, Izaaki buiɔ ɔ wáli oné aà buiɔ.†

⁸ Beewa i ke né pɔ à ní í ní pɔeáɔ mé Lua néo ũo, né pɔ à ní í Lua legbèa musuo mé de buipiɔ ũ.

⁹ Asa Lua legbè à mè: Má ea mɔ zii maa'i, Sala i ne'i gɔe ũ.‡

¹⁰⁻¹² I ke beee adoo. Lua í gbéɔ se lá àle yáwae, i ke an yákea yáí no, ké à ní sisiɛ. Beewa ké Lebeka síaɔ nɔsí ní wá dezi káau Izaakio, e àò gé ní ii, e aao gé maa ge váikei, Lua ò Lebekaɛ a pɔ bɔ káau a gɔ né ũ gbé záɛ.§

¹³ Lá a kèa láuwa wà mè:

Má ye Yakɔbuzi,
Esau sɔ, má yeio.*

¹⁴ Wá ò kpelewa ni? Yávái ku Lua kí yá? Aawo bá!

¹⁵ Asa a ò Mɔizie,

gbé pɔ á ye sùuukeaàno ɔ á ke,
mé gbé pɔ á ye wènadòè ɔ á dɔè.†

¹⁶ Ayámɛto Lua gbéɔ sea i bɔ gbènazina pɔeá guuo ge an kɔaikɛa, à bɔ Lua sùuu guue.

¹⁷ Asa lá guu Lua ò Falaɔe à mè: Ma n kpa kpalau ké mà a gbāa ɔ bɔ gbéɔne n musue, ma tɔ i li dúniaa pii.‡

¹⁸ Beewa gbé pɔ a ye sùuukeaàno í keaànoe, mé gbé pɔ a ye aà swágbāa kú, í kú.

‡ 8:36 Sod 44.23 * 9:4 Bɔa 4.22 † 9:7 Daa 21.12 ‡ 9:9 Daa 18.10 § 9:10-12 Daa 25.23 * 9:13 Mal 1.2-3 † 9:15 Bɔa 33.19 ‡ 9:17 Bɔa 9.16

19 A gbêe a ma la, b'oyai Lua lé gbéé taae e loi? Déme a f'gi Lua p'oeai?

20 N gbênazina ia, dén n ù n gbasan yázasi Luawai? Oo a a bona la, b'oyai n ma bo kéwaia?§

21 Oobona zeví à oo swade ní oo swasiao bo ní g'li dou p'ó á tòtoo lé?

22 Tó Lua ye à a p'kuma òné ké aa a gbáa d'ó, mé à mena z'ó k'è ní gbé p'ó de à p'kumab'ób'má à ní kaaleo s'ó b'e!

23 Tó à bee k'è, ké gbé p'ó de à s'uuukerín'ò à d'òaa ní keke aa g'è a gawi guuo a gawi z'ó d'òe s'ó b'e!

24 Gb'è p'ó Lua ní sisi à ní sép'òn wá ù. I ké Yudaone r'ído, ní buipále'e s'ó.

25 Lá Lua ò ànabi Ozee lá guuwa à m'è:

Bui p'ó de ma gbéé ù'ò ò má oné ma gbéé.

Bui p'ó má yer'zi'ò ò má'ò yer'zi. *

26 Gua p'ó Lua òné aa de a gbéé ù'ò,

we wa ouné Lua bé'epi né'ò.†

27 Isaia wiilè Isaili'ò yá musu à m'è:

Baa tó Isaili'ò dasi lán ísiale úfáawa, an k'óna'ò mé a b'ó.

28 Asa Dii a yá p'ó a ò ké d'úniau, mé a a mid'e z'eze'saie.‡

29 Lá Isaia d'òaa òwa à m'è:

Tó Dii Zig'òde i wá buie'ò to yá'ao, d'ó wa g'ó lán S'òd'òúde'òwa,

wí b'ó G'òm'òde'òwa.§

Isaili'ò gia Kilisi baonai

30 Wá a k'pelewa'e sa? Buipále'ò lé w'e'e Lua to yá b'òr'ín'ò nao, ò a tò à b'òr'ín'ò na. A tò yá b'òr'ín'ò na a náai p'ó aa ké yáie.

31 Isaili'ò s'ó aale w'e'e Lua to yá b'òr'ín'ò na ikoyá musu, ò i b'òr'ín'ò nao.

32 B'oyai ni? Ké aa ye Lua to yá b'òr'ín'ò na an yá'kea yá yáie, i ké aà náai'kea yáí no. Aa g'èmb'òle g'be p'ó í ní pá'lewa,

33 lá a k'èa láuwa:

Gwa, mále g'be p'ó í to wá g'èmb'òle dile Si'ona,

g'besi p'ó í to wá fu.

Wí a gbéé p'ó lé aà náai'ke k'úo. *

10

1 Ma gbéé, yá p'ó má yei ma s'ó guu, mále a wabike Luawa mé Isaili'ò suabaa ù.

2 Má de a seelade ù, ké aa àiaví ní Lua yá'ò, áma an w'é k'èao.

3 Asa aa lá Lua í to yá b'òr'ín'ò na d'ò, ò aal'ò w'e'e yá b'òr'ín'ò na ní r'ízia gbáao. Aai lá Lua í to yá b'òr'ín'ò na s'io.

4 Asa Kilisi Moizi ikoyá lepápa, ò yá í b'ó ní aà náai'ken'ò na.

5 Lá ikoyá í to yá b'òr'ín'ò na ò Moizi ò a taalau à m'è, gbéé p'ó yá'pi k'ua a'ò ku a sabai. *

6 Lá luanaa'ikea í to yá b'òr'ín'ò na a ò à m'è:

Nsu o n n'ò'se'u,

§ 9:20 Isa 45.9 * 9:25 Oze 2.25 † 9:26 Oze 2.1 ‡ 9:28 Isa 10.22-23 § 9:29 Isa 1.9 * 9:33

Isa 28.16 * 10:5 Lev 18.5

déme a gé luabe à Kilisi pilaio,
 7 ge déme a gé bedau à Kilisi bo gauio.

8 Yá pò a òn ke:

Yápi kunnò kái,
 a kú ní léu ní n nòseo.†

Luanaaika a yá pò wi a waasokpa òn yápi ù.

9 Tó ní ò ní léo gupuaú Yesu mé Dii ù, mé ní a náai ví n nòseu Lua aà bò gau, a n suaba.

10 Asa yápi náai vía nòseu ì to gbé bo maa, mé yápi oa ní léo ì gbé suaba.

11 A kēa Luayātaalau wà mè, wí a gbé pò lé aà náaike kũo.‡

12 Yudaò ní buipáleò dodoa kòeo, asa ampíi an Dii doue, ì káfiake a sísinaone píi.

13 Asa Dii sísinaò bo píie. §

14 Kpelewa aa aà sísi aà náaikeasaii? Kpelewa aa aà náaike aà yá masaii? Kpelewa aa aà yá ma waasokenasaii?

15 Tó wi waasokenaò zimáo, kpelewa aa waasokenéi? A kēa Lua taalau wà mè: Baonakpanaò moa na.*

16 Ama gbépii ì baonapi sio. ☩ Isaia mè: Dii, déme wá yá sii? †

17 Beewa luanaaika ì bo aà yāmaa kíie, mé yápiá Kilisi yáe.

18 Ma mè yóo! Aai mao lé? Aa mà.

An bo tà dúnia guu píi,
 an yá'oa gè e toole léwa.‡

19 Ma mè yóo! Isailio ì dōo lé? Mòizi dōaa ò à mè:

Má tó bui pò aa de ma gbé ũoò á pò feleé,

má tó á pò pa bui wésiaðeo yá musu. §

20 ☩ Isaia sōdile à Lua ledòekè à mè:

Gbé pò aale ma kíi weleleo mé ma e,
 ma azia òlò gbé pò aale ma gbeaone.*

21 Isailio yá musu sō Lua ò:

Za koo e oosi ma òdò bui swágbáade pò fēmanoozi.†

11

Lua i Isailio vūaaò

1 Ma mè yóo! Lua azia gbéò vūaa yà? Aawo bá! Mapi, Isailin ma ù. Ablahaù buin ma ù Bēyāme bui guu.*

2 Lua ì a gbé pò à dōaa ní dōo vūaaò. A Elia yá pò kú lá guue bee dōo lé? Ké à gè ní Isailio yáo Lua kíi à mè:

3 Dii, aa n anabio dède, aa n gbagbaktio dēele. Mámé ma gō mado, ò aale ma we.†

4 Lua ò Eliae kpelewa ní? A mè á gbé pò aai kúle táaeeo kūa a pò ù gbēon òaasoo leé soplá (7.000).‡

5 Maa an kōna pò Lua ní sé a gbēke guuo gō gbá b.

† 10:8 Iko 30.12-14   ‡ 10:11 Isa 28.16   § 10:13 Yoé 3.5   * 10:15 Isa 52.7   † 10:16 Isa 53.1

‡ 10:18 Sou 19.4   § 10:19 Iko 32.21   * 10:20 Isa 65.1   † 10:21 Isa 65.2   * 11:1 Flp 3.5   † 11:3

1Kia 19.10   ‡ 11:4 1Kia 19.18

⁶ Lá à ní sé a gbēke guu, i ke an yākea yáí no. Tó màa no, dō Lua gbēke a gbēke ũo.

⁷ Kpelewan wei? Isaili i yá pò wàle wēle eo, āma an gbé pò Lua ní sé è. Gbé kɔnɔ̀ nòse tãta,

⁸ Lá a kēa láuwa wà mè:

Lua kemazl'ũ kpãrzi,

5 an wé lé gu'eo,

an swá lé yāmao e ní a gbāo. §

⁹ Davidi ò lɔ:

To an dikpekea gōné bai ũ, wà ní kú,
to à yā'iné, wà tōsimá.

¹⁰ To an wé siakū ké aasu gu'eo,

to an wó gō koolonno gɔɔpii.*

¹¹ Ma mè yóo! Ké Isaili fùà, aa lèlè mómio yà? Aawo bá! An tàaeo yáí Lua buipáleo suabà, ké Isaili nòse fele yáí.

¹² Lá an tàaeo mé tò dúnia káfia è, mé an lélea mé tò buipáleo káfia è, tò Isailipi sù ní pá ziu, wa bee o lɔa?

¹³ Mále yá'o à buipáleo ne sa. Lá má de zína ũ á buipáleo kíi, máo ma zí sáaukpaé,

¹⁴ ké mà azía buiò nòse fele, mí ní gbēo suabaé.

¹⁵ Lá Lua gia Isaili zi mé tò dúnia kēanɔ̀ na, tò à èa ní sí lɔ, bee aɔ deai? Bee aɔ de wēni ũ gēneé.

¹⁶ Tó wà pówen káau kpà Luawa,† a búu gò aà pò ũe. Tó lízina de Lua pò ũ, a gōnao de aà pò ũ lɔe.

¹⁷ Lua kuli zálala gōnao zòzò, 5 à n gbé pò ní de kuna lí ũ pè an gbey, ké ñyò kú ní kuli maa zína gbāao.

¹⁸ Nsu saka kuli zálala gōna pò a zòzòguo. Kpelewa ñyò ínadai? N kú lízina sabaie, i ke lízina mé kú n sabaio.

¹⁹ N mè à ligōnapio zòzò ké à n pè an gbey yáie.

²⁰ Māae, à ní zòzò ké aai a náaikeo yáie. Mpi sò n gō n luanaaikea yáí. Nsu wala keo. Laaika!

²¹ Lá Lua i gí lí zálala gōnao zòzòio, a gí n zòí sòo.

²² Gwa lá Lua maa mé a pásí. A pásí ní gbé pò aa fùwaɔ, mé a maane, tò n ze ní aà maa. Tó màa no, a n zò sòe.

²³ Tó Isaili ní luanaaikesai tò, a ea ní pé n gbey, asa a ní pèa ní gbey gbāa ví.

²⁴ Lua n zò kuna líwa à n pè kuli zálalawa, lá wili keowa. Lá a kè màa, kù ligōn zálalaɔ ea pèa ní zía líwa zéví de beelao lé?

Isaili suabaa gbēzà

²⁵ Ma gbé, má ye à asiyyāe bee dō, ké á wé su aɔ sia, à ázía dile waladeo ũo yáí. Isaili kɔnɔ̀ swá gbāakū gia e buipáleo gēa kpala pò bò Lua kíi lé kaé.

²⁶ Bee gbēa Lua a Isaili suaba píi lá a kēa láuwa wà mè:

Suabana a bɔ Sína,

a Yakɔbu buiò ké luadōsaiwa.

²⁷ Ma bākuarínɔ̀

gɔɔ pò má ní duuna kēmá yán we. ‡

²⁸ Baona yá musu aa de Lua ibeyo ũ á yáí. Lua gbé seá yá musu aa de Lua yenzideo ũ an dezio yáí.

- 29 Asa Lua lí déndōmēē ke gba pò á dàò ní gbé pò á ní sisi a ní séò yá musuo.
 30 A buipáleo i Lua yáma yáao. Tiasa Lua sùuukéánò ké Isailio i aà yámao yái.
 31 Maa Isailio lé Lua yáma tiao, ké Lua e sùuukeánò, i gbasasùuukeánò.
 32 Lua yámasai kpà gbépiizi, ké aà e sùuukeánò pii yáie.
 33 Lua ɔ̀nò ní a d̄sao z̄òke lé v̄lo.
 Gbēe yá pò ále yá yási d̄s piio.
 Gbēe a f̄s à aà ze b̄òlekeo. §
 34 Déme Dii láasoo d̄si?
 Déme yádàè aà ledamade ui? *
 35 Dé Dii f̄lasèwà a gbasasòèi? †
 36 P̄pii b̄ò aà kíe,
 aa kú ní aà gbāao,
 mé aa ku aà p̄ ù. ‡
 Wàò aà t̄bò ḡopii. Ami.

12

Zikēa Luae

- 1 Ayámeto ma gbéò, lá Lua wēnad̄wēē maa, ma wabikèwà á ázla kpawá sa'obò b̄ēe s̄asasai p̄ ì kaaàgu ù. Beewa w̄l kúleè a zéwa.
 2 Asu te dúnia tiae bee tufaio. A to Lua á lile, á láasoo i dafukú, ké á e à aà p̄eá d̄s, yá pò maa mé ì kèè mé à ása.
 3 Gbēke p̄ Lua k̄mēē yái ɔ̀ mále o ápiie, ásu ázla maabo de a maa léao. A baade azla díle a s̄lana léu, lá Lua aà gbà zé aà a náaikewa.
 4 Gbēnazina mē mēndo guo v̄l dasi, an baade ní a zloē.
 5 Maae, baa ní wá dasikeo, wá me doū naa Kilisiwae, wá de k̄s meguo ù. *
 6 Wá gba dodoa k̄s lá Lua d̄awēē a gbēke guuwa. † Tó ānabikekegba ní v̄l, ke n luanaaika léu.
 7 Tó d̄onledekeē, d̄onle. Tó yādaané, dané.
 8 Tó ledaamae, damá. Tó gbadaae, da blisai. Tó d̄oanakee, ke ní áiao. Tó wēnad̄sane, d̄sne ní p̄nao.
 9 Aò yek̄si ní n̄semendoo. A mikē v̄aiwa, í ze ní maao.
 10 Aò gbēke v̄l ní k̄so nana. Aò k̄s kpela ní p̄nao.
 11 Aò áia v̄l z̄igbiasai, á me iò wāa Dii z̄l guu.
 12 A p̄nake yá pò á wé d̄oi yá musu. A menaf̄s taasikea guu. A mekpa wabikēawa.
 13 A d̄onleke Lua gbé p̄ p̄ lé k̄sāmáone. A wetā ní nibof̄sao.
 14 A samaa'o á íadamadeone. A samaa'oné, ásu ní kao. ‡
 15 A p̄nake ní p̄nakenaò. A ɔ̀bò ní ɔ̀bnao.
 16 A n̄sedouke ní k̄so. Asuli denlawēleao. A gbékp̄a ní ȳēesaideò. Asuli ázla díle yád̄snao ùo. §
 17 Asuli v̄ai flabo ní v̄aiio. Ali yá pò maa gbépiiē ke.
 18 Tó a ke, àò na ní gbépiiio lá á f̄s léu.
 19 Ma gbé yenzideò, ásuli t̄si gbéwao, à aà tó ní Luao. A ku lá guu wà mè: Dii mè áme á t̄simá,
 áme á flaboné. *

§ 11:33 Isa 55.8 * 11:34 Isa 40.13 † 11:35 Yob 41.3 ‡ 11:36 1Kln 8.6 * 12:5 1Kln 12.12
 † 12:6 1Kln 12.4-11 ‡ 12:14 Luk 6.28 § 12:16 Yaa 3.7 * 12:19 Iko 32.35

20 Tó nɔana lé n ibee de, ble kpawà. Tó imie, n àà gba í. Tó ní kè màa, níle àà ɔ kaè a léúe.†

21 Nsu to vai ziblemao. Zi blewà ní maao.

13

Misiile busu gbāadeone

1 Gbēpii misiile busu gbāadeone, asa ikoe ku Lua lé saio. Lua mé gbāade pó kúo díle pii.

2 Ayámeto gbé pó bò gbāade yá kpe, ade bò yá pó Lua díle kpee. Gbé pó bò ní kpeo nziá dàyāue.

3 I ke maakenaò mé lí víake kpalablenaeo, sema vāikenaò. Tó ní ye n víake gbāadeo, maake, i n saaukpa.

4 Gbāadeá Lua zikenaè n aafia yáí. Tó n vāikè sɔ, víakeè, asa a fēnda looa pá no. Lua zikenaè, i tɔsiè vāikenawae.

5 A yáí tò a maa àli misiilené. I ke íadama yáí ado no, á làasoo yáíe b.

6 Bee yáí i wè'ɔa kpáí sɔ, asa gbāadeá Lua zikenaone, aale zípi kèèe.

7 Ali flaboné pii. Ali wè'ɔa kpá a sinawa, ili á pɔo lá sí b. Ali misiile gbé pó de à misiilè. Ali gbé pó de à àà yáda yáda.*

Gɔo kà kai, wà yekɔi

8 Asuli gbēe fla seo, sema yeakɔi bàasio. Gbé pó ye a gbēdeezi, Lua ikoyá pèwàe.

9 Wà mè n̄suli wúle ní gbēpále n̄oo, n̄suli gbēdeo, n̄suli kpáí'oo, n̄suli pó blikeo.† Yápiò ní yádilea pále pó kúo pii kú yáe bee guue wà mè: Nyɔ ye n gbēdeezi lá nziá wēniwa.‡

10 Tó gbé ye gbéí, ili vāike a gbēdeeo. Yeakɔi mé Lua ikoyápapaa ū.

11 A ke màa, asa á gɔo pó wá kuwàe dɔ. A vua iu gɔo kà, asa wá suabaa kái tia de gɔo pó wa Yesu náaikèla.

12 Gwāasína kà zà, gudɔa mé kái. Wà gusia yá kóle, wí gupua ḡkeboɔ séle.

13 Wàò kú wá d̄ɔwa fāane gbéɔ ū lalasi k̄ɔo ní wēdekeao sai n̄d̄aakpaa ní wisaiyāo sai, lekpa a ní zaak̄ɔuo sai.

14 A Dii Yesu Kilisi ɔlesé. Asuli tó á d̄aa zi d̄aaé à d̄é'ni keo.

14

Kɔ t̄aae'ea

1 A gbé pó buse luanaaikɛa guu díle yakelesai.

2 Gbēe kúa á f̄ p̄pii ble, mé gbé pó a luanaaikɛa buse lí n̄o soo.*

3 Gbé pó í p̄pii ble suli saka gbé pó lí p̄pii bleoguo, mé gbé pó lí p̄pii bleo suli gbé pó í p̄pii ble t̄aae eo, asa Lua àà síe.

4 Dén n ū ké níle gbēpále zikena t̄aae ei? Tó a f̄ ge a f̄o no, àà Dii yáe. A f̄, asa Dii gbāa a to àà f̄.

5 Gbēe kúa gɔo na dek̄ɔa, mé gbēpále kúa gɔopii sáae. Baade a s̄o dadoū ní yá pó à zèòo.

6 Gbé pó í gɔo b̄o í b̄o Dii yáie. Gbé pó í p̄pii ble, í ble ní Dii gbāaoe, í Lua saaukpa. Gbé pó í p̄o t̄é í t̄é Dii yáie, í Lua saaukpa.

7 Gbēe lío ku azla yáio, gbēe lí ga azla yáio. Tó wá kú, wá kú Dii pó ūe,

⁸ tó wa ga, wa ga Dii pɔ̄ ũe. Wá kún nò, wa gan nò, wá de Dii pɔ̄ ũe.

⁹ Asa Kilisi gà à vù ké àò de gyaadeo ní gbé b́éé Dii ũe.

¹⁰ Ké ríle n gbēdo tàae e s̄s be? Mpi s̄s ríle saka n gbēdogu s̄s be? Lua aò z̄slea a ǵnaa, wápii wí b̄o ze aà ae,†

¹¹ Lá wa k̄é lá guuwa, Dii m̀è:

Lá má kú, gbépii a kúlem̄e,

gbépii a ma luake d̄s.‡

¹² Beewa wá baade a azía yá séle siu Luae.

¹³ A yáí wásuli k̄s tàae e lo. K̄s tàae'ea gb̄eu à zed̄o ké á yá p̄o a tó á gbēdo fu keo.

¹⁴ Kua Dii Yesu guu má d̄s s̄asá ké p̄e lío gb̄alea ní azíaoo. Tó gbé díle p̄o gb̄alea, s̄o gb̄aleae.

¹⁵ Tó n n gbēdo n̄se òkpàè p̄o p̄o ní blè yá musu, ní yeaazio. Ble p̄o ní blè yáí r̄su gbé p̄o Kilisi gà aà yáí òkpao.

¹⁶ Asu to wá sakaé p̄o p̄o maauo,

¹⁷ asa kpala p̄o b̄o Lua kíiá p̄blea ní imiao yá no. Yákea a zéwa ní kea ní k̄so nao ní p̄ona p̄o Lua Nisina í inéo yáe.

¹⁸ Gbé p̄o lé z̄oble Kilisie màa yá í ka Luagu, mé wí aà s̄aukpa.

¹⁹ A yáí tò wáli weele wàò na ní k̄so, wíò gb̄aa k̄áfik̄s̄e.

²⁰ Nsu Lua z̄í òkpa ble yáio. Ble pii maae, àma p̄o p̄o n̄ȳo ble n gbēdo fu maao.

²¹ N̄òsoan nò, w̄mian nò, yá p̄o a to n gbēdo fu píi, a maa n̄ t̄e.

²² Yá p̄o ní a náai v̄í, n̄ȳo k̄ua e Lua kíi. Báaad̄en gbé p̄o yá p̄o à zed̄o lí aà s̄s v̄io ũ.

²³ Tó gbé lé seake ble p̄o àle blewa s̄s, à azía dàȳaue, ké i kpaai ní aà luanaaik̄eao yáí. Yá p̄o i kpaai ní gbé luanaaik̄eaoa duunae.

15

Yeak̄si w̄ed̄o Luazi guu

¹ Wá gbé p̄o wá gb̄aa luanaaik̄eaa guuo, sema wá gbé bus̄e f̄o an gb̄asai guu. Wásuli yá p̄o í ká wázlagu keo.

² Wá baade lí yá p̄o a ka a gbēdogu ke, ké aà e maak̄u, i zed̄o yáí.

³ Asa Kilisi í azía p̄eá keo. A k̄ea Lua taalau wá m̀è, Lua s̄s̄s̄a ḡè.*

⁴ Yá p̄o wa k̄e ȳaa pii, wa k̄e led̄aawá yáie. Yápi í wá gba m̄ena, í wá gba s̄s ke wá w̄ed̄o ziai.

⁵ Lua p̄o í ní gba m̄ena, í ní gba s̄s to àò n̄sed̄ouke ní k̄so lá Kilisi Yesu k̄ewa,

⁶ í Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae t̄b̄o ní n̄sem̄endoo ní led̄oũ.

⁷ A k̄s sí lá Kilisi á síwà Lua t̄b̄o a yáí.

⁸ Mále oé, Kilisi ḡò Yudaò d̄nlede ũ, ké à lé p̄o Lua gbè an deziōne ke, aai d̄s Lua náai v̄í,

⁹ buip̄aleo i Lua t̄b̄o aà s̄uuu yáí, lá a k̄ea láuwa wá m̀è:

A yáí tò má n s̄aukpa buip̄aleōe,

mí n táasile.†

¹⁰ Wá m̀è lo:

Buio, à p̄nake ní Lua gbé.‡

¹¹ Wá m̀è lo:

Bui pii, à Dii táasile,
bùsu gbépii à àà tó gbía bɔ. §

12 Isaia ò bɔ:

Yese miona a vlāpa,
i fēle kible buipālewa,

an wé iò dɔaazi.*

13 Lua pó gbépii wé doi to pona ní aafiao pɛwá a náai pó ále ke yáí, ké á wɛɔaaazi káfi ní a Nisína gbāao.

Pɔlu zikɛa Luaɛ

14 Ma gbéɔ, má dō sáasá ké maakea pɛwá, á yápii dō wásawasa, á fō ledakōwa.

15 Ma lāe bee kēae guu ma yāe kè ní sōo dilɛa ké àò dɔágu yáí, asa Lua gbēkékèmee,

16 ɔ ma gō Kilisi Yesu zikɛna ũ buipāleɔne. Mále bao pó bō Lua kfi kpáné, ké an kua e àò adoa ní Luapi Nisína gbāao. Mále bee ke Luaɛ aà gbagbaa pó í kaaàgu ũe.

17 Ma naa Kilisi Yesuwa guu má fō íanadā zɪ pó mále ke Luaɛ yá musu.

18 Asa má yāe oa vɪo, mé i ke yá pó Kilisi kè ma kfi bàasio. A tò buipāleɔ Lua yāmà ma yá'oa ní ma yákeao guu

19 ní dabudabuɔ ní yābɔnsaɛɔ gbāao ní Lua Nisína gbāao. Bɔa Yelusaleũ ma bebe wéle ní wéle e ma pɛɔ Ìlilì bùsuu Kilisi bao kpawakea guu.

20 Mìɔ ye mà baonapi kpa gu pó wi Kilisi yāmau yāaɔe, ké másu buba gbēpāle pó gāuo yáí.

21 Lá a kēa láuwa wà mè:

Gbé pó wi aà yá'oné yāaɔo wé a ké,

gbé pó aai aà bao ma yāaɔo dō. †

22 Yá pó Ìɔ kpamɛe m̀ɔm̀ɔɔ mà m̀ɔ á kfiin we. ‡

23 A kà wè ùma, ké mìɔ ye mà m̀ɔ á gwai. Tiasa lá yāe ma dɔa bùsue beeo guu bɔ,

24 ma wé doi wà wesikōle sa ma gea Esipayā bùsuu guu. Tó ma gɔɔplakèáno ní ponaɔ, í gé zeimee we.

25 Tia kéwa sō mále gé ní dɔnleɔ Lua gbéɔne Yelusaleũ, §

26 asa gbé pó aa ku Masedoni ní Gelesio zèð wà Lua gbē taaside pó aa ku Yelusaleũ kámasa kaɛ.

27 Aa zèð, áma teasie, asa lá Yudaɔ Lua àizee li buipāleɔne, a maa buipāleɔ ní dúnia àizee li Yudaɔne sōe.*

28 Tó ma gbapi nané ní ɔzɪ má làa, ma gea Esipayā guu má bɔle á kfi.

29 Má dō ké tó mále m̀ɔ á kfi, Kilisi báaa pɛeaa guu ɔ má m̀wá.

30 Ma gbéɔ, ma naé wá Dii Yesu Kilisizi ní yeakōi pó Lua Nisína í iwéeo, à dēeka àò wabikemɛe Luawa,

31 ké aà ma bɔ Yude luayádansaiɔ guu, mé dɔnle pó mále geɔ Yelusaleũ Lua gbéɔne kené pɔmaa ũ,

32 mí á le ní ponaɔ, tó Lua wèi, mí kámabo á kfi.

33 Lua aafiade aàò kúáno ápii. Ami!

§ 15:11 Sou 117.1 * 15:12 Isa 11.10 † 15:21 Isa 52.15 ‡ 15:22 Lom 1.13 § 15:25 1Kln 16.1

* 15:27 1Kln 9.11

16

Fɔkpaama

1 Málɛ wá dāe Febe, Sākele gálideo donlede sáaukpaé.

2 A aà si Dii yáí, lá a maa Lua gbéé ke ní kōowa. A dōaale ní pò pò a yei á kíio pii, asa à donlekèné dasi ní mapio b.

3 Ma fɔkpà Pisii ní Akilasiowa. Ma zikèndeeone Kilisi Yesu zì guu.*

4 Aa sī ní mi sáale, mapí mà bō. I ke mámé má adoo, wéle ní wéleo buipále gálideo lé ní sáaukpa pii bɛ.

5 Ma fɔkpà gáli pò aai káaa an kpéu gbéowa. Ma fɔkpà ma gbé yenzide Epenewa. Aapi mé Kilisi náaikè Azi búsuu séia.

6 Ma fɔkpà Maliamawa. A kōaikèé maamaa.

7 Ma fɔkpà Andóniku ní Zuniaowa. Ma bui pò wá wá dá kpéu sānuone. Aa tóbò zinao guu, mé aa naa Kilisiwa ma āa.

8 Ma fɔkpà Ampilia pò de ma gbé yenzide ũ naa Diiwa guu.

9 Ma fɔkpà Ubé pò de wá zikèndee ũ Kilisi zì guuwa ní ma gbé yenzide Setakio.

10 Ma fɔkpà Apelewa, asa náaidee naa Kilisiwa guu. Ma fɔkpà Alisobu bedewa.

11 Ma fɔkpà ma bui Elodiowa. Ma fɔkpà Naasisi bede pò aa naa Diiwaowa.

12 Ma fɔkpà Tifena ní Tifosaowa. Nɔɛpiò kōaikè Diiɛ. Ma fɔkpà Pɛesidiwa. Nɔɛ yenzidepi kōaikè Diiɛ.

13 Ma fɔkpà Lufu pò tóbò Dii zì guuwa ní aà da pò málɛ gwa ma da ũo.

14 Ma fɔkpà Asikitiwa ní Felegōo ní Eemɛo ní Patobao ní Eemao ní ní Yesude dee pò aa sānuo pii.

15 Ma fɔkpà Fililɔguwa ní Zulio ní Neleo ní aà dāeo ní Olimpao ní Lua gbé pò aa sānuo pii.

16 A fɔkpaōwa ní Lua gbéé lépeakōwao. Wéle ní wéleo Yesudeo fɔkpáwá nípii.

Lezaama

17 Ma gbéé, málɛ oé, à laaika gbé pò aa bò yá pò á dada kpezi. Aai gbéé kékōwa, aai gbéé sásá. A kémá,

18 asa gbé bee tao lí zoble wá Dii Kilisio, sema ní gbɛɛ yá. Aai yāesaideo sásá ní lenao ní yādōo.

19 Gbépii á misiilea Diiɛ bao mà. Málɛ pónake á yá musu. Má ye àò maakea ōno vī, íò wésiadeo ũ váikɛa musu.

20 Lua aafiade a Setau ũbó á gbá zìɛ tia. Wá Dii Yesu gbékekeɛ.

21 Ma zikèndee Timotee† ní ma bui Lusu ní Zasōo ní Sosipateo fɔkpáwá.

22 Ma Tɛetiu, ma gbé pò ma lápi kè, ma fɔkpáwá naa Diiwa guu.

23-24 Ma uabele Gaiusi‡ pò Yesudeo í káaa aà be fɔkpáwá. Wéle ɔ'ulena Elasa fɔkpáwá ní wá gbédo Kaatuo.

25 Lua a fō á gba gbāa lá a ku Yesu Kilisi bao pò mi kpa guuwa. Asiiyápi ulɛa za káauɛ,

26 tiasa ɔ Lua pò ío ku gɔɔpii díle wá yá pò kú anabio láo guupi bō gupuaú, ké bui pii e dō, aai Lua náaikɛ, aa gō aà yāmana ũ.

27 Wá Lua mēndona ōnoɛde tóbò ní Yesu Kilisi gbāao e gɔɔpii! Ami.

* 16:3 Zln 18.2 † 16:21 Zln 16.1 ‡ 16:23-24 Zln 19.29

KŌLENIDEɔ LA SEIA Yá pɔ́ kú láε bee guu

Pɔlu wéleɣea gèn plaade guu à kè Geleki wéle pɔ́ wí me Koleni mɔ́ bao plasaie, ɔ́ táagbagbanaɔ nɔ́selile aa gè Yesu gáli pɔ́ a dàale we guu.

Kolenideɔ lé namable godɔkɔ́i pɔ́ kú weɔ yáí. Gbéɔ lé laata maamaa, felekaayá gbáané, mé yádɔ́naɔ ní lousisizeɔ ní wisaiyáɔ di weε ɔ́. Yá'lapio Yesu gáli dafunapi lè, ɔ́ Pɔlu lé dèeka à a gbépio si yáwáipio wa.

Pɔlu taa gbεa ɔ́ Kolenideɔ bao ɔ́i ma mɔ́mɔ́, ɔ́ à bilikè ní yáwa. Bee mé tò à lakèné e gèn sií. Bibeli lá mèn plaε, mé à a páleɔ yá'ò 1Kln 5.9 ní 2Kln 2.3, 7.8 guu ɔ́.

Láε bee guu fɔ́kpaamá ní Lua sáaukpaao gbεa (1.1-9), Pɔlu òné aa sùuuke, aasu kɔ́kpaale ɔ́o (1.10-4.21), aa wisaiyá ɔ́o ní gáli guu (5), aa kámabo ní kɔ́gbεaa yákpaleu gbáade luadɔ́nsaiɔ́ kɔ́io (6.1-11), aa mikè gbásikεawa (6.12-20). Bee gbεa à yá dasi pɔ́ aa gbèawaɔ wèwemá:

Nɔ́seá yá (léε 7)

Sa'onɔ́ɔsoa ní lá wa ke táa yá musuo (8.1-11.1)

Nɔ́eɔ pɔ́kummusukea yá ní Dii bleblea yáɔ (11.2-34)

Lua Nisína gbεa yá (12-14)

Geɔ vua yá (15)

Lápi yá míde ní baove, gbéɔ kámasa pɔ́ wàle ká ní yá pɔ́ Pɔlu a zekàleɔ ní fɔ́ pɔ́ a kpákpmáɔ (16).

Kua dúnia guu yá'lapio musu pii, Pɔlu ledámá an bèebosai. A ɔ́ɔné lá Kilisi náaika i tó gbé ɔ́o yápio guu. Yeakɔ́zi mé de a piia (13).

Pɔlu fɔ́kpaá Kolenideɔwa

1 Mámεmaa Pɔlu, Lua ma sisi à ma se a pɔ́eáwa, ma gɔ́ Kilisi Yesu zína ũ. Mapi ní wá gbédo Sɔ́senio,

2 wámε wa láε bee kè Lua gálide pɔ́ kú Koleniɔ́ne.* Lua á sisi a gɔ́ a gbéɔ ũ, á kua adoa naa Kilisi Yesuwa ní gbé pɔ́ ɔ́o wá Dii Yesu Kilisipi sisi gupiiuɔ́, wá Dii doudeɔ.

3 Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbèkekeé, aai á gba aafia.

4 Miɔ́ Lua sáaukpa gɔ́ɔpii á yá musu gbèke pɔ́ a kèé á naa Kilisi Yesuwa yáí.

5 A naawá guu pɔ́pii káflé, yá'oa pii ní dɔ́a piio,

6 asa wá Kilisi yá'oaé zèdɔ́ á guu,

7 ɔ́ Lua Nisína gbae i késáwáɔ, gɔ́ pɔ́ á wé dɔ́ wá Dii Yesu Kilisi mɔ́ai.

8 Wá Dii Yesu Kilisipi a to à ze gbáa e a léwa, ɔ́o ku táaesai aá mɔ́gɔ́.

9 Lua náai vl. Ɔ́me á sisi á gbékpá ní a Né Yesu Kilisi wá Diio.

Koleni Yesudeɔ kɔ́kpaalea

10 Gbéɔ, ma awakpáé ní wá Dii Yesu Kilisi tɔ́o, àɔ ledou vl ní kɔ́o ápii, ké kɔ́kpaalea e láa á guu, í nakɔ́wa ní láasoo douo ní nɔ́semendo.

11 Má mà Koloe gbéɔ kɔ́i, yákele kú á guu.

* 1:2 Zln 18.1

12 Lá má màn ke: A gbēeɔ mè wà zèmanɔ. Gbēeɔ mè wà zè ní Apolooɔ.† Gbēeɔ mè wà zè ní Piεeɔ. Gbēeɔ mè wà zè ní Kilisio.

13 Kilisi kpaalea yà? Wà ma paliwa á yáia? A da'ilekè ní ma tso yà?

14 Ma Lua sáaukè, ké mi á gbēe da'ilekeɔ, sema Kilisipu ní Gaiusio bàasio.‡

15 Lá màae, gbēe a e o a da'ilekè a gɔ ma íwa ɔ.

16 Ao, ma Sefana bedeɔ da'ilekè ɔ. Bee bàasio, tó ma gbēpale da'ilekè, a domagu ɔ.

17 Kilisi i ma zí gbé da'ilekea yáio, sema a bao kpàwakaε. I ke ní yādɔ no, ké aà gaa líwa su ke famaoyáie.

Ɔnɔ búina ní ɔnɔ stanao

18 Kilisi gaa líwaá m̄saiyāε gbé vūaaaɔne. Wá gbé pɔ Lua lé wá suabaɔ sɔ, a dewēε aà gbāa ũ.

19 A kēa Lua taalau wà mè:

Má ɔnɔnaɔ ɔnɔ mide,

má wezēnaɔ wezē suumpa.§

20 Ɔnɔna ku máε? Ladɔna ku máε? Dúnia tiaε bee yápiidɔna ku máε? Lua i dúnia ɔnɔ dile m̄saiyā ũo lé?*

21 Lua ɔnɔ guu, i to dúnia gbéɔ a dɔ ní nízia ɔnɔoo. A kàaagu à gbé pɔ aale a náaikeɔ suaba waaso pɔ wa dile m̄saiyā ũpi musu.

22 Yudaɔ ye dabudabui, Gelekiɔ í ɔnɔ wele,

23 wápiɔ sɔ, Kilisi gaa líwa kpàwa wi ke, ɔ Yudaɔ í fuwà, buipāleɔ í mε m̄saiyāε,

24 áma gbé pɔ Lua ní sisi à ní séɔ, Yudaɔ ní Gelekiɔ píi, Kilisi dené Lua gbāa ní a ɔnɔ ũ.

25 Lua yá pɔ dené m̄saiyā ũpi de gbēnazina ɔnɔla. Lua yá pɔ dené gbāasaiyā ũpi de gbēnazina gbāala.

26 Gbéɔ, à gwa lá á de gɔɔ pɔ Lua á sisi. Dāɔ k̄i á daside ɔnɔna ũo, á daside gbāade ũo, á daside kíabui ũo.

27 Lua gbé pɔ de dúniaε m̄saide ũo sè, ké à wida ɔnɔnaɔwaε. A gbé pɔ de dúniaε gbāasaide ũo sè, ké à wida gbāadeɔwaε.

28 A gbé pɔ dúnia ní dile kpεε, í sakángu an yá líɔ kuoɔ sè, ké à gbé pɔ an yá ɔ kuo kpa kpεε.

29 Maa gbēe a e lí íanadā Lua aεo.

30 Apio sɔ, Lua tò á naa Kilisi Yesuwa, ɔ à gɔ wá ɔnɔ ũ. Naa Kilisipiwa Lua tò yá bɔwanɔ na, wá kua adoa mé à wá suabá.

31 Ayámeto lá a kēa láuwa, tó gbé ye íanadā, aà dā Dii yá musu.†

2

1 Gbéɔ, ké ma mɔ á k̄i, ma mɔ Lua yá kpàwakiéε, i ke mi mɔ ɔnɔ gbāa ge lena keiéo.

2 Ma zeò má yāe oéo, sema Yesu Kilisi yá bàasio, atēsa aà gaa líwa.

3 Ma mɔa á k̄i guu ma mɔ ní s̄deedeo ní v̄iao ní lualuaε.*

4 Ma waasokea guu mi yá'o ní lenakeao ge ɔnɔo. Má ò ní gbāa pɔ Lua Nisina ɔb̄éε,

5 ké á luanaaikεa su bɔ gbēnazina ɔnɔ guuo, sema Lua gbāa.

Ɔnɔ pɔ Lua Nistna í dané

† 1:12 Zln 18.24   ‡ 1:14 Zln 18.8   § 1:19 Isa 29.14   * 1:20 Isa 44.25   † 1:31 Zel 9.23   * 2:3 Zln 18.9

6 N beeo wi ɔnɔyá'ò gbé kàsaawɛ. I ke dúnia tiaɛ bee ɔnɔ ge a gbāade pɔ an gbāa lé midɛɔ pɔ no.

7 Lua ɔnɔ wáɛ o, aà pɔeá pɔ ulea yāapi. A dɔbaa díɛ wá gawi ea yá musu zadɔ i dúnia káɛo.

8 Dúnia tiaɛ bee gbāadee ɔnɔpi dɔo. Tó aa dɔ yāae, aa Dii gawide páliwao.

9 Lá a kēa láuwa wá m̀è:

Pɔ pɔ wi wɛsɛo,

mé gbēe swá i a yá mao,

mé a láasoo i gē gbēe sɔuo,

ɔ Lua a sɔukè gbé pɔ yeaziɔnɛ.†

10 Lua ɔwɛɛ ní a Nisína gbāao, asa Nisínapi yápii taasi kúa, baa Lua asii zɔɔɔ.

11 Gbēe a dee ǹsɛ guu yá dɔo, mé i ke aà nisína pɔ kú aà guu bàasio. Maa gbēe Lua ǹsɛ guu yá dɔo, mé i ke Luapi Nisína bàasio.

12 Dúniaɛ bee nisína wá èo, Nisína pɔ b̀ Lua kíi ɔ wá è, ɔ wa gba pɔ Lua dāwɛɛ d̀.

13 Yá beeo wáɛ o, i ke ní yá pɔ gbēnazína ɔnɔ i dawɛɛo no, yá pɔ Lua Nisína dāwɛɛ. Maa wi Lua Nisína yá b̀ɔɔɔke gbé pɔ Lua Nisína vɔnɛ.

14 Dúnia gbé lí Lua Nisína yáɔ sio, a deɛ m̀saiyá úe. Ali fɔ ma seo, asa Lua Nisínapi gbāa ɔ wí aà yáze dɔo.

15 Gbé pɔ Lua Nisína dɔaaaè i yápii zé dɔ, mé gbēe zɛvɔ i aà bèebo.

16 A kēa Lua taalau wá m̀è: Déme Dii láasoo dɔ à lɛdawai? Kási wápiɔ, wá Kilisi láasoo pi vl.‡

3

Lua zɔ

1 Gbéɔ, mi fɔ yá'òé lá mi o gbé pɔ Lua Nisína dɔaaanɛɔnɛwao, ɔ má òé lán dúnia gbéɔwa, asa nétɛnaɔn á ũ naa Kilisiwa.

2 Vɔ má kpáwá, i ke blɛ yɔunde no,* asa i ka glao. Baa e tia i kao,

3 asa dāadeɔn á ũ e tia. Lá á zakɔu, mé á yákele vɔ, dāadeɔn á ũo lé? A dāa mé dɔaaaé.

4 Ké á gbēe m̀è a zɛmanɔ, mé gbēpáɛ m̀è a zɛ ní Apoloo,† á kú ní ázɔa dāaon weo lé?

5 Dén Apoloo? Dén mapi? Zikɛnaɔn wá ũ, ɔ a Kilisi náaikè wá sabai. Wá baade lé zɔ pɔ Dii dàe kɛɛ.

6 Ma pɔtɔ,‡ Apoloo ikàwá,§ ɔ Lua tò à gbà.

7 Beewa pɔtɔna ní ikawanao de pɔe ũo, sema Lua pɔ tò à gbà.

8 Pɔtɔna ní ikawanao sáae. An baade a ài'e a zɔ léuɛ.

9 Zidoukɛnaɔn wá ũ ní Luao. Lua bugɛn á ũ, Lua kpén á ũ.

10 Gbēke pɔ Lua kèmeɛ mé tò ma ē kpáɛ lán ēbon gɔidewa, ɔ gbēpáɛ m̀è lé kpépi bo. Baade laaidɔ a kpé boawa,

11 asa gbēe a fɔ ēe kpáɛ bo, sema ē pɔ kpáɛa Yesu Kilisi ũ kò bàasio.

12 Tó gbé kpépi d̀ ní vuao ge ánuɔ ge gbè bɛɛede ge tó a d̀ ní lío ge zàa ge sē,

13 baade zɔ slana a b̀ gupuau. Wa e yákpáɛkekeɔzɔ, asa gupi a d̀ ní tɛoɛ, mé wa baade zɔ taa gwa tɛpi guu.

14 Tó gbé zɔ pɔ a kè b̀ tɛkúsai, ade a ài'e.

† 2:9 Isa 64.3 ‡ 2:16 Isa 40.13 * 3:2 Ebe 5.12-13 † 3:4 1Kln 1.12 ‡ 3:6 Zln 18.11 § 3:6 Zln 18.27

15 Tó gbé zì təkù, a músi e, ade i bɔ ɔgii lá wí bɔ tɛuwa.

16 A dɔ Lua kpén á ù Lua Nisina kú á guuo lé?*

17 Tó gbé Lua kpépi òkpà, Lua a ade òkpà sɛ, asa kpépi kua adoae, mé áme á kpépi ù.

18 Gbɛe su azla sásáo. Tó á gbɛe lé azla dile dúniae bee ɔnɔna ù, aà gɔné misai, ké á e ɔnɔkù.

19 Asa dúniae bee ɔnɔ de Luae misaiyá ùe. A kɛa Lua taalau wà mè: I ɔnɔnao kú n kɔnikɛa guu.†

20 Wà mè lɔ: Dii dɔ ké ɔnɔnao láasoo pã.‡

21 Ayámeto gbɛe su íanadã a gbɛnazín dee yá musuo. Pópiiá á pɔe:

22 Pɔlu, Apoloo, Piɛɛ, dúnia, wɛni, ga, tia pɔɔ, zia pɔɔ, a piiá á pɔe.

23 Apio sɔ, Kilisi pón á ù, Kilisi sɔ, Lua pɔe.

4

Kilisi zinao

1 Ayámeto á wá gwa Kilisi zikenao ù, Lua asiiyá ziiá ù.

2 A kù ziiá aao náai víe.

3 Lá á kúamanɔ ge tó gbãadeo lé yákpalekɛmanɔ, i ka ma bakanswáua ùo. Mili mazla maa ge bèɛboo.

4 Yáe lé ma sɔ vío, áma bee a ma bɔo, Dii mé ma yákpalekena ù.

5 Ayámeto ásu dɔaa lí gbɛe táae e Dii mɔgɔo saio. ɔme a gupua bii pɔ pɔ ulɛa gusiauwa, i nɔsɛ yá bɔ gupuau. Zí bee baade a ma lá Lua a a sáaukpa.

6 Yá pɔ má òéɛ bee, má ò mapi n Apoloo yá musue, ké à yáe bee dɔ: Wasu Lua yá baa vío. A gbɛe su íanadã á ze n gbɛdoo à bɔ gbɛdo kpeo.

7 Bɔ n deorílai? N pɔe ví nzlae ké wi n gbaoa? Wà n gba, ɔ nle íanadã lá wi n gbaowaa?

8 A kán we kàa? A kɛ ɔdeɔ ùn we kàa? Alɛ kible wá sain wea? Má ye à kible, wí sánu.

9 Asa má è wá Lua zinao, Lua wá dile kpeɛ lán gbé pɔ wí n de dasi wáawae. Dúnia gbépii wé fíwá, malaikaɔ n gbɛnazínao pii.

10 Misaideɔn wá ù Kilisi yái, ɔ naa Kilisipiwa á de ɔnɔnao ùn wea? Wá buse ɔ á gbãa vín wea? Wá kpebɔa ɔ á kpeleaaa?

11 E tia nɔana n imio lé wá de, wá kú puizi, wa gɔ pɔgbɛao ù, bɛsaideɔ ù.

12 Wi zì gbãa ke e wá kpsa.* Tó wá wá ká, wí samaa'onée. Tó wá íadawá, wí menafɔ.

13 Tó wá wá sɔsɔ, wi awakpanée. E tia wàle wá dile dúnia bɔbɔ ù, gbépii bisa ù.

14 Málɛ yáe bee kéé widaawá yái no. Málɛ á gba laai ma né yenzideɔ ùe.

15 Baa tó naa Kilisiwa á gwanao kà úma'úma, á de'ia dasio. Máme ma á í n Kilisi Yesu baokpaaéo, ɔ á naawá.

16 A yái málɛ awakpaé, à ma kea ke.†

17 Ayámeto ma a né yenzide Timotee zìwá. Aàpiá náaideɛ naa Diiwa guu, ɔme a ma naa Kilisiwa kekeá dɔágu. Yá pɔ mi da Yesudeɔne wéle n wéleɔn we.

18 A gbɛe lé íanadã lá má mú á gwaiowa.

19 Tó Dii wèi, má mú á gwai tia, mí íandánapiɔ gbãa e, i ke an yá'oa no.

* 3:16 1Kln 6.19, 2Kln 6.16 † 3:19 Yob 5.13 ‡ 3:20 Sou 94.11 * 4:12 Zln 18.3 † 4:16 1Kln 11.1, Flp 3.17

20 Asa kpala pɔ̀ b̀ Lua ḱiá yá'o'o yá no, sema gbáa.

21 Kpelewa á yeii? Mà m̀wá n̄ goo yà, ge mà m̀ n̄ yeaázio n̄ ǹsenieoe?

5

Gbaŋ gēa Yesudeo guu

1 Má mà gbaŋ gē á guu, yá pɔ̀ a taa kú baa luad̄nsaiɔ guu seo. Wà mà á gbēdo ḡɔ̀ a mae nɔ̀ v̄l.*

2 ɔ̀ ále Íanadāa? A kù á pɔ̀ yaε, í gbé pɔ̀ yápi kè bɔ̀ á guu.

3 Mapi, baa tó má kúánɔ̀, á láasoo kua, ɔ̀ ma yákpalekè n̄ gbé pɔ̀ yápi kèò ḡɔ̀ lá má kú wewa.

4-5 Tó a k̄ káaa mé wá Dii Yesu gbáa kúánɔ̀, mé á kú n̄ ma láasooo, à gbépi kpa Setáuwa n̄ wá Dii Yesu t̄o, ké aà dàa e mide, aà nisina i bɔ̀ aafia Dii m̀z̄l.

6 A Íandāa maa. Ké p̄ese'ese yɔ̀na í p̄eti z̄ɔ̀ sé,† á d̄o lé?

7 A p̄ese'ese zi k̄le,‡ í ḡ p̄eti dafu ũ a se'ese sai, lá á kù àò d̄ewa, asa Kilisi gá wá Ḡamusu sá ũε.

8 Ayámeto wàò ku Káaso dikpekenao ũ síana guu n̄ ǹsepua. Wásu wàò ku p̄ese'ese zi dikpekenao ũ moafili n̄ väikeao guuo.

9 Lá pɔ̀ má kèé guu ma mà ásuli yáale n̄ n̄dāakpanaɔ̀.

10 I ké dúnia n̄dāakpanaɔ̀ ge blideɔ̀ n̄ gbēblena ge sa'onao no, asa tó gbé beeɔ̀nε, á bɔ̀ dúnia guue.

11 Aawo, má òé gbé pɔ̀ wà mà wá gbéε, mé a dε n̄dāakpana ge blide ge sa'ona ge leváide ge wēd̄ena ge gbēblena ũ, ásu yáaleaànɔ̀, ásu okáaaaànɔ̀ seo.

12 Ma bàa ũma n̄ yákpalekea n̄ Yesusaideɔ̀? A z̄la gbéɔ̀ mé kù à yákpalekerínɔ̀ lé?

13 Lua mé a yákpaleke n̄ Yesusaideɔ̀. A gbēvāipi bɔ̀ á guu.§

6

Yákpalekea n̄ k̄o

1 Tó á gbēe yávl̄ n̄ a gbédeeo, b̄yāi ili gé yákpalekei n̄ adeo Lua gbéɔ̀ k̄iio, sema luad̄nsaiɔ k̄iji?

2 A d̄o ké Lua gbéɔ̀ mé aa yákpaleke n̄ dúniaoo lé? Lá áme á yákpaleke n̄ dúniao, i ka à yá yɔ̀naɔ̀ kekeo lé?

3 A d̄o ké wáme wá yákpaleke n̄ malaikaɔ̀ lé? Wa dúniaε bee pɔ̀ o lba?

4 Tó á yá bee taa kekea v̄l, ɔ̀ á gbé pɔ̀ aai ka p̄e ũ á gāli guuoɔ̀ se yákekenaɔ̀ ũa?

5 Ma bee ò widaawá yáie. A gbēe v̄l á guu a ɔ̀nɔ̀ kà á a gbéɔ̀ yá kekenéoa?

6 Sema á gbēdo a gbé sísi yákpaleu Yesu náaikensaiɔ k̄iia?

7 Lá á yávl̄ n̄ k̄o, a z̄á yáwa k̀ò míom̄i. B̄yāi i we taiinaio ni? B̄yāi i to wá á bleo ni?

8 Apiɔ̀ i gbé taiinke, i gbēble, baa á k̄t̄εε.

9 Ké gbé taiinkenaɔ̀ gē kpala pɔ̀ b̀ Lua k̄i guuo, á d̄o lé? Asu áz̄la sásāo, n̄dāakpanaɔ̀ ge sa'onao ge gbāskenaɔ̀ ge ḡε káaluao ge gbé pɔ̀ aaf̄ w̄ile n̄ n̄ ḡε deeo

* 5:1 Iko 23.1 † 5:6 Gal 5.9 ‡ 5:7 B̄a 12.15 § 5:13 Iko 17.7

10 ge kpáí ge bñide ge wēdena ge levāide ge gbēblena, an gbēe a gē kpala pò bò Lua kí guuo.

11 A gbēe de màa yāae, s̄ a zu'ò a gō Lua pò ũ, a bò maa ní Dii Yesu Kilisi tóo ní wá Lua Nisina gbáao.

Kēa gbastwa

12 I me á yápii kea zé vīe. Ama yāe ài vīo. I me á yápii kea zé vīe. Ama ásu to yāe bakaé á níuo.

13 I me lò bléá nòse pòe mé nòséá ble pòe. N beeo Lua a nípii mide. Meá gbásikebò no, Dii pòe, mé Dii mé mepi gwana ũ.

14 Lua wá Dii bò gau mé a wá bò gau ní a gbáao s̄o.

15 A d̄s̄ ké á me mé Kilisi megu ũo lé? Wa Kilisi megu se wà ke káaluwa megu ũ yà? Aawo!

16 A d̄s̄ ké gbé pò ná káaluwa ḡs̄aàno medoũo lé? A kēa Lua taalau wà mè, an pla nípii aal ḡs̄ lán sàwakula ní gbalaowa.*

17 Gbé pò ná Diiwa ḡs̄aàno nisina doue.

18 A mikē nòdāakpaawa. Duun pāle pò gbé í ke pii, í ke me guu yá no. Nòdāakpana s̄o í yá'í a mee.

19 A d̄s̄ ké á me mé Nisina pò Lua á gbá a kú á guu kpé ũo lé?† A ázla vīo,

20 Lua á lú à flabò. Ayāmeto à Lua kpela ní á meo.

7

Nòsea

1 Lá pò á kē yá musu, tó ḡse kú onanowa sai, a maae.

2 Ama ké nòdāakpaa di yáí, ḡse pii aà azla na vī, n̄e pii aà azla ḡs̄ vī.

3 Ḡse lí wei a nae a zéwa. N̄e lí wei a ḡse màa lò.

4 N̄e me de azla pò ũo, sema aà ḡs̄. Màa lò ḡse me de azla pò ũo, sema aà na.

5 Asu gik̄eo, sema á mak̄e ké à laaidò wabikeawa ḡía, í gbasa á kea ke, ké Setāu su òn̄oké à fu menawao yáí.

6 Lé má dàwá, i ke teasi no.

7 Má ye gbépii à demawa, ama baade ní a gba pò Lua dàeoe, gbēe bee ní a pò, gbé kee ní a pò.

8 Málé yáe bee o p̄ose ní gyaone. A maa aao kú nído lamawae,

9 ama tó aa f̄s̄ nízla k̄uo, aa n̄ose, aa zàke, asa k̄osea maa de kua ní k̄s̄ nideola.

10 Málé yādile n̄ode ní ḡs̄deone, i ke mámeo, Dii. N̄e su gi a zázio,

11 ḡse su a na yao.* Tó n̄e s̄u ḡi a zází, aà z̄le ge aà ea keaàno na.

12 Málé o gbé k̄inone, i ke Dii mé òo. Tó á gbēe n̄o luanaaikensai vī, mé n̄opi ye à kuaàno, asu yao.

13 Màa lò tó n̄e ḡs̄ luanaaikensai vī, mé ḡopi ye aà kuanò, asu gio.

14 Asa Lua í ḡs̄ luanaaikensai sí a na yáí, mé í n̄o luanaaikensai sí a zá yáí. Tó màa no, an n̄e aao gbāleae. Siana guu an kua adoa.

15 Tó a luanaaikensai ḡi, aà ḡi. Yá bee taa guu an kua ní k̄oá teasi no. Lua á sisi á á sé à ku aafiae.

16 N̄e, n̄ȳo n zá suaban lò, ní d̄sa? Ḡse, n̄ȳo n na suaban lò, ní d̄sa?

17 Lá baade kú ní Lua kpaaleo e Dii à aà sisi, aà zèò màa. Màa mi da Yesudeone w̄éle ní w̄éleo pii.

* 6:16 Daa 2.24 † 6:19 1Kln 3.16, 2Kln 6.16 * 7:11 Maa 10.11-12

18 Lua gbé sisi t̄z̄ān lò? Asu gyaf̄odeke w̄eleo. Lua gbé sisi gyaf̄ode ùn lò? Asu t̄z̄ō.

19 T̄z̄ā yāe v̄io mé gyaf̄o yāe v̄io, sema yá p̄ Lua ðileo k̄ua.

20 Lá baade kú Lua aà sisi à aà s̄ò, aà z̄eò màa.

21 Lua n sisi z̄o ùn lò? Nsu bìlik̄eo. Ama tó ñsu n ḡōa w̄é̄e ù z̄é è, b̄o z̄obleu.

22 Z̄o p̄ Dii aà sisi ḡō w̄é̄e ù Diipi guue. Màa l̄o w̄é̄e p̄ Dii aà sisi ḡō z̄o ù naa Kilisiwae.

23 Lua á lú à flabò. Asu ḡō gb̄ēnaz̄ina z̄o ùo.

24 Gb̄é̄, lá baade kú Lua aà sisiò, aà z̄e ñ Luao màa.

P̄sēo ñ gyaao

25 P̄sēo yá musu mi yāe ma Dii k̄iio, āma lá má náai v̄i Dii s̄uuu guu, lá ma láasoo de má oé.

26 Taasi p̄ kú tia mé t̄ò mále e a maa ké gb̄é z̄e ñ a kuao.

27 Tó ñ n̄o v̄i, ñsu w̄ele ñ gb̄āeo. Tó ñ v̄i s̄ō, ñsu w̄eleo.

28 Tó ñ s̄è, ni duunake no. Tó w̄é̄ndia z̄ak̄è s̄ō, i duunakeo. Gb̄é beeo yā'e d̄úniau, mé má ye bee á leo.

29 Ma gb̄é̄, yá p̄ mále on ke: Ḡo i ḡō z̄ào. Za tia n̄odeo ḡō lá aa v̄iowa.

30 Z̄ob̄nao ḡō lá aale z̄ob̄owa. P̄nadeo ḡō lá an p̄o naowa. P̄lunao ḡō lá aa p̄e v̄iowa.

31 D̄únia p̄o m̄oakenao ḡō lá aale k̄eowa, asa d̄únia tiae bee lé ḡēz̄eae.

32 Má ye à̄o ku yākaakesaīe. P̄sēe ñ laaid̄o Dii yā̄owa, ñ lá a ka Diigu ke.

33 N̄ode ñ laaid̄o d̄únia yā̄owa, ñ lá a ka a nagu ke,

34 ̄o ñ kú ñ láasoo plao. N̄oe p̄sēe ge n̄oe léso ñ laaid̄o Dii yā̄owa, ñ a me ñ a nis̄inao kpawà. N̄oz̄ae s̄ō ñ laaid̄o d̄únia yā̄owa, ñ lá a ka a z̄águ ke.

35 I ke mále galakpaé no. Ma bee ò á aafia yá̄ie, ké à yāke a z̄éwa, ñ áz̄ia kpa Diia gupále gwasai.

36 Tó gb̄é nokpama v̄i, tó àle ḡé seaa mé à k̄èè w̄i ù, tó à aà k̄aka beewa, aà aà sé, lá à k̄èèwa, àle duunakeo. Aa k̄ōse.

37 Ama tó à yápi b̄o à n̄osee, mé teasi lé aà kakao, mé a az̄ia k̄ua d̄ō, tó a dà a s̄ōu á a w̄é̄ndiapi sēo, a k̄è maae.

38 Beewa gb̄é p̄ a p̄o s̄è a k̄è maae, āma gb̄é p̄o ñ a p̄o sēo maa de beea.

39 N̄oé á a z̄á p̄e ḡo p̄o aà z̄á kú pii. Tó aà z̄á s̄ù ánuatò, a z̄ev̄i à z̄áke ñ ḡō p̄o a yeio, sema ḡōpi aà de Dii p̄o ù.

40 N̄ beeo tó à ḡō p̄sēe, mále e aà p̄o à̄o na de tó à z̄ak̄èla. Mále e mapi, má Lua Nis̄ina v̄i s̄ō.

8

Sa'oble

1 Sa'oble yá musu, wá d̄ō ké á yá̄o d̄ō ápii. D̄ōa s̄ō ñ ȳò v̄i, yeak̄si mé káfla v̄i.

2 Tó gb̄é lé e á yá d̄ō, ñ d̄ō lá à k̄ù à d̄ōwa ḡlao.

3 Tó gb̄é ye Luazi, Lua aà d̄ō.

4 Too, sa'obleblea yá musu wá d̄ō ké d̄únia guu táaa p̄e no, asa Lua m̄endo ku wá d̄ō.

5 Baa tó p̄o p̄o w̄i oné luao ku musu ñ z̄l̄eo, mé d̄āo k̄i luao die, diio die,

6 wá k̄i Lua m̄endoe, ñn wá Mae p̄o p̄pii b̄o aà k̄i mé wá kú aà yá̄i ù. Dii m̄endoe l̄o, ñn Yesu Kilisi p̄o p̄pii k̄è mé wá kú aà sabai ù.

7 Ama gbépii d5 màao. Gbēe d5ekè ní t5a y5ao e tia, p5 p5 aale ble aal5 e sa'oble, 5 an laasoo lí dadou5, ké d5a i pané5 y5i.

8 Ble mé a wá s5 Luazio. Tó wi ble, kés5a no. Tó wá blè, káfia no.

9 A laaika g5a wé5e u beei, ké ásu to gbé p5 d5a i pané5 fuo.

10 N gbé p5 ní d5a ví, tó gbé p5 d5a i paè5 n e, níle p5ble t5a kùe, a aà gba s5 à sa'oble ble s5o lé?

11 Beewa n d5a n gbèdo p5 d5a i paè5 Kilisi gà aà y5i 55kpa.

12 Tó a duunakè á Yesude dee5e, a ní d5a p5 i pané5 gbá kàso, Kilisi a duunakè.

13 Ayámeto tó n5o p5 má só mé a to ma gbèdo fu, má só bau bo, ké ma gbèdo su fuo y5i.

9

Zina nza busaa Kilisi bao y5i

1 Má azia vío lé? Zinan ma t5o lé? Mi wesi wá Dii Yesuleo lé? Ame á de ma zí gbè u naa Diiwa guo lé?

2 Baa tó má de zina u gbépále5neo, má deé a u fá. Ma naa Diiwa guu ma zinake seelan á u.

3 Lá mi o ma bē5bona5nen ke.

4 Má p5blea ní imiao zé ví ma zí guo lé?

5 Má a zé ví mà5 n5 Yesude k5a gu p5 mále géu, lá zina k5ni5 ní Dii d5auna5 ní Pi5eowao lé?

6 Wá ní Baanabao wá pla, wámé wá zeví wá wá 5z1 to weoa?

7 Déme í sosa ble ní azia gwaa5i? Déme lí'ba mé íli a be bleo ní? Déme t5 zuda mé íli a ví mio ní?

8 Baa ké gbēnazina yáke5o má lē5u5é, a ku màa M5izi ikoyá guu bo lé?

9 M5izi ikoyá láu à mè, ásulí les5kpa zu p5 lé p5gbē5e. * Zu5 y5i 5 Lua y5ipi oia?

10 Wá y5i à y5ipi oio lé? Ao, wá y5i wá y5ipi kēi, ké sēwana lí sēwa ní wed5a p5io, mé p5gbēna lí p5gbē ní wed5a p5io, i a baa e a guu.

11 Tó wa Lua yá t5 á guu, mé wa wá baa è á guu,† yāe yā?

12 Tó dā5 zé bee víwá, wa wá p5 o be? Wi séle zé bee kíio, wa y5pii f5 ké wásu zez5 Kilisi bao5o y5i.

13 A d5 ké Lua ua zikena5 lí Lua ua ble bleo lé? Lua gbagbakli sa'onao lí ní baa e gbagbakli guo lé?‡

14 Beewa Dii díle a baokpana5 aao ble baopi kpaa yá musu. §

15 N beeo mi zépi5 kee séle5o, mé mi bee o wá kemé5e y5i no. Ga maamé5e de beea. Gbēe a e kpa ma íandāapi5e.

16 Kilisi baokpaa demé5e íandāa yá u5o, teasi mé gbadāa. Waiyoo mapi, tó mále baopi kpao.

17 Tó mazia zí mále ke, ma wé d5 aseai5e. Lá Lua mé dílemé5e, à kù mà ke5e.

18 B5me ma asea úi? Tó ma baopi kpá 5sāsasai, mé mi iko p5 má ví baopi kpaa guu blemá5o, ma asean we.

19 Gbēe ma vío, ma azia díle 5o u gbépi5e, ké mà gbé e dasi y5i.

20 Ké má kú ní Yuda5o, ma g5nwa, ké aa ma yáze e y5i. Ké má kú ní M5izi ikoyādana5o, ma g5 a dana u, baa ké a iko víiao, ké a yādana5o e ma yáze e y5i.

* 9:9 Iko 25.4, 1Tim 5.18 † 9:11 Lom 15.27 ‡ 9:13 Iko 18.1 § 9:14 Luk 10.7

21 Ké má kú ní ikoyāpi dānsai, ma gōnwa, ké aa ma yáze e yáí. I ke lua'ikoyādansain ma ūo, Kilisi mé iko v̄la.

22 Ké má kú ní gbé buse, ma busa ké aa ma yáze e yáí. Mi gō pópíi ū gbépiie, baa lá à kè pii, ké mà e ní gbēo suaba.

23 Yá pó mi ke pii, mi ke Kilisi baokpaa yáíe, ma o i o ku a guu.

24 Bakpaala guu, gbépii i baalee, ama ké gbé mēdo mé i ble, á d̄so lé? A baale ma s̄, ké à e ble.

25 Ampii aai d̄eka aao n̄zla k̄a d̄o yápii musu. Aai ke maà f̄a p̄o í òkpa ea yáí. Wápio s̄, a p̄o p̄o í òkpa yáíe.

26 Ayāmeto ba p̄o mále lé, má d̄o p̄o p̄o mále yá, i ke mále d̄eka gugiuu no.

27 Mi lada ma mewa, mi ikoblewà, ké ma waasokea d̄aone gbea, masu b̄o p̄ao yáí.

10

Laaikaa táagbagbaai

1 Ma gbé, má ye wá dezi yáe bee d̄águ. Aa t̄e telui nípii,* aa bùa ísiawa nípii.†

2 Lua ní da'ilekè telupi guu ísiapi guu nípii M̄ozi iwa o ū.

3 Aa Lua bl̄e doŋ bl̄e nípii,‡

4 aa Lua í doŋ mí nípii, asa aa Lua gbesi p̄o lé ní tálakpa í m̄e. Gbesipia Kilisi.§

5 Kási an daside i ka Luaguo, o an ge ḡo kp̄ale guwaiwaiu.*

6 Yápi d̄ew̄e seela ū, ké wásu yāvai nide lá aa a nid̄ewao.†

7 Asu à de táagbagbanao ū lá an gbēowao. A k̄ea Lua taalau wà m̄e: Gbé z̄le lé p̄oble, aale imi, o aa f̄ele lé k̄o'o.‡

8 Wásu wà de nd̄aakpana o ū lá an gbēowao. Aa kp̄a, o aa ḡaga ḡo doŋ zí gb̄e n̄ baas̄o le e bao ní āa o (23.000).§

9 Wásu Dii le wà gwa lá an gbēowao. Aa aà l̄e aa gwà, o ml̄e ní soso aa ḡaga.*

10 Asu z̄aka lá an gbēowao. Aa z̄akà, o ga malaika ní d̄ede.†

11 Yápi ní lé seela ū wá gbé p̄o wá kú ḡo vl̄awaone, o wa k̄e láu wá gbaa laai yáí.

12 Gbé p̄o lé e á z̄ea gb̄aa, aà laaika l̄elai.

13 Ȳsae í á leo, sema a p̄o p̄o í gbépii le baasio. Lua náai vl̄, a to wà á ȳ de á gb̄aa léao. A á gba z̄e à ȳa f̄s, í b̄ou.

14 Ayāmeto ma gbé yenzide, à mik̄e táagbagbaawa.

15 Mále yá'oe laaide o ū. A w̄ete yá p̄o mále oéi áz̄lawa à gwa.

16 Imib̄o báaade p̄o wi s̄aukpa o, tó wá a im̄, wá baa ku Kilisi au guuo lé? Kaa p̄o wi é'e, tó wá s̄o, wá baa ku Kilisi me guuo lé?‡

17 Lá kaa m̄ende, baa ní wá dasikeo wá m̄e doŋ, asa wá baade a baa vl̄ kaa doŋpi guue.

18 A gwa Isailiowa. Gbé p̄o sa'oble bl̄e baa kú ní Lua gbagbaktio lé?§

19 Má o kpelewa ni? Mále o t̄aa sa'obleá p̄e yà? Ge an diibá p̄e yà?

* 10:1 B̄a 13.21-22 † 10:1 B̄a 14.22-29 ‡ 10:3 B̄a 16.35 § 10:4 B̄a 17.6, Nao 20.11 * 10:5 Nao 14.29-30 † 10:6 Nao 11.4 ‡ 10:7 B̄a 32.6 § 10:8 Nao 25.1-18 * 10:9 Nao 21.5-6 † 10:10 Nao 17.6-15 ‡ 10:16 Mat 26.26-28 § 10:18 Lev 7.6

20 Aawo, mále o pᵋ́ pᵋ́ wà sa'òò wa ò táawae, i ke Lua no. Má ye á bàa àò kú ní táaoo.*

21 A fᵋ́ Dii imibᵋ́ í mi ní táa pᵋ́oo. A fᵋ́ Dii ble ble ní táa pᵋ́oo.

22 Ge wá ye wà Dii pᵋ́ fεle yá? Wá gbāa deaàla yá?†

23 I me yápii zé vī. Māae, āma yápii ài vīo. I me yápii zεvī. Māae, āma yápii káffa vīo.‡

24 Gbēe zīa yá su dᵋ́aaèò, sema a gbédee yá.

25 A pᵋ́ pᵋ́ wàle yia elεu ble yāe gbεasai á làasoo yái,

26 asa tᵋ́le ní pᵋ́ pᵋ́ kuwàᵋ pīá Dii pᵋ́e.§

27 Tó Yesusaide á sisi blewa, tó á kēé mé a ge, à pᵋ́ pᵋ́ wa kpàwá ble yāe gbεasai á làasoo yái.

28 Tó wà su òé sa'oblεε, ásu bleo làasoo yái ní gbé pᵋ́ òé yáo.

29 Mále bee o ade làasoo yáie, i ke á pᵋ́ no.

Gbēpāle làasoo yái ᵋ́ máo mazīa vīoa?

30 Tó ma pᵋ́blè ní sáaukpāao, bᵋ́yái wa ma bēēbo pᵋ́ pᵋ́ ma sáaukpāpi yá musui?

31 Yá pᵋ́ ále ke pii, ále pᵋ́blen nò, ále imin nò, àò apii ke Lua tᵋ́ᵋa yái.

32 Asu to Yudaᵋ ge Gelekīᵋ ge Lua gālideᵋ fu á yákea yáio.

33 Māa mi ke. Apii guu mi wetá ma yá ká gbépiigεe. Mili mazīa maa wεεleo, sema bíla pᵋ́, ké aa e bᵋ́ yái.

11

1 A ma kea ke lá mi Kilisi kea kewa.*

Nᵋeᵋ pᵋ́kummusukea

2 Ma á sáauké kè ma yá dᵋ́águ yápii guu, mé á kètókᵋe pᵋ́ má dàèò kūa.

3 Má ye àò dᵋ́ ké Kilisi mé gᵋe pii mi ũ, gᵋe mé nᵋe mi ũ, mé Lua mé Kilisi mi ũ.

4 Gᵋe pᵋ́ lé wabike ge àle ānabikeke ní pᵋ́o kua a miwa lé a mi kpεbᵋe.

5 Nᵋe pᵋ́ lé wabike ge àle ānabikeke pᵋ́kummusukesai lé a mi kpεbᵋe, a de lá a mipoloobᵋwae.

6 Tó nᵋe i pᵋ́kummusukeo, aà a mi kēεε. Lá mikēεlea ge miboa de nᵋeε wí ũ, aà pᵋ́kummusuke.

7 I kú gᵋe pᵋ́kummusukeo, ké a de Lua taa ní aà gawio ũ yái.† Nᵋe sᵋ, ᵋ́me gᵋe gawí ũ.

8 Asa Lua i gᵋe bᵋ́ nᵋe kīio, nᵋe a bᵋ́ gᵋe kīi.

9 I gᵋe ke nᵋe yáio, nᵋe a kè gᵋe yái.‡

10 Bee yái ní malaikaᵋ yáo sema nᵋe lí pᵋ́kummusuke a zá iko seela ũ.

11 Yápi guu naa Diiwa nᵋe mé gᵋe ũ, gᵋe mé nᵋe ũ.

12 Asa lá nᵋe bᵋ́ gᵋe guu, màa bᵋ́ gᵋe ì bᵋ́ nᵋe guu, mé pᵋ́pii bᵋ́ Lua kīie.

13 A wéte yápizi á gwa. Nᵋe wabikea pᵋ́kummusukesai maaa?

14 A dᵋ́ ázīawa ké miká gbāa de gᵋeε wí ũ,

15 āma tó nᵋe vī, a deè gawí ũe. Asa Lua miká kpà nᵋewa à kuaàla.

16 Tó gbēe ye lekpaake, aàò dᵋ́ ké wápiᵋ ní Lua gālideᵋ pii, bee bāasio wá yápale kūao.

* 10:20 Iko 32.17 † 10:22 Iko 32.21 ‡ 10:23 1Kln 6.12 § 10:26 Sou 24.1 * 11:1 1Kln 4.16, Flp 3.17 † 11:7 Daa 1.26-27 ‡ 11:9 Daa 2.18-23

*Dii ble blea**(Mat 26.26-29, Maa 14.22-25, Luk 22.14-20)*

- 17 Yá pɔ má ye daé tia guu, má á sáaukpao, asa á kɔ́kàaa í vâi íé de maala.
 18 Sêia má mà, tó a á gâli kàaa, i bɔ kɔ́ kpɛ gâ ní gâoɛ. Ma yâpi sí yoo.
 19 Sema kɔ́kpaalea à kú á guu, ké slandeɔ e bɔ gupuaú.
 20 Tó a kàaa, i kɛ Dii ble ò ili bleo,
 21 asa á baade í wá à a pɔbleɛ. Nɔa í gbêɛɔ de, wê í gbêɛɔ de.
 22 A bɛ ví à pɔbleu à imiuo lé? Ge i saka Lua gâlidadeɔgu à wida pɔesaideɔwa yà? Má oé kpelewa ni? Má á sáaukpa yà? Má á sáaukpa yá bee musuo.
 23 Yá pɔ má mà Diiwa má dàén ke: Zí pɔ wa Dii Yesu kpámá, a gwâasína ò à kàa sè
 24 à Lua sáaukpa a è'è, ò à mè bee de a mɛ pɔ á kpá wá yáí úɛ, wâlío bee ke a yá dɔawágu yáí.
 25 Maa lɔ ké aa pɔblɛ aa làa, à imibɔ sè à mè, Luabaakuarínɔ tia a au sabai òn ípi ú. S̄ Tó wáɛ mi, wâlío mi a yá dɔawágu yáí.
 26 Asa tó a kàapi sò, mé a ípi m̄, áɛ Dii ga baokpa e àò gé m̄oíɛ.
 27 Ayámɛto tó gbé kàapi sò mé à Dii ípi m̄ kàa ní ípio yádasai, à tàaekè Diiɛ aà mɛ ní aà auo yá musu.
 28 Baade azíla yá gwagwa, i gbasa kàapi só, i ípi mi,
 29 asa tó gbé sò mé a m̄ m̄ɛpi gbad̄sai, à yádà azíalae.
 30 Bee yáí gyáɛ ní yèèsaideɔ dasi á guu, mé gbé pɔ gé gèk̄lío fáao.
 31 Tó wa wázíla yá gwàgwa, Dii a wá tàae eo.
 32 I wá tàae e, í wá toto, ké yá su z̄lɛwá ní dúniaoo yáíɛ.
 33 Ayámɛto ma gbéɔ, tó a kàaa áɛ Dii ble ble, àli kɔ́ dá.
 34 Tó nɔa lé gbêde, aà pɔble bɛ, ké á kɔ́kàaa su yá'íeo yáí. Má yá pɔ ḡò b̄òlɛkɛé, tó ma mo.

12*Lua Nisína gba*

- 1 Gbéɔ, Lua Nisína gbaɔ yá musu, má ye àò slana d̄o.
 2 A d̄o ké ḡoo pɔ á Lua d̄o, táa pɔ aali yá'ooɔ mé lɔ á gáɛ, aab̄o d̄oaaáɛ.
 3 Ayámɛto má òé, Lua Nisína lí dede gbéwa à láaizí Yesuwao, mé gbêe a f̄o o Yesu mé Dii úo, mé i kɛ Lua Nisína d̄oaaáɛ bàasio.
 4 Gba ku kpaalea, áma Lua Nisína m̄ndoe.*
 5 Zí ku kpaalea, áma Dii m̄ndoe.
 6 Gbãa ku kpaalea, áma Lua m̄ndoe, òmɛ í apii kɛ baadec.
 7 Lua Nisína í dede baadewa gbépii káfia yáíɛ.
 8 Lua Nisína í gbéɛ bee gba zé aà ònɔyá'ò, mé Nisína doupi í gbé kee gba zé aà d̄oyá'ò.
 9 Nisína doupi í gbépáɛ gba luanaaika zé, í gbé gba gbégbãgbã zé.
 10 I gbé gba dabudabukea zé, í gbé gba ànabikeka zé, í gbé gba zé aà nisíno d̄ok̄ɛ, í gbé gba zé aà yãebui'o, í gbé gba yãe buipi b̄òlɛkɛa zé.
 11 Nisína m̄ndona doupi mé í apii kɛ, í gbapi da baadec lá a yeiwac.

Mɛ ní a guo

12 Mè m̀endo guɔ dasi. Baa ní a dasikεo, mè doe pii. M̀aa wá naa Kilisiwa de s̄s̄.†

13 Wápiɔ pii, Yudaɔ ge buipáleɔ, zɔɔ ge w̄éεɔ, Lua wá ké mè dou ní a Nis̄ina m̀endonapi gbáaoε, à wá gbá a Nis̄ina m̀endonapi, ̄s̄ wá mí wápii.

14 M̄eguɔ dasi, i ke m̀endo no.

15 Tó gbá mè lá ɔn a ũo, á de mè pó ũo, bee yáí àɔ de mè pó ũoa?

16 Tó swá mè lá wén a ũo, á de mè pó ũo, bee yáí àɔ de mè pó ũoa?

17 Tó mè búu de wé ũ, wa yámae? Tó mè búu de swá ũ, wa pó ḡímae?

18 Lá a d̄ewa, Lua guɔ p̄ep̄ek̄ɔwa m̄e guu, amp̄ii, lá a yeiwa.

19 Tó amp̄ii de m̄egu dou ũ, m̀en we má ní?

20 Lá a d̄ewa m̄eguɔ dasi, mé m̄e m̀endoε.

21 Wé a f̄̄ o ɔε a bàa kuaànɔoo. M̀aa ɔ mi a f̄̄ o gbáε a bàa kuaànɔoo.

22 Aawo, m̄egu pó w̄i e k̄és̄aarīzi, m̄e a f̄̄ àɔ a saio.

23 M̄egu pó w̄i e gawisai, w̄i a kp̄ela d̄er̄la. A gu pó w̄i a ea dile w̄iyá ũ, w̄i pó nai d̄er̄la,

24 áma a pó pó maa bàa kú ní beeo. Ké Lua m̄e k̄àaa, à gawi k̄àfi pó pó gawi lé k̄és̄am̄áɔne d̄er̄la.

25 Beewa m̄e kpaaleao, a guɔ k̄ɔ yá d̄s̄.

26 Tó m̄egu do lé taasike, a guɔ pii í keaànɔε. Tó wá m̄egu do kp̄elá, a guɔ pii í p̄ɔnakeaànɔε.

27 Ame á Kilisi m̄e ũ, mé á baade de m̄epi guɔ ũ.

28 Gia séia, Lua z̄inaɔ dile a ḡalideɔ guu, a plaade ānabio, a āaɔde yādanedeɔ, bee gb̄ea dabudabukenaɔ, bee gb̄ea gb̄é pó à ní gbá gb̄égb̄agb̄aa z̄éɔ ní d̄ɔnledeɔ ní d̄ɔanaɔ ní gb̄é pó í yāebui'oa.‡

29 Z̄inaɔn ní ũ piie? Anabioɔn ní ũ piie? Yādanedeɔn ní ũ piie? Dabudabukenaɔn ní ũ piie?

30 Lua gb̄égb̄agb̄aa gbadàné nípiie? Aaí yāebui'oa nípiie? Aaí yāe bui ɔɔleke nípiie?

31 A w̄ebii gba pó d̄er̄laɔwa.

Tiasa má a pó pó d̄er̄la zé ɔɔé.

13

Yeak̄si

1 Tó ma yāebui'ò, gb̄enaz̄ina ge malaika pó, tó miliɔ ye gb̄éeo, ma k̄ɔfik̄é lán m̄leɔ ge s̄és̄ēnapaawae.

2 Tó ma anabikekegba è, tó ma yápii asii mà mé má d̄sa pii v̄i, tó ma luanaaikea kà mà gb̄és̄l̄s̄l̄ s̄s̄,* tó miliɔ ye gb̄éeo, p̄oen ma ũo.

3 Tó ma pó pó má v̄iɔ kpaal̄né pii, tó má tò wá ma k̄pasa, tó miliɔ ye gb̄éeo, a ài v̄im̄εεo.

4 Gb̄é pó ɔ yezi ɔ m̄ena v̄i, a gb̄eke v̄i. Ili w̄ed̄ɔnéo, ili káadao, ili ȳòk̄eo.

5 Ili widamáo, ili az̄ia maa w̄εleεo, ili f̄er̄zio, ili yák̄uar̄iɔ.

6 Ili yāvái yáabo, í p̄ɔnake ní sl̄anao.

7 Gb̄é pó ɔ yezi í yápii f̄s̄, í yápii náaike, í w̄ed̄ɔ yápii ɔɔa maai, í m̄enake ní yápii.

8 Yeak̄si láaa v̄io. Anabikekeɔ a mide, yāebui'oa lé a ká, d̄sa a ḡēz̄ea.

9 Asa wá d̄sa ní wá ānabikekeao í pao.

¹⁰ Tó pò léso m̀, pò pò i pao a g̀ezeae.

¹¹ Ké má de neb̀olona ù, mi né yá'o lan neb̀olnawa, mi láasooke lán neb̀olnawa, mi yá gwa lán neb̀olnawa. Ké ma ka gbēnazina ù, ma ɔkpá neb̀oln yáí.

¹² Tia kéwa wále gu'e dii guu duudu, zí bee wá wesi Luale. Tia kéwa ma d̄sa i pao, zí bee má yá d̄s wásawasa lá Lua ma d̄wa.

¹³ Tiasa yá m̀n aaɛ beeo mé g̀ò: Luanaik̄ea ní wed̄aaaz̄io ní yeak̄io, ama yeak̄i mé deŋla.

14

Yaebui'oa ní anabikek̄eo

¹ A to yeak̄i yá d̄baae, í w̄ebii Lua Nisina gbaowa, at̄sa anabikek̄ea.

² Gb̄é pò lé yaebui'o lé yá'o gb̄éɔneɔ, sema Lua, asa gb̄e lé mao, àle asiiyá'ò ní Lua Nisina gb̄aaɔe.

³ Gb̄é pò lé anabikek̄e lé yá'o gb̄éɔneɛ, àle ní zed̄ɔe, àle ledamáe, àle ní n̄se ninin̄eɛ.

⁴ Gb̄é pò lé yaebui'o lé azia káfle, gb̄é pò lé anabikek̄e lé Lua gálideɔ káfle.

⁵ Má ye à yaebui'o ápii, ama má ye à anabikek̄e de beea. Gb̄é pò lé anabikek̄e de yaebui'onala, sema wále a b̄ɔɔleke ké gálidepiɔ e káfi a musu b̄asio.

⁶ Gb̄éɔ, tó ma m̄ á k̄í mé ma yaebui'òé, b̄ó ài a víéi? Sema ma yá'oa à de yáwew̄ea ù ge d̄sa ge anabikek̄ea ge yádaané.

⁷ M̄aa a de ní p̄ɔ'ɔb̄naɔ ɔ. Kule ge m̄ɔɔnan n̄ò, tó àle ɔb̄o s̄usuo, kpelewa wa f̄s̄ d̄s lá àle oi?

⁸ Tó m̄ ɔb̄ɔ yayaa, sosaɔ z̄i s̄oukeɔ.

⁹ M̄aa ápiɔ s̄s̄, tó àle yaebui'o, wále mao, kpelewa wa yá pò àle o gbad̄i? A yá a ḡe ní íanaoɛ.

¹⁰ Yáɔ bui dasi d̄unia guu, an kee b̄ɔɔlesai s̄o.

¹¹ Tó wále bui pò mili a yámao o, m̄áɔ de a ònae nib̄o ùe, mé aɔ dem̄e nib̄o ùe.

¹² M̄aa ápiɔ s̄s̄, lá á áiaví ní Lua Nisina gbaɔ, à áiake à de geɔ ae, ké Yesudeɔ e zed̄o.

¹³ Ayám̄eto yaebui'ona wabik̄e aà e a b̄ɔɔleke.

¹⁴ Tó ma wabik̄e ní yaebui'oaɔ, ma nisina mé k̄e, ma láasoo d̄baaam̄eɔ.

¹⁵ Too, yápi deai? Má wabik̄e ní nisinao, mí ke ní laaio ɔ. Má lesi ní nisinao, mí sí ní laaio ɔ.

¹⁶ Tó n Lua t̄nasí ní nisinao, kpelewa gb̄é dafu pò kú we a o, ámi, sáau pò ní kpá yá musui? Asa i yá pò ní ò d̄s̄o.

¹⁷ Baa tó n sáaukpá a z̄éwa, i to n gb̄eɔo zed̄o.

¹⁸ Ma Lua sáauk̄e, ké mi yaebui'o deála pii,

¹⁹ ama gáli guu tó ma yá m̀n s̄o ò ní laaio ma yádaoné, a maam̄e de má yá m̀n ùma ùma o ní yaebui'oaola.

²⁰ Gb̄éɔ, á láasoo su à de lán néɔwao. Aɔ de neb̀olnawo wáí yá musu, ama á láasoo à de gb̄ez̄ɔ pò ù.

²¹ M̄oizi ikoyá láu Dii m̀e:

Má yaebui'o gb̄épiɔne nib̄o léu,
ní beeo aa swáse ma yáio.*

* 14:21 Isa 28.11-12

22 Ayámeto yáebui'oa de seela ũ Yesudeɔneɔ, sema Yesusaideɔ. Maa lo anabikekea de seela ũ Yesusaideɔneɔ, sema Yesudeɔ.

23 Tó gálideɔ káaa píi, mé aale yáebui'o nípii, tó gbé dafuɔ ge Yesusaideɔ m̀ we, aa me íana kámáeɔ lé?

24 Tó gbépii lé anabikeke s̄, mé Yesusaide ge gbé dafu m̀ we, ampíi yá a aà da láasoou a aà wé ké,

25 asiiyá p̄ kú aà n̄seu i b̄o gupuaui, i wúle a gb̄eui à misiile Luae, i gbasa me Lua kú à guu síanae.

Galideɔ lousisia zé

26 A deai gbéɔ? Tó a káaa, á baade lío le ge yádaané ge yáwewēa ge yáebui'oa ge yáe buipi b̄oolekea v̄i. A apii ke ké gbéɔ e zede.

27 Tó wále yáebui'o, gb̄eɔn pla ge áās, asuli de beeaɔ. Aa k̄o gba zé, gbé m̀endo i a b̄ooleke.

28 Tó a b̄oolekena kuo, aà kámabo gáli guu, i a p̄o o ado ní Luao.

29 Anabiɔ gb̄eɔn pla ge áās yá'o, gbé k̄niɔ i láasooke an yáwa.

30 Tó Lua yá'ò gb̄epálee, gbé p̄o lé yá'o níle.

31 Apíi á f̄s̄ anabikeke dodo, í yádadak̄se apíi, í k̄o se les̄i.

32 Anabiɔ f̄s̄ ní anabikekea zùuke,

33 asa Lua ye yáyaaiio, sema a zede.

Lá Lua gbéɔ i ke wéle ní wéleo píiwa,

34 n̄eɔ lé lío kpaaúta gáli guu, asa aa yá'oa zé v̄io. Aa misiile lá wa ò M̄ozi ikoyá guuwa.

35 Tó aa ye yáe d̄s̄, aa ní zá gb̄eai be, asa n̄e yá'oa gáli guuá wíe.

36 A k̄i Lua yá dàaleua? Ge á m̀endo yáí à m̀ia?

37 Tó gbé lé e á de anabi ge gbé p̄o Lua Nis̄ina d̄aaae ũ, aà d̄s̄ ké yá p̄o má k̄épiá Dii yádileae.

38 Tó gbé pákpai, à pákpaāzie.

39 Ayámeto ma gbéɔ, à webii anabikekeawa, áma ásu gi yáebui'oaio.

40 A yápii ke a zéwa súsu.

15

Kilisi b̄oa gau

1 Gbéɔ, baona p̄o má kpáé á sí a zed̄o s̄ má ye mà ea d̄oágu.

2 Baonapi mé a á suaba, tó á waaso p̄o má kpáépi k̄ua. Tó màa no, á Yesu náaikea k̄e p̄ae.

3 Yá gb̄ia p̄o má mà má dàén ke: Kilisi gá wá duuna yáí lá a k̄ea Luayátaaluwa.*

4 Wá aà v̄i, s̄ à v̄u a ḡōo áāsde z̄i lá a k̄ea Luayátaaluwa.†

5 A azla òb̄o P̄iee, s̄ à azla òb̄o a íwa gb̄eɔn kueplaone lo.‡

6 Bee gb̄ea à azla òb̄o wá gb̄eone ké aa káaaa gudou, aa de gb̄eɔn òaa pla ní bas̄oola (500). An daside ku e tia, áma an gb̄eɔn ánuat̄o.

7 Bee gb̄ea à azla òb̄o Zaakie, s̄ à azla òb̄o z̄inaone píi.

8 Ampíi gb̄ea à b̄o m̀àa, ma ḡs̄ k̄̄nse ũ.§

* 15:3 Isa 53.5-12 † 15:4 Sou 16.8-10, Zln 2.24-32 ‡ 15:5 Luk 24.34, 36 § 15:8 Zln 9.3-6

9 Asa zɪnao guu máme má kpee, mi ka wá omee zɪnao, asa ma ladà Lua gálideɔwa.*

10 Gbēke pɔ Lua kèmee yá mé tò má de kéwa gbā, mé gbēke pɔ a kèmeeɔpi i ke pao, asa ma dēkà deŋla pii. Máme má kèò, gba pɔ Lua dàmee mé tò má kè.

11 Ayámto à bɔ ma kɪi ge an kɪin nò, yá pɔ wále a waasoke á sɪn we.

Wá bɔa gau

12 Lá wále Kilisi bɔa gau waasoke, àkea á gbēo lé o geɔ vuo ni?

13 Tó geɔ vuo, dɔ Kilisi i vuo.

14 Tó Kilisi i vuoe, dɔ wá waasokea gia, mé á Kilisi náaikea gia,

15 wí gɔ Lua seelade egeɔ ũ, ké wá ò à Kilisi vù yáí. Asa tó geɔ vuo, dɔ i aà vuo.

16 Tó Lua lí ge vuo, Kilisi i vuo.

17 Tó Kilisi i vuo, á Kilisi náaikeaá pāe, á kú á duuna guue e tia,

18 mé gbé pɔ ánuatò naa Kilisiwaɔ káalee.

19 Tó wá kuae bee yáí ɔ wá wé dɔi Kilisizi ado, wēnadeɔn wá ũ de gbépii.

20 Sana guu Kilisi bɔ gau, ɔme dɔaa vù séia gbé pɔ gāne.

21 Lá gbēe mé tò ga mò, màa lɔ gbēe tò geɔ vua mò.

22 Kua Adamu bui ũ tò ga lí gbépii. Màa lɔ gbé pɔ naa Kilisiwaɔ wēni e nípii.

23 Baade ní a dɔɔoe. Kilisi mé dɔaa vù séia, a gbēa aà gbéɔ vu aà mɔgɔɔ.

24 ɔ dúnia a láa, Kilisi i kíake mide pii ní ikoò ní gbāa, i a kpala kpa Mae Luawa.

25 Asa à kù Kilisi àò kiblee e Lua gè aà ibeeo kee àà gbadibo ũ.†

26 Ibee pɔ a a mide gbezā mé ga ũ,

27 asa Lua pɔpii ná Kilisie a ɔzle.‡ Ké à mè pɔpii kú aà ɔzɪ, wá dɔ ké Lua pɔ pɔpii nàe a ɔzɪpi báasi.

28 Tó à pɔpii nàe a ɔzɪ, aapi ɔ aà Né pɔ à pɔpii nàe a ɔzɪpi a misiilee, Luapi iɔ de apii ũ pɔpii.

29 Gbé pɔ aai da'ileke geɔ gēe ũ sɔ be? Tó geɔ vu slanao, bóyái wí da'ileke an gēe ũi?

30 Wápiɔ sɔ, bóyái wiɔ ku kai guu gɔɔpii?

31 N'ána pɔ mí dá á yá musu naa Kilisi Yesu wá Diiwaò, miɔ ku ga lézɪ lá gu lé dɔe.

32 Tó mazla yáí ma dēkài ní wàio Efese, bɔ ài a vímeci? Tó geɔ vuo, wá poble, wá imi,

asa wá ga ziae. §

33 Asu to à sásáo, gbēna vái í dàa maa ɔɔkpaē.

34 A su á laaiwa súsu, ásu duunake bo, asa á gbēo Lua dɔo. Ma bee ò ké á á wípi dɔ yáíe.

Gábɔ me

35 Gbēe a me kpelewa geɔ vui? Me kpele aao víi?

36 Sɔ ũ yá! Wili pɔtɔ à bɔle fɔmbasikesaio.

37 Tó wá pɔtɔ, mase ge pɔpálen nò, ili bɔle pɔ wété ũo.

38 Lua í to à bɔle lá a dílewaē, ampíi ní a buio.

39 Pɔ wēnideɔ pii mè doúo. Gbēnazɪnao pɔ rído, nòbɔɔ pɔ rído, bāo pɔ rído, kpɔɔ pɔ rído.

* 15:9 Zln 8.3 † 15:25 Sou 110.1 ‡ 15:27 Sou 8.7 § 15:32 Isa 22.13

40 Luabe pɔɔ ku, dúńńa pɔɔ ku. Luabe pɔɔ gawi ńńo, dúńńa pɔɔ gawi ńńo.

41 Íatē gawi ado, mɔvua pɔɔ ado, saanaɔ pɔɔ ńńo. Baa saanapiɔ gawi dodo kɔē.

42 Maa àò de gɛɔ vugɔɔzɪ. Wɪ gɛ vɪ à yaikɛ, a vu yaikesai.

43 Wɪ gɛ vɪ bɛɛsai, a vu ní gawio. Wɪ gɛ vɪ gbáasai, a vu gbáugbáu.

44 Wɪ gɛ vɪ ní dúńńa mɛo, a vu ní àizána mɛo. Lá dúńńa mɛ ku, àizána mɛ ku lɛ.

45 A kēa Lua taalau wà mèn, gbé sɛ́ia Adamu gò gbé bée ũ,* àma Adamu gbezà gò Nisín wēnikpamade ũ.

46 I kɛ àizána mɛ mé lí dɔaaɔ, dúńńa mɛ mé í dɔaa, a gbɛa sa àizána mɛ.

47 Gbɛnazín sɛ́ia bò b̀̀sutiuɛ, a plaade bò luabɛɛ.

48 Gbé pɔ de tɔɔɛ gbé ũ bò gbé pɔ bò tɔɔɛuwa. Gbé pɔ de luabe gbé ũ bò gbé pɔ bò luabɛwa.

49 Lá wá de gbé pɔ bò tɔɔɛu taa ũ, màa lɔ wáɔ de gbé pɔ bò luabe taa ũ.

50 Yá pɔ má òn kɛ gbéɔ. Tó kpala pɔ bò Lua kíi bò gupuau, wá e ble ní wá mɛoo. Wá e wáɔ ku guyaikesai guu ní wá mɛ pɔ í yaikɛoo.

51 A ma, má asiyá'òé. Wá ga píio, àma wá lí píi

52 káńdo lán wɛɛawa kàaɛ gbezà pézɪ. Asa kàaɛ a ɔbɔ, gɛɔ í vu yaikesai, wápiɔ sɔ wí lí.†

53 Sema wá mɛ pɔ í yaikɛɛ bee gē a yaikesai guu. Sema wá mèn gɛɛ bee gē a gasai guu.

54 Tó wá mɛ pɔ í yaikɛ gè a yaikesai guu, mé wá mèn gɛ gè a gasai guu, ɔ yá pɔ kēa láuɛ bee a pa wá mèn:

Wá zɪblè gawa, à m̀̀dɛ.‡

55 Ga, n zɪblea tón láí?

Ga, n sɛwɛ kú máɛ?§

56 Duuna mé ga sɛwɛ ũ, mé duuna gbáa í bɔ ikoyá guuɛ.

57 Wá Lua sáaukpa, ké í to wá zɪble ní wá Dii Yesu Kilisi gbáao.

58 Ayámɛto ma gbé yenzideɔ, à zɛ gbáa giúgiú bɔzàsai, í wɛtá Dii zɪwa gɔɔpii, asa á dɔ ké zɪ pɔ áɛ kɛ Diiɛ páo.

16

Pɔlu wélege sɔukɛa

1 Lua gbéɔ kámasakaa yá musu, lá má ò Galati b̀̀usu Yesudeɔnɛ, à kɛ màa sɔ.*

2 Asɔ́anɛna ní àsɔ́anɛnao á baade lí ɔa pɔ a è a gbáa léu bɔ adoa, íɔ káaa, ké ásu kámasapi wɛɛɛ gɔɔ pɔ ma mɔo.

3 Tó ma mɔ, má gbé pɔ a ní díɛ aa géɔ zɪ Yelusaleŭ ní taalao ní kámasa pɔ á kàpio.

4 Tó à kù má gɛɛ sɔ, aai gé ma kpái.

5 Tó ma bɔɛ ní Masedonio, má mɔ á kíi, asa má bɔɛ ní Masedonioɛ.†

6 Máɛ e má gɔɔplakéáń, baa buzɛ se máɔ ye bleáń, í gé zɛimɛɛ gu pɔ má géu.

7 Tia kéwa má ye mà gɛ́ala bálalao, máɛ e má gɔɔplakéáń, tó Dii wèi.

8 Má gɔ́ Efɛɛ e Páteko‡ dikpɛ zɛɛ,

9 asa Lua zep̀̀oɛɛ maamaa má zɪ maa kɛ, mé íbɛɔɔ dasi.§

* 15:45 Daa 2.7 † 15:52 1Tes 4.15-17 ‡ 15:54 Isa 25.8 § 15:55 Oze 13.14 * 16:1 Lom 15.25-26

† 16:5 Zln 19.21 ‡ 16:8 Iko 16.9-11 § 16:9 Zln 19.8-10

¹⁰ Tó Timɔtee sù m̀, * ásu keè bùubuu aà víakeé, asa àle zlke Diie lamawaε.

¹¹ A gbēe su sakaaàguo. A kùsũakεε aà e ka ma k̄i aafia, asa mapi ní ma gbéɔ wá wé d̄aaàzi.

¹² Wá gbēdo Apoloo s̄, miɔ naεwà m̀ɔm̀ɔ aà m̀ á gwai ní wá gbé k̄niɔ. A ye m̄ai glao. Tó a zekè, a m̀.

Lɛdaama gbɛza

¹³ A it̄ke, í zea Yesu náaikεa guu. A gbēz̄ɔ yá ke, í gbāa.

¹⁴ A yápii ke ní yek̄io.

¹⁵ A Sefana† bεdeɔ d̄, ké aa de Yesude s̄éiaɔ ũ Gelesi bùsuu mé aa dile wà de Lua gbéɔ d̄nledeɔ ũ. Gb̄é, ma wabikèwáε,

¹⁶ à misiile gbé bee taaɔne ní gbé p̄ aale k̄aikε kua z̄i doūpi guuɔ pii.

¹⁷ Ma p̄ k̄ena Sefana ní F̄ɔɔtunatuo ní Akaikuo m̄awa, asa aa ḡmεε á ḡε ũε.

¹⁸ Aa tò ma n̄se dàdoū ní á p̄o. A gbé bee taaɔ kp̄ela.

¹⁹ Azi bùsu Yesudeɔ f̄kp̄awá. Akilasi ní Pisiio‡ ní ḡalide p̄ aal̄ k̄aa ní beɔ f̄kp̄awá maamaa naa Diiwa guu.

²⁰ Wá gbé p̄ wá s̄nuɔ f̄kp̄awá ápii. A f̄kp̄ak̄ɔwa ní Lua gbéɔ lép̄ak̄ɔwao.

²¹ Ma P̄olu, f̄ε beeá ma ɔgbεε.

²² Tó gbēe ye Diizio, Lua láaikεwá. Wá Dii lé m̀.

²³ Dii Yesu gbēkekeé.

²⁴ Má yeázi pii naa Kilisi Yesuwa.

* 16:10 1Kln 4.17 † 16:15 1Kln 1.16 ‡ 16:19 Zln 18.2

KŌLENIDEɔ LA PLAADE

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Kŏlenideɔ lá plaadee bee lé Kŏleni Yesudeɔ ɔkaakɔ'ɔu ní Pɔluo yá'owēe. An gbēeɔ taaekèè yáa, aa seakè àà gɔa Lua zína úwa. Pɔlu ye wàɔ na ní kɔo, ɔ à azía yá bɔɔlekèné ní yearzìo. A òné lá a pɔ kè na gɔɔ pɔ a ní baona mà (7.5-15).

A kai pɔ́ à a le Efese bùsuu bɔɔlekèné (1.1-11), ɔ à taasi pɔ́ á kè Kŏleniɔ yá dɔ́ngu. Yápiɔ piíá àà Kilisi zínakeyáɔne. A yá pɔ́ tò a yá'òné pàspàsi a lá sèia guu bɔɔlekèné ní lá a pɔnakè gbèzã, ké a yápi oa gbèsù (1.12-7.16).

Yude Yesudeɔ kámasakaa yá musu (8-9), à wabikè Kŏlenideɔwa aa gbada ní nòsemendoo, asa à mè: A wa Dii Yesu Kilisi gbēke dɔ. Aà pɔde'ia à gɔ́ pɔsaide ú á yáí, ɔ àà pɔsaideke guu à á ké pɔdeɔ ú. (8.9)

Lápi láakli (10-13) Pɔlu a yá'oa líle. A èa sù gbé pɔ́ aale a dile zína úo yáwa. ɔ lápi yá míde ní gbēkekeakɔeɔ (13.11-13).

Wásu to Pɔlu azía yá'oa ní nòsepuaɔ wá sásáo. I ke aázía bɔa maa ge aázía yáze'ea àle yáo, àle a zínake'iko ɔɔnèe, ké wá e Yesu Kilisi baona sí, wí àà dɔ́ Dii ú.

Nòseninia

¹ Mámemaɔ Kilisi Yesu zína Pɔlu lá Lua yeiwa ní wá gbèdo Timɔteeo, wámee wa láe bee kè Lua gálide pɔ́ kú Kŏleniɔne ní Lua gbé pɔ́ kú Gelesi bùsuuɔ píi.

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisi gbēkekeé, i á gba aafia.

³ Wá Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, Mae Lua sósobide gbēɔsenininapi.

⁴ I wá nòse níniwēe wá íadama píi guu, ké wá e gbé pɔ́ kú baa íadama kpeletaa guuɔ nòse níniné sɔ́ ní nòse níniɔ pɔ́ Lua wá nòse níniowēeɔ.

⁵ Lá taasi pɔ́ Kilisi kè í liwázi, màa lɔ wá nòse í níni maamaɔ Kilisi yáí.

⁶ Tó wá wá wetã, á nòseninia ní á bɔao yáíe. Tó Lua wá nòse níni, á nòseninia yáíe, ké à e taasi dou pɔ́ wále ke fɔ́.

⁷ Wá á náai vɔ́ seasai, asa wá dɔ́ lá á bàa kú ní taasi pɔ́ Kilisi kèò, á bàa kú ní nòseniniapio lɔ.

⁸ Gbēɔ, wá ye àò dɔ́ lá wá wá wetã Azi bùsuu. A tòwá maamaɔ, a de wá gbāa léa, baa wá wēni wá wé dɔ́i lɔ seo.

⁹ Yá daawála, wále e wa gae. Bee wá lé ké wásu ze ní wázía gbāaoo, sema Lua pɔ́ í geɔ vu gbāa.

¹⁰ A wá bɔ́ kai zɔɔ guu, mé a wá bɔu. Aàpi wá wé dɔ́i àà wá bɔu lɔ

¹¹ wabi pɔ́ ále kewēe sabai. Beewa gbéɔ Lua sáaukpa dasi wá yá musu gbēke pɔ́ a kèwēe gbé dasiɔ wabikewēe yáí.

Pɔlu wélege gbooa

¹² Yá pɔ́ wí a íanadán ke: Wá láasoo daa dou, asa ní Lua gbāao wá kú ní nòsepuaɔ mɔafilisai dúnia guu, atēsa á kíi. Dúnia ɔnɔ wá kuɔo, sema Lua gbēke.

¹³ Wili láe kééo, sema pɔ́ i a kyoke á dɔ́ bàasio.

¹⁴ Lá á wá dɔ́ gía yɔɔ, má ye à wá dɔ́ sásá, ké á íanadã wá yá musu Dii Yesu mózi, lá wá dã á yá musuwa.

15-16 Kō náaikēapi guu má díle yáa ma Masedoni gea guu mà bōle á gwai káau, mí ea su ní á kíio, í báaa e gēn pla, í dōnlekemeē ma Yude gea guu.*

17 Ké ma gea bee díle, ma leplayá'ò yà? Tó má díle mà yáke, dúnia yá í dōaameē, ò í kemēē kándo ao ao ge aawo aawo úa?

18 Lá Lua náai vī, yá pō wá òé de ao aawo úo.

19 Lua Né Yesu Kilisi pō mapi ní Silivēeo ní Timōteeo† wa aà yá waasokèé á gbé pō í me ao aawo no, Lua pō í me aon aà ú.

20 Asa lé pō Lua gbè pīi síana í ke aà guue. Ayāmeto ní Yesu Kilisipi tóo ò wī me āmi, Lua tōba yái.

21 Lua mé wá zīnapèle naa Kilisiwa ní ápiio, à wá díle adoa,

22 à a seela kèwá, à a Nisína dà wá sōu gba pō Lua dōaa dàwēē ú.

23 Lua mé ma seelade ú, a ma nōse dō. Ké má ye ladawáo yái mi gé Koleni bo.

24 Í ke wále gbāamōé á luanaaikēa guu no, asa a zèdōu kò, wále zíkēáno á pōna yái.

2

1 Ó má è maziwaa a maa mà mós á kíi ní poyao bo.

2 Tó ma á pō yáé, déme a ma pō ke nai, mé í ke á gbé pō ma á pō yáé bāasio?

3 Ma lakèé màa, ké tó ma mō á gwai, á gbé pō á de á ma pō ke naō su ma pō yaoe. Má á náai vī ápii, ké ma pōna de á pōna ú.

4 Ma lápi kèé ní pōsiao ní nōsepuso ní wé'ioe, í ke ké má á pō ya yái no, ké àò dō lá ma yeaázi kà yái.

5 Lá gbēe poyayá kè, í ke ma pō a yào, ápiie, ge á gbēe, ké ma yá'oa su gēagēo.

6 Ía pō á daside dà gbépiwa mòwà.

7 Ayāmeto à sūuukaàno sa, à aà nōse níniè, ké aà pōsia zōo su aà mō íio yái.

8 Bee yái ma awakpáé, à òbè wásawasa ké á yeaázi.

9 A yái ma lápi kèé, ma likpálewá mà e dō tó á yá pō má òé kúa pīi.

10 Tó a sūuukè ní gbéio, mi keaàno sōe. Sūuu pō má kè, tó yáe su ku, má kè á yái Kilisi gēē úe,

11 ké Setáu su ònōkewēeo yái, asa wá gí aà kōni dōio.

Luabaakuarínō yá dafu

12 Ké ma ge Kilisi baokpai Toloasi, Dii zepōomeē,

13 āma ma nisína zeao, ké mi a gbēdo Titu eo yái. Ó ma lezámá we, ma da Masedoni zéu.*

14 Ma sáaukè ní Luao, asa í dōaawēe goōpiie, wio zīblenao ú naa Kilisiwa, wí aà dōa gí fáe gupiiu.

15 Asa wá de tulaleti gí na pō Kilisi kpása Luae ú gbé pō àle ní suabao ní gbé vūaaaō guue.

16 Wá gè gí ú gbēeone, ò í ga iné. Wá wēni gí ú gbé klniōne, ò í wēni iné. Wá déme kà bee keai?

17 Wá de lán gbé pō aabō Lua yá laataowao. Naa Kilisiwa wí yá'ò ní nōsepuaō ní Lua dōao a zīnaō ú.

* 1:15-16 Zln 19.21 † 1:19 Zln 18.5 * 2:13 Zln 20.1

3

1 Wa ea su wázla sáaukpaawa yà? Wá bàa kú ní seela lá pò wa kèé ge pò á kènéo lán gbèewa yà?

2 Amé á wá taalapi ù, a kèa wá sòwa. Gbépii a fò dõ, i a kyoke.

3 A yá bò gupuau, á de lá pò Kilisi kè a ná wá ɔʒí ù. I lápi kè ní gáalula ío no, a kè ní Lua bée Nisínoe. I kè gbè pèpèewa no, * a kè á sòwae.†

4 Wá a náai ví màa Lua ae ní Kilisi gbáao.

5 I ke ní wázlao wi ka wá me zípi bò wá gàuéo, Lua mé wá káwà.

6 Ɔme wá káwà, ɔ wá de aà bàa kua ní gbéyá dafu zíkènao ù.‡ I ke ikoyá no, Lua Nisína yáe. Asa ikoyá í ga inée, Nisínapi sò í wèni iné.

7 Ké Lua ikoyá kè gbè pèpèewa, a gawí bò Moizi oawa.§ N a tekea gèazeakeo Isailio í fò gwàò. Tó zé pò í ga inépi bò ní gawí bee taao,

8 Nisínapi zé gawí deai?

9 Lá zé pò í yádaríla gawí vl, zé pò í to yá bórinò na gawí dea zò.

10 Pò pò gawí vl yáa gawí vl bo, gawí pò deaalapi yái.

11 Tó pò gòsoplana bò ní gawío, pò pò bo ku gawí dea zò.

12 Wèdaa beei guu wi yá'o seasai.

13 Wá de lán Moiziwao. A sálana kù a oaa, kè Isailio su a oa tekea pò lé gèzea láaa eo.*

14 An nòse tàta, asa e gbā tó aale Luabaakuarinò lá kyoke, sálana dòupi bo kua ní láasooae. Ili goo, sema tó gbé naa Kilisiwa bàasio.

15 E tia tó wále Moizi yá kyoke, sálanapi bo kua ní láasooae.

16 Ama tó aa zè ní Diio, sálanapi a go ní láasooa.

17 Diipi mé Lua Nisínapi ù, mé gu pò Dii Nisínapi kuu, we wí gò wééo ù.

18 Wá gbé pò pò gò wá oawa, wále Dii gawí ɔloné lán díiwa, wio li laaáwa, wá gawí bo káfi. Dii pò de Lua Nisína ùpi zín we.

4

Zinao kua ga lézi

1 Ayámeto lá Lua zí bee dàwèe a sùuu guu, wá kúsu lí kwéo.

2 Wa ɔkpá asii wisaiyázi, wili yáke ní wezéoo, mé wili Lua yá koleo. Wi síana'oné wásawasa wá wázla keke gbépiié Lua dõa guue.

3 Tó baona pò wále kpá uleae, gbé vūaaaa ɔ a uleané.

4 Asa dúniæ bee dii Yesusaide ɔ wé vlakù, kè aasu baona sí, Kilisi pò de Lua taa ù gawí gupunéo yái.

5 Wá zía kpáwa wále keo, Yesu Kilisi diike kpáwa wále ke, mé wále zòbleé aá yái.

6 Lá Lua ò yáa, gu pu gusiau,* à gupù wá sòu màa bo. Gupuapi de aá gawí pò lé teke Kilisi oawa dõa ù.

7 N beeo wá gbé pò wá àizee bee kúaa, wá de lán gí oowa, kè wá e dõ gbāa zò í bo Lua kíe, wá kíi no.

8 Wio ladawá gupiiue, ní beeo wili fuo. Wi bílike, ama wá wé da Luazi lí busao.

9 Wí wá wétá, ama Lua lí wá tó weo. Wí wá pále, ama wili gao.

* 3:3 Bõa 24.12 † 3:3 Zel 31.33, Eze 11.19 ‡ 3:6 Zel 31.31 § 3:7 Bõa 34.29 * 3:13 Bõa 34.33

* 4:6 Daa 1.3

10 Gɔɔpii wá kú Yesu ga suawá guu, ké aà wēni e bɔ gupuaú wá mewa yáí.

11 Wá gbé b̄éé wio ku ga lézɪ Yesu yáí, ké aà wēni e bɔ gupuaú wá me pɔ a ga guu yáí.

12 Maa gapi lé zike wá guu, mé wēnipi lé zike á guu.

13 A kēa Lua taalau wá mè: Ma Lua náaikè ɔ ma yá'ò.† Wápiɔ sɔ wa Lua náai doupi kè, ɔ wále yá'o a yáí.

14 Asa wá dɔ lá Lua Dii Yesu bɔ gau, a wá boaàno gau sɔ, i wá kpá a kùe sãnu ní ápiɔ.

15 Beeɔ lé wá le pii á yáí, Lua gbēke i li gbé dasidea, aà sáaukpaá i káfi aà tɔba yáí.

Weda mè dafui

16 Ayameto wá kúsu lí kwéó. Baa tó wá mekaa lé yaíke, wá guu ɔ dafukú lá gu lé dɔe.

17 Wá ladama gɔɔ do leɛnae bee lé gawi zɔ láasai iwēe, a de beeaó.

18 Wá wé kú pɔ pɔ wí wesie kíio, sema pɔ pɔ wíli wesieo. Asa pɔ pɔ wí wesieá gɔɔpla pɔe. Pɔ pɔ wíli wesieo sɔ ɔ ku gɔɔpiie.

5

1 Wá dɔ tó wá sɔ pɔ wá kúu kpé ũ dúnia guue bee yaa, Lua a kpé pɔ wí dɔ ní ɔoo kpáwá a be e gɔɔpii.

2 Wí we sɔpi guu fēee, wá ye luabe pɔpi dae,

3 asa tó wa bɔ sou, wá ku mesaió.

4 Gɔɔ pɔ wá kú sɔe bee guu, wí we fēee lá wá asoseawa. I ke wá ye bɔ a guu no, wá ye luabe pɔ dae, ké wēni wá sɔ pɔ í gapi mɔ.

5 Bee yáí ɔ Lua wá kái, ɔ á a Nisina kpáwá gba pɔ á dɔaa dāwēe ũ.

6 A yáí tò wá sɔ ɔ dilea. Wá dɔ gɔɔ pɔ wá mee bee ku, wá kú Dii kíio.

7 Asa Dii náai wá kuò, i ke wesia pɔele yá no.

8 Wá sɔ ɔ dilea. Bɔa sou gea Dii kíí mé maawēe.

9 Kua me guun nò, bɔa a guun nò, wio wele wá yá kaaágu.

10 Asa Kilisi aɔ zɔlea a gɪnaa, wápii wí bɔ ze aà ae, i flabo wá baadee aà kua me guu yákeawa, a maa ge a vāi.*

Gbenazina kea na ní Luao zɪ

11 Lá wále viake Diie maa, wí wele gbéɔ yápi zé e. Lua wá sáasá dɔ, mé wá ye á wá dɔ á sɔu maa.

12 Wále wázla sáaukpaé ɔ no, wále á gba zé á íanadá wá yá musue, í e yázási gbé pɔ í íanadá pɔ pɔ ále e ní wéó, i ke sɔ yá nowa.

13 Tó ále e wá liaaae, Lua yáíe. Tó wa su wá dɔɔwa, á yáíe.

14 Asa Kilisi yeawázi yá mé wá kua gbāa. Wá è tó gbé mendo ga gbépii gēe ũ, aa ga mípiin we.

15 A ga gbépii gēe ũ, ké gbé pɔ gɔɔ su wá kú nízia pɔ ũ ɔo, sema gbé pɔ ga ní gēe ũ á vù pɔ.

16 Bee yáí wíli gbēe gwa lá dúnia í aà gwawa tia ɔo. Baa ké wá Kilisi dɔ lá dúnia aà dɔwa yaa, wá aà dɔ maa tia ɔo.

17 Tó gbé naa Kilisiwa, gbé dafue. Aà kua zi gè, a dafu mé mɔ.

18 Bee b̀ Lua k̀i piie. A wá keano na ń Kilisi gb̃ao, ̃ à gb̃é kea naano z̀ d̀aw̃e.

19 Kilisi sabai Lua d̀unia k̀eano na gb̃é t̃aao ỹadasai. A gb̃é keaano napi ỹad̃aw̃e.

20 Beewa Kilisi g̃eon wá ũ. Lua lé gb̃é sisi wá musu. Wa wabikèwá Kilisi gb̃eu, à ke na ń Luao.

21 Lua tò duunsaide g̀ duuna awakpab̀ ũ wá ỹái, ké naawá guu Lua i to yá b̀wano na.

6

1 Lá wále z̀ike Luae, wa awakp̀ae, ásu to gb̃eke p̀o Lua k̀è ke p̃ao.

2 Asa Lua m̀e:

Ma n ỹamà a g̀owa,

ma d̀onle suabag̀o.*

G̀o k̀a sa, gb̃a mé suabag̀opi ũ.

3 Wili yá p̀o a to gb̃é fu keo, ké wasu wá z̀i s̃a eo ỹái.

4 Wi wá luazikenke ɔ gb̃éne yápii guu. Wi menaf̃o maamaa ń iadaawáo ń taasio ń wét̃eao.

5 Wá wá gb̃é, wá wá k̀a kp̃eu, wá f̃elwano. Wa z̀i gb̃aa k̀e, wi e i'òo, noana wá d̃e.

6 Wá òlne ń ǹsemendoo ń d̃ao ń s̀uuuo ń maak̃eao ń ǹsepuaoo ń yenzi m̀afilisaio

7 ń s̃iana'oao ń Lua gb̃ao. Wá maak̃eb̀o k̀ua wá ɔplaa ń z̃eoo.

8 Wí wá kp̃ela, wí wá kp̃eb̀o. Wí wá t̃o ṽai sí, wí wá t̃onasi. S̃iand̃e wá ũ, ̃ wí wá dile m̀afilide ũ.

9 T̃o d̃e wá ũ, ̃ wí wá dile gb̃eand̃o ũ. Wá b̃éee fá, ̃ wí wá dile g̃eo ũ. Wí wá dile p̃gb̃eao ũ, ama wili wá deo.

10 Wá p̀o nae, ̃ wí wá dile p̃osiadeo ũ. Wí gb̃é ke ɔdeo ũ dasi, ̃ wí wá dile taasideo ũ. Wá p̀pii ṽi, ̃ wí wá dile p̃oesaideo ũ.

11 Kolenide, wa yá'òe wásawasa, wa wá ǹse w̃é.

12 Wi wá ǹse k̀ukpaéo, áme a á p̀o k̀ukpaw̃e.

13 Ma yá'òe lán ma néowae. Lá wa wá ǹse w̃é, à á ǹse w̃ew̃e s̃o.

K̃ea Yesusaideowa

14 Asu nak̃wa ń Yesusaideo. Kpelewa maa ń ṽaio aa gb̃ekpa ń k̃oi? Baa kpele gupua ń gusiao ṽi ń k̃oi?

15 Kilisi yá a k̃se ń Set̃au p̀o kpelewa ni? Bó Yesude ń Yesusaideo ṽi ń k̃oi?

16 Kpelewa Lua kp̃é lé a ke dou ń t̃aao? Lua b̃é kp̃én wá ũ, lá a òwa à m̀e:

Má k̀ur̃no, má bebe ń guu,†

m̃o de ń Lua ũ,

aaio de ma gb̃é ũ.‡

17 Aỹameto Dii m̀e:

A k̃éma, àlio k̀u ádoa,

ásu ɔk̀a p̀o gb̃al̃awao,§

mí á sí,

18 m̃o de á Mae ũ,

io de ma neg̃e ń ma neñe ũ.*

Dii Gb̃aapiide mé ò.

* 6:2 Isa 49.8 † 6:16 1Kln 3.16, 6.19 ‡ 6:16 Eze 37.27 § 6:17 Isa 52.11 * 6:18 2Sam 7.14

7

1 Ma gbè yenzide, lá Lua legbèwēe màa, wà kē yá pò í me ní nisinao gbàlewa míómí, wí wēle wà wá kua adoa lepapa víakea Luæ guu.

Pɔlu pɔ kea Kolenide wa na

2 A wá kú ɔplapla. Wí tàaekē gbēēo, wí gbēē ɔkpaɔ, wí gbēē taiinkēo.

3 Mi bee o mà yádaála no. Má ò kò, wa gan nò, wá kún nò, á yá dɔ wá sɔwæ.

4 Má á náai ví zɔɔ, mí ílanadá á yá musu maamaa. Wétēa mɔawēe guu pii ma nòseninia kpɛ ɔo, ma pɔ kèna yáiyái.

5 Baa ké wa ka Masedoni búsuu,* wá me i e dɔo. Wétēa pii wá lé, wá fɛléwá ní sòleo, ɔ wá kú sòdeedeē guu.

6 ɔ Lua pò í yēēsaide nòse níni wá nòse níniwēe Titu mɔa guu.

7 I ke aà mɔa ado no, ké a aà nòse níniè yáie ɔ. A òwēe ále ma bēeke, á kú déndɔmēe guu, a zemanɔ sa, ɔ ma pɔna kàfi.

8 Baa ké lá pò má kèè á pɔ yá, má làasoo pále dà yáa, ké má è lápi á pɔ yá ɔɔpla,

9 áma ma pɔ kèna sa. I ke ké ma á pɔ yàè yáí no, ké á pɔsia tò a nòselile yáie. A pɔyaapi bɔ Lua kíie. Bee yáí ásoo wá kèéo.

10 Pɔsia pò bɔ Lua kí í to gbé nòselile Luapi i aà suaba lío déndɔmēe vío. Dúnia pɔsia mé í ga iné.

11 A gwa lá pɔsia pò bɔ Lua kíipi zíkè á guu. A me wá sa, a gi ní áziao, á pɔ fɛle, vía á kú, a ma bēekè, a wɛtá, a wáikena swágaga. Apíi guu a ázia òlóné ké á tàae ví yápi guuo.

12 Baa ké ma lápi kèè, i ke gbé pò tàaekè ge gbé pò á tàaekèè yáí no, má kè Lua dɔa guu, ké á yeawázi e bɔ gupuaue.

13 Wá nòseninia bee báasi, wá pɔna kàfi maamaa Titu pɔna yá musu, ké apíi á tò aà nisina sù yáí.

14 Ma ílanadáè yáa á yá musu, i to wí ma kúo. Lá wa slana'òè yápii guu, màa wá ílandáa Titu kè slana ũ.

15 Lá a aà díle gbía a aà kpɛlá, mé a aà yámà apíi, tò à làasookè yápiwa, aà nòse í ea yáalwáe.

16 Ma pɔ kèna, ké má á náai ví yápii guu yáí.

8

Kɔ kamasakaa

1 Gbè, wá ye àò gbēke pò Lua kè Yesude pò aa ku Masedoni búsuu wéle ní wéleone dɔ.

2 An yɔa ní ladaama pásio guu, an pɔ kèna maamaa, ɔ baa ní ní taaside búbuuuke aa gbadà sɔúsɔ.

3 Má òé aa gbadà ní gbāa léu, a de ní gbāa léa se.

4 Aa gbèawá nízia awa ní awao, wá ní gba zé ní ɔ e àò ku Lua gbé kámasa guu.*

5 Aa kè de lá wá wé dɔia, aa nízia kpà Diiwa gía ní wápi ɔ lá Lua yeiwa.

6 ɔ wa wabikè Tituwa aà gé kámasa yá pò a dàale á guu lekpaafi.

7 Lá á gbāa yápii guu, luanaaikéa ní yá'oaó ní dɔao ní yápii áiao ní á yeawázio, àò gbāa kámasapi kaa guu ɔ.

* 7:5 2Kln 2.13 * 8:4 Lom 15.26

⁸ I ke ma yādīlé no, kɔai pɔ gbēpāleɔ kɛ ɔ má òé, ké mà e mà á yea gbéɔzi sɔana dɔ.

⁹ A wá Dii Yesu Kilisi gbēke dɔ. Aà pɔde'ia à gɔ pɔsaide ũ á yáí, ɔ aà pɔsaideke guu à á ké pɔdeɔ ũ.

¹⁰ Lá má è yápi musun we. Bee kɔsɔ ní á gbé pɔ á ze ní yápio za muyāa, mé á kɛɔ.

¹¹ A yápi lekpaalí sa. Lá á sɔu mà ní á keao, à ke á gbāa léu.

¹² Tó gbé gbadà ní nɔsemendoo a pɔvía léu, bee í ká, i ke pɔ pɔ á vɔ no.

¹³ I ke áo taasike gbé kɔniɔ aao namable no. Aɔ kpaalí.

¹⁴ Tia kéwa pɔ pɔ diázi à yooné an pɔkēsāama guu. Gɔɔewa sɔ, pɔ pɔ dirɔzi aai éa yooé á pɔkēsáawá guu. Beewa áo kpaalí.

¹⁵ Lá á kɛa láuwa wá mɛ:
Sɛlenzɔɔde pɔ i fɛo,
yɔɔnde pɔ i kēsāo.†

Pɔlu Titu sáaukpaɔ Kɔlenideɔne

¹⁶ Ma sáaukè ní Luao, ké a tò á yá dɔ Titu sɔwa lamawa.

¹⁷ A wá yāmà, aà mɛ wá à mɔ á gwai, àlɛ mɔ teasi no.

¹⁸ Wá gbédo pɔ aà tɔ ligua Yesudeɔ guu pii baonakpaɔ musu ɔ wá dàè.

¹⁹ Bee gbɛa lɔ Yesudeɔ aà sè aà géwanɔ kámasa zɔ pɔ wále ke kei. Wále zipi ke Dii tɔɔa yáíe ní nɔsemaa pɔ wá dào.

²⁰ Wále gbéɔ wá taae'ea gba zɔɔ pɔ na wá ɔzɔ yá musu abaa bɔ.

²¹ I ke yá pɔ maa Diie ɔ wále weele adoo, ní pɔ pɔ maa gbēnazinaɔneɔ be.‡

²² Wa wá gbēpāle dāné lɔ. Wa aà laai gwá a gēna lé vɔ, wá è a āiavɔ yápii guu, mé aà āia èa káfi tia, ké a á náai vɔ yáí.

²³ Titu gbé bee sɔ, ma zikendee pɔ wi á maa weele sánun aà ũ. Wá gbé kɔniɔ sɔ, Yesudeɔ zinaɔne, aal Kilisi tɔɔ.

²⁴ Ayāmeto à ɔɔné ké á yerzi, Yesudeɔ i dɔ ké wá íandāa á yá musu sɔana vɔ.

9

¹ Má lákéé Lua gbéɔ kɔ kámasa pɔ wále kápi yá musuo,

² asa má dɔ a nɔsemaa dà, ɔ ma íanadā Masedoniɔne ma mɛ Gelekiɔ sɔu mà za muyāa. A āiapi ní gbé daside mɛ fɛle.

³ ɔ ma wá gbépiɔ zɔwá áo ku sɔu guu lá má òwa, ké íana pɔ wá dà yápi musu sɔ ke pāo.

⁴ Tó Masedoniɔ mɔmanɔ, tó aa è á sɔu i mao, wí a wá kúe, ké wa á náaikè yáí. A è, má á pɔ o be?

⁵ Ayāmeto má è a maa mà o gbépiɔne aa dɔaamɛɛ, aa gba pɔ a dɔaa a a legbè yá keke káau, a sɔu i ma, iɔ de nɔsemendo gba ũ, i ke gba teaside no.

Gbadaa ní nɔsemendoo

⁶ A láasooke yáe beewa.

Tó ní tɔ yɔɔ, ni keke yɔɔɛ,

tó ní tɔ zɔɔ, ni keke zɔɔɛ.

⁷ Baade kpá lá à zèd a sɔ guuwa oosisisai teasisai. Lua ye gbé pɔ í gbada ní pɔnaozi.

⁸ Lua a fɔ to éfāai pii líála, gɔɔpii pɔpii i mɔwá yápii guu e à líála maakɛa pii guu.

† 8:15 Bɔa 16.18 ‡ 8:21 Yaa 3.4

9 A kēa Lua taalau wà mè:

I pò fáε taasideɔne,

aà maakεa ɔ ku gɔɔpiiε.*

10 Lá Lua í pɔbui kpa pɔtɔnawa mé í pɔblea kpa gbépiiwa,† a pɔbui kpáwá, í kśé, á maakεa gbε í yàasa kú.

11 A á ke pɔdeɔ ũ yápii guu, ɔ gbada sɔɔsɔɔ gɔɔpii, gbéɔ í Lua sáaukpa gba pò á dànέ wá sabai yáí.

12 Asa Lua gbéɔ pókēsāma bɔɔle ɔ kāmasa zɔpi lé ke adoo, a to Lua sáaukpa ligua maamaa ɔε.

13 Gbéɔ Lua tɔɔɔ, asa kāmasa pò á kàpi lé ɔɔné a misíile Kilisi bao pò a zèðε, mé a gbékekèné í gbépiiɔ ní nòsemendoo,

14 aai wabikεé, aai á nide Lua gbéke pò tǔwá yáí.

15 A Lua sáaukpa aà gba pò gè oaa yáí.

10

Pɔlu gia ní azɔao

1 Ma Pɔlu, ma awakpàé ní Kilisi nòsenie sùuuo, ma gbé pò í me má buse á guu mé má pásí á kpe.

2 Ma wabikèwá, tó ma mɔ, ásu to màɔ pásíánɔɔ, asa má fɔ mà a pásí ɔɔ á gbé pò aai me dúnia yá mé lé dɔaawéεne.

3 Wá kú dúnia guue, áma wili zɔka lán dúnia gbéɔwao.

4 Wá gɔkeɔɔ á dúnia pò no, Lua gɔkeɔ gbāa pò wi zegikí gboòɔne. Wi ɔno búinaɔ suumpaò

5 ní wala pò í gínε wá Lua dɔo pii. Wi láasoo pii kú zɔɔ ũ aa misiile Kilisie.

6 Tó a misíilewéε wásawasa, wá sɔu mà wá swágbāadeɔ swágaga.

7 Í gbé gwa a beawae. Tó gbé díle Kilisi pón a ũ, aà εa láasooke yáε beewa. Kilisi pón wá ũ laaàwa sɔ.

8 Baa tó ma íanadà zɔɔ iko pò Dii kpáwá yá musu, wí a ma kúo, asa á zεdɔa yáíε, í ke á gbooa yáí no.

9 Má ye ma lákεaé àɔ deé víadadanzi ũo.

10 Wí me ma lác gbía, í ní gba gbāa, áma tó wá kú kɔ wéu, ma lé ɔ buse, ma yá lí tǔmáo.

11 Gbé pò lé o máaɔ dɔ ké lá wá de lác guu, màa wáɔ de kua kɔ wéu.

12 Wá ke muaa ge wá wá léε ũ ní gbé pò aale nízia sáaukpaɔ. Aa nízia kpaala ní kɔo ní nízia léε ũa ní kɔo ɔno vío.

13 Wá gbé beε, wá íanadà de a léao. Wá dá kɔɔ pò Lua dàwéε léue. Baa ápiɔ, kɔɔpi á ká.

14 Lá wa ka á kíí, wáε ví wá pò léao, asa wa mɔ ní Kilisi baoo é á kíí.

15 Wíli íanadà de a léa wa gbépáλεɔ zíkáuo. Lá á luanaaikεa lé káfí, wá ye zí pò wáε ke á guu ɔta maamaa é kɔɔ pò Lua dàwéε léue,

16 wí gé baopi kpái bùsu pò kú á aεɔ guu, gbépáλεɔ taaabaa íandásai.

17 Tó gbé ye íanadà, aà dá Dii yá musu.*

18 Í ke gbé pò í azɔa sáaukpa mé maaɔ, sema gbé pò Dii í aà sáaukpa.

* 9:9 Sotú 112.9 † 9:10 Isa 55.10 * 10:17 Zel 9.23

11

Zina eɛnaɔ

1 A ma fɔ yɔɔ ní ma sɔ̀ukeɔ̀, àma àle ke kò.

2 Lá Lua lí sí sàao, màa ɔ̀ má kùá á yá musu. A gɔ̀ m̀endoe, ɔ̀n Kilisi ù. Ma á kpásàwà ẁndia léso ùe.

3 Lá ml̄e k̄nikè Eɔ̀væ á aà sàsá, * vía lé ma kú ké á su á sàsá s̄, í á naa Kilisiwa gbàsísai ní ǹsemendoo tó.

4 Tó gbé mà Yesu yá pò dodo ní wá pò waasokèè, ge nisina pò dodo ní pò pò á èo ge baona pò dodo ní pò pò á s̄io, í aà gba zé maamaae.

5 Má è má k̀ésáa zina pò a ní díle deńlaɔ̀zi yæ guuo.

6 Baa tó ma léna nao, má d̄sa vl̄. Wá ɔ̀bé ápii wásawasa yápii musu.

7 Ké ma baona pò b̀ Lua kí waasokèè pòsiwásai, mé ma azla bùsa á káfla yáí, tàae má k̀èa?

8 Ma Yesude páleɔ̀ taiinkè, ma a asea èmá, ké mà e mào zíkè á guu yáí.

9 Gɔ̀ pò má kúánɔ̀, tó pò lé k̀ésáa, mili íada gbèewao. Wá gbéɔ̀ b̀ Masedoni bùsuu, aa m̀m̄e ní pò pò lé k̀ésáa.† Má azla kùá, mi ke gbèe aso ùo, mé má mazla kùá màae.

10 N Kilisi stana pò kú ma guuo, gbèe a kpa ma íandáyápiè Gelesi bùsuuo.

11 Bóyáí má ò màai? Má yeázi noa? Lua d̄s.

12 Yá pò mále ke máo kee, ké mà e zez̄ gbé pò aale ma léwɔ̀ne aa íanadá láwáwa yáí.

13 Gb́píá zina eɛnaɔ̀ne! Ziken m̀afilideɔ̀ne! Aaí lí Kilisi zina ù.

14 Yáɔ̀nsae no. Baa Setáupi í lí gupua malaika ùe.

15 Lá màae, tó aà zíkenaɔ̀ lí maa zíkenaɔ̀ ù, yáɔ̀nsae no. An zia aɔ̀ de ní yákeawae.

Pɔ̀lu taasikea a zínake guu

16 Ma ea lé o l̄, gbèe su ma gwa sɔ̀ ùo. Tó màan s̄o, ào ma kùá màa, ké mà è íanadá yɔ̀.

17 Yá pò mále o, Dii mé ma dauo. Iana pò mále dá mazla náaikea guue bee, mále dá mísaike guue.

18 Lá gbéɔ̀ lé íanadá dasi dúnia yá musu, mapi s̄ má dáe.

19 Asa á ɔ̀nɔ̀naɔ̀ í menaf̄ ní mísaideɔ̀ ní p̄nɔ̀nao.

20 Tó wále á ke zɔ̀ ù, tó wále á só, tó wále á taiinke, tó wále gbáablewá, tó wále á sánke, í menaf̄.

21 Stanae, wá buse! A k̀em̄e wí ù! Ama pò pò gbé kùá àle a w̄ó ke, má kùá s̄e. Mále o mísaike guue.

22 Ebeluɔ̀ no lò? Má a ù s̄e. Isailiɔ̀ no lò? Má a ù s̄e. Ablahaɔ̀ buiɔ̀ no lò? Má a ù s̄e.

23 Kilisi zíkenaɔ̀ no lò? Má a ù deńla. Mále yá'ò lán íandewae. Ma zíkè deńla, ma daakpeu deńla,‡ má a gbèa lé d̄s̄o, ma kua ga léz̄í ḡna lé vl̄o.

24 Yudaɔ̀ ma gbé fl̄aala le bla m̀endosai§ ḡn s̄o.

25 Wá ma gbé ní goo* ḡn aās̄. Wá ma papa ní gbèo ḡn do.† Gó kpàlemanɔ̀ ḡn aās̄, ma ke ísi guu gɔ̀ do fáane ní gwáas̄inao.

* 11:3 Daa 3.1-5 † 11:9 Flp 4.15-16 ‡ 11:23 Zln 16.23 § 11:24 lko 25.3 * 11:25 Zln 16.22

† 11:25 Zln 14.19

26 Ma wéle dasi gea guu miò ku kai guu: Swa kai, kpáiweliwé kai, Yuda kai, buipále kai, benanguo kai, sèa kai, ísia kai, Yesude egeña kai.

27 Ma zì gbáa kè ní wáwáò, ma itèkè a gèna lé vío, nàana ní imio ma dede, ma leyè a gèna lé vío, má kú búu íandea guu.

28 A kíniò bàasi Yesudeò píi káakea Ì tōaa lá gu lé dō.

29 Gbèe búsa ò mí busaoa? Gbèe fù ò ì ǝaoa?

30 Tó a maa mà ínadáe, má dá ma yèesaike musue.

31 Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae dō ké mále eeto. Wáò aà sáaukpa gòopii!

32 Gòò pó má kú Damasi, kí Aleta ziia ò wá wélepi bíiboleò dá wá ma kú,

33 ò wá ma bò fenentiu, wá ma pila ní bao gbí guu bíi kpe, ò ma pilimá.‡

12

Pòlu wépfungu'ea

1 A kú mà ínadáe. Baa tó a ài vío, má ea su wépfungu'eaò ní yá pò Dii òlmeewá.

2 Má gbèe dō naa Kilisiwa, wá aà sè gèò e luabe slana, a wè gèò mèndosain la. A gè ní meon nò, mesain nò, má dō, Lua mé dō.

3 Má dō ké wá gbépi sè gèò e àizānableki. A gè ní meon nò, mesain nò, Lua mé dō.

4 A yá pò a oa keo mà, gbēnazina a zé vī à sèle siuo.

5 Má ínadá gbépi yá musue, áma má ínadá mazía yá musuo, sema ma yèesaike yá bàasio.

6 Tó má ye ínadá, má ínadá mísaide úo, asa slana má o. Ama má dāo, ké gbèe su ma dile de lá á è má de ge lá á mà ma léulao.

7 Ké másu mà wala ke yázòò pò Lua òlmeewo musuo yáí, à le sòò ma meu Setāu íwa ú, àò ma gbē.

8 Ma wabikè Diiwa gēn áaò yápi musu, aà pópi gomala,

9 ò a òme gbēke pò i kemee m̀a, yèesaike guu ò a gbáa slana Ì b̀o. Ayámeto má ínadá ní p̀nao ma yèesaike musu, ké Kilisi gbáa àò kumala.

10 Beewa mi p̀nake ní ma yèesaikeo ní widaaao ní taasikeao ní ladaaao ní wétāo Kilisi yáí, asa gòò pò ma busa ò miò gbáa.

Pòlu káakea Kolenideòne

11 Ma mísaíke kè, áme a ma dau. Áme a maa yāa à ma sáaukpa. Baa tó má p̀e úo, má késāa zina pò a ní dile derlapibzi yāe guuo.

12 Ma a zínake seela òlé ní menao maamaa yāb̀nsaeò ní dabudabukeao guu.

13 Bó ma á késāò Yesude kíniòzii, ké mi gō á gbèe aso úo bàasio? A s̀uukemaò ní t̀ae beeo!

14 Tia kéwa ma m̀a á k̀i gēn áaòde s̀o mà, mé má gō á gbèe aso úo. Áme mále á wéle, i ke á p̀ò no. Asa maè mé aal áizee dile ní néòne, i ke néò mé aali dilenéo.

15 Má a p̀ò ble píi, mí azía kpáwá ní p̀nao á wēni yáí. Tó ma yeaázi z̀òkù, á yeamazi a lao yà?

16 Ehē, mi gōé aso úo, áma wá mè wezēnan ma ú, má síwá ní k̀nioe.

17 Ma á blé gbé pò ma ní z̀wáò kee sabaia?

18 Ma wabikè Tituwa aà gé á k̀i, ò wá wá gbēdopi dàè. Titu á blé yà? Wá ká douo lé? Wá tufa douo lé?

¹⁹ Alɛ e yāa wāle bɔkɩi wɛɛle yā? Aawo! Wāle yā'o ní Lua d̄ɔao naa Kilisiwa guuɛ. Ma gbé yenzideɔ, ma bee òé pii á zedɔa yáie.

²⁰ Vla lé ma kú, tó ma ka á kú, ké másu á le lá má yeiowao, mé ásu ma e lá á yeiowao. Mále vlake sólee ní zaakɔuo ní pɔkúmao ní denlawɛɛleao ní k̄yaaao ní k̄ɔpeo ní ȳɔo ní zao.

²¹ Vla lé ma kú ké tó ma ea mɔ, ma Lua a to wí ma kú á yá musu. Gbé p̄s aa duunakè yāa aa gbāsikè, aa wùle ní gbépále nɔo aa wisaiyā kè, tó aai mikè ní yápiɔ keawao, má ɔɔɔnɛɛ.

13

Lɛdama gbɛzā

¹ Ma mɔa á gwai gɛn aaɔden ke. Wí yási seelade gbɛɔn pla ge gbɛɔn aaɔ musu.*

² Má òé yāa ma kuaánɔ gɛn plaade guu, mé mále oé lɔ á kpɛ, tó ma ea mɔ, má gbé p̄s aa duunakè yāa ní gbé kɩnɔ kee t̄ɛboo.

³ Alɛ seela wɛɛle ké Kilisi mé lé yā'o ma guu nolo? Too! I ke Kilisi gbāasai no, iɔ gbāa á guu.

⁴ Slanaɛ, aà paa líwaá gbāasaikɛyāɛ, āma a kú ní Lua gbāaoɛ. Maa naawá guu wá buse s̄s, āma wáɔ kuaánɔ á guu ní Lua gbāaoɛ.

⁵ A ázla t̄aasika à gwa, tó á kú Yesu Kilisi náaikea guu. A laasooke ázɩawa. I d̄s ké a kú á guuo lé? Tó maa no, a fuac.

⁶ Má ye àɔ d̄s ké wápiɔ wi fuao.

⁷ Wāle wabike Luawa ásu váie keo. I ke ké gbéɔ wá maabo yáí no, ké à maake yáie, baa tó wāle wá gwa gbé fuao ũ.

⁸ Wá f̄s zez̄s slanaɛo, sema wá zepoòè.

⁹ Tó wá buse mé á gbāa, wá pɔ lɔ naɛ. Yá p̄s wi a wabike mé de ké á yá e àɔ bɔɩɩa wásawasa.

¹⁰ Ma yá beɔ k̄éé, ké tó ma mɔ, másu webiiwá mà iko p̄s Dii kp̄aa m̄ɔo. A kp̄aa á zedɔa yáie, i ke á gbooa yáí no.

¹¹ Tòo gbéɔ, à ḡs zia bàasi. A d̄ɛka á yá e àɔ bɔɩɩa wásawasa. A ma lɛdama ma. A lɛdoũke àɔ na ní k̄o, Lua yenzide aafiade iɔ kúánɔ.

¹² A f̄kpaɔwá ní Lua gbéɔ lépeak̄wao. Lua gbéɔ f̄kpaɔwá nípii.

¹³ Dii Yesu Kilisi gbékekeé, Lua iɔ yeázi, aà Nislna iɔ gbékpaaánɔ ápii.

* 13:1 Iko 19.15

GALATI Yá pò kú láε bee guu

Galati búsu gbēε Yesu baona mà wa sí Pòlu wé̄lεgea gēn plaade ní a àaōdeo guue (Zin 16.6, 18.23). Ama waasokēn páleε gē we lɔ, ɔ aa dàda gbēεne aa mè, sema Yesude pò aa de Yudaε ũ misiile Mɔizi ikoyáε, aai tɔzɔ. Pòlu kíi yádane bee bò Yesu Kilisi yá kpeε, ále Galati búsu Yesudeε da zòbleu. Ké a mà gbépio lé swáse yápi, ɔ à láε bee kēné.

Ké Pòlu ye a gbéε ea laaidɔ baona zé mēndonawa, ɔ à yádadané à mè:

A azía yá bɔɔlekēné, aà nòselilea ní ledotù pò wa kè ní kɔo ní Yelusaleŭ dɔaanao ikoyápi musu ní a kɔyamasai ní Piεεo yápi musuo. Pòlu a zínakeyá bɔɔlekēné, à kpále à siwà ké a zínakepi bò Dii kíie (1-2).

A gbāa'è Luabaakuarínɔ káau yáɔwa, ɔ à mè gbēe a e bɔ maa Mɔizi ikoyá mà sabaio, sema Yesu Kilisi náaikεa (3-4).

A tekpángu aa wetá wàò nízia ví ní Lua Nisína dɔaaané, asa Nisínapi i yámaa iné dasi, a séia mé yeakɔzi ũ (5-6).

A kù Yesu gáli pii ní Yesudeε pii swáse Pòlu yápi, aai sí ní nòsemendoo ké aa e bɔ zòblea bui piuu.

Baona pále kuo

1-2 Ma Lua zína Pòlu ní ma Yesude dee pò wá sánuo pii wámε wa láε bee kè Yesude pò aa ku Galati búsuone.* Ma zínake i bɔ gbēnazína kíio, gbēnazína mé i a ledεkeo, Yesu Kilisi ní Mae Lua pò aa bò gauo mé ma zì.

³ Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, aai á gba aafia.

⁴ Kilisipi gí a wēnii Lua wá Mae pɔéawa, à wá duuna kèwá, ké à e wá bɔ dúnia tia váie beeu.

⁵ Lua mé gawi ví gɔɔpii! Ami.

⁶ Ké ále bɔ Lua pò á sisi a gbēke guu kpe màa gò, ále ze ní bao koleao, yápi díia maamaε.

⁷ Baona pále kuo. Gbé pò ye Kilisi baopi lilεo lé á liaaε.

⁸ Baa tó wápio ge malaikae bò luabe à baona pò i kpaal ní pò pò wá óεoo waasokpáé, Lua láaikewá.

⁹ Wá óé yáa mé mále oé lɔ, tó gbēe baona pò i kpaal ní pò pò á màoo waasokpáé, Lua láaikewá.

¹⁰ Mále sáau wεεle gbēnazínawa yá, ge Luaε? Mále wεεle ma yá ká gbēnazínagu yá? Tó gbēnazína má ye à kánɔu e tia, dɔ Kilisi zòblenan ma ũo.

Yesu Pòlu sea a zína ũ

¹¹ Ma gbéε, má ye à dɔ ké baona pò mi kpáé i bɔ gbēnazína kíio.

¹² Mí ma gbēnazína kíio, gbēe mé i dameεo, Yesu Kilisi mé bò m̀oaa.

¹³ A mà lá má kú yáa Yudaε zéu. Ma Yesudeε wetá wéle ní wéle pasipasi, má wεεle mà ní mide.†

¹⁴ Ma Yudaε zépi yá kù ɔplapla de ma sáaɔla dasi, ma áia deríla wá dezio felekaayápi guu.

* 1:1-2 Zin 16.6 † 1:13 Zin 8.3

15 Ama Lua ma dile a pɔ ũ za ma da nɔ̄seu.‡ Ké àà ma sísia a gbēke guu ɔɔ kàè,

16 ɔ à a Né gbàea,§ ké mà àà baona kpá buipáleɔne. Mi gé kpálei gbēe gēzlo,

17 mi gé Yelusaleŭ gbé pɔ aa de zinaɔ ũ ma àaɔ kfiio, ma ge Laalubuɔ bùsuu gɔ̄ɔe, ɔ ma ea ta Damasi.

18 Wè àaɔ gbèa ɔ ma ge Yelusaleŭ, ké wà kɔ dɔ́ ní Piεeɔ, ɔ ma keaàno ɔɔ gēo.*

19 Mi zina pàle eo, sema Dii dàuna Zaaki bàasio.

20 Yá pɔ má kèépi, má sí ní Luao, εε mále too.

21 Bee gbèa ma ge Sili bùsuu ní Silisi bùsuo.

22 ɔɔ bee Yesude pɔ kú Yudeɔ i wesimaleo,

23 àma aa su mà wà mè, gbé pɔ lé ní weta yāa mé lé zé pɔ á wèele kaalepi waasokpa tiasa,

24 ɔ aa Lua tɔbò ma yá musu.

2

Pɔlu kɔyāmaa ní zina paleɔ

1 Wè gēo mēndosai gbèa ma ea ge Yelusaleŭ ní Baanabao.* Ma Titu sè, à gèwanɔ ɔ.

2 Ma ge we, ké Lua mé bò m̀boà a kù mà gεε. ɔ ma baona pɔ mi kpa buipáleɔne bɔɔlekè d̀aanaaɔne níteε, ké zɪ pɔ má kè ní pɔ pɔ mále keo su ke pāo.

3 Titu pɔ wá sánu ní a Gelekikeo, aai gānawà àà tɔzɔo.

4 Yesude εgena pɔ gè wá guu kpáio mé aa yápi dà. Aa gè wá naa Kilisi Yesuwa wéεka tàasikaie. Aa ye wá da zɔbleue,

5 ɔ wi we wa misilēno baa ɔɔ, ké à e àɔ baona síana kúā yáí.

6 Gbé pɔ wàle ní gwa d̀aana ũ, aai yāe káfiμεεo. Lá aa de, i keμεεe yāe ũo, asa Lua lí gbēe zāboo.

7 Aa è Lua a baonakpaa buipáleɔne nàμεε ma ɔzɪ, lá à a kpaā Yudaɔne ná Piεεe a ɔzɪwa.

8 Asa lá Lua zikè Piεε guu a zɪnake yá musu Yudaɔ kfi, màa à zikè ma guu buipáleɔ kfi.

9 Zaaki ní Piεεo ní Zāa pɔ wàle ní gwa Lua kpé gbapele ũo gbēke pɔ Lua kèμεεe dɔ́, ɔ aa ɔkpáwá, wá ní Baanabao gbēke vɪa ní kɔo seela ũ. Aa sí wápio wá gé buipáleɔ kfi, nípio sɔ Yudaɔ kfi.

10 Yá pɔ aa yei lé, ní taasideɔ yá àɔ d̀wágu. ɔɔ bee sɔ wá me wà ní a keao kò.

Yesu náaika mé í wá suaba

11 Ké Piεε m̀ò Antioxi, ma giè weliwe ké à zà yáwa yáí.

12 Asa e Zaaki zinaɔ aao gé kái, í poble ní buipáleɔe. Ké aa kà, ɔ à b̀zā à kè má, ké àle vɪake Yuda pɔ aa zè ní tɔzɔyāoɔne yáí.

13 Yuda kɪniɔ náwà m̀ɔafilipi guu. Baa se aa Baanaba gà námá.

14 Ké má è aa baona síana kúā a zéwao, má ò Piεεε amp̄ii wáa: N Yuda ia ní kú lán buipálewa, i ke lán Yudawa no. Kpelewa níyɔ f̄ɔ gāna buipáleɔwa aao Yudaɔ yá kúai?

15 Yudaɔn wá ũ, buipále pɔ aa Lua d̀ɔoɔn wá ũo.

16 Ama wá dɔ́ ké gbēe lí bɔ maa zɪkea ikoyápiwa yáio, sema Yesu Kilisi náaika ado bàasio.† Baa wápio, wa Kilisi Yesu náaikè, ké wà e bɔ maa wá

Kilisi náaikɛapi yáie, i ke zíkɛa ikoyápiwa yáí no, asa gbɛɛ lí bɔ maa zíkɛa ikoyáwa yáio.‡

17 Gɔɔ pɔ wáɛ wɛɛɛɛ wá bɔ maa naa Kilisiwa, tó wá è duunkɛnaɔn wá ù sɔ, bee mè Kilisi lé duuna wɛzɪgba yá? Aawo!

18 Tó ma ɛa lé ikoyá pɔ má gbɔo kɛkɛ, a taaeden ma ù we.

19 Asa má de gɛ ù ikoyápi musuɛ, ɔ ma bɔ a yáú ké màò ku Lua pɔ ù yáí. Ma ga líwa ní Kilisio.

20 Mapi má kú lɔo, Kilisi mé kú ma guu. Tiasa ma gbɛnazɪnke guu má kú Lua Né pɔ yemazi à gɪ a wɛnii ma yáí náaikɛa guuɛ.

21 Máɛ Lua gbɛkɛ bádeɔ. Tó wí bɔ maa ikoyápi yáie, Kilisi gà pãɛ.

3

Mɔzi ikoyá ní luanaaikɛao

1 Galati mɔsaideɔ! Wa Yesu Kilisi gaa líwa sáasá òɛ wásawasa. Wà pɔdàwá yá?

2 Má ye mà yá mɛndo gbɛawá. A Lua Nisɪna è zíkɛa ikoyáwa yáí yà, ge yá pɔ á màpi náaikɛa yáie?

3 Ake a gɔ mɔsai kéwai? A dàale ní Lua Nisɪna gbáaoɛ, ɔ áɛ a midɛ ní ázla gbáao saa?

4 A taasi saɛ kè pã yá? Aɔ pão.

5 Lua a Nisɪna kpáwá à dabudabuɔ kè á guu á zíkɛa ikoyáwa yáí yà, ge yá pɔ á màpi náaikɛa yáie?

6 A gwa Ablahaúwa. A Lua náaikè, ɔ Lua tò yá bɔaàno na.*

7 Aɔ dɔ ké gbɛ pɔ aa Lua náai vɔ mé Ablahaú buio ù.†

8 Lua baonakpá Ablahaúɛ à mè á báaada bui pígu aà sabai,‡ asa wá dàaa wa kè Luayátaalau wá mè Lua a to yá bɔ ní buipáɛɔ na a náai pɔ aa ke yáí.

9 Beewa Lua í báaada gbɛ pɔ aa a náaikèɔgu, lá a kè a náaikɛna Ablahaúɛwa.

10 Gbɛ pɔ zè ní zíkɛa ikoyáwao gò láaiɔ ùɛ, asa a kɛa láu wá mè, gbɛ pɔ líɔ yá pɔ kú ikoyá lá guuɔ kú pii a zéwaoá láaiɔɛ.§

11 Wá dɔ sáasá ké Lua lí tó yá bɔrɪno na zíkɛa ikoyáwa guuo, asa wá mè gbɛ pɔ Lua tò yá bɔaàno na a náai pɔ áɛ ke yáí mé aɔ ku.*

12 Ikoyá i kɔ'e ní luanaaikɛaoo, asa wá mè gbɛ pɔ ikoyápi kú mé a wɛni e a guu.†

13 Kilisi gò láaiɔ ù wá gbɛu, à wá bɔ ikoyá láai guu, asa a kɛa láu wá mè, gbɛ pɔ wa lòo líwaá láaiɔɛ.‡

14 Bee kè màa ké báaa pɔ Lua dà Ablahaúgu e gɔ buipáɛɔne Kilisi Yesu sabaie, wí Nisɪna pɔ Lua a legbè e aà náaikɛa yáí.

Mɔzi ikoyá ní Lua legbɛao

15 Ma gbɛɔ, gbɛnazɪn yáke taa máɛ owáɛ. Tó gbɛ legbɛ díɛ mé a seeladeɔ vɪ, wa fɔ wá a bádeɔ, wa fɔ yáe káfluo.

16 Beewa Lua legbè Ablahaúɛ ní aà buio. A kɛa Luayátaalau, wi mɛ ní aà buio lán dasi wáɛ owao,§ wá mè ní aà buioɛ, gbɛ mɛndoɛ, ɔn Kilisi ù.

‡ 2:16 Sou 143.2 * 3:6 Daa 15.6, Lom 4.3 † 3:7 Lom 4.16 ‡ 3:8 Daa 12.3 § 3:10 Iko 27.26

* 3:11 Abk 2.4 † 3:12 Lev 18.5 ‡ 3:13 Iko 21.23 § 3:16 Daa 12.7

17 Yá pò má ye on ke: Lua d̀aa legb̀èè ỳaa, à mè a bàa àò kuaàno. A wè̀ òaa pla ní baakwio (430) gbea ò ikoyá m̀. * Ikoyápi a f̀ legb̀èapi gbooo, a f̀ à a b̀ad̀eo.

18 Tó wí Lua báaa e zíkèa ikoyáwa guue, báaapi a b̀o aà legb̀èa guu lo. Lua gb̀ekèkè Ablahaùe ké à a legb̀èè ỳái.†

19 B̀ỳái à ikoyá díle loi? A káfi e Ablahaù bui pò Lua legb̀è aà ỳa musu àò m̀e, ké gb̀éò e d̀s wa de Luæ taaedeò ù ỳái. Lua a ikoyápi kpà malaikaowa, aa ná k̀oòe a ozi, ò a díle gb̀éòne.

20 Lua legb̀èa s̀, Luapi ỳae ado, aà bàa kú ní k̀oòeo.

21 T̀ò! Ikoyápi b̀ò Lua legb̀èa kpe ỳa? Maa no! Tó ikoyá pò ì wèni kpámá kú ỳaa, d̀s wa b̀o maa ikoyápi sabai.

22 A k̀ea Luayataalau wà mè, duuna gb̀èpii kákpeukè, ké báaa pò Lua a legb̀èpi e g̀o Yesu Kilisi náaikenaò pò ù aà náai pò aale kèpi ỳái.

23 Za d̀s Yesu náaikea i m̀o, ikoyá wá kákpeu kè, a wá k̀ua dakpeunaò ù e Yesu náaikea pò lé m̀ó g̀è b̀òò.

24 Beewa ikoyápi de wá gwana ù ỳaa e Kilisi àò m̀ó, ké wà b̀o maa aà náaikea ỳái.

25 Lá Yesu náaikea kà sa, wa b̀o wá gwana ỳau.

26 A naa Kilisi Yesuwa guu á de Lua néò ù ápii aà náai pò ále ke ỳái,

27 asa á gb̀é pò a da'ilekè Kilisi pò ù, a Kilisi dàe.

28 Yudaò ní buipáleo, z̀oò ní ẁéò, g̀sòo ní ǹeò dodoa k̀eo, asa ápiiá doue naa Kilisi Yesuwa.

29 Tó á de Kilisi pò ù, á de Ablahaù buio ùe, mé á de àizee pò Lua a legb̀èè blenaò ù.‡

4

1 Mále oé, g̀oò pò túbiblena de né ù, baa tó aà mae p̀oò de aà pò ù pii, a z̀o k̀eao.

2 I misilè a gwanaone ní z̀iaa e g̀oò pò aà mae dílewa.

3 Maa s̀ wápiò, g̀oò pò wi kàsaakúo, wi z̀oble felekèaa pò pò wí misilènéòne.*

4 Ké g̀oò pò Lua díle kà, à a Né z̀ì, wà aà ì gb̀enaz̀ina iawa M̀ozi ikoyá guu,

5 ké aà wá gb̀é pò M̀ozi ỳa iko víwáò bo, wí g̀s a néò ù.

6 Lua a Né Nisina dà wá s̀ guu, ké wá de a néò ù ỳái. Nisnapi ì wiile ì me: Baa, ma Mae!

7 Ayámeto z̀on n ù bo, nén n ù. Lá Lua Nén n ù, à n ke a àizeeblena ùe.†

Pòlu bìlikea Galatiowa

8 G̀oò pò á Lua d̀sò, ì z̀oble pò pò aa de Lua ùoòne.‡

9 Lá a Lua d̀s tiasa, at̀esa ké Lua á d̀s, b̀ỳái a ea lé ze ní pò gia ỳaf̀una gb̀aasaipiò loi? B̀ỳái a ea á ye z̀oblené dafu loi?

10 I g̀oòoò ní m̀eò ní dikpeòo ní ẁeò t̀ebo. §

11 Vía ma kú á ỳa musu. Asi taasi p̀á má kè á guua?

12 Ma gb̀éò, ma wabikèwá, à g̀s mawa, asa ma g̀s áwae. Ỳaa ì t̀aaekem̀eò.

13 A d̀s ké gyáeke guu ò ma baonakpáué s̀éia.

14 Baa ké ma gyákea kèé ỳsà ù, ì sakamaguo, ì gyaùkeao, a ma si lán Lua malaika ke Kilisi Yesupiwaè.

* 3:17 B̀a 12.40 † 3:18 Lom 4.14 ‡ 3:29 Lom 4.13 * 4:3 Gal 4.9, Kls 2.8, 20 † 4:7 Lom 8.15-17

‡ 4:8 1Kln 8.4-6 § 4:10 Lom 14.5, Kls 2.16

15 Báaa pò ále kemee yáa kèa ni? Má f̄o á yá musu, tó à zekè yáa, á á wé b̄ob̄o kpaae.

16 Ké ma slana'òé yáí ̄ ma ḡo á zangude ù saa?

17 Gb̄épiò keaé kèke, i ke á maa yáí no. Aa ye à kéwáe, í namá.

18 Wáa ní yámaao ḡōpii mé na, i ke ḡō pò má kúán̄o ado no.

19 Ma né yenzide, mále á ia wáwáke l̄o e Kilisi à̄o sadaágu.

20 Má ye màò kúán̄o tia, mí a yá'oa lile, asa ma bílikè á yáwae.

Hagaa ní Salao

21 A omee, á gb̄é pò á ye misiile ikoyáe, i ma lá a ku M̄ozi ikoyá guuo lé?

22 Wà mè Ablahaù neḡḡe ì gb̄eḡn pla. A ado í ní z̄oe, * mé à ado í ní w̄éeo. †

23 Z̄opi ne'í gb̄enazinke guue, ̄ w̄éé a pò í Lua legb̄ea yáí. ‡

24 N̄ēpiò yá dew̄éé yátaá ù, Luabaakuarín̄o yá l̄e pla ù. Ado b̄ò Sinai gb̄e kíie, ì z̄oke in̄e. Bee mé Hagaa ù.

25 A de Sinai gb̄e pò kú Laalubuò bùsuu yátaá ù. Yelusaleù tia de a ù l̄o, asa ále z̄oble ní a gb̄é p̄iie.

26 Yelusaleù pò kú musu mé w̄éé ù. ̄me wá da ù.

27 Asa a k̄ea láu wà mè:

P̄onake, f̄i pò ní ne'io!

Gulake, n gb̄é pò ní n̄wáwákeo!

Asa n gb̄é pò n ḡo p̄ákp̄anzi,

n né dasi āo de n̄e pò a ḡo aed̄wá p̄oa. §

28 Ap̄iò s̄o ma gb̄é, Lua legb̄ea néon á ù lán Izaakiwa.

29 Né pò wa ì gb̄enazinke guu ìadà né pò wa ì ní Lua Nis̄ina gb̄aaowa. Màa a de ní a tiào.

30 A k̄ea Luayátaalau kpelewa ni? Wà mè: Z̄o yá ní a néo, asa z̄o né a e túbible ní w̄éé néoo.*

31 Ayám̄eto ma gb̄é, z̄o néon wá ùo, w̄éé néon wá ù.

5

Ḡoá w̄éé ù

1 Ḡoá w̄éé ù yáí Kilisi wá bóí, wa ḡo w̄éé ù. A z̄eò giúgiú, ásu to wá ea bakaé á níu z̄o ù l̄o.

2 Mám̄emaá P̄olu mále oé, tó á tò wá t̄z̄òé, Kilisi a káfiak̄eéo.

3 Ma ea má ò ma idáwáé, gb̄é pò tò wá t̄z̄òé, sema aà misiile M̄ozi ikoyáe pii.

4 A gb̄é pò ále w̄ēle à b̄o maa ikoyá guuo, a áz̄ia kè Kilisiwa, a k̄e Lua gb̄ek̄e wae.

5 Yesu náaik̄ea guu wá d̄s ké wá b̄o maa, wá wé d̄oi ní a Nis̄ina gb̄aa.

6 Naa Kilisi Yesuwa t̄z̄oá ge t̄z̄osai yáe vío, sema Yesu náaik̄ea pò í to wàò yek̄i.

7 Al̄e gé ae yáa maamaae. Déme tea slanai z̄ez̄éí?

8 Yá pò ále e a z̄ev̄ipi i b̄o Lua pò á sisi à á sé kíio.

9 P̄ēse'ese ȳoona ì p̄eti sé pii.*

10 Má á náai ví naa Diiwa guu ké á láasoo pále keo. Gb̄é pò lé á liaa s̄o, Lua a aà váipi flaboè, baa dén nò.

* 4:22 Daa 16.15 † 4:22 Daa 21.1-2 ‡ 4:23 Lom 9.7-8 § 4:27 Isa 54.1 * 4:30 Daa 21.9-10

* 5:9 1Kln 5.6

11 Mapi sɔ ma gbɛ́ɔ, tó tɔ́zɔ́yá waaso mále ke e gbá, bóyáí wàle ma wetáí loi? Tó màae, dɔ́ Kilisi gaa líwa yá a ɔ́ gbɛ́ewao.

12 Gbɛ́ pɔ́ aale á liaa ní tɔ́zɔ́yáɔ, aa ge nízla le wi se.

13 Apɔ́ sɔ́ gbɛ́ɔ, Lua á sisi á gɔ́ wɛ́ɛɔ úe, áma ásu tó á gɔ́a wɛ́ɛɔ úpi gɔ́e pɔ́eákea zé úo. Aɔ́ misiiilekɔ́e áɔ́ yekɔ́í,

14 asa yá mɛ̀ndoe bee mé de Moizi ikoyá pii mi ú: Nyɔ́ ye n gbé́deezi lá nzla wɛ́niwa.

15 Tó ále kɔ́ soso kɔ́ níwa, á laaika kɔ́ kaaleai.

Lua Nisina dɔ́aaané

16 Mále oe á to Lua Nisina dɔ́aaé, ázla pɔ́eá i mide.

17 Azla pɔ́eá lí kɔ́'e ní Lua Nisina pɔ́oo, mé Lua Nisina pɔ́eá lí kɔ́'e ní á pɔ́oo. Aa gikɔ́ie, ɔ́ ili fɔ́ yá pɔ́ á yei kɛ́o.†

18 Tó Lua Nisina dɔ́aaaé, Moizi yá iko vɔ́wáo.

19 Wá wá dàa dɔ́ wásawasa: Káaluakaa, gbásíkea, wisaiyá,

20 táagbagbaa, gbɛ́kɔ́lekea, íisea ní kɔ́o, sóle, zangu, pɔ́kúma, dɛ̀nlawɛ́leka, lekpaá, kɔ́kpaalea,

21 wɛ́dɔ́akɔ́e, wɛ́dekeka, lalasi kɔ́ɔ ní yá bee taaɔ. Mále a ledawá lá má dáwá yáawa, yábeetaakenaɔ́ kpala pɔ́ bɔ́ Lua kí bleo.

22 Lua Nisina sɔ́ í yáe beeo iné: Yeakɔ́í ní pɔ́nao ní aafiao ní menao ní gbɛ́keo ní maaó ní náaio

23 ní zlabusaaó ní zlakúadɔ́o. Ikoyáe lí gí yá beeo táaeio.

24 Gbɛ́ pɔ́ de Kilisi Yesu pɔ́ úo ní dàa páliwa ní a ponideao ní a pɔ́eáɔ sánu.

25 Lá wá kú Lua Nisina sabai, wá aá dɔ́o sé.

26 Wásu wáɔ yɔ́ɔ vɔ́o, wásuli kɔ́ pɛ́áao, wásuli wɛ́dɔ́kɔ́e.

6

Ɔ́daakɔ́wa

1 Gbɛ́ɔ, tó wasu gbɛ́e kú ní záa yáwao, á gbɛ́ pɔ́ Lua Nisina dɔ́aaaéɔ, á gɔ́gɔ́aano busebuse, í laaika ké wasu á yɔ́ sɔ́o.

2 A kɔ́ aso sé. Ale Kilisi ikoyá papan we.

3 Tó gbɛ́e lé azla gwa pɔ́ ú mé a pɔ́e úo, ále azla sásáe.

4 Baade a yákea táasika, í gbasá íanadá. Asu a yáleeú ní gbɛ́páleo,

5 asa baade a azla aso se.

6 Gbɛ́ pɔ́ wàle Lua yádaè, aá a áizee lí a yádanede.

7 Asu ázla sásáɔ, wíli kɔ́nike Luae. Pɔ́ pɔ́ gbɛ́ tɔ́ ɔ́ í ké.

8 Tó gbɛ́ tɔ́ a dàa dɔ́aaaé guu, a kaalea iè. Tó gbɛ́ tɔ́ Lua Nisina dɔ́aaaé guu sɔ́, a wɛ́ni láasai iè.

9 Wásu kpasa ní maakeaoo, asa tó wi kámaboo, wá ài'e a gɔ́wa.

10 Ayámeto tó wa ze'e, wáli maake gbɛ́pii, atɛ́sa wá Yesu náaikɛn deeo.

Lezaamá

11 A wɛ́sá gbɛ́nɛgbɛ́ne pɔ́ má kè ní mazla ɔ́o gwa sa.

12 Gbɛ́ pɔ́ aale yáke wé yáíɔ́ mé lé gánawá ní tɔ́zɔ́yáɔ, ké wasu íadamá zea ní Kilisi gaa líwao yá musuo yáíe.

13 Baa tɔ́zɔ́napiɔ́ se, aa ikoyá kúao. Aa ye á tɔ́zɔ́ ké wá e íanadá á seelapi musu yáíe.

† 5:17 Lom 7.15-23

¹⁴ Má íanadã pᵔe yá musuo, sema wá Dii Yesu Kilisi gaa líwa yá bàasio, asa a yáí dúnia gᵔmᵔᵔe ge ù mé ma gᵔᵔ ge ù dúniaᵔ.

¹⁵ Tᵔzᵔa ge tᵔzᵔsai yãe vᵔo, sema gᵔa gbᵔᵔ dafu ù.

¹⁶ Lua gbᵔᵔᵔᵔᵔᵔ gbᵔᵔ pᵔ yápi kᵔaᵔᵔᵔᵔ, i ní gba aafia. Aame aa Isaili slanaᵔ ù.

¹⁷ Za gbã gbᵔᵔe su ma wetã bo. Ía pᵔ wa dàa Yesu yáí gbᵔᵔ ku ma mᵔwa.

¹⁸ Gbᵔᵔᵔ, wá Dii Yesu Kilisi gbᵔᵔᵔᵔᵔᵔ á niᵔsnaᵔ! Ami.

ΕΦΕΣΕΔΕΟ

Yá pò kú láe bee guuo

Lua zína Pòlu wélegea gèn àaōde guu à kè Efese wè àaōe (Zin 19.1-20.1). Pòlu dea dakpeuna ũ guu ò á láe bee kèu Efesedeone (3.1, 4.1) Yá pò àle dané de yá pò Lua a zekàlené ké aao tei goōpii ũe, ké a pōpii kāaa an mide Kilisie, pò pò kú musu ní tōoleo pii (1.10).

Láe bee daalekfi (1.3-3.21) yá pò Lua kèwēe Yesu Kilisi sabai bōolekè, ò á ledouŭ pò wá vī naa Kilisiwa yá bōolekè, à mè Lua Yuda Yesudeo ní buipāle Yesudeo kè a gbéō ũ medoudeō ũ. Bee gbēa (4.1-6.20) Pòlu òné aa aiake wāo ku mēndoudeō ũ naa Yesu Kilisiwa Yesu gāli guu, uao guu, zikēkfiō ní Yesusaideo guuo.

Pòlu Yesudeo gōa medouŭ lēē ũ ní yá mēn àaōo: Yesudeo de lán mewa mé Kilisi de mēpi mi ũ, Yesudeo de lán Lua kpéwa mé Kilisi de a ēdaalegbē ũ. Yesudeo de nō pò Yesu sè ũ. Beewa wá è Yesudeo ledoukēa bō Dii kfiē, tó wá aà náai vī mé wá naawā.

Gbēke pò Lua kèwēe naa Kilisiwa guu

¹ Mámēmaa Pòlu, Kilisi Yesu zína lá Lua yeiwa, ma láe bee kè Lua gbé pò aale Kilisi Yesu náaike Efesēone.*

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkēkéé, aai á gba aafia.

³ Wá Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Wá naa Kilisiwa musu Lua báaa pii dāwágu wá nisīnau.

⁴ Wá naawā guu à wá sé dúnialakēa āa, ké wá kua ào adoae sāasai. Aa yeawāzi guu

⁵ à dōaa wá díle a néō ũ ní Yesu Kilisi gbāao, lá àle yá a pōeā guuwa,

⁶ ké à tōbo a gbēke gawide pò a kèwēe a Yenzidepi guu yái.

⁷ Wá naawā guu wa bō aā au sabai. A wá taaēo kēwá† a gbēke zōo

⁸ pò a kèwēe à kè zāi guu. Ōnō pii ní wēzē píio guu

⁹ a tó wá a pōeā asii dō, lá à zèò à ke Kilisi sabaiwa.

¹⁰ Tó aà pōeāpi kēgōō kà, a pōpii kāaa an mide Kilisie, pò pò kú musu ní tōoleo pii.

¹¹ Lua pò ũ yápii ke lá à zèò a pōeā guuwa dōaa wá díle lá àle yáwa, à wá sé a pò ũ wá naa Kilisiwa guu,

¹² ké wá gbé pò wá wé dō Kilisizi káauo, wāo de aà tōbōnao ũ.

¹³ Apio sō a síana yāmā, a bao pò a á suabapi sí. A naawā guu Lua a seela kēwá a Nisīna pò à a legbè ũ.

¹⁴ A de gba pò Lua dōaa dāwēe e ào gé a gbéō boi ũ, ké aa aà tōbo yái.

Pòlu wabikēa Efesedeone

¹⁵ Ayāmeto za goō pò ma á Dii Yesu náaike a mà ní á yea Lua gbéō píizio,

¹⁶ mili kāmabo ní Lua sáaukpa a yá musuoo. A yá ũ dōmagu wabi pò mi ke Luawa guu.

¹⁷ Mi wabikē Mae Gawide, wá Dii Yesu Kilisi Luawa, aà á gba ōnō, i á wé kēé ní a Nisīna gbāao, ké à e à a dō wásawasa.

* 1:1 Zln 18.19-21, 19.1 † 1:7 Kls 1.14

18 Mi wabikewaà aà á nòse wēé, ké à e zia'ea yá pò á á káwà dō. A gba zōo gawidepi dīle a gbéōne

19 ní a gbāa zōo bōnsae pò lé zīke wá gbé pò wále a náaikēo guuo. Iko gbāapi zíkè Kilisi guu

20 gōo pò Lua aà bò gau à aà zōle musu a òplaaí.‡

21 We Kilisi deu kpalablenao ní ikodeo ní gbāadeo ní diiōla pii ní tó pò wí misiilenéō pii.§ I ké dúnia tiaē bee ado no, ní a pò pò a mōde lo.

22 Lua tò pópíi mikpàwà,* ò à aà dīle yápii mide ū Yesudeōne.†

23 Aame Kilisi me ū, aa de Kilisi pò í gupii pa pæa ū.

2

Bōa gau gēa wēniū

1 A de yāa gēo ū Luae á tàaeo ní á duunao yáí.

2 A té dúniaē bee tufai, a misiile ían gbāadeo kíae, nisína pò dōaaa luayāmansaiōne ní a tiaopi.

3 Wápii wá deńwa yāae sō. Wí pò pò wá me yei ní yá pò wá pò gbào ke. Wá ia guu wá de gbé pò Lua a pòkūmabòbómáō ū lán dāōwa,

4 āma Lua sūuu zōo, a yewázi maamaa.

5 Gōo pò wá deē gēo ū wá tàaeo yáí, à wá vú ní Kilisio sānu. A á suabà a gbēke guue.*

6 Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá sé à wá zōleāāno musu,

7 ké à e a gbēke zōo bōnsae òbōné dúnia pò a mō guu yāmaa pò a kēwēe naa Kilisi Yesu guuwa.

8 Lua á suabà a gbēke guu Yesu náai pò á kè yáíe. Bee i bō á kíí no, Lua mé á gbá.

9 I bō á yākea kíí no, ké gbēe su íanadādo yáí.

10 Lua ògben wá ū. Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá ké, ké wàò kú ní yāmaa pò á dōaa dílewēe keao.

Gōa medou naa Kilisiwa guu

11 A gbé pò á de buipāle ū ia guuo, tōzōnao í mēé gyafōodeo, āma an tōzōa de gbēnazína ògbe ūe, à láasooke á kua ziwa.

12 Gōo bee á kú Kilisi kpēo, á de zīloō ū Isailiōne. A baa ku Luabaakuarino ní aà legbēanéō guuo. A kú dúnia guu wedōa zia'eai sai luadōsai.

13 A naa Kilisi Yesuwa guu tia, á gbé pò á zà ní Luao yāao a sōāzi kái ní Kilisipi au gbāao.

14 Aāpi mé wá kua ní kōo na ū, a tò Yudaō ní buipāleo gōō medou. Aā me guu à íbele pò da ní zānguo bíí ū gbòo,

15 à Mōizi ikoyā kpāgui ní a yādileao, ké à to an pla nípii gōāno medou gbé dafuo ū. Māa à ní ké ní kōo na.

16 A íbele míde, à nípla nípii kēna ní Luao medoupi guu a gaa líwa musu.

17 A mō kea na ní Luao baokpá á gbé pò á zà ní Luaoōne ní gbé pò káiaānoo lo.†

18 Aā yáí wápii wá sōa Mae Luazi zé vī ní aà Nisína dou gbāao.

19 Ayāmeto á de nibōo ge bōmōo ū loo, a gō beleo ū ní Lua gbéō, aà uadeo ū.

‡ 1:20 Sou 110.1 § 1:21 Kls 1.16 * 1:22 Sou 8.7 † 1:22 Kls 1.18 * 2:5 Kls 2.13 † 2:17 Isa 57.19

²⁰ A gō kpé pò Lua lé bo ù. Zinao ní ãnabio mé a ēdaalea ù, mé Kilisi Yesu mé èpi daalegbè ù.

²¹ Naawà guu kpé pòpii í kò'eu, Ìo gbā Lua kpé ù naa Diiwa guu.

²² Apio sō á naawà guu á de kpépi doḃoḃo ù, ké àò de Lua Nisina kúki ù.

3

Pɔlu baonakpan zia

¹ Bee yá mé tò ma Pɔlu, má de dakpeuna ù Kilisi Yesu yá musu á buipáleo yáí.

² I ma lá Lua a gbēkekeané zī dāmēe má kè á guuo lé?

³ Lua a asiiyā òlomēe, má kēē yoo kò.

⁴ Tó a a kyokè, á fō dō lá ma wé kē Kilisi asiiyā musu.

⁵ Lua í yápi o gbēe yāao, s̄ tiasa a òlo a zinao ní a ãnabioe ní a Nisina gbāao.

⁶ Yá pò ulea yāapin ke: Naa Kilisi Yesuwa guu baona maa yáí buipáleo gō Lua àizēblena ù ní Yuda, aa gōrino medoude ù. An baa ku lé pò Lua gbè guu.*

⁷ Ma gō baonapi kpana ù gba pò Lua dāmēe aa gbāa lé zīke ma guu yáí.

⁸ Ma gbé pò má kpēe Lua gbé guu, Lua gbapi dāmēe, s̄ mále Kilisi èfāai pò lé vío baonakpa buipáleo,

⁹ mále asiiyā pò Lua lé yá ní gbépiio bōné gupua. Asiiyāpi ulea Lua pò pòpii kè kí za asínizl,

¹⁰ ké tiasa a to kpalablena ù ní ikode pò kú musu a òno bui dasi e a gálidewa.

¹¹ Kilisi Yesu wá Dii sabai s̄ Lua pōe pò kú gōopiipi bòlei.

¹² Wá naawà guu wá s̄sa Luazi zé vī ní s̄so dilea aà náaikea yáí.

¹³ Ayāmeto ma wabikèwá, ásu tó á pò ya taasi pò mále ke á yá musu yáio. A kpelaa yáe.

Kilisi yeawázi

¹⁴ Ayāmeto mi kúle Mae Luae.

¹⁵ Maepi s̄ maeke pò kú musu ní zīleo pii í a olese.

¹⁶ Mi wabikèwá aà á gba gbāa á nòse guu ní a Nisina gbāao a gawi zōo léu,

¹⁷ Kilisi e sadaáguu a náai pò ále ke yáí, á zīnapela Ìo zedā aà yeawázi guu,

¹⁸ ké à e Kilisi yeawázi yāasa ní a gbāao ní a leslo ní a zāo wāaipa ní Lua gbé guu pii,

¹⁹ í aà yeawázi pò wa fō wá a lé dō pii dō, Lua kekeá pii í pēewá.

²⁰ Lua gbāa lé vío, a fō kewēe de lá wi a wabike ge wi a láasookela maamaa ní gbāa pò lé zīke wá guuo.

²¹ Aà tōo Yesudeo ní Kilisi Yesupio musu wē ní wēo e gōopii! Ami.

4

Mēdoukea

¹ Ma gbé pò má de dakpeuna ù Dii yáí, ma wabikèwá, á kua ká lá Lua á sisi àò dēwa.

² A kō fō àò yekōi zlabusaa ní nòsenieo guu ní menao.*

³ A wetā àò ledou pò bō Lua Nisina kí vī ba pò wá dōkōwa ù.

* 3:6 Kls 1.26-27 * 4:2 Kls 3.12-13

4 Mè m̀ndoe, mè Nisnapi m̀ndoe. M̀a zia'ea yá pò Lua á káwà m̀ndo ɓ.

5 Dii m̀ndoe, mè Lua zé m̀ndoe ní da'ile m̀ndoo.

6 Lua m̀ndoe wápii Mae ù, ɔme iko ví wá baadewa, ɓ zɓke wá baade pii guu, a kú ní wá baade pii.

7 Kilisi gbēkēkē wá baade lá à gbadàwē léu.

8 A yáí a kēa láu wá m̀:

Ké à dède musu ní a zɓɓ,

à gbadà gbéne.†

9 Aà deɗea bee mè kpelewa ní? Bee mè à pila e tɔle nonau gɗae.

10 Gbé pò pilapi mé gbé pò fɛle mà luabea ù, ké aà gupii pa.

11 Aapi mé gbēo gbá zé aà de zɓna ù, gbēo anabio, gbēo baonakpanaɓ, gbēo pásiteo ge yádanede,‡

12 ké Lua gbé e wàɓ ku a zɓ sou guu, Kilisi me i zedɓ,

13 e wápii wàɓ ka Lua Né náai doù keawa aà d̄sa doù guu, wí ḡs gbé kásaa ù Kilisi pò pò p̄ewà z̄s léu.

14 M̀a wáɓ de néfɛnena pò wí ɓno ní k̄nio kené wá ní sásá ù ɓo. Yá dafu daané í ní sé lán íana ge ís̄wa.

15 Wá siana'oné ní yearz̄io, wí gbá yápii musu naa Kilisi pò de mi úwa.

16 Naawá guu megu pii í k̄'eu aa nak̄wa kɓ zɓ sabai, ɔ meguo í zɓke a zéwa, me ɓ gbá, ɓ zedɓ ní yeak̄io.§

Kua zi ní kua dafuo

17 Ayámeto mále yá'oe ní Dii t̄so, mále á gbaò laai. Asu àɓ ku lán luad̄nsai pò an n̄se yáf̄una d̄aaan̄wao.

18 An làasoo ɓukù, aa kēa wēni pò Lua í kpámáwa, ké an wé sia mé an swá gbāa yáí.

19 Aa n̄se vío, aa nízia kpá wisaiyáwa, aa d̄e'li bui pii kea bli ví.

20 Apiɓ s̄s í Kilisi yádada màao.

21 A aà yá mà, a siana pò a ví dàda á Yesudeke guu.

22 Wa óé à ɔkpa á dàa zi* pò d̄aaaéi, asa a ɓɔkpá á p̄onidea váio yáí.

23 A tó á n̄selile, á làasoo í ḡs dafu,

24 í dàa dafu pò Lua k̄ewē ké wá e wàɓ de láawa† sé, á kua ɓ adoa kua s̄ande ù yáɗedek̄ea guu.

25 Bee yáí à ɔkpa m̄afiliyáí, á baade lí siana'o a gbédeec,‡ asa mè doù guon wá ù.

26 Tó á pò pà, ásu duunakeo. Asu to íatē gē kpéu à á p̄paa leo,

27 ké ásu Ibiisi gba gēk̄io yáí.

28 Gbé pò í kpá'io yáa kpáí tó. Aà w̄etá zɓ maa ke ní a ɓo, i pò e à d̄oò taasidele.

29 Asu to yávaie ɓo á léuo, sema a zede pò a gbé káfi á àike gbé pò lé maone.

30 Asu Lua Nisina pò yao, asa aà kua adoa. A de seela pò Lua k̄wá e wá boḡɓzɓ ù.

31 Asuli íise ní gbēeoo. A p̄k̄uma ní p̄kp̄eneo ní palaa gbāao ní gbés̄s̄s̄ao ní pásɓ bui píio tó.

32 Aɓ gbēke ví ní k̄so. Aɓ k̄s̄ wēna ví. A s̄uuk̄e ní k̄so lá Lua s̄uuk̄èán̄wa naa Kilisiwa guu.§

† 4:8 Sou 68.18 ‡ 4:11 1Kln 12.28 § 4:16 Kls 2.19 * 4:22 Kls 3.9-10 † 4:24 Daa 1.26 ‡ 4:25 Zkl 8.16 § 4:32 Kls 3.13

5

Kua gupua

¹ Lá á de Lua né yenzide ũ, à aà ÷lesé.

² Lá Kilisi yewázi à gí a wēnii wá yáí sa'obɔ pɔ a gí í ke Luae na ũ, à to yeakɔi dɔaaé màa sɔ.*

³ Lá á de Lua gbéɔ ũ, i kú wá káaluakaa ní dɛ'íi bui píio ní blikeao ma dɔ á léu bauo.

⁴ Wisaiyá'oa ní yádɔɔsai oao ní faai bèè boao maaánɔo lɔ, sema sáau yá.

⁵ Aɔ dɔ́ sáasá ké káaluae ge dɛ'íidee ge biidee a kpala pɔ bɔ́ Lua kíi ble ní Kilisioo. Pɔ́ pɔ́ gbé lé a blike gɔ́ aà dii ũ.

⁶ Asu to gbēe á sásá ní yápa giioo. Yá bee taaɔ mé a to Lua pɔkúmabɔɔ a yádansaiɔwa.

⁷ A bàa su àɔ kúrínɔo.

⁸ A kú yáa gusiau, tiasa naa Diiwa guu á kú gupua. Aɔ ku gupua gbéɔ ũ,

⁹ asa gupua í maa bui píi iné ní yáɛdeɔ ní sínao.

¹⁰ A yá pɔ́ í ka Diigu dada.

¹¹ A baa su àɔ kú ní gusia yákea pɔ́ lí káfiakenéoo. A bɔ́ yá beeɔ kpe weliwe.

¹² Baa yá pɔ́ gbépiɔ́ í ke asii guu oáa wiyáe.

¹³ Tó wá bɔ́ yá kpe gupua, wí a sáasá dɔ́,

¹⁴ asa pɔ́ pɔ́ bɔ́ gupua gɔ́ gupua pɔ́ ũe. A yáí tò wí me:

I'ona vu fele bɔ́ geɔ guu,

Kilisi i gupune.

¹⁵ Aɔ á táa'oze dɔ́ maamaa. Asu àɔ de sɔ́ũ ũo, sema ñnɔnao.

¹⁶ Ali yá pɔ́ Lua a zebɔ́é ke,† asa gɔ́ɔe beeɔ maao.

¹⁷ Ayámeto ásu àɔ sɔ́ũo, àɔ dɔ́ lá Dii pɔ́eá de.

¹⁸ Asu àɔ kú ní wēdekeao, í lalasiɔmáe. A to Lua Nisína paewá,

¹⁹ í faaibo ní kɔ́o ní sɔ́ũo ní Lua táasileao ní le pɔ́ Lua Nisínapi í daéoo. A lesi, í Dii táasile á sɔ́ guu,

²⁰ ɔ́ Mae Lua sáaukpa gɔ́ɔpii yápii guu ní wá Dii Yesu Kilisi tóo.‡

²¹ A misiilekɔ́e Kilisi vía pɔ́ á ví yáí.

Gɔ́e kua ní a nao

²² Nɔ́eɔ, á baade lí misiile a záé lá i ke Diiéwa.§

²³ Asa gɔ́e mé nɔ́e mi ũ, lá Kilisi de a gálide pɔ́ de a me ũo mi ũ an Suabana ũwa.

²⁴ Lá gálidepiɔ́ í misiile Kilisié, màa sɔ́ nɔ́eɔ baade lí misiile a záé yápii guu.

²⁵ Gɔ́eɔ sɔ́, á baade líɔ ye a nazi, lá Kilisi ye a gálideɔzi à gí a wēnii ní yáíwa.*

²⁶ A ní gbási wòlo da'ilekea guu ní yá pɔ́ aa òo, ɔ́ aa gɔ́ aà pɔ́ ũ,

²⁷ ké á ní kpán'aéke ní gawio tēbatebasai, yuunkasai, sásasai, gbásisai, táaesai.

²⁸ Maa á kú gɔ́eɔ baade àɔ ye a nazi lá azía mewa. Gbé pɔ́ ye a nazi ye azlai.

²⁹ Gbēe líɔ za azía meuo. I ble kpawá, í laaidɔwá, lá Kilisi í ke a gálideɔnɛwa,

³⁰ ké wá de aà meguɔ́ ũ yáí.

³¹ Ayámeto gɔ́e í go a de ní a daowa, í na a nawa, aai gɔ́ lán sáwakula ní gbalaowa.†

³² Yá gbía ulɛa yápi guu, mé má è a de Kilisi ní a gálideɔ yá ũ.

* 5:2 Bɔa 29.18 † 5:16 Kls 4.5 ‡ 5:20 Kls 3.16-17 § 5:22 Kls 3.18, 1Pic 3.1 * 5:25 Kls 3.19, 1Pic 3.7 † 5:31 Daa 2.24

33 N beeo a de á yá ú s̄. A baade lío ye a nazi lá azlawa. N̄e s̄ aàli a z̄á yáda.

6

Néó n̄ z̄o

1 Néó, naa Diiwa guu àli á de n̄ á dao yáma, asa bee mé maá.*

2-3 Ali á de n̄ á dao kpela, ké à aafia, í ḡḡé dúniau. Yá p̄o Lua díle n̄ légb̄eao séian we.†

4 Maeo s̄ ásu li á néo p̄o f̄eo.‡ Ali n̄ toto, ili l̄edamá Dii gb̄éó n̄egwaa ū.

5 Z̄o, ali á dúnia la dii yáma n̄ n̄sem̄endoo n̄ víao n̄ lualuo, lá Kilisi ále kéèwa.

6 Ásu li z̄i okunweiana kenéó. Ali Lua p̄oéá ke n̄ n̄sep̄uao Kilisi z̄o ū.

7 Ali z̄lke n̄ áiao, lá Dii ále kéèwa, i ke gb̄enaz̄ina no.

8 Āo d̄s̄ ké Dii a baade maakea flaboè, z̄o ge w̄éé. §

9 Dii s̄ áli kené màa lo.* A yāpāsi'oané tó. Āo d̄s̄ ké amp̄io n̄ ápiio p̄ii, á Dii ku musu, ili gb̄e z̄áboo.

Ḡs̄kebo p̄o Lua kp̄awá

10 Yá p̄o ḡón ke: Āo gb̄aa naa Diiwa guu n̄ á iko gb̄aa z̄o.

11 A ḡs̄kebo p̄o Lua kp̄awá da p̄ii, ké à e ze giúgiú, í Ibiisi d̄f̄o.

12 Asa i ke gb̄enaz̄inao wále d̄éekaín̄o, sema nis̄n̄ v̄ai p̄o kú musu. Aa de dúniae bee gusia kiblena ū n̄ n̄ mide ū n̄ ikode.

13 Ayám̄eto à ḡs̄kebo p̄io kua p̄ii, ké à f̄o ze gi ḡo v̄ai z̄i, í ḡo z̄ea giúgiú ap̄ii ke láaa gb̄ea.

14 Āo z̄ea gb̄aa, í síana d̄o ápi asana ū, í yáze da mò ula ū.†

15 A kea na n̄ Luao baokpaa áia kpa kyale ū,‡

16 ío luanaaíkea kua s̄engbao ū ḡo p̄ii, ké à f̄o z̄ez̄ Set̄au kagbaone p̄ii.

17 A suabaa si kpa mò f̄ua ū, § ío Lua yá p̄o de aà Nis̄na f̄enda ū kua.

18 Alio wabike ḡo p̄ii, ío Lua d̄onle gb̄ea yá p̄ii guu n̄ á Nis̄na d̄aaaéó. Ali a it̄ke n̄ mena z̄o, ío wabike Lua gb̄éone p̄ii.

19 A wabikeme s̄, ké tó mále yá'o, Lua ma gba lé mà a bao asii oné s̄deedeesai.

20 Baonapi yáí má de k̄o p̄o wa d̄akpeu ū. Āo wabikeme mà kpa s̄deedeesai, lá à k̄u mà owa.

L̄ezaamá

21 Wá gb̄edo yenzide Tisiki, Dii z̄lken̄naaide, a ma yáio p̄ii baokpaé, ké à e ào ma kua d̄o.

22 Ma aà z̄lwa, ké aà wá kua oéé, á n̄s̄e i n̄ni.*

23 Mae Lua n̄ Dii Yesu Kilisio wá gb̄é gba aafia, aa n̄ yeak̄si ká f̄in̄ n̄ n̄ Lua náai p̄o aale kéo.

24 Lua gb̄ekeke gb̄é p̄o ye wá Dii Yesu Kilisizi láasaione mp̄ii.

* 6:1 Kls 3.20 † 6:2-3 B̄oa 20.12 ‡ 6:4 Kls 3.21 § 6:8 Kls 3.22-25 * 6:9 Kls 4.1 † 6:14 Isa 11.5, 59.17 ‡ 6:15 Isa 52.7 § 6:17 Isa 59.17 * 6:22 Kls 4.7-8

FILIPIDEɔ

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Báapua búsu wéle séia pɔ́ Pɔlu baonakpau ɔ́ wí me Filipi, Lomadeɔ búsu zi pɔ́ wí me Masedoni guu. Búsupi ku Gelesi búsu gugbántoo oie. Pɔlu wéleɛga gën plaade guu ɔ́ a Yesu gálipi dáaleu (Zln 16.12-40). Wéle dasiɔ gbea, gɔɔ pɔ́ a de dakpeuna ũ, ɔ́ a lápi kè Filipideɔne n òsemendoo. Ale n sáaukpa an gba pɔ́ aa kpásáe gɔɔ pɔ́ Epafɔdi lé mɔ́ a gwai. A mɔ́ le gɔɔ bee sɔ́ a ku yá'la guue. Ale oné lá aa de náaideɔ ũ Kilisie, aasu to anabi egena pɔ́ aa kú n guu yáɔ́ n sásáo.

Pɔlu yá dáale à mè (1.1-11) tó a láasookè Filipi Yesudeɔ yáwa, a pɔ́ i ke nae, i Lua sáaukpa n yá musu. Bee gbea à yá pɔ́ a leɔ bɔ̀lekèné. A yá pɔ́ a su a le dɔ́o, ama àle Lua náaike naa Yesu Kilisiwa (1.12-26). A ledà Yesudeɔwa aa ze gbáa, aaiɔ Lua náaike, an lé iɔ doɔ, aa nízla busakɔe, aai zɔble Luae lá Yesu Kilisi a zé òbnéwa (1.27-2.18). Wá Yesu Kilisi kua n aa zío yá'ò le pɔ́ Yesudeɔ i si guu (2.6-11). Epafɔdi pɔ́ Filipideɔ aa zì n gbao Pɔlu n Timoteo tò ledou pɔ́ Pɔlu ví n Filipideɔ lé dedee (2.19-30).

Bee gbea Pɔlu òné aa laaika gbé pɔ́ aale baonakpa a zéwaozi. A òné aali a kea ke, aali dèeka aa yá pɔ́ aale yá le. Aa gɔ́ lán Yesu Kilisiwa (leɛ 3). Lápi mide n ledaamáo n sáaukpaao n fɔ̀kpaamáe.

Wí me lápie pɔ́na lá, asa wá pɔ́na yá'ò lápiu sea a daalekli e a láakiwaɛ. Pɔna i bɔ́ Kilisi náaikea kíie. N ye nyɔ́ pɔnapɔ́ ví sáa?

Pɔlu wabikea Filipideɔne

1 Ma Pɔlu n Timoteo, wá Kilisi Yesu zòblenaɔ wáme wa láe bee kè Lua gbé pɔ́ kú Filipi* naa Kilisi Yesuwaɔne n n gbé zɔɔ n n donledeɔ.

2 Lua wá Mae n Dii Yesu Kilisio gbékekeé, aai á gba aafia.

3 Gɔɔ pɔ́ á yá dɔ́magu pii, miɔ ma Lua sáaukpaɛ.

4 Ma wabikea guu pii miɔ wabikeé ápii n pɔnao,

5 ké á ɔ kumanɔ baonakpaa guu za gɔɔ pɔ́ á mà e n a gbáo yáí.

6 Má dɔ́ sásá, lá Lua zì maa dáale á guu, aɔ ke, i a mide Kilisi Yesu mɔ́zì.

7 A maa ké máɔ á yá kua ápii màa, asa á yá dɔ́ ma sɔ́wa. Ma daakpeun nò, ma zea n baonapio a sɔ́ana bɔ́a yáin nò, ápii á ɔ ku zì pɔ́ Lua dàmeɛ a gbékeu guu.

8 Mále á beke ápii, lá má kú Kilisi Yesu sɔ́ guuwa. Lua mé ma seelade ũ.

9 Mi wabikeé á yeakɔ́ à káfi à gé dɔ́a n wékeá wásawasao guu,

10 ké à e yá pɔ́ maa à ke dɔ́, iɔ ku nòsedoudeɔ ũ táaesai Kilisi mɔ́zì.†

11 Beewa maakea pɔ́ Yesu Kilisi i mɔ́oné a líála, wi Lua tɔ́bɔ, wi áá sáaukpa.

Kilisi mé Pɔlu wèni ũ

12 Gbéɔ, má ye à dɔ́ ké yá pɔ́ ma le tekpà baona gea aeue,

13 ɔ́ sosa kibedɔ́anaɔ pii n gbé kɔ́nɔ dɔ́ ké Kilisi yáí wà ma dai kpéu.‡

14 Ma daakpeu yáí wá gbé dasideɔ Dii náaike de yáala, ɔ́ an sɔ́dilea káfi, aale Lua yá'ò gbéɔne víasai.

* 1:1 Zln 16.12 † 1:10 1Kln 1.8 ‡ 1:13 Zln 28.30

¹⁵ Sianaε, an gbēε ì Kilisi yá waasoke denla ní wεdɔakɔεo yáie, gbēε s̄ ní n̄sεmaaο.

¹⁶ Gb̄ε beε ì ke ní yeamazioε, asa aa d̄ó ké zεa ní Yesu baokpaaο yáí ma yeο kp̄u la.

¹⁷ Wεd̄onedepiο s̄ó aaí Kilisi yá waasoke denlawεεlea yáie, i ke ní n̄sεpuao no. Aale e w̄ale ma kua kp̄u taasi káflimεεε.

¹⁸ Yáe yá? Mɔafili guun nò, síana guun nò, apii lé, w̄ale Kilisi yá waasokεε. Ma p̄o na ní beε, mé ma p̄o a εa ke na l̄o,

¹⁹ asa má d̄ó ké wabi p̄ó ále kemεε ní Yesu Kilisi Nisina d̄onleο a to mà b̄o.

²⁰ Ma wé d̄oi mé má a náai v̄í maamaa, ké wí a ma kú yáe guuo. Asa máο Kilisi t̄ob̄o ma kuau ní s̄o dilea ḡoɔpiiε, at̄esa tia, má kún nò, ma gan nò.

²¹ Asa Kilisi yáí má kúí, mé ga demεε ài ũ.

²² Ama tó má kú wēni guu, bee demεε z̄í àide ũ. Má d̄ó lá má s̄εo,

²³ má kú plaplaε. Má ye ta màò kú ní Kilisio, we maamεε dε laklia z̄àz̄à.

²⁴ Ama à kù màò ku wēni guu á yáie.

²⁵ Bee f̄εa v̄io. Má d̄ó ké má ḡó màò kúán̄o ápii, ké à e ḡé ae ní p̄o naο luanaaikaεa guu.

²⁶ Beewa ḡoɔ p̄ó má εa m̄ó á gwai, á á naa Kilisi Yesuwa íand̄aa z̄é e maamaa ma yáí.

²⁷ Apii lé, tó ma m̄ó á gwai ge mi m̄o on nò, à tó á kua kpaaf̄ ní Kilisi baona yáο, ké tó mále á bao ma, mà ma á zεa gīugīu ní l̄εd̄oūo, ále d̄εka ní n̄sεm̄endoo baonapi z̄é yáí.

²⁸ Asu tó á ibεεο yáe iw̄aa ká á p̄oao. Bee aο dené seela ũ ké aa mip̄ε kaalewa, ápiο s̄ó b̄oaa maa. Bee b̄ò Lua k̄iε.

²⁹ Asa Lua á gb̄á z̄é à taasike Kilisie, i ke aà náaikaεa ado no.

³⁰ D̄εε p̄ó á è mále ká ȳaa^S mé á mà mále ká e tia, á kú d̄εε d̄oūpi guu.

2

Ziabusaa

¹ Lá á naa Kilisiwa káfla v̄iε, lá aà yeaázi lé tékpaágu, lá á lé doū ní aà Nisinaο, lá á k̄ó wēna v̄í ní s̄osobio,

² à láasoo doū ke, á yeak̄i iο doū l̄εd̄oūdeο ũ, p̄εádōūdeο ũ. Bee a ma p̄o ke na à ke z̄ai.

³ Asu yáe ke denla ge ȳòkeεa yáio. Ziabusaa guu àli k̄ó da gb̄ia dε áz̄iala.

⁴ Gb̄ε su láasooke az̄ia m̄endo yáwao, aà gb̄ép̄aleο p̄ó ke l̄o.

⁵ Aο n̄sε p̄ó Kilisi Yesu v̄í v̄í s̄ó.

⁶ Aà lua'ia, i gb̄aa'e a s̄áaa ní Luaokεwao,

⁷ à az̄ia gwεa t̄ò à z̄oke s̄ε,

à ḡò gb̄ēnaz̄ina ũ à gb̄ēnaz̄inke s̄ε.

⁸ A az̄ia b̄usa à mis̄iile e à ḡé ḡàò, e gaa lip̄aak̄ɔawa se.

⁹ Aȳam̄eto Lua aà s̄ε les̄l,

à t̄ó p̄ó dε t̄ó píila kp̄àε,

¹⁰ ké tó wà Yesu t̄ó sí,

gb̄épii a kúle* luabε ní t̄oλεο ní t̄oλε z̄iεo,

¹¹ gb̄épii i o Yesu Kilisi mé Dii ũ

Mae Lua tɔɔa yáí.

¹² Bee yáí ma gbé yenzide, lá i ma yáma gɔɔ pɔ má kúánɔ, atɛsa lá má kúánɔ tiao, à á ɔɔa maa lɛpapa ní vɛakea Luaɛo ní lualuo.

¹³ Asa Lua mé lé zɛke á guu, àlɛ á gba a pɛakea ní rí a kea zéó.

¹⁴ A yápii ke yákútɛ ní zɔao sai,

¹⁵ ké à gɔ̄ taaesai yáesaide ɔ̄, Lua né sáasaiɔ ɔ̄ gbāgbē sásāa dɔɔsaiɔ guu.† A gupuné dúniau lán saanaɔwa,

¹⁶ ɔ̄ wēni yá kúa, ké mà e íanadā á yá musu Kilisi mɔzɪ. Tó àlɛ ke màa, mi bà pā leo, mi zɛke pāo.

¹⁷ Baa tó ma au a tɔ̄lɛ á luanaaika sa'o'i ɔ̄, ma pɔ na, mé mále pɔnakeánɔ ápii.

¹⁸ Apɔ̄ sɔ̄ a pɔnake màa, wí ke sánu.

Timotee ní Epafodio

¹⁹ N Dii Yesu báaaɔ má ye mà Timotee zɪwá tia, ké mà e á bao ma, ma sɔ̄ i níni.

²⁰ Gbé pɔ wá láasoo dou á yáɔ dɔ aà sɔ̄wa síana kuo, aà bàasio.

²¹ Gbépii zɪa yá mé í dɔaaɛ, i ke Yesu Kilisi yá no.

²² A dɔ̄ lá Timotee náai vɪ, à zɛkɛmanɔ baona yá musu lá né i zɛke ní a maeowa.

²³ Tó má a zɛa dɔ̄ súsú, má ye mà aà zɪwá gɔ̄ɔ.

²⁴ N Dii báaaɔ mále e má mɔ á gwai tia mazɪa.

²⁵ Wá gbēdo Epafodi, ma zɛkendeeɛ, mé ma zɪgɔ̄ dee pɔ a aà zɪ dɔimalɛ ní pɔ pɔ mále a nidɛɔ, má è a maa mà aà gbaɛwáɛ.

²⁶ Alɛ á bɛɛke ápii mé aà pɔ yá, ké a aà gyákea bao mà yáí.

²⁷ A gyákè síana e à kà gaa, ɔ̄ Lua aà wēnagwà. I ke àapi ado no, ní mapioɛ ɔ̄, ké ma pɔsia su zɔɔkúo yáí.

²⁸ Ayámɛto mále ke kpakpa mà aà gbaɛwá, ké à wɛsikɔ̄lɛ, á pɔ i ke na, ma nɔ̄sɛ i níni.

²⁹ A gbáakpaaazi ní pɔna zɔɔo naa Diiwa guu. A gbé bee taa kpela.

³⁰ A gɔ̄ lɛɛ aà ga Kilisi zɪ yáíɛ. A gí a wēni, ké à e dɔnlɛ pɔ á fɔ̄ kɛmɛo kɛmɛɛ yáí.

3

Kilisi dɔa

¹ Ma gbéɔ, yá pɔ gɔ̄n ke: A tó á pɔ à na Diiwa. Yá dou ɛa oáɛ zɪ'umanɔ, mé a de á aafia ɔ̄.

² A laaika gbēnázɪn àwalɛwanaɔzi. A laaika váikena pɔ aai ní taitaipɔzi!*

³ Wá gbé pɔ wi Lua sísi ní aà Nisɪna gbāao, wi íanadā Kilisi Yesu guu, mé wiliɔ wázɪa yá náai vɪo, wámɛ wá tɔ̄zɔn síandɛ ɔ̄.

⁴ Mapi, má zɛvɪ màɔ mazɪa náaike. Tó gbé lé e á azɪa náai vɪ, má vɪ deaála.

⁵ Ma tɔ̄zɔ̄ ma gɔ̄ swaaɔde zɛ. Isailin ma ɔ̄ ia guu, Bɛyámɛɛ bui, Ebɛlu bui zálala.† Mɔzi ikoyá musu má kú Falisɔ̄ gáli guu.‡

⁶ Má áiaɪvɪ, ma íadā Yesudeɔwa.§ Yákea a zéwa Mɔzi ikoyá guu gbēɛ i fɔ̄ ma táaɛ ɛo.

⁷ Ama yá pɔ má kúa ài ɔ̄ yáa beeɔ gɔ̄mɛɛ yá áisai ɔ̄ tia Kilisi yáí.

† 2:15 Iko 32.5 * 3:2 Gal 6.12-13 † 3:5 Lom 11.1 ‡ 3:5 Zln 23.6 § 3:6 Zln 8.3

⁸ Azaiasa ma yápii díle àisai ma Dii Kilisi Yesu d̄sa p̄o de a p̄tia yáí. Kilisipi yáí ma ɔkp̄a yápiizi bísa ũ, ké màò aà v̄l,

⁹ míò naawà, mà e màò na ní Luao Kilisipi náaikea yáí. Asa Lua lí tó yá b̄r̄n̄o na ikoyádaa yáí no, í to yá b̄r̄n̄o na Kilisi náaikea yáíe.

¹⁰ Yá p̄o má yei mé de mà Kilisi d̄s ní gb̄aa p̄o à b̄òò gauo, mí taasikeaàno, mí ḡo laaàwa aà ga guu

¹¹ mí gbasa ḡo ḡab̄o ũ.

P̄o p̄o níe yá lea

¹² I ké má lè má kù à p̄èea no, mále yáe ké mà yá p̄o Kilisi Yesu ma si a p̄o ũ yáí sí ma p̄o ũ.

¹³ Gb̄é, mí e má sí glao. Yá m̄endo mále ké, mí n̄ono p̄o p̄o kú ma aeoí, p̄o p̄o kú ma kpeo láasookesai.

¹⁴ Mále p̄o p̄o ma wé d̄oi ya mà ài p̄o Lua wá sisiwà musu e naa Kilisi Yesuwa guu.

¹⁵ Wá gb̄é k̄asaa w̄o láasoo bee v̄l. Tó á láasoo p̄ale v̄l, Lua a á wé k̄éé yá bee musu.

¹⁶ Ap̄ii lé, lá wá kua kà a léu, wá gé ae zé doūpi guu.

¹⁷ Gb̄é, à ma kea ké* lá wa a taa k̄éé, í w̄éte gb̄é p̄o an kua kp̄aaíòdzi.

¹⁸ Míò oé ȳaa m̄òom̄o, mé ma ea mále oé tia l̄o ní w̄é'io, gb̄é ku dasi, an ȳakea tò aa de Kilisi gaa líwa íb̄eo ũ.

¹⁹ Aa mip̄è kaalewa, an gb̄ee mé ní dii ũ, wiyá mé ní íand̄ab̄o ũ, dúnia yá an láasoo l̄o kuwà.

²⁰ Wápiò s̄o, luabe gb̄éon wá ũ, wá wé d̄o Suabana p̄o a b̄o wezi, òn Dii Yesu Kilisi ũ.

²¹ A wá m̄è gb̄aasaí lí lá a m̄è gawidewa ní a gb̄aa p̄o a f̄o to p̄op̄ii misiileo.

4

L̄edaama

¹ Ayám̄eto ma gb̄é yenzideo, á gb̄é p̄o mále á beeke á de ma íand̄ab̄o p̄o mí p̄onakeo ũ, à zea giúgiú naa Diiwa guu màa.

² Ma awakp̄a Ev̄odie ní Sentisio aao led̄ou v̄l naa Diiwa guu.

³ Mpi s̄o ma zík̄endee náaide, ma wabik̄ema, d̄o n̄oep̄iole, asa aa taasik̄emano baonakpaa guu ní Kelemaao ní ma zík̄endeeo. An tó kú àizana taalau.*

⁴ A tó á p̄o à na Diiwa ḡoɔpii. Má òé l̄o, à tó á p̄o à nawà.

⁵ A ázia busa gb̄épii. Dii k̄ai.

⁶ Asuli yáe k̄aakeo.† Yápii guu à wabike Luawa, í yágb̄eawà, í aà s̄aukpa, í á yá'omaò oè,

⁷ Lua í á n̄se ní á láasoo daé dot̄u naa Kilisi Yesuwa guu. N̄s̄edaadōupi k̄è zài, a de gb̄enazina d̄saa.

⁸ Gb̄é, yá p̄o ḡén̄ ke: Yá p̄o síana v̄l mé a gb̄ia, yá p̄o zev̄l mé a gb̄as̄l v̄io, yá p̄o na mé a báaa v̄l, yá p̄o maa mé w̄l a s̄aukpa, àli láasooke yá beeowa.

⁹ Yá p̄o má dàdaé á sí, yá p̄o á màa mé á èa, à yá beeo ké, Lua Aafiade io kúán̄o.

P̄olu Filipide s̄aukpaa

¹⁰ Ma p̄o na Diiwa à k̄è zài, asa á láasoo èa s̄ua sa. Á ma yádaa ȳaa fá, zé í eo.

* 3:17 1Kln 4.16, 11.1

* 4:3 B̄oa 32.32-33, Soū 69.28, Dan 12.1, Zia 3.5

† 4:6 Mat 6.25

11 Mi o màa ké mále taasikε yáí no, asa má dàda baa lá a de píi, ma kua kamague.

12 Má taasi d5 mé má nama d5. Gɔɔpii gupiiu kãa ge nɔana, pɔdinzi ge pɔkēsãma, a yãe vĩmεε lɔo.

13 Má yápii f5 naa Kilisi pɔ í ma gba gbãawa.

14 N beeo ké á bàa kú ní ma taasikεao, a yãmaakè.

15 Filipideɔ, á d5 áziawa, ma baonakpaaé káau guu ma bɔa á Masedoni bũsuu, Yesu gãlie ɔ kú ní dɔamaleoo, á báasio.

16 Baa gɔɔ pɔ má kú Tesaloni,‡ a pɔ pɔ mále a nideɔ kpàsãmεε de gɛn doa. §

17 I ke gba mále wεεleo, á ài kãfia Lua kfi mále wεεle.

18 Ma pɔ pɔ á kpàsãmεε è, à pà e à dia. Epafodi á gbaɔ kpaa, pɔ m̀ba sa. A de sa'obɔ pɔ a gfi na Luaε* í kaaagu à si u.

19 Ma Lua a pɔ pɔ á a ni vfi kpáwá píi naa Kilisi Yesuwa guu a àizεε gawide léu.

20 Wãɔ wá Lua wá Mae tɔbɔ gɔɔpii! Ami.

21 A fɔkpa Lua gbéɔwa píi naa Kilisi Yesuwa. Ma Yesude dee pɔ wá sãnuo fɔkpáwá.

22 Lua gbéɔ fɔkpáwá nípii, atēsa an gbé pɔ kú Sezaa beɔ.

23 Dii Yesu Kilisi gbēkekeé á nisfnau.

KÒLÒSIDE Ọ

Yá pọ kú lál bee guu

Kòlòsi de Tuukii búsu wéle m̀endo úe. A ku Efese gukpe oi kiloo òaa do taawa. Pọlu íwa Kòlòsi gbé Epafa mé gè ní baona yáo we séia (1.7, 4.12).

Pọlu de dakpeuna ú (4.3, 10, 18) Loma, ọ Epafa mò a òè Kòlòside ọ lé swádo yá d̀òsaisi. Waasokenaé ọ lé e tó gbé ye Lua d̀s, i a suaba, sema wà kúle p̀one, wi t̀z̀z̀, wi bléọ té. Bao íi bee maà gbéa g̀ò Pọlu lakè Kòlòsi Yesudeone à mè Yesu Kilisi náaikea mé í gbé suaba ado. A lápi dí Tisiki ní Oneziúe.

Fokpaamá ní Lua sáaukpaa gbéa (1.1-14) Pọlu Kilisi kíake òwé. A de p̀piia, baa nisín gbáa, ọme a gáli mi ú (1.15-2.3). Bee gbéa Pọlu ní gbá laai eyá pọ aa kúá yá musu (2.4-25). A yádáné wéni dafu pọ wá v́ naa Yesu Kilisiwa musu, Yesudeo kua ní k̀o yá, uadeo kua ní k̀o yá ní wá kua Yesudesaideo guu yáo (3.1-4.6).

Lá midékí Pọlu fokpa gbéwa (4.7-18).

Anabi egeno í m̀ ní yá dasi. Ampii aá to Yesudeo p̀ale zé maae, aali Yesu náaike a zéwao. Bee yá mé t̀ Kòlòside ọ gbáakpa Kilisi dea p̀piila yáwa. Ọme í Ibiisi ba polo gbéwa à aà b̀ z̀bleu ado.

Sáaukpaa ní wabikeao

¹ Mámema a Kilisi Yesu zína Pọlu lá Lua yeiwa ní wá gbé Timotee, wa lác bee kè

² wá gbé náaide pọ an kua adoa naa Kilisiwa Kòlòsione. Lua wá Mae gbékekeé, i á gba aafia.

³ Gọpii wá wabikea guu wió Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa,

⁴ asa wa á Kilisi Yesu náaikea bao mà ní á yea wá gbézio pii,

⁵ ké á wé do pọ pọ dileaé luabei yáí. A yá slande mà yáa baona pọ wa kpáé guu.

⁶ Baonapi lé ne'i, àle ọta dúnia guu pii, lá a kè á guu za gọ pọ á mà mé á Lua gbéke sásá d̀wa.

⁷ Epafa wá zikende yenzide mé yápi dàé wá gēe ú. Kilisi zikennáaidee,

⁸ ọme yeakí pọ Lua Nisína á káwà òwé.

⁹ A yáí t̀o za gọ pọ wa á bao mà, wió wabikeé Luawa láasai, aà to à a p̀eá d̀s wásawasa, aà Nisína i á gba ọno ní wezəo pii,

¹⁰ ké àò ku lá Dii yeiwa, á yá pii i kaaagu. Beewa á yámaa pii kea àò ọta, á Lua d̀sa ió káfi,

¹¹ í gbáa yápii guu aà gbáa gawide léu, ké à yápii f̀s ní menao ní p̀nao,

¹² í Mae Lua sáaukpa, asa à wá ká baa pọ a dile a gbéone a gupuaúwa.

¹³ A wá b̀ gusia ikou, à wá kpá a Né m̀endona yenzide kpalau.

¹⁴ Aà sabai wa gō wééú, wá duuna kèwá.*

Kilisi dea p̀piia

¹⁵ Kilisiá Lua pọ wíli e ní wéoo taae, ọme yoa ú Lua p̀keao guu pii.

* 1:14 Efe 1.7

16 A pɔpii kɛ musu n̄ tɔɔleo,
pɔ pɔ w̄i eɔ n̄ pɔ pɔ w̄lli eoo,
kpalablenao ge diio
ge gbāadeo ge ikodeon nò.

Pɔpii b̄o aà k̄iie,
mé aa ku aà pɔ ũe.†

17 A ku pɔpii āa,
pɔpii kú aà sabaie.

18 Ōme a gálide pɔ de aà me ũo mi ũ.

Ōme dāalena ũ, gābo s̄eia ũ,
ké aà gɔ pɔpii dɔaana ũ.‡

19 Asa à kà Luagu,
ɔ a tò a kea pii p̄eewá.

20 A tò pɔpii keano na aà sabai,
pɔ pɔ kú tɔɔleo ge musuon nò.
Aà au pɔ b̄le lipākōawa
mé m̄o n̄ aafiapio.

21 Apio s̄o á k̄ea Luawa yāa. Aà ibeɛon á ũ á lāasoo n̄ á vāikeao yái,

22 ɔ Lua tò a keano na Kilisi gaa a gb̄enazinke me guu yái sa, ké à á kpán'aekɛ
gbāisai, sāasai, tāasai,

23 tó á zea gbāa á luanaaikɛa guu deesai giúgiú, mé i k̄e zia'ea yá pɔ á k̄ua
baona pɔ á má guuwao. Wà baonapi kpá gb̄e pɔ Lua k̄e z̄ile laone piiɛ, mé mapi
ma Pɔlu ma gɔ a kpana ũ.

Pɔlu z̄ikɛa Yesudeone

24 Tiasa mále pɔnake n̄ taasi pɔ mále ke á yáio. Ia pɔ wa dà Kilisiwa, mále a
pɔ pɔ ḡo ma ma m̄ewa mà b̄lei aà gálide pɔ de aà me ũo yái.

25 Lua z̄idamee, ɔ ma gɔ gálidepio donlede ũ. Ma aà yā'òé, à p̄eewá.

26 Asiiyá pɔ ulea gb̄eone za asniizl zadō Lua i d̄unia káleo ōme b̄o Lua gb̄eone
gupuau sa.

27 Lua ye aa dō lá asiiyápi gbia z̄o á buipáleone. Asiiyin ke: Kilisi kú á guu,
ɔ á w̄é d̄o gawii.

28 Aà yá waaso wi ke gb̄épiiɛ, wi l̄edaomá, wi yādaò gb̄épiiɛ n̄ ōno piiɛ, ké wà
gb̄épii kpán'aekɛ naa Kilisiwa wásawasa.

29 A yái tò mi z̄ike, mi d̄eeka n̄ aà gbāa pɔ lé z̄ike ma guu maamaao.

2

1 Má ye àò d̄e z̄o pɔ mále káé d̄o, apio n̄ Laodisideo n̄ gb̄e pɔ wi wesikōleo
pii,

2 ké aa e n̄ s̄odile, aa nakōwa aa yekōi, mé wez̄e guu aaiɔ Lua asiiyá pɔ de Kilisi
ũ d̄o wásawasa, aai a ài z̄o e.

3 Aà guu ōno n̄ d̄oao àizee pii uleau.

4 Mále bee oé, ké gb̄e su á sásá n̄ lenaoo.

5 Baa tó má kúanoo, ma lāasoo ku, má è ále yāke a z̄éwa, mé á Kilisi náaikɛa
gbāa, ɔ ma p̄o k̄ena.

Pɔpii p̄eemá naa Kilisiwa guu

6 Lá a Kilisi Yesu sí á Dii ũ, àò naawà màa,

7 á zína ɔ pɛlea àà guu, í zedɔu, ɔ gbāa àà náaikɛa guu lá wa dàéwa, ɔ Lua sáaukpa maamaa.

8 A laaika ké gbēe su dōa gbāa kásaé à á sásá n gbēnazína felekaa ɔno pà giioo. Yá beeo ɔ bɔ felekaa pɔ pɔ wí misiilenéɔ kɛíe, Kilisi kíi no.*

9 Asa luakea píi pèewá àà gbēnazínke guu.

10 Naa gbé pɔ de gbāa píi ní iko píio mide úpiwa, apii pèewá.

11 Naawá a tɔzɔ bɔa á dáau ú. I ke tɔ pɔ wí zɔ ní ɔo no, pɔ Kilisi í zɔnɛɛ.

12 Asa da'ilekea guu wá á vɛàànɔ† mé a vuaànɔ, ké a gbāa pɔ Lua àà fɛle bɔ̀dò gau náaikè yáí.

13 A de gɛɔ ú yāa Luaé á tàaeɔ ní á luanaaikɛsaio yáí,‡ ɔ Lua á gbá wēni dafu ní Kilisio sánu, à súuukèwanɔ ní wá tàaeɔ píi.

14 Lua wá tàae taala pɔ wá dá yáú bádè, a se pà lipáakɔawa.

15 Kilisi gaa líwa báa b̀diiɔ ní gbāadeɔla, à b̀dínɔ gupuaú à ní kpán'aekè zɔzɔ ú.

16 Ayámɛto ásu to gbēe yádiléé pɔblea ge imia ge dikpe ge mɔbɔa dafu ge gɔɔbɔa yá musuo.§

17 Yá beeo píiá yá pɔ wá mè a mɔ taaɛ, Kilisi mé a slana ú sa.

18 Asu to gbé pɔ í giíye gbéɔwa aa nízla busa, aa wabike ní malaikaɔ kèse kúao á bɔbɔ'osio. Wépungu'ea yá mé ɔ gbāa gbé bee taaɛ, ɔ í fan gii dá a dúnia láasoo yá musu.

19 A pɛa Kilisi pɔ de mi úwao. Naawá guu mɛgu píi í kɔ'eu, aa nakɔwa kɔ zɔ sabai, ɔ gbá lá Lua ye à gbāwa.*

20 Lá a ga ní Kilisio felekaa pɔ pɔ wí misiilenéɔ yá musu, b́yáí í yádilene ma lán dúnia gbéɔwai?

21 Wí mɛ n̄su ké na n ɔzɔ, n̄su ké íeɔ, n̄su ɔká kéwao.

22 Pɔ beeo píi í láa an mɔaokɛa guue. Gbēnazína yádanɛ ɔ wa tei we.

23 ɔno tɔ mé dɔ yá beeo. Wále lousisiyá kakané ní zɔabusao ní ladaanzɔawao. N beeo aali kpá wá dáaeo.

3

Kua wēni dafu guu

1 Lá a vu ní Kilisio, à to luabe yá dɔaaé, asa we Kilisi zɔléau Lua ɔplai.*

2 A tó á láasoo ào ku luabe yápiɔwa, asu ào ku dúnia pɔwao.

3 Asa a ga, á wēni ulɛa ní Kilisio Lua guu.

4 Lá Kilisi de á wēni ú, tó á b̀dò gupuaú, ápiɔ sɔ á bɔaànɔ ní gawio sa.

5 A yáí tò á dúnia yá pɔ kú á n̄se guu de: Káaluakaa, d́e'íi, mɛfɛlea, vāi nidea ní b̄iikɛao. Pɔ pɔ gbé lé a b̄iike g̀ò àà dii úe.

6 Yá beeo yáí Lua a pɔkúmaɔbɔbɔ a yámansaiɔwa.

7 Ápiɔ sɔ á kú a guu yāa, à dɔaaé.

8 A ɔkpa yáe beeo sa: Pɔkúma, kpēne, n̄sepaśi, gbésɔsɔa ní wisaiyá'oo.

9 Asu ɛɛtokɔeɔ, asa a á dáa zɔ ní a yákeɔ b̀dála,

10 a a dafu pɔ í á lile gbé dafuɔ ú dà, ké á gɔ lán Lua pɔ á ké dafuwaɛ,† í áà dɔ.

* 2:8 Gal 4.3, 9 † 2:12 Lom 6.4 ‡ 2:13 Efe 2.1-5 § 2:16 Lom 14.1-6 * 2:19 Efe 4.16 * 3:1 Sou 110.1 † 3:10 Daa 1.26, Efe 4.22-24

11 Kua màa Yuda ɔ́ n̄ buipálee dodo kɔ́e, ge t̄z̄z̄nao n̄ gyafɔɔde, ge gusɔɔde, ge lad̄nsai, ge zɔɔ n̄ w̄e. Kilisi mé n̄ ũ n̄pii, a kú n̄ guu n̄pii.

12 Ayāmeto, lá Lua á sé a gb̄é yenzide ũ, yá pɔ de à dan ke: Wēnad̄san̄e, gb̄e, z̄labusaa, n̄nsenié n̄ menao.‡

13 A k̄ f̄. Tó yāe sù ḡé á zānguo, à sùuuke n̄ k̄o. Lá Dii sùuukéán̄, à ke n̄ k̄o màa s̄. §

14 Azaiasa à ɔ yek̄i, asa bee í m̄s n̄ ledoū yākelesai.

15 A to aafia pɔ Kilisi í n̄ gba yá d̄aaé á s̄ guu, asa kua n̄ k̄o aafia Lua á sisiwá m̄eɔde ũ. A ɔ Lua sáaukpa.

16 A to Kilisi yá z̄leki e á n̄seu maamaa, í yādak̄e, í ledak̄owa n̄ ɔn̄o p̄io. Lua sáaukpa guu à lesiè á s̄ guu n̄ soũo n̄ táasil̄eao n̄ le pɔ aà Nis̄ina í daé.

17 Yá pɔ ále ke ge ále o pii, à ke n̄ Dii Yesu t̄o, í Mae Lua sáaukpa n̄ aà gb̄aa.*

Lua gb̄é kua

18 N̄e, á baade lí misiile á z̄áe.† M̄a à kù àli ke naa Diiwa guu.

19 Ḡe, á baade lío ye a nazi.‡ Asu à ɔ pás̄ín̄o.

20 Né, à á de n̄ á dao yāma yápii guu, asa bee mé í ka Diigu. §

21 Mae, ásuli á né ɔ fele à n̄ kús̄u kw̄e.*

22 Z̄o, à á dún̄ia dii yāma yápii guu. Asu z̄í ɔkunweiana kené. A z̄ikené n̄ n̄sem̄endoo Dii v̄akena ɔ.

23 Yá pɔ ále ke pii, àli ke n̄ n̄sem̄endoo, lá Dii ále keèwa, i ke gb̄enaz̄ina no.

24 A ɔ d̄o ké Dii á flaboé àiz̄ana ũ. Dii Kilisi ále z̄obleè.

25 V̄aikena a a v̄ai gb̄e'e. Lua lí gb̄e z̄aboo.†

4

1 Dii, à á z̄o gwa a d̄ɔwa s̄usu. A ɔ d̄o ké ápi ɔ s̄ á Dii v̄í musu.*

2 A áz̄la kpa wabikea Luawawa, í it̄e ɔ n̄ á sáaukpaao.

3 A wabikew̄w̄e l̄, aà z̄ew̄w̄e w̄a a yá waasoke, w̄í Kilisi asiiȳ'òné. A yáí w̄a ma dai kp̄e.

4 A wabikem̄e má yápi o wásawasa lá à kù mà owa.

5 A ɔ áz̄la kua d̄o Yesusaide ɔ guu n̄ ɔn̄o. Ali yá pɔ Lua a z̄eb̄é ke.†

6 A tó á legbe'í à na, i ɔ káf̄la v̄í, l̄o yāwea baadewa d̄o.

Lezaam̄

7 Wá gb̄é yenzide Tisiki, ma d̄onlede z̄ikende náaide Dii z̄í guu, a ma baokpaé pii.

8 Bee yáí mále aà z̄íwá, aà wá kua oé, á n̄se i níni.‡

9 A gb̄edo ɔneziú, § wá gb̄é náaide yenzide lé m̄oan̄o. Aa lak̄li yá ɔ oé pii.

10 Alisaka pɔ wá s̄anu kp̄e f̄kp̄awá n̄ Baanaba dáuna Maakuo. Wá Maakuo yá'òé k̄. Tó à kà á k̄í, à gb̄aakpaaz̄i.

11 Yesu pɔ w̄í m̄e Yusitu f̄kp̄awá l̄. Yuda pɔ w̄ale kpala pɔ b̄ò Lua k̄í z̄í ke s̄anu l̄én we. Aa m̄a n̄se níni.

12 A gb̄edo Epafa, † Kilisi Yesu z̄obl̄ena f̄kp̄awá. I ɔ d̄eeka n̄ wabikeaéo ḡɔɔpii, ké à e ze gb̄aa, í k̄asaak̄u, Lua p̄oé i p̄eewá wásawasa.

13 Má ò àle z̄iké maamaa á n̄ Laodiside ɔ n̄ lelapol̄ide.

14 Wá lòotoo yenzide Luku n̄ Demasio f̄kp̄awá.

‡ 3:12 Efe 4.2 § 3:13 Efe 4.32 * 3:17 Efe 5.19-20 † 3:18 Efe 5.22, 1Pie 3.1 ‡ 3:19 Efe 5.25, 1Pie 3.7 § 3:20 Efe 6.1 * 3:21 Efe 6.4 † 3:25 Efe 6.5-8 * 4:1 Efe 6.9 † 4:5 Efe 5.16 ‡ 4:8 Efe 6.21-22 § 4:9 Flm 10 * 4:12 Kls 1.7, Flm 23

¹⁵ A fɔkpa wá gbé pɔ kú Laodisiɔwa ní Nimfao ní gbé pɔ aai kɔ káaa aà beɔ.

¹⁶ Tó a láe bee kyokè, à kpa Laodisi gálideɔwa aa a kyoke, í ní pɔ kyoke sɔ.

¹⁷ A o Aasipuɛ, aà laaidɔ Dii zɪ pɔ wa dàewa, i a midɛ.

¹⁸ Ma Pɔlu máme ma fɔkpaawáe bee kè ní mazia ɔo: Ma fɔkpàwá. A to ma kua kpéu yá à ɔ dɔágu. Lua gbèkèkèé.

TESALONIDEɔ LA SEIA

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Tesalonía Masedoni b̄usu wéledaε. A ku Gelesi b̄usu saε, Lomadeɔ mé iko víwà. Pɔlu wélegea plaade guu à gè Filipi giaε, a gb̄ea Tesaloni. We à gáli dàaleu, ama i gɔɔplake weo, asa Yudaɔ b̄ò aà kpe. Wà nàewà aà b̄ò Tesaloni. Ké à b̄ò we à tà Belee (Zln 17.1-10). Gbezã gɔɔ pɔ́ a ku Kɔleni, ɔ̄ aà Iwa Timotee m̄ò aà lè we, à Tesalonideɔ yá sèle siuè. ɔ̄ Pɔlu a lá séiaε bee kè Tesalonideɔne.

Bao pɔ́ Pɔlu mà Tesaloni Yesudeɔ yá musu aà pɔ́ kè na. A Lua sáaukpa Tesaloni Yesudeɔ yákea pɔ́ lé gb̄éɔ da zéwa yá musu. Aà zíkεa we yá'ované gb̄ea à mè á εa m̄ò wékpaleñzi (1.1-3.13). A ledámá aa ze gb̄aa Dii guu, aa wetá wàò gé aε ní Yesu yáò (4.13-5.11). A midεkli à ledáumá à f̄okpamá l̄o. (5.12-28).

Pɔlu gɔɔgbezãzì yáò b̄òlekè l̄o. A òw̄εε wà gupu gb̄éɔne, wàò d̄ò ké z̄lewa wáò kú ní Diio gɔɔpii (4.17).

Tesalonideɔ ze'ɔbané

1 Má Pɔlu ní Siliv̄εeo ní Timoteeo wámε wa láe bee kè Tesaloni* Yesude pɔ́ aa na Mae Lua ní Dii Yesu Kilisiowaɔne. Lua gb̄εkekeé, i á gba aafia.

2 Wá wabikea guu á yá l̄o d̄owágu gɔɔpii, wíɔ Lua sáaukpa á baade pii yá musu.

3 Ké i zíkε á luanaaikaewa, mé á yea gb̄éiá yá'oa ní léo yá no, mé á wedo wá Dii Yesu Kilisizi seasai yáí, a yá l̄o d̄owágu Lua wá Mae kùε.

4 Wá gb̄é Lua yenzideɔ, wá d̄ò ké Lua á sé,

5 asa ké wa baonakpáé, wi m̄ó ní yá'oaɔ adoo, wa m̄ò ní Lua Nisina gb̄aaoc, yápi wá kua gb̄aa maamaaε. A d̄ò lá wá kuò á guu á aafia yáí,

6 ɔ̄ a ḡó wápiɔ ní Diio dàdanaε ù. Taasi z̄ɔɔ guu a yápi sí ní p̄ona pɔ́ Lua Nisina dàáguo,†

7 ɔ̄ a ze'ɔb̄ Yesude pɔ́ kú Masedoni b̄usuɔne ní Gelesi b̄usuo pii.

8 Dii yá b̄ò á k̄í, i ze Masedoni ní Gelesio adoo, á Yesu náaika yá lígua pii, a baokpaa ví l̄o.

9 Wáε o lá wa ze'è á k̄í, lá a b̄ò dii εgenao yáú a zè ní Luao, ɔ̄ ále z̄oble Lua béε sfandepiε,

10 ále aà Né Yesu pɔ́ à aà b̄ò gau dá e aà b̄ò luabe, i m̄ò wá sí p̄okúma pɔ́ Lua a b̄òb̄máwa.

2

Pɔlu zíkεa Tesaloni

1 Ma gb̄éɔ, á d̄ò áziawa ké wá ze'ea á k̄í i ke p̄ao.

2 A d̄ò lá wá íadawá, wa taasikè Filipi káau, * ɔ̄ wá Lua tò wa s̄d̄ille, wa baona pɔ́ b̄ò aà k̄í kpáé d̄εε ní d̄εeo.†

3 Wá naεawá de εε zé yá ùo. Wi ke láasoo v̄ai ge á blea yáí no.

4 Lá Lua wá ká a baokpaawa, màa wi kpáné, i ke gb̄enazina p̄oēá wále wéleɔ, sé Lua wá láasoo táasikana pɔ́.

5 A d̄ò ké wi yá nana o gb̄εεo, mé wi yáε ke ní m̄oafilio blikea yáíio. Lua mé wá seelade ù.

* 1:1 Zln 17.1 † 1:6 Zln 17.5-9 * 2:2 Zln 16.19-24 † 2:2 Zln 17.1-9

6 Wi sáau wεεle gbēnazina kíio, ápiɔ ge gbēpáleɔ.

7 Baa ké wá a zé vɪ wà tò à wá iko dɔ́ wá Kilisi zínake yáí, wá kèáno busεbuse, lá nɔε neade í laaidɔ a nēwawae.

8 Ké wá yeázi maamaa yáí, wi zεò wà baona pɔ́ bɔ́ Lua kíi kpáé adoo, ní wázla kpaawáoε lɔ, asa a gɔ́ wá gbé yenzideɔ úε.

9 Ma gbéɔ, à tò wá zíkε n í taasio yá dɔ́agu. Gɔɔ pɔ́ wáε bao pɔ́ bɔ́ Lua kíipi kpáé, wiɔ zíkε fáane ní gwáasinao, ké wásu gɔ́ á gbēεε aso úo yáí.‡

10 Wá seeladeɔn á ú, ní Luao lɔ, ké wá kú á Yesudeɔ guu a zéwa luayāmanaɔ ú tàaesai.

11 A dɔ́ wa yákè á baadeε lá mae í ke a néɔnεwa.

12 Wa ledáwá, wa á nòse nínié, wa naewá á kua ka gbé pɔ́ Lua ní kpá kpala gawide pɔ́ bɔ́ a kíiuɔ kuawa.

13 Ké a Lua yá pɔ́ wá òépi mà, i dile gbēnazina pɔ́ úo, á sí lá a dεwa Lua yá sílande ú. Ɔme lé zíkε á gbé pɔ́ ále aà náaikeɔ guu. Bee yá mé tò lɔ wiɔ Lua sáaukpa láasai.

14 Ma gbéɔ, á yá kè dou ní Lua gbé pɔ́ naa Kilisi Yesuwa Yudeɔ, asa ía dou pɔ́ Yudaɔ dāmá ɔ́ á búsudeɔ dáwá sɔ́. §

15 Yudaɔ Dii Yesu dè ní anabio lɔ, mé aa wá yá. * An yá lí ká Luaguo, aa íbelesè ní gbépiio.

16 Aaí kpáwēε wá yá pɔ́ Lua í gbé suabao o buipaleɔne. Maa duuna pɔ́ aaíɔ ke gɔɔpii íɔ diadi. Lua pɔ́kúma wí ní musu sa.

Pɔ́lu Timɔtee zía Tesaloni

17 Wápiɔ sɔ́ ma gbéɔ, ké wa kékɔwa gɔɔpla, wé mé gègè ní kɔ́o, i ke sɔ́ no. Wa á nidε maamaa, wa wá wá wesikɔle.

18 Wá ye mɔ́ á gwai lɔ. Mapi ma Pɔ́lu, ma mɔ́a zεwēεle de gēn do ge gēn plaa, ɔ́ Setáu zεzɔ́wēε.

19 Tó wá Dii Yesu m̀, déme à de gbé pɔ́ wá wé dɔ́io ú ní wá pɔ́nakebɔ́o ní wá íandábɔ́o aà aei? Apio bàasio,

20 asa áme á wá íandábɔ́o ní wá pɔ́nakebɔ́o ú.

3

1 Ké wá fɔ́ menake lɔo, wa zεò wá gɔ́ Atení wátēε, *

2 wa wá gbé Timɔtee, wá Lua zíkεndee Kilisi baokpaa guu zɪwá, ké aà á gba gbáa, í á nòse nínié á luanaaikea guu,

3 ké gili su gē á gbēegu íadamaε bee musuo. A dɔ́ ázɪlawa, ké Lua bee taa dílewēε.

4 Gɔɔ pɔ́ wá kú á kíi, wa dɔ́aa wá òé wa mè wa gi íadaiwáɔ, ɔ́ à kè lá á dɔ́wa màa.

5 Ayāmeto lá má fɔ́ menake lɔo, ma aà zɪ á luanaaikea gwai. Gbēyɔna á yó, wá zíkè pā yà, wá dɔ́o.

6 Ɔ Timtee sùwá sa, † á luanaaikea ní á yeawázio baokpawēε. A mè wá yá íɔ dɔ́agu ní láasoo maao, mé ále wá beεke lá wáε á beεkewa.

7 Ma gbéɔ, á luanaaike Ayāmeto wá nòse níni á yá musu wá íadama ní wá taasio pii guu.

8 Asa lá á zεa giúgiú naa Diiwa guu, wá me sù sa.

⁹ Wá fɔ Lua sáaukpa á yá musu. Wa wá Lua sáaukpa maamaa ní pɔna zɔɔ pɔ wi ke aà ae á yáio.

¹⁰ Gwáasina ní fãanɛo wio wabike Luawa maamaa, ké wá e wesikɔle, wí pɔ pɔ kɛsá á luanaaikɛawa bɔɔlekeé.

¹¹ Lua wá Mae ní wá Dii Yesuo zɛpoowɛɛ wà e mɔ á gwai.

¹² Dii á yeakɔi ní á yea gbépiizio káflé, i líalá lá wá yeáziwa,

¹³ á sɔ ɔ daa dou gbásɩsai, ɔ ku táesaideɔ ũ Lua wá Mae ae wá Dii Yesu mɔa ní a gbéɔ pii gɔɔzɩ.

4

Kua lá Lua yeiwa

¹ Yá pɔ gɔ ma gbéɔ, á mà wá léu lá a maa á kua ka Luagu. A kú màa, áma wále wabikéwá, wále awakpaé wá Dii Yesu guu, áo ku màa áo gé.

² A yá pɔ wá diléé ní Dii Yesu tɔo dɔ.

³ A tó á kua áo adoa, í miké gbásikɛawa, asa bee mé Lua pɔeá ũ.

⁴ A baade azɩa me kpela, áo azɩa kúá dɔ gbásɩsai,

⁵ i ke ní dɔe'ni nideao lán luayádɔnsai pɔ aa aà dɔoɔwa no.

⁶ Yápi guu gbéɛ su a gbé taiinke ge á táaekɛeɔ, asa Dii mé a mɔaka gbé bee taoɔwa, lá wa dɔaa wá óé wa a lezawáwa.

⁷ Lua i wá sísi wáɔ ku gbásɩ guuo, sema wá kua áo adoa.

⁸ Ayámeto gbé pɔ gí yá beei i ke gbɛnazɩna á gíio, Lua pɔ í a Nisɩna pɔ a kua adoa dawágu ɔ á gíi.

⁹ Wá e yeakɔi yá'oeo, asa ázɩawa Lua yeakɔi dàé.

¹⁰ A kú màa kɔ ní wá gbé pɔ kú Masedoni búsuuɔ pii. Gbéɔ, wa ledáwá áo ku màa áo gé,

¹¹ i zɛwɛɛle áo ku yákelesai, í ma ázɩawa, í ázɩa zɩ ke lá wá dilééwa,

¹² ké á yákea e ka Yesusaideɔgu, mé ásu áo sɔkpalea gbéezio.

Dii mɔa

¹³ Gbéɔ, wá ye áo slana dɔ gbé pɔ i'òo yá musu, ké á pɔ su áo sia lán gbé kɩni pɔ aa zia'eooɔwao yáí.

¹⁴ Lá wá sí Yesu gá á vù, màa ɔ Lua a tó gbé pɔ i'òo Yesu guu e a mɔaàno sánu.

¹⁵ Yá pɔ wále oéé beea Dii yádanɛɛ. Wá gbé kɔna pɔ wáɔ ku e Dii mɔzɩɔ, wá dɔaa i'onapɩnɛo.

¹⁶ Dii mé a bɔ luabe, i pila ní yádilɛnɛo ní malaika gbéɔzɔɔ ɔɔo ní Lua káae ɔo, gbé pɔ gá naa Kilisiwao i vu séia,

¹⁷ a gbea wá gbé kɔna pɔ wá kú, wa wá séléɩno sánu e luabɛpuanau dai Diile íana guu, wio kuaàno gɔɔpii.*

¹⁸ Ayámeto á kɔ nɔse níni ní yápio.

5

¹ Gbéɔ, a gɔɔ ge a zaa oaé zɛvɩo,

² asa á dɔ sáasá lá kpáí i mɔ gwá, màa áo de Dii mɔgɔɔ.*

³ Tó gbéɔ lé o wa aafia, wa ku dɔdɔa, kaale a mómá kándo lá ne'iwáwá i mɔ nɔsindɛewawae, aa bɔo.

⁴ Apiɔ sɔ gbéɔ, á kú gusiau ké gɔɔpi á le lán kpáiwao,

* 4:17 1Kln 15.51-52 * 5:2 Mat 24.43-44, 2Pic 3.10

⁵ asa gupua gbéon á ù, fáane gbéon á ù ápii. Gwāaslna ge gusia gbéon wá ùo.

⁶ Ayámeto wásuli i'ò lán dāowao. Wá itēke, wá kú n láaio.

⁷ I'onā i'ò gwá, mé wēdenā i wēde ke gwá,

⁸ wápi sō, lá fáane gbéon wá ù, wāo kú n láaio, wí luanaaika ní yeakōio da mō ula ù, wí wēdā zia'ea yáí kpá mō fùā ù.†

⁹ Asa Lua i wá díle à pókúmabōwáo. A wá díle à wá suaba ní wá Dii Yesu Kilisi gbāaoe.

¹⁰ Ōme gá wá yáí ké wāo kuanō, wá bēe ge wa i'òn nō.

¹¹ Ayámeto à ledakōwa, í kō gba gbāa, lá ále kewa.

Pɔlu yadilea Tesalonide ɔne

¹² Gbé, wa wabikéwá, à beee dō gbé pō aai zike á guu, aa iko vīwá an zikea Dii guu, aale á dazewāone.

¹³ A n kpela maamaa, ío yerzi zī pō aale ke yáí. Aō na n kōo.

¹⁴ Gbé, wa ledáwá à faasaide dazewa, à gbé pō an kúsu kwé gba sō, à laaido gbāasaidewa, í menake ní gbépiio.

¹⁵ A laaika á gbēe suli vāi flabo ní vāioo. A zeweele ào maakekōe ní gbépiio gōpii.

¹⁶ Aō ku pōna guu gōpii.

¹⁷ Aō wabike Luawa láasai.

¹⁸ Aō Lua sáaukpa yá pii musu. Bee mé deé aā pōeā ù naa Kilisi Yesuwa.

¹⁹ Asuli kpá Lua Nislnaēo,

²⁰ ásuli saka ānabikeguo.

²¹ A yápii táasika, ío a maa kūa,

²² í mikē vāi bui piiwa.

²³ Lua aafiade to à ázla kpawa mómio, i á nislna n á wēnio n á meo dōáe aafia táaesai e wá Dii Yesu Kilisi mōzī.

²⁴ Lua pō á sisi à á sé náai vī, a yápi kéé.

²⁵ Gbé, à wabikewēe.

²⁶ A fōkpa wá gbéowa pii ní Lua gbé lépeakōwao.

²⁷ Ma náé Diizi à lāe bee kyokené npii.

²⁸ Wá Dii Yesu Kilisi gbēkekéé.

† 5:8 Isa 59.17, Efc 6.14-17

TESALONIDEɔ LA PLAADÉ

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Pɔlu yá pɔ́ á ò Tesalonideɔ lá séia guu ò la lɔ, à Kilisi mɔa ní gawi zɔɔo òné. Yápi lé ɔada Tesalonideɔwa. An gbéɔ lé e gɔɔpi kà kòe (2.2), ɔ an gbéɔ lé gí zíkɛi, ɔ aa gɔ́ ní gbéɔne aso ũ, asa aale e gɔɔ gbézãpi kà káikái (3.6-12). Láe bee lé ní da zéwa an láasoo kpaanla keapi yá musu.

Pɔlu ná Lua sáaukpaawa Tesaloni Yesudeɔ yeakɔi yá musu, ɔ à wabikè Diiwa aà ní gba gbãa zɔ́ pɔ́ a nanè ní ɔzɔ́ yá musu (1.1-12). ɔ à Kilisi mɔa ya'òné. Bee a keo e gbé pɔ́ wí mèè luayãdansasai à ge mɔò. Tó aà gbãa dèdè, a to dúnia gbépii bɔ Lua yá kpe, aai ibeɛse ní Yesudeɔ (2.1-12). Vãi ɔdaa zãa yá musu, sema Yesudeɔ ze gbãa luanaaika guu (2.13-3.5). A gbɛa Pɔlu lekà gbépãɔ yáwa, ké aasu wàò de gbéee aso ũo (3.6-15). Lápi midèkɔ à báaadãngu, à fɔkpámá (3.16-18).

Yãdilaɛ bee lé wá gba laai: Gbé pɔ́ ye pɔe woaiɔ a pɔbleo (3.10). Wá Yesudeke guu wásuli pãkpa yá pɔ́ kú wà kezio.

Yákpaleka Kilisi mɔgɔzɔ

¹ Ma Pɔlu ní Silivɛeo ní Timɔteeo, wáme wa láe bee kè Tesaloni* Yesude pɔ́ aa ku Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio guuɔne.

² Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio gbékekeé, aai á gba aafia.

³ Wá gbéɔ, a maa wàò Lua sáaukpa á yá musu gɔɔpiiɛ, lá a maawa, asa á luanaaika lé zɔɔkú maamaa, mé á yeakɔi lé káfi.

⁴ A yáí tò wí ãnadá á yá musu Lua gbéɔ kókãaɔ guu, lá i ãadama ní taasi pii fɔ́ ní menao ní luanaaikaɔ.

⁵ Lua í yágɔ́ ní gbéɔ a zéwae. Taasi pɔ́ ále ke kpala pɔ́ bɔ Lua kíi yáí lé ɔɔné ké a ka à gɛu.

⁶ Lua í yãke a zéwae. A gbé pɔ́ aale á wetãɔ wetã,

⁷ í á gbé pɔ́ wãle á wetãɔ gba ãampakli ní wápiɔ. Tó Dii Yesu bɔ luabe, a mó ní a malaika gbãaɔ

⁸ ní ténuao, a mɔakaò luadɔnsai pɔ́ aai wá Dii Yesupi bao sioɔwa.†

⁹ Kaale láasai ɔ Lua a fiabooné. Aaɔ ku zã ní Diio ní aà gbãa gawideo.

¹⁰ Tó à mɔ gɔɔpi zɔ́, a tɔbɔ a gbéɔ yá musu, aà náaikɛnapio i aà maabo nípii. Aɔ kú ní guu, asa a yá pɔ́ wá òé sɛ.

¹¹ Ayãmeto wio wabikéé wá Luawa gɔɔpii, aà tó á kua ka gbé pɔ́ à ní sisi à ní séɔ kuawa, i yãmaa pɔ́ a ze ní a keaɔ ní zɔ́ pɔ́ ále ke aà náaika guu pii papaé ní a gbãaɔ,

¹² Dii Yesu tɔ́ i bɔ á musu, á tɔ́ i bɔ aà musu wá Lua ní Dii Yesu Kilisipio gbékekeé yáí.

2

Luayãdansasai

¹ Wá gbéɔ, Yesu Kilisi mɔa ní wá kãaaaaazio yá musu,* wa wabikèwá,

* 1:1 Zln 17.1 † 1:8 Isa 66.15-16 * 2:1 1Tes 4.15-17

² ásu tó á pᵋ ya àannᵋ. Tó ānabi yāe ge waasoe ge taalae pᵋ wà mè à bᵋ wá kīi mè Dii mᵋᵋᵋ kà kᵋ, ásu bílikēo.

³ Asu to gbēe á sásā́ n̄ bee taaoo, asa gᵋᵋ bee a mᵋᵋ, sema bᵋa Lua kpe ka gla, luayādasai pᵋ mipè kaalewa bᵋ gupuau bàasio.

⁴ A íbelese n̄ pᵋ pᵋ wī́ n̄ dile dii ᵋᵋ n̄ pᵋ pᵋ wī́ kúlenēᵋ pīi, i azla se lesí deŋla, i ge zᵋle Lua kpéu á azla dile Lua ū se.†

⁵ Gᵋᵋ pᵋ má kúánᵋ ma yápi óé. A dᵋáguo lé?

⁶ A dᵋ pᵋ pᵋ lé kpaè tia, ké asu bᵋ kpóoo,

⁷ asa luayādasai lé ᵋta asii guu kᵋ. A bᵋᵋ, sema gbé́ pᵋ lé kpaè tia gēzēa bàasio,

⁸ luayādasai i bᵋ sa. Dii Yesu a aà de n̄ a lé'ŋanao,‡ a aà mᵋᵋnzᵋ n̄ a mᵋa gawio.

⁹ Luayādasai a mᵋ n̄ Setāu gbāaoe, i dabudabuᵋ n̄ yābᵋnsaeᵋ n̄ seela egeᵋᵋ ke pii.§

¹⁰ A kᵋni bui pii ke gbé́ pᵋ aa mipè kaalewaᵋne, ké aa gī sīana pᵋ a n̄ suabai yái.

¹¹ Bee yái Lua lé sásāyā́ zīmá à ᵋta n̄ guu, aai ee náaike.

¹² Beewa yá a zᵋle gbé́ pᵋ aai sīana sio aai pᵋnake n̄ váioᵋwa nípii.

¹³ Wá gbé́ Dii yenzideᵋ, a maa wāᵋ Lua sáaukpa gᵋᵋpii á yá musue, asa Lua á sé za káau à bᵋ n̄ a Nisīna pᵋ tò wa gᵋ a pᵋ ū gbāao á sīanasia yái.

¹⁴ Lua á sisi à á sé màa baona pᵋ wá kpaè guu, ké à á baa e wá Dii Yesu Kilisi gawi guue.

¹⁵ Ayāmeto wá gbé́ᵋ, à ze giūgiū, íᵋ yá pᵋ wá dáé n̄ léo ge lá guu kūa.

¹⁶ Lua wá Mae yewázi, aà gbé́ke guu a tò wá nᵋse àᵋ daa dou e gᵋᵋpii, à wá ká zia maawa. Aapi n̄ wá Dii Yesu Kilisi

¹⁷ á nᵋse nínié, aai á zedᵋ maakea n̄ yāmaa oao guu pii.

3

Wásu wāᵋ màa vīo

¹ Yá pᵋ gᵋᵋ wá gbé́ᵋ, à wabikewēe Luawa ké Dii yá e ligua kpakpa, íᵋ gawi vīnē lá a vī á kīiwa.

² A wabikewēe aà wá bᵋ gbēvāi mīsaio ᵋzi, asa i ke gbé́pii mé Lua náai vīo.

³ Dii náai vī, a á gba gbāa, i á sí Setāuwa.

⁴ Wá naa Diiwa guu wá a náai vī ké ále yá pᵋ wá óéᵋ ke, mé áᵋ kee.

⁵ Dii tó á laai àᵋ ku Lua yeaáziwa n̄ mena pᵋ Kilisi í inéᵋ.

⁶ Gbé́ᵋ, wa naé Dii Yesu Kilisizi, à ké wá gbé́ pᵋ màa vī aali zīke yá pᵋ wá dánéwaᵋᵋwa.

⁷ A dᵋ ázīlawa, a maa à wá kea kee, asa màadeᵋn wá ū á guuo.

⁸ Wi gbēe ble si wá blè pāo, wa zīkè gwāasīna n̄ fāaneo, wa taasikè e wa kpa, ké wásu gᵋ á gbēe aso ūo yái.*

⁹ Wá a zé vī à dᵋwále, āma wa a taa kèé, ké à wá ᵋlesee.

¹⁰ Gᵋᵋ pᵋ wá kúánᵋ, wá dile gbé́ pᵋ ye zīke aio a pᵋbleo.

¹¹ Wá mà á gbēeᵋ màa vī, aali pᵋe woo, sema gude.

¹² Wá dile gbé́ bee taaᵋne, wa nané Dii Yesu Kilisizi, aali zīke kīlikili aa n̄zīa gwa.

¹³ Apiᵋ sᵋ wá gbé́ᵋ, ásu kpa n̄ maakeaoo.

† 2:4 Dan 11.36 ‡ 2:8 Isa 11.4 § 2:9 Mat 24.24 * 3:8 1Tes 2.9

¹⁴ Tó gbēe i yá pó wá òé lápi guu dao, à aà yá bɔ dilɛ. Asu gbé kpaààno, ké wí e aà kú.

¹⁵ Ama ásu íbelesεaàno, à ledawà á gbēdo ũ.

¹⁶ Dii Aafiade á gba aafia gɔɔpii yápii guu. Dii à kúáno ápii.

¹⁷ Ma Pɔlu mámε ma fε bee kè ní mazla ɔ. Bee mé ma lá pii seela ũ, màa mi ké.

¹⁸ Wá Dii Yesu Kilisi gbēkekeé ápii.

TIMOTEE LA SEIA Yá pò kú láε bee guu

Timotee daá Yudaε, aà maeá Gelekie. Aa kò'è ní Pòluo Lisita pò kú bùsu pò wí me tia Tuukii guu, Pòlupi wélegea plaade guu (Zín 16.1-3). Timotee gò Pòlu Iwa pò Ìò kàiaànò ùε. A tsaàzi aà wéle dasiò gea guu, ò Pòlu Ì aà zì gáli pò an yáò lé gé súsuuoò guu. Ayámeto aà tó kú zínaò lá guu (17.14-15, 18.5, 19.22) ní lá pò Pòlu kèò guu (1Kln 4.17, 16.10-11, Flp 2.19-24, 1Tεs 3.2-6) ní lá pàleò. Lá mèn pla pò a kè Timotee ní pò a kè Titueo wí me pàsíteε láò, yáze pò a kàlekale ðaanaò ní pàsíteεneò yáí.

Timotee lá séia lé yá ðò òò wéε:

Séia gia à lezà Yesudeòwa zé kaaliò yáí ní làasoo kpaanlào ní Yudaò yá pò yáalea ní luadòsai yá pò gbéε lé dadanéó. Zé kaalipio mè dúniaε bee pòò maaò, wíli fò Lua lèò, sema wa asiiyá ðò bàasio. Aa gbàakpà bléε tēboao ní gia nòsei yáó.

Bee gbεa lápi lousisiyá bòlekèwéε, kòkàaa yáò ní yá pò a maa Yesude ðaanaò aao kúaa.

A láakii lápi leðà Timoteewa lá à kù aà a zì pò Lua dàε ke, lá à kù à laaidò luanaaikenaòwa, ò ðε Lua zíkεn maa ù (4.6).

Wa fò lápi kpaale leε pla: Yáðane pò ðε Yesudeò ní ní ðaanaò pò ù (1-3) ní Timotee zía yáò (4-6).

Yáðaneðò gbaa laai

1 Mámεmaa Pòlu, Kilisi Yesu zína, lá Lua wá Suabana ní Kilisi Yesu pò wá wé ðaàzìpio ðilemεεwa,

2 ma láε bee kène Timotee,* ma ne'ia Yesu zé guu. Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbékekeñε ní sùuuo, aai n gba aafia.

3 Lá ma naema gòò pò mále gé Masedoni bùsuu, gò Efese, ní oné aasu yá pò í kpaal ní Lua yáoo dané loo.

4 Aasu laaidò fi ní ðezio tó kónwea pò lé vlooowa loo, bee í mó ní lekpaaoε. Ili mó ní yá pò Lua lé yáwanòoo, aà náaikεa mé í mòò.

5 Ma yápi ðile ké aao yekòí yáíε, yeakòí pò í bò nòsepua ní làasoodaadoùo ní luanaaikεa mofilisaio guu.

6 Gbéε pàale yápiòne aa pèle yá àisai bòleau.

7 Aa ye wàò ðε Mòzi ikoyáðaneðò ù, àma aa yá pò wàle o ðòo ge yá pò wá zèwàò.

8 Wá ðò ikoyápi maa, tó gbé lé zíkεwá a zéu,

9 asa wá ðò ké Lua í ikoyá ðile gbεmaa yáio, sema yáðansaiò ní swágbáadeò ní lousisinsaiò ní duunkenaò ní luayáðansaiò ní dúnia gbéò ní ðε ní dao ðenaò ní gbèðenaò

10 ní gbàsíkεnaò ní gòε pò aai gbàsíkε ní ní gòε deeoò ní gbènazínyianaò ní εedeò ní yáðmadeò ní gbé pò aai bò yázeðe kpeò pii.

11 Yázeðepi mé baona gawide pò Lua Báaade gòmmε zì ù.

Lá Lua gbékeke Pòluε

* 1:2 Zín 16.1

12 Ma Kilisi Yesu wá Dii pò ma gba gbāa sáaukè, asa à ma náaikè à zídáméé.

13 Ma aà tóbèesì yáa, ma ladà aà gbéowa,† ma gbāablémá. N beeo à wēnadòméé, asa má kè wésiake ní aà náaikesaio guu.

14 Ǿ wá Dii Kilisi Yesu gbēkekéméé zɔɔ, a tò ma a náaikè, míɔ ye gbéi naawa guu.

15 Yáé bee slana vɪ wà sí. Kilisi Yesu nò dúnia guu duunkenaɔ suabaa yáíé. Mapi, ma pò mé de dāɔla,

16 ɔ Lua ma wēnagwà, ké mena zɔɔ pò Kilisi Yesu kè ní ma gbé pò ma duuna derlao bɔ gupauu seela ù gbé pò aa aà náaiké aa wēni láasai eɔne.

17 Lua mēndona, gɔɔpii Kía pò lí gao mé wili e ní wéoo mé aɔ bēéé vɪ ní gawio gɔɔpii, ámi.

18 Ma né Timotee, lá wà dāaa ānabikékè n yá musu, mále yápi dane ké nyɔ kua, ní zɪ maa kaɔ

19 luanaaika guu ní láasoodaadoũ. Láasoodaadoũ lí ke gbēeɔne yáé ũo, ɔ an luanaaika í ɔ̀kpa.

20 Imēne ní Alesāndao kú ní guu. Ma ní kpá Setáuwa‡ ké aaɔ dɔ wili dɔe ní Luaoo.

2

Lousisia

1 Too, gɪa séia mále ledama à wabike gbépiié, à zé gbeané, à kulekené Luaé ní sáaukpaaɔ.

2 A wabike kíaɔne ní gbāadeɔ pii, ké wà e wàɔ ku aafia yákelesai luayámanaɔ ù, wá kua ɔ gbía.

3 Bee mé maa, í ka Lua wá Suabanagu.

4 A ye gbépii suaba, aai slana dɔ.

5 Asa Lua mēndoe, mé kɔɔ kú mēndo Lua ní gbēnazinaɔ zānguo, ɔn gbēnazina Kilisi Yesu ù.*

6 A azia kpá gbépii flabobɔ ù a gɔɔwa, Lua pɔeāpi seela ù.

7 Ayámeto Lua ma dile a kpáwakena ù, a zina ù, mà a zé slande da buipáleɔne.† Slana mále o, i ke ée no.

8 Má ye gɔeɔ lousisi gu ní guo pii, aa ɔse musu‡ gbásisai, pókuma ní lekpaoo sai.

9 Má ye ɔ nɔeɔ níza keke a zéwa yɔ̀sai zlamɔne sai. I ke ní mí yɔ̀de táao ge vua ní ɔso nɔamblebɔɔ ge zwàa ɔdeɔ no.§

10 Aa níza keke ní maakeao, lá a maa nɔe lousisinaɔ kewa.

11 Nɔeɔ yádada kílíkíli, aa misiile yápii musu.

12 Mili we nɔeɔ yádada gɔeɔne ge aaɔ iko vímáo, sema aaɔ ku kílíkíli.

13 Asa Adamu ɔ Lua kè séia, a gbéa Eva.*

14 I ke Adamu wa sàsáɔ, nɔe wa sàsá, à sí duunau.†

15 Tó nɔe wetà ní luanaaikaɔ ní yea gbéɔzio ní kuaadoakeo zlamɔne sai, ali ne'í aafia.

3

Gbēzɔɔ ní dɔnladeɔ

1 Yáé bee slana vɪ: Tó gbé ye ke gbēzɔɔ ù, àle zɪ maa nide.

† 1:13 Zln 8.3, 9.4-5   ‡ 1:20 1Kln 5.5   * 2:5 Zln 4.12   † 2:7 2Tim 1.11   ‡ 2:8 Bba 9.29   § 2:9 1Pic 3.3   * 2:13 Daa 2.7, 21-22   † 2:14 Daa 3.1-6

² Gbēzō lío ku taaesai nɔmɛndode ũ, laaide ũ, ɔ azla kua dō gbé dōde ũ, nibɔfna ũ, gbé pɔ a fɔ yadané ũ.

³ Asu ào de igbēna ge gbé pásí ũo. Aào de nɛsɛdoude yakelesaide ũ. Ja su dɔaaèo.

⁴ Aào a ua kua dō, aà néo lí misiileè aaliɔ aà ɔtondɔkɔi gwa.*

⁵ Asa tó gbé a ua kua dōo, kpelewa a fɔ ɔlia Lua gálideɔzii?

⁶ Asu ào de gbé dafuna ũo, ké asu íanadā, i azla dayāu lán Ibiisiwao yái.

⁷ Aà tó ào na Yesusaideɔ kɔi ɔ, ké wasu aà tó'lisi, i zu Ibiisi bauo yái.

⁸ Maa ɔ dɔnlɛdeɔ aao de gbé gbiao ũ. Aasu wào de leplaadeɔ ũo. Wē yá su dɔaanéo. Aasu wào de ɔwɛɛɛɛmbēɛɔ ũo.

⁹ Aao Yesu yá kua ní laasoodaadoũo.

¹⁰ Wà ní yá gwa gɔa, tó wi yāe emáo, wi gbasa ní dile dɔnlɛdeɔ ũ.

¹¹ Maaɛ ní nɔɛɔ. Aao de nɔɛ gbiao ũ, laaideɔ ũ, aaliɔ náai ví yápii guu. Aasu wào de gudɛnaɔ ũo.

¹² Dɔnlɛde ào de nɔmɛndode ũɛ, aào a ua ní a néo kua dō.

¹³ Gbé pɔ zíkè a zéwa, í zékɔi maa e, aà sɔ ɔ dilea a Kilisi Yesu náaikea guu maamaa.

¹⁴ Baa ké mále yápiɔ onɛ, má dile má mɔ n gwai tia.

¹⁵ Tó ma mɔa su lé gēgēɛ, má ye ñyɔ dō lá a maa wào ku Lua uadeɔ ũɛ. Wáme wá Lua b́é gálideɔ ũ, slana zɔmpele ní a gbāa'ekɔio ũ.

¹⁶ Lua asiya pɔ bɔ gupuau zōo slanaɛ:

A mò gbēnazina ũ,

Lua Nisina aà slandekɛ òloné,

malaikaɔ aà è.

Wà aà yá waasokè bui guu,

wà aà náaikè dúnia guu,

Lua aà sè tàò a kɔi gawi guu.

4

Tēyá

¹ Lua Nisina ò wásawasa, gɔɔgbɛzāzɔi gbēɛɔ pākpa Yesu zéi, aai te sásāyā pɔ taa í ɛɛdeɔ da a ouzi.

² ɛɛde mɔafɔlɛde pɔ vāi lí kàadarɔlaoɔ mé aa ní sāsā.

³ Aaí gí gbéɔne aa nɔse aa zāke, mé aaí ble téné, ble pɔ Lua kè a náaikena pɔ aa slana dōɔne aa ble ní a sáaukpaaɔ.

⁴ Pɔ pɔ Lua kè pii maaɛ.* Wásu a kee tēboo,† wà ble ní aà sáaukpaaɔ,

⁵ asa Lua yá ní wá wabikeao gbābòè.

Kilisi Yesu zikɛn maa

⁶ Tó n yápiɔ dà n gbéɔne, ñyɔɔ de Kilisi Yesu zikɛn maa ũ, asa níle nzla gwa ní Yesu yáo, ní té yāmaa pɔ wa dànei.

⁷ Miké felekaa fɔ pɔ lí kpaai ní Lua yáoowa. N nzla toto, ké ñyɔ de luayāmana ũ.

⁸ Metotoa ài ví yɔɔ, ama dea luayāmana ũ ài ví yápii guuɛ, asa bee í mɔ ní wēnio gbá ní ziao.

⁹ Yápi slana ví, à kà wà si ɔplapla,

* 3:4 Tit 1.6-8 * 4:4 Daa 1.31 † 4:4 Maa 7.19

¹⁰ wí zíkè wà dēeka a musu. Wá wé dɔ Lua bēezi. Ɔme gbépii Suabana ũ, azaiasa aà náaikenaɔ.

¹¹ Yápiɔ dilené, ní dadané.

¹² Nsu to wà saka n èwaasokeguo. To n kua ze'ɔɔ Yesudeɔne yá'oa ní yákeao ní yeakɔio ní luanaaikéao ní kua gbásisaio guu.

¹³ E màɔ mós, wetā ní Lua yá kyokeao, ní dané, ní ledaomá.

¹⁴ Gba pó Lua dànè gɔɔ pó wà ánbikékè n yá musu, mé gbēzɔɔ ɔnàma, nsu niazlkaɔ.

¹⁵ Laaidɔ yápiɔwa, ní mekpawá, gbépii i n gea'ae e.

¹⁶ N nzla yá ní n yadanɔo táasika. Ze súsu ní yápiɔ. Tó ní kè màa, nýɔ nzla suaba ní gbé pó aale swáse n yáíɔ.

5

Gyaa ní dɔaanaɔ

¹ Nsu maezɔɔ leleo. * Ledawá n mae ũ, ní da èwaasoɔwa n víi ní n dáunaɔ ũ.

² Ledá nɔezɔɔwa n da ũ, ní da nɔgbáa ge wéndiawa n dáe ũ láasoolasai.

³ Gyaa gbēandoɔ kpela.

⁴ Tó gyaa néɔ ge tɔúnaɔ ví, aa ní daeɔ gwaa dada gia, aai flabo ní maeɔ ní rí daɔne, asa bee í ka Luagu.

⁵ Gyaa gbēando wé ɔɔ dɔ Luazi, í wetā lousisia ní wabikeaowa gwáasina ní fáanaɔ.

⁶ Gyaa pápákenaá geɛ, baa tó a bēɛ.

⁷ Yápiɔ dané, ké wasu ní táae eo.

⁸ Tó gbé lé a daeɔ gwao, atēsa aà uadeɔ, à bò Lua yá kpɛɛ, Yesusaide deaála.

⁹ Nɔe pó de wà da gyaaɔ guun ke: Nɔe pó kà wè bàas mé à zākè gēn do,

¹⁰ wíɔ aà dɔ maakena ũ, negwan maa ũ, nibɔfina pó Lua gbēɔ gbá pípi ũ, taasideɔ donlede ũ, nɔe pó mekpá maakea píiwa ũ.

¹¹ Nsu gyaa nɔgbáaɔ dauo, asa tó an gɔ nidɛa fɛle, an naa Kilisiwa a busae, aai ye záke,

¹² aai nízla dayáu, ké aa lé pó aa gbèè yáa gbòo yáí.

¹³ Bee gbɛa aal páke dada, aaiɔ bebe wàò ualeke. I ke màaden rí ũ adoo, aai gɔ gbēpen gudenaɔ ũe, aai yá pó de wà oo o.

¹⁴ Ayámɛto má ye gyaa nɔgbáaɔ záke, aai ne'i, aai laaidɔ bɛwa, ké aasu wá ibeɔɔ gba zé aa wá tobēsio yáí.

¹⁵ An gbēɔ bò te Setáuzi kò.

¹⁶ Tó Yesudee gyaaɔ ví a be, aali dɔrɛ. Asu to aa gɔ gálideɔne aso ũo, ké aa e dɔ gyaa gbēandoɔle yáí.

¹⁷ Gbēzɔɔ pó í dɔaa a zéwa kà wà flaboè leɛ pla, atēsa gbé pó waasokea ní yádaanéɔ áia ví.

¹⁸ Wá yáe bee ké láu wà mè: Asuli lesɔkpa zu pó lé pɔgbēɛo.† Wá mè ɔ: Zíkɛna kà à a sea e.‡

¹⁹ Nsu gbé pó mò ní gbēzɔɔ káalao yá sio, sema seeladeɔ kà gbēɔn pla ge áaɔ bàasio.§

²⁰ Gbé pó duunakèɔ gba laai gbépii wáa, ké vía e gbé kɔniɔ kú.

²¹ Ma nanɛ Lua ní Kilisi Yesuozi ní malaika pó à ní séɔ, nýɔ yápiɔ kua gbēe tēbosai. Nsu yáe ke gbēɛɛ ublembekea yáíɔ.

* 5:1 Lev 19.32 † 5:18 Iko 25.4, 1Kln 9.9 ‡ 5:18 Luk 10.7 § 5:19 Iko 19.15

22 Nsu wā ɔna gbéwa n àà dazluo. Nsu to n lé àò ku gbêe duunauo. Nyɔ nzla kua gbāsalsai.

23 Nsu í pā mi ado lɔo. Nili v̄ee ga yɔɔ n n̄sɛ ní n gyákea m̄òmɔɔo yái.

24 Gb̄eeɔ duuna í b̄o gupuau e w̄àò gé a yákekeir̄in̄ɔ, gb̄eeɔ p̄ó s̄s̄, ìli b̄o kpaaɔ.

25 M̄aa l̄o maakea í b̄o gupuau, baa a p̄ó wi eo a e ḡó uléao.

6

1 Gb̄é p̄ó de z̄o ùɔ ní diib̄ dile gbia, aai misiilené yápii guu, ké wasu Lua t̄ó ní yá p̄ó wi danéò b̄éboò yái.

2 Gb̄é p̄ó an diib̄ de Yesude ùɔ su d̄ɔemá ké aa de k̄ogb̄eò ù yáío. Aa z̄oblené maamaa, asa gb̄é p̄ó aale ní z̄l baa bleɔ de Yesudeɔ ùe, an gb̄é yenzideɔ ù. Yápio dané, ní l̄edaomá.

Yea 5ai

3 Tó gb̄ee lé yápale dané mé i ze ní wá Dii Yesu Kilisi yá slandeo ní wá zé yādaneeo,

4 ȳòdeɛ, a yāe d̄s̄o, l̄ekpaa gii ní yāgwaa láasaio aà kù gyā ù. Yá beeo ì to gb̄é w̄ed̄k̄s̄e, aai s̄oleke, aai k̄s̄ s̄s̄s̄, aai láasoo v̄ai sé ní k̄s̄o,

5 aaiò k̄liw̄ai v̄l. Gb̄épio láasoo kolea, slana pilimá, aaiò e lousisiaá ɔw̄eɛɛzeɛ.

6 Lousisia ài z̄o slana, tó gb̄é z̄è ní p̄ó á v̄lɔ.

7 Wi m̄ó ní p̄eoo d̄únia guu lao, mé wá e tá ní p̄eoo.

8 Tó wá p̄ɔblea ní p̄okasaɔ v̄l, bee m̄ò.

9 Gb̄é p̄ó ye ḡó ɔde ùɔ ì nzla da ȳsa bau. P̄ó nidea mí sai kaide ì ḡēngu, ì ní kp̄ale mí si ní kaaleo guu.

10 Yea 5ai mé yāvai pii z̄l̄na ù. Gb̄ee lé a k̄òde e aa ḡè z̄àò Yesu zéwa, aa w̄aw̄a z̄o kp̄a ní z̄l̄ai.

D̄ēe maa k̄a

11 Lá Lua gb̄en n ù, bàale yápioe, ní tó yāmaa líb̄ d̄oane ní yá p̄ó ze v̄l Luaeò ní aà náaik̄eao ní yea gb̄é z̄io ní menao ní n̄s̄eniéɔ.

12 D̄ēe maa k̄a n Yesu náaik̄eaa guu, ní w̄eni láasai e, asa 5 Lua n sisiw̄a ḡo p̄ó n lé maa gb̄èè bíla wáa.

13 Ma nane Lua p̄ó ì w̄eni kpa p̄ópii wazi ní Kilisi Yesu p̄ó yāmaa ò P̄onsi Pilatieo,*

14 ñȳ yá p̄ó wa ðilene kua s̄asai t̄aesai e wá Dii Yesu Kilisi m̄z̄l.

15 Gb̄aade m̄endona B̄aaade, k̄iaɔ k̄ia, diib̄ Dii mé a Kilisipi b̄o a ḡo wa.†

16 ɔme lí gao ado, ìb̄ ku gupua p̄ó w̄ili f̄s̄ s̄s̄io guu.‡ Gb̄ee ì wesiaál̄eo, wa f̄s̄ seo. § ɔme gawi ní gb̄áo v̄l ḡo pii, ámi.

17 O d̄únia tiae bee ɔde ne aasu íanad̄áo. Aasu gb̄aa'e ɔda náaisaiwao, aa gb̄aa'e Lua p̄ó ì p̄ópii kp̄awá z̄o wá p̄onakeòwa.

18 Oné aa maake, maakea ì t̄má. Aaɔ de gbadanaò ù, aaiò gb̄eke v̄l.

19 Beewa aa k̄ús̄ua maa di ní z̄l̄ae àiz̄ana p̄ó ù,* aai w̄eni p̄ó de w̄eni ù slana e.

20 Timotee, k̄aeda yá p̄ó Lua n̄ane n ɔz̄li. E d̄únia yá gīone ní yāwaaipaa p̄ó w̄i me d̄s̄aeo.

21 Gb̄eeɔ z̄èò, 5 aa p̄àale Yesu zéé.

Lua gb̄ekekeéé.

* 6:13 Zaa 18.36-37 † 6:15 Zia 19.16 ‡ 6:16 Sou 104.2 § 6:16 Baa 33.20 * 6:19 Mat 6.20

TIMOTEE LA PLAADE

Yá pò kú láe bee guu

Pòlu lá plaadepi kè Timotee z Lomaε (1.17). Wà wetēamò Pòluε we pāsīpāsī (2.9), a ku yooyea (4.10, 16). A kà a zī láaa (4.6), 5 àlè lèda a iwa yenzidewa (1.2).

A nà Lua sáaukpaawa Timotee yeanzi ní aà luanaaikεao yá musu. Wetēa ní taasio ní íbele pò wí sé ní baonakpanaο yáí à lèdà Timoteewa aà ze gbáa, aà taasikεanο Kilisi zīgō maa ũ (1.3-2.13). A òè aà mikē gbé pò aaiò gbéò lèwεo yáwa, asa aaiò yákpaanlaο lεkpaakekε ní gbéε, 5 aai n luanaaikεa òkpa. A òè aà a òlεε, aà zε ní Lua yá pò a dàda za a èwaasogoo (2.14-4.5). Lápi láakli Pòlu azía yáò bòlekèè, lá a ku ga lézī Loma, áma a dō kέ Lua a a suaba e a ga kaò aà kpalau musu.

Pòlu dēε maa nè à baonakpà e a léwa (4.7), 5 à tεkpà lápi kyokεnaοgu aa dēε doupi ká ní luanaaikεao ní menao ní yearzìo víakea íbεεnε sai.

Pòlu tεkpa Timoteegu

1 Mámεmaa Kilisi Yesu zína Pòlu lá Lua yeiwa wēni pò à a legbè Kilisi Yesupi guu yáí,

2 ma láe bee kēnε, ma né yenzide Timotee. * Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbēkεkεnε ní sùuuu, aai n gba aafia.

3 Ma sáaukè ní ma dezìo Lua pò mi kúlèè ní nòsepuaoo, asa n yá Ìò òmagu láasai ma wabikεa gwáasína ní fáanεo guu.

4 Tò wé'i pò bòma yá òmagu, mi n bεkεε, míò ye wà wesikōlε, kέ ma pona e kε zài.

5 N luanaaikεa ní nòsemendoo Ìò òmaguε. N dazi Loisi ní n da Enisio Lua náaikè màa, mé má dō sáasá níle Lua náaikε màa sō.

6 Ayámεto mále òngu, fεlε zε ní gba pò Lua ònε goo pò ma ònàmao,

7 asa Nisína pò í wá gba gbáa, í to wàò yekōi, í to wàò laai ví 5 Lua kpàwá, i kε nisín fooo no.

8 A yáí n̄su wide ní wá Dii yá'òanéoo, mé n̄su wide ma gbé pò wà ma dakpεu aà yáí yá musuo. Taasi pò wí kε aà baokpaa yáí kεmanο ní Lua gbáao.

9 Ōmε wá suabà, à wá sisi, wa gō aà pò ũ. I kε yá pò wá kè yáí no, aázla pœá yáíε, ní gbēkε pò a kèwēε naa Kilisi Yesuwa zadō goo i daalεoo.

10 Gbēkεpi bō gupuau wá Suabana Kilisi Yesupi mōa guu sa. A ga iko bādè, à wēni ní kua gōopiio bōwēε gupuau a bao pò wí kpa guu.

11 Lua ma díle a zína ũ mà baopi kpàwake, mí dané.†

12 A yáí mále taasie bee kεi, áma wí lí ma k̄oo, asa má gbé pò ma aà náaikè dō, mé má dō sáasá kέ a fō kàeda yá pò à nàmεε ma ozli e a mōgōzli.

13 Nyō yá síande pò ní mà ma k̄ipi k̄ua yá zinda ũ ní luanaaikεao ní yeakōio naa Kilisi Yesuwa guu.

14 Kàeda yámaa pò Lua n̄nε n ozli ní aà Nisína pò kú wá guu gbáao.

15 N dō kέ Azi b̄sudeo pi ma v̄uaε. Fizele ní εεmōzenio kú ní guu.

16 Dii wēnadō Ōnesifō bēdεnε! Asa à ma n̄sε n̄nimεε, a gēna lé v̄lo, i wide ma daakpεu yá musuo.

* 1:2 Zln 16.1 † 1:11 1Tim 2.7

17 Ké à kà Loma gòò, à ma wεεε e à gè b̀̀a.

18 Dii to Lua wēnad̄ē yákpalekeḡōz̄l. N d̄onle z̄ō p̄o a k̄em̄ε Efese d̄ō s̄áas̄a.

2

Kilisi Yesu zlḡō maa

1 Mpi s̄ō ma né, ñȳō gb̄aa r̄i gb̄ēke p̄o Lua v̄lwan̄o naa Kilisi Yesuwao.

2 Yá p̄o r̄i mà má ò dasi wáa na gb̄é náaide p̄o aa f̄o da gb̄ēp̄alēōēō z̄l.

3 Taasikeman̄o Kilisi Yesu zlḡō maa ū.

4 Dúnia yá lí d̄oaa zlḡō p̄o kú z̄l̄aūēo, ké aà yá e ka a diigu yáí.

5 Bakpaal̄na s̄ō, tó i bàale a zéwao, a f̄ua eo.*

6 Z̄ōe p̄o z̄l gb̄aa k̄e mé ì a baa sé s̄éia.

7 L̄aasooke yá p̄o má òpīōwa, asa Dii a r̄i gba òn̄o apii guu.

8 To Davidi bui Yesu Kilisi p̄o b̀̀o gau yá à̄o d̄ongu. Baona p̄o mi kpan we.

9 A yáí mále taasikei. Wà m̄ok̄aa lán d̄aakenawa, àma wa f̄o m̄oka Lua yáwao.

10 Ayám̄eto mi yápii f̄o gb̄é p̄o Lua r̄i séo yáí, ké amp̄iō s̄ō, Lua r̄i suaba, aai gawi p̄o lí láao e naa Kilisi Yesuwa.

11 Yáe bee s̄lana v̄l:

Tó wa gaaàn̄o, wá̄o kuaàn̄o.†

12 Tó wa menaf̄ō, wá̄o kibleaàn̄o.

Tó wa lelekp̄aāzi,
aàpi a kp̄awázi s̄ōe.‡

13 Tó wá náai v̄l̄o, Ì náai v̄l̄e,
asa a we leleka az̄l̄aio.

Dii zlk̄ena maa r̄i lekpaao

14 Yápīo d̄o n gb̄é̄ōgu, ní nané Luazi aasu lekpāa p̄a ke Lua yá musuo. A ài v̄l̄o, ì gb̄é p̄o aale māo ò̄okpāe.

15 Aiake, ké Lua e n s̄aaukpa, zlk̄ena p̄o ì yá s̄l̄ande poloné wásawasa, wí lí aà k̄ū aà z̄l̄ yá musuo ū.

16 E yábōlea p̄a p̄o lí kpaal̄ r̄i Lua yáoōe. I gb̄é̄ō luaȳadasai káfin̄é̄e,

17 ̄ō yá p̄o aai dané ì ̄ōtamá lán s̄án̄ewa. Imene r̄i Filetio kú r̄i guu.

18 Aa k̄e s̄lanawa, aai me wá b̀̀o gau k̄o, aai gb̄é̄ō luanaaik̄ea ò̄okpaoné.

19 Gia r̄i beeo ē p̄o Lua dàale zea gb̄aa, wá yáe bee k̄èwà: Dii gb̄é p̄o de a p̄o ū d̄o. § Gb̄é p̄o ì Dii s̄isi ké yāv̄aiwa.

20 Uada Ì p̄ōo v̄l̄i dasi. Wà a keēo k̄e r̄i vuao r̄i ánusuo yágb̄iak̄ēō ū, mé wá a keēo k̄e r̄i lío r̄i glo yá̄ȳōnak̄ēō ū.

21 Tó gb̄é̄ō b̀̀ōle yá b̄ēesai guu, a ḡo yágb̄iak̄ēō ū, Dii z̄l̄kēō maa ū, Ì ku maakea piī̄ōu guu.

22 Bàale èwaaso p̄onidēōne, ní tó maakea r̄i luanaaik̄eao r̄i yea gb̄é̄ōzio r̄i kua r̄i k̄ō na d̄oane s̄anu r̄i gb̄é p̄o aai Dii s̄isi r̄i n̄òsep̄uaōo.

23 ̄ōbōle yá m̄isai gwaa r̄i k̄ō guu. A d̄ōa v̄l̄o, mé r̄i d̄ō ké ì lekpāa iné.

24 A maa Dii z̄òbl̄ena aà̄o lekpāa v̄l̄o. Aà̄o busaa gb̄é̄pīe, yádanede maa p̄o ì gb̄é f̄ō ū,

* 2:5 1Kln 9.24-27 † 2:11 Lom 6.8 ‡ 2:12 Mat 10.33 § 2:19 Nao 16.5

²⁵ i gbé pò lé a yá síoᵛ gba laai busebuse. Wiliᵛ dᵛo Lua a ní gba nᵛselilèa zé, aai slana dᵛ,

²⁶ aai pili Ibiisi pò ní kú ní a bao à ní dá a pᵛeā guuwa, aai su ní laaiwa.

3

Gbēnazinaᵛ yákea gᵛgbezázi

¹ Nyᵛ dᵛ kᵛ gᵛgbezázi beeᵛ aao zí'ù.

² Gbᵛé zla yá a dᵛaané, ʒa a ní sᵛ ble. Aao de waladeᵛ ù, íandānaᵛ, gbᵛēsᵛsᵛnaᵛ, de ní dao yāmansaiᵛ, guluᵛ, luayādansaiᵛ,

³ nᵛsesaideᵛ, awamansaiᵛ, gbᵛé tobᵛēsinaiᵛ, faasaideᵛ, āiapāsidgeᵛ, maa ibeᵛeᵛ,

⁴ bᵛonkpedeᵛ, láasoosaideᵛ ní yᵛᵛdeᵛ. Aao ye pᵛonakeai de Lua yála.

⁵ Aai lousisi, āma an yá lí kᵛse ní Lua gbāaoo. Kᵛé gbᵛépiᵛwa.

⁶ Gbᵛé bee taao í gᵛ nᵛe pò lí mi gbāeᵛozi, aai ikokemá. Duuna sadá nᵛepiᵛgu, dᵛé'íi mé gᵛnᵛé,

⁷ aalᵛ yādada gᵛᵛpii, āma aali slana dᵛo.

⁸ Lá Zanesi ní Zāblesio bᵛ Mᵛizi kpe,* maa gbᵛépiᵛ í bᵛ slana kpe. An láasoo kolea, mé luanaaikᵛen gianaᵛnᵛe.

⁹ Aa ge'a'e vᵛ lᵛo, asa gbᵛépii ní mᵛisaike dᵛ, lá wá Zanesi ní Zāblesio pò dᵛwa.

Lua yá ài

¹⁰ Mpi sᵛ ní temazi, ní ma kua dᵛ ní ma yādaneᵛo ní yá pò mále yáo ní ma luanaaikᵛeao ní ma menakeao ní ma yea gbᵛéziᵛo ní ma zea gbāao

¹¹ ní la pò wa dàao ní taasi pò má kᵛeᵛ. N yá pò ma le Antiᵛsi ní Ikᵛniuo ní Lisitao dᵛ† ní la zᵛo daaa pò má fᵛo. Dii ma bᵛ apii guu.‡

¹² Gbᵛé pò aa ye wáᵛo ku luayāmanaᵛ ù naa Kilisi Yesuwaᵛo gí wᵛéᵛa eio.

¹³ Gbᵛévaiᵛo ní kᵛnideᵛo, an vāi aᵛo gbābᵛobᵛe, aai gbᵛé sásá, ampiᵛo sᵛ aao sásāae.

¹⁴ Mpi sᵛ, ze ní yá pò ní dàda ní sí slana ùo. N gbᵛé pò dàdanéᵛo dᵛ,

¹⁵ asa ní Luayátaala dᵛ za n nᵛézi. A fᵛ n gba ʒnᵛ, í n ka Kilisi Yesu náaikea pò í ní suabawa.

¹⁶ Yá pò kú lápiᵛo guu bᵛo Lua kíi piiᵛe. A ài vᵛ, asa í slana dané, í ní eekané ní ozi, í ní gba laai, í ledamá yákea a zéwa musu,

¹⁷ ké Lua gbᵛé e àᵛo wásawasa kua maakea pii sᵛu guu.

4

¹ Ma nanᵛe Lua ní Kilisi Yesuozi aā ea mᵛa kpalablei ní aā yákpalekea ní gbᵛé bᵛéᵛo ní gyaadeᵛo yáí,

² Lua yá waasoke, à zekè í zekᵛeo, wᵛetā. N ní lele, nᵛ ní gba laai, naemá, ní yādáné nᵛ mena zᵛoᵛ.

³ Asa gᵛᵛe a mᵛo ké gbᵛéᵛo we swáse yá sílandeio. Aa yādaneᵛdeᵛo kāaaniᵛo ní zla pᵛeāwae, aa yá pò kángu dané.

⁴ Aa gí slanaí, aai ze ní fiᵛo.

⁵ Mpi sᵛ, nyᵛo laai vᵛ yápii musu. Taasi fᵛ, ní baonakpanakea ke, ní n zí lepapa.

Pᵛlu kua ga lézi Loma

⁶ Ma gᵛᵛo pà kᵛo, wa ma au tᵛlᵛe sa'o'í ù tia.

* 3:8 Ba 7.11-12 † 3:11 Zln 13.50, 14.5, 19 ‡ 3:11 Sou 34.19

⁷ Ma dɛɛ maa nè, ma bakpaal pɔ Lua dilɛ kɛ ma bɔlɛi. Ma Yesu yá kù a zéwa.

⁸ Kua maa fùà dilea, àlɛ ma dǎ sa. Dii Yákpaleken maa mé a kpamɛɛ yákpalekɛgɔɔzɪ. I kɛ máme má adoo, ní gbɛ́ pɔ ye aà mɔaiɔ píie.

⁹ Zɛwɛɛlɛ mɔ ma kɪi kpakpa.

¹⁰ Demasi ma to we à tà Tesaloni, ké a ye dúniai yáí. Kelesá tà Galati búsuu, mé Titu tà Dalamati búsuu.

¹¹ Luku mé gɔ́manɔ adoo. Maaku se à mɔ sǎnu, asa i dɔmale maamaae.

¹² Ma Tisiki gbàɛ Efɛsɛ.

¹³ Tó níle mɔ, ma ulatao pɔ má tò Kaapu bɛ Toloasi* sé, ní mɔomɛɛ ní ma láɔ, atɛsa a pɔ pɔ wa kɛ ní báaɔɔ.

¹⁴ Alɛsánda sia yáwáikɛmɛɛ maamaae. Dii a yá pɔ a kèpi flaboè.†

¹⁵ Laaikaazi, asa à bɔ wá yá kpe pásípásiɛ.

¹⁶ Yákpalekɛamanɔ séia guu gbɛɛ i zɛmanɔɔ. Wà ma to we píie. Lua su ní yápi dao.

¹⁷ Dii zɛmanɔ à ma gba gbáa, ɔ ma ze'è ma baonakpa wásawasa, buipáleo mà píi. A ma bɔ nɔɔmusu lézɪ.

¹⁸ Dii a ma bɔ yáwáí guu píi, a ma suaba e ma gɛ kaò aà kpalau musu. Ɔme gawi vɪ gɔɔpii, ámi.

¹⁹ Fɔ́kpa Pisii ní Akilasiowa ní Ɔnesifɔɔ bɛdeɔ.‡

²⁰ Elasa gɔ́ Kolɛni. Ma Tɔ́fiú tò ní gyáɔ Miletɪ.

²¹ Zɛwɛɛlɛ mɔ e buzɛ àɔ ká. Ebulu ní Pudeo ní Linuo ní Kolodiao ní wá gbɛ́ɔ píi fɔkpáma.

²² Dii àɔ kunno, i gbɛ́kɛkɛé ápii.

* 4:13 Zln 20.6 † 4:14 Sou 62.13 ‡ 4:19 2Tim 1.16-17

TITU

Yá pò kú láe bee guu

Tituá Yesudee, āma Yuda no (Gal 2.1-3). A gò Pòlu iwa ũe mé à zì zṣò kè Kòlenidee n̄ Pòluo maakṵe yá musu (2Kln 7.6-16). Pòlu láe bee kèè gṵṵ pò Titupi ku Keletie, à Yesude pò aa kú ísia gūgūnapiwao yágea'aezì nàè aà ɔzì.

Lápi daaleaá waaso pò Pòlu Ìb kené yáe (1.1-4). Bee gbea yá pò a dile gāli dṵaanaṵneē (1.5-16). Lēē pla guu à ledà Tituwa gbé pò àle zìkèrínṵṵ yá musu: Maeziṵ, nṵeziṵ (à kú aa yádada wéndiaṵne), èwaasoo n̄ zṵṵ (2.1-15). Lēē aaṵ guu à Yesude yákeao bṵṵlekè, ké an kua aao na, aasuli kṵkpaaleo (3.1-11). Bee gbea à ledà Tituwa, à fṵkpamá (3.12-15).

Lápi kyokena a e ké lápi waaso de Titu yá ũ adoo. Yá'ia pò Pòlu òṵá yá'ia pò Ìb Yesudee le mṵṵmṵṵe: Yesudeṵ yáṵ zékalēa n̄ dṵaanaṵ yákeao n̄ Yesudepiṵ yákeao.

Titu zìkēa Keleti būsuu

¹ Ma Pòlu, Lua zṵblēna, Yesu Kilisi zìna, à ma zì mà gbé pò Lua n̄ séṵ da a zéu, mí tó aa lousisia síana dṵ,

² an wé Ìb dṵ àizāna pò Lua a lēgbè zadṵ gṵṵ i daaleozi, Luapi lí eeto sṵo.

³ Yápi bṵ gupuaa a gṵṵwa waaso pò Lua wá Suabana nāmeē ma ɔzì guu, lá a dílewá.

⁴ Mámē ma láe bee kèñe Titu, * ma n̄'ia Yesu zé pò wá kúu sānu guu. Mae Lua n̄ Kilisi Yesu wá Suabanapio gbèkèkēne, aai n̄ gba aafia.

⁵ Ma n̄ to Keleti ké n̄ yá pò gṵ weṵ gṵgṵ, ní gbèzṵṵṵ dile wéle n̄ wéleṵo lá má òñewa.

⁶ A maa gbèzṵṵo líṵ ku tàaesai n̄mēndode ũe. Aà néṵ Ìb luayāmanaṵ ũ, i ke aao de né zazaalalasideṵ ũ no.

⁷ Lá dṵaanaá ziiāe Lua zì guu, a maa aao de tàaeṵ ge swágbāade ge pṵkūmade ge igbēna ge àiapāsīde ge ɔwelembēē ũo,

⁸ sema nibṵfna ũ, laaide pò zè n̄ maakeao ũ, gbēmaa pò a kua adoa mé a azía kua dṵ ũ,†

⁹ gbé pò zè súsú n̄ Lua yá náaideo lá wí danéwa ũ, ké à e ledā gbēpāleṵwa n̄ yá sīandepio, i gbé pò bṵ a yá kpeṵ ekané n̄ ɔzì.

¹⁰ Asa swáyāmansaide pò aai gbéṵo liaa n̄ n̄ yá'oaoo dasi, atēsa Yudaṵ guu.

¹¹ Aai ua búu gbéṵo òṵkpa. A maa wá lesṵkpané. Aai yá pò de wá danéṵo dané ɔbē'e'a yáí.

¹² Keleti būsú ānabie mē Keletiṵa ēedeṵne, wai pāsīṵne, ye'uiade pṵewonsabne.

¹³ Yápiá síanae. Ayāmēto ledamá pāsīpāsī, ké aa zése súsú.

¹⁴ Aasu laaidṵ Yudaṵ fīwao ge gbé pò kè síanawaṵ yádileao.

¹⁵ Pṵe líṵ gbāsī gbāsīsaideṵneṵo, mé pṵe líṵ gbāsīsaí luayādansai gbāsīdeṵneṵo, ké an láasoo n̄ n̄ nṵseo vái yáí.

¹⁶ Aai me wa Lua dṵ, ṵ an yáke a n̄ ebo. Lua ginzideṵne, aai aà yāmao, aai fṵ yāmaae kèo.

* 1:4 2Kln 8.23 † 1:8 1Tim 3.2-5

2

Lɛdaa Lua gbɛ́owa

1 Mpi s̄, yá p̄ i kpaalí n̄ yá slande daané oné.

2 O maez̄on̄e aao n̄zla kua d̄s gbé gbiao ũ, laaideo ũ. Aa zése s̄usu n̄ yea gbéozio n̄ menao.

3 O n̄ez̄on̄e lo aao ku Lua gbé́o kuawa. Aasu w̄ao de gudena ge v̄e z̄o ũo. Aali yámaa da n̄gb̄aon̄e,

4 aali ledamá an baade ào ye a z̄ázi n̄ a néo,

5 aao de laaideo ũ gbás̄isai, aa laaido n̄ n̄z̄aek̄z̄iwa, an baade misiile a z̄áe, ké wasu Lua yá b̄eboo yáí.

6 Leda èwaas̄owa lo aao laai v̄i yápii guu,

7 ní maakea zé òn̄é. N̄ yadaané ào gbia kolesai.

8 Yáze de p̄ wa f̄s a eboo dané, wí i gbé́ p̄ b̄ n̄ kpe kú, ké i e v̄ai ò n̄ yá musuo yáí.

9 Leda z̄owa aali misiile n̄ diion̄e yápii guu, aali yá p̄ a kár̄gu ke. Aasuli bo n̄ yá kpeo.

10 Aasu n̄ kpáí'oo. Aa to aao n̄ d̄s gbé́ náaideo ũ maamaa, ké Lua wá Suabana yá p̄ wí dané e t̄ke yápii guu.

11 Asa Lua gb̄eke p̄ m̄ n̄ gb̄epii suabao b̄o gupuu.

12 Gb̄ek̄epi lé daw̄e wá mik̄e yá p̄ i kpaalí n̄ Lua yáooe n̄ d̄n̄ia p̄n̄ideao, wí wázla k̄ua d̄s gb̄eaa ũ, luayámana ũ d̄n̄ia tiae bee guu,

13 wí w̄edo p̄n̄akez̄o p̄ wále dáí. Ōme wá Lua z̄o wá Suabana Yesu Kilisi m̄ḡo gawide ũ.

14 A azla kpà wá ḡe ũ, ké à wá bo v̄ai pii guu, i wá gb̄as̄i wolo a gbé́ yenzideo ũ, gbé́ p̄ maakea áia v̄i ũ.

15 Yápi oné, ní ledaomá, ní n̄ gba laai n̄ n̄ ikoo pii. Nsu to gb̄e sakanguo.

3

Wá laaid̄o maakeawa

1 D̄o n̄ gbé́o aali misiile gb̄adeon̄e n̄ ikodeo,* aa n̄ yáma, aao kú n̄ maakea pii sōuo.

2 Aasu gb̄e t̄b̄esio. Aao de n̄sedoude yákelesaide p̄ busaa gb̄epiio ũ.

3 Asa wápi s̄ wá faa v̄i yáao, luayádansai n̄ wá ũ. Wá s̄ás̄a, wá de p̄n̄akea n̄ d̄e'li pii z̄o ũ. Wí ku n̄sev̄ai n̄ w̄ed̄ak̄o guu. Wá de gbé́ ḡiao ũ, wá zak̄o.

4 Ké Lua wá Suabana gb̄eke n̄ aà yea gbé́ozio b̄o gupuu,

5 à wá suab̄. I ke wá maakea yáí no, ké à w̄enad̄w̄e yáíe.† A wá zu'ò, à wá í dafu, a tò wa ḡs gbé́ dafu ũ n̄ a Nis̄na

6 p̄ a pís̄wá gb̄ao Yesu Kilisi wá Suabana sabai,

7 ò yá b̄owan̄ na aà gb̄eke yáí, wa ḡs aà gb̄ablenao ũ, ò wá wé d̄o àiz̄anai.

8 Yápiá slan̄e.

Má ye n̄ kás̄ike yápiowa maamaa, ké luayámana e wá mekpa maakeawa. Bee maa, a káfia v̄i gb̄eon̄e.

* 3:1 Lom 13.1-2, 1Pic 2.13 † 3:5 Efe 2.8

⁹ Páale yá m̄sai gwaae ní deziᵛ tó k̄nweao ní sòleo ní lekpaakea M̄izi ikoyā musuo, asa yāpāone, aa káfla v̄lo.

¹⁰ Gb̄é p̄ó ì to wá k̄ēaa gba laai baa ḡēn pla, ní gbasa ò àà yá.‡

¹¹ Nȳᵛ d̄ᵛ k̄é gb̄é bee taa ò̀kpà. Duunkenaε, à azla d̄ayāu.

¹² Tó ma Aatema ge Tisiki z̄lma, zεweεε m̄ ò ma le Nik̄p̄oli, asa ma zeᵛ m̄ buzieble weε.

¹³ K̄oi ke ò zé k̄ũs̄ua ke bùsu ikoyād̄na Zenasiε ní Apoloo, k̄é p̄e su k̄ésamáo.

¹⁴ A maa wá gb̄éᵛ maakεa dada, aaiᵛ ke, aai b̄oε zεazeaᵛ ke, k̄é aasu w̄aᵛ ku p̄ao.

¹⁵ Gb̄é p̄ó wá s̄anuᵛ f̄okp̄ama pii. F̄okpa gb̄é p̄ó aa yewázi Yesu zé guuᵛwa. Lua gb̄ekekeé ápii.

FILEMᵛᵛ

Yá pᵛ kú láε bee guuᵛ

Filemᵛᵛá Kᵛbsi Yesude tᵛdee mé Pᵛlu gbēnaε (dᵛᵛ 1). A zᵛe vī, àà tón Oneziū, à bàalè. Oneziū Pᵛlu dᵛᵛ gᵛᵛ pᵛ wà Pᵛlupi dàkpεuε. A gᵛᵛ Yesude ũ sᵛ, ᵛ Pᵛlu zèᵛ ᵛ àà kpásá a diiε, ᵛ à láε bee kēε, à wabikèwà asu àà si zᵛ ũ lᵛᵛ, sema àà gbēdo ũ naa Kilisiwa guu, asa wī zᵛ pᵛ bàalè swágaga pásfpásfε.

Fᵛkpaá Filemᵛᵛwa ní gbé pᵛ aa kuaànᵛᵛ gbεa (1-3), Pᵛlu Dii sáaukpà Filemᵛᵛ luanaaikεa ní àà áiao yá musu (4-7). Bee gbεa à Oneziū pᵛ lé tá a diiwa yá'ò (8-22). Lápi làa ní fᵛkpaamáᵛ, wà gbé pᵛ an tᵛ kú Kᵛbsideᵛ lá guuᵛ è we (Kls 4.10, 12, 14). Aasipu (dᵛᵛ 2) tᵛ kú Kls 4.17 guu lᵛ.

Wá è lápi guu lá Pᵛlu yá'ò a gbé Filemᵛᵛε busebuse. I yāe dilεεᵛ, i giè ní Oneziū zᵛbleaεᵛ. Ama à yá dᵛaāgu ní gbé pᵛ lé láε bee kyokeᵛ pii, Kilisi yeawázi i tó wá kua dafukū, i tó wá kε na ní kᵛᵛ lᵛ.

Pᵛlu Filemᵛᵛ sáaukpaa

1 Ma Pᵛlu, ma gbé pᵛ wà ma dàkpεu Kilisi Yesu yáí ní ma gbēdo Timᵛteeo, wámε wa láε bee kēε, wá zikεndee yenzide Filemᵛᵛ,

2 ní Yesude pᵛ aal kᵛ káaa n beᵛ ní wá nᵛε yenzide Afiao ní wá zikεndee Aasipuo.

3 Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkεkεε, aai n gba aafia.

4 N yá lᵛ dᵛmagu gᵛᵛpii ma wabikεa Luawa guuε, ᵛ mi àà sáaukpa,

5 asa ma Dii Yesu náai pᵛ níε kε bao má ní n yea Lua gbéᵛzio pii.

6 Mi wabikεwà, kε n kuawanᵛ Yesu zéu a to n wé kε báaa pᵛ wá vī pii naa Kilisiwa guu.

7 Ma gbé, n yearzi ma pᵛ kèna maamaa, à ma nᵛε ninimεε, asa n Lua gbéᵛ sᵛ dànέ dou.

Pᵛlu awakpaa Filemᵛᵛε Oneziū yá musu

8 Ayámεto, baa kε ma zé kà naa Kilisiwa mà yá pᵛ maa n kε dilεε,

9 ní beeo ma awakpàne kε má yenzi yáí. Mapi ma Pᵛlu, ma maezᵛᵛ ia ní ma daakpεu tia Kilisi Yesu yáio,

10 ma awakpàne Oneziū* pᵛ gᵛᵛ ma né ũ kpéu la yá musu.

11 A pánε yāa, āma tia a ài vīwεε, mpi ní mapio.

12 Ma àà gbàεma, a dε ma sᵛ ũε.

13 Ma kua kpéu Yesu baikpaa yáí guu, má ye aàᵛ ku ma saε, kε aàᵛ dᵛmale n gbεu,

14 āma ma zεᵛ má yāe kε n lé saio, kε nísu yāmaakεmεε teasio, sema ní pᵛεāᵛ.

15 Aᵛ Oneziū kēama yāa gᵛᵛpla dε kε àà εa suma àᵛ kunnᵛᵛ gᵛᵛpii yáíε.

16 A εa àᵛ dεne zᵛ ũ lᵛᵛ, asa a dε zᵛa, a dε n gbé yenzide ũ naa Kilisiwa guuε. Ma gbé yenzideε. Wa n gbé pᵛ a dε n zᵛ ũ mé à gᵛᵛ Dii pᵛ ũ pᵛ o lᵛa?

17 A yáí tò, tó n ma dile n gbé ũε, gbāakpaaāzi, lá níyᵛ kpamaziwa.

18 Tó à zànε yāewa ge tó a n fia kúε, bee gᵛᵛ ma yá ũε.

* 1:10 Kls 4.9

¹⁹ Ma Pɔlu máme ma yáe bee kè ní mazla ɔo, má n flabone. Ké ní ma fla kúa n misia ũ, má a yá'o loo.

²⁰ Too, ma gbé, maakemeεε Dii yáí, ní ma sɔ dameεε dou wá naa Kilisiwa guu yáí.

²¹ Ma lakène ké má dɔ níyɔ ma yāma, mé níyɔ ke de lá má ònea yáíe.

²² Bee gbɛa pilakli kekemeεε lo, asa má a náai ví Lua a ma bɔé wabi pɔ ále kewá yáí.

²³ Epafa pɔ wá sánu kpéu Kilisi Yesu yáí fɔkpàma

²⁴ ní ma zíkendeeɔ Maaku ní Alisakao ní Demasio ní Lukuo.

²⁵ Dii Yesu Kilisi gbèkèkéé.

EBELUO

Yá pò kú láε bee guu

Ké wá íbèlèsè ní Yesude, bee mé tò an gbèe yé fu, 5 lápi kèna lé tékpaingu aa ze gbáa Dii náaika guu. A mè Kilisi zò de malaika ní ànabiola pii, mé zì pò a kè gbépii yá musu de an pòla pii. Za lápi daaleawa à mè Lua azía òwèe a né Yesu Kilisi ù (1.1-3). Lápi kpaalea lee pla:

A séia (1.4-10.18) lé Kilisi dea pòpia yá bókèkè. Anabi 5 a deñla adoo (1.1), a de malaikaola bε (1.4-2.18), a de Mòizi ní Yozueeola (3.1-4.13). A de luabaakuarínó káau sa'onkiaola (4.14-7.28). A azía kpá sa'obó ù à gá lipáakōawa gbépiiε, 5 bee de sa dasi pò Isailio ò yáala pii (8.1-10.18). A zεwèwèe wá s5 Luazi, zé pò sa'oa pále i e wè yáao. A plaade (10.19-13.17) lé tékpawágu wá ze gbáa Yesu náaika guu (10.19-39). Wékti luabaakuarínó káau luanaaikenaó yá kúu (lee 11). Alε ledawá wá wépe Yesu Kilisiuwa, ké wá e íbèlεεawano f5 laaáwa (12.1-11). Ledama gbεzáo ní gbéó gbaa laaio gbεa (12.12-13.19), lápi kèna f3kpámá à báaadàngu (13.20-25).

Lua Né de malaikaola

1 Lua dōaa ànabiōne yáa dodo dasi, 5 aa yáze ò wá deziōne dasi,

2 áma aà Né mé yá'òwèe g33 gbεzáε beeo zì sa. Népi sabai 5 Lua dúnia kè, a díle 5me a g5 pòpii v1.

3 3me Lua gawi tekea ù, aà kua ù zálala. 3me pòpii kúa ní a yá'oa gbáao. Gbéó duunawoloa gbεa à gè zòle musu Z33de oplaai.

4 Lá t3 pò a blè gbia de malaika p3a, màa aà z33 deñla b.

5 Lua yáε bee ò malaikaεε yáae?

Ma Nén n ù, n Maen ma ù gbá,*
ge máme máó de aà Mae ù,
aàpi ò de ma Né ù.†

6 Ké Lua tò a yoa mò dúnia guu, à mè a malaikaó kúléè pii.

7 Malaikaó yá musu à mè,

i a íwaó li íana ù,
i a z1kenapió li tévua ù.‡

8 Aà Né yá musu s5, à mè:
Lua, níy33 z33lea báawa g33piiε,
nió n kíake lípana kúa yáze de ù.

9 N ye maakeai, ní za váikeau.
A yáí tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,
à p3na písuma de n gbé3la.§

10 Wa ò b:
Dii, n t33le kále asíniz1,
musuá n 33kεae.

11 Ampii aa gē, kási níy33 kue.
Aa zikú lán p3kasawa,

12 ní ní koo lán pεwa,

* 1:5 Sou 2.7 † 1:5 2Sam 7.14 ‡ 1:7 Sou 104.4 § 1:9 Sou 45.7-8

ní n lile lán pɔkasawa.
Mpi sɔ́ n yɔ́ɔ́ dou gɔɔpiie,
n gɔɔ láaa vlo.*

13 A yáe bee ò malaikae yāae?

Zɔ́le ma ɔ́plaii
e màò n ibeɛɔ keɛe n gbadibo ù.†

14 Malaikaá zikenaone nípii, nisína pɔ́ Lua í n zɔ́ dɔ́i gbé pɔ́ aa bɔ́ ziaɔ́le.

2

Yesu gɔ́a gbēnazina ũ lɔ́wɔ́wa

1 Ayámeto wá yá pɔ́ wá mà kũ ɔ́plapla, ké wásu zá zéwao yáí.

2 Asa lá ikoyá pɔ́ malaikaɔ́ óá síanae,* mé wá fiabò gbé pɔ́ gí mai aa p̄aaone a zéwa,

3 tó wi suabaa zɔ́ɔ́pi yáda sao, wá bɔ́e? Suabayápi bò Dii kíie, ɔ́ gbé pɔ́ màò a sínapíliwáwē.

4 Lua suabayápi seela òbné yábɔ́nsaɔ́ n dabudabu dasi keaɔ́ guu n a Nisína gba pɔ́ a bíilewēe a p̄eáwao.

5 I ke malaikaɔ́ ɔ́ Lua dúnia zia pɔ́ wále a yá'o náné n ɔ́zlo.

6 A ku guei wá m̀e:

Bón gbēnazina ũ ké aá yá ò dɔ́ngui?

Bón aá ũ ké ni laaidɔ́wáí?

7 N aá k̄esá malaikaɔ́zi gɔ́ɔ́pla,
n aá kpá kpalau n gawio n beɛɛo.

8 N tò p̄pii misíileè.†

Ké Lua tò p̄pii misíileè, i a kee to misíileeè saio. Tia kéwa, wi e p̄pii misíileè ḡlao,

9 wá é Yesu yáe. Lua aá k̄esá malaikaɔ́zi gɔ́ɔ́pla, ké Lua gbēke guu aá ga gbépii ḡē ũ, ɔ́ a aá kpá kpalau n gawio n beɛɛo ga taasi pɔ́ a k̄e yáí.

10 Lá p̄pii bò Lua kíí mé p̄pii de aá pɔ́ ũ, ké a ye ḡé n gbé a gawi guu dasi a néo ũ, a kũ aá to an Suabanki ḡó wásawasa taasikea guue.

11 Gbé pɔ́ lé ḡó Lua pɔ́ ũ n gbé pɔ́ lé n ke Luapi pɔ́ ũo an de doué. A yáí tò aá n sísia a dáunaɔ́ ũ lí aá wí kũo.

12 A m̀e:

Má n yá'o ma dáunaone,
má n táasile k̄ókāaa guu.‡

13 A m̀e lo:

Má aá náai vl.§

A m̀e lo:

Má ké, n né pɔ́ Lua kp̄aaɔ́.*

14 Lá népiá gbēnazinaone, màa aapi sɔ́ à ḡó gbēnazina ũ lánwa, ké à ga, i Ibiisi pɔ́ í ga gba zé kaale,

15 i gbé pɔ́ aale vlake gae aa ḡó a zɔ́ ũ e n w̄eni léuo bo.

16 Síana guu malaikaɔ́ ɔ́ àle ɔ́damáo, Ablahaũ buiɔ́ne.

17 A kũ aá ḡó lá a dáunaɔ́wa yápii guue, ké à ḡó Sa'onkia sùuude náaide ũ Lua zɔ́ guu, i gbé duuna kéma.

18 Lá à taasikè à ȳsa f̄ó, a f̄ó dɔ́ gbé pɔ́ wále n ȳɔ́le.

* 1:12 Sou 102.25-27 † 1:13 Sou 110.1 * 2:2 Gal 3.19 † 2:8 Sou 8.4-6 ‡ 2:12 Sou 22.23

§ 2:13 Isa 8.17 * 2:13 Isa 8.18

3

Yesu de Mɔizila

1 Bee yáí ma gbé̄, á gbé̄ pɔ́ Lua á sisi a mɔ́ aà káí, à láasooke Yesu pɔ́ Lua aà zì wá lousisize Sa'onkia ũwa.

2 A náai ví Lua a dílenae, lá Mɔizi kuò Lua uawa.*

3 Lá uakpana beee Ì de uaa, màa Yesu gawi zɔ́ de Mɔizi pɔ́a.

4 Ua píi a kpana v̄e, mé pɔ́pii Kalenan Lua ũ.

5 Mɔizi náai ví Lua ua zíkɛna ũ yá pɔ́ a mɔ́ seela ũ.

6 Kilisi s̄, uabelepi née. Luapi a ua nàè aà ɔ́z̄e. Wámé wá uapi ũ, tó wá pɔ́ pɔ́ wá wé d̄i yá k̄ua ní s̄so dílea ní pɔ́nao.

Lua gbé̄ kámabokti

7 A yáí lá Lua Nis̄na òwa, tó a Lua lɔ́ mà gb̄a,

8 ásu swágb̄aake lá á deziò kè aa ma ȳo gɔ́ pɔ́ aa b̄ò ma kpe guwawaiuwao.

9 Baa ké aa ma yákeɔ è wè bla, aa ma ȳo we, aa ma gb̄aa legwá.

10 ɔ́ ma pɔ́ pà gbé̄p̄iɔzi, ma mè aalɔ́ páalemeɛ gɔ́piie, aa ma yá k̄ua.

11 ɔ́ má ò ní maz̄lao ní pɔ́f̄eɔ ma mè, aa ḡe ma kámaboktiuo fá.†

12 Ma gbé̄, à laaika á gb̄ee su àò s̄ò v̄ai luanaaikesai v̄i e aà ge k̄eò Lua bé̄ewao.

13 Gu pɔ́ í d̄o, i me gb̄a píi, àò ledak̄owa, ké duuna su á gb̄ee s̄ás̄a aà swá gb̄aakuo yáí.

14 Asa Kilisi gb̄eɔn wá ũ, tó wá zea gb̄aa mé wá aà náai ví lá wá v̄i káauwa e a léwa.

15 Lá wa òwa, tó a Lua lɔ́ mà gb̄a, ásu swágb̄aake lá á deziò kè gɔ́ pɔ́ aa b̄ò ma kpewao.

16 Deɔ mé gbé̄ pɔ́ aa Lua lɔ́ mà aa b̄ò aà kpeɔ ũi, mé i ke gbé̄ pɔ́ Mɔizi ní b̄ole Egip̄iò bàasio?

17 Deɔ Lua pɔ́ p̄n̄zi e wè blai, mé i ke gbé̄ pɔ́ aa duunakè, an ge ḡò k̄ale guwawaiuo bàasio?

18 Deɔ a òné ní azlao aa ḡe a kámaboktiuo ni, mé i ke gbé̄ pɔ́ ḡi aà ȳamaiò bàasio?‡

19 Wá è aai e ḡeuo an luanaaikesai yáí.

4

1 Lá ḡea kámaboktiuo lé pɔ́ Lua gb̄è ḡi ku, wá laaika ké wá gb̄ee su kuawào.

2 Asa wa baona mà lán̄wae. Yá pɔ́ aa màp̄i i àikenéò, ké aai ma ní luanaaik̄eao yáí.

3 Wá gbé̄ pɔ́ wa yápi s̄o, wi ḡe kámabokti pɔ́ Lua a yá'ò guu à mè: Má ò ní maz̄lao ní pɔ́f̄eɔ ma mè, aa ḡe ma kámaboktiuo.*

* 3:2 Nao 12.7 † 3:11 Sou 95.7-11 ‡ 3:18 Nao 14.26-35 * 4:3 Sou 95.11

A yá bee ò, baa ké à a zì mīde za dúnialekwò,

⁴ asa wà gòwò soplade yá'ò guei wà mē, gòwò soplade zì Lua kámabò ní zì pò á kèò pìí.†

⁵ Wá mà tia à mē, aa gē a kámabokliuo.

⁶ Lá gbé pò aa baonapi mà káawo i gēuo ké aai sio yáí, 5 a gēa gò gbēpáleone.

⁷ Ɔ Lua èa gòwòdile lo wí me gbā, asa à gēgē a gbēa 5 à Davidi gbà lé a ò lá wa ò tiawa,

tó a Lua lo mà gbā,

ásu swágbāakeo.

⁸ Tó Yozuee gēnno kámaboklipiu yāa,‡ dō Lua i gòwò pále yá'o gbēzāo.

⁹ A yáí tò kámabokli gòwò Lua gbēone.

¹⁰ Asa gbé pò gē Lua kámabokliu kámabò ní a zloē, lá Lua kámabò ní a zlowa.

¹¹ Lá màae, wà wetā wà gē kámaboklipiu, ké wá gbēe su gí Lua yāmai aà fu lánwao yáí.

¹² Lua yá bēē mé a gbāa, a lé na de fēnda lekpeplaa. I ní zō à gē nòsekpeau e nìsnau, í gē gupeekliu e bówu, í làasoo ní nòse yáo gwa.

¹³ Lua pòkae ulēaèò, a kee kpaàē guio. Lua pò wá wá yáo séle siuè, í pòpii e e a biwà.

Yesu de sa'onkia

¹⁴ Lá wá Sa'onkia zōwò pò luabē kēaa e Lua kliu wí Lua Né Yesu ū, wàò zé pò wá sè yá kua giúgiú.

¹⁵ Asa wá Sa'onkia pò a fō wēnadōwēē wá gbāasaikē guu wí. Wà aà yò lánwáwa yápii guu, i duunako.

¹⁶ Ayámeto wá sō Lua gbēkekene de kpalabaai ní sō dilea, ké aà wá wēgwa, i gbēkekewēē a gòwá.

5

¹ Wí Lua ua sa'onkia pìí sé gbéō guue, wí aà dile ní yākekēna ū Lua kli, io mōè ní gbaò, io aà gbagbané ní duuna yáí.

² A fō dō ní gbé pò aa sāsā an dōsaikē guu, asa aàpi kú ní gbāasaikēo sōe.

³ A yáí sema aà sa'o azla duuna yá musu, lá i o gbé klnio pò yá musuwa lo.*

⁴ Gbēe lí azla kpa kpalapiuo. Lua mé í aà kpá lá à Aalona kpàwa.†

⁵ Maa sō Kilisi i azla kpa sa'onkia kpalauo, Lua mé aà kpàù à mē: Ma Nén n ū, n Maen ma ū gbā.‡

⁶ A ò guei lo:

Nyōwò de sa'ona ū gòwòpii

lán Mekizede wae. §

⁷ Gòwò pò Yesu kú dúnia guu, à wabikè ní wii gbāao ní wé'io,* à kulekè Lua pò a fō à a si gawae, 5 Luapi aà yāmà, ké í a yá da yáí.

⁸ Baa ní aà luanekēo, à misiilēa Luae dàda a taasikēa guu.

⁹⁻¹⁰ Ké maa pèewà à làa, Lua aà kpà Sa'onkia ū lán Mekizede wae, 5 à gò suabaa láasai mi ū gbé pò aale a yāmaone pìí.

Laaikaa fuai

† 4:4 Daa 2.2   ‡ 4:8 Iko 31.7, Yoz 22.4   * 5:3 Lev 9.7   † 5:4 Bəa 28.1   ‡ 5:5 Sou 2.7   § 5:6 Sou 110.4   * 5:7 Mat 26.36-46

¹¹ Yá bee musu wá yáwí dasi wà oé, áma a bɔɔlekea zì'ùe, asa ili yázedeɔ kpaá bo.

¹² A gbé pɔ a gēgēu kéwa, a maa àò de yādanedeɔ ùe, áma e tia á de wà ea Lua yá pɔ wí dada gbé dafuɔne daé ɓe. Ys̄ mé kōsīánɔ, i ka yōunableo.†

¹³ Asa yōmina píiá nēe, i ka gwei yázede guuo.

¹⁴ Yōuna sō, gbé kāsaa pɔ aa dōekèòò pɔe. Aa maa dōakōe ní vāio dàda.

6

¹ Ayāmeto wà Kilisi yá sēiáɔ kpa saalo, wí gé ae e wà gō gbé kāsaaɔ ù. I ke wá ea mikéa yá gianawa ge luanaaikea daale ɓo no

² ge da'ilé yādadaa ge ònaama ge gēo vua ge zia yákpalekea.

³ Wà yá beeɔ kpa saalo, wí gé ae, tó Lua wèi.

⁴ Asa tó gbé wé kè à Lua gba è, mé à baa è Lua Nisina guu,

⁵ tó à Lua yá ní dúnía pɔ lé mɔ gbāao ìe à a na dḡ,

⁶ tó à gbāsa fù, a zé kú à ea nòselile ɓo, asa àle Lua Né páliwa azia ɓe, àle widawà gupuaue.

⁷ Tó lou lé ma tɔɔlewa m̀òom̀ò, àle m̀òse e, mé à pɔ pɔ àikè sèwanaɔne b̀òle, Lua í báaadau.

⁸ Tó lé ní leaao í ɓòle sḡ, a giae, a zà ní lekeaeoo.* A mide ní téoe.

⁹ Apio sḡ ma gbé yenzideɔ, baa ké wá ò màa, wá dḡ ké á kua de beea, á kú suabaze guu.

¹⁰ Lua í yáke a zéwa, á yákeɔ ní á yeaàzio a sáaàguo, asa a donlekè àà gbéɔne, mé àle ke e tia.

¹¹ Wá ye á baade àò áiaví màa e a léwa, ké ásu seake pɔ pɔ á wé òi yá musuo.

¹² Asu tó á me ke kpèleo. A gbé pɔ aale Lua náaike ní menao aale pɔ pɔ Lua a legbè eɔ ɔlesé.

Lé pɔ Lua gbè sea vío

¹³ Gɔɔ pɔ Lua lé legbè Ablahaùe, lá gbèe ku deaàla àà legbè ní aà t̄oo, a yáí a gbè ní azia t̄o,

¹⁴ a òè faaisai à mè á báaadaaàgu, í to aà bui kḡ.†

¹⁵ Ablahaù menakè, ḡ à pɔ pɔ Lua a legbè è.

¹⁶ Wí legbè ní gbé pɔ deríla t̄oe. Legbèa mé í to wá yá síana dḡ, mé í lekpaá ɓoané.

¹⁷ Ké Lua ye ɔɔ gbé pɔ a legbèa a gō ní pɔ ùne wásawasa a lé lileá vío, ḡ a ò ní aziao.

¹⁸ Bewea yá mèn pla ku a lileá vío, Lua a f̄o eto a musuo. Yápíó lé wá gbé pɔ wa naaàzio gba sḡ maamaae wàò yá pɔ wá wé òi k̄a seasai.

¹⁹ Bee ḡ wá wé òi wá wēnidɔɔ ù. A náai ví mé a gbāa, í zwāa pɔ daa Lua kpéu‡ baavíwan,

²⁰ gu pɔ Yesu d̄aa gèuwēe à gḡ Sa'onkia ù e gɔɔpii lán Mekizedeɔwa.

7

Sa'onkia Mekizede

¹ Mekizedeɔpi de yáa Saléma kía, Lua Musude sa'ona ùe. Gɔɔ pɔ Ablahaù zìblè kíawá, àle su, ḡ Mekizede gè dàaàle, à báaadaaàgu.*

² Ablahaũ àizεε pɔ̀ àlε suò pii kwidε kpàwà. Mεkizεdε tɔ̀ bee m̀ε yāmaa kía. Bee gbεa Salεma kía bee m̀ε, aafia kía.

³ A dε rí dao rí deziò v́lɔ̀, aà ẁeni daalεa gε midεa v́lɔ̀. A b̀ò lán Lua Néwae, sa'onan aà ù gɔ̀ɔpii.

⁴ A gwa lá a zɔ̀ɔ. Wá dezi káau Ablahaũ àizεε pɔ̀ a s̀elε źl guu kwidε kpàwà.

⁵ Mɔ̀izi ikoyá dílε Levii bui pɔ̀ dε sa'ona ùnεe aa pɔ̀ kwidε sí rí Isaili deεwa, † baa rí rí Ablahaũ buikεo.

⁶ Mεkizεdεá Levii bui no. N beeo à Ablahaũ pɔ̀ɔ kwidε sí à samaa'ò Ablahaũ pɔ̀ Lua lεgb̀εε.

⁷ Seasai gb̀ε pɔ̀ samaa'ò gb̀εε zɔ̀ɔ dε gb̀ε pɔ̀ à samaa'òelae.

⁸ Sa'ona pɔ̀ aal pɔ̀ kwidε sipiá gb̀ε pɔ̀ ì gaonε. Mεkizεdε s̀ɔ̀, gb̀ε pɔ̀ wà m̀ε ìò ku gɔ̀ɔpiin aà ù.

⁹⁻¹⁰ Gɔ̀ɔ pɔ̀ Mεkizεdε g̀ε dà Ablahaũlε, wi Levii i yāao, a ku a dezi mae Ablahaũ plεuε. Ayámεto wa f́ɔ̀ o se, gɔ̀ɔ pɔ̀ Ablahaũ pɔ̀ kwidεpi kpà, Levii bui pɔ̀ ẃl pɔ̀ kwidε kpámáò mé kpà.

¹¹ Levii bui sa'onapiò mé Mɔ̀izi ikoyá źlna ù. Tó aa f́ɔ̀ to gb̀εɔ̀ g̀ɔ̀ wásawasa, an baa àò kú rí sa'on páleo lán Mεkizεdεwa lε? Mé i kε Aalona bui bàasio.

¹² Tó sa'onaò lile, sema ikoyá lile.

¹³ Gb̀ε pɔ̀ wà yá beeo ò aà yá musuá Isaili bui pɔ̀ a gb̀εe i sa'oźl kε yāaoε.

¹⁴ Asa wá d̀ɔ̀ sáasá ḱε wá Dii b̀ò Yuda bui guuε. Wi ma Mɔ̀izi sa'oyá'ò buipi musuò.

¹⁵ Yá pɔ̀ yápi zu'on kε: Sa'on pále b̀ò lán Mεkizεdεwae.

¹⁶ Aà dilεaá ikoyá gε buikεyá no. Aà ẁeni láasai gb́aa yáie.

¹⁷ Asa wà m̀ε:

Nyɔ̀ dε sa'ona ù gɔ̀ɔpii

lán Mεkizεdεwae.‡

¹⁸ Maa wà yá káau bádè, ḱε a gb́aaò mé a ku a kee léio.

¹⁹ Asa Mɔ̀izi ikoyá i to gb̀εe g̀ɔ̀ wásawasao. Ǿ wà suabayá pɔ̀ dε a káaula zεb̀ẁεε wà s̀ɔ̀ò Luazi.

²⁰ Bee gbεa Lua i bee kε lεgb̀εsaio. Gb̀ε ḱniò g̀ɔ̀ sa'onaò ù lεgb̀εsaie,

²¹ āma Yesu g̀ɔ̀ sa'ona ù rí lεgb̀εaoε, asa wà m̀ε:

Dii lεgb̀ε, a lεlileo,

à m̀ε ríyɔ̀ dε sa'ona ù gɔ̀ɔpiiε.§

²² Beewa Yesu kpégaaušiẁεε ḱε Lua baa kua rí gb̀εɔ̀ tia maa dε a káaua.

²³ Bee gbεa sa'onaò dasi yāa, ḱε ga lí to aaò kú rí źl guu gɔ̀ɔpiio yáí.

²⁴ Ama lá Yesu ìò ku gɔ̀ɔpii, aà sa'onkε g̀εεblea v́lɔ̀.

²⁵ A yáí tò a f́ɔ̀ gb̀ε pɔ̀ aal s̀ɔ̀ Luazi rí a gb́aaoò suaba wásawasa, asa ìò ku gɔ̀ɔpiiε, ìò kulεkené Luae.

²⁶ Sa'onkia bee taa mé k̀s̀šiwanò. Aà kua adoae. A yāvái gε gbási v́lɔ̀. Lua aà k̀ε duunkεnaowa, à aà s̀ε musumusu e a ḱíi.

²⁷ Aà baa kú rí sa'oa lá gu lé d̀oo lán sa'onkia ḱniowao. Gb̀épiò ì sa'o rízia duuna yáí rí rí gb̀εɔ̀ pɔ̀ɔ. * Aapi s̀ɔ̀ a k̀ε g̀εn doe, ḱε à azla kpà.

²⁸ Mɔ̀izi ikoyá ì gb̀εɔ̀ kpa sa'onkiaò ù an gb́aasaikε guuε, āma ḱε Lua lεgb̀ε ikoyápi dilεa gbεa, s̀ à a Né pɔ̀ g̀ɔ̀ wásawasa e gɔ̀ɔpii kpà.

8

Yesu me wa Sa'onkia u

1 Yá p3 wále o min ke: Wá sa'onkia bee taa ví z5lea báawa musu Lua Z5ode oplaii.*

2 I zike luakukli zwáakpe slana p3 Dii d5u, i ke p3 p3 gbēnazinao d5 no.

3 Lá m3a ní gba3 ní sa'oao yáí wí sa'onkia píi kpáí, a maa aápi aà3 p3 ví à kpa s5e.

4 Tó a ku dúniau, à3 de sa'ona ũo, asa sa'ona p3 aai m3 ní gba3 lá ikoyā dílewao ku k5.

5 Zí p3 aale kéá p3 p3 kú musu taae, a z3z3nae. A yáí tò, ké M3izi ye zwáakpe d3, Lua òè aà p3 p3 a a taa kèè gbē musu ke màa píi.†

6 Yesuá Lua báakuawan3 k33e. Lá Lua báakuawan3pi gbia de aà bàa kua ní gbé3 káaua, zí p3 wa dàè gbia de sa'onkiapi3 p3a. Lua báakuawan3pi legbēa de a zia lo.

7 Tó Luabaakuarín3 káaupi papaa yáae, a plaade a zekēo.

8 Ké Dii Isailio tàae è, à mè:

A g33 lé m3 ké má yá dafu díle ma bàa kua ní Isailio ní Yuda3 musu.

9 A3 de lán yá p3 má díle an dezi3ne g33 p3 ma ní kú ní 3wa ma ní bóle Egipiwa3.

Asa aai ze ní yá p3 má dílenéoo, 3 ma ní tó we.

10 Ma bàa kua ní Isailio g33 beeo gbea yán ke: Má a ikoyā3 dané ní n3se guu,

má ké ní s3wa.
Má3 de ní Lua ũ,
aai3 de ma gbé3 ũ.

11 An gbēe a yádada a dee3o,
an gbēe a ma d3a da a gbé3o,
asa ampíi aà3 ma d3e,
néfēnen gbēz33 píi.

12 Má sūuukerín3 ní ní tàae3,
má ní duuna yáda lo.‡

13 Ké Lua yá dafupi ò, à a káau zib3e. P3 p3 zikù a í kòle, a kpa3 gui záo.

9

Luabaakuarín3 káau sa'oa

1 Luabaakuarín3 káau yádileao ví aà sísia ní aà sísikli p3 kú t33leo yá musu.

2 Filia ní táabūnu p3 wí kàa kálewà Luae3* ku kpeele p3 wí me gu p3 a kua adoau.

3 Kpea p3 wí me luakuklípí ku zwáa plaade kpe.†

4 A guu tulaetikataki‡ p3 wa pí ní vuao kuu ní Luabaakuarín3 kpagolo p3 vua kúlewà búlubuluo.§ Vua lo p3 mana ku a guu ku kpagolopi guu* ní Aalona go p3 lab33† ní Lua yádile3 gbē pēpēe3.‡

5 Kpagolopi musu malaika gāstade gawide3 kua duunkēmaktia.§ P3pí3 b33lekēa dodo g33n lao.

* 8:1 Zin 2.32-33 † 8:5 B3a 25.40 ‡ 8:12 Zel 31.31-34 * 9:2 B3a 25.33-40 † 9:3 B3a 26.33
‡ 9:4 B3a 30.1-6 § 9:4 B3a 25.10-16 * 9:4 B3a 16.33 † 9:4 Nao 17.18-20 ‡ 9:4 lko 10.3-5
§ 9:5 B3a 25.18-22

6 An kálea màa guu, sa'onao Ìb gē a kpεεle mòòmòò ní sa'ozí kei.*

7 Sa'onkia mé Ì gē a kpεa wē do gēn do, mé Ìlì gē ausaio.† I aupi fáfá azla duuna yáí ní a gbéé pò pò aa kè dōsaikε guuo.

8 Lua Nisina lé òwōwēe gòò pò kpépi kpεεle yá kú, luakukli zé wēao.

9 Bee lé yáεεūwēε ní tia yáo à mè, pò pò wí Lua gbaò ní sa'obò pò wí kpaò lí fō ní nōse dànέ dou wásawasao.

10 Yá beeóá mekaa yáε. Pòblea ní imiao ní gbábòa bui dasio yáε. Wa díle e zé dafu gòò àò kaε.

11 Ǿ Kilisi mò yāmaa pò kà tia sa'onkia ũ. A vî zwàakpε pò zòò mé a wásawasa de a káaua kpεεlea. Gbēnazína mé Ì dòò, dúniac bee pò no.

12 I gē luakukli ní ble ge zu auoo, à gē ní azla auo gēn doε, à gbéé bòò e gòòpii.

13 Lá wí ble ní zuswanao au‡ ní zununu túfuo§ fá gbéé pò gbáléowa wá gbábóné,

14 wa Kilisi pò o be? A azla kpà Luawa saasai ní Nisina pò Ìb ku gòòpii gbāao. Aà au Ì wá sō pípiwēε yá gianao láasoo musu, ké wá zíkε Lua béεε.

Luabaakuarínò gbεzā sa'oa

15 Ayāmeto Kilisiá Lua bàa kua ní gbéé gbεzā kóε, ké gbéé pò Lua ní sisiò àizána pò à a legbè e yáí. A gá kέ à ní bo, Ì taae pò aa kè Luabaakuarínò káau yá musuò kémá.

16 Tò wa ye zíkε legbe pò gbé dílewa, sema wá dō kέ ade ku bo,

17 asa ga gbea ò legbe Ìb gbāa vî. Tó legbedilena béε, legbe Ìb gbāao.

18 Ayāmeto wá yá pò Lua dílené káaupi saké ní auo.

19 Ké Mòizi ikoyá pò Lua díleò ò gbépii wáa, à sáká tēa ní ése úao se zò gáaena ní blesanao au yáalea ní íowa, a fá Mòizi ikoyáwa ní gbēnazínaò pii

20 à mè bee mé Luabaakuarínò yá sa'o'au ũ.*

21 Māa Mòizi au fá zwàakpewa ní sa'o zíkεbòò pii.†

22 Ikoyá guu au mé Ì gbábò pò daside piiε. Aubòlesai duunakēamá kuo.‡

Kilisi duuna midεa azla kpaα sa'obò ũ guu

23 Lá à kù wá gbábò pò pò kú luabe taapiòne beewa, sa'obò pò a maa de beea kòsí ní luabe pòpiòε.

24 Asa Kilisi Ì gē luakukli taa pò gbēnazína d̀uo, à gē a slanau luabεε, ké àò ku tia wá Zennode ũ Lua kíε.

25 Sa'onkia Ì gē luakukli ní pòtuo auo wē ní wēoε, āma Kilisi Ì gē azla kpaα mòòmòò yáío.

26 Tó beewac, dō àle taasikε mòòmòò za dúniakalegòò. Slana guu à mò gēn doε gòò pò dúnia kà a kákli, à azla kpà sa'obò ũ à duuna mīdeò.

27 Lá Lua díle gbēnazína lí ga gēn do, Ì gbasá yákpalekεaànò,

28 màa Kilisi azla kpà gēn do, à dasi duuna dí a miwa.§ A εa m̀ a gēn plaadei, Ì kε duuna yán bo, ké à gbéé pò an wé d̀aziò suaba yáíε.

10

1 Mòizi ikoyá yāmaa pò lé mó nisinaε, Ì kε yápie súsuo. A yáí tò sa doupi oa mòòmòò wē ní wēo lí fō gbéé pò lé sō Luazìò gòò wásawasa bauo.

* 9:6 Nao 18.2-6 † 9:7 Lev 16.2-34 ‡ 9:13 Lev 16.15-16 § 9:13 Nao 19.9, 17-19 * 9:20 Baa 24.6-8 † 9:21 Lev 8.15 ‡ 9:22 Lev 17.11 § 9:28 Isa 53.12

2 Tó sa bee oa gbábò lousisinaᵋne gēn do e gᵋᵋpiiē, dō an nòse dàdòũ, aa a oa tò.

3 Siana guu sa'opai mé Ìb gbéᵋ duuna yá dᵋᵋngu wē ní wēo.

4 Asa zuswana ní blesanaᵋ au lí fᵋ duunakèᵋmá bauo.

5 A yáí tò, ké Kilisi lé mᵋ dúnia guu, a ò Luae:

N ye sa'oa ge gbaio,

ᵋ n me dᵋᵋmeē.

6 Sa pᵋ wí a pᵋ káteu à tékũ

ní sa pᵋ wí o duuna yá musuo lí kánguo.

7 ᵋ ma mè, má ké!

Lua, ma mᵋ n pᵋeā keie,

lá wa kè Mᵋizi ikoyáu ma yá musuwa.*

8 A ò gla, sa'oa ní gbao ní sa pᵋ wí a pᵋ káteu à tékũo ní sa pᵋ wí o duuna yá musuo lí ká Luaguo, a yeio, baa ké ikoyá mé dile.

9 ᵋ à gbàsa mè, á ké, a mᵋ aà pᵋeā keie. Maa à a káau bādè a plaade dilea yáí.

10 Lua pᵋeāpi kea guu Yesu Kilisi azla kpà sa'obᵋ ù gēn do, a tò wá kua adoa Lua gbéᵋ ù.

11 Gᵋᵋpii sa'onao Ìb kú ní zì guue, aao sa dou pᵋ lí fᵋ duunakèᵋmá bauo o mᵋᵋmᵋᵋ.†

12 Kilisi sᵋ à sa'ò duuna yá musu gēn doe e gᵋᵋpii, ᵋ à gè zòle Lua ᵋplaaí.

13 Za gᵋᵋ bee àle dá we e Lua àᵋ a ibeēᵋ kee aà gbadibᵋ ù.‡

14 Asa sa gēn do oapi guu, a tò gbéᵋ pᵋ a gbábònéᵋ gᵋ wásawasa e gᵋᵋpii.

15 Lua Nisla lé yápi owēe Ìb à mè:

16 Ma bàakuarínᵋ gᵋᵋ beeᵋ gbea yán ke:

Má a ikoyáᵋ dané ní nòse guu,

má ké ní sᵋwa.§

17 ᵋ à gbàsa mè:

Má ní duuna ní ní tàaeᵋ yáda Ìb.*

18 Lá à ní duuna kèᵋmá, sa'oa ní yáí zeví Ìb.

Sᵋa Luazi

19 A yáí tò ma gbéᵋ, ní Yesu au gbāao wá gēa luakukí zé ví ní sᵋo dilea.

20 A wēni zé dafu pᵋ Lua kpé zwāa baa vᵋ bᵋwēe a me guu.

21 Lá wá sa'on zᵋᵋ vᵋ Lua uakũna ù,

22 wá sᵋ Luazi ní nòsemendoo ní aà náaikēa seasiao ní sᵋ pᵋ wa pᵋpi wá láasoo vāi bᵋuo ní me pᵋ wá a zu'ò ní í wásawasao.†

23 Wāᵋ zia'ea yá pᵋ wa zēᵋ kua sᵋdeedeesai, asa Lua a legbè, mé náaidee.

24 Wá laaidᵋkᵋwa, wí tékpakᵋu yeakᵋí ní maakeao yá musu.

25 Wásu pākpa wá kᵋkāakeai lá gbēᵋ ᵋ kēwao. Wá ledakᵋwa, atēsa lá á è Dii mᵋgᵋᵋ lé káikũ.

26 Tó wa slana mà mé wá dᵋ, tó wa gi lé duunake, sa'oe ku à duunakēwá Ìb.

27 Pᵋ pᵋ gᵋwēe mé de yákpale ní sᵋkēnguo ní té gbāa pᵋ a Lua ibeēᵋ kaaleo dāa ù.‡

28 Wí gbéᵋ pᵋ gᵋ Mᵋizi ikoyá dai de aà wegwasai gbēᵋn pla ge aaᵋ seeladeke musu.§

* 10:7 Sou 40.7-9 † 10:11 Bᵋa 29.38 ‡ 10:13 Sou 110.1 § 10:16 Zel 31.33 * 10:17 Zel 31.34 † 10:22 Lev 8.30, Eze 36.25 ‡ 10:27 Isa 26.11 § 10:28 Iko 19.15

29 Tó gbé 5̀z̀ Lua Néwa mé à Luabaakuarínó au* p̀s̀ gbā̀b̀è gwà fooù, mé à Nisín gbḕkḕkḕnḕde s̀s̀s̀, àò d̀s̀ ké wa 1adawà z̀s̀ de beea maamaa.

30 Asa wá yá̀ebee'ona d̀s̀ à mè, áme á t̀símá, áme á fiaboné. Wa ò 1, Dii a yá̀kpalèkḕ ní a gbé̀.†

31 Lé̀lé daa Lua b̀é̀e ouá yá̀pá̀síe.

32 A láasooke á kua yáawa. A wé̀kḕa gbḕa a taasi f̀s̀ á d̀éé z̀s̀ kaa guu.

33 Ziè wí á s̀s̀s̀, wí á wetá dasi guu. Ziè i zè ní gbé̀ p̀s̀ wàle ní wetá màa.

34 A wēnad̀ d̀akpēunànē. Ké wà á p̀s̀ síwá, a zè ò ní ponaò, asa á d̀s̀ ké á àizēē maa p̀s̀ 1 ku g̀s̀pii ví.

35 A yáí tò asu to sea gḕ ẁs̀ p̀s̀ ài v́lé z̀s̀ guuo.

36 Sema àò mena v́í, í p̀s̀ p̀s̀ Lua a legb̀è e aà p̀eã kēa gbēa.

37 Asa à g̀s̀ ỳẁe, a gḕgḕo,

ké gbé̀ p̀s̀ lé m̀s̀ pila.

38 Gbé̀ p̀s̀ má tò yá̀ b̀àà̀ǹ na

ma náai p̀s̀ àle kē yáí aò ku,

áma tò à p̀ò̀b̀z̀ákè,

a kamaguo.‡

39 Gbé̀ p̀s̀ aá p̀ò̀b̀z̀ákē aa nízia kaalèn wá ù. Gbé̀ p̀s̀ aale Lua náaike aa àizāna èn wá ù.

11

Gbé̀ káau luanaaíke

1 Luanaaíke mé wḕd̀baàzi seasai ù. A de yá p̀s̀ wíli wesieò sia síana ù ùe.

2 Gbé̀ káau luanaaíke mé tò Lua ní sáaukpá.

3 Wá luanaaíke mé tò wá d̀s̀ ké aà yá'oa mé dúnia kàle. P̀s̀ p̀s̀ wíli wesieò 5̀ à p̀s̀ p̀s̀ wí wesie kèò.*

4 Abeli luanaaíke mé tò aà sa'oa Luawa maa dē Kainu p̀s̀a.† Aà luanaaíke yáí Lua aà sáaukpá, à aà díle gbḗmaa ù, 5̀ à aà gba sí. Baa ní aà gaao, àle yá'owḕe e tia Lua náai p̀s̀ a kèpi yáí.

5 Enoki luanaaíke mé tò Lua aà sè, ké asu gao yáí.‡ Wi aà e 1o, ké Lua aà sè yáí. E Lua àò aà sé, à aà sáaukpá à mè aà yá káagu.

6 Gbḕe yá lí ká Luagu aà náaike saio. Sema gbé̀ p̀s̀ lé s̀s̀àzi si ké a ku, mé í fiabo a kíi wḕle na.

7 Ké Lua ledá Nōeewa yá p̀s̀ wi e yáao musu, 5̀ à Lua náaikè à aà yámà, à gó'ílēna kè à a uadeò mísiò.§ Aà luanaaíke mé tò yá z̀l̀e dúniaawa, mé Lua tò yá b̀àà̀ǹ na a náai p̀s̀ a kèpi yáí.

8 Ké Lua Ablahaù sísi aà gé b̀usu p̀s̀ á kpawà aàò v́í guu,* 5̀ Ablahaù Lua náaikè à Lua yápi sí. Ké à b̀s̀ be, a gu p̀s̀ àle géupi d̀s̀ zio.

9 A Lua náaikè, 5̀ à bekpá b̀usu p̀s̀ Lua a legb̀è̀epi nib̀o ù† zwáakpēde ù. Màa Izaaki ní Yak̀buo 1, asa Lua legb̀è̀epi g̀s̀ ní p̀s̀ ùe.

10 Asa wé̀le p̀s̀ Lua de a kúna ù a kalēna ù ù zḕda 5̀ Ablahaù wé d̀si.

* 10:29 B̀a 24.8 † 10:30 Iko 32.35-36 ‡ 10:38 Abk 2.3-4 * 11:3 Daa 1.1, Sou 33.6, 9, Zaa 1.3 † 11:4 Daa 4.3-10 ‡ 11:5 Daa 5.21-24 § 11:7 Daa 6.13-22 * 11:8 Daa 12.1-5 † 11:9 Daa 13.18

11 Sala luanaaikεa mε tō a è nōsī,‡ baa ké fliε mε à zikù, asa a d̄s̄ Lua pō legb̄ēēpi náai v̄l.

12 Baa ké à zikù, ḡōε m̄endopi buikè dasi lán saanao ge ísiale úfāawa, wa f̄s̄ d̄o d̄o. §

13 Gb̄épiō ḡaga pii ní luanaaikεa guu pō pō à a legb̄ènέo esai. Aa è k̄āaa aa gb̄āakpai. Aa m̄è nibo b̄òm̄o n̄ ú t̄o le la.*

14 Gb̄é pō lé o m̄āao lé o b̄w̄ēε w̄ale ní de be nidεε.

15 Tó b̄usu pō aa b̄ou beε aale ke, d̄s̄ aa ze'è aa εa ta we.

16 Síana guu aale b̄usu pō a maa de beea ya luabεε. A yáí tō, tó wà m̄è Lua de ní Lua ú, íli ke Luapie wí úo, asa à w̄éle k̄ékénε.

17-18 Ké Lua Ablahaú lè a gwà, † Ablahaú Lua náaikè à Izaaki kpà sa'ob̄o ú. † Lua legb̄èε yāa à m̄è Izaaki k̄l̄i aà bui a b̄ou.‡ N beeo à zè ní a né m̄endonapi kp̄aao.

19 A è Lua gb̄āa a f̄s̄ ge o vu, † à èa Izaaki è a yáasi ú.

20 Izaaki Lua náaikè, † à Yak̄obu ní Esauo gbà sa'ole. §

21 Yak̄obu Lua náaikè. Ké à k̄a gaa, † à gb̄āa'è a gopanawa, à k̄ule Yosefu néo gbà sa'ole.*

22 Yosefu Lua náaikè. Ké a ye gai, † à Isailiō b̄oa Egipi yá'ò ní lá aa ke ní a geoo. †

23 M̄oizi de ní aà dao Lua náaikè, † aa aà úle e m̄o àās̄ aà ia gbea, ké aa è a kef̄eú yáí.‡ Aai v̄l̄ake iko pō k̄ia díleεo.

24 M̄oizi Lua náaikè. Ké à z̄ōkù, † à ḡl̄ wà a dile Falaō nen̄e né ú. §

25 A sí wà a wet̄á ní Lua gb̄éō de kua ní p̄o nao duuna guu ḡo plala.

26 A díle ké wí pō wí damá Kilisi yáí de Egipi àizeεa, asa zia asea aà wé p̄éwà.

27 Aà luanaaikεa mε tō à b̄o Egipi, * i v̄l̄ake k̄ia p̄ok̄umaεo, à zè ḡiúgiú lá à Lua pō w̄ili e ní wéoo èwa.

28 Aà luanaaikεa mε tō à Gēamusu dikpe díle ní aumamaa kp̄eεle ḡiōwao, ké gb̄ēdena su o k̄ā ní neḡōε s̄éiaōwao yáí. †

29 Isailiō Lua náaikè aa bùa Isia T̄ēawa lán t̄o le ḡiwa. Ké Egipiō ȳòwà m̄aa, † í k̄ūaamá. ‡

30 Isailiō Lua náaikè aa lía Yelikoi e ḡo s̄opla, † a b̄l̄i kw̄ε. §

31 Káalua Lahabu Lua náaikè à z̄amadeo díle nienie, † i kaale ní luanaaikensaiōo.*

32 Má o kpelewa b̄o ni? Má ze'e mà Gedeō† yá'oo ge Balaku‡ ge S̄aus̄ō§ ge Zefete* ge Davidi† ge Samueli‡ ge ānabio.

33 Aa Lua náaikè, † aa z̄ibl̄é k̄iaōwa, aa yāḡōḡō gb̄éōne a zéwa, aa lé pō Lua gb̄èné gb̄e'è, aa n̄o musuo lé náaa, §

34 aa té pás̄i d̄e, * aa b̄o f̄enda léz̄l̄, aa gb̄āa'è ní ȳéεsaike guu, aa pás̄ikù z̄l̄ guu, aa buip̄ale z̄lḡō ya,

‡ 11:11 Daa 18.11-14, 21.2 § 11:12 Daa 15.5, 22.17, 32.13 * 11:13 Daa 23.4, Sou 39.13 † 11:17-18 Daa 22.1-14 ‡ 11:17-18 Daa 21.12 § 11:20 Daa 27.27-29, 39-40 * 11:21 Daa 47.31, 48.1-20 † 11:22 Daa 50.24-25, B̄oa 13.19 ‡ 11:23 B̄oa 1.22, 2.2 § 11:24 B̄oa 2.10-12 * 11:27 B̄oa 2.15 † 11:28 B̄oa 12.21-30 ‡ 11:29 B̄oa 14.21-31 § 11:30 Yoz 6.12-21 * 11:31 Yoz 2.1-21, 6.22-25 † 11:32 D̄oa 6.11 ‡ 11:32 D̄oa 4.6 § 11:32 D̄oa 14.1 * 11:32 D̄oa 11.1 † 11:32 1Sam 17.12 ‡ 11:32 1Sam 3.1 § 11:33 Dan 6.1-27 * 11:34 Dan 3.1-30

35 aa nɔɔ né gɛɔ vù aa kpàmá.† Wà lakpà ní gbēɛɔzi, ɔ aa gĩ bɔkdi wɛɛɛi, ké aa vu, aai bɔ maa yáí.

36 Wà ní gbēɛ kè pɔɔpɔɔ wà ní gbé ní flàalao. Wà mɔkà ní gbēɛɔwa wà ní ká kpéú.‡

37 Wà ní papa ní gbɛɔ wà ní dɛdɛ, wà ní zɛ pla ní siio, wà ní dɛdɛ ní fɛndao. Aa bèbɛ sã báa ní blè báao daa. Aa gò gii, wà ní wɛtà wà ìadámá.

38 Dúnya í ká ní ùo. Aa ìaaliaa sɛu ní gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ musuo, aa ku gbɛ̀'ɛ̀ ní tɔɔ guu.

39 Baa ké Lua gbépiɔ sáaukpà nípii a náai pɔ aa kè yáí, aai pɔ pɔ à a lɛgbɛ̀nɛ̀ eo,

40 ké aasu gɔ wásawasa wá saio yáí. Lua dɔ̀aa díle wà yá pɔ a maa dɛ ní pɔ́a ɛɛ.

12

Lua a gbé́ totoá

1 Ayámɛto wápi sɔ́, lá seeladeɔ gupáwázi dasi màa, wà ɔkpa pɔ pɔ í kpáwɛɛzi ní duuna pɔ í kpálikpawɛɛ áannɔɔ pii, wí bakpaal pɔ Lua dílewɛɛ kɛ ní menao.

2 Wà wépe Yesuwa. Ɔme bò ní wá luanaaikɛa zéó mé à bɔ̀lɛi. A gaa líwa fɔ́, í a wíyá dao pɔna pɔ díleɛ ea yáí, ɔ à gè zòlɛ báawa Lua ɔplaii.

3 A láasookɛ aà yáwa, lá à menakè ní duunkɛna pɔ íbɛlɛ bee taa sɛanɔɔ, ké ásu kpaas á kúsu kwéó yáí.

4 Asa á dɛɛkaa ní duunao guu, í zɛ gi e a gɛ gaò yáao.

5 Nòsɛ níniyá pɔ wa òé lá á dɛ néɔ ùwɛɛ bee sàágu yá? Wà mɛ: Ma né, tó Dii lé n toto, nísu díle páo.

Tó àlɛ n gba laai,

nísu to n ká gao.

6 Asa gbé pɔ Dii yei ɔ í toto,

í gbé pɔ a sí a né ù swágaga.*

7 A ìadama díle totoá ù. Lua mé lé bee kéé, ké á dɛ aà néɔ ù yáí. Née ku aà mae gĩ aà totoia?

8 Tó í á toto lá a né kɛniɔwao, á dɛ aà néɔ ùo, gɛnasɔɔnɛɔn á ù.

9 Wá dúnya la maeɔ vɛ́ aa wá toto, ɔ wa ní yámà. Lá màaɛ, wà misiile wá Mae pɔ kú musue dɛ beea, wíɔ ku.

10 Wá maeɔ wá toto gɔɔpla pɔ ù an ɔno léu. Lua í wá toto wá káfla yáíe, ké wá kua e àò adoa láawa.

11 Totoae líɔ pɔna vɛ́ a gɔɔo, pɔsia bàasio, àma gbé pɔ totoapi ní kɛkɛ í a gbɛ'e zá bɔa maa ní nòsɛdaadoùo ù.

12 Ayámɛto à á ɔ pɔ gɔ́ dɔ́ázíɔ ní á gbá pɔ gò tèɛɔ gba gbáa,†

13 í zéɛ súsú,‡ ké á gbé pɔ lé tɔ̀ɔlɛɔ su pàalɛo, aai e gɔ́ ní aafiao.

14 A wɛɛlɛ àò na ní gbépiio, á kua ío adoa, asa tó gbé kua adoa, a Dii eo.

15 A laaika á gbé su kua Lua gbɛkɛkɛanéwa aà gɔ́ á guu kona ù,§ í ìada gbé dasiɔwa à ní ɔ̀ɔkpao.

16 A gbé su àò dɛ gbásikɛna ù ge luayádansai ù lán Esauwao. A a yoakɛze yíá blɛ gɛn do blea yáí.*

† 11:35 1Kia 17.17-24, 2Kia 4.25-37 ‡ 11:36 1Kia 22.26-27, Zel 20.2, 37.15-16, 38.6 * 12:6 Yaa 3.11-12 † 12:12 Isa 35.3 ‡ 12:13 Yaa 4.26 § 12:15 Iko 29.18 * 12:16 Daa 25.29-34

17 A d5 ké à sa'ole wèele a maewa gbezā, 5 Lua giè. Baa ké a wèele ní wé'io, i ze'e à yá p3 á kè lileo.†

Luabaakuarin3 kdau ní a gbezao

18 I s3 Sinai gbèslsi p3 wa f3 3kawàzio. Ale tékù, a gusia v1 ní guduuduo ní zàao‡

19 ní kàae'3o ní Lua 33 gbāao. Ké Isaili3 33pi mà, aa awakpàè aa mè, asu yāe oné 3o,

20 asa aa yá p3 a dilenée bee f3o à mè: Baa p3tuo kà gbèslsi3piwa, wà pápa ní gbeo wà de.§

21 Lua pilaapiá vía yāe maamaa e Moizi mè vía a kù, ále lualua.*

22 A s3 Si3na gbèslsi ní Lua bée wéle Yelusaleū p3 kú musuo ní a malaika dasidasi p3 káaaa we3

23 ní Lua neg3e séia p3 an t3 kēa we3 ní Lua p3 de gbépii yákpalekena ũo ní gbēmaa p3 aa g3 wásawasa gyaade3

24 ní Yesu p3 de Luabaakuarin3 gbezā k33 ũo ní aà au fáfāa† p3 lé yá gbia o de Abeli‡ p3ao.

25 A laaika, ásu gí yápi maio. Lá gbé p3 aa gí Lua ledama mai 33le lapio i 33o, wápio s3, lá Lua lé ledawá kua za musu,§ t3 wa 33 aà kpe, wa wá p3 o 3e?

26 Aà 33 33le lualua yāa, 5 à legbè à mè á gu lualua gēn do 3, i ke 33le ado no, ní musuo3 sa.*

27 Ké à mè gēn do 3, bee lé owé3 Lua p3kea p3 a lualuapio gēzeae, ké p3 p3 lí luao3 e g3.

28 A yáí tò, lá wále kpala p3 lí deeo ble, wà Lua sáaukpa, wí3 kúleè lá a yeiwa, wí3 misiileè víakeaè guu.

29 Asa wá Luaá té p3 í kúmáe.†

13

Ledaama

1 A wetá à3 gbēke v1 ní k3o.

2 A laaid3 nib3yaaek3awa, asa beewa gbē3 malaika3 díle d3sai.*

3 A to gbé p3 wà ní ká kpéu3 yá d3águ lá á kúrn3 kpéuwa, ní gbé p3 wále ladamá3 lá áme wále ladawáwa.

4 Baade lí g3e ní a n3o kua ní k3o yáda gbia. G3e ní a nao su ní wúlekli gbāleo, asa Lua a yákpaleke ní káaluao ní gbásikena3e.

5 Yea 3ai su d3aaé3o. A ze ní p3 p3 á vío, asa Lua mè:

Má n t3 weo,
má pákpanzi bauo.†

6 A yáí tò, wi s3dile wà me:
Dii mé ma Mísina ũ,
vía a ma kúo.
B3 gbēnazína a f3 kem3ei?‡

Sastana'oa

7 A t3 á d3aana p3 aa Lua yá'3e3 yá d3águ. A ní kua táasika e a léwa, í Lua náaike láriwa.

† 12:17 Daa 27.30-40   ‡ 12:18 B3a 19.16-19, 20.18-19   § 12:20 B3a 19.12-13   * 12:21 Iko 9.19
† 12:24 Mat 26.28   ‡ 12:24 Daa 4.10   § 12:25 B3a 20.22   * 12:26 Age 2.6   † 12:29 Iko 4.24
* 13:2 Daa 18.1-8, 19.1-3   † 13:5 Iko 31.6, 8, Yoz 1.5   ‡ 13:6 Sou 118.6

⁸ Yesu Kilisi douŋ ɔ́a ní gbāo e ɔ́ɔ́pii.

⁹ Asu to wà á sásá ní yákanla dasi daanéɔ. A maa wá sɔ́ gbāa'e Lua gbēke guue, i ke sa'oble pɔ́ lí àie ke gbé pɔ́ zèoɔneɔ no.

¹⁰ Zwàakpe sa'onao zeví aa sa'okli pɔ́ wá vɔ́ ble bleo.

¹¹ Sa'onkia í gē luakukli ní pɔ́tuo auo duunakēama yáí, ɔ́ wí a ge tékú bòo kpe. §

¹² Ayāmeto Yesu gá wénkpe sɔ́, à gbābò gbéɔne ní azia auo.

¹³ Wà bɔ́ wá gé aà kfi bòo kpe, wí i wá kŋaàno sɔ́.

¹⁴ Asa wá wéle pɔ́ ɔ́ ku vɔ́ lao, wéle pɔ́ lé mó ɔ́ wá wé dɔ́i.

¹⁵ Ayāmeto wàɔ Lua sáaukpa láasai ní Yesu gbāao wá sa'oa ũ. Gba pɔ́ aà sísinao í mɔ́on we.

¹⁶ A laaido maake ní gbēkekeakɔ́owa. Sa bee taa oa mé í ka Luagu.

¹⁷ A á dɔ́aanao yáma, í misiilené, ké aa e zike ní pɔ́nao, asa aa de gbé pɔ́ aa ní zí yá séle siu Luaɔ ũe. Tó aale zike ní lésuuo, a àikeéo.

Lezaama

¹⁸ A wabikewēe. Yāe lé wá sɔ́ vɔ́o, wi weele wàɔ kú wá dɔ́owa yápii guue.

¹⁹ Má gbèawá, à wabikemeɛ, atēsa mà e suwá kpakpa.

²⁰ Lua aafiade pɔ́ wá Dii Yesu bò gau Sádánki ũ a bàakuawano ɔ́ɔ́pii au sabai,

²¹ aà á keke ní maa piiio, ké à a pɔ́eá ke, i yá pɔ́ kàagu ke wá guu ní Yesu Kilisi gbāao. Ōme gawi vɔ́ ɔ́ɔ́pii, ámi.

²² Ma gbéɔ, ma wabikèwá, àɔ ledama yápi kŋa ní menao, asa lá pɔ́ má kèè bílao.

²³ Aɔ dɔ́ ké wá wá gbēdo Timɔ́tee gbàe. Tó à kà la tia, wá mó á gwai sánu.

²⁴ A fɔ́kpa á dɔ́aanaowa pii ní Lua gbéɔ pii. Itali busudeɔ fɔ́kpàwá.

²⁵ Lua gbēkekeé apii.

ZAAKI

Yá pò kú láε bee guu

Yesu dáuna Zaaki mé lápi kè. Yesu bò mòwà a bɔa gau gbɛa (1Kln 15.7), ɔ à gò Yelusaleũ Yesudeɔ ɔbaana ũ (Gal 2.9). Zaaki lé ze'ɔɔ Isaili bui kuɛpla pò fáaaɔne (1.1), Yuda Yesude pò bɔle Yelusaleũ aa tà buipáleɔ búsuɔ guu. A láε bee kènέ, ké aɔ laai ví kòt̄εe yákeɔ guu ní ní kua Yesusaideɔ guu.

Yá tétεakɔie, a dáale ɔnyáwa à m̀è ì bɔ Lua kíie, wí gbɛawà ní aà náaikeaoe (1.2-8). Bee gbɛa à yádadané ɔdeke ní taasidekeo yá musu, yɔa ní gbáalegwaaɔ, ní lousisia síana pò wí ɔɔné yákeɔ guu (1.9-27). A lekà kɔbɔɔa'ɔsi yáwa (2.1-13), bee gbɛa luanaaika ní yámaakeo (2.14-26). A té pò léna ì kpa meɔ yá'ò (3.1-12). A èa sù ɔnɔ síandewa (3.13-18). A gbé pò aai sóledaɔ léle pásipási ní gbé pò aai gbékpa ní dúniao ní gbé pò aai gbé b̀eɛboɔ. A ɔadò ɔde pò aai kible ní zikenaɔwaɔwa (4.1-5.6). A láaki à ledámá aa m̀ena f̄, aɔ wabike láasai, aa ɔkòle (5.7-20).

Yá pò a dile Yesudeɔne ku wásawasae: Yesu baona síana sia i mówáo, sema wá luanaaika m̀ó ní yámaakeo, asa luanaaika yáekesaiá geε (2.26).

Yɔa

1 Mámemaɔ Zaaki, * Lua ní Dii Yesu Kilisio zòblena ma f̀ɔkpá Isaili bui kuɛpla pò fáaaɔwa.

2 Ma gbéɔ, taasi bui dasi. A pò pò sù á lé, à dile pɔna yá ũ,

3 asa á d̄ó lá wále á lé wále gwa á luanaaika musu a m̀ena ié.

4 Asuli fu m̀enawao, ìɔ de gbé kásaaɔ ũ wásawasa yáe k̀ésáwá sai.

5 Tó ɔnɔ lé k̀ésá á gb̄ewa, aà wabike Luawa,† a aà gba, asa ì gbépii gba pò blisi yágagasai.

6 Tó à wabikèwá s̄, aà aà náaike seasai, asa seade de lán ko vláwaε. Gu pò íana ỳeɛɛu, we ì géu.

7 Gbé bee taa su àɔ e á pò e Diiwao,

8 asa aà ǹɔse ku plaplaε, ɔ ìɔ ku seasea yá pò àle ke pii guu.

9 Wá gbé taaside pɔnake, ké Lua aà k̀afi yáí.

10 Wá gbé ɔde s̄ aà pɔnake, ké Lua aà búsa yáí, asa ɔdeɔ ḡεzeɔ lán lávu kwεawaε.

11 Iat̄é ì f̄ele ní a pusu gb̄aao, lá i giigaga, a vú i kwé, a maa i láa.‡ Beewa ɔde a kpagui a b̀ɔɔɔ guu.

12 Báaade gbé pò ì ȳa f̄, asa aà bɔa maa gbɛa Lua a àizána pò à a legbè gbé pò yeaziɔne k̀eε yáae ũ.

13 Tó ȳa gbé lè, asu m̀e Luaeɔ, asa wa f̄ Lua ȳó ní v̄aioo, mé aapi lí gb̄e ȳó ní v̄aio s̄o.

14 Baade ȳa ì bɔ aà pɔnidεa kíie, ɔ ì aà wé ble, ì aà gále.

15 ɔ pɔnidεapi ì n̄osi à ne'í duuna ũ. Tó duuna z̄ɔkù s̄, ì ga ie.

16 Ma gbé yenzideɔ, ásu ázla sásáo.

17 Gba maa sásai pii ì bɔ musu Mae Lua gupuakúnaɔ Kena kíie. Ili lileo, aà gupua iwesa vlo.

* 1:1 Mat 13.55, Gal 1.19 † 1:5 Yaa 2.3-6 ‡ 1:11 Isa 40.6-7

18 A wá í ní a yá sílãdeo a pœãwa, ké wàò de gbé séiã ù pò pò àlè ke dafuɔne.

Yamaa ní a keao

19 Ma gbé yenzideɔ, à yáe bee ma. Ali yāma kpaá ápii, āma ásu yā'o kpaao, á pò su pa kpaao.

20 Asa gbēnazina pòkūma lí mós ní yāmaa pò Lua yeioo.

21 A yáí tò à ɔkpa dɔe'í ní yāvái pò liguaɔzi pii, í yá pò wa tò á sōu a fɔ á suaba sí ní zlabusaaɔ.

22 Asu ázía sásão, ásu yápi ma ní swáoo adoo, à zikewà.

23 Asa gbé pò í yāma mé ìli keo de lán gbé pò lé a oa pò Lua dɔe gwa díi guuwae.

24 Asa aázía gwaa gbɛa, tó à gèzɛa, ɔ lá a de í sãaɔgu gɔɔ.

25 Gbé pò í wéte Lua ikoyá wásawasa pò í to wà gɔ wéɛo ùi, mé ìò geò ae sɔ, ìli ma à sãaɔguo, í zikewàe, Lua a báaada adegu aà yákeã guue.

26 Tó gbé dɔ lousisina a ù, mé ìli a lé fɔo, àlè azía sásãe, àlè lousisi pãe.

27 Lousisia sílana pò sãa ví Mae Luaeon ke: Wà laaidɔ tone pò gwana víoɔwa ní gyaã gbēandɔ an wēnakɛa guu, § wíɔ wázía kúa dɔ sásasai dúnía yá musu.

2

Kɔbɔbɔ'osi

1 Ma gbéɔ, á gbé pò àlè wá Díi gawide Yesu Kilisi náaikeɔ, ásulí kɔ bɔbɔ'osio.

2 Tó gbé gè á kɔkãaa guu vua táana ní pòkasa tekɛao daa, mé taaside pò ulakasa gbãsí daa gè sɔ,

3 tó a weté gbé pò pòkasa tekɛa daazi, mé á òè aà mɔ zɔlɛ gumaau, mé á ò taasidee aà ge zɛ lɛ, ge aà mɔ zɔlɛ á gbázi,

4 àlè kɔ bɔbɔ'osie, àlè yá gwa kolean weo lé?

5 A ma ma gbé yenzideɔ. Lua gbé pò de gbãasaideɔ ù dúnía gbéɔne sè aao gbãa a náaikeã guue, aai kpala pò à a legbè gbé pò yeaziɔne ble.

6 Apiɔ sɔ àlè gbãasaidepiɔ kpebɔ. Ɔdeɔ mé í gbãablewáò lò? Aame aai á gálɛ géáno yákpaleuo lò?

7 Aame aai gyaalagè tó na pò kpáwáuo lò?

8 Lua ikoyá mide mè àò ye á gbédeezi lá ázía wēniwa.* Tó á yápi kúa sílana, àlè yáke a zéwae.

9 Tó àlè kɔ bɔbɔ'osi sɔ, àlè duunakɛɛ. Ikoyápi á wé, a gɔ tãaedeɔ ùn we.

10 Asa tó gbé ikoyá kúa pii, mé a mēndo aà fù, à gɔ tãaede ù apii musue.

11 Lua mè ásu wúle ní gbēpále nɔoo. A mè ìò ásu gbēdeo.† Baa tó ní wúle ní gbēpále nɔoo, tó n gbēdè, n gɔ ikoyádansai ùe.

12 A gbé pò Lua a yággɔgáno ikoyá pò í to wà gɔ wéɛo ù musu, àli yā'o, ìli yáke lá à kòslánɔwa.

13 Lua a yákpaleke ní sùuusaideɔ sùuusaie, āma yá a bɔ ní sùuudeo na.

Luanaaikɛa ní maakɛao

14 Ma gbéɔ, tó gbé mè àlè Lua náaike, mé ìli yāe keo, bó yán wei? Luanaaikɛa bee taa a fɔ aà suabae?

15 Tó á gbēdo, gɔe ge nɔe, lé pòkasa ní blɛo wēnakɛ,

16 tó á gbēe òè: Lua n gba aafia! Nsu to íana n deo, ní pòble ò ká, mé í wēnidɔbɔ kpawào, bɔn bee úi?

17 Maa sɔ luanaaikɛa ado yákeksaiá yāgeɛ.

§ 1:27 Isa 1.17 * 2:8 Lev 19.18 † 2:11 Bɔa 20.13-14

18 Tó gbé n mè ríle Lua náaikeε, mé mapi mále yáke, má one ñ n luanaaikea yáekesai ɔbmeε, mí a luanaaikea ɔbne ma yákea guu.

19 N sí Lua mēndo nolo? A maaε. Baa táaɔ dō màa, mé aab̄ lualua.‡

20 Misaide, ké luanaaikea yáekesai pā, ní ye mà kane n ɔz̄l yá?

21 Ké wá dezi s̄éia Ablahaũ a né Izaaki kpā sa'ob̄ ũ, yá í b̄oààno na aà yákeapi yáio lé?§

22 N èa? Aà luanaaikea ní aà yákeao tekōie. Aà yákea mé aà luanaaikea b̄leí.

23 Beewa Lua yáε bee pá à mè, Ablahaũ Lua náaike, § Lua tò yá b̄oààno na a náai p̄s̄ a k̄epi yáí. * Ɔ wí oè Lua gbēna.†

24 A èa? Yákea mé tò yá b̄oààno na, i ke Lua náai p̄s̄ a k̄e ado yáí no.

25 Maa l̄o káalua Lahabu k̄ena ní Luao a yákea yáí, ké à z̄nao díle à ní gbáε zé kpáinau.‡

26 Lá mè nisinsaiá ḡεε, màa luanaaikea yáekesaiá ḡεε l̄.

3

Léfa

1 Ma gb̄éɔ, ásu ke yádanedeɔ ũ dasio, asa á dō ké Lua a webii wá yádanedeɔwa yákpale guu de gb̄é k̄inɔla.

2 Wápii wio z̄á yáwa m̄oɔm̄oε. Tó gb̄é lé lí aà kalik̄eo, táesaideε, a f̄s̄ à a mè búu fu.

3 Wí áasina ká s̄éε ké à wá yāma yáíε, § wí aà mè búu taiinke.

4 A gwa gó'ilenawa ís̄iaa l̄. N a z̄ōk̄eo, baa ní z̄aà'lan gb̄aa p̄s̄ í ɔp̄ewào, a fibo de n̄n̄ann̄oε. Ɔme í a taiinke, § a fina í a p̄oēa daε.

5 Beewa s̄s̄, lénaá megu nénaε, § í íanadā ní yāz̄ōo.

A gwa lá té néna í k̄ū s̄è z̄ōwa.

6 Léna de lán téwae, a de d̄únia vai ũ wá me guu. I gb̄ásí ḡókpa wá mewa pii. B̄eda té mé í naε lénawa, § léna í tékpa wá d̄únia kuu.

7 Gb̄énaz̄ina s̄éanɔb̄oɔ tòto pii ní b̄āo ní p̄ótaa'onkuawaɔ ní kp̄oɔ, mé àle ke e tia,

8 áma gb̄eε lí f̄s̄ a léna tòtoo. A de p̄ov̄ai p̄s̄ lí ze t̄eεeO ũε. A pá ní s̄ewet̄eo,

9 § wí Dii wá Mae s̄aukpaɔ, § wí εa wà gb̄énaz̄ina p̄s̄ a k̄è láawa * kaò l̄.

10 Lé doupi § s̄aukpaá ní gb̄ékaao í b̄o. Ma gb̄éɔ, asu ào deé màao.

11 Nib̄ona í í na ní í k̄is̄ao b̄o íze dou guua?

12 Ma gb̄éɔ, kaad̄ona a ne'í ku úa? V̄éeli a ne'í kaad̄ona úa? Beewa l̄o í fiíi a nak̄ūo.

Ɔno p̄s̄ í b̄o musu

13 A guu, déme yád̄n̄ ɔno na úi? Aà ɔb̄né a kua maa ní a yákeao guu ní z̄labusaa p̄s̄ í b̄o ɔno guuo.

14 Tó á wed̄bak̄su ní p̄ásio ní denlaweεleao v̄í á s̄s̄ guu s̄s̄, ásu íanadāo, ásu εed̄o slanawao.

15 Ɔno bee taa lí b̄o musuo, d̄únia p̄ε, á d̄aa p̄ε, táa p̄ε.

16 Asa gu p̄s̄ wed̄bak̄su ní denlaweεleao kuu, wek̄li k̄yāmasai ní vai píio l̄o kuu.

17 Tó gb̄é ɔno p̄s̄ í b̄o musu v̄í, s̄éia ilio gb̄ásí v̄lo, a gb̄ea ilio yákele v̄lo, í busané, í gb̄é yāma, súuu p̄èwà ní maakeao. Ili gb̄é b̄oɔ'osio, mé ilio m̄oafili v̄lo.

‡ 2:19 Maa 5.7 § 2:21 Daa 22.9-12 * 2:23 Daa 15.6 † 2:23 Isa 41.8 ‡ 2:25 Yoz 2.1-16 * 3:9 Daa 1.26-27

18 Ibelemidena i kea ni k5o na t5, 5 i bolee boa maa u.

4

Gbékpaá ní dúnìàio

1 A sòle ní á lèkpaao í bọ má ní? I bọ á pọeá pọ lẹ k5de á meuo kíi nolo?

2 I pọ níaka, ilí eo, 5 í gbēde. A pọ bíi ví, 5 ilí pọ pọ ále yá leo. Ǿ í lèkpaake, í sòleke. A vío, ké ilí wabike Luawao yái.

3 Tó a wabikè, ilí eo, ké ilí wabike a zéwao yái, asa ío ye à a mọaoke lá a á pọ gbáwae.

4 Náaisaide, á d5 ké gbékpaá ní dúnìàio de íbelesèa ní Luao úo lé? Gbé pọ ye ke dúnìà gbé ú gò Lua íbeè úe.

5 Ké a kēa Luayátaalau wà mè aà Nisína pọ kú wá guu lí sí sàao, * ále e yāpā yà?

6 Ama gbēke pọ Lua víwanọ de beea, asa a kēa Luayátaalau wà mè: Lua í íbelesè ní gbé pọ í azía se leslo, mé ío gbēke ví ní gbé pọ í azía busao.†

7 A yái tò à misiiile Luae. A gi Ibiisie, í bàasié.

8 A s5 Luazi, í s5ázi.‡ Duunkenao, à ọọle duunau. Nòsememplade, à á s5 pípi.

9 A ọọl ní pọsiao ní wēnao. A á yaalo líle ọọl ú, í á pọna líle pọ'í ú.

10 A ázia busa Diié, í á káfi.

11 Ma gbé, ásuli k5 tóbēesio. Gbé pọ a Yesude dee tóbēesí ge à aà bēebò, à Lua ikoyá seela bēe kè à a bēebò. Tó n Lua ikoyá bēebò s5, a manan n úo, a bēebonan n ú.

12 Lua mé ikoyádilena ní yákpalekenao ú. Ǿme gbé suabaa ní aà tóbz5ao gbāa ví. Mpi s5, dén n ú, ké ní n gbédee bēeboi?

Lua baa bọ díle

13 A yāma sa, á gbé pọ í me gbā ge zia á gé wéleu, í z5le we wè do, í laata à ài'e.

14 A yá pọ a á le zia d5e?§ A d5 lá á wēni dea? A de lán suawae. Tó à kpà yoo, 5 í gēzea g5o.

15 Tó yá a zéwae, áli o à me: Tó Dii wèi, wáọ aafia, wí ke kéwa ge kéwa.

16 Tia s5 ále íanadá, a Lua baa bọ á díle. Íandáa bee taa maa.

17 Gbé pọ maakea d5 mé í keo, í ke adee duuna úe.

5

Ǿde

1 A ọde, à yāma sa. A ọọl à wiile wēna pọ a á le yái.

2 A àizee ọọkpà, k5o á pọkasa soso.

3 A 5a tánkpaké, * mé tánkpapi a á dayāu, í kú á mewa lán téwa. A àizee káaazi g5gbēzāzi.

4 A ma! A gbēwina pọ aa á buap5o kèkéé blè, mé 5api yá Lua lè. Pọkēkenapio wiileá gè Dii Zig5de swáú.†

5 A namamà t5le lá á pọeákea guu. A mēkpa kaaleg5o pọ ú.

6 A yádá gbēmaaola a ní dede, aai dēkáo.

* 4:5 Iko 6.15 † 4:6 Yaa 3.34 ‡ 4:8 Mal 3.7 § 4:14 Yaa 27.1 * 5:3 Mat 6.19 † 5:4 Iko 24.14-15

Mena

7 Ayámeto ma gbéó, àò mena ví e Dii mɔgɔɔ. A gwa lá z̄se í a buapó beede kekea dá. I menaf̄s̄ za káabuana e sae.

8 Ap̄iɔ s̄s̄ à menaf̄s̄, í á s̄s̄dile, asa Dii mɔgɔɔ káikù.

9 Ma gbéó, ásu yákútēkak̄s̄io, ké Lua su yákpalekeán̄o yái. Yákpalekenapi zea kpele fá!‡

10 Ma gbéó, anabi p̄o aa yá'ò yáa rí Dii t̄oɔ, à mena p̄o aa kè taasikea guu ɔlesé.

11 Wi oné p̄nadeɔ, ké aa menaf̄s̄ yái. A Yobu menakea bao mà, mé á mà lá Dii kèè gbεz̄á,§ asa gbé sósobi rí sùuuo p̄e Diiwa.*

12 At̄esa ma gbéó, ásu me á s̄i rí Luaoo. Ásu me á s̄i rí luabeo ge t̄ole ge p̄p̄áleo. Tó aoe, àli o ao. Tó aawoe, àli o aawo, ké yá su daálao yái.†

Wabikea

13 A gb̄ee lé taasike yà? Aà wabike. A gb̄ee p̄o k̄ena yà? Aà Lua táasile.

14 A gb̄ee lé gyáke yà? Aà á ḡali gb̄ez̄ɔɔ s̄isi, aai wabikeè, aai n̄isimawà rí Dii t̄o.‡

15 Wabi p̄o wa kè luanaaika guu bee a gyāepi gbágbā. Dii a aà gba aafia. Tó á duunakè yāae s̄s̄, a k̄wà.

16 A yái t̄o, à á duunaɔ ok̄se, í wabikek̄se ké à e gbágbā. Gb̄ēmaa wabikea gbāa, í z̄ike maamaae.

17 Eliaá gb̄ēnaz̄inae l̄awáwa. A wabikè maamaa lou su mao, ɔ lou i t̄le t̄olewao e wè àaɔ rí mɔ sooloo.§

18 A èa wabikè l̄o, ɔ lou'í b̄o maamaa,* t̄ole blekè.

19 Ma gbéó, tó á gb̄edo p̄àale slana z̄éε, mé á gb̄ee èa aà dàwà,

20 àò d̄s̄ ké gbé p̄o t̄o duunkenapi b̄ò s̄ás̄azeu à èa s̄ù, à ade s̄i gawae, mé à lakà tàaeɔla dasi.†

‡ 5:9 Mat 24.33 § 5:11 Yob 2.10, 42.10 * 5:11 Sou 103.8 † 5:12 Mat 5.34-37 ‡ 5:14 Maa 6.13 § 5:17 1Kia 17.1 * 5:18 1Kia 18.42-45 † 5:20 Yaa 10.12, 1Pic 4.8

PIEE LA SEIA

Yá pò kú láe bee guu

PiEE láe bee kè za Loma Yesude pò aa fáaaa wà tà bùsu pò wí me tia Tuukii bùsuuɔnɛ. Gáli pò aa ku a guu de gáli pò Pòlu ní aà íwao dàaleɔdaale ũ. Yša pásí ní lé an Yesudeke yáí, ɔ wàle íadamá. PiEE tò an laai tà Yesu Kilisiwa, à mè an baa ku Kilisi taasikea guu.

Fòkpaama ní Lua sáaukpao gbea, PiEE lá Lua ní suabà òrígú, ɔ aa támaa pò lí ní nɛo ví Yesu Kilisi gaa ní aà vuao sabai (1.3-12). A ní gbá laai aao itéke, aa tò ní kua aɔ adoa naa Yesu Kilisiwa (1.13-2.10). A Yesu ɔlesè à yàdàoné à mè à kù aao náai ví ní yákeao guu, atèsa kua yša guu. A ledámá an kua dúnia guu, à mè aa misiile gbàadeɔne, zíkɛnao misiile ní diiɔne, nɔɔo misiile ní záoɔne, Yesudeo píi ɔ yekɔzi (2.11-4.19). LEE 5 guu à ledá Yesude gbèzɔɔwa ní èwaasoò ní luanaaikenaò píi, à mè aa ze gbáa kua yá'la guu, aa Lua legbèané papaa dá. Lápi làa ní fòkpaamá.

A kù láe bee kyokenaò wɛtá luanaaikɛa guu, baa tò aale taasi kpeletaa bui ke, ké an kua e Lua tɔbo, i ze'òbo Yesusaideɔne yáí. Tó luanaaikensaiò yámaa pò aale keò è, aa Lua sáaukpa yákpalekeɔɔzi (2.12).

Tamaa pò lí ní nɛo

¹ Mámɛmaa Yesu Kilisi zína PiEE, mámɛ ma láe bee kè Lua gbé pò aa de nibɔɔ ũ dúniáe bee guu aa fáaaa bùsuɛ beeuɔne: Pòntu, Galati, Kapadosi, Azi ní Bitinio.

² Mae Lua dɔaa á dɔ, ɔ á á sé, a gɔ aà pò ũ ní aà Nisína gbáao, ké à misiile Yesu Kilisiɛ, aà au i á gbási wolo.* Lua gbèke ní aafiao káfié.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Aà sùuu zɔɔ guu à wá í dafu ní Yesu Kilisi fele bɔa gau gbáao, ɔ wá támaa pò lí ní nɛo ví,

⁴ asa gba pò dileaé luabɛpi lí ɔɔkpao, ili gbásikpao, a maa lí láao.

⁵ Lua sɔu mà à á suaba a náai pò ále ke yáí, ɔ ále á dɔa ní a gbáao e à ge bɔɔ gɔgbɛzází.

⁶ Ale pɔnake ní yápio, baa ké ále taasike gía yɔɔ yá'la bui dasi yáí.

⁷ Lá wí vua maa dɔ té guu, màa yá'lapio lé á luanaaikɛa yɔ, asa á luanaaikɛapi beee ví de vua pò a gawi í láaa maamae. Tó a bɔ maa, Lua a á sáaukpa Yesu Kilisi mɔgɔɔzi, a á kpela ní gawio.

⁸ Baa ké í aà eo, á yeaazi. Baa ké í wesiaále gíao,† ále aà náaike, ɔ ále pɔna zɔɔ pò gè oaa ke,

⁹ ké ále á luanaaikɛa gbɛ'e á suabaa ũ yáí.

¹⁰ Anabio dɔaa gbèke pò Lua a keé yá'ò, aa suabaapi yá gwà aa a tàasikà.

¹¹ Kilisi Nisína kú ní guu, à dɔaa taasi pò Kilisipi a ke oné ní gawi pò a e a gbɛao, ɔ aa wèle wà yápi zé dɔ ní a keɔɔo.‡

¹² ɔ Lua tò aa dɔ ké yá pò aale opi de ní gɔɔ pò ũo, á pɔe. Tiasa baonakpanaò yápi óé ní Lua Nisína pò Luapi aà zí à bò luabe gbáao. Baa malaikao í ðeka yápi dɔai.

Wá kua à adoa

* 1:2 Lev 17.11, Ebe 9.22 † 1:8 Zaa 20.29 ‡ 1:11 Luk 24.25-26

¹³ Ayámeto à á láasoo vu iu, íb ázla kúa dō, á wé íb dō gbēke pō Lua a kéé Yesu Kilisi mōgōzizi seasai.

¹⁴ Lá á de Lua Né pō lé aà yāmao ũ, ásu to dōé'li pō á vī yāa á wésiaḡōo dōaaéó.

¹⁵ Lua kua adoaē. Lá á á sisi á á sé, á kua líb adoa á yākea pii guu màa sō.

¹⁶ Asa a kēa láu wà mè:

A kua líb adoa,

asa ma kua adoaē. §

¹⁷ Lá Lua í yákpaleke ní baadeo a yākeawa ní wegwasai, tó ále aà sisi Mae, à víakēè á nibōke guu la.

¹⁸ A dō lá Lua á bō kua gii pō de á felekaa ũ guu. Lua í á bo ní pō pō a gawi í láao no, vua ge ánuu,

¹⁹ à á bó ní Kilisi pō de sá sáasai gbāsísai ũ au gawideoē.*

²⁰ Lua dōaa aà díle zadō í dúnia káleo, ō à bōéaàno gupuaú ḡōo gbēzāē beēzī.

²¹ Aà yá musu ō ále Lua náaike. Lua aà bō gau à gawi kpàwà, ké á e a náaike, á wé íb dōazi.

²² Lá misiilea síanaē á gbāsl wolo, ō á gbēke vī ní kōo mōafilisai, ào yekōi ní nōsemendoo.

²³ Lua á í dafu ní a yá wēnide pō íb ku gbāaoē. Yápi de pōbui pō í ga ũo, pōbui pō lí gaoē.

²⁴ Gbépii de lán sēwae,

an gawi pii de lán sēvuwaē.

Sē í gaga, a vú í kwé,

²⁵ ama Dii yá íb ku ḡōopiie. †

Yápi mé de baona pō wa kpáé ũ.

2

Gbè wēnide

¹ Ayámeto à yāvái pii tó ní ee píio ní mōafilio ní wedōakōeo ní kōyaaaoo.

² Lá nētēnao íb yó'í nide, ào Lua yá pō de lán vī'ipu wásawasawa nide màa sō, ké á e gbá á suabaa guu,

³ asa á dō sa ké Dii maa.*

⁴ A sōaazi, Gbè wēnide pō wà pákpai, Lua aà sè beēede ũ.

⁵ Apí sō áme á gbè wēnide pō Lua lé a kpé ēbooo ũ. Ame á aà gbāgbanao ũ, í sa pō í kaaágu o ní aà Nisína gbāao Yesu Kilisi sabai.

⁶ Asa a kēa Luayátaalau wà mè:

Gwa, mále gbē díle Sína,

ēdaalegbē beēede pō má sè ũ.

Wí a gbé pō lé aà náaike kŭo. †

⁷ A de gbè beēede ũ á gbé pō ále aà náaikeōne, ama a de gbé pō lé aà náaikeōne máao.

Gbē pō ēbonao pákpai

mé ḡō gbēo mide ũ. ‡

⁸ Maa íb a de:

Gbē pō wí gēmbōlewà ũ,

gbesi pō aai kpaá aa fu ũ. §

Aa gēmbōlewà ké aai Lua yádao yái. Beewa Lua dílené.

§ 1:16 Lev 19.2 * 1:19 Zaa 1.29, Ebe 9.14 † 1:25 Isa 40.6-8 * 2:3 Sou 34.9 † 2:6 Isa 28.16

‡ 2:7 Sou 118.22 § 2:8 Isa 8.14-15

⁹ Ame á bui pò Lua ní sέϷ ũ, kíαϷ ũ, àà gbàgbanaϷ ũ,* gbέ pò an kua adoαϷ ũ, àà gbέ yenzideϷ ũ, ké à Lua pò á sisi a bϷ gusiau, à gέáαϷ a gupua bϷnsαede guu táasile.†

¹⁰ A de Lua gbέϷ ũ yāao, tiasa Ϸ a gϷ a ũ.‡
 Lua i sùuukeáαϷ yāao,
 tiasa Ϸ a kέáαϷ.§

Kua luanaaikensaiϷ guu

¹¹ Ma gbέ yenzideϷ, lá á de nibϷ bϷmϷϷ ũ la, mále le dawáε, à mikε á dσε"i pò aaí zíkαáαϷwa.

¹² AϷ ku gbέ bεεedeϷ ũ luanaaikensaiϷ guu. Beewa baa tó aale á dile váikenaϷ ũ, tó aa yāmaa pò ále keϷ è, aa Lua sáaukpa yákpalekegeϷzI.

¹³ A misiile iko pò gbēnazina dileε pii Dii yái, kíα pò iko vI derlan nó,

¹⁴ gbāade pò a dile aa váikenaϷ wetá aa maakenaϷ sáaukpan nó.*

¹⁵ Lua pεān ke: A yāmaake à lesϷkpa sϷu wésiadeϷne.

¹⁶ A gϷ wέεϷ ũε, āma ásu tó á gϷa wέεϷ ũ gϷε váikea zé ũo. AϷ ku Lua zϷblenaϷ ũ.

¹⁷ A gbέpii kpela. AϷ ye á Yesude deεzI. A vIake Luaε. A kíα kpela.

¹⁸ ZíkenaϷ, à misiile á diione, i zϷϷke dñε yápii guu. I ke dii maa n̄sedoudeϷ r̄tεε no, ní a pāsIε bϷ.

¹⁹ Tó wá íadawá pā, tó a menakèϷ Lua yái, bee ài vIé.

²⁰ Tó wá á gbέ á táae yái, tó a menakèϷ, bee tó vI má ni? Ama tó a taasikè yāmaa pò á ke yái, tó a menakèϷ, Lua a á sáaukpa.

²¹ Bee yái Lua á sisi i á sé. Kilisi taasikèé à ze"b̄b̄é, ké àϷ te a iai yáiε.

²² I duunakeϷ,
 wI ma à εεt̄o.†

²³ Ké wá àà s̄s̄s̄, i a zásimáo. Ké à taasikè, i yāpási onéo, à zè ní Lua yákpaleken maaoε.

²⁴ Ŭme wá duuna dI a miwa‡ à gὰd líwa, ké wá bàa su àϷ kú ní duunao bϷo, wIϷ ku maakea guu. Àà flàala iαϷ mé wá gbàgbá.§

²⁵ Asa a sāsá lán sāϷwa yāae,* Ϸ a εa su á Dāna ní á D̄ānaowa tiasa.

3

Kua ní k̄s̄o

¹ N̄εϷ s̄s̄, à misiile á zácne.* Tó an gbέεϷ lé Lua yādao, á kua a ní lile. Baa tó i yāe onéo,

² aa ε á kú gbāsisi mé ále misiilené.

³ A kefenke weεlea su àϷ de mekaa yá ũo, mitāa ge n̄amblebϷϷ ge p̄kasadaan nó.†

⁴ AàϷ de á n̄σε guu yá pò lí láao ũ, n̄nseniε ní zIabusaaο. Bee mé gbia Luaε.

⁵ Asa beewa n̄ε lousisina pò an wé dϷ Luazi yāα rízIa kèke, aa misiile ní zácne.

⁶ Māa Sala de, i Ablahaū yāma i oè Baa.‡ Tó ále yāmaake, mé ále pò pò wI vIakeé yādao, a Sala Ϸles̄n we.

* **2:9** B̄α 19.5-6 † **2:9** Isa 9.1-2 ‡ **2:10** Lom 9.25-26 § **2:10** Oze 2.25 * **2:14** Lom 13.1-5

† **2:22** Isa 53.9 ‡ **2:24** Isa 53.11-12 § **2:24** Isa 53.5 * **2:25** Isa 53.6 * **3:1** Efe 5.22, KIs 3.18

† **3:3** 1Tim 2.9 ‡ **3:6** Daa 18.12

7 Maa g̃ɔɛ s̃ ò kúrɔ̀ nɔ̀kɛd̃ɔ́anɛ guu, § ìli yāmamá, kɛ pɔɛ su kpáé á wabíkɛa guuo, asa á dɛ wēni gɔ́ablená ù s̃anɛ.

8 Bee gbɛa ò ledou ṽl̃ ñ k̃ɔ́ ap̃ii. Aò wēnad̃k̃ɔ́ɛ, ò yek̃ɔ́i, ò gb̃ɛkɛ ṽl̃ ñ k̃ɔ́, ì busak̃ɛ.

9 Asuli vai flabo ñ váioo. Asuli gb̃ɛ p̃ó á s̃ɔ́s̃ s̃ɔ́s̃ɔ́. A samaa'òè, asa Lua á sisi à báadaágu yáíe.*

10 Gb̃ɛ p̃ó ye a wēni ò maa, mé a ye a kua ò na, aà a lé f̃ ñ yāṽai oao, asuli to ɛɛ b̃ó a léuo.

11 Aà mik̃ɛ ṽaiwa, ì maake, aà aafia zé w̃ɛɛɛ, ì t̃ɛl̃.

12 Asa Dii ì w̃ɛt̃ɛ gb̃ɛmaaɔzi, ì swákpa an wabíkɛɔzi. Dii ì mikp̃ɛd̃ɔ́ ṽaikɛnaɔnɛ.†

Taasikɛa maakea yáí

13 Tó á ãiaṽl̃ ñ maakeao, déme a á wɛt̃ai?

14 Baa tó a su taasikè maakea yáí, báaaɛɔn á ù.‡ Asuli ṽl̃akɛ an w̃ɛt̃ɛaɛo, ásu s̃d̃ɛɛɛk̃ɛo.

15 A Kilisi d̃ɔ́ Dii ù á s̃ɔ́ guu. § Aò ku s̃ou guu g̃ɔ́ɔpii, kɛ à e yáwe gb̃ɛ p̃ó lé á la yá p̃ó á w̃ɛ d̃ɔ́i miwa.

16 Ali oné busebuse ñ b̃ɛɛɛ d̃ɔ́anéo. A oné ñ ñɛɔpuao l̃, kɛ w̃í e gb̃ɛ p̃ó aalɛ á s̃ɔ́s̃ maa p̃ó áɛ kɛ á Yesudekɛ yáí kú.

17 Taasikɛa lá Lua yeiwa maakea yáí maa dɛ taasikɛa yāṽaike yáíla.

18 Kilisi g̃á g̃ɛn do duunawoloa yáíe. Táaesaide g̃á wá táaɛɔ yáí, kɛ á e g̃ɛwañ Lua k̃í. Wá aà d̃ɛ aà gb̃ɛnaz̃ɔ́nkɛ guu, § Lua aà ṽù aà nis̃ɔ́nkɛ guu.

19 Aà nis̃ɔ́nkɛpi guu à g̃ɛ waasokè nis̃na p̃ó wá ñ ká kp̃ɛuɔnɛ.*

20 Aa b̃ò Lua yá kp̃ɛ yáaɛ, g̃ɔ́ p̃ó áɛ m̃ɛnakɛ e Ñɔɛ g̃ɛ a g̃ó'ílɛna kɛ làaò. Gb̃ɛ p̃ó b̃ò ìu aafia g̃ópi sabaiɔ dasio, gb̃ɛɔn swaaɛ.†

21 Ipi mé dɛ á da'ilekɛa p̃ó ì á suaba taa ù tia. Da'ilekɛapiá m̃ɛ gb̃ás̃ɔ́woloa yá no. Lɛgb̃ɛa Luaɛ ñ ñɛɔpuaoɛ. I á suaba kɛ Yesu Kilisi b̃ò gau yáí.

22 A ikokè malaikaɔ ñ táaɔ ñ ñ gb̃aaɛɔ ñ ñ ikodeɔwa, § à tà luabɛ, a ku aà ɔplaaí.

4

Kua Lua p̃ó ù

1 Lá Kilisi g̃á a gb̃ɛnaz̃ɔ́nkɛ guu, ap̃iɔ à bee ñɛɛ da s̃ɔ́, asa gb̃ɛ p̃ó g̃á a gb̃ɛnaz̃ɔ́nkɛ yá musu k̃ɛ duunawaɛ.

2 G̃ɔ́ p̃ó g̃ɔ́é á kua guu, á d̃ɛ'li suli d̃ɔ́aaé l̃o, sema Lua p̃ɔɛá.

3 A kua luayádansaiɔ yáke guu yáa m̃ò lɛ. A kú yáa wisaiyáke guu ñ d̃ɛ'lio ñ w̃ɛɛkɛao ñ lalasi k̃ɔ́ɔ ñ w̃ɛmi w̃ɛz̃lgbaao ñ táagbagbaao, p̃ó Lua ye a g̃íyáio.

4 Lá ìli sir̃ñɔ́ an lalasi z̃ɔ́ɔpi kea guu l̃o, ì kené yábonsaɛ ù, aal̃ á tob̃ɛsi.

5 Aa ñ yákeɔ dau siu Luaɛ. Aà yákpalekɛa ñ gb̃ɛ b̃ɛɛɔ ñ gyaadeɔ s̃ou mà.

§ 3:7 Efe 5.25, Kls 3.19 * 3:9 Lom 12.14, 17 † 3:12 Sou 34.13-17 ‡ 3:14 Mat 5.10 § 3:15 Isa 8.12-13 * 3:19 1Pie 4.6 † 3:20 Daa 7.7

6 Wà baonakpà gyaadeponɛ ɓ, ké an gbé pɔ́ yá zòlemá an gbēnazinke guu lán gbépiiwaɔ e aɔ ku nisinke guu lán Luawa.*

7 Pɔ́pii láaa kà kái. Ayámeto àɔ de laaideɔ ũ, í ɔ́zla kúa dɔ́, ké àɔ wabike Luawa yáí.

8 Yá pɔ́ de a piia, àɔ yekɔ́i ní nòsemendoo, asa yea gbéí í láka tàaea dasi.†

9 A kɔ́ yàaeke yákútékasai.

10 Lá Lua gbadà á baadeɔ, à dɔ́kɔ́le ní gbapio Lua báaa bui dodo ziia maaɔ ũ.

11 Gbé pɔ́ de waasokena ũ, aà Lua yá'oné. Gbé pɔ́ de donlede ũ, aà dɔ́rile ní gbāa pɔ́ Lua a gbao,‡ ké à Lua tɔ́ɔ yápii guu ní Yesu Kilisi gbāao. Ɔme gawi vɪ ní gbāao gɔ́pii! Ami.

Taasikea Yesudeke yáí

12 Ma gbé yenzideɔ, ásu to yāa pāsí pɔ́ lé á le ɓ á sae lándɔ́ yákanla mé á léwao.

13 Lá á baa ku Kilisi taasikea guu, à pɔ́nakɛ̀, ké á e àɔ pɔ́na zɔ́ vɪ gɔ́ pɔ́ Kilisipi a ɓɔ gupuaú ní gawio.

14 Tó wá á sɔ́sɔ́ Kilisi tɔ́ pɔ́ kúwá yáí, báaadeɔn á ũ, asa Lua Nisina gawide diaéé.

15 A gbēe su taasike gbēdeɔ ge kpáí'oa ge vāikea ge gude yáio.

16 Tó a taasikè á Kilisideke yáí, asu keé wiyá ũo. A Lua sáaukpa ké Yesu tɔ́ kúwá yáí.

17 Asa ladaama pila, Lua gbéɔ́ ɔ́ à dàaleamá. Lá wámɛ à dàalewá séia, a mide ní gbé pɔ́ gí baona pɔ́ ɓò Lua kíi síio kpelewa ni?

18 Tó gbēmaaɔ suabaa zɪ'ũ, a ɓɔ ní duunde luayādansaiɔ kpelewa ni?§

19 Ayámeto gbé pɔ́ aale taasike Lua pɔ́eákeɔ yáio aa nízia na ní Kena náaideɔ e a zɪ, aai wetá wàɔ maake.

5

Lua sá kpása gwaa

1 Mále lɛda á gbēzɔ́ɔwa sa. Gbēzɔ́ɔn ma ũ sɔ́. Má de taasi pɔ́ Kilisi kè seelade ũ, mé ma bàa kú ní gawi pɔ́ a ɓɔ gupuaú sɔ́.

2 Aɔ de kpása pɔ́ Lua kàléé dánaɔ ũ.* A ɔ́liai ní pɔ́eāo teasisai lá Lua yeiwa. I ke ɔ́aweelea yáí no. A ke ní nòsemendoo.

3 Asuli gbāable gbé pɔ́ wa nàé á ɔ́zɪpɔ́wao. A tó á kua á sãɔ dazewa,

4 í káfua pɔ́ a gawi lí láao e gɔ́ pɔ́ Sádanki m̀.

5 A èwaasoɔ sɔ́, à misiile gbēzɔ́ɔne. Apii à ázia busakɔ́e, í dɔ́kɔ́le, asa: Lua í ibeese ní gbé pɔ́ í ázia se lesɔ́, mé a gbēke vɪ ní gbé pɔ́ í ázia busao.†

6 Ayámeto à ázia busa Lua gbāadeɔ, í á káfí gɔ́ pɔ́ a dílewa.‡

7 A ɔ́zɔ́ é yá'ɔmai pii, asa í laaidwá.§

8 A itēke àɔ kú ní laaio. A ibeɛ Ibiisi de lán nòɔmusu pɔ́ lé ɔ́ɔɔwae. Ale kpálekeázi, àle gbé weele kú.

9 A giè, í ze gbāa luanaaika guu, asa á dɔ́ ké á Yesude dee pɔ́ kú dúnia guuɔ pii lé taasi doupi keɛ.

* 4:6 1Pie 3.18 † 4:8 Yaa 10.12 ‡ 4:11 Lom 12.6-7 § 4:18 Yaa 11.31 * 5:2 Zaa 21.15-17

† 5:5 Yaa 3.34 ‡ 5:6 Mat 23.12 § 5:7 Sou 55.23

¹⁰ Lua Báaapiide á sisi a gawi pò lí láaowa naa Kilisiwae. Tó a taasikè yɔɔ, a á bɔ maa, i á ze gíúgiú, i á gba gbáa, i á zedɔ.

¹¹ Ɔme gbáa vɛ gɔɔpii! Ami.

¹² Wá gbědo Silivēē* pò má aà dɔ gbé náaide ũ mé lá yɔɔnae bee kēémee. Ma ledàowá, mé má de a seelade ũ ké yá pò má ò de Lua gbēkekeané slana ũe. A zeò gíúgiú.

¹³ Babeli† gbé pò Lua ní sé lááwao fɔkpàwá. Ma né Maaku fɔkpàwá ɔ.

¹⁴ A fɔkpakɔwa ní lépeakɔwao yeakɔi guu.‡ Lua á gbé pò á naa Kilisiwao gba aafia ápii.

---

* 5:12 Zln 15.22 † 5:13 Zia 17.5, 18 ‡ 5:14 Lom 16.16

PIE LA PLAADI

Yá pò kú láe bee guu

Piee láe bee kè Yesu náaikenaone mpíi (1.1). Aà yázinda mé gbé pò an yá lí kòse ní Yesu baonaoo eboaa ũ. An yādanɛ ɪ mɔ́ ní yāyaaooe. Tó gbé ye kɛ́má, sema aà azía kpa Lua dɔ́a sɪandewa ní Yesu Kilisi yáó lá gbé pò wesiaaleo ówa.

Fɔ́kpaamá gbɛa (1.1-2) a dīdi Yesudekeyāo wa ní dea náaideo ũ Luae lá gbé pò aa wesí Diileo ówa (1.3-21). Bee gbɛa à waasoken eɛnao yákeao ní ní kuao bèèbò maamaa (2.1-22). A ní yādanɛ taa ò lɛe àaɔ guu, à mè aalɔ gbé pò aale Kilisi mɔ́a dāo laanikɛe, aal mè Kilisi a ea mɔ́ bo. Piee mè tó Kilisi mɔ́a lé gēgē, Lua menakea yáie, asa a ye dasi ze'e aa Yesu náaike.

Waasonken eɛnao lí késá dúniau gueio. Piee lá plaade yādanɛá tia yáe lo, ále tékpa luanaaikenaogu aa gé ae Dii dɔ́a guu, ké aasu zā zéwao yáí.

Stanakpaa sisia pò Lua wá sisiwa

1 Mámɛmaa Lua zína Simoo Piee, Yesu Kilisi zòblena, máme ma láe bee kè gbé pò wá Lua wá Suabana Yesu Kilisi ní gbá zé aa a náaike lāwáwa a maake yáíne.

2 Gbēke ní aafiao pɛɛwá Lua ní wá Dii Yesuo dɔ́a guu.

3 Lua wá sé wàò ku a gawí ní a maakeo guue, a tò wà a dɔ́, ɔ̀ aà luakegbāa wá gbá pò pò de wàò vɪ, wá kua i kpaal ní aà yáó.

4 Beewa à yāzɔ̀ bɛɛede pò á a legbè kèwɛe, ké a yáí wá bo dúnia dɛe'ni pò í ní ɔ̀kpa guu, wíɔ́ Lua dàa vɪ.

5 Yá bee yáí à àiake maamaa, à Lua náaike maakea guu, í yāmaake Lua yādɔ́a guu,

6 ɪɔ́ Lua yá dɔ́ azía kúa dɔ́ guu, ɪɔ́ azía kúa dɔ́ mena guu, ɪɔ́ mena vɪ naa Luawa guu,

7 ɪɔ́ naa Luawa kɔ́gbēke guu, ɪɔ́ gbēke vɪ ní kɔ́o ní yeakɔ́io.

8 Asa tó á yá beeo kúa mé aale káflé, áo ku pá wá Dii Yesu Kilisi dɔ́a káfláe saio.

9 Gbé pò yá beeo kúa sɔ́o, à a wé kúaa à gò vɪa ũe. Ké Lua duuna pò a kè yāao kèwà, à sàaàgue.

10 Ayāmeto ma gbéɔ, à àiake à gbāakpa sisia pò Lua á sisi à á séwa. Tó ále yá beeo ke, á fu bauo.

11 Beewa wa gbāakpaázi maamaa, ɪɔ́ kú ní wá Dii wá Suabana Yesu Kilisio aà kpala pò lí láao guu.

12 Ayāmeto baa ké á yá beeo dɔ́, mé á zedɔ́a síana pò á kúa guu, máo yápio dɔ́águɛ.

13 Goo pò má kú ma ɔ̀ guu, málɛ e a maa màò tékpaágu yápio dɔ́águ guue.

14 Má dɔ́ ké ma boa ma sɔ́u gɔ́o a ka tia, lá wá Dii Yesu Kilisi dɔ́aa òmɛewa.

15 Má àiake, ké yápio e àò dɔ́águ gɔ́opii ma gaa gbɛae.

Stanakpaa anabi yáwa

16 Ké wa wá Dii Yesu Kilisi mɔ́a ní gbāao òé, i ke wá té flí pò wa dà ní kɔ́niozi no. Wa wesí aà zɔ́okeleɛ,

17 Goo pɔ Mae Lua aà kpelà à aà tɔbɔ. A Zɔɔde Gawide loɔ mà à mè a Né mɛ̀ndona yenziden aà ũ, aà yá i kaagu.

18 Wa loɔ pɔ bɔ luabepi mà goo pɔ wá kuaàno gbèsiɔ pɔ a kua adoa musu.*

19 Bee yá pɔ ʼanabio ò slanapiliwàné. A maa à laaidɔ yápiwa filia pɔ lé guduudu pu ũe e gudɔleia saana àò gé bilei á sɔu, gu i dɔé.

20 Aɔ dɔ gla ké gbèe lí fɔ yá pɔ ʼanabi kè láu bɔɔlekè ní azlaao.

21 Anabio yáe lí bɔ gbɛnazina pɔeá guuo, aa Lua yá'ò lá aà Nisina dɔaanéwae.

2

Waasoken egenao

1 Anabi egenao bɔ yáa Isailio guu. Beewa waasoken egenao bɔ á guu lo, aai ee pɔ i to wá kaale ká Lua yádanɛu, aai lelekpa Dii pɔ ní bózi, aai nízia kaale kándo.

2 Wa térizi dasi an wisaiyákea guu, wi slana zé bèebo an yáí.

3 An bliiɛa guu aa á ble ní ee pɔ aai blewàò. Yákpale zɔlemá à gègè, i lí na ní Kàalena wéuo.

4 Asa Lua i malaika pɔ duunakèò too, à ní ká gbáò sia pɔ kú zíllezile guu, àò ní kúa e yákpalekegeɔzile.

5 I dúnia zi ní a yádansai pɔ kú a guuo too, a tò í dàrila. Ama à Nɔee pɔ i maakea waasoke bɔ ní a gbé gbèon soplao.*

6 A yáda Sɔdɔú ní Gmɔɔola,† à ní kaale aa gò túfu ũ yá pɔ a luayádansai le seela ũ.

7 Ama à Lotu bɔ. A de gbèmaa ũ, aà nɔse ɔ̀okpà ikoyádansaipiɔ wisaiyákea yáí.‡

8 Gbèmaapi kú ní guue, yávai pɔ àle e àle ma lá gu lé dɔ aà wáwá aà nòsemaa yáí.

9 Maa Dii gbé pɔ naawa bɔa yɔa guu dɔ, mé a gbèvai kúa dɔ e àò gé íadaiwá yákpalekegeɔzile.

10 Atesa gbé pɔ aai saka ikoyáu, an mè dɔe'liɔ i dɔaané gbáskɛa guuo.

Waasoken egenapiɔá sɔgbáade káamaideɔne. Dɔea ní malaika gawideɔ lí ní víakuo.

11 Malaika pɔ an gbáa ní ní ikoo de waasokenapiɔlaɔ aali we ní tɔbèesi aa gè ní ní káalao Dii aɛo.

12 Gbèpiɔ i yá pɔ wa a gbadɔo bèeboe. Gbènazin báa mé darila, aa láasoo vío. Wà ní i ké wà ní kú wà ní de yáie. Aa kaale lán nòbɔwae,

13 wi vai pɔ aa kè flaboné. Dɔe'liiɛa fáane i kené yána ũe. Goo pɔ aale blebleánɔ, aai pɔnake ní ní kɔnikéanéoe. An kua á guuá sáae mé gbásle.

14 An wé lo pɛa nɔe dɔe'liiɛowa, duuna lí mó máo. Aai kɔnike gbé pɔ Lua yá i zedɔ ní guuoɔne. Bli ní sɔ pá. Lua lekènée.

15 Aa sàsá, aa kè zé súsuwa, aa zé dou sè ní Beɔɔ né Balaau pɔ ye ɔ̀béio.

16 Zaa'ina a pɔlebúu'ia à yá'òè lán gbènazinawa, à aà gbà laai aà váiɛa musu, à gè ní aà mísayákeao.§

17 Gbé beeo de lán nibona pɔ a í bàwae, lán lousisia pɔ gèzea ní íanaowa. Gusia níniú ɔ́ Lua dílené yáae ũ.

* 1:18 Mat 17.1-5 * 2:5 Daa 6.1-7.24 † 2:6 Daa 19.24 ‡ 2:7 Daa 19.12-17 § 2:16 Nao 22.4-35

18 Aaí ìan gii zɔɔ dā, aaí kōnikē gbé pó aa bò sásázēu dafuɔnē ní dʒé'lio ní wisaiyāo.

19 Yá pó í ní òkpa zɔɔn ní ũ, ɔ aaí gōa wééɔ ũ legbēné. Asa gbépii de yá pó a sɔ blè zɔ ũe.

20 Tó aa bò dúnia gbásíkeau wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi dōa sabai, mé aa tò yápi èa yéelémá à ní sɔ blè, an kua gbezā vāi ɔ de a káaua.

21 Tó aai zé sūsu dɔ yāao, bee maarínɔ de ké aa dɔ aa gbāsa bò Lua yá pó wa dānē kpela.

22 Yáasi pó wa kèe beeo slana sù má: Gbē í ea pó pó a pisi ble.* Beewa ɔ: Sāwakusana pó wá a zu'ò í ea mále pèleau.

3

Dii mɔzɪ

1 Ma gbé yenzideɔ, lá plaade pó má kèèn ke. Ampii guu ma yá dòágu, ké à vu iu ní láasoo maaoe.

2 Má ye yá pó Lua ánbio ò yāao dɔágu ní yá pó Dii wá Suabana díle a zínaɔne aa óéɔ.

3 Aɔ dɔ za káau ké gɔɔgbezāzɪ zɪapɔeákēnaɔ mɔ á ke pɔɔpɔɔ*

4 aa mɛ: I a mɔa legbēo lé? A ku má ní? Wá maeɔ gāga, kási pɔpii kú a gbēu lá Lua dúnia kálēwae.

5 Ké Lua yá'ò yāa, à musu ní dúniao kè, aa yápi kpà swáae. A tɔle bò íu, a ku ípi sabai,†

6 ípi mé dà dúnia káaua à kaale.‡

7 Lua yá'oa doupi mé tò musu ní dúnia tiae beeo díleá té pó ũ e gɔɔ pó a yákpaleke ní a yádansaiɔ, i ní kaale.§

8 Ma gbé yenzideɔ, ásu to yáe bee sááguo: Gɔɔ do de Diie lán wè àaa sɔwae, mé wè àaa sɔo deè lán gɔɔ dowa.*

9 Dii zígbia ní yá pó à a legbè keao lá gbēe lé ewao, àle menakeáɔ. A ye gbēe kaaleo, a ye gbépii nòselilē.

10 Dii mɔzɪ aɔ de lán kpáí mɔawae.† Zibeezɪ musu a gēzea bíoo, a pɔɔ tékū aa pia, tɔle ní pó pó kuwàɔ aɔ ku ɔo.

11 Lá pɔpii a kaale màa, à tó á kua à ku kua ũ. A tó á kua à adoa luayámanaɔ ũ

12 wɛdɔa aà mɔgɔɔi, í wɛtá gɔɔpi ka kpakpa. Gɔɔpi zɪ musu a kaale ní téo, a pusu i a pɔɔ yó.

13 Ama Lua tɔle dafu ní luabe dafuo‡ legbè, ɔ wá wé dɔi. We maakea aɔ kuu.

14 Ayámto ma gbé yenzideɔ, wɛdɔa gɔɔpizi guu à áiake à ku sáasai gbásísai, íb na ní Luao.

15 A wá Dii menakea díle suabaa ũ, lá wá gbé yenzide Pɔlu lakèé ní ɔnɔ pó Lua aà gbàowa.

16 Yápi ɔ Pɔlu í o lá pó a kèɔ guu pii. Aà lápi gueɔ maa zɪ'ũ. Wésiaɔeɔ ní gbé pó an zea gbāaoɔ aaí yápi kole, lá aai ke ní Luayátaala kíniɔwae ɔ. Màa aaí nízla da kaaleu.

17 Apio sɔ ma gbé yenzideɔ, lá á yápi dɔ kɔ, à laaika ké ikoyádansaiɔ su á sásá ní éɔo. Asu ɔ á zea gbāau à léleɔ.

* 2:22 Yaa 26.11 * 3:3 Yud 18 † 3:5 Daa 1.6-9 ‡ 3:6 Daa 7.11 § 3:7 Isa 66.15-16 * 3:8 Sou 90.4 † 3:10 Mat 24.43, 1Tes 5.2, Zia 16.15 ‡ 3:13 Isa 65.17, 66.22, Zia 21.1

¹⁸ Aϙ gbã wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi gbēke ní aà d̄sao guu. Ōme gawi v̄i tia e ḡōpii! Ami.

ZAA LA SEIA

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee guu Zaa lé tékpa Yesudeᵒᵒᵒ aaᵒ naa Yesu Kilisiwa síana, aai yáke a zéwa wàᵒ yekᵒzi ní Lua gbáao. A òné lᵒ aa gi yádane bēe pò í kpáné wà Lua yá kúa súsi.

Lápi daalekii (1.1-4) Zaa ná yá pò ále yáwa: Sema Yesudeᵒᵒᵒ aaᵒ kᵒgbēᵒ ũ ní Mae Luao ní aà Né Yesu Kilisio. A gbēamá aa ze ní Lua zína pò aa wesi Yesu Kilisile mé aa swādᵒ aà yádanēᵒ seeladekeo, aaiᵒ ku gupua guu, asa Luaá gupuae. Bee yáí, sema aaᵒ yekᵒzi (1.5-2.17). Bee gbea à leká Kilisi ibeᵒᵒ mᵒa yáwa, eede pò aai me Yesuá Kilisi no (2.18-29). Bee gbea à yá pò í to wà Lua né sílandeᵒ dᵒ: Yázeᵒkeea, yeakᵒi, Yesu Kilisi náaikeᵒ (3.1-24). A yá pò í to wà síana dᵒkᵒe ní eᵒᵒ ò (4.1-6), ᵒ à èa sù yeakᵒzi yáwa. Dea Lua gbé úa yeakᵒi yáe, asa Lua lᵒ yerziᵒ (4.1-21). Lápi láakii à luanaaika pò í ní ká zibleawa yáᵒ (5.1-21).

Lápi í dea Yesude sílande ũ yá bᵒᵒleke wēe. I Yesudeᵒᵒᵒ gba láasoo maa ké aa e bᵒ yádane eede pò í ní sᵒ bleᵒ guu, aai Yesu Kilisi náaike ní yeakᵒzio.

Yá wēnide

¹ Gbé pò kú za asnizi* wa aà yāmà, wa aà è ní wéᵒ, wa aà gwà, wa okàwà, Yá wēnidepi bao wále kpáé.

² Wēnidepi bᵒᵒ gupuau, wa aà è, aà seeladeᵒn wá ũ. Wēnidepi ku yāa Mae Lua kíie, ᵒ à bᵒwá.† Aà bao wále kpáé.

³ Yá pò wá mà wá è ᵒ wále oé, ké ápiᵒ á lé e àᵒ douwanᵒ, asa wá lé dou ní Mae Luaoe ní aà Né Yesu Kilisio.‡

⁴ Wále yáe beᵒᵒ oé ké wá pᵒna e peewáe.

Luaá gupuae

⁵ Bao pò wá màwà wále kpáén ke: Luaá gupuae, gusia ku aà kíio, baa yᵒᵒ.

⁶ Tó wa mè wá lé douaᵒnᵒ mé wá kú gusiau, ee wále tó, wále zíkᵒ síanawao.

⁷ Tó wá kú gupuau lá Lua ku gupuauwa sᵒ, ᵒ wá lé aᵒ dou, aà Né Yesu au í wá duuna píi wolowá.

⁸ Tó wa mè wá duuna víᵒ, wále wázla sásáe, wá síana víᵒ.

⁹ Tó wa wá duunaᵒ ò Luae, Lua dee náai ví, í yáke a zéwa, a wá duunapiᵒ kéwá, a yāvāi wolowá píi.§

¹⁰ Tó wa mè wi duunakeᵒ, wa Lua díle eede ũe, wá aà yá kᵒao.

2

¹ Ma néᵒ, mále yá bee oé, ké ásu duunakeᵒ yáie. Ama tó á gbēe duunakè, wá Zennᵒde ví Mae Lua kíi táaesaiᵒe Yesu Kilisi ũ.

² Ōme wá duuna awakpabᵒ ũ.* I ke wá duuna ado no, dúnia búu gbéᵒ pᵒe.

³ Tó wá yá pò a díleᵒ kúa, beewa wá dᵒ síana ké wá aà dᵒ.

⁴ Tó gbé mè á aà dᵒ, mé a yá pò a díleᵒ kᵒao, eede, ade síana víᵒ.

⁵ Gbé pò aà yá kᵒa sᵒ, aà yea Luazi papaa síanae. Pó pò a to wá dᵒ ké wá naawàn ke:

6 Gbé pò mè á naawà, sema ade kua àò de lá Kilisi ku yāawa.

Yá dafu dilea

7 Ma gbé yenzide, i ke yá dafu ma a lakèé, yāzi pò wa dileé za káau.† Yāzipi mé Lua yá pò á mà ù.

8 N beeo yá pò mále a lákèé dafu be, wí a síana e aàpi ní ápiowa, asa gusia lé gē, ò gupua síande‡ lé bii sa.

9 Gbé pò mè á kú gupua, mé a za a gbédeegu, ade ku gusiaue e tia.

10 Gbé pò ye a gbédeezí ku gupua, aà yāe lí tó gbēe fuo.

11 Gbé pò za a gbédeegu ku gusiaue, a be gusiau, a dō gu pò ále géuo, ké gusiapi aà vlakù yáí.

12 Ma né, má lāe bee kèé
ké á duuna kèwá aà tó yá musu yáí.

13 Mae, ma lāe bee kèé
ké á gbé pò kú za asínizipi§ dō.

Ɔwaaso, ma lāe bee kèé
ké a zìblè Setáuwa.

14 Ma né, ma lāe bee kèé
ké á Mae Lua dō.
Mae, ma lāe bee kèé
ké á gbé pò kú za asínizí dō.

Ɔwaaso, ma lāe bee kèé
ké á gbāa mé á Lua yá kua,
ò a zìblè Setáuwa.

15 Asu àò ye dúniazio, ge pò pò kú a guo. Tó gbé ye dúniazi, a ye Mae Luazio.

16 Asa yá pò kú dúnia guu píi, dōe lí ní wetonlao ní àizee †andāo, i bō Mae Lua kíi, à bō dúnia kíie.

17 Dúnia lé gē ní a pò pò wí a nide, ama luapœakena aò ku gōopiie.

Kilisi ibee

18 Ma né, gōo gbēzā wá kuwà. Lá á mà Kilisi ibee lé mó, aà ibee dasikù sa. Beewa wá dō ké wá kú gōo gbēzāwa.

19 Gbépíá wá gbéno, a yáí aa bōle wá guu. Tó wá gbéne yāa dō aa kúwanō. Aa kèwá ké wà e dō an gbēe de wá gbé ūo yáie.

20 Api sō, Lua Nisína díe, ò a síana dō ápii.

21 Ma lāe bee kèé, ké a síana dō yáie, i ke á dōo no. A dō ké eee lí bō síana guo.

22 Déme de eede úi? Gbé pò gí Yesu Mesiikeie. Gbé beea Kilisi ibee, à gí Mae Luazi ní à Néoe.

23 Gbé pò gí Lua Nézi gí Mae Luazi bō. Gbé pò zè ní Lua Néoi zè ní Mae Luao b.*

24 Aò yá pò á mà za káau kua. Tó á yá pò á mà za káaupi kua, aò naa Lua Néwa ní aà Maeo.

25 Pò pò Kilisi a legbèwēe mé wēni láasai ù.

26 Ma lāe bee kèé gbé pò aale á sāsāo yá musue.

27 Api sō, Nisína pò á è Kilisiwa kú á guu. A bàa kú ní gbēe yādadaaéoo, asa aà Nisína lé yápii dadaé, mé a síana vl, ee ku aà guo. Lá ále dadaé, aò naa Kilisiwa maa.

† 2:7 Zaa 13.34 ‡ 2:8 Zaa 1.9 § 2:13 1Zaa 1.1 * 2:23 Zaa 5.23, 15.23

²⁸ Tiasa ma néɔ, àɔ naawà àɔ gé, ké gɔɔ pɔ à m̀, wá sɔ ɔ dilea. Wá gɛɛ a gɔ kpá wá wéi àà mɔgɔɔ.

²⁹ Lá á dɔ a maa, àɔ dɔ ké yámaakɛna piiá àà néɛ.

3

Lua néɔ

¹ A gwa lá Mae Lua yewázi zɔɔ, ké ɪ wá sísi a néɔ,* mé wá a ù sɔ! Dúnia wá dɔɔ, ké ɪ àà dɔɔ yáí.

² Ma gbé yenzideɔ, Lua néɔn wá ù tia, mé lá wáɔ de ɪ bɔ gupuwau yáao. Wá dɔ ké gɔɔ pɔ à m̀, wáɔ de laaáwa, asa wá wesiaále, wí àà e lá a de.

³ Gbé pɔ a wé dɔaàzi màa, ààɔ ku gbáísai lá Kilisi ku gbáísaiwa.

⁴ Gbé pɔ duunakè b̀ Lua yá kɛɛ, asa duunaa bɔa Lua ikoyá kɛɛ.

⁵ A dɔ ké Kilisi m̀ duunawoloa yáíe, mé a duuna vlo.†

⁶ Gbé pɔ naawà líɔ te duunawao. Duunkenae ɪ àà eo, a àà dɔɔ.

⁷ Ma néɔ, ásu to gbēe á sásáɔ, yámaakɛna mé maa lá Kilisi maawa.

⁸ Gbé pɔ ɪ duunakè á Ibiisi gbé, asa Ibiisi duunakè za asínizɪe. Ibiisi yáɔ midɛa yáí Lua Né m̀.

⁹ Gbé pɔ Lua àà ɪ líɔ te duunawao, asa Lua kɛkɛá kú àà guue. A fɔ líɔ te duunawao, ké Lua àà ɪ yáí.

¹⁰ Lá wá Lua néɔ dɔkɛe ní Ibiisi néɔn kɛ: Gbé pɔ lí yámaakɛo ge gbé pɔ ye a gbédeezio, adeá Lua né no.

Yeakɔi

¹¹ Yá pɔ á mà za káaun kɛ: Wáɔ yekɔi.‡

¹² Asu àɔ de lán Kainuwao. A de Setáu pɔ ùe, ɔ á a dáuna de. § Bóyáí a àà dèii? Ké àà yákeá wáí mé àà dáuna pɔ maa yáíe.

¹³ Ma gbéɔ, tó dúnia zaágu,* ásu to à bɔ á saeo.

¹⁴ Wá dɔ wa bɔ gau wa gē wēni guu,† ké wá ye wá Yesude deezzi yáí. Gbé pɔ ye gbéio, adeá gɛɛ e tia.

¹⁵ Gbé pɔ za a gbédeeguá gbēdenae. A dɔ ké gbēdenae líɔ wēni láasai vlo.

¹⁶ Yáe bee mé a to wá dɔ lá yeakɔi de. Kilisi azɪa kpá wá yáí. Wápiɔ sɔ, sema wá wázɪa kpá wá Yesude deezzi yáí màa.

¹⁷ Tó gbé de pɔde ù, mé a è a gbédee lé wēnake, tó ɪ wēnadɔ̀eɔ, a ye gbéí lá Lua yeiwa?

¹⁸ Ma néɔ, wásu wáɔ yekɔi ní léɔo. Wáɔ yekɔi síana ní yákeao.

¹⁹ Beewa wá dɔ ké síana gbéɔn wá ù, màa wá sɔ aɔ daa dou Lua ae.

²⁰ Tó yáe sù lé wá sɔ vɪ sɔ, wá dɔ ké Lua zɔɔ de wá láasooa, a yápii dɔ.

²¹ Ma gbé yenzideɔ, tó wá láasoo lé wá dayáuo, wá sɔ aɔ dilea Lua aee,

²² wí pɔ pɔ wá gbèawá e, ké wá yá pɔ a dilɛɔ kú mé wí yá pɔ ɪ kaaágu kɛ yáí.

²³ Yá pɔ a dilɛwēɛn kɛ: Wá àà Né Yesu Kilisi náaike,‡ wíɔ yekɔi lá a dilɛwēɛwa.§

²⁴ Gbé pɔ yá pɔ a dilɛɔ kú naawá, mé Luapi ku ade guu. Wá dɔ ké a kú wá guu àà Nisina pɔ a kpáwá yáí.

* 3:1 Zaa 1.12 † 3:5 2Kln 5.21 ‡ 3:11 Zaa 13.34 § 3:12 Daa 4.8 * 3:13 Zaa 15.18 † 3:14 Zaa 5.24 ‡ 3:23 Zaa 6.29 § 3:23 Zaa 13.34

4

Nislna d̄akɔ̄e

¹ Ma gbé yenzideɔ, ásu gbé pɔ aa mè wa Lua Nislna vɔ yá sí m̄piio. A ní t̄asika à gwa tó nislna pɔ aa vɔ b̄ò Lua k̄iie, asa ãnabi eɣenaɔ dasikù d̄úniau.

² Yá pɔ a to à f̄ɔ d̄ɔ tó Lua Nislna aa v̄in ke: Gbé pɔ mè Yesu Kilisi m̄ò gb̄nazlna ù, nislna pɔ a v̄i b̄ò Lua k̄iie.

³ Gbé pɔ Yesu d̄ɔ màao, nislna pɔ a v̄i i b̄ò Lua k̄iio. Kilisi ibeε pɔ á mà àle m̄ón we. A ku d̄únia guu kò.

⁴ Ma néɔ, Lua gb̄éon á ù, a z̄ibl̄e ãnabi eɣenapiɔwa, asa Lua Nislna pɔ kú á guu z̄ɔɔ de nislna pɔ kú d̄únia guula.

⁵ D̄únia gb̄éon ní ù. Bee yáí aai d̄únia yá'o, ɔ d̄únia gb̄éɔ ì ní yáma.

⁶ Lua gb̄éon wá ù. Gbé pɔ Lua d̄ɔ ì wá yáma, gb̄é pɔ de Lua pɔ ùo lí wá yámao. Beewa ɔ wá Nisln s̄land̄e d̄ɔk̄ɔe ní nisln eɣenaɔ.

Lua ɔ̄yerzi

⁷ Ma gbé yenzideɔ, wàɔ yek̄ɔi, asa yeak̄ɔi ì b̄ò Lua k̄iie. Gbé pɔ ɔ̄ ye gb̄éí mé Lua né ù, a Lua d̄ɔ.

⁸ Gbé pɔ líɔ ye gb̄éio Lua d̄ɔo, asa Lua ɔ̄ yerziε.

⁹ Lá Lua yeawázi b̄ò gupuaun ke: A a Né m̄endona z̄ì d̄únia guu,* ké wá w̄eni e ní aà gb̄aaoc.

¹⁰ Aà yeawázipin ke: I ke wám̄e wá ye Luazio, Lua mé yewázi, ɔ à a Né z̄ì wá duuna awakpab̄o ù.

¹¹ Ma gbé yenzideɔ, lá Lua yewázi màa, sema wàɔ yek̄ɔi s̄ɔ.

¹² Gb̄eε ì w̄esi Luale yáao,† ãma tó wá yek̄ɔi, Lua kú wá guu, mé aà yeawázipi papaa wá guu.

¹³ Wá d̄ɔ ké wá naawà mé a kú wá guu, ké à a Nislna kp̄awá yáí.

¹⁴ Wá è, a seeladeɔn wá ù, Mae Lua a Né z̄ì d̄únia Suabana ùε.‡

¹⁵ Gbé pɔ ò Yesuá Lua Néε, Lua ku aà guu, mé ade ku Lua guu.

¹⁶ Wá d̄ɔ ké Lua yewázi mé wá a náai v̄i.

Lua ɔ̄ yewázi. Gbé pɔ ɔ̄ ye gb̄éí naa Luawa, mé Lua naawà.

¹⁷ Lá Lua yeawázi p̄eewán ke: Wá s̄ɔ aɔ dil̄eá yákpalekeḡɔz̄l̄e. Asa lá Kilisi de, wápiɔ s̄ɔ, màa wá de d̄úniε bee guu.

¹⁸ Gb̄eε lí v̄iake gb̄é pɔ yeazieo. Tó Lua yewázi wásawasa, wàɔ v̄iake aà yá musuo, asa w̄i v̄iake gb̄é pɔ wàle e a ìadamáε. V̄iade líɔ d̄ɔ Lua yewázi wásawasao.

¹⁹ Wápiɔ, w̄iɔ ye gb̄éí, ké Lua d̄baa yewázi yáí.§

²⁰ Tó gbé mè á ye Luazi, mé a za a gb̄édeegu, εdeε. Asa gbé pɔ ye a gb̄édee pɔ ì ezio, a f̄ɔ àɔ ye Lua pɔ i eoziio.

²¹ Yá pɔ a dil̄ew̄eεn ke: Gbé pɔ ye Luazi, sema aàɔ ye a gb̄édeezi s̄ɔ.*

5

Lua Né ndaik̄e

¹ Gbé pɔ Yesu náai v̄i Mesii ù, Lua mé ade ì. Gbé pɔ ye dei ye néie ɔ̄.

² Tó wá ye Luazi mé wá yá pɔ a dil̄eɔ k̄ua, beewa wá d̄ɔ ké wá ye Lua néɔzi.

* 4:9 Zaa 3.16 † 4:12 Zaa 1.18 ‡ 4:14 Zaa 3.17 § 4:19 Lom 5.8 * 4:21 Mat 22.37-39

3 Asa yea Luazi mé yá pɔ́ a díleɔ́ kúa ũ. * Yá pɔ́ a dílepiɔ́ zí'ũ sɔ́o,†

4 asa gbé pɔ́ Lua aà í í zible dúníawae. Wá luanaaikɛa mé í to wá zible dúníawa.

5 Déme í zible dúníawai? Gbé pɔ́ sí Yesuá Lua Néɛ báasio.

6 Yesu Kilisipi mé gbé pɔ́ m̀ò à da'ilekè, aà au b̀òlɛ ũ. I ke da'ileɛ adoo, à da'ilekè, aà au b̀òlɛ l. Lua Nisína mé aà seelade ũ, asa ɔ́me síande ũ.

7 Seelaɔ́ ku áaɔ́ɛ:

8 Lua Nisína ní ípio ní aupio, mé an áaɔ́ píi an yá douɛ.

9 Lá wi gbɛnazína seeladeke sí, Lua seeladeke de beea, asa Lua yápi ò a Né yá musue.

10 Gbé pɔ́ Lua Né náai v́i seelapi v́i a sɔ́ guu. Gbé pɔ́ i Lua yá sio, ade Luapi díle ɛde ũɛ, asa i yá pɔ́ Lua ò a Né musu sio.

11 Yá pɔ́ a òn ke: Lua wá gbá wɛni láasai, mé wɛnipi ku aà Né kííɛ.

12 Gbé pɔ́ Lua Né v́i wɛni láasai v́i. Gbé pɔ́ Népi v́io wɛnipi v́io.‡

13 Ma yá beɔ́ òé, á gbé pɔ́ ále Lua Né náaikɛɔ́, ké àò dɔ́ á wɛni láasai v́i.

14 Lá wá sɔ́ lɔ́ díleɛ Lua aen ke: Tó wa pɔ́ wabikèwá lá a yeiwa, í wá yámaɛ.

15 Lá wá dɔ́ í wá wabikɛa ma, wá dɔ́ ké wa pɔ́ pɔ́ wa a wabikèwá è kò.

16 Tó gbé a gbédee è, àle duuna pɔ́ lí ní kaaleo ke, aà wabikèɛ, Lua i aà gba wɛni. Duuna pɔ́ lí ní kaaleo má ò. Duuna pɔ́ í ní kaale kú, i ke bee má ò aà a wabikèo.

17 Yáváikɛa píiá duunaɛ, áma duuna pɔ́ lí ní kaaleo ku.

18 Wá dɔ́ ké gbé pɔ́ Lua aà í lío te duunawao, asa Lua Né í aà d́a, Setáu lí f́ɔ́ ɔ́kàwàò.

19 Wá dɔ́ Lua gbéɔ́n wá ũ, mé dúnia búu kú Setáu ɔ́zle.

20 Wá dɔ́ ké Lua Né m̀ò, ɔ́ à wá wé kè, ké wá e Síande dɔ́. Wá kú Síandepi guu ní aà Né Yesu Kilisio. ɔ́me Lua síandepi ũ. ɔ́me wɛni láasai ũ.

21 Ma néɔ́, à laaika dii eɛnaɔ́zì.

* 5:3 Zaa 14.15 † 5:3 Mat 11.30 ‡ 5:12 Zaa 3.36

ZAA LA PLAADE

Yá pò kú lée bee guu

Lápi kēnaá gbēzōe, ɔmē Lua zina Zaa ũ. A ò Yesudeone aao ku slana guu ní yeakōzio (1-6). A lezámá gbēsāsánao yá musu, ɔ à a mɔa ní gwai baokpàné à fɔkpámá (12-13). Apii guu a gbèamá aa laaika aa ze gbáa ní Lua zé slande guu.

Slana ní yeakōzio

¹⁻² Ma gbēzō, mámē ma lée bee kè gáli pò Lua díle gbéone. Má yeázi slana guu, slana pò kú wá vɪ mé wáo kuò gɔɔpii yái. Mámē má adoo, ní gbé pò aa slanapi dōo píe.

³ Mae Lua ní a Né Yesu Kilisio gbēkekeé ní sùuuo ní aafiao slana ní yeakōzio guu.

⁴ Ké má è á gbēo ku slana guu lá Mae Lua dílewéewa, ma pò kēna maamaa.

⁵ Tiasa ma gbé, mále wabikewáe. I ké yá dafu mále oéo, yá pò wá vɪ za káauē. Wào yekōi.*

⁶ Yeakōin ke: Wào yá pò Lua díleo kūa. Yá pò Lua dílepi mé de wào yekōi lá á mà za káauwa.

⁷ Gbēsāsána dasi liguá dúnia guu, aai mē Yesu Kilisi i mɔ gbēnazina ũo. Gbé bee taaá gbēsāsánae, Kilisi ibeēe.

⁸ A laaika, ásu to zɪ pò wá kè ke pāo. A to à ài'e a lé gbēu.

⁹ Gbé pò vɪ Kilisi yādane léa Lua dōo. Gbé pò zè ní yápío Mae Lua vɪ ní aà Néo an píi.

¹⁰ Tó gbé m̀ yādadaíé mé a yá bee kūao, ásu à aà díleo. Asu gbāakpaaàzi seo.

¹¹ Asa gbé pò gbāakpaaàzi lé kú aà vāikeo guue.

¹² Má yāvɪ dasi mà oé, áma má ye mà kée láuo. Ma wé doi mà mɔ á gwaie, wí bɔ kō léu, † ké wá pona e ke zai.

¹³ Gáli pò Lua díle la gbé fɔkpáwá.

---

* 1:5 Zaa 13.34 † 1:12 3Zaa 13-14

ZAA LA AAᵛDE

Yá pọ́ kú láe bee guuᵛ

Gbēzᵛᵛ pọ́ Zaa lá plaade kè mé láe bee kè Gaiuee. Gaiu i zíkē Luae, i nibᵛᵛ yàaeke, asa à zè ní sᵛanao. Dioteᵛfi sᵛ denlaweelena pọ́ gí sᵛanaie. A bᵛ Zaa kpē, i aà gbéᵛᵛ dilēo. A Yesude pále pọ́ wí me Demetiu maabò (12), 5 à a mᵛa wékpaleinzi yá'ò à fọkpámá (13-15). Wá è lápi guu gbáakpaa Yesudeᵛziá yeakᵛzi yáe, mé zea ní sᵛanao yáe.

Lua zikenaᵛ dilea

¹ Ma gbēzᵛᵛ, máme ma láe bee kè ma gbé yenzide Gaiusie.* Má yenzi ní sᵛanao.

² Ma gbé yenzide, miᵛ wabikene ké nyᵛ aafia, yápii i bᵛne maa, lá n bᵛ maawa.

³ Ké wá gbéᵛᵛ mᵛ, aa òmēe lá ní sᵛana kᵛa mé ní kú a guu, 5 ma pᵛ kēna maamaa.

⁴ Tó má mà ma néᵛ kú ní sᵛanao, pᵛnae demēe beelao.

⁵ Ma gbé yenzide, ní náai vᵛ zᵛ pọ́ ni ké wá gbéᵛᵛne guu, atēsa nibᵛᵛ.

⁶ Aa n yeawázi yá'ò wá gálideᵛne. Kᵛsᵛa kené, lá a maa wá ké Lua zᵛ guuwa.

⁷ Asa aa dàzeu ní Kilisi tᵛo, mé aa daa luayādansaiᵛ gāuo.

⁸ Sema wá gbé bee taaᵛ yàaeke, wíᵛ de an zíkēndeeᵛ ũ sᵛana baokpaa guu.

⁹ Ma taalanae kè n gálideᵛne, āma Dioteᵛfi denlaweelena ye wá yáio.

¹⁰ Bee yáí tó ma mᵛ, má bᵛaānᵛ ní yá pọ́ i kéᵛ ní yāvai pọ́ i dᵛwáᵛ. Bee lí ká aà bakanswáua ũo, ili wá gbéᵛᵛ dilēo, baa se i gí gbé pọ́ ye ní dilēᵛne, i káaakēkii zᵛnē.

¹¹ Ma gbé yenzide, nsu yāvai dadao, sema yāmaa. Gbé pọ́ i yāmaake mé Lua pọ́ ũ, gbé pọ́ i yāvaike Lua dᵛo.

¹² Gbépii i Demetiu tᵛnasi. Baa sᵛana i aà sáaukpa. Wápiᵛ wi aà sáaukpa sᵛ, mé ní dᵛ ké wá seeladeke náai vᵛ.

¹³ Má yāvᵛᵛ dasi mà onē, āma má ye mà kēne láuo.

¹⁴ Ma wé dᵛi wá wesikᵛle tia, wí yābᵛ kᵛ léu.†

¹⁵ Lua n to aafia. N gbēnaᵛ fọkpáma. Fọkpa wá gbēnaᵛwa dodo.

* 1:1 Lom 16.23 † 1:14 2Zaa 12

YUDA

Yá pò kú láε bee guu

Yuda lá ní Piεε lá plaadeo (lee 2) aa waasoken εgenaο yá'ò ní yāvái pò aaiο kúaε. Lán Zaakiwa Yudaá Yesu dáunaε lο.

Yuda zoadò waasoken εgenaο pò an yá gè Yesudeο guuowa pásipási, à go pò a ní gbè yá'ò (3-16). A ò Yesudeone aa ze gbáa Yesu náaikea guu (17-23). A lápi mǐde ní Lua tɔbɔao.

Lápi yá pò εε l'iné yá bɔɔlekè, mé à àizána pò wá wé dɔi naa Lua ní Yesu Kilisiowa guu yá'ò lο (20-21).

Waasoken εgenaο

¹ Mámεmaa Yuda, Yesu Kilisi zòblena, Zaaki dáuna.* Mámε ma láε bee kè Mae Lua yenzide pò à ní sisi a ní kúa naa Yesu Kilisiwa guuone.

² Lua sùuu ní aafiao ní a yeaázio nɔnɔaaé.

³ Ma gbé yenzideο, má ye mà lákéé yáa wápii suabaa yá musu, ɔ má è à kù teasiε mà kéé mà ledaowá à gí ní áziao Yesu yá pò Lua nàé á ɔzɪ gèn do e gɔɔpii musu.

⁴ Asa luayádansaiο gè wá guu kpái,† aai wá Lua gbèke e ní wisaiyákea zé ue, aai leleka wá Dii mǐndona Yesu Kilisizi. Ia pò Lua a damá kú aà yá taala guu à gègè.

⁵ Ké Dii Isailio bòle Egipi,‡ a gbεa à gbé pò aai a náaikeao dède.§ Má ye mà yápi dɔágu, baa ké á dɔ kò.

⁶ Malaika pò aai ze ní ní luakpamaao aa pákpá ní kúkdiziο sɔ, Lua ní ká gusiau yeyea ní mɔdaonao à dɔmá gɔɔpiiε e yákpalekegɔɔ zɔɔ zɪ.

⁷ Sɔdɔũ ní Gɔmɔɔo ní wéle pò liaanzio gbéε yá bee taa kè sɔ, aa nízia kpá gbási dɔɔsai keawa.* An kaalea de ladama ní té gasaio seela ue.

⁸ Luayádansai nana'onapio lé ke màa sɔε. Aai nízia da gbásikeau, aai gi ikoyái, aai malaika gawideο sɔsɔ.

⁹ Baa malaikaο kía Miseli, gɔɔ pò àle lekpaake ní Ibiisio Mɔzizi ge yá musu, i we à aà sɔsɔ à yádaaalao, ama a òε à kɔ le ní Diio.†

¹⁰ Gbépio sɔ aai yá pò wa a gbadɔo bèεboε. ɔnɔ pò wá ní id ɔ aa ví lán nɔbɔɔwa láasosai, ɔ ì gèrno kaaleu.

¹¹ Waiyoo ampio, aa Kainu‡ zé sè. Aa sí Balaau§ sásáau ɔa yái. Aa bò Lua kpe lán Kolewa,* aa ɔɔkpá laaáwa.

¹² Aa de sáa ũ á gbèke vía ní kɔo blebleao guu. Aai pobleánɔ, wí lí ní kúo. An nɔse yá aai gɔgɔ. Aa de lán lousisia pò i gè ní íanao masaiwae. Aa gà gèn pla lán lí ne'isai pò bileawae.

¹³ Aa de lán isukaa pásíwa, aai fùla vái bɔ an wisaiyákeao ũ. Aa de lán saambeɔenaowa, gusia níinii ɔ Lua dílené àò ní yáaekεd gɔɔpii.

¹⁴ Za Adamu léu e à gè pè Enokiwa mae ní néo ku lee soplaε, ɔ Enokipi† dɔaa ní yá'ò à mè, á è Dii lé mó ní a gbéε, an dasi lé vío,

* 1:1 Mat 13.55 † 1:4 Gal 2.4 ‡ 1:5 Bɔa 12.51 § 1:5 Nao 14.29-30 * 1:7 Daa 19.1-25 † 1:9 Zkl 3.2 ‡ 1:11 Daa 4.3-8 § 1:11 Nao 22.1-35 * 1:11 Nao 16.1-35 † 1:14 Daa 5.21-24

¹⁵ ké aà yákpaleke ní gbépiio, i yāda a yādansai duunkenaola pii, yá pò aa kè a yādasaike guu yáí ní a tó bèè pò aa sío pii.

¹⁶ Gbépiá yákeledeṅne, yāe lí káíguo. An pò niakaa mé í dōaané, aai íanadā ní yāzōo, aai lenakasa gbéṅne ài'ea yáí.

Kṣ zedṅa

¹⁷ Apio sṅ ma gbé yenzideṅ, à to yá pò wá Dii Yesu Kilisi zīnaṅ dōaa òé dōágu.

¹⁸ Aa òé gṅṅgbēzāzī gbé pò an luayādasai pò niakaa lé dōaanéṅ aa á ke pòṅpṅṅe.‡

¹⁹ Gbépi í to gbéṅ kēaae, anzīa pṅeā mé í dōaané, aa Lua Nisīna vīo.

²⁰ Apio ma gbé yenzideṅ, à kṅ zedṅ á lousisize guu, íṅ wabike ní aà Nisīna gbāao.

²¹ Aṅ zea Lua yeawāzi guu, íṅ wedṅ wá Dii Yesu Kilisizi e aà ge wá ká aizānawa a gbēke guu.

²² A wēnadṅ gbé pò kú seaseaṅne.

²³ A gbēṅ sí téwa à ní suaba. A wēnadṅ gbēpāleṅne ní laaio, í za baa an pṅkasa pò gbāsīkpā an dāakea guuṅ.

²⁴⁻²⁵ Lua mēndona wá Suabana a fṅ à á dōa ké ásu fuo, i á kpán'aeké a gawi guu sāsai ní pṅnao ní wá Dii Yesu Kilisi gbāao. Ōme gawi ní zṅṅkeo ní gbāao ní ikoo vī zadṅ gṅṅ i daaleo ní a tiao e gṅṅpii. Ami.

ZIA YA Yá pò kú lác bee guu

Zāa mé Bibeli lá gbēzā kè. A yá dasi pò Yesu Kilisi biiwàe bɔɔlekèwēe (1.1), yá pò a è gɔɔ pò Lua Nisína dèdewà (1.10). Gɔɔ pò à lápi kè, a ku Patemɔ gūgūnaae. Wàle aà wētá kè àle Yesu baona kpá yáí (1.9), asa gɔɔ bee Lomadeɔ kía lé ɪada Yesudeɔwa. A lápi kè Yesu gáli mèn soplá pò aa ku Azii bùsuuɔne, gu pò wí me tia Tuukii.

Tó Yesudeɔ ku wētā guu, kè Dii m̀ndona Yesu Kilisi aa zèò yáíe. Kua yá'la guu Zāa lác bee k̀né kè wà ze gbāa luanaaika guu ní zia yá pò an wé doio. Lápi guu Zāa wépfungu pò a èò yá'ò ní a lɛɛuɔɔ dasi. Gbè pò aa luabaakuarɔ́ káau taala dɔɔ fɔ yáɛɛuápiɔ gbadɔ́, ama dāɔ ní asii dɔɔ. Wépfungu pò Zāa èò yáɔ dodoa, ama an yámi doúe. Gbèɔ ɪ asiiyápiɔ bɔɔleke dodoa, ama yáɪinda pò lápi lé o ku wásawasae: Vái a kigɔɔsoplanable, ama Lua ní a gbéɔ zɪ gbēzā ble Yesu Kilisi sabai, asa ɔme Dii ũ ado.

A daalekɪ Zāa azla yá'ò Yesu Kilisi pò b̀ò gau zina ũ (1.1-8).

Aà waaso séia guu, à yá pò à wɛsɛ a wépfungu séia ea guuɔ sèle sɪu. A guu Yesu èè aà lákè Yesude gáli mèn soplá pò ku Azii bùsuuɔne (1.9-3.22).

Bee gbēa Zāa sù è á kú musu, we a wépfungu è dasi: Luabedeɔ kúlɛa Luae ní Yesu Kilisio (lɛɛ 4-5), lá kooa ní a kán'ò mèn sopláɔ (6.1-8.1), káae mèn sopláɔ pɛa (8.2-11.19), dalagɔɔ ní wài mèn pláɔ (12.1-13.18), sá ní gbé pò à ní bóɔ, yákpalekegɔɔ pò malaika a baokpá (14.1-20), kisia gbēzā mèn soplá pò de Lua p̀kúma ũɔ (15.1-16.21), Babeli léɛa, ziblea wáíwa ní ánabi egeɔa ní Ibiisio (17.1-20.10), luabe dafu ní tɔɔle dafuo ní Yelusaleũ dafuo (21.1-22.5). Lápi láakii Yesu legbè à mè: Má mó tia (22.6-21).

Gbè pò aale lápi kyokeɔ fɔ yáɔ gbadɔ́, tó aa wèele yápi wásawasa dɔ́ yá'la pò a su ní le zia yá musu. Zāa lé víadada Lua gbéɔzi no, àle ní gba sɔ́ ɪadamagɔɔ. Wépfungu pò Zāa è lé ɔɔné yá pò a yáí Yesu Kilisi gá a vùí, àizána yá pò aao kuò e gɔɔpii.

Lác bee b̀kɪ

¹ Lua yá pò lé mó kei dà Yesu Kilisie aà biiwà a z̀bɛlenaɔne, ɔ́ à a malaika zɪ ma Zāa a z̀bɛnawa, a tò ma yápi d̀ɔ́.

² Lua yá pò Yesu Kilisi de a seelade ũ ɔ́ má è, ɔ́ mále o.

³ Gbè pò zia yáe bee kyokè ní gbè pò aa a yámà aa kúaa b́aaadeɔne, asa a gɔɔ káikù.

⁴ Ma Zāa máme ma lác bee kè gáli soplá pò kú Azi bùsuuɔne. Lua pò kú za yāa mé a ku tia mé àle mó ní a Nisína mèn soplá pò kú a kpalabaa aɛɔ*.

⁵ ní Yesu Kilisi pò de seelade náaide ũo aa gbékekeé, aai á tó aafia. Yesupi mé gáɔ śeia ũ, ɔme dúnia kíaɔ gbáade ũ.† A yewázi à wá bó wá duunau ní a au gbáao,

⁶ à wá kpá kpalau Lua a Mae gbàgbanao ũ.‡ ɔme gawi ní gbáao vɪ gɔɔpii! Ami.

* 1:4 Zia 4.5 † 1:5 Isa 55.4, Sot 89.28 ‡ 1:6 Bɔa 19.6, 1Pic 2.5

7 Ma, àlè mọ́ luabepuanau. § Gbépii a wesiààlè, baa gbé pọ́ aa àà zòò, * dúníà bui pii i rízá lu gbégbè àà yá musu. Àà kẹ màà! Ami.

8 Dii Lua mè: Mámè má Alafa ní Omegao ù. † Ma Gbāapiide má kú yāa mé má kú tia mé mále mọ́.

Yesu Kílisi bọ́ mọ́a Zāawa

9 Mámèmaa Zāa á gbèdo, naa Yesuwa guu kọgbèon wá ù wétēa guu, kpalablea guu, menakea guu. Má kú ísía gūgūna pọ́ wí mē Patemọ́ guu luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáí.

10 Dii gọọzì Lua Nisína dèdèa, ọ́ ma lọ́ gbāa mà ma kpe lán kàa'owa

11 à mè: Yá pọ́ ní è kẹ́ lá guu, ní kpásá gáli sopla pọ́ kú wéle beeune: Efese, Simiina, Peggau, Tiatii, Saadi, Filadelifi ní Laodisio.

12 Ma lili mà gbé pọ́ lé yá'omēpi e. Ké ma lili màa, ma vua dau è mèn sopla.

13 Ma gbèe è daupio zānguo lán gbēnazín nēwa. A ulatao daa, àlè gálè àà gbázi, mé vua asana dọ́a àà kùawa.

14 Àà miká dè púntaitai lán sāká ge buawa, mé àà wé dè lán tévuawa.

15 Àà gbá lé tẹkẹ́ lán mọgotẹ́ pọ́ wále baasa mua té guuwa. Àà lọ́ dè lán izọ́suka kọ́fiwa. ‡

16 A saana kúa a ọ́plaa mèn sopla, mé fēnda lena kpepla § lé bọ́ àà léú. Àà oa lé tẹkẹ́ lán íatẹ́ gbāawa.

17 Ké ma àà è, ma lele àà gbázi, ma gọ́ sáii. Ọ́ à ọ́plaa nàa à mè: Nsu to vía n kúo. Mámè má Dọ́aana ní Gọ́zānao ù, *

18 gbé pọ́ ọ́ ku ù. Ma ga, ọ́ má kú ké, mé máo ku e gọ́piie. Má ga ní bẹdao kilinẹ́ kúa.

19 Yá pọ́ ní è ké, yá pọ́ kúó ní yá pọ́ a mọ́ a kpeo pii.

20 Saana mèn sopla pọ́ ní è ma ọ́plaaupio ní vua dau mèn soplapio asiin kẹ: Saana mèn soplapio á gáli mèn soplapio dọ́aanaone, mé dau mèn soplapio á gáli mèn soplapione.

2

Efese

1 Kẹ́ Efese Yesudeo dọ́aanae: Ma gbé pọ́ má saana mèn soplao kúa ma ọ́plaa, má bẹ vua dau mèn soplao zānguo, mámè ma yáe bee ò.

2 Má n yákeao dọ́ ní zì pọ́ níle keo ní n menakeao. Nili we gbēvāio díleo. Gbé pọ́ aáí rízá díle Lua zíná ù mé aa dè a ọ́o, n ní yá ní è eedon ní ù.

3 N menafí, n taasikè ma yáí, ní kpasao.

4 Kási má yávinno. Dafudafukelege ní kēmēe.

5 To n kua zi zadọ́ ní busao yá dōngu. Nòsilele, níọ́ yá pọ́ ní kẹ́ yāao kẹ. Tó ní kẹ máo, má mọ́ma, mí n dau se sọ́.

6 N beeo ní yáe bee ví, ní za Nikolaiọ́ yákeau lá má zauwa.

7 Gbé pọ́ nòse ví, àà yá pọ́ Lua Nisína lé o Yesudeone ma: Má gbé pọ́ zìblè gba zé àà lí wēnide pọ́ kú Lua lu guu bẹ ble. *

Simiina

8 Kẹ́ Simiina Yesudeo dọ́aanae: Ma gbé pọ́ má dè Dọ́aana ní Gọ́zānao † ù, ma ga ma ea vu, mámè ma yáe bee ò.

§ 1:7 Dan 7.13, Mat 24.30, 1Tes 4.17 * 1:7 Zkl 12.10, Zaa 19.34 † 1:8 Zia 22.13 ‡ 1:15 Dan 7.9, 13, 10.5-6 § 1:16 Ebe 4.12 * 1:17 Isa 44.6, 48.12 * 2:7 Daa 2.8-9, Zia 22.2 † 2:8 Zia 1.17

9 Má wétēa pɔ wàle mɔne dɔ́ ní n taasidekeo. N beeo ɔden n ũ. Gbé pɔ aai me Yudaɔn ní ũ mé aa de a ũo, an lousisikpe de Setau pɔ ũo, má dɔ́ lá aai yádɔma.

10 Nsu víake taasi pɔ ntyɔ́ keeo. Ma, Ibiisi a á gbēe ká kpéu à á yɔ́, i wétēamɔé gɔɔ kwi. Nyɔ́ náai ví e n ge ñ gaò, mí àizána kene yàae ũ.

11 Gbé pɔ nɔse ví, aà yá pɔ Lua Nisina lé o Yesudeɔne ma: Ga plaade‡ a íakpa gbé pɔ zíblèzio.

Pεεgau

12 Kε Pεεgau Yesudeɔ dɔaanae: Ma gbé pɔ má fēnda lena kpepla ví, máme ma yáe bee ò.

13 Má n kúki dɔ́, gu pɔ Setau kpalabaa kuue. N ma yá kúa, ni lelekpamazio, baa gɔɔ pɔ wà ma seelade náaide Antipa dè n wéleu, gu pɔ Setau kuupi.

14 Kási má yá yɔɔna vinnɔ. N gbéɔ ví we, aa Balaau yá kúa. Balaupi mé dà Balakie, à kɔnikè Isailione aa sa'onɔɔ sò aa gbásikè. §

15 Beewa b ní gbéɔ ví we, aa Nikolaio yá kúa.

16 A yáí tò, nɔselile. Tó ni ke máao, má mɔma tia, mí zikanno ní fēnda pɔ kú ma léuo.

17 Gbé pɔ nɔse ví, aà yá pɔ Lua Nisina lé o Yesudeɔne ma. Má gbé pɔ zíblè gba mana pɔ ulea,* mí aà gba gbepua boolona pɔ wà tɔ dafu kèwà.† Gbēe aɔ tɔpi dɔ́o, sema gbé pɔ má kpàwàpi.

Tiatii

18 Kε Tiatii Yesudeɔ dɔaanae: Ma Lua Né pɔ ma wé de lán tévuawa, ma gbá de lán mɔgotēwa, máme ma yáe bee ò.

19 Má n yákeao dɔ́, n yea gbéɔzi, n luanaaikεa, n zíkεa ní n menakεao, mé yá pɔ níle ke gbézà de a káaua.

20 Kási má yá vinnɔ. N nɔe Zezabeli‡ pɔ azla díle ánabi ũ gbà zé. Ale ma zɔblenao sàsà, àle dané aa gbásikε aa sa'onɔɔ só.

21 Ma aà gbà zé aà nɔselile, áma a ye à nɔselile à a káaluakaa too.

22 Ma, má kpaaazi pεwa, mí tó gbé pɔ gbásikεaànɔɔ wétēa zɔɔ e, tó aai nɔselile aa aà yá tòo.

23 Má aà íwaɔ dede ní gagyão, Yesudeɔ pii i dɔ́ ké máme mi gbéɔ láasoo ní ní sɔo yɔe, mé má fiabo á baadee a yákeawa. §

24 A Tiatii gbé kini pɔ á yápi kúao mé á yá pɔ wí me Setau asii zɔɔ dɔ́o, má aso pále dié.

25 A ɔdidi yá pɔ á kúawa e màò mɔ.

26 Gbé pɔ zíblè mé a yá pɔ má yeiɔ kúa e a léwa, má aà gba zé aà gbāable buiɔwa.

27 A kiblemá ní mɔ gopanao, a ní wíwi lá wí gí oo wiwa,* lá ma Mae ma gba zéwa.

28 Má aà gba gudɔleia saana b. †

29 Gbé pɔ nɔse ví, aà yá pɔ Lua Nisina lé o Yesudeɔne ma.

3

Saadi

‡ 2:11 Zia 20.14, 21.8 § 2:14 Nao 22.5-7, 25.1-3 * 2:17 Bɔa 16.14-15, 33-34, Zaa 6.48-50 † 2:17 Isa 62.2 ‡ 2:20 1Kia 16.31, 2Kia 9.22 § 2:23 Sou 7.9, Zel 17.10 * 2:27 Sou 2.8-9 † 2:28 Nao 24.17, Zia 22.16

1 Kē Saadi Yesudeo doanae: Ma gbé pò má Lua Nisína mèn soplao ní saana mèn soplao kúa, máme ma yáe bee ò. Má n yákeao dō. Kua béé tó mé dooma, ama gen n ũ.

2 Vu, gbé pò gōneó lé ní láo e aao gé gai, asa má è n yáe boleia ma Luaeo.

3 A yáí tò yá pò ní mà mé ní sí, tò ào dōngu, níò kúa, ní nòselile. Tó ni vuo, má mōma lán kpáíwa, mé nýyō zaa pò má mōwà dō.*

4 Kási ní gbéó vī Saadi we yoo aai ní pōkasa gbāsikpao. Wá bebe sānu ní pò puao, asa aa kà a léi.

5 Maa gbé pò zìblè aò pōkasa pua daa. Má aà tó de àizāna taalau bauo.† Má zeaànò ma Mae ní a maláikao aē.‡

6 Gbé pò nòse vī, aà yá pò Lua Nisína lé o Yesudeone ma.

Filadelfi

7 Kē Filadelfi Yesudeo doanae: Ma kuaadoade slande, má Davidi kiline kúa, mi zewē gbēe lí fō tào, mi zeta gbēe lí fō wēo,§ máme ma yáe bee ò.

8 Má n yákeao dō. Ma, ma zewēne n ae, gbēe a fō tao. Baa tó n gbāa bílao, ní ma yá kúa, ni lelekpamazio.

9 Setau lousisikpe gbé pò aai nízia dile Yudaó ũ mé aa de a ũo, má tó eedepio mō kúlene, aai dō ké má yenzi.*

10 Lá ní mena yá pò má dilene kúa, má n si taasi pò lé mó dúnia búuwa à gbé pò aa ku tōleó yōwa.

11 Má mó tia. Odidi yá pò ní kúawa, ké gbēe su n ài simao yáí.

12 Má gbé pò zìblè ke ma Lua kpé gbapele ũ. A boú bauo. Má a Lua tó kéwà ní ma Lua wéle Yelusaleŭ dafu pò a bo aà kíi musu tóo† ní ma tó dafuo.

13 Gbé pò nòse vī, aà yá pò Lua Nisína lé o Yesudeone ma.

Laodisi

14 Kē Laodisi Yesudeo doanae: Ma gbé pò wī omee Ami, ma seelade náaide‡ slande, ma gbé pò má de pò pò Lua kēo zína ũ, máme ma yáe bee ò.

15 Má n yákeao dō. N nioo mé ní wāao. Má ye nýyō nie ge wāa.

16 Lá ní bōbōe, ní wāao mé ní nioo, má n pisie.

17 Ni me ode àizeede pò pōe wēna vion n ũ. N dō ké gbēpā pua baakena wēnade taaside vian n ũo.

18 Málē ledama, vua baasaa lu ma kíi, ní ke ode ũ. Pōkasa pua lu n da, ní n puizi ule n bo wíu. Wé ese lu n ka n wéu, ní gu'e.

19 Mi gbé pò má yerzió swágaga, mi ní toto.§ A yáí tò, áiaké, ní nòselile.

20 Gwa, má zea kpeele, málē otaale. Tó gbé ma loo mà mé à zewēmee, má gē pōbleaànò, i blemano.

21 Má gbé pò zìblè gba zé aà zōlemanò báawa, lá mapi ma zìblè ma zōle ní ma Maeo báawawa.

22 Gbé pò nòse vī, aà yá pò Lua Nisína lé o Yesudeone ma.

4

Kúlea Luae musu

* 3:3 Luk 12.39-40, 1Tes 5.2, 2Pir 3.10, Zia 16.15 † 3:5 Bōa 32.32-33, Sou 69.28, Zia 20.15 ‡ 3:5 Mat 10.32 § 3:7 Isa 22.22 * 3:9 Isa 49.23, 60.14 † 3:12 Isa 62.2, Zia 21.2 ‡ 3:14 Zia 1.5 § 3:19 Yaa 3.12, Ebe 12.6

1 A gbea ma ze è wēa luabe. ɔ ma ɔɔ pɔ má mà káau lán kàae'owa mà ɔ à mè: Mɔ la, mí yá pɔ a mɔ bee gbea ɔɔne.

2 Wegɔɔ Lua Nisina dèdea, ɔ ma kpalabaa è luabe we, gbēe zɔlewa.

3 Gbē pɔ zɔlewapi lé teke lán gbè beede pɔ wí me diamaa ní saadɔaniowa. Nàali liaa kpalabaapizi, a í de búunno lán emelodiwa.*

4 Kpalabaa mèn baaso mēndosaiɔ liaai, gbēzɔ gbēɔn baaso mēndosaiɔ zɔlezɔlewà. Aa pɔ pua dadaa, aa vua fua kpákpa.

5 Lou lé pìle, àle ɔ kpalabaapi kíí, àle pūna, àle ví.† Filia naa kpalabaapi ae mèn sopla‡ Lua Nisina mèn soplapi ɔ.

6 Dii da kpalabaapi ae lán isiwa, a da wásawasa e a guu.§

Kpalabaaɔ zānguo pɔ bēe mèn síiɔ liaa kpalabaapizi. Wé fííma kpe ní aeo.

7 Pɔ bēepiɔ séia bɔ nɔɔmusuwa, a plaade bɔ gáaewa, a aaɔde oa bɔ gbēnazina oawa, a síiɔde bɔ kúu pɔ lé vuawa.*

8 Pɔ bēe mèn síiɔpiɔ baade gāsia ví mèn soolosoalo. Wé fíí an gāsɔlapiɔwa a guu ní a kpeo.† Fāane ní gwāasinao aabɔ o láasai:

Kuaadoade, kuaadoade, kuaadoade,

Dii Lua Gbāapiide.‡

A ku yāa, a ku tia, mé àle mɔ.

9 Tó pɔ bēe mèn síiɔpiɔ gbé pɔ zɔlea báawa ɔ ku gɔɔpiipi tɔbɔ aa beee dèè aa aà sáukpá,

10 gbēzɔ gbēɔn baaso mēndosaiɔ ɔ wúlewule aà ae aa misiileè, aáí ní fua gogo kále kpalabaapi ae, aáí me:

11 Dii wá Lua, n ka wà n tɔbɔ,

wí beee ní gbāao dɔne,

asa n pɔpi kè,

an kea ní ní kuaɔ de n poeā ɔ.

5

Sa ní taala kooa

1 ɔ ma taala kooa è na gbé pɔ zɔlea báawapi ɔplaau, wà yákèwà kpe pla píi, wà a lé kùkù ní kán'ɔ leɛ sopla.*

2 ɔ ma malaika gbāade è, àle kpáwake ní ɔɔ gbāao à mè: Déme ká kán'ɔpiɔ gogoa à lápi pooi?

3 Asa gbēe ku luabe ge tɔle ge tɔle zíe a fí lápi poo à gwao.

4 Ma ɔɔbɔ maamaaɛ, ké wi gbēe e à ká lápi poo gwaaɔ.

5 ɔ gbēzɔpiɔ do òmɛɛ: Nsu ɔɔɔ. Gwa, Yuda bui Nɔɔmusu† pɔ de Davidi kpala pɔ vlápà Kía ú‡ zìblè. A fí kán'ɔ mèn soplapiɔ gogo, i lápi poo.

6 ɔ ma Sa§ è zea báapi guo, pɔ bēe mèn síiɔpiɔ ní gbēzɔpiɔ zānguo. A de lá wà aà kòlokpawa. A kɔba sopla ní wéɔ sopla,* Lua Nisina mèn sopla pɔ à ní zí dúnia gupiiu ɔ.

7 A gè lápi sí gbé pɔ zɔlea báawapi ɔzì.

8 Ké à lápi sí, pɔ bēe mèn síiɔpiɔ ní gbēzɔ gbēɔn baaso mēndosaiɔpiɔ kùlekule Sapi ae. An baade mɔɔna kua ní vua tùu pɔ tulaletika a paio. Tulaleti piá Lua gbēɔ wabikeaɔ.†

* 4:3 Eze 1.26-28 † 4:5 Bɔa 19.16 ‡ 4:5 Eze 1.13, Zkl 4.2 § 4:6 Eze 1.22 * 4:7 Eze 1.5-10
† 4:8 Eze 1.18, 10.12 ‡ 4:8 Isa 6.2-3 * 5:1 Isa 29.11, Eze 2.9-10 † 5:5 Daa 49.9 ‡ 5:5 Isa 11.1,
10 § 5:6 Isa 53.7 * 5:6 Zkl 4.10 † 5:8 Sou 141.2

⁹ Aale lè dafu† sí aa mè:
N ka lápi sia ñ kán'ɔpio gogo,
asa wà n de,
n gbéò bò Luae ní n auo
bui píi guu, buiyá píi guu,
gbépii guu, bùsu píi guu.

¹⁰ N ní kpá kpalau

wá Lua gbàgbanao ù, §
aai kible ɔɔle.

¹¹ ɔ ma malaikaɔ è liaa báapizi ní pò béépio ní gbēzɔɔpio dasidasi, an dasi kà
àasasɔɔ leɛ ùma'ùma,* wa fɔ ní lé dɔo. Ma ní kɔfi mà,

¹² aale o ní lɔɔ gbāao:

Sá pò wa dè kà wà iko dɔè
ní àizεεo ní ɔnɔo ní gbāao ní bεεεo
wí àà táasile wà àà tɔbo.

¹³ ɔ pò pò Lua kè musu ní ɔɔleɔ ní ɔɔle zíεo ní ísia guuo píi, pò pò kú baama pii,
má mà aa mè:

Wàɔ bεεε ní gbāao dɔ

gbé pò zɔlɛa báawae ní Sáo,
wíɔ ní táasile wàɔ ní tɔbo gɔɔpii.

¹⁴ Pò béé mèn siiɔpio mè, ámi. ɔ gbēzɔɔpio wùlewule aa misilèè.

6

Kán'ɔgogo

¹ Má è Sá kán'ɔ mèn soplapiɔ séia gò. ɔ má mà pò béé mèn siiɔpio do yá'ò lán
louvlawa à mè: Mɔ!

² ɔ ma sɔkaapua è, gbé pò di a kpe sá kúa. Wà kíafua kpàè, ɔ à bò zìblena ù,
à gè zìblei.

³ Ké à kán'ɔ plaade gò, má mà pò béé plaade mè: Mɔ!

⁴ Sɔ pále bò lɔ, a de ténzoizoi. Wà gbé pò di a kpe gbà zé àa aafia sí dúniawa,
ké gbéò kɔ dede. Wà fɛnda zɔɔ kpàwà.

⁵ Ké à kán'ɔ àaɔde gò, má mà pò béé àaɔde mè: Mɔ! ɔ ma sɔ sia è, gbé pò di a
kpe zaa kúa.*

⁶ Má mà lán lɔɔwa, à bò pò béé mèn siiɔpio guu à mè: Ese zaa le do mé gɔɔ do
zì ɔa ù. Mase zaa le àaɔ mé gɔɔ do zì ɔa ù. Nsu to nísi ní véεo sàsakúo.

⁷ Ké à kán'ɔ siiɔde gò, ma pò béé siiɔde lɔɔ mà à mè: Mɔ!

⁸ ɔ ma sɔkaasina è, gbé pò di a kpe tón Ga, mé Beda teaàzi. Wà ní gbà zé aao
iko ví dúnia gbéò leɛ siiɔdewa, aa ní dede ní zlo ní iminao ní gagyāo ní wàio.†

⁹ Ké à kán'ɔ sɔode gò, ma gbé pò wà ní dede luayá'oa ní Yesu seeladekεo yáio
gyaadeɔ è tulaletikatεakii zie.

¹⁰ Aa wii gbāa lè aa mè: Dii Kuaadoade Slande, e bɔε níyɔ yákpaleke ní gbé pò
aa ku ɔɔleɔ, ní wá dea tɔsimái?

¹¹ ɔ wà ulatao pua dàda ní baadeɛ, wa òné aa menake yɔɔ e an Yesude zòblen
dee pò wa ní dede látɔwàɔ lé ká.

¹² Ké à kán'ɔ soolode gò, má è ɔɔle lùalua pásipási, íatē siakù níinií lán zwāa
daa ùsiuwa, mɔvua tēakù lán auwa míomio.‡

‡ 5:9 Sou 33.3, 98.1, Isa 42.10 § 5:10 Bɔa 19.6, 1Pie 2.5, Zia 1.6 * 5:11 Dan 7.10 * 6:5 Zkl 1.8-11,
6.1-8 † 6:8 Eze 14.21 ‡ 6:12 Isa 13.10, Mat 24.29, Yoe 2.10, 3.4, 4.15

13 Saanao wòlo luabe aa kwè tɔɔle lán zà'fana libe isi woloawa.

14 Luabe kēaa à kòokoo lán pewa. § Gbèsiŋwò ní ísia gūgūnao sò pii.*

15 Dúnya kíaa ní kpalablenao ní sosa gbèzɔɔ ní ɔdeɔ ní gbāadeɔ ní gbépiio zɔɔ ge wééɔ ùle gbè'eo ní gbèsɔɔnao guu.†

16 An lé dɔ:

Siŋwò ní gbesio à dawála

à wá ulé‡ gbé pɔ zɔleá báawae,

à wá sí Sā pɔkúmawa.

17 Asa an pɔkúmabɔɔmagɔɔ zɔɔ kà. Déme a fɔ bɔui?§

7

Seelakea Isailiowa

1 Bee gbēa ma malaika gbēɔn siiɔɔ è zezē dúnia gola siiiɔwa, an baade a gola fana kūa, ké fana su pɛ tɔɔle ge ísia ge liewao yáí.*

2 ɔ ma malaika pále è, à bò gukpɛ oi, a Lua béé seelakeɔ kūa. A lé gbāa zù malaika gbēɔn siiiɔ pɔ wà ní gbá zé aa tɔɔle ní ísiao òɔkpaɔiɔzi

3 à mè: Asu tɔɔle ge ísia ge líɔ òɔkpaɔ e wà seelake wá Lua zòblenao mi'aewa.†

4 ɔ wà gbé pɔ wà seelapi kè máú lé òmɛɛ, aa gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ basopla ní siiiɔe (144.000). Aa bò Isaili bui pii guu.

5 Wà seelakè Yuda buiowa gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ kuepla (12.000)

ní Lubeni bui gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ kuepla

ní Gada bui gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ kuepla

6 ní Aseɛ bui gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ kuepla

ní Nefatali bui gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ kuepla

ní Manase bui gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ kuepla

7 ní Simeɔ bui gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ kuepla

ní Levii bui gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ kuepla

ní Isakaa bui gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ kuepla

8 ní Zabuloni bui gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ kuepla

ní Yosefu bui gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ kuepla

ní Bèyámɛ bui gbēɔn òaasɔɔo lɛɛ kuepla.

Bui pii kaaaa luabe

9 Bee gbēa ma gbéɔ è dasidasi, wa fɔ ní naoo. Aa bò bùsu pii guu, bui pii guu, gbépii guu, buiyá pii guu. Aa zezēa kpalabaa ní São ae. Aa ulatao pua dadaa, kpakpa lá nanaa ní zɔl.

10 Aale wii gbāa lé, aale mɛ: Wá Lua pɔ zɔleá báawa ní São mé ì ní suaba.

11 Malaika zezē aa lía kpalabaazi ní gbèzɔɔ ní pɔ b́éè mèn siiiɔ nípii, 5 aa ní mi pèlepele báapi ae, aa kùle Luac

12 aa mè:

Ami! Wá Lua mé tɔ vɔ ní gawio

ní ɔnɔo ní sáabuo ní bɛɛɛo

ní ikoo ní gbāao gɔɔpii. Ami!

13 ɔ gbèzɔɔpiɔ do ma la à mè: Deɔn ulataopuadanapiɔ úi? Aa bò má ní?

14 Má òè: Baa, níme ní dɔ. ɔ a òmɛɛ: Gbé pɔ aa bò wétēa zɔɔ‡ guuɔne. Aa ní ulataopiɔ pí Sā au guu à puakù.

§ 6:14 Isa 34.4 * 6:14 Zia 16.20 † 6:15 Isa 2.19 ‡ 6:16 Oze 10.8, Luk 23.30 § 6:17 Yoc 2.11, Mal 3.2 * 7:1 Dan 7.2, Zkl 6.5 † 7:3 Eze 9.4-6 ‡ 7:14 Dan 12.1, Mat 24.21

15 Bee yáí aa ku Lua kpalabaa ae, aaíò zòbleè àà kpéu fáane ní gwáasínao, mé gbéé pò zòleá báawapi í òkuríla.

16 Nàana ge imi a ní de loo, íatē a ní léo, mé gu a wámáo,

17 asa Sā pò zea báapiwa guoguo a ní dá, § í dōaané e nibōna í wēnidei, * mé Lua a ní wéí gogoné píí. †

8

Kán'ò soplade goa

1 Ké Sā kán'ò soplade gò, luabe kè kilikili lán mowen baakwi taawa.

2 Ǿ ma malaika gbēon sopla pò aaíò zea Lua aeò è, wà kàae kpámá mèn sopla.

3 Ǿ malaika pále mò zè tulaletikateakdi pò wa pí ní vuao sae, a tésibo pò wa pí ní vuao kúa. Wà tulaleti kpàwà zòzòò ní Lua gbéé píi wabikeao àà kátea, ǝ a kátea kpalabaa ae tulaletikateakipiwa.

4 Ǿ tulaleti súele ní Lua gbéé wabikeao fēle malaikapi ǝzi Lua ae.

5 Ǿ malaikapi tésibo sè à tulaletikateakdi té sí a pai, a zù tòle. Lou lé ví, àle pūna, àle píle, tòle lùalua.*

Kàae mèn sopla pēa

6 Malaika gbēon sopla pò aa kàae mèn sopla kuapi a pēa sòukè. †

7 A sēia a pò pè, ǝ lougbe ní téo yáalea ní auo kwè tòle. ‡ Tòle lee àaōde tekù, líò lee àaōde tekù, sē ísi tekù míò.

8 Malaika plaade a pò pè, ǝ pò tede bò à sí ísiau lán gbèsísi zòwa. Isia lee àaōde lí au ù,

9 ǝ ísia pò bēeo lee àaōde gága, mé gó'ílenao lee àaōde òòkpá.

10 Malaika àaōde a pò pè, ǝ saan zòò pò lé tékù lán sētewa bò luabe, à lèlè dà swao ní nibōnao lee àaōdela.

11 Saanapi tón Gōi. I lee àaōde lí gōi ù, ǝ gbéé pò ípi míò gága dasi a kīsá yáí.

12 Malaika síiōde a pò pè, ǝ wà íatē lee àaōde lè ní mōvua lee àaōdeo ní saanao lee àaōdeo, kē an lee àaōde siakù yáí. § Ǿ fáane lee àaōde gò gupuasai, máae gwáasína b.

13 Ǿ ma kúu è, àle vua musumusú. Má mà à wii gbāa lè à mè: Waiyoo, waiyoo, waiyoo gbéé pò kú tòleò malaika gbēon àaò pò gòpiò kàae'ò pò a bò yáí.

9

1 Malaika sòode a pò pè, ǝ ma saana è, à bò luabe à lèlè tòle.* Ǿ wà gbáo zòolo kiline kpàwà,

2 ǝ saanapi gbáo zòolopi zé wè. Súele bùu lán mua zòò súelewa, † ǝ gbáopi súele íatē siakù, gu kè síii.

3 Kwao bòle súelepi guu aa lí tòleá. ‡ Wà ní gbá iko lán dúnia sóiò pòwa.

4 Wa òné aasu íada sēe ge lée ge liewao, sema gbéé pò aa Lua seela ví ní mí'awao. §

5 Wí ní gba zé aa gbéé dedeò. Aa wāwā kpánzi e mō sōe. An wāwā de lán sói gbéepaa wāwāwae.

6 Goo beeo zí gbéé wēele ga mós ní sé, a mōo.* Ga ní a ní de, kási ga a bàalené.

§ 7:17 Sou 23.1-2 * 7:17 Isa 49.10 † 7:17 Isa 25.8 * 8:5 Bōa 19.16, Zia 4.5, 11.19, 16.18 † 8:6 1Tes 4.16 ‡ 8:7 Bōa 9.23-24 § 8:12 Bōa 10.22, Isa 13.10, Yoc 2.10 * 9:1 Isa 14.12 † 9:2 Daa 19.28 ‡ 9:3 Bōa 10.13 § 9:4 Zia 7.3 * 9:6 Yob 3.21

7 Kwapiɔ de lán s̄́ p̄́ an zikasɔu màɔwa. Aa pɔe kpákpa lán vua fùawa, an oa b̄́ lán gb̄́nazina p̄́wa.

8 An mikā de gb̄́agb̄́aa lán nɔe p̄́wa, an swaaɔ de lán n̄́omusu p̄́wa.

9 An kua de lá aa mò ula dadaawa, an ḡ́asla kíi d̄́o lán gó dasi p̄́ s̄́ó lé ḡ́ále zí guuɔ k̄́fiwa.†

10 Aa vlá v̄́í ní kao lán sóiwa. An iko kú ní vlápiɔwa aa íadaò gb̄́ɔwa e m̄́o s̄́o.

11 Gb̄́áo z̄́oolo malaikapi mé ní kía ũ. N Ebelu yáò aa t̄́n Abad̄́o. N Geleki yáò s̄́o Apol̄́is.‡

12 W̄́ena séia ḡ́è, w̄́ena mèn plaɔ lé m̄́o a kpe lɔ.

13 Malaika soolode a k̄́aae p̄́e. Ma lɔɔ mà à b̄́ò Lua ae tulaletikateakti p̄́o wa pí ní vuao a k̄́ɔba síiɔ kíi.

14 A ò malaika soolode p̄́o k̄́aae k̄́uae à mè: Malaika gb̄́ɔn síiɔ p̄́o yeyea swa z̄́o Uflata saeɔ polo.

15 ɔ w̄́a malaika gb̄́ɔn síiɔ p̄́o w̄́a ní s̄́okè w̄́e bee, m̄́o bee, ḡ́oo bee, zaa bee yáio p̄́olo, ké aa gb̄́nazina lee aaɔde dede yáí.

16 Ma sosa s̄́deɔ dasile mà, aa miliɔ òaa doe.

17 W̄́épingu'eapi guu lá ma s̄́piɔ ní ní dikp̄́enaɔ èn ke: Aa mò ulaɔ dadaa t̄́éé lán téwa, búunn̄́o lán bulawa, t̄́éé lán kp̄́a'íwa. S̄́piɔ mi de lán n̄́omusu miwa. Té ní súlelo ní íat̄́egb̄́o lé b̄́o ní léu.§

18 Ia mèn aaɔe beo, té ní súlelo ní íat̄́egb̄́o p̄́o lé b̄́o ní léuo mé gb̄́nazina lee aaɔde dede.

19 Asa s̄́piɔ iko kú ní lé guue ní ní vláo lɔ. An vlá de lán ml̄́ewa, aa mi v̄́í aai íadaò gb̄́ɔwa.

20 Gb̄́é kíni p̄́o aai gaga ía bee musuoɔ, aai n̄́selile aa p̄́o p̄́o aa k̄́e yá tòo. Aa ḡ́í lé k̄́ule t̄́aaɔne ní p̄́o p̄́o aa k̄́e ní vuao ní ánusuo ní m̄́ogot̄́o ní gb̄́eò ní líoɔne. P̄́piɔ lí gu'eò, aali ȳ́amao, aali t̄́aa'o s̄́o.*

21 Aai n̄́selile aa ní gb̄́eɔa ge an gb̄́ek̄́olek̄́ea ge an gb̄́as̄́k̄́ea ge an kp̄́a'í'oa tòo.

10

Malaika ní taala nénao

1 ɔ ma malaika gb̄́aaɔde p̄́ale è à b̄́ò luabe, àle pila. A luabe puana daa, n̄́aali líaa aa míi. Aa oa de lán íat̄́ewa, aa gb̄́a de lán zamikulu téwa.

2 A taala néna k̄́ua p̄́oo. A ɔplaa gb̄́a p̄́ele ís̄́iaa, à ɔzeé gb̄́a p̄́ele t̄́ole.

3 A wii gb̄́aa l̄́e lán n̄́omusu p̄́naawa. Ké à wiil̄́e, louv̄́ia mèn soplao yá'ò.

4 Ké louv̄́ia mèn soplapi yá'ò, má ye mà k̄́e lá guu, ɔ ma lɔɔ mà à b̄́ò luabe à mè: Nȳ́o yá p̄́o louv̄́ia mèn soplapi ò k̄́ua asii guu, r̄́su k̄́eò.

5 Malaika p̄́o má è zea ísia ní t̄́oleowapi a ɔplaa se d̄́ò musu,*

6 ɔ a ò ní Lua p̄́o kú ḡ́oo pii à musu ní t̄́oleo ní ís̄́iao k̄́e ní p̄́o p̄́o kú ní guuɔ pii t̄́o† à mè: A ḡ́é ḡ́e lɔ.

7 Malaika soplade k̄́aaep̄́e z̄́í tó àle m̄́o péi, Lua p̄́eã p̄́o ulea a ke sa, lá à a baokp̄́a a z̄́òblena ánabiɔn̄́ewa.‡

8 ɔ ma lɔɔ p̄́o má mà à b̄́ò luabepi mà lɔ à mè: Ge n̄́ lá néna p̄́oo p̄́o na malaika p̄́o zea ísia ní t̄́oleowa ɔz̄́í pi sí.

† 9:9 Yoé 1.6, 2.4-5   ‡ 9:11 Apii b̄́oɔle mè gb̄́ekaalena.   § 9:17 Luk 17.29   * 9:20 Sou 115.4-7, 135.15-17, Dan 5.23   * 10:5 Dan 12.7   † 10:6 B̄́oa 20.11   ‡ 10:7 Am̄́o 3.7

9 J ma ge malaikapi kfi, má òè àà lá nénapi kpaá, 5 a òmè: Si ò só. A na na léu lán zówa, ió íi n nòseu.

10 J ma lá nénapi sí malaikapi ɔzɪ, má sò. A na ma léu lán zówa. Ké má m̀, à fíkù ma nòseu. §

11 J wa òmè: Dɔaa ò ànabikeke lɔ maamaa buiɔ ní bùsu gbéɔ ní buiyá ò ní kíaa yá musu.

11

Seelade gbɛɔn plaɔ

1 J wà fee kpàa ɔyɔɔbɔ ù, wa òmè: Fele Lua kpé yɔ ní àà gbagbaktio,* ní lousisina pɔ kú weɔ nao.

2 N a ua tó, nísu yɔo, asa wa kpà luayádansaiɔwae. Aa ɔzɔ Lua wélewa e mɔ bla ní plaɔ. †

3 Má a seelade gbɛɔn plaɔ gba zé aa ànabikeke gɔɔ òaa soolo ní bààɔopi (1.260) guu zwànkasaɔ dadaa.

4 Gbépiɔ mé kuli mèn plaɔ ní dau mèn pla pɔ zea dúniá Dii aeɔ ù. ‡

5 Tó gbé lé wele íadamá, té a bɔ ní léu à kú ní ibeepiɔwa. Tó gbé su lé wele íadamá, máa ade a ga.

6 Aa luabe zetaa iko vɪ, § ké lou su ma gɔɔ pɔ aale ànabikekeo yáí. Aa í lileá au ù iko vɪ bɔ.* Aa kísiá bui píi kpá dúniázi gɔɔ pɔ aa yeiwa.

7 Tó aa ní seeladeke kè aa làa, wàí pɔ a bɔ gbáo zòolo guu † a zíkárno, i ziblemá à ní dede. ‡

8 An ge aɔ káleá meeɔwia zɔɔ pɔ wà ní Dii pàuliwa zea guu. Yáasi guu wí me meeɔwipié Sɔɔɔú § ge Egipi.

9 Gbéɔ ní buiɔ ní buiyá'onaɔ ní bùsu gbéɔ aa ní geɔ gwagwa e gɔɔ àaɔ ní kɔniɔ, aa we wà ní vɪo.

10 Gbé pɔ aa ku tɔleɔ ɔnake, aai dikpeke, aai gbadakɔe, ké ànabi gbɛɔn pla pɔ wáwá kpánzipiɔ gága yáí.

11 Gɔɔ àaɔ ní kɔniopi gbéa Lua tò ían wénide gèngu, 5 aa fèle zè.* Vía zɔɔ gbé pɔ ní éo kù.

12 J ànabipiɔ lɔɔ gbáa mà à b̀ luabe, a òné: A fele mó la. J aa fèle tà musu luabepuana guu gɔɔ pɔ an ibeɔ wé fíma. †

13 Zibeezɪ tɔle lualua pásipási, meeɔwipi léé kwide kwè, 5 gbɛɔn àaasɔɔo léé soplá (7.000) gága tɔlelualuaapi guu. Vía gbé kɔniɔ kù, 5 aa Lua Musude tɔb̀.

14 Wèna plaade gè, a àaɔde lé ká sa.

Kàae soplade pɛa

15 Malaika soplade a kàae pè. Lɔɔ gbáaɔ b̀ luabe wà m̀: Dúniá kpala gè wá Dii ní kíá pɔ a kpào pɔ ù, aɔ kible gɔɔpii. ‡

16 Gbèzɔɔ gbɛɔn baasɔo m̀ndosai pɔ zɔlezɔle ní báawa Lua aeɔ ní mi pèlepele tɔle aa kùléè

17 aa m̀:

Dii Lua Gbáapiide,
ní kú yáa mé ní kú tia,

§ 10:10 Eze 2.8-3.3 * 11:1 Eze 40.5, Zkl 2.5-6 † 11:2 Luk 21.24 ‡ 11:4 Zkl 4.3, 11-14 § 11:6 1Kia 17.1 * 11:6 Bɔa 7.17-19 † 11:7 Zia 17.8 ‡ 11:7 Dan 7.7, 21, Zia 13.7 § 11:8 Isa 1.9-10 * 11:11 Eze 37.10 † 11:12 2Kia 2.11 ‡ 11:15 Bɔa 15.18, Dan 2.44, 7.14, 27

wa n sáaukè,
asa n bɔ́ ní n gbáa zɔ́oɛ,
ɔ́ n gbasa n na kibleawa.

18 Bùsu píi gbéɔ́ za fè,
ɔ́ n pɔ́kúmabòbɔ́má. §

N yákpalekea ní gyaadeɔ́ gɔ́ɔ́ kà.
Nyɔ́ flabo n zòblena ànabione
ní n gbé pɔ́ aale vlakeneɔ́,*
néfènen gbèzɔ́,
ní dúniadenao dede.

19 ɔ́ wà Lua kpé pɔ́ kú musu wè, ɔ́ ma Luabaakuarínɔ́ kpagolo è. Lou lé píle, àle vl, àle púna. Tòle lùalua, lougbe pásí kwè.

12

Nɔ́e ní kwasao

1 ɔ́ ma seela zɔ́ɔ́ è luabe. Nɔ́e latè yea zwāa ũ, mɔ́vua ku aà gbá zíc, a saana mèn kuɛplao kpaa kía fala ũ.*

2 A nɔ́sia, ɔ́ nɔ́wāwā mòwà, àle ne'iwāwā wii lé.

3 ɔ́ ma seela pále è luabe. Kwāsa tēa zóizoi kú we, a mi soplá, a kɔ́ba kwi. †
A kía fua mèn soplá kpákpaá.

4 A saana leɛ àaɔ́de wòlo luabe ní a vláo a kwè tɔ́le, ‡ ɔ́ à mò zè nɔ́e pɔ́ ye ne'ipi ae, ké à e né pɔ́ a ipi so yáí.

5 ɔ́ nɔ́epi negɔ́e pɔ́ a kible bui píiwa ní mò gopanao í. § ɔ́ wà népi sè tàò Lua ní a kpalabaaò kíí.

6 Nɔ́epi bàalè tà sēu, gu pɔ́ Lua kèkèè wà aà gwau gɔ́ɔ́ àa soolo ní bàaɔ́opi (1.260) guu.

7 ɔ́ zí fèle luabe, Miseli* ní a malaikaɔ́ zíkà ní kwápíio, mé kwá ní a malaikaɔ́ zikárínɔ́.

8 ɔ́ an gbāa kèsā, aai zòlekíi e luabe lo.

9 Wà kwásapi ya bò. ɔ́me mlè zì† pɔ́ wí me Ibiisi ge Setáu, dúnia búu sàsána ũ. Wà aà bɔ́ zú tɔ́le‡ ní a íwao sánu.

10 ɔ́ ma loɔ́ gbāa mà luabe à mè: Wá Lua zìblè sa, aà gbāa ní aà kpalao bò gupuaú, à iko kpà kía pɔ́ á kpàwa. Asa wà gbèyaana pɔ́ lo wá gbéɔ́ yaa wá Luae fáane ní gwáasinao ya bò. §

11 Wá gbéɔ́ zìblèwà ní Sā au gbāao ní ní seeladekeyāo. Aa gí ní wēnii e aa gè gào.

12 A yáí tò á gbé pɔ́ á kú luabeɔ́, à pɔ́nake. Waiyoo tɔ́le ní ísiao, asa Ibiisi pílawá ní pɔ́kúma zɔ́oɛ, ké a dɔ́ gɔ́ɔ́ pɔ́ gɔ́e bílao yáí.

13 Ké kwá è wà a zu tɔ́le, ɔ́ à pèle nɔ́e pɔ́ negɔ́e ípizi.

14 ɔ́ wà kúu zɔ́ gàsía kpà nɔ́epiwa mèn pla, aà vuaò, i zākū ní mlēpio, à ta gu pɔ́ wa kèkèeu sēu, ké wà aà gwau wè àaɔ́ ní kñiopi guu.*

15 Mlēpi í písi nɔ́epi kpe lán swawa, ké ísɔ́ e aà sé,

16 ɔ́ tɔ́le nɔ́epi mísi, à a lé wè à í pɔ́ bò kwá léupi mí.

§ 11:18 Sou 2.1, 5 * 11:18 Sou 115.13 * 12:1 Daa 37.9 † 12:3 Dan 7.7 ‡ 12:4 Dan 8.10

§ 12:5 Isa 66.7, Sou 2.9 * 12:7 Dan 10.13, 21, 12.1, Yud 9 † 12:9 Daa 3.1 ‡ 12:9 Luk 10.18

§ 12:10 Yob 1.9-11, Zkl 3.1 * 12:14 Dan 7.25, 12.7

17 Ǿ kwápi pɔ̀ pà nɔɛpizi, à gè zíkai ní aà bui pɔ̀ gòò, gbé pɔ̀ aa Lua yá kùaa mé aàò Yesu seeladeke keɔ.

18 A zea ísiale.

13

Wài mèn plaɔ

1 Ǿ ma wài è, àlè bɔ̀ ísiapi guu, aà kóba kwi, aà mi soplá. Kóba mèn kwipiɔ̀ kíafuaɔ̀ kpákpaá. Dóɛa ní Luao tó kēa aà mipiɔ̀wa.*

2 Wài pɔ̀ má èpi bò lán gbɛaanawa. Aà ɔ̀ pāsí maamaae, mé aà lé de nòɔmusu léwa. Kwá a gbāa kpàwà ní a kpalao ní a iko zɔ̀ɔ.†

3 Aà mipiɔ̀ do de lá wà a kaikè deadea a bɔ̀ làawa. Aà yá bò dúnia gbépii sae, ɔ̀ aa tēaázi.

4 Ǿ aa kùlè kwápie, ké à a iko kpà wàipiwa yáí. Aa kùlè wàipie lɔ̀ aa mè: Déme kà wàipiwai? Déme a fí zíkāānɔ̀í?

5 Wà walayá'ole dɔ̀ wàipie aà Lua tɔ̀bēsiò, mé wà aà gbà zé aàò iko vɔ̀ e mɔ̀ bla ní plao.

6 Ǿ à nà dóɛa ní Luaowa, à aà tɔ̀bēsi ní aà kúkiò ní gbé pɔ̀ kú weɔ.

7 Wà aà gbà zé aà zíkai ní Lua gbéɔ̀, i ziblemá. Wà aà gbà zé lɔ̀ aàò iko vɔ̀ bui píiwa ní gbépiiò ní buiyáɔ̀ píi ní búsu píi gbéɔ̀.‡

8 Gbé pɔ̀ aa ku tɔ̀lɔ̀ kùlè wàipie nípii, mé i ke gbé pɔ̀ an tó kú àizāna taalauS e Lua àò gé dúnia kálei báasio. Taala piá Sā pɔ̀ wa dè pɔ̀e.

9 Gbé pɔ̀ nòse vɔ̀, aà yáe bee ma.

10 Gbé pɔ̀ Lua ðile wà kú zìzɔ̀ ù, wa kú zìzɔ̀ ùe.

Gbé pɔ̀ Lua ðile wà de ní fēndao, fēnda wa deò.*

Bee lé lēda Lua gbéɔ̀wa aàò mena vɔ̀, aàò aà náai vɔ̀.

11 Ǿ ma wài pāle è, àlè bɔ̀ tɔ̀lɔ̀. Aà kóba vɔ̀ mèn pla lán sāwa, āma à yá'ò lán kwāsawae.†

12 A wài séia iko pii kè aà wáa. A tò tɔ̀lɔ̀ ní gbé pɔ̀ aa kuwàò kùlè wài séia pɔ̀ wà aà kaikè deadea a bɔ̀ làae.

13 A dabudabu zɔ̀ɔ kè, baa se a tò té bò luabe à lèlè tɔ̀lɔ̀ gbēnazínaɔ̀ wáa.

14 A gbé pɔ̀ aa ku tɔ̀lɔ̀ sàsā ní dabudabu pɔ̀ wà aà gbà zé a kè wài séia wáaɔ̀. A oné aa wài pɔ̀ wà aà kaikè ní fēndao à gi ku taa ke.

15 Ǿ wà wài plaadepi gbà zé à wēni kpa wài taapiwa, ɔ̀ wài taapi fí yá'ò a tò wà gbé pɔ̀ gí kùlèlɔ̀ dède.

16 A tò wà seelakè gbépii ɔ̀plaawa ge an mi'ae, néfēnen gbēzɔ̀, ɔ̀deɔ̀ ní taasideɔ̀, zɔ̀ ní wééɔ̀,

17 ké gbēe su pɔ̀ yíao ge à pɔ̀ lúo, mé i ke a seela pɔ̀ de wàipi tó ù ge aà tó nimeloo vɔ̀ báasio.

18 Ǿnyán ke. Gbé pɔ̀ wezē vɔ̀, aà wàipi nimeloo polo, asa gbēnazína tó nimelooe. Aà nimelooá àaa àaɔ̀ ní baaɔ̀ ní soolooe (666).

14

Sa ní gbé pɔ̀ à ní bɔ̀

* 13:1 Zia 17.3, 7-13 † 13:2 Dan 7.3-6 ‡ 13:7 Dan 7.8, 25, 11.36 § 13:8 Sou 69.28 * 13:10 Zel 15.2 † 13:11 Mat 7.15

1 Ǿ ma Sā è zea Siɔna gbèsiŋwa. Gbɛɔn òaasɔɔɔ leɛ basopla ní sɛiŋo (144.000) kuaànɔ. Aà tó ní aà Mae tóo kēa ní mi'æwa.*

2 Ma kɔfi mà à bò luabe. A kfi dɔ lán izɔsukaawa, lán louvía gbāawa. Kɔfi pɔ má màpi de lán mɔɔnlenaɔ mɔɔna ówa.

3 Gbɛɔn òaasɔɔɔ leɛ basopla ní sɛiŋopiɔ (144.000) lé lè dafu sí kpalabaa ní pɔ bée mèn sɛiŋɔ ní gbɛzɔɔ ae. Gbɛe i fɔ lɛpi dàdao, sema gbé pɔ wà ní bó dúnia guupiò bàasio.

4 Aame aa gbé pɔ aai gbásike ní nɔeooò ù, aa lésoc. Aaìo te Sāzi gu pɔ àle géu pii. Gbɛɔ guu ampio ò wà ní bó Luae ní São pɔ káau pɔ wa kpàwàò ù.

5 Wi ma zii aa eɛtòo, aa tàae vlo.†

Yákpalekegɔɔ baokpaa

6 Ǿ ma malaika pàle è, àle vua musumusú. A baona pɔ kú gɔɔpii kúa à kpa gbé pɔ aa ku tɔleɔne, bùsu gbépii, bui pii, buiyá'ona pii ní gbépiiio.

7 A ò gbáugbāu: A víake Luae à aà tɔbo, asa aà yákpalekea ní gbéɔ gɔɔ kàe. A kùle Lua pɔ musu ní tɔleɔ ní ísiao ní nibɔnaɔ kèpie.

8 Malaika plaade te aà kpe à mè: Babeli gà! Mɛewia zɔɔpi gà!‡ A tò bui pii a vɛe gbāa pɔ de a káaluakaa ù mí.

9 Malaika àaɔde té ní kpe, a ò gbáugbāu à mè: Tó gbé kùle wàie ní aà taao, mé à aà seela kè a mi'æ ge a ówa,

10 òme a Lua pɔkúma vɛe pɔ wa kà a pɔfɛ imibɔu atɛe mi, i wāwāke té ní íatɛgbɔò§ guu Lua malaikaɔ ní São ae.

11 An íadama súle aɔ bɔ gɔɔpiiɛ.* Gbé pɔ kùle wàipie ní aà taao aa aà tó seela kèò íampaa vlo fáane ní gwāasínao.

12 Bee lé lɛda Lua gbé pɔ aa yá pɔ a díleɔ kúa mé aa Yesu náai vlowa aao mena ví.

13 Ǿ ma bɔ mà à bò luabe à mè: Ké bee kéé. Báaadeɔ gbé pɔ aa ga naa Diiwa guu za tiaɔ. Lua Nisína mè: Ao! Aa kámabo ní ní zlo, asa an maakea gbɛ tértzi.

Tɔle pɔɔ kekea

14 Ǿ ma luabepuana è, pɔe zɔlewà à bò lán gbɛnazínawa.† A vua fúa kpa, a koma lena kúa.

15 Ǿ malaika pàle bò Lua kpéu à lé gbāa zù gbé pɔ zɔlea luabepuanawazi à mè: Kɔma ká pɔi n kè, asa tɔle pɔɔ mà à kà kekeae.‡

16 Ǿ gbé pɔ zɔlea luabepuanawa a kɔma màle tɔle, à tɔle pɔɔ kèke.

17 Malaika pàle bò musu Lua kpéu, a kɔma lena kúa lo.

18 Ǿ malaika pàle pɔ té iko ví bò sa'okti. A lé gbāa zù gbé pɔ kɔma lena kúapizi à mè: N n kɔma lena ka tɔle vɛe kɔi n zò, asa a be màe.

19 Ǿ malaikapi a kɔma màle tɔle, à tɔle vɛe kó zòzò à kà vɛefɛkdi zɔɔ pɔ de Lua pɔkúmabɔbɔò ù guu.

20 Wà zòzò vɛe kópíowa§ wénkpe, ò au bòle vɛefɛkdi guu à dàgua e kiloo òaa do ní basoo, a lesí kà sò áasína léu.

15

Kisia gbɛzà mèn soplao kpaartzi

* 14:1 Eze 9.4, Zia 7.3-4 † 14:5 Sof 3.13 ‡ 14:8 Isa 21.9, Zel 51.7-8, Zia 18.2 § 14:10 Daa 19.24, Eze 38.22 * 14:11 Isa 34.10 † 14:14 Dan 7.13 ‡ 14:15 Yoe 4.13 § 14:20 Isa 63.1-6, Zia 19.15

¹ Ǿ ma seela pále è luabe, a zɔɔ, à bò ma sae. Malaika gbēɔn soplao kisia gbezã mèn soplao kúa. Bee Lua a a ɔkũmabɔɔama mideò.

² Ǿ ma pɔe è lán isiwa, a da lán dũwa yáalea ní téo. Ma gbé pɔ aa zìblè waiwa ní aà taao ní aà tó nimelooò è zea dũ pɔ da lán isiwapi sae, aa moona pɔ Lua kpámá kúa.

³ Aae Lua zòblena Moizi le* sí ní Sã pɔo aa mè:

Dii Lua Gbãapiide,
n yákeɔ zɔɔ, aa bò wá sae.

Bui pii Kía,
ní yáke a zéwa ní sɔnao.

⁴ Dii, déme n vía vío ní?

Déme a gí n tɔɔii?
Asa ndo n kua mé adoa.

Bui pii a mo kúlenc,†
asa n maakeɔ bò gupuu.

⁵ Bee gbea ma Lua kpé è wēa musu, zwaakpe pɔ aà ikoyá kúu ũ.‡

⁶ Ǿ malaika gbēɔn soplao pɔ kisia mèn soplao kúa bòle kpépiu. Aa baabaa pua táitai tekea dadaa, vua asana dɔɔɔa ní kúawa.

⁷ Ǿ pɔ bée mèn síiɔ do vua tũu kpá malaika gbēɔn soplapiɔwa ní miwa. Lua pɔ Ì bée gɔɔpii ɔkũma ká ní pai.

⁸ Lua gawi ní a gbãao súele kpépi pá. § Gbēe a fɔ gēuo e malaika gbēɔn soplao kisia mèn soplapiɔ ge mideò.

16

Lua ɔkũmabɔɔa dúniawa.

¹ Ǿ ma lo gbãa mà à bò Lua kpéu, a ò malaika gbēɔn soplapiɔne: A gé Lua ɔkũma pɔ kú tũu mèn soplao guu élei dúniawa.

² A séia gè a pɔ èle dúniawa. Ǿ sáne vai pásɔ* gbé pɔ wai seela ví aai kúle aà taaeò lè.

³ A plaade a pɔ èle ísiawa. Ǿ ísia í gò lán gè auwa, pɔ bée pɔ kú a guuo gága pii.

⁴ A aaòde a pɔ èle swaò ní nibɔnaɔwa, ò an í lí au ũ.†

⁵ Ǿ má mà malaika pɔ í iko ví mè:

Kuaadoade, n gbé pɔ ní kú yaa,
mé ní kú tia,

n yákpalekèrínɔ a zéwae.

⁶ Aa n gbéɔ ní n ánaɔ au bòle,
ò n aupi kpámá aa mí.

A kòsínɔ màae.

⁷ Ǿ ma lo mà sa'okli à mè:

Ao, Dii Lua Gbãapiide,

n yákpalekèrínɔ a zéwae,
mé a sɔnaa ví.

⁸ A síiòde a pɔ èle íatēwa, a tò à gbēnazínɔ tekũ.

⁹ A pusu gbãa ní lé, ò aa Lua pɔ kisia beeo iko ví tɔbēsí. Aai nòselile aa aà tɔbò.

¹⁰ A soode a pɔ èle wai kpalabaawa, ò gusia‡ dà aà kpalaa. Gbéò lé ní lé fi wāwā guu,

* 15:3 Bɔa 15.1 † 15:4 Sotũ 86.9 ‡ 15:5 Bɔa 40.34 § 15:8 1Kia 8.10-11, Isa 6.4 * 16:2 Bɔa 9.10

† 16:4 Bɔa 7.17-21 ‡ 16:10 Bɔa 10.22

11 ʒ aa Lua Musude tɔbɛɛsi an wáwá ní ní sánɛo yáí. Aai nòsɛlile aa mikɛ̀ ní yákeawao.

12 A soolode a pɔ̀ èle swa zɔ̀ Uflatawa, § ʒ swapi í bà à zebò gukpe kíáɔne.

13 ʒ ma táá è mèn àaʒ lán blɔ̀ɔwa, aale bɔ kwá ní wáio ní ànabi eɛɛnao léu.

14 Táa dabudabukenaɔne. Aale gé dúnia búu kíáɔ kfi, ké aa ní káaa zíkaa Lua Gbáapiide gɔ̀ zɔ̀ zí yáí.

15 Ma! Má mɔ̀ lán kpáíwae. * Báaadɛn gbé pɔ̀ lé itɛke mé a a pɔkasáɔ daa, ké asu bɔ búu wá àa puizi eo yáí ũ. †

16 ʒ táapiɔ̀ kíapiɔ̀ káaa gu pɔ̀ wí me ní Èbelu yáo Aamagédɔ.

17 A soplade a pɔ̀ èle íanawa. ʒ bɔ gbáa bò kpalabaa kíí Lua kpéu à mè: A lé ká.

18 Lou lé pile, àle ví, àle púna. Tɔ̀le lùlua pásípási. Zaa wá gbɛnazína kàle dúnia guu, a taa í keo, a pásí kè zài.

19 Mɛɛwia zɔ̀ kèaa lɛe àaʒ, mé bui pii mɛɛwiaɔ kwè. Mɛɛwia zɔ̀ Babeli yá dɔ̀ Luagu, ʒ à a pɔkúma vɛe gbáa imibɔ̀ kpáwá a mí. ‡

20 Isia gūgūnaɔ gèze a pii, wí wesi gbèsiɛle bɔ.

21 Lougbe zɔ̀ bɔ luabe, aa ká kiloo bla. Aa kwè gbɛnazínaɔla, § ʒ aa Lua tɔbɛɛsi lougbe kíisia yáí, asa kísiapi pásí maamaae.

17

Káalua pɔ̀ di wàí kpe

1 Malaika gbɛɔn soplá pɔ̀ tùu mèn soplá kúapiɔ̀ do òmɛɛ: Mɔ̀ mà yá pɔ̀ a wí káalua zɔ̀ pɔ̀ zɔ̀leá swa zɔ̀ɔwa ɔ̀lɔne.

2 Dúnia kíáɔ gbási kèaàɔ, mé dúnia gbéɔ vɛe pɔ̀ de aà káaluakaa ũ mí aa ká. *

3 Lua Nisína dedeapí guu malaikapi gèmanɔ̀ sɛu. ʒ ma nɔɛe è di wàí tɛa kpe. Dɔ̀ea ní Luao tɔ̀ fífiwá, a mí soplá, a kɔ́ba kwi. †

4 Nɔɛpi zwáa tɛa ní a gáaluladeo yea, a vua nɔambɛɔ daa ní gbè beɛedeɔ ní ɔ̀soo. A vua imibɔ̀ kúá, bɔbɔ̀ ní a káaluakaa gbási ka a pai.

5 Wá tɔ̀ pɔ̀ wa a asii dɔ̀ kè aà mí'ae wa wá mè: Mɛɛwia zɔ̀ Babeli, káalua ní dúnia bɔbɔ̀ da.

6 Má è nɔɛpi Lua gbé pɔ̀ wá ní dede Yesu seeladeke yáíɔ au mí à ká, àle aà de lán wɛwa.

Ké ma aà è, yápi díá.

7 ʒ malaikapi ma la à mè: Bóyáí yápi dímai? Má nɔɛpi asii onɛ ní wàí pɔ̀ aà sea, a mí soplá, a kɔ́ba kwipi asiiɔ.

8 Wáí pɔ̀ ní èpi ku yáa mé a ku bɔ. A bɔ gbáo zòlo guu ‡ i mipe kaalɛwa. Gbé pɔ̀ aa ku tɔ̀le an tɔ̀ kú àizána taalau za dúnia daalegɔ̀ɔ, tó aa wàí pɔ̀ kú yáa mé a ku bɔ mé a ea mɔ̀pi è, a yá a dimá.

9 Láasoo de pɔ̀ ɔ̀nɔ ví yán ke. Mí mèn soplapiɔ̀ á sísi mèn soplá pɔ̀ nɔe zɔ̀lemáɔe. Kíá gbɛɔn sopláɔne bɔ.

10 An gbɛɔn sɔo lèle, gbèdo ku, gbèdo kpé. Tó à mò, a gègèo.

11 Wáí pɔ̀ kú yáa mé a ku bɔ piá kíá swaaɔdeɛ. Gbɛɔn soplapiɔ̀ doe bɔ. Ale mipe kaalɛwa.

§ 16:12 Isa 11.15 * 16:15 Zia 3.3 † 16:15 Zia 3.18 ‡ 16:19 Isa 51.17 § 16:21 Bɔa 9.23, Zia 11.19 * 17:2 Zel 51.6-7, Zia 14.8 † 17:3 Zia 13.1 ‡ 17:8 Dan 7.7, Zia 11.7

12 Kóba mèn kwi pò ní èpìbá kía gbèṅn kwiṢ pò aai kpalable yāaṅṅṅ. Aa kigṅṅsoplana ble ní wáio sánu.

13 An gbèṅn kwipio píi lé doue. Aa ní gbāa ní ní ikoo kpa wàipiwa.

14 Aa zika ní Sao, Sà i ziblemá, asa dii Diie mé kíaṅ Kíae. Aà gbé náaide pò à ní sisi à ní sèṅ kuaānṅ.

15 Ǿ malaikapi òmēē: Swa pò ní è káaluwa zōlemápiṅ búiṅ ní bílaṅ ní búsu gbéṅ ní buiyá'onaṅṅ.

16 Wàì ní kóba mèn kwi pò ní èpìṅ za káaluwa pigu. Aa aà ke yáiyai, aai aà tò puizi. Aa aà so aai tesōwà.

17 Asa Lua a pœā dānè ní sōu aa lēdoukēē, aai ní kpala kpa wàipiwa e Lua yá ge paò.

18 Nœ pò ní è piá mēēwia zōṅ pò iko vī dúnia kíaṅwae.

18

Babeli gaa

1 Bee gbea ma malaika pále è à bò luabe. A iko zōṅ vī mé aà gawi dúnia pù.

2 A wii gbāa lè à mè: Babeli gā, mēēwia zōṅpi gā.* A gò zeeṅ kúki ũ, táa búi píi tòò ũ, bā pò wī ní tēbo wa ye ní gīyāioṅ be ũ.†

3 Asa búi píi aà wēē gbāa pò de aà káaluakaa ũ mīe.‡ Dúnia kíaṅ gbāsikēānṅ, mé dúnia laatanaṅ kè òdeṅ ũ aà lalāsikēa zōṅ guu.

4 Ǿ ma bō pále mā à bò luabe à mè:

A bōle a guu ma gbéṅ,
ké á ṅ su àṅ ku aà duuna guu,
yá pò wa yíawàṅ á leo yái.Ṣ

5 Asa aà duuna gbà zò luawae,
mé aà váikēaṅ dō Luagu.

6 A flaboè yá pò a kēéwa,
à kēè aà yákeawa lēē pla.
A pòkúma í káuè a imibōu
de pò pò a káunéla lēē pla.

7 A wāwā ní wēnao kpaaāzi,
lá à tōbò kua lalāsikēa guu léu.

Asa í o a sō guu,
nœ kían a ũ zōlēa a báawae,
gyaa gbēandon a ũo,
a wēnakeṅ hauo.*

8 A yái tò kīsiae beēṅ aà le gōṅ do,
gagyá ní wēnao ní nōanao.
Té mé a kūwá,

asa Dii Lua aà yákpalekēna gbāa.

9 Dúnia kía pò aa gbāsikēānṅ aa lalāsikēānṅ, tó aa a tékūa lu è, aa sōb aa nízia gbēgbē.

10 Aa ze káaa vía guu wāwā pò wa kpai yái aa mē:

Waiyoo, waiyoo, mēēwia zōṅ!

Mēēwia ikode Babeli!

Yá mò zōlēma gōṅ do gōṅa!

11 Dúnia laatanaṅ sōb sō,† aa wēnakeè, ké gbēe a ní laae beēṅ lúmá bo yái:

12 Vua, ánuṣu, gbè bεεεdeṣ, òsoṣ, zwàa ṣdeṣ, zwàa tēa ní a gàaluladeṣ, siliki, lí maa bui pii, pṣ pṣ wí kε ní wesa swaaṣ ní lí bεεεdeṣ ní mṣgotēṣ ní mṣsio ní gbεpuao pii,

13 dopṣṣ, nísi gínanaṣ, tulaletio, zṣgo lí'ṣṣ, vēε, nísi, pēeti, pṣwεna, zuṣ, sáṣ, sṣṣ ní a góṣ, zṣṣ ní gbēnazína wēniṣ.

14 Wa oē: Pṣ maa pṣ ní a nideṣ làama pii. N nama ní n gawio pílíma pii, wa e bau lo.

15 Laatana pṣ aa kè ṣdeṣ ù mεεwiapi sabaio ze káaa vía guu wāwā pṣ wa kpai yái. Aa ṣṣṣ aa wēnake

16 aa mε:
Waiyoo, waiyoo mεεwia zṣṣ!
A báabaa yè yāa
ní zwàa gàaluladeṣ ní a tēao.
A vua nṣambleṣṣ dà yāa
ní gbè bεεεdeṣ ní òsoṣ.

17 Aa àizεε pii músikè gṣṣ do gṣṣ.
Gó'ilena dii ní tagenaṣ ní ígbēṣ pṣ aai zíkε ísiaaṣ ze káaa nípii.
18 Tó aa mεεwiapi tékúá lu è, aa wiile aa mε: Mεεwiae ku yāa, a zṣṣ kà mεεwiae beewao.

19 Aa ṣṣṣ aa nízia gbēgbē, aa wēnake aa wiile aa mε:
Waiyoo, waiyoo mεεwia zṣṣ!
Gbé pṣ aa gó'ilena ví ísiaaṣ pii
kè ṣdeṣ ù ní àizεε pṣ pálawáo,‡
ṣ à gṣ bεzia ù gṣṣ do gṣṣ.

20 A pṣnake a yá musu luabedeṣ ní Lua gbéṣ ní aà zínaṣ ní aà ánabio, asa Lua mé tṣsīwáé.

21 Ṣ malaika gbáade gbε pṣ kà wísilṣgbε gbēñεwa se zù ísia guu à mè: Maa wa mεεwia zṣṣ Babeli zu ní gbáao, wa mεεwiapi e bau lo.Ṣ

22 Wa mṣṣna ge gāa'ṣ ge kule
ge káae'ṣ ma n guu bau lo.
Wa ṣzíkεnae e n guu bau lo.
Wa wísilṣgbε kṣfi ma n guu bau lo.

23 Wa filia gupua e n guu bau lo.
Wa nṣεkṣfi ma n guu bau lo.
N laatanaṣ á dúnia gbé gbíaṣne yāa,
n pṣdà bui piiwa, n ní mí líaa.

24 Wā ánabio ní Lua gbéṣ au è a guu
ní gbé pṣ wà ní dεdε dúnia guuṣ pii.*

19

Pṣnakea luabε

1 Bee gbεa ma lo gbāa mà luabε lán dasi yā'owa à mè:
Aleluya! Wá Lua mé zíblè!

Ṣmε gawi ní gbáao ví,
2 asa í yákpalekεrínṣ a zéwa ní síanaoε.

A yákpalekè ní káaluwa zṣṣ pṣ dúnia ṣṣkpá ní a káaluakaaoπio.
A a zṣblenaṣ dεdεa tṣsīwá.

‡ 18:19 Eze 27.33   § 18:21 Zel 51.63-64   * 18:24 Zel 51.49

³ Aa ò ɓ: Aleluya!

A sùele aɔ dɔ ɔɔpiie.*

⁴ Gbēzɔɔ gbēɔn baasɔɔ mēndosaiɔ ní pɔ bēe mēn siɔɔ wùlewule aa misiile Luac zɔlea a báawa aa mè:

Ami! Aleluya!

⁵ ɔ ma ɓɔ mà báapi kíi à mè:

A wá Lua táasile

aà zòblenaɔ pii,

á gbé pɔ á aà vía víɔ,

néfēnen gbēzɔɔ.†

⁶ ɔ ma ɓɔ mà lán dasi yá'owa, lán izɔɔsukaawa, lán louvía gbāawa à mè:

Aleluya!

Dii wá Lua Gbāapiide ná kibleawa.

⁷ Wà pɔnakε wà yáalɔ wà aà tɔɔ,

asa Sā nɔseɔɔ ká, aà nɔ sɔu mà.

⁸ Wà bàabaa pua táitai tεkea kpáwà aà ye.

Bàabaa piá Lua gbéɔ maakεaε.

⁹ Malaika òmεε: Ké. Báaadeɔn gbé pɔ wà ní sisi Sā nɔsebleble guuɔ ũ.‡ A òmεε ɓ: Lua yá síanan we.

¹⁰ Ma wule aà gbázi mà misiileè, ɔ a òmεε: Bee tó. Kúle Luac. N zòblen deen ma ũ ní n gbé pɔ aai Yesu seeladeke keɔ.§ Yesu seeladekekea mé anabikemi ũ.

Kilisi mɔa dia s̄kaapua kpe

¹¹ ɔ ma luabe è a wēa, ɔ s̄kaapua b̀, gbé pɔ di a kpe tón Náaide Síande. I yákpalekeríno, i zikaíno a zéwa.*

¹² Aà wé de lán tévuawa, kíafua pɔ a kpaa dasi. Tóe kēa aà mi'aewa, gbē tpi yáasi d̄ɔ, aà bàasio.

¹³ A ula pɔ tá ní auo daa.† Aà tón Lua Yá.‡

¹⁴ Luabe zígɔ tεaazi, aa di s̄kaapuaɔ kpe, aa bàabaa pua táitai dadaa.

¹⁵ Fēnda lena lé ɓɔ aà léu à buiɔ leò, i kiblemá ní m̀ gopanao,§ i ɔzɔ véεbeɔwa véεfeki guu Lua Gbāapiide pɔkuma pásí ũ.*

¹⁶ Wà tóe bee kè aà ulawa ní aà gbalao:

Kíao Kía, diiɔ Dii.

¹⁷ ɔ ma malaikae è zεa kpaa íatēi. A lé gbāa zù bá pɔ aale vua musumusuɔzi pii à mè: A m̀ káaa à ble zɔɔ pɔ Lua kèé ble,

¹⁸ i kíao ge só ní sosa gbēzɔɔ ní gbāadeɔ ní s̄ɔ ní ní dikpenaɔ ní gbépiio, wéεɔ ní zɔɔ, néfēnen gbēzɔɔ.†

¹⁹ ɔ ma wai è ní dúnia kíao ní ní zígɔ, aa kō káaa aa zika ní gbé pɔ di s̄ kpεpio ní aà zígɔ.

²⁰ Wà wáipi kù s̄anu ní anabi εgena pɔ dabudabuɔ kè aà aεo. Dabudabupio ɔ à gbé pɔ aa wai seela ví aa kùle a taaεo s̄as̄aò.‡ Wà ní zú té ísida pɔ lé kú ní íatēgb̄o guu bēe an pla mípii.

* **19:3** Isa 34.10, Zia 14.11 † **19:5** Sou 115.13 ‡ **19:9** Mat 22.2 § **19:10** Zia 22.8-9 * **19:11** Sou 96.13 † **19:13** Isa 63.3 ‡ **19:13** Zaa 1.1 § **19:15** Sou 2.9 * **19:15** Zia 14.19-20 † **19:18** Eze 39.17-20 ‡ **19:20** Zia 13.1, 11-16

21 Gbé pò di sò kpε gbé kɛniɔ dèdε ní fēnda pò bò a léuo, § 5 bāo pii ní gε sòso aa kà.

20

Kilisi kiblea tɔɔle wè òaa sɔo

1 ɔ ma malaikae è à bò luabe, a gbáo zòolo kiline kúa* ní mɔdaona gèeleo.

2 A kwá pò de mlè zi† ũ, wí me Ibiisi ge Setáu kù, ɔ à mɔkàwà e wè òaa sɔo.

3 Malaikapi aà zù gbáo zòolopi guu, à zetáaale à kilidàu, ké asu buiɔ sásáo e wè òaa sɔopi pa. Bee gbεa wa aà gbæe yɔɔ.

4 ɔ ma kpalabaaɔ è ní gbé pò zɔlɛzɔlewɔɔ.‡ Wà ní gbá zé aa yákpaleke ní gbéɔ. Ma gbé pò wà ní mi zò luaya'oa ní Yesu seeladekeo yáíɔ è. Aai kúle wài ge aà taæo. Aai aà seela ke ní mi'æe ge ní ɔwao. Aa vù wà kpalablè ní Kilisio wè òaa sɔo. §

5 Gεo vua séian we. Gè kɛniɔ i vuo e wè òaa sɔopi gè pàò.

6 Báaadeɔn gbé pò an baa ku gεo vua séia guuɔ ũ, an kua adoa. Ga plaade iko vímáo. Aaɔ de Lua ní Kilisio gbàgbanaɔ ũe, mé aaɔ kibleaàn e wè òaa sɔo.

Setáu zua téu

7 Tó wè òaa sɔopi pà, wa Setáu bɔ gbæe,

8 i gé bui pò kú dúnia gola síiɔwɔɔ sásái, Gɔgu ní Magɔguo, i ní káaa zí musu. Aaɔ dasi lán ísiale úfáawa.*

9 Aa lí dúniaa, aa koezò Lua gbéɔ bòoi ní wéle pò Lua yeio, ɔ té bò luabe à kùma.

10 Wa Ibiisi pò ní sásá se zù té ísida pò lé kú ní íatεgbɔo guu, gu pò wài ní ánabi egeɔnao kuu. Aaɔ wáwáke fáane ní gwáasínao gɔɔpiiε.

Yákpale gbεza

11 ɔ ma kpalabaa pua zɔɔ è ní gbé pò zɔleuo. Tɔɔle ní musuo gusikè aà æe, wí ní gbε e bo.

12 ɔ ma gbεzɔɔ ní néfēnenaɔ gyaadeɔ è zεa báapi æe. Wà taalaɔ wèwē, ɔ wà lá pále wè b àizána taala ũ. Wà yákpalekè ní gyaadeɔ an yákeawa, lá a ku lápiɔ guuwa.†

13 Isia gyaade pò kú a guuɔ kpà. Ga ní bedao gyaade pò kú a guuɔ kpà b. ɔ wà yákpalekè ní baadeo a yákeawa.‡

14 Wà ga ní bedao zù té ísida guu. Té ísida piá ga plaadeɔ.

15 Gbé pò wí ní tó e àizána taalauoɔ ɔ wà ní zú té ísidapiu.

21

Yelusaleu dafu

1 ɔ ma tɔɔle dafu ní musu dafuo è,* asa tɔɔle séia ní musu séiao gè, mé isia ku bo.

2 ɔ ma Lua wéle Yelusaleu dafu è à bò musu Lua kíi, àle pila. Wa kèke lán nɔe pò a zàkeɔu màwa.†

3 ɔ ma bo gbáa mà kpalabaa kíi à mè: Lua zòle ní gbēnazínaɔ sa, aɔ kúrínɔ, aaɔ de aà gbéɔ ũ. Lua dee aɔ kúrínɔ ní Lua ũ.‡

§ 19:21 2Tes 2.8 * 20:1 Zia 9.1 † 20:2 Daa 3.1, Zia 12.9 ‡ 20:4 Dan 7.9, 22 § 20:4 Dan 7.22 * 20:8 Eze 38.16 † 20:12 Dan 7.9-10 ‡ 20:13 Mat 16.27 * 21:1 Isa 65.17, 66.22, 2Píε 3.13 † 21:2 Isa 52.1, 61.10 ‡ 21:3 Lev 26.12, Eze 37.27

4 A ní wé'i gogoné pii. § Ga aɔ ku bo ge wēna ge ɔɔ bo ge wāwā, asa yáziɔ gē.

5 Gbē pɔ zɔleá báapiwa mē: Ma! Mále pɔpii ké dafu. ɔ a òmē: Ké, asa yá beɔ náai ví mé slanae.

6 ɔ a òmē: Yá làa. Máme má Alafa ní Omegao ù, Dàalena ní Midenao ù. Gbē pɔ imi lé de, má aà gba nibɔna í wēnide.*

7 Gbē pɔ zɔblé gban we. Máɔ de aà Lua ù, íɔ de ma né ù.†

8 Ama víakenaɔ ní náaisaideɔ ní yábēekenaɔ ní gbēdenaɔ ní gbāsikenaɔ ní esedeɔ ní táagbagbanaɔ ní mɔafilideɔ pii, an baa aɔ de té ísida pɔ lé kú ní íatēgbɔɔ úe. Ga plaaden we.

9 Malaika gbēɔn sopla pɔ tùu mèn sopla kúa, kisia gbezā mèn sopla ká ní paipiɔ gbēdo mɔ òmē: Mɔ mà Sā nɔ dafu ɔbne.

10 Lua Nisína dedeaapi guu malaikapi ma se gèmanɔ gbēsísí zɔɔ lesí musu. A Lua wéle Yelusaleù òlme, à bɔ musu Lua kíí, àle pila.‡

11 A Lua gawí ví, a pípia lán gbè beeedewa, àle teke lán diamaawa.

12 A bíí zɔɔ lesí ví. A bɔle kuepla, malaika gbēɔn kueplao zezeu. Isaili bui kueplao tɔ kéa bɔlepiɔwa.

13 Bɔle mèn àaɔ ku gukpe oi, àaɔ gugbántoo oi, àaɔ geɔmidɔkí oi, àaɔ be'ae oi. §

14 Wà bíipi dàale gbè mèn kueplao wa. Sā zína gbēɔn kueplao tɔ kéa gbepiɔwa.

15 Malaika pɔ lé ya'omē ɔyɔɔbɔ pɔ wa pí ní vuao kúa, ké à wélepi yɔɔ ní a bɔleɔ ní a bíí. *

16 Wélepi gola sííɔe, a gbàa ní a yaasao sáae. ɔ à wélepi yɔɔ ní ɔyɔɔbɔpio. A gbàa kiloo àa kueplae (2.400). A gbàa ní a yaasao ní a leslo pii sáae.

17 A a bíí yɔɔ b, a lesí gàsísuu basoplasɔ mēndosaie. Malaikapi yɔɔ gbēnazína gàsísuu gbàa léue.

18 Wà bíipi kè ní diamaao, mé wéle piá vua tēetēe íkea lán díiwa.

19 Wà gbē pɔ wà wélepi bíí dàaleò kèke ní gbè beeede bui píio.† Wà gbè séia kèke ní diamaao, a plaade ní safiio, a àaɔde ní agatao, a sííde ní emelodio,

20 a sode ní onisio, a soolode ní saadɔanio, a soplade ní kisolitio, a swaaɔde ní belilio, a kéokwide ní topazao, a kwide ní kisopazao, a kuédode ní tiikɔazio, a kueplade ní ametisio.

21 Bɔle mèn kueplapiá òso mèn kueplaoe. Wà nípii kè ní òsoo mēndodoe. Wélepi zeaá vua tēetēe, wí gu'eu lán díiwa.

22 Mí Lua kpé e wélepi guuo, asa Dii Lua Gbāapiide ní São mé a kpépi ù.

23 Wélepi bàa kú ní íatē ní mɔvuao gupuaèoo. Lua gawí mé lé wélepi pu, mé Sā de a filia ù.‡

24 Buiɔ táa'o a gupuai, mé dúnia kíao gēu ní ní àizeeɔ. §

25 A bɔleɔ aao taa fáane bauo, mé gwāasína aɔ ku we sɔo.

26 Wa gēu ní buiɔ àizeeɔ ní ní pɔ ɔdeɔ.*

27 Ama pɔ gbālae a gēuo† ge yábēekena ge mɔafilide, sema gbē pɔ Sā ní tɔ ké àizána taalaɔ bàasio.

§ 21:4 Isa 25.8, 35.10, 65.19 * 21:6 Isa 55.1 † 21:7 2Sam 7.14, Sou 89.27-28 ‡ 21:10 Eze 40.2 § 21:13 Eze 48.30-35 * 21:15 Eze 40.3 † 21:19 Isa 54.11-12 ‡ 21:23 Isa 60.19-20 § 21:24 Isa 60.3 * 21:26 Isa 60.11 † 21:27 Isa 52.1

22

1 Ǿ malaikapi swa'i wēnide pólé bɔ Lua ní São kpalabaa kíi òbmeε,* àle teke lán díiwa.

2 Àlε bàale wélepi zεa guo. Lí wēnide† ku a baale ní a baalao, í ne'í wè do gēn kuεplae, mɔ ní mɔo gēn dodo. Lípi lááá buiɔ gbágbábɔε.‡

3 Pólé Lua lékèèε aɔ ku bɔ.§ Lua ní São kpalabaa aɔ ku wélepi guu, mé aà zòblenao zòbleè.

4 Aa wεsiaàle, mé aà tó aɔ kú ní mi'aeɔa.

5 Gwáasína aɔ ku bɔ, gbēε baa aɔ kú ní filia ge latε gupuaoo, ké Dii Lua a gupuné yáí.* Aaɔ kible e gɔɔpiie.†

6 Ǿ a òmεε: Yá beε náai ví mé síanaε. Dii Lua pólé í dɔaa ānabioε mé a malaika zì, ké a zòblenao yá pólé a mɔ tia d̄.

Yesu a mɔ tia

7 Gwa, má mólé tia. Báaadε gbé pólé zia yá taalae bee yá kúa ũ.

8 Ma Zaa máme ma yá beε m̀ má mé má è. Ké má má mé má è, ma wule malaika pólé yápiɔ òbmeε gbázì má kúléè.

9 Ǿ a òmεε: Bee tó. Kúle Luaε. N zòblen deen ma ũ ní n gbē ānabio ní gbé pólé aa lée bee yá kúaɔ.

10 Ǿ a òmεε: Nsu pólé kúle zia yá pólé kú lápiuwao, asa a gɔɔ káikù.

11 Gbēvái wetā àɔ yāváike. Gbāsíde wetā àɔ gbāsì. Gbēmaa wetā àɔ yāmaake. Kuaadoade wetā a kua àɔ adoa.‡

12 Gwa, má mólé tia, máɔ asea kúa, mí flabo baadeε a yákeawa.§

13 Alafa ní Omegaon ma ũ, Dɔaana ní Gōzānao, Dàalena ní Mídenao.*

14 Báaadeon gbé pólé aa ní ulataopio ũ. Aaɔ zεví wá gē wélepi bɔleɔu, aai lí wēnide† bε ble.

15 Ama gōε blesanaɔ ní εsedeɔ ní gbāsíkεnaɔ ní gbēdenaɔ ní táagbagbanaɔ ní gbé pólé ye mɔafiliyákeaiɔ aɔ ku bàasiε.

16 Ma Yesu ma a malaika zì aàɔ de yápiɔ seelade ũ ma gálideɔne. Máme má Davidi Bui, aà kpala pólé vlápà Kía ũ,‡ Gudɔleia saan'ina ũ.§

17 Lua Nisína ní Sā nɔ dafuo í me, mólé. Gbé pólé bee má s̄, aà o, mólé. Gbé pólé imi lé de, aà mólé. Gbé pólé ye í wēnidei, aà si gba ũ.*

18 Mále o gbé pólé ānabikelae bee yāmàɔne pii, tó gbé yāe kàfi a guu, Lua a kisia pólé a yá kú lée bee guuo káfi adeεε.

19 Tó gbé yāe b̀ taalae bee guu, Lua a ade baa bɔ a wéle ní lí wēnide pólé a yá kú lée bee guuo guuε.†

20 Gbé pólé de yápiɔ seelade ũ m̀: Síanaε, má mólé tia.

Ami! Dii Yesu mólé!

21 Dii Yesu aàɔ gbéke ví ní a gbéɔ pii.

* 22:1 Zkl 14.8 † 22:2 Daa 2.9 ‡ 22:2 Eze 47.12 § 22:3 Zkl 14.11, Daa 3.17 * 22:5 Isa 60.19
 † 22:5 Dan 7.18 ‡ 22:11 Dan 12.10 § 22:12 Isa 40.10, 62.11 * 22:13 Isa 44.6, 48.12, Zia 1.8, 17
 † 22:14 Daa 2.9, 3.22 ‡ 22:16 Isa 11.1, 10, Zia 5.5 § 22:16 Zia 2.28 * 22:17 Isa 55.1 † 22:19
 Iko 4.2